BIBLIOTECA CENTR. „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 28
SAMBATA 6 Iulie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

A fi premiant

de CONSTANTIN NOICA

Profesorii n'o spun întotdeauna, iar elevii n'o înțeleg aproape niciodată: a fi premiant nu reprezintă o răsplată pentru o activitate trecută, ci o apăsătoare consacrare pentru o activitate de mai târziu. In aparență, lucrul acesta nu interesează decât școala; în fapt, însă, el e din plin lămuritor pentru unele din aspectele vieții noastre publice depășind cu mult cadrele școlii.

Există o psihologie a premiantului — lucrul acesta e bine de spus, acum când s'a sfârșit cu distribuirea premiilor școlare — psihologie pe care, iarăși, școala nu face decât s'o definească și agraveze, dar n'o păstrează doar pentru sine. Am întâlnit, în România vechilor politicieni, pe un ministru spunând: „eu sunt un intelectual și am anumite drepturi să vorbesc într'un fel ori altul, fiindcă am fost premiant".

Cum asta: premiul — în școală sau oriunde — îți dă drepturi? A fi bun și destoinic odată, te autorizează să ceri și să primești întotdeauna? Dar e tocmai pe dos. Cine s'a dovedit bun odată, s'a calificat pentru o nouă sarcină, pentru o nouă răspundere, pentru o nouă datorie. Și atâta tot.

Este, în fapt, vechea poveste, la care nu ne gândim îndeajuns, a fiului risipitor și-a fratelui său. Fiul risipitor e un netrebnic, foarte bine. Dar fratele său, omul cuminte, premiantul, supusul și ascultătorul, este el prin aceasta bun? Are el dreptul să fie mândru de ceeace a făcut și să refuze dragostea sau să pizmuiască fericirea celui ce n'a făcut ca el? Adevăratul premiant, adevăratul răsplătit, e cel care s'a întors acasă și s'a pocăit. Cel care a stat acasă și a ascultat, trebue să dea dela el încă mai mult, tocmai pentrucă a stat acasă și a ascultat.

E o morală aspră, firește, aceasta a datoriei fără de capăt a celor buni și-a răsplătirii celor cari n'au fost întotdeauna buni. Dar aceasta e morala creștinismului. Și aceasta ar trebui să fie morala oricărei societăți sănătoase sufletește. Ne poate place sau nu; ne poate stimula sau nu. Dar a fi bun înseamnă a înțelege cu adevărat că n'ai să fii niciodată îndeajuns de bun pentru ca să începi a primi în loc de-a continua să dai.

S'o spunem deschis: n'am întâlnit destul de des, în lumea românească în care ne-a plăcut până acum să trăim, exemple cari să dovedească acceptarea fără rezerve a unei asemenea morale. Am întâlnit nemulțumiți, „nedreptățiți", premianți cari nu-și aveau locul potrivit cu presupusele lor merite; dar oameni buni, cari să priceapă că le incumbă mai mult decât li se cuvine, am întâlnit doar în straturile cari n'au putut încă răsbi la suprafața vieții noastre publice.

Că n'a existat întotdeauna la noi criterii obiective de valorificare a oamenilor — se poate. Dar și acolo unde există criterii obiective se săvârșesc întâmplător nedreptăți. La Sorbona, în Franța, nu ajunge decât cel care-a luat, la sfârșitul studiilor sale universitare, mențiunea „très honorable". Inseamnă aceasta că nu sunt lăsați de o parte mulți dintre cei buni?

Deci nu criteriile obiective — pe cât pot fi ele de obiective — hotărăsc de buna întocmire profesională și morală a unei societăți. Există și alte criterii, mai ales alte criterii, lăuntrice conștiinței. Potrivit lor, nu locul la care ai ajuns îți califică valoarea, ci tensiunea morală la care trăești.

A fi premiant înseamnă, mult mai des decât ar trebui, o destindere morală, o vinovată ieșire în lupta cu sine. Cine știe dacă țara noastră n'are prea mulți premianți!

...Și un alt înțeles al eroismului

de Costin I. Murgescu

Biografiile romanțate au desigur multe păcate față de canoanele culturii; circulația chiar și-o datorește prea puțin, liniilor mari educative care s'ar putea desprinde din lectura lor.

In măsura în care cultivă însă un anume sector din domeniul cuceririlor umane (catalogul bibliotecii „Energa" exemplifică și rezumă, oarecum) aceste cărți nu satisfac numai o facilă curiozitate a cetitorului, ci relevă în acelaș timp o interesantă concepție a eroismului.

Nu mai este vorba de concepția romantică a eroismului, creiată de legende sau fapte izolate de arme. Intr'un fel, eroismul căpătase în această concepție înțelesul aventurii eroice, care ca orice aventură este un gest de supremă disperare. Se uită însă că disperarea și eroismul nu pot sta prea ușor alături, prima fiind uneori atitudinea oamenilor slabi, depășiți de evenimente și copleșiți de „timp" — în timp ce eroismul este dimpotrivă, stăpânirea conștientă a evenimentelor. Concepția romantică așa dar, consacră o isbucnire de nebunie, splendidă din punct de vedere sentimental, dar absolut ineficientă.

Ceeace dă grandoare și sens unei jertfe este luciditatea ei. Ceeace dă dimensiuni eroismului este prelungirea jertfei în timp, este cantitatea de suferință pe care o acumulează.

Cu alte cuvinte, eroismul este mai întâi o tragedie a conștiinței și abia apoi o problemă de existență; eroismul este chin în mod voit continuat în timp.

Cetitorii care ar voi, pot să interpreteze astfel noțiunea de eroism pentru a înțelege pe un Peary, pe un Stanley ș. a. Ei consacră eroismul ca o încătușarea în slujba unei idei a unui ideal — către care calea poate fi tot atât de spinoasă, cât și cea către moarte.

Evident rândurile de mai sus, nu vor să conteste sfințenia și grandoarea „momentelor mari" de eroism pe care le înscrie istoria; ci numai să releveze, un altfel de eroism tot atât de sângeros, care impune tot atâtea ruperi *și* prăbușiri *și căruia nu i se pot refuza laurii.*

(Urmare în pag. 2-a)

TALENTUL

de OLGA GRECEANU

Greu să spui ce e talent, și mai greu să faci pe cineva să înțeleagă că a avea talent nu înseamnă a fi artist.

Talentul nu e genialitate, e mai mult o îndemânare și chiar se poate confunda cu îndemânarea.

Vorbesc acum numai de talentul în pictură.

Talentul nu are nimic comun cu concepția, cu sensibilitatea, cu creația spirituală, talentul e pe o scară mult mai inferioară; se manifestă doar ca o ușurință în meșteșug, ca un rafinament în executare, ca o dibăcie manuală, pe care nu o are vecinul.

Talentul cultivat, dat la școală, dă o superioritate în genul: „Prix de Rome"; necultivat, face din copilul talentat, un diletant, un pictor de salon, fiindcă se limitează la „manual".

Cafenelele din Paris, în deosebi din cartierul Montparnasse al artiștilor, sunt pline de pictori și desenatori „cu talent". Ei apar în cafenele de cum se înserează, cu mapa sub braț, cu capul gol, cu pipa între dinți. Se așează la o masă și încep să desemneze pe toți cei ce stau la mesele dimprejur. Desemnează academic, sau cu „chic", sau chiar cu oarecare originalitate, cu meșteșug și dibăcie, o figură după alta.

Toți seamănă. Fiecare își poate recunoaște ochii, părul, nasul, gura, chiar poza mai familiară. Desenatorul are talent, dar n'are decât talent.

In fiecare seară va repeta acelaș exercițiu, schimbând, bineînțeles subiectul. Niciodată nu va greși o linie, nu va face o ștersătură, nu va fi acuzat de vreo disproporție. Toate liniile, toate umbrele, sunt la locul lor.

Necăjit, sau bine dispus, mâhnit sau exuberant, vesel sau trist, bolnav sau sănătos, când desemnează, e același. Nimic din sentimentul ce-l stăpânește nu trece în schițele lui, și tocmai aci e diferența între omul talentat și omul artist.

Talentatul nu suferă. E stăpân pe mâna lui, știe să desemneze, și cu cea mai mare ușurință, chiar cu o repeziciune uimitoare îți schițează un cap, o figură, un om în mișcare, un grup de oameni, o luptă cu cai, cu amazoane, cu soldați, o serbare câmpenească, însfârșit orice îi trece prin minte.

Și aci se oprește toată arta lui. Insăși ușurința cu care face o exprimare spontană, îi îngrădește arta.

Nu are un entuziasm sincer. Nu-l atrage o figură mai mult decât cealaltă. Orice subiect îi e indiferent, pentru că la fel va reuși. El nu alege.

Artistul însă alege. El nu poate izbuti să realizeze tot ce-i stă în față. El caută o anume figură, o anume linie, o anume lumină, și de cele mai multe ori, o anume stare sufletească, în care să se complacă, și în care să găsească și un îndemn pentru lucru.

Artistul greșește, se supără, rupe o foaie după alta, șterge, reîncepe, corectează, e nemulțumit, schimbă poza modelului, se oprește, se crispează, se descurajează și în fine când o linie e așa cum a vrut-o, se liniștește, se calmează, apoi se entuziasmează, se pasionează, desemnează cu furie, cu patimă, reușește, e fericit. Artistul pentru a trece, în timp ce desemnează, prin toate stările sufletești, înseamnă că și-a pus în mișcare tot sufletul, toată ființa lui, cu toate gândurile lui, căutând în desemn, nu numai să exprime figura ce stă în fața lui, pe scaun, dar să exprime și ceva din psihologia lui.

Omul talentat nu se uzează așa. E calm. Desemnează chiar cu gândul aiurea. Nimic din ce se petrece în el, nu va trece în opera ce execută. Nu pentrucă se stăpânește, dar pentrucă nu e în stare. De unde și lipsa de personalitate.

Numai artiștii au personalitate. La ei, arta, nu se rezumă la o chestiune de educație a ochiului și a mânei, ci la o chestiune de credință, de păreri, de convingeri, de temperament și de cultură.

In școală, foarte mulți elevi sunt talentați. Ei au mereu 10 la desemn. Mâna singură însă capătă nota zece. Odată ieșiți din școală nici nu se gândesc să urmeze pictura, fiindcă nimic nu-i atrage în artă. Se înscriu la Drept sau la Medicină, pentru care au mai multă dispoziție. Se prea poate că elevul cu nota 6 sau 7 să nimerească la Belle-Arte. Nu făcea el desemne frumoase în școală dar poate că simțea de atunci în el o facultate deosebită de a evoca o imagine, o putere de invenție, o preocupare de nuanțe, de stări afective, de elemente furnizate de percepțiunea lui emotivă, cari însă nu se puteau exprima pe hârtia albă a blocului nr. 3, unde trebuia într'un fel anume să se aștearnă o frunză de acantă.

Ce-i pasă talentatului de stări afective, de percepțiuni emotive, de putere de invenție, de colaborare între linie și ființa psihologică a artistului?

El, desemnează, și desemnează bine. I se spune să picteze, și pictează bine, cu îndemânare. Nimeni nu-i poate găsi o greșală, dar vai! nimeni nu-l admiră. Dacă vrei să cunoști dacă ai de a face cu un artist sau numai cu un talentat, nu-l pune să desemneze. Stai de vorbă cu el. Părerile lui, aprecierile lui, entuziasmul și nădejdile lui, ajung să știi că stai de vorbă cu un artist.

Restul, adică meșteșugul, îl va învăța la școală, sau poate chiar singur își va descoperi o technică potrivită, care va avea și avantajul de a-i fi personală.

Așa a făcut genialul Gauguin și numai Dumnzeu știe cât de lipsit de talent era desăvârșitul artist Gauguin.

ȘTEFAN DIMITRESCU — Margica

Cartea unui editor:

Nicolae Th. Ionnițiu

de NICOLAE ROȘU

In amintirile lui Léon Daudet am citit mai de mult câteva pagini de caldă evocare prietenească referitoare la editorul E. Fasquelle. Mai acum câțiva ani apăruse o carte, de care s'a ținut seama la vremea ei, a editorului bine cunoscut Bernard Grasset. Editorul, în relațiunile lui cu scriitorii, își dovedea spiritul critic, realizat verbal, era un sprijinitor, un îndrumător chiar. Gloria lui, din acest punct de vedere, era anonimă, dacă nu se insita asupra meritelor comerciale. Căci să ne înțelegem de la început: editorul nu este numai un negustor și un patron de atelier tipografic care primește, prelucrează, și vinde o marfă. Trebue să fie mai întâi un prieten devotat al scriitorului și un colaborator sincer al cititorului. Ne-am pus deci întrebarea, dacă mărturisirea de credință a unui editor nu este sortită să limpezească raportul dintre scriitor și cititor, de care depinde în cea mai largă măsură destinul cărții. Pus, ca să zicem astfel, între ciocan și nicovală, între talentul și orientarea scriitorului pe de o parte, și între gustul cititorului, editorul va trebui nu să prefere pe unul împotriva celuilalt, ci să prețuiască literatura creatoare și originală, făcând educația publicului. D. Nicolae Th. Ionnițiu conduce de multă vreme o editură, care a preluat și zestrea de frumoasă tradiție a firmei „Minerva"; mai este și președintele Asociației Editorilor din România. Citindu-i cu atenție cartea, îl vedem așezat pe linia acestei tradiții. Acest lucru d-sa nu îl spune nicăiri, dar îl deducem foarte clar din conținutul cărții pe care o publică: „Despre carte și slujitorii ei" (Ed. Cartea Românească, 1940). Unele edituri de mare faimă au inundat librăriile cu traduceri, de preferință din autori englezi. Nimeni nu se îndoește de valoarea culturii engleze, dar aceste traduceri, făcute fără alegere și simț critic, erau sortite senzaționalului și amuzamentului frivol care se așează la periferia literaturii; altele au prețuit prea mult actualitatea, încurajând după cum era și firesc, pe autorii tineri, dar au neglijat valorile consacrate ale culturii autohtone care își trăiau destinul cenușăresei din poveste. D. Nicolae Th. Ionnițiu a rămas pe vechiul drum, și fără îndoială că este cel mai folositor culturii. Dacă nu l-ar fi urmat, n'am fi avut astăzi mai multe ediții din poeziile lui Gh. Coșbuc și Vasile Alecsandri, nici basmele și legendele lui Petre Ispirescu, nici poveștile lui Ion Creangă, nici teatrul lui Vasile Alecsandri nu ar fi fost pus iarăși în circulație. Iar traducerile, câte au fost, au început cu Divina Comedie a lui Dante, în versiunea lui Gh. Coșbuc și au continuat cu Iliada lui Homer. Dar ce somptuoasă tipăritură a fost opera lui Dante, împodobită în traducerea românească cu gravurile primei ediții veneției.

Un editor, când își mărturisește contribuția lui la promovarea culturii, trebue să răspundă și la alte întrebări decât acele limpezite mai sus. Care sunt scriitorii descoperiți și fixați în atenția publicului? Căci, după cum spune d. N. Th. Ionnițiu, „există în fiecare editor, ca în sufletul oricărui critic autentic, dorința întotdeauna vie a descoperirii unui talent de care să se lege nu numai o izbândă editorială, dar mai ales, o consacrare care i se datorește". Cu această năzuință păsim la adevărata misiune a editorului. „Nu o izbândă editorială, ci o consacrare", ni se spune, și repetarea noastră nu este de prisos. Pentru aceasta nu este nevoe de o dactilografă sau de un cenzor oarecare, pretențios și ridicol, care să citească și să aprecieze un manuscris, ci de un comitet de lectură, alcătuit din scriitori și critici, din oameni ai cărților și ai scrisului. Iată cine reprezintă criteriul selecției. Manuscrisul trecând astfel prin această filieră și ajungând în mâna editorului, rămâne așa cum a fost încredințat, fără amputări și rectificări ce se pot impune de o anumită politică editorială. Insfârșit, carea a apărut. Vin criticii și cititorii.

(Urmare în pagina 2)

Cronica ideilor

Realitatea neamului

de MIRCEA MATEESCU

Insemnarea aceasta ar fi trebuit să poarte alt titlu. Scriind despre realitatea Patriei, numai o singură ideie, numai o singură noţiune, cea mai substanţială dintre toate, poate pentrucă a fost socotită uneori, în istoria filosofiei, drept expresia celui mai romantic idealism — ne vine pe buze: ideea de absolut. Ar fi trebuit deci să scriem despre „absolutul românesc",—pentrucă niciodată spiritul nostru nu va fi mai în drept decât acum — să gândească ideia absolutului; pentrucă niciodată nu vom fi mai hotărîţi decât astăzi, să contestăm realitatea logicei, adică a metodei de a distinge, conceptual, între idealism şi realism; pentrucă niciodată nu vom putea mai sigur decât acum, când pasul ne aleargă uşor acolo unde am fost chemaţi, să afirmăm echivalarea idealismului cu realismul, — mai bine zis: să constatăm realitatea idealului.

Mai mult decât o prezenţă atotcuprinzătoare a sufletului nostru, mai în adânc întemeiată decât oricare dintre aspiraţiunile cari pot solicita spiritul şi mintea noastră, — fiinţa Patriei, reliefată spontan, de îndată ce existenţa ei a fost mai dur cutremurată, legitimează, alogic dar fundamental, realitatea căreia aparţine în mod absolut: realitatea neamului. Iţi dai seama, în aceste momente, că aievea *faci parte* dintr'un mediu concret, pe cât de nevăzut, pe care până ieri l-ai bănuit, doar conceptual şi teoretic, despre a cărui cunoaştere, până mai ieri, te-ai întrebat metodic, fără să isbuteşti însă a şti ce este Patria. Oricât am fi încercat, în cadrul sobru al bibliotecilor ori în cadrul politic al discursurilor, să aflăm ceva despre realitatea neamului, astăzi cugetul şi-a dat socoteala că trebue să anuleze şi să conteste orice cunoaştere prealabilă, pentrucă tot ceiace generaţia născută în timpul războiului trecut a putut afla despre Patrie, încă nu fusese verificat. Şi nu doar de o „verificare" a cunoaşterii noastre este vorba aici. Deosebirea dintre *cunoştinţă* şi *conştiinţă*, acum ne apare mai clară şi mai radicală; acum când Patria este în pericol şi când avem *conştiinţa neamului* fără să ne mai apară necesar, în vreun fel, să ne întrebăm ce ar putea fi *cunoştinţa* ideei naţionale. Când spiritul nostru refuză din plin să mai cunoască ceva, pentrucă din plin şi în mod absolut trăim realitatea colectivităţii noastre etnic-istorice, o nouă ordine s'a instaurat, firesc, în mintea tuturor; o anumită furie de a distruge amintirea sterilă a oricărui criticism; o binecuvântată pornire de a elimina, ca nedovedită şi *nereală*, orice deosebire dintre ideal şi real; un puternic îndemn de a conexa idealul cu realul într'o formă substantivă, şi în sensul absolutului. Niciodată ca acum, ideea eternităţii neamului, prin contrast cu constatarea despre efemerida existenţei noastre individuale, nu am resimţit-o mai deadreptul. Niciodată ca în aceste momente nu ne-am dat mai bine seama că neamul nu este format din suma indivizilor care îi conlocuesc pământul, dar el reprezintă o realitate distinctă, structurată calitativ pe diagonala timpului şi în sensul absolutului, iar nu alcătuită, cantitativ, din numărul băştinaşilor. Neamul are o altă fire, el este o realitate politică subliniată istoriceşte, cu atât mai substanţială cu cât nu se sprijină pe elementele biologic şi psihologic, care compun esenţial, individul. Convinşi de „psihologia socială" ori de „psihologia etnică" a unui neam, nu putem accepta acelaşi înţeles ca în cazul psihologiei individuale.

Simte oricine că spiritul naţiunei are o tărie cantativă în sine şi pentru sine, pe care nu o putem regăsi atunci când este una de viaţa individului. Herbart a fost, mi se pare, cel dintâi care, la începutul veacului trecut, a încercat o definiţie despre realitatea absolută a lui „Bewust-Kolektivismus". Francezii au adoptat noţiunea, însă acel „le nous" al doctrinarilor francezi nu a păstrat înţelesul metafizic şi absolut al ideii, dar a evoluat către unul apropiat de legile şi esenţa psihologiei individuale. In individualismul lor, Francezii au căutat să definească psihologia naţiei drept o „psihologie socială", având drept iniţială tipologie, psihicul individual.

Mare greşală. Atât de mare, încât una dintre cauzele dezastrului din Franţa trebue neapărat cercetată în această direcţie. Conducătorii de azi ai neamului gal şi, mai ales, cei de mâine, îşi vor da desigur seama despre *realitatea neamului*, substanţial alta decât aceia individuală. Vor retrăi, poate, în spiritul istoriei lor atât de frumoase, un sentiment similar cu acela pe care îl resimţim noi Românii, sub fiorul momentului greu al prezentului: sentimentul absolutului românesc.

Cronica literară

Eminescu: Poezii postume

Ediţie ingrijită de Al. Coriolan şi Al. Iacobescu, - „Cugetarea" 1940

In spaţiul micşorat acum din motive lesne de înţeles, nu vom putea atinge în cronica noastră de faţă, numeroasele aspecte ale discuţiei despre postumele lui Eminescu. Nu vrem să spunem că evenimentele ne-au făcut să pierdem prilejul de a adânci o problemă ce poate fi adâncită oricând. In acest sens, vom spune chiar că Eminescu este un poet în întregime postum. Vom descoperi în opera lui, totdeauna, laturi necunoscute şi l-am putea compara pentru aceasta cu o lumină care creşte, deşi în timp, noi ne depărtăm de el. Intr'adevăr, iată un aspect al postumităţii poetului: cum putem spune că îl înţelegem mai bine, noi pe care vremea ne îndepărtează de epoca 1850—1889? Să nu ne înşelăm Este o iluzie. Nu-l înţelegem mai bine, ci altceva se întâmplă. Este aici un proces spiritual asemănător celui prin care ne apropiem de sacralitate. Ne rugăm lui Dumnezeu potrivit momentului. Bietul om se află sub timp. Odată ne rugăm să ne dea ploaie, altădată ne rugăm să oprească potopul. In modul cum ne adresăm divinităţii, se manifestă marea precaritate a condiţiei omeneşti. Faţă de Eminescu, întreaga noastră cultură se află într'o stare precară şi la el apelăm ca să ne orienteze, în orice împrejurare. Contradicţiile noastre intelectuale îşi găsesc la el acordul, după cum în sacralitate se armonizează contradicţiile inimei omeneşti.

Sacralitatea naşte din inimi, după felul răului. Exclamaţia de profundis isbucneşte din inimile în stare de panică. Totuşi ortodoxia pune pe inimă semnul „amin" care e semnul sacru al păcii. Simbolismul „semnului crucii" făcut pe piept, este bogat în semnificaţii cari trebuesc urmărite cu atenţie. Ca isvor al vieţii, inima poate fi socotită centru productiv şi cum creaţia se leagă cu ideia de pace, inima păstrătoare a vieţii simbolizează pacea. In acelaş timp, ea este însă un organ esenţial al mişcării, din ea porneşte sângele proaspăt ca să lupte cu primejdiile de asfixiere din corp. Din ea să asvârle sângele sănătos spre a apăra trupul, şi tot în ea se întoarce după victorie, spre a se odihni, ca să ia apoi din nou drumul luptei, în necurmată rotire. Ca sediu al sângelui care necontenit luptă cu toxinele trupului, inima simbolizează războiul. S'ar părea că lucrurile ne contrazic şi totuşi nu este greu să înţelegm cum acelaş organ îngădue simboluri deosebite. Explicaţia devine simplă dacă ne gândim la cele două funcţii ale inimii de a produce şi de a păstra. Ca producătoare de viaţă, simbolizează pacea iar ca păstrătoare, simbolizează războiul. Cum misterul de a produce este mai adânc decât cel de a păstra, semnul păcii este deasupra şi el poartă numele „amin". Deşi taina vieţii se află ascunsă în însuşi corpul nostru, ea este deasupra noastră, pentrucă cheia o deţine Dumnezeu. Semnul păcii porneşte de sus în jos, pentru fiinţa noastră supusă mişcărilor de apărare.

Toate aceste simboluri îşi găsesc o largă corespondenţă în gândirea poetică a lui Eminescu, exprimată în producţiile cari privesc sacralitatea, în cele câteva rugăciuni. Şi sub acest raport postumele sunt foarte importante. Printre ele se găsesc „rugăciunile" poetului. Lăsăm deocamdată explicarea istorică a acestui fapt, şi îndreptăm acum interesul spre o analiză structurală.

Fără a pretinde că sunt „ortodoxe", vom afirma că rugăciunile lui Eminescu înfăţişează uluitor schema simbolismului funcţional al inimei. Două elemente predomină la poet: : marea şi Luceafărul. Se ştie că simbolismul mării şade la baza doctrinei creştine. Minunea umbletului lui Iisus pe ape cuprinde sensul adânc al mântuirii noastre. Iisus a potolit patimile, — războiul, — a liniştit marea, a mers deasupra valurilor. El a poruncit vântului să tacă! Deaceia zidirea lui Iisus pe pământ, care este biserica ni se arată în învăţătura creştină, ca o navă plutind pe valuri. Intr'anumit înţeles biserica a liniştit valurile mării, în alt înţeles ea luptă cu ele. I se spune pentru aceea şi biserică luptătoare şi în numele ei se vorbeşte de un război sfânt.

Dacă zidirea bisericii ascunde în forma ei de navă un sens al vieţii concepută ca o navigaţie pe marea suferinţii, se înţelege de la sine simbolul Luceafărului, care se înalţă şi luminează deasupra valurilor. In acest chip, pătrundem lesne extraordinara frumuseţe a versurilor lui Eminescu:

Rugămu-ne 'ndurărilor,
Luceafărului mărilor!

In cele şase cuvinte s'a concentrat cea mai adâncă doctrină ce a transmis-o vreodată mintea omenească. Aspectul ei creştin se află mai aproape de înţelegerea noastră, dar rădăcinile rămuroase ale semnificaţiilor se răspândesc mult mai departe, dincolo de epoca minunii „umbletului pe ape". Din forma dată de Eminescu reiese clar că „luceafărul este al mărilor", că prinurmare el şi marea stau în strânsă legătură, şi că luceafărul e mai puternic fiindcă el e al „îndurărilor". El e pacea, el potoleşte valurile. In creştinism, Iisus este pacea dar tot el este şi sabia, în acceptiunea în care se vorbeşte despre agonie; ideia de pace absolută o reprezintă Maria, care n'a cunoscut patima şi a născut fără dureri. Simbolul fecioarei născătoare de Dumnezeu ajută să înţelegem şi celălalt simbol al inimei ca sâmbure primordial de viaţă eternă şi sfântă.

Prin fecioară, înţelegem viaţa care nu mai trebue aparată de puterile răului şi ale morţii. In această lumină creşte deasemeni rostul apropierilor ce le face Eminescu, în rugăciunile sale, între luceafăr şi Fecioara Maria. Impotriva aceloraş valuri o chiamă şi pe ea:

Inalţă-ne, ne mântue
Din valul ce ne bântue
Privirea-ţi adorată
Asupră-ne coboară,
O maică prea curată
Şi pururea Fecioară,
Marie!

Despre o repartiţie de atribuţii între luceafăr şi fecioară nu poate fi vorba, ci nu mai de o întregire a funcţiilor lor mântuitoare. Iisus judecă şi împarte, Maria iartă şi cheamă.

Binele funcţional se află în amândoi:

De dragul Mariei
Şi-al Mântuiorului,
Luceşte pe ceruri
O stea călătorului.

Am atins, firesţe, numai în treacăt, interesantul aspect al postumelor, privitor la rugăciunea eminesciană. Tot atât de important şi bogat în comentarii ar fi şi cel privitor la poezia patriotică. Legătura dintre ele este mult mai strânsă de cât s'ar părea, pentrucă, dacă sub simbolurile sacre se exprimă anumite legi ale vieţii individuale, patria se întemeiază deasemeni pe legi ce se exprimă prin simboluri profunde. Patria îş are o stemă, un „steag", iar sufletul ei se exprimă prin „semnele" graiului şi ale datinelor. Ca şi „inima" patria este centru sacru de viaţă, pentrucă ea naşte necontenit „fii" şi perpetuiază stirpa unui neam. Deasemeni ca inima sau biserica, patria se apără şi luptă.. Nu putem înţelege altfel sensurile adânci ale vieţii naţionale, ce se desprind astăzi din versurile lui Eminescu:

Sta neclintit' Moldova ţesând
La pânza vremii,
Vitejii îi erau fiii şi purătorii
stemii
Cei dătători de lege şi aşezători
de datini,
Luminiă din lumină, Muşatini
din Muşatini.

O preocupare a criticei literare ar fi să arate pentru ce poeziile de acest fel au rămas postume. Explicarea ar fi istorică şi s'ar referi la rigorismul estetic al lui Maiorescu. Nici comentarul nostru nu e fără istorie.

CONSTANTIN FANTANERU

Literatură, artă, idei...

CITITORILOR CARE AU URMARIT ACESTE NOTE

şi care au căutat alături de noi să-şi pună anumite probleme ale scrisului românesc privindu-ne modestele noastre păreri cu înţelegere şi omenească îngăduinţă, ţinem să le cerem pe această cale, iertare, pentru anumite greşeli de tipar sau de interversare a notelor care au intervenit uneori din inerentele greşeli de tipografie(ca în numărul trecut de ex. unde s'a strecurat, la începutul paginii, o notă care era de fapt o continuare a alteia din numărul precedent). Nu ne îndoim că onoraţii cititori au făcut ei înşişi rectificările necesare, sau, în orice caz şi-au dat seama de aceste interversări ale notelor, de care am vorbit. (Noi am pornit în redactarea acestor note cu o atât de complectă bună credinţă încât nu putem crede că nu ni s'a răspuns la fel).

AM PROMIS INTR'UNUL DIN NUMERELE PRECEDENTE

că vom da câteva citate din cartea d-lui E. Cioran. Amurgul gândurilor. Ne ţinem de cuvânt:

„Poţi spune uşor că universul n'are nici un rost. Nimeni nu se va supăra. Dar afirmă acelaş lucru despre un individ oarecare, el va protesta şi va lua chiar măsuri spre a te sancţiona.

Aşa suntem cu toţii: ne scoatem din cauză când e vorba de un principiu general şi nu ne e ruşine să ne izolăm într'o excepţie. Dacă universul n'are niciun rost, scăpat-am oare de blestemul acestei osânde?

Tot secretul vieţii se reduce la atât: ea n'are nici un rost; fiecare din noi găseşte, însă, unul.

*

Singurătatea nu te învaţă că eşti singur, ci **singurul.**

*

Sunt atâţi oameni pe care îi separă de moarte doar nostalgia ei!

In aceasta, moartea îşi creează din viaţă o oglindă pentru a se putea admira.

*

Lumea nu-i decât un **Nicăiri** univresal. De aceea n'ai unde să te duci niciodată.

*

După miezul nopţii, gândeşti ca şi cum n'ai mai fi în viaţă sau — în cel mai bun caz — ca şi cum n'ai mai fi **tu.** Devii o simplă unealtă a tăcerii, a veşniciei sau a vidului. Te crezi trist şi nu ştii că acestea respiră prin tine. Eşti victima unui complot al forţelor obscure, căci dintr'un individ nu se poate naşte o tristeţe, care să nu încape în el. Tot ce ne întrece îşi are sursa în afară de noi. Atât plângerea cât şi suferinţa. Misticii au raportat revărsarea de delicii a extazului la Dumnezeu, pentrucă nu puteau admite că mărginirea individuală este capabilă de atâta plinătate.

*

Cu cât oamenii te interesează mai puţin, cu atât devii mai timid în faţa lor, iar când ajungi să-i disprefuieşti, începi să te bâlbâeşti. Natura nu-ţi iartă nici un pas peste inconştienţa ei, şi-ţi urmăreşte toate cărările orgoliului împânzindu-le cu regrete.

*

Nimic din ceeace **ştim** nu rămâne neisprăvit. Orice paradox, curaj de gând sau îndrăzneţie, le **plătim** scump, mai curând sau mai târziu. Este de un farmec straniu această pedeapsă care urmează oricărui progres al cunoaşterii...

*

A rămâne singur cu întreaga iubire, cu povara infinitului erotic, — iată sensul spiritual al nefericirii în dragoste, încât sinuciderile nu sunt probe ale laşităţii omului, ci ale dimensiunilor inumane ale iubirii. Dacă n'ar fi atenuat chinurile amoroase prin disprefuul teoretic pentru femeie, toţi amanţii s'ar fi sinucis până acum. **Ştiind** însă ce e ea, au introdus prin luciditate un element de mediocritate în insuportabilul acestor văpăi. Nefericirea în dragoste întrece în intensitate cele mai adânci emoţii religioase. Ce e drept, ea n'a construit biserici, dar a ridicat morminte, morminte peste tot.

*

La adică, ce face fiecare om? Se ispăseşte pe sine însuşi.

*

Nu vorbi de singurătate dacă nu simţi cum se clatină Dumnezeu...

*

Numai după ce ai suferit pentru toate lucrurile, ai dreptul să-ţi baţi joc de ele. Cum o să calci în picioare ce n'a fost un chin? (Sensul universalei ironii).

*

Ceeace lipseşte sănătăţii este infinitul. Iată dece au renunţat oamenii la ea.

*

Când eşti iubit, suferi mai mult decât când nu eşti. Părăsit, te mângâi prin orgoliu; dar ce consolare mai poţi născoci în faţa unei inimi ce ţi se deschide?

*

Tot ce nu-i fericire este un minus de iubire.

*

Trebue să fi încercat multă vreme dorinţa de a muri, ca să cunoşti desgustul de moarte. Sătul de patima sfârşitului ajungi la antipodul fricii de a te stinge.... De n'am fi plictisiţi la infinit, ar mai exista oare viaţă? Ce vitalitate secretă ne separă de absolut?

*

Când în nopţi ţi se deschide mintea spre cate un adevăr, întunerecul devine uşor ca spaţiul diafan al unei existenţe.

DOAMNA MARIA BOTIŞ-CIOBANU

a scris o carte de poveşti pentru copii, apărută recent la Arad. Am luat-o în mână cu intenţia de a o răsfoi, dar lectura ei ne-a acaparat şi ne-am trezit citind-o până la ora răsăritului de zi, cu acelaşi interes pe care-l arătam altădată pentru născocirile bunicăi; atunci „altădată" când toată viaţa noastră era făcută din vise şi iluminări.

Copilăria este un fenomen ce, dela o vreme, ne înduioşează peste măsură. Alatădată, când ne izbea numai răutatea din oamenii mari, copiii ni se păreau nişte mici monştri, caricaturi ai omului de mâine. Azi dimpotrivă, oamenii mari ni se par nişte caricaturi ale omului minunat ce-a fost cândva pe când era copil. Hotărît, Dumnezeu n'a făcut la început un om mare. Dumnezeu a făcut copilul, după chipul şi asemănarea lui. „Omul matur" a fost făcut astfel de toate forţele diabolice şi distructive ale vieţii, şi numai în măsura în care a putut să-şi păstreze acea candoare şi puritate a copilăriei are sau nu are vreo valoare.

Această mică minune care e copilul, a fost încă prea puţin luată în seamă la noi. Prea puţină atenţie şi prea puţină dragoste, mai ales, l-a înconjurat.

Ar fi trebuit ca toţi scriitorii noştri mari să-şi facă o problemă de conştiinţă din alcătuirea unei cărţi pentru copii în care, mai mult decât în orice altă parte, să-şi pună toate resursele lor de frumuseţe şi de puritate sufletească. Ar fi trebuit ca fiecare editură să-şi facă o mândrie din publicarea a cel puţin două trei cărţi pentru copii, pe an, în condiţiile tehnice în care au apărut de exemplu „Poveştile lui Creangă" de care am vorbit în numărul trecut.

Noi, cei de acum, suntem, fără îndoială, o generaţie sacrificată, cea mai tragică generaţie a acestei ţări. Născuţi în timpul războiului din 1914 când bubuitul de tun cutremura văzduhul, când moartea secera mii de vieţi în fiecare clipă, cu familiile desmembrate, nesiguri dacă o zi la alta — suntem acum, în floarea tinereţii, martorii unei alte drame, mai crunte chiar decât cea care ne-a patronat naşterea. Părinţii noştri au fost mai favorizaţi de soartă decât noi iar copiii noştri sperăm să trăiască şi ei vremuri mai bune.

Toată atenţia noastră trebue să se fixeze acum asupra acestor generaţii care ne vor urma, fiindcă de ele depind continuitatea şi salvarea acestui neam.

TREBUE SĂ NE INVĂŢĂM SĂ TRĂIM PRIN NEAM

este imperativul acestor vremi. Şi e cel din urmă ceas când ne mai putem schimba, cei ce n'am înţeles-o încă. Viaţa noastră individuală, micile noastre interese meschine, nu înseamnă, până la sfârşit, nimic. Ne vom duce într'o bună zi ca şi când n'am fi fost niciodată. Vor rămâne însă copiii noştri, şi copiii copiilor lor, prin ei vor trăi mai departe la ochii noştri, la glasul nostru, mâinile noastre, gândurile noastre, nostalgiile noastre... Lor le vom transmite virtuţile noastre, dragostea noastră de adevăr, de frumos, de bine — şi toate astea vor înflori iară şi iară, peste veacuri, în vremi îndepărtate când din fiinţa noastră ceea de azi nu vor mai fi rămas nici copacii crescuţi peste mormintele noastre, atâtea straturi vor fi întors furtunile anului.

A ne ocupa de copiii noştri, înseamnă a ne respecta pe noi înşine şi toate generaţiile ce nea-u precedat. Iar azi, acest lucru e mai necesar decât oricând.

LUCEAFARUL

revista Astrei Bănăţene, din Timişoara, a apărut într'un număr comemorativ închinat M. S. Regelui Carol al II-lea.

In acest număr, avem o mică dare de seamă asupra vieţii culturale bănăţene din ultimul deceniu.

Pentru a informa cititorii, vom reproduce şi noi numele tuturor acelora care au însemnat ceva prin activitatea lor, în viaţa culturală a Banatului de după Unire. Multe din aceste nume le vor fi cititorilor cunoscute, dar nu va fi ştiut cărei provincii aparţin, altele, de dată prea recentă, n'au avut încă prilejul să treacă hotarele Banatului, dar unele din ele noi le-am relevat la această cronică, plăcut impresionaţi de opera pe care o semnau (Ion Mioc, Pavel Sfetca, Petru Bellu).

DESPRE BANATUL MUZICAL IN ULTIMII ZECE ANI

scrie d. Nicolae Ursu. In muzică, dealtfel, suntem convinşi că Banatul ocupă întâiul loc între toate provinciile României. Fiecare sat îşi are corul lui, dirijat de ţărani — coruri de a căror valoare artistică am putut să ne dăm seama la serbările Astrei din primăvara anului 1939 şi am înţeles că aceste coruri ar face cinste oricărei scene din Capitală.

Dealtfel bănăţenii înşişi îşi fac din geniul lor muzical, un punct de legitimă mândrie, spunând:

Mândră ţară e Bănatu
Că la noi cântă tot natu! *)

Cel mai cunoscut compozitor bănăţean a fost fără îndoială lugojeanul I. Vidu, mort în 1931 (autorul „Lugojanei", „Negruţei", etc...).

Urmează d-nii Tiberiu Brediceanu, Sabin Drăgoi (autorul operelor „Năpasta", „Constantin Brâncoveanu", „Kir Ianulea"), Vasile Ijac, Eugen Cuteanu, d-na Alma Ionescu-Cornea, Filaret Barbu, Velceanu, T. Popovici, I. Crişan, N. Ursu, Guga, Nistor Miclea.

SCRIITORII BĂNĂŢENI DE PROZA

sunt prezentaţi de Gr. Bugarin: D-nele Mia Cerna, Dridri Goroniţă, Anişoara Odeanu, Mia Marian, d-nii Gh. Atanasiu, M. Ar. Dan, Dr. Aurel Peteanu, Virgil Biron, Ion Ţelcu, Aurel D. Bugariu, Ilie Ienea, etc.

(In proză, în general, bănăţenii sunt mai puţin cunoscuţi, singurii care au trecut de graniţele ţinutului fiind Anişoara Odeanu şi epigramistul M. Ar. Dan).

POEZIA BĂNĂŢEANĂ CONTIMPORANĂ

este superioară prozei. D-nii Pavel Sfectu şi Petru Bellu, ni-i prezintă pe următorii poeţi: Valeriu Cârdu, Constantin Miu-Lerca, Volbură Poiană Năsturaş, Grigore Bugarin, Romulus Fabian, Mihai Novac, Grigore Popiţi, Anişoara Odeanu, Pavel Butan, Dorian Grozdan, Traian Lalescu, Gruia Floruţiu, Mila Marian. Despre d-nii Pavel Bellu şi Petru Sfetca am avut şi noi cuvinte bune, în această pagină.

Un foarte lung capitol este destinat picturii bănăţene, altui sculpturii (reprezentată prin d. Romul Ladea).

Bineînţeles, în aceste dări de seamă, au fost trecute şi nume ale unor scriitori care nu pot depăşi destinul de „glorii locale". Majoritatea însă, am avut ocazia să ne convingem, sunt superiori multora din confraţii lor din alte provincii şi nu puţinor din scriitorii consacraţi din Bucureşti. (D. Constantin Miu-Lerca, de exemplu, necunoscut, la Bucureşti decât într'un cerc restrâns, este un poet de reală forţă).

In orice caz, acest număr comemorativ al Luceafărului ne arată că la graniţa de West nu s'a stat pe loc în acest ultim deceniu, ci s'a lucrat serios şi cu spor pentru adevărata cultură românească.

ALADIN

*) insul.

...Şi un alt înţeles al eroismului

(Urmare din pag. I-a)

Aceasta chiar dacă s'ar socoti că eroismul acesta al fărâmiţărilor lente în timp, nu este decât domeniul exclusiv al celor cărora viaţa le-a refuzat ceeace în alt rând numeam „dreptul la moarte". Şi cu atât mai mult s'ar putea observa astfel cu cât însăşi „conştiinţa" acestor permanente jertfiri adică aceea care-i măsoară potenţialul încetează sau slăbeşte la un moment dat. S'ar putea invoca astfel mărturisirea uluitoare altfel a unuia din cercetătorii Polului Nord care după ani de privaţiuni, sacrificii şi amputări fizice exclama în clipa când şi-a atins ţelul: „Hotărîrea de a atinge Polul a devenit atât de mult o parte din mine însumi încât, oricât de ciudat s'ar părea, am încetat de mult de a mă gândi la mine altfel decât ca la un instrument pentru înfăptuirea acestui ideal".

Dacă bine înţeles, însăşi această depăşire a propriei persoane şi a obligaţiunilor fiziologice pe care toţi oamenii „normali" părem a le avea faţă de ea, nu legitimează în faţa istoriei şi a semenilor pe aceşti eroi ai vieţii, deveniţi prn suferinţele lor fraţi buni, cu eroi ceilalţi, ai sublimului, ai morţii.

COSTIN I. MURGESCU

Erată

In articolul d-lui Luca Dumitrescu „Spiritul Epocii", apărut în nr. 27 al revistei noastre la pag. 7 coloana I, penultimul rând de jos, rugăm a ceti: **pulchritudo-vaga;** col. II al doilea rând de sus: **pulchritudo-adherens.**

Cartea unui editor: Nicolae Th. Ionniţiu

(Urmare din pag. I-a)

D. Ionniţiu crede, şi pe bună dreptate, că destinul unei cărţi îl hotărăşte timpul. Dar care este misiunea criticului, alta decât aceia de a promova valorile literare ale timpului, menţinându-se nu în „realitatea imediată" ci în scurgerea lui. Insfârşit, cu un vârf de condei se atinge şi chestiunea recenzenţilor, care nu pot fi utili decât în măsura obiectivităţii lor. Iată punctele de orientare ale unui editor, care nu şovăe să spue vorbe supărătoare pentru unii, încurajatoare pentru alţii, pe scurt o spovedanie de unde se pot deduce şi soluţiile de îndreptare. Criza cărţii, pe care toţi o constatăm, şi o vedem rezolvată în diferite chipuri, va obţine o îndreptare dacă se ţine seama de următoarele propuneri: O politică de stat pentru încurajarea şi răspândirea cărţii; reducerea fiscalităţii excesive; înlesniri de difuziune prin oficiile poştale; înlesniri în procurarea materiei prime; crearea de biblioteci şi unui fond pentru susţinerea lor; o şcoală pentru pregătirea librarilor.

Cartea se încheie cu o probă a semnelor convenţionale pentru corecturi.

Este şi aceasta foarte utilă, — căci greşelile de tipar sunt şi ele o piedecă în prezentarea corectă a unei cărţi. Punând astfel problema, şi privind-o sub toate feţele ei, d. Nicolae Th. Ionniţiu contribue efectiv la înţelegerea raporturilor dintre editor, autor şi cititor, cartea d-sale fiind un întreptar practic şi o mărturisire sinceră.

NICOLAE ROŞU

Instiinţare

Din cauza evenimentelor cari au îndoliat ţara întreagă, revista noastră se vede obligată să-şi reducă numărul paginilor. Credem că toţi cititorii noştri ne vor înţelege, şi noi îi asigurăm că rămânem mai departe în slujba literaturii româneşti, naţionaliste, cu speranţa izbândei pe care acest popor o merită.

UNIVERSUL LITERAR

NUMITĂ IN SERVICIU

de IULIAN VESPER

In anul una mie nouă sute treizeci și doi, Genia Brobotă se prezintă Direcției cu ordinul de numire; fu invitată într'un birou, i se aduse o măsuță cu mușama albastră și i se puse toc și cerneală la dispoziție. Scaunul scârțâia și un picior se clătina. Fata îl ridică, dar văzând fețele încruntate ale colegilor, așeză scaunul precaut pe podea. Nu era așa dar, nici o scăpare; va trebui să se obișnuiască.

— Mă scuzați, dacă v'am întrerupt dela lucru. Ce vreți, sunt începătoare.

— Da, ai să te înveți. Toți am fost ca dumneata la început...

— Ești numită pe ziua de azi? — întrebă o funcționară ciufulită din colț.

— Mâine dimineață trebuia să mă prezint... dar zău, n'am mai putut aștepta... n'am răbdare... aș vrea să-mi dați ceva de lucru... nu-mi place să stau degeaba... Pot să lucrez mult... nu glumesc, nu rădeți... veți vedea...

— Toți lucrăm mult, îi răspunse curtenitor cel poreclit Cooper, învârtind stiloul între degete. Avea un surâs subțirel și ochii o priveau șireți, învăluind-o într'o întrebare ce nu-i cerea răspuns. Și cu toate astea, nimeni n'o spune... Aveți un curaj... veți ajunge departe...

— De acord, voi revoluționa sistemul...

Câțiva funcționari, cărora le fusese recomandată, începură să sâsâe. Liniștea trebuia respectată. Genia făcu doi pași lângă fereastră și rămase îmbrăcată. Ținea mânușile într'un mod caraghios, pe jumătate desbrăcată; poșeta roasă pe margine, o simțea sub braț. Avea în față sala și un desgust îi cutremură trupul. Fusese profesoară suplinitoare și-i reveni în gând imaginea clasei de elevi, nespălați, bucălați, cu obrajii vii și ochii scânteietori. Și sala aceasta semăna unei clase, dar pe pupitrele Fișet aliniate elegant, se aplecau fețe spălăcite, grăsune, cu frunți enorme, cari păstrau totuși o seriozitate impresionantă și o grație de copii necăjiți. Singur acest Cooper, surâzător, căruia i-ar fi stat mai bine un costum colonial, decât haina albastră de birou, cu mânecarul negru până la cot. Cum își vedea de scris această mână îndoliată ce se mișca greoi dealungul foilor albe, părea purtată automat de un calculator rece și neîndurat. Încercă să-și reamintească numele tuturor, dar nu isbuti. Nume cu — escu, — opol — i se împleticeau prin creer. Aștia vor fi șefii mei, șefii mei... Ar fi repetat de o mie de ori aceste vorbe, dacă un gând n'ar fi pironit-o ca un cui. Și eu voiu fi cea mai mică în grad, atât de mică, încât nici un grad nu va fi mai neînsemnat ca al meu. I se păru că poartă o nesfârșită povară pe spate; toate păcatele neispășite ale părinților și strămoșilor o împovărau; se simți asvârlită la pământ de un pumn mai greu ca al destinului și nu mai întrevedea o salvare.

— Nu vă desbrăcați? noi nu mai putem de căldură...

— Nu știu ce să fac...

— Vă dăm de lucru, parcă spuneați că sunteți tare harnică. Tot Cooper vorbea.

— Nu... plec.. mâine voiu veni dimineață.

Isbi involuntar ușa la plecare și-i păru că instituția trosnea din temelii. Coborî treptele lucioase, cu flori ca stelele negre. O lumină gălbue bătea prin geamurile mate. Ascensorul lunecă fără sgomot pe scripetele nevăzute. Genia cobora mereu și pe măsură ce tăjele scădeau, inima-i venea la loc; o bucurie voinică, lacomă îi mușca pieptul. Pășea acum orgolios prin mulțimea cenușie a străzii. Era liberă, încă liberă. Dacă l-ar fi întâlnit acum pe Victor... Îi veni în minte chipul lui, amintiri copilăroase de dragoste primăvăratecă, cari se întretăiau neașteptat cu obrajii trași, bărbătești ai lui Cooper din biroul care de mâine va fi și al ei. Mâine. Oameni cu fețe spânatice o priveau piezișe; căutături cenușii se încrucișau pe stradă. Genia surprindea luciri roșcate în pupilele dilatate; răspundea cu un zâmbet al ochilor acestor omagii și chipul oval, inundat de o strălucire ca purpura înfrunta valuri de oameni ce nu se mai sfârșeau. In curând toată lumea se prefăcu într'un șuvoiu argintiu, ce scânteia în față. Chipul lui Cooper lua forme precise. Cooper cu fruntea bronzată. Cooper cu trunchiul gâtului sculptat în zăpezi. Cooper, elev; ea, profesoară.

— Voiu fi o funcționară model; când nu voiu ști ceva, Cooper... arată-mi, Cooper... Nu, voiu uita... Am o memorie... La istorie rețineam anii... Mai cu seamă ai tratatelor de pace... Tratatul dela Adrianopol, 1804.. Pacea dela Kuciuk-Cainargi... Pacea dela... A, dar nu mai sunt studentă... trebue să uit tot...

Se opri în fața unei vitrine și o oglindă din fund îi reflectă un chip străin. Făcu trei pași înainte: deslușea paloarea măslinie; cearcănele pronunțate și văpaia ochilor dogoreau ca un nesfârșit incendiu. O botezaseră la facultate: Miriam a III-a. Ca o regină și Cooper... Cooper al III-lea. Nici nu se putea altfel. Formau aceeași dinastie. Zări în același timp reverurile roase ale pardesiului învechit; o adevărată relicvă de familie: l-a purtat sora mea, mama și probabil i-l voiu încredința Elenei. Un batic mov, șters, era singurul indiciu de lux. Îl călca zilnic și-l resfrângea sub bărbie într'un mod foarte elegant; ajunsese dimineața aproape un ritual acest dichis. Singurul ritual dealtfel: nu se farda, nu-și creiona buzele și în cele din urmă renunțase și la pudră. Originea ei țărănească o umplea de mândrie: vreau să par atât de provocatoare, încât să nu am aerul că mi-e rușine de sănătatea mea. Un animal de rasă, o defini un coleg de facultate. Nu, un animal pur și simplu, îl corectase, râzând.

— Mâine, mâine, șopti Genia depărtându-se. Ar fi vrut să se întâmple un cataclism cosmic, legile universului să facă unica excepție în eterna lor fixitate și să o transporte pe ziua de Miercuri 13 Februarie. Observă lămurit vârful pantofilor roși, mânușile roase, poșeta sdrențuită: fată de funcționar și însămi mă fac funcționară și probabil copiii mei vor fi funcționari. O întreagă dinastie, o spiță superbă purtată până la gradul ultim și cel mai nobil: funcționar. Se opri iarăși în fața unei vitrine; o atrăgeau lucrurile fastuoase în această zi. Considerâ pe rând ce-ar putea să cumpere de aici, din primul ei salariu: o bluză mamii, cu gulerașul alb răsfrânt, un inel, nu, o broșe în semn de recunoștință, ba nu, o rochie; oare nu-și propusese ca primul act al vieții ei să oblige pe maicăsa să părăsească rochia neagră, mereu neagră, oh, negrul acesta în care o știa mereu îmbrăcată decând ținea minte. Și lui taică-său îi va cumpăra un cadou, ceva discret, ca să nu-l jignească. Ea începea să înțeleagă mândria întunecată a acestui om, care niciodată nu zâmbea: urma dela serviciu acasă și înapoi un drum ale cărui răscruci și poticniri le cunoștea numai el. Da, ea îl admira. Și nu demult. Era în facultate, la început, când nu putea suferi fața aceasta uscată, care nu-i surâdea niciodată, nici măcar când îi anunța succesele ei cele mai mari care o costau săptămâni de istovire și muncă. Nici la sfârșitul anului, când îi aducea caetul de studii țesut cu notele hărniciei ei. Sforțările ei se îndoiau anul următor; aceeași rigiditate, ca și cum o crimă ar fi apăsat peste viața aceasta, a cărei monotonie o înspăimânta. Băgă de seamă cu timpul că tatăl său o aprecia într'un mod deosebit, foarte înalt, în momentul când era nevoită să ceară bani. Nu o întreba niciodată pentru ce-i trebuia, nu o descosea ce a făcut cu banii ce-i dăduse înainte, pe ce-i cheltuise, etc.; faptul acesta o surprinsese, dar se feri să-i arate cea mai mică nedumerire. „Îi voiu cumpăra o cravată, un ceas sau un port-țigarette", hotărî Genia, și-și înfundă mâinile în buzunare, așa cum făcea când se întorcea noaptea târziu dela facultate.

— N'ați plecat acasă, nu vi-e foame, auzi un glas camaraderesc din urmă.

— Ba da, mi-i foame, alerg spre casă, ar fi vrut să răspundă Genia amețită de căldura acestei desmierdătoare voci bărbătești. Se mulțumi să zâmbească și întoarse capul. Cooper... Obrajii uscățivi, bătuți de vânturi, arătau o bucurie aspră, primăvăratecă. Ochii o cercetau arzători, ca pe un lucru foarte prețios.

— N'așî fi crezut să vă întâlnesc astăzi. Eram sigur că vom deveni buni colegi. De altfel am și ghicit; numai întâmplarea v'a adus la noi. Bănuesc că nu cariera aceasta v'a atras dela început. Am observat o timiditate cu totul rară. Erați atât de contrariată când ați intrat. V'am cetit dela început toate suferințele viitoare...

— Bine, domnule Codrea, asemeni pronosticuri... Erați în birou foarte vesel...

Genia rosti acest repros cu o prefăcută indiferență; în fond o întrista faptul că nu reușise decât să pară stângace și neîndemânatică și că toți o judecaseră cu o asprime pentru care nu se simțea vinovată. Mă vor face să sufăr; voiu suferi; ce alta îmi vor putea cere?

— Dar să nu vă speriați, se petrece timpul foarte frumos în birou..

— Sigur, mereu cu 30 dosare înainte...

— Nu-i adevărat, încercă să apere Codrea prestigiul biroului. Dosarele nu sunt elemente organice în viața funcționarului. Se utilizează accidental și ai la dispoziție întreg serviciul arhivei ca să ți le așeze în rafturi.

— Aveți mânecare negre, nu le pot suferi, strigă Genia uitându-se piezișe la mâna d-lui Codrea.

— Sunt necesare, pentru estetică... râse Codrea cu poftă. Sunt sculele utile profesiunii, cum e trusa pentru medic. De altfel doamnele poartă halaturi și te asigur, le stă foarte bine.

Trecură prin fața poștei centrale. Pe trotuarul larg năvălea o lume multicoloră, fețe sănătoase, ochi ageri și pânditori. Femeile în pardesie deschise, alunecau domol în susul străzii, ca niște tinere prăzi ale primăverii. Surâsuri svelte luneca pe buze îmbietoare. Părea ciudat că acest alaiu strălucitor se aduna de pe străzile încă noroioase, dintre casele dărăpănate și murdare. Codrea vorbea mereu despre luptele lui de odinioară, despre marile bătălii câștigate până l-a cuprins acest ostrov liniștit care e biroul și viața regulată ce ți-i impusă. Nu erau torente de elocvență, ci vorbe drepte, cumpănite, prea juste pentru tinerețea lui arzătoare.

— La început m'am sbătut ca 'ntr'un laț... Nu rareori se întâmpla să trântesc ușile și s'o apuc rasna pe stradă, fără să știu pentruce. Noroc că șefii mei îmi cunoșteau metehnele și treceau cu vederea... Știau că mă 'ntorceam cu certitudine. Asta numeau ei „marea remușcare". Mă trezeam într'o cafenea, de vorbă cu oameni străini, luând parte la discuții, ca pe vremuri. Deodată aveam precis senzația ticăloșiei mele, mă ridicam, și fără să spun o vorbă, mă întorceam la birou, îmi căutam dosarele și m'apucam de lucru. Era o viață de câine, căci nu mă astâmpăram 2—3 zile și iar mă sbăteam, iar fugeam și iar mă întorceam pocăit... Acum m'am astâmpărat deabinelea. Am intrat în birou, cum s'ar zice ca 'n elementul meu. Am renunțat la toate, nu-mi văd decât de singurul drum ce mi-a fost hotărît de destin: acela al serviciului...

Genia se opri în fața unui chioșc. Avea un zâmbet pierdut. Îi întinse o mână deschisă și bărbătească: — Așa dar pe mâine... Voiu încerca și eu experiența aceasta... Sper să-mi stați în ajutor domnule Codrea, nu-i așa?

— Cu toată plăcerea, domnișoară Probota... La revedere.

Genia văzu cum această înaltă frumusețe dispăru în valul de oameni și o mare părere de rău o cuprinse. Își dădea seama, instinctiv, că l-ar fi disprețuit cu atât mai mult, cu cât l-ar fi cunoscut mai bine. Fusese fără îndoială un luptător, acum nu era decât un învins și-și purta ostentativ un leș în putrefacție ca pe un simbol de victorie. Până aici îl înșelaseră simțurile. Genia cârmi pe o stradelă cu platani verzi, gândurile-i se amestecau și nu mai simțea decât un desgust imens pentru toate splendorile vieții; pentru tot ce era aparent și strălucitor și care acoperea realități ce nu-i era dat să le cunoască. Ridicase în această zi întâia oară un colț din perdeaua ce ascundea viața, adevărata viață de toate zilele și nimic nu-i păru mai îndrăsnet decât să înfrunte josniciile, să trezească gustul de viață adormit în trupuri searbăde, să lupte pentru un ideal de viață ce nu-l întrezărea lămurit, dar îi apărea nespus de înalt și strălucitor. Avea senzația unei flăcări, cari se sbătea trudnic în sufletul cuprins de întuneric.

— Îl voiu reda pe Codrea, oricare ar fi desamăgirile, drumului drept ce-l văd deschis înainte. Voiu face din bătrânile personalități din birou minți agere și suflete nesovăitoare. Voiu face ca dragostea de muncă să arate veselă în ciuda tuturor protivnicilor. Voiu întemeia o asociație culturală, sportivă, care să nu fie pretext și etichetă. Cine va vibra de pasiune și îndemn pentru aceste înfăptuiri se va alege singur membru și înfăptuitor. Nu voiu cruța nimic. Oare 'mi va sta Dumnezeu în ajutor?

Aproape de casă începu să plouă. Frunzele sclipeau verzi ca smaraldul în lumina soarelui. Picurii plesneau sgomotos pe acoperișuri, isbeau în geamurile încă deschise. Trotuarul spălat, oglindea un cer nesigur și șovăitor. Genia se furișă sub o strășină încăpătoare; stropi călduți îi șiroiau pe obraji, pe gene și i se prelungeau sub bărbie. O elevă cu guleraș alb și cu un ghiozdan enorm sub braț, aștepta și ea să treacă ploaia. Avea o mutrișoară rotundă, blondă și privea speriată ploaia ce nu mai înceta. Uniforma se cunoștea că fusese purtată mult, era însă curățică, cu ciorapii cârpiți, arăta grija unei mame nevoiașe care se trudea mult pentru copiii ei. Genia își aminti că ani dearândul fusese purtată la fel într'o uniformă prea strâmtă, cu ciorapii mereu cârpiți, cu pantofii reparați de 2—3 ori și când isbucnea în plâns și-i cerea mamei să-i cumpere, auzea răspunsul invariabil: nu ne putem permite prea mult. Când vei fi mare vei înțelege... Ea-și îneca amărăciunea în plâns, dar a doua zi lucrurile urmau cursul lor obișnuit; tatăl pleca înaintea ei la birou; mama o dichisea cu deamănuntul și-o petrecea până la poartă.

Eleva întinse mânuța în ploaie și râzând o retrase numaidecât, apoi o întinse din nou. Această hârjoană cu ploaia o cunoștea și ea, Genia. Acum se mulțumea să privească această tânără vietate, care se bucura de ploaie ca de o ființă necunoscută și depărtată. Un petic albastru luci deodată printre crengile arțarului din față, trecători răsăreau de pretutindeni ca la un semnal nevăzut. Picuri mari căderau răsleți, dar nu mai făceau nici o impresie. Genia se lăsa purtată de această revărsare a vieții și o senzație de putere nemărginită îi pătrundea sufletul. Eleva dispăru în mulțime. Alte eleve treceau în grupe vesele. Gulerașe albe sclipeau ca niște imaculate corole. Ajunse în fața casei și se opri o clipă la poartă. Eșarfe colorate, rochii albe fluturau chemări pe străzile umbrite ca pentru un fantastic carnaval al primăverii. In grădina lor se îmbujorau garoafele, râdeau catrinuțele, se ridicau narcișii ca niște condotieri halucinați de azur. Genia îi mângâie cu o privire de ocrotitoare prietenă și trecu în casă. Radu o întâmpină în prag:

— Bine Genia, e aproape trei și jumătate, acum se vine dela birou? Te așteptăm cu masa de aproape două ore... Tata s'a cam supărat... Genia înțelese dintr'o privire că voiau să-i facă o surpriză și întârzierea i-a cam contrariat. Zări masa pregătită în sufragerie, garafe cu vin, ceeace nu se întâmpla decât la zile mari. Năvăli înlăuntru cu o bucurie atât de sinceră, că mamă-sa uită s'o dojenească. Tatăl se ivi în ușa biroului, înalt, cu o seriozitate abia stăpânită.

— Unde-ai întârziat Genia? Té-a prins ploaia? Te-a ținut cineva prea mult de vorbă?

Pentru întâia oară îi vorbea tatăl său astfel. Genia simți lămurit că de azi mai contează pe un camarad credincios, sfetnic bun și încercat. Se așeză cu o încredere nouă lângă el, și cum stătea în capul mesei, îi vedea fața pătrată cu sprâncenele încă negre, sub care ochii scăpărători revărsau acum o lumină blajină, aproape dulce. Barba și-o rădea de când ținea minte, dar mustața groasă, puțin cărunță, mocănească, îi dădea un aer distins, de stăpânitor. Acum își dădea seama Genia că într'un birou, tatăl său trebuia să aibă o frumoasă prestanță. Părul cărunt, aspru ca peria pieptănat pe spate, era de asemenea un ornament ce dădea acestui chip, de altfel sever, înfățișarea ceremonioasă de prelat catolic sau consilier de Curte. Maicăsa era cu ochii în patru și din ținuta ei de sărbătoare înțelese mai mult, că se pregătea ceva. Supa se trecu în tăcere. Radu, de obiceiu sgomotos, părea emoționat și-și potrivea floarea dela butonieră. Altădată, tatăl i-ar fi interzis să apară astfel la masă, acum nu numai că-i îngăduise, ci privea cu un fel de mândrie această ispravă strengărească la 16 ani.

— Ei, s'auzim evenimentele de azi, spuse tatăl, după ce umplu paharele. Genia povesti pe larg, cum se prezentase disdeminează la Direcția Personalului, cât de gentil fusese primită, cum fusese condusă la serviciul unde trebuia să lucreze, cum o primise Directorul Vrancea, invitând-o să ia loc în fotoliul din față.

— Vrancea? întrebă tatăl. Mi se pare că am fost coleg de facultate cu acest Vrancea, cum arată? Tânăr, mai în vârstă? Părea că-l interesa în mod deosebit numele nou, căci așeză deoparte șervetul și nu-și lua ochii dela Genia. Ea clipi repede de câteva ori ca și cum ar fi vrut să-și împrospăteze din fugă imaginea acelui domn distins, care părea să aibă cel mult 40 ani, cu o cravată aprinsă, părul buclat fără un fir de păr alb, atât de serios și bine dispus totodată. Genia adăugă amănuntul că la auzul numelui ei, Directorul avu o imperceptibilă tresărire.

— Probabil că l-ai impresionat. Altminteri, el trebue să fie. Când eram în 1905, în anul IV la Drept, Vrancea era în anul I. Era un copilandru, însă foarte curajos. Mi-l amintesc din mișcările studențești de la 1906. In piața Teatrului Național, a cutezat să înfrunte cordoanele de jandarmi și cu toate că sângele-i șiruia din ceafă, după ce primise câteva paturi de arme, nu s'a lăsat până n'a vorbit la tribună. A făcut parte, de altfel, din delegația ce s'a prezentat Regelui Carol și i-a expus doleanțele studențimei române. Se vorbea că ar fi făcut o bună impresie Regelui și că acesta ar fi fost încântat că a luat contact cu reprezentanții cei mai valoroși ai tineretului. De atunci i-am pierdut urma. Știu că a studiat și în Franța și mă miram că nu s'a relevat în viața politică... Avea un excelent talent oratoric. Nu mă așteptam să apuce cariera aceasta.

— Poate va fi fost constrâns de necesități, interveni mama. Abia acum observă Genia că discuția o interesase mult și pe bătrână și că nu scăpase o iotă din tot ce se vorbise despre actualul ei Director.

— Nu cred, vorbi tatăl. Pe vremea aceea Vrancea era un tânăr foarte elegant și pe la serate se învârtea în cercuri de familii din cea mai bună societate. Părea să fie fiu de moșier moldovean. Nu-i vorbă, umbla și 'n costum național, mai mult vara; asta așa, demonstrativ. Iarna purta cușmă țurcănească la haine civile.

— Și eu l-am cunoscut, mărturisi mama. Bătrânul scăpă furculița, care scoase un clinchet subțire. Genia îl văzu tamponându-și fruntea nerăbdător, apoi sorbi din paharul plin. Ea însăși rămase înmărmurită de mirare; o știa pe maică-sa așa de puțin comunicativă în fața copiilor, încât această mărturisire îi păru cel puțin ciudată. Numai bătrâna avea un zâmbet mirat și nu înțelegea cum un lucru petrecut acum 30 de ani, mai poate produce atâta neliniște. Ar fi vrut să nu rostească un cuvânt mai mult, dar toți așteptau urmarea. Genia o încurajă, ca să curme tăcerea supărătoare.

— Dacă l-ai cunoscut și mata, mamă, a fost ca să-mi ajuți mie acuma. Mama mi-a purtat totdeauna noroc.

Bătrâna râse din inimă și o învălui într'o privire recunoscătoare. Să vedeți, l-am cunoscut la o serată. Imi amintesc chiar cum s'a recomandat: Emanuil Vrancea. L-am întrebat dece Emanuil și nu Manole, care sună mai românesc. Mi-a spus că obișnuit se iscălea Immanuel și că acesta era cel mai frumos nume. Imi amintesc că, avea o bună părere despre el și pare-se că se ocupa cu filosofia. A ținut și câteva conferințe cu subiecte din filosofia germană.

— Acum face biurocratism, păcătoasă viață, scăpă pe neașteptate Genia.

Radu o privi lung, cu o oarecare spaimă. Avea 16 ani, puțin sportiv, puțin muzical; nu se lăsa robit de nici o pasiune a tinereții, nu citea decât cărți din programul școlar și acelea analizându-le serios. Ai fi zis că nimerise drumul în viață și că nu-și trecea timpul în zadar. Altfel era voinic pentru vârsta lui, cu umerii lați, bustul admirabil; frumusețea lui n'avea nimic feminin, ci era o expresie armonioasă de putere și sănătate ca și la Genia.

— Eu zic că n'ar fi făcut nimic cu filosofia lui, întrerupse tăcerea Radu. Și că a filosofat cel mai bine când și-a ales o asemenea carieră, care pentru mine ar fi un supliciu. A fost un filosof pozitivist unit cu un matematician; a calculat că anul are 12 luni și că în fiecare din aceste luni stomacul rămâne stomac, deci reclamă un salar fix. Celelalte se pot schimba; împărății se pot distruge, revoluții se pot întâmpla, stomacul și salariul rămân la aceleași numitor.

— Bine, grăi bătrânul, salariul e pământul omului. Dar pământul nostru a fost puțin, sărac și niciodată n'am avut toamne prea îmbelșugate. Am ținut să te cinstim, Genia, căci prin munca ta ai sporit ogorul nostru și roada începe să se arate frumoasă. Azi e ziua unei mari bucurii și a unei tristeți pentru mine. Bucurie pentrucă de 21 de ani am nădăjduit să te văd frumoasă și voinică, mergând pe drumul ce fiecare îl are dela Dumnezeu, drum greu, însă drum cinstit, drum răscumpărat prin truda și vrednicia noastră. Am o mare tristețe, că nu te-am ajutat să mergi pe calea darurilor ce Dumnezeu ți le-a dăruit. Aveai talent la pian, la cinci ani descifrai notele; aș fi vrut să-ți iau o profesoară, dar mi-au lipsit banii. N'aveam nici cu ce ne îmbrăca. Am făcut economii. Ți-o mărturisesc acum, ai fi ajuns o mare pianistă; vina nu este a noastră; ți-am spus întâia oară azi: pământul nostru a fost mereu sărac. Toțuși ne-am străduit, ai terminat liceul, facultatea; să-ți ajute Dumnezeu ca de mâine să pășești tot atât de hotărîtă și veselă, pe drumul nou, cum ai fost până acum.

— Admirabil, tată, asta așteaptă și ea, isbucni Radu.

— Iți mulțumesc tată și ție mamă, răspunse Genia. Voiu străbate cum voiu putea și-mi voiu deschide drum cu dinții. Mi se va cere, voiu lucra; mi se va cere să mă supun ca orbii, voiu face, bucuros; dacă nu vor fi mulțumiți îi voiu lepăda ca pe o haină murdară, fără nici un regret. Sunt hotărîtă să 'nving. Nu-i așa tată?

— Trebue să ai și răbdare, Genia. Fără răbdare toate se risipesc.

— Voiu avea și răbdare.

— Atunci toate se vor împlini.

Visul din zori

Intre costișele visului,
au reînviat agatele prieteniei,
s'au limpezit apele copilăriei —
între costișele visului.

Lângă patima dorului,
au amorțit simțurile, toate, —
obrajii nu mai sânt vii, poate
lângă patima dorului.

Pietrele se nisipesc în apă;
inimile s'au golit de iasme,
trec prin vad rarele fantasme —
pietrele se nisipesc în apă.

A trecut deasupra valurilor, omul,
să-și aleagă'n cremene dolmenul,
precum florile și-aleg polenul —
A trecut deasupra valurilor omul.

GEORGE DRUMUR

Pribeag

Îmi pregătesc toiagul de pribeag prin veacuri.
De nu aș ameți când voi sări abisul!
Să lunec lin, cum patinezi pe lacuri
Sau cum te duce'n sania lui visul.

Îmi voi plăti la fiecare vamă ortul,
În fiecare stea mi-o fi popasul:
Să-mi schimb și numele și portul,
Nici zâmbetul să-mi recunosc nici glasul.

Să-mi curăț aurul de minereul
Atâtor succesive repetiții.
Portalul să-mi deschidă curcubeul
În spre mirajul celei de pe urmă apariții.

AUREL V. SANGER

Noapte magică

Câmpu-albastru își ridică dintre arbori seara,
luminează'n ochii tăi o dimineață veche;
în căușul văii fața arsă-și spală vara —
zările și-au prins cercelul lunei de ureche.

Liniștea-și apasă fruntea calmă de pământ,
ca s'asculte cum sub brazdă gem bătrânii morți;
dintre bojii aspri s'a trezit deodată-un vânt —
și-amețit aleargă cu copiii pela porți.

Când se'ntunecă prin case, morții ies la stele,
cânii și-au uitat lătratul, liliecii sborul;
nourii așternpe lună negre catifele —
Dumnezeu își chiamă din morminte'ntreg poporul.

MIRCEA STREINUL

Mica Doamnă Butterfly

Brațele se'mpletiseră peste cap, apăsând.
Valurile vinete cântau o nocturnă
auzită de pe-un vas ce plecase ca o pasăre albă
lăsând o melodie tristă în urmă.
Valurile cântau o nocturnă.

Părul se'nfrățise cu razele lunei.
Ochii priveau depărtările, ochii plângeau, plângeau
și buzele trimeteau sărutul curat al iubirii
depărtărilor, mărilor, oceanului —
ochii plângeau, plângeau.

O mică Doamnă Butterfly străjuia plaja.
De undeva de aici plecase pasărea albă
să străbată oceanul și mările,
valurile s'o încingă — salbă.
De undeva de aici plecase pasărea albă.

NICODEM GLAD

O aventură în legiune

de Jean Aragomir

(Urmare și sfârșit)

Trei zile m'a ținut sergentul la închisoare.

Soler și Moreno veniră de mai multe ori să-mi vorbească prin ferăstruica zăbrelită. Imi aduseră țigări, ziare și chiar perna.

Aveam impresia limpede că se bucurau de captivitatea mea, căci nu mă căinau deloc.

— Mercedes ce face?

— E bine!... Iți trimite salutări și te roagă să fii cuminte și să nu-ți faci sânge rău.

— Dar Walter?

— Spumegă și așteaptă eliberarea ta, ca să vă bateți pe plajă. A cumpărat două *navajas* enorme și le-a dat unui *moro* să le ungă ascuțișurile cu venin.

— Vai de pielea mea ! oftam îngândurat. De data asta mi-a sunat sfârșitul. In viața mea n'am mânuit un cuțit.

Soler și Moreno schimbau priviri ciudate. Nu păreau deloc impresionați de perspectiva duelului. Cred și eu. Pielea mea, nu a lor era în joc.

— Curaj, Pedro!... Puterea lui Dumnezeu e mare!

— Lăsați-mă'n pace cu puterea lui Dumnezeu ! Parcă El se amestecă în porcăriile astea !

...Cum n'am înebunit în cele trei zile, nu știu! Frica, neliniștea, disperarea, — toate îmi frământau sufletul, îmi chinuiau mintea în vălmășag de gânduri năstrușnice.

*

A venit sergentul Lafraga în persoană să mă scoată din închisoare. Il privii chiorâș. El surâdea ca și cum făcuse ispravă mare.

— Du-te imediat de-ți predă armamentul și rufele de pat! îmi ordonă. Peste o oră pleci cu un detașament la Tetuan. De acolo vei fi trimis la posturile înaintate, în vreo fortăreață.

Salutai ursuz și reglementar :

— *A sus ordenes, mi sargento !*

Lafarga îmi puse mâna prietenește pe umăr.

— Lasă prostiile, *hombre!* N'ai priceput că te-am băgat la închisoare, ca să te împiedic să te bați în duel cu bruta aceea de Walter?... Te-ar fi ucis la sigur! Acum, nu mai avem de ce să ne temem... Sunteți repartizați la unități diferite. N'o să vă mai întâlniți, probabil, niciodată. Sau, când vă veți întâlni, totul va fi uitat... Moreno și Soler fac parte din detașamentul tău.

Bietul Lafarga!... Și eu care-l învinuiam de atâtea nelegiuiri.

— *Hombre,* sunt un mare nătărău ! îi zisei, strângându-i mâna.

— Știu, am băgat de seamă după halul cum joci table.

*

Ne-am despărțit după o oră cu sinceră și frățească părere de rău. Și nu ne-am mai întâlnit niciodată.

(Rezumatul capitolelor următoare. — *Făcând parte, împreună cu José Moreno, Enrique Soler și alți legionari dintr'o companie combatantă, povestitorul, — adică Pedro Bogdan, — este trimis într'o fortăreață avansată, la poalele Atlasului. Timp de trei luni aproape trăește alături de camarazii săi adevărata viață legionară de lupte și sacrificiu, păzind regiunile aflate sub protectoratul Spaniei, de năvala și jaful hoardelor de bandiți nomazi. Apoi, compania este înlocuită, — după ce numeroși legionari cad pe câmpul de onoare, — și adusă pentru „refacere" și odihnă la campamentul dela Dar-Riffien).*

Trecură câteva zile în liniște și voe bună.

Dacă nu ne plăcea să stăm la Dar-Riffien, ceream învoire și plecam la Ceuta.

Eram veșnic împreună cu Enrique Soler. Argentinianul se dovedea un devotat prieten și foarte plăcut tovarăș. Bea vârtos, știa de glumă, dansa, cânta și se lega spiritual de toate femeile ce-i ieșeau în cale.

N'am pomenit om mai meșter în arta *piropo*-ului, — acel compliment înflorit pe care spaniolul îl asvârle ca pe un buchet de garoafe femeilor frumoase.

— Dă-mi voe să-mi aprind țigarea la văpaia ochilor d-tale ! spuse într'o zi unei andaluze superbe, care trecea pe lângă noi cu mers elegant și majestuos de principesă.

Pe o blondă cu părul pudrat în praf de aur o salută curtenitor, ceremonios.

— Priviți rezerva de aur a Băncii Spaniei !

Altă dată mă îmbrânci din naintea unei creaturi superbe :

— La o parte, trece simfonia dragostei!

Când nu găsea ceva mai bun de spus, țipa cu entuziasm:

— Trăiască mama care te-a făcut, *senorita !*

Femeile nu răspundeau. Dar se roșeau de plăcere și-abia mai atingeau pământul de mândrie...

Enrique Soler își găsise și el o prietenă, — o maură tare frumușică, — sub-patroană într'un lupanar din *Barria Alta*. Se ducea la ea, se îmbrăca cu o *gelală* cenușie, — semn de noblețe intelectuală, — își punea papuci galbeni și turban pe cap și se chircea pe o pernă cu picioarele încrucișate sub el, bând ceai de mintă și căsnindu-se să învețe versete din Coran.

— Să știi că mă botez musulman! zicea el, fermecat de înțelepciunea învățăturilor lui Mahomed Profetul. Tot am studiat teologia. Dacă n'am apucat să fiu preot catolic, să ajung, măcar imam.

Zebila — maura, — se topea de dragul lui.

...Intr'o zi, cumpărasem împreună cu Soler pentru șase pesetas o langustă uriașă; avea, fără exagerare, trei sferturi de metru din vârful cozii și până la capătul picioarelor mari ca foarfecile grădinărești.

O dasem la o *fonda* să ne-o fiarbă și să ne pregătească o maioneză. Apoi, poftirăm la ospăț pe Mercedes și pe Zebila, pe José Moreno și încă doi camarazi, — Johnson, un englez atletic care ridica în mâini două roate de tren Decauville cu axă cu tot și un alt argentinian, atât de înalt, de slab și de uscat, încât îl poreclisem Sârmă.

Era un mincinos cum rareori se găsește. Asupra motivelor cari l'au adus la Legiune făurea tot felul de romane. Spunea de fata unui general pe care o răpise, de milioane de *pesos* pierdute la Monte-Carlo și pe cari fata generalului le furase de acasă ascunse în căptușeala mantoului, de sinuciderea iubitei în seara când ultimul ban fusese pierdut la ruletă.

Bietul Sârmă însă, pe cât era de mincinos, pe atât era de uituc. Eroinele romanului lui se schimbau dela o zi la alta. Fata generalului devenea când soția unui bancher din Buenos Aires, când sora unui miliardar american pe care o cunoscuse cu prilejul unei cruciere făcute cu *yacht*-ul său propriu în apele argentine, când o principesă rusă refugiată în America de Sud și care avea un cufăr plin cu bijuterii și cu lingouri de aur.

Noi ne prefăceam că-i dăm crezare și-l potopeam cu întrebări naive.

— Cum te înțelegeai cu americana, Sârmă?... Știi englezește?

— Desigur! afirma el convins.

— Atunci, poți să discuți cu Johnson pe limba lui?

— Pot!... Numai că Johnson vorbește englezește ca în Anglia, iar eu vorbesc englezește ca în America. E maaare deosebire.

— Ce-are aface! De priceput tot o să vă pricepeți!... Ia întreabă-l Johnson, ceva.

Sârmă sărea în sus:

— Da' ce, eu-s copil să mă puneți la examen!... *Caramba!*

...In fața langustei uriașe ne extaziarăm cu toții. Nimeni nu văzuse rac mai mare în viața lui. Nimeni, afară de Sârmă.

— Eu am mâncat la Nissa, la „Negresco", o langustă pe care abia o duceau doi chelneri pe farfuria de argint. Era de două ori cât asta.

— O fi fost crevetă?

— Nu! Era langustă! afirmă Sârmă liniștit.

Prânzul era în toi, când pe ușa birtului intrară încă trei legionari, cari se așezară la o măsuță cerând vin și *calamales,* — un fel de sepii foarte gustoase, — fripte.

Deodată, tresării. Unul din cei trei legionari era Jean Walter. Nu-l recunoscusem dela început, căci venise din plină lumină și apoi își lăsase o mustață mare, care-i cădea „pe oală".

Simții cum mi se spulberă toată voia bună și-mi rămâne bucătura în gât.

Walter mă văzuse, nu încăpea îndoială. Spuse ceva tovarășilor lui, cari, de mai multe ori, priviră către masa noastră.

Mercedes mă apucă de braț nervoasă, strângându-mă de-mi intrau degetele în carne.

— Pedro! Pedrito!... *Por Dios,* fii cuminte!

Enrique Soler îngălbenise și bâțâia din picior pe sub masă.

Dintre cei cari știau cearta cu maltezul, singur Moreno rămase calm. Se mărgini numai să tragă un scaun lângă el, spre a-l avea la îndemână.

— Ce v'a apucat de-ați amuțit dintr'odată? isbucni Sârmă.

In clipa aceea, tovarășii lui Jean Walter se ridicară și se apropiară de masa noastră, salutând. Unul din ei vorbi:

— Cine e Pedro Bogdan?

— Eu!

— Camaradul Jean Walter ne-a însărcinat să-ți amintim că aveți de lichidat împreună o chestiune de onoare.

— *Muy bien!*

— In acest caz, ești poftit să vii mâine seară, la ora opt, împreună cu doi martori, pe plaja dela Dar-Riffien.

— Voi veni!

— Camaradul Jean Walter ne-a mai însărcinat să-ți spunem că ar fi de dorit ca de data aceasta să nu mai recurgi la niciun șiretlic spre a te sustrage întâlnirii, așa cum ai făcut data trecută, aranjându-te spre a fi băgat la închisoare. Nu admite niciun pretext de... forță majoră.

Simții nevoia să mă arăt că n'aveam de ce evita duelul.

— Jean Walter să fie liniștit! Nu voi lipsi la întâlnire. De altminteri, dacă nu mi-ar fi amintit el chestiunea, i-o aminteam eu.

— Bine! zise legionarul salutând ceremonios. Și să ne iertați dacă v'am stricat cheful.

Continuai să mă arăt bățos :

— Nu ne-ați stricat niciun chef. Dimpotrivă!...

Bătui în masă :

— Chelner, pune să se răcească trei sticle de șampanie! Iar tu Merci, ia chitara și cântă!... Haide!... S'auzim!... Cântă-ne o romanță argentiniană.

Ea mă privea cu ochii mari, holbați și buzele deschise, vinete, fără să se miște.

Ca s'o îmbărbătez, luai chitara, zornăii degetele pe strune și începui răgușit, ca și cum o nevăzută mână m'ar fi sugrumat:

Adios! mi chiparita!
No lloras por tu Sancho
Que, si se va del rancho
Muy pronto volverá...

Mercedes isbucni în hohot de plâns isteric.

Sârmă, care în sfârșit pricepuse de ce e vorba, se ridică solemn cât era de lung și de slab, rotind o privire cocoșească :

— *Hombre,* fii liniștit!... Dă-mi mandat să mă bat în locul tău!... In materie de duel cu cuțitele sunt profesor!... Cine l-a curățat pe faimosul Matasiete, sicilianul, spaima cuțitarilor?...

Merci se opri din plâns și cu lacrimile în ochi prinse a râde privind către voinicosul argentinian, ca spre un adevărat fenomen al naturii. De râsul ei ne molipsim și noi. Sârmă reușise fără să vrea să ne înveselească din nou.

Nu știu cum, dar perspectiva duelului pe plajă nu mai mă înspăimânta, ca altă dată. Poate unde văzusem de atâtea ori moartea cu ochii, în răstimpul cât fusesem la fort? Sau poate că mă pătrunsese și pe mine ceva din fatalismul arabilor.

Mektub!... Totul era scris în nevăzuta carte a destinului.

Soarele scăpătase dincolo de munții cari sugrumau strâmtoarea Gibraltarului, vaporizând cerul cu zeamă de portocale.

Mediterana se odihnea liniștită și străvezie ca apa sinelie în care se limpezesc rufele. Până departe, către adânc, se vedea fundul nisipos încrețit ușor, întrerupt ici colo de alge verzi întunecate.

Pe plajă, nisipul avea sclipiri albe și roze ca și cum cernuse asupră-i pulbere de nestimate.

Nu sufla nicio adiere. Nu se auzea niciun sgomot.

Mă lungisem jos, într'o rână, fumând cu destulă stăpânire de mine. Enrique Soler, Johnson și cei doi legionari cari veniseră în ajun la masa noastră, — martorii lui Jean Walter, — ședeau în picioare.

José Moreno pe care-l rugasem dela început să-mi fie martor împreună cu Soler, mă refuzase net:

— Nu te supăra, dar n'aș putea să privesc nepăsător bătaia voastră, fără să iau parte la ea!... Nu pot să-ți fiu martor!... Crede-mă că e mai bine așa.

Niciodată nu vorbise el atât de mult. Nu stăruii. Mă adresai lui Johnson. Acesta primi după oarecare șovăire.

Scoborîsem pe plajă unul câte unul, ca să nu dăm loc la nicio bănuială.

Englezul era vădit nemulțumit.

— Nu-mi place deloc afacerea asta!

— Nici mie! zise unul din martorii lui Walter.

Soler era mânios pe luleaua care nu trăgea bine. O tot scobea cu un creion, sufla în ea, o isbea de podul palmei înjurând de cele sfinte.

Celălalt legionar ședea stană de piatră cu mâinile încrucișate pe piept.

O vreme, nu mai scoase nimeni o vorbă.

Eram îngrijorat de cele ce aveau să urmeze, dar nu simțeam frică. Hotărîsem să lupt cu toată bărbăția, să nu mă las intimidat. La urma urmei cine putea să prevadă rezultatul duelului?

— Iată-l pe Walter!

Maltezul scobora cu pași grăbiți coasta care ducea spre plajă. Mergea parcă mai crăcănat ca deobicei, bălăbănindu-și brațele lungi.

Mă ridicai în picioare asvârlind țigarea.

— Cuțitele se trag la sorți, nu-i așa? întrebai.

— Da, *hombre!* răspunse Johnson supărat.

In secunda aceea, spațiul hăui prelung de sgomotul unei împușcături.

Il văzurăm pe Jean Walter ridicând brațele, împleticindu-se, căzând cu fața în jos, rostogolindu-se câțiva metri, rămânând nemișcat.

— *Caramba!* țipă unul din noi. L-a împușcat cineva.

Pe tot întinsul coastei nu se mișca nicio buruiană, niciun bulgăre de pământ. Era cu neputință de văzut din ce loc pornise împușcătura.

Alergarăm în goană către maltez.

Il găsirăm cu degetele răschirate înfipte în pământ, cu țeasta sfărâmată și creerii împrăștiați. Glontele intrase pe deasupra unei urechi și voind să iasă prin partea cealaltă sdrobise în bucăți cutia craniană.

— S'a tras cu glonț dum-dum! constată Johnson clătinând din cap.

— Imposibil!... La Legiune nu există gloanțe dum-dum.

— Se pot face pilind cămașa de oțel a gloanțelor obicinuite.

— Și-apoi, cine garantează că s'a tras de către un legionar? făcu Soler pufăind din luleaua care, ca prin minune, ardea bine acum.

Unul din martorii fostului meu adversar își făcu semnul crucii :

— *Hombre,* stupidă moarte!

— Toate morțile sunt stupide! filozofă Johnson.

Eu nu spusei nimic. Așa se cuvenea, — să nu mă bag, să nu mă amestec. Asasinarea lui Jean Walter nu-mi făcea nici bucurie, nici necaz. Aveam încredințarea nestrămutată că așa trebuise să se întâmple.

Maktub!..

— Ce ne facem acuma? întrebă cineva.

Enrique Soler pufăi din lulea și vorbi cu ea între dinți:

— Ce să facem? Ce-am fi făcut dacă vreunul din ei era ucis în duel!... Il îngrăpăm aci și nu pomenim o vorbă, nimănui. Altfel ocna ne mănâncă.

Incepură toți patru să scormonească nisipul cu mâinile, ca niște pisici cari vor să-și îngroape necuviințele.

Către asfințit, cerul devenise sângeriu. Un vântuleț ușor începu să încrețească suprafața mării. Umbra nopții plutea șovăelnică peste întreg cuprinsul.

Camarazii săpau de zor. Nisipul mai adânc era umed și trebuia scobit cu bricegele. Nu era ușor să se facă o groapă.

Fumam țigare după țigare, cu spatele puțin întors ca să nu văd mortul.

Mă muncea aceeași întrebare, care, desigur, îi chinuia și pe ceilalți: cine trăsese?

Nu mă mai putui stăpâni:

— Voi sunteți din aceeași companie cu el?

— Da!... Am fost împreună în fort, în regiunea Bab Taza. Acum trei zile ne-a adus în refacere.

— Avea dușmani?

— Destui!... Se certase cu multă lume din pricină că-și luase obiceiul să poruncească de parcă ar fi fost gradat... Cei mai bătrâni nici nu-i vorbeau... Și-apoi, umbla cu intrigi la căpitan.

— Nu bănuiți cine l-ar fi putut împușca?

— *Hombre !...* E greu să învinovățești pe simple bănueli!

— Noroc că am sosit pe plajă înaintea lui. Altfel, cine știe ce-ați fi crezut despre mine.

Trecu o jumătate de oră până ce groapa fu gata.

Cei patru martori erau lac de apă.

Apucară mortul de mâini și de picioare și-l târâră spre groapă, vârându-l în ea așa cum se afla, cu fața în jos.

De sub cămașa lui Jean Walter căzu un pachețel învelit în hârtie de ziar. Erau cele două *navajas* înveninate cu care trebuia să ne batem. Soler le asvârli în groapă cu scârbă.

Acoperiră mortul trăgând nisipul cu picioarele. Apoi nivelară locul și puseră deasupra tufe de mărăcini, înfigându-le cât mai adânc spre a nu fi ușor smulse de vânt.

— Să mergem!... E ora apelului!...

Inainte de a ne despărți, strânsei mâna celor doi martori ai fostului meu potrivnic.

— Vă mulțumesc pentru tot ce-ați făcut. Și vă rog ca mâine să vă cereți învoire la Ceuta. Sunteți invitații mei.

Cel care vorbise în ajun mă apucă de umăr:

— Să-ți spun drept, îmi pare mai bine că s'a întâmplat așa. Walter era o secătură. Cred că făcuse și pușcărie. Avea pe piept două tatuaje suspecte pe cari le acoperise cu ciorchini de struguri. Știi, când vrei să faci să dispară un tatuaj, crestezi peste el altul, în formă de ciorchine; nimic nu se mai cunoaște din primul.

Asta fu în loc de discurs funebru...

*

In dormitor mă aștepta o surpriză.

José Moreno, căruia voiam să-i împărtășesc vestea cea bună, dispăruse.

— Cum, nu știi ? îmi spuse mirat un camarad. A cerut să fie permutat la escadronul de lăncieri, care pleacă mâine dimineață în *razzia*... I s'a aprobat cererea căci a dovedit cu un livret militar că-și făcuse armata la cavalerie. Mă mir că nu ți-a spus nimica... Erați doară prieteni !...

— Mă mir și eu!... Când a plecat la escadron ?

— Azi după masă.

— Ciudat!... Foarte ciudat!

Ii comunicai vestea și lui Soler.

Dar el nu arătă nicio uimire.

— Ei bine!... Ce?

— Cum, ce?... Nu ți se pare straniu că a plecat așa fără să ne spună și nouă?

— Mie mi-a spus azi dimineață că-și va cere permutarea! zise Soler pufăind din lulea.

— Dar tu, de ce nu m'ai informat și pe mine?

El înălță din umeri:

— Credeam că știi!

Nerăbdător, așteptai să se facă apelul, apoi o sbughii la barăcile unde cantona escadronul.

Nimeni însă nu știu să-l găsească pe Moreno.

S'ar fi zis că se ascunsese în pământ.

Imi luai inima în dinți și mă dusei la cancelaria escadronului. Un locotenent mă ascultă binevoitor, apoi cercetă niște foi de hârtie.

— Moreno!... Moreno!... José Moreno!... A plecat chiar astă seară cu furgoanele de furaje cari merg înaintea escadronului!... Înțelegi, era proaspăt venit la noi și nu-l puteam pune dintr'odată să încalece. Ii lipsește antrenamentul!

Mă întorsei la companie zăpăcit deabinelea.

De ce fugise valencianul fără să mă prevină?

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

29-

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 29
SAMBATA 13 Iulie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

O revistă literară necunoscută

de G. C. NICOLESCU

Cine răsfoiește catalogul publicațiilor periodice românești este impresionat de numărul destul de mare al unor reviste uitate sau necunoscute cu totul. Unele din acestea au apărut numai câteva săptămâni, altele însă au apărut câteva luni sau mai mult de un an. Unele au avut majoritatea colaboratorilor anonimi sau lipsiți de vreo însemnătate, în altele însă avem surpriza să întâlnim nume alese, fie în vremea primelor lor încercări, poate chiar la debutul lor, fie în epoca maturității. Uneori, conținutul unor asemenea reviste literare este absolut lipsit de interes, fără relief și fără valoare; alteori, aflăm însă sforțări nebănuite de a populariza o formulă nouă de artă sau elemente neașteptate care justifică cine știe ce cută obscură din activitatea vreunui scriitor ajuns mai târziu celebru.

Punerea în lumină a acestor reviste uitate sau necunoscute aduce uneori contribuții însemnate, adesea este prețioasă prin aceea că îți dă o idee foarte justă despre nivelul literar mijlociu al epocei în care apărea și mai niciodată nu devine lipsită de interes sau de surprize.

Câte surprize poate produce o asemenea cercetare o va putea arăta și faptul că uneori nici nu este nevoie să coborîm prea adânc în negura timpului trecut, ci e suficient să ne întoarcem în urmă cu abia mai mult de două decenii ca să descoperim astfel de reviste pe lângă care unii din noi am trecut. Și este cu atât mai mare surpriza, cu cât tocmai o revistă din acestea de dată relativ recentă este poate nu numai necunoscută, sau nu atât necunoscută, cât pierdută cu desăvârșire.

Acesta este cazul revistei *„Indreptarea literară"*, apărută la Iași, la 7 Octombrie 1918, sub direcțiunea lui Duiliu Zamfirescu. Duiliu Zamfirescu, director de revistă este fără îndoială un lucru necunoscut sau uitat de mulți și o surpriză!

Revista aceasta a apărut în vremurile atât de tulburi de imediat după război. Este interesantă această detașare din lumea svârcolirilor materialiste a lui Duliu Zamfirescu, care, în 1917, anul crâncenelor încercări militare, când toată lumea era încremenită, cânta o dragoste târzie, în versurile ce aveau să alcătuiască volumul *Pe Marea Neagră;* iar în 1918, când se înregistrează în Liga Poporului a generalului Averescu, concepe și realizează o revistă literară, un fel de anexă a ziarului cu caracter politic al Ligii: *Indreptarea.*

Revista *Indreptarea literară* nu am putut-o afla nicăieri și n'am văzut-o niciodată. Nu știu dacă din ea au apărut mai multe numere sau numai unul singur. Ceea ce știu sigur este că primul număr a apărut în orice caz. Nu l-am putut însă găsi nici pe acesta. La bibliotecile Academiei Române sau Fundației Carol I nu există. Pe vremea când mai apărea ziarul *Indreptarea,* m'am adresat direcției lui, dar nici în colecțiile redacției nu se afla revista aceasta. Mi s'a spus că s'ar putea afla în colecțiile mareșalului Averescu, dar în vremea aceea Mareșalul era tot bolnav și n'am putut ajunge până la el. Astăzi nu știu în posesia cui vor fi ajuns colecțiile sale. Dacă va fi existând o colecție

(Urmare în pag. 4-a)

I. ANDREESCU — Peisagiu — Colecția „Zambaccian"

Virtuțile omului nou

de ERNEST BERNEA

Omul nu a avut întotdeauna conștiința locului pe care îl ocupă în lume și rostul desprins din această așezare. Omul nu a avut întotdeauna simțul dimensiunilor existenței sale și al raportului între aceste dimensiuni. Epoca modernă și contemporană ne stă în această privință drept exemplu. Pe măsură ce a crescut mândria sa de „ființă rațională și liberă", pe aceiaș măsură și-a pierdut înțelegerea și independența. Determinismul și materialismul veacului sunt o consecință a falsei așezări a omului față de lumea înconjurătoare și de transcendență.

Puterea crescândă asupra lumii fizice l-a făcut să se socotească creatorul și stăpânul a tot ce este. Știința și tehnica modernă, incontestabile cuceriri ale epocii moderne, au schimbat întreaga viziune de viață a omului. Orgoliul este una din cele mai de seamă consecințe morale ale acestei viziuni.

Toată educația noastră, tot exemplul ce l-am avut ne-au îndemnat să mergem pe calea acestei încrederi fără măsură în însușirile noastre individuale. Căci ce este altceva orgoliul decât o supraprețuire a puterilor noastre și o trăire în orizontul ei. Orgoliul este o atrofiere a măsurii și a bunului simț, este sentimentul prețuirii fără limită a ființei noastre ca ins. De aceia fiece ins în parte se simte deținătorul adevărului și se crede centrul lumii. Individul a ajuns un univers închis. Omul orgolios, necunoscând alt adevăr decât pe sine, nu a putut cunoaște nici mila, nici dragostea, nu l-a cunoscut nici pe Dumnezeu.

Increderea în atotputernicia rațiunei, a științei și a tehnicei au mers mână în mână, cu antropocentrismul și îndumnezeirea omului. S'a crezut că înălțându-se neîntemeiat până dincolo de puterile sale, până dincolo de firea și sensul existenței sale, omul se poate mântui. Roadele acestei atitudini au început a fi culese.

Individualismul și egoismul vieții moderne au închis omului porțile de ești. Omul nu a mai putut vedea nimic din cele ce căzeau dincolo de el, iar îndreptarea omului vine tocmai de aici: din puterea înțelegerii sale că este parte dintr'o realitate care îl depășește și din orientarea faptei sale către o viață organică și firească.

Această așezare înseamnă însă o recunoaștere sinceră a micimei și a slăbiciunei noastre. Ce om, care mai are în el o fărâmă de omenie, nu și-a dat seama, cel puțin odată, de povara ce-i apasă umerii prin soarta ce i-a fost dată? Cine nu a trăit sentimentul mirării și al minunilor cari îl înconjoară? Cine nu s'a înspăimântat că poate fi singur în ceața acestor lumi pe care mintea nu le poate cuprinde și inima le bănue că există cumva? Cine nu a trăit în fața fenomenelor neprevăzute și nestăpânite, cosmice și istorice, un sentiment de teamă și de slăbiciune?

De unde atunci orgoliul? De unde gândul de stăpân al lumii, când picioarele omului se clatină atât de ușor? Desigur dintr'o orbire, dintr'o deformare interioară, din falsa și nefireasca așezare a omului, din îngustarea orizontului său spiritual.

Omul este mare abia atunci când se recunoaște mic, când își recunoaște slăbiciunile. Pascal spune într'un capitol din cugetările sale: „La grandeur de l'homme est grand en ce qu'il se connaît misérable".

Astăzi avem nevoe de o fierbere nouă a conștiinței. O adâncire a simțirii este necesară pentru îndreptarea omului. Una din căile care îl pot pune în stăpânirea luminii și îl pot face mai bun și mai pur, cale a mântuirei, este umilința[1]). Lumea care îl înconjoară și însușirile sale interioare îl creiază, dar îl duc totodată la pierzanie pe om. Totul ține de conștiința noastră, de felul cum știm să ne rânduim gândul și fapta. Umilința, opusă orgoliului, este virtutea care naște din sentimentul fragilității noastre, a slăbiciunii naturii omenești; ea este legată de firea omului încărcat de păcatul originar.

Se crede de aci că umilința este ceva decadent, că exprimă o anumită lipsă și slăbiciune interioară. Acei cari văd lucrurile în acest fel — și se găsesc și filozofi reputați printre ei — judecă umilința în contingent și în temporal, o judecă exterior. De aceia o socotesc ca pe o stare lăuntrică specifică sclavilor.

O deosebire trebuie să o facem încă dela început. Umilința nu trebue văzută în latura ei socială, în aparițiile degradante ale lipsei de personalitate, — pe care această virtute o presupune dimpotrivă cu tărie — ci trebue văzută în înțelesul ei adevărat, în sens existențial, așa cum am încercat să-i desprindem noi înșine sensul în rândurile de mai sus. Umilința nu înseamnă și nu naște din servilism, pentrucă ea este forță interioară, expresie a trăirii noastre pe treptele superioare ale lumii acesteia. Umilința este una din căile prin cari omul ia cunoștință de starea sa și de sensul existenței sale. Prin umilință omul nu se înjosește, nu se nărue pe sine, ci se înalță, se zidește lăuntric. Recunoașterea slăbiciunii noastre înseamnă dovada unei adevărate forțe. Pentruca cineva să meargă pe calea umilinții, conceputâ în sens ontologic, trebuie să dispună de o mare forță lăuntrică. Această virtute reprezintă o forță morală unică pe calea căreia omul se dovedește puternic, nu în lumea aceasta a contingențelor, în lumea noastră înconjurătoare. Umilința ca forță morală trebuie judecată în spiritual, nu în temporal.

De aci înțelegem natura ei, în acest fel străbatem adevăratul său cuprins. Ceiace socotesc obișnuit oamenii drept putere, sunt numai lucruri efemere și sentimente degradante. Forța omului nu este în raport direct cu întinderea stăpânirii sale lumești, sociale sau materiale, nu înseamnă nici ambiție, vrăjmășie sau acte de dominație, ci cu mai multă dreptate poate fi găsită alături de cumpătare și sărăcie, poate fi găsită alături de bunătate, de dragoste și milă. Este mai puternic omul care se înfrânează decât acela, care cu toată tăria sa aparentă se lasă purtat de elementele inferioare ale ființei sale morale. Este mai puternic omul care se stăpânește pe sine, decât acela care stăpânește pe alții.

Omul care rezistă tendințelor de mărire, acela care e corect situat în existență și deplin stăpân pe însușirile sale spirituale, omul care își împlinește legea scrisă în firea și destinul său și, care nu tremură în fața morții, ci doar în fața lui Dumnezeu, nu mai poate fi socotit un om slab. Umilința este o cale a renunțării pe care numai „individul" poate fi distins dar omul, omul ființă spirituală, poate fi mântuit.

Umilința înseamnă depășire, înseamnă creștere prin ceiace este dincolo de existența noastră aparentă. Deaceia ea nu înseamnă depresiune, decădere, moarte, ci dimpotrivă întărire, înălțare și înviere. Judecată în roadele ei materiale și formale, umilința poate însemna slăbiciune, poate să însemne retragere. Văzută însă în roadele ei spirituale ea este o cale ce duce către biruința luminii nestinse. Deaceia poate fi socotită drept una din marile forțe de care dispune omul pentru formarea personalității sale și câștigarea adevărului.

In viața noastră de astăzi umilința vine ca o reparație a omului descompus în întunericul egoismului și autodivinizării.

Umilința nu numai că întărește dar și luminează; ea ne poartă în sferele superioare ale existenții și ne pune în legătură cu marile isvoare de frumusețe și înțelepciune. Omul care străbate această cale nu numai că nu-și îngustează orizontul vieții, așa cum ar putea să pară, dar se situiază pe un plan din care lumea și viața, existența întreagă, ia o înfățișare sublimă, poartă deschisă mântuirii. A fi umil în înțeles ontologic, înseamnă a fi un iluminat.

O altă consecință ce se desprinde de aici este câștigarea deplinei libertăți. Omul ascultă și făptuește numai după imperativele sale morale. Nimic nu-l atinge și nimic nu-l forțează să acționeze altfel decât în sensul voinței și legilor omenești. Ieșiți de sub domnia sentimentelor egoiste, decadente și vrăjmașe, calea umilinței ne liberează, ne liberează nu în înțeles formal, ci în înțeles spiritual, în înțeles interior. Bunătatea și dragostea inundă întreaga noastră ființă. Sufletul este atunci ca o fereastră deschisă către luminile binefăcătoare ale soarelui.

[1]) In înțeles de smerenie.

Pentru un sens adevărat al valorilor

de TOMA VLĂDESCU

Regele României dând atâta fast și atâta omagiu cărții, încât a instituit o sărbătoare a ei care trebue să dureze o lună — și la a cărei inaugurare participă decâteori îi este posibil, — am sentimentul că evoacă mult din majestatea acelor sensuri platoniciene ale Republicei care visau în fruntea cetății pe filosof. Și tot în Platon de altfel, dar de data asta în dialogurile somptuoase ale Banchetului, ni se arată ordinea justă a valorilor noastre — creațiile spirituale găsindu-și locul pe treapta cea mai de sus a ierarhiilor omenești. Ele singure, ni se spune acolo, asigură nemurirea. E numai adevăr — e adevărul pur...

Dar subt aceste auspicii vrem să reluăm aici o temă care ne este scumpă de mult, s'o reluăm mai ales cu satisfacția de a o da unei mai vaste păturI de cititori...

Am vrea să ne gândim puțin împreună... E un lucru destul de ciudat! In cele mai înalte dureri ale lor, oamenii par să arate mai mult aceste eterne secrete care le rămân închise, atâtea sensuri și lumi pe care nu le vor avea niciodată — acele „forme" pentru care Renan știa, în lamentările admirabilei lui tinereți, că n'ar putea fi alt cuvânt decât acelaș tânguitor „jamais, jamais"... Dar lucrurile pe care am isbutit să le știm, să le cunoaștem, — când ne găsim astfel în posesiunea sigură a unor certe valori de viață — le dăm noi, acestora cel puțin, locul care li se cuvine, construim în sfârșit ordinea noastră așa încât să fie conformă cu valorile pe care am ajuns să le știm?

Nimeni n'ar îndrăsni s'o spună dacă se uită cât de puțin atent împrejur — și în acest loc am vrea să pricepem ceeace va trebui să numim drama inteligenței, paradoxala disgrație a creatorului de bunuri spirituale.

Se știe că societățile primitive onorau mai întâi pe războinic și astfel, subt toate aspectele, pe omul „Puterii" care constituia pentru acele lumi barbare tipul cel mai înalt de umanitate. Era așa dar o viață pur carnală peste care nu trecea par'că nicio adiere de spirit, și în care a dispune în ordinea materială era opera cea mai înaltă la care oamenii se puteau gândi.

S'ar fi crezut totuș că timpul nostru a trecut aceste praguri de întuneric. S'a văzut că „Puterea" ar fi un lucru gratuit, fără sens și fără substanță, sortită ca tot lucrul omenesc unei sigure dispariții — atâta timp cât această putere nu-și pricepe rostul de a servi o mai durabilă afirmare care rămâne, ea, să dea imaginea supremelor noastre virtuți.

Și într'adevăr! Priviți puțin pe șefii de state dând ordine de bătae armatelor lor... Ascultați pe oamenii politici, — discursurile pe care ei le pronunță. Apărând cauza lor politică, ați băgat de seamă că revine obsedant, pretutindeni, ca un leit-motiv, aceeași apărare a „geniului" național, aceeași „civilisație", acelaș „specific" și aceeași „cultură" — încât s'ar părea că totul este organizat numai în vederea acestor înalte bunuri spirituale și că ele constitue preocuparea esențială a oamenilor de azi. Pentru aceste bunuri care formează „misiunea" unui popor, pretinde să guverneze — să administreze — omul politic, pentru apărarea „lor" se bat armatele noastre, pentru ele în sfârșit ar avea sens să existe toate cadrele, toate administrațiile și toată rigoarea ordinei în care trăim. Noi înșine în sfârșit, când ne recomandăm continentului sau cerem atenția lumii, o facem împingând comod înainte pe bietul Mihail Eminescu — dat afară pe vremuri din slujba lui mediocră de nu mai știu care parte! — sau ne amintim că suntem neam cu Ion Creangă umilul, spunem numele lui Caragiale, sau George Enescu, Brâncuș și Istrati... In numele lor vorbim! Și trebue neapărat să apărăm, cum se spune, „tezaurul nostru de civilisație și de cultură"...

Dar „proprietarii" acestui tezaur unde sunt — unde sunt acești creatori de bunuri spirituale și ce loc ocupă ei în ordinea noastră?

Simpli diletanți ai vieței! Scriitorul, artistul, pictorul, — oameni aproape fără identitate sau de cea mai incertă „profesiune"... Pe frunțile lor, din care sorbim lumina, punem laurii unei facile fervori numai atunci când aceste frunți au înghețat demult, bătute de aripa morții! Palide figuri lunare, au trecut printre noi, și au fost abia tolerate la o foarte săracă masă de burghezul comod și abil — de „administratorul" lor!

In schimb, — pe acesta îl venerăm... El ocupă totuș, față de lucrul inteligenței pe care pretinde să-l guverneze, situația exactă a impresarului care administrează gloria unui artist! Iar noi „onorăm" pe acest impresar — și l-am uitat pe artist!

Dar în felul acesta n'am făcut decât să punem problema. Am vrea să continuăm... Să arătăm un Stat care să fie eroic, să fie al acestor creatori de bunuri spirituale — Statul aristocrat al inteligenței.

Ar fi și cea mai înaltă justiție. Dacă burghezii, abili în trebile mărunte ale vieței, ajung să țină destul de mediocru ziua pieritoare de azi, acești oameni ai inteligenței și spiritului au totuș, ei, cele mai vaste posesiuni — soldați cari luptă cu timpul, cucerind pentru noi toți, pentru ființa colectivă a unui neam, spațiul esențial al Eternității.

GRIGORE IONESCU — VENEZIA

Simple note

Artele și statul totalitar

de COSTIN I. MURGESCU

Dacă „ceva" din concepția statului totalitar i-a fost familiar intelectualului român, a fost de bună seamă credința că acest stat suprimă artele și literatura. Incercări artificiale ale unui stat, autoritar în sens unic: de strivire a omului, păreau să confirme această credință, și să transforme manifestările spirituale, în unelte ale propagandei politice. Era de altfel inerent să se întâmple acest fenomen în cadrul unei concepțiuni care justifica primatul statului prin: „autoritate", adică forță. Și nu era vorba aici de nici o forță spirituală. Dar, desigur, nu procesul statului autoritar vrem să face noi; într'o notă viitoare vom căuta să schițăm principiile pe baza cărora s'ar putea distinge statul așa numit autoritar, de concepția clară și virilă a statului totalitar.

In cadrul schimbărilor pe care le vestesc evenimentele ultime petrecute în țara noastră, nu putem trece însă cu vederea concepțiile noui potrivit cărora vor fi îndrumate artele românești.

Deaceea programul schițat de d. Horia Sima, fostul ministru al cultelor și artelor, care poate fi socotit drept îndreptarul care va călăuzi activitatea intelectuală în statul de mâine, se cere neapărat subliniat.

„In ce privește arta, sunt pentru libertatea totală de manifestare, pentrucă acest domeniu al spiritului nu poate fi supus nici unei constrângeri, dar o libertate totală numai pentru români..."

In acest concis început de frază, d-sa a sintetizat întreaga concepție de viață artistică în statul totalitar. Ea poate fi redusă la două mari linii: libertatea absolută a creației *și* excluderea elementului neetnic.

S'ar putea ivi oarecari nedumeriri cu privire la posibilitatea de încadrare a acestei „libertăți totale" în cadrul noului stat; nedumeriții ar uita că nu mai este vorba de un stat de autoritate, bazat pe constrângere, ci de statul totalitar în care colectivitatea colaborează, armonizându-și activitățile, în cadrul misticei naționale. Libertatea artistică în statul totalitar nu este frâu liber dat anarchiei, ci argument suprem al colaborării sincere între conducere și popor și al integrării totale a acestuia din urmă în liniile marilor comandamente naționale.

Inaugurând casa artei germane, Adolf Hitler spunea în 1937, că „arta nu-și găsește temeiul în vremi, ci în sufletul popoarelor".

Exponent al acestui „suflet" al națiunii, artistul nu poate *așa dar — în concepția totalitară — să evadeze depe linia spiritualității naționale; este o imposibilitate nu de drept, impusă, ci organică artistului. Și dacă totuși artistul ar trăda acest patrimoniu spiritual, prin erezie? Sancțiunea n'ar fi desigur nici cenzura, nici confiscarea, ci caducitatea operei care căzând în gol va atrage tot acolo și pe artist. Este acest proces de eliminare unul din cele mai interesante din mecanismul selectării valorilor, a elitelor, care stă la baza statului totalitar și deci a statului românesc în devenire. Iată deci isvorul dreptului statului de a acorda libertatea totală artelor.*

Rămâne al doilea mare punct din teoria semnalată: eliminarea streinilor din viața artistică. Restricțiunea se referă în primul rând la evrei. Ținem să subliniem că ea nu provine nici-o clipă din egoism, din invidie sau din necesități de existență ale scriitorilor români. Pentrucă oricât de șirete au fost încercările, în afară de două-trei, evreii nu s'au ridicat — spre mândria noastră — până la rangul de exponenți ai culturii române. Și atunci explicația este cu totul alta. Eliminarea streinilor este urmarea directă a funcției sociale *pe care literatura o are în cadrul statului totalitar. Așa cum afirma și d. Alfred Rosenberg, doctrinarul rasismului, arta simbolizează „echilibrul lăuntric" al unui popor. Ori pentru un strein este o imposibilitate absolută, integrarea în această armonie sufletească-națională. Streinul nu poate juca apoi nici-un rol social în statul totalitar și aceasta — din nou — nu din motive egoiste, ci din cauză că orice funcție socială este legată de continuitatea unui fir istoric, care se prelungește zeci de secole în trecut. Cu atât mai mult deci, funcția socială exclude dela sine, participarea streinilor la actul de cultură.*

Dar în afară de aceasta se mai pune și problema conservării purității patrimoniului spiritual, care reprezintă suprema bogăție a unei națiuni și justificarea existenței ei istorice. Ori „un neam cu totul strein de ființa noastră etnică nu poate să adaoge nimic spiritualității noastre Daco-Romane". In fața acestor adevăruri, desigur că a continua tolerarea streinilor, mai ales dată fiind libertatea totală *de care se bucură artiștii, ar prezenta pe lângă pericolul unei falsificări a spiritului românesc și pe acela de a transforma marele act social al creației într'un „oarecare" eveniment tipografic.*

= IUDEII = în literatura noastră

de LADMISS ANDREESCU

Mărturisim din capul locului că am fi bucuroși să evităm o discuție asupra acestei probleme; că, în orice caz, subiectul nu ne încântă. Dacă ne aplecăm scrisul asupra ei, o facem pentru motivul că, am dori îndreptarea unui rău.

Intr'adevăr, scriitorul semit în literatură reprezintă un *rău*, un rău din acelea care nu numai că păgubesc, dar care distrug deadreptul și radical; am putea spune: un rău permanent corosiv.

Evreii și-au dat seama că pentru a stăpâni comod asupra unui neam pe care îl vlăguesc cu o drăcească persistență, au trebuință în primul rând — pe lângă bani — de scriitori. Și, și i-au creiat.

Agramați, streini de limba și de sufletul neamului nostru, perfizi când nu sunt cretini, lași prin structura lor atavică, materialiști și individualiști până la strangularea fenomenului de „unitate socială", scriitorii evrei, odată așezați în fotolii gras plătite de finanța pe care o servesc și care îi servește, au început confecționarea acelei triste literaturi care avea rostul să amorțească cu paleative erotice, democratice, humanitariste, un neam întreg pentru a-i prăbuși rosturile naționaliste. Din fericire însă invectiva hebree s'a prăbușit în propria-i nimicnicie.

Și cum era să fie înălțată pe piedestalul Artei cu adevărat, o poezie — de pildă — în care se puteau citi cu nemiluita strofe ca asta?

Tu ești troița 'n noaptea cu sărutări de oase,
câinele care umblă după cadavre 'n alpi,
zăpada de tăcere în care corbii coase,
*copilul piele-roșă bătut la cur de albi *).*

(B. Fundoianu: Priveliști, poeme, editura Cultura *Națională* (? !), 1930).

Lăsând laoparte nota pornografică a poeziei evreești, este de subliniat tendința ovreiului autor al strofei sus citate, — tendința iudaică atunci când, într'o încâlcită și apoetică jonglerie de imagini, împerechează elementul creștin troița, cu elementul pornografic din ultimul vers.

Sub semnul unei asemenea literaturi cum s'ar fi putut ca aceste indesirabile serii de scriitori semiți, care au pus stăpânire pe slova tipărită în românește, să pună stăpânire și pe sufletul nostru? Imposibilitatea morală și am putea spune *etnică*, a unei asemenea tentative de cucerire, în deobște prin mijloace reprobabile și nihiliste, a dat greș.

Subliniam acest lucru cu trei ani în urmă în revista naționalistă „Decembrie", arătând limpede multe nume iudaice pătrunse în literatura românească pe poarta din dos a cenaclului d-lui Eug. Lovinescu, acest deochiat mandarin al literaturii noastre. Atunci nu numai că nu am fost ascultați, dar s'a încercat scoaterea noastră din arena scrisului românesc, pentru ca slova iudaică, disolvantă, deci neasimilabilă, să-și continue opera ei negativă.

Iată însă că dreptatea și-a limpezit căile. Nu se putea altfel. Noi, cei de aici, am crezut cu tărie, în tăria țelurilor noastre. Pentru noi de mult este limpede că slova „românească" a iudeilor *Dobrogeanu-Gherea, F. Aderca, Mihail Dan, B. Fundoianu, Sașa Pană, Mihail Sebastian, D. Trost, Ilarie Voronca, Al. Robot, H. Bonciu, Marcel Iancu, Ion Călugăru, Victor Brauner, Ury Benador, H. Sanielevici, I. Peltz, Horia Liman, Ieronim Șerbu, Marcel Breslinska, F. Brunea, V. Cristian, Filip Corso, Petre Dinu, Tristan Tzara, I. Witner, Isaiia Răcăciuni, Sergiu Dan, Lascar Sebastian, H. Blazian, H. Streitmann, I. Ludo, Virgiliu Monda* și a altora mulți încă, nu va putea niciodată să contribue la unitatea spirituală prin ethnos, a poporului nostru. Pentrucă nimic nu aflăm comun în structura sufletească a acestor scriitori evrei, cu structura sufletească a țăranului român, cel mai demn și prompt reprezentant al Neamului nostru. Ci dimpotrivă. Pe cât de individualist și iacobin este scriitorul iudeu, pe atât de pătruns de spiritul de echipă este românul, — românul adevărat.

Atunci, cum s'a putut înțeleni ogorul slovei românești, cu atâta pălămidă ebree?

Răspunsul se află mai puțin în cunoscuta noastră toleranță, mai mult în trădarea intelectuală de care s'au făcut și se fac vinovați unii din cei ce s'au erijat în conducători literari ai Țării. Dacă nu s'ar fi găsit o gașcă literară ca a acestui negativist critic literar și tovarăș Eugen Lovinescu, care a oploșit ani dearândul pleava literară iudaică în sburătorescu-i cenaclu, dacă nu s'ar fi aflat reviste literare și de idei ca „Viața Românească", „Azi", „Floare de foc", „Sburătorul", care să lanseze ca geniale toate tendințele noui și curentele evreești zise „de avantgardă"; dacă, mai ales, cozile de topor ale literaturii noastre ar fi fost oprite cu strășnicie dintru început dela desmățata și antinaționala lor activitate, nu am fi ajuns azi să aflăm cum că d. Mihail Sebastian (Iosif Hechter) este un „romancier român cu formidabile însușiri", că d. Ilarie Voronca este „un mare poet român", că acel disolvant Gherea este „genialul nostru critic"; în vreme ce autentice talente românești sadeà sunt ținute sub obroc de mârșăvenia interesată a unor cluburi mai mult francmasonice, decât literare.

Dar problema cărții românești încăpută pe mâini hrăpărețe și schimonositoare de evrei, nu se termină aci, ci are ramificații financiare în edituri și librării. Doar în Capitală, dacă cercetăm puțin, vedem că 60% din librării sunt iudee sau iudaizate, iar trei din marile edituri nu au nimic românesc și creștin în compunerea lor (Ne-am gândit la editurile: Națională-Ciornei — Simon, Socec — Schwartz și Universala-Alcalay — Ocneanu.

Ce este de făcut atunci?

Să activăm pe teren. Să arătăm *cu fapte* naționalismul nostru.

Scriitorii români să nu-și editeze volumele în editurile iudaice care, pentru a-i atrage, le oferă prețuri excepționale, ca mai târziu să îi transforme în cozi de topor.

Cititorii români să nu cumpere cărți scrise și editate de iudei; să nu cumpere din librăriile iudeilor. Acești cititori, cu sacrificiul unei sume plătite în plus, să încurajeze editurile și librăriile românești, înăbușite de finanța iudaică.

Iar ca o încununare a acestei atitudini care trebue să fie o dogmă națională, Statul să interzică tipărirea în românește a oricărui fel de slovă scrisă și editată de iudei.

Prin această atitudine, neclintită în dârzenia ei, noi vedem biruința românismului și îngenuncherea unei false și ucigătoare culturi, profesată și răspândită de iudei și de cozile lor de topor.

*) Rugăm direcțiunea revistei și cenzura să dea bun de tipar acestei strofe de mult tipărită, iar cititorilor le cerem scuze pentru reproducerea ei. Noi o socotim perfect lămuritoare.

Cronica literară

I. Gr. Perieșteanu: Prin cerești vitralii, versuri

Mărturisim regretul de a nu dispune de un spațiu mai larg, în aceste pagini restrânse din cauza împrejurărilor, spre a desfășura cum am dori, cronica noastră despre ultima culegere de versuri a d-lui I. Gr. Perieșteanu, „Prin cerești vitralii", apărută recent în populara „Bibliotecă pentru toți". Renunțând la unele considerații, ne vom opri în comentarul nostru la aspecte care, totuși numai în aparență vor părea neimportante.

In critica actuală, aproape nu se mai vorbește despre spiritul de ierarhie al unei cărți. Dealtfel însăși noțiunea carte nu are un înțeles special, la care să ne referim decâteori vorbim despre cărți. „Carte" pare a fi astăzi orișice însumare de pagini ieșite de sub tipar. Ca și când cartea ar veni de la tipografie, iar nu din interiorul oarecum sacru, unde autorul a conceput-o și a lucrat-o. Despărțită de scriitor, opera este despărțită și de spiritul ei de ierarhie. Se omit astfel lucruri pline de sens în legătură cu autorul-om, cu epoca și viața. Să lămurim cu însăși cartea d-lui Perieșteanu ce înțelegem prin spiritul de ierarhie. Cărui fapt de natură intimă, se datoresc poemele de la începutul lucrării, întitulate: „Imnul restaurației", „Vraja tinereții", „Imnul sporturilor", „Ruga"? Asemenea producții nasc din preocuparea istorică a unei personalități creatoare. Cu cât o personalitate este mai puternică, gândirea sa îmbrățișează mai multe din planurile existenții, din care cel istoric nu lipsește. Trăim în istorie, și uneori chiar participăm la facerea istoriei. Problema țării și a poporului, frământă pe un gânditor, deopotrivă cu celelalte probleme ale culturii, sau ale sfințeniei (moartea). Când un poet scrie imnuri, el participă la facerea istoriei, exaltând ordinea, adică acele forțe ale sufletului care ne dau conștiința unității și a puterii, în fața altor unități și a altor puteri. După cum individul se ordonează pe sine spre a nu suferi de la vecinii săi în relațiile sociale, asemeni și o țară se ordonează spre a rezista prin forța ei de unitate împotriva altor țări.

Fiecare țară își are imnul său, isvorît din formulele sale de ordine, cum fiecare își are un steag, o stemă, etc. Poetul pătrunde acest sens al unităților în imnuri ce exprimă cea mai sinceră dorință a sa de putere a țării. El are deci o conștiință lucidă a unităților spirituale. Puterea unei țări este, desigur, de natură spirituală, după cum puterea unei personalități este de natură spirituală. Am sosit astfel la ceea ce am numit spiritul de ierarhie, și devine clar acum că un poet nu trebue să neglijeze problemele cari privesc puterae spirituală a țării, sub motiv că îl proecupă mai de aproape problemele ce privesc puterea spirituală a persoanei sale. Poetul adevărat se preocupă în mod egal de toate. In gândirea lui, toate au o importanță egală. Le tratează cu acelaș efort de adâncire, cu aceeaș năzuință de a ajunge la soluții permanente. Dacă totuși le supune unei clasificări, e vorba de o clasificare de funcții, de forțe cu anumite direcții și deci ordinea acestor probleme constitue o ierarhizare spirituală. Esențialul într'o astfel de ierarhie este faptul că există tratată o problemă, că ea nu e ocolită. Ierarhia spirituală sete o împlinire, un semn de bogăție și dotație. Noi privim din afară înlăuntru și ierarhia crește pe măsură ce ochiul descopere treptele felurite ale gândirii, întocmai cum în analiza anatomică descoperim ordinile structurale pe care le numim organe, Spiritul își are și el organele lui, treptele lui de funcționare, a căror ierarhie o descoperim nu ușor, și nu o facem clară orișicui.

Astfel, referindu-ne la partea a doua a volumului d-lui I. Gr. Perieșteanu, la ciclul de sonete italice, n'am vrea să treacă neobservat faptul folosirii numelor proprii în poezie. Se știe că sete foarte greu să așezi la locul lor, în versuri, numele proprii. La noi, Maiorescu s'a ridicat împotriva lor, principial. Cu toate astea poezia clasică, asupra valorii căreia nu mai revine discuția, este plină de nume proprii. Nume de orașe, de ținuturi, de eroi, de figuri istorice, etc. Cum se explică faptul că în poezia clasică, frumusețea pare a crește prin întrebuințarea numirilor proprii? Răspunsul noi îl vedem într'un anumit sens al culturii, pe care îl aveau cei vechi, și pe care noi l-am pierdut. Acest sens stă în ideia că orașele ca și țările erau alcătuiri la care omul lucra participând la un dsetin sacru. Și zeii se amestecau când se punea temelia unei cetăți sau se închega o țară. Numele înseși ale persoanelor conțineau în pronunția lor sensuri ce le legau de gintă, de stirpa veche din care coborau. Funcționa atunci mai limpede conștiința obârșiei, a cauzei divine de la începutul vieții individuale sau colective. Realitățile mai restrânse, se integrau în realități mai ample, cu sensuri, am zice cosmice. O abundență de înțelesuri se știe că au orașele Italiei, a căror întemeiere rezumă efortul de cultură făcut de lumea latină spre a ieși, prin creștinism, de sub cotropirea barbară. Sub pana d-lui Perieșteanu numiri ca: „mândră Campanilla", „Giotto", „Cellini", „Guelfi", „Gibelini", etc... sunt pline ne tâlcurile luptei culturii cu barbaria. Iar ceeiace i se pare autorului că a contribuit la crearea lumii noi, sunt în deosebi instrumentele spiritului, artele, producțiile inteligenții ordonatoare, ale Minervei. Cât de semnificative sunt versurile cu care începe sonetul închinat „Florenței":

Din vălvătaia misticei latine,
A renăscut, Minerva, printre
flori!
(pag. 23)

Înțelegem că am urmărit, din culegerea d-lui Perieșteanu lucruri ce riscă să pară secundare. Socotim totuși a fi desfășurat silința de a arăta că nu-s secundare aspecte ale creației care se integrează într'o problemă complexă cum este ierarhia spiritului. Ne mulțumim a fi atins, fie și lăturalnic, o problemă atât de importantă astăzi, și care pune în mod serios în discuție relația dintre creator și țara în al cărei duh produce.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

Apele vieții

Dela o vreme's tăcute și întunecate,
Valul saltă lin par'că n'ar sălta;
Te-ajunge-un vânăt dor de-a te'ntrista
Când numeri zării, singur, ultimele agate.

Pe malul știrb și ziua și clipa se despică;
Apun în necuprinsu-oglinzilor
— Ca două aripi lungi lovite'n sbor —
Lopețile: valul le bea, valul le ridică.

Și curg și tot curg, tot mai verzui și tot mai grele,
Printre duminici fără dimineți;
Le taie-un depărtat svon de îngheț,
Salcâmii le mângâie cu umbră și cu jele.

Rămân în urmă iedera, mâini calde, vioara
Și plânsul busuiocului uscat.
Sub cerul tot mai jos și înnorat,
Apele curg, spre alba limpezire, cu seara...

TEODOR AL. MUNTEANU

Cronici germane

Ernst Wiechert: Die Majorin

de ȘTEFAN BACIU

Ceeace e un lucru interesant și demn de luat în samă în actuala literatură germană, este acel curent „Blut und Boden", (sânge și pământ) pe care am putea să-l asemănăm unui semănătorism avansat. Fără a introduce nimic pejorativ în comparația aceasta, vom remarca faptul că în cadrul mișcării de înnoire spirituală, s'au creat opere dintre cele mai remarcabile. Adevăratul artist n'are nevoie de directive ce-i vin dinafară, dar zăgăzuirea impusă uneori unei mișcări care s'ar dovedi nerodnică, este o măsură pe cât de actuală, pe-atâta de justificată. Dela mediocru la magistral, diferite opere se vor încadra acestei mișcări, dându-i o înfățișare din cele mai dinamice. De multe ori, scriitorul nu se înregimentează într'un curent, ci se regăsește în el ca în matca sa. Acesta ni se pare a fi cazul lui Ernst Wiechert, scriitor de frunte al literaturii germane contemporane, artist de-o rară și desăvârșită finețe, care împreună cu Blunck, Weinheber, Johst, Carossa, Burte și cu încă alții, duce pe umerii săi o mentalitate, o epocă, o realitate.

„Die Majorin" (Albert Langen — Georg Müller Verlag, München) este o povestire de-o limpede și duioasă frumusețe, pe care noi o socotim reprezentativă nu numai pentru autorul ei, ci și pentru spiritualitatea germană actuală. Atragem luarea aminte a lectorului, că termenii din fraza de mai sus, trebuesc luați în cea mai entuziastă accepție. In paginile acestei cărți, am aflat cu o vie satisfacție un aer pe care în mod involuntar l-am asemuit romantismului german din jurul anului 1800, constatare pe care la sfârșitul lecturii a trebuit s'o ridicăm la rangul unui elogiu. Pentrucă nimic nu este mai bun într'o literatură, decât revenirea (sub o formă adecuată actualității) la marile ei înălțimi. Aici e vorba de-un neo-romantism, iar aiurea va putea fi de-un neo-clasicism, fenomene de cultură care ne fac să credem *și aici* în teoria „corsi e ricorsi" a lui Vico.

Dar în însemnarea de azi, poatecă nici nu interesează aceasta. Interesează *realizarea* lui Wiechert. „Die Majorin" este povestea unei femei nobile, plină de-o calmă și aproape desuetă ținută aristocratică și a unui bărbat, Michael, care se întoarce după ani de pribegie amară, pe meleagurile copilăriei sale.

Acest Michael, vine desrădăcinat și sătul de viață, pe locurile unde odinioară a sburdat. A trăit și a suferit în pustiurile Africei, sub soarele toropitor, în lagăre împrejmuite cu sârmă ghimpată, sub teroarea cătușelor și a glontelui, hărțuit și încolțit ca o fiară. Apoi a umblat prin orașe și sate necunoscute, odihnindu-se prin șanțuri, pe margini de drum. Și acest Michael, pe care cu toții îl socoteau mort, se întoarce în satul său. *Un mort vine între cei vii* și se întâlnește cu „doamna maior", cu această stăpână a unui ținut, într'o seară, pe marginea mlaștinei. Ursuz, neîncrezător și întunecat. Femeea aceasta, care a suferit și ea destul, își apropie sufletul de soldatul venit din morți, îl găzduește, îl mângâie; dar inima omului e aspră. Trec zilele și Michael devine vânător și paznic în marile păduri ale doamnei maior, hoinărind și înfrățindu-se cu șoaptele ramurilor, înnebunit de aduceri aminte, când și apoi liniștindu-se, împușcând lebede și pasărea morții, numai ca să se uite pe el și apoi ca să se liniștească. Doamna maior îi înțelege ciudățeniile, se apropie de el cu aceeași ciudată bunătate și — *apoi se întâmplă minunea.*

Michael vrea să plece în lumea care îl cheamă, să plece ca în trecut. Și iată că nu mai poate. Nu mai e glontele, și cătușele nu mai sunt, dar e câmpul și lacul, casa și pădurea, tatăl care înnebunește, e doamna maior, uriașul Jonas și florile sălbatice. Toate îl pironesc locului și Michael rămâne, să-și coseacă iarba și să-și are câmpul, câmpul lui negru și bătrân. Schematică, acțiunea povestirii ar fi cam aceasta: simplă. Ceeace este însă marea artă a lui Wiechert, e stilul său, care dă povestirii un aer de taină și de spovedanie. Rareori am întâlnit o carte scrisă cu atâta priceput și cumpănită artă. Această mare povestire a singurătății este ca un lan al liniștii, în care oamenii trăesc și se înfrățesc cu ierburile, cu scorburile și păsările, păstrând în fiecare cuvânt, în fiecare gest, o flacără vie și ascunsă.

Pentru o ilustrare a spuselor de mai sus citâm numai un singur și scurt pasagiu, plin de-o încântătoare fervoare. Iată evocarea ciupercilor pădurii, într'o mare liniște a sodatului Michael: *„Frumoși sunt de privit acești pitici ai pădurii, cu pălăria tare pe piciorul scund, familii întregi într'un cerc mic. Iarba stă încă pe cele mai mici ,o față umedă și brună pe care trebue s'o rupă și s'o ridice, ca să poată crește în lumină; și între timp un melc îi roade marginea, iar când mâna vânătorului o îndepărtează, rămâne o rană albă pe marginea cafenie. Dar frumoasă e simplitatea formei, care poate fi desemnată cu o unică linie, și frumos e mirosul lor aspru și amar, care se ridică de-asupra lamei cuțitului și se lipește de mâini".* Wiechert e un om care și-a trăit copilăria în păduri și numai un om ca el, putea să scrie pagini atât de simple, în marea lor armonie. Cartea aceasta, pe care am căutat s'o prezentăm azi, câștigă în valoare, dacă ne gândim la perfecta armonie care unește trăsăturile de formă, cu fondul asupra căruia am insistat. Severă și totuși duioasă, așa cum e însuși *pământul*, povestirea lui Wiechert se așează pe linia celor mai de preț înfăptuiri ale nouii literaturi germane. Plutind între viață și moarte, autorul a știut să ne înfățișeze o frântură de viață, pe care nu o vom putea uita curând. Iată dece avem regretul că marele public dela noi, nu va putea gusta, în traducere, o lucrare, pe care Italia, Danemarca și Suedia, au așezat-o la loc de frunte între tălmăcirile lor.

Astăzi avem nevoie, mai mult ca oricând, de o epopee a singurătății, ca prin ea să ne desfacem de sgomot și de oameni. Ernst Wiechert ne-a dat o carte care e mai mult decât o carte: cântecul singurătăților pământului.

PRIMA ÎNFĂȚIȘARE.

(nuvelă inedită)

de LUCA DUMITRESCU

Imi pun cea mai frumoasă cravată pe care o am. O cravată roșie cu multe puncte mărunte albastre. Potrivesc în oglindă, lungimea care-mi place și încet, cu băgare de seamă o înnod. Nu vreau să-mi iasă nodul nici mic, nici strâmb ca de obicei, când îmi arunc cravatele la gât din fugă. Vreau să mi-l fac bombat, artistic și sunt foarte mulțumit că isbutesc. Imi trec apoi mâna peste obraz și mă bucur de senzațiile de proaspăt și bine bărbierit, pe care le am. Tenul îmi e curat, puțin palid, ceea ce îmi dă un aer evident de distincție. Fruntea largă, puțin cam grea pentru delicatețea celorlalte trăsături ale feței, are totuși un mare merit. Imprimă înfățișerii mele o forță, o personalitate și o gravitate, cari mă prind de minune. Bărbia osoasă, ageră, îmi impune bărbăția ei necontestată și îmi îndrept puțin umerii ca să n'o dau de rușine.

Imi trag încet, cu amândouă palmele plasa de pe păr, și deasupra acelei frunți rustice, răsare deodată coroana deasă, stălucitoare a frezeii. Imi îmbrac și haina și mă scrutez bine în oglindă. Sunt „soigné", îmi spun. Sunt absolut așa cum îi place nevestei mele. Hainele cenușii deschise, pe cari mi le-am făcut de curând, îmi cad pe corp, turnate. „Dat dracului" Stănică ăsta" — mă gândesc — la Londra să le fi făcut și nu ieșeau mai bine ca la el. Mi-a scos niște haine în adevăr de mare eveniment".

Imi iau ceasornicul de pe măsuța de noapte și înainte de a-l băga în buzunărașul special pentru el, al pantalonilor, îl privesc „unu fără un sfert". Cu un taxi nu fac nici zece minute până la Tribunal. Nu trebue să mă precipit, deci. Imi parfumez o batistă și îmi trec portofelul din buzunarul hainelor de toate zilele, în al acestora. Inainte de a pleca, mă mai uit odată pe citație ca să nu uit secția, „secția a patra" repet — secția a patra" să nu uit: Tribunalul civilo-corecțional secția a patra". — Imi pun și citația în buzunar și plec.

Afară îmi pare rău că nu mi-am luat și mănușile. Am niște mănuși galbene de piele de porc, cum am văzut eu odată la un domn. Le-am cumpărat în aceiași zi cu hainele de pe mine, dar nu le-am pus niciodată. Le-am păstrat înadins pentru acest eveniment. Câinii proprietarului mă petrec ca de obicei, sărind după mâinile mele să mi le lingă. Insă eu le ridic mult în sus și strig la ei, să nu mă atingă.

Imi pare rău că nu mi-am luat și mănușile, dar nu vreau să mă întorc din drum. Sunt superstițios. In mașină însă, mă consolez. Prea ași fi fost bătător la ochi. Nu-mi place să fiu exagerat de elegant. Mă jenez. Soigné, hehei, soigné e altceva!... Soigné i-a plăcut totdeauna nevestei mele să fiu, dar prea elegant, nici ea nu mă lăsa să mă îmbrac. Zicea că nu mă prinde, că sunt prea „recherché".

Oricum, de astădată nu cred să-mi mai reziste. De astădată nu mai e vorba de o simplă scrisoare. Sunt eu în persoană, pe care mă va vedea. De astădată nu-mi mai poate trimite vorbă dela poartă că nu mai vrea să mă vadă. Vrând, nevrând, trebue să dea ochi cu mine.

Mă uit de departe prin lumea care se înghesue la ușile Tribunalului. Trebue să fie neapărat și ea. Mă dau jos din mașină și plătesc în grabă, ca să nu scap din ochi pe cineva din cei care intră.

Portarul face o temenea până la pământ și-mi spune un curtuos „să trăiți". Nu se trece cu mâna goală pe lângă un om atât de politicos. Dar nici să-l umilesc, dându-i pur și simplu un bacșiș, nu vreau. De aceea, mă întorc din capul scării și mă fac că mă caut cu grije prin buzunare.

— „Ați pierdut ceva coane? mă întreabă el, care e probabil obicinuit cu șiretlicul.

— „Nu — spun — mi se pare că am uitat să-mi iau țigări".

— „Nu vă îngrijiți — zice — vă servesc eu într'o clipă".

Scot o sută de lei și-l rog să-mi aducă zece „Luky".

— „Mă găsești la Camera de Consiliu a secției a patra".

— „Aici — spune — indicându-mi totodată și locul unde sunt citat — cum deschideți ușa culoarului, în față".

— „Mulțumesc — zic — și mă duc acolo căutând din ochi pe nevastă-mea printre oameni. Nu e. Mă uit la ceas și mă neliniștesc. E unu fix. Va începe imediat strigarea proceselor. Suntem al cincilea, pe lista înfiptă cu o piuneză în ușe, ultimii.

Inaintea noastră sunt: un plotonier major, pudrat și îmbrăcat în mare ținută, care se spovedește avocatului său, rezemat de bara de lemn a scării; doi țărani care se mai tocmesc încă nedecișI pe o bancă și încă câteva persoane pestrițe cari se plimbă supărate unele pe lângă altele.

Portarul îmi aduce, gâfâind, țigările. Le iau și-i spun să păstreze el restul. Face o a doua temenea până în pământ și asta îmi place. Mă singularizează de turma aceasta care așteaptă împreună cu mine, în fața ușii.

— „Nu începe la ora unu? îl întreb. De ce nu strigă procesele?"

— „Ba da coane, zice serviabil și-și scoate ceasul — mai sunt două minute".

In clipa aceasta prin ușa de geam care desparte intrarea de culoarul pe care ne găsim noi, văd că intră nevastă-mea. Privește cu sfială și nu știe încotro s'o apuce. A venit atât de neașteptată, încât eu mă simt fâstâcit.

Portarul sare însă de lângă mine și îi taie drumul la mijlocul scării.

— „Vă rog, pe aici intră numai domnii avocați și magistrați".

Ea se pare că nu înțelege. Dar această bruscă interdicție o enervează. Se roșește și dă totuși să treacă.

— „Las-o portar", — spun destul de clar deschizând ușa dintre noi, — doamna este soția mea — și portarul se dă la o parte făcându-i cu șapca în mână, aceiași temenea ca și mie.

Ea trece mândră și vine spre mine. Sunt foarte măgulit de prilejul acesta pe care i l-am dat ca să se simtă mândră. Dar sentimentul meu nu ține mult. După ce îmi dă mâna, își reia aerul modest cu care intrase pe ușe și începe să se plimbe printre ceilalți.

Nu mi-a spus nici un cuvânt. Nu mi-a spus absolut nici un cuvânt. Mi-a întins mâna, cu mănușa pe ea, așa cum era și a și plecat de lângă mine.

Asta m'a decepționat. Credeam că o voi da gata dela prima aruncătură de ochi. N'am dat-o și mă uit amărît la ea. Poartă o rochie pe care nu i-o știu; o rochie făcută probabil după despărțire, dintr'un imprimé foarte frumos de mătase. Și foarte „sobru" — mă gândesc — pentru un imprimé. Din negrul predominant al rochiei, fața îi apare foarte albă. Marginele pălăriei îi fac numai o mică umbră pe ochi. Obrajii, însă, gura, bărbia, gâtul, îi luminează toate, ca soarele.

Culoarul acesta întunecat, mizer și pestriț, a căpătat odată cu venirea ei, un fel de solemnitate. Oamenii sunt mai puțin stăpâni pe gesturi și mai încordați. Vorbele le-au ajuns șoapte și ochii li se ridică cu respect spre ea. Are, e adevărat și un cap de madonă, care transfigurează și spulberă orice vulgaritate, unde se iveste, dar ceea ce cred eu că a impus primenirea vechei atmosfere a culoarului, este atitudinea aceasta înaltă, neforțată, cu care ea se mișcă printre noi, printre cestilalți, din popor.

Aprodul a strigat prima pereche. Sunt cei doi țărani cari se scoală năuci de pe bancă și-și fac cruce, înainte de a păși pe ușa tribunalului. O clipă s'a mișcat brusc toată lumea. Apoi, toate au reintrat în atmosfera dinainte.

Imi caut câteva cuvinte ca să intru în vorbă cu ea. Dar îmi găsesc toată limba nedemnă de atâta distincție. Ce să-i spun? Să-i spun că e frumoasă? că a luminat ca o sfântă, toată încăperea? că eu pe lângă ea sunt o bestie care nu merită să trăiască? să-i spun că nu sunt demn nici să deschid gura în fața ei? Ce să-i spun, dacă gâtlejul meu, (auzi gâtlejul!) nu poate intona muzica, acea muzică pură, singura care ar putea să fie spusă, fără teama că devin ridicol pe care nici în stare să mi-o imaginez nu sunt?

Aprodul a strigat a doua pereche. Mai sunt așa dar, numai două perechi până la noi. A intrat plotonierul major, cu o femee galbenă și slabă, care s'a ridicat de undeva, din umbrele acestui culoar și l-a urmat cu moartea pe buze.

— Aici — mă gândesc — vinovatul e el. Dacă dincolo, la cei doi țărani, nu știam care e, aici pot să pun mâna în foc că e el.

Nevastă-mea s'a apropiat de mine. Imi vorbește încet, fără ură și fără gesturi.

— „Cred că n'ai să-mi faci vre-o dificultate. Cred că ești de acord".

Eu disting totuși foarte bine o emoție discretă în ea și nu mă pot împiedica să-i arăt cu un zâmbet trist, c'o văd.

— „Nu, Marina, — spun — nu-ți fie teamă, nu mă opun".

Aprodul strigă una după alta la intervale foarte mici și ultimele două perechi. In timpul acesta mă gândesc la procedura care se petrece dincolo de ușe, în camera de consiliu și din care îmi aduc încă aminte ceva din facultate. Mă mir că se îndeplinește atât de repede și am impresia că e numai o glumă. Niște formalități puerile și inofensive la care nevastă-mea vrea să mă supună ca să mă sperie.

Numele meu pronunțat fără nici o nuanță de afecțiune, mă surprinde. Imi face impresia că e numele altuia și mă uit aiurit prin lume să-l văd pe cel ce răspunde.

Nevastă-mea se apropie hotărîtă.

— „Hai — spune — ne-a strigat".

Intru după ea, cu obrajii înfierbântați de o febră plictisitoare și neașteptată și cu capul vid de orice inteligență. Prea s'au petrecut toate faptele extrem de repede.

— „Stăruiți în divorț?" ne întreabă de cum intrăm într'o încăpere completamente lipsită de solemnitate, un domn tânăr care îi face ochi dulci nevestei.

Ințeleg că acesta e judecătorul și mă fîstîcesc de tot la gândul că am căzut poate într'o cursă, că nevastă-mea și cu judecătorul poate se cunosc și s'au înțeles să-și bată joc de mine.

— „Da, spune hotărît nevastă-mea.

— „Da, spun și eu automat după ea.

Și rămânem amândoi în așteptare în fața judecătorului.

— „Termen pentru hotărîrea în principiu, după încheerea raportului", — spune el. Vă vom cita la timp".

N'avem nici unul nici altul, avocat și înțelegem foarte puțin din acest limbaj. Vedem totuși că pentru ziua de azi s'a terminat și ieșim. Nici nu vreau să-i dau bună ziua acestui judecător, care profită de situația lui inviolabilă ca să se poarte mitocănește cu mine.

Pe culoar, fără să știm de ce, ne oprim și ne uităm unul la altul. Nevastă-mea mă detestă pentru atitudinea mea fâstâcită și nebărbătească. Ințeleg asta după ochii revoltați cu cari mă privește.

— „Ce te uiți așa la mine? o întreb. N'am fost cum se cade? Nu te-am ascultat? N'am zis da?

Dă din cap gânditoare și enervată. Abia acum e enervată. Cam târziu — mă gândesc — ca să-mi mai pot prinde eu vreun „atout".

— „Ba da, — spune — ai fost foarte cum se cade" și din tonul acesta apăsat cu care spune și din ura cu care mă privește și din enervarea ei, înțeleg că îi pare rău că am fost. Pe lângă noi trec mereu grăbiți și asudați avocați, funcționari, aprozi, lume. Nu ne dă nimeni importanță. Doi oameni supărați, în citadela aceasta a grijilor, a orgoliilor, a invidiilor și a suspiciunilor e prea puțin. De aceea nu ne dă nimeni importanță. Vanitatea mea suferă din această pricină. După umilința din fața judecătorului și după sentimentul acestei profunde insignifianțe, simt nevoia unui tonic, ca acela pe care mi l-a dat portarul cu temeneaua lui, când am venit.

Imping pe nevastă-mea spre ieșire și cerșesc din ochi portarului „temeneaua".

El se pleacă cuviincios, îmi spune „să trăiți coane" și eu ies încet cu ceva neînțeles și cu ceva absent în mine.

Afară e un vânt ușor, care-mi face bine. In fața noastră e grădina și biserica Domnița Bălașa, înaltă, severă, galbenă și neprimitoare, ca o casă cu ușile încuiate.

Nevastă-mea se oprește în stația de mașini și-mi întinde mâna. Nu mai e enervată. Și-a regăsit liniștea și acea înălțime neforțată pe care i-o dă puritatea ochilor și a profilului, purtate cu modestie.

— „Adio — spune.

Dar eu nu vreau să termin așa de repede această zi și pentru care mă pregătesc de o lună înainte. Nodul bombat artistic al cravatei, nu mai are nici o importanță. Hainele noi, turnate, așișderea. Singura importanță o are acum sufletul meu, după care au căzut parcă toate frunzele și s'au scuturat toate roadele. Mă simt în această tandră și plină de soare zi, a verei, ca un pom singuratic și despuiat de înghețuri.

— „Marina, — spun, ești cu adevărat sinceră în ceea ce faci?"

Nu poate să mintă. Nevastă-mea nu minte niciodată. Este peste putință să spună că e sinceră, când nu simte că e.

— „Nu știu, în adevăr dacă sunt — îmi răspunde — dar nu pot face nimic pentru tine".

M'a văzut că sunt gata să mă înnec și totuși îmi spune că nu poate face nimic pentru mine. Nu e îngrozitoare răutatea acestei femei? mă gândesc.

— „Nu ești prea rea? o întreb.

Se uită gânditoare spre biserică. Nu mă privește pe mine. Nu știu dece, se ferește să mă privească. Ah! Doamne! Și nu mai am decât sufletul acesta la care aș vrea numai nițel să se uite. Numai o clipă.

— „M'am întrebat și eu — îmi spune — și sunt sigură că sunt prea rea".

— „Atunci?" — zic.

— „Nu există nici o scăpare pentru mine — îmi răspunde uitându-se de odată cu ochii plini de suferință. Nu există nici o scăpare pentru mine. Nu pot decât să presupun că sunt moartă".

Că e moartă! Așa dar sufere groaznic, mă gândesc. Mă iubește poate mai mult decât înainte. E singurul om de pe fața pământului care m'a înțeles. Dar are dreptate. Nu mai poate trăi cu mine după cele ce am făcut. Nu mai poate trăi cu un om necinstit. Ea, care e atât de cinstită, care cu toate eforturile mele de a o întina, a rămas atât de imaculată, încât vestejesc de rușine, în comparație cu ea, cele mai curate ființe.

După toate acestea, e zadarnic să mai insist. E o hotărîre chibzuită, nu e o simplă impulsiune. Dimpotrivă, e o hotărîre, care văd bine că rezistă tuturor impulsiunilor.

— „Ce vei face după aceea? o întreb. Nu ți-ai luat nici unul din lucrurile pe cari le ai la mine".

— „Nici nu le voi lua, îmi răspunde. Mă bate gândul să mă călugăresc la o mânăstire din Italia, care mi-a plăcut mult. Nu știu firește, dacă voi ajunge până acolo, dar așa mă bate gândul".

„Și-a ales — îmi spun — locul cel mai potrivit pentru ea. O viață de contemplație și sfințenie, m'ar atrage și pe mine".

— „O să mă retrag și eu undeva — îi spun.

Ea nu zice nimic. Privește tăcută tot spre turlele galbene ale bisericii. Eu o privesc și nu-mi pot stăpâni gândurile negre. Când te gândești că obrazul acesta l-am sărutat de atâtea ori! Ce călugăriță va fi ea, cu gura aceea înflorită singură senzual, din toată mireasma inconștientă a trupului? A trupului!

Când te gândești că știu pe de rost toate cutele și rotunjimile acestui trup! Nu se va gândi oare nici odată acolo în mânăstire, că cineva în această lume visează la parfumul acestui trup și-l simte pe nări și se îmbată și urlă de obsesia lui? Nu se va gândi?

Face semn unei mașini și-mi întinde din nou mâna.

— „Adio — spune — viața n'are nici un rost pentru noi".

„Da — mă gândesc, — viața n'are nici un rost pentru noi. De ce te închizi într'o mânăstire? Nici acolo, viața, dacă n'are nici un rost, nu va avea.

— „Ai dreptate — zic — cred că ar fi mai bine să te ucid".

Clatină din cap cu îndoială:

— „Nu cred că vei fi în stare — zice — și se urcă în mașina care s'a oprit lângă noi.

Prin geamul din spate al mașinii, ne uităm încă unul la altul, până ce ea se pierde cu totul, în vacarmul orașului. Am impresia că mi-a dat deslegare s'a ucid și o mare schimbare simt că se petrece în mine.

Resemnare

Azi m'am scăldat în apa resemnării,
Imens pustiu fluid cu unda lină,
Ce leagănă, desmiardă și alină,
Purtându-ne spre zările uitării.

Și-am tot plutit la voia întâmplării...
Bătea în pieptu-mi inima, haină,
Cu ținte mari de patimă și vină,
Cuirasa oțelită-a'nseninării.

Când se'nopta, lăuntricele zale
Topitu-s'au în vrăjile astrale.
Pe-un nufăr alb, vâslit de amintiri,

Spre vechiul țărm alunecai cu luna
Și rob eram trecutei năluciri.
— Dar înfloritul mal fugea într'una.

I. GR. PERIEȚEANU

Extaz

Laudă trudei noastre
De fanatici pelerini,
Raiul ne-a încins
Peste frunțile palide
Clarii lui crini.

Ne-am închinat
Catapetesmei cerului,
Imaculatelor candeli
Și Chipului pur,
De har iluminat.

Liniști ocrotitoare domină
Intinderea limpede,
Ora senină.
Privirile alungă uimirea....
Egal revărsându-se, crește
In locu-i — spumoasă,
Năvalnică — nemărginirea.

Inaltă și vie,
Lumina fără prihană
Ne spală tuturor visele
De pământeana rană.

Păstrați-mă, semeni aleși,
Până la urmă 'ntre voi.
Simt cum lin mă topesc
In albul convoi...
Sunt atât de pur, atât de ceresc...

AUREL CHIRESCU

Corespondența noastră

DURERE

In zări cădelniți cu mirezme se închin
Și zburdă cântul clopoțeilor de vânturi;
Din rana 'nfiptă de a dragostei avânturi
Imi pică-o lacrimă, de sânge de Cain!

Când seara trece ca suspinul, din apus,
Aduce 'n voalu-i tremurarea neștiută
Din struna harpei care plânge gura mută
Pe veci, a dragostei cernită 'n flori de dus...

N'o să mai vii! Am ars tot jarul din adânc;
Am sugrumat cu plânsul meu firava-ți lume.
Am alintat prea multe ori duiosu-ți nume,
Pe care azi carii uitării îl mănânc!

...Și am ucis, Iubire sfântă, ochii tăi..
Căci din durere fericirea îmi pogoară:
Fiece zi am strâns în taină o comoară.
Sorbind tainul din a dragostelor căi...

JEAN ICAR

CANTEC DE ORB

Cânta un orb deunăzi pe stradă
Un cântec trist — ca însuși viața sa,
Dintr'o vioară veche și schiloadă
Pe care alți, un ban n'ar da pe ea!

Durerea lui atâta mă cuprinse
Că m'am oprit în loc și-am lăcrămat,
Iar când o mână — slabă — îmi întinse
Am scos un ban — din suflet — și i-am dat..

Nedespărțit de cel fără vedere,
O călăuză 'n drumu 'ntunecat,
Un câine biet, tovarăș de durere —
In semn de mulțumire — a lătrat..

...Și orbul a plecat cântând într'una
Același cântec trist, ca viața sa,
Ce se 'nfrățise pentru totdeauna
Cu un arcuș și-o lacrimă de-a mea!

GEORGE PETRACHE

INSINGURARE

Ne sângerează iarăși trupurile — despărțirea,
Și 'n suflete — negură — ne picură durerea
Din vrăjile ce ne legase, amintirea
Va ninge peste ani, în noi tăcerea.

Ce triste-s toate astăzi iar
Sau poate-i numai sub pleoape?
In umbrele boltitului frunzar
Presimt fărămițarea-mi mai aproape...

Cu fruntea cumpănă peste visare
Imi plimb aducerile-aminte stoarse.
Iar pașii mângâie încetișor cărarea
Pe care răsuflarea grea ne 'mpreunase.

S'au risipit în gol, învolburările de patimi
Crescute drag la piept de sărutare.
Tu pleci, dar peste creștetu-mi, iar sameni
Năluci întunecate de otrăvită resemnare.

Mă voiu ruga Părintelui din stele
Să-ți toarcă alb fuior de bucurii
Să poți cădelnița peste însingurările mele
Izbavnicul zefir din foșnetele nopților târzii.

VSELVOD TOPOR

POEMUL ANILOR

Din dragostea noastră se va 'nchega poemul
Țesut în cânt de aur, stropit cu fulgi de stele,
Poem încă nescris, ce-l vom începe azi,
Sub adieri de cetini cu iz acru de brazi —
Tu roua dimineții — și eu, boemul,
Ce port în spate truda zădărniciei mele.
...Vom porni pe lungi cărări ascunse
privirilor, în munte,
Sub clopotul de plumb al cerului cerut
Ne vom opri, în treacăt, cu luna lângă frunte,
Cum cerbi de gând s'adapă la un isvor de vers,
(Cu oboseala 'n trupuri și 'nfiorarea 'n mers)
Ca să sorbim poemul în suflet dăltuit..
...Va fi atuncea, poate, în despărțirea noastră,
O salbă de aduceri aminte, de iluzii,
Ce îți vor tremura pe sânul din ascunzișul
bluzii
Nostalgica durere a florilor ce 'n glastră
Se veștejesc și mor cu strigăt șters, prelung,
Inchise în uitare de-a vremii necruțătoare
spuză.

GH. MEGHEA

DE VEGHE..

Ascultă, cum susură romanțe arinii
Cum își târâsc părasle lichidul...
Și-au întins albele flămuri crinii,
Iar înserarea din pocale-și picură veninul.

Troenite de umede singurătăți,
Se gudură prin grote de aluni cărările.
Se pârgue luceafărul în ochiuri cafenii de
bălți
Și'n iarbă lăutari ascunși își distramă
cântările.
Pe lanuri fug smaragdicele valuri
Cântarea lor ruginită eu o ascult
Și-mi înec în ele comoara de gânduri
Ce s'a 'nvechit în mine de demult.

GEORGE HAVRIȘ

SONET

Din larg coboară seara ca o pleoapă
Pe care cade 'ntâia sărutare;
Luceferii țin loc de felinare
Când trece luntrea liniștii pe apă.

In port dorm siluete de vapoare
In mersul căror larguri pot să 'ncapă;
Ascunsă, luna pare ca o sapă
Din aur alb și giuvaericale.

Un cânt s'aude ca o fluturare
Sau poate e un plâns din depărtare
Plecat de ani, ce-abia acum coboară.

Te simt aproape... m'ai luat de mână
Dar nu... visez; azi marea iar îngână
Povestea care a trebuit să moară.

RADU PATRAȘCANU

Cu marii visători și îngerii pe lespezile eternității...

– Reportaj și desene –

de AL. RAICU

Dimineața a trecut înaltă și albă cu felinarul de argint prin toate aleele de tăcere și reculegere, dela Belu. S'a oprit pe ramurile boltite, unde liliacul mai întârzie spânzurând sfios printre gratiile vechilor cavouri, peste zăbrelele mormintelor, peste crucile grele de marmură neagră.

Cântecul păsărilor tresare ca un svon tainic, de pretutindeni.

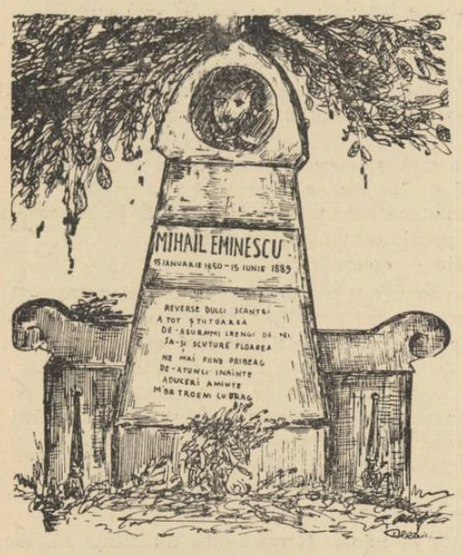

E o liniște de vis încolo, care planează în toate ungherele, pe toate lespezile.

Soarele și-a ridicat acum fruntea și sărută vitraliile, aruncând reflexe de rubin și ametist în candele.

La ora asta matinală, nimeni nu turbură eternul somn al celor călătoriți.

Ingerul de piatră, cu aripile întinse, privește ca și anul trecut, ca de atâtea ori când viu aci, îngândurat, jos în piatra vestmântului.

Bătrânul soț, în redingota-i de modă veche, stă tot plecat cu capul pe marginea patului de suferință, în genunchi, cerând parcă ultimele cuvinte muribundei, odihnind în enormul pat lucitor, în dantele, cu ploapele trase peste întunericul ochilor.

Pe-alocuri, marmora a crăpat și mușchiul timid, a prins să înverzească ușor cutele cearșafurilor.

Trec încet prin alei, mă opresc uneori căutând vre-un nume, ascult foșnetul răcoros al frunzelor teilor, care-mi amintesc de cel înalt și singuratec de lângă cripta visătorului dela Ipotești.

„MAINI SFIOASE PE PIATRA LUI EMINESCU

Ocolesc un cavou de curând ridicat și ajung lângă monumentul marelui peregrin.

La 15 Iunie, s'au împlinit cincizeci și unu de ani dela plecarea poetului în lumea în care „atotștiitoarea revarsă dulci scântei, unde numai aducerile aminte îl mai troenesc", cum spune versurile depe piatra mormântului.

Pe soclul cu arcade mici, o mână pioasă a pus eri flori multe: lalele, trandafiri roșii, narcise... Buclele lor atârnă azi ofilite pe piatra rece, dar de jos, sute de pansele își resfiră catifelatul lor arpegiu, până la grilaj.

Academia Română și degetele pioase, au grijă întotdeauna de cripta lui Eminescu!

O consolare postumă și mult prea târzie, în orice caz un peisagiu deosebit de ceilalți oropsiți ai condeiului, uitați de lume și evenimente, la margini răslețe de alee...

Teiul, veșnicul teiu din versurile Luceafărului, și-a boltit ramurile bogat înfrunzite peste monument, mângâind creștetul bronzului din față, ca o îndeplinire a acelui senin testament:

„Când voiu muri iubito, la creștet să
[nu-mi plângi;
„Din teiul sfânt și dulce o ramură să
[frângi.....
...„Simți-o-voiu odată umbrind mormân-
[tul meu....
„Mereu va crește umbra-i, eu voiu dormi
[mereu.

MAI ȘEZI PUȚIN!

Mă întorc în aleea principală spre mausoleul Iuliei Hașdeu. Mă opresc lângă grilajul scund și ruginit. Portița din față e închisă și legată cu un lanț prins la capete în belciugul unui lacăt greu.

O bătrână pe care o găsesc tocmai lângă capela cimitirului, îngrijitoarea, vine să îmi deschidă obloanele de fier ale mormântului.

Soarele ajunge acum până jos, țesând o pânză de lumină pe toate reliquele adunate aci cu paternă dragoste de B. P. Hașdeu, timp de nouăsprezece ani, după stingerea genialei lui copile.

Cobor treptele înguste de piatră, pășesc cu sfințenie pe plăcile de mozaic.

Totul a încremenit cu vremea.

Pare că cineva a locuit în templul acesta și a plecat pentru un timp numai.

Regăsesc biroul, micul birou al Iuliei Hașdeu, scaunele mici triunghiulare, registrele și călimările....

In fund, aprind o lumânare.

Dreptunghiul masiv de marmură albă în care este închis sicriul Iuliei a crăpat într'un colț.

Deasupra, cineva a așezat o coroană de trandafiri albi, lângă un bust al Iuliei Hașdeu, executat probabil, când poeta avea optsprezece ani.

Sub picioarele mele o placă de marmură. Imi aplec lumina și cetesc:

„Zece ani au trecut. Aci? Dece?
„Parcă n'a împlinit nici luna.
„Poate unde ești dorită
„D'aia tot sub ochi ne ești.
„Unii spun că sbori spre stele
„Alții că te odihnești.
„Numai salcia te crede dusă pentru
[totdeauna.
„Spune-i tu să nu mai plângă
„Ca să vadă că trăești.

Deschid ușor portița mormântului, o trag cât mai înlături, pentruca lumina de sus să se strecoare prin geamul de sticlă al raclei.

Intre timp, au coborît și alți curioși în templu.

Apropii lumânarea de geam și din întunericul sicriului apare, pe o perină de mătase putredă, craniul, cu suvițele de păr lipite încă pe frunte, cu găvanele ochilor negre, adânci.

Plimb lumina la dreapta, dar nu mai răsare din besna raclei nimic, înafară de oasele mâinilor împreunate, așa cum au încremenit acum cincizeci și două de toamne.

Pe placa de alături descifrez inscripția mortuară a Iuliei, cuprinzătoare în înțelesurile înalte, ale acestei unice tragedii:

„Domnișoara Iulia Hașdeu, născută la 2 Noembrie 1869, moartă iubirii de știință și artă
17 Septembrie 1888".

Incet, furat de amintirile lecturilor retrăesc simbolica și scurta viață a poetei.

O văd la Paris, în modesta casă din Rue St. Suplice, unde „Lilica" prepara examenul de bacalaureat.

Avea numai șaptesprezece ani.

Apoi, la Montreux, aplecată nopți întregi peste un vraf de manuscrise ascunse cu grije de privirile mamei care n'ar fi voit să se obosească...

In sfârșit... Septembrie 1888. Vântul bate cu degetele reci în geamuri. Bătrânul Hașdeu plânge...

Adio Lilicuța...

Pe un piedestal, un Christ de marmură binecuvintează sufletul copilei. Alături, două glastre cu mirt.

Tinerii care au plecat, au lăsat câteva lumânări mari, albe, pe marmura din fund a raclei, lângă o icoană a Precistei, luminată de pâlpâitul unei candele roșii.

Sunt atâtea inscripții în templul Iuliei!

Pretutindeni, bizara imaginație a lui Hașdeu, din ceasurile când convorbea cu fiica sa la masa spiritistă, a dat la iveală noui scânteieri: o ploaie de stele, careuri colorate, grupuri de îngeri... aforisme.

Caut să descifrez printre numeroasele marmuri, data construirii mausoleului. Mă opresc asupra următoarelor lămuriri:

„1890. S'a săvârșit acest templu spiritist întocmai după planul dat, cu toate amănuntele, de Iulia Hașdeu, executor fiind B. P. Hașdeu, după îndemnul căruia au lucrat: sculptorul I. Georgescu, marmură și mozaic, frații Alrerio Fernio și A. O. Czipser, vitralii Ziegler și Schmidt, bronz P. H. Schweickert. 1890. Cu voia lui Dumnezeu".

Lumina de sus s'a stins câteva clipe. Soarele s'a ascuns după nouri, dar încet, sfioasele raze împletesc din nou cununi pe reliquele Iuliei.

Iată aci trei scăunele pictate, în triunghi, așezate pe lespedea care acoperă mormântul celeilalte Iulii, mama, soția lui B. P. Hașdeu, devotata și blânda tovarășe de suferințe a copilei.

Placa de marmură este sinteza unei adevărate vieți creștine:

Iulia B. P. Hașdeu
15 Mai 1848—19 Iunie 1902.
„Virtuoasă soție, iubitoare mamă".

„Sprijinul săracilor și suferinzilor
„Pururea victimă a datoriei și a sacri-
[ficiului.
„Bună și frumoasă, ideal de femee pe
[pământ
„Arhanghel în cer.
„Aci a lăsat țărâna și a plecat".

In fața marmurei copilei e un perete înalt, pe care au fost săpate câteva pasagii din poemele genialei copile, scrise la Paris, pe timpul când ftizia o doborîse și trebuia să plece spre munții din Elveția, în speranța că acolo, într'o vilă liniștită, în aerul pur al brazilor se va însănătoși:

„Que l'homme aime le beau, partout en
[toutes choses,
„Qu'il l'aime dans les fleurs de juin, a
[pine écloses,
„Dans les bois, dans eaux et dans le grand
[ciel bleu,
„Dans toute action pure et droite élévante
[l'ame,
„Dans un coeur innocent, dans une noble
[femnne,
„A la fin, il trouvera Dieu".

Urc scara tăcut, apăsat de umbre. Traversez sus obloanele de fier, spre monumentul care străjuește ciudatul templu. In zid, între călimara Iuliei și pictura volumelor clasicilor preferați, stă îngălbenit de vreme, un portret executat de pictorul Maillart, după Henry Stauber: Iulia la optsprezece ani, visătoare, chipul ideal al fecioarei nimbată de virtute.

O, SORĂ A DURERII...

Mă afund în aleele pline de trandafiri dispre valea plângerii. Cercetez fiecare cruce. Iarba s'a înălțat curată, plină de flori printre grilajuri. Mă opresc lângă piatra lui Panait Cerna.

Nicio urmă de grilaj. Un mormânt simplu, câteva pansele catifelate, un covor de iarbă înaltă.

In dreapta un felinar fără candelă.

Bronzul chipului senin, privirea blândă, visătoare, pare că urmărește jocul firelor de iarbă dela piciorul felinarului. Jos, mai jos de anul morții, numai un vers evocator, emoționant prin simplitatea lui:

...O! soră a durerii, plăpândă fericire....

„Poetul fericirii umane" care a luptat toată viața cu o boală necruțătoare și a sfidat-o cu atât mai mult, cântând viața și dragostea, cu cât el se apropia de genunea pe marginea căreia crescuse o floare involtă...:

„Alături de genuni răsai, o floare
„Și pari a fericirilor icoană
„Ce mână te-a sădit, încrezătoare
„Pe margini de prăpastie dușmană".

OMAGIUL S. S. R.-ULUI PENTRU EMIL GÂRLEANU

Poposesc lângă placa înaltă, ridicată de „Societatea scriitorilor români" lui Emil Gârleanu. Mormântul este tot atât de simplu ca și al lui Cerna.

Câteva flori sălbatice au crescut pe movila din spatele pietrei. Basorelieful reprezintă o fecioară cântând din liră, sorbind cu privirea depărtările.

„Din lumea celor care nu cuvântă" Gârleanu a rămas numai o amintire duioasă...

El a închis ochii la 2 Iulie 1914, când războiul nu-și desfăcuse din plin aripele-i de oțel, la noi.

Peregrinările lui ,toate umbrele mohorîtelor urbii de provincie prin care a trecut, n'au lăsat aci nimic, nicio urmă pentru trecător.

Numai iarba crudă, florile mici albastre își reazimă nevinovate tâmpla de marmura închinată de oficialitate, lui „Emil".

„ZADARNIC VREAU CU-O VORBĂ SĂ TE NĂRUI..."

O stâncă uriașă de granit, din care parcă așteptai să țâșnească șuvoiul de apă.

Alături, un mal râpos, o colină mică. In

mijlocul ei o carte mare de piatră cu filele răsucite la colțuri, cea din dreapta ruptă la jumătate. Mai jos, o candelă de aramă bătută și iarbă... iarbă subțire, urcându-se pe zid, până la literile paginelor de piatră.

Descifrez pe prima pagină:

„O vis, păstor unic în marea turmă!
„Tu vei trăi pe lume cel din urmă,
„Să 'nfrunți și cea din urmă-amărăciune.
„Zadarnic vreau cu-o vorbă să te nărui...

Iar pe cea de a doua pagină din față numai cuvinte rupte: „Acelaș un... acelaș glas... o mîngî... din nes... astfel" și pe rest, în locul rămas liber:

ALFRED MOȘOIU
poet
și
autor dramatic
1890 — 1932.

...Moșoiu, cel care, a cîntat minciuna și sărutul și noaptea. Imi amintesc...

„Te-ador, o! noapte neagră și profundă,
„Bolnavă noapte, palidă de vise,
„Tu ștergi amețitoarele abise
„Și pui un cer, în fiecare undă...
„E liniște. Un nor tăind tăria
„Alunecă mai lin decît o barcă
„Prin vălul tău de întuneric parcă
„Aud cum se strecoară veșnicia.

CORINA, FETIȚA POETULUI OMORÂTĂ DE BOMBE...

La St. O. Iosif. Bustul de bronz, mi-l arată pe duiosul autor al „Patriarhalelor" așa cum îl știm, din fotografiile istoriilor literare: cu veșnica seninătate pe frunte și în priviri. O togă, în falduri îi înfășoară gîtul. La mijlocul monumentului basorelieful unei fetițe buclate, sub care cetesc:

Corina, fetița poetului,
în vîrstă de 11 ani
omorîtă de bombe
în ziua de 13 Septembrie 1916.

Iosif n'a apucat nici el vremurile turburi ale războiului. El împreuna mîinele în ceasul în care soldații începeau să cînte, în preliminariile încordărilor, marșul lui „La arme".

In schimb ,copila poetului a trecut prin vîntul de schije care a îngropat-o într'o curte modestă din strada Nisipari, într'o dimineață de toamnă, cum îmi povestea odată, d. Pompiliu Constantinescu.

O CORABIE IN FURTUNA...

Soarele a trecut acum de creștetul blînzilor tufani ai cimitirului. S'a lăsat o căldură moleșitoare. Vitraliile cavourilor, cristalele bogatelor candele, aruncă văpăi lungi argintii pe crengile trandafirilor, pe lespezi, pe bănci de piatră. Ocolesc la dreapta, merg pe aleea largă ce se deschide în fund. Lîngă un monument colosal de marmură neagră mă opresc. O grădiniță curată cu flori, o bancă și drept cruce, o piatră înaltă, cioplită:

Cel din urmă popas al lui Panait Istrati.

In mijlocul marmurei roze a monumentului, e o placă de bronz care reprezintă o corabie gonită de talazuri, pe o mare în furtună.

Mai jos, un lung citat în care peregrinul vorbește despre artă, așa cum a conceput-o el: exprimând înainte de toate viața și adevărurile.

Mă gândesc la starea mizeră în care s'a sfîrșit acest prinț al condeiului, care a trecut peste mări și orașe ca o pasăre și a avut lîngă suflet prietenia unuia din cei mai de seamă pioneri ai libertății spirituale: Romain Roland.

Lumea a uitat prea repede că Panait Istrati fusese silit, trudit și bolnav, pe pragul lespezilor acestea reci, să stea la masa de scris, pentru a traduce romane, în slujba unei edituri speculante, pînă la ofensă!

LINIȘTE, LINIȘTE...

Mai departe. Caut celelalte morminte: Coșbuc, Vlahuță. Le caut zadarnic pe ultima alee. Cine știe ce ierburi vor fi acoperind două cruci umile, dărâmate de timp și nepăsare!

Mă strecor pe sub crengile grele, spre portal. Liniștea a căzut grea peste marmuri, peste crucile înalte sclipitoare și grilajuri.

Mă simt copleșit de amintiri. Icoane fugare din viața lor trec pe dinainte, se prelungesc dincolo de ecouri... Pe gene-mi filfîie umbra secular a veșniciei. Mă gândesc la cele rămase, la cei rămași.

Anul trecut, un camarad de adulmecări în trecut, poposea în fiecare săptămână în casele văduvelor și copiilor scriitorilor. Erau acolo relique pe care timpul se oprise definitiv odată cu plecarea visătorilor.

Numai ele și lespezile grele, dela încrucișările de alei mai păstrează într'adevăr azi ceva din scurta — deobiceiu — și sbuciumata lor existență.

O revistă literară necunoscută

(Urmare din pag. I-a)

completă a primilor ani din *Indreptarea* măcar, îmi îngădui să dau sugestia unei donări Academiei Române, ale cărei colecții sunt, pentru acești ani, defectuoase și pline de lipsuri.

Astfel, *Indreptarea literară* îmi este cu adevărat o revistă necunoscută și mă tem să nu fie chiar una pierdută. Cu atât mai mult deci pot interesa puținele urme pe care le am în legătură cu existența ei.

In ziarul *Indreptarea* nr. 130 din 22 Septembrie 1918, se publică o notă sub titlul *„Indreptarea literară"*, în care se anunță că, sub direcțiunea lui Duiliu Zamfirescu, la 7 Octombrie, va apărea o revistă literară săptămânală cu acest titlu. Ea urma să apară duminica, pe 4 pagini, costând 20 bani. Nota mai preciza: „Se aduce la cunoștiința scriitorilor de talent cari ar voi să colaboreze la această foaie, că politica va fi cu totul lăsată la o parte, iar lucrările importante se vor plăti...".

Tot din ziarul *Indreptarea* (nr. 145 din 10 Octombrie 1918), aflăm că într'adevăr revista a apărut la data anunțată și reproduce din ea articolul-program: *Indreptarea literară — Explicarea titlului* semnat: „Direcțiunea" deci al lui Zamfirescu. Fiind singurul text pe care-l putem cunoaște din cuprinsul numărului sau numerelor ce au apărut din această revistă, cu atât mai mult cu cât este vorba de un program literar la 1918, când puțini se gândeau la așa ceva, și al lui Duiliu Zamfirescu, socotesc interesant să redau acest articol:

Titlul acestei foi nu are nimic simbolic, fiindcă nu avem nimic de îndreptat în literatură. Nu doar că totul este perfect — dar nimic nu este compromis. Așa că, titlul adecuat ar fi trebuit să fie orientarea literară.

Ceeace este compromis e politica țărei. Dar despre ea nu ne vom ocupa. Indreptarea literară *se adresează tuturor scriitorilor de talent, fără deosebire de partid și îi roagă să colaboreze la această orientare.*

Avem de rectificat conștiințe și de păstrat sufletul și graiul nostru strămoșesc. Pe calea literaturei, a pătruns în cugetul nostru credința că tot ce e fals nu e admis în artă; că minciuna și plagiatul nu duc la nimic; că chiar numai imitația omoară pe scriitori...

România are un popor de țărani, un guvern, cu două trei hipostase, de avocați; iar de câtva timp, o clasă de acționari de bănci, în cea mai strânsă legătură cu tertipurile politice, care este pur și simplu odioasă.

O literatură sănătoasă și conștientă trebue, astăzi, să distrugă; ceea ce era mucalit la paș'opt și ceea ce a fost ridiculizat de Caragiale a devenit în zilele noastre dramatic, a devenit cangrenă, care trebue cauterizată.

Ce câmp întins de activitate pentru poeți și romancieri! — Alături de simțirile eterne, — amorul, iubirea părintească și filială, egoismul, avariția, etc. — răsare durerea nouă a patriei rănite; visul gloriei, a unirei legitime a tuturor Românilor; epopeea trecerii în Transilvania; drama opririi în munți și a răsturnării armatei noastre în Dobrogea, pe Dunăre și în câmpie; tragedia exodului în Moldova și în țara rusească; chinurile exilului; specula, cu îmbogățirea nerușinată a unora; dantul milioanelor, — câte subiecte de roman, ce goană de senzații, ce vibrare de lumină nouă!

Entusiasmul poeților pentru gloria visată, pentru splendoarea sacrificiilor, pentru Mărăști, Mărășești, Oituz; observațiunea și povestirea, pentru romancieri; satira, pentru ironiști, — iată căile pe care literatura poate veni în ajutorul țării. In acest înțeles apare Indreptarea literară.

Ea privește cu o specială dragoste către Basarabia, către admirabilii săi țărani, cari au avut virtutea rară de a păstra limba cu toate prigonirile soartei. De altminteri, cu aceeași dragoste privim noi către toți țăranii, din toate cuprinsurile românești, către eroii bine cuvântați ai frontului.

Acest text este tot ce cunoaștem din ce s'a publicat în revista *Indreptarea literară*. Dintr'o notă polemică publicată în ziarul *Mișcarea* (nr. 232 din 14 Oct. 1918, p. 1): *Literat, diplomat și... încă ceva...*, rezultă că printre colaboratorii revistei, fie efectivi, fie numai anunțați, se găseau: P. P. Negulescu, Rădulescu-Pogoneanu, Const. Stere, G. Ibrăileanu, M. Sadoveanu. Cine mai va fi fost, nota polemică nu ne spune. In orice caz, dacă încercarea sa ar fi izbutit deplin, pare că Duiliu Zamfirescu ar fi realizat o fuziune între *Convorbiri literare* și *Viața românească*, căutând să împace în făgașul comun al artei, cele mai vrăjmașe tendințe de până atunci.

Tentativa era, fără îndoială, prea îndrăzneață ca să reușească. Ar fi însă interesant să avem dinainte paginile acestei reviste, ca să ne dăm seama de multe. Se va găsi cineva printre cititorii acestor rânduri care să-mi dea vestea cea mare și prețioasă că posedă numerile ce au apărut din *Indreptarea literară*?

G. C. NICOLESCU

Alice Soare: Sâmburi de lumină, versuri

In editura „Cartea Românească" a apărut de curând volumul cu versuri „Sâmburi de lumină", de Alice Soare. Autoarea a mai publicat până acum o culegere de sonete, cu titlul „Ferestre Luminate". Faptul că această din urmă carte s'a epuizat, dovedește că autoarea este un nume cunoscut publicului de cititori, care se interesează de poezie. Acum, d-na Alice Soare se înfățișează cu o producție bogată de peste 80 de poezii, strânse în cele 134 de pagini ale frumoasei tipăriri „Sâmburi de lumină". Versurile sunt împărțite în cinci grupuri: 1) „Sâmburi de lumină", 2) „Medalioane", 3) „Chivote", 4) Brocaruri", 5) „Scame".

Isvorâtă dintr'o inspirație feminină, poezia d-nei Alice Soare se înțelege de la sine că va adopta față de lumea înconjurătoare, metoda învăluitoare a reveriei. Mentalitatea feminină se știe că este mai îndulgentă față de contingent, și acolo unde, depildă, criticismul bărbătesc suprimă și declară un gol, visul femeii acopere blând și iartă. D-na Alice Soare cunoaște această putere de transformare a sufletului delicat, și își formulează o poetică specială a reveriei împodobitoare, ca în sonetul „Vălul":

De mult m'am săturat de zi și
Soare,
Și de pretinsul Adevăr banal
Dar când în taina nopților
de-opal,
Cad stele din văzduh ca o
ninsoare,
Și calea laptelui e-o nalbă floare.
E Visul Domn pe spațiul sideral!

Aceeaș idee a întregirii vieții prin acoperirea aspectelor neplăcute cu vălul modificator de forme și culori, o exprimă autoarea în ultimele două strofe din ingenioasele „Fărâmituri". Se pare că aici ideia devine mai clară prin precizia cadrului descris:

Un schit uitat de Dumnezeu,
Cu cărți, flori, radio, pisici,
Și-un geam spre Vis, deschis
mereu:
Tot Universul e aici!

Dar, — lucru iarăș caracteristic la o inspirație feminină, — antoarea nu se arată-te preocupată numai de confortul intim al vieții ei sufletești, ci găsește o largă rezervă de simpatie față de ființele necuvântătoare. Poezia „Muri o pisică" stă exemplu al delicatei sensibilități de care vorbim.

Gama lirică a d-nei Alice Soare cuprinde destul de numeroase tonuri. Un ecou deosebit îl găsește peisagiul de toamnă, zugrăvit cu aceeaș simpatie îndurerată simțită față de fâpturile vii. Cu însușirile sale de simțire și compoziție, ne așteptăm ca autoarea volumului „Sâmburi de lumină" să realizeze un frumos succes.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

30

BIBLIOTECA CE
„ASOCIAȚIU
SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI i Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 30
SAMBATA 20 Iulie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Lumea nouă și cei care o gândesc

de CONSTANTIN NOICA

Cineva din generația veche, așa dar din generația aceea care nu mai face concentrări, dar nici revoluții politice și nici istorie, — se întreba, zilele trecute, de ce există azi atât de mulți tineri cari încearcă și uneori reușesc să-și pună problemele gândului. S'a schimbat ceva în cultura românească? S'au adâncit temele ei? Iar cărturarul acela din generația veche, unul dintre puținii cărturari cari au evocat tineretul prin cuvântul dar și prin atitudinea lor în viața publică, înțelegea să aducă, prin întrebarea sa, o laudă omului tânăr de azi.

Gândește mai adânc, gândește mai bine omul acesta tânăr? Dar n'ar ședea frumos ca tineretul românesc să-și însușească laudele ce i se aduc cu atâta bunăvoință. Ceea ce știe tineretul acesta, dincolo de faptul de-a gândi mai adânc, dincolo de cel de-a gândi mai bine, este că el gândește pur și simplu: că are probleme și dramă și viață proprie.

Tineretul românesc de azi își pune problemele gândului pentrucă-și pune pe cea a faptei. Își pune problemele gândului pentrucă, spre a făptui, trebue să lupte. Și le pune pentrucă nu știe. Da, nu știe.

Oamenii cari știu nu luptă; oamenii cari știu nu gândesc. Îi cunoaștem bine, pe oamenii aceștia. I-am văzut în Europa și i-am văzut, mai ales, în România. Le-am auzit discursurile la Geneva, după ce le am citit programele în vitrina cluburilor politice. Oamenii aceștia știau, știau ceva, — și de aceea opriseră lumea în loc pe la anul o mie nouă sute douăzeci și ceva, ba chiar o mie nouă sute treizeci și ceva. Ce interes aveau ei să făptuiască, de vreme ce nu înțelegeau decât să aplice? In ce măsură îi putea ispiti să gândească, de vreme ce nu aveau decât să formuleze și repete?

Oamenii aceștia știau tot: ce e libertatea, ce e individul, de unde începe civilizația și unde sfârșește, mai ales unde sfârșește ea; ce trebue să facă popoarele și ce nu trebue să facă popoarele. Dar popoarele au avut nesăbuința să facă aceea ce li se interzisese: istorie. Iar istoria, singurul lucru pe care nu-l știau oamenii aceia (căci sau înțelegi istoria, adică devenirea, sau nu înțelegi decât lumile istoriei, adică devenitul), istoria s'a răzbunat pe tot ce știau ei, și s'a împlinit împotriva a tot ce știau ei.

Când cei tineri, dimpreună cu aceia cari se'ncăpățânară să nu îmbătrânească, au cerut și-au început, chiar, să dea o faptă nouă, lumea s'a supărat. De ce altă faptă, de vreme ce isprăvile vechi sunt cum nu se poate mai reușite? Acum câteva luni, încă, apărea aci, în România noastră, lucrarea unui doctrinar (nu spunem politic, pentrucă ar trebui să spunem apolitic), care dovedea, cu răbdare și citate, că isprăvile democrației nu sunt rele din vina democrației, ci din vina omului democrat. (Ca și cum — după cum o mai spuneam aci — democrația ar fi rea pentru alt motiv decât pentru acela că nu e în stare să dea un om bun!). Lumea nu trebue schimbată, — spuneau deci reacționarii, vorbind nesăbuitului de tânăr. Faptă nouă, vin nou? Dar turnați-l aci, în vasele noastre vechi!

Iar când tinerii și cei cari se încăpățânau să nu îmbătrânească, spuneau că sunt anumite lucruri de gândit dela început, — li se răspundea: ce obscurantism să nu acceptați luminile noastre! Obscurantist era cel care gândea; obscurantist era cel care se îndoia. A nu vroi o faptă nouă și a nu vroi gândire pe cont propriu, erau semnul unei nobleți spirituale de care tineretul nu se învrednicea.

E adevărat, nu s'a învrednicit de ele. S'a învrednicit de altceva: de lucrurile incomode, neconformiste, grave, aproape solemne, ale vieții de comunitate. Că va fi avut și el, tineretul acesta, sumedenie de păcate; că le are încă — aceasta n'o va tăgădui nici el. Dar să nu i se tăgăduiască, pentru Dumnezeu, să nu i se tăgăduiască dreptul acesta de-a nu accepta și dreptul cestălalt, de-a nu șovăi.

Pentrucă n'a acceptat, omul tânăr a început de acolo de unde încep lumile sănătoase: dela întunerec și neștiință și singurătate. Iar pentrucă n'a șovăit, omul tânăr s'a silit să gândească, a sfârșit prin a gândi și înțelege.

Nu gândesc și înțeleg toți. Dar o fac câțiva, cei hărăziți s'o facă. Intr'o lume care știe și iubește repaosul, n'o face nimeni. De aceea când ne întreabă cineva, cum se face că sunt astăzi printre noi mai multe cugete gânditoare de cum erau în lumea părinților noștri, îi vom răspunde poate: tinerii aceia de azi nu gândesc pentrucă au diplome în filosofie, nici pentrucă își citesc mai atent Aristotelul, ci pur și simplu pentrucă trăesc într'o lume problematică, iar ei sunt vii în această lume problematică.

A gândi ține de o criză. Să ne plecăm în fața celor cari au simțit-o și au depășit-o cu gândul lor viu, atunci când noi, ceilalți, trăiam încă în beatitudinea gândurilor noastre moarte.

RODICA MANIU — Țărance sub umbrar

MIRON CONSTANTINESCU — La Cerna-Vodă

Dela idealul trecut la înțelesul prezentului

de VICTOR POPESCU

Nu de mult în trecut noțiunea de massă era un termen necunoscut în viața socială, politică și economică a Europei. Ea apărea în scena evoluției popoarelor, accidental, când prin greșeli foarte grave conducătorii nesocoteau legi elementare, atât de flagrante încât, mulțimea, o pleavă fără importanță, era nevoită să reacționeze.

Și pentru a avea o imagine exactă asupra crezării ce se dădea acestui popor căutând să-și impue păreri sau nevoi, e deajuns să ne reamintim de celebra și cruda frază a Mariei Antoinette, în ultimele vremuri ale domniei sale, când la doi pași de eșafod, fără a înțelege importanța poporului și a deslănțuirii lui, răspundea cinic și orgolios, la plânsul nevoiașilor muritori de foame: **Dacă n'au pâine, să mănânce cozonac.**

Această frază este poate simbolul ignoranței în care o lume plutea scufundându-se și motivul unor sângeroase răzbunări, care în scurtă vreme aveau să schimbe fața continentului nostru.

Astăzi suntem departe de a nu lua în seamă noțiunea de massă populară dar o altă problemă gravă se face știută și cere hotărîre spre a fi rezolvată. Este vorba de diferențierea ce trebue făcută între massa care conduce și impune, și massa care se lasă conștient condusă și impune prin faptă, celor ce o mână.

Sau, sub o altă formă, se pune pe planul prim al preocupărilor noastre chestiunea „aleșilor" atât de încercată în antichitate, în mâinile cărora un popor suveran lasă grija întreagă a răspunderii, el, conștient, primind să fie îndrumat după dorințele și hotărîrile „aleșilor" în care are deplină și oarbă încredere.

După ce poporul a încercat să se guverneze singur, era foarte natural ca în scurtă vreme să ajungă și la această problemă. Din nefericire pentru el, curatele idealuri ce-și pusese obținând dreptul de a se conduce au avut urmările cele mai triste.

In locul unui suveran autocrat și rău spre a lua exemplul cel mai aspru, s'a impus un regim fluctuând dela anarhie la neseriozitate. In schimbul unei civilizații înfloritoare — nu trebue însă să uităm nedreptatea pe care era clădită — germenele decadenței a început să roadă societățile încrezătoare în capacitatea poporului care a căutat să le nivelleze spre a le înțelege, și, după cum experiența ne-o poate arăta, această unificare s'a făcut totdeauna la nivelul cel mai jos. Era mult mai ușor unei comunități largi să se coboare pe un acelaș picior de gândire inferior, decât să se pretindă mulțimii înălțarea și apropierea de cei superiori.

Intr'o foarte interesantă lucrare: **L'homme cet inconnu**, doctorul Alexis Carell ne spune că democrația este domnia celor mai proști, dar mulți, asupra unei minorități superioare.

In acest regim pe care poporul l-a impus cândva și care apoi s'a transformat într'o organizație nepregătită să domine situațiile s'a putut închega mediul cel mai favorabil subminării interioare morale și politice.

Prin bani, prin corupție sau prin înșelăciuni: „sufragiul universal a rupt digu„rile și amenință să dărâme totul. O ju„mătate a cetățenilor, plus unul, adică o „majoritate, impune legea unei alte ju„mătăți, minus unul, adică o minoritate", spunea un scriitor francez, dintre puținii conștienți poate, acum câțiva ani, de dezastrul spre care se îndrepta țara lui.

Efectele guvernămintelor democratice au devenit în ultima vreme tragice și pe drept cuvânt ne putem întreba dacă poporul este capabil să se conducă sau o altă formulă devine necesară. Astfel se pune astăzi problema aleșilor.

Odată cu puterea în mână, massa nu a găsit altceva mai bun de făcut decât să o piardă în mâinile unor profitori. Și în loc să fundeze un regim echitabil, s'a mulțumit cu niște praf în ochi, un dram de iluzii, și nepregătirea sa, a făcut-o să se lase mânată spre cea mai tristă soartă.

Iată rezultatele foarte puțin atrăgătoare împotriva cărora, conștienți, trebue să ne opunem.

Răsturnarea unor nedreptăți, care a creat advenirea masselor la conducere nu poate fi revocată, fiind o soluție de vedere strâmtă și contrarie celui mai inferior bun simț. Dacă poporul s'a dovedit nepregătit de a se conduce singur, aceasta nu înseamnă că trebue făcut rob din nou.

Insă, dacă oamenii superiori au fost umbriți de popor, devine utilă readucerea lor la lumină. „Elita societății, dacă dorește să trăiască, ea trebue să servească" (M. Muret. Grandeur des Elites).

Când, nemulțumite și înfrânte, unele popoare adoptând această cerință, și-au ales conducătorul, predându-i încrederea, puterea și hotărîrea de a-l urma ca pe un „ales", ele au alcătuit un exemplu de massă care „se lasă conștient condusă și impune prin fapte celor ce o mână".

Aceasta este o a doua accepție a cuvântului massă în domeniul evoluției societăților, care tinde să înlocuiască vechea formulă perimată și înfrântă a democrației, fiind datoria omenirii să știe să o înțeleagă și să-i ușureze evoluția spre o civilizație lovită din toate părțile, nesigură și înspăimântată de viziunea decadenței.

= 80 % =

de MIRCEA MATEESCU

O telegramă a anunțat, de curând, conform unor evaluări aproximative, că 80% din aurul lumii se găsește în Statele-Unite.

O altă telegramă a anunțat, tot de curând, că America este țara cu 11 milioane șomeri, deci cu cel mai mare procent de șomeri, între toate celelalte țări.

Cifrele nu sunt întâmplătoare. Deslegarea paradoxului nu trebue căutată între scoarțele tomurilor de doctrină economică sau politică. Aspectul de mizerie nemărturisită pe care îl oferă democrația americană, ascunde realități deadreptul sensibile. Trebue să avem curajul, numai, să le identificăm. Insă mai mult decât un act de curaj, analiza paradoxurilor economice americane este o obligațiune pe care o au, în special, acele state europene care au desbrăcat haina prea largă a democrației, adaptând un regim de viață politică și economică mai puțin fastuos, dar mai sănătos.

Este bine că telegrame, ca cele amintite de noi mai sus, isbesc atât de prompt spiritul tuturor. Este bine că în fața celor două cifre, mințile care n'au avut vreme să adâncească doctrinele, au totuși prilejul să le cunoască, intuitiv, ineficiența.

Este, mai ales, foarte bine, că oamenilor de bună credință care au luptat pentru promovarea ideilor democratice, atât de valabile în origina lor teoretică, li se oferă, dintr'odată, ocaziunea, să constate, împreună cu stările la care a putut conduce aplicarea democrației pe teren și necesitatea de a demasca pe beneficiarii unei atari ideologii. Unde s'a vorbit mai mult de libertate și de egalitate, ca în St.-Unite? Poate în Franța, poate în Anglia.

Dece totuși, dacă aceste popoare activează sub semnul echității, inegalitățile sunt posibile, la ele acasă, mai flagrant decât oriunde pe aiurea? Dece America are atâția șomeri, din moment ce dispune de atâta aur? Dece lupta ideologică împotriva capitalismului facilitează totuși înflorirea celui mai despotic regim capitalist? Dece, însfârșit, țările bogate sunt amenințate să moară, — diagnosticul: boală de zahăr — în vreme ce țările sărace, țările fără aur, țările fără colonii, deci fără materii prime, isbutesc să trăiască și să învingă?

Parcă auzim un răspuns: țările totalitare au organizat egalitatea în mizerie...

Dacă nu ar fi decât așa, dacă formula atât de plăcută propagandei democrate ar fi într'adevăr reală, încă putem degaja concluziuni prețioase. Egalitate în mizerie? Se poate. Insă, nu trebue să uităm faptul esențial, recunoscut implicit chiar de detractorii totalitarismului: este, această egalitate în mizerie, oricum, o egalitate, în vreme ce dincolo, nu se poate vorbi de niciun fel de egalitate. **Dece, dacă în țările totalitare, atât de lipsite în resurse de orice natură, asistăm la o „egalitate în mizerie", dincolo, în țara care însumează 80% din aurul lumii, nu se vede o „egalitate în bogăție"?**

Una din cauze, o cauză de ordin teoretic, am constatat-o într'un articol al nostru, anterior: având să aleagă între ideile de libertate și egalitate, amândouă împreună inconciliabile, țările democrate au optat nu pentru libertate, dar pentru libertinajul haotic, disprețuind, în fond, noțiunea de egalitate: care nu putea decât să stingherească activitatea capitalismului iudaic. Țările totalitare, dimpotrivă, au optat pentru egalitate, evoluând astfel pe o linie curat socială, luptând astfel realmente împotriva capitalismului, și dându-și seama totodată că dacă ideia de libertate nu trebue combătută, ea trebue totuși să fie însă de acord cu interesele tuturor, nu cu interesul cutărui individ.

Acest aspect social al regimurilor totalitare s'a conjugat însă, curând, în fața realităților faptice, cu unul național. Conducătorii totalitarismului și-au dat seama, că a lupta economic, împotriva capitalismului, deci a promova egalitatea și echitatea socială, însemnează a lupta, politic, împotriva evreilor, pentrucă aceștia sunt capitaliștii, nu naționalii.

Iată dar cum lupta socială, lupta pentru egalitate, nu putea să fie decât națională, deci nu împotriva libertății naționalilor, dar tocmai pentru eliberarea naționalilor de sub tutela capitalismului ne-național. Se înțelege ușor, dece evreii au avut tot interesul să susțină, extremist și furibund, individualismul, liberalismul, libertatea absolută a oricui, de a poseda și de a păstra orice, dar mai ales, oricât!

Se înțelege ușor dece acolo unde n'au avut nimic de pierdut, pentrucă nu obținuseră regia capitalului, cum a fost în Rusia, evreii au luptat împotriva dreptului de proprietate, militând comunismul, în vreme ce acolo unde aveau totul de pierdut, ca în America, Anglia, Franța, pentrucă erau la posturile de comandă capitalistă, evreii au profesat democrația, deci consfințirea dreptului „individual" de proprietate.

O secularizare a capitalului național, în folosul tuturor, ar fi însemnat deposedarea „indivizilor" nenaționali, ar fi însemnat distrugerea acelui „capitalism al frontului popular" și a acelei „republici a complicilor" despre care vorbește atât de deschis Alfred Fabre-Luce în cartea sa „Le secret de la République".

Se înțelege însfârșit, dece America, țara care posedă 80% din aurul lumii, va fi ultima țară care va adopta egalitatea socială, pentrucă acolo, până la urmă, evreii capitaliști vor tot vorbi de libertate și de democrație, încercând să încaere, mai departe, națiunile transcontinentale, pentruca, la nesfârșit, să facă afaceri în numele libertății schimbului, aplicând riguros clauza „cash and carry".

S'au frânt aripile

de MARIELLA COANDA

Intre mareşalul Italo Balbo şi noua ordine fascistă a Italiei a fost o înrâurire atât de profundă şi continuă, încât o istorie a Revoluţiei fasciste fără numele lui Balbo nu se poate închipui, după cum o încercare de a lămuri personalitatea marelui luptător italian fără integrarea sa în structura Italiei mussoliniene este cu neputinţă. Compatrioţii săi au înţeles acest adevăr astăzi, când se pleacă peste sicriu cu inimile îndoliate şi cu certitudinea tristă a unei îndoite pierderi: a unui înfăptuitor şi a unui valorificator al faptului la a cărui construire a luat parte activă.

Tânăr, cu entuziasmul celor douăzeci şi şase de ani — entuziasm, care de altfel nu l-a părăsit până la sfârşitul atât de scurtei sale vieţi, dar pe care l-a întărit cu temperarea firească adusă de maturitate — el a participat sub ascultarea camaraderească a lui Mussolini la victorioasa „Marcia su Roma". Când în ultima fază a prefacerilor istorice, Mussolini a declarat cu tăria şi conciziunea care îl caracterizează, în ziua de 16 Septembrie 1922: „Nu vom coborî la compromisuri. Ne vom arăta puterea. Acesta este momentul", Balbo se afla printre cei şapte fruntaşi, cari ascultau cuvintele hotărîtoare. El nu a făcut nici o obiecţiune. Aceeaş viziune ca a lui Mussolini îl îndemna să nu pregete. „Cămăşile negre" trebuiau să sfideze armata oficială.

Intre cei şapte au fost şi unii cu oarecari opoziţii în faţa deciziunii unei acţiuni imediate. Observaţiunile pentru temporizare erau de natură militară, dar hotărîrea lui Mussolini era nesdruncinată. „Este inutil să aşteptăm perfecţionarea forţelor, care se poate obţine". Balbo, alături de Mussolini înregistra totul entuziast într'un „diario". Obiceiul de a însemna zilnic faptele la care participa nu l-a părăsit, din fericire, nici mai târziu, lăsându-ne mărturia clipelor trăite atât de intens în a doua străbatere a Oceanului Atlantic.

In urma hotărîrii nestrămutate a lui Mussolini, s'a constituit, după modelul antic roman, celebrul quadrumvirat Balbo-De Bono-De Vecchi-Bianchi, cu mandat dictatorial; de asemeni atunci s'au format cele trei coloane adunate în trei centre, Civitavecchia, Monterotondo şi Tivoli, având ca sediu al comandei generale, Perugia.

Acţiunea s'a propagat în toată noaptea şi ziua de 28 Octombrie. Unii oficiali, în posturile de conducere, se supuneau de teamă, alţii rezis au, provocând incidente dureroase. Guvernul Facta voia opoziţia şi nimicirea fasciştilor, a celor cincizeci de mii de oameni din co oane, cari încercuiseră Roma. Dar Regele voia pacea şi nu iscăli proclamaţia stării de asediu şi dimpotrivă însărcină pe Mussolini cu formarea noului guvern.

Italo Balbo a trăit, deci, acele clipe de renaştere naţională, a trăit şi le-a insuflat cu forţa spiritului său activ. A ocupat funcţiuni însemnate în Stat. Dar nu i-au ajuns aceste îndatoriri oficiale, care îl făceau folositor patriei, pentru care a avut un cult. Acţiunea lui pozitivă s'a unit întotdeauna cu nevoia de a visa. Noul italian, pe care îl întruchipa prin excelenţă Balbo, care a luptat mereu spre a-şi afirma prin fapte spiritul de bărbăţie în fo-

losul ţării sale după modelul generalilor romani, păstra în fiinţa sa acea necesitate organică a visării, o visare conştientă, însă, care este comună întregei sale naţiuni. Din această putinţă a visării conştiente italienilor din toate timpurile s'a născut arta lor cristalizată mai ales în cele trei secole de Renaştere, când în castelele neînfricaţilor condottieri înfloreau cele mai delicate arte prin cari visarea prindea înfăptuire, adică devenea conştientă. Italo Balbo a fost un demn coborîtor al umaniştilor de atunci. Un militant atât pe pământ cât şi în aer, el a fost şi un sburător artist.

Raidurile, pe care le-a făcut deasupra Atlanticului, în special ultimul, în fruntea a opt escadre, au avut drept prim scop servirea patriei, înfruntând primejdii fără teamă, dar şi cu o constantă şi înţeleaptă prudenţă. Cu un larg simţ al culturii, ca un adevărat umanist al timpurilor moderne, Balbo a voit şi a reuşit ca prin îndrăzneaţa cale a aeriului să întărească relaţiunile economice şi culturale între Italia şi Noul Continent. Paralel cu acest câştig pozitiv pentru ţara sa, Balbo adăuga dorinţa de a reprezenta Americanilor imaginea înnoită a Italianului, însufleţit de imponderabilul „conştiinţei eroice" a Fascismului, imagine care să înlocuiască pe aceea a Italianului de ieri.

In adevăr, „atlanticii", tinerii aviatori fascişti, cari au alcătuit escadrele, în frunte cu Italo Balbo au adus întruchiparea nouii viziuni. Descrierea, moment cu moment al celui de al doilea raid Roma-Chicago-New-York- Roma, de către mareşalul Balbo rămâne un document multiplu de interesant, atât pentru compatrioţii săi cât şi faţă de lumea întreagă, ceeace explică traducerea şi în româneşte a „Centuriei înaripate", de către domnul N. I. Alexandrescu, acum şase ani, şi tipărită în editura ziarului „Universul".

Pe lângă realul interes de ordin ştiinţific şi artistic din înfăţişarea diferitelor ţinuturi deasupra cărora a sburat centuria italiană, ca nicăeri, avem prilejul de a ne apropia de intimitatea însăş a lui Italo Balbo. Atât de simplu ni s'a desvăluit el în paginile eroice ale Itinerarului său atlantic.

Virtuţile sănătoase insuflate tinerilor de doctrina fascistă erau imanente în fiinţa marelui italian: virtuţi ce privesc noţiunea de familie, mamă, soţie, copii. Pentru fiecare avea un gând bun şi un sentiment adânc. Se evidenţiază, deasemeni, virtuţile privitoare la camarazii sburători, faţă de cari grija sa era aproape înduioşătoare. Ni se relevă mai presus de toate, virtuţi patriotice. Mareşalul Balbo vibra de orgoliu pentru înălţarea patriei şi de admiraţie pentru Ducele tuturor italienilor.

Din paginile nepieritoare ale lui Italo Balbo, ni se lămureşte încă acea proprietate de visare care l-a făcut pe el însuş să o propage ca o însuşire a întregului popor italian credinţa că în inima fiecărui italian piroteşte un mic Cristofor Columb. Pe aripile avionului, fantezia îl ducea, în plutirea deasupra nesfârşitului valurilor, spre a reveni îndată la realitatea concretă.

Mareşalul Balbo a murit vitejeşte la Tobruk, pe pământurile Libiei, pe care se străduia să le aducă la civilizaţie. Va rămâne, însă, viu în inima celor ce l-au cunoscut şi tot atât de viu în spiritul celor mulţi, cari nu i-au cunoscut şi au indus chipul său din vibranta şi adevărata povestire a Centuriei Inaripate. Iar numele său va rămâne ca un simbol al patriei înnoite, dela început parcă ursit ca „Italo" să-şi închine viaţa până la sfârşit Italiei.

Cronica literară

MIHAIL BENIUC: Cântece noui,

Ed. „Miron Neagu", Sighişoara

In general, se admite că lectorul din publicul numeros căruia i se adresează o carte, cunoaşte mai puţine lucruri decât autorul. El ia în mână, volumul recent apărut, cu încredinţarea că va afla ceva nou, iar uneori cu temerea că îi va fi greu să înţeleagă probleme prea noi. Nu punem accentul pe ceea ce ar constitui noutatea în poezie, ci, în cazul d-lui Mihai Beniuc, solicităm atenţia spre alt aspect poate chiar mai gingaş. Ne referim la ceea ce vom numi ştiinţa poetului. Ce trebue într'adevăr, să ştie un literat, spre a nu desamăgi pe lectorul care îl închipue un ştiutor? Evident, o astfel de discuţie nu se deschide în mod inoportun, şi cu atât mai puţin nu se lămureşte, la întâmplare. Ne mulţumim de aceia s'o înfăţişăm cum o întâlnim la d. Mihail Beniuc. Înţelegem din volumul d-sale de versuri, că un poet din zilele noastre, se simte obligat, în primul rând să arate că ştie ceea ce nu ştie. Altfel spus, el ţine să probeze că este în curent cu ceea ce nu se ştie.

Şi cum a nu şti este o modă autoritară, în filosofia europeană, prin mărturisirea sa cât mai răspicată, poetul îşi certifică pregătirea filosofică. Ajuns la recunoaşterea instrucţiei filosofice de către lector, autorul crede a fi câştigat esenţialul în ochii acestuia. Astfel, în cartea de versuri a d lui Mihai Beniuc, bănuim pe cititor recunoscând fără şovăială meritul de a filosofa al poetului. Filosofarea, — am spus, — are ca temă neştiinţa. Neştiinţa este generală. Ne înconjoară pe toţi şi întunerecul ne ţine închişi, ca într'o cuşcă:

Stăm în besnă ca'ntr'o cuşcă,
Lângă un muc de lumânare;
Teama inima ne-o muşcă:
Ştim că nu va fi scăpare.
Nu-i scăpare. Vermii besnei
Rod în sâmburul luminii.
Ne-a atins cu vârful plesnei
Vântul morţii. Dar ca spinii
Gânduri şi visări în carne
Şi ni-i dor de altă lume
Pentru care în zadar ne
Străduim să dăm de-un nume.
Fără voie oaspeţi sumbri
Prinşi în ghiarele terestre,
Vom pieri'n cămara umbrei
Lângă oarbele ferestre.
(pag. 56).

Poetul spune: „ştiu că nu va fi scăpare", ceea ce este egal cu „ştiu că nu ştiu", pentru că siguranţa că vom muri, însemnează tocmai că suntem părtaşi la cea mai mare neştiinţă: „vom pieri 'n cămara umbrei, lângă oarbele ferestre". Autorul îşi limpezeşte cugetarea când vorbeşte despre o „altă lume, pentru care în zădar ne străduim să dăm de-un nume". Cititorului care, nedumerit, şi-ar aminti că există totuşi un nume, autorul are grijă să-i răspundă, în mai multe locuri ale volumului, ca bunăoară în strofa aceasta:

Lucrurile tale unul după altul,
Fie 'n cataracte, fie pic cu pic,
Se topesc în besnă. Şi mi-am zis:
Prea-Naltul
Nu e oare însuşi Marele Nimic?
(pag. 26).

„Prea-Naltul" este într'adevăr un nume. Despre el se poate zice că e vechiu. In unele icoane chiar i se spune: „cel vechiu de zile".

Poetul nu intenţionează însă să-i găsească un nume nou, schimbându-i apelaţiunea; el urmăreşte mai degrabă să-l arate fără nume, pentru că „Marele Nimic" adevereşte în primul rând neştiinţa despre numele lui. etc.

Dar, fiindcă ne ar mâhni imputarea că nu discutăm pe un ton sincer documentar, cităm o altă poemă a d-lui Beniuc, intitulată „Nimicul", spre a vedea totuşi ceea ce încearcă să numească prin această noţiune:

Munţii, căţeluşi flămânzi
Sug din ţâţele de-azur,
Pe când stoluri, norii blânzi,
Sboară leneşi împrejur.
Mărunţiş de animale,
Printre plantele bogate,
Umblă iute ori agale
Cu virtuţi şi cu păcate.
Iar deasupra tuturora
Râde soarele bătrân,
Tuturor le ştie ora,
De când sânt şi cât rămân.
Dar pe toate le cuprinde
Răcoros Nimicu'n braţă.
Vezi, Măria-Sa se'ntinde
Peste moarte şi viaţă.
(pag. 44).

Revenim tot la ceea ce am stabilit la început, că avem, anume, mărturisirea onestă a neştiinţei despre ceva. E vorba despre un fel de a filosofa, de care nu este responsabil poetul. Ba chiar, uneori, acesta ne face să presupunem că ar vrea siguranţa credinţei, când cere, patetic, dovada:

Dar inima îşi sfâşie aripa
Visând să-şi aibă cuibul în tărie.
Tot răscolind cu degetele clipa.
Să dăm de-un pic de veşnicie.
De ce nu vrei odată să-mi îngădui
Să-ţi simt cu mâna coastele
împunse?
Poţi să te'ncrezi, n'am să te mai
tăgădui
Cu şopotite murmurări de frunze.
(pag. 17)

Concluzia cugetării d-lui Beniuc pare a se formula în poema „Fiinţe", în care ia poziţia cea mai gravă a filosofiei ca deprindere a întreba şi de a nu fi mulţumit de niciun răspuns:

Fără formă, grea, stângace,
Firea oarbă tace, tace.
Sclave unei legi fatale,
Au încremenit cristale.
Răsărind greoi din tină
Plante pipăie lumină.
In priveliştea de seară
Stă la pândă ochiu de fiară.
Omul în lumină slabă
E neliniştit şi'ntreabă.
(pag. 51).

Admitem în acelaş timp cu poetul, că omul care „e neliniştit şi 'ntreabă", poate fi şi lectorul.

In acest caz, d. Mihai Beniuc găseşte satisfacţie în a fi exprimat în versuri plăcute, ceva omenesc şi comun.

CONSTANTIN FANTANERU

Simple note

Cumplitele verificări ale Franţei

de COSTIN I. MURGESCU

Reciteam deunăzi, câteva rânduri cu care începe una din cele mai uluitoare cărţi asupra democraţiei. Sunt scrise de Leon Daudet imediat după masacrarea naţionaliştilor şi studenţilor francezi, în Place de la Concorde.

„Depuis le 6 fevrier 1934, où Daladier, Frot, Cot et leurs complices ont fait tirer, place de la Concorde, par leurs prétoriens de la garde mobile, sur d'anciens combattants, des jeunes gens et des patriotes désarmés, le régime maudit appelé République, ou démocratie parlementaire, est perdu. Il en reste de fantome affreux et nocif, mais la succesion est ouverte. Il reste à souhaiter que le changement se produise avant l'éclatement d'une seconde guerre européenne toujours menaçante. Ou la monarchie, ou une nouvelle hécatombe telle est l'alternative" [1].

Nu interesează atât „profetismul" acestor rânduri; în politică, necesităţile de opoziţie, diversitatea părerilor sau intereselor, fac ca întotdeauna să existe un „profet" opus „miopilor" politici. Şi dacă nu există, profetul trebue creat, căci altminteri n'ar mai avea nici un rost întregul mecanism politic al statului. Constatarea noastră nu scade nimic din meritele celor care văd clar şi nu scuză prin nimic greşelile celorlalţi. Pentrucă nici buna credinţă, nici împrejurările, nu-l pot absolvi pe un om politic de răspunderile care-i apasă orice gest. Politica, în măsura în care antrenează existenţa sau integritatea teritorială a unei naţiuni, în măsura în care angajează viitorul neamului deci, este un drum de pe care nu există decât două ieşiri: biruinţa sau ispăşirea cea mai cruntă.

Nu există pentru nimeni obligaţiunea de a face politică, dar din momentul în care cineva socoteşte că merită această cinste — el îşi asumă toate riscurile.

Dar, în rândurile citate din Daudet este vorba de o răspundere mult mai gravă. Aici nu mai este vorba de o simplă greşeală politică, ci de omorîrea unei părţi din tineretul francez în preajma unui război hotărîtor. Este indiscutabil că dacă politica democrată ar fi dat roade, cele câteva cadavre ale partizanilor gazetei „Action française" nu contau; în faţa istoriei, viaţa câtorva oameni este prea puţin importantă. Cu „câţiva" oameni nu se poate face o ţară, deci nu se poate distruge o ţară cu câţiva oameni. Dar politica democrată a dat greş; deci regaliştii împuşcaţi în Place de la Concorde aveau dreptate. In ce măsură va agrava aceasta răspunderea oamenilor politici?

O generaţie nu se distruge însă numai cu metodele folosite în Place de la Concorde; ea poate fi distrusă săpându-i nădejdea, entuziasmul, sabotându-i munca şi insuflându-i deprimarea. Cine răspunde de faptul că tineretul Franţei a fost asvârlit în pârjolul războiului cu moralul secerat? Cine ar putea acuza acest tineret când el şi-ar îndeplini datoriile — mai sacre decât orice altceva —, numai din obligaţie, fără scrâşnire de dinţi, fără învolburări de eroism, atâta timp cât unul singur din cei pe care îl socoteşte vinovaţi ar mai rămâne la un post de comandă?

Peste ruinele şi dezastrul Franţei, Leon Daudet verifică toate aceste date ale unei probleme pe care el alături de Charles Maurras o rezolvase cel dintâi. Aparţine numai de domeniul sentimentalului sbuciumul şi viforniţele sufleteşti ale acestor doui singuratici paznici ai Franţei adevărate; dar este de domeniul istoriei şi al justiţiei tălmăcirea socială a dezastrului.

Ştim că există în Franţa de astăzi chiar, în Franţa mareşalului Petain oameni care mai sunt dispuşi să atribue catastrofa unor factori externi, unor factori materiali. Ce naive discriminări. O partidă nu se pierde în politică decât prin propriile tale greşeli, iar biruinţa germanilor este în primul rând rezultanta fuziunii depline între Führer şi popor; abia în al doilea rând este victoria armelor şi a materialului. Dar factor tehnic sau spiritual, au rămas deopotrivă de străini Franţei democratice.

I-a fost dat acestei ţări să verifice cumplitele adevăruri ale lumii totalitare; nimeni n'o poate învinui, că n'a luptat pentru promovarea acestor adevăruri, dar istoria o va învinui că nu şi-a însuşit aceste adevăruri, pentrucă politica nu cere originalitate, ci realizări.

Şi încă ceva. Germania şi Italia privesc cu neîncredere tendinţele înoitoare ale Franţei, pentrucă aceasta le înfăptueşte cu oameni vechi. Este singura soluţie, căci oameni *noui* n'are, nu mai are. Dar pentru aceasta cine răspunde? Cum va suna verdictul istoriei asupra regimului care a făcut ca Franţa să nu mai aibe, în acest moment, oamenii de care avea nevoe?

1) Leon Daudet: La police politique. Paris, Ed. Denoël et Stelle, 1931, pag. 11.

Trancu Iaşi în faţa artei şi a făuritorilor ei

de ION S. PETROVAN

Despre faptele şi realizările ministrului Trancu Iaşi, s'a scris şi se va mai scrie încă mult. Şi totuşi, tâlcuirea meşteşugită a cuvintelor, nu va putea reda vreodată, icoanei pe care ele o vor înfăţişa, acea aureolă divină, cu harul căreia mucenicul Grigore s'a născut, a trăit, şi a rămas printre noi pentru totdeauna.

Şi asemeni poetului, îl simt pe Grigore Trancu Iaşi toţi câţi l-au cunoscut, şi-l vor simţi la jel toţi, câţi îl vor cunoaşte din spusele noastre, şi-l vor cunoaşte toţi, câţi doresc sufletului lor îndumnezeire:

Trancu Iaşi a fost o primăvară neobosită care a făcut să se înalţe mereu o viaţă totdeauna nouă şi proaspătă; a fost un fior sănătos de viaţă care dă muribundului încredere, desnădăjduitului putere, neîncrezătorului elan şi celui ce se teme, vitejie.

Sufletele acestor oameni, care transformă banalitatea în extraordinar, care practică necontenit mirajul voinţei şi al hotărîrei, găsesc la rândul lor bucurie şi stimulent, nu numai în valorificarea a ceeace exista înainte, neluat în seamă, dar chiar în putinţa de a creia din nou şi de a dărui şi altora, suflet din sufletul lor — (spunea el însuşi undeva)—:

„Plus grand est le génie
Plus grande est la souffrance,
Plus grande aussi la joie
De créer et de donner"

şi mulţi au fost aceia cărora s'a dăruit şi destui au fost acei care au putut-o mărturisi călcându-i pragul casei...

Dar ceeace îl pasiona cu adevărat, era atunci când descoperea un talent, care din cauza vitregiei soartei putea să fie pierdut sau să rămână necunoscut. Atunci se entuziasma, îi plăcea să lupte cu el, să lupte pentru el, până-l va desăvârşi şi-l va impune, aducându-l în dar tezaurului artei româneşti. Şi cu cine a încercat-o a reuşit. Intâi, pentru că el însuşi artist, avea discernământul instinctiv al valorii şi posibilităţilor subiectului ales — şi în al doilea rând, pentrucă „în ochii săi licărea refluxul flacării depărtate care va da strălucire izbânzii: inima sa fremăta de presimţirea împlinirii scopului; ea nu svâcnea pentru nici o bucurie sau durere lăuntrică. Pe drumul misiunii ce-şi asuma, el nu întindea mâna, decât celor ce puteau să-l urmeze. Paşii lui misluiau distanţa, după cum mintea lui cuprindea universul, iar sufletul lui simţea veşnicia" (întocmai cum vorbea el în „Animatorii" conf. ţinută la Ateneul Român 10 Nov. 1938).

Un exemplu din cele multe: sculptorul Constantin Fărâmă l-a descoperit în 1927. Constantin Fărâmă, era profesor definitiv la Braşov — după ce l-a cunoscut l-a mutat la Şcoala Normală din Bucureşti.

Atât de entuziasmat era de vigoarea şi posibilităţile talentului acestui tânăr sculptor, că ori de câte ori sta de vorbă cu cineva de specialitate, îi destăinuia, cu dispreţia descoperitorului unei comori: „am descoperit un Michel Angelo" ceeace voia să însemne „expresia desăvârşirei în artă".

Il chemă la el acasă, îl cercetează mai de aproape, îi studiază lucrările, îl îndeamnă să plece în străinătate şi după ce Fărâmă obţine bursa pentru Paris, ochii ocrotitorului său se umpleau de lacrimi în ziua rămasului bun — lacrimi de izbândă, de mulţumirea ce o simţea pentru fericirea ce i-o hărăzise lui Fărâmă, în viitorul căruia credea cu tot entuziasmul său — cu toată puterea genialităţii sale.

Ţinut în curent cu progresele realizate de Fărâmă la Paris, Trancu Iaşi îi trimetea laude şi urări pentru mai bine, pentru mai înainte. Ii urmărea fiecare pas, îi înregistra fiecare izbândă, succesele lui erau succesele sale.

Câtă bucurie când a aflat, cum a terminat Fărâmă ciclul de studii la secţia de sculptură a Şcoalei Naţionale Superioare de Arte Decorative din Paris, unde a obţinut 11 premii; dar de succesele cu care au fost cinstite operile lui Fărâmă, expuse în fiecare an la salonul oficial dela Paris, unde prin consacrarea sa, ca mare sculptor participa hors concours; dar de aprecierile criticilor străini de talia unui Ivanhoe Rambosson, Leblond etc., cât făceau toate acestea să-i crească inima descoveritorului?

Nu voi uita niciodată scena petrecută în vara anului 1937, la Paris.

Eram în hall-ul hotelului de Noailles.

Aşteptam să-l prind pe iubitul meu naş, o clipă mai debarasat de mulţimea celor care veneau să-l viziteze.

In sfârşit iată-ne singuri. La un moment dat apare o figură vijelioasă, cu ochi pătrunzători, trăsături hotărîte, părul brumat la tâmple, se retrăgea în valuri bogate din părţile frontalului, spre spate, lăsându-i fruntea mare şi interesant proeminentă. S'a apropiat de noi, s'au îmbrăţişat şi Trancu Iaşi mi-l recomandă: sculptorul Fărâmă.

Nu se mai văzuseră de 10 ani.

— Să mergem să-i vizităm atelierul!

Am luat o maşină şi după un sfert de oră admiram extaziaţi lucrările de dimensiuni monumentale: „Semănătorul"; „Gânditoarea"; „Aviaţia", lucrări despre care regretatul Tafrali scrisese: „trei din statuetele acestui excelent sculptor traduc gândirea sa înaltă şi arta sa viguroasă şi totodată delicată".

„La lumiére joue sur les modèles la pensée rayonnée du visage. C'est une réalisation extrêmement vivante", accentua Ivanhoe Rambosson în „Le journal des arts".

Şi mai departe „Les oeuvres de ce jeune sculpteur roumain se distinguent par une technique soignée et par une compositon à la fois vigoureuse et élégante".

Am mai văzut acolo grupul de păsări intitulat „Amorul", în care instinctul procreerii, — după cum Eminescu l-a prins în două versuri atât de cunoscute:

„Un instinct atât de van
Ce se abate şi la păsări
De vre-o două ori pe an".

tot aşa l-a redat în bronz Fărâmă, păstrând întreaga decenţă şi eleganţă operei de artă căreia i-a împrumutat mişcarea şi candoarea inspiraţiei sale.

Diferite busturi care aparţineau aristocraţiei pariziene. Fotografii a altor lucrări expuse sau comandate, reviste şi articole cu reproduceri şi dări de seamă elogioase — din acestea Trancu Iaşi a ales revista „Arta şi Arheologia" editată sub direcţia Prof O. Tafrali, şi stând în faţa monumentului „Semănătorul", scrie pe coperta revistei: Paris 30/7/937.

„Munţii noştri aur poartă
Vrem prin muncă altă soartă"
Văzând „Semănătorul", şi bucurându-mă de „Rod" Trancu Iaşi întâiul Ministru al Muncii din România Mare.

Depe atunci pe Fărâmă începuse să-l frământe dorul de ţară.

Cu ocazia ultimelor evenimente, în Septembrie trecut a venit în Bucureşti şi bineînţeles primul pas l-a făcut la Grigore Trancu-Iaşi.

Dacă am vorbit atât de Fărâmă, am făcut-o pentrucă am simţit o poruncă, venind de departe. O poruncă pe care o simţi cum creşte, cum se desprinde de timp şi din spaţiu, cum te copleşeşte şi sfârşeşte prin a te stăpâni.

Aşa ar fi făcut El — doar c'ar fi scris mai frumos — pentrucă în tot ceeace făcea — punea:

„Puţin amor
Puţin noroc
Puţină patimă şi foc
Şi'o inimă întreagă".

Ordin de muncă Nr. 2

Către toate unităţile străjereşti din ţară

Imprejurările actuale prin care trece Ţara, precum şi nevoile lucrărilor agricole din acest an, cer tuturor voinţelor româneşti să-şi intensifice sforţările şi munca pentru asigurarea unei recolte îndestulătoare.

Straja Ţării, astăzi mai mult ca oricând, este chemată să dea tot ajutorul său şi în această direcţie, pentru sporirea şi asigurarea producţiei noastre agricole.

In acest scop dispunem următoarele:

Comandanţii şi comandantele de unităţi străjereşti vor lua imediat legătură cu comitetele agricole sau cu organele administrative cu care vor stabili planul de lucru potrivit cu nevoile locale, cu vârsta şi posibilităţile străjerilor (elor). Se recomandă ca munca străjerilor (elor) să fie organizată pe echipe de câte unul, două sau trei cuiburi, avându-se în vedere următoarea ordine de preferinţă:

— gospodăriile părinţilor străjerilor

— gospodăriile celor concentraţi şi celor nevoiaşi

— orice cultură din satul sau satele învecinate, unde nevoia cere urgent braţe de muncă.

Se pot forma deasemenea echipe de străjeri (e), dela oraş, care să lucreze în apropierea localităţilor respective.

Comandanţii şi comandantele vor avea deosebită grijă pentru organizarea muncii, măsurile de igienă şi modalitatea hrănirii şi supravegherii străjerilor (elor).

In executarea acestui ordin se va ţine seama şi de instrucţiunile Străjii Ţării, nr 93.100 din 1 Aprilie 1940, raportând săptămânal rezultatele obţinute.

Straja Ţării cere unităţilor sale să fie gata la datorie şi în acest domeniu de activitate.

Aţi dat atâtea dovezi frumoase până azi, de ordine, disciplină, bună organizare, entuziasm şi muncă fără preget, stârnind admiraţia tuturora, de aceea suntem mândri de voi şi siguri că veţi păşi înainte la munca nobilă ce vi se cere cu aceeaşi încredere şi dragoste neţărmurită pentru Neam, Ţară şi Rege.

Comandanţi şi comandante, străjeri şi străjere cu Dumnezeu tot înainte!

Sănătate!

Comandantul Străjii Ţării

Teofil Gh. Sidorovici

Corespondenţa noastră

SIMFONIA PĂDURII

O! ţara mea, O! ţara mea,
Curg lacrimi pe faţa ta,
Plâng munţii, plâng văile,
Câmpiile, ţarinele.

O! ţara mea, O! ţara mea,
Tristă e figura ta!
Geamătu-ţi mut de durere
Nenumărate jertfe cere.

O! ţara mea. O! ţara mea,
S'au rupt din fiinţa ta
Cele mai mari mărgăritare.
Ce facem, ce facem oare?

ANDREI AL. ROMAN

AMURG IN ŢARA FAGILOR

Au pătruns tristeţi de moarte'n Ţara Fagilor.
Craiul Pădurilor a luat drumul magilor.

Voevozii în negre vesminte
S'au coborît mai adânc în morminte.

Şi domniţele din icoane bizantine
Au plecat în convoi spre ţărmuri levantine,

In lumina palidă de asfinţit
Clopotele 'n bolţi au amuţit.

Ciutele cu moartea în priviri
S'au refugiat pe lângă mânăstiri.

Braziî în candele de azur
Işi ard pentru mântuire sufletul pur.

Stăpânită de-un blestem vrăjit
Viaţa din mers s'a opri.

Când amurgurile se odihnesc pe păduri
Doar moartea îşi plimbă domneştii conduri.

Ca să le învie pentru nou orar
Toate aşteaptă prinţul legendar.

Undeva pe zonă, 5 Iulie 1940

GEORGE PUTNEANU

INSINGURARE

Taraful cântătorilor
Cocorul a tras cortina zorilor.
A fost deschis
D'un cintezoiu
C'o ciripitură de vis.
Cucul a suflat
Din flaut
Şi s'a aflat
Că printre cântătoare
A venit vesela rază de soare.
Tonul de bas
L-a dat o bufniţă
Pe nas...
„Doine să cântaţi cu toţii!"
Strigară barbă-coţii.
Ce veselie...
Lăsaţi-mă să plâng,
Primăvara asta, e prea vie.

USELVOD TOPOR

PLECARE

Sus,
pe culmea nopţilor,
împăratul cu suflet de lut
abătut
în toaca morţilor
o chemare.

. . . . . .

I-a ţâşnit venin în gură
— rece, aspru: sgură —
Şi visul alb — visul lui de ghiaţă
a împletit o scrâşnire: hotar de viaţă.

Gândul nimănui
n'a tresărit pentru plecarea lui,
doar florile-au întins arome amare,
o stea s'a topit în semn de exclamare,

castanii au aprins lumânări
pentru neştiute îngropări
şi plopii — prietenii nebuni —
au supt sevă pentru nelinişti şi rugăciuni.

EMIL TĂRNOVEANU

TROIŢA

Pironită 'n lespezi de cremene şi 'n calcar
Trimiţi demonii în mâlul din viroagă.
Interiorul ţi-a rămas tot solitar
Şi 'n faţa ta azi cine se mai roagă?
Troiţă astăzi ai rămas învinsă
In ploaia vitregului univers,
Deapururi candela ţi-e stinsă
Şi de pe lespezi rugăciunile s'au şters

ION V. VOICULESCU

EU, EL, EA...

de ION MINCU-LEHLIU

Imi dau seama că în zadar îmi mai port gândurile către Lana. Uneori mi-e o ciudă grozavă că mă tot gândesc la ea. De-atâtea ori mi-am impus s'o scot din preocupările mele. Ar fi atât de necesar, judecând după însăşi mărturisirea ei, că-i aparţine lui Mitru!... Doctorul Mitru Isăceanu, bunul meu prieten!...

Şi Lana mi-a mărturisit acest lucru, cu o vădită emoţie, ba chiar adresându-mi şi rugămintea „s'o las în pace"...

Ce bine ar fi!.. Aş simţi atâta linişte!.. Poate chiar aş uita-o. Dar nu pot! Nu pot să nesocotesc sentimentele ce-mi dau ghes la fiece pas.

Şi apoi cum e cu putinţă s'o uit pe Lana, când zilnic, de patru sau de mai multe ori călătoresc cu autobuzul 30? Nu pare, deci, zadarnică încumetarea de-a o izgoni din gândul meu?... Fiindcă, în autobuzul 30 am cunoscut-o.

Era cu Mitru. I-am surprins într'o tandreţe de adolescenţi, că mi-a fost penibil să le stau în faţă. Dacă nu mă striga Mitru, mă făceam că nu-i observ. Dar aşa... In acest caz, cine este vinovat de ce-a urmat?.. Eu, care, respectând pretenţia îndrăgostiţilor: „fă-te că nu observi", am căutat să-i ocolesc, sau Mitru, care m'a tras de mânecă şi mi-a prezentat-o cu un nereţinut entuziasm:

— Grig, dragă, dă-mi voie să-ţi prezint pe iubita mea, Lana... „Domnişoara Lana Ifrim şi inginerul Grigore Trifaş, zis mai bine „Grig"... simplu ca bună ziua..."

Prezentarea aceasta făcută de Mitru cu o isbucnire de elan, m'a intimidat puţin. Fapt cert e că Lana văzându-mă — poate — în starea aceea de oarecare dezorientare, mi-a strâns şi mi-a reţinut mai mult mâna, decât ar fi trebuit, fiindcă asta a făcut să mă trezească complet şi, atât cât a fost posibil ca Mitru să nu observe, am cutezat s'o privesc lacom.

Niciodată n'am simţit o mai îndrăcită fierbere a sângelui, ca în acele câteva secunde de dorinţi viclene.

Am fost atât de vrăjit de Lana, încât într'o clipă am nesocotit toate sentimentele şi prietenia ce mă leagă de ani, de doctorul Mitru.

Nu ştiu ce-am vorbit şi nici cum m'am purtat faţă de ei până la despărţire. Ceva mai târziu, mintea mea a început

să se limpezească, iar cele petrecute, să prindă a lua contur.

A doua zi dimineaţa, când studiam proectul de asanarea lacului Cosâmbeşti, sună telefonul:

— Cine este?

— Ghici!

— N'am timp...

— Nici eu, ca să-ţi mai spun şi numele....

După felul cum mi-a vorbit, am bănuit că nu este altcineva decât una ca şi alta, şi alta... ca toate femeile care, de cum simt că eşti ocupat, caută să te sâcâie... Şi telefonul iar a prins să sbârnie...

— Dacă nu spui cine eşti, închid imediat telefonul. Ai auzit?

— Sunt Lana...

— Cineee?..

— Laanaa...

Am rămas încremenit. Prin mâini şi picioare am simţit furnicări teribile, iar fruntea o simţeam acoperită de o transpiraţie rece, apărută subit ca într'o agonie.

— Ce ai?... De ce nu vorbeşti?.. Dece taci?..

Am încercat să răspund, dar mi-am dat seama, că de emoţie m'aş bâlbâi şi-atunci am închis telefonul.

Proectul mi-a căzut din mână şi o stare de nervi m'a cuprins aşa, tam-nesam, înfuriindu-mă pe telefon, pe Mitru, pe viaţă, pe casă, pe mine... Dar, curios! Numai pe Lana nu m'am înfuriat!... Dece?..

Şi pentru a treia oară telefonul mă sîcîie...

— Am să-l arunc! Şi dau să pun mâna pe el, ca să-l svârl cât colo, dar n'am prins decât receptorul şi, instinctiv, l-am dus la ureche. După vocea caldă, prietenoasă şi aproape drăgăstoasă a Lanei, o voce răguşită, tabagică şi alcoolică mi-a venit prin pâlnia receptorului. Era conducătorul lucrărilor de la Cosâmbeşti, care se interesa de modificarea planului. Cu siguranţă că m'a taxat drept nebun, bietul conducător, după furioasa întâmpinare pe care i-am făcut-o. De-atunci, om deştept, îmi speculează mila.

Dimineaţa aceea mi-am petrecut-o ca zăpăcit. Am fost tot îmbufnat şi de nimic mulţumit. Orice telefon era o tresărire, aşa cum, orice altă voce, era o mai cumplită enervare.

Tocmai spre seară m'a încercat iarăşi emoţia. Şi de teama unei noui decepţii, eram gata să renunţ de-a ridica receptorul. De-abia atunci era Lana...

— Domnul inginer Grigore Trifaş?

— Da... domnişoară...

Fericit cum eram, puteam să-i spun „da, Lana"!... Aşa, ca un îndrăgostit. Dar exagerata politeţă, pe care Lana a pus-o, de data aceasta, în convorbire, mi-a stins tot elanul.

— Domnule inginer, regret din suflet că azi dimineaţă mi-am permis să vă dau un telefon...

— ...care mi-a făcut o deosebită plăcere....

— In aşa măsură, ca să închideţi aparatul?...

— Vă cer iertare, domnişoară Lana, dar...

— Nu trebue să vă scuzaţi, domnule inginer, vina este numai a mea, care neprecizând dela început motivul care m'a îndemnat să vă telefonez, v'am lăsat furat, poate, de gândul că doresc să mă amuz, sau... mai ştiu eu ce?..

— Domnişoară... am dat să-i explic, dar Lana pentru a doua oară, mi-a tăiat-o scurt.

— Trebuie să precizez: astă seară avem loje la Operă şi Mitru m'a rugat să vă transmit invitaţia de-a fi cu noi. Asta numai în cazul când n'aveţi altceva mai bun de făcut şi când, bineînţeles, vă face plăcere să daţi urmare acestei invitaţii..

Am primit. Puteam să refuz? Şi cred că seara aceea de Operă a fost pentru **noi** o tortură. O tortură mută. De-o parte Mitru, de alta eu, iar Lana la mijloc, însă mult mai aproape de mine, decât de Mitru. De-atâtea ori îi atingeam, fără să vreau, cotul; dar nu acelaş lucru aş putea spune şi de Lana. Simţeam ca inebunesc, când vedeam cum entuziasmul lui Mitru se ştergel

Bine că s'a sfârşit spectacolul... La ieşire, dau să chem un taxi ca să-i conduc acasă.

A fost imposibil. Mitru mi-a demonstrat, în câteva cuvinte, aproape categorice, că o băutură bună şi rece face bine după spectacol. L-am ascultat. E doar doctor!..

In localul din imediata apropiere de Operă, unde am intrat, era lume multă. Saluturile schimbate cu destule cunoştinţe, a intrigat-o pe Lana, încât nu s'a putut abţine să nu-mi adreseze, aşa, cu aer de tachinare:

— Aaaa!.. dar bine stai cu atâtea cunoştinţe!.. Apariţia dumitale în acest local, a s.ârnit panică. Nu vezi cum te asaltează perechile de ochi?.. Şi în definitiv, mă miră acest lucru, fiindcă eşti un bărbat aşa de încruntat şi de aspru!!..

Mitru era absent, sau se făcea numai!

Băutura comandată a fost consumată mai mult de el. După golirea a nu ştiu câte pahare, Mitru, dispus, mi-a propus să dansez cu Lana. Am ezitat. Lana însă, dovedind că numai încuviinţarea lui aştepta, s'a şi ridicat şi, pe un ton glumeţ, m'a invitat la dans... Ce puteam face?

Impreunarea mâinilor şi cuprinderea corpului svelt şi tânăr al Lanei, a avut ceva din declanşarea unor simţuri nebune faţă de iubita bunului meu prieten Mitru. I-am simţit parfumul părului, i-am simţit corpul, obrajii şi tic-tac-ul precipitat al inimii, de parcă era unul şi acelaş cu tic-tac-ul inimii mele.

In acea cumplită încleştare a braţelor, n'am putut rezista ispitei de-a-i săruta obrazul, primind din partea Lanei un protest şi mai atâtător...

— Grig?.. Ce faci Grig?.. Dacă ne vede Mitru...

Beţia momentului depăşia raţiunea, şi mă deposeda de cele mai bune sentimente faţă de Mitru, bunul meu prieten.

Când Lana mi-a şoptit turburată: „ne vede Mitru", n'am tresărit, nu m'am trezit, pentru a curma pornirea ce tindea să distrugă o prietenie de ani şi ani... Nu!.. Am continuat să fiu aşa cum mă prinsese atunci vârtejul simţurilor. O dorinţă mă stăpânea: s'o văd pe Lana, chiar a doua zi, la mine acasă... Asta era tot visul, toată patima şi toată truda...

— Mâine la 5, la mine acasă, i-am spus pe un ton de poruncă.

— Da... a răspuns Lana supusă.

A doua zi după amiază, cu o oră şi mai bine înainte de cea fixată, eram agitat, eram nerăbdător. Din tot ce aranjasem şi pregătisem mi se părea că nimic nu este bine pus la locul lui. Prea des umblam la florile din glastre, prea de multe ori pulverizam şi prea de nenumărate ori mă uitam la ceas...

După un timp, pendula din sufragerie, cu solemne bătăi de catedrală, indica sosirea orei. Şi aproape în acelaş timp s'a auzit şi soneria de la intrare. Am dat fuga şi am întâmpinat-o pe Lana.

— Lana, dorinţa mea...

— Bonjour, domnule inginer. Te rog să mă scuzi că am întârziat.

— Ce?.. Aşa îmi vorbeşti, Lana?

— Domnule inginer, te rog să crezi că am venit aci, numai pentru a mă explica...

— Lana... Ce însemnează asta?..

— Dă-mi voie, te rog, să-ţi explic. Ce-am făcut aseară, a fost curată nebunie. O neiertată nebunie. Recunosc! Dacă ar şti Mitru, m'ar împuşca. Iartă-mă că te dezamăgesc, dar ţin să-ţi mărturisesc sincer, că-l iubesc mult, mult pe Mitru. Mitru este viaţa şi fericirea mea. Înţelegi dar că timpul scurs de astă noapte până acum, m'a trezit în aşa fel, încât pot să judec limpede, că tot ce-am făcut aseară a fost o nebunie. Repet: îl iubesc pe Mitru şi numai lui îi aparţin...

De-atunci n'am mai văzut-o. Telefoanele date n'au avut alt rezultat, decât rugămintile ei „de-a o lăsa în pace".

Aşa dar, în zadar mai mă gândesc la ea.

Şi nici s'o uit nu pot.

. . . . . .

EL...

— Ce groaznică e gelozia!.. Azi, un pacient mi-a declarat că-l încearcă nebunia, fiindcă auzind că soţia îi este necredincioasă, era gata s'o ucidă...

Mi-a povestit omul, cu amănunte impresionante, având credinţa că declarându-mi focul ce-l arde, voi fi în stare să-i prescriu un medicament ca să-l scap de nebunie. Şi i-am dat ceva. Dar pentru mine, ce pot face? Cine să mă lecuiască? Cum să-mi înlătur toată suferinţa gândului că Lana m'a părăsit?...

Cabinetul meu e ca şi pustiu. Şi toate îmi merg pe dos, de când m'a părăsit Lana!.. Când era ea, consultaţiile le făceam cu drag, sfaturile medicale le dădeam pacienţilor prietenește şi cu încrederea oarbă că sunt cele mai bune. Şi-aşa era... Toţi pacienţii erau mulţumiţi, recomandându-mă şi la alţii, de mi s'a dus faima ca unui făcător de minuni. De ce?.. Fiindcă tot ce făceam, făceam stimulat de dragostea Lanei.

O ştiam că este în camera alăturată cabinetului, că ascultă şi urmăreşte tot ce fac. Ştiam că stă ghemuită pe divan şi deapănă odată cu mine, secundele, minutele, sferturile şi orele, până când termin consultaţiile. Acolo, în camera aceea.... Şi când, în sfârşit, terminam şi intram la ea, chiar din prag, intervenea o ciudată schimbare, care mă făcea bănuitor, iscoditor, aşa că, în loc să-mi manifest fericirea că o simt lângă mine, începeam cu exasperante întrebări, ce mai în totdeauna se terminau când o vedeam plângând.

Aşa mă purtam faţă de Lana, iubita mea!

O adoram, îmi dădeam bine seama de aceasta. Şi tocmai acest lucru mă făcea egoist, ba chiar odios.

Era cochetă, ba chiar frivolă; însă aşa-mi plăcea.

Uneori era de-o tandreţe odihnitoare, reconfortantă... Alteori era voluntară, cinică şi capricioasă, de-ţi venia s'o ucizi. Iar rare ori era rece, plictisită şi indiferentă, de te exaspera.

Lipsa ei făcea să-mi fie gândurile coardă şi sufletul numai frământare. Dar ştiam că pe deasupra acestor stări, fericirea va fi cu atât mai mare, când Lana apărea şi se punea, parcă, la adăpostul meu...

Ultima noastră ceartă s'a deslănţuit dintr'un capriciu al ei.

De-abia îi prezentasem pe prietenul meu Grig, în autobuzul 30, şi a şi fost gata ca a doua zi să-i transmită, în numele meu, invitaţia de-a ne însoţi la Operă.

Această manieră m'a scandalizat. Bine că Grig e prietenul meu şi a înţeles, cred, marea mea pasiune pentru Lana. De era altul, cu frivolitatea de care Lana pare a fi capabilă, cine ştie unde s'ar fi ajuns...

. . . . . .

Ce boală groaznică e şi gelozia!... Şi ce dor mi-e de Lana!..

EA...

Sunt singură şi liniştită ca niciodată. De m'ar vedea Mitru, nu i-aş place deloc. In momentele de împăcare, după o ceartă aprinsă, când istoviţi de năbădăile unei lungi gâlceve, simţeam nevoia unei odihne desmierdătoare, Mitru îmi spunea: „Vezi Lana, aşa îmi placi. Intr'un timp-record mă faci să simt teama că te-am pierdut şi-apoi fericirea că te regăsesc". Şi spunându-mi asta, simţeam că e fericit, fiindcă râdea, era vesel şi dispus să facă nebunii copilăreşti, umblând — miop — fără ochelari, ca să dea peste mine, să mă prindă şi să mă sărute...

Mitru!.. Un cap de savant, cu ochelari mari cu rame de baga, cu pielea de-un alb agresiv, cu mâinile sensibile, făcute să exploreze locurile dureroase ale bolnavilor, grijuliu de sănătatea lui ca un cap încoronat, uneori copilăros, alteori impulsiv, aşa cum, uneori era îndrăgostit ca un adolescent, iar alteori gelos şi agresiv ca un Othelo... Cu acest doctor Mitru Isăceanu m'a încercat dragostea cu tot cortegiul ei.

Dar Grig?... Grig e tipul animalic al omului. Brun, păros, cu faţa bătută de ploi şi vânturi, cu un spate lat şi-o mână aspră, te impresionează statura atletică şi dogorirea ochilor ascunşi ca ai unei păsări de pradă. Serios, şi totuşi nu lipsit de farmec, cu timbrul dur al vocii, dar foarte agreabil, cuvântul lui cade ca o poruncă de arhanghel, pe care o asculţi şi căreea te supui cu smerenie.

Apariţia lui Grig a fost o revelaţie. Dela omul de cabinet, meticulos în ţinută, brambura în vorbă, cu stări variabile, veşnic nehotărît, la omul ars de soare şi înăsprit de vânturi, cu hainele croite aşa cum se potrivesc muncii lui, ponderat la vorbă, constant şi hotărît în fapte, a însemnat pentru mine un contrast plin de farmecul noutăţii şi cu suficiente tentaţii ale necunoscutului.

Aşa că, deşi iubeam pe Mitru, am fost vrăjită de ceeace posedă Grig.

Dela prezentarea lui în autobuzul 30, m'am simţit târâtă spre o aventură, neîncercată până atunci. Mă obseda figura şi mai ales privirile captivante ale ochilor lui. Doream — dar o dorinţă fără eforturi — să gonesc acea obsesie, dar n'am putut. Aşa am ajuns să-l invit la Operă pe Grig...

In loje, am stat între Mitru şi Grig. In momentele acelea am simţit clar cum mă cumpăneşte hazardul. Şi în ciuda inimii ce bătea pentru Mitru, m'am apropiat de Grig.

Starea aceea de primă înşelare a sentimentelor ce le am faţă de Mitru, mi-a hărăzit o senzaţie de desgolire, de plutire.

Şi totuşi, când am dansat cu Grig şi, îndrăzneţ, mi-a atins obrazul cu buzele lui fierbinţi, tot am fost în stare să-i atrag atenţia: „ne vede Mitrul" Dece?... Din necaz că-mi risipeşte senzaţia de plutire, ca deşteptarea din visul sborului?... Sau, fiind trezită, am văzut pe Mitru la masă, singur, şi, poate, îndurerat de tot ce-i cauzez.

Cert este, că acasă, scandalul ce-a hotărît despărţirea

noastră, s'a produs din cu totul altceva, decât înşelarea sufletească ce-a suportat-o fără să ştie.

Nu-i doar bărbat?

A doua zi, când, atrasă de cuvântul poruncitor al lui Grig mă duceam la el acasă, am zărit pe Mitru într'o maşină ducându-se la spital. In acel moment am simţit ruşinea înfrângerii. Mitru se ducea să vindece bolnavii, iar eu mă duceam... unde?... De-abia atunci m'a cuprins desnădejdea despărţirii de el şi mi-a risipit elanul aventurii spre care pornisem. La Grig am fost doar să-i mărturisesc dragostea mea pentru Mitru şi să plec. Rugămintilor ce-au urmat la telefon, ca să reviu, li s'au opus rugămintile mele de-a mă lăsa în pace.

Acum sunt singură. Şi fără Mitru şi fără Grig. M'aş putea **„lăsa"** ispitită de rugămintile răscolitoare ale lui Grig, dar ce folos!... Beţia de atunci n'a mai depăşit-o altceva... Şi-apoi, Grig şi cu Mitru sunt buni prieteni... In ce măsură aş putea să mint, ca să împac dragostea faţă de unul, cu dorinţa faţă de celalt?!...

Ah!... Şi ce apăsătoare e singurătatea!...

Bine că a sosit ora întâlnirii cu Dobran, ca, în sfârşit, să ies din casă, fiindcă altfel mă înăbuşeau amintirile...

. . . . . .

Din ciclul „Ţara Românească"

Porumbeii din vis

Plecaseră 'mpreună la muncă, şi-amândoi,
Şi la câştig tovarăşi cinstiţi şi la nevoi,
Au fost siliţi să doarmă într'o poiană-odată
Şi s'au culcat în iarba cu nalbă presărată.
Din ei, cum puse capul jos, unul şi-adormi
Şi neputând să doarmă, şi celălalt, zări
Un porumbiel ca neaua de alb că s'aşezase
In haina lui de pene de-argint şi de mătase
Şi că-adăsta de parcă de vorbă-ar sta cu el.
A 'ntins cu grijă mâna atunci spre porumbiel
Dar porumbielul parcă s'ar fi jucat, se dete,
Cu graţiile unei strălucitoare fete,
Mai la o parte numai cât să nu-l prindă şi
Prin a-l privi cu ochii în ochi acum sfârşi.
S'a ridicat cu gândul să-l prindă, însă până
Când să-l apuce omul, i-a si scăpat din mână
Şi tot aşa într'una, mereu, din loc în loc,
In serios odată şi altă dată 'n joc,
S'a pomenit că-ajunge pe-o rariste din care
S'a ridicat de-odată cu zborul până 'n zare
Şi s'a lăsat pe urmă cu mlădieri de val
Pe căpătâna'n iarbă, uscată, -a unui cal.
I s'a vârît prin crestet şi i-a ieşit prin gură,
Dintr'o orbită 'ntr'alta trecea cu-o săritură,
Işi ascundea prin pene gunguritoru-i cioc
Şi se uita prin preajmă cu ochii lui de foc.
Şi da din aripi singur şi fericit de parcă
Ar fi tăiat un creştet de val în sbor de barcă.
La urmă, după multe şi multe jocuri prin
Această căpătână de cal, ca din senin,
I s'a făcut de-odată de 'ntors, şi-aceleaşi jocuri
Urmat de omul nostru tot prin aceleaşi locuri,
A început prin pajişti cu ierburi şi cu flori
Umbrite ca văzduhul împovărat de nori,
Sau prin tufişuri pline de luleluşe 'n frunze
De până ce la locul plecării iar ajunse
Şi, asezat pe fruntea acelui ce dormea,
Ca un făcut de iute a dispărut în ea.
Urmăritoru 'n gândul lui a crezut că poate
Visase cine ştie de cum aceste toate,
Şi lângă-al său tovarăş culcat în fân cosit
Ca un buştean el însuşi de greu a şi-adormit.

A doua zi când zorii din som îi deşteptară
Cu strălucirea roză şi caldă-a lor de vară,
S'au pomenit că unul din ei şi-a fost adus
De ce-a visat aminte de-odată, şi că-a spus
Tovarăşului toate ce-au fost de el umblate:
„— Şi se făcea că mândre şi'mpărăteşti palate
„Erau deschise mie şi sufletului meu
„Cu toată-a lor splendoare de însuşi Dumne-[zeu,
„Că eu umblam pe-acolo cu gândurile toate
„Purtate ca un fulger de-apoca ips pe roate,
„Că deschideam ferestre de diamant spre cer
„Şi că simţeam de-asupra luceafărul străjer.
„— Hai să te duc acolo!" îi spuse-al său tova-[răş
Cuprins de presimţirea că ar fi ceva, şi iarăş
Luă bătuta cale azi noapte 'nceţ de el,
Dar fără să mai fie dus şi de porumbel,
Şi-ajunseră la locul spre care să se'ndemne
Şi 'n care hârca aceea de cal părea că semn e.
„— Acesta e palatul pe care l-ai visat
„Şi'n care erai umbră semeaţă de'mpărat!"
Şi, cum ai da în lături un coş de oale sparte,
Cu mâna dete ţeasta din locul ei deoparte.
Acolo, ce să vadă? o gură tocmai cât
Putea să treacă omul pe gâtul ei şi-atât
Prin care ca ţiparii de iuţi se strecurară
Intr'un palat, ca luna de strălucit, de vară.
Cu porţile deschise şi uşile la fel,
Iar ei umblau în voe şi 'n linişte prin el
Şi culegeau la galbeni rotunzi de prin ulcioare,
Aprinse diamante ca flacăra de soare,
Smaraldele cât oul de gâscă de pe jos,
Şi perlele cât mărul domnesc cel mai frumos;
Vestminte-apoi bogate cu fir de-argint pe ele
Şi 'mpunsături în aur strălucitor de stele,
Şi cai sirepi să ducă în sacii depe şea,
Din bogăţia-aceasta cât or putea să ia.
Când au ieşit de-acolo erau cu p'ete însă
Mai albe ca zăpada pe-un pat de munte strân-[să
Şi 'ntreagă-această-avere împărătească-a lor
Li se părea povară de vis amăgitor,
Pe lângă tineretea pierdută s'o adune
Din toate-ale vietii nimicitoare dune.
Şi cum gândeau într'astfel mergând pe drum,[din ei
Simţiră că-şi ia zborul spre cer doi porumbei
Cu aripile albe şi roz ca de zăpadă,
Că se opresc o clipă de parcă să-i mai vadă
Şi că le trec pe frunte uşor ca un zefir
Imbălsămat de caldul miros de trandafir,
In nesfârşit de limpezi şi proaspete suzururi,
Şi farmecul cu care i-a şi-adormit de-apururi
Pe-o moviliţă moale de iarbă şi de flori
In cântec de izvoare şi de privighetori.

N. DAVIDESCU

Clasa II-a B.

Foştilor mei colegi

Ne-ai chemat odată, domnule fotograf, în curte
Şi ne-ai rugat să stăm, o clipă, cuminţi...
Ne-am închis nasturii uniformei prea scurte,
Priveam aparatul dumitale cu inima 'n dinţi.

Domnule fotograf, purtai lavalieră şi plete;
Aveai un nume rusesc şi noi te credeam cazac.
Desenam Siberii 'ntinse în caete,
Iar cel mai poznaş îţi făcuse un chip ca de drac.

Toţi visam... Toţi elevii nebuni din clasa II-a B...
Dumneata ne-ai prins visele pe o bucată de carton;
Lumea erà, toată, a noastră, pe-atuncea... Ehe!...
In fiecare zi păzeam cerul, cu toţii, planton

Acum suntem împreună doar în „poza" de pe perete;
Ne-am despărţit, poate fiindcă ne cunoşteam prea bine.
Puţini dintre fraţii tăi te mai cunosc, băete...
Hei, dracilor din „a II-a B"! Vă mai aduceţi aminte de mine?

Unde eşti, domnule fotograf, să ne aduni,
Să ne-arăţi cum să stăm şi cum să zâmbim?
Ne-am răsfirat în lume, să căutăm cununi...
N'o să ne mai cunoşti, domnule fotograf. Imbătrânim.

TRAIAN LALESCU

FILOZOFII

de ION ȚEICU

SCHIȚĂ BĂNĂȚEANĂ

Gii, Șarga, gii! — îndemna Petru Bârca, cociașul, iapa doctorului, alingând coderișca ce spațele-i late ce se bălăbăneau ritmic a lene goală, în dreapta și în stânga, mai repede sau mai încet, după cum era comanda vizitiului de pe capra înaltă a căruței, de unde stăpânea cu privirile lungul drumului alb ca neaua ce se șerpuia în nesfârșire.

— Hai, Petre, hai! — mă năduf. N'am mai văzut atâta comedie de soare decând ostășesc în aretul acesta de pământ! — zise doctorul, mișcodindu-se în șițul dindărăt pe care îl umplu cu volumu-i respectabil până la ultimul milimetru.

— Și încă ce soare? Parcă anume ne-a ochit, bătându-și joc de noi cu chiamătul acesta de căldură: răspunse, clătinând din cap a totștiitor, vizitiul.

— Gii, Șarga, gii, o ți s'a făcut și ție cald, închinu-mi-te?

— Sigur, suferă biața ființă, o nu vezi cum dă din cap, mirându-se de atâta prăpădenie de lumină și soare. Hai, Petre, îndeamn-o! Acuș se face noapte și biata femeie la naștere ce se face fără noi? — continuă doctorul conversația, ștergându-și mereu fruntea-i sclipitoare de picăturile de sudoare cât boaba grâului.

Distanța n'ar fi fost prea mare, dacă n'ar dogori soarele văzduhul, aprinzând țărâna drumului, învăluind om și natură într'un strai de pulbere și lumină de nu era chip să te zbați înainte.

— Nici un suflet de om! S'au pitit sărmanii, parcă i-ar fi înghițit pământul. Gii, Șarga, gii, cu ulcica Petru, că ne grăbim și avem naștere grea! — raționa vizitiul, moțăind în dreapta și în stânga, după cum era pasul ritmic, mai repede sau mai încet al iepei.

— Așa-i! Nici un suflet de om! Baremi să fim ajuns la pomul acela de acolo, — arătă doctorul cu degetele-i grase și resfirate în direcția câmpului.

I'an uită-mi-te, sunt oameni, sunt veseli, trag din cârcege dușche de apă.

La auzul apei, Petru vizitiul plescăni una din buze, iapa de minune, opri trăsura. Iapa, cociașul, doctorul își îndreptară privirile înspre Vale, unde subt bătrinii decimați de frunze, zbâliți de piene ca pui golaci din cuiburile de bribeți, palizi, îngălbeniți de atâta lumină, ce se ofilau ca oficoșii doctorului, o lume veselă, cosașii, își desfătau gâlejurile, arătând, la rândul lor, cu mânecile suflecate, căruța ce se zbătea în valurile de pulbere.

— Gii, Șarga, gii, te uiți și tu la apă? Ți-ar trebui și ție, cu ulcica Petru?

Calul, la auzul acestor vorbe duloase, se opinti la trap. Luă lucrurile oamenilor grăbiți în serios.

Când era însă să învârtească trăsura la cotitura de pe urmă, înainte de a intra în satul cu pricina, opri căruța în loc, de data aceasta cu toata bruschețea. Ridică capul în sus, își destăcu fălcile largi și începu să nechezească de umplu cu vocea-i toată natura. Ba și mai mult. In clipa aceia nechezitul primi un răspuns și mai puternic din dealul din stânga ce se urca, treaptă de treaptă, până în vârful cetății Beului.

Petru Bârca plezni sbiciul peste grumazu-i negru încomat și pieptenat, fir de fir, după cum se cuvinea unei somități recunoscute.

Iapa încercă să pornească, dar, după o scurtă ezitare, se resgândise. Se uită în lături, ridică din nou capul, deschise gura și mai larg și nechezi din nou cu desperare de moarte.

Cetatea Beului răspunse, asemenea și Valea cu salcâmii oficoși își trimise răspunsul, nechezând a spaimă și alarmă.

Rar s'a mai întâmplat ca iapa să se împotrivească cu atâta îndârjire, mai ales acuma, când știa unde merge și ce treabă mare și grabnică au cu toții.

Petru cociașul trezit deodată din tăcerea aceasta moleșită de visuri, căldură și lumină, spre marea indignare a doctorului, atinsă cu un pocnet scurt și îndesat șoldurile late și grase ale iepei.

Aceasta, pironindu-și piciorul drept în pământ, puse cu hotărîre definitivă buva.

Petru Bârca sări din trăsură, după dânsul și doctorul își descolorosi membrele din șițul întortochiat și strâmt pentru o personalitate de om de știință.

Deodată zăriră în șanțul de alături o făptură de om, îmbrăcat în haine nemțești, înfins țeapăn ca o luminare de lapte, cu fața în jos în mijlocul șanțului.

— Cine știe ce sărman de călător s'o fi rătăcit pe drumurile acestea lungi și multe ale țării și acum, poate, rupt de foame și chinuit de setea aceasta grozavă, n'a ametit aici, dându-și sufletul — raționa omul științelor pozitive.

— N'aș crede că ar fi vre-un „fândrocaș". Paremi-se că e dascălul din Pătășeni! — răspunse vizitiul, aplecându-se spre cadavru.

Medicul se plecă și el, întoarse cadavrul cu fața în sus. Era dascălul. Acesta desmeticindu-se, își frecă cu dosul pumnului fața, înholbându-se indignat spre vizitatori.

— Ce, ce doriți mă rog? Dece îmi conturbați liniștea aceasta mare?

— Domnule învățător, nu vi s'a întâmplat nimic? Nu sunteți suferind? — întrebă doctorul îndulcindu-și vocea, obicinuit cu izbucnirea nervilor la pacienți sensibili.

— Nu, nimic. Sunt sănătos tun. Voiam să atipesc o leacă în revărsarea aceasta de lumină și căldură a soarelui.

— Cum așa? Noi batem iapa, ca să ne scoată din iadul acesta de soare și Dumneata mi te lăfăiești aici în șanț?

Dascălul zâmbi atot înțelegător. Deplin convins de dreptatea cauzei sale, zise:

— Ce știți voi ce este soarele și fericirea? Mii și mii de ființe omenești își află scăparea aici, la marginea drumurilor mari, la bătaia pulberilor aprinse, în văpaia soarelui și în răcoreala șanțului.

Iapa își desțeleni piciorul din pironeală, vizitiul își trase buzele la o parte spre râs, doctorul își fixă ochii în pupilele negre și mici ale dascălului, exercitându-și, pe ascuns meseria.

Văzând, apoi, că aceste ferestrui ale sufletului se măresc, se micșorează, dansează în fundul capului, trădându-și buna sănătate a stăpânului, îi aruncă o privire întrebătoare:

— Cum așa?

— Vai, doamne, ce răcoare și ce căldură este aici în șanț! Nici gândurile nu te mai bat. Nici alcoolul, prieten sufletului meu necăjit, nu-și mai cere porția de a mă scăpa de grijile mele și ale lumii. Ce știți voi, oameni buni, ce este fericirea aici în șanț, în bătaia soarelui, în răcoarea țărinei și în împletirea viorilor ce scoboară, încetul cu încetul, treaptă de treaptă, din înălțimile cetății Beului, din fărâmiturile vremurilor de demult cu splendoarea lor de odinioară!?

Dascălul se întoarse din nou cu fața în jos, lăsând oamenii să creadă ce vor. Beiv sau nu, rău sau bine, frumos sau urît. Ce au de a face aceste păreri ale altora cu mândria visurilor din șanțurile ce se întind pe lângă drumurile oamenilor până la infinit!

*

Gii, Șarga, giii!! — îndeamnă Petru Bârca iapa, de pe vârful caprei ce i se păru atât de strâmtă și joasă, de nu se putea urmări nici zarea dinaintea nasului.

Doctorul își scoase cârpa lată cât măsaiul și pestriță cu linii încrucișate ca deslegările de prin calendarele ce se aduceau an de an, în satul oamenilor pentru desfătarea sufletului și ascuțirea creerului.

— O fi având dreptate omul? Vagabonzii vara își tămăduiesc ciolanele de înghețurile vremurilor! — îngână doctorul firul ce se torcea în marele necunoscut al sufletului său.

— Poate fi! Și eu pe vremuri, stăteam, stăteam, tolănit pe iarba verde, lângă izvorul de subt sălciile plecate cu capetele, în semn de închinăciune. Oile păsteau liniștite, iar pe mine mă purta dorul de ducă. M'aș fi tot dus, dus, în lume, — răspunse vizitiul amărît de soarta lui tristă ce o ducea pe capra pitită a căruței ce scârțâia a durere și mizerie omenească.

— Așa-i Pietre! Viața ie grea, oamenii sunt răi și proști. Ce bătaie de Dumnezeu e și știința aceasta de nu-ți mai dă noroc cu vecinica ei cloromoială despre fericire, nici mulțumire, măcar o clipă de liniște și tăcere în rebeliunea gândurilor din creerul mic și nemernic al omului.

— Tot ne-am vorbit noi, oamenii de rând, — încopcilă raționamentul Petru Bârca, — că nu i bine cu atâta învățătură. I-an vezi-mi-l pe învățătorul cum doarme prin șanțuri, parcă acas n'ar avea căldură și răcoare, odihnă, doar de ce mi-ți și vacanța mare pentru domni?

Doctorul tăcu. Simți că vizitiul de data aceasta nu are dreptate.

Tăcerea se stabili și deasupra lucrurilor. Calul înainta anevoios plescăind cu copitele, trap, valurile de pulbere și țărână.

Căldură, lumină, tăcere, moleșeală peste tot.

Deodată doctorul curmă liniștea:

— Oprește calul, ce muma dracului, doar n'o să mă topesc de soare!? — porunci medicul hotărît.

Se opriră. Iapa curioasă își încordă grumazul, uitându-se chioriș îndărăt. Doctorul își descotorosi, de data aceasta cu mare ușurință, picioarele grase și scurte din șițul larg al trăsurii. Se dădu jos. Petru vizitiul sări sprinten capra, așteptând resignat evenimentele în scurgerea lor neobicinuită până în zilele de astăzi, decând făcea serviciu regulat și consțiincios la medicul satului.

Doctorul, fără să se mai preocupe de martorii prezenți, se așeză la marginea șanului, fericit că a scăpat de huruitul trăsurei, de zdrăncăneala și zguduiturile osiilor și scârțâitul roților.

Cu câtiva pași mai la vale se întinse și cociașul, după ce făcu o inspecție în aretul câmpului, asigurându-se că nu l vede nimeni, cu fața în sus. Mâinile și le puse perină, încrucișate subt cap. Inchise ochii ca să contempleze nourii ce i se părură că se vor aduna undeva, departe, ca să se sfârșească cu toate chinurile căldurii. Printre gene văzu bolta cerului albastră întinsă, tot mai întinsă și tot mai albastră, până ce nu-și sfârși închipuirea într'un sforăit.

Iapa își plecă capul adânc, ca muierile înaintea popii Vasile la spovedanie, pregătindu-și urechile pentru ciulit. Își închise pleoapele spre contemplarea visurilor de acas cu apă, oameni, sbici, mirosuri de iarbă verde și fân proaspăt cosit, amestecat cu miresme de cadavre omenești ce se deslipeau de pe gazdele sale, doctorul și vizitiul, puși în serviciul omenimei.

Doctorul, văzându-și camarazii de drum, se întinse și el. Se sugmăză cât se sugmăză, în mijlocul șanului, ca la urmă să-și găsească locul nimerit cu fața în jos. Își puse și dânsul mâinile perină subt fața-i plină de perle sclipitoare cât boaba grâului, cum spusei. Adormi.

Tăcere peste toată firea. Ziua își urmă cursul ei. Așa și cu zăcupeala aceasta, ca de regulă, schimbă vremea. Inspre înserate nouri grei se iviră dinspre Dunăre. Cu arătarea aceasta și natura începu să-și schimbe tablourile.

Lumea adormită, sau ascunsă, se ivi, ca din povești, pe drumuri și pe luncă. Oamenii în grabă își adunară în căpițe fânul. Cosașii, unul câte unul, ieșiră de prin lanuri, dintre cucuruze. Femeile porniră cu odraslele în cârcă spre adăpostul satului.

Soarele se îndepărtă deabinelea înspre Biserica-Albă, aruncând dintr'o cunună învăpăiată mii și mii de raze roșii ca șiroaiele de sânge din fruntea îndurerată de pe chipul lui Isus, ce-l purta Petru Bârcă cociașul la sân, aninat de gât cu o alișoară neagră.

Lumea grăbită în cioporte tot mai dese trecea pe lângă trăsura părăsită a căror stăpâni dormeau duși în șanțul dealăturea drumului mare.

Cosașii schimbară priviri înțelegătoare. Femeile cu copii în spate, cu trăiști și cotărițe în cap, își dădură în coate:

— Săracu, doctorul, decând i-a murit nevasta, se dădu cu Petru Bârca la băute. A ajuns sărmanul să doarme ca dascălul din Bătășeni prin șanțuri!

Alții mai puțin severi aveau alte păreri:

— Bine le mai merge și la domni. N'au de lucru și nu sunt munciți de gânduri. Dorm de zburdați prin șanțuri. Nu mă mir de doctorul. Domnii aceștia sunt șuchiați și cu toane, dar mă minunez de Petru cociașul cum se dădu la domnie!?

Fiecare trecător avea ceva de spus și adăugat, până ce șirurile trecătorilor se subțiaseră de tot. Incolăcirea de nouri se turti deasupra capetelor alor noștri ca o plăcintă, ca apoi să se lungească spre satul unde porniseră.

Iapa se trezi mai întâi. Bătu din copite. Petru vizitiul, din instinctul meseriei de cociaș, o simți. Dintr'odată sări în sus. Mirat își frecă ochii cu dosul camașei largă la mânecă:

— Ce dracu o fi pățit doctorul meu de doarme în șanț? — își zise. Apoi tuși una bună.

Acest zgomot trezi pe celălalt om al meseriei, doctorul.

— Pietre, Pietre, sfinți soarele. Ce bine era în șanț! Mă deșteptași fără vreme. A, da, trebuia. Nașterea!

Vizitiul, punându-și palma streșină înaintea ochilor, cercetă cu atenție orizontul. Ca un specialist în ale naturei, cum este medicul în ale oamenilor, răspunse:

— Ce au mai făcut și alte femei. Ce am face noi oamenii dacă am naște cu doctorul la spate? S'ar prăpădi neamul omenesc.

— Bine zici Pietre, o fi născut și fără noi?

— Sigur că a născut, doar n'o să ne aștepte pe noi până ce dormim ca nelumea în șanțuri, — răspunse sentențios, apăsat, cociașul.

— Ne întoarcem. Ce răcoare și ce bine cald a fost în șanț?! ofiă stăpânul.

Petru Bârca nu mai răspunse la întrebarea aceasta, ci întorcând trăsura, atinse iapa cu cămigia lăsând o dungă groasă pe spatele-i late și grase. O porniră în fugă îndărăt.

Trecură pe lângă locul unde au găsit pe domnul învățător. Locul remase, căci acesta, obicinuit cu binele, de mult plecase.

Inainte de plecare, ca totnatul, se uită și el în dreapta și în stânga, scormonind zarea. Când văzu pe doctorul și cociașul în șanț, încremeni de mirare:

— Dar cum Dumnezeu se treznră atât de rău, doctorul și vizitiul, de îi turti somnul beției tocmai la marginea drumului mare!...

*

Mă întrebați de ce am întrerupt narația aici. Foarte firesc.

Petru Bârca încă în noaptea aceia, în chiamăt și ploaie de rușinea lumei și-a luat lumea în cap. Odată, parcă l-aș fi întâlnit undeva pe coasta munțelui Semenic. In vreme ce turma de oi păștea liniștită, dânsul scruta îndepărtarea. Contempla apunerea sângeroasă a Astrului ce cădea încetul cu încetul, maiestos, în marea infinită și albastră, lăsând în urma lui suspinuri, întuneric și desnădejde.

Când m'a văzut, a dispărut între munți, urmat de turma lui grăbită după stăpân.

Doctorul a vândut iapa și s'a mutat la oraș de frica strigoilor și altor gânduri și visuri ce se dau de a joaca în jurul omului dela țară în plină libertate a naturei cu tainele ei mărunte. Ca om al științelor atot scrutătoare nu putea urma chemările lăuntrice ce-l ispiteau în lumea visurilor de prin șanțuri...

Dascălul? A dispărut într'o bună zi din sat. In războiu l-au găsit cu fruntea străbătută de glontele inamicului, în șanțul liniei prime. Scormonea și aici zarea de dincolo de marginile strimte și înguste ale putinței omenești, așezată cu grijă între hotarele mediocrităților.

Iapa, am petrecut-o mulți ani cu ochii. Se zbătea în slujba măcelarului, tropotind petrile colțuroase ale orașului. Căra la munți de hoituri de vite căsăpite, aruncate de-avalma în fundul căruței.

Ori de câte ori simțea adierea mirosurilor de fân proaspăt cosit și ierburi sălbatice, sau dacă vântul umfla în nouri pulberea albă de pe drumurile mari deasupra orașului, se cutremura. Dintre genele ochilor ei stânși șiroaie de lacrimi cădeau pe pietrele nemiloase și tari ale orașului.

Erau lacrimile amintirilor duioase după o viață mare, în desfătarea soarelui, în bătaia vânturilor mari, în nemărginita lume a visurilor de pe lângă drumurile întinse la infinit ale oamenilor veșnic grăbiți și călători după o leacă de fericire...

Manualul perfectului jucător de curse

de PROFESORUL GROG

Nu există

decât o singură manieră de a juca la curse cu deplin succes: maniera științifică.

In manualul nostru, vom studia deci lucrurile sistematic și elegant, dar într'un limbaj popular.

PRIMELE NOȚIUNI

Există două feluri de cai:
1) de trap
2) de galop.
Și două feluri de jucători:
1) care pierd (adică aceia care Miercuri, Joi, Sâmbătă și Duminică sunt pe hipodrom),
2) care câștigă (adică aceia care Miercuri, Joi, Sâmbătă și Duminică, se duc la cinema).

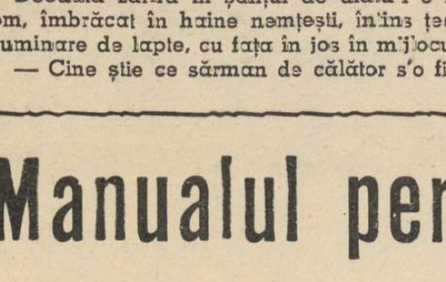

Calul
nu trebue în nici un caz confundat cu jocheul. Acesta din urmă este de altfel foarte mic.

. . .

Mai mulți jochei priviți cu ochiul liber.

Jocheu mărit.
Mai întotdeauna jocheul e deasupra calului, dacă privești de sus în jos.
Privit de jos în sus, situația se schimbă.

La *trap* intervin oarecari modificări.

Calul este înhămat la un cărucior, și condus de un numit *dryver* care în unele cazuri este un birjar deblocat.

Afară de aceste elemente dinamice, mai găsim pe hipodrom și câteva elemente statice.

Astfel:

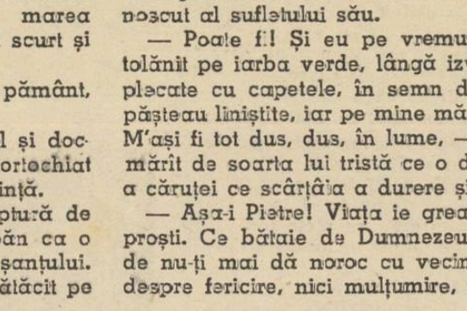

1) Casa unde se pontează (foarte aglomerată).

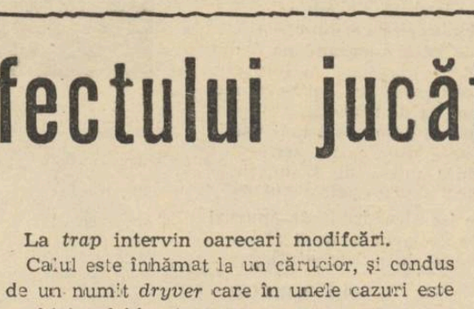

2) Casa plătitoare a câștigurilor (foarte puțin frecventată).

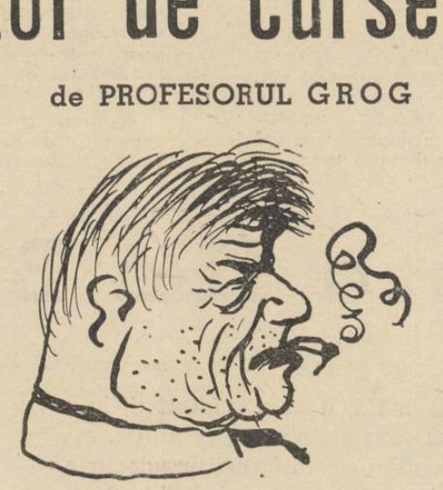

3) D. G. Ciprian

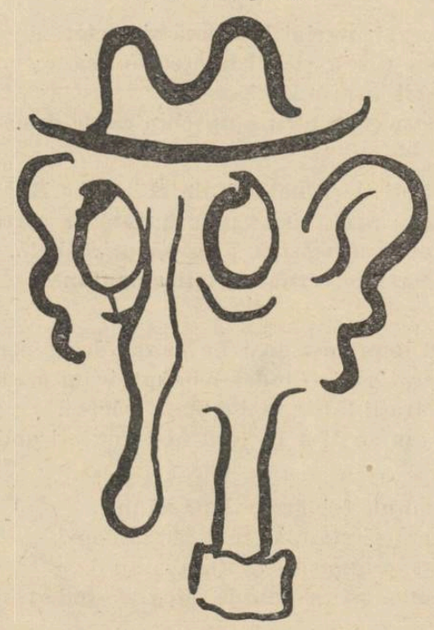

4) D. Vasiliu-Birlic

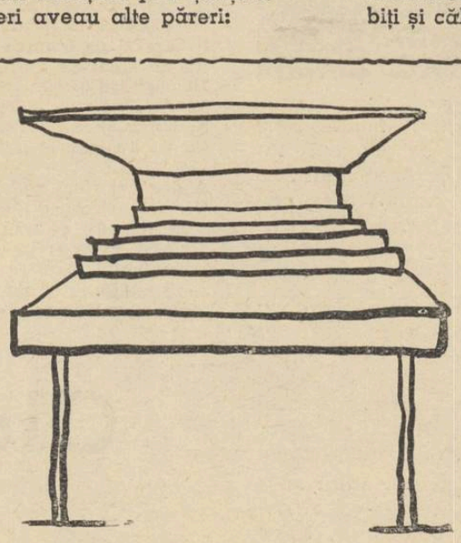

5) Tribuna

Toate acestea se găsesc în permanență pe hipodrom la locurile lor.

CUM SE CAȘTIGA

Din „Calculul probabilităților", noi știm că:

Noțiunea de probabilități, ca orice noțiune matematică închide doi factori deopotrivă de esențiali: unul empiric și unul logic.

In materia noastră, singurul care contează este factorul empiric, deoarece de logică nu poate fi vorba la un jucător de curse.

Astfel: dacă într'o urnă albastră vom avea un milion de cai negri și unul galben probabilitatea ca să iasă calul galben este:

$$\frac{10^6}{10^6+1}=1-\frac{1}{10^6+1}$$

Probabilitatea este deci certă: pentru motive de ordin practic, considerăm ca sigură ieșirea calului galben, deoarece pe el am jucat toți banii.

PRIN URMARE,

în baza teoremei lui Bernouille, inegalitatea

$$f_n - p \Big| < \mathcal{E}$$

se prezintă ca o probabilitate foarte vecină cu o certitudine, cu condiția însă ca:

n să fie mai mare ca *N*. Intr'adevăr: *n* fiind lei 1000 cu care am venit pe hipodrom și *N* fiind 0 lei 0 bani cu care plecăm dela curse, certitudinea este evidentă.

TOTUȘI, FACTORUL LOGIC,

există. In reprezentare grafică, el arată

astfel.

Iată cum acționează.

Văzându-te demoralizat și dezorientat, se apropie de dumneata, din caritate și îți șoptește:

— Coane.
— Ce doriți?
— Vreți să vă dau un cal care iese singur?
— Pă de ce nu-l joci dumneata?
— Eu l-aș juca, coane, dacă-mi dați și mie un sutar.
— Da' iese sigur?
— Nu se exisă! Unul e mandea pe hipodrom.

Suta a alunecat în palma logicianului.

— Ei, care e?

— Ssst! Să n'audă și alții. (Șoptit. E „Dârlog IV". Să jucați mult, că dă gologani serioși.

Dai să pleci

— Coane, să nu-l spuneți cumva domnului ăla borțosu' că joacă mare și strică cota!

Acum ești în mod logic asigurat. Joci și pierzi, dar în mod logic. Logicianul a băgat suta în buzunar și s'a dus să bea un pelin. In mod logic, a câștigat.

— Poftiți la curse domnilor. Staaart!

Una... două... trei..

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 31
SAMBATA 27 Iulie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ISTORIA ROMÂNEASCĂ ȘI ROMÂNIA VIE

de CONSTANTIN NOICA

Există o Românie pe care nu trebue în niciun caz s'o retrăim: e România istoricilor, România viziunei istorice. Începând dela cronicari și până la oricare — sau aproape oricare — cercetător de azi al trecutului nostru, istoricul român s'a speriat. S'a speriat pur și simplu! Așa a făcut Miron Costin când și-a propus, în „De neamul moldovenilor", să se ridice, cu istoria românească, până la Traian: se sparie gândul — spune textual cronicarul — să știe că ne putem ridica până acolo. Așa a făcut Mihail Kogălniceanu când, în prefața „Letopisețelor" se minuna că am putut rezista de-alungul timpurilor și că, ori de câte ori păream aproape de pieire, un noroc fără seamăn ne scotea la lumină. Așa face, fără greș aproape, istoricul zilelor noastre: se minunează, se închină și se sperie.

Nu pretindem că istoria României trebue întreprinsă de oameni cari să nu se mai sperie; de vreme ce cărturarii cei mai de seamă și neînfricați au găsit că trecutul nostru e providențial, așa trebue să fie. Dar credem că o asemenea viziune a României este bună numai pentru cărturar, iar adoptarea ei de către omul care vrea să construiască românește iar nu numai să contemple, reprezintă păcatul de care viața noastră publică trebue să se desbere.

Când faci bilanțul vieții publice românești de pe la 1848 încoace, te întrebi dacă au comandat vreodată înăuntrul ei alte tipuri de oameni decât avocatul și istoricul. Avocatul — adică profesionistul formelor, al prefacerilor cari nu prefac, al soluțiilor cari nu desleagă, al progreselor cari nu înnoesc; pașoptistul de totdeauna: insul sterp pentrucă nu crede în substanța lucrurilor. Și istoricul, — adică insul sterp tocmai pentrucă respectă prea mult substanța lucrurilor; omul care se minunează, omul care se sperie, omul care n'are nimic de adăogat, dat fiind că realitatea a avut prea multe de spus.

Așa ne-a găsit veacul al XX-lea, veacul tuturor revoluțiilor: cu avocați (sau inși cu mentalitate de avocați), pentru cari o revoluție înseamnă o simplă schimbare a textelor de legi; și cu istorici (sau inși cu mentalitate de istorici) pentru cari o răsturnare de lucruri era o afacere a lucrurilor însăși iar nu a bieților oameni puși să le guverneze.

Despre prima atitudine, — pașoptistă, imitatoare și sterilă prin formalismul ei, s'a vorbit poate mai mult decât trebue. Despre cealaltă, atitudinea istoristă, sterilă prin respectul opus, față de materia românească, nu s'a vorbit aproape de loc. Ea e totuși încă mai vinovată decât cea dintâi. Căci e mai neaoșe, mai autentică; și e mai cinstită.

Ea, această amăgitoare, în înțelepciunea ei, atitudine istoristă ne îndeamnă pe toți să „fim cuminți"; să „stăm liniștiți"; să „așteptăm"; să credem în „timpuri rele și timpuri bune"; și mai ales să nu ne facem iluzia că putem noi, dela noi, aduce timpuri bune. Nu, noi suntem niște paznici, niște caraule ale propriului nostru destin. Istoria românească s'a făcut singură; te și sperii, te minunezi foarte, când vezi cum s'a făcut. Iar dacă te-a pus soarta în slujba acestui neam, păstrat peste veacuri și închegat într'o unitate ca prin minune, nu te îngâmfa și nu te apuca să schimbi ce crezi tu că e de schimbat; căci țara ta e rod minunat, e întâmplare prea fericită; e — vorba francezului despre Anglia — „une réusite du bon Dieu". Nu umbla prea nepăsător cu asemenea obiecte gingașe căci s'ar putea să-ți scape din mâini și să se spargă, nefericitule, să se spargă!

Și atunci te sperii de-a-binelea. Ce să mai spui, ce să mai faci dela tine? Cel mai mic gest poate să fie o catastrofă. Pune-ți lacăt la gură și cătușe la mâini. Nu vezi ce miracol că există români pe lume? Nu vezi ce miracol că există România mare? Închipuiți-vă, Domnilor: o țară mititică, un neam de orfani, aruncat aci între atâtea imperii și năvăliri și interese! Ce poți să faci? Ce poți decât să te faci mititel, să te ascunzi bine de tot, așa ca nimeni să nu te vadă, și să lași istoria, atât de darnică cu tine, să se facă singură, de tot singură.

— Așa dar să fii vierme, nu? Să fii viermele istoriei. Dar uiți, prietene îmbolnăvit de istorie, îmbolnăvit de cumințenie, de cumsecădenie și de toate virtuțile negative de care ți-a plăcut să ai parte, uiți că vierme nu ești decât în fața lui Dumnezeu. Ești vierme în fața celui prin raport la care ești făptură. In fața altui neam cum ai să fii vierme? Ești neam și tu, adică afirmație de viață în fața altei afirmații de viață; conștiință de sine în fața altei conștiințe de sine; voință față de voință. Aceasta ești. Iar când la sfârșitul veacului — după cum ți s'a spus de atâtea ori — neamul tău va număra 50 sau 60 de milioane de inși, cari nu se vor mai simți viermi, cum te vor judeca, ființă nerodnică și temătoare ce ești?

Uită istoria, de nu poți fi viu prin ea. Uită și crede.

ȘTEFAN DIMITRESCU — „Spre mare"

Semnificația împlinirii făgăduințelor

de Mircea Mateescu

Atât de proaspete ne sunt amintirile.

Văzând cine sunt membrii noului guvern, am resimțit, sunt sigur, o firească bucurie, apoi am încercat să stabiiesc o legătură de cauzalitate între lupta noastră de ieri și consacrarea de astăzi a naționalismului.

Am ajuns mai vârstnici decât acum câțiva ani, anii din urmă au lăsat, poate, leziuni mai profunde decât oricare alții, ori spiritul ne-a devenit mai prudent, din pricina încercărilor la care a fost supus, în volbura întâmplărilor felurite: mi-am dat seama însă, în orice caz, că prezența la conducerea țării a unui guvern naționalist, a răscolit un sentiment particular, foarte anevoie de tălmăcit.

Sunt, în echipa de conducere, figuri cari actualizează atât de spontan epoca romantică a luptelor naționaliste; sunt, în echipa de conducere, figuri cari trezesc atât de prompt ecoul clipelor de odinioară; sunt, în echipa de conducere, unele chipuri uitate, atât de evocatoare, atât de conforme cu sensul aspirațiunilor majore ale neamului, încât fiorul și sfiala pe care le-am resimțit, cred că își află originile într'o satisfacțiune încă insuficient clarificată.

Așa sunt timpurile, așa au fost timpurile, că nu mai poți crede, instantaneu, în bucurii.

Așa sunt timpurile, așa au fost timpurile, că ai nevoie să te deprinzi cu gândul că totul e spre bine, că binele de astăzi are rădăcini, deci este solid întemeiat, deci nu vine nemotivat, deci urmează să participăm aevea, la bine, așa cum, aevea, am participat la rău. Sufletul unei colectivități, este ca marea: se încălzește mai greu, dar căldura acumulată durează mai mult; sufletul individual, întocmai ca pusta secetoasă, repede se înfierbântă, repede se răcește.

Deaceea, în fața evenimentelor care solicită direct viața neamului, reacționezi prudent dar profund. Simți că nu este vorba de tine. Simți să nu este vorba de existența unuia singur. Simți că avalanșa socialo-etnică, dacă apucă să se orienteze precipitat

(Urmare în pag. 3-a)

Giovanni Papini și arta modernă

de ȘTEFAN CUCIUREANU

In verdictul faimos, deși recent, Nuova Antologia, 1627, 1 Ianuarie, bătăiosul Papini e și de astă dată fără cruțare. Ca dealtfel totdeauna când sarcasmul său imens cade greu asupra stărilor ce-i desleagă fulgerele tunânde ale mâniei. Stau și mă întreb de ce Papini a irupt din nou și cu atâta dispreț asupra artei moderne în toate înfățișările ei, fără milă și reticențe, fără ocolire.

Dar să vedem. Iată începerea. „Toți observă, ca și mine, mereu crescânda disjuncțiune între ultimele mode ale artei și sentimentele cele mai vii și mai profunde ale omului. Toți sunt martori, și adesea intoleranți martori, ai acestei prevalări a creerului, ba a curate născociri cerebrale asupra inspirației și asupra pasiunii, și până chiar a mecanicului și fizicului asupra mișcărilor naturale ale sufletului viu.

Arta, deci, ne mai reușind a fi supraumană, a devenit inumană, disumană. S'a înstrăinat de omul adevărat și întreg, de instinctele, de idealurile, de dorințele, de amorurile acelei creaturi făcute din sânge și din spirit care este omul".

Pentru a te convinge, intră într'o expoziție. Pretutindeni „păpuși vrăjite și manechini vopsiți", „lucruri și forme răsmoarte". Sau vizitează un edificiu „așa zis rațional", și te simți prizonierul „suprafețelor geometrice reci, goale, ostile, neprimitoare, fără speranță de intimitate și reculegere". Ascultă un concert de muzică „ultimul stil". In loc să te simți consolat și mișcat, ești „atacat de ploița de acorduri discorde și de gălăgie acră și supărătoare sau cel mult de plictiseala unui inconclusiv joc sonor". Iată și poezia, divina poezie pe care Papini a înțeles-o atât. Ce spectacol îi oferă această artă întins practicată în vremile ultime? Tot așa de grotesc. „Citiți o poezie și nu vă veți simți înundați de o căldură nouă, ci intrați într'un joc de noroc (biribissaio) *de senzații discontinue, de aluzii rău interpretabile, de insidii și cutezanțe verbale care vă oferă, cel mult, o ușoară satisfacție muzicală. Peste tot sens de răceală, de solitudine, de indiferență și distanță". Și, aplicând spusa lui Tocqueville că „marele dușman al omului, în orice sens, este finul", iată, arta de astăzi este „artă ghiață, artă arctică, va să zică dușmănoasă omului sau, numai, străină exigențelor vitale ale lui". In povestirile tinerilor găsești „aer abstract și indiferent", „grotesc, monstruos, inverosimil, caricatural". „In teatru, pe bună dreptate, au devenit plictisitoare proastele și muncitele comedii burgheze, indezirabilă moștenire a sec. al XIX francez, iar încercările noui consistă în a reduce comedia la o șăguitoare discuție de probleme sociale și sexuale, ca în Shaw, și în transformarea dramei într'o cazuistică de probleme psichologice, filosofice, intelectualistice și relativistice, cum prea adesea i se întâmplă lui Pirandello".*

Și Giovanni Papini adâncește mereu planul. Insistă cu aprecieri care de care mai plastice și mai admirabile. E stilul său, faimosul său stil, care numai singur și ar ajunge la doborîtul idolilor ce nu-i poate suferi în viața sa de artist. Stilul acesta aprig, parcă din ciocane ce ropotesc aprig în fierul spiritului inmaleabil, galop de cursari peste întinderea gândului, scalpel cu nădejde în făuritul statuii, viteză, cânt, putere, magie satanică.

Drept care, pictorii compun astăzi „cocuțe, păpuși de mortar, figuri de gips colorat", „plastice bune pentru un muzeu froebelian și școală de desemn". Dela natură s'a ajuns la natura moartă „deja o abdicare". De aici la „instrumente artificiale".

(Urmare din pag. 3-a)

F. ȘIRATO — Studiu

Despre aleșii conducerii populare

de VICTOR POPESCU

Dacă citam într'un articol, din numărul trecut al revistei, fraza următoare, a d-lui Maurice Muret: **Elita societății dacă dorește să trăiască, ea trebue să servească,** o făceam pentru a sprijini o concepție de organizare socială diferită democrației prăbușite, dar în același timp cu toată prudența, pentrucă problema „aleșilor" sortiți să distingă societățile ce i-a creat, este poate una dintre cele mai dificile și mai aspre ce ni se pune.

Căci, o alegere la întâmplare, ne va readuce la același rezultat deprimant, care ni se prezintă astăzi.

Idealul democrației a fost cules din ideala organizație a Greciei vechi, unde poporul se guverna singur, unde fiecare cetățean era și om politic și unde, mai cu seamă, orice dictatură era sortită în foarte scurt timp, prăbușirii. Până într'acolo mergea ura împotriva conducerii exercitată de unul singur încât strălucitorul Pericle, ca să citâm un exemplu din cele mai remarcabile, a scăpat de desconsiderare și poate chiar de o condamnare, murind cu puțin înainte ca să ia formă concretă, curentul ridicat împotriva lui. Și acestea, dupe ce bineînțeles înfrumusețase Athena și o ridicase la o glorie ce nu a mai atins nobila cetate, niciodată de atunci.

Dar pretențiile amintite, de a se guverna singuri, aveau o logică, o îndreptățire, și, în primul rând, o posibilitate de realizare.

Democrația elenă, era auto-conducerea unui popor de zece, douăzeci, treizeci de mii de oameni, perfect unitari, trăind aproape ca într'o castă, unde funcțiunile se exercitau de fiecare pe rând, și unde, spre pildă, un tragedian ca Sophocle, după ce copil, dansase péanul victoriei dela Salamina, în culmea gloriei, era numit strateg, spre a conduce oștiri pe câmpul de luptă, îmbinând astfel calitățile de poet, militar și atlet într'un personagiu închegat și echilibrat. Nu existau granițe de preocupări, iar fiecare individ și prin formație intelectuală, și prin datoriile ce-i incumbau, era și trebuia să fie în stare de a fi om politic.

Acest regim însă aplicat comunităților de milioane și milioane de oameni nu putea să dăinuiască în forma lui curată, și, în mod necesar s'a transformat, supunându-se la diferite retușeri care a adus în cadrul preocupărilor omenești, problema „aleșilor" națiunii, problemă care, într'un fel, a fost rezolvată de democrație. Astfel încât și ea este un sistem de guvernământ bazat pe anumite elemente, ce se deosebesc de marea majoritate a populației, care iau hotărîrile în numele ei, și care atâta vreme cât se bucură de sprijin, au, cel puțin, aparența că acționează conform dorinței masselor.

Iată de ce spuneam că trebue să fim prudenți în deslegarea problemei aleșilor. Fiindcă, ori într'un regim democratic, ori într'unul construit pe o sănătoasă înțelegere a acestei chestiuni, aparența este identică.

Ceeace diferențiază aceste două concepții, este calitatea celor meniți să conducă. **„O elită adunată la întâmplare, o elită formată din elemente nepregătite, adunate fără noimă, nu este decât o falșă elită. Pare-se — și insist — că democrația modernă n'are conștiință de acest pericol"**, spune tot d. Muret, în cartea citată.

Sufragiul universal a ridicat la suprafață o elită a voturilor, nu o elită a valorilor. Pe cât este de nobilă preocuparea de a sprijini și ajuta o urcare a standardului de viață celor inculți, pe atât este de ridicol să credem în posibilitatea lor de a crea soluții satisfăcătoare pentru această ridicare. Ori, iată ceeace democrația a neglijat. A considerat pe aleșii națiunii drept cei îndreptățiți să aibă acest rol, uitând normele de alegere care făceau din ei niște reprezentanți, niște mandatari, dar nu niște elite.

S'a mers atât de departe, încât niște oameni cari au ocupat funcții importante într'o mare democrație puteau să afirme: **„dacă patria, n'ar fi decît un colț de pământ, unde ne-am născut, sau doar amintiri, ori obiceiuri, „patriotismul ar fi un instinct barbar, un fel de fe„tișism"**, dimpotrivă, patria este: **„credința într'o mare idee pe care Franța a re„prezentat-o în lume"** (Léon Blum), și despre ideile ce punea d. Blum în sarcina Franței avem mărturia chiar a unuia din concetățenii săi,

(Urmare în pag. 3-a)

CRONICA LITERARĂ

V. VOICULESCU: Intrezăriri, poeme

Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II“

Nu va fi fără folos o analiză după trepte, a culegerii ultime de poeme a d-lui Voiculescu, remarcabile prin claritatea gândirei. Treapta dela care porneşte d. Voiculescu, spre a ajunge, evident, la cunoşterea poetică, este dualitatea morală „suflet" şi „carne". Din experienţa carnală şi din înfrângerile inevitabile ale năzuinţei mari de creaţie, isvoreşte durerea.

Patru concepte revin, am spune, ca într'un tratat de morală a autoflagelării, în volumul „Intrezăriri". Ele sunt: „carne", suflet", „nemurire", „durere". Sufletul luptă împotriva experienţei carnale, spre a câştiga cealaltă experienţă a nemuririi, şi rezultatul dezolantei sale agonii este „durerea". Cele două puteri ale fiinţei, „sufletul" şi „carnea" se întâlnesc la un hotar pecetluit cu un semn al cărui sens nu răsare în conştiinţa lucidă:

Simt megieş cu carnea un ţărm [de suflet unde,
Stă neîngăduită o taină... Mi-e [streină?

pag. 93)

Necunoscuta limbă care face să se înţeleagă „sufletul" cu „trupul", fără ştiinţa conştiinţei dominante, s'ar lăsa cunoscută numai printr'o victorie, în lupta ce o dă analiza pentru cucerirea ei. Acest soi de luptă nu se mai sfârşeşte însă:

Mereu necunoscută stă marea [exilată
Destăinuită 'n vise cu răni şi cu [războaie.

(pag. 94)

Şi cum despre o luptă care nu se mai sfârşeşte se poate spune că este o înfrângere sigură, poetul vorbeşte în mai multe feluri de înfrângerea sa. Înfrângerea o anunţă uneori sleirea experienţei carnale:

Tăunii voluptăţii şi viespile [plăcerii
Cu ace obosite mur'ră 'n murgul [verii

(pag. 95)

Veştejirea experienţei carnale nu implică totuşi triumful celeilalte experienţe, a spiritului. „Sămânţa fericirii" nu înfloreşte acum în spirit, ci pare a se îngropa odată cu îmbătrânirea trupului:

Ursită să aştepte, se'ngroapă. — [strop de rouă,
Ursita fericirii, în altă carne nouă

(pag. 96)

Datorită acestei „ursite de a aştepta", poetul se vede nevoit să rămână tot în „iubire", fără a străbate până la „nemurire":

Nu izbutesc odată să te străpung [iubire,
De dincolo de tine să nu mă mai [întorc

(pag. 106)

Astfel ajunge să se întrebe, cu ton totdeauna grav, asupra cauzei ciudatei oprelişti de a cuceri vecinicia:

Au cine stă 'mpotriva eternităţii [mele?
S'abate universul din calea lui [cea dreaptă.
Când miezul meu statornic putea- [voi să-l ating?

Firește, întrebarea nu află răspuns şi pentru agitaţia plină de zădărnicie a sufletului, altă cale de odihnă nu se găseşte decât coborîrea în somnul trupesc:

Fugarul suflet se 'ntoarce acasă
Carne, primeşte-ţi lunatecul [domn
Fii slugă vicleană, suavă mireasă
Si varsă-te, rece urcior de [răcoare..
...Ca'n dulcea ta raclă să uite [ce-l doare

(pag. 136)

Uitarea implorată nu se realizează totuşi, pentrucă, produs al unei agonii crâncene, durerea stăruie şi devine ea însăşi o experienţă plină, nelămurită, pecete a unui destin tragic. Prin experienţa durerii nu se explică nimic, observă poetul, pentrucă oracolele ei nu fac decât să turbure mai mult:

Durerea pe gânduri ia trupul [Sibilei
Şi scurmă în tine oracole noi.
In creier, în suflet, în inimă cată,
Ascunsa spărtură pe unde [pătrund
Zănateci aburi, veninul ce'mbată
Şi nările'şi umflă cu taine din [fund.

(pag. 99)

Oracolul care nu se lasă deslegat ucide în chip logic credinţa în „oracole", şi astfel durerea de a fi în sânul enigmei, fără speranţa deslegării, devine o cumplită „tristeţe":

Tot mai strâns m'a'ncolăcit un [vrej de
Tristeţe sugrumătoare,
Până 'n miezul tău mă doare
Măduvă a sufletului, nădejde

(pag. 125)

Nu mai rămâne decât curajul dezolant de a mărturisi lipsa oricărui instrument de depăşire spirituală:

Semeţul oracol de mult s'a 'nchis
Lulue lung o cucuvaie:
„Nodul vieţii nu-l taie
Sabie de vis".

(pag. 125)

Ne găsim la o răspântie a lirismului d-lui Voiculescu de unde se pot urmări două căi de investigaţie poetică. Poetul încearcă să afle poezia în frumuseţea carnală a femeii şi deopotrivă în durerea de a fi înlănţuit atât de obscur în experienţa erotică. Plastic considerată, frumuseţea femeii pare la fel de turburătoare ca şi „mierea" pe care o adună „tăunii voluptăţii şi viespile plăcerii". Contemplarea statuii unei fecioare nu însemnează cunoaştere:

Ţie mă 'nchin trup senin,
Albă răspântie-adâncă
Intre cerul senin
Şi lutul ce ne mănâncă.

(pag. 64)

Poetul pomeneşte de cele „două lumi" a „sufletului" şi a „trupului", „topite în limpezimea unei minuni". Locul lor de întâlnire, pecetluește iarăş o dualitate agonică, slava şi păcatul:

Rămâi aicea viaţa întreagă,
Unde se taie păcat cu slavă,
Şi căi potrivnice încheagă
Un dulce popas de carne suavă.

(pag. 62)

In acest „dulce popas", pare a se manifesta totuşi o certitudine. O odihnă nu e posibilă decât aici ca a sufletului care cade în somn. Un sens mai adânc al acestui popas îl dă faptul că însăşi despărţirea pământească este o suferinţă:

Ce greu să treci din carne iar în [eternitate

(pag. 81)

De unde vine greutatea de a trece din „carne" în „eternitate"? Desigur de acolo că despre această eternitate nu se ştie altceva decât ceeace se întrezăreşte, vag, dincolo, atunci când puterile pământeşti slăbesc. Accentul tragic se aşează pe gândul că deabea bătrâneţea pare a întrezări ceeace fiinţa căutase ca o împlinire a puterilor de viaţă:

M'apropii de sfârşit ca de o pri- [măvară.
De dincolo de anii încheiaţi za- [plazuri
Din zâmbetul grădinilor eterne
Mijeşte-abia prin neagra mea [fereastră
Ca presimţirea unei mari arome.

(pag. 77)

Din starea de întrezărire, poetul nu iese totuşi spre a ajunge la o mai bogată recoltă care să sature „fiara":

Jos fiara sufletului. Te-a simţit [şi iată,
Cum înaintea tuturor, flămândă..
...Adulmecă - aurorile miresmei [Tale.

(pag. 77)

Ne vom întoarce la singura cale de a potoli foamea „fiarei" flămânde":

Nu este mântuire decât prin fru- [museţe

(pag 82)

Or, am văzut că frumuseţea poate fi aceia a femeii, dual, enigmatică. In ea îşi au deopotrivă culbul, păcatul şi slava. Când slava se uneşte cu păcatul, se produce un „dulce popas". Ideia aceasta de „slăvire" a materiei o exprimă clar d. Voiculescu în frumoasa poemă „Arhitectul" Prin măsurătoare, arhitectul ajunge la o împăcare a spiritului cu materia:

Cât cotropesc azur, pe-atât mai [tare
Cu piatra şi pământul mă'nţeleg
In golul pur pun limite şi încheg
Volumul sacru, sâmbur de altare,
Şi bizui soclul veacului întreg
Pe-un joc de nesfârşite şi hotare.

(pag. 17)

Desvoltând interesanta ideie a măsurii ca factor generator în creaţie, d. Voiculescu destăinue dificultatea însăşi a creaţiei, care constă în modul împărătesc de a măsura al „sufletului".

In manifestarea sa tiranică prin „dor", sufletul vrea „totul", vrea „împărăteşte":

In turnul pieptului alb stă la [pândă,
Nesăţioasa poftă flămândă
Lângă sufletul pus să râvnească.
După măsură împărătească.

(pag. 22)

Din aceeaş sete de plenitudine, a cărei neînduplecare se asociază din nou cu ideia de tiranie, poetul vede „duhul" ca pe un instrument „ascuţit", ce sfâşie fiinţa:

Sânt soi ne'mpământenit.
Atârn de-o altă 'mpărăţie
Las aripă, las vijelie,
Şi din cerească panoplie
Aleg doar duhul ascuţit.

(pag. 26)

Ascuţişul „duhului" sugerează lesne, dubla sa înzestrare, de a dărâma şi de a zidi:

Ţin cumpăna cu jar în mine
Mă 'nclin pe talgerile pline
Când aprig ctitor de ruine
Când ziditor de frumuseţi.

(pag. 27)

Fiara se hrăneşte deopotrivă cu „ruini" şi cu „zidiri". Zidirea care hrăneşte o caută într'o înţelegere cu pământul şi pietrele, asemeni cu a arhitectului:

De unde-atâta românesc nesaţiu,
Dor dârz de veşnicie 'noi, sfioşii?
Călcăm pe-a vremii oase mari, [strămoşii
Transfiguraţi sânt timp adânc şi [spaţiu

(pag. 23)

Mai grea este căutarea veşniciei acolo unde ea se află cu adevărat:

...Ah, soarta mea bolnavă,
De ce nu-i nemurirea o hrană [în câmpie?
Pe ea de veci o caut, în orice ['mbucătură.

(pag. 29)

Supus pământului, chiar de ar avea în el veşnicia ascunsă, ea rămâne nebănuită şi streină:

Departe'n roadele gândirii noastre
Pur, Dumnezeul altor lumi se [coace

(pag. 39)

Care este concluzia? La ce „frumuseţe" sigură am ajuns, din care poetul construeşte „poezia"? Răspunsul nu făgăduieşte nici un optimism. Ceeace se înalţă, asemeni zidirei arhitectului, nu este decât dorul de nemurire, gândit de poet mai de grabă ca un „ctitor de ruine":

Se'nalţă în mine vechiul inamic,
Ereditarul dor de nemurire.

(pag. 45)

Frumuseţea pe care o găseşte spre a hrăni „fiara" este:

Vasta frumuseţe a zădărniciei

(pag. 51)

Sau mărturisirea mai limpede:

Şi sufletul flămând de nemurire
Cu rădăcini amare îmi hrănesc

(pag. 56)

Rămâne totuşi un chip de a se înălţa. Poetul crede în durere singura altitudine. Durerea trece peste fiinţa dual:

Plutesc în noi dureri neatârnate
De niciun dor, de nicio altă rană.

(pag. 5)

Gândirea poetică din „Intrezăriri", se încheie cu aceeaş idee cu care se deschide. Această ideie este că substanţa poeziei o constitue durerea. Celelalte substanţe sunt doar „întrezăriri".

CONSTANTIN FANTANERU

Cronici germane

O ANTOLOGIE

de ŞTEFAN BACIU

De multe ori ne-a fost dat să vorbim în aceste cronici despre „noua spiritualitate germană", precum şi despre aspectul literaturii germane de azi. Afirmaţiile le-am ilustrat prin câtiva reprezentanţi de frunte ai acestei culturi, aşa că lectorul atent al însemnărilor noastre şi-a putut făuri — în linii cât de mari — o hartă, spirituală, a acestor frământări. Dar pentru fixarea în timp a unui fenomen atât de acut şi de interesant, este nevoie *de-o altă reprezentare*, de-o ilustrare venind dinlăuntru-înafară, dacă este îngăduit să ne exprimăm aşa.

Iată că avem fericitul prilej să scriem puţine cuvinte despre o carte care strânge în paginile ei, chintesenţa sufletului german de azi şi de întotdeauna, pornind dela Edda, ajungând la Rainer Maria Rilke şi la Baldur von Schirach. De bună seamă că o încercare de acest fel, este pe cât de interesantă, pe-atâta de îndrăsneaţă şi de grea. Noi ne vom abţine în aceste rânduri de-a face afirmaţii de ordin critic, mulţumindu-ne să înfăţişăm în chip obiectiv această masivă lucrare.

E vorba de cartea întitulată : „Kämpfen und Glauben" („Luptă şi crez"), editată Johannes Eilemann şi apărută în 1935 în editura „B. G. Teubner" din Leipzig şi Berlin. In cele aproape cinci sute de pagini mari ale cărţii, alcătuitorul ei a ales tot ce este mai semnificativ şi mai etern, din marele patrimoniu al culturii germane. Şi ceeace va trebui să recunoaştem, este faptul că paginile acestea au isbutit să-şi păstreze un important fir conducător, în ciuda diversităţii autorilor şi a gândurilor. E drept că autorul antologiei a ştiut să aşeze întreg materialul cules, în jurul câtorva idei directoare, cum ar fi : „Dumnezeu şi Christos", „Popor", „Suflet german", „Muncă", aşa că unitatea ideologică a antologiei este un punct câştigat, din capul locului. Prezentându-ne antologia, Johannes Eilemann, pune în prefaţa sa, următoarele cuvinte îndeajuns de semnificative : *„Această culegere care este în acelaş timp un volum comemorativ al artiştilor cuvântului german, este concepută pentru ceasuri de luptă şi sărbătoare. In proza şi poesia selecţionată, oameni germani din toate straturile şi secolele, ascultă isvorul prezenţei lor. Ei păşesc curajoşi, ei muncesc, suferă şi se bucură, din inimă şi creer, de multe ori cu ultimul strop de sânge, pentru păstrarea sufletului lor şi pentru menţinerea neamului lor"*.

Iată, în foarte puţine cuvinte, rostul şi sensul acestei culegeri; arareori am întâlnit o antologie atât de unitară şi atât de consecventă cu rostul ei. Spunem aceasta, gândindu-ne la antologiile care nu spun nimic, la acele cărţi, în ale căror pagini au fost îngrămădiţi autori, fără nici o legătură, fără o notă comună de ideologie sau de năzuinţă. Şi poatecă, în ultimă analiză, rostul unei culegeri antologice este tocmai acesta pe care-l subliniem noi.

Parcurgând culegerea de faţă, am fost puternic impresionaţi de legătura organică, precum şi de structura sufletească, de-atâtea ori înrudită, prin care se leagă scriitorii şi gânditorii selecţionaţi. Incontestabil că e destul de îndrăsneaţă afirmaţia că Luther şi George au linii comune în gândirea lor, sau că Bismark se poate compara cu Iosef Goebbels. Şi — dacă am purcede la o analiză mai atentă, lucrurile acestea nu vor mai părea atâta de imposibile, ci va ieşi în relief *aceeaşi lumină*, trecută din veac în veac, dela om la om. Ne vom îngădui să înşirăm aici numai o parte din cei antologaţi, pentru a ilustra cele afirmate mai sus ; o alăturare care la prima vedere s'ar părea paradoxală, devine necesară şi cu totul raţională, în clipa în care este supusă unei documentate cercetări. Numai aşa,vom putea accepta între aceleaşi coperţi pe : *Martin Luther, Meister Eckehardt, Albert Sweitzer, Ina Seidel, Goethe, Adolf Hitler, Will Vesper, Wilhelm Raabe, Moeller van den Bruck, Walter Flex, Iosef Goebbels, Paul Ernst, Ricarda Huch, H. F. Blunck, Rainer Maria Rilke, Leo Sternberg, Arno Pardun* — precum şi a altora, pe care numai „lupta şi credinţa" i-a putut uni şi alătura. Ar fi riscant, dacă ne-am lua răgazul să spunem că *întotdeauna* aceşti oameni ar putea cuvânta în acelaş spirit, în acelaş tact, şi poatecă aceasta nici n'ar fi un lucru prea folositor, pentrucă într'o cultură contează în primul rând diversitatea, diversitate care trebue să aibă însă un numitor comun.

Ori, tocmai lucrul acesta îl aflăm în culegerea lui Eilemann şi prezenţa lui, ne-a sugerat înfăţişarea antologiei. Rândurile noastre vor să mai scoată în evidenţă o latură destul de interesantă şi de importantă a problemei pe care am ridicat-o până aici. In epoca noastră, totalitară prin excelenţă, literatura reprezentativă a unei naţiuni, trebue concentrată în câteva linii importante, un suflu comun trebue să străbată condeele care se sbat în mâinile scriitorilor din acelaşi neam. *Libertatea în artă*, ar trebui să presupună şi *un ideal comun*, un suflet identic. Antologia despre care am scris, mărturiseşte din plin pentru tot ceeace am spus. Deaceea sugerăm Ministerului Propagandei Naţionale, aflat azi sub o atât de pricepută conducere, alcătuirea unei cărţi similare, în care să pulseze sufletul naţiei, începând cu Cantemir şi Miron Costin şi ajungând la Rebreanu şi Blaga. Ar fi nu numai o „noutate literară", ci şi un document viu şi mare, al unităţii indestructibile a poporului nostru. Sufletul ţării ar clocoti în pagini de carte.

Trecând peste inevitabilele lacune ale oricărei înfăptuiri omeneşti, ne vom opri totuşi cu un îndreptăţit cuvânt de laudă, alături de această masivă carte a celui de-al treilea Reich. Realizarea şi prezenţa ei între oameni, este mult mai semnificativă decât s'ar părea la început, pentrucă înainte de-a fi o carte, ea este un simbol. Iată un motiv în plus, pentru care repetăm sugestia pe care am făcut-o în rândurile de mai sus.

„...Concepută pentru ore de luptă şi sărbătoare", antologia aceasta este un document viu al tuturor vremilor, dar mai ales al acelor de azi, iar oamenii cuprinşi în paginile ei, nu mai sânt simple şi izolate verigi, ci alcătuesc un lanţ puternic de oţel.

Aici, e simbolul.

Corespondenţa noastră

AETERNITATIS

Cu mâinile pline de sânge
Mi-am ridicat templu de stâncă.
Obosit-a sufletul şi plânge.

Prietenii mei licurici şi încă
Trei greeri ce-mi
Ţinură de urît mă părăsiră...

De ce gemi
Fecioară 'nchisă 'n zid ?
Acum ţi-ai împlinit destinul.
. . . . . .
Cu 'n pumn de tămâie
Mi-am curăţit templul
De duhuri rele.

Andrei Al. Roman

MOTIV

Clopotul siniliu al cerului visător şi-a aprins
Candeli — irizări de argint.
Şi când noaptea, ca un neogoit ins,
Işi cădelniţează pustiul din trupu-i,
Respirând, din adânc, tămâia tăcerilor,
Sunt singur şi simt
Că mi-e sufletul şui colţ de stâncă,
Ros de ape,
De vânturi, de ploi, — cătilin — cătilin, —
Pe care doar ale serii pleoape
Cu unde de linişte — adâncă
De pot să-l mai mângâie lin..

Gheorghe Meghea

CÂNTEC

Nimeni nu ştie
ce nume drag îmi flutură pe buze !
El numai mie
'mi 'ntinde 'n spaţii câmp de andaluze.
Nimeni nu ştie
că eu veghez somnul iubitului
în veşnicie,
pe marginile infinitului.

Şi n'o să ştie
nimeni, că împărăţiile iubitului
s'au prins în mine,
în aurora răsăritului !..

Maria Constantinescu-Piteşti

SPOVEDANII

Inchisu-mi-am şi inima şi gândul,
Purtat de zodii care-au fost atunci,
Voind să pot să sfarăm tot pământul.
. . . . . .
Am închinat putere, gând şi vrere,
M'am aplecat pe rana care doare,
Crezut-am în eterna înviere
Şi am văzut şi omul care moare.

Aşa cum steaua veşnic străluceşte,
Aşa cum soarele ne încălzeşte,
Aşa a fost şi marea de viaţă
Sbucnită din străfund la suprafaţă.

Am coborît din soare şi tărie
In carcere de mlaştine cu fiare,
Ca să nu moară gându 'n veşnicie
Şi ca să simt durerea cât de mare.

Fărâmi de soare picură sub zodii
Şi licăriri de stele de demult,
Diamantină pulbere cu rodii
Şi o cântare nouă ce-o ascult.

Gherasim Const.

EROUL

Mă vreau stăpân pe suflet şi ogor —
cu fruntea 'n cer înalt şi sfânt,
cu viaţa 'n românesc pământ,
şi-un soare vreau să-mi fac din orice dor.

Mă vreau un foc să ard blestemul greu
şi vraja veche 'n zări s'o risipesc,
un drum de raze 'n neguri să-mi găsesc
pentru credinţa 'n Neam şi 'n Dumnezeu.

Mă vreau lumină aprinsă 'n veşnicie
să străjuesc altar şi vis străbun ;
din jertfe vreau trăirea să-mi adun
ca învierii s'o aprind făclie.

George Ionaşcu

*) Din volumul manuscris „Cântece de piatră".

M'AU OBOSIT COMORI

M'au obosit comori şi nu le caut,
nici pentru ceruri sufletul nu-l vând ;
apusul nu-mi aduce nici un gând
şi fruntea de pădure nici un flaut.

M'au obosit, în viaţă, frumuseţi,
argintul stelelor şi luna moartă ;
nu merg şi nu mai bat la nici o poartă
cu traista mea de-azur şi de tristeţi.

Nu mai deschid ferestre, nici caiete,
nici gândurilor fruntea de prădat ;
iubite şi prieteni am uitat
şi serile frumoase şi încete.

Destinul nu-mi mai pare-ascuns în zare
şi nu mă tem de pândele din vânt
nici strigătele nopţii de pământ
nu-mi mişcă sufletul din nemişcare.

La frontiera visului ajuns,
m'au obosit scaieţii şi drumeagul ;
apusu 'nbrăţişează ani şi pragul
şi mă găseşte trist şi 'n toate-ascuns.

Ghedeon Coca

REVEDERE

M'am dus să mai revăd odată
Căsuţa 'n care m'am născut —
şi 'n toate — abia de-am cunoscut
copilăria-mi de-altădată...

Priveau cu ochi străini la mine
relicve sfinte din trecut,
şi parcă se 'ntrebau, tăcut :
„pe unde-a fost, de unde vine ?"

Şi mama-o clipă a tăcut ;
doar cutele pe frunte
duraseră parcă o punte
între prezent şi 'ntre trecut...

Victor Hortopan

PSALMUL OSTAŞULUI

Nu pentru mine plâng, Stăpâne,
Ci pentru Ţara mea cu roade,
Cu lanuri netede de grâne,
Cu ape pline de năvoade...
Să nu se 'ntindă iarăşi ghiară
De prădători, să le răpească ;
Şi nici flămânde, ca o hiară,
Străine oşti să năvălească.

Păstrează-mă în biruinţă,
Ca fulgerul în nori de ploae,
Cu braţ armat şi cu credinţă
Să 'nfrâng vrăjmaşele puhoae
De oameni mulţi cu meşteşuguri
Viclene 'n crâncene războae. —
S'ajungă munca-ne din pluguri
Cu spice mari din clae 'n clae.

De veacuri rob îţi sunt, Părinte,
Pe glia unde m'ai născut
Cu ochii vii şi trează minte,
Sporind al Daciei avut. —
Ajută-mă, din Nistru 'n Tisa,
Să nu mai ud cu sânge clisa
Din Dunăre în Neagra mare,
Să nu mai ud cu sânge clisa
Pe strămoşeştile hotare...

G. Znagoveanu

CHEMARE!

Petale de maci, pete de-amurg,
palid pictate
pe-orizontul fumuriu
al mării.
Din sufletul
tremurător al undelor,
a tresărit

un cântec călător,
plutind spre depărtări
pe valul trecător.
E cântecul de-amurg
al depărtărilor
pustii,

ce 'n crestele de
spumă violetă (a valurilor),
îşi tremură
povestea-i vagabondă.

P. Stănculescu

Semnificația împlinirii făgăduințelor

(Urmare din pag. I-a)

către direcții insuficient sondate, rostogolind un organism insuficient vertebrat, pericolul este mare; este radical.

Hotărît, în fața biruinței ideilor, în câmpul cărora mulți ne-am lăsat anii cei mai tineri, ne stăpânește un sentiment de teamă nejustificată. Prea sunt scumpe aceste idei; prea au fost scump plătite; prea tumultoase energii au descătușat. Așa că mintea vrea neapărat să priceapă dacă biruința de astăzi este produsul evenimentelor internaționale, ori dacă ea vine în continuitatea istorică a naționalismului românesc.

Declarația de debut a guvernului pare să împreune ambele ipoteze. Iată rândurile care interesează: „pe planul extern, guvernul înțelege să facă o politică de integrare sinceră în sistemul creat de axa Berlin-Roma și aceasta nu numai ca o expresiune de realism politic, ci și ca o consecință logică a concepțiilor politice și ideologice ale membrilor săi".

Evident, în unghiul actualității, este cât se poate de adevărat că o asemenea orientare externă se întâlnește, în deplină conivență, cu atitudinea din trecut a unui Nichifor Crainic și Mihail Manoilescu de exemplu.

Prima sarcină a guvernului, însă cea mai dificilă, rămâne totuși aceia de a se comporta astfel încât să pună de acord biruința de astăzi cu sensul și cu greul luptei de ieri.

Trebue neapărat să se refacă anumite legături întrerupte;

trebue neapărat să se însămânțeze impresia că dreapta a biruit, că jertfele trecute au fost eficace, că tot ceeace s'a obținut este consecința atitudinei intransigente a generațiilor tinere, ce s'au succedat dela 1922 încoace;

trebue neapărat să se stabilească un contact cauzal între conduita politică actuală și duhul subpământean al trecutelor dezlănțuiri naționaliste. Acele dezlănțuiri, în care neamul a crezut, pot asigura guvernului de astăzi un minimum de calitate etică, fără de care nimic nu se poate realiza.

Nu trebue să se statornicească ideia că fără evenimentele externe, dreapta românească, cu atât de semețe eforturi eroice, ar fi rămas pentru deapururi îngropată.

Sunt atât de proaspete amintirile... Este atât de organică linia naționalismului românesc, dela Mihai Eminescu și Vasile Conta la A. C. Cuza, dr. Paulescu și Nichifor Crainic, ca să nu mai pomenim numele atâtor altor spirite dispărute!

MIRCEA MATEESCU

Noembrie

Sonata picăturilor de ploae...
monotonie fără de sfârșit...
pe geamuri se prelinge în șiroae
Noembrie
din neguri revenit.

Deasupra crizantemelor fanate
din pomii uzi și goi, picând încet,
ca dintr'un ochi bolnav, lacrimi curate,
al toamnei plâns, destramă un regret.

E o tristețe vagă... ce apasă,
ca o putere oarbă din necunoscut;
ești zgribulit în suflet... și în casă
te-a ghemuit urîtul... singur abătut.

VIRGINIA GHEORGHIU

Despre aleșii conducerii populare

(Urmare din pag. I-a)

Marcel Thiébault: „I-a plăcut „d-lui Blum să atribue ar- „bitrar Franței o anumită „ideologie revoluționară, care „este a lui proprie. De aceea „și numai de acea, el ar fi „gata să recunoască, even- „tual, că Franța îi este pa- „trie"; sau afirmația unui ministru al instrucției publice, dezonorând drapelul sub faldurile căruia muriseră atâția eroi, dar în care el nu vedea decât o cârpă fără importanță.

Ce altceva decât o defectoasă interpretare a sensului aleșilor, putea aduce la posturi importante oameni cari afirmă și susțin idei ca cele două citate mai sus.

Democrația nivelează, deoarece toate personalitățile superioare sunt constrânse să adopte gândul mulțimii. Ori este o diferență între a-i adopta gândul și a i-l interpreta. Iar rostul aleșilor unei societăți nu este să adopte părerile masselor, ci a se inspira din ele pentru organizarea muncii lor. Tocmai din această cerință isvorăște neputința guvernelor populare de a satisface îndatoririle ce le incumbă. Căci, precum spuneam, unificarea făcându-se la nivelul cel mai jos aleșii națiunilor în organizațiile democrației sunt, spre a putea fi în favoarea tuturor, oamenii cei mai inferiori. Nu este o exagerare în această afirmație, ci doar o simplă și foarte tristă constatare logică. Tot așa precum închegarea unui spirit comun se face pe o bază accesibilă tuturor, deci cea mai de jos, fiindcă un individ inteligent poate fi constrâns să-și piardă facultățile, dar unul mediocru nu va putea fi niciodată deșteptat, așa și reprezentanții aleși sunt cei cari pot fi pricepuți, și sunt pe placul tuturor. Dar acest „tuturor", această comunitate, fiind, precum vedem, expresiunea unui nivel minim și quintesența ei, este, în mod rațional, maximul inferiorității.

Așadar, printr'o greșită interpretare a noțiunii aleșilor, massele impun un regim distrugător.

Dacă ar fi să analizăm faptele în amănunțime, ar însemna să facem un studiu asupra democrației, ceeace nu este în vederile noastre. Scopul ce ne-am propus este să desprindem adevăratul sens al noțiunii aleșilor și puținele incursiuni ce facem în domeniul realităților, culegând exemple din frământările unei mari democrații, sunt doar spre a lumina mai bine existența falsei grupări de „aleși", atât de costisitoare.

Vom încheia, dar, aceste incursiuni, citând un scurt pasagiu al lui André Tardieu, care rezumează, urmările guvernământului democratic:

„Aservire totală a execu- „tivului, legislativului și e- „lectoralului față de o oligar- „hie demagogică. Diminua- „rea autorității statului, în „sens invers cu augmentarea „volumului său; permanentă „intrigă împotriva lui, din „partea funcționarilor, care-i „datorează totul, și din par- „tea cetățenilor, care-i cer „totul. Ruina financiară, și „ruina conștiinței civice; tri- „umful unei despotism mul- „tiplu, orb, și haotic!".

Toate aceste deprimante constatări au fost permise tocmai din cauza inferiorității aleșilor cari au compromis cu desăvârșire ideile ce reprezentau.

Rămâne de văzut prin urmare, cum putem face un discernământ între o elită falsă, aleasă urmând procedeurile democrației și o adevărată elită, cea care ne interesează. Sau pentru a nu întrebuința pripit, și pe nedrept, termenii, suntem datori să descifrăm deosebirea dintre „elită" și simplii mandatari, dovediți sub nivelul rolului lor.

Despre aceștia din urmă, pe baza unui raționament logic, am spus că sunt, oamenii cei mai puțin pregătiți să guverneze.

Iar ceilalți, pot fi înglobați într'o așa numită elită creatoare, a valorilor, a cărei sensuri vom căuta să le conturăm, spre a pricepe care este elita adevărată, și dacă ea este aceia ce trebue să servească, spre a distinge rosturile omenirei.

VICTOR POPESCU

Simple note

Tinerii din Statul de mâine

de COSTIN I. MURGESCU

De vreme ce este vorba de o epocă nouă în viața românismului, socotesc că nici viața culturală și literară a statului român nu va putea sta departe de prefacerile care se vestesc. Odată cu întreaga lume veche va trebui deci să se renunțe la o sumă de obiceiuri și metode prea adânc legate de o epocă de debandadă morală pentru a nu părea artificiale în cadrul acestei lumi noui care se ridică.

Intr'un popas pe care schimbările ni-l îngăduie la această cronică, vom căuta să descifrăm câteva din aceste metode care trebuesc neapărat abandonate. Rândurile noastre se adresează în primul rând acelor dispuși să continue și sub noua eră, practicarea veselei și ciudatei lor concepțiuni de viață artistică.

Astfel este locul să o spunem deschis: era nouă care va începe — se știe — va fi era tineretului; tineretul din toate părțile țării va fi chemat să-și dea contribuția sa la edificarea unui stat nou. Bănuim entuziasmul cu care mii, zeci de mii de tineri vor răspunde chemărilor. Tocmai de aceea pericolul trebue prevenit din timp, pentrucă este bine să ne convingem toți de acest devăr: în statul și în era tineretului, „tinerețea" nu trebue și nici nu va fi o calitate prin ea însăși. Cunoaștem destul de bine mentalitatea multora spre a fi siguri că vom vedea ridicându-se pleiade întregi de tineri care vor aprecia că este suficient să porți suprema decorație a timpului: tinerețea, pentru a aspira la orice post, la orice glorie.

Toate aceste avânturi vor trebui să fie stăvilite. Tinerețea, rezumată la ea însăși nu este o calitate. Ea determină un anumit fel de a vedea lumea, îngăduie optimismul cel mai năzdrăvan, dar nu este nici decum o carte de vizită cu care se poate prezenta cineva vieții, atâta timp cât „vârsta" nu este asociată la *cantitatea* meritelor. Este vorba adică nu de un Stat al tinerilor ci de un Stat al „elitelor" tinere.

Pe plan literar, aceste imperative s'ar traduce: nu neapărat reviste scrise de tineri, ci reviste scise de oameni îndrituiți să scrie. Dacă ei sunt și tineri în acelaș timp, cu atât mai bine. Dar aceasta interesează în al doilea rând.

Tot din vremurile demccrate, când un anumit spirit comercial pătrunsese în literatură, ne-am învățat să „lansăm" scriitorii. Nu insistăm asupra sensului acestui termen care ar fi trebuit să țină mai mult de revistele de teatru, decât de procesul de serioasă selecțiune care trebue să patroneze orice act literar. Ceeace ne îngăduim a observa este că unele publicațiuni care se vor scrise în „duhul" vremilor noui, și-au însușit aceste procedee. Cred deaceea că ar fi cazul să-și dea seama și dânșii că un autor nu poate fi lansat de „surle și trompete", ci numai de o creație serioasă; să se renunțe la culoarea ccmercială a criticei literare. Se cuvine instaurată la vremuri nouă, decența discuțiunilor critice.

Bine înțeles **decența** nu trebue prin falsă interpretare să ducă la suprema incorectitudine literară: aceia de a nu te ocupa deloc de opera unui coleg de scris. Scriind aceste rânduri nu vrem să solicităm nimănui aplauze pentru cineva; critica decentă implică dimpotrivă nu numai elogiul meritat, ci și critica negativă.

Dacă aminteam de incorectitudini literare o făceam îndemnați de un recent exemplu, pe care l-am verificat. Este vorba de apariția în vitrine a uneia din cărțile **foarte bune** de poezie apărute în acest an: Privighetoare oarbă. Câte din revistele tinerilor entuziaști și inspirați pentru care scriem aici s'au ocupat de această carte? Câți au discutat — chiar încercând să-i releve eventualele scăderi — volumul domnului Gherghinescu Vania?

Dacă aș mai aminti de „Căutătorul de comori" al lui Ștefan Baciu pe care l-a discutat, cu eleganța cu care trebuia discutat un astfel de volum numai critica *consacrată* în tăcerea răutăcioasă a atâtor reviste tinere, când rolul acestor reviste ar fi fost să pcarte ca pe un drapel numele unui poet care cinstește versurile întregei generații tinere; dacă aș mai aminti de ciclurile halucinante și magnifice ale lui Emil Botta, cicluri publicate în această revistă, marcând evenimente literare mai importante decât multe tomuri aplaudate și **lansate**, dar cicluri uitate de tinerii noștri critici-poeți, cred că n'aș mai putea găsi cuvinte îndestul de aspre pentru toți aceia care fac paradă dntr'o iluzorie solidaritate de generație.

Cele trei exemple de mai sus, care sunt trei din exemplele cele mai interesant pe care le puteam găsi în viața poeziei românești de azi, ar trebui să îndemne pe tinerii mânuitori de condeiu către o atitudine de obiectivitate. In ritmul nou de viață românească, în statul totalitar mai mult decât în cel libertar, trebue să se știe că arta nu are culoare, că arta exclude partidismul și că deci prima condiție a criticei este obiectivitatea.

Merit, decență și obiectivitate, sunt trei din condițiunile primordiale ale unei purificări literare necesare. Căutând să pătrundem în „lumea nouă" fără aceste elementare noțiuni de bună cuviință literară — oricât am fi de tineri — nu facem decât să ratăm încă un moment de împlinire românească. E păcat domnilor, tinerilor!

Stigmatul de aur

Lui Anton Balotă

Sub coastă port o verde cicatrice
ca un venin de guștер împietrit,
sub vânturile crâncene cu bice,
prin marile amiezi de plumb topit.

Cu ce cuțit m'ați tatuat voi, stele?
Ce semn de răstigniri pe trup mi-ați scris,
că urma lor mi-a înghițat în piele,
dar rădăcina sângeră în vis?

De rana mea prins aprig cu belciuge,
de-un veninos luceafăr spânzurat, —
amurgurile țipă, strada fuge
să n'o ating cu vechiul meu stigmat.

Hei, puneți-mi sutană grea și glugă,
de gât legați-mi clopot sec de lemn
să sune-a molimă, să plângă, beat, a rugă,
eu port în carne otrăvitul semn...

Dar în adânc de noapte și veghere,
stigmatul viu tresare ca o stea
și ca un crin de aur și de miere
se sbate, luminând, sub coasta mea.

Un trist inel pe tâmple mi se-aprinde,
și dintr'un fund de lâncede lumini,
din brume verzi, o umbră se desprinde
cu pași de flori, cu foșnet de grădini.

Și'n fața mea îngenunchiând, tăcută,
— drumeț târziu pe care'n fum l-aștept —
lung, ca pe o icoană, îmi sărută
pecetia osândei de pe piept.

RADU GYR

Iudeii, editorii literaturii noastre

de LADMISS ANDREESCU

Intr'o carte recent apărută, d Nicolae Ionnițiu autorul ei și directorul uneia din marile edituri creștine: *„Cartea Românească"*, printre unele observațiuni interesante, încearcă să apere pe editori de „prejudecata răspândită atât de lesnicios în rândul marelui public care a făcut pe mulți să vadă în editor, negustorul adăpostit între raftul de cărți spre vânzare și tejghea, contabil închis în strâmtul orizont oferit de cele două coloane de registru".

Apărarea d-lui Ionnițiu este, desigur, valabilă pentru editorii români; pentru cei creștini, ca să lărgim cercul. Nu poate rămâne în picioare, în nici un caz, pentru negustorii multiplicatori de cărți ovrei, pentrucă aceștia, pe lângă scopul negustoresc, urmăresc anumite țeluri de *pervertire intelectuală și sufletească*, peste care d. Ionnițiu trece cu mare îngăduință.

Editorii semiți pe lângă formarea unor contingente de scriitori iudei, cu specifica și destrămanta lor structură sufletească, — și pe lângă acapararea unor serii de scriitori autohtoni lipsiți de o armătură spirituală temeinică; și-au dat seama că trebue să stăpânească aceste uzine de fabricat cartea care sunt editurile.

Unele asemenea afaceri au dat de răpă dela început, cum a fost editura *„Ancora, Alcalay-Calafateanu"*. Altele au fost distruse chiar de cei ce le toleraseră, cum s'a întâmplat cu faimoasele *„Ig. Hertz"* și *„Adevărul"*. Dar asemenea incidente nu au descurajat pe marii potentați iudei cari știau bine cum să lucreze, unde și când să lucreze. Aristide Blank a întemeiat editura *„Cultura națională"* (!) care, ulterior, și-a schimbat întrucâtva părul, dar năravul ba, pentrucă dictator acolo a rămas acel opac și imposibil scriitor ovrei *Isaiia Răcăciuni*. Apoi un oarecare ovreiaș de prin Vaslui pe nume *Simon*, înființează editura *„Națională"* (!), după ce își schimbă numele rău mirositor cu acela neaoș de... *Ciornei*. sub scutul românescului său nume, Simon ajunge, în câțiva ani, pe seama unor traduceri necontrolate din punct de vedere stilistic, la o înflorire de necrezut.

La fel a activat și bătrâna editură *Socec*, încăputâ pe mâna ovreiului *Schwartz*.

Aceste opere editoriale neromânești, sunt secondate cu sârg de o serie de mai mici dar nicidecum mai puțin periculoase case de tipărit cărți în limba urmașilor de daci. Inșiruim în fuga condeiului editurile: *„Universala-Alcalay"-Ocneanu, „Cultura poporului"* azi lichidată, sucursalele semite *„Haschette"-Mircea Schwartz, „Cultura românească"* (!), *Țicu I. Eșeanu* specializată în editarea de note muzicale și de cărți cu substrat moral dubios, *„Cartea de aur", „Casa școalelor"-Sanft, „Lepage"- Cluj* și altele ale căror nume nu ne vin în minte.

Toate rentează, toate îmbogățesc pe patronii lor, chiar și cele lichidate, — o, mai ales cele lichidate.

Dar nu atât aspectul pecuniar al problemei ne interesează, pentrucă românul s'a învățat să fie iobag în țara lui, ci celălalt aspect, cel cultural, cel nimicitor de suflet romînesc etnic. Ce-au făcut aceste edituri iudaice la noi? Operă moralizatoare? Operă estetică? Operă de culturalizare a masselor? Noi nu putem mărturisi un singur caz de largi și sănătoase vederi în cadrul faptei bune. Au tradus, însă, pentru otrăvirea sufletului nostru, tot ceeace literatura mondială reprezenta mai meschin ca sexualitate, ca libertinaj, ca imoralitate. Iar din autorii localnici, au lansat nume și cărți cu nimic bun în ele, ca de o pildă faimoasa carte pornografică *„Bagaj"* a lui *Haimovici-Bonciu*, sau ca nu mai puțin faimosul volum *„Priveliști"* de *B. Fundoianu* de o aberație verbală puțin întâlnită.

In vremea asta editurile pur românești se sbat în greutăți de neînchipuit pentrucă nu se pretează jocului semit, pentrucă nu vor să-și prostitueze meseria și urcă un drum greu ca o Golgotă, dealungul a felurite impedimente economice. Căci dacă ar fi să luăm drumul de migală și serioasă rostuire dar și de aprigă luptă împotriva dumpingului semit în materie de carte tipărită, drumul acesta aspru parcurs de marile noastre edituri *„Universul"*, *„Cartea Românească"* și *„Cugetarea"*, ca să nu mai pomenim pătimirile materiale ale micilor edituri *„Ideea"*, *„Bucur Ciobanul"*, *„Ramuri"* *„Miron Neagu"* și altele, am vedea cu câte greutăți are de luptat cartea românească, adevărata carte românească, onestă, cinstită și bună.

Suntem în zodia unor prefaceri. Așteptăm dela cei ce orânduesc aceste prefaceri, semnul care să repună pe români în dreptul lor de a dispune, la ei acasă, așa cum vor de slova tipărită în românește.

Incheiem totuși întrebând cu mare curiozitate: câte cărți în ebraică au tipărit edițurile ovreești mai sus pomenite? Căci, la dreaptă și cinstită vorbă, acestea le-ar fi rostul. Rostul logic. Noi socotim că toată jefuirea spirituală a unui tolerant Neam de către iudei, nu este căutși de puțin logică.

Și cine poate îndrăsni să susțină că nu acesta este rostul edițurilor iudee la noi: *jefuirea spirituală a neamului nostru?*

Giovanni Papini și arta modernă

(Urmare din pag. I-a)

Casele au devenit „mașini de locuit", făcute în serii, fără sentimentul clasicității ori al umanismului, de pildă, fără intimitate lăuntrică, bune, nu pentru oameni adevărați, ci pentru „galeoții biurocrației".

Muzica nu mai este decât „o urîtă acrobație de disonanțe incongruente". Citâm. Citâm încă. Citâm mereu.

„Poezia se mulțumește cu delicii și rafinamente imaginative și stilistice pentru uzul neinițiaților și al adepților, când nu se reduce deadreptul, ca la suprarealiști, la scrierea automatică de boală mintală voluntară.

Literatura, incapabilă ori sperioasă de pasiuni, a renunțat de mult la epopee, cânt triumfal al marilor fapte, și la tragedie, catarsis a durerii omenești prin destinul și contrastele zeilor și ale eroilor; la acea tragedie care este poatecă, piscul cel mai înalt al poeziei omenești".

Papini nu condamnă, însă, pe toți artiștii fără discernământ. Sunt și dintre aceia cari fac excepție, lasă a se întrevedea o artă caldă, umană. Dar privelștea generală, desigur, este aceasta.

Situația își are cauzele ei. Iată-le: Prima constă în „naturala dorință care în orice epocă solicită pe cei mai neastâmpărați și ambițioși dintre tineri de a profera contrarul și opusul acelor calități care erau semnul și lauda epocii pe sfârșite, a epocii bunicilor și părinților". A doua: admirația infantilă pentru știință, pentru metodele și născocirile ei". A treia: „predominarea și invadarea criticii în timpurile noastre". Dar cauza cea mai dureroasă și adâncă a mutației artistice, a secăturirii afectelor, este războiul, „războiul perpetuu, războiul deschis și războiul surd, războiu între imperii, războiu între clase, războiu devea și războiu economic, războiu roșu și războiu alb". Și, precum autorul Istoriei lui Crist *sfârșește de o bucată de vreme în toate, ultima explicație este „uitarea și isgonirea" lui Dumnezeu din suflete.*

Critica aceasta a artei moderne se leagă, ideal, cu o atitudine similară a scriitorului, tălmăcită deasemenea nu de mult, în prefața unei opere de considerare nu a artiștilor vii, ci a celor morți. E Istoria literaturii italiene, *apărută cu atâta vâlvă. Și acolo Papini a fost radical. Tăind corciul apărut în umbra copacului. Curățind pueții nefolositori. Eliminând esența străină. Proectând făgașuri de lumină și netezind umbre. Scriind despre poeți ca poet. Deslușind întreitul rol al unei istorii literare: moral, civil și pragmatic. E, se vede, atitudinea permanentă, în fapt de artă, a scriitorului. Cu atât mai mult se vădește această unitate de simțire, deci de apreciere, de critică, cu cât, iată, filonul de legătură se verifică acelaș și în straturi mai vechi de sensibilitate.*

Deschid Un uomo finito *la pagina 156, și citesc: „Eu nu puteam suferi literatura: ceeace e fals, elegant, închipuit, acomodat și decorativ în această vorbă, îmi repugna. Deși iubind profund unii poeți morți, aveam o invincibilă antipatie pentru lumea care pune împreună poezii, nuvele și romane pentru distracția altuia și folosul propriu". Și întregește apoi (p. 169): „Dar mai puternică decât dragostea pentru marii morți, era în mine disprețul pentru mărunții vii", pentru „mijlocia și clasa joasă a poporului care scrie", după cum se va exprima altădată.*

In tratarea aceasta, fără de remușcări, fără expediente, incisivă, totală a ceeace este insuficient, morbid, caduc, umbră, imitație în creația artistică a tuturor vremilor, îl surprindem pe Giovanni Papini însetatul de perfecțiune, gonaciul absolutului, fugar după tot, după marele tot, înflămânzitul de Crist, de idealitate, precum este în toate scrierile sale, supt o formă ori supt alta.

Dar întoarcerea din căutarea paradisului, duce tot prin lumea aceasta. Și-i desgustător. E iremediabil. Prin nimic. Filosofie, științe, arte, credințe, prin nimic, nimic. E materia tragică a Omului sfârșit, *e drama lui Papini. Iată ceva din explicația unității formei gândului său, a limbajului său.*

Papini vrea ori artă integrală, ori nimic. („Totul", „iată cuvântul dezastrului meu. Chiar de pe atunci am fost dintre aceia pentru care puținul sau jumătatea nu contează. Sau totul sau nimic! Și eu am voit întotdeauna totul").

Nu socot, prin aceste considerații, a fi apărat arta modernă, ci am încercat numai explicația sentinței de moarte dată ei de către Giovanni Papini, origina și congenitatea acestor idei ale marelui scriitor.

ȘTEFAN CUCIUREANU

SOSONII LUI ȘTEFAN CEL MARE

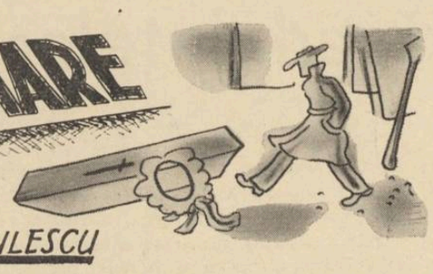

NUVELA INEDITĂ DE • NEAGU RĂDULESCU

Ajun de Crăciun.

Cerul gri deșiră jurubițele de ibrișin ale burniței și vântul aleargă după tramvaye și trăsuri, exersând game pe tabla acoperișurilor.

Octav Apetri calcă îndesat, croindu-și drum prin mulțime cu umerii. Merge înainte, fără țintă.

Cu pălăria pleoștită pe ochi și pumnii îndesați în buzunarele trenchcotului pare indiferent la tot ce se întâmplă împrejur, căci vitrinele magazinelor strălucitor împodobite îl mâhnesc iar zarva acestui ajun de Crăciun îl înfurie.

Domni grași, trăiți bine și cu femei durdulii și frumoase la braț se împiedică în pachete, coconițe al căror picior ieșit din cismă te ispitesc, dau buzna grăbite în prăvălii devastând rafturile, în colțuri pocnesc artificii, negustorii ambulanți te trag de mânecă asurzindu-te și fiecare copil încotoșmonat ca un pui de lapon, târăște după el o jucărie.

— Barbari! — mârâie Octav Apetri, adulmecând piezișe, numai o clipă, hălcile de șuncă, jamboanele, pateurile și cutiile de conserve din vitrina unei mezelării.

Cine l-ar privi așa încruntat cum umblă în mijlocul acestei frenezii totale, ar crede că tânărul cu barba crescută neglijent și cu gulerul soios al trenchcotului ridicat, nu este decloc în mințile lui sau cel puțin e îndrăgostit.

Dar Octav Apetri e mai lucid ca oricând și de iubit nici vorbă — cine s'ar mai uita și la o scoabă ca el? (Nu-i spune în fiecare dimineață proprietăreasa? — Domnule Scoabă să faci bine să-mi plătești chiria, că la mine nu e azil!).

Și apoi el este convins că și dragostea e un drept al celor bogați.

Inzadar îi ard lui ochii după toate femeile cari trec.

Ele întorc obrajii lor cu pielea ca aluatul de cozonac după domnul gras, ras proaspăt și cu grumazul ascuns în blana lucioasă a paltonului și ferit de țânțarii vântului.

Trântește mai tare, de ciudă, talpa ghetei în asfalt și îndeasă mai adânc pumnii ciolănoși în buzunare.

Se simte ușor ca un fulg vlăjganul și pustiu într'o familie mare, sgomotoasă și veselă. Musafir nechemat și uitat pe un colț de scaun, cu palmele pe genunchi, așteptând să-i arunce și lui gazda, măcar o privire, dacă nu-i întinde o cafea.

Se opri în fața unei vitrine. Unul îl îmbrânci și avu impresia că-și aude scheletul prăbușindu-se fărâmat.

Nu se întâmplă însă nimic și Octav Apetri continuă să se sgâiască în vitrina magazinului „La gheata de aur". Fixă o pereche de șoșoni și nu-și mai luă ochii obosiți dela ei.

Intre timp, un alt Octav Apetri parcă ieși din trenchotul lui, sbughind-o cu ani în urmă peste toate zăpezile, vifornițele și iernile trecutului, căutând să-și aducă aminte de vreo pereche de șoșoni și se întoarse repede și rebegit subt aceiași haină udă.

Alergase înzadar căci în viața lui Octav Apetri n'a existat nici o pereche de șoșoni. Și cât i-a dorit! Uite, acum e convins că dacă ar avea șoșonii ăștia din vitrină, nu i-ar mai lipsi nimic.

Foamea nu și-ar mai înfige ghiarele și dinții în pântecul lui, frigul nu l-ar mai sgâlțâi și chiar femeile nu s'ar mai uita la el ca la o haimana. Se închipui cu ei în picioare și fiindcă i se păru că a ațipit îi trase imediat și îi svârli cât colo, trezindu-se cu aceleași ghete rânjite și umede.

Iată ce i s'ar întâmpla cu o pereche de șoșoni ca ăia. L'ar surprinde deodată o căldură moleșitoare și ar dormi de-a'npicioarele.

Se urni din fața vitrinei magazinului „La gheata de aur" îmbufnat și lipăind din sandwiciurile deslipite ale tălpilor.

— Hai la steluțe! Steluțe! Artificii!

Lumea se înghesuie, cumpără, se îmbrâncește și se înjură, e fericită.

Și pe Octav Apetri îl încovoaie din ce în ce mai pătrunzător un gol în pântec.

Ar fura o pâine — uite la aia ce rumenă e! — ar smulge un pachet la îmbulzeală din mâinile unu trecător, dar îi lipsește curajul.

Sau să intre într'o bodegă și să mănânce tot bufetul cu aperitive. Și de ici, și de colo și de dincolo ca o pompă aspiratoare. Sătul, îngreunat să se prezinte apoi la cassă. Își linse buzele crăpate.

— Mi-a fost foame și n'am nici o lescaie. Trec altădată sau vă las trenchcotul amanet. E tocit pela mâneci, dar e încă bun. E, și la urma urmei, ce vrei domnule? Mi-a fost foame! Da știi ce foame!

Ce ar putea să i se întâmple? Din doi pumni patronul să-i julească pometii obrajilor sau să-i umfle ochiul cât o mandarină, să puie chelnerii să-l svârle în stradă ca pe orice bețiv sau să-l dea pe mâna unui comisar.

Câteva nopți ar dormi la comisariat. Cu stomacul asortat ca o băcănie de lux și tolănit lângă sobă, că trebuie să existe așa ceva prin circomscripții.

A fost însă crescut prost. Ii lipsește mai ales curajul aventurii și e laș.

Poate e de vină Martinescu profesorul de geografie din clasa doua de liceu, care l-a prins copiind — încerca să copieze pentru prima oară — și l-a pocnit cu cartea în cap până când i s'au prelins din nări, două firișoare de arnici roșu. Poate e de vină taică-su, care nu s'a îngrijit de educația lui deloc, ci se mulțumea să-l închidă în casă cu dicționarele de latină și greacă alături și nălucile nopții pe ziduri, în timp ce băeții de vârsta lui înghionteau fetele dela profesională prin parcul din fața primăriei, prin luncile dimprejulul portului sâu încercau să fugă din monotonul orășel de provincie — așa cum a dispărut într'o zi băiatul ceasornicarului și se spune că a făcut avere în Portugalia — ascunși pe un vapor de cereale.

Acum e singur în capitala asta mare, cu străzi prea multe și întortochiate. Cât de simplu îi pare prin comparație, orășelul lui! Un bulevard lung dela gară și până în port și câteva străzi pe margini, cum te învârtești, pe unde o iei, tot în bulevard dai.

Oamenii acolo se cunosc asemenea unor rude apropiate, își zâmbesc, se salută și se invită unii pe alții la masă.

— E băiatul lui Apetri, se duce să cumpere jurnalul, ce mai e nou domnule Apetri? Cum ți se pare Universitatea? Sunt atâtea distracții la București, nu-i așa Tăviță? — mie îmi dai voie să-ți spun așa că te-am ținut pe genunchi când erai atât!

— Nu-l cunoști p'ăsta lungu? Vai, se poate, e băiatul conului Apetri pe cari l-au mâncat fript foițele și care a căzut în fața primăriei, într'o dimineață când se întorcea dela pocker și acolo a rămas. Ai noștri spun că e tare deștept și că o să ajungă cineva acolo la centru. N'ar strica să-l invităm la masă. Ți-o fi foame Tăviță?...

Incotro să se îndrepte? Acasă? Nici pomeneală. Doar l-a gonit pe străzi, în burniță soba rece și ceaiul fără gust și fără culoare depe fundul cănii.

Infundând pumnii în buzunare, caută să nu se încovoaie.

Nu! Mâine, nu poate fi Crăciunul!

Mai mult fuge. Cotește străzi, evită oamenii grăbiți și încărcați cu pachete.

Ce dracu! A mai îndurat el foame de atâtea ori, zile în șir, dar niciodată scorpiile din pântec nu l-au sfâșiat cu atâta sete ca azi.

Cum merge înainte pe calea Griviței îi scapără prin minte, o idee năstrușnică. Oare așa cu stomacul lipit ca două foi din aceiași coală de petiție, ar putea el, Octav Apetri să râdă?

Și încearcă. Intâi o schimonositură. Apoi un rânjet care sperie o trecătoare obligând-o să traverseze.

— Ha! Ha! Ha! — răsună dogit râsetul lui.

Așa! Sigur, el trebuie să poruncească. Nu stomacul.

Insă ghiarele dinăuntru se răzbună — parcă le aude cum sgârie pe un perete — și-o încovoaie din nou.

Totuși, Octav Apetri, nu se lasă înfrânt.

Prăvăliile rămân în urma lui, o mașină îi aruncă dintr'o băltoacă medaliile noroiului în piept.

Indoit el merge totuși înainte. Numai în fața cimitirului Sfânta Vineri își dă seama cât s'a depărtat de casă și cât de greu se va întoarce.

Se sprijină de gardul de lemn, care împrejmuiește orașul morților și încovoiat de foame, umezeală și frig, nu mai poate să rabde. Plânge. Un scâncet de câine hărtănit de toate picioarele.

Ii e rușine de el, de plânseul ăsta muieresc, dar lacrămile lunecă fără voie pe obrajii supți — parcă durerea îi stoarce umezeala din trup ca pe o rufă — și din coșul pieptului, din gât, îi gâlgâie ridicolul scâncet.

Din poarta cimitirului privește lung și trist înăuntru ștergându-și lacrimile cu mâneca udă a trenchcotului.

Pe alei nu aleargă nimeni cu pachete. Aici oamenii, deși mâine e Crăciunul, sunt tot atât de singuri ca și el. Doar vântul parcă ar căuta printre cruci, pe după cavouri, pe sub coroane uscate și mormane de frunze, un mort care a fugit aseară din groapă și s'a ascuns în altă parte...

●

Nisipul scârțâie pe alei.

Octav Apetri se uită speriat împrejur. Nimeni.

Din fiecare mormânt crește câte-o cruce. Dreaptă, cu fruntea spre cer, sau aplecată într'o parte — cavaler cu brațe groase, fandând și înjunghiându-și încă odată învinsul.

Și pentru prima oară, el care s'a jucat mereu cu foamea, târând-o umbră pe toate ulițele, pe sub toate podurile haimanalelor și pe sub toate ferestrele, răsunând de benchetueli, se încovoaie în vine. Își aude clănțănind dinții și apoi clefăind în ghete. Ii face rău clefăitul ăsta. I se tot pare că cineva mestecă și înghite cu poftă.

Se gândește că s'ar putea așeza pe-o bancă, să închidă ochii și să doarmă.

Un somn greu, nesfârșit, ca al fericiților locatari ai acestui hotel de veci.

Un loc strâmt în groapa comună s'o găsi și pentru el. Se și închipuie cu picioarele în sus, într'o atitudine de acrobat, înghesuit ca într'o oală de tocană, între alți pomanagii și coate goale, în subsolul slugilor. Numai de nu i-ar cere și aici chirie.

Dela viață nu mai așteaptă nimic.

Se va duce diseară acasă. Ei și? Soba e rece, delungul pereților igrasia a desenat toate continentele atlaselor de geografie și șobolanul care îi inspecta de două, trei ori pe zi camera, cu vâna de cauciuc a cozii ținând-o greu la spate ca un polițist, își va scoate de sub șifonier doar mustățile, protestând că nicăeri nu e vreun coltuc de pâine. Apoi, trei zile. Nu una. Trei. Lungi, nesfârșite. Străzile pustii. Doar din când în când ordonanțe și servitoare roșcovane împleticindu-și cismele în varza rochiilor. Din vecini până în noapte târziu răbufnind muzica aparatelor de radio și la intervale, sgomotul unei mașini cari se oprește și din care coboară o ceată de cheflii.

Numai el cocoloșit în pat, sgâlțâit de frig, ros de foame.

Ah! Lighioana asta care se ține de el scai.

Nu. S'a hotărît. De aci nu va mai pleca.

La capătul alei principale s'a oprit. Ușile capelei sunt deschise și înăuntru se zăresc câțiva oameni cu capetele goale.

Crede că acolo e mai cald și grăbit urcă scările. Ezită o clipă în prag în fața doliului și intră scoțându-și pălăria. Cei din jurul catafalcului întorc automat privirile spre el, măsurându-l, apoi le pironesc din nou în ciment.

Inaintează, căutând cu ochii o strană liberă, apăsându-și cu amândouă palmele cuțitele din pântec. Și deodată sare înapoi zăpăcit, simțind golul din pântec cum îi urcă în cap, urechile cum îi vâjie, ochii bâjbâind în ceață și genunchii cum se frâng putrezi. Ăsta e sfârșitul, își zice. Niciodată n'a avut astfel de halucinații. Nu se poate! Aiurează probabil.

Își trece palme pe frunte apăsându-și vinele tâmplelor și citește din nou numele depe cruce.

— Ștefan cel Mare! Ștefan cel Mare!

Mâinile îi bâjbâie un sprijin. Nu se poate! E o farsă! Ștefan cel Mare a murit acum patru sute de ani!

Capetele din jurul catafalcului se încing într'o horă nebunească. Mortul se învârtește cu sicriu cu tot. Jerba de flori depe reverele hainei se învârtește și ea. Tava de colivă se apropie de el amenințătoare.

— Na, mănâncă, Octav Apetri! Mănâncă din coliva lui Ștefan cel Mare!

Literele de pe cruce se deslipesc, dispar și iarăși apar și cupola capelei lunecă în jos ca un strat de pământ gata să-l înghită.

— Ștefan cel Mare! Nu se poate! Eu la înmormântarea lui Ștefan cel Mare!

Și Octav Apetri se prăbuși cu brațele întinse spre catafalc, pe ciment.

●

Doi bărbați în doliu îl țin de subțiori și o babă cu obrazul ca o mânușă de porc, îi face vânt.

— Nu-i nimic! Nu-i nimic! — îl încurajează necunoscutul, cu multă duioșie în voce — nu-ți mai face inimă rea. Fii tare! Parcă noi nu l-am iubit?

Octav Apetri se frecă la ochi, căutând să se dumirească.

— Vă rog, unde sunt? Vă rog...

Necunoscutul îl bate bărbătește pe umăr.

— Nu fi copil! Fii calm! Păstrează-ți sângele rece! Uite dumneaei — și arată spre babă — e mătușa lui și e mai tare ca dumneata.

— Bine, dar eu... — se desmeticește Octav Apetri.

— Știu, dumneata ai fost cel mai bun prieten al mortului, dar nu e un motiv să te pierzi așa repede cu firea...

— Eu... al... al... — și se sprijină de necunoscut gata să se prăbușească din nou.

Atenția întregei asistențe e îndreptată acum asupra lui. Parcă el ar fi mortul.

Intristatele cucoane dau voalurile negre ale pălăriilor la o parte să-l privească, șușotind: da cine e? L-a iubit mult pe bietul Fănică! Uite-te la el cât suferă! Și ce galben e! Ar trebui să-l scoată la aer.

Un domn în negru, ras proaspăt și încruntat își face loc pe lângă catafalc, dărâmând o coroană și se înclină serios în fața lui Octav Apetri, întinzându-i patetic o palmă de atlet.

— Alexandru cel Mare, fratele răposatului! Vino — zice el — vino lână noi între rude!

— Domnule — se apără în surdină Octav Apetri — eu n'am nici o legătură cu...

— Nu, nu, locul dumitale e între rude — și Alexandru cel Mare îl trase după el ca pe un pachet.

Se trezi în mijlocul unui grup de cucoane cu fețele acoperite de voaluri lungi și lângă niște domni cari îl priveau trist în ochi.

Fiecare dintre ei se simți dator să-l bată pe spate sau să-l strângă de braț, șoptindu-i acelaș cuvânt de îmbărbătare: curaj!

Chiar văduva lui Ștefan cel Mare, se ridică depe pieptul scrobit al mortului unde căzuse frântă de durere și întrerupându-și o clipă văicărerile, îi întinse o mână grăsuță și albă, spunându-i printre lacrimi: îți mulțumesc că ai venit. El se uită întâi mirat la mâna spânzurată în aer, se uită repede și'n spate să vadă cui i-a întins-o și fiindcă Alexandru cel Mare îl împinse, o sărută. Mirosea frumos. Un miros de colonie care îi sgândări din nou foamea. Strânse măselele și înghiți în sec, răsucind, storcând în mâini pălăria.

Auzi: — bietul băiat deabia își ține lacrămile!

Și caută să-și amăgească stomacul, distrându-se.

Privi mortul mai cu deamănuntul. Nu-l mai văzuse niciodată până atunci și nebunii ăștia cari l-au luat drept prieten al lui.

Burta lui Ștefan cel Mare se înalță considerabil din sicriu.

Ii plăcea să mănânce bine, reflectează Octav Apetri. Poate a murit chiar mâncat.

Și în locul catafalclui i se păru că vede vitrina unui birt economic. Gâtul îi ieși din guler lungindu-i-se înspre o farfurie lungă cu salată de boeuf.

Inchipuire deșartă! Nu e decât o jerbă de flori galbene.

Își înghiți saliva și 'n liniștea din capelă sfâșiată doar de plânsetul văduvei, e cât pe aci să strige: Mi-e foame! Mi-e foame! Eu n'am nici o legătură cu mortul! Acum îl văd pentru prima oară în viața mea!

Una dintre rude a depus o crizantemă drept lângă nasul și mustățile lui Ștefan cel Mare. Cum stă cu ochii închiși și cu o sprânceană puțin ridicată, decedatul miroase crizantema cu un aer plictisit, ca și când ar vrea să spuie: deși nu-mi plac decât trandafirii...

— Fănicăăăă! Fănicăăăă! Und'teci Fănicăăăă? Hai spune-mi Fănicăăăă! — a explodat pe neașteptate văduva, lăsându-i totdeodată lui Fănică, pe frunte, pe obraji, semnele pământești ale rujului ei.

Dar Ștefan cel Mare deși are acum o gură lângă ochi, una lângă ureche, una pe frunte și încă vreo două, trei risipite pe obraji, tace mâlc și parcă s'ar gândi absent la niște afaceri de bursă.

La comanda văduvei statul major de babe intră și el în acțiune cu batiste și sughițuri.

O arătare uscătivă împarte lumânări.

Cu o lumânărică în mână, Octav Apetri se ridică pe vârful picioarelor și își rotește privirea spre ușa capelei, alcătuindu-și un plan de evadare.

Cineva îl trage însă de mână. E necunoscutul care îl ținuse de subțiori.

— Bietul Fănică! Ce om nene și să se ducă așa tamnesam...

Mai tace puțin, cedând partitura vocii răgușite a dascălului și continuă:

— D'ăla servici, cred că îl cunoști, â?

Octav Apetri își încălzește palma la flacăra mică a lumânării și tremură. Nu mai știe nici el decе. De foame, de frig, sau din cauza nervilor. S'ar întoarce și i-ar da cu pumnul în gură vorbăreților să i-o facă zob.

Frigul îl scutură de guler ca pe un pom depe crăcile căruia ar trebui să cadă roadele și chipul i s'a înveștejit, dar nu e rost s'o șteargă căci e ferecat bine în lanțurile rudelor.

Ce caută el aici între oamenii ăștia străini, lângă omul ăsta mort pe care nu l-a văzut niciodată. Și ce nume: Ștefan cel Mare!

Și tipul insuportabil care continuă:

— Inima, crezi că te lasă inima? Nooooo! A venit la două acasă și la trei s'a dus. Gata! ca un porumbel, ca un porumbel!

Când picai io, nea Fănică holbase ochii. Să-l scăldăm, să-l scăldăm că altfel înțepenește...

Popa a terminat slujba.

Rudele se îngrămădesc spre catafalc și Octav Apetri profitând de zăpăceală, caută să se strecoare spre ieșire.

— Stai! — îl svâcnește de mânecă Alexandru cel Mare — noi să o sprijinim pe ea să nu ise facă rău, — și luându-i mâna i-o înfige ca pe o cârpă sub brațul văduvei — ține-o bine!

Privirea disperată a lui Octav Apetri, n'are nici un efect.

Alexandru cel Mare își sprijină de parte cealaltă cumnata, îndurerat, căutând să-i aline durerea.

— Taci, Lizico! Nu mai plânge, Lizico! — și cu mâna liberă ridicată în dreptul gurii îi face semne mutești lui: — Spune-i și dumneata ceva

Dar Octav Apetri cu ochii scoși din orbite, parcă a înghițit un par.

— L-a împietrit durerea! — remarcă din spate cineva.

La ieșirea din capelă, după cosciug, mai vine și unul cu barbă și se înalță la urechea lui, călcându-l pe gheată:

— Trebuie să ție o cuvântare cineva la groapă. Așa e obiceiul! Să nu zică neamurile că Fănică a fost un ăla oarecare! Vorbește dumneata!

E prea mult. De nu i-ar ține văduva brațul prins ca într'un clește și de n'ar trebui să o salte mereu, căci se împiedică în voalul pălăriei și se poticnește în noroiu, i-ar înjura pe toți, convins că a înebunit și ar fugi ca un zănatec.

Domnul respectabil și cu barbă e însă insistent și i se mai suie odată pe gheată.

Trebuie să vorbești! Câteva cuvinte acolo! Doar a fost și prietenul dumitale! L-ai iubit și dumneata!

Ori eu sunt într'o ureche, ori ei sunt de legat — își spune Octav Apetri și întorcându-se spre bărbos, caută să-i explice, deabia stăpânindu-și clocotul.

— Domnule, dă-mi voie te rog, eu nu sunt...

— Știu că nu ești orator, îl întrerupse bărbosul, că nici eu nu sunt, dar câteva cuvinte bine simțite poți să spui!

— Nu asta domnule...

Văduva aproape leșinată se împiedică în voal, pălăria i se rostogolește pe jos și el trebue să i-o ridice și să i-o șteargă de noroiu.

— Iți mulțumesc! — îi strânge mâna liberă domnul cu barbă. Atunci, s'a aranjat, vorbești dumneata. Imi dai voie: Cel Mare. Mitică cel Mare, fratele răposatului.

Din dreapta văduvei, Alexandru cel Mare mulțumește și el.

Cosciugul e așezat jos lângă groapă.

Burnița a umezit hainele noi-nouțe ale mortului.

Coana Lizica s'a desprins din cuierul brațelor cari o susțineau și-a căzut ca o zdreanță acoperind mortul.

(Urmare în pag. 5-a)

VIAŢA DE DINCOLO DE RAMPA

Cronica dramatică

Spectacolele teatrale bucureştene

TEATRUL COLOS: UN VALS CA PE VREMURI

O excelentă comedie muzicală alcătueşte programul grădinii de lângă palatul prefecturei. Ideia, a cărei originalitate este remarcabilă, constă din aducerea pe scenă, într'o acţiune care să le permită întâlnirea şi „co-acţiunea", unor personagii poate unele uitate, altele desigur încă prezente în mintea noastră din fostele operete de succes, din vremea superbei înfloriri a acestui gen.

Cei cari au trăit epoca de glorie a lui Lehar, Abraham, Planquette şi alţii mulţi, dar şi cei cari au prins doar sfârşitul acestei eflorescenţe de muzică, fast şi veselie, nu pot să nu guste în comedia muzicală dela Colos, satisfacţii distinse şi renaşterea, măcar puţinele clipe ale unor fermecătoare amintiri.

Contesa Maritza, Voevodul ţiganilor, Contele Orlof, Suzana, Văduva veselă, şi toate celelalte personagii celebre cari au legănat atâtea valsuri, au aprins atâtea pasiuni, au descreţit frunţile unei lumi dornice de entusiasm, de frumos, de artă şi bucurie revin pe scenă, întâlnindu-se, trăind strâns unite, scuturând praful depe îmbrăcămintile lor strălucitoare, cântându-ne ariile lor de succes, într'o îmbinare fermecătoare de melodii şi armonie.

O intrigă se naşte între ele, trăesc o viaţă ca de oameni, aceste ficţiuni ce nu s'au întâlnit niciodată pe aceiaş scenă, şi apoi dispar în tăcuta şi discreta lor ascunzătoare unde s'au refugiat de teama unei lumi ce nu mai poate să le preţuiască.

Scriem entusiasmaţi de acest spectacol minunat, fiindcă ne-a procurat cele mai deosebite satisfacţii dintre toate treatrele de vara. Il recomandăm tuturor celor cari vor să retraiască puţine momente din epoca glorioasă a comediei muzicale, şi totodată celor cari ştiu să aprecieze harnicele creaţii ale unor Timică, Eterle, Oleg Danowsky, Ileana Simo, Florica Demion, Silvia Fulda, Lizette Verea, Ion Dacian, Tanizi Capaţână, fini şi inteligenţi interpreţi.

In special Timică, pentru care opereta este un cadru remarcabil de realizări, Ileana Simo şi Oleg Danowsky graţioşi şi perfecţi dansatori, sau Ion Dacian, indispensabil spre a modula frumoasele arii din repertoriul trecut, sunt demni de sublinieri elogioase.

Iar d-luj Sică Alexandrescu al cărui gând minunat a realizat această operetă, întreaga stimă.

TEATRUL VOLTA BUZEŞTI: ACCELERATUL 402

In alt gen, dar tot o reuşită farsă, teatrul Volta Buzeşti, reprezintă pe Birlic, şi e destul dacă spunem atât, într'o intrigă, în care, ca întotdeauna, bietul şi micul Birlic, lovit de toţi, chinuit, hărţuit, isbuteşte să se strecoare spre a-şi salva pielea, spre hazul spectatorilor, un haz sănătos, irupând vijelios la vederea tuturor năzbâtiilor lui. Complect lipsită de seriozitate, nu este mai mult decât o farsă, comedia dela Volta Buzeşti, este al doilea spectacol reuşit al Capitalei. Şi pentru a fi drepţi, trebue să relevăm meritele distribuţiei, care cuprinde câteva nume de prestigiu, şi pe lângă aceasta, nume cari ştiu să-şi menţie prestigiul.

Nora Piacentini, fermecătoare în comediile muzicale şi Virginica Popescu, alcătuesc un plăcut cuplu, a cărui apariţie se încheie totdeauna cu aplauzele entuziaste ale publicului.

Ionel Ţăranu, într'un simpatic rol, Romeo Lăzărescu şi Mircea Şeptilici, încheind personagiile importante din comedie, aduc şi ei aportul lor de haz şi veselie.

In fond, o comedie care are aceste nume în distribuţie, nu mai are nevoe de recomandări. Tocmai de aceea nu insistăm asupra subiectului, subliniind doar reala lui valoare.

TEATRUL DIN C. A. ROSETTI: ASCULTĂ IONESCULE!

Poate mai puţin reuşit din punct de vedere al concepţiei, mai vulgar, şi lipsit de strălucirea celorlalte spectacole, teatrul din C. A. Rossetti prezintă totuşi un program plăcut şi distractiv. Mai mult chiar, mulţumită unor schimbări de distribuţie, în ultima vreme, a căpătat un ritm voiu şi antrenant, demn de a fi luat în seamă.

Trebue dela început să sublinieem creaţia lui Marcel Anghelescu, singurul care poartă sarcina întregului spectacol şi reuşeşte minunat, dovedindu-se încă odată un actor de rasă, un tânăr căruia viitorul artistic îi este deschis şi meritată întregul sprijin, precum şi gloria cât mai curând.

Dacă am vrea să apreciem într'un fel concis piesa: Ascultă Ionescule, nu putem decât spune: Duceţi-vă de-l vedeţi pe Marcel Anghelescu. E păcat să scăpaţi o asemenea ocazie de a râde sănătos, din plin, în urma unei creaţii remarcabile.

Mia Apostolescu

Toate aceste spuse de M. Anghelescu nu întunecă deloc rolul celorlalţi din distribuţie, rolul unei critici fiind să releve punctele deosebite, nu în detrimentul celorlalţi, ci în concordanţă cu ei.

Deaceea vom aduce elogiul nostru deasemenea lui Iordănescu Bruno, pentru care avem o reală admiraţie, d-lui Jules Cazaban, la rândul său fidel şi abil interpret, d-nei Mia Apostolescu căreia îi mulţumim pentru antrenul imprimat piesei. Iar în celelalte roluri remarcăm pe Ion Tomazoglu, Nutzi Stănescu, R. Beligan şi Ninetta Gusti.

Iar pentru a încheia, vom aminti de muzica d-lui Elly Roman, eşind din comun.

VICTOR POPESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

PRODUCŢIILE ACADEMIEI REGALE DE MUZICĂ: CLASA DE ORCHESTRA

D. Ionel Perlea a cărui autoritate dirijorală şi capacitate muzicală se lipsesc de orice recomandaţiuni şi impun numele d-sale în primul plan al valorilor muzicale româneşti, a prezentat la Ateneu, în ciclul producţiilor „Academiei Regale", un concert simfonic cu orchestra, dirijori şi solişti ai şcoalei.

Este de prisos să insistăm asupra soartei privilegiate pe care a aflat-o clasa de orchestră a Academiei Regale de Muzică prin venirea d-lui Ionel Perlea în fruntea acestei clase.

Ramura extrem de importantă a dirijoratului revendică însă în chip incontestabil în învăţământul nostru muzical superior, o catedră definitivă, precum trebue create, pentru a se remedia lipsurilor grave de astăzi, o catedră de analiză muzicală şi una de coreografie.

O revizuire a organizării didactice a Academiei Regale de Muzică, se impunea de altfel de multă vreme. Lacune şi defectuozităţi multiple şi învechite care dăunează bunului mers general al studiilor şi temeiului practic al formării muzicienilor, fac cu totul imperioasă necesitatea unor reforme în acest domeniu.

Producţia clasei de orchestră, susţinută meritoriu de elevii instrumentişti ai diferitelor clase ale şcoalei, a fost în parte încredinţată conducerii muzicale, tot atât de tinereşti cât şi forţelor conduse, a doi din studenţii Academiei Regale, d-nii Traian Mihăilescu şi Ion Dumitrescu, cel din urmă fiind şi unul din absolvenţii clasei de compoziţie Dimitrie Cuclin.

D. Traian Mihăilescu a reliefat cu destul de active aptitudini de animare, o favorabilă înzestrare temperamentală şi pentru început, promiţătoare îndemânare şi hotărîre în gest şi sugerări. Menţine poate prea exclusiv braţul drept la maximum de înălţime, ceeace îi reduce repercusiunile şi câmpul de acţiune. Recurge de asemeni, nu prea des, este drept, la unele complicări inutile de mişcări.

Este în genere însă un talent demn de încurajare, în direcţia aleasă.

D. Ion Dumitrescu este ceva mai sfios şi mai reţinut, având în total o ţinută pe care am apreciat-o, prin grija stabilirii de ritm şi îngrijire în desfăşurarea muzicală.

Probele decisive le vor da însă, atât d-sa cât şi d. Mihăilescu, în viitoare prilejuri, când posibilităţile dovedite acum în chip embrionar, vor găsi un grad de desvoltare mai largă şi mai concludentă.

Sub bagheta fermă, experimentată şi ageră a maestrului Perlea, orchestra Academiei a acompaniat în concerte de Schumann şi de Saint-Saëns (primele părţi) studentele soliste, d-rele Victoria Genoveanu Milicescu şi Ana Maria Altenliu, amândouă absolvente ale claselor de pian.

D-ra Genoveanu Milicescu (distinsă cu premiul Aurelia Cionca) a redat concertul de Schumann cu frumoasă substanţialitate muzicală, simţ artistic tineresc de calitate şi pregătire instrumentală serios constituită. Element temeinic dăruit, d-ra Genoveanu Milicescu este indreptăţită să persevereze în direcţia carierei artistice ce şi-a ales şi care-i rezervă, o credem, succese de preţ.

D-ra Ana Maria Altenliu (clasa d-nei Muza Ghermani-Ciomac, premiul Poenaru Căplescu) a răspuns cu tehnică de ordonată şi aleasă elocinţă şi cu temperament pianistic remarcabil, cerinţelor de bun stilizat şi sonoritate şlefuită ale caracterului în sol minor de Saint-Saëns.

D-sa justifică de asemeni atât premiul obţinut, cât şi încrederea în perspectivele d-sale de reuşită artistică viitoare.

Şoşonii lui Ştefan cel Mare

(Urmare din pag. 4-a)

Liberat de-o greutate, Octav Apetri, se răsuceşte în loc, răsuflă uşurat şi caută s'o şteargă. Dar pe deoparte neamurile curioase sa vada cum plânge vaduva, stranse ca o chingă în jurul cosciugului, pe dealta barbişonul lui Mitică cel Mare, ivit sperietoare chiar pe unde vroia sa o tulească, îl încurcară.

Se repezi la fratele mortului disperat.

— Domnule Mitică, să-ţi explic... E o greşală...

— S'a terminat! — mişcă din barbişon, el — i-am spus şi părintelui ,imediat după slujbă, vorbeşti dumneata.

Părintele cadelniţează de câteva ori îmbufnat că burniţa îi strică patrafirul.

Mitică cel Mare îi face atunci semn învârtind manivela unui pateton imaginar şi îl împinge înspre groapă.

Octav Apetri se opreşte la marginea ei, lângă burta lui Ştefan cel Mare. Dar se retrage doi paşi. Adâncimea gropii îl ameţeşte. Mai bine să se uite in altă parte. Caută să se reculeagă, să-şi amintească două, trei fraze din cuvântările pe cari le ţine cu dărnicie un pântecos om politic la botezuri şi la înmormântări şi de cari ziarele sunt pline.

Işi aude numai inima cum bate rar piroane în propriul său trup, răstignindu-l. Căscă gura ,dar stomacul îi ghiorţăie atât de sonor că o inchide imediat.

Acelaşi ghiară îi strânge din nou cimpoiul stomacului şi în tăcerea aşternută pentru cuvântare, că ghiorţăitul seamănă cu un fluerat şi-l aud toţi, şi se întreabă toţi: Cine fluieră? Cine fluieră?

Ii e ruşine şi frică, d'aia cască din nou gura şi ca să acopere ghiorţăiturile mai mult strigă: — Doamnă, şi... şi... întristată familie. A murit Ştefan cel Mare! A murit! S'a dus dintre noi, acolo sus, doamnă şi întristată familie, (toate privirile s'au îndreptat după degetul său arătător, dar nu reuşesc să vadă decât o cioară care urmăreşte, după o cracă, atentă şi în doliu, ceremonia) ...un om bun... un om corect, (mai caută repede nişte adjective) integru, milostiv, drept, demn... într'un cuvânt un om de mare caracter. Funcţionar de elită, el a însemnat pentru noi toţi o pildă de muncă şi abnegaţie.

(Privi faţa plouată a mortului. Nu-i inspiră nici un cuvânt). Ştefan cel Mare — continuă el — a suferit mult, a luptat şi a învins în viaţă (îi defilează prin cap: Războienii, Vale Albă, Chilia, Codrii Cosminului) dar până la urmă a trebuit să se supună în faţa unei puteri, care e dincolo de noi (şi iarăşi arătă cioara).

Frate Ştefan cel Mare, iartă-ne pe noi toţi cari te-am supărat vreodată şi fie-ţi ţărâna uşoară!

Il podidiră lacrămile închipuindu-şi că vorbeşte la înmormântarea lui şi se încovoi să-şi strivească fiarele hămesite ale stomacului.

●

In jurul mesei lungi, neamurile mortului mestecă. Un match al fălcilor din care s'ar părea că nimeni nu vrea să se dea bătut, că nimeni nu vrea să piardă un fel de mâncare.

Nu se aude decât o clefăială de troc şi furculiţele şi cuţitele împiedicându-se, ciocnindu-se în farfurii.

Şi din când în când în acest sgomot de motoare în plină acţiune, comenzi scurte şi precise depe covertă.

— Pilaf!

— Sarmale!

— Pilaf!

— Viţel! Găina!

— Vin!

— Pilaf!

Asudă coana Lizica împărţind farfuriile şi privind, cum trebăluieşte în capătul mesii, nici n'ai zice că acum o jumătate de oră deabia se târa dusă la braţ pe aleiile cimitirului.

— Vai, aveţi grijă de domnu' Apetri! Apetri, nu? — îi întinde ea o farfurie vlăjganului, — domnule Apetri, nu te jena, serveşte-te ca la dumneata acasă.

Cu gura plină Octav Apetri instalat între o babă şi barba lui Mitică cel Mare, aprobă din cap, spunându-şi în sine: dacă ar fi ca la mine acasă!

Golind farfuria îşi face socotelile. Să mănânce măcar pentru trei zile. Apoi speriat ca nu cumva cei de prinprejur să-i citească gândurile îi inspectează cu coada ochiului.

De unde. Pe toţi nu-i preocupă decât conţinutul farfuriilor.

Muşcând dintr'un copan de găină îl priveşte prietenos pe Mitică cel Mare.

Dacă n'ar fi fost el, acum ar fi rătăcit pe străzi năuc.

— Nu se poate domnule! Nu se poate! Mergem cu toţii acasă! — şi dela poarta cimitirului l-a îmbrâncit într'un cupeu.

— Dumnezeu să-l ierte! —spune o mătuşă ştergându-şi colţul ochiului cu batista.

— Dumnezeu să-l ierte! — o îngână şi Octav Apetri.

In camera e cald şi bine. Aşa de bine cum nu s'a mai simţit el de astăvară cand dormea lângă aeroport la Băneasa, culcat în iarbă cu tot cerul şi toate stelele oraşului deasupra.

Chipurile astea necunoscute din jurul mesii pe cari până acum o jumătate de oră nu le putea suferi, se par deodată foarte apropiate şi foarte dragi.

Din perete fotografia cu ramă groasă de bronz a răposatului Ştefan cel Mare parcă urmăreşte atentă cum se golesc sticlele şi tarfuriile.

— Era! — priveşte fotografia din perete Octav Apetri, simţindu-se tamnesam caraghios de înduioşat.

— Mi-a vorbit de atâtea ori de dumneata! — dă din cap şi coana Lizica — da dece nu mai serveşti puţină găină?

— De mine! — se miră Octav.

— Da, şi încă ce frumos şi de câte ori! Ei bine, el era după cum ai spus dumneata, la cimitir, un caracter.

Ca să se desmeticească, mai bea un pahar de vin.

Lighioana din pântec astâmpărată, îi trimete limbi de foc prin tot corpul.

O căldură plăcută îl înfăşoară ca o plapomă. Sângele îi svâcneşte vesel prin vine. Nu se mai recunoaşte. Strânge paharul şi-ar vrea să ţipe absurd: trăiască mortul!

— Sau poate doreşti puţin curcan, domnule Octav Apetri.

Tăcând obosit glasul furculiţelor, la masă încep discuţiile pe categorii.

Pensionarii îşi reamintesc de Ştefan cel Mare când era de-o şchioapă, camarazii de birou fac politică, babele bârfesc vinul şi mâncarea şi se laudă fiecare cu parastasele şi colivile lor, cu locul de veci pe cari şi l-au amenajat la cimitir (— mi-am pus şi poza pe cruce — spune una şi trandafiri urcători, mai îmi trebue felinar, bancă şi să aranjez cu intendentul să-mi puie flori de sezon) — mătuşile se angajează într'o încordată dispută despre modă.

— Nu dragă. Eu după bărbată-miu am purtut un taior negru şi o tocă fără voal. Atât. Drept să-ţi spun, nu-mi place rochia ta Lizico... Nu e elegantă deloc. Tot la Popescu ţi-ai făcut-o?

Văduva lui Ştefan cel Mare îi dă dreptate. Tot la Popescu a făcut-o. Recunoaşte. Lucrează foarte prost, d'aia o s'o şi dea mâine să i-o schimbe aia de vis-à-vis.

Octav Apetri e fericit.

A mâncat, a băut.

Se lasă greoiu şi sătul pe rezemătoarea scaunului, răsuflă şi priveşte obrasnic, singura femeie mai tânără dela masă. Deabia acum a observat-o şi i se aprind obrajii.

Se apleacă la urechea lui Mitică cel Mare.

— Nea Mitică, te rog, cine e doamna?

— Nepoată-mea, domnişoara Fifi. Studentă.

Unul slăbănog se ridică depe scaun, vărsând din pahar puţin vin pe duşumea.

Cherchelit se şterge întâi la nas şi cu ochii umezi, începe adresându-se patetic văduvei.

— Verişoară, eu şi cu vărul Octav, noi care luăm în fiecare zi aperitiv' cu el, noi cari azi am dus la groapă — nu plânge verişoară, că ai... ai plâns destul — adică acolo unde o să 'n 'ecem cu toţii, pă al mai bun amic al nostru, pă 'ănică, te rog să primeşti... co...co...co'leanţele noastre... hâc! noi l-am iubit pă'nică... âc... noi l-am înţeles âc... asta, cum îi 'ice... sufletu'... sssssi desigur că în momentu' dă... faţă, nea'ănică priveşte... âc de sus.., m'ănţe'egeţi... şi... de 'us..., ce...'mnezeu să-l ierte... 'ice: — Uuu... uunite pă... 'ăru Gore şi pă...'ăru... Octav 'âc.., cum mă plâng... ăracii... De... oamnă... îl... îl...lângem... — şi se prăbuşi cu coatele pe masă spărgând o farfurie.

Octav Apetri se umflă pe scaun măgulit. Până şi Gore ăsta îl cunoaşte. A devenit desigur cineva.

Căută grăbit o oglindă să se privească, dar nu întâlni nici una. In schimb întâlni ochii lungueţi ai domnişoarei Fifi şi o întrebă serios.

— Cum vă distraţi domnişoară?

— Ca deobiceiu în familie. Adică prost.

I se păru idioată întrebarea la o masă de mort ca şi răspunsul.

Ca să-şi repare greşala, mai mult oftă: — Săracul Ştefan cel Mare! Dumnezeu să-l ierte!

Insă privirile lui în acelaş timp o desbrăcau.

Intâi umerii, apoi sânii, pântecul şi picioarele.

Ce fel de picioare o avea domnişoara Fifi? Dacă s'ar ridica măcar depe scaun să i le vadă.

Viaţa! Uite ce e viaţa şi unde am regăsit-o! — filozofează Octav Apetri cuprins de vâlvătăile deşuchiate şi râde gândindu-se cum l-ar fi găsit mâine pasnicul, îngheţat pe bancă în cimitir.

Viaţa!

Paharele dansează pe masă.

Coana Lizica zâmbeşte sprijinită într'un cot.

Pe neaşteptate Alexandru cel Mare se înjură cu Mitică cel mare. La mijloc e un fleac de moştenire: ceasul de aur al mortului.

Cel din urmă, bărbosul, o ia de mână pe d-şoara Fifi şi pleacă trântind uşile.

— Să-ţi fie ruşine!

— Să-ţi fie ţie hrăpăreţule!

(Ce păcat! Ce păcat! Tocmai Octav Apetri se pregătea să o invite pe d-şoara Fiti în antreu alături, să ia aer).

Vărul Gore mai sparge un pahar şi mai ţine o cuvântare.

De sus din tablou, răposatul parcă dirijează masa şi corul canibalilor din jurul ei.

●

La două, fiindcă s'a terminat vinul şi mâncarea (nu zău, ce-o să se facă biata Lizica de Crăciun fără bucate?) întristata adunare s'a ridicat dela masă, într'un singur glas: Dumnezeu să-l ierte!

Coana Lizica pregăteşte ca una care se pricepe că a îngropat doi bărbaţi până acum, pentru fiecare câte o surpriză dela răposat.

Vărului Gore i-a dat o haină de alpaca, lui Alexandru cel Mare, costumul maro cu dungi, unuia dela birou gambeta şi-o vestă, altuia pardesiul şi aşa mai departe. A rămas doar rufăria s'o împartă la parastasul de 40 de zile.

— Adevărat pom de Crăciun! — cum remarcă unul.

— Nici pe dumneata nu te-am uitat, mai ales pe dumneata, — se apropie de Octav Apetri gazda însoţită de Alexandru cel Mare — o să-ţi facă desigur mare plăcere să ai în camera dumitale o fotografie de a lui Fănică.

Şi îi vârî subt braţ un tablou de-o jumătate de metru, învelit în jurnale.

— Şi n'ai să te superi desigur — să n'o iei în nume de rău — dacă te rog să iei şoşonii ăştia.

Fănică i-a cumpărat cu două zile înainte de a se prăpădi, după Lipscani, şi spunea:

Ăştia sunt iarna cei mai buni prieteni ai mei. I-ai dumneata care ai fost cel mai bun prieten al lui!

Octav Apetri nu îndrăsni să-i tragă în picioare şi'i înveli într'un jurnal.

Din prag Alexandru cel Mare îi mai spuse odată.

— Şi mai vino pela noi! oricând: ca la dumneata acasă! Nu te jena! Prietenii lui Ştefan cel Mare sunt şi ai noştrii.

Traversă repede o stradă, oprindu-se după colţ ca un borfaş. Rezemă acolo tabloul de ulucă şi îşi trase şoşonii în picioare.

O clipă nici nu răsuflă. Să simtă această necunoscută senzaţie în toată splendoarea ei.

Luă apoi din nou tabloul la subţioară şi începu să alerge pe străzi fericit.

Viaţa! Viaţa!

Ani de zile a privit în vitrine şi-a visat o pereche de şoşoni.

Se opreşte nedumerit. Şi acum dece fuge ca un desmetic? Ar trebui să meargă încet, să-şi audă fiecare pas moale de cauciuc pe asfalt, să guste pe îndelete din această neaşteptată fericire.

Calcă rar legănându-se în paşi de vals. Şi fredonează. Decând oare n'a mai fredonat?

E puţin ameţit şi stomacul e ca o ghiulea de plumb.

A mâncat poate prea mult.

Dacă s'ar răsbuna mortul?

Dacă i-ar veni, spre exemplu, după o masă atât de bogată să vomiteze?

Şi speriat aleargă din nou, ţinându-se cu plama de gură.

Urcă scările casei în goană cu vântul parcă după el. Nu se ştia superstiţios.

Deschide pe bâjbâite uşa şi răsuflă adânc, uşurat, zâmbind. Scoate trenchotul şi îşi admiră şoşonii. O să se întindă în pat şi o să doarmă cu ei în picioare trei zile şi trei nopţi. Acum poate să vină Crăciunul.

Sfâşie jurnalele depe tablou şi-l reazimă de zid.

Se dă câţiva paşi înapoi, îl priveşte lung şi dintr'o parte şi dintr'alta şi i se pare că geamul e murdar.

Atunci scoate batista, se apleacă şi îl şterge înduioşat.

— Prietenul meu Ştefan cel Mare.

NEAGU RĂDULESCU

ULTIMA CALATORIE

(nuvelă inedită)

de COCA FARAGO

Dela gară, până la vila de pe malul râului, drumul era lung, mărginit de arbori înalți și încolăciți pe după dealuri răpoase deasupra cărora cerul violet părea, în grava lui nemișcare, o prelungire a stâncilor din depărtări. Doctorul Radu Brancea văzuse și cerul și stâncile. Asemănarea dintre ele nu-l uimise, pentrucă el nu mai putea fi atent decât la vaierul roților trăsurii, — așa cum, înainte de a se urca în trăsură, nu putuse fi atent decât la huruitul monoton al roților trenului.

Nici vesel, nici trist nu fusese, plecând. Și tot astfel era. Doar ochii îi obosiseră, nepriving nimic. Deaceia, privind, acum, lui Radu Brancea i se părea că se uită prin fum la tot ce-l înconjoară. Călătorea, — ca niciodată spre ceva încă neștiut, răbdător, liniștit, pentrucă nu el își hotărîse călătoria. Nu-l surprindea nimic. Nu căuta să-și închipuie cum e acolo unde avea să ajungă. Din când în când, tot ca printr'un văl subțire, cenușiu, gândea că trebuie să-și alunge indiferența, lui însuși de neînțeles. In cipele ace.ea, vroia să-i fie cald ori frig, sete, foame, teamă, însfârșit: să se ivească, de undeva, o punte între el și ceiace i se întâmplă. Zâmbise, odată, unei asemenea clipe, bănuind că în acelaș chip începe să se destrame puterea de gândire și prezența în viață a pacientului întins pe masa de operație, aspirând narcoticul și numărând (așa cum i se recomandă: „dela trei sute, îndărăt")... „două sute nouăzeci și nouă, două sute nouăzeci și opt, două sute nouăzeci și șapte".. Venise dreaptă, călcând apăsat, privind veșted împrejur. Nu părea bolnavă, nici tristă. Nici măcar abătută. Se urcă pe masă calmă, fără nici-o ezitare. Se desbrăcă singură, încet. Din cealaltă cameră, unde își spăla mâinile, prin ușa întredeschisă, el îi urmărise mișcările. După ce se culcă, îi trimise un început de zâmbet. Doar un început, pentrucă ochii ei, închizându-se, reduseră acel zâmbet la o grimasă a gurii trandafirii. Strânse buzele. Observându-i mimica, surorile și subhirurgul înțeleseră că e neobișnuit de atent la ceiace avea de făcut, ori că e mult mai preocupat de altceva și-l plictisește ceiace avea de făcut. „Nu poți ști niciodată ce se petrece în mintea doctorului Brancea", spuneau surorile, subhirurgul, asistenții, bolnavii. Se revăzu lângă instrumente...

— Să nu simt nimic, domnule doctor...

Șoaptele nu însemnaseră nici rugăminte, nici poruncă. Nu-și amintea să mai fi auzit asemenea șoapte... Avea douăzeci de ani și nu mai fusese operată. Îi reținuse numele: Daniela Stanovici. Și ochii. Hotărît, nu-i putuse uita ochii. Încercă să-i zâmbească iar și reuși târziu, auzind-o cum se oprește din înșiruirea tărăgănată de numere. „Ce albe sunt aici, toate", gândi. Se uită, apoi, la somnul picioarelor netezi și lungi. Vru să privească și mâinile, se răzgândi și ceru bisturiul, în șoaptă. „Nu s'a răstit, ca de obicei"... își spuseră prin priviri, unul altuia, asistenții. Carnea se desfăcu, foșnind ușor. I s'a părut că a început a păși deasupra unor ierburi crude. Ascultase de atâtea ori fosnetul acesta, de mers pe ierburi crude... Căci, în plin soare de amiază, când oamenii se odihneau dormind ori nedormind, cu ochii închiși, el, tiptil, pornea să străbată ogorul și apoi, de cealaltă parte a lui, umbla, ascultându-și pașii, până acolo unde întâlnea vre-o cărare de umbră. Se oprea. Se culca pe spate, închidea ochii. I se părea întâi că va să doarmă. Mai pe urmă, înțelegea că nu somnul îl chemase de peste întinderea însorită, să-și lipească umerii de pământ, așa ca și cum ar fi vrut să audă cu ei ce tace printre rădăcini. Și deschidea ochii. După aceea, înălța o mână în dreptul lor, cu degetele desfăcute. Degetele se lipeau unul de altul. Atunci, mâna începea să se miște în sus, în jos, în toate părțile, desenând pe cer un pom, o casă, o pasăre... Când ostenea, cobora pe piept să se sprijine de cealaltă. „Stau ca morții", își spunea câteodată... „cu mâinile cruciș pe piept și cu ochii deschiși..."

Incetarea huruitului ce-i întovărășea mersul înapoi al gândului, îl făcu să tresară.

— Am ajuns? întrebă.

— Da, da, i se răspunse, aici este.

Cobori treapta prăfuită, urmărindu-și cu privirea negraba din mișcări. Se opri. Și se întoarse, parcă să vadă unde ajunsese, ori hotărît să urce îndărăt. Când se urni trăsura, ridică fruntea și porni să privească rostogolirea de roți, copitele cailor, caii, pe urmă iarăși roțile, umerii omului de pe capră... — așa, până ce auzi în juru-i o liniște cumplită, amețitoare. Observă că în ochi nu mai adăpostește decât priveliștea netedă a drumului mărginit de arborii înalți. Dela cel din urmă pe care-l zărea, privirea-i, — sbor albastru —, trecu dealungul trunchiului și al frunzișului, rămase o clipă în vârful unui deal și după aceia parcă lovindu-se de cerul încremenit, se prăvăli, — ceiace-l răsuci, întreg, spre acolo de unde se răsucise ca să pândească îndepărtarea trăsurii. Privirea i se învioră, pe dată, ca în preajma unei regăsiri... De culoarea stâncilor din apropiere, cu ferestre mici, tăiate asimetric și tot asimetric vag împrejmuite de plante agățătoare, casa părea a nu fi fost înălțată lângă un munte, ci săpată în el. Radu Brancea nu avea de unde ști că numai amurgul dăruia zidurilor ciudata înfățișare și înaintând către ea, se pomeni întrebându-se cine le-o fi putut-o realiza și cum. Pe unul din stâlpii dintre care cele două aripi ale porții închise păreau și ele de piatră, la fel cu stâlpii, sta scris cu litere adâncite, strâmbe: „SINGURA".

— Probabil numele vilei, își spuse Radu Brancea. Și reciti.

— SINGURA...

— Și atingând poarta, șopti:

— Singura...

Prin degete fiorul îl supără, ca un început de amorțeală. Strânse degetele și împinse poarta, cu pumnul.

*

Imbrățișarea lui Simion Simion îl înduioșase. Fuseseră colegi, în liceu și în doi ani de facultate. Și prieteni. Prieteni buni, cu toate că deosebirile dintre ei erau mari și cu neputință de înlăturat. Așezându-se, căută să-și zărească, în oglindă, chipul și să se asigure că el nu îmbătrânise atât... Simion Simion își aprinse țigarea și spuse foarte tare, privindu-l:

— Insfârșit. Bine că trăiesc și te văd. E o veșnicie, decând aștept bucuria asta.

Și mai încet:

— Câți ani or fi trecut?

Cel întrebat rosti, ca să răspundă:

— Cincisprezece.

— Nu se poate, se revoltă Simion Simion.

Apoi se gândi puțin și izbucni:

— Zece sunt, măi. Zece.

— Zece, repetă, uitându-se iar către oglindă, Radu Brancea. Intotdeauna el păruse mai tânăr. Când s'au întâlnit, în clasa întâia de liceu, dintre ei doi, Simion Simion părea să fie „pui de țăran" (— cum îi ziceau băieții, lui, înciudați, ori de câte ori se convingeau că el, Radu Brancea, învăța din ambiție, mai lesne și mai trainic decât învățau ei, din datorie sau din tradiție). Ursuz, neîndemânatec la joc, tăcut, cu obrajii osteniți, știa să-l asculte, mai bine decât oricare altul.

— Brancea vorbește, Simon tace. S'ar fi putut să nu se pomenească prieteni? — spuneau colegii.

— Acum... fie zece... fie cincisprezece... Ai venit? Ai venit. Asta-i. Slavă Domnului că te-ai îndurat. Fără să te chem, nu veneai tu, sunt sigur. Dar ai fost în stare să nu vii, nici după ce te-am chemat, ca în alte dăți...

Și foarte încet:

— Rău făceai...

I se stinse țigarea. O aprinse, trase câteva fumuri. O aruncă.

— Incepuse să mi se urască prea de tot... Prea eram singur... prea...

— Cum „singur" ?

— Dacă-ți spun...

— Fata unde-i?

— Aici. De un an, stă cu mine, mereu. Inainte știi: pleca, se întorcea, iar pleca... iar... Acum, e aici. Dar ce are a face? se răsti.

— Imi scriai, doar, că vă înțelegeți și vă iubiți.

— Așa e. Ne înțelegem și ne iubim. (Își duse fruntea spre o mână:) Dar gândurile? Ce nu ți-am scris? Pot eu să nu mă gândesc și să nu-mi dau seama de nimic? (Fără să-și fi atins fruntea, coborî mâna. Inălță fruntea și:) Nu pot, răspunse tot el, după ce așteptă zadarnic să i se răspundă.

— Nu înțeleg, se nedumeri încruntându-se Radu Brancea.

— Nu înțelegi?

— Nu.

— Păi nici nu-i de înțeles...

— Adică?

— Adică: nu e ceva de priceput, până nu aștepți, cu răbdare, să ți se explice.

— Bine. Aștept. Explică.

— Nu-mi trebuiesc cine știe câte cuvinte, pentru asta. Uite: mi-e teamă că am s'o pierd, așa cum am pierdut-o pe Draga. Intelegi?

— I-a moștenit nervii!, se înspăimântă doctorul.

— Nu, zâmbi Simion Simion. Nervii nu i-a moștenit. Numai ochii și mâinile și părul.

— Ți-a vorbit vreodată despre... despre moartea ei?

— Nu. Ea nu vorbește despre moartea nimănui.

Își privi, unul câte unul, degetele, pe urmă reverele hainei. Le scutură, deși nu avea ce scutura de pe ele. Nici măcar despre viața ei, nu-i vorbise, Truda, niciodată... Dar nu asta străbătu mintea lui Simion Simion, ci altceva:

— Pe cât îmi amintesc, șopti, nici Draga nu-mi spusese nimic. Totuși...

...Draga... Lui Radu Brancea i se păru că o vede în dreptul ușii, pentrucă în momentul acela, se uita către ușe. Se ridică. Intorcându-se din mers, către fereastră, i se păru că o vede în dreptul ferestrei, privind afară. Vru să meargă, într'acolo, să se uite și el pe fereastră. In auz, îi reînvie huruitul trăsurii. Se răzgândi. „Ciudat, gândi. Parcă o revăd aici, unde n'am văzut-o nicicând". O cunoscuse la Veneția. Veneau de la Paris. Acolo rămăsese Truda, despre care povesteau că are opt ani, și că e uimitor de inteligentă. „Hm... toți părinții spun, despre copiii lor, că sunt uimitor de inteligenți", mormăise Radu Brancea, în gând.

— E frumos aici. Nu-i așa, doctore?

— Da, e frumos, Doamnă...

— Știi de ce n'am vrut să văd Veneția până acum?

— Nu...

— Eram prea tânără. Ași fi fost capabilă să mă fotografiez cu porumbei. Am evitat ridicolul...

Au stat împreună, câteva zile. Pe urmă ei au plecat și el a rămas: mai singur, fără amintiri, cu aceiași tristețe în albastrul ochilor și în mâinile cu degete subțiri, prelungi... Draga i-a scris de câteva ori. Nu i-a răspuns niciodată. Scrisorile au rămas acolo într'un sertar, nerecitite... Venind în țară a uitat să-i înștiințeze așa cum făgăduise la despărțire. Peste doi, trei ani, Simion Simon scrisese: „Inchipuiește-ți, Radule. S'a aruncat în apă, Dece?". — „Dece" s'a aruncat în apă sau „dece" a vrut să moară? se întrebase. „Și dece mă întreabă pe mine?". I.a răspuns lui Simion Simion dar nu la întrebare, ci pentru a-i spune că e bolnav. Incepură o corespondență. El scria foarte puțin. Simion Simion mult...

— Știi, spuse, nu te-ai schimbat deloc, Simioane...

— Mi-a albit părul... Mi s'au adâncit obrajii...

— Erau tot așa...

— Când?

— Acum cincisprezece ani, la Veneția.

— Zece...

— Zece, consimți din nou doctorul și zâmbi.

— Adevărat. Eu am îmbătrânit de mult.

— Sunt mai bătrân eu.

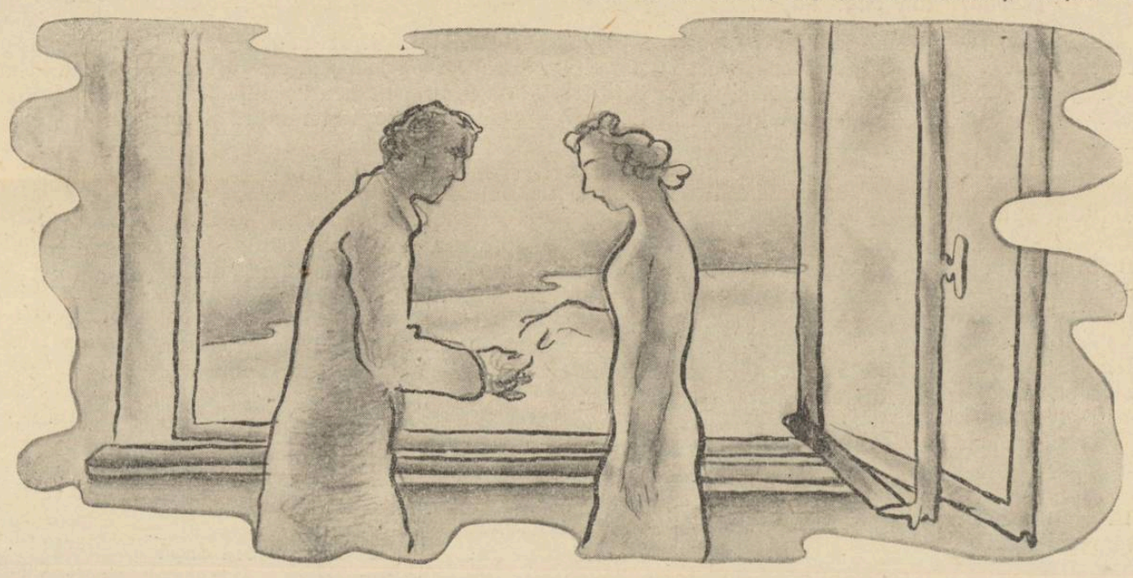

— Nu s'ar zice.

Lui Radu Brancea i se păru iar, că intră cineva pe ușe. Intoarse capul și nevrând să privească oglinda, vru să vadă cele două tablouri de lângă altă ușe. Porni într'acolo și renunță, pentru că-și dădu seama că nu-l interesează de loc, peisagiile mohorîte, unul cu o turlă de biserică.

— De când ești bolnav, Radule?

— Mai bolnav, de vre-o câțiva ani. Ți-am scris...

Se așeză în fața lui Simion Simion, de cealaltă parte a biroului. Intinse o mână și luă, din întâmplare, o carte cu scoarțe tari. O deschise și nu citi nimic. O lăsă, acolo de unde o luase.

— Ar fi trebuit să vii din vreme aici, să te odihnești în aer bun.

— Nu mă persecută ceiace ar fi trebuit să fac... și nu regret nimic din ce am făcut.

— De aceia ești încă tânăr...

— Nu. Eu sunt încă tânăr, pentrucă am fost sărac. Tu ai fost bogat. Nu m'am căsătorit. Pe când tu... Ia spune-mi, Simioane: de ce te-ai însurat?

Săltă umerii:

— O iubeam pe Draga.

— Să-ți fi continuat studiile...

— Nu-mi vorbi decât despre ceiace am făcut. Lasă de o parte ceiace ași fi putut face.

Radu Brancea se apropiă de ușa pe care intrase, căci dindărătul ei, îl ajunsese amintirea celor câteva trepte urcate în pripă, terasa, pomii dimprejur... Deschise ușa. Toate erau ca în amintire: și terasa, și pomii și scara. Nu recunoscu liniștea, fiindcă, odată cu începutul de somn al amurgului, prinsese a se mlădia în aer o limpezime nouă.

— Lucrezi mult ca de obicei?

— Aproape deloc, răspunse și se întoarse către fereastră, în dreptul căreia părea că așteaptă să revadă cum apare ceva ce nu fusese până atunci...

— Da, continuă. Am vândut instrumentele.

— Când?!

— ...Nu mai operez...

— De când?

— De vre-o trei ani decând mă simt mai rău. Simion Simion vru să tacă și rosti:

— Cine ar fi zis?...

La fereastră, dintr'odată, răsări Draga, întoarsă ca să privească afară.

— Nu-i așa? spuse uitându-se din ce în ce mai pătrunzător. Cine ar fi zis?...

Și se apropie de fereastră, să alunge năluca. Văzându-l acolo, Simion Simion bănui că admiră priveliștea. Surâse, mulțumit:

— Rămâi aici, dacă vrei. Ești în casa ta. Mă tem însă că, într'o bună zi, are să ți se urască și ție...

— Crezi?

— Aici suntem numai: Truda, eu, Doica — femeia care te-a primit adineauri — și servitorii, niște țărani posaci...

Intinse o mână către aerul întraripat și adună, pe fiecare deget și în palmă o înfiorare:

— Și mai sunt, iată: pădurea, munții, râul... De aici se aude și șipotul apei.

Simion Simion râse:

— Bine, așa, mai sunt multe... Păsările, stupii, grădina cu trandafiri galbeni...

— Grădina cu trandafiri galbeni?!

— Da. Fiindcă Trudei îi plac trandafirii galbeni, are o grădină întreagă pentru ei.

Radu Brancea se răsuci, să privească ivirea nălucei în dreptul ușii... Un păienjeniș de umbre pilpiitoare și subțiri, învăluiseră, pe furiș, odaia. Și de nicăieri, pogoriseră noui liniști, stranii, ca niște nedeslușite prevestiri. Așteptau, ochii lui Radu Brancea. In cumintea lor nemișcare, așteptau, cum așteaptă orice tăcere un cuvânt și orice cuvânt o tăcere. Străină de vrerea lui, devenise această îndelungă așteptare și tot străină de vrerea lui, încet, i se întinse o mână din ale cărei mărunte, câteva clătinări, își dădu seama că desprinde închipuirea nălucei nemaivenite. Și, atunci își aminti cum i se păruse că aude, în șipotul apei, un zgomot mic, de pas fără grabă. Apoi, o clipă, două, nu putu gândi nimic și nici feri privirea: năluca pornise un mers înainte:

— Bună seara, tată.

...Pe Truda o găseau diminețile, adormită de curând, pe marginea patului, cu obrazul stâng ascuns în perină. Somnul ei nu semăna, poate, cu nici-un alt somn, deoarece nu-i aducea odihnă, nu-i aducea oboseală, nici vise. Și-l numise cândva, într'o scrisoare pe care uitase s'o trimită Maurei (o pictoriță urită și genială, abandonată pe totdeauna, de fericiri, într'un orășel din sudul Franței): „singurătate cu ochii închiși". (Maura n'ar fi înțeles cuvintele astea, Maura, demult, nu mai înțelegea decât mutenia culorilor și a pânzei. Din atelierul ei lipseau, mereu, lumina și florile, cum pe buze îi rămăsese, — Truda nu încercase afla ori bănui decând, — absența oricărei înseninări. In acest atelier, gândul Maurei închipuia flori și lumini, arbori, turle de biserici: „vederi de nicăieri", — le zicea —, pe care mâna-i aspră, cu unghii late și vinete, le arunca spre văzul altora. Toate tablourile ei erau furtuni de nuanțe necugetate, dureroase. In tinerețe, — avea peste patruzeci de ani —, făcuse două portrete premiate de Salonul Oficial din Paris, tot fără model. Unul se întitula: „Cartea cu basme" și altul: „Maura").

Truda nu avea griji, nici dezamăgiri, nici bucurii mari.

Tristețile-i trăiau deosebit de întâmplări și îngânduărări, veșnic.. Le ducea, câteodată în priviri, alteori pe fruntea pală sau în oarba neliniște a mâinilor cuminți. Tristețile Trudei începuseră înaintea vieții ei. Nu le tălmăcise niciodată și deaceia, probabil, nu plânsese decât atunci când Simion Simion a poruncit oamenilor (ce mulți se strânseseră!) să caute prin apă, trupul din amurgul căruia Draga își gonise — zadarnică înmugurire — sufletul. Fiindcă plâns nu însemnează numai graiul de lacrimi al ochilor, ci înfrățirea inimii, a gândului, a clipei în care te afli, cu lacrimile din ochi. Or, dela plânsul pentru Draga nu mai fusese niciunul... Mersul ușor, hotărît, gesturile puține, discrete, gura și ochii, rochiile negre, — toate la fel (ca nopțile mele, spunea) și părul strâns împletit și adunat, cununâ, în jurul capului, îi dădeau înfățișarea unei precise amintiri despre Draga.

*

Simion Simion făcu prezentările, după care, șoväind, Radu Brancea înaintă spre mâna întinsă a nălucei. Se opri la câțiva pași distanță de ea. Truda se apropie atunci și luându-i mâna, îl privi, continuând să tacă.

— Vorbeam, tocmai, despre frumusețile acestui ținut, rosti într'un târziu, negăsind altă frază și simțind că el trebuie să vorbească întâi. Ați venit pentru a-mi dărui convingerea că ele nu sunt niște fermecătoare năluciri...

Truda zâmbi. Nu-și retrase mâna:

— Nu sunt frumoasă, domnule doctor. Ți se pare, doar. Și de vină e numai amurgul, cu minunata-i însușire de a înfățișa totul altfel de cum e. Vroiam demult să te cunosc, pe lângă poveștile tatei în care, mărturisesc, nu credeam să fi pătruns nici-o umbră de adevăr. Ii ești foarte drag tatei. Și mă bucur că ai venit, îți mulțumesc pentru asta, știu decând și cum te așteaptă și-l văd fericit. Orice fericire a lui e și fericirea mea.

Puțin mai înaltă decât era Draga. O vedea bine, acum. Și mai armonios proporționată. Incercă să-i închipuie alți ochi, alte mâini, altă pieptănătură (dece?) și nu izbuti, își reaminti mâinile Dragei... Avusese dreptate Simon Simon: îi moștenise mâinile... și ochii... și părul. Sigur că avusese dreptate, devreme ce, adineauri, văzând-o, i se păruse că revede năluca dela fereastră. Hotărît, nu mai trecuseră clipe ca astea. Cu alte cuvinte, îi rămăsese necunoscută o frântură de latură a vieții, și câte altele încă, poate... Se pomeni înviorat.

Nu era frumoasă, Truda (nici Draga nu fusese frumoasă) dar prezența ei învăluia și liniștea și zgomotele într'o vraje incertă, ca de melodie...

Simion Simion spuse, din prag:

— Mă duc să văd unde ți-au pus bagajele. Trimit să vă cheme la masă și să aprindă lămpile. Se'ntunecă...

— Bine. răspunse doctorul. Și Truda:

— La revedere, tată. Ai grije să pregătească mai degrabă cina.

Pe urmă, când rămaseră singuri, își desprinse mâna. Gestul îl stingheri pe Radu Brancea, pentrucă-l îndemnă să bage de seamă că firesc ar fi fost ca el să se întâmple mai demult. Urmă o tăcere încremenită din care nu putu lua nici-o hotărîre, pentru nimic. Truda îl privea ca mai înainte: limpede, — parcă nevrând să știe că și el o privește, parcă negândind. „Ce ar mai putea fi de acum înainte?", se întrebă și cuvintele i se lipiră, unul după altul, de auz, ca și cum n'ar fi fost rostite numai cu mintea.

— Ești demult aici, doctore?

N'o auzi.

— Doctore...?

Tresări:

— Domnișoară?

— Ce distrat ești... La ce te gândeai?

— Vă priveam...

— Mă priveai. Dece?

— Pentrucă... pentrucă sunteți fiica bunului meu prieten... a celui mai bun și mai drag prieten... Pentrucă sunt vre-o șaptesprezece ani de când aștept să vă cunosc... și pentrucă v'am cunoscut... Pentrucă... însfârșit...

— Eu te întrebam dacă ești demult aici.

— De vre-un ceas și ceva, cred...

— Cum l-ai găsit pe tata?

— Dacă nu mă înșel, citea un ziar și fuma...

— Nu vroiam să aflu ce făcea, doctore. Ce zici, a îmbătrânit mult?

— N... nu...

— Ba da. (Nu-l mai privi, câteva clipe). E foarte trist. El zicea că e numai plictisit. Să nu-l crezi. E numai trist.

— Intr'atât?

— Mai mult decât îți pot eu spune. Dela moartea mamei. De atunci... (își deschisese mai tare ochii). Știi cum a murit?

— Simion mi-a vorbit... parcă... de o boală de nervi... de o sinu...

Tăcu, stânjenit.

— Da. Sinucidere.

Merse până la fereastră. Sprijinindu-se de pervaz, în zare:

— Vino, doctore.

Când îl bănui lângă ea, întrebă:

— Vezi apa?

— Da.

— E cel dintâi mormânt al mamei...

— S'a aruncat în apă. Știu.

— Il rugasem pe tata s'o lase acolo unde o călăuziseră gândurile și simțămintele-i chinuite. El a plâns și a dat poruncă să fie îngropată. Eu, de atunci, în murmurul apei îi aud pribegia netemeinică a sufletului. mereu...

Dacă am fi uitat să culegem trupul speriat de viață, ași odihni pe malul râului sau i-ași asculta freamătul, fără să-mi dau seama că în el, — de atâtea nopți și zile, — o spaimă înconvoaie mersul undelor, ca pe o tulpină prea înaltă și subțire, absența oricărei adieri.

Ii căută mâna cu ochii. Simți cum privirea ei, hoinară între nămeți de taină, îl ia de mână și-l apropie mai tare de fereastra deschisă către toate amuțirile din el.

— Auzi?

— ...

— Nu-i așa că nici-o apă nu spune susurul ăsta? Nu-i așa?

— Poate... îngânară buzele, tremurând ușor, înainte ca el să fi putut răspunde: „Toate apele susură la fel". Privirea Trudei zăbovi în fiorul buzelor lui și nevrând, întoarse capul și se uită, întrebător, la ochii desfăcuți în umbră, ca doi faguri de lumină jucăușe. I se păru că ametește. Pe urmă, i se păru că vrea să spună ceva. Mișcă buzele. Nici-un cuvânt nu se ivi. Dar între umeri și sub fiecare deget, i se cuibărîră fulgi subțiri de ascuțită și caldă toropeală, pe care numai vârtejul unei sărutări ar fi putut s'o ningă. Pleoapele alunecară — valuri — peste rostogolirea de priviri înourate și tâmplele învârtură un vuiet picurând, în care zvâcnetul îi se topi, fierbinte, ca o durere. Clipele se lărgiră în liniștea golită și gândul trăi lin: — pământ și cer, — departe și foarte aproape, nicăieri, veghe a morților în adormirea celor vii. Truda zâmbi, fiindcă din toate astea nu înțelegea nimic. Venise, din preajmă-i și de dincolo de malul nevăzut al apei și de pe marginile dealurilor peste care se lăsaseră desfășurări noi, de văl albăstrui, ceva nou, șerpuit, adulmecat în visele de după somn, cu brațele și cu genele închipuirii...

— Spune, doctore, te-am mai văzut vreodată?

Intrebase, pentrucă avea nevoie de o lămurire, indiferent care, de un răspuns. Trebuia să audă cum i se răspunde ceva. Se vedea, se asculta parcă, se simțea întrebare și privea și asculta și simțea, în juru-i, întrebări. Toate: altele decât cele ce se pot rosti, ce se știu rosti. Crescuseră, din mâinile ei și din privirea lui, din privirea ei și mâinile lui, între ei și până deasupra lor, înfăptuind un fel de țesătură, ca de funigei lunateci, subțiri păienjenișuri tremurătoare și la pândă, ceva care nu era înțeles și se vroia înțeles... Radu Brancea respinse năluc.rea, lipindu-și palmele de fața întreagă:

— Nu, domnișoară. Până astăzi, nu ne-am întâlnit...

— Ciudat, murmură și merse un pas către el, îi luă mâinile de pe față și i le reținu într'ale ei. Și nu mai spuse nimic. Desigur, și clipele tăcerii aceleia se înfățișau dezirate, prea multe...

— Ce ți se pare „ciudat"?

— Simțământul de recunoaștere pe care mi l.a dat, — nu înfățișarea d.tale, nu tăcerea sau glasul d-tale, nu d-ta, ci tot ce a putut și poate fi odată cu prezența d.tale, aici, lângă mine. Pricepi?

— Nu, răspunse îngrozit. Nu pricep nimic.

Nu-l mai pivi:

— Mi s'a părut adineauri, când ți-ai acoperit fața, că trăiești aceiași impresie.

— Cum ți-ai putut închipui așa ceva?!

— Ai făcut gestul pe care îl gândisem eu, pentru mine însămi. Ciudat, nu? Ii lăsă mâinile fără de care se găsi dezorientată, singură, zadarnică. Radu Brancea gândi: „într'adevăr, mâinile Dragei au fost, adineauri, aici, pe mâinile mele". Își aminti cum Draga, ori de câte ori vroia să-i povestească sau să-l întrebe ceva, îi prindea, pentru o clipă, într'un fel de atingere sfielnică, într'un fel de mângâiere, mâinile amândouă, cu mâinile-i palide și puțin tremurânde. „Știi, doctore, câteodată îmi obosesc mâinile, de liniște sau de zgomot sau de gânduri numai, ca bătăile unei inimi. Când am să mor, mâinile îmi vor adormi întâi și întâi, sunt sigură. Nu zâmbi, doctore, moartea e ceva trist... „I.a moștenit mâinile și ochii și părul, spusese Simion Simion și el se înfiorase. Ba nu: crezuse că nu poate fi așa decât pentru Simion Simion, și zâmbise compătimitor, probabil... Ar fi vrut să știe ce gândește, în mersul acela de clipe unduioase, Truda. I se păru că-i află gândul: același. Poate același gând. Sigur același. Ba nu... Ea nu avea de unde cunoaște ceiace-i aparținea lui și numai lui, în amintire și în tot ce trăia, cu vuiet, în el, dincolo de el, pentru el... Ori poate cum pe fâlfâitul gândului nu e cu putință să-l mărginești, nici să-l curmi, Trudei nu i-a fost greu să-l înlănțuie în tainele ochilor ei mari și liniștiți și să-l dăruiască sufletului ascuns în sufletul ei...

— Știi, doctore, sunt zile în care nu mă recunosc. Da. Sunt zile, când și când, la fel cu asta, în care faptele și simțămintele mele sunt ale altcuiva. De multe ori, mi se pare că am murit și numai pentru a nu-l mâhni pe tata, continui să vorbesc, să râd, să dorm și să mănânc, la fel cu toată lumea. D.tale ți s'a întâmplat vreodată?

— Nu...

— Te cred. Asta nu se întâmplă oricui. Pentru asta. trebuie să fii blestemat sau...

Radu Brancea, fără voia lui, râse și apoi o îngână, ca un ecou:

— Blestemat.

— Nu râde, e ceva trist, să fii blestemat sau binecuvântat.

— „Binecuvântat"? De cine?

— Tot de acel care ar fi putut să și blesteme. Are un nume dar nu-l rostesc.

— Dece?

— Mi s'ar părea că-l chem prea aproape, m'ași teme să nu-l izgonesc...

Nu i-am spus numele decât atunci când am avut să-i cer ceva. Să-l spun și acum? Pentru ce?

— ...

— N'am să-i mai cer nimic. Nu mai vreau nimic. (îl privi adânc). Ești aici.

Pe urmă, se duse la masa de scris, dădu într'o parte câteva cărți și luă o cutie de lemn pictat. Doctorul veni lângă ea, de parcă l.ar fi chemat.

— Mama ținea în caseta asta niște scrisori dela d-ta.

— Nu se poate, se apără. Nu i-am scris niciodată.

— Niște scrisori ale d-tale către tata. E același lucru. Le.am pus într'un sertar, nu mai știu în care, laolaltă cu bijuteriile și broderiile rămase, îmi trebuia caseta. Păstrez în ea o jucărie de care te-ai fi înspăimântat dacă... Dar nu-ți spun încă, întâi să-ți arăt grădina cu trandafiri galbeni. Vrei?

Deschise o ușe. Strigă:

— Tată! Natalia! Ne ducem în grădină. De acolo, venim la masă. Nu ne mai căutați. Auziți?

— Da, da, răspunse doica. Te auzim. Nu întârziați, începe să se lase răcoarea.

— N'avea grije, Nana. Ne întoarcem îndată.

Inchise ușa. Puse cutia la loc. Și cărțile. După aceia, întinse o mână:

— Să mergem. Dă-mi mâna căci altfel te-ai putea rătăci de mine sau... însfârșit, vreau să te duc așa, ca pe orbi... Vino, doctore.

Porniră încet. Trecură terasa, coborîră cele câteva trepte și se prelinseră printre arborii care culegeau, de pe aripa de întunerec ce acoperise lin somnul amurgului, murmure mici și minunate. Susurul apei se mlădia, venind prin liniște asemeni unei îmbrățișeri și aci se părea că nu se mai aude nimic, aci te închipuiai frântură din cântecul de pretutindeni și totul se întâmpla ca într'o barcă lăsată în voia unei ape calme, verzi... Inchizând ochii, Radu Brancea înțelese pe deplin negrăiul nume de adineauri și spuse răspicat, alunecând, ca o umbră, pe urmele pașilor de năluc.ă:

— Dumnezeu...

(Urmare în N-rul viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

32

BIBLIOTECA CENTRA
„ASOCIATIUNI
IU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 32
SAMBATA 3 August 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Pentru o Europă tânără

de MIRCEA MATEESCU

Citesc telegramele care anunță politica fermă pe care este decis să o ducă noul guvern japonez. Apropierea de puterile axei, ai impresia că este programată numai din punctul de vedere, exclusiv, al intereselor japoneze. Mai precis: Japonia are tot interesul să isgonească orice urmă de influență europeană în extremul orient, tocmai pentrucă manifestă limpede intenția de a-și rezerva Asia pentru sine.

Cu alte cuvinte, victoria axei asupra Angliei pare că nu va aduce o introducere a acestor puteri în locul, rămas vacant, pe care îl aveau Marea Britanie, Franța și America pe continentul asiatic, cași pe celelalte continente, de altfel. Reclamând pentru Asia principiile doctrinei lui Monröe, Japonia pare să dea de înțeles europenilor cât de bucuroasă s'ar simți dacă, odată extirpată influența anglo-americană din Asia — s'ar exclude, împreună cu ea, și orice altă influență, indiferent din partea cui ar veni.

Faptul trebue pus în legătură cu atitudinea Indiei. Dacă Japonia găsește firesc să devină patronul politic și economic al extremului orient — în Asia centrală, tendința este mult mai radicală. Aici nu este vorba ca poporul să-și schimbe stăpânul, preferând, în locul unuia de culoare albă, altul de culoare galbenă: dar, pur și simplu, se cere deplina independență politică, adică isgonirea oricărui stăpân.

Să zicem, așadar, că numai în Asia s'ar fi arătat astfel de simptome, grav prevestitoare pentru soarta Europei. Să presupunem deci, că timpul în care Africa și Australia vor acționa conform exemplului oferit de India, este încă foarte îndepărtat și ca atare nu trebue să ne preocupe decât consecințele pe care le-ar putea avea, asupra Europei, autonomizarea Asiei.

Oricine își poate da seama că războiul actual din Europa, dacă a adus cu el nenumărate dezastre parțiale, a asigurat însă, din fericire pentru Continentul nostru, singura șansă în care mai puteam spera: regenerarea. Pericolul cel mare prin care a trecut Europa în ultimele decenii, acesta era: continentul nostru viețuia sub semnul popoarelor bătrâne și sterile, care ieșiseră victorioase la 1918. Franța și Anglia, după victorie, au reprezentat Europa. Ceiace însemnează că întreaga Europă, — în care se închidea deci, fapt foarte regretabil și hibrid: chiar popoarele tinere — a trebuit să adopte modalitatea etică, politică și economică pe care o adoptaseră franco-englezii. Nimic mai nefast, nimic mai impropriu pentru soarta Europei, decât această împreunare de popoare bătrâne și tinere, ultimele respirând climatul uscat și obosit pe care îl propagau cele dintâi. Dacă războiul actual nu ar fi adus Europei șansa ca, pe viitor, Continentul să fie reprezentat de popoare tinere, fecunde și puternice, cu siguranță s'ar fi realizat profeția lui Spengler. Cu siguranță, că toți europenii, ar fi avut de suferit o soartă comună cu Anglia și Franța. Sterilitatea și insuficiența rasială, caducitatea și desmățul libertin al acestor neamuri, predominante în Europa, ne-ar fi ajuns pe toți! Ce trist destin pentru popoarele tinere! Ce trist destin pentru Germania, Italia, România, Bulgaria, Serbia și toate celelalte națiuni pline de vigoare, să moară, înainte de vreme, numai și numai pentrucă glasul oficial al Europei era acela al popoarelor bătrâne și obosite, incapabile să opună, acțiunii de redeșteptare a celorlalte rase de pe glob, aceiași forță și aceiași vigoare...

Am putea spune că războiul s'a întâmplat la timp. In ultima clipă. Nu mai lipsea mult, și venea ceasul în care Asia, prin exponenții ei foarte potenți, s'ar fi măsurat, politicește și economicește, cu Europa și America. Inchipuiți-vă ce figură am fi făcut atunci și cât de demn ne-am fi prezentat, în frunte cu Chamberlain, Churchill, Reynaud, Blum, Mandel și ceilalți evrei! Imaginați-vă ce cumplit blestem pe capul popoarelor tinere: să piardă bătălia, fără să poată lupta. Ce nenorocire pentru continentul nostru: să nu poată acționa, la momentul critic, puterile tinere și valorile reale ale Europei, dar să ne reprezinte, oficialii bătrâni ai bătrânelor națiuni judaizate.

Am auzit inconștienți cari, când cancelarul Hitler a invocat exigența spațiului vital pentru poporul german, au replicat pătimaș: „dar ce suntem noi de vină dacă nemții se înmulțesc atât de repede!" Cașicum, salvarea Europei, ar fi trebuit s'o așteptăm dela neamurile vlăguite și inepte biologicește! Cașicum soarta Continentului european, ar fi trebuit condiționată de sterilitatea și insuficiența Europei oficiale! Cașicum Europa oficială, care s'a cumetrit în mod culpabil cu afaceriștii evrei, ar fi putut semna sentința de moarte a Continentului nostru, în ceasul în care tinerii l-au revendicat pentru ei! Și totuși, aceasta pare să fie atitudinea

(Urmare în pag. 3-a)

EUGEN DRAGUȚESCU: Viale D'Annunzio.

Despre „aleși"

de VICTOR POPESCU

Elitele nu se recoltează din marele public și prin marele public, chiar, putem spune, împotriva lui: Tot ce este mare se petrece departe de piața publică și glorie. Indepărtați de ele au rămas totdeauna inventatorii valorilor noui, afirmă undeva Nietzsche. Grecia strălucește de glorie și guvernarea sa este cea mai impresionantă victorie a libertății individuale, — dacă am privi mai adânc neputința cetăților elene de a se uni, am putea insinua, anarhice — și totuși la Marathon au învins imperiul persan și au salvat civilizația peninsulei și poate a Europei, doar trei sute de „aleși", conduși de un general, la rândul său un „ales".

Și tot Grecia, această quintesență a libertăților în care toți aveau drepturi și egalitate, le era lor atât de scumpă încât i-a făcut să uite că sunt un singur popor, ilustrează cel mai bine încă o frază culeasă din gânditorul german citat mai sus: In lume, cele mai măreț fapte, nu înseamnă absolut nimic fără cineva care să le reprezinte.

Dacă admirăm ceva din această veche civilizație, nu este atât întregul armonios al ei, cât individualitățile cari au făcut-o remarcabilă. Ea nu ni se impune prin massă ci prin componentele acestei cantități. Grecia, cu toate că a fost o democrație, așa-dar un stat de unificare a spiritelor, ne este cunoscută prin evenimentele mari ce a creat sau înfruntat, evenimente la rândul lor stăpânite de anumiți aleși. Secolul lui Pericle, ne poate astăzi satisface gustul estetic mulțumită personalității strălucitoare a acestui om de stat. Teba, cu toate că importanța sa în vechime a fost probabil mare, ținând seamă de nesfârșitele legende cari plutesc în jurul său, ne este cunoscută, astăzi, doar fiindcă Epaminonda a isbutit să o ridice la un moment dat, chiar dacă acest moment a fost atât de scurt, încât un poet a putut spune în urmă:

— Dupe aceasta, Teba nu a fost cunoscută decât prin nenorocirile sale.

Insăși din Sparta din care nu a mai rămas nimic astăzi, din întreg acest popor, din această cetate trufașă, războinică, dar mai înainte de orice predispusă la distrugerea elitelor, afară de unele evenimente ale istoriei, în care nu întotdeauna s'a comportat bine, o știm în zilele noastre prin personalitatea unui conducător ilustru — Lycurg — care a distins-o.

Prestigiul marilor oameni, domină dealtfel întreaga civilizație și cultură actuală și cea a cărei temelii se clatină, și cea care isvorăște acum din ruinele trecutului și entusiasmului creatorilor săi.

Nesfârșita luptă a lui Fabius Cunctator, — am ales-o tocmai pe aceasta, fiind reprezentativă pentru dovada ce căutăm, căci atunci lua parte la luptă întregul popor, interesul romanilor fiind atât de mare încât cea mai mică înfrângere în plus ar fi însemnat sfârșitul — renumele lui Hanibal, victoriile strălucite ale lui Caesar, precum și netezirea drumului către imperiu, faptele de arme ale Condottierilor renașterii, destinul lui Napoleon, și am putea continua variate citații la nesfârșit, ilustrează cât se poate de evident importanța și rolul unor anumiți oameni în decursul istoriei.

Afirmând că istoria este compusă din personalități cari domină datele, nu facem nici o exagerare. Toate micile probleme, chiar marile în vremea lor, cari au frământat imperiul roman, dispar în spatele prezenței veșnice a lui Octavian August. Cei sute și mii de luptători latini pe a căror vitejie și perseverență s'au clădit victorii, dispar în dosul unui Scipio Africanul, în spatele unui om modest ca Cincinnatus, Camillus, Duilius și alții. Sau în fața unei înfrângeri, tot acea armată care lipsită de victorie ar fi însemnat o massă amorfă gata de trădare, dispare din fața unor personalități, cum a fost spre pildă Consulul Regulus, al cărui curaj și demnitate scump plătite, a salvat dela rușine și chiar de înfrângere republica romană.

Cum să ne îndoim oare de însemnătatea deosebită pe care „aleșii" și prin aceștia înțelegând personalitățile creatoare, nu simpli mandatari de ocazie găsiți la întâmplare, o au în desvoltarea civilizațiilor, când, deschizând orice tom de istorie, suntem constrânși, privind cronologia tablei materiilor, să deosebim epocile pe categorii de nume. Ele sunt cele cari au creat istoria, și popoarele nu au însemnat decât o fericită ocazie pentru desvoltarea calităților lor remarcabile.

(Urmare în pag. 3-a)

Hotarele profunde ale Patriei

de TOMA VLADESCU

A trebuit în aceste zile să mă gândesc fără odihnă și poate să nu mă gândesc decât la drama sumbră și grea, drama fără nume pe care ne-a fost dat s'o trăim. Se va spune cândva în istorie— istoria pe care încă nu e permis s'o scriem — că la o oră târzie din noapte, când poate tăceau adormite toate forțele drepte din Univers, o țară a fost aspru lovită — și în împrejurări care-i paralizau toate puterile de apărare. Evoc noaptea pe care n'am știut-o atunci, dar pe care o simt palpabilă — ca o umbră prezentă. O sete nesfârșită să mă confund în nenorocirea acestei nopți e poate singura mângâere pe care o mai pot privi! Sunt acelea desigur ceasurile în care Patria noastră, liberă poate de timp, de atingeri, de oameni, străbătea înfrigurată anume etape esențiale — și eu n'aș putea s'o văd decât ca un corp de lumină pe care-l fugăriau în spațiile ostile ale Destinului nu știu ce elementare forțe de întuneric și moarte. Dezastrul mi se pare cosmic— irită majestatea unui echilibru universal, ca un vast spectacol al descompunerii, în anarhia nepricepută, în anarhia de un minut a normelor.

O notă atât de mediocru lucrată, și exagerat de puțin serioasă, încerca să dea o explicație, să dea un sens unor lucruri în care nicio Rațiune nu s'ar coborî să apară. Dar cine să se oprească la atâta proză barbară!

Eu am retrăit în schimb drumurile triste ale Basarabiei. Casele... Luminile ei... Incerc să revăd râsul grav, de flori și de soare—râsul înmărmurit al Bucovinei!

„Patriot", — poate, dacă nu vă displace cuvântul... Dar mai mult om, desigur, — un om făcut după toate legile și servituțile omului.

Noi ne sbatem în minutele astea de o durere fisică pur și simplu — durerea cărnii și a sângelui nostru. Patria nu este o abstracțiune, nu este o idee, nici nu este un lucru din bibliotecă — hotarele ei adânci sunt în noi. Lucrul acesta atins, suntem noi înșine, fiecare din noi, neamuri ieșite din aceeași tulpină—iar figura noastră, oricum ar fi să fie, poartă în ea, întipărite, latențele Patriei, tipul unic și formele ei intacte.

Deaceea poate nici doliul puternic, nici minutul de reculegere care s'a așternut, dar simpla tăcere și odaia mea simplă, burea-ul așezat acolo unde a fost totdeauna, și patul întins, toate lucrurile astea în care mă regăsesc de aceleași aparențe, dar altul astăzi oricium — iată tot ce mă invită irezistibil să iau cunoștință de mine, să caut, palid sânge rănit, tot ce-am pierdut.

Nu simțim dragostea, durerea ei n'o simțim, decât atunci când ne lipsește obiectul acestei iubiri. Până atunci el făcea parte, neștiut, ca aerul și ca lumina, din confortul liniștit al unei vieți care ne dă totuș în marele ei secret atâtea bunuri esențiale și anonime. Ca o stranie senzație de gol, este clar că unul din aceste bunuri ne lipsește acum. E ceasul numai când îl identificăm și îl stim. Acel corp național pe care-l arată Fustel, dar pe care l-a știut atât de bine și Mihail Eminescu, se găsește acum în vasta suferință care se împarte pe fiecare din noi.

Am întâlnit visionari obosiți — și cărți excedante — care mi-au spus de atâtea ori că o zi se va ajunge în care granițele nu vor mai fi... Oamenii vor trăi atunci într'o sublimă anarhie, în desvoltarea liberă a substanțelor și în nu știu ce armonie a lor, pe acest imperiu nelimitat al lumii!

Eu îmi amintesc totuș cuvântul lui Saint-Simon, știu că patria nu este decât un egoism colectiv, un „egoism național"*—și verific în toate acțele vieței această lege ireductibilă care nu ne lasă liberi de morții noștri, de carnea noastră, de pământul nostru, de „noi". In acest loc și în această lege, Patria este eternă — ca păcatul care ne-a limitat! Și în acest fel, Patria este fără îndoială în fiecare din noi — ca și când ea ar avea sensul*

(Urmare în pag. 3-a)

Revoluția totalitară și Statul autoritar

de COSTIN I. MURGESCU

Prefacerile adânci prin care trece Europa în toate domeniile vieții publice și particulare, conturarea limpede a cadrului internațional în care se va desfășura viața acestui continent pentru un veac de aici înainte — pun pentru orice intelectual cu conștiința gravității și importanței acestui moment de istorie, problema aderării la o formă statală compatibilă cu noua ordine europeană. Din cadrul discuției se exclude deci ipoteza Statului bazat pe principiul liberalist și individualist, ceeace nu simplifică însă prea mult dificultatea unei opțiuni. Evenimentele recente arată că noua organizare europeană va trebui să înglobeze două categorii de state: Statele totalitare și Statele autoritare. Și aceasta pentru bunul motiv că și puterile inițiatoare ale acestei lumi noui, care se înfăptuește, mărturisesc drept unic scop: menținerea păcii prin salvgardarea principiului autorității publice, în fiecare stat aparte. Noțiunea aceasta de „salvgardare a autorității de stat" este însă în așa măsură comună ambelor categorii, încât reușește adeseori să producă o confuzie ce merge până la identificarea celor două noțiuni între ele.

Așa cum însăși titlul nostru ar putea-o mărturisi, preocuparea noastră — în acest prim articol, dintr'o serie care vrea să lămurească pentru cetitorii acestei reviste câteva aspecte esențiale statului totalitar — este tocmai de a limpezi aceste noțiuni, cercetându-le conținutul și desvăluindu-le raportul. Dacă vom înlesni prin rândurile noastre depășirea acestui moment grav de cumpănă sufletească a intelectualului român, vom fi atins țelul propus.

Este vorba așa dar de a confrunta Statul revoluției totalitare cu Statul autoritar.

Inainte de aceasta însă și pentru întreaga noastră discuțiune, este necesar să precizăm sensul acestui cuvânt: revoluție. Pentrucă totalitarismul reabilitând termenul, îi dă un sens nou. Pe cel vechi îl știm cu toți: era răsculareа maselor, baricadele, luptele, pe scurt: o *metodă* de a ajunge la putere. Metoda a atins „perfecțiunea" — ca instrument de distrugere — în concepția trotkistă. Era concepția revoluției constând în lovitura dată de câteva trupe de „șoc", bine pregătite și conduse, pentru a răsturna regimul și a instaura o minoritate conștientă care să asigure *fericirea* socială, chiar în contra voinței maselor. Era ultima expresie a metodei de forță, care căuta să aplice unei țări principii elaborate în birou, de către streini și între streini, și aceasta chiar în contra voinței națiunii care urma să experimenteze iluzia statului ideal. Dimpotrivă, mișcările totalitare dau alt sens revoluției. Este vorba aici de o modalitate de viață națională. Revoluția totalitară nu vrea să distrugă și să dărîme nimic; ea crează numai o comunitate spirituală a națiunii, o stare de permanentă și conștientă trăire a tuturor realităților naționale, o ardere sufletească unanimă din care să răsară lumea nouă. Revoluția, în sens totalitar, este dinamismul sufletesc care determină o națiune să-și realizeze destinul istoric; este replica mormintelor și a trecutului la procesul de dezagregare națională.

Nu este vorba aici de o construcție abstractă, departe de realitățile politice. Ultimele decenii au arătat Europei că revoluția totalitară creind acea fierbere uriașă de conștiință națională, nu poate fi înfrântă. Revoluția „veche", de stradă, revoluția care vroia schimbarea oamenilor putea fi reprimată, putea fi oprită. Revoluția totalitară nu poate fi oprită, oricare ar fi metodele ce s'ar încerca în contra ei; și adevărul acesta este atât de evident încât nu poate fi o simplă coincidență faptul că niciuna din *revoluțiile* totalitare n'au venit la putere prin forța străzii. Hitler, Mussolini și toți mari conducători pe care-i va mai cunoaște Europa, în cadrul regimurilor totalitare, au venit pe căi legale; pe căi legale ce le-au fost deschise de adversarii lor declarați, neputincioși în fața unor *forțe* cu care nu puteau lupta.

Revoluție înseamnă adică crearea unui nou stil de viață, a ceeace s'a numit „ecumenicitatea națională", termen care sintetizează toate sensurile evoluției totalitare.

După această primă distincțiune, este neapărat necesar să revenim la discuțiunea asupra Statului autoritar, întrucât realizarea revoluțiilor totalitare amintite și rolul conducător al țărilor care le realizează: Italia și Germania, au determinat în Europa un curent de idei semnificativ. Numeroase state au înțeles să se adapteze noului regim european, înlocuind statul liberal cu cel așa zis totalitar. Nu este neapărat vorba de oportunism politic, ci de o necesară adaptare la realități și de însușirea unui regim ale cărui binefaceri devin evidente pentru oricine. Franța de manentă iluminare națională care este revoluția sufletească a națiunii. Un stat totalitar fără revoluție, în sensul arătat mai sus, este numai o parodie, iar o revoluție care să pornească de sus nu poate fi concepută. „O revoluție de sus, nu este o revoluție organică și, pentru aceasta, ea este în general de mică importanță în istorie", afirmă d. Goebbels.

Revoluția totalitară nu poate fi impusă nici *de sus*, nici *din afară;* ea nu poate apărea în viața unei națiuni decât ca o isbucnire spirituală a întregului popor care *știe* că în afară de acest regim, merge către moarte. Iată dece Germania și Italia nu *pot* și *nu vor* să ceară revoluții totalitare în fiecare stat european; ele vor trebui să se mulțumească cu state autoritare capabile să le ajute într'o oarecare măsură la instaurarea noulor principii de viață internațională. Bine înțeles aceasta nu va împiedeca cu nimic ca simpatia lor să se îndrepte către acele țări care se vor fi dovedit capabile de tensiunea înaltă a spiritualității revoluțiilor totalitare; către acele țări adică care vor fi creat Statul revoluției totalitare, fără a se mulțumi cu un stat de autoritate.

De aici, prima distincțiune care ni se impune: Statul totalitar este situat pe o treaptă superioară, rupe cu tot trecutul, creiază un nou prezent; statul autoritar rămâne cu o treaptă mai jos; numai formal, el se înglobează în noua spiritualitate. In fond el rămâne legat de toate forțele oculte ale vechilor regimuri democrate: industrii, asociații bancare, combinații de culise ale diferiților oameni

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA LITERARĂ

D. CIUREZU: Pământul luminilor mele, poeme

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II“ 1940

Aurel Bugariu: Mărturii din Trecut

Colecția „Universul Literar“

Devine din ce în ce mai vrednic de studiat aspectul nou al satului, în poezia lirică actuală. Aproape nici un autor nu neglijează „satul” căruia îi atribuie felurite funcții în cunoașterea poetică.

Este vorba, se înțelege, de amestecul unui cadru specific, geografic sau mitologic, în intuițiile vieții interioare.

Peisagiul este geografic la autorii cărora satul le intră în biografie ca punct de plecare. Acesta este cazul d-lui Ciurezu, în noul volum de poeme, „Pământul luminilor mele”. Fără îndoială, d. Ciurezu nu se mărginește la un anumit sat, în felul Mirceștilor lui Alecsandri. Modelul a fost depășit de poeții legați cât mai „fidel” de pământ. Geograficește real, satul d-lui Ciurezu participă totuși la irealitate prin lipsa blazonului individual. Se confundă cu toate așezările românești de viață smerită și întoarsă înlăuntru. Nu trăește în istorie, nu are hrisov, crește în adâncime, prin ceeace ascunde ca organismele vii:

Satul meu sărac n'are hrisov,
Hrisovul lui e undeva 'n pământ...
Nu-i pergament, nici piatră, nici cuvânt,
E sânge, și arșiță și istov.
(pag. 13)

Fără aluziuni la vre-un esoterism metafizic, autorul înțelege prin „satul meu” o închegare aeve oltenească, la ale cărei precise hotare:

Plopii stau mormam de frică lângă Jii
Și se miră unde cură-atâta apă.
(pag. 8)

Dacă însă dimensiunile spațiale sunt vizibile, a patra dimensiune, a adâncimii sau a ascezii rămâne clară numai poetului:

S'a adâncit în fiecare zi,
Dela 'nceputul lumii pân'acum ...
(pag. 13)

Beneficiar al celei de a patra dimensiuni din geografia interiorizată a satului, d. Ciurezu știe că, astfel privit, peisagiul se transformă în putere **care se transmite, încât, deși fără hrisov de început, satul este totuși un bun ce se moștenește de cei ce-l înțeleg:**

Cine-ar putea—putere omenească,
Să'ntoarne câmpul tot ca pe-o căldare,
Pădurea să ne-o smulgă ca pe-o floare,
Hrisovul ființei noastre să-l găsească?

Geneza satului este așadar asimilată genezei înseși a ființei umane.

Dificultățile de analiză și identificare sunt aceleași. O forță impenetrabilă se transmite însă, în ființa mitologică a satului, din generație în generație, ca și în ființa sacră a omului, dela tată la fiu. Inceputul se ascunde și se moștenește, ca însuși principiul vieții.

El e pierdut în veacuri și 'n pământ,
Cum e pierdută ploaia 'n miezul sfânt de pâine,
Și-o sta chezaș erezilor de mâine,
Fără județ, fără hrisov, fără cuvânt.
(pag. 14)

Cealaltă ramură a celei de a patra dimensiuni a satului d-lui Ciurezu, transcende peisagiul geografic prin tensiunea ei suitoare. Este asceza luminii. Autorul o numește „poartă de lumină”. Ca și „rădăcina”, „poarta” presupune o activitate ordonatoare și progresivă. Trecerea se face spre anumite puteri, urcând trepte respective. „Treptele” intuite de autor rezumă câteva din puterile spirituale ale satului:

Poartă de lumină, poarta satului,
Verigă de lumină necuratului.
Răscruce oamenilor, geană câmpului,
Prag de înfățișeri, spre vămile văzduhului.
Poartă de chemări, potop întins de zări,
Cu maluri verzi, cu glume pe cărări;
Poartă de 'nchinări, cu umeri povârniți,
Pândarii vremii'n tine's adormiți.
Poartă de păinjeni, năluciri ce mint
Strânse 'n scoc de aur, și zumzet de argint,
Bulboană de balade, codri albi de gând,
Cu trupuri de furtună, cu brațe tremurând.
Poartă de viață simplă și umilă
Cu pas domol de vită, cu dâre de cobilă
Poartă de lumină, poartă grea,
Cuprinzi'n brațe, vâg, urzirea mea.
(pag. 15)

Asupra unui punct critica de azi nu mai stă la îndoială: că „satul” tinde să se adâncească, în cultura autohtonă, ca o serioasă temă de creație. El oferă o metodă de producție, metodă directă sau prin analogie. Metoda directă privește îndeosebi sacralitatea experienței de viață țărănească. Sfințenia intră statornic în componentele vieții sătești. Cealaltă metodă ar privi mai mult experiențele mitice, și pe baza ei se creiază analogic, excluzându-se relația personală, iubirea, etc. Nu această putere **mitologică, a satului, a fost exploatată de d. Ciurezu, în culegerea de poeme ce-o analizăm. D-sa consideră sacralitatea ca o forță pozitivă, manifestă, îndrumătoare. „Înțelepciunea” rurală se produce dintr'un chiag de sfințenie, din conștiința unei răspunderi personale, în relația religioasă:**

Acolo, sus, pe deal, în grobiște, sub tei,
Dorm împăcați cu cerul și pământul,
Așa cum le-a fost zeghea și cuvântul;
Țărani cinstiți, de 'nțelepciune grei.
Poartă de lumină, poartă de drum lung,
Iconești în mine, chipul lor prelung,
Tâmplele de ceară, ochii lor de sfinți,
Ca 'ntr'un schit de bârne, ctitori de credinți.

D. Ciurezu încheie poema cu zugrăvirea aieve, vizibilă ochiului comun:

Ioni și Ioni, și Rade și Ilinci,
Un fâlfâit de stețe și tilinci,
Pomelnic nesfârșit de vii și morți,
Crestul adânc în stâlpii unei porți.
(pag. 17)

In interpretarea noastră, ne convine să inversăm rolurile și să considerăm „concret” tocmai ce s'ar părea abstract. Și vom fi de opinia autorului când vom spune că stâlpii „concreți” ai porții, îi formează tocmai „credințele” pomenite în versul citat. Credințe sacre, deosebite de cele magice. Astfel analizând, găsim firesc ca poetul să încheie volumul său despre „puterile” de lumină și pământ ale satului, cu două cicluri lirice având aceeaș substanță: rugăciunea. Intr'un ciclu, rugăciunea o face „Voevodul” în alt ciclu, o face „poetul”.

Voevodul se roagă spre a obține puteri în folosul țării. Poetul se roagă spre a obține puterile sufletului său. Puterile țării învinge, ale spiritului creiază. In esență, operația este aceeaș. Voevodul vrea să biruie prin „credință”:

Iar de vrei să biruim,
Șerpii 'n cale să-i oprim,
Slavă 'n piatră să zidim;
Rogu-mi-te, dă-mi puteri
De puhoaie 'n primăveri;
Prăvălirile din mări,
Trăsnetul din patru zări.
Ura unei frământări,
Vijelia unei țări;
Codrii să se'nsuflețească,
Munții să se prăvălească,
Matca gârlelor să crească,
Oastea mea să biruiască.
(pag. 64)

Versurile d-lui Ciurezu se află în acord deplin cu acea concepție liricizantă care pune faptele istoriei sub protecția intențiilor sacre. Ordinea văzută al acestor intenții este biserica, de către care voevodul este uns în sens propriu.

Puterile lucrează însă, totdeauna, în ordinea nevăzută. Ceeace se vede, constitue doar o invocație, un ritual. La fel cu ungerea voevodală, poetul va căuta un semn vizibil, îndemn al rugăciunii sale. Semnul credinței îl dăfirește, satul:

Cred, cum au crezut părinții mei,
Plugarii-aceia, simplii, grei,
Cu chipul ars, posac și clăpăug,
Mereu aduși peste-un corman de plug,
Mereu robiți de-al țarinii belșug.
(pag. 79)

Poetul vede limpede în psihologia rurală. Aici credința n'are caracter mistic, potențial. Chipul de manifestare al credinței țărănești este actul, ceeace subliniază caracterul său pozitiv:

— E satul meu cu rugăciuni curate.
Coboară cuibul lui tăcut și mic,
Și du o ploaie caldă, roditoare,
Ca'n ruga lui, un rug de câmp în floare,
Iar din pământ, un lan de grâu în spic
Ți-o undui credința la picioare
(pag. 83)

Iar utlimul cuvânt al poetului, pare a fi:

E satul Tău și cuibul meu pierdut.
Pe care-l port în aripele mele,
Cum aș purta o pulbere de stele
Din înălțimile prin care am trecut.
(pag. 87)

Creiat prin manifestarea darurilor pământului, — satul devine opera văzută a divinității. Pornind de aici, poetul nu a urcat, ci a coborât. Acest drum invers exprimă de fapt direcția sa spirituală: asceza. Tensiune, desigur, interesantă și caracteristică.

*

In colecția „Univesul Literar” a apărut o lucrare deosebită de cele tipărite până acum. Se intitulează „Mărturii din trecut” și se datorește d-lui Aurel Bugariu, „conferențiar al regionalei Astra din Banat”. Felicităm pe autor de a fi avut gustul să compue cartea sa în felul cum ne-o înfățișează, și apreciem deopotrivă spiritul și pregătirea sa științifică. **A căuta documente din „trecut”, a le stabili „noutatea” și „autenticitatea” și a le publica pe răspundere personală, învederează metoda științifică a unui istoric. Astăzi, când sistematizarea spirituală apelează la istorie mai mult decât bănuim, putem acorda lucrării d-lui Bugariu, importanța deplină. Am sublinia această importanță, spunând că autorul caută începuturile Românieі moderne. Sunt semne trăite la vremea de manifestare cu o spontaneitate netocită de praful arhivelor. Bunăoară, „o pravilă din 1788” aflată între „niște hârțoage”, în „podul unei case bătrânești din Comboș-Banat”. In afară de folosul adus unei istorii a dreptului, „pravila de obște asupra faptelor rele și a pedepsirii lor” (care e traducerea unui cod penal austriac decretat de Iosif II, înainte de revoluția franceză) — prezintă în cercetarea d-lui Bugariu, meritul de a fi exprimată „în vechea limbă românească, de o frumusete demnă de antologie”. (pag. 7.) Iată deci un punct câștigat pentru conștiința unei culturi: frumusețea limbii. Mai departe, o tează despre „Increștinarea Daco-Romanilor”, de Alexandru Dobra, fost episcop al Lugojului, face pe autor să declare că a avut fericirea s'o descopere „printre niște cărți vechi rămase într'o familie de preoți”. Descoperirea manuscrisului a vestit-o în revista „Luceafărul” din 1926, (Timișoara), și de atunci așteaptă un traducător și un editor. Dintr'un „vechiu tom”: „Diregătoriul bunei creștere spre îndreptarea multor părinți și bun folosul tinerimei române, țesut de Damaschin T. Bojincă, tipărit în Buda, la anul 1830”, aflăm că „Lipova”, frumosul centru românesc din Banat, a fost încă dela 1830, un „cuib cultural”. Un alt document, prezentat de d. Bugariu, constitue un „testimoniu dat de Avram Iancu, în 1851, despre averea tribunului Grita”, pe baza cărui testimoniu s'a putut răscumpăra de sub confiscările maghiare averea numitului tribun.**

Același interes prezintă și darea de seamă asupra manuscrisului original al unei călătorii făcută în 1857 de un profesor neamț în comuna Comlosul-Mare, din jud. Timiș-Torontal.

Figura vioaie a poetului „popular” bănățean Iulian Grozescu (1838—1872), pare a fi jucat un rol de mare importanță în istoria modernă a regatului. Este vorba de asasinarea lui Barbu Catargi, la a cărei scoatere de sub mister, d. Bugariu contribue cu documente. Despre același poet și erou politic, Iulian Grozescu, numit de autor „răzbunătorul clăcașilor”, mai pomenește și în articolul „Poporanism și popularizare”, cu îndrăsnețe considerații despre circulația „poeziei” în popor. Insfășit, de aceeaș valoare documentară, sunt, în lucrarea „Mărturii din trecut”, și capitolele: „Săpături din Talmuz, urme din 1537”; „Clubul „Ciutura”, din Făget”, (Banat, 1893); „Stegarii datine: lăutarii”; „Descoperirea manuscrisului „Istoria Banatului de Stoica de Hațeg” (scrisoare deschisă iscusitului cercetător bănățean I. B. Mureșeanu”); „Astra” dela 1861 încoace”; „Balurile de altă dată”...

Alcătuit, precum se vede, din diverse „mărturii”, volumașul d-lui Aurel Bugariu satisface totuși condiția de unitate prin preocuparea centrală de a stabili începuturi, cât de modeste, ale spiritului românesc modern. Bine observă autorul că aceste informații sfioase, dar sigure, pot fi punct de plecare pentru ample sistematizări.

de CONSTANTIN FĂNTĂNERU

O carte bună

de I. GR. PERIEȚEANU

D. Alexandru Sabaru, distinsul literat și bine cunoscutul autor dramatic, a închinat un ciclu de povestiri, sugestiv intitulate „Singurii Prieteni” și apărut în editura „Cultura Poporului”, viețiі și misterului animal. Eroii d-sale principali sunt câinii, caii, boii și vacile, măgarii și porcii, deopotrivă năzdrăvani și dragi, pe cari demult imaginația poporului i-a ridicat până la contemplație, în neasemuite povești și legende. Omul e numai fundalul pe care se profilează, exemplificatoare, sufletele lor devotate și, asemeni lui, înobilate de suferință.

Dar nu în aceasta constă marea valoare a cărții de față. Ci în faptul că, într'însa, apare măreția sufletească a micilor noștri tovarăși fără grai, într'o poetică opoziție cu propria-ne cunoscută și cultivată răutate.

Povestirile d-lui Sabaru se impun, mai ales, ca un document moral. Și nu pot să laud îndeajuns concepția meșteșugarului de vorbe, care, în vremuri atât de triste și turburi, a îndrăznit să ridice steagul binelui și al frumosului animal, de-asupra răutățiі universale a omului, ca o doiană.

Animalul d-lui Sabaru ne învață că variația infinită a vieții lui coincide și pe planuri multiple întrece chiar, linia unică a devenirii umane. Dealtfel, știința nu-i încă în măsură să se pronunțe dacă destinul nostru biologic s'a despărțit definitiv de regnul din care a purces la originea erei din urmă.

In anume sens și dincolo de clasica moralizare a fabulei, d. Sabaru dovedește reale însușiri de psiholog, dublate de o profundă și originală înțelegere a limitelor, adeseori incerte, dintre animal și om.

D-sa a știut să cuprindă, într'un stil măestrit, interesante observațiuni științifice, dând cu acest chip cărții un farmec deosebit, căci nici unde, decât în domeniul literaturii, reflexiile gânditorului nu se integrează mai organic realității.

Iată, în puține cuvinte, dece, personal, mă simt onorat de amabila dedicație a autorului și îmi îngădui să recomand, în special tineretului dornic de a cunoaște autenticul vieții și al artei, această carte prețioasă, despre care, într'odevăr, se poate spune că reușește să facă pe om mai bun.

Corespondența noastră

SA AȘTEPTAM

A fost să fie-așa, un nou blăstăm
Să bem până la fund și-acest pahar;
Ne-am rupt bucăți din carnea noastră, dar
Să nu ne tânguim, să așteptăm.

Un glas vrăjmaș a zis să ne-aruncăm
Femeia și copiii în noroi;
Pe capul nostru-au mai trecut nevoi,
Și-am răsărit mai dârzi. Să așteptăm.

Avem un crez, cu el să 'mbrățișăm
In fața lumei dreptul nostru sfânt;
Curajul nostru mândru nu s'a frânt.
Români de peste tot, să așteptăm.

Cu Dumnezeul nostru înfruntăm
Furtuna abătută din senin
Suntem călițі, am mai băut venin
Și n'am murit, Români, să așteptăm.

George Pallady

PROVERB

Lacrimi de nădejdi, râvnire 'naltă,
Urcări în luminișuri stelare,
Grăire nu a fost nicicând de altă,
Atât de timpurie 'ncununare.

Proverb de cer, cu măiestrie izvodolă,
Țesut în jerbe cu arnici și albăstrele,
De tinerețea lor voevodală,
Să cucerească cerurile grele.

Și azi mai vuie clopotele vechi
Ca o mistrie pe clădire nouă,
Cântece nouă pentru noui urechi.

Dar azi își plimbă vulturii ca 'n veac
Tăcuta aripă întinsă pe destin
Și se afundă greu în zodiac.

SURGHIUN

In juru-mi pază: câmp și mare —
Intindere lipsită de hotare...

Nu văd alte lumini, în noapte, stele,
Cad șiruri nesfârșite de mărgele,
Sunt sufletele morților cu ele, —
A mea, când va cădea ca și acele?

Nu plâng, nici strig, pustiul nu aude,
Cu freamătul câmpiei mă 'nfrățesc,
Cu vântul și cu ploile pornesc
Spre un liman care mereu s'ascunde.

Printre străini, departe, cânt și plâng
Și amintirea vieții mele — o strâng, —
Am prietini vântul, marea și tăcerea
Și-mi fac surghiunul bun ca mângâierea.

Dorul de tine, inima și gândul,
Svâcnesc ca o prisacă de albine
Și ce n'aș da să fiu la fel ca tine, —
Instrăinat să mor vieți de-a rândul.

Gherasim Const.

SONET

Mă leagănă dorul pe locuri de acasă
Dar viața de azi, defel nu mă lasă.
In suflet port focul, port nopți moldovene
Ca visul ce moare în ochii alene.

Doar luna ce umple seara 'n văpăi
Și câmpul bătut în chiot de flăcăi
Cern amintirile cu busuioc
Și îmi preschimbă durerea 'n noroc.

Ies singur pe alee în noapte de vară
Cu vântul din zare, cu cântec de țară
In sufletu-mi ars, simt viață, răcoare.

Iar gândul se duce vis să culeagă
Mă văd trecător, icoană pribeagă
Prin șuer de ape, trec anii vâltoare —

Dem. Ahrițculesei

PARCULE...

La sânul tău în tovărășia copacilor,
Noaptea când pe cer se aprindeau lumânările,
Iți aduci aminte cum rătăceam pe toate cărările
Spre peșterile nevăzute și ascunse ale vrăcilor?

Sub luna plăpândă îmi depănam tristețile,
Cum deapănă țărăncile lâna pe pridvoare.
Și sorbind cu nesaț din a nopților lină răcoare,
De câte ori luceferi nu mi-au vestit diminețile.

Eu printre copacii tăi mi-am trăit primăverile;
Și prin potecile tale mi-am făurit cetățile.
Rătăcind singur doar eu și singurătățile,
M'au bucurat s'au m'au chinuit toate durerile.

Acum peste trupul tău verde și primăvăratic,
Vor trece poate în șir nesfârșit toți anii;
Dar eu nu te voi uita căci mi-ai cântat litanii,
Când rătăceam pe potecile tale singuratic.

Iacob Ștefan C. Năstase

DOINA

Dela Vatra, la Boian,
Curg puhoaie de dușman,
Arză-i focul, arză-i para,
Să nu ne mai calce țara...

Din cetate la Hotin,
Numai jale, numai chin.
Căci sub zalele robii,
Lănțuiți ne sunt copiii...

Țara, vesela grădină,
Plânge toată și suspină,
Plâng și codrii, plâng și munții,
Plâng copiii, plâng părinții...

In morminte plâng hatmanii,
Căci în țara lor dușmanii,
Cotropesc altarele,
Pângăresc icoanele...

Nicolae T. Ionescu

HAI, TRUBADUR...

Hai, trubadur, suflet păgân,
Ia-ți scripca și'n lume pornește,
Alungă durerea și'n cântec nebun
Inimi deschide și viața ametește...

Hai, trubadur, suflet nomad,
Strunește-ți ghitara de jale
Și'n note duioase, scântei care ard,
Dă drumul văpăilor tale.....

Hai, trubadur, aleargă, aleargă,
— Cu luna tovarăș te face, —
Iubitei să-i faci serenadă
Și pân' n'o apare nu tace.....

Hai, trubadur, — sunt clipe alese —
Cocoșii au cântat miez de noapte;
Dar ție de nimic să nu-ți pese,
Tu cântă și plângi mai departe...

IUBITEI MELE...

O lume de povești citesc în ochii tăi,
Cu feți-frumoși și zâne, cu pitici și smei;
Iar părul tău bălai, oriental tezaur,
Imi povestește basmul cu rodia de aur.....

Buzele tale moi, rubine sângerate,
Comoară de plăceri, de vis și de păcate,
— Potire profirii pline cu nectar, —
In care să-mi înec necazul meu amar;

Iar sânii tăi micuți, în marmură sculptați,
Buchet de roze albe, boboci însângerați,
— Din care radiază făptura ta virgină, —
Răspândesc în juru-ți arome de grădină...

. . . . . .

Dar, când te am în față și te privesc avid,
Gândul mi-se pierde în infinit, în vid...
Buzele mele tac și sufletul 'mie plin....
Te văd ca pe-o Madonă și-mi vine să mă închin.

Dimitrie Constantinescu

POVARNIȘ

Mi-a sângerat gândul, iubito,
Și sborul i s'a frânt în două...
Ca fulger fruntea mi-a lovit-o?,
Ce apus mi-a miruit-o?

Sufletul fraged, sufletul de rouă,
A'mbrăcat o tristețe nouă.

Intr'un colț de creer plânce cineva.
Cine ești? Taci!
De ce durere neagră zaci?

Moare cineva'n noaptea asta...
Eu? Tu, iubito?
Unde-i luna, vrăjitoarea, Casto?
Ce vârcolac noaptea a'nghițit-o?

Parc'a adormit și Dumnezeu.

NOCTURNA

E noaptea asta o vioară.
Strune: stelele, despletitele.
Visul palid, ce stă să moară,
își plânge clipitele.

S'a rupt din cer un astru
— sufletul cui? —
pornit hai-hui
prin văzduhul muzical și-albastru.

Și dacă sus în străni e cânt
și cântă larg clopotul lunii,
dece, Doamne, noi, nebunii,
dospim în gânduri doar pământ?

Marin Sârbulescu

CUMPLITA INCERCARE

Nu mai vine nici o mângâere nouă;
Pretutindeni, desnădejdea plouă.
Cântecele vremurilor bune
Au uitat în noi să mai răsune.

Apele durerilor amare
Azi, mocnesc în suflete la fiecare.
Nedreptatea care-a coborît mârșavă
Nu ne'ntuneacă trecutul plin de slavă.

Dumnezeu ne-a ocrotit străbunii,
Ne-a călit în viforul furtunii;
Ne va ajuta 'n cumplita încercare
A răbdării noastre milenare.

M. Viforeanu

Simple note

Peregrinari et imperare

Este o veche dorință a celui ce scrie aceste note, de a încerca să lămurească rodul călătoriilor în formațiunea oamenilor de stat. Adică în ce măsură călătoriile în streinătate, cunoașterea unui alt peisagiu — sufletesc sau al naturii — decât cel național poate influența structura psihologică a unui mare om politic.

Prima sugestie în acest sens ne-o dădeau câteva rânduri din raportul pe care un ambasador al Marei Britanii îl făcea guvernului său și în care se găsea această afirmație: „Una din cele mai mari lipsuri ale d-lui Hitler era că'n afară de cele două vizite oficiale făcute în Italia, el n'a călătorit în străinătate".

Este desigur o problemă prealabilă, anume dacă oricâte călătorii în streinătate, ar fi putut reduce din inflexibilitatea caracterului Führerului. Pentrucă d. Hitler este german, aparține deci unui popor refractar călătoriilor în sensul evadărilor. Cu atât mai mult când călătoriile ar avea loc peste hotare.

Un vechi cântec german începe astfel: Unde este patria Germanului?, pentru a continua: Ea este pretutindeni unde se vorbește nemțește; ea călătorește pretutindeni unde trăește un german, cu alte cuvinte.

Unii cercetători au explicat această caracteristică, afirmând că neavând un cadru geografic precis, germanii și-au bazat solidaritatea națională nu în funcție de un teritoriu, ci de comunitate — Gemeinschaft [1]). Imprejurajurarea aceasta i-a făcut să reziste asimilărilor, oricât ar fi fost de departe de „țara oficială", dar în acelaș timp — simetric — le-a interzis să asimileze ei un alt peisagiu, să-l înțeleagă până la identificare cu el.

Legat de patrie într'un fel, el nu este nici-odată călător, turist — pur și simplu, ci german-călător, german-turist.

Deci, afirmația d-lui Henderson se lovește dela început de un semn de întrebare.

Revenind însă la discuția noastră, vom avea tot dreptul de a ne întreba: poate fi călătoria un atribut care să adaoge ceva unui om politic? Cezar n'a călătorit decât ca să facă războae, Napoleon a ajuns până la Moscova, dar numai în fruntea oștirilor — ca și Alexandru cel Mare la Indus; d. Mussolini a fost într'o închisoare din Austria și scurt timp, lucrător ostenit și flămând (deci în nici-un caz „călător") în Elveția.

S'ar putea obiecta că este vorba de genii militare în primul rând; atunci ar trebui să ne gândim la Isus, care pentru a iubi întreaga omenire n'a avut nevoe să părăsească ținuturile sărăcăcioase și sterpe ale Palestinei.

Dar problema nu se pune neapărat în domeniul istoriei. Un mare om politic este prin definiție un mare conducător de națiune, deci o expresie supremă a *istoriei*, a *geografiei* și a *sufletului* unui popor. Și prin aceasta, afirmarea de viață a națiunii sale; el nu poate și nu trebue să țină seama decât de aceste realități naționale. Orice concesie făcută de un om politic peisagiului strein, conține implicit o trădare a peisagiului său național — în slujba exclusivă a căruia se găsește.

Și ce este călătoria? Voi alege la întâmplare o definiție: Călătoria este cel mai aprig dușman al simțului proprietății. (Mircea Eliade).

Și în ce se identifică acest drept de propietate a cărui conștiință o are conducătorul unei națiuni, decât în însăși națiune? Prin ce se manifestă acest „simț al propietății" decât prin lupta permanentă de afirmare a vigoarei și demnității națiunii?

Iată dece dacă omul obișnuit poate evada, *alesul*, cel care știe că poartă sau va purta destinele unei națiuni, simte o aversiune organică pentru călătorii. Sau dacă nu o simte, nu înfăptuește totuși călătoriile.

Călătoriile, cu concesiunile pentru un alt peisagiu pe care le implică, ,cu rămânerea unei părți din tine în alte locuri, este pentru marele conducător un ultragiu adus afirmării sale naționale Un conducător nu călătorește ca să cunoască, să se înfrățească, ci numai ca să afirme existența națiunii sale.

C. I. M.

Despre „aleși"

(Urmare din pag. I-a)

Nu există nici un eveniment care să se impună prin massă, afară doar de cataclisme sau năvălirile barbarilor, și ele uneori conduse de anumiți oameni și tocmai deaceea, poate, mai durabil victorioase.

— Am zis, și continui să cred cu o convingere pe zi ce trece mai hotărită, că societatea omenească este „aristocratică", dacă vrea sau dacă nu, prin însăși existența ei. Până la așa punct încât ea este sccietate într'atât încât este aristocratică, și încetează de a fi, când își pierde aristocrația. **Acestea sunt cuvintele lui Ortega y Gasset, foarte adevărate, întrucât și el recunoaște sensul „aristocrației" ce susține, nu ca fiind unul al „manierismelor seniorilor din Versailles", semn în fond al „putrefacției unei magnifice aristocrații", ci unul creator, al muncii și al caracterelor.**

La o analiză strânsă și severă, în fond, tocmai acestea sunt principalele caracteristice ale personalităților, ce au impus istoriei mersul său, după concepția lor. Și tocmai mulțumită lor, aceste personalități se deosebesc de massă, privită ca o substanță amorfă, în care munca și caracterul sunt virtuți inferiorizate.

Munca, fiindcă fără îndemnul și exemplul aleșilor, se face lipsită de elan către mai bine și caracterul, fiindcă de când este omenirea caracterele s'au călit în singurătate și în înfruntarea vitregiilor prin proprie putere.

Aleșii sunt sorțiți să domine massele, iar alegerea lor este și trebue să fie rezultatul unei selecțiuni naturale. Elitele creatoare se deosebesc prin valoarea lor și se impun prin ea. Fără ele nimic nu se poate face și împotriva lor massele nu se pot ridica decât fiind datoare să-și justifice în prealabil atitudinea precum și dreptul de a o avea. Or această justificare nu poate fi decât fatală. Ele nu vor isbuti niciodată să se dovedească superioare aleșilor. Massa, este prin însăși definiția sa o cantitate incoloră și fără nuanțe. Niciodată grandiosul, ori massa este grandioasă, nu se impune prin vreo cizelare mai fină, vreun detaliu care să-i înalțe substanța, să o ridice deasupra ei însăș. Aleșii tocmai prin aceea sunt superiori, fiindcă isbutesc să reprezinte, dacă nu mai mult, dar o treaptă cel puțin, deasupra massei uniforme. Ceeace massa nu-și poate permite, căci dacă ea ar fi superioară ei însăș, rezultatul ar fi doar o massă la un nivel mai înalt, dar tot uniform, și uniformitatea aceasta se face totdeauna prin mediocrități. Sau dacă unele elemente ale massei devin superioare, ele își pierd prin însăși devenire, dreptul de a face parte din ea, și se raliază aleșilor. Iar această eșire din rânduri nu se poate face prin impulsul protector al masselor, — fiindcă ele nu pot deosebi altceva decât substanța lor și ar alege, precum mai scriam în alte articole, pe cei ce sunt ușor de priceput pentru nivelul lor uniform scăzut, — ci se va face prin impunerea aleșilor de către ei înșiși.

Elitele societății nu sunt părți componente ale massei, ci fenomene de sine stătătoare în contradicție cu alcătuirea acesteia.

Revoluția dela 1789 a isbucnit prin masse și era o expresie a masselor, dar conducerea ei a fost încredințată unor anumiți aleși. Un terorist cinic ca Robespierre, un alcoolic ca Marat, un lucid om politic ca Danton n'ar fi putut exista fără răsvrătirea masselor. Dar ei nu au fost expresia ei. fiindcă dacă ar fi fost n'ar fi plătit cu viața activitatea lor. Ei au fost mai de grabă dominatorii de câteva clipe ai masselor.

Insă, pentru aceste câteva clipe, chiar plătite cu viața, li se dărueste în schimb fraul revoluției, și miile de Comunarzi a căror cantitate a prilejuit posibilitatea reușitei revoluției, sunt uitați. Deslănțuirea lor, crimele sau faptele mărețe ce au înfăptuit nu li se mai atribue, ci sunt în schimb așezați în umbra acestor câțiva conducători citați, și alții încă neamintiți, cari prin personalitatea lor au isbutit să domine situațiile și să se deosebească tumultos de nivelul poporului revoluționar, fiindcă ei au fost niște aleși, nu în sensul mandatarilor democrației, ci indivizi impunându-se prin munca și valoarea lor, și ei într'un fel niște aristocrați, lărgind bineînțeles sfera acestui cuvânt, și ei niște creatori cari au dominat istoria.

Exagerând în acuzațiile aduse creștinismului, Nietzsche formulează însă o doctrină a cărei bază este cu mult mai sănătoasă decât perimata democrație. Și un partizan activ al revoluției ca Renan, înjghebează totuși o teorie aristocrată, renegând întreaga năvălire a masselor către conducere.

Supraomul caută ei, și acesta trebue să fie conducătorul. Când întreaga societate ar fi formată din supraoameni se va cere un supra-supraom, pentru a o duce spre țeluri mari. Dar astăzi, și probabil pentru multă vreme, dacă nu pentru totdeauna, când massele sunt formate de mediocrități. — fiindcă ar fi impotriva naturii într'altfel, — conducerea trebue încredințată unor atari elemente.

Strălucirea pe care aleșii au aruncat-o asupra întregei desfășurări istorice de când o cunoaștem, este prea vie pentru a ne permite vreo îndoială asupra sensului lor.

Nu se poate nega că întreaga civilizație care ne înconjoară este rezultatul unei suprapuneri succesive de culturi, a căror existență și glorie se datorește cu exclusivitate unei minorități de oameni superiori, cari și-au impus personalitatea.

Au forțat această impunere, au stăpânit desfășurarea faptelor, tocmai pentrucă nu erau o parte a massei, ci o excrescență a ei.

Aleșii aceștia aduc la suprafață forțe latente cari dormeau în fundul conștiinței populare. Miracolul lor, dacă se poate numi miracol, se datorește energiei ce desfășoară, atât de violentă încât șfichiuește și activează orice rămânere pe loc. Aceste personalități nu admit mersul vremilor după placul lor, ci și-l supun.

Și aceasta tocmai pentrucă nu sunt expresia masselor, tocmai pentrucă se impun chiar împotriva lor. Aleșii fac parte dintr'o castă deosebită și superioară. Oricine poate intra în ea, dar nu poate intra decât prin valoarea lui proprie.

Iată deosebirea dintre mandatarii națiunii, cari se impun prin fluctuațiile ciudate ale poporului și aleși, cari sunt victorioși prin ei înșiși.

Primii au fost creați de istorie, dar ceilalți au creat istoria. Primii pot exista numai fiindcă aceștia din urmă le pregătesc calea, și numai până când prezența aleșilor nu devine iarăș trebuincioasă.

VICTOR POPESCU

IN PRAGUL CELOR CINCISPREZECE ANI

de MARIELLA COANDA

Pe lângă „oamenii mari" cari se războesc în cete, învingători și învinși, împărțind deopotrivă dreptate și nedreptate, în linie paralelă, trăește în ierarhie cronologică, „lumea cea mică", aceea, care, până a deveni „mare" se conduce după legile sale proprii. In această lume, politica și justiția sunt rânduite după norme izvorîte din adâncul impulsiilor psihice netrecute prin filtrul rafinat al calculelor reci a celor cu „experiența vieții". E lumea nevinovată a *copiilor*. Copiii își au vinovăția lor, care este, însă, alta decât a celor cu aspra judecată a faptelor. Pedepsele *adevărate* singuri și le dau; dar ele sunt altele decât cele materiale impuse de cei mari, dor mult mai tare, deoarece sunt lăuntrice și imateriale. In ierarhia acestor ființe, cei mai demni de luare aminte sunt cei așezați în marginea lumei celei mici, gata să-și dea mâna cu cei cari pot spune că „au trăit". Au împlinit sau trebue să împlinească o vârstă crucială: cincisprezece ani. Acest termen de viață dărueste micilor oameni o însemnătate neobicinuită, până atunci, în propriii lor ochi, simțul *demnității condițiunii lor umane*. Năzuințe noi încep să-i încerce pe micuții de ieri, sentimente nebănuite până atunci, printre cari, rolul preponderent îl are iubirea. Atunci încep să se precizeze caracterele după chipul în care fiecare adolescent întruchipează psihic și fiziologic cel mai puternic impuls care îi îndepărtează de viața sufletească trăită până atunci și îi preface dintr'odată, din copii, în „adolescenți". S'ar mai crede că prefacerea e bruscă de tot. Dar nu este așa. O minunată carte, pilduitoare pentru acest moment de răscruce în trăirea spirituală a fiecărui individ, a stucturii psihologice complexe și de sine stătătoare, este romanul foarte recent apărut în Italia, al scriitorului Orio Vergani. Poartă un titlu banal în aparență: *„Recita in Collegio"*, adică „Serbare la pension", pe care noi îl putem completa spre lămurire „pension de maici" (Milano, Garzanti, 1940 XVIII). Titlul este legat de episodul cel mai de seamă al cărții, căci este punctul central luminos din care se deslușește, mai întâi sfios, apoi din ce în ce mai năvalnic și chinuitor, sentimentul iubirii, care tulbură ființa protagonistului Mario Rondani, elev în ultima clasă de gimnaziu, care — amănunt important — a devenit „mare" în propria sa conștiință cu opt luni înnainte de a împlini vârsta fatală de cincisprezece ani. In desfășurarea ideologică a sentimentului de iubire, aflăm o împletire de intuiții ale realității imediate cu date ideale, nutrite de imaginație, de dorințe nelămurite și crâmpee ciudate de voință și refulare a voinții, cu predominarea putinții de prefacere a realității obicinuite în ceva neînchipuit de frumos și aproape sfânt.

Dar nu este numai atât. Dragostea lui Mario Rondani pentru eleva de pension, Emilia Ercolani, sora prietenului său, este un aspect — cel mai însemnat — al personalității umane și, mai precis, masculine, care se evidențiază în jurul vârstei de cincisprezece ani.

In contrast cu Mario, sau în asemănare, se înșiruesc alte caractere de „oameni în devenire", cari puși în confruntare cu problema dragostei și a femeii, în genere, o rezolvă, mai realist — așa ca Giorgio Ercolani, de pildă, sau mai aproape de idealismul lui Mario, ca alt coleg, Valeriani.

Această ultimă carte a lui Vergani ne este înfățișată sub numele de roman. De fapt, după intrigă, apare mai degrabă, ca o nuvelă foarte desvoltată. Totuși, rămâne roman. Intr'un roman vrei să descoperi o viață întreagă. Această carte desvălue o viață întreagă, însă, spre deosebire de cea mai mare parte a romanelor, desfășurarea vieții nu se face atâta în timp, cât în cealaltă coordonată ideologică, în spațiu: tineretul ca totalitate, sub diferite figuri, în jurul vârstei de cincisprezece ani. Această lume a băieților, care tangențial vine în atingere cu lumea feminină de aceeaș vârstă, este închisă față de cei mari. Părinții nu pot înțelege pe copiii lor. Unii o simt și suferă, alții își închipue că pot ghici ce se ascunde în sufletul lor, dar copiii înșiși își dau seama că investigația părintească e zadarnică. S'a spus de copii că sunt egoiști. De fapt nu e egoism. Tineretul e conștient de superioritatea sa, față de cei mari, abătuți de grijile vieții. Entuziasmul adolescenții, însă, nu are margini și luptă cu realitatea și cu „cei mari", cari se împotrivesc dorințelor lor. Mario cel idealist, care transfigurează iubirea până la halucinație, construește un machiavelic sistem de mici hoții față de buzunarul dela jiletca unchiului său cel zgârcit.

Nu vom descrie intriga romanului, care, deși destul de schematică și cu unele fapte neprevăzute, senzaționale, cari ar putea însemna o scădere, dacă accentul cărții ar cădea pe ele, trăește, în deosebi, prin ingenuitatea stărilor psihice produse de acele fapte. Interesante nu sunt, deci, evenimentele, ci interpretarea lor de către conștiința tinerilor eroi, cu o tonalitate intensă.

In afară de latura psihologică ce formează substanța romanului, demn de luat aminte este procedeul epistemologic al autorului. Se știe că Orio Vergani a oscilat între realismul primei maniere și fantezia barocă îmbinată cu lirismul artificial de mai târziu, structurându-și statornic personalitatea în cele două cărți mai însemnate din cariera sa, anterioară ultimului roman, de care ne ocupăm: povestirile strânse sub titlul *Domenica al mare* (Milano, Treves, 1931) și romanul *Levar del Sole* (Milano, Treves, 1933); păstrând narațiunea realistă și provincială și propagând atenția asupra celor mai mărunte amănunte, învălue totuș, aceste realități într'o atmosferă lirică de transfigurare. In *Recita in Collegio*, această construcție epistemologică a căpătat un și mai puternic relief. Un procedeu impresionist modern putem desluși în stilul aparent atât de realist al lui Orio Vergani: fixarea unui element din cadrul înconjurător, de exemplu, fenomentul răsfrângerii lămpii din tavan în paharul de pe masă, în fața lui Mario. Acea punctificare iluzoriu reală a lămpii aduce, prin stăruirea atenției, nota de impresionism plăcut în stilul autorului. In aceeaș problemă a impresionismului de viziune transpus în stilistică, se poate intui, în modul cel mai limpede, că jocul de lumină și umbră, clar-obscurul interesează pe autor tot atât de mult, poate mai mult decât conturul simplu al lucrurilor. Prin aceasta, se integrează în tradiția italiană, prețuitoare a poeziei obiectelor prin fenomenul fizic de luminare și adumbrire al lor, încă de pe vremea lui Dante Alighieri, legiferată apoi, de artistul și gânditorul Leonardo da Vinci. Să luăm spre exemplificare un moment din carte: clipa în care Mario se îndrăgostește, pentru *prima dată*, în viața lui, fără să-și dea încă seama. Se află în sala serbării dela Ursuline. E pe un scaun în penumbră, privind scena luminată. Fata, care va deveni taina gândurilor lui, joacă învestmântată în armura unui general roman. Deodată, ochii Emiliei, luminoși și senini, au poposit cu privirea în sală. Și lui Mario i se parcă că l-a ales privirea luminoasă pe el, și rușinat, își pleacă ochii. Toată cartea e astfel presărată cu asemenea momente de o neînchipuită delicatețe psihologică, al cărei corespondent exterior este procedeul stilistic al clar-obscurului, momente a căror sinceritate apare mai netăgăduită în realismul nefalsificat de pudoarea povestirii. Comportamentul delicat al pudoarei aparține numai psihologiei eroilor, nu și cadrului firesc în care sunt sorțiți să trăiască.

Tot în domeniul epistemologic, putem afirma că autorul a izbutit să fixeze tipul sensitiv al protagonistului său, Mario. Idealismul intelectual al acestuia e accentuat de faptul că nu este un tip vizual, ci olfactic. Imaginea amintirii îi apare ca un parfum, iar figura iubită, în gând i se înfățișează ca un contur gol de conținut: o deformare psihologică interesantă, care individualizează caracterul lui Mario, cel ce nu a împlinit încă cincisprezece ani.

Incheem scurta prezentare a acestei minunate cărți, care ne face odată mai mult să ne întristăm de a fi depășit vârsta de odinioară, fericită, de cincisprezece ani, cu o făgăduință: din inițiativa d-lui profesor Alexandru Marcu, ultimul roman al lui Orio Vergani, *Recita in Collegio* va apare, în curând, tradus în limba noastră, într'una din editurile românești.

Dragoste

Te cânt aici, tulburător popas!
Intunecat te preamăresc și laud,
Te-adun în cuget, te păstrez în glas,
Dar sborul tău în suflet nu-l aud.

Lumina ta învolburată chem,
Prin vechile altare te mai strig,
Ca vântul rău când suflă a blestem —
Și când mă'ntorc în mine, iar mi-e frig...

Pândit de geruri, asuprit de slăvi,
Mi-alint tăcut înceata înserare
Și-mi fac din versuri lucitoare năvi..

O, de-aș putea să sufăr cât mă doare!

TEODOR SCARLAT

DIN REFUGIU

Scrisoarea mamei către fiul refugiat

Copile drag, te-aștept în fiecare sară
să vii din depărtare, să ne spui
că soarele mai nou o să răsară
în casa noastră, azi a nimănui.

De ce nu vii? Te caută alunii
din frunza lor să cânți, să cânți durerea.
Altoii tăi s'au prins, și-s înverziți. Iar prunii
te caută'n crengi să-ți mângâie tăcerea.

Eri tata te-a strigat: credea că în livadă
te-ai pitulat la umbră să citești o carte.
Când i-am vorbit, a plâns. Și-a stat să vadă,
în înserare, stelele, cum răsăreau departe.

Și-a spus că vei veni, dar că e vreme
până atunci, și-are să fie alb când te-i întoarce.
Că mama ta nu te-o vedea, și-o să te cheme
mereu, când printre lacrimi te va toarce
din fir de gând și din cuvântul spus când ai plecat,
fugar din casa ta, fugar din sat.

Copilul meu, curând mă voiu muta'n locașul
de unde nu se'ntorc nici buni, nici răi.
Simt că'ntr'acolo, tremurând, mă duce pașul:
mă iartă că ți-am dat viață, fiul meu dintâi.

AUREL FEDIUC

Răspunsul fiului la scrisoarea mamei

Mama mea de peste hat nedrept,
bucovineană cât o bucurie,
mamă — doină, cer înalt de poezie —
nostalgia mea te crește 'n piept,
stea de veghe peste drumul greu,
călăuză pentru pasul meu.

Ți-am cetit răvașul răsărit din gând:
l-am crustat cu fierul roș în minte,
obcină cu fagi prea buni să mă alinte
când la cruci de drum voiu sta plângând.

Mamă, oamenii de-aici îs tare buni,
holdele când le abat, cât vrabia, sub coasă.
Vorba lor îi cum a noastră, sănătoasă,
vorbă de român. Livezi cu pruni
sânt și-aici. Dar soarele, mai tare
bate peste dealuri, și mă doare.

Mamă, toți de-aici îs buni cu mine
numai frații mei de cântec m'au uitat.
Dar le-oiu spune una cum în sat,
doină, inimile'negurate să 'nsenine.

N'am să cânt nici holdele, nici cerul
ci l-oiu preamări pe Dumnezeu;
poate s'o'ndura de cântul meu
și-o să-mi ducă pașii peste lăicerul
de tomnatice brânduși din care
pasc bucovinene turme de mioare.

Mamă, tatei spune-i că mă fac cătană
să-i lucească ochii blânzi de bucurie;
spune-i, mamă, fratelui, și el s'o știe,
că de-o fi să mă întorc, oiu fi cătană.

Și-ai să mă mai vezi, mămucă, mândru cât un zmău
trecând prin sat, cu trișca prinsă'n brău.

AUREL FEDIUC

Hotarele profunde ale Patriei

(Urmare din pag. I-a)

să rezume însăși condiția noastră, ființe care nu putem fi decât „părți", dar niciodată Plenitudine, niciodată desăvârșire și Adevăr. Ingrijind bine însă această „parte" care suntem, noi încărcăm respirația plină, dincolo de noptile lumii, în absolut,—cerem spațiul înalt al libertății... Ființa noastră așa-dar, ea a fost lovită acum — în strigătul ei pur, în elanul ei spre lumină!

Dar acest strigăt nimeni n'ar putea să-l suprime! Și elanul acesta n'ar avea cum să moară... Vicisitudinea ceasurilor întunecate de astăzi înseamnă cu siguranță foarte puțin, e un lucru mult prea efemer, în această geografie interioară pe care toți continuăm s'o trăim. Și dacă astăzi nu putem face mai mult, Rugăciunile noastre cel puțin sunt mai vii, mai arzătoare decât oricând. Amintiți-vă această pagină din Iliada! Rugăciunile sunt fiice ale lui Jupoter... Incărcate de triști, cu ochii plecați în jos, ele se târăsc, urmând pașii Injuriei — și șterg dezastrele ei...

Cu aceste rugăciuni, cu aceste fiice ale cerului, cum le spune Homer, noi am colindat orizonturile melodioase pe unde a trecut Injuria, *toate hotarele Patriei pe care le-am regăsit în mine însumi—acolo desigur unde fiecare din noi le păstrează intacte.*

TOMA VLADESCU

PENTRU O EUROPĂ TÂNĂRĂ

(Urmare din pag. I-a)

britanică, expusă recent de Halifax. Iată o frază din discursul rostit, ca răspuns la apelul cancelarului Hitler: „Vrem să iubim pe Dumnezeu așa cum ne place și această libertate religioasă, bazată pe conștiință, nu este un lucru pe care îl puteți da pe mâna oricui"...

Evident, eternul șantaj ideologic! Nu puteți încredința Europa în mâinile viguroase ale puterilor tinere, capabile să o vindece de scleroza bio-psihică în care au înțepenit-o bătrânii! Nu puteți face nimic fără ei, ei sunt un rău necesar, fără ei Europa va muri. Nu va mai exista, fără Halifax și Churchill, nici religie, nici spiritualitate; extincția totală ne așteaptă...

Insă nu numai Halifax și Churchill... Mai sunt, da, mai sunt încă, pretutindeni, destui bătrâni oficiali! Mai sunt încă destui care preferă ca Europa tânără și tinerii de oriunde să piară, dacă nu voiesc să viețuiască, mai departe, în mediul bolnăvicios și aducător de moarte, al bătrânilor oficiali...

Este cea mai gravă inconștiență. Și, poate, cea mai gravă rea credință...

MIRCEA MATEESCU

Drum spre vis, aller-retour

– Episod inedit –

de TITUS NICOLAU

Plecăm ! Plecăm !

Toate, în cale, tresăreau cu trupuri adormite şi le spuneau : Plecăm ! Clădirile grele şi moarte, străzile arse de soare, automobilele în goană, cu sirene triste, vitrinele încremenite, — îşi luau rămas bun în privirile din fugă pe care Luca le arunca, oraşului ce nu visase, cu o săptămână înainte, că avea să-l părăsească, aşa deodată şi încă alături de Vanda.

In câteva zile, purtat în cascada bucuriei, cu gândul aţintit către un singur ţel, îndeplini toate formalităţile de plecare. Vanda a pregătit cântând, cu acelaş neastâmpăr al fericirii neaşteptate, geamantanele pline cu fel de fel de mărunţişuri pentru drum. Au cumpărat biletele, paşapoartele, au schimbat banii, au cercetat mersul trenurilor, — şi acum în maşina care zbura spre gară, Luca şi Vanda, mână'n mână, aruncau priviri de despărţire străzilor ce fugeau în urmă, oamenilor, oraşului învins pe care îl părăseau în ritmul de fanfară al inimii eliberate.

In gară îi întâmpină răcoarea peroanelor întinse, lungi şi curate, forfotul mulţimii grăbite încrucişându-se cu hamalii, cu cărucioarele de bagaje, ciocnindu-se de câte un călător răzleţ.

Trenul aştepta gâfâind greu, cu vagoane speciale, cu cartea de vizită a tăbliţelor pe care surâdeau în litere roşii : Budapesta-Wienn-Basel-Paris ! Luară loc în compartimentul întunecat, fierbinte.

Neastâmpăr, rumoare, voci împăcate.

Semnalul de plecare...

Pământul alunecă lin, la început, apoi treptat-treptat, cuprinsurile începură să defileze în zbor, zâmbind nostalgic în soare. Era un soare plin şi aproape, scăpătând la amiază de Iunie, cu bucuria cireşelor coapte.

Gândul fugi înainte : Paris...

Sărind în spume argintii ,apa de munte dansa pe pietre cu paşi goi de cleştar.

Aproape de Braşov, incendii largi înconjurau cerul spre asfinţit. Se însera pe culmi, revărsându-se pace şi linişte deplină în preajma unei lumi ce avea să se nască.

Până târziu, la lumina becurilor mici, albăstrii, Luca şi Vanda au visat vraja oraşului minune, ca şi altădată la apropierea munţilor.

Dimineaţă s'au trezit la Arad, aproape de pragul unui pământ nou. Desmorţeala somnului. Curtici. Dincolo Löcköshaza.

Vagoane mici, cu bănci de lemn, îi aşteptau aici, să-i ducă mai departe, la Budapesta, Viena.

Grănicerii. Altă limbă, altă ţară. Figuri noi priviri străine.

Soarele intră proaspăt ,pe geamurile mici.

— Est-ce que vous savez le français, monsieur ?

— Pas du tout, madame !

— Pourtant...

Şi glumele începură, între cei doi, într'o joacă şcolărească, pălăvrăgeală hazlie. Râzând singuri de felul cum schimonoseau cuvintele, le înlocuiau ,ici colo, cu altele româneşti.

Buza umbrită a Vandei, arcuită sprinten, se mişca într'un tremur uşor, dezvelind în râs, colierul dinţilor. Îşi lăsă capul pe spate, săltând pieptul plin, în legănarea vagonului. Ochii luminoşi îşi umbriră păcura o clipă, de norul depărtat al unui gând. Dar îşi scuturâ pletele înoptate şi faţa îi răsări şi mai înseninată, proaspătă în strălucirea dimineţii.

Vanda ! De atâţia ani de când o cunoştea, Luca se uita abia astăzi la ea, cu o nouă atenţie în priviri. Nu-i ştiuse până acum decât prezenţa ei lângă dânsul, deschizându-i porţi noi în afară, mergând în lumină şi bucurându-se de darurile zilei, fără să privească astrul generos ce le revarsă. Vanda a fost întotdeauna, pentru el, văzduhul cald de pretutindeni, răsăritul unui soare cu năvala cuprinsurilor noi,apusul trist peste vârfuri — şi nimic altceva...

Iar acum, iată, era o femee lângă el. Una care respira cu întreg corpul alintat sub soare, cu braţe goale, atingeri moi şi umbre tainice în ochi...

...Când au plecat din Budapesta, pe peronul cotropit de amiază se sărutau aprins pentru despărţire un grup de fete ungare, fâlfâind batiste în lumină.

. . . . . .

La Viena au poposit două ceasuri. Dela Ost-Banhoff au luat o maşină să străbată oraşul până la plecare.

Se însera pe Ring, peste grădini — şi clădirile mari, negre, se înălţau maiestos înfruntând veacurile. Pe sub aleele largi, de pomi bătrâni, oamenii păreau mai mici, cufundaţi în mulţimea mişcătoare. Vanda şi Luca priveau ameţiţi râul maşinilor, sclipirile de becuri, vitrinele largi şi înalte, ca răsărituri de soare.

Iată, din goană, Parlamentul, Burgtheater, catedrala Sf. Ştefan, monumentul Pestei în colţ, cu încolăcirile de şerpi ale oamenilor torturaţi, coşmar împietrit în veac. Bulevardele mari defilează mereu şi Vanda alături, îi strânge mâna, înfiorată.

Maşina alunecă pe porţile imperial deschise şi stopează într'un careu de palate imense, străjuite fiecare în faţa teraselor, de câte o statuie pe care se înalţă călăreţi uriaşi în văzduhuri. Intr'un viraj domol totul dispare ca într'un vis, şi alte bulevarde, alte construcţii negre ca munţii, trec nălucă. Aici, în colţ, e Praterul. A trecut. Săltat în urcuş. Cerul se mai deschide. Verdeaţă pe ziduri, jaluzele verzi, arcade. E vechiul Grinzig al tuturor boemilor. Vile noi pe aproape, cartier celebru adăpostind în tihnă viaţa atâtor artişti europeni. Dincolo de colinele blânde apusul a murit de mult. Acolo, departe, spre bălţile de sânge a Schönbrünn...

Nume vrăjite, apariţii fermecate, încântă ca o muzică sufletele celor doi, prinşi în valul ameţitor al zborului maşinei.

Când se îndreptau, la întoarcere, pe strada largă, spre Westbanhoff, Luca privi cu mândrie pe Vanda şi nu putea crede că totul a fost aevea. Regretul priveliştilor duse abia se simţea ca în somn, dar sufletul era pe deplin umplut, fără veste şi se gândea cât de neîmplinită le-ar fi rămas bucuria, dacă acestea toate ar fi fost aşteptate de mult, ca panoramele munţilor şi dragostea dela mânăstirile Neamţului.

Zburdând pe peroanele largi ale gării vieneze, sărind într'un picior şi minunându-se de toate câte vedea, Vanda era ca purtată de un şuvoi de veselie, născocea tot felul de năzbâtii. Cu mare greutate şi-au găsit loc în trenul încărcat, pentru Paris. Era Sâmbătă seara şi năvala excursioniştilor umpluse toate vagoanele, în strigăte şi chemări străine. Copii de toate vârstele, bătrâni cu capul chilug, pantaloni scurţi până la genunchi, bocanci şi rücksack, femei şi fete cu haine sumare de turism, se amestecau în larma şcolărească a plecării.

Iar cei doi, ţinându-se copilăreşte de mână, îmbătaţi de tot ce-i înconjura, dădură un chiot, dimpreună cu întreaga mulţime, când trenul se puse în mişcare.

Răsărea o lună plină peste colinele ce începeau să apară tot mai sus, — şi în vale, cu fluturi de lumină, Viena.

Au intrat în munţi, stăpâniţi de puterea nopţii, — şi peste cei doi, doborîţi de viaţă, au răsunat până târziu, străbătând văgăunile, cântecele excursioniştilor.

Mângâind capul Vandei adormit pe genuchii lui, cu obrazul rezemat de umărul ei, Luca aţipise, ascultând încă, mai departe, depănarea visului printre ţăcănitul roţilor de tren.

. . . . . .

Innsbruck! Frig. Munte uriaş, plesuv, luminat pe vârf de razele răsăritului.

Coboară amândoi pe peronul curat, răcoros. Cuprinsă după mijloc, Vanda tremură în două pardesiuri. Râde somnoroasă şi soarele îi sclipeşte în faţă. Li-e foame. Mese întinse afară îi poftesc la cafele cu lapte tiroleze. Le beau în picioare, cu poftă nebună.

— Wunderbarr !...

— Mhî ! Nocheinmal !

Cu gura plină, Vanda pare copilul din reclama de ciocolată afişată în faţă, pe zidul gării. Luca respiră adânc. Fumul ţigării e mai parfumat ca oriunde. Aerul dimineţii îi umflă pieptul, pătrunde curat ca un şuvoi limpede prin toţi porii.

Muntele defilează prin faţa lor, cu castele pe coastă cu tramvaie mici ca furnicile. Străbat cartiere proaspete în dimineaţă. Obloane verzi, grădiniţe.

Trenul o ia la goană ,la vale ,pe reţeaua electrică. Nu mai scoate fum. Dealungul Innului. Munţii cresc, sălbatici. Apa aleargă năvalnic ,tot mai albastră ,în spume albe, pe stânci goale.

Zel-am-see. Păduri de brad, sus.

Şi drumul Tirolului se desfăşoară ca în basm ,pe marginea prăpăstiilor de vis, străbate tuneluri cu beznă umedă şi scrâşnet de cremene, tumult de izvoare.

Jos, râul îşi mână apa albastră, neverosimilă ,ca într'un film colorat.

Iată Alpii, în preajmă. Câte un colos adormit în umbră şi soare, cu creştet cărunt, însoţeşte ceasuri întregi goana trenului.

Au trecut în Elveţia. Buchs. Oraş strălucind la ţărm de apă şi poale de munte.

De-acum nu-i mai întâmpină decât tabloul repetat măreţ, al lacului jos, pe pajişti, în fund de văi, cu căsuţe jucării — şi deasupra ,în nori, fruntea gigantului împietrit, mângâiată de vecinătatea soarelui.

Ameţită, Vanda închide ochii. La geam, Luca încremenit, mut, contemplă. Cui să-i mai comunice, departe, prin scrisori naive, fermecate ,fără adresă, clipe ca acestea rare. Prisosul singurătăţii de altă dată s'a risipit. E Vanda în faţa lui şi... Da, tocmai ! Chiar de când a întâlnit-o, de-atunci n'a mai scris nici-o foaie acelui personaj misterios, plin de dor, care se afla într'ânsul... Să fi dispărut oare ,înlocuit, odată cu alunecarea vieţii spre realizare ? A rămas de mult pachetul acelor scrisori, fără să-şi dea seama, la cine ştie ce gazdă din peregrinările lui în Capitală... A rămas ,inutil. Şi abia acum îşi aduce aminte. De ce îi mai simte dar, nevoia ? Nu cumva sufletul i se află tărâşi în apropierea acelei singurătăţi ce-şi creează tovarăşi imaginari ?

Dar nu, nu ! S'a isprăvit ! Gândul e hotărât. Vanda îi stă în faţă, îi strânge mâna, sigur.

Deschide ochii, speriată.

— La ce te gândeşti, Vanda ?

— Nimic... Aşa...

Surâde departe... cade pe gânduri... suspină.

In pieptul lui Luca, un vas fin a simţit o crăpătură abia scrisă, dar pentru totdeauna.

Intr'un târziu Vanda tresare. Il priveşte melancolic.

— Dar tu ?

— La... Sully Prudhomme... Le vas brisé!...

Sub cădelniţarea amiezii nesfârşite, lacul de azur topit oglindeşte în adâncuri prăpăstii de cer şi nori. Pace religioasă. Tac amândoi înfioraţi, purtaţi sub cupolă de biblie.

Se apropie de Zürich, Bărci mititele spintecă luciul, cu pânze albe. Luca lunecă în somn, se statorniceşte în pace de criptă.

. . . . . .

Staţiuni balneare, coline dulci, împădurite, crânguri învăluite de seară... Baden.. Bad... şi iar „...bad", parcă toate numirile acestor meleaguri poartă în coadă cele trei litere evocând primul şi ultimul oficiu al omului pe pământ.

Trenul aleargă nepotolit, mâncând distanţe, desgropând clipe.

Basel — Bâle. Au intrat pe pământ francez. Vorbe repezite, mişcări iuţi. Ritmul graiului e pompat de pulsul inimii. Atmosferă de familie, în accentele afectate.

S'a înoptat deabinelea în compartimentul învechit ca un cămin părintesc. Orele trec. negre, înghiţind sute de kilometri.

Şi Parisul nu mai vine.

E aproape miezul nopţii.

Se urcă voioşia tinerească a unor soldaţi palavragii.

— Dis-donc !...

Glumele se încrucişează pe culuoare. Târziu. Se potolesc, încet.

Cu chipiul pe sprânceană, strengar, băeţandrul răcan cel mai gălăgios, a adormit aici, pe colţul băncii.

Insfârşit ! Matahale negre, fabrici, şiruri lungi de felinare.

Gare de L'Est. Pustiu vast. Glasuri singuratece în noapte.

Un taxi.. O adresă

Şi deodată, potopul tiran cu fulgere şi trăsnete care parcă îi aşteptase de mult pe ei, aici, la pândă.

Bulevarde goale. Becuri clipind somnoroase în calicia ploii.

. . . . . .

Dar unde e ? Unde e Parisul ?

*

Coborî încet, la vale, pe strada singuratecă şi tristă. Pustiul toamnei îl învăluia cu adieri de frunză putredă.

Frunza asta, căzută la rădăcinile copacilor, învaţă pe fiecare că toate căile, în natură, se întorc acolo de unde au plecat.

Ajuns în Cişmigiu, pe o bancă, Luca îşi plânse amarul care îl năpădise aşa, deodată.

Nu ar fi putut să-şi dea seama cu deamănuntul de mâhnirea ce i se ridicase, nod în gât, cu spectacolul de toamnă devastată.

Poate anii aceştia pierduţi ,alunecaţi fără întoarcere, după o himeră care i se dezvăluia tot mai mult în goliciunea ei hâdă. Poate întâlnirea pe care o avusese adineauri cu Dan Homoceanu, prietenul vechi de pe băncile liceului... Acolo, în târgul copilăriei uitate, îngropat între grădini şi soare, îşi lăsase de mult anii fără grijă cu zâmbete şi planuri senine de viitor...

Dan îşi ţinuse cuvântul, era acum inginer cu vază la o mare uzină, iar el... el a dezertat la prima ademenire a nălucilor ivite din împărăţia de pânză şi carton a scenei provinciale. Tot acolo i-a răsărit în cale in primăvara aceea pustie, creangă înflorită de liliac, Vanda...

Vanda? Nume de floare scuturată şi vestejită astăzi, la picioare.

Ce s'a întâmplat acolo, la Paris, bine nu şi-a putut da seama niciodată. Dar poate nici nu va voi să înţeleagă vreodată..

...Place Clichy. Traversau strada aglomerată şi deodată, ea îl întrebă senină, zâmbind.

— Ce-ai zice dacă aşi dispărea, aşa cum am venit ?

El n'a putut scoate o silabă, parcă n'a auzit nimic şi şi-a urmat drumul grăbiţi, la spectacolul Granowsky dela teatrul Porte Saint-Martin. Inscenarea comediei del'arte, într'un ritm drăcesc, cu salturi expresive, măşti bizare şi accente de bucurie exaltată, clownească, lăsând să se prelingă lacrimi pe fardul gros, l'au învăţat să-şi cunoască drumul.

Vanda era absentă, cu tot sufletul rămas undeva, în urmă. Dar dece a revenit apoi, cu mai multă căldură, lipindu-se fără o vorbă, de braţul lui ? De ce nu răspundea nimic la întrebările lui, rezumându-şi explicaţiile într'o sărutare ? Cum pot să mintă clipele de seară tihnită ,când se întorceau acasă, pe boulevard Saint-Michel, urcând tăcuţi spre Pantheon şi în piaţa aceea plină de copii, pe treptele bisericii Sainte-Geneviève, în faţa Bibliotecii Naţionale, ea se oprea, ridica un ţânc în braţe şi-i învăluia toată făptura lui Luca în priviri ce nu se mai pot uita!...

Îşi aduce aminte şi seara aceea când, după masă la Souflet, au pornit-o trişti spre grădina Luxembourg. Cădea înserarea pe terasele cu statui şi era atâta purificare în aer, că vorbele Vandei picurau curate ,de cristal..

N'a pomenit niciodată nimic de greşala pe care o făcuse măritându-se, împinsă de tată-său, cu cineva încă necunoscut pentru dânsul. Iar acum totul se sfârşise. Era limpede...

Şi totuşi... Aluzia a mai venit, obsedantă. Intr'o dimineaţă, la Buttes-Chaumont, pe movila din mijlocul grădinii, cu nervi de plecare, la Bellevue ,sus pe aleele pustii de pădure, între oraşelul de vile şi Sèvres, privind în zare întinderea hipodromului Lonchamps, cu reflecţii asupra despărţirilor, apoi la Versailles, pe o bancă în Orangerie. Cu cât li se dezvăluiau mai mult frumuseţile Parisului, cucerindu-i deplin, încântându-i cu uitare, cu atât răsărea mai neaşteptată, ucigătoare, obsesia ei, pecete a sfârşitului.

In magazinul Printêmps, alegându-şi mătăsuri, cu gândul dus, mângâind luciul mişcător, pomeni de jocul apei şi al culorilor ce dispar. „Ca şi fericirea..." termină ea într'un târziu, cu rictus încremenit definitiv în colţul gurii.

Abia la Père-Lachaise, după ce ascultă povestea Alphonsinei, fu mai lămurită. Era o fatalitate care îi poruncea neiertătoare să-şi întoarcă faţa înapoi... A rupt brusc vorba, s'a ridicat de pe bancă şi a luat-o înainte.

Ceeace trebuia, s'a întâmplat mai târziu, simplu. Nu voise să-l însoţească, în seara aceea, la spectacolul Maya. Singura dată ieşise fără ea. Se simţea indispusă, dorea să rămână acasă. La ieşirea din teatru o porni ameţit de fantastica deslănţuire a piesei, hoinărise în neştire dela Rond-Point-des-Champs-Ellysée până la Caroussel-ul Louvrelui, halucinat de acel destin al omului în goană după iluzie.

Pe rue Monge, aproape de hotel, gâfâind la deal, în puterea nopţii, o spaimă nelămurită îi înteţi paşii.

Era aşa cum văzuse dinainte, deatâtea ori : în camera goală ,patul neatins, biletul pe masă... „acasă, acolo unde mi-e locul..." şi nu mai ştie nimic. Maya.., iluzia fericirii... Vanda... Maya... o noapte întreagă de coşmar.

A plâns apoi, încet, pretutindeni, pe urma paşilor ei.

A ajuns într'o noapte, târziu, la Bois de Boulogne. Treceau, năluce, limuzinele şi în chioşcul restaurantului, Luca îşi picura amarul în faţa paharului cu băutură tare. ...O mână îl strânse de umăr ,dureros. Vocea dogită răsună înspăimântată :

— Cum Luca ,tu ? Tu ?...

Tiberiu îi sta în faţă, holbând ochii, făcându-şi cruce :

— Dar cum ? Cum ?

...Au terminat noaptea aceea la hale, dimineaţa. Trebuiau să rămână acolo. Soarta îi înfrăţea din nou. Semn bun !...

A fost ultima noapte din Paris. Isprăvise toţi banii. Bine că avea bilet de întors.

Nu s'a mai gândit apoi de loc la ea. Avea un cămin, putea să fie liniştită.

Şi iată, acum, după atâtea luni, năvălea în suflet din nou, cu întreg alaiul mâhnirilor, în după amiaza asta de Duminică tristă, sfâşiată de doruri şi porniri de fugă.

Pe luciul lacului toamna îşi scutura frunzele, în vârtejuri. O ploaie începu, domol, sunând uscat în arama copacilor.

*

L-a întâlnit în noaptea pustie, la un colţ de stradă, tremurând în faţa luminii revărsate din vitrină.

— Zamfir !

— Luca !

Ploua încet, mărunt... Stropii cădeau perpendicular, mici şi îndesaţi, pe trotuarul lucios. Se zdrobeau căzând aşa, frământându-se peste aria pustie de asfalt. Perdele reci învăluiau văzduhul, muiate în întunerec.

— Când ai venit ?

Intrebarea cădea goală, obişnuita întrebare, fără interes. Parcă s'ar fi despărţit de un ceas. Şi totuşi, câtă vreme se aşezase, străină, între ei. Luca o socoti fără gând, privind-o ca pe un zid gros, dat în lături. Intre ei nu mai era de cât umezeala revenită peste timp, actuală ca şi dimineaţa aceea ploioasă a plecării din Coropceni spre Iaşul cu îmbieri de începuturi, cu stindardul nădejdilor desfăşurat larg peste orizonturi.

— Ţi-aduci aminte ?...

Stăteau amândoi, sub cireşul din culmea dealului şi în noaptea scăldată de lună, planurile se ţeseau în avânturi pornite să cucerească lumea. De atunci, rezistenţa timpului, a vieţii, câte îngenunchieri, câte căderi pe drum...

— Te-ai însurat, Zamfir ?

Inclină capul, greu, într'un da, sprijinindu-şi bărbia în piept.

— Atunci ţi-ai ajuns visul acela, cu fata din zăpadă, ce te-a aşteptat de atâţia ani ?

— Intocmai.

Intr'un târziu, Zamfir îl luă de mânecă.

— Haidem !

Porniră tăcuţi. Se afundară în străzi lăturalnice. Salcâmi cu frunză rară, plouaţi, pe după garduri cu căsuţe mici. Lumini din ochiuri de geamuri pitice. Perdele ponosite, răzbătute de razele lămpii de gaz. Mahala cu băltoace în mijlocul drumului. Sărituri peste ele. Mers din piatră'n piatră. Incetişor, pe lângă gard.

Porţi scoase din ţâţâni şi ploaia răpăind din nou pe tablă.

Un tramvai alunecă pe şini cu scrâşnet pustiu, departe. O trăsură şchioapătă, cu gloaba plouată.

Trecură în fundătura cu pământ clisos.

— Aici.

In fund, se arătau, pe maidanul curţii din faţă, un şir de maghernite pitite.

Ploaia curgea, apăsând ca de plumb. Inchiseră portiţa în urma lor.

Paşii rari, prin curte, lăsau urme adânci.

Intrară.

Dintr'un ungher se mişcase cineva. O umbră zburlită, cu păr de smoală, cu ochi străpungători.

Luca încremeni. Nu trebuia să creadă. Vanda !

— Soţia mea ! — complectă Zamfir grăbit. Şi Luca, un vechi prieten.

Luca întoarse capul. Un scâncet slab se auzea din fundul patului.

. . . . . .

Luminile firave ale felinarelor scăpătau raze de aur în mocirlă. Luca mergea înainte ,călcând adânc, mergea ca într'un calvar din care i se desvăluia adevărul, neschimbatul adevăr ce i se vestise neîntrerupt, de atâtea ori de atunci, de la visul înfiorător din tren : „Să nu-ţi împlineşti idealul niciodată, dar să crezi în el necontenit!"

Işi aducea aminte de tăria cu care Zamfir mergea spre atingerea scopului, cu orice preţ. Incă de atunci ,îl sfătuise Luca, în avânt copilăresc, să păstreze visul numai pentru mângâierea închipuirii lui, căci devenit aevea, toată vraja dispare. Dar nici nu se putea ca un om ca Zamfir să nu alerge să-l transforme în realitate.

Iată, acum îi apare limpede viziunea de după destăinuire, când Luca se gândise la idealul tovarăşului, întruchipat în viaţă ; întocmai ca adineauri, îi răsărise în minte tabloul : într'un fund de mahala, două umbre înstrăinate, înlănţuite în durere.

Ei bine, el se va păzi neîntrerupt de realizarea dragostei lui, va fugi în clipa împlinirii oricărei năzuinţi copleşitoare, cu orice jertfă, cu oricât de sângeroasă renunţare ! Va trăi numai cu iluzia, până la marginea contactului ei cu viaţa.

Ajungând acasă, Luca asvârli cu furie, la uşă, bucăţile de pământ prinse de talpă.

Din cadră ,chipul Vandei îi surâdea, mereu acelaş. O întoarse grabnic, cu faţa la perete

Adormi târziu, aproape de ziuă. Din vis se desprindea surâzător, printre flori ,acelaş chip ,făcându-i semn de chemare .

Dar el înota într'un râu de noroi şi nu putea să-l ajungă niciodată.

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

CRONICA MUZICALĂ

de ROMEO ALEXANDRESCU

REORGANIZAREA VIEȚII MUZICALE ROMANEȘTI

Purificarea pe plan național a întregei mișcări culturale românești impune astăzi o serioasă revizuire a modului în care se desfășoară stagiunile muzicale. Un control, o coordonare, o sistematizare, trebue să plivească tot ceace a năpădit până eri viața muzicală românească.

Privind elementele dăunătoare ale trecutului, scăderile, insuficiențele și defectuozitățile întâlnite nu odată, putem expune câteva din mijloacele de îndreptare, care trebue aplicate însă urgent și hotărît.

„Ministerul Artelor" care în trecut a rămas mult prea îndepărtat de acest domeniu, va trebui să-și asume un rol activ, în supravegherea manifestărilor artistice și crearea de directive sănătoase și luminate, menite să înalțe valoarea, semnificația și prestigiul nostru muzical.

Ordinea, bunul simț, seriozitatea, trebue definitiv întronate și într'ale muzicii. In acelaș timp, forul oficial trebue să prezideze la crearea unor rosturi temeinice de ridicare a muzicii românești, înlăturând neghina din arta noastră, asanând un mediu până astăzi confuz și inform, orânduind criterii practice și așezând bazele aripelor muzicale ale marelui edificiu cultural ce se înfăptuește.

Printre primele puncte pozitive ale unui program de organizare a vieții muzicale, realitățile de până astăzi fac imperios necesare următoarele măsuri:

1) Inlăturarea impresariatului muzical nepriceput și abuziv, al cărui rol nefast s'a manifestat atât de regretabil. Românizarea impresariatului în primul rând. Verificarea strictă și limitarea rațională a oricărui „import" de artiști străini, alegându-se numai cei mai valoroși și reprezentativi muzicieni și prin urmare, artiști străini exclusiv creștini.

Impresarii să fie obligați să prezinte reclamele lor spre vizare, și numai atunci să le poată publica, pentru a se ajunge însfârșit la o ținută decentă a publicității, cu mijloace demne și oneste. Spectacolul de până astăzi al ditirambelor scâlciate și mincinoase cu care un anumit impresariat a umplut presa noastră, trebue să ia sfârșit odată cu acest impresariat.

2) Programele concertelor trebue controlate. O selecție inteligent aplicată ne va putea dispensa pe viitor de orice infiltrări dubioase în programe, de orice prezență supărătoare și care nu merită estrada concertului, de orice lacune calitative, ridicând puternic nivelul manifestărilor noastre muzicale și folosul înrâuririi lor culturale.

3) Autorizația de concert trebue dată cu un mult mai sever discernământ decât altădată. Să nu mai fie posibil să ascultăm bâiguiri hâde și larmă insolentă de jazz, nici acela autentic, în sala Ateneului Român, sub marea frescă a istoriei neamului. Să nu mai ascultăm tarafuri periferice în sala Academiei Române „Dalles", și nici pseudo-concertiști, care discreditează arta noastră, dezorientează gustul tineretului și cu timpul, ne fac desigur și o foarte puțin măgulitoare faimă chiar peste hotare.

Vom continua într'un viitor articol să desbatem această problemă atât de importantă a dezideratelor muzicii în România de astăzi.

CU PRIVIRE LA SPECTACOLUL DE INCHIDERE AL „STUDIOULUI"

Primim la redacție, cu rugămintea de a publica o scrisoare. Noi o înserăm, fără a ne lua răspunderea celor afirmate de autoare.

*

Cu mare interes, așa cum poate să aibă o spaniolă care cunoaște din Spania Opera lui Benavente, am asistat la premiera acestei piese la Studioul Teatrului Național.

Am și citit, firește, criticile publicate despre piesa „Toți avem interese" a marelui scriitor spaniol, și care dovedesc, între ele, o mare deosebire de păreri, despre opera însăși și despre spectacolul realizat.

Intervenția mea, totuși nu are alt scop decât să lămurească opinia publică despre cum este concepută reprezentația acestei piese în Patria sa, unde autorul însuși a putut să supravegheze realizarea scenică.

Pentru spaniolii care asistau la premieră și cunoșteau teatrul lui Benavente, uimirea a fost unanimă. Nici unul dintre noi nu a recunoscut în farsa grotescă, așa cum a fost realizată de Regia Studioului Teatrului, acea piesă fină, plină de humor, care ascunde în fond o satiră crudă și o filozofie adâncă, deși într'adevăr tratată în genul „Commedia dell Arte", dar gândită modern.

Domnul Anestin, în cronica sa dramatică vede scopul piesei foarte clar, când scrie „Amestec de fantezie și rețete dramatice, comedia „Toți avem interese" aduce subt o vervă îndrăcită ilustrarea întregului mașinism al societății, acel lanț de interese pornind dela cel mai curat, cel mai sentimental, până la cel mai josnic. Cadrul oarecum istoric în care se desfășuie acțiunea este doar vestmântul amabil, distractiv, sub care autorul și-a acoperit satira societății de eri, de azi și de mâine".

După această interpretare justă, ceiace dovedește traducerea exactă a d-lui Popescu-Telega, nu am mult de adăugat despre înțelesul scopului urmărit de Benavente în piesa lui. Autorul a luat din vechea „Commedia dell'Arte" personagiile clasice ca Arlechin, Colombina, Polișinel, etc. și sub aceste marionete ascunde adevăratele sale intenții satirice. Dar, pe lângă aceste păpuși care reprezintă interese și vicii de tot felul, autorul face să treacă prin scenă ceva realist și idealist în același timp: personagii în carne și oase (Crispin, Leandru, Silvia); cel dintâi ca expresie a părții celei josnice care se găsește în fiecare om în anumite împrejurări ale vieții, în timp ce Leandru și Silvia sunt încarnarea sentimentelor nobile și pure, a tot ce e înălțător în om, mai ales sub imboldul iubirei.

Contrastul între aceste două feluri de personagii nu trebuie însă să fie atât de tare încât cele din urmă să rămână înăbușite de marionetele primitivei „Commedia dell'Arte"; de acela e necesar să fie atenuate în manifestările lor scenice, lăsând în primul plan figurile care se prezintă în comedie cu adevăratul lor chip omenesc.

Și tocmai în reprezentația dela Studio s'a procedat invers, trecând în primul plan marionetele și accentuându-se farsa, chiar până la personagii omenești, care sunt deasemenea interpretate ca marionete.

Dacă textul s'ar fi citit de regie cu mare atenție, în traducerea curgătoare a d-lui Popescu-Telega, nu s'ar fi întâmplat această mare greșală.

Și mai este ceva și mai grav. Intr'o operă oarecare, nu se pot introduce alte elemente fără un permis special al autorului. Ce ar fi zis Benavente dacă ar fi văzut introduse în piesa lui cântece așa cum este corul final care înlocuește frumosul epilog recitat de Silvia în piesa originală ? Cine a avut ideea nenorocită de a adăuga vulgarul și nepotrivitul „paso doble" al acestui cor ? Și ce putem să spunem despre cântecul Silviei în scena din grădină, deasemeni așa de nepotrivit și care înlocuește poezia plină de farmec, care trebuia să fie recitată de amândoi îndrăgostiții, Silvia și Leandru, în cadrul unei dulce și romantice melodii, care deabea se aude în depărtare ? Unde sunt toate aceste frumusețî în regia dela București ?

In ceiace privește rolul lui Leandru, ca să reprezinte frumusețea fizică și delicatețea sufletească, caracteristică acestui personagiu, el este de obiceiu reprezentat de o actriță tânără. Nici în rolul lui Crispin, cu toate că a fost mai bine încarnat, actorul n'a reușit să dea în faimosul prolog al piesei toată frumusețea pe care o are, deși traducerea lui e perfectă.

In general jocul artiștilor s'a făcut la Studio așa cum ar fi trebuit să fie la o veche și adevărată „Comedia dell'Arte", și nu cum ar fi trebuit jucată în chip mai modern: excesul de mimică dăunează dialogul curgător, spiritual, umoristic, pe care publicul n'a putut să-l prindă, deoarece rămâne ascuns sub bufoneria grosolană cu care a fost interpretat, din cauza unei concepții greșite.

Sunt sigură că, dacă piesa s'ar fi jucat cu altă înțelegere regizorală, impresia publicului bucureștean ar fi fost cu totul alta. Și mă mir cum un autor vestit, laureat al Premiului Nobel în 1922, adică după această piesă și multe altele, și care încă este în viață, nu a meritat mai mult respect.

MARIA VICTORIA JIMÉNEZ
Insărcinată cu Misiunea Culturală pe lângă Legația Spaniei

Carnet de vară cinematografică

de TRAIAN LALESCU

Singura satisfacție pe care mi-o produc filmele prezentate în timpul verei, este constatarea pe care o pot face că și în străinătate, se realizează filme extraordinar de proaste — de pildă, ducându-mă la filmul „O dispariție senzațională" am fugit, îngrozit, după 7 minute și trei sferturi, din sală. Am fost în de-ajuns de rezistent, cred.

Odată ce țări cu un frumos trecut cinematografic realizează filme ca acestea de a căror existență aflăm în timpul verei, și în loc să le dea foc, le mai trimit și peste hotare, nu trebue să ne înspăimânte nivelul nu prea ridicat al filmelor realizate, anul acesta la noi, în țară.

*

Ce se vor face însă bieții cinefili rămași în București, în fața filmelor pe cari cinematografele le prezintă, vara asta, cu o dezarmantă candoare?

Le dăm un sfat: să consulte lista premierelor cinematografice, într'un ziar, să facă diverse socoteli și, după aceea, să intre în primul teatru pe care-l vor întâlni. Vor avea mult mai mult de câștigat. Bine înțeles, dacă nu vor avea ghinionul meu, care ducându-mă eri seară la un teatru de vară, a trebuit să suport, timp de 3 acte, strâmbăturile unui june—prim puțin cam cherchelit, care râdea teribil de amuzant, la scenele cele mai serioase și se uita mereu, de pe scenă, în culise. N'am putut urmări piesa fiindcă mă întrebam tot timpul ce-ar putea dânsul să vadă, atât de amuzant, în culise.

In privința asta cinematograful este de preferat, teatrului. Actorii străini se poartă mult mai disciplinat pe banda de celuloid, decât actorii noștri, pe scenă.

*

Odată pe săptămână, însă bucureșteanul trebue să se ducă la cinematograf. Nu importă la care. Preferabil ar fi ca dânsul nici să nu asiste la film. Să vină, la începutul jurnalului de actualități Ufa, și să plece la sfârșitul lui.

Sunt aceste jurnale, incontestabil, cele mai interesante cari s'au prezentat vreodată la noi. De o actualitate arzătoare, de un realism impresionant, și realizate, — bine înțeles, cu multe riscuri — de adevărați maeștri ai genului, jurnalele Ufa, formează partea cea mai interesantă a actualelor programe cinematografice.

Nici nu pot fi comparate cu fadele jurnale Paramount și Movietone ce se prezentau înainte.

*

Dacă nu prin calitatea filmelor, cinematografele încearcă să atragă publicul, măcar prin titluri impresionante.

De o pildă cinematograful Femina a prezentat, săptămâna asta, filmul: „Femei, deschideți ochii"!

Grozav titlu! Lumea se întreabă imediat: „De ce să deschidă femeile ochii ?" Și la câte nu se gândește lumea?

Și, fiindcă pe afiș era specificat că spectacolul e numai pentru doamne și domni, o sală plină de liceeni îmbrăcați civil, a asistat la o foarte morală istoroară — un fel de „poveste tristă" venită de peste hotare.

Premiera viitoare a cinematografului Femina va fi: „Ura! Sunt tată"!

Deci, femeile n'au deschis, totuși, bine ochii.

*

M'am răfuit des cu diversele reclame pe cari le fac cinematografele, filmelor pe cari le prezintă.

Trebue însă să recunoaștem că, în unele cazuri, naivitatea domnilor cari se ocupă cu această reclamă, e dezarmantă și și noi nu putem face altceva de cât să râdem.

La Trianon se prezintă filmul: „Mătușa din Canada". Reclama specifică: „Două ore de râs încontinuu în memoria regretaților comici Ralph, Arthur, Roberts".

Cum vedeți, obiceiurile s'au schimbat. Innainte, cu prilejul unei comemorări, un cetățean cu chip solemn, spunea: „Să păstrăm două minute tăcere în memoria regretatului".

Cinematograful Trianon anunță cu aceeaș gravitate: „Să râdem încontinuu". Vă rog, notați: încontinuu. Altfel, nu se alege nimic din toată comemorarea.

*

Singurul film bun prezentat săptămâna asta, a fost: „Sarpele" cu Leslie Howard și Bette Davis.

Filmul are însă și el o poveste: aceeaș „bandă" a fost prezentată și acum 4 ani, tot la cinematograful Capitol, însă sub alt titlu: „Sclavi umani".

N'avem nimic împotriva acestei „reluări" bune în mijlocul unei serii de filme proaste, dar credem că ar fi fost mai cinstit din partea celor în drept să specifice lucrul acesta în reclama făcută filmului. Așa ceva nu s'a întâmplat și filmul a fost prezentat ca „premieră". Cei cu memoria mai puțin scurtă au înțeles însă, cum stau lucrurile.

Poem înălțimilor

Aviatoarei MARIA VOITEC, pilotă, înfruntătoarea înălțimilor căzută năpraznic, închinare

Și niciodată n'o să mai vii, nu.
„Ca Maryse Hiltz" — ți-aduci aminte, tu ?
Așa îți mai spuneam eu, altfel, ție.
Plecată 'n ultima călătorie,
nimeni să nu știe de tine, să nu știe...
Ca Maryse Hiltz, așa cum ai vrut tu.

Niciodată pasărea ta cenușie
n'o să mă mai mire cu multe volute.
Buzele sunt flori de lotus nemișcate, mute.
Și fața, ce albă e fața și pânza ce străvezie!

Nu, volutele albe iar vor înflori
în alte ceruri mai înalte încă.
Și moartea rea și neagră și adâncă
de zidul de lumini cerești s'o prăbuși.

...Și îngeri mici vor face 'n cer,
din flori, cununi de lămâiță
și ți le-or pune'n păr cântând;
în părul negru, negru și'n șuvițe.

...Acum numai atât, numai atât:
Inalț peste volute vrute, nevrute
poeme din mine durute, durute;
poeme ridicate pe săbii, gladiole.
Ca zâmbetul tău rece în albele corole.

Flori albe, Doamne, revarsă pe moartă,
să cadă ca line cântece de harpă.

ȘTEFAN MIHAIL LAZĂR

IONEL ȚARANU

obține un frumos succes în spectacolul „Acceleratul 402"

Mai mult încă. In ziua premierei s'a introdus o bucată dintr'o autentică „Commedia dell'Arte" italiană, care servise ca piesă experimentală la conferința admirabilă a d-lui Ion Marin Sadoveanu, la Teatrul, Național, despre acest subiect. Acolo era foarte potrivită, dar în piesa lui Benavente n'are nici un rost. Criticii nu și-au dat seama că bucata aceasta a fost adăugată, ba chiar unii învinuesc pe Benavente. Am aflat că în celelalte reprezentații a fost scoasă, din fericire, dar se pare că au mai rămas celelalte lucruri adăugate care, împreună cu jocul nepotrivit, strică complet piesa,

Acțiunea fiind localizată într'un oarecare oraș, probabil italian după aluziile lui Crispin, și în veacul XVII opera se reprezintă în Spania în costume proprii personagiilor clasice în ceeace privește marionetele (Arlechin, Colombina, Polișinel, etc.) și pe celelalte personagii omenești, în costumele veacului corespunzător, dar, în *nici un caz* actrițele nu trebuie să fie îmbrăcate în costume *așa zise* spaniole din veacul al XIX, așa cum am văzut la Studio. Și dacă cel puțin ar fi fost bine înțelese. De unde s'au scos acele mantii colorate ale Colombinei și ale d-nei Polișinel ? Mantiile spaniole albe sau negre numai.

INFORMAȚII ȘI NOTE

„TIMON II" LA TEATRUL NAȚIONAL

Comitetul de lectură al Teatrului Național din București a admis spre a reprezenta pe scena primului nostru teatru noua comedie în trei acte **Timon II,** datorită d-lui **Ion Sân-Giorgiu.**

Autorul comediilor de reputație europeană **Duduca Sevastița** și **Omul zilei,** va reapare București în prima parte a stagiunii viitoare.
pe afișul Teatrului Național din

O piesă românească închinată dramaturgului italian

D. Sergiu Dumitrescu, actorul de frumoase resurse, pe care l-am aplaudat ultima oară în Henric IV de Pirandello, ne făgăduește acum o reintrare pe scenă, ca... autor dramatic.

Apreciind verva, pasiunea și virtuozitatea scenică a d-lui Sergiu Dumitrescu, amintim că domnia sa a trecut cu succes examenul de scriitor, colaborând la diverse publicații și dând la iveală, încă de acum patru ani, romanul *„Parada surdo-muților"*; o carte turburătoare, întâmpinată cu interes deosebit de critica literară și tipărită până acum în două ediții.

De data asta, se pare că e vorba de un manuscris, care poate pune la îndemâna unui regisor destoinic, elemente scenice încă nefolosite într'un spectacol românesc ; un manuscris care oglindește toate îngrijorările și năzuințele vremii noastre — ca și luptele ce se duc azi, pretutindeni, împotriva egoismului, rutinei și prejudecăților ce învrăjbesc omenirea. Piesa, închinată memoriei ilustrului dramaturg italian Luigi Pirandello, e sugestiv intitulată : *„Pământul se mișcă".*

Tribuna Tineretului

a reușit ca printr'o curajoasă și perseverentă acțiune de desbatere a problemelor românești, să devină unul dintre cele mai bune săptămânale naționaliste din țară.

Ideia națională cu tot complexul de probleme ce se leagă de ea a fost crezul în jurul căruia au militat în cei peste 4 ani de apariție, toți redactorii grupați în jurul revistei.

Luptând cu adversități și greutăți de tot felul lupta *„Tribunei Tineretului"* a început să fie încununată de succes.

O parte din sbuciumul din ideile și din lozincile formulate de ea, fac azi parte din programul de realizări al actualului guvern naționalist.

Revista care este condusă de d. *Mihail Daneș,* se bucură, de colaborarea d-lor : Docent dr. V. Trifu, Radu Gyr, Virgil Carianopol, Petre Paulescu V. Oprescu-Spineni, Adrian Scântee, Aristița Gabrielescu, Const. D. Cârjan, Marin Sârbulescu, Elvira Zamfirescu ș. a.

„Mărturii din trecut"

modesta și atât de cuprinzătoarea broșură dată la iveală zilele acestea de d. *Aurel Bugariu,* în colecția „Universul Literar", nu pune în circulație numai numele unui cercetător iscusit și harnic al trecutului românesc — ci ne înfățișează câteva documente al căror conținut, ni se pare vrednic de cea mai atentă și caldă prețuire.

Fiecare pagină a cărticelei d-lui Aurel Bugariu, poartă viu — între slove până ieri neștiute — îndemnul celor ce au știut să ne păstreze graiul și virtuțile strămoșești în cele mai grele încercări.

Și în fiecare filă întoarsă, deslușim bătăile de inimă ale celor pomeniți.

Rânduri și gânduri

DRUMURI

ȘI RĂSPÂNTII IN TEATRUL ROMÂNESC

După scurgerea câtorva stagiuni în care literatura dramatică autohtonă a fost prezentată de multe ori în condiții vitrege, pare că ne vom apropia din nou și fără șovăială, de izvoarele sănătoase ale limbii și sufletului românesc.

Priceperi despre cari nu vom întârzia să vorbim au împins în locul cuvenit dramei istorice a neamului, lucrări de origină și orientare străină.

Publicul și actorii — conștienți de valoarea operilor — au plâns poate atunci când pasagii întregi au fost scoase din piesele noastre istorice fără alt rost decât al umilitoarelor sfârtecări urmărite de o anumită tagmă de pripășiți și multumiți în ale artei.

S'a renunțat la reprezentarea clasicilor români — a aceloraș clasici — pe cari învățământul secundar îi înfățișează elevului din plin.

Și cam toate aceste renunțări, au venit după desființarea Teatrelor Naționale dela Cernăuți, Chișinău și Craiova.

Ce straniu spirit de prevedere la conducătorii vieții noastre artistice. Teatrele Naționale dela Chișinău și Crnăuți au fost închise în 1935, pe temeiul unor măsuri pe cât de pripite, pe atât de vinovate.

Actorii despre care s'a spus că se țineau de intrigi și-au dovedit din plin calitățile pe cari — în nici un caz — nu le-a pomenit procesul verbal de suspendare a activității lor.

Pentru observatorul de mâine, desființarea acestor teatre rămâne un act de condamnabilă atitudine.

In locul trupelor noastre de teatru, cele două provincii au fost împânzite de formațiile streine, cari au venit poate, ca o avantgardă a trupelor cotropitoare.

Ne mai desparte o lună de data deschiderii stagiunii de iarnă a teatrelor noastre.

Ce oameni și ce realități artistice vor avea de pus temeiul hotărîrilor viitoare?

Cu bani puțini, cu multă pricepere și tragere de inimă s'ar putea reînființa teatrul Național dela Craiova.

Colegiul Național Carol I, are o minunată sală de teatru; decorurile, costumele și recuzita Teatrului Național sunt păstrate acolo.

N'ar lipsi decât trupa și conducătorul. Această trupă n'ar avea de activat numai în Oltenia, ci și în Banat.

O activitate rodnică a desfășurat acest teatru în anul 1927, când o parte din trupă juca la Craiova, iar alta la Timișoara.

Astăzi, când ne-au rămas numai trei teatre Naționale — București, Iași și Cluj, ar trebui să fim pătrunși de răspunderile unei activități pe care spiritualitatea românească o cere numai artistului etnic.

Inlăturarea din reportorii a lucrărilor ce nu au nimic comun cu aspirațiile și cu cultura noastră artistică, avântarea unei mișcări artistice prin conducători ale căror sentimente să nu fie puse la îndoială!

O inportanță deosebită ar urma să se dea activității artistice din sectorul Nord-Vestic al țării.

La Arad, la Oradea Mare, la Satul Mare, primăriile ar fi mândre dacă ar da ospitalitate permanentă unor trupe bune.

O trupă românească în acest sector, corespunde nevoilor reale ale publicului nostru, care nu poate fi tributarul spectacolelor și artiștilor de altă limbă.

Acum, în ceasul hotărîtor, actorii sunt chemați la datorie.

Gândul și sufletul lor se îndreaptă către supremul mijloc de redobândire a publicului românesc curat: reprezentarea operilor clasicilor români.

Prin viața pe care o pun în tot ce fac pe scenă, actorii așteaptă să fie chemați și încurajați să desăvârșească opera sfințită cu sânge românesc.

GHEORGHE SOARE

REVOLUȚIA TOTALITARĂ ȘI STATUL AUTORITAR

(Urmare din pag. I-a)

noua spiritualitate. In fond el rămâne legat de toate forțele oculte ale vechilor regimuri democrate: industrii, asociații bancare, combinații de culise ale diferiților oameni influenți, interesele particulare ale oamenilor la ordinea zilei. Intr'un cuvânt, chiar când adoptă instituțiile lumii noui, statele autoritare care apar azi — așa cum apăruse eri, Austria „frontului patriotic" a lui Schuschnigg, Polonia, regimului de coloneli, etc. nu-și pot însuși *conținutul* statului totalitar. Și aceasta pentru sfântul și unicul motiv că acest conținut — nu poate suferi vreo mișcare de translație dintr'o țară în alta; el crește din realitățile organice, din istoria fiecărei națiuni identificându-se într'o mișcare națională, sub conducerea unui conducător predestinat.

Ori, ceeace interesează în judecarea *lumii noui* este tocmai acest conținut sufletesc nou, acest „OM" nou care se naște din statul totalitar și care va da formele juridice de mâine ale Statului. Omul nou aduce cu el în mod necesar principiile și legile Statului nou, în timp ce legile nu pot aduce un om nou. Diferența esențială între statul totalitar și cel autoritar pur și simplu, este că primul creiază omul nou, lumea nouă pe care nu o va putea abroga nimeni și care prin forța lucrurilor își va impune vederile, în timp ce statul de autoritate nu aduce decât artificialul câtorva legi noui, pe care el însuși le va putea înlocui mâine. Trăirea adâncă în viitor pusă față în față cu efemerul cotidianului în care se complace statul autoritar, trasează distincția între felul de a vedea și a lucra în cele două state.

Deaceea nouă ni se va părea mult mai semnificativ bunăoară că în toiul unui război hotărîtor, oficialitatea germană este preocupată — odată cu întregul popor — de deschiderea „Casei artei germane" și afirmă că arta este „funcțiune" care nu poate fi oprită nici în timp de războiu, căci nu este o distracție, ci o condiție *de viață,* de existență a națiunii, decât faptul că Franța a hotărît să abandoneze firma dela 1789: egalitate, libertate, fraternitate, înlocuind-o cu o alta ceva mai actuală.

Deci, în sensul acesta: al înnoirilor sufletești, al creerii unui om nou, unui erou modern, vom căuta să lămurim în numărul viitor problema „Omului, în statul totalitar".

COSTIN I. MURGESCU

SCALA TORIE

Nuvelă de COCA FARAGO

II

Impinse fotoliul mai lângă sobă și așezându-se, căută din ochi tabacherea. Natalia i-o aduse cândva, mormăind:

— Iar fumați...

— Iar...

Și începu să-și răsucească țigarea. Privirea doicii se agață de perdea, posacă, dezorientată, ca un liliac prins din zboru-i mut. Căzuse prea multă zăpadă și lumina de peste tot îndurera ochii. Trec anii. Trec... la fel, de sute și mii de ani, trec: unul și pe urmă altul și pe urmă altul... aci prea încet, aci prea... Și deodată începi să nu mai numeri: o iarnă, încă una... Cine și-ar mai fi putut aminti în acea după-amiază înzăpezită, privind pe fereastră peisajul greoi, primăvara sau altceva decât uitatele triști? îmbătrânise pe neștiute, așa ca o frunză care pălește și se usucă și cade și n'o știe nimeni. Sunt atâtea frunze pe un pom, pe fiecare pom... Erau atâtea frunze pe fiecare pom... Când era mică, Truda credea că toamna trebuie să moară toată lumea, ca frunzele și ca Petra și ca păsările.

— Păsările n'au murit, mititico. Au plecat și au să se întoarcă.

— Degeaba, Nana. Dacă nu le mai văd eu și nu le mai aud, e de parcă ar fi murit cum a murit Petra și cum au murit frunzele. Așa o să fie și cu Draga și cu mine și cu tata și cu tine și cu toți. Ai să vezi.

Ca să nu se mai gândească, îndrăzni să reia firul vorbei și să-l toarcă, tot așa de încet:

— Și cum vă spuneam, îl iubește ca pe nimeni altul. E întâia ei dragoste adevărată și e păcat, la vârsta asta, să iubească pe un om bătrân, un om care, de, numără anii d-voastră însă pare ceva mai tânăr, dacă e să vorbim deschis... Mai ales când a respins atâția tineri și...

— Nu înțeleg dece-mi spui mie toate astea, doică.

— Păi...

— Așteptați să iau vre-o hotărâre?

— Da.

— Eu?!

— Se înțelege că d-voastră.

— Dece tocmai eu?

— ...

— Ce fel de hotărâre?

— Nu știu.

Ochii doicii se întoarseră dela fereastră. Ningea iar. I se păru că s'a stins focul. Se duse la sobă și se uită la foc. Simion Simion îi pândea gesturile și când o văzu pornind către ușe, strigă:

— Ce trebue să fac, Natalia?

— V'am spus și v'am răspuns: nu știu. Am crezut că e de datoria mea să vă atrag atenția, deoarece nu-i o glumă și tocmai că pare glumă, poate deveni o nenorocire adevărată. Și-mi închipui că n'am greșit, având în vedere că eu am crescut-o pe mititica și că eu duc toate grijele casei și că s'a ținut seamă, întotdeauna, de părerea și sfatul meu. Insfârșit, pentrucă mă consider și sunt considerată, de pe când eram tânără, ca și cum aș face parte din familie. Nu?

— Ba da, Nana.

— Deci, n'am vrut să vă supăr dacă...

Se ridică brusc. Aruncă țigarea:

— Iartă-mă că te 'ntrerup, Natalia.

— Mă rog...

— Vreau să întreb cum, sau de unde ai aflat și de data asta că e îndrăgostită?

Doica surîse. Ce puțin o cunoștea Simion Simion pe mititica. Gradul de rudenie nu însemnează nimic în cunoașterea și înțelegerea de oameni. S'ar fi zis că nu a trăit lângă ea și că n'a iubit-o niciodată. Cât o iubea însă doica nu uita o singură clipă.

— Atât de îndrăgostită n'a mai fost, vă asigur, domnu' mare. De data asta, drept să vă spun, mă surprinde că n'ați băgat de seamă.

— D-ta cum ai băgat de seamă?

— Foarte lesne...

— Să aud.

— Mai întâi, de când a venit doctorul, nu se mai îmbracă la fel ca înainte.

— Așa! Cum se îmbracă de când a venit el?

— Pune rochii albastre și verzi care, nu-i vorbă, se potrivesc de minune cu anii ei dar...

— Spune.

— ...dar cele dinainte erau negre. De atunci, erau toate negre... Nu?

Apoi, am văzut-o, adeseori, cu ochii plânși...

Simion Simion începu să se îngrijoreze. Până mai adineauri, povestirea doicii îi făcuse impresia unei mici „bârfeli" de bătrânică nemaiiubită în permanență de copilul crescut și ajuns în rândul oamenilor mari. Acum... Truda plânsese destul în copilărie. El se depărtase de ea, îi împlinise toate dorințele (până și grădina cu trandafiri galbeni); câteodată îi fusese tare dor de ea, și fiindcă o știa mulțumită în depărtare, n'o chemase, ca să nu-i îmbâcsească toropeala de azur a tinereții, cu mohorîta lui prezență. Și Truda nu mai plângea. Putea sta ceasuri lungi la marginea apei, putea răsfoi albumul cu fotografii și se putea privi în oglindă, apoi, putea să doarmă singură în camera din care plecase Draga. Nu mai plângea. Și acum, iată, se năruia totul.

— Plânge?! Pentruce plânge?!

— Nu știu... Plânge. Pentruce sau mai bine zis pentru cine, dacă ne gândim puțin... Să ne gândim, uite. Astă vară, știți?, și acum în urmă, toamna, până a dat frigul, florile pe care le culegea dimineața, le ducea în camera doctorului.

— Și cele din camera mea?

— Vi le aduceam eu, din pădure, ca să nu se piardă obiceiul...

— Obiceiul, repetă, în șoaptă.

Cândva, le culegea Draga, florile acelea. (Natalia își amintea, odată cu el). Și Draga i-a spus, într'o zi, Trudei:

— Mâine ai să începi tu să aduni flori pentru tata și să i le duci. Vrei?

— Și tu pentru cine?

— Pentru nimeni. De mâine, ai să mergi singură în pădure. Ești destul de mare și Draga e obosită, acum. Obosită... Nu-i nimic: are o fetiță cuminte și frumoasă și înțelegătoare, ca s'o înlocuiască peste tot...

— Și în salonaș, când dereteca Petra?

— Da.

— Și lângă birou, când scrie tata?

— Și lângă birou.

—Și în dormitorul tău?

— Și acolo.

— Și în trăsură? Și la București?

— Peste tot.

Simion Simion se se uitase întrebător la Natalia și Natalia la el. Privirea lor însemna: „Și tu? Unde ai să fii tu?"

...Se răsti:

— Dece nu mi-ai spus mai demult? Dece mi-ai ascuns? Dece?

Doica nu se pricepu să răspundă. Într'adevăr, poate că n'ar fi fost rău să-i deschidă ochii dela început. Dar a crezut că... Nu, n'a crezut nimic. La urma urmei, la ce ar mai lămuri, acum, cum de s'a întâmplat de a tăcut?

— El știa cine-i aduce florile?

— Nu. Mititica m'a rugat să nu-i spun. Mi-a cerut să jur. Și am jurat. Eu nu calc jurămintele.

Se așeză la birou. Se sculă iarăși.

— Ce-i de făcut?

— Nu știu. D-voastră...

— N'auzi că te 'ntreb? Ce-i de făcut?

— Bine. Dacă vreți cu orice preț să vă spun ce vă rămâne de făcut, vă dau, cu voia d-voastră, un singur sfat: propuneți-i să se mărite cu el.

— Cu cine?

— Cu doctorul Brancea. E o partidă care i-ar conveni.

Dacă nu și-ar fi zgâriat palmele, strângând pumnii, Simion ar fi răsturnat scaunul de al cărui spătar se rezemase și ar fi dat-o afară, ca să n'o lovească. Se strădui să vorbească încet.

— Spui numai prostii, doică. Răducu e ceva mai bătrân decât mine, chiar.

— Nu zău?!?

— Ei da, pare el mai tânăr dar nu e, asta-i. Nu e mai tânăr, ci dimpotrivă. Cum spun, e mai bătrân... Și afară de asta, a fost bolnav și e încă, poate... nu mă privește și dacă n'ar fi fost bolnav, tot... Scoate-ți din cap sfaturile pentru mine. Sunt strigătoare la cer. Și apoi, el n'o iubește.

— E adevărat, n'o iubește însă...

— Nici un „însă". Vrei să spui că deși n'o iubește, îi e dragă. Da. Sigur că îi e dragă. Dragă, pentrucă e fata mea și pentrucă eu îi sunt foarte, foarte drag. Dar nu s'a gândit niciodată să...

— Nu se știe...

— Poftim?

— Nu se știe. Întrebați-l.

— Ai înebunit? Cum să-l întreb?

Descleștă pumnii și se apropie de ea.

— Ia gândește-te bine, doică. Nu se poate să fie așa. Uite, sunt abea șase luni, decând a venit. Mititica nu și-a pierdut mințile așa, dintr'odată. N'a avut când să și le piardă. O cunoști ca și mine, doar... Pe d-ta, prea grijulie (și ți se cuvine: i-ai ținut loc de mamă) te-au înșelat câteva lucruri. Mai bine, nu te amestecai...

Nataliei îi veni să plângă:

— Aveți dreptate, mai bine vedeam puțin și de necazurile mele, că am destule, slavă cerului... Totuși, pentru o ultimă oară, vă rog: încercați să lămuriți cele câteva lucruri, ce m'au înșelat pe mine.

— Nu e nimic de lămurit. Ți s'a părut.

Și vru să râdă. Îi văzu disperarea din ochi și tremurul bărbiei și adăugă, bătând-o, frățește, pe umăr:

— Nu te înfuria, doică. Am vorbit fiecare cum ne-am priceput, ce naiba... (Probabil că vroia s'o liniștească. Dar el nu putea rosti cuvinte blânde. A încercat, odată, pe când plângea Draga și a fost ridicol. Draga s'a oprit, o clipă, din plâns:

— Lasă-mă, Simioane. Imi vine să râd. Ești caraghios. Nu te prind pe tine maimuțărelile astea...).

—...Îți promit că de îndată ce mă voiu convinge că nu te-ai înșelat, am să iau măsuri... și ai să vezi, atunci, dacă o fi să fie, că nu sunt numai un părinte înțelept și bun, dar și un prieten adevărat...

Natalia își feri umărul și răspunse cu puțină ironie, încercând un surâs și pornind spre ușe:

— Nici că mă'ndoiesc. D-voastră ați dovedit în atâtea rânduri că nu greșiți niciodată... N'am dece mă teme.

Simion Simion își pierdu cu desăvârșire calmul. O privi crunt, își resfiră barba cu degetele crispate și porunci:

— Destul pentru astăzi. Imi vâjâie capul. Vezi de foc, să nu se stingă. Și servește cealul. Mi-e foame.

— Bine, bine... mormăi bătrâna și îngenunchie lângă sobă.

El se așeză la birou și se prefăcu, pentru ochii Nataliei, a scrie. In realitate, nici nu mulase penița în cerneală. Capacul de argint vechi și în formă de șopârlă nu fusese dat la o parte. Sprijinindu-se pe mișcările dezordonate ale peniței, gândurile-i buimace se urneau din răvășeală. Nu întoarce capul când, morocănoasă, după ce suflase în flăcări — fără să fi fost nevoie — doica ieși, trântind ușa, (ea, care deschidea și închidea ușile cu blândețe uimitoare, ca pe niște coperți de cărți cu zâne și feți-frumoși).

De tot ce se petrecea în casă și cu oamenii din casă, era de vină el. Sau dacă nu „de vină", era obligat să ia parte la „evenimente", și obligat să le cumpănească, să și le pună căpătâi, seara, când se culcă și să le ia dimineața, când se scoală, ca pe haine, — parcă de frică să nu i le fure cineva. Le făcea uitate seara sau dimineața? I le aducea Natalia, încăpățânată și ascuțită, spre a-l sili să aibe aerul de stăpân ce era peste lucrurile și ființele din jur; că, de nu, slugile se obrăznicesc, Mititica nu se mai întoarce de pe deal nici dela marginea râului, decât noaptea, când o doboară somnul și frigul... iar ea, Nana, liniște nu mai are deloc... I se cere să știe ce trebuie și ce nu trebuie vorbit cu fiecare, să-și amintească orice întâmplare din trecut și să țină seamă, veșnic, de viitorul pe care — nu există îndoială! — îl prevede și... scoase tabachera din buzunar. Lăsă tocul și răsuci o țigare. Ca întotdeauna, chibriturile nu erau la îndemână. Fu nevoit să se scoale și să le caute. Reveni. Aprinse țigarea. Luă, iar, tocul. Sigur, i se cerea și să nu mai fumeze și să nu mai plece la vânătoare, ca și cum ar fi bolnav. — „Băgați de seamă, domnu' mare și îngrijiți-vă că, de!, omul cu cât înaintează în vârstă, cu atât își aduce aminte, — vrea nu vrea, — de bolile suferite în tinerețe și în copilărie și pac!, plesnește sănătatea, ca o păstaie prea coaptă. Nu vedeți cum vă schimbați la față, dacă vă supără careva? Și că nu mai puteți dormi, noaptea, chiar de nu vă frământă nimic?"

Cuvintele lui Radu Brancea, deși altele, aveau același efect dezastruos, mai ales că el, ca medic, avea dreptate, orișicât de prostie ar fi debitat. Și toți îl supraveghiau. Zilele trecute, a tușit nițel. Ieșise pe terasă, fără palton, să se uite cum descarcă lemnele feciorii lui Suru. Făcea atâta larmă, că a vrut să vadă ce-i. L-a dojenit Natalia și l-a doctoricit și i-a luat și ascuns tutunul..

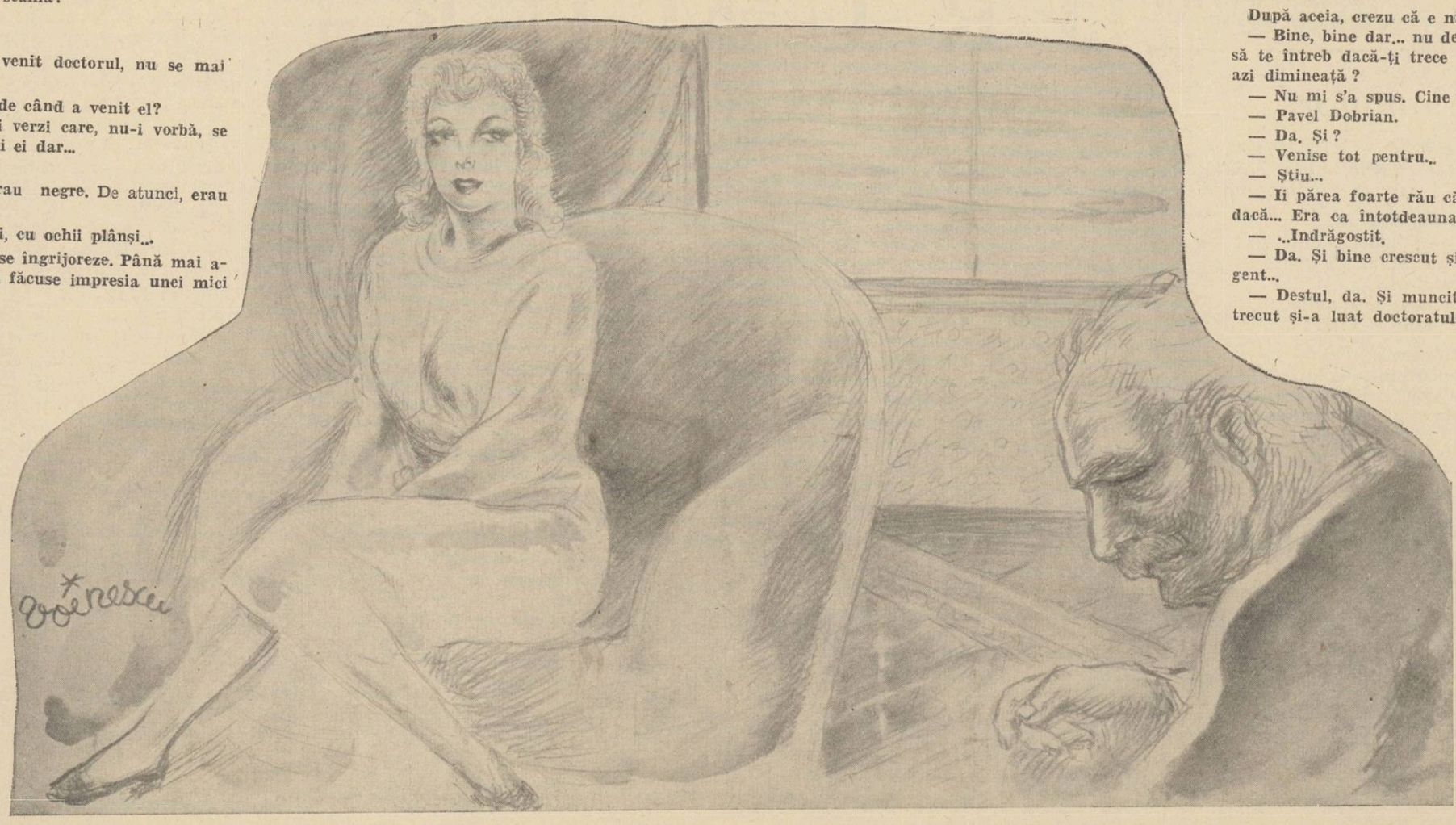

Posomorît, nu auzi când intrase, pășind voioasă și îmbrăcată în catifea albastră, Truda. Inchise ușa, cu zgomot:

— Aici erai, tată?

Nici nu ridică ochii, nici nu lăsă condeiul.

— Ce mai întrebi? Nu mă vezi?

Ea se așeză pe un scaun, lângă birou și-l privi cu luare aminte, multă vreme.

— Te-a supărat cineva?

— Nu.

Nedumerită, urmări cu încordare mișcările peniței uscate, apoi se uită la călimară:

—Ce faci?

— Bine. Ce să fac?

— Știu că „bine". Te întrebam ce faci, acum, aici.

— Nu vezi?

— Nu.

— Deschide ochii. Scriu.

Truda zâmbi:

— Ia uită-te puțin la mine.

— De ce să mă uit?

— Vreau să te întreb ceva...

— Intreabă.

— Dacă nu te uiți la mine...

Intoarse capul, furios.

— Poftim.

— Așa... Spune, acum, îmi dai voie să descopăr călimara? Nu de altceva dar cred că nu e plăcut nici folositor să scrii fără cerneală...

Și întinse mâna către șopârla de argint. Rușinat, se răsuci cu scaun cu tot, spre sobă. Văzând că nu-i vede zâmbetul, Truda strânse buzele și retrase mâna, brusc.

— Hai, spune, tată, s'a întâmplat ceva?

— Ce să se întâmple...

— Ti-o fi frig?

— Cum o să-mi fie frig...

— Nu te simți bine?

— Ei, asta-i acum!

Se ridică, plictisită.

— Dacă te încăpățânezi să vorbești așa...

Se întoarse, dela ușe:

— Nu-mi poți spune ce ai?

— N'am nimic. Poți să rămâi...

Risipi cu mâna o rotocoală de fum.

— Iar fumezi, tată...

— Iar.

— Nu ți-a spus doctorul să...

— Ba da.

— Și ne faci în ciudă, lui și mie și Nanei?

— „In ciudă... în ciudă"... Te iei și tu după mofturi și nimicuri... Doctorul ăsta e un pedant și un caraghios... Eu nu... adică el e un...

— Să-l ascultăm, totuși. E doctor și-ți îngrijește inima.

— Tocmai. Eu nu-s bolnav de inimă.

— Incă nu, dar e pericol să devii. Uiți că...

— Ce uit?

— Insfârșit, barim cât stau eu cu tine, renunță la țigare. Parcă faci înadins ca să ne certăm.

Simion Simion zvârli țigarea, puțin sâcâit. Sâcâit, fiindcă de astă dată la insistența Trudei bănuia un fel de respect (cuvântul putea fi prea blând ori prea aspru) pentru ceiace spusese doctorul, și nu încă o dovadă de dragoste și încă o atenție pentru sănătatea lui. Parcă tot așa i se mai întâmplase cândva demult, trimițând niște cărți la legat în piele albastră, după o rugăminte a Dragei. Erau niște cărți despre pictura și sculptura italiană, pe care le primise el dela Radu Brancea. Fără îndoială, aveau să se păstreze mai bine, legate, — nu se înșela Draga —, dar oare dece atâtea volume nelegate din bibliotecă nu-i atrăseseră mai deosebit atenția? (Curând, le-a trimis și pe acelea, dintr'un fel de jenă).

— Ești cel mai drăguț și mai bun și mai ascultător părinte, din câți au fost și sunt și au să fie. Ai merita să te sărut...

(— Iți mulțumesc, Sim. Dacă le duce astăzi, peste două săptămâni le primim. Sărută-mă...")

— N'ai decât.

Il sărută pe un obraz și pe celălalt și vru să plece. Ii prinse mâinile:

— Mai stai.

— Ce mai e?

— S'ar zice, având în vedere toate astea, că ții mult la doctorul meu...

Răspunse foarte liniștită:

— Adevărat, mi-e tare drag, prietenul tău. Nu știai?!

— N... n... nu...

— E firesc să-mi fie drag. Și tu îl iubești, nu?

— Se înțelege... E cel mai bun prieten al meu, doar...

— S'a împrietenit și cu mine, tată și îl iubesc și eu. Pentru asta, nu trebuie să te încrunți, nici să fumezi la disperare. Dacă ar locui aici numai în baza prieteniei dintre voi doi, poate că nici tu, nici el și nici eu, n'am fi atât de mulțumiți. Trebuie să recunoști.

O privi uimit și câteva clipe nu se mai pricepu să-i vorbească.

După aceia, crezu că e nimerit să încerce un zâmbet.

— Bine, bine dar... nu despre asta era vorba... Voiam să te întreb dacă-ți trece prin minte cine a fost aici, azi dimineață?

— Nu mi s'a spus. Cine?

— Pavel Dobrian.

— Da. Și?

— Venise tot pentru...

— Știu...

— Ii părea foarte rău că nu te găsește... Se interesa dacă... Era ca întotdeauna...

— ...Indrăgostit.

— Da. Și bine crescut și frumos și destul de inteligent...

— Destul, da. Și muncitor. Dacă nu mă înșel, anul trecut și-a luat doctoratul.

— Printre cei dintâi.

— Și omul ăsta perfect din toate punctele de vedere, mă iubește. Ce noroc!

— Dece nu te măriți cu el, mititico?

— Pentrucă nu-l iubesc. Intr'o căsătorie, „părțile" se iubesc între ele, nu separat și independent una de alta. El, avocatul, ar trebui să știe și legea asta, deși nu scrie nicăieri...

— Uneori, e mai bine să...

— Fără îndoială, dar deocamdată, iartă-mă, am alte preocupări.

— Ai putea să te gândești serios.

(Urmare în nr. viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

83

BIBLIOTECA CENTR. „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 33
SAMBATA 10 August 1940
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Ardealul mumă

de C. NOICA

Patriotismul românesc își cere altă limbă. Marile noastre cuvinte moarte, cuvintele acelea — altă dată răscolitoare — pe cari le-au declamat de pe catedrele lor, și când credeau și când nu credeau în ele, profesorii puși să ne vorbească la fiecare 10 Maiu ; cuvintele pe cari le-au gângăvit dela tribuna lor, și când știau și când nu știau de ce se află acolo, oamenii noștri politici, cuvintele acelea nu mai însufletesc. Să nu se supere mai marii noștri: le recunoaștem totul. Dar graiul lor nu-l mai putem primi.

Nici „patria mumă", nici „imprescriptibilitatea granițelor", nici „chezășia" nu și-au putut păstra sonoritatea lor adâncă. V'ați gândit vreodată la extraordinara frumusețe de gând și de expresie a versului „ce e val, ca valul trece" ? Dar nimeni n'o mai simte. Nimeni nu mai simte că „chezășiile" chezășuesc.

Și atunci, vorbim orice altă limbă, facem orice altă întovărășire de cuvinte, în nădejdea că vom ieși odată de sub narcoza patrioticelor locuri comune. Iată, ne-a venit în minte, din revolta împotriva fosilizatei expresii de patrie mumă, să ne întrebăm : „de ce nu Ardealul mumă"? Și dintr'o dată, ca un val, ca un val care nu trece, ne-a luat pe sus tot ce e adevăr și tot ce e viață românească în această expresie. Sigur că da : Ardealul mumă.

Ne amintim încă odată — și am voi să nu obosim cititorul spunându-i-o — ce turburător articol a scris Vasile Băncilă despre Ardeal, în numărul pe Septembrie 1939 al revistei „Gând românesc". Cine simte, nelămurit, așa cum am simțit întotdeauna noi înșine, că din Ardeal decurg și în Ardeal s'au plămădit (nu : și „plămădit" ține de limba cea moartă ; în Ardeal au prins trup) aproape toate chemările neamului, nu poate decât invidia pe Vasile Băncilă pentru paginile scrise.

Ardealul mumă. A înțelege această extraodinară funcție matriarcală îndeplinită de Ardeal față de țările noastre de atâtea ori mai libere, înseamnă mai mult decât a urmări firul descălecărilor; a cântări greutatea tuturor recunoașterilor ardelene. Căci și dacă lucrurile își aveau începutul în afară de Ardeal, trebuia ca Ardealul să le sancționeze, ca el să le recunoască, spre a le da o adevărată circulație românească. S'a simțit limpede împrejurarea aceasta în viața politică de după războiu (de ce dintr'odată să vorbim numai cu desgust despre politică?). Fără Ardeal, nici Ionel Brătianu și cu atât mai puțin țărănismul n'ar fi putut ține mai mult țara sub stăpânire. Chestiuni electorale? Dar cum orbim, câteodată, văduvind până și realitatea poporului de orice sens! Cei cari trăiau prin masse aveau nevoie de girul masselor ardelene. Dar erau alții cari trăiau prin elite, iar ei aveau deasemenea nevoie de girul elitelor ardelene. Și aceștia n'au avut circulație românească până ce nu l-au căpătat.

Mai marii noștri au înțeles, prezența aceasta stăruitoare a Ardealului, ca o chestiune ținând de un anumit dozaj. Pentru ei, Ardealul se cerea reprezentat, cu un anumit număr, în orice formațiune, în orice consiliu și comițiu național. Așa au înțeles mai marii noștri. Dar pentru noi, prezența Ardelenilor a fost o stare de fapt. Noi nu ne mai numărăm, nu ne mai regionalizăm și nu visăm o Românie pe model sintetic. Ardelenii tineri s'au întâmplat printre noi, nu știu nici ei cum. Și suntem cu toții așa cum suntem. Dar când se întâmplă să fim buni, — există câțiva ardeleni mai mult printre noi.

Exagerare, nu? Detestabila falsă modestie! S'au poate credeți că avem pe cineva de măgulit? Dar în ceasuri simplificatoare, cum sunt acestea, am fi întristător de meschini dacă ne-am mai gândi la cei câțiva proști, la cele câteva lichele, la cei câțiva tineri îmbătrâniți prea de vreme, pe care Ardealul ni i-a pus totuși înainte. Nu mai e timp pentru ei. Ci ne gândim la tot ce e luptător, la tot ce e agonic (fără odihnă luptător) în substanția vie a ardeleanului.

Aceasta iubim la el. Aceasta învățăm necontenit dela ei. Suntem și noi, ceilalți, în stare de lupte. Dar luptă, luptă fără cruțare, numai Ardealul a știut să deprindă dela istoria noastră. Este, în Ardeal, ceva care nu se odihnește și nu iartă. Și e un ardelean cel care, acum mulți ani , a spus — într'o clipă când ființa neamului îi părea primejduită — despre tovarășii săi și sine :

„Așa suntem. Suflete desrădăcinate care, purtându-și neodihna peste o viață dărâmată, nu vor avea pace în niciun mormânt până când nu vor ridica din nou ceea ce alții au pângărit, au risipit și au pus sub blestem".

Ardealul acestei neodihne, Ardealul care nu-și găsește pace nici în morminte, e Ardealul transfigurării noastre.

„Omul" și Statul totalitar

de COSTIN I. MURGESCU

Este oarecum ciudat că un fenomen social de importanța celui pe care-l studiem, n'a provocat o discuție mai vie asupra poziției individului în cadrul noului stat totalitar. Cauza — cred — trebue găsită în faptul că însăși unii din partizanii acestei noui doctrine par dispuși să accepte părerea celor care văd în totalitarism un instrument de strivire a personalității umane. Mărturisesc că nu înțeleg cum cu o asemenea rezervă, care ar echivala cu o abdicare dela tot ceeace poate fi mai scump pentru un om, totalitarismul mai poate fi înțeles și acceptat.

Dimpotrivă, socotesc că tot ceeace este mai bun și mai nou în cadrul acestui fenomen este reabilitarea demnității umane.

Trebue să cadă cu acest prilej încă una din farsele regimului democrat; pentrucă s'a instalat în multe minți limpezi și organizate credința că regimul democrat promova „valorile" și prin jocul concurenței individuale, le selecționa. Libertatea de a acționa a individului, libertate care merge până la anarchie, întărea și mai mult această credință. Se uita însă că libertatea aceasta era absolut inutilă, din moment ce în orice domeniu de manifestare, exista tutela absolută a masei ,a numărului. Dictatura lui „jumătate plus unu", care reprezintă epoca cea mai cumplită de înjosire a personalităților, a valorilor umane, făcea iluzorie orice posibilitate de afirmare, orice libertate.

Statul totalitar rupe complet cu această epocă; el își bazează existența și progresul pe personalități, care în ansamblul lor formează „elita" statului. Fuehrerul însuși în „Mein Kampf" pune accentul pe acest caracter al noului regim : „In loc de a constrai pe ideea de majoritate, această doctrină se fundează astfel pe personalitate". [1]) Un exemplu, va arăta poate în ce măsură acest stat se bazează exclusiv pe personalități; el datează din epoca primelor faze de încadrare a Statului german în noul ritm național socialist, era vorba așa dar de înlocuirea oamenilor vechi cu oamenii noui ai revoluției. Intr'un discurs ținut în fața „Statsthalterilor" prin care le dădea instrucțiuni cu privire la aceste înlocuiri și punea problema educațiunii cetățenești. Fuehrerul spunea „La situation actuelle doit être amélioreée et les hommes en qui elle s'incarne doivent être progressivement initiés à la conception national — socialiste de l'Etat. On ne peut donc congédier un capitaine d'économie, si 'l est un bon capitaine d'économie, mais n'est pas encore un national-socialiste". [2]) *Evident, s'ar putea replica : poate, n'avea oameni. Dar, cei care au trăit regimul democrat și cunosc schimbările de partid, deci nu revoluții, care schimba toți oamenii, înlocuindu-i cu partizani, indiferent de orice calități (problema capacității nici nu se mai punea de altfel, într'un regim în care egalitatea era nu numai socială „fizică", ci și „intelectuală" ,etc.) trebue să recunoască chiar numai în acest ,amănunt" măsura în care noul stat are cultul valorilor.*

De altfel, acest cult al valorilor trebue considerat drept implicit cuprins în formula unui stat care se bazează pe educație, pe formațiunea și selecțiunea maselor. Educația apare, în concepția totalitară, ca necesară din două motive : 1. Ca o corectare necesară a viciatei concepțiuni civice insuflate de statul liberator. Este vorba adică de o reformare a unei stări existente, pe care statul o realizează prin oficiile de propagandă ale sale, pentrucă desigur unul din obiectivele instituțiilor propagandistice, în interiorul țării, este acela de a „desinfecta" moralmente națiunea. Vom examina această latură când ne vom ocupa de propaganda în Statul totalitar. 2. Dar, educarea mai apare necesară și pentru a asigura permanența ritmului revoluționar. Este vorba aici de crearea unui om nou, neatins de păcatele vechilor concepții, care să asigure biruința „în timp" a revoluției. Fuehrerul ilustrează această concepție afirmând că cele mai multe revoluții au dat greș „fiindcă șefii lor au uitat, că nu cucerirea puterii, ci educația e hotărâtoare". [3]).

Din mijlocul acestui tineret educat și disciplinat se recrutează valorile individuale, cu termenul consacrat : elitele. Procesul de selecționare este îndelung, dar el începe atât de timpuriu încât nu vârsta va constitui vreodată o piedecă în calea unui element capabil să conducă. Incă din jurul vârstei de 10 ani ,când copilul începe să activeze în organizațiile tinerești, începe acest proces, care apare mai evident în taberele de muncă ale tineretului, din jurul vârstei de 18—20 ani, când „se subliniază adevăratele superiorități, fundate pe ascendentul personal". [4]) De altfel, nimic mai mult ca activitatea în grupuri, cu cei de o vârstă, cu posibilitatea de relevare ,cu stimulentul de a te vedea conducând, nu poate

(Urmare în pag. 6-a)

GH. PETRAȘCU — La Mare

Actualitatea lui Octavian Goga

de MIRCEA MATEESCU

Era să pun în fruntea acestor rânduri titlul „Trăinicia operei lui Goga" însă mi-am dat seama cât ar fi de impropriu să se despartă, în ceiaceîl privește pe acest mare bărbat român, opera de om. Dela Vasile Alecsandri, istoria noastră literară nu cunoaște o figură mai reprezentativă sub raportul omologării dintre viață și creație poetică. Cei doi ani cari au trecut dela moartea lui, acest adevăr l-au impus: Octavian Goga a fost mai mult decât expresia luptei pentru întregire. Intregirea neamului nu este opera unui singur om. O epocă, reprezintă desigur, numai o parte din istorie, după cum, din punctul de vedere cantitativ, activitatea unei personalități, fie ea chiar de structura lui Goga, măsoară numai o parte din efortul colectiv care a determinat realizarea idealului nostru național.

Insă nu punctul de vedere cantitativ este concludent atunci când, în mod postum, se rejudecă însemnătatea marilor figuri ale istoriei. Goga singur nu a putut face întregirea neamului, însă Goga simbolizează întreaga dramă istorică și tot freamătul, și toată înfrigurarea luptei ardelene pentru întregirea în matca politică a românismului. Anumiți oameni pot evoca, pentru moment, o trăsătură politică mai puternică, munca și destoinicia lor poate apărea mai operantă asupra maselor — deaceia meritul acestui fel de activitate, premergătoare înfăptuirilor istorice, este considerabil și istoria nu greșește dacă îl înregistrează insistent. Insă nu întotdeauna activitatea politică a militantului exprimă sensul și ecoul istoric al unei înfăptuiri. Scriem acestea tocmai pentrucă Goga a fost un mare cuvântător și o mare energie politică, cu toate că anii care au trecut dela moartea lui ni-l restitue sub un aspect mult mai autentic și mai adânc românesc — decât poate fi acela politic. Mai mult decât un colector al efortului politic pozitiv care a premers și a pregătit realizarea istorică, visată de o mie de ani — vremea care a trecut a descoperit trăsătura adâncă a figurei lui Goga — una care, întotdeauna, nu poate fi deslușită decât de posteritate. Nu atât bogata lui activitate politică ni-l reprezintă astăzi sub lumina destinului românesc, cât minunata identitate dintre ecoul luptei ce a purtat și glasul milenar al conștiinței românești transcarpatine.

Se va observa că există o măreție istorică propriu ardeleană, dens structurată pe ideia absolutului românesc. Dacă auzim adesea vorbindu-se de „valorile naționale" ori de „valoarea unei națiuni", este bine ca acum, când ne întâlnim cu figura lui Goga, să ne dăm osteneala de a înțelege mai deplin ce poate fi ideia de valoare prin raport la o colectivitate etnică. Afirmând că numai acele națiuni au destîn istoric carel leagă ideia de valoare de ideia de absolut, lămurim totodată în cel fel urmează să înțelegem actualitatea omului care a trăit și a creiat sub semnul absolutului românesc. Actualitatea lui Octavian Goga, nederivând doar din realizarea politică din 1919, o resimțim, substanțial, isvorâtă din realitatea însăși a românismului și a destinului nostru etnic-național, a cărui structură și valoare absolută nici nu începe nici nu sfârșește la 1919. Numele multor luptători poate fi legat de această dată istorică. Este numele unor buni patrioți și al unor mari români. Insă naționalismul și, de aici, actualitatea neistovită a lui Goga, are în vedere, mai mult decât actul istoric al unirii : semnificația însăși a existenței noastre românești pe această lume. Trebue să distingem între ceiace poate să fie o realizare istorică, oricât de grandioasă — cum a fost Unirea tuturor Românilor, după războiul trecut — și înțelesul substantiv de realitate etnic-națională: a cărei existență, fundată în absolut, produce marile întâmplări ori marile „realizări" ale istoriei.

Deaceia, dacă sub raportul epocei pe care o amintește, Goga este comparabil cu Vasile Alecsandri, prin contactul etnic cu absolutul românesc, el merge pe linia lui Eminescu și a lui Vasile Conta. Activând ocazional și politic sub steagul luptei pentru desrobirea Ardealului, timpul va actualiza însă, neincetat, chipul lui, pentrucă, neîncetat, în timp, se va produce acel fenomen de regăsire a demnității noastre naționale, întemeiat pe ideia existenței românismului în absolut. Goga a trăit și a murit cu sentimentul veșniciei românismului.

Mă gândesc la următoarele rânduri scrise de el, în amintirea lui Andrei Șaguna: ...„deasupra fiecărei cruci din țintirim planează o parte din trecut, care luminează în veșnicie... sunt cruci al căror înțeles strălucește departe ca un stâlp de foc călător în noapte; sunt crucile risipitorilor de suflet ce au ocrotit o ideie și au lăsat-o moștenire spre binele altora"...

TINERETE și INFAPTUIRE

de NICOLAE ROȘU

Se vorbește stăruitor dela o vreme, de permanența neamului românesc în spațiul vital și în limitele lui firești, străjuite la sud de Dunărea măiastră, la răsărit de Marea cea Neagră și de Nistru, la nord de Munții Maramureșului și la vest de o linie convențională care fixează un baraj de demarcație între pusta ungară și pământul pitoresc, cu dealuri și păduri, de parcă la această rânduială politică ar fi fost prezentă nu numai mintea unui strateg dar și ochiul sensibil al unui estet. Dar prea adesea ori se pierde din vedere tocmai ceia ce este mai vrednic de reținut, și anume, puterea de expansiune a rasei românești, dincolo de năzuințele unui plan politic, în alte spații vitale, risipite în înconjurimea geografică a acestei zone continentale.

Care om din generația noastră nu-și aduce perfect de bine aminte de cărțile de geografice ale claselor primare. Era prin anul 1909 sau 10 îmi pare, când Europa trecea printr'o epocă de liniște, de somn adânc și mângâietor, când pleoapele viitorului păreau că se închid pentru totdeauna, și tendințele noastre de înstăpânire istorică erau acoperite de zăbranicul unei vieți îmbelșugate și placide. Copii de școală fiind în vremea aceia, pipăiam cu antenele fragile ale conștiinței noastre romantice o hartă tăiată în bucăți de carton, prin a căror alipire reconstituiam România și țările locuite de Români. Moldova și Valahia rămâneau leagănul pornirilor noastre războinice. Dincolo de Dunăre se întindea pământul românesc al Dobrogii, în care epoca de aur a Regelui Carol I pusese pilaștrii de ciment ai civilizației autohtone moderne.

Și sufletul nostru, prea adesea ori pribegit de năzuințele unei cunoașteri unitare, era bătut de vântul răcoritor al Ardealului. De acolo descălecase Gh. Coșbuc și ne adusese ca dar de nuntă baladele și idilele vieții rurale țesute în firele de tort ale Zamfirei. Dintr'acolo struna măiastră a poetului Octavian Goga svonea melodia bardului popular Lae Chiorul. Erau cântece fără țară, scrise în umbra zidurilor, purtate ca un sfânt testimoniu de răzbunare prin închisorile din Seghedin, încredințate libertății de afirmare din țara de dincoace de munți. Poetul vestea tuturor ruina rușinoasă a pajurei cu două capete.

A fost pentru noi, o încredere nedesmințită în cărțile de geografie, un vânt de primăvară care venea să ne răscolească amintirile copilăriei, o convingere nesdruncinată, că lecția pe care o învățăm și o știm acum pe dinafară, avea să se înfăptuiască definitiv și concret sub privirile noastre.

Ne întoarcem cu o tristețe care nu-și află locul în explozia dinamică a tinereții noastre către zilele anilor 1916 și 1917 când pe buzele fiecărui ostaș flutura cântecul *La arme* al ardeleanului Șt. O. Iosif. Și de aceia nu trebue să nesocotim niciodată că nădejdea trezirii noastre ne-a venit deopotrivă, ca o poruncă imperativă, din țara de dincolo de munți.

Ne chiamă pământul, ne îndeamnă părinții noștri care au făcut două războaie, și au purtat peste Dunăre în 1913 fala politicei de împăciuire a Regelui Carol I, iar în 1918 au rânduit după dreapta judecată a istoriei înstăpânirea noastră. Unde ne sunt cărțile de geografie ale copilăriei noastre ? Acum avem altele. Dar și în ele se află scrisă, în cifre și imagini, aceiași răspândire și permanență a Neamului Românesc, nu numai în cuprinsul geografic al țării de astăzi, dar și dincolo de hotare. Granițele politice nu sunt totodată și cele etnice.

In conștiința cea de obște, s'a înstăpânit convingerea că pământul nu-l poate lua nimeni, nu se poate strămuta dintr'un loc într'altul.

Adevăratul guvernator al pământului este agricultorul, acel care îl lucrează, îi taie brazda și îl face să germineze. Din sângele și sudoarea pământului muncit s'a născut tradiția. Ia nu începe nici cu învățăturile cărturarilor, nici cu ideologia pașoptistă. Este ridicol să vorbim de o tradiție care nu are nici măcar vechimea unui secol. Obârșiei tradiției noastre se pierde în fundurile a două milenii când așezările tracilor și ale dacilor puneau piatră de temelie la alcătuirea rasei românești. Nici stăpânirea romană, care a schimbat limba și a dat o altă față cârmuirei politice, nu a putut sdruncina tradiția.

De atunci, până în pragul timpurilor moderne am trăit sub influența a trei concepții culturale deosebite, a trei politice care închipuiau într'un mod variat ideia de stat, dar nici una nu a schimbat firea și concepția de viață a poporului autohton. Când tunurile otomane bubuiau sub zidurile Vienei, când Ungurii se făleau cu desnaționalizarea Ardealului, când Napoleon Bonaparte învăluia întreaga Europă în praful zbucnit de sub copitele cailor, dela Paris până la Moscova, agri-

(Urmare în pag. 3-a)

CRONICA LITERARĂ

I. E. TOROUȚIU: Studii și documente literare,

volumul VI. „Junimea", Ed. „Bucovina"

Damian Stănoiu: Voiaj de Plăcere,

ed. „ Bucur Ciobanul "

La apariția volumului VI, „Junimea", din „Studii și documente literare", pe care o anunțam acum câtva timp, promiteam că ne vom ocupa pe îndelete, într'o cronică, de această impozantă lucrare a d-lui I. E. Torouțiu. Deabia vremea din urmă ne-a îngăduit răgazul să ne ținem făgăduința. Totuși nu putem vorbi despre opera d-lui I. E. Torouțiu așa cum s'ar cuveni și cum ne-ar plăcea. Intr'adevăr, dacă am străbătut cele peste 700 de pagini ale volumului VI, din „Studii și documente lierare", rămân încă necercetate miile de pagini ale celorlalte volume, din cele două serii „Junimea" și „Sămănătorul" (aceasta ajunsă la vol. VIII)

In fața unei munci în domeniul istoriei literare cu mult deasupra producției comune, se sfiește, desigur, condeiul recenzentului obișnuit cu lectura cărților ce obligă a fi parcurse săptămânal. Și sfiala crește mai mult când știm că d. I. E. Torouțiu este nu numai cercetător de documente, istoric al epocilor literare și interpret al curentelor și faptelor de cultură, dar deopotrivă și editor al tomurilor ce se îngrămădesc unul după altul, în urma prodigioasei sale activități. Ne întrebăm legitim, cunoscând mai ales mentalitatea care separă la noi, scrisul de editare, — ca forțe cu interese felurite dacă nu contrarii, — ne întrebăm cum isbutește d. I. E. Torouțiu să împace calitatea de autor cu cea de editor într'un mod pe care pe cât nu avem putința să-l imităm, pe atât se cuvine să-l admirăm. La impresia că ne găsim înaintea unei personalități fără model ușor de aflat în literatura noastră, contribue nu puțin și faptul că, pe lângă masivele „studii și documente" în miile de pagini de care pomenim, d. I. E. Torouțiu mai este și autorul unei liste de alte paruzeci de cărți tipărite, opere care, prin diversitatea preocupărilor și numărul lor, întrec, — dece n'am mărturisi-o, — activitatea medie a unui membru al Academiei.

Este drept, d. I. E. Torouțiu lucrează ca membru corespondent al înaltei instituții, dar vrednica d-sale muncă de cercetător și istoric literar, unită cu sacrificiile mari ce le face spre a dărui științei românești serioase, rezultatul ostenelilor d-sale, îndreptățește să i se ofere locul academic, deplin, fără ezitare. Cine străbate lista operelor d-lui Torouțiu, observă că numeroase dintre ele tratează despre fapte și stări din Bucovina, despre probleme culturale și sociale din provincia îndoliată de curând. Prin urmare, autorul este un cunoscător adânc al acelei părți din neamul românesc amenințat cu înstreinarea. Importanța documentației ce ne-o aduce se mărește, dacă ne gândim că se referă la timpul dinainte de războiul întregirii. Incepând din 1911, până la unire, d. I. E. Torouțiu a scris ca un luptător. Cu acest suflet a compus lucrări ca: „Românii și clasa dirigentă din Bucovina", studiu statistic economic, Cernăuți, 1911; „Românii și clasa de mijloc din Bucovina", I, Meseriașii, II. Negustorii, Cernăuți, 1912; „Frunză verde...", cântece poporale din Bucovina, Solca, 1914; „Poporația și clasele sociale din Bucovina", studiu economic statistic, București, 1915, etc. Năzuind să integrăm pe om în cadrul de neam în care și-a desvoltat personalitatea, înțelegem ce trebuie să simtă astăzi, sufletul cărturarului român fundator în Capitala țării, al institutului de editură „Bucovina". Editura „Bucovina" pe care a întemeiat-o cu o hărnicie egalată numai de pasiunea de cărturar, a fost și este în sufletul d-lui I. E. Torouțiu, pomenirea țării de sus a Moldovei. Puțini sunt oamenii care, din viguroasa lor dragoste de neam, să organizeze un institut de cultură cu puteri de transmitere spirituală de la o generație la alta. Profesorul I. E. Torouțiu, oțelit și adâncit în cultura germană așa cum a fost tradiția în Moldova în deosebi, a făcut din duhul său de bucovinean îndârjit, un așezământ în Capitala României, rânduit cu scopul comuniunei între epoci și elite culturale. Un fapt recent a dovedit cu prisoninţă vitalitatea casei de editură instituite de d. I. E. Torouțiu, cu numele de „Bucovina". Faptul este preluarea de o nouă generație și într'un spirit nou a revistei de glorioasă memorie „Convorbiri literare", preluare care a coincis cu pomenirile semicentenarului morții lui Eminescu și a centenarului nașterii lui Titu Maiorescu. Acești întemeietori intrați de mult printre clasicii literaturii, cer să fie comemorați cum se cuvine, spre a dovedi, prin prețuirea noastră, însăși putința de a dânci cultura. Revista „Convorbiri literare", pe de altă parte, trebuia întinerită în sensul că, trecută sub conducerea unui entuziasm tânăr, trebuia să deschidă paginile ei scriitorilor de talente ce se plămădesc astăzi. Iar insuflarea de forțe noui unei publicații mai vârstnice decât părinții noștri, firește n'avea cum să se realizeze fără sacrifii băneşti, cu atât mai grele, în împrejurările actuale. Aceleaș sacrificii le porunceau și comemorările scriitorilor clasici. Aceste comemorării nu ni le închipuim decât împlinite cu cele mai generoase sforțări. Intinerirea revistei „Convorbiri literare" și comemorarea în cadrul activității ei a semicentenarului morții lui Eminescu și-au găsit realizatorul în d. I. E. Torouțiu, într'un chip care satisface deplin continuitatea în spirit a generațiilor. Astăzi, revista „Convorbiri literare", editată și condusă de directorul editurii „Bucovina" este publicația lunară cea mai apropiată de elanurile literare ale noilor talente. In paginile ei, alături de iscăliturі eminente, aparținând generației consacrate, apar fragede colaborări ale debutanților, dintre care directorul revistei știe să selecteze dotațiile reale. In acest cadru de viață nouă, credincioasă în acelaș timp trecutului, a comemorat d. I. E. Torouțiu pe Eminescu, tipărind monumentalul volum de o mie de pagini, care a stârnit admirația cititorilor prin aceia că, pe lângă considerațiile despre valoarea marelui poet, ale tuturor cărturarilor de seamă actuali, aducea mărturii în traudceri și studii despre Eminescu, din toate limbile de cultură ale globului. Inaintea impozantei cărți comemorative, este iarăși cazul să ne întrebăm, pe deoparte cum a putut autorul să strângă imensul material documentar, și pe dealta din ce rezerve sufletești se înzuviințează sacrificiile, desigur mari, pentru cuvenitul omagiu! Infățișăm aceste argumente sub ochiul lectorului, spre a demonstra că ne aflăm înaintea unei personalități din categoria celor cu care nu neam întâlnit deseori.

Dacă însă faptele, după cum se spune, pledează ușor pentru portretul cărturarului organizator, nu tot atât de lesne este și înțelegerea substanței sufletești a omului. Doar intuiția ar ajuta să pătrundem în secretul fericitei îmbinări dintre inimă și minte luminată, ce înzestrează figura profesorului Torouțiu. Și iarăși ne întoarcem la obârșia lui bucovineană spre a culege de acolo, din adânci isvoare îndemnătoare la luptă, argumentul ultim al frumoasei lui personalități. Altfel acest chip de român, altoit din credință în destinul artei, și din înarmarea față de un necontenit adversar, — rămâne multora învăluit în discreția zidirei sale sufletești.

Iată-ne deci, iarăși tributari promisiunei de a desvolta recenzia noastră despre ultimul volum, din „Studii și documente literare". Bănuim însă că lectorul va da încuviințare adăstării noastre în jurul personalității ce i-am prezentat. Această personalitate este prea strâns legată de însăși alcătuirea „studiilor" ce ni le dăruie, spre a o ocoli. Intr'adevăr, din documentele cercetate, ne învață să cunoaștem în primul rând oamenii. Cum erau în viața familiară și în lupta cu traiul zilnic, — Eminescu, Maiorescu, Alecsandri... — iată ce aflăm din materialul imens de scrisori și mărturii contemporane, adunat și autentificat. Munca atentă a d-lui Torouțiu se afirmă în sutele de pagini de note explicative, în care vedem cum se leagă între ele date biografice, cum se confruntă împrejurări și acte, a cărror justă interpretare trebuie să ducă la adevărul istoric. Se știe, de pildă, că pregătirea „junimiștilor" fiind de cultură germană, multe din scrisorile lui Eminescu și Titu Maiorescu au fost redactate în limbă germană. Publicându-le autorul volumului VI „Junimea", le însoțește cu traducerea necesară spre a cunoaște fără oboseli de dicționar, conținutul lor. Subliniem așa dar marea importanță a cercetării de istorie literară, prin scrisori și diferite urme de familie.

Această metodă a fost inaugurată la noi de d. I. E. Torouțiu, și în sensul că a avut imboldul prim al realizării ei, precum și în sensul că n'a șovăit înaintea sacrificiilor impuse. Rezultatul inițiativei, este că astăzi, cercetătorul tânăr, ca și cel instruit în metode proprii, află la îndemână mii de pagini cu urme veritabile care fac vie, sub ochi, viața scriitorilor de aproape o sută de ani încoace.

Nu puțină recunoștință va datori d-lui Torouțiu, istoricul scutit de truda căutărilor adesea neîncununate de succes. Iar critica de sinteză, va găsi o fericită documentație, uneori revoluționară, cum este cea privitoare la adevărata atitudine a lui Titu Maiorescu față de Eminescu, al cărui geniu a voit să-l apere de suferință cu un devotament astăzi aproape de neînțeles. Acest chip omenesc nou al scriitorilor clasici, corectat din scrisori și mărturii de familie, — (cum este contribuția d-lui N. Petrescu, în „Biografia mea", pagini CXVII), — am fi vrut să-l surprindem în recenzie. Și acest chip întinerit s'ar fi luminat cu considerațiile de clar interpretat ale d-lui I. E. Torouțiu din „Introducerea" de o sută de pagini. Deaceia, socotim încă amânată cronica noastră, pentru o vreme când ne vom învrednici să realizăm o sinteză.

*

Tipărirea ultimului roman al d-lui Damian Stănoiu ne obligă să vorbim în primul rând, despre editura care ni-l oferă. Literatura d-lui Stănoiu este îndeajuns cunoscută. Editura „Bucur Ciobanul" s'a înfăptuit de curând și ea se datorește d-lui Mihail Drumeș. Romancier, autor de piese de teatru, nuvelist interesant, d. Mihail Drumeș se bucură deasemeni de o reputație față de numeroșii săi cititori.

Acest tânăr scriitor se remarcă printre confrații săi printr'o mai lucidă activitate știind să supravegheze soarta unei cărți și să n'o lase în voia întâmplării. D. Mihail Drumeș are față de romanele sale atitudinea responsabiltății, contrar multor autori care se mulțumesc să afirme calitatea producției lor, acuzând pe lector de lipsa gustului literar. Lucrurile nu par a fi simple, totuși. Gustul cititorului se formează, sau el trebue ghicit. La scriitorii al căror talent se dublează cu o cunoaștere a psihologiei clientului cărții, succesul literar nu depinde de hazard. El se organizează lucid. Din acest plus de inteligență practică, d. Mihail Drumeș a pus temelia editurii „Bucur Ciobanul", având desigur dublul scop de a organiza succesul cărților confraților săi pe care îi editează, — și de a pregăti cititorul, încetul cu încetul, pentru o mai mare consumație și circulație a scrisului tipărit. Priceperea organizatoare a d-lui Drumeș l-a pus pe romancier în situația frumoasă de a putea, deci, strânge manuscrisele confraților săi, asigurându-le publicarea și succesul.

Așezând între primele tipăriri și romanul „Voiaj de plăcere", al d-lui Damian Stănoiu, evident, editura „Bucur Ciobanul" n'a avut de întâmpinat nici-o rezistență din partea publicului. Acesta cunoște bine pe autor. Au ajuns populare volumele mult citite: „Călugări și ispite"; „Alegeră de stareță"; Necazurile părintelui Ghedeon"; „Duhovnicul maicilor"; „Pocăința starețului"; „In căutarea unei parohii"; „Demonul lui Codin"; „Pe străzile Capitalei"; „Luminile satului"; „Camere mobilate"; „Parada noroculuĭ"; „Fete și văduve"; etc. Ultima carte a d-lui Damian Stănoiu, „Voiaj de plăcere" este o energică satiră, — ca toate celelalte romane de altfel, — a unor moravuri cari privesc însăși îndeletnicirea scrisului sub forma ei cea mai comodă: gazetăria. Autorul biciue, desigur, și cititorul se instruește.

CONSTANTIN FANTANERU

Cronici germane

Cărți de artă

de ȘTEFAN BACIU

Nu știu dacă v'au căzut vreodată în mână cărțile germane, acele minunate cărți germane despre care vreau să scriu astăzi. Incep așa, deoarece știu cât de puțin sunt cunoscute la noi tipăriturile nemțești, care egalează fiecare, câte-o somptuoasă „ediție de lux" a teascurilor dela noi. Singura deosebire este că acele germane nu se întitulează așa, fiindcă o ediție de lux este altceva...

Nu vrem să scriem astăzi nici despre reproducerile de pictori, nici despre istoriile artelor, nici despre cărțile „domurilor", ci despre o serie de cărți apărute în „Insel-Bücherei", cărți atât de cuceritoare prin grațiosul lor farmec, încât fiecare din ele echivalează cu o poesie. Nu știu ce lirică imaginație a dat sugestia acestei serii de cărți, dar îmi dau seama că fiecare din ele e o mică bijuterie, un simbol al legăturii cu pământul și cu toată natura. Și tâlcul acestor cărțulii este cu mult mai profund decât ar apărea la prima vedere.

„Pietrele prețioase, ciupercile, copacii, florile, peștii, minunile dela tropice, pasările și cuiburile", iată *materialul* care populează și colorează aceste culegeri. Și e interesant faptul, că în pagini de carte (care ar trebui să fie moarte) trăesc și se sbat, toate aceste anonime viețuitoare, pe lângă care omul de toate zilele, trece cu un ochiu prozaic și închis. Cărțuliile acestea plesnesc de viață și de frumusețe și de foarte multe ori ele sunt mult mai grăitoare decât o descriere poetică sau științifică, pentrucă sub penel, începe să bată o altă inimă decât sub condei. Poetul *Friedrich Schnack*, pictorii *Hans Lang, Willi Harwerth, Fritz Kredel* și alții încă, au luat câte puțin azur și câte-un strop de lumină dând naștere unei lumi de hârtie de-o suavă frumusețe. Tâlcul acestor cărți de artă, pe care-l aminteam mai înainte, este unul atât de adânc și de fin, încât uneori devine imponderabil. Căci poate fi oare ceva mai *aproape de pământ*, decât rădăcina unui copac, apa unui izvor de munte sau minereul plin de piatră scumpă? Și *din acest pământ*, pe care poetul și pictorii îl tălmăcesc în lucrările lor, iese flacăra vie și rară a statorniciei și a artei. Adânca frumusețe a acestor cărți apărute la „Insel-Bücherei", ar trebui să ne dea puțin de gândit, pentrucă aurul Munților Apuseni, stâncile Ceahlăului și scoicile Balcicului, ar putea fi strânse între scoarțe de carte, mărturisind prin strălucire.

Nemții au sesizat încă de mult acest lucru, dându-ne un „utile dulci", care delectează și instruește azi atâta omenire, în cele patru colțuri ale lumii. Și iată cum simple *„obiecte"*, care par moarte și sterpe, dau rod mare și înzecit, asemeni bobului din Biblie. Arta și dragostea cu care au fost întocmite aceste cărți, nu pot fi decât *văzute*, pentrucă nu în cuvinte se pot traduce colorile, nici în reproduceri, pentru care n'ar fi locul aici. Ne vom îngădui să traducem însă aici un pasagiu în care marele poet Friedrich Schnark, evocă lumea aceea măruntă și tulburătoare a ciupercilor:

„Câte forme de pălării se pot vedea aici! Pălării din păduri și livezi, din țarcuri și păşuni. Pălării semi-sferice, cum ar fi gambetele, în formă de popice, ca acelea ale dervișilor, cocoșate ca acelea pe cari le iubesc piticii poveștilor din copilărie, turtite ca pălăriile indienilor, plate ca pălăriile cardinalilor, înalte, ca acelea pe care le pui la vânătoare, pleoștite și scobite ca pălăriile moi, ondulate și mari în boruri pălării de artist, ciudate pălării în chip de cupă, rotunde, colțuroase și lungărețe pălării țărănești, șepci și șepcuțe, — pălării de toate formele! Și sub pălării, cele mai felurite trunchiuri! Uscățivi și masivi oameni ai pădurii, scurte și lungi arătări ale livezilor, mosafiri burtoși ca suveica, firavi, cum croitorii poveștilor, cheli și mătrețoși bușmani, mătăhăloși uriași, pântecoși masivi, puști aţoși, cobolzi scobiți, figuri noduroase, cismuite și voalate".

Nu știu dacă s'a mai scris vreodată o mai colorată și mai patetică evocare, un chip mai liric, decât rândurile acestea, pe care numai putreda și aromitoarea bogăție a pădurii le-ar putea egala. Friedrich Schnack este un mare artist și sub condeiul său cuvântul capătă un farmec atât de specific și de plin, încât ai impresia că ești dintr'odată în mijlocul pădurii sau al munților. Părerea noastră de rău este aceea, că din lipsă de spațiu nu putem să mai înfățișăm lectorilor noștri, câte un fragment din prezentarea pietrelor prețioase sau a copacilor, dar cu altă ocazie, vom dărui poate o traducere integrală, care va însemna cel puțin cât o poesie sau un poem în proză.

...In fruntea uneia din aceste cărți, e tipărită o strofă a marelui poet romantic Eichendorff, care e poate cea mai nimerită prezentare, pentru universul acesta mărunt și minunat, pentrucă niciodată natura n'a palpitat mai pură, mai vie și mai măreață într'o inimă de om, decât în inimile tuturor romanticilor germani, între cari Eichendorff a fost poate cel mai de frunte.

Alcătuind un rar popas poetic, tipăriturile acestea pot fi luate ca semn al unui neo-romantism despre care am mai scris de câteva ori. Cântecele care încep să-și tragă iarăși rădăcinile din adâncimile fără de sfârșit ale naturii, chipurile care palpită pe-o albă și candidă pagină de carte, sunt cele mai grăitoare argumente în sensul spuselor noastre. Poetul Friedrich Schnack a scris, în acest sens, câteva pagini, care alcătuesc o comoară de preț.

Pentru noi, e îmbucurător faptul că într'o epocă în care sgomotul surd al mașinii se aude atât de mult, se mai află oameni cari tălcuesc și ascultă graiul pietrelor, al peștilor, al pomilor și al ciupercilor, asemeni schivnicilor din cărțile sfinte.

In acest semn, poate că se vor regăsi pre ei!

A APĂRUT NUMĂRUL UNIC AL REVISTEI

A D S U M

(SUNT DE FAȚĂ)

Având drept unic redactor pe CONSTANTIN NOICA.

Și încercând să exprime actul de înțelegere al unui om tânăr față de tot ce e tânăr în lumea de azi.

Corespondența noastră

RADU DRĂGHICI

Trăiesc în satul cocoțat pe Jii,
In tindă mi s'a afumat icoana;
Mă'ntrec cu toții în chindii
Și fost-am argat la „cocoana".

Imi place somnul să mă fure
Prin codrii plini cu licurici,
Să teamă hoții cu secure
De Radu V. Drăghici.

De câte ori trec pela moară,
Mă închin la crucea de gorun.
Imi leg opinca iar cu sfoară
Și-arunc pe umeri un zăbun.

Dinu Ropot

COPILĂRIE

Copilărie ce te-ai îngropat
Acolo'n spuza drumului în sat;
In ochii tăi par'că'nverzeau livezi
Și grâul copt se aduna'n girezi

Să-ți făurească ție bucle moi
Pe tâmplele pe care le desfoi
Cu degetele frânte de visuri și de gând
Ca să te văd, copilărie, surâzând.

Am plecat cu pașii ca de sape
Să-ți strâng sufletul împrăștiat pe ape.
Copilărie care pescuiai cu mâinile micuțe
[de vată
Pe gârlă bulgări de lumină curată.

Imi strălucești la margine de vreme...
...Și nimeni nu mai poate să te cheme.
Copilărie ce te-ai îngropat,
Acolo'n spuza drumului la noi în sat.

Florian Mesteacăn

DESAMĂGIRE

Văd cum vă sbateți rătăcite'n van
Simțiri învăluite în tăcere;
Și'n întuneric negru de catran
Voi toarceți fire arse de durere.

In margine de drum desamăgite
Singurătatea o aveți confrați.
De vântul crud al soartei biciuite
Zadarnic așteptați să fiți salvate.

Pe nădejdea voastră se așterne
Pe rând tot frunze triste ofiliate;
Și pe aceste solitare perne
Veți fi ca mâine veșnic adormite.

M. Ștefan

FÂNTÂNI DIN VEAC

Care este țelul pentru care
Își izbesc armele'n zare
Și-și deschid pieptul oamenii
Infrățindu-și sângele, seamenii?

Mă'nvelesc în toga neînțelegerii
Când își iau zborul îngerii
Dincolo de flacările cerului
Să bocească'n poala naierului,

Lângă zidurile cetăților moarte
Plâng timpurile apuse departe,
Iar pe piatra scăldată în sânge
O mamă-i plecată și plânge.

Craii își jălue palatele fărmate,
Voevozii culorii pânzele sparte,
Și'n biserici durate din piatră
Câinii pustiului latră.

Dumnezeu și sfinții au plecat
Din locul amar întinat,
Și'ntre oamenii de carne și de sânge
Ingerul Durerii singur stă și plânge.

T. Doru Vintilă

ELEGIE

Eu, stând ascuns printre melodiile pădurii,
aștept să văd momentul când amurgul se va
logodi, schimbând inelele din lac,
cu zâna nevăzută a destinelor.

Mi-s pline toate cutele feții și ale sufletului,
de mustul dulce și proaspăt, prelins
de pe culmile de azur ale visurilor,
în poala de bucurii și de triști ale poeți or...

Ioan Negrea Moldovanu

PENTRU UNUL CARE S'A DUS

Luna își trimetea peste copaci razele
[somnoroase
Razele alunecau printre ramuri, tăcute
Și se'mpleteau suav cu liniștile prefăcute
Făurind bolți întinse și'ntunecoase.

Târziu, când pădurea își desprinse ca dintr'o
[carte
Câteva frunze, pe care le-a luat vântul
O stea din înălțimi a nins pământul
Pe semne că vestea o nouă moarte.

Nicio floare n'a surâs atunci, niciun frate,
Și nicio fluturare de batistă n'a urmat, nimic
Doar o ciupercă roșie răsturnată de-un pitic
Și niște vulpi intervenirâ supărate..

Florin Lucescu

VACANȚĂ BOLNAVĂ

I

Lumina verii-a'ncremenit în suflete și munți.
Acum așteptăm ploile sub care vor putrezi
[amintirile,
Resimțind febra din toate pregătirile
Ce ne-au adus tristețe pentru frunți...

II

Inima brazilor plângea cu rășină
Aurul zilei de August,
Când vulturului din piept i-era îngust
Azurul rotirilor după care suspină.

III

Ce dureros înspuma luna plină
Plopii și veghea îndelungă!
Freamătele creșteau să ajungă
Până la tristețea alpină.

IV

Melancolică, Basarabia era cu noi,
Iubind-o în al fructelor miros
Și'n luceafărul acela jos
Și verde cum dă un altoi.

V

Ca niște iluzii, — albastre, serile...
Numai aripa ta frântă, de cocor,
Vâslea prin rugăciune, febră și dor,
Pierdută cu toate poverile...

Octav Sargețiu

TRENUL FANTOMĂ

(nuvelă inedită)

D-nei Maria Tudor Constantinescu

de MIRCEA STREINUL

— Poftiți în vagoaneee...

Mihail tresări ca și cum l-ar fi lovit cineva. Va să zică e adevărat. Puia pleacă. E plictisită și par'că ochii i sau umbrit într'un fel de răutate. Doamne! Oare ea nu-și dă seama că despărțirea asta-i ca un fel de moarte? Nu se vor mai vedea luni dearândul. Sau, poate, fata se bucură de lucrul acesta...? — căci nu i-a spus nici un cuvânt de iubire, de încurajare. Mihail sperase că Puia se va arăta măcar la despărțire așa cum o dorea dânsul.

„Zădarnic. Nu mă iubește. E imposibil să mă iubească. Am patruzeci de ani și părul mi-i ca o ninsoare la tâmple. Dar, atunci, dece nu-mi spune cinstit, în față, că nu mă iubește? — și ochii lui Mihail se împăienjenesc. — „Doamne, dece n'am curajul să mă rup de fata asta, pe care o fatalitate stupidă mi-a scos-o în cale? — și privește lung ochii verzui, puțin piezișI, cari lunecă indiferenți peste mulțimea depe peron.

In cele din urmă, inginerul îndrăznește să-i reproșeze:

— Te desparți de mine cu ușurința cu care te desparți de-un câine.

— Tocmai voiam să-ți spun că te iubesc și să te rog să fii cuminte, — răspunde cu voce de toate zilele Puia.

— Din nenorocire, nu-mi spui niciodată nimic din proprie inițiativă. Intotdeauna pe urmă. Nici o atenție, nici un cuvânt bun dacă nu ți-l impun eu, — tremură glasul lui Mihail.

— Nu-mi face scene. Știi că nu-mi place. Sunt eu de vină că nu pot rămâne cu tine?

E o zăpușeală cumplită. Aerul încins s'a subțiat deasupra șinelor. Fochistul depe locomotivă e leoarcă de nădușeală. Vânzătorii ambulanți abia de-și târâie cărucioarele. Dealtfel, nimeni nu cumpără nimic. Nici măcar limonadă: e caldă și proastă ca un ceaiu răsuflat.

Mihail se gândește că și-a distrus viața din cauza Puiei. Nu regretă, dar îl doare că și-a călcat toate ambițiile în picioare pentru fata asta minunat de frumoasă însă, atât de inconștientă. Cel puțin dacă i-ar spune că nu-l iubește! S'ar sinucide. Sau ar înebuni. Ar fi, însă, fericit că știe.

— Puia, pentru numele lui Dumnezeu? Ți-i așa de'greu să-mi spui adevărul?

— Te iubesc.

— O spui pentrucă ți-i milă de mine? Iartă-mă. Te șantajez, cu durerea mea. Sau poate că ți-i frică de scandalul unei sinucideri? Ți-i, într'adevăr, frică ? Trenul pornește imediat. Spune ceva, Puia. Spune ceva din îndemnul tău. Da, da, văd că te plictisesc. La revedere.

— La revedere.

— Mă iubești?

— Da, te iubesc.

— Ascultă, Puia, aș prefera să fii sinceră. Iți promit că nu mă voiu sinucide decât așa, ca să nu-ți târăsc numele în scandal.

— Te iubesc.

— Părinții tăi te vor sili să te măriți. Nu 'nțeleg dece nu mă vor pe mine. Salariul meu e destul de prezentabil. Numele meu contează.

Puia urcă treptele vagonului, îi mai făcu un semn din mână și, în timp ce trenul se punea în mișcare, dispăru în compartiment fără să se mai arate.

Mihail simți că se prăbușește.

„Cum voiu putea trăi fără s'o văd zilnic? Mă va uita până'ntr'o săptămână. O să petreacă, o să danseze, o să se lase mângâiata de toți tinerii din garnizoană..."

Vagon după vagon luneca prin fața lui Mihai, care avea impresia că vede un tren fantomă în drum spre infern. Trenul își accelera viteza: locomotiva duduia acum peste ace. Și văzduhul tremura deasupra șinelor.

„Cum am să trăiesc singur în orașul acesta?" — gemu inginerul.

Fără să se mai gândească, se-agață de bara ultimului vagon spre consternarea oamenilor depe peron. Picioarele se târîră pe prundișul terasamentului pe-o distanță de câțiva metri, dar, în cele din urmă, printr'un efort disperat, Mihail reuși să și le salte pe scară. Deschise ușa și intră pe culoar; traversă repede vagon după vagon, oprindu-se în acela în care luase loc Puia. Se-apropie încet de compartimentul ei și privi pe furiș. Puia se uita prin geam. In compartiment nu mai era decât o doamnă în vârstă, care răsfoia o revistă ilustrată.

Mihail își pipăi piciorul. Il durea de două zile osul deasupra genunchiului stâng. Acuma, îl durea și mai mult — și inginerul trebui să strângă din dinți ca să nu geamă. Când durerea se potoli întrucâtva, Mihail o privi din nou pe Puia. Fata îi simți privirea și-și întoarse capul; văzându-și prietenul, fața i se crispă. Mihail citi totul în ochii ei: plictiseala, enervarea, desgustul. In momentul acela, hotărîrea lui era luată. Nimic nu-l va opri dela sinucidere. Cândva, într'o mare criză, se gândise c'ar fi fost frumos să moară într'o noapte cu stele în grădina Puiei, să se stingă aproape de dânsa. Acuma, își da seama că, astfel, i-ar fi otrăvit viața.

„E mai bine să mor departe de ea. Astfel, poate că-și va aminti cu plăcere de mine".

Puia deschise ușa compartimentului și ieși pe culoar. Se uită dacă nu e nimeni în apropiere; convingându-se că n'are cine să-i audă, spuse:

— Ce mai vrei?

Mihail roși sub brutalitatea acestor cuvinte.

— Doamne! Puia, ai o inimă de piatră. Să nu dea Dumnezeu să te svârcolești și tu cândva ca și mine. Puia, înțelege, nu mă interesează trupul tău. Te-aș iubi și dacă ai fi infirmă. Dacă ai fi ultima depe stradă și tot te-aș iubi. Asta e boala mea cea cumplită. Ai intrat în sufletul meu și nu te mai pot smulge din el. Da, da, știu că ți-am spus de sute de ori aceleași cuvinte, că ele te enervează, că-ți fac impresia unei torturi chineze, dar ce pot eu?

Ochii Puiei aveau atâta indiferență în ei, încât Mihail își încleștă pumnii, simțindu-se tentat să se-arunce prin geam. Intr'adevăr, viteza rapidului par'că era un cântec de sirenă. Totuși, Mihail nu făcu gestul de eliberare: își amintise brusc de cele câteva mângâieri spontane ale Puiei, de strângerea de mână din grădina Copoului, primul semn de simpatie din partea ei), și-și amână hotărîrea.

— Puia, dece nu m'ai rugat să te întovărășesc până la Fălticeni?

— Știi că nu vreau să fim văzuți împreună.

— Intrucât sunt mai compromițător decât Ghiță Onufri sau Ernest? Bine, nu mai insist. Dar să știi că pentru un asemenea lucru ți-aș fi căzut în genunchi ca să-ți mulțumesc.

— Aibi răbare, Mihaile. Peste trei ani voiu fi majoră și voiu putea face ce voiu vrea. Atunci, voiu putea trăi cu tine.

— Peste trei ani! Trei ani de chinuri. Trei ani de halucinație.

— Lasă-mă'n pace odată! — și Puia intră iarăși în compartiment.

Mihail nu o urmă. Se-așeză pe-un strapontin, scoase o foaie de hârtie și scrise:

„Te iubesc. Nimic altceva nu contează. Viața mea e inutilă fără prezența ta. Viteza trenului e fascinantă. Înțelegi, Puia, nu? Dacă mi-ai fi spus măcar un singur cuvânt bun din proprie inițiativă, aș fi fost fericit. Te sărut, Puia. Amintește-ți de mine. Dragostea iartă totul. Nu mai știu cum să-ți scriu, ce să-ți scriu. Mă voiu sinucide abia la o distanță de două săptămâni după plecarea ta din București. Mâine voiu mai da prin Capitală, ca să-mi pun la punct diverse chestiuni. Luni, la miezul nopții, voiu pleca din București și voiu cutreera țara. Voiu trece și prin orașul tău. Voiu sosi noaptea și mă voiu plimba prin fața casei tale. Voiu ști că ne desparte numai un perete, dar nu voiu bate la ușa ta. Și, dimineața, voiu pleca pe furiș, ca un câne, din orașul tău. Puia, draga mea Puia, nimic nu mă mai poate salva. Doar dacă m'ai chiema tu, deastădată, la tine. Peste două săptămâni, voiu trece pela București. Dacă găsesc o scrisoare prin care să mă chiemi, poate s'ar schimba lucrurile. Dar numai în cazul acesta. Te sărut și jur că nu te voiu mai plictisi niciodată".

Terminând, Mihail o rugă din ochi pe Puia să revină în culoar.

— Te rog să citești asta după ce voiu coborî.

— Până unde pleci?

Mâinile lui Mihail se'ncleștară din nou.

— Nu te teme, nu te conduc decât până la Ploești.

Tăcură tot restul drumului până la gară.

Mihail mai spera.

„Poatecă, acuma, mă va prinde de braț și-mi va spune să plec cu ea mai departe. Asta ar fi mântuirea mea".

Dar gestul nu veni.

Trenul își încetini mersul și Mihail sări pe peron. Deastădată, Puia se arătă în geam. Inginerul o privi cu o intensitate, care i-o fixă pentru veșnicie în memorie.

Trenul porni și Mihail o privea. Puia îl privi și ea câtva timp, dar, apoi, privi spre rafineria de petrol. Bărbatul nu se mai putu stăpâni. Gestul acesta de indiferență fu hotărîtor.

Cu soarele în față, Mihail se-aruncă sub roțile locomotivei care manevra pe linia a treia — în timp ce Puia rupea fluturii albi din scrisoarea lui.

Mihail n'avusese de unde să știe că Puia îi și citise rândurile și că se hotărîse să-l chieme chiar a doua zi, printr'un curier special, la Fălticeni.

Pentru fata brună

Cetesc în coaja salcâmului
Norocul nostru, fată naltă și brună;
Văile's pline de-acelaș svon,
Aceleași piscuri mă tulbură, m'adună.

Numai pe umerii mei cade
Amirositoarea floare, numai pe-ai mei...
Aud și-acum arzând șoaptele,
Aud furtună, furtunile inimei.

Inspicat e fânul, necosit;
Sporesc valuri de răcoare dinspre apus.
Cu noaptea'n brațe plec și m'afund,—
Tulpina ta nu e, genele tale nu's...

TEODOR AL. MUNTEANU

Tinerețe și înfăptuire

(Urmare din pag. I-a)

cultorul român, agramat poate, și neștiutor al vrerilor orgolioase, își făurea o filosofie rudimentară dar de un puternic realism: istoria este o permanentă balansare a forțelor contrarii; imperialismele se ridică amețite de puterea de dominație, dar se prăbușesc sub neștearsa sancțiune a fatalității. Națiunele sunt creațiuni ale Dumnezeirii, și toate încercările care s'au făcut pentru a le îngloba într'un sistem politic unitar, fie prin constrângerea puterii guvernamentale, fie prin ideia abstractă a unei societăți contractuale, au dat greș. Dacă am fi numai noi, cu propriile noastre mijloace, în fața destinului, poate că sfârșitul ar fi altfel. Dar în Europa convețuesc deopotrivă cele trei rase, teutonă, slavă și latină, și oricât ar fi de imperativă certitudinea unui moment politic, aici se află totuși marea enigmă. Sunt deosebiri fundamentale în felul de a concepe viața, între acel *Weltanscha ung*, după cum spun germanii, al unora și al altora.

Cu toate acestea, viața de astăzi a Europei a impus anumite directive dela care nu se poate abate nimeni decât cu riscurile intrării în anonimat sau în subordine. Tradiția despre care vorbeam mai sus nu-și mai verifică eficacitatea decât în măsura în care se preface în conștiință dinamică și în permanentă afirmare de forțe. Vremurile de astăzi ne-au dat o concepție eroică și sublimă a vieții. Privim în adâncurile sufletului nostru ca în adâncimea unui cleștar, și încercăm cu toate mijloacele să ne smulgem din marasmul placidității și să sfărâmăm șovăiala pașilor greoi care nu se pot ține de ritmul istoriei.

România de mâine trebue să fie în primul rând o puternică afirmare biologică. Tot ce poartă pecetea de românism să aibă chezășia unei protecții a statului. O țară a mamelor și a copiilor, a tinereții și a izbucnirilor de lumină. Ne adresăm în primul rând burgheziei românești, ca o clasă socială aflată încă de multă vreme în necontenită descreștere. Să spulberăm ispita traiului comod și a egoismului și să vedem în fiecare femee o mamă și în fiecare copil un viitor ostaș. Să nu dăm femeii cinstea care i se cuvine decât cu certificatul maternității. Viața nu trebue să fie o rentă pentru acei care au agonisit un capital de muncă, sau au avut norocul să moștenească o avere, ci o necontenită sporire a energiei prin afirmarea acelora care făgăduesc dinamica unei existențe viitoare.

Avem în fața noastră exemplul concret al unor popoare fără tinerețe, pentrucă licoarea adormitoare a traiului lipsit de griji a pus o frână natalității. Ele se întreabă nedumerite: unde ne sunt ostașii, unde este tinerețea și învolburarea spiritului de jertfă? Dacă cercetăm istoria, plecând dela această premiză, vom afla fapte care ne cutremură conștiința. Glorioasa cetate Spartană a izbutit să mobidin băncile grădinii Luxembourg. Comanlizeze în războiul persan, în anul 500 înainte de Christos, 8000 de luptători, iar în anul 244 deabea 700. Peloponezul în lupta dela Platea, în anul 479 înainte de Christos, a avut 74.000 de ostași iar în anul 120 după Christon cei vrednici de a purta armele se ridicau de abia la 3000.

Astfel a început declinul iremediabil al cetăților antice. Istoricii moderni, Mommsen, Guglielmo Ferrero, și sociologul Vilfredo Pareto sunt de acord în recunoașterea acestui fenomen. „In timpul meu, în anul 150 înainte de Christos, — ne spune Polybius, — întreaga Helladă suferea de lipsa de copii și de oameni, din această cauză orașele se pustiiră și pământul nu mai dădea roade, cu toate că, de multă vreme n'au mai bântuit nici războaele și nici flagele sociale. Oamenii nu mai vroiau să aibă copii mulți, ci cel mult unul sau doi, pentru ca pe aceștia să-i crească din îndestulare și să-i facă bogați".

Iată cum s'a șters din istorie cel mai glorios popor al aristocrației creatoare: Grecii. La Roma, sclavii invadaseră forul. In timpul lui August, 80 până la 90 la sută din populația orașelor se străgea din sclavi. Când Atila, la anul 546 d. Chr. a pătruns în Roma a fost întâmpinat numai de 500 de locuitori. Barbarii au prăbușit fastuosul Imperiu Roman pentrucă glorioasa cetate eternă se lăfăia în belșug și orgii, pentrucă puterea de rezistență biologică era secătuită și pumnul autoritar al soldatului roman înlocuit de gălăgioasa promiscuitate a străzii.

Popoarele care nu au memoria istoriei sunt condamnate peirii. Tradiția formelor sociale rudimentare nu mai are valoare peremptorie într'o lume sortită unor prefaceri fundamentale. Se strămută centrul de gravitație în alte concepții de viață. O nouă rânduială a firei deschide perspective de întinerire. Nu este vorba de o adaptare, de o acomodare de circumstanță, de a ajustare a hainelor vechi la moda timpului. Insăși materia se preface și odată cu ea formele gregare. Acest fenomen presupune o trăire intensă, o dăruire complectă fără rezervele unui aproximativ mimetism care nu ar însemna altceva decât o lipsă de sinceritate. Citisem undeva, mai de mult, o întâmplare cu un fost președinte al Republicei Franceze, care, cu toată înfățișarea ei anecdotică, părea totuși perfect reală. Președintele obișnuia în orele lui libere să se odihnească pe una dantul gărzii republicane, pentru a-i păzi liniștea, orânduise doi ostași de pază. Aceștia se aflau regulat la locul favorit, și preîntâmpinau prin prezența lor venirea președintelui. Cu timpul mandatul președințial a ajuns la scadență, și după o altă scurgere de ani președintele a murit. Dar gardienii păzeau mai departe banca goală a grădinii Luxembourg. Nimeni nu mai venea de multă vreme. Cineva într'o bună zi îi întreabă pe cine așteaptă acolo? Pe domnul președinte al republicei, — a fost răspunsul. Dar bine, a murit de mult, a fost replica firească. Și gardienii care păzeau o bancă goală, reprezentau doar obișnuința lor.

Să ne ferim de astfel de atitudini ridicole. Pe banca grădinii Luxembourg, ca și pe alte bănci părăsite definitiv, nu se vor mai întoarce pensionarii ideilor perimate. Țara este străbătută de paroxismul sentimentului național. Nimeni nu-și mai închipue astăzi că România poate fi o țară a tuturor posibilităților sa un loc viran pentru veneticii celor patru vânturi. Trăim prea adânc procesul de prefacere al românismului, pe axa misiunei noastre istorice, pentru a încerca o altă definire a noțiunei de român. Nu ne mai ispitește ideia contractualismului social, nici nu înclinăm să credem că o societate poate fi alcătuită altfel decât din elementele ei de baștină. Fiecare Român trebue să dovedească această calitate nu numai prin actul de naștere care-i consfințește origina etnică, dar cu deosebire prin dovada concretă a trăirii efective în spiritul comunității naționale. Individualismul patriotic, condiționat de anumite rezerve de conștiință politică, este o atitudine cu totul perimată. Un stat totalitar înseamnă o națiune totalitară și omogenă. Nu o aglomerare și o coordonare de interese personale, ci o anulare totală a individualismului pentru a promova în locul lui imperativul comunității etnice, ca nu cumva să se creadă că există altă formulă de viață decât aceia a românizării României. Rog pe grămăticii pedanți să ne îngădue acest pleonasm căci altfel vor fi nevoiți să recunoască dimpreună cu noi că RUMÂNIA nu este o ideie cetățenească sau un contract de convețuire, ci o stare organică și instinctivă, peste considerațiunile oricărei teorii. Când Mihai Eminescu ne poruncia să facem „o uriașă reacțiune morală, o revoluțiune de idei, în care ideia românesc să fie mai mare decât uman, genial, frumos", — de bună seamă că el avea în vedere mândria rasei, permanența istorică a spiritului, eternitatea biologică a neamului.

Nu trebue niciodată să judecăm lucrurile fragmentar dela o zi la alta, împărțindu-le pe compartimente caleidoscopice sau calculându-le efectele după o contabilitate mioapă. Intr'o învăluire de eroism o țară poate trece prin orbita morții, dar totodată poate intra în perspectiva reînvierelor edenice. Intr'aceasta stă puterea mitului românesc. In ideia permanenței, în durata istorică a dăinuirei, în crestarea pe răboj a vremelniciei orgolioase, dar totodată neputincioase în fața destinului. S'a întunecat semiluna Imperiului Otoman, a apus faima pajurei cu două capete, a fost rupt în două slavismul european, și la crucea acestor drumuri a rămas, veșnică mărturie, neamul românesc.

Stând rezemat de bâta lui, păstorul scrutează zarea; cu brațele încordate pe coarnele plugului agricultorul face să rodească pământul; conducând motoarele din uzină, în care se oglindește sufletul său, muncitorul cântă simfonia trudei sale creatoare. Ostașul își pipăe banduliera și își reglează tirul mitralierei. Aceasta se numește românism. Munții pe care pasc oile sunt ai țării; pământul este al agricultorului; munca a lucrătorului. Ostașul păzește o țară în care s'a înfăptuit marea împroprietărire a anului 1919. In casele satelor se rânduește viața mamelor și a copiilor. Sângele lor este seva țării.

Aceasta se numește românism. Nu avem timp pentru generozități patetice. Nu discutăm momentele de înșelătoare iluzie. Nu ne încălcim limba într'un schincet de compătimire pentru nimeni. Suntem mărturisitorii unei misiuni de regenerare pe axa românismului: pentru el trăim, pentru el murim.

NICOLAE ROȘU

ULTIMA CALATORIE

Nuvelă de COCA FARAGO

III

— Uite, vezi, nu pot să mă gândesc şi nici nu vreau să pot. Tu însă vrei foarte mult să mă pot gândi. Prea mult, chiar. (Şi, începu să-i mângâie o mână). Ti s'a urît cu mine, tată, asta-i...

— Cum eşti în stare să...

— Şi poate că ai dreptate. Sunt ori prea tăcută, ori prea vorbăreaţă, prea tristă ori prea glumeţ veselă. In ultimul timp, mai ales... Dacă-i aşa, mi-o puteai spune, fără introduceri şi fără ocoluri. Cunosc exiluri

Simion Simion îşi aminti (vorba lui de mai totdeauna: „Ce ţi-e şi cu gândul omului, frate! Sare, ca o vrabie, de ici colo, fără niciun rost, c.aşa îi e mersul, n'ai ce-i face..“), o întâmplare pe care, după ce o citise în ziare şi o socotise inventată cu multă bătaie de cap, i-o povestise un brăilean, funcţionar superior în administraţia pescăriilor. Un om a căzut în Dunăre. L-au căutat zi şi noapte, oficial, pretutindeni. Au dat telegrame şi au telefonat pela toate porturile, vreo săptămână. In zadar. Au venit fel de fel de autorităţi la faţa locului, cercetările au continuat... şi a mai trecut o săptămână, şi încă două, trei şi încă... Degeaba. „Cazul“ se desfăşura zilnic, pe mai multe coloane şi se comenta şi se interpreta şi se alăturau fotografii... O mare nedumerire cuprinsese pe toţi, mai ales pe cei care, dela o oarecare distanţă, asistaseră la răsturnarea bărcii. mai plăcute decât căsătoria... şi gata: plec.

Intr'o bună zi, apare o femee bătrână şi spune că e mama înecatului şi că a venit să ia mortul, fără de care, nu se poate întoarce în satul ei, fiindcă trebuie să-l îngroape creştineşte, după datină.

— Lăsaţi-mă să-l chem eu. Are să vină...

S'a aşezat la marginea apei şi a început să vorbească încet. Nu jelind, nu cântând. Vorbea copilului ei, de parcă l-ar fi avut acolo, pe locşorul din malul Dunării, lângă ea. Au trecut trei zile şi trei nopţi. A patra zi, trupul pescarului venea pe apă, încet, lin, ca şi cum înota... Orice explicaţie „ştiinţifică“ se năruise, în astfel de împrejurări. Deaceia, nimeni n'a mai încercat să comenteze. Totul a încetat, odată cu plecarea mamei alături de cadavrul ce urma să fie transportat şi înhumat, creştineşte, pe socoteala statului...

— Nu ameninţa, mititico. Am adus iar vorba despre căsătorie, numai pentrucă vreau să te ştiu fericită.

— Sunt...

— Ai putea fi mai fericită.

— Sunt mai fericită, acum.

— Mai fericită ca înainte?!

— Ca 'nainte de ce, tată?

— De... de sosirea doctorului, de pildă.

Privi de jur împrejur, se întoarse către fereastră, coborî pleoapele:

— Nu mai ştiu ce a fost înainte...

Uitase, într'adevăr, tot. Cu venirea doctorului, — a fost într'un amurg —, începuseră amintirile-i de întotdeauna. Ce se întâmplase până atunci, fusese binul sau răul, urîtul, zbuciumul şi oboseala şi iar zbuciumul şi iar binul sau răul şi urîtul, altcuiva. In chipul acesta se lămurea pentruce nu se mai gândise, decât aşa, în treacăt, odată ori de două, la nimic dinainte. Nici măcar la Maura. Când Radu Brancea s a oprit în faţa celor două peizajii mohorîte, atârnate lângă uşa dinspre coridor şi a spus: „Nu-mi plac“, ea s'a uitat străină la tablourile acelea şi a răspuns: „Nici mie nu-mi plac. Mi le-a dat o fostă colegă şi le păstrez, fiindcă...“ Şi nu şi-a mai amintit cum i le ceruse Maurei şi cât de fericită le pusese acolo. Dar îşi aducea perfect aminte fiecare gest şi fiecare privire cu sau fără cuvânt, a lui Radu Brancea. Răsfoia, din când în când, absent, câte o carte de pe birou.

— Te interesează pictura?

— Da şi nu.

— Văd că te atrage istoria artelor plastice din Italia. Sculptura, poate?

— Nici sculptura.

Şi a tăcut. Mai toate tăcerile lui o înfricoşau. Dece? Şi dece, oare, când se plimbau, atunci, în cel dintâi amurg, dintr'o astfel de tăcere şi-a încetinit mersul şi a spus:

— Dacă, neştiind cum te chiamă, te-aşi fi văzut vreodată şi te-aşi fi chemat: „Nălucă“, mi-ai fi răspuns...

— Poate, a şoptit ea şi a pornit mai departe. Pe urmă, i-a povestit cum îşi omoară trandafirii galbeni „ca pe trădători. Ii împuşc. Ştii, cu jucăria ascunsă după cărţile de pe birou...“

— In cutia pe care mi-ai arătat-o adineauri?

— Da.

Nu s'a înspăimântat. („Probabil, îşi închipuie că 'nint“)

— Cei care ştiu asta, mă cred nebună, doctore. D-ta mă crezi mincinoasă...

— ...

— Ii prefer pe cei cu „nebună“. Te superi?

Inţelegea, Radu Brancea, însfârşit, rostul ciudatei grădini şi parcă, în el, rostul atâtor gânduri şi fapte, încât revăzu cu fior, scrisoarea lui Simion: „...închipuieşte-ţi, Radule: s'a aruncat în apă. Dece?

— „Dece“, murmură şi apoi întrebătoare, atingându-i o mână:

— Dece faci asta?

Ea nu l-a mai privit.

— Mi-s dragi, trandafirii galbeni. Ii socotesc, doctore, cele mai fumoase flori. Adevărat, cele mai frumoase...

...Simion Simion înălţă umerii şi se duse lângă ea. O mare tristeţe măvălea din încremenirea de afară. Vuietul apei amuţise. Scrise pe geamul aburit: „nălucă“ şi îi veni să plângă. Iernile... Iernile... Maura descoperise, printre notiţele ei, nişte versuri, traduse din limba japoneză. I le scrisese un student, la bibliotecă. I le-a citit pe româneşte:

„Mă obişnuisem să privesc bătrânul trunchi al
[pomului, uscat.
Şi — acum, atâtea flori...
Ştii? Cireşii noştri nu înfloresc pe culmi de cer,
Ci pe pământ, aici...“

— Am să pictez versurile astea, să vezi...

...Intr'o zi va fi iarăşi primăvară şi în mersul apei va şuiera iarăşi cântecul acela veşnic... Ii veni să plângă.

— Ai spus ceva, tată?

— Nu.

— Mi s'a părut...

Şi gândi: „lasă, o să treacă şi asta“.

Peste câteva clipe, Simion Simion simţi iar un fior dealungul spatelui cum simţise atunci când poruncise Nataliei să aibe grije de foc.

— Aşi bea ceaiul, spuse. Unde o fi Radu?

— Să-l chem?, se învioră Truda şi porni către uşe.

— Să nu te duci!, răcni. Să nu te duci după el. Treaba asta e pentru Natalia, nu pentru tine!

— Cum?! Nu-l pot chema eu, în locul Nanei? Pentruce?!

— Pentrucă nu... nu ştiu. Nu face. Nu vreau să-l chemi tu, asta-i.

Truda îşi muşcă buzele:

— Cu alte cuvinte, îmi interzici o neînsemnată atenţie faţă de prietenul nostru...

— Nu-ţi intrezic, dar ţin să observi că...

Se întoarse cu spatele şi privi în sus, nepăsătoare:

— Mă faci să râd, zău, tată. Nu te aranjează pe tine pozele astea de ofensat părinte politicos. De altfel, discutăm degeaba. Doctorul va veni şi nechemat, fiindcă ştie la ce oră obişnuim să luăm ceaiul.

Sadu Brancea tocmai deschidea uşa. Truda zâmbi.

— A şi venit. Iată-l.

— Uite-mă-s, da. Ce s'a întâmplat?

— S'a întâmplat că...

(Se aşează lângă birou şi începu să-şi plimbe degetele pe cărţile albastre. Simion Simion o privi speriat, căci o bănuia în stare să povestească ultima lor încrucişare de replici. Truda furişe peste umăr o privire plină de înţelesuri, către ochii aceia prea deschişi, continuându-şi răutăciosul zâmbet).

— ...tata, mă trimitea, chiar în momentul în care ai intrat, să te chem la ceai, de parcă Natalia ar fi avut altceva de făcut sau... Deci, am spus: „iată-l“, fiindcă despre d-ta era vorba.

Simion Simion răsuflă uşurat şi puţin stingherit de felul în care Truda răsturnase naraţiunea faptelor. Parcă-parcă tot mai bine i-ar fi fost dacă nu zicea într'altfel de cum s'au petrecut, ori dacă nu zicea nimic. Oarecum atent la mişcările amândorora, doctorul se uită întrebător la el, care, încurcat, vorbi tare:

— Ce mai faci, Răducule?

— „Bine merçi“, îi răspunse, pe acelaş ton, ridicol. Şi tu ce mai faci?

— Aşa şi aşa.. Mi-e cam frig.

— Da' cu fumatul cum o duci? Fumezi mereu?

— Nu, dragă...

Truda se ridică:

— Nu trebue să-l minţi, tată. Nu sunt nici zece minute, decând fumai la gura sobei. Ai uitat?

— E-e-e-e-i! Ai început să mă cicăleşti şi nu-mi place!

— Hm.. Cicălesc, nu cicălesc, e vorba că ţi-a recomandat să nu mai fumezi şi fumezi. Atâta tot.

Doctorului îi veni să râdă. Se lăsă, moale, într'un fotoliu din care, dacă ar fi vrut, ar fi putut privi pe fereastră.

— Cine v'ar auzi, ar jura că vă certaţi...

Işi împreună mâinile peste genunchi, apoi îşi cuprinse cu ele genunchii, încovoindu-se. Prea multă linişte şi singurătate... Şi odihna, în felul ăsta, e bună, o zi, două sau şapte... însă pe urmă prinde a-ţi vântura prea mult gândul şi gândul obosește... şi deodată, nu-ţi dai seama cum, te pomeneşti nemaigândind nimic. Şi e bine, dar e şi rău, când, în definitiv, ai vrea să te mai gândeşti şi nu poţi, ori ţi-e lene. Da, lene. Stai, ca o pisică, în vecinătatea focului şi te ghemuieşti, fără să-ţi fie frig... Să citeşti, până adormi, aşa ca odinioară. Sigur. Intinzi mâna pe măsuţa de noapte, constaţi că ai uitat cartea pe marginea ferestrei, unde ai citit ultima oară şi ţi se par trei sute de metri, cei patru-cinci paşi dintre pat şi fereastră şi renunţi. Nu-i nimic. Mai bine, să dormi... Dece ţi-e ciudă că nu se aude nici-un zgomot jos, în sufragerie şi că nu trece nimeni prin curte, deşi te-ai deşteptat de un ceas (poate să fi trecut şi mai mult)... Ceasul a stat, pentrucă nu l-ai învârtit nici aseară. Neînvârtit a rămas şi ieri seară şi alaltăieri... Nu poţi afla cât va să mai treacă, până ce ai s'o revezi pe Truda... Ce o să mai spună, astăzi, Truda? Truda... Cum o să te privească, astăzi, Truda? Ce o să-şi mai amintească, astăzi, Truda? Truda e întotdeauna aceiaşi, întotdeauna alta, întotdeauna ea, năluca din cel dintâi amung... Năluca...

— Ce mai e cu plecarea mea de aici, Simioane? Sunt şase luni, decând vă plictisesc...

(„Ce repede au trecut... şase luni... Din toţi anii mei, nici-unul, parcă, n'a avut o jumătate mai fericită“, gândi, jucându-şi degetele pe cărţi, Truda).

— Nu ajunge?

Il privi şi răspunse în locul tatălui ursuz:

— Aşa dar, sunt şase luni decând te plictiseşti, doctore.

— Eu?!

— D-ta. E mişcătoare sinceritatea d-tale...

— Sinceritatea mea?! M'aşi putea plictisi, lângă Simion, în casa lui?

Eu, cel mai bun prieten şi cel mai vechi, şi cel mai drag, poate?

Simion Simion îi sublinie incertitudinea, printr'o complectă muţenie de glas şi de privire şi de gest.

— Dece vorbeşti aşa?, continuă doctorul. Eu mă simt atât de bine...

(...„iar eu nu exist nicăieri“, înţelese, pentru ea, Truda).

— Fii pe pace, Răducule, interveni, mărinimos şi solemn, Simion Simion. Rămâi cât vrei. Nu te goneşte nimeni... Rămâi cât vrei.

— ...şi cât poţi, doctore. Decând eşti aici, parcă şi eu şi tata, începem să trăim ceva nou... Să uităm... Să uităm, — nu ştiu ce, anume, — dar să uităm, să fim trişti, să nu ştim ce să gătească mâine, să tăcem, să tăcem... Dece te uiţi la mine?

Pe Radu Brancea îl uimi întrebarea, pentrucă nu se uitase deloc la ea, decând se aşezase pe locul ăsta. Văzuse, mereu, numai fereastra.

— Ţi s'a părut, mititico. Nu m'am uitat şi nu mă uit nici acum la d-ta...

— Se poate să mi se fi părut. E acelaşi lucru.

Natalia intră, împingând măsuţa cu samovarul, din sufragerie.

— V'am adus aici, domnu' mare, că dincolo nu s'a încins soba nici de două parale..., se scuză. Aduse, pe urmă, şi o tavă mare, cu trei pahare în suporturi de argint, felii de cozonac, o lămâie, zaharniţă, câteva nuci sparte şi o sticluţă cu rom, în suport de argint şi ea, ca paharele. Nici la Radu, nici la Truda nu se uită. Pe Truda o încântă zornăitorul neastâmpăr al doicei şi făcându-i loc să aşeze măsuţa şi să înceapă a prepara ceaiurile, se apropie de Radu Brancea care, în adevăr, n'o privea.

— Doctore?

— Mititico?

— Pot să te întreb ceva?

— Desigur.

— Şi-mi răspunzi?

— Iţi răspund.

— M'ai privit sau nu, adineauri?

— Nu, răspunse aspru.

— Dece?

— Pentrucă...

— Nu răspunde, pentrucă nu ştii pentruce nu m'ai privit. Am înţeles. Pentruce nu te uiţi niciodată în ochii mei? Ţi-e frică?

Râse:

— Frică?! Nu mă tem de nimic, mai ales de nişte ochi de fată, frumoşi.

— Atunci, uită-te în ochii mei, doctore. Frumoşi nu sunt...

— Dece să mă uit în ochii d-tale?

— Pentrucă nu ţi-e frică de ei. Şi-apoi, uitându-te, ai putea citi...

— Ce?

— Multe... Gândurile mele, de pildă.

— Gândurile ţi le cunosc.

— Hm... nu prea. (Ii căută ochii). Mai stă acolo, alături de priviri, dragostea sau ura mea...

— Dragostea d-tale?

— Da.

— Nu există. Nici urî nu ştii...

— Crezi?!

Şi un fulger mic trecu prin liniştea ochilor Trudei. Când să-i răspundă, Natalia veni către el, cu un pahar de ceai:

— N'am uitat să pun mult zahăr şi tot atât rom, cum ştiu că obişnuiţi, domnule doctor.

— Mulţumesc, Natalia.

Truda îşi luă singură paharul de pe masă:

— Doctore, d-ta observi că tata arată din ce în ce mai bine?

— Spune-i că şi tu... că şi tu eşti mai veselă ca înainte, mormăi Simion.

— Ca înainte de ce, tată?

— ...de sosirea lui.

Truda scutură capul şi închise ochii pe jumătate:

— Cred că te înşeli. D-ta ce crezi, doctore?

— Eu?... Eu... eu nu ştiu cum erai înainte...

— Ingrozitoare. Să-ţi dau cozonac? Nuci? Să-ţi fac o tartină?

— Dacă vrei...

— Fă-mi şi mie...

— Lăsaţi, domnu' mare, vă servesc eu..., se repezi Natalia, cu bunăvoinţă grea de răutate.

— Eram, cum spun, îngrozitoare, doctore. Provizorie. Nostalgică. Veselă, cum zice tata, eram şi pe atunci dar se vede că nu-l preocupasem atât, pe atunci şi nu mă lua în seamă... Oricum, veselia mea de atunci, era stridentă, artificială...

Tăcu. Işi aminti cum îl îndemna pe Simion Simion să mănânce, dacă nu-i era foame, cum îi făcea tartine, cum se străduia să pară că nu se gândeşte altunde... Işi amintea... Ba nu, Truda nu-şi amintea nimic. El, Simion Simion, el retrăia toate astea, privind-o abătut şi neobservat, aşa cum îl priveau pe el, dintre braţele armii ale lămpii din tavan, câteva fire de ţesătură de păianjen scăpate prin minune, din furia periei cu coadă lungă, dibaci mânuită de Natalia. Pe Radu Brancea îl supără tăcerea, ca un bâzâit de muscă. Se uită la dreapta, la stânga şi îndărăt, căutând parcă de unde se aude.

— Dragii mei, spuse, am visat astă noapte, că pluteam pe o apă mare şi totuşi stăteam pe mal. Şi eu, cel de pe mal, vroiam să-mi dau mie, cel de pe apă, o floare pe care o ţineam în mâna stângă...

— Ce fel de floare?, întrebă Truda.

— Dece întrebi?, o întrebă Simion Simon, pregătindu-se să muşte din tartina oferită, pe mutește şi cam în silă.

— Pentrucă s'ar putea să fi fost unul din trandafirii mei galbeni.

Aşa e, doctore?

— Nu.., adică, ba da.., Nu mai ştiu. Se poate.

— Pe urmă ce a mai fost?, îl îndemnă la povestit, oferindu-i tartina pe o farfurioară de cristal şi supraveghind printre gene încruntătura Nataliei.

— Pe urmă... pe urmă am pierdut floarea şi am început să plâng, în vreme ce, văzându-mă plângând, eu, celălalt, râdeam.

— Nu mă pricep în tălmăcirea viisurilor, doctore. Dar ştiu precis că floarea pierdută fusese unul din trandafirii mei galbeni şi mai ştiu încă, — şi nu de acum, ci mai demult, — că în fiinţa d-tale vieţuiesc doi oameni: unul, sensibil, prietenos, normal, cum ai spune d-ta şi altul, nepăsător, crud, anormal, cum ai spune d-ta.

— Nu poţi cunoaşte pe cineva după visele pe care le are...

— Aşa crezi, doctore? Foarte rău. Visul e marea şi perfecta realitate.

Simion Simion se strâmbă:

— De unde ai mai scos-o şi pe asta? Şi realitatea ce-o fi, după tine?

— Un coşmar, tată.

Radu Brancea ridică, însfârşit, ochii spre Truda. Ea se uita în gol, parcă prin lacrimi. Deodată, Simion Simion trânti paharul golit pe tavă (mai-mai să spargă paşghiţa de cristal a broderiilor ce-o înfloreau):

— Strașnică băutură, ceaiul ăsta, fraţilor! Am început să mă mai încălzesc. Mai fă-mi unul, doică. Tot aşa fierbinte. Ei, dacă n'aţi fi aici, aşi fuma şi eu o ţigare şi m'aşi simţi tare fericit...

Natalia încreţi buzele, poate fiindcă tăia tămâie, căci, dacă făcea un ceai, punea întâi, pe fundul paharului, zahărul şi lămâia, — cum o învăţase Draga... Dar n'o văzu nici doctorul, nici Truda, nici Simion Simion şi, de aceia, când ridică tava, ca să ducă ceaiul, răsturnă zaharniţa şi o sparse.

— Bine că n'a fost solniţă, bombăni, că nu mai scăpam de gâlceavă... iertaţi, m'am zăpăcit, ca o toantă... Ce mi-o fi, sfinte? Bătu-m'ar...

Şi se închină, rar, de trei ori.

Acel amurg de zi de toamnă şi monologul lui Simon îl năuciseră. La tot ce-i spusese, doctorul răspunsese în monosilabe nerostite, ameţind şi simţind nevoia de a izbucni în plâns tumultos, de copil nedreptăţit. Mai mult ca oricând, o mână prietenoasă pe umăr şi un surâs mângâios, ar fi făcut minuni în gândurile-i lovite, — pentrucă unele clipe de complectă dezorientare, sufletul şi trupul se îngemănează, ca pământul cu cerul, în largul mării frământate de furtună. Simion Simion scoase batista, o despături şi secă o lacrimă prelinsă până aproape de barbă. Impături batista, o puse în buzunar şi se ridică. Se ridică şi Radu Brancea. Il urmă până la uşe. După ce nu-l mai auzi îndepărtându-se, închise uşa.

(Urmare în pag. 6-a)

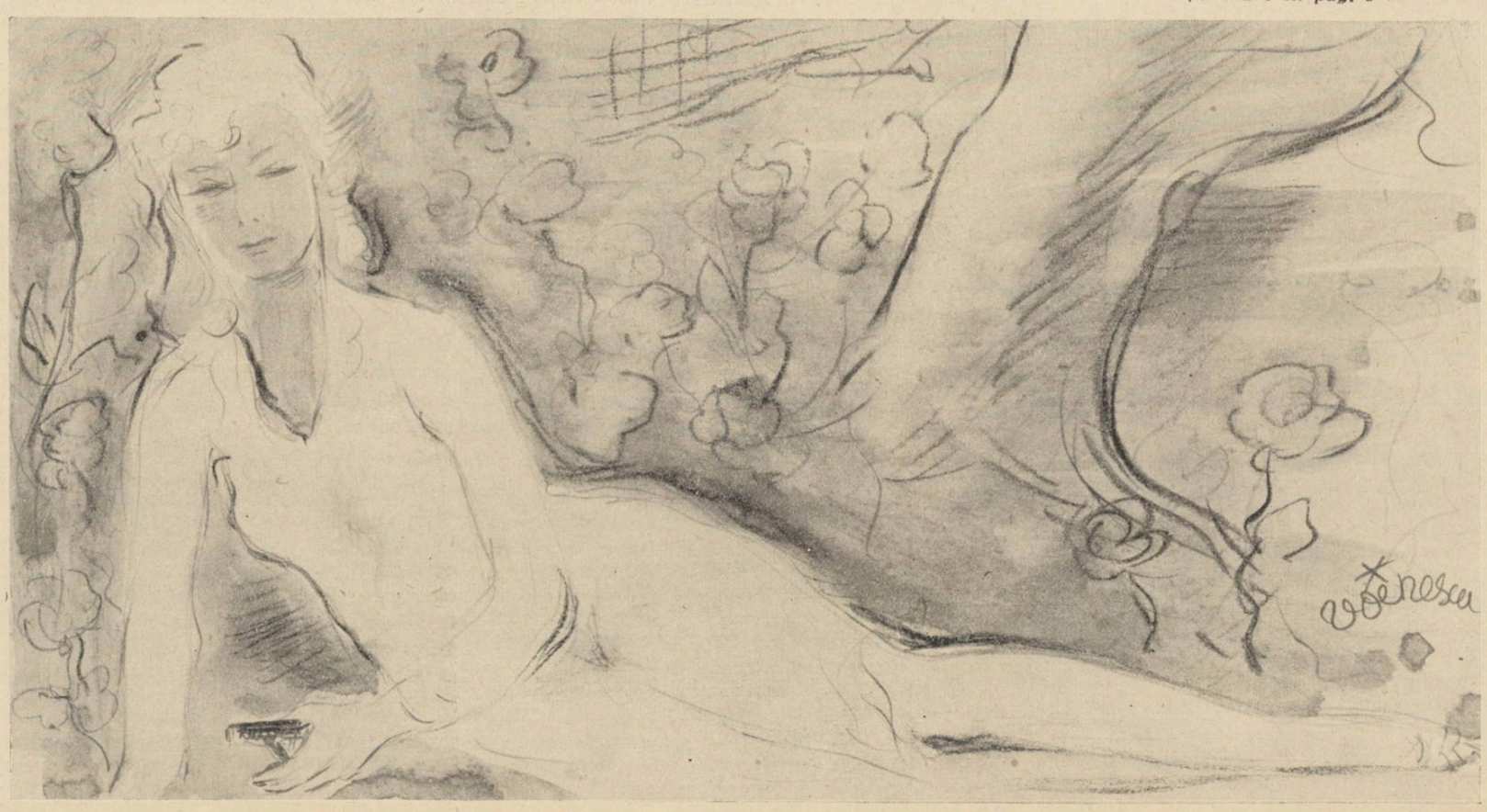

SANCTUAR

DE EMIL BOTTA

Desleagă noaptea
că-i spre asfințit
și întunerec sfânt nu se mai face
în vechiul port.
Și norul fugace
așteaptă semn. Pânzele's întinse.
Doamne fă semnul: desleagă noaptea.
Și tu iubito dusă de îngeri,
oh, chip al iubitei cum sângeri,
vezi norul de aur, galera de aur
cu care Dragostea și Durerea pleca-vor
spre adevăruri, în rai.
Voi fi singur purtând
în dreptul inimei floarea,
o frunte de mort,
nebun și romantic voi fi,
închinat unei religii înnalte,
nebun, romantic și singur voi fi
în vechiul port,
purtând straiele unor vremuri alte.
Ci delsleagă noaptea, Doamne.

*

Ești al nopții miez putred,
Lună verzue!
Oh, mă robește ca o Circe tăcerea
neînțeleasă, ce sue și sue,
cu demoniile-i întunecate
nenorocindu-mă.
Totul în juru-mi
A NU FI ștopește.
Fluturare de aur
pe ochi mi se așează.
Oh, asemene glorie
îngerii nu visează,
asemene aripi
n'au fulgerele Lui
ce răsar din neguri,
din nouri sâlhui,
cât ai clipi.
Totul în juru-mi
șoptește A NU FI

*

Necunoscută clipă ce treci
prin valea delicatului Prier,
îngerilor nu ești necunoscută;
se vorbește de tine în cer!
O, ești tu, preacurata, clipa aceea
care-mi sticli ca o stea orbitoare.
Dece, când sufletul meu te-a cuprins,
O, dece te-ai stins
tu clipa aceea?
Dar Ingerul care veghea
sub al nopților sublim policandru,
acel copilandru ce ne urma
în peregrinările noastre,
Tu, clipa aceea!, striga,
Tu, clipa aceea!, striga către astre.
Și mereu te chiamă, să știi,
ale copilandrilor- îngeri trompete argintii.

*

Printre mormintele pierdutelor stele
trec durerile mele.
Cerul frumos e un sanctuar
prin care trec dureri cu pasul rar.

Cată'n sus la cer, spre lună crești,
părul de aur să nu-l despletești.
Tăcere, Tăcere! Să nu se audă
clopote'n slăvi pentru Moartea crudă.

O, Spirit sălbatec! De câte ori,
înfășurat în fulgere și nori,
ai trecut peste moarte și ere!
Spirit sălbatec, durere!

*

Carte Vie Domnul mi-a dat,
cu inscripții strălucitoare
în cerul de îngeri sculptat.
Și la magica filă a șaptea
acolo e noaptea
cea plină de cântece.
Oh, rătăcesc prin meandrele acestui in folio
cu Ingerul ce mă protege.
Inclinându-se peste umărul meu,
el se afundă în adâncimile Cărții,
cu Teoria copleșindu-mă
despre natura lucrurilor...
Nu Ingere, nu,
lasă-mă să citesc singur
magica filă a șaptea:
acolo e noaptea
cea plină de cântece.

*

Noaptea, nostalgia, refugiile mele!
Ah, dece nu's Faust cu ochi de uliu,
o voluptate cu ochi de uliu,
dece nu sunt?

Ardeau în ceruri
ale Uraniei focuri doar de mine știute:
îngerii mei, păcatele mele.
Ah, cunosc, recunosc printre stele,
nostalgia și noaptea, refugii plăcute!
Demon purtând a prădăciunii hermină
îmi aduce în dar
o cumplită lumină:
îngerii mei, păcatele mele,
arzând în ceruri.
Moarte dă-mi giulgiul să nu mai văd,
sub luna coarnă,
îngerii și flacăra suind.
Și din cel greu pământ
asupra-mi răstoarnă,
să nu mai aud îngerii, cetașii, murind.

*

Nu sunt pe placul inimei mele
domnișoarele roze,
ce mi-au sfâșiat obrajii
cu sărutările lor,
în TAVERNA CELOR DOUA ROZE.
M'au semuit poate cu eroul faimos,
cu aventurile, cu balivernele, cu palavrele sale;
deși n'am strai de fir și purecii m'au ros,
deși n'am la pantofi aurii paftale,
O, deși beau cel mai prost vin,
domnișoarele roze,
în TAVERNA CELOR DOUA ROZE,
datu-mi-au chin peste chin.

Acum te fluer Amintire,
câine-camarade cu care-mi duc traiul
într'o dulce unire.
Să lăsăm pustiului domnișoarele roze
în TAVERNA CELOR DOUA ROZE.

*

Să fiu amurgul ași vrea,
să aștept sfâșiat la ferestre,
dragostea mea.

Să-ți aprind obrajii cu nebuna-mi pară
și să plec apoi,
când se face seară.

Primește câmpia: e un dar ce-ți fac,
muntele'n omagiu
și codrii ce tac.

Ci vino. Să mergem. Ne-așteaptă
mulțime de regi în genunchi
și florile toate să trecem așteaptă.

*

Printre umbre
în odaia străveche.
Fetișcana începe să danseze
și eu ca un Irod stau sângeros,
totul măsurând,
alintând gânduri de răzbunare și ură
contra nebunei mele tinereți.
Destul, destul! Jocul acesta ce-mi fu drag
îl știu;
și mâna ce palpită
culegând lăcrimioarele unei primăveri închipuite
și dimineața care intra ca un sicriu
aceeaș de totdeauna dimineață-anemonă.
Oh ,atunci întunerecul mă acoperă
și noaptea primordială din care se născură
miriadele.
Și acelaș dans, aceeaș fetișcană,
aceaș dimineață-anemonă și cuvintele mele
ce se repetau, aceleași: Destul, destul!

*

Murmurau a dragoste crengile
când în brațe te-am luat pădure toropită.
La elyseica noastră nuntă
veni vulpea bearcă și căprița ciuntă.
Pocalul din care m'am cinstit
purta un rubin otrăvit.
Ah, bine-i să mori
prins în al miresei văl de plânsori!
Ah, bine-i să mori prea timpuriu
în dulce plasă,
în pădurea deasă,
într'un cort ruginiu!
Murmurau tânguioase crengile
când în brațe m'ai luat pădure cernită,
murmurau îngrozite crengile
când veni viermăraia în pădurea cernită.

*

Cântă o privighetoare'n brad...
Ce vorbă lungă!
O sau I ar fi deajuns,
un țipăt deajuns ar fi;
Doamne, minunile tale.
cu un țipăt, O sau I,
să le rostim s'ar cuveni.
Cântă o privighetoare 'n brad...
Și din ceea lume
cineva răspunde, cineva fără nume.
Intreaga noapte se țesu
dialog de aur între moarte și privighetoare,
când lin, când mai tare
ca o întrecere între DA și NU.
„Că n'ai ce face
ca o mirare să stai, de nimica bun,
să stai înlemnit, cu gura căscată"
Cântă o privighetoare 'n brad, le spun;
deși un țipăt, O sau I,
deajuns ar fi fost fi
să arăt nătângilor minunea.
In cer Ingerul asculta
ghiersul de aur
și diavolii, ce cuminți ascultau
în iad!
O sau I!
Cântă o privighetoare'n brad.

*

Lacrima, soarele-i sus,
vino să fugim spre Apus,
spre Apus lacul de vis,
la unda ce-l pierdu pe Narcis!
Astfel vorbeam rupându-mi pieptul
de dragul unei Lacrime ce tăcea;
O, de cristal era privirea
ce ca tăișul cădea.
Lacrima, Lacrima, să fugim!
O, mă sbăteam ca un mim,
de dragul ei mă frângeam,
de dragul unei Lacrime ce tăcea,
mă schimonoseam.
Ingeri săriți-i în ajutor
celui gătit de omor!
Lacrima, soarele-i sus!
Anatemele mele nu-s
decât flori
și rugile mele
sunt stele.
Lacrima, Lacrima, să fugim!
O, mă sbăteam ca un mim...
Dăruește-mi fulgerul să omor,
Ingere surâzător.

*

La vale, la vale curg dealurile,
pădurile răpite de vânt,
desrădăcinate, asemene norilor,
trec prin aerul sfânt.

Ingerii triumfători aud în cer
un susur ferice;
isvorul, ce prin hume se chinuia,
nu mai e aice.

Dar firea din vecii se cutremură
când miratele stele-și trimet
una alteia, un ecou ce sosi din Nimica;
ale cerului turnuri se cutremură.
O, de-așI avea puterea
să sting torța ce-i însăși frica!
E un ecou, să le spun, un ecou sosit din Nimica.
O, de-așI avea puterea...

*

Impotriva nopților clare
te ridică, cerule tribun.
O, nopțile nimănui
ard în ceruri, vă spun.

Pădurile toamna-și aruncă
masca de aur. E o sfidare.
Naiada, satirul, elanii,
odată cu apa, cu anii,
odată cu toate, s'au dus.

O, departe de mine
demon al lucrurilor străpunse de toamnă;
de-ai fi oricine, de bine, de rău, oricine,
departe de mine.

Ascultă cum sună! E augusta, e ora!
Impotriva nopților, a tuturora,
ridică-te Cerule Doamne, Puternice!
Dar te ferește de vraja
fântânilor cu ape nemernice.

*

Noapte. După călătoria
pe apa durerii.
Cineva ne ochia din penumbră. Cine?
E Anghel, ai spus, Anghel.
Și am înțeles Inger
și așa era:
Inger ne pândea.
O, cum îi străluceau în penumbră mâinile!
E un alhimist, desigur,
un doct, un Prospero, un prinț al înșelăciunii,
fiindcă văd, la flacăra lunii,
arborii prefăcuți în oseminte de aur.
Și tu ești o mierlă,
o păsărică hohotitoare
ce saltă pe ramuri,
laconic grăindu-mi,
într'un grai muzical.
Mi-e rușine de tonul meu gros,
bisericesc; doar amvonul și tămâia lipsesc.
Oh, Vis, comedie a somnului,
lasă-mă, Vis, în plata Domnului.

ULTIMA CALATORIE

(Urmare din pag. 4-a)

Se uită la fereastră. Merse într'acolo. Vru să spună ceva dar băgă de seamă că e singur. Se întoarse. Deschise ușa dinspre sufragerie:

— Natalia!

Nimic. Deschise altă ușe:

— Natalia!

Strigă mai tare:

— Natalia... Na-ta-li-a-a-a...

— Sunt aici, domnule doctor. Ce doriți?

— Chiam-o pe duduia. Spune-i că trebuie s'o văd neapărat. Am să-i vorbesc. Se aude?

— Cum nu, doar n'am surzit...

— Să vie acum, repede.

— Bine, bine, mă duc...

Trânti ușa. Reveni. Începu să se plimbe cu pașii inegali, precipitați.

Ultimele două luni, Truda nu se mai arătase decât în timpul meselor. Tăcută, gravă, palidă. Absentă. Nu-i adresase nici-un cuvânt. Nu-l privise deloc. O singură dată, îi spuse, trecând pe lângă el, înspre terasă:

— Doctore, mi-a căzut în mâini, cândva, a carte plicticoasă, un volum de Sabatier, faimosul tălmăcitor de monete. N'aveam altceva mai bun de făcut. Am răsfoit-o. Inaintea fiecărei descripții a unei anumite categorii de monete, se aflau două trei pagini și chiar mai multe, conținând biografia împăratului sau a împărătesei sub a cărei domnie fusese bătută. Mi-a reținut atenția o pagină dintr'o astfel de biografie. Scria pe acea pagină, titlul: SEVERINA. Textul se rezuma într'un singur rând, ca un vers: „Sévérine était la femme d'Aurélien. C'est tout ce qu'on sait d'elle". M'a impresionat...

Ar fi vrut, adeseori, s'o întrebe ce face toată vremea, la ce se gândește, poat escrie scrisori, poate citește, poate se plimbă... Dar și-a zis că e mai bine să aștepte. Și a tot așteptat. A mai vrut să-i ceară doicii câteva lămurir dar n'a fost chip. Bosumflată și din ce în ce mai puțin vorbăreață, doica nu-i dădea prilejul nici-unei convorbiri ferite de auzul dușmănos al lui Simion Simion. Să plece, s'a gândit nu numai odată. Pentruce n'a plecat? Iată, se întreabă acum, când nu mai are nici-un rost să se întrebe. Se opri în dreptul ferestrei. O deschise. Murmurul apei năvăli, șerpuit...

— Mi-a spus Nana că vrei să mă vezi...

Tresări. Se întoarse. Rochia-i neagră (o recunoștea, uite: cea din întâiul amurg...), o făcea mai palidă, încă mai gânditoare, mai chinuită. Zâmbi, anevoie:

— Da. Fiindcă te arăți foarte rar și puțin și...

Il întrerupse, brutal:

— Așa cred eu de cuviință și d-ta n'ai nici-un drept să te amesteci.

Incurcat, îi aduse un scaun:

— Șezi, mititico.

— Mulțumesc, rosti, aspru. Deocamdată, prefer să stau în picioare. Nu așteptam să mă inviți, ca să iau loc. Și apoi, evită să mă numești „mititico". Imi displace.

— Nu mi-ai vorbit niciodată pe tonul ăsta... Nu te recunosc... Nu...

Își trecu o mână peste frunte. Își îmblânzi vocea:

— Iartă-mă, doctore. Sunt foarte, foarte posacă pe ziua de astăzi. Nu știu ce am. Fă-te că nu bagi de seamă. (Se rezemase de scaun. Il privi):

Aveai să-mi spui ceva?

— Da... Vroiam...

— Te ascult.

Radu Brancea își simți ochii înlăcrimați și sub umăr ghici o alunecare ușoară.

— N'am să fac nici-o introducere. Mi-e teamă să nu te obosesc. Văd că...

— Perfect. Spune, fără introducere.

I se păru că dacă închide ochii, are să-i fie mai lesne... Desigur, nu și-ar fi putut închipui nicicând pe cineva aruncându-se într'o prăpastie sau în calea unui tren, cu ochii deschiși.

Zborul alături al gândului — deși numai de-o clipită — îl odihni. Rămase cu pleoapele coborâte.

— Am aflat, adineauri, Truda, că mă iubești. (Glasul tremurase puțin).

— Cum? Nu știai?!

Deschise ochii, pentru a o zări neclintită, necuviincioasă de senină.

— Știam... Bineînțeles că știam... dar n'am bănuit... n'am îndrăznit să știu în în felul ăsta mă iubești...

— Credeai, poate, că-ți dăruiesc o dragoste filială sau că mi-ești drag, nici mai mult nici mai puțin decât un frate? (Nuanța de ironie îl supără). Dar bine, doctore, știm și prea știm, doar că nu mi-ești tată, așa cum eu nu-ți sunt soră. Nu?

Se răsuci înspre fereastră. Se găsea ridicol. Cine s'ar fi așteptat la un astfel de răspuns? Cine ar fi crezut?...

— Și, vorbi totuși, pot afla pentru ce anume te-ai îndrăgostit de mine?

— Mă faci să râd și un hohot de râs ar fi prea de tot deplasat, în momentul de față, doctore. Un om inteligent și sobru, ca d-ta, se transformă într'un simplu individ penibil de caraghios, dacă întreabă pe femeea care-l iubește, pentru ce anume îl iubește... Eu îți răspund, încât te iubesc, anume pentrucă te iubesc. Iată.

Se întoarse și se apropie de ea, în pripă.

— E nemaiauzit... e absurd... e ridicol să iubești un om ca mine...

Truda se așeză:

— Ce fel de om ești d-ta, dar?

— „Ce fel de om", „Ce fel de om"... N'ai decât să mă privești.

— Nu te privesc?!

— Ascultă-mă...

— Ascult.

— ...și încearcă să mă'nțelegi.

— Incerc și să te înțeleg, doctore. Nu vezi?

Radu Brancea închise iar ochii:

— Nu mai sunt tânăr.

— Te-am întrebat eu vreodată câți ani ai?

— Sunt sărac.

— Te-am rugat eu, vreodată, să-mi cumperi ceva din banii d-tale?

— Sunt... sunt bolnav.

— Ai să te vindeci. A trecut anul, decând ești prizonierul meu și al tatei, numai în acest scop.

— Nu mai cred în nimeni și în nimic. Nu mai pot avea ceiace se numește „viitor".

— Mi-e drag trecutul d-tale.

— Nu mai am nici-o dorință... Nimic. Pricepi? Trăiesc așa...

— Mi-e dragă viața d-tale.

Replicele cădeau repede, nestăvilite. S'ar fi zis: pietre mici și mai mari, ce se prăvălesc dintr'un înalt de munte.

— Iar d-ta...

— Eu?

— D-ta ești foarte tânără.

— Adevărat. Implinesc, luna viitoare, numai douăzeci de ani.

— Ești frumoasă, instruită...

— Hm... e meritul strămoșilor și al profesorilor mei.

— Ai călătorit mult. Ai cunoscut mulți oameni... (Deschise ochii:) N'ai întâlnit până acum nici-un bărbat demn de dragostea d-tale?

— Ba da...

— Nu l-ai iubit?

— Ba da... (Păru iarăși îngândurată, ca mai înainte. Insă tăcerea-i de foarte scurtă durată nu însemna decât că a ajungea, mai clar ca până atunci, șipotul apei)... Dar nu cum te iubesc pe d-ta. Parcă tot ce a fost până acum, n'ar fi existat... (Se ridică). Pentru ce-mi vorbești părintește și didactic, doctore? Dai impresia că te străduiești să respingi, cu menajamente, o propunere de căsătorie. Oare „bine-voitorul" care ți-a spus că te iubesc, ți-a și cerut mâna pentru mine? (Râse). Fii liniștit. Nu m'am gândit niciodată să-ți trimit „peținori"...

Își pierdu cumpătul. Se răsti:

— E de înebunit. Pur și simplu: de înebunit. Unde vrei să ajungi?

— Nicăieri, doctore. Pare-mi-se, nici n'am plecat încă de aici, unde mă simt bine fiindcă se chiamă că sunt acasă. De obicei, mintea aceasta „de mai pe urmă", sau mai bine zis „împăcarea cu soarta", vine mai târziu, la bătrânețe ori pe aproape... Am rămas precoce, nu găsești?

— Nu face jocuri de cuvinte și glume și ironii. Ești deplasată.

(„Se răstește, ca tata", gândi, puțin dezamăgită).

— ...Să fim serioși.

— Am fost întotdeauna serioasă, doctore. Aparențele înșeală, nu știi?

Șopti:

— Nu trebuie să mă iubești și trebuie să ne despărțim unul de altul...

Truda surâse:

— „Trebue", „trebue" și iar „trebue"... Impotriva vrerii mele te iubesc și trebuie să mă crezi iar în ceiace privește o despărțire, nu văd cum am putea să...

— Revăzu, dintr'odată, scrisorile dela Draga. Draga... Se duse mai aproape de Truda:

— Dacă nu mă înșel, acum câtva timp, Simion ți-a propus o călătorie în Franța.

— Da. Și?

— Ai prieteni acolo.

— Da.

— Pleacă.

Se gândi puțin:

— Mie nu-mi surâde reîntâlnirea cu prietenii abandonați.

— Mărită-te cu Pavel Dobrian, tânărul acela care te iubește și te cere mereu în căsătorie.

— N'ar fi o soluție. Aș continua să te iubesc pe d-ta, bătrânul care nu mă iubește și care nu-mi solicită mâna...

— Caută, atunci... alteeva.

— Ce?

— Gândește-te la un drum... la o călătorie spre undeva departe, unde să nu mai fi fost, unde să uiți, unde să mă uiți... Sau, dă-mi voie mie să plec.

— O, nu. Asta, nu. Ai încă mare nevoie de aer și de odihnă. Ți-am spus, mi-e dragă viața d-tale.

— Trebuie. M'auzi, Truda? Trebuie să găsești un mijloc de a ne despărți, fiindcă... fiindcă...

Truda se clătină. Mâinile-i se căutară una pe alta, palide și tremurătoare. Vru să clipească dar pleoapele uscate îndurerară ochii și se ridicară în grabă, singure, brusc, înainte de a fi ajuns măcar jumătatea ochilor. Uscate, și buzele. Reci. Se miră că nu mai aude zvârcolirea tâmplelor, obosită, înghețată, fosnind ca o apă...

— Ai dreptate, rosti, metalic. M'am hotărît. Plec.

— Știam că ai să înțelegi, Truda. Nici nu se putea... Știam...

Radu Brancea respiră adânc amurgul revărsat peste marginea ferestrei.

— Știam... Incotro ai să te duci?

— Prea bine, vezi, nu știu încă... Voiu începe o călătorie, pentru care mă pregătesc demult... demult.

Se transformase vocea Trudei. Murise cântecul. Nu se mai uită la ea.

— Da?

— Da...

Pentruce ridică o mână și-și privi, stupid, unghiile, degetele și palma, nu descoperi. Privirea-i vagabondă, pe urmă, dela un scaun la altul, dela birou la o ușe, la cealaltă ușe, de acolo, la fereastră, dela fereastră la Truda și apoi cuprinsese cu dedesubtul pleoapelor neliniștite, camera întreagă și i se păru că zborul vederii lui întinsese, dela un lucru, la celălalt, o rază foarte subțire, un fir mătăsos și aproape străveziu. Deaceia, totul avea să se petreacă într'o enormă țesătură de păianjen, pâlpâietoare, nevăzută...

— Așa dar... erai hotărâtă pentru această călătorie, dinainte să-ți fi spus eu că...

— Da și nu. Era ca și cum aurita corabie ar fi fost gata, încărcată și trasă la mal — dar marea, fiind prea liniștită, nu mă îndemna să pornesc la drum... (Se înclinase puțin. Se îndreptă:) Voiu pleca, doctore, cât mai repede cu putință, să nu cumva să mă răzgândesc. Mi s'a mai întâmplat și...

Să nu se mai întâmple. Ne putem chiar lua bunul rămas...

— Așa de curând?!

Nu răspunse. Merse la birou, dădu cărțile într'o parte și luă cutia în care Draga își păstra, odinioară, scrisorile care nu erau ale ei...

— Ce faci?, se interesă, urmărindu-i gesturile.

— Nimic important. Iau revolverul. Dece te sperii? Au înflorit mai toți trandafirii... Mă despart și de ei, doar. Nu?

— Uitasem...

— Eu nu pot uita nimic, doctore. Țin minte chiar ce știu sigur că nu mi s'a întâmplat și nu știu să i se fi întâmplat cuiva. Țin minte...

— Dacă te-am mâhnit, iartă-mă, Truda. Mă ierți?

Ii zâmbi:

— Nu m'ai mâhnit. E numai că nu sunt sigură că am să te uit, în călătoria de acum și deaceia...

Ii prinse mâinile:

— Truda...

— Ce e, doctore?

— Mi-e frică de călătoria asta...

— Frică? D-tale ți-e frică? Mai acum câtva timp, nu te înspăimânta nimic, doctore. Ții minte? N'ai vrut să te uiți în ochii mei... Cu toate că nici ei nu te înspăimântau, n'ai primit să-i privești de aproape. Suntem aproape. Privește-i acum, te rog.

Ochii Trudei râdeau și plângeau. Creșteau, ca două umbre, se micșorau, stăteau pe loc, deschiși, fixi, înfricoșători...

— Ce vezi în ei, doctore?

— Sunt străniі ochii d-tale, Truda...

— Ți se pare, pentrucă stă în ei, călătoria în care mă avânt...

— Parcă plângi.

— E aceiași tianică și mare călătorie care freamătă, ca un plâns. Și ochii d-tale sunt foarte triști. Mai triști decât ai mei, cred. Și totuși, d-ta rămâi și eu plec.

Își liberă o mână și luă cutia:

— Iți încredințez grădina și revolverul. Ucigând, în locul meu, la toamnă, îți vei aminti, poate, că mi-erai drag...

Își smulse cealaltă mână și alergă spre ușe.

— Stai... Intoarce-te, strigă Radu Brancea. Intoarce-te...

Se opri în prag.

— Mai vrei să-mi spui ceva?

— Desigur... (Veni lângă ea) Desigur. Renunță la plecare, te rog... Te rog, Truda. Uite, nu mă așteptam să te conving atât de ușor... să te hotărăști atât de repede... să...

Cuvântă aspru, ca la început:

— De prisos, doctore. Vreau să plec și plec. Nu dau nimănui socoteală de faptele mele. De altfel, d-ta m'ai gonit.

— Și tot eu te rog să rămâi.

— Vine târziu rugămintea asta. N'o mai aud. (Il luă de mână și-l târî la fereastră). Privește acolo, aproape de cer, apa. Ce liniștită e! S'ar spune că sufletul mamei a dispărut...

— Nu pleca, Truda. Să plec eu, dacă... Mie îmi va fi mai ușor... Nici nu știu pentruce am venit... Iți jur, pornind încoace, nu vroiam să viu... Era împotriva mea... Era... Ce era?

Truda își rezemă capul de o margine a ferestrei și-i lăsă mâna:

— Te-a putut iubi atât...

— Cine?

— Mama. Pentru d-ta a vrut să trăiască și a murit...

Doctorul se îngrozi. Câteva clipe, nu putut rosti nici un cuvânt și ce multe, ce multe, multe îi veneau în minte...

— Ești... Nu... Eu... eu... nu... Ești nebună, Truda? Cine-ți dă dreptul? Cum?... De unde...

— Știu eu cine mi-a spus? Pereții? Vântul? îngerul păzitor? Am auzit șoapta asta, într'un murmur de șoapte... Am auzit-o...

— Mă sperii, Truda. Sunt...

— Păstrează-ți calmul. Să fim serioși. Demult nu mai suntem copii...

Se așeză pe fereastră. (Acolo o văzuse Radu Brancea, în cel dintâi amurg... Năluca... Năluca...).

— Drept e că mama suferea de o neurastenie care ar fi putut-o aduce să facă ceiace a făcut. Sigur. Toată lumea pretinde că e așa. Dar atunci, pentruce murmurul de adineauri, spunea cu totul altceva? Se mai zice pretutindeni că-i semăn mult, mamei. Și așa e. Te iubesc atât și cum te-a iubit ea, nu mai mult, și nu mai puțin, și nu mai „obijnuit".

— Doamne, șopti. Doamne... Taci. Taci și ascultă-mă și crede-mă, te conjur, crede-mă, Truda. Trebuie să mă crezi. Draga nu m'a iubit. Ne-am văzut atât de puțin... Mult, nu mi-a vorbit decât despre d-ta...

— Biată mama...

— Trebuie să mă crezi... Adu-ți aminte amurgul în care am venit aici.

— Era cel de acum un an...

— Erai senină, veselă, chiar. Pretutindeni frumusețe, fericire... în casă, afară. Dece te-ai îndrăgostit de mine?

Inălță umerii:

— Vezi, doctore, cel ce iubește așa ca mine, nu mai are judecată, nu mai are nimic... Nu mai are decât un cântec în inimă: dragostea lui...

Inchise ochii peste ivirea lacrimilor și strânse pe inimă cutia în care Draga păstra scrisorile ce nu erau ale ei...

— Ții minte? In amurgul acela, te-am luat cu mine, în grădină.

— ...tremurai, ca și cum ți-ar fi fost frig și te-am întrebat: ce ai?

— ...și ți-am răspuns: nu știu, poate că mi dau seama că, de-abia încep să trăiesc... (și întoarse capul:) Te iubeam, doctore. (Incercă un pas:) Acum poveste se sfârșește. Plec.

— Ais ă rămâi...

— Nu. Acuma, simt și eu că trebuie să plec.

Radu Brancea căută cuvântul care ar fi fost în stare s'o țină 'n loc. Nu-l găsi. Dar spuse:

— Era vorba că-mi încredințezi revolverul. Dă-mi-l.

— Ai să-l ceri Nanei, după ce voiu fi departe.

— Nu. Dă-mi-l d-ta. Acum.

— Dece? Uiți că mă duc pentru cea din urmă oară în grădină?

Porni către el. Mai palidă ca niciodată. Străvezie. Nălucă...

— Doctore, aveam de gând și să-ți cer ceva. Să-ți cer?

— Desigur, Truda. Orice.

Lacrimile-i se întâlniră pe gât și-și duse mâna spre ele, de parcă o sugrumau.

— Sărută-mă, doctore.

Se trezi, după ce o cuprinsese, când să-i atingă buzele, căci între umeri și sub fiecare deget, i se cuibăriră fulgi subțiri, de ascuțită și caldă toropeală. Tâmplele învârtiră un vuiet picurând, în care zvâcnetul li se topi, fierbinte, ca o durere. Clipele se lărgiră în liniște și gândul trăi lin, — pământ și cer, — departe și foarte aproape, nicăieri...

— Nu, țipă. Eu... nu... nu.

Truda se desfăcu din îmbrățișare:

— Nu-i nimic, doctore. A fost un simplu capriciu la care mi-e lesne să renunț. Nu-i nimic. Dece tremuri?

— Nu știu. Poate că-mi dau seama că de abea încep să trăiesc...

Truda se pomeni recunoscându-și ochii în ciudata și noua lumină din ochii pe care îi privea. Și mâinile acelea deveniseră străvezii, obosite, ca mâinile ei. Și șipotul apei străbătu încăperea, ca o trecere de aripi uriașe.

Coborî treptele, binișor, mirându-se cum de nu cade, pentrucă amorțise și mergea nemaivăzând nimic, bâjbâind, ca orbii...

Doctorul simți, într'un târziu, că ar vrea să-i fie cald ori frig, sete, foame, teamă, însfârșit: să i se ivească de undeva o punte între el și ceiace se întâmplă cu el. Să se gândească. La ce? Să facă un gest. Care? Să numere, mai bine. Astfel, gândul se va înviora din ce în ce și va putea reveni la viață... La viață... Două sute nouăzeci și nouă... două sute nouăzeci și opt... două sute nouăzeci și... Spitalul... Instrumentele... Subchirurgul... „Să nu simt nimic, domnule doctor"... Daniela Stanovici... Draga... Truda... „Să nu simt nimic, domnule doctor"... Un vălurit cald îi curgea pe lângă umeri, spre glezne, și se întorcea în creștetul capului și venea iar înlăuntrul ochilor... Totul era o legănare domoală, în el, împrejur... Când ajunsese la fereastră? Când?

— Ei, Răducule, i-ai spus?

— Da, Simioane.

— Ai sfătuit-o să se mărite cu Dobrian?

— Da, Sim...

— Și?, îl întrerupse, flămând de răspuns.

Doctorul se sprijini de draperie:

— Preferă să plece.

— A...

Simion Simion păru izbit în frunte. Se încruntă. Își resfiră barba.

— Dealtfel, se gândea mai demult la o călătorie dar nu în Franța. cum credeai tu...

— Mie nu mi-a spus niciodată și...

— Poate, amână din zi în zi...

— Poate. (Se lăsă pe scaunul dela birou:) Cine ar fi crezut?

— Nici eu nu-mi închipuiam că s'ar putea...

Ultimele fâlfâiri ale amurgului se rostogoleau prin odaie, ametitor, ca niște cercuri de zgomot înăbușit. Simion Simion ar fi aprins lampa, fiindcă-i era urât.

— Știi, eu am rugat-o să rămână. I-am spus până și că eu trebuie să plec și...

— Ai făcut ce ai putut, Radule. Nu-ți găsesc nici-o vină... A plâns?

— Nu.

— La mine s'a gândit?

— Sigur...

— Mititica... (Și oftă) Ei, vrea să plece, pleacă. Nu-i așa?

— De..., răspunse alandala.

Simion Simion vru să schimbe vorba dar nu putu.

— O să lipsească iar... două luni... un an... și o să se întoarcă...

Își privi rverele hainei. Le scutură, deși nu avea ce scutura de pe ele.

— Nu-i așa?...

— ...

Căută tabacherea.

— Intotdeauna s'a întors. Am s'o aștept.

Căută iar și văzu cărțile răscolite. Le puse în ordine. Mormăi:

— Ași răsuci o țigare și nu știu unde-i afurisita ceea de tabacheră... Mereu o rătăcesc. Am să mi-o leg de gât...

Doctorul se uita mereu pe fereastră.

— Dacă nu fumez acum, îmi iau câmpii, zău...

Când se auzi detunătura, s'au privit speriați și nu și-au putut spune nimic. Rămaseră nemișcați, uluiți, până ce Natalia intră pe ușe, cu niște rufe în brațe. Atunci, Simion Simion se ridică și-i aținu calea:

— Doică...

— Poftim?

— D-ta n'ai auzit... nu sunt nici zece minute... afară...

Doctorul închise fereastra, ca să înăbușe murmurul apei. Natalia își îmbrăcă stăpânul într'o uitătură piezișe:

— Lăsați-mă să trec, domnu'mare, că s'a întunecat și tot n'am ajuns să pun perdelele în dormitor. Ce-i, dacă am auzit? Nu auzim așa în fiecare toamnă? Doar pentruce ați făcut grădina blestemată, păcatele mele?

(Și trecu înainte:) Ia, ne batem capul și gura de pomană...

Simion Simion se așeză iar. Se liniști. Radu Brancea îl privi mulțumit și nici el nu bănui că, printre învolburații trandafiri, cu tâmpla însângerată și cu mâinile țepene, Truda își începuse călătoria...

COCA FARAGO

„Omul" și Statul totalitar

(Urmare din pag. I-a)

îndemna pe un tânăr să caute a-și valorifica și cultiva toate aptitudinile, pentru a se afirma.

Procesul de selecționare, îndelungat ,dur, cerând calități excepționale pentru ca cineva să poată „promova" mereu, asigură apariția unor elite, tinere, pe care demagogia și favoritismul, hazardul și „lucrăturile" Statului liber nu le putea descoperi. De altfel, faptul că selecționarea se face prin camarazii de muncă, după o îndelungată conlucrare, deci cunoaștere reciprocă, alcătuește nu numai o pavăză contra „favorurilor" ci asigură și autoritatea conducătorului care— miniaturi ale „Führerului din ce în ce mai mici, până la ultimul conducător de celulă în organizație, — este consimțit de cei în subordine, pe baza meritelor sale; răspunderea și inițiativa completează funcțiunea de conducător a tânărului care dela început se isbește nu numai de plăcerea, dar mai ales de obligațiile unui șef.

Dar, procesul de selecționare presupune formarea personalităților. Pe ce se bazează această educație individuală? Un cercetător român, bine informat în această privință, sintetizează astfel principiile de educație: „Libertatea interioară, onoarea și eroismul; activitatea dinamică, lupta contra obstacolelor care paralizează munca". [3])

Eroismul este de altfel una din cele mai categorice afirmări ale omului; mai ales că Statul totalitar, închinându-se în fața eroului morții, consacră drept model, mai ales pentru timpul de pace, de construcție, pentru care este creat totalitarismul, eroul vieții; eroismul conceput ca un „chin în mod voit continuat în timp", cum observam într'o notă menită să desprindă „un alt înțeles al eroismului". Eroul păcii, al muncii și al perseverenței, pe care îl descopere Statul totalitar este simbolul acestui Stat în așa măsură, încât ajungi să socotești la un moment dat că suprema funcțiune a acestui Stat este de a creia elite!

Când aceasta este atitudinea Revoluției totalitare față de individ, nu cred că mai poate fi posibilă o discuție asupra sensului antiuman al noului regim. Iar faptul că individilor răzleți, recrutați în mod dubios, deci de cele mai multe ori mediocri, vorbind prin mase, el le opune valorile umane, consacrate cinsit, la lumina zilei cu dreptul de a vorbi și a porunci maselor, nu face decât să marcheze o epocă de reabilitare a omului; reabilitare prin posibilitatea de valorificare a calităților sale, reabilitare prin funcția socială pe care i-o acordă.

Pentrucă, în esență, problema celor mulți rămâne aceiași; prin însăși condițiile de existență ale unui stat, „mulțimea" este sinonimă cu anonimatul; a acorda deci conducerea, acestei puteri oarbe și iresponsabile, (pentrucă, anonimă) înseamnă a face solidar Statul cu incapabilii, care din invidie să bareze posibilitatea de a conduce a valorilor reale.

Omul reabilitat cu posibilitatea de a comanda la un moment dat, dar cu sentimentul responsabilității pentru fiecare act al său ,iată încă unul din aspectele revoluției totalitare.

---

[1]) Citat cf. D. Teodorescu: Național-Socialismul. București 1940, pag. 167.

[2]) A. Hitler: La jeune Allemagne veut le Travail et la Paix, (1934) pag. 74.

[3]) Cf. Al. Randa: Europa eroica. București, 1939, pag. 159.

[4]) Radu Cernea: Hitler și tineretul german. București, pag. 15.

[5]) Radu Cernea: op. cit. pag. 37.

COSTIN I. MURGESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 34
SAMBATA 17 August 1940
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

LUMEA NOUĂ

de VICTOR POPESCU

Idealul lumii vechi era contemplativ. El astăzi este creator. Trecutul se minuna la strălucirea lumilor apuse, căutând cel mult să le retrăiască. Astăzi ne scuturăm la gândul unei admirații neproductive. Materialism? Nu. Voință de a fi. Noi nu putem concepe lipsă de scop. Viața nu ne este dată spre a fi trăită ci spre a o face viață, adică dinamism, transformare, creație, chiar moarte, fiindcă fără de această noțiune, viața ar fi o inexistență. Ea este în contrast cu moartea. Este pentru a cuceri moartea prin urmare pentru a-și cuceri dreptul. Căci izbutind față de moarte și prin moarte, obții viața.

Lipsa unui astfel de scop, în concepțiile moderne, neagă dreptul trăirii. Germania trăește doar în virtutea unui ideal. Fără acesta ea ar fi o simplă țară în grupul de state Europene. Dar nu s'a mulțumit cu atât. Și-a creat un scop. Fiecare individ din marea comunitate trăește cu speranța ajungerii unui țel. Fiecare individ este creator în cercul lui restrâns de activitate, pentru a dărui complexului cel mare, format de stat, virtutea de a fi nou și de a fi.

Pentru a avea un exemplu viu al celor două concepții, contemplative și creatoare, este destul să ne gândim puțin în trecut, când o mare națiune, cuprinsă în vâltoarea actualului război a sucombat după un fulgerător atac de doar câteva săptămâni. Pentru a-și salva moralul, pentru a se încuraja pe sine și a-și menține creditul față de alții, Franța reamintește la fiecare pas gloria „trecută" a armatelor sale. La fiecare punct de teren pierdut ea desvăluie lumii, dintr'o istorie încercată cu fapte mărețe, clipe asemănătoare, când totuși, mulțumită curajului și destoiniciei cetățenilor săi, învinsese.

Greșeală de neiertat; dealtminteri rezultatele acestui fel de a fi s'au vădit în scurtă vreme. Nu cu gloria strămoșilor—pavăză, te poți opune evoluțiilor istorice. Ci, — dacă te opui cu orice preț — creind tu, la rândul tău un mod revoluționar, evoluat, de un asemenea dinamism încât să înfrângă celelalte dinamisme. Și pentru a completa tabloul exemplului citat, să reamintim în schimb că Germania, luptând și învingând, nu sublinia decât un singur lucru: vigoarea, puterea, curajul, într'un cuvânt, victoria „tinerei armate germane".

Necesitatea de a fi astfel numită, această armată biruitoare, în afară de orice scop politic și putem spune că scopurile politice decurg din însăși cele ce urmează, este că ea rupea cu orice trecut. Ea, tânăra armată, exista pentrucă era tânăra armată, nu mulțumită glorioșilor strămoși. Ei, cel mult, au făcut cu putință existența cadrului în care actuala generație să se desvolte, și au dat un învățământ, demnității acesteia. Dar ea există prin ea, fiindcă vrea cu orice preț să fie, să se impună, să se creeze.

Răsturnându-se frontul belgian, s'a crezut că Germania pune în aplicare un anumit plan Schlissen. Cât de departe de această părere s'au dovedit faptele. Ea n'avea nevoe să încerce strategii ratate în timpul războiului mondial. N'avea, tocmai fiindcă ea introduce noul mod de viață, al dinamismului, al puterii creatoare.

Revoluția de astăzi nu este revoluția teoreticienilor. Nu se crează întâiu o doctrină și apoi se caută căile spre a o pune în aplicare. Cu atât mai puțin astăzi respectul pentru trecut dăinuește în forma lui de admirație. Dimpotrivă, el este renegat. Lumea veche este socotită un anacronism periculos, și unde ea încearcă încă să existe, este combătută cu înverșunare de reprezentanții concepțiilor noi. Nu suntem departe, ca plan de viață, de vremea când un revoluționar francez propăvăduia distrugerea bibliotecii naționale din Paris. Barbarie? Cine Știe! Dar să nu uităm că barbaria nu înseamnă neapărat negarea oricărei vieții ori evoluții. Ea este și un semn

(Urmare în pagina 6-a)

„ROMÂNIA DE TOTDEAUNA"

de CONSTANTIN NOICA

Ceea ce te isbea, înainte de războiul de față, în Franța (ce plăcut e să vorbești despre țările pe care toți le uită !), era prezența, în inimile și pe buzele celor mai mulți, a unei „Franțe eterne". Veți vedea — spuneau ei, în câteva cuvinte, — cum știe să reacționeze Franța în fața primejdiei. Există o Franță de totdeauna, a Ioanei d'Arc sau a Marnei. Acum putem fi divizați ; acum ne putem dușmăni între noi. La nevoie, însă vom ști să regăsim isvoarele unității și invincibilității noastre.

Nu gândul de-a le arăta, în lumina celor întâmplate, falsitatea, ne îndeamnă să amintim de cuvintele acelea. Ele sunt, poate, mai exacte decât s'au dovedit în ceasul de față. Și am înțeles întotdeauna, gândindu-ne la acea Franță eternă, dispretul pe care, în fond, îl aveau francezii față de oamenii lor politici, cu Daladier in frunte, când spuneau despre ei că sunt ceva mai mediocri de cum ar merita Franța. — Dar nu pentru plăcerea de-a compara cuvintele acelea cu realitatea istorică înțelegem să le amintim. Ci pentru ele însele. Căci ele au sens. Da, chiar astăzi au un sens.

Dar în ce înțeles avem dreptul să vorbim despre o „Românie eternă" ? Hotărît nu în înțelesul în care vorbim de o Franță ori Roma veșnică. O Franță poate crede în stabilitatea geniului ei, ca și în zădărnicia trudei de-a adăoga ceva nou acestui geniu național ; Roma e firesc să năzuiască a redeveni cea de altă dată. Dar neamul românesc ? Unde, în trecutul său, se întâlnește culmea dincolo de care istoria sa să consimtă a fi un simplu fenomen de repetiție ?

La un anumit nivel, e adevărat, România și-a dovedit dreptul la eternitate. Dar numai la un anumit nivel : cel biologic. „Românu 'n veci nu piere", sau „Românul are șapte vieți în pieptu-i de aramă", — sunt deci certitudini naționale ; și ar fi cu adevărat liniștitoare, dacă perspectivele tehnicei moderne n'ar primejdui după unii, până și ființa neamurilor, atunci când acestea cad sub jug străin. Ne e însă cu neputință să înțelegem cum de își închipuesc unii buni români, de cea mai patriotică speță, că neamul nostru are dreptul să se mulțumească cu atât. Și că, dacă supraviețuește, viețuește.

Fiindcă, vedeți, este vorba și de altceva decât de viața biologicului din noi : e vorba de viața spiritualului din noi. Altminteri ce rost are să proclami dreptul la eternitate al neamului tău, dacă nu atingi planul valorilor asigurătoare de eternitate ? Și Roma antică, la care vrea să se întoarcă Roma de azi ; și Franța istorică, la care vrea să rămână Franța de azi ; până și Anglia aceasta încăpățânată, toate s'au închegat, ori au simulat că se încheagă, în jurul unor valori spirituale.

Era semnul marei noastre tinerețe, în rău ca și în bine, că nu luptasem încă pentru valorile spiritului. Noi am luptat pentru geografia românească, nu pentru duhul românesc. Am luptat cu duhul nostru, firește ; dar nu pentru duh. Toate răscoalele noastre din trecut au fost — și nu puteau fi altceva — răscoale, nu pentru, ci împotriva unei stări de lucruri : o asuprire străină sau o proastă rânduială economică. Lupta pentru spirit este însă luptă pentru ceva. Și știți care e deosebirea între oricare altă luptă națională și lupta pentru valorile spiritului ? E, poate, aceea că prima se gândește la oameni, pe când cealaltă se gândește la om. Independența și bună starea pentru Români — reprezintă o problemă ; dar care trebue să fie tipul de om românesc, iată, în ordinea spiritului, problema.

(Urmare în pagina 6-a)

NICHIFOR CRAINIC
DOCTRINAR AL ETNOCRAȚIEI

de MIRCEA MATEESCU.

Intr'un articol anterior, încercam să denunț eroarea cea mare în care am putea cădea, colectiv, odată cu instaurarea guvernului naționalist. Aceia de a socoti începutul de biruință actual, drept un produs direct al evenimentelor internaționale. Aceia de a ignora efortul teoretic, doctrinar și politic al premergătorilor, atribuind realizărilor ce sunt pe cale de înfăptuire, o origină exclusiv externă. Este, într'adevăr, prea mare, prea greu ispășit, prea substanțial, trecutul naționalismului românesc, pentru a-l ignora importanța genetică a determinărilor de azi.

Nimic nu lipsește, acestui trecut, din aceiace era de natură să urmeaască împlinirea prezentului și a viitorului. Am avut doctrinari, am avut profeți, am avut luptători, am avut martiri. Deaceia, reclamând pentru amintirea tuturor meritul incasabil, de a fi întrezărit soluțiunile salvatoare pe care și le-a însușit, activ și politic, vremea noastră, nu facem decât să legitimăm drepturile Românilor, în actualul climat lismului românesc, în special această stimă o mespiritual al Europei. Vechimea și măreția naționarită : a puterilor politice axiale cari au adus la îndeplinire, în câmpul european, orientarea ideologică sub drapelul căreia mulți români au luptat, mulți români au căzut. In curând, se va înțelege, în afara, pe adevăratele ei dimensiuni .profunde, contribuția adusă de naționaliștii noștri, în lupta decisivă împotriva demo-iudaismului politic, sub a carui regie am trăit pana mai ieri. In curând, cei din afară vor putea să constate că meritele luptătorilor români sunt cu atât mai mari, cu cat ecoul sacrificiului lor, a fost mai înăbușit. **Clarviziunea luptătorilor romani, precursoare a victoriei ideologice a puterilor axei, va trebui să cumpănească, în momentul critic al prezentului, stima și aprecierea adeseori nemotivată, pe care conaucătorii Europei totalitare, au manifestat-o în favoarea inamicilor noștri din afara.**

TEODORESCU-ROMANAȚI — Ciobănel

Vor trece apele intereselor superficiale, se vor liniști sgomotele trăirii în exterioritate, iar apoi va veni vremea ca să se inventarieze eforturile pe care, fiecare națiune, le-a făcut, în timpul protivnic, pentru isbânda cauzei totalitare. Se va vedea atunci, este sigur, și cât de compatibil este efortul dreptei românești cu sensul popular al mișcării național-socialiste și fasciste — dar și cât de inconciliabil este sensul totalitarismului european cu autocrația politică medievală a inamicilor din afară.

Avem de făcut o singură propagandă : aceia a **dreptății** românești. Dreptate românească însemnează atât legitimarea etnică și istorică a hotarelor noastre cât și **dreptul, câștigat în luptă eroică, pe care îl are dreapta românească la stima statelor totalitare.**

Deaceia este necesar ca pe deoparte să prezentăm tuturor factorilor determinanți europeni, documentele dreptății hotarelor ; dar pe de altă parte, este tot atât de necesar, să actualizăm, în atenția Europei totalitare, figurile **dreptei românești.** Cu greu vor putea invoca dușmanii belșugul nostru de jertfă și de suferință întru victoria etnocrației totalitare.

Este atât de prielnic, în unghiul politic al actualității, să vorbim de „risipitorii de suflet", cum îi numea Oct. Goga, încât, dacă vom avea posibilitatea și libertatea, o vom face, mereu. Pentrucă nu numai străinii, dar chiar unii români, cunosc insuficient pe adevărații români. Gândul lor, activitatea lor, a fost umbrită, în trecut.

Deaceia, sub imperiul nevoilor prezente, un singur îndemn : îndărăt, la isvoare !

Am în față cartea d-lui profesor Nichifor Crainic **„Ortodoxie și etnocrație".** Găsesc aici, magistral întemeiată, legătura dintre proprietatea naturală a pământului și proprietatea politică. Evenimentele au confirmat atât de strâns principiile înscrise de profesorul Nichifor Crainic în cărțile d-sale de doctrină etnocrată, încât a valorifica astăzi, în plan intern, etnocrația politică, însemnează, în plan extern, a prezenta conduita ideologică prin raport la care urmează să fim apreciați. Schimbul de populație, despre care se vorbește în ultimul timp, ca principiu al omogenizării neamului, prea puțini știu, desigur, că a fost programat de Nichifor Crainic, înainte vreme, în cărțile d-sale. Ca să nu se spună cândva că sugestiile prezentului au o origină exclusiv externă, să recitim punctele programatice aflate în „Ortodoxie și etnocrație" la pag. 288, sub capitolul „Politica etnică". Reproduc : „In acest scop se impun : a) Schimbul de populație, cu țările vecine ; b) Repatrierea Românilor din America : e o crimă ca, în timp ce țăranii noștri își iau lumea în cap pentru pâine, străinii să năvălească în locul lor ; c) Colonizări masive dealungul granițelor ; d) Colonizări în locul Evreilor scoși din proprietățile rurale" etc.

Omogenizarea neamului nu are însă numai o finalitate demografică. Intr'un admirabil studiu, numit „Spiritul autohton", aflat în aceiași carte, aflăm rostul politic al etnocrației, întemeiat, ideativ, pe autohtonism. Dacă autohton însemnează **pământ propriu,** tot ce derivă din pământ traduce atributul legitim al **proprietății :** cetate proprie, stat propriu, patrie proprie, neam propriu.

Prin raport la noțiunea **proprietății,** să privim deci realitățile dela noi. Este adevărat, proprietatea naturală a solului nimeni nu ne-o poate contesta. Din ea, ar fi trebuit, firesc, să decurgă proprietatea **politică** a Românilor, asupra pământului strămoșesc. Democrația a îngăduit însă tuturor străinilor, „indiferent de rasă, limbă sau origină etnică" să facă parte din națiune. Curând, **proprietatea politică** a pământului a intrat în patronatul ocult al judeo-capitalismului. „Noi suntem rasa regulă a acestui pământ", scrie undeva d. Nichifor Crainic, Deaceia „nu urîm democrația pentru democrație, ci pentrucă ea a falsificat conștiința de stăpân a nației noastre"...

Cum vom recăpăta conștiința de stăpân ?

Repet îndemnul de mai sus : îndărăt, la isvoare ! Să ne cunoaștem luptătorii și profeții. Pe toți. Să știe neamul în cine să creadă !

CAMARADERIE

de COSTIN I. MURGESCU.

Conștiința că aparții unui tot, conștiința că în fața acestui tot propria ta persoană dispare, este din punct de vedere național faptul cel mai de seamă al revoluției totalitare.

Dar, în fond, ce poate fi acest tot, de care se simte „plin omul revoluției noui ? Proectat pe fondul istoriei, evident „totul" nu se poate traduce decât prin Țară, o țară nu geografică — cum Românii nici n'au avut de altfel, — ci o sinteză de eroi, de mari evenimente politice, militare și culturale, de catastrofale prăbușiri și înălțări sublime; proectat, dimpotrivă, pe planul actualității, pe care le frământă revoluția, totul este egalul comunității naționale, cu interesele ei de viață.

In fața acestor două „realități", omul nou se știe anulat ca personalitate, ca individ cu ambiții, cu gânduri, cu drepturi; deaceea în el nu naște niciodată revolta sufletească a renunțărilor.

Vreau să spun dispariția ta, în chiar proprii tăi ochi, atunci când te trezești față în față cu țara sau cu Comunitatea, este o stare naturală, organică omului nou. Nu este vorba de a impune ceva; toate regimurile s'au trezit în anumite momente obligate să restrângă drepturile individuale în fața necesităților naționale. Era vorba de o restrângere, într'un fel de un furt al unui drept. Revoluția totalitară creiază această dispoziție a spiritului care ARUNCA pe al doilea plan interesul individual în profitul menținerii comunității", spune Fuehrerul în „Mein Kampf".

In esență s'ar putea afirma că diferă inițiativa care într'un caz aparține Statului, în altul structurii morale a individului, dacă această „dispoziție a spiritului" n'ar fi atât de înrădăcinată omului nou încât te îndoești că el are conștiința acestei inițiative. Totul se petrece în afară de raționamente, instinctiv, mistic mai corect spus.

Urmează deci să vedem întrucât contopirea aceasta într'un tot, este „din punct de vedere național, faptul cel mai de seamă". Demonstrație ușoară, pentrucă desigur n'a scăpat nimănui amănuntul că toate revoluțiile totalitare au adus inactualitatea regionalismelor, provincialismelor și altor bolnăvicioase egocentrisme ale diferitelor regiuni din țară. Nu poate fi astfel lipsit de importanță faptul că al III-lea Imperiu German n'a cunoscut niciuna din luptele de unificare pe care le-a dat al II-lea Imperiu, înainte de războiu; nu poate fi lipsită de semnificații sudura inexplicabilă în regim „obișnuit" a austriacilor sudeți și estul germanilor, sudură realizată prin însuși actul de unire, care exprima astfel o realitate confirmată numai de evenimente. Narvikul nu este numai un Alcazar al eroismului nordic, ci simbolul unității germane, al contopirii tinerilor austriaci în destinul național-socialist al Germaniei. Tot astfel, Mussolini este „punctul terminus" al oricărui regionalism politic italian, așa cum Franco, chiar dacă revoluția sa nu poate fi un tip totalitar, înseamnă — și nu prin forță — agonia separatismului catalan.

De altfel, o remarcă: oricare din aceste regimuri, în măsura în care n'au reușit să creeze omul nou, să-l sădească pretutindeni în țară, riscă să lase posibilitatea unei reînvieri a acestor funeste devieri ale individualismului libertar.

Mistica noului regim politic, tinerețea lui creatoare care nu are timpul necesar defetismului regional, a cauzat astfel prăbușirea unuia din principalele elemente de dizolvare națională. Este consecința practică a contopirii în totul=țară, despre care vorbeam.

In cadrul actualei comunități naționale, totalitarismul aduce un spirit nou: camaraderia. Este cu totul altceva decât solidaritatea națională, termen ce ține de lumea veche. Solidaritate. Cuvântul însuși spune: diferențe de vederi, diferențe de structuri, diferențe de interese, diferențe de sentimente și gânduri, îngrămădite la un loc de primejdii din afară. Unire de moment, fără nici-o renunțare la ambițiile noastre; amânarea lor numai. Ceeace ar fi pe plan politic: guvern de uniune națională unde, ca în Anglia de azi, laburiștii pot sta alături de lorzii conservatori, fără a renunța nici unul la programul sau la concepțiile sale politico-sociale. A condamna formula, ar fi o crimă; dar a opta pentru formula nouă, a camaraderiei, este în aceiași măsură, o datorie. Dar nu și o posibilitate.

Spiritul de camaraderie este de esența lumii noui, este a doua consecință a mistuirii tale în tot. Camaraderia n'ar putea fi exemplificată, cred, decât printr'o companie în marș; pe căldură, cu raniță în spate, în front cu camarazii, în mijlocul cărora nu mai ești tu decât în măsura în care ai posibilitatea de a cânta și tu, adică de a spune exact ceeace spun toți și de a te înnălța prin aceasta. Camaraderia este suferință și cântec; suferință, adică trăirea intensă a unei idei, rectitudine morală și credință, cântec, adică seninătate, puritate și încredere în tine și în cei din jur.

Oricine va trebui să recunoască nu atât ineditul formulei, cât imposibilitatea oricui de a și-o însuși. De unde necesitatea unora de a-și însuși formula minoră a solidarității, care fără a rezolva ceva, amână totul în fața unui pericol.

Primatul conștiinței naționale și spiritul de camaraderie, iată prin ce se traduce practic conștiința că aparții unui tot, iată concepțiile cu care se clădește lumea nouă a aristocrației renunțărilor *la tine.*

O aristocrație inedită a omului nou, care dă alt sens vieții sale, alt înțeles rostului său.

„Un alt înțeles" pe care îl vom lămuri discutând problema renunțărilor noastre individuale.

CRONICA LITERARĂ

Const. V.-Gheorghiu: Caligrafie pe zăpadă, poeme
Mircea Badea: Incantanții, poeme

Despre producția de azi a celor mai tineri poeți, am scris aci, în diverse feluri. In cronicile noastre săptămânale, n'am șovăit să generalizăm, iar într'o cercetare închinată anume am îngrămădit un material documentar putând servi oricui pentru concluzii. Aceste concluzii sunt puțin favorabile poeziei la care ne referim. Cum nu înseamnă mare lucru a spune despre autori în formație că prezintă neajunsuri, rămâne să precizăm de ce natură sunt lipsurile pe care nu le scuză faza debutului. Circulă afirmația că despre poezie se vor scrie totdeauna lucruri mai puțin exacte decât însăși poezia ; cu alte cuvinte se crede că adevărata poezie știe ce este doar cel ce-o face, pe câtă vreme critica, ori cât ar năzui să înfățișeze operația lirică, rămâne în afara intimității ei, la simple aproximații. Părerea aceasta, împărtășită pentru comoditatea ei, este neîntemeiată și ca atare plină de curse viclene pentru cine o adoptă. Noi formulăm tocmai contrariul : în generalitatea lor, producțiile lirice sunt mai puțin corecte de cât comentariile critice despre poezia în sine. La scăderea nivelului poetic contribue și faptul că sunt mai numeroși producători și mai rari contemplatorii. Intâlnim des producători, pentrucă aceștia nu-și impun spiritul selecției și nu se folosesc de discernăminte. Impuritatea își face efect, în versuri, într'un chip care înlătură putința ori cărei cristalizări autentice a intuiției. Prin exercițiul pe care și-l impune în însuși actul valorificării estetice, criticul se presupune că e mai ferit de impurități și că deci, afirmațiile sale au șanse de a fi mai puțin false.

Cei doi tineri, Const. V. Gheorghiu și Mircea Badea, sunt în cazul de față exemplu de ce ni se pare nouă impuritate.

Iată la autorul plachetei „Caligrafie pe zăpadă". Remarcăm întâi impuritatea reminiscențelor din lectura contemporanilor, cum e d. N. Crevedia :

Soldații din icoane priveau, în picioare
Cu orbitele pline de cucută.
(Nici unul nu se'nduioșa de sângele
Căzut în picuri mari cât monedele de-o sută...

Sau arghezisme :

Și după toate cele întâmplate
Fata cu pantofii descheiați ca o lalea
Tată,
A dansat atât de aspru peste inima mea.

*

Cu condeiul luceferii îi pot face ape, nuferi, țintar ;

*

E un alfabet destul de simplu acesta al cocoarelor
(Il pot învăța și copii din școala primară).

*

Rogu-te, nu mai viscoli peste mine, într'una cu tăciune, gemete și cucute,
Uite, mi-e sufletul pe buze; dacă vrei ia-l ca pe un cântec și du-te.

Și iarăși d. N. Crevedia :

M'aș întoarce'napoi. Mai am în sân,
O tilnică de soc și o creangă de mălin.
Pe umăr port steaua copilăriei
Cât o portocală.

*

Te simt totuși cum îmi stingi candela, îmi răstorni călimara,
Și te sbuciumi lângă mine, așa, cum s'ar frânge despletită, secara.

Numim impurității aceste evidente reminiscențe, pentrucă ele trebuesc eliminate, lucru asupra căruia însuși autorul credem a fi de acord. Mai greu bănuim că va fi să-l convingem pe d. Const. V. Gheorghiu de impuritatea de altă categorie a versurilor sale. Ne referim la săvârșirea anumitor gesturi și pronunțarea anumitor expresii socotite în intenția poetului să concretizeze intimitatea în actul emotivității lirice. Intimitatea nu se realizează totuși, pe cât observăm noi, ca în aceste versuri :

Ești dezolat că, leoarcă de cântec,
Sărut genunchii ploii,
Și mă trag scaeții, haimanale,
de poalele mantăii

Să se remarce improprietatea structurală între neologismul „dezolat" și neaoșul „leoarcă".

Autorul a făcut, desigur, concesii gazetăriei în lirism. Următorul este unul din cele mai banale clișee ale versificatorilor de azi, pe care d. Gheorghiu îl întrebuințează urmărind, fără îndoială, aceaș intimitate de care am pomenit :

Iți vorbesc, tată, simplu, cum aș culege,
Coacăze verzi sau caise.

Critica noastră riguroasă țintește să fie cât mai profitabilă tânărului poet. Deaceea subliniem inanitatea gestului de „a culege coacăze verzi sau caise".

Se înșeală cei cari îl socot plin de sugestivitate și o apelează des la el. Rămâne să ne apropiem acum de însuși fondul original a celor douăzeci și trei de poeme din placheta „Caligrafie de zăpadă". Surprindem nota propie autorului într'un sentiment căruia îi vom spune de *duioșie*. Strofele parcă ar năzui să *înduioșeze*, într'adevăr, pe lector, aducându-i aminte de „anii claselor primare", de „copilăria la țară", etc. Fără mari pretenții, o vom numi „duioșie de abecedar", adică minoră :

Ce te-aș mai ruga,
E ca lá primirea veștii să îngropi în livadă —
Fiindcă eu n'am să mai fiu, —
Plăcuța și fotografia mea !

Evocă apoi icoana vieții părăsite.

Oare dacă rămâneam ce era ?

Ași fi udat seara harbujii cu apă,
Ași fi purtat cobilița luceafărului ca pe-o sapă,
Ași fi sărutat altița de bumbac a cărării lactee
Și m'aș fi închinat, ca oricare, bărbat sau femeie,
Sfinților cu mâini albastre din icoane.

In sfârșit, iarăși obsesia efectului ce-l va produce vestea morții :

Totuși, dacă vestea asta vă va ajunge —
Prin cine știe ce greșeală —
Tu și surorile să știți că puteți purta
Peste doliu beteală.

Mai subliniem un element ce revine des în poemele d-lui Const. V. Gheorghiu și care l-a decis să-l consacre în titlu. Hârtia albă și cerneala :

Dece mi se umezește iarăși de sânge stihul desenat pe hârtie ?
Caut prin zăpezile caetelor din școala primară.

Această *duioșie* evocatoare au avut-o în vedere, poate, membrii din comisia „Fundațiilor pentru literatură și artă „Regele Carol II" care au acordat autorului, pe anul în curs, premiul „scriitorilor tineri".

*

Al doilea premiat de aceeaș comisie este d. Mircea Badea, cu placheta ceva mai învoaltă „Incantații". Mai unitare, versurile „laureatului" sunt mai restrânse în ce privește diversitatea. S'ar părea că a intenționat să compue o singură poemă de dragoste în genul „Cântării cântărilor". Nu este aici locul să punem în discuție soarta aproape fără excepție a tuturor încercărilor pe marginea textului biblic.

In orice caz, compoziția pasionată a autorului n'are de aface cât de puțin cu modelul sacru.

Recurgând la versuri lungi, ce aduc mai degrabă cu frazele prozei, oprite la găsirea unei rime, d. Mircea Badea speră să realizeze scopul ce și l-a propus :

Fugărindu-te prin holda aurie, fată dragă cu ochi nevinovați de cicoare, ca pe un snop la seceriș mijlocul ți l-am prins în lațul a cărui bucurie vânjoasă te doare și trupul tău mlădios ca spicul grâului în vânt l-am frânt, bine cuvântând îngenuchiat carnea aromitoare și dulce ca pâinea de făină nouă din care flămând am mușcat.

Inceputul acesta al poemei intitulate „Săvârșire", se încheie cu versuri pe care, dacă le-am reproduce am părea mai curând că exemplificăm zugrăviri erotice licențioase decât frumusețile lirice ale unui nou talent. Intr'adevăr, nu găsim nici o justificare estetică limbajului în care d. Mircea Badea pomenește de „lacrima surâzătoare a fecioriei tale jertfite" ; sau în alt loc: „bujorul fecioarei ofilit, își despoaie arsele-i petale" ; „câmpia aurie a pântecului" ; „coamele coapselor", etc.

Recunoaștem poetului forța directă a descrierii, adică a numirii fără reală transfigurare, a unor întâmplări prin ele însele bogate de experiențe acolo unde mai întâi au fost trăite de personagii. Peisagiul la care se referă „cântarea" n'ascunde însă nimic depășitor ; și aici subliniem impuritatea d-lui Mircea Badea, mai gravă în cartea D-sale de cât la d. Gheorghiu. Pentru că nu-s departe de trivialitate, cuvintele care zugrăvesc sau imită și nu sugerează. Reținem versurile:

Polenul de aur al lunii mi s'a scuturat pe mâini și pe umeri, tăcerea e îmbălsămată de sânii desbobociți ca doi nuferi
și sub pleoapa-mi liniștită s'a înseninat un colț adânc de cer, Iubitul meu, frumos ca luceafărul, departe pe mare, plecat'n aer...
E seara zilei noastre în care, despletită și goală, la fereastră
aștept să mi te aducă zărita corabie cu pânze de mătase albastră,
gândurile-mi, ca niște albi pescăruși, trimețindu-ți-le înainte în cale
bucuria întoarcerii, s'o vestească dorului drag al inimii noastre.

Ușor retorizată, poema ascunde forța elementară pomenită, justificând, împreună cu alte strofe de aceaș respirație colorată, aprecierea talentului de către comisia „Fundațiilor".

Ce se va întâmpla însă când d. Mircea Badea va epuiza sau va renunța de bună voie la debitul său sentimental de poem în proză parfumat erotic cu îndrăsneală ? Rămâne să se vază la alte culegeri de versuri, vocația sa *liberă* de impuritățile experienței, pentru poezia bizuită pe intuiții și transfigurării.

CONSTANTIN FANTÂNERU

A APĂRUT EDIȚIA II

A D S U M

(SUNT DE FAȚĂ)

Având drept unic redactor pe CONSTANTIN NOICA.

Și încercând să exprime actul de înțelegere al unui om tânăr față de tot ce e tânăr în lumea de azi.

Corespondența noastră

MUNCITORII

Se'mbracă țara 'n aur. —
Secerișul.
Cu snop de soare,
brațe luptă
să-l dea la treerare.
Din sfânta muncă
Rodul curge râuri.
Sub semnul muncii
frații duc viața
cum ar împlini o datorie.
In zori, ca stâlpii
răvășesc pământul, —
Curat li-i alb vestmântul
și sufletul le e credință vie.
Din lan în lan
Puterea și-o încearcă, —
Cu zări și soare
își hrănesc ei gândul.
țara-i plină de pionii muncii.
De n'ar fi să-i oprească...
somnul, noaptea.
Ei s'ar încumeta cu tot pământul
să-l ia în răsturnare cu avântul.
Și sete li-i de muncă,
dragă li-i, —
și se cunosc muncitorii,
se știu pe nume
unde-s fiecare.
Cutare,
la Buzău, i-o fi cu tihnă
că zi și noapte nu are odihnă, —
Dar pe câmpia aurului pod,
pe Bărăganul șesului de humă,
Li-s gând și lan îmbelșugat de rod ?
Așa se'ntreabă mergătorii muncii,
iar noaptea-și strâng
în mădulare somnul,
cu morți în gând,
Cu vii și dreptatea,
își cântă rugăciunea zilei bune,
spre Domnul, spre Inaltul curmă dreapta
rugare, să nu-i uite fără ploaie,
și să nu'ntârzie cu judecata.

GHERASIM C.

APA TRECE PIETRELE RĂMÂN

Cobor și urc colini domoale
Din țara Dacilor străbuni,
Din țara cotropită ieri de Huni,
Din țara mândrelor pășuni.

Se văd în zare munții goi
Când cețurile se ridică,
Cetăți ce n'au știut de frică
In fața nimănui și de nimică.

Prin văi de munți urmașii, roi,
Trăesc cu gândul în trecut,
Trecutul pururi le-a fost scut,
E singur bun ce le-a rămas din ce-au avut.

Din depărtări s'au abătut șiroi
In țara bietului român,
Lăcuste ce distrug tarlalele de fân,
Dar apa trece, pietrele rămân.

C. MIHALACHE

VIBRAȚIE

Petala a căzut pe o coardă de vioară
Și tunetul ei lin, în camera pustie
Din trandafirul alb el a lăsat să-mi vie
O dulce amintire de dragoste de odinioară.

Petala a căzut pe o coardă de vioară
De abia s'a auzit, căci eu eram copilă
Când cu un cântec și-o idilă
A început povestea de dragoste de odinioară

Petala a căzut pe-o coardă de vioară
Parfumul, melodia s'au contopit deodată
Și au vibrat o clipă doar... era uitată
Neînțeleasa dragoste de odinioară.

LUXA DASCALESCU

BURG

In aerul roșcat cu praful care saltă
In jocul nebunatic de fire ostenite,
Se văd urcând, în valuri, spre margine înaltă
De cer, tăceri și umbre din zările cernite.

Pe ulițile strimte, mai trec din când în când
Lungi salbe de căruțe ce-și leagăn' nostalgii.
Plutesc în pâcla deasă cântările vibrând,
Pe care le îngână, sus, pe loitra nopții, ai [stepelor copii.

...Mai umblă după care, în liniștit amurg,
Doar vântul, călărețul neînfricat din nord,
Când umbrele din seară tăcerile își scurg,
Lăsându-le prelinse peste al zilei bord.

GEORGE I. MEGHEA

IDEM

Coboară'nserarea
Cu fond violet ;
Alungă zarea
Eeternu-i regret.

Fac gâze concert
Prin fânul cosit.
Miraj în deșert
De soare-asfințit.
Din hornuri, fumul,
Se'ncurcă prin meri
Plugarii bat drumul —
Și azi ca și ieri.

CĂLIN MOLDOVEANU

SECETA

Cu cozile de-arșiță răsucite,
Atâtea frunți de frunze'n jos plecate,
Ca'n deslegarea unor lungi păcate
A'ncremenit pe ramuri înroșite.

Departe'n zări, un nor a prins să fugă
In răscoliri ca'n frământări de patimi.
In ochi de rouă ard uscate lacrimi,
Natura'ntreagă pare-a fi în rugă...

Deschide porțile'ndurării Tale
Și'n stropi să cadă mana Ta cerească !
Sub zâmbetu-Ți natura să'nflorească
Și'n preamăriri să Ți se-aștern'n cale...

TĂCERE VIE

In a templului tăcere vie,
Orele se'nșiră în lungi milenii
Și'ngenunchiând în imnuri ca de denii,
— Minune pură-a lungilor vedenii —
Plâng îngeri albi, căzuți în reverie.

Prinzând adânc între vecii altare
Cu trepte vii sădite'n crizanteme,
Cărărilor sfios Ierusaleme
Le dai Isusul care'n tine geme
Sub crucea lui la margini de hotare.

'Nalt candelabru stele vin s'aprindă,
Gonind în besnă duhurile rele.
Descătușat și liber de zăbrele,
Zâmbind duios durerilor rebele,
Suspinu—adastă'n a luminii tindă.

Vecie albă-a strâns întâia oară
In alb lințoliu sufletul învins.
Al nimănui, zâmbind în necuprins,
Pornind spre culmi, cu vii petale-a nins
Prin vii golgote — urcușuri de vioară...

MARIA CONSTANTINESCU-PITEȘTI

LUMI DE BASM

Seara mă prinde fiorul
și dorul,
în melodii suave, nedescrise,
îmi cădelnițează'n vise,
hârjonelile tale, Cosânzeană,
din amurgiri trandafirii de vară,
când eram numai noi,
amândoi,
In intimitatea brazilor,
în beteală feerică a razelor
de soare.
Eu și azi
aș pleca hoinar cu tine, Cosânzeană,
pe meleagurile însorite de astă-vară
și în covorul de verdeață,
vom face-un popas — popas în viață —
vom aștepta să ne sărute luna...
. . . . . .
hoinari strengari legați pe totdeauna

ION BUCONDU

H U M Ă

Pământuri, pământuri și codri și valuri
și stepele 'ntinselor ceruri albastre —
nu laud — nici cântec. Nici lauri
nu vreau frumuseților voastre
să fur întristatelor astre

Nu văd măreția, nici miră-se gândul.
Ci freamătă gândul — ca dorul de carne
sălbatec în vânturi, alene în blândul
și'n nopți strălucitul stelelor dar ; ne
vom da goale căi, înălțăund-l.

Chemarea tărinei spre soră-sa humă
s'o las nesfârșită și'ntreagă să fie.
Tu frate de Cosm mă prinde și du-mă
să-mi iau pacea Zeilor, vie,
din aspră icoană de dor și de glie.

IUBITO, APE...

Doar ape. Fășii verzi, albastre petece cu [spumă albă,
Și mult nisip, mult galben.
Fugă, fugă Thetys, zădarnice, tot goluri [mari de val.
Taci. Gândul nu e bun acum.
Pe cărărui din cer de stele fără drum
Doar candele pe creste mici de val.
Dă-mi iar
Răsfățul dantelat al apelor de mal.

Nici cântec. Taci. Tăcere goală chiar de soare
Tăcerea umbrelor și-a visului
Ciuntit de zaua petalelor de floare.
Sărată, sărată, o boarea valurilor
Mării ! Cum peste
Aceste căi a malurilor
S'or încleșta de zări poteci
Spre largul apelor. Mâini reci
Din toamnă netezind obraz și-avânt,
Mâini fine, șoptitoarele de noapte,
Ce dor — fulg alb de nea purtat de vânt,
Mi-o fi de voi, de rodii mici, necoapte.

MIRAM

DIN ADANCURI

I

Din întuneric ți-am tăiat conturul
Albeața din nea și carnea din stejar.
Infiorat ți-am dezmierdat, slujarnic harul
Spoindu-mi sufletul, cu cânt de năvodar.

II

Atunci,
Aerian cădeau vibrări de cantilenă
Ce încolțeau în sânge, preludii vagi de jug
Pe valuri fremătânde ca'ntr'o măreață scenă
Pluteau nestăvilite patimi, în roșu ca de rug.

III

Zadarnic, învolburată-i pornirea de scăpare
De mult,
Pe albii prunduite se scurge acelaș șarpe
Reîntoarceri din umbrar, se fac tot pe cărare
Și'n macii din lăuntru, tresar aceleași harpe.

IV

Iar când m'am deșteptat
Ce voluptuos de jalnic, m'am adăpat din [plânsuri
Târziu m'am descurcat din horbota de visuri
Și-am sângerat.

Ingenunchiam doar pietre, ce le credeam [de ere
Și nu știam că-i moartea, a unei vrăji ce [piere
Acum,
Cu buba atârnată pe ramuri de credință
Imi număr pe obraji-mi boabe,
din sfânta aghiazmă de căință.

TOPOR VSEVOLOD

Amintiri din Grecia

Templu fără zei

Adrian Maniu

Nimicirea timpului a întregit în frumusețe înfăptuirea omenească.

Dărâmarea a crescut-gând.

Minune de ivoriu pe depărtări de azur.

Templul nu mai avea nevoie de coperișul căzut — căpătând boltă mai naltă cerul.

După ce nelegiuiții furi au sfărîmat statuile, a rămas în A-totputernicie Nevăzutului.

Coloanele au devenit procesiune neclintită, albă înaintare prin veacuri, purtând falduri drepte de vestmânt, în marmura pe care mai dăinue urma de aramă din amurguri străvechi, și argint rece al depărtatelor nopți de lună.

Acesta a fost locul dintâi, ales, pentru că peste zări privirea să întâlnească insule legănat apărute din veșnicie, ca stânjinei străvezii.

Astăzi și totdeauna — șoimul țipă înjungând nemărginirea, lunecă — strângând în ghiare porumbielul sălbatic, subțire ca un fus.

Printre lespezi îngropate, scutură florile sfârșitului de primăvară — stropi roșii — care nu sunt decât necontenită întoarcere a luminei, din sângele vitejilor de mult țărână.

Pe o treaptă sus, se mai deslușește scrijilitura jocului de țintar, săpat odinioară de copii nepăziți în sburdălnicie, cât ostașii pluteau spre Troia.

Ori ce sgomot nou nu mai are puterea înălțării — vuește mai departe în suflete însăși liniștea tăcerii — întoarsă — de prin tot trecutul — care acum în acest loc sfânt se înbie ghicirei — cum la întemeiere tot aici se întredeschidea văzului prorocitor, viitorul.

E o vălurire a tutulor mărilor de timp — și cum dintr'o piatră bună, dalta volnică desbrăca înfățișări de suflet, — stărue în văzduhuri adierea ce se poate urmării ca o plăsmuire veșnică — palida înfățișare a frumuseților de ori și când — cum se păstrează în ochi lumina după ce au privit asfințitul, din tot ce a fost odată — resfrângânduse întoarceri de vis.

Inchipuirea toarce reînoit firul albastru de fum din jertfa altarelor — simțind zâmbetul alb scris în cioplire, credințelor de totdeauna.

Și numai aici, când se ivește luna plină — o deslușești pavăză de aur, a Dumnezeiței fecioare.

Au năvălit apele, tăvălug, peste bogatul județ al Teleormanului

de SANDU TELEAJEN

1. — Dunărea și Oltul și-au răsvrătit afundurile.

2. — Prăpăd ca la 1897. Blestemul și plângerile sinistraților.

3. — Drumul către Turnu — M — Port și către Islaz, voevozi haihui, peste bălți mîloase, peste păduri de răchită și papură.

4. — Cocioaba lui Grigore Brutarul, cu gâște, cu rațe, cu cloșci, cu „obleți" și cu văduvițe"...

5. — In amurg, după agoniseala pâinii de toate zilele, cu „Bosforul" și „Cuca".

6. — Cu aeroplanul gîndului, în zbor peste valea Oltului, peste balta Berceloiului și printr'un malurile verzi ale răstrăbunicii noastre „De-nere", = Dunărea care cuvânt „Purtător de Aburin înseamnă pre limba Dacilor.

7. — Ochiuri de lumini albe și de liniște. Islaz-Turnu-Măgurele - Zimnicea - Flămânda.

8. — Acolo „șezum", când sufletul bătrânului general-Legendă, m'a bătut cu aripele pe umeri și acolo cutremuratu-m'am și „plânsem" !...

Aveam 17 ani, când m'am înfrățit întâia oară cu imensitatea întinderii apelor, când am cunoscut cel mai fantastic răsărit de soare pe care Dumnezeu l-a pus hotar de frumusețe, nouă, românilor, răsăritul, — de milenii stăpânitor — la revărsarea gurilor Dunării și Marea noastră cea mare și neagră... Și mi-a cântat în suflet atunci, acel răsărit peste întinderi de mîl și de albastru, mi-a picurat în inimă, în auz, și în ochi, cele mai stranii acorduri de lumină, de muzică și zmălțuite flori care au vibrat vr'odată în micul nostru univers. Aș fi vrut să strig, aș fi vrut să cânt, aș fi vrut să plâng, cu toate clopotele și cu toate muzicile din mine, liceianul de 17 ani, purtat pe acele meleaguri de excursia unui sfârșit de an școlar, condusă de neuitatul fost profesor și director N. G. Lăzărescu.

De atunci, nouă, liceenilor dintr'a VII-a clasă a seriei 1912, ne-au rămas în suflet — comori neperitoare — nostalgia apelor fără sfârșit, dragostea fierbinte pentru tremurul siniliu de valuri, pentru tăinuitele lunci ale Dunării, înnecate în milenare ascunzișuri de trestii și de flori nicăieri întâlnite, de păsări ciudate și de pești în zbenguială cu musculițe bâzâind în soare cald de Orient...

Ca și mine, fermecați de frumusețea împărăției apelor, pentru întâia oară cunoscută, trei colegi liceeni, treceau în toamna acelui an îndepărtat, dela liceul din Ploești, la școala de ofițerilor de marină. Trei îndrăgostiți de mare : Petrică Vasile, Aurelian Păunescu (epigramistul) și butași Alexandru.

Așa s'a întâmplat că, neputând continua să urmez cursurile universitare, fiind mereu întrerupt de concentrările anilor 1914-1915, — așa s'a întâmplat, că am fost nevoit să părăsesc vremelnic Universitatea din București, și, — alături de un impozant număr de colegi studenți, ofițeri de rezervă ca și mine — să cer activarea, rămânând astfel până la război, legat de garnizoana Turnu-Măgurele, de patriarhala capitală a districtului Teleorman, cuprinzătoare de frumuseți rar întâlnite, ca peisagiu al sufletului și al pământului românesc.

Turnu-Măgurele !... Turnu-Măgurele, dela 1915-1916 !... Oază de liniște, de bogăție cuminte, de petreceri cuviincioase, păstrător al romanității noastre valahe, al dârzeniei cu care de milenii stăm legați de-a dreapta și de-a stânga Dunării, fără ca nimeni și nimic să ne poată clinti ori înstrăina, acele rădăcini adânc înfipte în valuri, în maluri, în dealuri, în măguri,—tumuli de câmpie păstrători ai osemintelor de războinici, — înfrățiți prin moarte — războinici păgâni și creștini, luptători anonimi,—sub steagurile semilunei profetului, unii, sub flamurile crucii Basarabilor, alții.

Voi avea oare răgazul să tălmăcesc în vorbe simple și curate, tot ce orașul Turnu-Măgurele, mi-a zăgăzuit sub lacăte grele, în inimă, la 21 de ani ?...

Voi avea oare și liniștea și curajul, să reînviez oamenii dela 1915, ai târgului, cu viața lor, cu sufletul lor senin și generos, cu trecerea lor obștească pe pământ și sub soare, între apele ce înconjoară de trei părți platoul orașului, și cerul, mai totdeauna senin — ca un acoperământ solemn de nouri, sau de stele — voi avea oare răgazul spre care de mulți ani jinduiesc ?...

Iată, o vacanță cutremurătoare de griji, m'a purtat spre Teleorman, și mi-a dăruit adăpost între zidurile orientalbătrâne ale Turnului-Măgurele. Copil rău nărăvit și azi, după ce îmi las bagajele la hotel Dorcescu, alerg pe străzi din centru, și rătăcesc pe străzi de margine ca să regăsesc pașii, — fantome !... fantome !... pașii celui care am fost acum 25 de ani. Nicăieri un mă regăsesc, nu mai sunt în vreme, sunt numai cu inima obosită în spațiu și în dulcoase aduceri aminte.

Scria un mare povestitor al nostru, cândva, acea minunată „Casa amintirii"... Am plâns când am citit-o, cu toată că eram un copil care încă nu știa să descifreze viața cu inima, mă întreb acum : oare cine m'a blestemat, să trăesc astăzi întreg potolitul ocean de durere, pe care taciturnul maestru de la Iași l-a grămădit în nuvelele lui ?... Cucoane Mihai, greu lucru să trăești blestemul de a te reîntoarce după un sfert de veac, în „orașul amintirii !...

Ce minunat și înfricoșetor în durere peisagiu de suflete și de artă, am fost sortit să regăsesc în Turnul tinereților de mult îngropate ?

Am cunoscut atunci, pe la 1915, un înnec, — cu puhoaie de valuri grele, cari îngemăna apele Oltului cu apele bălților Dunării.

Am văzut atunci, cum năvălesc valuri de apă mâloasă ca niște furii ale Destinului, și cum trec peste bogăția luncii Oltului, peste marginile satelor Râioasa, Lița și Odaia, peste drumul Islazului, peste zidurile de margine ale Turnului, dealungul dealurilor verzi către Traian și Flămânda, — în spre Cioara — Zimnicea-Zimnicele — și am văzut atunci, oameni cu gospodării înecate, scăpați din prăpăd desculți și desbrăcați, femei înebunite, bătrâni îndurerați și copii sfioși ținându-se de rochia mamelor... Dar prăpădul de azi al puhoaelor venite tăvălug, înecul de istov, întins peste întregul ținut hotărnicit între pădurea Calimahi de lângă satul Mândra, pe tot cursul Oltului către Islaz, și apoi, dealungul bălților Dunării, pe sub Turnu-Măgurele și pe sub dealuri, ucigând bogăție rodnică de vii, de porumbiști, de lanuri, de imașuri, și de bălți, ba purtând în pântecul apelor, cele mai variate specii de peste, prăpădul de astăzi... mintea mea săracă, nu l-ar fi putut cuprinde nici măcar între fruntariile ei din vis...

II

Dunărea și Oltul și-au răzvrătit afundurile.

De trei zile și trei nopți, îmi spune bătrânul prieten regăsit, moș Marinache pescarul, de trei zile și trei nopți, urlă Oltul și aruncă în casele noastre de margine cu berbeci de valuri înfuriate. Păgină rău, apa asta, domnișorule dragă!

Că eu de când am supt la pieptul mamei, mai mult lângă cutele ei limpezi astăzi și turburi mâine, am trăit, — ca lângă un al douilea sân hrănitor—fiindu-mi casa bătrânească așezată taman la marginea satului Odaia, în hotar cu Porumbiștile, și cu toate grădinile de zarzavat de pe luncă. Iar când a fost de s'a pornit viitura de puhoaie amare dela 97, atunci mai năprasnică de cât azi, când a fost de s'a ridicat ochiurile turburi până la curtea regimentului de dorobanți și băteau peste zidul dărâmat al spitalului Jupânesei Safta Brâncoveanu, adică până pe unde urcă via spitalului de azi, iar șuvoaele Oltului s'au ridicat până aproape de casa Azilului bătrânilor încă în ființă, atunci, domnișorule, ne-a măturat prăpădul toată gospodăria noastră de oameni și pescari săraci... Și era o noapte neagră cum a fost lăsat Dumnezeu, cu ploaie grea, fără lumină de fulgere sau de trăsnete... Și orbocăiam cu lotca noi copiii, ținându-ne legați cu o frânghie de luntrea pescărească a lui taicămiu, în care doar năvodul uitat de cu seară și cârligele ne-au fost singura avere scăpată cu noi... Am eșit la margine, tocmai sub „Cetate" lângă drumul portului, numai în cămeși și desculți căci așa ne-au mințit întunericul ploii și valurile. ...Of ! Domnișorului !... Din spaimă și din răceala apei de atunci, grabnic s'au bolnăvit maică-mea și cele două surori mai mici, de am îngropat-o pe bătrână Duminica, iară pe fete, — în două coșciuguri făcute din scânduri aruncate și fără de chembrică — în a doua Duminică. Dar vezi domnia-ta, domnișorule : omul e tare ca și câinele, tovarășul lui la bune și la rele. Am dus viață amară noi cei cinci feciori ai tatei rămași fără mamă, fără casă de adăpost și fără cuvânt de mângâiere. Că zice un proverb vechi de la noi de pe Teleorman : „Dacă la casă n'ai bătrîn, să-l cumperi, dacă n'ai femee bună, să rupi o pereche de opinci de fier ca s'o găsești, iar dacă n'ai copii, să te spânzuri, ori să te faci călugăr !... Se întunecase greu la suflet, taică-miu; tăcea une ori zile întregi și nu mai muncea decât hrana zilnică. Atunci m'am luat eu de gânduri cu alte fratemeu cel mare. Și într'o zi, am dat dosul *) de acasă și am nimerit la o moșie tocmai pe Ialomița, unde ne-am făcut ciobani. Și astfel am trăit, noi, vr'o patru ani : cu oile, cu câinii și cu stelele. Am înnodat ban lângă ban, și într'a cincea Primăvară, așa dor pustiu ne-a aprins inima după „Lunca Oltului", încât am sărutat mâna la boeri, i-am rugat să ne erte de supărare, ba i-am spus noi și minciună, pă cum că „ne-a adus vorbă un pescar din Turnu, că taică-miu, trage să moară, și ne-a chemat la el"... Așa ne-am înturnat noi, tot la linia Oltului și pe lângă bălțile Dunării. Iar Dumnezeu a vrut chiar să ne pedepsească... pentru minciună. L-am găsit pe bătrânul nostru grămădit pe rogojina patului, galben ca lumânarea și blestemând durerea care-i îmbrăca în foc, toate măruntaele și tot coșul pieptului.

*) Am fugit, expresie folosită în Teleorman (N. A.).

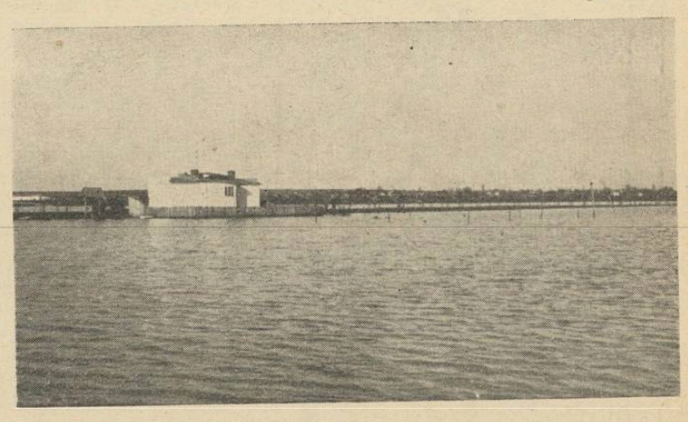

Turnu-Măgurele. Aeroportul civil sub tăvălugul apelor Oltului mânios

Turnu-Măgurele. Inundațiile din primăvara și vara anului 1940

Realism cultural, altădată și acum*)

— Noul loc al limbii germane în învățământul românesc —

de AL. DIMA

de AL. DIMA

Cu prilejul instalării sale la Ministerul Educației Naționale, d. prof. **D. Caracostea** a anunțat printre altele — după cum se știe — hotărîrea de a înrădăcina mai adânc și mai viu în ogorul învățământului nostru, limba și cultura germană ca și pe cea italiană. Săvârșește prin aceasta un act reparator de o însemnătate atât de vădită încât nu ne putem mira îndeajuns cum n'a fost până acum înfăptuit. Dacă adăugăm apoi că nu ne aflăm deloc în fața unei idei ivite din meschine nevoi momentane menite a rămâne numai în faza formulării verbale, ci a unei concepții pe care profesorul **Caracostea** a frământat-o de-alungul întregii sale cariere științifice și didactice, predicând-o în scris și de la catedră, avem toate motivele să credem că se tinde la împlinirea efectivă a unor lacune de care am sângerat dureros în trecut. Se aplică astfel însfârșit și învățământului nostru o vedere pe care pedagogii noștri o cunosc de mult, dar care n'a depășit decât foarte timid faza ei teoretică : **realismul didactic elementar** care-ți comandă să tragi pentru învățământ, consecințele datelor pozitive în care se încadrează materialul de educat, dar și idealul de urmat.

Folosim acest minunat prilej spre a reaminti câteva momente cardinale ale tradiției noastre culturale în cari s'au săvârșit acte de același fel, ce sprijină și dau prestigiu, hotărîrii de azi, care apare ca o reîntoarcere firească la un trecut înțelept prea mult uitat de noi.

In pragul veacului al XIX-lea — după cum se știe — am fost smulși climatului oriental în care ne svârlise fanariotismul, înmuindu-ne virtuțile creatoare și învăluindu-ne în mreaja unei leneviri adormitoare, și am fost porniți val-vârtej către luminile orbitoare ale apusului. Se părăsea dintr'odată un trecut multisecular și se îmbrățișa cu aceeași nerăbdare un viitor necunoscut ce se ivea ispititor pe trei căi : spre zarea franceză, germană și italiană. Cum era firesc, sguduiri din cele mai violente s'au produs, iar spiritul românesc încă neformat, rătăcea de multe ori dela un drum la celălalt, mânat de profeți ce predicau pentru câteșitrele direcții : succesiv sau simultan chiar. Biruința a fost desigur de partea culturii și civilizației franceze, care s'a impus în întindere și suprafață cu o repeziciune fulgerătoare. Cantitativ mai cu seamă, prin contaminarea claselor sociale de sus și a intelectualilor, prin modă și snobism neîntrerupt și cum era natural prin forme sociale pseudo-civilizatorii superficiale cari ignorau de fapt valorile profunde și autentice ale spiritului francez. Romantismul a prilejuit această colosală și persistentă difuzare, pe când clasicismul — tezaurul adevărat al rasei galice — a produs mult unei slabe ecouri.

In cascada acestei frenetice înrâuriri, influența germană s'a exercitat mai timid pentru motivul că solidaritatea ei structurală și adâncimea de perspectivă nu se aflau în consonanță cu avânturile naive și generoase ale unui popor fraged ca al nostru. A fost deci o sensibilă diferență de nivel care n'a putut fi trecută, deși încă dinainte de veacul al XIX-lea germanismul cultural ne făcuse servicii remarcabile : renașterea latinistă ardeleană, operă în parte a catolicismului austriac și vienez.

S'a întâmplat însă un fenomen deosebit de interesant : în timp ce în al XIX-lea veac civilizația franceză și de multe ori valorile culturale se instalau imperial în principatele noastre, cucerind societatea și spiritul public general, — felul și fizionomia culturii germane minuna pe câteva din figurile cele mai alese ale neamului, le îndrepta spre alte lumini, le îndemna să primească botezul unui alt foc spiritual în care inimile lor se căleau mai vârtos întru românism și se fructificau în creațiuni de o vădită originalitate. S'au citat prea des numele unui Kogălniceanu, ctitor de direcție națională în scrisul românesc, al junimiștilor cari au creat valorile maximale ale culturii noastre, cuprinzând pe un Eminescu sau Maiorescu, spre a mai reveni și noi. Ceeace voim să înfățișăm e un alt tip de intelectuali români cari departe de a fi purces din isvoare germane, necunoscând nici măcar limba și neavând pe nici o altă cale contact cu această cultură, au judecat totuși cu luciditatea cea mai sigură însemnătatea și valoarea pentru noi a acestei structuri spirituale europene. Nu mă refer la exemplarele atât de numeroase astăzi, ce fac parte din aceeași categorie, ci gândul urcă înapoi — mai departe — pe spinarea timpului unde se întâlnește încă dela începutul veacului trecut o figură de boier și cărturar ce vedea lucrurile în acest fel înainte de Kogălniceanu. E vorba anume de logofătul **Costache Conachi** († 1840), cel care primi toate fibrele făpturii sale era un om al timpului său, în poezie o apariție doar cu o treaptă pe de-asupra Văcărești lor cu care se împărtășea din aceleași siropuri și șerbeturi orientaliste. Ei bine, e surprizător să constați la acest uitat Conachi păreri despre germanismul cultural de care te miri de unde le-o fi luat odată ce ființa lui se dăruise și ea culturii franceze. Intr'adevăr, după ce în convorbirea sa de pela 1836 cu un călător francez — **Saint Marc Girardin** — Conachi atacase pe Ruși, Greci, Turci și Poloni, ca unii ce stricaseră moravurile vremii, iată-l hotărît să-și dureze **„luările aminte"** nu **„din idei ce nu se văd, ci din lucruri cari cad sub simțuri"**, măsură **„ce ar trebui a fi luată în toate cari se ating de adevărata stare a omului și a luminării lui"**. Își croește adică o privire realistă cu care înțelege să scruteze curagios și fără fantezia deformatoare, și problemele culturale. Așa ajunge acest foarte variat spirit să prețuiască limba și cultura germană pentru motive atât de temeinice și actuale ca acestea : **„limba nemțească carea ca o megieșă și împreunată ar înlesni toate împărtășirile negustorești și moralicești"**, iar din rândurile ce urmează se deduce că ea trebue învățată mai cu seamă acolo **„unde guvernul deschide loc și chiamă pe tinerime la învățământ"**. Se poate o formulare mai limpede a țelurilor limbii germane în învățământul de stat ca cea de mai sus, rostită cu un veac în urmă ? Nu identificăm și aci manifestarea aceluiași spirit realist pe care de atâta vreme pe nedrept l-am ignorat, amestecând în cultură criterii străine de ea ?

Socotim că nu e lipsit de folos să reamintim celor ce au uitat, că realismul cultural pe care prof. **D. Caracostea** a înțeles să-l afirme astăzi se reazimă pe o tradiție din cele mai respectabile.

*) Spre a nu se socoti acest articol ca expresia vreunei preocupări de moment, autorul lui își îngăduie a aminti că a susținut mai de mult idei asemănătoare. (Vezi de pildă, **„Gând Românesc"**, 1935, Nr. 3

TURNU-MĂGURELE
Catedrala „Sfântul Haralambie" a capitalei jud. Teleorman

DOAMNA...

— NUVELA —

de **ION ROMAN.**

Se lăsa seara. In încăpere se făcea întuneric, mobila se estompa treptat ca într'o ceaţă albastră. Radu Stoica se întoarse spre fereastră, închizând volumul de nuvele al lui Andreev, din care ajunsese să citească destul de bine.

— Priviţi ce apus splendid, exclamă el cu entuziasm, fără să-şi desfacă privirea de măreţul spectacol. Ireal de aproape, soarele cobora înflăcărat în spatele unor pini monumentali, încremeniţi într'o nemişcare de frescă. Părea că s'a aprins pădurea toată, arzând cu o lumină roşietică şi calmă. Doamna Pavlov veni lângă fereastră :

— C'est vraiment magnifique, aprobă ea aproape în şoaptă, fără convingere, ca şi cum amurgul i-ar fi fost cu totul străin, văzut într'o carte poştală. Afară se auzea galop de cai.

— Se întorc călăreţii cazaci, spuse Radu, strângându-şi hârtiile. Şi-au plimbat caii iar până sub munte. Minunată cavalcadă, seara, în aerul acesta parfumat şi limpede.

Jenia Pavlov privea mereu departe spre apusul însângerat, sau dincolo de el şi nu-l auzi. Se întoarse totuşi şi repetă automat, cu gândul altundeva :

— C'est vraiment magnifique. Apoi, văzându-l că e gata de plecare, îl întrebă, întinzându-i mâna : pleci ?

—Da, răspunse el nedumerit de tonul întrebării. Lecţia noastră a durat astăzi două ceasuri. E obositor şi-apoi s'a lăsat seara.

Uitându-şi palma fierbinte în mâna lui, Jenia privi mirată în jurul ei. Abea acum îşi dădu seamă că s'a întunecat.

Reţinând mâna lui Radu, căuta cuvinte să-l convingă să mai rămână. Simţea mai grea ca oricând spaima aceea de singurătate care o chinuia deseori.

— Astăseară, continuă Radu repede ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva plăcut, sunt aşteptat la inginerul Grigorescu la masă. Satisfacţia îi lumina tot obrazul.

— A, la Alina, zâmbi cu o neascunsă amărăciune d-na Pavlov. Desigur, d-ta preferi... Se opri jenată. Voiam să spun, reluă ea, că mâine, desigur, mâine vom continua.

— Desigur, confirmă Radu, îndreptându-se spre uşe. Eşi, urându-i încă odată : noapte bună !

Afară, noaptea era călduţă cum sunt rareori nopţile la munte. Părea o noapte de primăvară, în care nicio adiere nu tulbură aerul proaspăt, plin de miresme noi. Deasupra brazilor răzleţi, pe cerul care se desfăşura încă albastru, stelele îşi desfăceau discret petale mici de lumină tremurătoare. Departe de sgomotul vulgar al oraşului, peisajul de aici respira viaţa în toată puritatea ei şi în liniştea solemnă a nopţii se auzea respiraţia calmă a pământului gătindu-se de culcare.

Radu trecu mai întâi pe la el să se schimbe, pe urmă grăbit, să nu întârzie, se îndreptă spre casa inginerului din cealaltă parte a satului.

Se împlineau două săptămâni de când venise aci. Ingrozit de perspectiva unei vacanţe, în care căldura dădea oraşului o atmosferă bacoviană de descompunere, primise invitaţia doamnei Pavlov şi venise să-şi petreacă vacanţa în această adăpostită depresiune a Carpaţilor. Locuia în casa unei văduve înstărite, unde lua şi masa, deşi d-na Pavlov insistase mult să prânzească împreună. Nu-şi dădea seama la început dece refuzase repetata invitaţie, dar curând înţelese că o face tocmai din pricina prea marei insistenţe a rusoaicei. De altfel, purtarea ei de aici fu pentru el o surpriză. O cunoscuse cu câţiva ani în urmă într'o familie, unde ea dădea lecţii de franceză şi el de latină. Il invitase la ea, într'un apartament modest dela periferie, unde locuia cu cei doi nepoţi, Sergiu şi Lenia. Era întotdeauna bine primit, bucurându-se de atmosfera aceea familiară, de care, orfan, fusese lipsit. Şi-apoi îl atrăgea conversaţia gazdei, femee cultă, contesă autentică refugiată din Rusia roşie. Aflase (ea i se destăinuise fără ascunzişuri ca unui prieten vechi) că fusese căsătorită cu un ofiţer din marina imperială, pe când era încă elevă la un pension din Odesa. Povestirile ei erau lipsite de emoţie, ca şi cum nu ar fi vorbit de lucruri trăite, ci de întâmplări auzite sau cetite undeva. Erau atât de senine frazele ei, care-i desvăluiau romantica lor iubire din portul rusesc, încât adesea se întrebase dacă nu sunt numai imaginate. Refugiată mai întâi la Constantinopol cu sora şi soţii lor, dusese o viaţă grea, dansând în cabarete (cu puţin ani înainte fermecase la serbările pensionului pe spectatori cu dansul ei suplu şi alb). Vseloda, soţul ei, îmbrăcat în tunica lui, căreia îi desfăcuse epoleţii, tapa la pian. Cântase apoi într'un cor, făcuse păpuşi din petice de mătase colorată, plângând peste obrajii vopsiţi cu acuarelă la amintirea iatacului ei de fată, în care cine ştie cine dăduse foc poate poporului ei de păpuşi, pe care le cususe cu o adevărată pasiune. Iar când Vseloda, plictisit de viaţa grea pe care o duceau, refuzase să-şi mai caute de lucru, intră la o mare casă de mode ca manechin, admirată de doamnele cu trupuri diforme pentru corpul ei statuar de umilită prinţesă cenuşerească. Trecuseră în România, sfătuiţi de nişte compatrioţi, cu speranţa că vor găsi o viaţă mai uşoară. Dar într'o zi Vseloda nu se mai întoarse la hotelul periferic, unde locuiau. Jenia se sbătu o zi întreagă, bănuind o nenorocire, dar cercetările ei fură zadarnice. Primi peste câteva zile o scrisoare dela el, prin care îi dădea toată libertatea. O

— Poporul rus, Zeţka, îi explică el Jeniei, privind-o cu o flacără de satisvestea că a plecat la Paris, ca să afle viaţa pe care o dorea şi care i se cuvenea. Vseloda nu era un erou şi rândurile lui grăbite, semnate numai cu iniţialele, îi inspirară Jeniei atâta desgust şi dispreţ, încât se miră cum a putut iubi un asemenea om. Iubirea ei era însă prea mare, depăşea logica şi o anula. Speră o vreme că el tot se va întoarce şi-l aşteptă cu pasiunea logodnicei gata să iasă înaintea mirelui venit de departe cu candela aprinsă.

Când află că Vseloda nu plecase sin- iască, s'o chinuiască oricum dar să Basarabia, nu-i mai putut ierta trădarea. Avu totuşi tăria să înfrunte gândul care i se înfipsese în creer şi viaţa birui.

Revolverul greu, de oţel lucios, singurul obiect rămas de la cel plecat, se înfipse ca un lucru nefolositor în brazdele afînate ale cimitirului, unde Jenia se dusese la întâlnirea cu moartea. Resemnată, se angajă profesoară de franceză la o familie de parveniţi şi acolo o cunoscu Radu Stoica, repetînd regula lui „şi condiţional".

Dacă vizitele săptămânale reuşiseră să lege între tânărul student dela litere şi profesoara de franceză o prietenie reală, (amândoi erau singuri în marele oraş), nu desfiinţaseră totuşi distanţele. Cu atât mai mult îl mira pe Radu Stoica purtarea ei de acum. Avea în ochi o lumină fierbinte, vocea îi devenise mai melodioasă şi-l copleşea cu atenţii uneori obositoare. Când o cunoscu pe Alina, studentă la artele frumoase, venită să-şi petreacă vacanta la unchiul ei, inginerul silvic Grigorescu, din prima zi prietenia lor se legă firească. Plimbările în doi sub ramurile grele de răşină puternic mirositoare ale brazilor, pescuitul de păstrăvi în pîrîul limpede de pe coastă, îl făcură pe Radu să constate că episodul dureros de care nu-l despărţea nici un an, nu-i ucisese sufletul. Surîsul deschis al Alinei îi vindecară ultimele cicatrice. Inima i se umplu de o speranţă proaspătă, pe care se feri să şi-o mărturisească limpede, de teamă să nu se risipească întocmai ca un vis fragil. Alina îl prezentă unchiul şi mătuşei, care fură nespus de bucuroşi să aibă cu cine conversa în „pustietatea aceea". Il invitară des la masă şi d-na Grigorescu fu fericită că are pentru cine pune vesela de porţelan scump, pe care o scotea rar, vreun inspector se oprea pentru o zi în localitate, sau vreun prieten al inginerului îşi arăta devotamentul, urcând peste munţi cu funicularul până în văgăuna aceasta. Primit cu multă prietenie şi aici, Radu începu să suspecteze interesul pe care i-l arăta d-na Pavlov şi înţelese adevărul cu un surîs de amărăciune şi compătimire...

Alina îl aştepta în poartă, pe banca tăiată într'un trunchi enorm de brad. Se ridică şi-i eşi înainte. Era îmbrăcată într'o rochie albă, cu un pardesiu cenuşiu pe umeri.

— Mi-era teamă că n'ai să vii, îi spuse ea, întinzându-i mâna rece.

— Se putea să nu viu ?

Liniştea era atât de îmbietoare, aerul parfumat atât de înviorător, încât amândoi regretară, fără să şi-o spună, că nu pot, uitând de cina pregătită pentru ei să plece ţinându-se de mână printre brazii, în care cu siguranţă nici veveriţele nu pot dormi sub splendida lună aprinsă ca un candelabru pentru o ceremonie nupţială. Tăcură câteva clipe, privind departe ,spre crestele munţilor care se vedeau ca nişte umbre în aerul vânat al nopţii, spre cerul înstelat şi porniră spre casă cu un oftat geamăn de părere de rău şi resemnare. Intrară întâmpinaţi de bucuria gazdelor şi de masa cu buchete de dalii albe, involte ca nişte crizanteme.

După ce Radu Stoica plecă, Jenia Pavlov se lăsă tremurând pe fotoliul larg şi se păru că a rămas mai singură ca oricând. Hotarele lumii se desfăceau, despicându-se spre cele patru puncte cardinale şi undeva, în golul acesta, necunoscută, părăsită se regăsi cu o desnădăjduită spaimă. Şi de astă dată tânărul ei prieten plecase grăbit, după ce îi sărutase politicos mâna. Nimic mai firesc decât aceasta: noapte bună, doamnă Pavlov... Nici nu se poate altfel, nu se poate. Acest imposibil o ameţeşte şi iar se vede părăsită între pământ şi cer, blestemată să rămână astfel în eternitate. Ar vrea să rostească o rugăciune şi nu ştie cui. Simte nevoia să cheme pe cineva, dar nu are pe cine. Să vie cineva, s'o biciun'o mai lase atât de singură. Trebuia să-l reţină pe Radu. Dar cum ? L-a oprit în alte seri. El se aşeza în fotoliul de lângă fereastră, ea în cel de lângă masa încărcată cu cărţi. Convorbirea se înfiripa greu, ca între doi oameni care nu au ce să-şi spună, sau nu îndrăznesc să rostească ceea ce îi frământă. Il privea luminat de apusul soarelui, îl asculta fără să poată urmări înţelesul cuvintelor lui. Avea mereu sfâşietoarea impresie că gândul lui fuge altundeva, că peste puţin nu-l va mai vedea niciodată şi-atunci groaza că-l va pierde pentru totdeauna o cuprindea ca o prăpastie deschisă pentru o cădere continuă.

După ce soarele pierea dincolo de munţi, seara, pătrunzând în încăpere, dădea camerei o atmosferă de intimitate. In acele clipe piereau parcă distanţele. Ea înceta să se mai simtă profesoara Pavlov. Fericirea urca sfioasă în suflet ca o lumină nesigură, pîlpâitoare. Ar fi vrut atunci să-l roage să tacă, să-l cheme alături de ea, să-i plimbe încet mâna prin păr şi în liniştea aceea tainică să-i cânte un cîntec rusesc de dragoste, în care se aprind focurile mulcome ale stepei şi voluptatea creşte ca o iarbă mustind de sevă. Dar să-i cînte încet, în şoaptă, ca să nu împrăştie vraja înoptării. Se strîngea în fotoliu şi-şi încolăcea braţele peste piept, îmbrăţişându-se singură. Nemişcat, fără să înţeleagă ceva din sbuciumul ei lăuntric, Radu continua să vorbească indiferent, curând plictisit, cu o voce egală: D-nă Pavlov... Cuvîntul lumina profanator boschetul, care îşi aştepta îndrăgostiţii. Doamnă! Jenia redevenea profesoara de franceză, care stă de vorbă cu un tânăr, un tânăr, de sigur. Işi amintea cu respiraţia tăiată că fruntea şi obrajii ei au început să adîncească visibile cute. Le simţea dureros ca pe nişte proaspete cicatrice. Cu degete tremurătoare le căuta pe obraz şi le afla înfiorător de multe şi de adînci. Prezenţa lui Radu începea s'o chinuiască. Voia să-l reţină, dar altfel. In cele din urmă îl vedea ridicându-se şi cerându-şi ertare că a abuzat de bunăvoinţa Doamnei. Ii săruta cu vîrful buzelor mâna care ardea şi pleca grăbit. De multe ori voise să-l însoţească până sub munte unde iarba e mare şi parfumată. Acolo e întuneric şi linişte. Aici, acasă, fiecare obiect îi aminteşte că e d-na Pavlov. Toate îi amintesc: masa încărcată cu cărţi, vaza de lemn pirogravat cu flori de mătase decolorată de pe consola din colţul afumat, candela şi fotografia lui Vseloda, mai ales fotografia lui... Statuetele de ghips vopsite în culori vii, figurile familiare din portrete, rochiile prinse în cuer, rochia pe care o poartă, toate îi amintesc de trecutul ei, de toţi anii, de toate întîmplările. Se simte bătrână, grozav de bătrână. Şi oglinda mare, cu ape tulburi, prinzând orice gest, orice mişcare... Dacă n'ar fi cel puţin oglinda.

Acolo, lângă brazii singuratici, s'ar desface de toate acestea ca dintr'o apă murdară care o trage la fund şi ar rămâne numai cu trupul ei tânăr svîcnind de viaţa care se cere luată în seamă.

In camera de cealaltă parte a culoarului, Sergiu încă nu s'a culcat. Plecat deasupra mesei, desenează în tuş pe un carton alb un moşneag îngenunchiat în faţa unei uşi închise, pe care e însemnată o cruce neagră:
facţie în ochii lui inexpresivi, aproape albi.

Cu mare greutate reuşi să-l culce. A cetit o carte despre Michel Angelo şi a dedus de acolo că artiştii nu ştiu ce e odihna şi somnul când lucrează. E cea

(Urmare în pag. 5-a)

Omul care voia să scrie

de **ARISTIŢA GABRIELESCU.**

Visase toată viaţa lui de om cum se cade şi aşezat, să scrie. Ii venise de-odată gândul acesta în timp ce copia nişte dosare. Adică dece să facă numai caligrafie? Odată ce mâna e obişnuită să scrie ore întregi in şir, n'ar putea să se gândească şi el la o operă literară ? Nu un roman ar fi prea greu pentru început, dar măcar o nuvelă sau nişte amintiri.

Odată hotărârea luată, omul se nelinişti. Incepu să-şi răscolească amintirile pentru a găsi un subiect dar nu isbutea să găsească ceva demn de literatură. Şi-atunci, lucru nemai pomenit în viaţa lui de om însurat ! — ruga nevasta să-i povestească tot ce-o vrea şi-o asculta aşa, ore întregi, cu capul proptit în mâini, suspinând desnădăjduit că nu poate alege nimic.

Ducea de ani de zile cu el dorul de a scrie ceva. Era taina lui pe care n'o spusese nimănui. Cine ar fi putut să-l înţeleagă din cei care-l înconjurau ?

Işi cumpărase un caet gros, cartonat, cerneală şi peniţe noui. Le rânduise frumos într'un sărtar ş. de câte ori venea acasă, înainte chiar de a ceti ziarul, se aşeza la masa de scris, cu caetul în faţă şi cu tocul în mână. Aştepta să-i vină inspiraţia şi stătea aşa ore întregi. Apoi lăsa tocul jos, scotea peniţa şi o învelea frumos într'o hârtie, închidea caetul şi ieşea în oraş ca un om grăbit care se duce la treburi. Ştia el că odată şi odată va găsi un subiect Poate nu era încă timpul cine ştie ! poate ar fi mai bine să aibă răbdare până-l scoate la pensie.. Atunci ar avea mai multă libertate.

In oraş se întâlnea uneori cu vre-un prieten. Intrau amândoi să ia un „şpriţ" sau o bere, Duminica. Dacă prietenul era vorbăreţ, putea să povestească nestingherit ; dacă era tăcut, tăceau amândoi până când autorul în devenire credea că ar găsi aiurea inspiraţia şi scotea grăbit ceasul cerându-şi iertare că e târziu. Apoi se întorcea acasă pe jos, cu capul plecat ca un om care cugetă şi venea iar să se aşeze în faţa caetului deschis.

Se vedea devenit autor mare, cunoscut, aclamat pretutindeni, împărţind cu dărnicie autografe şi fotografii. Da... ar trebui să se fotografieze, nu mai are de mult o fotografie bună, poate dela nuntă, în chip de mire zâmbind fericit miresei.

Omul porni grăbit la fotograf cerându-i o poză bună, chiar foarte bună fiindcă trebue s'o dea la mulţi oameni.

Se întoarse acasă fercit, cu singura grije să vadă cât mai repede dacă l-a făcut frumos şi tânăr în poză Apoi îşi aminti că va împărţi autografe. Luă caetul neînceput şi se iscăli frumos şi citeţ pe prima foaie, sus în dreapta, cum făcea de mult la şcală.

Depărtă caetul, admiră literele încântat că în fine a început să scrie dar îşi aminti că toate dosarele pe care le copiase el aveau iscălituri foarte puţin citeţe. Şi apoi, unui om atât de cunoscut îi stă bine să nu se iscălească asemenea şcolarilor.

Luă iar tocul, muie cu băgare de seamă peniţa în cerneală, o flutură de câteva ori în aer dar o picătură de cerneală veni drept în mijlocul paginii, mică şi neagră ca un neg.

Omul suspină necăjit ; schimbă peniţa, luă caetul cel vechiu şi începu să se iscălească în fel şi chipuri, ordonat, în coloane regulate. Umplu patru foi, închise caetul cu mulţumire că în fine a început să scrie şi se culcă.

Exerciţiul iscăliturii reîncepu regulat în fiecare zi. Umpluse aproape tot caetul cel vechiu. Il răsfoia din când în când încântat spunându-şi cu mândrie că e opera lui

Fotografia îi plăcu. Comandă multe, să fie pregătit pentru autografe şi ceru să-mărească câteva. Le rândui frumos în dosare făcându-şi socoteala în timpul pe care i-l lăsa liber iscălitul, cui va da şi cui nu.

Intr'o noapte, înainte de a adormi, sări din pat aprinse lampa şi deschise iar caetul : se gândise că va fi obligat să scrie şi câte ceva pe carte, nu tuturora le poate arunca numai autograful.

A, când se va duce la „şef" şi-i va întinde cartea, *cartea lui !* Şi minstrului trebue să-i dea una. ...Ce ochi o să facă văzând pe cine a avut acolo fără să ştie.. Şi-i va întinde mâna, desigur.

Omul adormi cu capul pe caetul deschis, zâmbind ministrului în somn.

Acum ştie sigur că nu va mai scrie o nuvelă, nu, ar fi prea puţin, va face un roman, dar unul gros, cu multe pagini, aşa, nici măcar să nu-l poţi ţine bine în mână. Va fi romancier ! Işi vedea numele scris cu litere groase în toate ziarele şi revistele îşi auzea numele la Radio, pe stradă, pretutindeni...

„Ce bine e să fii om mare!", suspină el trezindu-se.

..Şi viaţa îşi urmă cursul, omul îşi mări visurile şi caetul cu file galbene se umplu, nu mai avea loc nici o iscălitură. Acuma va începe romanul, desigur. Nu chiar acuma, mai trebue să se gândească, dar mâine dimineaţă la ora şapte va începe să-l scrie..

Mulţumit de gândurile depănate, omul se duse să se plimbe. O luă încet spre şosea să aspire mirosul salcâmilor, căci ştiţi ? — era primăvară !

Obosise. Peste drum, chiar în direcţia lui, văzu o bancă Va sta acolo gândindu-se. Chiar a găsit subiect pentru roman, numai să-şi limpezească gândurile Aşa ! Oare să vorbească şi despre dragoste ?, dar... ce e căldura asta ? despre dragoste . ştiţi ?... e primăvara..

Un fluerat scurt. O oprire bruscă de maşină. S'a strâns lume multă în jurul accidentului.. Cine să fie ?

O coniţă îşi făcu loc prin mulţime, privi şi se întoarse cu dispreţ spre prietena cu care venise :

„E, ma chère, un bătrân urât... Şi e plin de sânge ! Zice gardistul că a murit... La ce oră te întâlneşti cu Bebe? închipueşte-ţi că m'a sărutat Ninel!..."

Vocea se depărta

In jurul mortului coborâse tăcerea. Câţi-va oameni simpli se descoperiră, o femee îşi făcu cruce.

Sergentul stupi amărît cine ştie pentruce şi porunci omului care omorâse fără voe alt om:

„Şi-acuma, sus individul pentru Morga şi dumneata la Prefectură !"

Doamnă...

(Urmare din pag. 4-a)

din urmă oară când primește să se culce cu găinile. Pe canapeaua de lângă fereastră, Lenia a adormit plângând: soarele i-a umplut tot obrazul cu pete de rugină. A încercat fel de fel de cosmetice și-a uns fața cu alifiile pe care i le-au dat fetele din sat și, în loc să piară, petele parcă s'au mai înmulțit. Cu părul blond resfirat până sub bărbie, Sergiu și-a adus aminte de o lecție de istorie: Ca Frederic la Canossa, Zetka, nu? Așa a îngenunchiat moșneagul meu obosit și zdrențuit în fața bisericii regăsite.

Jenia îl aprobă, clătinând capul, fără să știe bine ce spune, stinge lampa și iese, închizând ușa încet.

Din camera lui Boris, tatăl lui Sergiu și al Leniei, se aude un cântec, aci ca un strigăt dureros ,aci ca un svon abia auzit. Jenia recunoaște cîntecul și deși nu l-a mai cântat de mult, își amintește cuvintele deodată și le șoptește numai cu buzele, sprijinindu-se de stîlpul prispei. De cînd au venit Cazacii, Boris are insomnii. Cîntă toată noaptea, plimbîndu-se nervos prin camera înecată de fumul gros de țigare. Jenia îl vede prin geamul deschis, dar trece pe firfuri, să nu-l tulbure. Abea dincolo de stivele de trunchiuri descojite își încetinește mersul. Vîntul ușor îi mîngîe ca o mînă dragă părul, obrajii. Ajunge curînd la poteca de lângă calea ferată. Se oprește o clipă să privească de jur împrejur munții adormiți sub stele, focurile aprinse la stâni, licărind roșietic. Poteca îi prinde parcă tălpile ca asfaltul topit. Altădată era prietenoasă ca un preș alb. Nesfârșită ne întinde paralel cu șina de fier până departe, unde se pierde în întuneric. Până unde? Intrebarea n'o înspăimântă. Ar dori ca poteca aceasta să nu se mai sfârșească niciodată... Poate acum au terminat masa. S'au adunat în salonul mic cu fotolii roz, unde iau cafeaua. Alina le oferă țigări parfumate. E o lumină mulcomă acolo și o atmosferă caldă de intimitate. Discută literatură și Alina povestește îmbujorată cuprinsul ultimului roman franțuzesc cetit. Radu ascultă cu un interes exagerat, dar, pierzând șirul cuvintelor, îi privește mâinile albe, cu degete lungi, împreunate cuminte pe genunchi. Inginerul dă semne de plictiseală și-ar dori să reînceapă conversația despre politica internă, despre mișcările greviste din Franța și despre bolșevism, subiectele lui preferate. D-na Grigorescu este însă mulțumită de Alina și de seara lor. Zâmbește, privindu-i matern pe toți și se ridică să-și aducă pachetul de cărți pentru obișnuitele pasiențe...

Radu e atât de departe, din altă lume, care îi va rămâne străină pentru totdeauna. Timpul trece peste toate, peste lucruri și oameni, închizând pentru eternitate drumul întoarcerilor. Jenia ar trebui să se resemneze, căci pentru ea numai în trecut mai sunt lumini aprinse, lângă întâmplări și oameni dragi, întâmplări vesele și triste, oameni veseli și triști...

Dar până unde merge poteca aceasta? I se pare că au trecut ceasuri de când a plecat la drum. Se oprește privind în urmă: aceeași potecă, topindu-se în întuneric. In tăcerea nopții, au amuțit și greerii ca într'un ceas de mare taină. Foarte departe, un strigăt prelung și sfâșietor de trist, un muget catifelat tremură ca o chemare din altă lume: plâng căprioarele la izvorul limpede dintre stânci.

Unde e Vseloda acum? Intrebarea a fulgerat-o pe neașteptate și numele lui crescu din strigătul venit de departe. De când a plecat Vseloda, n'a mai cunoscut nici o iubire. Multă vreme a plâns când rămânea singură cu trupul său, cu gândul la el, pentru ca a doua zi, cu privirea preocupată, să-și continue lecții cu studenta care o rănea cu tinerețea ei și cu ofițerul acela care o chinuia, povestindu-i iubirile lui. Vorbea cu patimă, cu gura umedă ca un fruct. Uneori o oprea portarul: domnul locotenent nu face lecții astăzi, a trebuit să plece în oraș. Odată s'a suit neobservată până la ușa lui, cuprinsă de o curiozitate balnăvicioasă. A auzit râsete și glasuri vesele. A sunt totuși, cu sufletul răvășit de patimă și ură, dar, firește, nu i-a deschis nimeni. Și-atunci s'a întors și a coborît scările în fugă. A doua zi, locotenentul i-a povestit aventura cu toate amănuntele, ca unui prieten bătrân, rugând-o să-l ierte că nu a făcut lecția. Știe că nu s'a supărat și îi va plăti ora pierdută. Nu i-a răspuns nimic, dar tremura umilită și-l ura cu toate fibrele trupului ei neluat în seamă: doamnă profesoară. Și aerul acela distant, respectuos, al tuturor. Doamnă! Incetase să mai fie femeie... Își imagina cele mai nebunești dăruiri. Se condamna pentru lașitatea ei și într'o seară, stând de vorbă cu un vechi prieten din Rusia, îl chemă alături de ea cu glasul tremurat, dar când îl văzu venind într'adevăr, mirat, căzu cu fața în perne, sguduită de plâns.

Plimbările de aici, din fiecare noapte, îi alungau gândurile, o oboseau în cele din urmă și putea adormi numaidecât, prăbușită, cu sufletul vid. Dar noaptea aceasta este altfel decât toate celelalte. Plutește un aer călduț și mirosul de brad pare că se înalță dintr'o cătue clătinată undeva în văi, încet. Miros puternic de vegetație crudă și tămâie, un amestec înebunitor de parfumuri tari.

Șerpuind grăbit, în cenușiul nopții, un tren se apropie mai întâi tăcut, ca un șirag de chihlimbar luminos, apoi cu sgomot de fiare, crescând, cu felinare roșii care tremură ca o amenințare. Sbucnirile de fum aruncă în urmă comete de scântei. Dacă acum s'ar sfârși totul? Un salt și pe urmă nimic. Numai același sgomot, de fiare, aceleași scântei căzând în urmă ca niște lumânări care se sting în întuneric ca într'o apă neagră. S'ar împrăștia toată ființa ei. Fiecare parte de trup, fiecare picătură de sânge, ar îngheța putrede, moarte. Roțile de oțel se apropie. Un salt și pe urmă nimic. Șinele albe, lucitoare, de oțel dur și pe urmă nimic...

Alina ceru voie mătușii să-l conducă pe Radu câțiva pași. In poartă îi luă brațul:

— Acum nu ne mai vede nimeni, spuse ea, privind totuși în urmă. Erau însfârșit singuri. In salonul mic, cu fotolii roz, trebuiau să stea la o depărtare cuviincioasă, să vorbească despre lucruri care nu-i interesează, să nu-și atingă decât în treacăt mâinile, ca pe niște flori albe. Acum erau singuri.

— Mâine ai să vii, nu-i așa? îl întrebă ea încet, cu ochii mari. Se așezară pe un morman de trunchiuri de brad. Radu trecu mâna împrejurul trupului fetei, pe care-l simți atât de mult al lui, încât gândul că vor trebui să se despartă și astăseară îl miră și-l întristă. Alina lăsase capul pe umărul lui. In noapte, fruntea ei părea mai albă. Ținea ochii închiși și colțul buzelor îi tremurau. Radu o sărută lacom pe gură, pe pleoapele care tremurau catifelate sub atingerea buzelor lui. Apoi se ridică repede la amintirea altei nopți asemănătoare, înspăimânat, ca și când amintirea aceasta l-ar fi strigat din trecut cu glas de dojană și amenințare.

— Viu, Alina, răspunse abea acum, cu gândul aiurea. Privind-o cum rămăsese nemișcată, cu brațele desfăcute, într'o atitudine de totală dăruire, adăugă mai sigur pe sine: dar acum s'a făcut târziu. Ai tăi te așteaptă. Era neliniștit și Alina, mirată de graba lui, se ridică, fără să spune o vorbă, întinzându-i mâna. Radu o îmbrățișă iar, vrând parcă s'o pună la adăpost de o mare primejdie nu știa care, și-o sărută totuși prelung, însetat. Ea i se lăsă moale în brațe, mușcându-i buzele... Noapte bună.

O ajunse din urmă și-o prinse iar în brațe ca la un joc pasionat, căutându-i gura mai lacom...

Se despărțiră în poartă. Radu o privi pierind printre daliile înalte, grele de flori albe. Se întoarse fără să știe ce avea de făcut. Nu îi era somn, deși poate miezul nopții era aproape. Porni pe marginea drumului, cu capul în jos, înfrânt. O părere de rău vagă începu să-i cuprindă încet sufletul. Până când vor dura toate acestea? Până se sfârșește vacanța? Și pe urmă? Gândul se întoarce înapoi tremurând: atinsese parcă o rană. Și totuși nu putea alunga imaginea Alinei din minte, se desprindea ca dintr'o svârcolire de infern și creștea albă ca marmura, dar vie, cu sânii mici ca portocala, cu coapsele lungi așteptând mângâierea mâinilor care tremură. Rămâne astfel pe retina ochiului interior ca o obsesie, de care nu poate scăpa, pe care nu mai are tăria s'o îndepărteze.

Ochiul roșu al locomotivei se apropie, clătinându-se ritmic la fiecare capăt de șină, odată cu sgomotul acela de ciocan care bate înfundat. Jenia s'a hotărît. Acum va face mișcarea de eliberare. Va fi ca un sbor, nu ca o prăbușire. Trenul e din ce în ce mai aproape. Acum. Acum! Dar mușchii o țin pe loc, refuză să împlinească porunca pe care creerul o repetă mașinal, necontenit... Intinde brațele, ar vrea să se rupă din loc, să se dăruie, însfârșit să se dăruie roților de oțel pentru cea din urmă îmbrățișare. Aburii fierbinți îi stropesc obrazul, fiecare salt al roților îl simte în trup, se rostogolesc parcă în sângele ei toate roțile... E un tren de marfă, un tren de marfă cu vagoane multe, nu se mai sfârșesc.

Sgomotul roților e departe, aceleași bătăi ritmice, care se sting din ce în ce, învelite în pâsla neagră a întunericului. Lanterna unui frânar tremură și se face mereu mai mică, un ochi plâns care se închide încet.

Jenia se întoarce automat, urmărind-o cu creerul gol, trezită din coșmar Fumul, roțile, sfârșitul... S'a făcut dintr'odată liniște.

Poteca trece linia ferată, se strecoară pe sub doi brazi cu ramurile îmbrățișate, coteșe apoi repede peste un pârâu. Apa a venit tulbure și mare, sărind cu sgomot metalic peste bolovani, clocotind. Puntea e veche, din scânduri înegrite de brad. Când calci pe ea, se clatină ca o barcă.

Sub lună, pajiștea aceasta de un verde proaspăt așteaptă hora piticilor, care locuesc între brazi, prin scorburile stâncilor, galerii înguste care coboară până în centrul de foc al pământului. Dar acum nici-o vietate nu-și strigă spaima, nici-o pasăre nu-și cântă chemarea. Și totuși iarba înaltă și fragedă ce se clatină încet stropită cu flori albe și galbene, tufite fac să simți viața ca pe un fluid ce-ți pătrunde toți porii. Sub talpă, plantele svâcnesc ca artere pline cu sânge vegetal. In poiana de lângă pârâu, pământul doarme ca un animal obosit. Pământul e viu și ierburile se sburlesc și tremură...

Jeniei i se pare că a trecut enorm de mult de când și-a început plimbarea. Atâtea crâmpee de viață trecută i s'au perindat prin minte, și le-a simțit atât de intens, încât parcă le-a trăit pentru a doua oară. E obosită. Când se gândește că trebue să se întoarcă acasă, i se pare cu neputință să ia drumul înapoi. E atât de departe... Ce o așteaptă acasă? Veghia până în zori în fotoliul cu postavul ros. Și pentru atâta să reia drumul acesta nesfârșit? Dar până acolo? Are de trecut obstacole, de înfrunat primejdii. Moartea o așteaptă pe marginea liniei ferate, ghemuită în șanțul adânc, printre burueni Nu nu! A strigat tare, ca și cum ar fi vrut să fie auzită de cineva de departe. Se lasă în iarbă încet, ca pe un așternut. Se culcă pe spate, întinzând brațele în lături, cu ochii închiși. Iarba e vag umedă și-i atinge cu antene aspre obrazul. Se simte nespus de bine așa. Când deschide ochii, cerul desfășurat fără margini deasupra, plin de stele care sclipesc repede, repede, ca niște focuri ce ard departe, la stânile din cer, o înalță, răpind-o pământului. Plutește parcă între lumi, rătăcită în văzduhuri. Curând sborul acesta o înspăimântă, o amețește. Intoarce privirea (greu o desface de chemarea hipșurile și brazii mici, mirosul de rășină, notică a stelelor). Iarba îi mângâe mereu obrazul. O simte verde, fragedă, plină de sevă. Prinde în palme mănunchiuri, le smulge și apucă altele. Firele de iarbă se rup cu un pocnet ușor. Toată viața din fundurile pământului roditor îi pătrunde în trup. Simte ca la o transfuzie cum sângele viu al plantelor se amestecă gâlgâind cu sânggele ei. Ce nebunie gândul sinuciderii de adineauri! Sau de când? Acum toate fibrele trupului ei tresar înfiorate. Fiecare mușchi svâcnește ca o ființă aparate. Incepe să-i fie frică de viața care o amețește ca o băutură tare. Aromele brazilor și ale ierbii, ale florilor cu parfumuri tari. Nu se mai simte singură, face trup cu însuși pământul, crește din el întocmai ca o plantă cu rădăcini adânc înfipte. I-au pierit toate gândurile. Nu face nici o mișcare, când furnicile dintr'un mușuroi apropiat trec în panică pe obraz când aude glasul lui Radu: Doamnă! Deschide ochii încet. Inalt, Radu se apropie grăbit.

— Doamnă (e îngrijorat și intrigat), ce s'a întâmplat?

Ii întinde brațul, aplecându-se s'o ridice. Ea îi prinde mâna. Degetele lui sunt fierbinți și puternice și vor s'o ridice.

— Nu, șoptește abea auzit Jenia, nu doamnă, nu...

Și în loc să se lase ridicată, îl trage încet în jos. Trupul lui acoperă tot cerul.

ION ROMAN

Cronica dramatică

TEATRUL COMEDIA: „NU DIVORȚEZ" COMEDIE IN 3 ACTE DE HENRY DE CROISIÈRE.

După ce sala teatrului Comoedia, care mulțumită plafonului descoperit, poate atrage spectatorii bucureșteni în călduroasele zile de vară, a încercat montarea unor piese fără prea mult succes, inspirându-se probabil din gloria comediilor muzicale, a pus în scenă un divertisment destul de simpatic, suferind însă de multe lipsuri, ceeace este foarte regretabil.

Pentru un subiect în fond acceptabil interpretarea și regia probabil, n'a dat tot ceeace se poate cere, pentru o cât mai bună reușită. Din această cauză „Nu divorțez", are momente când devine obositoare, ca realizare scenică, și alte momente când grăbește prea mult acțiunea, spectatorul fiind astfel obligat să urmărească o acțiune simplă, pe un norocos drum de montare.

Nu vrem desigur, pe această cale să renegăm tot aportul considerabil ai celor câțiva interpreți importanți. D-ra Tantzi Cocea, spre exemplu, a știut cu mult farmec să îmbine grația unui joc foarte feminin, cu exuberanța unei naturi voioase și intempestive (precum i se cerea în rolul încredințat).

Tot astfel d. Groner, de al cărui talent nu ne îndoim, a fost un minunat creator de rol, și prezența lui pe scenă, scena, pe bun merit, se putea solda cu aplauzele entuziaste ale publicului.

Foarte plăcută și realizarea d-lui Ronea, dar nu este îndeajuns ca trei dintre personagii să fe frumos realizate și restul lăsând să sufere din cauza unor neplăcute inadvertențe.

Probabil că teatrul Comoedia a dorit să facă o pauză după multele piese reușite din anul acesta. dar regretăm totuși producerea acestei odihne în succese căci ne obișnuisem să aplaudăm copios, când direcția numitului teatru organiza vreun spectacol.

In schimb, dacă spectacolul în sine nu este deosebit, muzica d-lui Dendrino a făcut câteva momente plăcute, pe cari le subliniem cu satisfacție.

Iar dacă am dori o concluzie celor câteva scurte notițe despre această piesă, nu putem decât să recunoaștem isbutita sa creare de câteva momente distractive, nici ele prea numeroase, dar o lipsă dureroasă de bună închegare.

VICTOR POPESCU

INFORMAȚII ȘI NOTE

Vivette Popescu joacă în comedia „Colț cu Brezoianu"

Odată cu hotărîrea de a întemeia „Universitatea de Vest" fruntașii vieții culturale și științifice din Banat, cred că vor găsi și mijloacele de a asigura Teatrului Comunal din Timișoara existența unei trupe bune, care ar avea de activat în sud-vestul românesc.

Proectul, compromis acum câțiva ani de beneficiarii politicii de partid, pare a fi adoptat în cadrul necesităților culturale

*

D-nii Al. Pop Marțian, V. Valentineanu și Grigore Mărculescu, societari și membrii în comitetul de conducere al primei scene, sesizându-se de intervențiile făcute de corpul auxiliar la Ministerul Artelor și prin presă, au dat asigurării că probelma salarizării tineretului artistic va fi rezolvată înainte de deschiderea stagiunii.

*

Printr'o grăbită și neașteptată modificare a statutelor, Sindicatul Artiștilor Dramatici și Lirici, nu mai poate interveni pentru rezolvarea problemelor dintre actori și scenele oficiale.

G. S.

Ion Dacian

Doctorul Ion Puica, bătăut de popă de pe Târnave: tenorul Dacian.

Dacă ești puțin obosit de bârfeală, de megalomanie și de ostentativă ignorantă — fenomenele frequente — Dacian e reconfortant, inteligent, discret, agreabil.

Tenorul Dacian a studiat la conservator ...vioara. Noroc că a părăsit-o la timp ca să urmeze serios clasa de canto.

Deși toate șansele erau pentru succesul cert, nu s'a lăsat ușor purtat de prea plăcutele visuri care se nasc în asemenea împrejurări. Dacian e Ardelean! Deaceea, paralel cu conservatorul, a făcut dreptul la Cluj, și și-a luat doctoratul.

Curioase apucături, nu? — pentru un tânăr cu viitorul atât de agreabil aranjat. Mai ales când te gândești că doctoratul acesta a fost luat în timp ce pe scena Operii din Cluj, deși nu-și terminase încă conservatorul, cânta cu mare succes „Traviata", „Bărbierul", „Rigoleto" sau „Marta".

Dacian e un sentimental. Melancolia cu care vorbește despre vremurile studenției sale, e mișcătoare — „N'am să trăesc o viață mai frumoasă"...

Libertatea, atmosfera de mic de Heidelberg a Clujului, cei șapte prieteni ai săi nedespărțiți, veniți acolo din toate colțurile țării, ori chiar viața de la Brașov, din timpul liceului cu chefurile de la „Gaura Dulce" și tot cortegiul de bucurii naive, Dacian nu le poate uita...

Dar să revenim: spuneam că Dacian era un spirit activ. In timpul studenției, a condus mai multe societăți studențești. Ba mai găsea timp să scrie: la revista tânărului Suciu „Viața Ardealului", iscălind Bucur Băcișor — pitoresc nume de țăran de pe Târnave.

Pe când era directorul Operii din Cluj, d. Victor Papilian, regreta, într'o conferință la un jubileu, că toate elementele excepționale, pregătite de această operă, sunt atrase în cele din urmă de Capitală.

Și totuși d. Victor Papilian, care îl angajase acolo pe Ion Dacian, socotindu-l apoi întru cât-va creația sa, nu s'a opus când tânărul s'a dus să-i ceară sfatul în vederea angajamentului la București. Căci cântărețul ezita. Iar oamenii cumsecade și ardeleni, îi spuneau:

— Cum se poate, tu, doctor în drept, să te duci la Alhambra și să te urci cu picioarele pe pereți!

Altfel înțelegea d. Victor Papilian:

— O să fac revistă, acolo.

— E cel mai complex și dificil gen de teatru...

Nu știm dacă o fi chiar așa. Cert este însă că Dacian aducea la Alhambra nota de seriozitate.

Pentru viitor, el speră să convingă direcția „Alhambrei" să deschidă o stagiune de operetă, fiindcă crede în succesul acestui gen. Dacă nu, se va reîntoarce la Opera din Cluj.

Domnule Vlădoianu, și noi, și mulți alții, credem la fel. Și mai credem că Dacian va fi capabil să readucă publicul la aceste spectacole.

Ar fi păcat să se rateze un moment.

G. V.

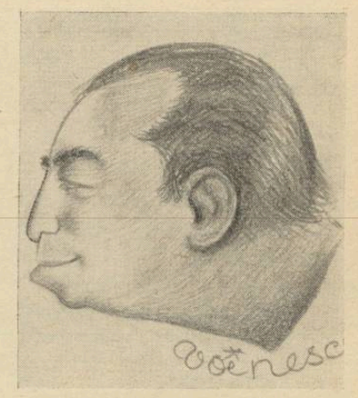

H. Nicolaide, autor și interpret al comediei „Colț cu Brezoianu"

Alte desiderate ale muzicii în România naționalistă

de ROMEO ALEXANDRESCU

Paralel cu opera de organizare a vieții muzicale românești, în care „Ministerul Artelor", trebue să-și impună un rol activ și hotărîtor, dând directive, reglementând și stând de veghe la purificarea ei totală pe plan național și la înaintarea ei generală, trebue să se dea o excepțională importanță și marei probleme a propagandei artistice.

Ceace s'a făcut până acum este, suntem siliți de realitate s'o mărturisim, aproape inexistent. Rarele prilejuri când s'a schițat câte ceva în acest domeniu, au fost și acelea, în cea mai mare parte, fie nereprezentative, prin infiltrările străine venite să denatureze aspectele românești ale manifestărilor, fie regisate la întâmplare, în pripă, ignorându-se cele mai elementare condițiuni de fericită realizare a scopurilor unei propagande însemnate și rodnice

Atâta vreme cât la ambasade și legații, nu vom avea trimiși speciali permanenți pentru propagandă artistică, dar nu sinecuriști sau persoane de competență și conștiință dubioasă, ci adevărați specialiști și adevărați Români, orice abuz și orice fals în materie de artă se va putea comite în străinătate în numele țării.

Interese superioare ale neamului cer ca pe viitor produse artisitice de prisos să nu mai poarte firmă românească peste granițe și mici felurite exibiții și bolboroseli să treacă drept românești.

Pe de altă parte este de dorit ca elementelor și operelor musicale de merit, să li se asigure de către stat prezentarea în străinătate în cât mai deplină măsură, în cadrul strict național.

Schimburile de artiști înfăptuite până astăzi au fost destul de slabe numericește și de inegale ca valoare. Lipsa de pricepere și de imparțialitate în alegeri au fost nu odată simțite.

Cât despre propaganda muzicală prin „Radio", mijloc secundar, totuși de mare răspundere și cu rost bine determinat, astfel cum s'a făcut de către postul nostru, e departe de a fi satisfăcătoare.

Sub eticheta fără sens de „arii populare", categorisire la care societatea „Radio" ar face bine să renunțe, tarafuri bune și mai puțin bune înșiră romanțe de „salon" sau tot felul de elucubrații naive și numai arareori muzică de isvor popular.

Sub nume ticluit ad-hoc diferiți ludei apar la microfon „deghizați" în români, făcând o astfel zisă muzică toț atât de puțin românească. La aceste procedee societatea „Radio" trebue să renunțe atât pentru motive de igienă artistică internă, cât și pentru cauza românismului în străinătate.

Este o datorie care nu mai îngădue abateri.

Cât despre program în genere, știut este că el poate în bună măsură recomanda bine sau rău cultura, capacitatea și gustul nostru peste hotare.

Mai mută atențiile și seriozitate e necesară programelor românești de Radio. Un mai sever discernământ în repertoriu, în execuțiuni, în echilibrarea generală a genurilor. Microfonul românesc să devină în primul rând curat românesc, să devină o tribună a muzicei și muzicienilor români, o tribună de serioasă selecție și căreia în acelaș timp, să nu-i lipsească nici una din valorile noastre.

Iată câteva din cerințele primordiale ale Românici românești, în arta muzicei.

Cu cât se va proceda mai grabinc la împlinirea lor, cu atât mai viu și mai puternic vom apăra drepturile spirituale ale ființii românești în Europa nouă.

La poartă, viața...

Stă cartea 'n mână de m'apasă
Amurgu 'mbătrînit în vis:
Parcă a trecut de mult rădvanul
La poarta ninsă de cais.

Coboară negura din streșini
Și umbra cade peste frunte:
„A fost odată o fântână
„Și-un smeu cu-un paloș cât un munte...

In palmă mi-a murit povestea...
...Și toate vin din vrăjitori;
Nici apa nu mă mai cunoaște,
Nici drumul nu mai urcă 'n nori.

Pe gura mea de nai și stele
S'a prins în văluri luna. Iar
A mai bătut un an în poartă...
S'a stins și azi noapte un felinar

Dar nu mai am nimic. Pereții
Sunt goi... Pe tâmplă am albit...
Și oglinzile m'ascund în ape
Fugar de lume, desfrunzit...

Mi-a mai rămas pe deget poate
Din noaptea plină de lumină,
Chivără de argint și smeii
Trecând năluci peste grădină...

Imi cade cartea.... Peste pleoape
Se 'ntinde liniștea din vis —
De parcă pentru totdeauna
La poartă, viața s'a închis.

AL RAICU

Mâinile Genei

de TEODOR CONSTANTIN

— Rămas bun, Gena! Vocea era cea obișnuită. Numai ochii nu mai erau aceiași. Luceau straniu de neastâmpărul luminos al plecării.

— Nic... Nic, pleci ?

— După cum vezi, Gena

— Adio, Nic !

— Cu bine Gena !

Ea se lupta cu lacrămile; eu mă bucuram. Mă bucuram nu pentrucă *puteam* pleca, ci pentrucă îmi eliberam mâinile din mâinile ei, pentrucă ele îmi aparțineau din nou și, odată cu ele, eu însumi.

— Nic !... Nic...

Fură ultimele cuvinte pe care le auzii. Eram în stradă. Noaptea se plimba învăluită în văluri de doliu. Tăcerea ca o Penelope, torcea singurătatea așteptând ca un Ulyse pierdut în negurile spațiului. Noaptea alături de mine își netezea pliurile rochiei. Auzeam foșnetul armonios, mâinile, le simțeam graba. Pentru ce se grăbea noaptea? Nu știu... Și eu mă grăbeam.

— Nic !... Mi-ești drag, Nic !...

Noaptea împrumutase vocea Genei. Noaptea mergea alături de mine. Noaptea sau Gena ? Nu, nu Gena. Gena era departe în casa unde am iubit-o, de unde plecasem pentru totdeauna... Pianul.... cărțile mele... lucrurile Genei risipite prin toată casa ca și vestmintele ei... ura mea... coșmarul... *mâinile* ei... Totul rămăsese undeva departe.

Strada pe care mergeam ducea în port. Dar până acolo mai era cale lungă. Mi se părea că străbat aceeași stradă cu același gând, pentru a doua oară. Atunci, întâi... era primăvară. O primăvară turmurătoare, nerușinată. Mă călăuzise mergând alături de mine așa cum mă călăuzea acum noaptea sau Gena.

— Nic !... Nic, pleci !...

Gena în casa din capătul celălalt al orașului ghemuită în perine, plânsă singură. La picioarele patului Pic, câinele meu. A rămas și el la ea. I l-am lăsat așa cum îi lăsasem trecutul, cum mă lăsasem pe mine în ceeace fusesem *Nic*. Eu nu mai eram Nic. Nic cu ciudățeniile lui, cu bucuriile și tristețile lui, cu spaimele, mai ales cu spaimele lui. Redevenisem acum Niculai Comșa din noaptea aceea de primăvară când stam pe cheiu, privind apele murdare și leneșe ale Dunării, singur, singur.

Atunci, în noaptea aceea am vrut să mor. Dar de ce? Scrutai întunerecul ca și când el ar fi putut să-mi reamintească. Intunerecul era însă negru, tainic, de nepătruns. Odată vroisem să mor și acum nu-mi reaminteam de ce. Poate chiar murisem, și renăscusem imediat la o altă viață — viața alături de Gena.

Ea, fără să mai aștepte răspunsul meu, se așeză lângă mine, aproape. Simți însă în șold, dușmănoși, pantofii. Îi dădu la o parte și înțelese. Am știut asta din tresărirea abia perceptibilă a genelor. Mutându-și ochii de pe ape pe mine, mă privi, dar altfel. In ochii ei fu pe rând : spaimă, bucurie. In cele din urmă numai bucurie. O bucurie neîntâlnită în ochii niciunui om.

— Vrei să...

— Da !

— Și eu !... Vocea împrumutase bucuria din pupile. Își lipi capul de pieptul meu tremurând toată de spaimă, de bucurie, nici eu nu știu bine.

— ...Și tu ! Intrebam, dar era atâta neîncredere în glasul meu, încât ridicându-și ochii spre mine, mă privi de parcă ar fi vrut să mă mustre cu noaptea care i se ascunsese în pupile ca în niște firide.

— Și eu... și eu — zău !

Acest *zău* de copil parcă, îl simții ca pe o durere fizică, exterioară, persistentă. Și o strânsei în brațe lipind-o mai mult de mine, ca și când numai astfel m'aș fi putut apăra îndepărtând durerea din carne.

Nu mi se părea deloc neobișnuit faptul că fata aceea pe care abia o cunoscusem sta în brațele mele, că o înlănțuiam strâns, totuși duios, și nici că ea vroia să moară și asta o bucura. Altceva mi se părea neobișnuit, minunat :

Acolo, pe malul fluviului, unde mai înainte fusesem singur, eram acum doi, veniți cu același gând și împinși unul în brațele celuilalt de o forță care ne depășea, necunoscută, dar bună, fiindcă în clipa aceea îi eram recunoscător, fiindcă și ea, după cum mi-a mărturisit mai târziu, îi era recunoscătoare, îi mulțumea în gând în timp ce se ghemuia la pieptul meu, mai strâns, mai aproape, dar nu pentru ca s'o apăr — nu-i era frică — ci pentrucă vedea în mine un prieten cu care avea să meargă în timpul scurt care duce dincolo într'o lume unde oamenii nu se mai simt singuri.

— Vom muri împreună !... Vocea era duioasă, cucernică. Nu i-am răspuns. I-am sărutat numai părul care îmi mângâia obrajii. Se cutremură toată și desprinzându-se din brațele mele prinse să se desbrace.

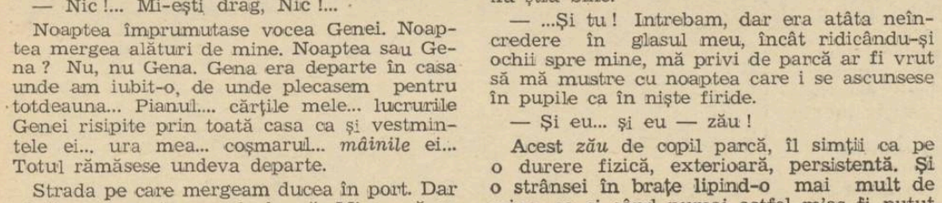

Dunărea din noaptea aceea n'am s'o uit niciodată. Se tânguia încet, blestema, apoi furioasă pe țărmurile largi de bazalt, izbea cu brațe negre și fluide digul, icnind neputincioasă într'un efort de voință care o sleia. Apoi, învinsă, resemnându-se, își strângea nenumăratele-i brațe fluide și, bodogănind blesteme ca o bunică rea, se târa mai departe spre Galați — și mai departe, ca să moară în cele din urmă în brațele negre și grele ale Mării.

Eu stam pe cheiu, cu picioarele atârnând puțin deasupra apei. Stropii îmi udaseră pantofii. Totul avea să se consume simplu, fără sgomot, nevăzut. Aveam să mă las să alunec pe digul oblic, fără niciun efort, ca într'un accident neprevăzut... Și asta poate o clipă... două... trei. De vreme ce eram decis să mor, ce importanță avea faptul că amânam executarea acestei hotărîri cu încă vreo câteva minute ?

Era însă atât de frumoasă noaptea !... Dospea viața în clorofilă, în măruntaiele pământului — germina în firicelele de iarbă încolțite timid în spațiul liber dintre pietrele cubice... Și dincolo, pe malul celălalt, balta ca o junglă românească, exuberantă și superbă, cânta cel mai sălbatic imn al vieții.

Noaptea era neagră, apele negre... Și liniște. Atât doar: blestemele fluviului și plânsul unei geamanduri.

„Poate ar trebui să mă grăbesc", mi-am zis începând să-mi desnod șireturile dela pantofi. Dar tocmai în clipa aceea o umbră se profilă aproape. Umbra se opri pe cheiu la câțiva pași de mine. Nu mă observă. Privea apele cu gândul dus sau, poate, gândul întovărășea apele în călătoria lor departe. Stam nemișcat să nu mă simtă. Undeva în oraș un orologiu anunță o oră oarecare. Ascultându-l îmi veni în minte că era pentru ultima dată când mai auzeam aceste sonore măsurători ale timpului.

Ultima bătaie se stinsese de mult și umbra continua să privească apele. Abia mult mai târziu își adună gândurile de pe ape, privind spre întunecimea unde stam nemișcat. Poate se simțise privită sau, poate, intuise că nu e, acolo, singură.

— Ei, cine ești acolo ?

— ...acolo, răspunse ecoul apelor de undeva de pe tărâmul celălalt.

— Ei, cine ești acolo ? întrebai și eu imitând fără intenție, umbra sau ecoul apelor.

Câteva minute tăcerea plut ca un cearceaf peste un mormânt de mucenic. Apoi mâna ei dreaptă schiță un gest scurt, poate de ciudă, poate de nerăbdare căruia atunci nu-i dădui nicio importanță. Imi amintesc precis : un gest scurt de ciudă sau nerăbdare. Atât. Și totuși acest prim cuvânt al mâinilor Genei fusese un avertisment. Dacă aș fi știut tot ceeace avea să urmeze, aș fi fugit ca din preajma unei primejdii, mai mare chiar decât moartea.

Umbra veni spre mine. O așteptam calm și aproape fără curiozitate. In curând fu lângă mine.

— Ce faci aici ? întrebă șoptit. Intrebarea mi se păru stupidă, banală. Mai ales banală. Intâlnirea noastră, felul cum ne apropiasem fusese inedit, frumos. De aceea mi se părea că primele cuvinte ar fi trebuit să fie altele. In definitiv vedea ce fac : stam pe cheiu, priveam apele, ascultam ceeace ascultase și ea cu câteva minute mai înainte. Trebuia să întrebe ?

O priveam minunându-mă de intuiția ei. Nu întrebase nimic și totuși îmi întinse gândul și dorința : că vroiam să intru în cristelnița morții așa cum intrasem într'aceea a vieții — gol... Și ea, ea care se bucura că mă simte alături, dorea să moară la fel.

— Nu te desbraci ? Grăbește-te !...

— Da, da. Acum. Continuai însă să rămân nemișcat pentrucă, între timp îi *descoperisem mâinile*.

Mâinile Genei erau mari, brune, cu degete scurte, aproape urîte. Mi se părea că ele aveau o existență a lor care nu se intelege avea o existență a lor care nu se integra la ceea ce constituea ființa Genei. Eram surprins de aceste mâini, surprins neplăcut mai ales prin faptul că ele își făceau mereu de lucru cu ciorapii pe care îi împătureau și despătureau mereu. Toată incantația spirituală de mai înainte dispăruse. Intre noi se interpuseseră mâinile, ca un duh rău.

Nu știu dacă mi-am dat seama încă de pe atunci că mâinile Genei aveau în felul lor de a apuca ceva de rapt. Poate !... Poate numai inconștient. In clarul conștiinței nu era însă prezent decât atât : că mâinile Genei sunt urîte și că așteptam ca ele să sfârșească împăturitul ciorapilor

— Crezi că mi-e frică ? Am privit-o surprins, cu ciudă. Ea care întinse mai adineaori atât de precis, dorința mea de a muri gol, nu putea acum sesiza că eram surprins neplăcut din cauza mâinilor !...

— Crezi că mi-e frică ? repetă ea, de data asta privindu-mă. Ciuda dăinui accentuată chiar de această stupită și repetată întrebare. Dar Gena cu un singur gest mi-o risipi : lăsă să cadă în apă ciorapii.

— Așa se va întâmpla și cu noi, vorbi ea abia auzit. Ne vom lăsa încet pe dig, apoi vom aluneca în apă. Niciun pleoscăit, niciun sgomot. Vom pluti câteva clipe, apoi apele se vor strânge deasupra capului nostru... Și vom muri îmbrățișați sau numai ținându-se de mâini Nu ?

Naivitatea acestui *nu* interogativ înnodă firul de mătase al vrajei.

— Da !... Da !... i-am răspuns la fel de naiv în ton și intenție, strângând-o aproape, culcându-i capul pe pieptul meu.

— Ești atât de bun... Aș vrea să-ți spun pe nume. Cum te cheamă ?

— Niculai.

— Nic ! Nic !... Ești atât de bun, Nic !...

— Dar pe tine cum te cheamă ?

— Gena !

— Gena ! Va fi frumos, Gena !

— Da, Nic !... Și-mi arătă apele plimbând mâna înainte. O clipă mâna rămase în aer, apoi căzu pe genunchii mei lângă cealaltă. Pentru mine însă, mâna continuă să rămână în aer. O vedeam în gestul acela larg a cărei semnificație scăpa înțelegerii mele, fiindcă refuzam cu încăpățânare pe aceea care se impunea evidenței probabile : că Gena îmi arătase apele. Nu știu de ce, dar gestul acela rupse din nou vraja... Și îmi veni în minte, abia acum, să mă întreb de ce fata asta vroia să moară tocmai acum în primăvară. Faptul că și eu doream același lucru, mi se părea cu totul altceva. Eu care nu eram dispus să-mi condamn hotărîrea, eram gata s'o condamn acum pe a ei.

— ...Și de ce vrei să faci asta ? am întrebat-o aproape răstit. Gena nu-mi răspunse imediat. Ochii ei călătoreau pe ape, legânându-se ca o lotcă de pescari. Abia mai târziu :

— De ce !... De ce !... Pentrucă n'am timp să-mi aparțin mie însămi. Căci eu... pictez... Pronunță ultimul cuvânt cu ezitare, schițând cu mâna un gest de legănare energică de parcă ar fi purtat un penel pe o pânză nevăzută. Și gestul acela care nu dură decât doar câteva clipe îmi trădă ceva : talentul Genei. Un talent în care credeam, pe care îl iubeam deși nu văzusem încă nimic plămădit de el în colori și suflet. Stăpânit de acest sentiment aproape că n'am ascultat povestea tristă a vieții ei, călăuzită pas de pas de un destin rău. Târziu, când sfârși destăinuirea, apele, obosite parcă, își domoliseră vâltorile.

— Dar tu, Nic..., tu, de ce vrei să...

I-am destăinuit și eu motivul acela pe care acum nu mi-l mai amintesc. Când sfârșii ea mă privi, uimită, înspăimântată cu ochii ei frumoși, prin luciul cărora treceau umbre de ciute fugărite prin pădure.

— ...Și numai pentru atât vrei tu, Nic, să...

— Da !

— Nic !... Nic, tu nu trebue să mori. Pronunța acum pentru prima dată cuvântul moarte și el suna straniu acolo, pe malul fluviului unde venisem amândoi s'o cunoaștem. Nic !... Nic, tu nu trebue să mori. Și îmi prinse umerii cu amândouă mâinile. Mâinile țâșniseră de pe genunchi și căzuseră grele pe umerii mei, grele ca o imensă greutate.

Din clipa aceea robia mea începu. Știui acum că mâinile Genei vrăjesc, stăpânesc, am știut că ele pot mângâia, pot urî, pot desprețui. Mâinile Genei erau sufletul ei. Ele aveau o vrajă căreia nu mă puteam opune. Erau acolo pe umerii mei, mă stăpâneau, iremediabil, fără posibilitate de opunere — devenisem ceva care îi aparținea ei, ca un obiect oarecare.

— Nu trebue să mor, Gena ? am întrebat cu îndoială, am putut întreba.

— Nu, Nic !... Nu !

— Ai dreptate, Gena; nu trebue să mor. Și răsuflai ușurat. Mi se părea că scăpasem de o greutate mare care nu se referea în niciun caz la aceea de pe umerii mei, pe care continuam s'o simt grea, de nesuferit.

— Tu trebue să-ți refaci viața, Nic. Să începi o altă viață. Și... dacă vrei, Nic, eu îți voiu ajuta.

— Tu, Gena ?

— Eu, Nic. Vrei ?

— Nu te mai duci acolo ? șoptii arătându-i apele, deasupra cărora plângea geamandura.

— Nu, Nic ! Trebue doar să-ți ajut.

— Da, Gena. Trebue, trebue să-mi ajuți.

Eram convins că Gena trebue să-mi ajute, că numai cu ea alături puteam păși din nou în negura vieții din care abia evadasem. Gena era acum aracul de care aveam să mă sprijin în viața cea nouă care totuși nu mie avea să-mi aparțină, ci ei, pentrucă aparțineam acum mâinilor ei posesive.

— Să plecăm, Nic.

— Da, Gena ; să plecăm de aici.

Și am întors spatele fluviului, mergând alături, lipiți unul de altul, parcă întorcându-ne dintr'o plimbare pe cheiu.

După noaptea primei noastre întâlniri am încetat de-a mai privi pe Gena. Am încetat de-a o mai privi, este un fel de a spune. Fiindcă nu e cu putință să nu mai privești pe cineva cu care trăiești zi de zi și noapte de noapte. Dar o priveam așa cum privești lucrurile dintr'o odaie fără ca să le vezi, sau, mai bine zis, fără ca să știi locul, poziția lor exactă.

In schimb nu încetam să-i privesc mâinile. Mâinile Genei îmi desvăluiau totul. Când îi reușea vreo combinație de colori și era mulțumită, știam din graba mâinilor ei ; când era nemulțumită, când nu-i reușea vreo nuanță, știam din crisparea degetelor pe penel, dar, mai ales, din ezitarea mâinii care însemna gândire, tristețe, energie concentrată; când Gena obosea, știam din tremurul abia perceptibil al mâinilor ; când Gena se bucura de ceva, degetele ei căpătau un fel de neliniște simpatică de parcă s'ar fi plimbat pe clapele unui clavir nevăzut ; când Gena era tristă, mâinile ei zăceau în poală ca niște păsări moarte.

Eram acum mulțumit că Gena avea timp pentru pânzele ei, și că acest timp mi-l datora mie. Sentimentul că devenisem o posesiune a ei, nu mă umilea. Asta a fost la început. Cât timp ? Nu-mi mai amintesc. In tot acest timp eram mulțumit și poate, o iubeam.

...Și totuși, coșmarul începu. Incepu în ziua când mi s'a părut că descopăr că mâinile Genei aveau predispoziție spre crimă.

— Mâinile astea într'o zi vor ucide. Era o constatare pe care o făceam abia acum privindu-i mâinile ocupate să umfle o pungă în care îi adusesem dulciuri. Știam că după ce punga va fi umflată, Gena o va pocni de palmă sau de perete. Mai înainte, deseori mă întrebasem de unde plăcerea asta a Genei. Răspunsul fusese de fiecare dată același : plăcere de fetiță mare. De data asta el fu altul:

— Intr'o zi mâinile astea vor ucide. Ce mă făcea să cred aceasta ? Plăcerea cu care degetele, după ce punga era umflată, se grăbeau s'o strângă la gât — o grabă perversă bolnavă, parcă o nevoie de a strânge și a înăbuși ceva viu — o viață, sublimată însă în plăcerea nevinovată de a pocni pungi de hârtie.

— Îți place asta atât de mult ? am întrebat fără s'o privesc !

— Ce, să pocnesc pungile ? Da, Nic, Mă joc. Știi, când am fost mică m'am jucat foarte puțin. Acum sunt fericită. Fericirea aparține copiilor ca și jocul. Nic, Nic, sunt fericită ca un copil, de aceea mă joc. ...Și veni să mă mângâie cu mâinile acelea de care începea să-mi fie teamă.

Spun *începea* pentrucă era începutul. Spaima, groaza nebună că într'o zi mâinile Genei mă vor ucide, aveau să vină treptat. Nu faptul că aveam să mor mă îngrozea transformând viața alături de Gena într'un cosmar, ci faptul că aveam să mor ucis de mâinile ei, mâinile acelea care știau plămădi frumosul, dar care într'o zi avea să comită o faptă urîtă, hidoasă.

Deseori îmi imaginam cum se va întâmpla : vedeam degetele repezindu-se spre gâtul meu, cu graba cu care se repezeau să strângă gura pungilor, simțeam degetele ei înfipte în carnea gâtului meu strângând încet, încet, pentru a prelungi cât mai mult plăcerea crimei.

Numai în aceste închipuiri Gena redevenea întreagă, pentrucă ființa ei întreagă participa la crimă. Această Genă, mă îngrozea, o uram așa cum mă uram pe mine pentrucă n'o puteam salva pe Gena plecând departe. Oridecâteori încercam numai să mă gândesc la eventualitatea unei evadări, simțeam pe umeri greutatea mâinilor ei, lăsată acolo în gestul acela de stăpânire pe care îl făcuseră mâinile pe malul fluviului.

..Și zilele treceau. Clipa când Gena avea să mă ucidă se apropia. O simțeam aproape, învăluită în taine, implacabilă, cernită. O simțeam eu, dar Genei îi rămânea streină. Gena nu știa că mâinile ei aveau să mă ucidă și nu avea să știe, probabil nici în clipa când va comite crima, așa cum nu știe un nebun când sparge capul altui nebun cu un ciocan închipuindu-și că bate pe nicovală globul de aur al lunei ca să facă din el salbă pentru o iubită imaginară.

Salvarea Genei sta în puterea mea și totuși nu plecam. Crispat într'o așteptare istovitoare, cu ochii împăienjeniți de pânda mâinilor ei, cu conștiința toată, prinsă ca într'o cursă de lup, în certitudinea că n'aș putea schița nici cel mai mic gest de apărare în clipa când bestia din Gena va porunci mâinilor ei să strângă — așteptam, așteptam. Veneau apoi nopțile. Nopțile alături de Gena... Ghiotul sângelui... Somnul trudit alături de trupul trudit al Genei... Somnul cu vise frumoase al Genei... Coșmarele din somnul meu... Trezirile, brusce cu o Genă plecată peste mine.

— Nic, de ce ai țipat ? Ce ai visat ?

— Nu-mi mai amintesc. In orice caz un vis groaznic...

De ce o minteam ? De ce nu-i spuneam că m'am visat sufocat, ucis de mâinile ei ?... Și nu plecam. Primejdia se legăna deasupra capului Genei, deasupra capului meu, ca într'un hamac nevăzut. Asta până într'o zi... Cum am putut, cum m'am putut hotărî ? Nu știu. Poate nu mai eram eu... Sau, poate, a fost voința destinului ca eu să mă pot elibera.

— Gena, plec !

— Pleci, Nic ? Unde pleci ?

— Te părăsesc !...

— Nic... Nic, ce spui ? Din obraji îi fugise tot sângele. Mâinile scăpară penelul și paleta de colori.

— Trebue, Gena trebue ! Iți las totul... Ți-l las și pe Pic.

— Nic !... Nic !...

Plânsul mâinilor... desnădejdea lor. Apoi drumul în noapte cu Gena alături. Drumul spre port... cheiul pustiu, tăcut, sumbru... Același cheiu și același loc ca în primăvară. Și eu, eu eram de asemeni același, cu același suflet, cu aceeași hotărîre. Numai apele erau parcă altfel : mai mari, mai învolburate.

Mi-am descălțat pantofii, mi-am scos haina calm, fără înfrigurare. Dar, tocmai în clipa aceea, din dreapta sau din stânga, sgomot de pași ajunse la urechile mele. Cineva grăbea încoace și probabil, era mult mai aproape decât îmi închipuiam. Ca să știu ar fi trebuit să privesc. Dar, la ce. Era mai bine să grăbesc sfârșitul.

...Și gol, m'am lăsat pe digul oblic apoi în apă. Imi amintesc vag: Țipătul porilor în contact cu apa rece și un alt țipăt înapoia mea pe cheiu.

— Am fost văzut de cineva care a țipat după ajutor...

Apoi ? Apă rece și multă... alunecare ca într'un abis... și nu mai știu.

Soare... Nisipul arde ca un cuptor încins... Lumina îmi străpunge retina, îmi coace vântul !... Dar nimic... Pământul aruncă flăcări, cerul lavă fierbinte... Ard.. Ard... Vreau să țip, să chem ajutor, să cer puțină apă... Gena, unde e Gena ?... Ea mi-ar ajuta.

— Gena !... Gena !... Buzele umflate se frământă în neștire, limba încearcă să articuleze chemarea, dar din gâtlej nu iese niciun sunet... Chemarea e în gând... Țipă urlă gândul ca un șacal flămând...

Două săptămâni am trăit între moarte și viață... Țipătul Genei, acolo pe cheiul ursuz de toamnă, mă scăpase de moarte, alarmând un barcagiu contrabandist. Și apoi, când zăceam pe patul de spital tot ea mă salvase prin îngrijirile ei de zi și de noapte, dar mai ales prin voința ei de a mă smulge morții.

Asta am aflat-o mult mai târziu. Când delirul dispăru, mi-am regăsit conștiința după o trezire obișnuită dintr'un somn calm și fără vise. Imi amintesc precis : stam cu ochii închiși gândindu-mă că am dormit foarte bine. De Gena, de apele reci, care ascuțiseră brice pe trupul meu, nu-mi aminteam. Dar, tot ascultându-mi răsuflarea, prima amintire întinse puntea între clipa prezentă și cealaltă, aceea când m'am lăsat în ape.

— Vasăzică, n'am murit... Respir !...· îmi spun eu, fără ca să deschid ochii.

Trăiam, dar unde mă aflam ? In nări se insinuă miros greu de doctorii și de alb. Nu știu dacă albul are miros. Dar în clipa aceea albul, probabil limitat în conștiința mea la cearșeafuri și perine, avea un miros particular pe care acum nu l-aș mai putea descrie. Miros de doctorii, miros de alb. Fusesem fără îndoială bolnav, eram : de sigur, încă. Dar în acest caz Gena trebue că era lângă mine, trebue că ea mă îngrijea... Și în clipa aceea dorul de-a o vedea pe Gena fu atât de mare, încât am deschis ochii și buzele rostiră chemarea care era arzătoare, în aceeași măsură pentru ochi ca și pentru suflet.

— Gena !

...Și acolo, lângă mine, din fotoliul unde își dormise nopțile chinuite, Gena îmi zâmbi murmurând cu voce în care bucuria se îngemăna cu surprinderea :

— Nic !... Nic !...

— Gena ! Și mâinile mi s'au întins către ale ei, care zăceau în poală, aproape de ale mele. Le-am tras la pieptul meu îmbrățișând pe Gena în îmbrățișarea aceea pe care palmele mele o dăruiau mâinilor ei. Mâinile Genei erau reci, palide și tremurau ca trupul unei păsăruici. Mi se par ecă simt și acum în palme, bătăile inimii ei. Și cuprins de duioșie pentru spaima acelor mâini, le-am sărutat cu buzele încă arse de febră, eu care niciodată până atunci nu le sărutasem.

— Gena, mâinile astea ale tale...

Gena, continuând să-mi surâdă printre lacrimi, întrebă :

— Ce-i, Nic, cu mâinile mele ?

— Le iubesc, Gena.

...Și sărutându-i-le din nou, închisei ochii, obosit, trecând imediat într'un somn calm, fericit și reconfortant — somn de convalescent.

„România de totdeauna"

(Urmare din pag. I-a)

Dar tipul de om românesc e cel de totdeauna ! ni se spune. Și iată-ne întorși tocmai le ceea ce puneam în discuțiune : România eternă. Oamenii aceștia știutori și înțelepți (revoltător de înțelepți), cari ne tot trimit îndărăt, nu vor de fel să admită că „românul de totdeauna" e o ființă nedesăvârșită, pentrucă nici n'avea cum să nu fie ființă nedesăvârșită. Ni se spune că românul de totdeauna e, de pildă, tolerant în materie religioasă. Dar cum să nu fie tolerant cu cei de altă lege însul care abia dacă poate să-și vadă de legea sa ? Ni se spune că e răbdător. Dar ce altă virtute putea el desfășura, sub vitregia vremurilor, decât răbdarea ? Că e supus. Putea să se revolte ? Că e înțelept. Putea să se sminteaască ?

O, oameni înțelepți, așa cum spuneți că este românul de totdeauna, amintiți-vă de vorba Apotsolului Pavel : „Dumnezeu a trimis lucrurile nebune ale lumii, ca să facă de rușine pe cele înțelepte". Nu vedeți că tot ce prețuiți, în românul de totdeauna, este tot ce nu este el, tot ce nu a putut fi el ? Nu vedeți că ne îndemnați să practicăm numai negativul vieții spirituale românești ?

Dar aveți dreptate ; o singură dată aveți dreptate. România de totdeauna e cea care nu s'a întrupat încă.

CONSTANTIN NOICA

LUMEA NOUĂ

(Urmare din pag. I-a)

de vremuri noi, de răscoliri creatoare. Dacă tezaurul cultural din Alexandria a fost ars, cred unii, omenirea a dat înapoi cu câteva secole. Dar și dacă el dăinuia, s'ar fi distilat într'atât pozitivismul și raționalismul unei lumi decadente — spunem aceasta fiindcă singura posibilitate ca să nu ardă este să nu fi survenit invazia arabă — încât omenirea s'ar fi pierdut în propria ei plictiseală. Din fericire însă a survenit înoirea, lupta, o lume nouă, rupând cu tradițiile, și necesitatea lumii vechi de a se înoi, sau de a pieri. Vremea barbariei, ca să o numim cu termenul născocit de vechii greci, și care nu avea întocmai sensul înegritor pe care-l are astăzi, este în fond o epocă de fecundație spirituală. asemănătoare vremii ce trăim.

Entuziastă și plină de sacrificiu, generația actuală se îngrozește la ideia să trăiască zadarnic. Și socotește zadarnic sensul unei trăiri doar de constructivism material pe fundamente hotărîte de generațiile anterioare. Dacă a fost o vreme, când a fi inginer, — pentru copii, era un ideal, și realmente odată ajunși maturi cu toții alergau spre pozitivismul ingineriei, arhitecturii, și așa mai departe, astăzi aceste meserii nu mai sunt un scop în sine. Sunt doar necesități de viață, obligații pentru a-ți satisface cerințele elementare, muncă prestată în schimbul unui salariu.

Cu totul alte idealuri răzbat acum la lumină. Generația actuală vrea să creeze. Să creeze totul pentru a putea fi. Prin orice mijloace, materiale sau spirituale, ea luptă pentru un ideal vast. Acela al existenței sale, fără sarcina obositoare a trecutului.

Fiecare individ este dornic să se sacrifice, să dispară, cu siguranța că jertfa lui va folosi generației. O concepție de masse, de abrutizare? Poate. Dar să nu se uite că precum individualismul scotea pe individ deasupra amalganului popular, IN TIMPUL SAU actuala generație, vrea cu vigoare să iasă deasupra, IN CADRUL ISTORIC.

In trecut aveai dreptul să te încânți la faptele mărețe ale altora. Astăzi ele există dacă le creezi tu.

Lumea veche a ridicat câțiva indivizi și s'a scuns în dosul evoluției omenești. Lumea nouă, va coborî, desigur, mulți indivizi, dar ea va creia istoria.

VICTOR POPESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 35
SAMBATA 24 August 1940
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Necesitatea idealului

de MIRCEA MATEESCU

Timpul este prielnic să ne întrebăm despre rosturile adânci ale ființei noastre etnice și istorice. Acum și aici, urmează să mai privim încăodată, îndărăt, pentru a vedea în ce fel sunt îndreptățite privirile înainte. Suntem chiar în clipa în care, dacă vom reuși o justă analiză a crizei pe care o străbatem, vom garanta, în aceiași măsură, o absolvire a noastră, întru vecia istoriei. Este chiar timpul când, dacă nu vom privi cu curaj starea de spirit prin care trecem., nici nu vom ști s'o identificăm pe adevărata ei fire negativă, nici nu vom ști să aflăm diagnosticul tămăduitor.

Nu este adevărat că, în Europa, ca oriunde pe aiurea, lumea istorlei trebue împărțită în popoare mari și popoare mici. „Mare" și „Mic", aceste atribute pur spațiale nu exprimă nimic prin raport la vocația istorică a popoarelor. Intinderea geografică a încetat să mai reprezinte factorul decisiv, în stare să delimiteze între națiuni. O împărțire hotărîtoare este aceia între popoarele care parcurg o criză de ideal și altele care, dimpotrivă, sunt în marș către împlinirea idealului. Popoare ,cu ideal" și „fără ideal", iată demarcația ce trebue avută în privighere, la ceasul actual.

De acela o reală pătrundere a momentului politic pe care țara noastră îl trăiește astăzi, dramatic, laolaltă cu întreaga omenire, impune o rejudecare a conduitei adoptate, prin raport la înțelesul însăși al noțiunii de „ideal".

Și aici, toate lămuririle sunt de așteptat, după cum toate confuziile trebuesc demascate. O greșită înțelegere a noțiunii de „ideal", ne-a adus, și nouă ca și altora, „criza de ideal". Nu te poți juca, la nesfârșit, cu stările supreme ale spiritului, fără ca, abrupt, să nu decazi în extrema negativă a acelor stări.

Din acest punct de vedere, valoarea practică a teoriei pe care o vom face, ni se pare de netăgăduit. Pentruca să se poată trece la fapte, și pentru ca să nu se înfăptuiască greșit, de o rejudecare a noțiunii de „ideal" — avem nevoie. O rejudecare critică, prin raport la ce poate fi idealul politic și idealul istoric al unei națiuni, dar mai cu seamă, prin raport la întrebarea foarte actuală: cum putem educa neamul în sensul idealului? Cum putem face individul să ne creadă pe cuvânt, adică să îndrăgească întratât proprietatea reală a cuvântului încât să uite și să jertfească, pentru el, proprietatea firească a propriei lui conservări egoiste? Să vedem adică, în lumina unei teorii asupra noțiunii de ideal, dece aici și acolo, mulți au stat pe gânduri dacă are vreun rost să renunțe la sine, pentru promovarea unui ideal extraindividual, în vreme ce dincolo ,un asemenea raționament laș nu a putut cuprinde nicio minte.

Iată o primă constatare: în vreme ce țările democrate au idealizat realitatea, țările totalitare au preferat să o cunoască, să o identifice, deci să creieze idealul conform realității populare; iar nu invers: să stâlcești realitatea populară conform „idealului" propus de guvernanți.

Teoretic discutând, este clar că numai acele țări, care nu s'au temut de realitate ,dar dimpotrivă, au ajuns să confunde realitatea cu idealitatea politică, — adică pur și simplu: au extras idealul politic din realitatea populară — aceste țări numai, astăzi nu trec printr'o „criză de ideal", dar, din fericire pentru ele, sunt însufletite de ideal.

Democrația este însă, prin firea ei politică, reacționară. Iată nenorocitul paradox. „Populara" democrație a acționat, prin sistemul reprezentanților națiunii, întocmai ca aristocrația, pe vremea monarhiei absolute. In loc ca idealul politic al neamului să fie acela al realității populare, adică al realității majoritar-naționale, „alesul" poporului a procedat, odată ajuns la conducere, ca odinioară monarhul absolut. Idealul na' venit „de jos în sus", dar, în mod nefiresc „de sus în jos". Alesul națiunii a știut mai bine decât națiunea însăși, de ce anume suferă națiunea. Mai bine zis, nu realitatea politică a neamului l-a interesat, dar punctul lui de vedere, individual, prin raport la realitatea neamului.

Să obligi pe cei mulți să creadă cum vrei tu, sau cum ai tu interes să crezi, dar să nu îți dai seama, că tu trebue să crezi, așa cum cred cei mulți — iată o primă eroare în înțelegerea noțiunii de ideal. Nevoind să creadă, la un loc și la fel cu cei mulți, și neputând declara formal că aceasta înseamnă a ignora realitatea politică, omul de ieri, acționând protivnic firii neamului, și procedând de „sus în jos" — a promis majoritarilor „idealuri" incompatibile cu proprille lor exigențe etnic-istorice Ceiace însemnează că a idealizat realitatea, mistificându-i ori tăgăduindu-i proprietatea ei naturală.

Or, neamul n'are nevoie de idealizare, adică de minciună. El are nevoie de idealitate, adică de realitate. El n'are nevoie de „realizări" formale, dar ar vrea, să-și afle însfârșit, realitatea sa proprie, adică să restabilească legătura cu firea istorică a înaintașilor.

Aceste vederi teoretice, duc la concluziuni foarte actuale, cu privire la noțiunea de absolut. Forțând asupra noțiunii, am putea spune că, în starea critică a popoarelor cari trec printr'o „criză de ideal", absolutul cunoaște o fomă negativă: scepticismul; după cum, în starea fericită a popoarelor cari, astăzi, viețuiesc și luptă sub semnul unui ideal, absolutul se confundă, substantiv, cu idealitatea, și mai departe, cu însăși realitatea populară; din care, idealul a fost cules și promovat: de jos în sus.

Nimic mai impropriu și mai inutil deci, decât a vorbi unui popor care a fost înșelat în așteptările lui idealiste, de stările extreme ale spiritului, adică despre absolut. Nimic mai de prisos, decât a-i pretinde, dintr'odată, după ce i-ai înfrânt exigența spre absolut, să regăsească, ex machina, absolutul: adică să poată trăi și muri, pentru ideal. Fiecare se va întreba, în preajma teoretică a absolutului: care ideal, care este idealul?

(Urmare în pag. 5-a)

RELAȚIILE CULTURALE ROMÂNO GERMANE

de VICTOR POPESCU

Intr'o interesantă conferință d-nul ministru Nichifor Crainic a afirmat săptămâna trecută trăinicia și importanța legăturilor culturale, dintre Germania și țara noastră. Desigur, priceputa D-sale argumentare ne împiedică să facem orice adaos, și dealtfel timpul scurs dela publicarea conferinței amintite până astăzi este îndeajuns de lung pentruca orice exegeză să-și piardă interesul. Dar nu ne putem împiedica, reluând ideia, să subliniem și punctul nostru de vedere, atât de asemănător cu al distinsului gânditor, ajuns astăzi ministru al propagandei, fiindcă această problemă nu este doar una de momentan interes politic, ci o realitate a cărei cunoaștere ajută mult cultura românească.

Legăturile culturale dintre Germania și noi, sunt de o valoare indispensabilă, iar influența lor, nu se rezumă la simpla cunoaștere a limbii nemțești și înțelegere a gândirii ei. Cultura germană a fecundat întotdeauna, cu un efect creator, întreaga noastră cultură, și numai în momentele când a fost uitat acest adevăr, gândirea culturală românească a avut de suferit.

Și trebue dintr'un început să îndepărtăm părerea că aceste influențe sunt un semn pejorativ pentru noi, o dovadă a lipsei de posibilități proprii de creație.

Dar nu trebue să uităm că o cultură nu poate isvorî din nimic. Ea este rezultatul unei evoluții, sau, pentru a o putea privi în timp, sunt stadiile succesive ale evoluției. Ori pentruca aceste stadii să poată prezenta un progres, ele trebuesc să primească veșnic reînoire, prin influențe de dinafară.

Noi, din cauza situației noastre istorice, nu am putut alcătui un cadru prielnic desvoltării culturale, și tezaurele noastre de gândire și spiritualitate s'au irosit în zadar sute de ani, până când, obținând un drept la conștiință națională am putut înjgheba un început de cultură.

Abea de o sută de ani, activitatea noastră spirituală „există", iar în spatele ei nu se află nimic, decât calități neexploatate.

Ar fi urmat să producem prin noi înșine totul, dorind să intrăm repede în grupul statelor culturale. Am fi fost sortiți unui dureros decalaj, noi reprezentând cu vigoare, incontestabil, fiindcă am fi fost tineri, o spiritualitate puternică și construită din elemente demne de relevat — nu trebue să uităm că permanența noastră istorică pe aceste meleaguri, este un semn de profundă trăinicie culturală și spirituală — și alții, cari mulțumită unei evoluții fericite, ar fi fost ajunși la un nivel superior, privind fără destulă înțelegere realitățile noastre.

Spre a dovedi că suntem o spiritualitate, am fost nevoiți să reproducem în mare, ceeace în noi caracterizează pe oamenii într'adevăr creatori pe tărâm cultural, la cari inteligența și talentul sunt calități naturale, însă operele lor sunt rezultatul unei adâncite cercetări a cât mai mult din ceace s'a scris până în vremea lor, și binențeles o continuă aflare de curent cu ceeace se înfăptuește în jurul lor.

Noi am adus în desvoltarea culturală ce ni se cerea, tezaurul unei civilizații vechi și solide, și am cerut mijloacele de a o valorifica, mijloace cari, în mare parte au fost cunoașterea culturilor mari, creatoare, cari stăpâneau gândirea lumii.

Ele au fost îndemnul și fermentul renașterii noastre. Și privind rezultatele obținute putem crede în adevărata valoare a trăiniciei relațiilor culturale germano-române.

(Urmare în pag. 3-a)

BUNUL CONDUCĂTOR

de ERNEST BERNEA

Oamenii nu pot trăi laolaltă fără să se aleagă dintre ei unii care conduc. Este aceasta o lege aspră legată de natura și de soarta noastră.

Epoca modernă și contemporană, fie ea liberală sau comunistă, a prins omul într'un angrenaj, într'o seamă de condiții care îi distrug felul său originar și adânc, setea sa de libertate și duh. Viața interioară a omului de astăzi este obosită până la distrugere de elemente străine naturii ei. Colectivitatea fiind concepută ca o mașina, conducătorul cel mai nimerit și mai firesc a fost desigur tehnicianul, cunoscătorul principiilor și al mecanismului social.

Nerodnicia și suferința contemporană arată cu prisosință cât de puțin corespunde tehnicianul nevoilor istorice ale unui popor. Tehnicianul este de folos numai în serviciul comandat, nu însă ca om politic.

Inteligența și știința precisă acumulată pe calea ei, nu-i sunt îndeajuns conducătorului. Isvoare mult mai adânci și orizonturi mult mai largi trebue să hrănească sufletul conducătorului. A fi conducător este o sarcină atât de grea încât puțini sunt aceea care pot răspunde unei astfel de chemări.

Faptul însuși al conducerii omului de către om este în viața noastră un nenoroc. Indreptarea acestei soarte triste poate veni pe o singură cale și atunci numai în parte : prin ajungerea la conducere a celor mai bogați lăuntric, mai blânzi și mai darnici, a celor mai cuprinzători și mai spiritualizați dintre noi. Conducătorul, atât cât poate oferi viața noastră aci pe pământ, trebue să iasă vădit deasupra nivelului de rând și anume prin tăria sa morală, prin forța nestăvilită a unui suflet creator, Conducătorul trebue să cuprindă o întreagă umanitate în ființa sa.

In general, oamenii ajung conducători prin setea lor de dominație, prin dorința de a dispune de semenii lor, nu prin chemare. Există o voluptate a puterii politice foarte răspândită, mai ales la acei ce trăesc numai pe plan social și care așa cum sunt dăruiți isbândesc foarte adesea. Din această voluptate nasc întotdeauna formele întoarse ale conducerii, așa cum sunt demagogia și tirania.

Când ai puterea în mână, să nu abuzezi de ea; să nu faci filantropie pentrucă nu ești în situația de-a o face. Când ai puterae cu tine fii bun și îndrumător; fă dreptate. De obiceiu oamenii o fac pe filantropii când sunt datornici și o fac pe viteji când nici o primejdie nu-i amenință. Și aceasta se observă în deosebi când acești oameni sunt la conducere.

Bunul conducător ! Unde e bunul conducător ? Acela care iubește cu toată ființa sa, care mângâe, care înalță ?

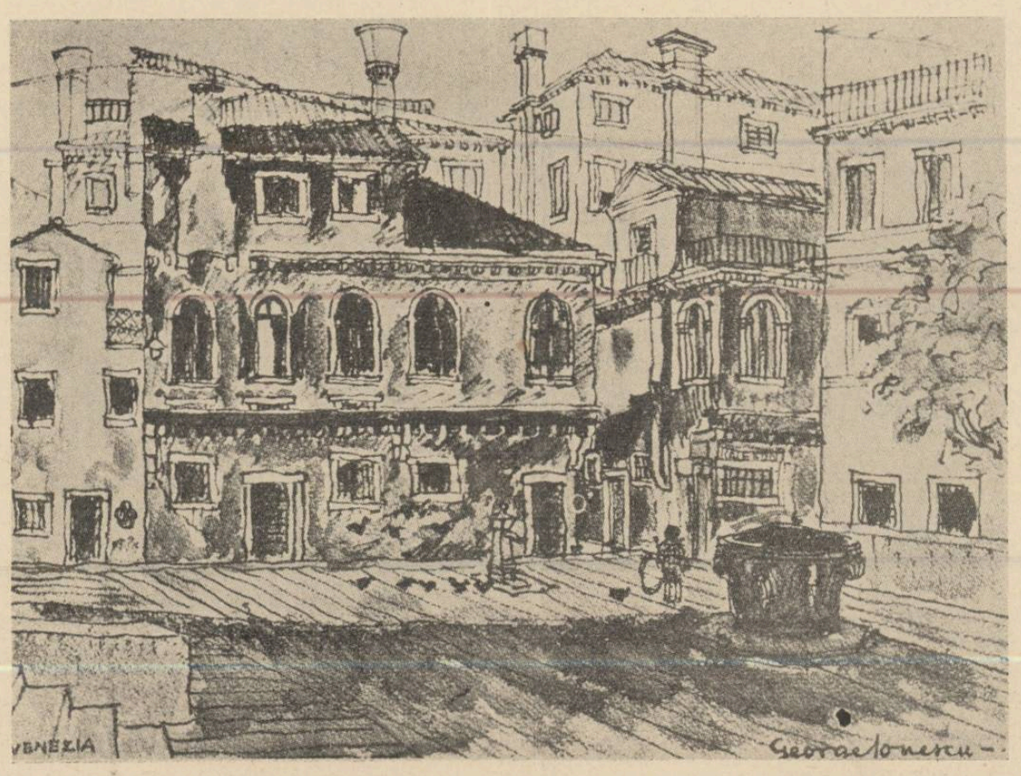

VENEZIA George Ionescu

ALESUL

de COSTIN I. MURGESCU

Pentru cineva care se apropie de noțiunile și conceptele Statului nou, totalitar — cu tot bagajul vechilor concepțiuni și „superstiții" statale, desigur că „principiul conducătorului" este unul din cele mai puțin acceptabile. Nu este vorba de o apreciere asupra vreunuia din acei care astăzi, în diferite state, îndeplinesc această funcțiune de conducător ; în tot ceeace scriem și mai ales în rândurile de față, facem abstracție de oamenii care la un moment dat au realizat acest principiu. Ne interesează numai măsura în care „mecanismul" selecționării conducătorului poate fi acceptat și însușit de un stat, ca un principiu care să-i guverneze activitatea în viitor.

Cred că pentru a înțelege mai bine atmosfera *în care a putut apărea concepția „conducătorului", neale și neereditar în acelaș timp, neimpus de nimeni și necontestat de nimeni, este necesar să pornim dela o observațiune esențială făcută de toți marii creatori de regimuri sau curente totalitare ; observațiunea se referă la popoarele de azi care — se socotește — au ajuns la* conștiința intereselor națiunii, *din care fac parte. Momentul acesta de „trezire" europeană este punctul dela care trebue să pornească orice încercare de înțelegere a fenomenelor totalitare, este, în fond, supremul argument ce se poate aduce pentru a asigura că Statul nou nu va devia de pe linia lui inițială, nu se va împotmoli în neputință și — cu atât mai mult— nu se va putea traduce printr'o* dictatură.

Această conștiință a propriilor lor interese a determinat popoarele europene să accepte un conducător; să-l accepte numai, nu să-l aleagă.

Intr'un stat la a cărei bază se află afirmația conștiinței propriilor interese, nu este de conceput că funcțiunile de conducere să fie luate cu forța de cineva; dar în aceiași măsură, trebue respinsă și concepția democrată că ele ar trebui atribuite *de către popor.*

Concluzia aceasta a doua ar putea să pară oarecum de neacceptat; s'ar putea presupune că un popor ajuns la un grad înaintat al conștiinței de sine, are măcar maturitatea de a alege, de a atribui.

De a alege însă ce? Pe conducător? Dar el nu *este un reprezentant al poporului,* nu *este un organ al Statului,* nu *este un madatar al națiunii. El este o* sinteză *a acelei stări de conștiință a națiunii.*

Drepturile lui, puterile lui? Dar nici acele nu se pot atribui. Pentrucă puterea lui în stat este originară, așa cum originare sunt drepturile poporului pe care el îl sintetizează, ca fiind cel mai bun din întreaga comunitate națională.

Ajungem cu aceasta la modul de „apariție" al conducătorului. Teoretic, el are loc într'un cadru mistic. Momentul când națiunea nu are un conducător, dar simte nevoia lui; din rândurile camarazilor săi se ridică unul, se ridică cel mai bun, cel care știe *că trebue să ia conducerea. El ia conducerea în adevăr. Pentru camarazii săi — și* camarazii săi, *sunt toți conaționalii săi — rămâne posibilitatea de a-l accepta sau de a-l înlătura. Din clipa acceptării cel ridicat se definitivează în locul de conducător; între el și ceilalți, rămânând raportul de camaraderie anterior, intervine și obligațiunea de supunere fără șovăire a* camarazilor, *obligațiune căreia îi corespunde* răspunderea *nemărginită a conducătorului.*

Evident, se pun acum două întrebări care vor trebui lămurite; una cu privire la drepturile ce decurg pentru conducător prin acceptare, iar alta referitoare la durata rămânerii sale la postul de conducere.

Pentru prima, răspunsul este mai simplu. Fiind cel mai bun dintre camarazi, fiind acel în care spiritul și conștiința poporului s'a întruchipat în cel mai inalt grad, având răspunderea nemărginită a tuturor actelor sale, în afară de voința conducătorulu nu mai poate exista vreun drept. El nu suferă nici-un control, nici-o colaborare. [1]) Pentru a înțelege aceasta, trebue să subliniem odată mai mult că nu voința Statului o reprezintă conducătorul; dimpotrivă, Statul — cu toate organele, cu toate instituțiile, cu toate legile sale — nu este „decât un instrument prin care se realizează... conducerea comunității", [2]) în conformitate cu spiritul și conștiința națională. Și aceasta numai de către conducător.

In ceeace privește durata pentru care este acceptat, nu se poate face o precizare. Ea nu are o limită în timp, pentrucă neavând o putere conferită *de cineva, nimeni nu-i poate determina durata funcțiunii. Dar în acelaș timp, funcțiunea lui nu poate fi nelimitată în timp, pentrucă el nu conduce în virtutea unei ereditați, a unor drepturi câștigate, ci numai pentrucă are calitatea — în fiece moment — de a* intui *spiritul comunității naționale. Deci, funcțiunea lui încetează automat în clipa în care s'a înstrăinat acestui spirit — sau în clipa când nu mai este* el, *omul cel mai indicat, camaradul cel mai bun, personalitatea cea mai puternică a națiunii. In acea clipă conducătorul trebue să plece sau trebue să fie obligat de camarazii lui să plece, să se retragă, să reintre în rânduri.*

Bine înțeles, acesta ar fi un caz cu totul excepțional. In mod normal, funcțiunea conducătorului încetează prin moartea lui. In acest caz cine îi urmează? Căci dacă pentru primul conducător a existat acel cadru mistic de camaraderească întâlnire între popor și omul *capabil să-l conducă, faptul era datorit și unei camaraderii și simpatii anterioare funcțiunii sale de conducător. [3])*

Inainte de a lămuri însă și această problemă, o indicație. De data aceasta cu referire la personalitățile care întruchipează în momentul acesta funcțiunea de conducere în unele state. Ni se pare în adevăr foarte interesantă afirmația Ducelui că „Orice om inteligent și de caracter poate reprezenta și administra (chiar dacă termenii sunt improprii, poate și din cauza trraducerii, cetitorul e rugat să urmărească nummai sensul afirmației, n. n.) o națiune. De altfel, cred că un Duce numărul doi nu va mai veni". [4]). Apropriem aceste convingeri de ceeace

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA LITERARĂ

LITERATURA DE REFUGIU

(Cu prilejul plachetei de versuri „Din refugiu", de Aurel Fediuc)

D. Aurel Fediuc, unul din tinerii scriitori bucovineni de azi pe care zelul d-lui Mircea Streinul ne-a ajutat să-i cunoaştem, publică o plachetă de versuri compuse pe tema recentă a refugiului. După cât ştim, autorul oferă publicului întâia producţie lirică de acest fel.

Fără îndoială, nu face decât să deschidă drumul unei *literaturi* pe care o întrevedem mult cultivată, dat fiind că printre cei porniţi în pribegie sunt numeroşi scriitori. Evident, dintr'o tragedie la care a participat ţara întreagă, nu numai scriitorii refugiaţi îşi vor lua subiecte. Tema, ca să spunem astfel, se află la îndemâna oricui simte gravitatea istorică a evenimentelor.

Deoarece însă, această literatură de „refugiu" îşi are modelul în cealaltă literatură, mai amplă, cunoscută cu numele de „literatură de războiu", bănuim mai îndreptăţiţi pe autorii refugiaţi s'o realizeze, după cum cărţile de război ni s'a părut mai firesc să fie scrise de foştii luptători.

Există un aspect al refugiului pe care îl cunosc numai cei ce l-au trăit, şi pe care d. Aurel Fediuc îl zugrăveşte puternic. E vorba de sentimentele născute prin despărţirea de cei rămaşi sub ocupaţie, — părinţii, fraţi, rude, — de gospodăria părăsită, — şi apoi, modul cum s'a luat contact cu populaţia din ţara ocrotitoare. Autorul plachetei „Din refugiu" îşi închipuie o corespondenţă lirică între mamă şi fiu, schimbul de scrisori făcându-se fictiv, deoarece la noul hotar, veşti de pe un pământ pe altul nu se mai pot trece. Scrisoarea, care altădată ar fi ajuns la destinaţie, se transformă acum în meditaţie lirică, având doar o circulaţie interioară. Ce-şi vorbesc, în felul nou al interiorităţii, mama şi fiul? In inima mamei par a lumina încă speranţele:

Copile drag, te-aştept în fiecare
[seară,
să vii din depărtare să ne spui
că soarele mai nou o să răsară
în casa noastră, azi a nimănui.

Certitudinea întoarcerii o dă parcă însăşi natura, şi d. Aurel Fediuc a avut frumoasa inspiraţie de a concretiza chemarea firii prin înverzirea simbolică a unor altoi „prinşi". Mâna poetului a fost binecuvântată. Pomii altoiţi de el s'au „prins" ceea ce însemna că acolo era viaţa lui autentică. Grădina o presimţea şi se adăpa din ea:

De ce nu vii? Te caută alunii,
din frunza lor să cânţi. Să cânţi
[durerea.
Altoii tăi s'au prins şi-s înverziţi,
Iar prunii
te caută 'n crengi să-ţi mângâie
[tăcerea.

Spre a sublinia anormalitatea alungării din pământul natal, autorul îşi închipue cum şi tatăl caută pe fiu, necrezând în plecarea lui, ca şi pomii:

Eri tata te-a strigat: credea că
[în livadă
te-ai pitulat la umbră să citeşti
[o carte.
Când i-am vorbit, a plâns. Şi-a
[stat să vadă,
în înserare, stele cum răsăreau
[departe.

In afară de inefabilul elegiac, este remarcabilă în poema d-lui Fediuc stăruinţa cu care pomeneşte despre întoarcere. Tatăl însuşi are siguranţa întoarcerii:

Şi-a spus că vei veni, dar că e
[vreme
până atunci şi-are să fie alb când
[te-i întoarce.

Cu sensibilitatea ei de totdeauna, mama aşteaptă şi ea întoarcerea, dar, fiindcă se va întâmpla târziu, nu crede că va mai trăi până atunci. Neputându-se bucura de speranţa revederii, pentru ea, tot ce se desfăşoară acum nu este decât o cumplită suferinţă, în sufletul mamei neîncăpând decît *prezentul tragic*. Durerea merge până acolo în cât se acuză de a fi născut un fiu ursit să apuce drumul refugiului:

Copilul meu, curând mă voiu
[muta'n lăcaşul
de unde nu se 'ntorc nici buni,
[nici răi.
Simt că'ntr'acolo, tremurând mă
[duce pasul:
mă iartă că ţi-am dat viaţă, fiul
[meu dintâi.

Cum am observat mai sus, lucrurile se petrec fictiv într'un spaţiu interior, sunt adică elementele unei drame. Drama se desfăşoară, cu toată rigoarea actelor ei, în sufletul mamei. Dar în sufletul fiului, ce acte se produc, ce conflicte? Cât de *adâncă* este şi suferinţa lui? In primul rând, el ştie că mama compune scrisori imaginare, pe care el, deasemeni imaginar, le primeşte, dar răspunsul nu-l poate da de cât tot *interior*. Răspunsul constă, în acest caz, într'o preţuire deosebită a scrisorii trimise fictiv:

Ţi-am citit răvaşul răsărit în
[gând;
l-am crustat cu fierul roşu în
[minte,
obcină cu fagi prea buni să mă
[alinte
când la cruci de drum voi sta
[plângând.

Este interesant acum de urmărit ce anume stări se desvoltă în sufletul fiului, în conversaţia sa imaginară, născută din dorul înstrăinării de părinţi. Nu pierdem din vedere un vers ce ni se pare caracteristic, destăinuind o clară pătrundere a sensului tragicei experienţe, din partea d-lui Aurel Fediuc. *Mama a devenit pentru fiul poet, temă de poezie*. Faptul se cuvine să-l înţelegem în perspectiva istorică, adică să ţinem seama de ceea ce împrejurările au adăogat în spirit, în jurul noţiunii *mamă*, asociind-o cu un complex bogat de emoţii. Astfel, tânărul poet îi găseşte împlinirile metaforice în idei ca: „nostalgie", „veghe", „călăuză". Intuim uşor cum *mama* rămasă sub ocupaţie streină, s'a întregit cu metaforele pomenite. Prin dor, numele ei naşte poezia. Ea este doina:

Mamă — doină. cer înalt de
[poezie —
nostagia mea te creşte'n piept,
stea de veghe peste drumul greu.
călăuză pentru pasul meu.

Acestei mame, devenită prin suferinţă, principiu de poezie şi de privighere, fiul poet îi dă parcă socoteala asupra evoluţiei sale spirituale. Ce va mai cânta? Ce fel de poet va fi de acum? Iarăşi avem prilejul să subliniem o fină meditaţie a d-lui Aurel Fediuc, a cărei exprimare ne dă indicii asupra desvoltării ce e posibil să o ia lirica de refugiu. Poetul se confesează mamei că, aici, în ţară, departe de Bucovina, nu va cânta abundenţa pământului primitor, ci lirica lui va încerca să cuprindă tema mai gravă, a divinităţii:

N'am să cânt nici holdele, nici
[cerul,
ci L-oiu preamări pe Dumnezeu,
poate so'ndura de cântul meu
şi să-mi ducă paşii peste lăicerul
de tomnatice brânduşi, din care
pasc bucovinene turme de mioare.

D Aurel Fediuc dă, prin urmare, sugestia unui lirism teologal ce este cu putinţă să se desvolte, cu un caracter psalmic, având ca punct de plecare marea desnădejde în care au căzut cei părăsiţi şi cei îndepărtaţi. In discernământul critic, efectul unei meditaţii teologale, va fi desigur, o adâncire reală a lirismului. Mai ne oprim, în aceeaş poemă socotită răspuns la scrisoarea mamei, la altă sursă ce pare a se deschide în spiritul poetului. De data aceasta luăm cunoştinţă de forţa reacţionară, de acea latură a fiinţei care se iveşte spre a apăra viaţa în primejdie.

E vorba de sentimentul răsboinic. Poetul se vede întorcându-se la vatra părinţilor ca luptător. Copilul pornit în bejenie, se va face soldat, spre a cuceri ceea ce i s'a răpit. Cum este natural, sentimentul răsboinic va bucura în primul rând pe tata şi pe fraţi, deaceea lor se cuvine să fie transmis:

Mamă, tatei spune-i că mă fac
[cătană,
să-i lucească ochii blânzi de
[bucurie;
spune-i mamă, fratelui şi el s'o
[ştie,
că de-a fi să mă întorc oiu fi
[cătană.

Din puterea sa reacţionară dăruie o parte şi mamei, spre a-i spulbera gândul că ea va muri înainte de a-şi mai vedea copilul. Nu va muri de durere, ci mama va trăi să-şi vadă copilul întorcându-se ca soldat biruitor. Fiindcă însă pe mame le îngrozeşte războiul, orice raţiuni ar avea, poetul îl transformă, îndulcindu-l cu irealitatea basmului:

Şi-ai să mă vezi, mămică, mândru
[cât un zmeu,
trecând prin sat, cu trişca prinsă'n
[brâu.

Cetitorul a remarcat, — presupunem — că placheta d-lui Aurel Fediuc, în pofida puţinelor ei pagini, ne prilejueşte o analiză, oarecum cu anticipaţie, a temelor ce va preocupa literatura de „refugiu" pe care o vedem producându-se după modelul literaturii de războiu. Poemele d-lui Fediuc ne îndreptăţesc să credem că lirica de refugiu nu va fi săracă în teme. Alăturăm la cele cuprinse până aici, şi pe aceea a erotismului, înfăţişând, conform circumstanţelor, dramatismul său special. Impreună cu părinţi şi rude, a rămas pe loc şi iubita. Ce se va întâmpla cu ea? Va aştepta întoarcerea? Se va mărita cu un altul? Nesiguranţa şi tulburarea revarsă în spiritul poetului puternicul sentiment al *dorului*.

Pare-se că tema *iubitei* adânceşte deci experienţa atât de naturală sufletului românesc, indicată prin noţiunea estetică a dorului. Intrevedem resurse de lirism lesne de exploatat:

Mă aştepţi şi-acum la marginea
[grădinii
din senin să mă înghimpi c'o
[şoaptă
ca s'o simt jăratic înflorind în
[seva rădăcinii
crinului şi să-ţi culeg sărutul,
[o mălină coaptă?

Frunza de năvalnic n'o purta în
[brâu
iar în loc de mintă, pune-ţi, dragă,
fîr de cânepă stătută-a putrejune
[în părâu,
nimeni din streini nevastă să te-a-
[leagă.

Dă-ţi pe obraji cu frunze de pelin
cin' te-o săruta să-i simtă amarul,
să nu-ţi treacă pragul ori hotarul,
c'am să viu, leliţo, am să viu...

Dorul de femeia iubită reprezintă o treaptă importantă a lirismului. De natură subiectivă, el se amplifică devenind întru câtva obiectiv, atunci când i se asociază ideia unui eventual măritiş al iubitei cu „streinul". Aşa ceva nu trebue să se întâmple iar dacă se întâmplă, destinul crud a triumfat. Pe lângă coloratura sa erotică, *dorul* arată însă şi un chip bărbătesc, când d. Aurel Fediuc pomeneşte de munca pământului şi de freamătul codrului. De vatra unde a trăit, poetul era legat prin alianţa muncii, din care se naşte parcă o recunoştinţă a pământului faţă de omul care-l lucrează şi-l ajută să producă roade. Ce face acest pământ *roditor*, acum, după ce a fost părăsit înainte de a fi cules? Intrebarea, fiind prin esenţă bărbătească, poetul o adresează, cu un simţ just al corespondenţei, tatălui său:

Tătucă, iartă-mă că te întreb. Dar
[nu mai pot.
aş vrea să ştiu de pălţinele, tran-
[dafiri, căpşune,
aş vrea să văd prisaca, via noastră,
tot ogorul. Spune tată, ai cosit
săcara? Spune...

Tot tatălui adresează şi un alt simţământ ce pare a se naşte din dorul de luptă al însuşi codrului bucovinean. Pădurea, copacii vor să se apere, să lupte, aşa cum au făcut de totdeauna:

Făgetul freamătă cu carpenii 'm-
[preună
şi'n noaptea asta mare, se 'ncoală-
[cesc la trântă
să 'ncerce de-s vânjoşi, că'n zori
[se-adună
vârteju'n veninat să-l frângă'n
[luptă sfântă.
Şi'n fruntea lor vor fi stejarii din
[Dumbrava
Roşie, că-au străjuit de-atâtea
[ori Suceava.

Imaginaţia populată astfel cu icoane răsboinice, creşte întregindu-se cu profunde năzuinţi de libertate, îmbogăţindu-se cu vedenii în care pare că se manifestă însăşi voinţa divină:

Se-apleacă vârful frasinilor, măi,
[şi tace
pârâul, hăt, în vale. Nebuniţi, în
[capătul potecii
Se-adună oamenii. In pustiul fără
[margini, aparentă pace.
Spre târgul ceţurilor nordice, co-
[boară liliecii.
Şi gufniţele cheamă'n întuneric,
[bufniţele cheamă
pe om din casă, pe Hristos din
[pânze-L cheamă.

In schema ce o fixăm spre a cuprinde motivele lirice începute de d. Aurel Fediuc, s'ar cuveni să nu omitem şi modul de suferinţă provenit din împrejurarea că mulţi dintre refugiaţi sunt siliţi să traiască din darurile împărţite de populaţia găzduitoare.

Este drept că acest episod din epopeia refugiului se pretează îndeosebi la nuvelă şi roman, ceea ce credem că nu va întârzia să se producă. Operele prozatorilor vor înregistra scene de dureroasă impresionare. D. Fediuc mărturiseşte în versuri:

Că am rămas pe uliţi să cerşim
fără străbunii morţi şi fără ţin-
[tirim:
că cerem pâine dela cei ce n'au
şi-o rup din gura lor înfometată
[şi ne-o dau.

Amintim lectorului că poema clasică a lui Goethe, *Hermann şi Dorothea* trateză tema refugiului, temă care în gândirea poetului german oferă prilejul de a zugrăvi frumuseţea sufletească a eroilor săi. Că s'au aflat şi la noi numeroase cazuri de frumuseţe morală printre românii ocrotitori nu ne îndoim, şi deopotrivă credem că se vor încumeta tinerii autori să trateze o temă cu atât mai grea cu cât se referă la virtuţi. Poema Hermann şi Dorothea le va sluji poate de model literar.

Incheiem aceste observaţii prilejuite de placheta d-lui Aurel Fediuc revenind asupra nedumeririi lectorului care se va fi mirat că dăm extensiune prezentării câtorva poeme. Argumentul critic desvoltat de noi este mai mult *tematica* poeziei de „refugiu" care se va produce de acum cu siguranţă. Anticipând-o pe motive din poemele analizate, socotim a fi contribuit la adâncirea acestei literaturi de refugiu a cărei desăvârşire *artistică* va fi de fapt mărturie a sufletului nostru care se apără.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondenţa noastră

TOAMNA

Se bate aur şi aramă în podgorii
mai chiuie prelung ecouri pripăşite
şi pleacă pe furiş, odată cu prigorii
lăsând pustiu în casa toamnei răvăşite.

Mirată, reapăre lumina'n mii de ruguri
— cu-aromă de tămâie, degete de miere —.
flămândă, ciuguleşte boabele de struguri
şi frânge-a soarelui surate din lujere

S'au spânzurat de crengi, înfrânte de obidă,
gutui plăpânde-adolescente cosinzene
şi un ciorchine'n târziat de aguridă
că soarele, hoinar, adoarme prin poiene.

Un plug întoarce căi de miază-noapte verii;
un gând coclit, urcând din mlaştinile lumii,
a spart cazane mari de smoală'n capul serii

Sub talpa grea strivesc amare coji de nucă...
spre cari zodii trag cărările din zare?
în sufletul tâlhar ucid un gând de ducă:
întoarcerile 'mi sunt uitare şi... pierzare...

UN ULM USCAT

Un ulm uscat
a'ncremenit cu veacul peste sat...
în oasele-i de fildeş vremuit,
stau scorburi mari, în care au sălăşluit

Strămoşii răi
cu ochi ciacâri de uli şi cucuvăi
ce mă'ndemnau în vizuini la ei,
când zmeii fulgerelor înghiţeau văpăi

Şi ploi-potop
îşi prăbuşiau nădufurile snop,
dând dealuri în ţesală (bivoli crunţi,
cu păcuroase coame, şuroind pe frunţi)

Ciudat azil
ce s'a culcat în suflet de copil...
corabie'nchegată 'n ţărmi arizi,
prădată şi lăsată de corsari avizi

Din osu-i gol,
dureri cu leat străin îmi dau ocol
şi'mi picură în candele ulei,
din gândul lunecat pe-al vremilor polei...

Cine-a vărsat
oţelul veşniciei peste sat,
pe cer şi peste ape, peste vieţi,
peste amurg, pe somn şi peste dimineţi?...

Aici, a stat,
o săptămână, Duhul şi-a lucrat:
rămas-au aste cioburi-mărturii
izvoadelor din urmă 'nfipte în tării...

ION DORU

DOAMNA MEA

Doamna mea cu faţa de zăpadă
Intr'o toamnă tristă ca şi-acum,
Frunze 'nsângerate de-or să cadă,
Am să plec din nou la drum.

Doamna mea cu braţe moi şi mici,
Intr'un miez de noapte la pândit voi sta,
Să-ţi aduc toţi clopoţeii vilei Minovici,
Intr'un tremurat plăpând de stea.

Doamna mea cu sânii două nalbe,
Pentru tine am să mă fac haiduc;
Am să prind luceferii şi salbe
Ca a nimănui o să ţi-aduc

Doamna mea cu părul de cărbune,
Dac'o să mai ai răbdare puţintel,
Visele mi-oi vinde şi-ţi voi pune
Luna 'ntreagă, piatră la inel.

Iar de-o fi să nu mai viu pe-aici,
Doamna mea cu faţa de zăpadă,
Lacrimile tale s'or preface 'n licurici,
Iară vorbele acestea în baladă.

RADU PATRAŞCANU

Iulie, 1940.

MA CHEAMA TAINA SERII?

Durerilor uitate pe ţărmuri de păcate,
Nici vântul prins în lozii nu le'nţelege glasul
Când pe la porţi de vise mă furişează pasul,
Cu dalta amintirii să sfarăm vechi lăcate.

Mă cheamă taina serii? Ce duh străin mă
[scurmă
De-ascult cum cresc luceferi pe moarte văi
[şi cine
Mă'ndeamnă'n zări pe urma uitării fără urmă
Să-mi prind din beznă umbra şi cerul dus
[din mine?

Cât plâns de zări ascunde amurgul sub
[pleoape,
Nu-i nimeni să-i adune tristeţile'n imagini,
Când orele îşi plimbă tăcerea prin paragini,
Ca visul nălucirea pe'ntunecimi de ape.

Murind se'ndoaie tâmpla pe jertfa tinereţii
Ne mai urzind cântării, nici gândului odăjdii,
Şi tot mai spre adâncuri mă soarbe golul
[vieţii
Dar nu mă doare chinul niciunei mari
[primejdii!

Ci risipit în vreme, — ruină scorojită, —
Ii mângâiu agonia şi clipele-i înnumăr
Iar când m'adun din foşnet de frunză obosită
Duc stelele în braţe şi luna grea pe umăr...

GABRIEL OVIŢA

LEAT VITREG

Te plâng de slava năruită'n ev
Doinar cu tunul şi hrăpaciu cu ulii,
Pribegii fii; hotarul iar de-acu li-i
Hrisov deschis pe mult crispaţii nervi,

In care-or strânge bale nesătulii
Astei moşii cu pieptu'n răni sub ierbi,
Că inimile fraţilor mei şerbi
Te vor slomni din nou în cartea hulii.

Descălecată ţară la răscruci,
Cum mi te'ndoaie vântul ca pe lozii!
Să calci pe oase şi să urci pe cruci,

Să n'aibă tihnă'n hronic voevozii,
Pân'nu te pun în chingi de veac bărbat
Şi peanei punct peste amar de leat.

AUREL DUMITRESCU

Pe zonă, 17 Aug. 1940.

NE-AM INTALNIT CANDVA...

Ne-am întâlni cândva pe aleea'ntunecată
In orăşelul vechi cu nume scris în vreme
De atunci a început în mine ca să bată
Clopotul iubirii, spre tine să mă cheme.

Trecut-au în şiraguri nopţile clare
Şi dimineţile cu scânteeri de diamant
In lipsa ta m'am înfruntat din dorurile
[amare,
Mi-am împletit din visele târzii o salbă de
[amant.

Când vei veni din nou domniţă pe alee?
Să ne'nbătăm din pocalul cu iubiri
Să-ţi toarne luna'n plete lumina ei lactee
Iar stelele'n adâncuri să ne facă inelele de
[miri.

S'or strânge atunci în juru-ne cârduri de
[luceferi
Şi-or fâlfâi părerile de bine
Ne-or râde la picioare petalele de nuferi
Ah! vino iar domniţă lângă mine.

GEORGE HAVRIŞ

SEARA DE TOAMNA IN BOTOŞANI

Pe-aleele de tei şi de castani
Ce stau de strajă străzilor pustii,
Semnează toamna iar în Botoşani
Biletele, în frunze ruginii.
In ceaţa ce să lasă ne'ncetat,
Să'ngână-amurgul cu tristeţa'n cor.
Asfaltul ud doi tineri îl străbat
Şi frunzele s'aştern în calea lor.

Doi polonezi, — epave de război,
Când vântul s'a oprit bolnav de cord,
S'aude cum suspină amândoi
Cu ochii duşi spre ţara lor din nord,

DUMITRU BACIU

NOAPTE ALBASTRA

O geană roşie saltă pe orizont cu pleoapa,
Să mai privească somnul eternei aşezări,
Iar ceru-şi varsă plânsul orgiilor cu apa
Pe solul adormirii, pe munţi, pe văi, pe mări.

Departe peste brâuri luceşte noapte albastră,
Oţelul îşi îndoaie pe murgile potecî
Străbate-o zare firavă pe ochiul de fereastră.

Lumina creşte'ntr'una sub ochii limpezi,
[reci, —
Inundă lumea toată. O pasăre măiastră
Işi părăsi palatul cleştarelor pe veci. —

GHERASIM CONST.

POST LUDUM

Inc'un pas, neobosit, mereu inc'un pas...
Şi sufletul din noi va pleca 'ntr'o zi,
Fiindcă (ştii?) până la urmă toţi vom muri,
Vom rămâne fără nume, fără glas.

Grele de somn, frunţile noastre senine
Te-or aştepta cu neastâmpăr, Moarte,
Şi pasul tău neştiut o să ne poarte
In alte lumi şi'n alte nopţi mai line.

Pe urmă, nu ne vom mai întoarce'napoi,
Nu-i aşa? Va fi alt soare, alt apus,
Ii vom iubi pe cei buni, cum făcea Iisus,
Şi nu vor mai fi, nici toamne, nici ploi...

FLORIN LUCESCU

MARŢIŞOR

Am fost prin vis şi uliţele toate
Le-am colindat cu pas de cerşetor...
Şi ochii mucegăiţi de călător,
Au colindat cărările uitate...

Alături cu gândul — nebun scăpat din
[fiare, —
Te-am căutat prin umbra refrenului trecut;
Mi-am înălţat sihastră durere'n sărbătoare
Şi vechiu potir albastru din pulbere de lut.

Din dor făcut-am fire de roşie mătase...
Şi iacrima durerii am strâns-o în argint.
Cu degete de ceară, în împletiri sfioase
Incununat-am fruntea sărmanului alint.

MIHAIL ZISU

PĂMÂNT...

Pământ al ţării mele, sfânt
Bătut în veacuri, d'aprig vânt
Cernut şi închegat în sânge,
Altar, noi ne-am legat de tine,
In năzuinţele străbune...

Pământ al ţării mele, sfânt
Umil şi răbdător pământ
Noi vom muri, cu drag, o ţară apărând
Şi... vom intra în sânul tău râzând!

VICTOR PEIA-CRAIOVA

Noua orientare

Nevoi politice
Germane și precursorii prăbușirii din 1918

de MIRCEA ION MATEI

Incepând cu numărul de față, „Universul Literar" va publica, la această coloană, o serie de articole, sub semnătura d-lui Nicodim Ion Matei, în care va prezenta principalele atitudini ideologice, biruitoare astăzi în Europa.

In acest sens, se vor avea în vedere izvoarele directe ale doctrinei național-socialiste și fasciste. In special asupra cărței cancelarului Hitler „Mein Kampf" destul de puțin și de rău cunoscute, se va stărui, în primele articole.

Niciodată o nouă încadrare politică — oricât de adecvată timpului ei, — nu-și culege roade totale, în crezul și activitatea generațiilor în mijlocul cărora este propovăduită, dacă adânci nemulțumiri nu vin să o ajute.

Primul ferment dospește în însăși mediul putred și anacronic în care se sbate și piere înfrântă, o concepție politică obosită, devenită diriguitoare numai prin trecut sau prin satisfacțiunile aduse unui infim număr de conducători.

De aceea, spontaneitatea aderării întregei națiuni germane la credințele întruchipate în „Mein Kampf" — după numai 12 ani de luptă —, trebue privită prin datele anterioare războiului mondial.

Din aflarea și stigmatizarea greșelilor și a autorilor prăbușirii din 1918, se va desprinde apoi tot mai luminos aspectul măreț, mitologic, pe care avea să-l capete, în chip necesar, național-socialismul, ca aluat german revoluționar.

Führer-ul, de atunci, în răspasul de timp când închisoarea îi oferea — odată cu adâncirea credinței în reînvierea patriei învinse —, posibilitatea de a medita asupra trecutului apropiat, atât de dureros, a analizat scris cauzele interne care au dus la dictatul dela Versailles, precum și posibilitățile ce se ofereau Germaniei, înainte de a lua spada în mână.

Patru erau condițiunile de viață pentru viitor, ale acestui popor cu o natalitate anuală de nouă sute mii suflete.

1. Franța oferea o restrângere a natalității, pentru a se păstra proporția între spațiu și viață.

Mai devreme ori mai târziu însă, trebuia să se plătească această luptă împotriva naturii.

Pe îndelete, dar cu o atât mai îngrozitoare certitudine —, s'ar fi ajuns ca efortul incipient să devină obicinuință.

Atunci, pentru a nu se trece, în minus, limita necesară, s'ar fi ajuns la proteguirea și salvarea bolnavilor, indiferent natura suferinței lor.

Cangrena individuală s'ar fi desvoltat într'una socială, iar neamul care ar fi încercat o astfel de autosinucidere, ar fi cules, în curând, moartea colectivă a spiritului și forței sale.

2. A doua posibilitate o programau „umaniștii" evrei, oferind paleativele viitoarei mizerii, prin mult răspândita colonizare internă.

Dar, ori cât de intensiv s'ar fi făcut cultura, pericolul discordiilor viitoare era tot mai reliefat, odată cu imposibilitatea menținerii raportului dintre natalitate și hrană; deasemenea, era necinstit ca expansiunea colonială să fie interzisă unei rasse tinere, care-și căuta posibilitatea colonizării exterioare, necesare pentru păstrarea proporției numerice și militare față de democrațiile apusene.

Singurul efect pe care o asemenea cale l'ar fi oferit, ar fi fost murmurul revoluției marxiste, care, în această ambianță, și-ar fi căutat influențe hotărâtoare.

3. A treia îndrumare — prin însăși enunțarea ei necesară și justă —, era obținerea de noui colonii.

4. Ultima posibilitate: industrializare și comerț, în măsura în care câștigul produs din schimbul cu alte state, ar rezolva nevoile interne.

Din toate aceste sfaturi, desigur că numai al treilea rămâne în discuție, deoarece este singurul care poate rezolva, pe timp nelimitat — odată cu nevoile economice —, liniștea intercontinentală.

Există însă, națiuni europene, atât de bogate care își au baza piramidei ființei lor în colonii și numai vârful în Europa.

Pentru acestea, orice schimbare a predominării lor, înseamnează războiu.

Germania avea de ales între a-i convinge să-i dea colonii necesare pentru hrana fiilor ei, sau explozia pe care o produce suprapopulația și care se concretizează prin dreptatea armelor.

Prima alternativă se îndepărta însă într'un văl tot mai pesimist: cei cari aveau totul, nu voiau să dea nimic.

*

Mai curând decât s'ar fi crezut, Reich-ul a fost chemat să intre în luptă, alături de Austria ultimilor Habsburgi.

Rezultatul războiului mondial a fost explicat mereu prin desăvârșita victorie de arme franco-engleză.

Așa ni s'a spus și așa am crezut.

Factorul determinant însă a fost necunoașterea dușmanului intern.

Inlăuntrul țării trebuesc căutați precursorii prăbușirii din 1918.

Ei au fost identificați — din nefericire numai după dezastru, — de Führer, care a ridicat apoi deget de acuzare, arătându-i în toată nemernicia lor.

Cine poate nega dragostea de patrie și entuziasmul cu care mureau cei mai buni fii ai țării în Flandra, pe Somme, la Marna și pe toate câmpurile de bătălie, încremeniți în moarte și credința apărării patriei lor?

Cine poate nega vitejia soldaților germani cari, timp de patru ani, au dus lupta împotriva coaliției lumei întregi, fără ca armata lor să fi fost o singură dată împinsă pe propriul teritoriu?

Și totuși, bravura a fost înfrântă de mișelia celor din spatele frontului.

Elanul și încrederea în victorie, au fost dela început sabotate de presa marxistă, aflată în marea ei majoritate sub conducerea evreilor.

Pe când francezii și englezii împroșcau cu șrapnele coloanele germane, ziarele vorbeau de camaraderie cu inamicul și de nedreptăți lesne reparabile.

Ca și cum acolo unde tunul își deschisese plămânul de foc, mai putea fi vorba de înțelegere pacifică.

Deasemenea, curajul neînfrânt care a adus primele victorii răsunătoare germane, a fost încetinit de tonul cu care el a fost quasi-aclamat.

Ziarele germane făceau mereu apel la umanitate, arătând — odată cu recunoașterea, nevoită, a forței armate, — scopuri economice și imediate, pentru care luptătorul trebue să fie „înțelegător" cu adversarul.

Se căuta astfel să se distrugă în germene, avântul eroic de care fremăta țara.

S'a înlocuit, cu persistentă și criminală intenție, idealul necesar sacrificiului de sine, cu scopuri meschine, economice.

Or — scrie Führer-ul —, nicicând omul nu și-a jertfit ființa pentru asemenea cauze. S'a văzut curgând sânge și înfrățire în moarte pentru credințe ideale, care au avut întotdeauna nimb de curată sfințire, dar niciodată lupta economică nu a putut reprezenta supremul crez.

In timp ce propaganda inamică arunca tot mai multe manifeste deasupra frontului german, în spate, fabricanții de munițiuni evrei își continuau liniștiți afacerile: focului i se răspundea „din țară", cu sfaturi umanitariste, propagandei engleze cu o tăcere de ghiață.

In acest timp, câțiva evrei își reprezentau rassa prin cancelarii sau în locurile cele mai ferite de pericolul dușman.

In optimismul general din 1914, soldatul Adolf Hitler se înfiora de fericire, îmbrăcând uniforma, într'un regiment bavarez, pentru a-și apăra patria.

In 1916, caporalul rănit, își regăsea țara, în lazaretul Beelitz din Berlin.

Câtă schimbare!

Finanța iudaică lucrase, în acest timp, fecund.

Pentru a se masca afacerile pe care le făcea în dosul frontului și sărăcia tot mai mare pe care poporul o înfrunta încă destul de brav, se începuse infiltrarea gândului separatist: Prusia era acuzată de militarism, iar în fața disensiunilor ce se iveau între ea și Bavaria, adevăratul dușman intern trecea neobservat.

Reîntors pe front, acel care avea să devină Cancelar al Reich-ului, își regăsi moralul oarecum sdruncinat în fața celor trăite la Berlin și München.

In 1917, frontul italian fu spart! Rusia capitula!

O clipă, inimile au tresăltat în fața unei apropiate victorii.

Dar, 1918 aduse cu el greva din fabricile de muniții și turburările interne, produs al toleranței Kaiser-ului față de evrei:

„Kaiser-ul Wilhelm II, a fost primul Kaiser german, care a „întins mâna spre împăcare conducătorilor marxismului, fără să „bănuiască că ticăloșii nu au onoare. In timp ce țineau încă în „mâna lor mâna împărătească, cealaltă căuta deja pumnalul".

„Cu evreii nu există pactare, ci numai asprul sau — sau" [1]).

De acum, se sfârșise totul!

Zadarnică a fost moartea celor două milioane germani, zadarnică mizeria îndurată de popor timp de patru ani.

Trădarea fusese mai tare!

Grav rănit, pentru a doua oară, scăpat ca prin minune cu vederea nepierdută, caporalul afla la 10 Noembrie 1918, în sanatoriul Pasewalk din Pomerania, unde era internat, știrea tragicului sfârșit al războiului:

„Din ziua în care am stat la mormântul mamei, nu mai „plânsesem. Când, în tinerețe, soarta neîndurată mă cuprindea, „îmi creștea curajul. Când moartea lua cu ea, în lungii ani de „război, pe câte un camarad drag sau un prieten din rândurile „noastre, mi s'ar fi părut un păcat să mă tângui — mureau doar „pentru Germania: Și când, în sfârșit — încă în ultimele zile ale „groaznicei lupte — m'au atacat gazele furișate, și începeau să-mi „mănânce din vedere, iar eu, sub groaza de a orbi pentru tot„deauna, mă descurajasem o clipă, atunci tună asupra mea gla„sul conștiinței: tânguitor mizerabil, vrei să scâncești, în timp ce „la mii alții, le merge mai rău decât ție. Și astfel, îmi suportai „soarta resemnat și tăcut. Acum însă nu puteam altfel. De abea „acum vedeam, cum cade orice durere personală, în fața neferi„cirei patriei" [2]).

Și totuși!

Aceste lacrimi au fost purificare și îndemn.

Din durerea lor s'a născut hotărârea atitudinii viitoare.

Ele au purces prima năzuință a reclădirii acestui popor tânăr și cinstit, care se svârcolea încă în nenorocul minciunii marxisto-evreești.

Când ultima picătură se scursese, hotărârea fusese luată.

Un alt soare avea să încălzească, în curând, speranțele îngenunchiate ale neamului german.

---

[1]) v. Adolf Hitler „Mein Kampf", Franz Eher Verlag München, 1939, pag. 225.

[2]) Mein Kampf, pag. 223.

Cronici germane

Pe marginea unor declarații

de ȘTEFAN BACIU

Declarațiile pe care domnul profesor Nichifor Crainic, ministrul propagandei naționale, le-a făcut la Brașov în cadrul „Institutului de cultură româno-german", ne dau ocazia să spunem că truda neînsemnată, depusă în aceste „cronici germane", a primit o strălucită întărire. Faptul că atâtea și atâtea gânduri pe care le-am risipit ani în șir în coloanele lui „Sfarmă-Piatră" și ale „Universului Literar", sunt confirmate de competența domnului ministru Crainic, este pentru noi o reală bucurie. Puțini au fost aceia care au scris și au gândit ca noi, militând pentru o cunoaștere cât mai amănunțită a culturii germane; pe toți, îi putem număra pe degete și tocmai de aceea bucuria noastră e mai mare.

Adânc cunoscători al acestor probleme, d ministru Crainic nu face astăzi altceva, decât să enunțe *în chip oficial*, o mare parte a programului revistei „Gândirea", în ale cărei pagini s'au desbătut foarte multe din problemele care acuma încep să devie realități, *„Tocmai de aceea, raporturile dintre noi nu trebuesc lăsate să se desvolte la întâmplare, ca în epoca democratică, ci trebuesc sistematizate și amplificate metodic"*, așa a declarat la Brașov, d. ministru Crainic

Și-apoi: *„Este cu deosebire un domeniu asupra căruia îmi voiu îndrepta toată atenția: domeniul literaturii. Noua literatură germană, prin care nu înțeleg numai poezia și romanul, dar și filosofia, sociologia și cugetarea politică, e încă prea puțin cunoscută în România"*. Așadar, iată în puține cuvinte apropierea culturală româno-germană, care ne-ar fi putut fi folositoare de atâta vreme. *„Institutul de cultură română din Berlin"*, care a și luat ființă, va avea să lucreze pe-un câmp, pe care nici un efort și nici un sacrificiu nu vor fi prea mici și nu ne îndoim că o conducere pricepută va ști să dea acestui „institut' toată vigoarea și importanța pe care o merită. Abia de azi încolo vom învăța să ne cunoaștem, abia de azi încolo eforturile izolate și mărunte vor fi strânse într'un mănunchiu, care le va da unitate și rost bine definit.

Dibuielile în necunoscut vor trebui să înceteze — și pare-se că vor și înceta. Tot ceeace se va crea de azi încolo în acest domeniu, va trebui să poarte pecetia unei priceperi și a unui gust, care să fie *indiscutabile*. Mai anii trecuți am publicat două articole, („Literatura germană, la noi" și „Problema traducerilor") în care ni se părea că scriem *în vânt* asupra unor probleme atât de grave. Astăzi ne permitem să reamintim lectorilor noștri acest amănunt nu ca să ne „lăudăm", ci ca să verificăm o poziție neclintită. Mare este bucuria noastră, numai la gândul că nu editurile Reichului vor vedea lumina tipanului celle mai reprezentative cărți ale noastre și că vor fi tălmăcite, totdeodată, în limba română scriitorii de talia unui *Blunck, Carossa, Grimm, Kolbenheyer, Burte, Weinheber, Vesper*, pe cari aproape nimeni dintre intelectualii dela noi nu-i cunoaște. Atât germanii, cât și noi, vom avea numai de câștigat din această colaborare spirituală, pe care domnul ministru Crainic a formulaa-o atât de lapidar și de precis.

Drumul pe care pășim de azi încolo în această direcție, e un drum frumos dar greu, ca toate căile frumoase. Va trebui să săpăm în adânc, pentru a scoate la lumină toate comorile pe care ignoranța și indiferența oficială le-a ținut ascunse până azi. De bună seamă că se vor găsi destui oameni pricepuți și inimoși, care să urmeze acest început, pentru a îmbogăți sufletul unui popor care dorește să-l cunoască pe-al celuilalt.

Reciprocitatea pe care a amintit-o de-atâtea ori domnul ministru Crainic, este cel mai bun semn că munca la care va trebui să purcedem, merge dela gând la gând. Cunoaștem prea bine pasiunea și convingerea cu care domnul ministru Crainic a privit întotdeauna această problemă și tocmai de aceea îndrăsnim să afirmăm că rezolvarea ei a ajuns în cele mai pricepute mâini.

Nimeni altul n'ar fi putut organiza și munci cu o autoritate mai desăvârșită, decât acest cunoscător, dublat de-un iubitor și tocmai de aceea, rândurile noastre vor să fie o nouă pornire pe drumul pe care îl bătătorim de-atâta veme.

Declarațiile dela Brașov, nu pot fi pentru noi decât un îndemn în plus, iar „glossele" pe care ne-am permis să le facem pe marginea lor, nu vor să fie decât acelea ale unui vechiu și umil muncitor în acest domeniu. Noi nu avem pretenția că am descoperit ceva nou, dar vom putea spune oricând, cu mândrie că am luptat pentru acest țel. Tot ceeace am însăilat noi, poate fi amplificat și perfectat; toate „însemnările" noastre sunt susceptibile de adăugiri, însă ele mărturisesc, oricând, despre o dragoste și convingere care niciodată n'au șovăit.

De aceea, noi nu putem răspunde mai bine programului făurit de domnul ministru Crainic, decât spunând un singur, dar sincer cuvânt: laboremus!

LEGATURI CULTURALE
ROMANO - GERMANE

(Urmare din pag. I-a)

Fiindcă la baza tuturor creațiilor de însemnătate ale culturii noastre se află Germania. Ea este biblioteca tuturor celor cari și-au impus personalitatea.

S'au tradus, pe vremurile de început ale literaturii noastre moderne o mulțime din operele remarcabile din Apus. Școlile acestor ținuturi au purtat pașii multora din intelectualii noștri. S'au întronat obiceiuri cari ne erau cu totul străine, dar era inevitabil ca pe lângă părțile bune să suferim puțin și din cauza grabei cu care doream cunoașterea culturii occidentale.

O violentă sete de creație a luat naștere, și Eliade Rădulescu nu era un utopist cerând să se scrie, ori și cum, dar numai să se scrie.

El reprezenta dinamismul culturii noastre care întâlnindu-se cu stufoasele creații din apus, voia să recâștige pasul pierdut în urma stăpânirilor străine.

Momentul acesta este hotărâtor, fiindcă el precizează făgașul pe care cultura noastră avea să intre și de atunci nu s'a îndepărtat dela acele concepții. Având de ales, ca îndrumătoare ideologică o anumită cultură, primind deopotrivă influența din toate părțile, ea s'a îndreptat către Germania.

Cu toate că afinitatea latină ne-ar fi împins mai de grabă către Franța, al cărui tezaur spiritual în urma strălucitoarei sale civilizații, era dominator în lume, intelectualitatea română, fără să renege spiritualitatea franceză, ci continuând s'o cunoască și s'o aprecieze, a suferit înrâuririle adânci și creatoare dela Germania.

In țara noastră, în care aproape întreaga societate cultă vorbea și citea franțuzește, cel mai mare poet, care și astăzi ne mi cutremură prin măreția sa, Eminescu, și-a cules cultura din Germania. Un Titu Maiorescu, un Caragiale, mai în trecut un Kogălniceanu sunt personalități reprezentative ale căror rădăcini sunt puternic implântate în cultura nemțească.

Nu este chiar o întâmplare. Mai de grabă trebue să pricepem afinitatea care ne leagă, spiritualicește, de ideologia Germaniei.

Răsfoind zilele trecute o carte a d-lui J. Ageoges — Voyage sur la terre et dans la lune — am dat peste afirmația că în București, vitrinele librăriilor sunt ca și la Paris, pline doar de cărți dela Flamarion, Grasset, Stock etc. Și într'adevăr, asta este realitatea, predominarea volumelor franceze este simțitoare. Dealtfel valoarea lor este indiscutabil prețioasă, însă, din nou realitatea este ciudată, gânditorul nostru de astăzi cel mai pregătit, este născut la isvorul culturii germane: Lucian Blaga.

Revoluțiunile curente de câțiva ani în urmă, au încercat întronarea la noi a unor concepții de altă natură decât influențele de până atunci. Folosind întrucâtva prin reacțiunea ce au provocat, ele nu s'au impus, și nici măcar vreunul din adepții acestor ideologii culturale nu au isbutit să fie reprezentativi pentru cultura noastră. Ea a rămas mai departe strâns legată de creațiile Germaniei, Probabil cauza să fie și aceea citată de d-nul ministru Nichifor Crainic: **...o caracteristică proprie a spiritului german, este aceea că el prețuește spiritul celorlalte neamuri, numai întrucât acesta din urmă se deosebește de cel dintâiu; ca să placi unui francez, trebue să te desființezi pe tine, și să te faci ca el. Dimpotrivă ca să placi unui german, trebue să rămâi ca tine însuți, și să nu te faci ca el".** Este ușor de priceput, din această afirmație, cum atracția culturii noastre în spre Germania va fi mai viguroasă fiindcă în timp ce culegem roadele culturii sale, continuăm să ne păstrăm caracteristicile noastre. Cercetarea tuturor cauzelor este însă o chestiune prea largă spre a fi desbătută în rândurile unei reviste. Este îndeajuns să constatăm faptul și să ne dăm seama de importanța lui.

Fiindcă, apreciind importanța culturii germane vom putea înțelege îndemnul de a întreține relații mai strânse cu ea. Avem exemple puține, dar violente. Când aproape cu toții citim și vorbim franțuzește, și puțin nemțește, când se citesc în cantități imense cărțile franceze, chiar cele de mare valoare, și literatura germană ne este în mare parte un semn de întrebare, totuși exponenții culturii noastre sunt crescuți în hrana spiritualității germane.

Fenomenul acesta merită să fie gândit.

VICTOR POPESCU

Călătoria cea mare

Va fi o noapte liniștită, voiu pleca iarăși spre Bucovina;
îngerii vor culege florile lunei, albe, multele...
pe frunte-mi va stărui solemnă, din înserare, lumina —
cuvintele mele din urmă depe acuma ascultă-le.

Cerurile ascund furtuna sub mânile tale,
ar putea să fie orcanul marea mea bucurie;
Doamne, iată cum stelele vin la vale.
A început marea călătorie.

MIRCEA STREINUL

Când în negre abise

Când în negre abise
Ți-i trupul de patimi răpus.
Îi vezi în lacrimi durerea,
O stea mai fâlfâie sus.

Dar steaua în lacrimi se stinge
O, liniști în ceruri, vestiți.
Tăcuți vom păși peste clipe
Cu lutul și moartea 'nfrățiți.

Nici dragostea nu ne va ști
Că umbre prin neguri plutim.
Târziu, într'o lume pustie
Va râde un alb țintirim.

O Doamne, spre Tine ni-i drumul
Prin noaptea de foc pribegind.
Pleca-ne-vom fruntea curată
Ca'n ziua dintâiu strălucind.

Iulian Vesper

BĂTRÂNEȚE...

(nuvelă)

de Mihail Sorbul

— Hm ?...

Așa se auzi în camera de dormit și acest „hm?“ curmă și un sforăit, ce nu încetase aproape toată noaptea, întrerupt doar de scurte tăceri.

După acest „hm“ domnul Popescu deschise ochii, îi închise apoi iarăși, pentruca peste câteva clipe să-i redeschidă.

— Hm!...

Căscă gura, plescăi din limbă de câteva ori, găsind-o cam cleioasă, întoarse capul spre nevastă, ce dormea cu fața spre dânsul și sufla încet de teamă parcă, să nu-l deștepte cu respirația ei.

In cameră era o lumină, picturalvioletă, un violet deschis, ce pe fiece clipă se limpezia, se dilua...

— „S'a făcut ziuă“... își spuse d. Năstase Popescu și oftă, dar așa, nu din necaz, ci din obișnuință.

Și dacă se făcu ziuă, la ce să mai stea în pat? Se ridică încet, să nu-și deștepte nevasta, apoi coborî cu grijă și porni în camera de baie de alături în vârful picioarelor.

Răcoarea dimineții îl învioră. O nouă zi i se prezenta. O nouă zi dar la fel cu celelalte...

Inainte de a se spăla făcu trei cruci și îngână:

— Mulțumescu-ți, Doamne, că m'ai învrednicit să mai văd odată răsăritul soarelui...

Dacă s'a spălat și s'a spălat încet și cu tot dichisul, a coborît scara... Jos în biurou aceiași lumină spălăcită aburea parcă tablourile, mobilele...

De cum intră se duse drept la calendarul ce sta atârnat de perete cu fața spre biurou. Își puse ochelarii pe nas și rupse foaia. Cea următoare apăru cu o cifră roșie.

— Iar Duminică... Poftim... A mai trecut o săptămână...

De vre-o zece, cincisprezece ani, d. Năstase se tot plânge că timpul trece prea repede... Abea rupe foaia calendarului Luni și nu mai decât se pomenește c'a și ajuns la sfârșitul săptămânei. Numai iarna i se pare că trece mai greu, încolo primăvara, vara și toamna, parcă's făcute anume s'o aducă mai degrabă.

— „Poftim!“ ori „Piha!“ A murit și Vetuța și doar nu era atât de bătrână... Doar... 78 ani... Acum trei zile am stat de vorbă cu dumneaei... Tocmai îmi spunea, că la vara viitoare, avea de gând să se ducă la băi!... Ce ți-e și cu omul... Parcă nici n'a fost...

Totuși d. Năstase Popescu nu se gândește la moarte, cu toate că avertismentele ce i se dau prin răpunerea celor din generația sa, ar putea oare-cum să-l îngrijoreze. De altfel crede atât de puțin în fatalitatea morții încât oricărui sfârșit de viață, îi găsește o pricină.

— De, i-a spus doar doctorul să nu mai bea... Da dacă n'a vrut să asculte, și-a luat plata...

Sau :

— Bine, bine, dacă suferă de tensiune, de ce n'a urmat cura și nu s'a retras din afaceri?

După judecata sa s'ar putea deduce, că omul dacă ar urma întru totul poruncile doftoricești, n'ar mai muri niciodată. De aceia și dânsul duce o viață sobră și se consultă în fiecare săptămână cu medicul său, așa precum nevastă-sa, coana Săftica, se duce în fiecare Duminică la biserică și-și face socotelile sufletului achitând în rate polițele păcatelor făcute și refăcute.

Dar d. Năstase Popescu și-a isprăvit de citit gazeta și dacă a citit-o a eșit în grădina din dosu casei. Aici a cercetat pe cei doi caiși pușI acum câțiva ani cu mâna sa, le-a numărat fructele, încă verzi, să vadă dacă nu cumva copiii vecinilor i-au mai furat vre-o câteva, apoi a plivit o buruiană, a rupt un trandafir, căruia începuse să-i pice petalele și a mai săpat ici colo cu o săpălugă, găsită printre jucăriile de altădată, ale celor doi copii ai săi, o fată acum măritată în oraș și un băiat, judecător într'o provincie îndepărtată.

Când a intrat în casă, a găsit odăile într'un întunerec răcoros, iar în sufragerie îl aștepta cafeaua cu lapte, unt și miere.

Coana Săftica îl aștepta ca de obicei.

— „Te-ai și sculat, băbuțo?“ o întâmpina d. Popescu.

— „Ți-am spus de atâtea ori să nu mă mai faci babă“, îi răspunse cam răstit coana Săftica.

— „Ei, lasă, lasă“... face împăciuitor Năstase.

— Nici un „lasă“!... Fiecare să se vadă pe sine.

D. Năstase fiind oprit de doctor să se mânie, schimbă vorba.

— Dar știi, că biata Madam Chiva a răposat.

Coana Săftica rămase cu linguriță în aer:

— Ce tot spui?... Parcă se ținea bine.

— Se ținea, dar prea își pierdea noptle bând la cafele și trăgând la cacialmale la pocker. — Și i-a spus-o, doar, doctoru...

Coana Săftica își încreți și mai tare fața, în semn de dispreț:

— Ia, fugi și tu cu doctorii tăi...

— Dacă se ținea de sfatul lor...

— Parcă asta-i după doctori... N-a hotărît Dumnezeu...

D. Popescu mormăi :

— Până la D-zeu mai sunt.. doctorii.

La care coana Săftica răspunse mai mult pentru ea:

— Păcat de banii ce-i cheltuiești, mai bine ai merge mai des la biserică.

Insfârșit coana Săftica s'a retras la bucătărie, iar d. Popescu și-a luat pălăria și umbrela din cuier și încet încet a ajuns la cafenea.

Aici mare ispravă n'a făcut. A dat bunădimineața, s'a întrebat de sănătate cu Ionescu, cu Vasilescu și cu Protopopescu, apoi s'a așezat în dosul lui Ionescu și a chibițat zece partide de domino, până când acesta s'a întors spre dânsul și i-a spus-o:

— Mai slăbește-mă, Năstăsică, că m'ai uscat de tot.

Asta l'a determinat să treacă la masa vecină și să citească o gazetă.

Chelnerul s'a și prezentat.

— O cafea?... O dulceață?...

— „Sunt oprit de doctor, băiatule, dar dacă ești drăguț, adă-mi te rog un pahar cu apă“ și-i strecură chelnerului — un leu, pe care i l'a refuzat eri zarzavagiul.

Când s'a întors acasă, l'a oprit în drum coana Margareta, o nepoată a lui

— Să nu care cumva să nu veniți la înmormântarea lui Madam Chiva

— Da, da. Să n'ai nici o grijă și apoi crezi, că aș scăpa de gura Săftică?...

După un dejun de vegetarian, d. Năstase s'a urcat iar în dormitor și cu jurnalul în mână s'a dat puțin pe o parte... I-a mai rămas doar de citit „cronica externă“ și cea „economică“... Fiind articole ceva mai serioase și ceva mai greu de priceput, le-a lăsat pentru acuma ca să le poată citi în tihnă... Și într'adevăr că tihnă i-a dat, că nici n'a apucat bine d. Năstase să intre în adâncul „cronicei economice“ cu privire la comerțul exterior de cereale, că a și început să sforăie...

De rândul acesta însă sforăie numai pentru sine. Coana Săftica nu obișnuiește să doarmă după prânz, ci rămâne în sufragerie unde își dă în cărți și face rând pe rând cele trei pasențe ale sale.

Pe la cinci d. Popescu sare ars din pat și se uită repede la ceas. Se sperie.

— Ia, uită-te, d-le, cum am putut dormi atât de mult?!...

Hm! Hm!... Am trăit o viață întreagă c'o dușmancă lângă mine... Ce era, dacă mă trezea acum un ceas?...

Trece iarăși la baie și-și răcorește fața cu apă rece. Aici se privește în oglindă și se judecă...

— De, de!... Parcă nu arăți atât de bătrân, Năstăsică... își spuse dânsul surâzându-și cu simpatie.

Și coborî scările cu pași fermi, tinerești. Se vede, că vrea să dovedească Săftică, că nu-i atât de trecut, cum se complace dumneaei să-l umilească.

— „Ce trăncănești așa pe scări!“ îl întâmpină dumneaei cu glas disprețuitor, tocmai fiindcă ghicește că dumnealui face pe grozavul.

Dar d. Năstase coborî cu aceiași pași și ultimele trepte și intră în sufragerie, unde-l așteaptă dulceața și cafeaua.

Intre sorbituri sgomotoase amândoi soții încetând ostilitățile fac lista de bucate pentru a doua zi. Adică mai mult coana Săftica. Are și dreptul. Dumneaei gătește. D. Popescu are numai dreptul să-și spună o dorință nu însă să și hotărască.

Dealtfel d. Năstase, care a cedat în atâtea soției sale venerabile, nici nu se mai socotește nedreptățit, când dorințele sale culinare, numai rare ori i se împlinesc.

— Nu, nu... Te rog să spui, ce vrei... Că doar pentru tine gătesc! îl încurajează dumneaei în fiece zi, asta ca o consolare pentru dumnealui.

Făcută lista, d. Popescu scoate punga, cu adevărat „vechea sa pungă“ și după ce numără de 7 ori pune pe masă suma cuvenită.

— Acuma, dragă, la revedere.

D. Popescu se scoală de la masă și-și reia pălăria și umbrela. Coana Săftica în urma lui, îi zice ca de obicei:

— Măi, măi... Cafeneaua!... Vezi să nu te dea lipsă la apel.

D. Năstase dă din umeri, grăbește pașii și se pomenește iarăși chibițînd, de rândul acesta, în spatele lui Protopopescu.

— Dar mai slăbește-mă, nene, că m'ai uscat de tot!...

Se îngână ziua cu noaptea, când dumnealui sosește acasă. Masa îl așteaptă pusă. Cafea cu lapte, pâine, unt, miere. Asta pentru el... Coana Săftica obișnuește seara și o friptură la grătar. Dânsa nu ține dietă. Ea e cu Dumnezeu și nu cu doctorii și câte zile i-o hotărî Cel de Sus atâta va trăi, încredințată fiind că tot dânsa va avea nenorocirea să-l îngroape pe dumnealui.

Lângă ceașca cu cafea cu lapte, d. Popescu găsește o scrisoare.

— De la cine o fi?, se întrebă cu îngrijorare, deși știe că numai o singură persoană îi mai scrie.

— „De la cine să fie?... de la fi-tu“!

D. Popescu spune „fi-ta“, coana Săftica „fi-tu“... Asta nu înseamnă însă că fiecare au adus în căsnicie unul pe „fisu“ și celălalt pe „fi-sa“. Nu. Și „fi-tu“ și „fi-ta“ sunt frați buni, fructul necontestat al căsniciei lor.

E rândul coanei Săftică să întrebe:

— Ce-ți scrie?...

— Ce să-mi scrie?... Ce mi-a scris întotdeauna. Cere bani, bani și iar bani.

— O fi având și băiatul nevoi destule... De!... E magistrat. Trebuie să-și țină rangul...

— Eu l'am pus să se însoare fără zestre ?...

Când s'a întunecat de tot d. Popescu s'a surprins căscând:

— Piha!... Dar repede a mai trecut și ziua de azi.

— „Nu cumva ai de gând să te culci iar?“ îl întreabă cam luătoare în râs coana Săftica.

— Intâi să-mi fac socotelile.

D. Popescu trece grav la biuroul său, își scoate cele de prin buzunare, chei, batistă, ochelari, creion, portofoliu și pungă, și trage saltarul din mijloc de unde scoate o condică mare cu scoarțe negre.

Coana Săftica a dat poruncă slugei să strângă masa și s'a urcat în dormitor. Dumneaei de astăzi dimineața n'a stat o clipă culcată și acum, cu dreptate, e obosită. Dar nu se va culca înainte de a-și face toaleta de noapte.

Jos în biurou d. Popescu socoate și socoate. Intâi își face adunarea pe o hârtiuță și numai după ce își controlează și casa, adică ce bani i-a mai rămas, trece pe curat în condică.

Coana Săftica fără să se grăbească și-a isprăvit toaleta și și-a început rugăciunile cu metanii...

D. Popescu socoate și socoate... Nu-i ies trei lei. Coana Săftica, isprăvindu-și metaniile și văzând că dumnealui încă tot nu s'a urcat în dormitor, a înțeles.

— Ce faci acolo jos, Năstăsel?... îi strigă dumneaei din capul scării... „de nu mai vii să te culci?“

D. Năstase vine până în pragul biroului și oarecum desnădăjduit întreabă:

— Oare pe ce-oi fi cheltuit eu trei lei ?...

— Ei pă ce!... Iar ai uitat!... Pe jurnal !

— Așa e, d-le!

Aproape fericit că a dezlegat o atât de grea problemă de contabilitate, d. Popescu a urcat fluerând scările și numaidecât s'a așezat în pat cu jurnalul în mână. Pase-mi-te, îi mai rămăsese să se deslușească și cu „Cronica externă“, pe care n'a putut-o citi după amiază.

Dar tot punându-se în curent cu afacerile încurcate ale Europei i-a căzut jurnalul pe scânduri și sfor ! sfor! până când în odaia de dormit iar a început să se facă așa ca o lumină, picturalvioletă și cu un același „Hm“ se trezi, spre a reîncepe iarăși o zi nouă și totuși o zi ca toate celelalte.

— Iar Luni!... Dacă a început săptămâna, e ca și trecută!...

Doamne, doamne, ce repede mai trece vremea!...

Acum e vară și ziua se face îndată... Ziua-i mare și totuși e mică... D. Popescu oftează și se așează la biurou, la biuroul lui cumpărat acum 37 ani...

Deși d. Popescu nu e om de afaceri și nu-i măcar nici ziarist ori scriitor, i-a plăcut totuși să aibă un biurou, iar pe el să fie așezate cele trebuincioase scrisului. O călimară mare de piatră vineție, o sumedenie de creioane și tocuri, o mapă neagră de mușama. Și asta pentru ce?... Să scrie la o lună odată o carte poștală, o chitanță și să-și treacă în fiecare seară într'o condică cheltuielile zilei...

D. Năstase are condicile de cheltueli și servitori de acum treizeci și mai bine de ani. Din când în când le scoate din raftul bibliotecii și scuturându-le de praf, ia la întâmplare una, și o răsfoiește, așa cum cineva și-ar răsfoi memoriile, ori și-ar frunzări scrisorile:

— Ia ghici, Săftico, cât a costat kilogramul de carne în 1893?

Sau :

— Roșiile în toamna anului 1889...

Coana Săftica se miră de prețurile de atunci și suspină:

— Astăzi e jaf, nu ca atunci... Omenie...

— „Ce timpuri, ce timpuri!“ oftează și d. Năstase. „Cu un leu veneai cu coșnița plină acasă“...

De vremurile de atunci, d. Popescu își amintește în fiecare dimineață, când își trimite servitoarea cu coșnița la piață, atunci când dumnealui nu găsește de trebuință să facă în persoană cumpărăturile.

Nici astăzi n'are chef, mai ales că e nerăbdător să-și citească gazeta. In primul rând anunțurile mortuoare.

Doctorul dela „Oxford“

de CONSTANTIN COJAN

Pe Gheorghe Gheorghe, băiatul cel mare al lui Vasile a Mărghioalei din Hârtop, îl poate recunoaște oricine. Închipuiți-vă unul înalt, uscățiv, ars de soare pe umerii obrajilor, doi ochi tăioși, de câine arătăgos și barba rade „à l'anglais“. Imbrăcămintea, mai bine zis „toalele“ de pe el, totdeauna „nemțești“ și croială gen „sport“. Drept semne particulare pe care, din păcate, se spune că nu le are, dumnealui nu-și mai zice pe porecla lui tătânăsu, de Gheorghe V. Gheorghe, ci după „blazon“ : doctorul Georges Gheorghiu, doctorul dela Oxford. Sobru, simplu și de efect.

Nu-i în firea mea, sau poate nu-mi stă în putință să „înconde1ez“ pe câte cineva, însă o mică „fotografie animată“ după natură, tot am să mă încumet să vă prezint chiar cu riscul unor mici „retușări“ prin părțile esențiale...

Acum câtăva vreme, — nu-i vorba de ani de atunci — am întârziat și eu pe sălile unui Departament, c'o jalbă în mână. Nu eram încă bine dumerit cui să mă adresez și de aceea stăteam oarecum încurcat la o răspântie de „uși numeroase“.

— Să intru chiar acum ?... Să rămân mai la urmă, poate șefu-i mai clam... S'o las pe mâine, că tot e azi Marți ?... Uite așa mă frământam ca unul lipsit de experiență.

Și ceeace a urmat în acea zi, îmi amintesc perfect. Aș putea spune : un fragment dintr'un scenariu. Și acum, desfășurarea cinematică.

Pe-o băncuță de stejar masiv așezată lângă una din ușile principale ale Cabinetelor ministeriale sta răsturnat într'o rână, un țăran cam bătrânel, îmbrăcat îngrijit, dar cu fața pământie, de parcă l-ar fi ros mari necazuri. Păzea cu prijă doi desagi rotunjori și ținea strâns în mână o foaie de hârtie, cam mototolită și scrisă mărunt, cu trudă.

Te uitai la el și ți se umplea inima de-o duioșie răscolitoare, pentrucă toată durerea lui sta scrisă în lumina ochilor lui care străluceau înlăcrimați printre genele-i mătătoase.

Pendula cea mare dela intrare bătu douăsprezece din zi. După câteva minute de așteptare, ușierul anunță sentențios :

— Poftiți înăuntru, domnilor, păstrând o vădită nemulțumire că acești din urmă invitați au scăpat de „vămuirile remuneratorii“.

Fotoliul ministerial era ocupat de doctorul Georges Gheorghiu, care, grație „umerilor“ unei politici defuncte, ajunsese „om mare“, uitând complect de „talpa țării“...

Incepe audiența.

— Ce dorești, moșule ? făcu doctorul nostru oarecum răutăcios.

— Să trăiți, dom'le Ministriu... am și ieu o jalbă.

— Și ce spui d-ta' în ea ?

— Apoi, mă plâng că nu-i cu dreptu' să mi se ia brevetu... Mi l-o luat mie și l-a dat unui străin de neam de prin părțile locului.

— Dacă de asta-i vorba, atunci, cu părere de rău îți spun că te-ai adresat greșit mie... Trebue să mergi la administrația comercială a monopolului...

— Cum zâsăși ?

— Trebue să te duci la administrația comercială a monopolului... Acolo-i un director general și-ți dă el deslegare.

— Apoi, ieu am venit la 'mneata, dom'le Ministriu, că 'mneata le știi face pe tăti eclea și d'ai ești dom' Ministriu, ca să le faci...

— Intelege, te rog, bătrânelule, că n'aparține de mine, chestia d-tale.

— Ba tâne, di ci să nu tână !... I-auzi vorbă !... Nu ești 'mneata Dom' Ministriu ?...

— Intr'un fel sunt.

— Nu așa.. ești sau nu ești ?... Mie mi s'o spus că ești. Altfel cum ! Nu vin ieu de trei zăle 'n șir aici, nu urc ieu scările tot deatâtea zăle cu desagei ăștia în spinare, ca să intru să vorbesc cu Dom' Ministriu ? Când am plecat de-acasă și m'am suit în tren, să merg cu jalbă la stăpânire, ieu cred că m'am socotit bine cu mine însumi ce fac...

— Vei fi socotit d-ta, dar ai venit de geaba la mine, nu-ți pot face nimic... Nu intră în atribuțiile mele.

— N'o fi intrând, dar ieu cred că nu prea vrei...

— Cu d-ta am terminat și... dacă te încăpățânezi, pun sergentu' să te dea afară... Așteaptă o mulțime de lume... uită-te și d-ta... mai avem și altă treabă... du-te, pentru D-zeu, la monopol...

— Ieu tăt nu mă mișc de-aici până nu-mi dai ceva la' mână că s'o făcut treaba...

— Lasă-ne, omule... dă-ne pace... De ce nu vrei să înțelegi ?

— Apoi, ieu tăt n'oiu pleca, dom'le Ministriu... fără să-mi dai deslegare. Indrăsnesc să-ți spun, dom'le Ministriu că... aici, în desagii ăștia am pâne pentru o s'tămână... Așa că n'am ce mă îngriji de partea asta... Ieu am nevastă... am copchii mici... nepoții lui bătrâna... am fată bolnavă de pojarniță... juncanii mi-s trimiși cu de-a-sârda.. mă bat grele nevoi, dom'le Ministriu... Ieu n'am venit așa... de florile mărului...

Doctorul Gheorghiu, secretarul general al departamentului, văzând că n'o mai scoate la capăt cu acest român, care una știa și bună. puse mâna pe telefon și dădu ordin să i se aducă lucrările pentru a-i reda brevetul de băuturi acestui creștin, care, se vede că ajunsese la mare ananghie de nu mai credea în dreptatea nimănui, de-a venit el, din inima munților, să facă atâta drum până la „stăpânire“.

După vreo jumătate de oră de rugăciuni în gând îndreptate către Dumnezeu, ocrotitorul, moș Ion Slava, așa se numea bătrânul— primi ordinul de liberarea brevetului. Văzându-se cu petecul de hârtie în mână, nu-i venea să-și creadă ochilor că „tidula“ asta îi va reda pâinea luată dela' gura lui și sufletelor care-l așteptau acasă ca pe-o minune a lui Dumnezeu.

— Mulțumim frumos... dom'le Ministriu... făcu moș Ion Slava înclinându-se și cu ochii plini de lacrimi de atâta mulțămire... Fapta 'mnetale, dom'le Ministriu, o să te ție sănătos ca să faci bine și altora multă vreme.

— Mergi sănătos, moșule, făcu doctorul tulburat, părându-i parcă rău că l-a întors și pe-oparte și pe alta, până să-i rezolve o chestie ce „nu depindea de el“.

— Mulțumim, dom'le Ministriu... dar... acum... fiin'că m'ai necăjit o leacă, mânându-mă mereu cu jalba, cam dela Ana la Caiafa, mă frige pe inimă dacă nu-ți spun ce-mi stă pe limbă... Cer iertare și rog să nu mi se ia în nume de rău, dar... să știi 'mneata, dela mine, om bătrân : vei fi 'mneata om luminat, vei fi 'mneata om cu multă tragere de inimă și cu multă înțelegere pentru durerile celor năpăstuiți, însă, de altă dată... să nu te mai întinzi ca broasca 'n tău, că nu tăt tăul- îi al tău...

Și, moș Ion Slava, luminându-se la față c'a reușit să spună ce avea' pe suflet, cu căciula în mâna dreaptă și desagii la subțioară, își făcu loc să iasă din cabinetul ministerial.

Muntele Taborului

Ai plâns acolo sus în culmea rece
Când te-ai uitat o clipă înapoi
Pământ scăldat în lacrimi și noroi
Ce dă la unul, de-l frământă zece.

Nu-ți fie teamă, suntem amândoi
Nici un străin cu gândul rău nu trece
Destinul trist sau fruntea să-ți aplece
C'o vorbă spusă, ce-a crescut în noi.

Ești palidă și gândul tot mai plânge
Tristețea astăzi ți-a pândit în sânge
Și nu mai vrea din carnea ta să plece

Dar fruntea strălucește isbăvită
Ai suferit, deci poți să fii iubită.
— Pe o criptă neagră, doar Satan petrece.

IULIAN POPA

Ugo Foscolo

de OVIDIU FRÂNCULESCU

Clasicismul italian, oricând şi oricum se va fi manifestat el, nu surprinde ca o inovaţie.

Spunem *oricând*, pentrucă această mişcare spirituală s'a manifestat mai mult sau mai puţin după cum se avea mai mult sau mai puţin *conştiinţa* ei.

E adevărat că, numai din momentul în care s'a avut conştiinţa acestei manifestări spirituale putem vorbi de un adevărat clasicism.

Dar nu e mai puţin adevărat că acest clasicism a fost un fel de torţă, înmânată de o generaţie altei generaţii şi a cărei flacără mică dar niciodată stinsă, a fost alimentată mereu de oxigenul tradiţiei.

Această mică flacără, care s'a menţinut în conştiinţa italiană timp de 14 secole, isbucneşte cu atâta putere în Quattrocento încât ea nu aprinde numai Italia dar aproape întreaga Europă.

Iată dece clasicismul italian ia o coloratură specială şi nu apare ca o inovaţie ca în Franţa, Germania, Spania, sau alte ţări din Europa.

Iar dacă, după epocile barocă, marinistă sau arcadică, după afirmarea spiritului modern în toate laturile sale, se revine la mişcarea Neo-Clasicistă, la sfârşitul sec. XVIII şi începutul celui de al XIX-lea, această revenire nu trebue iarăşi să surprindă căci în Italia, mai mult ca în orice altă parte, ne puteam aştepta la această naturală întoarcere pe paşii tradiţiei.

Totuşi, momentul afirmării acestui Neo-Clasicism era unul din cele mai turburi din istoria spiritului italian.

Era un moment de reacţiune dar şi de şovăire a spiritelor italiene faţă de cutropirile lui Napoleon şi ale Austriacilor.

Din punct de vedere literar era deasemenea un moment de confuzie, de şovăire între spiritul raţionalist-ştiinţific al sec. XVIII şi cel spiritualist-romantic din pragul sec. XIX, cărora voia să le ia locul vechea tradiţie a Clasicismului sub forma mişcării Neo-Clasiciste.

Pentru aceste motive, o lucrare, bazată pe cercetarea serioasă a acestui moment de nesiguranţă a spiriului italian, se impunea.

Această lucrare ne-a fost dată de neobositul cercetător şi răspânditor al literaturei italiene la noi în ţară de d. Alexandru Marcu.

In lucrarea sa despre *Ugo Foscolo*, d. Alexandru Marcu afirmă cu multă dreptate că această figură proeminentă a Neo-Clasicismului italian e puţin cunoscută la noi.

Această mişcare are de fapt — doi mari reprezentanţi: *Vincenzo Monti* şi *Ugo Foscolo* în literatură, iar *A. Canova* în domeniul artei plastice.

Adevăratul reprezentant al afirmării Neo-Clasicismului în Italia e însă *Ugo Foscolo* a cărui personalitate puternică îşi înfige rădăcinile în trecutul clasic, dar care, datorită temperamentului său cu adevărat vulcanic şi firei sale alcătuită din contraste, se adaptează de minune viitorului care se conturează sub zorii Romantismului.

D. profesor Alexandru Marcu ne-a dat în *Ugo Foscolo* nu o biografie romanţată din acelea cu care ne-am obişnuit dela un timp, ci o lucrare zidită pe bază de texte, folosind pentru aceasta opera lui Foscolo în întregime şi o imensă bibliografie, lucrare cu titlu de erudite dar îmbrăcată într'un stil care poartă pecetea personalităţii literare a autorului ei.

Ugo Foscolo, tocmai prin faptul că a fost o personalitate atât de puternică şi atât de complexă în toate manifestările ei, constitue o problemă nu tocmai uşor de rezolvat.

Nu uşor dar nici imposibil pentru d. Alexandru Marcu care a reuşit să descurce firele încurcate ale acestei existenţe şi să ţeasă cu ele, în lumina clară a documentelor literare, haina adevăratei personalităţi a acestui neoclasicist dar şi romantic italian.

E un clasic prin originea sa — grec din insula Zante — şi prin faptul că nu dă întâietate, ca Parini sau Alfieri, conţinutului, ideilor umanitare, depăşite de altfel de Revoluţia dela 1789, ci formei, idealului estetic.

Prin ai săi „Sepolcri", spune d. Alexandru Marcu, Foscolo revine la cea mai clasică dintre formulele estetice: supremaţia cosmică a Frumuseţii, prin armonia poetică; prin această latură, Foscolo se apropie de Renaşterea clasică".

Nu trebue însă să uităm că Foscolo trăia într'un timp când Byron Gray, Young, Goethe, Chateaubriand erau promotorii nouei mişcări lirice şi spiritualiste a Romantismului.

Că, datorită temperamentului şi caracterului său clădit din contraste, Foscolo nu se putea sustrage noilor tendinţe literare şi noilor concepţii umanitaro-sociale.

Prin concepţia sa despre menirea artei şi a poetului — considerat ca un „vates" — un profet al mersului omenirei spre mai bine — afirmând ceeace cu mult mai târziu va fi crezul lui Lamartine în a sa „Ode à Némésis", prin inovaţia în versificaţie întrebuinţând endecasilabul „sciolto" — adică deslegat de rimă prin Cultul Eului, Foscolo se aşează deadreptul în rândul Romanticilor.

D. Aexandru Marcu are un procedeu foarte nimerit când ne dă antecedentele şi coincidenţele literare ale unei opere care explică mai bine complexul fenomenelor literare ce au precedat sau coincis cu publicarea ei.

Se vede astfel că, dacă *Jacopo Ortis* este îmbibat de lirism pur şi nu este decât o imagine fidelă a temperamentului său năvalnic, „I. Sepolcri", această capodoperă a Neo-Clasicismului italian, nu e însemnată prin originalitatea subiectului — folosit de Young, Gray, Hervey, Zacharie şi alţii, ci prin felul în care a tratat acest subiect, stabilind un echilibru între idee şi fantezie, reuşind astfel să prelungească Clasicismul în plină efervescenţă romantică şi să rămână totuşi omul secolului său prin melancolia şi sumbrul sepulcral care învăluie ideea patriotică ce stă la baza operei.

Indiferent faţă de religie, apropiindu-se astfel de concepţia sec. XVIII, crezând în misiunea poeziei care înfruntă secolele pentru a nemuri eroii, Foscolo „are în ai săi „Sepolcri", 2 puncte conducătoare: unul de început — moartea şi invitaţia pe care o face generaţiei sale de a veni la mormintele strămoşilor pentru a le slăvi şi a le urma exemplul şi altul final: încrederea în vieaţă şi preamărirea ei. Acest optimism e „susţinut de olimpiana seninătate a gândului morţii ca în concepţia lumii vechi".

„I Sepolcri" sunt o îmbinare de ideologie şi fantezie care se susţin până la urmă într'un echilibru perfect.

Dacă acest optimism şi această seninătate apropie această operă de idealul Renaşterei, „I Sepolcri" nu sunt mai puţin o operă romantică prin ideea patriotică care o inspiră, prin procedeele de concepţie şi stil care îi stau la bază, prin tristeţea şi sumbrul care învăluesc mai ales începutul şi mai ales prin credinţa în *puterea iluziei*.

Intr'adevăr d. Alexandru Marcu consacră un întreg capitol „funcţiei iluziei în concepţia şi creaţia foscoliană".

Vieaţa este un şir neîntrerupt de suferinţe. Trebue deci să evadăm din închisoarea realităţii pentru a sorbi seninul atmosferei unei vieţi aşa cum ne-o creem noi în închipuirea noastră.

„Religia, iubirea, Patria, demnitatea umană, toul nu este decât o imensă iluzie" dar această iluzie e necesară şi dorită de om căci numai aşa el poate „înfrumuseţa trista realitate a lucrurilor".

D. Alexandru Marcu afirmă — cu drept cuvânt — că „exagerarea valorii morale a iluziei pe linia mistică va duce la cazul „Manzoni"; iar negarea oricărei valori morale a iluziei pe linia pesimistă va duce la „cazul Leopardi".

Dacă e vorba despre rolul iluziei în concepţia scriitorilor care vor fi fost influenţaţi de Foscolo, se ştie că şi Pirandello acordă iluziei un loc de primul ordin în concepţia sa literară. El acordă tot atât de mare însemnătate ca şi Foscolo, „sensului valorii spiritului (Kant) singura valoare pozitivă fiind creaţia pe care şi-o face spiritul, singur, din realitate".

Contrastul dintre realitate şi iluzie duce la sinuciderea lui *Iacopo Ortis*.

In „Morminte" însă, melancolia şi optimismul, ideea şi fantezia stau într'un echilibru perfect.

Eroii lui Pirandello însă, făurindu-şi mai totdeauna o lume a lor, himerică, cad victimele acestui contrast dintre iluzie şi realitate.

Şi ei „fantasticano" şi doresc să evadeze din lumea plină de mizerii a realităţii şi să se înalţe pe aripele iluziei în sfera unei lumi aşa cum şi-o doresc ei.

Această latură a geniului lui Pirandello, care corespunde aceleea a lui Foscolo, va duce la celebra teorie a relativismului său. Că la Pirandello există o nuanţă — învingerea celui care aspiră la o vieaţă creată de iluzia sa — aceasta poate fi o nuanţă de efect nu de concepţie; o apropiere, în ce priveşte această nuanţă se poate face numai între *Iacopo Ortis* al lui Foscolo şi eroii lui Pirandello nu între aceştia din urmă şi *I. Sepolcri*.

Acest „sens al relativităţii conştiinţei" — spune d. Alexandru Marcu — e de altfel o afirmaţie a Filosofiei italiene din sec. XVIII.

In rezumat, Foscolo este *un romantic* dar un romantic disident. Nici misticism, nici atmosferă de religiozitate — într'un cuvânt — nici un fel de spiritualism. Prin această trăsătură el este încă fiul secolului XVIII.

Este *un clasic* prin revenirea la tradiţie, crezând în simţul de armonie şi de temperare a tumultului romantic şi în renaşterea sufletului naţional prin reluarea cultului pentru marii eroi din trecut.

Cu drept cuvânt, prin propovăduirea cultului acestor eroi, căutând să insufle sentimentul patriotic generaţiei sale, Foscolo poate fi socotit părintele „Risorgimentului" italian care-şi va îndeplini visurile abia după 1870.

Foscolo e o fericită armonizare a două şcoale care par că se exclud: aceea între Clasicismul către care tindea în mod firesc prin însăşi originea sa, şi Romantismul care era în deplină concordanţă cu temperamentul năvalnic al acestui poet — alcătuit în întregime din constraste şi idealuri dar având în plus şi stăpânire de sine şi echilibru sufletesc.

In personalitatea lui se întâlnesc trei lumi care, deşi par că ar trebue să se excludă, se armonizează în olimpica sa capodoperă: „I Sepolcri".

Acolo găsim seninătatea clasică unită cu sumbrul şi melancolia romantică dar păstrând ceva din caracterul religios, şi pozitiv al sec. XVIII.

In faptul de a fi descurcat firele încâlcite ale acestei existenţe sbuciumate şi a fi luminat din plin figura acestui gânditor şi literat italian din ale cărei idei se vor fi inspirat Leopardi, Manzoni, Pirandello şi Risorgimentul italian, iată în ce constă meritul d-lui Alexandru Marcu.

Despre stilul d-lui Alexandru Marcu din această operă avem încă un cuvânt de spus.

Dacă al său „Itinerar Adriatic" era scris în stilul strâns, nervos, impetuos ce se potrivea atât de bine cu firea neobositului condottier Vittorino de Montefeltro, dacă ale sale „Figuri feminine din Renaştere" sunt învăluite într'o atmosferă de duioşie şi de îngăduinţă pentru pasionata dar şi nefericita lume a Renaşterei, mereu în goană după idealuri noui, noua sa lucrare, închinată lui Ugo Foscolo are caracterele marmorei în care artistul a săpat cu multă grije, cu migală poate dar cu destulă măestrie pentru a ridica monumentul literar al acestui poet şi soldat italian.

Astfel de cărţi — îmbinări de artă şi erudiţie — constituesc desigur pecetea maturităţii literelor româneşti. Aşteptăm cât mai multe lucrări de felul acesta — lucrări care odihnesc ochii prin condiţiile technice în care sunt scoase şi încântă sufletul prin noutatea ideilor şi haina în care sunt expuse aceste idei.

Între scenă şi catedră

Actorul element de colaborare în şcoală

de GHEORGHE SOARE

Majoritatea turneelor artistice, mai mult sau mai puţin oficiale, sunt condiţionate nu numai de public, ci şi de aranjamente.

Un impresar bun, nu pleacă cu trupa în provincie până ce printre alte recomandări şi autorizaţii, nu obţine şi aprobarea ministerială pentru participarea elevilor la spectacole.

Militarul, funcţionarul şi şcolarul sunt primii şi cei mai siguri spectatori.

Iată pentruce deschidem o paranteză, în ovalul căreia găsim, într'o parte lumea militară şi funcţionărească, gata oricând „să dea concursul" unei trupe de teatru şi lumea şcolărească, care nu poate fi chemată la teatru fără un ordin precis al Ministerului Educaţiei Naţionale.

Menţionăm că această aprobare se dă numai pentru spectacolele verificate şi apreciate de forurile superioare ale învăţământului.

A intrat în tradiţie un vechiu şi frumos obiceiu — acela de a se face mici reduceri de preţuri, acestor credincioase categorii de spectatori.

Un gest pe cât de generos, pe atât de... necesar în calculul probabilităţilor succeselor provinciale.

Oricât de calde şi de stăruitoare ar fi însă recomandările corpului didactic, elevii nu pot să vină cu toţii la spectacol; unii au de învăţat, alţii n'au bani.

O bună parte din poporul şcolăresc pierde astfel prilejul — atât de rar — de a vedea un spectacol bun, de a-şi completa cunoştinţele şi cultura generală, din cauza unui neajuns firesc.

Pentru a fi cât mai aproape de tineret, arătăm, un mijloc, pe care, ne încumetăm să-l supunem aprecierii conducătorilor învăţământului nostru:

„Trupele cari obţin autorizaţii de participarea elevilor la spectacole, să fie invitate de Ministerul Educaţiei Naţionale şi de Direcţiunea generală a teatrelor, să-şi organizeze câte o echipă de actori, care în cursul zilei să se prezinte elevilor cu un program stabilit — în cadrul necesităţilor şi preocupărilor literare".

Un atare program poate fi oricând executat de 3—4 actori şi s'ar aduce astfel o reală contribuţie pe teren cultural.

Aceste producţii artistice-literare, ar urma să fie prezentate gratuit elevilor şi corpului didactic, fie în sălile de festivităţi ale şcolilor, fie în sălile de teatru, cari în majoritatea cazurilor sunt proprietăţile comunelor şi judeţelor.

Elevii văzând şi admirând pe artişti în şcoală, în familia lor, teatrul şi-ar cultiva spectatorul de mâine, pregătindu-l tocmai prin materialul necesar învăţământului.

In cursul acestor producţii, actorii ar exemplifica şi experimenta numai, un material care se cere cât mai viu, cât mai elementar trăit.

Nu înseamnă deci, ca actorului să i se pretindă să facă analize şi caracterizări; faptul ar fi o ireverenţă faţă de dascăl. Spunând însă o bucată, credem c'ar fi utile o serie de lămuriri asupra dicţiunii, frazării şi gesticulaţiei. Fiind în domeniul lui, actorul poate da asemenea amănunte.

Pentru alcătuirea programului să ne adresăm cărţii şi dascălului.

Orice actriţă ar fi mândră să le spună elevilor şi elevelor „Miorita" lui Alexandri, una din baladele ori idilele lui bădiţa Coşbuc, o fabulă din Grigore Alexandrescu, ori un sonet de Eminescu.

S'ar găsi oare vreun actor care să nu ştie cel puţin câteva fragmente din dramele noastre istorice şi să nu-i tresare inima de bucurie când va simţa căldura şi entuziasmul noului spectator?

Pentru actori n'ar fi decât omagiul pe care l'ar aduce unui tineret ce nu poate fi decât mulţumit, văzându-se încurajat să pătrundă taina frumosului artistic, prin slujitorii verbului; iar pentru şcoală un nou folos.

Avem atâţia scriitori din generaţia tânără trecuţi în cărţile de şcoală alături de marii gânditori ai neamului; avem atâţia actori tineri, cari abea aşteaptă să fie puşi la încercare într'un domeniu prieten bun cu teatrul.

Mă gândesc la acele multe după amiezi de toamnă şi de iarnă, cari ar fi atât de folositoare actorului plecat în turneu...

Rândurile de faţă vor găsi de bună seamă şi ironii; elementare, mai ales în lumea şi scepticismul culiselor; vor găsi şi aprobarea celor chemaţi să desăvârşească educaţia cetăţeanului de mâine.

Se apropie toamna cu deschiderea stagiunii teatrelor, cu reluarea cursurilor, a turneelor şi a atâtor alte griji şi bucurii.

Cine va face pasul hotărâtor? Cărei artiste, cărui artist îi vom mulţumi pentru noua grijă şi dragostea faţă de setoşii de lumină şi de frumos?

Pe vremuri, artişti mari--Constantin Nottara, Aristiţa Romanescu, Petre Liciu şi alţii, erau chemaţi în şcoală unde citeau şi spuneau versuri în faţa dascălilor şi a copiilor.

Să fie mai puţin virtuos artistul de azi?...

Note despre Edouard Manet

Monet îşi face debutul cu vizibile influenţe spaniole. Afinităţile spirituale şi sufleteşti, predilecţia pentru pictura în gamă de negru sunt evidenţe ce apar în urma studierei maeştrilor clasici spanioli ca Ribera, Goya sau Zurbaran. Maeştri francezi de pe vremea lui, cum a fost Courbet, nu l'au lăsat rece. Acesta prin realismul său viguros în care pasta şi materia sunt preocupări şi calităţi esenţiale, având tot negru culoare de bază, a impus una din notele cele mai interesante picturei sec. 19-lea.

„Dejeuner sur l'herbe" este una din primele opere ce relevă puternicul talent a lui Manet, cu toate comentariile în ceiace priveşte sugestiile lui Giorgione privitoare la compoziţie, sau a criticilor vremei cari găseau imoral aşezarea nudului în plein air împreună cu cele două personaje. In opera aceasta el îşi manifesta oarecare tendinţe impresioniste. Ultimele planuri ale pânzei sunt scăldate în lumini difuze, iar marginea obiectelor dispare pe alocurea, momentan neiubind lumina prea puternică cum se întâmpla la miniaturiştii francezi sau şcoala flamandă. Revoluţia mai accentuată a impresionismului nu se produce la el decât mai târziu, necedând uşor la tonurile sumbre, puse uneori în contraste mai evidente. „Lola de Valence" operă ce reprezinta o dansatoare cunoscută de pe vremea lui sau celebrul său nud „Olimpia" în care detaliile greoaie sunt îndepărtate, afirmând puritatea liniei şi a compoziţiei în genere, relevă aceasta. De aici înainte începe să picteze în tonuri mai luminoase, însă eliberarea de influenţa spaniolă nu se petrece, e curios lucru, decât după vizitarea Spaniei, acest fenomen producându-se poate şi sub influenţa lui Velasquez, a cărui artă e luminoasă şi aeriană. Pare a fi îndrumat şi de Corot totodată, care lucrează în tonuri delicat nuanţate, fără a face abuz de contraste între lumină şi umbră, artist neoclasic ce conduce vechile tradiţii ale şcolii franceze stil Watteau. Despărţirea complectă a lui Manet de vechea factură se face după vizitarea Olandei, unde pictura perlată a lui Jonkind îi schimbă complet convingerile, ceiace se vede în operele următoare făcute la Argenteuil localitate iubită şi de Claude Monet pentru tonalitatea argintată pe care lumina o imprima obiectelor.

Din acest moment şcoala impresionistă începe să-şi facă loc, apariţia lui Boudin, Wistler, Monet,, Sisley sau Pissaro schimbă complect aspectul picturei, de acum înainte nu se mai pictează peisajul decât în „plein air", atracţia pentru natură şi iubirea ei de către artişti, eşind din cadrul intim al atelierului în care omul era subiectul principal cum e în opera lui Manet sau în acea de înaintea acestuia. Diviziunea tonurilor de culoare practicată de Claude Monet sau Pissaro, pe care o întrebuinţa chiar Delacroix uneori, însă cu reticenţe, e acum desăvârşită, totul e scăldat în lumină iar conturul dispare din ce în ce. Manet n'a mers aşa departe fiind mai temperat, nu iubeşte violenţele prea mult, nu pune lumină multă decât rareori (Bar aux Folies-Bergères), aceasta e deosebirea esenţială între el şi impresionişti. E mai sobru în exprimarea coloristică, nu face abuz de noua descoperire a diviziunei tonurilor de culoare, neplăcându-i prea mult roşul şi oranjul, culori deosebit de preţuite de impresionişti. Din cauza reticenţelor, n'are discipoli fideli, deşi Benthe Morisot şi Eva Gonzales, pictoriţe apreciate ale timpurilor acestea, au fost elevele lui, acestea ajungând la un impresionism degajat de şcoala lui. Dacă arta lui n'a făcut şcoală totuşi a dat sugestii pictorilor contemporani cu el; Marinele îl anunţau pe Boudin, naturile morte pe Cézanne compoziţiile cu subiect „de Genre" pe Claude Monet sau Renoir".

Dacă s'a spus despre Manet că ar fi mai degrabă un premergător sau un semi-impresionist e deajuns de adevărat, el necăzând în aberaţiile acestui curent, care din cauza întrebuinţării culorilor violente, în special al oranjului sau a încărcarei cu pasta care îmbâcseşte pictura făcând-o grosolană, iar forma nefind căutată destul, — ajunsese la un desmaţ coloristic fără sens, ce dăuna artei. Acest curent bogat cu resurse coloristice, ca frăgezime a pastei nu dejineşte nici nu precizează măcar, sugerează şi atâta tot. Alungă umbra pentru beneficiul singur al luminei şi chiar dacă umbra ar exista ea e extrem de colorată, nu opacă cum credeau mulţi dintre clasici sau Gericault şi Courbet.

Ceiace e de reafirmat e că Manet deşi a aprobat, fiind amic cu marii maeştri ai şcolii impresioniste ca Monet sau Renoir, totuşi el n'a practicat divizinea tonurilor în larga măsură, găsind-o de prost gust, arta lui fiind mai temperată în ceiace priveşte exuberanţa coloristică, lucrările de plein air, fiind bine închegate şi'n prvinţa compoziţiei neavând marcata prea mult influenţa japoneză care pe vremea aceia era la modă, cum se întâmplă lui Degas bunăoară.

Dacă plein-airismul are efecte puternice asupra impresioniştitor în genere, nu tot aşa se întâmplă şi lui Manet, el rămâne un maestru echilibrat, logic, având o conduită mai mult neoclasică în construcţia şi desăvârşirea artei sale.

Victor Mihăilescu-Craiu

O NOUA TRADUCERE
de R. DONICI

In editura „Cultura Românească", a apărut romanul scriitorului rus Vladimir Nabokov-Sirin, intitulat „Camera obscură", în traducerea d-lui R. Donici.

Opera acestui autor, care e aproape necunoscut până acum la noi, constitue o întoarcere la trecut a tinerei literaturi ruse, care a reluat, spre a-i continua, drumul deschis de marii predecesori Dostoevschi, Tolstoi, Turghenev, Gogol, etc., în romanul psihologic. Abilitatea cu care este condusă şi analizată tema tratată în „Camera obscură", seriozitatea preocupării de ansamblu, precum şi reliefarea celor câtorva personagii de prim plan din roman, fac din această carte una dintre cele mai bune care au fost traduse la noi în ultimii ani. Versiunea franceză a „Camerei obscure" a apărut, în scurtă vreme, în şase ediţii.

ALESUL

(Urmare din pag. I-a)

Führerul scrie în „Mein Kampf" : „Personalitatea nu poate fi înlocuită. Un mare maestru nu poate fi înlocuit; nimeni altul nu-i poate termina opera după moarte; acelaş lucru despre un mare poet, un mare gânditor, un mare om de stat şi un mare general". [5]).

Pesimismul acesta cu privire la cei care vor succede la conducere este susceptibil de discuţie; amintind numai de câteva nume: Balbo sau Goering, Grandi sau Hess şi este suficent pentru a demonstra valoare personalităţilor pe care le-au creat revoluţiile totalitare. Dar în sfârşit, chiar acceptând pesimismul acesta al creatorilor celor două revoluţii, mi-am amintit de o însemnare pe care o făcea undeva d. Mihail Manoilescu, care socotea că „Nouile regimuri sunt create de spiritele mari şi consolidate de cele mediocre".

Şi există în adevăr, o mediocritate a constructivităţii, a realizărilor practice; o mediocritate de care trebue să se simtă mândre atâtea naţiuni, dar care — bine înţeles — are nevoe de preexistenţa acelui „spirit mare".

Revenim la discuţia începută, pentru a preciza că rămâne tot în atribuţiile conducătorului care şi-a păstrat până în ultima clipă, legătura sufletească cu naţiunea sa, de a face desemnarea aceluia care va fi acceptat de camarazii săi.

COSTIN I. MURGESCU

[1]) Vezi, în privinţa drepturilor conducătorului, în Statul naţional socialist, paginile pline de interes din studiul recent apărut: Naţional-Socialismul, de Dumitru C. Teodorescu. Bucureşti, 1940.

[2]) C. G. Rarincescu: Noţiunea de lege în doctrina naţional-socialistă germană. Procupări juridice. An. I No. 5/1938.

[3]) D. Teodorescu :op. cit. pag. 120.

[4]) Citat după Al. Randa: Europa eroică, pag. 305.

[5]) cf. D. T. op. cit. pag. 164.

Necesitatea idealului

(Urmare din pag. I-a)

Pentrucă oricine nu va putea cunoaşte absolutul, dacă nu va crede într'o realitate atât de conformă cu sine însuşi încât să fie a tuturor majoritarilor. Care este acea credinţă? Când am fost educaţi în sensul ei, cine a cultivat-o, pe adevărata ei fire colectivă? O constatare îşi face loc: până să ajungem să ne sensibilizăm sufletul în sensul absolutului etnic-naţional, trebuia ca principial, educaţia noastră să abiliteze în suflete, ideia absolutului, nu să o distrugă. Este greu, este foarte greu, este chiar imposibil, să vorbeşti, dintr'odată, de ideal istoric, adică de absolutul naţional, după ce, mai înainte, n'ai ştiut să păstrezi credinţa însăşi în simbol; adică în absolut; adică în ideal.

Trebue, într'adevăr să ne sensibilizăm sufletul în sensul absolutului. Absolutul însemnează însă credinţa. Şi vom putea crede, atunci când ,în faţa ochilor noştri, binele va învinge răul, cu aceiaşi tărie, cu care, în faţa ochilor noştri, răul a învins binele, în dispreţul oricărei exigenţe simbolice.

MIRCEA MATEESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

VINCENT D'INDY DESPRE EVREI.

Deşi lipsiţi de veritabilă originalitate şi aproape întotdeauna mediocru dotaţi pentru muzică, evreii au ştiut, printr'o meşteşugită inflaţie a reduselor lor resurse artistice, susţinându-se sistematic şi tacit unii pe alţii şi căutând să obţină cu un minim aport, un beneficiu maxim, să-şi creeze în arta muzicii, o foarte nemeritată faimă.

Este drept că această faimă n'a putut trece niciodată dincolo de rândurile naivilor, a nepregătiţilor şi a complicilor interesaţi. Dar cum aceştia constitue adesea o majoritat, legenda despre darurile artistice ale evreimii s'a propagat regretabil de mult. Este foarte uşor, aruncând o cât de sumară privire asupra trecutului muzicii, să ajungem la concluzia paupertăţii artistice a evreilor, în chiupl cel mai imparţial.

Totuşi, s'ar putea ivi acuzatori nesinceri, dispuşi să susţină că vâltoarea luptei naţionaliste în curs mai pretutindeni, poate pune în discuţie obiectivitatea acestor afirmaţii. Chiar şi aceştia vor trebui să amuţească însă în faţa argumentărilor ce nu admit replică, ale marelui muzician şi strălucitului intelectual francez Vincent d'Indy, — care într'o epocă şi într'o ţară unde problema evreiască nu se punea câtuşi de puţin, demască cu isbitoare putere de analiză şi înaltă autoritate, slăbiciunea şi lipsurile grave ale muzicienilor evrei, chiar când aceştia sunt cei mai mari pe care i-a avut întreaga lor rasă.

In celebrul său trtat de compoziţie, Vincent d'Indy caracterizează astfel pe Felix Mendelsohn Bartholdy:

— „Fiul bancherului israelit Abraham Mendelsohn, din Berlin, dotat cu admirabile facultăţi de asimilare, a ştiut curând tot ceeace era posibil să se ştie în muzică, dar spiritul de invenţie i-a lipsit aproape cu desăvârşire. Astfel de calităţi şi de defecte sunt de altfel extrem de răspândite la israeliţi, întotdeauna îndemânateci să-şi însuşească ştiinţa altora, dar aproape niciodată artişti prin natură.

Muzica lui Mendelsohn este în genere seducătoare prin calităţile ei exterioare, dar domneşte într'însa constant un spirit de eclectism, pe care trebue să-l considerăm cu totul de dispreţuit, mai ales în materie de operă de artă.

Sonata pentru pian este o adevărată copie a lui Beethoven, afară de final, care nu mai are nimic beethovenian: este înspăimântător de vulgar.

In rezumat, sonatele lui Mendelsohn nu depăşesc de fel valoarea unor foarte bune teme de elev".

In aceeaş lucrare, Vincent d'Indy scrie următoarele despre Anton Rubinstein:

— „Rus de naţionalitate şi israelit de rasă, Rubinstein a fost un interpret asimilator de geniu, dar acest geniu special n'a fost suficient pentru crearea de opere într'adevăr originale. Astfel, înaltele aspiraţii şi intenţii extrem de vaste ale compoziţiilor sale, în care virtuozitatea se desfăşoară adesea în detrimentul muzicii, sunt trădate aproape în totdeaua în realizarea lor, inferioară atât prin slaba calitate a ideilor muzicale, cât şi prin neglijenţa formei".

Iată spulberată o trudnică legendă, pe care bunul simţ al oricărui cunoscător onest nu putea de altfel s'o ia niciodată în serios şi care cu atât mai puţin poate rezista analizei ştiinţifice limepzi şi drepte ale uneia din cele ma strălucite minţi ale muzici franceze, marele Vincent d'Indy.

A APĂRUT EDIŢIA III

A D S U M

(SUNT DE FAŢĂ)

Având drept unic redactor pe CONSTANTIN NOICA.

Şi încercând să exprime actul de înţelegere al unui om tânăr faţă de tot ce e tânăr în lumea de azi.

Erată

Corectăm erorile provocate de aşezarea greşită a câtorva rânduri în nuvela „Doamnă..." de Ion Roman, publicată în numărul trecut:

Rândul dela col. doua, p. 4, „— Poporul rus, Zeţka, îi explică el Jeniei, privind-o cu o flacăre de satisfacţie", se va trece la col. treia, după: „....pe care a însemnat o cruce neagră:..."

La pag. 5, col. treia sus se va ceti:

„Dar acum nici-o vietate nu-şi strigă spaima, nici-o pasăre nu-şi cântă chemarea":

iar mai jos: „Şi totuş iarba înaltă şi fragedă ce se clatină încet, stropită cu flori galbene, tufişurile şi brazii mici, mirosul de răşină, te fac să simţi viaţa ca pe un fluid..."

p. 5, col. 4 sus:

„Intoarce privirea (greu o desface de chemarea hipnotică a stelelor)".

Rodmilla, fata Morgana

(nuvelă)

de ŞTEFAN MIHAIL LAZĂR

Totul s'a petrecut simplu şi straniu, fără înţeles, aşa cum numai în realitate se poate întâmpla. Nu ca în romane, unde totul e condus de firul roşu al logicei spre desnodământul final.

Lelia Arnotă şi le aduce aminte ca şi când ar fi de demult, dintr'un trecut de departe, dintr'o altă viaţă, cu toate că n'au trecut decât 2 sau 3 minute. Dar parcă şi timpul a stat, deşi la ceasul brăţară se aude acelaş tic-tac calm şi egal.

Parcă se trezeşte Lelia, dintr'un vis din ţinuturi îndepărtate şi însorite, într'o ceaţă nelămurită şi înşelătoare.

Prin ea. vede Lelia, totul micşorat, ca şi când ar privi de departe. Vede femei râzând pela mese, bărbaţii vorbindu-le ceva prea aplecaţi spre ele, chelneri care evoluează savant cu tăvile, picolii alergând cu ţigări şi mai ales acel *du-te vino* al tuturor localurilor. In lumina filtrată a becurilor, oamenii par păpuşi într'un imens aquarium fumuriu.

Pe retină însă totul stărue cu încăpăţânare aceleaşi imagini fugare, ireale şi absurde. Ochii privesc tot drept înainte în neştire, dar privirea e întoarsă înlăuntru, acolo înlăuntru unde stărue imagimi jucăuşe de film. Şi Lelia revede totul. Afară pluteşte cenuşiul înserării. Fulgi mari cad ca delicate petale albe.

...Ea stătea aici, de unde nu s'a mişcat nici acum. Landu sta în faţa ei. Şi-a plecat genele şi striveşte cu degetele o ţigară neisprăvită. Intră o ceată gălăgioasă de băeţi şi fete. Apoi singură, o femeie cu două blănuri de vulpi argintii, suplă, cu un mers de felină, cu privirile absente. Are părul castaniu lucitor şi îl poartă lins cu o cărare la mijloc. Are faţa mică de păpuşe. O faţă miniaturală, dar încremenită.

Lelia priveşte fără ţintă, fiindcă Sandu tace. Femeia s'a întors, deodată parcă a trecut un fior prin ochii ei verzi maţi (ca ai lui Landu, gândeşte Lelia) şi apoi priveşte mut, viu şi stăruitor la masa lor.

Atunci, fără voe, instinctiv. ca la o chemare de departe, Landu a întors capul. S'a ridicat în neştire tulburat, ochi îi luceau:

— Rodmilla... Rodmilla, *fata morgana!*..

Femeia în blănuri e tot dreptă în picioare, Landu Dallam se duce spre ea şi o cuprinde cu drag de umeri ca pe un copil. Şi o priveşte în ochi. Numai atât. Ochi ei lucesc. S'a schimbat acum cu totul, nu mai pare femeia inaccesibilă, încremenită, care a intrat, ci un copil. Şi ochii lucesc viu, aşa cum luciseră cei ai lui Landu Dallam — Lelia îşi aduce bine aminte — când ea a fugit după el şi i-a spus: — Şi tu mi-eşti drag... orice ar fi...

Acum femeia în blănuri şi-a plecat în faţa miniaturală de copil şi genele lungi, vorbeşte ceva cu o voce de alto. Dar Lelia nu înţelege de-aici ce spune femeia în blănuri. Landu Dallam nu vorbeşte, el priveşte pe Rodmilla şi are figura transfigurată.

Şi-apoi deodată simplu şi calm ia mâna femeii în blănuri, mâna Rodmillei, se uită drept înainte şi iese din café Wilson. Pentru Lelia, fata cu părul de aur, niciun cuvânt, nicio privire, totul aşa de firesc, ca şi când nu s'ar fi cunoscut niciodată.

...— Mesdames et messieurs, faites vos jeux!... Cazinoul e plin. Domnii în smoking şi doamnele în rochii de seară. Şi, în mijlocul atâtor spate goale, albe şi mătăsoase, ochii lui Landu Dallam caută pe femeia cu părul ca razele lunii. Aşa cum face în fiecare seară de două săptămâni încoace.

Când a văzut-o mai întâi — sosise obosit în seara aceea la Constanţa — l-a izbit faţa ei de statue albă, gravă, părul galben şi ochii negri. De-atunci vine în fiecare seară şi o priveşte fără încetare într'un fel de tâmpenie absurdă. O priveşte aşa, fără nicio speranţă. Nu ştie nici el cum o să ajungă la ea. S'a întrebat la început: „— Oare e măritată sau nu?“ Dar a doua seară a văzut inelul simplu de aur, care indică starea civilă. Şi după o clipă de trecătoare deprimare, şi-a zis cu îndrăzneala obişnuită:

„— Ei, şi?!“, ca o sfidare a obstacolelor. Şi-a mai zis apoi tot sieşi Landu Dallam: Niciodată nu o va căuta el — să fie ce-o fi — ci va aştepta să vină ea la el, să caute ea un pretext pentru a-l cunoaşte. Deşi îşi spunea amar, că această minune n'o va vedea niciodată.

— Rien ne va plus!.. se auzi iarăşi glasul egal al crupierului.

Landu Dallam a ieşit în hall, parcă pentru a sublinia puterea lui de voinţă de-a aştepta.

Privea vag o reclamă colorată a Oficiului de Turism: „Roumanie. The mouth of Danube“.

— Domnule, nu vă supăraţi... m'am rătăcit... unde e barul? Pe Landu Dallam l-a inundat o căldură plăcută şi sprintenă; femeia blondă e în faţa lui. Il priveşte. E turburat, dar se simte stăpân: întrebarea e în mod vizibil numai un pretext.

Trucurile femeilor măritate, pentru a-şi putea părăsi casa, au fost întotdeauna ridcole şi prea puţin plausibile. Lelia Arnotă nu scapă nici ea legii de fier a condiţiei umane. Ea îşi minte bărbatul, pe d. inginer Barbu Arnotă, şi mai ales pe cumnate — mult mai de temut prin „flair“-ul lor feminin — că se duce la bar să ia „răcoritoare“, ca şi când chelnerii s'ar fi înnecat cu toţii în mare, cu picoli cu tot. Dacă cele două cumnate nu observă, e pentrucă întreagă fiinţa lor e îndreptată asupra mesei verzi.

Dar numai în două seri s'au întâlnit la bar. După aceea ieşea ea afară. Acolo, în conul de umbră al cazinoului, îl găsea pe Lanu Dallam aşteptând-o tandru în turburarea lui, dar ironic şi răutăcios. Leliei i se părea (în sinea ei numai) că Landu este însuşi simbolul dragostei, otravă dulce. Dar ei n'au vorbit niciodată despre dragoste. (Ca întotdeauna când bărbatul este inteligent, iar femeia darnică virtual, pentrucă simte că omul din faţă îi e drag. In toate celelalte cazuri — adică atunci când nu există dragoste — se „fleurtează“ şi se vorbeşte până la plictiseală despre dragoste).

Conversaţia lui Landu era o şarjă îndoelnic ironică şi dulce la adresa ei. Lelia — îşi aduce aminte — se îndoia că o iubeşte. Nu-l înţelegea. Intr'o seară n'a mai râs de ea, a vorbit despre altceva, a fost serios, i-a ţinut o plictisitoare disertaţie despre vieţuitoarele din fundul mărilor. Apoi, în continuare — fără să se apropie câtuşi de puţin de ea — i-a spus pe un ton care voia să fie egal: ...— Şi Lelia, să ştii că-mi eşti dragă... mai mult decât orice pe lume, a adăugat. Figura îi era concentrată şi ochii îi străluceau.

Sufletul Leliei era inundat de-o lumină năvalnică. Dar, ca orice femeie — afară de provincialele din târguri romantice — n'a răspuns şi a păstrat câteva clipe de biruinţă, până la totala dăruire a sufletului. Mergeau tăcând. Şi 'ntr'un târziu el a mai spus cu sufletul chinuit, numai atât: — Ştiam că răspunsul e *nu* şi plec.

S'a îndepărtat. Lelia nu-l mai vede. Abia atunci o durere ascuţită o sfâşie: „De ce n'am renunţat la eftinul orgoliu femenin? De ce?.. De ce sunt o femeie *oarecare*?

Şi, fără voe, a fugit după el în noapte. Vede o siluetă. — Landu!... Landu!.. (Il strigă pentru prima dată pe nume, dar ce-i mai pasă acum). Silueta s'a oprit. Lelia a ajuns în faţa lui cu respiraţia înăbuşită de fugă şi de emoţie. O clipă l-a privit, infinit de tandru, ca o mărturisire negrăită a ochilor, apoi i-a spus, turburată de propriile-i cuvinte: Şi tu mi-eşti drag... orice ar fi... El n'a sărutat-o, nu i-a luat nici mâna. Numai a privit-o mult, cu o umbră pe faţă şi cu o înfiorare a ochilor de prea multă şi neaşteptată fericire. Şi i-a spus numai atât: — Iţi mulţumesc, Lelia! Apoi a tăcut. Nu i-a cerut nici „rendez-vous“. Când a văzut că pleacă, a călcat ea peste canoanele tactice ale femeii şi i-a spus: — Mâine la 3, pe faleză.. Bine?

— Bine!

.Toate le vede Lelia, parcă ar fi aevea.

A doua zi: mergând ei doi, tăcuţi, până departe, pe ţărmul mării. El părea îngândurat. Privea departe. Câteodată se întorcea şi-o cuprindea în privirea ochilor fericiţi.

— De ce eşti trist, Landu? De ce nu vorbeşti nimic? îi spunea ea cu tandreţea şi dăruirea totală, specifică femeilor în uitarea de ele însile.

— Nu pot vorbi! N'am sperat! Sunt prea fericit! Şi-i mângâia şuviţele blonde, răsvrătite în bătaia vântului: — Fată cu părul de aur!...

La despărţire i-a spus limpede, că nu o împarte cu nimeni. O vrea numai a lui. El pleacă mâine la Sinaia, ea să vină peste două zile, pentru a nu da de bănuit. La Sinaia vor trăi pentru ei înşişi. Şi, deasemenea se vor hotărî şi ea îi va duce soţului ei — aşa ca din senin şi fără cauză — deciziunea de-a divorţa.

Lelia a sunat timidă — cu timiditatea pasului adulterului— la vilia „Myosotis“ şi a întrebat de d. Alexandru Dallam. Era o după amiază înmiresmată de August.

Landu era turburat şi fericit de dragoste şi de triumf (lucru de care nu poate scăpa niciun bărbat). Landu o apucă de umeri şi o sărută pe gură. Lelia s'a mirat de diversitatea sufletului lui. Acum era altfel, atât de expansiv, de copilăros şi plin de-o îndrăzneală firească, parc'ar fi venit pentru nu ştiu a câtea oară în casa lui. Da, s'a mirat! Femeile sunt desarmate de cutezanţă, când e firească şi nu brutală, deasemenea au în ele simţul imitaţiei întocmai ca şi copiii. Şi Lelia era şi ea femeie şi l-a rugat să treacă alături până-şi pune ea kimonoul. Când a revenit din anticameră, lui Landu i s'a părut Lelia mai firesc intimă, mai fermecătoare şi mai ispititoare. Şi a vorbit ca pentru sine: — Parc'ai fi nevasta mea!...

Ea s'a lipit de el cu recunoştinţă. Fiindcă pentru orice femeie, care vine în garsoniera unui bărbat, aceste cuvinte simple: *vei fi nevasta mea* sunt scutul şi motivarea faţă de ea însăşi a faptei sale. Pentrucă o femeie, înainte de a greşi, trebue întotdeauna să se mintă pe ea însăşi.

Târziu, în noaptea cu stele tremurătoare de sfârşit de August, în clar — obscurul camerei luminată numai de o *veilleuse*, părul galben al Leliei, risipit pe perna albă, are reflexe de aur palid. Ochii îi sunt abia întredeschişi. Şi Landu Dallam îi mângâe şuviţele împrăştiate şi îi sărută părul:

— Lelia... faţă cu părul ca razele lunii... faţă cu părul de aur... Ea îi înlănţue gâtul cu braţele albe, îl apropie şi-l priveşte în ochii verzi metalici; faţa ei e luminată de o fericire tremurătoare:

— Nu-i aşa?... Niciodată! Niciodată n'o să ne despărţim!

— Nu, niciodată! Şi mai târziu, ca spre o supremă convingere: — ...Dar o femeie, care iubeşte cu adevărat pe un bărbat, luptă să şi-l păstreze, să-l apere prin orice mijloace...oricum!...

Atunci pe faţa ei, imobilă ca tăiată în marmoră — şi transfigurată mai mult de fericire — a trecut ceva ca o umbră, ochii au privit înneguraţi. Şi cu o infinită tristeţe, ca o presimţire, i-a răspuns: Da... oricum!...

...De aceasta îşi aduce aminte acum Lelia, ca de un gând luminos în bezna fumurie de adineauri. ...Da, să fugă după el, să-l smulgă celeilalte... *oricum*. „E al meu!“... Maşinal, automat, a vârît mâna în geantă şi a pus pe masă o bancnotă de 500 lei. Şi a fugit afară — fără să mai aibă timp şi să o intereseze să-şi pună haina — a fugit numai în rochie şi aleargă cu părul răsvrătit prin fulgii mari care cad liniştiţi pe Bulevardul Brătianu.

In creer s'au înfipt şi-i răsună neîncetat numai câteva cuvinte, puţine şi numai frânturi: ...Rodmilla, e al meu! Nu-l las... prin orice mijloc... oricum! ...Fiindcă i-am spus:

— „Mi-eşti drag, orice ar fi...“

Ajunge aproape de „Carlton“, o ia pe Regală, spre Calea Victoriei şi în gând repetă fără încetare şi fără ştire aceleaşi cuvinte. „Frumoasele nopţii“, „păsările de noapte“ şi-au început plimbarea tacticoasă şi pânditoare de clienţi. Lelia fuge şi în minte răsună mereu aceleaşi cuvinte:

— Rodmilla, e al meu! Rodmilla...

S'a ciocnit de o femeie de stradă. Aceasta o măsoară cu un dispreţ calm. Acum se vede Lelia că e numai în rochie şi în capul gol... Deodată îi fulgeră un gând. (Şi o desnădejde şi-o scârbă mare îi cuprinde întreaga fiinţă).

S'a oprit în loc, gândeşte: — Cine sunt?! Ce-am ajuns! Ca *orice* femeie! Ca „acestea“!... Nu-i nicio deosebire: mă lupt să-mi păstrez amantul. Poate aceasta este răsplata greşelii, pedeapsa adulterului...

Şi merge acum încet de tot, rar. Deodată o sgudue un fior de frig şi toată se adună într'o îndârjire de voinţă: — Ei, şi?!... N'a spus el: — „Dar o femee, care iubeşte cu adevărat pe un bărbat, luptă să şi-l păstreze, să-l apere cu orice mijloace... oricum?“...

Şi Lelia a început să alerge cu ochii turburi.

La intersecţia cu Academiei, un automobil aproape o atinge. Şofeurul scoate capul, din fugă, cu o înjurătură, şi: — Ce-i fă, eşti beată! S'a clătinat sub insultă, ca subt o cravaşă: — Ce-am ajuns!.. Dar numai o clipă. Şi se concentrează într'o hotărîre dârză:... — Şi *orice-ar fi* i-l smulg dela acea Rodmilla, „fata morgana“ ...Eu o să prind „fata morgana“! Rodmilla, e al... şi a făcut un pas să-şi urmeze alergarea.

Frânele scârţie inutil. Prea târziu. Un ţipăt inuman, de dincolo de viaţă. O maşină, care venea din sens contrariu, a prefăcut într'o secundă într'un maldăr de carne pe fata cu părul de aur.

Fata morgana e un miraj înşelător. Nimeni nu a putut-o prinde până astăzi şi nici fata cu părul ca razele lunii.

...La café Wilson, un chelner ceremonios aşteaptă încă — lângă mantoul de blană trântit pe spătar — să dea restul dela 500 şi priveşte vag şi distrat, cu indiferenţa profesională, în fundul scrumierei, unde două ţigări strivite stau una lângă alta.

Intr'un număr viitor urmează: II. *Zaria, femeia din oglindă.*

Nu mă mai însor

- schiţă -

de MIRCEA PETALA

A fost foarte curioasă discuţia pe care am avut-o cu Madam Călinescu. E drept că nu ne cunoscusem de prea multă vreme, dar ştia că vreau să mă însor cu Matilda şi nu trebuia să facă atâtea nazuri.

La început mă cocoloşea, mă desmierda cu privirea, îmi zicea „domnule Georgică“, în fine, ca mama care vedea în omul elegant şi fin care eram, pe viitorul ei ginere. Pe urmă, când adusei vorba că am mai fost însurat, totul se schimbă brusc. Nu pot să înţeleg de ce? Parcă i-aş fi spus că am o boală incurabilă.

— Madam Călinescu — zic, — eu am mai fost în viaţa mea însurat.

Mi-am dat seama că vorbele astea „în viaţa mea“, erau pretenţioase şi oarecum mă îmbătrâneau. Revenii deci:

— Eu am mai fost căsătorit, Madam Călinescu.

Convorbirea se urma numai în patru ochi, fără Matilda; aranjasem eu aşa lucrurile, ca întâi să hotărăsc definitiv cu mamă-sa şi numai apoi să fac istorie. Acum îmi dau seama că trebuia să procedez pe dos, nu cu mama, cu fata. Mama avea o judecată prea precisă, care nu-mi convenea şi nu punea deloc la contribuţie şi inima.

Când îi spusei acest detaliu al stării mele civile, Madam Călinescu făcu o strâmbătură care nici azi nu ştiu de vroia să semene a plâns sau a râs.

— Cum se poate? zise.

Făcui un gest care însemna:

— Iată, se poate!

După asta, Madam Călinescu rămase puţin pe gânduri, apoi se ridică brusc şi părăsi odaia. Când se întoarse, mă gândii să precizez, pentruca nu cumva să creadă că trecutul meu era pătat cât de puţin.

— Să vedeţi! A fost o nenorocire! Poate aţi citit în ziare despre drama dela Călăraşi. Nevastă-mea trăia cu unul dela vamă. Când m'am lămurit, ea l-a împuşcat şi pe urmă s'a sinucis. O nenorocire!

Toate acestea le-am rostit repede, pe nerăsuflate. N'avea nici un rost să-mi iau aere dezolate, sau atitudini melodramatice. Deşi o iubisem mult pe nevastă-mea, trecuse mai mult de un an dela întâmplare şi deci putea fi socotită uitată. Acum aveam un singur scop: să mă însor. Incât, după ce spusei toate acestea, eram încă nelămurit care va fi efectul. O femee cuminte ar fi înţeles că am fost o victimă a fatalităţii şi nu ar fi făcut mult caz. Dar Madam Călinescu era prea iscoditoare, prea grijulie mamă. Aşteptam aşa dar verdictul.

Intre noi doi, între mine adică şi Mama Călinescu, se

aşternu deodată o tăcere grea. Simţii că îmi năvăleşte sângele în obraz şi îmi păru rău că nu avusesem laşitatea să o pun pe Matilda să-i povestească trecutul meu, mamei ei. Apoi, mă gândii că poate e mai bine să-i spună Madam Călinescu întâmplarea Matildei. Am avut câteva minute îngrozitoare. Gândurile îmi fugeau dela un lucru la altul; şi erau gânduri fără nici o legătură cu situaţia în care mă găseam. Mi s'a mai întâmplat asta odată, când era să mă înec. In fine... Eu, deocamdată, nu mai aveam nimic de zis. Ea, Madam Călinescu, amuţise. Când o auzii că-şi drege glasul ca pentru un discurs, simţii o uşurare. Ce-o fi să fie, numai să fie ceva, că nu mai pot!

— Uite ce e, Domnule Crăciunescu, zise. Noi n'am ştiut de asta până acum, aşa că vezi...

— Păi tocmai de asta — îndrăznii — vă spun acuma ca să ştiţi!

— Ce să spui, credeam că eşti... Nu isprăvi şi făcu un gest nehotărît. Aşteptam să continue, să aflu şi eu ce sunt. Ce poate adică să fie un om a cărui nevastă, după ce l-a înşelat, s'a dus pe lumea cealaltă? Criminal nu eram, nu participasem la dramă în nici un fel. Aşa dar eram numai văduv, văduv „prin deces“ cum se zice. Şi peste toate nu eram nici bătrân. Pe Matilda o cunoscusem de două săptămâni, mă plăcuse şi o plăcusem şi aveam intenţiile cele mai serioase, să mă însor. De trecut nu vorbisem cu ea, ne interesa numai viitorul. Păcat!

Aş fi putut să mă supăr, să-i strig în obraz eventualei mele soacre că sunt un tânăr sărac şi cinstit, dar cu o situaţie sigură în viaţă (eram copist la tribunal). Că, în definitiv, nici eu nu ştiam despre ele mare lucru. Imi plăcea fata aşa cum era, fără să mai cercetez altceva. Aş fi putut să-i spun că singura informaţie pe care mi-o dase un binevoitor, o privea pe ea, pe Madam Călinescu şi că nu era prea măgulitoare. Tinereţe aventuroasă! Ce-are afface, dacă mie îmi place fata. Aş fi putut să-i spun, va să zică, toate acestea, dacă eram un om fără scaun la cap. Dar nu am spus nimic.

— Lasă, zic, aşa e mama! Vrea să ştie cui deschide uşa. Copilul ei are toată dreptatea.

Şi deodată fixându-mă bine în ochi, Madam Călinescu rupse tăcerea:

— Şi când ziseşi că s'a întâmplat afacerea?

— A trecut anul.

— Şi e dovedit?

Acum începui să mă dumiresc. Schiţai un zâmbet, deşi aveam chiar poftă de râs. Adică cum? Adică ce vrea să spună? Dacă e dovedit că nu am participat şi eu la dramă? Vezi ce înseamnă mama? Sunt un om îngăduitor şi mă stăpânii şi de data asta. Răspunsei:

— De sigur, e dovedit. Iată, am să vă aduc mâine toate ziarele de atunci, vreţi? Sigur că vrea.

Dar n'a mai fost nevoe. M'au sculat în zori bocănitu-rile în uşe ale servitoarei, care aducea un bilet dela Madam Călinescu. Nu voia răspuns. Scria doar atât: „Noi te credem (zicea „noi“) şi fără ziare. Nu le mai aduce şi nu mai veni nici D-ta. Că poţi să dovedeşti cu ziarele orice, dar n'ai să poţi să arăţi de ce te-a înşelat nevasta. Aşa numai, de florile mărului?...

Nici nu mai citii sfârşitul. Intr'adevăr aceasta n'aş fi putut-o dovedi. Că nici nu mă gândisem prea mult, de ce m'a înşelat nevasta. Adică de ce?

Cum sunt un om înţelegător, mi-am zis încă odată: — A dracului mamă, Domnule!

Dar nu m'am mai întâlnit cu Matilda şi nici nu mă mai însor.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL“ BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 36
SAMBATA 31 August 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Temelia propășirii noastre naționale

de G. C. NICOLESCU

In momente grave pentru țară, ca acelea pe care le trăim astăzi, când însăși existența integrității statului a fost și este pusă, o reexaminare a conștiințelor se impune cu necesitate, mai ales generației tinere, celei din care într'un viitor foarte apropiat se vor ridica conducătorii. Nu pentru că această generație ar putea simți ceva din greutatea acestor momente apăsând asupra conștiinței sale, căci încă nu a fost nici un moment în situația de a avea răspunderi, dar pentrucă, cercetându-ne fiecare în adânc, cu privirea întoarsă spre trecut și căutând un punct de orientare în istorie, vom putea cu un ochi liniștit să discernem și să apreciem erorile, sforțându-ne să le înlăturăm.

Atunci când este vorba de existența integrității noastre naționale ,nu se poate pune problema răspunderilor pe generații. Pentru viitorul mai îndepărtat, hotarele dintre generații vor fi încă mult mai puțin certe decât azi și în bloc vom fi condamnați sau slăviți, după moștenirea națională ce va rămâne și după purtarea noastră în lupta pentru a păstra acest patrimoniu intact. Nu este vorba deci de a căuta răspunderi, ci de a căuta CAUZE, pentru a găsi SOLUȚII. Ceeace n'a fost făcut, să se facă bine de aci înainte. De aceea este necesară o foarte severă examinare a conștiințelor, a împrejurărilor sociale și istorice, pentru a afla calea adevărată pe care să mergem, dacă se va dovedi că cea aleasă până acum nu era cea mai nimerită.

Nu încerc să fac, în aceste rânduri, nici un fel de considerație în legătură cu politica, nici cu cea internă, nici cu cea externă, pentru că n'am nici o aderență și nici o pricepere în acest domeniu. Este însă, după părerea mea, sigur că momentul de față, al grelelor și dureroaselor încercări, ne-a surprins, ca pe multe alte țări mai bogate, mai cu experiență, cu o istorie mai strălucită, deci cu o tradiție mai solidă, într'o oarecare desorientare, fără certitudinea punctului de sprijin din noi pe care să ne putem bizui. Problema cea mare a momentului actual este aflarea unui cert punct de sprijin înlăuntrul nostru.

Fără îndoială, asistăm la un faliment al democratismului. Nu e locul să cercetăm cauzele, nici să întrebăm viitorul. Ceea ce îmi pare cert este că vina n'o poartă atât formula, cât oamenii care au aplicat-o și care s'au dovedit sub cerințele menirii lor. *Oamenii* — iată marea taină de totdeauna! E cunoscută teoria „aleșilor" în concepția noului stil de viață, dar se înșeală cine crede că aici găsește o noutate. „Aleșii" au condus totdeauna, dacă a existat, indiferent de formula politică, o adevărată *conducere*. Dar, chiar dacă acceptăm așa de târziu în principiu teoria „oamenilor aleși", să nu credem că aceasta înseamnă dispreț pentru masse. Marile masse trebue să asculte, să se subordoneze total unei porunci pe care să o știe că este nemiloasă, fără excepții, și mai presus de ele. Câtă vreme massele nu sunt conștiente în oarba lor ascultare spre ce ideal se îndreaptă, truda conducătorilor este infinit mai mare și rezultatele sunt negative.

La noi, marea massă este formată din țărani. Nu e nevoie, nu e voie — aș putea spune, atunci când căutăm mijloacele unei bune orientări în viața națiunii ,să ocolim adevărul, pe care toți îl cunoaștem în fond. Știm și strâmtoarea economică în care se află țăranul nostru. Este o mare greșeală să-și închipue cineva că problema țărănească de la noi se poate rezolva direct pe tărâm economic. Pentru desvoltarea economiei țărănești, care este la baza economiei noastre naționale, este neapărată nevoie de o prealabilă luminare spirituală, prin care să se creieze în fiecare țăran necesitatea unei vieți mai bune decât cea pe care o duce și convingerea că posibilitatea realizării acestei vieți stă în el însuși și în ce are la îndemână. In momentul când acestea vor fi împlinite, massele noastre vor fi suficient de mature pentru a recepționa orice idee, solidarizându-se cu ea într'o ascultare nesfârșită, conștientă de ținta pe care o urmăresc în comun.

Primul imperativ, în momentul în care generația tânără caută elementele din care să alcătuiască temelia propășirii noastre naționale, este deci ridicarea masselor la posibilitatea unei conștiințe și a unui cert ideal comun. Aceasta realizată, va fi realizată de la sine și disciplina unei munci severe, fără de care nu se poate.

Dar se pune și o altă problemă importantă. Cândva, înainte de războiul mondial, într'un articol, un om de stat foarte clar văzător, simțind energia cu care idealul național se impunea, cerând intrarea în acțiune pentru împlinirea lui, presupunând realizarea idealului — așa cum a și fost — se întreba: Și apoi? Ce vom face? Ce vom deveni? Ce ideal vom avea? (citatul este din memorie). Ceea ce este important nu este ce

(Urmare în pag. 5-a)

GH. PETRAȘCU — La mare

Românii în literatura Sașilor

de ION SÂN-GIORGIU

E aproape un mileniu de când Sașii și Românii trăesc într'o bună învoială și pe acelaș teritoriu transilvănean. Această conviețuire a dus în chip firesc și la o serie de înrâuriri reciproce, printre care colaborarea și influența culturală nu au fost niciodată lipsite de continuitate și însemnătate.

Poezia și literatura istorică a Sașilor s'a desvoltat de timpuriu și ele își au rădăcinile puternic înfipte în mișcarea de renaștere a umanismului german. Dar începând cu Honterus, marele reformator al Sașilor, și încheind cu istoricii și scriitorii ultimelor decenii, problema românească a interesat de aproape Sașii. Intr'adevăr, adversitățile între nobilii maghiari deoparte și puternica burghezie săsească și țărănimea românească de alta, au apropiat pe Sași de Români și nu odată ei au dus lupta cot la cot pentru același crez. Contactul Sașilor cu Românii nu a fost numai unul politic, revoluționar sau gospodăresc, ci și unul cultural. Sașii și-au mărturisit interesul pentru viața Românilor din Ardeal și în scrierile lor istorice și beletristice. Cât de organică a fost legătura Sașilor cu Românii se vede și din literatura populară a Sașilor. In basmele lor adunate la 1856 de Iosef Haltrich, *apar adesea motive din poveștile românești; iar țăranii acestor basme au nenumărate trăsături comune cu țăranul român. De asemenea poeziile populare săsești cuprind motive și priveliști românești, care dovedesc cum s'a oglindit neîncetat viața românească din Ardeal în imaginația Sașilor.*

Când literatura cultă a Sașilor începe să se desvolte în epoca Umanismului, fie că este simplă literatură științifică și istorică, fie că este poezie propriu zisă, problema românească se află pe primul plan al interesului acestor cărturari. Când Honterus își întemeiază tipografia, el îngăduie să se tipărească în atelierul său grafic în anul 1544 întâiul Catehism *românesc. De atunci tipografiile săsești au jucat un rol însemnat în viața culturală a Românilor ardeleni. De altfel Honterus, care era și un pasionat geograf, s'a ocupat cu dragoste și interes de regiunea românească de dincolo de Carpați, pe care a zugrăvit-o parțial într'o descriere a Moldovei [1]).*

Cei dintâi poeți umaniști sași au evocat în poemele lor scrise în hexametri latini, pământul și țăranul român. Astfel Christian Schesäus *(†1585) poet și umanist ca și Honterus, a scris o poemă epică* Ruina Panonica, *în care în cadrul luptelor date de Unguri cu Turcii sunt pomeniți și Românii. Iar* Johann Sommer *(† 1574) în ale sale întitulate* De clade Moldavica *descrie înfrângerea Moldovei,*

operă pe care istoricul literar al Sașilor Karl Kurst Klein o socoate una dintre cele mai isbutite creațiuni poetice ale Umanismului german [2]). Un alt scriitor sas de la începutul veacului al 17, Brecht von Brechtenberg, *este autorul mai multor traduceri religioase românești, tipărite de el la București. Iar un poet ca* Valentin Frank von Frankenstein *a cunoscut bine limba română și a tradus chiar sentințele lui Ovid în limba noastră. Cei dintâi poeți lirici de limba germană cântă natura regiunilor românești, munții și pădurea, țăranul și amintirea Daciei lui Traian, cum face de pildă* Daniel Filtsch. *Dar și istorici de valoare ca* Andreas Wolf *(1741—1812) și* Christian Flechtenmacher *(1785—1843) se ocupă în scrierile lor istorice de țările românești.*

Un rol deosebit joacă Românii ardeleni în acțiunea politică și în opera istorică și polemică a lui Ștefan Ludwig Roth, *poet și luptător sas, care luând parte la mișcările revoluționare din 1848 alături de Români, a scris despre ei. El le-a apărat limba și libertățile și i-a înrâurit și încurajat în lupta lor de afirmare*

(Urmare în pag. 6-a)

BURGHEZIE SPIRITUALĂ ROMANEASCA

de CONSTANTIN NOICA

Rostul românesc al celeilalte burghezii îl știe aproape toată lumea, de la Zeletin încoace. Dar burghezia ceastălaltă, în spirit, burghezie care, cu inerția ei, a lucrat ca o permanentă frână asupra sufletelor noastre, în ultimele două decenii, în *singurele* două decenii de demnitudine românească, — nu și-a găsit încă un cronicar. Și am vroi să nu fie un apologet al ei. Nu va putea fi un apologet al ei Va fi un procuror al vieții noastre publice, iar rechiziторiul aceluia va lovi mai mult decât în câțiva oameni: va lovi în mentalitatea care a făcut cu putință acțiunea acelor oameni. Adică tocmai în burghezia spirituală românească.

Deviza ei de-a-lungul a două decenii dar într'un impetuos crescendo, a fost: „să nu se întâmple nimic", cu variantele „stați liniștiți, Domnilor!", „tineretul la carte!" și „rău cu rău dar mai rău fără rău". In psihologia intimă a burghezului intră convingerea aceasta, probabil dominantă: ar putea fi încă mai rău deci e bine.

S'au gândit vreodată, bunii noștri burghezi în ale duhului la parabola talanților? S'au întrebat vreodată — mai ales atunci când mustrau pe alții că sunt destul de creștini — cât de puțin creștinească e orientarea spre conservare a burghezului? Căci el, deprins să păstreze talantul îngropat în pământ, a înțeles să-și păstreze și spiritul în cumințenia neschimbării. Iar dacă talanții se mai pot închipui îngropați în pământ, spiritul nu se mai poate închipui ținut în neschimbare. Burghezia are sens oriunde: nu însă în viață lăuntrică a indivizilor ori a popoarelor.

E de neînchipuit, la urma urmelor, că există indivizi și popoare cari tânjesc după liniște. N'o vor avea cu prisosință? Și pe urmă un lucru e dincolo de crezare: că există indivizi și popoare cari socotesc că au *dreptul* la liniște. Ca și cum liniștea ar fi pentru cei nedesăvârșiți!

Ea e, poate, pentru cei cari nu o vor cu orice preț. Cine știe dacă n'ar trebui socotită adânc semnificativă liniștea de azi a comunității spaniole. Căci sunt liniștite — atâta vreme cât le e dat să fie — colectivitățile cari știu uneori să treacă prin neliniștea revoluției. Această revoluție, în rond, fiind tocmai regăsirea echilibrului istoric al unui neam.

Să stăm liniștiți — a spus așa dar, burghezia românească, burghezul român cuibărit în fiecare dintre noi. Și nu ne-am dat seama câtă instabilitate, câtă dezordine și câtă neliniște stă tocmai în încăpățânarea aceasta de a nu ne mișca în spre albia adevăratei noastre curgeri. Te întrebi câteodată ce dă mai multă febră unui organism: excesele pe cari le întreprinde sau elanurile pe cari și le interzice.

Ar putea fi încă mai rău, deci e bine. Te uiți la oamenii aceștia, rotofei, cel puțin moralicește rotofei; îi vezi încărcați de titlurile, antecedentele și mai ales răspunderile lor, asiști la toate prefacerile pe cari le aduc, prefaceri având o singură mare țintă: să nu schime nimic, — și te întrebi: cum de pot ei avea conștiința datoriei împlinite?

O au totuși. O au, pentrucă este în destinul burghezului — în destinul slugei celei viclene din parabola talanților — să fie mulțumit când n'a făcut nimic. Cel care făptuește nu poate fi mulțumit: fapta sa îl trimite mai departe, îl îngrijorează, în neliniște. Burghezul e liniștit. Totul e în regulă, atâta vreme cât e în nemișcare.

Iar când vine istoria să-i îmbrâncească și să-i pună în mișcare, — suferă și ei, firește. Dar suferă cu „conștiința datoriei împlinite".

De și-ar împlini-o mai repede!

DESTINUL RĂULUI

de MIRCEA MATEESCU

Probabil că nu avem încă făcută, o educație a răului. De aceea îi apreciem excesiv durata și nu vedem scăparea, în mijlocul prăpădului.

A vorbi despre curajul pe care trebuie să-l avem pentru a ne întări din dificultatea prezentului, însemnează a analiza posibilitatea de a fi a nefericirii actuale.

Răul, ca și binele, trebuie privit sub raportul existențial. Trebuie adică, să ne întrebăm, ori de câte ori suntem în prezența acestor două stări contrarii ale spiritului: dar care este valoarea sentimentului de-acum? Cât poate ține el? Prin propria lui fire, cât poate rezista?

Pentrucă vedeți, ceiace mi se pare curios, este că omul nu își pune aceste întrebări salvatoare, decât în preajma binelui, nu când îl afundă răul. Fapt care trădează, desigur, egoism. Când parcurgem stările favorabile și optime ale spiritului, voind să le conservăm cât mai mult, intenționând să prelungim din cale afară bucuria prezentă, devenim temători. Ne este frică să nu ne părăsească norocul. Nu ne întrebăm dacă merităm sau nu, starea fericită a spiritului. In posesiunea acesteia, fiecare se socoate îndreptățit să se împărtășească din binele ideal, fără să își dea socoteala dacă el însuși a contribuit cu ceva ca să determine binele. Ca și cum binele și răul, ar cădea din cer! Ca și cum n'am fi vinovați noi oamenii, de toate câte se întâmplă!

Insă pentrucă în vecinătatea binelui omul exclamă egoist: „Doamne, de ar ține mai mult!" — fără să își dea seama că nimic nu poate „ține" dacă el însuși nu participă la jertfa care împlinește starea binelui — să răsturăm, astăzi, întrebarea.

In mijlocul necazurilor care ne-au cuprins, în mijlocul dificultăților crâncene, de ordin politic, spiritual și economic, în care ne svârcolim neputincioși, orice exasperare este nelegitimă. După cum orice beatitudine egoistă, ni se părea nelegitimă ieri, în starea deplinelor aventuri ale spiritului.

A fi curajos, este un act de înțelepciune, nu unul instinctual. Vorbim aici despre curajul cel mare, acela care consacră spiritul major, nu de curajul de a face bătaie cu altul mai puternic decât tine. Nu o astfel de îndrăsneală a trupului, ne lipsește astăzi. Disponibilitățile noastre biologice sunt intacte, rezervele noastre celulare sunt neconsumate — și totuși viețuim, posomorit, sub semnul fatalității răului. Văd frunțile încrețite, văd privirile rătăcite, văd mințile întunecate, îi văd pe cei mai puternici reprezentanți ai biologicului, crispați, deznădăjduiți... Insă în clipa în care răul a ajuns la limitele lui din urmă, inutil se arată curajul trupului. Un altfel de curaj, decât acela al cavalerilor trecutelor epoce, ni se cere acum. Din încurcătura actuală nu putem ieși, făcând eforturi materiale. Zadarnic ne vom arăta, pe la toate răscrucile, agitând brațele. Despre neputința brațelor, ne convinge răul de astăzi, culminant. Fundul răului. Cel mai mare rău. Limita răului. Realitatea răului.

Nu ați simțit nimic? Faptul că am categorisit răul, cu adjectivele absolutului, nu vi se pare că l-a „degradat"? Nu sunteți de părere că cel mai real act de curaj, unul izbăvitor, unul care ar „compromite" iremediabil răul, absolvindu-ne din dificultatea prezentului — este acela de a identifica, lucid, tăria maximă la care a putut ajunge nefericirea zilelor noastre? Nu vi se pare că suntem atât de nefericiți, încât avem dreptul să nădăjduim?

Că atât de intensă este starea negativă a clipei de azi, în cât mai rău decât suntem acum, nu mai putem fi?

Sub raportul existențial răul nu poate fi mai potent decât binele. El nu poate fi infinit, pentrucă posibilitatea spiritului nostru de a-l suporta, este mărginită. Există un plafon ultim al binelui, după cum există un plafon ultim al răului; dincolo de care, nici răul, nici binele, nu pot străbate. Deaceia, dacă în culmea delirului ideal, care ne prinsese sufletul, cândva de curând, cei mai fataliști dintre noi s'au temut, simțind destinul critic al binelui — dece să nu prevestim astăzi, același destin efemer, blestemului care ne apasă? Dece adică răul să „dureze" mai mult decât a putut viețui raza de soare, care a intrat, pe negândite, în mormântul amintirilor? Dece să nu sperăm că, tot pe negândite, răul se va istovi, pentrucă și-a consumat ultimele resurse existențiale? Ajungem la următoarea concluzie teoretică: răul nu există decât atâta vreme cât omul poate încă să aibă sentimentul „mai răului". Ori astăzi, începem să nu mai avem acest sentiment. Incepem să credem că mai rău decât așa, nu poate să fie. Așa că răul se anulează. Își pierde semnificația și valoarea existențială.

Răul nu mai există, pentrucă „mai rău" nu poate fi. Deci răul are același destin ca și binele: precaritatea, efemerida. Deaceia, resimțind adevăratul curaj, destăinuit de starea absolută a răului, nu mai suntem îngrijorați, ci senini. Fiindcă am ajuns fundul răului, de aici lucrurile se vor limpezi. De acum nu mai poate veni decât binele. Prea s'a întrecut pe sine, răul.

Se va vedea totuși că realitatea răului, nu însemnează legitimarea lui. Nu însemnează că dacă ai făcut răul, nu puteai face binele. Noi oamenii avem de ales între cele două realități: binele și răul. Și dacă alegem greșit, ispășim...

CRONICA LITERARĂ

Mihail Manoilescu: Partidul unic,
Editura „Cartea Românească", 1940

Cititorii, — şi ne referim în special la cei interesaţi mai mult de literatură, — au observat, de sigur, cum în vremea din urmă, au început să-şi facă loc, stăruitor, în presa periodică rezervată culturii, colaborările cu temele ideologiei naţionaliste.

Bănuim că schimbarea de program, şi amestecul literaturii cu doctrina politică, i-a mirat mai ales că şi-au amintit unele asigurări anterioare care promiteau preocupări exclusiv culturale. Aderenţa neaşteptată la momentul politic s'a manifestat şi în paginile „Universului Literar". Nu explicăm acum pentruce conducerea revistei noastre a socotit nimerit să admită gestul de adeziune, abordând problemele streine de literatură, ale săptămânilor din urmă. Presupunând că sensul acestei *lărgiri* a colaborărilor se ghiceşte totuşi, — acum, când în recenzia noastră ne ocupăm de volumul „Partidul unic", recent apărut, al d-lui profesor Mihail Manoilescu, împărtăşim cititorului constatarea că, preocupările pomenite par a se fi desprins ca un ecou, din cartea actualului ministru de externe.

Precizăm că „Partidul unic" înainte de a se tipări în româneşte, s'a publicat în limba franceză cu titlul „Le partie unique", în 1937. Lucrarea a putut fi consultată mai demult, de cei doritori să se iniţieze şi să confeseze în scris, adeziunea la doctrina *partidului* unic.

Inainte de a trece la expunerea conţinutului teoretic, facem observaţia cuvenită şi din punct de vedere strict literar, asupra intitulării. Grija ligitimării titulaturii a avut-o dealminteri însuşi autorul şi împăcarea logică constitue un pas spre introducerea în doctrină.

Ca un blazon întocmit cu atenţie la simboluri, titlul *partidul unic* pare a ascunde un sens doctrinar, pare a fi el însuşi o formulă. Ca să-l înţelegem, trebue să ne gândim imediat numai la acea *parte* dintr'o naţiune sau dintr'un stat, care conduce. Numai o *parte* din suma componenţilor unei ţări, are capacitatea de a conduce; prin capacitatea ei ea este *unică*. Accentul cade pe notele calitative ale conceptului, în sensul în care se vorbeşte despre vocaţie şi chiar predestinaţie. Asupra specificării *unic*, gândirea se opreşte deci şi reflectează. Ideia concretă ce trebue s'o reţie aminteşte întru câtva operaţia scăderii aritmetice. Din numărul oricât de mare al membrilor unui popor se desprinde o sumă totdeauna mai mică decât restul, şi această sumă mai mică are menirea de a conduce pe cealaltă mai mare, împreună cu care constitue naţiunea sau statul. Zicem *statul* cu intenţia de a-l separa clar de naţiune, pentrucă d. profesor Manoilescu aşează printre partidele unice şi pe cel comunist, — a cărui structură, se ştie, refuză cu înverşunare naţiunea. In alcătuirea sa teoretică, doctrina partidului unic nu implică, prinurmare, neapărat naţiunea, ci ea se defineşte, după cum am indicat, punând accentul pe dotaţia *unică* de a conduce.. In sprijinul acestei întocmiri cu tâlc de blazon, autorul citează destule texte, şi reţinem, dintre ele, următorul, al actualului cancelar german: „Totdeauna numai *o parte din popor* va fi formată din combatanţi şi activi. Ei au fost în Germania pionerii luptei naţional-socialiste şi ei sunt aceia, care conservă Statul naţional-socialist. *Lor li se cere mai mult decât celorlalte milioane de concetăţeni ai lor*. Pentru ei nu este suficient să spună „crel"; ci dela ei se cere jurământul „lupt." (pag. 163). In definiţia formulată de întemeietorul naţional-socialismului, cititorii văd, alături de explicarea ideii *unic*, desvoltată însăşi noţiunea de a conduce. Conduce *fracţiunea* ai cărei membri *cred* şi *luptă*.

Ei sunt înzestraţi în primul rând cu forţe spirituale, care organizează activitatea spre un scop ce-i transcende. Transcenderea o înlesnesc *milioanele* de concetăţeni, fie consideraţi ca restul depăşitor al naţiunii sau numai al statului.

Ar urma să prezentăm din opera doctrinară a d-lui prof. Mihail Manoilescu, capitolele esenţiale privind „necesitatea istorică a partidului unic", caracterul său revoluţionar, impunerea şi organizarea sa peste celelalte părţi ale ţării, etc. Ar trebui să facem o descriere a argumentelor care au provocat apariţia, în vremurile moderne, — după războiul mondial, — a unei metode de guvernare, singura socotită bună.

Astfel, la capitolul despre „necesitatea istorică" autorul stabilind cuprinzătoarea expresie a *statului purtător de idealuri*, luminează situaţia din ţările rămase după războiul mondial, umilite ca învinşi, (Germania, Turcia, etc.) sau împovărate de frământări interne, (Italia, Iugoslavia, etc.).

Imediat după 1918, s'au găsit personalităţi care să vadă necesitatea de a împlini noui *idealuri*, de natură naţională, economică şi poate o sete nouă de *glorie*.

Necesităţile luptau împotriva liberalismului care nu le satisfăcea. De aci caracterul revoluţionar al partidului unic. El trebuia să cucerească puterea, şi apoi să organizeze statul. Spre a cuceri, era nevoie întâi să se organizeze pe sine, şi spre a păstra ce a cucerit trebuia să continue a se organiza. Intră în aceste operaţii succesive, probleme de etică a partidului unic (principiul desinteresării, al sărăciei şi jertfei); probleme de propagandă (pregătirea opiniei): de tactică politică (eliminarea celorlalte partide); de educaţie (pregătirea tineretului, a membrilor, — selecţia) şi probleme esenţiale de conducere: elitele, şeful. Deşi de natură empirică, — deoarece porneşte dela om, — metoda folosită în operaţiile de organizare, îngăduie constituirea ierarhiei de sus în jos,— pornind dela valorile mari, reprezentative şi rare, — la cele mai puţin reprezentative şi mai numeroase. Procesul comportă o riguroasă disciplină, cu eliminări şi încadrări, după criteriul vocaţiei reale, adaptat cu autoritate. Este vorba şi de o vastă renaştere morală, năzuind să întroneze într'o colectivitate cu interesele omogenizate, adevărul în locul minciunei. Adevărul personalităţii isgoneşte înşelările regimului libertar.

Sistematizat după bogatele documente ale doctrinarilor şi conducătorilor triumfători azi în Europa, conţinutul teoretic al cărţii d-lui prof. Manoilescu satisface deplin năzuinţa de a se instrui a cetitorului, asupra unei probleme atât de actuale. Mărturism dealtminteri că teoria partidului unic, — întrucât este teorie, — se înfăţişează extrem de captivantă. Zicem *întru cât este teorie*, deoarece, cu toată sublinierea netă a datelor problemei, ni se par a fi rămas laturi ale ei, numai deschise şi ca atare, pasibile *teoretic* de o nebănuită desvoltare. In cele 105 de pagini cât ţine partea I a cărţii, tratând despre *partidul unic ca instituţiune*, după care urmează încă aproape o sută de pagini despre *partidele unice contemporane*, d. Manoilescu a risipit o sumă de sugestii, care pot fi germeni de meditaţie pentru cine s'ar încumeta să trateze problema, sau îndem să meargă la resursele din bibliografie indicată. In ce ne priveşte, menţionăm că *felul* acestor sugestii ne-a împins să recenzăm cartea în acest loc rezervat cronicii literare propriu zise. Vrem să spunem că d. Manoilescu a deschis perspectiva spre o adâncire filosofică a problemei, prin cele câteva pomeniri ce le face despre *ordine*, când defineşte constituirea ca elită a partidului unic, şi deopotrivă referinţa la mituri, când situiază pe şef faţă de ţară sau stat. Foarte semnificativ este paragraful despre „reprezentarea" şefului: *„Şeful nu este numai un comandant tehnic, ci el este şi o încarnaţie.* El nu este numai un element de organizare, ci este spiritul însuşi al acesteia. El nu este rotiţa mecanismului, ci este o forţă care a existat *înaintea* mişcării şi fără de care, nimic nu s'ar putea înţelege din mişcarea însăşi.

Şeful este înainte de toate o *reprezentare*. El este încorporarea unui mit şi simbolul erei noui. Poporul are totdeauna nevoie să fie reprezentat... căci poporul nu se exprimă de cât prin simboluri. *Cine n'a înţeles limbajul simbolic al poporului, n'a înţeles niciodată nimic din ale poporului*. pag. 134—135.

Poporul simbolizează firește, un adevăr al său de cele mai multe ori de structură dinamică, prin cineva care reprezintă acest adevăr. Facem aici legătura cu ideia *statului purtător de idealuri*, spre a pătrunde procesul simbolizării, ale cărui subtilităţi nu trebue să ne scape. aceasta ca dotaţia sa de a ghi*înaintea* mişcării, înţelegem aceasta ca o dotaţie de a ghici *idealul* şi de a-l face viu în conştiinţa populară. Idealul sub sarcina căruia statul devine purtător, este un dar al şefului. De multe ori, colectivitatea poate nu-şi mai dă seama în ce măsură i s'a luminat, de către un singur om, destinul. E posibil să uite. Rămâne atunci ca personalitatea vizionară să împlinească a doua operaţie impusă de sarcina idealului, — realizarea lui istorică. La trecerea din virtualitate în istorie, conducătorul devine reprezentativ, simbolizând prin persoana lui, idealul vizibil. Evoluând dela faza de incubaţie potenţială, la înfăptuire, şeful devine un luptător, — el întâmpină războiul, spre a dărui apoi pacea totdeauna concretă, când o cumpăneşte triumful. In doctrina partidului unic, pare implicată deci ideia de război, ca o cale a păcii. Astfel asimilăm şi celelalte sugestii ce le face d. prof. Manoilescu cu privire la asemănarea structurală a partidului unic, cu un ordin cavaleresc. Şi mai ales, se justifică satisfăcător în plan teoretic, necesitatea ca, printre treptele de constituire, partidul să-şi organizeze şi o *armată* proprie, un corp de elită, credincios şi fanatic, care să-l înconjoare în stat cum poliţia înconjura vechile partide democratice. Spre elucidarea acestui aspect, autorul invocă şi organizarea tradiţională a societăţilor antice, în care armata nu se afla în stat ca o putere aparte, străină de conducerea politică: *„Clasa stăpânitoare conducea cetatea în timp de pace şi comanda armata în timp de război.* Tot şefii politici erau şi şefii militari. Motivul contopirii între îndrumătorii politici şi armată, îl precizează limpede ca aflându-se în misiunea de transcendere a armatei. Ea apără poporul, îi garantează libertatea şi integritatea politică şi economică, şi ca atare tot ea trebue să pregătească puterea de luptă.

Pregătirea înseamnă conducerea, însă o conducere cu un caracter totdeauna depăşitor, având în vedere nu bunăstarea prezentă a individului, ci fericirea viitoare a colectivităţii. Iată fereastra prin care se strecoară în doctrină, temeiul filosofic al partidului unic, realizat ca forţă luptătoare. Referindu-se la aceaş lume antică, autorul spune: „Armata a fost în toate timpurile o formaţie socială, având un scop mai înalt decât ea însăşi, şi de cât oamenii care o compun. (pag. 148). Odată ajunşi aici, nu va fi nici o dificultate ca partidul unic să se integreze în stat şi *juridic*, situaţia sa de drept decurgând în mod necesar din datoriile pe care probează că singur poate să le împlinească spre fericirea colectivă. Prin integrarea juridică în stat, doctrina partidului unic, conceput ca forţă a elitelor luptătoare şi producătoare de pace, pare a se rotunji. Dacă mai stăruie deschise întrebări, ele sunt la esenţa însăşi a mitului, adică a acelui element care se iveşte din intuiţia şefului predestinat, spre a se transforma în sarcină a sufletului poporului. Discuţia despre esenţa mitului recunoaştem că nu poate fi închisă, ea fiind însuşi imprevizibilul vieţii individuale ca şi colective.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondenţa noastră

NUCUL

O zi înaltă ; drum ca'n visul pur...
Pe-o clină, nucul străjuie regal,
Ca un arcaş în port duminical
Sub vastul bolţii clopot de azur.

De umeri mi te-ai prins, fierbine şal,
Sub baldachinu-i cu patern susur
Şi'n liniştea ce-l bântuie în jur
Gemù în truncihu sărutul lilial.

Iubito, ochiul de-ţi pătrunzi — scalpel,
Citeşte'n nuc : inel lângă inel,
Cub anii sclavi vehiei lui tresar.

Sub scoarţa ninsă peste vechi pojar.
Doar boarea serii de pe măguri, lină,
Luceafăr rece, frunza de-i alină...

AUREL DUMITRESCU

COPILEI MARIA VOITEC
AVIATOARE († 1940)

Gândurată stă fecioara
Dusă pierderei pe gând
Sbuciumată în doruri mute
Fir de dragoste torcând

Miriadele de stele
Se roiesc încet, încet
Doar luceafărul de seară
Unde-o fi de când l'aştept !

Câte seri întins-am braţul
Ca să-l prind ca pe-un copil
Câte flori am smuls în cale
Să găsesc un fir de crin.

In cortegii nesfârşite
Trec prin faţa mea miragii
...Desmierdări, frumoase basme
Cupidoni mi-aduc omagii.

Din noianul de iluzii
Pogoráte din abisuri
Mi-a rămas în pumni nimicul
Rod al scarbădelor visuri.

O ! luceafăr „Crai" de noapte
Făt-Frumos din 'nalte foruri
Ca Icar voi pune aripi
Şi-am să sbor la tine în ceruri.

Te-oi găsi. O! cine ştie ?
Ca „Icar" cădea-voi poate
Imi iau sborul către tine
Ori e viaţă, ori e moarte?

. . . . . .

Iar Dedal îşi plânge fiul
Mitologica-i făptură
Cu aripile-i sdrobite
Prefăcute 'n fum şi zgură.

E. GHIMPU

CELEI DE DEPARTE

Poveste 'nzăpezită în crângul amintirii
învăluie-mă'n vraja
amurgului crescut din somnul serilor de Mai
şi arde-mi toate drumurile rătăcirii
în lungul cărora mi-au sângerat
toţi paşii colbuiţi ai visurilor mele...
Ascultă-mi ruga blestemată
şi vino
poveste troienită în crângul amintirii...

Apropie-te,
vreau să-ţi prind
cu toate iederile gândului sălbatic
întreg copacul lumii tale.
Vreau
să zdrelesc în pumni
tot lungul crestelor
ce s'au înşiruit pe portativul vremii
şi-au scris poema despărţirii.
Şi vreau
să-ţi tescuiesc din rima buzelor
tot suflul de vieaţă
şi tot parfumul crud
al poeziei
ce a fâşnit din mugurii târzii
ai aşteptării.
Vreau
să te'nnec
în paradisul braţelor deschise
şi să-ţi topesc fiinţa
în focu'mbrăţişării...
Să-ţi sorb din fundul ochilor
otrava negrelor genuni...

Şi-apoi
luându-te de mână
să ne-afundăm cărările ursitei
în zarişstea umbrită de fumul veşniciei...

Ascultă-mi ruga blestemată
şi vino
poveste'nzăpezită în crângul amintirii.

ION OANA

DOAMNA MEA

Damna mea cu faţa de zăpadă,
Intr'o toamnă tristă ca şi-acum,
Frunze 'nsângerate de-or să cadă,
Am să plec din nou la drum.

Doamna mea cu braţe moi şi mici,
Intr'un miez de noapte la pândit voi sta,
Să-ţi aduc toţi clopoţeii vilei Minovici,
Intr'un tremurat plăpând de stea.

Doamna mea cu sânii: două nalbe,
Pentru tine-am să mă fac haiduc :
Am să prind luceferii, şi salbe
Ca a nimănui am să-ţi aduc.

Doamna mea cu părul de cărbune,
Dac'o să mai ai răbdare puţintel,
Visele le-oiu vinde şi-ţi voi pune
Luna 'ntreagă, piatră la inel.

Doamna mea cu faţa de zăpadă,
De va fi să nu mai viu pe-aici,
Vorbele acestea s'or preface în baladă,
Iară lacrimile tale, licurici.

Adjud, Iulie, 1940.

RADU PĂTRĂŞCANU

STROFE PENTRU PĂMÂNT

Lumina de brumă a dimineţilor aici a nins
Durerile aici au plâns, s'au trudit şi-au învins
Para amurgurilor aici s'a aprins — scântee —
Aici apele-au jucat fulgere albe şi curcubee.

Feţi Frumoşi au poposit aici, lunatici, la uşi [de sfinţi
La uşi de nimic şi de durere, la uşi de părinţi
Noaptea, albă, li s'a desfăcut ca o carte ;
Cosânzenele însă i-aşteptau, nedormite, încă [departe.

Rochiile toamnei aici au foşnit, în praguri [de vii
De-au pornit întinse drumuri de cocoare şi [de stihii.
Aici mâna a pironit vise, cruci şi înfrângeri
Iar sufletul, sprinten, a trăit sbor înalt de [îngeri.

Aici trecutul, amforă plină, e-aproape
Vânturile ne fură somnul de pe ploape
Cerurilor jertfim sânge şi pământului, fiecare,
Dar ochiul — semeţ înfruntă vremea şi tre- [sare.

NICHI VERONESCU

CENUŞI

Ce trupuri a purificat pe ruguri cerul
De-mi ninge cu cenuşi de-o săptămână !...
Miroase-a morţi şi-a umedă ţărână
Şi nu pricep chemărilor, spre alte lumi misterul.
Tamare, ning cenuşi de-o săptămână !
Miroase-a morţi şi-a umedă ţărână !
...E sufletul strămoşilor, hai vino,
Păcatul să li-l strâng, comori în mână !...

TEOHARI MIHADAŞ

AŞA EŞTI TU FRATELE MEU...

Eu te-am văzut frate român
Ingândurat cu faţa suptă,
In peticitul tău zăbun
Trecând prin târg, cu-opinca ruptă.
Mergând pe lângă boi sfios
Cu-un car de lemne 'ncet prin sloată.
Venit o poştă-aşa pe jos,
Ca să plăteşti o judecată.
Şi te-am văzut şi pe ogor
Cum plugul trudnic te 'ncovoaie.
Indurerat că nici un nor
Nu vrea să dea un strop de ploaie.

Priveşti atunci spre cer mereu
Aprins de-a grijilor arşiţă,
Te 'nchini şi rogi pe Dumnezeu
Ingenunchiat subt o troiţă...
Pe tine-al brazdelor străjer
Cum nu-ţi dă vremea în d'a-bună,
Te văd tăcut lângă boier,
Căciula 'n mâini, ochii 'n ţărână.
Dar când cocoarele se duc,
Şi holda de belşug s'apleacă,
Te-aud în cântec de haiduc,
Inveselit parcă o leacă...
Atunci la han, faci lung popas
Cu vorba, lângă băutură,
Voios dai bucuriei glas,
Şi hora 'ntinzi pe bătătură...
C'aşa eşti tu fratele meu,
Şi-aşa e viaţa ta cuminte,
Şi 'n ea, brazda şi Dumnezeu,
Sunt două taine mari şi sfinte...

GEORGE FLORESCU

POEM PENTRU FATA MOARTA

Luceafăr stins s'a prăvălit în lumina ochilor căprui
şi fruntea albă s'a plecat încet... coardele durerii
s'au frânt... A plâns atunci grădina cu cărărui
de crăiţe, că pe buzele fetei s'au scuturat mălinii tăcerii...
Şi 'n noaptea ce se lăsa a isbucnit, undeva, departe,
atât de trist un tulnic îndreptat spre cer !...
Un strigăt care să răsbată dincolo de moarte
să ceară hulubul sufletului, drag ca o colindă cu lerui-ler.
Dar Cerul a tăcut şi când voevodul întunericului săltând în şea,
porni să despice noapte, noaptea plângea şi ea..

DRAGOŞ VICOL

Noua orientare

Kaiser şi Führer

II de NICODIM ION MATEI

Ar fi fost, poate, mai nimerit să definim acest capitol Kaiser, parlament şi Führer. Primele două noţiuni însă, au prea multe şi strânse colaborări, pentru a nu le reprezenta decât prin cel care dirigueşte, în ultimă hotărâre, întregul mers al statului. Din analizarea experienţei parlamentare trebue înţeleasă necesitatea şi stabilite răspunderile celor două forme de guvernământ. Pentrucă, după cum cenaclul reprezentanţilor naţiunii se va fi dovedit conform sau nu menirii ce i s'a atribuit de legi fundamentale, se va contura precis răspunsul, în alegerea unuia din cele două principii.

Trebue, de la început, accentuată seriozitatea discuţiunii pe care o face Adolf Hitler. S'ar părea că, fiind convins de dreptatea conduitei tale, nu mai ai altceva de făcut decât să lupţi pentru ea, aşteptând ca timpul să'ţi-o confirme. Cu toate acestea, anii premergători lui 1914, ofereau o pildă prea bogată în învăţăminte, pentru ca un perfect om de stat să nu întârzie către o obiectivă cunoaştere a cauzelor care au dus la dispariţia celor doui Kaiser-i ai germanismului. Ceitorul lui „Mein Kampf" trăeşte şi învaţă să creadă în regăsirea fostelor împărăţii— date fiind greşelile conducerii trecute — numai sub forma unei guvernări hotărîte, alcătuită dintr'o gardă de Führer-i, mereu în acţiune, şi a căror voinţă de fier chezăşueşte, prn devotament integral, viitorul neamului.

Ceeace a înfrăţit pe Kaiser-ii germani de sistemul parlamentar a fost, desigur, gândul de a nu-şi asuma niciodată o răspundere integrală. Ca şi cum însăşi patronarea lui, nu ar fi acumulat în mod necesar, asupra împăratului, dificultatea supremă a ultimei semnături. Nestatornicia fiind una din condiţiunile regimului, cei cari s'au perindat la conducere erau poate de mult acoperiţi de uitarea colectivă, atunci când dezastrul venea să cutremure din temelii un stat. Cine se mai gândeşte, în momentele de panică nestăpânită, că mult înainte, un ministru— dintre cei mulţi câţi s'au perindat, — a luat iniţiative, care-şi găsesc scadenţe neîndurate abea acum?

Dar parlamentarii înşişi? Alcătuiţi în Reichsrat (Austria) şi Reichstag (vechea Germanie), întruneau ei o adunare a cărei importanţă să cumpănească, în bine, balanţa istoriei germane? Erau ei, fiecare un conducător, având curajul atitudinii, sau un tehnician, necesar înţelegerii legilor de specialitate? Nici una, nici alta: erau partizani.

In mijlocul ideilor democrate, pe care le împrumutaseră ţările din Apus, înegura o instituţie care îşi făcea un merit din trecut şi un prestgiu din anonimat. Câţi din cei 500 de deputaţi ai Reichsrat-ului erau demni de a-i urca treptele?

Insă miniştrii nu aveau nevoe de sfătuitori sinceri şi de aceea educaţia în acest sens trebuia privită ca un pericol.

Intr'adevăr — dată fiind lipsa de răspundere a guvernului,— ce interes aveau de chestionări care riscau să aducă, odată cu necesitatea unui răspuns, bâlbâiri penibile sau articulaţii neînţelese?

După cum, în masse, partidul îşi culegea voturile prin decadenţa spiritului şi a convingerii, în uniforma de paiaţă politică, gata la orice compromis pentru un mandat,— în parlament, miniştrii căutau să aibă „votanţi" comozi cari, în dezinteresul general, să treacă peste propunerile făcute „pentru ţară", fără „incidente".

Dacă mai adăugăm şi influenţa frazei, pe care democraţia a desvoltat-o ca pe o armă sigură, aliată cu presa iudeo-marxistă care, „se vindea" şi „se cumpăra", (de guvern desigur!), pentru a fi apoi revândută în formă convenabilă şi dizolvantă cititorilor neştiutori, atunci tabloul este complect. Se lăsa impresia că ţara conduce, că „aleşii" o reprezintă, dar de fapt nu răspundea nimeni.

A ripostat cineva pentru alt lucru, decât pentru a lua partidul său ministerele în locul celui actual? A tresărit din somnolenţă sau căscat pentru a-şi declina incapacitatea, când se propunea vre-o lege de specialitate? Nici decum: a votat!

Nimeni — scrie Führer-ul 1) — „nu va avea curaj să declare: „domnilor, cred că nu înţelegem nimic, din această afacere Eu „cel puţin, în nici un caz" (de altfel aceasta ar schimba prea „puţin, pentrucă desigur că acest fel de sinceritate ar rămâne nu „numai cu totul neînţeleasă, dar nu s'ar lăsa stricat jocul ge„neral de către un asemenea măgar cinstit). Cine cunoaşte însă „oamenii, va înţelege, că într'o societate atât de ilustră, nimeni „n'ar voi bucuros, să fie cel mai prost, şi în anumite cercuri cins„tea este sinonimă cu prostia".

Ca urmare firească a acestor exemplare, proslăvite zilnic de presa „independentă", se creiază o psihoză bolnavă de la Kaiser până la ultimul german: denaturează şi se distruge însăşi sentimentul răspunderii pentru cele făptuite sau nefăptuite. Kaiser-ul spune că miniştrii răspund, iar aceştia iau asociaţi parlamentul la toate ticăloşiile. Or, cum aleşii ţării reprezintă neamul, cine mai poate acuza? Iată un cerc vicios care aduce până la urmă — când sfidarea nu mai poate fi îndurată,— distrugerea conducerii, din nefericire însă numai după cea a ţării. De aceea au avut Kaiser-ii germani de îndurat separaţia sufletească şi apoi divorţul total de neam, concretizat prin abdicare. In loc să crească simţământul de Führer, s'a cultivat cel de „parlamentar". Nu este de mirare că miniştrii şi-au părăsit conducătorii în ceasurile cele mai grele, lăsându-i singuri în faţa răspunderilor decisive: „servitorii şi sfătuitorii coroanei", trebuesc înlăturaţi dintru început. Nu devotament ci curajul sfatului sincer, nu prosternare ci îndrumător, iată caractere de care aveau nevoe Kaiser-ii germani.

„Acest devotament a fost totuşi o greşeală a întregei noas„re educaţiuni, care în acest loc, s'a răzbunat într'o formă deo„sebit de îngrozitoare. Căci ca urmare a ei, s'au putut ţine la toate „Curţile aceste figuri nemernice şi s'au săpat cu încetul bazele „monarhiei. Când în sfârşit, clădirea începu să se clatine, „s'au risipit. De sigur: linguşitorii şi lingăii nu se lasă ucişi, pen„tru stăpânii lor. Acest lucru a însemnat pieirea monarhilor, „de oarece noi odată nu l-au ştiut şi aproape cu certitudine nu „l-au învăţat". 2)

In faţa alcătuirii statele mai sus expuse se impune, cu autoritate necontestată de nimeni, conducerea totalitară. Forma sub care fiecare ştie ce are de făcut, vrea să lucreze şi creează având certitudinea răspunderii personale, se vădeşte a fi unica salvatoare, precum unic este făptuitorul.

Incă dela începutul revoluţiei naţional-socialiste, Adolf Hitler înscrisese ca fundament al biruinţei viitoare a naţiunii germane, principiul ideii de Führer şi al răspunderii care o limitează" răspundere care „va învinge într'o zi cu siguranţă matematică „starea de până acum şi va eşi învingătoare". 3).

Şi nu poate fi o guvernare ideală decât când naţiunea, care şi-a încredinţat fiinţa sa istorică, şi-a pus în faţă — odată cu toată jertfa de care este capabilă, — tribunalul perpetuu al răspunderilor personale şi imediate.

Numai aşa se plămădeşte şi se durează conducători cari, prin exemplul lor, pot trezi în fiecare dintre diriguiţi, în locul nepăsării, conştiinţa activă şi rodnică a faptelor.

Din acest isvor al demnităţii şi din virtuţile pe care le trezeşte curajul de a fi tu însuţi, fiecare devine, în sfera lui de activitate, un adevărat Führer.

1) v. Mein Kampf, pg. 98.
2) v. Mein Kampf, pg. 261.
3) v. Mein Kampf, pg. 662.

UN FEL DE A FI ROMANTIC

de VICTOR POPESCU

Intr'o lucrare a doctorului Alexis Carrel, *Omul, acest necunoscut*, dealtfel incontestabil una dintre operile monumentale cari în ultima vreme au pus cu luciditate şi pătrundere problema crizei morale ce ne înconjoară, ne-am întâlnit cu o afirmaţie destul de stranie, care, argumentată cum era de autor, păstra toate aparenţele unei judicioase observaţii şi cititorul era îndemnat să fie de partea deducţiilor făcute de acesta.

Doctorul Carrel, privind lipsa de preocupări serioase, a generaţiilor noui, sublinia, cu foarte multă dreptate în unele privinţi, că tinerii de astăzi nu mai sunt la acelaş nivel intelectual, măcar precum predecesorii lor, şi că viaţa lor se petrece între reuniuni sportive, expresie a brutalităţii, s'au filme de cinematograf, a căror calitate, lasă întrutotul de dorit. Şi tocmai în acest moment, autorul face afirmaţia care ne-a îndemnat să concepem acest articol, scriind că, marea majoritate a publicului tânăr, este atrasă de filmele de aventuri, filme detective, ori cu renumiţii „cowboys" ai Americii, şi aşa mai departe. In acest fapt, el vedea un semn puternic al crizei intelectuale, şi generaţia tânără, bineînţeles nu numai pe acest fapt, era acuzată de a nu gândi îndeajuns, şi a fi mai uşor influenţabilă de cauze uşuratice, dar răsunătoare, decât de însăşi raţiunea ei, care ar fi trebuit să-şi caute căile prin adevărata ştiinţă şi cultură.

Dintr'un punct de vedere pur intelectual, desigur părerea aceasta este îndreptăţită. Dar noi credem şi altfel. Tocmai fiindcă tinerii de astăzi caută asemenea satisfacţii, ei reprezintă o spiritualitate nouă. Tocmai fiindcă sunt ironici la adresa culturii, s'o numim serioasă, a înaintaşilor, ei trebue să ne dea de gândit, nu pejorativ, dar cu foarte multă judiciozitate.

Noi trăim o epocă de eroism. Cultura în sine, nu ne mai interesează. Exemplul acela citat în manualele de filozofie practică, a cetăţeanului care o viaţă întreagă a stat într'o cameră, citind continu, şi a murit dar n'a lăsat nimic în urmă, ne face, în cel mai bun caz, să surâdem compătimitori.

Aceasta nu înseamnă că generaţia tânără este formată doar din oameni interesaţi, cari nu pricep rostul unei intelectualităţi abstracte, existând doar pentru ea şi prin ea.

Din potrivă astăzi suntem mai idealişti decât oricând. Dar idealismul nostru este creator. Noi voim să ne reconstituim sufletește. Suntem nişte romantici. Oricât de paradoxală pare afirmaţia aceasta, ea nu este lipsită de adevăr.

Insă romantismul nostru nu constă în a scrie versuri la lumina lunii, sau a comenta faptele măreţe ale altora, minunându-ne la strălucirea lor. Generaţia noastră nu are soldaţi cari mor, având în buzunar: *„Servitude et grandeur militaire"*. Romantismul nostru constă în a fi romantici, nu a admira romantismul.

Intr'o vreme era un ideal din a fi palid, bolnav, tuberculoza era o modă, fiindcă era romantică, bineînţeles riscându-se la fiecare pas moartea. Şi astăzi se riscă la fiecare pas moartea, dar generaţia tânără doreşte să fie puternică, viguroasă, pentru a putea crea.

Astăzi nu gândim şi nu comentăm obiectiv. Dacă am face-o, am cade iarăş în pozitivismul sterp, care n'a dus la niciun rezultat, atâta vreme cât a existat. Astăzi, punem suflet în totul, şi subiectivismul nostru devine mai puternic decât obiectivismul, fiindcă este al tuturor, şi toţi avem acelaş ideal de a fi.

Dacă atâţia tineri, în mod inconştient poate, se duc atraşi ca de un mirajiu superb, să privească pe ecrane eroismul brut, al unor cow-boys, ei o fac nu pentrucă nu pot pricepe un spectacol de înaltă cultură, dar pentrucă nu vor să-l priceapă, preferând să vadă deslănţuirea eroismului, modul de viaţă pe care-l caută şi încearcă să-l trăiască în fiece zi a vieţii lor.

Entuziasmul cu care putea fi primit *„Viitorul ştiinţei"* al lui Ernest Renan, pe vremea când se credea în acest ideal, astăzi nu poate fi reînoit.

Generaţia de astăzi se aprinde de la alte idealuri. Cultura vremurilor trecute nu poate folosi decât cercetătorilor de intelectualitate. Ceilalţi vor ceva nou, în înţelesul lor şi în linia vieţii lor. Or acest ceva nou nu există încă, sau există prea puţin, şi în lipsa operilor care i-ar interesa şi i-ar atrage, ei caută oriunde află, reprezentarea eroismului.

Faptul că tineretul de astăzi se duce la filme de aventuri nu poate fi considerat, după părerea doctorului Carrel, ca un semn de slăbiciune intelectuală. El caută în aceste spectacole satisfacţia pe care o intelectualitate rece nu i-o dă.

El nu este dornic de obiectivitate şi înaltă ţinută culturală. El vrea în schimb crearea unei culturi noui, bazată pe curaj, pe demnitate, pe cinste.

In vremea de astăzi, când puţini pricep acest lucru şi consecinţa este lipsa pildelor în acest scop, filmele de aventuri şi manifestaţiile sportive sunt elemente cari pot concretiza dorinţele de satisfacţii sufleteşti ale unei generaţii dinamice.

In loc să se deplângă faptul, ar trebui mai de grabă căutată exploatarea acestui fapt.

BALADA DIN BUCEGI

In sălbatece zănoage
ape fierb adânci.
Jnepii sue, greu, pe brânci,
basmu'n văi se trage.

Peşteri ies, sub râpi, să prade.
Scapără ereţi,
când se scaldă dimineţi
goale, în cascade.

Urme de sălbăteciune
pe coştile zac.
Cetinele sună-a veac
şi a rugăciune.

— Limpede Ialomicioară,
pentru ce oftezi ?
— Jos, la Cheia-Orzii, vezi,
vulturii coboară.

Dau târcoale în lumină,
c'au aflat un leş.
Părea floare de cireş
faţa lui mezină...

— Ce băsmeşti, Ialomicioară ?
— Spun că vultur şui
inima străinului
a furat-o 'n ghiară.

Pajuri au scobit, flămânde,
ochii unde, ieri,
lăcrimară primăveri
şi fântâni rotunde.

Pliscul sfârtecă şi ghiara
rupe'n măruntai...
Către cearcăne de rai
munţii-şi urcă tiara.

Brazii-şi clatină suspinul,
zadele se sbat.
— Spune-mi, râule 'ntristat,
cine a fost străinul?

— Nu'ntreba ce-a fost şi cine'
Pieptul lui: pământ,
iar obrajii hrană sânt
pajurii haine.

Vr'un tâlhar la drumul mare
poate va fi fost,
sau drumeţ făr' adăpost,
călător spre soare.

Poate voevod cu spadă
şi cu basm de fum,
părăsit în toi de drum
pasărilor pradă.

Taina lui cine s'o ştie ?
Nu-i decât un leş .
Or s'o'ngroape codrii deşi,
apa viorie.

— Limpede Ialomicioară,
cu arginturi vii,
taina lui dacă n'o ştii
de ce plângi, amară ?

— Eu plâng buzele-i închise,
trupul ros de ploi,
ochii lui cu gene moi
ciuguliţi de vise.

Şi plâng mâinile lui, care
astăzi nu mai pot
să culeagă cerul tot
într'o desmierdare.

RADU GYR

Medievală

Rămâi aici. Eu plec mai departe ;
Mi-e îndrăsneaţă încă spada.
Mă duc să mă lupt cu zăpada,
Pe urmă cu soarele. Tu 'mparte
Merindele pentru multe zile
Şi nopţi tot atâtea ; ţi-ajungă.
Mie dă-mi pelerina lungă.
Uite, calul zăbalele şi-le

Chinuie ; vrea să pornim. Senine,
Ce senine sunt astăzi toate...
Printre săptămâni luminate
Să mă strigi, de n'oiu veni. Cu bine !

TEODOR AL. MUNTEANU

OMUL NOU

de COSTIN I. MURGESCU.

Se vorbeşte despre un om nou; nu ştiu în ce măsură Europa îl va putea întrupa — acest om nou. Sunt totuşi convins că el există ; fără el, fără fantoma lui — cât de sarbede ar fi frământările acestui continent bătrân, cât de puţin semnificativă formula Statului totalitar! Moartea nu se răscumpără cu norme de drept, ci o viaţă nouă. Pentru viaţa aceasta nouă, mai plină, mai rodnică, mai bogată în evenimente spirituale s'au frământat vizionarii lumii noui; pentru viaţa aceasta nouă este necesar omul care să dea alt înţeles rostului său pământesc.

Chipul acestui „om nou", care crede în adevăr şi dreptate, care crede în frumos şi în bine, ni l-au descris doctrinarii; felul lui de a trăi — abnegaţie şi uitare de sine, credinţă şi suferinţă—ni l-au arătat atâţia dintre precursorii noului Stat european. Numai orbii nu l-au văzut până acum, numai surzii nu l-au auzit vorbindu-le, acest „om nou".

Deci, nu despre el cred că este nevoe să se mai scrie. Pentrucă nu din scris naşte el, ci din credinţă. Şi credinţa — la rândul ei, — nu din scrisul unui semen te umple, ci din desscoperirea ta, din întâlnirea ta cu Adevărul.

Şi despre „descoperirea" aceasta cred că se poate spune ceva. Se poate spune — şi mai ales, trebue să se spună — acest „ceva" — mai ales pentru cei care au stat departe de fenomenul sufletesc al revoluţiei totalitare sau pentru cei care s'au mărginit să adere la acest fenomen. Şi unii şi alţii zac în întunerec. Primii pentrucă socotesc că este vorba numai de un Stat nou; ceilalţi pentrucă intuind revoluţia umană a totalitarismului au crezul — sincer sau nu, nu interesează — că aplaudând-o, te poţi integra ei.

Amarnică falsificare. Nu : omul nou nu poate să apară din entuziasm. El nu creşte din tumultul şi fanatismul altora, ci din furtunile sufletului tău, din ruperile tale.

Omul nou nu este o apariţie, o creaţie a timpurilor noastre, a revoluţiei totalitare. Omul nou este omul de eri, omul de totdeauna care trăeşte însă o permanentă stare de jertfire a sa.

Nu văd ce ar aduce nou această lume nouă, dacă ne-ar prezenta un om fără legături cu viaţa şi societatea, fără dorinţe, fără patimi, care ar accepta să-şi sacrifice viaţa. Ce sens ar putea avea eroismul său? Sacrificiul *vieţii, implică conştiinţa acestei vieţi — conştiinţă pe care ne-o dă tocmai trăinicia legăturilor cu oamenii, cu cărţile, cu comodităţile noastre. Lipsa acestor legături, trăirea în „absolut" este ea însăşi o ieşire din viaţă, faţă de care actul morţii nu aduce nimic nou.*

Dimpotrivă, mă cutremură tăria omului legat cu toată finţa sa de „lume", bântuit de toate patimile şi dorinţa de viaţă comodă, care se luptă clipă de clipă cu el şi găseşte în fiece moment destulă putere spre a se „rupe" — pentru credinţele sale.

Deaceea nu poate fi vorba nici de atitudine de dispreţ pentru cele din jurul tău. Pentrucă a te retrage în tine, cu gândurile tale, cu credinţele tale — din dispreţ pentru cei ce te înconjoară nu este o atitudine eroică. A trăi în sărăcie din dispreţ pentru ceeace numim „traiul bun" sau pentrucă nu poţi avea acest trai, iar nu poate fi eroism. Dar a putea să ai acest „trai bun" şi să-l refuzi pentrucă aşa crezi tu că este bine, *este* frumos, *este* adevărat *sau oricum altfel, aceasta înseamnă a revoluţiona destinul uman, aceasta poate însemna că dai alt înţeles rostului tău.*

Poate pentru toate aceste lucruri afirmam că omul nou nu „se creiază", nu „apare", nu „creşte"; el trăeşte, *trăeşte o* iluminare permanentă ; *o iluminare care îi descopere mereu adevărul, i-l descopere prin credinţa lui, prin tăria lui.*

Iar calea către această stare de descoperiri, de renunţări la tine, *cred că nu poate fi găsită nici în entuziasm, nici în fanatism, nici în încleştări tumultoase. Acestea sunt numai formele exterioare prin care se manifestă* omul nou.

Calea către descoperiri, „metoda" care să ne ajute să renunţăm la noi, nu poate fi decât una : dragostea. Iubirea semenilor. Să iubeşti atât de mult oamenii, încât să te pierzi pe tine, ţie. Din iubirea, pe care o plămădesc „binele" şi „frumosul", trebue să trăiască lumea nouă; ea trebue să-i fie motorul şi călăuza acţiunilor; ea trebue să fie scutul de care să se frângă toată răutatea celor rătăciţi.

Pe calea aceasta, a dragostei pentru semeni, se descopere credinţa, pe calea aceasta trăeşte omul nou.

Un om care se ucide în fiece clipă pentru idealul său, un om care are întreaga conştiinţă a posibilităţilor unei vieţi comode şi care este gata totuşi să renunţe la ea în orice clipă, un om care sfâşiat de toate păcatele lui şi-ale părinţilor are totuşi tăria credinţei, tărie de sfânt — iată ceeace înseamnă sau a fi născut sub blestem sau a cutremura catapeteasma istoriei cu apariţia ta, ceeace ar fi cam acelaş lucru.

In posibilitatea de a trăi a acestui „om nou" — stă o bună parte din miracolul Statului nou totalitar; în permanenta tragedie a acestui om nou — stă o bună parte din tăria Statului nou totalitar.

o nuvelă de Mugur Mardan

Cea din urmă întâlnire

Orașul rămăsese mult în urma lor, pe jumătate șters și acoperit de pâcla văilor îndepărtate, deasupra cărora urcau, de mână, ca spre cer.

Aveau în pași îndemnul tineresc al potecilor de munte și, în nesațul avântat al respirației fierbinți și adânci, adulmecarea primăvăratecă a celui dintâi cer albastru. Urcau, de mână, însuflețiți de gânduri și-aproape fără să-și vorbească, de parcă ar fi purtat în trupuri o grabă, abia stăpânită, spre tot ce-i aștepta la capătul drumului, sus. Se uitau unul la altul, din mers, și se priveau cu ochi ciudați, parcă întrebători, să-și caute în priviri și în zâmbete gândurile care îi uneau și care le strângeau mâinile frățește. In jurul lor, iarna dealurilor moldovenești era deplină și albă ca în poveștile copilăriei și-i aduna atât de strâns în jurul gândurilor care îi mânau spre culmile albe de deasupra lor, încât uitaseră că se mai întrebe dacă o mai cunoscuseră vreodată prin locurile spre care își îndemnau, acuma, pașii.

— „Ți-e frig?...“

O întrebase doar ca să nu-l potopească vorbele nerostite ce stăteau să-i umezească buzele și de care, poate, se temea să le rostească, încă, pentrucă mai aveau de mers și pentrucă doar „acolo“ trebuia să i le spună.

— „Nu“.

Atât; mai mult mecanic, negândit; pentrucă și ei îi erau gândurile atât de pline de vorbe pe care avea să le spună „acolo“, încât nu-i mai rămăsese loc pentru înțelegerea vorbelor întâmplătoare, venite din afară.

Iar în jurul lor, în mijlocul iernii aceleia dese, niciun svon nu rupea închegarea tăcerilor aș/rnute alb și rece peste dealuri...

. . . . . .

Aveau în urma lor zece ani de viață și douăzecișicinci de copilărie, vis și vârstă; se cunoșteau, adică, de zece ani și nu păsise încă, niciunul din ei, peste vârsta de 25 ani. Erau tineri și plini de mers vioiu ca'ntr'un urcuș spre creste văratece, pline de brad. Și totuși, în tot ce gândeau și păstrau ascuns unul de celălalt, erau atât de încruntați și plini de îngrijorare, încât, dacă ar fi fost să-și poarte gândurile pe chipuri, poate că li s'ar fi argintat tâmplele.

Își ascundeau gândurile, unul de celălalt, cu atât mai înverșunat cu cât fiecare din ei știa că celălalt i le bănuiește. Și totuși, erau atât de plini de zâmbet și-atât de îmbujorați, încât ajunseseră, privindu-se, să-și râdă nestingheriți, ca într'un joc „de-a v'ați ascunselea“, în care fiecare din ei era stăpân, deplin încredințat, pe dibăcia ascunzișului.

Niciunul din ei, însă, nu știa, poate, de unde venea pânda gândurilor, tot așa cum împăcat mărturisit, nu știau ce vor să caute și să găsească „acolo“, sus. Se grăbeau, totuși, ca spre o comoară ascunsă și le erau pline gândurile de așteptări ca să se mai poată întreba. Le era deajuns să se știe pe „același drum și să se privească cu zâmbete în ochi, senine și tinerești, aproape ca „altădată“, ca să se simtă, poate, fericiți și cu neastâmpăr de așteptare în trup.

■

Acum zece ani...

Era o primăvară așa cum numai la vârsta primilor fiori o poți privi și simți. Atunci se cunoscuseră, în preajma primăverii aceleia pline de sânge nou și ciudățenii în trup; în preajma ei sau poate chiar în iarna dinaintea ei; dar lucrurile astea le uitaseră, pentru că primele priviri pe care le încrucișaseră fuseseră priviri de copii și copilăria era, acum, prea departe de tot ce mai puteau ține minte din cea dintâi primăvară a lor.

El era elev; ea, elevă; ca în paginile unui raport de inspecție școlară. Amândoi înțelegeau și cunoșteau prea puțin, — aproape nimic, poate — din tot ce-ar fi putut însemna o primăvară în afară de cerul nou senin și întoarcerea rândunelelor. Se cunoscuseră, totuși, și începuseră să trăiască, sfios, cele dintâi începuturi ale vieții tainice din ei, pe care nu aveau cum s'o cunoască decât, ascuns, din cărțile citite seara, pe furiș, sau din lăudăroșeniile nerușinate ale colegilor mai mari decât ei. Făceau primii pași, în cea dintâi primăvară, atât de sfielnic neștiutori și dornici de „viață“, încât le era deajuns să se privească în ochi, ca să le potopească obrajii îmbujorarea celor dintâi bucurii fierbinți și ascunse.

Se iubeau cum curg isvoarele de munte, limpede, minunat de firesc și răcoritor și cum se aleargă fluturii peste smălțarea grădinilor înflorite, plăpând și fermecat de primăvăratec.

Se iubeau așa cum nu mai puteau ține minte, acum, că se mai poate iubi și crede în iubire.

Se căutau, dornici și plini de freamăt nou, să-și umple sufletele cu zâmbetul deșteptărilor necunoscute din ei și să-și învețe pașii, alături, să bătătorească potecile încurcate și pline de teamă ale celor dintâi dibuiri în dragoste.

Aveau, fiecare, cincisprezece ani; ca într'o poveste cu Primăvară și miei albi. Și nu știau, niciunul, că trăiesc cea dintâi primăvară și cea dintâi iubire; pentrucă le erau prea copilărești pornirile spre joacă și hârjoană care îi chemau să colinde dealurile, de mână, și prea sfioase gândurile care îi aduceau, nestăpânit, unul spre celălalt, ca să nu roșească de bănuiala cuvântului „dragoste“.

Și totuși, fără s'o știe, fără s'o gândească și fără s'o vrea — așa cum, poate, mai târziu, aveau s'o voiască și s'o caute — dragostea era în ei ca o revărsare de ape, svon nou și fierbinte de viață, vestitor al celui dintâi cântec de fericire.

■

După aceea...

Îi despărțise viața, într'o zi, tot așa de negândit și de hotărîtor, pe cât îi adusese unul spre celălalt; poate prea brusc și neașteptat. Plecaseră în vacanța de vară, despărțindu-se cu cele dintâi lacrimi dureroase în ochi și cu cel dintâi suspin greu apăsându-le pieptul. Plecaseră...

Își scriseseră în câteva rânduri, cu fraze copilărești și uneori pompoase, ascunzându-și scrisorile de ochii celor din jur, ca o taină; câtva timp. Pe urmă...

Pe urmă, nu mai țineau minte cum a fost și dece. Poate, doar, pentrucă așa voise viața... Cine știe?...

In toamnă, întors în orașul cu școli și amintiri proaspete, își adusese aminte de ea și o așteptase. Apoi o căutase... Pe urmă, încet și fără să-și dea seama, o uitase...

Ea?... Schimbase școala, în alt oraș — nu-și mai aducea aminte din ce cauză — și pentrucă el nu putea ști unde o poate găsi, ca să vină la ea, nu-l așteptase, nu-l căutase și — firesc — îl uitase, la rândul ei.

Anii trecuseră, unul câte unul, din ce în ce mai scurți parcă, odată cu împlinirea trupurilor, a minților și-a sufletelor și pe măsură ce primăvara aceea, cea dintâi, se îngropa tot mai adânc sub vraful de frunze, scuturate din toamnele amintirilor, pe care începuseră să le adune în suflete, din viață.

Pentru el, trecuseră anii, pe rând, cu tot ce mai era, din ce în ce mai puțin și mai îndepărtat, copilărie. In viața lui intraseră, aduse cu anii, chipuri noui, vise noui; atât de multe, de înșelătoare, de grele, încât, tot așa pe nesimțite cum uitase cea dintâi primăvară, începu să-și amintească, din ce în ce mai plin de farmec, de ceeace începuse să numească în gânduri, zâmbindu-i pierdută, „dragostea lor“.

Și-atunci, îndemnat de un gând plin de surâs necunoscut, aproape fără s'o vrea, începu s'o caute; la început, doar în gând și'n amintiri. Și se mirase, ca de o comoară neștiută și neprețuită, de tot noianul de amintiri păstrat în el și crezut, de mult, uitat.

Incepuse s'o caute mai ales din ziua în care i se prăbușise cel mai înalt și mai frumos vis din toate câte și le clădise până atunci, ca să le vadă dărâmându-se, pe rând. Visul acela, însă, cel mai mare și cel din urmă, îl durase mai adânc decât toate celelalte; poate că unde, în prăbușirea lui șubredă, văzuse și o mare umilință, iar în urma lui, pentru prima oară de când începuse să se obișnuiască oarecum cu dărâmarea visurilor prea înalte, înțelesese, dureros și plin de spaimă, că se simte obosit și că nu-și mai poate clădi altul... Gândul îi alergase, fără voie și ciudat răsărit din ascunzișuri nebănuite, la ea, la fata aceea cu ochi senini și șort de școală, abia împlinită, fata cu care alergase, de mână, în cea dintâi primăvară de care-și mai amintea și căreia îi mușcase buzele cu cea dintâi sălbătăcie din el. Fata aceea...

In primăvara primului fior, începuse să-și clădească cel dintâi vis înalt și nu ținea minte să fi plâns pe urma lui; deci nu se prăbușise ca toate celelalte de mai târziu. Dece?... Nici nu și-l clădise; începuse, doar, neștiutor, să și-l înalțe; și-și amintea acum că-l uitase așa, abia început. Și-atuncea, gândul ei i-a fost chiot: obosit și desnădăjduit să-și mai poată clădi din temelii un vis nou și mare, — așa cum simțea că-i trebuiește pentru cele ce aveau să vină mereu, cu anii — avea să-și desăvârșească pe cel dintâi, pe cel lăsat la temelii; pe temeliile lui trainice avea să-și ridice ușor, pentru el — numai pentru el; asta o știa — o nouă fortăreață pentru suflet.

Și-a trebuit s'o găsească; pentrucă numai alături de ea putea să-și ducă la bun sfârșit înșelăciunea; căci înșelăciune era; chiar pentru el însuși, nu numai pentru ea...

Și tot așa cum nu știuse s'o caute, cu ani în urmă, o găsise...

■

Acum...

Fără să se fi văzut încă, începuseră să-și scrie, însuflețiți de toate amintirile pe care, cu uimire și bucurie, le găsiseră ascunse în ei, dincolo de tot ce se împrăștiase sub vânturi și tot ce se irosise în rătăciri sterpe, dealungul celor zece ani de viață. Își scriau așa cum poate nu încercaseră încă să stea de vorbă nici cu ei înșiși, într'atât putuseră uita sau vruseseră să uite, amândoi, că mai au suflete. Și găsiseră în scrisorile pe care și le trimeteau o lumină ciudată de amurg liniștit, ceva atât de mult asemănător cu dragostea caldă și molcumă a celor obosiți de viață, încât o socotiseră dragoste și se încântaseră, încet, încet, de ea, ca de un nou vis, fără să poată înțelege că nu era, poate, dragoste, ci doar amorțeala de somn cu vise în care îi adânciseră amintirile.

Pe fotografiile pe care și le trimiseseră, găsiseră atât de puțin din chipurile de altădată ale celor ce se iubiseră copii, fără s'o știe, încât aflarea chipurilor noui le dăduse un fior ciudat prin inimi la gândul, straniu și neintrat încă până atunci în mintea lor, că au îmbătrânit.

Se iubeau din nou. Sau, poate, se iubeau pentru prima oară; pentrucă așa cum putuseră învăța ce este dragostea, din viața care trecuse peste ei, nu mai erau siguri că „prima oară“ se iubiseră.

Erau în ei atâtea lucruri nedeslegate și-atâta vârtej nebun de gânduri nedumerite, atâtea ciudățenii de vise în tot ce trăiau cu gândul la ce-a fost și la ce poate fi — mai ales — atâta dorință nesăbuită să cunoască, cu o clipă mai devreme, căile și hotărîrile soartei — care se jucase cu ei, unindu-i și despărțindu-i pentru a-i aduna din nou, peste ani, în jurul aceluiaș gând mare, dragostea — încât plecase s'o găsească deplin, acolo, în orașul cu amintiri atâta timp uitate și pe dealurile căruia își fugăriseră pentru prima oară, amândoi, cele dintâi neastâmpăraturi primăvăratece.

Venise spre ea împins neînfrânt de un îndemn atât de mare încât putea fi chiar dragoste. Și pornise spre ea cu gândul ciudat răsărit în creeri că sileiește orânduirile vieții și frânge o vrajă, cu atât mai mult cu cât și ea îl rugase, într'o scrisoare, să vină cât mai târziu sau să aștepte să fie chemat chiar de ea. Chipul ei, însă, îi umpluse atât de chinuitor gândurile, încât i se părusе — poate doar ca să-și împace dojenile din el — că ea îl chiamă, că dragostea lor îl cheamă, că soarta însăși, cu necunoscuturile ei înfricoșătoare, îi îndeamnă pașii spre ea și-i întărâtă hotărîrile din el spre deslegarea vrerilor vieții.

Și-atunci, deși gândul înșelăciunii mai mocnea încă în el — înșelăciune pentrucă își dădea seama că face pentru prima oară în viață o experiență, cu al cărui gând trebuia, odată cu trecerea anilor, să se obișnuiască: întâlnirea, peste ani, a unei femei pe care o iubise cu ani în urmă; și experiența necunoscută îi dădea un fior de nerăbdare pe care nu și-l putea ascunde deplin nici lui însuși — plecase s'o găsească, îndrăgostit într'adevăr de gândul ei, al fetii aceleia pe care o uitase atâția ani ca s'o caute acum ca pe o mântuire a tot ce se vestejise în el din visurile lui.

■

Se revăzuseră și se primiseră cu o stângăcie supărătoare în vorbe și în gesturi. Stingherеala din priviri le era atât de amorțitoare, încât, în seara când crezuseră că-și vor regăsi chipurile de altădată, dorite cu atâta drag și-atâta nerăbdare, aproape că nici nu se putuseră privi.

In cea dintâi clipă, își strânseră mâinile, cu ochii dincolo de privirile celuilalt și-și spuseră cele dintâi cuvinte atât de gol sunător, încât aproape că ar fi putut să se întrebe, în lipsă de vorbe: „Ce mai faci?...“

Și totuși, în noaptea care a urmat, s'au gândit atât de stăruitor luminos la tot ce și-ar fi putut spune și zâmbi din gândurile însuflețite care îi aduseseră unul spre celălalt, încât revederea de a doua zi a fost așteptată poate cu mai multe nerăbdări de gând și bătăi nedumerite de inimă decât cea de pe peronul gării cu chipuri noui.

Găsiseră, de mână, ca doi copii de altădată, toată bucuria întâlnirilor uitate și tot farmecul ulițelor de oraș moldovenesc al plimbărilor ascunse din serile copiilor cu ghiozdan și număr pe mânecă.

Și plecaseră spre dealurile celei dintâi primăveri, departe de oraș, să caute urma primului sărut, împărtășit, nevinovat de tineresc, într'o vâlcea de dincolo de culmi cu ani în urmă.

. . . . . .

. . . . . .

Nămeții erau înalți, ca'n iernile copilăriei cu basme la gura sobei, iar vântul depărtărilor albe le închidea ochii și le îmbujora obrajii, ca sărutările, copilăresc vinovate, ale celor dintâi treziri din ei, altădată.

Li se păreau atât de ciudat noui culmile albe și-și îndemnau pașii atât de grăbit spre ascunzișul tainelor de altădată, încât aproape că nu-și dăduseră încă seama că nu le cunoscuseră așa, altădată, și că într'adevăr le erau noui în gânduri și în ochi.

Se țineau de mână, ca altădată, fără să-și dea seama c'o fac, tot ca atunci, cu aceeași bucurie ascunsă și totuși ghicită în priviri, pe care o purtau și altădată în nerăbdarea pașilor.

Și totuși, mai era ceva în ei; ceva stăpânitor de greu și de neliniștitor, nou, necunoscut altădată; aveau în nerăbdarea inimilor și a pașilor, supărător de vie și totuși nemărturisită, o îndoială grea și o așteptare plină de teamă ascunsă la gândul a tot ceeace rămăsese din ei, sus, pe culmile iernii, și tot ceeace vor mai găsi, poate, din tot ce fusese primăvara altădată.

Aceiași strângere ciudată și supărătoare de inimă o mai simțiseră, poate amândoi — pe el îl necăjise mult, în tot lungul drumului spre ea — cu o clipă înaintea revederii de peste ani; neliniștea neplăcută fusese pornită din aceeași teamă înaintea necunoscutului pe care aveau să-l întâlnească ochii, viu luminați de adevărul vieții și nu de închipuirea lor tinerească sau de dorul din ei, priveghiat de amintiri ca de o candelă. Își dăduseră seama — el, mai ales — că sunt prea bogați în gânduri și închipuire ca să nu se poată iubi din nou ca altădată; dar ceeace îi chinuise pe amândoi în așteptarea clipei mari a revederii, fusese tocmai gândul, dușmănos strecurat printre vise, că, poate, ochii lor de acum nu vor mai putea poposi pe chipul celuilalt cu aceeași liniște senină și aceeași bucurie plină de râs, ca altădată; și — mai ales — se aciuiase un gând, venit din ceeace oamenii numesc rațiune, că poate timpul va fi fost mai tare decât tot ce iubiseră altădată unul în altul, risipind tot ce fusese cald și firesc ocrotitor dragostei lor de copii; că, adică, se vor fi schimbat adânc și fără urme de ceeace fuseseră într'o primăvară de demult și că, astăzi, nu se vor mai întâlni decât pentru a retrăi trist, ca între filele unui album cu chipuri șterse de ani și uitare, amintirile după luimna cărora jinduiseră atâta tinerețe.

Și poate tocmai de aceea — pentrucă simțeau în nerăbdarea pașilor aceeași teamă nelămurită și supărătoare care îi neliniștise cu o zi înainte — se priviră deodată, amândoi în aceeași clipă, să-și caute pe chipuri și poate dincolo de ele, ceeace ciudata stingherеală care le legase brațele de trup și vorbele 'n gâtlej în clipa revederii îi oprise să cerceteze: urma a ceeace fuseseră, unul pentru altul, oricât de știearsă de tot ce plouase și bătătorise viața; urmă, totuși, a ceeace fusese început uitat, în ei.

Din tot ce fuseseră, chipuri, altădată, mai aveau doar ochii; mai limpezi, poate, chiar decât atunci; poate din cauza lacrimilor; cine știe?... Incolo, ceva, așa ca un abur des, le 'nvăluia chipul cu trăsături de altădată. Dincolo, în suflet... Nu știau încă nimic; nu putuseră vedea încă nimic; poate abia bănui ceva, prea puțin, din tot avântul îndărătnic cu care voiau să răstoarne orânduirile vieții; ceva, poate, din zâmbetul slab, palid și dureros al bolnavului cu primăvara la ferestre și cu nădejdi de sănătate în trup; în orice caz, ceva mic, îndârjit și trist...

Și-atunci, într'o înfiorare ca de teamă copilărească — în clipa când se priviseră ca să se cerceteze cu ochi iscoditori, pentru ca să-și dea seama ca 'ntr'o străfulgerare de gând mare că sunt tot „Ei“ — se strânseră unul în celălalt ca înspăimântați de tot pustiul necunoscut al iernii din jurul lor și-al amintirilor.

Și nu mai erau pe drumul culmilor albe bântuite de viscol, decât doi copii fugăriți de viață, căutându-și adăpost în scorbura amintirilor, ascunsă undeva în pădurea de dincolo de zare.

■

Acolo, abia, se împlini minunea. Ascunși cerului și zărilor de nămeții înalți și pașnici ei pustietății bântuite de viscol, ghemuiți unul în celălalt de cine știe ce spaimă din ei sau poate doar de îngustimea unei văgăuni în care coboriseră să caute cât de puțin din toată amintirea uitată a primului sărut — împărtășit, cu ani în urmă, pe undeva, pe-acolo — se sărutaseră. Deasupra lor nu era decât un ochi mic și tulbure de cer, ca un geam spart și lipit cu hârtie, iar în jurul lor doar mutenia albă și înfiorătoare a amurgului de iarnă, coborît pe nesimțite din înălțuri. Se strânseseră unul în altul, negândit și c'un fior nedeslușit în inimi și în trupuri, ca o așteptare. Sărutul le atinsese buzele, fugar, ca o adiere și se curmase, ca o tresărire, cu spaimă în inimi.

Se priviră târziu, gonind, de mână, pe poteca dintre nămeți, fugind de tot ce lăsaseră în urmă, necăutat și totuși găsit.

— „Știi... mi s'a părut că văd, lângă noi, o umbră mică... doi copii cu zâmbet trist în obraji, dojenindu-ne blând cu degetul. Așa...“ Se opriseră și o dojenea din deget, cu zâmbet ciudat pe buze; ca s'o cuprindă în brațe și s'o sărute sălbatec, ca 'ntr'o bucurie fără margini, cu toată vânjoșenia sărutului bărbătesc, învățat din viață și negustat încă pe buzele ei. Așa: ca o întipărire. Pentrucă, în vâlceaua de dincolo de culmi, găsiseră, fără s'o fi căutat, copilăria. Și nu mai era decât o umbră mică și tristă...

Atât de mică și de tristă, încât nu-și mai spuseseră nimic din toate câte credeau și adunaseră să le spună la capătul drumului. Pentru ce sau pentru cine le-ar mai fi spus?...

Așa... Erau doi tineri cu sărut nou pe buze și cu freamăt în trupuri, cu dor de viață în suflete și cu nori peste vise. Și le părea bine că sunt așa și că sunt alții decât cei porniți din vale spre vâlceaua de dincolo de culmi.

Inaintea lor?... Poate că nici nu trebuia și nici nu voiau să știe ce va fi. Le era deajuns să se simtă tineri și să se bucure de viața clipelor ce treceau pe lângă ei, îmbrățișați și plini de chemări poruncitoare. Și nu știau nimic din toată minunea ce se înfăptuise în ei și'n jurul lor, în clipa dinaintea goanei în fața nălucilor, în clipa când, nedumerit și sfios, se sărutaseră, abia fluturat și cu îmbujorări fierbinți în obraji, ca „altădată“.

■

Departe, în vale, orașul îi aștepta, cu toate luminile aprinse, ca pentru sărbătoarea amintirilor...

Și ei veneau, înaripați, spre el, sub cea dintâi poruncă a uitării...

Cronia muzicală

Aşteptând deschiderea stagiunii de operă

de ROMEO ALEXANDRESCU

In ciuda multiplelor condiţiuni vitrege de funcţionare, „Opera Română" continuă cu lăudabilă îndărătnicie să urmărească progresul său artistic. Repertoriu, calitate, organizare, sunt susţinute cu încordare în urcuşul greu al perfecţionării, prin străduinţi şi sforţări care sunt poate uneori mai puţin recompensate prin rezultat decât ar trebui, date fiind piedicile şi lipsurile persistente care stăruesc asupra primei noastre Academii lirice de stat.

Evident, criticile juste, trebue să-şi îndeplinească misiunea, având faţă de artă şi public îndatoriri de control şi orientare pe care circumstanţele atenuante de ordin practic, nu le pot înlătura. Dar, în tot cazul excesele şi abuzurile, am putea spune, de dreptul de a comenta în scris sau vorbit, spectacolele, rămân o tristă plagă. Şi, trebue să recunoaştem, rar se pot auzi voci din public, uneori din nenorocire, chiar din presă, aducând critici mai fanteziste şi mai eronate, decât la noi şi operei în special. Cei mai lipsiţi de competenţă şi de obiectivitate astfel numiţi „iubitori" de operă, pot fi auziţi debitând cele mai ciudate păreri, propunând cu sânge rece soluţii imposibile pentru înaintarea spectacolelor noastre, condamnând fără apel cântăreţi sau dirijori de incontestabil merit, pentru a ridica în slavă pe alţii, cel mult de aceeaş talie. Este un păcat foarte caracteristic publicului nostru şi care, pestru latura lui umoristică, ar merita poate şi oarecare simpatie.

I-am regreta, întrucâtva, dispariţia. Dar, partea regretabilă a lucrului este că nu odată, astfel de voci răsbat şi prin presă, aducând aparenţele de seriozitate ale cuvântului scris, în favoarea unor opinii de diletantism critic dăunător tuturor.

Lăsând la oparte falsele informări şi nedreptăţile pe care le comportă, asemenea greşeli de presă prezintă şi inconvenientul grav de a discredita într'o anumită măsură faţă de artist şi critica serioasă si conştientă de îndatoririle ei de cumpănire şi de imparţialitate şi a contribui astfel la crearea unui refractarism al cântăreţului la corectivele logice care îl privesc, în critică.

După cum ar stârni indignarea apariţia într'o scenă de operă a primului trecător care se crede chemat, indiferent de dezastrele pe care le-ar provoca, tot astfel ar trebui să fie respinse ca neavenite toate defăimările şi insinuările gratuite apărute prin foi care nu ştiu să-şi aleagă colaboratorii şi nu-şi înţeleg rostul.

Nu mă refer la nimeni, ci numai la un trecut regretabil, dealungul căruia, zeci de publicaţii inferioare au apărut şi dispărut, unele abia câteva zile, dar destulă vreme pentru a împroşca patimi, răutate şi atacuri interesate la adresa unora din cântăreţii şi muzicienii noştri în genere, pentru a-şi satisface animozităţi personale sau simpla ambiţie de a „critica". Este o boală incompatibilă cu o presă civilizată. Este un sistem condamnabil şi, chiar în mica măsură în care poate acţiona, venită să constitue discredit presei, desorientare publicului şi nemulţumiri şi demoralizare artistului.

Am preferat să scriem aceste note sub un titlu care priveşte Opera noastră, fiindcă, întotdeauna, ea este principala ţintă a atacurilor nedrepte.

Dar aceasta nu înseamnă că adevărul nu trebue spus. Exclusiv însă.

Iată ţinuta care e de dorit în critica muzicală şi care suntem convinşi că ar putea contribui la ridicarea nivelului artistic al realizărilor noastre muzicale.

Poate că Ministerul Propagandei va găsi mijlocul să nu mai admită „clandestini" în presă, nechemaţi şi intruşi, în critica de artă în special, am spune, pentrucă în acest domeniu se induc în eroare cititorii mai lesne şi pentrucă înaintarea spirituală a poporului nostru merită, mai mult ca oricând, în clipa în care un comandament naţional devine crez, cea mai mare grijă şi atenţiune.

Temelia propăşirii noastre naţionale

(Urmare din pag. I-a)

propune a el atunci, ci faptul că el simţea că vieaţa unui popor nu se poate desfăşura normal şi nu se poate afirma puternic fără suportul unui ideal. Cu puţin înainte, Maiorescu spusese : „un guvern şi un popor nu trebue să fie nici odată pe deplin satisfăcuţi, trebue să aibă totdeauna aspirări pentru viitor".

Greşala noastră fundamentală de după războiul care ne-a adus întregirea neamului a fost că ne-am simţit „pe deplin satisfăcuţi". că n'am mai avut „aspirări pentru viitor", cu alte cuvinte că n'am mai avut un ideal. Acum suferim greu din cauza acestei erori. Dar în această suferinţă să găsim puterea regenerării şi mai ales cel de al doilea element fundamental care trebue să stea la temelia propăşirii noastre naţionale : un ideal românesc spre care să aspirăm.

Fără aceste elemente, toate încercările ce se vor face pentru această naţiune vor fi construcţii în vânt.

G. C. NICOLESCU

Chipuri cioplite

Actori, capete şi peruci

de GHEORGHE SOARE

Din rafturile unde stau culcate, zâmbesc iscoditoare atâtea tegumente capilare, în aşteptarea zilei când jocul şi expresivitatea actorului vor fi mai puţin stilizate.

Aurul pletelor lui „Făt Frumos" se revarsă cu toată bogăţia buclelor, acoperind creştetul unui biet butuc de lemn — de aceeaşi mărime şi culoare ca a sutelor de interpreţi.

Rânduite ca pentru eternitate, stau una lângă alta chelliile atâtor mari canalii, chelii cărora nu le lipseşte decât fruntea brăzdată de ură, de invidie şi necazuri.

Mai sus, pomădate, cu cărare la mijloc sau într'o parte, perucile moderne, tinere, în aşteptarea aceloraşi senilităţi reumatice ale scenei.

Biete podoabe capilare, menite să trăiască la câte zece ani, o seară de glorie ori de amărăciune, nefericite victime ale tarifului rampei.

Cu sau fără cârlionţi, aceste indispensabile anexe ale decorului personal, actoricesc, par a se încuraja una pe alta, în dosul geamurilor cari le străjueşte agonia.

Apoi alte bărbi şi mustăţi puse una peste alta, împerechiate şi rânduite, nu după mărime, ci după inevitabila lege a cererii şi ofertei.

Stufoasă, înspăimântătoare, barba lui „Roşu Impărat" stă cuminte sub viţioanele (bărbuţii) lui „Verde Impărat" — şi ce duşmani de moarte i-a făcut autorul pe eroi...

O mustaţă de chinez, cu vârfurile ei lungi şi perfide, cată în jos spre bărbuţa năpârlită a unui războinic asiatic.

Dincolo, capete de voevozi, de sfetnici şi de ucigaşi, capete pe cari a plouat pumni de naftalină.

Vor fi mai nădăjduind oare şi ele în reînvierea clasicismului?

Se uită cu râvnă, la mustăcioarele tăiate ştengăreşte, cari se strecoară cu atâta obrăznicie în viaţa scenei.

Pleoştită, o mustaţă moceănească s'a încurcat în firele unei mândreţe de bărbi aristocrate, unse, periate şi coafate.

Ce stranie apropiere de podoabe; policioara de lemn de tei e doldora de mustăţi în funcţiune, pe oală, rotunjite, ţepoase ori linse.

In sanctuarul lor, aceste prelucrate daruri ale firii, nu se ceartă, nu se invidiază.

Peruci bogate, cu tâmplele argintate, cu şuviţe albe rătăcite, peruci sterpe la creştete, — creţe, bătoase ori mătăsoase — dorm toate pe laurii victoriei de o seară.

Dorm o vară, un an, ori zece, până când alt cap şi chip se va ciopli cu ele.

Ce e actorul pentru ele, decât chiriaşul grăbit al serilor strălucitoare?

Şi câtă ingratitudine în concubinajul acesta de o seară, de un succes comun!...

După ce a eşit din scenă, peruca se desparte de calviţia amorezului, cu banalitatea sentimentală a femeii înşelate.

Trântită alături de cârpa îmbâcsită cu grăsime şi cu resturile vopselelor de pe faţă, biata perucă se consolează privind la mustaţa pe care după ce şi-a scos-o reconstituindu-şi golul, omul a aruncat-o ca pe o unealtă netrebnică.

Eterul cu care în fiecare seară a fost momită pentru a se lipi de buza înşelătorului amant, ori credinciosului soţ, a pătruns între firele ei, a întărit-o şi-o roade la rădăcină ca sămânţa unei boli crâncene.

Peruci şi capete — bărbi, mustăţi şi feţe — mor în fiecare seară, pentru a învia glorificând ori blestemând acelaş suveran — publicul.

Ţesături meşteşugite de fire de păr, plantate în pânză rară, mustăţi, barbeţi, ciocuri şi sprâncene; prin voi trăesc eroii pe care bietul actor se zbate să-i ajungă, să-i înţeleagă şi să-i trăiască.

Bărbi sucălite, negre, de vrăjitori, bărbi în inele, de regi asirieni, bărbi resfirate, de eroi, bărbi ciufulite de femei păcătoase, trăiţi totuşi aevea.

Simţiţi şi voi durerile actorului, staţi lângă el, lipite de el, în cele mai frumoase ori mai mohorîte nopţi.

Păr luat cu cântarul dela oameni în viaţă, ori zmuls de pe craniu după autopsie — eşti acelaş şi acelaş ţi-e locul!

De dragul podoabei tale, actorul şi îndoapă golul orbitelor cu cârmâz, îşi brăzdează faţa ciuplind-o în fel şi fel de chipuri, minţind pe alţii, minţindu-te pe tine şi pe el, pentru o seară — pentru o viaţă.

Arta dramatică? Cuvânt, lumină, faţă şi văpsea cu suflet!...

„LUCEAFARUL"

Luceafărul, săptămânal de ideologie şi luptă naţionalistă, sub direcţia d-lui George Radomir. Scris tineresc, îmbinat cu colaborări consacrate. Numărul ultim închinat Generalului erou Gh. Cantacuzino-Grănicerul, cu articole de profesor Tr. Brăileanu, Mircea Eliade, G. Radomir, C. Pârlea, G. Şoimu, etc. Un omagiu semnat de d. Ion Zelea Codreanu şi un poem de Radu Gyr.

A APĂRUT EDIŢIA III

A D S U M

(SUNT DE FAŢĂ)

Având drept unic redactor pe CONSTANTIN NOICA.

Şi încercând să exprime actul de înţelegere al unui om tânăr faţă de tot ce e tânăr în lumea de azi.

NOTE TEATRALE

D. Radu Budişteanu, ministrul cultelor şi artelor, a cărui prezenţă se arată mereu vie şi activă, în fruntea departamentului spiritualităţii româneşti, a rostit în ultima vreme câteva cuvântări vrednice de antologie.

D. ministru Radu Budişteanu a înţeles, că adevărata elocinţă a timpului nostru, este mai mult a faptei, decât a cuvântului...

Şi cele trei cuvântări, au fost însoţite de trei împliniri egale în frumuseţe:

1) Restituirea scenei româneşti, românilor.

2) Incadrarea Studioului Teatrului Naţional — ca a doua scenă oficială — în legile ce ocrotesc fiinţarea teatrelor de stat.

3) Răspunsul dat cererei părintelui Comana, prin decizia ministerială care aşează spre veşnică dăinuire numele lui Vasile Alecsandri pe frontispiciul Studioului.

*

In aceiaş ordine de idei spicuim dintr'o gazetă de teatru rândurile următoare:

O scenă experimentală trebue să oglindească toate frământările şi năzuinţele contimporane.

Drama timpului nostru nu poate fi înfăţişată cum se cuvine numai în cărţi şi ziare.

Cine are harul scrisului şi meşteşugul scenei să nu întârzie a fi prezent în actualitate. Drama românească, îşi cere locul în teatrul de azi. In respectul vechilor tradiţii — câte sunt pilduitoare şi românesti — să nu fim tributari acelui trecut care ne stăvileşte elanul şi puterea de creaţie. Tot ce e forţă impetuoasă şi cuceritoare, tot ce e presentiment intim al unor aşezări noi şi mai drepte, să-şi afle glas pe scena românească.

Literatura „constatativă" (după definiţia unui preţuit romancier) trebue uitată ca şi piesele de alcov ori de fidelă reproducere scenică a unor banale întâmplări omeneşti.

Avem nevoe de un teatru care să ne dea certitudinea că trăim în prezent şi să ne arate zorii viitorului. Poate că teatrul acesta n'a fost încă scris în graiu curat românesc. Dar nu ne putem exclude singuri dintre cei ce zidesc Europa de mâine.

Să aşteptăm contribuţia dramaturgilor noştri.

Suntem siguri că nu vom aştepta zadarnic.

D. ION MARIN SADOVEANU

directorul general al teatrelor şi operelor ,poet de rară sensibilitate şi autentică viziune dramatică, osteneşte de ani, să atragă, să iniţieze şi să pună în contact tineretul românesc, cu toate problemele de artă superioară ale teatrului.

Ciclurile D-sale de conferinţe, sugestiv întregite cu atâtea exemplificări plastice şi evocatoare, au creat, an cu an, cadre noi de spectatori.

Domnia-sa a reafirmat, cu prilejul inaugurării noului an teatral pe scena Studioului, că rostul acestei scene este să înlesnească experimentarea şi valorificarea noilor curente din arta teatrală, începând cu textul dramatic şi jocul actorilor până la cele mai dificile probleme de punere în scenă.

Am voi ca aceste făgăduieli să fie împlinite cât mai curînd.

Şi nu crede d. Ion Marin Sadoveanu, că prestigiul, pe drept câştigat de Domnia-sa, îl obligă azi — când toate operele literaturii dramatice universale, au fost comentate — să ne înfăţişeze — fie şi fragmentar — efortul de creaţie al dramaturgilor noştri ?

Nu ne gândim la piesele ştiute şi consacrate, nici la autorii intraţi până acum în stima comitetelor de lectură şi a publicului. Ne gândim la un ciclu de conferinţe — cu adevărat experimentale — în care piesele inedite, ca şi încercările tinerilor actori, regisori şi decoratori să fie înfăţişate judecăţii publicului în şedinţe bilunare.

Credem că afluenţa de spectatori ar putea susţine singură această activitate a Studioului — şi i-ar justifica existenţa, mai mult decât ar putea s'o facă încenarea celei mai bune piese.. americane.

Credem că în curiozitatea astfel stârnită a publicului, ar putea afla indicaţii şi îndemnuri utile toţi directorii noştri de teatre.

Şi mai credem că această „lectură" fragmentară şi însufleţită, într'un decor făurit ca să sugereze numai locul acţiuni, n'ar micşora cu nimic succesul unei piese, în ziua când ar fi integral înscenată.

Dimpotrivă. I l-ar pregăti.

D. Ion Marin Sadoveanu, are cuvântul.

*

TEATRUL NAŢIONAL DIN IAŞI unde d. **Ion Sava**, a fost de curând instalat ca director, după ce înscenase aci, în decurs de câţiva ani, **115 piese**, îşi va deschide stagiunea în seara de 14 Octombrie cu piesa lui Vasile Alecsandri **„Chiriţa în provincie"**.

Spectacolul va fi montat în decoruri cât mai apropiate de stampele epocii şi semnate de pictorul **Teodor Kiriakoff.**

D. Ion Marin Sadoveanu, directorul general al teatrelor şi operelor, va rosti cu acest prilej cuvântul de deschidere, înfăţişând opera lui Vasile Alecsandri ctitorul de frunte al teatrului românesc.

★

Intre cele dintâi piese ce se vor înscena aci, notăm deocamdată: **„Pavilionul cu umbre"** de Gib Mihăescu, **„Meşterul Manole"** de Lucian Blaga, **„Comedia Fantasmelor"** de Dan Botta şi „Faust" de Goethe.

Se anunţă că

REGINA MARIA

In cadrul unei solemnităţi, onorată de prezenţa d-lui ministru al „Cultelor şi Artelor" Radu Budişteanu, a avut loc sfeştania începutului celei de a 27-a stagiune a vechei instituţii de artă care este Teatrul „Regina Maria".

Deschiderea este proectată pentru seara de 14 Septembrie, când se va juca „Fântâna Blanduziei" de Vasile Alecsandri, cu o distribuţie senzaţională, din care fac parte d-nii Tony Bulandra, Maximilian, Storin, Talianu, Rogalski, Sireţeanu, Manolescu, Sion, Voinescu, Vârtejanu, etc. şi d-nele Dina Cocea şi Elvira Petreanu-Manolescu.

Se va relua apoi marele succes al stagiunii trecute „Papa se lustruieşte", cu d. V. Maximilian în rolul titular.

★

Pe scenă se repetă şi „Onoarea", celebra dramă a lui Sudermann, într'o distribuţie care are în frunte pe d-nii Tony Bulandra, Storin şi Maximilian.

*

Echipa teatrului „Regina Maria" numără următorii angajaţi:

D-nii: Ion Talianu, Ion Aurel Manolescu, G. Sion, Aurel Rogalski, George Voinescu, C. Vârtejanu şi **d-nele:** Tantzi Căpăţână, Mya Coca, Elvira Petreanu-Manolescu, Silvia Coiberti, Gaby Antoniu.

In reprezentaţie, vor juca d-nele : Dina Cocea, Sandina Stan şi **o nouă surpriză, d-na** Doina Missir.

*

„Fântâna Blanduziei" este pusă în scenă de d. Victor Bumbeşti, iar „Onoarea" de d. Ion Şahighian.

Tot d-sa va fi directorul de scenă al spectacolului cu „Regele Lear" având pe d. Storin în rolul principal.

TEATRUL DIN SARINDAR

Săptămâna aceasta şi-a inaugurat şi „Teatrul din Sărindar" cea de a doua stagiune.

Aceasta se va inaugura cu o săptămână festivă „Vasile Alecsandri", în cadrul căreia se va juca comedia „Kir Zuliardi" şi cântecele comice:

„Chiriţa în voiaj"
„Brbu Lăutarul"
„Paraponisitul"
„Herşcu Boccegiul"
„Clevetici, ultra-demagogul"
„Gură cască, om politic"
„Kera Nastasia".

Vor juca în acest atât de interesant spectacol d-na Maria Filotti şi Eugenia Popovici-Mateescu, Celia Marion; **d-nii N. Soreanu, I. Fintesteanu, I. Manu, Jules Cazaban, H. Nicolaide** şi **N. Roman.**

Direcţia de scenă, aparţine d-lui Victor Bumbeşti. Decorurile vor fi semnate de d. Th. Kiriakoff.

★

Miercuri 25 Septembrie va fi a doua premieră a stagiunii, când se va juca „Elisabeta" de **André Josset cu d-na** Maria Filotti şi **d.** A. Pop Marţian.

G. V.

Noua lirică ardeleană

Poezia lui Grigore Popa

de GEORGE SBÂRCEA

In frăţia poetică ardeleană, unicitatea poeziei d-lui Grigore Popa *apare evidentă. Deşi ataşat prin larga structură a dinamismului etnic şi aspiraţii, mănunchiului alcătuit din* Emil Giurgiuca, Mihail Beniuc, N. Caranica *şi* Teodor Murăşanu, *marea lui putinţă de a lega văzutul cu nevăzutul, de a aplica cotidianului întreaga sa sevă metafizică, îl situează pe d.* Grigore Popa *într'un capitol distinct al tinerei poezii ardeleneşti. Celui care va face odată efortul de încadrare critică a liricei ardelene din ultima decadă, nu-i va putea scăpa făgaşul tradiţionalist urmat de evoluţia poetică a d-lui* Grigore Popa, *care a reuşit să statornicească un moment inedit în poezia provinciei. Acest moment poate fi caracterizat ca o sinteză, prin depăşire a tradiţiei lui* Octavian Goga, *continuată şi adâncită metafizic de d.* Lucian Blaga *şi captată într'o viziune proaspătă şi alărgită de d.* Grigore Popa.

Iată de ce poemele cuprinse în „Cartea anilor tineri" *apărută în colecţia* „Abecedar" *a editurii sighişorene* Miron Neagu, *sunt semnificative pentru itinerariul tinerei noastre poezii. Ele nu sunt numai mărturia unui creator de profunde resurse lirice, ci formează portretul doctrinal al unui tânăr gânditor ardelean, crescut sub îndrumările filosofului* Lucian Blaga. *E firesc deci ca poezia d-lui* Grigore Popa *să îmbrace straie sărbătoreşti, să cuprindă acea putere mitică ce transfigurează totul, căutând lucrurilor sensul final. Poemele din* „Cartea anilor tineri" *sunt fiecare câte o tresărire unică a poetului care îşi dă seama de rostul fenomenelor, apropiindu-se de ele cu pietate cosmică, integrându-se prin ele circulaţiei universale. De aici apoi esenţa metafizică a poeziei d-lui* Grigore Popa, *de aici acea mare înţelepciune ce-i îngăduie să îmbrăţişeze cosmosul într'o viziune neîngrădită de perspectia îngustă a raţionalismului cartezian.*

Poezia d-lui Grigore Popa *deschide deci larg orizonturile interioare, sugerează tâlcuri adânci prin fulgerătoarea intuire a sâmburelui ultim cuprins în lucruri. Iată de pildă în* Seară lină, *cum prin funcţia metafizică a limbajului, poetul creează o atmosferă de transparenţă, prielnică intuiţiilor unice:*

„Am trecut desculţi peste obrazul pământului,
Sărutând florilor creştetul sfânt.
Simţeam suflarea Domnului pe apă şi 'n vânt
Cum clătina roadele coapte ale pomului.

Ghiciam din frunză legile lumilor
Şi voia stihiilor de sus,
Eram în seară iarba luminii din apus,
Aşteptând să 'nflorească vatra luceferilor.

Cât de sfântă-i taina 'ntoarcerilor mari
Către faţa vieţii 'ntoarsă spre apus
Primăvara toată podoaba şi-a adus
Să-i gătească verii farmecele ari".

(pag. 49)

„Cartea anilor tineri", care se pare a fi un breviar liric al tinereţii poetului mărturiseşte atitudinea neoclasicistă a d-lui Grigore Popa, *echilibrul lăuntric ce dă naştere acelei armonii unitare, cuprinsă bunăoară în* „Atoli":

„Ochiuri deschise albastru spre înalturi
Tăceţi porniri de alge verzi şi moi,
Tăceţi cântări de unde întoarse înapoi
Să mângâie foşnirea de scoică şi coral.

De ce în liniştea întinselor cuprinsuri
Voi scăpăraţi tăcerea cu stelele 'mpreună ?
De nu era poetul şi tristul corn de lună
Vă desfrunzeaţi tămâia şi vă pierdeaţi în visuri.

Cu mâna ridicată în vânt, dumincial,
Voiam de mult plecarea pe unda străvezie,
Voiam popasul vostru pe veci tovărăşie
Măslinului şi morţii din mine şi coral".

(pag. 30)

Tonul acesta imnic, liturgic aproape, se păstrează în majoritatea poemelor din volum. El este în diapazon cu sentimentul de vrajă, de incantaţie al poetului, cu panteismul său funcţional. Ar fi interesant de urmărit paralela între Rainer Maria Rilke *şi între poezia d-lui* Grigore Popa, *în lumina acestui panteism universal, unul de natură protestantă, altul de esenţă pur ortodoxă.*

Lirica d-lui Grigore Popa *mai are însă o faţetă de preţ:* poezia patriotică. *Străină de tonul bombastic ale poeziei naţionaliste, cu tentaculele miraculoasei sale intuiţii şi receptivităţi, poetul sesizează „ţara" nu ca o entitate abstractă, ci ca un concret revelat în amănunte. Un dinamic sentiment al spaţiului panromânesc străbate poemele sale închinate satului, identificat cu însăşi ţara. Satul d-lui* Grigore Popa, *spre deosebire de tot ceeace s'a scris în noua lirică românească, nu mai naşte tragicul desrădăcinării, nici nostalgia ireversibilului. Poetul îşi menţine viu contactul cu satul său, la îndemnul căruia a învăţat să cânte şi „să 'nflorească pe dealuri cu gorunii" (pag. 8). De aceea el se va întoarce mereu la izvorul de gingăşie şi forţă primară, pentru a se primeni sufleteşte, pentru a-şi reîmprospăta etnicul, ce creşte în poet „ca un uriaş gorun, gâlgâitor de seva isvodului străbun" (pag. 7) Iată că în „Comunicare", poetul sintetizează virtuţile stenice ale satului :*

„Tot sufletul satului s'a ridicat în florile de vişin
Fiecare copil îşi caută Cristosul într'o floare
Şi toată zarea-i cârjă doar de sprijin
Atâtor inimi mari de prunci crescute 'n floare soare.

Bem vinul sfânt din cupele 'nflorite
A merilor cărunţi întru lumină
Grădinile şi perii purces-au logodite
La prasnicul măririi fără vină.

Şi pâine sfântă rupe-vom cu mâna
Ca dumicatul jertfei să sporească,
Visările aprinse, mai tefere, şi râvna
Lăsate-s cuib odihnei să zidească.

E-atâta suflet revărsat în flori
Că satul pare un păhar răsplin
De toată bucuria râsului divin
Ce-a pogorit în lume printre sori".

(pag.48)

Desigur că dincolo de seninătatea formală a poemelor, lectorul atent poate descifra semnele unei frământări pline, a întristării continue. Este o tristeţe metafizică, aeriană, cu tâlcuri dincolo de aparenţa lucrurilor:

„Atunci va fi frumos şi poate trist
Cum trist e cântul vinetelor creste.
Va bate vântul verde ca 'n poveste,
In faţa lumii râsul va fi trist.

Pădurea noastră va 'nflori a jale
Atâta cântec tristului păcat.
Şi cerbi cu candelabre-albastre de 'noptat
Vor bea tristeţea undelor din vale.

Va fi o logodire a ierbii înspicate
In marea liturghie a tristei prevestiri,
Vom fi atunci, durerii, cu doruri, iarăşi miri,
Rugându-ne în ceasuri tristeţii închinate".

(pag. 37 „Tristeţe metafizică")

De altfel d. Grigore Popa care nu ignorează binefăcătoarea terapeutică a durerii, atât de caracteristică filosofiei nietzsche-ene, formulează cu simplitate convingerea sa, privitoare la suferinţă:

„Evul nou va fi a nostru, mamă,
A celor înfrăţiţi, prin lacrimi, cu durerea..."

(pag. 39 „Cântarea veacului")

Pentru aceia care iubesc lirica lui Stephan George, Rainer Maria Rilke *şi* Paul Claudel, *poezia inedită şi românească a d-lui* Grigore Popa, *cuprinzând bogate tâlcuri metafizice, lirismul filtrat de înnalta sa luciditate suverană, poate însemna un preţios isvor de încântare estetică.*

IN TRAMVAI

- schiţă -

de EM. EPUREANU

La staţia „Isvor" din Bucureşti, mă sui în tramvaiul 3, într'o dimineaţă de toamnă târzie, cu ceaţă deasă şi umezeală.

Tramvaele din Bucureşti, dacă s'au mai modernizat ca mijloc de locomoţiune, apoi încă mai au mult până vor oferi călătorilor confortul necesar, în special bietului funcţionar grăbit să ajungă de dimineaţă la slujbă.

E drept, nu mai vezi tramcarul cu doi cai de odinioară, la dealul Berzei pus în trei, caii pornind la flueratul vatmanului, opintindu-se să urnească colos de căruţă ca de menajerie.

Bieţii cai! cum îşi ştieau cu preciziune staţiile de oprire la care se imobilizau doar la un fluerat uşor! In deal, calul al 3-lea se desprindea din cârlig, i se punea orcicul cruciş în spinare şi, după ce ajutase la urcat dealul, o pornea domol şi filosofic la vale, spre staţia de tramvai indicată, pentru a repeta mecanic aceiaşi cursă cu tramvaiul următor.

Azi, urcat în tramvaiu, gândesc la felul cum se făcea acest drum până la sfârşitul primei decade a civilizatului nostru secol.

Dar în marile oraşe de provincie, de exemplu la Iaşi! Tramvaiul avea farmecul lui:

Multă vreme nu avea staţie de oprire şi, mergând pe stradă, dacă te ajungea din urmă tramvaiul, îi făceai de departe semn, cu mâna ridicată, să oprească. Vatmanul, prindea de veste şi învârtea cu huruială de roată cu lanţ ce punea frâna de oprire a vehiculului, iar dacă nu putea să oprească în dreptul tău, alergai după tramvai, trebuia să-l ajungi, sau să te urci din fugă. Un clopot mare era la manivela cu care se regula mersul, un manşon ce înfăşura această manivelă, era ridicat în sus şi în jos, atingând o limbă de clopot mare cât o piuliţă de pisat zahăr.

Nu era numai taxatorul cel pus să oprească sau să pornească „*Tramvaiul electric Iaşi*" ci, când voiai să te dai jos, trăgeai singur de curea semnalul de oprire, te coborai frumos, lăsând în grija, fie a taxatorului, fie a călătorilor, să-l pornească iar la drum.

Când lua vânt prea tare, sărea rotiţa depe stanga de sus, o rotiţă mică cât un mosorel de aţă, ce se învârtea dealungul sârmei conducătoare de curent electric: Taxatorul, ori vatmanul, se da jos şi, manevrând sfoara ce spânzura de stangă, cu greu, cu înjurături de multe ori, o potrivea la loc şi „*tramvaiul electric Iaşi*" aluneca vijelios pe şinele îngropate dealungul străzilor.

Atunci, în 1911, mi-a fost dat să privesc nenorocirea din str. Abatorului din Iaşi: Tramvaiul supraîncărcat cu pasageri ce se înăduşeau în el, porniţi să vadă primul zbor de avion al lui „Bleriot". Pe platoul abatorului, nu a mai putut fi oprit la vale. La cotitură, s'a dus cu totul deadreptul în casa din faţă, omorând sau rănind pe cei din tramvai, depe stradă şi din casă!

Cam la acestea mă gândeam călătorind azi cu tramvaiul 3. Inghesuiala e aceeaşi, mai ales în preajma orelor de birou şi la sfârşitul lor. Cu toate etichetele albe emailate din vagon pe care scrie „19 locuri pe scaune" şi „5 locuri în picioare" totuşi — fără să vreau — prind a număra să văd dacă sunt de două sau de trei ori mai mulţi călători. In adevăr, unii se ţin abia cu o mână, stând, sardele, pe scara vagonului.

— „Liceul Lazăr, coborârea prin faţă vă rog!" — strigă tunător taxatorul. Şi totuşi, la fiecare staţie cel puţin 3-4 călători sunt recalcitranţii acestei dispoziţii date verbal, fără ascultare din partea unor călători, care nu se tem de nicio sancţiune.

— „*Nu mai e loc de loc*, aşteptaţi că vine altul" încearcă să reglementeze taxatorul. Dar cine-l ascultă!

O „piucă" răsună repetat. Taxatorul dela remorcă dă de ştire că tramvaiul poate porni, dacă e vorba că şi în faţă e gata.

Inghesuiala fiind mare, taxatorul remorcei nu s'a aplecat să sune în afara uşei ca de obicei.

— „Ce dracu, nu iai seama domnule, de sufli în urechea mea? Ce vrei să-mi spargi timpanul", răcneşte încruntat domnul de lângă taxator.

— „Da' n'am suflat în ureche, ci în sus", zice taxatorul!

— „Ei asta-i. Eşti şi obraznic" zice şi mai răstit călătorul!

— „Aşa's ăştia, ca nişte sălbatici", interveni un alt călător de partea celui cu timpanul!

— „Oare când dracu s'or civiliza şi ăştia? zice călătorul cu mâna deasupra urechei lezate.

Taxatorul tace, începe a strânge banii, lăsând pe cei doi călători să facă aprecieri asupra personalului S. T. B.-ului.

— „Taxia, vă rog, domnu!"

— „Cişmigiu, coborârea prin faţă, vă rog" strigă taxatorul dela primul vagon.

Piuca sună. Clopoţelul dela clasa I-a idem. Huruiala începe iar, ca după două minute să răsune aceleaşi semnale după oprirea în staţia următoare, după ce s'a făcut coborârea cu aceleaşi recomandaţii şi aceleaşi neascultări din partea unor călători.

„Eroului! Casa Militară! Coborârea prin faţă vă rog".

— „*Avansaţi înainte* vă rog, mai *e locuri* în faţă *domnii*".

— „*Taxia, domnu!*"

Un călător vrea să convingă pe taxator că biletul lui de corespondenţă e bun.

— „Păi a fost bun da' „a trecut ora" şi nu mai e valabil, ori luaţi alt bilet, ori vă daţi jos!"

— „Păi, eu n'am stat decât dela un tramvaiu la altul!"

Taxatorul vede inexactitatea, după ora indicată pe biletul de corespondenţă, dar, până, una alta, călătorul şiret se apropie de uşă şi se dă jos tacticos şi zâmbind că şi-a făcut interesul.

— „*Vergiliu*-Ştirbei Vodă, coborîrea prin faţă vă rog!"

— „*Avansaţi înainte* mai e locuri în faţă vă rog".

— „Berthelôt".....

Fluerasul — piucă sună iar ca un cocoş în zori.

Tramvaiul porneşte. O căruţă grea în faţă, pe linie. Vatmanul apasă de zor cu piciorul drept pe clopoţel.

Fără să iasă din ritmul său, căruţaşul îşi continuă drumul

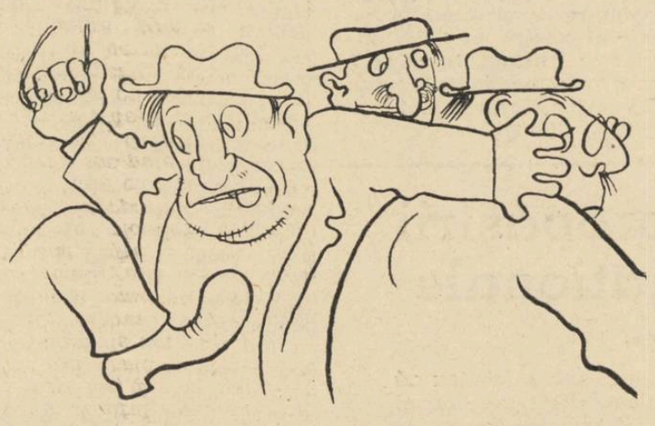

pe linie. Sunetul clopoţelului se înteţeşte. Căruţaşul par'că nici n'aude, deşi tramvaiul a ajuns în spatele căruţei lui.

Căruţa hurue greoi pe caldarâm.

Ritmul e acelaşi!

— „Da spune-i dom-le să se dea într'o parte", răcnesc către vatman vreo doi călători. „El are timp, da noi avem slujbă şi întârziem. Parc'am merge după mort!"

— „E o nenorocire să mergi cu tramvaele azi ,intervine un alt călător, dându-se de partea opiniei celor dintâi: „Ai procese, ai slujbă, interese, toate le pierzi cu mersul ăsta de omidă".

— „Dă-te dom'le într'o parte", răcneşte, cu capul scos afară, vatmanul către cărăuş.

Căruţaşul simulează bice cailor, dar face semne că nu se poate da într'o parte din cauză că din faţă vine un camion mare!

— „Fire-ar al naibei de cărăuş", zice un călător.

— „N'avem ce-i face", zice taxatorul!

Călătorii holbaţi, cu ochii înainte, frământă din picioare de nerăbdare.

Căruţa merge la pas, tramvaiul la fel, clopoţelul sună mereu!

După un timp căruţaşul se dă într'o parte, tacticos după ce aruncă un zâmbet ironic către tramvai.

— „General Angelescu. Coborîrea prin faţă vă rog!"....

— „Taxia domnu!"

— „Doctor Botescu, piaţa Matache, coborîrea prin faţă!"

—„Taxia domnii!"

— „Biletele pentru control", se adresează controlorul proaspăt urcat în vagon.

Grav, politicos, cu foaia de control între degetele mânei stângi, perforatorul în dreapta, urmăreşte numerele, trece pe lângă fiecare călător, care-i întinde biletul şi după fiecare aruncătură de ochi pe bilete, le restitue frumos cu câte un „mersi...., mersi...., mersi"...

S'a depărtat. Abia mai aud: ....ssi, ssi, ssi, ssi.

— Buzeşti, coborîrea prin faţă vă rog.

Piu! Piu! piuca remorcei.

— „Taxia, vă rog! Taxia domnu!

— Unde mergi dumneata?", se adresează taxatorul unei femei cu un copil în braţe, înfăşat într'o plapomă soioasă.

— „La spital!"

— „La care spital?"

— „La... ista... cum i zâci!"

— „O fi la spitalul de copii!"

— „Ba nu, la altu, altfel îi zâci!"

— „O fi la Filantropia", intervine un călător

— „Da, da, iacă îi scris pi ţidula asta!"

— „Apoi, tot la Filantropia e scris!"

— Apoi aşa o fi, *Filantoprie!*"

— „Trebue să te dai jos în Piaţa Victoriei şi o iei pe jos că e aproape!"

— „Da dece să o ia pe jos, că are staţie", intervine un alt călător.

— „Apoi da, aşa-e, că-i tot una".

— „Las că-i arăt eu drumul", intervine un băiat cu basca albă pe cap!

— „Nu-i voie cu coşuri aici, ori iei bilet şi pentru coş". zice taxatorul către un alt călător urcat dela staţia Buzeşti. Unde mergi?

— „In Polonă!"

— „Dă-i o corespondenţă pentru 45", intervine un călător.

— „Apoi trebue să se dea jos în Buzeşti", zice taxatorul.

— „Nu-i nimic, „*îl ia pă 26*", intervine un alt domn cu hainele puţin cam unsuroase în faţă, roşu pe obraz, cu căciula roasă pe cap — după înfăţişare negustor.

— „Ei da, dacă n'a luat pă 45, dă colea, ori ia pă 26" dăla Capu Podului, tot una e", intervine un alt cunoscător al Bucureştilor, cu ochii verzi şi buze cărnoase.

— „Da", afirmă cel cu căciula roasă, „da dacă lua „pă 45" mergea drept în Polonă.

— „Da nimereşte şi aşa „*cu 26*", răspunde buzatul.

— „Ei, nu cunoaşte Bucureştiul", mai adaogă omul cu căciula.

— „De, ce să-i faci, acum o să cam ocolească", răspunde buzatul.

— „Nu, ia „pă 26" şi prin Dorobanţi, dă în Polonă că are staţie!"

Teribil de amabili şi serviabili mai sunt şi bucureştenii! Toţi se reped să te informeze, toţi au în cap numai cifre: 47, 45, „ia pă"..., „treci pă"...., „faci legătura cu....", „ai pă..."!

Dacă mai intervine vreunul care aude discuţia şi-ţi arată că pe alt drum ajungi mai repede, numai bine ai eşit năucit şi desorientat!

— „Piaţa Victoriei, Capu-Podului, coborîrea prin faţă vă rog!" strigă taxatorul.

Srecurat cu greu, cobor cu un nasture rupt la haină, cu sticla la ceas stricată şi urmele a două călcături zdravene pe ghete!

Incolo sunt teafăr, bucuros că am scăpat.

Băiatul de şcoală cu bereta albă, numai ochi şi nervi coboară şi el, ajută femeia cu copilul în braţe, şi-i văd cum se îndreaptă spre spitalul „*Filantopriei*".

Imi sună în urechi, taxia, vă rog, coborîrea prin faţă şi trompeta remorcei, până ajung la biuroul meu.

Urechea-mi ţiue sssi... sssi... sssi!

Totuşi îmi place tramvaiul! Ce simpatic e! Mă sui în el cu plăcere deosebită, îndată ce ies dela slujbă.

„Taxia vă rog"!

Românii în literatura Saşilor

(Urmare din pag. 1-a)

şi de isbăvire. Intr'o scriere a sa despre „Lupta pentru limbă în Ardeal" — *şi în această privinţă conferinţa ţinută de d. profesor* Otto Folberth *ne oferă cele mai caracteristice date — Roth nu s'a sfiit să afirme următoarele:* „Românilor le trebuie hrana dreptăţii şi răcoritoarea băutură a unui tratament uman... Datoria noastră, nobili maghiari, este de a îmbuna pe supuşii români, de a-i împăca, de a dobândi iubire prin iubire, de a face să se nască dragostea filială prin încredere...".

Stefan Ludwig Roth a luat parte şi la marea adunare de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj şi a luptat cu armele alături de revoluţionarii români, fiind în cele din urmă împuşcat de Unguri şi căzând astfel pentru aceiaşi cauză pentru care au căzut şi luptătorii naţionali români. Roth scria la 20 Martie 1848 lui Gheorghe Barăţiu aceste profetice rânduri: „Pentru mine, diversele naţionalităţi nu sunt decât fragmente ale unui tot mai mare, iar furia luptelor pentru limbă o socotesc drept o decădere din umanitatea maltratată şi pe cale de a apune în haosul atâtor rătăciri".

Cât de mult a impresionat martirajul românesc pe scriitorii saşi din Ardeal, se vede din fragmentul de roman Horia al lui Josef Marlin *(1824—1849), în care e zugrăvită viaţa de eroism şi de jertfă a luptătorului român.*

Literatura modernă a Saşilor are însă un contact şi mai viu cu viaţa Românilor din Ardeal. Astfel e cazul revistei Die Karpathen *care apare între 1907 şi 1914 şi în paginele căreia Adolf Meschendörfer îşi împlineşte acţiunea sa de reformare a poeziei săseşti* [3]).

In această revistă pentru întâia oară este înfăţişată publicului săsesc poezia românească. Eminescu, Delavrancea, Basarabescu, Vlahuţă şi Goga sunt prezentaţi în traduceri convenabile. Iar oameni de ştiinţă români ca Andrei Bârseanu, C. Lacea, Al. Lapedatu, precum şi unii cercetători saşi, ca Emil Fischer şi Fritz Schmidt, se ocupă pe larg de istoria şi arta Românilor transilvăneni.

Cu cât literatura săsească se apropie mai mult de realităţile sociale ale Ardealului, cu atât Românul şi problema românească interesează mai adânc pe scriitorii saşi. Mai ales literatura epică contemporană, romanul şi nuvela, îşi culeg inspiraţia şi motivele din viaţa ţăranului român şi a noii burghezii transilvănene.

Astfel Adolf Meschendörfer *în amândouă romanele sale atinge unele probleme româneşti, fără însă a le adânci, fiindcă el se menţine în desfăşurarea povestirilor sale într'un mediu strict german, fără a pune chestiunea naţiunilor conlocuitoare din Ardeal. De altfel proza sa are un caracter orăşănesc şi burghez şi urmăreşte de aproape evoluţia vieţei burgheze săseşti. Ţăranul român, la care se vor opri scriitori din generaţia de astăzi, nu va apărea în scrisul lui Meschendörfer decât în chip cu totul trecător.*

Scriitorul pentru care însă Românul este o realitate vie şi actuală e Heinrich Zillich. *Marele poet şi prozator sas Heinrich Zillich a avut încă din copilărie privirile atintite asupra fenomenului românesc. A cunoscut pe Român întâi ca tovarăş de joacă şi camarad de şcoală, l-a întâlnit apoi ca soldat şi ofiţer în armata austriacă, luând cu toţii parte la acelaş război fără sens, care a dus la lichidarea imperiului habsburgic. Iar în primii ani după războiu, România Mare, cu aşezarea în Ardeal a administraţiei româneşti, l-a făcut să se apropie de naţiunea noastră pe care o iubeşte şi o preţueşte sincer. Dar mai ales dragostea şi înţelegerea sa pentru ţăranul român este ceeace noi Românii trebuie să reţinem cu deosebire.*

Nu trebuie uitat apoi că în calitatea sa de conducător al revistei Klingsor, *literatura românească contemporană şi-a găsit totdeauna o isbutită prezentare în paginile publicaţiei sale. Nimeni altul dintre Saşi nu şi-a deschis astfel mai cu căldură inima Românilor ca acest poet sas socotit printre cei mai mari ai literaturei germane de astăzi, cu toate că literatura românească l-a ignorat constant şi abia acum în urmă s'a publicat în revista „Chemarea Vremii" condusă de mine şi va apărea şi ca tiraj aparte, nuvela sa de război* Concediul, *o adevărată capodoperă a genului.*

In nuvelele şi schiţele sale umoristice, întâlnim laolaltă, într'o veselă şi caracteristică frescă, cele trei naţiuni conlocuitoare, Saşii, Ungurii şi Românii, la care se adaugă si ţiganii, pentru care Zillich pare să aibă o deosebită slăbiciune. Pentru întâia oară intră însă Zillich în contact cu realităţile româneşti în nuvela de largi proporţii Moara de pe Reinerbach, *în care cu foarte multă prudenţă şi fără nici o agresivitate politică este pusă problema exproprierii în România şi sunt preţuite cum se cuvine pasiunea şi dreptul ţăranului român pentru pământ. Iar în romanul său* Intre graniţe şi timpuri, *Heinrich Zillich urmăreşte destinul generaţiei tinere a celor trei naţiuni din Transilvania, care au luat parte ca soldaţi ai aceleaşi oştiri la războiul din 1914—1918. In paginile acestui compact roman, trei camarazi se întâlnesc pe băncile şcoalei, românul Nicolae Vlahiţă, ungurul Geza von Beldy şi sasul Lutz Reindt. Toţi trei sunt duşi de aceleaşi valuri ale destinului şi aruncaţi în marea încăierare care e războiul şi apoi în revoluţia şi disolvarea Austro-Ungariei. Fireşte că Zillich întâmpină în desfăşurarea acţiunei romanului său multe dificultăţi. Printre altele e şi antagonismul maghiaro-român. Zillich a ştiut însă cu tact şi obiectivitate să înconjoare această problemă spinoasă şi să pună accentul numai pe fanatismul Românilor pentru ideia şi unitatea naţională. Nicolae Vlahiţă reprezintă pe Românul din Transilvania obsedat de libertatea fraţilor de peste hotare şi gata de a trece munţii spre a se reîntoarce de acolo în Ardeal ca eliberator şi isbăvitor de neam.*

Heinrich Zillich a isbutit astfel să înfăţişeze pe Românul Ardelean în ceeace el are mai organic şi mai durabil: dorul de libertate şi dragostea de pământul pentru care s'au jertfit strămoşii.

Şi un alt mare prozator, Erwin Wittstock, *al cărui talent epic are calităţi de obiectivitate mai remarcabile decât epica lui Zillich, a prezentat totuşi pe Români şi problemele româneşti în romanele şi nuvelele sale, cu prea multă părtinire pentru interesele locale săseşti. Hoţul de codru, Niculiţă, din romanul* Frate, ia pe fraţii tăi cu tine, *e şi el mai mult ţigan decât român şi în orice caz e creaţiunea artificială a imaginaţiei lui Wittstock. Cu mai mult desinteres artistic tratează Wittstock o neînţelegere între ţăranii saşi şi români în nuvela* Bătălia de la Zinnborn. *Aici două sate înduşmănite, unul săsesc şi altul românesc, luptă între ele, dar se împacă în cele din urmă creştineşte la un pahar de vin.*

Mai trebuie amintite însfârşit şi romanele şi povestirile vânătoreşti ale lui Emil Witting, *care a evocat cu o măestrie plastică deosebită poezia Carpaţilor. Romanul său* Foc de ciobani *are în întregime un puternic substrat românesc. Ciobanul român, aşa cum trăeşte el înfrăţit cu muntele şi cu valea, iată marea descoperire făcută pentru literatura germană de către acest mare poet al naturii. Karl Kurt Klein remarcă în cartea sa despre, „literatura germanilor din străinătate" dragostea caldă cu care Witting înconjoară pe ţăranul român, adevăratul păzitor al munţilor şi hotarelor transilvănene, reabilitând astfel cea mai caracteristică realitate socială a Europei sudestice, ţăranul român şi legătura sa mistică aproape cu pământul. In* Frate Niculaie, *povestire vânătorească, Witting descrie destinul unui urs, aşa cum îl cunosc doar Românii, iar în celelalte povestiri vânătoreşti natura românească, Carpaţii cu văile şi piscurile sale, sunt descrise nu numai cu mare îndemânare literară, dar şi cu o dragoste de ţăran care simte şi treşte organic natura.*

Astfel se poate vedea din această scurtă expunere, căreia ar trebui să-i urmeze cândva o lucrare mai amănunţită, cât de intim cât de firesc şi cât de simpatic a fost contactul scriitorilor saşi, încă de acum patru sute de ani, cu viaţa sbuciumată a poporului românesc din Ardeal.

ION SÂN-GIORGIU

1) Karl Kurt Klein: **Der Humanist und Reformator Johannes Honter** — Sibiu şi München 1939.

2) Karl Kurt Klein: Literaturgeschichte des Deutschtum im Ausland — Leipzig 1939.

3) Vezi studiul **Adolf Meschendörferi Siebenburgische Zeitschrift.** „Die Karpathen" 1907—1914 de Dr Herz Schullerus Zeulenroda 1936.

Dintr'o scrisoare găsită

de LEON DONICI

„Ţi-am vorbit despre el doar o singură dată, ţi-am vorbit vag. Dar e greu să vorbeşti despre el cu cuvinte omeneşti precise, doarece, chiar în cazul când spui despre el tot, mai rămâne ceva nepriceput, neexprimat şi inaccesibil. Şi poate că ceeace n'a fost exprimat e esenţa lui. El mă înconjoară cu o atmosferă deosebită, a lui, pătrunde în inima mea. şi trebue să fiu în gardă mereu, în fiecare clipă, ca să nu mă supun lui, ca să nu mă copleşească. Trebue să creiez în mine un antidot.

El mi-a fost al doilea eu, mi-a fost umbra de fiecare clipă; gândea împreună cu mine, îmi sugera ideile, sentimentele şi gusturile sale, îmi arăta spectacolele pe care fără el nici nu le-aş fi putut bănui.

El nu mă părăsea nici noaptea, veghind la căpătâiul meu, iar în zilele decăderii mele îmi insufla raţiunea lui filozofică.

Dar iată că te-am cunoscut pe tine, ţi-am întâlnit sufletul. El era atât de luminos şi atât de limpede, încât în sufletul meu a început să se împrăştie negura deasă, creiată de el pentru sine.

O ştii.

Şi, datorită ţie, l-am văzut, deodată, din afara mea, am simţit că e o fiinţă străină. Am simţit că el nu sunt eu, dar că e în mine şi că ar putea să fie doborît. Şi am mai înţeles că împotriva ta n'are putere, după cum noaptea e neputincioasă în faţa aurorei.

Acest gând mi-a adus atâta bucurie! M'a făcut fericit şi tare şi a aprins în sufletul meu o făclie luminoasă de nădejde.

Aceasta s'a petrecut de mult,, într'un vechi orăşel universitar din Germania, cu străzi înguste, cu un pod de piatră peste un râu care tăia oraşul în două, ca o sabie argintie, încovoiată şi rece.

Făceam singur Revelionul. Eram tânăr, student în anul întâi şi eram chinuit de aceleaşi gânduri care preocupă totdeauna pe tinerii dornici de a afla ceva despre scopul existenţei lor.

Citeam noaptea până la razele trandafirii ale soarelui, care se amestecau cu lumina galbenă a lămpii mele şi adormeam în sgomotul de dimineaţă al străzii.

Odaia mea era mică şi întunecoasă, cu o sobă de tuci în colţ.

Eram singur în casă. Toată lumea plecase la Revelion, iar eu mă gândeam cu mândrie tinerească la oamenii aceia cari se vor felicita reciproc şi vor vorbi despre Anul nou, adică despre ceva necunoscut şi neînţeles. Dar nici eu nu ştiam nimic despre scurtele bucurii ale omului.

Mă găseam în odaia mea şi citeam. Deodată, am simţit că uşa odăii s'a deschis şi cineva a intrat şi s'a oprit în spatele meu. M'am întors repede. Uşa era închisă. Soba din colţ părea o fantomă neagră. In odaie nu era nimeni. Mi se păruse, fireşte. M'am întors din nou, spre masă şi, în acelaş timp, mi s'a năzărit că, odată cu mine, s'a întors şi acela care a intrat. Nu-mi era frică, însă o greutate neînţeleasă îmi apăsa pe inimă. Nu ştiam de ce. In aceeaş clipă, gândurile mele au căpătat o nuanţă nouă, ciudată şi ceeace înainte mi se părea important şi covârşitor, şi-a pierdut însemnătatea.

De atunci, toate gândurile şi sentimentele mele au devenit duble; fiecărui gând îi găseam partea negativă. Ochii mei priveau lumea în două feluri şi aceasta îmi aducea o bucurie rafinată şi rece. Din noaptea aceea, oaspele meu, pe care nu l-am chemat şi nu l-am aşteptat, a rămas cu mine.

*

Am trăit cu el multă vreme, până când te-am întâlnit pe tine, singurul, cel dintâi şi cel din urmă prieten al meu.

Tu ştii ce-ţi datorez. Numai de când te-am cunoscut, a răsărit soarele vieţii mele. Uitându-mă înapoi, în negura în care am trăit înainte, m'am îngrozit. Când s'a sfârşit noaptea mea şi a început să lucească ziua mea, plină de fericire, vechiul meu însoţitor de fiecare clipă m'a părăsit. Nu pentru totdeauna, însă. O ştiu, o simt. El e aproape şi aşteaptă.

Dar, când sunt cu tine, nu mi-e frică de el. Uneori se apropie de mine pe neaşteptate, pe furiş, dar mi-e tot mai uşor să-l alung, pentrucă tu eşti mai puternic decât el. Eu ştiu aceasta. Tu eşti lumină, el e negura.

Nu ştiu dacă vei primi această scrisoare, dar cred că tu, chiar dacă n'ai citi aceste rânduri, îmi vei simţi gândurile dela distanţă.

Lipsa ta mă apasă, e de neîndurat. Nu ştii cât de greu şi stăruitor muncesc ca să pot îndepărta din mine toate urmele trecutului.

Această muncă e grea, dar îmi aduce bucurii, pentrucă, pe zi ce trece, însoţitorul meu sombru se tot depărtează de mine. Această muncă e şi mai grea şi din cauză că cel mai apropiat om de mine n'are încredere în sine. Dar parcă credinţa nu vine pe urmă?.."

Aici scrisoarea se întrerupe. Ea n'a fost trimisă niciodată. Am primit-o întâmplător, împreună cu un jurnal care a aparţinut unui necunoscut. De asemeni, nu cunosc nici pe autorul scrisorii.

Din jurnal se vede cum omul s'a luptat zi de zi cu o forţă neagră care-l copleşea, smulgând din inima lui o fibră după alta.

Printre altele, am găsit în acel jurnal: „Uneori a crede pe un om, înseamnă a face o minune. A lua credinţa cuiva, înseamnă a-l omorî de viu".

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

37

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 37
SAMBATA 7 Septembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Noi nu suntem
INFRÂNȚI

de VICTOR POPESCU

Noi nu suntem înfrânți. Chiar dacă soarta a voit neapărat să ne lovească, noi nu vom uita că nici-o logică nu poate înțelege o cât de mică ruptură din Ardeal. Fiindcă pentru românism Ardealul nu este o provincie, dar este o spiritualitate. Ardealul nu este o bucată de pământ, ci este trup din trupul neamului nostru. Putem fi copleșiți, și capul să ni se plece cum de atâtea ori în decursul istoriei am fost nevoiți să o facem, apărând civilizația și precum astăzi ni se cere acelaș lucru, — de-ar pricepe lumea tragedia noastră! — dar noi nu uităm cine suntem. Și dacă în vremuri, desbinați, am privit neputincioși cum Apusul ne-a lăsat singuri să-l apărăm de păgâni, cum un papă, din puterea și mărirea lui a trimis doar niște elogii mândrului Ștefan cel Mare, astăzi suntem cunoscători ai unirii și puterii noastre și vom ști să arătăm lumii nu numai dreptatea noastră, dar datoria dreptății ei, care nu este doar, și de astă dată, a ne trimite elogii. Va trebui să facem, oricum, să răzbată dreptul nostru, fiindcă alt scop nu ne mai poate călăuzi. Dacă ne-am jertfit încă odată pentru civilizație, noi nu mai voim să fim doar admirați, ci să se recunoască ce este al nostru.

Noi nu suntem înfrânți. Și va trebui să dovedim că nimic nu ne poate înfrânge. Nici îndelungata stăpânire străină din trecut nu ne-a îngenunchiat și orice încercare de a înfrânge idealurile noastre, de ori unde ar mai veni, nu va sfărâma în noi sentimentul și credința lor. Va trebui să arătăm tuturor că poporul român se întinde și în Maramureș, și în Năsăud, și în Bihor, și în Someș, și peste tot unde unii au crezut că nu suntem. Și va trebui să ne dăm întreaga suflare pentru acest ideal. Iar dacă nici atunci nu ni se va recunoaște dreptul la viață, va trebui să reîncepem, și vom reîncepe lupta și va trebui să isbândim. Fiindcă noi, nu suntem înfrânți.

Un precursor al simbolismului la noi

de N. DAVIDESCU

Nimeni poate nu mai bănuia în persoana gravă, bună sufletește până la emoționante detalii, preocupată simultan de probleme sociale, economice, istorice și teosofice, pe poetul îndrăznet și nou care își ascunsese odinioară numele sub pseudonimul de Alexandru Petroff, și care a încetat din viață Marți 20 August. Câțiva prieteni doar cărora le recomanda discreție absolută în această privință mai știau că, totuși, Alexandru Petroff poetul, de care nu mai vorbea decât arare-ori, și numai acestora, nu decedase nici pe departe în persoana lui Dumitru Theodorescu și că o seamă de poesii, în manuscris, o parte la subsemnatul altele la el, și un roman poate gata astăzi, formau visul unei publicări apropiate. Moartea, în urma unei dureros de lungi suferințe, a curmat această dorință rămasă acum la voia cine știe căror hazarduri ulterioare.

Dumitru Theodorescu s'a născut la 13 Octombrie 1885 în București. A călătorit încă de timpuriu prin Grecia, de unde a rămas cu vii amintiri încă până în ultimele sale zile, și convorbirile lui nu odată evocau Heliconul văzut la hotarul dintre Phocido și Beotia, între limpedele lac Copars și amețitor de albastrul golf al Corintului. Vorbea cu căldură despre răcoritoarele și numeroasele izvoare din coastele acestui munte sacru al Muzelor, despre antreul său Hieron, plin de amintirea atâtora statui, altare și întreceri poetice, sau despre apropiata patrie a lui Hesiod, Ascia, iar ochii lui atunci scânteiau de o senină și înțeleaptă flacără lăuntrică. Dimitrie Theodorescu reușise, astfel, cu ajutorul călătoriilor și acela al studiilor întreprinse de el pentru desăvârșirea personală a cunoștințelor scoase dintre licența în litere și în filosofie, să își conceapă un suflet de înțelept atenian, stoic pentru bucuriile din afară, dar plin de entuziasm față de cele izvorîte din adâncul propriilor sale gânduri sau simțăminte, din orânduiala față de sine și de ai săi, din dragostea față de prieteni.

La vârsta de 13 ani, anume în vacanța ce a urmat întâei clase de liceu, a scris, sub pseudonimul de D. Castilli, poesii în „Foaia interesantă" scoasă de Ion Adam, și trecută lui Gh. Coșbuc; a scris sub numele de D. Tudori câte ceva în „Semănătorul" primilor ani, și apar sub numele de Al. Petroff, mai temeinic, în „Revista Literară" a lui Th. Stoenescu, și „Literatorul" lui Al. Macedonski. A făcut, după aceia, ca până în ultimul timp, sub numele adevărat, filosofie socială în reviste de doctrină, ca de pildă „Democrația", istorie în reviste de specialitate sau în „Convorbiri literare" și în sfârșit am avut prilejul să vedem în „Neamul Românesc" din 20 Iunie 1930, un articol al său intitulat „Voevod". In anul 1903 a scos, împreună cu prietenul său și al nostru, N. Argeș (N. Popescu-Duțu) o revistă de scurtă durată „Hermes" la care au colaborat Alexandru Macedonski, Mircea Demetriad, D. Karr, I. Petrovici, Ștefan Petică, Victor Anestin;

(Urmare în pag. 5-a)

Gânduri pentru renașterea noastră

de prof. ALEXANDRU MARCU

In semnificația totală a cuvântului Renaștere se presupun cuprinse atributele unei resurecții și în sens mistic, prin care să se dea mișcării spirituale corespunzătoare, amploarea, adâncimea și înălțarea unui adevărat crez de viață nouă.

Mișcarea de idei cunoscută în Istoria modernă a lumii sub denumirea de Renaștere, întâmplată în Italia acum cinci sute de ani, a însemnat o resurecție a idealurilor Antichității, dar, mai mult, a însemnat o reîntronare a Omului în centrul vieții active. De aceea Renașterea și-a legat începuturile de Umanism. Iar dacă este să se înțeleagă această inegalată mișcare și drept o restabilire, pe alte fundamente de ierarhizare, a valorilor, cu supremația celei estetice asupra valorilor intelectuale sau a valorilor morale, Renașterea a însemnat o splendidă reînflorire a vieții pe pământ, sub cele mai nobile auspicii. Fără a fi desființat în realitate orice legătură cu Divinitatea, această Renaștere a reabilitat Omul față de sine, dând posibilitate oricărui muritor să străbată întinsul lumii cu elanul și forța personalității sale, pentru ca lumea să retrăiască prin oricare, clipele de temeritate unică ale închipuirii dantești. Așa s'a pornit Leonardo întru cucerirea Naturii, Cristofor Columb a unor alte lumi geografice, sau Galileu întru cucerirea spațiilor planetare.

Renașterea a exaltat așa dar individualitatea; însă a cuprins-o, în afara oricărei constrângeri de ordin religios sau moral, sub semnul unui mare ideal colectiv. In acest ideal, Romanitatea și revenirea la ea, a însemnat un pretext, drept este, unul din cele mai valabile pretexte. La aceasta se reduce însă așa zisa imitare a Antichității prin Renaștere și așa zisul Păgânism al ei. In Italia, practicarea contactului cu lumea romană, desconsiderată prin Creștinism, nu încetase în tot timpul Evului Mediu, ba însăși Biserica Sfântului Petru îl asigurase mai mult, prin limba de care se folosea, prin formele cultului ei, prin păstrarea ierarhiilor și a imperialismului roman, prin însăși rămânerea ei la Roma. Totul a stat însă în conștiința ori nu a Romanității păgâne. Odată această conștiință refăcută la Italienii secolului XV, valorile s'au orânduit după alte criterii, idealurile s'au refăcut.

Consecințele Renașterii în Cultura, în Filozofia, în așezarea practică și chiar fizică a lumii, au fost incalculabile. De aici vastitatea orizontului pe care l-a cuprins mișcarea; de aici durata seculară a ei, în toate locurile globului pământesc, până în preziua Revoluției Franceze și a Romantismului ce i-a urmat.

■

Sub semnele acestuia, Europa a cunoscut o nouă Renaștere — în Italia i se spune Risorgimento — mult mai limitată și mai simplă ca program: Renașterea politică, pe temeiul principiului Naționalităților, al Unității politice și al Independenței fiecărui popor. In ce ne privește, aceasta a fost singura Renaștere de care ne-am bucurat. De cealaltă, de marea, de totala Renaștere a spiritualității umane, ne-au ținut departe stările acestor părți de lume, în care ne-am aflat. Italia — drept țară a noastră ale matcă — și-a luat în schimb grija de-a presimți această Renaștere a Latinilor dela Dunăre, prin știința și intuiția Umaniștilor ei. Dar aceasta a însemnat numai un reflex întâmplător, străbătut în lumea cărturarilor români abia prin Cronicari și prin istoricii latiniști, cu trei veacuri mai târziu.

Neparticiparea noastră la mișcarea umanistă și de Renaștere atunci, odată cu Franța, cu Spania, cu Anglia, cu Germania, dar și cu Ungaria sau Polonia, a însemnat pe deoparte o retragere a noastră din marea întrecere a noii Romanități și încă ceva: viața noastră trecută, manifestările colectivității românești au fost lipsite, din proprie inițiativă, de forma stilistică bine definită, pe care o dă în primul rând practicarea Clasicismului.

Conținutul vieții noastre ca popor este impresionant de bogat, în ce privește proveniența și experiențele făcute. In ce *forme* se încadrează însă un asemenea *conținut?*

După ce am trecut cu bine examenul formulei „forma fără fond", astăzi se supune atenției noastre preocuparea găsirii unui echilibru între „conținut" și „formă".

Viața românească, în pragul noii sale Renașteri, caută o expresie definitivă, în precizarea stilistică a căreia, sub raportul intelectual, etic și estetic, stă regăsirea de mâine a noului prestigiu față de conștiința noastră însine.

(Urmare în pag. 6-a)

JALEA — Victoria

VIAȚA LUI V. ALECSANDRI
și marile idealuri sociale

de prof. C. GEROTA

La niciun poet nu se împletesc mai strâns, mai pregnant evenimentele noastre naționale cu viața lui ca la Alecsandri. La niciunul nu se oglindesc în opera lui marile idealuri și frământări sociale ca la el. La niciunul nu se aplică mai bine teoria lui Taine că mediul social dă substanță poeziei, cu rectificarea însă că Alecsandri a fost și un creator al condițiilor sociale, un promotor al marilor mișcări naționale.

S'a născut la 1819 în Bacău, nu în 1821, cum din cochetărie feminină o spunea adesea. Primele învățături le-a luat dela călugărul Gherman Vida din Ardeal, care învăța acasă pe copiii oamenilor bogați, în Iași, unde se mutase familia boerului Vasile Alecsandri, tatăl. Dela Gherman Vida va fi sădit în suflet dragostea de țară, suferințele celor de peste hotare și mândria neamului pe care i-o va fi strecurat în suflet, cel care păstra în traista lui cu cărți Cronica lui Șincai. După ce a căpătat noțiunile elementare cu Gherman Vida, a intra în școala franceză a lui Cuenim de lângă Iași, împreună cu alți fii de boeri, între care era și Mihail Kogălniceanu. In scrisoarea lui către I. Ghica, intitulată „Vasile Porojan" povestește cu umor și voioșie viața din pensionul lui Cuenim. Aci a stat 6 ani. Tatăl lui Vasile Alecsandri, boier cu stare, dorea să facă din fiul său un doctor sau un inginer. Tatăl său își dădea seama de necesitatea învățăturii. El ajunsese la mari ranguri boierești, spătar, vornic, prin priceperea și cinstea lui. Ocupase funcțiuni destul de înalte, ca sameș de visterie sau directorul Arhivelor Statului, ca și cum ar fi fost om cu mare învățătură. De aceea, dorea ca fiul său să învețe la marile școli din streinătate. Prilejul se oferi. Un boier grec din Iași, Filip Furnaraki, care ajunsese la Paris, secretarul unui mare elenist Corai, un elenist remarcat chiar de marele Napoleon, venise pentru câteva luni la Iași, chemat de familia lui. La întoarcere ia și pe tânărul Vasile Alecsandri la Paris în anul 1834, în vârstă deci de 15 ani. Furnaraki a ținut seama de recomandările bătrânului Alecsandri, ca băiatul să fie preparat serios pentru a trece bacalaureatul francez și l-a recomandat unui profesor Cotte, un foarte bun umanist. La Paris, Alecsandri găsi romantismul în floare. Un ideaism social, o sete de dreptate socială, o dragoste de popor și o neînfrântă pasiune pentru ideea libertății popoarelor. Dela Cotte a învățat umanismul clasic necesar trecerii examenului, din atmosfera Parisului a sorbit romantismul francez, pe care l-a păstrat toată viața lui.

După un an de pregătire serioasă la Cotte, reușì la examenul de bacalaureat, deci la 1835. Se înscrise la medicină, dorind să se facă medic. Dar sălile de disecție și mai ales munca sistematică din laboratorul de chimie al prof. Gaultier de Claubry nu se potrivea cu firea lui de poet, impresionantă și mobilă.

Când în 1836, spătarul Alecsandri veni pe la Paris, cu celalt băiat Iancu, ca să vadă pe Vasile, acesta-i spuse că părăsește medicina și se înscrie la Drept, ca și frații Docan din Iași. Bătrânul acceptă, dar Vasile Alecsandri părăsește și Dreptul spre a se înscrie la inginerie ca Ion Ghica. Prezentându-se la examenul de bacalaureat științific, fu respins. Atunci se intoarce la

(Urmare în pag. 2-a)

Foamea noastră românească

de CONSTANTIN NOICA

Te uiți împrejur și-i numeri: sunt mulți, sunt cutremurător de mulți cei cari cred că nu se putea altfel. Sunt oare smintiți? Nu; sunt mai mult decât atât: sunt înțelepți. Incep să-ți vorbească despre Franța, despre Polonia, despre Cehoslovacia și chiar despre Abisinia. Așa sunt înțelepții, — fac întotdeauna judecăți de relație. Tragedia e, pentru ei, o judecată de relație.

Nu-i mai asculți. N'ar fi trebuit niciodată să-i asculți. Dar înțelegi dintr'odată de ce n'au putut ei să creadă într'un mesianism românesc. Cum poate fi încercat de gândurile mesianismului cel care nu stăpânește gândul unicității, în ce privește neamul său? Și te întrebi, cât poate înțelege un om ca acesta din Dostoiewski, din răscolitoarea afirmație a unuia din „Posedații" lui Dostoiewski, cum că numai popoarele cari simt că Dumnezeu e al lor sunt popoare mari! Cine n'a ieșit din sine, odată cu eroii lui Dostoiewski, nu va simți niciodată că România putea să fie alta.

Nu-mi par vii — chiar morți să fie — decât cei cari au crezut și s'au lăsat înfometați de un mesianism românesc. Foamea noastră românească aceasta a fost. Cine a fost înfometat numai de geografie, piarză-se acum sub cleștele geografiei. Dar n'au trăit la tensiunea adevăratelor încercări istorice decât mâna de oameni cari au putut crede în unicitatea neamului lor înăuntrul istoriei. Căci numai la aceștia foamea de a cuceri s'a afirmat, pe deasupra fricei de-a nu putea păstra.

Intre foame și frică se petrece viața neamurilor. A spus-o tot un rus, sau unul copleșit de sânge rusesc: aventurierul acesta în ale gândului, care e Keyserling. Ce extraordinar de revelator, pentru viața spirituală a lumii de azi, ba până și pentru noi înșine, timizii și speriații lumii de azi, este recursul său la o Frică originară și o Foame originară! E parcă, scrisă cu anticipație, cronica de idei a războiului din 1940.

Popoarele la care fondul originar, stratul cel mai de jos, e dominat, în unele ceasuri istorice, de Frică, vor sta sub semnul nemișcării. Ele vor vorbi despre justiție, despre nevoia stabilității internaționale, echilibru și pace prin tratate. Iar în fața lor — spunea, încă de acum mulți ani, Keyserling — se vor ridica popoarele însuflețite de Foamea originară. Insuflețite pur și simplu, pentrucă înfometate. Iar ele vor crede în valorile dinamice, în răsturnarea ordinei existente și în creiarea ordinei celei noui. Și același fond de viață, într'o parte și într'alta, de vreme ce Foamea și Frica țin de fondul nostru originar. Dar o altă afirmație de viață, — în măsura în care precumpănesc, în istoria neamurilor, unele ori altele dintre trăsăturile lor originare.

Dar de ce să întârziem asupra neamurilor din 1940? Neamul nostru, povestea unică — da, susceptibilă de-a fi unică — a neamului nostru, ea ne stă pe inimă. Și e uluitor să vezi ce potrivită este deosebirea cugetătorului aceluia, între fondul de frică și fondul de foame sub stăpânirea cărora a stat.

Foamea noastră românească n'a putut învinge Frica românească,— iată drama. Nu e dat tuturor să fie încercați de foame. Și le e rușine s'o spună; le e frică s'o spună. Ei nu-și dau seama că „elementar" în foame nu e decât impulsul; obiectul ei nu e elementar întotdeauna: căci poți fi înfometat și de putere înaltă, de împlinire de sprit, de spirit pur și simplu. Iar până ca neamul nostru întreg să simtă aceasta, Frica a învins.

Frica aceea obiectivă (există și alții, — fii prudent!"), Frica paralizatoare, lașă, marea Frică de aci, s'a abătut și a învins. Trista Frică justițiară: cu noi este dreptatea:..

Dar cu noi este Dumnezeu, nu dreptatea! Dreptatea ți-o drămuesc alții, și ți-o fac sau nu ți-o fac alții. Care e tribunalul istoriei care să judece cu adevărat? Dreptatea se afirmă prin Foamea care te însuflețește.

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA LITERARĂ

Vasile Alecsandri, văzut în „Studiile şi Documentele" d-lui I. E. Torouţiu

Voind să înfăţişăm pe Vasile Alecsandri, cum ne apare din „Studiile şi documentele literare" ale d-lui prof. I. E. Torouţiu, am dori ca lectorul să aibă înaintea ochilor cele aproximativ 3600 (trei mii şase sute de pagini), cât numără şase tomuri apărute până acum, în răstimp de 7 ani (1932—1939), închinate de autorul cercetător „Junimii". Impozanta tipărire corespunde oarecum, prin munca şi sacrificiile presupuse, însemnătăţii „Junimii" în tânăra noastră literatură. Fiind vorba însă de „documente literare" prezentate în mii de pagini, cititorul va simţi firesc o teamă de a nu se putea descurca uşor în întocmirea lor făcută după metodele istoriei literare, şi îşi va zice că ele se adresează de fapt tot cercetătorului de specialitate. Judecând astfel, are deplină dreptate în ce priveşte caracterul ştiinţific al tipăririlor d-lui I. E. Torouţiu, dar el nu trebue să se înşele asupra conţinutului *literar* propriu zis, care prezintă elemente de un interes egal pentru oricine, fie elevul de liceu, fie cineva cu raporturi întâmplătoare cu literatura. Vrem să spunem că tomurile cuprind, sub recea lor realizare ştiinţifică, materialul viu în legătură cu poezia, cu viaţa şi epoca scriitorilor, şi că acest material cules din scrisori, din mărturii de familie şi de ale prietenilor, având calitatea spontaneităţii şi a autenticităţii, poate fi adunat într'o carte de sinteză,—cu pagini mult restrânse, dar în stare să circule şi să fie de folos publicului numeros. O asemenea lucrare scrisă pe baza documentelor d-lui Torouţiu, după socotinţa noastră, va tenta pe vreunul din criticii mai tineri, şi nu târziu va fi dată la iveală.

Comemorarea lui Alexandri ne-a prilejuit şi nouă un astfel de exerciţiu al exploatării istorice, mărturisim, plin de seducţii. El constă în a căuta atent, informaţii şi interpretări risipite la mari distanţe, dar care odată adunate pe aceeaş pagină, sub ochi, dau lui Alecsandri un chip nou, colorat şi atrăgător. Interesul mozaicului care încheagă figura poetului, constă desigur, în diversitatea feţelor sale. Oferite de *întâmplarea* producerii lor, documentele ating deodată toate aspectele bogatei personalităţi. Ceeace se accentuiază în primul plan al figurii, pare a fi enormul *prestigiu* de care s'a bucurat în faţa contemporanilor. Rareori un poet a fost înconjurat în ţara lui, în timpul vieţii, cu atâta respect. Dacă pornim dela conştiinţa de sine a poetului, pe care o putem socoti fie cauză fie consecinţă a *reputaţiei*, gradul cinstirei îl aflăm în desconsideraţia *absolută* cu care întâmpină orice încercare a detronării sale. In scrisoarea trimeasă d-lui N. Petraşcu, la 23 August 1889, de la Mircesti, iscăleşte pare-se un decret de ocrotire a *regalităţii* sale: „La insinuările maliţioase sau calomniatoare ce se atingă de persoana mea, — scrie septuagenarul, — am obiceiu a răspunde prin dispreţ, nesimţind nici măcar curiozitatea de a cunoaşte ce mutră sau chiar numele calomniatorului. Latre în toată voia cui place să latre, că nu-l onorez nici cu un ţibă haită", (marş câine, nota d-lui Torouţiu; — vol. VI, pag. 226). Totala nepăsare faţă de cine ar fi cutezat să exprime îndoială asupra valorii lui, subliniază, firesţe, caracterul pozitiv al siguranţei de poet încoronat. Faima n'o împărţea cu nici un contemporan, şi nu se oprea la nici o margine a cunoaşterii publice.

Despre răsfrângerea personalităţii lui în conştiinţa cea mai tânără a şcolarilor, informează d. N. Petraşcu în studiul „Biografia mea" (op. cit. pag. CXXI): „Sosirea lui Alecsandri în 1877 ca să ţie o conferinţă în folosul răniţilor războiului nostru de atunci, fu pentru mine un cataclism. Cu o zi înainte, autorităţile şi mai ales dascălii liceului făcuseră pregătiri pentru primirea lui ca şi când ar fi venit Domnul Ţării. Intr'adevăr, în mintea tuturor Alecsandri era domnul poeziei româneşti". Spre a nu se crede că este vorba despre impresia deformantă a unui liceian, citâm o relatare a d-lui Petraşcu, despre altă *sosire* a bardului, la care a asistat cu mult mai târziu, în casa lui Titu Maiorescu: „Pe la orele 9 apăru Alecsandri... Toată adunarea se sculă în picioare: intra cu adevărat primul poet al ţării şi pe feţele tuturor se arăta o impresie de admirare şi de mândrie.

D-na Maiorescu îi ieşi înainte; d-ra Livia îi prinse la butonieră un buchet de violete de Parma. Maiorescu îi prezentă pe cei necunoscuţi şi Alecsandri se aşeză lângă masa din mijloc, rugând să se continue lectura începută... Mi-aduc aminte şi acum de impresia extraordinară ce mi-a făcut Alecsandri. Vocea blândă, venind parcă de departe, surâsul lui, mişcările cumpătate, vorba simplă, toate păreau ale unui nobil, cum eu nu mai văzusem altul", (op. cit. pagina CXXXIII). Cum se explică prestigiul excepţional ce i s'a acordat lui Alecsandri de către epocă? Intrebarea nu e mediocră, iar răspunsul, deşi poate lesne de găsit, obligă la reflecţii asupra lui. Contemporanii nu erau lipsiţi de spiritul critic şi ei ne furnizează din belşug judecăţi aspre asupra valorii operei denotând *libertatea* admiraţiei lor. Vom spune că duhul istoric al epocii îngăduia şi chiar impunea formarea unei astfel de reputaţii. Cine ar obiecta că s'a acordat altcuiva ceea ce se cuvenea lui Eminescu, s'ar amăgi singur, deoarece n'ar ţine seama de puţinul răstimp de când autorul Luceafărului s'a făcut cunoscut şi până la moartea sa. Tot ce s'a dăruit lui Alecsandri, i s'a cuvenit pentru cei 50 de ani de *notorietate*, în toate direcţiile vieţii ţării, la începutul ei politic şi cultural. Era un început *grav*, în care se lua în serios tot ce se producea. Or, râvna poetului a fost, din toate privinţele, foarte serioasă, plină de *încredere* în destinul statului şi neamului său latin. Acest caracter solemn, bizuit în adânc pe demnitatea necesară *întemeietorilor*, l-a marcat însuşi Regele Carol I, printr'un fapt împărtăşit tot de d. N. Petraşcu, la pag. CLXXXII a volumului citat. In 1986, s'a dat un festiva; de gală la Ateneu, în amintirea lui Alecsandri, căruia i se inaugura bustul. D. N. Petraşcu îşi aminteşte: „Cu ocazia aceea mi-a apărut şi mai bine persoana simbolică a Regelui nostru, mi s'a clarificat şi mai mult felul demn cum el înfăţişa Ţara, poporul român, istoria şi aspiraţiile neamului nostru. In momentul când s'a încoronat bustul lui Alecsandri, care timp de o jumătate de veac fusese cântăreţul vieţii şi istoriei României, Regele Carol I, atât de cumpătat şi de măsurat în vorbele şi mişcările lui, s'a sculat un moment în picioare, aducând parcă prin aceasta, ca o recunoaştere, o închinare a ţării însăşi, bardului naţional". Să se observe că *măsuratul* omagiu regesc se săvârşeşte la câţiva ani de la moartea poetului, şi postumitatea lui nu este o corectare ci o consacrare a unui trecut de *domnie* prin spirit.

Numeroase sunt şi contribuţiile lui Maiorescu la recunoaşterea domniei lui Alecsandri. Se ştie autoritatea deplină a criticului. Un simplu cuvânt spus de el, un crâmpei de frază, pecetluia o consacrare. Cu prilejul strângerii unui fond de ajutor în timpul bolii lui Eminescu, el spune într'o scrisoare trimeasă din Bucureşti, sorei sale: „Se va ţine aici o conferinţă cu intrare, în folosul lui. Cred că cel mai potrivit să vorbească ar fi Alecsandri. De îndată ce s'a înapoiat din Sinaia, voi stărui pe lângă dânsul". (Vol. VI. pag. 42). D. Torouţiu precizează în *notă* că nu a fost ţinută conferinţa. Neavând amănunte asupra faptului, ne mărginim a remarca *oportunitatea* subliniată de Maiorescu prin acest „voi stărui", — de a vorbi Alecsandri. Se căuta cineva care să *convingă* publicul şi să adune o cât mai numeroasă contribuţie! Se ştie însă activitatea de doctrinar politic a lui Eminescu, în presa conservatoare. E de presupus că o conferinţă a lui Alecsandri ar fi fost mai *nimerită* tocmai din motivul că el, făcând parte, în viaţa politică, din generaţia liberală, ar fi neutralizat eventualele rezistenţe ale unui public condus după principii şi unde trebue şi unde nu trebue. Evident, nu vedem în indicaţia lui Maiorescu numai o abilitate *adhoc*, ci, precum am spus mai sus, mai degrabă o recunoaştere a calităţii şi prestigiului lui Alecsandri de a fi *deasupra* partidelor. Un document mai vechi, din 1879, situiază foarte limpede felul cum priviau conservatorii junimişti, politica *adversă* făcută de Alecsandri. In preajma unor alegeri, Iacob Negruzzi anunţă pe Maiorescu că poetul contracandidează:

„Carp ţi-a scris că Cogălniceanu împreună cu Belferii au pus candidatura lui Alecsandri în coleg. I, la Adunare, contra ta. De îndată am expediat la Mircesti pe Mitică Rosetti, ca să roage pe Alecsandri să-şi retragă candidatura şi la urmă să-i explice că *noi suntem angajaţi, şi că, cu toată părerea de rău, nu-l putem vota.* Alecsandri a răspuns că-i pare rău, că n'a ştiut de candidatura ta, dar că „în faţa chestiunii evreilor primeşte mandatul de deputat, ori din ce parte i-ar veni. Prin urmare, te vom alege contra lui Alecsandri. Socot însă că, dacă Carp isbuteşte la Vaslui, în col. I de Adunare, am putea pune *noi* pe Alecsandri în al II-lea de Senat şi să vedem atunci dacă dă mâna Belferilor să nu-l voteze". (Vol. III, p. 195). Se observă deferenţa cu care vorbeşte despre Alecsandri, chiar în situaţia specială de contracandidat politic al lui Maiorescu. Deasemeni, ideia că poetul ar putea fi smuls belferilor siliţi să-l voteze pe o listă conservatoare, indică, desigur, în ce măsură el era independent. In legătură cu explicaţia de la Mircesti că „în faţa chestiunii evreilor primeşte mandatul de deputat ori din ce parte i-ar veni", citâm o interpretare a d-lui I. E. Torouţiu, dată părerii calomnioase puse în circulaţie, că poetul ar fi de origine semită. Foarte just observă d. Torouţiu că este vorba numai de un *rapt spiritual*, că anume evreii, profitând de unele nesiguranţe din genealogia boerului moldovean, au crezut că pot pescui în apă turbure, strecurând bănuiala unei spiţe semite. Ce interes au avut? Nu altul decât să-şi asume meritele unei personalităţi de primul rang. Incercarea acestui furt spiritual, ne măgulește, reflectează ironic d. Torouţiu: „...pentru Alecsandri tentaţia venea din partea compatrioţilor noştri evrei, — simţul nostru naţional trebue să fie măgulit, firește, — ştiinţa însă rămâne obligată să înlăture echivocul calculat şi confuzia voită şi să facă o severă distincţie între realitate şi ficţiune... (vol. IV, Introducere, pag. LXXXIV). Calculul evreiesc despre care e vorba, ar fi aşa dar, un indiciu *ingenios* al prestigiului aceluia la a; cărui bust se ridica un moment în picioare Regele Carol I. Despre această *importanţă* a lui Alecsandri, se cere să avem însă o opinie exactă, fără a lăsa să plutească nici o umbră deformatoare. In *demnitatea* lui nu se amestecau ascenza cărturărească, morga academică sau prestanţa boeriei şi a gloriei cucerite. Cu alte cuvinte, ea nu se păstra cu griji exterioare, în urma obţinerii ei prin circumsanţe exploatate, ci se *producea* spontan şi convingea tocmai fiindcă această *demnitate* era văzută în clipa ei de producere. Următoarea demarcaţie pe care o face Duiliu Zamfirescu între Ion Ghica şi contemporanii lui, elucidează rangul moral al poetului: „Am văzut pe Ghika om politic şi literat. Impresia mea este că, deşi cuminte şi mai cult decât mai toţi contimporanii lui, va rămâne o figură de planul al 2-lea, tocmai fiindcă nu avea entuziasmul generaţiei acelei de nebuni sublimi, cari au fost (printr'o figură cam brutală), microbii virulenţi ai fermentului patriotic. Pe Bălcescu, entuziasmul l-a făcut să scrie admirabilele pagini ale lui Mihai; pe Alecsandri, Dumbrava Roşie, Peneş Curcanul, etc.;... pe Kogălniceanu să scapere de spirit românesc şi de căldură, în discursuri, să scrie Litopiseţele, etc... (scrisoare către N. Petraşcu, vol. VI, pag. 183). Duiliu Zamfirescu, care structural aparţinea *cumînţeniei* lui Ghica, dar care jinduia după *nebunia sublimă* a celor din planul I, are fără îndoială, competenţa de a-l defini pe Alecsandri. Ce să înţelegem din *nebunia sublimă*, ne ajută din nou d. Torouţiu într'un comentar privitor la organizarea şi programul serbării de la Putna, din 1871. Tinerii, se ştie, au fost reprezentaţi de Eminescu; la masa de 1600 de persoane au servit studenţi şi s'a închinat deopotrivă pentru împăratul austriac şi pentru „prosperitatea poporului român". In sufletul său de bucovinean, d. I. E. Torouţiu vede aievea măreţul spectacol orânduit de fapt spre a se manifesta unitatea şi solidaritatea prin trecut şi destin, a Românilor de pretutindeni: „Un film istoric de o grandioasă strălucire, cu melodia lui A.Flechtenmacher intonând în surdină apoteozarea eroului prin profeticele versuri a le lui Alecsandri:

In timpul vitejilor,
Cuprins de un sacru dor,
Visai unirea Daciei,
Cu-o turmă şi-un păstor.
O, mare umbră eroică,
Priveşte visul tău!
Uniţi suntem în cugete,
Uniţi şi în Dumnezeu.

Sau ultima strofă din imnul religios al aceluiaş Flechtenmacher, cu ruga lui Alecsandri:

Etern atotputernic, o Creator
sublime,
Tu care ţi-i la dreapta-ţi pe
Ştefan erou sfânt,
Fă 'n lume să străluce, iubita-i
Românime,
Glorie ţie'n ceruri, glorie pe
pe pământ"

Apoi Ciprian Porumbescu, fermecând mulţimea cu fermecătorul său arcuş unind-o într'o simbolică horă, şi trubadurul Grigori Vindireu, înmuind inimele cele mai împietrite şi transportând fiinţele omeneşti în sfere sublime, până la eterizare... (vol. IV pag. 284).

Promiţând lectorului că îi vom oferi un portret mozaical al lui Alecsandri, am trecut de jumătatea spaţiului îngăduit cronicii, fără a fi epuizat materialul unei singure *feţe*, ce ni-l pun la îndemână *documentele*. Dealtminteri, renunţăm să ne împlinim intenţia într'o singură cronică, mulţumindu-ne a dovedi valabilitatea unui punct de plecare. Astfel, în ce priveşte *prestigiul* socotit trăsătura esenţială a poetului mai citâm un text însemnat pentru latura sa morală. Ni-l procură o scrisoare a lui Iacob Negruzzi către Al. D. Xenopol şi este vorba în el despre demisia dela Academie a mai multor junimişti, ca protest împotriva unei mentalităţi pseudo-ştiinţifice şi pseudo-morale. Nouă ni se pare, mai ales din perspectiva actuală, a fi o încercare de a rezolva abrupt, conflictul dintre fond şi formă, gloria doctrinară a „Junimei". După demisia lui Maiorescu, Iacob Negruzzi anunţă lui Xenopol şi pe a poetului: „Alecsandri, cu desăvârşire disgustat, îşi dă acum o demisiune motivată; aşa încât, nu mai rămâne nici un om de litere în Academie, afară de câţiva filologi înţepeniţi şi care nici au sens pentru altceva decât pentru *lucrediu* sau *lucrezu*. Condiţia lor este însă în bugetul statului şi în capitalul Academiei, de care se folosesc şi mai ales D. Eliad Rădulescu — horibile dictu! De departe nu-ţi poţi face o justă ideie despre meschinăria lor, de aproape să înspăimânte un om de treabă de şarlatania şi ghibăcia cu care ascund scopurile cele mai meschine, sub vălul naţionalităţii şi a patriotismului. Şi în fine, n'ar fi periculoşi, dacă nu ar conrupe tineretul — aici e buba socială, pe care trebue s'o îndreptăm pe cât stă în puterile noastre. Combaterea serioasă a acestui partid politico-literar, voru lua-o Maiorescu şi Carp; eu am luat partea comică socotind că această armă loveşte mai bine"... (Vol. III, pag. 391). Iacob Negruzzi desvăluie geneza naturalistă a „Cópiilor" sale, precizând că în vreme ce Maiorescu şi Carp îşi propuneau să combată *partea serioasă* a conflictului dintre fond şi formă, el îşi rezerva *partea comică*. Lui Alecsandri, îi revenea, spre a spune astfel, *partea morală*, gestul demisie sale stârnind o trezire a conştiinţei publice şi probabil şi a venerabilei instituţii învechite atât de repede, cu toată recenta ei înfiinţare. Se ascunde un imponderabil în gestul lui Alecsandri, la fel cu cel care îl făcea să primească „mandatul de deputat ori din ce parte ar fi venit". Ni se pare că d. I. E. Torouţiu intuieşte şi exprimă limpede însuşi acest imponderabil, când analizează evoluţia mentalităţii româneşti după independenţa din 1878, până azi: „Numai politica instinctului naţional, — scrie d. Torouţiu, deallungul istoriei nădăjduia şi numai Dumnezeu ne-a dat ce era al nostru". Mai departe, interpretul acelor „nebuni sublimi" pomeniţi de Duiliu Zamfirescu, arată cum în pătura ţărănească trebue căutat „instinctul naţional", garanţie a independenţei noastre totale, politice şi economice: „De la marile centre orăşeneşti, putrede moralicește şi cosmopolite, împărţite veşnic în tabere cu interese opuse, gata totdeauna să se încaere pentru idei importate cu dinadinsul, spre a se produce desorientare, idei care n'au fost şi nu pot deveni apanajul poporului nostru, de acolo nu e speranţă de mântuire". In ce legături a stat Alecsandri cu poporul la care e speranţa de mântuire? Cititorul cunoaşte, desigur, articolul lui Maiorescu despre volumul „Poeziilor populare" culese de Alecsandri. Găsim acest articol asimilat necesităţilor spirituale de azi, în lungul *studiu* al d-lui Torouţiu, de la începutul volumului VI. După ce observă că Maiorescu a atras atenţia din 1868 asupra „copleşitoarei însemnătăţi" a acelor cântece româneşti, — d. Torouţiu citează următoarele rânduri, din articolul apărut în „Convorbiri Literare", în 1909, sub iscălitura lui Maiorescu: „Vasile Alecsandri este entuziasmat de partea frumoasă, omenește frumoasă a poeziilor noastre populare, simte un fel de mândrie patriotică de a le arăta în această frumuseţe oarecum generală a lor, nu numai Francezilor, ci şi Germanilor şi Englezilor" (op. cit., pag. LI). Alegem, la încheiere, un ultim citat, pentru luminarea legăturii cu poporul. Sunt următoarele cuvinte, de la sfârşitul unei scrisori a lui D. A. Laurian, către d. N. Petraşcu: „pătrunderea graiului popular în formele lui figurate, cu gust literar, a acela ce ne-a dat pe Alecsandri şi pe Eminescu". (vol. VI, pag. 267). Ne oprim regretând de a nu fi împlinit portretul cu multiplele feţe promise. In planul nostru urma să mai vorbim despre *libertatea* admiraţiei contemporanilor, citând numeroase cazuri de critică severă a producţiei bardului. Am fi adăstat la diferite informaţii privitoare la premierea „Gintei latine", apoi la viaţa poetului la Mircesti, la părerile sale despre evrei, despre moravurile vremii, — şi deopotrivă am fi informat asupra contribuţiei sale în probleme de specialitate, cum era ortografia şi chestiunea adaptarea neologismelor la spiritul limbii noastre. Şi ceea ce ni s'ar fi părut demn de reţinut, deşi în aparenţă neconcludent, ar fi fost materialul *direct* despre omul viu, desprins în deosebi din scrisorile trimise de la Mircesti. Sperăm totuşi a fi dovedit posibilă o *sinteză*, despovorată de aparatul ştiinţific, dar având la temelie siguranţa lui. Această sinteză se poate face pornind de la principiul portretului mozaical, sau urmărind evoluţia anumitor *idei* formative ale României moderne, aşa cum a făcut în introducerile-studiu, d. Torouţiu. De fapt, nici noi n'am prezentat de cât tot o ideie: aceia a *prestigiului* lui Alecsandri, ca manifestare a spiritului românesc în secolul trecut.

CONSTANTIN FANTANERU

Viaţa lui V. Alecsandri

(Urmare din pag. I-a)

literatură, pe care o adânceşte şi mai mult. In casa lui Cotte era o atmosferă literară, de cald umanism. Işi face legături cu mulţi români dela Paris, între care cu C. Negri, pe care-l întâlnise la un bal. După cinci ani la Paris, se întoarce în ţară în 1839, în vârstă de 20 de ani. La întoarcere în ţară, vizitează Italia, de unde s'a inspirat în poeziile La Lido, Veneţia, etc.

Prin stăruinţa tatălui său este numit „şef de masă" la serviciul scutelnicilor şi al pensiilor. Imbrăcaţi europeneşte, toţi aceşti tineri cu idei înaintate erau priviţi cu multă rezervă de boierii orientalizaţi şi conservatori. Consideraţi ca revoluţionari, duelgii, ei nu aveau aderenţi în clasa boerilor, cât a micii burghezii şi a ţăranilor. Fiecare din ei însă era un soldat în slujba unui gând mântuitor: *Unirea şi libertatea.*

Când în 1840 Kogălniceanu, care venise şi el din Germania, publică vestita „Dacie Literară", Alecsandri, este un colaborator de seamă. In această revistă publică el „Buchetiera din Florenţa" şi în coloanele revistei se realizează în mod simbolic unirea tuturor Românilor sub flamura vechei Dacii. In acelaşi an 1840, Kogălniceanu, C. Negruzzi şi V. Alecsandri sunt directorii Teatrului Naţional din Iaşi, care decăzuse sub conducerea lui G. Asache. Teatrul era francez şi românesc. Cel francez dădea cam vreo 75 reprezentaţii pe stagiune şi era subvenţionat cu 600 galbeni anual, cel românesc dădea 12 reprezentaţii pe stagiune şi era subvenţionat cu 200 galbeni pe an. Ei caută să mărească numărul reprezentaţiilor româneşti, angajând pe Costache Caragiale, dar prin lipsa de actori, de piese, teatrul mergea greu. Din ce motive nu ştim, dar peste doi ani, direcţia teatrului trecu în mâna lui Alexandru Sturdza, la 1842.

Natura cu pitorescul ei, ţăranul român cu firea lui deschisă, cu obiceiurile lui, cu poezia lui l-a atras pe Alecsandri, care începe să colinde ţara. In acest an de colindare descopere poezia populară, pe care timp de 10 ani o adună cu migală şi pasiune, redând-o poporului mai înflorată, mai împodobită. „Dacia Literară" n'a trăit decât un an. Alecsandri mai publică câteva poezii în „Albina" lui Asache. Revistele însă erau citite. Lipsa lor se simţea. Probă că se citeau, este faptul că „Dacia Literară" se reeditează ca orice carte cu câţiva ani mai târziu. Atunci Alecsandri, care avea pasiunea scrisului, tipăreşte la 1844 revista „Propăşirea", al cărui titlu fu tăiat de Ruşi, ca subversiv şi revista apăru cu subtitlul „Foaie ştiinţifică şi literară". Alecsandri publică aci proza lui, între care bucăţi, mai însemnate citâm „Istoria unui galben" şi „O preumblare prin munţi", „Călugărul şi Pistolul", etc. Kogălniceanu publică: „Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie naţională rostit la Academia Mihăileană" şi altele.

In coloanele revistei, ca şi în ale „Daciei Literare" se întâlnesc Muntenii Ion Ghica, Bălcescu, Gr. Alexandrescu, cu „Umbra lui Mircea la Cozia" cum şi Andrei Mureşanu din Ardeal. Este unirea ideologică, unirea sufletească, care condiţionează şi pe cea materială. In coloanele „Propăşirii", care de altfel a durat numai 10 luni, a publicat Alecsandri poeziile lui „Doinele", de sigur nu toate, dar cele publicate, aduceau în acel timp o armonie nouă, o simţire fragedă şi o gingăşie sufletească neîntâlnită. Tot în acest an are cu „Iorgu dela Sadagura" un succes teatral neaşteptat. In faţa Domnitorului Sturza, piesa s'a jucat cu îndemânare şi avânt, încât poetul îmbrăţişat de toţi, scrie „mă întorc acasă bolnav de emoţie".

In „Iorgu dela Sadagura" ca şi în mai toate piesele lui până în epoca maturităţii şi chiar a bătrâneţii, teatrul lui este un mijloc de îndreptare a moravurilor sociale. Concepând scena teatrului ca un mijloc eficace de propagandă, ţinând seama de defectele societăţii în care trăia, el a dorit să îndrepte aceste cusururi, coborînd menirea teatrului la o simplă şcoală de moravuri. Ura împotriva streinului [1]), împotriva înstreinaţilor [2]), împotriva demagogului fără scrupule [3]), a ciocoiului hrăpăreţ [4]) şi venal, dragostea de ţăran [5]), de tradiţia lui [6]), de moşia lui, îşi găseşte locul în teatrul lui Alecsandri. A dorit să fie un pedagog social întâi şi apoi un mare poet. De aceea, îşi sacrifică deocamdată aureola poetică pentru rezultate practice morale. Iată isvorul teatrului din prima perioadă: Prieten cu C. Negri, pe care-l cunoştea dela Paris, îl vizita des la Manjina, unde cunoaşte pe Elena Negri, pentru care scrie poeziile de dragoste dintre 1845—47. Călătoreşte prin Orient şi ne redă poezia „Pescarul Bosforului".

C. GEROTA

1) Lipitorile satului; 2) Iorgu dela Sadagura; 3) Clevetici; 4) Boerii şi ciocoii; 5) Nunta ţărănească; 6) Boerii şi ciocoii.

(Urmare în numărul viitor).

AVENTURA UNUI DUH

— poveste fantastică de dragoste și moarte —

de **ANIȘOARA ODEANU**

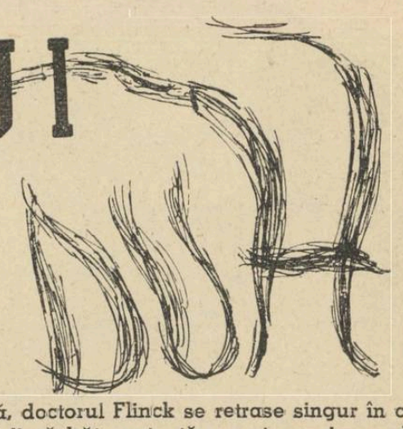

Era un duh care rătăcea din vremuri imemoriale prin cer, învârtindu-se și el încolo și încoace, după mersul sorilor, după vânturile care se împiedecau de el, după vre-o frântură de cântec care răbufnea de undeva, din cântece cântate cu milioane de ani în urmă.

Și tot învârtindu-se așa, leneș și împăcat cu sine, se întâmplă că la o anumită clipă a veșniciei, începu dintr'odată să alunece pe nesimțite dintr'o zonă într'alta, spre locurile din adânc unde se învârtea pământul, până când îi apărură, ca dintr'o ceață luminoasă, munții cu zăpezi veșnice, apoi mările calme ca niște oglinzi; alunecarea lui nu se opri însă aici ci, deodată cu seara bietul duh se trezi strecurându-se ca o zdreanță de nor alburie prin codrii întunecoși necălcați de picior de om, unde numai jivinele, la trecerea lui, se ridicau din somn gemând și o luau la goană, în turme năucite, spre grote, iar copacii își apropiau frunțile unele de altele fremătând ca în preajma furtunilor.

Această vizită nepământeană îi speria foarte, — la rândul lui duhul își urmărea alunecarea înspăimântat având senzația tot mai puternică a unei mari catastrofe intervenite pe neașteptate în cosmica lui pace.

Apăreau acum pajiștile domoale văruite de lună, jos în fundul văilor luminile orașelor străluceau ca niște jerbe de flori de foc. Era un cer cald acolo jos spre care duhul aluneca vertiginos ca gonit din urmă de o haită întreagă de demoni — și iată, la ora când cântau cocoșii vestind că întâile stele se sting și carul de foc al soarelui gonește spre orizont, duhul nostru se prăvăli ca un bolid pe coșul unei case dela marginea orașului, în vatra cu focul stins.

Ceeace văzu acolo îl miră foarte. O femee zăcea pe o laviță urlând și svârcolindu-se ca din gură de șarpe. Chipul tânăr, în flacăra lumânărilor exprima o nemărginită suferință. Alte femei o înconjurau mișcându-se încolo și încoace grijulii și vorbind în șoaptă. Când în răstimpuri, gemetele se mai potoleau, se auzeau de afară cocoșii cântând ca de sărbătoare.

Acest neprevăzut spectacol îl emoționă pe duhul nostru foarte, dar cum simțea că nu-i stă în putere să iese pe unde a venit și să se întoarcă în pacea lui de mai înainte, fu obligat să asiste și el la scena îngrozitoare spre care voise să-l ducă destinul. Așa că, rămase să privească intrigat și speriat la tot ce se petrecea în fața lui.

In clipa când vaacarmul devenise de nesuferit, duhul își pierdu dintr'odată cunoștința, în momentul următor se trezi, spre marea lui mirare, într'un corp omenesc mic și vânăt și dureros la orice atingere, auzi lângă el o voce care spunea „e fetiță", apoi își pierdu cunoștința din nou.

*

Pe fetiță o chiema Agatha. Tatăl ei era un fel de magician, știa să dirijeze creșterea florilor și faptele animalelor, după cât se pretindea, chiar pe ale oamenilor ar fi părut să și le supună, dar oamenii nu-l preocupau. In afară de asta, i se punea pe socoteală anumite afaceri cu duhuri nevăzute, așa de pildă fusese zărit înainte de nașterea fetiței lângă fântâna părăsită, desbrăcat, sub lună plină făcând cercuri mari în jurul fântânii în care se oglindea luna, cu o baghetă ce clipea ca un fulger verzui. Precis, însă, n'ar fi putut spune nimeni nimic. Spunea doar, gura lumii, că magicianul chiemase astfel un suflet din moarte, un suflet mai ales decât altele, să i-l dea copilului ce avea să i se nască.

Inalt, deșirat, ca o sperietoare din grâu, cu capul mic și nasul mare lungit din vârf par'că i l-ar fi tras cineva, doctorul Flinck — după cum îl botezaseră copiii — purta o pălărie cât o roată de car țuguiată în vârf ca ale clownilor și o redingotă roșie ale cărei cozi îi fluturau ritmic în mers. Acest personagiu apărea mai ales de când scăpăta soarele și se'ntindeau umbrele peste oraș, din dosul vreunui zid, ca o pasăre ciudată de noapte. Mamele își speriau fetițele cu el când nu se purtau bine, băeții încă nu-l mai temeau fiindcă ei din clipa când nu mai purtau plete pe umeri și rochițe cu guleraș de dantelă, se socoteau bărbați.

Abea când începu să crească Agatha, fetițele din oraș își putură da seama cât de blândă era privirea albastră a doctorului Flinck — din vremea aceea ciudatul magician deveni cel mai bun prieten al copiilor.

Agatha, la rândul ei, se făcea o fată din ce în ce mai frumoasă. Subțire ca o trestie, cu ochii albaștri ca ai doctorului Flink, dacă te uitai bine la ea nu știai dece e atât de frumoasă, avea fața prea prelungă, pielița prea străvezie și părul ei prea semăna cu mătasa porumbului tânăr. Agatha însă avea acea foarte ciudată însușire care se numește „feminitate" și care se pare că se naște deodată cu femeea, așa că se simte chiar la fetițele care o au. Era numai mângâere, cântec și catifelare.

De mică, Agatha fu învățată să facă versuri despre toate anotimpurile și despre toate orele zilei, să cânte despre plecări și despre întâlniri, să picteze case și grădini și să danseze dansul fericirii de a trăi. In toate, fata stârnea admirația lumii. Abea împlinea cincisprezece ani când mai mulți juni din oraș fiind descoperiți de către părinții lor că prea se plimbă des spre Mahalaua Lunii — unde își avea casa doctorul Flinck — fură trimiși la carte în alt oraș, ca să se împiedece o mezalianță.

Nu era cea mai frumoasă fată din oraș Agatha; văduva Erna cea brună o întrecea, dar lângă ea Erna părea, cu tot mersul ei unduiat și ochii galeși, mai bărbătoasă decât bărbații.

Agatha era ca serile de primăvară și ca marea. Era căldură, liniște, melancolie, pasivitate, amintiri, trecut...

Bărbații, cu timpul, începură să se neliniștească în fața ei. Agatha nu-i respingea cu cochetărie, ca fetele de vârsta ei, era dimpotrivă prietenoasă și bună. Dar părea că nu știe să iubească și nu va ști niciodată ce e dragostea.

Agatha, având ca singură busolă instinctul ei, nu găsea omul care s'o poată stăpâni. Blondul Hans, cel mai disputat băiat din oraș, intrigat de pasivitatea Agathei, încercă să-i vorbească într'o zi despre dragoste.

„Nu știu ce înseamnă dragostea, îi răspunse fata magicianului, știu doar că într'o zi voi merge spre cineva cum sunt chiemate apele de lună. Nu știu ce înseamnă să suferi din dragoste, fiindcă nu înțeleg ce înseamnă dragostea. Știu însă că atunci când îmi voi găsi stăpânul nu voi suferi pentrucă nici apele nu suferă când sunt ridicate și coborîte ritmic de magnetismul lunii.

Il voi vedea într'o zi trecând pe stradă și îmi voi spune: omul acesta mă chiamă. Chiar dacă voi vedea în ochii lui că mă duce spre moarte, voi merge spre el. Și, desigur, spre moarte mă va duce, pentrucă de aceea mă va chiema atât de puternic. Numai spre moarte se poate merge cu atâta bucurie, cu atâta abandonare de sine".

„Vorbești frumos, Agatha" răspunse Hans, dar tu nu știi ce-i dragostea. Dragostea e suferință. Gândește-te, dacă iubești fără să fii iubit.

„Nu se poate, așa e dragostea voastră. Eu știu că atunci când cineva mă va chiema, mă va chiema fiindcă așa a vrut Dumnezeu, să mă stăpânească și să mă iubească stăpânindu-mă".

*

Agatha împlinise optsprezece ani. Devenea din zi în zi mai gravă și căuta singurătatea. Cu această evoluție, spre marea disperare a doctorului Flinck, fata lui nu se mai îndeletnicea cu alcătuirea măestrită a versurilor, cu paleta și cu cântecul. O singură dată magicianul o descoperi schițând un dans nou, la lăsatul serii, în fundul grădinii printre flori. Surprinsă, Agatha îi mărturisi: „Dansez dansul bucuriei de a muri. L-am inventat în seara asta, dar m'a preocupat de multă vreme". Florile, în jurul Agathei, se întunecau din ce în ce, pe cer apăreau una câte una stelele. Un fior trecea prin grădină, făcând-o să freamăte deși nu bătea nici un vânt. Intr'un salt, nemișcate, ca sculptate în piatră, doctorul Flinck își văzu animalele, o turmă grotească din care numai ochii clipeau perechi ca niște stele verzui. La glasul magicianului, tresăriră ca trezite dintr'un somn lung și plecară una câte una, cu pași melancolici și gravi. Tatăl luă mâna fiicei, gânditor. „Să mergem, Agatha. Moartea plutește pe aproape".

Neliniștită, izolându-se mereu, Agatha părea că poartă în ea un mare secret al ei care o preocupa peste măsură. Intrebată, răspundea confuz: „Port, par'că în mine, amintirea unor ceruri liniștite și îndepărtate pe unde trece Dumnezeu. Mi-e imens de dor de moarte. Mi-e uneori atât de dor, încât îmi vine să plâng. Mi-e peste măsură de dor de ceva de dincolo ce mă chiamă".

In nopțile ce urmară, doctorul Flinck se retrase singur în camera magică, flacăra lumânării răzbătuse toată noaptea prin perdele în grădină punând o pată alburie pe care soața domniei sale, trează și îngrijorată, o urmări până la ivirea zorilor. Aceste nopți nedormite îi dezvăluiră magicianului marele secret al Agathei; fata purta într'însa sufletul întâiului om ce s'a ucis pe sine, cu câteva sute de milioanele de ani în urmă, din dragoste de moarte. Era sufletul cel mai îndrăgostit de moarte din toată veșnicia.

*

Ulrich apăru în vremea aceea. Avea o fermă la poalele munților și venise să-l chieme pe doctorul Flinck să-i vindece un armăsar bolnav. Apăru de dimineață, călare pe un cal roșu, cu vestmintele umede de rouă. Ulrich era un băiat voinic și voios, purta în ochi adâncimea albastră și calmă a lacurilor de munte, trupul lui puternic era făcut să stăpânească, îmblânzindu-i ca mieii, caii cei mai nărăvași, de vitejiile lui în acest domeniu i se dusese vestea în toată împrejurimea. Nu era peste măsură de deștept nici iscusit în vorbe, dar Agatha, care purta trusa doctorului Flinck în drum spre poartă, recunoscu în el bărbatul așteptat. Ulrich însuși, rămase cu ochii în ochii ei turburat, i se păru că o cunoaște de totdeauna și îi zâmbi cu voe bună.

La miezul nopții, se întoarse, conducându-l pe doctorul Flinck. După ce își luă rămas bun dela ei, așteptă în liniște până când pași ușori se auziră pe caldarâm, era Agatha, după cum se așteptase. „Urcă-te" îi spuse și Agatha se urcă pe calul pe care venise tatăl ei și plecă în liniște lângă Ulrich, afundându-se amândoi în noapte.

Orașul rămase în urmă ca un buchet de flori de foc. In față, departe se profilau negri pe albastrul cerului înstelat, munții. Un freamăt ușor trecu peste câmp și cocoșii începură să cânte vestind că luna coboară înspre orizont și întâile stele se sting la o margine de cer.

Agatha își duse mâna la frunte, ametită, căutând să prindă un gând. Se petrecea în ea o ciudată iluminare, par'că își aducea aminte de ceva foarte îndepărtat și totuși foarte legat de sufletul ei. Nu se putea limpezi, însă, deși amintirea persista, tresărind în răstimpuri ca o luminiță ce clipea undeva în noapte. Ulrich era lângă ea, caii mergeau la pas, cuminți, se auzeau numai copitele lor în pietrișul drumului. Agatha își privi cu mândrie tovarășul, era puternic și drept, avea măreția munților din zare. Plutea în atmosferă, în liniștea în care numai copitele cailor își sunau cadența și iarba foșnea ca mătasa grea, ceva de început și sfârșit, ceva ce semănă foarte mult cu ceeace Agatha dorea în singurătățile ei și nu știa dacă e dragostea, moartea sau Dumnezeu, sau toate într'una.

Curând, panglica albă a drumului se oprea în întunerecul unei grădini, acolo era ferma. Ulrich o coborî pe brațe, ca pe o ușoară povară, Agatha se simți ea însăși fără nici o greutate ca și când s'ar fi prefăcut în abur. Nu mai exista decât Ulrich, noaptea și undeva aproape, înfiorător de aproape, marea moarte.

*

Prin storurile ridicate pe jumătate, zorile apărură ca o noapte puțin decolorată de un albastru leșietic. Agatha se sculă ușor de pe brațul lui Ulrich întins sub ea și se duse să-și lipească fruntea de geam. De pe platou, se vedeau luminile orașului care mai clipeau încă departe. Ultimele stele se stingeau, câmpul plutea într'o ceață alburie, soarele era aproape de orizont. Era ora marilor călătorii, ora când plecau toate sufletele care rătăceau dealungul nopții pe aproape de oameni, dând câmpurilor acel freamăt ciudat de izvoare îndepărtate pe care îl aud toată noaptea călătorii solitari. Era cel mai singuratec minut al naturii, în care duhurile au plecat și oamenii nu s'au trezit încă. Ulrich era un om care dormea, fiindcă peste puțină vreme începea o nouă zi de muncă.

Cu fruntea lipită de geam, Agatha se simțea calmă ca un ins care și-a împlinit destinul. Miracolul se săvârșise, prin dragoste Agatha se coborîse în lăuntrurile ei descoperind moartea. Desprinsă de forma ei vie, se simțise un duh liber rătăcind din vremuri imemorabile prin spații interplanetare, mânat încolo și încoace de vânturi, chiemat de acorduri rătăcite și ele din întâile cântece ce s'au cântat cândva în spații.

Dragostea nu era decît o poartă spre moarte, un prilej de a muri pentru o clipă. Cum mai puteau oamenii să continue să trăiască după ce cunoșteau dragostea?

Se întoarce spre Ulrich. Dormea, cu fața limpede, frumos ca însuși chipul morții. Ingenunchie sărutându-i mâna căzută peste marginea patului. Apoi, desprinzând un stilet din panoplie al cărui mâner de argint se deschidea în două aripi de vultur, ieși ușor din casă.

Nu răsărise încă soarele, dar simți că nu mai are mult timp de pierdut. Merse cu pași mari urcând spre pădure, acolo unde umbra nopții era încă deasă. Zâmbind, privi cum se sting luminile orașului, dimineața începea. Agatha se simți atât de fericită de toată întâmplarea vieții ei și a întoarcerii în marea revelație a morții, încât îngenunchie și sărută pământul. Își potrivi apoi stiletul în dreptul inimii, apăsându-l încet, cu privirea ațintită spre orizontul în care norii începură să se coloreze în roz.

In clipa următoare, soarele izbucni biruitor peste oraș, aprinzând acoperișurile ca pe niște oglinzi incandescente.

*

Un duh singuratec se înălța din ce în ce mai sus, dintr'o zonă în altă zonă, lăsând în urmă harta pământului cu munți și mări, într'o ceață alburie luminoasă.

Duhul n'avea nicio amintire, plutea încolo și încoace dus de vânturi și se urca mereu spre mai înalt în spațiul fără sfârșit.

Cronici germane

Adolf Meschendörfer

de **ȘTEFAN BACIU**

Dincolo de hotarele unei provincii, literatura sașilor din Ardeal a trecut de multă vreme și în Reich, lucru pe care l-am evidențiat într'unul din întâiele noastre articole, din cadrul acestei cronici. Intre toți acești scriitori, Adolf Meschendörfer deține locul de frunte, nu numai printr'o activitate literară de mai bine de trei decenii, ci mai ales prin faptul că în opera sa trăește toată burghezia săsească a orașului ardelean, cărțile sale alcătuind o frescă din cele mai pitorești. Ceea ce va trebui să remarcăm aici din capul locului, este **specificul transilvan**, acest fenomen care, într'o măsură oarecare, ne privește și pe noi Românii. Acest specific transilvan a făcut în mare parte ca Adolf Meschendörfer să fie atât de prețuit și de recunoscut, în toate țările în care cultura germană este apreciată și cunoscută și tot această trăsătură a dat viață unui curent întreg, pe care nu este locul să-l discutăm aici.

Meschendörfer e un scriitor, dublat de-un animator. In afară de opera sa literară, cărți tipărite, ne întâlnim cu o trudă risipită în toate domeniile culturii. Profesor și conferențiar, organizator și luptător politic, Meschendörfer n'a încetat însă nici o clipă de a fi poetul și romancierul care a închis în paginile sale un fragment viu al vieții sașilor din Brașov. Incă din anul 1908, Meschendörfer a redactat la Brașov revista „Die Karpathen" în care a adunat într'un mănunchiu simbolic, atâți mari creatori ai limbii și culturii germane. Efortul său din această epocă, avea să niveleze drumurile pe care le bat astăzi mai toți scriitorii sași, cari chiar dacă nu s'au afirmat la revista aceasta, au găsit în fața lor un teren fără piedici și fără asperități. „Die Karpathen" a fost întâiul semn al unei culturi rotunjite, întâiul stindard care fâlfâia la Brașov, aducând nume noui, tipare și lozinci asiderea.

După această publicație, cultura germană din Ardeal a cunoscut și altele, poate mai „lustruite", însă meritul de frunte îl are pubicația din Brașov. Mergând pe aceeași linie în analiza (recunoaștem, sumară) operei lui Adolf Meschendörfer, vom aminti ediția postumă a operelor lui Eduard Schullerus, ediție pe care a îngrijit-o și-a prefațat-o cu o rară pîozitate, poetul nostru. A fost acest Eduard Schullerus un cântăreț nu prea de frunte, însă în poesiile lui, editate de Meschendörfer, trece uneori un aer plin de grație și de candoare. Apoi, în anul 1930 Meschendörfer a îngrijit tipărirea unui volum festiv, care cuprindea, antologic, fragmente din opera tuturor artiștilor brașoveni: poeți, dramaturgi, pictori, sculptori, muzicanți și arhitecți. Gustul și grija cu care e întocmită tipăritura aceasta, mărturisea din plin despre o inimă de autentic poet.

Opera propriu zisă a lui Meschendörfer se compune însă din romanele: **„Die Stadt im Osten"** („Orașul în răsărit") și **„Der Büffelbrunnen"** („Fântâna bivolului"), apoi din dramele: **„Der Abt von Kerz"** („Abatele din Cârța"), **„Michael Weiss"**, **„Vogel Phönix"** („Pasărea Phönix), precum și dintr'un volum de **„Poesii"**, apărut în ediție restrânsă în Germania. In afară de aceste opere, câteva biblioteci de popularizare au tipărit volumașe antologice însumând cele mai reprezentative pagini de proză și versuri din toată opera sa. Credem că nu mai e nevoie să remarcăm varietatea și bogăția acestei activități literare, din care au fost tălmăcite în românește numai două-trei poesii și romanul „Lenore", uitat și necunoscut. Ceeace este însă de preț și mai durabil în cărțile lui, se cuprinde în cele două romane: „Die Stadt im Osten" și „Der Büffebrunnen", în care autorul a știut să închidă, **ca nici un altul**, ciudata și întortochiata viață a unui oraș ardelean. Burgurile germane din Ardeal, care par atât de străini tuturor celor străini, și-au aflat cântărețul care să le dăsece, iubindu-le, cunoscându-le, dar criticându-le în același timp. N'am cetit o carte mai **întreagă** și mai patetică în acest sens decât „Die Stadt im Osten", pe care am dori-o cât mai curând apărută și la noi. Faima lui Meschendörfer se datorește în special ei; iar medalia „Goethe", care echivalează cu Premiul Național dela noi, a încununat după apariția cărții acesteia, o operă și o muncă dârză și rodnică. Rostul însemnării de față nefiind analiza unui singur volum, ci prezentarea schematică a omului și a operei, nu vom intra în amănuntele obicinuite ale cronicei literare, mulțumindu-ne să afirmăm că n'am întâlnit prea deseori o carte în care să regăsim de-atâtea ori viața de castă și de tradiție a șasilor, o carte amară și luminoasă în același timp.

Ei bine, romanele lui Meschendörfer (și pentru noi personal, în deosebi „Die Stadt im Osten") sunt în această privință un model, dar și ceeace se cheamă o realizare. Artist al formei și poet al stilului, Adolf Meschendörfer scrie o limbă germană pe care am întâlnit-o nu la prea mulți scriitori. Proza și versurile lui, în dura lor armonie, par de multe ori niște statuete pe care le-a lucrat o mână de mare meșteșugar. Din destul de puținele poesii ale lui Meschendörfer, noi vom da aici una, în tălmăcire. Ea se cheamă **„Poesie de toamnă"**:

„După acele dealuri se rostogolesc [falnicele fluvii,
„Foșnesc marile orașe, ca arborii [seculari
„Și steagurile de doliu, obosite, [ale furnalelor
„Fâlfâie peste țara răvășită.
„Valea aceasta zace ca un cuib în [brațe calde.
„Timpul stă pe loc. In odăi ră- [coroase se coc roadele.
„Violeta Persephonă ridică, în [semn de adio,
„Creștetul palid, beată de somn.
„Șopotitoarele păduri, flutură din [batiste aurii".

Atâta tulburătoare frumusețe e în aceste versuri, încât le putem asemăna unui cânt al lui Novalis sau Trakl. Tristețea transilvană se sbate însă în cuvinte, ca un râu necunoscut.

Printre noi trăește un viguros scriitor, un nume de frunte al literelor germane și abia dacă sunt câțiva care-i cunosc opera. Să sperăm însă că în curând vom putea saluta în limba noastră câteva tipăriturî și traduceri din cărțile lui. Până atunci însă, omul acesta viu ca argintul, mărunt, dar clocotind de viață, va trece pe ulițele Brașovului, răspunzând saluturilor de pe celălalt trotuar și însemnând în durabile pagini cronica plină de artă și de miez a orașului, pe care-l contemplă dintr'un vârf de grădină. Și de fapt, așa îi șade bine unui bonom și poet.

Vasile Alecsandri

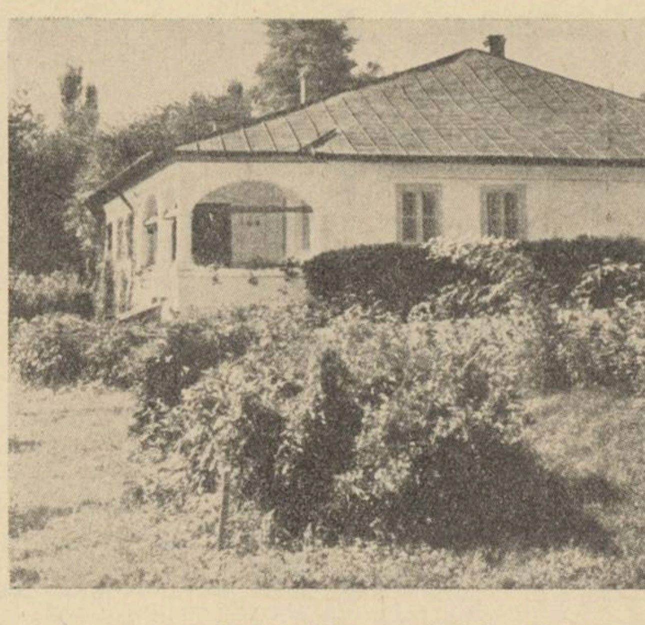

Vechea casă boerească dela Mircești

Paulina Alecsandri, soția poetului

Mama, sora, tatăl și fratele poetului

PASTELURILE LUI ALECSANDRI

de ELENA RADULESCU-POGONEANU

Pastelurile, în număr de 40, aparțin celei de-a treia perioade a vieței poetului.

La vremea când au apărut întâi (1868—1869) în „Convorbiri Literare", Pastelurile erau, până la un punct, o inovație în poesia noastră. Nu doar că poezia descriptivă ar fi fost absentă din literatura românească: ea se văzuse în mod sporadic în operele tuturor poeților noștri anteriori — Asachi, Heliade, Grigore Alexandrescu, Constantin Negruzzi, Bolintineanu. Iar în ce privește pe Alecsandri dinainte de 1868, un suflu viu al naturei străbate de la început poezia sa.

Incă dela apariția „Doinelor" versuri așa de sugestive, ca, d. e.:

Când bate vânt de seară
Prin ogorul de secară...,

puteau prevesti pe autorul Pastelurilor.

Cu Pastelurile însă, întâia oară în literatura noastră poezia descriptivă pare a deveni un scop în sine; liniile, colorile lucrurilor, vieața lor năvălesc în poezie, pretinzând a-i umplea complet cadrul.

Ce se întâmplase?

Pentru a doua oară în vieața sa, poetul căutase în pacea vieții de la țară un refugiu — de data aceasta, în contra sterilei agitații a vieței de oraș și a chinuitoarelor preocupări politice —, iar contactul cu pământul, cu orizontul larg, cu sufletul țării îi înviorase ochii, sufletul și în curând și opera.

„Cunoști fericirea fără margini de a privi mersul triumfal al unui când de gâște? La acest soiu de spectacol asist de când m'am așezat la Mircești... In contemplarea lor găsesc un farmec mult mai puternic decât acela ce eram silit să-l îndur în vremea strălucirii noastre, când ședeam pe banca ministerială și eram expuși la elocventele improvizații ale lui B..., O..., P..., etc."

scrie el, la 30 Iunie 1860, mai în glumă mai în serios, cu un rest de amărăciune, lui Ion Ghica, fostul său coleg de minister.

Ca într'un miraculos izvor de întinerire se va cufunda de acum poetul în vieața patriarhală ce-o oferă Mirceștii.

Gândul lui nu e nicidecum să descrie natura, să-și caute subiecte de inspirație într'însa.

Liniște pentru nervii istoviți de îndelunga încordare, de sâcâielile opoziției, de vorbăria din Cameră, răgaz pentru lucrările dramatice ce proiectează și în care va să verse toată amărăciunea ce adunase: iată la ce se gândește deocamdată. Nici nu se așează definitiv la țară de pe acum. (Aceasta o face abia prin 1865; primii doi ani după retragerea din viața politică îi va petrece la Paris).

Dar, cum era firesc, poetul se impregna pe nesimțite de poezia vieții de la țară, pe care ochiul, sufletul lui era făcut să o simtă. După o lungă gestație, nenumăratele sensații și impresiile acumulate vor izbucni de odată în opera poetului cu intensitatea unei revelații.

Evenimentul care s'ar părea că prilejuise, ba chiar provocase această izbucnire fu apariția „Convorbirilor Literare".

După o lungă absență din țară, poetul cu surprindere plină de bucurie găsește (August 1867), pe masa lui, numerele (vreo 10) apărute până atunci din noua revistă. Promite îndată colaborarea și trimete chiar atunci ceea ce avea la îndemână, mai ales „Cântecele comice".

Dar zelul stimulat trezește noua, bogata vână de poezie ce se formase pe neștiute din impresiile adunate an cu an.

Foarte curând, în Martie 1868, trimete spre publicare redactorului „Convorbirilor" nu mai puțin de 9 pasteluri de odată. Producțiile de acest fel par a ținea pasul cu desfășurarea vieții din jurul său, căci, în Aprilie, după „iernaticele" trimese în Martie, Alecsandri mai dăruește revistei alte 9 poezii de acestea „de circonstance", cum le zice el, și printre care figurau *Paștele, Plugurile, Semănătorii, Rodica...*

In toamnă, după ce mai trimite alte 6, scuzându-se, în glumă, de asemenea năvăliri de poezii, adăoga:

„De aceea promit să vă mai slăbesc cu versurile până mai încolo în vară, pe timpul secerișului".

Atât de mult se identificase cu vieața de la țară, în cât acum avea un fel de calendar bucolic:

„Nu cred că voiu putea să mă pun la drum înainte de sosirea cocostârcilor..."

Atunci se văzu efectul întineritor ce-l avusese pentru mlădiosul, receptivul său talent contactul intim cu larga, primitoarea natură. Precum în propria sa vieață, așa și în poezia sa un val de aer viu năvălește, lărgind orizontul, luminând zările, aducând o surprinzătoare înviorare.

Ceea ce a încântat de la început, ceea ce încântă și astăzi în aceste poezii simple, „ușoare", cum le numea poetul, în modestia lui, este — pe lângă fina calitate a artei și înalta armonie a limbei — desăvârșita *sinceritate a sentimentului.* Pastelurile nu sânt poezii eșite din imaginația poetului, făurite în izolarea camerei de lucru; ele răsar în mod firesc din vieața ce o duce poetul: sânt ca o înflorire pe plan artistic a vieței trăite de el și în jurul său.

„Orașele se ocup[ă] de politică, iar noi țăranii am început munca de primăvară. Plugarii brăzduesc, sămănătorii arunc[ă] sămânța în pământ, și natura întinerește văzând-o cu ochii. In consecință *îți trimet o nouă baniță de versuri, adică urmarea* Pastelurilor, *ca poesii* de circonstance".

scria el redactorului „Convorbirilor" la 18 Aprilie 1868.

Aceste lucrări ale câmpului se făcuseră de sute, de mii de ani prin locurile acestea; a trebuit să vie un poet cu sufletul deschis la frumusețile vieții, ca să simtă caracterul sacru, grava poezie a acestor milenare îndeletniciri, de o măreție în adevăr vecinică în simplitatea lor.

Ce se proiectează din vieața, din impresiile lui Alecsandri în aceste Pasteluri din care 35 înfățișează priveliști din aer liber, iar 30 sânt consacrate Mirceștilor?

Pe de o parte, „orizonturile întinse, atât de necesare privirei" poetului:

— cerul țării sale, cu

„Cârdurile de cocoare înșirându-se 'n lung sbor...

cu acei nori „albii, ușori mănunți",

„Ce lunecă sub soare clădind un lanț de munți...

— văzduhul, din care

...cumplita iarnă cerne norii de zăpadă...

— nopțile de iarnă, când

Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,

cer, pe care uneori poetul, în avântul lui, îl îmbrățișează în toată nemărginita sa întindere:

Pe cerul nalt lucește un râu albiu de stele,
Ce curge spre Moldova din tainicul noian...;

— zările nesfârșite ale stepei:

Zadarnic ochi-i sboară din zare 'n altă zare!...

— pământul cel întins pe care-l evocă, aci, căptușit cu omăt, ca

...un lan de diamanturi ce scârțâe sub picioare,

aci, în prospețimea lui, ia ivirea timpului blajin:

Pe lanul lung și verde cu grâul răsărit
O umbră călătoare se 'ntinde 'ncet și trece,

aci, subt adierea vântului de primăvară:

Câmpia scoate aburi; pe umedul pământ
Se'ntind cărări uscate de-al primăverii vânt...

sau, pe urma plugurilor:

Treptat câmpul se umbrește sub a brazdelor [desime...,

ori, după cosit:

Câmpul ras rămâne verde ca o apă luminoasă...

In sfârșit, poetul evocă întinderea mărei, cu acea „punte argintie"

Pe care se îndreaptă vaporul legănat,
Ce calcă orizontul cu stele semănat.
(Pe coastele Calabrei)

Pe de altă parte, ca o coborîre spre infinitul mic, Alecsandri ne înfățișează amănunte din natură viu colorate

...o șopârlă de smarald
Cată țintă, lung, la mine, părăsind nisipul cald...,
(Malul Siretului)

ori pline de o grație minusculă, ca acel

fir de iarbă verde
Pe care'ncet se urcă un galben gândăcel
Și sub a lui povară îl pleacă'ncetinel...
(Sfârșitul iernii)

Intre aceste două extreme, atâtea colțuri de natură prinse cu agerime de ochiul impresionabil al poetului și cu iubire caldă înfățișate de el într'un rând-două:

De Paști, în satul vesel căsuțele'nălbite
Lucesc sub a lor malduri de trestii aurite...

adesea 'n două-trei vorbe:

Balta'n aburi se ascunde!

De câte ori n'a schițat astfel un tablou vrednic de alegerea unui pictor:

Mieii sprinteni pe colnice fug grămadă'n repegiune...

sau

Și o blândă copiliță, torcând lână din fuior,
Paște bobocei de aur lângă' un limpede izvor.
(Dimineața)

Nu era întâia oară când cuprinzătorul lui gând îl presimțea astfel pe Grigorescu (în vremea aceea, încă la Paris, pentru studii).

Tot astfel, într'un vers din „Vânătorul", care închide o priveliște de o simplitate plină de grație:

Pe colnic, în zarea luncii, un plop mare se ridică
Cu-a lui frunză argintie făcând umbră...

Și toată această bogăție de priveliști, de contururi și de colori nu formează toată natura și nu ar ajunge să explice tot farmecul Pastelurilor lui Alecsandri. Ceea ce pare a-l fi interesat pe poet în primul rând e vieața din natură în necontenita ei curgere; aceasta face că priveliștea desinată de Alecsandri nu are nimic static, ci e în continuă devenire. S'ar putea zice că Alecsandri nu înfățișează natura, ci vieața înscrisă în aparențele ei mereu primenite. *Dimineața* de xemplu, la el nu *este,* ci *se face;* nu înseamnă un singur moment, ci o succesiune de momente. De aceea, poate, atât de multe Pasteluri purtând ca titlu cuvinte care înseamnă un fragment de timp sau o îndeletnicire omenească ce se înșiră pe cursul vremii: Noaptea, Dimineața, Sfârșit de toamnă, Cositul, Secerișul etc.

Tunetul de exemplu, e prezintat ca o dramă cu momentele ei caracteristice: în strofa I, expozițiunea:

Pe lanul lung și verde cu grâul răsărit,
O umbră trecătoare se'ntinde'ncet și trece.

Intr'a doua, norii ce

...vin în miezul zilei c'un surd și tainic sunet
Și, ca semnal de vieață, aprind în cer un tunet.

Intr'a treia, punctul culminant (catastrofa):

Văzduhul bubuește... Pământul desmorțit...

In sfârșit, în strofa a patra desnodământul, sub forma unei grațioase viziuni:

mult vesela fanfară
Ce buciumă prin nouri frumoasa primăvară...

Ca să ne înfățișeze această bogată și variată simfonie a naturei în repedea ei scurgere, Alecsandri are arta de a ne reda prin cuvinte sensațiile de tot felul ce primește de odată: nu numai ce vede, și aude, ci ceea ce înregistrează cu toate simțurile sale:

Ceru'n zare se roșește; mii de vrăbii deșteptate
Ciripesc și se alungă pe girezi netreerate...
Aerul e viu și proaspăt!... el trezește și învie
Pieptul, inima, și ochii peste care lin adie...

Printr'o astfel de înregistrare a sensațiilor diferite și printr'o orchestrare a lor în mișcarea în care sânt prinse, a reușit Alecsandri să ne redea în *Viscolul* poezia aspră a iernei în șesurile Moldovei:

Crivățul din Miază-noapte vâjâie prin vijelie
Spulberând zăpada'n ceruri...

Viscolul frământă lumea!...

Turmele tremură; corbii sbor vârtej, răpiți de vânt,
Și răchițile se'ndoaie lovindu-se de pământ.

Dinamismul poetului este așa de accentuat, că însuși *gerul,* care imprimă naturei acea înțepenire înfrățită cu moartea, el îl însuflețește, făcând din întreaga poezie un mit de o frumusețe și simplitate antică:

Gerul aspru și sălbatec strânge'n brațe cu jălire
Neagra luncă de pe vale, care zace'n amorțire.
El, ca pe-o mireasă moartă, o'ncunună despre zori
C'un văl alb de promoroarcă...

Și mai departe:

Gerul face cu-o suflare pod de ghiață între maluri...
Gerul dă aripi de vultur cailor în spumegare...

De aceea se poate zice că Alecsandri nu ne oferă simple icoane din natură, ci ne dă iluzia unei cufundări directe 'n vieața multiplă și diversă a lucrurilor.

Iar ceea ce înlesnește această iluzie e extraordinara facilitate a lui Alecsandri de a reda prin cuvinte nu numai cele mai subtile impresii vizuale, ca imaginea în mișcare:

...Corbii sbor vârtej, răpiți de vânt,

sau

Pe câmpia 'nrourată pasul lasă urmă verde...
Umbra ei pe fața apei de pe pod alin plutește,

sau acel clar-obscur al nopților de vară:

Sub'o pânză de lumină lunca pare adormită...

dar încă sensații mai greu de sugerat, ca aceea ce rezultă din învăluirea ființei noastre și a întregei naturi în aerul proaspăt al dimineții:

Valuri limpede de aer, ca o mare nevăzută,
Trec alin pe fața lumii și din treacăt o sărută.

Pentru asemenea fine notări Alecsandri era admirabil organizat de natură: sensibilitatea lui de copil vibrase la cele mai ușoare impresii vizuale, iar extraordinara memorie le scosese înaintea omului matur, atunci când acesta cercă întâia oară (în 1863) să-și rechieme în minte copilăria sa.

Ce trebuia să aducă anii în factura sufletească a lui Alecsandri era acea artă de a surprinde frumusețea, măreția quasi-religioasă a ocupațiilor câmpenești. Și mai ales într'aceasta avea să fie original și novator.

O rază de poezie a lui a atins și pe:

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă...

Dar ceea ce a simțit mai adânc a fost poezia acelor lucrări câmpenești care se fac în largul cadru al naturei, de unul sau de mai mulți, în mișcări cadențate, cu figura întipărită de o gravitate aproape religioasă și care fac să te gândești la o procesiune sau la un dans sacru: Plugarii, semănătorii, cosașii, secerătorii, pe care-i urmărește îndelung cu privirea, ca pe-o armată constructivă:

Noroc bun! Pe câmpul neted es Românii cu-a lor pluguri!
Sămănătorii harnici cu sacul sub suoară
Pășesc în lungul brazdei pe fragedul pământ...
Iată vin cosașii veseli...... Sub a lor coasă
Câmpul ras rămâne verde ca o apă luminoasă.

Unde gustul poetului se arată impecabil, sigur de sine, e în obiectivitatea și sobrietatea cu care-i înfățișează.

Scriitorul nu intervine personal (afară de o singură dată, în ultimele două versuri din Plugarii), cu expresia admirației sau simpatiei sale.

A simțit că scena, în nuditatea ei, are într'însa o nobleță simplă care se impune oricui.

„O mie! zice unul, menind cu veselie...
„Din zori și până 'n noapte tot grâul să răsară;
In el să se ascundă porumbii osteniți,
Și, când flăcăi și fete vor secera la vară,
In valuri mari de aur să'nnoate rătăciți!"

Precum s'a zis de poezia populară, că Alecsandri ne-a deschis auzul pentru simțirea și prețuirea acestui glas al poporului, tot astfel se poate spune că el ne-a educat ochiul pentru prinderea și simțirea poeziei câmpiilor noastre, și ne-a deschis sufletul pentru bucuriile ce poate da cufundarea noastră în sânul naturei.

Ce aducea încă nou ciclul pastelurilor era un progres în arta poetului.

Este în Pasteluri o siguranță în alegerea notelor, în distribuirea materialului, în proporțiile ce a dat subiectului, în corespondența dintre fond și formă, care fac din poet un clasic.

O dovadă de această stăpânire a materiei poetice, a propriilor sale sentimente este divina simplitate cu care încep atâtea dintre Pasteluri:

Noaptea-i dulce 'n primăvară, liniștită, răcoroasă...
(Noaptea)
Vânătorul pleacă grabnic la a zorilor ivire...
(Vânătorul)
Aerul e viu și proaspăt!.. el trezește și invie
Peptul, inima și ochii... *(Balta)*

simplitate prin care se străvede totdeauna adâncul sentiment al poetului, — și care uneori, pătrunsă de gravitatea dispoziției sufletești a lui, are ceva solemn:

In fund, pe cer albastru, în zarea depărtată...
(Oaspeții primăverii)
Pe cerul nalt lucește un râu albiu de stele...
(Calea robilor)

Tot atât de semnificativă, dar în alt sens, e încheierea acestor poezii: în ea e adesea ceva care, fără a fi căutat, totuși surprinde: uneori o grațioasă, strălucitoare imagine de amănunt, ca o semnătură originală într'un colț al tabloului, alteori un zâmbet al poetului...

Aci, în pacea Mirceștilor, par'că subt ocrotirea forțelor echilibrate și a ritmului liniștitor al naturei, Alecsandri găsește justa măsură ce avea să adopte pentru proporțiile acestor poezii fără a eși decât rare ori din ele. Patru strofe de câte patru versuri, iată cadrul căruia i se supun 32 dintre Pasteluri.

In acest spațiu restrâns, rar loc pentru o reflexie sau pentru o notă subiectivă. Poetul a simțit că în fiecare pastel adânca poezie din lucruri e de ajuns spre a deschide drumul la înțelegerea și emoția cititorului, așa cum primăvara

Dedițel și viorele, brebenei și toporași
...răzbat prin fruzi-uscate și s'arată

privirei noastre.

Cât pentru alegerea cuvintelor, nu se poate în de ajuns admira justețea, norocul cu care sânt găsite unele epitete care au devenit clasice, unele verbe de o expresivitate unică pentru ceea ce erau menite să traducă, fără a mai vorbi de comparații, din care unele s'au citat mai sus.

In totul, conținut bogat și sincer, formă originală, colorată, justă și sobră: este în Pasteluri o desăvârșire, care răspundea în totul așteptărilor ce trezise în publicul românesc exprimarea cerințelor artei adevărate pe care le formulase Maiorescu. De aceea de acolo, din paginile „Convorbirilor" îi veni poetului întâia deplină recunoaștere.

*

Traduceri.

Există două traduceri în versuri ale Pastelurilor:

Una în limba franceză făcută de G. Bengescu: un volum de 117 pagine format mic, cu o introducere, apărut în 1902 (P. Lacomblez, Bruxelles; H. Le Soudier, Paris).

A doua în limba germană, de profesorul Konrad Richter, o broșură de 40 pagine, tipărită la București (*„Vasile Alecsandri's Passtele"*, F. Göbl, 1904).

Titlul.

Numele ciclului vine dela cuvântul francez *pastel* (italienește *pastello),* care se dă de obiceiu la tablourile (portrete sau peisagii) executate cu creioanele colorate numite *pastele.*

Tehnica aceasta, care, creiată prin secolul al XVI-lea, a fost practicată cu mare succes în secolul al XVIII-lea în Italia și în Franța mai ales, de artiști mari (M. Quentin de la Tour, Boucher, etc.), a început a fi întrebuințată în secolul al XIX-lea de câțiva pasteliști italieni (Francesco Paolo Michetti, Giuseppe Casciaro, Giuseppe de Nittis) la peisagii. Alecsandri a putut vedea la Paris unde expuneau de prin 1869 cei doi din urmă, *pasteluri* care dau impresia unei viziuni vesele și luminoase a naturii și care atrăgeau prin „grafia lor aeriană și rafinată".

Aplicat la poeziile sale descriptive, titlul se potrivește acestor schițe de interior, de priveliști, și la cele câteva portrete, evocate adesea în câteva strofe prin unele cuvinte simple, care dau sensația imediată a lucrurilor și care păstrează ceva din transparența aerului și din prospețimea vieții.

(Fragment din vol. II, „Alecsandri, Poezii, în colecția „Clasicii români comentați" — care va apărea în curând.

Noua orientare

Metamorfoze evreești în timp

III de NICODIM ION MATEI

Mai înainte de a încerca o înțelegere a sentimentului antisemit, este util să ne oprim la determinanta lui: evreul. Pare greu de dumirit cum s'a ajuns ca această rasă să preocupe întreaga Europă. Mai ales drumul pe care evreul l-a parcurs, în ascensiunea sa, nu a fost nici odată suficient de clar explicat. Privind prin prisma unei singure generații, nu s'a putut percepe întreg pericolul semit. De aici nepăsarea. De aici o treaptă în plus care a fost urcată definitiv, de israeliți. De aici delăsarea care avea să încheie încă un inel la lanțul de subjugare tacită a rassei ariene.

Führer-ul Adolf Hitler a reușit însă, cu o admirabilă intuiție, să redea întreaga transformare a acestor paraziți și, rupându-le masca ipocriziei, să denunțe o activitate care se desvolta criminal, speculând bunătatea creștină.

Pentru urmărirea mai perfectă a desvoltării iudaismului în Europa, (în fiecare țară s'a întrebuințat același mijloc!), vom preciza prin litere — asemeni formei întrebuințate de Führer, — fiecare stadiu mai principal de metamorfoză.

a) Odată cu desvoltarea primelor orașe își face apariția și evreul, ca negustor. Departe de a căuta să-și acopere caracterul semit, de oarece contrastul față de indigen este prea puternic, invocă prietenia și ospitalitatea pe care creștinul o datorează fiecărui străin. Nici-un mijloc nu este cruțat pentru a provoca mila: se lingușește, se tânguie, face orice, până când lumea sfârșește prin a-l lăsa în pace.

b) Pe nesimțite, intră în comerț: nu ca producător ci ca intermediar! Incepe să împrumute bani (desigur cu o dobândă destul de mare!), iar poporul sărac nu numai că nu se împotrivește, dar privește chiar, la început, cu simpatie „ajutorul" care li se oferă.

c) Evreul a început să fie capitalist: cumpără locuințe, monopolizează economia, în sfârșit, formează în oraș un mic stat în stat.

d) Anii se scurg. Odată cu ei generație după generație. Evreul fiind de acum avut, raporturile cu cei din jur devin cu totul altele. Dela evreul milog s'a ajuns la cel bogat. Poporul începe să-și dea seama că a fost spoliat. Câștigurile imense realizate de acest străin prin dobânzi uriașe sau „afaceri" necunoscute, trezesc ura. Revolta este din ce în ce mai mare și ea tinde să ia proporții decisive.

e) Dar încă nu este totul pierdut. Dacă, uneori, trebue să înapoieze averea acumulată, revine imediat și începe iar activitatea, de data aceasta ca „un bătrân" în asemenea lucruri. In cele mai multe cazuri însă, intervenția bănească, darurile și mituirile făcute guvernanților, îl pun la adăpost de orice pericol: autoritatea și legile trebuesc doar respectate de toți!

f) Dar evreul încă nu se simte în siguranță numai la adăpostul legilor, care se pot oricând schimba în detrimentul său. De aceea, caută să devină necesar principilor conducători ai ducatelor germane: le împrumută bani și cere în schimb „decrete" sau „privilegii" care să-l pună cât mai aproape de umbra ocrotitoare a lor. Prin „mici atențiuni" și perseverență, această dorință îi este și ea satisfăcută.

g) Pe nesimțite, principele german, devenit asociat direct al evreului, încetează să mai reprezinte poporul. De acum, interesele sale îi cer să fie alături de cel care-l finanțează. Odată cu aceasta, o prăpastie sufletească face ca supușii săi să gândească la înlocuirea lui. „Astfel are fiecare Curte „evreul de „Curte" al său, — cum se numesc monștrii cari chinuesc bietul „popor până la disperare și pregătesc principilor plăcerea veșnică". 1)

Totuși, fiul lui Israel se teme! El își dă seama de vijelia pe care rădăcinile neamului o pregătesc, precum și de situația tot mai incertă a principelui. Cere deci transformarea sa, — nu importă dacă pentru aceasta trebue să suporte câteva picături de apă botezându-se, sau să aibe o cheltuială suplimentară.

h) **Astfel începe „emanciparea din ghetto".**

Evreul, până la Friedrich cel Mare sau Goethe, era considerat un străin: „Incă pe timpul lui Friedrich cel Mare nu se „gândea nimeni să vadă în evreu altceva decât un popor „străin și chiar Goethe este îngrozit la gândul că, în viitor, nu „ar mai fi interzisă prin lege căsătoria dintre creștini și evrei". 2)

De aceea, evreul cere acum „drepturi cetățenești". Au trecut doar, multe sute de ani de când s'a „împământenit". Deosebirile de limbă nu se mai fac deosebite, iar incertitudinea principelui german îi grăbește insistența obținerii calității salvatoare: de cetățean. **Ca și cum odată cu posibilitatea de a exprima corect o limbă, s'ar fi petrecut și un purgatoriu necesar al sângelui:**

i) „Așa se desvoltă încet, din evreul de Curte, evreul popular, „adică firește: evreul rămâne mai departe, ca înainte, în preajma înalților Domni; desigur, caută mai departe să se vâre și „mai mult în cercul lor, însă în același timp, o altă parte a „rassei sale se îndreaptă cutezătoare spre bietul popor". 3)

Singura grije pe care o are este de a deveni simpatic maselor. Incearcă, prin binefaceri să fie popular. Prin donațiuni, îndeamnă pe toți să uite trecutul. Și, cum nu se mai consideră străin și își dă seama că și-ar putea utiliza „concetățenii" în folosul lui, începe să și facă din umbră reclamă, prin cele două arme pe care le mânuește în mare maestru: francmasoneria și presa. Alături de ele își alege cea mai liberală formă de guvernare: democrația. La adăpostul acestor aliați începe să se intereseze de soarta principelui german, cu care încetează de a se mai solidariza în declin.

j) **Evreul se întreabă acum pentru ce n'ar fi el conducător. Industrializarea economiei naționale îi oferă un ajutor nesperat: muncitorii. Oameni trudiți, ale căror nevoi de viață pot fi ușor interpretate anarhic, pentru a-și forma numărul de luptători, necesar unei victorii politice. Se inventează deci doctrna marxistă:** „De acum, muncitorul are îndatorirea să lupte pentru viitorul „poporului evreu. Fără să știe, se pune în serviciul și forța pe „care crede că o combate. Este lăsat, în aparență, să alerge „împotriva capitalului și poate fi astfel cu atât mai ușor făcut să „lupte, pentru acesta. Se strigă mereu împotriva capitalului in„ternațional și se înțelege în realitate economia națională. A„ceasta trebue dărâmată, pentru ca pe cadavrul ei să triumfe „bursa internațională". 4)

Nimic mai adevărat. Pe măsură ce marii capitaliști germani sunt înlocuiți cu acțiuni, **evreul poate vocifera, în corul neștiutor al muncitorilor, împotriva capitalului. De fapt, îl posedă și îl dirigueste: în locul sufletului și dragostei pe care o are marele industriaș pentru economia națională, el obține — în schimbul unei aparente lupte pentru revendicări economice,— inerția inactivității sau activitatea dirijată de el, de acțiunile care lucrează tot atât de mișelește și pe furiș ca și stăpânul lor. Predica însă prinde. Marxismul devine temut. In inconștiența lor, muncitorii luptă și cad răpuși pentru triumful „înțelepților" și consacrarea la conducere a „neamului ales". Autoritățile încep concesiile, premergătoare aservirii forței iudaice.**

k) **Pentru ca să distragă atenția masselor asupra rassei care tinde să devină stăpână, se începe un nou proces de înșelăciune. Evreii se împart în două tabere, în fond de perfect acord: prima care lucrează din ascunziș, pentru obținerea conducerii, iar cea de a doua sionistă, care cere vehement să fie trimisă la Palestina, pentru a forma un singur popor, deoarece evreii s'au săturat de „maltratări". De fapt, este numai un joc ticălos, pentru a se ușura calea primei grupe: nici odată evreii nu vor dori sincer să aibă un stat al lor.**

Prima clică însă, se leapădă de acești jidani, și își duce mai departe lupta. Politic, democrația este înlăturată. Evreul simte accente imperialiste și înființează așa zisa dictatură a proletariatului, pentru a se institui în tiran. Concomitent, sunt persiflate, boicotate și dacă se poate ridiculiza morala, religia, artele și muzica clasică. Permanentul este înlocuit cu efemerul, seriozitatea cu caraghioslâcul. Economia țării se află în mâna lor: „Po„poarele, care opun atacului intern o rezistență prea înverșu„nată, le înfășură cu o rețea de dușmani, datorită influenței „lui internaționale, le atâță la război și plantează în sfârșit, „dacă este nevoe, încă pe câmpurile de luptă, drapelul revolu„ției." 5)

1) **In cele din urmă evreul își aruncă ultimul văl, descoperindu-se, din popular, în tiran însetat de sânge. In câțiva ani, subjugă și nimicește pe ultimii reprezentanți ai inteligenței și pe adevărații conducători ai neamului. Sclavajul devine general. Națiunea ajunsă sub conducerea iudaică poate fi socotită șterșă tronul pe care l-a dorit și pe care s'a suit strâmb, prin trădări, din istorie. Odată cu ea însă, dispare și această satană de pe minciună, corupție și depravare, pentru a se mistui ca pe jarul ispășirilor eterne.**

„Sfârșitul nu este numai sfârșitul libertății popoarelor asu„prite de evrei, ci sfârșitul însăși al acestui parazit al popoare„lor. După moartea victimei, moare de asemenea, mai de vreme „sau mai târziu, vampirul". 6)

Desvăluirea făcută, cu o luciditate genială, de Adolf Hitler, ne cutremură.

Simțim parcă, deodată, o lumină imensă în gânduri.

Ne dăm seama cât adevăr sălășluește în demascarea acestei metamorfoze jidovești în timp. Și ne înfiorăm, înțelegând cât de aproape era ziua în care Europa avea de trăit acest înfricoșat apocalips.

Alarma a fost dată.

O singură voință își croește cale, un singur crez înfrățește lumea ariană: apărarea!

1) v. Mein Kampf, pg. 341.
2) v. Mein Kampf, pg. 341.
3) v. Mein Kampf, pg. 343.
4) v. Mein Kampf, pg. 350.
5) v. Mein Kampf, pg. 357.
6) v. Mein Kampf, pg. 358.

„Sfântă tinerețe legionară"

„In trudă ne-am sbătut".
Am fost loviți în numele unor principii asasine. Cari nu se mai văd. Cari nu se mai aud.
Ni s'a pus greu pumn în gură. Arhanghelii cu burtă sau monoclu ai unei tiranii ne-au pus la zid când ne-am urlat durerile. Durerile noastre. Durerile Neamului nostru.
Au fost omoriți cei mai buni dintre noi, pentruca în ceasul supremelor chinuri ale Neamului — acum — la Constanța, la Brașov, la București și în alte părți ale Țării — tineretul acesta legionar, tineretul acesta aprig în credințele lui, să se ridice zid întru promovarea cinstei, a onoarei românești, a dreptății îndelung schingiuită.

CĂPITANUL

Tineretul Țării este Neamul. Este viitorul neamului. Și tiranii iudaizați ai unei nefirești stăpâniri au prigonit acest tineret, acest viitor.
Un om poate greși politicește. Un neam, niciodată.
Iată ce nu au înțeles ghiftuiții epocii căreia i s'a pus ieri capăt, ghiftuiții cari imediat vor fi trași la grea răspundere pentru mârșavele lor fapte.
„Vom birui din fundul închisorilor și de vom fi asasinați vom conduce destinele Neamului din mormânt". Așa a spus Căpitanul — sfântul și marele nostru Căpitan — și așa este.
Iată-l!..,
Iată-l pe acest om de onoare și crez care este generalul Antonescu.
Din fund de închisoare a biruit.
Iată destinul de trei ani — cruntul și nemeritatul destin al Neamului acesta înroșit de valurile de sânge curs din trupul fiilor lui cei mai aprigi, cei mai buni — iată acest destin așa cum l-a prevăzut El, Căpitanul.
Dar acum, că am biruit, — o biruință în care noi am crezut chiar când ne-au fluerat nemernice gloanțe pela urechi — la muncă!..,
La aprigă și crâncenă muncă!...
Moartea?
O sfidăm.
Viața?
Este a noastră și a Neamului nostru.
Să ne trăești Generale!

LADMISS ANDREESCU

Un precursor al simbolismului la noi

(Urmare din pag. I-a)

în același timp a tipărit o broșură: „Poesii" — colecția Gorgonei. Poesiile lui au stârnit încă de la început interes și, mai ales, polemice al cărora ecou îl găsim în prefața acestei broșuri:

„Că mi-ați adus injuriile voastre, eu am tăcut. Nu „am răspuns cronicarului de publicație efemeră, cum „nici profesorului universitar cu laticlavă sau poetului îmbătrânit.

„Rămânând același, am vorbit prietenilor mei, cei „mai puțini; prietenelor mele, dacă acestea au ajuns „etatea celor trei-zeci.

„Aș fi dorit ca versurile mele să le fi scris cu semne oculte".

Și în realitate, prin nepublicarea mai departe a lor, așa au și rămas: scrise numai pentru cei inițiați în calda prietenie a autorului lor. A mai tipărit apoi în 1926 o libelă intitulată „Fragmente de popularizare", cuprinzând fragmente din conferințe ținute pe la câteva societăți filosofice și teosofice.

Nu putem, probabil, califica în persoana lui Dimitrie Theodorescu un poet mare, în sensul liber al cuvântului, dar incontestabil putem găsi în el un precursor al celei mai bune poesii noi românești, un eseist de mâna întâia a eliberării versului de orice formalism și de orice condiție umană generalizantă, pentru a fi redus la expresia pur personală, aproape esoterică, a experiențelor restrictive ale individualității:

E luna smulsă din cadrul eternității...
E ora morței:
Adoarme flacăra gândurilor.

Ritmul meu e fanfară a oceanului și urletul Cerberului,
Sufletul meu fără fund e patrie profundă a deșertului;
E lira ruinată și Galera pe coarde tremură.
Plângeți: este regina nocturnelor genesiace.

Ritmul meu este fanfara funerară a oceanului și urletul Cerberului:
Tenebre negre cutremură,
Și-un geamăt
Străpunge magia elegiilor lor.

Plângeți.

Lung era Cerberul și sinistru urletul...
Strigătul hidrei: adâncul Tartarului, abisul nemernic

Cum luna, misteric în peștera mării sacrifică...
E noapte, noapte și nici o șoaptă în noaptea lui Pluto.
(Ora Morței)

Sau acest ciudat „Dans Vedic"

„Phares curtezana
„Sivah — copil din neguri răsari
„Sub largi hantali, se sparge luna lung
„Varuna!
„Iar templu 'nfipt în țărm împinge Indra 'n solzi isterici.

„Indra — pe mări aprinde flamuri negre:
„Mă tem de ochii negri ce-alunecă pe undă.

„Și neagra princiară din domul indian
„Privirile 'ncrustate
„Pe ochii arși de vinul din Ellora
„Și versul șters mă 'nțeapă cu șoldul de la Gange".

Dinamismul, tropii îndrăzneți, eliptica bizară și totuși susținută și substanțială a acestei poesii fac din ea precursoarea deplină, nu numai a poesiei noastre simboliste, în notele lui caracteristice de până la război, dar până și a celor mai evoluate diferențieri și încercări actuale, ceeace nu îl împiedică să exploreze cu o siguranță egală și meleagurile poesiei clasice sau parnasiene:

Cad frunze pale, ramuri se frâng;
In spre Beoția vin azi să plâng.
Moare un crin,
Plânge-o fântână.

Agora tristă, piețele mute,
Ascra pustie, ruini pierdute
Spre voi azi vin;
Cine mă mână?

Stoluri de pasări trec peste ape,
Umbre ciudate cad pe aproape,
Vremea uitată
Pierduții zei.
(Salut Beoției)

Văd pe Casandra printre festine
Și-atunci genunchii îi plec spre tine
De altă dată,
Patria ei.

Sau această „Elegia II" de o puritate virgiliană:

Cum vă-ați uscat flori ale vieței, flori de migdal,
Cum vă-ați pierdut antice visări, zile pierdute,
Timpuri pierdute
Duse de val.

Era al meu curatul suflet, ființa sa,
Era a mea seara din Rodos, a mea întreagă;
Azi cine-și mai leagă
Viața de-a mea?

Cum vă-ați pierdut frunze pierdute de portocal;
Rar mai zăresc ciuta Dianei, urmele sale
Grăbind pe cale
Trecând la deal.

Evident că asemenea aparente contradicții trebuesc căutate și explicate în însăși lipsa de precisiune cu care se prezintă, când e vorba de o strictă delimitare, orice problemă literară. Dimitrie Theodorescu, de altfel, ține deopotrivă și de mișcarea parnasiană, prin ideia circumstanțială de noutate, pe care, el, evident, o găsea totuși în altă parte și în altă direcție de cât contemporanii săi prin coborîrea în mitologie, sau în antichitatea greacă și latină cel puțin, și printr'o voință dârză de înoire a formei.

Pentru aceasta folosea toate mijloacele contemporane, de la libertatea ritmului până la aliterație sau și mai departe până la metoda instrumentalistă preconizată pe atunci în Franța de René Ghill:

„Pierd mirții roz-albe petale pe cale și plină e luna,
„Senină e noaptea și roză și razele 'mprăștie note... etc.
(Antică).

Toate acestea sunt, în cazul de față, și raportate la realitate, abstracții pe care le conturează și le dă ființa organică și fapte de artă personalitatea complexă a autorului lor. Caracterul contradictoriu dintre poesia simbolistă și cea parnasiană sau clasică a fost observat încă de la începutul celei dintâi. Nu este mai puțin adevărat însă că în cursul unei mișcări literare, asemenea contradicții sunt destul de curente. Cazul, în primul rana al acestei intregi mișcari care la noi se vroia simbolistă", reprezintată prin Al. Macedonski, Mircea Demetriad, Petică, Săvescu, etc., și care nu este în fond decât parnasiană, fără să excludă, firește, și note foarte apropiate, sau chiar și juste, de poesie simbolista, este, în aceasta privință concluaent, și tot așa, mai departe, în literatura franceză unde simbolismul pleaca de la clasicul Baudelaire, de la romanticul Gerard de Nerval, de la Parnasieni, la inceput, Mallarmé și Verlaine, în parte, firește, și pe cale de deformație, nu în sens peiorativ, a modelelor. La noi apar, singurii trei scriitori valabili, de după generația de mai sus, a precursorilor, în mișcarea simbolistă de după aceia adica G. Bacovia, Ion Minulescu și Tudor Arghezi, stau pe aceiași linie greu de demarcat între simbolism și contingențe felurite. Poate că, de altfel, aceasta este întreaga istorie a literaturei de totdeauna, și de pretutindeni. Un element nou introdus pe calea individualității, într'o formație dată, indiferent de cantitatea adesiunilor cu ea, sfârșește prin a deveni un ferment și un factor de transformare. Și este, până la un punct, cazul poesii lui Dimitrie Theodorescu, care, în cenaclurile literare ale vremei, nu era de loc un necunoscut.

N. DAVIDESCU

Foamea noastră românească

(Urmare din pag. I-a)

Te uiți împrejurul tău și-i numeri: sunt cutremurător de mulți cei cari cred că nu se putea altfel. Le-a fost frică de altceva. Nu s'au lăsat înfometați de altceva. Și astăzi încă, astăzi, după ce frica lor conservatoare s'a dovedit incapabilă să păstreze, mai au „obiectivitatea", luciditatea și înțelepciunea să exclame: ce vrei, li s'a întâmplat și altora!

Niciodată n'am înțeles mai bine un anumit preț al obscurantismului, al huliganismului și-al oricărei forme joase de subiectivitate. Căci deși forme joase, ele țin totuși de subiectivitate. Țin de Foame, nu de Frică. Știm bine că nu se poate rămâne la ele; dar se poate pleca dela ele. Dela Frică nu se pleacă. Acolo stă. Se încremenește.

Cred în foame și 'n înfometați. Cred în vii și morții înfometați. **„Li se apropie stăpânirea, cumplită".**

CONSTANTIN NOICA

Scrisori către Români

Scrisoare Neamului

D-lui Profesor HORIA SIMA

Mă'ntorc cu fața către țara mea,
Către poporul ăsta, drept și sfânt
Și schlodit de amintiri urîte,
Intreb pentru acei ce nu mai sânt.

Aveai feciori ca brazii, Neamul meu,
Cu trupuri 'nalte, sănătoase: spic.
Dece nu i-ai iubit cât le-a fost vremea?
Când ți i-au luat, dece n'ai zis nimic?

Aveai pământ, o roată de moșie
Cu apele de dincolo de leat.
Dece-ai tăcut, cu fruntea'ndoliată?
Când te-au lovit, dece nu ne-ai strigat?

Aveai morminte proaspete în tine
Și-atâtea doine obosite ai.
Dece nu te ridici cât mai ești tânăr
Și-ți ține codrul loc de evantai?

Cresc, lan de aur, oasele străbune
Și'n toate astea, cel dintâi tu ești.
Dece stai, slugă, la ciocoii vremii
Și nu te sui pe munți să stăpânești?

Când toți aceștia care vin furtună
Ți-or cere să dai seama pentru azi,
Ce le vei spune? Unde sânt feciorii,
Care-au căzut trăsniți când erau brazi?

Mă'ntorc cu fața către tine, Neam
Și plâng setos, cu inima amară...
Acum sânt mândru că sânt fiul tău,
Dar prea au trebuit atâți să moară...

VIRGIL CARIANOPOL

Literatură, artă, idei...

Primim la redacţie
din partea d-lui Emil Botta:

Domnule Director,

Vă rog să acceptaţi colaborarea mea, deastădată o simplă scrisoare fără intenţiuni literare şi al cărei caracter nu e, recunosc, de natură să intereseze lectorii. Este relatarea epistolară a unui aş spune „caz de conştiinţă" şi solicitând un loc în revista Domniei-Voastre vă cer, desigur, un serviciu amical. Daţi-mi locul cel mai retras şi litera cea mai mică şi vă voi fi adânc îndatorat. Dar am sentimentul că rândurile mele, ale unui om care niciodată n'a cunoscut subtilităţile şi micile fraude pe care se întemeiază adesea o carieră, ale unui om singuratec care fuge de culise, de redacţii şi cafenele, ale unui om care dacă nu are alte merite, are cel puţin pe acelea ale unei vieţi curate şi clare ca lumina zilei, am, repet, sentimentul că spusele mele vor afla, din partea celor buni, audienţa pe care o doresc.

Loviturilor Sorţii nu răspund. Nici nu sunt vrednic să opun Sorţii obstacolul umbrei şi zădărniciei mele. Loviturile viclene ale oamenilor nu au însă pentru mine prestigiile Sorţii. Oameni în care locueşte o substanţă demonică, oameni deposedaţi de sensul creştin, al adevărului şi al binelui, au citat numele Botta într'o notă de ziar, într'o notă a cărei ferocitate politicoasă mă doare şi mai mult. Este acolo vorba de Dan Botta, căruia i se cere, cu o ură cordială, să precizeze originea etnică a mamei sale. Dan Botta fiind în clipa de faţă la Cluj, îmi iau libertatea să fac această întâmpinare, un demers la porţile absurdului şi ale neantului şi dela care Dan m'ar fi oprit cu asprime ca dela un act care mi-ar contrazice propria natură. Cred că legile firii şi cele ale societăţii îmi dau dreptul, în calitatea mea de frate, să mă consider solidar cu el, pentruca laolaltă să îndurăm umbra veninoasă a insultei care cade asupra-ne. Dacă aşi fi un străin, unul de peste vale sau de peste deal, cinstea supremă a vieţii mele ar fi să mă aflu aproape de Dan Botta, de-a dreapta omului plin de lumină şi daruri şi în care creşte o sfântă şi aprigă flacăre. Nu mi se va refuza, vreau să cred, aceeace natura îmi acordă, această brumă de cer, umila satisfacţie de a mă socoti şi eu lovit de aceiaşi injurie! Aşa dar lumea hâdă, hidoasa lume inferioară, de jos, s'a constituit în tribunal. Va trebui să dăm seama, să ne legitimăm în faţa unei adunături. Cum Nietzsche ar spune, dementul şi feciorul de slugă se află printre judecători. Şi dacă le declar că sângele nostru e atât de pur încât poate stârni invidia îngerilor, ei răspund că nu văd puritatea, că nu au ochi pentru ea. Şi procesul sfârşeşte în plină confuzie, juzii mărturisindu-se neluminaţi. (Berkeley, mi se pare, susţinea acum trei sute de ani că lumea culorilor, că universul cromatic, este un reflex al pupilei, al irisului şi retinei, un reflex al ochiului nostru care, singur, conţine lumina şi întunericul şi tonurile lor varii).

Ar trebui deci, pentruca să fim absolviţi, pentruca să fim promovaţi în rândul fiilor drepţi şi buni ai ţării acesteia, ar trebui să mă înfăţişez lor cu mama de mână. Ah, dacă vreodată mi-ar trăzni prin cap să fac asta — mă aşez în plină utopie, — ar fi ca să le strig: In genunchi! şi să trec mândru mai departe. Ar trebui, în apărarea unei mame sfinte şi a unei familii asupra căreia se asvârle ultragiul, să se scoale din morţii Ardealului, tatăl nostru şi fratele său de cruce Părintele Vasile Lucaci.

In sfârşit, în concluzie, din vârful buzelor, surâzând, se şopteşte şi se vântură calomnia. In sfârşit, în mijlocul unui neam bătut de nenoroc, iată o insulă a fericirii, un rai al perversiunii. Dar Dan Botta crede cu sălbăticie în lumină, în virtute, în dreptatea de care îi e sete; zodia eternităţii luceşte asupra sa. Eu simt însă cum ne cuprinde frigul şi întunerecul. Acum, după atât amar de ani, am învăţat că trebue să lovesti, că trebue să înlături cu orice preţ mâinile care au cutezat să te sugrume; am învăţat pedeapsa după cum, odată, am învăţat noaptea, luna şi pădurea. Şi după ce aceşti discipoli ai păcatului, a căror fapt, are strălucirea fosforică a putreziciunii, îţi vor fi luat răsplata, eu îmi voi spăla mâinile nepăsător.

2.X.1940.

EMIL BOTTA

LAUDA ŢĂRANULUI

In tipăriturile Academiei Române a apărut în cursul acestei veri discursul de recepţie ţinut de d. Liviu Rebreanu în şedinţa solemnă dela 29 Mai a. c. Este „Lauda ţăranului român" în care regăseşti acum, la lectură — mai mult poate decât în ziua când îl ascultai sub cupola Academiei — acel punct de reazim sufletesc — de care fiecare avem nevoe pentru a nu ne prăbuşi definitiv sub apăsarea vremilor.

Are acest discurs ceva altfel decât învăţasem că trebue să găsim într'o conferinţă obişnuită. Vreau să spun nu se găseşte nici urmă de rigiditate, din prestanţa, poate chiar uşoara preţiozitate academică; punctele de vedere ale d-lui Liviu Rebreanu sunt destul de comune, argumentarea ştiinţifică destul de puţin definitivă, iar adevărurile pe care le descopere destul de vechi.

Considerând pe ţăranul român, omul român, ca singura explicaţie a miracolului existenţei noastre istorice — d. Rebreanu dă glas unei convingeri ce stă atât de adânc înfiptă în conştiinţa fiecăruia din noi, încât nu se poate să nu fie în preajma adevărului. Dar — oare — câţi dintre noi n'am simţit nevoia, în momente în care priveşti disperat cum cad toate ştiinţele, toate documentele — de a afla un adevăr vechi, dovedit nu cu metode, ci cu credinţă în el? Aducând în incinta Academiei pe „omul" acesta umil şi năpăstuit — care este ţăranul român — d. Rebreanu îndeplineşte mai mult decât o îndatorire impusă de scrisul său; d-sa mărturiseşte credinţa noastră, a tuturor, în „eroul necunoscut" al existenţei noastre naţionale. Şi nu este vorba numai de explicarea trecutului, ci mai ales de chemuita viziune a viitorului. Din trei colţuri răpite vin orăşenii, vin intelectualii noştri; dar rămân **dincolo,** înfrăţindu-se cu pământul veşniciei noastre, ţăranii. Ei permanentizează acolo existenţa neamului românesc, îi apără — peste tratate şi fruntarii efemere — fiinţa şi ne dau credinţa că atunci când ne vom duce la ei, nu vom intra în ţară streină, ci ne vom întâlni din nou cu fraţii noştri, cu noi înşine.

Scrisă înainte de evenimentele dramatice care ne-au sfârtecat ţara, „Lauda ţăranului român" — capătă astăzi o tristă şi frământată actualitate, este semnalul viguros şi impresionant al întoarcerii noastre la isvoare, la începutul nostru. Mai mult decât o pledoarie socială, mai mult decât o profesiune de credinţă literară — discursul domnului Liviu Rebreanu este isbucnirea sub Cupola Academică a marelui adevăr către care Neamul trebue să-şi întoarcă faţa. Acest adevăr este ţăranul **„pretutindeni purtătorul efectiv al teritoriului naţional"** (p. 5) şi **„argumentul viu şi cel mai puternic al autohtoniei noastre"** (p. 7).

SEXTIL PUŞCARIU

Ultimul număr al Revistei Fundaţiilor Regale (August 1940) aduce încă un fragment din lucrările de autoritate ştiinţifică ale d-lui Ernst Gamillscheg. E te vorba de studiul său asupra „Originii Românilor" şi de contribuţiunea pe care linguistica în general şi opera monumentală a d-lui Sextil Puşcariu: Atlasul linguistic român, o poate aduce cunoaşterii acestei origini. Desigur, astăzi, nota noastră poate părea inactuală; sunt alte considerente care trec înaintea dreptăţii pe care o mărturisesc studiile oamenilor de specialitate, documentele sau realitatea ca însăşi. Este o simplă „părere", pentrucă ineficienţa de azi a unei atari lucrări n'o poate condamna pentru totdeauna; situaţiunile de orice natură nu pot fi definitivate decât prin adevăr şi pentru documentarea acestei lumi care se va clădi pe adevăr, nimic nu poate fi inutil. Pentru toată această muncă la care — din pasiunea pentru descoperirea adevărului, oricare ar fi el, ce caracterizează pe omul de ştiinţă — s'a hotărît să ia parte d. Gammilscheg, el merită dragostea şi respectul nostru. Dar nota noastră vrea să se refere nu atât la conducătorul Institutului German din România, cât la contribuţia d-lui Sextil Puşcariu care a pus în serviciul cauzei româneşti şi material şi metode noui. Atlasul linguistic român — **pe care se sprijină în mare parte afirmaţiunile cercetătorului german — apare astfel în faţa ochilor noştri nu numai ca o grandioasă realizare ştiinţifică, ci şi ca o elocventă mărturie a etnicităţii noastre. Valoarea naţională, căci de ea este vorba, — cealaltă valoare, cea ştiinţifică scăpând discuţiei de aici, — a unei atari activităţi ar trebui să consacre odată pentru totdeauna în mintea intelectualilor noştri imaginea profesorului clujan, primul român care — dela Dimitrie Can emir încoace — a fost cinstit prin alegerea ca membru al Academiei din Berlin.**

CONVORBIRI LITERARE

Nu se stărue îndeajuns, în paginile atâtor reviste în care îşi găsesc ecou toate evenimentele dela periferia vieţii literare, asupra vieţii noui care se creiază în jurul revistei „Convorbiri Literare". Pornind la drum, cu un nume care înseamnă o epocă a literaturii noastre şi desigur epoca cea mai bogată, d. I. E. Torouţiu a ştiut totuşi, cu energia şi dragostea de frumos care-i caracterizează orice gest, să nu se lase strivit de un trecut atât de luminos. Revista sa a înscris astfel în anul acesta câteva remarcabile volume (despre care s'a mai amintit în aceste pagini), în fruntea cărora stă desigur volumul omagial Eminescu — impresionantă realizare tehnică şi redacţională.

Prof. I. E. Torouţiu

Cristalizarea acestei activităţi închinate literelor române este realizată însă în „Colecţia Convorbiri Literare", pe care d. I. E. Torouţiu a trecut-o dela faza programului la aceea a realizărilor. Cu dorinţa ades manifestată de către conducătorul ei, de a ajuta scrisul celor tineri, nu ne îndoim că această colecţie va fi alcătuită dintr'o serie neîntreruptă de valoroase realizări.

GEOPOLITICA

Trei dintre cei mai tineri şi mai valoroşi geografi şi sociologi ai noştri, au avut ingenioasa idee de a reuni câteva studii publicate în reviste, într'o elegantă broşură de 133 pagini, intitulată: Geopolitica. **Volumul poartă pe copertă numele d-lor** Ion Conea, Anton Golopenţia **şi** M. Popa Vereş.

Experienţa pe care cei trei tineri autori o fac cu această carte este desigur destul de interesantă. Mai întâi, pentrucă vrând să prezinte publicului intelectual câteva din problemele ce pune acest.ă ştiinţă de dată destul de recentă, Geopolitica, autorii renunţă la expozeurile clasice, în care toate concluziile sunt indiscutabile, pentru ca argumentaţia să curgă liniştită, ca o serie de adevăruri care se relevă subit, fără contraziceri şi par'că fără forturi. Destul de tineri, cred că autorii şi-au dat seama că nu cu o astfel de atitudine se poate impune atenţiei o ştiinţă nouă. Deaceea probabil s'a şi evitat o expunere metodică şi primul contact al intelectualului nostru — este bine înţeles vorba de acei care n'au luat acest contact în alte limbi — cu Geopolitica, este în fond contactul cu toate controversele, cu toate nesiguranţele, cu toate lipsurile şi desigur toate ambiţiile acestei ştiinţe. Discuţiile încep de altfel — şi sunt denunţate cu sinceritate şi curaj de autori, în chiar cuvantul ce deschide această carte — dela însăşi titlul cărţii, care ar fi urmat să arate cel puţin credinţa autorilor despre această ştiinţă. Dar, dacă unul a crezut ca s'ar putea pune titlul „Geopolitica, ştiinţa orientării în lumea statelor, şi a mitului teritorial al naţiunilor", **alt autor ar fi vrut să-i spună:** „O ştiinţă a determinarii, prin pământ, a evenimentelor politice" **pentruca al treilea să socotească că ambele titluri stau destul de comod alături (pag. I).**

Şi controversele, discuţiunile continuă — pline de interes şi sugestii — în cadrul problemelor pe care le pune cartea. Este desigur plină de învăţăminte bună-oară alăturarea studiului d-lui Ion Conea: „Geopolitica, o ştiinţă nouă", care dă acestei ştiinţe un pronunţat caracter geografic, cu punctul de vedere sociologic exprimat de d. Anton Golopenţia în capitolul „Insemnare cu privire la definirea preocupării ce poartă numele de Geopolitică".

Dar dacă aceste capitole, ce re caută să stabilească un cadru cercetărilor geopolitice, dau într'un fel măsura vitalităţii acestei ştiinţe, capitolele următoare, cu caracter oarecum de aplicare practică a principiilor geopolitice în viaţa statului, pot da imaginea vastităţii preocupărilor ei. E te vorba de capitolele „Contribuţia ştiinţelor sociale la conducerea politicei externe" semnat tot de d. Anton Golopenţia şi de „Schemă, privind cercetările politice sub aspectul intereselor naţionale" a d-lui Popa Vereş.

O carte de introducere într'o ştiinţă pe care n'o prezintă formulele rigide, ci dimpotrivă — o fac interesantă frământările şi într'un fel incertitudinile sale; este cred aspectul dinamic, tineresc, al acestei ştiinţe sub care autorii înşişi au vrut să prezinte Geopolitica: acestui tineret mai ales, ne adresăm noi în paginile cari urmează: ca să contribuim la introducerea lui în duhul şi problemele unei discipline, care par'că-i o arenă de întreceri sportive: aşa de vie şi de luptătoare". (p. IV)

COSTIN I. MURGESCU

Gânduri pentru renaşterea noastră

(Urmare din pag. I-a)

Dacă prin apropierea de celelalte Culturi ale lumii, de cea franceză şi germană în deosebi, conţinutul vieţii noastre intelectuale nu are decât a se îmbogăţi, *expresia* de care avem nevoe spre a ne defini însfârşit configuraţia, este de căutat şi de aflat în contactul nostru cu marea Cultură italiană.

Iată semnificaţia adevărată a străduinţelor celor care îşi fac din promovarea ei la noi o adevărată normă şi un adevărat ideal.

▪

In momentul actual de evoluţie a spiritului public din România, Italia poate exercita o binefăcătoare înrâurire prin ceeace ea însăşi are mai de seamă în încercatul ei suflet.

In primul rând, Mussolini este un mare pedagog al Naţiei sale. Dar sensul învăţăturii lui poate da directive şi altor popoare, în căutare de norme de orânduire nouă. Şi le dă. Italia poate fi luată deopotrivă drept model prin ceeace este permanent în manifestările ei colective, în afară de impresionantul învăţământ al clipei de faţă. Destul să medităm asupra constatării că Italia a ajuns să fie astăzi orgolioasă de bogăţia sărăciei ei, în vreme ce atâtea ţări nu au decât sărăcia bogăţiilor pe care le deţin.

Şi apoi exemplarul uman în Italia Cezarilor, a Condottierilor şi a Marilor Eroi ai civilizaţiei, este atâta de superb şi de sigur pe sine, încât tocmai acest exemplar poate fi propus ca model, atunci când este vorba ca o Naţie cu atâtea umilinţe în suflet să ridice fruntea cu hotărîre din pământul din care s'a sculat, spre a-şi determina viitorul. Nevoiţi să ne pătrundem, în cele mai neînsemnate fapte ale vieţii noastre, ca şi în cele mai de seamă fapte naţionale, de nevoia de a defini precis tot ceeace întreprindem, de a nu lăsa din mână decât lucrul bine dus la capăt — şi noi nu am simţit totdeauna această nevoe — exemplul italian poate fi invocat iarăşi cu multă îndreptăţire.

▪

Italia este pentru conştiinţa celor mulţi, în primul rând ţara Frumosului natural şi a Frumosului artistic. Ţara artelor. Ţara artiştilor. Noi nu vom contrazice credinţa aceasta. Dar îi vom adăuga un corectiv şi o întregire. Italia este ţara Artelor plastice; este ţara Artelor literare. Dar tot acolo s'au consfinţit de mult, încă din Renaştere, alte asemenea „Arte". Aceea a războiului, adică iscusinţa, dusă până la măestrie de adevărată Artă, în mânuirea armatelor şi a întăririi zidurilor de cetăţi. Italia a mai fost apoi, din aceeaş epocă a Renaşterii, Patria Artei „de a guverna", adică de a ocârmui popoarele, potrivit unor norme pe care un gânditor politic ca Messer Niccolò Machiavelli le-a consacrat în atenţia lumii pentru mai multe secole.

Iar acum de curând, în aceste decenii, i-a fost dat aceleiaş Italii să consacre în consideraţia universală altă Artă şi altă iscusinţă: aceea de a orândui un Stat modern, pe baze cu totul diferite de cele de până acum, printr'o ideală punere în valoare şi ierarhie a tuturor energiilor naţionale. Benito Mussolini, Duce al Italiei imperiale, este creatorul şi cel mai neîntrecut realizator în domeniul acestei Arte.

Iniţierea României în secretele ei cele mai ascunse, a început instinctiv, în ultimii ani. Faptul că noi singuri am simţit necesitatea aceasta naţională, a fost desigur semnificativ. El, în orice caz, ne distinge drept Latini, între popoarele nelatine din preajmă, la care aceeaş necesitate de consonanţă romanică nu s'a făcut simţită până în prezent. Perfecţionările ce se aşteaptă nu vor întârzia, desigur. Dar ţinând seama de formulele vieţii de Stat italiene, se va preciza mai lapidar configuraţia ce se aşteaptă de pe urma Renaşterii, spre care trebue să se îndrumeze România noastră de mâine.

27 August 1940.

ALEXANDRU MARCU

de TRAIAN LALESCU

Nimeni nu ştia de unde vine; nimeni nu-i cunoştea numele. Umbla îmbrăcat în zdrenţe şi se hrănea cu ierburi ciudate. Se oprea îngândurat lângă jocurile copiilor şi trecea, nepăsător, pe lângă sfatul oamenilor mari.

Bătrânul înţelept, împins de sfatul oamenilor ce-şi spuneau: *cumînţi*, l-a chemat la el şi l-a întrebat:

— „De unde vii?"

Omul pe care nimeni nu-l cunoştea a întins o mână slabă şi arătând un punct nelămurit, în zare, a răspuns:

— „De acolo".

— „Şi cum se numea oraşul de unde ai venit?"

— „N'am întrebat pe nimeni. Nu cunosc numele lui".

Bătrânul înţelept s'a minunat şi a mai întrebat:

— „De ce ocoleşti sfatul oamenilor cumînţi? De ce te opreşti lângă jocurile copiilor?"

Răspunsul l-a pus pe gânduri pe bătrânul înţelept:

— „Eu nu înţeleg limba oamenilor cumînţi. Înţeleg, în schimb, scrisorile pe care copiii le trimet, pe cozi de zmeu, soarelui; iubesc semnele pe cari ei le desemnează pe nisip. Aştept ca şi soarele, şi nisipul să găsească răspuns, întrebărilor mele".

— „Şi ce întrebări pui tu soarelui şi nisipului?"

— „Intreb soarele din ce zi n'o să mă mai lumineze; întreb nisipul când o să mă sărute pentru ultima oară".

Bătrânul înţelept s'a ascuns în peştera lui şi nimeni nu l-a mai văzut, timp de trei zile.

Când a eşit din peşteră, bătrânul înţelept s'a dus la sfatul oamenilor ce-şi spuneau: *cumînţi* şi a glăsuit:

— „Omul acela este, sau un înţelept, sau un nebun".

Şi fiindcă oamenii ce-şi spuneau: *cumînţi* nu înţelegeau cum un înţelept poate fi tânăr, au răspuns:

— „Omul acela este un nebun".

Şi de atunci toţi îi spuneau: *Nebunul*.

Oamenii *cumînţi* îl scuipau şi îl huiduiau. Doar copiii îl chemau la jocurile lor.

*

Intr'o zi, nebunul a găsit o creangă de vişin şi şi-a făurit din ea un fluer. Cânta mereu din el şi sunetele fluerului nu păreau deloc a fi pământene.

In port, corabia care trebuia să aducă merinde, rămăsese pironită în zare. Nici-un vânt nu-i mai săruta pânzele albe. Nici-un val n'o mai mângâia.

Oamenii înfometaţi plângeau şi credeau că a venit sfârşitul pământului.

Atunci a trecut pe acolo *Nebunul*, cântând din fluerul lui. Era un cântec pe care nimeni nu-l mai auzise până atunci. Şi cântecul lui a ademenit vântul să sărute pânzele albe; a îndemnat valul să mângâie corabia.

Dacă cineva l-ar fi întrebat cum se numeşte cântecul lui, el ar fi răspuns:

— „E cântecul ertării".

Nimeni însă, nu l-a întrebat.

Toţi i-au spus de atunci: *„Nebunul cântăreţ"*.

Oamenii *cumînţi* îl priveau cu teamă şi îl ocoleau.

Doar copiii îl chemau la jocurile lor.

*

„Nebunul cântăreţ" a întâlnit odată, o fată plăpândă ca şi creanga de vişin din care-şi făurise fluerul. A zărit în ochii ei mărgăritare mai frumoase decât acelea pe cari le scoteau pescarii goi din fundul mării.

Şi a întrebat-o pe fată:

— „Ce sunt mărgăritarele din ochii tăi?"

Ea a răspuns speriată:

— „Sunt lacrămi".

— „Ce înseamnă cuvântul acesta: lacrămi?"

— „Lacrămile se ivesc atunci când omul este trist".

— „Ce înseamnă cuvântul acesta: trist?"

Şi atunci fata i-a povestit tot ce i se întâmplase:

— „Iubesc un bărbat care a ascuns în părul lui toate foşnetele pădurei, şi în ochii căruia se oglindeşte tot seninul cerului. Bărbatul mă iubeşte şi în fiecare zi îmi aduce una din florile trandafirului pe care-l îngrijeşte pentru mine. După ce mi-ar fi adus a treisprezecea floare, bărbatul care a ascuns în păr toate foşnetele unei nopţi, iar în ochi, tot seninul cerului, m'ar fi sărutat. Dar al treisprezecelea boboc nu vrea să se mai desfacă. In zadar iubitul meu udă pământul cu lacrămile lui".

— „Şi unde este iubitul tău?"

Fata l-a dus pe *Nebunul cântăreţ* într'o grădină în care un bărbat plângea lângă un boboc de trandafir.

Nebunul cântăreţ a dus fluerul la gură şi a cântat un cântec pe care nimeni nu l-a mai auzit până atunci.

Şi de-odată, cel mai frumos trandafir a surâs lângă îmbrăţişarea celor doi îndrăgostiţi.

Nebunul cântăreţ cânta înnainte din fluer.

Dacă l-ar fi întrebat cineva ce cântec este acela, el ar fi răspuns:

— „Este cântecul dragostei mele".

Nimeni, însă, nu l-a întrebat.

A doua zi, *Nebunul cântăreţ*, a plecat din oraş.

Nimeni n'a ştiut unde; nimeni n'a ştiut de ce a plecat.

Doar fata a bănuit, deoarece, cu o zi înnainte, zărise prima lacrimă sub pleoapa *Nebunului cântăreţ*.

Curând oamenii l-au uitat.

Doar copiii îşi mai aminteau de *Nebunul cântăreţ*, fiindcă nimeni nu ştia mai bine ca el să înnalţe zmeele şi să desemneze chipuri ciudate pe nisip.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

38

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIA [illegible]"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 38
SAMBATA 14 Septembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

A fost ieri, la 13 Septembrie, Sfântul martir Corneliu Sutașul, — ziua Căpitanului. Ziua de ieri numai? Dar șirul nesfârșit al zilelor dinaintea aceteia, până'n depărtări de legendă și mit, n'a fost al lui? Ca și ziua de azi, ca și acelea care-i vor urma...

Din jertfa lui Corneliu Codreanu și din exemplul vieții lui fără prihană a rodit această unanimă regăsire a sufletului românesc care ne îmbărbătează și ne obligă să nădăjduim, în ceasurile cele mai tragice ale istoriei neamului nostru. El este acum printre noi, cu noi. Țara întreagă respiră și simte în duhul Căpitanului.

„UNIVERSUL LITERAR"

Ardealul și legiunea

de MIRCEA MATEESCU

Nu știu dacă ați făcut încă legătura între matca genetică a românismului, care este Ardealul și renașterea, prin legiune, a vocației noastre istorice și etnice.

Poate în mod subiectiv, poate pentru că în starea adevăratelor trăiri intuiția te ajută mai mult decât orice teorie meticulos organizată, — însă sunt sigur că există o corespondență tainică, de ordin metafizic și în rangul absolutului, între cetatea românească transcarpatină și dârzenia de cremene a mișcării legionare. Iată, sunt câteva constatări surprinzătoare, dar semnificative, pe care le restitue atât istoria românismului, crescut și de atâtea ori salvat: în munți, — cât și regăsirea elanului nostru istoric, prin legiune. Faptul că neamul românesc s'a născut în munți, în timpul și din pricina năvălirilor, i-a conferit drept trăsătură structurală, caracteristică și nobiliară, semeția și simțul eternității, în mod firesc.

Acolo sus, în munți, strămoșii au fost într'un fel mai aproape de cer decât de pământ. Acolo, în inima munților, strămoșii au privit mai cu nădejde în sus, spre bolta albastră, infinită, a bunului Dumnezeu, decât spre șes, pe unde se scurgeau, în serie neîntreruptă, hoarde după hoarde. Din acest punct de vedere cred că nici un popor nu poate revendica cu atâta dreptate ca neamul românesc, o structură sufletească mai curat creștină și mai profund mistică. Totul a contribuit, ca să formeze țesuturile spirituale ale românismului, din legendă, din idealitate și din basm: munții cu pădurile, peșterile cu isvoarele, cerul cu înălțimile.

Neputându-se bizui pe altceva sau pe altcineva decât pe munții ocrotitori și pe propria sa tărie mistică, născută din contactul neîntrerupt cu bolta Domnului, — supremul refugiu al sufletului când trupul era gonit ori biciuit la șes — românismul s'a dozat, calitativ în sensul purității spiritului nu biologic în sensul viețuirii laice. Va recunoaște oricine, astăzi îndeosebi, când o mare parte dintre Români, coborînd la șes, după năvăliri, au întemeiat acolo sate și principate, în strâns contact cu celelalte neamuri pervertite — că în munți se regăsește adevărata fire românească. In munți, adică, generic, între munți, în Ardeal. Deși pe acolo au trecut ungurii, cei mai barbari dintre barbari. Deși în Ardeal jugul a fost mai greu, mult mai greu, decât a putut fi în Moldova și Muntenia protectoratul turcesc. Insă în vreme ce dincolo de munți, robia a fost în primul rând fizică, pentrucă în sălbăticia lor, maghiarii au recurs, în deosebi la schingiuiri, în principatele dela șes contactul cu „hatârul" și cu „năravul" turcesc pe deoparte, apoi cu perversiunea fanariotă pe de altă parte — a distrus în principal structura nobiliară a sufletelor și numai în al doilea rând, trupurile. De aceia, în Ardeal, în măsura în care trupurile românești au fost lovite, dârzenia sufletului s'a refăcut mai aspră, mai curată, mai mistică, în munți sau prin munți. In comparație cu românul de șes, șmecher, inteligent dar nestatornic, de foarte multe ori decăzut sufletește, ardeleanul munten eminteşte, în toată puritatea ei genetică originară, firea absolutistă metafizică, cu vocație meta-logică, a românismului.

Se va observa că ardeleanul trăiește sub semnul mitologic al absolutului, așa cum nu o poate face omul dela șes, din vechiul regat, al cărui suflet a suferit sensibile tentații în sensul efemerului pământean, ba din sursă otomană, ba din sursă fanariotă sau tătărască.

Această educație a spiritului sub semnul absolutului, vizibilă, intuitiv, pe fața și din atitudinea ardeleanului, o regăsim puternic altoită pe fondul legendar al nașterilor noastre etnice, în spiritualitatea legionară.

Căpitanul a insistat adeseori asupra valorii sau mai bine zis: asupra lipsei de valoare, pe care o are viața unuia prin raport la viața neamului, a cărei realitate este întemeiată în absolut. Pilda Lui sguduitoare, a lui Ion Moța, Vasile Marin și toți sfinții martiri cari prin jertfa lor au redat neamului simțul eternității, rămân spre mărturie tuturor generațiilor viitoare. Prin ei ,românismul și-a regăsit fondul mitologic genetic, dăruit nouă de Dumnezeu, în munți, când s'a născut neamul; prin ei și datorită jertfei lor, omul dela șes, adică tot românul, a recăpătat trăsătura absolutistă și tăria mistică, neistovită, pe care am cetit-o îndeosebi pe figura ardeleanului, ocrotit sufletește mai mult decât fiziceşte, de munți.

(Urmare în pag. 6-a)

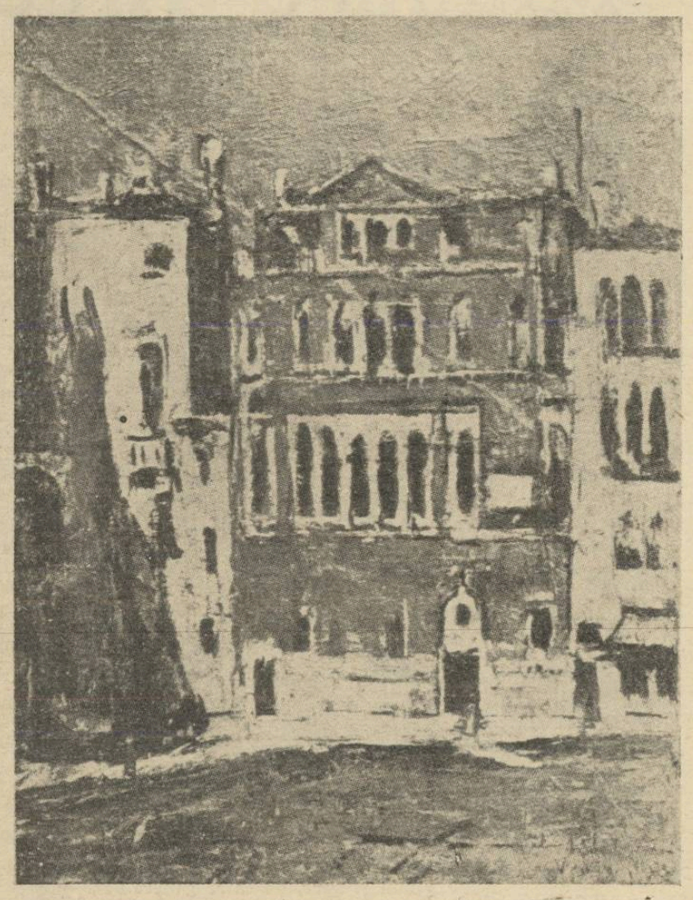

GH. PETRAȘCU — Interior

Pentru România

de VICTOR POPESCU

România voia să fie România. Și cât preț a dat pentru aceasta! Tot ce-i era mai scump, a dat, și fiii ei: a ajuns de-a dat și trupul ei. Pentru că voia să fie. Le este multora greu să priceapă dorința unui neam de a fi, nu numai de a se afla, geografic, undeva pe un colț de pământ. Mai cu seamă noi, aveam o istorie în spate, un drept de a ne impune și istoriei timpurilor noastre. Popoarele cari nu țin seamă de însemnătatea prezenței istorice, în zadar încearcă încercuirea în spațiul unor hotare pământești. Fiindcă un popor nu este un număr de oameni, și o anumită organizație, dar este un act creator, de răscolire, este o istorie a lui.

Fără dorința violentă, și realizarea acesteia, de a rupe — să spunem — granițele unei „banalități istorice", un popor nu are dreptul să trăiască. Ce îngrozitoare senzație trebue să simtă cetățeanul unui stat care în fiece dimineață trezindu-se își poate spune: Fericita mea țară, mă pot culca pe partea cealaltă, fiindcă ai tot ce-ți trebue, și mai bine să nu schimb nimic.

Este întruparea banalității istorice, aceasta, dar ea ridică dreptul la viață al popoarelor. Sunt însă unele națiuni cari obișnuesc să se îmbete în dulcile iluzii ale unor asemenea beatitudini. Li se pare mai greu și mai cu seamă periculos — în fond dacă popoarele nevolnice și-ar da seama că periculos este un termen fără sens în istoria creatoare, evoluția omenirii ar fi oprită —, li se pare periculos spuneam, să rupă firul atât de simplu al existenței lor. Tot ce-i înconjoară este bun. Toată lumea este mulțumită. Dece dorința de a o face mai mulțumită? Superba mediocritas! Să nu uităm că Iisus Chrîstos ne-a spus să ne ajutăm pe noi înșine, dacă voim să fim ajutați de el.

Dacă toată lumea-i mulțumită, ea nu va mai fi, dacă noi nu încercăm să o facem și mai mulțumită. Dacă toate-s bune ele se vor strica, de nu încercăm să le facem mai bune. Vai de neamurile cari nu pricep acestea. Cele ce-au fost, au căzut de mult, — ce tragic! — în uitare. Acolo, în cumplita uitare, vor rătăci în vecii vecilor, și nimeni nu se va gândi să le curme suferința, fiindcă nimeni nu se poate gândi la ele: sunt uitate!

Astăzi încă mai aflăm asemenea popoare, cari se vor cufunda la rândul lor, neștiute de nimeni. Dar grozăvia ce era să se întâmple, era ca poporul nostru să fie purtat înspre uitare.

In ultima vreme, devenisem altcineva. Românii nu mai erau români. Trecutul lor, istoria lor, demnitatea lor, acestea erau anacronisme. Noi nu mai gândeam, și nici istoria nu o mai modelam. Fiindcă la noi toate erau bune, și ca nici când, țară fericită, urcam nebuni de glorie — grozave năluciri... — Eram mânați, noi nu ne mai îndemnam singuri, tot mai sus, și valuri de fericire se revărsau asupră-ne, odată cu moartea celor ce încercau să întrezărească adevărul.

Au pierit atunci, nu e de mult, dar au fost mulți, nenumărați, — nebuni li se zicea, — cari vedeau prăbușirea. Se apropia țara aceasta de nedemnitate. La noi toate erau bune, și nu mai voiam nimic. Nici dreptul de a voi răzbunarea morților nevinovați. Morților cari văzuseră bine. Cei cărora nu le ajungea să se spună: toate sunt bune, dar le voiau mai bune, atât de mai bune, încât niciodată, criminala banalitate istorică a celorlalți nu le-ar fi permis să se înțeleagă.

Binele lor însă n'a mai fost bine. Nici nu putea dealtfel. Cu puțin bine faci mult rău. Iar ei voiau să le fie bine lor, pe când alții voiau România. Nimic nu-i lega împreună. Unii vroiau țara, să-i dăruiască ei viață; și dacă țara aceasta „era" erau și ei.

La urma urmii foarte mică diferență. Unii voiau să fie România iar alții să fie ei. Toți erau Români. Dar n'au priceput toți România.

Iar idealul lor era clădit cu adevăruri multe. Și îl slujeau știința, experiența, multe înțelepciuni omenești. Dar n'avea lumina. Nici credința. Dar legionarii tindeau către „România", nu pentru a o afla, ci pentru a o face să fie.

Și iată că România a devenit România. Nu vom uita niciodată prețul, dar răzbunarea de astă dată nu va mai fi strigăt, sudalmă.

Tocmai pentrucă astăzi România și-a cuprins în mâini destinul istoriei. Răzbunarea ei va fi dovada a ceea ce vrem să fim — și vrem mai binele.

Voința aceasta de a crea istoria, iată ceeace strălucește acum în România. Și dealtfel strălucea mai de mult, dar n'avea voe să strălucească, — așa erau vremurile!

(Urmare în pag. 5-a)

Morții noștri-legea noastră

de COSTIN I. MURGESCU

Statul nou — după atâta vreme, pentru întâia oară: *nou* și *românesc* — crește din jertfe. Nu este vorba de poetizări, ci de o dramatică realitate, aceea a unei Țări pe care au făurit-o numai mormintele și umbrele. In care cei vii, cei puțini rămași vii, sunt numai executorii unor ponunci ce le vin de „dincolo". Deaceea, mormintele lor — în care dacă nu ne-a intrat și nouă trupul, ne-am îngropat totuși o parte din tinerețea noastră, din sufletul nostru entuziast — sunt astăzi singura și aspra noastră lege.

Mișcarea care a adus poporului român, în clipa în care acesta pierduse nădejdea până și în existența sa națională, orizonturile unui alt destin, nu are nici-un cuvânt mai mult de spus acestui popor, nu are nici-un program de formulat; ea are mormintele și morții ei. *„Acolo"* este doctrina, programul de guvernământ și credința acestei mișcări.

Din fărădelegile, ura și ticăloșia care au isbit în tineret, ucigând trupul Conducătorului lui firesc și al martirului-vizionar, cel mai mare pe care l-a avut acest neam, mormintele trimit îndemnul *dreptății*, al *iubirii* și al *respectului*, față de noi și de semeni. Să ne răzbunăm, morții? Da, dar numai prin munca noastră, prin realizările noastre, prin viața noastră. Să ne răzbunăm pe cei care i-au ucis? Dar aceasta nu se poate; ar fi în contra legii creștine pe care Căpitanul a pus-o la baza mișcării sale, ar fi să uităm că din răzbunări au răsărit mormintele camarazilor noștri. De alteeva avem nevoe: de dreptate.

Am fost atât de curați în lupta noastră, atât de cinstiți în gândurile noastre, că nu avem nevoie de răzbunări; când dreptatea va răscoli paginile acestor doui ani, să fim siguri că nici unul din cei ce-au dat în tineretul legionar nu va putea scăpa pedepsei cumplite a adevărului. Pentrucă dreptatea nu este numai repararea suferințelor celui năpăstuit, dreptatea este în primul rând pedepsirea celui nedrept. Și nici-un legionar n'a fost închis, nici-un mormânt nu s'a deschis din dreptate — ci numai sub privegherea nedreptților. Dar nu din răzbunare vor cădea aceștia toți — ci din lumina adevărului, care le va arăta propria lor nemernicie. Lăsați însă pentru aceasta numai dreptatea aspră și neîndurătoare. Neamul acesta a suferit prea multe nedreptăți, prea cumplite nedreptăți — pentru a nu flămânzi astăzi după dreptate, chiar și față de dușmanii și trădătorii lui.

Noi n'am fost numai nedreptățiți — ci huliți și urîți. Putem oare, în clipa încordării noastre la muncă, să răspundem urii lor, cu ura noastră? Ce departe am sta de linia Căpitanului, ce sărăcie sufletească ne-ar pustii, cum am uita că Mișcarea Legionară a crescut numai din dragoste și uitare de sine. Ura noastră pentru cel care a cenzurat gândurile curate ale unuia, a închis și chinuit trupul neprihănit al altuia sau a curmat viața îngerească a celui de al treilea? Dar la ura conducătorilor acestei Țări și la neînțelegerea locuitorilor ei, cu ură și neînțelegere a răspuns Corneliu Codreanu? Sau cu o dragoste de Neam care a dărâmat și palatul urii și neînțelegerea celor mulți.

Pentru cei care — pe noi, ca indivizi — ne-au hulit și prigonit, nu avem decât arma pe care ne-a dat-o Căpitanul: iertarea și dragostea noastră. Pe cei care ne-au prigonit pentru lupta noastră românească, pentru călăii Neamului — nu există însă iertare. Pentru aceia, dreptate cu pedeapsa cumplită. Este, de dincolo de mormânt, ordinul Căpitanului!

Mai există însă, o lecție a mormintelor. Este lecția demnității, a tăcerii creatoare, a cinstei sufletești, a dârzeniei caracterului — din care crește respectul pentru tine, pentru OM și pentru gândurile lui. Și lecția aceasta trebue reamintită. Nu nouă, celor care am crezut nebunește, zi de zi, ne-am manifestat tot zi de zi,

(Urmare în pag. 5-a)

VIEAȚA DE DINCOLO DE MOARTE

de MIHAI NICULESCU

Ceea ce s'a petrecut la 6 Septembrie nu seamănă cu nimic din ce a fost până acum în istoria neamului românesc. Să recapitulăm, începând așa:

De un an și jumătate, cei mai mulți dintre noi erau trimiși — și plecaseră fără tocmeală — să vegheze cu armele'n mâini la hotarele țării pândite de lăcomia celor cari așteptau doar momentul prielnic. „Cu armele'n mâini" e doar un fel de a spune, o blestemată deprindere euforică, pentrucă, cinstit vorbind, eram cu mâinile goale, iar nădejdea s'a văzut că tot la „pieptul de aramă" se refugia, în care generozitatea celui dintâi bard al înzestrării oștirii plantase legendarele șapte vieți. Așadar, proporțional, aritmetic, superioritatea sta de partea noastră! Cine mai erà ca noi? Intr'adevăr, cine mai erà ca noi...

Așa-i, sergent Toader caremi spuneai simplu, fără emfază: „Numai să poftească, domnule sublocotenent, că dobor avionu' cu furca". Așa-i, domnule locotenent P. B. care te aflai cu bateria la Prut, în noaptea aceea când n'a dormit nimeni de hărmălaia tancurilor roșii: „Așteptam ordin, cu obuzu'n țeavă. Aveam lunetă doar la un tun, la celelalte ochiam cu colimatoarele, fiindcă nu ne veniseră încă lunetele... din străinătate. Da' tot îi prăpădeam, mă băiatule".

Ehei, astea le știam numai noi, că doar la București erau împestrițate bulevardele cu afișe de-a mai mare dragul „Atenție, dușmanul ascultă" — sau, pe'nțelesul care l-am aflat mai târziu: „Taci, că le turburi siesta". Norocul lui, al dușmanului, că habar n'avea (!) de ce știam numai noi. Intr'adevăr, mare noroc, c'a scăpat cum a scăpat... numai cu-atât. Vorba cuminte și'nțeleaptă a înțelepților noștri: „putea să fie și mai rău".

Și dumneata, bădiță Aroane, îți mai aduci aminte — iartă-mă că te sgândăresc, doar ai rămas *dincolo*, la Oradea, pentru mustrarea noastră, a celor *de dincoace* — când a anunțat crainicul, la radio, minutul de reculegere — era după 29 Iunie — cine-a înjurat dintre noi și ne-a plesnit cu vorbele: „Dacă în douăzeci de ani nu v'ați putut reculege..."?

Ei da, cioclii României Mari îi dădeau într'una cu „strânși uniți" — și uite, ne-am tot strâns unu'ntr'altul de nu mai puteam răsufla și gata-gata era să crăpăm înăbușiți cu mâna'n beregata unul-altuia.

Și să-ți mai spun, bădiță Aroane, că poate domnia-ta, de la Oradea unde te afli nu vei fi „luat la cunoștință" — cum ziceți voi, ardelenii — ce-a mai fost prin Capitală — creerul țării, de! dospit de'nțelepciunea funestă a strigoilor nației.

Am mers așa, din „reculegere" în „reculegere", că abia de-apucau să deschidă cinematografele și iar se'nchideau pe câte-o săptămână, de nu mai avea răgaz și tihnă bietul cetățean grijuliu de binele țării, să se îmbărbăteze cu vreun film eroic și să-și mai vină'n fire gustând dintr'o fleică'n sânge, la un țap cu muzică...

Și în acest timp trupul țării se'nchircia sfârîind, mistuit în drăcească văpaie și-i urmăream neputincioși agonia numărându-i cu groază zilele, ca purtătorul miraculoasei „peau de chagrin" din povestirea lui Balzac.

Până când sufletul nației n'a mai putut răbda. Și s'a întâmplat atunci, în văzul celor cari au știut să o vadă, minunea pe care nimănui din câți au văzut-o nu-i este îngăduit să o ascundă: că *morții nu muriseră*. Vremelnicia și putinătatea noastră

(Urmare în pagina 5-a)

CRONICA LITERARĂ

Minunea Arhanghelului Mihail

Asupra oportunității temei ce urmează s'o tratăm, lectorul, oricât de scrupulos în ce privește literatura, credem a fi de acord. Deaceea nu îngăduința să discutăm, i-o cerem, — ci solicităm *astăzi* o contribuție ce nu ne-ar fi oferit-o *ieri* oricât i-am fi cerut-o. Am dori anume să stârnim convingerea că problema de față este una din cele mai adânci. Știm că pretindem un lucru extrem de greu, dar nu *imposibil*. Și deoarece nu este *imposibil*, afirmăm că punem lucrurile sub aspectul lor *ortodox* și pretindem ca lectorul să *creadă* odată cu noi, în *minunea* arhanghelului Mihail, în sensul cel mai *realist* cu putință. Orice mărturie a sfinților și a îngerilor, este înțeleasă în ortodoxie (Bulgacoff) în chip realist, și stabilind acest principiu, noi ne angajăm să ne călăuzim după el, în desvoltarea și concluziile noastre. Prinurmare, tot ce se spune despre minunile arhanghelului, *este* adevărat. Mai direct exprimat, — aici *este* adevărul. Punând accentul pe *este*, subliniem criteriul adoptat care e cel ontologic, iar nu cel fenomenologic; ne raportăm adică la o realitate care nu poate fi cunoscută decât într'anumit fel, în ceea ce *este*, înlăturând libertatea supozițiilor și a descripțiilor de suprafață fără angajarea fondului. Nu vorbim, cu alte cuvinte, despre o *mentalitate* oarecare; nu facem, cum s'ar bănui de către pozitivismul întârziat, concesii psihologiei religioase, și deasemeni nu invocăm structura sufletului primitiv deschis plăsmuirii fantastice, — repetăm, — de nici una din comoditățile fenomenologiei nu ne folosim. In cel mai serios mod, tratăm despre ceeace știm că *este*, despre *adevăr* și alungăm ca neimportant punctul de vedere după care minunea arhanghelului Mihail. n'ar fi decât *ceva ce a apărut* oamenilor de acum două mii de ani, ceva ce s'a păstrat apoi cu titlul de *credință*, neînfățișând pentru vremea noastră decât sensul *moral* și *istoric*, pierzând pe cel *spiritual*.

Pentru noi singurul punct de plecare valabil este cel *spiritual*, celelalte fiind doar expresia și corolarul practic al acestuia. Fără acceptarea totală a punctului de vedere spiritual, ni se refuză de altminteri orice adâncire a moralei și a istoriei. Iar cei care acceptă doar morala și istoria, mărturisind îndoieli asupra realității spirituale, ni se par lipsiți de seriozitatea ce se cere oricărui cărturar român astăzi, când ne luăm cu toții obligația să muncim la producerea unei vieți noui.

Referindu-ne la viața națională nouă, atingem însă problema cea mai grea care a apăsat sufletul românesc vreodată. Generația de azi are misiunea de a păstra onoarea țării la înălțimea la care au ridicat-o părinții noștri. Căderea din prestigiul maxim atins, nu va fi vina vitregiei istorice, — cum am afirmat totdeauna, ci condamnarea va cădea asupra spiritului nostru. Trebuia să păstrăm ceeace ni s'a dat și ceeace de către nimeni nu ni s'ar fi luat, dacă ne educam sufletele. Cărțile legionare, — ale Căpitanului, a lui Ion Moța și ale celorlalți, — sunt mărturie pentru modul cum trebuia să ne pregătim. Ce vom face acum, când *onoarea* n'o mai avem, ci doar operele profetice ale acestor morți?

Oricum, răspundem că mai este ceva de făcut. In ce privește trecutul, apropiat sau mai îndepărtat, vom aminti cuvântul Conducătorului Statului, care a spus: „destul". *Destul* deci cu ceeace a fost, să cercetăm ceea ce *este*. Dar în ce chip să ne pregătim de acum? După ale cui îndrumări? Răspundem iarăși, fără șovăială. Principiile, metoda, le avem. Se află clare pentru orișicine, expuse în cărțile legionarilor morți. Aceste cărți, scrise *cinstit*, constitue un perpetuu *prezent*, acțiunea lor rodește adică viitorul și marchează separația de trecut

Tot ce se va scrie, de astăzi încolo, cu scopul de a educa sufletul românesc trebue să poarte pecetea clară a *cinstei* și a *seriozității* modélelor ce nu se vor uita de nici o generație, de azi înainte.

Lămuriri ample nu avem putința să dăm aici, — precizăm numai că raportul cărților doctrinare de care vorbim este foarte strâns, cu ori și ce se va scrie de acum în colo, cu scopul de a ne pregăti sufletul să refacem România Mare.

Idealul acesta a început din ziua de 6 Septembrie, dată marcată în calendar cu minunea Arhanghelului Mihail. Intâmplarea a făcut ca în această zi să poată fi spus, de către generalul Antonescu acel *destul* care alungă trecutul. Zicem că întâmplarea a ales ziua aceasta, gândindu-ne că evenimentul istoric ar fi fost bine să se producă mai devreme, ca un final mai puțin dureros. Dar au fost prigoniri, tot felul de prigoniri; ceva, ce se făcuse mai de mult, trecând peste prigonirile de tot felul, și care nu s'a manifestat prima oară la 6 Septembrie, ci s'a înfățișat tuturor ca o pregătire spirituală, de nuntă, a fost *legiunea arhanghelului Mihail*. Ziua în care începe misiunea nouă de refacere a României Mari, amintește dintr'odată, pe tot pământul unde trăește suflare românască, de *legiunea Arhanghelului Mihail*. Legiunea devine astfel clară, ca o icoană a ceea ce avem, în toate conștiințele românești. Ziarele, care au remarcat *potrivirea* calendarului cu evenimentul istoric, au neglijat pare-se să pomenească meritele răsturnării și sângele cel mai proaspăt vărsat, și s'au oprit cu mai multă stăruință, asupra minunii indicate în calendar ce corespundea atât de turburător cu numele *dat* legiunei. Considerațiile mistice, în această privință, nu au lipsit.

La rândul nostru, suntem ispitiți să căutăm tot ce se poate gândi, și exprima corect, asupra legăturii dintre o *dată* a timpului și hazardului, și un *dat* al minții ordonatoare. *Datul* despre care spunem că este element al minții, îl considerăm sub aspectul său atât de propriu omenesc, care constă în *a da un nume* la ceea ce constați că există. Tot ce există în lumea concretă și participă la viață cu grad de realitate, poartă un nume care este *dat* de om. Lucrul acesta îl putem înțelege și în sensul sacru, spunând că avem de face și cu ceea ce ni se dă și cu ceea ce primim ca bun al vieții. Intr'adevăr, ni se *dă* ceva, iar noi avem puterea să *dăm* la rândul nostru un nume la ceea ce ni s'a *dat*. In felul acesta, datul participă la umanismul nostru. Arătăm gradele de umanism pe care le-am urcat, după numele pe care le-am dat, în graiul nostru neaos, *darurilor* primite. O noțiune fără conținut și formă filologică definitivă, în limba noastră, nu este un *dat*, un dar făcut spiritului nostru. Se cuvine deci să fim cât mai atenți, la termenii cu care ne exprimăm, și să știm dacă sunt daruri ale spiritului adică asimilări și cunoașteri, și dacă deci pot fi socotite *date* ale gândirii noastre. In privința aceasta, procedeiele scrisului, ca și ale exprimării publice, trebue să fie corecte, nici o poartă nefiind mai larg deschisă erorilor și falsurilor intelectuale, decât confuzia termenilor.

In ce privește *data*, fiind vorba despre minunea Arhanghelului Mihail, problema ce se pune este limpede. Spre a adânci serios aceste lucruri, trebuie să credem, să fim simpli creștini, fără ezitare, și în doctrină ortodoxă, realistă. Fără credință absolută, neștirbită din nici o parte, orice discuție spirituală asupra *minunii*, nu este cu putință, și ori și ce considerații ar păcătui de neseriozitate. Acest punct inițial este stabilit categoric în „Pentru legionari:" Toți credeam în Dumnezeu. Nu era nici un ateu printre noi. Cu cât eram mai încercuiți și mai singuri, cu atât preocupările noastre se ridicau mai mult spre Dumnezeu și la contactul cu morții noștri și ai neamului". (pag. 281).

Textul nu spune, într'adevăr, că *trebuiau* să creadă, ci pur și simplu că, în „viața inițială", credeau în Dumnezeu. Dealtfel, este singurul aspect care interesează, din moment ce noi am stabilit punctul de vedere ontologic. Credința în Dumnezeu este *realitatea* inițială, fără de care orice discuție despre minune este zadarnică. Rugăm pe cititor să nu pretindă acum desvoltarea ce i-o promitem, bizuită pe credința în Dumnezeu. Prilejul ni se va oferi și vom expune lucrurile amplu, cum se cuvine. In momentul de față, credem a fi câștigat principiul trebuincios din punct de vedere al onestității metodei: cine va vorbi despre minune, nu o poate face în mod adânc și deci valabil, decât crezând în Dumnezeu. Condiția nu o punem firește, redactorilor de ziare, a căror profesiune nu este totdeauna doctrinară. Condiția se cere, acelora care vor să fie luați în serios, — fie redactori la periodice sau autori chibzuiți de volume, — când se înfățișează publicului ca analiști ai puterilor noastre spirituale de care avem nevoie. Prin postularea acestei condiții de cinste a scrisului, ne luăm și angajamentul să observăm modul cum se scrie și se face astăzi cultura. Cinstea profesională este o lege ce ne va călăuzi în fața tuturor.

Păzirea acestei legi, ne-o impune deci *data* de 6 Septembrie, despre care nu putem vorbi fără *credință* absolută. Rămâne acum să arătăm ce îndrumare ne prescrie faptul că *arhanghelul Mihail* exista în limba română ca nume dat unei ordini spirituale cu existență îndelungă și grea și deci cu viață reală în suflete. Procedând astfel, urmărim să luminăm tot un principiu, anume că între o existență reală, cum era spiritualitatea implicită în numele dat legiunii și credința la care obligă *minunea* de la 6 Septembrie, există relații de substanță, adevăr care constitue pentru noi un punct cucerit spre una din puterile sufletului românesc. De ce adică să nu fie mâna providenței care să fi întâlnit cele două evenimente? Ce ne împiedică să credem, din moment ce avem credința în Dumnezeu și cunoaștem realitatea spirituală a legiunii? Nimic nu ne împiedică să facem legătura simplă, prin credință; mai mult, perspectiva ce ni se deschide aici este extrem de seducătoare. Este vorba despre transcendența posibilă românilor, care este ceea oferită de credință, de minuni, de depășiri neașteptate ale neamului. Transcenderea aceasta se bazează pe ordinea total interioară a vieții, pune accentul pe pregătirea omului în sens moral și spiritual. Românul trebue să știe că mântuirea nu vine de la numărul poporului, ci de la calitatea sufletului. Acest fel de transcendență, de substanță pur creștină, este dat de Căpitan doctrinei legionare, — postulând omul moral și lăuntric, spre deosebire de celelalte doctrine naționaliste, care au puterea numărului, a condițiilor de civilizație și a orgoliului rasial. Că este superior criteriul românesc al unei transcendențe integral spirituale, nu este locul să discutăm. Problema cere acum să arătăm că acesta este modul transcendent singur posibil nouă, ca un popor ce nu avem cantitatea și avantagiile ei, iar din punct de vedere rasial fiind înconjurați de state cu tendințe vădite de a ne altera sângele. Stabilind al doilea punct, al *numelui* ce se găsea dat legiunii, am subliniat socotim deasemeni un criteriu al seriozității ce ni se cere, acela de a ține seamă și de a acorda cea mai mare încredere ordinei spirituale existente istoric, făcând aceasta însă cu intenția mărturistă, de a-i găsi, prin procedeiele corecte ale dialecticei, reazămul său ceresc. In cazul de față, reazămul este credința în minunea de la 6 Septembrie.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

Viața lui V. Alecsandri
și marile idealuri sociale

II

de C. GEROTA

Călătorește la Paris, unde reîntâlnește pe Maria Cantacuzino, se inspiră în poeziile din „Mărgăritarele" și din nuvela „Mărgărita". Când revoluția din 1848 ajunge în Moldova, Alecsandri are un rol de seamă în această mișcare, ce nu prea a avut mare succes.

Nemulțumiți de Domn, care încuraja regimul conruptiv și era de o lăcomie de arginți fără seamă, tinerii din streinătate se adunară în casele Logofătului Sturza, ca să pue pe hârtie dorințele poporului asuprit. Domnul Mih. Sturza trimise pe ministrul de interne să stea de vorbă cu capii mișcării, în aparență, în fond pentru a-i prinde și trimite în surghiun la Constantinopol. Mulți au fost prinși și închiși. Iar 13 capi legați și trimiși la Galați pentru Constantinopol. Dintre aceștia 5 au scăpat, între care și Alex. Ioan Cuza, viitorul Domn.

Cu acest prilej, Alecsandri a tipărit în foi volante poezia „Deșteaptarea Română" care a fost semnalul de alarmă al revoluției și marșul către biruință al ei.

Voi ce stați în adormire, voi ce stați
în nemișcare
N'auziți prin somnul vostru acel glas
triumfător?

In adunarea poporului, Alecsandri redactează memoriul ce trebuia înaintat Domnului, care cuprindea 35 de revendicări.

Revendicările lor erau dreptate pentru săteni și funcționari, desființarea cenzurei, dreptul de a se întruni, dreptul de a se exprima. Când ei erau în casa lui Mavrocordat, arnăuții îi căutau la Costache Sturza, sediul lor. In sfârșit, răspândiți cu forța armată, căpeteniile prinse în capcană de Domnitor, Alecsandri a luat drumul exilului.

A trecut munții în Brașov, unde a stat vreo două luni încurajând pe toți Românii, înălțând moralul refugiaților. De aci, pleacă în Bucovina, la frații Hurmuzache, unde se găseau pe atunci în Cernăuți peste 50 de pribegi. Intre ei erau: C. Negri, Kogălniceanu, Alecu Cuza, Bariț, etc.

Aci au ajutat lui Hurmuzache să scoată gazeta „Bucovina", în care Alecsandri, a publicat o parte din poeziile lui. Cu acest prilej, a scris poezia „Bucovina" și aci, în această pribegie, s'au călit sufletește, s'au întărit pentru ideea cea mare a Unirii, pe care el o prevedea cu o viziune profetică.

Din Bucovina, placă la Paris în 1849, unde găsește pe emigranții din Muntenia ca Eliade, Bălcescu, mai târziu Brătianu. Câștigă presa franceză, pentru cauza românească și au gazetari de seamă de partea lor ca Bataillard, Ledru Rollni, etc. Pun bazele unui comitet care să lucreze pentru unirea principatelor Muntenia și Moldova sub suzeranitatea Turciei (Elena Răd. Pogoneanu). Alecsandri face parte din acest comitet, propus de refugiații din Brusa și Constantinopol. Se întoarce în țară și este numit directorul Arhivei Statului, funcție, în care fusese numit Asache și tatăl său.

Nemulțumit de revoluție și de atmosfera din Moldova, se consolează cu literatura, publicând piese de teatru și poezii populare în „Bucovina". In 1852 apare volumul „Poezii poporale" — Balade Cântece bătrânești — Adunate și îndreptate de V. Alecsandri Partea I. In volum este Miorița și alte balade. Când în 1853 apar Doinele în franțuzește la Paris, este un adevărat eveniment literar. Streinii puteau să cunoască acum tezaurul de simțire și de gândire al poeziei românești cu acel miros de busuioc și de sulcină. Dacă numai atât ar fi făcut Alecsandri, că a descoperit poezia populară, și ar avea dreptul la toată gratitudinea unui neam. Dar el a făcut mult mai mult.

Când începe războiul Crimeei, Alecsandri credea că se va schimba soarta poporului nostru. Scăpați de ocupația rusă, credea că vom avea o autonomie sub protectoratul turcesc. Socotea anul 1855 ca pe un an mântuitor, așa cum credea Gr. Alexandrescu anul 1840. Vizitează Sevastopolul și dorește o orînduire mai bună țărei noastre. După războiu vine congresul dela Paris, care înlătură regulamentul organic și ocupația rusească. Ideea Unirii, pentru care se sbuciumaseră atâta timp, prinde consistență. Deși Unirea nu convenea nici Rușilor, nici Turcilor, nici Austriacilor, deși Caimacamul Moldovei T. Balș și apoi Vogoride erau instrumente trădătoare a ideii Unirii, generația aceasta de idealiști neînfricați au înlăturat toate piedicile și au izbutit.

V. Alecsandri publică în „Steaua Dunării" încă din 1856 Hora Unirii, care pusă pe note, se cânta în valuri populare, sintetizând gândurile epocii. Hora Unirii devine un fel de Marseilleză a noastră, care a cucerit toate spiritele. Alecsandri publică Păcală și Tândală, Cinel-Cinel, piese, în care ideea Unirii era arătată ca binele suprem al nației. El pregătește, spiritualicește vorbind, Unirea, întărind conștiințele ca într'o mistică națională. Când se fac alegerile libere pentru divanul adhoc, din 87 deputați, 83 sunt unioniști. Când Convenția dela Paris îngăduie o unire parțială, adică doi Domni, dar cu o singură curte de Casație, Alecsandri era secretarul de stat al Caimăcămiei, care trebuia să supravegheze la alegerea Domnilor. Intre candidații pentru tronul Moldovei era și Alecsandri. A renunțat ca toți ceilalți, pentru Alexandru Cuza. O pildă mai rară de abnegație, o lecție mai morală, un act mai patriotic nu se poate întâlni decât în epocile de rară înălțime morală, cum a fost generația dela 1859. Odată Cuza ales Domn în Moldova și Muntenia, el a avut cele mai grele misiuni diplomatice în Franța, Anglia și Italia, ca să obțină aprobarea alegerii lui Cuza, care se făcuse eludând convenția dela Paris. A vorbit de 2—3 ori cu Napoleon al III, s'a dus în Anglia și Italia, cu trăsura grea și trenul încet și prin inteligența lui, prin simpatia ce o radia, prin afabilitatea lui a reușit. A slujit multă vreme ca ministru la Paris, întărind relațiile și mărind prestigiul. In țară, ca senator a apărat modificarea art. 7 din Constituție, cerut de Berlin după 1877, arătând primejdia evreilor în țara noastră, discurs semnalat de Regele Carol I în memoriile lui.

Când războiul din 1877 începe, Alecsandri simte o euforie de tinerețe cum nu o avusese de multă vreme.

Acum vede el o armată, pe care o visau și Bălcescu și Cârlova. Un popor liber, o țară liberă, o armată biruitoare care era visul lui Alecsandri. De aceea, spune el cu mulțumire: „De acum pot să mor ferice". El văzuse în războiul din 1877 vechile virtuți romane în brațele soldatului român, noblețea unei rase superioare și brave în faptele lui de război. „Ostașii noștri" este poema războiului din 1877. Noi n'am avut un Alecsandri în 1916.

De aici, încolo, Alecsandri este preocupat de piese de teatru ce înfățișează sentimente omenești, în afară de orice preocupare practică sau tendențioasă. Este epoca literaturii lui estetice: Fântâna Blanduziei, Despot Vodă, Ovidiu.

In 1887 boala începe să-l mineze. Cancerul progresează încet, dar sigur, necruțător. In 1890 Alecsandri moare plâns de un întreg popor, dela regele și regina până la cel din urmă țăran. Cu el amuțea o coardă armonioasă a poeziei românești, care cântase toate marile evenimente naționale; cu el murea un român poet, care a luptat cu toată puterea și tot talentul lui la înălțarea patriei lui, cu care s'a identificat. A trăit tot calvarul unei țări supuse, înlănțuite, și a murit într'o epocă de real progres, într'o țară liberă.

Ei și-a supus talentul marilor imperative ale vremei, care cereau libertate, dreptate, dreptul la viață ca popor și ca om. Pe cât de sbuciumată tinerețea lui, care în romantismul ei avântat se lovea de despotismul Domnilor și de cenzura lor nevrednică, cu atât de liniștit și senin este sfârșitul lui Alecsandri.

El, întrebat de destinul acestui neam, ar putea răspunde ca și Ginta latină:
O țară în lume, cât am stat
Pe tine te-am reprezentat!

BIBLIOGRAFIE

1) **Elena Rădulescu-Pogoneanu:** „Viața lui Vasile Alecsandri, Craiova, 1940.
2) **N. Pătrașcu, V. Alecsandri,** 1939, București.
3) **V. Bengescu,** V. Alecsandri, revista „Convorbiri literare".

Dincolo de munți

Poetului Vasile Stoica, — urmaș demn al lui Gheorghe Lazăr, — pornit, ca și străbunul descălicător cultural, de pe aceleași plaiuri ale Avrigului — pentru durerea care ne mistue în ceasul acesta.

Dincolo de munți,
Dincolo de înegurații munți,
Incordați-vă brațe,
Ridicați-vă frunți!

Freamătul vostru doboară gorunii
Ca o nestăvilită furtună,
Gândul nostru prăvale stâncile
Cu vrerea-i nebună.

Dincolo de munți,
Peste neguroasele culmi de brazi,
Dincolo de ieri, dincolo de mâine,
Dincolo de azi, —

Rămâi, veșnicind peste lumi,
Sângerând ca o rană,
Tu, lume a sângelui nostru,
Țară de-azur, transilvană.

Cu sânge-ai răsbit prin milenii,
Cu sânge 'nsemnat-ai istoria...
Fumuri de jertfă 'nălțat-ai
Cu Doja, cu Iancu și Horia.

Duhul, neliniștitul lor duh,
Luminează drumuri de-apoi —
Ca pe-un pumnal înroșit
Îl simțim fiecare în noi.

Dincolo de munți,
Dincolo de înegurații munți,
Ridicați-vă brațe, năpraznic,
Luminați-vă frunți!

Calea fie-ne dreaptă,
Nesovăit fie pasul,
Când sub steaua de foc înfruntăm
Mișelescul destin, uriașul!

Pământ, pământ de sfințenie,
De veci și de baștină,
Durerii de veacuri — albie,
Sub lacrimi străbune — mlaștină,

Rodul sevelor tale
Al nostru mereu va rămâne,
Și clarul văzduhului tău,
Și 'ntinsele lanuri de grâne.

In inima ta, ferecate,
Dorm strămoșești oseminte.
Sufletul lor — cândva — a bătut
In arcuri, în suliți, în flinte.

Dincolo de munți,
Dincolo de pădurea buiacă,
Vrăjmașele vânturi vântură
Străvechea țară dacă.

Numai mormintele, singure,
Măsurând veșnicia,
Constelează trist, ca luceferii,
Prăpădul, urgia.

Adormit pe-un hotar din Sălaj,
De-ar ști Șincai, cum astăzi tărîmul
Ne-a fost împărțit de-al nost' sânge,
Și cât de barbar ne fu „Râmul"...

De-ar ști Maior și Micu, apostoli
Ai sfintelor noastre minciuni,
Cum, la ospățul de moarte,
Frații doriți ne-au fost nuni, —

Atunci ar cerni cu blesteme
Hrisoave, lupoaică, sugaci,
Și mândri ne-ar spune: pe-aici,
Pe-aici n'au fost decât Daci!

Urniți-vă munți,
Stânci ale vrerilor,
Striviți-ne inima
Pe pragul durerilor.

Ucis fie glasul
Muiat de litanie
Ce plânge prăpădul
Tău, Transilvanie!

Nu scâncet, nici lacrimi,
Ci vifor stârnit
Sub zodii urzind
Un nou răsărit.

Dincolo de munți,
Dincolo de moarte, dincolo de cer,
Așteaptă-ne, cu pădurile tale,
Cu freamătul lor auster, —

Pământ cu izvoare de lacrimi și sânge.
Marea întoarcere a ta,
Când va sună,
Din care corn va suna?

VLAICU BÂRNA

5 Septembrie 1940.

Doamnei Ati Bârcă

Domnul Chițibuș și-un drum prin cenușe

— Episod inedit —

de MIRCEA STREINUL

Il chiema Chițibuș, dar, din deferență, i se spunea domnul Chițibuș. Uneori, era numit nemțește: Herr Kitzibusch, sau franțuzește: Monsieur Kitsibouche, iar la supărare i se spunea Chiț — pur și simplu. Domnul Chițibuș era negru ca smoala, avea o minune de mustăți căzăcești și-o pată albă ca zăpada pe frunte. Ați ghicit desigur că e vorba de-o pisică — să fim mai precizi: de-un motan. Chițibuș era mândria întregii clădiri c. f. r. Până și cei ce-aveau fobia pisicilor îl iubeau pe Herr Kitzibusch. Și cum naiba să nu-l aibă drag toată lumea, când dumnealui era cel mai frumos motan din cartier? Până și funcționarii dela gară îi cunoșteau faima, așa că domnul Chițibuș putea să intre fără bilet pe peron. Odată, — până și ziarele au scris despre întâmplarea asta — dumnealui s'a urcat netam-nesam într'un vagon al rapidului și-a călătorit cu clasa 'ntâia până la proxima stație de oprire: Adâncata. Aici, spre stupefacția impiegaților, a coborît tacticos, cu coada 'n sus, — și fâști la bufet, unde bufetierul, trăsnit și el de apariția lui Chițibuș, fu cât pe ce să-i ofere o halbă de bere.

— Oameni buni! — spuse șeful gării. — Aiesta-i motanul cel vestit al lui Gherasim Vodă din Cernăuți... Să mă ia naiba de mă'nșel! Mari ți's minunile, Doamne! A venit singur cu trenul! Măi Dugane, ce-i ții halba la nas? Dă-i motanului o bucată de salam.

Și Dugan îi dădu — și 'ncă de cel bun, veritabil Sibiu! Din pricina evenimentului cu Chițibuș, rapidul a plecat cu două minute întârziere... In gară s'a nimerit să fie domnii Octav Nistor dela „Universul", și Ionel Teodorescu dela „Timpul", cari trântiră niște articole strașnice în ziarele lor.

Un motan călătorește incognito.
Senzațională aventură a unui motan.
Misterioasa călătorie a domnului Chițibuș.
Un motan în rapidul Cernăuți-București.
Domnul Chițibuș bea bere?

Cam astea erau titlurile și subtitlurile reportagiilor... In felul acesta, Chițibuș deveni renumit în întreaga Bucovină și locatarii clădirii c. f. r. începură să-l iubească și mai mult.

Domnul Chițibuș era un motan model. Nu făcea ceeace nu trebuie pe scări, ci se ducea undeva în ogradă, unde-și avea locul său, nu mieuna lesinat pe gânduri în nopțile lunilor pisicești, căci îi displăceau cuceririle vulgare, nu fura cotlete de purcel depe mesele din bucătării și nu prindea vrăbii, ba chiar se'mprietenise cu canarul doamnei Marta Mândrescu, dela parter. In rezumat, domnul Chițibuș era împăratul motanilor din Cernăuți.

Gherasim și băieții îl iubeau nespus de mult. Odată, acarul fusese foarte greu bolnav și nu putuse dormi nopți dearândul. Chițibuș îi ținuse credincios tovărășie în lungile nopți de suferință și renunțase până și la plimbările cotidiane pela gară. Veghea necontenită a lui Chițibuș îi făcuse mult bine lui Gherasim. Insăși Aglăiță îl iubea ca pe ochii din cap pe motan, căruia îi prindea în fiecare lună o nouă fundă de mătase roșie în jurul grumazului — să nu-i fie de deochi. Domnul Chițibuș nu abuza niciodată de dragostea ce i se arăta. Dimpotrivă, se purta foarte cuviincios și la locul său.

Când Cocuța se instalase în casa lui Gherasim, motanul primise întâia lovitură a soartei. Până la venirea fetei, Chițibuș sta cu stăpânii la masă. Avea un scaun al său, pe care se instala ca un om, însă nu devenea supărător, ci aștepta liniștit până i se oferea și lui ceva de mâncare. Acuma, din cauza Cocuței, Chițibuș nu mai avea loc la masă. In primele zile, fusese atât de supărat, încât nu mai dăduse pe-acasă, ci hoinărise prin gară, fiind ospătat de bucătarii vagoanelor-restaurant. Obișnuit cu mâncare bună, căpătase o indigestie destul de supărătoare, așa că, trecând peste mândria sa jignită, se re'ntorsese acasă, încercând să-și recapete locul dela masă. Cocuța, de cum îl văzuse pe scaun, îl și dăpăcise. Lovit de moarte în demnitatea sa, domnul Chițibuș se resemnase, devenind filosof. Cu toate acestea, nu renunțase la răsbunare. El, domnul Chițibuș sau Herr Kitzibusch sau Monsieur Kitsibouche, împăratul motanilor din Cernăuți, gentlemenul perfect educat, începuse să-și facă de cap.

— Tușică, ui-te la rochița mea! Și-abia eri am călcat-o... Asta-i treaba lui Chițibuș! Iată și două pete aici! — se-alarmase într'o dimineață Cocuța.

Altădată:

— Tușică, ui-te la pălăria mea! I-a smuls penele!

Altădată:

— Tușică, ui-te la ciorapii mei! Patru găuri și-abia alaltăieri i-am cumpărat!

Altădată:

— . . .

Și tot așa.

— Cuminte motan! — constatase Lupșa. — Nu se-apucă decât de lucrurile Cocuței... Dealtfel, sfânt ca 'nainte! Bravo, Herr Kitzibusch!

Ca răsplată, Sil îi dăduse un șnițel întreg la cină:

— Bravo, Herr Kitzibusch!

— I-oiu veni eu de hac cotârlanului! — amenință Cocuța într'o seară.

— Te poftesc! — se-aprinse Lupșa.

— S'o vedem și pe asta! — răcni Sil.

— Țin foarte mult la Chițibuș,— sublinie și Gherasim, privind-o cu tâlc peste ochelari pe Cocuța.

— Motanul aiesta îi prietenul meu.

Cocuța: mâlc. Știa că nu e bine să-l zădărească pe Gherasim. Totuși, gândul cel rău nu 'ncetă s'o scociorască. Soarta domnului Chițibuș era pecetluită.

— Mi se sbate ochiul, măi Sil, — oftă Lupșa. — Ce-o să mi se mai întâmple?

— Ei, și tu! Ai început să crezi ca babele în toate fleacurile! Deseară cântă Niculescu-Basu în „Bărbierul din Sevilla". Cum să facem să vedem și noi opera?

— Silache, ia ui-te 'ncoace...

— Dumnezeule-mare! De unde ai biletele?

— I-am spus alaltăieri tatii că tare-am dori să vedem opera asta și tata mi-a dat bani să cumpăr bilete.

— Strașnic bun e tata!

— Sigur!

Lupșa se gândea că poate o va vedea și pe Liuș la operă, așa că plutea în nouri. Seara, fu atât de distrat, încât începu să-și lustruiască ghetele cu crema Nivea a Cocuței. Era atât de nerăbdător, încât i se părea că nu se mai isprăvește cina.

— Oare unde-o fi domnu' Chițibuș al nostru? — întrebă deodată Gherasim. De ieri nu l-am mai văzut.

— Nu te teme, că nu i s'a întâmplat nimic, — îl liniști Aglăița. A mai lipsit dumnealui de-acasă ca, pe urmă, să răsară ca din pământ.

— Ieri la amiază, Chițibuș părea tare abătut, — își aminti Lupșa. Se purta ca și cum ar fi fost bolnav.

In drum spre teatru, Sil spuse:

— Știi, și mie mi-a făcut impresia că e bolnav.

— Săracu' Chițibuș! Dacă nu se arată până mâine, trebuie să-l căutăm.

La teatru, băieții petrecură minunat. Lupșa avu pedeasupra și bucuria de-a o vedea pe Liuș, care ședea în stal cu mătușa ei, Zenobia Magheru, și cu Ion Dracu, despre care Cocuța obișnuia să spună o mulțime de lucruri rele. La sfârșitul spectacolului, coborîră în grabă dela galerie, căci Lupșa voia s'o vadă îndeaproape pe Liuș.

— Tare-i frumoasă, — spuse Sil, când ajunseră în piața Unirii.

— Da. Minunată. Rossini a fost un foarte mare compozitor. Am citit undeva că a compus numai în câteva zile „Bărbierul din Sevilla".

— Păi eu nu vorbesc de operă...

— Da de cine?

— De fata ta, măi prostule!

Lupșa se făcu roș. „Fata lui!" Cât de plăcut sunau cuvintele acestea... Socoti, totuși, că e de „bon-ton" să protesteze, dar Sil mormăi un „Lasă, că știu eu!", care-i luă orice replică.

Pe treptele neluminate ale clădirii, auziră ca un fel de geamăt.

— Ce-a fost asta, Sil?

— Să căutăm! — și băiatul își aprinse lampa de buzunar, care-aruncă fâșii de lumină fantomatică pe pereți.

Geamătul se-auzi din nou.

— Sil, ăsta-i Chițibuș, Sil! I s'a 'ntâmplat ceva... — și băieții se precipitară pe scări în jos.

Incepură să caute prin curtea înzăpezită. In cele din urmă îl găsiră pe Chițibuș sub peretele magaziei de lemne. Animalul sta închircit, pradă unor dureri cumplite. Zăpada din jurul lui era roșie de sânge. Băieții ridicară motanul și-l duseră în casă. Făcură lumină, așa că verișoara lor se trezi.

— Ce-i cu sgomotul aiesta? — se 'nfurie Cocuța? deslipindu-și ochii.

— Taci! — o repezi scurt Sil.

Chițibuș vărsă sânge și'ncepu să geamă ca un om, rupând inima băieților, cari se sbuciumau neștiind cum să-i ajute.

— Moaie un șervet în apă, — spuse Lupșa.

Gherasim deschise ușa:

— Ce s'a 'ntâmplat, băieți?

— Moare Chițibuș, tată! — strigă Sil, aducând șervetul muiat.

Gherasim se-apropie de motanul care se scutura în convulziuni și, după ce se uită la sânge, spuse:

— I s'a dat să mănânce sticlă pisată. Bietul Chițibuș nu poate fi salvat. Sticla trebuie să-i fi sfârtecat măruntaiele.

Băieții începură să plângă. Motanul se mai liniștise și-i privea cu ochi buni, blânzi, ca și cum ar fi vrut să le mulțumească pentru compătimire. Numai Cocuța participa cu un fel de indiferență la întreaga scenă. Aglăița, care se trezise și ea, încălzi niște făină, punând-o la pântecele animalului.

Pela orele 2 dimineață, Chițibuș avu o nouă hemoragie, cea mai violentă. Picioarele îi erau reci, iar nasul i se uscase. Peste câteva minute, începu să horcăie și după o ultimă sbatere, se destinse.

— A murit, — spuse Gherasim, întorcându-și în altă parte capul.

Lupșa își trecu mânile peste trupul lui Chițibuș și gemu:

— Și-un animal poate fi asasinat.

Cu toții se duseră sdrobiți la culcare. Cocuța, însă, zâmbea batjocoritor. Lui Lupșa îi veni s'o bată și numai cu mare greu se stăpâni.

A doua zi după amiază, băieții îl îngropară în ogradă pe Chițibuș. Aproape toți vecinii se-adunaseră să-l mai vadă odată: fiecare din ei simțea că motanul acesta cuminte și cu ochi de filosof o să le lipsească: până și domnul profesor Vasilescu, un om ursuz și plictisit de societate, ținu să participe la îngroparea lui Herr Chițibuș, care desigur c'avea să'nveselească duhurile lumii celeilalte cu giumbușlucurile sale.

Seara, la cină, tăcere ca'n biserică în casa familiei Vodă. Lui Gherasim nu-i ticnea mâncarea. Și nici Aglăiței. Iar copiii aveau lacrimi în ochi. Numai Cocuța: usturoiu n'am mâncat! Gherasim lăsă din mână furculița.

— Doamne, — spuse el, — de-aș ști cine-a făcut ticăloșia asta!

Privirile băieților sburară la Cocuța, dar fata mânca liniștit mai departe, gândindu-se:

„Atâta zarvă pentru un motan!"

★

Fiecare ins din familia Vodă își avea micile pasiuni, destinate să aducă lumină și plăcere în inimă. Gherasim iubea florile și se-ocupa în orele libere de cultivarea lor, căci avea un strat sub un gard din curte. Vara și toamna, stratul acela era atât de frumos, încât vecinii îl numeau „covorul persian al lui Gherasim", ceeace îi făcea mare plăcere acestuia. Aglăița știa să croșeteze și lucra la felurite broderii, depe urma cărora câștiga destul de bine. Câteva din lucrările ei fuseseră expuse la „Societatea Doamnelor Române", umplând-o de mândrie pe autoare. Sil și Lupșa aveau pasiunea cititului. Numai Cocuța n'avea nici-o pasiune. Nu știa decât să se plictisească — și se plictisea cu atâta talent, încât o molipsise și pe Aglăița de boala asta. De citit — Aglăița nu citea. Din principiu... După ea, cărțile se'mpărțeau în două categorii: cele recomandabile și cele nerecomandabile. Cele recomandabile erau plictisitoare, iar cele nerecomandabile antrenante, însă imorale — așa că domnișoara Cocuța nu citea nimic... In schimb, Cocuța se plictisea: evident, într'un mod foarte nobil: nefăcând nici o treabă serioasă. Dimineață, toaleta. Cârlionții, masajul obrazului, gimnastică pentru frumusețea sânilor și-a șoldurilor, unghiile, smulsul sprâncenelor (că-i creștea al naibei de repede părul!) și fardatul. Apoi, o ceșcuță de cafea neagră, numai atât (siluetal) In cele din urmă, bârfeala — și Cocuța avea mare talent la bârfit. Toate le știa! Că Greta Garbo e neinteligentă, că vocea lui Folescu lasă de dorit, că domnul Vasile Matușevschi dela mezzanin bea cu plăcere bere „Luther", că Gherasim își cheltuiește cu colegii de serviciu bănișorii, că și, iar că... deh, ca de-obiceiu — apoi: dece și-a vopsit doamna Cârcea părul, dece domnișoara Tichi se are bine cu domnul Melinte, dece a 'ntârziat Lupșa în oraș, dece și iar dece...

Aglăița adoptase felul de a fi al Cocuței. Nu mai croșeta și nu mai broda. Bârfeala ajunsese o necesitate pentru dânsa. Consecința fu că se certă, pe rând, cu toate vecinele, ea care trăise odată atât de bine cu'ntreaga lume!

— Măi omule, — se plânse într'o zi lui Gherasim domnul Damian, — ce naiba s'a întâmplat cu nevastă-ta? Că, până dăunăzi, era prietenă la toartă cu nevastă-mea, iar acuma o 'mpodobește cu toate poreclele prin vecini...

— Deh, așa 's femeile, — oftă amărît Gherasim.

Domnul Damian dădu cu părere de rău din cap și se duse mai departe, lăsându-l năuc pe Gherasim, a cărui dorință fusese întotdeauna să trăiască bine cu toată lumea.

Acarul nu mai găsea liniște acasă. In fiecare zi răsuna câte-o ceartă pe coridor și glasul Cocuței se-auzea cel mai tare. Aglăița intra ca o furtună în odaie și striga la Gherasim:

— Ce fel de bărbat ești tu? Toanta aceea de Cârcea mă insultă în gura mare, iar ție nici că-ți pasă! Noroc de Cocuța, că, fără dânsa, aș fi singură pe lume!...

Gherasim ofta și nu răspundea — ceeace o aținea și mai rău pe Aglăița.

— Ce vrei dela mine, femee hăi? — se-apăra icnind bărbatul. — Dece-mi aprinzi paie 'n cap?

— Au dreptate neamurile mele când râd de tine! Nu știi altceva decât să mănânci, să bei și să faci copii răi, — îl jignea Aglăița, pe care sora sa Catrina o monta prin scrisori împotriva bărbatului. Niciodată nu-mi iei apărarea! Par'că ți-aș fi dușmancă, nu soție!

— Vorbești cu păcat, femee!

— Te pomenești că ai și vre-o țiitoare prin Caliceanca! Nu m'aș mira... Ca mâne ai să mă dai afară din casă, că nu-ți mai încapi din pricina mea.

La așa vorbe, Gherasim își lua căciula și pleca să rătăcească singur pe ulițele înzăpezite, ca, târziu seara, să intre înghețat în vre-o ospătărie liniștită și cu clienți puțini și-amărîți ca și dânsul. Aceste restaurante — aziluri pentru singuratici și doborîți ai vieții — îi plăceau lui Gherasim. Ele aveau ceva familiar în at-

(Urmare în pag. 4-a)

ÎNTOARCEREA LUI FULGU

(nuvelă inedită)

de VLADIMIR DOGARU

Era aproape miezul nopții când a ajuns în dreptul ceairului. Nu'ntâlnise pe nimeni pe drum. Doar un cal negru, fugind a rasna peste arături. Acum nu mai trec călători și nici vite nu mai umblă rătăcite. Poate urca deci dealul fără frică. Să dea pe potecă, pe lângă cimitir, sau să o ia printre ulmi? Amândouă drumurile îl atrag. Sare gardul de sârmă, calcând atent. Cum țiue parii! Și bulgării de pământ, ce tari sunt și ce sgomot fac! Se oprește, își ridică căciula de pe urechi, și ascultă. Sus, în sat, latră câinii. L-or fi simțit? Să calce mai cu băgare de seamă! Nu trebue să-l audă nimeni. Pornește din nou, tot prin arătură. O putere nevăzută îl îndeamnă spre ulmi. Ajunge la șipot, s'apleacă, își face palmele căuș și se spală. Brusc, amintirile îl năpădesc. De câte ori n'a dormit la umbra dudului d'alături! De craca dinspre țuțurui își atârna leagănul, în scorbura dela pământ — tot așa de adâncă o fi? — vâra lemnele cu care seara făcea focul, iar pe nodurile în spirală se suia, ca din scară în scară, până sus, în vârf, de unde, cu pălăria strașină la ochi, privea nesățios munții. Mai incolo, înspre șosea, e ceairul. Miroase a mugur înflorit și a coaje de salcie. Prin viile arăcite se disting, ca niște umbrele albe, coroane de piersici. Doar nucii au mai rămas golași. Se deslușesc cu greu din întuneric și abia când te apropii la un pas de ei, le poți vedea ramurile. Fulgu trece pe lângă fiecare ca pe lângă niște prieteni părăsiți de demult, se oprește la vișini, le miroase florile, culege printre caiși, printre peri și meri, pretutinde caută parcă ceva. Și-a uitat de drumul dela biserică și'n cap nu mai are niciun gând. E condus numai de amintiri. Încet, încet, începe a se lămuri. Sunt cinci ani de atunci. Era într'o noapte de toamnă, cu cer senin și liniștit pe câmpuri. Luna își revărsa razele printre ramuri de nuci, stelele licăreau străvezii, iar luceferii apuneau răsleți peste vârfuri de păduri. Se potoliseră și adormiseră toți. Ei își vorbeau în taină, aciuați în dosul gardului din coastă. Frumusețea nopții îi încânta și de multe ori se pomeneau tăcând. Atunci priveau lucirea bolții și plutirea îndepărtată a Carului Mare. Tot cerul era plin de lumini, de parcă ar fi fost stropit cu licurici. Nu-și amintește cum s'au hotărît să coboare'n vale. Au luat-o pe poteca dela șipote — ocolind prin spatele grădinilor — au intrat pe furiș în poiana de peste râu, au scos un puiandru de cireș d'acolo, s'au îndreptat spre vii și l-au sădit pe pământul tatălui ei. De multe ori țineau să-și lege dragostea printr'un semn durabil. Își trimiteau unul altuia flori, crestau aninii din zăvoaie în fel și fel de chipuri, înfășurau tufișurile de salcie cu fir albastru (discret, ca numai ei să-l găsească), adunau de pe prundișuri pietricele și culegeau de pe poteci foi de levănțică. De toate luau și pe toate le păstrau. Clementina are și azi buchete de tămâioare, veștede să le freci în palmă, vârîte printre lucrurile din ladă. Un an întreg și-a împletit părul cu cordeaua dăruită de Fulgu. La rândul său, și el îi păstrează inelele, făcute din mărgele. Sunt frumoase aceste amintiri, însă nu destul de trainice: florile se usucă, pomii cresc și crestăturile nu se mai cunosc, tufișurile dispar, potecile s'astupă, iar firele de ață putrezesc. Deaceea, mai mult în glumă la 'nceput, s'au gândit să sădească un cireș, pe care să-l știe numai ei. Le va'ntrece pe toate în durată, ba încă, va trăi și după moartea lor. Mai târziu i-au fixat și locul. Odată născută, ideea devenea din zi în zi mai puternică. Trebuia să se mai aleagă doar momentul. Se vede treaba că seara aceea au considerat-o nimerită pentru planul lor. Au mers singuri, fără a se întâlni cu nimeni: cine să umble noaptea prin vii? Toamna rămân acolo numai glugile de araci, încinse pela mijloc cu joarde de viță, și butiile hodorogite de sub pătuiage. Celor de acasă, Clementina le-a spus că l-a sădit ea... Astfel, taina cireșului a rămas doar între ei. In primăvară, de cum s'a topit zăpada, el a plecat. De ce anume, nici până azi nu știe. Pe semne, împins de soartă: altfel cum și-ar explica neastâmpărul de care era cuprins? N'a spus nimănui, nici măcar Clementinii. A dispărut ca un răufăcător, fără rămas bun dela sat și lume, împins demonic de un gând, pe care, deși nu-l avusese până atunci, îl simțea totuși ca fiind al lui dela începutul începutului. După un an de așteptare, părinții l-au crezut mort și, lipsiți de noroc cum s'au socotit, și-au luat gândul dela el.

Singură Clementina îi ducea dorul și-l aștepta. Ea nu putea crede în moartea lui: prea fusese frumoasă dragostea lor, ca Dumnezeu să i-l răpească. Părăsită, în mod rușinos, și-a ascuns greșala pân'a născut alungată. A suferit mult dar nu l-a blestemat. Credea orbește în revenirea lui, fiindcă îl iubea mereu. Nici Fulgu n'a uitat-o. Amintirea ei l-a urmărit pretutindeni. Însă nu i-a dat niciun semn de viață. A fost un vis urît, din care ar vrea să se deștepte. Deaceea, e tare curios să afle dacă mai există cireșul. Trebue să fie mare acum... Parcurge porumbiștile într'un suflet. Iată salcâmii dinspre hotar, iată și prunii. La capătul dinspre sat, aproape de răzoara viei, se zărește, albă ca zăpada, coroana unui pom. Fulgu se apropie, îi pipăe ramurile, rupe un smoc de flori, le miroase: sunt de cireș. Cireșul lor. Doamne, cât a crescut! Era de-un stat de om atunci. La tulpină are rond proaspăt. O fi făcut de Clementina? Fără îndoială că da. Poate chiar azi o fi fost aici. Pune mâna pe un bulgăr: e încă umed. Nu-i vine să-l mai arunce. Îi e drag, fiindcă și Clementina îi e dragă și știe că e săpat de ea. De câte ori n'o fi călcat pe pământul pe care stă el acum! Il va fi așteptat pe înserate, plângând sub ramurile cireșului, îl va fi chemat din cele patru părți ale vântului, își va fi spus durerea stelelor de sus, și într'un târziu, zdrobită, va fi plecat singură pe poteca de sub deal. Ce rău a făcut că nu i-a scris! Își simte sufletul cuprins de dragoste și din ochi îi picură lacrimi. Strânge bulgărele între palme, încet, desmierdător. Ar vrea să-i spue și lui că a venit, că de azi înainte Clementina va fi a lui...

II

Fiind prea târziu, n'a mai bătut în geam. A înaintat numai până'n tindă, s'a învârtit de vreo câteva ori pe sub vișin, a închis poarta la loc, și a plecat. Va fi mai bine s'o vadă mâine. Lucru curios, Fulgu se simte dintr'odată cel de odinioară. Deși sunt cinci ani de când n'a mai dat prin sat, totuși parcă n'a lipsit nicio seară. Casele sunt la fel, salcâmii retezați ca'n toate primăverile, porțile deschise ici și colo, ulițele svântate pela mijloc, nimic nu s'a schimbat. El însuși a rămas acelaș. Pare a se întoarce nu dintr'o lungă și urîtă călătorie, ci dintr'o raită, făcută ca altădată, până colea, la poartă la Clementina. Se întâmpla de multe ori să nu-i poată vorbi. Se mulțumea să intre până'n tindă, să se 'nvârte pe sub vișin și să plece. Intocmai ca acum. Asemănarea asta îl face să fie foarte liniștit. Altul, în locul lui s'ar fi abătut să afle știri despre Clementina, ar fi întrebat la prima casă dacă s'a măritat, ori, ferească Dumnezeu, de n'a ajuns cumva o stricată, la îndemâna tuturor... Pe el nu-l muncesc astfel de gânduri. E sigur de iubirea ei. Fată frumoasă ca ea, rar se mai află. Ce bine o prindea salba dela gât și ce blând i se așeza părul mătăsos din cap! Când o întrebai de vorbă, privea'n jos, i se roșeau puțin obrajii și rupea tot timpul petale de budenci. Fetele o priveau cu admirație și la apariția ei îi făceau loc. După o clipă se strângeau roată în jurul ei. Îi cercetau testimelul din cap, cerceii din urechi, îi trăgeau pe frunte o șuviță de păr și nu se mai săturau văzând-o. La joc se prindea numai lângă Fulgu. Când se spărgea hora, li se deschidea cale până la margine, de voe, ca unor miri din poveste.

...Intr'atâta îl atrag amintirile pe Fulgu, că nici nu mai e atent pe unde trece. Până acasă mai sunt doar vreo sută de pași. Îi parcurge pe neștiute. Nu se aude niciun sgomot. Din grădiniță vine miros de liliac, amestecat cu parfumuri de zambile. Peste garduri s'apleacă, — albe — ramuri de cais. Alături, pe dreapta, unde e o curte mare, stau ei. Deschise poarta. De sub șopron se repede glonț, gata să-l muște de picior, ceva negru, cu înfățișare de lup...

— Cuțu, Vârtej!

Arătarea se oprește, tace, dă din coadă, apoi se gudură, cuprinsă parcă de nebunie spontană. Câinele l-a recunoscut. Schinceie de fericire, aleargă, s'așterne cu labele pe pământ, bărăchindu-se apoi pe stăpânul său. Fulgu l-a strigat mai mult la întâmplare. Nu se gândea că mai trăește. Rămas mișcat de primire, urcă ușor scările, în timp ce Vârtej răcâe vesitor la geam...

A fost ca'ntr'un vis pe cei dinăuntru...

— Deschideți, sunt eu, Fulgu...

— Doamne, mari Ți sunt puterile! îl întâmpină maică-sa din prag. Și fiindcă se convinge că într'adevăr el e, începe a se'nchina pe'ntuneric și a face la mătănii. Scoal' Zenobie, c'a venit Fulgu!

Bărbatul, deși încă nu-și poate vedea feciorul, s'apucă și el de închinat.

— Doamne, mari Ți sunt puterile, exclamă — de data asta — amândoi.

— Potoliți-vă oamenilor, ce-aveți? Doar nu m'oți fi crezut mort... Lumea e mare, pân'am terminat-o de colindat...

tam cu drag. Pot zice că l-am iubit înainte de a-l naște. In seara aceea m'am îndreptat din nou spre cireș. Era prin Iulie. M'am oprit la pârleaz — știi,

— Bine-ai venit, băete, rupe Zenobie tânguirea. Destul, Zuzo.

Ca și lui Fulgu, și lor li se pare că n'a lipsit nicio seară de acasă. Parcă e alaltăeri de când a plecat. Se uită unul la altul, curioși să se revadă. Nu s'au schimbat. Poate bătrânii să mai fi albit puțin. Fulgu e însă acelaș: înalt și cu ochii verzi, pare desprins dintr'un desiș de zăvoi.

— Nu credeam c'ai să mai vii, se destăinue Zuza. Cinci ani să nu mai știm de tine!

— Da, n'am scris...

— Și unde ai fost?

— In lume...

In viața ei, în afară de satele dimprejur — prin care se duce cu ocazia vreunui hram bisericesc — Zuza n'a mai cunoscut alte locuri. Deaceea, cu toate sforțările pe care le face, nu e stare să priceapă o iotă din răspunsul dat de Fulgu.

— Mult ai umblat, maică, zice ea, pierzându-se cu închipuirea, dându-și totuși aerul celui ce le știe pe toate. Mult de tot... Apoi trecu în camera d'alături, s'aprindă și acolo lampa.

Rămași singuri, Zenobie își drese glasul — simția un nod în gât care-l împiedica să vorbească —, se'nvârti de vreo câteva ori prin casă, își desfăcu gulerul dela cămașe și zise, parcă spre a se ușura de o povară:

— Imi pare bine c'ai venit, Fulgule. Dumnezeu a fost bun și te-a adus sănătos. Acuma rămâne să faci la un fel cu Clementina. Eu zic s'o iei de nevastă. E fată bună. Te-a așteptat. Știi... aveți și-un copil... Vine zilnic pela noi..

Zenobie vorbea fără să-și privească feciorul. Simțeau amândoi o jenă nemotivată, ce le astupa răsuflarea.

— Cred că m'ai înțeles închee bătrânul.

— Da, tată, pentru asta am venit.

Urmă o clipă de tăcere. Apoi alta, și alta... Erau nerăbdători să vadă ziua de mâine, și de-ar fi putut, ar fi alungat întunericul. Insă minutele treceau încet și noaptea nu se sinchisea de nerăbdarea lor.

III

E aproape de prânz. Soarele strălucește călduț și peste bulgări picură domol, petale de liliac. Fulgu și Clementina sunt în grădina din coastă. Își povestesc unul altuia cele întâmplate:

— După ce ai plecat tu, urmează ea, lumea a început a râde. Tata mă bătea, strigându-mi că l-am făcut de pomină, iar mama, cu toată bunătatea ei, se lepăda și ea de mine. De multe ori mă luau de mână și mă dădeau afară. Zdrobită, mă ghimoteam la capătul prispii. Plângeam. Când răsărea luna, mă furișam pe lângă garduri, până'n vale la cireș. Mă așezam la tulpină și adormeam cu gândul la tine. Niciodată nu te-am urît. Când a fost să nasc, toți m'au alungat. Am vrut să mă spânzur, însă n'am avut curaj. Imi părea rău de voi, fiindcă vă iubeam. Știam că ai să te întorci. Pe copil îl așteptunde ai spus că ai să mă iei — am îngenunchiat și m'am rugat fierbinte Celui de Sus. Apoi am luat un braț de fân, l-am dus la pom și l-am făcut strat. Am născut repede și fără dureri. Mititelul a țipat de vreo câteva ori și s'a potolit. Până la ziuă n'am adormit, așa eram de îngândurată. Pe cer vedeam licărind steaua aceea care ziceai tu că este a noastră...

— Ai suferit mult Clementino, ai îndurat batjocura tuturora!

— Da, Fulgule. Mai ales după ce am născut. N'a fost om care să nu mă arate cu degetul. Două zile părinții n'au vrut să mă primească în casă. Cât am plâns atunci! Mă mângâiam că Dumnezeu îmi dăduse băiat. L-am botezat și i-am pus numele tău: Fulgu. Când s'a făcut mai mare, plecam cu el la cireș.

— Des ?

— Aproape în fiecare zi.

— Aseară am dat și eu p'acolo. M'am mirat când l-am văzut așa de înalt. Il lăsasem mic...

— Ți-amintești de noaptea când l-am sădit?

— Da.

— S'au împlinit astă toamnă cinci ani. De câte ori n'am plâns la tulpina lui! Vara, la prășitul viei luam și copilul cu mine. Il atârnam sus, în coș. Sărăcuțul! I se vedeau doar mâinile, ridicându-se în aer... Uneori mă striga. Atunci lăsam repede lucrul, alergam la el, îl luam din coș, și-l adormeam plângând. Țin minte că nu-și mai putea deschide ochii de lacrimile mele.

Clementina se oprește. Vrea să arate lui Fulgu un pâlc de copii, ce coboară gălăgioși pe poteca din vale:

— Vezi?

— Ce?

— Copiii de colo.

— Da.

— Printre ei este și al nostru. Uite, cel care rămâne mereu în urmă...

— O, da e voinic bine!

— N'are cui semăna?!... S'a învățat de se duce singur la cireș. Mă tem că îndreaptă toată ceata într'acolo.

— Chiar așa face.

Convoiul aleargă spre pom, sărind peste șanțuri.

— Ce bine o să-i pară când te-o vedea!

— I-ai vorbit de mine?

— Da. I-am spus că ești departe, departe și că o să vii neapărat. Uneori te așteaptă la șosea...

Suit p'un dâmb, cu sumanul agățat pe umeri, Fulgu urmărește băiețelul ce aleargă pe vale. E fericit. Simte cum îi tresaltă inima și cum crește cu dâmb cu tot, până devine mare, asemeni unui vîrf de munte. De azi înainte nu va mai colinda printre străini și nu va mai pribegi pe drumuri pustii. De azi înainte va fi și el om. Clementina îi ghicește gândurile, s'apropie încet de el și-i cade'n brațe.

— Știam c'ai să vii. De cinci ani te aștept!

IV

Copiii au ajuns de mult la cireș. Au cules tămâioare din ceair și acum le fac chite. Le aleg de foi — una câte una — le scutură de pământ, le retează codițele, apoi le înfășoară cu fire de iarbă verde...

— Ce dă mai sunt! — exclamă, ridicându-și mâinile a ușurare, micul Fulgu.

Ca să le termine mai repede, încep cu toții să le vânture. Le răstoarnă din pălărie în poală și din poală iar în pălărie. Se răspândește din ele un miros de zăvoi și soarele urzește prin cireș fire de betealâ. Peste arătură sboară roiuri de fluturi, iar din caiși vine ciripit de păsări. Pretutindeni e zumzet.

Din coastă, Fulgu și Clementina nu s'au dus acasă. Impinși de amintiri și atrași de frumusețea cireșului, au luat-o pe poteca dela șipote. Trec pe lângă piersici înfloriți, străbat grădinile cu salcâmi, sar pârleazul și merg spre răzoarea viei.

— Uite, Fulgule, colo ai spus tu că mă iei. D'asupra piersicului ăsta, noaptea când nu mai trece nimeni pe șosea, lucește singuratică steaua noastră..

Vorbele Clementinii umplu sufletul lui Fulgu de iubire. Pe măsură ce se apropie de cireș, simte cum coboară peste el fiorii fericirii.

— De azi înainte nu vei mai suferi, Clementino. De azi înainte vei fi a mea. Acum, arată-mi copilul.

— Uite, cel cu părul galben.

Fulgu îl privește țintă în ochi. Băiețelul deșartă tămâioarele în pălărie, se ridică, rămâne o clipă uluit, apoi se repede spre ei, bătând din palme...

Il sărută amândoi pe rând, purtându-l pe brațe. Ceilalți, pricepând parcă ce se petrece acolo, se scoală încet, lasă buchetele și pleacă după fluturi.

De pe coastă vine într'una miros de mugur înverzit și din cireș picură flori...

Și Fulgu și Clementina sunt fericiți, albi de fericiți.

Cîteva pământului

Din nevăzute măruntaie
De pământ, de bezne și de fum,
Din ținuturile fără drum,
Fără foamete, fără ploaie,
Se ridică, în miez de noapte,
Un glas spintecător, de cuțit,
Care fulgerează și taie
Odihna ogoarelor coapte,
Dela răsărit la asfințit.

Se 'nfioară pietrele, apa,
Gorunul și strugurul bătut ;
Caii roibi se opresc din păscut,
Umflând nările, ferind pleoapa.
Insiși dulăii, niciodată
Infricoșați, acum se retrag
Și-și caută 'n stână groapa :
Urechea le stă ridicată,
Se privesc cu teamă, nu cu drag.

Cerul plin, cerul de platină,
Se furișează în vămi și dă
Ierburilor numai veste ră,
Veste ră ce se îndatină
In culcuș de corbi și 'n voioagă,
Lângă rădăcini de măcieși.
Gîtea broboadă luna clatină :
Par 'că plânge, pare că roagă
Pe cineva din zorii megieși.

Pe-aripa iute a vântului
Glasul din bezne crește, mereu,
Către Necurat și Dumnezeu ;
Livezile : numai spaima lui.
Pădurile își strâng în poală
Ciute verzi și urși neîntrebați...
Latră cățelul pământului !
Văzduhurile se 'nvânzoală,
Tremură boieru 'ntre argați.

TEODOR AL. MUNTEANU

Domnul Chițibuș și-un drum prin cenușe

(Urmare din pag. 3-a)

mosfera lor cenușie; uneori — chiar și-un fel de veselie potolită, ca aceea a bătrânilor.

In orele sale de singurătate, fie că se găsea în cantonul său, fie că sorbea încet dintr'un pahar de vin, acarul se gândea întotdeauna la cei doi băieți, pe cari îi iubea tot mai mult și cu o tot mai nelămurită disperare.

„Ar trebui să iau în mânile mele educarea copiilor, — se tot hotăra Gherasim, însă niciodată n'avea curajul să-și traducă în practică intenția, așa că Sil și Lupșa rămâneau mai departe în seama Cocuței și-a lui Ghiță Onufri, Don-Juan-ul grădinii publice, al parcului Schiller și-al Dominicului, care-și teroriza cu atâta cruzime morală elevii, încât bieților tineri le venea să ia câmpii; câțiva inițiați știau că elevul Luciliu Antonovici se sinucisese din cauza lui Onufri, care — cu toate acestea — nu 'ncerca nici cea mai mică mustrare de conștiință.

Pe Sil și pe Lupșa, Ghiță Onufri îi împila metodic, cu o drăcească răutate calculată și rece, așa ca băieții să nu se poată plânge de vre-o nedreptate. Onufri era tipul omului destinat să ajungă departe; aceasta, cu toate că ducea o viață scandaloasă, cu nopți albe prin localuri deochiate. I se crease faima de om forte și Ghiță Onufri înțelegea să profite din plin depe urma unei astfel de reputații.

Gherasim aflase despre toate acestea, însă nu putea întreprinde nimic. Să se răscoale împotriva lui Onufri — însemna să declare războiu Cocuței, și-acarul nu mai avea energia necesară pentru așa ceva. Cocuța era sinteza și expresia tuturor neamurilor Aglăiței. A te războiu cu dânsa, ar fi fost egal cu a te războiu împotriva întregului clan al rudelor, clan care era al naibei de numeros și de variat.

— Mai toarnă un vin, măi omule! — poruncea el cârciumarului și băutura i se 'mprăștia moleșitor în sânge, însomnorându-l.

Ca să-și răscumpere părelnica indiferență față de copii, începuse să le-aducă în fiecare seară câte ceva din oraș, însă pe furiș și cu foarte mare precauție, căci Cocuța avea ochi cari vedeau pretutindeni. Intre tată și copii se legase o complicitate tăcută și plină de farmec, aducând mângâiere băieților.

„Tata ține cu noi!" — se gândeau Sil și Lupșa. — „Tata e prietenul nostru și lasă, c'o să ne scape el odată și-odată de balaur!"

Gherasim se'nfățișa cu sabie de foc în fantezia copiilor...

Aglăița își pleca tot mai mult urechea la șoaptele nepoatei sale, ajungând să se creadă într'adevăr cea mai nenorocită femee depe fața pământului, așa că dădea îndoielnic din cap când doamna Agripina Dan, căreia îi murise unicul copil cu vre-o douăzeci de ani în urmă, îi spunea cu un oftat:

— Nu cârti, Aglăițo! Dacă aș avea doi băieți frumoși și sănătoși ca ai dumitale, nu m'aș mai plânge de nimic!

In casa lui Gherasim Vodă ploua cu cenușă — și oamenii din ea nu reușeau s'o mătură pe ușă afară, ci se 'ngropau tot mai adânc în mâzga aceea cenușie, care-amenința să-i înăbușe. *)

MIRCEA STREINUL

---

*) Fragment din romanul „Eu, Vodă Lupșa, clasa IV-a B".

Noua orientare

ARIAN și EVREU

de HORIA FILIP

Separația spirituală și corporală a unei rasse, necesitatea vitală pentru ea de a se păstra neîntinată, reclamă cauze, ale căror permanențe trebue — cu desăvârșită obiectivitate —, să fie înțelese și urmate. Afirmațiunile au venit prea adesea — dată fiind lipsa de adevăr documentat, — să compromită însăși ideea purității de sânge. De aceea, explicațiunile aprind lumină de aflare și, odată cu ea, credință și ascultare desăvârșită.

In procesul care s'a deschis, cu tendința unei sentințe definitive, evreul trebue încadrat în unul din cele trei mari grupuri: creator de cultură, purtător sau distrugător de cultură.

Rassa care și-a însușit dela început efortul perpetuu al năzuinței spre miturile prometeice, a fost cea ariană. Din străduința colectivizată fără oboseală, generație cu generație a continuat drumul descoperirilor și al civilizației, tezaur cu care se mândrește astăzi întreaga noastră istorie a științelor. Din rodul acestei munci a venit să culeagă apoi — dela europeni și americani, — rassa galbenă a Japonezilor, alcătuind cea de a doua categorie, a purtătorilor de cultură. [1]). Dacă, pe neașteptate, ar seca acest izvor la care Japonezii găsesc mereu pildă, în puțini ani ei ar trebui sau să reintre în anonimat sau să încerce a-și creia o civilizație și o cultură cu totul particulară.

Intrebarea care rămâne este însă: poate fi evreul încadrat în una din aceste două grupuri? Are el posibilitatea de a împrumuta și apoi de a asimila caracterele eterne ale arianului? Asupra răspunsului nu este ezitare!

Arianul a reușit să-și formeze în timp, state, reprezentând caracterele distinctive ale neamurilor care îi alcătuesc seminția. O calitate unitară a arienilor, indiferent de națiunea cărora aparțin — a fost idealul. Acest spirit eroic al sacrificiului de sine în fața primejdiei colectivității, a însemnat prologul marilor înfăptuiri. In cel mai slab fiu al neamului se înzecesc forțele, când inamicul voește să distrugă ceeace el apreciază mai presus de ființa sa: națiunea.

Alături de sacrificiul de sine se încordează munca, un atribut pe care evreul îl ignorează cu desăvârșire.

Evreul își are înscris în ființa rassei sale un egoism care-l face incapabil de a-și alcătui un stat. Un instinct animalic de turmă îl găsește unitar în fața anumitor pericole, când își seama că ființa sa particulară este în joc. Odată primejdia trecută, unitatea se destramă și interesul mărunt, afacerile și minciunile își reia cursul: „Spiritul său de sacrificiu este numai aparent. El durează atâta vreme cât existența fiecăruia face acest lucru necesar. Imediat însă ce dușmanul comun a fost învins, toate pericolele amenințătoare înlăturate, prada salvată, încetează și armonia dintre jidani pentru a se face loc vechilor aptitudini existente" [2]).

Deaceea nu a fost încă — și nu va fi niciodată ,— capabil să întemeize un stat.

Dar poate fi, cel puțin, socotit evreul un nomad? Nici măcar atât! Spiritul nomad purcede din ariditatea anumitor terenuri, care forțează pe locuitori să caute alte ținuturi, mai puțin aride mai puțin infructuoase. Când însă mediul prielnic, pentru o desvoltare normală, a fost găsit, nomadul se stabilește acolo, încetând cu această fază de tranziție. Evreul nu este însă nomad! El nu părăsește niciodată un loc în favoarea altuia. Dimpotrivă! Își întinde cangrena mai departe, pătrându-și, tot mai adânc ramificată, rădăcina inițială a vechiului domiciliu. Continuă să sugă energia și credința unui popor, mărindu-și poftele cu fiecare nou adăpost, oferit inconștient de arian. Evreul nu este deci nomad: el este parazit. Incapabil de muncă, incapabil de creație.

Beneficiar al secolelor de trudă pe care arianul le-a parcurs cu voință neînfrântă spre progres, evreul vine și se instaurează în uzurpator. Operele de artă și creațiunile absolute nu i-au aparținut niciodată. Arhitectura și muzica, cele două ramuri hotărâtoare de inițiativă, cultură și geniu, își au exponenți necontestați numai în arieni. Evreul nu inventează: evreul imită.

Este, cel puțin, evreul inteligent? Are el profunzimea de gândire necesară svâcnirii în absolut? Are acea luciditate de spirit premergătoare realizărilor istorice? Nicidecum! Evreul este șmecher. Formându-și o educație generală din cunoașterea creațiunilor aeriene, evreul începe să amestece caracterele, furând din toate părțile câte ceva și întruchipând forme fără istoric, fără tracție și fără trăsături peste veacuri, asemenea rassei pe care o reprezintă: peste tot el desfășoară sistemul încrucișărilor și al succesului în actualitate. Pe când marii creatori au suferit lipsurile și neînțelegerea, — pentru o operă care avea să fie mult mai târziu apreciată, — fără să gândească la glorie personală, evreul vrea să culeagă foloase imediate și stridente: de aceea a înlocuit muzica clasică prin jazz, arhitectura prin cubism iar literatura prin futurism. Sunt accente atât de cunoscute, pe câte de jidovești.

Desigur însă că ilustrarea unui asemenea „maestru" nu poate fi trecută neobservată. Imediat ce din pistruile colective cineva s'a ivit „deștept", toată presa pornește să-l consacre. Este o întrecere nebunească și desmățată pentru a prezenta omenirii pe noul profil al științei. Se caută astfel să se arate lumii — printr'un asemenea corb științific, — serviciile nepieritoare pe care iudaismul le aduce acestor muritori nerecunoscători: „Aici ajută acum presa jidovească în modul cel mai afectuos, în măsura în care scoate un strigăt de Ossana!, asupra oricăruia, chiar asupra unui cârpaciu mediocru — numai dacă este jidan, — încât restul contemporanilor cred până la urmă într'adevăr că văd un artist în fața lor, pe când în realitate este vorba numai de un jalnic comediant". [3])

Cine mai poate astfel nega „rolul hotărâtor" al rassei iudaice în concernul celorlalte? Trâmbițele fericirii pe care evreii o aduc cu ei, nu contenesc o clipă să sune. In vuetul general provocat de presa lor, se caută uitarea adevărului care trebue să înfiereze rassa. Jidanul, acest mare maestru în minciuni, cum l-a stigmatizat Schopenhauer, poartă cu el o mască etern schimbătoare, după furtunile periodice care vin să-i spună ce formă de înșelătorie este mai bună, pentru a se strecura și a găsi pretextul ființei sale.

Alăturată însă efectului destructiv al sistemului de degradare în spirit, — indiferent natura artistică sub care se desfășoară, — încrucișarea de sânge vine să otrăvească direct puterea de creație și continuitate a arienilor. Odată cu amestecul sângelui — inexorabil drepturilor pe care legile (sau mai precis lipsa de legi!) le-au dat evreilor, — se micșorează și se pregătește drumul dispariției, neamului pe care evreii l-au împânzit: Franța ultimilor zeci de ani stă mărturie adevărului acestor afirmațiuni.

Iată dece rassa iudeo-semită trebue separată imediat și total de cea ariană.

Iată dece, hotărârea definitivă nu poate găsi pe evrei decât în ultima categorie de rasse, singura parcă întru totul asemenea lor: distrugătoare de cultură.

1) v. Mein Kampf, pag. 318
2) v. Mein Kampf, pg. 331.
3) v. Mein Kampf, pag. 332.

Pentru România

(Urmare din pag. I-a)

Dar noi nu făceam parte din popoarele fără istorie. Au venit unii, în nepriceputa lor gândire, să ne dăruiască așa dar.

Au îngenunchiat sărmana țară, ca s'o facă să-și uite menirea. Ea însă nu putea uita. Fiindcă România nu dorea să i se acorde drept la puțin bine. Dar voia să fie.

Fericite popoare cari înțeleg ce înseamnă dorința de a fi. Să luăm aminte, că suntem și noi printre ele. Ne-au adus morții noștrii, pilda lor.

Să fie înțeleasă de toți. Și atunci marea minune se va întrupa căci România, însfârșit a devenit România.

VICTOR POPESCU

Morții noștri- legea noastră

(Urmare din pag. I-a)

această credință. Cel puțin în acești doui ani din urmă am învățat și noi, ce înseamnă *caracterul* — l-am învățat dela morții noștri, ne-au făcut să credem în el jalnicile tânguiri, cu atât de comice manifestări, ale lichelelor neamului acestuia.

Da. Primul om care a pus degetul pe rana cea mai gravă a acestui neam, a fost Carol I când a cerut caractere. I-a fost dat Legiunii să realizeze gândul Marelui Rege. Dar să-l realizeze numai înlăuntrul Legiunii; în afara ei, noțiunea a rămas străină și inutilizabilă. Doi ani ne-o arată. Câteva zile — acestea din urmă — ne înspăimântă prin proporțiile cu care ne denunță boala. Cum, oameni care au aplaudat vechiul regim, oameni care *au scris* — și scrisul în public și pentru public este cel mai grav act de solidarizare pe care-l poate făptui cineva — aprobând chiar numai un singur om din cei ce-au strivit tineretul, oameni care din oportunism au pus o uniformă care simboliza înjosirea națiunii — vin astăzi să salute Legiunea? Pentru lași și lichele, au murit *cei mai buni* din generația tânără? Nu, domnilor, pentru Domniile Voastre, Legiunea n'ar fi sacrificat nici măcar un pocnet de pistol de alarmă! Pentru istoria acestui neam, pentru poporul cel uitat și năpăstuit, pentru poporul ținut deopotrivă departe de ogorul nelucrat și de fruntariile neapărate, pentru ei au murit oameni și luptă astăzi alții. Cum, Dumneavoastră, care v'ați hrănit din gândul celor care au lovit în Căpitan — veniți astăzi să ne vorbiți nouă despre El și Legiunea — care este numai a Lui? Dumneavoastră credeți că morții noștri sunt drapele pe care le puteți fâlfâi în toate vânturile?

Nu pot să înțeleg nici chiar pe aceia care fără păcatul prigoanei — atunci când Legiunea era cunoscută și moartea lui Moța și Marin este data de când ea a intrat în casa oricărui român — pot veni astăzi să-și manifeste dorința de a deveni legionari.

Dar, în special, pentru primii sorcu, pentru complicii prigoanei. Nu vă face să roșiți, acest gând — atunci când știți câte jertfe cinstesc numele de legionar?! V'o spune un tânăr care se simte fantastic de mic și de înjosit de faptul că n'a făcut nici-o zi de închinare — în timp ce alții numeau —, deși are conștiința curată că n'a ezitat nici-o clipă în activitatea lui, în credința lui sau în hotărîrea de a înfrunta orice soartă pentru Legiune și Căpitan. Dar, dumneavoastră, neutrii, oamenii care ați stat de o parte — puteți ține fruntea sus? Nu v'o ard remușcările?

Insă dacă Dumneavoastră — complicii acestei tragedii a tineretului — n'aveți respectul propriei voastre atitudini și nici cultul caracterului — pe care s'a clădit Legiunea —, aceasta are în schimb ordinul Căpitanului, ordinul mormintelor noastre:

„In ziua aceasta, dezarmați, biruiți, zăpăciți, — așa infami cum sunt — vor încerca să strige: Trăiască Legionarii! Aveți cuvântul meu că le vom răspunde: Inapoi canalii.

Căci după sute de ani de triumf a canaliei, a sosit ceasul ca ea, CANALIA, din mijlocul Românilor, să fie strivită".

Pentru aceștia nu mai există scăpare. Pentru categoria doua, aceea a spectatorilor — ar fi existat poate o eșire: „*El*" poate ar fi primit ispășirea voastră și v'ar fi ertat. Dar, astăzi, după ce ați asistat la asasinarea lui — El nu mai este decât un mormânt. Și cu morții nu se poate discuta, ei chiar de vor — nu pot erta. Dacă l-ați fi ținut în viață!

Peste ordinul lui, din mormânt, nimeni nu poate trece însă. Legea noastră, este legea mormintelor noastre. Este prea grea, prea aspră pentru voi. După ce ați asistat la *„elaborarea"* ei, pasivi — nu mai puteți răscumpăra păcatul pasivității voastre, nici cu cântecele noastre, nici cu salutul nostru, nici cu flori și urale. Ci ispășind, și pătrunzând în spiritul de dreptate, iubire și respect al muncii și caracterului. Abia atunci veți înțelege legea noastră, legea mormintelor noastre și Biruința Legiunii va fi Biruința Neamului — prin regăsirea voastră.

COSTIN I. MURGESCU

Cronici germane

Ceva despre arta de a traduce

de ȘTEFAN BACIU

Când am mai avut ocazia să scriem câteceva despre traduceri, am făcut-o mai mult dintr'un singur punct de vedere și anume din acela al utilității și al importanței pe care o au acestea în literatura unui popor. Vorbisem atunci despre schimburile de cultură, despre cărțile reprezentative ale unei culturi în cealaltă, însă am trecut în mod voit peste ceeace vrem să numim astăzi „arta de a traduce". Problema aceasta a traducerilor a dat naștere la multe discuții lungi și interesante, fiecare autor aducând în discuție *punctul său de vedere, soluția sa,* într'un cuvânt, subiectivând un lucru care ar fi trebuit să rămână în domeniul obiectivului. Fără a mai avea pretenția că însemnările noastre vor aduce o soluție definitivă, scrie aceste rânduri. Noi nici nu se gândim la soluții, ci ne mulțumim de a face constatări; și fiindcă ne aflăm în cadrul literaturii germane, constatările acestea vor putea fi mai semnificative și mai reprezentative.

Este un lucru unanim recunoscut că în literatura germană traducerile au fost și sunt cele mai bune, dar și cele mai numeroase. In acest fel, putem întâlni în cultura germană, dealungul anilor, absolut tot ceeace s'a zămislit în marile și micile literaturi ale lumii. Literatura franceză, engleză, spaniolă, cehă, polonă, română, japoneză, ungară, rusă, finlandeză și letonă — într'un cuvânt, toate literaturile lumii și-au aflat în Germania tălmăcitorii iubitori și talentați. Spiritul teimeinic și meticulos al germanului a înzestrat, astfel, literatura sa cu o serie de traduceri monumnetale și fără rival. Vom aminti mai la vale câteva capodopere în această direcție, dar înainte de aceasta va trebui să ne punem o întrebare, a cărei deslegare o vom lăsa la latitudinea lectorilor noștri.

Noi latinii, am cam încetățenit dictonul *„traduttore, tradittore"*, prin care ne place să etichetăm pe oricare muncitor în acest domeniu. Faptul că dictonul nu e tocmai adevărat, ni-l demonstrează traducerile germane; dar acuma rămâne întrebarea: oare acest grăbit și sonor dicton, nu denotă o oarecare superficialitate? Nu ne-a plăcut niciodată să fim pesimiști și nici de astă-dată u vrem să fim. Trimitem însă pe lectorii noștri la marile traduceri germane, dintre care vom pomeni doar cjteva, foarte puține.

Astfel e în primul rând Shakespeare, a cărui operă a fost integral tradusă și minunat în acelaș timp, de către A. W. von Schlegel, care a isbutit să facă din nou opera dramtică a marelui Will, o lecție de adevărată limbă și cultură nemțească. Putem spune fără teama unei exagerări că Shakespeare poate fi cetit astăzi în Germania, ca și în Anglia. Să ne amintim apoi de traducerile congenitale din Homer, de literaura rusă editată de *„Piper"* și *„Malik"* Verlag, în tipărituri care pot de multe ori rivaliza cu originalul. Aceste câteva exemple, recunoaștem, foarte puține, pot să ne dea o idee despre ce înseamnă o bună traducere, care se contopește și se identifică aproape cu originalul. Iată dece intelectualul german cunoaște, în medie, mult *mai temeinic* și mai profund cultutrile străine, decât aproape oricare altul. El nu face altceva decât să culeagă foloasele unei triste trude organizate metodic și rațional.

Ajunși în acest loc, va mai trebui să spunem o vorbă despre ceeace am numi „promptittudine" în dificila artă a traducerii. N'avem decât să privim în jurul nostru: Shakespeare începe să fie tradus deabia azi, pe când romantismul german l-a înceățenit cu mult mai devreme. Apoi așa numitele „cărți bune" și „cărți de succes", sunt traduse în Germania aproape imediat după apariția originalului. Nemții au în această direcție o intuiție aproape genială și fără egal. Cartea reprezentativă și trainică este aruncată pe piață la un scurt interval după apariția originalului așa că în acest fel se întreține un fel de osmoză spirituală, în urma căreia ambeel culturi au de tras mari foloase. Alcătuind un punct atâta de important, traducerile au avut parte și de mari traducători. Bine înțeles că și acolo vom întâlni pe trunchietor, pe umilul copist, care desfigurează și stâlcește minunatele pagini originale; aceasta însă mai rar. De cele mai multe ori traducătorul german e un intelectual conștient de menirea sa și în acest fel traducerile se vor menține la un nivel de artă.

Dincolo de acestea, vom întâlni apoi *„re-creerile"*, opere în care genialii traducători au dat o nouă viață originalului. Astfel e traducerea lui Schopenhauer din Balthazar Gracian, aceea a lui Stefan George din Baudelaire, sau a lui Paul Zech din Rimbaud. In acestea, limba germană s'a mlădiat din trunchiul originalului, scoțând din el sunete și valențe noui, aproape necunoscute. La noi, subtilitatea aceasta de-abia începe să fie pusă în practică, de câte-un mare făurar de limbă, într'un început care nu poate decât să ne bucure. Până când se va putea scrie și despre noi în acest fel, va trebui să ne mulțumim de a avea în fața noastră Exemplul și să ne ridicăm spre el prin muncă organizată și severă, în toate domeniile, deci și în literatură.

Amintire

Dorm depărtările sub flori de lumină
Și 'n vale cerbii cu trupul de frunză galbenă pătată
Își pierd picioarele în haina de smarald a ierbii.

Pe deal, doar cîntelecele blînde
Desfată mițele de lînă ce pasc flămânde.
Și 'n cale vîntul își scaldă adierea lină
In razele de praf și'n jocul moleșit de lumină.

Iar, mai sus, la răchită, de unde izvorul suspină
Și pasărea apă bea
Ascult și par'că aud cum picură în batistă
Lacrimi pentru povestea tristă
A ta și-a mea.

AUREL CARDU

Cronia muzicală

Despre viitoarea stagiune muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Preocupările senine și alinătoare ale spiritului capătă astăzi pe lângă rolul însemnat de totdeauna, și pe acela de element de reacțiune, de compensare a valorilor superioare ale gândirii și simțimintelor omenești, în mijlocul furtunei pustiitoare care bântue astăzi universul. Mai mult ca oricând, drepturile civilizației, drepturile cugetului și ale sufletului, se înalță, însetate, către isvoarele limpezi ale frumosului, în capitalele lui expresii.

Cu nenumărate semne de întrebare în față, jalonând strâns drumul anului ce începe, muzica va căuta totuși să atenueze larma sunătoare a armelor, apărând sfioasă dar hotărîtă, să-și aducă mângâierile și îndemnul către lumină.

Din rândurile marilor muzicieni străini, dela cei mai de seamă artiști naționali ai noștri, în scena Operei și pe estrada sălilor noastre de concerte, vor veni multiple noi contribuții la crearea unei stagiuni cât mai cuprinzătoare, în ciuda împrejurărilor grele ale vremei. Țările care și-au cruțat sistematic artiștii de primejdiile războiului, pentru a nu periclita sau păgubi grav cultura, creându-i goluri de neîmplinit, ne vor trimite câțiva strălucițl reprezentanți.

Impreună cu „Filarmonica", și în recitaluri individuale vor fi ascultați astfel Walter Gieseking, magician al pianului de unică artă, Edwin Fischer, un ilustru maestru al marilor interpretări pianistice care va veni pentru prima dată în România și Carlo Zecchi, virtuoz de o maximă iscusință și uimitor interpret.

Un mare violonist italian, Remy Principe, care n'a fost de aproape cincisprezece ani oaspetele Bucureștilor, Michelangelo Benedetto, pianist de mare reputație, încă necunoscut publicului românesc, marele violonist spaniol Gaspar Cassado, admirabil muzician și înflăcărat temperament concertant, vor fi alți câțiva mari trimiși extraordinari muzicali în țara noastră.

Molinari, de Sabatta, Boehm și pentru prima oară Schuricht, vor face parte din principalii dirijori ai concertelor simfonice.

Primul concert simfonic, fixat pentru începutul lunei Octombrie, va readuce în fața auditorilor pe eminentul tânăr pianist Dinu Lipatti, care va interpreta concertul în Mi bemol de Beethoven.

Opera își înjghebează primele rosturi ale viitoarei stagiuni. Două opere românești, una de Constantin Nottara („Nu glumiți cu dragostea" după Alfred de Musset) cu o strălucită distribuție de elemente tinere, alta de Sabin Drăgoiu („Kir Ianulea" inspirat din nuvela lui Ion L. Carageale) vor face parte în mod sigur din noul repertoriu. „Freischutz" de Weber, „Aurul Rinului" de Wagner și „Zâna Malerba" de Vittorio Gui, feerie muzicală de atrăgătoare structură modernă, sunt de acum hotărîte în linia premierelor noului an. Câteva angajamete noi, în frunte cu a d-lui Jean Bobescu, dirijor, și Tomel Spătaru, tenor, precum și destul de numeroase schimbări de personal care vor aduce tot binele dorit instituțiunei, atât din punct de vedere național cât și estetic, vor crea stagiunei ce începe condițiuni mai bune, mai sănătoase și mai reprezentative de organizare și activare, condițiuni pentru prima dată în adevărată concordanță cu imperativele de regenerare și purificare românească ce trebue să domine întreaga noastră viață.

Vieață de dincolo de moarte

(Urmare din pag. I-a)

primeau darul vieții nepieritoare a celor din morminte. Cine nu-l vede încă și nu îl trăește, umilit de recunoștință, înțelesul sguduitor al vieții de dincolo de moarte?

Duhul lui Corneliu Codreanu și al legionarilor, autoritar și frățesc, transfigurează acum sufletul oricui se împărtășește dela izvorul neîntinatei lor credințe. Dar mai ales ne obligă: să participăm cu puterile sporite de înțelesul jertfei lor, la întocmirea care se pregătește, a unui suflet și a unui destin românesc, autentic și rodnic.

Spectatori? Desigur, nu mai putem fi. Cuibărirea în confortul unei atitudini care nu ne angajează răspunderea nu mai este îngăduită.

Am făcut din vieață bunul suprem, pe care legile noastre omenești îl pun la adăpostul celor mai aspre sancțiuni. Dar prea des a fost confundată vieața cu huzurul nestingherit al unei existențe îmbuibate, egoistă și stearpă. Ni se propune acum, prin exemplul unei suferințe iluminate și al unei dârzenii morale fără pereche, înțelesul unei vieți care să fie numai dăruire, fără prihană și fără tocmeală.

Puteam nădăjdui o mângâiere mai întremătoare și o bucurie mai cuviincioasă, mai pură decât aceea care ne îmbie acum — ca o făgăduință nerostită dar știută de sufletul fiecărui român — când zi după zi, Ardealul este evacuat „în ordine și fără niciun incident", iar carnea țării e smulsă bucată cu bucată „conform programului stabilit"?

MIHAI NICULESCU

VITRINA EUROPEI

REINCEPEM ACESTE NOTE

după o vacanță ce ne-a dus înainte cu două luni, în care multe s'au schimbat pentru fiecare dintre noi. Ne așteptam să găsim, la reintoarcere, o lume nouă, altfel de reviste, altfel de cărți. Sau, poate, să nu mai găsim nimic. Sunt clipe când ni se pare ciudat că în era asta de sbucium, în care, prin fapte, se face istorie, mai sunt atâția dintre noi care nu pot ieși din viața contemplativă, singuratecii, inadaptabilii care încă mai despică firul în patru și care, „căutând toată vremea un sens vieții, își pierd viața".

Dacă în alte vremuri, când istoria sta pe loc, când viața insului, singularizat, era singurul lucru căruia i se făceau toate onorurile, literatura își avea rostul ei — ne referim la literatura al cărei obiect o formau anumite neliniști metafizice subiective — astăzi, practicarea acestei literaturi ni se pare oarecum deplasată, iar exponenții ei par a face parte dintr'o lume veche, o lume ce se află în crepuscul.

Suntem într'o eră a faptelor și-a unei trăiri ce depășește individualitatea noastră, clădind pentru eternitate.

Iar scrisul, azi, nu poate fi decât un stimulent pentru această trăire, care este în ea însăși creatoare. Accentul se pune mai mult decât oricând pe „viață", pe o „viață frumoasă". N'avem dreptul să căutăm nici un refugiu în afară de ea.

DESPRE PISICI, DRAGOSTE ȘI PAPUȘI

pot să scrie femeile, mai ales când scriu atât de frumos ca Madeleine Andronescu Poeta Madeleine Andronescu, este un caz unic în literatura noastră feminină. Este singura noastră scriitoare cu adevărat feminină, de o feminitate plină de grație, sănătoasă și bogată. E o revelație poezia Madeleinei Andronescu, putem însfârșit să avem dovada că există și un alt fel de feminitate decât aceea plângăreață, monotonă și, până în cele din urmă exasperantă, ca o ploae nesfârșită de toamnă, cu care ne-am obișnuit.

In poezia d-sale, Madeleine Andronescu știe să nu depășească niciodată un fel de a fi gratios fără să cadă în facil. Si aici e tot misterul feminin... putea fi grav și profund cu grație. Majoritatea femeilor nu pot întruni aceste două lucruri, devin sau un fel de cățui ale bărbaților, sau se mărginesc la o grație facilă care nu înseamnă nimic.

In literatură, scriitoarele cu oarecari posibilități împrumută toate un punct de vedere bărbătesc. Iar când sunt feminine, sunt feminine cum ar fi un bărbat care ar vrea să fie feminin. Aceste atitudini le limitează posibilitățile, se repetă curând și ajung la manieră.

Madeleine Andronescu a știut, spre deosebire de colegele ei, să rămână ea însăși. Cu bine, cu rău, cu tristeți, cu cochetării, trecând dela una la alta schimbătoare ca natura și creatoare ca natura, poezia d-sale e o continuă încântare, un șir nesfârșit de surprize. In ce privește muzicalitatea versurilor acestei tinere poete, ajunge pe alocuri să ne amintească de jocul, aproape magic, de cuvinte, al lui Ion Barbu.

Adăogând și spiritualitatea absolut românească a versurilor d-sale, — putem afirma că avem în fața noastră o poetă de mari posibilități, a cărei evoluție merită să fie urmărită cu tot interesul.

DUPĂ LUPTĂ

se numește o poezie a lui Eugen Jebeleanu publicată în „Curentul literar". Poetul Eugen Jebeleanu este unul dintre poeții tinerei generații care, după ce a fost premiat și lansat cu volumul Inimii sub săbii, *n'a crezut de cuviință să apară de două ori pe an cu câte un volum de versuri. Este, cum s'ar zice, un poet nefecund. Și nu din motivul că „s'ar fi lăsat de meserie", ci pentrucă poetul Eugen Jebeleanu este de o rară conștiinciozitate artistică, o conștiinciozitate care ar putea servi de exemplu multora care nici bine nu apucă să scrie un vers și îl și trimit la tipar.*

Noi nu știm, dar ne închipuim ce extraordinară muncă (fiindcă tot muncă se numește) poetică a putut duce dela Inimi sub săbii *la ultimele poezii ale lui Eugen Jebeleanu, la o simplitate în care a rămas numai esență de poezie, dela stilul încărcat și voit ermetic de altă dată.*

Iată o strofă :

Ah, va veni, va veni poate vremea
Dar atunci va fi mult prea târziu
Când pe'ntinsul pustiu al pământului
Vor fâlfâi iarăși macii.

Eugen Jebeleanu știe valoarea exactă a cuvintelor și e pe drumul poeziei mari.

IN REVISTA „SLOVA"

care apare la R.-Vâlcea sub conducerea d-nei Elena Zugrăvescu și d-lui Paul I. Ștefănescu, am găsit o poezie remarcabilă semnată de Ciril Vârnav, din ciclul „Vânt de noapte".

...Pe podul de lemn uscat
trecu mai adineauri moartea
cu coasa ascuțită, coasa lungă a
sfintei lune,
în pădurițile de brazi vârfu-i
câte puțin apune
. . . . .
In altă parte:
craca unui păr
s'a lovit de Drumul Robilor
aud cum sunt bătute în cue
pe cruce palmele Mielului Sfânt

Mai e în acelaș număr o poezie a d-lui Const. V. Gheorghiu foarte inconsistentă, făcută din cuvinte, din locuri comune.

Și totuși cel de al doilea se pare că e mai cunoscut de marele public. O, acest public mare, se pare că cea mai bună garanție a valorii unei opere, este indiferența lui față de ea.

REVISTA LUCEAFĂRUL

săptămânal de gând și suflet românesc, de sub direcția d-lui George Radomir, ne aduce, pe lângă semnăturile d-lor Radu Gyr, Ion Banea, Th. Martinescu-Asău, Const. I. Goga (decedat zilele acestea), Dimitrie Scheianu, Alexandru Constant, Toader Badea, Cuza Martinescu, George Soimu, etc. și un trist pomelnic al unora dintre legionarii căzuți pentru credința lor. Desprindem numele profesorului Nae Ionescu, Nicolae Totu — autorul minunatelor povestiri din Spania, un mare talent literar — M. Polihroniade — gazetar de rasă — Victor Gârcineanu — autorul unui roman din viața Iașilor, scris cu multă sensibilitate și maturitate literară — și Valeriu Cârdu — poet de reală forță, unul dintre cei mai valoroși exponenți ai spiritului bănățean de după unire. Despre Valeriu Cârdu, mort ca un martir, în floarea tinereții, pe pragul unei vieți care i se deschidea de abea de acum înainte în toată forța și amploarea ei, ne vom rezerva o notă specială. Vrem numai să semnalăm că pierderea lui este ireparabilă. Ne gândim la un alt prieten al nostru, Bob Bulgaru, care a murit tot tânăr, fără a-și fi putut realiza toate posibilitățile.

Iată două morți nedrepte, care ne dor peste măsură.

ZORI DE ZI

se numește o carte de versuri a d-nei Dusza Czara-Stec, tradusă, nu știm din ce limbă, de d. Eugen Frunză.

DIN INIMĂ

se numește o carte de versuri a d-lui Eugen Frunză.

Ca să dăm posibilitatea cititorului să-și exercite perspicacitatea citățm:

Tu sfarmi într'o clipă veciile
Și iar le clădești într'o clipă
Palate, din gol se'nfiripă
Și iar din palate, pustiile
(Gândului)

alta:

Cine-ar crede, chinu-mi drag,
Ca atâta rău,
Floare-albastră de omag,
Porți, în sânul tău!...
(O floare)

Credem că domnul Frunză este ultimul nostru poet influențat de Mihail Eminescu.

REVISTA REȘIȚA

a apărut într'un număr festiv cu ocazia comemorării a cinci ani dela apariție. Aduce semnăturile lui Valeriu Cârdu, Pavel P. Belu, Mihai Novac, Gh. Atanasiu, Aurel D. Bugariu, M. Ar. Dan, Malin Bogoe, Anișoara Odeanu, etc...

E una din revistele provinciei bine prezentate, care face onoare redactorilor.

ALADIN

„Cultura de pregătire politică"

O notiță a periodicului italian „Il libro italiano nel mondo", (An. I, 1940. XVIII, No. 3), ocupându-se despre instituția fascistă cu numele de mai sus, parafrazează o expresie a Ducelui, de intensă circulație : „La rivoluzione continua". Potențialul filosofic al acestei formule readuce în conștiința celui ce o recepționează, necesitatea eternizării unor stări, care prin însăși natura lor transitorie, par simple mijloace, menite să dispară odată cu împlinirea scopului căruia-i servesc.

Pentru oricare tehnică omenească, cauza se justifică prin efectul ei. O revoluție politică însă prezintă particularitatea curioasă de a nu fi nicicând la punctul final. Pe cât e de adevărat că singură o finalitate justă valorifică revoluția, pe atât e de sigur că minunatele sinteze de fapte contradictorii, pe care le urmărește, final, o revoluție, nu ajung niciodată actuale, dacă antagonismul forțelor opuse încetează. Revoluția e luptă, agonie, tragism. Agonia poate însemna însă și a-gonie finală. Lipsă de unghiu final. Hetero-gonia teleologică — mutația continuă a scopurilor, — e un fenomen social cunoscut. Agonia teleologică — inexistența unghiului final, de îmbinare a vectorilor paraleli și de sens contrar, — e formula grafică a revoluției. „Revoluția continuă" a dictonului mussolinian, marchează concis, — așa cum numai Ducele știe să marcheze — tragismul fatalității unei condiții omenești: aceea de a nu permite individului existența pură, în raiu sau în iad, în slavă sau josnicie, în bine sau rău, — ci blestemul alternanțelor continui. „Revoluția perpetuă" e lupta surdă a spiritului cu materia. Nevoia scormonirii necontenite a tuturor bubelor tale morale, pentru a le putea lecui. Nevoia de a-ți descoperi continuu decăderea, lutul, bestialitatea, pentru a putea triumfa apoi asupră-i. Nevoia poetică aproape de a-ți altoi cancere pe trup, pentru a-l putea uri. Pentru o revoluție spirituală, formula mussoliniană e un program. Conștienți de imposibilitatea realizării unui echilibru întru puritate, însetații seninurilor morale vor căuta să o realizeze mortificându-și continuu principiul subteran, obscur, malign, cu pretenții de dominație. Pacea rezultată va risca, odată vigilența cenzurii spirituale slăbită, să fie distrusă de imperialismul instinctelor.

Prevenirea răului născut din echilibru (și câte popoare „echilibrate" n'au experimentat aceasta pe propria lor carne!), reclamă neapărat, perenizarea revoluției agonice. Și astfel, sensul purității se află, paradoxal, prin echivocitate. Să se fi învățând drumul ei, în „centrul de pregătire politică" ?

Ce binefacere pentru oameni, putința interiorizării instituțiilor! Un centru de pregătire politică n'are nici un rost, fără prealabilele mii și mii de centre individuale de pregătire etică. Pentru popoarele care fac revoluție, eternizarea ei n'are sens. Pentru inșii care sunt revoluția, ea nu poate fi concepută decât în eternitate.

„FORMA" ESTETICA, SAU „FORMA" ETICA?

Gaetano Pio Scarlata, în recenta sa carte apărută în editura Priulla, Palermo, — „I principi della poetica" — reia problema desanctisiană a „formei vii". Francesco De Sanctis scria odinioară că forma e o activitate spirituală, un proces interior de expresie a gândirii, și că odată formulată, dispunând adică de formă, gândirea nu se mai poate scinda de ea. Deosebirea dintre forma poetică și cea a gândirii științifice, era după De Sanctis, aceea că, pe când forma gândirii științifice era obiectivă, putea adică îmbrăca la fel de bine viziunea altuia decât aceluia în mintea căruia se forma, forma activității creatoare, în câmpul artei, de pildă, corespunde exclusiv viziunii subiective, unice și incomunicabile în afara ei, — a celui ce creează. „Forma vie", acea particulară coerență spirituală care dă viață autonomă operei artistice, depășește astfel în gândirea lui De Sanctis, conceptul obișnuit, aristotelic, de „formă", cercând să se substituie mai curând celui de „spirit". Omologarea intră în tradiția gândirii italiene.

Gentile identificase intuiția cu gândirea, „act pur", iar Croce făcuse să fuzioneze forma cu prima, eliminând intermediul celei de a doua. Înțeleasă ca intuiție sau sentiment, arta însemnează așa dar, „imediatezza", spre deosebire de natură, care, însemnând pentru spirit „cunoaștere", este în mod necesar, mediațiune.

Dar nu pentru consecințele de ordin estetic însemnăm aici problema redeschisă de Scarlata. Sbuciumul care ne stăpânește nu se mai poate satisface azi cu teorii asupra artei. Ecourile etice ale teoriei „formei vii" ne ispitesc mai curând. Pe plan pragmatic, forma ar corespunde cu fapta, care materializează intuiția. O etică a faptei înseamnă însă în fond o estetică pragmatică. O viziune superficială adică, exterioară și inadecuată, a intenționalității. „Imediatezza" faptului etic nu se poate realiza pragmatic. Gestul nu traduce: trădează. Acțiunea nu e totdeauna spontaneitate. Ea poate însemna și deliberare îndelungată.

„Forma vie" a esteticii desanctisiene e, etic, fapta vie, fapta spirituală, fapta grea de sens interior, fapta expresie a autenticității.

Cine-și închipuie că manifestarea lipsită de semnificație poate echivala — etic, nu juridic, nu pragmatic — cu fapta vie, comite greșala închinătorilor la uniforme și insigne sub care orice vacuum se putea deghiza. Creștinismul primitiv n'a cerut nici el altceva decât conformitatea intuiției cu expresia, a semnificației sufletești cu acțiunea, a credinței cu fapta. Cine e incapabil de acțiune, făptuește și el, destul, crezând. Dar cine e incapabil de credință, nu și-o poate suplini prin nici o acțiune din lume. Mimând gesturi și atitudini fără rădăcini de foc în inimă, în cuget, în măduva oaselor, pelerinul ce bate la ușa eticei noui nu va izbuti să o deschidă, nicicând. Forma vie, căsnicia tainică a spiritului cu expresia lui etică, cere modificarea cunoscutei maxime kantiene : „lucrează așa încât acțiunea ta să poată deveni normă generală", în: „lucrează așa încât acțiunea ta să poată mărturisi total ființa ta organică". Fiindcă încă odată, nu există totalitarism fără organicitate.

ANTIAMERICANISMUL AMERICANILOR, își intitulează Cassinis Umberto articolul din Meridiano di Roma (An. V, nr. 34,) 25 August, XVIII (1940).

Criticând concepția general acceptată a unei Americi în care stărue pe fața tuturora zâmbetul optimist al businessman-ului, franc, jovial, „băiat bun", încântat de hyper-mecanismul civilizației noui, de citadinismul giganticelor întemeieri omenești, de fericirea obștească, de „hapy-end"-urile unei vieți cât se poate de „al-right", — Cassinis Umberto încearcă să demaște mitul Americii bazat pe lectura lui Dos Passos, Steinbeck, Caldwell, etc.

Drame sociale, mărturisind o justiție partizană, o atroce luptă de clasă, o mizerie înspăimântătoare cu atât mai puternic reliefată prin contrastul cu enormul lux al capitalismului egoist, centralizator, steril, — contraste iraționale cu neputință de împăcat. Printre agricultorii Texasului lui Steinbeck, sau grădinarii Californiei aceluiaș, problemele economice ale unei excesive supraproducții, alături de o rea selecție a mâinii de lucru și o proastă întrebuințare a surplusurilor, se fac simțite. Bumbacul și tutunul în țara cărora — Georgia — ne poartă Caldwell, prilejuesc o mizerie mai accentuată. Un film — care să nu fie produs la Hollywood — și în care ar fi înfățișată drama Americii menită să-și scuture de pe steag toate stelele democratice, afară de una, cea a comunismului spre care se îndreaptă fatal, ar putea ilustra pentru massele care nu citesc pe Caldwell nici pe Steinbeck, nici pe Dos Passos, fața ciocănită de mizerie în așteptarea secerișului final al Democrațiilor, pe care-o întoarce hidos spre privitori, „fericita lume nouă".

RECENZOR

O CARTE NOUA DESPRE VIAȚA ȘI OPERA LUI ALECSANDRI

Zilele acestea a ieșit de sub tipar, în editura „Scrisul Românesc", *Viața lui Alecsandri* de d-na Elena Rădulescu-Pogoneanu, un volum de 346 de pagini, cu 18 planșe în afară de text (portrete și vederi de la Mircești), dintre care multe inedite.

Lucrarea aceasta este rezultatul mai multor ani de cercetare conștiincioasă a tuturor izvoarelor privitoare la viața poetului.

Acum, când, cu recunoștință, întreaga națiune își fixează din nou privirile asupra acestei mari și iubite figuri din vremea Renașterii noastre naționale, volumul acesta oferă marelui public o caldă și limpede expunere a vieții și a operei incomparabilului scriitor și om de stat, încadrată în acea epocă eroică de înalte idealuri și mari înfăptuiri. Lucrarea se prezintă într'o formă de o rară distincție și eleganță, și se citește cu un viu interes, ca un roman deși e o expunere exactă a vieții adevărate a poetului.

Ardealul și legiunea

(Urmare din pag. I-a)

Aceste însemnări ar putea apare prea teoretice, dacă cetitorul nu le va da expresie trăitoare, urmând exemplul pe care îl facem noi acum. Iată, gândul mi s'a dus la Ion Banea, comandantul legionar pe care l-am cunoscut cândva la București. Banea a fost ucis, cum au fost uciși cei mai buni dintre noi, de mișelia omului dela șes. Îți reamintești Coriolan Bucur, de camera aceia, strâmtă a nu știu cărui hotel, în care ai poposit cu Banea, venind de la Cluj? Vorbele puține pe care le-am schimbat atunci cu el m'au așezat, intuitiv, în prezența semeției ardelene și involuntar, încă de atunci, am crezut că există o legătură tainică între structura eroică nobiliară a Ardealului și curățenia de spirit legionară, educată în sensul absolutului românesc. Invităm pe fiecare, să se gândească un singur moment la eroul legionar, de care s'a simțit legat mai cu deosebire: pe chipul fiecăruia va recunoaște aceiași iluminare mistică, hrănită din credința în eternitatea neamului. Fiecare va aminti de trăsătura inițială a românismului, însușită de străbuni în munți și în Ardeal, ca un vestigiu etern al eternității românismului.

Deaceia frații de dincolo de Mureș, cari au reintrat vremelnic sub stăpânirea maghiară să nu se simtă cuprinși de disperare. Biruința legiunii de astăzi și România legionară înseamnează: lupta pentru eliberarea Ardealului, țara dintre munți, cu cel mai autentic fond mitologic românesc; fondul nașterii noastre etnice și naționale ,care nu poate rămâne sub stăpânire străină.

MIRCEA MATEESCU

Mâța'n sac

de GEORGE VOINESCU

VIRGIL CARIANOPOL:
„Imi venea să fug după ei, să-i apuc de mintean:
Bă, și eu sunt tot ca voi, tot țăran!"

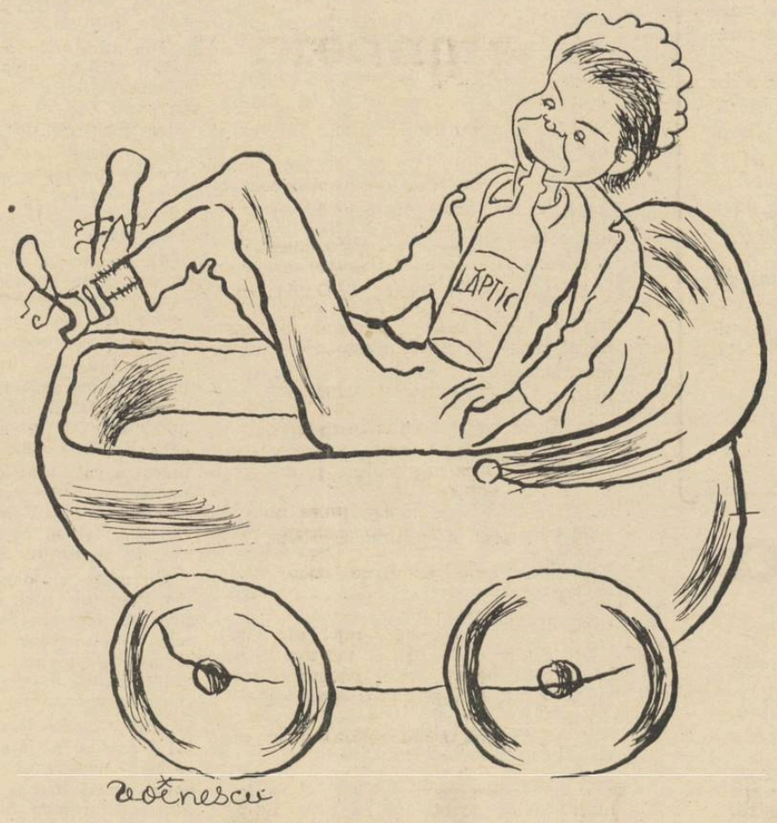

TRAIAN LALESCU :
„Să știi că versul cel mai slab, l-am scris
„Pe-o masă, într'o cârciumă murdară"

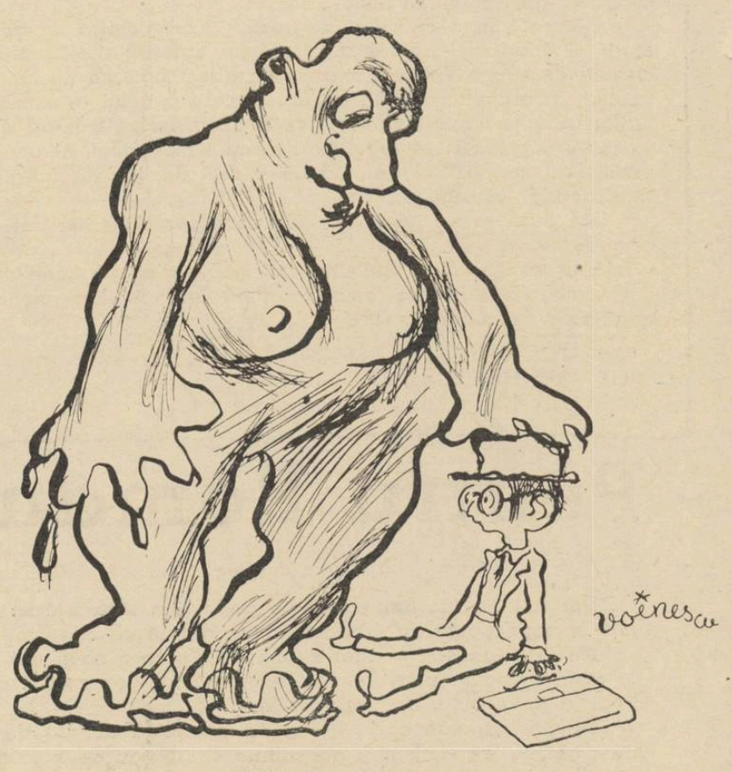

ȘTEFAN BACIU :
„Te-am plămădit din humă și din cântec,
„Tu ai crescut semeață peste mine"

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

„ASOCIAȚIUNII" CENTRALA SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 39
SAMBATA 21 Septembrie 1940
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Ardealul etern

de TOMA VLĂDESCU

Ați privit România de azi? Ruptă la răsărit, zdrențuită la sud de Bulgari — ...Cadrilaterul, cerul marin de acolo, dealurile, Balcicul! —, la vest, un piron pare să pătrundă până adânc în inima noastră : aceasta este incursiunea maghiară, care exprimă pe continent una din cele mai absurde geografii. Un cui care ni s'a înfipt în inimă și care pare să aibă sensul ultimei lovituri în răstignirea care ni s'a impus. Dacă s'ar fi vrut să se arate lumii o țară martiră, e sigur că nu s'ar fi găsit alt contur. România are astăzi chipul și are harta durerii ei!

Strânsă la mijloc de această adâncă apăsare ungurească, se ridică de o parte o Moldovă încovoiată ca un câmp al durerii — iar de cealaltă parte trupul nostru se îngroașe, se umflă de un spasm pe care par'că nu-l mai opresc și nu-l mai cuprind nici munții. Stăm frânți, încercând în zadar să pricepem, iar privirile șterse și atât de insingurate ni se rătăcesc fără ajutor pe aceste urîte forme pe care nu le mai recunoaștem

Știm bine că de azi înainte odihnă nu mai avem, nici liniște, nici frumusețe, nici râs, — nimic din toate bucuriile sărace ale acestei triste vieți! In chinul ăsta suntem cu toții solidari, firește... Il vom suporta deopotrivă ! Ne vom lupta toți laolaltă să-l smulgem din ființa noastră, să ridicăm steagurile de altă dată acolo unde-au căzut, să trăim în sfârșit așa cum suntem, „noi înșine" și întregi.

Dar câte dureri vin astăzi să-și spună adevărul lor ignorat, — și adevărul ăsta cum ne cutremură acum când simțim bine că el este carnea noastră în sfârșit așa cum suntem, „noi înșine" și întregi.

In cărți de școală, în licee și universități am fost învățați să mulțumim lui Napoleon al III-lea pentru România pe care ne-a dat-o, să credem în contribuția, decisivă se pare, a unui Edgar Quinet, Ledru Rollin, Louis Blanc sau chiar a acestui exaltat polonez care a fost Mickievicz, și să credem astfel că România s'ar fi făcut numai din retorica liberalo-masonică a anilor dela 48... Ne-am fi născut așa-dar ca o Cehoslovacie oarecare, din voința altora sau din aventura unor idei, acceptând astfel să trăim în istorie ca un fruct destul de artificial al exaltărilor efemere care s'au plimbat pe continentul nostru cândva ! Ne mulțumiam aproape să fim o întârziată „lavalieră" a Europei...

Dar cașicând acest întreg drum de erori n'ar fi fost de ajuns, părinții noștri mai gustau o teribilă ironie de câte ori era vorba de semnele care vedeau identitatea reală a neamului nostru... Nimic nu i-a distrat mai mult de pildă decât școala latinistă și decât excesele ei!

...Cu toate astea de aici, din Ardeal, am fost strigați pe nume din primele timpuri ale istoriei, și aici ni s'au decifrat întâi cele mai sigure titluri de eternitate. Aici s'a priceput, cu atâta ardoare, că un stat înseamnă la început o nație — iar nația aceasta e un corp, cu atribute fizice în toată plenitudinea lor, un corp viu așa dar, care n'ar avea sens să trăiască decât întreg. E adevărul pe care Eminescu îl va spune definitiv. Iar limba aceasta pe care latiniștii o voiau cu atâta râvnă în formele ei inițiale și sincere, nu era decât pasiunea de a descifra un imens trecut, semnele șterse de mii de ani pe primul nostru pământ — ca și când ar fi trebuit par'că să se audă mai bine, în aceste cuvinte și în aceste sunete atâta de căutate, cele dintâi chemări ale morților.

Dela Inocențiu Klein, până la Barnuțiu, la catedrala din Blaj, nu auzim decât același strigăt al Depărtărilor... Al singurei vieți solidare cu noi ! „Stăpâni ereditari" ai acestui pământ, spunea cel dintâi ; „amintiți-vă cum s'au luptat strămbunii noștri din Dacia pentru existența și onoarea națiunii noastre...", va spune mai târziu Barnuțiu.

Cuvinte care niciodată n'ar fi putut să ne doară așa cum ne dor acum, — cuvinte pe care dacă le-am fi știut, poate că le-am fi prețuit mai mult !

E însă un lucru sigur, cel puțin, pe care-l putem înțelege azi. România într'adevăr nu a fost și nu este o țară construită de ideologi, nici de politicieni cari lucrează necesități de moment. Ea e dimpotrivă o străveche cultură — e o plantă naturală, cu adânci rădăcini, care se desvoltă după necesitatea și după legile ei.

Și deaceea poate pricepem mai bine că harta noastră, pe care abia îndrăsnim să ne mai uităm, n'ar avea cum să-și păstreze formele monstruoase de azi. Diplomații au fost grăbiți la Viena... Cu atâta grabă însă puteau ei să vadă cât de ridicul era creionul lor roșu în fața legilor naturale care ne guvernează ?

800.000 de soldați au fost uciși a doua oară acum pe pământul lor. Ei însă nu erau singuri... Scheletele tuturor morților noștri au fost strivite din nou în vastul cimitir al Transilvaniei, unde zace demult eternitatea noastră intactă. Umbrele astea, ele se plimbă astăzi hoinare și pustii prin munții prădați din Ardeal — iar blestemul lor de sânge, copiii li-l prind de pe buze, și vor crește cu el, ca să se facă astfel din această severă încruntare a morților toată revolta și toată furtuna răzbunărilor noastre.

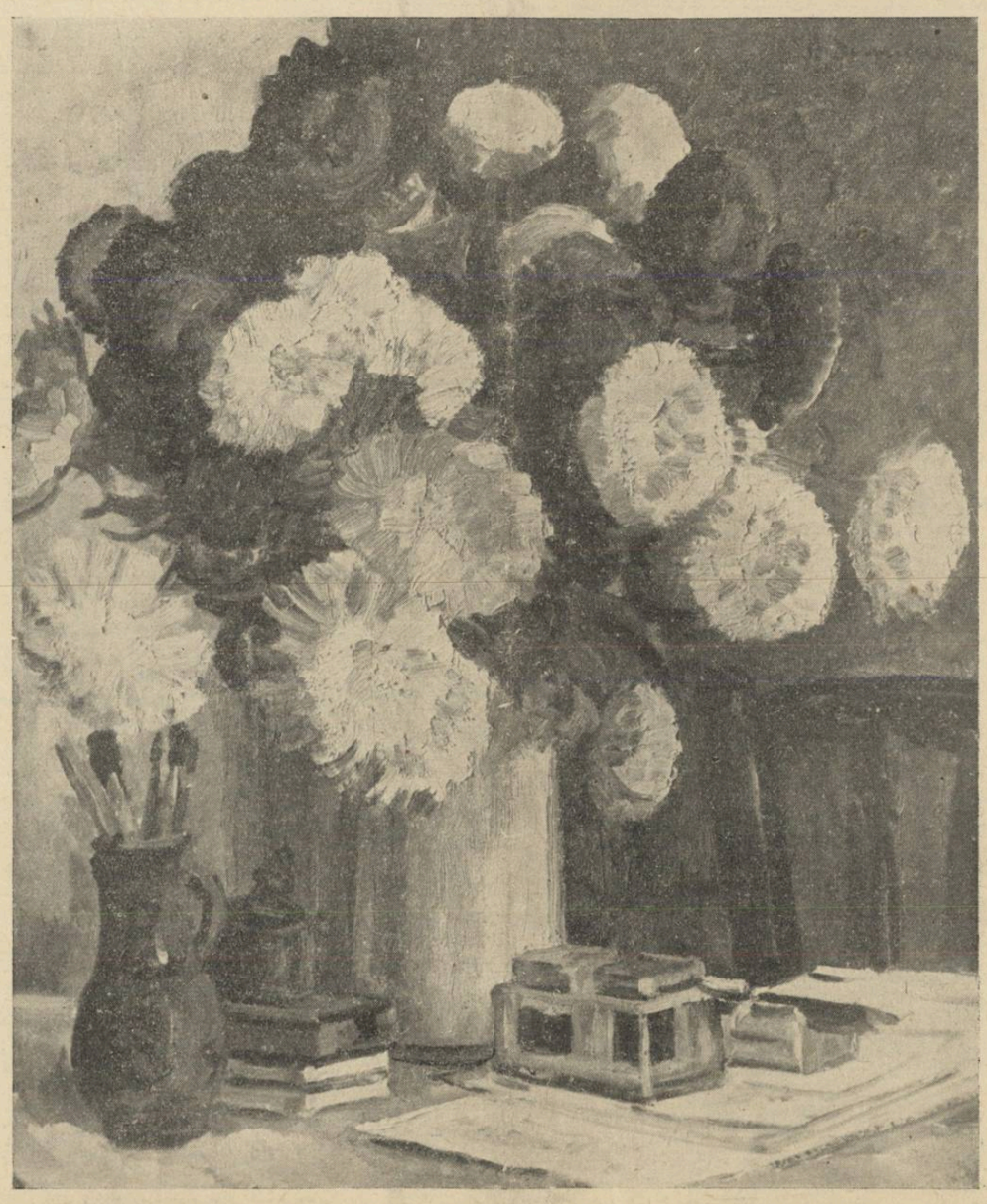

ȘTEFAN DIMITRESCU — Flori pe birou

Organizarea haosului românesc

de MIRCEA MATEESCU

Lumea trebue să înțeleagă marea jertfă spirituală pe care a consimțit-o Legiunea la 14 Septembrie 1940, răspunzând favorabil invitațiunii Conducătorului Statului român, de a lua parte la refacerea țării. Este cea mai mare jertfă ce se putea cere unei mișcări care ani de zile a luptat numai pentru spirit și de loc pentru materie. Este o supremă jertfă, aceia de a invita spiritul să se asocieze materiei, adică să îi suporte vecinătatea și efectele. S'a produs la 14 Septembrie 1940 o evidentă mezalianță. La 14 Septembrie 1940 Legiunea, o școală de educație a omului, care isbutise, prin suferință, să creieze cele mai autentice valori spirituale românești, și-a impus un sacrificiu de sine, total : a admis să dea din sufletul ei, al eroilor ei, al morților ei, neamului românesc.

Până acum, legionarii au fost fericiți că au putut trăi și lupta în afara haosului românesc. Ei au știut că nu se vor putea verifica în sensul spiritului decât printr'o radicală izolare de mediul pământean al celorlalți. **Izolarea de haos** a fost așa dar cea dintâi etapă pe care a parcurs-o legiunea și la care au consimțit numai elitele sufletești ale neamului, adică numai aceia cari au reușit să înfrângă chemarea vieții laice.

Finalități politice nu a avut, dintru început, legiunea. Lumea democrată a înțeles atât de fals realitatea politică, încât Garda de fier și Căpitanul ei, au trebuit mai întâi să identifice realitatea neamului, și numai după aceia să proclame marele adevăr : că viața politică dacă nu exprimă realitatea neamului, mai bine să nu mai existe, pentrucă existența ei ca atare ar însemna moartea noastră, a tuturor.

Izolând legionarii de haosul politic democrat, Căpitanul i-a educat în spiritul fondului mitologic al neamului românesc. Legenda legionară a însemnat întoarcerea către isvoarele românismului și primatul legei morale asupra legei politice. Vrăjmășia cu care a fost întâmpinată legiunea în mediul românesc de după războiul mondial și ura masivă necruțătoare, pe care i-au purtat-o absolut toți oamenii politici, indiferent de nuanța de partid cărora aparțineau — se datorează îndeosebi structurii morale a legionarului. Omului politic îi făcea rău o atare prezență morală, aci, în haosul tuturor poftelor. Când el vroia să fure, să înșele și să trăiască în desfătări, iată că apare Cineva care poate rezista ispitelor, care este un exemplu sfânt de puritate morală și care are curajul să stigmatizeze răul, pe față, acolo unde îl dovedește. Adică în toate părțile, în cuprinsul haosului românesc. Neîmpăcată a fost așa dar ura omului de ieri, împotriva Căpitanului și a mișcării legionare.

Insă nu numai cu forțele active ale politicianismului demo-liberal, a avut de luptat legiunea. Au fost, aceste forțe, neînduplecate și cu puternice rădăcini, însă nu au fost singurele. Adresându-se neamului românesc, Căpitanul s'a lovit tot atât de dureros, mai dureror chiar, de forțele pasive ale nepăsării colective.

Haosul românesc de ieri s'a format din împreunarea solidară a celor două forțe. Pe deoparte, unii, politicianii, cari participau din plin și „efectiv" la viața publică a neamului, pentrucă aveau tot interesul s'o facă ; pe de altă parte, massele, care nu participau în nici un fel la viața publică a neamului, pentrucă nu aveau nici un interes să o facă, educația materialistă pe care democrația a răspândit-o pretutindeni, fiind o școală a interesului personal nu una a interesului național. Haosul a fost așa dar, la noi, mai „desăvârșit" decât oriunde, pentrucă în nici o altă țară antagonismul intereselor individuale nu a lucrat mai decisiv.

(Urmare în pag. 6-a)

ROMANIA MARE

de COSTIN I. MURGESCU

Se pot speria unii, auzind o țară micșorată, o țară ciuntită, o țară învinsă fără onoare de către propriii ei conducători — vorbind de mesianismul ei. Cine are timp să mai privească la cei speriați, cine mai poate crede că fricoșii și neutrii pot face istoria ?

Din dărâmături și ruine a răsărit o țară nouă. O țară care are drept ideal nu refacerea unei țări, ci înfăptuirea unei Românii cum n'a cunoscut încă istoria noastră.

Horia Sima, conducătorul Mișcării Legionare, a spus-o limpede întregei națiuni:

„Prăbușirea teritorială să nu ne înspăimânte. Biruința dela 6 Septembrie e mult mai însemnată decât tot trecutul istoric de până acum, pentrucă poporul românesc devine, pentru întâia oară, stăpân pe destinul lui".

A spus aceste cuvinte un om care o lună în urmă numai, ar fi putut salva o parte cel puțin din teritoriul înstreinat — dacă era ascultat, dacă i s'ar fi dat comanda. A spus-o în numele unui tineret care a sângerat numai pentru viitorul acestei țări, în numele unui tineret care a suferit pentrucă n'a putut muri pe front.

România teritorială n'a fost niciodată mare. Numai speriații i-au putut spune astfel. România a putut fi numai întreagă, dacă a fost astfel cândva.

Da, în viitor vom avea însă o Românie mare. A fi stăpân pe destinul tău, înseamnă a lupta permanent pentru a face din neamul tău un neam mare, pentru a da istoriei tale îndemnul marilor creații.

Credința în mesianismul românesc, depășește idealul teritorial. Dar nu-l uită. Lucrul acesta treue adânc săditîn inima fiecăruia dintre noi. Vrem o Românie mare, vrem o Românie tare, vrem o Românie — fără de care istoria acestor părți din Europa să fie de neînțeles și de nescris. Vrem toate acestea nu nebunește, nu în exaltarea pe care ne-ar da-o victoria militară; vrem România aceasta, lucid, din preajma dezastrului, pentrucă avem conștiința valorilor românești.

(Urmare în pagina 6-a)

ELOGIUL VIEȚII

de CONSTANTIN NOICA

Unul din lucrurile extraordinare ale revoluției germane din ultimii ani îmi pare acesta că, multă vreme, Germania național-socialistă a folosit instituții, oameni și cadre ale vechiului regim. Când, surprins de aceasta, un național socialist de tip cuminte (să spunem : de tip elvețian) întreba pe Fuehrer cum se face că Germania nouă trăește tot pe baza Constituției dela Weimar, conducătorul acela, revoltat, răspundea că, atâta vreme cât o revoluție e vie, problema Constituției și-a cadrelor formale nu-l interesează.

Un fenomen asemănător, isvorît din adâncuri românești, din acele zone care vor da însfârșit măsura autenticității noastre, suntem pe cale să trăim azi, în propria noastră țară. România burgheză n'o simte încă ; mai ales Bucureștiul acesta înspăimântător de indiferent n'o simte. Căci revoluțiile valabile, revoluțiile vii se petrec mai ales înăuntru, în suflete, iar cei spiritualicește burghezi nu simt decât prefacerile din afară, prefacerile în formă.

Vor veni probabil și acestea din urmă. De pildă e firesc să se dea țării o constituție, de vreme ce nu trăim sub niciuna. Dar în măsura în care mișcarea legionară va rămâne autentică — și cine, dintre cei cari o cunosc, își umbrește gândul cu vreo îndoială ? — ea nu se va încorseta în legi, ci va căuta doar să pună în valoare și pe albie bună impulsurile ei de viață.

Căci viața interesează ; în primul rând viața. Când ai trăit în letargie, cum s'a trăit în România ; când ai legiferat prin împrumut și ai trăit după forme de împrumut, — această primă întâlnire cu autenticitatea, cu puterea creatoare, într'un cuvânt cu viața, reprezintă poate, prilejul, cel mare al istoriei noastre.

Să nu ne spuneți iarăși și iarăși că problemele cele grele ale ceasului românesc sunt de ordin tehnic; că ne trebuesc în primul rând arme, spitale, șosele și economiști. De multă vreme Corneliu Codreanu a spus lucrul acesta înțeles azi de întreg tineretul românesc: „Strigați tuturor că răul ne vine dela suflet". Dacă sufletul nu poate comanda tehnicei, atunci neamul românesc — atât de puțin deprins cu mașina și tehnica, în comparație de pildă cu germanul ori japonezul — e sortit mediocrității fără de sfârșit".

Dar sufletul poate comanda; căci el, în primul rând, e viața. Și dinăuntru vin împlinirile, dinăuntru cresc lumile noui. Fapta organizată nu poate să nu vină. Dacă omul bun nu face binele, cine-l face?

Și mă gândesc la sensul adânc pe care-l dădea vieții omul chinuitor de viu al României de azi, același Corneliu Codreanu care susține acum, cu umbra lui uriașă, tot ce se închipue și face aci. „Ținta neamurilor, spunea el, nu e viața. E învierea".

Ce extraordinar fel de-a fi viu visa el pentru neamul românesc ! Nu numai viu în istorie. Viu în eternitate. Viu în creștinătate.

Dacă ar fi o nebunie, încă ar trebui să ne predăm ei : e cea mai frumoasă nebunie crescută din pământ românesc.

Dar câteva mii de morți și alți câțiva mii de tineri cari nu glumesc cu viața, au pornit să vă arate că nu e o nebunie.

EM. SĂRĂȚEANU — Copil

Cronica literară

Analiza cuvântului „lumină", în cărțile Căpitanului

Că nu facem acum ceea ce se cheamă *literatură*, cetitorul înțelege lesne, din moment ce el știe de ce natură sunt scrierile Căpitanului. Tot ce analizăm noi aici, trece dincolo de valoarea singuratecă a unei *litere*, dar asupra caracterului *deosebit* al preocupărilor de azi nu mai stăruim lăsând lectorului putința să contribue cu un efort personal la înțelegerea problemei.

Problema anunțată în ceea ce am scris precedent, era aceea că nimeni nu poate vorbi despre minunea Arhanghelului Mihail, dacă nu crede în mod absolut în realitatea ei. Pretindem această *realitate* a credinței, de la oricine încearcă să formuleze doctrina legionară și de la sine admite că, între data însemnată în calendar cu minunea Arhanghelului și evenimentul istoric, se află o legătură ascunsă. Cu alte cuvinte, trebue să recunoaștem că aici a lucrat pronia protectoare a țării, ca semn al biruinței celor ce-au murit pentru credință, conform doctrinei creștine. Urmează însă, prin condiția ce-o punem, că doctrina legionară nu-și găsește alt mijloc de a se adânci și de a se face înțeleasă decât prin creștinism? Nu! Precizăm că, în plan teoretic, sunt laturi ale ei, care apelează deopotrivă și la alte moduri de a gândi, ca la un instrument ce-i dă forța de convingere și propagare. In cartea „Pentru legionari" a Căpitanului, sunt arătate toate puterile prin care inteligența românească se va apăra. Cea mai mare din aceste *puteri* este credința, în înțelesul ei creștin ortodox, adică realist. Evident, dorința întemeietorului legiunii, a fost ca toți să creadă, *toți să fie cavaleri ai credinței*. Ca un înțelept, el a prevăzut însă că nu toți au sufletele dăruite cu puterea de a crede. Ce vor face aceștia care nu am bucuria credinții? Vor fi socotiți înapți de a se încadra într'o mișcare menită să organizeze țara pentru multă vreme de astăzi înainte? Desigur, toți sunt datori să *caute lumina*, dar cei care n'au găsit-o, nu vor fi condamnați, cu condiția să fi căutat-o *cinstit*, cu toate puterile ființei lor. Mărturisind cinstea *căutării*, și arătându-se necontenit într'o stare de *atenție*, de *cercetare* și *pregătire*, mulți vor putea fi legionari, datorită calităților dovedite străduință convinsă, de prietenie și dragoste. Simpatia, presimțirea, intuiția, și acestea sunt puteri care adună pe oameni și fac din numărul lor o sumă solidară, o legiune. Se adună, precum se adună puterile pământești și dau viața naturală, misterioasă și hotărîtoare în manifestările ei. Sunt deci oameni pe care pământul îi cheamă și-i îndeamnă să facă din forțele lor unitare o *legiune*. Despre această putință de convingere a doctrinei, Căpitanul a avut grijă. Vom desvolta în alte capitole și vom adânci filosofia etnicității, a graiului și a sângelui, urmărind toate implicațiile desprinse din „Pentru legionari".

Acum vom înfățișa cealaltă putere care adună și încheagă legiunea: credința. Modelul acestei puteri este cerul, în sensul concret și realist, în care divinitatea poruncește astrelor armoniile lor originare. Ochii care văd în pământ germinând semințele, au fereștí, o lumină; dar e mai mare lumina din ochii care văd astrele ordonându-se în legiunile cerești, *mișcate* de dragostea divină. Credința este deci mișcare, ea cuprinde un sens al mișcării, de sus în jos, unind cer și pământ și subordonând pe al doilea primului. Credința, în sens creștin, sanctifică pământul și completează puterile celui care pornește de la pământ și așteaptă, cu sinceritate, împlinirea de sus. Repetăm, asupra virtuții străduinței în dragoste vom reveni. Să încercăm acum o analiză a cuvântului „lumină", cum îl întâlnim în „Pentru legionari", spre a ne lămuri asupra naturii credinței.

Despre *credința* sa, Căpitanul nu face nicăeri considerații teologice. Nici chiar când vorbește despre habotnicia evreilor, care aplică din religia lor doar acele prescripții ce îngăduie năruirea celorlalte neamuri. Aici s'ar fi putut face deosebirea de doctrină dintre judaism și creștinism, arătând superioritatea evangheliei. Căpitanul n'a căutat să documenteze asupra acestui punct. De ce? Pentrucă a plecat pretutindeni de la *realități*, adică de la ceea ce *este;* realitatea se constată, ea nu se descoperă speculativ.

O *realitate* se formulează speculativ numai spre a i se arăta înrudirea cu alte domenii ale vieții; speculația nu ajută însă când e vorba să faci și pe alții să vadă ceva. Căpitanul a ales cealaltă cale, cea *operativă*, spre a atrage atenția și altora asupra *realității* sale. A început să *facă* tot ce trebuia spre a deveni cât mai clară realitatea descoperită. Prin caracterul operativ al doctrinei sale, Căpitanul se înscrie printre reformatorii omenirii. Spunem acest lucru cu deplină răspundere a afirmației, știind bine ce însemnează manifestarea *istorică* și *morală* a doctrinei. Simpla povestire a vieții Căpitanului făcută după documente just interpretate, expune doctrina în adâncimea ei dialectică și teologică. Faptul se datorește *simbolului* fiecărui moment biografic. Astfel istoria devine simbolică, păstrătoare adică de înțelesuri metafizice sau morale. Ce importanță are acest lucru pentru viața și cultura românească, vom încerca să arătăm, mai departe, unde vom da *istoriei* cu totul alt sens decât obișnuiesc autorii multor confuzii de azi. Dar dacă viața Căpitanului este, spre a spune astfel, ca o pânză, în a cărei subtilă țesătură se ascunde un *chip* vizibil doar celor inițiați, dacă istoria sa a concentrat *lumini*, — însemnează că aceste „lumini", il s'au descoperit aieve, și că ele au constituit realitatea indiscutabilă a credinței sale. Intr'adevăr, cine va citi cu atenție „Pentru legionari", va găsi pretutindeni prezența *luminilor* Căpitanului. Alături de *lumină*, a văzut deopotrivă și *întunericul;* lângă Arhanghel, pândia Diavolul; despre amândoi a vorbit și pe amândoi a încercat să-i arate și contemporanilor. A încercat să facă și pe alții să *vadă*, — în aceasta constă caracterul *operativ* al mesianismului său românesc. Ca să nu se uite însă sensul *interior* al revelației despre care vorbim, să luăm ca punct de plecare, cuvintele scrise despre ziua de 10 Decembrie, când a fost prima adunare a tuturor studenților, la Cluj, în 1922, cu scopul de a începe lupta antisemită. Căpitanul se afla atunci la Iena, pentru studii; lipsea prin-urmare de la spectacolul desfășurat. El a văzut *interior*, transfigurând totul nemijlocit. Despre revelația sa decisivă, scrie: „Și în aceasta stă valoare azilei: o întreagă tinerime românească a văzut lumina". (pag. 76). Lumina despre care vorbește, ajută să se vadă adevărul central al doctrinei legionare, că moartea pentru națiune, *este totdeauna numai victorie*, indiferent dacă temporar, luptătorul biruie sau cade înfrânt. Scoaterea de sub măsurătoarea timpului și introducerea sub categoria vieții perpetue subliniază natura spirituală a doctrinei. Vom analiza în alte locuri ceea ce vedea Căpitanul în conceptul de națiune. Ne mulțumim să indicăm aici că națiune însemnează la el *viață ce nu trebue să se termine*. Cum viața are însă vrăjmași care o pot *extermina*, națiunea, ca viață gândită eternă, trebue apărată, spre a o face să dăinue. Orice voință de dăinuire a vieții gândită prin națiune, constitue o *realitate*, indiferent dacă elementul ei operativ aparține fenomenalității sau trece dincolo în moarte. De fapt, dincolo, nu este moartea, ci o viață mai *reală*, a *morților*, despre care noi avem *conștiință* și pentru care simțim datoriii de *onoare*. Iată în „Pentru legionari", lumina aceasta a morților: „Pentrucă atunci când mor, neamul trăește întreg din moartea lor și se onorează din onoarea lor. Ei strălucesc în istorie ca niște chipuri de aur, care, fiind pe înălțimi, sunt bătute în amurg de lumina soarelui, în timp ce peste întinderile cele de jos, fie ele cât de mari și cât de numeroase, se așterne întunericul uitării și al morții (loc. cit., pag. 76).

Dacă însă morții contribue prin invizibilitatea lor și dăruie doctrina cu o mare tensiune de transcendere, nu mai puțin, cei care se află în viață, — legionarii care o trăesc, sunt dublați cu aura mare a potențialității. Dedesubtul faptelor lor se bănuește totdeauna adânca rezervă a motivelor spirituale, motive ce nu se văd, — dar sunt *realitatea credinței* și a *onoarei*. In acest sens, Căpitanul vorbește despre cele două *fețe* ale legiunii: fața văzută și cea nevăzută: „Membri, șefi, număr, uniforme, program, etc., constituesc Legiunea care se vede. Cealaltă însă, cea mai importantă, este Legiunea care nu se vede". (op. cit. pag. 309).

Despre armonia celor două legiuni precizează: *„Este o stare de spirit.* O unitate de simțire și trăire, la care contribuim cu toții... Legiunea care se vede, lipsită de Legiunea care nu se vede, adică de acea stare de spirit, de viață, nu înseamnă nimic. Sunt forme goale fără conținut". (loc. cit).

Lectorul ar fi în drept să pretindă acum să analizăm conținutul plin al doctrinei, — adică să arătăm peste ce anume s'a răspândit lumina interioară a Căpitanului. Amânăm totuși analiza aceasta morală, deoarece au rămas prea numeroase cazurile de *iluminare istorică*, și ar fi o greșeală să le neglijăm, din moment ce totalitatea lor duce la *marea convingere*. Zicem iluminarea istorică, gândindu-ne cu totdinadinsul la dialectica puterilor binelui și răului, care s'a manifestat de două decenii pe pământul românesc, cu atâta intensitate, încât, dacă se va cunoaște în structura ei apocaliptică, ea poate stabili un început de eră. Pe pământul românesc s'a dat lupta între Arhanghel și Diavol în acești ultimi douăzeci

de ani; cea mai mare parte dintre noi, n'am *văzut* și n'am bănuit nimic din forțle ei suprafirești.

Dar trebue să învățăm de la cei ce au văzut, și să încercăm, cu umilință și cu spaimă, să zidim o învățătură din lumina aprinsă prin stingerea vieții lor. Iar dacă intuim în adânc, *doctrina* lăsată moștenire, ea ne va salva nu numai pe noi, dar și alte popoare se vor împărtăși din această lumină *revelată*.

In această privință credem că trebue să înceteze deacum, pentru totdeauna, superficiala plângere a multora, că poporul nostru este lipsit de har! Ce altceva este decât har, revelația luptei dintre *bine* și *rău*, ce s'a dat *aici*, cu viață și cu moarte?

Dacă admitem, pe temeiuri ce rămân să fie expuse mai departe, că *națiunea* reprezintă într'un fel eternitatea, urmează dela sine că orice manifestare împotriva *națiunii* pornește dintr'o putere a *răului*. Având ca termeni „naționalismul" și „internaționalismul", dialectica binelui și a răului a înaintat până la mari adâncimi în gândirea Căpitanului. Dar după cum am spus, această gândire, este întrupată în *evenimente istorice*, adică ea s'a făcut cunoscută prin *luminile* în fața primejdiilor *națiunii*.

Intâia amenințare a *națiunii* a fost, în 1919, *comunismul*. In ce măsură comunismul este o primejdie de moarte a națiunii românești, iarăși nu este locul să arătăm aici. Destul să amintim prezența în comunism a evreilor care urmăresc distrugerea tuturor celorlalte națiuni, afară de a lor. Pe deasupra, în modul său de manifestare, comunismul pretinde a fi și el o *lumină;* evreii sunt „agenții" și „propagatorii" săi. Și după cum lumina care apără națiunea nu se arată oricui, deasemeni nici „lumina" cealaltă a întunericului, care o distruge, rămâne multora ascunsă. Iar cine o *vede* și vorbește de prezența ei nefastă, este desconsiderat, ca cineva care ar vorbi despre năluci. Căpitanul a avut viziunea primejdiei comunismului din primul moment, și tot din primul moment a început suferința sa pricinuită de cei care *n'au văzut* nimic: „Colegii de alte păreri, cei cu „libertatea de conștiință" și cu principiul tuturor libertăților scuipau în urma noastră, sau pe sălile facultăților și deveniseră agresivi, din ce în ce mai agresivi". (op. cit. p. 16). Acestor „colegi", orbiți ca și mulți dintre profesorii lor, studentul Corneliu Zelea Codreanu le opune figura cu *adevărat* luminată a lui Constantin Pancu, inițiatorul său în activitatea anticomunistă: „Un suflet și o conștiință clar românească. Își iubea țara, amata, Regele. Un bun creștin". (op. cit. p. 20). Am spus însă că nu avem de face cu o conștiință *luminată* teoretic. In contra propagării violente a comunismului, Corneliu Zelea Codreanu nu ridică argumente teoretice, ci se întreabă grabnic, după greva dela „Regia Monopolurilor Statului" de la Iași, în 1920: „Oamenii noștri au fost bătuți, mecanicii de la mașini, care erau din Gardă, răniți. La ora 1, suntem la sediu adunați cam o sută. Ce facem?". (op. cit. p. 21). Tabloul îl vede oricine. In momentul când comuniștii au trecut la acțiune, — și când puterea statului național însărcinată cu apărarea, lipsește, tânărul student, simplu membru al grupării *particulare* „Garda conștiinței naționale", — se întreabă: „Ce facem?!" Răspunsul *urgent* a fost altul decât al celor cari voiau să dea telegrame guvernului, ca să dispună intervenția armatei. Căpitanul a răspuns imediat prin fapta necesară: „Eu eram de părere să mergem toți cei prezenți la Regie și cu orice risc să dăm steagul jos. Se admite punctul meu de vedere". (op. cit pag. 21). Să se reție expresia „punctul meu de vedere". Cuvintele cuprind în chip pozitiv o *vedere*, o *lumină*, care se clarifică în câteva rânduri mai jos: „Intrăm în curtea fabricei. Pătrundem în clădire. Mă urc cu steagul până la acoperiș și îl înfig sus. De acolo încep să vorbesc". (loc. cit.) Cititorul să nu piardă sensurile profunde pe care analiza le poate scoate din momentul înfățișat aici. La întrebarea de panică: „ce facem", s'a răspuns și s'a adaptat „punctul d vedere" al acțiunii promte. *Și numai după ce a înălțat tricolorul pe acoperișul fabricei cucerite, a început să vorbească.* De ce era nevoie să vorbească acum, după săvârșirea faptei? Și ce a mai spus și cui? Căpitanul nu spune ce a vorbit și dece! Evident, se înțelege lesne, dece a procedat astfel, dar totul trebue *înțeles într'anumit fel*. Vorba, explicația, discursul, toate manifestările care arată activitatea în chip ireal, — care o *speculează*, — ca imaginea în oglindă, — în conduita Căpitanului au fost sau respinse, sau lăsate pe planul al *doilea*, ca în cazul de față, când a vorbit *după* ce a făptuit. Vorbind *după* înfăptuire, vorba nu mai era *goală*, ci cuprindea sensul faptei, — o explica, o îmbogățea. Cuvântul se referea la o putere a sufletului concretizată, conținutul său era o *realitate*. In acest înțeles am spus că doctrina legionară are o întrupare *istorică;* virtutea ei de convingere este excepțională, prin aceea că fiecare punct al ei îl susține un nume de om, și se impune prin *lupta* desfășurată a acestui om. Dialectica ideilor legionare este dialectica sângelui, iar fundamentul ei transcendent este moartea.

Nenumărați sunt cei care *au dat* în sensul istoric, viața lor, ca să obțină, în sens spiritual, viața națiunii. De aceea istoria atâtor nume, atâtor biografii, constitue o sublimare continuă, de sub fiecare faptă înălțându-se un sens. Iar celor nedumeriți care ar observa că totuși, noi aici nu facem decât să analizăm *lucruri spuse într'o carte*, le transcriem următoarele rânduri, din care, pe lângă suflul lor de înfiorare, se desprinde și adevărul enunțat de noi că anume Căpitanul a scris *după* săvârșirea faptelor, spre a le adânci sensul. Intr'adevăr, ce ar fi fost dacă, — întâmplându-se cu viața Căpitanului ceace știm că s'a întâmplat, — nu ne-ar fi lăsat scrise de mâna lui, mare parte din *faptele* sale, săvârșite cu aceeaș spontaneitate, ca ridicarea steagului tricolor pe acoperișul fabricei? Nu încercăm să formulăm cât de mare ar fi fost pierderea pentru țară. Acum, avem *cărțile* sale și, după cum a afirmat comandantul de azi al Legiunii, d. prof. Horia Sima, doctrina a fost dată pentru câteva sute de ani. Vom sublinia aici ,totodată, sensul profund al gloriei: eroul voiește să i se țină minte nu viața sa, ci *motivul* pentru care această viață i-a fost suprimată. Privitor la memoria acestor motive alle morții, scrie Căpitanul: „Te provoacă, îți schingiuiesc oamenii, ți-i împrăștie și te omoară. Să ne lăsăm omorîți? Dar până la vârsta noastră noi n'am apucat să scriem nimic și lumea nici măcar nu va ști pentru ce ne-au omorît". (op. cit. p. 198).

Intr'adevăr, pentru ce i-au omorît? Mintea ni se cutremură numai când ne gândim că ne-a fost dat să punem întrebarea: „pentru ce l-au omorît pe Corneliu Zelea Codreanu?" Și răspunsul cumplit, ni-l dă *tot el*, Căpitanul, ca unul care a prevăzut totul: l-au ucis *puterile răului* care au apărut *aici*, pe pământul românesc, și au *lucrat*. Existența *răului*, a intuit-o întemeietorul legiunii, în feluritele ei aspecte. Numeroase sunt expresiile aruncate ici și colo, în fuga condeiului, putând să rămâie neobservate, dar revelatoare pentru ochiul atent. Dealtminteri, facem constatarea de ordin general, cu siguranța exactității doctrinare, — că gândirea Căpitanului s'a manifestat profund dialectic pretutindeni. A mers până la cele mai mari adâncimi, în direcția binelui, și a scrutat cu uimitoare pătrundere natura răului. Printre oameni, — el umblă tăind la mijloc cărare dreaptă și împărțindu-i categorial în *buni* și *răi*. Nu există oameni inteligenți și proști, talentați sau fără talent. Există doar oameni de *onoare* și mișei. Omul corect și canalia. Iubitorul de națiune și trădătorul. Izbăvitul prin dragoste și sacrificiu, și vândutul prin mișelie. Pentru ce această dualitate, de altminteri în duhul celei mai limpezi ortodoxii? Pentru argumentul simplu că autorul ei judecă pe oameni după faptele lor! Iar valoarea faptelor o cântărește după aportul adus în efortul comun de a salva *națiunea*. Omul trebue să-și gândească deci fapta ca fiind producătoare a unui strop din viața eternă a națiunii. Fapta este prinurmare ca o înflorire. Fiecare ramură verde, cu rod, adaogă la frumusețea *totală* a grădinii. Vom analiza, mai departe, pe lângă alte teme anunțate, și această concepție a *omului luptător*, scoțând bogate citate care s'o înfățișeze ca pe o adâncă viziune a vieții, cu nebănuite implicații filosofice, din moment ce pornește dela realitatea *binelui și a răului*. In ce ne privește pe noi, românii, realitatea binelui și răului, ca bază a unei metafizici *morale*, este un punct definitiv câștigat, din moment ce am trăit-o apocaliptic. Se suflet sterp și ce ambiție desperată va mai rătăci de acum, decorându-se cu influențe streine, ca să mai semene eroi în scrisul nostru, când am avut revelația? Dealtfel, pentru toate deșertăciunile atee, pentru toate divagațiile care și-au cucerit glorii prin mărturisirea disprețului ignorant pentru tot ce e românesc, — Căpitanul a scris cuvintele trebuincioase de condamnare. In toate direcțiile spiritului său *educator a prevăzut* și toate înfățișările *răului*, le-a denunțat. Cu angajamentul critic *cinstit* ce ni l-am luat, vom analiza aici fapte și idei, și nu vom ocoli nici un nume, dovedind acolo unde se va părea că este vorba de un prestigiu, — în ce constă frauda. Continuăm deocamdată să urmărim răul în producerea sa istorică, adică să indicăm *luminile* esențiale ale Căpitanului. După înlăturarea temporară a primejdiei comuniste, dela Iași, în anii imediat ce au urmat după Unire, guvernele și politicienii n'au mai crezut că au ceva urgent de făcut pentru păstrarea și apărarea națiunii. Bolșevizarea fusese înlăturată! De ce să mai dăinuiască grija? Guvernele n'au înțeles și nu s'au îngrijorat. Și totuși în țară, încep mișcările studențești. Pentru ce *tinerii*, în loc să se ocupe de *carte*, se amestecă și își pierd vremea cu politica, îndeletnicire ce se află pe seama altora în stat?

Acest fapt că *studențimea* a pornit mișcarea naționalistă, ni se pare nouă de o importanță capitală, în tot ce privește viața țării noastre de aici înainte. Cuvintele „student", „națiune", „legionar", ascund, după cât socotim, fundamentul unei filosofii din care se va adăpa și străinătatea, în curând. In 1922, Corneliu Zelea Codreanu, a înțeles ce însemnează a fi *student*. Adevărul i s'a descoperit, cum era și firesc, la Iași, pentrucă acolo era și mai grabnică nevoie să se descopere, și acolo lucrau forțele răului, evreii. Umbra *răului*, în Iașul cotropit și iudaizat, aruncă asupra studentului naționalist o *lumină* ce-l face să fie *văzut* altfel decât la București, unde atmosfera de metropolă europeană întunecă intuițiil: „La București, — scrie Căpitanul, — studentul se simte singur în mijlocul unei lumi imense care nu-l vede, nu-l apreciază, nu-l mustră, nu se interesează de el, nu-l iubește". (op. cit. pag. 46). Bucureștiul, cu tendințe de internaționalizare, n'are *suflet*, în sensul că îi lipsește conștiința de veghe asupra vieții națiunii. Să nu se uite că în București au lucrat și au decis puterile răului, până în marginea marelui dezastru. Altfel este Iașul: „Aici neamul își crește studenții. Eu însumi datorez acestui Iași o parte însemnată de recunoștință pentru tot ce am putut să fac. Am simțit totdeauna grija pe care mi-a purtat-o acest suflet al Iașului, am simțit raza iubirii lui, i-am simțit mustrarea, încurajarea, îndemnul, chemarea la luptă" (loc. cit.). Așadar, la început, câțiva studenți ieșeni, cei care erau scuipați de colegii lor adepți ai „principiului libertății", acești desconsiderați au *văzut* și au început să lucreze în consecință, spre a întâmpina cealaltă *lucrare*, a răului.

Modul lucrării și rezultatul ni-l împărtășește Căpitanul: „In număr din ce în ce mai mare, participau studenții basarabeni. O jumătate de an de activitate, ne aduce un adevărat miracol: trei sferturi dintre studenții basarabeni creștini se trezesc, se simt chemați la o viață nouă, se luminează la față". (op. cit. pagina 48).

S'a produs primul semnal al luminii legionare. Pentruce? Pentrucă tineri de sânge și de credință, au *văzut* același adevăr, s'au unit prin el, și s'au *legat* să-l apere. Nu-i aici locul să analizăm conceptul „legiune". Spunem însă de la început, să nimeni nu trebue să-l considere ca un neologism, sensul lui fiind unul din cele mai adânci ale vieții românești, acela al *legăturii*, prin frăție, sens dealtminteri păstrat în expresia „legioanele cerești", — aceeași cu „oștile cerești" și „rânduelile astrale". „Oștile cerești" nu apără care cosmosul de cataclism și haos? Iată și intuiția Căiptanului care a gândit *legiunea* sa ca păstrătoare și apărătoare a luminii din sufletul națiunii: „Momentul acesta de înfrățire între noi, în aceeaș lumină, și de legământ de luptă pentru țara creștină în contra hoardelor iudaice înșelătoare, nu-l vom uita niciodată. Cei ce ne războiesm până ieri, acum ne îmbrățișam". (loc. cit.). Este cazul să lămurim un aspect fundamental din gândirea Căpitanului. Despre români, el n'a avut cuvinte de dispreț, de injurie, cum se obișnuește atât de des să citim, chiar în presa naționalistă, și sub iscăliturile unor tineri care se închipue pozitivi. Incredederea în *calitatea reală* de român, a avut-o Căpitanul de timpuriu și ea a fost totală, fără reticențe. In primele pagini ale cărții sale, citim această mărturisire despre *educația* ce și-a făcut-o spre a se cunoaște pe sine: ... „mi-am făcut o severă educație ostășească și mi-am căpătat o sănătoasă încredere în puterile mele". (op. cit. p. 10).

Ce trebue să înțelegem când cineva spune că și-a făcut o educație serioasă și are încredere în puterile lui? Oare un german sau un englez au dreptul să declare că au mai multă încredere în puterile lor, decât un român? Câte absurdități nu s'au scris la noi despre inferioritatea românească, desigur de autori care nu au nici o *încredere în puterile lor*, și dau vina lipsei lor de *educație*, pe obârșia balcanică! Astăzi este momentul să înlăturăm farsorul sub ori ce momeli s'ar înfățișa. Despre ce înseamnă „a fi român", vom vorbi însă pe larg. Amintim aici, ceeace totdeauna vom aminti, că trebue să considerăm suspect pe oricine își arată neîncrederea în puterile neamului românesc. Cine afirmă această neîncredere, fie în scris sau în fapte, este sigur că în primul rând, n'are încredere în puterile sale, și mărturisirea sa este o meschină răsbunare. Toți trădătorii, cât de mărunți, trebuesc târâți. In ce privește educația ce trebue să și-o facă fiecare, spre a cunoaște întâi *puterile sale*, ea este un punct esențial și la baza ei stă discernământul critic cinstit.

Intâi să analizăm puterile noastre personale, și numai după ce le-am constatat printr'o intuiție verificată de acțiuni, să vorbim de puterile neamului. Cuvântul Căpitanului despre ordinea acestei înalte educații, este clar: „Până să ne ocupăm de defectele neamului, am început să ne ocupăm de propriile noastre păcate. Țineam ședințe de ore întregi și fiecare spunea celuilalt defectele pe care le-a observat. Și căutam să facem sforțări pentru a ni le îndrepta". (op. cit. p. 178).

Iată prinurmare, conceputul de păcat, care se referă în primul rând la individ. Și păcatul cel mai mare este al *împietririi* inimii, al sterilității. Acelaș păcat al împietririi și al stârpiciunii există poate și în sufletul națiunilor. Pentru cine s'ar grăbi însă să-l arunce asupra națiunii românești, pornind de la stârpirea sa proprie, citâm aceste rânduri ale Căpitanului, care arată cum a răspuns poporul român de țărani, verdictului de achitare, după procesul de la T.-Severin. Despre întoarcerea liberă, în tren, scrie: „Toate compartimentele erau, care de care, mai frumos împodobite cu flori și cu verdeață. Mai ales că la stația următoare Turnului-Severin, un nou val de flori ni-l aduseseră, fără să ne fi așteptat, țăranii și preoții lor, cu învățătorii și cu copiii de școală, cu toții îmbrăcați în costume de școală. In toate gările, lume multă aștepta sosirea trenului. Nu era o primire din acelea oficiale și reci. Nu-i adusese pe camenii, nici datoria, nici teama, nici interesul. Pe la marginea mulțimii, am văzut bătrâni care plângeau. Oare de ce? Ei nu cunoșteau pe nimeni din cei care erau în tren. Pare că cineva îi împingea, șoptindu-le tainic: — Veniți la gară, pentrucă din toate trenurile care trec, este unul care merge astăzi pe linia destinului românesc. Toate merg pentru interesul celor din trenuri, acesta merge pe linia neamului, pentru neam. Mulțimile au câteodată contactul cu sufletul neamului. Un minut de viziune". (op. cit. p. 234).

Datoria imensă ce ne-o lasă moștenire aceste rânduri, care sfințesc poporul românesc, este să provocăm, prin puterile noastre aflate în mod cinstit *minutul de viziune*, dar și să ascultăm de poruncile lui atunci când altul l-a *creat* și l-a *văzut*. In acest înțeles am spus despre Căpitan că a văzut pentru noi toți, firește cu o lumină care ar putea să ne orbească. Dar și de orbirea prea marei lumini să ne ferim, pentrucă în ea se ascund erorile, pe care puțini au cinstea să le dea pe seama lipsei lor de puteri. Deacum neamul nu va mai ispăși.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

POEME INTERZISE

de RADU GYR

UN PIERSIC M'A CĂUTAT ACASA *)

Veni, din nou, o altă primăvară
și s'a uitat pe geamuri somnoroasă...
— Un piersic, domnule, vă caută afară
și'ntreabă de-l puteți primi în casă.

Dar nimeni nu răspunse. Praf, uitare.
Și prourul albastru de la ușă,
în zi de Sfântul Gheorghe pus în soare,
s'a prefăcut în flamuri de cenușă.

Numai fereastra a oftat, rămasă
cu brațele deschise îngerește...

Un piersic alb m'a căutat acasă
și-a plâns, la geam, că nu mă mai găsește.

Stins de tăceri, bătut de ploi haine,
pluteam departe'n fum, ca o nălucă...
De-atuncia, orice prour se usucă
și'n van întreabă piersicii de mine.

*) Poezie, care trebuia să apară în n-rul de Paște din 24 Aprilie 1938 al „Universului Literar" și care a fost oprită de cenzură în urma arestărilor de legionari din 17 Aprilie, același an.

DIN INCHISOARE

amintirii lui Traian Cotigă

Afară sună goarne lungi de soare.
Resfiră visul harfa lui albastră.
Când zarzării dau buzna pe fereastră
lumina sburdă, lipăe și sare.

Femeile — lunate violine —
adună'n trupuri muzici și potire,
fosforescența zilelor marine
și-a serilor suavă unduire.

Iar cântecul luminii triumfale,
incendiând grădinile-azurate,
se sparge 'ntr'o risipă de opale
ca un imens havuz de voluptate.

In calzii ochi se rotunjesc zefirii
și vinul inimilor spumegă'n pahare.
Afară-i vis. Chimvalele iubirii
se-acoperă de roze mari, solare.

Afară-i Soarele. Ascultă viața. Fierbe
și arde verdea ei mediterană...
Dar noi călcăm pe'nsângerate jerbe
și or'ce roză pentru noi e-o rană.

Și or'ce cântec pentru noi e dinte
de șarpe 'nfipt în coastele avide.
Femeile visate'n noi, fierbinte,
sunt rai de mătrăgună ce ucide.

Lumina, pentru noi, venin amar e.
Și pentru noi iubirea de mătase
e țărm de lungi chemări și chiparoase
pe care l-am pierdut în depărtare.

Și noaptea e pucioasă'n noi prelinsă.
Și stelele ne bat în carne cue...
Pe Drumul-Robilor făptura noastră sue
topită'n lacrimi, pulbere aprinsă...

Și-așa, cum după gratii și'n cătușe
încet, încet, ne preschimbăm în ceață,
în pumni ne strângem propria cenușe
și-o risipim în patru vânturi, jucăușe,

spre Cântec, spre Iubire și spre Viață.

POEM DESPRE OSÂNDIȚI

D-rului I. Weselowschi

Ne vizitează numai gardianul și febra.

In aer trosnește ceva ca un putregai.
Poate lumina? Poate un gând? Erai
atât de frumos, tinere, odinioară.

Cine-a făcut viața din moloz și șindrilă?
Fiece dimineață e o fântână amară
din care-am scos ciutura plină cu argilă.

Săptămânile s'au lichefiat: eleștae
fără de țărm, veninoase, dușmane.
In pumni am stins solstiții de văpae
și'n piepturi am strivit cicloane.

Răstigniți pe rogojini și'n genune,
lacrima vine ca din putrejune...

Prin ferăstrue Toamna-și trimete paraginile
catapetesmelor ei aurite și sparte.
Unul vrea să citească, dar paginile
nu se întorc. Au murit sub degete moarte.
Literele au murit și ele, acolo, în carte.

Fruntea altuia cade ca o arîpă
în palma uscată de pergament.
Un altul își scuipă, cleios, pe ciment,
trecutul băut, amar și adânc, din pipă.
Ochii celuilalt pleacă. Se pierd în vedenii,
caîce subțiri spre un leneș arhipelag.
Altul cioplește în lemn smerenii
și o Madonă zâmbește, oval, subt briceag...

Iavanul curge, necontenit, peste frunțile noastre
și se duce departe, departe, în osândă.
Amintirile stau pitite, prin colțuri, la pândă,
pantere albastre,
gata să ne rupă, să ne sfâșie,
în ghiare, carnea cenușie...

Și cum,
în dormitorul amurgit,
vreunul oftează,
ceilalți încep să'njure ori să râdă, silit,
și-obrajii lor pâlpâe și se fac aurii ca o rază.

Târziu,
adormim în arșiță de vise ucigătoare,
ca să scrâșnim prin somn și să strigăm în dogoare,
cu pumnii strânși, cu gâtul rănit,
câte un nume iubit.

Atunci, femeile noastre plutesc în dormitor,
subt scoarțele vinete se furișează ușor
și, lenevoase, lunecă lung
de-alungul coapselor noastre care ne dor,
ne otrăvesc și ne străpung...

M. Ciuc, August 1938.

SOARTA

lui Petre Țocu

Seceta trecu zăludă
și desculță și săracă.
Luna'n sat, pe uliți, joacă,
goală ca o paparudă.

Stă veninu'n mămăligă.
Numai bozii. Din urcioare
bem doar lacrimi și dogoare
cerul gurii să ni-l frigă.

Ard amiezele răscoapte.
Taica, dus de zece ani.
s'a făcut urzici și noapte
și trifoi și bolovani.

Maică, fiul tău cel mare
zace'n ocnă la Aiud.
Avea fruntea ca o zare,
ochii verzi ca un agud.

Cică l-a pârît primarul
că scornise răsmeriță
și strânsese la troiță
tot oftatul și amarul.

Pe mezin, de Ziua-Crucii
l-au răpus, în drum, jandarii,
I-au ucis în piept lăstarii,
i-au stins mierlele și cucii.

Ne cânta la șezătoare
doine lungi, cutremurate,
despre pâine și dreptate,
despre-o Țară cât un soare...

Geme vremea la ulucă.
Cu priviri secate, duse,
uite, maica se usucă
sub jelanie și tuse.

Părul alb ca un Crăciun,
fața: frunză de tutun...

Azi la poarta plânsului,
la ușa bordeiului,
plânge Maica-Domnului
Ca o floarea-soarelui...

SURGHIUN

lui Dorin Hasnaș

Prea-și răsvrătea, de mult, fruntea semeață
boerul tânăr iute ca hangèrul.
Frigeau sub gene chiciura și gerul,
mânia lui tuna ca o sâneață.

Surghiunul mi ți-l roade și-l mănâncă
la mânăstirea neagră și pustie.
Scobită jos, sub lespede, adâncă,
îl sfârtecă vrăjmașa lui chilie.

Din mucegai ies cârtițe buimace
și broaște moi ca lintița jilavă.
Toamnele scuipă'n groapa lui băltoace
și-aprind pe zid o Precistă suavă.

Putredă-i, ziua. Noaptea: mătrăgună.
Și când adoarme'n lacrimi și dogoare
vânează'n visul lui mistreți pe lună
și fură jupânițe din pridvoare.

Tismana, Mai 1938.

CANTEC DE TOAMNA

lui N. Manzatti

Dormi copilul mamei, nani, nani,
a plecat și ultimul lăstun.
Ruginiră iar salcâmii și tufanii,
și din temnița în care-l surpă anii
nu s'a mai întors tăticul bun.

Dormi copilul mamei. Toamna plânge,
desgolindu-și umărul rănit.
Cade frunza toamnei, cade și se frânge,
orice frunză pare inimă de sânge,
și tăticul nu a mai venit.

Nani, nani, mâini de crin plăpânde...
La fereastră păsări plâng și ploi.
Lupii beznelor rânjesc afar' la pânde,
Țara toată-i numai temnițe flămânde,
și tăticu-i smuls de lângă noi.

Nani, nani... Tata nu mai vine.
Maica stă cu sufletul răpus.
Cine să-ți mai spună basmele, și cine
să-ți sărute, seara, pleoapele senine?
Maica plânge și tăticu-i dus.

L-au svârlit în temniță dușmanii
pentru sfânta-i lege din străbuni...
Or să treacă peste tâmpla noastră anii,
să crești mare puiul mamei, nani, nani, —
Neamul și părinții să-ți răzbuni!

MARAMUREȘ

lui Petre Bolintineanu

Vite, munți, rumâni,
argățim și slugărim pe la jupâni.
Veneticii ne-au băut până la iască,
râpă rea oftatu'n piept se cască.

Codrii, cerul, basmele,
îngenunche, lângă noi, cu fruntea'n praf.
Cu harapnicul la brâu ca un vătaf
se bălăngăne siăpânul în caftan,
burduhos și cu zulufi și roșcovan.
Soarele-i și el bătrân zaraf,
Viața: lipitoare de catran.

Ni-i făptura ardicată din obiele,
din pecingine și câlți. Din sdrențe plânse.
Coastele domnești bătute'n stele
cine ni le-a stins? Cine le frânse?
Că ne scârțâe ciolanele sub piele,
osii ruginite și neunse.

Peste os de voevozi și peste gropi,
suge gușa viperii, umflată.
Ne'nfig liftele în carne târnăcop,
fier de plug ne'mplântă'n beregată.
Și sub măgurile unde, altădată,
călăreau pădurile albastre
pe-a bourilor de foc spinare 'naltă,
sinagogile din coapse tinere tresaltă
peste măduva și junghiurile noastre.

Când, sărac, ne coace jerăgaiul
mămăligile de bozie și smoală,
soarelui i-am smulge tot mălaiul,
de Crăciun să-l clocotim în oală.

Ziua o 'noptăm, la geam, cu pae,
să nu scoale pruncii din copae.
Limba hornului flămândă, de funinge,
sarea neagră-a cerului o linge...

De-am avea opinci în fier turnate,
drept la Rai, pe pravățe de lună,
la Sân-Petru am porni cu jalba'n mână,
să ne facă Dumnezeu dreptate!

Munții,
sfârtecați în măruntae ca de-o ghiară,
rupți și cu rărunchii scoși afară,
vor și ei să plece'n Țară,
pân'la Vodă, Cel cu pragul de safire,
ca să ceară de pomană desrobire...

Nici o stea nu vine. Nu se 'ndură
nici un înger pe la poartă să ne treacă,
în bocceaua inimii, săracă,
să ne lunece un zâmbet de prescură.

Numai noaptea, când, sdrobită, carnea geme,
fruntea-aprinde vis de răzmeriță.
Vulturi mari de cremene și-arșiță
ni se smulg din umeri și blestème.

Munții urlă și scot șerpi de flacări crunți,
fierb șuvoaele și tulnicele tună,
și prăpastii, joagăre și munți,
repezindu-și tâmplele'n furtună,

iar își cheamă Domnul lor de soare,
să descalece a doua oară'n piatră
și'n viforniță de Mare Vânătoare
să despice zimbrul înc'odată.

1937.

FOAMETE IN BASARABIA

Inginerului Virgil Ionescu

Din Bugeac până'n Hotin,
bubă neagră și venin.
Din Orhei până'n liman
junghi și țeapă de catran.
Cerul supt, cu șolduri slabe,
stă'ntr'o rână pe cocioabe.
Zarea zace 'nvinețită
ca o piele tăbăcită.
Mlaștinile, în pustie,
fumegă otravă vie.
Putrezi, racii și răspării
pe sub secetele țării.

Luna pare streang și cange, —
Soarele, pe picioroange...

(Urmare în pag. 4-a)

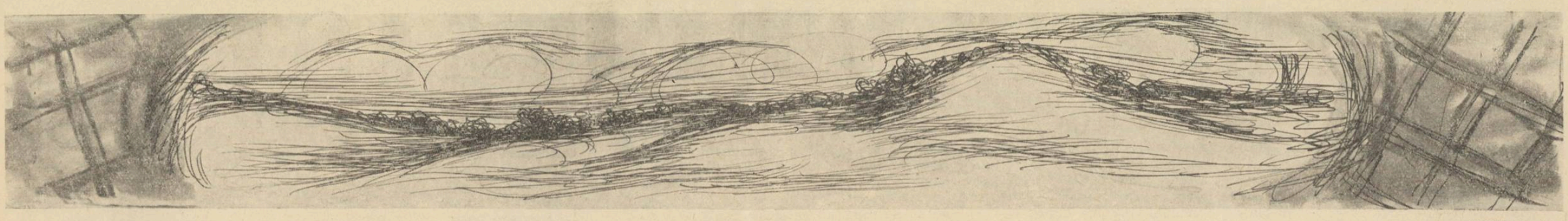

(Urmare din pag. 3)

Iese Foamea'n drum oloagă,
răschirată pe mărțoagă,
și cum horcăe beteagă,
la oblânc, într'o dăsagă,
sună numai căpățâni
și ciolane de rumâni.

Iese Foamea'n drum jegoasă,
luna-i stă, pe umeri, coasă.
Când rânjește
pârjolește,
și când geme
ca'n blestème
vine molima — strigoiul —
ca să joace tontoroiul.

In amurg, 'naintea porții,
văduvele-și cheamă morții.
La răspântii, ca besmetici,
plâng orfanii, trențe, petici,
umbre de sperietori
pentru corbi și pentru ciori.
La răscruci,
bătrâni năuci
scuipă scrum, oftează tuci,
își fac cruci
și trec năluci.

Gem căruțe spre Tighina
cu oftica și neghina.

Foame ! Pielea stă pe oase
sgârci de fiere și pucioasă.
Foame ! Pântecul se suge
prins de șiră cu belciuge.
Foame ! Cleiul mâinilor
lins de limba câinilor...

Dar pe mare,
până'n zare,
pleacă Soarele'n cuptoare
de vapoare.
Pleacă Țara în corăbii
pentru hiene, pentru vrăbii...

Cin'ne cară Soarele,
sângele, hambarele,
Ziua, diminețile,
cerul și fânețile,
liftelor cu ceafa lată
și osânza revărsată?

Apele din Cogâlnic
înghit stârvuri de calic,
dar la praznic venetic
joacă viața din buric...

Pe asfalturi, în rădvane,
surâd târfe roșcovane.
Tăvăliți în decorații
la ospețe toți argații
beau, din cupe, constelații.
Șed la masă cațaonii
cu sfetnicii și coconii.
Pezevenghii și scopiții
din castroane sorb solstiții,
peruzelele, arginții.
Plozii de beizadele
au cățele în dantele,
și, pe-o mână de inele,
tocmesc țara 'n cafenele
cu samsarii groși la piele...

Foame! Când va fi s'aprinzi
zările ca niște grinzi?
Foame! Când vei da de-a dura,
peste toată-adunătura
râiei și a jafului,
bolobocul Soarelui,
butiile Veacului,
toată grindina de fier
care râpâe pe cer?

Uite, 'n birji trec coconașii
cu geambașii și ocnașii,
pe când, lung, din bălți, din ploae,
din maidane, din gunoae,
crește bocet,
urlet,
răget :
Foame,
foame,
foame,
FOAME !

CORBEA

lui Nicolae Crudu

De ce-mi zace Corbea'nchis
în temniță la opriș?
Pentr'un paloș fermecat,
de nu știu cine furat.

BALADA VECHE

Zace Corbea ca pedeapsă
în mocirlă până'n coapsă.
Ziduri cu pecingine,
ocnă de funingine.
Apa din urcior : potroacă,
Lanțul gros de promoroacă.
Troznesc gleznele 'n butuci
de aramă și de tuci.
Funii mari ca bârnele
îi usucă mâinile.
Gâtul : priponit în ghint
cu cinci litre de argint.
Barba-i salcie prin ani,
rădăcină 'n bolovani.
Crește mlaștina adâncă
pana glesnii i-o mănâncă.
Când l-au fost adus în fiare
era fulger, era zare,
brațul șuer de mierloi,
umerii luceferi noi,
iepuri glesnele sbătute,
trupul lunecări de ciute,
joc albastru și tâlhar
de văpae de cleștar.

Lacăt de argint bătut,
lumină la poartă, mut.
Broștile, năucile,
erau mici ca nucile.
Șerpii ca inelele
cu pui ca mărgelele.
Chițorani subțiri cu plozi
se'ncurcau, fugind, în cozi,
iar păingenii: scântei,
țeseau fum de funigei...

Lacăt negru de cenușă
azi se'ntunecă la ușă.
Broștile
cât ploștile.
Șerpii și 'ntind grinzile,
lucii ca oglinzile.
Puii lor cât punțile
își serbează nunțile.
Chițoranii-roșcovanii,
șobolanii și chițcanii
s'au umflat ca bolovanii,
și țesându-și funia
torc păingi cât inima.

Corbeo,
o năpârcă rà
scoate pui în barba ta.
Grași guzgani cu somnuri grele
dorm pe umerii-ți de stele,
și din geana-ți somnoroasă
torc păingenii mătasă !

Corbeo,
suflete în funii,
furule, tâlhar al lunii,
Corbeo, pană de șoiman,
muica ta de hoțoman,
umflă-te șuvoi răsleț
și spinare de mistreț,
tună lung ca o sâneață,
aprinde-te dimineață,
rupe funiile 'n șase,
calcă broștile râicase,
crapă lacătul în trei,
fulgeră lespezi și stei,
clatină ocna'n văzduh,
săi afară jar și duh,
încalecă haiducește,
scuipă 'n frunte și pălește
poterele strânse'n cale,
ochii Mârșăviei-Sale,
stelele să le plesnească,
anafura lor crăească !
Du-te iară lotru 'n țară,
vifor tânăr de vioară,
cu soarele de-a călare
și luceferii 'n spinare...

Mierlele, poenele,
cerbii, coțofenele,
să-ți mângâe genele.
Serile și apele
să-ți roure pleoapele.
Ciutele și trestia
să-ți sărute inima,
văile și liniștea
să-ți legene dragostea.

NOI, NEVREDNICII...

lui Virgil Carianopol

S'au tot dus atâtea frunți de ceară,
luminând de visul nostru sfânt.
Arși de plâns, atâția ochi plecară
cu icoana Țării, în mormânt.

Pentru Dimineața 'nvăpăiată,
pentru Soarele din aspre năzuinți,
câți arhangheli au trosnit pe roată,
câte ocne-au tresărit de sfinți ?

Câte piepturi au cântat peste baladă,
mari, ca niște clopote de schit,
și s'au stins, gemând că n'or să vadă
zorii pentru care au murit ?

O, și azi mai fumegă, adâncă,
jertfa din mormanele de vis,
și'n icoane mucenicii mai au încă
răni pe care vremea nu le-a 'nchis.

In răstimpuri câte-un alt pandur mai cade,
tot mai merg furtunile pe străzi,
câte-o mamă tot mai plânge, camarade
când mai fuge Veacul după prăzi...

Fericiți cei care'n verzi vecernii
au fost miri la nuntă de furtuni.

Numai noi, netrebnicii și viermii,
pentru nunta jertfei n'am fost buni.

Steaua noastră, cruntă și amară,
nu ne'nvrednicește să murim,
ca să crească și din noi o Țară
cu aprinderi înflorite de chilim.

RADU GYR

Revizuirea noţiunilor

de **LUCA DUMITRESCU**

Adaptarea nu este o funcție ușoară. Imprejurările prin care trece astăzi Europa ne-o dovedesc cu vârf și îndesat, că omul e mai puțin deștept decât ne obișnuisem să-l prețuim potrivit unei concepții scienciste și intelectualiste, care numai e nici măcar atât de puternică încât să se decidă a muri mai repede.

Ce vreți? Am practicat o viață întreagă anumite idei. Am crescut odată cu ele și fiecare milimetru din ființa noastră îndură reacția la care suntem supuși.

O parte din noi se mișcă în silă, măcinată de un gol și o tristețe fără motiv, bătuți de gândurile zădărnicii totului și ispitiți de rânjetul morții. Nu este deloc ușor să-ți dai seama că trăiești cu fulgerătoare viteză o prefacere cel puțin egală cu acelea pe cari istoria cu mania ei pentru fenomenele incete ți le înfățișează ca petrecute în zeci sau în sute de ani. Abia acum, când simte cum conștiința îți e aproape forțată să participe la istorie, începi să-ți dai seama ce e ea și să te miri că se scrie atât de calm, atât de falș.

Adaptarea este deci, o funcție greoaie și dramatică. Ea nu se poate ține nici de ritmul săltăreț al decretelor lege, nici de pașii mari ai discursurilor. Ea nu se poate face decât prin dărâmarea acelor mii de aparate mărunte, de rotițe și ceasornice infime, în care viața neamului bate năpăstuită, de zeci și de sute de ani poate.

Zadarnic scriem articole, ori ținem discursuri, dacă nu ne revizuim instrumentele de concepție și de lucru. Suntem obligați să asistăm cu durere la sforțări penibile de a băga viața nouă în tipare vechi. Atâta vreme, cât se mai încearcă încă cu noțiuni vechi să se explice lucruri noi, nu e nici o nădejde că se va opera adaptarea. Omul trebuie să renunțe la o sumă de idoli cari i-au crescut în carne și în minte după o viață întreagă de educație, dacă ține să nu-i simtă din zi în zi mai acut, ca pe niște ghimpi.

Dacă omul de azi își închipuie că va putea trece în pielea omului de mâine, cu tot penajul acesta grotesc, al individualității, purtat cu ifose pe umeri până acuma, se înșeală. Individualitatea este o stare lipsită de realitate esențială. E o stare pur și simplu biologică. Poți să fii dumneata un bărbat frumos și poți să fii foarte mândru de marile succese pe care le-ai repurtat până azi datorită acestui fapt care, bineînțeles, nu închide în el, niciun merit din partea dumitale, dar dacă nu participi, prin nici o însușire le ceace esențialmente se chiamă și se definește om, n'ai ce căuta în lumea nouă.

Insă, ce se chiamă om? Cine esențialmente se poate defini om? Iată o întrebare pe care noi o găsim fundamentală pentru acțiunea de revizuire a noțiunilor, pe care conștiința gravului moment istoric, pe care-l trăim ne-o impune.

Căci, om, în nici un caz, numai e cineva, numai pentrucă stă pe două picioare, are două mâini și poate privi comod spre cer, cum pretindea filosofia biologisto-matematică, de până mai ieri.

Omul e în primul rând un erou. Pentrucă individualitatea e numai un fenomen lipsit de dramatica aspră și cruntă a adevăratelor realități și pentrucă omul este legat de ea prin câteva nevoi fatale, omul e numai atât: un erou, un martir, un personagiu. Adevărata realitate, aceia în care se desfășoară marea dramă a istoriei, este națiunea. Omul se permanentizează deci prin națiune. Nici prin individualitate, care prin legile ei lăuntrice e făcută să se stingă foarte curând, nici prin umanitate care nu e deloc realitatea esențială, ideală pretinsă de-o anumită filosofie lansată de niște capete obișnuite să vadă lucrurile cantitativ ca pe grămezile de aur, ci prin națiune.

Umanitatea nu e nimic. Pentrucă, nu se poate numi ceva, o aparență lipsită de conflictul dramatic al voinței, numai pentru motivul că însumează o anumită categorie de animale de pe glob. Umanitatea este numai un fel de-a se numi suma oamenilor de pe pământ și nimic mai mult. Ea nu este și nici nu poate fi organizată, într'o ființă unitară capabilă de o expresie în afară, de-o manifestare care s'o reprezinte, pentru simplul motiv că n'ar avea dece. A integra omul în umanitate, ar însemna, pe de o parte, a-i reduce forța vitală, deslegându-l de dramatica stimulentă a națiunii, iar de de alta, de a-l degrada, prin abolirea universalității la care numai o strictă practică a specificității duce și înlocuirea ei prin nesărata noțiune cantitativă a internaționalismului.

Noțiunea de umanitate este deci superfluă. Logica reclamă o punere la punct în această privință. Pentru conținutul noțiunii: om, pentru modul existențial uman, cu alte cuvinte, națiunea ajunge și e necesară. Individualitatea nu ajunge, iar umanitatea este superfluă.

Modul de a fi esențialmente uman este personalitatea; or acest mod este eroic. De aceia spuneam mai sus, că în concepția nouă, omul este în primul rând erou.

Revizuindu-ne astfel noțiunile, mai întâi pe cele cari ne privesc pe noi, pentru ca să ne fie mai ușor de înțeles celelalte și apoi pe cele despre lume și viață, vom întâlni o sumă de dificultăți. Nu intrăm în amănuntele acestora.

Ne vom mulțumi numai să spunem, că în primul rând vom avea mari greutăți cu morala, ale cărei sensuri eterne au fost dosite, ca de altfel toate cele în legătură cu absolutul, lucruri neagreabile pentru o concepție a nepermanențelor, a convenționalităților relative și a întocmirelor numerice, de aceiaș primejdioasă filosofie falșificantă.

De multă vreme nu se mai știe, de pildă, nimic despre un conflict care există între legea biologică a procreației și legea morală a conservării spiritului nației, cu toate că amândouă vin dela Dumnezeu.

Toate acestea se vor da pe față abia acum și mulți culpabili vor fi crunt loviți de această lege morală, care poate fi dosită cu ajutorul unor abile speculații, dar distrusă nu, oricâte filosofii s'ar naște, pentrucă ea este dela Dumnezeu și peste ceace este dela el, nimeni nu poate trece fără să-și primească pedeapsa.

Revizuirea noțiunilor nu ne va pune deci numai în fața unor foarte interesante procese de gândire și de mutație în ierarhia și ordinea valorilor, ci ne va da și prilejul să trăim un moment fecund al problematicei omului, care obligat să-și privească umila dar măreața substanță pe care i-o indică viitorul, în față, se va cutremura de grotescul înfățișerii sale de până azi și va țipa.

De aceia nu credem că ne înșelăm afirmând că trăim un copios prilej de creație

Cronica dramatică

Teatrul Regina Maria

FÂNTÂNA BLANDUZIEI,
piesă în trei acte, de
VASILE ALECSANDRI

In cadrul sărbătoririi marelui nostru poet Vasile Alecsandri, şi, trebue să adăogăm, autor a nenumărate lucrări de artă dramatică, teatrul Regina Maria, a pus

D. TONY BULANDRA

în scenă, pentru începerea stagiunii, plăcuta realizare ce este: Fântâna Blanduziei.

Cu tot decorul său antic şi personagiile atât de veridic alese din strălucitoarele figuri ale Romei imperiale, această piesă nu e totuşi decât expresiunea vervei, humorului şi fanteziei neobosite ale lui Vasile Alecsandri, care a brodat o întreagă acţiune numai din închipuire.

O analiză a ei ar fi, astăzi, un fel de efort fără utilitate, şi fără ca nimeni din publicul ce asistă la spectacol şi care ar citi întâmplător aceste rânduri, să poată realiza rostul lor.

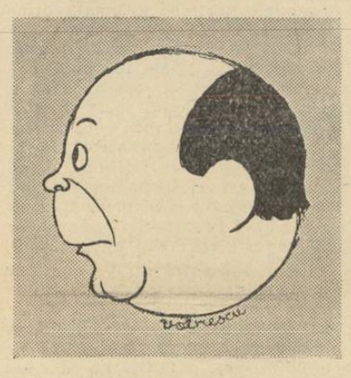

D. V. MAXIMILIAN

De mult intrată în domeniul tuturor, „Fântâna Blanduziei" merită să i se erte unele deficienţe inerente timpului şi caracterului exuberant, poate prea exuberant, al lui Vasile Alecsandri, şi să fie înţeleasă în ceeace are ea ca fermecător, în prospeţime, în limpezime de imagini şi în strălucirea versificaţiei.

Spectacolul a fost deschis de caldele cuvinte rostite de către doamna Lucia Sturdza Bulandra, amintind personalitatea poetului şi subliniind rolul său în politica dinamică a expansiunii româneşti.

In urma acestor cuvinte, spectacolul a început, aducând pe scenă un mănunchiu din cei mai buni interpreţi ai teatrului Regina Maria, secondaţi de d-na Eugenia Zaharia, dela teatrul Naţional, în reprezentaţie, şi cari au făcut cele mai lăudabile eforturi pentru o cât mai bună realizare a spectacolului.

In rolul Nera, d-na Eugenia Zaharia a îmbinat temperamentul dumisale femenin, cu noblețea ce i se cerea de text, iar alături, d. Tony Bulandra, a creat un Horaţiu cum nu se poate mai isbutit. Şi pentru a continua cu numirea celor mai isbutite interpretări, să nu uităm rolul d-lui Maximilian, o minunată realizare, plină de haz, apoi pe d-nii Sireteanu, subliniem apariţia sa, Ion Talianu şi G. Storin.

In celelalte roluri: Mia Coca şi Ion Aurel Manolescu, două interesante apariţii.

Publicul, în seara premierei, şi din cauza sărbătoreştei zi în care a avut loc, probabil, sau din lipsă de apreciere, n'a fost prea numeros.

Să sperăm că această comemorare nu va trece prea uitată, cu toate că vremile ce trăim nu sunt câtuşi de puţin favorabile artei.

VICTOR POPESCU

TINEREŢE

de LADMISS ANDREESCU

Acest articol a apărut în ultimul număr al revistei legionare *„Decembrie"*, a doua zi după venirea la cârma Ţării a guvernului patriarhului Miron.

Revista a fost suprimată de Armand Călinescu. Duhul ei legionar însă, a rămas, a crescut şi a biruit.

Mai zilele trecute, Atlanticul de Sud a vuit năprasnic sub bicele a câtorva mii de cai vapori cari avântau dinspre imperiala Romă spre America latină escadrila „Şoarecilor verzi". Saltul aerian al aviatorior italieni este epic. După cum epică este întreaga deslănţuire fascistă.

Este interesant de subliniat cine au fost animatorii acestei strălucite biruinţi? Doi, au fost: G. Biseo şi Bruno Mussolini, primul colonel şi al doilea locotenent ai armatei italiene.

Primul de ani 33. Secundul, de 20.

Vremuri de epopee napoleoniană...

Şi biruinţă desăvârşită.

Şi culmi de orgoliu naţional.

Dar la noi ?

— La 20 de ani căpitan ? General, la 33 ? Ce, aţi înebunit ? Aşa ? Fără state de serviciu ? Fără plecăciuni şi aferimuri? Aşa, cu anasâna? Asta-i nostimă! Vrei s'ajungi? Ia-o 'ncet... Eu, par exemplu, am 55 de ani dom'le... Am 30 de volume, bă... Am 25 de ani de serviciu, tipule... Eu, da! am dreptu...

— Bine, bine... Dar talentul ? Dar puterea de muncă ? Dar iniţiativa ? — se întreabă naivii.

— Nu importă — îşi continuă prerorația tusea şi junghiul — Vârsta şi statele de serviciu... Asta-i tot... Voi, ăştia tineri, prea o luaţi cu ghiotura.

Vârsta, chiar dacă ai dormit o viaţă 'ntreagă. Şi statele de serviciu, chiar dacă sunt pline de complezenţe şi aprecieri prietenești.

— Noi, ca noi... — încearcă naivul o întoarcere în timp — Dar din generaţia dumneavoastră, a celor cu *state*, n'a murit Ştefan Petică ucis de neghiobia celor din jur? Şi Iuliu Cezar Săvescu... Şi Ştefan Iosif chiar. O, dumneavoastră, cei azi în vârstă, cari aţi trăit clipele de durere ale acestor tineri uciși de protipendada obeză din juru-le, cari v'aţi revoltat la moartea lor, dece nu ne credeţi ?

— Tocmai pentrucă... ne-am revoltat, — pune punct discuţiei, senilitatea şi stupizenia.

Şi cam aşa în România sfintei şi idioatei demotâmpii, tineretul atunci când vrea să facă ceva, să umple un gol, să îndrepte o greşeală a altora, este împiedicat de fosile şi gutoşi, de oameni de caş şi de arătări pline de rugină şi putregaiu.

Li-i frică zaharisiților că-i dă tinereţea peste cap de pe tronurile de oase-rose pe care moţăie, că-i va trimete dela cârmă să-şi numere în jilțuri mucegăite mătăniile anilor duşi.

Şi-i va da jos, şi-i va trimete...

Le e teamă că tinerii vor face mai mult decât ei, fonfii şi damblagiii statului...

Şi vor face.

Se îngrozesc că vor fi traşi la răspundere de neamul pe care sub tirania statală a unor rosturi streine de structura noastră etnică, l-au ruinat.

De ce le e groază, nu vor scăpa...

Ruinele omeneşti, împovărate de păcate şi ghiftuite de bun trai, nu pot concepe un om căpitan la douăzeci de ani, general la treizeci şi trei. Căpitan ? Da; după două decenii de serviciu şi patru de viaţă. General ? Da; când mai ai un an până la groapă...

Iată mentalitatea paşoptistă care a cârmuit acest norod (democraţii îi zic înderâdere nerod sau nărod) trei pătrare de veac!

Dar în aceste trei pătrare de veac, toată anchilozata grecime trecută pe la cârma ţării, pentru ea, pentru ţară, nu a făcut atâta cât a realizat fascismul cu tinereţea lui în cincisprezece ani, hitlerismul cu energia lui, în cinci.

Fascism? Hitlerism? Naţionalism?

Nu. Nu se poate, — se înfurie în halat şi papuci, adăpostit de geamuri securit şi alea blindate şi păzit strașnic de brigăzi mobile, satrapul României de ieri. De azi.

Fascism? In Italia...

Nazism? In Nemţia...

Noi, din tată'n fiu, am fost şi suntem democraţi.

Parcă democraţi au fost toţi voevozii şi veliţii boeri ai neamului nostru. Parcă răzeşii şi moşnenii veacurilor trecute, tot în evanghelia marxisto-liberală au fost crescuţi. Pancă, înapoi peste secole, seminţia daco-romană numai libertarism, egalitarism şi tovism au plămădit..

Noi, iată, trâmbiţăm aci:

S'a dus vremea lui **„cine poate, oase roade. Cine nu..., nici p'acelea".** Şi dusă trebue să rămână.

Cu toate că tinereţea românească la ora actuală este proscrisă, batjocorită, ucisă, să ştie fiara statală care a pornit prigoana că tot ea — tinereţea — va împlini destinul uriaş şi mare cât munţii,viforosul destin al neamului azi încă îngenunchiat.

Cronica muzicală

IUDEII în MUZICA

de ROMEO ALEXANDRESCU

Potrivit tendinţei lor din toate domeniile, iudeii au încercat să-şi creeze felurite căi lăturalnice pentru a se insinua şi în arta muzicii.

Nici o complicitate posibilă n'a fost uitată, nici un viclesug n'a fost considerat nedemn, nici un expedient nu li s'a părut înjositor, în lupta lor de a-şi satisface ambiţia dominatoare chiar şi acolo unde nici o chemare adevărată nu se putea desluşi pentru ei.

Totuşi, sforţările lor obstinate au fost zadarnice. Sterilitatea judaică în muzică nu poate scăpa nici unui observator obiectiv, dovedită fiind cu prisosinţă dealungul vremilor.

Dar, să fie oare numai consecinţă a unei epuizări rasiale, a unei degenerescenţe, a unor inaptitudini speciale?

Privind mai de aproape problema inferiorităţii iudaice în muzică, ne putem uşor convinge că nu acestea sunt singurele ei date capitale. Mai este una, de un alt ordin. Ea e constituită de o imensă eroare psihologică, din acelea pe care neamul, peiorativ ales, al lui Israel, le-a comis adesea, în lupta lor subterană pentru acaparare nelegitimă a oricărui bun pământesc.

Imprăştiaţi în lumea întreagă, subminând existenţa tuturor popoarelor, iudeii, deşi neasimilabili, au urmărit cu ridicole sforţări, să ajungă la un grad de mimetism estetic care să le permită să creeze în mijlocul fiecăruia din popoarele unde se încuibaseră, muzică de imitare a aceleia băştinaşe. S'au silit în van să facă muzică franceză în Franţa, germană în Germania, românească, vai nouă, în România, fără să întrevadă niciodată, într'o clipă de trezire a bunului simţ, că nu-şi vor putea însuşi niciodată sufletul altora, că nu vor obţine decât contrafacere inertă, jalnică parodie, trup fără suflet.

In acelaş timp, urmărind ca întotdeauna cel mai sgomotos efect, cel mai grabnic succes, au căutat să imite cele mai practice formule, cele mai direct şi uşor impresionante sisteme stilistice, obţinând o muzică de mare paupertate a aportului personal de lipsă de suflu interior, distincţie şi ţinută şi de emotivitate slabă şi factice.

Aceasta în compoziţia muzicală, unde singurul compozitor judeu care poate fi socotit că a scris, efectiv, oarecari pagini de muzică, este Ernest Bloch care, unică excepţie, a făcut nu numai muzică pastişată voit după alţii, nu numai muzică de împrumut ilegal, dar şi muzică autentic ebraică, singura pe care iudeii ar fi trebuit s'o facă.

Cât despre iudei în interpretarea muzicii, despre „virtuoşii iudei" este destul să amintim că astăzi şi întotdeauna, marii poeţi ai interpretării, marii inspiraţi instrumentali, adevăratele mari individualităţi, au fost artiştii creştini, în al căror suflet, întunecate ţeluri n'au venit să înăbuşe, ca în cele iudaice, năzuinţa pură către artă, către frumos, către înălţare sinceră şi desinteresată.

Cortot, Giesecking, Enescu, Casals, marile personalităţi ale poesiei concertante ale pianului, vioarei, violoncelului, rămân figuri de unică splendoare ale resfrângerii unei viziuni curate ale artei în tălmăcirea ei. Ele nu vor putea găsi niciodată echivalenţe acolo unde marile aptitudini sufleteşti care deschid căile capitale către lumină şi frumos sunt date lipsă.

NOTA

Articolul „Revizuirea Noţiunilor", de *Luca Dumitrescu*, publicat în pagina IV. a numărului de faţă, trebuia să apară, pe la mijlocul lunii August, când unele pasagii au fost cenzurate.

Ardealul mucenic...

Din Vinţ pân'n Ţebea, din Ciucea'n Inău,
O gloată 'ncruntată coboară prin vreme
Şi'n ochii ei aşpri cu-adâncuri de hău
Ardealul străbunilor geme.

Cu munţii pe frunte şi ceru'n desagi,
Durerea de moarte în scrâşnet şi-o poartă
Şi'n pasul nepoţilor dârji de iobagi
Ardealul se'ncruntă sub soartă.

Sub ţundrele aspre se sbate cumplit
O inimă grea de venin să nu geamă..
Pe cruce de veacuri hain răstignit,
Ardealul stă frânt şi blesteamă.

In umbrele serii, coboară din cer,
Din cerul ciuntit, fără zări de lumină,
Un vaer de-adâncuri de plumb şi de fer :
Ardealul robit se închină.

Poteci de hăţişuri se umplu de paşi
Şi vântul de 'nalturi răscoală gorunii ;
Din Blaj în Sătmar şi din Turda 'n Almaş
Ardealul îşi caută străbunii.

Sub cerul român, înorat, hărtănit,
Se sbate în dungă un clopot de-aramă
Şi'n noaptea cumplită de veac prăbuşit,
Ardealul pe Horia-l cheamă.

Se clatină munţii şi braziI se frâng,
In clocot e valea şi'n negură dealul,
Strigându-şi osânda spre ceruri, şi plâng :
Ardealul !.. Ardealul !... Ardealul !...

MUGUR MARDAN

Nevasta lui Gavrilă Lungu

Amintiri din vremea marelui război

de SEPTIMIU POPA

Era o femeie ca de douăzeci şi cinci de ani, cu năframă neagră pe cap. Dealtcum era neagră toată : sumanul, şorţul, ochii, sprâncenele, cele două cosiţe mari, ce i-se lăsau pe spate după obiceiul nevestelor dela munte, ba chiar şi opincile i-se înegriseră de drum. Numai obrazul şi poalele îi erau albe.

Când a intrat şi mi-a dat „bună ziua", tocmai citeam nişte scrisori. Şi astfel, a poftit-o preoteasa să şeadă, iar eu mi-am zis :

— Va fi o femeie din satul vecin. A venit, desigur, cu prescuri pentru bărbat...

A fost însă, din al şaptelea sat. Am întrebat-o : ce vânturi o bat pe la noi ? Ea şi-a tocmit mai întâi o şuviţă de păr, apoi îmi răspunse cu jumătate de glas:

— Eu, părinte, sunt nevasta lui Gavrilă Lungu.....

Şi în vreme ce în ochi i-se iviră doi stropi de lacrimi, se aşeză iarăşi pe scaun.

— Hm ! Nevasta lui Gavrilă Lungu.....

Oricât îmi sfărâmam capul, nu-mi aminteam vreun om cu acest nume, măcar că, tocmai condica cunoştinţelor mele era destul de voluminoasă. I-am aruncat o privire întrebătoare, iar ea se ridică din nou :

— Ştii, părinte, Gavrilă Lungu, pe care l-ai dat dumneata la gazetă.

Înţelegeam acum totul. Cu câteva săptămâni înainte publicasem o schiţă în foiletonul unui ziar. Descrieam o scenă duioasă dela gară, cum a sosit un tren plin de soldaţi şi cum... în momentul plecării trenului un soldat a strigat către mulţimea de femei de pe peron :

— Spuneţi nevestei lui Gavrilă Lungu, că bărbatusău e împuşcat la un picior...

Fusese un nume inventat, iar despre acest nume eu credeam, că nu se găseşte în regiunea noastră. Acum.. ţine-te, băiete! M'apucară căldurile şi trecui în odaia de-alături, ca să caut ziarul cu pricina. Preoteasa după mine.

— Ai făcut iar vreo boacănă, — îmi zise drăguţa de ea, abia ţinându-şi răsuflarea. Acum, descurcă-te, dacă poţi...

Am găsit ziarul, dar... preoteasa mi l-a smuls din mână şi trecând la femeie s'a aşezat la masă, apoi s'a apucat să citească foiletonul.

Eu, ce să fi făcut? M'am apucat să explic femeii cum stă treaba. Am vorbit multe, în pustiu. M'a ascultat ea cât m'a ascultat, apoi, tocmai când îi „expuneam" mai cu foc teoria nuvelelor şi a schiţelor, m'a întrerupt deodată :

— Nu se poate, părinte!.. Nu se poate! Doar în gazete... nu se scriu minciuni...

— O, sancta simplicitas! — murmurai, îndreptându-mi involuntar, „ochii rugători" către... preoteasa. Ea isprăvise cu cititul. In naivitatea mea, eu credeam că o să-mi vină într'ajutor. De unde ! Imi zîmbea, — zîmbetul, ce nu-l doresc nimănui. Râdea în pumni de necazul meu. Ce să-i faci ? Cu un ceas înainte se cam răciseră între noi relaţiile... diplomatice, iar acum... se răzbuna.

Cu fruntea plină de sudori, m'apucai să conving din nou pe femeie, că e vorba de un nume inventat. De-astădată părea, că o să isbutesc. Când colo ea îşi vârî mâna în sân şi scoase... o pungă de piele.

— Spune-mi, părinte ! — îmi zise iarăşi, oftând din adâncul inimii, — de-i viu, ori mort ? Dumneata ştii, dar nu vrei să-mi spui ! Iţi plătesc cât poftești, numai spune-mi !

Işi deschise punga, scoase un bilet de bancă de douăzeci de coroane, — bani mulţi în vremile acelea, — şi mi-l flutură pe dinaintea ochilor. Adică... un argumentum ad hominem, care a făcut să mi-se urce tot sângele în obraz.

Acest „argument" a fost norocul meu. Dacă a văzut şi a văzut femeia, că nici aşa nu merge treaba, s'a lăsat convinsă. Mai plânse ea cât plânse, îşi desfăcu traista şi.... scoase la iveală o pereche de prescuri. In ziua următoare apoi am slujit o sfântă liturghie pentru „al ei prea iubit — Gavrilă Lungu".

*

După două săptămâni am întâlnit-o la un bâlciu, într'un oraş din apropiere. Acum purta năframă vânătă şi şorţ vânăt. Când m'a văzut, a alergat veselă la mine şi mi-a sărutat amândouă mâinile.

— Părinte, părinte, — am căpătat scrisoare dela Gavrilă! A fost împuşcat la un picior, tocmai cum ai scris dumneata la gazetă. Pân'acum a zăcut în spital şi nu mi-a putut scrie. Peste câteva zile vine acasă. Ai ştiut, vezi?... Şi n'ai vrut să-mi spui... De bună seamă te-ai temut să nu fi murit şi n'ai vrut să mă superi...

Voiam să-i răspund, — s'o mai conving odată despre felul cum se scriu schiţele şi nuvelele, dar, —n'am ajuns la cuvânt.

— *Am ştiut eu,* — îmi mai zise ea zîmbind, veselă, clipind şiret din ochi şi amenințându-mă cu degetul, — *că în gazete nu se scriu minciuni.....*

Mâţa'n sac

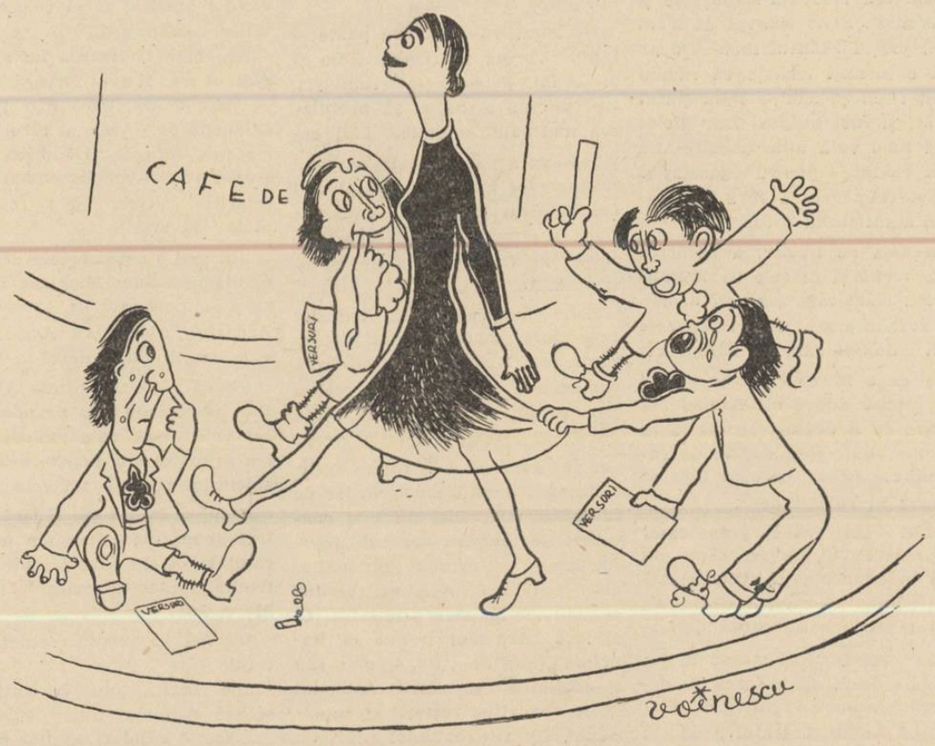

COCA FARAGO:
„Mi-s dragi copiii care înţeleg lucrurile pe jumătate"...

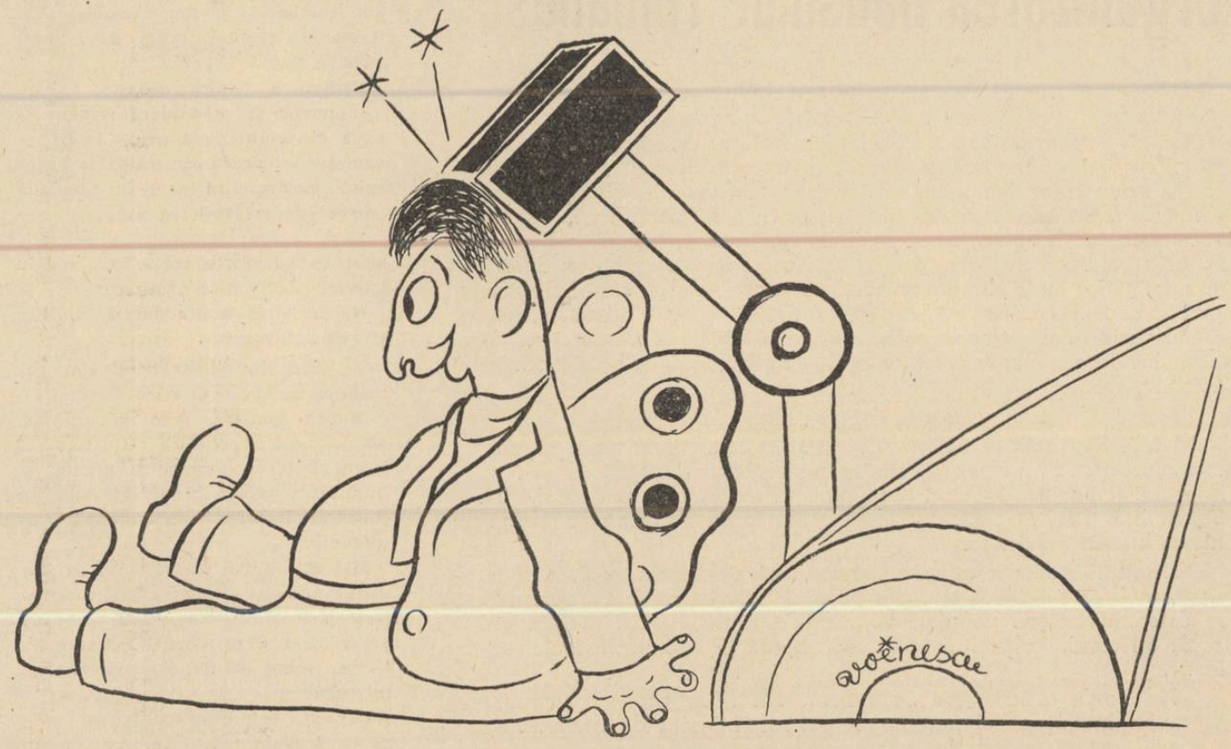

LADMISS ANDREESCU:
„Sunt o gâză mică, sortită unei pieiri instantanee sub loviturile repetate, tot mai puternice, ale unui uriaş ciocan mecanic"

VITRINA EUROPEI

„NOI ŞI VREMEA NOASTRA" e titlul unui articol al lui *Ferrante Azzali*, publicat la rubrica „Foi volante" a hebdomadarului „Meridiano di Roma", An. V, 1940, XVIII, No. 34.

„E curios să observi — desprindem — cum omul aproape niciodată, sau îndeajuns de rar e conştient că trăeşte în funcţie de istorie".

Fărâmiţarea activităţii fiecăruia în urmărirea scopurilor imediate ale existenţei (redusă la expresia ei materială), e vinovată de paralela fărâmiţare a conştiinţelor, incapabile să mai integreze faptele, într'un sens interior. Funcţia integratoare a vieţii sufleteşti a dispărut pentru individul diformat profesional, produs al divizionismului economic.

Nevoia restabilirii integrităţii sufleteşti a insului e primul postulat al unei mişcări întemeiate pe forţele etern umane din om: cele spirituale. Ridicarea omului-număr, dela treapta de *component* social cantitativ, la rangul de *agent* social, nu se poate efectua decât îndepărtând mecanismul, deprinderile acţiunilor automate, reparând ciuntirea valenţelor fiecăruia. Restabilirea unităţii organice a cetăţeanului, echilibrarea muncitorului din el cu *făptura*, a socialului cu metafizicul, a biologicului cu spiritualul, iată întâia manevră de efectuat în vedera sădirii sau redeşteptării conştiinţei participării la istorie. Un colectiv — ca să nu devină conglomerat anorganic, mineral, mort, — trebue să fie un colectiv *de indivizi*, şi nu de fragmente amorfe. In-divid, să nu se uite, înseamnă nedivizibil. Unitar adică, împlinit, perfect, „*organic*", total.

IL „PUZZLE" DELLA STORIA, *e un titlu îndeajuns de curios, mai cu seamă pentru un istoric serios ca binecunoscutul* Giuseppe Rensi. *Şi totuşi nu mai puţin serioasa* „Nuova Rivista Storica" *(An. XXIV, 1940 (XVII), Fasc. III), nu se sfieşte să-şi deschidă numărul cu titlul acesta. Cei care s'au distrat vreodată înşirând sub cercul de lumină al lămpii, seara, pe masă, figurile unghiulare cu îmbinări stranii şi neaşteptate ale jocului cunoscut drept „puzzle" la noi, vor considera de mirare poate, comparaţia unui lucru atât de precis ca istoria, cu el.* „La storia non e veramente altro che un „puzzle", un puzzle indecifrabile", *scrie textual Giuseppe Rensi. Istoria nu se poate cunoaşte, şi nu cunoaşte, continuă el. Cine afirmă posibilitatea previziunii obiective în domeniul istoriei, se face vinovat de excesul raţionalist al iluminismului care ignora că raţiunea serveşte de fapt, faptelor, iar nu faptele se supun raţiunii. Profesorul Nae Ionescu, care nu juca probabil ca istoricul nostru, puzzle, obişnuia să repete de câte ori avea prilejul, că istoria* se face *aşa cum* se face ziuă. *Ceeace sublinia el astfel, era caracterul fatal, necesar, al sensului istoric. Agnosticismul lui Rensi pare însă a se servi de metafora cu nume englezesc, doar pentru a-şi ilustra teoria voluntarismului istoric. Destul de curios...*

LA LETTERATURA (An. IV, No. 2), aduce sub semnătura lui Pietro La Via, **o interesantă distincţie între două tipuri de RETORICA: primul, retorica — ipocrizie, sonoritate verbală seacă de conţinut, abilitate oratorică, ornament baroc, frază cu volute şi cercei,** pompă **într'un cuvânt; vorbire fastuoasă.**

Al doilea, retorica-funcţie vitală. Eloquenţa coordonatoare de activităţi şi sensuri individuale, necesară oridecâteori unitatea grupului ameninţă să se piardă. In timpuri de criză istorică, când îndoielile fiecăruia pot mina, măcinând-o, solidaritatea cu întregul, eloquenţa unuia poate salva totul, utilizând egal confesiunea ingenuă, profesiunea de credinţă, patetismul sinceităţii. Armă împotriva asalturilor criticiste ale raţiunii, care poate agasa viaţa spirituală prin nesfârşitele ei ipoteze neliniştitoare, eloquenţa— funcţie vitală a colectivului poate restabili încrederea prin apelul la instinct. Pătrunzându-se de vorbele unuia, membrii grupului ameninţat au intuiţia con-sonanţei lor structurale, cohesiunii lor intracolective. E acelaş motiv pentru care societăţile care cântă, pot găsi mai uşor îmbinarea funcţională a membrilor lor, prin menirea fiecăruia, sinergistă, în cor.

Retorica de genul acesta cere o singură condiţie: dragostea, **între vorbitor şi auditor. Ce figură de stil ar fi mai eloquentă, într'adevăr, decât refuzul lui Alexandru cel Mare de a bea din apa oferită'n coif de dragostea ostaşilor săi însetaţi?**

Tot PIETRO LA VIA, tratează în acelaş număr, despre *stupiditate*. Ne-am obişnuit să înglobăm în noţiunea aceasta tot ce se opune inteligenţii, considerând-o ca antonimul ei absolut. Pietro La Via pare să opereze asupra acestui concept, o mutaţie de sensuri care să-i permită — şi nu printr'un simplu „tour de force" dialectic — subsumarea inteligenţei însăşi. Exact aşa cum, după subtila formulă a lui Alain, frumuseţea nu-i altceva decât totală absenţă a uzuri sociale, tinereţe absolută, pur început, ingenuitate a sentimentului vieţii şi lumii, — „barbaria generoasă" a lipsei de inteligenţă înseamnă aici desprinderea de orice gând interesat, depărtarea de vulgaritatea materialistă în care naufragiază de obiceiu oamenii lucizi.

Opusă elanului, generozităţii, tinereţii, dăruirii totale şi absurde, inteligenţa pare din unghiul acesta de vedere la fel de seacă, la fel de stupidă cum părea din unghiul luciditătii, tot ce i se opunea.

Oamenii cuminţi, oamenii înţelepţi, oamenii moralizatori în numele veşnicului „scaun la cap", vor trebui să înţeleagă odată, că se folosesc de o monedă devalorizată, că ne oferă experienţe depăşite, situaţii tranzitorii, cu care nu ne putem mulţumi.

Înţelepciunea pe care ne-o cântau cu toţi diezii şi bemolii la cheie, educatorii noştri, e un mijloc de a-ţi realiza interesele, atunci când le ai. Dar numai pentru cine le are.

Cei care-au renunţat la interese — pentrucă altele sunt valorile împliniriii existenţei lor, n'au ce face cu înţelepciunea uscată, calculată şi rece. *Stupidă* le apare acestora atitudinea antivitală a omului „animal raţional". Omul viu, omul treaz, treaz cu toate fibrele existenţei sale, nu doar mintal treaz, nu acceptă să-şi ucidă vre-una pentrucă aşa dictează raţiunea. Ecuaţia nu-l ispiteşte: raţiune=interes. Omul viu îşi coordonează doar fibrele, înspre aceeaş enormă căutare a împliniriii.

Rodnicia omului viu justifică orice aparenţă barbară. Şi o scuză. Fiindcă atâta timp cât trăeşte rodnic, are asupra înţeleptului închis în cercul intereselor sale, superioritatea unei finalităţi care-l transcende.

Stupiditatea însemna din punctul „inteligent" de vedere, *opacitate*. Opacitate faţă de mesagiile înţelepciunii, raţiunii, luciditătii.

Stupditatea apare din unghiul rodniciei, la fel ca *opacitate:* incapacitate de osmoză sufletească, lipsă de receptivitate pentru luminile revelatoare care nu vin dela bineconturata existenţă diurnă — în care căile şi obiectele se disting tranşant — ci dela întunericul albastru al orizonturilor mântuirii.

FEŢELE DURERII, *analizate în numărul pe Iunie al revistei „Il Frontespizio" (No. 6) de cel ce semnează „L'Oracolo", ne pun în faţa unor consideraţii pe care de mult le cunoaştem drept ale noastre.*

„Bisogna sapere meritare il dolore; — spune Oracolul — il dolore è un premio. È premio degli uomini virtuosi e forti".

Băgaţi de seamă să nu pângăriţi durerea, se desprinde din vorbele Oracolului. Cei care se tângue, se tărăsc, protestează şi bocesc ca laşii, profanează durerea. Uită că ea e o răsplată. Uită că ei sunt aleşii unei asemenea cuminecături. De aceea durerea se retrage dela cei nedemni. E o încercare a calităţii omeneşti, un apel la noblete. Durerea rodeşte numai sufletele azurate, luminoase, limpezi. De aceea jertfa nu se măsoară cu cantitatea sângelui vărsat ci cu adâncimea rezonanţei conştiinţei ei în sufletul celui ce-o acceptă. Nu faptul de a fi murit pentru un ideal e totul, ci faptul de a fi acceptat sacrificiul propriu.

Seninătatea acceptării durerii, mândria de a-i fi alesul... Să fie Oracolul italian cumva de prin părţile thrace?

ŞI INCA O FAŢĂ: durerea ca remediu. Remediu al investirii prin bună-stare la egoism meschin. Moralitatea noastră esenţială se recuperează prin durere. Mondanitatea bunei-strări e alungată. Orgoliul durerii, noua şi mistericoasa superioritate a omului ce sufere faţă de cel dela adăpost, comod, struţ.

Durerea, remediu al relaxării psihice, caşi al slăbiciunii morale. Durerea tonic, durerea virilă, durerea hrană a voinţei.

Câte şi câte feţe ale durerii nu cunoşteam noi, înainte de a ni le fi arătat oracolul.

ION FRUNZETTI

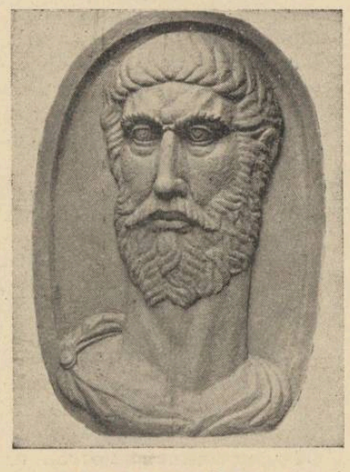

AURELIAN PĂRVAN TIMOCEANU **Decebal**

După biruinţa legionară

mulţi s'au colorat în verde. Oameni care până eri ridicau osanale vechiului regim, care considerau tineretul acestei ţări — tot ce avea mai bun, mai nobil ţara asta — ca o ceată de bandiţi şi de trădători, azi se scuză: „înţelegeţi dv., n'am putut face altfel. Aşa ni s'a impus. Dar sentimentele noastre, vedeţi dv., nu puteau merge decât spre legionari. Ceeace am scris, bineînţeles, n'am simţit". După aceste scuze, oamenii se simt împăcaţi în elastica lor conştiinţă şi apar în verde.

Mă întreb uneori — şi mă refer la cazul unor indivizi bine cunoscuţi pentru fobia lor legionară — ce fel de chip trebue să aibe această faimoasă inteligenţă românească pe care o vânturaseră ca pe o flamură de sărbătoare pe toate cărările (cu autotandreţe: „suntem al dracului de deştepţi"), dacă aceşti indivizi îşi închipue că toată ţara asta e atât de stupidă, că, mai ales, legionarii sunt atât de mărginiţi şi de uituci, încât să ia drept bune toate tiradele patriotice ale acestor indivizi, care până mai ieri, cu acelaş toc şi din aceeaşi călimară, ne osândeau şi ne trimiteau la noarte.

E desigur un mare lichelism aici, un lichelism care se va sancţiona singur. In România Nouă, aceşti oameni, chiar dacă drept răspuns n'ar primi decât dispreţul sau indiferenţa noastră, se vor elimina singuri, după cum dintr'un organism care merge spre însănătoşire se elimină singure urmele boalei care l-a ros. E aici o lege divină, — suntem azi la o răscruce istorică în care o lume veche se duce definitiv şi în locul ei se naşte una nouă. Nu va trebui să-i elimine nimeni pe aceşti oameni, îi va elimina însuşi aerul pe care îl vor respira. Trebue să fie foarte tragic să fi rămas în formă de restanţă a unui ev vechi, să trăeşti încă, atunci când alţii, de vârsta ta, fac parte printr'o dumnezeească orânduială din evul ce se deschide, din istoria ce va veni.

Dar nu de lichelismul lor vrem să vorbim aici. Ci de altceva, — de altceva voim să vorbim în legătură cu aceşti indivizi inteligenţi, care au pus atât de bine ţara la cale încât au adus-o pe marginea prăpastiei, — o, cu ce minunate argumente, cu ce fraze bine aduse din condei — (erau atât de inteligenţi, de daţi dracului de inteligenţi) — şi iată despre ce vrem să vorbim: Despre marea lor prostie.

E TIMPUL SA SE TERMINE O LEGENDA

legenda aceasta a unei anumite „inteligenţe româneşti". Şi pentrucă suntem aici în domeniul literaturii, să se termine cu preamărirea genialităţii dela „Capşa" şi „Café de la Paix".

Cafeneaua a ocupat în Franţa un loc de frunte în mişcarea culturală de până acum. Noi am importat-o din Franţa cum am importat tot: literatura, plastica, moda, forma politică, etc...

Franţa îşi avea originalii ei, rataţii ei, genţiile ei. Trebuia să avem şi noi originalii noştri, rataţii noştri, genţiile noastre. Fiindcă în felul acesta doar, puteam să luăm o „alură" occidentală. Aşa ne dicta deşteptăciunea noastră: Franţa e o ţară civilizată, avem un model la îndemână, nu ne rămâne decât să-l imităm, dece să ne batem capul să ne găsim o formulă proprie, când, în orice caz, ea va fi inferioară celei franceze. Dacă am fi fost proşti, nu ne-am fi gândit cât de simplu putem să ne civilizăm copiind ceeace am văzut în Franţa. Dar cum eram teribil de inteligenţi, iată am găsit drumul cel mai scurt, sistemul cel mai simplu. Nici o bătae de cap, e deajuns să ai oarecare maleabilitate şi poţi deveni în câteva zile un original, un ratat sau un geniu

REZULTATUL:

Toţi aceşti ani, de extraordinară evoluţie, n'au reuşit să dea, nu un scriitor de talia lui Caragiale sau un poet de talia lui Eminescu, dar nici ceva ce să le semene de departe. Şi printr'o curioasă coincidenţă, atât Ion Luca Caragiale cât şi Mihail Eminescu, au fost de cultură germană.

NU CULTURA GERMANA

a fost aceea care a făcut marea valoare a lui Eminescu sau Caragiale, ci intuiţia lor genială i-a dus spre această cultură, de care, simţeau că e singura ce poate complecta în chip fericit spiritualitatea românească.

Noi suntem un neam tânăr, avem toată prospeţimea şi posibilităţile creatoare ale copiilor (numai ochii foarte tineri, abea deschişi asupra lumii, pot vedea just. E curios cât de repede uităm cum eram în întâii ani ai vieţii noastre şi considerăm copiii la rândul nostru ca pe nişte fiinţe inferioare nouă) — suprapuneţi peste această prospeţime avidă de hrană consistentă, sufletească, rafinamentul decadent francez. Era o foarte periculoasă jucărie, cea mai periculoasă jucărie ce ne putea ajunge în mână.

Am citat cândva în cadrul acestor note, un pasaj dintr'o carte a lui Rainer Maria Rilke, în care se vorbea despre cehi. Spunea la un moment dat: „au ajuns la bătrâneţe înainte de a ajunge la maturitate". Mi se părea că ni se potriveşte teribil acel pasaj, mai ales acum un an când cei cu ochii închişi păreau a guverna cultura acestei ţări.

SPIRITUALITATEA GERMANA

gravă, adâncă, constructivă, este singura ce se poate armoniza cu structura noastră sufletească într'un chip fericit. Cei ce au mers pe drumul acesta, n'au ajuns să imite, au înţeles dimpotrivă că trebue să fim întâi de toate români, că neamul acesta are resurse imense de creaţie care ne dispensează pentru toată istoria până la împlinirea destinului său în această lume, de a mai căuta inspiraţii în afară.

A FI ROMANESC IN LITERATURA

nu înseamnă să ai subiecte din România, să te ocupi de români. Nu înseamnă numai asta. Inseamnă a gândi româneşte, a simţi, — mai ales a simţi — româneşte. Nu poate interesa că eroul d-tale se numeşte Ion Gheorghe sau Maria Românul, dacă dumneata scrii despre aceşti eroi în felul lui Proust, Gide sau Cocteau, eşti neromânesc şi deci inutil în cultura acestei ţări. Iţi vei găsi poate o utilitate în Franţa, dar acolo ţi se va cere passeport şi vei fi considerat ca un oaspe. Fiindcă d-ta nu eşti dintre ei. Eşti — iartă-mă — ca o ţărăncuţă care face pe baroana.

Dece nu putem noi înţelege marea noastră noblete de a fi încă ţărani ? Dacă am fi înţeles lucrul acesta, n'ar fi crescut această desgustătoare buruiană care este „mahalaua românească". O „mahala spirituală", întâi de toate.

ACEASTA MAHALA ROMANEASCA

oricare ar fi numele pe care îl poartă, — a avut până la un moment dat pitorescul ei. Caragiale cel puţin a utilizat-o cu atâta măestrie, încât azi, în timpul lui caşi mâine, teatrul lui provoacă aceeaşi furtună de râsete. Eram aşa (dece nu-şi dă seama omul din sală că poate e şi el puţin, cam „chiar poate de aproape", înrudit cu un Caţavencu, Dandanache sau cu coana Zoiţica), ne amuzam de propriul nostru chip, dar toate au un sfârşit. Când această mahala a devenit periculoasă, când lucrurile s'au întors în tragic şi eram pe punctul de a ne pierde, de a ieşi din Istorie pe uşa din dos, e timpul să spunem: „Destul". Ne-am jucat cu focul, ne-am amuzat de vâlvătăile lui, dar am ajuns pe punctul de a incendia propria noastră casă

CEEACE NE RAMANE DE FACUT, NOUA, SCRIITORILOR

nu este să ne îndopăm cu folclor, să adoptăm altă modă literară sub titlul de „românesc". Ne rămâne întâi de toate să renunţăm la cultul unei anumite „inteligenţe" uşoare, şi dacă, din întâmplare, am avut-o şi noi, s'o numim pur şi simplu „prostie" fiindcă asta e numirea ei adevărată.

Să nu ne mai obsedeze inteligenţa. Inteligenţa, în sine, nu înseamnă nimic. Şi un hoţ poate fi inteligent — şi o prostituată poate fi inteligentă. Există altceva, în care intră tot, un lucru minunat şi nespus de greu de atins „a fi om întreg". Să avem cultul unei cinste sufleteşti, al muncii, al muncii zi de zi care nu vrea să obţină un rezultat grăbit şi înşelător, care să fie prin sine însăşi un scop.

POEZIA ROMANEASCA NOUA

a făcut un mare pas înainte spre românesc. Emil Botta, Horia Stamatu, iată poeţi cu care ne putem mândri.

Proza, cere un efort mai îndelungat, pentrucă nu e rezultatul unei atmosfere sufleteşti, ci are nevoe şi de o tradiţie, pe care noi n'o avem, fiindcă a intervenit această epocă de după unire când legătura cu trecutul s'a rupt.

Va trebui să trecem peste tot ce s'a scris mai nou în ţara asta. Şi după aceea să coborîm în noi, să vedem : ce suntem, ce nu suntem, ce putem, ce nu putem. Să nu încercăm să fim necinstiţi cu un public cu care trebue să fim cinstiţi. Dacă în acest public se mai află resturi din vechea mentalitate, să nu ne gândim la aceştia, să ne gândim că fiind cinstiţi suntem pe linia creatoare şi atât.

Că neamul întreg e pe linia creatoare şi trebue să ne integrăm în spiritualitatea care marchează această clipă a istoriei româneşti, fiindcă altfel ne eliminăm singuri.

A TE RIDICA ALATURI DE EI

ca să vorbeşti despre legiune şi figura sfântă a Căpitanului, nu este un omagiu pentru ei, ci o penibilă impudoare.

NU NE MAI RAMANE, TUTUROR

decât să muncim ,să muncim cinstit. Fiecare unde se află. Să mergem încet, să aruncăm orice haină străină, să rămânem în hainele noastre oricât de puţine ni s'ar părea, să nu visăm să devenim „genii", să nu ne punem problema în sensul „ce rezultat va avea munca mea şi întrucât îmi va măguli vanitatea". Poate ceeace vom scrie noi de acum înainte, va fi abea un început naiv şi greoi — ca orice început — al unei literaturi româneşti ce abea peste sute de ani va fi la apogeu, — altfel nu putem face decât aşa cum ne este hărăzit de forţe de deasupra noastră. Nu la noi şi la valoarea momentană a lucrurilor noastre trebue să ne gândim, ci la viitorul acestui neam, un viitor spre care noi azi facem întâii paşi.

Şi să terminăm, odată, cu vorbele mari, mai ales.

ALADIN

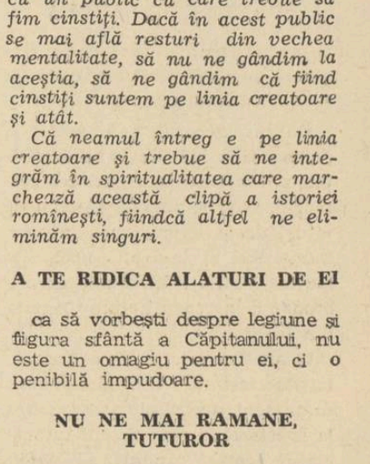

AURELIAN PĂRVAN TIMOCEANU **Sf. Gheorghe**

ROMÂNIA MARE

(Urmare din pag. I-a)

Pentrucă avem conştiinţa acestor valori spirituale am cântat imnuri de biruinţă în clipa când trupe streine ocupau ceeace un regim trădător cedase. Era clipa când valorile spirituale ale Neamului, ţinute la întunerec isbucneau la soare. Românismul : credinţă, dârzenie, luptă pentru el şi pentru cei din jurul lui, se aşeza din nou pe linia destinului acestui neam. Odată cu el răsărea din nou, în fiecare din noi, încrederea. Certitudinea în destinul imperial al României.

Legiunea n'a fost cu nimic vinovată (a fost desigur singura mişcare complet nepătată de ciuntirile lui 1940) de mutilarea ţării. Legiunea a suferit mai mult decât oricine de aceste ciopârţiri (a suferit acolo unde o ţinea ţara în ocne, în morminte), Legiunea a fost ciopârţită ea însăşi odată cu ţara. Ea şi-a cântat şi-şi cântă nu Biruinţa ei, (pentru Biruinţa aceasta Legiunea s'a rugat numai la mormintele Conducătorilor ei) ci biruinţa binelui, biruinţa duhului românesc.

Destinul nostru este destinul unei ţări mari. Este vorba de o mărime sufletească, spirituală, de creaţii. Imperialismul românesc este un imperialism spiritual - ortodox.

Dar, cât de negru trebue să fie sufletul aceluia care auzind că vorbim de mesianismul românesc — îşi închipue că el poate presupune altceva decât o ţară întreagă.

Nu vorbim la fiecare pas de idealul întregirii teritoriale, pentrucă suntem convinşi că în afara lui nu mai avem dreptul de a exista ca Neam.

Cântăm, slăvim, credem şi luptăm pentru România legionară, pentrucă numai prin ea vedem realizându-se misiunea istorică a Românismului ortodox; pentrucă numai prin ea, Europa va cunoaşte şi va învăţa ceva prin duh românesc; pentrucă numai prin România legionară vom da istoriei noastre ţinută imperială.

Pentru a realiza aceasta, aveam însă nevoe de stăpânirea românească a destinului românesc. Astăzi avem acest lucru, avem chezăşia viitorului nostru, pe care în România „mare" de eri nu-l aveam.

Să plângem ciuntirile ? Lacrimile sunt în adevăr o forţă, dar nu în istorie.

Noi ne strigăm din dureri, cimitire şi ruine, biruinţa.

In calea împlinirii destinului românesc nu mai stă decât timpul.

Munca noastră, credinţa noastră, elanul nostru creator, viaţa noastră întreagă îl va umple. Şi atunci, la împlinirea vremii, vom trăi abia în România legionară, în România Căpitanului.

Mai este nevoe să repetăm că România aceasta — pentru a fi mare şi tare spiritualiceşte, aşa cum vrem noi pentrucă a vrut Corneliu Codreanu — va trebui să fie cât mai curând întreagă?

Dar cine este criminalul care crede că dacă n'am plâns durerea, ne-am resemnat în ea?

COSTIN I. MURGESCU

Organizarea haosului românesc

(Urmare din pag. I-a)

Aşa că disperarea colectivă a impus izolarea de haos, ca singura salvare ce se oferea sufletelor încă nerăvăşite de pehlivănia politică. In izolarea lor, legionarii s'au regăsit, pe înălţimile uitate ale absolutului românesc. Insă pentrucă au privit altfel decât toată lumea, societatea românească, după ce la început nu i-a înţeles, mai apoi i-a urît; pentrucă în loc să fure şi să huzurească, se ofereau durerii şi suferinţelor într'o dramatică reeducare a spiritului, canalia colectivă i-a socotit „exclusivişti", sau „negativişti". Ei nu ştiau că izolarea şi „exclusivismul" legionar este singura şi ultima nădejde a românismului de a nu deveni toţi, o apă şi un pământ, în haosul răului colectiv.

Suferind, s'au structurat în calitate, biruind răul.

La 14 Septembrie 1940, legionarii şi-au dat seama totuşi că cea mai mare jertfă nu fusese aceia de a se smulge din răul colectiv al haosului românesc, luptând şi murind pentru victoria binelui. La 14 Septembrie 1940 li s'a cerut legionarilor jertfa supremă : să **organizeze haosul** românesc.

Reintrarea elitelor morale în haos, este sacrificiul suprem. Sunt sigur, mult mai dureros decât a putut fi izolarea de haos. Acum li se cere să accepte voluntar vecinătatea răului, astăzi mai masiv decât ori când. Acum li se cere să coboare în infernul haosului colectiv.

Nu simţiţi o strângere de suflet ? Nu vi se pare că luminile neamului întâlnesc cel mai mare pericol înfruntând întunecimea adâncă, masivă, a Sodomei româneşti ?

MIRCEA MATEESCU

Elogiu Ardealului

de ŞTEFAN MIHAIL LAZĂR

Sunt vinovat! Şi cad în genunchi, cu vinovată remuşcare şi smerenie... Sunt vinovat că n'am ştiut preţui Sfântul meu Ardeal.

E o imensă tristeţe că numai când l-am pierdut, l-am putut regăsi şi iubi nespus! Dar niciodată nu-l voiu uita! (Acestea nu sunt cuvinte pentru gazetă, ci însăşi desnădejdea fără de seamăn a sufletului meu).

In ziua de trăznet a hotărîrii dela Viena şi în cele de încrâncenată sfârtecare care au urmat, am fost în oraşul de o frumuseţe fără de seamăn, în Clujul cel drag ca o mireasă. ...Şi atunci am înţeles adevărul! Atunci am înţeles că Ardealul reprezintă ce are mai bun şi mai frumos românimea, adică singurul bun şi frumos în românime.

Când am văzut grandioasa, sfâşietoarea disperare, când lumea îngenunchia pe străzi şi săruta pământul, când Ardealul s'a ridicat într'o halucinantă desnădejde „mai bine să moară în picioare, decât să trăiască în genunchi", **atunci, în zilele de dramă am preţuit Ardealul până la cel mai înalt elogiu şi o neagră remuşcare m'a cuprins. Am văzut înălţimea Ardealului.**

Da, sunt vinovat! Era poate şi faptul că mă născusem acolo şi acolo îmi petrecusem copilăria. ...Şi oricine e dispus să preţuiască mai mult noutatea. Mai era şi spurcata demagogie care-mi însângerase inima şi mi-a amărît copilăria în imaginea unei naţiuni fragmentate: e vorba de demagogica idee a autonomiei Ardealului.

Este indiscutabil că Ardealul reprezintă ceeace este mai bun în românime: **o densă, pură şi dârză romanitate. Dar: nu a te separa de ceilalţi români mai puţin dârzi, nu aceasta e soluţia. Aceasta ar însemna să-ţi ratezi destinul naţiei prin** limitare, **în loc de întindere. Dar nici nu mai concepem să apucăm drumul „felului de-a fi" şi drumul spiritual al altor provincii româneşti pentru a slăbi esenţa tare a noastră. Ci altceva: Ardealul trebue să imprime „felul de-a fi",** spiritul **său şi celorlalte provincii; Ardealul să fie „spiritus rector" al românimei. Cu alte cuvinte:** primatul Ardealului. **(Toţi spunem că îl merită. Să i-l dăm prinurmare. Şi să-l urmăm; el va conduce pe viitor românimea).**

Aşa cum Germania nu s'a regăsit şi n'ar fi avut forţa şi istoria pe care o are, dacă n'ar fi fost călăuzită de Prusia, **al cărei spirit i-a fost infuzat. (Gândiţi-vă ce soartă ar fi avut Germania dacă „spiritus rector" ar fi fost de pildă: Bavaria!).**

...Şi mai e ceva: ceeace are România mai bun: Mişcarea Legionară se regăseşte în Ardeal, iar Ardealul în Mişcare. Aceasta nu e o simplă întâmplare!

...Sunt vinovat, Sfinte Ardeal! Dar nu te voiu uita niciodată. Şi cât voiu trăi, voiu milita pentru primatul tău, pentru primatul spiritului tău şi nu voiu avea pace până tu nu vei fi iarăşi întreg şi mă voiu duce din nou în capitala ta: în Clujul iubit şi în frumosul oraş de margine: Satu-Mare. Jur!

Dar nu vă îndoiţi, credeţi puternic că:

„Se înalţă din frânturi de stâncă Ardealul tânăr legionar".

...Aceste rânduri să fie: elogiu Ardealului.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

Antisemitism și Religie

de HORIA FILIP

Oricât de sinceră și de justă ar fi o acțiune și oricât de devotați conducătorii, atâta vreme cât ea nu-și află îngrădire în anumită ordine sau restricțiuni, efectul în masse și mai ales biruința totală, nu îi este o certitudine.

Am trăit, în ultima vreme, în Europa, transformări revoluționare care — încă dela începutul opoziției lor, — au statornicit în fiecare gândul că vor învinge: credința își căpăta contur tot mai precis cu fiecare dispoziție de organizare a mișcării respective. Dacă național-socialismul german a fost un produs al nemulțumirilor împotriva tratatelor și a jidanilor care le guvernau stricta aplicare, succesul lui s'a consacrat însă prin forma cristalizată și categorică sub care aceste nemulțumiri au fost manifestate. S'a dovedit astfel că națiunea consimte fără rezerve la limitarea drepturilor sale, că se încadrează, luptă și cere să i se ordone, atunci când își dă seama precis de sensul înregimentării sale.

Intre posibilitățile înflorite de stil, sub care milogeau rugămințele gongorice, pline de cele mai rodnice promisiuni ale demagogilor democrați și cuvântul puțin dar înfiorător de sinceritate, pe care îl trimite, cu nesfârșit ecou, adevăratul conducător de destine, — neamul ascultă de ultimul: atâta vreme cât sinceritatea este aceeași, vigoarea luptei crește, chiar dacă asperitatea hotărîrilor care adesea restricțiuni personale. De o asemenea acțiune sufletul celui care a aderat nu se mai desface. Afară de jertfa supremă care îi desparte trupul de ceilalți și pentru ceilalți, tăgăduirea trecutei lupte îi naște de cele mai multe ori sentimentul trădării, mai greu de suportat decât excluderea din mijlocul camarazilor de luptă.

Sunt greșeli care nu se pot repara ușor. Conducătorul unui partid ar trebui să știe că — mai mult decât falimentarea activității politice, — rana adevărată este aceea a unei experimentări eșuate. Rareori națiunea va raționa la cauzele directe și intime ale nereușitei: ideea va ești compromisă pentru vreme îndelungată: — Așa sunt massele: conduse de sentiment. Dragostea de idee le încadrează și le pornește pasul. Decepția suferită își capătă deci rezonanțe profunde. In luptător (atunci când nu este prefăcut în partizan fără scrupule), — învingerea nu este ușor înlocuibilă: se prăbușește, odată cu experiența ratată, însuși crezul în care a năzuit.

*

Soluționarea raporturilor de separație necesară dintre arieni și evrei a întârziat până azi, numai datorită negăsirii unei baze limpezi, clare, care să alcătuiască programul de urmat. Massele și-au dat seama și au aderat mereu la ceeace se poate denumi sentimentul antisemit. Din nefericire însă, conducătorii nu i-au purtat pe linia dreaptă a argumentului decisiv. Evreii, cari au tot interesul să permanentizeze o confuzie salutară lor, au făcut orice, numai să se ocolească drumul potrivit, al împlinirilor.

In timp ce vaerul mulțimii se sbătea zadarnic într'o nemulțumire, a cărei formulă nu o putea defini, evreii au făcut ca lupta împotriva lor să nu mai fie aceea contra unui popor și a unei religii. Dându-și seama că cele două milenii i-au pus la adăpost de o amintire care ar putea duce la gândul luptei de rassă, ei s'au grăbit să „informeze" lumea ariană că nu alcătuesc decât grupuri religioase. S'a șantajat, așadar, cel mai sfânt sentiment creștin, adăpostindu-se în dosul unei toleranțe care nu se putea învinge, fără ca prestigiul religiei să nu fie compromis. Ca urmare imediată, s'a generalizat confuzia. Massele au dat înapoi, deși profund contrariate. Jocul a prins. Incă până în ultimii zeci de ani ideea antisemită, dislocată dela adevărata ei albie, s'a situat greșit, pe drumul antisemitismului religios. De rezultat, evreii nu aveau să se îngrijească.

Atât de gravă a fost înșelăciunea, încât au tresăltat fericiți, atunci când însăși biserica a intrat în lupta politică. Intr'adevăr, dacă în fosta Austrie partidul creștin-social își însușise programul antisemit împotriva „comunității religioase" evreești, în Germania se creiase chiar un partid al bisericii romano-catolice „Das Centrum" care — depărtându-se dela menirea pur spirituală a religiei, — coborîse în arena politică, aducând totodată urmările catastrofale ale acestei greșeli. Forma sub care creștin-socialii purtau lupta antisemită, era condamnată dela început. Pactările și maleabilitatea conducerii au venit să se alăture greșelii inițiale, care nu reușea decât să provoace mila creștină și protestul evreilor din lumea întreagă, împotriva acestehi „confesiuni" oprimate.

Ceeace se uita era că — în chiar situația că acest antisemitism religios ar fi învins, — prea ușor le-ar fi venit evreilor să facă o aparență de botez, pentru a depăși pericolul prezent. Or, aceasta nu insemna nimic. Cel mult o nouă dezamăgire. S'a uitat mereu că Talmudul însuși nu este o religie ci o carte mai mult juridică și higienică de purificare a sângelui, pentru această lume. Viața viitoare îl interesează mai puțin pe evreu. Afacerile și rezultatele pământești sunt prea importante pentru el, spre a nu li se dedica întru totul. S'a uitat mereu tabloul divin al lui Christ, alungând cu biciul pe evreii care-și făceau afacerile în însuși locașul sfânt.

Hotărît nu! Nu poate fi vorba de o religie evreească, ci numai de o rasă. Dacă azi vorbesc mai multe limbi, ei o fac pentru interesul de a rămâne neidentificați: gândesc însă cu toții la fel, așteptând ceasul când, fiind conducătorii lumii întregi, să revină la o singură limbă, pe baza căreia să poată tiraniza: „câtă vreme jidanul nu a ajuns stăpânul celorlalte popoare, trebue, de bine, de rău, să vorbească limba acestora; imediat însă ce acestea ar ajunge slugile lui, ar învăța cu toții o limbă universală (de exemplu esperanto!), astfel încât jidovimea să poată prin acest mijloc să le stăpânească mai ușor!" [1])

Religia creștină, atât de îngăduitoare, trebue să rămână departe de lupta antisemită. Evreii nu mai pot astfel, în același timp, să-și asigure o securitate nesperată — sub scutul căreia să-și continue nestingheriți jafurile, tâlhăriile și înaltele crime francmasonice, — și totodată să lovească mortal, prin compromitere, însăși ideile cele mai dumnezeești.

Pericolul evreu este pericolul rassei lor semite. Lupta împotriva lor se identifică în sdrobirea pentru totdeauna a acestui neam fără țară.

Conducerea antisemită trebue, înfârșit, — asemeni național-socialismului german, — să se regăsească pe această cale. Și așa, sub forma cea mai intransigentă, sub simbolul neînduplecat al realizării definitive, națiunile se vor aduna în jurul conducătorului ales de destin.

Din truda zilnică a acestuia și din neclintita torță cu care va călăuzi neamul arian, massele vor desprinde iar încredere. Din legătura ce va renaște de aici, fiecare ordin al acestui conducător va însemna împlinire, fiecare pas comandat înainte, desăvârșire.

---

1) V. Mein Kampf, pag. 337.

Doina, Căpitanul și Rapsodia românâ

de MIRCEA MATEESCU

A fost un gând bun acela de a se transmite la Radio, Duminică 22 Sept., la ora 3, în cadrul programului de închinare în amintirea martirilor legionari, acea partitură wagneriană din „Amurgul zeilor" în care se cântă moartea eroului Siegfried. A fost bine inspirată conducerea societății de Radio difuziune; s'a *simțit* acolo prezența, priceperea și intuiția lui Nichifor Crainic. Este cea mai zguduitoare simfonie ce se poate auzi. Este argumentul epic pe care germanismul îl poate invoca, fără vorbă și fără să mai fie nevoie de alte argumente, pentru a convinge, spontan, pe oricine de măreția mitologică din care rodește existența și viitorul acestui neam.

S'a mai spus de atâtea ori, deși fără să se înțeleagă în mod real acest adevăr: că numai popoarele care au norocul să se nască și să crească în spiritul unei bogate mitologii, au destin și longevitate. In definitiv, ce trebue să înțelegem prin destin național, dacă nu credința pe care poporul o are într'o forță superioară efemerului, supranaturală, dar totuși reală; care prin realitatea ei, îi asigură înfrângerea timpului și contactul psihic cu absolutul, cu eternitatea. Ideea de destin nu poate avea ceva comun cu aceea a timpului psihologic, resimțit individual ori individuat, de cutare persoană, așa cum în mod greșit au crezut Bergson în Franța și d. C. Rădulescu-Motru la noi. Psihologia, într'atât cât invită la o cunoaștere a sufletului individual, nu numai că nu ajută la înțelegerea ideei de destin, dar rătăcește spiritul. Psihologia este, prin chiar educația intelectuală a susținătorilor ei, o școală a efemerului. Cu ajutorul psihologiei putem descifra acțiunile sau reacțiunile sufletului individual, individul fiind el însuși un exemplu neîndoelnic al efemerului.

Deaceea ni s'a părut întotdeauna improprie expresia de „psihologie a masselor" sau „psihologie etnică". Sufletul unei colectivități, afară dacă acest suflet nu este rezultatul hibrid al unei *asociațiuni* de indivizi, cum este cazul americanilor și al englezilor, nu are a fi înțeles prin raport la psihologie, ci prin raport la mitologie. Psihologia poate spune ceva despre viața sufletească a unuia sau a altuia. Insă despre spiritul propriu al unui popor, despre însăși puterea de viață pe care repauzează existența unui neam, psihologia, școală a efemerului, nimic nu știe să spună

Pentru a judeca un destin național, inutil vom face apel la metodele psihologice, care sunt unele de observare a prezentului, individual ori social. Bergson și Freud, cei doi evrei, leaderi ai psihologismului contemporan, dându-și seama că metoda lor nu poate pretinde o cunoaștere a legendei pe care se sprijină duhul genetic și destinul unei colectivități, au formulat ipoteza „duratei" adică a prezentului continuu, în stare să „prindă" și să cuprindă trecutul ființei individuale ori sociale. Trebuie să recunoaștem aici o ascunsă tendință semită de a bagateliza fondul mitologic, fondul nașterilor colective, „trecutul" și „tradiția" popoarelor. Acest fond, acest trecut, întrucât este al unei colectivități nu al unui individ, întrucât aparține eternității nu efemerului, nu poate fi „prins" în „durata", nici în sentimentul prezentului, oricât ar vrea Bergson și ceilalți psihologi, cari și-au însușit punctul de vedere materialist al iudeului, poate fără să-și dea seama. Intuiția prezentului, este, simplu, una a timpului de azi, una a efemerului, o intuiție psihică. Mitologia, cunoașterea mitologică, adică a fondului legendar, a originelor sufletului etnic, este una meta-psihică și metafizică. Un exemplu concludent oferă, în susținerea acestei distincțiuni, ascultarea rapsodiilor în care inspirații eposurilor colective, au reușit să surprindă accentele grave ale legendei aflătoare la origina unui neam. Astfel, ascultând oricare dintre cele patru opere în care Wagner a restituit poporului german, pentru eternitate, legenda Niebelungilor, resimțim întreg freamătul genetic al eroismului german, toată gravitatea și infinitudinea simbolului colectiv al germanismului. Ascultând, mai cu seamă, episoadele „Ringului" în care se cântă viața, faptele și moartea lui Siegfried, nu se poate să nu ai impresia că te întâlnești cu însăși majestatea epică, eroică, gravă, a firii etnice germane. Dacă nu ar fi decât „Niebelungii" și Wagner, și Germania ar justifica suficient orgoliul și egoismul ei național.

Dar noi? Noi avem norocul pe care puține popoare l-au avut. Noi avem doina. Doina, care, singură, restitue structura noastră epică, trecutul nostru eroic și sentimentul absolut al eposului românesc; deci, credința în destinul nostru etnic. Tăria etnică a românismului, dozată calitativ și rapsodic în doină, a căpătat o vigoare eternă prin apariția Căpitanului. Cine a ascultat, în timpul prigoanei din ultimii doi ani, cântece naționale și doine românești, la posturile de Radio sau oriunde pe aiurea, acest sentiment l-a avut: că toate cântecele naționale, toate doinele noastre, îl reamintesc pe Căpitan. Că ele toate, fie în cadență vie, fie în tonul secular al suferințelor noastre românești, vorbesc neamului despre Căpitan, despre faptele lui, despre eroismul și moartea lui. Așa cum pe Siegfried îl evocă tetralogia wagneriană, — doina, rapsodia nașterii noastre epice, rapsodia durerilor și a împlinirilor noastre etnice, îl evocă pe Căpitan. Intr'atât Căpitanul a personificat, prin lupta și eroismul lui, drama românismului, încât figura lui, în eternitate, evocă doina, rapsodia română; după cum doina evocă figura Căpitanului, rapsodic.

Fericită inspirație va avea omul de talent care va reuși să regăsească, într'o simfonie unică, eposul românesc, fecundat, mitologic, prin prezența legendară a Căpitanului, aici, între muritori. El va afla, în doinele noastre, fondul tematic al rapsodiei sale. Să fie însă precaut, compozitorul. Să nu îl confunde pe Tronie Hagen, eroul cu un singur ochi al Niebelungilor, deși ucigaș al lui Siegfried, cu asasinul chior despre care rapsodia română nu va trebui să amintească, în nici un fel...

Rugămintea lui Horia

Iertați-mă c'a trebuit să plec
In altă lume, sub țărână grea;
Iertați-mă, Români, și voi, Românce,
Că nu mai am nimic din carnea mea.

Iertați-mă dac'am greșit, murind
Cu chipul țării rotunjit în gând,
Iertați-mă, noroade, că și azi
V'aud, de-aici, revolta fremătând.

Iertare cer și pentru mii și mii
De frați întru nădejde, rupți pe roți;
Rugămu-vă iertați de-am fost nebuni,
Că numai pentru voi murirăm toți.

Se sbate crunt, în oase, dor năuc:
Acelaș dor de braț ne'ncătușat...
Iertați-mă, Români, și voi, Românce,
Că nu mai am un trup de sfârtecat.

TEODOR AL. MUNTEANU

Inscripție

Cititorule care îți aluneci ochii seara pe pagini de carte,
Și răstorni frazele versurilor, cum citești fragmentele scri-
[sorilor,
Când vei citi poemele mele să te sfătuești cu fiecare în
[parte,
Intru înțelegerea durerilor, pe care hârtia le va împărtăși
[privirilor.

Da, cititorule, pe tine care te îndurează cuvântul niciodată,
Să îți pleci fruntea în gânduri peste paginile aceste,
Paginile în care am mărturisit nevoința durerilor mele —
[toată,
Și să plângi la sfârșitul lor, cum plângeai când sfârșea
[bunica fiecare poveste.

Uite... eu sunt așa cum vrei tu să mă imaginezi. Să mă
[crezi
Că dincolo de marginele ceasului adunate aici,
Sunt tot om ca tine și ca altul, cum pe străzi mulți îți e
[dat să vezi,
Poate puțin mai prost îmbrăcat, și cu capul plecat spre
[dreapta durerilor mici.

Sunt și eu o fărâmă de conglomerat: Viață și Moarte,
Cred în acelaș Dumnezeu care ne-a făcut și ne ține,
Și dacă durerile care mă răstignesc le-am adunat în pagini
[de carte
Este că am sufletul mai bolnav decât alții, și că bucuriile
mele au fost mai puține.

GEORGE PĂUN

Statul legionar, stat cultural

(Urmare din pag. I-a)

Aș ruga în această privință pe cititorii mei să se oprească o clipă și să reflecteze asupra acestor trei necesități cu care mișcarea legionară ni se înfățișează: legea morală, munca și cântecul. Nici tu nouă expropriere a moșiilor, nici voi școli înalte, pentru fiii țăranilor, nici diurne și posturi garantate în bugetul statului; ci numai probitate morală, muncă și cântec. Adică nici o promisiune și nici un surâs. Numai ordin și obligație. Nu este o minune, pentru moravurile noastre, că această mișcare a izbândit, totuși? N'ai impresia domnule politician care te uiți ca vițelul la poarta nouă, la acest fenomen, că a înebunit poporul?

Așa e! Poporul a înebunit, pentrucă și-a pus în cap să-și rezolve el însuși problemele în numele cărora d-ta l-ai supt cu șiretenie și nerușinare, aproape un sfert de veac. El își dă seama astăzi că viața nu se trăește așteptând resturi dela festinul zeilor, ci muncind cu bună dispoziție și seriozitate. Poporul a înebunit pentrucă a devenit conștient, domnule fost politician, și ți-a răsturnat astfel, toată optica dumitale intelectuală.

Cu aceste comandamente drept temelie, mișcarea legionară ne indică limpede planul ei de construcție. Statul nou nu urmărește americanizarea țării printr'o civilizare fără noimă, care să facă să ne străluceasca mai abitir, jegul și putregaiul vechi. Statul nou urmărește renașterea bunei noastre tradiții europene: cultura, pe care adoratorii vițelului de aur instalat în satul fără câini de peste Ocean, au crezut c'o pot nimici.

Cine nu știe cât jinduiesc americanii după Europa! Asociindu-se în această luptă de apărare a Europei, cu Germania, cu Italia și Spania, România dovedește că participă, prin mișcarea tinereții legionare, la încă bogata rezervă de viață a bătrânului continent.

LUCA DUMITRESCU

Profesorul VASILE BĂNCILĂ

de ȘTEFAN OPRESCU

Ministerul Educațiunii Naționale, Cultelor și Artelor continuă treptat și sistematic, în ritmul total al Statului, — fără ură și fără părtinire, — numirea celor ce vor avea, de azi înainte, o mare și grea răspundere în legătură cu exercitarea atribuțiunilor în Stat.

Deocamdată înregistrăm cu o deosebită satisfacție sufletească prezența în posturile de răspundere din Minister a unor elite ale culturii și intelectualității românești.

Numim pe d-nii prof. Tr. Herseni și V. Băncilă, primul ca secretar general, al doilea ca director al învățământului secundar.

Bucuria ne este cu atât mai mare, cu cât evenimentul vine să spulbere definitiv o atmosferă grea și plină de suspiciuni ce a planat în ultimul timp, în acest Minister.

Reprezentant autentic al culturii și filosofiei românești, prof. V. Băncilă a urmat, fără deviere, linia destinului său cu siguranța și convingerea omului care are o misiune deosebită de îndeplinit pe lume. Rareori o existență de om s'a putut identifica, într'un grad așa de înalt cu idealul urmărit, — ideal de înaltă ținută morală și de o perfectă onestitate profesională și științifică, purtând în acelaș timp pecetea unei modestii rare.

Ca profesor și educator de școală normală de învățători și învățătoare, la liceu sau Seminarul pedagogic universitar ca îndrumător al tineretului și până la înalta însărcinare de educator al Voevodului (cu ani în urmă prof. Băncilă dăduse la iveală originalul studiu asupra „Educației Regelui Mihai"), — peste tot a radiat aceeaș energie creatoare, aceeaș sănătate spirituală și optimism robust.

N'a căutat onoruri și n'a cunoscut altă mulțumire, decât a împlinirii datoriei; n'a râvnit după funcții oficiale — ci a servit cu o mare discreție.

S'a considerat tot timpul un misionar și tot astfel a rămas și în scurta trecere pela conducerea inspectoratului școlar de Brăila când, cu elanul în piept și merindele 'n traistă, a pornit prin județe, să-și revadă, la lucru, pe foștii elevi. Sufletul profesorului a vibrat profund în fața realităților noastre școlare din acea vreme și „Mormântul unei învățătoare" ne stă și astăzi în față ca o tristă și dureroasă mustrare.

Dar prof. V. Băncilă s'a dăruit nu numai astfel misiunii sale: legat indisolubil ca destin cultural, de oamenii mari ai neamului nostru, s'a apropiat sufletește de aceștia căutând, prin scris să ni-i redea cât mai just în semnificația lor ultimă, în ceeace au mai autentic și mai personal. Esseurile filosofice și în genere studiile sale despre un Blaga, Motru, despre V. Pârvan etc. precum și numeroasele articole risipite, constituesc tot atâtea opere de creație personale.

Desigur, nu încercăm să redăm în acest cadru forțat limitat, ceeace reprezintă viața, activitatea și scrisul pe cari ni le-au dăruit până în prezent V. Băncilă. Dăm doar, cu modestia cuvenită, expresia unui gând curat și sincer pe care-l nutrim despre un om a cărui viață a fost pildă vrednică de urmat pentru serii întregi de foști elevi.

In ultimul timp prof. V. Băncilă s'a făcut ecoul marilor dureri naționale, prin pierderea prematură a unor exemplare rare ale neamului nostru, pierdere care, — cum ne mărturisește cu multă tristețe — „pune încăodată problema dacă noi, Românii, avem îndeajuns parte de oamenii excepțional dotați pe cari ni-i dărueste națiia noastră"...

Inainte ca regimul legionar să fi devenit fapt împlinit, alături de Nae Ionescu, aderase trup și suflet la marea mișcare ce, — în frunte cu inspiratul nostru Căpitan (a cărui maiestoasă personalitate Băncilă a prins-o lapidar într'un articol), — era menită să asigure salvarea neamului nostru.

Astăzi V. Băncilă e chemat, prin prevederea d-lui ministru prof. Traian Brăileanu, să colaboreze la marea operă pe care d-sa o pregătește în domeniul învățământului nostru românesc.

Din parte-ne îi dorim să aibă norocul de aceeaș înțelegere justă și obiectivă a activității sale practice și teoretice.

Așa s'a sfârșit...

de **MIHAIL ȘERBAN**

Ceeace am știut numai eu, peste câteva zile a știut tot orașul. A aflat și Fifi. A venit la mine, întinsă, să-mi spue:

— Ai auzit? m'a întrebat.

— Ce? Am ridicat capul, cu figura aceea liniștită, pe care, dela un timp, știam să mi-o poruncesc. Am bănuit ce voia să-mi spue și nu m'am înșelat.

— Cum, nu ai auzit în oraș? Sanda se mărită cu Arcadie Ștefănescu...

Mă privea atentă, să surprindă efectul bombei aruncate. Liniștea mea, când ea aștepta panică, o derutează.

— Știu, Fifi! i-am răspuns cu tristețe.

— De unde știi?

— Știam mai demult! Mi-a spus Scarlat Viforeanu.

Privirile i se tulbură și i se întunecă. S'au ridicat numai pe cer liniștit de vară.

— Mie dece nu mi-ai spus?

Mă gândesc iar la Sanda și repet întrebarea, absent.

— Dece nu ți-am spus?

— Da, dece nu mi-ai spus?

Intrebarea ei e acum mai hotărîtă și-i simt porunca.

— Intenționam să-ți spun, dar în ziua când am aflat și-am venit seara, mi-ai spus povestea cu fata și moșneagul... Am bănuit că-i o aluzie, că știi...

— Nu știam! se apără Fifi, ca și cum ar fi făcut o faptă rea, dacă ar fi fost așa. Mi-o povestise mama...

Urmează câteva clipe de tăcere, ca de reculegere. Poate Fifi caută altă întrebare.

— Iți pare rău, Kiki? mă întreabă. apoi.

— Ție nu-ți pare rău, Fifi?

Ochii lui Fifi strălucesc în lacrimi. O privesc și degetele mele bat un tact viu în masă, fiindcă simt nevoia să fac ceva, ca să umplu tăcerea care se deschide între noi, ca o prăpastie cu gură neagră, fioroasă.

— Dacă Sanda nu-și dă seama ce greșeală face, ar trebui să-i deschidă ochii altcineva... părinții, Scarlat... Sau poate e cu voia lor? Tu ce i-ai spus lui Scarlat?

— Nimic!

Fifi mă privește cu ochi mari, în care citesc neîncredere. Poate mă bănuește de minciună... Dar nu pot, n'am mințit-o. In adevăr, ce imbecil am fost când mi-a spus Scarlat Viforeanu vestea! M'a zăpăcit, m'a înspăimântat, m'a desființat. Am căutat să mă despart cât mai repede de el, să mă pot reculege, să mă pot gândi la faptul ce se pregătea, să-l pot înțelege...

Nu i-ai spus nimic, nimic? insistă Fifi, parcă ar vrea să mă facă să-mi aminesc mai bine...

— Nimic Fifi, crede-mă! Ce rost avea să mă amestec?

A tresărit. Privirile i-au devenit sticloase, — parecă batjocoritoare, disprețuitoare. Dar nu m'am înșelat, fiindcă, în clipa următoare, s'a apropiat și mai mult de mine, mi s'a lipit de piept și ridicându-mi fața spre ea, m'a întrebat:

— N'o mai iubești?

Intrebarea directă, fermă, a lovit bine. Am tresărit. Sângele mi-a năvălit în obraji și ochii mi s'au umplut de lacrimile emoției tari.

— Ești sigură c'am iubit-o?

— Da!

— Cine ți-a spus?

— Chiar tu!

— Când?

— In fiecare zi, de când ne-am căsătorit...

In fața uimirii mele, nu poate să facă altceva decât să râdă. Și râde, râde nestăpânit, cum numai ea știe să râdă...

— Ai crezut că sunt chiar așa de... prostuță? de nesimțită? că nu sunt în stare să sesisez ce ai pe suflet?

S'a aprins o lumină în mintea mea. Aștept!

— Acum pot să-ți spun... Am cetit însemnările tale... Nu ți-am spus până acum, fiindcă eram curioasă să știu mai mult... Dacă ți-ași fi spus, le-ai fi ascuns mai bine...

Ascult, încremenit și ea vorbește fără să se oprească.

— De unde ai luat cheia sertarului dela birou? o întreb, mai împăciuitor.

— Se potrivește cheia dela bufet...

S'a ridicat și a venit iar lângă mine. Mi s'așează pe genunchi și mă cuprinde cu brațul după gât...

— Kiki, nu-i așa că nu toate cele scrise de tine acolo sunt adevărate?

O privesc lung și-i citesc în ochi și'n suflet rugămintea s'o mint.

— Nu-s toate adevărate, Fifi!

— Nu-i așa că tu ai vrut să fiu a ta, nu întâmplarea?...

— Așa-i, Fifi!

— Și dacă m'ai luat, înseamnă că m'ai iubit mai mult decât pe Sanda?!

— Ce-am simțit pentru Sanda, n'a fost iubire! îi zic. A fost altceva... Nici eu nu știu ce-a fost....

Răspunsul a mulțumit-o. Mă sărută și mă mângâe...

— Știi, că eu te iubesc mult de tot... mă asigură.

— Și eu te iubesc, Fifi...

Ii simt inima, bătându-i pe inima mea, ca un tic-tac al propriei mele vieți...

*

Din ziua aceea am început să mă tem să nu pierd fericirea nouă pe care o câștigasem. In semn de recunoștință, de dragoste, i-am promis lui Fifi, fără să-mi fi cerut, să nu mai pomenesc numele Sandei în însemnările mele....

Câteva luni m'am ținut de cuvânt. N'am scris nimic. Secase în mine izvorul cu apă vie...

Aseară, târziu, am pus iar mâna pe toc și-am scos caietul din sertarul pe care nu-l mai țin închis... M'a apucat dimineața în fața paginii scrisă pe jumătate, atunci, la care n'am putut să adaog un cuvânt nou...

Vestea pe care mi-a adus-o Scarlat Viforeanu, întâi m'a încremenit; apoi m'a cuprins o furtună năprasnică... Fifi plângea lângă mine... Ii aud și acum suspinul... Poate plânge și prin somn... Ce suflet milos are Fifi!

. . . .

Dacă n'ar fi fost în fața noastră scrisoarea Sandei, am fi crezut că trăim un vis urît, îngrozitor; că, în clipa de deprimare sufletească, născoceam eu întâmplarea, ca însemnările mele asupra acestui fragment din viața mea, în care arsese ca o lumină magică, Sanda, — să aibă un sfârșit mai romantic...

In cimitirul singuratic și tăcut al unui sat, trupul Sandei a ridicat cu o palmă, o brazdă, care, nu peste mult timp se va lăsa la loc. Doar o cruce va arăta că acolo-i un pumn de țărână, mai mult decât a fost...

Am văzut lacrimi în ochii lui Scarlat Viforeanu...

Arcadie Ștefănescu crezuse c'o va putea face fericită pe Sanda. Dar, din viața lui, nu mai putea să-i ofere prea mult, căci era pe sfârșite...

Ce putuse, îi pusese la dispoziție. Averea întreagă, atenții, daruri. Iși făcuse din Sanda un ideal...

Toate au fost zadarnice. Și toaletele de prințesă a visului lui Arcadie Ștefănescu și plimbările lungi în străinătăți și ofranda vieții patriarhale, de însănătoșire sufletească a conacului de pe moșie...

Nu-i putuse alunga din suflet tristețea, care, la anii primăverii ei, o uscase, cum usucă seceta iarba și florile...

Nu încercase să se întoarcă de pe drumul greșit. Sanda era prea mândră, ca să recunoască că greșise. Preferase gestul absurd, dar care, în anumite situații critice, singur poate da o deslegare vieții...

— Peste câteva zile plec... zise Scarlat Viforeanu, ridicându-se...

Vestea pe care ne-o adusese, încremenise în noi și glasurile... Numai privirile noastre mai puteau vorbi. Și ele singure l-au întrebat... Iar el a răspuns:

— Vreau să sfarm himerele... Intervenția lui Arcadie Ștefănescu mi-a asigurat o catedră... Am visat... Voiam altceva... Poate că și Sanda a avut un vis... Când a fost sigură că nu se mai poate realiza, a renunțat la luptă...

Glasul lui Scarlat Viforeanu, tremura ușor. Privirea mi s'a scufundat în ochii lui ca'n niște ape adânci, misterioase.

Poate ne vom mai vedea... a zis, ieșind.

Nu l-am condus ca altădată până la poartă, dar, simțiam, presimțeam, aceasta era ultima noastră întâlnire! L-am privit doar cât a făcut câțiva pași, apoi am închis ușa...

Ne-am repezit, deodată, și eu și Fifi, spre scrisoare. Fifi a fost mai iute și a luat-o. Rupe plicul cu mâini tremurătoare. O văd palidă și nările îi tremură. Scoate hârtia din plic, o privește, o întoarce odată. de două ori, o învârte mereu... Privesc și eu peste umărul ei, aiurit... Ii smulg hârtia din mână, o învârt și eu... Pe prima pagină sus, la locul titlului: Ție Fifi și ție Kiki, — apoi tocmai pe ultima pagină jos, semnătura ei, tremurată, Sanda...

Paginile albe erau povestea vieții ei. Poveste tristă, zguduitoare. I-am simțit durerea, zădărnicia, până în străfundurile ființei mele... A lăsat în sufletele noastre o impresie stranie de spaimă, de haos...

Apoi privirile mele au întâlnit privirile lui Fifi...

— Fifi, plângi?! m'am mirat...

— Kiki, plângi?! s'a mirat și ea...

Și ne-am repezit într'o îmbrățișare sălbatecă, bucuroși că trăim și ne-am simțit inimile bătând la unison, ca una singură...

. . . .

Așa s'a sfârșit dragostea între mine și Sanda...

FATA MORII

(nuvelă inedită)

de **TOADER IORAȘ**

Când a venit în sat, de unde a venit și a cui era, nimeni nu ți-ar fi putut spune ; nimeni nu știa cum o cheamă după adevăratul ei nume. Nici ea nu putea spune și ori cine ar fi întrebat-o, se mulțumea să ridice din umeri și să râdă ca un clopoțel. Satul s'a trezit cu ea într'o vară, iar ea s'a pomenit sub strașina morii într'o seară gata de ploae.

Moș Precup, Morarul, spunea, când era voios, și asta se întâmpla numai când era băut, că nici el n'ar putea spune cu toată gura cum s'a aciuiat copila pe lângă râșnița lui... „Făr' că, zicea el, într'o zi m'am sculat mai amărît ca niciodată, mânios furtună pe moara care se strica mereu și blestemând păgânește părâul care nu mai voia să aducă vlagă pentru roata neunsă a morii. Incepuseră paianjenii să-și întindă războaiele câtu-i moara și găinile nicăiri nu-și găseau loc mai bun de ouat ca'n coșul fără grăunțe. Nu era apă, nu mai venea nimeni la moară ; pe cărări răsărise iarbă, pe roată crescuseră mușchi mari ca pe o scorbură răsturnată. Sărăcie grozavă ! Nu mai aveam ce da la găini ; până și șoarecii se mutaseră de la mine. Cum să nu fii cătrănit? Și cerul era mai senin ca ochiul copilului. Ce era să fac ? M'am culcat sub un prun. Era alt modru ? Nu era !

Cât oi fi dormit, Sfântul ți-ar putea spune, eu nu. Destul că un tunet m'a svârlit drept în picioare, cu ochii spre bolta neagră. Sta să se reverse Mureșul cerului, nu alta. Gândiți că nu eram bucuros ? Ehe, cum să nu fiu ? Mi-am luat cojocul să intru în moară, dar când să trec pragul, aud un scâncet. Mi-am zis : o fi cânele ! — da', ascuțind bine urechea nu mai semăna a scheuiat de câne, era plâns de suflet. Măi, ce să fie ? M'am dat mai către gard; plânsul s'auzea mai lămurit, și când m'aplec în afară, sgribulită, la rădăcina gardului, o mogâldeață plângea cu sughițuri.

— Cine ești ? strig eu.

Mogâldeața, nimic ; plângea înainte.

— Care ești? N'auzi? mă răstesc mai tare.

Parcă n'avea urechi, cobea mai rău !

— A cui ești, drac împelițat? sbier eu, vrăjmaș de tot și îmi fac vânt peste gard.

Acolo, dau peste un copil ; era fata asta. O iau de-o mână, îi ridic legăturica ce-o avea lângă ea, și pâș, pâș, hai cu ea în moară. Nu mai plângea, făr' se uita la mine cu niște ochi, că era musai să-mi ridic vederea în grindă. De atunci a crescut pe lângă moară și n'aș putea spune că nu mi-a adus noroc"..

S'a dus morarul la primărie, a înștiințat și la jandarmi, ba odată, cu toată bătrânețea lui s'a dus și la „județ" să le spună că are un copil străin la ușă. Dar domnii au dat din umeri și nu l-au învrednicit cu nici un sfat. Dacă a văzut cum stau lucrurile, a tăcut și el, până ce primarul i-a spus într'o zi :

— Bade Precup, tot n'ai dumneata copii. Crește fata asta, să te îngrijească și ea, când nu-i alt chip !

— Atâta lucru știam și eu ! Nu trebuia să-ți mai răcești gura ! i-a răspuns morarul și i-a întors spatele.

Pe lângă moară, scăldându-se în părău, împrăștiind grăunțe orătăniilor și jucându-se cu cânele, ori ascultând poveștile moșului spuse seara pe răcoare, fata a început să se împrietenească cu oamenii care aduceau măciniș la râșnița moșului.

Odată cu fata a venit și ploaia, s'au umplut pâraiele și valea aducea destulă apă ca să învârtă roata morii. Huruia piatra și sub șopron tot mai dese se vedeau căruțele cu saci, iar afară în soare, legați de gardul de nuele, caii mărunți de munte cu desagii în spinare, picoteau făcând mătănii să se apere de muște. Moara aducea atâta vamă cât să-și țină zilele morarul și copila găsită lângă gard. Drumul ce ducea pe vale în sus era tot mai bătut, fata creștea și Moș Precup avea mereu gust de vorbă.

Când i-a venit vremea să meargă la școală, dascălul s'a văzut într'o mare încurcătură : nu știa cum s'o scrie în registre ; fata n'avea nume. Ce vrei ? Copil găsit ! Până la urmă a scris și el pe foaia albă un nume: Precup, după numele morarului. Atât. Dar copiilor care nu lasă pe nimeni nebotezat, le venea greu să-i zică fetei pe numele morarului, și atunci i-au zis : „Fata morii". Așa i-a rămas numele și așa i-a zis tot satul.

A mers la școală, zi de zi, o iarnă întreagă. Era ea cam speriată, dar la carte se descurca bine. In toamna următoare, după vre-o două săptămâni de ploi nesfârșite, noroiul ajungea până la butucul carului. Intr'o dimineață, cum cobora fata morii în jos, pe vale, în drum spre școală, cu traista cu cărți după gât și încălțată cu cismele moșului, dintr'o ogradă a eșit un câine și s'a repezit la ea. Speriată, a aruncat traista în capul câinelui și smulgându-se din cismele mari, împlântate în noroi, a rupt-o la fugă, desculță și până la moară nu s'a oprit. Când i-a povestit lui Moș Precup pățania, acesta i-a răspuns râzând :

— Las' că-i mai bine așa ! Ii destul o iarnă pierdută ! Rămâi acasă. că tot nu te făceam eu preoteasă !

De atunci n'a mai dat pe la școală.

Au trecut multe primăveri și într'o toamnă cu junghiuri și tuse, Moș Precup nu s'a mai putut scula de lângă roată, unde își avea culcușul. A încercat el odată, s'a opintit a doua oară, dar când s'a săltat într'un genunchiu, o greutate din șale l-a tras înapoi, pe spate. Cu ochii închiși și răsuflând greu, a strigat :

— Fată, hăi !

Din colțul morii, unde pieptăna niște câlți, fata s'a ridicat și a venit fuga, ținându-și amândouă mâinile prinse peste piept.

— Ce-i moșule ?

— Fată hăi, mi se pare că mi-a venit gust de zeamă de clopot !

— No, du-te și nu mai vorovi copilării, acuma om bătrân !

— Ii vedea tu, fată hăi ! gemu bătrânul și n'a mai zis nimic.

Tot bolind și scuipând năduf, Moș Precup a mânat-o așa până în primăvară, dar într'o după amiazi, după ce a mâncat bine, și-a tras cojocul peste ochi și nu s'a mai sculat.

La îngropăciune a venit tot satul să-și ia rămas bun dela morar. Intins, afară sub un măr cu frunza încheiată, Moș Precup dormea senin în copârșeul de scândură albă negeluită. Jur, împrejurul sicriului oameni străini, că n'avea pe nimeni, făceau cruci pentru iertarea păcatelor. La căpătâiul lui ardea o lumânare și plângea o fată cu șorț negru și iie albă. Plângea ușor ca murmurul văii care punta moara. Odată cu lacrimile isvorau din ochii ei niște flăcări ce sileau pe bărbați să își pironească privirile în pământ. Dacă vreunul mai îndrăzneț cuteza să le înfrunte, rămânea pierdut, cu degetele oprite din drumul spre cruce, ori cu gura deschisă, nesătulă.

Rămasă singură, cu moara și cu valea, fata căuta să trăiască și ea, cum trăise când era morarul în viață. Apă venea pe vale destulă, măciniș încă sosea ; ba, dacă ai fi tras bine seama, parcă venea mai mult ca înainte — și tot robotind pe lângă piatra râșniții, cum îi spunea Moș Precup, fata se smulgea în sus, creștea și se împlinea, parcă ar fi udat-o ploaia binelui.

Din toate părțile, cărările duceau la moară. Veneau și cei de peste deal, măcar că aveau unde face făină la ei în sat. Până mai ieri nu ți-ar fi mers un fecior cu sacul în spate la moară, să-l fi opărit, dar acum cu treabă și fără treabă, feciorii își făceau drum pe vale în sus. Moara își vedea de rostul ei, țăcănea înainte. Fata vămuia măcinișul, număra sacii, râdea și cânta mereu. S'a putut tot striga peste sat, că moara de peste deal macină cu mai puțină vamă ; nimeni n'a vrut să înțeleagă. Au început și însurații să spună că moara face făină mai bună ca altădată, și un bătrân zicea într'o Duminică în uliță, că mămăligă așa bună n'o mai mâncat de când trăia Dochia lui Precup.

Cei de peste deal nu se împăcau așa de ușor, când vedeau că le fuge câștigul și se sbăteau umblând și pârînd pe la toate ușile, ba că fata nu-i cu dreptate stăpână pe moară, ba că n'ar plăti la vreme darea și aruncurile comunale. Chiar un neam de departe de-a lui Moș Precup a spus într'o seară la făgădău, că moara îi cu făcătură, și că a auzit chiar el, cu urechile lui, așa ca un plâns de copil nebotezat. Lumea vorbea, femeile au început să suduie dar moara țăcănea înainte fără păsare.

Până într'o zi, ca din bun senin a secat pârâul ; a amuțit și moara. Nu se știa care-i pricina că pârâul n'are apă, măcar că plouase chiar bine două nopți la rând. Tăcea moara, nu mai cânta nici fata. Pe fundul pârâului noroiul sclipea în arșiță și plesnea de sete.

Intr'o seară plină de stele, satul întreg era cu urechea ațintită în sus, pe vale, de unde venea un vuiet de furtună descătușată. Au ieșit oamenii pe la porți, încercau să despice întunerecul sgâindu-se spre vale, ciuleau urechile dar nu se puteau dumiri nici cum ce-ar putea fi.

— Vânt să fie ? întreba boacțărul de noapte.

— Nu tremură copacii ! răspunse păcurarul care se întorcea dela strungi.

— S'ar frământa pădurea ! sbiera din ușa făgădăului, pădurarul.

— Ce-ar putea fi ? Ploaie ?

— Nu-i ! Nu vezi cerul senin ca un ou ?

Vuetul creștea, s'auzeau huruituri de bolovani care se freacă deolaltă, răgete de pomi sfâșiați ; pâraia undeva un grad și ca un trăsnet descărcat într'un colț de cremene, vuetul umplea satul, bătând în ferestrele caselor.

— Feriți-vă ! striga în noapte un glas.

— Fugiți de lângă vale ! țipa altul.

— Vine apa mare, nu-i stați în drum ! striga poruncitor o voce groasă.

— Vinee !

— Tulai Doamne !

— Vai de el, peste cine o da prepestenia ! strigau lărmăluind și blestemând câteva femei ieșite în poală și despletite.

Toată furtuna n'a ținut o jumătate de ceas.

Dimineața până în ziuă, toți bărbații au apucat pe vale în sus, mirându-se de bolovanii risipiți pe țărmurii părâului. Au rămas cu toții încremeniți când au văzut o ridicătură crescută în prunište.

S'au apropiat.

— Vai !...

— Ia te uită !...

— Săraca !...

— Roata morii !...

— Praf s'o ales de ea !....

— Doamne, Doamne !..

Muți și cu pumnii încleștați, se uitau cu ochii mari la roata răsturnată și plesnită, cu fusul de fier răsucit ca un vrej de pepene.

— Ce se face fata ? Din ce mai trăește ?

S'a căutat în stânga și în dreapta, stăricind de unde a venit valea umflată. Au întrebat în toate părțile, dar nu s'au ales cu nimic. Câtiva feciori, neîndemnați de nimeni, s'au strecurat într'o seară în pădure, mergând pe firul apei în sus. Nu departe, între niște copaci bătrâni, au dat peste urme de hârleț și grămezi de lemne așezate una peste alta. Era noapte și întunerecul des nu-i lăsa să vadă bine. S'au culcat acolo și dimineața când s'au trezit, au priceput de ce a venit valea mare și de ce a fost smulsă roata morii. Cei de peste deal, ca să-și închidă porțile, au făcut un gat mare și când au crezut ei că-i destulă apă ca să radă moara din vale, au ridicat zăgazul dând drumul potopului.

Ce putea face o fată care nu ieșise din ograda morii ? Dacă nu era bărbat la casă, ea ce să poată face ? N'a făcut nimic, nu s'a plâns nimănui. S'a închis în moara stricată și cânta plângându-și jalea.

Potopul, pe lângă roată, i-a măturat și cotețul găinilor ; purcelul închis între grădele a fost găsit a doua zi umflat de apă. I-a mai rămas doar mâța, pe care a găsit-o sus într'un păr. speriată de primejdia prin care trecuse.

Ca să trăiască, s'a dus în sat să-și caute de lucru. Aduna lână și cânepă de pe la femei și torcea pentru bani, pentru făină și, ca să aibă și ea din ce-și face haine, mai torcea și pe din două ori a treia parte.

Se întorcea la moară, își deșerta poala, prindea un caier pe furcă și sfârâia mereu cu fusul, așezată pe un scaun mic sub un prun, ori pe un răzor sub strașina morii. Nu mai plângea.

Era vremea șezătorilor de vară. Ea nu s'a dus nici într'o șezătoare. Torcea afară sub lună, până noaptea târziu. Singură îi era pustiu și ca să-și alunge urîtul, în fiecare seară cânta un cântec al ei.

Dinspre șezătorile satului, urcau pe vale cântecele feciorilor și ale fetelor care torceau. Atunci urîtul durea mai tare. și fata speriată de liniștea morii amuțite, își începea cântecul care se torcea în fir lung pe fusul văii ce duce în sat. Când s'auzea bine, cineva din șezătoarea Gruiului striga mirat :

— I-auziți !

— Iar începe! zicea ascuțit o fată.

— Parcă-i ceteră !

— De unde l-o fi învățat, fraților ? întreba într'un târziu un fecior, tocmai când o fată îl ținea pe după cap, și fata și-a tras mâna ca arsă de jar.

Flăcăii nu mai râdeau, nici nu mai glumeau cu fetele, care torceau înainte, înnăbușindu-și mânia în sfârâitul fuselor.

A doua seară erau mai puțini feciori la șezătoarea Gruiului, iar pe vale în sus lătrau câinii ca la urs și se auzeau pași scrâșnind pe pietrișul văii.

Una după alta șezătorile se goleau de feciori, în sat nu se mai auzeau glasuri bărbătești ; câte un glas stingher de fată dacă mai arăta că nu s'au închis șezătorile chiar de tot.

Din spre moară cântecul se auzea tot mai bine și tot mai senin, iar de către sat cărările care se înmulțeau erau tot mai bătute și iarba din jurul morii era tăvălită de trupurile feciorilor care ascultau pierduți până după miezul nopții.

Și când într'o noapte, cam pe când se coboară găinușa de pe cer, a fost văzut un fecior venind pe vale în jos, cu ochii roșii, umflați de nesomn, tot satul, mai ales muierile au pus răsboiul și au început să țeasă hulă și vorbe rele : Ce se petrece la moară, nu-i lucru curat ! Dece curg cărările din toate părțile la moară, dacă nu mai macină? Cine umblă pe ele, dacă nu râul și necuratul ?

Cântecul se auzea în fiecare noapte și din pădure, ori de după vreun colț de stâncă, mai cobora o potecuță ca să se ascundă sub un măr bătrân.

O babă și-a făcut de lucru pe la moară. Ce-o fi văzut acolo, nimeni n'a putut ști, dar toate femeile vorbeau în șoaptă că la moară se fac vrăji, și că apa care curge pe acolo trebuie descântată.

Râdeau fetele în șezătorile văduve, își șopteau peste gard două vecine și scuipa venin către o fată îmbătrânită și cu obraz de călbează, ori vreun tată își suduia feciorul care nu se putea scula dimineața. Tot satul fierbea de râul fetei. N'a mai găsit de lucru. Copiii au început să strige după ea. S'a închis din nou în moară și nu mai ieșea decât seara să cânte fără fus, și dimineața să se ducă la biserică.

Nimeni n'a putut scăpa satul din vraja fetei. Feciorii numai la ea se gândeau. Nu că n'ar fi fost și alte fete frumoase în sat, dar spunea un fecior într'o zi că numai ei îi stă bine când râde și când toarce. A văzut-o unul care se însurase numai în iarnă și de atunci își bate nevasta în fiecare seară. Degeaba i-au închis muierile ușa când s'a dus după lucru, că fata avea ce-i trebuie. ca să nu moară de foame. Intr'o dimineață s'a trezit la poartă cu un coș de ouă și o găină căzută cloșcă. După câtva timp toată moara era plină de păsări. Venea cineva cu lapte dela strungi și să nu-i lase și ei ? Ferit-o sfântul... Grâu, cucuruz și cele dintâi mere coapte ea le mânca. In iarnă cine a avut lemne tăiate și așezate frumos, mai întâi de tot satul ? Ea !... Păcurarul în fiecare săptămână îi lăsa un caș agățat în parul gardului , și într'o Joi, când se întorceau oamenii dela târg, unul a oprit carul în dreptul morii și fără să-i pese de lume, a luat un purcel și l-a legat cu o sfoară de grădelele gardului ; n'a zis nicio vorbă și și-a văzut de drumul lui. Ea ce făcea ? Râdea și cânta! Pentru ea rămâneau oamenii fără oi, că păcurarii nu mai dormeau nici unul la strungi. Șezători în sat nu se mai țineau ; s'adunau feciorii strugure la moară. Să le fi făcut ceva, dacă ai fi putut ! Intr'o dimineață de iarnă toată zăpada din fața morii era stropită cu sânge, că l-au pus păcatele pe șeful de post să se ducă și el la moară ; l-au prins feciorii și după ce i-au rupt pușca l-au bătut măr.

Gurile rele numai de prădata dela moară vorbeau. Din pricina ei, ziceau muierile cu fete de măritat, nici nunți în sat nu se mai fac. N'a fugit un fecior din armată pentru ea și a venit pe jos tocmai din Sibiu ?

Pădurile prinseseră rugină și pomii din grădini își plecau spre pământ crengile încărcate de fructe. Apa văii curgea limpede prin mijlocul satului intrat în toamnă senină. Fata morii era tot așa de frumoasă, dar parcă se schimbase ceva la ea: cânta mai frumos ca până atunci; dar nu mai sta în colțul morii, ci s'a mutat în grădină sub un măr oarzăn.

Lumea, ca lumea, râdea și o suduia toți pe toate părțile, dar seara de pe toate cărările se auzeau pași care se îndreptau spre moară. Deodată nu s'a mai auzit nimic. Nu mai cânta, sau poate cânta în casă. Cine putea ști?

Se lăsase iarna; era un vânt și o vreme rea, să nu-ți lași câinele afară — zăpadă mare, cum nu se mai pomenise de multă vreme. Ședeau oamenii în case; rar de tot dacă se ducea cineva în pădure după lemne. He, he!, ședeau ei feciorii în casă ziua, dar cât se aprindeau luminile în sat, și începeau să răsară urmele pe zăpadă, iar către moară era drum bătut ca 'n palmă, nu alta.

Spuneau unii care s'au uitat pe fereastră că au văzut-o șezând cu mâța în poală pe vatră și cânta plângând. Nimeni nu putea spune ce era în cântecul ei; un fecior spunea că părea mai mult o sfâșiere. A mers așa până într'o dimineață. când nu se mai vedeau rotocoale de fum ieșind din hornul morii. Nu s'au văzut ziua întreagă și spre seară se auzeau guițăturile purcelului, uitat nemâncat în coteț. Lumea tot se ducea pe la moară, dar în ogradă nu intra nimeni, poarta era legată cu un lănțug de plug.

De acum se arătau semnele primăverii: plesniseră mugurii sălciilor și pe câte un răzor bătut de soare începeau păpădiile să facă ochi; mieii erau mari, puteau fi înțărcați, — trecuse de jumătatea postului mare. Era soare, că până și albinele se frământau în coșnițe. Intr'o seară, era Duminică, răsărise o lună nouă ca o secere cu vârfurile în jos și par'că se uita la cimitir, că era chiar deasupra lui. Erau oameni mulți adunați în uliță și ca oamenii făceau larmă, dar dintr'una au amuțit: cânta fata morii. Nu ți-ar fi putut spune nimeni cum a cântat dar în seara aceea a înmărmurit toată lumea. Nu se auzea decât glasul ei. N'au mai suduit-o nici muierile, și preoteasa, cât era ea de pornită și-a șters o lacrimă, iar părintele din mijlocul ogrăzii, spunea slujba c'ar fi zis: „Mânca-ți-ar focul capul tău, fată, că ce dar scump ți-a mai dat Dumnezeu!"

De atunci n'au mai auzit-o. Un fecior întors din cătănie, și-a făcut drum pe la moară, și în ochiul de fereastră nu mai lucea nicio lumină. O babă a găsit-o întinsă, rece, pe patul presărat cu fân. Tot satul, în frunte cu primarul, a venit s'o vadă. Era mai frumoasă ca ori când. S'a căutat printre lucrurile ei, cu nădejdea că doar, doar, se va găsi vreo urmă de numele ei adevărat. Nimic.

Câțiva feciori i-au săpat groapa în grădină, sub mărul ei; rotarul satului i-a făcut un copârșeu din cele mai bune scânduri de brad, iar muierile au îmbrăcat-o mireasă. Crucea grea din lemn de stejar i-a dus-o pe umeri feciorul care fugise din Sibiu. O mână de creștin a săpat pe cruce cu slove înflorite: „Aici hodinește Fata Morii".

Brașov, Martie 1940.

„ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 40
SAMBATA 28 Septembrie 1940
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

SENS

de ERNEST BERNEA

Omul trăește uneori fără să-și dea seama. In lucrul acesta nu ar sta nimic rău, dacă viața lui s'ar desfășura în chip firesc numai spre bine. Omul de azi este o ființă potrivnică, întoarsă ; în acest caz e rău că trăește fără să-și dea seama.

Viața e luptă și îndemn; ea poate fi povară sau bucurie, după cum e ură sau dragoste, moarte sau creație. Din aceste virtualități, din libertate se desprinde sensul tragic al activității noastre.

Omul este o ființă tragică, interiorizată ; el trebue să lupte, să-și facă datoria, să-și împlinească legea lui de om, să trăiască deplin, cu voluptate. Necunoscutele vieții sale nu trebue să-l degradeze ci dimpotrivă să-l înalțe, nu trebue să-l deprime ci să-l întărească. Necunoscutele destinului său îl fac o făptură tragică. Tragedia, drama lăuntrică nu trebue să fie însă isvor de amărăciune și moarte ci isvor de bucurie și creație.

Viața este libertate, e joc ascuns de forme și înțelesuri, este creație. Viața e cursa în care cad cei întunecați. Viața este întrecere în joc și frumusețe pentru cei buni. Omul trebue să-și filtreze zările. Omul, omul adevărat, trăește în duh luminat, adică în adâncime, în sâmbure viu, trăește intens în ritmul cosmic, în dragoste și îndemn.

Libertatea ne este dată ca o cale deschisă zărilor mari ; o cale ce duce meșteșugit în zonele vrăjite și autentice. Cucerirea vieții firești, a plinătății ei, face să scalde în lumină și să purifice făptura.

Gândurile bune, meditațiile și cântecele sferelor superioare le aflăm în preajma naturii, a firii și a tainelor ei. Dumnezeu e aproape ; îl simțim umblând, îl simțim în noi. Oamenii aleargă și se ostenesc cu priviri întunecate și frunți trudite caută „mai binele". Lupta lor e osândă, rătăcire, sinucidere în loc să fie bucurie și creație. Frumusețea le stă în preajmă pentrucă e pretutindeni. Ei n'o află. E atât de ușor să fii în ea, să simți cum te înoește până la ceea din urmă picătură de suflet și sânge. Numai să fii om ; om făptură și față a lui Dumnezeu.

Trăire adâncă, îndemn, cântec, risipă de suflet. Să alungăm, să supunem tot ce este întunerec, ce este prilej de urît și moarte. Destinul nostru duce la frumusețe dacă ființa noastră nu este vândută. Să cercetăm crinii și să le aflăm esența ; să căutăm orizonturile largi și limpezi. Să căutăm pajiștea lui Dumnezeu, unde sufletul se scutură de poveri, devine sprinten, cald și blând. In pajiștea lui Dumnezeu ne descătușăm de urît, de non-existență și ne înfrățim cu cerul.

Datorie și bucurie : om care vede fața lui Dumnezeu. Credința nouă, credință totală, dragoste și creație. Astfel vine bucuria, ne câștigă; bucuria plină, multiplă și înaltă.

Dacă în lume și în viață este sens, este conținut de jar și jar de frumusețe, este întors și neuman acela care luptă împotriva vieții sau o ignoră. Viața trebue îndrumată ; omul poate să rătăcească, poate să cadă în întunerec.

Viața este esență, este tărie, este elan, este slavă. Viața este un dar din Dumnezeu. Să o iubim și să ne purificăm trăind în țesătura ei luminată.

Viața noastră este o neîncetată creștere. Prin aceasta înseamnă ea omenie.

Lagărul Vaslui — Mai 1939.

Slăbiciunea noastră

de VICTOR POPESCU

In noi a fost slăbiciunea, nu în altă parte. Ar trebui să începem să pricepem aceasta. Sunt unii, și sunt destul de mulți încă aceștia, cari n'au priceput și pare-se nu vor să priceapă reînoirile de azi. Sunt foarte socotiți, și nu e rău, dar sunt rău socotiți. Ei cred că răul nostru a venit depe alte meleaguri. Sunt aceia cari nu pot pricepe renașterile. Pentru ei, tot ce văd, sunt urmările unor fatalități, în loc să se gândească mai bine și să înțeleagă că noi am ieșit din rândul fatalității. Până acum destinul putea fi o întruchipare legată la ochi, lovind în dreapta și în stânga, în fața căreia ne plecăm. — Să fim înfiorați, cât ne-am plecat. — Au crezut atâția în victoria mediocrității, spre a se apăra de destin. Poate dacă ne făceam mici, neauziți, nu ne mai atingea. Ca și cum făcându-ne mici, am fi isbutit să devenim mari. In noi a fost slăbiciunea, nu în altă parte. Ne-am ascuns după tot ce ni se părea că ne poate ascunde. Tot mai resemnați, tot mai cuminți, tot mai înțelepți. Atunci dece, oare, mai răsunase adânca înțelepciune a apostolului: **Și Dumnezeu și-a ales pe cele bune ale lumii, ca să rușineze pe înțelepți.** (Corinteni I. 27).

Și unde era cumințenia ? Să nu arătăm nimănui că suntem și noi. Parcă dacă ne ascundeam nu puteam fi văzuți. Numai pierind, puteam fi nevăzuți. Dar noi n'am vrut să supărăm pe nimeni, n'am vrut să fim. Neamurile cari nu știau să fie, rânjeau văzându-ne cum venim către ele. Iar noi, ne omoram sufletele și trupurile mișelește, doar să nu fim. Știți cum ? Dacă nu ne aude nimeni, vom deveni poate mari. Dacă suntem cuminți și înțelepți, ni se va dărui totul. Deaceea cine nu era cuminte, nu mai avea dreptul să fie. Și nu ne întrebăm : oare istoria a fost vreodată darnică cu cei ce n'au cucerit-o ? Vizionarul acela al puterii, care a fost **Nietzsche,** spunea la un moment dat : **Dar pentruca un arbore să devină mare, trebue să-și înfigă rădăcinile sale SOLIDE în PUTERNICE STÂNCI.**

Arborelui acestuia nu-i este frică de stânci. Și dacă vrea să fie arbore, nu se ascunde printre crăpături. Atunci putea cel mult fi un târâtor.

In noi a fost slăbiciunea, fiindcă noi n'am știut să fim. Dece să acuzăm soarta noastră și mai cu seamă a altora, de cele ce ni s'au întâmplat ? Fiindcă noi trebue să știm să vrem, iar dacă vreodată nu am știut să vrem, numai noi suntem vinovați.

Cum am putea îndrăsni să punem în sarcina altora durerea noastră ? N'am mai fi renăscut atunci. Trebue să pricepem cu toții sensul lumii noi, a României. Tocmai fiindcă în noi a fost slăbiciunea, ea poate fi. O putem socoti ispășire sau altcum dorim. Dar ea a fost a noastră, cumplita noastră durere, ea a slujit renașterii.

Fiindcă am fost mici și prea înțelepți, și fiindcă ne-am cufundat mai mult decât în micime, în josnicie, în mișelie, și fiindcă nu mai puteam fi așafel, acum suntem, putem fi altfel, putem fi mari. **Faceți ce veți dori, dar fiți în primul rând cei ce pot voi.** — spune tot acel Nietzsche, îndrăgostit al puterii. Dar ca să putem voi, să ne convingem că noi suntem cei ce n'au voit. Durerea este în noi ca și puterea. Ca și voința. Dacă ar fi în altă parte, nouă nu ne-ar fi dată mărirea. Fiindcă, scriam mai sus, istoria nu e darnică. Și n'a fost nicicând. Iar renașterea nu vine fără ispășire. Ea este o înviere.

S'a văzut oare înviere fără moarte ?

Nu cine știe cine alții sunt vinovați de cele ce ne-au zdruncinat inimile.

Iar dacă alții ar fi vinovați, atunci România nouă nu ar fi puternică. Dar fiindcă a isvorît din ispășirea propriilor noastre fărădelegi, ea poate întări sufletele și speranțele.

In noi a fost slăbiciunea, și iată că deaceea reînvierea României este sublimă. Este renașterea patriei noastre din greșelile ei, și este renaștere fiindcă a greșit. Dece mai cred aceia, cari nu pricep vremile, că doar pieirea altora a reclădit România. Ei sunt departe de a cunoaște ce înseamnă deschiderea unei noui istorii. Ei sunt încă lumea veche, care nu trăește Renașterea României.

Noi eram pe cale de a pieri, deaceea slabi, nu alții, și noi ne-am reîntărit.

BASSARAB — Horia

CUVINTELE IȘI CAUTĂ ÎNȚELESURI

de MIHAI NICULESCU

Cuvintele — materia primă a poeziei — au o biografie secretă care nu se consumă prin desfășurare cronologică aparentă, în văzul tuturor, ca faptele oamenilor în istorie. Indiferent dacă poetul pleacă dela „efectul final" pe care vrea să-l provoace la cititor — cum pretindea Poe — sau dela expresia revelatoare a unei intuiții profunde a poemului — acel inexplicabil *vers donné* recunoscut de Paul Valéry, — ca o fulguratie brusc apărută în haosul așteptării înfrigurate, cuvintele exercită asupra conținutului ideale și sufletești pe care le exprimă o neistovită putere modelatoare.

Se afirmă totuși, obișnuit, că poezia este „o stare sufletească". Dar poezia *nu este* ci *creiază*, prin forța revelatoare a verbului, feluri de a fi, moduri existențiale. Obișnuința îndătinată de a comunica pe înțelesul tuturor pretinde, simplificând didactic, că poezia exprimă idei ori sentimente religioase, sociale, etc. Dar asta e numai o îndemânare prozaică, bastardă a versificatorului, nedemn de a se numi poet. Proza exercită într'adevăr o funcțiune centrifugă, dispersatoare, aceea de a divulga înțelesurile, pentru a le face să circule în anonimatul mulțimilor. Altfel spus, proza face istorie înlesnind comunicarea grupurilor sociale sau etnice, poezia însă conturează existențe izolate, comunicabile între ele doar prin afinități de structură intimă. Istoria se înfățișează în acest înțeles ca o desfășurare dialectică, un dialog al popoarelor, la care proza este o necontenită solicitare — nu însă poezia, care nu poate fi îmbiată să participe, decât cu riscul de a nu mai fi poezie ci *poetizare* — fapt divers. Fiindcă poezia nu pleacă dela conținuturi, afective sau de idei, dela un „subiect" cu precădere ales, ci dela așteptare patetică în răstimpul căreia — *entre le vide et l'événement pur* — țâșnește brusca revelație a verbului. La originea poemului nu se găsește o dată, un moment istoric ci starea de veghe acută premergătoare „evenimentului pur". Poemul întreg se află virtual cuprins în acel pur eveniment al versului decisiv în care culminează intensitatea expresiei. Toată cazna voluntară a poetului, dospită în tăcere și răbdare prin suferințe de neînchipuit, rodește în momentul suprem în care-și capătă un sens, prin expresia revelatoare.

V. DOBRIAN — „Fecioara și Colomba"

Fără 'ndoială, cu toții trăim ca să exprimăm. In dragoste, căutăm expresia cea mai satisfăcătoare a vitalității noastre, a instinctului de perpetuare prin generație — în război ca și în revolta socială, se exprimă voința popoarelor și a societăților de-a se manifesta nestânjenite, împotriva oprimării din afară sau a tiraniei lăuntrice. Dar în toate aceste împrejurări accentul cade pe funcțiunile vieții care nu *sunt* mai puțin chiar atunci când n'au isbutit să fie exprimate. Și totuși, nimeni nu poate mai mult decât să le *afirme*, în măsura în care ele există.

Artistul trăește însă numai în măsura în care exprimă. A fi, însemnează pentru el a exprima. Viața nu devine o realitate pentru puterea lui cunoscătoare decât prin expresie. Propria lui existență, ca și a celorlalți, îi apare ca o vagă aproximare a realității ce i se revelează prin mijlocirea expresiei creatoare —a cuvintelor, în cazul poetului. Dar pe când, practic, înțelesurile se comunică prin cuvinte, în limbajul acestuia cuvintele își caută înțelesuri necondiționate de constrângerea de-a se irosi pentru folosul oricui, determinând apariția unei existențe autonome, a *poemului*.

Desprinderea simbolică a poeziei din constrângerile limbajului prozaic, a fost închipuită, — între alți autori de notorietatea celor amintiți la începutul acestor rânduri — și de poetul puțin cunoscut la noi, Jean Pellerin, în versurile de un desen atât de grațios din *La romance du retour* pe care le vom cita :

Le vers se lave de la prose
Comme Aphrodite jaillissant
De l'écume qui la fomente
D'un serpent vert, algue infamante
Libère un torse éblouissant.

Exemplul este însă ilustrativ și pentru ceea ce socotim că ține chiar de esența artei poetului : funcțiunea demirurgică a verbului poetic, a versului, care asemenea zeiței ce iese din spuma mării, se conturează, într'o avântare ideală, isvor al unei neistovite încântări.

Plasticitatea vie a corpului în mișcare este chipul pe care-l împrumută poezia, într'un admirabil poem într'un vers al lui Ion Pillat :

De când îți legi sandala s'au deslegat milenii.
(Friză)

In perspectiva mereu curgătoare a timpului, mișcarea celui care-și leagă sandala sugerează desigur, prin farmecul netulburat al gestului de o grație perfectă, perenitatea artei. Așa dar, ceeace supraviețuește neantului existențelor rostogolite în albia timpului, e gestul sau impulsul creator de artă. Și iată cum, fără să vrea să fie cu dinadinsul instructivă sau măcar concludentă, poezia, prin simplul fapt că *este*, reprezintă un criteriu suprem.

Statul legionar, stat cultural

de LUCA DUMITRESCU

Un regim se schimbă relativ iute. Treisprezece ani de luptă legionară, nu fac desigur o cifră impunătoare. Ceeace impresionează în deosebi, nu este numărul anilor, ci calitatea luptei,

S'au dat în această țară fel de fel de lupte și s'au perindat prin dregătoriile publice, de vre-o zece ani încoace mai cu seamă, tot soiul de oameni. Am văzut fâlfâind acolo unde ni se îndreaptă toate nădejdile și cămașa albă țărănească și venerabila barbă a savantului.

Ne-a condus tot soiul de oameni și neoameni... Geaba! Țara n'a făcut un pas înainte.

In toate încheieturile ei rodea caria și a ajuns acolo unde era firesc să ajungă: la ciopârțire, la dezasticulare, la agonie.

Dar dacă un regim se schimbă relativ repede, ceeace se dovedește prin cei numai treisprezece ani de luptă (indiferent cum a fost ea) legionară, un stat se schimbă cu binișorul. Pentrucă, a schimba un stat, nu înseamnă a-l înlocui cu altul, ci a-l construi. A dărâma întâi și apoi a construi. Iar construcția unui stat, cere condiții cu totul particulare. Arhitecții obișnuiți — dacă vor — rad din temelie vechea clădire, ard materialul rămas și cu cărămidă, ciment și fier nou, fac alta. Arhitecții statului, vrând, nevrând, trebuie să întrebuințeze și materialul rămas. Fiecare cărămidă a vechiului stat trebuie privită cu atenție și pe o parte și pe cealaltă și, aruncată, ori cu grijă pusă la loc. Operația cere migală și conștiință; cere adâncirea lucrului, până în ultimele sale isvoare. Deaceea construcția statului se face cu binișorul.

Această atitudine de migală și conștiință care duce la ultima adâncire a lucrului, noi o recunoaștem: este atitudinea culturală: conștiința datoriei și eroismul cu care nouii ziditori ai statului și-au purtat până la izbândă lupta, precum și sensul structural al acestei lupte pusă pe planuri, incontestabil, esențiale, dovedesc cu prisosință cele ce afirmăm aci.

Legăturile fundamentale ale mișcării cu legea morală, munca și cântecul garantează deci cu siguranță ideia că statul legionar nu va mai fi o simplă spoială, ca acel faimos stat țărănesc și altele aidoma, decedate în proecte, ci o construcție solidă și autentică, zidită cum se cuvine de jos în sus.

(Urmare în pag. 3-a)

CRONICA LITERARĂ

Naţiunea eternă şi duhul de spaimă

Spunem de la început că gândirea lui Corneliu Codreanu şi a lui Ion Moţa a fost *politică*, în sensul ştiinţific al cuvântului, adică aceşti întemeietori s'au străduit să afle *tot ce trebue să se ştie, fără eroare*, despre naţiune şi stat. Subliniind „tot ce trebue să se ştie", dăm cuvântului „politic", sensul clasic şi-l facem deci obiect al unei cugetări teologice şi filosofice. „Polis" era cetatea, statul, şi organizarea ei pe principii forma treapta ultimă până la care se urca *ştiinţa* antică. Legând problema de filosofie şi teologie, vrem să accentuăm natura ei *cunoscătoare*, şi să amintim lectorului că ştiinţa (epistêmê), era întrucâtva ceeace este la modernii ultimei sute de ani, epistemologia. Zicem „întrucâtva", pentrucă între *cunoaşterea* antică şi *teoria* cunoaşterii de azi există deosebirea importantă a *scopului* şi a *libertăţii*. Am pomenit însă despre teoria cunoaşterii, nu spre a-i specula aici foloasele în raport cu ceea ce ne preocupă, ci spre a servi ca punct de plecare, pentru tema de faţă, a *naţiunii eterne* şi spre a fi, deasemeni, punct de plecare şi în alte teme ce le vom discuta.

Intr'adevăr, cititorul obişnuit cu pretenţiile mari ale filosofiei moderne, trebue să fie isbit de următoarea constatare categoric afirmată în „Cranii de lemn": „Naţionalismul Românilor nu este simplul produs, mai mult sau mai puţin durabil, al unei activităţi filosofice a gânditorilor, al unei propagande abile a publiciştilor, sau al unei dirijări ideologice înfiltrate în masse de către conducătorii politici". (op. cit. p. 203). Lectorul despre care bănuim că ştie pretenţia teoriei cunoaşterii de a pune fundamente tuturor disciplinelor, fie istorice etice şi juridice, se va întreba mirat ce este „naţionalismul Românilor", dacă nu este „produsul... unei activităţi filosofice a gânditorilor"? Şi admiţând că numai naţionalismul românesc nu se întemeiază pe o epistemologie *savantă*, el va rămâne poate nedumerit asupra *calităţii* acestui naţionalism, faţă de altele susţinute filosofic. Fără preliminarii, pentru împrăştierea oricăror nedumeriri, afirmăm că naţionalismul românesc, aşa cum îl găsim în „Pentru Legionari", şi „Cranii de lemn", se află aşezat pe cea mai adâncă temelie la care poate ajunge gândirea omenească şi că alte concepţii naţionaliste. spre a se întări au prilejul să se inspire din doctrina legionară. Rămâne, după afirmaţia aceasta principială, s'o dovedim şi să-i analizăm consecinţele în viaţa noastră, şi mai ales să elucidăm problema raportului cu filosofia modernă. Ceea ce ne străduim să facem. Punctul esenţial este deci *natura* şi *profunzimea* naţionalismului legionar. După ce îi *neagă* obârşia speculativă, Ion Moţa continuă: „El este, în rândul întâi, o supremă înţelepciune câştigată prin experienţa de veacuri a vieţii noastre româneşti, scump plătită cu suferinţele noastre proprii, veac de veac, înţelepciune coborâtă până în subconştient, înfiltrată până în instinct. El isvorăşte din experienţa, din cunoaşterea inductivă, prin care am verificat an de an, secole de-arândul, existenţa acestei realităţi ireductibile a frângeri omenirii în naţiuni etnice concurente şi rivale, gata de a abuza oricând de un vecin care e slab fie prin însuşirile rasei, fie prin situaţiiunile grele în care a fost pus de împrejurări istorice. Naţionalismul nostru este o datină, o atitudine sufletească tradiţională, mai veche chiar de cât existenţa termenului de „naţionalism" (loc. cit.). Să observăm, fără a stărui deocamdată, că autorul apelează totuşi la o *cunoaştere* şi anume la cea inductivă. Să ne oprim în schimb şi să căutăm ceea ce ni se pare ascuns, în formula: „o supremă înţelepciune câştigată". Vedem cum în jurul ideii de „câştig", de obţinere a unui bun prin efort, se aglomerează oarecum năvălnice ideia de *timp*. (experienţa de veacuri), ideia de *spaţiu* şi *mişcare*, (constatarea „frângerii omenirii în naţiuni etnice şi rivale"); noţiunea de *eternitate*; (implicată în „atitudine sufletească tradiţională"); şi, însfârşit, sensul de *latenţă*, de realitate *nevăzută*, (gândit în „înţelepciune coborâtă până în subconştient, înfiltrată până în instinct"). Sprijinită pe elemente de *timp*, mişcare, eternitate şi transcendenţă (nevăzutul), gândirea trebue să „câştige", să ajungă la înţelegerea adâncă a *naţiunii*, care, pentru Români este o „supremă înţelepciune". E vorba, cu alte cuvinte, de însăşi *naşterea* naţiunii ca *realitate supremă*, adică realitate din care să pornească rădăcinile celorlalte *realităţi* româneşti, cultură, etică, etc. Ca să luminăm calea expunerii în sens legionar, împrospătăm în memoria cititorului, acea turburătoare existenţă a unui *duh de spaimă* care revine deseori în scrisul lui Ion Moţa. De pildă în rândurile în care reflectează, la îngroparea colegei studente, sinucise de mizerie, la Cluj, în 1922: „Când am urcat Feleacul cu convoiul mortuar, (era întreaga Universitate la înmormântare), deasupra capetelor noastre triumfau, în aceeaş blestemată atmosferă, toate duhurile de spaimă ale coşmarurilor. Ne biruiseră din nou, şi mai crud" (op. cit. pag. 29). In *duhul de spaimă* se cuprinde ideia de *moarte*, şi în sens natural, dar şi în sens de biruinţă a răului asupra binelui. Este *duhul firesc* în luptă, în orice luptă eroică. La Ion Moţa el atinge o mare adâncime metafizică. Definim *duhul* acesta *de spaimă*, precizând că el nu se înrudeşte cu experienţa din literatura anilor după războiu, în care s'a vorbit şi s'a scris enorm despre „neliniştea generaţiei tinere". Va trebui să arătăm în altă parte ce este superficialitate şi farsă în această „neliniştе" a „filosofilor" şi „literaţilor", iar aici adâncim cu demarcaţia necesară, problema care cerea, în gândirea lui Ion Moţa, „potolirea marei noastre neliniştі asupra problemei etnice şi etice... (Cranii de lemn, pag. 190). Prinurmare, spre a „câştiga" suprema înţelepciune a naţiunii, forţele sufletului se dublau cu „o mare nelinişte, cu un duh de spaimă". Cât de reală este starea de spirit a spaimei, în gândirea politică legionară, constatăm deopotrivă, în „Pentru legionari", în pagina finală, unde Căpitanul invocă suferinţa *mamei:* „Să-mi fie permis ca, la capătul acestui şir de lupte, să-mi îndrept gândul către mama mea, al cărei suflet m'a urmărit an cu an şi ceas cu ceas, tremurând la fiecare lovitură pe care o primeam şi tresărind la fiecare primejdie în care soarta mă arunca.

...Fie aceste câteva cuvinte un omagiu pentru toate mamele ai căror copii au luptat, au suferit sau au căzut pentru neamul românesc" (op. cit. pag. 441). Ce să spunem despre gândul ultim al Căpitanului către îngrijorarea *mamelor* şi omagiul ce li se cuvin? Alăturăm la acest final ca de tragedie euripideană, alte rânduri ale lui Ion Moţa străbătute de aceeaş panică a suferinţei mumelor: „Trebue să apărăm mamele, copiii şi părinţii noştri ţărani, cari ne-au trimis la şcoli pentru ca să aducem mai mult bine în ţară cu învăţătura noastră. Dacă n'am face-o, am fi nişte dezertori laşi. Morala noastră, ne îngădue această curăţire, ni-o pretinde chiar. Departe a greşi, cerul e cu noi". (Cranii de lemn, pag. 16).

Pluteşte un *duh de spaimă*, în cele două opere legionare, şi el isvorăşte între altele şi din conştiinţa suferinţii mamelor al acelora care au născut, care au *perpetuat* neamul prin naştere. Deoarece am socotit potrivit la adâncirea conceptului de *naţiune eternă* să amintim cele de mai sus, privitoare la *duhul de spaimă*, să cercetăm cum acest sentiment stă în raport natural cu *naţiunea* despre care precizăm că o concepem în funcţia ei genetică.

Marea nelinişte se desprinde din ideia de naţiune, datorită calităţii naţiunii de a fi născătoare. O cât de superficială consideraţie filologică, poate să observe ca aproape toate cuvintele cu care exprimăm colectivitatea căreia îi aparţinem prin sânge şi limbă, au sensul desprins din trunchiuri primitive greceşti şi latine, care înseamnă „a naşte", „a produce", „a creşte". Ne copleşeşte *duhul de spaimă* abătut în inima lui Ion Moţa, când ne gândim că mai înainte de anul două mii *n'am fost*, şi că în chip foarte firav am sosit la viaţă, la câteva sute de ani după trăirea lui Iisus pe pământ. Modul de a gândi, aşezând înapoia noastră întunericul, îşi are rostul spre a pune „începutul" unui neam în voinţa lui Dumnezeu, sau în însăşi bunătatea divină, în acel *nihil*, din care ne-am născut, cauza primă, isvorul tuturor vieţilor. Ca să apropiem, pe cât e cu putinţă, de o experienţă concretă acest *gol* al începutului, amintim cuvintele tâşnite din duhul de spaimă prin care Moţa exclamă: „Noi cei care am îndumnezeit ideia de neam, să o subminăm acum?" Cranii de lemn, 96). Înţelegem pentru ce deasupra realităţii naţionale pluteşte duhul de spaimă. Este înfiorarea de a nu vedea neamul căzând în întunerecul din care a ieşit, şi este clar deasemeni că înfiorarea se amplifică cu ideia de păcat deoarece căderea unei naţiuni în întuneric echivalează cu suprimarea vieţii unui *om*, a cărui naştere biserică o justifică prin bunătatea divină. După cum suprimarea unui om este păcat de moarte, — deoarece cuvântul fiecărui om este *unic*, înainte de el nefiind *altul*, — asemeni este păcat de moarte suprimarea unei naţiuni, a cărei ivire din *cauza* divină este mai evidentă decât a individului. Şi despre individ se spune teologic, că se naşte din nimic, în sensul cuvântului său, fără asemănare.

Interpretând astfel, operele celor doi eroi deschid un fundal metafizic de o profunzime excepţională, aproape fără egal în literatura filosofică europeană a zilelor noastre. Iar implicaţiile acestei viziuni metafizice sunt nebănuite, datorită împrejurării că autorii au mers pe calea *inversă*, de la verificarea prin trăire, la armonizarea în sistem. Drumul străbătut este asemănător cu al profeţilor şi cu al marilor legislatori. Punctul lor de plecare au fost *poruncile* de viaţă ale poporului pe care l-au slujit. Intuiţiile lor prime sunt *realităţile* ireductibile ale fiinţei româneşti. Dacă biografia lor nu ar fi atât de dureros îndoliată, am spune că, asemeni înţelepţilor lumii vechi, ei au parcurs ţara şi au cunoscut pământul şi oamenii, pe potriva cărora au întocmit apoi *legea*. In scrisul Căpitanului, cuvântul *lege*, pronunţat sau citit, se înconjoară cu ceva din sacra aură biblică. Dealtminteri, nu credem necesar să mai atragem atenţia că „legea" aparţine aceleiaş teme semantice ca „legiune", *legea* fiind modalitatea de convieţuire a tuturor care se *adună*, se *leagă* între ei, spre a constitui o putere. Ce tâlc mai aproape de sufletul nostru de cât cel desprins din cuvântul „legământ", căruia Căpitanul i-a întărit conţinutul sacru, prezent şi în viaţa ţărănească? Cunoscând marea turburare a vieţii lui Corneliu Codreanu, ar fi greu să afirmăm că doctrina sa a fost dozată cu calmul, să zicem, al lui Solon, care legiferează pentru Atenieni după călătoria în Egipt. „Călătoriile" Căpitanului au fost de altă natură, le ştim cu toţii iar cât priveşte întocmirea volumului „Pentru Legionari", invocăm iarăşi cauza scrierii lui, din acele cutremurătoare vorbe: „Să ne lăsăm omoriţi? Dar până la vârsta noastră, noi n'am apucat să scriem nimic şi lumea nici măcar nu va şti pentru ce ne-au omorît" (op. cit. 198). Dacă însă, în asemenea condiţii de elaborare, nu poate fi vorba de o liniştită strângere în sistem, în care procedeele deductive să intre hotărîtor, în schimb, ceea ce domină, sunt intuiţiile spontane, până la nebănuite depărtări, acele *lumini* a căror analiză am întreprins-o în capitolul precedent, şi cărora le-am subliniat simbolismul *istoric*.

Astfel, cu luciditatea analizei în căutare de sensuri pentru cultură, noi vedem în acel „Prezent", cu care se răspunde de către cei vii, mărturisind viaţa morţilor, tocmai producerea intuiţiei metafizice a Căpitanului, în înţelesul convertitor, adică în transformarea unui nume în *simbol*. Substanţa umple conţinutul fiecărui nume spre a fi *plin* şi „prezent" în sensul, operativ, dat acestei filosofii a faptelor! Filosofia operativă sau luptătoare, filosofia care îşi prefigurează sistemul în isprăvi de sânge şi moarte, îşi înfige rădăcina şi reazămul dialectic într'o intensă fecundă metafisică, din categoria acelui „tremendum", invocat de teologi metafizicieni, având însă la Căpitan o natură vitală şi normativă. Am spus metafizică luptătoare sau operativă, şi documentul formulării noastre îl socotim următorul text din „Cărticica şefului de cuib", citat de autor în „Pentru Legionari": „Războaele se câştigă de acei care au ştiut să atragă din văzduh, din ceruri, forţele misterioase ale lumii nevăzute, şi să-şi asigure concursul acestor forţe. Forţele acestea misterioase sunt sufletele morţilor, sufletele strămoşilor noştri, cari au fost şi ei legaţi odată de glia, de brazdele noastre, care au murit pentru apărarea acestui pământ şi cari sunt şi azi legaţi de el prin amintirea traiului lor de aici şi prin noi, copiii, nepoţii şi strănepoţii lor. Dar mai presus de sufletul morţilor stă *Dumnezeu*. Odată aceste forţe atrase, ele vin în balanţa ta, te apără, îţi dau curaj, voinţă şi toate elementele necesare victoriei şi te fac să învingi. Introduc panică şi groază în duşmani, le paralizează activitatea.

In ultimă analiză, biruinţele nu depind de pregătirea materială, de forţele materiale ale beligeranţilor, ci de puterea lor de a-şi asigura concursul puterilor spirituale. Astfel se explică — din istoria noastră, — biruinţele miraculoase ale unor puteri materialiceşte cu desăvârşire inferioare". (Pentru Legionari, pag. 317). Ne întrebăm pentru ce va fi introdus Căpitanul, în acest text foarte limpede în ceeace este, propoziţia: „Dar mai presus de sufletul morţilor stă *Dumnezeu*", — subliniind numele divin, fără a destăinui altceva cu privire la vre-o poruncă a cerului în ajutorul ce ni-l dau morţii. Trecem peste turburătoarea reticenţă, şi reţinem ca esenţial faptul că de dincolo vin *forţe* cu care luăm contact. Avem îndoială asupra realităţii lor? Nu. Prin ce mijloace aflăm de existenţa lor? Căpitanul îndrumează într'adevăr, asupra modului „cum se poate asigura concursul acestor forţe" (moralitatea, rugăciunea).

Dar cum *ştim* că există aceste puteri, pentru ca, după ce avem *convingerea* realităţii lor, să le tragem, prin frecvenţa rugăciunii şi a conduitei morale? Căutând răspuns la întrebare, cădem fireşte, în taină. Să sesizăm, cu atenţie, particularitatea acestui mister, altul decât cel întâlnit azi în temele filosofice agnostice. Calea de aproximare a producerii intuiţiei, ne-o deschide satisfăcător conceptul de *naţiune*, în jurul căruia am rânduit întreg acest comentar. Analizând conceptul naţiune, stabilim un proces de *creştere* în care intră *numărul*, un neam devenind prin naşteri, mai mare, mai numeros; ceea ce se măreşte astfel în cantitate, nu se risipeşte ci rămâne legat de matca productivă, — tot ce se trage dintr'un neam, se adună, face o unitate; o legiune; principiul acestei adunări şi legionarizări este asemănarea; indivizii se aseamănă unul cu altul prin grai, sânge şi moravuri, şi în sfârşit, conform principiul *latenţei*, fiecare individ ce creşte dintr'o *matcă* şi se adună cu cei asemenea, are sentimentul profund al unei latenţe, al unei taine, al unui *dincolo*, din care a pornit sămânţa primordială, taină ce se propagă prin fiecare individ părtaş la aceeaş minune a creaţiei ex *nihilo*.

De aci sentimentul de solidaritate, de puternic mister, care leagă pe toţi de acelaş sânge şi grai, sentiment tâşnit din realitatea latenţei, a transcendenţei. Solidaritatea se îmbogăţeşte enorm când gândul părtaşilor dintr'o matcă, se îndreaptă spre *sfârşitul* nu al lor, *individual*, ci al matricei comune zămislitoare. Gândul că matricea născătoare poate să se stingă în neant, este mai turburător decât gândul stingerii individuale. Fără a abuza de avantagiile *logicei formale*, vom aminti că „genul" este conceput ca o *perpetuitate* a gândirii; „genul" gândit ca „soi ce nu piere", nu este altceva decât ideia eternă platoniciană. Comentatorii au observat într'adevăr că pentru „ideie", Platon foloseşte deopotrivă termenul „genos" ca şi „eîdos"; el mai numeşte cu „genos" şi elementele, stihiile, în sensul în care Eminescu spune: „stihiile eterne". Trăgând concluzii pentru ceea ce ne interesează aici, observăm deci că, neamul ca „ethnos", este gândit muritor, — în perspectiva sfârşitului a tot ce se supune naşterii; neamul ca „genos" poate fi gândit „etern", în sensul ideii platoniciene *eterne*, sau în sensul *stihiilor* eterne. Astfel „neamul" ar fi o stihie un principiu de viaţă, precum focul ar fi un principiu al căldurii, pe care mintea noastră nu-l concepe stingându-se vreodată. Că „genos" în accepţiunea aceasta *stihială*, stă firesc în legătură cu naţiunea, demonstrăm cu argumentul filologic al înrudirii tematice. Grecescul „genos" corespunde latinescului „genus", înrudit cu *natio* prin derivaţia de la primitivul „genasci", (ajuns prin simplificare la „gnasci" şi apoi „nasci", cu sensul păstrat în românescul „naştere"). Datorită condiţiilor istorice, limba noastră n'a păstrat, pentru ideia de „neam", temele latineşti, din „genus" sau „natio"; este de crezut că înlocuirea s'a făcut însă târziu, după cum avem indicaţii foarte interesantă procurată de Ovidiu Densuşianu, într'unul din savantele sale cursuri de lingvistică, despre prezenţa în Psalteria Scheiană şi Codicele Voroneţian, a cuvântului „gintu", din latinescu *gentem*, cu înţelesul de „neamul omenesc". Este probabil, după cum observă filologul să se fi spus în limba vorbită şi „gintu românesc". (Credem inutil să atragem atenţia că „gintă", ca şi „popor" sunt adaptaţii recente, pe cale neologistică"). „Gintu" a fost înlocuit, în graiul poporului cu „seminţie", „limbă", „norod", „neam", — numai numirile dela început fiind de origine latinească. Voind să arătăm că în numele *naţiune*, intră sensul de perpetuitate, — pe calea vie a semanticei — am năzuit să aducem şi sprijinul calm al filologiei, spre a apropia intuitiv de *naţiunea eternă* din gândirea lui Corneliu Codreanu. Admiţând că, fie pe temeiul logicei formale, putem gândi genul ca *etern*, acel „soi" din înţelepciunea populară, care nu „piere", croim un mijloc de pătrundere în ceea ce se ascunde în gândirea Căpitanului, despre „conştiinţa naţională". Realizarea „conştiinţei naţionale" fiind cea mai înaltă cunoaştere ce o avem despre naţiune, ne întrebăm ce trebue să umple „conştiinţa" spre a fi „naţională". Răspunde Corneliu Codreanu: „Este o stare de lumină interioară. Acea ce odinioară era zăcământ instinctiv al neamului, în aceste momente se reflectează în conştiinţe, creind o stare de unanimă iluminaţie, întâlnită numai în marile experienţe religioase. Această stare de drept s'ar putea numi: o stare de *ecumencitate naţională*". Că autorul gândeşte aici realitatea naţională, ca o perpetuitate, o dovedeşte asemuirea luminii ei, cu a „marilor experienţe religioase". Orice experienţă teologală o transformăm într'o categorie a eternităţii. Autorul completează sensul static teologal al „conştiinţei naţionale", cu cel *dinamic*, desprins firesc din sensul de *naştere*, al naţiunii: „Un popor în *întregimea* lui ajunge la conştiinţa de sine, la conştiinţa rostului său şi a destinului său în lume. In istorie, n'am întâlnit la popoare, decât sclipiri de o secundă. Din acest punct de vedere, azi ne găsim în faţa unor fenomene naţionale permanente". Subliniind termenul *întregime*, Căpitanul credem că a dorit să evidenţieze caracterul *dinamic* al naţiunii. Naţiunea trebue să se *adune*, spre a avea *conştiinţa* de sine. Este deopotrivă sensul moral, pe care îl are *mişcarea*, iar numirea de „mişcare legionară" nu are în înţelegerea noastră decât sensul spaţial şi temporal, al câştigării acelei „supreme înţelepciuni" a lui Moţa. Determinarea prin *permanenţă*, a ideii naţionale de azi, faţă de „sclipirile de o secundă" ale trecutului, accentuiază scopul profetic al Căpitanului, în doctrina sa. El *vede* adevărul gândirii sale, ca o *permanenţă* de azi înainte. Găsim o ultimă lumină edificatoare, prin rândurile în care lămureşte locul *şefului* în fiinţa naţiunii, despre care Căpitanul spune: „El este expresia acestei *stări de spirit nevăzute*.

Simbolul acestei stări de conştiinţă. El nu mai face „ce vrea". El face „ce trebue". El este condus, nu de interesele individuale, nici de cele colective, ci de interesele *naţiunii eterne* la a căror conştiinţă au ajuns popoarele". (Pentru legionari, — pag. 313). Deasupra treptelor *individ* şi colectivitate, cugetătorul politic aşează o a treia stare, *nevăzută*, pe care o numeşte *naţiune eternă*, şi pe care noi o gândim ca atare, în eternitate, în mod necesar, datorită caracterului ei de *invizibilitate*. Dar aceste porţi ce ni se deschid, sunt deopotrivă ale teologiei şi ale metafizicei, — după cum am văzut. Cine *moare* din cele trei categorii? Desigur, individul şi colectivitatea, — a treia starea invizibilă neputând-o gândi decât eternă. Cum însă la această conştiinţă a stării naţionale nevăzute, noi ajungem prin mişcare, prin dinamismul întregirii, prin legionarizare, într'un fel vom spune că şi ea se *naşte*, aşa cum, ajunşi la malul mării spunem că frumuseţea eternă a apei se *naşte* în sufletul nostru. Accentul îl punem pe *permanentizarea* frumuseţii eterne a naţiunii, adică pe scoaterea ei continuă din *invizibilitate*. Perspectiva unei blestemate căderi în întuneric, justifică profund, în plan metafizic, duhul de spaimă al lui Moţa: „marea nelinişte".

CONSTANTIN FANTANERU

PRIVELIŞTI DIN JUDEŢUL TULCEA

Corespondenţa noastră

Iar Tulcea! La noi sunt multe minuni de-ale [mândrei naturi!
Porneşti din Galaţi şi pe dreapta's mulţime [de sălcii pletoase,
Ce plâng cu tristeţe Domniţa furată de Istrul [bătrân
Şi dusă în Marea cea Neagră, în vaste [palate'n cleştar.
Pe verde covor, cu paşi rari, vin berze'n [divanul domnesc,
Ca sfetnici de seamă, ce pun rânduială acestor [meleaguri.
Vaporul îşi taie prin pânza de apele grele de [mâl
Largi unde cu creste zglobii, pierzându-se'n [vast evantaliu,
Ce malul uşor atingându-l, se-opresc obosite [şi mor.
Dar valuri încep frământarea şi joacă bătrâ- [nele valuri!...
In pragul Isaccei se'ncinge sălbatecă, surdă [săltare.
Cu slaba ei vlagă rămasă, porneşte lin Du- [nărea iar.

In zare, se vede Cocoşul cu ziduri spoite [de-omăt.
Se-aude par'că prin vis un dangăt de toacă [ritmată,
Călugării'n raselc negre se-adună grăbiţi spre [altar,
Iar preotu'ncepe cântarea cu glasul puţin [răguşit.
Dar noaptea se lasă pe'ncetul şi'n zare dispare [Cocoşul...
Doar umbre culcate pe apă, adorm liniştite [sub lună.
Mai iute, uşor peste valuri, alunecă iute [vaporul.
Un cot... încă unul şi iată, pe mândrele şapte [coline,
Se'ntinde'n splendori de lumină, Tulcea, [bătrânul Aegysus.
Văd candele roşii aprinse în ape uşor [tremurând,
Iar stele, privind în oglindă, adânc pentru [Dunărea-mamă,
In unde, sclipiri de argint, dansând cu mişcări [graţioase.
Balaur de foc e lumina din baltă părând [isvorîtă,
Ce solzii mereu scuturându-şi, revarsă văpăi [ruginii.
La fabrica Talpa, clipesc două faruri albastru [metalic,
Ce par licurici rătăciţi prin pânza cutată [domol.

Se spune c'aicea odată, un tânăr Voevod a [fost
Şi lupte purtând cu păgânii, căzut-a viteazul [rănit.
Când soţii în juru-i s'au strâns şi moartea a [fost pe aproape,
Din gură grăit-a el: „Tul cea mult dragă!", şi'n [zâmbet se duse.
Povestea nu ştie: e Ţara, sau poate logodnica, [Tul.
Dar vorba trecut-a mereu din gură în gură [de om
Şi locul acesta de-atunci e Tulcea, o veche- [amintire.
In tainica veghe-a tăcerii, murmură un cântec [uşor.
E imnul cântat de feciorii, ce noaptea se'ntorc [dela câmpuri.

Cu barca, prin strimte canaluri, în farmecul [deltei pătrund.
Mă'ntâmpină'n cântec tot stuful stăpân liniş- [titelor bălţi.
Şi taie văzduhul cu-a sale lungi săbii, uşor [cenuşii.
Prin foşnetul lor melancolic, văd două- [elegante egrete
Pe maluri. De marmoră albă, mirate se uită [la mine.
Regească manta de penaj, le cade în raze [bogate...

Se'nalţă bătrână monarhă pădurea din [Caraorman,
Iar haina-i verde închisă, pe margini de poală [tivită
Cu perle stropite de-argint, cu lacrimi muiate [în rouă.
Covor de întinsă lumină, gătit de vieaţă în [Mai,
Prin care se plimbă nostalgic, flamandul din [sud, dela Nil.
Din patru a lumii largi colţuri, şi plante şi [păsări şi mâl.
In marele sfat stau alături şi oaspeţi din [delta d'Egipet
Şi alţii, pribegi rătăciţi din recile ţări [scandinave,
Iar aquila face de strajă, din vaste'nălţimi [de azur.

In zare, încep să apară cinci creste de dealuri [străvechi:
Sunt Beştepe. Aproape de mine, ies stâncile [albe din valuri,
Păzind Mahmudia cu ruşii pletoşi şi cu bărbi [de 'nătase
Profil de turlă s'arată. Malcocii cu nemţii [lui blonzi,
Şi fete cu fustele crete, râzând sub broboadele [albe...
E horă sub ploaia de aur şi saltă, tot saltă mai [tare
Şi cântă flăcăii acum şi strigă şi chiote trag,
Iar Niculiţelul priveşte la jocul voinicilor fii.
Mirează de tei pe la case, iar fetele floare [de tei
Azi poartă'n cosiţe'mpletite, să placă alesului [lor...

In câmpuri se coace porumbul şi tremură'n [aer mătasea,
Iar frunzele cântă într'una, eterna-le tristă [poveste:
Pe dealuri, viţa de vie se'ntinde leneşă'n [soare
Şi geme sub mândra podoabă, gătindu-se [pentru cules.
In frunze bat raze de-amurg; arămă'nroşită-i [pădurea:
Un foc ce se'ntinde pe dealuri, cuprinde toţi [munţii din zare.

Din soare pământul se rupe şi'n goană [s'asvârle în haos.
Departe de tată, îşi pierde copilul puterea [căldurii,
Se'mbracă în haine şi'n tremur se'nfăşură'n [largu-i vesmânt.
Se'nvârte, se'nvârte mereu, un punct mişcător [în neant...
Pe straiele roase de vremi, aşează-apoi altele [noi
Şi astfel, Măcinu-i un colţ din vechea pă- [mântului haină.
Mereu se frământă de-atunci, iar lava ieşită [din cute,
Venind din abis, s'a oprit sub raza de soare [trimisă,
La Consul în dungi de porfir şi'n Greci, în [trainic granit.
Un paşă-a domnit peste plaiul tăcutului, [vechi Babadag
Şi doarme'n moscheia rămasă din timpuri [pierite de mult...

Lumină, lumină şi soare!... Văzduhul frea- [mătă'n cântec
Şi macii înalţă la ceruri văpaie întinsă de [slavă.
In fund, sunt ruine antice, Heraclea, de veche [domnie.
Şi-acum stă sumbră cetatea pe colnicul ei [singuratic,
Privind peste codru şi vale, departe, departe, [la Consul,
Ce vârful lui svelt sumeţindu-şi, de-apururea [tânăr se crede.
Apoi, odihnindu-se'n Razelm cu limpede apă [albastră,
De strajă, cetatea privirea-şi roteşte în juru-i [de sus,
Pân'cerul, plecându-se moale, sărută pământul [trudit.

Aceasta e ţara din basm, e ţara părinţilor mei.
Acolo şi ceru-i senin, iar marea se'ntinde [domol,
In hainele ei vălurite, cu praf de argint [poleite.
Acolo îşi află popas tot neamul de păsări [ciudate
Şi noaptea răsună de cântec şi stuful şi codrul [şi lanul...
Acolo şi soarele moare târziu în Dunărea [tristă,
Işi plânge mireasa pierdută şi iarăşi se'n- [toarce s'o vadă,
Dar muma e rea şi îl fură şi'n urmă mireasa [tot plânge...
La noi nu e loc mohorît, ce vrajbă să poartă [cuiva.
Acolo-odihnesc împăcaţi părinţii părinţilor [noştri.

SILVIA ZAHARIA

(Cl. VIII-a, liceul de fete din Tulcea)

Flacara albastră

(nuvelă)

de EUGEN PETIT

Când s'au sculat în dimineața aceia, copiii, bătrânii și femeile din Rezina — căci bărbații în putere se aflau plecați la oaste, — găsiră satul plin de dușmani. Ei năvăliseră peste noapte. Se pare că o mare armată inamică ocupase acea porțiune din județul Brăila, căci statul major rămăsese în comună, instalându-și birourile la casa bătrânului Vasile Călin, așezată în mijlocul satului și mai răsărită ca celelalte. Se începu încartiruirea soldaților, pe la ceilalți oameni. După măsurile ce luau acum trupele de ocupație, apărea limpede gândul inamicului de a se așeza acolo pentru timp mai îndelungat. Dar cum la noi, ca și pretutindeni pe această lume, omul propune iar Dumnezeu dispune, un contra-atac, pe cât de fulgerător tot pe atât de neașteptat, dat de ai noștri în noaptea următoare, puse dușmanul pe fugă. Ei plecară atât de grăbiți, încât unii nici nu avură timpul să se îmbrace. Mari cantități de materiale de război și de provizii se aflau acum în mâinile autorităților militare române.

Au trecut mai bine de zece ani.

Bătrânul Vasile Călin, fără să aibă reputația de om bogat, ba din potrivă, clădise acum pe locul său din vatră, cea mai încăpătoare și mai frumoasă casă din Rezina. El era văduv și, cum se însurase cam către amurgul vieții, rămăsese cu o fetiță care în timpul când se petrec faptele din povestirea noastră, avea vreo 17 ani. Lumea se întreba de unde a găsit Călin banii cu care și-a făcut casele acestea, căci erau mult mai mari și mai impunătoare decât acele pe care le avusese atunci când adăpostise, pe vremea războiului, statul major al trupelor inamice. Cât despre fiica lui, nu numai că frumusețea-i era cunoscută de toate satele de prin prejur, dar mersese departe vestea hărniciei și priceperi ei în ale gospodăriei. Zeci de flăcăi o ceruseră în căsătorie, care de care mai procopsit, deși afară de casă bătrânul nu mai avea altă avere. Pământul de pe care se hrănea, el îl lua cu arendă de la alți oameni.

Tănase Mioran își avea bordeiul în fundul unei curți mari, vecină cu locul de casă al lui Vasile Călin, trăind îngrămădiți acolo cu bătrânul său tată Manole, trecut de 90 de ani ; unii spun că apropiase chiar suta. Tot la Tănase Mioran se mai aflau soția lui Ilinca și băetul lor Neculai, un băet chipeș, deștept și harnic.

Tănase Mioran neavând vite ca să poată ara, căci ultimele îi muriseră de dalac, nici semănță de pus în pământ, fu silit să împrumute bani de la Mitică Topor, singurul cămătar de acolo, cu dobânzi mari, ipotecându-i pământul de arătură, precum și casa cu locul ei. Dar acelaș nenoroc îl urmări și de astă dată. Boii cumpărați se umplură de dalac, luat din șura unde fusese ținuți cei de mai înainte, iar anul agricol un adevărat dezastru, pământul ne primind vreun pic de ploaie în tot timpul verii. Era așa secetă, încât oamenii și vitele se găseau amenințați a pieri de foame.

Mai fă nuntă, dacă se poate în asemenea împrejurări !

Maria și Neculai erau desnădăjduiți. Fata nu mai mânca și nu putea dormi; slăbea văzând cu ochii. Cât despre flăcău, el vorbea nici mai mult, nici mai puțin, să-și puie capăt zilelor, ceia ce mărea și mai mult supărarea părinților săi.

Numai bunicul Manole părea că mai păstrează o speranță. Un straniu surâs apărea din când în când pe figura lui arsă de soare și zbârcită de bătrânețe, pe care toți îl atribuiau inconștienței datorită vârstei înaintată. Se părea că bătrânul știe ceva și că păstrează o speranță.

Situația materială a familiei Mioran devenea din ce în ce mai gravă. Neplătindu-i-se procentele la timp, cârciumarul cămătar scosese casa și locul de arătură în vânzare, cumpărându-le tot el la licitație. Își închipuie oricine, cu ce groază așteptau acum Miorenii, din zi în zi, și chiar din ceas în ceas, sosirea portărelului de la oraș spre a-i alunga din locul lor bătrânesc.

Într'o seară, când familia se afla adunată la masă, toți fiind triști și tăcuți, bunicul Manole le spuse :

— „Ia nu fiți așa supărați, de parc'ar fi mort în casă. Mă duc eu la vecinul Vasile și socot că am să regulez eu chestiunea aceasta".

El își puse sumanul și căciula, luă de lângă ușă bățul în care se sprijinea când mergea prin sat și plecă șchiopătând.

Cei din casă crezură că unchiașul și-a pierdut mințile de-a binelea, așa că acum nu mai știe nici ce spune, nici ce face. Dar descurajați cum erau cu toții, nimeni nu încercă să-l împiedece. Mai știi ? ! Mare este Dumnezeu și nebănuite sunt minunile sale !

La casa vecinului Vasile îl întâmpină fiica acestuia, Maria, care îi ieși în cale, bănuind că este un cunoscut, după cum lătrau și se gudurau câinii.

Bătrânul intră în casă și fata îl așează pe un scaun. Curând veni și Vasile din odaia lui. Fata se retrase, iar cei doi vecini rămaseră singuri.

— „Vreai să-mi vorbești, moș Manole ? De ce nu ai trimis nepotul să mă cheme, că la anii d-tale e destul de greu să umbli, mai ales noaptea. Dar dacă ai venit acum, haide spune ce este ?

— „Vasile, îi zise bătrânul, trebuie să facem ce-om face și să unim copiii, că se prăpădesc de dragoste unul după altul. Ce. d-ta nu-i vezi în ce hal au ajuns amândoi ?

— „De văzut, îi văd eu, răspunse Vasile Călin, cum să nu-i văd, dar ce pot să fac ? Voi săraci, eu sărac, ce vrei să iasă din gospodăria lor ? Ia, două pungi goale.

Atunci bătrânul Manole, fixând asupra lui o privire arzătoare :

— „Săraci într'adevăr, om fi noi, nu zic ba, dar d-ta nu ești. Eu știu că nu ești, repetă el, accentuând fiecare cuvânt în parte.

Vasile, înroșindu-se până în vârful urechilor, răspunse :

— „Nu înțăleg, moș Manole, ce vrei să spui d-ta. Pe cinstea mea ! Tot ce am avut, am pus în căsuța asta și am făcut mare prostie că la nevoie nu poți mânca din ea. Parcă d-ta nu știi că eu nu am pământ deloc și că de abia pot să mă hrănesc luând cu arendă, câte puțin, de la unii și de la alții ? Parcă pe mine nu mă doare inima că nu pot da nimic fetei mele? Parcă eu nu sunt tată? De! Dacă ași avea ceva, nu ași face oare tot ce-mi stă în putință de a uni copiii? Doar știu cât de bun băet este nepotul d-tale, harnic, priceput la treabă...

— „S'o spui la alții, măi Vasile, schimbă tonul unchiașul, că eu nu te cred. Vreau să-ți spun numai că știu eu ceva...

Vasile Călin se sperie :

— „Ce vrei să spui, Moș Manole ?

— „Parcă d-ta nu înțelegi ? îi tăie vorba bătrânul. Ții minte noaptea aceia de iarnă, din 1920, când bulgarii au năvălit în sat, fiind puși pe fugă de ai noștri, a doua seară ?

Inima lui Vasile Călin începu a bate atât de tare, încât părea că vrea să-i sară din piept. El răspunse cu vocea schimbată :

— „Ei și ? Nu văd ce legătură poate avea năvălirea bulgarilor și cu averea mea.

— „Ba înțălegi prea bine, dar te faci că nu.

„Iți aduci aminte că a doua zi dimineață, după gonirea dușmanilor, pe prispa casei mele a fost găsit un plutonier. El voia să fugă, ca și ceilalți, dar lovit de un glonte, s'a furișat în ogradă la mine, unde l-am găsit după puțin timp, în tufișul de lilieci de lângă gard. Era grav rănit, horcăia și nu se mai putea ține pe picioare. Eu l-am luat în spate și l-am dus pe prispă la mine și după ce i-am spălat rana de la piept, i-am dat de băut. Era unul dintre oamenii care păzeau lăzile cu bani, aduse de dușmani în casa d-tale. Ei plăteau cu aur, tot ce rechiziționau de pe la oameni...

— „Vorbește mai încet — îi tăie vorba Vasile, speriat de-al binelea — că poate să te audă cineva și să te creadă.

— „Ce să mă creadă, răspunse bătrânul, că chiar așa a și fost.

— „Nu-i adevărat.

— „Ce nu-i adevărat ?

— „Eu nu am luat nici un ban.

— „Nici un ban nu-i fi luat d-ta, vecine Vasile, dar ai luat o ladă cu bani.

Acum Vasile se îngălbeni ca un mort, tremura și se uita cu ochii holbați la Manole. Părea că amuțise. Dar Manole urmă:

— „Plutonierul meu de pe prispă, deși se părea că suferă îngrozitor, își dădea seama încă de tot ceia ce se petrece în jurul lui. El tot căuta să-mi spuie ceva în limba lui, dar văzând că nu înțăleg nimic, încercă să-mi explice prin gesturi, ca muții. Și așa, prin semne, îmi arătă o monetă de aur pe care o avea spânzurată la lanțul ceasornicului și că la d-ta acasă ar fi rămas o mulțime de asemenea monezi.

Apoi, intră în agonie și după câteva minute își dădu sufletul. Incepuse a se lumina puțin de ziuă și apropiindu-mă de gard, mă uitai spre casa d-tale. In lăuntru întunerec și nici o mișcare. Dar, de-odată auzii pași prin curte și zării un om în fața casei, ieșit ca din pământ. După statură se vedea bine că ești d-ta. Ai pus un hârleț, ce aveai în mână, jos pe prispă, apoi ai intrat în casă. In urmă întrăi și eu în casa mea și culcându-mă încercai să adorm, dar după cele ce auzisem și văzusem, nu putui închide ochii până dimineață.

Vasile Călin plecase acum capul în jos și nu mai sufla o vorbă. El părea că se liniștise. Văzându-l în halul acesta, bătrânul Manole se aplecă asupra lui și îi șuflă la ureche :

— „Tocmai când ieșeam din curtea d-tale (pe atunci nu aveai casa mare de acum), zărisem copiii jucându-se amândoi, așa cum o făceau de când începuse să umble, colo, sub nucul cel mare din fundul curții mele. Cred că știi despre cine este vorba ?"

Călin dădu afirmativ din cap.

— „Ei bine, urmă unchiașul, încă de atunci eu am prevăzut că într'o bună zi vor fi unul al altuia... Iată pentru ce am tăcut atâția amar de ani și dacă acum te mai opui...

— „Ce să mă mai opun, păcatele mele? Nu mă mai opun deloc. Văd că știi totul. Dar mi-a fost totdeauna frică și îmi este și astăzi să nu cumva să afle cineva, că sunt un om pierdut. D-ta nu știi cu câtă greutate am putut schimba aurul cu care mi-am făcut casa aceasta !

— „Desigur că îmi închipui, dar cum ai schimbat atunci, vei schimba și acum.

— „Voi face-o, dar cu încetul. Iau câte un pol de aur și mă duc cu el la Brăila. Unul îl schimb într'un loc și altul dincolo, ca să nu afle nimeni.

— „Bine, zise cu satisfacție Manole Mioran, sper că te vei ține de cuvânt.

— „Mai vorbă, îi răspunse Vasile Călin și ambii bărbați se despărțiră, după ce își strânseră mâinile.

Deși înțăleși, dar cu toate stăruințele bătrânului Manole Mioran, Vasile Călin nu vroi să spuie locul unde era ascunsă comoara lui. Aproape în fiecare dimineață Călin pleca din zori la Brăila, călare pe un harmăsar iute dar nărăvaș; acolo, schimbând câte două sau trei monezi de aur, cumpăra cu încetul cele trebuitoare pentru înzestrarea miresei și cheltuielile de nuntă.

In sfârșit sosi și ziua nunții.

Era vorba, ca pe la ora cinci, toată lumea adunată să meargă la Primărie, iar apoi la biserică, așa că petrecerea să înceapă tocmai la vremea mesei de seară.

Maria împreună cu Neculai primiau lumea, făcând onorurile casei, în timp ce Ilinca, mama mirelui, supraveghea cele câteva femei din sat, tocmite special pentru a se ocupa de trebile bucătăriei. Se aștepta numai sosirea lui Vasile Călin.

Dar timpul trecea și începu chiar a se însera.

De-odată se auzi tropotul unui cal, ceia ce făcu pe musafiri să se înveselească, crezând că vine — în sfârșit — stăpânul casei. Maria însă nu se înșelă, căci ea cunoscu bine, că nu era trapul lui Burgheluș, calul tatălui ei. O presimțire rea îi năvăli în suflet, când uitându-se pe fereastră spre portița din drum, văzu că descalecă un jandarm. Acesta, intrând în casă, abia spuse bună seara și întrebând de șeful de secție, îl luă de-oparte șoptindu-i câteva cuvinte la ureche. Figura șefului se întunecă deodată și venind spre Maria și Neculai, în jurul cărora invitații făceau cerc, le spuse că trebuie să fie tari, să aibă curaj, căci are să le comunice o veste rea. Maria înțelese numaidecât, despre ce este vorba și izbucni în lacrimi.

Ce se întâmplase ?

Pe când Vasile Călin se întorcea de la Brăila, călare pe Burgheluș și având desagii plini, la o cotitură, întâlnind niște țigani ce duceau un urs în lanțuri, calul se speriase și făcând o săritură într'o parte, căzu în prăpastia de peste patru metri care în acel loc formează malul drept și abrupt al Dunării. Nu se mai văzu de-asupra apei, nici stăpân, nici cal.

Au trecut vreo două săptămâni.

Nu începuse încă a se lumina de ziuă.

In casa familiei Mioran, jale mare. Toate lucrurile erau strânse: unele așezate în lădițe, altele puse grămadă prin saci. Mămăliguța fierbinte aștepta aburind să fie învelită, spre a ține caldă la drum.

In ajun sosise la Rezina un avocat, cu portărelul din Brăila, ca să execute ordonanța de adjudecare, alungând pe Miorani din casa lor bătrânească. La rugăminții nenorociților, cârciumarul cămătar Mitică Țapu consimțise să amâie evacuarea pe a doua zi, cruțând astfel bieții oameni de rușinea unei expulzări în ochi tuturor oamenilor din sat. Trebuiau să plece la miezul nopții, pentru a fi mai siguri că nu-i vede nimeni.

Cât despre comoară, ei o căutaseră în zădar pretutindeni, zi și noapte. Natural, fură siliți să procedeze cu toată prudența, ca să nu simtă nimeni din sat, ceia ce le îngreuiase mai mult cercetările. Tot pământul din jurul casei era acum răscolit și chiar din locul de arătură nu rămăsese nici un colț necercetat. In zadar! Oamenii din sat începuseră a se întreba, cu drept cuvânt, de ce tot sapă atâta Mioranii ? Unul, mai hâtru, vroind să facă o glumă spuse la cârciumă în auzul tuturor celor de față:

— „Se vede că ei caută vreo comoară ascunsă de către decedatul Vasile Călin.

Cu toții izbucniră în râs.

Nimeni nu bănui însă că acesta ar fi adevărul.

Dar oamenii sunt răi chiar atunci când vor să fie buni, cu atât mai mult când într'adevăr vroesc să fie răi.

Lucrurile mai de seamă, din casă, precum și cele necesare plugăriei fuseseră vândute, rând pe rând. Ultimele ciuveie, legate unele de altele, urmau să fie luate în spate de către cei doi bărbați. Căci trista caravană a izgoniților, avea să plece pe jos, spre a economisi prețul unei căruțe. Toată casa era plină de lădițe, saci și pachete. Numai icoanele rămăseseră la locul lor, căci Maria ceruse să nu fie scoase din perete și învelite decât la urma urmelor. Candela ardea încă. Așa că după ce Ilinca Mioran, aruncă o privire prin odăi, să vadă dacă nu le-a mai rămas ceva ce trebuia împachetat, zise oftând Mariei:

— „Haide, fata mamii, să luăm acum și icoanele. Stânge mai întâi candela.

Dar Maria, cu ochii în lacrimi :

— „Stai mamă, să ne mai închinăm odată.

Maria se ridică cea dintâi, își șterse ochii cu mâna, și se apropie de fereastră spre a privi pentru ultima dată, înaintea plecării, casa cu locul părintesc, de care o legau atâtea amintiri. Dar din cauza întunerecului de afară, abia de se mai putea zări și Maria făcând o sforțare spre a putea deslușì ceva, se simți deodată orbită de lumina unei flacări albastre ce țâșni din pământ, lângă nucul bătrân din fundul curții, acolo unde era cocina de porci. Flacăra pâlpâi de câteva ori, apoi se ridică în sus și făcându-se din ce în ce mai mică, sfârși prin a dispare complect. Intr'o lumină ca din povești, tot ce era prin prejur se deslușise. Maria, încremenise cu ochii ficși în spre locul de unde ieșise flacăra, iar Ilinca sărind în picioare se repezi la fereastră să vadă ce se întâmplase. Fusese ca un fulger puternic, așa din senin. Toți se uitau încremeniți la Maria, iar ea îi lămuri :

— „Colo, sub nuc, unde era cocina porcilor".

Numai Tănase Mioran nu-și pierdu cumpătul. El se duse, tăcut, într'un colț unde erau adunate sculele de lucrat pământul, alese o cazma și luând-o o dete lui Neculai zicându-i :

— „Vino cu mine băiete ! Dumnezeu s'a îndurat și de noi.

Apoi ieșind spuse celor două femei care priveau uimite :

— „Desfaceți lucrurile, că de acum nu mai plecăm".

DUPĂ MERIT

Numirea d-lui Radu Gyr la conducerea generală a teatrelor și operelor și a d-lui Haig Acterian la direcția teatrului Național din Capitală ne bucură deosebit, fiind o categorică satisfacție care se dă nădejdiilor renăscute ale tuturor celor preocupați de soarta spectacolului românesc.

Recapitulând sumar, suntem nevoiți să recunoaștem, lăsând la o parte orice eufemism, că dintre toate manifestările de cultură din țara noastră, teatrul este cel mai puțin expresiv pentru o spiritualitate românească, în așa măsură că — amintindu-ți repertoriile teatrului Național, de câțiva ani încoace — ai fi îndreptățit să crezi că dramaturgia noastră nu s'a preocupat de altceva decât de aventurile unor dubioși eroi de proveniență balcanică sau de cancanurile dela periferia moravurilor vieții noastre publice.

Adică de ce n'ar fi prima noastră scenă, ceea ce își scrie pe firmă că este: TEATRU NAȚIONAL?

Suntem convinși că prin inscăunarea d-lor Radu Gyr și Haig Acterian în locurile de mare răspundere pentru destinele culturii noastre, spiritualitatea românească va izbuti să se manifeste cu toată vigoarea și plenitudinea, pe scenele teatrelor și operelor naționale, grație îndoitei garanții pe care amândoi o înfățișează: pregătire temeinică și autoritate morală.

Poet de generoasă și caldă inspirație, Radu Gyr este el însuși autor dramatic, iar Haig Acterian — un „om de teatru". Și asta spune tot, îndreptățindu-ne speranțele cu care-i întâmpinăm.

U. L.

Cronica muzicală

Academia Regală de Muzică trebue reorganizată

de ROMEO ALEXANDRESCU

Insuficiențele mai mult sau mai puțin recunoscute ale învățământului muzical profesional românesc, dăinuesc de prea multă vreme pentru a mai putea fi trecute cu vederea. Reorganizarea de astăzi a țării, regenerarea a tot ceeace este românesc, nu mai îngăduie lipsuri și defectuozități din vremea trecutului apropiat, în care grija de chiverniseală pripită și înstrăinarea de atâtea din cerințele serioase și profunde ale culturei românești, împiedicau orice operă de refacere, favorizând mai ales pe acelea de descompunere.

„Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică" este fostul „Conservator".

Cred că este sănătos și cuviincios să se revină la vechea titulatură.

Ideea transformării Conservatorului în „Academie" a fost într'adevăr nejustificată și excesiv de pretențioasă.

1) Pentrucă mulți din profesorii numitei „Academii" n'au nici studii secundare terminate.

2) Pentrucă prin nimic „Academia" de care ne ocupăm nu este o înaltă instituție de studii, un doctoral for de perfecționare și de înalte specializări, dar o școală tehnică absolut normală. A numi un liceu „Academie de studii secundare" nu ni s'ar părea mai nepotrivit și mai surprinzător.

3) Pentrucă vestite instituții similare din străinătate, s'au mulțumit întotdeauna cu firma modestă dar strălucit purtată de „Conservator".

Dar, cu schimbarea emblemei, nu se va deslega toată problema lacunelor de azi ale acestei ramuri de învățământ românesc.

Sunt imperios necesare schimbări de programă și de organizare, radicale.

Străvechea programă a materiilor de studiu, trebue adusă, măcar după atâția ani de ruginire, la curent. O comisiune de competențe și nu de figuranți și de străini de chestiuni, trebue să stabilească o nouă, completă și luminată programă, adusă la zi, din secolul trecut unde a rămas înțepenită.

Catedre noi trebue înființate. De orgă, de analiză armonică, de construcție muzicală, de descifraj, de istoria muzicii cu exemplificări practice, de coreografie.

Cursuri de interpretare, — admirabilă formulă de călăuzire modernă a talentelor, complet neștiută până astăzi de „Academia Regală de Muzică" — trebue deasemeni înființate cât mai sistematic și interesant.

Numirile din urmă, poate și altele, trebue revizuite cu cea mai strictă imparțialitate și dacă e locul, anulate.

Elevii iudei trebue totalmente îndepărtați. In primul rând pentrucă n'au ce căuta la isvoarele de inițiere artistică destinate românilor, într'o școală care trebue să devină un sanctuar al sufletului și tradițiilor muzicale românești. Apoi, pentrucă, practic, nu vor mai lua în nici un fel parte la mișcarea muzicală românească, în care până acum căutau să înăbușe elementul național, otrăvind atmosfera pură a tradiției românești și deci, ar urma Conservatorul ori ca să profeseze în altă țară sau, poate, continent, sau ca să rămână dilețanți, iar obligația Conservatorului nostru nu este de a forma nici una din aceste două categorii.

Și, afară de toate aceste necesități urgent necesare, mai sunt și altele, de importanță tot capitală :

Un local demn și apt cerințelor unui Conservator, o bibliotecă muzicală publică, un muzeu de artă muzicală populară, în special și, peste toate, un spirit nou, un entuziasm nou, un suflu nou de românism desbărat definitiv de infiltrări parazitare și dătător de viață nouă și fecundă în arta românească.

VITRINA EUROPEI

Grupul Grafic
(Sala Dalles)

Pare semnificativ faptul că seria expozițiilor sezonului plastic s'a deschis cu gravuri. E în concordanță cu începutul acesta de epocă istorică, inciziunea bărbătească în lemn, scrijilarea dură a metalului, însemnarea secantă, cu tăișul, pe răbojul transformat în planșă, a faptelor, fețelor și viziunilor unui veac, menit să se mărturisească astfel prin pergamente, cândva.

Artă a gestului, gravura e în acelaș timp mai în stare să exprime preferința omului nou pentru valorile tranșante, pentru contrastele marcate grafic prin alb și negru, pentru intransigența traductibilă verbal: „cri — ori!".

Remarcam altădată, cu prilejul unei alte expoziții a aceluiaș grup, îmbucurătoarea deosebire dintre membrii lui, semn cert de viabilitatea organismului, odată ce fiecare component își are rolul său bine stabilit. „Dublă întrebuințare" nu fac în cadrul acestei familii de artiști grafici, decât doi dintre ei, ale căror maniere asemănătoare se explică biografic: soții Ceglokoff. Mai aprcpiați de spiritul clasic, mai potoliți și mai preocupați de valorile formale ale operelor expuse, **Tania Baillayre-Ceglokoff** și **Gh. Ceglokoff** reprezintă ca funcție în grup, tradiția tehnică, năzuind spre perfecțiunea formei.

Concepția artei domniilor lor e mai curând aprcpiată de realismul mimetic. Intr'o tehnică așa de favorabilă **expresiei**, acești doi artiști se preocupă doar de **reproducerea** obiectului. Cum gravura permite efecte de ecleraj nocturn, prin abundența negrului, d. Ceglokoff și-a ales multe subiecte din lumea minierilor. Reușite — rămânând însă în planul intenției figurative, reproductive și neimplicând semnificații adânci — scenele surprinse în întunericul galeriilor de cărbuni, plac. Ele sunt lipsite de forța care le-ar putea accrda sens dramatic. Turistic înțelese, peisagiile păcătuesc prin punctul de vedere fotografic din care sunt alese. Foarte justele transpuneri în alb și negru ale d-lui Gh. Ceglokoff, stăpânindu-și cert teimica, depășesc pe ale d-nei Baillayre, defectuoase uneori (de exemplu No. 8, Munții dela Curtea de Argeș), prin diviziunea în registre fictive și falsitatea planurilor ultime.

Domnul **Gh. Grosu**, atras de alegoriile sărăcute ca sens, și facile ca realizare — aceeaș figură feminină, în aceeaș poziție, în diferite decoruri însă, reprezintă fiecare anotimp pe rând, și diverse cre ale zilei — comite greșeala de a reduce la plan spațiul, apropiindu-se astfel de desenul ideografic al copiilor, uneori. Descifrarea micilor pătrate mișunând de figuri, e, din pricina aceasta, anevoioasă și nepicturală. Un defect îl constituie și dubla conturare a figurilor: odată în negru, firește, în jurul căruia se sapă o dâră de alb, care nu înseamnă un detaliu obiectiv, ci o manieră indigentă de a izola obiectele altfel decât prin justele valori.

Acolo unde d. Grosu e autentic, e în reușitele transpuneri de pietre sculpturale, (Cavalerul trac, de pildă), sau acolo unde le imită schematismul, tehnica sintetică, abreviată: Mihai și Frații Buzești. Medaliile și monedele antice traduse pe limba gravurii au toată savoarea lor originală, denotând chiar un meșteșugar încercat.

Icoanele d-lui **Gh. Naum**, imprimate pe pânză de in, fac, prin materialul întrebuințat, un efect ce sporește pe al inciziunii. Gravura e de altfel, 50% datornică materialului. Tradiția icoanelor e cea bizantină, uneori mai aproape de rigiditatea slavă a gravurii rusești, alteori amintind stângacii gravori români bisericești, pe protoiereul Mihail sau pe Ghervasie.

Farmecul icoanelor acestora poate tocmai prin aceasta se explică. In **Acuaforte**, d. Gh. Naum realizează ccrect și cu suficientă vervă, opere mai moderne ca tematică și factură. La fel de abil mânuește și tehnica numită, pointe sèche, iar în linoleum d. Naum are câteva remarcabile instantanee („Popas", „Pe drumul târgului", etc.).

Domnul **Dimitriu-Nicolaide**, de factură mai actuală, are uneori intuiții care-l fac să vibreze liric. Cele câteva „ilustrații pentru o poezie" mărturisesc succesul pe care l-ar avea domnia sa ca ilustrator de carte. E însă o inițiativă greu de luat, drumul acesta nefiind la noi bătătorit de mult. Elegantă în arhaismul său voit și rafinat, bucata intitulată „Phcemios".

O forță neobișnuită se desprinde din grupul intitulat „Muncitori". Divers, d. Dimitriu Nicolaide știe să spună în multe feluri, multe lucruri. Și e cert că are mai multe de spus, decât cei citați până aci.

Excelentă ca tehnică e gravura d-lui **Marcel Olinescu.** O experiență îndelungată și stăruitoare, în slujba unei viziuni originale, fac din domnia sa un artist cu deosebire interesant. D. Olinescu reușește să redea **pictural,** colorat adică și ținând seama de modificările supuse obiectului de atmosfera în care lumina se difuzează, peisagii care, în alb și negru, nu sunt totuși deloc grafic realizate. Uneori fondul mitologic al artistului se adaogă viziunii realiste. Copacii par atunci balauri solzoși și fumegând, nourii execută sabathuri vrăjitorești. Viziunea fantastică a d-lui Olinescu se colorează când cu duh de baladă, când biblic. Ceeace e însă mai important decât substratul ideativ al graficei sale, e morfologia ei însăși.

Pentru ilustrarea simțului de echilibru al compoziției ajunge un exemplu: Periferia expusă sub No. 19 (gravură cu cuțitul). Ncurii pornesc dela orizontale paralele ca să se resfire spre dreapta'n evantaiu, echilibrați de ostrețele gardului micșorate din ce în ce, perspectival. Alternanța orizontalelor cu verticalele și proporțiile lor fericite dau un întreg compozițional, de un echilibru minunat. Vizualitatea pură e satisfăcută de această bucată, așa cum semnificația altora mulțumea spiritul.

Ne rămân **Dobrian și Bassarab.** Primul, cel mai interesant dintre toți, literaturizează însă la extrem temele. Pcet subtil, V. Dobrian știe să creeze atmosferă. Il slujește și nimerita alegere a culorii complimentare. Dobrian lucrează într'un solu de „camaïeux", cu două sau trei plăci aplicate pe aceeaș hârtie. Tehnica aceasta dificilă îi permite efecte particulare. Personalitatea sa imprimă tuturor operelor sale, melancolia aceea neliniștită, apăsătoarea stare de incertitudine și sufocare, care dă priviri de obsedați personajelcr sale simbolice. Modern prin foiul de a simți și expune, d. Dobrian se valorifică așa cum știu s'o facă modernii: clinic.

Dimpotrivă, sănătos, voluntar, sigur, **Bassarab** e apologetul unei anumite dârzenii trace, unei particulare neclintiri din perspectiva unei veșnicii spirituale. Figurile sale de eroi din trecutul istoric al României și din istoria prezentului ei etern, apar voevodal, în neclintirea lor, cu toate tâlcurile date pe față. Horia, Cloșca, Crișan, Avram Iancu, Ștefan cel Mare, Căpitanul, Moța, Marin, inginerul Clime, Alexandru Cantacuzino, Totu și Dobre, trăiesc în gravura lui Bassarab prin ceeace s'au eternizat în sufletele noastre. Facultatea de a pătrunde valoarea aceasta veșnică a sufletului revelat pe trăsăturile unei figuri, face din Al. Bassarab mai mult decât un pictor. Cronicar al unui destin, Bassarab n'a avut, asemeni fraților săi prin veacuri, nevoie să cerceteze meșteri străini. Dalta i-au mânat-o svâcnetele inimii, care pot uneori greși față de artă, nu greșesc nicicând față de inimile semene.

Bassarab are, în grup, o poziție care e a sa. Ca în istorie celălalt grup al cărui aderent este, Bassarab vine în arta românească să afirme dreptul la naivitatea bunei credințe, la puritatea transfigurantă a elanurilor, la tinerețea, cu toate păcatele și binecuvântările ei.

ION FRUNZETTI

Sub semnul Marei Aventuri:
Alexandru Cantacuzino

Fericesc de pe acum pe acela care va fi cronicarul vieții acestui cavaler fără prihană al Mișcării Legionare; îi va fi dat acestui biograf să tălmăcească una din existențele care dau sens și explică întreaga țărie sufletească a Mișcării; pentrucă în făptura Comandantului Legionar Alexandru Cantacuzino — Legiunea își găsise una din cele mai desăvârșite întrupări.

Aristocrat prin naștere, diplomat prin vocație — cei care l-au cunoscut și cei care nu l-au cunoscut s'au putut întreba nedumeriți ce legături puteau fi între acest Principe, căruia îi surâdeau perspective încântătoare în diplomație, cu o mișcare de revoltă românească. Și totuși, simplu — simplu, așa cum se fac numai gesturile mari — Principele Cantacuzino a renunțat la cariera diplomatică, la rangul și la comoditățile sale și-a devenit Camaradul tuturor oropsiților din această țară. Cred că numai curățenia sufletului său tânăr l-a putut face să *înțeleagă*, în ziua când vizitând Casa Verde s'a înrolat în Legiune, că nu era vorba de nici-o revoltă, contra nimănui — ci numai de o isbucnire de creație românească.

In noua lui viață legionară, Alexandru Cantacuzino n'a fost purtătorul unui nume pe care „Garda" să-l „speculeze". Nu era în obiceiul „Gărzii" și nu pentru aceasta venise el alături de Căpitan și Moța. Și-a păstrat însă și aici distincția lui, noblețea lui. In loc de a-l supăra sau stânjeni, acestea atribute ale caracterului său îl întăreau în credința față de Căpitan.

Figura Principelui Cantacuzino a devenit astfel, cu fiece zi, una din cele mai iubite în mijlocul Mișcării Legionare.

Când Ionel Moța a hotărît să plece în Spania, pe linia aceleiași Mari Aventuri Creștine, care i-a diriguit întreaga viață s'a aflat și Alexandru Cantacuzino. Plecase acolo cu un țel precis: *să moară.* Ca și Moța și Marin. Știau că moartea lor va rodi. Că moartea lor va împinge Legiunea către victorie. Dar, drumul lui Moța și Alecu n'avea numai acest sens legionar. Ei apărau acolo Creștinismul; a fost dat desigur de către expediția lui Ionel Moța, una din paginile cele mai înălțătoare în istoria Spaniei lui Franco.

Trecând prin botezul războiului, al mizeriilor de tot felul, al oboselilor, Principele Cantacuzino s'a întors din Spania desăvârșit în credința legionară. „Corpul Moța-Marin" cuprinzând elita morală a Legiunii, cuprinzând oamenii care au renunțat la tot ceace e pământesc în noi pentru biruința unor aspre principii de viață românească, nu putea avea în fruntea lui un alt conducător mai nimerit decât pe Alexandru Cantacuzino. Căpitanul a știut acest lucru și i-a dat comanda.

A venit apoi prigoana. Au venit arestările. In mijlocul tuturor necazurilor și apăsărilor, cum ne-a luminat pe toți vestea șoptită într'o dimineață:

— Alecu a evadat!

Aveam din nou un conducător. Căpitanul era închis, dar în schimb circulările și manifestele lui Alexandru Cantacuzino împingeau din nou mișcare către victorie. Cu câtă înfrigurare așteptam servieta îndesată cu manifestele sale, pe care le împărțeam apoi camarazilor spre a împânzi Bucureștii cu ele.

Dar pe cât a fost bucuria evadării de mare, pe atât a fost de scurtă. Spre toamnă, vestea dramaticei arestări ne-a lovit pe toți. A căzut apoi Căpitanul. A căzut Vasile Cristescu. Sufletul ni se plimba dela închisoarea în care zăcea cu lanțuri la picioare Principele Cantacuzino, la hotarele țării unde *lucra* profesorul Horia Sima. Și apoi, 22 Septembrie...

După ce renunțase la carieră, Alexandru Cantacuzino a renunțat la viață. Nu-l pot vedea în fața plutonului de execuție, decât tot singur, tot dârz, cu aceleași priviri de flăcări, cu aceleași hotărîre a omului pregătit de moarte.

Existența legionară a Principelui Cantacuzino este cu atât mai puțin explicabilă pentru cei din afara mișcării, cu cât fiecare greutate, fiecare piedecă, fiecare primejdie — în loc să-l înspăimânte, îl întărea și mai mult în credință. Pentru el, viața legionară avea un sens dramatic, pe care l-a înțeles și trăit. A fost cavalerul care n'a dat nici-un pas înapoi. Sunt lucruri care nu se înțeleg *logic*. De altfel, nu „logic" se poate explica legionarismul lui Alexandru Cantacuzino, așa cum desigur s'ar putea explica la mulți alții dintre legionari. Existența sa legionară se petrece mai mult sub semnul unei Mari Aventuri ortodoxe și românești. Una din acele Aventuri care dau contur și farmec istoriei, și de care numai curățenia îngerească și vitejia bărbată a unui tânăr ca Alexandru Cantacuzino puteau fi capabile.

Numai sub acest *semn*, pot fi înțelese renunțările sale continue, la tot și la el însuși în primul rând; numai sub acest semn poate fi înțeleasă credința lui până la moarte în Căpitan și Legiune, înfrățirea lui cu oștirile românești ale *subversivei* „Gărzi de fier".

Numai cineva dinlăuntrul Mișcării își poate da seama cu cât îmbogățește Alex. Cantacuzino istoria Legiunii și numai omul de mâine, omul pur, nou — va ști cu cât l-a îmbogățit pe *el* moartea lui Alecu.

Prin toată această existență a sa, prin lecția de cavalerism „fără teamă și fără prihană" pe care a dat-o istoriei noastre, Comandantul legionar Alexandru Cantacuzino, El s'a așezat definitiv în primul rând al celor care au descătușat sufletul românesc, lăsându-l liber la toate chemările, la toate ruperile și dăruirile — deci la toate marile realizări pe care Istoria României legionare le așteaptă mâine dela noi.

COSTIN I. MURGESCU

SENTIMENTUL SINGURĂTĂȚII

apare la om numai ca o consecință a experimentării stării din societate, altfel spus, conștiința de sine, caracterizarea individuală a sufletului se definește „în și prin comunitatea umană". In această frază putem concentra observația profundă și plină de consecințe importante pentru închegarea unui suflet colectiv, a unei conștiințe etnice totalizatoare, — care servește drept argument esențial susținerilor formulate de d-l Traian Brăileanu, ministrul educației publice, în articolul intitulat Singurătatea geniului, din fruntea celui de-al doilea caet al revistei Insemnări sociologice (15 Septembrie 1940).

Conștiința de sine nu îi este dată insului omenesc ca o consecință nemijlocită a individualizării lui biologice, odată cu venirea pe lume. Individualizarea lui sufletească începe să prindă contur abia prin intrarea lui în procesul dailectic care-l pune în contact cu ceilalți oameni. Cunoscându-și semenii el începe să se cunoască pe sine. Se poate conchide astfel că libertatea persoanei umane, adică suprema cucerire a conștiinței cunoscătoare apare ca ultimul termen al procesului dialectic prin care se constitue și se desăvârșește comunitatea umană.

OMUL GENIAL

înfățișează suprema arcuire a persoanei omenești în tendința ei statornică de a-și cuceri prin conștiința de sine o libertate nestânjenită. Dar nevoia de libertate se întovărășește cu simțirea tot mai sporită a unei însingurări dureroase și pe aceeași măsură cu dorul intens de a reintra sufletește în comunitatea semenilor săi, de-a înfrânge izolarea la care-l condamnă conștiința de sine. Fiindcă această desăvârșire a conștiinței individuale nu înseamnă un popas definitiv, un îngheț al sufletului în contemplarea de sine. In aceasta constă tragedia geniului: „pentru a se cunoaște pe sine el are nevoie să fie cunoscut și înțeles de altul".

Colectivitățile omenești, străbat și ele epoci de criză întru totul asemănătoare cu drama singurătății insulare în care se sbate, conștient de neajunsurile ei, insul genial. O „nebunie colectivă" sdruncină la un moment dat așezările sociale, făcând cu neputință înțelegerea și deci colaborarea diferitelor grupuri. Sentimentul neîncrederii reciproce adâncește criza, macină idealurile și normele colective și distramă celulele sociale, izolând insul omenesc într'o singurătate anarhică, fără a avea măcar refugiul creației artistice în care să-și poată regăsi echilibrul.

Apariția marilor reformatori sociali este providențială pentru societățile bântuite de criza idealurilor colective. Intocmai cum artiștii comunică prin opera de artă, acești reformatori, prin autoritatea lor morală, prin puterea sugestivă a scrisului și graiului lor înfățișează mulțimilor dezorientate imaginea unei ordine sociale la cari ele pot participa, prin care pot comunica, se pot înțelegere. Așa au procedat Hitler și Mussolini cari au izbutit să închege la un moment dat — momentul cel mai critic din istoria comunităților naționale respective — printr'un consens unanim, conștiințele individuale anarhizate, într'o irezistibilă conștiință etnică totalizatoare a tuturor energiilor răsletite:

„Și ei, ca și ceilalți oameni ai vremii lor, fură isbiți și zguduiți de sentimentul singurătății. Dar în acelaș timp, în mintea lor s'a deslușit imaginea unei comunități menită să pună capăt frământărilor anarhice și s'a născut totdeodată năzuința de a o înfăptui, de a demonstra semenilor lor posibilitatea organizării unei astfel de comunități.

„Ei au procedat cum procedează marii artiști. Prin graiu viu și prin scris au zugrăvit înaintea fraților lor icoana patriei înviate. Prinși de vraja acestei imagini, oamenii i-au urmat, au acceptat noua ordine și astfel s'au născut și au crescut cele două state totalitare".

IN VĂZUL TUTUROR

Țara noastră a avut și ea norocul unui reformator genial. In răstimpul cel mai frământat de îndoieli și de neîncredere în forțele vii ale neamului, Corneliu Codreanu a purtat în sufletul lui imaginea Patriei românești care ne-a salvat dela dezastru și pentru a cărei realizare s'au coalizat acum toate puterile de muncă, într'o salubră atmosferă de purificare morală. Imaginea ideală a Patriei ne obligă prin puterea exemplului aceluia care a purtat-o în sufletul său, lăsându-ne-o ca pe cea mai de preț moștenire. El a văzut-o aievea, a trăit-o și toți acei cari împreună cu el s'au jertfit, au mărturisit prin jertfa lor această supremă Vedenie. Corneliu Codreanu ne obligă prin „exemplul vieții sale de fiece clipă în văzul tuturora"...

„După pilda lui, tineretul se desprinse din cercul îngust al familiei, din legăturile unor prietenii obișnuite, întemeiate pe inclinațiuni comune pentru petreceri, artă și studii, și fu prins în vraja idealului de muncă și jertfă totală pentru clădirea unei Românii eterne".

Ce extraordinară intuiție a d-lui Traian Brăileanu! Această ieșire din incinta strâmtă a confortului egotist, pentru a se dărui pedeantregul, clipă cu clipă, IN VĂZUL TUTUROR. Acest om care-i mai viu decât oricare dintre cei vii, este printre noi, familiar și cald, nu abur de legendă ci aevea, nu forță abstractă modelatoare ci mână, contact nemijlocit.

TOATE FORȚELE CREATOARE

ale spiritualității românești reîmprospătate vor conlucra la desăvîrșirea în forme comunicabile a sufletului românesc regăsit. Nouă și marea misiune care-i revine artei și mai cu seamă literaturii este schițată de d. Nichifor Crainic în paginile intitulate O nouă misiune care deschid numărul pe Septembrie al Revistei Fundațiilor Regale. O recapitulare vehementă: ce-a fost — și ce nu trebuie să mai fie — arta românească, în perioada Românîei Mari:

„Două decenii de huzur au trecut ca un vis. Au fost deceniile biruinții, pe care n'am știut s'o respectăm. Orice biruință națională e o floare cu lujerul în lumină, dar cu rădăcina în cimitirul jertfelor. Arta noastră a uitat repede sacrul cimitir al jertfelor, ca să se îmbete numai de parfumul florii. Arta noastră n'a îngenunchiat la morminte, ci a sburdat pe deasupra lor, urmărind fluturii bizari ai estetismului individualist, dacă nu deadreptul huhurezii monosilabici ai obscurității singuratice. Două decenii ea a luat în deșert numele patriei, cu iluzia că se ridică, liberă și trufașe, în aburii destrămați ai umanității. Am înfierat fără odihnă această desrădăcinare și această dezertare. A fost o vreme — și încă n'am ieșit cu totul din ea — când teoria estetică batjocorea geniul etnic și punea lauri pe fruntea de un deget a intrușilor fără țară și fără credință. Spiritul acesta centrifugal, dușmănos față de patrie și de averile ei duhovnicești, și-a trăit veacul și va să dispară ca un strigoi".

INLATURAREA SPIRITULUI CENTRIFUGAL

din cultura românească trebue să facă loc reîntronării artei și literaturii „în superbele demnități de slujnice ale țării, ale statului, ale neamului". Imprejurările care fac cu putință redobândirea demnității pierdute sunt deopotrivă de însemnate deși ridică dificultăți deosebite. Negreșit, condiția negativă a purificării culturii românești de elementele venetice devine aplicabilă fără întârziere. Nu însă și aceea a concepției unice și totalitare a vieții de stat. La obiecția posibilă a unui conflict între conștiința artistului, care se vrea nestânjenită și autoritarismul politic al concepției totalitare, autorul articolului citat răspunde că un asemenea conflict nu își va avea locul, grație adeziunii liber consimțite a artistului la noua concepție de stat:

„Regimul autoritar s'a născut ca o concluzie mântuitoare a excesului de libertate. Cine recunoaște acest exces sub toate aspectele lui devastatoare aderă fără preget la regimul chemat să-i pună capăt. E vorba, prin urmare, de o convingere și de o aderență a insului superior, care e artistul, la autoritarismul politic. In acest caz, un conflict cum ar fi cel pomenit mai sus nu-și mai găsește locul, de vreme ce aderența la regim pe temeiul convingerii dă naștere unui raport cu totul nou între autoritate și ins, un raport ce poartă tocmai pecetea libertății individuale".

DESTINUL BASARABIEI

în funcție de așezarea geografică și trecutul acestui ținut, ne este înfățișat în „Cuvântul înainte" care prefațează ultimul număr din revista lunară „Viața Basarabiei" și primul care apare la București, sub direcția d-lui Pan Halippa:

„Sufletul Basarabiei este un suflet zbuciumat, rod al frământărilor mari prin care a trecut această provincie în decursul veacurilor și la hotarul despărțitor a două lumi — una a răsăritului și alta a apusului, una în mișcare necontenită și necristalizată încă în forme statornice și alta orânduită după normele Romei eterne. Așa fiind, Basarabia, dacă-și va cultiva mai departe sufletul ei ecumenic, ar putea fi o punte de trecere între cele două lumi, astăzi despărțite ca printr'o prăpastie, ar putea fi o trăsătură de unire între lumea romană și lumea slavă, în loc de-a fi un măr de discordie, sau nadă pentru răpiri nejustificate și păgubitoare programului social adevărat în părțile acestea".

POEZIA LUI LUCIAN BLAGA ȘI GÂNDIREA MITICĂ

se intitulează cartea pe care prietenul și colegul nostru de redacție Constantin Fântâneru a făcut-o să apară, recent, în colecția „Convorbiri literare". Cititorii acestei reviste cunosc bogăția de sugestii și adâncimea interpretărilor critice ale autorului, din cele câteva fragmente publicate succesiv, în pagina a doua a „Universului literar".

Autorul ar putea fi socotit în grabă, ca făcând parte din specia apologetului entuziast, dar mai pe îndelete și mai aproape de adevăr se va vedea că el este un critic circumspect care nu se pretează la dialectica interioară a admiratorului lipsit de scrupule, stârnindu-și singur obiecții îndoielnice pentru a și le înfrânge, tot singur. Fântâneru are această calitate rarissimă a unei probități profesionale care-l obligă să-și cultive și mărturisească rezervele, îndoielile sau nedumeririle. O adâncă pătrundere a sensurilor culturii și o afinitate sinceră cu poezia, însușiri pe care deprinderea de a comenta fenomenul literar le-a îmbogățit și mlădiat, îl îndreptățesc să fie astăzi unul din cercetătorii cei mai pregătiți pentru înțelegerea manifestărilor de cultură românească, ceea ce noi socotim că este.

REVISTA „VREMEA"

a reapărut, sub vechea conducere a d-lui Vladimir Al. Donescu, îndată ce prigoana împotriva sufletului românesc a fost oprită, îngăduindu-se iarăși exprimarea lui deplină, neprefăcută. Amintirea Căpitanului și a legionarilor jertfiți pentru răscumpărarea sufletului românesc din păcat este invocată cu pietate și înțelegere, însufleținд râvna tuturor colaboratorilor revistei dintre cari mulți ne sunt cunoscuți și îi prețuim.

Sunt d-nii Constantin Noica, Vladimir Donescu, Ion Anestin, Iulian Vesper, Ștefan Ion Gheorghe, Ar. Acterian, Ciril Vârnav, Gabriel Bălănescu, Aurel Călinescu ș. a.

O nuvelă inedită: „Din amintirile maiorului Ghițescu" de Neculai Totu, publicată în numărul de Duminica trecută ne îngăduie să măsurăm încă odată pierderea pe care literatura noastră a suferit-o prin răpunerea acestui prozator și memorialist excepțional.

JUDEȚUL MEU

Se chiamă poemul ce l-am primit de curând, dela aceea care-l semnează Silvia Zaharia, elevă în clasa a opta la liceul din Tulcea.

Am transcris în alt loc din revistă, cu titlul „Priveliști din județul Tulcea", câteva fragmente descriptive, puternic evocatoare. Frumusețile acestui ținut dunărean, unde farmecul peisagiului natural se prelungește în trecut pe firul amintirilor istorice cu urme concrete care îmbie pasul și reveria călătorului, se resfrâng în versurile tinerei autoare, într'un fel care ilătură orice urmă de reminiscență didactică, enumerativă. Surprinderea plăcută a compunerii credem s'o fi găsit în contactul nemijlocit dintre simțirea proaspătă a fetei îndrăgostită de geografia pitorească a ținutului natal și farmecul, deopotrivă actual și legendar al priveliștei. Suflul de viață cald și comunicativ care mlădiază conturele venerabile ale amfibrahilor este de cea mai curată esență lirică. Putem să-l numim, fără teama de-a cădea în greșală, — poezie.

MENALC

REVOLUȚIE ȘI ȘCOALA

Citim în CIVILTA FASCISTA An. VII Nr. 3, 1940 (XVIII), sub titlul „Scuola e Rivoluzione", următoarele rânduri ale lui Luigi Volpicelli: „La riconquista della scuola sarà la più difficile e l'ultima delle conquiste rivoluzionarie, perche nè constituira il compimento nello spirito, se scuola e cultura sono vita dello spirito". Dubitativul „dacă școala și cultura sunt viață a spiritului" ni s'a părut extrem de bine plasat. Desigur, nimeni nu se îndoiește că rolul inițial al școalei e culturalizarea, și că inițiere în tainele spiritului uman înseamnă cultura în ultimă analiză. Dar câți își amintesc permanent asta? Nu mai departe decât în anul școlar încheiat acum, de curând, exemplul acesta de substituire a scopurilor erà o realitate. Redusă la un rol auxiliar, cultura se anexà ridicol, apendice insignifiant, marelui scop al convertirii școlarilor la un sistem de non-valori. A-spiritualitatea școlii românești, fabrică de diplome și titluri, denunțată în atâtea rânduri, necesita o reparație, care ca toate reparațiile necesare, la noi, fusese falsificată. Constrâns la solidaritatea cu inși străini de sufletul său, tineretul școlar a suferit o pervertire ale cărei efecte sociale viitoare nu trebuiesc nesocotite. Dacă printre ei au existat spirite capabile să înțeleagă realități mai adânci decât ale insignelor galbene și ale cântecelor convenționale, aceștia n'au fost majoritatea. Revoluția sufletului românesc trebuie să recucerească școala invadată de uniforme, șnururi și țicnale sieși suficiente. Revoluția are asupra școalei avantajul de a fi ea însăși o școală, dar nu numai atât. Angrenarea școalei în revoluție devine posibilă prin afirmarea practică a pedagogiei revoluției, ca fapt nu ca principiu.

Extrăgându-se din istoria vie și permanentă a unei revoluții, elementele care înseamnă școală a revoluției, se ajunge la revoluționarea școalei.

Cultura — viață a spiritului, e o formulă rodnică numai pentru spiritele vii, sau în stare să viețuiască. Deșteptarea latențelor spirituale, sguduirea inerției materiei, iată rolul școalei revoluționare. Și nu pentru revoluție pregătește o astfel de școală, ci prin revoluție, pentru viața adevărată. Cucerirea școalei e ultima dintre cuceriri, desigur. Volpicelli a înțeles faptul. Dar e singura cucerire care nu are dreptul să se socotească niciodată deplină. De aceea, odată școala cucerită, revoluția nu se inutilizează. Dar, în acest ultim caz, școală și revoluție devin acelaș lucru.

NOTE DESPRE ANGLIA, semnează **Giovanni Papini** în Nr. 6 al revistei **„Il Frontespizio"** (Anș XI, Iunie 1940, XVIII).

Anglia e „naturaliter anticreștină", scrie Papini. Creștinismul înseamnă sărăcie, umilitate, iubire. Valori la care Anglia răspunde, după el, cu plutocrația, orgoliul, și fariseismul negustoresc. Anticreștinismul echivalează după același Papini, cu „antiromanitatea". Unitatea, legea, rațiunea, ordinea romană, primesc din partea Angliei replica „common sense"-ului empirist, scizionar. Țara Bibliei, Anglia? Da, desigur, țara Vechiului Testament. Englezii sunt evrei nordici. Anglia nu iartă Germaniei, ipocrit, două lucruri: de a fi creat cu Hegel, teoria statului absolut, și de a fi născocit tecria rassistă. Dar, opune Papini, Thomas Hobbes de Malmesbury (1588—1679) n'a elaborat el cu atâta timp mai înainte, teoria statului absolut în al său celebru „Leviathan"? sau poate Houston Stewart Chamberlain (1856—1927), englez din Porthsmout, n'a susținut opinii rassiste mai înainte de regimul nazist?

Angla e țara „Bătrânilor" susține Papini. Și citează: Chamberlain, 71 ani, Churchill născut în 1874, Lloyd George în 1863.

Scriitorii cari dețin sufragiile publicului sunt și azi Bernand Shaw (84 ani), H. G. Wells (74 ani). Tentativele tinerilor eșuiază întotdeauna în Anglia, sub presiunea bătrânilor. Exemplul d-lui Anthony Eden e numai unul. In fine, Anglia nu mai e, după marele scriitor italian, o țară de cultură. Și iarăși: Anglia nu... etc., **etc. ETC.,** ETC.

INTORNO AL PROVINCIALISMO.

Formula o aruncă Anacletto Margotti *în ultimul număr (8 Septembrie 1940, XVIII), al săptămânalului* „Meridiano di Roma". *Intoarcerea la regionalism e o manevră necesară, după socoteala tuturor inșilor conștienți du subteranele legături ale spiritului cu ambianța în care s'a exercitat. Frica de a părea „provincial", produs al prestigiului de care se bucura metropola în sistemul democrat, prilejuia adesea snobisme hibride și falsități insuportabile. Autenticitatea propovăduită de organicismul concepției noui, nu mai permite imitația. Intoarcerea la regionalism e întoarcerea la rădăcinile adânci ale ființei artistului, și la marile teme eterne ale artei.*

SORACTES

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

„ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 41
SAMBATA 5 Octombrie 1940
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Drumul biruinței

de VICTOR POPESCU

Se poate spune și: înfrângerea este un pas în plus spre victorie. Nu-i așa că acum putem mai bine înțelege soarta noastră? Ce a fost și ce va să mai fie? Infrângerea face parte din drumul biruinței. Este poate o necesitate a realizării ei. N'am vrea să generalizăm, și totuși suntem îndatorați să vedem că acolo unde nu a fost sau nu este înfrângere, victoria n'are înțeles. Sensul ei nu poate trăi prin el însuș, ci doar în contradicție cu înfrângerea. Este, cine știe, și o îndepărtată explicație a decadenței imperiilor.

Șirul victoriilor golește conținutul noțiunii. Atunci reacțiunea dispare. Victoria are nevoe de un scop. Ori, o înfrângere este unul din cele mai puternice scopuri ale sale. Ea încurajează, biciuie, asmute, putem spune, virtuțile.

Am putea merge și mai departe, observând că un om plin de el însuși, deci neînvins, va putea fi mai ușor înlăturat, decât un altul moderat, lovit de toți, dar care-și apără la un moment dat întreaga lui ființă de ultima și cea mai dureroasă înfrângere.

Nu am vrea să facem o apologie a înfrângerii. Dimpotrivă biruințele cari, — cu câtă vărsare de sânge, cu câtă umilință, cu câtă pierdere a demnității — au încununat un drum spinos, doresc mai degrabă înțelegere. Dar tocmai credința și convingerea în victoria noastră, îndeamnă această gândire. Tocmai înfrângerea care a dus la victorie, și înfrângerea care va trebui să aducă cealaltă victorie, acea care nu o avem încă, ne îndeamnă.

„Totul este împotrivă-ne... ...Fața pământului este numai buruiană și miros urît, fără mâna omului... Numai lucrul omenesc, este pentru om". **Sunt niște cuvinte ce le-am găsit răsfoind un volum de Alain. Pentru noi, ele înseamnă foarte mult.**

Numai lucrul omenesc este pentru om. **Da, da, numai el ne ridică. Lucrul nostru, încordarea noastră, înfrângerea noastră, biruința noastră.**

A fi înfrânți, este un îndemn de a lucra pentru noi. Este o datorie. Pentru înfrânți nimeni nu lucrează, nici gândește. Pe vremuri înfrânții erau sclavi. Ultima degradare, dezonoarea cea mai cumplită. Se făceau războaie pentru a aduce sclavi. Fiindcă sensul înfrânților era acela al celor ce lucrau. Ei n'aveau drepturi, ci datorii.

Dar a lucra prin noi, este a birui.

— Numai lucrul omenesc este pentru om. **Infrântul lucrează și deaceea birue. Deaceea înfrângerea poartă înspre biruință.**

Oridecîteori cineva se încordează în muncă spre a eși din înfrângere, are mai mulți sorți de izbândă. Chiar și Mântuitorul ne-a spus odinioară: ajută-te pe tine însuți, ca să te ajute Dumnezeu. Ori, cine se ajută mai mult decât cel căzut în întunecime. Cel scoborît unde nu poate rămâne. Cel ce plânge. Infrântul.

Deaceea înfrângerea este un pas spre victorie. O atrage, pe cât înseamnă încă o apropiere de ea, înfrângerea și victoria sunt legate împreună. Sau mai bine spus, una lămurește drumul celeilalte.

Infrântul capătă drept la victorie. Dar cu condiția să o poată merita. Și dobândi.

(Urmare în pag. 5-a)

OCTAVIAN SMIGELSCHI — Portret

RĂSCUMPĂRAREA DIN PĂCAT

de MIHAI NICULESCU

Ceva s'a schimbat, totuși. Ceva care, până de curând — mai precis, până acum o lună — era îndreptățirea orgoliului nostru personal, a personalității noastre agresiv rotunjită, mereu la pândă, mereu trează, veșnic bănuitoare: **nu mai suntem singuri,** unul câte unul, existențe monadice rătăcind la întâmplare și tresărind speriați: „stai, cine-i ?" — oridecâteori întâmplarea făcea să nu ne mai putem ocoli. Ca și cum nu am fi fost cu toții din marea familie românească !

Aduceți-vă aminte — nu se poate să fi uitat — la câte formalități pașaportare era supus și prin ce carantină a neîncrederii trebuia să întârzie oricine voia să pătrundă în intimitatea noastră sufletească. Ce orgoliu de a ne simți **altfel** ascundeam sub masca nepăsării aparente, dar și câtă tristețe desnădăjduită de a nu ne putea deschide sufletul odată cu palma întinsă pentru a strânge în ea mâna celuilalt !

Fără'ndoială, aceleași imagini sau priveliști admirate, lecturi și amintiri împărtășite, simplificau mult formalitățile introductive : finețea de stampă japoneză a parcului Ioanid, toamna; exuberanța florală a Cișmigiului și reculegerea austeră a parcului Carol — mai solemnă și elegiacă, e drept, decât grădina muzeului Rodin din Paris, de un farmec al intimității fără pereche — dar grădini și parcuri pe cari în ruptul capului nu le-am schimba cu „neglijența" artistică atât de sârguincios întreținută a Cascine-lor florentine; sau **Furtuna** lui Giorgione dela Academia venețiană, ori **Pleiadele** lui Gobineau...

Așa ne recunoșteam câțiva, puțini, și ne îngăduiam unii pe alții.

Erau însă ceilalți cărora nu le știam spune pe nume, pe care-i presimțeam numai — „cu nevoi și cu dureri" — trăind alături cu noi, departe sau aproape — **deoparte** totuși — în anonimatul unor existențe toatalizate doar numeric și statistic. Anonimat, pentrucă nu-i cunoșteam mai mult decât ei pe noi și decât se știau fiecare, unul pe altul. Dar lipsa lor din sufletul nostru ne durea și nu aveam curajul să măsurăm adâncimea golului pustietor pe care absența lor ne-o lăsa în suflete.

Să nu ne putem înțelege și să nu putem comunica altfel decât prin simbolurile geografiei și pentru scopuri politice, profesionale, sau administrative?

Ce-l interesează pe călătorul grăbit, care dă busna pe treapta vagonului gata să pornească din stație, finețea de stampă japoneză a parcului Ioanid; sau ce-i pasă ciobanului dela stâna care se zărește sus, într'o rariște de fagi, de „Furtuna" lui Giorgione ori de „Pleiadele" unui Gobineau ?

Cât vezi cu ochii și dincolo de zarea ochilor e numai Țară Românească — țarină concretă, cu ogoare din primăvară și piscuri dinainte de istorie, cu troițe la răscruci de drumuri, cu mânăstiri domnești în funduri de văi împădurite și ziduri de cetate în ruină la vremelnice hotare. Aceasta e amintirea noastră supremă, e Patria — țarină frământată laolaltă cu istoria, cu legendele și cu dreapta credință.

Dar câți înțeleg graiul acestui peisaj grăitor sufletelor — unic pentru noi ?

*

Trenul aleargă în noapte spre feeria de lumini multicolore a orașului sgomotos de viață, ocolește gâfâind printr'o margine de mahala ațipită în liniște posacă, fluieră în treacăt pe la un canton, trezind impiegatul care-i răspunde somnoros de sub streașină, mișcând dintr'un fanion de tablă. Ca o suveică fără odihnă, el poartă dela un loc la altul urzeala nevăzută a unui gând care nu osenește să se întrebe: cum ne-am putea cunoaște ? Cum ar fi cu putință să ne socotim câți suntem, altfel decât printr'o numărătoare obișnuită ?

Certitudinea pe care-o căutăm, nu ne-o va putea da procentajul statistic, — după vârstă, profesie, grad de cultură, etc. — Acum credem că, în sfârșit, se poate răspunde:

Suntem toți acei cari ne simțim între noi astăzi, la noi acasă, în marea familie românească.

E un sentiment de căldură și de intimitate fizică pe care, în afara căminului, l-am mai încercat poate, în școală sau la universitate dar sigur mai târziu, în armată.

Acum ne putem întinde mâinile și strânge camaraderește, ne putem privi deschis, în ochi, până în adâncul sufletelor care nu mai au nimic de ascuns, ci dimpotrivă, atâtea să-și spună ! Acuma, da, recunoaștem să fim „strânși uniți" dar nu în jurul unei himere invocată cu tremolo în glas de toți acei cari se prăpădeau de jalea țării simțindu-și primejduite interesele și situațiunile personale, ci uniți prin realitatea vie a sufletului românesc regăsit cu o sguduitoare tresărire unanimă, în exemplul vieții și morții Căpitanului. Dăruindu-și zilele pentru ceilalți, Corneliu Codreanu ne-a răscumpărat pe toți din păcatul însângerării.

Natura inițiativelor istorice

de LUCA DUMITRESCU

Acțiunea psihică obiectivată a individului, constituie pentru cunoscutul sociolog german, Weber, structura societății. Evadată sub una din multiplele forme de expresie ale omului, din conținutul subiectiv, activitatea psihică a individului — spune el — intră într'o serie sau mai multe de raporturi, cari îi dau o înfățișare „sui generis" și o mare putere de coercițiune. Dar nu orice activitate psihică a individului are această capacitate. Sunt o serie de mărunte mișcări sufletești, cari țin atât de strâns de particularitatea biologică a individului, încât le este peste putință să se obiectiveze. In consecință — precizează Weber — numai acțiunea cu sens social este în stare să devină realitate socială. Ce însemnă însă sens social, Weber nu precizează. Din această pricină mulți comentatori cred că el a înțeles prin aceasta, scopul acțiunii. Acțiunea sau raportul psihic cu sens social, ar însemna deci, în această interpretare, că este numai aceia, făcută în vederea unor urmări care să intereseze în special colectivitatea. Este, bine înțeles, un fel de-a înțelege lucrurile. Dar ar fi un finalism greu de explicat în concepția generală a lui Weber, pentru care este limpede că sensul *e un produs cauzal, în funcție de societate.*

Noi credem că sensul *social al unei acțiuni oarecare a individului, nu constă în vizarea unui atare scop. Pentrucă, nu vedem dece această finalitate s'ar mai vrea explicată și cauzal, cum cu certitudine rezultă din opera lui Weber. O finalitate este ea însăși o cauză — ca să zicem așa — nu mai are nevoie de o explicație cauzală.*

Pe de altă parte această teorie s'ar isbi imediat de nulitatea practică, impusă de rezerva cu care sunt primite în general acțiunile indivizilor, îndreptate vădit în scopuri sociale. Faptul acesta explică dealtminteri și prăpastia dintre tiranie și dictatura consimțită, sau în termeni moderni mai dulci : dintre statul autoritar și cel totalitar In statul autoritar individul conducător crede că fericește poporul cu măsurile pe care le ia după cum îl taie pe el capul. Incontestabil că măsurile lui au un scop social, dar au, ne întrebăm și capacitatea de obiectivare a acelor acțiuni cu sens social, cum le numește Weber ? Fără îndoială, nu ! Oricât de bine intenționat ar fi un astfel de act, dat fiind că vine de sus în jos, va fi privit chiondorâși de comunitate care, nu va întârzia să-l asocieze în bănuitoarea sa sensibilitate, cu sentimentul de reacție cu care primește — să zicem — măsurile fiscale. Pe câtă vreme, dincolo în statul totalitar, conducătorul reprezentând o formă consimțită, comunitatea se bucură de un fel de participațiune la acțiunile lui și atunci, orice act i se obiectivează, instantaneu.

Acelaș fenomen se petrece și cu alte acte ale indivizilor. O poezie patriotică bunăoară, este cu foarte multă ușurință suspectată, dacă nu se leagă profund cu consimțământul masselor naționale.

Părerea noastră deci, este că Weber prin sens social, *înțelege acea calitate intrinsecă a unor raporturi sociale de-a se simpatiza între ele ; acea particulară însușire a unor activități psihice ale individului de-a se comunica ; adică acel atribut pe care în estetică îl numim putere emotivă sau simpatie estetică.*

Credem că suntem îndreptățiți în această judecată chiar de un termen pe care îl utilizează Weber. Când vorbește de metoda explicării fenomenului social, Weber spune, că înainte de-a fi explicat, el trebuie înțeles. Dar înțelegerea fenomenului social, nu se poate opera decât prin trăire, fiindcă ceva e să înțelegi un lucru și altceva să-l cunoști. Cunoașterea este mai mult o identificare exterioară a obiectului. In orice caz o acțiune logică, care presupune izolarea analitică a obiectului, ceeace uneori echivalează cu uciderea lui. Ea este posibilă în științele pozitive ,unde în loc de un fapt viu, se poate studia concludent și un cadavru. Dar un fenomen social nu se poate studia mort. Deaceia — spune Weber — el trebuie înțeles ; trăit adică, în dinamica sa lăuntrică ; în starea sa de proces. Înțelegerea nu se poate realiza deci decât pe cale psihologică. Iar procesul acesta psihologic de cunoaștere, Weber îl numește „Einfühlung". Einfühlung este așa dar un fel de trăire în intelect a fenomenului, printr'o simpatie naturală între subiect și obiect.

Această stare de simpatizare naturală cu comunitatea, credem noi că este acea calitate pe care o au unele raporturi, unele acțiuni psihice ale individului, cari devin sociale. Așa se pare că trebuie înțeles la Weber, sensul social al unor acțiuni psihice ale individului.

Este drept că între individ și societate, aceasta din urmă primează. Insă pentru cari motive primează ? Iată întrebarea adevărată pe care trebuie să ne-o punem. Societatea este o realitate incontestabilă, dar ea se naște din anumite raporturi între indivizi. Raporturi cari fără să fie voluntare sunt totuși determinante. Apa rezultă dintr'un raport anumit al oxigenului cu hidrogenul. Se poate spune oare că un oxigen și doi hidrogeni s'au hotărît și ei să creeze ceva pe lume și-atunci s'au unit și-au făcut apa? Nu. Apa a ieșit dintr'o simpatie intrinsecă a proporțiilor, din acea afinitate a factorilor ei care s'a manifestat peste voința lor. Tot așa și cu societatea. Ea s'a născut din anumite raporturi dintre indivizi, iar nu pentrucă așa au voit-o ei, ci pentrucă în sinea lor, raporturile acestea purtau, apriori, sensul social. Ea primează deci, printr'o necesitate a raporturilor dintre indivizi. Numai așa ne putem explica și inițiativele istorice ale indivizilor. Un Corneliu Codreanu, un Hitler, un Mussolini, sunt oameni ale căror acțiuni se bucură de o amplă forță vibratorie, de o mare putere simpatetică în massele pe cari implicit le și reprezintă. Oamenii aceștia trăiesc foarte puțin dacă nu deloc în raporturile individualității lor biologice. Viața lor este în întregime blocată de acte cu sens social.

Iată dece din pricina acestei capacități de-a se obiectiva și-a deveni socială, a unei părți din activitatea noastră psihică, spuneam paradoxând puțin într'un articol trecut al nostru, că omul nou trebuie să se mulțumească numai cu umilul rol de erou.

Ce datorim Ardealului...

de COSTIN I. MURGESCU

Ardealul este matca noastră, este singura explicație a permanenței noastre istorice. Deacee el nu poate fi niciodată actualizat; pentrucă trăește permanent în actualitate, mereu în inima existenței românești.

Este în această credință și o explicație a faptului că rândurile acestui elogiu n'au apărut în clipa când pământul lui ne era furat; elogiul Ardealului este (trebue, mai bine spus să fie) oricând o mărturisire a preocupărilor românești: astăzi, tot așa ca și mâine, în zile de înfrigurată bucurie, ca și în zile de desnădejde. Cine a simțit *prezența* Ardealului numai în clipa când trupul lui ne-a fost rupt, n'a înțeles nimic din istoria românească. Cine, dintre streini, ne mângâe spunându-ne că toate regiunile *bogate* din Ardeal, ne-au fost lăsate — la Viena — nouă, n'a pătruns cu nimic în sufletul și în drama românească. Iar cei dintre noi care plâng câteva clădiri sau șosele rămase „dincolo" — plâng, dar nu știu pentruce plâng !

Nu bogății, bani sau șosele, ne-au rămas nouă în Ardealul robit, ci sufletul românesc l-au încătușat acolo !

Istoria noastră toată începe în Ardeal, începe în Munții și pe văile rugurilor dace ; începe pe malul râurilor lui Gelu și Menumorod; începe în munții din care ne-au coborît, ca un dar ceresc, descălecătorii țării. Poporul, poporul cel mare și curat, când a vrut să găsească explicația ființei lui politice și istorice,

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA LITERARĂ

Carte și tradiție

In cronicile precedente, am stăruit ca lectorul să nu socotească *literatură*, ceeace scriam, deoarece atribuim termenului un înțeles, pe care voiam să-l alungăm din expunerea noastră despre cărțile lui Corneliu Codreanu și Ion Moța! *Nu facem literatură*. Considerațiile următoare lămuresc dece. Putem analiza noțiunea *literatură* sub două aspecte: al autorului și al lectorului. Aici interesează aspectul prim al producătorului.

Intâia accepțiune a termenului o indică originea sa neologistică; dela 1830 am început să *facem* literatură, sub îndemnul turburător al lui Eliade; „scrieți, oăeți", etc. Trecând peste „modernismul" febrilității apelului, reținem faptul că *literatura* era în legătură cu *scrisul*, și că, spre a o avea trebuia să *scriem*. De la Eliade până astăzi, legătura s'a păstrat între cele două noțiuni, și în mod obișnuit se crede că într'o țară în care *se scrie* există și *literatură*. Că înainte de 1830 n'a existat lucrul este o evidență istorică.

Ne întrebăm atunci cum s'a înfățișat la noi *actul de a scrie*, până la data contactului „cultural" cu apusul?

Incepem prin a aminti existența în limba veche a termenului *scriptură*, acum dispărut. Dar *scriptură* nu este totuna cu *literatură* și nu trebue să ne închipuim că primul termen a fost înlocuit de al doilea. Astăzi spunem „scriptură" referindu-ne la Biblie, și invocăm *litera* Evangheliei în sens scriptural. Regretându-i dispariția din limba curentă, Ovid Densusianu observă că *scriptură* înseamna „felul de a scrie" și „ceea ce este scris", de exemplu „o carte, un document". (Limba Română în Secolul al XVI-lea, Lexicul Curs 1932—1933, pag. 57). Filologul nu stărue asupra semnificațiilor ce ne-ar interesa enorm, dacă ar fi scoase din nesiguranța interpretării. Cuvântul nu vine pe calea directă a latinei vulgare, din clasicul „scriptura", pentrucă îl găsim nesupus legilor fonetice. Intrarea lui în *limbă* se datorește acțiunii savante a traducătorilor Bibliei. Accepțiunea pe care o constată Ovid Densușianu este însă aceeaș cu a cuvântului din latina clasică, unde el însemna „fel de a scrie", „carte", „text de lege", trecerea la sensul ce-l leagă de Biblie făcându-se de către autorii creștini. Se știe însă că părinții bisericii nu au augmentat cu un înțeles teologic termenul, ci ei n'au făcut decât să transpună sensul tradițional păstrat „cărții" sfinte în limbile răsăritene, încât suntem tentați să credem că a existat ceva din sensul în tradițional și în clasicul „scriptura".

Faptul că în latinește carte se spune „liber", ne îngăduie într'adevăr să admitem că înțelesul tradițional răsăritean a fost efectiv în momentul când latinii au adaptat alfabetul și au deprins scrierea.

Inlesnită de cultura grecească pitagoreică, din sudul Italiei, adaptarea alfabetului a adus prin urmare, sau a *deșteptat* sensuri pe care le descoperim și astăzi în literile și numerele latine. „Liber" se numea pielița albă dintre scoarță *moartă* a unui copac și lemnul său viu. Considerațiile cele putem face prezintă numeroase dificultăți, în ce privește exactitatea științifică, dar ținând în seamă că filologia nu e știință fără controverse, hazardăm aproximațiile noastre, nădăjduind câștigul *posibil* al semnificațiilor. Astfel cuvântul „liber" în accepția primitivă sugerează ideia de creștere „pielița albă" dintre scoarță și lemn, fiind locul de continuă prefacere în procesul vegetal. Prin „liber" arborele participă la viață și la moarte, ca hotar între cele două procese. Intrepretarea aceasta se completează cu alta care reiese din faptul *interiorității* „pieliței albe". Ca să fie *vie*, ea trebue să rămână ascunsă. Adaosul sensului de *ascundere* ni-l îndreptățește apropierea semantică ce ni se pare a fi între „liber" și tema grecescului „labyrinthos", cuvânt, ce însemna „plin de ocoluri", scoică marină, sensuri ce duc ușor la acela de Labyrint.

In limba franceză, „livre", provine din latinescul „liber". Intelesul *cultural* urmărit de noi, s'a păstrat în cultura franceză, poate mai clar decât în orice cultură modernă. Se știe într'adevăr, efortul unora din poeții francezi, (Baudelaire, Malarmé), de a scrie *o singură carte*, „le livre", dând termenului cuprinsul *unic* al unei *singure* științe: metafizica. La Maillormé „cartea" trebue să ascundă, deci să cuprindă și să sugereze „absolutul". Limba română n'a moștenit pe *liber* ci alt cuvânt latinesc, *charta*, de origine grecească, chartês însemnând *foaie* de papură. Românescul „papură" nu este însă decât tot anticul „papyrus", care s'a păstrat în limba franceză cu sensul de „papier".

Despre *carte* Ovid Densușianu admite că reprezintă plurarul *chartae*, sau refacerea în spiritul limbii românești după modelul parte-părți („pluralul *cărți* s'a întors la singular devenind carte"). Observând că în limba greacă veche pentru „carte" se spunea „biblos" cuvânt cu același înțeles de „foaie de papyrus", de strat al lujerului „papurei", nu trebue să credem, cum nici în cazul lui „liber" că sensul se referea numai la obiectul care servia la așternerea scrisului. Suntem datori să admitem amplificarea sensului primitiv al instrumentului, cu sensul tot primitiv al *intenției* Alfabetul trecea dela popor la popor, și odată cu procesul de potrivire la spiritul limbii, se încorpora în gândire și intenția pentru care se *scria*, scopul ce-l slujea alfabetul. Afirmând că intenția a predominat, în denumiri, ci nu instrumentul, subliniem caracterul ei teologic, după cum atestă tradiția cărților sybiline. (Libri Sybillini).

Sensul teologic exclusiv l-a obținut grecescu „biblos", odată cu începerea lumii creștine, unde „carte" a însemnat „scriptura sacră". Deoarece nu urmărim aici să stabilim proprietatea teologiei asupra termenilor ne întoarcem la constatarea făcută de profesorul Densușianu asupra termenului „scriptură" aflat în românească veche cu sens laic, fără a mai căuta să arătăm că sensul tradițional, sacru, l-ar fi putut produce însuși spiritul limbi noastre, ca una ce moștenea depozitul tradițional al celei latine. Ce putem înțelege când zicem „fel de a scrie?" Ne lămurim știind că atât în grecește cât și în latinește „carta" însemna „foaie", adică o parte dintr'un *strat*, ceva ce se desparte dintr'un tot. Ar fi accepțiunea actuală a „paginei", și acest cuvânt provenind din latinesul „pagina" se însemna „foaie de scris" fața unei scrisori, „pagină".

In „charta" intră ideia felului de a se scrie, dacă ne referim la faptul că redactarea cărții se produce numai treptat, „pagină" după „pagină". Creșterea ordonată se respectă în cazul întocmirii unei opere scrise, mai mult decât în pictură și sculptură și chiar în arhitectură, arte în care admitem ca autorul să pornească execuția de unde îi convine. O ideie mai justă despre ordinea *formativă* a unei scrieri, ne facem cu ajutorul procesului de *cetire*, observând anume că nu putem citi de cât începând dela treptele prime, — pagină, versuri, paragrafe, — și înaintând astfel până la rândurile finale. Consecința acestui fel de a citi, este că nu *înțelegem* dintr'odată o carte. Dacă ne oprim la paginile de la început, la întâile versuri dintr'un poem sau la rândurile din fruntea unui capitol, nu afirmăm că am *citit* lucrarea, și cu atât mai puțin că am înțeles-o. Intelegerea nu se produce decât la ultimele rânduri citite. Ce sens vom da acestei ierarhizări?

Ne stăpânește, fără îndoială, un respect deosebit și avem parcă o senzație de înfiorare, la gândul că o lucrare a mâinilor noastre, a cărei ființă este nevăzută, *ascunsă* sub semne convenționale de cerneală, se aseamănă într'atât cu un arbore care crește an de an și se mărește înălțându-se. Se știe mentalitatea comună de a nu mai citi o carte care a fost citită. Am putea vorbi despre o *superstiție* a cititorului întâmplător care nu se lasă convins să citească a doua oară sau a treia oară, pentru motivul că *ține minte cuprinsul*. Ori, tocmai în această memorie *a cuprinsului*, ni se pare a fi o gravă înșelare. Pentrucă, ceeace se ține minte după lectură, nu mai sunt gradele de înaintare, nu mai este sentimentul de frică și evlavie al luminării înțelegerii, ci o imagine vagă, un element de altă natură decât intelectivă, periferial și inert. O *carte nu se înțelege decât în momentul când o citești*, în momentul când ai sentimentul de străbatere a unui *labirint*, — ideia de „labirint" degajându-se natural din frica de a nu ști dacă înțelegi tot. Caracterul labirintic al unei cărți obligă la lectura ei de numeroase ori, sau mai just, o carte trebue întocmită labirintic, pentru a implica în construcția ei citirea de *nenumărate ori*. Așa că nu poate fi vorba de ținerea de minte a cuprinsului unei cărți, memoria în acest caz fiind *goală*, deoarece am stabilit că *nu înțelegem decât în momentul când o citim*.

Rămâne atunci să precizăm rolul *memoriei*. Putem spune că nu folosește, că nu trebue să păstrăm în minte „cuprinsu." unei cărți? Nicidecum! Memoria' împlinește funcția ei esențială care este însă *de a îndemna să citești din nou*. Ți-aduci aminte că în cutare carte se află sensuri adânci și citești încă odată și încă odată, după cum *uiți* că într'un muzeu se află un tablou celebru la care mergi să-l *vezi* când și când. Memoria te ajută să rememorizezi, adică să cuprinzi din nou în înțelegerea reală, sensurile vii. Vom spune astfel că, dintr'o lectură, păstrăm în amintire numai ideia că trebue să ne *reamintim* cuprinsul și trebue să citim încă odată.

Să se remarce că am făcut considerațiile acestea având în vedere pe lector, ne-am referit la *memoria* celui ce citește; nu mai puțin interesante sunt interpretările când ne referim la autor, când considerăm prin urmare *memoria celui care a scris*. Din acest unghi, problema ni se pare chiar cu mult mai importantă, fiindcă ea ne silește să ne întrebăm asupra originii alfabetului. Intr'adevăr, pentruce au scris primii autori? Dacă admitem că alfabetul a fost inventat de către teologi și nu de către *negustori*, întrebarea cu atât mai mult stărue, când știm că teologia își are un început tradițional și prin urmare doctrina se adâncea prin practici rituale și se transmitea pe cale *orală*. Multe adevăruri teologice se transmiteau numai oral, fiind interdicții asupra desvăluirii lor în scris. Dealtminteri întemeietorii de religii au fost predicatori, au explicat în fața mulțimii *legea*.

Cât de semnificativ este faptul îndoctrinării teologice prin predicație, îl demonstrează în ce ne privește pe noi, românii, modul cum folosim astăzi unele cuvinte cu înțeles vechi religios. Profesorul Densușianu a stabilit deosebirea funcțională dintre „vorbire", „limbă" și „cuvânt". (Directivele actuale în romanistică și linguistică generală, curs, 1932, 1933).

Cu aproximație, se admite că „vorbire" este actul spontan al fiecăruia care se exprimă reacționând prin grai, față de cineva sau ceva; limba ar fi mai degrabă exprimarea în *scris* după regulă „gramaticale", limba, chiar când nu este scrotită exprimare în scris, este *altceva* decât vorbirea, în sensul în care se spune: „învățăm o limbă străină", și nu „o vorbire străină". Zicem „învățăm o limbă", având în vedere regulile din tratate și nu zicem „învățăm o vorbire", fiindcă nu îngădue spontaneitatea *vorbirii*, act viu și imprevizibil, sprijinit pe libertate și creștere. Astfel când cineva spune că a învățat să vorbească limba țării, înțelegem că a deprins graiul prin contactul de toată ziua cu oamenii. Alături de „vorbire" și „limbă" există însă „cuvântul" care ne interesează mai de aproape în ce privește modul de transmitere al doctrinelor teologice.

Ideia de *predică* a învățăturii s'a păstrat în românește în „cuvânt", a cărei derivație din *conventum*, indică „adunările" primlor creștini, iar accepțiile ce se desprind din formule ca „te cred pe cuvânt", sau „dă-ți cuvântul", ne trimet la sensul latinesc pe lângă cel de „adunare", de „jurisdicție", subînțiind adică ceeace s'a fixat în „adunare". O parte din învățătură, se stabilea în „adunare" și faptul de a fi participat la predică sau la fapta profetică, la minune, constituia o garanție a păstrării și verificării doctrinei. In acest procedeu al comunicării orale, în putința ca o doctrină să fie răspândită prin fapte, prin „pilde", vedem noi putința de a da istoriei un cu totul alt înțeles decât cel ce pare a fi stăpânitor în mentalitatea de până azi.

La o altă întocmire a istoriei ca *știință* ne obliga mișcarea legionară, care în acest caz, nu trebue să fie asimilată mișcărilor de masse moderne, stârnite de imperative economice, ci modelul *acțiunii* lui Corneliu Codreanu și Ion Moța se găsește în metoda profetică de îndoctrinare.

Precizăm că „metoda profetică" o înțelegem și *spațial* ca înfățișare, faptă, prezență, și temporal ca anticipare a viitorului, și, în fine, în sensul sfântului Pavel, ca o scoatere la lumină a adevărurilor ascunse.

Revenind la întrebarea ce ne-am pus-o, asupra motivului pentru care *au scris* primii autori, admițând că aceștia au fost teologi, răspundem, după cele expuse despre răspândirea *orală* a religiilor, că scrisul a avut rostul de a păstra doctrina intactă pentru înșiși propagatorii ei, — pentru aceia cari aveau misiunea s'o transforme oral, în fapte și minuni, dela generație la generație. Teologal vorbind alfabetul a fost inventat de preoți, nu spre a convinge prin scrieri, pe necredincioși, ci pentru a instrui tagma preoțească, așa fel ca, după sute de ani, fundamentele religiei să nu se *uite* ci rămânând vii, ca la *început*, să dea aceeaș putere de *cuvânta*.

„Cuvântul" să nu se *uite*, să nu moară! Așa încât, putem afirma fără teamă de înșelare, că dacă la un moment dat scade *credința* în popor, dacă religiozitatea se împuținează ca sensibilitate, dacă, în sfârșit, sensul logic al dogmelor se pierde, sdruncinând și morala lor, — acest proces grav de desindoctrinare se datorește *preoților*, și este semn că ei au *uitat* adevărurile *ascunse* ale teologiei. Și când zicem „adevăruri ascunse" ne referim la ceea ce s'a scris în mod special pentru ei, ca ei să *citească*, să înțeleagă și să tălmăcească. Actul *cetirii* precede pe al predicei, — ritual care însemnează că înainte de a vorbi mulțimii *adunate*, lectorul scrierii sacre a înțeles adevărul și transmite din el partea care a rodit ca un pom. In adâncimea lui adevărul rămâne mai departe *ascuns*, după cum taina de viață a pomului rămâne mai departe în el, și după culesul roadelor. Știința sacerdotală este o moștenire a acestui minister de a rodi prin grai exprimat, de a da un *plus*, fără a te împuțina, iar acest *plus* al științei teologice, întocmai ca semințele din fructe, naște credința și în alte suflete, păstrând-o vie necontenit.

Metafora grădinei de pomi admitem s'o folosim având în vedere numai pe păstrătorii tainelor ascunse în dogme, precum grădina păstrează taina rădăcinilor care *totdeauna produc aceleași roade*. Grădina nu *uită* niciodată adevărul înverzirii și al rodirii. Felul nostru de a gândi analogic a prezidat cu siguranță la întocmirea alafabetului în epocile de îndoctrinare religioasă, și altă explicație nu acceptăm față de particularitatea semnelor convenționale la popoare. Simplul fapt că la chinezi *învățarea* scrierii este partea principală din formarea unui savant, dovedește caracterul *tradițional* al științei. Același caracter tradițional îl adeverește în creștinism numirea de „cler" provenind din grecescul klêros care înseamnă *parte dintr'o moștenire* obținută prin tragere la sorți. Adevărul divin s'a lăsat moștenire tuturor, dar nu toți au norocul de a-l afla și de a-și face din moștenirea lui o funcție. Ce poate fi funcția sacerdotală decât un *noroc* de a afla adevărul dogmatic și de a-l transmite din el acel surplus necesar ca să rodească în altul credința? Accentul îl punem pe înțelegerea prin studii și aprofundări, a doctrinei religioase, de către *ceata* moștenitorilor, de către „slăvitul cler". Fixate în *scris* de primii teologi, dogmele vor fi înțelese tot de teologi, vor fi *rememorate*, trăite în adâncime, altminteri căzând în spaima de a pierde tăcurea lor *unică*. Intrați în perioada de *uitare*, va trebui să așteptăm un nou prooroc, să învie ca să *lege* tradiția „ascultând glasul stejarilor și al pietrelor" și să interpreteze singur, în navitatea lui sfântă, revelațiile ce urmează din nou a fi fixate în dogme. Noul prooroc năzuește, conform tradiției, să scrie direct, în inimile oamenilor, prin fapte și minuni, și numai când nu i se îngăduie de către „moștenitorii legali", se vede nevoit să apeleze la scris, justificând metoda aceasta improprie ca folosită: „Așa mai mult din întâmplare, pentru trebuințele bătăliei, iar nicidecum pentru a da scrisului românesc odoare nepieritoare" (Ionel Moța), iar când întâmplarea va fi însăși moartea, apelând la scris de teamă că „lumea nu va ști nici măcar pentru ce ne-au omorît" (Corneliu Codreanu). Știind pentru ce l-au omorît noi *știm* doctrina sa, care nu este „cunoaștere savantă" ci oficială, ci „învățătură", glas al „stejarilor și pietrelor" cum lămurește Socrate cuprins mai mult de spaima de a rămâne *uitată* învățătura sub litera legii, și mai puțin de primejdia de a fi omorît de către cei pe care îi incomoda un nou profetism. Pare-se la paharul de otravă se va fi gândit Corneliu Codreanu când a făcut această observație: „Din toate categoriile sociale, preoții se poartă cel mai slab. In satele unde se trâmbă crucile de pe biserici, în fața stăpânirii politicianiste, atee și jidănite, într'o luptă în care eram singurii care veneam în numele crucii, cu pieptul deschis în fața monstrului păgân, preoții din județ, cu excepția a 3-4, au fost în contra noastră". (Pentru legionari, pag. 379). Ne întoarcem la ceeace constitue sâmburele considerațiilor noastre risipite aici, la semnificația conceptului de literatură, pentru care am văzut că în limba veche românească părea a se găsi în vorbirea curentă termenul de „scriptură". Cum numirea „scriptură" pentru „carte", „document" și fel de a scrie, nu putea veni în limbă decât pe calea traducerii *Bibliei*, procesul de laicizare a termenului sacru, atestă că s'a avut în vedere sensul de „adevăruri ascunse sub semne ce trebuiesc aflate și adâncite. O carte era *document* pentrucă *învăța* și nu se mulțumea să dea cunoștințe, în înțelesul de astăzi al experienței de viață. Invățătura implica tradiția, care nu e altceva decât modul de a transmite adevărurile revelate. La noi, tradiția *creștină* s'a păstrat cu mult mai puternic de cât ne închipuim, și dovadă a adâncimii la care ajungeau preoții în trecut, cu toată lipsa lor de „cunoștințe", este prezența în limba veche a termenului „creștinătate" cu înțelesul „însușire sufletească". Un om fără *creștinătate* este păgân" (Ovid Densusianu, Limba română în secolul XVI-lea). Iar în ce privește metoda de ajungere la însușirea sufletească de „creștinătate", ne-o revelează etimologia acestui cuvânt dată de profesorul Densusianu. In latina vulgară verbul „conquero" însemna „a intra în stăpânirea unei țări prin învingere", de unde a derivat apoi sensul românesc de a se *cuceri* pe sine, a se smeri prin biruință asupră-și, —semnificații care ne-au transmis pe actualul *cucernic*.

Prin urmare, găsim în graiul de azi cuvinte care se explică prin religiozitatea românească din trecut, iar în vorbirea veche constatăm că au existat cuvinte care au măsurat adâncimea acestei religiozități și care astăzi s'au pierdut odată cu religiozitatea uitată. Ce vom spune deci că este literatura, dacă ne gândim că și cuvântul „scriptură" a fost pierdut? Așa cum se scrie astăzi literatura, în orice caz, ea este contrariul „scripturii". Cine o scrie nu crede în ea, nu se străduește să *ascundă* adevăruri spre a rodi; iar cine o citește nu-și supune înțelegerea nici uneia din treptele „învățăturii". Nimeni nu citește ca să *învețe*, ci doar așa, ca să aibă „ideie", să aibă „cunoștințe"; acceptând și acest motiv cu condiția ca lectura să fie „atrăgătoare", să amuze. Cărțile de *doctrină* sunt „grele"; lectorul le dă la o parte și cere una mai „ușoară"; editorul „cunoaște" la rândul lui preferința lectorului și cere dela autor o carte „ușoară" și respinge cartea „grea"; scriitorul de cărți „grele" devenind temă de compătimire sau ironie pentru confrați cu „publicul". Intelegem literatura în sensul acesta *democratic*, spre a spune astfel, adică al gustului facil și capricios al lectorului, care își face o „ideie" luând cartea din grămada de „noutăți" și „frunzărind-o". Toate cuvintele s'au degradat. Oare cum este cu putință să se declare, de ori și cine: „nu-mi plac cărțile de doctrină", dă-mi ceva mai ușor? Să nu se creadă că profităm de o imagine venită întâmplător aici, dacă vom spune despre *literatură* că felul cum s'a făcut până azi, în cea mai mare parte, este ca o așezare în ierbar a foilor moarte. Adevăratele „foi" cresc treptat, sub ochii noștri, și împodobind spre cer pomul care la înțelepții vechi a dăruit numele său cărții. Literatura este astfel alăturare de lucruri moarte, ca *literele* în cuvânt, fără viață *vocalică* între ele. Dar consecințele acestui fel de a scrie și de a citi sunt desigur, foarte mari. Sub spaima lor întrebăm dacă va veni vremea când se vor pierde din grai expresii ca „nu-mi place doctrina, dă-mi ceva mai ușor"? Și ne mai întrebăm dacă nu sunt pedepse și pentru cei care au degradat cuvintele.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondența noastră

SCRISOARE

Inimă de aur,
Suflet de vioară,
Porți în tine spaime; —
Pentru-a câtea oară?

Florile din tine,
Iar se strâng a brumă.
Ingerii din tine
Cine îi zugrumă?

Inimă de aur,
Lumea noastră mică
Cui îi stă în cale?
Cine o tot strică?

Bobul fericirii
Cine ni-l ascunde?
Scrisă viața noastră
Unde-i? Unde? Unde?

Dragoș Vitencu

TREC ANII

Stau sub ninsoarea aspră, a anilor — plecat,
Golit de zâmbete și risipiri.
Epavă sfârșită pe maluri, secat
De sevă în frunze, trecut sub umbriri...

Imi pare rău, deși în fulgii genelor n'arăt
Citețe semne de 'ntristare.
Mângâi însă cu fruntea, tăceri din îndărăt
Și plânsele regrete, vitrege 'n uitare...

Nici dezmierdări de mamă, nici
Simune răvășiri, stârnite de femee
N'au înflorit pe iia sângelui-arnici
Cu-aprinse jerbe, culese 'n curcubee..

Tăceri preslinse 'n noapte, umbrare de pădure
Mai odihnea cândva, lăuntrica veghere.
Dar când în vine șoapte, prindeau ca să
murmure
Priveau cu veche teamă — ciocane în tăcere...

Pierdut, cu vestejite tâmple, de voe mă închin
In templul ridicat de-albitele speranțe...
Și'n calde picurări de orgă, puțin câte puțin
Văd cum în mine liniști, încep să se înalțe...

Topor Vsevolod

ADIO

Adio de acum, han aventuros.
Suav azil, onestă bucurie...
Plec dela tine, dar nu fii gelos,
Sufletu-mi, pribeag vrea să fie.

Frate cu tine, în nopți am fost
Ani, mereu. Spre dânsa acum sbor
Departe de tine, han fără rost;
La dânsa la piept vreau să mor.

Rămâi azil în urmă, în neguri...
Așteaptă drumeți să se-abată,
Așteaptă 'n tăcere alte vremuri.
Gândește-te la mine odată...

AMINTIRE

22 August 1940, Brăila.

Vremuri din copilărie
Apun ca soarele 'n amurg,
Amintirea o să-mi fie
Pic de lacrimi care curg.

Vremuri vesele, curate,
Am trăit demult, o vreme...
Iar acum trăiesc păcate
In infernul care geme.

Iulian N. Olariu

*) Dn volumul „Poesii".

BEJENIE

Cătunele cu prispa grea de soare,
Mă 'ntoarce, schilod, viața, înapoi,
Nu are lumea asta lege pentru noi,
Și nicio deslegare alta, n'are.

Mai port, în piept, din visul nostru mare
Mici cioburi plângătoare de-alăută.
Ni l-au sfărmat sub lespezi și zăvoare,
Cum sfarmă Bistrița 'n bulboane-o plută.

De-atâția ani de chinuri și zăcare
Ne bate iarba 'n spic la căpătâi.
Sunt lut și umbră neagră solii tăi,
Cum sunt icoanele 'n străvechi altare.

De-acuma brazda cui să mai rodească
Atâta aur de sudori și sânge?
De ce să râdă 'n hohot când vor strânge,
Prin veacuri, mana ta împărătească?

Scoboară-ți crucea mânăstirii 'n moarte
Și lasă pe ogor numai ciulinii...
Să n'aibă nimenea de tine parte,
Să n'aibă ce batjocori străinii!...

Vasile I. Posteuca

PLECARE

Știu... Voiu pleca în curând, undeva
Pe puntea unui vis nesfârșit
Amăgit de-o mare necunoscută,
Fără nici o stea.
Corabia eului meu își va frânge,
In cruce, catargul,
Și-apoi va lansa ancora rece și grea,
Pe-un țărm de lut...

Pe urmele mele, — tipare lăsate 'n nisipul
Deșertului mers,
Va veni timpul cu sărut de uitare,
Să ningă clipe...

Știu... La țărmul genelor îți vor veni de-atunci
Valurile sărate,
Plângând pe Argonautul înnecat,
In cripta depărtărilor.

Și... pânza parfumată a triremei tale,
V'anchide în ea,
Mărgăritarele regretelor isbite
De un mal nezărit...

Constantin Mitea

INTREBARE

Din care apă, Doamne, să-mi adăp privirea,
Când mersul meu le turbură pe toate?...
La care țărm s'adast când fericirea
E lebădă ce nu știe să'noate?...

Spre ce ostrov de pace selenară
Să mai vâslesc când zorii Tăi nu-mi spun,
Nici drumu'n sus, nici drumul ce coboară,
Și nu mă'ndreaptă nici o stea — lăstun...

Constantin Mitea

Din volumul **„S-ntei de Amug"**, sub tipar.

Umplu-ale stepei șleauri, rugi în denii,
Țărâna mușcă, beau arșița zării,
Ca niște palii ale resemnării
Crustate-așa'n obizi, peste milenii

Nu-și iartă dumicatul îndurării
Și nici cutează — aprinsele vedenii
Privirea'n care, — apus de cumințenii,
S'au tăbăcit mătăniile răbdării.

Triști folozofi ai foamei și ai setei,
Asinii; și-și îngroapă crucea bietei
Spinări sub cnut de crivăț, jar de veri;

Din umilinți, un semn de întrebare;
Ciulitele lor lungi urechi pe care
Ridică foamea jalbele-i la cer.

Aurel Dumitrescu

SOARE NOU

Azi tristele convoiuri de oropsiți ai sorții
Străbat pământul țării înăbușind suspine
Cu capete plecate, ca un ecou al morții
Lăsându-și a lor muncă în mâinile străine.

Un chihot de durere din mii de piepturi pleacă,
Șiroae lungi de lacrimi brăzdează chipuri [triste
Căci și-au lăsat căminul luând calea [pribeagă
Spre zări necunoscute în vremuri de restriște.

Dar să uităm trecutul ce-a fost să nu mai fie
Căci astăzi un nou soare pe cer a răsărit,
Un soare care aduce o nouă Românie
Mai mică dar clădită pe bază de granit.

Un suflu nou de viață se naște azi în țară
Din pieptul tinerimii de muncă iubitoare,
Cu brațe oțelite sub cer de primăvară
Va fi isvorul sacru de forțe creatoare.

La muncă deci cu toții, uniți într'o credință
Voi tineretul țării, nădejdea ei de mâine.
Din gura voastră iasă un imn de biruință
Un imn de deșteptare a nației române.

Andrei Stratan
Elev cl. VIII comercială
refugiat din Basarabia

LEGIONARI

URCAU SPRE CER

– Episod inedit – **de MIRCEA STREINUL**

Toate celulele chesturii de poliție din Cernăuți erau luminate.

Par'c'ar fi fost o sărbătoare. O sărbătoare stranie, tragică. O sărbătoare a nebuniei. Noaptea — cu stele multe. O dulce noapte de Septembrie. Văsduhul, liniștit și călduț. In parcul Dominicului desigur că se mai plimbau perechi de'ndrăgostiți.

Vasile Dumșa se plimba fără'ncetare în cușca mostruoasă de piatră. Pe ziduri — semne ciudate, urme de sânge, sgârieturi făcute cu ungia sau cuțitul. Profesorul putu descifra câteva nume cunoscute.

Ion, întins pe scândurile lucioase ale patului, privea necontenit becul electric. Lumina îl fascina și-i anestezia gândurile. Totul devenise ireal. Pereții se lărgiseră, tavanul cenușiu crescuse. Ion avea senzația că patul se cufundă cu dânsul într'un abis nesfârșit.

„Dacă ar înceta sgomotul aceasta afurisit din coridor, tare bine-ar fi", — își spuse —. „Aproape că m'aș simți fericit..."

După un timp, cu ochii plini de lumină, vru să se smulgă amorțirii pe care i-o producea becul electric, dar nu reuși. Ochii începură să-l doară și sgomotele din coridor — uși trântite, câte-un geamăt, scrijelit de zăvoare — îi rupeau nervii. Un motor de camion duduia necontenit în curte. Cineva râdea afară.

„Cineva care e liber!" — și-o coclează cumplită îi umplu gura. — „Da, mai sunt oameni liberi pe lume. Oameni cari se plimbă, cari râd, cari privesc stelele", — și spuse tare: — Ascultă, Vasile, în definitiv ce-o să ne facă? Suntem prea mulți ca să ne'mpuște pe toți!

— Poate c'o să ne decimeze... Poate că ne vor trimite prin lagăre. De unde vrei să știu? Te temi de moarte?

— Mă tem, Vasile, — mărturisi cinstit Ion, care prinse să-l invidieze pe Dumșa.

Profesorul era calm. Atât — că se plimba mereu. Era ca un tigru în cușcă: liniștit, însă plictisit că i s'a răpit libertatea. Vasile Dumșa nu se temea de nimeni și de nimic din afara credinței în Legiune și Căpitan. Dârz întotdeauna, răsbise greutățile, sfidase poliția și-și râsese de siguranță. Jandarmii umblaseră într'un timp nebunește după dânsul. Săptămâni dearândul. Luni. Ca, în seara de 22, un comisar bețiv să-l aresteze din întâmplare. Un gazetar, Jenică, avusese pe vremuri un conflict cu Dumșa, care-l prinsese cu o escrocherie. Jenică, prieten cu comisarul, i-l arătase pe stradă, în dreptul „Glasului Bucovinei": — „Mă, iată un legionar! Pune mâna pe el!" Vasile, care venind dela un unchiu de-al său din Ceahor, nu aflase încă de noul ordin al deslănțuirii prigoanei, nici nu se ferise. Credea că e vorba de obișnuitele șicane ce i le făcea siguranța din Cernăuți. Abia când comisarul îi spusese de fapta echipei de pedepsire, Vasile înțelese că, deastădată, va fi foarte greu să mai scape. In drum spre chesturâ, privise mult soarele care-apunea într'o mare de aur și de sânge, scăldând în purpură orașul. Comisarul bodogănea mereu: — „Bestii, asasini, groapa v'așteaptă!" — și gura îi duhnea a rachiu, însă Dumșa nu-l lua în seamă, ci continua să se uite la soarele care se cufunda încet după pădurea de fagi și de stejari a Țeținului. „Insfârșit! Bine c'au răpus fiara!" — se gândea Vasile și privea mereu soarele. In dreptul străzii Ștefan cel Mare, văzuse un grup de elevi, cari îl salutaseră, căci îl țineau minte, deși de-aproape doi ani era suspendat din învățământ. Trecuse, apoi, pe lângă o căruță cu fân și mireazma amăruie a ierburilor uscate îi adiaseră amintiri din copilărie, așa că-un dor puternic după câmpiile satului său îl cuprinsese. Soarele tocmai apunea când Vasile intrase prin poarta largă a chesturii de poliție. Vechiul său dușman, Procopceac, îl privea ironic dintr'o trăsură. Dumșa scuipase ca la vederea unei chihferițe și trecuse înainte.

— Tu, însă, nu te temi de moarte, Dumșa? — îl scuturâ din gânduri glasul lui Ion.

Vasile se opri din plimbat și chibzui un timp, ca, în cele din urmă, să răspundă:

— Nu. Sincer, nu. Mi-i absolut indiferent dacă mor sau nu. Vezi... Nu știu dacă ai să mă'nțelegi... Eu m'am identificat cu Legiunea. Tu o priveai din afară! așa că ți se poate părea exagerat ceeace-ți spun. Am certitudinea că Legiunea va învinge într'o zi. Măi Ioane, tu știi că, astăzi, toți copiii satelor ne cântă cântecele?

„Eu sunt slab", — gândi cu amărăciune Ion. — „Nu pot ieși din mediocritate. In toate sunt mediocru.

După câteva minute, îl cuprinse un fel de leșin și căzu într'un somn greu și adânc. Cum aerul se cam răcorise, Dumșa își desbrăcă haina și și-o întinse peste Ion. Era bucuros că acesta a adormit. Ii plăceau singurătatea și rugăciunea. Nu voise să se închine pe când prietenul său mai era treaz. Rugăciunea, așa cum o făcea el, era o taină a lui și numai a lui.

Ingenunchiè. Zidurile celulei dispărură și cerul se apropiè de creștetul omului. Dumșa reușea să-și creeze o singurătate absolută în clipele în cari se ruga. Rugăciunea era un act de creație pentru dânsul. Tot atât de singuri trebuie să se fi simțit Bach, Beethoven sau Eminescu atunci când își realizau opera. Dumșa sta singur, umil și mic în fața imensității lui Dumnezeu. In clipele acelea, inima i se prefăcea într'un cărbune care-i ardea sufletul.

In noaptea aceea, Vasile Dumșa se rugă mai mult ca niciodată. Poate ore întregi. Nu simțea că genunchii i-au amorțit și că mâinile îi erau reci ca omătul. Dimpotrivă, o ne mai trăită fericire îi încălzea fruntea.

Zăvorul scrâșni și comisarul se-arătă rânjind în cadrul ușii grele de stejar. In spatele lui, doi gardieni înarmați. Dumșa îi cunoștea. Erau cei mai barbari din întreaga poliție. Adevărate fiare cari necinsteau chipul omenesc. Totuși, ei se bucurau de considerație în rândurile oficialității și unul din ei fusese detașat cândva pe lângă persoana rezidentului.

— Hai! La interogator!

Dumșa îl privi lung pe comisar. Ciudat că-l chiemau atât de curând la interogator... Și comisarul rânjea foarte suspect, iar gardienii își strâmbau ironic buzele. Vasile Dumșa dădu din umeri, se'ndreptă spre Ion și vru să-și ia haina, dar se răsgândi.

Nu-i trebuia ținută de gală ca să se prezinte în fața inspectorului de siguranță, moșnegutul cu zâmbet amabil, în mâna căruia stăteau viețile legionarilor din Bucovina. Plecându-se, Dumșa își trecu palma peste fruntea lui Ion; își închise ochii pentru o clipă.

„Zenobia Magheru trebuie să fie disperată că i l-au arestat..." — se gândi dânsul și oftă.

Când își redeschise ochii, se simți vesel. Avea o stranie senzație de eliberare. Ieși, încadrat de gardieni, în coridor. Câțiva țărani erau îngrămădiți într'un colț al coridorului. Printre ei, Constantin Zoppa, aprig ca'ntotdeauna, și Leon, care fusese scos pentru câteva clipe din celulă.

Dumșa o luă spre scara care ducea la biroul lui Zachiu, era o scară de scânduri, întortochiată și urîtă. Celulele dela etaj păreau niște cuște de menajerie. In subsol, Dumșa știa că se află camera închizitorială. Acolo, mulți legionari fuseseră ținuți ore 'ntregi în apă pe cele mai mari geruri.

— Nu! Nu pe scară! — urlă comisarul, al cărui păr roșu lucea drăcește în lumina tulbure a coridorului. — Prin fund!

Vasile se-opri nedumerit, însă un gardian îl împinse, așa că trebui s'o ia înainte.

Poarta se deschise și Dumșa păși în întunericul care i se păru binefăcător, după lumina chinuitoare din celulă. Incetul cu încetul se-obișnui cu bezna și putu să distingă contururile câtorva jandarmi și gardieni.

— Unde vreți să mă duceți? — îl întrebă calm pe comisar.

— Lasă, c'o să vezi! — îi răspunse repezit acesta.

„Au de gând să mă transporte la Ciuc? — se gândi Vasile. — „Nu, nu cred. La ora asta nu-i nici un tren. Atunci?" — și se cutremură; totuși, nu-l cuprinse nici o panică. — „Ar fi absurd să mi se'ntâmple ceva. Ce naiba! Doar nu suntem în China pe timpul răscoalei boxeurilor, ca să fii ucis fără nici un fel de judecată!".

La percheziție, sergentul îi luase toate obiectele. (Până și cravata, ca să n'aibă cu ce să se spânzure. „Idioții!" — se gândise Vasile. — „Par'că un legionar se sinucide!"). Dar țigările și chibriturile i le lăsase. Poate că sergentul era fumător și știa ce'nseamnă pentru un fumător să n'aibă țigări. Vasile își aprinse o „Națională". La pâlpâirea flacării, văzu că jandarmii stau în jurul unui automobil deschis, în care se găsea domnul X.

— Hai,urcă-te! — porunci comisarul și Vasile, încă orbit de flacăra chibritului, bîjbîi printre jandarmi, ca, apoi, să fie împins alături de maior.

— Dacă știam că sunt dus în afara chesturii, îmi luam haina. Comisarul putea să-mi spună că voiu fi transportat în altă parte. Un pic de-omenie se cere și din partea unui hingher.

— Acolo unde te ducem, n'o să ai nevoie de haină, — rosti malițios X.

„Va-să-zică m'așteaptă moartea", — se gândi cu liniște Vasile; apoi, inima i se strânse pentru camarazii săi. — „Asta înseamnă că e o măsură pentru toată țara. Pretutindeni vor fi execuții. Pentru Dumnezeu! Ce nebunie! O să-i ucidă pe toți!" — și-i revăzu pe Totu, pe Bănică Dobre, pe Gârcineanu, pe Banea, pentru cari avea și prietenie personală. — „Dar, oare, îi vor putea ucide într'adevăr pe toți?" — și se gândi că vor rămâne măcar fagii și stejarii.

— Dă-i drumu', șofer! — porunci X și motorul porni vuind sinistru în curtea enormă, înconjurată de ziduri. — Strada Cuciurul-Mare!

— Frumos din partea guvernului că mă trimite cu automobilul la moarte.

— Suntem țară civilizată, — râse X.

— Și, mă rog, după ce criterii se fac execuțiile astea?

— Habar n'am. Mi s'a dat ordin să fii executat și mai mult nu mă interesează.

— Mai mult nu vă interesează! Sigur... O să dormiți cu conștiința împăcată mâne dimineață. Adică azi dimineață.

— Nu mă interesează părerea dumitale despre conștiința mea.

— Credeți sincer că, omorîndu-mă pe mine, omorîți întreaga Mișcare Legionară din județul Cernăuți? Jandarmul Aniței din Cuciurul-Mare a schinguit un sat întreg, dar oamenii au rămas neclintiți în credința lor.

— Nu știu dacă o să mai rămână tot atât de neclintiți și după ce vă vor vedea cadavrele pe stradă.

— Vom fi deci împușcați mai mulți?

— Desigur! Trei. Cel puțin așa fusese vorba. Ulterior s'a dat ordin să fii împușcat și dumneata.

— Ceilalți au și fost executați?

— Incă nu. Veți fi împușcați împreună! E mai spectaculos.

— Ei știu ce-i așteaptă?

— Evident. Le-am spus. Cred c'au și murit de frică, — și X începu să râdă.

— Legionarii nu mor de frică, domnule X.

Doamne, mă'ntreb ce fel de oameni sunteți voi, cari vă uciderți frații.

— Nu sunt decât un executant. Restul nu mă interesează. Și, apoi, e nevoie de ordine în țara asta!

— Ordine sprijinită pe baionete? Imi spuneți că nu sunteți decât un executant. Dacă, având oleacă de suflet în dumneavoastră, ne-ați lăsa să fugim, ce-ați risca? Nimic grav.

— N'am poftă să-mi pierd slujba!

— In schimb, vi-i indiferent dacă noi ne pierdem viața. Cum puteți asculta liturghia când intrați în biserică? Puteți asculta cuvântul lui Dumnezeu voi, aceștia, cari aveți mâinile pline de sânge? E cumplit! pentru voi, nu pentru noi. Să ne'nțelegem însă: nu vă fac deloc propunerea să ne lăsați să fugim. Țara întreagă e legionară și n'are nici o importanță dacă o să mai moară câteva mii de oameni.

— Sunteți niște fantaști periculoși.

Vasile Dumșa se gândi că n'are rost să mai discute. Automobilul pleca încet, ca și cum ar fi luptat cu bezna. Câte-un cocoș vestea departe că noaptea se-apropie de sfârșit; în câteva case se și luminase; muncitorii se pregăteau de lucru. Un bețiv trecu lălăind prin fața mașinii. Deodată, lui Vasile i se păru absurdă, ireală această noapte.

„Oare nu sunt prada unui vis urît?" — și se scutură, însă atinse mâna rece și umedă a lui X și se resemnă să constate că nu visează, ci pleacă spre moarte, condus de-un domn X cinic și fără milă.

Nu reușea să se gândească la moarte. Imagini diferite i se'nvălmășeau în minte: o câmpie prin care alerga cu niște prieteni, Căpitanul în curtea sediului din București, pădurea din Adâncata și iar Căpitanul. Brusc, se făcu o mare lumină în sufletul lui Dumșa. Se-adunau de pretutindeni mii și mii de oameni. Vasile putu distinge că poartă cămăși verzi. Cineva dădu o comandă și legionarii se'ncolonară. „A răsărit luna! Cum de-a răsărit luna așa, deodată?" Incă o comandă și legionarii porniră în marș. „Pentru Dumnezeu, ce fac camarazii?!" — se cutremură Dumșa. — „Doar nu urcă la cer?!" Ba da! Miile acelea de oameni urcau la cer. Se'nălțau cântând și par'că se'ndreptau și văile Cernăuților vuiau. „Asta e minune!" — și strigă: — Domnul X, domnul X, privește! Legionarii au pornit să urce spre cer! — și strânse brațul celui ce-l ducea la moarte.

Impresionat, șoferul pierdu pentru o clipă controlul asupra volanului și-automobilul viră.

— Fii atent, idiotule! — se răsti X; apoi, se răsti și la Dumșa: — Nu mă plictisi! Ești un aiurit!

Vraja se destrămă și Vasile nu văzu decât strada luminată de farurile mașinii.

„Doamne, sunt fericit că mor pentru Legiune și Căpitan..." — își spuse împăcat profesorul.

După câteva minute, automobilul opri. Dumșa deosebi un grup lângă ulucile văruite. Doi gardieni răsăriră ca din pământ și-i puseră cătușe. Apoi, un jandarm îl împinse sub lumina felinarului.

— Să terminăm odată! — spuse X.

— Bă! Voi să treceți aici, în mijlocul străzii.

Să nu-mi faceți scene!

— Hai, bă! Ce n'ați auzit ordenul lu' domn' X? — se stropși și-un gardian. — Hai, mișcați-vă odată, cremenalilor.

— Dumneata, rămâi la-o-parte, — îi porunci lui Dumșa, X.

Cei trei legionari erau legați cu frânghii. Vasile recunoscu doi din ei. Le făcu un gest de'ncurajare; ei îi răspunseră cu „Trăiască Legiunea și Căpitanul!" — și glasul le sună până departe, alungând mutenia aspră a nopții. X își aprinse o țigară. Vasile putu să observe că pe omul acesta nu-l încearcă nici o emoție. Par'că s'ar fi pregătit să tragă în niște câini turbați. „Numai de-ar ochi bine, ca băieții să nu sufere prea mult", — se'ngrijoră Dumșa. In oraș era atâta tăcere, că se-auzea gâfâitul unei locomotive care urca panta spre gara Grădina-Publică. O căruță se-apropia încet, scârțâind; o stea se desprinse și sfâșiè cerurile; un jandarm încercă arma. Până ca Vasile să se dumirească, o salvă sună, asurzindu-l. Profesorul simțea cum îi svâcnesc vinele dela tâmple. Când auzul îi reveni, deosebi geamătul lung și greu al unuia din cei căzuți.

— Ce e bestialitatea asta? — strigă Vasile. — Sunteți mai răi decât diavolul! Dacă v'ați pus în gând să ucideți oamenii, dați-vă măcar silința să-i ucideți dintr'odată, nu în rate!

Un pat de pușcă îl nimeri peste fluerul picioarelor și Vasile se prăbuși; totuși, deși durerea îi sfârteca oasele, se ridică imediat. Nu voia să moară în genunchi. Unul din jandarmi zâmbea batjocoritor și voi să-l mai lovească odată, însă X îi făcu semn să-l lase în pace: știa că pe-un om ca Vasile Dumșa nu-l înspăimântă chinurile fizice. Și, la urma-urmei, X era și nițel plictisit; avusese un program foarte frumos pentru noaptea asta: un chef la „Colibri", plimbare cu Sandina până la Prut; și, când colo, trebuie să piardă timpul cu „legionarii ăștia, cari ar trebui distruși cu toții... Uf!"

X veni la legionarul care fusese numai rănit și-i puse revolverul la tâmplă. Acela își deschise ochii. Intr'un suprem efort, rosti:

— Trăiască Legiunea și Căpitanul! — și capul îi căzu în praf.

Când apăsă pe trăgaciu, legionarul era mort.

— Ai tras într'un cadavru, domnule X, — constată disprețuitor Vasile.

— In schimb, dumneata ești viu, — subliniè malițios X și-și ridică revolverul, țintindu-l asupra profesorului. — Ei, mărturisește, nu ești emoționat?

Pe Dumșa îl cuprinse o imensă scârbă față de omul acesta, care necinstea uniforma.

„Cum naiba de se pot găsi printre ofițerii noștri atât de bravi asemenea canalii?" — se'ntrebă descurajat profesorul, ca, apoi, să spună plictisit: — Trage odată! Ifosele dumitale mă'ngrețoșează. Te complaci în situația unui călău din vre-un roman în fascicole. Nu-ți mai răspund la nimic. Mi-i silă și rușine că există oameni ca dumneata, — și, în gând, își spuse ca pe-o rugăciune cuvintele cele mari: — „Trăiască Legiunea și Căpitanul!"

Inălțându-și privirile, se uită la stele. Erau acolo — așa cum le știa încă din copilărie, când alerga noaptea prin grădină, ca să se lupte cu umbrele porumbiștii. Calea Robilor strălucea ca un pod de aur. Câțiva nouri mici lunecau foarte încet dinspre miază-zi.

Deodată, profesorul Vasile Dumșa văzu o lumină mare, orbitoare; un fel de fulger albăstriu; simți o durere sfâșietoare în partea dreaptă a pieptului și se clătină.

„Canalia! Nici măcar să țintească nu știe! Sau poate că m'a împușcat anume în felul acesta, ca să mă chinuiască... Bruta!"

Incă un fulger; căzu.

„M'a nimerit în gât... — și horcăi, căci sângele îi și umpluse gura: — Incă n'am murit!

Incepu să râdă — așa cum zăcea lungit în colbul străzii, și hohotele lui par'că-l pălmuiră pe X, care, ca un dement, trase și restul de nouă gloanțe, ciuruind trupul profesorului.

Se lumina dinspre Horecea-Mănăstirii. O dimineață calmă, care vestea o zi frumoasă, cu soare mult. Pe strada Cuciurul-Mare, legionarii zăceau însângerați. Vasile Dumșa își mai păstra râsul pe buze.

— Dumnezeu să-i ierte, — se'nchină în taină un țăran, — că vrednici oameni au fost!

Altul își strânse pumnii.

O femee începu să plângă.

Iar jandarmii stăteau de piatră, privind în gol, și erau palizi, ca și cum s'ar fi temut ca morții să nu învie. *).

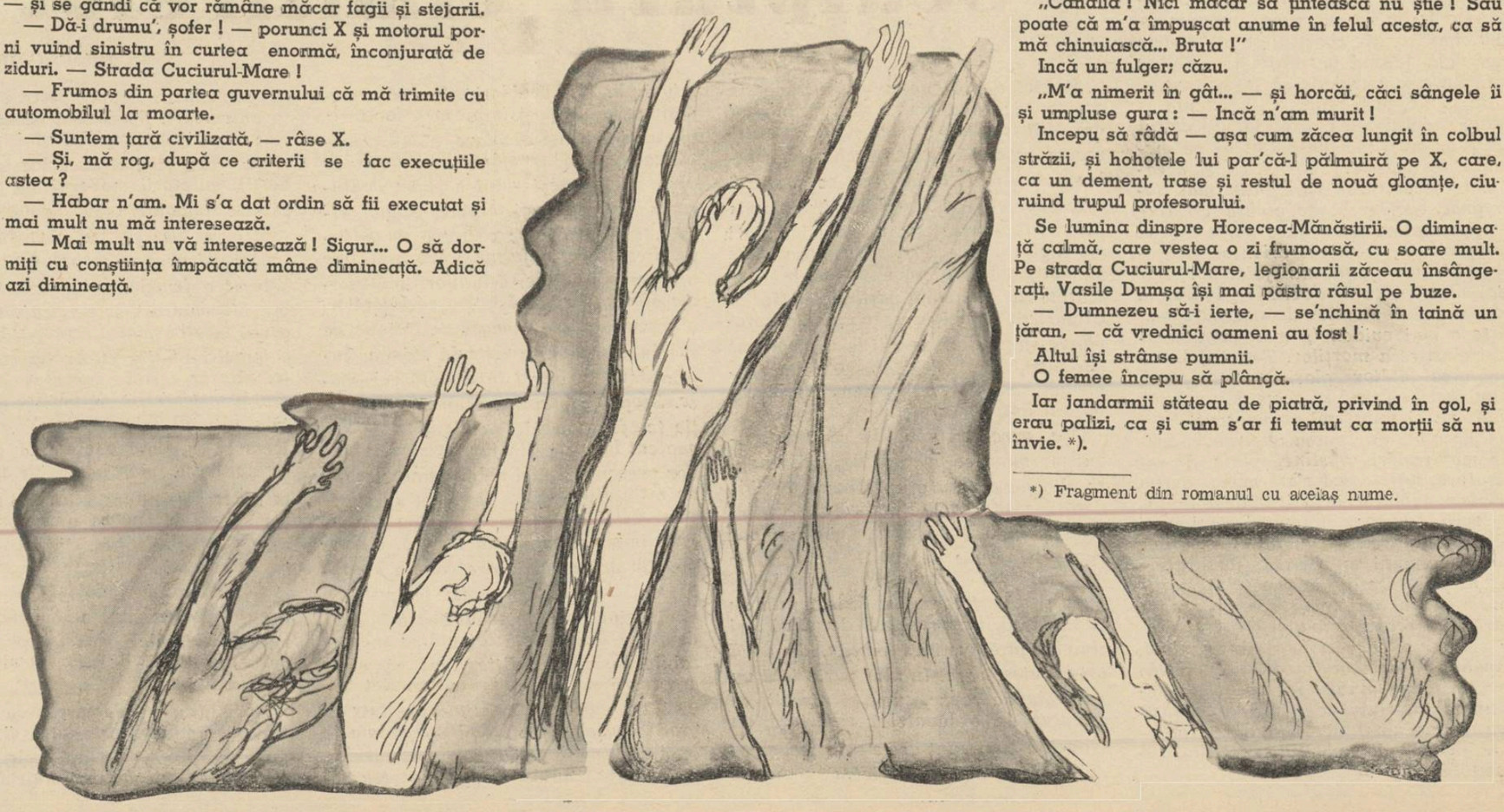

*) Fragment din romanul cu aceiaș nume.

CLOPOTELE DE INVIERE

de **SILVIU LAZAR**

Inchinare lui VALERIU CÂRDU

Clopotele învierii din noi tot se vor auzi.
Invălvorări de zori tot mai vin lângă noapte.
Un arhanghel spune la vremea de rugă în șoapte:
Camarazi, îl veți strivi pe diavol, îl veți strivi!

Credința vă mai strânge în ochi zările ce-odată
Vor fi a voastre cât veți privi prin țară roată,
Iar icoanele sfinților morți ce s'au dăruit,
Trăi-vor peste veșnicie, cu un mare răsărit.

Se taie brazii

Inchinare lui EMIL ȘIANCU

De o vreme seceră moartea prin țara care plânge.
Peste brazii României se 'ntinde veșnicia somnului...
S'au aprins și ruguri să 'ntunece aureolele în sânge
Ale primăverilor prietene cu îngerii Domnului.

Călăi înstrăinați ne taie brazii ca 'n stăpânia urii.
Ospețele apocaliptice îi supără pe Tudor, pe Iancu, pe Horia
Și se cutremură de rușinea care le 'ntunecă gloria
Și că nu întoarcem toți spre nemernici zâmbetul săcurii.

Te-om dărâma, satan*)

Ai rămas, Satan, undeva pe măguri...
Pe noi ne-ai asvârlit în flăcări și furtuni
Pentrucă ți-am vrut cerul de peste neguri
In care dănțue azi îngeri negri și nebuni.

Te-ai ascuns într'o poveste de seară
Și în soare nu-ți mai află ochii loc,
Că l-ai pierdut cu mânia pentru foc
Aprins din rugăciune și din primăvară.

Ai învins, Satan, dar tot nu ai izbăvire
Nici har cu sufletul tău nemărturisit
Din marele tău paradis, dăruit,
Nu pleacă sbor în slavă și trăire...

Nu poți trimite peste zări lumină și leac;
Ai totul și încă ești atâta de sărac...

Te-om dărâma chiar noi de-aici din valea plângerii
Pentrucă n'au vrut să ți se vândă toți îngerii.

*) Acestea erau scrise pentru patronul regimului „tâlhăresc" al lui Carol II și alor lui călăi.

Dârzenie

Dăinuim și numai prin nopți închise și grele
Dar gândul ni-e înfrigurat pentru semnele de hotar
Ca țării noui, ca țării verzi, să-i clădim altar
Și-un drum până la el bătut cu fulgi de stele.

Ne-aprindem sufletul pentru vremea de departe
Să ardă făclie rugăciunii mute seara...
Ca să ne ajute Arhanghelii să scriem o carte
Din care să lucească în lauda lumii Țara.

Ajută, Doamne, să ne mai întâlnim ochii cu norii
Asvârle-o cheie din cele de pe salba Ta 'nșirate,
Să deschidem cu ea porțile la cetate
Și-ți va plăcea și Ție ce-or face 'n Țara mea feciorii.

Pentru moartea pământeană a unui mare Căpitan de oști*)

Ai fost sfânt, ai fost viteazul suflet din țara verde
Ai fost iureșul zborurilor înspre cer,
Frunte mândră a împărăției ce te pierde
Când timpuri de pripas și vijelii te cer.

A fost chemare de taină, ori poruncă de peste vânt
Dar stejarii verzi nu vor nicicând să creadă
Că n'ai să vii cu Arhanghelii de prin baladă
Să-ți scrii legiunile în istorie de aur pe pământ.

*) O mică frântură dintr'un poem încercat după năprasnica moarte a Căpitanului. Nu s'a putut sfârși și nici nu se va putea vreodată, pentrucă nimeni nu va putea merge pe urmele lui, drumul lui — numai pe tăișuri de săbii — cu care a intrat în Dumnezeire. Da chiar în Dumnezeire.

Scrisoare lui Ștefan Vodă al Moldovei*)

Fără judecată și fără sfântă împărtășanie
Ne trimit sufletele în împărăția morții, danie
Pentrucă înălțăm brațele înspre soare
Și cerem lui Dumnezeu să ne trimită izvoare
Să spălăm fruntea neamului de noroi și de rugină
Și s'o 'nălțăm ca și-alte neamuri: spre lumină.

Păgânii pentru astă vină ne fac una cu ogoarele.
Ne poartă tinerețele pe unde nu se-arată soarele,
Sângele ce ne sălta cum pe valuri ușoarele nave
Putrezește, sfinte Voevod, prin temnițele jilave.
Pentrucă-și binecuvântă o credință și altarul
Alți voinici îmbrățișează pe ruguri în piețe jarul...

Nici mamele nu-și pot a-și plânge fiii martiri,
Atât de înfricoșetoare sînt prigoanele de sbiri.

Vino Ștefan Vodă al Moldovei printre noi
Chiamă-i pe Horia, pe Iancu, Tudor și Mihai
Și vom porni să ne luăm toate-altarele 'napoi
Și să ducem o primăvară verde pe-al României plai.

*) Celor 9 Martiri Legionari, uciși la Cotroceni în 22 Septembrie pentrucă au răpus o bestie: Armand Călinescu.

Poem pentru neodihna noastră

Camarade suflet, drumul nostru nu e drum nebun...
Hai, nu-mi mai cere să ne odihnim
Să ne înălțăm spre turnurile de vis străbun
Cu marea biruință pe care o râvnim.

Deasupra furtunilor să ne fluture sborul înalt,
Slovă nouă să scriem cu al ochilor joc,
Iar pentru Țară deslegarea într'un nimb de foc
Ingerii noștri să o poarte și în țărmul celălalt.

Vor arde atunci toate țarinile de ger
Și zările ce se închid după soare în apus...
Fii tare, camarade, și ne-om sui steagul spre cer!
Mai sus vultur năpraznic, tot mai sus!

Poem pentru calvarul atâtor Christoși

Ard în ruguri binevestitori de lumină
O! mulțimi cari nu pricepeți sufletul de-azur...
Nu le-aduceți preț de laudă nici pentru visul pur
Și Ei doar pentru a vă deslega pe voi se 'nchină.

Și pentru voi Ei sfarmă o demiurgică zodie...
Și pentru voi slugilor botezați în descântări
Voi râdeți de moartea lor ce dă vieții rodie,
Dar moartea voastră n'o vor vesti nici toacele de ulmi.

Vouă vă strălucesc pe frunți cununile ocării
Sufletul vă e mai gol și decât apa nudă
Iar glasul vostru fără de psalm n'o să-l audă
Când în larg vom cânta biruința verde a țării.

Inchinare martiriului lui Horia*)

De jertfele sfinte ce le dăm iară și iară,
Se frământă 'n joc de fulgere și stelele și licornii mării,
Incremenește și soarele la marginile zării...
Doamne, dece e blestemată-așa această țară?

Dece străinul e stăpân în ea în toată
Iar nouă ni se frâng tinerețile pe roată
Pentrucă ne cuminecăm cu sfânta-Ți moștenire
Și nu mai vrem a fi Satanei dăruire?

Dece se frâng, Doamne, codri tineri și verzi
Iar neamul meu îl mai îndemni a răbda...
Mi-e teamă că într'o zi chiar așa cum ne vezi,
Vor porni cu noi și îngerii Tăi pentru a ne răsbuna.

*) De data aceasta e vorba la alt Horia și alți mulți ca el pe care I-a avut Legiunea.

— Am încercat în timpul marei prigoane din urmă să public acest poem — și la fel cu câteva din această pagină — dar știe oricine dece nu a apărut nici una.

Scrisoare

Când vor da cireșii iară
In mugur verde și 'n floare
Să-mi trimiți prin primăvară
Un braț bun de cer și soare

Că pe-aicea mamă bună:
Printre ziduri reci, bolnave...
Nu-i nici soare, nu-i nici lună
Decât bezne și Jilave.

Să-mi trimiți și iarbă nouă
Dela noi de prin grădină
Și un cântec ce se pierde
Prin zări grele de lumină.

Primesc pe-a vântului cale
Ruga ta din zori și seară
Și simt dorul cum ne arde
Ca 'ntr'o vâlvără de pară.

Ca un tulnic de pe munte
Oameni răi îți strigă-ocara:
Aveai un fecior de frunte
Dar dece și-a vândut țara?

Mamă, tu nu poți ști încă
Ce m'a dus în bezna-adâncă...
Rabdă dârz, fii Detunată
Și ne-om răsbuna odată.

Azi te 'nchină la cioană
Și-om avea și noi lumina...
Peste ani ori zile 'n goană
Vei ști și tu ce mi-e vina.

Până-atunci, tu, mamă, sfântă
Cum e jertfa pentru țară,
Să-mi trimiți prin primăvară
Tot ce sufletu-mi cuvântă.

Nu știi unde sânt pre nume.
Fă-ți ochii vulturi și dor
Și ce-am scris, tu dă-le lor,
Ei mă vor găsi prin lume.

Sculptura cimitirelor

de **MIHAIL CHIRNOAGĂ**

Poate nu complect lipsite de interes ar părea câteva observații cu privire la sculpturile cimitirelor italiene. Plină este Italia de magnifice, monumentale cimitire. Ele constituesc o mândrie națională, făcând parte din locurile pe care un străin trebuie să le viziteze.

Se spune, în legătură cu existența acestor cimitire, că în occident cultul morților ar fi mai desvoltat ca pe meleagurile noastre. S'ar putea și aceasta, întrucât ni se pare mult mai impregnat occidentul de esențe creștine — și cultul morților face parte din aceste esențe, — decât orientul, pe care-l bântuie fantasma fatalistă. Dar mai sunt și alte motive. Mă gândesc la bunăstarea oamenilor de-aici, care permite o mai evidentă, mai monumentală cinstire a morților. Tot astfel, vecinătatea atâtor glorioase sculpturi, stimulează spiritul să calce pe un drum bătătorit și universal recunoscut.

Ceiace azi s'ar putea observa la aceste manifestări creștine, pline de învățătură sufletească s'ar putea defini printr'o evoluție artistică; dela imitația servilă a unor simboluri comune și dela practicarea sistemului busturilor fără rezonanță universală (fotografiile și busturile așezate la căpătâiul morților având o limitată rezonanță familiară) s'a trecut, aproape fără tranziție, la simboluri cu recunoaștere unanimă, capabile să deștepte meditația cercetătorului și îndemnul de a se înclina deasupra propriului destin. S'a părăsit așa dar documentul particular și familiar pentru documentul simbolic, sugestiv și tragic.

Mai evidente ne-au părut aceste constatări când am vizitat cimitirul din Milano, unde partea nouă este oarecum separată de cea veche și deosebirea este mai clară. După ce parcurgi sute de metri contemplând frumoasele pietre funerare, comunele simboluri ale îngerilor cu capul trist aplecat spre pământ, sau ale unor dureri pe care sculptorul le-a întipărit pe înăsprite chipuri de femei ce se apără de apropierea sfârșitului, te afli la un moment dat într'o zonă care face să resimți, imediat, cu durere, prezența implacabilului destin.

Așa, spre exemplu, la căpătâiul unui mormânt se poate vedea ridicându-se, din piatră, un grup solemn de chiparoși, într'o tăcută îmbrățișare prietenească, care te poartă, printr'un har sugestiv nespus de subtil, în câmpiile singurătăților eterne. Nu există nici bust și nici fotografie. Există numele și simbolul, împerechere de două ori simplă, fără vanități inutile, de două ori înduioșătoare. In altă parte iată un trunchiu de copac, sucit și răsucit, ca torturat de o lăuntrică suferință, un trunchiu cum sunt acele nu prea groase de corn, dela noi; piatra rece, este totuși plină de fierbinți efluvii de compasiune și nu poți împiedeca un teribil sentiment de dezolare, să nu te năpădească. Iată, în sfârșit, o lespede pe care mâna meșterului a săpat contururile unor peisagii alpine. Stânci uscate, care străjuesc o prăpastie adâncă. Peste aceste forme, care amintesc profunzimile deșertăciunilor, inutilitatea eforturilor, uscăciunea rezultatelor, o cruce în piatră neagră se întinde de sus în jos, dela dreapta la stânga, cuprinzându-le într'o înțeleaptă rezumare. Scopul este atins: o amară meditație te face să calci chilometri în șir, neatent la viața din jur, prizonierul unor preocupări mai nobile, unor fecunde meditații.

Aceasta ar fi o categorie de simboluri, împrumutate dela natură, și-anume din acele părți care convin scopului de urmărit. Dar noua sculptură a cimitirelor mai întrebuințează un alt domeniu, care oferă tot atâtea inepuizabile posibilități. Este știut că viața amoroasă și intimă, sau a familiei, lovită de moarte, îndurerează într'un grad deosebit. Un tânăr logodnic ce moare, sau o fată la 20 de ani care se prăpădește, sau în sfârșit moartea soției și mamei de copii, deșteaptă regrete universale. Speculând această slăbiciune (căci despre bătrâni se zice: și-au trăit viața! Facă loc la alții tineri!) sculptorii moderni au imaginat subtile simboluri pline de sugestivitate. Iată ce se găsește pe mormântul unui tânăr, dispărut pe neprevăzute și care a lăsat o femeie în urmă-i cu doi copii. Mormântul este străjuit de un grup, în albă piatră scumpă. Un om și o femeie. El ține cu brațul stâng talia femeii, iar restul corpului arată cea dintâi mișcare de despărțire. S'ar zice că'n ultimul minut și'ntr'o desperată forțare reușește să întoarcă capul către tovarășa înlăcrimată; de pe buzele întredeschise în durerea celui de pe urmă spasm, el lasă să cadă spre femeia sa, un ultim răsuflet. Chipul e greu de povara acelui răsuflet; ochii sunt semiînchiși. E fără îndoială că simbolul conține testamentul unei vieți de familie, plină de greutăți, pe care urmează s'o ducă de-aici încolo, numai femeia.

Acel răsuflet descarcă cu durere, sarcina familiară pe umerii ei.

De te apropii de alt colț, două ziduri înalte de ceva mai mult de 1½ m. deșteaptă curiozitatea. Te apropii și deodată te găsești în fața unui tânăr corp de femeie, întins pe patul morții. E atât de intimă scena, atât de familiară așa cum este sugestionată, prin prezența acelor doi pereți care reduc spațiul unei camere, unei case, încât parcă cineva din cei mai scumpi se află întins în fața ta. Nimic deosebit, extraordinar! Dar e suficient ca doi pereți să sugestioneze intimitatea familiară, lovită de catastrofă, pentru a resimți mai acută durerea.

Cât suntem de departe de îngerii meditativi! Sau de fotografiile și busturile care ne lăsau indiferenți! Cât suntem de departe de toate acele simboluri comune care nu te puteau convinge la compasiune!

Așa dar, părăsind simboluri ușoare, practica fotografiilor și-a busturilor, sculptura modernă a cimitirelor caută să sugereze, prin alte simboluri, împrumutate acelor preocupări omenești care afectează mai puternic imaginația omului, cum este natura și viața intimă, apropiindu-se cu un pas uriaș de menirea sa, mai ales când faci din acest fel de sculptură o propagandă pentru reconcilierea cu moartea, cu spiritul creștin și cu toate cele bune obiceiuri pe care le uităm, răpiți de înșelătoarele aspecte ale vieții de toate zilele.

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPA

Cronica dramatică

Teatrul din Sărindar

SPECTACOL DE DESCHIDERE A STAGIUNII, COMEMORAREA LUI VASILE ALECSANDRI

Nu putem trece cu vederea reușita reprezentație dela Teatrul din Sărindar, în cadrul pioasei recunoștințe aduse lui Vasile Alecsandri, fiind convinși că realizarea din seara premierei acestui teatru, este una din cele mai reușite ale montărilor comemorative din acest an.

Cu toate că întârziată oarecum, ea merită întreaga recunoștință pentru cadrul de curată și migăloasă realizare artistică, pe care i-a insuflat-o regia d-lui Victor Bumbești. Am privit teatrul din Sărindar, la înființarea lui din toamna trecută, cu simpatie și dacă nu totdeauna în decursul stagiunei ne-a satisfăcut deplin, nu ne împiedică de astădată să aducem conducerii prețuite a doamnei Maria Filotti, omagiul nostru.

Dintre celelalte premiere închinate lui Alecsandri, cea a teatrului din Sărindar este isbutită în primul rând fiindcă a înțeles spiritul acestui dramaturg.

Precum mai spuneam, nu de mult, teatrul lui nu mai poate fi astăzi lămurit prin considerații de ordin pur teatrale. El este un poet, un idealist, un exuberant. Operile lui sunt vers și cântec, spirit și optimism, agerime și sclipire. Zadarnic am încerca să înfățișem șirul vreunei desfășurări de momente dramatice. Cu atât mai puțin în farsele ce a scris pentru scenă, dacă în înseși piesele sale de teatru, ne lovim de acest impediment.

Ori, iată ce a priceput teatrul din Sărindar, montând cum a montat *„Chir Zuliaridi"* și celelalte câteva momente dramatice. Fără pretenții de a moderniza ceeace nu poate fi înoit, fără dorința de a schimba gesturile din naive și puțin scenice, cum trebue să fie, păstrând, prin decor, un aer de ficțiune și farsă, chiar pe scenă, ne-a prezentat un real Alecsandri, așa cum putem să-l iubim și să-l înțelegem.

Intregile noastre omagii deci doamnei Maria Filllotti, precum și calde aprecieri, colaboratorilor săi cari s'au distins, printre cari notăm pe doamna Eugenia Popovici,Celia Marion, I. Roman, etc.

Teatrul Alhambra

TÂRGUL SĂRUTATULUI, OPERETĂ ÎN DOUĂ ACTE de N. VLĂDOIANU și KIRIȚESCU. MUZICA de N. CONSTANTINESCU

Nu am vrea să se creadă că lăudăm prea mult acest spectacol, deaceea vom începe cu o observație, urmând ca după ea să ne arătăm întreaga și sincera satisfacție. Suntem de părere că tablourile sunt prea lungi. Poate nu este o părere bună. Dar o revistă va avea cu mult mai mult succes în cazul unei succesiuni neîntrerupte de scene, toate scurte, cu decoruri schimbate, reînoite, mutate, înfine, iluzia unei desfășurări bogate de fapte. Acestea le spunem cu convingerea că în acest caz, reprezentația ar avea mai mult succes, și dorim acest lucru, fiind mâhniți ca un impediment de nu prea mare importanță ca cel expus mai sus să poată prejudicia cât de puțin realizării deosebite ce este într'altfel revista dela Alhambra.

Ca noutate, aduce un subiect Deobiceiu revistele aveau doar foarte slab schițat o desfășurare de fapte, după un plan oarecare. Revista dela Alhambra este în schimb o piesă cu o înșiruire logică de întâmplări. Sau, pentru a o defini pe cât se poate mai bine, este o reînviere a operetei, mult mai modern decât aceste spectacole pe vremuri, dar cu acelaș frumos efect.

Iată ceeace lămurește și simpatica apariție a d-nei Olga Kirițescu, a cărei voce inteligent modulată a interpretat cu măestrie ariile neobositului Nicușor Constantinescu, precum și prezența d-lui Ion Dacian.

Printre ceilalți interpreți, cari au întregit spectacolul cu verva și farmecul jocului lor, trebue să notăm desigur pe d-nele Virginica Popescu, Lulu Savu, Florica Demion, precum și pe d-nii Iordănescu-Bruno, N. Gărdescu, Jules Cazaban, Antoniu și Nicolaide.

Un tablou de dans, interpretat în mare parte de Oleg Danovsky care a arătat încă odată minunatele sale calități artistice.

Decorurile și costumele, în special cele românești, ansamblul final de : **nuntă românească**. cu dansurile lui caracteristice, au fost la rândul lor un punct de atracție, și o fericită idee, pentru care aducem întreaga laudă teatrului.

Trebue încă odată să amintim de muzica lui N. Constantinescu, atât de nimerit aleasă, care a îmbrăcat întreg spectacolul cu armonii și arii deosebit de plăcute. In general o premieră isbutită.

VICTOR POPESCU

Cinci ani dela moartea maestrului Constantin Nottara

Se împlinesc cinci ani decând unul dintre seniorii verbului, a trecut în lumea drepților, ducând cu el în mormânt tainele unui meșteșug de care și-a legat viața.

Mai mult de jumătate din fruntașii scenei românești, au avut norocul să fie învățați de el să spună cum trebuie cuvântul și cum se cade să-i dea viață.

Cine l-a văzut pe maestrul Nottara în Luca Arbore din Viforul lui Delavrancea, nu se poate să nu-și amintească de el — făcându-se una cu bătrânul sfetnic al zvăpăiatului Ștefăniță Vodă și împietrind sala în finalul actului doi.

— „Am ajuns ca o umbră rătăcitoare printre crucile unui cimitir; când la capul uneia, când la capul alteia...

Cu trupul măcinat de suferință meșterul Nottara părea o umbră; dar în sufletul lui, aluatul verbului fierbea sub același foc al tinereții îndepărtate.

Când în vorbele sterpe de lacrimi și întretăiate de sughițuri meșterul Nottara, cu sufletul pe buze spunea:

— „Nu plâng... uitați-vă la mine că nu plâng ! Sau: O lacrimă, numai una să plâng la căpătâiul lui Cătălin al meu...

Această emoție o trăia toată lumea fără ca el, actorul să fi plâns.

Meșterul Nottara își rupea din suflet pentru a însufleți eroii. *Bătrân și orb și gârbov"*, în „Thebaida", Oedip al lui, evoca întreaga tragedie a fatalității antice.

In temnicerul din *Cocoșul Negru*, meșterul purta în suflet și pe buze mucegaiul întunericului cu aceiaș nepăsare ca și îndemnul la spovedanie.

Împăratul lui, din poemul *Trandafirii Roșii* de d. Zaharia Bârsan, era împărat.

Atunci când a socotit că nu mai are destulă putere în trup, a ales un elev al lui să-l joace.

— „E al tău haiducule ! Să nu mă faci de ocară !...

Cultura adâncă pe care o avea, i-a ajutat maestrului Nottara să urce toate treptele meseriei cu aceiaș chibzuială și pătrundere a clasicilor și a modernilor.

Cât de apăsător, cât de hotărît era Duval-Tatăl, din Dama cu Camelii...

— Domnișoara Margueritte Gauthier ? Sunt tatăl lui Armand !

In intonația cuvântului *tatăl*, meșterul punea totul: durere, rugă, amenințare și milă...

Actorii primei noastre scene își mai amintesc poate de felul cum meșterul știa să despice fraza și să scoată viața și dintre rânduri. La el orice pauză, orice mișcare cereau justificări. Relua o scenă de zeci de ori, îi purta pe interpreți pe toată claviatura și nu înceta munca până când simțul actorului nu pipăia pulsul personagiului.

— „Mă haiducule, nu așa... ia mai zi odată ! Așa spunea el elevilor lui în repetițiile îndelung muncite, pe cari le-a condus și din cari a făcut oameni. Sub ochii lui se desfășura procesul creației artistice. Maestrul Nottara știa cum să povățuiască pe actor, nu să-l jicnească.

Greu s'a resemnat bătrânul; dar n'a cedat școalei noi, care trunchia versul înconvoindu-i șirul spre proză.

Trâmbița glasului de aramă a maestrului Nottara, vibra în trupul fiecărei fraze și în al fiecărui cuvânt în parte.

Tuna în scenele de dramatism puternic și se topea gradat în clocote înăbușite, dând un vers limpede, muzical și cald.

Era atât de pătruns de rostul meseriei încât se frământa ceasuri întregi să miște figurația și s'o articuleze acțiunii.

Imbrăcat totdeauna în negru, pășea încet, dealungul coridoarelor din spatele scenii, își scotea pălăria în fața oricui îl saluta și-i întindea o mână prietenească.

A primit și a jucat și roluri mici, prea mici pentru vârsta și talentul lui. In Măsură pentru măsură (Shackespeare) i-a fost dat să guste la bătrânețe amărăciunea strălucirii...

Dintr'un rol de câteva cuvinte a făcut însă tot o creație.

In pauze și până să-i vină rândul să intre în scenă sta de vorbă cu cine vrea să-l asculte, povestind întâmplări din trecutul teatrului românesc.

După sfânta sfeștanie a fiecărui început de stagiune, meșterul Nottara la sfârșitul cuvântării își îndemna camarazii cu „E meserie grea băeți; dar voi puteți munci altfel. Vremurile voastre sunt mai îmbelșugate decât cele prin cari a trecut tinerețea mea. Eu am jucat flămând, rolurile de marchizi și conți sătui !"

Maestrul Nottara știa să dea cea mai frumoasă dovadă de camaraderie și mai ales de încurajare a tineretului.

La anul nou sau la zilele onomastice fiecare actor primea acasă o felicitare scrisă de mâna meșterului.

L-a scurtat — poate — și pierderile pe cari le-a avut în moartea tovarășei de viață (Elena Nottara) după cum l-a costat și moartea lui Aristide Demetriade, a lui Iancu Petrescu și a tuturor camarazilor răposați.

Nu lipsea mosneagul dela înmormântarea nici unui membru al familiei artiștilor, cărora știa să le spună cuvântul de adio.

In clipa morții și-a îngăduit o cochetărie profesională. *Să nu vorbească nimeni la înmormântarea lui.*

Poate că în acest ordin a ținut să facă ultima reverență în fața verbului...

Maetrul a lăsat scrisori dela Petre Liciu, Aristitza Romanescu și aproape dela toți înaintașii lui.

In mâna cui sunt astăzi aceste comori ?

Opera, documentele și memoriile ctitorului Constantin Nottara aparțin țării !

GHEORGHE SOARE

Drumul biruinței

(Urmare din pag. I-a)

Aici este înțelesul mai aspru al acestor două noțiuni. A o merita și a o putea dobândi. Trebue purificare, reînviere. Să luăm aminte cum spunea Biblia. Cereți și vi se va da vouă. Căutați și veți afla. Bateți și se va deschide vouă. Iată unde putem căuta sensul meritului și puterii de a dobândi. Trebue să cerem, să căutăm victoria, să o smulgem dacă ne este îndepărtată. Nu vremea poate aceasta. Infrântul capătă dreptul doar, de a putea.

El a făcut, fiind înfrânt, un pas în spre victorie. Dar n'a dobândit încă victoria. Ceilalți pași rămân de făcut, numai de ea și prin ea.

Infrântul capătă dreptul victoriei, dar ea nu vine singură. Insă el nu trebue să plângă sau să jelească. Niciodată din lacrămi nu s'au ridicat puteri. Dimpotrivă el trebue să lupte și să se arate demn.

Știți ce a spus Paul Emilius, când, în culmea gloriei, sărbătorit de întregul popor roman, pierdea, unul după altul, doui fii ai săi? A spus: „Cel puțin acum soarta s'a răzbunat îndeajuns și putem fi la adăpost de orice alte lovituri ale ei" iar poporul roman a rămas puternic și a cucerit lumea.

Pentrucă din durere nu trebue să iasă doar lacrimi. Și în înfrângere, plânsul nu este o cale spre victorie.

Deaceea există două feluri de înfrângeri. Una urmată de lacrimi, și care este foarte dureroasă, fiindcă n'are cine să o lumineze; și alta urmată de victorie. In ea nu se plânge, dar se muncește. Muncește omul pentru el, și deaceea învinge. Iar nu dela soartă așteaptă bunăvoința.

Este și acesta un fel de a suferi înfrângerea. Dar nu oricine îl poate pricepe.

VICTOR POPESCU

Teatrul Regina Maria

Comedia „Papa se lustruește" în interpretarea domnului

V. MAXIMILIAN

obține un mare succes de public. In studiu se află piesa „Hoții", cu domnul

TONY BULANDRA

în rolul lui Karl Moor.

Cronia muzicală

Indatoririle „Filarmonicei"

de ROMEO ALEXANDRESCU

Am arătat de nenumărate ori, în cursul atâtor ani, chiar când măsura celor mai blânde făgăduințe ori de activitatea „Filarmonicei" era depășită de greșelile grele ale conducerii acelei instituții, cât de puțin românească și prielnică culturei românești era, în general, această orchestră oficială. Coloanele în care am protestat cu hotărire și cu cea mai strictă imparțialitate, în cronicile anilor din urmă ai „Universului" și „Universului literar", ar putea colecționa spații impresionante de tipărituri, ar putea umple un trist volum al trecutului nostru muzical.

Indrumările eronate și mioape care porneau din mijlocul forurilor diriguitoare ale instituției, refractarismul la înțelegerea rosturilor naționale ale „Filarmonicei", slăbiciunea programelor, sistemul părtinirilor în alegerea elementelor de colaborare externă, atâtea alte defectuozități și slăbiciuni, erau adesea copleșitoare.

Ca din întâmplare, erau importați din cine știe ce depărtări, reprezentanți de concert de prin pleava iudee a străinătății sau „români" de soiul d-rei Clara Haskil, Miletineanu, pentru care „Filarmonica" găsea fondurile revoltător de lesne și de copios, pe când soliștii români, puținii soliști autohtoni care puteau „răzbi" în propria lor patrie, primeau onorarii derizorii și trebuiau să se considere fericiți că au fost, cu câte dificultăți, tolerați să urce un podiu românesc, riscând să indispună pe reprezentanții atotputernici ai comunităților și lojilor. E bine să se știe că un dureros de mare număr de soliști români sau chiar de elemente de orchestră, de compozitori români creștini de asemenea, au fost nedrept desamăgiți, au fost loviți chiar în cariera lor, de atitudinea și procedeele revoltătoare ale direcției artistice ale „Filarmonicei".

Fără împrejurările politice din ultimul an, când rezidurile muzicale iudaice s'au văzut oprite de zăgazurile forțelor Axei de a se mai revărsa spre noi, am fi avut, până mai eri, surogate muzicale galițiene pe estrada solistă, în locul admirabililor artiști italieni și germani, ascultați și în contra cărora, glasuri conrupte din presă, s'au ridicat, pretinzând și „englezi" sau alte neamuri (bănuim de care), deși niciodată acești înstrăinați n'au apărat arta pur românească.

Reînvierea viguroasă și fierbinte a românismului de astăzi, se înțelege dela sine, a smuls buruienile otrăvite din holdele artei românești, astfel că, nu vom mai avea de suportat nici bucăți de repertoriu, nici automate muzicale cu profil de pasăre de pradă, nici o orchestră de Stat, orchestra neamului, cu mireasmă de ghetto.

Acestea s'au înfăptuit printr'o Binecuvântare cerească. Indatoriri imperioase au rămas însă, direct, „Filarmonicei".

Metodele vechi trebue date la pământ.

„Filarmonica" de astăzi nu mai admite programe și repertoriu dezordonat, insuficient, improvizat, fără nici o normă de alcătuire.

„Filarmonica" nouă nu mai poate suporta rămânerea în umbră a celor care din demnitate românească, din firească repulsiune, au disprețuit orice gând de apropiere și de supunere față de un mediu înstrăinat și deci au fost constrânși la izolare.

Nu mai putem îngădui „Filarmonicei" reclame și o publicitate sforăitoare de bâlci, dar recomandarea aceasta, justă, cuviincioasă, în presă, a activității și invitaților ei.

Nu ne mai putem limita, de asemeni, la rolul cultural strict local, al „Filarmonicei". Cultura muzicală a provinciei românești, astăzi din nenorocire, aproape cu desăvârșire inexistentă, revendică urgent turnee simfonice, pretutindeni, fie chiar la început, cu o orchestră de cameră, cu solist.

Această orchestră de cameră, care ne-a lipsit până astăzi, trebue extrasă din „Filarmonica" și permanentizată.

Iar membrilor orchestrei Filarmonice regenerate, nu li se cade, pe viitor, să mai iasă din principiile unei calde camaraderii, care să condamne definitiv intriga, rivalitățile, nedisciplina, tendința de a da concursul șefului de orchestră, numai în măsura în care o dictează interesul sau orice considerent în afară de muzică.

Și pentru acestea toate, trebue educatori și conducători apți și convinși de adevărata lor misiune.

Ii așteptăm la lucru și îi vom urmări cu totală obiectivitate.

„STATUL TOTALITAR"

Săptămâna viitoare va apare în Colecția „Universul Literar" cartea cu acest titlu sugestiv, în care

COSTIN I. MURGESCU,

unul din cei mai înzestrați redactori ai revistei noastre, desbate interesante și actuale probleme.

Mâța'n sac

V. VOICULESCU :
In creer, în suflet, în inimă cată
Ascunsa spărtură pe unde pătrund
Zănatecii aburi...

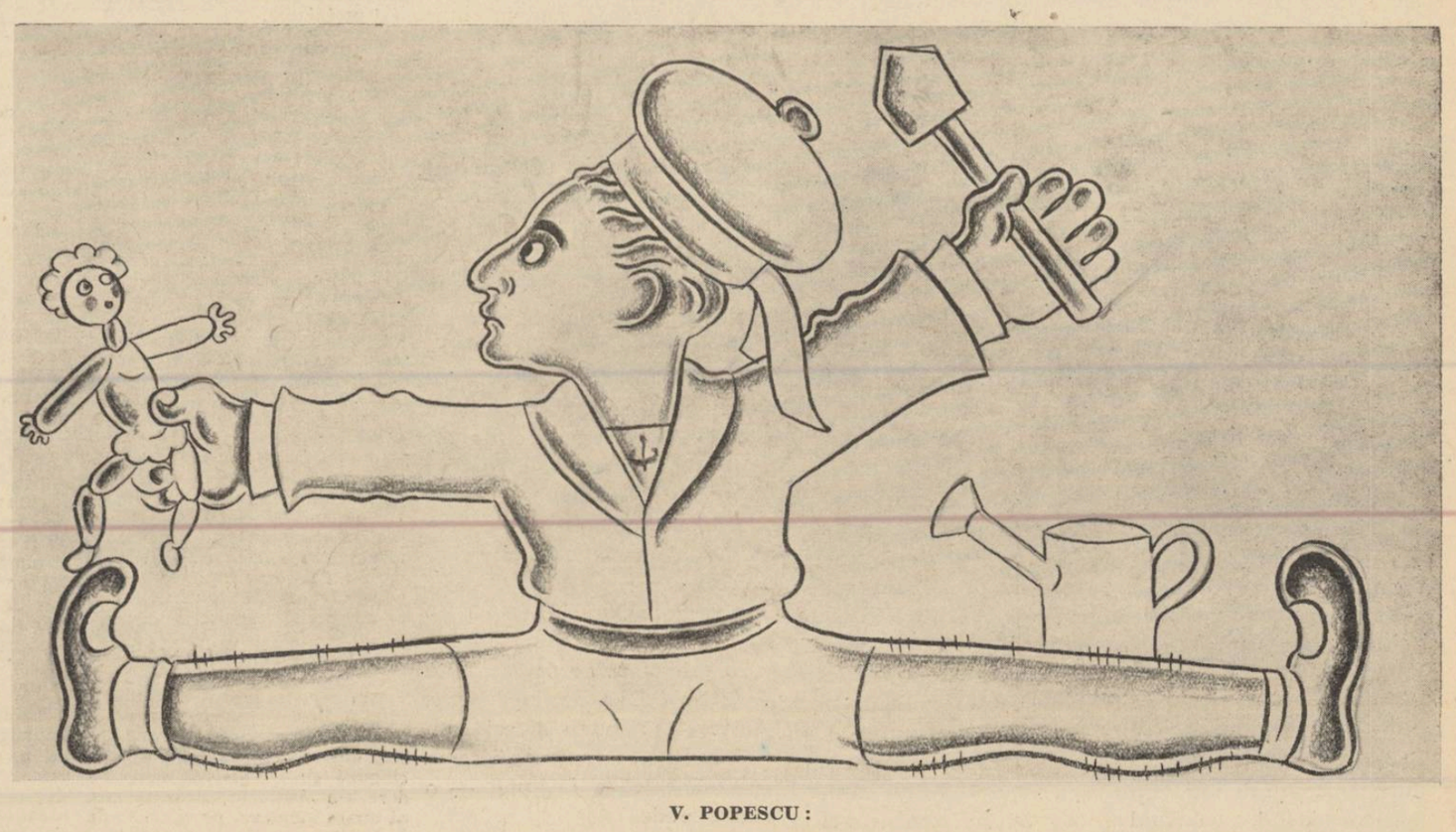

V. POPESCU :

Povestitorul amorurilor carnale

VITRINA EUROPEI

Expoziția cărții germane

Cu un minimum de solemnitate și într'o atmosferă comunicativă, s'a făcut Marți la Dalles, inaugurarea oficială a „Expoziției cărții germane". S'a afirmat atunci, prin cuvintele autorizate ale vorbitorilor, dorința de sinceră colaborare a Reichului național-socialist cu România legionară, și pe tărîmul manifestațiunilor de creație spirituală.

Ceea ce credem că trebuie cu precădere subliniat, la acest prilej, este constatarea care pentru cei mai mulți vizitatori ai expoziției va fi însemnat desigur o surprindere: regimul totalitar, departe de a fi fost vitreg pentru destinele culturii, în Germania, a favorizat, dimpotrivă, evoluția firească a acesteia, într'o măsură pe care ne-o înfățișează cu prisosință „Expoziția cărții germane" dela Dalles.

Vitrinele, mesele și rafturile cu tipărituri expuse în sala cea mare de expoziții a Fundației și în alta alăturată, împreună cu gravurile cari arată evoluția tiparului și a reproducerii artistice germane înfățișează, din punct de vedere al întocmirii sistematice, poate cea mai bine închegată dintre expozițiile cu caracter cultural organizate la București.

Literatura germană artistică, științifică și politică este reprezentată prin opere din cele mai alese ca actualitate de semnificație și valoare.

In prima sală, la loc de cinste se află vitrina cu opere de literatură germană despre România. Cartea lui Corneliu Codreanu, în traducere, este expusă împreună cu alte lucrări asupra legionarismului și a evoluției politice din România. Deasemeni, sunt prezentate, în traducere, numeroase opere de Eminescu și Carmen Sylva, publicații germane despre limba română și despre obiceiurile românești.

In altă secție sunt grupate laolaltă, cărți de filosofie, padagogie, artă, muzică și istoria literaturii.

In sala cea mare, în vitrinele rânduite de jur împrejurul bustului Führerului Adolf Hitler se află operele reprezentative ale național-socialismului. Dealungul pereților se înșiră cărțile de literatură germană, de drept, medicină, tehnică, economie și agricultură.

In răstimpul până la 10 Octombrie, când se va închide, vizitarea zilnică a expoziției este liberă, dimineața și după amiază, dându-se și explicațiuni în limba română.

Tot în cadrul și cu prilejul acestei frumoase manifestațiuni culturale, cunoscutul poet german Hans Carossa va citi, la 9 Octombrie, din operele proprii, în sala de conferințe a fundației Dalles.

Suntem convinși că, organizată cu atâta pricepere și cu un gust deosebit, Expoziția cărții germane, care cuprinde un număr de peste 2.000 de volume, va fi un prețios prilej de informare a intelectualității românești asupra creației spirituale în Germania național-socialistă și totodată va aduce și începutul unor profitabile schimburi de sugestii și împrumuturi de idei sau teme de cultură între cele două popoare.

PROGRAMUL EDITORIAL ANUNȚAT IN „UNIVERSUL LITERAR"

încă de astă primăvară, pentru începutul toamnei în miezul căreia am și pătruns, va fi totuși realizat, dar cu o întârziere datorită, în primul rând împrejurărilor politice din afară și consecințelor lăuntrice de-o însemnătate atât de hotărîtoare pentru destinele culturii noastre.

Apoi, redactorii și colaboratorii cei mai apropiați ai revistei, cari urmau să înceapă în chip firesc cercetarea manuscriselor, fiind, unii dintre ei, tineri încă, s'au simțit încă și mai tineri în haina ostășească și în loc de lectura manuscriselor de literatură au început a se deprinde cu aceea a regulamentelor militare. In răstimpul câte unei scurte permisii își mai aduc aminte însă și de vechile preocupări..

Așadar, am vrut să se știe că ne vom ține totuși de cuvânt, îndată ce...

CĂRȚILE NE ALEG

De cele mai multe ori, o carte de căpătâi este una care a fost rău înțeleasă. Fiindcă la vârsta dezarmată a lecturilor decisive, nestiind ce prieste spiritului nostru și neputând prevedea consecințele, alegerea pe care o facem este iluzorie. In realitate, cărțile ne aleg — la întâmplare.

Un cititor atent se formează poate chiar mai greu decât un scriitor de cărți. Acesta, presupunându-i talentul, are cel puțin șansa de a fi încercat pe măsura puterilor lui sau în dezacord cu el însuși, ceea ce face ca încercarea lui să nu fie lipsită de interes și de folos, chiar atunci când cartea este neizbutită, adică necorespunzătoare intenției propuse. Dar cititorul care se orientează greșit în alegerea lecturilor, riscă să rătăcească multă vreme fără spor, înainte de a-și găsi, istovit sufletește, drumul propriu.

AL DOILEA VOLUM DE PROZĂ AL SCRIITORULUI GH. BANEA

a fost de curând tipărit, la „Casa Școalelor", după un răstimp de patru ani dela publicarea neuitatelor amintiri din captivitatea bulgărească — „Zile de lazaret".

Cartea pe care o anunțăm se intitulează „Vin apele" și cuprinde, alături de nuvele inedite și câteva apărute mai înainte prin reviste ca „Universul Literar" sau „Revista Fundațiilor regale".

Aspectul precumpănitor biografic și fragmentar al acestei cărți, unde anecdoticul are mai puțină însemnătate ca în Zile de lazaret, socotim că este mai potrivit încă pentru a face sensibile oricui calitățile de excepțional povestitor ale d-lui G. Banea. Precizia riguroasă a trăsăturii evocatoare amintește pe Panait Istrati, dar seninătatea umorului și echilibrul prozei din Vin apele *îl apropie pe autor de marii moldoveni, de un Creangă și un Calistrat Hogaș.*

SELECȚIONAREA AUTORILOR DIDACTICI

este concluzia ce se desprinde și se impune din observațiunile pline de sugestii rodnice pe care le face d. Radu Gyr, cu privire la „Literatura românească în manualele didactice", în numărul pe Septembrie al revistei Gândirea.

Alegerea materialului literar în cărțile care se pun în mâna școlarilor a fost făcută, de cele mai multe ori până acum, la întâmplare — pentrucă nu poate fi altfel numit criteriul călăuzitor al autorilor didactici, adică propriul lor gust. Cel puțin să fie folosite rezultatele din trecut ca o contribuție negativă, ca un exemplu de ceeace nu trebue să mai continue, pentru a face mai lesnicioasă și neîntârziată formularea contribuțiilor pozitive, creatoare.

„Tehnica selecționării materialului, gustul critic și literar, normele de ierarhizare a autorilor și-a operelor prezentate se cer, pentru viitor, cu totul altele decât cele care au triumfat, din păcate, până acum. Autorii didactici ce vor purcede, de-aici înainte, la noua arhitectură a manualelor de limba română, să-și facă, în primul rând, un riguros examen al posibilităților critice și selective. Să pornească, apoi, pe un drum nou, evitând orice punct de contact cu vechiul spirit rigid care a condus la atâtea deficiențe și părți ratate din manualele actuale..."

Un gust literar îndoelnic, o lipsă de varietate surprinzătoare a materialului (aceeaș nuvelă reprodusă ca exemplificare, în manualul de cl. IV-a, a V-a, și a VIII-a !) și o cunoaștere cu totul insuficientă a literaturii mai noui, — iată principalele cusururi care vor trebui remediate, la întocmirea viitoarelor manuale didactice de literatură românească.

Constatând, cu toată buna credință, nesiguranța păgubitoare a criteriilor după care se face alegerea scriitorilor și a literaturii naționale în manualele de școală tipărite până acum se impune ca o concluzie logică „însăși riguroasa selecționare a autorilor didactici".

Propunerea neîntârziat aplicabilă, pe care o face d. Radu Gyr, este de-a se intruni într'o colaborare rodnică, experiența școlară a profesorului cu îndrumările scriitorul de valoare, a cărui firească afinitate pentru înțelegerea și dreapta judecare a fenomenului literar este cea mai indicată pentru a înlesni sufletului tânăr al școlarului să-l prețuiască.

UN DEVOTAMENT NEMARGINIT

sau o mare iubire, ca și admirația exclusivă pentru au autor, isvorăsc dintr'o împrăștiere necontrolată a sentimentului, din neatenție. Entuziasmul îndrăgostitului de o femeie sau de o carte, este generos, creator, se dăruiește dar nu asimilează decât ceea ce îi întreține exaltarea, adică îi deformează și întârzie înțelegerea. „Deux âmes se rencontrent un jour, et, parcequ'elles cueil laient des fleurs, toutes deux se sont crues pareilles" — scria odată Gide. Uneori ajunge și mai puțin pentruca o mare iubire, adică o neînțelegere, să se nască.

Înțelegerea aduce cu sine despărțire. Ea înseamnă încetarea farmecului, întreruperea atracției pe care-o exercita tot ce era nelămurit și turbure, misterios, presupus numai, în dragoste. Prin această des-fermecare, sensul înțelegerii răsbește ireverențios și neînduplecat : separă.

„CEI DIN LINIA I-a"

este titlul publicației regimentului 7 Roșiori pe care am găsit-o zilele trecute pe biroul nostru din redacția revistei. Vă închipuiți cu ce plăcută surprindere am citit, în dreapta sus, că apare „undeva, pe zonă...", de unde abia se întorsese și Menalc, după o concentrare de vreo zece luni, una peste alta (corect spus, una... după alta). Fără îndoială, editorialul va fi semnat de comandantul regimentului, d. lt. colonel Gh. Carp și va cuprinde toate îndemnurile bune pe care ostașii — cărora le e destinată publicația, — le pot aștepta dela patriotismul și experiența comandantului lor. Un articol de puternică impresie scrie, în aceiași primă pagină, fondatorul publicației, lt. Corneliu Dabija.

Dar, să ni se ierte graba cu care am căutat altceva și bucuria de a fi găsit. Este scrisoarea versificată lăsată camarazilor lui, de soldatul ardelean Valea Iosif, **plecat în teritoriul cedat ungurilor. E atâta jale în acest „Rămas bun", încât stângăcia expresiei subliniază mai apăsat accentele sincerității versificatorului, de cum ar fi izbutit un meșteșugar al prozodiei :**

Rămâi cu bine iubită țară
Dela noi ce te-am păzit odată
Imprejururi la hotare
Care te-am iubit cu înfocare.

Și-acum te părăsim în disperare
Rămâi cu bine scumpă floare
Așezată 'n codrii verzi
Și 'n bogate ogoarc.

Rămâneți cu bine voi păduri pe [unde am umblat
Rămâi cu bine pământ ce te-am [călcat
Rămâneți cu bine comandanții mei
Și ne iertați de am greșit ceva
In tot serviciul meu.

Noi plecăm deacuma
Și vă părăsim
Cu lacrimi de durere
Și cu mult suspin

Vă las cu bine.
Camarazii mei
Și nu ne uitați de acuma
In anii triști și grei.

Remarcabilă pentru puritatea transcrierii vocabularului este schița literară a cap. t. r. Anastasiu Th. Umorul scenei e prins „sur le vif" și de bună calitate. Mai convențională și de aceea mai slabă ca efect, pentrucă materialul brut este frământat în prealabil după rețete literare ni s'a părut încercarea d-lui căpitan M. Dumitrescu.

In ciuda „ochilor lui de vultur" și altor atribute „eroice", soldatul Crețu Simion e totuși un erou care... se ignoră, așa cum sunt probabil toți eroii autentici.

CE PASIONANTĂ AR FI LECTURA PUBLICAȚIILOR DE PE ZONĂ

dacă intelectualii indicați să le întocmească, ofițerii ar da întâietate prezentării *materialului brut*, pe care-l au la îndemână, cu îmbelșugare. Superstiții, datine, snoave, forme corespondențiale, expresii tipice ale sentimentului patriotic, religios, al iubirii de țarină, etc. toate acestea pot fi observate și transcrise, cu mult folos pentru literatură, mai ales cu prilejul concentrărilor care adună laolaltă oameni de vârste diferite și din ținuturi cu tradiții de cea mai variată expresie literară a unor sentimente care sunt ale tuturor.

Iată, de pildă, cum își începea scrisoarea către nevastă, un vlăscean concentrat astă iarnă la același batalion de pionieri cu Menalc, în Cadrilater:

Vine toamna, ploaia vine
Pioneru nu mai vine, nu mai vine, [nu mai vine.

Cu un minium de prelucrare, desnădejdea omului acrit de concentrare, răsufla în întreita repetare a lui „nu mai vine".

Un altul, cu un instinct prozodic fără îndoială mai pronunțat, versifica în acest fel momentele autobiografice pe care le trăia:

Tristă-i viața unui pește
Când să zbate pe uscat
Dar mai tristă viața mea
Că sântânăr cocintrat

M'a izbit dela 'nceput noutatea lui că nu „căci") dela 'nceputul versului ultim; tot atât de proaspăt, de instinctiv găsit („trouvaille") ca și întorsătura de expresie „Mișului meu", de care s'a făcut ceva caz, din *„Amintirile colonelului Locusteanu..."*

„CINE CÂNTĂ NU SE GÂNDEȘTE LA RĂU"

Poetul italian Gianandrea spune într'o strofă că îngerii au născocit cântecele și că în ele vorbește iubirea, așa că „cine cântă nu se gândește la rău" — Quando si canta, non si pensa a male.

Ehei, zice Menalc, citind strofa poetului Gianandrea, multe n'ar fi fost și n'ar fi cum sunt, dacă unul sau altul, pe care-i știți și dumneavoastră, ar fi cântat mai abitir. La toate și mult s'o fi gândit, de pildă, d. Victor Iamandi, poate și la bine, dar că va trebui să justifice într'o zi ceea ce nu e în stare să facă astăzi, asta e greu de crezut că i-a trecut prin cap.

Mai bine cânta!

Atunci demonul analogiei îl împunge pe Menalc, care iar se întoarce și zice: dar dacă unul sau altul, pe care-i știți și dumneavoastră, în loc să fi cântat, fără astâmpăr (pentru cântăreț) și fără cruțare (pentru... cântăritor), ca d. Alexandru Teodor Stamatiad, să zicem, s'ar fi gândit la rău? Dar abia și-a formulat întrebarea că se și mustră pentru ce a făcut: decât cine știe ce tiran sângeros care să nu mai poată justifica la un moment dat ce a „gândit" în câțiva ani, lasă, mai bine să cânte și d. Alexandru Teodor Stamatiad, și altul, și altul, și...

MENALC

ACTUALITATEA LUI LEOPARDI

e mai mult decât oricând justificată. Constantino de Simone Minaci **într'un amplu studiu intitulat** „Leopardi e la felicità", **caută să analizeze mecanismul interior al creației acestui exemplar ales al mizeriei omenești Supraconștient, suprasensibil, Leopardi e amputat de natură prin înseși tendințele acestea hipertrofe, contradictorii. In** „Contributo della teoria dell' autocontradizione", **O. Cicogna fixează polii între care oscilează, în filosofia lui** Luigi Botti, **(punctul de plecare e cartea recentă despre aceasta, a lui** Nello Lombardo), **spiritul trunchiat ca posibilități, dar exagerat ca nostalgii, al individului superior. Vitalitate, timp, reînoire, înseamnă tot atâtea eforturi de a se nega, anulându-se (paradoxal) în favoarea unei mai durabile afirmări.**

Pot părea curioase afirmațiile acestea. Ele conțin însă un cifru care nu va scăpa niciunuia dintre aceia cari au simțit vreodată lăuntric, dragonul chinezesc care se autodevorează.

„ARTIȘTII ȘI RAZBOIUL"

Mai curând, „Artiștii și revoluția" *s'ar cuveni să se intituleze articolul numit ca mai sus,* (Meridiano di Roma, *15 Septembrie No. 37), în care* Corrado Fonin *urmărește în viețile artiștilor, vestigiile războaielor. „La storia dell'arte è una preziosa raccolta di bollettini guerreschi". Viața oricărui artist e, după autor, desbinată de situația aceasta paradoxală: Pe de-o-parte, nevoia de a se ține izolat de evenimentele efemerului, pentru a-și putea desăvârși concret viziunile creatoare, — pe de alta, continuă luptă cu sine însuși, cu semenii, cu societatea îmbâcsită de prejudicii și tiranică în încăpățânarea ei irațională, de a-și păstra formele vechi în pofida schimbărilor fondului ei. Formele arierate pe care și le apără societatea sunt urmărite de autor, în efectele lor asupra artiștilor al căror rost e inovația.*

„Pittari e scultari, uscivano dalle loro prodigiose botteghe per menar botte contro leggi e morali" scrie el. „Alcuni furono sperperatori di sostanze enormi e ingenui magnifici di fronte all'egoismo utilitario e conservatore della vita. Altri vissero cinconda ti di miseria".

Publicul, compus după expresia futuriștilor, „da pochissimi imbecilli e da moltissime canaglie", n'a fost întotdeauna, cum fals se crede într'o estetică a simțului comun, ingurgitatorul neutru, consumatorul fatal al produselor de artă, create ca orice bun economic spre uzul masselor. Publicul scontat de o operă de artă a fost adeseori altul decât cel existent. Acțiunea creatorului de artă se deosebește astfel de acțiunea producătorului de bunuri utile, prin nonconformismul ei.

In vreme ce în economie singura lege a producției e raportul dintre cerere și ofertă, ceeace determină în același timp și specia mărfii aruncate pe piață, și calitatea ei, odată cu numărul obiectelor de același fel necesitate, în artă creația se desinteresează — în măsura în care e creație, deci inovație, surpriză, scandal într'un sens, dacă vreți — de reacțiile publicului „niței imbecil și deajuns de canalie". Elitele sunt vizate prin actul creației artistice. Cele care sunt. Și, final, producerea elitelor. Iată dece credeam că războiul artiștilor e mai puțin război decât revoluție. Sau e război în felul în care orice război implică r e v o l u ț i a. Poetul care a strigat cel dintâi „viva la guerra, sola igiene del mondo !", la sensurile revoluționare ale războiului se va fi gândit, desigur. La posibilitățile lui de a răsturna concepția valorilor învechite, înlocuindu-le. Nu numai aderând entuziaști la o revoluție livrează artiștii bătălii. Dar chiar în cazul când social, politic, mișcarea revoluționară la care să adere nu există, artistul revoluționează, apelând la străfundurile oceanice ale sufletului uman scoțându-l din căldicel, din comod și plăcut, desintegrând adică insul echilibrat, smulgându-l din orizontul securității și al conservării proprii, înlăturându-i iluziile care-i prilejuesc confortul sufletesc.

Comoție ! Iată termenul echivalent receptării unui mesagiu artistic. Beethoven nu e făcut să placă. Dostojewski nu scrie ca să faciliteze digestiile burgheze, și Rimbaud nu-și plantează cancere pe suflet ca să exhibeze a g r e a b i l, amatorilor de agrement, „frumosul". Categoria frumosului produs al clasicismului echilibrat și circular, sferic, închis, e o categorie perimată. Perspectiva tragică în care se rotesc privirile omului nou, cere altceva.

Modernul a făcut toate experiențele culturii trecutului. Și nu l-au satisfăcut, decât în măsura în care ele au fost omenești.

Modernul nu se interesează decât de om. Nu pentrucă ar fi el, cum s'a spus, „buricul pământului", ci tocmai pentrucă-și cunoaște poziția periferică în Univers, și-și caută, din desperarea ei, soluția mântuirii. „Prea multă anthropologie", se va spune. Desigur: prea multă anthropologie, din perspectiva mecanismului depășit. Dar încă prea mult mecanicism în anthropologia aceasta, din unghiul de vedere al vremii actuale, care-și dibuie interior, viitorul.

Vom putea face vre-odată numai anthropologie ?

*

Datoriile literaților, *alcătuesc un subiect de discuție din ce în ce mai frequent în publicistica italiană. După articolul din* „Frontespizio" *al lui* Giovanni Papini, *(asupra căruia sperăm să putem insista într'unul din numerele noastre viitoare mai pe larg decât am putea-o face într'o simplă notă),* Augusto Nassi *semnează în ultimul număr din „Meridiano di Roma", un articol cu acest titlu. Ceeace încercăm aici nu e un rezumat al acestuia, pentrucă tema merită referințe la părerile mai multora din cei care-au tratat-o. Explicarea faptului pentru care se încearcă în momentul de față precizarea obligațiilor genului acestuia de cetățeni pe care anumită mentalitate, azi înlăturată din fericire, îi instaura privilegiați, acordându-le o existență „hors la loi", justificată prin simplul fapt că ar fi detentorii unor haruri ieșite din comun, explicarea răsturnării concepției după care literatul are toate drepturile, ca ființă excepțională ce se află, și nici o datorie afară de aceea de a se menține excepțional — fie și numai pe calea unei simple „poze", ne interesează acum.*

*

„Point d'artiste sans pose, comme point de statue sans socle", *enunța aforistic cândva,* Julien Benda, *lucidul esseist francez, profesionist aproape al lucidității incisive, destructive, cinice. Problema diferențierii dintre masse și elite se rezolva astfel trucat : prin snobismele extravaganței. Mentalitatea nouă cere un alt tip de artist, așa cum a cerut un alt tip de om.* Artistul funcție-socială, *și nu artistul-entitate metafizică sau curiozitate exotică. Și mai cu seamă, societatea nouă cere un nou tip de literat, adică de om al cuvântului. Mai puțin om de cuvinte decât om de cuvânt, dorește era nouă să-și vadă literatul. Sentimentul superiorității față de semeni, atât de necesar oricărei cât de prizărite migăleli creatoare, (cineva afirma odată că trebuie să te crezi Dumnezeu ca să poți cârpi două buchii una de alta !), trebuie să reiasă din faptul că artistul posedă, potențate, toate calitățile omului, fiind în felul acesta om, la un nivel mai înalt de umanitate, însă tot om. Iluzia superiorității literatului din lumea veche se baza pe diferențierea artificială de ceilalți. Vopsindu-și în verde părul sau vârful mustăților, umblând cu nasturi albi la frac sau cu espadrile și short iarna, literatul vechei civilizații liberaliste era un „point d'attrait" excelent, dar un prost exemplu pentru vanitățile mediocre ale omului mediu. Libertin, „anfutist", capricios,* neuman (da! neuman). *Literatul cafenelei trebuie să dispară, într'o concepție organicistă a vieții statale. Artistul funcție socială normală și nu excrescență anarhică a celulelor organismului social, e artistul viitorului. Sistemul lui de viață trebuie să înscrie la capitolul „datorii", tot atâtea puncte câte va omite dela capitolul „drepturi". Exponent social, educator social, exemplu, inițiator și girant social, artistul trebuie să se simtă copleșit de responsabilități.*

Superioritatea sa e de a ști, de a putea formula și de a putea vroi să formuleze condamnarea sa la o muncă a cărei singură răsplată e ea însăși.

Prea încărcat de poveri morale ca să mai aibă timpul de a se îngriji pe sine, artistul erei noui își va tăia astfel posibilitatea de a culege în viață, laurii victoriei care nu se vor ivi decât târziu, după săvârșirea amarei sale existențe.

Cu cât va lucra mai mult, cu atât se va cheltui mai repede artistul nou. Și cu atât va avea mai puțini sorți să-și vadă efectele muncii. Termenul care se cuvine artistului noului veac e cel întrevăzut, pejorativ, de Erasm cândva : „morosof". Adică nebun înțelept. Pentrucă nebunia sa, de a se auto-distruge pentru utilitatea incertă a unor inși necunoscuți și adesea rău voitori, conține înțelepciunea măreață a tuturor jertfiților care și-au pregătit singuri autodafé-ul.

O cantitate anumită de cultură, adică de latențe sufletești, se cere produsă într'un timp dat. Puținătatea numărului morosofilor îi obligă să și-o ia singuri pe seamă. Pentrucă ea trebuie, chiar cu un singur muncitor, produsă. O lege de economie politică cere sporirea orelor de lucru acolo unde se împuținează mâna de lucru. Legea operează și în cazul nostru.

De aici „singurătatea geniului", „nefericirea geniului", „jertfa geniului", etc., etc.

Literatul de azi cată să semene mai mult a sfânt. Pentrucă cel de ieri semăna prea de tot a fur și a paiață.

SORACTES

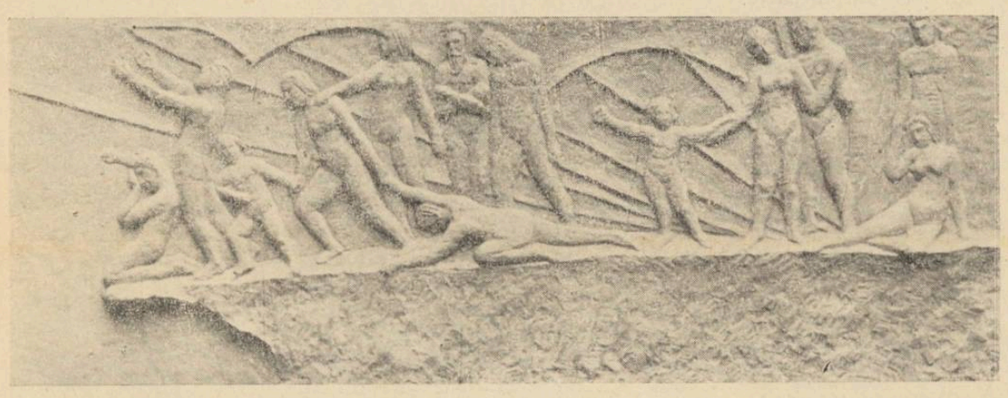

BASARAB SPARTALI — **Calea robilor** (basorelief)

Ce datorim Ardealului...

(Urmare din pag. I-a)

s'a refugiat în legendă — iar legenda a urcat-o pe munți, pe munți în Ardeal — de unde a văzut coborînd pe cai, ca niște binecuvântări, întemeetorii.

.. Și suferințele noastre, înfrângerile care ne-au pregătit marile împliniri, împilările care-au făcut să isbucnească răscoalele — cele mai splendide afirmări de mândrie, de demnitate și dârzenie românească — tot prin Ardeal, le-am avut. Nicăeri românismul n'a fost mai înjosit, mai chinuit; nicăeri n'am avut voluptatea pătimirilor — ca în Ardeal. Deaceea, cu excepția lui Tudor, Ardealul ne-a dat pe toți marii răsculați: pe Doja și pe Horia, pe Crișan și Avram Iancu.

...Și iluminările noastre, tot ale Ardealului sunt. Nouă ne-a rămas contemplația și reveria numai.

Mă întreb cum de n'a chinuit pe nimeni constatarea că toată poezia „socială" și „revoluționară" a noastră, este ardelenească; dela „Deșteaptă-te Române" și „Noi vrem pământ" până la Goga și Aron Cotruș, suntem în plină manifestare transilvană. Alecsandri ne-a dat numai Hora Unirii, deși și el luase parte la o revoluție, iar Eminescu a transpus în satiră — ceeace Ardealul ar fi transcris în manifest revoluționar. Nu scriu aceste rânduri, pentru a *învinui*, ci numai constatând și căutând a desprinde semnificațiile a ceeace nu poate fi o simplă întâmplare.

Și explicația nu poate fi decât aceea că numai Ardealul trăește istoricește, acționează vulcanic; numai acolo spiritul și sensul colectivităților, umple până și pe cel mai *„personal"* dintre creatori. Ardealul trăește în colectivitate, deaceea *fiecare* este oglinda *tuturor ;* trăirea sub apăsare și uragan a impus necesitatea de a comunica între ei, printr'o tainică înțelegere, o comprehensiune reciprocă. De altfel, sensul acesta al comunității le-a devenit, într'un fel, organic Ardelenilor; ei văd și *dincolo* de ei, prin aceiași prizmă de-acasă. Și nu este oare aproape fără înțeles, în afară de această explicație, faptul că romanul revoluției „noastre", romanul revoluției dela 1907 — a fost scris tot de un ardelean, d. Liviu Rebreanu ? Și nu este semnificativ că atunci când d-sa a scris un roman a cărui acțiune să se petreacă : *dincoace* și *la țară*, romanul a fost „Răscoala"?

.. Și, în sfârșit, deși prea aproape de noi, pentru a-i măsura întreaga măreție: oare nu prin Ardeal am urcat noi „pe treptele Universalului"? N'a fost un ardelean, Ioan Moța, cel care în sărăcăcioasa noastră istorie de după războiu — a scris pagina cea mai luminoasă, n'a făcut *el* gestul care a îndoit istoria românească și a unit *linia românească* cu cea a creștinismului ? Misionarismul, „duhul marilor rupturi" — nu ne-au venit tot din Ardeal ?

Pe lângă câteva clădiri și sumedenie de sate, noi am pierdut în Ardealul întreinat o parte din mândria istoriei noastre.

Ce datorim noi, Ardealului ? Desigur nu *mult* și tot așa nu *puțin*, îndatorim ceva care trece dincolo de noi : TOT. Existență, istorie, suflet, energie.

Deaceea a munci cu gândul la Ardeal, înseamnă nu numai a lupta pentru întregirea noastră teritorială, ci mai ales a lupta pentru împlinirea noastră sufletească.

Fără Ardeal, suntem ciuntiți sufletește.

Prezența Ardealului determină dinamismul istoriei noastre, svârcolirile noastre de veacuri pentru împlinirea imperialismului românesc.

Prin Ardeal — trăim în istorie. Fără el, rămânem numai o țară printre atâtea altele în Europa.

Și „gândul" acesta nu trebue să fie de astăzi, numai de astăzi când nu mai avem Ardealul nostru — ci de *totdeauna*. Prin valorificarea *prezenței ardelene*, în conștiința românească putem împlini misionarismul românesc.

O Românie legionară, o Românie tare, o Românie „ca soarele sfânt de pe cer" fără Ardeal? Dar, am mai scris, numai nebunii și cei care n'au înțeles nimic din drama românească a Legiunii — o pot crede.

COSTIN I. MURGESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

„ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 42
SAMBATA 12 Octombrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Poezie „consacrată"

de MIHAI NICULESCU

O cititoare din provincie a „Universului literar" ne trimite un poem, încredințată că el va găsi „dacă nu un loc printre poeziile consacrate, poate un colțișor la rubrica începătorilor".

Mărturisim că expresia „poezie consacrată" ni se pare enigmatică, lipsită de sens. Să însemne, oare, consacrarea, un fel de a definitiva o judecată, un gest de opinie publică, asemănător celui care memorează în bronz, pentru posteritate, fapta excepțională a insului creator de istorie? Dar bronzurile știm că se lăbărțează pe toate pieptele și în grădinile publice, cu o profunzime surprinzătoare față de anonimatul absolut al celor mai multe din modelele inspiratoare! Fără ezitare, preferăm bronzurilor, grădinile care le adăpostesc...

Să încercăm totuși a desluși sensul enigmei, întrebându-ne înainte de toate, cine consacră poezia și pe meșteșugarii ei: revistele literare, criticii? Dar — vorba lui Caragiale — „pe controlori cine-i controlează?"

O revistă literară este ceva care se face — se face și se preface fără astâmpăr, prin necontenita verificare a cititorilor și colaboratorilor, între ei. Aduce, fără'ndoială, o seamă de principii călăuzitoare și criterii de prețuire a operelor artei și literaturii dar într'un fel care nu numai că nu respinge replica, ci o stârnește și o alimentează. Autoritatea unei reviste literare — atunci când i se recunoaște una, din faptul că se cumpără și se citește — îi vine dela experiența lucrului literar și artistic mărturisită prin activitatea celor cari o scriu. Și dela râvna lor pasionată, fără odihnă și — vă asigur — fără glorie, pentru lucrul bine făcut, pentru lucrul „frumos" despre care spune Keats, într'un vers celebru, că e veșnic prilej de bucurie.

Poezia nu o consacră nimeni, dar se consacră întrucât este poezie, adică se alege din ceea ce o simulează doar, fără să fie cu adevărat. Și ea este nu în felul spațial și definitiv al bronzului monumental dintr'o piață publică sau al cristalizării în forma fixă a sonetului dintr'o carte, dar este o existență, o ființă, ceva viu adică, — putând fi oricând actualizată prin participarea oricui o simte, o trăește. Poezia se naște din prilejul unei colaborări, care o însuflețește. Să precizăm, în treacăt, că prilejul este unul sărbătoresc, duminical și el repetă, oridecâteori se înfățișează, acea insuflare a duhului din ziua a șaptea, încoronarea supremă a creației.

Dar cine este chemat să participe la această comunicare în duh? Intrebarea ascunde un dram de perfidie, totuși nu o vom ocoli, ci răspundem: nu oricine. Fără'ndoială, nu cititorul care caută în lectură un fel de a se distra, pe lângă altele multe, — de a-și îndreptăți față de el însuși tendința — mărturisită sau nu, a fiecăruia — către fragmentare și împrăștiere. Ispita de a se lăsa trăit, în loc de a trăi cu toate puterile sufletești adunate laolaltă.

Față de acest cititor, distrat și întâmplător, recunoaștem categoria restrânsă a cititorului pe care-l vom numi „calificat". Noțiunea implică o experiență a poeziei și a scrisului literar, o trăire personală. Pentru cititorul calificat, exprimarea în scris — literatura — este aparența concretă și stilizată, din afară — singura semnificativă și necesară — a vieții lui lăuntrice. Când acest cititor scrie despre alții, deși nu încetează de a se exprima el însuși, îi zicem critic literar. Dar el nu consacră, ci propune. Propune atenției altora ceea ce pe el l-a interesat în literatură, din punctul de vedere care i-a prilejuit lui comunicarea în spirit relevată mai înainte. Dacă i se întâmplă totuși să dea note și să schițeze ierarhii, o face mai mult pentru a orienta în peisajul stufos al literaturii. Nici un critic literar n'a consacrat vreodată un scriitor, pentru motivul că nu are nimeni autoritatea sacrală de-a proclamă „uns" pe cineva. Oricare ar fi sorgintea „harului" poetic, recunoașterea lui are întotdeauna un vădit caracter plebiscitar. Votul rămâne mereu deschis...

Nu însă, desigur, pentru întreagă clientela manualelor didactice de literatură, a căror așa zisă consacrare este și iluzorie și uzurpatoare.

Singurătăți între urale

de COSTIN I. MURGESCU

Primesc gândurile și tristețea unui prieten care a rămas singur. Eri, eram amândoi — singuri. Fiecare, pe parapetele credinței noastre, la depărtare egală de câmpiile în care cei mulți, cei mulți și entuziaști, de eri și de azi, își strigau veșnicia bucuriei și elanului lor disponibil.

Am trăit deci și eu — cu mănunchiul meu de frați ai singurătății — apăsarea și liniștea seninătății piscurilor — unde nu pot urca fanaticii aplauzelor ce nu angajează cu nimic. „Et in Arcadia ego", aș putea să strig triumfător. Da, cunosc voluptatea singurătăților și-i port de-atâtea ori nostalgia, în mijlocul prietenilor cu urale pe buze.

Și prietenul meu o cunoaște. El trăește astăzi chiar, singur; deaceea m'au durut privirile în care i-am ghicit părerile de rău că nu m'a regăsit eri, tot așa cum mă lăsase astă-vară: *singur*. Dar, în durerea mea că nu mai sunt părtașul singurătății care ne unea — m'am bucurat că nu mă aplaudă. Și i-am înțeles și tristețea (pentru mine) și mândria (pentru el).

Pentrucă iubesc destinul singuraticilor. Destinul celor care cred în anumite comandamente morale; care pot rămâne în veșnică luptă cu ei înșiși, dar mereu drepți și curați în fața propriei lor conștiințe. Nu este aici locul să vorbim despre toată drama acestui destin (și poate chiar, deprimanta lui inactualitate) din momentul în care am acceptat să-l urmăm fără șovăire, până la capăt.

Dar, dacă pentru singurătatea lui — el știe că nu-i pot trimite decât înțelegerea de frate — pentru tristețile din privire, îi sunt dator un răspuns.

(Urmare în pag. 5-a)

Bejenie (Hans Carossa)

Războiul pâlpâe tot mai aproape!
Vă arde grâul! Ostașii vi s'au dus!
De-acum să pribegiți spre miazănoapte!
S'o luați pe valea începutului în sus!

Proectil de-otravă a căzut.
Albe văluri blând adie fum.
Cine'și deschide gura, acolo pică mut.
Iute la drum! Iute la drum!

Cu mâni hotărîte, cinstite,
Deschid lavițe zugrăvite,
Se'mbracă în portul de sărbătoare
Cu cisme 'nalte, largă cingătoare.

Straniu un singur copil
Seamănă în porumburi boabe tiptil,
Cântând le presară pe frunte de vite,
Prin coarne frumos arcuite.

Icoana străveche,
In care în aur Prunc sfânt se mai vede,
O strânge'n cojoc după ce o sărută.
Tăcuți se tot duc pe câmpia tăcută.

românește de ION PILLAT

Priveliște natală (Hans Carossa)

Temple frânte 'mprăștiate
Galben ard în soare drag.
Prin coloane 'nalte, aur
Din nisip fierbinte trag.

Mândri fluturi stau podoabă
Marmorei statuilor.
Înflorește mușchiul verde
In a zeului subsuori.

Șarpe sur cum e argintul
Stă prin praf îmbucățit.
In genuchi plecați copiii
Cu frunziș l-au învelit.

Și grăbiți din sânul gliei
Vin gândacii tăvălug,
Trupul mort să-l prindă viața
In fierbintele ei crug.

românește de ION PILLAT

HANS CAROSSA-ROMANISCHES TAGEBUCH

de ANINA RĂDULESCU-POGONEANU

Cei ce ar deschide cartea lui Carossa „Tagebuch im Kriege-Rumänisches Tagebuch" cu gândul de a găsi o precisă documentare asupra războiului trecut, ar fi desamăgiți. Nu sunt nici însemnările unui tactician, nici acelea ale unui războinic înăsprit de neîncetata prezență a suferinții și a morții.

Hans Carossa este medic, — și în această calitate însoțește convoiurile militare ce străbat Ardealul, până în spre Carpații Moldovei în toamna anului 1916; notările lui zilnice nu surprind decât estompat vârtejul războiului și al operațiunilor militare.

Ceeace distinge acest „Jurnal de război" de multe altele ce poartă același titlu, este tocmai nota umană, delicat artistică, ce îi însuflețește paginile.

Răbojul acesta zilnic, făcut pe apucate, în condiții vitrege — câteodată comice, — are ceva eroic în răbdarea, senina lui desfășurare: este par'că o supremă silință, în mijlocul prăbușirii ce-l înconjoară, a încremenirii, a individualității, în roluri stricte și limitate, — de a salva scânteia de spiritualitate ce face prețul unei vieți cu adevărat umane. „Moartea fizică nu e totul" — par a ne zice slovele sale — cu gândul și vecinătatea ei, s'au obișnuit oamenii: mai este un fel de a muri, — acela al duhului: amuțirea sufletului, înăsprirea sensibilității, reducerea ei la reacții automate, — sunt dușmani nevăzuți ce te încătușează pe negândite, cari-ți lasă sufletul stors de vlagă, scos din făgașul obișnuit al vieții, deși continuă a trăi. Peregrinarea continuă a convoiului sanitar, deplasările al căror rost le rămâne ascuns, perindările grăbite ale răniților, puținul ajutor ce li se poate da, toate se adună și răsare din ele o tăinuită impresie de deșertăciune a tuturor sforțărilor, — de oboseală și de renunțare. Stabilitate, timp de gândire, cântărire a rostului permanent al lucrurilor, toate sunt acum cu neputință. „Pierdut stă spiritul în pragul casei sale, neîndrăznind a păși înăuntru". Atunci?... Atunci orice înfățișare, cât de neînsemnată, orice întâmplare, cât de mărunță, dar care să poarte solia unui sens, a unei semnificații, va fi binevenită. O floare încadrată într'o fereastră, întâia pasăre ce se arată, sprințară, în pădurea încă înghețată, iată tot atâtea semne că viața își urmează cursul, neștiutoare și biruitoare, peste prăpădul omenesc.

Ceeace atrage însă mai presus de toate sensibilitatea poetului Carossa, este cerul, — cerul mereu generos în spectacolul măreț, niciodată repetat dintru începuturile lumii, ale apusului de soare. Când totul se dărâmă pe pământ, ce-ți mai rămâne alt de făcut decât să privești cerul?!

— „Vârful muntelui părea un vulcan luminat de rachete și obuze; totul ținu însă doar o clipă, muntele deveni cenușiu, la fel cu ceilalți dimprejur. In jurul lui însă, ultima rază de soare țesea o lumină vrăjită. Umbre verzui se așterneau pe zăpadă, un mesteacăn gingaș părea schițat din străsături de smarald.

„Cerul cenușiu, brăzdat de dungi argintii, pare apăsător de jos".

Ce paradoxală, neașteptată răsturnare de valori, aduc vremurile aspre ale războiului, acestui suflet însetat de alte tărâmuri decât acelea în cari, conștiincios, își îndeplinește misiunea! Cu bărbătească simplitate, trece peste lipsurile vieții materiale, peste suferințele răniților a căror grije o are. Acestea sunt acum lucruri curente, — nu ele îl interesează, nici îi smulg accentele cele mai emoționante. Indelung privitor se oprește însă în fața unei porți țărănești: semeață și mută dovadă a străduinței omenești, se înalță pe stâlpii ei minunat împodobiți cu tăieturi în lemn ce închipuesc lighioanele și roadele pământului, împletite în stranii învolburări. Ca într'o pictură olandeză, răsare, mai departe casa de curând părăsită de stăpânii ei fugari, purtând încă pecetia caldei prezențe umane: pe masă arde o lampă, pe războiul de țesut așteaptă o bucată de pânză, din lăzile grele, pe jumătate desfăcute, se revarsă valuri de pânză spumoasă și de cămăși înflorate cu cusături. Fără apărare sunt toate lăsate, în fața oricărui gând prădalnic; un tâlc ascuns pare însă a le străjui totuși. „...Nopțile lungi de iarnă, nopțile de veghe și de tors, le știi tu oare, streinule? Cu ce drept te-ai atinge de vestmintele bunilor și străbunilor, — ei așteaptă doar cămășile vieții și ale morții pe stăpânii lor...".

Această casă va căpăta semnificația unui simbol, pe care, plin de bucurie, îl va vedea rezistând în mijlocul distrugerilor dimprejur. „Știu bine că nu înseamnă mare lucru, că între mii de case dărâmate, aceasta să rămână singură neatinsă. Dar spiritul nostru

(Urmare în pag. 2-a)

ALEXANDRU BASSARAB — Sf. Eustațiu

Un chip al eroilor lui Caragiale

de C. N. NEGOIȚĂ

Este un fapt recunoscut că în marile creații literare, trecerea dela particular la general se săvârșește în mod neîndoios și că dacă artistul recurge la început la unul sau mai multe „cazuri", întâlnite în viața de toate zilele, până la sfârșit izbutește să le topească într'un singur tipar, unde se zămislește personagiul ale cărui caractere străbat apoi veacurile. Dar nu este mai puțin adevărat că anumite tipuri, culese dintr'o epocă sau alta, n'ai să le mai regăsești în viață. Literatura va înscrie, ca și istoria, pentru eternitate, figuri ce au aparținut unor societăți acum dispărute.

O asemenea constatare se desprinde din cercetarea operei lui Caragiale, cu deosebire din producția risipită în ziarele sau publicațiile literare, cu 40—50 de ani în urmă, producție pe care astăzi o avem la îndemână. Această cercetare, desigur că ne deslușește formația lui Caragiale, cum pe drept cuvânt afirmă biograful și editorul său: „Intreg Caragiale, cu agerimea criticului social, poate fi surprins acolo în crisalidă, cu calități mai libere de fantazie, totodată. In lipsa articolelor, am fi pierdut fizionomia literară a debutantului, în spontaneitatea sa, atât de supravegheată mai târziu" (Șerban Cioculescu, în Prefață la „Opere de I. L. Caragiale" vol. IV, pag. XII).

Dar nu numai atât. Ea ne slujește și la o altă cunoaștere, a psihologiei unei societăți care dela patriarhalismul continuat până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, (la sat, cum deopotrivă în târguri și'n Capitală) trece deodată la un semi-urbanism de civilizație superficială. In această societate se întâlnesc toate acele forme, fie de viață familială, fie de preocupări publice, fie de limbaj, din care în deosebi teatrul și proza umoristică a maestrului se vor hrăni din belșug.

Să desprindem, de pildă, calamburile, ușoare sau naive pentru timpul nostru, de a căror strângere în volum suntem îndatorați tot d-lui Cioculescu. E vorba de acel prototip al bucureșteanului, la care pospăiala de cultură și mai ales pretențiile de ridicare dela mahala către centru sunt mai accentuate. Mitică, — așa se numea până acum douăzeci și cinci de ani, — funcționar la domenii, la culte sau regie, ducea o viață fără prea multe griji. In această privință, documente asupra standardului său de trăire ne înfățișează, însuși Caragiale, în atâtea din schițele și momentele sale nemuritoare. Despre această „vreme idilică' pentru cei de astăzi, s'a mai scris, după câte știm noi. Să vedem cum, pe lângă o oarecare ironie, autorul „Scrisorii pierdute" ne prezintă un buget îndestulător pentru un trai tihnit și uneori pentru gesturi foarte largi:

„Vedeți pe acest mic impiegat. Știți câtă leafă are tânărul pe lună? 150 lei... adică 150 în stat; în mână capătă 135; care va să zică, 1620 de lei pe an; prin urmare, are venit, din munca lui, câte 4 lei și 44 de bani fără ceva pe zi, în anii comuni, în anul bisextil, câte 4 lei și 42 de bani și ceva.

„E cam prea puțin, ce e drept; dar pentru un tânăr fără vițiu și cu socoteală, poate s'ajungă". (Opere, vol IV, pag. 15—16).

Și nu este numai ironie aici; e un tablou precis al economiei românești de acum patru decenii, care ilustrează și caracterul „idilic" al societății noastre de atunci.

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

ARON COTRUŞ: Ţară, poem

ION PILLAT: Balcic, monografie lirică

In literatură, România Legionară va avea *totdeauna* trei feţe. Prima faţă este cea politică şi morală, ce se împlineşte sub ochii tuturor şi care, în desfăşurarea sa revoluţionară aparţine lumii *văzute*. Este legiunea făptuitoare, în marş, manifestând puterea fizică şi morală, a muncii şi a justiţiei. Firească, această faţă *văzută* este mai *evidentă*, ea este prima *realitate* legionară, deoarece pe temeiul ei se deduce existenţa celorlalte două. Deaceea socotim plin de sens începutul poemului *Ţară*, al d-lui Aron Cotruş, cu imperativul familiar şi atât de propriu ontologiei româneşti: „Uite-i", (p. 5).

Să ne închipuim cele două silabe, pronunţate spontan de un *copil*, de un *bătrân*, sau de o *mamă*, — care ar vedea defilând pe stradă cămăşile verzi! Exclamaţia „uite-i", produce efectul imediat, al umplerii fiinţei morale cu *realitatea* energetică a legiunei *văzute*.

Al doilea aspect al vieţii legionare, a fost numit de însuşi Căpitan *chipul nevăzut*, şi structura sa este foarte bogată, aici intrând toate elementele care despart doctrina totalitarismului românesc de naţional-socialism, fascism şi cu atât mai mult de comunism. Este vorba de *finalitatea* faptelor în cadrul vieţii unei naţiuni. Scopul pentru care se străduieşte un neam să existe şi să triumfe în istorie, este trecerea dincolo de istorie, în viaţa a doua a *învierii*. Doctrina legionară are aşadar fundamente adânci de natură metafizică, şi în articolele noastre precedente am căutat să arătăm, analizând gândirea Căpitanului şi a lui Ion Moţa, prin ce intuiţii s'a ajuns la fixarea principiului metafizic. Înţelegerea justă şi în amplitudine a suportului metafizic din doctrină, este esenţială, pentrucă pe ea se reazimă consecinţe importante de ordin moral şi istoric. Literatura nu va neglija, firesc, chipul nevăzut al legiunii, dar ea îl va exprima în diferite moduri, după manifestările sau *legăturile* lui cu istoria, precum şi după *dotaţia* particulară a autorilor ce încearcă exprimarea ideilor prin mijloacele artei. La d. Aron Cotruş, constatăm de pildă, caracterul *viitorist* al legiunii nevăzute, poetul adică intuieşte puternic partea din viaţa naţiunii care totdeauna aparţine viitorului şi care îşi ascunde valoarea în simbolismul *verde*, ca principiu al necontenitei creşteri. Dintr'un anumit punct considerată, faţa *viitoare* este totuşi mereu prezentă, existenţa ei în viitor constând în *speranţa* noastră de *acum*, după cum învierea din morţi participă la prezent prin credinţa noastră de *acum* în acest adevăr creştin. D. Aron Cotruş spune: „flăcăi dârji, pe brânci, drum spintecă 'n stânci, către cea mai bună, mai îsbăvitoare pâine: către ziua de mâine". (p. 23). Ţinând în seamă că poemul a fost compus în 1935, „isbăvitoarea pâine" a zilei de „mâine" o putem accepta şi numai în sens *istoric*, referindu-ne la substanţa credinţei în victoria politică a legiunii. Dacă ne-am mulţumi totuşi numai cu sensul istoric, am pierde din vedere caracterul *general* profetic al mişcării, ceeace ar fi o lipsă în înţelegerea doctrinei, dat fiind că profetismul stă în strânsă legătură cu principiul ei metafizic. Totdeauna vom putea înţelege în sens profetic „isbăvitoarea pâine", fiindcă totdeauna sufletul nostru va hrăni *speranţe* mai mari, în ce priveşte *mărirea* neamului. Iar dacă ne gândim că suntem aşezaţi în planul al doilea faţă de *marile puteri*, dacă prinurmare ţinem seama de numărul românilor mai *mic*, decât al altor naţiuni fie prietene sau neprietene, sensul profetismului nostru este singura sursă a refacerii echilibrului şi a înlăturării primejdiei unei asimilări. Există un echilibru al puterilor prin număr, dar în ce ne priveşte pe noi, acest echilibru este o chestiune a viitorului, care, prin *data* ei neprecisă se contopeşte cu profetismul despre care am vorbit. Mai există însă, între popoare, şi un echilibru de natură spirituală, realizabil fie prin cultură, fie prin eroismul jertfei şi el e latura foarte adâncă a doctrinei legionare, cu aplicabilitate în numeroase domenii de productivitate. Echilibrul prin cultură, ca şi eroismul jertfei, se desprind tot din profetism, pentru atât cultura cât şi eroismul sunt concepute doctrinar ca simple *seminţe* îngropate în istorie, spre a rodi *totdeauna* în timpul ce va veni. Prin dimensiunea ce-i măsoară potenţialul productiv în viitor, cultura şi eroismul participă la realitatea *nevăzută*, iar prin manifestarea ei neîntreruptă şi prin continuarea numelui şi duhului neamului, participă la istorie. Despre această *istorie* a potenţialităţii, d. Aron Cotruş are viziunea de apoteoză: „creşte peste mine, peste timp şi 'ntuneric, sub fulgere — un *mâine* feeric". Iarăş menţionăm că, spus în 1935, acest *„mâine* feeric" se referea la victoria politică a legiunii, — dar totdeauna vom putea vorbi *profetic*, de viitorul feeric al ţării.

Al treilea chip al legiunii îl defineşte experienţa aceeace se cheamă „mlaştina desnădejdii". N'am putea preciza cărei realităţi aparţine mai mult, celei văzute sau nevăzute. „Mlaştina desnădejdiei" este de esenţa *răului* pe care îl producem sau pe care îl îndurăm. Şi răul are ontologia sa şi se defineşte metafizic; dialectic, el este în continuă luptă cu binele. Nu ştim ce desvoltare va lua în literatura legionară dialectica de esenţă pur creştină, a binelui triumfător; întrucât ea se întemeiază pe *libertatea* individuală şi pe harul fecundităţii spirituale, credem că ea va fi isvorul profund al unei experienţe dramatice din cele mai interesante.

Din „mlaştina desnădejdei" d. Aron Cotruş circumscrie în primul rând cadrul celor ce o produc: „pâine ca de piatră... lenea străveche-i latră... strigoi fără nume şi vatră, din scârnava lor şatră, îi hulesc, îi latră". (p. 28). Să se observe natura pervertitoare a *răului* care transformă *pâinea* în *piatră*, îndeplinind dorinţa tentatorului mai în adânc, dându-i adică mai mult decât se aştepta, măcar că a cerut doar transformarea *pietrelor* în *pâini*. Cât despre celălalt mod al „mlaştinei desnădejdei", care este suferinţa îndurată, d. Aron Cotruş îi are cumplitul presentiment exprimat prin dramatica interogaţie ce însoţeşte totdeauna gândul paharului de otravă: „timpul al cui e? al cui e? cine ne bate braţele 'n cue? ce ne'nţeles, neghiob nenoroc, putea-ne-ar vreodată opri iar pe loc: paşii de foc, gândul de foc?". (p. 31). Trebue să fie o soluţie şi pentru *mlaştina desnădejdiei*. Ea nu poate fi însă decât tot de natură profetică, adică soluţia constă în *credinţa* eroică în victoria finală. Ideia aparţine tot creştinismului care uneşte cele două virtuţi teologale, credinţa şi speranţa, dându-le puterea de a mântui prezentul. Este sensul *bisericii* creştine, ca navă a credinţei isbăvitoare „din valul ce ne bântue", — dar şi loc de însemânţare a speranţei. Până la sfârşit, nava nu se va îneca; ea va ancora teafără, etc... D. Aron Cotruş, după ce are intuiţia tragică a biruinţei *temporare* a răului, concepe imediat cealaltă biruinţă, în eternitate, a binelui: „vremea uriaşe. izbăvitoare biserică, de blid şi şovăeli îi desfericâ... din aceleaş străvechi, oloage cuvinte, îi îmbrăncească înainte în o altă limbă... ţara se şterge la ochi şi paşii şi-i schimbă" (p. 31).

Orişice schimbare la faţă, nu are decât un singur sens: al viziunii chipului etern; al asemănării divine, ceeace în concepţie pozitivă însemnează însumarea tuturor puterilor pentru creaţia de sine maximă.

Modelul schimbării la faţă al unei ţări e deci în potenţialul său spiritual, şi schimbarea are caracterul perenităţii în sensul în care un pom posedă darul perpetuu de a produce flori, roade şi seminţe — factori ai vieţii în eternă întoarcere. In sens creştin, schimbarea la faţă depăşeşte ca adâncime concepţia eternei întoarceri, de oarece ea se produce prin răscumpărare. Intr'un fel, *mlaştina desnădejdei* isbăveşte de păcate şi răscumpără. Toate aceste idei, se vor adânci din ce în ce mai mult, pe măsura descoperii lor în în diferite planuri vii.

★

Numele „Balcic" derivă dintr'un cuvânt turcesc, care însemnează „colină" sau „pământ alb, râpos". Apelaţiunea referitoare la culoarea albicioasă a sclipitorului ţărm de mare, a primit-o oraşelul dobrogean după ce probabil nimeni nu mai înţelegea numele său elen; Dionysopolis. E şi greu de înţeles cuvântul grecesc, în care nu se mai face aluzie la pitorescul humei oglindite în ape, ci se comunică doar informaţia să oraşul este al zeului Dyonisos. Ca să prindem argumentul pentru care un colţ de mare se considera domeniul zeului vinului, să să amintim că numele Dionysos însemnează „colina sau ţărmul lui Zeus", dând însă ideii de colină sensul de isbucnire a forţelor vegetale ale pământului. Intr'adevăr, ceeace făcea, la antici, ca „dealul" să se bucure de un cult special, era deosebirea dintre pământ şi mare, cel dintâi având privilegiul vegetaţiei.

Cu spiritul lor atent la delimitări, grecii au observat că apele mării au pretutindeni *aceeaş* înfăţişare, şi că proteismul lor provine numai din capriciul vântului sau culoarea ţărmului ce se răsfrânge în unde. Cu pământul lucrurile stau altfel, de oarece căldura, lumina, ploile, acţiunea oamenilor îi schimbă cu totul relieful, iar vegetaţia produce deosebiri fundamentale între regiuni.

Ca zeitate a *vinului*, Dionysos personifica forţele germinative, sevele fecunde şi modificatoare. Reamintim contrastul uluitor între podişul dobrogean împietrit şi secetos, şi între vegetaţia abundentă din vâlcelele şi coastele ţărmului dela Balcic. Fie călătorului pe mare, care a remarcat pantele golaşe în alte părţi ale malurilor, fie celui ce venea de pe uscatul veşted, ţâşnirea bruscă a verdeţii din gura micului golf, îi pricinuia o stare de uimire, şi-i da uşor convingerea că *favoarea* aceasta se datoreşte unui zeu. De aci numele, din pietate faţă de bunăvoinţa divină.

Esenţialul era însă să se *remarce* frumuseţea fără pereche a ţărmului, pentru ca imaginaţia să intre imediat în activitate. Iar dacă mai amintim că zeul vinului era şi al artei, — cultul sevelor fiind un cult al *inspiraţiei*, înţelegem şi mai lesne zeificarea acestui ţărm mitic de către limpedea minte grecească. Nu ştim cât va fi durat interesul grecilor pentru răsăritul neaşezat definitiv în tihna civilizaţiei. Ne cuprinde însă o deosebită emoţie la gândul că sufletului artiştilor români i-a fost destul scurtul răstimp de două decenii spre a observa dragostea unei divinităţi revărsată asupra Balcicului. Şi nu trebue să uităm primii ochi fascinaţi de frumuseţea albă, ai Reginei Maria.

Astfel de consideraţii, în care punem riguros accentul pe spontaneitatea în inspiraţie a artiştilor români, ni le prilejueşte volumul d-lui Ion Pillat, „Balcic", tipărit recent la „Scrisul Românesc" şi reprezentând culegerea compoziţiilor cu tema *Balciculi*, apărute în diversele volume de până acum ale autorului. Eleganta tipărire a editurii craiovene, oferă odată cu versul d-lui Ion Pillat un număr de aproape o sută de reproduceri din acele lucrări trecute de acum în limbajul plasticei cu denumirea „Balcicuri". Ilustraţia se datoreşte d-nei Maria Brateş-Pillat.

Mulţumim d-lui Ion Pillat pentru ideia plină de demnitate de a întocmi o monografie a Balcicului, cu un material adunat oportun, din ceeace este mai demonstrativ: poezia şi pictura. Reflecţiile noastre şovăesc parcă să se îndrepte asupra versurilor în sine, — a căror valoare cititorul o ştie, de altminteri, — şi gândul încearcă să se adâncească, spre a spune astfel, în spaţiul *absent* de acum al Balciculi nostru. Că este al nostru demostrăm pe calea atât de simplă a evidenţelor: înainte de a fi al nostru, nu era al nimănui, fiindcă nu *exista*. Fiinţa lui am scos-o din nimic, adică din ascunsul matricei noastre stilistice, aşa cum florile ies din ascunsul germinator al pământului. Ne întrebăm cum se va simţi poezia şi pictura românească fără Balcic? Intrebarea de natură oarecum tehnică, vrea să sublinieze că s'a închis, poeţilor şi pictorilor, printr'o ciudată interdicţie a istoriei, contactul cu o sursă a inspiţiei lor, ce le aparţine prin dreptul descoperirii.

Dar, revenind la preferinţele noastre teoretice, vom spune că putem găsi o importantă consolaţie în anticul mit despre Dionysopolis. Căci dacă am făcut din portul minuscul al bărcilor de pescari turci şi al taifasurilor tătăroaicelor împodobite cu şiraguri de scoici, — oraşul *alb* al picturii şi al inspiraţiei lirice, aceasta înseamnează că simţul de *vecinătate* cu divinitatea îl avem astăzi mai proaspăt decât multe popoare din Europa. Foarte just gândeşte d. Ion Pillat când consideră Balcicul „cheie", în cele câteva cuvinte introductive ale monografiei: „Sub cerul însorit, în străvechea Dionysopolis, închinată de către Greci zeului viţei, echilibrul se naşte firesc între beţia dionisiacă şi seninătatea lui Apollo. Astfel în mine avântul nomadului scit se potoleşte în aşezări geto-romane, pe un tărîm de vis ancestral. Adâncirea privelişti odată cu arheologia sufletului chiamă pe buze fiinţa pură a cuvântului şi ritmul armonic al lumii, pentru care Balcicul ne poate fi cheie şi prilej". (p. 10). Nu mai că această *cheie*, nu ne-au aruncat-o apele mării, întâmplător, la picioare, ci *noi* am găsit-o după deliberată căutare. Am căutat şi „beţia dionisiacă" şi „seninătatea lui Apollo" şi „avântul nomadului scit" şi „ritmul armonic al lumii", — şi pentru domeniul ascuns al acestor lucruri am găsit o *cheie*, atunci când am avut *prilejul*. Dar acum, când spre a spune astfel, nu mai avem „prilej"? Suntem iarăş în căutarea unui domeniu. Iar drept *încheiere* un proverb al *nostru*, potrivit aici, pentrucă ne dă încrederea în noi: „Omul sfinţeşte locul".

CONSTANTIN FANTANERU

Un chip al eroilor lui Caragiale

(Urmare din pag. I-a)

Dar să revenim la acel prototip social din care lucidul comediograf va scoate spumoase şi minunate scene de umor. Spuneam că Mitică porneşte dela mahala; că ascensiunea sa a fost foarte uşoară; că apare pe urmă în centrul Bucureştilor, într'o lume unde prea puţini inşi se ridică la un alt nivel spiritual decât dânsul. Aici Mitică trona cu adevărat, printr'un oarecare cinism, printr'o oarecare uşurinţă, care-l făcea, cum se spune, să nu ia nicio dată lucrurile în serios... Dar Mitică este şi spiritual. De ce oare ar fi el ridicol, când spre a-i face pe prieteni să petreacă, le oferea mostre de divertisment în felul acesta?

— „Unde mergi de vară, Mitică?

— La munte...

— In ce loc?

— La muntele-de-pietate, monşer.

★

Pe stradă. E îmbulzeală. Mitică, cu un prieten, face drumul dela Bulevard la Teatru. Din greşală, prietenul îl calcă pe Mitică pe gheată:

— Pardon! se grăbeşte a zice Mitică, te-am călcat sub talpă.

★

In tren. Mitică, având bilet de clasa întâia, intră în clasa a doua, să vorbească cu un prieten. Conductorul cere biletele. Mitică, prezentând pe al său, şi cu un zâmbet către conductor:

— Cât vine să-mi plăteşti diferenţa?

★

La cafenea.

Mitică. — Băiete, un ţvarţ!...

Chelnerul pleacă să execute comanda.

Mitică. — Băiete!

Chelnerul se întoarce.

Mitică. — Să fie mai negru!...

★

In trenul de plăcere. Vagonul este plin de lume. O doamnă, intrând:

— Nu mai e niciun loc liber pentru mine...

— Ba, da, doamnă, mai este unul, cel mai comod...

— Unde?

— In inima mea".. (Op. cit., pag. 404—405).

Pe tânărul nepăsător, cu verva-i îndrăcită în cercurile sale, şi l-a apropiat, în toată opera, marele Caragiale. S'a folosit, prin urmare, în nenumărate rânduri de el. Mitică nu este decât rareori un vicios. El se pasionează, cum am spune noi azi, de lucrurile gratuite, de politică, de chestiuni sociale...

Il cunoaşteţi pe „teribilul" Lache (aici numele i-a fost schimbat numai pentru diversitate) din O lacună. In schiţa aceasta, el se indignează până la furie că în Codul nostru penal nu există pedeapsa cu moartea. Pasiunea, dusă până la exces, pe lângă comicul urmărit de Caragiale, face din Lache (sau Mitică) un tip foarte simpatic. Omul nostru este un idealist. Generozitatea lui creşte mereu. Când cei mai mulţi dintre prieteni rămân indiferenţi în faţa problemei deschise sau sunt preocupaţi de amănunte banale (— „Aide, Lache, e târziu, ne aşteaptă damele!"), marele generos ştie numai de lacuna juridică, pe care o constatase, şi la care nu poate renunţa.

In alte împrejurări a fost bine dispus; acum, iată că este grav. Se angajează, bunăoară, în discuţii asupra crizei, asu- instituţiile publice, asupra rapiţei, a cărei recoltă a fost distrusă, asupra „boxerilor" din China, etc.

Mitică însă este delicios în raporturile lui cu amicii. Spre deosebire de alţi camarazi, ce se dovedesc a fi nişte lichele sadeà, el are un singur rost: să înveselească prin prezenţa şi causticitatea sa de limbaj sau prin purtările sale. Mitică se plimbă cu tramcarul, cu tramvaiul, cu orice, dar ştie s'o ia razna la şosea şi cu trăsura:

— Paidom gaspadin!

„Unde?...

„Asta e! N'o să meargă omul cu muscalul să mănânce rahat la cişmeaua lui Cantacuzino dela Filaret... La şosea! Unde merge toată lumea bună". (Idem, pag. 16).

Prefacerile sociale care au urmat au făcut să dispară, prin urmare, acest tip minunat, care s'a ivit la noi parcă spre a alimenta din plin strălucita operă caragialescă. Dar ne va înfăţişa mereu epoca de civilizare şi mai ales începutul de urbanizare a târgurilor româneşti.

C. N. NEGOIŢA

Hans Carossa-Rumanisches Tagebuch

(Urmare din pag. I-a)

are nevoe de asemenea popasuri ca-vea: scut şi pavăză îi sunt, deaceea stărue împrejurul lor. Ştie el oare, pentru cine veghează? Poate pentru acela ce încă în leagăn este, acela căruia îi va fi dat să preschimbe în cântece şi imnuri de slavă, toată durerea şi obida de acum..."

Locurile şi aşezările omeneşti ale Ardealului capătă astfel sub pana lui un nou relief. Iată însă că nici oamenii nu i se înfăţişează pe dinaintea ochilor fără a-i lăsa o adâncă impresie.

E întâia oară când întâlneşte populaţie românească, — bătrâni, femei şi fete; ceeace îl isbeşte îndată, este „mersul lor uşor, liber şi mândru... chipul sănătos şi rotund, străluminat de spiritul rassei; la întâia privire, gândul îţi se duce spre Italia; şi totuşi nu, — mai e ceva: un aer de blândeţe instinctivă, — dar şi ceva tainic, în suflet zăvorit, o ascultare par'că de o poruncă lăuntrică, — o sălbatecă, străveche mândrie... Când trec trupele, niciuna din ele nu adastă în loc, cum fac de obicei cei dela ţară, să-şi piardă vremea în vorbe deşarte. Se simte începând o ţară în care oamenii sunt dârji, lor înşile chezaşi, — o ţară în care destinele se împlinesc firesc şi limpede".

Impresia de înaltă, autentică spiritualitate ce o lasă aceste însemnări, ţopite într'un lirism simplu, natural, este întărită şi de prezenţa printre rânduri, a gândului şi slovelor unui prieten plecat dintre cei vii, ce-şi strecoară din pagină în pagină îndemnul lui spre o viaţă nouă, luminoasă, isbucnind vădit în imnul de laudă şi încredere cu care se sfârşeşte acest „Jurnal":

„Fericit cel ce aripile îşi întinde în prăbuşiri de lumi şi veacuri! Din rană, el creează vindecarea. Când lumi se năruie şi altele noui ies la lumină, atunci se arată o clipă, albastră ca cerul, solia de libertate şi transfigurarea, trezind duhurile spre zbor învietor... Pe cel ce, adânc legat de trecut, rămâne înrădăcinat în cele vechi, subpământene, cercetaţi-l, strigaţi-i minunata chemare a vieţii noastre pline de primejdii...

De pe tărâmuri de umbră şi lumină, vă apropiaţi cântând, cel pe care-l întâlniţi în drumul vostru îşi preface calea vieţii... Fiţi gata. Fiţi treji. Fiecare, în alt glas, îşi va primi porunca dela Domnul. Drum drept, drum întins, este calea voastră; lungă zi de muncă, rară şi de sărbătoare, vă aşteaptă... vegheaţi fără încetare!"

ANINA RADULESCU-POGONEANU

Proza lui Alecsandri

de ION ROMAN

Alecsandri a scris proză ocazional și la mari intervale de timp, de cele mai multe ori fără intenția să facă „literatură". Poate tocmai de aceea, eliberată de formulele literare curente, această parte a operei scriitorului comemorat acum are o prospețime remarcabilă, înmănunchind însușiri de stil, observațiuni pisihologice, descrieri de un colorit viu, caracterizări sugestive, care o fac plăcută la cetit și astăzi.

Mai toată proza lui Alecsandri pleacă de la un real substrat autobiografic. Abstracție face „Istoria unui galbin", pentru care Bogdan-Duică a identificat modelul într'o traducere din limba germană apărută în „Mozaicul" dela Craiova al lui Lecca, la 1838, sub titlul „Moneda". Alăturarea celor două texte e concludentă, totuș nu se poate vorbi de o transcriere. Alecsandri, ca și în comediile lui construite după tipare franceze, a naționalizat fondul, în așa fel încât aproape nici nu mai intresează modelul dela care a plecat.

In ceea ce privește „Buchetiera din Florența", apărută în „Dacia Literară" a lui Kogălniceanu la 1840 (scriitorul avea atunci 19 ani), s'a crezut multă vreme că are un punct de plecare autobiografic. In realitate „Buchetiera" este construită după tiparul nuvelei romantice, nelipsindu-i nimic din elementele caracteristice genului Pe de altă parte, cum s'a dovedit nu de mult, descrierile monumentelor și aspectelor urbane italiene sunt făcute uneori cu fraze întregi luate dintr'un ghid. Alcătuită după aceste rețete, se înțelege că „Buchetiera din Florența" nu are nicio valoare, nici măcar pe aceea de document autobiografic. E însă o dovadă concludentă pentru afirmația noastră că influențele străine, în cazul de față influența romantică, l-au împiedecat pe scriitor să dea realizări valoroase, în proză, ca și în poezie. Ceea ce rămâne din „Buchetiera" este limba de o limpezime surprinzătoare, „deosebit de fluidă, tinerește de zglobie". Și mai rămâne ceva: descrierea peisajului, descriere căreia îi dau viață, culoarea, mișcarea și sunetul. Iată un pasaj convingător:

...Privește norii aceștia văpsiți de purpura razelor, cum se ridică spre ceruri ca o jertfă a pământului făcută în slava puternicului ziditor. Uită-te și te miră de frumusețile patriei mele: în fața noastră poeticul Arno șerpuește prin câmpii vesele și prin lunci misterioase și malurile sale vuesc de cântecele pasărilor; în dreapta, verzile coline acoperite de grădini și palaturi de marmoră ce zâmbesc una alteia ca niște copile ce s'ar uita în oglindă; în stânga se întinde o câmpie plină de livezi... în urmă-ne se clatină un zid de copaci tufoși, care oprește vuetul orașului de a veni până la noi; numai murmura tristă a lui Arno turbură tăcerea adâncă ce ne împregiură"...

Descrierea aceasta, e drept, păstrează și ea ceva din peisajul romantic. Precizia picturală, imaginile care dau impresia de imensitate, atenția pentru sunet și mișcare, nota de adorare a dumnezeirii, sunt calități care ne amintesc pe Lamartine, dar mai ales pe Chateaubriand. Mai târziu, descrierile lui Alecsandri vor deveni mai concize, schițate în trăsături precise, realiste chiar.

„In o plimbare la munți" povestire naturală, plină cu avînt, de umor și tinerețe, peisajul e sobru, lipsit de amănunte inutile și sentimentalism. Tânărul autor nu a renunțat totuș, la romantism și intercalează câteva pagini care se alătură „Buchetierei" și „Muntelui de foc".

●

Claritatea și conciziunea stilului, rigoarea descrierilor, ascuțitul spirit de observație, grija pentru amănuntul sugestiv, pătrunderea psihologică, sunt tot atâtea însușiri de prozator pe care le vom găsi în „jurnalul de călătorie" al lui Alecsandri. Jurnalul acesta a fost pregătit de alte descrieri de locuri și deprinderi, ca aceea a „Iașilor în 1844", a „Borsecului" și a „Bălții-Albe". In cea dintâi scriitorul caracterizează admirabil capitala Moldovei, cu aspectul ei cosmopolit de pe la jumătatea veacului trecut. Este interesant că această caracterizare nu se oprește numai la exterior, ci explorează și psihologia societății ieșene a vremii.

Așa dar, descrierilor arhitectonice și vestimentare le corespund caracterizări psihologice dintre cele mai interesante. Pentru Alecsandri, Iașul, oraș alcătuit numai din contrasturi, este „un teatru curios, decorat cu palaturi și bordee lipite împreună; actorii lui sunt luxul și sărăcia, iar comedia ce se joacă în toată ziua pe scena lui poartă deosebite titluri, precum:

„Cine-i mare îi și tare; cine-i mic, tot nimic"
„Șlicul și pălăria, sau idei vechi și idei nouă".

Acelaș contrast dintre două lumi alăturate straniu îl va înfățișa scriitorul și în „Borsec", ca și în „Balta-Albă". Aceste „reportagii" desvăluesc amintita însușire a prozatorului Alecsandri: un spirit de observație, căruia nu-i scapă nimic din priveliștea văzută chiar numai o singură dată.

Peisajului schițat în toate amănuntele lui îi corespunde o tot atât de minuțioasă descriere a oamenilor cu aspectul și psihologia lor:

Bolnavii dela Borsec „seamănă cu niște vinovați duși la locul osândei. Pe fața lor e zugrăvită o înfiorare comică, ce se mărește cu cât se apropie mai mult de izvor; dar mai ales când se hotărăsc a duce la gură cel dintâi pahar plin cu burcut, tabloul ce se înfățișează este vrednic de penelul vestitului Gavarni. Muschii obrazului se sgârcesc sprâncenele se încrețesc, ochii se dau peste cap, buzele se strâng ca pentru o dulce sărutare și toată fizionomia se prefăce într'o nevinovată și neprețuită caricatură". *(Proză*, 1876, p. 250-251).

●

In ultimele trei scrieri în proză, Alecsandri, eliberat cu totul de romantism, devine aproape *realist*. Nimic convențional sau dulceag în paginile acestea. Totul este trasat în linii sigure, chiar amănuntele neplăcute ochiului „dar caracteristice pentru un loc sau o împrejurare. Peisajul și panorama se reliefează în contururi simple dar evocatoare. Nimic nu-i scapă acestui prozator, în care nici nu mai recunoști pe „bardul dela Mircești". Spre deosebire de Bolintineanu și chiar de Grigore Alexandrescu, el știe să vadă tot ceeace poate interesa pe un călător și nu se adâncește în considerațiuni istorice, arheologice sau arhitectonice. Bolintineanu, povestindu-și călătoriile, a făcut o operă de erudiție, în care vom întâlni date, amănunte științifice, dar în care nicăeri nu vom cunoaște lucrul *văzut*. Cartea de călătorii a lui Bolintineanu putea fi scrisă la biroul lui de lucru cu informații luate din alte cărți. Căci este într'adevăr surprinzător să găsim descrieri ca aceasta:

„Smirna este un oraș ca toate orașele din Turcia. Partea locuită de francezi e mai frumoasă și întrece, sub toate raporturile, Pera din Constantinopol". Cât de concret ni se înfățișează, în schimb, un oraș descris de Alecsandri:

„Orașul Tanger, numit de Arabi Tangia, prezintă un tablou foarte original prin clădirile sale albe, care se ridică treptat pe coastele a două culmi apropiate. Imprejuru-i se înșiră un brâu de ziduri înalte cu metereze ruinate, iar în mijlocul lui se înalță două minarele patrate, ale căror cărămizi smălțuite formează felurite arabescuri. Toate casele sunt coronate cu terase, pe care locuitorii petrec nopțile de vară, și din depărtare ele înfățișează aspectul unei scări gigantice lipită de coasta culmilor. Albeața ferestrelor și lipsa de geamuri produc o uniformitate care ar osteni vederea, dacă acea uniformitate nu ar fi întreruptă prin câțiva copaci, prin coloritul minarelelor și prin locuințele consulilor Europei, vopsite în galben, vânăt, pembe și verde". *(Proză*, 1876, p. 391).

Asemenea descrieri sunt întregite printr'o serie de amănunte pitorești, privind obiceiurile, ocupațiile, jocurile indigenilor. Alecsandri nu vede peisajul static, ci într'o necontenită mișcare, culorile, umbrele și luminile împletindu-se, împrăștiindu-se, luptându-se:

„Soarele scobora spre apus într'un ocean de flacări și razele lui străbăteau ca niște săgeți de aur printre frunzele copacilor. Munții Pirinei se învăluiau treptat cu o mantie roșietică, iar vârfurile, acoperite de omăt, păreau încununate cu diademuri strălucitoare. Umbrele se luptau cu lumina și se ridicau pe poalele dealurilor; cerul limpede și transparent se întindea deasupra noastră ca un văl subțire și albăstriu, prin care se zărea, ca prin vis, lucirea argintie a câtorva stele. Un singur nor, ce avea foma unui vultur uriaș, se îndrepta spre culmea munților și părea că sbura către cuibul său, ascuns în naltele stânci ale Pirineilor..." *(Proza*, 1876, p. 300).

Descrierea orașului este, la rândul ei, însuflețită de participarea omului, văzut nu numai ca element decorativ, ci caracterizat și în resorturile lui psihologice. S'ar putea cita pentru exemplificare descrierea pieții din Tanger. Mai ales în jurnalul său de călătorie, Alecsandri se arată un bun psiholog care știe să rotunjească admirabil portretul moral al eroilor săi. Vom cita astfel portretul evreului din Tanger, care „precum și acel din toate orașele Africei, este ființa cea mai îngrijorată din lume; pentru el chiar umbra unei păsări trecătoare este un motiv de spaimă! El nu grăește, ci șoptește, nu râde, ci zâmbește, nu calcă, ci alunecă pe pământ, căci nu are curajul ființei sale; vecinic prigonit, vecinic umilit, el își răzbună însă prin viclenie, speculând lenea apăsătorilor săi și parvenind încet, încet, a monopoliza tot comerțul orașelor". *(Proză*, 1876, p. 400). Portretului psihologic trasat în linii atât de sigure îi corespunde unul fizic de un realism surprinzător la Alecsandri (ibid., p. 390 și 414).

Bun psiholog, Alecsandri intuește micile drame ale oamenilor cu care vine în contact și ni le înfățișează cu multă pricepere. Iată drama intimă a surorilor Ashton:

„Salonul... îl găsim ocupat de două domnișoare palide, fetele Doamnei Ashton, care îmbătrânind în singurătate, se sting sărmanele de dorul Europeniilor. Flori exotice și uscate de soarele Africei, ființe predestinate a trăi și muri în haine de vestale, ele poartă zulufi ce atârnă dealungul obrajilor, dealungul gâtului și dealungul sânului până la mijloc. Ochii lor de un azur spălăcit privesc cu melancolie prin ferestrele salonului munții ce se înalță dincolo de baia Tangerului și marea ce se întinde spre țărmurile Spaniei, dar în zadar! tot în zadar!.., nici o umbră de mire nu se zărește în fundul orizontului!!" *(Proză*, p. 395).

Mai mult îl atrag pe Alecsandri situațiile hilare. Un umor fin, fără sarcasm, dă un colorit plăcut întregului său jurnal. Povestea căpitanului Campbell, a consulului Reade, înfățișarea familiei de englezi întâlnită în Africa, întâmplările hazlii de pe vapor, sunt numai câteva din pasajele atrăgătoare prin amintita însușire.

Am putea duce analiza noastră mai departe, ocupându-ne de pitorescul și culoarea locală a povestirei și de alte elemente vrednice să fie relevate. Nu ne ingădue, însă, spațiul.

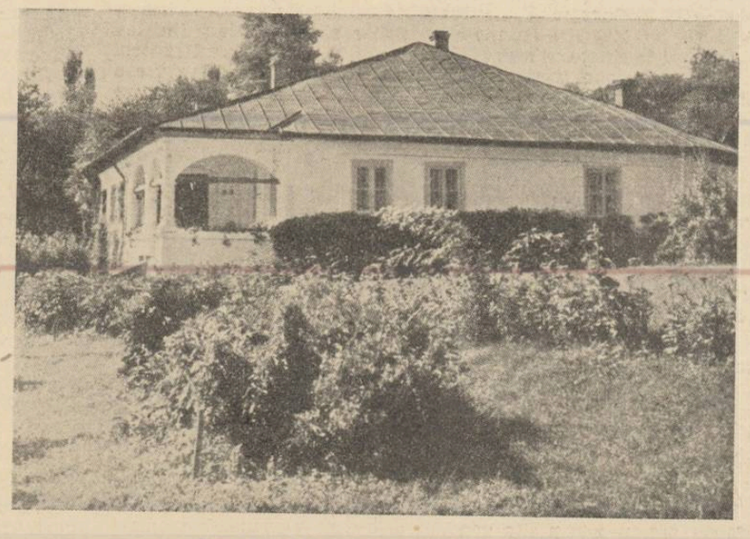

Casa lui Alecsandri la Mircești

Caleidoscop

Când durerea nu e
Inimii îndemn,
Fă luminii semn
Și cântecul sue.

Nu întinde palma:
Roua nu se-adună —
Ascult-o cum sună
Cu dorul deavalma...

Chiar dacă-i noroi,
Mâna să frământe
Lumini mereu noi,
Nu orele frânte.

...Simți tot mai departe,
Ca o fluturare,
Cântecul — mirare.
— Ai trecut în moarte.

NICHITA TOMESCU

O gândire ortodoxă

de AL. AL. LEONTESCU

Am putea spune că profesorul Nae Ionescu „n'a fost din lumea aceasta". Viața lui adevărata lui viață, n'a fost una strict biologică. Pentrucă chiar acolo unde se părea că el trăește intens plăcerile vieții, trăia în realitate experiențele lui spirituale. Căuta mereu să se zmulgă din timp, adică din ceea ce este pământesc și lumesc, pentru ca pe aripile albastre ale spiritului, să se urce cât mai sus și să cunoască tot ce i se părea lui ascuns de către Dumnezeu.

Nu se împăca cu acea „cenzură transcendentă", deși era un supus smerit al lui Hristos. Pentru el *cunoașterea*, adică *trăirea* și în special trăirea pe plan metafizic, era esențialul în viață. A bate la porțile încuiate ale Necunoscutului, a tulbura liniștea de paradis de dincolo, nu era pentru el o simplă morgă, ci autentica lui viață spirituală și în același timp suprema lui *dăruire*. Să cunoască, să trăiască orice dramă spirituală, pe care de multe ori el singur și-o căuta, asta era pentru el totul. Viața, fără această trăire, fără această dăruire totală, care te scotea din tiparul mărginit al timpului, era după el, obscură. *Cunoaștere, suferință, jertfă*, erau pentru el etape necesare unei autentice trăiri prin care se putea ajunge la dăruirea totală, adică la adevărata viață. De altfel, viața lui din ultimii ani și până la moarte a fost, în această privință, o tragică și dureroasă confirmare.

Nu vom face aici un portret al complexei și complicatei spiritualități a profesorului. Așa ceva nu stă în putința noastră. Și poate nimeni nu va putea face acest portret așa cum se cuvine. Ceea ce vom însemna aici, pe scurt, va fi doar o modestă încercare de a spune câteva cuvinte despre credința profesorului în ortodoxie.

Ce era pentru profesorul Nae Ionescu ortodoxia?

O spune el singur cu o precizie matematică: „*ortodoxia este învățătura lui Hristos rodită în noi*". Formula profesorului este de concepție pur românească. Și e valabilă, poate, în același timp, pentru întreaga creștinătate. Bulgakof, filozoful creștin rus, astăzi exilat la Paris, o formulează spunând că „ortodoxia e însăși viața".

Hristos, dăruindu-se lumii prin suferință și jertfă, adică prin ceea ce era omenesc în ființa Lui, a făcut legământul între Om și Dumnezeu Tatăl. De aceea Biserica ortodoxă, care e un organism viu, prin comunitatea de dragoste și de jertfă pe care o practică cu ardoare, este pe linia cea adevărată trasată de Mântuitorul lumii.

Profesorul Nae Ionescu credea în această comunitate de dragoste și de jertfă, din toată inima, fapt pentru care el se simțea fericit în familia spirituală care se creiase în jurul său la Universitate sau la „Cuvântul".

Viața Mântuitorului, așa cum ne este dată de Evanghelii, era pentru profesor singura viață adevărată pe care omul, în calitate de creatură a lui Dumnezeu, o are de urmat, în afara oricărui sistem de filozofie care nu-ți poate arăta calea cea dreaptă. Hristos era pentru el cheia tuturor neînțelesurilor și tuturor tainelor: era adevărata măsură a vieții și în special a vieții românești.

Mi-amintesc de-o Joi a Patimilor. Sunt de atunci vre-o cinci ani. L-am întâlnit pe profesorul Nae Ionescu, singur, spre seară, îndreptându-se înspre o biserică. L-am salutat și el mi-a făcut semn să-l însoțesc. Mi-a spus, aproape absent:

— Mă duc să ascult prohodul...

Eu n'am răspuns nimic. Nici nu știam ce să răspund. Îl însoțeam, tăcut. Târziu l-am întrebat:

— Domnule profesor, Dv. credeți cu adevărat în Invierea Domnului?

A întors spre mine ochii lui sfredelitori, umbriți de sprincenile negre, mari și stufoase. Păru mirat de întrebarea mea. Mă privi o clipă și cu glas scăzut și amar îmi răspunse:

— *Nu eu trebuie să cred aceasta, ci întreaga mea făptură vie mărturisește acest lucru...*

Mi-am dat seama că întrebarea mea n'a fost la locul ei.

Crezând în comunitatea de iubire și de jertfă a Bisericii ortodoxe și „mărturisind aceasta cu întreaga lui ființă vie", profesorul își dădea bine seama de ce însemnează pentru lumea creștină măsura vieții lui Hristos ca îndreptar de viață. In această privință, el a fost un mărturisitor atât pentru Biserica noastră, cât și pentru Neamul nostru. In fața lui Hristos, el venia gol de orice învățătură, căci numai astfel se putea încărca cu învățătura Mântuitorului lumii. „*Hristos se înțelege cu inima, nu cu mintea*" — îmi spunea adesea. Hristos trebuește trăit aevea, căci El însuși și-a trăit credința, prin fapte. Fără această trăire, fără această dăruire în Hristos și pentru Hristos, nu poți fi cu adevărat creștin. Esențialul nu este să crezi numai în Hristos, ci să și trăești faptele Lui.

Oprim aici însemnările noastre. Ființa profesorului e acum în preajma noastră cu același zâmbet amar din acea neuitată Joi a Patimilor.

Elegie

Cum ar împlini gîndurile
Cuvinte pentru viață și pentru moarte,
Cînd în toate singurătățile
Suntem numai tremurate oglinzi
Ale nedumiririlor?

Mi-ar fi cu putință, în jurul meu, să nu aud
Nimic alt decât crescutele de amuțiri tristeți,
Cînd cuvintele într'atît
Unul cu altul seamănă —
Și cînd
Văd cum de fiecare lucru
Lumina se frînge negrăit,
Ca și avîntatele-mi spre crunt adîncite zări,
Amare cîntece?

Ierni.
Pretutindeni, ierni.

Nu ascultați cum somnul
Incepe fără valurile,
— Fără unduioasele încremeniri ale adormirii —
Și cum visele sunt
Numai prelungirile cumplitelor nopți
Peste și mai cumplitele zile?

Aceleași nopți și aceleași zile.

Pentru sufletele-corăbii
Plecări mai departe nu sunt...

Dece,
In numele vieții și al morții
Și în acela gîrbov, al uitărilor,
Să mai cerșim darnice aduceri aminte,
Nestrăbătutelor de anotimpuri peisagii
Ale prea întîrziatelor presimțiri?

Pentru sufletele-corăbii
Plecări mai departe nu sunt

Iată,
Ne-mai-auzitul și-a dibuit melodia
In trăite răstigniri.
De aici, poate începe tihnita salbă de grădini
Din a căror știută nemărginire
Nici-un înger
Nu se va încumeta să ne alunge...

COCA FARAGO

Să fim fanatici

de ION A. BUCUR

Carmen Sylva o să vie mereu în mintea noastră, pentrucă acolo, mai mult ca oriunde, Căpitanul s'a aplecat asupra omului și i-a spus cum trebue să fie.

Prima dată, omul românesc, *începe să învețe și să trăiască.*

Cele mai mari tabere ale „omului nou" acolo au fost. Ni-s scumpe locurile acele pentrucă ele ne-au învățat cum să ne mișcăm, cum să trăim într'o lume complet străină.

Ședințele ținute de Căpitan, multora din noi le-a pecetluit atunci, viața.

Simplu, ca Socrate sau Domnul Hristos, ridica din adâncuri de neștiut o „lume nouă".

La București erau intrigile, erau înțelepți, cari nu pricepeau cum o să transforme omul Acesta țara, cărând piatră din mare, zidind școli, biserici, etc. Noi eram nebunii țării acesteia.

Lumea nu înțelegea nimic — cum nu l-a înțeles — cândva nici pe Sf. Ap. Pavel — când spunea: „Noi suntem nebuni pentru Hristos".

Dar este adevărat; starea „omului nou" este o stare de nebunie. Pentrucă ea nu mai aderă la canoanele omului vechi și vrea să-și clădească altele. Omul cuminte, acel om pentru care Emil Cioran a scris „Pe culmile desperării", încearcă și azi o explicație: „Dar bine, bine, chiar eu care sunt cu un picior în groapă și cu unul afară, tot mai sunt bun de ceva". O spune înțeleptul, adică a spus-o în polemica pe care a avut-o cu acel uluitor de viu, Nae Ionescu.

De altfel, un fost ziar liberal — ce termen prețios — spunea pe vremuri, în „glumă", Mesia și Profetul Lui. Cât ar da acum să nu o fi spus!

Oricum noi ne îngăduim și azi să săpăm drum în stâncă.

Să isbim cu târnăcoapele în somnul poporului român — și să-l trezim la o conștiință.

Deaceea încă o isbitură: „Să fim fanatici". Nu te cutremura, omule, pentrucă valul acesta n'o să te înnece. Cel mult o să-ți dovedească că nu exiști. Că ești mort de mult, și că inutil te mai miști, fără să știi dece!!

Și eu am fost, prețios — să zicem mort — dar...

Un legionar — știe, cum l-am îndemnat, înfrigurat, la una din ședințele de atunci, să-l întrebe pe Căpitan; ca să-l prind în păcat, să-l prind cum calcă Legea: „Legionarul să fie fanatic, sau să aibă o idee flacără, etc.!"

Înțelegeți?! Personalitatea, eul acela, pe care nu-l pot suferi azi la alții, eri vroia să se vândă pentru o idee flacără Dar Căpitanul n'a vroit târgul și a tunat: „NU! Legionarul trebue să fie fanatic". Și apoi: „cum te numești, din ce organizație faci parte"...

Știți sentimentul cu care au venit jidovii cu femeia prinsă în preacurvie — ca să-l întrebe pe Hristos: „Nouă ne-a spus Moise... tu ce zici?"

Când răspunsul a fost dat, s'au îndepărtat umiliți, înfânți. O lume era sfărâmată, se prăbușea o lege și se năștea o alta.

A sosit vremea — ca neamul românesc să creadă, o singură dată în istoria sa, să creadă nețărmurit în misiunea, în destinul lui. Trebue să fim fanatici, pentruca să aruncăm peste o mie de ani dorul nostru de împărăție românească.

Să fim dați cu totul, orbește, acestui neam, ca să-l salvăm

Acestea sunt cuvinte rămase în memorie și sunt destui legionari, cari își amintesc la fel.

Dar cine nu se cutremură și azi, când se gândește — cât de nemaipomenit și-a iubit Căpitanul țara, veșnicia românească, când a spus: „Prefer să mă duc, eu, în Iad, dar să salvez neamul românesc"...

Nebunia Lui, iubirea de neam, nu a avut margini.

Cât de sublim explica la proces, dece a ridicat la cel mai înalt grad legionar pe Nicadori.

O istorie întreagă stătea să-l înăbușe, toate trădările veneau să-i ceară socoteală: „Cum de a îndrăsnit să-i onoreze pe cei ce o pedepseau"... și El a vorbit de pertfa lor, de jerfta Nicadorilor.

Ehei, om comod, noi plângem, — lacrămile acestea nu le înțelegi — totuși te chemăm pe un drum care e al neamului și al lui Hristos.

Cât despre fanatismul nostru, despre nebunia noastră pentru neam, pentru Dumnezeul acestui neam: despre dragostea noastră de Căpitan, Țară și Cruce, citește bine și reflectează la fanatismul Sf. Ap. Pavel: „nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici puterile, nici lucrurile de acum, nici cele viitoare, nici o altă făptură, nu vor fi în stare să ne despartă de dragostea lui Dumenzeu, care este în Iisus Hristos, Domnul nostru".

LA IAZ, LA NIMERCENI

nuvelă de **MIHAIL ȘERBAN**

Lui P. Ioanițoaia

Pe Florea Doncea l-am cunoscut în anul 1927...

Eram de cinci ani elevii aceluiași liceu și, fără îndoială, că 'n acest timp ne întâlnisem în fiecare zi în jocurile recreațiilor, ne vom fi fugărit, ne vom fi ciocnit și ne vom fi fulgerat cu privirile. A fost să fie însă, ca ziua cunoașterii să se amâne mereu și abea peste mulți ani să scapere în sufletul meu scânteia la lumina căreia, într'o clipă, două suflete se cunosc, se înțeleg și se apropie...

Când s'a întâmplat minunea asta, era o zi melancolică detcamnă, cu soare obosit, care-și resfira pletele de aur prin teii din curtea liceului. Era una din primele zile de școală, când sufletul ți-i plin de regretul după libertatea și jocurile vacanței care s'a terminat și ți-l învăluie, ca un abur, teama de necunoscutul zilelor ce vin...

Pentru mine, întâplările vacanței care trecuse, deschiseseră o poartă spre altă lume, cu o viață nouă, pe care n'am apucat s'o înțeleg și cu care nu mă obișnuisem încă, și vacanța se termină. Și m'am trezit în fața porții închise, privind-o cu ochi speriați și 'n trăsăturile feței simțind o tremurare a plânsului de revoltă, stăpânit. Am crezut apoi c'a fost numai o amăgire, dar neputând alunga din mine farmecul ei, am început să cred în ea și s'o aștept să se întoarcă...

Mulți ani am purtat în mine urmele acelei amăgiri: Anișoara, arzând, la început, în mine, ca un soare, care când apare alungă întunerecul și schimbă fața lumii și care apoi și-a pierdut din lumină și a rămas doar o scântee... Astăzi scânteea aceasta doarme sub spuza trecе a trecutului...

In zilele acelea, însă, ea ardea în mine cu toată puterea și eu credeam cu tărie că'n ea e izvorul vieții mele. Când s'a terminat vacanța și Anișoara a plecat, fiindcă era și ea elevă și venise doar să-și petreacă vacanța la bunicii ei, în orașul nostru, — am fost cuprins de desnădejde ca de-o ameteală și-am speriat părinții cu apucături care contraziceau firea mea de până atunci... Nu-mi vine să râd nici acum de dordura pe care au tras-o din cauza mea. A fost cumpănă mare în viața liniștită de până atunci a familiei mele...

Când a început școala, nu mă trezisem încă din ameteală. Imi părea bine la gândul că voi fi ocupat, preocupat, ca să-mi treacă timpul mai ușor. Nu ca s'o uit. Nu voiam s'o uit. Cât de dulce era prezența ei în mine, când uitam că a plecat și cât de dureroasă devenea când îmi aminteam că n'a vci mai vedea atâta timp sau poate niciodată...

La școală m'am întâlnit cu colegii din anii trecuți, pe care-i cunoșteam după nume. după figuri, dar ce mirat eram că nu-i mai recunoșteam în purtări, în atitudini. Atunci nu-mi dădeam seama că mă schimbasem mai mult eu și că schimbarea din mine făcea să-i văd pe ei, alții. Căutam în privirile lor ca să descopăr o taină, la fel cu cea pe care o ascundeam în suflet. Am crezut de mai multe ori că am descoperit-o, m'am apropiat, dar vorba care duce la spovedanie nu s'a legat. M'am isbit de indiferență, de bănueli. Atunci nu posedam meșteșugul cuvintelor... Poate că și altul impins spre mine de aceiași necesitate sufletească, ar fi fost la fel întâmpinat: cu răceală, cu bănueli... Parcă fiecare avea ceva de ascuns... Dar nu fiecare își învelea taina în liniștea de ghiață, în singurătate, în tristețe... Cei mai mulți se mai lăsau furați de discuții aprinse, de jocuri copilărești, de farse... Pe unele chipuri, lumina râsului sgomotos lăsa loc, în altă clipă, umbrei gândului ascuns. In priviri umbrele tristețelor se învăluiau cu luminile surprizelor și ale bucuriilor...

Voiam să fiu mereu singur, fiindcă numai așa ea era mereu în sufletul și în gândul meu. Mă lăsam înșelat. Când razele soarelui cădeau de sus, prin fereastră, ridicam mâinile deasupra pe bancă și lăsându-le să-și facă culcuș în pumnii mei deschiși, simțeam în palme părul ei mătăsos și buclat. Ridicam privirile ca să mi le răcoresc în frânturile de cer albastru care se vedeau prin pătratele ferestrelor și-atunci vedeam ochii ei umplându-se de lumină și bucurie. Inchideam ochii și'n căldura plăcută a toamnei, care curgea de-afară înăuntru, mă cuprindea o toropeală ca un somn plăcut al simțurilor. Ea se întruchipa și lua loc lângă mine, în bancă și toată clasa se umplea ca de o lumină de vis...

Vuia surd și îndepărtat murmurul clasei. Din răstimp în răstimp s'auzea glasul profesorului strigând un nume. Tresăream, deschideam ochii, dar nu eram eu cel strigat și reintram în vis...

Așa au trecut mai multe zile deîa începutul noului an. Eram într'a șasea...

In altă zi am auzit un nume, care mi s'a înfipt în minte și în suflet ca o săgeată de foc...

Florea Doncea!

Poate îl mai aupisem! Poate îl și cunoșteam după figură pe cel care-l purta! Până în clipa aceea, însă, nu reținusem numele, nici nu știam care era elevul pe care-l chema astfel. Dar atunci, când am auzit pronunțându-i-se numele, am tresărit. Eram în recreație. Aproape toți elevii erau în curte. Unii repetau lecțiile, alții se jucau, se fugăreau. Am scoborît scările, între ei și pe primul care era mai aproape, l-am întrebat:

— Care-i Florea Doncea?

Cel întrebat, părea că se gândește la ceva foarte important, fiindcă l-am văzut absent la ce se petrecea în jurul lui și întrebarea mea îl făcu să tresară. In privirile lui se aprinse brusc o lumină, de care, abea astăzi îmi dau seama că era reflexul scânteei care s'aprinde când se întâlnesc doi oameni a căror drumuri sunt îndreptate din altă lume spre același punc. Când am văzut lumina aceea în privirile lui, sau poate cu o clipă mai înainte, chiar în clipa când am fost unul în fața altuia și ne-am privit în adâncul ochilor, am simțit năvala sângelui spre inimă și căldura trupului transformându-se într'o adiere plăcută, ca pulsația nouă a vieții, care readuce primăvara...

—Eu sunt Florea Doncea! mi-a zis, cu chipul luminat de un zâmbet, care părea un reflex al unei bucurii ascunsă în adânc. Parcă ar fi fost legat strâns de al lui și pronunțându-l l-ar fi tras și pe al meu, afară. Mi-am spus numele, mașinal. Zâmbetul îi lumină și mai tare chipul.

— Știu! îmi zise.

Atunci, depe chipul meu, dispăru zâmbetul, și l-am întrebat mirat.

— De unde știi?

— Ei, de unde... De-aici, deîa școală... Te cunosc de mai bine de cinci ani...

— Mă cunoști?... Am vorbit vreodată?

— Odată. Acum cinci ani când ai dat admiterea. Când am trecut din clasa întâia într'a doua, am avut o corigență, la limba română...

Râse mai tare și eu n'am înțeles atunci dece râde. Mai târziu, mi-am dat seama că avea dece să râdă...

— Ei? am insistat.

— Ne-am întâlnit, când s'au afișat rezultatele. Atunci am vorbit. Mi-ai spus să-ți vând cărțile de clasa întâia. Eu am zis că ți le vând, deși nu aveam de gând să le vând. Le păstrez și-acuma! Probabil că nici tu nu erai hotărât atunci să începi liceul cu cărți vechi...

Râse. Râsul lui mă'nvălui și m'am simțit cuprins de o ușoară timiditate lângă el.

— Și ți-i minte toate! m'am mirat.

— Tot! Nu știu dece, asta n'am uitat niciodată...

— Curios că n'am mai vorbit pe urmă...

— Nu-i curios! Te vedem aproape zilnic. Când nu te vedeam câteva zile, te căutam. Simțeam nevoia să te văd. Imi erai prieten... Cel mai bun prieten...

— Curios!...

— Iar cuvântul acesta! Nu-i nimic curios. Câte prietenii n'am legat de-atunci! Pe toate le-am pierdut... Numai cu asta am rămas... Am voit eu să fie așa...

Râdea mereu, parcă prin râsul lui ar fi voit să ascundă o taină. Voiam să alung bănuiala ce începuse să mă roadă, că poate-și râde de mine...

— Ia spune-mi drept — îmi zise apoi — niciodată nu mi-ai reținut numele, nu m'ai văzut până acum?...

— Nu! am răspuns repede și am văzut că a crezut, fiindcă n'am avut timp să caut răspunsul care să-i placă.

— Asta-i curios! zise.

— Da, dar adineaori, când ți-am auzit numele în gura unuia, am tresărit și nu știu dece, am și plecat să te caut. Ai fost primul cărula m'am adresat ca să mi-l arate pe Florea Doncea...

Ridică mâinile amândouă și mă prinse de brațe, aproape de coate și îmi zise:

— Poate vom fi și de acum înainte prieteni...

— Vom fi! i-am răspuns cu glas sigur...

Ne-a despărțit sunetul clopoțelului, care anunța terminarea recreației. In ora aceea, în bancă, m'am gândit mai mult la dânsul decât la Anișoara. Și nici nu mi-a trecut prin minte să-l alung pe el din gând ca s'o recapăt numai pe ea. Prezența lui în mine, era tot atât de luminoasă și acaparatoare...

Așa l-am cunoscut pe Florea Doncea și prietenia care s'a legat, n'ar fi putut fi comparată nici cu frăția Era altceva și mai mult, o căutare neîncetată a ființelor noastre, pentru care nu mai era altă bucurie decât întâlnirile noastre, fără sfârșit...

*

N'a trebuit să treacă mult timp, ca să-mi dau seama că'n jurul lui Florea Doncea se închega un mit, pe care eu l-am ignorat. Acum, când îl cunosteam și pe el și când mitul acesta mă cuprindea și pe mine în nimbul lui de lumină și mister mă miram și mă întrebam mereu, cum de a fost cu putință să nu-i sezizez apropierea și să nu-i simt prezența în școala în care eram împreună de mai bine de cinci ani?!

Incă din clasa a treia, dela primele compoziții, Florea Doncea surprinsese pe profesorul de limba română prin talentul lui literar. Apoi, în anii cari trecură, dovedi că, cu aceiași limbă, a tuturor, el poate tălmăci în cuvinte, simțiri pe cari cei din jur nu le puteau exprima, sau le exprimau stângaci. Și, prin potrivirea cuvintelor, el reușea să închege melodii, care sunau în urechi ca murmurul apelor, ca foșnetul frunzelor, ca zumzetul întregei naturi. Prin cuvânt, el picta imagini din natură și din viață, încât cei cari citeau sau ascultau, li se părea că se plimbă prin locuri minunate și aud o muzică divină...

Așa dar, de a reda în cuvinte simțiri și imagini, nu mai avusese decât un ccpil al școlii, cu vre-o jumătate de veac înainte și acela ajunsese cel mai mare vrăjitor al limbii românești...

Când profesorul îi dădea un sfat lui Florea Doncea, acel nume de vrăjitor îl evoca și Florea Doncea simțea într'însul avânt de a porni pe calea azurată. Toți îi înconjurau cu dragoste și admirație, toți îi căutau prietenia și el, fire delicată, îi lăsa pe toți să creadă că le este prieten. Niciunul nu putea, însă, pătrunde dincolo de o limită, pe care el o stabilise: viața lui de școlar. Dincolo de ea nimeni nu știa ce-i, fiindcă Doncea nu lua niciodată vreun coleg, la gazda la care stătea. El nu făcea parte niciodată din grupurile de elevi cari se plimbau, într'amurguri, pe Strada mare, sau, care, se aventurau, înainte de a se deschide porțile școlii, spre liceul de fete, în recunoașteri sentimentale. Nu vorbea nimănui despre ceace făcea acasă. Drumurile lui legau

școala cu casa, atât, și rar dacă se ducea după vre-o treabă în oraș. Il divulgase gazda prin vecini că o să'nebunească de atâta cetit, de-atâta scris, „nu mai știu ce scrie atâta" zicea, și vorba se răspândise în tot orașul. La școală se bănuia că scrie vre-o carte și misterul în jurul lui creștea. Când cineva îl întreba, răspundea și zicea că nu-i adevărat. Același răspuns îl dăduse și profesorului lui de limba română. Toți, însă, credea ce le trecea prin cap și când apărea pe poarta școlii, capetele s'aplecau unele spre altele, s'auzeau șoapte. Uite-l pe Doncea! Ce figură obosită are. O fi scris toată noaptea!...

Mitul se închega, creștea...

Mă simțeam cuprins în frenezia generală, creștea în mine orgoliul când, în recreații, rămâneam singur cu el și privirile ne urmăreau gesturile, mișcările buzelcr. Vedeam pe toate fețele curiozitatea să știe ce vorbim. Vedeam, în toți, nedumerirea că se legase o prietenie atât de strânsă între mine și el! Unii m'au și întrebat: Cum de-ai devenit așa de bun prieten cu Doncea? Am dat răspunsuri vagi, am ridicat din umeri și am zâmbit misterios fiindcă voiam să se creadă că este la mijloc un motiv extraordinar... Eram invidiat pentru prietenia lui Doncea și mă simțeam măgulit...

Apoi prietenia aceasta îmi aduse și ceeace așteptam cu nerăbdare.

Il chemasem de mai multe ori la mine. Mă refuzase delicat, că are de învățat sau de terminat lectura unei cărți împrumutate, că trebue să plece la țară, la mama lui, să-și aducă merinde, bani. Eram prieteni vechi și prietenia noastră se reducea la întâlnirile dela școală, dimineața la scsire și'n recreații, cu discuții întrerupte de clinchetul clopoțelului, cu dorința mereu înăbușită de a rămâne odată singuri... Așteptam ziua aceea cu nerăbdare, stăpânit de curiozitate, de îndoeli, de neliniști... In prietenia noastră nu era un echilibru, fiindcă Florea Doncea mă copleșise prin bogăția sufletului lui, prin sinceritate, dar mai ales prin admirația care curgea din toate părțile spre el, ca spre un ales... Trăiam în mitul lui...

Și ziua pe care o așteptam veni. Târziu. Aproape pe sfârșitul anului școlar. El era în clasa a șaptea și termina. Nici acum nimeni nu știa mai mult, decât se știuse la începutul anului, despre el, despre munca lui din nopțile nedormite, dar mitul din jurul lui se împlinise. Cu câteva zile mai înainte profesorul de limba română adunase tot liceul în amfiteatru, ca Doncea să citească o compoziție, o descriere a unei călătorii în munți. Erau de față toți profesorii. Și, după ce Doncea și-a cetit minunata lui descriere, toți elevii au izbucnit în strigăte: „Bravo, Doncea" și'n aplauze. Profesorul de limba română s'a apropiat de el, l-a îmbrățișat și l-a sărutat și alte aplauze și urale au făcut să răsune în sală, ca o furtună. Toți profesorii l-au felicitat. El era roșu ca purpura și trupul lui mare, greoi, se învârtea stângaci printre ei. Il priveam cu admirație și inima îmi bătea, parcă tot entuziasmul acela pentru mine s'ar fi deslănțuit...

Apoi profesorii, l-au luat pe Doncea între ei și l-au dus în cancelarie. Crezusem că'n clipa aceea va reveni lângă mine și acum, când eram singur, am simțit cum mă cuprinde o amărăciune, parcă ași fi rămas pe jumătate.

Am ieșit în curtea liceului. Se scurgeau valurile de elevi pe lângă mine, grupuri-grupuri, discutând, fremătând. M'am rezemat de zid, absent. Mă gândeam la minunea pe care Creatorul o sădise în Florea Doncea! El nu era ca noi toți! El nu simțea ca noi toți! El trăia, paralel cu viața obișnuită, o viață de vis, de poezie! Visul lui era dăruit de Dumnezeu! Era ceva sfânt în ființa lui...

In clipa aceea Florea Doncea crescu în mine, în proporție de uriaș...

M'a trezit din visare atingerea mânei lui și întrebarea blândă, înduioșată:

— Mă așteptai?

— Da, te așteptam...

L-am privit în ochi și-am simțit fiorul eternității care tremura în ființa lui, trecând în mine prin atingerea prietenească și recunoscătoare a mânei lui...

Am ieșit amândoi pe poartă. Am mers până în fața casei gazdei lui, fără să ne mai spunem o vorbă. Abea când m'am oprit, a zis:

— Hai la mine!

Nu mă mai așteptam demult la invitația aceasta și acum, cand o auzu. eram sa zic „nu pot merge, caci ma așteaptă acasă". Dar brațul lui Doncea îmi și luase brațul și mă împingea spre poartă. Am intrat. Imi bătea iar inima, mai tare, tot mai tare, parcă m'ași fi dus spre un altar al unei religii, ale cărei taine abea acum aveam să le cunosc... După ce-am străbătut o ogradă îngustă, am urcat câteva trepte, și-am ajuns într'un cerdac. N'am intrat pe ușa mare din față ci am făcut la stânga, am trecut prin fața câtorva ferestre, dela alte odăi și-am ajuns în fața unei uși înguste.

— Aici, zise Florea Doncea.

A scos cheia și a deschis. Am intrat. Era o odăiță cu o singură fereastră mică. Un pat, o masă, un scaun. Pe masă, pe jos, maldăre de cărți, reviste, hârtii. Pe pereți câteva tablouri vechi: Regele Carol I, cel dintâi dintre Brătieni, un calendar al plugarilor. Mirosea tare a mălai copt pe frunză de brusturi. Și, în adevăr, când m'am întors, am văzut pe plita acoperită cu ziar a sobei, o jumătate de mălai rumen, în culcarea lemnului de nuc, de pe care încă nu era deslipită frunza pe care fusese dat în cuptor. Te'nvăluia o răcoare plăcută, cu miresme de alte ierburi și mirodenii...

După ce intră, Doncea închise ușa și deschise fereastra.

— Stai... îmi zise arătându-mi patul, apoi se întoarse și luând jumătatea de mălai mi-o întinse...

— Ți-o fi foame și altceva n'am...

Am rupt o bucată bună și-am început să mănânc cu poftă. Mâncând, priveam în jur cu atenție, spre fiecare colțișor, spre fiecare lucru. Deși era atât de simplu mobilată, odaia lui Doncea era totuși simpatică, cu aspectul ei desordonat și te simțeai într'însa o inimă care bate viu și pulsând o minte care lucrează, care gândește. Prin fereastra deschisă intra o fâșie de lumină palidă, ca un surâs trist pe care i-l trimitea prietenului ei după amiaza de Iunie...

L-am rugat să mai citească odată compoziția pe care o citise în după amiaza aceea la școală. S'o citească numai pentru mine...

— Iți voi citi altceva... mi-a zis. Altceva ce n'am citit nimănui... O poveste... La iaz, la Nimerceni..., așa i-am zis...

Ceva a început să se agite în adâncul ființei mele. M'am simțit înfiorat ca'n fața unei taine a naturii, care se divuigă.

El a căutat într'un sertar al mesei, a scos un caiet, i-a deschis. A tras un scaun mai aprcape de mine. Imi atingea genunchii cu caietul. Voia să citească numai pentru mine, să nu-l audă cumva nici liniștea odăiței...

Lumina de aur a dupăamiezii începuse să se amestece cu cenușa înserării. In odaie apărură umbre. Liniștea casei deveni deodată și mai adâncă. Totul plutea în aceiași taină, de care eram cuprins.

Florea Doncea ridică ochii spre mine. In negura privirilor lui am văzut crăpându-se un mugure de lumină. Și, din el, ca dintr'un izvor al vieții, au început să curgă imaginile unei lumi pe care n'o văzusem niciodată în culori atât de vii...

A fost ca un vis... Florea Doncea citea aprcape în șoaptă și urechea mea asculta vrăjită melodia glasului lui...

*

Se întunecase de mult. Acum, oridecâteori îmi aduc aminte de seara aceea mă'ntreb și mă mir cum de ochii lui au putut urmări în întunerec, rândurile scrisului mărunt și încălcit, pe hârtie? Atunci nu m'am mirat, fiindcă nu mi-am pus întrebarea aceasta, fiindcă și prezența mea în camera lui mă stăpânea cu puterea de vrăjire a visului, așa cum vis și poveste mi s'a părut întâmplarea pe care Florea Doncea mi-o citise. Am crezut atunci, mai degrabă, că ochii lui, ca și sufletul lui, care simțea ce alți oameni n'ar fi putut să simtă, — văd ceeace alții n'ar fi putut vedea și pătrund întunerecul ca și lumina zilei! Paginile pe care mi le citise, nu erau oare frânturi din sufletul lui? Sau poate erau scrise cu o cerneală, ale cărei litere de fcc numai ochii lui aveau facultatea de a le citi și la întunerec!...

— Oare nu-i adevărată povestea asta? l-am întrebat.

— Nu! Nu-i nimic adevărat! a zis el repede și liniștea și întunerecul s'au închis și mai tainice în jurul nostru.

Am mai stat un timp așa, fără să schimbăm vre-o vorbă, și-i simțeam ființa plutind în jurul meu ca un mister, apoi am spart tăcerea și l-am rugat:

— N'ai vrea să-mi dai mie manuscrisul acesta?

M'a privit lung, s'a încruntat, a dat din cap și-a mărâit ca un urs supărat...

— Nu-u-u-u...

— Să am și eu o amintire dela tine...

— Nu-u-u-u... mârâi iar și am simțit un fior în mine ca și cum ași fi fost un vânător în fața unui urs adevărat, căruia glontele numai îi sgârie urechea și-i întărâtă...

— Mă duc, m'o fi așteptând acasă! m'am ridicat grăbit și-am ieșit, fără să-l aștept, să mă conducă până la portiță...

Când am ajuns acasă, mi-am dat seama că vraja mă stăpânea încă... M'am arătat mamei ca să vadă că venisem, i-am cerut să-mi aprindă lampa în camera cea mai retrasă, mai liniștită, mi-am pregătit cele necesare de scris și m'am așezat la masă, vrând să reconstitui povestea pe care o ascultasem...

Am stat un timp încremenit în fața paginii albe, privindu-o prin sita genelor, țesută de pleoapele apropiate și pe patratul alb ai filei de hârtie, ca pe un ecran cinematografic au început să apară lumini și umbre și să se închege forme, și-am privit întregul film al imaginilor acelei povestiri, ca și cum ași fi fost de față la petrecerea faptelor...

Când am deschis ochii mari, vârful creionului era în același punct și pagina e ra tot albă... Am vrut să mă reîntorc în reverie, dar vraja mă părăsise și lumea ei se îndepărtase, fugind, alunecând ca umbra pe pământul înscrit a unui nour mic, dus de vânt...

Am încercat să încheg o frază și n'am fost în stare să-i leg cuvintele. Ce străniu suna fiecare cuvânt! Cum li se băteau cap în cap înțelesurile !...

Am închis ochii și mi-a venit să plâng de neputința mea...

In clipa aceea am crezut că nu mai sunt stăpân nici pe facultatea de a vorbi, nici pe judecată... Și nu-mi pot închipui ce gânduri mi-ar mai fi venit, ce s'ar mai fi întâmplat dacă n'ar fi venit mama să mă cheme la masă...

— Vin îndată! i-am răspuns și m'am și ridicat, luminat de-odată de o bucurie nouă: că puteam vorbi, că mă scotea din încurcătură, că mi se curma calvarul unei ambiții deșarte...

Apoi, la intervale mai mari sau mai mici de timp, ambiția de a transcrie povestea dela iazul Nimercenilor, mi-a revenit... Am retrăit ispita dulce a credinței că voi reuși s'o reconstitui, apoi am simțit tristețea visului neîmplinit... Imaginile povestirei pluteau în mine și erau tot atât de vii ! Dar, la încercarea mea de a le prinde și fixa în tiparul vorbelor, ele mi-au scăpat mereu din cleștele frazelor, așa cum îți scapă din cleștele degetelor moluscele flasce și umede ale apelor stătute...

Au trecut mulți ani... Unele imagini s'au stins și-au intrat în amintire. Altele s'au pierdut cu totul. Din povestea lui Florea Doncea a rămas numai scheletul. Mi-am dat seama în acest timp că ceeace scrisese simțurile lui, cu cuvintele lui, n'ar fi putut scri simțurile mele, cu cuvintele mele. Și'n sufletul meu a sălășluit de-atunci resemnare, cu împăciuirea și filosofia ei...

Mă gândeam, însă, adesea, la viața lui Mcș Dragomir, morarul dela moara de pe iazul Nimercenilor, la viața lui furtunoasă de haiduc, care prăda boerii și diligențele poștelor pe drumul Broștenilor; la anii de pușcărie prin care trebuise să-și ispășească fărădelegile; apoi la cumințirea lui... Spunea lumea că-și desgropase banii din prădăciuni și-și cumpărase iazul ș câteva fălci în jurul lui, făcuse moara... Alesese loc bun...

Apoi, după un timp, apăruse la moară Dochia... Avea vre-o doisprezece ani... Un vis! Apariție de basm!... De unde o adusese morarul, nimeni nu putea ști... El spunea că-i copila lui. Unii l-au crezut, alții nu!...

Fata creștea ca din apă, — minune! Aprinsese foc în multe inimi de fiăcăi din satele vecine... Dar ochii ei s'au oprit asupra unuia singur... Voicu!

Mai de mult, însă, lui Voicu i se pregătea alt destin. Fusese dat la învățătură... Trăia mai mult de jumătate de an la oraș...

Il văzuse într'o vară, la moară. Venise cu o căruță cu saci plini de grâu și popușoi, la măcinat... Se privisără... Ea avea atunci șasesprezece ani, el optsprezece...

A început să vie mai des pe la moară... A început o poveste... Povestea tuturor tinerețelor... Se întâlneau și noaptea.

Pe chipul ei iluminat, în sufletul ei, în zilele de primăvară ale fericii lor, — stăruia o umbră. Era reflexul temerii că într'o zi el o va părăsi, o va uita... Când rămânea singură, plângea.

Intr'o zi i-a spus și lui teama ei. Parcă i-ar fi învăluit un nour și-ar fi gemut tunetul furtunii în sufletul lui. „Nu!" a zis... Orice s'ar întâmpla, tu vei fi a mea...

Și așa a fost. Până la urmă, el s'a întors la pământul lui și a luat-o de nevastă. Viețile lor s'au legat acolo, la iazul Nimercenilor și-a început pentru ei o viață nouă, binecuvântată de pronia Cerului...

— Oare nu-i adevărată povestea aceasta? l-am întrebat atunci...

— Nu! Nu-i nimic adevărat!... a zis el repede.

L-am crezut... Nedumerirea s'a ridicat mai târziu în mine, ridicând și întrebări cari mă tulburau, dar pe care mult timp n'am reușit să le desleg, să le dau vreun răspuns...

*

A fost prima și ultima oară când am intrat în camera lui Florea Doncea... Nu m'a mai chemat la el. Când ne întâlneam pe stradă, după plimbări îndelungi, ei știa să se desfacă și să se despartă de mine înainte de a ajunge la pcarta gazdei lui; de câte ori l-am căutat acasă, nu l-am găsit. Mă revoltam din această cauză, îl bănuiam că se ascunde, i-am spus-o și'n față, el s'a arătat jignit, tot eu am căutat să-l împac, dar el tot atât de ușor reușea să plece singur acasă, sau să nu-l găsesc când îl căutam... Ne întâlneam des și mai în fiecare zi iiberă ne duceam pe câmp și hoinăream ceasuri întregi. Imi plăceau mai puțin aceste plimbări, fiindcă, de cum intram în câmp, Florea Doncea devenea altul. Fiecare vorbă i-o scoteam cu cleștele din gură, nici nu se mai uita la mine, privea mai mult în pământ și vorba-i parcă era un mărăit. După ce luptam un timp ca să-l scot din mutenia aceasta, renunțam să-i mai adresez vre-un cuvânt și mergeam așa, pe cărări, peste câmpuri, unul după altul, conduși de cărare, de vre-o urmă prin iarbă, de-un șir de copaci sau de firul unei ape... Poate c'ar fi trebuit să învăț atunci mai mult din atitudinea aceasta a lui Florea Doncea, care nu era silită, dar pe care n'o înțelegeam, n'o admiteam și uneori mă exaspera.

Am început să cred că prietenia ce se legase atât de natural, atât de idealistă, îl obosea...

Nu l-am mai căutat și atunci m'a căutat el pe mine. L-am cunoscut mai prietenos, mai vorbăreț. Ne-au prins, adesea, zorile, plimbându-ne și discutând pe străzile mărginașe ale orașului... Cât de complexă și de minunată era ființa lui Doncea, pentru mine, în aceste clipe!... Cum vibram la strângerea brațului lui, care parcă voia să întărească astfel argumentrul în discuțiile noastre înfocate...

Despre ce n'am discutat în nopțile acelea, în întâlnirile noastre! Despre toate! Și totuși nu!

Tocmai despre ceeace, la vârsta noastră, era mai natural să discutăm, despre acea chestiune n'am discutat niciodată... Dacă am început vreodată să-i vorbesc, m'a lăsat până ce-am terminat nu m'a contrazis, n'a comentat, nu și-a spus părerea. Dacă i-am cerut părerea, a dat din cap, a zis: „De, știu eu" și a tăcut. M'a lăsat să mă spovedesc, m'a ascultat în reculegere, dar sinceritatea mea n'a reușit să-i deslege limba, să-i provoace nevoia de a se spovedi. Nu credeam că la vârsta lui, ființa lui vibrantă nu trăise emcțiile care mă stăpâneau. Dar tăcea mereu, evita spovedania prin tăcere și tăcerea lui mă întărâta și mai mult să aflu...

La spovedanie nu mi-a răspuns cu spovedanie. N'am reușit să desleg, ceeace acum era un secret, prin vicleșug. Mi-am dat seama că tăcerea și liniștea lui erau arme mai puternice decât întrebările mele iscusite. Câte bănueli nu mi-au trecut prin minte! L-am bănuit chiar, că, poate, o cunoscuse pe Anișoara, că o iubea în taină și asta îl făcea să se ascundă de mine.

Terminasem demult școala. Ei, care, deobiceiu, pleca imediat acasă, după închiderea cursurilor, ca să-i mai fie de folos mamei lui văduve, la munca câmpului, în anul acesta întârziase, oprit de bacalaureat și, poate, după aceea, de prietenia mea.

(Urmare în numărul viitor).

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL STUDIO: ORAȘUL NOSTRU, PIESĂ IN TREI ASTE, DE THORNTON WILDER

O cronică dramatică cere, de obicei, cât mai multă obiectivitate. Și sunt totuși situații când această obiectivitate ar fi prejudiciabilă unei adevărate expuneri. Intr'astfel s'ar prezenta starea noastră de spirit voind să ne exprimăm părerea sinceră asupra piesei „Orașul nostru". Poate ca majorității publicului să nu fi plăcut. Și, desigur, mulți recenzenți au făcut unele observații aspre. Voim chiar să subliniem una făcută de un distins și priceput admirator al teatrului, care reprezentând părerea sa, pejorativă, în ceeace privește importanța piesei, pentru noi este chiar un punct de originalitate și valoare.

Domnia-Sa a subliniat cu întreaga competență dăruită de experiență și un gust necontestat, că ideia lipsii de decoruri, regiei intervenind pentru a explica publicului decursul acțiunii, simulacrului dus la exces prin lipsa obiectelor de știută necesitate cari să permită actorilor un sprijin în acțiunea lor, toate acestea n'ar fi chiar atât de noui

Părere, fără îndoială, autorizată și putând fi susținută cu argumente foarte valabile. Dar noi credem dimpotrivă și suntem dispuși să vedem în chiar primitivitatea acestui fel de a concepe teatrul, ideia inoitoare. Nu faptul că autorul a întrebuințat, eliminând construcția scenică, o metodă uzată și de alții, este partea de noutate, ci faptul că pe această cale se ajunge la adevăratul progres în teatru.

Montările obișnuite, pe înțelesul tuturor, ca să spunem așa, ne vor produce întotdeauna nespusă plăcere, prin divertismentul ce ne procură, însă adevărata artă o vom găsi doar în acele înscenări cu tendințe adâncite spre rădăcini, spre principiile fundamentale și nu în realizări spectaculoase, de formă.

Primitivitatea este mult mai nouă decât orice altă subtilizare a domeniului cultural existent. Fiindcă din primitivitate putem mult mai ușor găsi o *„cale nouă"* decât din drumul căii deja apucate. *Orașul nostru* poate aduce unele principii întrebuințate în trecut. Lipsa decorurilor a mai fost exploatată și de alți autori, iar în vremile de mult scurse, pe vremea de început al acestei arte, doar astfel se juca. Cu atât mai mult, suntem dispuși să apreciem călduros ideia. Tocmai din cauza tendinței de a renaște originile. In ele vedem posibilitatea unor noui drumuri, repetăm.

In ceeace privește acum, ideia care mână întreaga acțiune, nu ne putem reține admirația pentru simplitatea ei, și tocmai de aceea măreția ei. Viața pur și simplu. (Ce banal și ce interesant).

Autorul n'a avut nevoe să caute vreo întâmplare oarecare specială. Vreun conflict cu anumite rezonanțe. Nici un tablou rupt din viață. A tăiat bucăți, bucăți, din viața unui orășel și le-a așezat pe scenă. Orânduirea sau legătura lor ? Nu piesa are importanță. Tocmai din cauza concluziei finale — oamenii nu știu, când trăesc, să aprecieze viața. Așa cum este ea, în banalitatea ei, și plictiseala și puerilitatea care o caracterizează.

Piesa nu poate fi povestită, ci trebue văzută. Și avem speranța ca publicul să aprecieze ideia autorului american, care merită mai mult decât calde elogii.

Interpretarea teatrului Studio și-a dat întreaga osteneală pentru o cât mai perfectă reușită. Subliniem dela început arta doamnei Marietta Sadova, care ca întotdeauna a țintuit ochii publicului și i-a atras sufragiile prin finețea și inteligența jocului domniei sale.

In celelalte roluri, d-nele Marietta Deculescu, cu foarte multă voioșie, și Silvia Hodoș.

D-nii Antoniu, Balaban și I. A. Manolescu au adus la rândul lor o frumoasă contribuție ansamblului scenic.

D. Fintești eanu, am putea spune în rolul „supra numerar" a dramatizat poate prea mult jocul.

Nu putem aduce însă nicio imputare nimănui, din cauza reușitei și coeziunei spectacolului, care a dovedit întreaga înțelegere a unei interpretări pregătite.

VICTOR POPESCU

De vorbă cu d. Radu Gyr,
directorul general al teatrelor și operelor

Hotărît, ritmul de viață nouă **— rodnică și dreaptă — s'a imprimat** definitiv **de când, prin „Minunea Arhanghelului", ni s'a fost arătat că** jertfa rodește.

Și, dincolo de ceea ce ne-a fost lăsat de martiri, îndemnul la jertfă este mai actul ca oricând.

Muncește!

Pentru Legiune, pentru Țară!

...Am pornit aceste firești considerațiuni, citind anunțul pe care l-am aflat la Cabinetul Direcției generale a teatrelor și operelor.

Sobru și tăios.

Invitație la muncă, — la cinste:

„Dela d-ta aștept întâiul exemplu.

Nu mă tulbura dela lucru pentru chestiunile care n'au nici o legătură cu instituțiunile pe cari le conduc.

Aici trebue să lucrez și nu pot sta de vorbă despre lucruri inutile.

Nu interveni pentru nimeni. Se va face numai dreptate...

Semnat: Comandant legionar,
Radu Demetrescu-Gyr

. . . . . .

Ar fi mai mult decât inutil să schițăm portretul fiului marelui actor COCO DEMETRESCU.

. . . . . .

Am așteptat răbdător, într'una din zilele acestei toamne românești, până când toți cei cari au avut de lucru cu d. Director general al teatrelor și operelor, au plecat.

Am așteptat, neîndrăznind să tulbur un om care muncea, **care cerea să nu i se răpească din** timpul închinat înfăptuirilor.

Intr'un târziu, — era aproape ora 3 p. m. — s'au desfăcut ușile capitonate ale cabinetului și, încadrat de șeful și directorul cabinetului, d. Radu Demetrescu-Gyr, voios și cu aceiași bunătate oglindită în privire, a ieșit.

. . . . . .

Convorbirea începe la Teatrul Național, e întreruptă pe Calea Victoriei de câțiva camarazi, cari se grăbeau să ureze „spor la muncă" d-lui Radu Gyr, și este continuată americănește — în mașină, până acasă la d-sa.

Limpede și sobru, „maestrul" și prietenul nostru, păstrând același ton ca la depănarea unui fuior de amintiri, ne spune:

AVEM AUTORI DRAMATICI DE MARE VALOARE, și ar fi păcat, deci, să continuăm a juca pe scenele teatrelor naționale, unele piese, care nu aveau alt merit, în afară de faptul că nu erau românești.

Dar, pentru Dumnezeu, este știut că această Țară are Fii cu cari ne putem mândri. Și mulți din ei își închină vremea lucrărilor dramatice. Ar fi păcat, pentru aceasta, să-i năpăstuim ținându-le piesele în arhivă sau dându-le la coș, pentru simplul motiv (criteriu, altădată), **că altceva decât ce-i românesc e... superior.**

Pentru a ușura accesul acestor piese, am abrogat și modificat câteva dispoziții din legea pentru organizarea teatrelor naționale, operelor române și spectacolelor printre care și art. 39.

Astfel, pentru toate teatrele naționale figurează un singur **comitet de lectură, având următoarea alcătuire: Directorul general al teatrelor și operelor române, ca președinte, — toți directorii teatrelor naționale din țară, — un director de scenă numit de ministru, la propunerea directorului general al teatrelor — și o personalitate culturală (un profesor sau conferențiar universitar).**

Nu credeți, că în modul acesta, o piesă supusă la un examen în fața acestor oameni competenți și drepți **va fi promovată numai și numai pe merit?**

NU URMARIM REȚETE, CI „ARTĂ", căci scena teatrelor naționale este amvonul cel mai sfânt. De-acolo poate porni adevărata lumină, dar poate să se strecoare și îndemnul la rău.

Nu vom avea, deci, în vedere numai partea materială. Teatrul Național nu e o „asociație". Nu urmărim așa dar, câștiguri.

Vrem educarea publicului, nu specularea lui.

TURNEELE

Mai ne gândim și la publicul care așteaptă cu sfințenie **un spectacol, cum numai copiii încearcă să înșele somnul în nopțile de-Ajun, pentru a vedea pe Moșul cu darurile.**

E vorba de publicul din orașele de provincie. Se făceau atâtea turnee înainte. Și nu odată am avut ocazia să merg în orașele pe unde tocmai trecuse o astfel de caravană.

Ascultam, mirat și neputincios, tânguirile oamenilor de bună credință, care se tot duceau la fiecare spectacol dat de trupele în turneu, cu speranța că odată și-odată vor vedea și asculta o piesă bună.

Ei bine, de-acum înainte, turneele vor fi oficiale, cu piese românești, bune, jucate cu echipe ale Teatrului Național. Turneul nu va mai fi apanajul unui singur actor, care-și lua cu el — în schimbul unei remunerații mediocre — actori de umplutură.

ACTORUL TREBUE SA TRAIASCA

Desigur, cel care trebue să râdă și să plângă pe scenă la comandă, precum îi cere rolul, este om ca toți oamenii. Cu bucuriile lui, cu tristețile lui. Și cu nevoile lui. Să nu ne mai facem iluzia că pot trăi cu himere.

Actorii fac parte dintr'o armată la fel de însemnată ca și aceea care ne păzește fruntariile. Armata aceasta ne păzește sufletele.

Se revizuește, în momentul de față, și se vor încadra toți actorii. Li se va da putința să joace roluri mari, celor cu posibilități mari, — și vor avea un salariu cu care să poată face față greutăților prin care trecem. **Pot să anunț că minimum de salariu va fi de 6.000 lei lunar, iar maximum de 24.000 lei. Căci nici cu mii de lei pe seară nu însemnează că este echitabil remunerată truda lor.**

NE MAI GANDIM LA FRAȚII NOȘTRI ROBIȚI și vom căuta să le mai alinăm durerile, jucând piese în limba noastră, în teritoriile cedate. Fie că vor fi trupe în turneu, fie că vom face trupe speciale pentru acest scop.

Precum toate minoritățile au avut și au dreptul să aibă teatre minoritare, credem că demersul nostru va fi încununat cu succes.

Situația trupelor și teatrelor minoritare trebue, însă, verificată. In acest scop am dat azi o decizie (n. n.: 7 Octomvrie) **care va reglementa repertoriul lor, personalul artistic, etc.**

A BATUT CEASUL SFINTEI TINEREȚI

Repet, pentrucă țiu să se știe, că vom stimula tinerele elemente de valoare, angajându-le la Teatrul Național. Un nume pot să dau de acum. Este MIHAI POPESCU.

Cei care au talent și o viață în față, pot da lucruri mari. Și noi nu urmărim altceva.

DOINA, DOINA, CANTEC DULCE...

Imi freamătă sufletul de câte ori aud un cântec românesc. Cum, dar, să nu-mi fie gândul și la ridicarea Operei Române?

E drept, nu avem prea mulți compozitori români. O recunosc cu multă strângere de inimă. Dar cei pe care-i avem, cred, își vor îndrepta toate puterile lor de creație și muncă spre înfăptuirea unui repertoriu românesc, cu care nu numai să ne fălim, dar să putem face cinste Țării și peste hotare...

Interpreți avem. Gândește-te numai că din rândurile acestui Neam s'au înălțat voci, care au știut de nenumărate ori să smulgă lacrimi ascultătorilor.

Și mai gândește-te că România e patria Doinei...

. . . . . .

NICHITA TOMESCU

Singurătăți între urale

(Urmare din pag. I-a)

Aș vrea să-l strâng de umeri, să-l privesc în ochi și să-mi urc sufletul pe buze, când acestea îi vor murmura :

— Să nu fii niciodată *singur*, între cei mulți ! Este mult mai limpede, mai ușoară, mai senină singurătatea pe vârfuri de munte. In schimb, te strivește atunci când ți-o descoperi între mii de oameni care te strigă, în gura mare, cu indecența vânzătorului din hale: Frate!

Și încă ceva. Singurătatea noastră: și-a mea și-a lui, ne era veghiată de camarazii care păzeau alături aceleași flăcări de pe cer. Eram câțiva oameni singuri. Probabil că și prietenul meu, la fel. Iar faptul că aveam camarazii alături de mine, chiar de reduceau proporțiile dramei mele, o făceau oricum suportabilă.

Astăzi, au venit cei mulți, cei care-mi strigă : Frate, deși știu că *nu-mi sunt astfel* ei, care știu că spunându-mi așa, râd de naivitatea cu care le ofer sufletul — cu credințele și curățeniile lui. Am venit și ne-am răzlețit! Sau am coborît noi la ei ca să le ducem vestea seninurilor descoperite de noi pe vârfuri de munte.

Și ne-a năpădit gloata. Gloata care-mi strigă: frate ca să mă despartă de frații mei de pe piscuri. Innotăm toți și ne luptăm cu valurile entuziasmului. Eri, înfruntam numai țara revolverelor; azi înfruntăm urletul entuziast al fățarnicilor.

Eri, eram camarazi și stăteam singuri pe un pisc de pe care nu ne putea clinti nimic. Azi ne-am rătăcit cei mulți și singurele noastre bucurii ne-au rămas tot numai întâlnirile noastre. Numai clipele când ne regăsim *noi*, cei de eri, cei de totdeauna. Sunt bucuriile, dar și tristețile noastre. Pentrucă azi nu mai aducem vestea viforniței care ne întâlneau eri; astăzi aducem urmele entuziasmului celor de pe câmpii. Ne regăsim hârțuiți, sfâșiați de clocotul „fierbinte" și „darnic" al celor care clocotesc mereu ; de teama de a nu rămâne singuri.

Privește în ochii mei prietene și ghicește acolo, ceva ce nu se strigă. Și gândește-te că poate tristețile de-acolo sunt tot ale singurătății.

Nu te înșela când mă vezi alergând, luptându-mă; caut camarazi și găsesc entuziaști care mă aprobă grăbit pentrucă nu mă înțeleg, găsesc „fanatici" de eri, de azi și — dac'ar fi posibil, dar nu este — de mâine care mă aplaudă repede ca să nu le spun *nimic* din „cele de pe munte" — de care se tem.

Pentrucă ei nu au urcat pe munte, ci noi am coborît la ei. Și dacă totuși nu fug de aici, nu mă întorc înapoi — ca să ne privim și să ne înțelegem — nu credințele, ci singurătatea — (îți ghicesc întrebarea aceasta!), caută să vezi motivul în convingerea că sunt anumite existențe care de mult nu ne mai aparțin *nouă*, ci unor *umbre* care ne așteaptă pe piscurile credinței lor. Așteaptă să ne vadă învățând și pe alții să urce potecile colțuroase care duc până la „ei".

Poate voi duce pe cineva. Poate voi face pe cineva din cei cei care strigă, să nu mă mai strige: frate, ci să mă *știe* și să mă *simtă* frate.

Atunci, desigur, nu voi mai fi singur. Dar, astăzi, ghicește prietene în ochii mei și-ai camarazilor de eri: tristețile acelorași singurătăți. Singurătăți între urale!

COSTIN I. MURGESCU

Cronica muzicală

Ce trebuie să așteptăm dela „Opera Română"

de ROMEO ALEXANDRESCU

Pentru prima dată, Opera noastră națională de Stat își merită titulatura de „română". Nu vom mai asculta în scena ei verbul românesc scâlciat, nu ne vom mai vedea artiștii lirici ai țării expropriați din drepturile lor firești de feluriți venetici iudaici, meșteri în acapararea rolurilor, deși mult mai puțin meșteri în interpretarea lor, în care, aportul rasial al nepoftiților oaspeți se traducea, ca în toate domeniile muzicii prin stridență, efect vulgar, emotivitate factice și mediocritate generală de concepție.

Dar, după cum un corp străin, extras dintr'o rană, lasă în urmă impurități și cere îngrijiri speciale pentru țesutul încă în suferință, tot astfel vechea stare de lucruri dela „Opera Română", radical înlăturată astăzi de triumful năvalnic al românismului, recomandă actualilor călăuzitori ai instituției, aplicarea tuturor măsurilor antiseptice necesare însănătoșirei depline ale organismului operei.

O atmosferă de sănătoasă dreptate, de condamnare a oricărui protecționism, de sinceră și reconfortantă camaraderie, ceeace nu putea exista în marea familie a Operei de altădată, răscolită de nedorite mesalianțe, crearea unui ideal românesc de interpretare, ca supremă năzuință de artă, își așteaptă astăzi înfăptuirile. Drumul către o aleasă ținută de artă, netezit de o nouă reîmprospătată energie morală, noi baze de organizare ale mecanismului intern care asigură echilibrul forțelor artistice și cea mai judicioasă și rodnică folosire a lor, sunt țeluri care pot astăzi deveni o realitate. Pentru a face din aceste deziderate un ideal cât mai apropiat, străduințele conducătorilor nu mai pot cunoaște osteneală și teamă. Pericolul de a fi conștiincios, imparțial, iubitor de adevăr, s'a frânt odată cu timpurile întunecate de eri. Tot ce ne-a rămas, din acea jalnică epocă, trebue sistematic spulberat.

„Opera Română" este de astăzi înainte a tuturor artiștilor ei. Asupra unora din ei, planează poate încă neîncredere, necunoaștere a adevăratelor lor resurse, pentrucă n'au fost, prin credințele lor drepte și frumoase, pe placul atotputernicilor de altădată. Intrigi s'au țesut, cu meșteșug urît și meschin în jurul altora. Umbra și părăginirea i-a învăluit pe alții, pe nedrept.

Toate elementele trebue din nou încercate. Cei care cîntau de două-trei ori pe an, în timp ce ambițiile greșite și influența unor așa zișii „camarazi", căci aceasta numai camaraderie nu este, permitea acestora din urmă să blocheze roluri, eșind de o sută de ori pe an în scenă, accesul interzis la roluri al atâtor cântăreți demni de atenție, sunt rele care nu mai pot scăpa astăzi de extirpare.

Reevaluarea tuturor, punerea la contribuție a tuturor, dreptatea dată tuturor, iată marea chemare a „Operei Române" din România reînviată.

Directori, îndrumători artistici, mari și mici, toți cei de care depinde ridicarea artistică și morală a „Operei Române", nu pot cruța nici o străduință, nu pot omite de a-și consulta conștiința nici în cel mai modest caz, nu trebue să-și găsească liniște și mulțumire înainte de a face tot ce le stă în putință pentru a tămădui toate năravurile și a șterge orice urmă, dintr'un amarnic și definitiv demascat, trecut, pentru totdeauna sfârșit.

Un spectacol de mare montare

este noul spectacol al d-lor Kiriței cu și Vlădoianu, care e în acelaș timp și o nouă formulă: operetă românească. Și e natural ca atunci când scena e plină de cele mai superbe costume românești, spectatorii să izbucnească în aplauze. Am văzuți oameni blazați, care la acest spectacol — poate pentru întâia oară în viața lor — descopereau marile frumuseți ale costumului românesc.

Trebue să vedeți finalul acestei operete, și care reprezintă o nuntă românească. Totul este original românesc: muzică, dansurile, costumele, strigăturile și totul este atât de armonios, atât de elegant, încât bate de departe orice alt spectaculos final.

Iată deci că și prin operetă se poate face (atunci când intențiile sunt bune) operă culturală.

IN CURÂND
PAIAȚE!

MÂȚA'N SAC

de George Voinescu

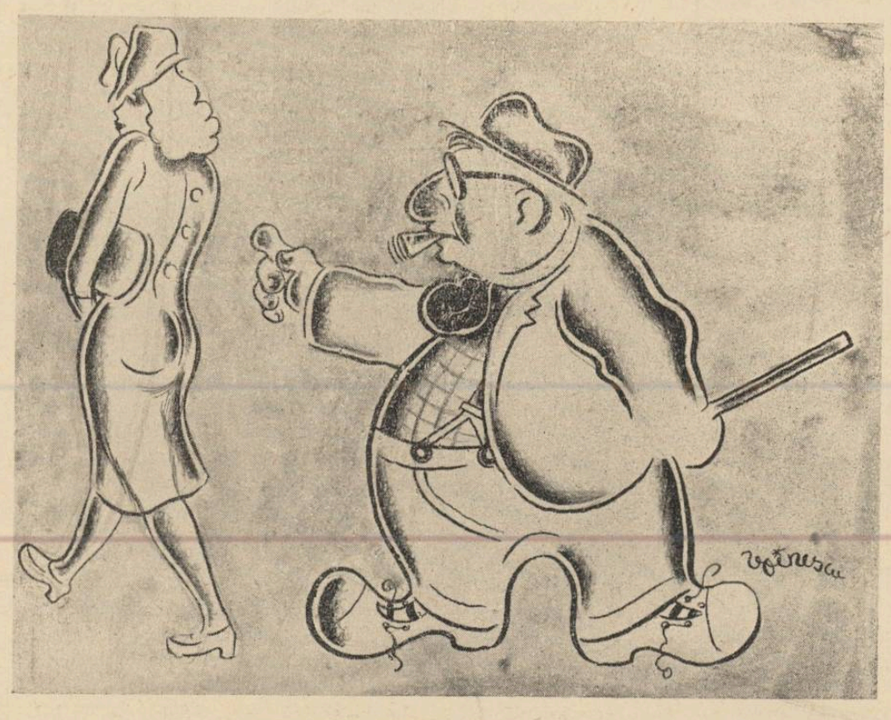

ION MINULESCU :
„Răspunde-mi da,
„Răspunde-mi nu,
„Tot una mi-e, știi tu dece...
(„Nu sunt ce par a fi")

NICHITA TOMESCU :
„Te superi că nu știu mânui coasa,
„Și că'ndrăgesc, prea mult, hârtia și masa".
(„Scrisoare tatii", din vol. „Genuri")

VITRINA EUROPEI

Ca să fii tare, fii singur!

de ȘTEFAN MIHAIL LAZĂR

Da, singur! Pentrucă te reazămi pe lucrări pământești — atinse de carența efemerului — te vei prăbuși odată cu ele. Și atunci: decât să cazi prin altul, mai bine să cazi pentru tine singur.

Așa și România mea... Ea s'a rezemat pe **democrație,** lucru de mână omenească (și încă de cea mai scârnavă speță); s'a rezemat pe „Franța eternă", pe „unde e Anglia, acolo e și victoria"; s'a rezemat pe „visul împlinit", a dormit pe noțiunea de „România Mare"...

...Ca să fii tare, fii sigur! Pentrucă dacă ești singur, dacă te singularizezi într'un temerar orgoliu, ca o supremă sfidare, ai măcar mândria de-a fi căzut **prin** tine și **pentru** tine, nu prin alții și pentru alții.

Când ești singur, chiar eleganta cădere e un strigăt demiurgic făcător de istorie. Pentrucă este deprimant să **suferi** istorie, nu să faci istorie. Pentrucă e jalnic să trăești și să cazi **nesemnificativ** și neînmatriculat măcar de istorie.

...Dar tocmai pentrucă ești singur, pentrucă vrei să fii singur, tocmai atunci nu vei fi singur. Pentrucă dacă renunți la cele pământene și nu mai vrei să te reazimi nici pe prieteni pământeni, nici pe idei de-ale pământenilor, atunci: prin renunțarea la cele pământene, te reazămi pe Dumnezeu. „...Căci Moldova nu are alt apărător decât pe Dumnezeu și sabia sa". (Alexandru cel Bun către ambasada bizantină). Mai citiți încă odată cuvintele Domnului Moldovei! Nu-i așa, că astăzi, sunt un teribil adevăr?! La 27 Iunie am fost singuri...

Dar nu e de mirare! Orice om sau națiune, care se reazemă pe lucruri pământești e singur, iar dacă vrea să fie singur, atunci nu e singur, ci e cu Dumnezeu. Și Dumnezeu e cu el!

*

A fi nemulțumit. Da, aceasta e porunca. Nu te rezema pe nimic pământesc, nici pe istorie prin urmare, fiindcă e lucru pământesc. Nu te rezema nici măcar pe istoria ta! Nici Mărășeștii, nici Marna nu-ți vor ajuta nimic, dacă ești mulțumit, dacă nu mai vrei nimic.

Și omul care nu mai vrea nimic, ce să mai facă? In mod fatal se culcă. Și somnul e sinucidere, moarte. Adevărat spun spaniolii: El sueno es la imagen de la muerte .(Somnul este imaginea morții).

A fi nemulțumit de trecutul tău, de istoria ta și să cauți să-ți faci o istorie mai mare, aceasta e cheia succesului.

Democrația s'a caracterizat tocmai prin mulțumirea, prin **suficiența** sa. Și astfel s'a culcat, a adormit. Și unde e somn, acolo e moarte. Și unde e moarte e vid. Și în fizică e legea că: acolo unde e vid, caută să pătrundă aerul neliniștit, nemulțumit. Și din această mișcare se produce furtuna... Și furtuna a venit.

O, Neam al meu, fii neliniștit fii nemulțumit, fii aer tare, nu vid!

Fii nemulțumit de cu adevărat gloriosii tăi Mărășești, Neam al meu, și voește puternic să creezi un **super-Mărășești!** Să faci o Românie Mare nu numai în lățime, ci mai ales în înălțime!

Și sub acest semn vei învinge!

„Stat Plurinațional"

Un rezumat al împrejurărilor politice în care s'a făcut cedarea Transilvaniei, dar un rezumat realizat pe baze strict documentare, fără a încerca să descopere substraturi morale faptelor de suprafață relatate, publică în cadrul unei cronici politice semnate „Romulus", revista bilunară de mare prestigiu „Nuova Antologia". (An. 75, fasc. 1644, 16 Septembrie 1940—XVIII). Statistica și istoria diplomatică pot părea uneori oglinda exactă a unei situații care în realitate se prezintă cu totul altfel. Că ele nu sunt suficiente o simte însăși redactorul cronicei, care comentează pe ici pe colo îndeajuns de lucid. De pildă: „Statul ungar e astfel, un stat plurinațional (din cinci milioane de supuși recuperați, 48% sunt maghiari, 43% Români și 2 și jumătate la sută Germani). Ceeace crează pentru el, importante probleme, ce trebuesc privite și rezolvate cu spirit de comprehensiune. *„Rândurile ne provoacă melancolia amară a desiluziei încercate recent. Contele Csaky și-a exprimat dorința ca raporturile ungaro-române să intre într'o nouă eră", scrie sec și obiectiv redactorul.*

Era nouă a raporturilor româno-maghiare se caracterizează prin violențele de neînchipuit săvârșite de autoritățile noului stat „plurinațional", asupra unei populații care reprezintă, după expresia aceluiaș cronicar italian, „una forte massa di Romeni, i quali al tempo dell 'impero austro-ungarico si consideravano irredenti", și mai are, era nouă a raporturilor diplomatice prietenești ungaro-române, o altă caracteristică: Răbdarea, *sfânta mare răbdare a Românilor, care găsesc în această virtute învățată de-alungul veacurilor vitrege de năvăliri și jafuri barbare, laolaltă ispășirea unor păcate de care se simt vinovați indirect, pentrucă au tolerat conducători ca acei ceau făurit dezastrul de azi, — dar și prilej de a-și acumula puteri pentru răspunsul apropiat ce vor să-l dee istoriei.*

„Să nu se uite, a spus conducătorul statului îmbrăcat în cămașă verde, că la drepturile coroanei sfântului Ștefan, noi răspundem, pașnici și omenoși, cu drepturile pe care ni le dă cununa de lauri a marelui Traian".

Iată un cuvânt care-și așteaptă comentariile; coroana Sfântului Ștefan e aceea a unui războinic năvălitor. Cununa de lauri — laurii păcii — împletită cu 8 veacuri înainte pe fruntea împăratului Roman, justifică dece nu ne putem socoti înfrânți.

Vor trece cum au mai trecut peste Dacia Traiană, barbari răzbunători și nelegiuiți.

Laurii cununii acelui ce-a ridicat în centrul Romei columna mărturiilor noastre, sunt însă dintre cei ce nu se vestejesc niciodată. Asta o știe tot așa de bine ca noi, cronicarul Roman al Nouei Antologii, care circulă de 5 ori pe zi prin forul columei Traiane.

STRATEGIA TOTALĂ IN RĂZBOIUL TOTAL, e titlul primului articol din Noua Antologie **(No. citat).**

Oete Blatto **amintește epitetele date de Ludendorf** acestei strategii: **„unificatoare și însuflețitoare", a tuturor capacităților combative ale unei națiuni. „Cu încă și mai multă claritate, continuă Oete Blatto, a reluat acest motiv fundamental propriu pregătirii războiului, amiralul francez De Caitex, (,,oh, ironia della sorte", nu se poate abține Blatto să exclame) identificând strategia totală într'un sistem omogen de creațiune și de întrebuințare a forței, în serviciul unei singure voințe.**

Această strategie totală presupune atâtea alte strategii particulare, pentru fiecare din principalele aspecte ale vieții naționale ca preparatoare a conflictului armat, și pentru fiecare dintre formele pe care lupta poate eventual să le ia.

Este, în definitiv, o strategie morală, cum e și una politică, una terestră, una navală, aeriană, colonială, economică, tehnică etc." scrie autorul.

Omologarea spuselor lui cu situația evident similară, pentru cine vrea să vadă just, a țărilor care, deși nu se află în războiu, nu duc mai puțin, intern, un război moral în munca de reclădire și vindecare a vieții lor de stat, e o operație care se impune fără voia cititorului rândurilor Nouei Antologii.

Războiul total modern, a cerut un sistem de previziuni și realizări care să îmbrățișeze toate domeniile vieții sociale a poporului care-l poartă, amenințat de-o potrivă în existența sa pe toate căile pe care se manifestă. Războiul modern cere mai puțin generalii iscusiți de cât aceste instituții sociologice la conducători. Geografic, biologic, psihic, istoric, conducătorul trebuie să fie avizat a răspunde modificărilor eventuale ale acestor determinante sociale, ca să nu stânjenească activitățile constitutive ale societății: economicul și spiritualul. La fel, juridic și administrativ, activitățile coordonatoare trebuie să funcționeze just. Ce imensă forță de înțelegere și prevedere necesită un război astăzi!

Războiul e însă starea de paroxism a societăților. O societate care nu poate dispune tot timpul, normal, și nu numai în cazuri extreme, de toate forțele ei, nu va fi în stare să reziste.

Războiul total de astăzi e total și în sensul că există dincolo de granițele lui în timp. Adică fără ca de fapt, starea de război să existe, prin adversități externe,— există totuși intern tensiunea războiului. Nevoia de a fi permanent încordat, sigur pe toate forțele și posibilitățile tale, e pentru popoarele de azi tot așa de impetuoasă ca și pentru indivizi. Viața unui popor depinde de felul cum o resimt, de intensitatea cu care o vroesc, indivizii componenți. Vor fi ei în stare să-și aplice „strategia totală", nu numai mobilizându-și forțele pentru luptă, dar inventariindu-și-le și cumpănindu-le eficacitatea și rezistența, — va fi în stare și neamul să viețuiască. Se vor lăsa ei duși de vremuri, într'o comodă și paradisiacă apatie inconștientă, se va desagrega și colectivul social.

Ducem războiul total, noi toți, oamenii de astăzi, împotriva primejdiei de a nu mai putea cândva lupta. Pentrucă anularea forțelor combative din om, înseamnă anularea vieții lui. Determinismul mecanic e o datorie nu numai falsă, dar chiar criminală din punctul societății de vedere pentrucă chiar de am fi siguri de adevărul lui, ar trebui să-l ascundem, ca să nu anulăm forțele vii din om, acele forțe care nu se pot păstra decât prin conștiința libertății noastre metafizice. Omul făuritor al lui însuși, omul stăpân al lui însuși, omul în stare să aleagă, să decidă și să voiască a făptui, nu se poate dispensa de conștiința — sau ilzia dacă vreți. Tot una e, ca realitate interioară, ca satisfacție a nevoiei de certitudine — de conștiința libertății sale cosmice.

Dece o revoluție fie ca cu scopuri simplu economice, cum doriți dv., Domnilor îmbăcsiți de economia politică marxistă, nu se poate realiza decât apelând la spiritul societarilor? La principiul lui intim de libertate? La disponibilitățile lui sufletești?

Încă odată: nu poți lega două capete de ață, unul de altul, dacă n'ai certitudinea — fie ea și falsă, fie ea și menținută mincinos, — certitudinea că ești liber s'o faci? Că ai adica puterea de a alege și posibilitatea opusă, dar că are motivele pentru care nu o alege, și mijloacele prin care poate duce la capăt hotărîrea.

Oricum am privi problema, de felul în care se vor simți sau nu „curele de transmisiune ale energiei universale", după vorba nu știm cărui literat, indivizii vor putea determina sau nu vor putea determina, o viață socială după normele strategiei totale.

Credem și deaceia învingem

de dr. ȘERBAN MILCOVEANU

— Reproducem din „Buna Vestire", acest excelent articol de edificare asupra doctrinei legionare —

Este o evidentă deosebire între notorietate și competență. Notorietatea este reclamă, competența este cunoaștere. Publicistica crează notorietatea, școala crează competența. Omul cunoscut, nu totdeauna cunoaște. Lumea veche era bogată în notorietăți, lumea nouă este bogată în competențe. Sistemul de electiune a valorilor în democrație scoate la suprafață numai ceeace impresionează și place mulțimilor, deaceea nota dominantă a alegerii este senzorialul și senzaționalul. Moravurile dictaturilor polițiste aleg prin necesitate ceeace este unealtă servilă. In lumea nouă o întreagă generație cu toate căpeteniile ei și cu tot ceeace are mai bun se rânduește în mișcarea legionară.

FLANUL CREATOR AL TINEREȚII

Deasemenea să nu uităm un adevăr. Cel mai bun nu este omul ajuns la sfârșitul evoluției lui, omul bogat în cunoștințe și experiență, dar anchilozat în trecut și lipsit de elanul tinereții. La baza muncii constructive stă numai creația, iar creația cere imaginație și elan, două însușiri ale vârstei tinere. Omul după 50 ani nu trăește decât cu experiența trecutului și nu face altceva decât să aplice și să prelucreze ceeace a imaginat la tinerețe. Vârsta imaginației este sub 30 ani, rareori se mai prelungește, iar vârsta realizărilor este în preajma a 40 ani. Trecutul este cel mult o recomandare și un credit. Interesează mai puțin ceeace ai fost și interesează mai mult ceeace vei fi și vei putea face. Treburile publice pe lângă organizație cer în primul rând elan creator. Insușirea majoră a unui conducător este să fie un animator.

Căpitanul și după moartea fizică este cel mai mare animator și răscolitor de energii. Cu experiența și înțelepciunea lor bătrânii sunt mai prețioși când înțeleg să rămâie niște Nestori ai unui nucleu de tineri eroi. Direcția și comanda să o aibe tinerii, iar bătrânii să vie cu sfaturile lor.

VIAȚĂ IN DEVENIRE

Mișcarea legionară este exclusiv îndreptată spre viitor. Deaceea, în interiorul organizației, marșul valorilor se precipită vertiginos. Un om bun astăzi, mâine este înlocuit cu altul mai bun. Nimeni nu este pentru totdeauna în funcția lui. Oamenii și energiile se primenesc anual după legea Căpitanului. Fiecare este așezat acolo unde poate da maximum de randament. Nu individul, ci mișcarea contează.

De aici cultul ce-l avem pentru ceeace este germinativ, pentru ceeace este gata să crească și să se desvolte. Este căutat în primul rând legionarul susceptibil de evoluție, legionarul cu potențial și posibilități de devenire. Ceeace este nediferențiat, neformat și încă virgin, este materialul prețios al școalei legionare. Din acest material și după o educație de fier, au ieșit desăvârșitele exemplare de eroi cu care ne mândrim. Tăria mișcării legionare stă tocmai în aceea că posedă un material tânăr, care n'a fost ceva dar care va fi, și că nervul ei motor este acea tendință spre desăvârșire. Dealtfel, acestea sunt calitățile a tot ceeace aspiră spre Dumnezeu.

CARACTERUL CARE DĂ SIGURANȚA

Lumea veche fiind prin esența ei materialistă, aprecia mai mult instrucția decât educația și competența, dacă nu notorietatea, mai mult decât caracterul. Dar de când este istoria, virtutea directorie în guvernarea bună a treburilor publice este prin excelență caracterul. Poporul nu cere conducătorului să-i arate cum va face binele, ci îi cere certitudinea că el în calitate de conducător va face numai binele. Aceste virtuți care înainte erau numite virtuți mijlocii, au fost marile arme ale Căpitanului cu care s'a impus și a cucerit încrederea nu numai a viilor, dar și a mortilor.

Un om cinstit sufletește, chiar dacă nu este competent, își poate totuși însuși competența, pentrucă aceasta este o materialitate care circulă și se poate împrumuta. Dar un om necinstit sufletește, chiar dacă și-ar vinde toată competența, niciodată nu-și va putea însuși cinstea. In viață sunt multe drumuri ireversibile. drumuri pe cari odată angajat, nu te mai poți întoarce și unul din acestea este drumul necinstei Aici nu poate exista nici măcar convertire. Ori, mișcarea legionară vine cu oameni cu totul noi, oameni cărora nu li se poate reproșa nimic în trecut, oameni al căror caracter a crescut organic la școala Căpitanului. Numai faptul că legionarii n'au fost nimic în regimul trecut însemnează că au găsit în ei tăria de a rezista tentațiilor și că și-au verificat însăși caracterul. Judecând drept, dela 1930 încoace, în țara noastră nu s'a urmărit altceva decât să se lichideze și să se compromită orice forță morală pe care o putuse înjgheba națiunea. Iar dacă este vorba să ajungem la definiții, regimul trecut se definește drept regimul Minciunii, iar regimul Legionar drept cel al Adevărului. Intr'adevăr, toată străduința mișcării legionare este să descopere și să impună Adevărul în toate sectoarele vieții individuale și colective. Pornind cu adevărul în piept și având un suflet cinstit, ajungem să se însușim orice competență tehnică.

ELITA RĂZBOIULUI

Treisprezece ani de lupte grele și neîncetate au selecționat prin mișcarea legionară o elită rasială cu însușiri de luptă.

Această elită și însușirile ei sunt produsul războiului. Niciodată pacea și mai ales lâncezeala burgheză nu le-ar fi putut crea. Aici au văzut marii vizionari ai istoriei necesitatea războiului și rodnicia jertfelor înoitoare.

Să enumărăm însușirile pe care lupta le-a născut sau le-a desvoltat în legionari:

1. Munca în echipă. Legionarul este o piesă articulată în angrenajul unei armate. Ascensiunea la comandament se face prin puterea acțiunii. Interesează numai obiectivul și rezultatul. Lucrătorii își completează însușirile și-și însumă energiile.

2. Simțul răspunderii și al datoriei. Legionarul care nu-și poate îndeplini datoria suferă, iar cea mai mare fericire a lui este să termine bine ceeace a început sau i s'a încredințat. Aceasta pentrucă are o conștiință evoluată care îl face să-și iubească treaba. Conducătorul are toată răspunderea. El răspunde cu capul.

3. Curajul inițiativei și puterea răbdării. Este o vorbă a Căpitanului: așteaptă până îl prinzi la Podul Inalt. Mișcarea și-a câștigat bătăliile tocmai pentrucă a știut să aștepte momentul și împrejurările favorabile. Tactica napoleoniană cere să dai bătălia numai pe locul și la timpul ales de tine. Iar când mișcarea n'a știut să aștepte, a avut pierderi grele pentru care este cernită. Prin dezvoltarea personalității umane se merge cu inițiativa până la îndrăzneală și curajul în risc. Dacă inițiativa reușește, te așteaptă lauri, dacă nu reușește, pedeapsa. Această lege este necesară pentrucă numai cel îndrăznet, curajos și care riscă, poate realiza ceva mare.

4. Viteza și precizia. Legionarul acționează fulgerător. Căpitanul acordă un minut pentru gândire și un minut pentru execuție. Pentru odihnă mai puțin și nimic pentru veselie. Viteza este legea secolului nostru. Poporul german a învins prin precizie. Toți marii căpitani au asociat viteza și precizia. Astfel volumul acțiunii crește, dușmanul este dezorganizat și succesul exploatat la maximum.

5. Geniul organizării. In orice acțiune sau întreprindere, totul atârnă de cum ai organizat. Mărimea unui conducător se măsoară după cum a organizat, nu după succes. Căpitanul și d. ing. Gh. Clime sunt mari între altele pentrucă au avut geniul organizării. Ei au adus facultatea de a simplifica, viziunea de ansamblu și simțul realității. Dealtfel toate geniile au simplificat, au văzut totul și au stat pe pământ. Omul terenului este superior tehnicianului de birou. Toate celulele vii sunt dinamizate și integrate în tot. Forțele nu se dispersează și toate eforturile se concentrează asupra unui singur obiectiv. După biruirea unuia, vine altul la rând și în totdeauna se prezintă altele noui.

Acestea sunt însușirile luptătorului pe care le-a selecționat războiul. Cine nu le-a avut sau a fost incapabil să le aibe, a plecat din mișcare. Cei care le-au avut, și-au cucerit drept de viață în mișcare. Iar ierarhia interioară a mișcării, înafară de credință, are drept criterii însușirile de mai sus.

In plus, Mișcarea legionară vine cu un comandament independent și hotărît în actele lui și cu o opinie publică legionară vigilentă și severă în judecata ei. Comandamentul și-a asumat toată răspunderea și când comandă știe cum reacționează toate încheieturile, iar ostașii legionari sunt până la absurd însetați de unitate și se întrec în a face cât mai bine și a se devota cât mai mult cauzei. Cu toate pierderile grele, sunt încă în mișcare căpetenii crescute la școala căpeteniilor mari, astăzi martiri. Și chiar dacă trupele sunt noi, nu este nici-o îngrijorare, pentrucă întotdeauna trupa valorează cât valorează comandantul.

TEZAUR NAȚIONAL DE REFORME

Până acum neamul nostru a fost condus de o pătură suprapusă, înstrăinată și degenerată. O clasă lipsită complet de generozitate și altruism față de națiune, o clasă parazitară care a abdicat dela menirea ei de a veghia la destinele colective. Deaceea, a fost firesc ca aportul și agitația acestei pături să nu servească nația și să nu construiască.

Mișcarea legionară este însă cu totul altceva. Ea țâșnește vijelios ca o dorință de viață din adâncurile nației și din toate celulele ei vii. Ea vine organic de jos în sus și este însăși nația. Ea aduce nu numai căpetenii rasiale și sufletești, dar mai aduce drept hrană sentimente și idealuri care până acum au zăcut ascunse în interiorul nației, iar astăzi, scoase la lumină, se vor exprima și înfăptui ca reforme. Nici cel mai abil technician, nici cea mai bogată competență nu ar putea realiza de sus în jos acest tezaur național de reforme. Ele nu sunt improvizate, ci sunt simțite și gândite de sufletul națiunii într'un lung trecut. Și orice lucru serios cere o preparație de gândire, iar când afectivul național îi mână, acest lucru iese desăvârșit. Pentrucă să nu uităm că niciodată instinctul național nu ne-a înșelat și totul valorează numai în măsura în care servește națiunea și destinele ei.

BĂTĂLIA PENTRU REFACEREA ȚĂRII

Conducătorul Statului Română mâine semnalul de refacere a Țării.

Mișcarea legionară răspunde cu însușiri și căpetenii pe care le-a selecționat 13 ani de neîncetat război.

Refacerea Țării este prima bătălie mare pentru care Căpitanul a creat Mișcarea Legionară.

Mișcarea Legionară n'a fost învinsă. A dat multe bătălii, a avut pierderi grele, dar n'a fost învinsă pentrucă niciodată n'a depus armele și niciodată în sufletul ei nu s'a considerat învinsă. Trântită la pământ, cu genunchiul în piept, plină de răni sângerânde, lăsând morți nenumărați în urmă, mereu s'a reînălțat de fiecare dată mai tare.

SĂMÂNȚA CREDINȚEI

Oare ce sămânță a pus Dumnezeu pe pământul românesc, de a încolțit o așa măreață mișcare și au crescut așa măreț roade?

Ca o ultimă încercare, Dumnezeu a dat sufletului românesc o sămânță cu nesfârșite puteri, anume sămânța credinței. Prin credință, legionarul este capabil de a idealiza și de a se devota. Legionarul este bărbatul cu un ideal și cu o misiune.

Mișcarea Legionară birue pentrucă toate celulele ei sunt vii și tind la desăvârșire.

Mișcarea Legionară birue pentrucă are un comandament viteaz și o elită a războiului.

Mișcarea Legionară birue pentrucă vine din adâncuri și este însuși neamul.

Mișcarea Legionară birue pentrucă ea crede în datorie, în Neam și în Dumnezeul ce ne ocrotește.

Credința ne dă nesfârșite puteri și ne cucerește Biruința.

Nu se găsește nimeni

dintre istoriografii noștri tineri să răspundă cum se cuvine, omenește și verde în față, d-lui *Ladislao Galdi,* „libero docente di filologia romanza alla Reale Universita di Budapest", care publică în „Meridiano di Roma". din 15 Septembrie, un articol intitulat *„Italia e Transilvania",* în care încearcă să arate permanentele influențe culturale italiene asupra maghiarilor Ardeleni, de-alungul „mileniului" de dominație maghiară?

Nu se găsește nimeni să-l învețe pe d. docent de filologie romanică, răspicat, că nu dela Máros-ul unguresc am numit noi Mureșul, Mureș, ci Ungurii i-au zis Máros după „Marisus", numele latin pe care l-au găsit la venirea lor pe malurile acestei ape? Atâtea și atâtea alte inexactități, nu se găsește nimeni să le pună la punct?

Și să-i răspundă la fel săptămânalului italian care-l publică pe d. Galdi, dece Românii nu simt nevoia să stabilească influența culturală a Italiei asupra civilizației lor: pentrucă noi nu putem vorbi de o extraneitate a spiritului italian față de noi.

Suntem doar vițe ale aceleiași mari rădăcini. Desvoltarea noastră paralelă, are nevoie de reapropiere, dar nici decum de metoda mecanică a înrâuririi, ca să-și recunoască afinitățile.

Decă e vorba despre Italia și Maghiarii din Transilvania, da! Se poate vorbi de influența culturală prin catolicism. Dacă e vorba însă de Italia — entitate spirituală și de Transilvania — entitate spirituală românească, nu se pot face decât recunoașteri ale profundei similitudini de trăsături esențiale, explicabile prin unitatea originară a acestor două medii de cultură.

SORACTES

Errată

Ultimul rând din articolul „Răscumpărarea din păcat", publicat în numărul trecut al revistei, trebue citit: „ne-a răscumpărat din păcatul însingurării", **iar nu „din păcatul însingerării". — cum dintr'o eroare de corectură a apărut, — ceea ce era lipsit de sens.**

COSTIN I. MURGESCU

Lei 30

Editura „Universul Literar"

NOTE PENTRU STATUL TOTALITAR

AȘTEPTĂRILE INDELUNG RĂBDĂTOARE,

meticulos chibzuite în vederea unui desnodământ care, oricât ar întârzia, nu poate lipsi totuși dela sorocul supremei întâlniri, își găsesc în cele din urmă satisfacția, dorită sau temută.

Sunt destui care-și torc viața pe firul unui singur gând, al așteptării unui cutremur catastrofal, sau a unor convulsiuni sociale de-o vehemență cu nimic mai prejos ca grozăvie a efectelor.

Amatorii de sensații tari și de spectaculos, din specia nemuritoare a conului Leonida („hai și noi pe la revoluție") vor fi fost desigur dezamăgiți că, după 6 Septembrie nu li s'a servit zilnic, măcar așă, câte-o ghilotinare publică — dacă nu chiar o revoluție sadeà, cu lupte de stradă și ceva „primit palme cafiné" — care ar mai fi condimentat monotonia vieții de toate zilele. Fiindcă, oricât, munca e monotonă.

Și țara s'a urnit pe muncă — slavă Domnului! — muncă dârză, onestă, încordată și — ceeace-i fără asemănare de surprinzător — dela cel mai de sus începând.

GAZETA SĂPTĂMÂNALA „REȘIȚA"

care apare în orașul al cărui nume și l-a pus pe frontispiciu, închină numărul dela 22 Septembrie memoriei poetului bănățean Valeriu Cârdea, ucis pentru credința-i legionară, acum un an.

„ET APRÈS?

Acum câțiva ani, pe vremea când desbaterile asupra poeziei pure erau în toi la Paris Clément Vautel care spunea că prețuește poezia întrucât ea înseamnă armonie și sens, mărturisea că nu pricepe înflăcărarea paladinilor „poeziei pure" pentru faimosul vers al lui Racine:

La fille de Minos et de Pasiphaë

Intrebat ce crede despre acest „alexandrin genealogic" — cum îl numea el — Vautel a răspuns iritat:

„Oui, c'est leur fille, et après?"

MENALC

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 43
SAMBATA 19 Octombrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

43 -

„ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

Alecsandri, expresie a Naționalismului românesc

de ALEXANDRU MARCU

Misiunea pe care generația lui Vasile Alecsandri și-a luat-o de-a impune Românismul în prestigiul lumii, este desigur fapta cea mai generoasă a întregului secol al nouăsprezecilea românesc.

Desigur, iarăș, că Romantismul, sub semnul căruia s'a realizat această generație, a fost prin definiție o epocă de Cultură militantă, propagandistă; precum știut este rolul messianic al literatului, afirmat de programul aceleiaș ideologii.

Constatarea aceasta nu întunecă însă bucuria conștiinței că Renașterea politică a României moderne este faptul tinerei intelectualități românești, reculeasă din copleșirea tuturor înstrăinărilor, sufletești și materiale, de neam. Din propriul lor imbold, adesea cu jertfa averilor părintești, cu prețul exilării din țară, cu prețul vieții lor, ascunsă în morminte neștiute, ca al lui Bălcescu, așa au dus lupta până la izbândă tinerii aceia.

Marea taină a succesului lor deplin, din nimic și cu mijloace atât de neorganizate, a fost, dela început, admirabilul simț de solidaritate, pe care l-au dovedit. Iar dacă a fost cineva făcut să inspire solidaritatea aceasta și s'o întărească în jurul său, acela, în generația Unirii, a fost desigur Vasile Alecsandri.

*

In el, dela început, trebue desemnat cel mai expresiv purtător de cuvânt al marelui proces de adaptare românească la Civilizația modernă. Din acest punct de vedere, puțini Români împart cu el, în egală măsură, un asemenea merit.

De pe când avea numai douăzeci de ani și din străini, Alecsandri a simțit umilința stărilor de acasă, în fața marilor înfăptuiri ale Civilizațiilor apusene. Și a dorit sincer ieșirea din umilința acelor stări. Intors în Moldova lui, se va apuca deci temeinic de îndreptat, prin îndemnul gândului și al realizărilor, acele stări umilitoare de înnapoiere și de părăginire românească.

Trăise, aproape de copil și fără treceri pregătitoare, contactul cel mai susceptibil să-l desorienteze, cu lumea franceză sau italiană. Dar de realitățile românești nu s'a înstrăinat. Nu s'a întors, sufletește, un „bonjurist". Aceasta a fost cea dintâi biruință a vieții sale. Pe urmă, an de an, a luat parte, cu sufletul și opera, la tot ce a fost înnălțător românesc în timpul vieții sale, care, din fericire, s'a identificat și cronologic cu aproape întreg secolul trecut, în decursul căruia a putut să ridice prestigiul Literelor române mai sus ca nimeni dintre ai săi. Folosul acestei izbânzi naționale a însemnat conștiința, noastră și a străinilor despre noi, a primei afirmări naționale, dela poeziile populare, prin el scoase la lumina admirației universale din anonimatul local, la Cântecul Gintei Latine și la încununarea dela Montpellier.

*

Fiu al unei familii românești înconjurată de prestigiul cinstei, al demnității și al vredniciei în onorurile avute de părintele său, renumit pentru sentimentele-i înaintate de admirabil naționalist, Poetul ne apare drept întruchiparea distincției și a eleganței sufletești, pe care o poate pe deplin explica însăș decența modestei sale aristocrații moldovene, în lipsa dovezilor unei strălucite dar ipotetice descendențe din străbuni italieni. Alecsandri a fost fiul născut, crescut și trăit în evlavia strămoșească, pe care, pornindu-l aproape copil în străinătate, tatăl său — de exemplu — ținea mai întâi să-l împărtășească cu preot.

Il credem în general un duios, un amabil. Dar gama sufletului său a cunoscut în realitate și altfel de încordări. Căci, nu i-a lipsit de loc avântul tinereții și curajul. Fiu de boer cu trecere și îndeletnicări acasă, el a știut ce este primejdia pentru țară și ideal. De buna lui voe, deși nu compromis grav ca Bălcescu sau ca frații Golești, Alecsandri a pornit, din nevoia de solidarizare cu tineretul românesc, pe căile primejdioase ale Transilvaniei în răscoală și ale Bucovinei, asemeni. A fost și el un luptător, cu toate riscurile luptei și nu atunci când întreaga Moldovă împărtășea aceeaș părere. Dovada se poate afla în episodul Revoluției dela 1848, când tânărul Alecsandri a fost ales secretar al Comitetului Revoluționar, refugiat în Bucovina și apoi la Paris, unde a organizat opera de propagandă în

(Urmare în pag. 3-a)

PICTURĂ JAPONEZĂ

(vezi pag. 5)

Despre Simpatie și Dragoste

de ION FRUNZETTI

Afirmația banalizată prin repetiție, că omul e un „animal sociabil", nu înseamnă altceva, dacă lăsăm la o parte indigențele perspectivei din care e proferată, decât că omul e **capabil de simpatie.** Intr'adevăr o întreagă școală sociologistă se întemeiază în istoria doctrinelor estetice, pe fuziunea operată de Jean-Marie Guyau, între **simpatie** și **sociabilitate.** Reducerea acestor doi termeni la același conținut noțional e, pentru vremea lui Guyau, firească. Simpatia recunoscută ca factor al coeziunii sociale, denotă o mentalitate călduțică și comodă, o filosofie socială dintre cele mai mediocre, promovând valorile medii, caracterizate prin burghezul **„nici prea-prea nici foarte-foarte".** Simpatia neutră, sentiment care nu angajează și nu obligă la atitudine, adeziunea, vagă și condiționată multiplu, la o acțiune sau la un grup, e tot ce poate fi mai caracteristic pentru concepția democrată a unui stat în care fiece ins își păstrează libertățile cu o vigilență care-l subjugă, anulându-i-le. Prudența în care se menține individul simpatizant se poate ușor recunoaște ca fiind aceeaș cu politica intereselor personale, practicată în societățile democrate, până la dizoluția colectivului.

Simpatia e o formă a desinteresării și indiferenței, mai curând decât o stare afectivă pozitivă. Departe de a fi, așa cum obișnuit se crede, o fază incipientă a dragostei, simpatia e opusul ei esențial. Paradoxul e numai aparent. Deslegarea o avem în delimitarea obiectivă a acestor sentimente, prin raportarea lor la etică. „Iubirea de aproapele, scrie într'o **Fenomenologie a simpatiei** filosoful **Max Scheler,** este de așa natură încât ne face adesea să suferim la vederea anumitor bucurii încercate de acest **aproape,** atunci când, de pildă, el se va arăta crud sau va simți plăcere să tortureze pe alții. Simpatia pură și simplă, din potrivă, nu ține, **ca atare,** nici o socoteală de valoarea și de calitatea sentimentelor altora. In timp ce dragostea și ura sunt călăuzite de noțiunea de **valoare** (sau de non-valoare), simpatia este în toate manifestările ei, total și din principiu indiferentă față de valoare".

Deosebirea e capitală. Insensibilitatea simpatizantului la valoarea sau lipsa de valoare etică a celui spre care se îndreaptă simpatia, (fie el individ, grup, operă de artă sau idee), se explică prin preferințele de cu totul alt ordin decât cel moral, care determină alegerea. Vechiul **partizan** al figmentelor politice democrate, era mai puțin **participant afectiv** la viața partidului, decât calculat și deliberat paznic al propriilor sale râvne și interese. Preferințele sale pentru un partid sau altul variau după cum rațiunea îi comunica posibilități mai rapide și mai certe de a se satisface prin sprijinirea unuia sau altuia dintre grupurile politice existente. Aci reactiv și nu act spontan așa cum e dragostea, era simpatia sa. Structura intelectualistă și egoist-utilitară a societăților democrate explică dece doctrinarii lor le recunoșteau la bază simpatia. „Sociabilitatea" echivalată cu „simpatia" înseamnă echivalarea societății umane cu asociațiile comerciale, întemeiate pe rațiunea intereselor.

In fața considerațiilor acestora ne putem depiin da seama ce imensă revoluție prilejuește în conștiințe, fundamentarea unui colectiv omenesc prin **dragoste.** Dragostea admisă la temelia societății, însemnează introducerea problemei într'o altă zare existențială.

Cei care vin în numele dragostei și mărturisesc întru dragoste, nu jură într'o vorbă, ci cred într'o realitate vie: aceea a valorei prin care iubesc. Ca într'un soiu de dialectică platoniciană, legăturile dintre semeni, dela om la om, se stabilesc prin participarea la aceeaș valoare, la aceiaș crez, la ceelaș Absolut, și nicidecum după capriciile omenești ale unei biologii tiranice. Interpretarea darwinistă a dragostei — principiu de selecție socială — e inadecuată aici. Interpretări similare, ca acea psihanalitică, nu se pot susține.

Dragostea care unește într'o aceeaș **societate** („socius"=camarad, tovarăș, aliat) într'o aceeaș **frăție** adică, inși deosebiți ca înfățișare, obiceiuri și sufiet, e valorificarea lor reciprocă, aprecierea lor după aceeaș valoare.

Nu asemănarea fizică, solidaritatea mecanică a similitudinii materiale, apropie ins de ins în doctrina aceasta. („Qui s'assemblent se rassemblent", spunea un foarte „terre-à-terre" dicton francez). Nu pentrucă-și seamănă se unesc creștinii primitivi, protocreștinii. Ci pentrucă „se iubesc întru Domnul". Fenomenul nu poate fi decât cu rea voință asemănat totemismului. Acolo unde detractorii văd naive, fruste obiceiuri cultice rămase în străfunduri subconștiente din cine știe ce întunecată eră de piatră, cei puri recunosc semnul unei conștiințe adânci a fondului esențial uman regăsit: heliotropismul pozitiv al legii morale.

A te bucura de bucuria altuia nu ajunge, după cum a te întrista de suferința lui, nu e încă semn de **dragoste.** A te bucura de suferința celuilalt sau a te întrista de fericirea lui, nu e încă **ură.** Dragostea și ura trec cu mult mai departe, în zonele profunde de conștiință. Dragostea și ura sunt dragoste și ură abia când au depășit stadiul rezonanțelor afective concomitente. **Compasiunea,** resimțirea în sine a stărilor sufletești ale altuia, stă pe un plan mai jos, nu numai ca intensitate, dar ca esență chiar, decât cel al dragostei și urei. **A iubi** însemnează a te putea bucura de suferința meritată a celui iubit, de durerea lui răscumpărătoare, mântuitoare și a te putea îndurera de bucuriile lui nedrepte, de fericirea lui câștigată cu prețul înjosirii, de alterarea lui moraiă, de trădarea autenticității sale.

Iată dece, pe de-o parte, noi nu ne plângem morții, și dece ei nu sunt morți pentru noi: pentrucă ei s'au realizat întru aceeaș valoare în care nădăjduim să aflăm și noi mântuirea.

Și iarăși, iată dece faptul de a ne fi camarad **nu** scutește pe nimeni de vorba mustrătoare, de pedeapsa noastră chiar, atunci când greșește față de valoarea în care credem. Pentrucă nu pe ei, pentru ei, îi iubim, ci pentru ceeace întruchipează ei, pentru sfera ideală la care participă, pentru calitatea lor de a fi evaluabili prin prizma idealului comun.

Iubirea noastră nu e așa dar, **devotament personal,** ca iubirea dintre Hero și Leandru, ca dragostea dintre Penelopa și Ulysse, ca atâtea alte legături în care obiectul iubirii se personifică, se individualizează, se concretizează „hic et nunc".

Pentru un singur om dragostea noastră legionară a fost devotament personal.

Pentrucă Acela întruchipă însăși valcarea la care ne închinăm azi și'n veci.

Față de toți ceilalți, pe care-i iubim **PENTRUCA participă** și **IN MASURA IN CARE PARTICIPA** la Absolutul nostru, avem dragostea iradiată din căldura gheșturilor eticei unor valori de care-am fi nevrednici în momentul în care am ierta ca ele să fie nesocotite.

Așa se explică și pentruce soiul acesta de dragoste ne mână la atâta ură de noi înșine: nu ne simțim îndeajuns aparținând valorei pentru care luptăm, și nu putem încă, atâta timp **cât mai avem carne, decât în parte participă.**

Creșterea binelui

de COSTIN I. MURGESCU

Ceeace impresionează pe necunoscător, în primul rând, în scrisul Căpitanului este desigur puterea cu care îi repugnă acestuia toate „categoriile" prin prizma cărora obișnuim noi să ne privim semenii. Corneliu Codreanu privea oamenii cu ochii lui Iisus, adică văzându-i buni *sau* răi, curați *sau* întinați. *Desigur din această viziune a născut și necesitatea de a da o formă socială* binelui, *de a aduna pe cei buni într'o oaste a neîntinării.*

Ne înșelăm și se înșeală toți cei care cred că „Legiunea Arhanghelul Mihail" a apărut ca un ecou al necesităților sociale, politice sau economice ale comunității românești. Dacă de aici, de pe pământ, ar fi pornit Mișcarea — ea s'ar fi numit tot o Ligă de Apărare Națională, sau un Front antisemit, etc. etc.

Corneliu Codreanu pentru „altceva" a creat Legiunea cu numele Arhanghelului: pentru strângerea laolaltă a celor buni, ca din frăția lor mucenicească să crească binele. *Deaceea Legiunea nici n'a avut nevoe de program, de metode, de strategie sau simț politic. Pentrucă o interesa foarte puțin* politicul, *pentrucă făcuse un sacrificiu acceptându-i tovărășia. Pentru că Legiunea avea un drum al ei, atât de clar, încât să fi vrut și nu s'ar mai fi putut abate dela el: drumul purității, drumul limpezimilor sufletești.*

Un simplu marș al binelui prin viața poporului român. Un marș cu cântec și credință.

Legiunea nici n'a isbit în cei depe margine. Dar răul *era atât de mare, încât simpla trecere a luminii a adus lupta. Nu Legiunea a lovit, ci cei de pe margine au lovit până au obosit. Și atunci s'a făcut lumină peste tot cerul românesc.*

Și odată cu aceasta Dreptatea Căpitanului a biruit împotriva tuturor. Ea a dovedit odată mai mult neputința întunerecului satanic de a înfrânge fanatismul celor care cred în Dumnezeu și în puterea cerească a Arhanghelului.

De altfel faptul că Legiunea n'a dat în afara ei, rezultă și dintr'un amănunt *ușor de semnalat. Dintre toți precursorii unei* lumi *noui, Căpitanul este cel care s'a ocupat cel mai puțin de* lumea *veche. Citiți pe Hitler, pe Mussolini, pe Cuza. Jumătate cel puțin din opera lor este consacrată procesului trecutului! Și este normal să fie așa; ei porneau dela anumite constatări, realități care urmau să fie doborîte și înlocuite cu alte realități mai bune, mai rodnice pentru neam — dar de aceiași esență și construcție pământeană.*

In scrisul Căpitanului, nu se pune decât o singură capitală problemă: cum se poate crește binele, care trebue să fie școala de viață legionară. In jurul acestei axe, se ordonează întreaga sa activitate. Și din nou, este normal. Pentrucă pornind dela realitățile românești, el nu le-a constatat, ci le-a adâncit ajungând până la originea primă a răului: structura și educația românului de azi. Curățirea lui, purificarea ar fi adus implicit binele în locul răului.

Odată cu această purificare, se schimba totul. Intreaga organizație pământeană se îndrepta, pornea pe făgașul înfăptuirilor prin simpla prezență și influență a omului nou, „dumnezeit" — care la rândul său ilumina fapta sa pământească, pe plan politic, economic, social.

Și cu credința apostolică în faptul că tot ceeace este satanic piere atunci când dumnezeiescul din noi se afirmă, el a luptat numai *pentru organizarea binelui — fără a se preocupa nici de mașinațiunile, nici de vifornițele sau mlădierile ademenitoare ale răului.*

De altfel, ce i-ar fi adus și ce i-au adus chiar, aceste uneltiri? Prigoane, suferințe, martiriu. Dar acestea nu erau decât căile prin care Căpitanul știa că omul se poate purifica. Creșterea binelui, avea nevoe de suferințe și martiriu; puterile răului oferindu-le, grăbeau biruința împărăției Căpitanului.

Deaceea el n'a evitat pentru Legiunea și Legionarii lui, niciuna din aceste încercări.

Pentrucă a fi bun, *înseamnă în primul rând a fi aspru cu tine și cu cei dragi ție. Binele depe înălțimi, cu fruntea profilată pe cer și scăldată în furtuni — predica el, nu bunătatea de pâine caldă. Dimpotrivă, tot ceeace ținea de* căldicel, *de mică presiune, de salcie bătută și aplecată de vânt — trecea în concepția Căpitanului în tabăra răului.*

Și cum altfel ar fi putut el să socotească pe cei depe margine, pigmeii sufletului, chiar dacă ar fi cu bune intenții, el care înfruntase singur o lume, pentru a dărâma veacurile?

Cenușiii, căldicei erau ai adversarilor pentrucă într'o luptă în care și soarta lor *era în joc, ei nu stăteau pasivi ci* refuzau *Căpitanului contribuția lor de jertfă, de luptă.*

Intr'o luptă de dimensiunile aceleia date de Căpitan, puterile binelui nu puteau fi întrupate decât de uriași; și uriașii au o lege a lor, o lege a durității, o credință fanatică în aspru — care le îmbracă sufletul de drept și li-l ocrotește. Ei trebue să rămână „astfel", pentrucă a renunța la asprimea care i-a făcut uriași, înseamnă a renunța la misiunea lor, la harul lor.

Pentrucă nimic nu e mai aspru și mai neînduplecat decât Dumnezeu. Și nimic mai dulceag, ca Satana. Dulcegăria e anticamera necesară a camerei torturilor, caznelor și iadului. Așa cum asprimea, a raiului.

O asprime care nu e decât inflexibilă credință în puterea imanentă a binelui, în necruțătoarea forță a dreptății.

Pentru dreptatea aceasta legionară, dreptate care avea să restabilească ierarhia bazată pe cantitatea de jertfă și credință acumulată în sufletul luptătorilor din oastea legionară, nu făcea Căpitanul nici-o concesie. Elita legionară — ea însăși (vezi Cărticica Șefului de cuib) — nu se recruta pe baza categoriilor *obișnuite: talent, etc., ci pe acelaș criteriu al purității sufletești, al puterii binelui din noi — exprimat prin potențialul de sacrificiu.*

Pentrucă esențialul, în lupta Căpitanului și a lui Moța n'a fost cucerirea puterii, organizarea Statului — ci creșterea în sufletul fiecăruia a binelui, din care să rodească dragostea *(pentru semeni, deci pentru Neam) care stă drept principiu de bază al Mișcării Legionare.*

Toate celelalte binefaceri, urmau implicit.

Nu suntem singuri

de LUCA DUMITRESCU

In dimineața aceasta de luminos Octombrie, cămășile verzi, ne simțim grozav de singure, în mijlocul acestui oraș dela care legiunea nu s'a așteptat niciodată la o tresărire de emoție și de înțelegere.

Dar iată că pe cărările de piatră cari se scurg din tot orașul spre piața numită din ziua aceia, 6 Septembrie, apar coloanele albe ale țăranilor. Tălpile late obișnuite cu țărâna tandră a pământului, isbesc enervate în asfalt. De cântecul lor aspru, zidurile orașului se cutremură. Cămășile albe se apropie, se opresc și se aliniază lângă noi. Nu simți în această unică aliniere, cotul vecinului lângă al tău; simți cotul țării. Iar sentimentul acesta, cu acea putere de pătrundere pe care numai faptele sufletești o au, se răspândește dintr'odată în tot orașul.

Cămășile verzi, nu mai sunt singure. Orașul placid și monstruos, își pierde ridicol proporțiile. Nu ne mai gâtuie conștiința izolării noastre. Respirăm cu putere și ne înfoim cu mândrie umerii. Cămășile verzi, n'au Bucureștiul, dar au — cu siguranță — țara cu ele.

Ne salutăm cu țăranii, întrebuințând gestul nostru de credință și elan, așa cum ne-a învățat și pe noi și pe ei, Căpitanul și, salutul acesta schițat de mâna grea a lor, îți dă o siguranță a unității nației, extraordinară. Ne adresăm unii altora fără reticențe și formalități de clasă socială. „Camarade" pronunțat de un flăcău moț, cu ochii duri ca de cremene, are o putere de convingere uluitoare. Nu-ți vine să crezi că în această țară a regionalismelor, a protecționismelor și a tuturor separatismelor, e cu putință o unitate atât de simplă.

Abia acum înțelegi ce-ar fi putut salva legiunea. Abia acum, stând de vorbă cu țăranii aceștia cari pronunță cu aceiaș pietate numele Căpitanului și gândesc, tot atât de bine ca cel mai inițiat dintre noi, în spiritul legiunii — îți dai seama că pentru opera întreprinsă de El, n'a existat piedica diversității de regiuni și climate. Generația trecută a sacrificat aproape un milion de suflete ca să realizeze unitatea geografică a neamului.

Trebuia să-și pună ambițiile în pământ și să lase generației tinere sarcina de-a realiza unitatea spirituală. N'a lăsat-o. Dar acolo, în piața 6 Septembrie s'a văzut totuș acum două săptămâni, că dacă există ceva prin care nu trece nici ghiuleaua tunului, nici judecata omului, aceasta este unitatea sufletească.

Iată lucrul principal pe care începând cu ziua de 6 Octombrie se va apuca să-l refacă legiunea. Va fi desigur un an greu din toate punctele de vedere; dar dacă la temelia lui stă unitatea și hotărîrea nației, n'avem dece ne teme.

CRONICA LITERARĂ

„A fi Român“

Spre a fixa noui principii de cultură, căutăm exemple în toate direcţiile de manifestare ale spiritului. Şi, firește, şi în filologie, mai ales în împrejurarea cum e cea de acum, a cuvântului „român“.

Intotdeauna apellurile noastre privesc semnificaţiile originare, pentru că, în ce privește cultura, ea se îmbogăţeşte nebănuit prin cunoaşterea sensurilor tradiţionale.

Se pare că la originea sa latină, „român“ (romanus) derivă dintr'o temă care însemnează „putere“. Ne referim la puterea naturală, în creştere şi desvoltare. Radicalul „ro“ sau „ra“ în limbile clasice, indică o forţă în desfăşurare, în sensul în care lemnul fraged la început, al unui copac, se *întăreşte* treptat. In vorbirea actuală avem cuvântul „robust“, rezultat din latinescul „robustus“. Adjectivul „robustus“ deriva dela „robur“ care însemna întâi „lemn de stejar“, şi apoi „stejar“; forma lui pare a fi aceeaş cu a lui „arbor“, iar schimbarea vocalei trădează poate nevoia limbii de a avea un cuvânt prin care să numească o speţă de copac, „stejarul“. Ideea este în orice caz aceeaş şi o întâlnim şi în „ramus“, cu diminutivul „ramulus“, cuvinte care s'au transmis la noi cu semnificaţia întreagă, „ram“ şi „ramură“. De observat că, în latineşte, „ramus“ însemna şi „spiţă de neam“, „ramură a unei familii“.

Ce siguranţă avem că „romanus“ se înrudeşte cu „robur“, „robustus“, sau „ramus“ şi înseamnă forţă, putere naturală“? In limba latină nu întâlnim, într'adevăr, o folosire a temei „din romanus“, cu accepţia „forţă“, în schimb, limba greacă ne înlesneşte deducţia de înrudire, fiindcă aici, dela „ro“, derivă numeroase cuvinte comune, ca *rômê*, cu sensul de „forţă fizică“, „putere corporală“, şi apoi mai abstractizat de „putere a unei ţări“, „tărie a sufletului“, etc. In greceşte „Roma“ se spune cu acelaş cuvânt „Rômê“, nefiind deosebire decât de majusculă. De asemeni numele întemeetorului Romei, este în greceşte „Rômylos“, aşezat în aceeaş familie cu „rômê“, ca derivat dela radicalul „ro“.

Dealtminteri „Remus“ are în greaca veche şi forma „Rômus“ alături de „Rêmus“, încât numele celor doi fraţi alăptaţi de lupoaică ne pare a fi în strânsă legătură cu noţiunea „tare“, Cum tot în greceşte întâlnim verbul „rômynni“ care pe lângă semnificaţia „sunt tare“, posedă şi pe cea tranzitivă „întăresc“, am fi ispitiţi să credem că Romulus şi Remus reprezintă numele „întăritorilor“ cetăţii numită apoi „Roma“, ca rezultat al operei lor de fortificaţie, în sensul în care spunem astăzi despre o lucrare similară că este o „întăritură“.

Reţinem aşa dar înţelesul activ de „întăritor“, ce pare închis în „romanus“, cuvânt pe care îl gândim ca o forţă ce se manifestă modificatoare asupra ceva din afară. Cât pentru originea celor doi întemeetori, mergem mai departe, la numele propriu Rhamnes, pe care îl purta una din cele trei populaţii care locuiau colinele de pe malul Tibrului, în timpuri imemoriale. Mommsen crede că numele foarte vechi al Romanilor, era acest „Rhamnes“ care atestă prin sonoritatea sa nefamiliară oarecum în vorbirea latină, îndepărtata înrudire din limbile arice primitive. Cât pentru semantism, Mommsen stabileşte cuvântului sensul de „pădurar“, „codrean“, „om al pădurii“, ceeace este foarte plauzibil deoarece avem în limba latină cuvântul rhamnes, cu semnificaţia „copac“, ca şi grecescul „ramnos“.

Tot istoricul german atrage atenţia că „Rhamnes“ erau un trib, adică a *treia* parte din populaţia care îşi împărţia cele şapte coline. (Histoire Romaine, I, 53, 54).

In afară de ce afirmă Mommsen despre vigoarea bănuită a familiei Rhamnes, scoborâtoare din rasa latină pură, şi în afară de dovada puterii făcută prin impunerea numelui ei cetăţii şi celorlalte populaţii (Titii şi Luceres), pe noi ne ispiteşte constatarea despărţirii în *trei* a acestor arhaice seminţii. „Rhamnes“ erau o spiţă dintr'un neam, erau un „ram“, luând termenul cu sensul de *ordin*, tagmă, (urzitori, începători). Aceşti „codreni“, „oameni ai pădurii“, au fost cei ce au avut *iniţiativa* de a pune rânduială peste celelalte neamuri, amplificând numele lor de oameni „tari“ ai codrului, cu sensul de întăritori ai cetăţii. Ideia ce cutezăm să ne-o facem despre ei, închipuindu-i un „ordin cavaleresc“, îndeplinind o a *treia* misiune conform împărţirii între familiile depe malurile Tibrului, ne-o favorizează Titus Livius care ,descriind tinereţea lui Romulus şi Remus, primii ce se remarcă dintre Rhamnes, spune că străbăteau pădurile, pasionaţi de vânătoare, (venando peragrare saltus, 1, 8). Ocupându-se cu vânătoarea, arătau altfel decât ceilalţi, mai „tari“, mai „curagioşi“, (robore corporibus animisque) aşa încât, în mod natural, le-a revenit sarcina de a *apăra* aşezările populaţiei împotriva atacurilor diverse dinspre vecini. Ar fi momentul să stăruim asupra semnificaţiei lupoaicei, cunoscută în legendă ca doică a copiilor lepădaţi din porunca regelui Amulius. Rămâne să se alcătuiască un studiu despre mitul lupoaicei, atât de important pentru noi. Deocamdată ne mulţumim aici să luăm sensul său tradiţional, şi observând că tribul păstra cultul zeului-lup, să amintim că adorarea celui mai întreprinzător animal din pădurile Europei, stă în legătură cu divinitatea naturală a lui Pan, privind rodirea pământului, precum şi cu a lui Marte, zeu al *apărării* pământului. In acest sens, o variantă a legendei face pe Romulus şi Remus fii ai „lupoaicei“, iar dacă amintim că Rhea era fiica Cybelei, zeiţa pământului, înţelegem mitul naşterii lui Romulus şi Remus, ce consideră tată pe Marte. Au *apărut* din pământ pentru care au luptat, iar această apariţie a fost dela început o „romanizare“, o manifestare a forţei şi o garanţie a ei. Este interesant să indicăm, pentru sensu ltransitiv ce-l acordăm lui „romanus“, existenţa termenului „Romania“ în limba latină, care avea însemnarea de „ţări supuse Romanilor“, prin urmare, arăta rezultatul acţiunii „romanizare“, pe care trebuie s'o înţelegem altfel decât zicem astăzi, depildă, „rusificare“, „maghiarizare“, etc. Nu era vorba de o transformare prin felurite metode, a unei naţiuni, cu scopul de a dispărea în cea latină, ci „romanizarea“ era o „întărire“, o indicaţie de întindere a puterii, o „fortificaţie“, aşa cum, în vorbirea ţărănească, se spune despre un deal întărit, că s'a „înstejărit“, s'a „împădurit“. Cu acest înţeles transitiv, termenul „romanus“ s'a răspândit în întreg imperiul, titlul de „civis romanus“ fiind purtat cu cinstea unui merit câştigat.

Cu cât ne apropiem de perioada mai nouă a istoriei romane, şi observăm în special partea răsăriteană a imperiului, devin foarte instructive informaţiile lui Pârvan despre numele ce şi-l dau coloniştii Daciei ori de unde veneau şi din orice neam. Toţi îşi ziceau „romani“ ceeace denotă pe lângă mândria de a fi cetăţeni ai împărăţiei, şi un rest din vechea semnificaţie de fi „tare“ sau de a „fortifica“, şi a „întări“. Numele „romanus“ mărturiseşte parecă, o pecetie, o misiune şi un rang, şi în orice caz nu trebuie să uităm semnificaţia lui arhaică stabilită de Mommsen, de „codrean“, de om tare ca stejarul (robustus) şi să-l privim ca o pomenire a legendarului *ordin* de vânători „Rhamnes“. Cultul zeului-lup îl putem deasemeni alătura de zeificarea aceluiaş animal al codrului, de către Daci, ştiind că aceştia îl ridicaseră simbol în steagul de luptă. mărturisind astfel închinarea la acelaş zeu Marte. Am cuteza chiar să vedem o transmitere a mitului, dacă acceptăm ce spune Platon despre Zalmoxis (Charmides) şi admitem că profetul trac a fost un elev al şcolii pitagoreice din sudul Italiei, având în vedere pe de altă parte *întâlnirea* culturală a Romei cu sudul grecesc al peninsulei, de unde a adoptat alfabetul.

Am strâns aceste consideraţii, spre a trece acum, cu un depozit de înţelesuri tradiţionale utile, la situaţia cuvântului „român“ din vorbirea noastră, a cărei cercetare am întreprins-o din îngrijorare faţă de pervertirea conţinutului său. In „Istoria limbii române“, I, recent apărută, d. prof. Sextil Puşcariu aminteşte observaţia lui Pârvan că, dintre toate popoarele neolatine, singur al nostru a păstrat numele „romanus“, cu care s'a numit din cele mai vechi timpuri. Faptul că singuri noi ne numim „romani“, ni se pare de importanţă deosebită, punct de plecare necesar în interpretările ce vor urma. Cui vom cere explicaţie despre *singularitatea* numelui nostru? Istoriei, limbii sau creştinismului? Poate însă că nu este nevoie de explicaţia cea mai plauzibilă, cât de sensul cel mai *fecund*, astfel încât, dacă arătăm ce am păstrat din latinitate ca depozit tradiţional legat de „romanus“, acest element implicacat este mai ştiinţific decât oricare explicaţie, deoarece elementul tradiţional se cuvine să-l *ştim*.

Stabilind că în „român“, se află ascunsă din timp imemorial aceeaş semnificaţie ca în cuvântul „ram“ sau „robust“, — adică arbore care creşte, se întăreşte şi devine apoi „stejar“, sau „de stejar“, dacă admitem că înţelesul activ din „romanus“ este al iniţiativei de „luptă“ şi „întărire“, vom pricepe modul *deosebit* în care s'a produs „romanizarea“ Daciei şi cum a fost posibil ca numai aici să rămână *ideia romană*. Oricum, trebuie să facem efortul de a găsi însemnătatea *singurului* nume roman, care este al nostru ,iar însemnătatea urmărită trebue să descopere la noi *altceva* decât în latinitatea apuseană.

Problema este a naşterii sufletului românesc, într'un fel *interior*, dintr'o substanţă revelată, pentrucă: „atunci noi n'am purta — precum a observat cu drept cuvânt Pârvan (Contribuţii epigrafice, p. 92) — numele vag şi nelegat de nici o noţiune geografică de Români, ci ne-am numi cu un cuvânt derivat dela Moesia, Dacia (Aureliana) sau Dardania, precum fraţii noştri din Apus se numesc Italieni, Spanioli sau Francezi. Faptul că între toate popoarele romanice numai noi păstrăm numirea de *Romani*, — pus în opoziţie cu popoarele barbare — şi că cei de alt grai ne distinge cu numirea tot atât de generală de *Vlahi*, e şi el o dovadă că stările dela noi erau altele decât în Apus şi deci altul trebue să fie şi punctul nostru de vedere, când voim să le elucidăm. (Sextil Puşcariu, Limba Română, I p. 258).

Comentariul îşi propune deci să arate care erau „stările dela noi“ care au *păstrat* numele „romanus“, — anume ce condiţii ne-au făcut să nu pierdem moştenirea ideii de „tărie“ şi „putere“, şi în al doilea rând pentru ce neamurile venite în contact cu noi ne-au atribuit tot un nume vag, — Vlahi, — dar cu sensul contrar, al „slăbiciunii“, şi „neorganizării“.

Intr'adevăr, nu este foarte ciudat că, chiar când *toate* popoarele latine au fost numite *vlahi* (moleşiţi, slabi), să se păstreze această numire, după ce s'a retras altora, tocmai nouă, moştenitori ai lui „romanus“? Dacă am menţine părerea că numirea „vlahi“ a continuat să ni se acorde datorită dozajului ei pejorativ, am avea faţă de streinii „judecători“, satisfacţia istorică de a dovedi că noi am fost cei „tari“, şi am *rămas*, iar ei au fost cei „slabi“ şi „au pierit“. Pentrucă: „Din toate popoarele care s'au scurs şi s'au aşezat pe la noi, n'a rămas nici o urmă. Nici Goţi, nici Gepizi, nici Avari. Cumanii şi Pecinegii, odată ce părăseau pustia Bărăganului şi intrau în munţi, nu se mai simţeau acasă la ei, şi s'au făcut cu timpul, ca şi tătarii, una cu Românii. Am înghiţit şi sămânţile slave care n'au apucat să treacă Dunărea şi am romanizat mai târziu, pe nesimţite, saţe săseşti şi coloniile de unguri aşezate printre noi ca să ne maghiarizeze“, (op. cit. p. 420).

Prin urmare, ne-am numit „romani“ datorită *acţiunii* de a romaniza, în felul în care numim „creator“ pe cel ce „creiază“ dar nu şi în sensul trivial în care numim „englez“ pe un traducător de romane englezeşti. In scopul de a înlătura orice frivolitate şi de a stânpi orice humor şi neputinţă epigramatică, am analizat semantismul lui „romanus“, rămânând clară ideia că „romanizarea“ a fost o „cucerire“ şi o „fortificaţie“. Recunoaştem că am căutat ideia „tăriei de stejar“, cu migala căutătorului în nisip, — dar aurul nu este mai puţin aur, — fie cât de *ascuns*, după cum spiritul nu este decât spirit ,oricât de nevăzut.

Dela arhaici „Rhamnes“, ordin cavaleresc al *codrului* având blazon *lupul divin*, am păstrat simbolismul ascensiunii în munţi şi al intrării în păduri (va fi foarte interesant să arătăm dece Ţara Românească s'a numit şi **Muntenia**).

Ce pot însemna într'adevăr, aceste câteva cuvinte:... „îndată ce părăseau pustia Bărăganului şi intrau în munţi, nu se mai simţeau acasă la ei şi s'au făcut cu timpul, ca şi Tătarii, una cu Românii“. In ce sens vom spune, că românii au fost *acasă* la ei, în munţi? Firește, în sensul celei mai pure spiritualităţi, „casa“ fiind locul „biblic“ al sufletului, în care eroul îşi *adună* puterile de luptă.

Dar preocuparea este să găsim sensul actual şi exemplele noastre vor fi ascensiunile făcute în munţi, *astăzi*, şi nu de către sportivi, ci de către aceia cari au un cer interior. Lectorul cărţii „Pentru Legionari“, va fi fost impresionat de următoarea lămurire dată de Corneliu Codreanu, din primele pagini:

„Bunicul meu a fost pădurar, străbunicul tot pădurar. Neamul meu a fost din începuturi, în vremuri de restriște, neamul codrilor şi al munţilor. Deaceia educaţia ostăşească şi sângele din vine, imprimau acţiunii dela Dobrina (n. r.: înarmarea liceenilor împotriva bolşevicilor), naivă ca manifestare, o notă de seriozitate pe care vârsta noastră fragedă n'ar fi presupus-o“. (op. cit. p. 12).

Dacă am spune că frazele acestea reiau tradiţional istoria întemeierii Romei, am sublinia legătura foarte semnificativă ce o face Căpitanul, fără explicaţii intermediare, între „neamul codrilor“ şi „educaţia ostăşească“, Pentruce descendenţa din străbuni pădurari, garanta seriozitatea? Suntem siliţi să invocăm acel „venando peragrare saltus“ al lui Romulus şi Remus, şi să închipuim pe liceenii dela Dobrina, un fel de cavaleri de Rhamnes, printre ei fiind unul care chiar prin nume era un „ramnos“, un „codrean“. Să nu se pară că deschidem fanteziei, o fereastră în care să vadă aieve un joc de-a „cavalerii medievali“, deşi un *ordin* de Rhamnes, ar fi un joc mult mai serios, într'o ţară a codrenilor şi a munţilor. Descendenţa din „pădurari“ garantează „educaţia ostăşească“ pe temeiul demn de multă atenţie al semnificaţiei „ascensiunii“ în munţi. Iar cine crede că „retragerea în munţi“ însemnează *frică* sau alte pshisme ale pervertirii, dovedeşte ignorare a sensurilor din *ascensiunile* trecutului, care sunt în fond, prezenţe, ca a lui Moise în Sinai, sau a lui Numa în peştera Egeriei. Legialatorii se înalţă în munţi, spre a-şi medita doctrina, iar *nomadismul* poporului nostru nu este decât o măsurare a pământului, dar şi a sufletului, dacă ţinem seama de motivul pentru care *nomad* derivă din clasicul *nomos*, „legea“. Căpitanul avea în sânge sensul profund al simbolurilor, lucru evident în cartea sa, unde întâlnim în special simbolismul urcării pe „munte“. Acest simbolism îi vom descifra totdeauna în sens *legionar*, adică stabilind două *realităţi*, a văzutului şi a nevăzutului care se *leagă* între ele, topind indiscolubil *unitatea* „puterii“. Fără a urmări asi dozajul celor două substanţe, spunem că scrisul Căpitanului le cuprinde pentru ochiul atent, uluitor de instructive. Nu vom analiza de cât una din numeroasele sale „urcări“, toate având aceeaş încărcătură spirituală, a intenţiei de *înmulţire* a forţelor: „In faţa acestor perspective ce ni se deschideau, ne-a încolţit în minte *gândul retragerii în munţi*. Acolo unde românul a primit lupta cu toate puhoaiele duşmane. Muntele este de mult legat de noi, de viaţa noastră. El ne cunoaşte... Respingem aşa dar umilinţa de a ne vedea din nou în lanţuri... Vor trimite să ne prindă şi să ne omoare; vom fugi; ne vom ascunde; iar la urmă, vom fi, desigur, răpuşi.. Atunci vom primi moartea. Sângele nostru al tuturora va curge. Acest moment va fi cel mai mare discurs al nostru adresat neamului românesc şi cel din urmă“. (op. cit. p. 291).

Autorul spune că *„gândul retragerii în munţii“* i-a *încolţit* în minte. Este o încoltire a seminţelor de „libertate“ şi „putere“. Cine fuge de umilinţa lanţurilor, fuge nu de moarte, ci caută locul cel mai inteligent ales unde puterile acumulate să primească o luptă inegală în ce priveşte numărul adversarilor.

Acesta este problema permamanentă a istoriei: cum vom învinge adversarul mai numeros? Intr'o problemă care s'ar părea insolubilă şi ar îndreptăţi o antropologie pesimistă, Corneliu Codreanu a avut intuiţia unei deslegări în istorie. Deslegarea este *sensul pe care îl dăm morţii în lupta neegală*. Metoda de a învinge un duşman mai numeros este jertfa. Acceptând lupta şi murind, rămâne în urmă perpetuu sângele. El va curge din munte, aşa cum curg toate „isvoarele“ şi *întors* tot din munte, *ecoul jertfei* va *cuceri* lumea ca un discurs imens *invigând* graiul puhoaielor.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondenţa noastră

Pătimirea nouă a Ardealului; şase poeme de Al. Negură, dedicate d-lui Victor Papilian

IN CRUCE'I BIRUINŢA

„Românii n'au lucrat nimic, în Ardeal, în timpul celor douăzeci de ani de stăpânire“. (Ziarele maghiare).

Trufia voastră oarăbă'n ura-i grea,
Nimic din ce muncirăm nu cunoaşte!
De când vă ştim, aţi fost mereu aşa:
— Furi de-adevăr, pângăritori de moaşte.
Nu vreţi să ştiţi că în Ardealul sfânt,
Furat de voi prin ură şi minciună,
Am ridicat pământul, din pământ
Şi, sub cupole largi, clopot răsună!
In douăzeci de ani noi am zidit,
Ce-atâtea veacuri voi aţi sugrumat!
Şi cruci am înnălţat, cu glas smerit,
Aşa cum Ştefan Vodă ne-a'nvăţat.
Nimic din truda noastră nu cinstiţi,
Dar nu-i departe ziua biruinţii...
Şi, celor ce sunt azi iar umiliţi,
Pe cruci le-o fâlfâi glasul credinţii!

SFĂRŞIT

Pe temelii de soare creşte cerul
Şi vântul spune'ncet o rugăciune;
Pământul, în adânc, topeşte fierul,
Tăcerile încep să se adune.
Pustiul e stăpân din zare'n zare
Şi'nfiorată-o stea bolta sfâşie
Şi-a aruncat tot trupul apa'n mare
Şi muntele cu munte, se sfâşie.
Niciun ecou chemarea nu-şi mai chiamă,
Pădurile par statui fără şir,
Pe cari un demon a turnat aramă
Să-i dea înfăţişeri de cimitir.
Nu-i nici un ochiu lumina să umbrească,
Şi niciun zbor tăcerea nu despică;
Pământul-şi pune ultima lui mască
Şi, vântu'n rugăciuni, moare de frică!

AŞTEAPTĂ, MAI AŞTEAPTĂ

Te-a frânt în două nedreptatea, Ardeal sfânt!
Şi inima-ţi lăsată-i la duşmani
Şi tot la ei, ni-e cel mai drag mormânt,
In care stă vultanu'ntre vultani!
Ei nu ştiu că la Ciucea-acolo în deal
Stă cântăreţului mândrului Ardeal;
Ei n'au de unde şti că slova lui
E ruga — de-azi — a tot românului
Te-a frânt în două nedreptatea, cuib de smei,
Să geamă fraţii iarăşi după fraţi;
Şi s'auzim, zi, noapte, cum ne cei
Să spargem ce-a rămas zid în Carpaţi!
Aşteaptă, mai aşteaptă, ziua sfântă
In care marea bucurie cântă,
O simt, cum creşte'n noi — Sfânt Ideal —:
Numai o Românie şi-un Ardeal!

CLUJ ROMÂNESC

Gând alb de slovă românească, Cluj românesc!
Oraş de'ntemniţate dreptăţi româneşti!
Duhuri rele, în întuneric azi te dospesc
Vrându-te dincolo de sufletul ţării să creşti
Nu puterea spadei te-a smuls dintre noi,
Şi nici învolburarea braţelor, în trăsnet preschimbate!
Durerea unei mii de ani, strigăte de sute de mii de eroi,
Ne-a fost răsplătită, cu Ardealul în jumătate!
Nu ni s'a îngăduit nici urletul durerii să'l strigăm,
Şi, nici măcar jertfa să fie pusă'n altar;
Ni s'a cerut doar, cu dârzenie, să te dăm,
Şi să-ţi vedem sufletul numai din margini de hotar!

Clujule, Clujule, tu ne-ai ridicat noui altare de credinţă
Şi'n gânduri ne-ai turnat hotărîrea braţelor de fier,
Ca să ştim că umilinţa nu se plăteşte cu umilinţă,
Ci, cu vâlvătăi de vrere românească, ridicată până la cer!

INVIERE

Bat greoaie'n turle grele, clopotele de aramă,
Spun oraşele-ardelene rugăciunea lor de seară;
Din Sătmar în Sfântul Gheorghe, clopot pe clopot se chiamă,
Să stea treaz sufletul ţării, când e-atâta jale 'n ţară.
Se despică munţii'n două — vârf pe vârf se urmăreşte —
Cerul zările îşi pleacă, sângerate de durere;
Glasul satelor române până în înalturi creşte
Şi, cu clopot la olaltă, viscoleşte cu putere!
Uragan de glasuri urcă vijeliile în Cer!
Dumnezeu îşi pleacă fruntea şi în Cartea Sfântă scrie:
„Cei ce rabdă impilarea; cei loviţi nedrept, nu pier
Şi nici tu nu eşti uitată, credincioasă Românie!
Dacă azi îţi frânge trupul, cei ce vor să Stăpânească
Suflet românesc, în chinuri, nu uita ce-a fost odat...
Fiul Meu, trupul pe cruce trebuind să şi-l jertfească,
După-ce-a sfârşit calvarul, voia Mea L-a înviat!“

APOCALIPS

S'a înnecat vremea 'n sânge,
Omul a uitat să vorbească;
Pasărea nu mai cântă, pădurea plânge
Şi, pământul, din pământ a început să crească!
Din fundul apelor, până 'n naltul cerului,
Hohoteşte numai chemarea de moarte a fierului;
Oraşele se năruie în prăbuşiri greoaie,
Bolta trosneşte şi pământul se'ndoae!
Cu ondulări de reptilă alunecă focul,
Luna orbeşte, luceafărul nu-şi mai află locul;
Ochiul lui Dumnezeu nu se mai vede în soare,
Isus e smuls din ceruri şi iarăşi moare!

Al. Negură

POEM

Pe aripele copilăriei
Am legănat un înger diafan;
In ochii-i limpezi, oglindiţi în ai mei
Era clarul cerurilor de vară.
Imi şoptea, un râu minunat,
Melodii pe-o vioară;
Spre marea cea mare curgea,
Pe apele lui, an cu an.
Din prundul luminos
Am cules ban cu ban.
Eram copilul bogat
Al cerului, al apei şi-al gliei.
De-atunci, viaţa s'a legat cu mine soră
Şi-am mers împreună
De mână.
M'am logodit cu stelele
Şi Luna m'a făcut noră.
Dar, după boabele sclipitoare de rouă,
Am cunoscut frigul care te udă
Până la sânge, când plouă;
Am băgat întâiu un deget în noroi
Şi mi-am oglindit chipul
In mocirlele strânse din ploi.
Au mai trecut
Douăzeci şi nouă de ani:
In mâini aveam bulgări de lut
Şi-i prefăceam în bani
Lucitori.
Imi oglindesc adesea chipul în ei
Şi nu-mi mai recunosc îngerul diafan;
Ochii au prins adâncimi de genuni
Şi sclipiri de fosfor;
Şi'n apele lor
Recunosc pe... Satan.

MARIA MARINESCU

FRĂMÂNTARE

Când pătrund cu gândul în alt gând
De cât al meu
Şi e ce-aş fi vrut eu
Să spun, dar n'am avut cuvânt
Mă doare. Şi din credinţa
Că sunt chemată ca să cânt
O ramură şi-a frânt fiinţa
Şi-un suflet plin de temeri şi 'ndoială
Mă 'ntreabă: când?
Şi totuşi simt că ce-am visat,
Şi ceea-ce ieri şi azi am aşteptat,
Şi tot ce am cules în cale,
E doar o pulbere în vânt
Ce-ar vrea să fie cânt,
Ca să cobor cu el, uşor, o vale
Că viaţa răsărită 'n mine
Sălbatec, avântat potop de râu nu mai devine,
Cine îmi strigă încă: scrie! scrie!
Adună-ţi gândurile 'n râuri pe hârtie.
I-am socotit al meu, dar şi-astăzi sufletul
îmi e străin
Un copăcel cu vieaţă neştiută şi neroditoare.
De ce m'aş zbuciuma gândind la el?
Privind la sborul aurului de pe floare
Incep să cred că mi-e sortit alt chin.

Desdemona Petrescu

Resursele doctrinelor politice

de ȘTEFAN TEODORESCU

Se desemnează în terminologia curentă doctrina național-socialistă drept „Weltanschaung" a cărui traducere aproximativă românească ar fi: concepție despre lume și viață. Trebue să deosebim însă trei feluri de vederi sistematice asupra lumii: metafizică, Weltanschaung-ul propriu zis și ideologiile. Nu putem insista asupra consecințelor metodologice importante care impun această distincție. In parte se suprapun și concid; au însă centre de greutate diferite; metafizicul tinde spre o epuizare sistematică prin gândire pură a realității, „concepția de viață" prin reducția datelor concrete la anumite atitudini ultime de preponderență psihică; iar ideologiile sub perspective pseudo-teoretice determinate de coeficienții intereselor de clasă socială sau economice.

In afară de diferența centrelor de greutate, aceste trei moduri de situare în lume, au radicale deosebiri de structură și valență, pe care nu le putem urmări aci.

Național-socialismul este o îmbinare cu un dozaj specific german al acestor trei moduri de cunoaștere și orientare.

Motivele pur metafizice ale doctrinei național-socialiste sunt de cbârșie nitzscheană cu câteva ingresiuni idealiste (Fichte, Hermann Schwartz) cu anumite coloraturi romantice sau mistice (Bauemler). Adolf Hitler însuși recunoaște și accentuiază adesea cât îi datorește lui Nitzsche.

Prin metafizica nitzscheană național-socialismul și-a fixat ca ultim fundament un fel de dinamism cosmic (dincolo de bine și rău) ale cărui pivoturi sunt: viziunea eternei reîntoarceri și finitismul forței, de unde decurg constructiv etapele destinului istoric. Puține sunt spiritele care au gândit până la ultimele consecințe această viziune metafizică cu maxime repercusii în toate straturile existenței, deși interpreții și comentatorii lui Nitzsche se înmulțesc necontenit. Pe lângă încercarea valoroasă a lui Jaspers cu remarcabile aplicațiuni de tehnică psihologică și existențială, Martin Heidegger e desigur cel mai grandios interpret al nitzscheanismului. Din antropologie, critica culturii, până în temele sociale sunt vizibile influențele sale asupra național-socialismului. Demascarea pseudo-idealismului burghez și a pretenției sale de a epuiza realitatea, care trebue să degenereze în fariseism și să conrupă „instinctul curățeniei", cum spunea Nitzsche, devenind în cele din urmă obiectul resentimentului masselor populare și plebee până la înlăturarea pervertirelor specifice din etica liberală care ascundea caracterul irevocabil imanent al destinului uman, ne aflăm în plină metafizică nitzscheană. Tot de aci își trage origina suprimarea absolutului estetic și polemica aspră pe care Adolf Hitler o întreprinde împotriva umanității pseudo-idealiste. După Nitzsche național-socialismul tinde spre reabilitarea trăirii pure, a dragostei de destin (amor fati) a actualizării printr'un maxim efort a vechilor idealuri eroice.

Rareori se înțelege just natura și sensul rassismului german: prin stabilirea rasei ca centru al eticei naționale nu s'a întronat, cum se crede în genere un biologism; rassismul conceput la nivelul metafizicei nitzscheene nu este și nu poate fi biologism. La Nitzsche reabilitarea Biosului nu însemnează hipostazierea sa antologică, cum înțeleg de obicei interpreții. Biologismul este o tematizare obiectivistă a anumitor aspecte ale realității, în ultima speță, deci un mod minor de naturalism. Reabilitarea Biosului însemnează însă tocmai contrariul: depășirea tematicei obiectiviste și repunerea problemei în centrul lumii organice. I s'a redat astfel Biosului un caracter de destin, o accentuată relevanță metafizică de primul rang, ajungându-se la un fel de refractare a straturilor mitice din trăirile elementare, dincoace de pozițiile științei obișnuite, în unitatea originală a vieții. Aceasta este impresia lui Alfred Rosenberg în „Der Mythos des XX-ten Jahrhunderts". O lucrare definitivă asupra raporturilor doctrinei național-socialiste și Nitzsche, nu s'a scris încă; iar modificările existențialiste ale acestei doctrine în încercările ei (Hans Heyse) nu au ajuns încă la maturitate. Despre străduințele lui Alfred Baeaumler și ale lui Ernst Krieg, nu putem menționa mai amănunțit aici.

*

Este greu de decis dacă în construcția național socialistă elementele de Weltanschaung, așa cum l-am definit mai sus, au precădere asupra celor metafizice. S'ar fi putut aștepta o exploatare mai rodnică a poziției lui Dilthey; tendințele pragmatiste și psihologiste din doctrină s'ar fi putut probabil exploata în sensul înlocuirii speculației pur metafizice prin atitudinea ultimă, orizontul perspectival specific al unei „asemenea concepții de viață". Intr'adevăr s'a făcut adesea uz de tematica atitudinii pure: Rothacker a încercat chiar construcția unei astfel de metafizice. Desigur sub forma comodă a filozofelilor populare predomină acest relativist perspectival, o statuare însă în dimensiunile adecvate — virtualmente posibilă — nu s'a închegat încă.

Prin Weltanschaung se pot într'adevăr integra în doctrina național-socialistă o sumă de realități, care zac propriu zis între construcțiile metafizice și datele pragmatice. Este domeniul unde se situiază marile viziuni intuitive, poezia filozofică, înțelepciunea, revelațiile eredității sufletești și afective.

E mai aproape de sensul concret și complet și într'un anumit fel de politic, dincoace de rigorismul unei sistematice strict filosofice. Aci s'a relevat de fapt natura sufletului german, adânc stufos romantic, plenitudinea unei biologii cu enorme resurse: s'au mobilizat și sancționat celebrele „Gemutz-Kräfte", a căror complexă structură este inepuizabilă, și a căror captare o încearcă diversele sisteme de tipologie și caracterologie din ultima vreme. In devenirea omului național-socialist a fost de capitală importanță captarea tuturor acestor resurse de vitalitate și stăpânirea unor astfel de resorturi psihice ale unui mare popor. Așa a fost posibilă de exemplu reabilitarea naturalului și idilicului, s'a putut populariza centralismul biologic rassismului antisemit; tot aici s'au fundat însă și bazele noi ale eticei naționale și s'a înlăturat definitiv pericolul unui atomism mecanicist social. In această dimensiune s'a integrat ethosul poeziei lui Stefan George, profetismul lui Moeller Van den Bruck până la ultimele creații ale unui Binding sau Kolbenheyer. In ordine politică a fost tot atât de importantă captarea variatelor nuclee organizatorice dela „Wandervogel" până la asociațiile foștilor luptători și multiplele lor varietăți.

*

Se numește propriu zis ideologie în termeni științifici o anumită construcție mai mult sau mai puțin teoretică născută din motive de perspectivism pragmatic, privită deci sub raportul intereselor extra teoretice. Se știe că această problemă își are origina în construcția materialismului istoric; s'au perpetuat însă până în zilele noastre dând naștere la o încercare de teoretizare autentică așa cum o găsim în încercările lui Max Scheler sau Karl Mannheim. Desbrăcată de ingredientele pseudo-metafizice ale socialismului științific, redusă deci la structura ei neutrală, ideologia nu este altceva decât ceeace numim în mod curent mentalitate: adică o anumită structuralizare a motivelor de gândire și simțire conform unor dependințe speciale de social și economic, inevitabile și avându-și ultima cauză în mărginirea fundamentală a ființei umane.

Conducerea și structurarea mentalității, impregnarea motivelor de luptă socială, decretarea sloganilor politice a afectivității imediate și dinamice, lupta pe teren în marele enclave ale masselor populare moderne, conștiente de forța lor, au caracterizat istoria politică din ultimele decenii. Aci s'a manifestat în chipul cel mai evident genialitatea constructivă a marilor conducători ai Europei de azi. O istorie politică completă a vremurilor noastre va trebui să rezolve în prealabil un punct capital: fixarea procesului imens de convertire a mentalității populare dinaintea apariției lui Adolf Hitler, atomiste și fragmentarizate printr'un enorm proces de dizolvare socială în integralismul etic al națiunei și a statului total.

Probabil că grandoarea acestui fenomen depășește pe contemporani. Creația național-socialismului din această zonă înseamnează de fapt ridicarea la rangul ontologic a unor funcțiuni și aspecte ale gândirii nebănuite încă. Deși nu posedăm până cum o analiză sistematică a acestui fenomen, socotim că nu este exagerată afirmația: pentru prima dată dela Renaștere încoace Statul redevine un factor eminamente creator. Ne lipsesc deocamdată categorii de analiză filosofică a acestor structuri; în ce ne privește credem, cum o vom și arăta într'un studiu special, că surprindem aici un paralelism al istoriei politice cel mai autentic filon al metafizicei actuale. Intâlnirea dintre concepția lui Adof Hitler și Friedrich Nitzsche apare astfel necesară în sensul unei logici superioare.

Biblică

Copilăria mea a fost
fără bile, fără țurcă, fără arșici...
A sângerat inima lovită de-un bici..
Biciul amintirilor a plesnit
vestindu-și sosirea. Incremenit,
mi-am trimis gândurile să'nsemne
pe răbojul trecutului, semne
dintr'un caet, uitat undeva, fără rost.

Să zăbovească o zi
și mă voiu întoarce iar la voi;
nu vă luați lumea în cap, oi
ale sufletului, stați și-așteptați
să vie ora întoarcerii în trecut.
Lăsați ceasul visării
să-mi învălue inima și s'o răsucească.
O voiu lăsa să ardă, făclie de iască,
dospită 'n candela uitării.

CONSTANTIN SINCU

Nobile

Lui I. Gh. Perieteanu

Pornind din zarea nobilei Italii
Spre zarea sombră-a nordului polar,
Nobile 'ncorporează visul clar
Și pur, ca un reflex de reci vitralii.

Cu ochii arși de-al viziunii jar,
Croește drum... cum numai generalii,
Căliți în lupte oarbe cu Vandalii,
Croiau victorii dulci în ev amar.

Aeronava, 'n piept c'un vânt de ghiață,
Se frânge 'n două lunecând în gol...
Pierdută pe tărâmuri fără viață;

S'a spulberat un vis torid... la pol!
Dar zarea milostivă de'ndeparte
Surâde lui Nobile, biet pe moarte:

Sosia chiar Lundborg, salvatorul sol...

AL. RENE

Spiritul monografic și orașele noastre

de AL. DIMA

Printre cele mai ciudate caractere ale manifestărilor noastre intelectuale, ne-a surprins totdeauna o foarte accentuată și generală tendință spre abstractism. Pentru un popor care prin origini și întreaga sa viețuire spirituală s'a dovedit a împărtăși o anume insistentă și voinică ancorare în concret, structura abstractă a intelectualității sale trezește—cu drept cuvânt — nedumeriri. Și nu ne referim numai la știința și filosofia noastră care plutește de atâtea ori în cerurile fanteziste ale unui romantism naiv, fără aderențe cu datele imediate ale cadrului lor firesc, ci și la felul însuși cum trăim viața națională livresc, ca o consecință a unor raționamente cu rigiditate logică, deseori ca un ecou chiar al unor manifestări de pe alte meleaguri. Suntem abstracți până și în studiul valorilor literare, istorice și geografice naționale ca niște foarte erudiți filosofi ce năzuiesc să viețuiască numai în atmosfera pură a unor înălțimi glaciale cu aerul rarefiat până la artificiu.

O foarte bogată experiență ne-a dovedit de pildă, că în timp ce avem deosebit de întinse și variate cunoștințe generale despre țară și manifestările ei spirituale, rămânem ignoranți față de realitățile imediat înconjurătoare, nu simțim plăcerea legăturii cu locul, pasiunea aplicării la concret, încercând să răsfrângem în ochiul de apă din preajmă sclipirile de viață națională abstractă. Să recunoaștem lipsa acelui patriotism local pe care străinii îl au în mare cinste, care înnobilează fiecare colț de umanitate oricât de umil, care îndeamnă pe localnicii cei mai modești să se frământe pentru gloria aparent neînsemnată a urbei lor.

Inscriem în cadrul larg al acestor constatări lipsa de interes a cărturarilor pentru orașele de provincie în care trăiesc, în care — vorbind mai exact — se socotesc condamnați a lâncezi, în așteptare frenetică a izbăvirii prin drumul spre capitala tuturor ispitelor. Și totuși, cât de prețioasă ar fi o altă concepție, formarea unei alte mentalități care să privească deodată cadrul din preajmă în lumina ineditului, în valorile istorice, geografice, culturale ce zac ascunse sub lespezi și pânze de păianjeni, înfățișând în convingătoare refractări locale spiritul creator pe toate tărâmurile, al românismului!

Metoda monografică aplicată cu atâta râvnă asupra satelor s'a oprit neîndemânatic și timid în fața orașelor ca și cum n'ar fi pulsat în ele — dela târgul cel mai mic și până în capitală — viața spirituală a țării în formele și valorile ei cele mai înalte. Căci dacă firește, comunitățile sătești trebuesc să ne reție în primul rând, să nu pierdem din vedere că suntem și creatorii unei civilizații urbane pe care dacă mai întâi am imitat-o de aiurea, n'am pregetat totuși s'o umplem pe nesimțite cu duh propriu. Este chiar necesar și oportun să subliniem această contribuție pentru ținuturile de peste munți mai ales, unde munca și strădania românească au creat încă dinainte și apoi în ultimii 20 de ani valori impunătoare.

Suntem datori să semnalăm acum cele câteva realizări ale acestui spirit monografic aplicat la orașe și care s'a organizat în cunoscuta colecție a „Fundației Regale" și în biblioteca ei informativă. Se cunosc lucrările documentare și cu funcție de ghid artistic ale d-lui Gr. Ionescu, despre București și Curtea de Argeș, ca și prezentările literare cu tinctură impresionistă ale Constanței, Bucureștilor și Brașovului dintre cari cea mai serioasă și plăcută — în afara stilului nefericit de grabnic — e fără îndoială cea din urmă a lui Octav Șuluțiu. Colecția aceasta de orașe și-a propus să îmbine — cum se spune — utilul cu dulcele, documentarea cu literatura, informația obiectivă cu sensibilitatea scriitorului descriptiv. Dacă în unele exemplare ale ei n'a izbutit, e din pricina autorilor cari nu și-au cumpănit îndeajuns țelurile, înclinând spre un subiectivism extrem în care datele obiective se topeau cu totul și monografia departe de a descrie orașul-temă, se transforma într'o biografie mai mult sau mai mai puțin spirituală. E un pericol de care va trebui să ne ferim și să restabilim înțeleapta cumpănă a conducerii Fundației care a văzut mai just decât scriitorii.

In orice caz, ne aflăm în fața unui început care urmează a fi negreșit continuat. O „Românie pitorească" dar și documentară a viitorului va trebui să se înalțe pe stâlpii singurateci ai acestor monografii pe cari atâția scriitori i-ar putea cu râvnă și talent ridica. S'ar vedea atunci câte valori umile, dar și semnificative, ascunde provincia românească, ce stil de viață și-a creat pe nesimțite, ce izvor de nădejdi murmură acolo, ce vie și concretă poate deveni acea istorie și cultură națională pe care abstractismul importat a distilat-o în licori de nerecunoscut.

Sibiu, 2 August.

Alecsandri, expresie a Naționalismului românesc

(Urmare din pag. I-a)

favoarea mult doritei uniri a Țărilor Române. A fost un dinamic, un om de acțiune, un pătimaș muncitor. De aceea a și dat Alecsandri cele mai vii și active genuri Literaturii române culte de început: de aceea a cultivat cu predilecție Teatrul și Oda patriotică; sau: chiar și în statica aparentă a Pastelurilor, a făcut să tresară cea mai exuberantă voioșie românească.

Efectul acesta poate fi numai în parte atribuit Romantismului, pe care Alecsandri l-a întruchipat, este drept, ca nimeni altul.

*

Pentru statornicirea definitivă a înclinărilor sale, el a avut neprețuita ocazie să se înrudească sufletește, frate, cu un Român ca Mihail Kogâlniceanu din anii, cei dintâi, ai aceleiaș cărți deschisă pe genunchi și ai acelorași slove, descifrate sub privirea dascălului maramureșean Gherman Vida. Mai apoi, prieten cu Alexandru Cuza, deși însuș candidat la domnia Țării, s'a luptat frățește pentru izbânda prietenului și a primit să-i fie numai Ministru de Externe, cu misiunea în Apus de-a face să se recunoască acel început discutat de domnie. Iar el a izbutit ca nimeni altul în această misiune, rămasă celebră în analele diplomației românești.

Dar Alecsandri s'a arătat prieten generos, decpotrivă și fără ezitări, nu numai al tovarășilor din generația sa; ci, din primul moment, și al tineretului cu suflet nou grupat de Titu Maiorescu în jurul Convorbirilor Literare.

Intruchipare senină a străvechii și dreptei cumințenii românești, Alecsandri nu s'a dovedit excesiv în nici o privință, și aceasta împotriva Romantismului, ca o adevărată minune: nici din punct de vedere al influențelor străine în Literatură și Grai, ca Heliade; nici din punct de vedere al ideologiilor politice (mazziniene, de exemplu), ca Bălcescu, sau frații Brătieni. Spirit critic foarte fin și sensibil, Alecsandri n'a făcut totuș caz de o asemenea virtute. N'a fost deloc, ceeace se numește un pedant. Aceasta a rămas proeminenta lui calitate.

*

Cândva am crezut să-l pot interpreta pe Vasile Alecsandri drept beneficiarul sintezei a două mari influențe străine: cea literară, franceză și cea exotică, italiană. Specificul românesc al figurii și al operii lui, străbate însă dincolo de aceste influențe, ori cât de mari au fost și ori cât l-au putut ele ajuta să se găsească pe sine.

Nu cunosc al caz de Român mai predestinat, prin fire, formație și împrejurări, înstrăinării și care să se fi regăsit, pentru el și pentru țara lui, mai sigur, mai definitiv și mai frumos. Observația își poate afla toată semnificația în constatarea că o atare regăsire s'a putut înfăptui tocmai în plina lui tinerețe și în plina desfășurare a celui mai contagios și cotropitor cosmopolitism romantic.

Alecsandri a chemat la viața Artei, odată cu țăranul, toate celelalte clase sociale românești. Alecsandri a făcut simpatizate de poeți și de public, subiectele românești. Căci el a dăruit Literaturii naționale o serie de hotărîtoare și fericite începuturi: nuvela, poezia patriotică, poezia de iubire, Folklorul, ca și proza amintirilor. Alecsandri a dat, alături de Negruzzi și de Kogâlniceanu, prima replică în Teatrul Național românesc, în sensul de organizare și, în ce-l privește pe el, de repertoriu original.

După cum revistele pe care le-a întemeiat în tinerețe, sau pe care le-a susținut cu colaborarea, au avut menirea să încetățenească definitiv creația autohtonă, prin înlăturarea excesului de imitații și de traduceri. Precum tot lui Alecsandri i se cuvine recunoașterea de a fi deslușit, cel dintâi, timidele năzuințe ale unei Literaturi naționale, din păgubitoarea mișunare de contraste, de provenință atât de disparată, cronologic sau spațial, sub care zăcea încă nedescoperit sufletul și Arta acestui popor.

Tot astfel, cu Kogâlniceanu alături, acest tânăr scriitor și patriot, așa format sufletește, a pus bazele Școlii Literare moldovenești (adică românești), care a însemnat pentru totdeauna completa autohtonizare, ca program literar și ca instrument de expresie, a Literaturii noastre. Pentru totdeauna. După cum Limbii românești, dela începuturile Academiei Române, i-a făcut marele dar al principiului care s'a impus până astăzi, împotriva exceselor unei cunoscute Școli filologice. Poetul, singur, aproape, împotriva unui întreg curent de specialiști cu renume, a ținut piept acelor excese nenaturale. Conștiința lui de atunci, a fost biruința Școlii literare românești, spre binele Culturii naționale. Instinctiv, Alecsandri a fost neașteptatul ocrotitor al tradiționalismului strămoșesc, deși nu insensibil la propășire, sau reînnoiri.

Mai apoi, din sufletul și opera lui, se va înfiripa întâia lume de simțiri și de poezie a lui Mihail Eminescu; după cum, din mâna lui va primi firele personagiilor Teatrului său, însuș Caragiale.

Dela 20 de ani, fără a fi disprețuit realitățile românești pentru că le trăise pe cele occidentale, Alecsandri a mai săvârșit o faptă de mare merit: și-a cunoscut cu adevărat țara, mai întâi din plăcerea sacră de a-i cerceta locurile și frumusețile, apoi cu gânduri literare (de memorialist, sau de culegător de poezii populare).

Așa a învățat să spună: „Eu de câte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plângând, după slova sa cea veche".

Așa a descoperit comoara baladelor și a cântecelor populare, pe care le-a înnobilat apoi cu un deosebit simț poetic (cine altul s'ar fi atins de acele poezii, fără să le pângărească, dacă nu simțirea poetică a lui Vasile Alecsandri?), le-a dat valoare nouă, universală, întru regăsirea sufletului românesc prin cântec și poezie. Dar s'a mai întâmplat ceva: Poetul s'a înnobilat însuș, cu sufletul și versul, din apa vie a Poeziei Populare. In apa aceea s'a purificat, deplin, tot ce stăruise, drept autentic și durabil, în inspirația lui de poet și în conștiința lui de Român.

Ce frumos și logic se încadrează în marginele acestui nobil idealism românesc, toate convingerile sale politice de mai târziu!

Xenofobia lui Alecsandri, antisemitismul său, promptitudinea cu care a dat expresie celor mai avântate aspirații și înfăptuiri naționale, prin poezii improvizate de el și imediat ajunse populare, ca Deșteptarea României, Sentinela Română, Hora Unirii sau Peneș Curcanul.

Ce sincere par următoarele cuvinte, rostite de el în ultimii ani ai vieții când se învrednicise în fine să vadă țara și unită, și neatârnată de străini: „De-acum mă pot duce pe urma amicilor mei dispăruți: mi-am văzut visul cu ochii; nici mai pot vedea altceva mai frumos".

Spiritual, dar și cu fapta, Vasile Alecsandri a fost cel mai vibrant suflet al Unirii celor două Principate. In așteptarea celeilalte Uniri, el a fost Românul de „aici", care a strâns cele mai sincere legături cu Românii din Bucovina fraților Hurmuzachi și cu toți ceilalți Români de „dincolo".

In felul acesta, el a pregătit sufletește marea Unire de mai târziu, pe care, alături de Bălcescu, sau de Costache Negri, a simțit-o în destinele vii și apropiate ale Neamului.

„Să ne așternem pe lucru — a scris el cândva — să luminăm poporul, în care există vitalitatea națională, să renunțăm la desbinări care ne slăbesc, să ne unim într'un singur gând și să nu mai căutăm sprijin decât în noi...

Vom ajunge astfel mai departe decât am ajuns până acum... Nu-mi pierd dar sperarea în viitor și chiar de sânt ajuns la bătrânețe, nu mă retrag din luptă... Tot sper că Dumnezeu nu ne va lăsa, după atâtea lupte prin care am trecut: mai mult, am convingerea că oricine se leagă sau se va lega de România, nu va avea bun sfârșit..."

*

V'a vorbit despre încadrarea lui Vasile Alecsandri în tradiția Naționalismului românesc, cineva care, pe când își desăvârșea studiile, a petrecut din ochi, cu bucurie și admirație, marșul legiunilor fasciste, dela Florența la Roma. Acolo și așa s'a format sufletește: în Italia victoriei naționaliste, prin biruința ideii det Stat național totalitar, sever disciplinat sub comandamentele Ducelui Mussolini.

Italia fascistă și-a proslăvit înnaintașii, întru iubirea de Patrie și de Neam. A întărit Cultul lor.

România legionară, spre care se îndreaptă azi ce este mai bun în sufletele noastre de Români, se pregătește să facă la fel.

Alecsandri își are așezarea lui sigură în unul din punctele cele mai luminoase ale Cultului marilor Români de ieri, care și-au iubit și ajutat țara.

ALEXANDRU MARCU

9 Octombrie 1940

Notă. — Datele necesare acestei conferințe, cât și unele sugestii, au fost adoptate din cartea de curând apărută a d-nei Elena Rădulescu-Pogoneanu, Viața lui Alecsandri, Craiova, Scrisul Românesc, 1940.

LA IAZ, LA NIMERCENI

nuvelă de MIHAIL ŞERBAN

Lui P. Ioaniţoaia

(Urmare din n-rul trecut)

Taina rămasă nedeslegată între noi, mă rodea, mă chinuia. Ea arunca o umbră peste prietenia noastră. In loc să-l cunosc tot mai bine, el devenea pentru mine mai confuz, mai întunecat...

— Când vei pleca, aşi vrea să mă iei pentru câteva zile, la tine, la ţară...

Am vrut să-l privesc în ochi şi, în adevăr, auzindu-mi dorinţa, el a ridicat privirile. In privirile lui am citit refuzul. Dar privirile lui, întâlnind căutătura fixă, brutală, a ochilor mei, n'au putut suporta. A avut un tremur de nemulţumire în tot corpul şi a lăsat privirile în jos...

— Bine, zise rece, da'ntâi mă duc să văd ce-i pe acasă. Voi veni să te iau...

Am înţeles şi acest răspuns...

N'a mai venit să mă ia. Nu mi-a scris. Nu mi-a trimis nici un răspuns. Imi părea rău că-i produsesem o nemulţumire. Trebuia să-i respect apucăturile, chiar când erau curiozităţi...

In toamna care venea trebuia să plece la Iaşi, la Universitate şi incidentul dinaintea despărţirii ar fi putut constitu un motv ca să nu mai vie prin oraş sau dacă ar veni să nu dea pela mine. Fiindcă, într'o măsură, prin răspunsul lui la vorbele mele, îmi făcuse o promisiune, pe care ar fi putut să nu mi-o facă, refuzându-mă categoric, motive ar fi găsit; dar dacă mi-o făcuse şi n'o împlinise, poate se ruşina să mai dea ochii cu mine... Pe lângă toate, simţeam şi lipsa prezenţei lui, a prieteniei lui, lipsă şi mai dureroasă, când, după mai bine de o lună de vacanţă, ceeace sperasem, că Anişoara va reveni, era sigur că nu se va îndeplini...

M'am hotărât să plec la el. Nu ca să-l spionez în viaţa lui de acolo, pentru a-mi verifica bănuelile, ci numai ca să-mi regăsesc liniştea sufletului şi bucuria aceea calmă şi binefăcătoare a prieteniei lui, solemnă, străbătută uneori de un fior pe care-l cred astăzi că-i al eternităţii şi curge prin sufletele oamenilor a căror destine se leagă...

Dar Florea Doncea, care tălmăcea toate tainele firilor şi ale naturii, n'a tălmăcit astfel venirea mea. Sosirea mea l-a surprins.

Nu l-am găsit acasă. Cineva din vecini m'a îndreptat spre ogorul pe care muncea. Venise cu puţin înainte sora lui, cu mâncarea. Mâncase şi se culcase în iarbă, pe marginea ogorului, să i se scurgă din mădulare oboseala dureroasă. Era iar îmbrăcat, aşa, cum, poate, venise pentru prima oară la şcoală, la oraş: ţărăneşte, — iţari şi cămaşă pe deasupra. Pălăria de pâslă şi-o pusese pe faţă, dar îi căzuse şi soarele îi ardea acum chipul înegrit. Era desculţ...

Aşa cum îl vedeam, parcă nu mai era Florea Doncea, Sub pânza cămăşii şi a iţarilor se arcuiau muşchi vânjoşi, cari şi'n odihnă păstrau ritmul sforţărlor neostenite. L-am privit lung şi într'o clipă mi s'a părut că trupul acela-i bucată şi brazdă din ogorul întins, că numai printr'o minune pământul a luat chip de om şi că'n clipa care va veni el se va preface iar în ţărâna binecuvântată să rodească... In faţă şi alături de alt Florea Doncea, îmbrăcat în hainele strâmte ale uniformei liceului, niciodată nu am simţit o atât de puternică sfială. Am pus uşor genunchiul în ţărână, parcă să nu-l trezească mişcarea mea. Gestul meu poate fusese poruncit de intenţia contrară, dar nu l-am trezit şi am rămas aşa, privindu-l ca într'o prosternare. Mi-am simţit inima bătând numai pentru Florea Doncea şi i-am fost recunoscător pentru emoţia pe care n'am mai trăit-o.

El s'a mişcat, s'a întins, a deschis ochii. A crezut că-i o vedenie, căci i-a închis. Dar când i-a deschis iar şi m'a văzut tot acolo a sărit în picioare.

— Tu eşti? Cine te-a adus aici? Când ai venit?...

L-am lămurit. Am insistat să rămâe că-l aştept să-şi termine munca. N'a primit. Voia să pară bucuros c'am venit, se sforţa să găsească întrebări pe care să mi le pue, ca să-mi deruteze perspicacitatea, dar tocmai purtarea aceasta îi trăda tulburarea şi nemulţumirea care-i cuprinsese fiinţa în adânc.

A fluerat peste ogor, a chiuit, a făcut semne pe care nu le-am înţeles şi la care is'a răspuns. Le-am înţeles când am ajuns acasă la el, în sat: sora lui venise înainte, masa era pusă, ne aştepta...

Tot ce făcea Florea Doncea, tot ce era în jurul lui, mi se părea tot atât de minunat, ca şi imaginile vieţii pe care o răstălmăcea el în scris. Mă copleşea forţa tainei care era în fiinţa lui, o scântee a dumnezeirei... Atunci îmi veni în minte un gând, care mă lumină ca un fulger, pe care i l-am spus pe loc, aproape fără voia mea, sub forma unei întrebări...

— Ai să mă duci să văd şi eu iazul dela Nimerceni?

Dacă nu mi-ar fi venit ideia atât de pe neaşteptate, dacă n'ar fi ieşit aproape fără voia mea şi aşi fi gândit-o, poate nu i-aşi mai fi pus-o...

A lăsat lingura din mână, pe marginea farfuriei şi a ridicat spre mine nişte priviri cari m'au tulburat, căci parcă în globul luminii de unde porneau, erau alte priviri, ca nişte flăcări ale altei fiinţe, care mă pătrundeau în suflet, mă fulgerau...

— Nu cred că am să am timp... a spus, apoi ca şi cum numai pentru acest răspuns ar fi lăsat lingura din mână, o reluă şi începu să mănânce tot atât de liniştit şi indiferent la ce se petrecea în jur, ca şi mai înainte.

N'am mai vorbit până la sfârşitul mesei. După masă am vorbit puţin, nimicuri. A venit sora lui şi i-a spus ceva la ureche. Se îngâna ziua cu noaptea...

— Poate vrei să te odihneşti! mi-a zis. La ţară suntem nevoiţi să ne culcăm cum înserează. Munca e istovitoare şi trebue să ne sculăm cu noaptea'n cap.

S'a ridicat. N'am îndrăznit să-l opresc. Mă sfiam să-l contrazic chiar prieteneşte, în ceeace făcea. Parcă nu mai era Florea Doncea! Parcă nu mai eram prietenii cei mai buni! Persoana lui avea acum pentru mine o prestanţă solemnă, parcă eram un copil, care apărea pentru prima dată în faţa unui preot bătrân...

M'am culcat şi eu la ora aceea şi, din camera cu ferestrele deschise, am ascultat în liniştea acelei nopţi feerice de vară somnul pământului şi al naturii întregi. Emoţiile au sfărâmat liniştea învechită a sufletului meu şi s'a ridicat tumultul întrebărilor noi, la care răspunsurile veneau acum atât de uşor, fără nici o sforţare a minţii. Am ascultat respiraţia calmă a pământului şi sudoarea lui sorbită de răcoarea nopţii mi-a umezit fruntea ca o cuminecătură. In noaptea aceea s'au deslegat pentru mine toate tainele şi m'am înfiorat de bucurie simţind pâlpâind în mine o flacără nouă a vieţii...

A doua zi Florea Doncea nu s'a dus la câmp. Voia să-mi ţină de urât. Nu puteam cere dela el sacrificiul acesta. O văzusem pe mama lui bătrână, desculţă, pe acelaşi ogor, ştergându-şi cu pumnul sudoarea depe frunte şi-apoi lovind cu aceiaşi îndărătnicie bulgării uscaţi. Ea plecase disdedimineaţă pe ogor. El rămăsese dintr'o datorie faţă de mine! Ce neînsemnată era această datorie faţă de legătura lui cu pământul! Oraşul şi învăţătura nu schimbaseră nimic în fiinţa lui... Era un sălbatec şi în acelaşi timp un poet. Ca şi toţi ţăranii pământului, era o forţă a naturii, un mit...

— Plec... i-am zis deodată şi m'am ridicat.

— Aşa de repede! se miră şi mi-am dat seama că era sincer. Mai stăi...

— Nu, plec... Am venit doar să văd ce faci. Mi-era dor să te văd...

Am văzut în ochii lui umbra unei păreri de rău şi l-am iertat pentru toate întârzierile în dovezile lui de prietenie.

Se ridică. Stătea drept şi sub pânza albă a cămăşii, trupul lui se arcuia în forme dure, oţelite. L-am desbrăcat în închipuire şi am văzut trupul lui gol, de uriaş al muncii şi mi-am zis că-i simbol al vieţii şi al pământului romănesc. Şi'n pieptul lui vibra sufletul neamului...

— Ei, te-ai hotărât, unde te înscrii la toamnă? l-am întrebat.

— Unde mă înscriu? Nici acum nu ştiu. Poate am să rămân aicea, acasă. Dumnezeu ştie...

Nehotărârea tremura şi'n glasul lui armonios, ca o doină.

— Ar fi păcat! i-am zis.

Râse.

— Ar fi şi mai păcat să mă piardă pământul. Eu aşa cred.

De multe ori nu l-am înţeles pe Florea Doncea. Nu l-am înţeles nici vorba aceea.

Ne-am strâns mânile. La despărţire, întotdeauna eram prieteni mai buni, ne simţeam înduioşaţi.

Am pornit pe marginea drumului cu pulbere albă, străjuit de salcâmii înalţi. De departe am întors odată capul. Florea Doncea era în acelaşi loc, nemişcat. Il încremenise, poate, voinţa de a lua atunci o hotărâre pentru viitorul lui.

Privind în vale, spre sat, am văzut lumina albă tremurând. Şi deodată punctul siluetei albe din faţa porţii, pe care o deschisesem, începu să crească; creştea, creştea mereu, cât casele, cât copacii înalţi, până la cer, peste sat şi cu cât creştea, devenea mai străvezie, parcă s'ar fi destrămat... Apoi pâlpâi ca o scântee şi se stinse...

Atunci am crezut că ştiu ce hotărâre luase Florea Doncea...

★

Au trecut mulţi ani. Lungi de te sperii când îi numeri înainte de a-i trăi, scurţi de rămâi înmărmurit când îi numeri după ce i-ai trăit.

Cu Florea Doncea m'am întâlnit şi'n alte vacanţe. Se înscrisese la Universitate, la Iaşi, la litere. Ne-am scris, scrisori duioase de prieteni care-şi aşteaptă revederea. Ducea cam acelaşi viaţă. Cursurile, cărţile, scria. Nu voia să publice. Toate îndemnurile erau zadarnice. Incăpăţânarea lui n'avea motiv, şi era mută. Nu voia niciodată să spue dece nu face cutare lucru... Era drept să se întrebe toţi, care-i cunoşteau talentul, ce aşteaptă?... De câte ori nu m'am întrebat şi eu, de câte ori nu l-am întrebat! Degeaba...

Apoi am plecat şi eu din oraşul copilăriei... Un timp ne-am mai scris, apoi, deodată, nimic. Vinovaţi amândoi, deopotrivă. Nu ne-am mai întâlnit în vacanţe. Am mai aflat veşti despre el dela diferiţi cunoscuţi, dar vagi, „parcă am auzit", „nu-s sigur... Unul mi-a spus c'a întrerupt universitatea, altul că-i profesor într'un oraş, altul că-i student la Iaşi... Nu puteam crede nimic, după ce crezusem pe rând pe fiecare... Apoi timp îndelungat n'am aflat nimic despre dânsul. Mi-l aminteam des, prietenia lui n'avea să se eclipseze niciodată în sufletul meu.

Acum două luni a trebuit să răspund la un ordin de chemare al ţării. Am revenit în oraşul care ne adăpostise prietenia. Venisem cu gândul la Florea Doncea. Credeam că-l voi revedea. Aşi fi fost în stare să fac orice, ca să-l revăd, acum când aveam altă înţelegere pentru purtarea lui de altădată. In aşteptarea acelei clipe, mă încercau şi mă tulburau emoţii puternice.

Dar a doua zi eram îmbrăcat şi repartizat la o unitate care trebuia să plece pe zonă. Am suferit, la gândul că s'ar putea să nu-l mai revăd niciodată pe Florea Doncea... Poate şi el la datorie, undeva... De pe drumurile acestea de războiu cine putea şti care se va mai întoarce...

După amiază am părăsit oraşul. Nimeni dintre noi n'ar fi putut spune încotro mergem. Mergeam după cei din frunte şi cei din frunte după nişte semne misterioase, cunoscute de unul doi, schiţate pe stâlpi de telegraf pe pietre chilometrice.

Am plecat spre Ciorsaci, apoi când am ajuns la moară, am luat-o la stânga, peste deal. Am trecut pe-aproape de Valea Glodului. In arşiţa soarelui, coloane se mişca greoiu, ca un şarpe uriaş moleşit...

Am mers aşa poate mai bine de trei ore. Am întâlnit sate cu nume frumoase: Mereşti, Unceşti, Pleşeşti, Hreaţca... Apoi dintr'odată am recunoscut drumul care mergea spre satul lui Florea Doncea, în care fusesem. M'am bucurat, că vom merge într'acolo. Dar bucuria mea a fost de scurtă durată. Căci am văzut capul coloanei pe drumul în pantă, deasupra noastră, cotind. Am luat-o pe un drum de cară...

Mergeam printre lanuri bogate. Mirosea a pământ ars de soare şi a pae crude de grâu, strivite în picioare. S'auzea ritmul monoton al mersului coloanei, care vuia şi gemea în rezonanţa opacă a pământului. Parcă era o vânzoleală cumplită în măruntaele gliei. A fost o clipă în care mi-a reapărut atât de vie în amintire, scena când l-am găsit pe Florea Doncea adormit pe ogor, încât am avut impresia că calc pe trupul lui, că tot pământul acela e trupul lui...

Când am ridicat privirile, în zare, aerul tremura lin, parcă l-ar fi mişcat fluturarea aripilor fluturilor ce sburau în volte gingaşe peste câmp. In vale era satul, învelit într'o ceaţă albăstrie, ca un fum, ce-l îndepărta şi-l despărţea parcă de noi. Mi s'a părut că-l văd iarăşi, ca şi atunci, un punct alb, în faţa casei bătrâneşti, crescând mereu, imagine luminoasă, plutind peste sat, proectată peste dealuri şi cer...

Drumul coti şi începu să coboare după un deal. Cămaşa mi se lipise pe trup. Ridicam mânile ca să alung gâzele, care, credeam, mi se izbeau în faţă şi spărgeam cu degetele bobiţele de sudoare care se prelingeau la vale. Mergeam, mergeam cu încăpăţânare şi aşteptam cu sufletul la gură popasul..

Aşa-i Moldova prin părţile acelea. Urci şi cobori, nici n'ai apucat să cobori şi iar urci, urci şi cobori, încât, când mergi mai mult ţi se pare pământul un leagăn, care-ţi leagănă mersul. Adierile vântului trec prin lanuri şi prin ramurile sălciilor pletoase şi-ţi fredonează cântec de leagăn şi de dor. Şi sufletul ţi-i atunci ca fagurul de miere...

Pe-aici orizontul nu-i larg, dar cerul e'nalt şi când ridici privirile, dacă ochiul ştie să caute şi e obişnuit să înfrunte lumina orbitoare, vede un buburuz de argint care-şi trimite peste câmpie trilurile minunate. E ciocârlia...

Am auzit-o când eram între dealuri şi urcând acum dealul din faţă, în mădularele mele istovite se împrăştia fiorul bucuriei că mă apropii de sborul ei. In sângele meu crescură aripi...

Când am ajuns în vârful dealului, mi-am trimis privirile înainte ca o piatră aruncată de praştie. Am văzut vaalea, rotundă şi lunguiaţă ca o covată, prin care curgea firul unui pârâu mic, a cărui apă strălucea în soare ca beteala. In mijlocul văii firul de apă se lăţea şi'n faţa iazului ce se forma, sclipea în soare ca o oglindă uriaşă. Intr'o margine a apelor era desiş de sălcii, dintre care abea se zărea vârful unui acoperiş de draniţă. Am auzit bătaia ritmică a unei mori de apă: toc-toc, toc-toc..., ca un tictac al unui ceasornic uriaş, ce număra clipele fără început şi fără sfârşit ale veşniciei...

— Iazul dela Nimerceni! a strigat un glas în mine şi inima a început să-mi bată atât de tare în piept, de parcă ar fi încercat să întreagă sgomotul făcut de tictacul morii...

Drumul cobora acum şi coloana aluneca uşor în vale, parcă prea repede, ridicând nori de praf în urmă...

Mergeam în rând, ţinut în coloană de liniile drepte ale şirurilor de soldaţi şi de cadenţa surdă, monotonă, cu privirile fixe, hipnotice, îndreptate spre punctul acela, care trăia în mine ca o fiinţă vie, de atâţia ani, taină nedeslegată, tulburătoare... Iazul dela Nimerceni...

Apoi, când m'am apropiat şi mai mult şi-am simţit pe faţă sărutul adierii venită peste apele limpezi şi răcoroase, a început să mă stăpânească îngrijorarea că nu ne vom opri nici aici, că vom trece mai departe, dincolo, peste deal, că vom lăsa şi moara în urmă, cum am lăsat atâtea alte locuri, nesigur dacă a fost cu adevărat sau nu, chinuit de gândul că n'a fost şi de data aceasta decât o plăsmuire a oboselii trupului şi a minţii. Mi-a venit în minte să încerc o viclenie, prefăcându-mă fie că mi-a căzut o molitieră, fie că m'a ros un bocanc şi nu mai pot merge, ca să rămân în urmă, chiar acolo, în dreptul iazului, să-mi încerc sufletul de priveliştea întreagă a acelui colţ minunat al naturii, pe care-l cunoşteam şi care mă făcuse să trăesc atâtea emoţii, înainte de a-mi apărea înaintea ochilor, aevea...

Fiecare gând, fiecare amănunt nou descoperit în priveliştea aceea, îl readucea din trecut tot mai aproape, tot mai viu, pe Florea Doncea, încât, la un moment dat, l-am văzut alături de mine, pe cărarea bătucită de pasul ţăranilor în iarba crescută pe marginea şoselei. Mergea în cadenţa coloanei, pe chip nu-i mişca nici o fibră. Tăcea fiinţa lui, tăcere pe care altă dată o simţeam ca pe ceva material, o stâncă, un munte, copleşitoare...

N'a fost dat ordin să ne oprim nici acolo, dar eu m'am oprit. Am vrut să folcsesc un şiretlic. Am ieşit din rând şi m'am aşezat pe marginea şoselei. Ofiţerul a întors capul tocmai atunci, a strigat la mine, i-am arătat piciorul, peste care m'am aplecat contractându-mi faţa ca de durere. Face omul câte odată şi ceace nu-i în firea lui să facă... Ofiţerul a schiţat un semn cu mâna, pe deasupra mea, în urmă, pe care nu l-am înţeles. Dar când capătul coloanei a ajuns în dreptul meu, una din căruţe s'a oprit şi un soldat, dându-se jos, m'a apucat de subsiori şi m'a ajutat să mă urc. N'am avut încotro şi m'am urcat...

N'am apucat să ridic capul şi soldatul, care sări alături de mine, şfichiui caii. Smucitura bruscă sfărâmă plăsmuirile cu rădăcini în sufletul meu. Caii o luară la goană, ca să ajungă coloana care se îndepărtase...

Am trecut în fugă prin dreptul morii, care era în partea cealaltă a iazului şi la care ducea un pod, peste apă. Privind într'acolo, ca să-i fur imaginea în amintire, în frântura aceea de timp, am văzut pe podişca din faţa morii un ţăran înălbit de ani şi poate de praful de făină, fumându-şi liniştit luleaua şi privind după coloana care se îndepărta. Şi mişcând privirea mai încolo, mi s'a părut că într'un geam a tremurat ca un sbor de fluture, obrazul alb al unui chip de femee. O clipă şi n'a mai fost. Căci când mi-am fixat privirea în punctul acela, geamul era întunecat şi trist. Am crezul c'a fost numai o părere...

Indepărtându-mă, privirile mele cuprindeau iar, în întregime, iazul şi moara ascunsă între sălcii şi salcâmi. Se învăluia încetul cu încetul în fumul depărtărilor. Bătaia ritmică a morii se auzia tot înfundat, tot mai ce... Apoi nu se mai auzi delcc... Nici nu se mai văzu nimic... Trecusem peste altă culme de deal...

★

M'am întors în aceeaşi zi, pe acelaşi drum, la iaz, la Nimerceni.

După ultimul deal, pe care l-am trecut, era un sat. Coloana s'a oprit acolo pentru popas lung, de noapte. Ne-am împrăştiat prin sat, prin ogrăzile ţăranilor, care, la ora aceea aprinseseră focul sub pirostrii, ca să fiarbă laptele proaspăt muls şi să facă mămăliga. Mi-am găsit şi eu culcuş la prima casă unde am intrat. Mi-am lăsat raniţa, arma şi am ieşit. Soarele coborâse mai demult după culmi şi peste sat se lăsa fumul şi taina înserării. Mergeam repede înapoi, pe drumul pe care venisem şi oboseala din trupul meu se topise ca prin farmec. Mă conducea o vrajă şi aşi fi mers până la capătul pământului dacă ţinta spre care mă îndreptam s'ar fi îndepărtat mereu. Cât de bizar şi, totuşi, cât de armonios se împletea realul cu irealul, încât adesea le confundam, lăsându-mă furat de amăgiri. Când am ajuns în vârful dealului, de unde când venisem mai zărisem moara, am văzut că cerul atât de coborit, de părea un copac aşezat pe orizontul rotund, format din culmile dealurilor. Dar parcă nu era aşezat chiar aşa bine capacul cerului, căci se mai strecura pe unde cerul atingea culmile, o geană de lumină roşietică-violetă...

Funul văii era scufundat în întunerec. Nu se mai auzia bătaia ritmică a morii. Adierile se furişau prin semănăturile ogoarelor, care şoşoteau şi foşneau înfiorate. Şi totuşi tăcerea era atât de adâncă, încât mi se părea că aud şi foşnetul adierilor care treceau şi-mi atingeau hainele.

După ce-am mers o bucată de drum, am văzut clipind în întunerec lumina unei ferestruici, ascunsă până atunci după desişul ramurilor şi-al frunzişului. Şi, după ce m'am apropiat şi mai mult, am auzit clipotul apei în foşnetul de mătase al stuhului. M'am oprit la capătul dinspre şosea al podului aruncat peste iaz şi-am ascultat, încremenit, sgomotele care se năşteau şi trăiau o clipă, ca nişte fiinţe, apoi se stingeau, în colţul acela minunat al pământului. Ascultându-le mai mult, le-am simţit vibrând în mine şi după ce se stingeau înafară. Atunci am înţeles tăcerea de altădată a lui Florea Doncea...

„Povestea" pe care o purtam în mine, se lumină brusc. Aşa-i supsese el: „poveste". Acum abea începeam să-mi dau seama că n'a fost poveste. Fapt pe care l-am bănuit şi-atunci, deaceea a protestat atât de repede, când l-am întrebat dacă este ceva adevărat într'însa. N'a vrut să mai vorbească niciodată de această poveste...

Dar poate pentru el a rămas tot poveste. Va fi fost un vis al tinereţii. Ii spusese poveste poate fiindcă ştiuse că nu se va împlini niciodată...

Am auzit paşi pe punte, care răsunau înfundat dedesubt, sub lemnăria podului şi se lipeau pe ape ca nişte lopeţi, apoi coborau în tăcerea adâncurilor somnoroase. O umbră albă se apropia şi-am ştiut că-i bătrânul morar... Moş Dragomir... De unde am avut acea siguranţă că-i el, cu numele din povestea lui Florea Doncea, ce glas rătăcit în singurătăţile şi liniştile acelea, mi-a spus?...

— Cine-i acolo? întrebă el, mormăit.

— Un prieten al d-tale, Moş Dragomir...

Bătrânul tuşi mulţumit şi-şi săltă chimirul lat...

— Dacă-mi eşti prieten, vino'n coa...

Am făcut câţiva paşi şi-am fost în faţa lui. Nu ştiu ce fel de ochi avea, eu nu-i vedeam decât silueta ca o umbră, şi el zise:

— Nu ştiu, nu-mi aduc aminte să te mai fi văzut. Poate te schimbă la faţă întunerecul sau straele...

— Nu, Moş Dragomir, dacă nu m'ai mai văzut, cum mă poţi cunoaşte?! Eu însă te cunosc pe d-ta...

— Ei, ştii că asta-i bună... se miră şi, după tonul cu care vorbise, mi-am închipuit că-i luminase chipul un surâs de îngăduinţă pentru vorbele mele care mă arătau în stare să pot ceace credeam că altul nu poate...

— Păi m'îi ierta, c'aşa-s bătrânii, betegi de minte şi bicisnici. Li se scurtează ţiitura de minte dela o vreme. Da' dac'ai pofti la lumină, mi-oi aduce aminte, poate... Poftim...

Se întoarse şi asta însemna o poruncă să-l urmez. M'am luat după el. Inima îmi bătea tot mai repede, tot mai puternic. Eram tulburat de cele ce se întâmplau. După ce păşisem în locurile despre care vorbea Florea Doncea în „povestea" lui iată că'ncepusem să întâlnesc şi pe eroii acelei poveşti. Imi apăruse Moş Dragomir. Acum eram sigur că n'a fost numai o părere ci chiar am văzut tremurând în geam, ca un sbor de fluture, obrazul alb al unui chip, de femee. In povestea lui Florea Doncea o chema Dochia. Aşa trebuia să o cheme şi aici... Trecuseră zece ani... Poate aveam să-l întâlnesc şi pe Voicu... La altă minune nu mă aşteptam. Dar tocmai minunea aceea s'a întâmplat...

Când ne-am apropiat de ferestruica luminată, Moş Dragomir a tuşit de câteva ori, ca un semnal, că se apropie cu cineva strein. Am auzit paşi şi uşa s'a deschis.

— Avem un drumeţ, Dochia...

— Bine, tătucă, să poftească...

In glasul ei cânta susurul apelor şi foşnetul frunzelor. Am intrat după Moş Dragomir, care, după ce făcu doi paşi înaintea mea, se şi întoarse şi mă privi drept în faţă. Eu priveam spre Dochia, a cărei frumuseţe nici povestea lui Florea Doncea nu reuşise s'o descrie întocmai, pe care numai visul ar fi putut-o plăsmui aşa. Stătea într'o parte, în spatele bătrânului, observase cercetarea mea asupra făpturii ei şi lăsase privirile în jos.

— Iaca, că nici lumina nu ni-i de vriun agiutor... desfăcu Moş Dragomir braţele în lături, după ce mă privise un timp. Tu nu-l cunoşti, Dochia? se întoarse el spre fată. Ea clătină din caap că nu...

— Poftim, stai jos şi ni-i spune...

M'am aşezat. Se aşeză. Scoase din chimir punga cu tabacioc, o înfundă. Lovi cremenea, aprinse amnarul, luleaua, aplecat deasupra ei, apoi se îndreptă, cu ochii închişi, pufăind. O mută cu dinţii în colţul gurii...

— Ei ?!

— Eu nu te-am văzut niciodată aşa, în carne şi oase, Moş Dragomir... Nici pe-aicea n'am trecut...

Ţinea ochii închişi, dar când mă auzi vorbind aşa, deslipi pleoapele cât marginea unei foiţe de hârtie şi începu să mă privească printre gene; pielea i se încreţise în jurul ochilor şi la colţurile gurii şi-am înţeles că-şi stăpânea râsul şi vorba care să mă usture... M'a cuprins o sfială şi m'am grăbit să adaog.

— Am avut un prieten care mi-a vorbit mult de d-ta, Moş Dragomir, de fata d-tale şi de moara asta... Moara dela Nimerceni... Mi-a vorbit în aşa fel încât, de-atunci, şi sunt vreo zece ani, nu v'am mai putut uita. Mi-aţi rămas ca nişte prieteni...

Mă asculta atent. Ţinea luleaua între dinţi, dar nu mai pufăia. Dochia, care până atunci trebăluia şi aşeza ceva pe masa de lângă celălalt perete, se oprise şi ea şi stătea cu faţa întoarsă spre mine...

— Prietenul acela al meu, era de prin apropiere, dintr'un sat. Poate-l cunoşti... De mulţi ani nu l-am văzut... D-ta l-ai cunoscut pe Florea Doncea din Mereşti, Moş Dragomir?

Bătrânul ridică mâna, leneş, ca şi cum vorbele mele nu l-ar fi surprins şi-şi luă luleaua din gură. Râdea şi întoarse capul spre Dochia, care râdea şi ea, ascunzându-şi gura după colţul năframei cu care era îmbrobodită.

— Dacă-l cunosc ? se miră el. Să nu te superi că ţi-oi spune pe şleau: D-ta sau nu-l cunoşti pe Florea Doncea, sau eşti sugubăţ tare sau ţi-o încurcat Dumnezeu iţele...

Sângele mi-a dat năvală în obraji şi'n jurul meu parcă s'ar fi lăsat deodată o ceaţă deasă.

— Moş Dragomir... am zis eu şi voiam să-i spun mai mult despre Doncea, ca să-i arăt că l-am cunoscut, că mi-a fost prieten, dar el îmi luă vorba din gurră...

— Află, spuse bătrânul, că Florea Doncea din Mereşti e bărbatul acestei fete, care e copila mea.

Tuşi şi râse şi eu am sărit depe scaun, parcă ar fi căzut trăsnetul lângă mine.

— Ce? Cum? Unde-i Doncea?

Mi-am dat însă repede seama că'n faţa acestor oameni cuminţi şi liniştiţi, întrebările şi gesturile mele pripite, mă fac caraghios. Privirile lor mă urmăreau nedumerite. M'am aşezat la loc...

— Şi unde-i acum Doncea?

— Concentrat, pe zonă. Pe zi'ntâi l'o făcut locotinent. Lipseşte tare demult şi ni-i greu, că eu acu-s bătrân şi nu m'ajută puterile. Când îi el aici, toate merg strună şi-am şi eu parte de hodină. Nu-i aşa Dochia?...

— Aşa-i tătucă...

— Ai aşezat tu masa ceea, fată hăi, că ni-o mas şoarecii în burtă. Cred că şi netale la fel... se aplecă spre mine şi-mi puse o mână pe genunchi.

Nu i-am rrăspuns. Mă gândeam la Florea Doncea. La Florea Doncea cel de altădată şi la cel de astăzi, morar la moara depe iazul Nimercenilor...

In clipa aceea făptura lui s'a închegat din nimic în faţa mea, alături de Moş Dragomir. L-am văzut pe bătrânul morar desbrăcându-şi straele înălbite de praful făinei şi dându-i-le lui Florea Doncea. El le-a luat şi le-a îmbrăcat. Gesturile şi figurile lor erau solemne, ca'n executarea unui ritual. Am înţeles că bătrânul nu-i trecuse numai îmbrăcămintea, ci şi puterea duhului său şi iscusinţa meşteşugului, ca Florea Doncea să fie morar iscusit şi harnic cum a fost şi el...

Apoi plăsmuirea aceasta s'a destrămat şi l-am văzut iarăşi pe Florea Doncea, ca şi atunci, culcat pe brazda ogorului muncit de braţele lui, uriaş al pământului, în sufletul şi'n trupul lui vibrând energia şi poezia neamului acesta. Un simbol...

Ogorul rodise. El era acum muncitor al acestui rod, rod al vieţii pământului, din care înmugurise şi crescuse şi viaţa lui.

Desigur, când îşi înfunda mâinile în pulberea albă a grâului măcinat sau în aurul porumbului care curgea în covată simţea în trup răcoarea şi căldura pământului, învăluindu-se: se deschidea într'însul o zare şi vedea, ca într'un miragiu, lanurile unduind în adierea molcomă a vântului... Şi inima-i creştea ca pâinea...

Am întors capul şi-am urmărit-o pe Dochia, alergând de colo-colo, aşezând masa, grăbită şi i-am admirat armonia chipului şi a mişcărilor. M'am gândit că, desigur, nu numai fiinţa pământului l-o fi întors pe Florea Doncea de pe drumul pe care la un moment dat, îl dusese soarta, spre altă viaţă, spre altă lume...

Ştiam acum şi cine-i Voicu, sau, mai bine zis, cine se ascundea sub acest nume, în povestea lui Florea Doncea...

— Poftim la masă! rosti Dochia şi ne-am mutat scaunele lângă masă.

După ce-am mâncat bine şi ne-am udat gâtlejele cu vin din sticlele legate de gât, cu sfoară, şi scufundate sub podişcă, în apă, ne-am cunoscut şi limbile ni s'au deslegat. Eu le-am povestit despre Florea Doncea cel de altădată şi ei despre Florea Doncea cel de astăzi...

Târziu, când am plecat, răsărise luna. Peste vale se întindea un văl, ca o spumă, cu marginile prinse pe culmile dealurilor. Am văzut cerul înstelat răsturnat în apele încremenite. Nu mai suflau nici adierile. Incetaseră şi viorile în surdină ale foşnetelor. Liniştea singurătăţii era fără început şi fără sfârşit. Mergând înainte pe drumul de argint, am trecut peste culme, depe tărâmul lumii vrăjite şi-am ieşit din poveste. Dar, în mine, povestea abea atunci a început să se închege...

CARACTERUL ESENȚIAL AL CULTURII JAPONEZE

de General GHEORGHE BĂGULESCU

Motto: Cultura nipponă are la bază cultul divin împletit cu cultul Împăratului.

Acesta este firul director și caracteristic al civilizației japoneze, fir ce străbate de 2600 ani atâtea epoci și își continuă drumul cu pași siguri spre veacurile viitoare.

Neamul Nippon, deosebit de rasa noastră și specific în însăși rasa lui, poate fi considerat drept o rasă proprie, de un spirit propriu, de o cultură cu un fundament propriu, atât de specific și atât de propriu, încât este foarte greu de a fi înțeles de acei ce nu se situează în timpul și spațiul nippon, dela Jimmu-Tenno la epoca Meiji și Showa, dela Yamato-Dake la Yoswhitsune și Togo, dela Sei Schonagon la Yamaga-Soko la Ryuko Kawaji.

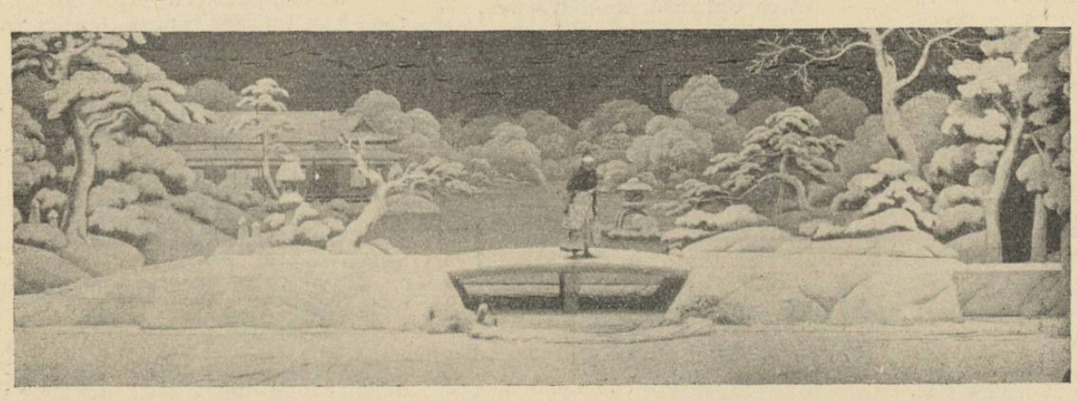

Spiritul și cultura nipponă nu se pot studia, pătrunde, înțelege privind Japonia în turist prin ușa automobilului, ce aleargă cu 100 km pe oră, nici prin fereastra intereselor ce pun la mijloc în locul spiritului de observație și înălțimi de cugetare interese politice materiale, interese preconcepute, ci trebue să vizitezi Japonia ca misionar al culturii lumii: **sine ira le studio.**

Nu se poate studia sufletul și cultura nipponă explorând suprafețe și adâncimi. Ori, lumea abundă astăzi în „savanți" monopolizatori de fețe fără de adâncime, savanți născuți dintr'un geamantan cu cărți streine, răsfoite și copiate.

Se găsește spiritul neamului Nippon, acel Yamato Damashii, sau Nippon Seishin, așa cum la baza unei plante stă sămânța, solul și climatul.

Sufletul dă culturii specificul, cultura la rândul ei formează și înobilează sufletele, iar acest ciclu rulează dela epocă la epocă într'o continuă ascendență de civilizație națională, ce prin superioritatea ei trece în universalitate.

Intr'o țară unde natura se arată sub înfățișările cele mai felurite și cât mai artistice; unde se pot întâlni toate climatele, începând cu zăpezile din Hokkaido până la palmierii și portocalii din Kiu-Shu, pe un teritoriu unde timp de 2600 ani s'au contopit rasele cele mai felurite: Malaezi, Polynezieni de Sud, albi din nordul Asiei, galbeni din centru, cu populația băștinașă a Ainușilor, este limpede că această varietate de peisagii de climate și de rase, a avut drept rezultat creearea unui spirit complex.

Ținând seama că dela început Japonia a fost aproape izolată de restul lumii, timp de un mileniu, prin mările ce o înconjoară, apoi că un alt mileniu a rămas deasemeni într'o izolare relativă, din care nu a eșit decât abia acum șaptezeci de ani, — toți acești factori concură să dea acestui **„Yamato Damashii"** un caracter în acelaș timp complex și specific.

Sufletul japonez conptemplă natura și iubește mult arta. Varietatea peisagiilor îi mărește inspirația.

Toți străinii care sosesc în Japonia, aud vorbindu-se și găsesc subliniate în cărțile-călăuză, cele trei minuni ale peisagiului japonez: **Miyajimi, Matsushima și Ama-no-Hashidate,** la care se alătură **Nikko,** necropola **Shogunilor Takugawa.**

După părerea mea, cartea-călăuză și renumele fac mare nedreptate muntelui **Fuji-Fuji-san.**

Nimic din peisagiul nippon nu se apropie mai mult de sufletul japonez decât **Fuji.** Nu cred să existe o țară care să fie atât de mândră de priveliștile ei, ca Japonia.

Femeile iubesc mult florile și felul de a le așeza în casă. De aici s'a născut arta numită „Ikebana".

In volumul al doilea din trilogia „Suflet japonez" ce am publicat, se găsesc următoarele cuvinte, care ilusterază această plăcută înclinare:

„Namiko, soția lui Otaka, zărind floricelele din poene, aleargă spre ele. Își împreună mâinile înaintea lor, se așează alături și începe să le vorbească:

— Vedeți și voi cât sunt de subgurică. Cum să vă mulțumesc eu oare, că mă priviți".

Această simțire este cu atât mai duioasă, cu cât este mai inferioară, abea percepută de alții.

Spiritul Samurailor, l-am concretizat cu evanghelia samurailor din Ako, în primul volum.

Voi cita numai câteva rânduri:

„Viața pentru un samurai este puțin lucru, iar banii nu-s nimic.

Onoarea, din potrivă, face mai mult decât tot. Oricine vă poate răpi viața, dar **Buddha** o poate da înapoi, după dreapta lui judecată. Onoarea nu se pierde decât din vina voastră și nu mai poate fi răscumpărată nici în viața aceasta și nici în viața viitoare".

„Pentru un samurai durerea nu există. El trebue să păstreze surâsul ori și ce s'ar întâmpla. Căci nu-i delc acelaș lucru să mori râzând sau să mori plângând. Surâsul șterge durerea și speriе pe vrăjmași".

Acest spirit de samurai se găsește în bună parte chiar astăzi.

In Japonia sensibilitatea poetică nu a fost niciodată opusă activității militare. Cu toate că sufletul japonez se aseamănă, în ce privește spiritul de metodă și de lucru, cu sufletul german, dictonul **„Guter Dichter schlechter soldat",** nu își găsește aplicarea în Japonia.

Cei mai mari generali ai Japoniei vechi, s'au arătat tot atât de îndemânatici mânuitori de sabie ca și de versuri.

Credința shintoistă stă la baza virtuților nippone. Nu se fac rugăciuni către **Zei** pentru ertarea celui răposat, ci se înalță rugăciuni către sufletul celui plecat, fiindcă acesta, îndată după moarte a devenit un **„Kami",** adică un spirit divin, care are puterea să apere pe cei din familia lui rămași pe pământ, strămoșii morți ai fiecărei familii, alcătuesc zeii apărători ai acestei familii.

Își poate închipui oricine, ce forță morală posedă japonezii în fața primejdiei, când știu că bunicii lor, care alcătuiesc o divinitate, cu ochii ațintiți și întind mâna protectoare asupra nepoților.

In fiecare an cei plecați pe lumea cealaltă revin în ziua a treisprezecea din luna a șaptea, ca să revadă și să mângâe pe urmași.

Cei morți la datorie sunt zeificați și înscriși în registrele marelui templu **Yasukuni,** ceremonie la care asistă însuși M. S. Impăratul.

Ce mândrie, sau ce consolare mai mare pot avea părinții, soțiile sau copiii celor căzuți pe câmpul de bătae, decât să știe să fiul, soțul sau tatăl lor, a devenit un sfânt nu numai pentru familia lor, dar pentru întreaga națiune nipponă.

Morala religioasă și bunăcuviința se găsesc aproape deopotrivă în sufletul unui samurai, sau al unui bonz, sau al unui gheișe, când familia sau stăpânul lor se găsesc în primejdie sau când patria le cere un sacrificiu.

Familia este cheia de boltă a tradiției și a spiritului nippon. De secole, principiile fundamentale ce se găsesc la baza familiei sunt bine stabilite.

In lume sunt astăzi două curente:

— Unul care consideră familia ca o celulă a societății, celulă care trebue să lucreze pentru organismul din care face parte.

— Alt curent este acela care așează statul la dispoziția familiei și pe bărbat la dispoziția nevestei. Statul ajunge la dispoziția șomeurilor și aceștia fac adesea jocul celor ce sunt dincolo de granițele țării lor.

Este clar că într'o familie trebue să existe unul care conduce: Soțul și soția nu pot conduce în acelaș timp automobilul pe drumul atât de arid al vieții.

In sistemul modernist se spune: Tu bărbate, conduci tu astăzi și eu femee conduc mâine sau, uite așa, putem să conducem amândoi, împreună după pofta noastră și dacă nu cădem la învoială, mergem să cerem arbitrajul vecinilor; aceasta înseamnă că familia n'are cap, societatea n'are familie și statul n'are disciplină.

In spiritul japonez îndatoririle în familie sunt bine stabilite. Familia are un **„pater familias"** sacrosanct.

In ce privește educația tinerelor fete, am căutat să dau un exemplu, în primul volum, la capitolul: „Inima unui samurai nu rămâne nesimțitoare, atunci când înmuguresc florile de cireș și când se deschid florile de prun".

Bunica dă nepoatei sale, înainte de a o mărita, următoarele sfaturi:

„Odată intrată în locuința soțului ei, tânăra femee trebue să asculte de socri, mai mult decât de propriii ei părinți".

„O femee neavând un **Daimyo** drept stăpân, ea trebue să considere pe soțul ei drept **Daimyo".**

„Nu te duce la teatru, ca să asculți lucruri ușoare și nu te opri la locurile unde se adună lume multă. Nu te duce nici prea des la templu, înainte de a fi împlinit patruzeci de ani.

„Dacă îți vezi liniștită de îndatoririle tale de soție, **Buddha** te va ajuta, fără ca tu să-l mai rogi".

Mă opresc la aceste cuvinte, fiindcă ele subliniază o idee limpede: **religiozitatea vieții de familie.**

Iată pentru ce nu pot să mă opresc, de a adresa cel mai înalt omagiu femeii japoneze, fiindcă spiritul ei de înțelegere și de sacrificiu pentru familie și pentru țară au așezat-o chiar deasupra bravurei arătată de samurai.

Filmele exotice și excentrice, cât și literatura frivolă și arta așa zisă modernistă vin să concretizeze toată viața universului în femee, dar nu o femee fără îndoială cu copilul în brațe, ci o femee ce își expune corpul.

Toate aceste manifestațiuni lucrează ca să sfărâme această frumoasă tradiție. Femeea fiind cheea de boltă, mai ales atunci când se vorbește despre familia japoneză, slăbirea acestui spirit ar fi un mare pericol.

Spiritul japonez pare străinilor prea ermetic, expansivitatea și sinceritatea europeană sunt deopotrivă descrise în felul următor, în primul volum, de către un samurai din anul 1670:

„Și cei buni și cei răi au o boală, boala vorbăriei. Vorbesc fără ca să se oprească: **pera-pera, pera-pera shaberu.** Par'că ar fi niște moriști. Ei spun totul, fără ca cineva să-i întrebe, aceea ce au putut face mai ales ceea ce se gândesc să facă, — și se gândesc todeauna să facă lucruri grozave".

Analizând spiritul japonez, multe lucruri sunt încă de povestit, dar voi încerca să mă rezum la această sinteză:

Spiritul japonez este complex, ca și popoarele ce s'au contopit aici. Tenace în nenorocire, reținut în fericire, totdeauna statornic. El este variat ca și terenul și climatul ermetic, ca și mările ce-l înconjoară, fatalist dar cu o puternică nuanță de optimism.

Spiritul Japonez, **„Yamato Damashii"** se aseamănă cu:

— Înălțimea dominantă și singuratică a muntelui **Fuji,** alături de cea mai mare adâncime a oceanelor lumii.

— Criptomerii, brazi uriași, cu trunchiuri drepte asemenea coloanelor de temple, ce-și înalță fruntea drept la cer, alături de pinii maritimi cu trunchiuri răsucite și ramuri ce ating pământul în salut oriental.

— Pământul îmbrăcat în **kimono** de peisagii, marea presărată cu insule de ametist. Temple cu acoperișuri înaripate, case cu uși de hârtie, suflete blândate cu încredere.

— Faruri pe colțuri de stâncă, suflete pe drumuri de valuri, ce bat de milenii drumurile cu sabia.

— Mare cu valuri de oglindă, spartă la răstimpuri de cutremure și refăcută de taifunuri.

— Aleia de lanterne, înșiruite prin păduri, ce lucesc în noapte; femeie ce dansează în temple, căprioare ce vin dimineața ca să asculte rugăciunea: **Miyajima și Nara.**

— **Buddha** cu o singură înfățișare și un singur gând, Kwannon cu o mie de brațe și o mie de fețe.

— **Vulcan stins în crater, ce clocotește fără flacără și surprinde prin acțiune.**

Popor la care voința și stăruința sunt o religie, limbă în care cuvântul „vreau" se subînțelege.

Sfârșind, îmi permit să adaog:

O țară este un altar, în care atunci când un strein pătrunde, trebuie înainte de toate să aibă respect și bună-cuviință.

Sau în limba japoneză:

Ikanaru-kuni mo, hitotsu no, shinsei naru saidan de aru, Kore ni hairo to suru gaikoku-jin wa, nani yori mo mazu, shinjin naru kei-i to, shin-ai no jo towo motaneba naranu.

ALTE ISVOARE PRINCIPALE ALE CULTURII. NATURA

La frumusețea și varietatea formelor naturii, dela Fujii la Miajyma și **Ama-no-asnidate** se adaugă contrastul contopit al culorilor, albastrul oceanului, cenușiul munților, verdele pinilor, roșul arțarilor, argintul apelor, aurul nisipurilor, sideful cochiliilor. **Armonia din natură s'a transformat în echilibrul sufletesc. Natura a fost pentru desvoltarea spirituală și artistică cel mai mare profesor.** Deaceea ea a fost

pusă la baza religiei primitive și apoi renăscute: **Shinto.**

Natura aceasta veșnic în mișcare: Mare, torente, vulcani, izvoare ce clocotesc, cascade ce se aruncă în gol, a crescut spiritul de observație, o observație, în continuă acțiune, în continuă creație, având drept rezultat un ascuțit spirit de sinteză pe care o vom găsi în toată cultura nipponă:

Literatură, artă, arhitectură, etc.

RELIGIA

Buddhismul introdus în Japonia după unii la 552, după alții la 538 este marele animator al culturii nippone.

El aduce alfabetul necesar exprimării literare, el aduce odată cu ridicarea de temple **arhiteciura,** și odată cu decorarea acestor temple **pictura** și **sculptura.**

Impărăteasa Suiko (554-593) nu este numai protectoarea Buddhismului, în începuturile lui, dar este și cel mai mare precursor al artei nippone, împreună cu **Shotoku-Taishi** ctitorii culturii.

Din punct de vedere spiritual, Buddhismul apare în Japonia nu numai ca o religie, **ci ca o forță socială și politică pentru conducători iar pentru popor ca un balsam.**

Aceasta exemplifică încă odată puterea de prefacere și reconstruire pe care o îndeplinește sufletul nippon, potrivit nevoilor sale spirituale și materiale.

Sufletul japonez nefiind exclusivist — dacă astăzi este în anumite direcții, aceasta se datorește amărăciunilor și experienței unor bruscări trecute — a primit Buddhismul lângă Shintoism și aceasta se vede clar chiar din declarațiile Impăraților din epoca Shomu (720—870) care declară că misiunea lor este „D'abord de servir les Trois Tresors (buddhism) ensuit d'honorer les Dieux (shinto) et enfin de proteger le peuple".

Chiar când a apărut creștinismul, spiritul japonez nu s'a opus și numai după ce au isbucnit certurile și intrigile între diferiții misionari creștini: Dominicani, Franciscani etc., și după ce un căpitan flecar de vas Spaniol a prezentat creștinismul drept precursor al aservirei popoarelor de către Europeni, au început persecuțiile sub **Hideyoshi.**

Din evul mediu și până la începutul epocei contemporane, sufletul s'a acordat cu buddhismul.

Fără a repudia acest buddhism, din ziua în care Japonia a intrat în concertul puterilor lumii, a început să prefere **shintoismul.**

Ca unul ce se adopta mai bine situației spirituale cași politice a Japoniei. In pasagiul de **analiză** a **„Sufletului japonez" am subliniat ce forme spirituale nasc din shintoism.**

SPIRITUL DE AUTORITATE

In echilibrul sufletesc nippon joacă mare rol simțul de autoritate, într'atât încât el merge și astăzi până la divinizare.

In anul 735 ministrul Casei Imperiale, vorbind în numele Impăratului **Shomu,** spune:

„Ascultați voi toți cuvintele Prințului Suveran de Yamato, care este un Dumnezeu vizibil".

„El spune:

„Un raport ne-a fost prezentat în care se arată că la Est de acest pământ, **pe care Noi îl guvernăm din înaltul tronului descedenților din Soarele Divin,** s'a găsit aur.

Acest sentiment de respect al autorității și cultul divin este firul director și caracteristic al civilizației Nippone.

CONSTITUIREA POLITICA A STATULUI

Introducerii Buddhismului (după unii la 552 după alții la 538), îi urmează stabilirea Capitalei Imperiului la Nara (710).

Ori, unul din elementele esențiale ale unei culturi stabile, este negreșit un centru permanent de guvernământ și de studii.

Până la perioada Taikwa, capitala era ambulantă. In 702 un cod **„Taiho" pune la punct mecanismul administrativ.**

In curând școli numeroase se clădesc și lângă ele cele mai mari temple, Horiu-ji datează și astăzi nu numai ca cel mai remarcabil templu Buddhist, dar drept cel mai mare muzeu de artă.

Japonezii, avizi de cultură, absorb cultura chineză, principiile buddhiste și le modelează potrivit firii lor.

Incă din anul 604 prințul **Shotoku** publică un cod de morală și conducere, cuprinzând 17 articole.

Primul articol stăruie asupra **unirii** în Comunitate.

Articolul 3 tratează despre erarhie. „Când stăpânul vorbește, vasalul ascultă".

Articolul 6 prescrie măsuri contra denunțătorilor și lingușitorilor.

Articolul 9 prescrie bunacredință între superior și inferior.

(Urmare în numărul viitor)

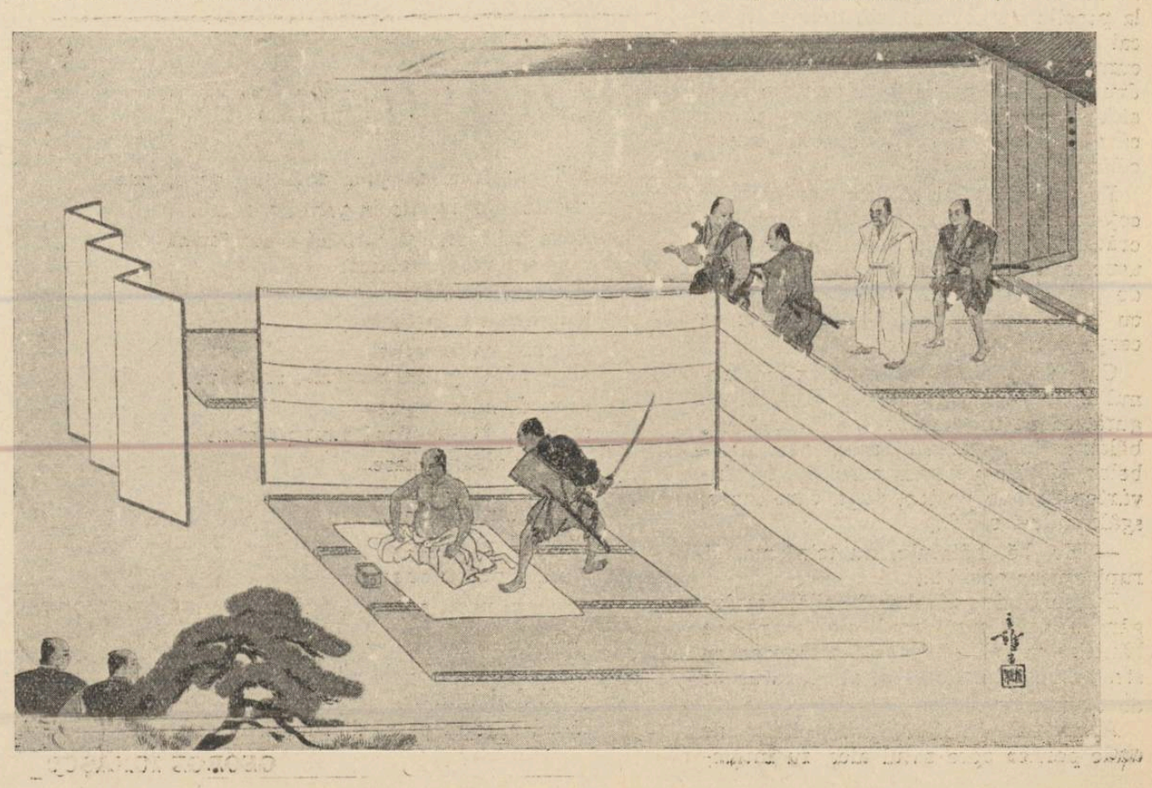

CONCEDIU...

de PAUL CONSTANT

— Te-ai trezit din somn, Eugen? Cât este ceasul?

— Patru, draga mea... Destul de târziu... Viaţa de ghiftuială ne păcătoşeşte trupul şi sufletul... Ţăranul, care se scoală când se crapă de ziuă, împlineşte o poruncă a naturii nemistificată de civilizaţie...

— Iar începi cu poveşti... Este prima zi de concediu, şi nu ştiu ce te face să-ţi scurtezi orele de somn? !... Parcă nu ţi-ar fi de-a bună...

— Să nu pierdem timpul, draga mea... Ştii, m'am hotărît... Astăzi plec...

— Unde?

— Cum unde?... Nu ţi-am mai spus de atâtea ori? !... La ţară !... Intr'un sat cu dealuri, cu aer curat, cu linişte... Aproape de Dumnezeu şi de natură !...

— Credeam că glumeşti; acum îmi dau seama de ce făceai pe Tartarin din Tarascon şi te antrenai să te scoli cu noaptea în cap, să umbli prin grădină, să te prăjeşti la soare...

— Sigur că mă antrenam... In felul ăsta am reuşit să deprind viaţa muncitorului cu palmele, trezit din somn când se ivesc zorile, a cosaşului dogorit de soare şi prididit de zăduf...

— Mă rog, acum pricep... Constat că ai deprins şi limba lor... Numai să nu te înapoezi înainte de termen, cocoşat şi pârlit...

Eugen ridică din umeri, neputincios.

— N'am să reuşesc niciodată să te fac să înţelegi toate astea!... Vrei să-mi ajuţi să-mi fac geamantanul?

— Cum, îţi iei şi geamantan?

— Desigur; în ce vrei să-mi duc bagajele?

— In desagi, aşa cum le duc ţăranii !...

— Draga mea, să nu exagerăm...

— Pleci cu maşina?

— Nu, cu „personalul", cl. III-a...

— Şi cât ai de gând să stai?

— O lună încheiată... N'ai să te superi, nu este aşa?

— Nici o supărare !... Am să mă bucur de toate bucuriile pe care ai să le trăeşti acolo !... Când îţi pleacă „personalul?".

— Peste un ceas...

Doamna Staicu strâmbă din nas:

— Trenul personal de 5 dimineaţa!... Tren de călători care înnoptează pe trotuarul din dosul gării, ca să-l poată prinde la timp !...

— Pe înţelesul lor, este foarte plăcut...

— Uitasem...

— Te rog să-mi cauţi punga cu tutun şi pipa... Şi sandalele cu curele... Am să le încalţ pe piciorul gol... Caete de scris, mi-am luat...

— Ai să scrii, poate, şi un roman !...

— Precis... Un roman de atmosferă rurală... Cu ciobani, cu murmur de ape şi miros de sulfină, cu oameni blânzi...

— Perfect... Este ora 4 şi jumătate... Să nu-ţi scape „personalul"... Şi cu el, un colţ de atmosferă rurală.

— Ai dreptate... Uite-mă, plec...

■

După burniţa ploii de peste noapte, cerul se limpezise, ridicând domol către creştet, strălucirea unui soare svăpăiat de Iulie, înviorând boabele de rouă de pe spicul grâului, ridicând aburi din glodurile frământate ale drumurilor, trase otova peste tarlale.

Eugen Staicu, cu pipa în colţul gurii ochi peisagiul câmpenesc, strâmbând discret din nas, când se simţea înnăbuşit de duhoarea de seu rânced al călătorilor.

Locomotiva sgâlţâia vagoanele, isbea tampoanele ca un catâr încăpăţânat, pufăia trombe de fum de lignit... Zăbovind prin toate haltele, îi lăsa timp să admire, până departe, oamenii eşiţi la praşila de porumb, căruţele trase de cai chirciţi în şleauri, fântânile cu cumpeni semănate la răscruci de drum... Şi se bucura, închipuind o viaţă aidoma celei cunoscute din cărţile care-i slujiseră drept îndemn al acestei călătorii...

Pe delăturea lui, călătorii grămădeau cojoace şi sădile de brânză, coşniţe cu orătenii, boccele cu lână îmbibată de usuc, opinci argăsite primitiv... Şi fum de ţigări răsucite în hârtie de jurnal, cu tutun mărunţat cu cechia, miros de ceapă sdrobită în pumni...

Câte unul dintre călători, când trenul zăbovea s'o pornească din loc, da gură, ca pe uliţa satului: diii cu taica, bălanule ! !... Trenul, asemenea gloabelor, sforăia pe nara cosului, îşi învârtea roatele pe loc, după care icnea, sgâlţâindu-i solid...

— Ho, bă, băiatule, nu te'nforţa, că rupi crucea cociii !...

Eugen Staicu zâmbea în silă, strângându-se tot mai mult pe marginea băncii, ca să ferească atingerea cu straele stropite de glod, ale tovarăşilor de drum...

Ajungând în Scorburile, halta de unde pornea spre satul ales, fu întâmpinat de figura roşcovană şi păroasă a unui ţăran îmbrăcat „nemţeşte".

— Bun sosit, boierule !...

— Bun găsit, frate Calistrate... Ai cu ce mă duce la Groştei?...

Auzind întrebarea, Calistrat păru de-adreptul ofensat.

— Imi pare rău, boierule !... Căruţă pe „drig", cu osii „patent"... Ţine şi două mii de ocale vechi...

— Ei, atunci este în regulă... Putem pleca?

— Gata... Acum suntem ajunşi... Să urcăm calabalâcul...

— Cum merge vremea, frate Calistrat?

— Bine, cucoane... A dat ploaie la înspicatul grâului, şi acum, la praşilă, se ţine tot plointe... Dac'a vrea Dumnezău, facem până'n op'zăci la pogon... Gata, boierule?

Incercând să se cuibărească pe locul care-i era rânduit, Eugen Staicu simţea că sub aşternutul de scoarţe înflorite este ceva tare şi colţuros, care ameninţa să-i găurească trupul... Cu toată ruşinea de a se arăta de la început mofturos şi cârcotelnic, îndrăzni să ceară o îmbunătăţire a situaţiei.

— Frate Calistrat, nu te supăra... Insă nu ştiu ce dracului este sub scoarţele astea !...

Calistrat se răsuci pe capra de scândură, căutând să cerceteze răul; când îşi dădu cu socoteala despre ce este vorba, dădu bici cailor, liniştindu-şi oaspetele:

— Stai liniştit, boierule !... Iaca nişte bolovani de sare pentru vite !... Şi dacă s'or sdobi nu este mare pagubă !...

Caii îşi lungeau gâturile, căutând să tragă căruţa pe drumul înnecat de glod frământat şi hârtoape pline cu apă. Calistrat îi îndemna cu gura, făcând cu biciul rotogoale prin aer, atingând spinările cailor şi, din când în când, cu sfârcul, obrajii domnului Eugen...

— Hii bă, bălanilor !... Ţine trap, Costică !... Uite la el cum se lasă în ham, mânca-l-ar lupii !..

— Cam greu, frate Calistrat !...

— Greu, boierule; dar cu ajutorul lui Dumnezeu, acuşica ajungem !... Dacă vi s'or amorţi picioarele, schimbaţi-vă pe loitre !.. Hii, bălanii taicăi !..

Nesimţindu-se îndemnat să accepte invitaţia lui Calistrat, Eugen rămânea pe locul colţuros şi înflorit, privind lungul lucios al drumului, pomii cari se semănau rar, scaeţii din cozile bălanilor... Soarele îi dogorea ceafa, isvorîndu-i arsuri şi pârâiaşe de sudoare...

— Şi câţi kilometri spuneai că sunt până la Groştei, frate Calistrat?

— O nimica toată, boierule !... Acuşica ajungem !... Caii, slavă Domnului, sunt voinici, iar căruţa are osii „patent". Parcă avem vreun zor?...

— Aşa este, nu avem nici un zor... Eu am concediu treizeci de zile !...

— Treizeci de zile?... Atunci este bine de tot !.. Hii cu taica, bălanilor !... Nici nu se putea să le petreci mai frumos ca la Groştei !...

Pe delăturea drumului, bălţi înnecate de stuf şi de lintiţă, înviau orăcăitul broaştelor şi roiurile de ţânţari, care bântuiau prin aer; geraiuri sărace de iarbă, pe care păşteau vite costelive şi prididite de nămol, mişcându-se în căutarea unor locuri mai svântate şi îmbrăcate cu verdeaţă...

Calistrat sgâlţâia hăţurile, plesnea din bici, sau mustra caii care îngenaseră mersul.

Când zări primul semn de aşezare omenească, moţul unei biserici, Eugen prinse inimă şi curaj... Se credea ajuns, putând odihni omeneşte pe aşternutul unui pat curat, într'o odaie cu miros de flori de câmp...

— Mi se pare că ne apropiem de Groştei !...

— Nu, boierule; ăla de se vede este Smârcurile, pe urmă vin Hârtoapele şi dincolo, Glodenii...

Auzindu-le numirile, Eugen se cutremură de spaimă...

— Frumoase nume, frate Calistrat !..

— După cum sunt şi locurile, boierule !...

— De aer însă, cred că nu vă plângeţi !...

— Imi pare rău, boierule !... Cât vezi cu ochii, este numai aer !... Oamenii noştri însă s'au îmbuibat, şi trec pe lângă el ca chiorii !...

Eugen Staicu legase prieteşug cu Calistrat, în Minister, unde-l servise într'o chestiune cu arendarea unei bălţi comunale. Văzându-l aşa trunchios şi vioi, a început să-l descoase asupra traiului la Groştei, asupra oamenilor şi locurilor. Desluşirile lui Calistrat îi înfierbântase mintea, hotărîndu-l să-şi petreacă vacanţa pe minunea aceia de locuri... Ii vorbise de drumuri ca'n palmă, de ape limpezi, de păduri şi vii presărate pe dealuri, de sate frumoase, cu oameni gospodari şi curaţi... După ce-i dăduse la mână actul cerut, se despărţiseră frăţeşte, înţelegându-se să-i scrie să-l aştepte în gară, atunci când va veni...

Prietenii şi colegii, văzându-l cât este de înflăcărat atunci când le vorbeşte despre „vacanţa lui de la Groştei", surădeau, bănuind cam în ce fel au să se petreacă lucrurile... Băiat de bună familie, crescut în condiţiuni cu totul alese, abia înapoiat de la Paris unde-şi făcuse studiile universitare, visul acestei întoarceri în primitivitate, nu putea isbândi decât cu jertfe şi casne de adevărat mucenic... Ceea ce el refuza să creadă, bazându-se pe toate asigurările lui Calistrat, „omul lui"...

Când soarele da să scapete pe după dâmbul îmbrăcat cu salcâmi, care închipuiau dealurile şi pădurile Groşteiului, căruţa trase în curtea gospodăriei lui Calistrat.

— Am ajuns, boierule, credeai că n'o să mai ajungem? Ehe, păi cai ca ai mei, mai rar prin partea locului !... Şi boii mei...

— Bravo Calistrat, să-ţi trăiască vitele...

— Mulţumesc, boierule, şi dumneavoastră asemenea !... Acum făceţi bine şi daţi-vă jos...

Incercând să se ridice, Eugen simţi că i s'au chircit picioarele, şi că scoborîrea cu mijloace proprii, este peste putinţă...

— Ajută-mi puţin, că nu ştiu ce am de am înţepenit...

Calistrat îşi lungi gura până la urechi, văzând slăbiciunea boiernaşului de la oraş.

— Aoleu, boierule; păi „ai noştri" sar din vârful carului cu coceni, nesprijiniţi !... Aşa este când nu eşti deprins...

Scăpând de nămolul curţii, Eugen se pomeni intrat într'o odaie scundacă, luminată de o lampă de petrol, spoită proaspăt cu lut frământat cu baligă... Aburii îi umpleau cuprinsul, lăsând un miros iute şi greu...

— Am spoit şi noi, ca pentru oameni subţiri... Că se făcuseră gropi, de-ţi frângeai gâtul în ele...

Eugen îşi aşează geamantanul pe o laviţă, preţuind din ochi mobilierul... Un pat cu saltea de paie, o raclă cu ţoale mirosind a sfoiag, pereţi cu chipuri de hârtie şi sorcove borşite... Fotografia „la minut" a lui Calistrat, de pe când îşi făcea armata la flotilă, pusă într'o ramă înflorită cu gogoşi de mătase, atârnată la loc de cinste...

Mai strâmbând din nas, mai picând de oboseală, omul începu să accepte, treptat, noile condiţii de viaţă, gospodărindu-se pe un căpătâi de lăicer.

— Dar cu mâncarea cum stăm, frate Calistrat?

— Bine, boierule... „Raci" umpluţi, acriţi cu tirighie, brânză opărită şi turtă coaptă în spuză...

— Excelent !... Eu am să mănânc numai... raci.

— Păi ăia sunt moartea noastră !... Cu o teacă de păstaie, poţi să sorbi o strachină de zeamă !...

— Ne potrivim în gusturi... Eu mă dau în vânt după ei!

— Atunci să aducă mâncarea...

Pe o mescioară cu trei picioare scundace, gospodina rândui frânturile de turtă, strachina cu brânză opărită şi cea cu „raci".

— Dar cu ciorba asta de ardei roşu, ce este Calistrat?

— „Racii", boierule !... Păstăi umplute cu cocă de făină şi fierte în zeamă acrită cu tirighie de la vrana butiei... Dă drumul la brăcinar, şi chiteşte-te pe mâncare... Sunt iuţi de o să-ţi pocnească fălcile...

— Aoleu, mă iertaţi, dar eu sunt oprit de doctor şi nu pot să mănânc nici iute, nici sărat...

— Atunci am dat-o dracului... Că racii sunt iuţi, iar brânza sărată... Luaţi o bucată de turtă...

— Nu pot nici de-aia... Că este nedospită, şi-mi cade greu la stomac... Am o colită...

Auzind minunea, Calistrat îşi dădu căciula pe ceaflă şi porni să fluiere a pagubă.

— Auzi dumneata, comedie !.. Păi atunci ce-i facem, boierule? !...

— Carne de pasăre, mănânc bucuros... Nu sunt prea mofturos...

— Pasăre?... Să vezi dumneata că tocmai din aia nu avem... Că ne-au murit găinile de holeră, iar ăle de-au mai rămas, sunt căzute cloşcă... La toamnă însă, au să fie berechet...

Eugen oftă din rărunchi...

— Nu face nimic; drept să-ţi spun, mai mult aşi dormi decât aşi mânca...

— Ai să dormi, boierule... Patul este larg, iar aşternutul cumsecade...

După ce mâncă pe'ndelete, Calistrat îşi şterse mustăţile cu un colţ de peşchir şi se închină cu faţa spre răsărit. Fluieră apoi la câini şi le aruncă resturile de turtă făcându-i să se încaere în mijlocul odăii. Ca să-i aducă la respectul cuvenit distinsului oaspe, le croi câte un bot de cizmă, ocărîndu-i cât îl ţinea gura:

— Huideo, potăilor, lovi-v'ar jigodia şi turbarea...

Ameţit de oboseală, de foame şi de hărmălaie, Eugen începu să-şi desfacă nasturii hainei, dând gazdei să înţeleagă că i s'a făcut de odihnă. Calistrat, om umblat prin lume şi cu obraz, pricepu numai decât.

— Apăi somn uşor şi mâine cu bine, boierule.. Poţi să hodineşti ca paşa, că noi nu mai avem treabă prin odaia dumitale...

Vârît sub cerga de lână bătută în piuă de apă, Eugen simţea cum începe să dea geană de geană... Afară era linişte adâncă, liniştea la care visase în nopţile bucureştene, înveninate cu ţipete de claxon, huruit de tramvai şi gălăgie omenească... Linişte de sat, odihnitoare şi sfântă... Prin bezna camerii, bâzîitul ţânţarilor aduceau cu un cântec de leagăn, trăgând a somn... Neştiutor, se lăsă furat de somn, ca un copil scăldat de mă-sa şi înmuiat de căldura scutecilor... Năzuinţele lui, legau un capăt de izbândă...

Curând, simţind prima pişcătură de picior, sări în sus şi aprinse lampa... Dădu cerga în lături şi cercetă atent cearceaful... Un pumn de purecі, mari cât boaba de orz, ţopăiau pe cearceaf, ca elevii unei grădiniţe de copii în recreaţie... Eugen îşi strânse picioarele speriat, se ridică în genunchi, căutând un retevei de lemn sau un drug de fier cu care să-i ucidă... Negăsind aşa ceva, luă un pantof, cu care începu să isbească în ei, reuşind să scuture numai pulberea din talpa de crep... Işi îmbrăcă pantalonii şi se aşeză pe un scaun, răzimându-şi capul de masă... De afară se auzea mârîitul câinilor adormiţi cu botul în paie, rumegatul boilor şi sforăiturile lui Calistrat, care odihnea pe prispă, învelit în polog, ca să fie ferit de ţânţari...

Când răsăritul soarelui se arătă în buza cerului dinspre Scorburile, Eugen îşi săltă fruntea de pe masă, neodihnit şi ciugulit de ţânţari şi pureci... Calistrat se întindea pe prispă, dând gură unui vecin de la a treia casă, care-i datora o coadă de toporâşcă...

— Bună dimineaţa, boierule !... Cum ţi-a mers hodina?...

Plictisit şi bolnav, Eugen răspunse în silă:

— Numai bine, Calistrat... Aş vrea însă să te rog un lucru... N'ai, cumva, pentru astăzi drum către Scorburi?... Am lăsat nişte treburi de serviciu încurcate, şi aş vrea să mă înapoez la Bucureşti ca să le pun în regulă...

Puţin cam nedumerit, Calistrat se grăbi să-i răspundă în voie:

— Se face, boierule !... Că acum dumneata ai văzut bine: caii, să-mi trăiască, sunt ca smeii, iar căruţa pe drig, cu osii patent...

Cu personalul de seara, sosit cu o mică întârziere de o oră, Eugen, instalat în clasa întâia, se înapoia la Bucureşti...

Restul concediului şi l-a petrecut la Mamaia, într'o vilă orăşenească, pe înţelesul vieţii în care fusese crescut...

Răstignire

Mă cuprinde noaptea rătăcind pe-ogoare
cu stele 'ngropate în pustii răzoare.
Cine mă întreabă care mi-e pământul,
cine-mi vrea cuvântul
de ţăran sărac?...
Singur stau sub soare,
singur stau în veac.
Câte-odată glasul vântului mi-aduce
svon de zări aprinse,
şi ascult tăcerea, mă caut pe mine
printre visuri stinse...
Cine
mi-a bătut pe cruce
sufletul şi mâna,
şi mi-a pus cununa
de spini peste viaţă?...
Am băut paharul cu oţet şi fiere,
dar simt cum vă'nghiaţă
gândul şi lumina,
că-mi apropii pasul de Marea'nviere!

GEORGE IONAŞCU

Plecare spre Cytera

Lasă grădinile în somnul lor!
Vântul adie blând, luna-i de veghe.
Departe, departe, la mii de leghe —
Ne-o duce nava plutind uşor.

Frumoasa clipă se pierde'n leat
Cu noi asemeni, pe albul vis.
Sufletul, sufletul sboară deschis,
Ţărmul adie în urmă, beat.

Deschideţi, harfelor, cântecul !.. Sus,
De ghiaţă mândră-i polara stea.
S'anină ochiul mereu de ea,
Dar focul arde în piept, supus.

In zări ceţoase, înşelător
Tărâm al iubirilor suie...
Cytera-i aproape şi nu e,
Ca ochiul pe val călător.

O, dacă-am pierde ce am lăsat,
Ce îndrăgit -am cu gându'nvins?...
Cytera, Cytera, suflet aprins!

Ţărmul adie în urmă, beat.

TEODOR SCARLAT

SCENA

TEATRUL CĂRĂBUȘ, „CURAJ, TĂNASE" REVISTĂ IN 2 ACTE

Teatrul „Cărăbuș" și-a deschis porțile! Nu știm din ce cauză, dar pentru publicul bucureștean acest teatru are o anumită importanță. Nu chiar importanță. Ceva mai intim, o anumită savoare, simpatie, însfârșit o atracție de care nimeni nu poate scăpa.

Nu se așteaptă începutul stagiunii unei reviste, ci pur și simplu apariția ansamblului Cărăbuș și a renumitului Tănase în fruntea lui.

Iată dar ce imensă chezășie are acest teatru. Și totul este ca să nu înșele așteptările publicului.

Să credem că până acum nu s'a întâmplat. Dacă, uneori, înscenările Cărăbușului nu ne-au mulțumit așteptările, acestea nu au fost decât neînsemnate devieri.

Fiindcă Tănase a avut totdeauna îndeajuns spirit, și a știut întotdeauna ceeace place publicului nostru.

Toate aceste sumare observații le facem cu gândul la *Curaj, Tănase*. Ne-a plăcut sincer ansamblul și realizările lui, și deaceea ne-am întărit și mai mult convingerea în „puterea" lui Tănase.

In primul rând, „Curaj, Tănase", este o revistă. Muzică, ba-

lete, sketch-uri, fast, montare, costume frumoase, lux, lumină și așa mai departe.

Un minunat divertisment. Nu suntem partizani ai celor ce cred că o revistă poate subsista dacă nu este dinamică, hazlie și frumoasă. Adică dacă nu reprezintă o succesiune neîntreruptă de tablouri, dacă nu are cât mai mult spirit în dialoguri și dacă baletul și solistele nu sunt simpatice publicului, nu sunt bine îmbrăcate, și nu știu să aibă, — să întrebuințăm un termen cam străin — „alură".

Ansamblul Cărăbuș a îndepărtat oricare din aceste impedimente.

Dinamism, tablourile se urmează fără contenire, decorurile sunt cât se poate de inteligent executate; muzica d-lor Dendrino, Vasilache și Petrichi, plină de viață, de entuziasm, de melodie, dela ridicare și până la căderea cortinei; prin fiecare sunet, smulge spectatorilor ori un fredonat, ori bătaia ritmului.

Este primul element al succesului. Nu ne mai amintim cine spunea: *o muzică este bună când ascultătorul ei o poate intona imediat. Când se imprimă în minte fără nici o greutate.* Bineînțeles este vorba de muzica ușoară. Vorba acelui fox american: *Merge de jur împrejurul lumii.* Bineînțeles, în modestul nostru București nu s'a creat încă acea muzică; dar e destul să meargă numai de jur împrejurul sălii.

Mia Apostolescu, plină de entuziasm; plăcutul trio, Zizi Șerban, Coca Niculescu și Valerica Cevie, neobosit și strălucitor de grație; Dan Demetrescu, Trestianu, N. Roman, Elena Burmaz, pentru care avem calde cuvinte, fiindcă am găsit la ea o pricepere deosebită pentru muzica modernă și un progres imens față de anul trecut; bineînțeles, Tănase, cu verva și humorul său irezistibil, Mia Steriade, neîntrecută.

Titi Botez, Piu Mironescu, Lenița Boldur și Letiția Brădescu formează ansamblul care cântă, fiecare lansând o simpatică melodie.

Insfârșit, baleturile lui Siomin, acest neîntrecut organizator al dansurilor, costumele și toaletele prezentate sunt la rândul lor o fericită ocazie de a pune în scenă *„Grupuri de frumusețe"*, ca să spunem așa.

Nu putem să nu apreciem călduros aceste eforturi ale Cărăbușului. Muzică, dans și spirit. Iată calități și chezășia de reușită ale une reviste, dar iată și ce Cărăbușul posedă.

VICTOR POPESCU

ECRAN

AZI NU VORBIM DESPRE „PREMIERE"

Săptămâna aceasta spectatorii au fost nevoiți să asiste la filme oarecum slabe, despre care nu prea vedem ce am putea scrie în această cronică. Decât să vorbim acum despre o peliculă în care muzica a înlocuit aproape în întregime acțiunea, despre o comedioară în care Theo Lingen și Gustav Fröhlich s'au chinuit să smulgă câteva râsete, sau despre un film care n'are alt merit decât acela de a fi readus pe ecran făptura exotică a Dorotheei Lamour, preferăm să ne ocupăm aici cu câteva filme într'adevăr bune, prezentate în ultimul timp, sfătuind în același timp pe spectatorii cari le-au pierdut *la cinematografele de premieră, să încerce să le prindă în* reluări.

Despre filmul „La răscruce de vânturi" s'au ocupat și alți cronicari, iar părerea lor pe semne, o cunoașteți: cinematograful Carlton a prezentat nu film mare, pot spune: cel mai bun film din ultimul timp. Marele merit al regisorului este acela că a isbutit în întregime să redea atmosfera halucinantă din romanul Emillyei Brontë.

Mai întotdeauna regisorii cari au transpus pe ecran romanc de succes, au dat greș. (Un exemplu: Vin ploile). N'au isbutit decât să realizeze un rezumat destul de slab al romanului. Wyller s'a mulțumit să transpună pe ecran doar un fragment din roman (destinul lui Catty) netrecând însă cu vederea nici-un amănunt (uși cari se trântesc, jocuri de umbre și atâtea altele).

Și aici stă marele lui merit. E drept că a fost ajutat și de jocul excelent al lui Lawrence Oliver (un Heatcleaf, astfel cum ni-l închipuiam) și al Merlei Oberon care în scena finală a fost superbă.

Regret că nu pot reda în cuvinte entuziasmul de care am fost cuprins asistând la acest film. Dacă ați văzut filmul, îmi veți da dreptate Alt film care merită să fie văzut e: „Stânca de mărgean", care n'a avut succesul ce-l merita, deoarece regisorul a greșit realizând un simplu film de aventuri în genul sumbrelor filme cu Jean Gabin și Michèle Morgan. Finalul optimist face impresia unui pantof de bal căzut într'o băltoacă cu noroiu. Apropos de pantof de bal: duceți-vă să vedeți „Primul bal', — o delicioasă versiune modernă a vechiului basm „Cenușăreasa".

Cam atât despre filmele bune din ultimul timp.

TRAIAN LALESCU

D. HAIG ACTERIAN

...la direcția „Teatrului Național", este o prezență salvatoare pentru teatrul nostru. Nu era nimeni altul care să întruneasca mai armonios puterea de muncă și perfecta pregătire pentru această dificilă conducere.

TEATRUL „REGINA MARIA"

...întrerupe deocamdată seria comediei „Papa se lustruește" ca să facă loc unui alt spectacol de succes: „Hoții" de Fr. Schiller. Premiera de mâine seară este așteptată cu viu interes.

„SPECTACOLUL"

...revista de teatru a d-lui Anestin, este ceeace lipsea în presa noastră de specialitate. Scrisă de condee autorizate, este un excelent îndreptar pentru spectatorul bucureștean.

TETE-A-TETE...

... cu d. Vlădoianu

Printre oamenii care au darul de a fi în același timp în mai multe locuri, este și d. N. Vlădoianu, directorul „Alhambrei". Vi se pare paradoxal, probabil, — dar constatarea aceasta am făcut-o într'o după amiază, telefonând acasă la d-sa.

— Allo, casa Vlădoianu?

— Da; cu cine doriți să vorbiți?

— Cu d. Vlădoianu vă rog, spun eu intimidat de vocea catifelată dela capătul firului.

Mi se răspunde și mai mieros: Căutați-l la teatru, dacă sunteți bun; a plecat acolo acum o jumătate de oră...

...Formez numărul de telefon al teatrului.

După aceiași introducere cu telefonicul „allo" — și cu aceiași chinezească politeță, întreb de d. Vlădoianu.

Mi s'a răspuns așișderea:

— A plecat acasă acum o jumătate d oră.

— !?!...

Am plecat, așadar, să văd „Târgul Sărutatului" desbrăcat de orișicare gând în afară de acela de a mă amuza.

Nimic neobișnuit până la intrarea în sală. Surpriza a venit abia acolo: domnul Vlădoianu se afla într'unul din locurile din fund, discutând foarte senin (probabil că nu-mi cunoștea gândurile) cu un respectabil domn.

Neținând seama decât de rolul meu, îl atac:

— Domnule Vlădoianu, aș dori să-mi vorbiți ceva de opereta dv.

Răspunsul a fost acoperit de primele acorduri ale orchestrei conduse de Mișu Constantinescu.

Pe scenă, o bogăție de costume românești, încadrate de un decor ales „pe sprânceană" — și directorul „Alhambrei" începe să ne spună:

E PRIMA OPERETA CARE SE JOACA pe scena teatrului meu, obișnuit până acum cu revistele.

Mă săturasem, vă spun cinstit, tot căutând să găsesc cuplete noi, în care să atac aceiași salvatoare (probabil pentru d-sa: n.n.) **„soacră", care era... așa și pe dincolo, — care împreună cu „jumătatea" aducătoare de griji, necazuri, certuri, etc, — făceau viață amară bietului om căsătorit. Mi-am zis, gândindu-mă la posibilitatea redactării unei reviste: dacă spectatorul ne ascultă sfaturile (date prin persiflarea consoartei)** trebue să divorțeze **și să nu se mai căsătorească niciodată..**

Nici situațiile impregnate de un lirism puternic, nu puteau fi împrovizate în scene disparate de revistă, pentru a da tenorului posibilitatea lansării noilor șlagăre.

ȘI IMPOSIBILITATEA RELUARII SCENELOR PERIMATE

mi-a sugerat ideea acestei operete.

Mă întrebați — pe bună dreptate — de ce mai sunt scene de revistă în operetă?

Iată însă pe doamna care privește prin lorgnetă. Ar obosi, desigur, nefiind obișnuită; **dânsa, care a venit — poate —** pentru a vedea o revistă — **și la fel cu domnia sa, multele și mulți.**

Erau necesare aceste divertismente, **aceste pauze, în care omul se destinde — destindere de care are absolut nevoe.**

Pe scenă, varietatea costumelor și frumusețea lor aduc ropote de aplauze.

Sunt cele mai pure costume românești, explică d. Vlădoianu. Din ținuturile peste care atâta vreme a fost întinsă, oprimătoare, mantia neagră a unei stăpâniri nedrepte, — din ținuturile în care elementul românesc a dăinuit din timpul formațiunii poporului nostru până astăzi, — costumele acestea sunt mândria noastră și dovadă de netăgăduit a nedreptelor sfâșieri făcute...

Trebue amintit mereu — datorie sfântă pentru noi — că Țara întreagă simte românește. **O simte și o știe flăcăul acela cu ițari albi ca zăpada, — la fel cu fata a cărei iie este mândru împodobită de galbenii** munciți de ai ei.

Și-apoi blazatul nostru public a ostenit tot bătând din palme la replicele deochiate. Vede acum și simte aici **surâsul plaiurilor răpite, — mândria românească a Moțului:**

Că nimic nu-i pasă lui:
E nepot de-al Ianculuí,

cum frumos știe să ne „zică" Dacian acum, — își aude cântată în aria „Tot ce e românesc nu piere", certitudinea că:

Românul stă să'nfrunte casul greu
El crede în dreptate și în Dumnezeu.

Iată, deci, pentru vremurile nețărmurit **de grele prin care trecem,** singurul adevărat popas.

. . . . . .

FIINDCA A SUNAT GONGUL,

marcând începutul obișnuitei pauze, îl rog pe d. Vlădoianu să-mi vorbească ceva de interpreți și muzică.

— De Mișu Constantinescu nu vă pot spune mai mult decât compoziției lui. Ar fi și inutil, de altfel. Am încredere în talentul și posibilitățile lui — și nu mi-a desmințit niciodată încrederea acordată.

Dar despre interpreți nu — nu pot să vă vorbesc. Nu mă gândesc că ar putea fi atinse anumite susceptibilități — nu pentru asta nu vă răspund. Dar, vedeți dv., pentru mine, cei care joacă pe scenă sunt **mai mult decât colaboratori; sunt — fără să par deplasat — (și cred că le-am arătat aceasta prin dragostea pe care le-am purtat și dovedit până acum) — fiii mei. Să nu întrebați niciodată pe un părinte care dintre fiii săi e mai dotat, mai frumos, etc... Il veți pune în grea cumpănă, și răspunsul lui va fi ajutat numai de ridicarea umerilor — căci pe fiecare îl iubește deopotrivă...**

IN LOC DE INDISCREȚII,

dau o raită prin cabine, lăsând pe d. Vlădoianu să-și fumeze liniștit țigareta.

Știți, cred, că pauza dintre acte — nu este deloc „pauză" pe scenă sau în cabină. Schimb de decoruri, costume, agitație...

Il opresc pe Nicolaide și-l întreb ce-i place mai mult la această operetă.

Imi răspunde nevinovat:

— O balerină — dar, zău, nu-i pot spune numele...

...Nu pentrucă era riscantă o a doua întrebare l-am lăsat pe Nicolaide să plece încântat de farsa făcută; nu m'a reținut nici zâmbetul îmbietor al Virginicăi Popescu: — Dacian a intrat în cabină.

Doctorul în drept Ion Dacian mă face să nu simt când au trecut minutele de pauză. De-abia am vreme să repet întrebarea la care Nicolaide îmi dăduse bucluca șa replică.

— Imi place mult opereta. In actul întâi cânt cu nespusă dragoste „Tot ce-i românesc nu piere", și în actul II „Lume rea"...

REIAU FIRUL INTRERUPT DE PAUZA.

Imi spune d. Vlădoianu despre „Târgul sărutatului": Să nu credeți că am ales la întâmplare America — din care vin câțiva vizitatori la târgul de fete de pe muntele „Găina" — sau pentrucă e Țara tuturor minunilor.

Nu! In America au emigrat foarte mulți Români. Sunt proaspete în amintirile oricărui dintre noi, procesele care s'au deschis în Ardeal privitoare la moștenirile lăsate de câțiva Români morți în America. E fapt constatat și verificat că sunt încă Români în America — și aceștia, în majoritate — sunt plecați din Ardeal.

Spun, privitor la aceștia — prin vorbele unui interpret: credința și obiceiurile le-o fost rămase la fel; după ele vin ei acum.

...Căldura cu care a fost cerută bis-area unui cântec pe care l-a interpretat cu măestrie Dacian, împreună cu Olga Kiriței cu — aplauzele la scena deschisă, mă fac să-l întreb pe d. Vlădoianu:

— Cum a fost primit „Târgul sărutatului de presă?

— Pot spune că de mult un spectacol nu a avut o primire mai călduroasă în presă — și o înțelegere integrală din partea publicului.

Și totuși, să nu vă gândiți la rețete „formidabile". Știm cu toții, cât de puțini sunt cei care își permit luxul unui spectacol. Și-apoi, montarea operetei, costumele, etc., au necesitat cheltueli mari...

Noi nu primim nicio subvenție — de nicăeri. Suntem un teatru particular, fără susținere străină; trebue să ne sbatem pentru a realiza ceva.

Dar ceea ce reușesc să fac, e mândria mea **— și, în cazul acesta —** sentimentul datoriei împlinite.

ORICATE GREUTAȚI VOIU INTAMPINA,

cred că voiu rămâne tot la operetă, fiindcă îmi dau seama că e un gen de departe superior revistei și dela care spectatorul nu are decât de profitat.

Faza tranzitorie a „Târgului Sărutatului", — cu tablouri secundare înserate în acțiunea propriu zisă, — pregătește drumul adevăratei Operete. Mă gândesc de pe acum să pregătesc pentru viitoarea stagiune, fie „Vânzătorul de păsări" fie „Frumoasa Elena" — și aștept cu încredere ceva de Mișu Constantinescu...

A căzut cortina pentru ultima oară. Mă uit la fețele înseninate ale celor care se îndreptau spre ieșire — și gândesc la ceea ce spune d. Vlădoianu:

„Cum plânsul poate fi alinător, gluma la rândul ei poate avea reversul seriozității; alternând, deci, duioșia și tristețea cu hazul și voia bună, slujim aceluiași gând: al reînvierii noastre naționale.

NICHITA TOMESCU

MUZICA

de ROMEO ALEXANDRESCU

FILARMONICA. — Cu program extras din repertoriul simfonic bine cunoscut, concertul de deschidere de stagiune al „Filarmonicei" a dat prilej pianistului român de timpuriu renume, Dinu Lipatti, să îmbogățească șiragul d-sale de interpretări de până acum, cu aceea a concertului în mi bemol major de Beethoven.

In trecut, prezentările de strălucite mijloace concertante cu care susținuse cu „Filarmonica" fie compoziții de mare bravură tehnică (Liszt, mi bemol, Chopin mi minor, Grieg la minor), fie altele de pură interpretare (Mozart re minor) fie lucrări de înaintat modernism de expresie și figurare instrumentală, ca suita d-sale proprie sau Cappriccio de Igor Strawinski.

Din fiecare, o floare se desprinsese pentru cununa de succese a acestui foarte talentat și în acelaș timp, harnic, modest și serios tânăr.

Virtuozitate, temperament de calitate, discernământ stilistic, simț muzical de privilegiată structură și foarte aleasă cultivare, apăruseră, în felurite accentuări, dealungul acestor puțin comune manifestări de debut de carieră.

Cu concertul în mi bemol major de Beethoven, Lipatti pășește unul din pragurile celor mai înalte răspunderi interpretatorii.

Puritatea de stil a acestei opere, plenitudinea gândirii de bază, clasicismul arhitectonic și dinamica expunerii instrumentale, sunt acelea ale unei capo d'opere muzicale și nu pot ajunge la realizare cuprinzătoare decât prin intermediul unui desăvârșit pianist muzician.

Abstracție făcând de suflul eroic al finalului și de unele culminări de forță, a căror amploare n'a fost integral obținută, pe de altă parte de-o ușoară inegalitate în exprimare, de un sever academism în general, dar nu întotdeauna, ceeace a putut crea oarecari oscilări în linia mare a exteriorizării, interpretarea lui Dinu Lipatti rămâne un mare și valoros succes pentru pianistul încă foarte tânăr ce este d-sa, aducând încă o mărturie de preț a resurselor d-sale admirabile.

Limpede și incisiv, cizelând cu măestrie nuanța, de o distincție fără de nicio desmințire în expresie și emoție, jocul d-lui Dinu Lipatti este slujit de un mecanism superior făurit, un mecanism călit de pe acum la cele mai mari dificultăți și în condițiuni de calitate rar întâlnite.

Compozitorul Dinu Lipatti a știut să nu se lase purtat totuși către efectul pianistic ușor obținut în detrimentul muzicei, deși, degetele excepțional de capabile de care dispune, ar fi putut întreprinde orice tur de forță. Lipatti a rămas întotdeauna de o rară probitate artistică, de o ireproșabilă conștiință artistică, în repertoriu, în execuție, în înțelegere.

Noul d-sale succes era deaceea firesc și se va înlănțui mai departe cu toată lunga și meritata serie de izbânzi ce alcătuesc o carieră de elită ca a d-sale.

Concertul simfonic a fost condus de d. George Georgescu cu energia temperamentală și frumoasele facultăți de vitalizare ritmică și dinamică de care dispune în atât de accentuată măsură.

„Amorul e un lucru foarte mare"...

de George Voinescu

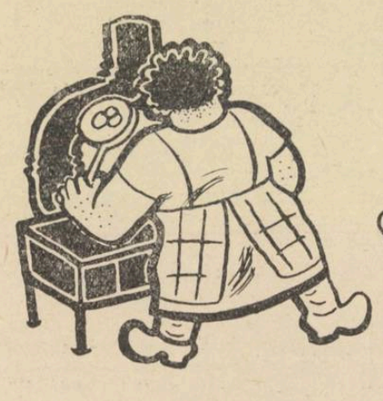

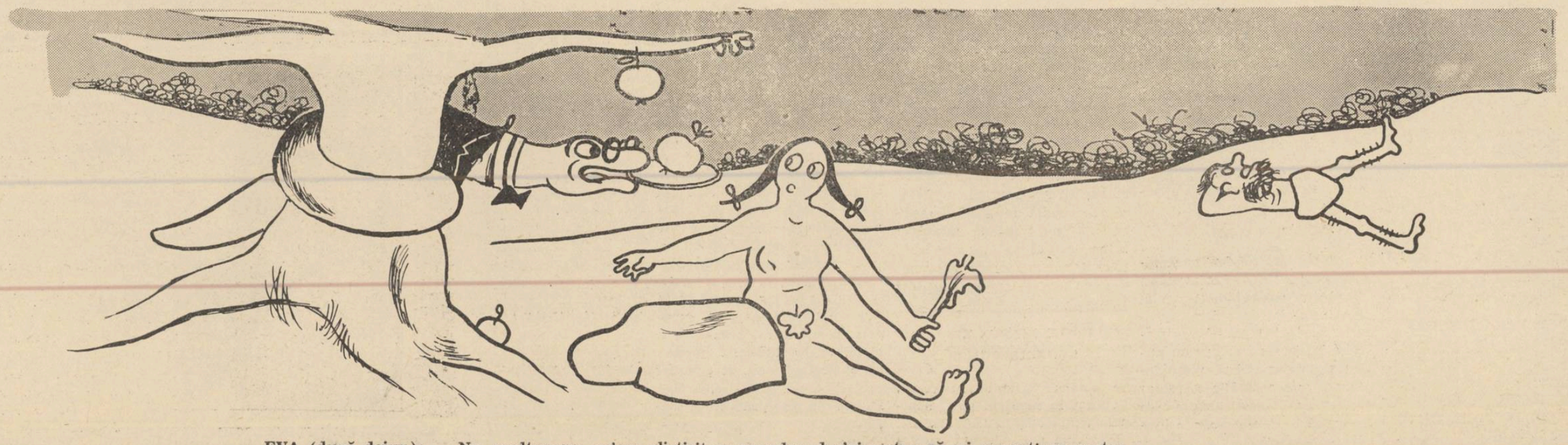

EVA (după dejun): — Nu, mulțumesc, m'am plictisit cu marele; dac'ai putea să-mi servești un cactus.

VITRINA EUROPEI

Stilul ultimelor săptămâni

ARIPA MORȚII

Pentru cele șapte săptămâni de până acum,, trecute de la data de 6 Septembrie, stilul interior al vieții legionare, pare a fi MĂRTURIA MORȚII. E o mărturie ce merită atenție deosebită, pentrucă asupra acestei ARIPI A MORȚII, vor reveni, cei din generațiile timpului de mâine. Spre a expune oarecum metodic lucrurile, vom stabili ca punct de reper **„APARIȚIA ZIARULUI „CUVANTUL"**, care, cu data de 14 Octombrie 1940, marchează spre a spune astfel, **locul vizibil** prin care se manifestă sufletul legiunii **invizibile.**

Repetăm, sunt multe mărturii care cer o sforțare de înțelegere deosebită, nu atât din teama de eroare, cât din aceia de a nu fi **pierdute.** Trăim momentul când începe.

TRADIȚIA LEGIUNII,

numind prin TRADIȚIE ceeace aceasta este la popoarele care și-au creat un suflet: păstrarea mărturiilor. Nu este vorba atât de fapte, cât de înțelesul lor și teama serioasă nu este de a **uita** unele întâmplări, ci sporul de substanță care schimbă povestirea în simbolism. Și când zicem că acum începe tradiția legionară, pornim de la cunoașterea celor desfășurate de la 6 Septembrie, și de la observația că, în acest răstimp s'au produs **mărturisiri** esențiale, care nu trebuesc uitate, iar **păstrarea** lor va constitui **tradiția** legionară. Exprimând teama ca sensurile să nu fie uitate, ci nu faptele, ne gândim în primul rând la o figură ca a profesorului

NAE IONESCU

pe care, timpul de azi înainte, nu-l va uita ca **om** și **biografie,** dar rămân în primejdie de a fi uitate din faptele lui acele **înțelesuri** pe care le știu numai câțiva intimi ai profesorului, care au datoria de a le transmite, în diferite chipuri, spre a nu se **pierde** odată cu viața lor omenească scurtă. Aceste transmiteri de înțelesuri sunt **mărturiile** la care ne refeream, și ele s'au produs, în cele 7 săptămâni de la începerea **libertății,** pe diferite căi, cea mai de seamă fiind presa, de care ne ocupăm aici. Decarece am luat ca punct de reper apariția ziarului „Cuvântul", vrem să amintim și indicația anterioară a d-lui

HORIA SIMA

care preciza că nici un cotidian nu reprezintă oficial doctrina legionară. dând să înțelegem că se pregătește publicarea celui cu această misiune. N'a venit un ziar nou ci unul din cele suprimate, și anume al **Profesorului.** Iată deci primul din **sensurile** de care am vorbit că nu trebue să se uite. Pentruce organul de presă al statului român legionar, nu este un ziar **nou,** ci unul din cele **suprimate** în vremea prigoanei, și anume unul al cărui **ctitor** se află în rândul morților? Un amănunt, desigur, ce-ar putea să scape, și să se **uite,** iar generațiile viitoare să nu-l mai **știe.** Și totuși ce sensuri adânci sunt legate de acest amănunt, ce tezaur pentru **tradiția** legionară, al cărui conținut trebue păstrat prin tâlcuiri dela om la om ! Se pare, așadar că este destul de greu să intrăm sub bolta lămuririlor, pentrucă acolo ne așteaptă „aripa morții". D. comandant al legiunii, Horia Sima, explică, într'adevăr, în articolul: **Misiunea ziarului „Cuvântul":**

„Pentru noi, care am supraviețuit prigoanei, răspunderea față de idealurile mișcării este atât de mare, încât de multe ori simțim că este o povară care ne copleșește și, dacă n'ar fi legătura tainică cu cei morți, poate de mult s'ar fi stins nădejdea în sufletele noastre. „Cuvântul" lui Nae Ionescu se adaogă la această moștenire scumpă și moștenirea față de el ne leagă tot atât de mult". (Cuvântul, 14 Oct. 1940). Avem dintr'odată trei sensuri predicate demult **teoretic,** de către doctrinari, dar care acum trec în tradiția mărturisirilor **omenești.** Ele sunt cuprinse în expresiile: „noi care am supraviețuit prigoanei", „legătura tainică cu cei morți" și „moștenire scumpă". Sensuriile celor trei expresii se topesc într'unul, pe care l-am numit mai sus „aripa morții" după mărturisirea d-lui:

P. P. PANAITESCU,

directorul „Cuvântului" actual, în articolul „Nae Ionescu și „Cuvântul" de astăzi". D-l P. P. Panaitescu scrie tot atât de turburător ca și d. Horia Sima: „Aripa morții a trecut peste noi fără a ne îndoi sufletele, dar a vărsat în ele un simțământ de răspundere: suntem mai puțini, și avem să ducem și partea celor mai puțini". Autorul îl completează scriind câteva rânduri mai jos, vorbind despre: „sentimentul de mai adâncă răspundere în fața lipsei tinerilor celor mai buni și nobili, care ne-au fost răpiți prin silnicie, sentiment de puținătate și umilință pentru noi, cei rămași". Înțelesul „umilință" care ni se adaogă acum după „puținătate", reiese din ideia de **ispășire,** asociată de aproape cu ideile importante ale doctrinei. Când, spre a explica această „ispășire", d. P. P. Panaitescu spune: „nu mai sunt granițe, ci răni deschise", înțelegem ce a vrut să spuie prin **umilință,** și ne îngăduim să așezăm **mărturisirea** pe lângă cele al cărui **sens,** nu trebuie uitat. Generațiile viitoare ale țării, vor ști într'adevăr, că vina **dispariției** granițelor o poartă regimul năruit la 6 Septembrie, — dar nu vor ști în ce măsură au suferit de această **pedeapsă** a țării cei ce și-au luat răspunderea după 6 Septembrie. Sunt așadar **stări mărturisite** și am stabilit până acum: „supraviețuitori ai prigoanei", „moștenire scumpă", „puținătate", „umilință" și care se pot lega într'unul singur, acesta exprimat de d. Horia Sima prin: „legătura tainică cu morții", iar de d. P. P. Panaitescu „prin aripa morții". Cititorul trebue să fie atent însă asupra unei esențiale remarce, privitoare la faptul că, depildă, în „Pentru legionari" și „Cranii de lemn", se vorbește atât de stăruitori despre **morți.** Fără a spune că acolo se vorbește **într'atfel,** vom observa numai că morții la care se referea Căpitanul erau cei investiți în istorie cu **apoteoza,** adică transformați în puteri **divine** protectoare. Timpul separa pe morții apoteozați, de prezentul care-i invoca, dând putința ca chemarea lor să fie ca a unor puteri transcedente. Rămânea de găsit numai metoda de invocare, pentru care Căpitanul recomandă rugăciunea, meditația, deci metode creștine ale credinței. Altfel sunt morții sub **aripa** cărora șefii de azi ai legiunii atrag atenția că ne aflăm Ei sunt cei care nu trebuiau să moară încă și care astăzi puteau fi între noi, cu atât mai mult cu cât ei erau cei mai buni și nobili, cei care dispărând prin „silnicie" ne-au lăsat „puținătatea" și umilința.

Procesul spiritual față de acești morți **apropiați,** constă în efortul excepțional de a-i **apoteoza,** de a-i transforma în puteri **divine** protectoare. Lucrul foarte greu din pricina elementului uman prea recent, prea legat de supraviețuitori. Această **dureroasă** legătură dintre prietenii unei generații de luptă, despărțiți la un moment dat, în categoria morților și categoria viilor, o găsim în „amintirile" din lagăre ale multor legionari, cum este aceea despre Nae Ionescu, a d-lui

FANICA ANASTASESCU

în care povestește felul cum a fost pregătită moartea profesorului: „Când veneau crizele de cord, se așeza cu fața în jos și ne vorbea. Crizele se repetau îngrijorătoare, iar medicamentele lipseau cu totul, nefiind îngăduite de autorități. Profesorul n'avea decât un surâs :

— Trece, măi băieți, și asta". Lipsit de asistență medicală, a fost asasinat zi de zi, în lagăr". (Cuvântul, 16 Oct. 1940). Evident, detașarea completă de cele lumești fiind fundamentul creștin al doctrinei legionare, o apoteozare a acestor morți atât de apropiați, este posibilă, după criteriul moral, și d. Horia Sima chiar spune, relativ la profesor: „Și-a sfârșit viața într'o apoteoză de nesfârșită frumusețe morală" (loc. cit.), ne gândim însă cât de grea este opera de „detașare" în legătură cu care punem mărturisirea atât de gravă că „răspunderea față de idealurile mișcării.... este o povară care ne copleșește". Gândirea d-lui Horia Sima, desfășurându-se pe linia centrală din „Pentru legionari" și „Cranii de lemn", se transfigurează peste toate celelalalte aspecte ale pătimirii, în ideia de

BĂTĂLIE

precizând, față de „moștenirea scumpă" a Profesorului: „Cuvântul" e o **bătălie** și pornim la ea cu aceiași încredere în victorie" (loc. cit.). Rămâne, firește, să înțelegem fiecare cum putem mai adânc, dece presa legionară este o **bătălie** ce trebue câștigată. O indicație despre cum trebue să înțelegem această luptă ne-o procură d. prof.

TRAIAN BRĂILEANU

fixând orientările unui gazetar legionar: „Dreaptă cumpănire, dar și îndrăsneală, limpezime, dar nu lipsă de subtilă dialectică, independență dar împreunată cu severa disciplină a gândirii, așa am fost obișnuiți să găsim expuse problemele în „Cuvântul" de pe vremuri și așa îi vrem și acum" (Cuvântul, 14 Oct.). Cum însă tot d. Traian Brăileanu spune că în „Cuvântul" trebue să se manifeste „tot sbuciumul legionar... toată svâcnirea inimilor de eroi, care au înfruntat primejdia și moaretea", (loc. cit.), înțelegem clar dece apariția ziarului, în viziunea normativă a Comandantului, este o mare **bătălie.** Adversarul în această bătălie, va fi, într'anumit fel și sbuciumul legionar" pe care noi îl vedem sub aspectul tragicei împărțiri a generației de luptători în echipa morților și a viilor. Morții vor da ajutor viilor, dar viii au misiunea și mai grea de a **nu** suferi omenește de dispariția camarazilor, ci de a-i transforma în sfinți, de a le așeza în liniște **apoteoza** pe frunte, cum face d.

HAIG ACTERIAN,

zugrăvind, într'adevăr, un chip cu aureolă, lui Mihail Polihroniade, organizatorul de „culburi legionare": „In conversațiile obișnuite Mihail Polihroniade observa calitățile eterne ale legionarului. Dintr'odată bucuria descoperirii acestor calități legionare, îl silea să vorbească numai pentru viitorul nou venit. Entuziasmul, căldura sufletului, spovedania, păreau că promit o lume a armoniei. Aveai sugestia în acele clipe că stările unei perfecțiuni omenești se pot înfiripa, că ele există. Vorba și demonstrația judecăților senine, făgăduia totul... Aveai certitudinea unei schimbării spre bine, spre adevăr, spre frumos. Pregătirea legionarului avea în dialogurile cu Mișu trepte și sensuri platonice. O fugă relativă părea viața, sufletul prindea aripi.. (Buna Vestire, 20 Sept. 1940). Autorul, cărturarul Haig Acterian pare a stăpâni detașarea de care se folosește luptătorul legionar, spre a-și face din morți un sprijin, totuși acel familiar **Mișu,** trădează emoția cu greu sugrumată a frumosului suflet care a pierdut un **camarad.** Ne întrebăm cât de mare poate fi suferința în sufletul unei legionare, soție, mamă, sau soră, care deasemeni are un **mort** și în ce fel va fi privit sufletul mortului, dincolo ? Documentul asupra acestui fel de experiență ni-l oferă, cu înduioșător talent de **confesiune,** d-na

VERA TOTU

povestind o vizită la Jilava, unde printre alți legionari se afla Neculai Totu, în ajunul procesului. O măsură despre **atașamentul** cu atât mai firesc în cazul unei soții, îl desprindem din finalul unui capitol din povestirile autoarei, care arată putința revederilor la proces: ‚La revedere pe mâine!! Era prima dată când aveam bucuria de a spune acest cuvânt. Ne vom vedea încă odată, și încăodată la Jilava, apoi câteva zile în șir la proces. Purtam dreptul la o comoară atât de prețioasă, Ce va fi mai târziu, nu importă. Trebuia să scrobim cât mai din plin, clipa fugară. Pe mâine" (Vremea, 13 Octombrie 1940). Ce concluzii se pot trage, provizorii pentru sensul primelor săptămâni ? Ele sunt mai mari decât bănuim, și **aripa morții** „legătura tainică cu morții" invocată de îndrumători fixează un sens al faptelor dar și al adâncirii doctrinare. Am spus că adâncirile din acest fel de mărturisiri, se depozitează în tradiția legionară. Notele acestea au rostul foarte modest de a indica **unde** s'au tipărit mărturisirile celor în sufletul cărora se află depozitul de sensuri ce nu trebuesc **uitate** ci transmis **tradiției** legionare spre folosul generațiilor ce vor veni.

RHAMNES

„REORGANIZAREA EUROPEI SUD-ORIENTALE"

se chiamă articolul nesemnat, publicat în numărul pe Octombrie (Anul XLVI, 1940 (XVIII), No. 10, **al periodicului** „Le Vie d'Italia", **care deși poartă subtitlul de** „revista mensile della consociazione Turistica Italiana", **are adesea foarte serioase studii semnate de autori iluștri. De data aceasta, deși cele 3 pagini pe care se întinde articolul intitulat ca mai sus, sunt pline de date istorice și de cifre statistice, redactorul anonim al mensualului „Le Vie d'Italia" lasă să-i scape afirmații grăbite. De pildă:**

„Lo iviluppo culturale della Transilvania è opera dei Magiari, dei Secui e dei Sassoni; mentre i Romeni, immigrati dopo l'invasione dell 'Europa orientale da parte dei Mongoli e piu tardi dei Turchi, vissero prima da pastori, e poi si occuparono pure di agricoltura".

Lăsând la o parte inexactitudinea istorică a informației privitoare la originea și vechimea Românilor în Transilvania — e rândul istoricilor noștri să se desfășure prompt — reținem numai afirmația că Ardealul n'are altă cultură decât acea maghiară secuiască și săsească. Un minimum de onestitate profesională se cere și ziaristului, chiar dacă e constrâns să scrie orice, oricând, fiind prin aceasta scuzat pentru erorile puse în seama grabei. Dar măcar răsfoirea unui album de artă populară (oh! e o muncă așa de plăcută, vă asigur!), se impunea, înainte de a scrie despre civilizația unui ținut locuit de țărani. Folklorul e mai greu de întrebuințat în probleme demografice. Limbajul e mai greoiu decât arta decorativă. Producătorii civilizației ardelene sunt țăranii, și produsele lor sunt opere de civilizație țărănească. Albumul hipercunoscut în Europa al lui Bossaert, **(„Volkskunst Europas", dacă nu ne înșelăm), e edificator în această privință. Arta populară ardelenească se aseamănă surprinzător cu cea din orientul și partea meridională a Carpaților, și nicidecum cu arta populară a pustei. Covoarele din Maramureș au aceeaș structură morfologică pe care-o prezintă cele din Oltenia sau Basarabia, și cepsele bănățene, brâiele basarabene și șurțele hațegane seamănă miraculos între ele. Cojoacele și iile ardelene din Sibii și Făgăraș, ca și opregele femeilor, par din aceeaș familie cu cele din Muscel și Argeș, printr'o minune! Iar negara, lalelele și întreaga floră a ornamenticei naturaliste vegetale din** Pusztá, **nu se găsesc decât în proporții infinitesimale față de geometrismul sau stilizarea naturalistă schematică românească. Bine-bine, se va zice, astea sunt bune pentru specialiști! Desigur. Insă dacă anonimul redactor nu e specialist, — după cum ușor se poate vedea, — în istorie, s'ar cuveni să cerceteze cel puțin faptele săritoare în ochi. Fiindcă altfel se poate întâmpla, lucru neașteptat și curios, ca** faptele **să se pună de pricină. Și nu e tocmai comod pentru un „geo-politician'.'**

VASILE ALECSANDRI ȘI ITALIA

Cunoscutul publicist italian Marcello Camilucci, un pasionat al culturii dela gurile Dunării care nu întârzie, oridecâte ori are ocazia, să aștearnă pentru tipar ceva în legătură cu România, publică de dată aceasta în numărul ultim din *„Nuova Antologia"*, la *Note e Rassegne*, un articol măricel, care depășește în orice caz titlul rubricei, despre legăturile dintre Alecsandri și Italia. Abundând în juste amănunte biografice, scoțând în relief multiplicitatea planurilor de cultură în care se manifestă Vasile Alecsandri, studiul d-lui Marcello Camilucci insistă cu osebire asupra caracterului de meridional al poetului, însușindu-și cu totul calificativul pe care i-l conferă un critic ca Basil Munteanu : „homo mediteraneus per eccelenza". Primul pas în literatura română (mai scrisese și înainte, însă în franțuzește) fu *Buchetiera din Florența.* Michele Corradini, pictor, muzician, poet, liberal ardent, amic al lui Victor Hugo îi fu prieten, scrie M. Camilucci, și enumără apoi cu competință și siguranță, faptele din care poate trage concluzia că Italia era pentru Alecsandri a doua sa patrie. Despre faima în Italia a poetului Gințli Latine încununat la Montpellier cu laurii rezervați bardului ei consacrat, d. Camilucci scrie cald. Hotărît lucru, Alecsandri a fost întâiul nostru mare ambasador. Și nu prin mijloace diplomatice, prin legături efemere de banchet, ci prin mesagiile trainice ale simpatiei stârnite de cultură.

„LOTTA E VITTORIA DI CORNELIO CODREANU"

Din numărul 38 al săptămânalului „Meridiano di Roma" **(22 Settembre XVIII), desprindem concluzia unui articol intitulat** „Lupta și biruința lui Corneliu Codreanu" **în care, după ce face istoria vieții eroice a Căpitanului, autorul scrie: „...martiriul aceluia care în 1937 spunea că 48 ore după biruința legionară, România se va fi aliat cu Roma și Berlinul, aceluia pentru care „soarele răsărea la Roma", aceluia care zicea că doctrina se creează prin acțiunea de fiecare zi, și al cărui program era lupta împotriva democrației, împotriva comunismului, împotriva iudaismului și pentru credință, martiriul acestui nevinovat erou și apostol, a făcut ca victoria acelor ce-au luptat și suferit pentru a o cuceri, să fie mai fulgerătoare și mai deplină. Astăzi, într'adevăr, România e stat legionar și astfel idealul lui Codreanu a devenit realitate și pentru politica externă românească".**

IAR IN NUMĂRUL URMĂTOR,

„Meridiano di Roma" *publică o traducere din* „Poesia Romeno Legionaria" : „Il Capitano", *de* Aron Cotruș. *Dacă regretăm un pic atâtea efecte poetice ale verbului românesc ratate în prosodia indiferentă și călduță a traducerii d-lui Pimen Constantinescu, gestul în sine, adică în intenția lui, nu poate decât să ne bucure. Dar, pentru Dumnezeu, parcă până și Francesco Politi, traducătorul lui Eminescu, avea ceva mai mult simț pentru limba noastră, cu toate că, italian fiind, nu i s'ar cere atâta cât dela un neaoș Pimen terminat în „escu"...*

Iată, ca sprijin celor spuse, ce devin primele versuri ale cunoscutului poem de Aron Cotruș :

Dalle moltitudini cieche un uomo balza.
Il suo pensiero : re.
La sua parola : legge.
La sua volontà : corazza invincibile.

Il suo andare : terremoto.

Sună prozaic și pe radical. Ultimul vers are ceva din „cu tiribomba". Capacitatea de a compromite o intenție lăudabilă, i-o cunoaștem domnului Pimen Constantinescu de când cu numărul închinat României, al revistei „Termini". Poate-și mai amintește...

SORACTES

„RĂSUL MORȚILOR DE AUR"

Editura „Cartea Românească" a semnat de curând, cu d. Constantin Fântâneru, *contractul pentru manuscrisul unui volum de aproximativ 50 de poeme, intitulat* „Râsul morților de aur". *Cunoscut ca prozator și critic, d. Fântâneru se va înfățișa, prin volumul acesta (după cât se pare, în jurul lui 1 Noembrie), în ipostaza de poet. Surpriza ar fi într'adevăr o surpriză, dacă noi n'am ști (dar noi știm încă dela apariția romanului „Interior"), ce nuanțat irizează lumina vieții de toate zilele, cristalul rezonant specific, al sufletului ghicit între carapacele aparențelor ursuze sub care-l întâlnim cele mai adeseori pe autor.*

Despuiat de obiectivitatea balanței critice, cronicarul literar al revistei noastre demonstrează cu „Râsul morților de aur", *odată mai mult, că rigorile „sistemei" în gândire nu împiedică respirația în transcendent*

I.

ȘTEFAN BACIU, *poetul prețuit și autorul volumelor de mare succes „Poemele poetului tânăr" și „Căutătorul de comori", pregătește — în singurătatea retragerii sale dela Brașov — un nou volum care va vedea lumina tiparului în această toamnă. Noua culegre de versuri va purta titlul: „Cetatea lui Bucur".*

COSTIN I. MURGESCU

Editura „Universul Literar"

Lei 30

NOTE PENTRU STATUL TOTALITAR

Note teatrale

GOETHE

pisc al gândirii și poeziei universale, materializează în „Faust" *însăși ispitirea gândului uman.*

Actorul chemat să întrupeze în această dramă cu rădăcini metafizice, spiritul demonic — *ivit în scenă, printr'un act magic, se cuvine să aibă, așa dar, toate însușirile de seducție și dominație, care pot face verosimile ispitirea și transfigurarea lui Faust.*

Regisorul recentei înscenări a capodoperei lui Goethe, a intenționat, desigur, să se conformeze acestui imperativ. Dar, din păcate, interpretul ales de d-sa, n'a izbutit să fie insinuant și fermecător nici prin inflexiunile vocei, nici prin ținută și mlădiere trupească, nici prin acel magnetism, propriu marilor actori ; magnetism, care cucerește pe spectatori și care se exercită, dominator, asupra partenerilor din scenă.

Pe George Vraca, *un singur actor îl putea învălui în farmecul vorbelor sale ; un singur actor îl putea seduce și domina :* Tony Bulandra.

De curând, d. Ion Sava *a știut să-și completeze o distribuție fericită pentru piesa* „Orașul nostru", *făcând apel la tinerețea lui* Ion Aurel Manolescu.

Pentru ce d. Soare *n'a făcut apel la virtuozitatea d-lui* Tony Bulandra ?

O bună distribuție e cea dintâi chezășie de succes a unui regisor. Și cel dintâi certificat de pricepere.

LUCIAN BLAGA

a cărui operă filozofică și poetică s'a bucurat de o mai înțelegătoare primire, decât s'a putut bucura până în prezent, opera lui dramatică, își așteaptă de mult regisorii și interpreții vrednici să releve spectatorilor noștri, înălțimile și frumusețile de gând și graiu românesc, prea îndelung tăinuite în misterele sale dramatice.

In așteptarea unui repertoriu de piese românești, la care știm că noua cârmuire a primei noastre scene, lucrează cu sârguință, am fost bucuroși să aflăm în cartea d-lui Constantin Fântâneru : „Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mistică", *un capitol închinat operei dramatice la care ne referim și în care toți cei ce jinduesc de ani, în așteptarea adevăratului teatru de artă românesc, vor găsi un prețios îndreptar.*

SINDICATUL ARTIȘTILOR

cliberat din cătușele unui formalism greoiu și păgubitor, își propune să purceadă cât mai curând la înfăptuiri utile. Era și timpul. „Menirea Sindicatului — am scris asta încă de acum 5 ani — este mai cu seamă de a veghea „să întreție și să sporească prestigiul întregii corporații actoricești.

„Sindicatul va trebui să afle „mijloace noi de întoarcere și „îndrumare a publicului către „scenă.

„Comitetul ce s'a ales va trebui să-și elibereze ființa, să-și „scuture lanțurile puse de rutina „și de biurocrația inutilă, să-și „revizuiască statutele, să-și socotească din nou membrii, să-i „trieze și să-i reție numai pe cei „vrednici.

„Să-i cheme la sfat, să le cerceteze gândurile și păsurile mai „des — nu doar atunci când le „cere votul. Să colecteze toate e„nergiile, toate inițiativele bune; „să dea el — comitetul sindicatului — pilda solidarității de „breaslă.

„Dar Sindicatul nu poate asculta nici de supărări, nici de „vanități fără temeiu.

„Sindicatul nu se poate înduioșa de sărăcia fiecărui membru, „nici nu-și poate arăta generozitatea permanent și inutil față „de cei fără lucru.

„Mizeria celor bătrâni și bolnavi, trebue desigur alinată, dar „pe lista „ajutoarelor" se adună „prea mulți membri tineri și să„nătoși.

„Un sindicat care miluește pe „unii, nu va da niciodată ajutor „adevărat tuturor.

„Cea dintâi datorie a unei cor„porații de muncitori este să-și „plaseze muncitorii... Dacă sindi„catul este în adevăr o corpora„ție geloasă de prestigiul ei, dacă „vrea să-și apere, cu adevărat, a„vuția și să o sporească, nu va „risipi de acum înainte nici un „gologan pentru cei deprinși să „aștepte cu rugăciuni și slugăr„nicie, bunăvoința comitetului „— nu va plasa capitalul întreg „în acțiuni, în imobile, împrumu„turi și alte afaceri sigure.

„Sindicatul nu este o întreprin„dere bancară.

„Și dacă avem un „capital" de „plasat, n'ar fi mai firesc să-l „plasăm în așa chip încât să fe„rim pe toți membrii noștri fără „lucru, de exploatarea negusto„rilor teatrali ?...

„De ce să încercăm — ca până „azi — alinarea mizeriei și nu a„narea pricinilor ei ?

Să plătim chiria unei săli — oriunde în Capitală. Să înfățișăm sub controlul și cu sprijinul unui comitet restrâns, un repertoriu selecționat, folosind numai regisori și actori fără angajament.

„Să valorificăm munca tuturor, „să promovăm talentele tinere.

„Să înfrățim laolaltă curiozi„tatea publicului, cu râvna de „creație a meșteșugarilor și uce„nicilor jocului teatral : scriitori, „actori, pictori, muzicanți, dan„satori, cântăreți, etc.

„Spectacolul distins de presă „și apreciat de public să fie apoi „înfățișat aidoma în toate ora„șele țării...

. . . . . .

Gândul acesta vechiu de 5 ani, redevine actual.

Poate, că cineva din noul comitet al sindicatului va îndrăzni să pue în discuție această propunere. Altădată ar fi fost contrară intereselor celor ce conduceau Sindicatul.

Poate că azi nu se va împotrivi nimeni ideei ca actorii să-și finanțeze cu o sumă rezultată din propriile lor cotizații, o înjghebare artistică unde să nu se simtă lipsa „capitalistului" străin care se îmbogățea vertiginos din exploatarea talentului și muncii lor. Beneficiile „capitalului" ar reveni astfel corporației...

ION MORȚUN

boer moldovean tăcut și blajin, iubitor de carte și paisonat slujitor al teatrului, a fost unul dintre puținii actori sensibili la efortul de înoire pornit de cei tineri.

Sfătos și înțelegător, Ion Mortun a fost în toate prilejurile în rândul întâiu, când a fost vorba de o manifestare tinerească. Fără condiții și cu tot entuziasmul.

Scena românească a pierdut un mare artist. Cei de o vârstă cu el au pierdut un camarad. Actorii tineri au pierdut însă un prieten, un adevărat prieten...

S. D.

OCTAVIAN SMIGELSCHI
Studiu pentru „Portița"

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

44

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 44
SAMBATA 26 Octombrie 1940
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Intâi dragostea

de ERNEST BERNEA

Omul e singur și sărac, ca un ecou fugar printre stâncile unui munte. Omul e trist, făptură rătăcită și slabă, orfan al darurilor dumnezeești. Sărman al înțelesului și bucuriei, poartă deschisă tuturor îngenunchierilor. Om, omule bun, pune în cugetul și fapta ta întâi dragostea.

Intâi dragostea. Nu dragostea nesățioasă, dragostea de bogăție, de femei, de putere, de stăpânire, ci dragostea de frumusețe, de lumină, de adevăr, dragostea mângâere, îndemn și creație. Nu dragostea care cere, care vrea pentru sine, ci dragostea care dărue, care hrănește pe altul. Nu dragostea sufletului pustiit, ci aceea a sufletului care se revarsă fluvial.

Dragostea este cheia clipei și a veșniciei. Dragostea împrăștie urîtul, urîtul singurătății, topește răul, răul întunerecului, alungă tiparele și hotarele, alungă potrivniciile ; aduce pretutindeni ființă nouă și nerobitoare. Dragostea naște și pârguește rodul, transfigurează și înalță sufletul ; prin ea dumnezeeasca față joacă focul luminilor de apa în lumea durerilor noastre.

*

Acolo unde nu e dragoste, stăpânește întunerecul și urîtul, acolo unde nu e dragoste înflorește trufia, pisma, nedreptatea și toate chipurile prostiei omenești. Omul care nu iubește, nu înțelege nimic din lumea lucrurilor văzute și ascunse. Graiul minunilor îi este cu desăvârșire închis. Acolo unde nu este dragoste, nu este nici cunoștință adâncă.

Este în firea omului să învingă prin dragoste. Dumnezeul întrupat ne-a desvăluit lumea nouă, adevărul, viața și puterea prin dragoste. Omul este om prin puterea dragostei sale. Să iubești un copac, o floare, un copil, o femee, să iubești pământul aspru și cerul bolțit albastru, să iubești totul, chipuri și sensuri, totul : joc, cântec, lumină, jocul și armonia cosmică, să iubești în deosebi omul, fratele tău, bun sau ticălos, tare sau slab, să-l iubești pe Dumnezeu cu puterile tale însutite pentru ființa ta legată de păcat. Cine nu iubește, nu are simțuri ; toate ferestrele, dela firicelul de iarbă la steaua ce clipește liniștea depărtărilor i se închid. Grăuntele de bine și frumos ce-l purtăm în inima noastră, îl desvălue și-l crește dragostea.

Intâi dragostea, dragostea care înflorește ciresul, care crește copilul, care satură flămândul, care mângâe răstignitul, dragostea lui Dumnezeu pentru creația sa.

Așa vine pacea, pacea adevărată, pacea raiului și a vieții veșnice. Pământul e ușor sub pasul tău, ușor ca sborul gândurilor pure, omule, lumina crește și înflorește pe buzele, pe ochii, pe cerul minunilor puse acolo de degetul lui Dumnezeu. Când ai pornit să fii om, să știi că dragostea e cea dintâi virtute, ea este semnul desrobirilor. Cântecul tău se înecă fără dragoste și mâna ta bâjbâe. Caută sâmburele vieții. E în tine !

Vaslui — Iulie 1939.

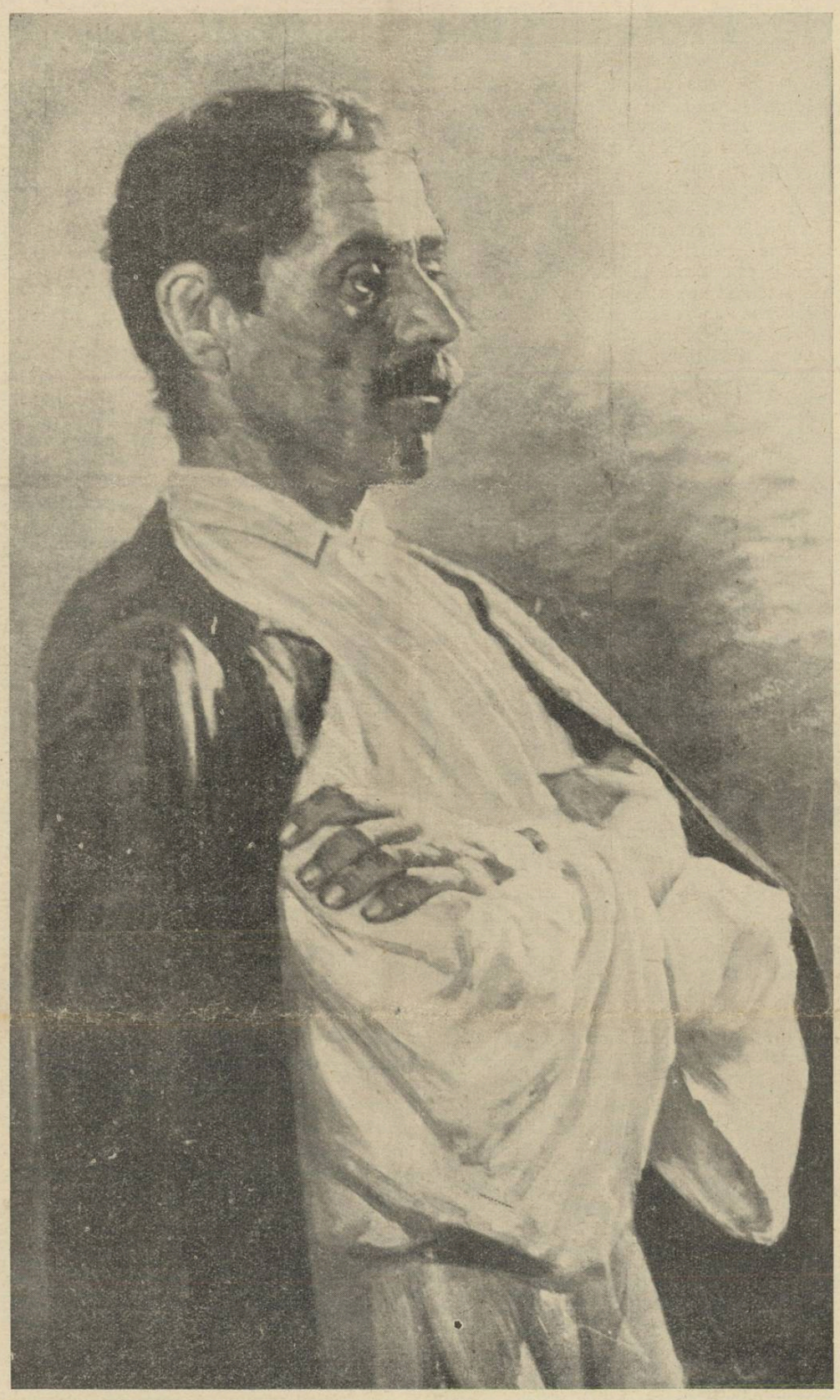

OCTAVIAN SMIGELSCHI — Studiu pentru stană

Glosse despre arta modernă

de ION FRUNZETTI

Unde sfârșește arta tradiționalistă și unde începe cea modernă e greu de spus, dacă se ia drept criteriu de clasificare criteriul tehnic ; (cu toate că pentru majoritatea celor ce încriminează arta modernă, faptul de a se sluji de o tehnică neobișnuită e mai de condamnat decât orice). Greu, pentrucă din punctul de vedere pur estetic — formal adică, al expresiei artistice, deci al tehnicei, — nici o inovație nu e pe de-a'ntregul inovație.

Dacă ne gândim că divizionismul chromatic excesiv la care se dedau impresioniștii francezi — un Sisley, un Pissaro de pildă — a fost preconizat și uzitat chiar de cuminte pictor al platelor scene domestice, bătrânul Chardin, încă din secolul XVIII, fără ca asta să-l supună oprobiului public câtuș de puțin, — sau dacă încercăm să apropiem vestita „tehnică abreviată" a tușei pensulei lui Velasquez, de maniera socotită pe timpul său „revoluționară", a lui Domier (pictorul, nu desenatorul), — dacă iarăși evocăm personajele „trapus" și monstruos diforme, crescute în vrejurile florei gothice medievale, pentru a le compara mental cu figurile expresionistului Barlach, — dacă în fine izbutim a găsi noi înșine, singuri, atâtea și atâtea alte exemple în spiritul acestora, care să ne arate similitudini ciudate, anticipări inexplicabile, moduri stilistice aflate cu veacuri înainte de a deveni „moderne", nu ni se mai poate părea neîntemeiată afirmația că nici o inovație tehnică nu e de tot inovație. Cazul curios al unui tablou de Franz von Defregger considerat mult timp de specialiști drept un Boticelli autentic, e cea mai bună ilustrare a afirmației că „maniera" nu e concludentă pentru localizările în timp ale operelor de artă. Cu atât mai puțin, pentru diviziuni tipologice. Arta nu e modernă prin întrebuințarea unei tehnici moderne. Nimic mai tradiționalist în spirit decât cubismul lui Marcel Grommaire, ca să vorbim de un artist strict contimporan. Nu faptul de a adopta schematismul expresionist sau utilizarea geometrică a cubiștilor, ca mod de expresie al unor stări de conștiință, face din operele de artă, opere reprezentative pentru omul modern, ci spiritul care-și cere expresie în ele, le conferă calitatea aceasta, stările de suflet în sine.

Distingeam în altă parte, cândva, între intenția figurativă a picturii, aceea de a surprinde adică și de a reprezenta plastic, aspecte cât mai exacte din natură, forme, atitudini, etc., și intenția semnificativă a acestei arte : aceea de a transmite un conținut sufletesc.

Problemele chromatice, problemele desenului, problemele tehnice, într'un cuvânt, acelea adică a căror soluție trebuie să ofere posibilitatea de a figura, de a reprezentă, de a reda, cât mai bine, obiectul, sunt pentru pictură acelaș lucru cu problema metodei în filosofie : căutări ale unui mijloc. Mijloacele de care se servește artistul, instrumentele lui, nu sunt semnificative pentru dânsul, deși nimeni nu poate contesta că ele ocupă, ca orice muncă în vederea alcătuirii unui limbaj personal de transmisie, o parte importantă din activitatea artistului.

Să nu ne rătăcim însă în considerații generale. Un limbaj, da ! Insă nu limbajul, ci semnificația lui, leagă un artist de o epocă. Nu e oare François Villon mai modern, cu tot arhaismul limbajului său, decât oricare dintre Lamartinii Romantismului, sau chiar decât Samain-ii Simbolismului, oricât de rafinată le-ar fi expresia ? Spiritul lui Villon e modern. Prin ceeace-l apropie de sensibilitatea modernilor față de moarte, de atitudinea lor de tragică duplicitate ; prin ironia autoflagelantă a alternării seriozității cu gluma, a gravității meditative cu șfichiul satirei. Villon e mai aproape spiritual de Baudelaire cu toate că-i despart cinci veacuri, decât de un Charles D'Orléans, contimporanul său. Insă problema afinităților elective e cu mult mai complexă... Pe scurt, există un anumit spirit modern, care face ca o operă de artă, indiferent de timp și de tehnică, să fie modernă.

Cineva definea spiritul modern ca pe o îndelungă, obstinată încercare de a se obișnui cu realitatea răului, cu caracterul lui de normalitate. A considera firesc să existe răul, cu toate că binele e valoarea dorită din toți rărunchii ființei sale morale, e caracteristica omului modern. Inșelat atâtea veacuri în șir cu mărul ispititor al unor voluptăți viermănoase, legănat secole la rând cu gândul că „Dumnezeu nu poate permite răul, pentrucă astfel ar permite neantul", sau că „răul e un accident, o neatenție a providenței", sau în fine că „răul e o contrapondere a binelui care-l face pe acesta din urmă mai prețuit", omul, — Omul izgonit cândva din Paradis de neînduplecarea celui ce, atotștiutor fiind, i-a sădit putința de a greși numai pentrucă altfel și-ar fi creat un concurent (cam ăsta ar fi rezumatul teodiceei medievale occamiene, de pildă), OMUL în fine, Insul singur, (și pe veci), a avut până în cele din urmă puterea să se privească fără să se mintă, să-și vorbească fără să se înșele. Realitatea răului, prezența lui în lume era de mult observată. Considerată însă ca secundară, provizorie și neesențială, prezența răului în lume era suportabilă. Anestesicul unei credințe în efemeritatea lui, îl făcea așa. Odată sfâșiată iluzia, prezența răului devine obsesie pentru om. Ceeace înseamnă pentru existența indi-

(Urmare în pag. 2-a)

Trupul Căpitanului

de COSTIN I. MURGESCU

„Sărbătorile legionare, oricât de strălucite ar fi ele — spune Comandantul Mișcării Legionare, Horia Sima — vor fi întotdeauna încă umbrite de tristețea mormintelor legionare". Pe aceiași linie, oricât s'ar îndârji gândurile noastre numai întru oțelirea faptei noastre, oricât ochii ar sta mereu gata să străpungă viitorul, sufletul nostru se va întoarce mereu în urmă să vegheze lângă mormintele celor care au fost cei mai buni dintre camarazii noștri.

Mormintele care le adăpostesc trupurile tinere și viguroase învăluite în țărâna umedă, mormintele depe întreg întinsul țării. Fiecare județ, fiecare oraș cu mormintele lui — cu sfinții lui! Ce lecție înălțătoare, ce mustrare pentru fiecare greșală a noastră, ce îndreptar de viață și credință legionară — care să asigure desăvârșirea biruinței Mișcării.

Lângă mormintele celor dragi, omenirea a găsit totdeauna liniștea sufletească, tăria pentru a trece prin furtunile vieții. Pentrucă mormântul este locul de întâlnire cu cei plecați dincolo, este sinteza seninătății din „locul de odihnă și de verdeață" din raiul care-i adăpostește. Aceasta va fi și pentru noi, orice mormânt al vreunui camarad ucis: imaginea Impărăției Cerului, în care trăește fericit de a fi mers pe drumul credințelor lui, de a fi fost capabil să moară pentru Legiune. Și faptul acesta, conștiința seninătății cu care el și-a sacrificat viața — va fi pedeapsa cumplită a îndoielilor noastre, a ezitărilor noastre, a rămășițelor de mișelie care-și mai află loc în noi.

Pentrucă Ei au putut muri și noi nu.

Numai un mormânt nu vom găsi.

Pașii noștri vor colinda zadarnic toate plaiurile țării, vor trudi zadarnic pe toate drumurile însângerate pentru a găsi mormântul cel căutat. Nu vom afla niciodată clipa în care să ne purificăm îngenunchind lângă trupul chinuit și sfârtecat al lui Corneliu Codreanu.

Căpitanul nostru! Trupul lui a fost ucis, dar nu ne-a rămas. S'a mistuit pe tot întinsul pământului românesc, purtat de vânturi; s'a mistuit pe linia marilor Căpitani ai Neamului. Căci unde este oare trupul lu Mihai, al lui Horia sau al lui Tudor? Unde este trupul răzvrătitului Ioan Voevod cel Cumplit?

Este un făcut ca Neamul acesta să-și găsească totdeauna mișeii care să-i trădeze și să-i ucidă Căpitanii, iar când Neamul îi recunoaște în sfârșit să nu le mai găsească nici măcar urma pământenei lor treceri. Dar, poate este un ultim gest de viață din partea lor!

Mormântul este sfârșitul, mormântul te duce la trecut, la cele împlinite. Mormântul este odihnă. Și ei nu au, nu pot să aibe parte de odihnă.

Trupurile lor, trupul Căpitanului? Dar ele sfințesc pretutindeni pământul românesc, așa cum sufletul și duhul lor plutește pretutindeni peste Cerul românesc— conducându-ne destinul.

Căci nu poate fi o simplă întâmplare faptul că cele mai vii figuri ale istoriei noastre, cele mai dinamice apariții din viața românească — să nu se poată odihni într'un mormânt. Nu este întâmplare refuzul acelor care dețin cheia întregei noastre evoluții și a tuturor afirmărilor românești — de a accepta repaosul mormintelor.

Este mai curând mărturia voinței lor de a fi mereu prezenți în viața românească, mereu vii, în fruntea oștirilor.

Căpitanul s'a înfrățit cu Horia, cu Mihai și cu Tudor. Adică, n'a murit. Trăește. Gândul lui conduce Mișcarea Legionară către biruință, sufletul lui conduce Neamul Românesc către realizarea destinului său imperial.

Căci nu este numai un ritual, răspunsul nostru: Prezent, când se face apelul primului legionar al României; așa cum nu este o tradiție salutul nostru, care mărturisește permanenta trăire a Că-

(Urmare în pag. 3-a)

Literatura viitorului

de LUCA DUMITRESCU

In toate ramurile de activitate ale statului, se insinuiază sub ochii noștri, spiritul regenerator al legiunii. Instituțiile publice și private, întreprinderile de tot soiul și chiar persoanele morale, se resimt de această primăvară viguroasă, care pornește tocmai de jos, de acolo unde rădăcinile neamului se înfrățesc cu pământul. Depozitele milenare de forță acumulată din contactul acesta credincios al nației cu elementele naturii, sunt acum în plină, imensă, activitate. Se construiesc poduri și șosele, se captează ape, se sparg pășuni și țarine virgine, pentru a se pune — cu viteza cerută de împrejurări, dar și cu temeinicia care caracterizează munca legiunii — toate posibilitățile de viață ale țării, în valoare.

Curățenia și sensul național a cucerit, până și presa. Nu vorbesc — bine înțeles — de ziarele care-și fac o profesie din a fi întotdeauna cu guvernul, ci de presa aceia serioasă, care ori a suferit alături de mișcare toate rigorile destinului ei, ori s'a menținut tot timpul pe linia unei ținute morale constante. Așteptăm acum, cu legitimă nerăbdare, ca din frământarea aceasta a spiritului nou cu glia bătrână să apară și literatura viitorului.

Ca fenomen social, importanța literaturii este capitală. Nici în realizările economico-sociale, nici în cele politice, victoria unei revoluții spirituale, nu apare atât de limpede ca în literatură și artă. Aplicarea în celelalte domenii de viață ale statului, a unui fel nou de-a înțelege lumea, poate fi posibilă cu ușurință, fără ca acest lucru să însemne, o cucerire veritabilă. Preferința particulară — dealtfel — pe care o au instituțiile pentru maimuțăreală și artificializare, este îndeobște cunoscută. Ele nu sunt fenomene de cultură, ci numai expresii neutre ; adică semne de civilizație. Exemplul cel mai demonstrativ de astfel de maimuțăreală culturală, îl avem din nefericire în istoria noastră cea mai recentă. Absența fenomenului de cultură, corespondent instituțiunilor este caracteristica statelor minore. Și un astfel de stat se pare că am fost noi până mai zilele trecute.

In artă și în literatură deci, își va da măsura revoluția legionară.

Cotropită de judaism, literatura noastră, orientată spre sensul mediocru al internaționalismului, abia s'a târît pe făgașul istoriei, până în zilele noastre. Apariția celor câțiva mari poeți este semnificativă, pentrucă nici unul din ei nu reprezintă punctul de vedere al istoriei vremilor. Ba, am putea spune chiar, că sunt creați de spiritul de reacție și de aceia apar ca niște trunchiuri de copaci înfipte deacurmezișul albiei torentului.

Biruința legionară, înseamnă așa dar pentru literatură, victoria spiritului de reacție din care s'au născut, un Eminescu, un Creangă ori un Caragеale. Și, mai înseamnă și intrarea literaturii noastre în mediul ei natural. Ridicarea ei până la gradul universalității, împiedicată cu toate mijloacele de corupție și propagandă până astăzi, numai mediul acesta specific, e capabil s'o opereze. Eliminarea evreilor din presă, unde făceau oficiu de normatizatori, înseamnă și eliminarea lor — prin forța lucrurilor — din literatură, unde n'o să mai poată rezista, fără sprijinul mafiei critice pe care-o aveau în mână.

Dar, dacă biruința legionară înseamnă degajarea literaturii de lestul judaic și intrarea ei în mediul său natural, literatura viitorului va însemna confirmarea fără risc de greșală a eficacității revoluției legionare, în toate ramurile de viață ale statului.

CRONICA LITERARĂ

Opera lui Kant tradusă în românește

de Profesorul Traian Brăileanu

De curând, a apărut în traducerea românească a d-lui prof. Traian Brăileanu, „*Critica puterii de judecare*“ de Immanuel Kant. Impreună cu „Critica raţiunii pure“ publicată în românește de acelaș traducător în 1930, cartea de față cuprinde ceea ce este esențial în gândirea filosofului german. Avem convingerea că traducerea operelor lui Kant va îndeplini în filosofia noastră tânără, o funcție cu mult mai importantă decât se bănuește. Va fi cu putință de acum, spre a spune astfel, un control sau un punct de plecare riguros, în tot ceea ce se scrie la noi, cu intenția de a funda cultura sau morala, pe principii de teorie a cunoașterii. Controlul de care pomenim, îl înțelegem nu în sensul îngust al verificării după sursa „kantiană“ ci, (pentru ce n'am mărturisi-o?) în sensul mai nobil al apărării independenței noastre de gândire. Emițând ideia unei apărări a gândirii românești împotriva oricărei alte gândiri, fie și kantiană, riscăm, firește, să producem un zâmbet de nedumerire. Cerem totuși bună voința lectorului de a urmări preocupările noastre asupra acestei probleme, desvoltate în lucrări mai largi într'altfel decât în spațiul neînsemnat al cronicii săptămânale.

Ne mulțumim deocamdată să semnalăm importanța traducerilor d-lui prof. Traian Brăileanu, sub acest aspect al unui îndreptar ce ar fi la îndemână împotriva rătăcirii ivite în numele teoriei cunoașterii din filozofia modernă. Considerând într'adevăr, pe Kant, în ceeace este, întemeietor al filozofiei *critice*, adică al acelei filosofii care a înlocuit *cunoașterea* cu *teoria* cunoașterii, va trebui de câte ori ni se vorbește despre teoria cunoașterii, să ne amintim și caracterul *negativ* al filosofiei moderne. S'a spus și se repetă fără nici o jenă, că începând de la Kant, noi știm ceeace nu știm, și din această mărturisire a „neștiinței“ s'a făcut un merit de cugetare, întrucât prin „cugetare“ înțelegem conștiință lucidă. „Neștiința“ s'a transformat apoi în „tragism“; în „desperare“, în numeroase aspecte *existențiale* ale „necunoașterii“, ca și când simpla lor constatare ar împodobi ființa umană. Spre a indica în mod cu totul sumar poziția noastră, vom spune că în nici un caz *necunoașterea* nu poate fi considerată ca o onoare a inteligenții, și că a vorbi de adâncimea unei conștiințe „tragice“ sau „desperate“ ca de un blazon, este ca și când ai exalta „meritele“ unui pictor care *nu cunoaște* „substanța“ unui peisagiu pe care ambiționează să-l zugrăvească. Raţiunea comparației noastre este de a arăta că nici un artist nu pictează un *gol*, să zicem *lipsa* de vegetație de pe un teren nisipos, sau pădurea dispărută dintre două masive muntoase prin eroziunea îndelungată a apelor. Asupra unui asemenea subiect, pictorul, fără îndoială, e liber să-și exercite talentul, dar întrebarea este cine se va găsi să-l elogieze, în chip deosebit pentru „neputință“ sa de a exprima prin sensuri pozitive *lipsa* sau *golul* din natură?

Or, acesta pare a fi cazul cu teoria cunoașteri din filosofia modernă, în care, la un moment dat, s'a constat că plinătatea *dogmatică* a conștiinței s'a supus unui proces lent de eroziune, săpându-se o prăpastie între masivul minții întrebătoare deoparte și al naturii mute de altă parte. S'a constat cu alte cuvinte că lipsește ceeace în filosofia platoniciană era *știința* (épistémé) rămânând în loc conceptul gol de *știință* ca teorie a putinței sau a neputinței de „a ști“. Lămurim ceeace s'a întâmplat în procesul de eroziune a plinătății dogmatice, atrăgând atenția asupra faptului că *épistémé* era o cunoaștere de natură metafizică pe care filosotul trebuia s'o stăpânească dinainte, prin mijloace ce-l priviau, ramânând ca numai *după* intrarea în posesie a viziunei sale să caute metoda de a comunica intuiția metafizică. Această metodă putea fi socotită pe drept cuvânt *indiferentă*, ea fiind aleasă, dintre multe altele, spre a comunica știința, în actul alegerii intrând considerente practice, cum întâlnim la Socrate, *cauza morală*. Ori cum, metafizicianul avea totdeauna mai mult de spus decât spunea, și metoda adoptată respecta și un criteriu prohibitiv sau defensiv. Situația ciudată a filosofiei moderne este punctul său de plecare tocmai contrar, de la metodă, la *știință*, inversându-se adică raportul dintre instrumentul de transmitere și lucrul transmis, primul precedând pe al doilea, așa cum un vas de flori, „fără“ flori, ar preceda în natură, florile înseși. Rezultatul acestei neobișnuite schimbări de funcții, este, în filosofia modernă, faptul că pornește pe calea cercetării oricine, fără a justifica inițiativa sa printr'o *cunoaștere* în prealabil, ci numai prin adoptarea unei metode teoretice de cunoaștere. Evident, efectul va fi și el ciudat, pentru că folosirea goală a unei metode nu duce la nici o cucerire, ci ea este numai un joc steril pervertitor. Autorul unui astfel de exercițiu nu-și dă seama că nici nu are dreptul de a utiliza o metodă, înainte de a fi în stăpânirea unui adevăr metafizic pentru care metoda nu este decât mijlocul de transmitere. Rezultă din nerespectarea regulii acesteia adânc filosofică, efectul dublu al. compromiterii și a *metodei*, — cauza morală, de pildă, a lui Socrate, — și a *cunoașterii*, aruncând filosofia ca *disciplină*, deci ca drum al pregătirii și al salvării sau ca întemeiere a unui manism, într'o ruină din care cu greu pot ieși cei amăgiți de prestigiul modernismului.

Vinovat de această stare de lucruri, (de o deosebită gravitate, după părerea noastră, dat fiind impasul în care ar cădea gândirea românească), firește că nu este Kant, care a avut grijă să așeze la temelia *culturii* acele scheme descoperite de *puterea* de judecare, ce sunt *cunoașteri* ce precedează orice metodă demonstrativă, putința ei de transmitere fiind de natura *libertății*, Controlul despre care afirmăm că ni l-ar înlesni operele lui Kant dăruite limbii românești de către d. profesor Traian Brăileanu, devine limpede dacă admitem că intuiția transcendentală sau ideile transcendentale se apropie mai mult decât bănuim de *știința* socratică; perspectivă în care și rigorismul moral kantinian ar deveni mai clar și mai uman dacă i-am înțelege fuga sa de înclinațiuni (plăcere-neplăcere) ca o fugă platoniciană de *aisthésis*. In orice caz, primejdia pe care o vedem noi în moștenirea modernă a criticismului ni se pare a fi ascunsă chiar în misteriosul rigorism moral ce se desparte cu îndârjire de afecte. Cum întemeiem o *axiologie*, ne întrebăm, dacă ni se refuză criteriul subiectiv al plăcerii și neplăcerii, și când ni se afirmă că nu este cu putință nici o *demonstrație* spre a ajunge la universalitatea valorilor? O astfel de întrebare iscă tentația de a adopta exact ceea ce Kant a respins ca metodă. Refuzând „plăcerea“ ca metodă spre a demonstra universalitatea judecăților de valoare, — filosoful a deschis drumul pervertirii gândirii, care recurge tocmai la folosirea metodelor de genul „plăcere și neplăcere“ („desperare“, „elan“, etc.), în intuirea transcendentală a valorilor. S'a produs prinurmare, ceea ce am remarcat mai sus, — inversarea funcțională, — metoda începând a activa înaintea cunoașterii metafizice. Așa s'a ajuns ca psihologismul obscur și steril să fie luat drept intuiție metafizică,—trăgând spre degradare ,odată cu diverse conținuturi inferioare ale sensibilității, și celelalte valori ca „binele“, „frumosul“, „justiția“, etc. In fond este vorba despre ordinea creatoare de cultură a spiritului, și gravitatea pervertirii de care vorbim constă tocmai în sterilitatea la care duce. In spațiul scurt al cronicei de față, ne mulțumim a opune criticismului, surprins în afară de plinătatea dogmatică, două principii înrudite și menite să facă iarăș legătura între „conștiința lucidă“ și „natura indiferentă“. Ne referim la un sens al „plăcerii“ care poate fi luat drept criteriu al universalității valorilor și la o anumită *cauzalitate*, pe care o numim productivă. Sunt realități proprii spiritului românesc, lucru ce rămîne să-l cercetăm, precum am spus în alte lucrări „Plăcerea“ de care vorbim acum, și pe care o socotim de natură metafizică, poate fi un foarte puternic simțământ al interiorității. Deasemeni „cauza productivă“ este o intuiție profundă de perpetuă naștere ce pare s'o aibă la bază umanismul românesc.

Ar urma să arătăm că *natura* ca fundal de tipare eterne ,este concepută de popor nu sub *schema* cauzalității mecanice, ci după *scopul* cauzalității productive cauza și efectul fiind legate printr'un raport de tată și fiu, de sământă și floare, — mișcarea având în această perspectivă un sens *tropologic*, de întoarcere și înaintare ca răspuns la chemările fecundației și ale rodirii. Putem deasemeni concepe un *dinamism* al spiritului după aceste norme ale unei *purcederi*, ale unei procesiuni de la producător la produs, cauza purcederii fiind totdeauna un *plus* al rodirii care cere o nouă *casă* pentru viața sa, în felul în care o semânță cere un nou pământ spre a germina. Se deschide prin urmare o perspectivă lăuntrică spiritului ca isvor de viață perpetuu, ce poate fi gândit *dinamic*, numai după principiul cauzalității productive, și cu condiția ca viziunea să rămâie interioară.

Cât pentru *legătura* dintre natură și conștiința în căutare de scopuri morale, vom spune că ea se face prin simpla întoarcere spre aceea icoană lăuntrică a *cauzei productive*, care, în cazul ortodoxiei noastre poate fi chipul divin, spre cucerirea căruia ni se cere o tehnică morală. Și când vorbim acum de o *tehnică* sau o metodă de *cucerire*, nu vrem să spunem că pornim înarmați spre necunoscut, de unde ne-am putea întoarce învingători sau învinși, ci calea noastră este de la *cunoaștere* la metodă, deoarece cauzalitatea productivă, este o intuiție metafizică, o plinătate *dogmatică*, spre a spune astfel, și ea definește ontologic prin *bucuria* de care am pomenit mai sus, și pe care o considerăm intuiție transcendentală și nu înclinațiune. O îndrumare a gândirii spre un astfel de „orizont metafizic“, ni se pare a fi de o deosebită importanță pentru fundarea unei filosofii și a unei culturii în cadrul națiunii legionare. Problema culturii României legionare credem că ne cere în primul rând un nou înțeles al *cunoașterii* și o nouă teorie a *stilului*, după care *stil* să nu fie decât un mod de funcționare a substanței. Cultura legionară o concepem substanțialist, — omul interior *mișcat* după cauzalitatea productivă, — (cuib, familie, — legământ, prezență, înviere, — neamul mântuitor, — națiune eternă) iar puterea țării, deocamdată poate să nu fie de tip monumental, *exibitiv*, ci numai de tipul moral, *tropologic*. Pentrucă dacă la considerentul că suntem față de unii vecini, un popor puțin numeros, și deci ne aflăm în primejdia cotropirii numerice,—am răsunde că după trecerea timpului vom fi mulți și tari (peste 50 de ani, cincizeci milioane), în ce privește *cultura* nu este nevoie să invocăm timpul, — despre care nu știm niciodată precis ce aduce. Operele unei culturi de valoare universală le putem realiza *acum*, și *imediat*, ca pe o problemă a țării legionare tot atât de *urgentă* ca și înmulțirea populației. Dacă însă înmulțirea populației ridică probleme de higienă, alimentație, sănătate a rasei, etc.,— problema culturală cere rezolvarea problemei tot importante, a situației materiale a scriitorului român, a modului cum își câștigă existența și a prețuirii pe care i-o acordă societatea.

CONSTANTIN FANTANERU

Glosse despre arta modernă

(Urmare din pag. I-a)

vidului, experiența răului, nu se poate simți pregnant decât generalizat: dacă fiecare individ l-ar încerca lucid, sinuciderea ar deveni lege firească.

Nu e nici o mirare deci, dacă toate activitățile omului modern se resimt de obsesia răului.

Din adâncuri de ev-mediu începând, Inșii (și dăm acest nume numai oamenilor deplini, capabili adică de luciditate, sensibili și activi. Sensul e kirkegaardian de altfel), Inșii fac să se recunoască, în toate manifestările lor, gândul sufocant al realității răului. Reacțiunea păgână din Renaștere nu e altceva decât o încercare de a uita că răul există, ancorând în efemerul voluptăților trupești, în plenitudinea vitalității amenințate de viziunea destructivă a Răului, (moarte, mizerie, boală, bătrânețe, păcat, osândă, singurătate...). Barocul, bagatelizând sensurile grave ale existenței și mascând sub aparențe teatrale substraturile umile, e tentativa paroxistă de a ascunde, prin înfloriturl formale și gesturi de suprafață, conștiința căderii omului. De pe atunci desperarea predestinării propovăduite de Reformă amintea perpetuu Insului, osânda sa. Sângeroasa represiune contra Hughenoților în noaptea Sfântului Bartolomeu, e în fond, supremul efort de a înlătura cobitoarea obserie a acestei doctrine ce întrona peste tot viziunea fatalității Răului. Carnea are crude mijloace să se apere, atunci când luciditatea distrugătoare de confortur sufletești o amenință! Romantismul — mișcare prin excelență nordică, protestantă, — sub toate formele sale, nu e decât un produs al conștiinței Păcatului, Injustiției, Răului. Și din Romantism, oricât s'ar părea, încă n'am ieșit de tot. Moștenirea lui e prea vastă ca s'o putem îngropa cu una cu două. Problema „urîtului“ în artă nu e decât corespondentul, pe plan estetic, al problemei morale revelate de filosfia creștină.

Dar câte nu se pot spune aici! Câte funcții ale „urîtului“ nu se pot distinge! Urîtul naturalist — *alt nume al adevărului brut, necontrafăcut, nelucrat artistic, neartificializat adică, — ce deosebit e de* urîtul clasicismului *echivalent cu neechilibratul, informul, desorganizatul. Sau de* urîtul simbolist: *retoricul. Că problema nu e una de expresie, se poate vedea din exemplul lui Baudelaire: parnassianul concepției tehnice, poate căuta totuși urîtul decreptitudinii morale ca temă a perfectelor sale cadențe! E o problemă de intuiție, de sigur. Și în măsura în care un artist mărturisește, prin orice tehnică, viziunea Non-valorii, a valorii corupte, a Păcatului fie el moral, estetic sau logic, artistul respectiv e un artist* modern. *Intenția adâncă,* intenția semnificativă *a artei trebuie luată în considerație așa dar, și ea e singurul criteriu de clasificare. Tipologic desigur, nu istoric.*

Iată însă că problema prezintă un aspect și mai interesant, pe măsură ce materialul cercetat devine mai din lumea actuală:

Deformările expresiei, toate „torche-qul“-urile artei moderne, seria „...—ism“-elor care-au făcut furori de 30 de ani încoace și care cad azi în desuetudine, sub presiunea eticei omului nou al totalitarismului, au din perspectiva afund decât acela pe care tind ceasta etică, un sens mai prosă li-l dea cei ce nu văd în ele decât capricii gratuite ale rafinamentului blazaților și snobismului sec. Ele reprezintă pentru noi, adaptarea tehnicei, expresiei adică, la funcțiunea nouă a artei de a familiariza pe Ins cu prezența Păcatului, a Non-valorii; de a-l face adică să creadă în caracterul necesar al existenței Răului, în imposibilitatea de-a imagina o lume dispensată de timbrul lui specific, în fatalitatea poziției lui, în firească lui tendință de a îmbiba toată suprafața lumii spirituale și fizice.

Muzica lui Paul Dukas, Strawinski și Honegger așa se interpretează. Așa își află rost pictura lui Picasso, Bracque, Dufresne, de Chirico, Mac Chagall, etc. Așa, literatura lui D. H. Lawrence, așa, întreaga mișcare futuristă *(„facciamo corragiosamenle* il brutto *nella letteratura“), așa parțial,* suprarealismul *și* dadaismul.

Intr'un cuvânt, tot ce nu-și poate afla la temelie concepția organică a unui om-demiurg, caracteristică vremurilor actuale pe care le pregătește *epoca vastă, largul ciclu istoric început în Evul-Mediu și încheiat sub bombardamente și huruit de avioane, la începutul războiului celor două lumi.*

ION FRUNZETTI

Corespondența noastră

IN AȘTEPTARE...

De peste mări și țări, din dealuri și câmpii,
Te așteptăm Regină ne'ntârziat să vii,
Să ștergi a noastre lacrimi ce curg ca din isvor
De-atât amar de vreme și tot de-atâta dor;
S'alini durerea noastră s'ne mângâi ne'ncetat
Cum mama îl alină pe fiu-i adorat.
Pământul nostru sfânt ce ani a fost udat
Cu lacrimi de iubire, cu sânge mult vărsat,
Te chiamă s'Te susție, Te chiamă s'Te hrănească
Cu o iubire mare, iubire părintească.
Cu brațele deschise, cu inima vibrând,
Te-așteaptă al Tău Fiu, Te-așteaptă surâzând
Și caută la Tine iubirea cea mai mare
Ce poate să existe sub al luminii soare:
Iubirea cea de mamă, în veci neprețuită,
Cât timp va fi pământul, cât viața hărăzită.
Te așteptăm Regină, ne'ntârziat să vii,
De peste mări și țări, din dealuri și câmpii.

Ioan C. Stănescu

PLÂNGE CERUL...

Ascultă
Cum plânge cerul!
Cum se 'ndoaie, materia îndurerată,
De plânsul celui care geme, sus...
In svonul ropotelor stranii,
Nu simți eternitatea mată,
Eterul,
Chinuitoarea umedă melancolie?
Ascultă
Cum plânge cerul!
Monștrii negrii se strivesc.
S'aprind făclii de-o clipă pe boltă;
In ele e gândirea lui: un fulger!
Și trăsnet pare-a fi cuvântul;
Iar norii sunt al lacrămilor uger...
In sborul lor isbesc pământul,
Incremenit de-a cerului revoltă...
Ascultă
Svonul picăturilor de ploaie...
Nu recunoști în el durerea,
Nu recunoști în el misterul
Ce par în plâns că se'ntretae
Și vin din nepătruns?
Aruncă-ți sufletul și umple
Imensul gol,
Cu murmurul sublim al ploii
Apoi ascultă:
Plânge cerul...

PLOUĂ...

Afară plouă...
Picuri reci izbesc în ramuri,
Sau se sparg de caldarâmul străzii.
Prin pomi se sbate frunza,
Și plâng prin case geamuri.
In mijlocul ogrăzii,
Bătrânul nuc sub care ne povestea bunicul,
Stă trist și-ascunde parcă
Desnădejdea și... nimicul.
Pe străzi murdare,
Umede de ploaie,
Cernite cu drapele de noroi,
Un lung convoiu,
Fluid al totului uman,
Pășește mut, prin pâcla deasă
Intr'o continuă mișcare...
Un furnicar de măști greoaie
Rănite de lumina mată,
A umedelor felinare...
Și mă cuprinde-un straniu gând:
Să es afară 'n ploaie!
Să mă scuipe cerul!
Să mă'nece tina
Ce-a creat pe 'ntâiul om!
Să plâng pe al creațiunii dom,
Nimicnicia...
Și 'n sufletul meu trist s'aprind
Scânteia jertfei tuturora...
Afară plouă...
E târziu.
Un orologiu bate ora
Două...
Și dangătul prelung al lui
Pare blestemul nimănui,
Crucificat, pustiu...

L. Bălteanu

ELEGIE BASARABEANĂ

Meleagul își ascunde pecețile de veac
Și vechile hrisoave'n domnească-iscălitură
In negura de humă, căci șesurile tae
Și și-au spumat otravă fântânile la gură.
Cu inimi arse macii se ofilesc pe lat
Și volbura a rugă de moarte-și naltă fruntea.
Hei, larg de lanuri ninse de soare, s'au uscat:
Nici curcubeul nu-și mai aruncă'n Nistru puntea
Ci vrejul amintirii cola'n cerdac bătrân
Il simt cum cade'n brânci și cum tainic se usucă...
Livada ceea mare cu vineții de prun!...
Dar șesurile cu doină și valuri de lăptucă!...
Hei noapte, vino, noapte tăcută mai degrabă:
M'oiu șuvoi prin ape în șes basarabean.
Mi-oi strânge amintirea și cerul în desagă
Și mi-oiu dura mormântul pe-o margine de lan...

RĂVAȘ

Bădie, dorul să-l învingem nu e modru!
Am rătăcit căutându-te'n zadar,
Te-am făşcăit la margini de hotar
Ș'am genunchiat în plâns, la cruci de codru...
Am stat târziu cu inima la sfat
Ș'am ascultat în sări voroava ierbii,
Am sărutat tăcerea'n rând cu cerbii,
Cu tain de fluer drag te-am așteptat!...

Pe unde rătăcești mereu, bădie?...
— O, inimile ni se rup, se rup:
Stejarii clopotesc minuni în trup
Și tu tot bați cărări de bejenie!...

Dragoș Vicol

DEȘTEAPTĂ-TE ROMÂNE!

Biet Român! plecași la caste, hotărît să-ți aperi țara
Și dușmanii dinlăuntru și de-afar' te rod ca fiara...
Ți-ai lăsat acas' soția și copiii și avutul
Și'ai pornit cu arma 'n mână să'ntărești moșiei scutul!
Dar scripat de grea durere, stai și plângi cu plâns neghiob
Că moșia ți-au furat-o și ai ajuns să fii iar rob!
Ești trădat de însăși frații ce pretind că te conduc;
Nu mai sta și-ți plânge soarta, reiați viața de haiduc!
Au lăsat streinătății tot avutul vieții tale,
Tu suspini, că meriți milă, iar familia ta... jale!...
Te deșteaptă! nu mai plânge, ștergeți lacrima durerii,
Hotărît, pronește singur, sparge raclele tăcerii!...
Să sfarmi în cale totul, să sugrumi toți trădătorii,
De-ai să mori, ți-e sfântă moartea, că deasupra 's negrii norii...
Iți alege! sau porți jugul, sau pornești ca vijelia
Ca să scapi din mâini barbare și mormântul și moșia!....
De-ți convine să duci jugul, du-l, prin secoli grei de fer
Că ești laș și lașitatea nu-i primită sus în cer!...

H. V. Ploscaru

Mărgăritărele [1]

de ELENA-RĂDULESCU POGONEANU

In acest ciclu, poetul a adunat, curând după retragerea sa din viața politică, poeziile ce compusese între anii 1852—1862, la care a adăogat trei din anul 1848, care nu putuseră fi publicate mai înainte.

Cuprinsul Mărgăritărelelor, în marea lor varietate, reflectează felurimea împrejurărilor subt care a trăit poetul în acei ani și a sentimentelor ce acestea au deșteptat în sufletul său.

Cu tot numele lor gingaș, „Mărgăritărelele", corespunzând epocii de maturitate și vieață activă a lui Alecsandri, cuprind unele din cele mai energice și mai bărbătești poezii ale sale.

Ciclul se deschide cu un cântec revoluționar, sunând ca o „Marseillaise" a noastră, Deșteptarea României; mai departe cuprinde Hora Unirei, care a fost și ea o armă de luptă, și puternica imprecație Moldova în 1857; în sfârșit, cântecele de vitejie care glorificau pe Italienii și Francezii biruitori în războiul de la 1859 pentru liberarea și unitatea Italiei.

De unde dar numele unei flori delicate la un ciclu în care sânt și accente așa de puternice?

Poate de la acele cinci-șase poezii din care se înalță, ca o mireasmă, adorația poetului pentru Mărgărita; poate și de la înduioșătorul Înșiră-te, mărgărite, cu care se încheie ciclul.

*

Un grup însemnat de poezii în acest ciclu, care oglindește vieața poetului între 1852—62, îl formează poeziile cu subiect exotic, rod al interesantei sale călătorii de aproape patru luni în sudul Franței, în Maroc și în Spania în toamna anului 1853: Păsărica Mării, Floarea Oceanului, Iahtul, El R'baa, Seguidila, în fruntea cărora stă delicioasa feerie O noapte la Alhambra.

Tot în „Mărgăritărele" se găsesc trei din cele mai mișcătoare elegii din opera lui Alecsandri: cunoscuta Bălcescu murind, din care se exală duioșia, patriotismul înfocat al prea-iubitului prieten dispărut în tristețea exilului; Emmi, care exprimă vecinica nedomirire a omului în fața morței unei ființe tinere, care abia-și deschisese sufletul la bucuria vieții; Surorii mele, în care poetul deplânge moartea timpurie a sorei sale.

In alte patru poezii, reluând teme din „Doine", cu care intrase în literatură, dă: o idilă, Hoțul și Domnița, și trei legende fantastice, dintre care Noaptea Sfântului Andrei, un mic capo d'operă.

In sfârșit, în „Mărgăritărele" putem simți ca un preludiu al „Pastelurilor", în poeziile La Sevastopol, Pe albumul d-rei Ida Vegezzi-Ruscala, Gondola trece, Lacul de Como, toate dând impresii vii, directe, un discret sentiment al poesiei naturei, iar cele trei din urmă având calitățile de măsură ale celor mai desăvârșite dintre „Pasteluri".

Visul lui Dragoș, Banul Mărăcine, și remarcabilul Petru Rareș, la rândul lor, anunțau Legendele istorice.

Mai puțin interesante sânt cele câteva romanțe: „Cântice și sărutări", „1 Maiu" etc., care reprezintă un gen la care poetul renunță de acum încolo. Presimțire este ca o prefigurare a „Cântecului Gintei Latine".

*

Nota dominantă în „Mărgăritărele" o formează, cum am spus, poeziile patriotice.

Alecsandri, în volumul ce tipărea în 1863, în vremile tihnite după Unire, dădea întâiul loc poeziilor din 1848: „Deșteptarea României", care la nașterea ei circulase clandestin, în foi răzlețe, fără dată și fără nume de autor, „Sentinela Romană" și „Moțul și Secuiul", — care nu putuseră fi date la iveală în volumul din 1853.

Acum se putea auzi de toți pasionata chemare revoluționară ce răsunase odinioară și în care trecuse și ceva din sufletul înflăcărat al lui Bălcescu:

Iată! lumea se deșteaptă din adânca-i letargie!...
Ah! treziți-vă ca dânsa, frații mei de Românie!
Sculați toți cu bărbăție!
Ziua vieții a sosit!...

Numai tu, popor române, să zaci vecinic în orbire?
Numai tu să fii nevrednic de — acest timp reformator?

„Sentinela Romană", cu acea romantică evocare a trecutului, cu vibranta expresie a conștiinței etnice, și a misiunii noastre seculare, forma un crez pentru susținerea și exaltarea sufletelor, — pentru atunci și pentru toate generațiile, în tot cuprinsul pământului locuit de Români:

Eu să pier? eu? niciodată!
Vie valuri mari de foc, —
Nici că m'or clinti din loc!...

Iar la urmă, cuprindea solemna și mândra afirmare a valorii istorice a neamului său:

Să trăești, ostaș Romane,
Stâlp al lumii apusane!
Tu, cu pieptu-ți, ai oprit
Valul crunt din răsărit,
Și cu brațul tău armat
Pasul soartei l-ai schimbat.

Din tot ce a scris Alecsandri, par'că nimic nu a mers așa de adânc în sufletele Românilor și n'a fost atât de sortit să trăiască de-a pururea în ținerea de minte a generațiilor lor.

In „Moțul și Secuiul" Alecsandri, al cărui patriotism luminat cuprindea de atunci încă întreaga Românime, dădea glas Transilvaniei. Cu sigurul său simț dramatic, într'o scenă ce pare ieșită din Iliada, poetul pune să se provoace luptătorii reprezentanți ai celor două neamuri: în vorbele lor vibrează — de o parte sufletul drept și împăciuitor al unui neam:

Nici eu să robesc la tine, —
Nici tu să robești la mine, —

de cealaltă oarba trufie a celuilalt:

Tu n'ai nume, tu n'ai țară,
Asta-i patria maghiară.
Tu se cade să-mi robești,
Că tu om încă nu ești...,

apoi dreapta mânie a celui insultat:

„Spuie-ți morții din mormânt,
De sânt om, sau de nu sânt.

In al doilea rând, în seria poeziilor patriotice vin acelea care celebrau Unirea: Anul 1855, care traducea imensele speranțe ce trezise în suflete desfășurarea războiului Crimeei; apoi Hora Unirei, care rostea cu naivitatea și vioiciunea versului și graiului popular acea voioasă și frățească chiemare la Unire a desinteresatei Moldove către Muntenia:

Măi Muntene, măi vecine,
Vină să te prinzi cu mine!...

Amândoi sântem de-o mamă,
De-o făptură și de-o samă,
Ca doi brazi într'o tulpină,
Ca doi ochi într'o lumină.....

Cu sigura lui intuiție, poetul găsise cuvintele simple, tonul cald și direct care, ieșite par'că din sufletul obștei, erau menite să se înscrie adânc în inimile tuturor și să asigure o vecinică tinerețe acestui nobil îndemn la unire...

In sfârșit, Moldova în 1857, ecou al înverșunatelor lupte pentru Unire, — în care se înalță neînfrânta credință a poetului în viitorul patriei:

In zadar cearcă ei să ridice
Un zid pe Milcov, despărțitor,
Cădea-va ziduĭ ,și tu, ferice,
Vei fi unită cu a ta sor';

în care apoi indignarea se ridică până la neînduplecate imprecații, ca ale lui Dante:

Și când pe calea de vecinicie
Veți pleca sarbezi, tremurători,
Pe fruntea voastră moartea să scrie:
Dușmani ai țării! Cruzi vânzători!

Când ne gândim la nesdruncinata credință, la pasionata stăruință din aceste versuri, — la răsunetul ce l-au găsit în suflete, la pornirile ce au creat ele, — la marile fapte istorice a căror săvârșire venea ca o încoronare a avântului susținut și de aceste cântece ale poetului fruntaș al națiunii, — trebue să recunoaștem că niciodată literatura nu a fost pusă mai sincer și mai cu spor în slujba vieței unei națiuni și că nicicând n'a părut mai justificată concepția despre rolul mesianic al poetului.

La asemenea versuri, care avuseseră și ele partea lor la întemeierea noilor orânduieli ale țării, și 'n care se simte ca o adiere profetică, va fi gândit Eminescu, când scria:

Voi credeați în scrisul vostru...
Și de-aceea spusa voastră era sfântă și frumoasă...
Voi, pierduți în gânduri sfinte, convorbeați cu idealuri..
Rămâneți dară cu bine, sfinte firi vizionare,
Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroiu!...

Răclămație

Io Ion Vârtosu, zâs Pământ,
Din Poianalungă moldovană,
Viu să vă răclăm — (nu cer pomană !) —
Că'n hârtii ați pus ieri strâmb cuvânt.

Nu e drept că cele opt prăjini
De islaz au fost cândva boiere ;
Mie mi-ou vinit dila muiere
Precum sânt : cu troscot de grădini.

N'aș putè aduce vr'un hrisov
Pentru ele, cum că totdeauna
Fură zăstrea neamului Păuna ;
Am în schimb pe moș Dumitru Iov,

Care poati spuni că acum
Una sută ani fără o lună,
Păuneștii aveau iarbă bună,
Iar unde'i conacul era drum

Cam de-aceleaș leat, dacă nu chiar
Mai avută'n zile nu senine,
Mama Safta — gard în gard cu mine —
Glăsuiește apăsat și rar,

Că pi vremea ei nici nu s'află
In Poianalungă vr'o cucuoană,
Nici vr'un ghiftuit boier cu toană
Care niciodată nu se lă.

Astea vream să le-auziți și-a ști ;
Și vă rog, frumos, să-mi scrieți carte
Ca s'o am să fie de-a mea parte
Pentru când cei martori n'or mai fi.

Iar de-ți chibzuiră precum că
Minciunim, pentru islaz, cu toții,
O să-mi strâng feciorii și nepoții
Să-l păzască ei de lifta ră.

TEODOR AL. MUNTEANU

Intru cât privește pe Alecsandri, e neîndoios că Mărgăritărelele, cu poezii ca Sentinela romană, și Hora Unirei, pe care adolescentul Eminescu le va fi recitat și cântat cu entusiasm, i-au inspirat marelui poet acea venerație pentru literatura generației trecute ce o mărturisește în Epigonii [2]).

La 1870, când tânărul Eminescu scria acele versuri de recunoștință, el era încă foarte aproape de marile realizări naționale și de luptele ce le precedaseră, încât simțea mai viu (prin contrast cu sterilitatea unei literaturi contemporane, a cărei „beție de cuvinte" o denunțase cu trei ani înainte, cu o fină ironie, Titu Maiorescu) ce mare suflet vibrase în scrierile predecesorilor.

Acea literatură din epoca renașterei naționale — și în primul rând poezia lui Alecsandri —, cu toată naivitatea ei, uneori, și cu toată ușurința formei adesea, nu fusese o literatură stearpă, fără legătură cu vieața țării, ci izvorîse din inima națiunii și se revărsase asupra ei; nu urmărea o producțiune de artă pur formală, ci, pornind din suflet, purtată de un ideal, ea încălzise, înălțase și întărise sufletele; de aceea, poezia lui Alecsandri a făcut una cu marile aspirații ale neamului și s'a înscris în înfăptuirile naționale ale epocei.

---

1) Cuvântul **Mărgăritărele**, după cum observă chiar Alecsandri în nota dela poezia dedicativă, care deschide ciclul, e identic cu **Lăcrămioare**.

2) V., pentru părerea lui Eminescu despre scriitorii preamăriți în „Epigonii", scrisoarea lui către Iacob C. Negruzzi din Viena 17/6 1870, st. n. în I. E. Torouțiu, **Studii și documente literare**, vol. I, p. 311, 312.

Trupul Căpitanului

(Urmare din pag. I-a)

pitanului. Este manifestarea unei realități din lăuntrul Comunității Legionare.

Căpitanul trăește; mereu viu, mereu în fruntea Legiunii, ca în vechiul nostru cântec —, pe care-l cânta cu figura transfigurată de emoție și cu privirile senine, ce căuta să descifreze tainele din noi — și prin aceasta, cele ale viitorului Neamului și Legiunii:

Moța, Arhanghel și munte, Marin
[ca o flacăre mare
Cu Căpitanul în frunte, ne-or
[duce în viscol de soare

Deaceea și chemarea noastră care eri, ca și azi — ca și întotdeauna se îndreaptă către el, numai către el — Căpitanul nostru:

Să faci Căpitane, o țară
Ca soarele sfânt de pe cer.

Căci Căpitanul trăește. Legionarii îi simt clipă de clipă prezența și îndemnul la luptă. Deaceea, pentru nimic în lume, ei nu se vor abate dela linia pe care El a trasat-o Mișcării Legionare.

Trupul lui nu l-am mai găsit în ziua biruinței. Era destin de Căpitan... Sufletul lui este însă mereu prezent în noi. Corneliu Codreanu trăește. Trăește cât va trăi Legiunea și Neamul românesc.

COSTIN I. MURGESCU

Notă la o bibliografie

Bibliografia d-lui N. I. Herescu, de pe acum impunătoare, sporește cu încă două opere: una este Necesitatea clasicismului, *conferință ținută la Ateneul Român în seara de 14 Mai 1939 (Tiparul „Carte a Românească", București, 1940); cealaltă se intitulează:* Alecsandri, Fântâna Blanduziei și Horațiu, *contribuție la istoria lui Horațiu în literatura românească („Bucovina" I. E. Torouțiu, București 1940).*

Concomitent cu aceste opuri la care tiparul colaborează ca un auxiliar prețios întru demna exprimare materială a gândului, autorul lor publica în Revista Fundațiilor Regale pe luna trecută, câteva pagini de comentarii critice despre Vasile Alecsandri poet al priveliștei și al legendelor românești, *amintind, cu prilejul festiv al aniversării bardului din Mircești, nu numai însemnătatea istorică în lirica noastră, dar și valoarea lui de actualitate:*

„Disprețul excesiv față de opera lui Alecsandri ni se pare nouă și nedrept și păgubitor — scrie d. N. I. Herescu. Nedrept în perspectiva istoriei, fiindcă el a fost un precursor. Fenomenul Eminescu, probabil, nu s'ar fi putut produce, dacă n'ar fi existat, mai întâi, fenomenul Alecsandri. Păgubitor în lumina valorilor poetice eterne fiindcă el a scris unele versuri care pot fi, și pentru noi cei de astăzi, prilej de emoție și desfătare estetică...

Deaceia el are dreptul să trăiască în conștințele noastre, iar noi avem datoria să nu sărăcim patrimoniul nostru sufletesc, lăsând în uitare pe clasicul poet, cu interesantele note idilice și eroice pe cari le-a adus poeziei românești".

Reținem, așadar, din inventarul recapitulativ al zestrei poetice lăsate de Alecsandri, interesantele note idilice și eroice.

MENALC

Ideologia creștină a Statului român legionar

de Preot MIHAIL BULACU

Trăim cu adevărat zile mari. Așa de mari prin însemnătatea și profunzimea lor, că multe condee se rețin a le comenta. Ca și pe câmpul de luptă, sub bombele năprasnice ale dușmanului din față, te vezi uneori înăbușit de fum și reținut pe loc. Dar tocmai în aceste clipe este momentul să nu stai cu brațele încrucișate. Cel ce-și cunoaște datoria se reface sufletește în grabă și pornește înainte. Conștiința-i spune să execute cu prețul jertfei sale comanda ce i s'a dat. Din nourii de fum înăbușitor desprinde cununa biruinții și dincolo de zidul amenințător al dușmanului vede locul pe care înfige drapelul isbânzii finale. Credința sa în dreptatea sfântă a cauzei pentru care luptă și nădejdea în victorie îl transfigurează. El vede în față aurora realizării unui viitor, pe care i l-a înfățișat comandantul său la plecare. Intreaga ființă i se răscolește și lupta eroică se desfășoară în plin. Dușmanul cade biruit, cerul se înseninează și victoria se înfățișează pe deplin realizată.

Asemenea putem spune că se proiectează sbuciumul nostru sufletesc în fața sfâșierii dureroase a unei bune părți din trupul patriei, sub călcâiul cotropitor al dușmanului. Dar în afară de dușmanul din față, cauți să te desmeticești și de vânzoleala celor s'abi și bolnavi sufletește din jurul tău. Unii buimăciți și fără gând eroic, cad grămadă în fața ta. Tânguiala lor te împiedică și pe tine de a înainta. Dar ceea ce este mai greu, este boala sufletească care paralizează pe cei mulți. Le lipsește o convingere, fiindcă n'au un crez, nu văd isbânda. Necredința îi face să fie învinși, mai mult de jumătate, înainte de a porni la luptă.

Numai acel ce vede viață și dincolo de moarte, acel ce vede suflet dincolo de trup, acel ce vede pe Dumnezeu dincolo de materie, acel ce vede binele și jertfa dincolo de eul și interesele sale, acela se poate birui pe sine și poate ajunge la suprema biruință din afară. Și în chipul acesta putem vedea că au fost strămbunii noștri. Ei au birut pentrucă au crezut. Și au crezut fiindcă au avut o credință, pe care nu numai că au mărturisit-o, dar s'au călăuzit în viață după luminile ei.

In asemenea suflete mari, vedem cu adevărat luceferi, călăuzitori de viață. Iar în noi vedem de multe ori niște epigoni. Pentrucă adesea ne lipsește un ideal. Ne lipsește o credință, ne lipsește convingerea, ne lipsește sufletul cald, spiritul de jertfă și tot ce ne poate duce la eroism. In cadrul unor asemenea preocupări putem înțelege frumusețea și adâncimea versurilor din „Epigonii" marelui poet Mihail Eminescu, vizionarul naționalismului integral și al rolului Scripturilor Sfinte ale Creștinismului. Să revedem numai câteva versuri, pentru a ne regăsi din stările noastre sufletești:

„Când privesc zilele de-aur a scripturilor române,
Mă cufund ca într'o mare de visări dulci și senine
Și în jur parcă-mi colindă dulci și mândre primăveri
Sau văd nopți ce'ntind deasupră-mi oceanele de stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele
Cu isvoare-ale gândirii și cu râuri de cântări.
. . . . . .
Iară noi? noi epigonii?... Simțiri reci, arfe sdrobite
Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte
Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;
Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;
Voi credeați în scrisul vostru, noi nu credem în nimic!

Și deaceia spusa voastră era sfântă, și frumoasă
Căci de minți era gândită, căci din inimă era scoasă...
Voi, pierduți în gânduri sfinte, convorbeați cu idealuri ;
Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri !..."

In lumina acestor versuri pline de adâncime și un larg înțeles al aprecierii trecutului plin de credință și senin la suflet, gândul nostru se duce peste veacuri și milenii, la astrii cari au luminat destinele neamului nostru. Peste luceferii neamului, enumărați și descriși de Eminescu în restul versurilor acelor „Epigonii". Ne ducem chiar la timpul de naștere al poporului român. Revedem legiunile romane venind pe plaiurile Daciei-traiane. Revedem aevea legiunea creștină, supranumită fulminantă, pentru minunile credinței ei în rugăciune, de pe vremea împăratului Marcu Aureliu. La vraja rugăciunii creștinilor romani din această legiune, istoria ne spune că a încetat o mare persecuție îndreptată împotriva creștinilor.

Ascultăm astfel glasul mai îndepărtat al episcopului Paulin de Nola, care admira progresele pe care creștinismul misionar le făcea prin părțile Olteniei și ale Banatului, sub vraja osârdiei misionare a Sf. Niceta Romanul, episcop de Remesiana, la al cărui glas se converteau noui suflete legionare din ambele Dacii, în noua credință creștină:

„Pe tine tot norodul, părinte te numește
De ale tale graiuri Scythul pătruns se umilește
Și aprigu-și dămoale pe cel de fiară piept
La adevăr, ce 'nvață-l cuvântul tău cel drept.

La tine Getul vine, Dacul din amândouă
Și cea Mediterană și cea Repensă nouă
Agricultorul și cel ce-i avut de vaci și boi
Cel învăscut în pielea lânoasei sale oi.

In țara în care Musa n'a împletit cunune
Prin rostul tău învață ce-i barbar să răsune
A lui Christos Sfânt nume cu inimă romană
Virtuos să viețuiască în pace creștiană".

(G. Săulescu: „„Arhiva Albinei", Iași 1847 Arh. Nifon N. Ploeșteanu: Patru conferințe religioase, București Ed. 1905, p 116-117).

In cadrul acestor scumpe amintiri înțelegem mai bine ce legătură este între Statul român legionar de astăzi și ideologia creștină, îmbrățișată și înfiripată în sufletul noului Stat, precum ne lămurește Conducătorul Statului Român, Dl. General Ion Antonescu. In primul rând Statul român în spirit legionar, nu vine să reformeze eretic Biserica creștină ortodoxă, ci o respectă și o sprijinește. *„Un Stat întemeiat pe spiritualitatea creștină, cum este al nostru astăzi, este respectuos față de Dumnezeu și față de Sf. Biserică".* Statul legionar respectă și apreciază convingerea creștină a neamului românesc, că prin Biserică se poate înălța sufletește neamul la o viață superioară și se poate mântui.

Ceva mai mult, Statul legionar respectă tradiția Bisericii de a-și întocmi singură prin organele sale eclesiastice activitatea, precum și organele de a-și desfășura lucrarea practică, când afirmă: *„Socotesc că Biserica, instituție divină întemeiată de Fiul lui Dumnezeu și adoptată de poporul nostru încă din îndepărtate veacuri pentru a-l înălța sufletește și a-l mântui, este singura în măsură și în drept să stabilească în conformitate cu chemarea ei și cu cerințele timpului normele de activitate".*

Statul legionar nu numai că respectă, dar își face o confesiune de credință, afirmând că-și sprijinește tăria pe spiritualitatea creștină, pe care Biserica prin preoții săi o înfiripează în sufletele credincioșilor. Dar pentru aceasta, slujitorii ei trebue să fie la înălțimea misiunii lor, încredințată de Dumnezeu: , *„Atât în calitatea mea de Comandant al Statului Național Legionar, care-și toarce puterile din spiritualitatea creștină a Neamului, alimentată de Sfânta noastră Biserică, cât și ca fiu credincios al acestei Biserici, cornic să-mi dobândesc în sânul Ei mântuirea sufletească, cerința cea mare pe care o adresez Bisericii este: să-și aprindă până la incandescență râvna apostolească și propovăduitoare"*

Statul Legionar este respectuos față de Biserica strămoșească, dar o vrea vie, animată de duhul misionar al Sfinților Apostoli. Una este tradiția, de a respecta structura apostolică și sobornicească a Bisericii și alta este dorința, de a fi animată de duhul ei apostolic. Tradiția ortodoxă n'a însemnat viață statică, ci duhul dinamic al jertfei misionare, spirit de sacrificiu pentru binele aproapelui, până la jertfa de sine, după exemplul Sf. Apostoli și Sf. Martiri ai Creștinismului-primar. Mântuitorul Hristos a fost și a rămas exemplul suprem și El trebue urmat și astăzi: „Biserica lui Hristos nu înseamnă numai ziduri, icoane, coruri, lumânări, clopote, slujbă. Ea este dragoste, jertfă, mi'ostenie, trudă, curățenie sufletească. Oriunde trăiește un suflet curat, acolo este un altar al dumnezeirii. Pentruca Biserica și toate podoabele Ei să primească cu adevărat harul ceresc, dacă vreți să adăpostească cu folos pe cei ce înalță rugăciuni, să-i facă să caute sprijin și genunchii lor odată ridicați dela pământ, să-i poarte mai încrezători ca înainte. Dați voi întâi bisericii, tot ce Mântuitorul a așezat la temelia Ei".

(Urmare în pag. 8-a)

IN TREN...

de GEORGE CARARA

Desigur, aţi observat şi dvs. în călătoriile pe cari le faceţi cu trenul, că se găsesc adeseori călători de o cumsecădenie şi o filotimie nemaipomenită. Atenţi, prevenitori la orice gest, ei sunt gata pentru a închide, pentru a deschide fereastra, pentru a-ţi trece un spriţ, o portocală, într'un cuvânt oameni cum nu se poate mai gentili. Gentileţea lor, nu mai cunoaşte măsură însă, când e vorba de o cucoană. Atunci să-i vezi pe aceşti domni gentili cum nu catadixesc să deschidă un mic geamantanaş din pântecul căruia, ca nişte dibaci prestidigitatori, scot feldefel de bunătăţi. Aveţi nevoe de un hap oarecare, aveţi migrenă, greaţă, aveţi mâncărimi, usturimi sau crampe? Fiţi siguri că domnul gentil vă va oferi leacuri pentru toate aceste neplăceri.

Pentru a nu face păcate însă, vom recunoaşte că sunt şi oameni la cari spiritul de amabilitate e o chestie de temperament sau educaţie. Intâmplarea la care mi-a fost dat să fiu martor şi pe care vreau s'o povestesc mai la vale, întâmplare care poartă pecetia celei mai desăvârşite autenticităţi (dacă vă spun c'am fost martor!) priveşte o scenă sinistră din lumea oamenilor aceştia cari te tortură cu gentileţea.

Deunăzi, mă întorceam dela Constanţa. Mă întorceam la Bucureşti pentru a mă mai răcori şi de ce n'aşi spune-o, pentru a mă odihni. La dracu! doar mă întorceam dintr'un concediu de odihnă. După ce izbutii cu multă trudă, să ocup un locşor într'un compartiment, tare pe poziţie, priviam la desfăşurarea crizei de locuri. Compartimentul plin. In faţa mea o doamnă care judecând-o după ţinută şi îmbrăcăminte, făcând abstracţie de fardul de pe faţă, dădea impresia unei femei pe care ne-am deprins a o numi serioasă. In faţa ei şi deci lângă mine, un domn cu barbete, să tot fi avut 50 de ani. In celelalte locuri, o doamnă vorbea limba cehoslovacă, cu un copil îndrăcit, pistruiat, care ne-a făcut capul moară. (Cine are să le trăiască, cine... etc.). Incolo o maică şi atâta... pe cât mi-aduc aminte. Adică să fiu precis:

Vasăzică eu, unul, doamna venerabilă doi, domnul cu barbete trei, cehoslovaca cu dracul de copil cinci, plus una maică, tocmai şase. O să vedeţi pentru ce am făcut numerotarea aceasta. Uşa, ca un adevărat perpetuum-mobile, la fiecare clipă „hârş".

— Vă rog, mai e vreun loc aci?

— După cum vedeţi şi dvs. compiet ocupat.

Capul din pervazul uşii la care erau ataşaţi doi ochi ca două mărgele de corcoduşe privia cu neîncredere, ştiau ei ce ştiau. Doamna cehoslovacă spuse ceva copilului în limba ei, limbă care deşi îmi este străină cu desăvârşire, am dedus totuşi că i-a poruncit să nu-şi părăsească locul. Ţinea să fie şi ea tare pe poziţie. Şi deoarece copilul nu părea să dea ascultare poruncii mamei sale, aceasta crezu de cuviinţă să-i administreze o lecţie ceva mai contondentă, spre satisfacţia tuturor: copilul primi deci o palmă sdravănă.

După socotelile mele, domnul care întrebase şi care se postase la fereastra din faţa compartimentului nostru nu aştepta decât doar plecarea trenului. Pe urmă ştia el că se limpezesc lucrurile. Un ins care de obicei nu face decât să reţie locul pentru alte persoane fără a călători şi el, la plecarea trenului va coborî lăsând un loc disponibil precum şi alte trucuri pe cari le cunoaşteţi şi dvs. Uşa din nou, cu violenţă, hârş. De astădată cel care vârî capul era un ofiţer. Aţi băgat de seamă că militarii închid sau deschid violent uşile. Ei susţin că asta se cheamă a proceda milităreşte. Nouă ne place să credem că e mai mult o chestie de deformaţie profesională. Oamenii clerului deschid uşa potolit şi tot astfel se interesează. Mai e o categorie de călători cari intră siguri de sine, intră fără să salute şi ocupă un loc însemnat cu un jurnal sau o carte. Dacă li se atrage luarea aminte că locul e ocupat, ei răspund scurt „ştiu" şi-şi văd de treabă. Am băgat de seamă că şi ăştia ştiu ceva. Dovada cea mai bună e că îndată după pornirea trenului, persoana care afirmase că locul e ocupat, îşi retrage uşor cartea, de obicei într'o limbă străină, lăsând să se înţeleagă că persoana în chestie şi-o fi găsit alt loc. Abia atunci comis-voiajorul, căci de mai multe ori persoana atât de cunoscătoare a rânduirilor din călătorie este un voiajor, aţipeşte liniştit.

Eu stăteam liniştit şi făceam examenul meu reflectând la toate acestea, când bag de seamă că, cucoana venerabilă din faţa mea dădea vădite semne de nelinişte şi îngrijorare. Asta se întâmplă la vreo două ore după plecarea noastră. Domnul din faţa ei, adică de lângă mine, interveni prompt.

— „Prea cald duduie?"

— „Nu".

— „Prea rece?"

— „Nu".

— „O fi curent".

— „Nu".

Eu, în gândul meu, care nu sunt nici antifeminist convins, dar nici misoghin fără rezerve: „Haiti" îmi zic. Iată unul cu filotimie.

— „Sunteţi suferindă, poate?"

— „Nu"... dar (glas de havaiană) am o sete ceva aşa...

— „Vai de mine duduie, se poate? permiteţi-mi vă rog... Şi fără să sfârşească vorba, arată în mână un thermos. E un spriţ minunat şi unde mai puneţi că e destul de rece. Il am dela Viena (probabil se referea la thermos şi-şi colora ceremonialul turnării cu fel de fel de aprecieri şi amabilităţi). Odată cu oferirea paharului — am uitat să spun că scena se petrecea noaptea — observai cu surprindere că domnul îşi apropie unul din picioare într'un chip mult prea îndrăsneţ de acelea ale doamnei, făcându-i semne destul de vizibile. Doamna, probabil încântată că la vârsta dumneaei se mai bucură de încă puţină trecere, iar pe de altă parte stingherită de vizita atât de inoportună a piciorului domnului cu barbete, făcea feţe-feţe. Se gândea la vecinii ei de compartiment care ar putea, Doamne păzeşte! să-şi închipue cine ştie ce.

Dumnealui însă continuă înainte a face semne cu piciorul, deşi cucoana îi aruncase o privire menită să-l electrocuteze.

Vădit emoţionat, bâlbâindu-se, neştiind cum să iasă din încurcătură, se grăbi să-i mai ofere un pahar cu vin.

— „Vă rog, îndrăzniţi duduie", — silabisi el. Dar piciorul nici că-l retrăgea.

Măi să fie al dracului — îmi spuneam eu, — văzând cum fierbe cucoana, să ştii că de-aci iese scandal. Parcă am fost afurisit căci nu trecu nici un moment şi numai ce o aud pe cucoana în gura mare, eşită din sărite.

— „Drept ce mă iei dumneata pe mine şi mai cu seamă unde vrei dumneata să mergi?"

Domnul, galben ca de ceară, judecând că poate i s'a făcut rău, răspunse măsurându-şi cuvintele şi căutând prin buzunare vreun bulin.

— „Eu merg la Bucureşti", şi oferindu-i ruşinat, calmantul ,deabea mai putu silabisi:

— „Luaţi, luaţi, doamnă..." Dar piciorul nici că voia să-l retragă. Dimpotrivă. Şi avea o mutră necăjită, îngrijorată şi confuză de te apuca mila. Ea, la fel nedumerită şi revoltată.

Văzând că manevra piciorului pe dedesubt nu încetează, doamnei i se făcu într'adevăr rău şi în culmea enervării strigă.

— „Ce, domnule, ţi-ai eşit din minţi? Chem şeful de tren să te pue la respect".

Ce şi-o spus bietul om? Se vede că asta e niţel tralala, şi a apucat-o criza tocmai acum.

— „Ia să-mi văd eu de treabă". Işi retrase frumuşel piciorul şi „hârş", „hârş", „şontâc, şontâc" părăsi compartimentul, uitându-se speriat înapoi. Inainte de a închide uşa, eu care aşteptam să dea o sincopă peste mine din cauza râsului, îl auzii psalmodiind:

— „Ce ţi-e şi cu trenurile astea, domnule. Toţi nebunii în ele".

Domnul cu barbete avea piciorul de lemn.

TRUP...

de ŞTEFANA IRINA BOLDUR

Ana Maria îşi privi trupul în oglindă. Nu observă nimic deosebit... Atunci, pentru ce în seara aceasta, când se întorcea dela şcoală cu paşii grei de oboseală, un bărbat a urmărit-o atât de aproape, încât a tresărit simţindu-se atinsă de un corp străin? Trebue că avea ceva care o deosebia de celelalte fete, ceva vulgar care atrăgea privirile bărbaţilor. Işi aduse aminte cum astăvară, la plaje, unii ochi o priveau atât de lung încât se uita după aceea să vadă nu cumva o fi uitat să-şi aranjeze costumul sau, Doamne fereşte, a ieşit goală pe plaje!... Parcă şi femeile o iscodeau uneori prea mult. Nu; nici de data asta Ana Maria nu găsi nimic nepotrivit în înfăţişarea ei după cum şi astă vară costumul ei era poate cel mai decent de pe plaje. Ba da — abia acum vedea că uniforma îi era puţin cam strâmtă. O croise aşa pentru ca să samene cât mai puţin a uniformă şi pentru ca să se simtă mai uşor într'însa. O va lărgi chiar de-a doua zi. Dar Ana Maria simţea că vina e altundeva totuşi era prea candidă la şaptesprezece ani pentru ca să-şi poată da seama că o rochie strâmtă sau largă, costum de baie sau haină de blană, nimic nu era suficient pentru ca să poată acoperi trupul perfect care isbucnea din copilărie spre viaţă cu tot elanul formelor desăvârşite.

După ce aruncă încă o privire în oglinda înaltă în care se vedea întreagă, în rochie simplă, neagră, cu guler foarte larg, alb de şcolăriţă, Ana Maria se încruntă spre omul care îl rămasese în gând cu stăruinţa lui de a o atinge şi socoti că poate la urma urmei a fost ceva întâmplător sau, simplu, a fost confundată cu cineva.

A doua zi era Duminică şi nu vroia să-şi strice pentru atâta dispoziţia în cea mai scumpă zi a săptămânii. In faţa aceleiaşi oglinzi aruncă uniforma pe care o credea în parte vinovată şi îmbrăcă o rochie uşoară şi înflorată încreţită în talie şi foarte largă până la linia genunchiului unde se termina. O clipă — cât trecu dela negrul uniformei la primăvara rochiei de casă — oglinda lumină doi umeri albi, rotunzi şi o coapsă prelungă, într'o mişcare elegantă, care ar fi făcut cinste oricărui rosenthal dintr'o vitrină.

Profesorul vorbea de-o jumătate de oră. Vorbea frumos, pătrunzător, ceva despre balade şi cântece haiduceşti. Apărea din vorbele lui toată poezia unui neam. Ana Maria simţea cum vorbele profesorului prind viaţă... Se lăsa seara pe munţi. De undeva de pe prispa unei case de lemn mică, pierdută în brazi, picura trist un cântec din bucium. Asculta vorbele care se transformau în imagini. Pădurea de brazi dispăruse de mult... Ana Maria mai vedea doar un ochi roşu de lumină. Lumina aceea putea fi focul care încălzea pe românul trist, dar tot aş putea fi luceafărul de seară. Acum vorbele profesorului aduceau în ochii Anei Maria o ceaţă de haiduci.

Rămăsese cu ochii miraţi şi gura întredeschisă. Respira greu cu sufletul galop, una cu galopul haiducilor din codru. Profesorul povestea şi zâmbea. Uneori, avea un zâmbet pe care studenţii vechi i-l ştiau, un zâmbet luminând interiorizat... părea îndepărtat spre ceva ce numai el vedea. Şi, deodată, firul vorbelor se rupse. O linişte grea se făcu în sală. Ana Maria se uita nedumerită împrejur.

— Domnule student (Ana Maria observa că profesorul se adresează tânărului de lângă ea care era foarte roşu, incandescent) dacă aş avea obişnuinţa te-aşi lua de mână şi te-aşi conduce afară. Cum nu o am, însă, te rog să părăseşti singur sala şi să nu mai vii la cursul meu. Cred că nu-i nevoie să-ţi explic pentru ce iţi cer lucrul acesta; domnişoara a fost foarte îngăduitoare că nu te-a pălmuit, dar dacă încă odată te-aşi vedea la ora mea făcând ce-ai făcut acum sigur, că te-şi pălmui eu..."

— „Trupul tău, Ana Maria, pus pe un piedestal în mijlocul oraşului ar trebui venerat de toţi trecătorii în genunchi. Eşti perfectă, Ana Maria..."

Iar trup.

— „Adrian aşi vrea uneori să fiu urâtă, comună, ştearsă pentru ca să-mi pot trăi viaţa mea adevărată. Aşa trăiesc viaţa trupului meu. Şi sufletul suferă, Adrian; înţelegi?" — astfel ar fi vrut să-i vorbească — dar Adrian care era poate unul din cei mai inteligenţi tineri din Facultate înţelegea totul, numai asta nu — aşa că Ana Maria renunţase de mult să-i mai spună gândurile şi dorinţele acestea. Trecuseră de trei, patru ori prin faţa casei ei, dar nici unul nu se îndura să se despartă. Era seară târzie şi tot oraşul învăluit în ceaţă. Ana Maria căuta un om care s'o înţeleagă, care s'o iubească şi s'o ocrotească în lume. Sufletul ei căuta un reazim şi Adrian îi strângea braţul. Mergeau prin ceaţa groasă fără să vadă nimic în jurul lor. Becurile păreau lampioane suspendate, luminând un drum care nu ştii unde duce. Câte o maşină trecea rar. Lumina ei din spate suia roşie prin ceaţă şi parcă se îndrepta spre cer.

— „Da, Adrian, uneori îmi vine să fug din lume, să mă duc la mânăstire în munţi, să trăesc liniştită. Ce le-am făcut eu Adrian?

— „Nimic, Ana Maria, tu eşti un copil mic pe care lumea rea îl pândeşte, dar eu anul acesta termin Facultatea şi cum îmi fac un rost te iau sub ocrotirea mea. Şi, atunci, vei vedea cum nu va mai îndrăsni nimeni să-ţi facă vre'un rău. Şi de-ar îndrăsni, totuşi...."

Ochii lui Adrian scăpărau. Erau într'înşii multă dragoste reţinută şi multă forţă de viaţă.

Târziu au poposit pe-o bancă în faţa unei statui. Ana Maria îşi rezemă capul de umărul puternic al prietenului ei.

De jur împrejur era ceaţă şi basm.

. . . . . .

Ana Maria suna la uşa profesorului ei. Fusese invitată cu o lucrare de seminar, pentru ca să discute mai amănunţit unele puncte, din plan. Introdusă într'un vestibul mare, ca o sală de cursuri, dar acoperit de covoare şi încărcat de plante exotice, păşea încet prin camera necunoscută. Intr'o clipă se văzu întreagă într'un perete de oglindă. Purta o rochie neagră cu centură lată şi un guler foarte fin de dantelă. Era atât de simplă încât ai fi crezut că-i şcolăriţă. Când apăru profesorul pe uşă o privi întreagă resfrântă în apele oglinzii. Mergea încet spre el, printre aceleaşi plante exotice şi imaginea din oglindă se depărta în acelaşi timp, astfel că profesorul crezu un moment că o va pierde, dar în clipa aceea Ana Maria era în faţa lui.

Se înserase de tot şi ceaţa era deasă afară ca şi'n ajun. In biroul profesorului era cald şi jarul din sobă lumina cu roşu covorul persan. Vorbiseră întâiu despre lucrare, apoi, despre dragostea în poezie şi mai târziu de poezia dragostei. Vorbe, vorbe.

O servitoare tăcută adusese două ceaiuri fierbinţi şi castane coapte. Era în camera luminată de jarul sobei o intimitate şi o atmosferă blândă, moleşitoare.

„Ana Maria... (glasul suna străin. Oare, era acelaş glas care vorbea despre baladă?) „Ana Maria, am făcut o nedreptate când am bruscat la cursuri pe tânărul acela. Atunci nu-ţi văzusem decât chipul copilăros şi lipsit de apărare. Te-am văzut, apoi, la seminar când ai luat cuvântul. Atunci mi-am dat seama ce'nseamnă păcatul... Am văzut c'am greşit cu tânărul acela. Vezi, Ana Maria, lucrurile acestea, cred, că ţi le-a spus şi altcineva şi, totuşi, simt nevoia să ţi le spun şi eu".

Se apropiase de ea şi îi cuprinsese umerii în palme. Ii simţea rotunzi şi plini.

„Ana Maria, mă ierţi că te-am adus aici? Mă ierţi că-ţi spun lucruri pe care n'ar trebui să ţi le spun, dar care mă'năbuşe de când le strâng în mine?"

Mâinele lui se crispau pe umeri. O durea. Simţea respiraţia fierbinte şi apropiată a omului de lângă ea.

— „Te iubesc, Ana Maria..."

Ana Maria ştia.

Işi plecă fruntea şi se lăsă purtată de braţele omului cu respiraţia fierbinte. Trupul ei nu se împotrivi şi plăti întreg tributul frumuseţii lui.

Afară era ceaţă şi jarul din sobă arunca pe covorul persan pete de lumină. In casă plutea un miros parfumat de castane coapte, aşa ca'n copilăria Anei Maria...

ANIVERSARE

de GEORGE ACSINTEANU

Domnişoara Fana se uită la ceas. Fruntea i se întunecă.

— Chiar el să întârzie, când l-am rugat atât de stăruitor? Aşa îşi ţine făgăduiala?

„Voi veni la ora precisă, Fana. E ziua ta şi orice s'ar întâmpla, nu trebue să lipsesc. Apoi ştii, exactitatea e politeţea regilor, cum zice Fedor Pavlovici din „Fraţii Karamazov".

S'au despărţit printr'o îmbrăţişare, ca o promisiune mai mult.

— Şi uite, au trecut patruzeci şi cinci de minute peste ora la care trebuia să vină... Dar dacă i s'o fi întâmplat ceva? O, nu, nu se poate. Nu cred. Azi n'a avut nici un sbor de făcut. Lumea vorbeşte multe. Vinul, femeile... Azi pe pământ, mâine în văzduh, printre nori, printre furtuni. Poimâine, poimâine... Dar nu vrea să se mai gândească. Nu vrea. Nu se poate... Poimâine, în munţi, unde ochiul omului nu pătrunde... O grămadă de carne stâlcită sub rămăşiţe de lemn şi de fier, mânjite cu sânge... Aaaah!

*

Ţipătul s'a răspândit în tot salonul, ca un junghi ascuţit şi rece. Doi tineri s'au repezit la ea îngrijoraţi.

— Ce e, Fana? Ce s'a întâmplat?

— Nimic, nimic, dragii mei.

Mâna mică şi albă ca un porumbel obosit a sburat pe frunte, a mângâiat cutele subţiri, a gonit gândurile negre care năvăliseră în minte.

Jazzul începu un tango argentinian. Fana, condusă de un tânăr cu capul spintecat de o cărare ţipător de dreaptă, fardat ca o fantoşe, porni în paşi lenţi, dansul. In celălalt colţ al salonului două guri de babe cleveteau în şoaptă.

— Dece crezi că a ţipat?

— Nervi.

— Aşi, aviatorul.

— Care?

— Cum, nu ştii?

— Nu.

— Şoimul...

— Aha.

— Sigur, ma chère.

— Ce gust şi la ea.

Uşa salonului se deschise larg. Jazzul amuţi. Un tânăr înalt, robust, cu străluciri în priviri salută toată lumea, îndreptându-se spre Fana care îl privea încruntată.

— O oră şi treizeci şi patru minute întârziere. Exactitatea este politeţea... A cui ai zis? A, da, a regilor. Ce mai rege!

— Sărut mâna, Fana. Te rog să mă ierţi. Am fost reţinut de un lucru pe care am să ţi-l spun mai târziu.

— Mulţumesc.

Fana îi vorbea cu ochi din ce în ce mai încruntaţi. Tânărul zâmbi.

— Când îţi spun, Fana, că nu sunt vinovat...

— Ştiu, ştiu. Poţi să-ţi continui munca. Uite bufetul.

Tânărul, fără să mai aştepte altă invitaţie, se îndreptă spre masa cu băuturi; îi era sete. Fana rămase ca împietrită lângă pian. Nu se aşteptase la acest gest. In clipa când ea fierbea de mânie, el se răcorea cu oranjadă. Vasăzică, e adevărat tot ceeace se vorbeşte despre el. Au dreptate mătuşile. De câte ori schimbi un cuvânt cu el, pare absent. Obosit. Un om sfârşit.

Fana îi spiona acum toate mişcările. Tânărul se uită senin la ceas, ca şi cum în jurul lui nu s'ar fi petrecut nimic. Era ora unsprezece. La douăsprezece va sbura în noul record de viteză. Nimeni nu ştia ce pusese el la cale. Lucrase toată ziua cu mecanicul la aerodrom până la orele zece seara. Deaceia întârziase. Ea va înţelege şi-l va ierta. Ce omagiu mai frumos ar fi putut să-i aducă de ziua ei, ce urare mai aleasă i-ar fi ptut face, decât acest record pe care-l va boteza „R. Fana 600 pe oră". La unu va afla. Va fi mulţumită. Atunci ochii ei negri nu vor mai fi întunecaţi, chipul ei ca de zăpadă nu va mai fi crispat, fruntea nu va mai fi înourată de gânduri. Va sbura ca un fulger prin întunericul nopţii, cu icoana ei în faţă, cu primăvara ei în piept, cu căldura sângelui ei în vine. Mai sorbi un pahar şi se îndreptă tot atât de senin spre Fana.

— Vreau să-ţi vorbesc.

— Mie? Ai să-mi mai spui mie ceva?

Intrebarea căzu ca dintr'un vârf de gheţar, cu răutate măruntă de pisică sălbatecă.

— La unsprezece şi jumătate trebue să plec.

— N'ai decât. Eu nu te reţin.

— Fana, cum vorbeşti?

— Cum meriţi!

— Crezi, Fana?

— Sunt convinsă.

— Fiindcă am întârziat?

— Şi pentrucă te duci acum la... Dar ce mă interesează pe mine purtările tale.

— Bine, Fana, la revedere.

— Adio.

Ion nu s'a întunecat. Vorbele ei nu l-au durut. Uşa s'a deschis încet. Jazzul a început iarăşi tangoul argentinian. Fana, luată la braţ de junele cu părul lins, a pornit din nou dansul. Şi totuşi nimeni n'ar fi bănuit dacă paşii ei se mişcau în ritmul cântecului sau după glasul sufletului care plângea în adânc.

Ion s'a suit în maşină şi s'a îndreptat în goana motorului spre aerodrom. Pe drum, l-au năpădit şi pe el neaşteptate gânduri...

Când copilăria îi ciripea în sânge, jocul lui era necontenită privire printr'un ochi de geam afumat, în lumina soarelui. Gândul fugar spre interplanetare spaţii făurea din nourii primăverii trăsuri albe de mătase, cai de aramă şi armăsari vineţi de plumb, cu care el fugea pe luncile infinite ale cerului. Şi era fericit copilul atunci că lumea lui de vis n'avea margini şi înălţimile spre care năzuia n'aveau sfârşit...

Mai târziu, când viaţa adevărată i s'a arătat mai lămurit şi când mintea a început să înţeleagă rostul lucrurilor, îşi făurea din gânduri pasări mici sburătoare. Şi porumbeii se înmulteau. Şi vulturii creşteau. Şi din zi în zi sufletul lui se fărâmiţa şi se închega, viaţă nouă, în piepturile jucăriilor sburătoare. Profesorul lui, colegii de şcoală când îl găseau migălindu-se la alcătuirea unei aripi sau la făurirea unui motoraş, îl răneau cu râsete şi vorbe aruncate brutal în faţă.

— Mai lasă jucăriile, Ioane, că ai ajuns de râsul băeţilor.

El tăcea, gândea şi lucra necontenit.

Ion şi-a sfârşit liceul, a trăit cinci ani viaţă de student la inginerie, dar niciodată nu a slăbit gândul de a creea cel mai frumos vultur de fier cu care să sboare adevărat, dincolo de nori, ca în închipuirea copilăriei...

— Intr'o noapte când sta la masa de lucru cu pumnii, pârghii încordate la tâmple în minte i-a licărit o lumină. Din această sclipire s'a desprins încet o pasăre mare cu aripile întinse ,strălucitoare. De atunci n'a mai avut odihnă până când n'a eşit pasărea vie, de fier şi de lemn, din uzina pe care o conducea. Lumea s'a uitat la pasăre cu un fel de teamă. Parcă din toate părţile uriaşului vultur se desprindeau taine ce se strecurau în inimile celor ce-l priveau. Când a sburat întâi a fost o zi cu mult soare. Pe câmpul de unde şi-a luat drumul spre cer era adunată multă suflare omenească. La întoarcere a fost o adevărată sărbătoare. Oamenii, printre care erau şi fostul lui profesor şi toţi cei ce-l ironizaseră cândva, l-au ridicat pe sus şi l-au purtat în triumf...

In noaptea aceasta când se va întoarce din raid va fi la fel. O, deabia aşteaptă să bată şi acest al şaptelea record. Să-l primească Fana cu toată primăvara din pieptul ei în ochi...

Ion legănat de gânduri coti şoseaua spre aerodrom. Sări din automobil, se duse în birou şi scrise în fugă câteva rânduri. Apoi îşi îmbrăcă haina de sburător şi se asvârli în carlinga avionului.

După două ore Ion nu s'a mai întors.

Fana a primit rândurile lui şi le-a citit de zeci de ori până la ziuă:

„In noaptea aceasta, în salonul tău toată lumea te sărbătoreşte ascultând muzica şi dansând. Eu vreau să te sărbătoresc altfel, Fana. Vreau să-ţi aduc o cunună, nu din flori, că florile mor ca şi oamenii, nici din cuvinte că nu sunt potrivitor de vorbe. Sunt însă un sburător şi m'am gândit să-ţi dăruesc de ziua ta cunună împletită din cea mai mare viteză pe care omul cu aripi de fier şi de lemn a putut s'o atingă. Cununa aceasta va lumina viaţa ca un nou luceafăr. Nu mai fi supărată pe mine că am întârziat. Te îmbrăţişează al tău, Ion".

Fana şi toată lumea au aşteptat întoarcerea lui Ion o zi.

Au aşteptat reîntoarcerea o săptămână, o lună, un an, doi, trei...

Toţi oamenii l-au uitat pe Ion. Un singur gând însă nu l-a şters din cutele lui.

Fana stă de ani şi ani singură, fără prieteni, fără viaţă în jurul ei şi se uită din balcon necontentit spre zări. Pare o vedenie: faţa uscată ca o coajă de copac şi ochi scurşi de atâta privire în inima cerului. In mână ţine o hârtie de pe care vremea a şters, de mult, toate cuvintele.

CARACTERUL ESENȚIAL AL CULTURII JAPONEZE

de General GHEORGHE BĂGULESCU

(Urmare din n-rul trecut)

In acelaș cod se mai vorbește despre: Religie, invidie, mânie, interzicerea guvernanților de a exploata poporul.

Toate punctele din acel cod sunt de actualitate în orice țară din lume.

In Statul Japonez totdeauna familia a fost la bază, nu individul.

CONȘTIINȚA NAȚIONALĂ

Toate izvoarele de cultură de mai sus sunt cimentate între ele printr'o conștiință națională ridicată la cel mai înalt grad.

Ea duce la un sentiment sfânt al îndeplinirii datoriei, al sacrificiului personal pentru binele Patriei. Fiecare japonez are bine fixată în minte credința că dacă el singur nu-și va face datoria, patria, strămoșii și familia sunt în primejdie.

Un ideal de curățenie și puritate, o religie a muncii care nu lasă să se strecoare nici moliciunea, nici lașitatea, este impusă de conștiința proprie, este impusă de sufletul strămoșilor.

O imaginație fertilă, o fantezie bogată care mai totdeauna se unește cu siguranța adevărului pipăit, și modifică concepțiile primite din altă parte, din altă țară, dând naștere la concepții noui originale.

Un om care muncește 16 ore pe zi, căci orice minut de ședere ar diminua producția țării — și aceasta în Japonia înseamnă o crimă — stă trei, patru ore la rând admirând măreția lunei pline, ce se oglindește uriașă în zilele de Noembrie, în apele Sumidei. Din clarul lunei, din liniștea serii, sufletul de poet al celui din urmă muncitor, soarbe noui puteri pentru munca de a doua zi.

Kakemono-ul depe **tokonoma,** vasul cu flori așezat sub Kakemono, se găsesc deopotrivă în casa nobilului ca și în casa muncitorului cu brațele, **iar aceasta se îmbrățișează și fac una cu altarul strămoșilor, căci gustul frumosului este tot o religie.**

CARACTERISTICELE LITERATURII

Ce a pus Japonia în vederea lumii întregi, nu a fost vechea ei civilizație, pe care mulți **nu** o cunosc nici astăzi. Majoritatea lumii a început să se intereseze de Japonia după victoria împotriva Chinei (1895) și mai ales după glorioasa campanie din 1904/1905 împotriva Rusiei. Deaceea în mintea multora Japonia apare ca un stat tânăr ca civilizație și cultură, care a început să se înfiripeze odată cu epoca **Meiji (1868)** sub influența Occidentului.

Literatura europeană de avangardă a dat o imagine falsă asupra civilizației nippone. Expozițiile de artă din 1878 și 1900 dela Paris și expozițiile dela Londra, au dat o imagine reală dar văzută de puțini și înțeleasă și de mai puțini. Publicul românesc care a vizitat expoziția de artă japoneză ce am deschis la Ateneul Român, la începutul acestui an, și-a putut face o idee de sensibilitatea sufletului nippon.

Deaceea pe mulți Europeni i-a surprins știrea că Japonia serbează anul acesta 2600 de ani dela fondarea Imperiului.

Toată lumea nu ar fi surprinsă dacă ar ști:

— Că la începutul erei creștine, când în Europa în afară de clasicii greci și latini, nu apăruse nici o carte literară demnă de reținut, strămoșii Japonezilor compuneau admirabile poezii lirice, cântând natura.

Că din timpurile străvechi Japonezii au psalmii lor cuprinși în **Norito (Cuvinte spuse)** un fel de poezii în proză, bogate în simboluri, în stil pur, nobil și sobru.

— Că la începutul secolului al VIII-lea au fost adunate în douăzeci de volume 4.466 de poezii **(Mannyoshi),** poezii ce urmau anumite reguli prozodice, poezii lirice de o finețe, varietate de sentimente, concisiune, invidiate și astăzi, poezii scrise de Impărați, Impărătese, înalți dregători, doamne de onoare, samurai și lucrători de pământ.

In ele cititorul găsește toată gama delicateții sentimentelor, tot ascuțișul ironiei, toată autoritatea unei filozofii proprii.

— Că poezia japoneză a trăit epoca de aur în timpul perioadei **Nara (710—793)** iar proza în perioada **Keian (794—1185).**

— Că în anul 712 din ordinul Impăratului a fost terminată cronica Imperiului Nippon: **Kojiki.**

— Că în anul 713 Impărăteasa **Gemmyo** a dat ordin ca să se facă o descriere amănunțită a țării, pe provincii, din toate punctele de vedere: Etnografic, fauna și flora, legendele, etimologia de nume proprii, etc. Toate acestea au fost adunate sub numele de **Fudoky.**

— Că în secolul al X-lea **Sei Shonagon,** doamnă de onoare în palatul din Kyoto a scris remarcabila operă literară **Makura No Soshi** (Note de căpătâiu), ce ar face cinste oricărei literaturi din vremea noastră.

— Că cel mai bun roman japonez — în sensul european al cuvântului — a fost scris către sfârșitul secolului al X-lea și aceasta tot de o femeie: **Genji Monogatari** de **Murasaki Shikibu.** Deci legenda răspândită în Europa a inferiorității femeei japoneze, nu poate sta în picioare.

— Că astfel de manifestări de cultură ating apogeul după cum se vede, înainte de anul 1000 și pentru ca ceva să atingă apogeul, nu se poate să nu fi avut nevoe de cel puțin o jumătate de mileniu de creștere și desvoltare.

Desigur, multe din statele ce se consideră astăzi de o civilizație veche, iar pe Japonezi de o civilizație nouă, nici nu figurau pe harta lumii când civilizația japoneză atingea în multe ramuri, apogeul.

Iată un fragment de poezie din epoca Nara: (710—793).

— El: Pentru ca să te aștept, am stat în picioare nemișcat, udat toată noaptea de roua muntelui.

— Ea: Te-a udat roua, întunecată de noapte, a muntelui, așteptându-mă?

O! Cât aș fi vrut să fiu eu în locul picăturilor de rouă.

Farmecul poeziei japoneze stă în jocul de cuvinte și în finețea aluziilor pe care o traducere nu le poate reda.

Iată și câteva rânduri din opera doamnei de onoare **Sei Shonagon în Makura no Soshi.**

Din capitolul:

Ocazii când lucrurile fără valoare capătă importanță.

Când doamnele de onoare escortează călare, pe împărat la ieșirea din Palat.

Un exemplu de finețâ, de cugetare:

„Primăvara, ceea ce prefer este aurora cu crestele munților ce mijesc încetul cu încetul mai distincte și se luminează apoi din ce în ce. Norii de nuanță violetă se alungesc în dâre subțiri.

„Vara admir noaptea. Admir, natural, clarul de lună, dar iubesc deasemenea întunericul în care se încrucișează licuricii în sbor. Chiar când plouă, nopțile de vară mă vrăjesc. Toamna admir seara..."

In toată lucrarea doamnei de onoare **Sei Shonagon** se mai constată un adânc spirit de observație, de critică și ironie.

Trista întâmplare a câinelui **Okinamaro** dovedește câtă putere de simțire putea să pună **Sei Shonagon** în povestirile sale.

Tot din lucrarea de mai sus putem pricepe obiceiurile dela curte: Impăratul cere doamnelor de onoare să scrie repede câte o mică poemă. Impărateasa, altădată, le citește, din volumul **„Adunări de poezii vechi și moderne („Kokin Shu")** începutul poemelor iar doamnele de onoare trebue să ghicească sfârșitul.

Numai din cele de mai sus putem înțelege câtă importanță și câtă desvoltare luase cultura în Imperiul Nippon în secolul al X-lea.

Pe teren social, literatura începe să se desvolte, după cum am văzut, în epoca Heian (794—1185) cultivând romanul **„Monogatari".**

Orice subiect ar trata aceste romane, din ele nu lipsește finețea în expresii, eleganța în stil.

In jurnalele de călătorie **(Nikki)** se găsește aceeași finețâ și gust artistic, ele fiind presărate cu numeroase **Tanka** (poezii scurte).

Cel mai fin produs al literaturii japoneze, cea mai caracteristică, este **Uta,** poezie simbolică, scurtă care este pentru cititor un fel de inspiratoare a unor înalte sentimente estetice, căci această **Uta** schițează numai sentimentele, lăsând cititorului libertatea de a le complecta după sufletul și dispoziționea lui. Aceste **Uta** sunt adesea cântate.

Tanka, forma culminantă a acestui gen Uta, este un fel de epigramă în cinci rânduri; în ea se întrec toți în noblețea sentimentului, dela Impărat la muncitorul cu palmele. In ea se învederează dragostea față de viețuitoarele ce ne înconjoară, dragostea față de natură.

Tanka este schiță scrisă. Ea este produsul spiritului nippon, este de o concisiune exemplară, de o complectă originalitate și ilustrează mai bine ca orice în literatură, calitățile sufletești ale acestui neam.

Epoca Kamakura a produs dramele lirice **No,** sobre, cu conținut istoric potrivit stării de spirit al epocii.

Anumiți critici s'au năpustit asupra epocii **Kamakura** numind-o sterilă. Dar cel dintâi care protestează este statuia marelui **Buddha-Dai Butsu** — și templul **Hachiman.**

Această epocă este epoca lui **Yoshitsune** și a atâtor fapte strălucite de arme, fapte ce au format isvoarele atâtor scrieri de mai târziu.

Ca să se recolteze, trebue întâi să se semene și atunci dece epoca semănatului să fie considerată sterilă? Epoca Meiji a culeș în bună parte roadele crezului semănat de **Yeyasu.**

Literatura ca și pictura tinde spre vulgaritate în epoca **Tokugawa** (1603—1867) când se desvoltă romanul și dramele populare **Kabuki,** potrivit spiritului **Samurai.**

In epoca **Meiji** (1868—1912) fuzionează două curente: **nippon și occidental,** când tradiția literară nipponă are de suferit (1868—1885).

Dar în curând spiritul nippon își revine, când apare o nouă formă literară urmată de romantism, naturalism și apoi de prioada creațiilor proprii.

Aceasta arată că sufletul japonez nu este reactionar, el primește, examinează, selecționează, adaptează și transformă până la originalitate.

La rândul lor, literaturile europene, în special cea franceză, s'a inspirat din bogatul și neexploatatul tezaur al gânditorilor nipponi.

Literatura care a înflorit și a dat roade mature în Japonia înaintea picturii, a rămas aproape necunoscută pentru restul lumii din cauza greutății înțelegerii, greutății traducerii, căci foarte puțini străini au putut pătrunde în tainile scrisului și deci înțelegerii ideografice.

Scrisul ideografic a ajutat din plin arta picturii și sculpturii. Astăzi, pe drumul tras de această artă maturâ își încearcă în lume pașii, literatura.

In ziua în care cârligele, carourile și crucile atât de numeroase ale miilor de caractere nippone, se vor opri din ce în ce mai mult în ramurile peisagiilor zugrăvite de Kakemonouri, **simplificându-se la maximum și ajungând la un alfabet ușor de memorat de celelalte națiii ale lumii, literatura nipponă va pune stăpânire pe bibliotecile europene, iar nenumăratele cărți vor deveni adevărate „Note de căpătâiu", adevărate „Makura no Soshi".**

Ca un **memento** pentru părăsirea scrisului ideografic va străbate strălucind lumea gravura și sculptura expresivă și gingașă, flice bune ale acestui scris ideografic, scris care a dat mâinii artistului și gravurii niponne o flexibilitate neîntrecută, flexibilitate devenită o calitate ereditară, un steag implântat în vârful piramidei realizărilor grafice.

CARACTERISTICILE PICTURII

Partea de suflet care a pătruns în largul lumii ca o săgeată, a fost **eroismul nippon,** devenit proverbial, iar ramura de cultură care s'a întins, a înflorit și a parfumat discret tot globul pământesc, asemeni unei ramuri uriașe de cireș în floare, **a fost arta, în special pictura.**

Natura și Buddhismul sunt izvoarele principale ale picturii.

Templele au servit de Academii de pictură, iar marii bonzi au fost adesea și mari pictori, înființători de școale (Sotan etc.).

Arta japoneză s'a inspirat din varietatea peisagiilor și s'a desvoltat deci în atmosfera liniștită a templelor, în jurul palatelor imperiale, shogunale sau ale daimiilor, unde înflorea bogăția și dărnicia. Manifestații culturale prind consistență și originalitate, la începutul secolului al VIII-lea sub **Impăratul Shomu (720).**

Compoziția joacă mare rol. Se observă un sentiment just al armoniei și repartizarea maselor, împărțirea peisagiilor și personagiilor, în dozajul culorilor. Frumusețea conturului izbește dela prima examinare, siguranța trăsăturilor, sintesismul și decorativul sunt caracteristice.

Culoarea este pusă într'o tonalitate minunată și gradată, așa fel încât adesea atenuează clar-obscurul.

Pentru un european, o pictură japoneză are adesea caracterul unei schițe, în comparație cu pictura grea în ulei.

Siguranța și măestria desenului stau la baza picturii japoneze. Desenul este o interpretare idealizată cu caracter sintetic și exprimând de obicei: calmul, seninătatea, grația, perfecțiunea formelor. Cu cât se privește mai îndelung un astfel de desen, cu atât el spune mai mult.

Pictorul japonez iubește frumosul abstract. Această tendință născută din sinteză și instinct, a căpătat și mai mare rezonanță prin adaptarea principiilor buddhiste.

Chiar folosind numai culoarea negru, pictura japoneză dă o varietate de expresii, născute din varietatea tonalităților de negru și din accentuarea liniilor, trase când vijelios, când molatec, dar totdeauna cu mâna sigură.

Un european iubește mult culoarea, deaceea sosit

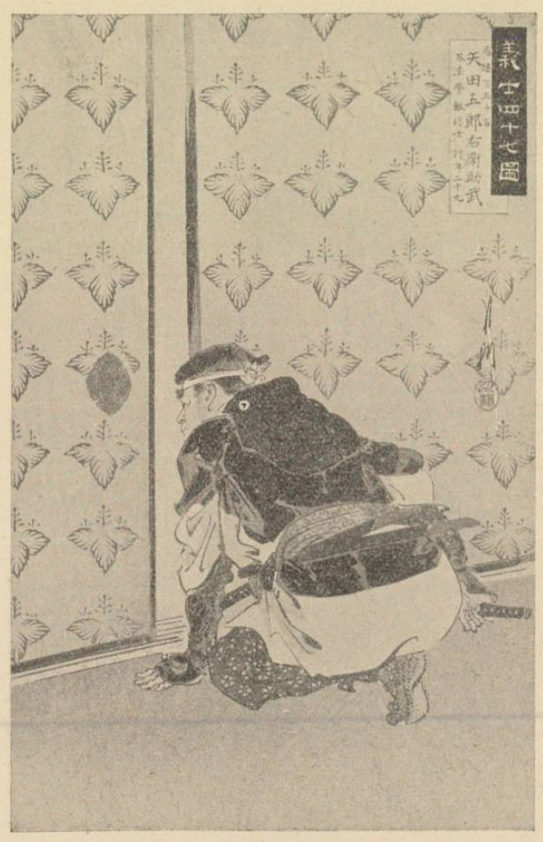

în Japonia, el admiră și ar dori să posede kakemono-uri cât mai colorate, desigur aceasta acordându-se cu sufletul său exuberant și gesturile largi. Apoi, încetul cu încetul, se depărtează de culorile multiple până devine un admirator al alb-negrului, studiind și entusiasmându-se în fața kakemono-urilor antimergătorilor școalei **Kano** trecând pela **Motonobu** și ajungând până la **Taikan** din zilele noastre.

Nu am să uit niciodată symphonia de alb-negru, clarul lunii și aburii ieșiți din apele pâraelor de munte, din cele trei kakemono-uri de **Motonobu** așezate în sala a II-a la inaugurarea Muzeului Imperial din Tokyo (1938).

Artistul japonez a înțeles că arta rămâne totdeauna artă, în orice epocă s'ar găsi și peste orice gusturi ar cădea, căci puterea artistului este originalitatea.

Un artist japonez — cel puțin până astăzi — nu a confundat niciodată originalitatea cu exagerarea.

O concepție proprie în arta nipponă, nu a frânt legile armoniei, mișcării, culorii, deși câteodată a neglijat perspectiva. A neglijat și clar-obscurul, dar l-a înlocuit prin expresivitatea desenului și tenta culorilor.

Un **Misunobu-Tosa,** un **Motonobu-Kano,** un **Korin un Harunobu un Hokusai, un Hirshige, un Gaho un Taikan** sau **Kawavata** moderni, au deschis noui drumuri în arta nipponă, în arta lumii.

Arta decorativă a lui Korin, gravurile și lacurile japoneze ceramico-lui Ninsei sunt neîntrecute. Chiar în arta aplicată, japonezul pune tot talentul și conștiința lui.

Arta japoneză nu exclude simetria, dar adesea folosește o admirabilă dezordine aranjată.

Până și pietrele depe aleele unei grădini sunt așezate în acest fel, căci japonezilor le place să se inspire din însăși opera Creatorului, care a creat toate cu rost, dar nu le-a înșirat pe Companii de munți sau Batalioane de râuri.

Artistul japonez nu redă un gest fugar din viața cuiva, ci contopind mai multe vieți, alege din ele gestul caracteristic.

— Un samurai călare întrupează vitejia mileniilor trecute și a mileniilor viitoare.

— Un **Daruma** sintetizează meditația și statornicia.

— Muntele și izvoarele, viața veșnică; florile și păsările, viața trecătoare.

Figurile buddhiste, în pictura și sculptura japoneză, nu sunt reci și țintuite în infinit; ele prind atitudini de înțelegere lumească, de nespusă bunătate, când e un **Kwannon,** de adâncă meditație, când e un **Buddha.**

Un amestec de bunătate, înțelegere omenească și îndârjire întâlnim în grupul **Juniten-Zo.**

Oricine înțelege că toate aceste caracteristici ale picturii, derivă din **sufletul nippon** și de aceea în prima parte a prezentului articol am insistat mai mult asupra acestui **„Yamato Damashii",** acestui **„Nippon Seishin".**

IN ARHITECTURA

Nipponii alungă motivele prea încărcate din arhitectura chineză și preferă ca și strămoșii, simplitatea arhitecturei proprii.

Dacă un străin rămâne încântat de complexitatea liniilor și coloritului din templele dela Nikko, el stă în meditație în fața templului dela **Ise** ce reprezintă prototipul arhitecturei japoneze: **un parlenon față de o catedrală gotică.**

Casa japoneză are farmecul ei:

Vara totul este deschis; până seara totul e scăldat în lumină. Când soarele arde prea tare, se trag **shojii** care filtrează prin hârtia lor mată de orez, o lumină sidefie.

Interiorul se poate mări sau micșora, după cum cere sufletul: templu, chilie sau cort înaripat.

Iarna prin tragerea de **shojii** și **amado-uri** dă voe locuitorului să se joace cu vremea.

Politețea primirei, masa scundă în jurul căreia se grupează oaspeții, mărește prietenia.

Ikebana-ua — de pe **tokonoma** și grădinița din jurul casei, aduc dispoziție sufletească și mulțumește gustul artistic.

ARTA APLICATĂ, MUZICA, ETC.

Geniul artei japoneze a reușit să facă până și din micile obiecte casnice: o cutie, o tavă, o cupă, lururi de artă.

Ceremonia ceaiului, arta așezării florilor (Ikebana) dansatoarele din temple, geishele, sunt produse specifice ale fineței culturei nippone.

Geisha nu este găsită în nici o altă cultură în afară de cultura greacă veche, sub numele de **hetairé.**

Muzica cu caracterul ei interior, melancolic, însoțită de dans, se contopește într'atât cu acesta, încât face parte din ara figurată.

Dacă cineva nu are înaintea lui materialul concret necesar, nu poate înțelege îndeajuns importanța artei japoneze sau diferența între arta japoneză și arta chineză, sau între arta japoneză și arta europeană.

CARACTERISTICELE ȘTIINȚEI

Adesea în cursul Istoriei japoneze găsim treceri dela acțiunile exterioare la concentrări interioare sufletești: Stăpâniitori politici care părăsesc puterea și se dedau cultului religios, artelor, meditației.

Sufletul japonez complectativ și sintetic este predispus spre observațiile științifice și în special pentru cele dictate de sol și felul de viață.

Solul cu numeroșii vulcani, cât și taifunurile, au făcut pe Japonezi să studieze amănunțit **geologia** și **meteorologia.**

Iubirea florilor i-a făcut să studieze **botanica;** iubirea cerului **astronomia;** religiositatea curățeniei, **higiena** și **medicina.**

Sufletul nippon mai puțin analitic, lasă matematica abstractă pe al doilea plan, în schimb este un admirabil practicant al **matematicei economice.**

Științele practice economice, **științele aplicate** au fost stimulate pe lângă necesitate, de demnitatea națională atunci când practicismul european și american a căutat să subjuge națiа nipponă.

Cunoașterea perfectă a științelor economice și aplicate a făcut ca Japonia să concureze pe cale economică cele mai civilizate națiuni din lume și să le învingă.

Știința nipponă a început să tragă în largul lumii linii de lumină și nădejde. Dau un singur exemplu:

Intr'una din zile am fost chemat la telefon de o doamnă care mă ruga, aproape plângând, să intervin către Legația Japoniei dela noi pentru a-i procura **serul japonez A. O. 1,** singurul care ar putea să oprească orbirea.

(Sfârșitul în Nr. viitor).

PULVIS ET UMBRA

(Capitol din romanul „TURN DE FILDEŞ", sub tipar)

de TITUS NICOLAU

Marea îşi legăna valurile albastre în soare. Incununate de spumă, se pierdeau aproape de ţărm, retrăgându-se. Lingeau faleza şi porneau iarăşi în larg, călătorindu-se, popoare.

Tolănită pe nisip, goală, Dudu primea sărutările soarelui, droaie, tot mai fierbinte pe piele. Sus, în albastrul cerului, drept în creştet, plutea alb, un nouraş: năframă de chemare, înger cu aripi imaculate, decupat pentru stea, lipit pe un cer strălucitor, artificial.

Intinse mâinile care amorţiseră sub ceafă. Baia de lumină aprinsă şi căldură orbitoare o moleşea, curgând neoprită, cascadă din băierile largi deschise ale văzduhului.

In înalturi se clătinau apele soarelui. Jos, păsările mării, valsurile valurilor...

Orchestra de la Cazinou urzea peste întinsuri lucii, plasă de melodii. De pe plajă se vedea spre dreapta, departe, balustrada terasei. O pălărie panama, fumul trabucului, şi evantaiul agitat al mamei...

Dudu avea şaptesprezece ani şi era fiica bogatului industriaş bucovinean August Preda. Arunca acum, din nou, priviri neliniştite spre partea cealaltă a plajei, aşteptând parcă pe cineva.

Străinul apăru deodată, tot atât de misterios, păşind îngândurat pe ţărmurile astea de film sentimental, pitoresc.

Şi întâmplările se înlănţuiau ciudate, călăuzite parcă înadins de gândul romantic al vreunui regizor capricios.

★

Vizitatorul dela mare nu avea cugetul curat. Mai întâi, înfăţişarea: cu o barbă neagră, fără să se poată numi chiar barbă, era doar neras de câteva săptămâni. Pe cap fusese, cu toate acestea, tuns mărunt cu maşina, iar la tâmpla stângă, lângă semnul mare în x, o rană proaspătă se închisese, abia zărită. Figura smolită, arsă şi mai mult de soarele mării, apăruse în primele zile, când purta bandaj alb, lat, de tifon, cel puţin de arab, sau de june turc fără fes, dar cu turban.

O cămaşă albă, cu guler răsfrânt, scotea şi mai mult în evidenţă tăciunele părului. Privirile îi erau mai mult obosite decât triste.

Dacă ar fi fost urmat de un câine, pretutindeni, în plimbările lui singuratece, ar fi alcătuit un tablou bizar, desprins din povestirile lui Ewers sau Edgar Allan... Dar se mişca singur, numai singur.

Cobora de la hotelul din deal, pe gânduri, întotdeauna la aceeaşi oră de dimineaţă: şase fără un sfert. Se oprea la chioşcul din colţ, cinci minute şi aprinzându-şi pipa întotdeauna în prag, continua drumul pustiu, şi mai lenevos.

Privea pe sub pleoapele căzute, aproape închise, cum îi răsare, resfirat printre gene, după aceeaşi cotitură, pântecul albastru al mării, răsturnat la soare, dincolo de zidurile vechi ale moscheii. Drumul, mai departe, îl făcea geometric pe aceeaşi linie, cu aceleaşi treceri, deoparte şi de alta, urcări pe trotuar, ocoluri şi coborîri de pante. S'ar fi zis că tălpile lui călcau în fiecare zi urma tălpilor din ajun.

Fără să aibă în faţa lui vre-un ceas, stătea în mare, apoi pe nisip la soare, şi iarăşi în apă şi pe nisip, cu exactitate de cronometru: trei sferturi de oră, două ore şi un sfert, şi apoi câte douăzeci de minute. Iar după ora zece, oricine îi putea vedea statura subţiratecă urcând aceeaşi cărare pe coasta stearpă, către grădinile din zare. Nu apăruse vreodată cu o carte sau cu vre-un ziar în mână. Trecea aşa, cu mâinile goale, bălăbănindu-le uşor, parcă ar fi pierdut ceva atunci, cu paşi aproape împleticiţi. Rămânea pe câte o bancă, în parcul mic de jos, sau în grădina cu liliac, sus, împrejmuită cu ziduri de piatră.

Şi ofta.

Cu cotul sprijinit de bancă, răsturna ceafa fierbinte în palmă, închidea ochii şi primea, întreagă, baia de lumină. Muzica de la restaurantele din vale se înălţa parcă mai trist, — încremenită, marea sclipea. In boschete vrăbiile gureşe atingeau cu aripile, frunzişul. Apoi tăcere, copleşitoare.

Prundişul aleii scârţâi. Ridică ochii, cu mirare. Un băieţaş se aşeză cu codeală, la capătul băncii; rosti cu glas pentru bolnavi:

— Vă rog, nu vă supăraţi, de unde sunteţi dumneavoastră?

Luca zâmbi. Erau cele d'ntâi vorbe cari i se adresaseră aici, de atâtea zile, de când venise.

— Din Tumbuctù.

— ? !...

Şi adăugă indulgent, explicativ:

— Comuna Tanganica.

★

Copilul veni în fugă până la marginea terasei, şopti ceva la urechea bătrânului şi se depărtă încet.

Marea îşi întindea plumbul topit în soare. Pescăruşi atingeau cu aripa, luciul. Tăcere şi căldură cotropitoare.

Sus, pe terasă, moşneagul Preda rămăsese uitat, privind depărtările. Acolo s'a pierdut, înghiţit de zare, vaporul. Băiatul lui, un copil abia, era printre muncitorii aceia murdari şi gălăgioşi. A mai făcut un semn cu mâna, în zadar, punctului care se ştergea. De atunci, — douăzeci de ani încheiaţi, — nimic.

De ce s'a grăbit să-l trimită? Acum ar fi mare, i-ar ajuta la fabrica lui, n'ar mai fi avut nevoie să-şi încerce norocul printre străini. Şi nici el n'ar umbla să-l asemuiască, după orice arătare. Bătrânul rezemă bărbia în piept, oftă şi împietri aşa.

Tovarăşa lui, albită de tot, îi atinse cotul şi duse la ochi batista. Fusese frumoasă Voichiţa, nevasta lui August Preda, matelotul voinic de pe vremuri, umblat prin lume atâţia ani. Parcă o vede, întâmpinându-l de sus, de acolo, de pe colină, cu fusta prinsă în brâu, cu bluza despicată la umeri, fâlfâind tulpanul spre ţărm.

Duduia, sau Dudu cum o răsfaţă ei, cu tot costumul ei schimbat, îi seamănă leit, cum vine încoace alergând.

Voichiţa îl întrebă din ochi, grăbit:

— Nimic, nici o veste?

Fata sosi, furtunos, cu obrajii îmbujoraţi, cu părul în vânt, gâfâind veselă:

— Am aflat, am aflat însfârşit... Sst! Tăceţi să nu ne audă cineva!...

✱

Cei doi pictori chicoteau necontenit.

— Taci, moncher! Poveste de pescar, în decor de cinematograf! Pierre Loti! Copiază literatura.

— Da. Uite şi pe fata cu broboadă albă, frumoasă ca o stea din Hollywood.

Priveau la dansatori.

— Nu vezi? S'ar părea că viaţa acestor oameni a fost înscenată anume, pentru a se desfăşura fără spectatori, mută, necunoscută de nimeni, pe ţărmuri străine. Tot aşa cum apusul soarelui zugrăveşte acum, în decorul naturii, tablouri vii, geniale, de o clipă. Pentru cine?

— Pentru nimeni...

— Priveşte! Ce uriaşă expoziţie de pictură, veşnic inedită, mereu variată, deschisă în permanenţă, de pomană!...

✱

Luca se ridică, însfârşit, somnoros. Intinse mâinile şi oasele spatelui îi trosniră. Işi frecă ochii orbiţi de soare. Culori verzi, roşii, galbene se amestecară înăuntru. Obrazul învăpăiat stărui în palmele reci.

Mai bine aşa! Dece s'ar întreba unde poate ajunge toată nebunia faptelor care îl învolburau, cum se vor deslega încurcăturile în care îl prinsese viclenia copilărească a unei fete adorabile. Va merge înainte, orbeşte, vrăjit de magia nesecată a minciunei, fără să se sinchisească de realitate.

Degetele pipăiau îndelung, cu voluptate, pleoapele închise. Ar fi vrut să rămână aşa, ameţit de beţia culorilor dinăuntru, pentru totdeauna.

. . . .

Copacul strâmb se profila pe luciul apei. Ascuns în umbră, cu haina pe umeri, Luca privea. Treceau mulţi, grăbiţi.

Dincolo de colţul străzii, piaţa largă, lampioanele oglindindu-se în asfalt. Dinspre terasa Cazinoului, murmur de coarde subţiri

Flori fâlfâie peste sufletul întunecat. In zborul cântecului, fluturarea zâmbetului ei. Luca mai trecu odată pe sub ferestrele înalte, inundate de lumină.

E serată lungă la vila lui August Preda. S'au adunat aici, ca fluturii spre lumină, tineri şi fete, alintaţi în ritmuri de joc sălbatec, scuturaţi de cascadele râsului. Candelabre orbitoare, sclipiri de cristale. Şi sânii, sub mătase, tremură. Saxofonul geme înăbuşit în umbră, cu scâncet de copil. Dans nou. Pe parchet pasiunile alunecă, încetişor. Picioare svelte, glezne se împletesc. De talie atinsă, mâna se încordează. Peste geamurile largi, vârfuri înalte de arbori.

Ritmul deşuchiat al rumbei, clinchetul de pahare, se amestecă, se împrăştie în văzduh, către stele.

Duduia e acolo. Cu ochii înroşiţi de veghe şi zbucium, trec grăbiţi petrecătorii. E un rost, o credinţă în gesturile lor ameţite, în paşii călăuziţi cu toate gândurile spre vălmăşag. Fiecare se crede actorul important într'un spectacol fastuos, palpitant. Iar împrejuru-le, tablouri scânteietoare se perindă, sclipesc în desfăşurare de film, cu lumini de vis.

De afară, Luca priveşte seara dogorîtoare de patimi şi poezie, de vin şi muzică. Aşteaptă pe cheiul înalt, în legănarea valurilor, apariţia sprintenă şi blondă a Duduiei.

S'a cufundat şi el, ca toţi aceştia, în vârtejul întâmplării, i-a aţinut calea chiar, cu desnădejde şi iată-l acum, aici, singur sub stele, dirijându-şi din umbră mascarada.

Căci el este acela care a hotărît ceeace se petrece acolo, în clipa aceasta: asaltul acelei turme şi înfrângerea ei. El este acela care a împrăştiat vestea că Dudu, fată cu multe milioane, îşi caută un soţ şi tot el a ştiut să-i robească sufletul şi trupul pe vecie. Acum e clipa supremei verificări. Dudu nu poate să-l asculte decât pe el. Legătura lor e pe viaţă şi moarte. Şi chiar dacă n'ar fi aşa, e cea dintâi pentru ea şi singura care nu se mai poate şterge.

După învăpăierea dragostei zilnice dela Bucureşti, Dudu a rămas numai o săptămână singură. Când a sosit Luca înebunit, din munţi, a găsit biletul, poruncă şi rugă îngenunchiată, s'o urmeze aici, la mare, unde se va hotărî soarta lor.

Ţipătul pământului înjunghiat, acolo, sus, între prăpăstii, cu fantoma lui Zamfir alergând zadarnic către Fata Morgana, l-a învăţat calea ce-o are de urmat. Intr'un salt duşuchiat, s'a smuls de toată încleştarea ce-l îmbrăţişase pe viaţă şi pe moarte, a dezertat într'o clipă de supremă desnădejde, a dat cu piciorul în toate, îngropându-le sub uitare. Vanda, cu pecetea fatalităţii pe obraz, Zamfir, cu energia lui de fier, frântă pentru totdeauna, — s'au dus din minte, stihii ale unui vis urît şi a alergat, a alergat pe potecile strâmte, căzând în genunchi, prăbuşindu-se cu tâmpla de colţul stâncilor duşmane, a alergat în dimineaţa aceea, fără să mai asculte strigătul de cobe din urmă.

A gonit cu sufletul la gură, cu sufletul vechi pe care voia să şi-l smulgă din ultimele rădăcini ce-l mai ţineau în piept, şi a reuşit să-şi răsădească altul, nou, mai trist şi mai plăpând, bastard fără nădejdi, dar singurul care mai putea rămâne deasupra puhoiului ce-i împotmolise pentru totdeauna visurile cutezătoare.

Dudu i-a deschis o poartă nouă. Iat-o, e Lori întruchipată aevea, dar nu numai în făptura-i fragedă, imaterială aproape; ea îi arată calea, ca şi Lori odinioară, în faţa mirajului din fereastră. Dar de astădată o cale sigură, de fapte pozitive, cu legi cari îl învaţă să puie mâna pe ademenirile vieţii, înainte de a sbura, să muşte din plin din toate roadele ce i se oferă, să se bucure de seva pământului bogat, să nu-i refuze, neghiob, darurile de lângă el, alergând după halucinaţiile din zare...

Dudu îl atinse pe umăr. Străvezie, învăluită într'un şal subţire, tremura palidă, cu toată zăpuşala ce mai stăruia în aer.

Rosti cu ochii închişi, hotărîtă:

— Ştii, deocamdată, scumpule va trebui să ne despărţim...

Şi îşi duse mâna la piept, uşurată ca de o piatră de moară.

— Da, m'au logodit!...

Nici nu ştie când a dispărut. Tîrziu, Luca simţi nevoie de un sprijin.

Copacul strîmb se oglindea, legănat, cu mii de becuri, în apele întunecate.

★

Nici către seară nu se mai potolea arşiţa celor din urmă zile ale verei nesfârşite. Trotuarele înfierbântate iradiau până noaptea târziu, o căldură mocnită, de jos în sus.

Pe strada Brezoianu, lângă Bulevard, zidurile înalte păzesc locul de cea mai mică adiere.

Cei doi au apucat-o însfârşit pe uliţa laterală, spre Cişmigiu. Pe poarta din faţă răsar frunzişurile verzi, se simte răcoarea lacului.

Luca îşi ascultă şi acum sfâşierile inimii din clipa aceia fulgerătoare.

Dudu a căutat să-i arate lupta pe care a dus-o, împotriva tuturor, să-l asigure că lanţurile cu care au încătuşat-o sunt provizorii, până la hotărîrea cea mare. Dar va şti ea să iasă din încurcătură, la vreme. El nu mai asculta nimic. Hotărîse sfârşitul acestei aventuri ameţitoare, rupându-şi din suflet, deodată, toate firele care abia o urziseră. A plecat fără nici-o vorbă şi iată-l aici, supus soartei, pe care o simte pe aproape, o aşteaptă.

De când a venit, abia a scos două trei vorbe cu cei dimprejur, la repetiţiile ce începuseră cu o lâncezeală mai copleşitoare ca oricând. Simţea că se apropie şi aici sfârşitul, îl pândea cu înverşunare, hotărît s'o curme, oricum, într'o clipă când sufletul sfârtecat nu va mai putea rezista. Semnalul nu mai era departe, era pregătit să-l asculte, după atâtea porunci crescute de mult într'ânsul.

— Ai vre-o întâlnire, ce drăcie mai pui la cale?

Luca tresări. Tovarăşul se codea să-l mai urmeze, plictisit de tăcerea împovărătoare.

— Da! O veche cunoştinţă... mă aşteaptă aici.

Abia acum Luca îşi aminti că spusese adevărul. Mai strângea încă, în buzunar, plicul mititel, cu scrisul stângaci şi cunoscut, găsit adineauri la portarul Operei.

— Prezintă ceva... interes?

— Prezintă... ceeace prezintă orice femee...

Luca îşi dădu seama că de data asta săvârşise o mare grosolănie faţă de sentimentele ce clocotiseră odată, adânc inobilate, purificatoare, pentru făptura care îl aştepta acolo, cu trecutul proaspăt al visurilor zugrumate, gata să renască poate...

Prietenul îl lăsă la capătul aleii, după un salut scurt, lenevos. Era convins că Luca minte, dar are nevoie să fie singur, că e de mult străin pentru rostul ce-l aveau împreună şi că va fi, în curând, un coleg mai puţin. Intoarse capul şi îl mai văzu, de departe, clătinându-se în mersul ameţit, hipnotic.

Luca se simţea totuşi înviorat, cu fiecare pas pe care îl făcea. Inima îi bătea tot mai aprins, în pragul revederii nebănuite. Ce îl mai aştepta oare şi de astă dată, sub înfăţişarea acestor fapte atât de simple?

De atâtea ori ca şi acum, închis în singurătatea lui mângâietoare, rupsese legăturile cu lumea din afară, picioarele şi trupul trudit îl duceau în voie către un capăt, îşi căuta, ameţit, un sprijin şi printre zile, înainte, norocul. O făptură de care să-şi razeme viaţa clătinată, o bancă pe care să cadă, cufundându-se în balsamul nopţii de vară. O va regăsi, oare, însfârşit în aceea care-i răsărise din nou în cale cu tumultul avânturilor abia rupte, a cărei putere o simte şi acum, trează în sânge?... Iată, îl aşteaptă acolo, zâmbitoare.

Dudu îi întinse mâna tremurând, cu izbucnirea privirilor de ciută rănită:

— Nu credeam că ai să vii.

Luca se aşeză, liniştit. Un nou capitol al vieţii începuse în acea clipă.

— Ştiai bine că nu se putea altfel.

Ea nu avea astâmpăr. Se ridică brusc, îl luă de braţ şi anunţă simplu, privindu-l în ochi cu bucurie nesfârşită:

— O veste mare, Luca! Trebuia să te văd înainte de a pleca acasă. Ştii că logodna s'a desfăcut chiar a doua-zi. Viaţa nu-mi este legată de nimeni altul de acum.

Curcubee jucau în privirile-i umezi, răsfrânte din grădina ochilor. Braţele-i moi, de catifea, erau în palmele lui, — izvorul de argint, al privirilor îl adăpa din plin, gura îi atingea cu fiori de fluture, obrazul.

Iat-o, însfârşit, în faţă, mai tulburătoare ca ori când. A sosit aşa, deodată, credincioasă, peste viaţa lui amară. O cerşea, o aştepta de mult, cu gândul din urmă. De atunci atâtea se întâmplaseră peste trecutul ce îl lăsase să se întindă mort, departe.

O vară întreagă, alunecată departe, acolo, dealungul ţărmurilor mării, răsărise acum cu toată minunea dragostei ce se năştea. Nopţi îmbălsămate, desfăcute în taină peste cuprinsurile tăcute, mireasma părului ei, aroma gurii şi trupul înfiorat alături de dânsul cu norocul ce îi surâdea pretutindeni, desfundând în suflete isvoare de energie, erau din nou aici, cu tot cortegiul suferinţelor în care se aruncaseră.

Intrară în parcul mititel.

Trandafirii ardeau mocnit, în straturi, îşi risipeau flăcările deasupra, din crăngi întinse pe spalieri. Lanţurile atârnau încărcate de frumuseţea focului ce se propaga neoprit.

Pe aleea largă, prundişul scrîşnea domol, sub paşii lor. Umbra plopilor atingea cu vârful tremurând o bancă, lângă zid. Acolo au rămas, uitaţi, în noianul amintirilor, în presimţirile viitorului cu înfiorări de harfă.

August înroşit îi mângâia cu năvala apusului.

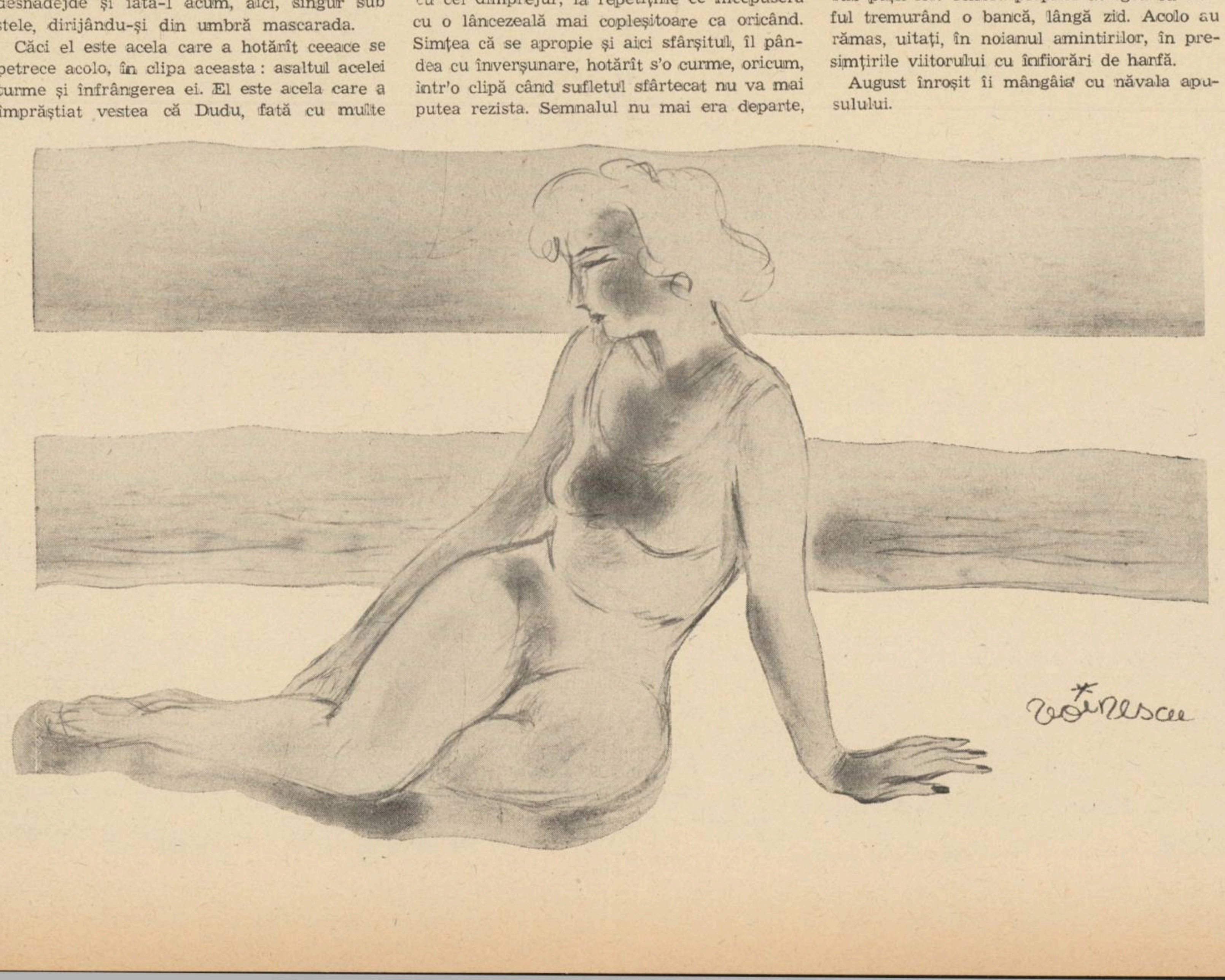

— Ai să pleci mâine, Dudule, şi...

Era poate cea din urmă zi pe care o mai petreceau împreună. Frunze uşoare se desprindeau, ruginite înainte de vreme. Una îi sbură în păr, fluture zglobiu.

— Nu-i nimic, Luca. Ai să-mi scrii, nu-i aşa, ai să-mi scrii mult. Va trebui să ne vedem curând, să hotărîm...

Şi ochii îi sclipeau înrouraţi.

Luca dădea din cap, tăcut, ascultător.

— Nu, — îngână ea, — n'ai să-mi scrii. Ştiu bine că nu...

Şi jocul se înfiripă trist.

— Ba da, Dudu dragă, da.

El simţea de pe acum desfătarea ce-l aştepta în revărsarea tuturor frământărilor şi nădejdilor, pe foaia de hârtie albă, către cineva care o să-i asculte palpitând orice vibrare a sufletului. Visurile lui nu se vor mai împrăştia deacum în gol, şi-au găsit pe neaşteptate reazămul şi vor poposi însfârşit toate, obosite de atâta zbor fără liman.

Dudu îl strânse de braţ, drăgăstoasă.

Pe lacul umbrit se lăsa înserarea. Pe faţa ei râdeau orizanteme.

Se porni apoi valsul legănat, larg difuzat de megafoane spre cerul înoptat al grădinii.

. . . .

In barcă. Stau faţă'n faţă, desprinşi de restul lumii, numai ei, singuri. Această gură, aceşti ochi, gândul şi simţirea ei, obrazul, piciorul cunoscut, sunt parcă din totdeauna cu el şi le priveşte, regăsite. Se cutremură la gândul acesta neaşteptat.

Vâslea tare, tot mai des şi se opriră sub copacul rotat. Noaptea îi acoperea blând şi ei stăteau aşa, legănaţi, uitaţi, mână'n mână. Tăceau. In apele încremenite sclipeau mii de lumini. Un oraş întreg zăcea acolo înecat, fantomatic.

Aşteptau unul dela altul vorba hotărîtoare. Instelarea era curată. S'au strâns mai tare în pornirea gândului gata să fie rostit.

Acum trăiau clipa care sosise. Deschiseră gura, amândoi. O zmuncitură înfricoşătoare. Barca se prăvălise pe o coastă. Ce spaimă!

Işi ascultau încă bătăile inimilor, împletirea îngrijorărilor mute.

Bătuse din aripi, deasupra, undeva, o veste.

✱

Din stradă intrară deodată în biserica întunecoasă.

Impins pe neaşteptate, din lumina dimineţii fragede, Luca încremenise, orb, în beznă. Murmure se înălţau în valuri, spre bolţi. Luminile pâlpâiau la icoane şi pacea se lăsa adânc în suflete. Bucurie şi tristeţe se revărsau de o potrivă din imnuri, pretutindeni. Şi-ar fi lăsat capul pe umărul Duduiei, să rămână aşa, o viaţă întreagă, departe de zbuciumul de afară, de ţipetele stridente ale zilei, aici, ca într'o grădină blândă şi părăsită.

De atâta timp nu mai fusese într'un locaş ca acesta, Luca. Acum, îl cuprinde marea reculegere, se adună în sufletul lui toată roada împrăştiată afară, fără rost. Şi un gust amar, de îngenunchere deplină, dă năvală în toată fiinţa.

Il mână să-şi frângă nimicnicia. Să depună aici tot, tot ce a cules cu străduinţă, viaţa întreagă, jerfă supremă.

Se înălţau glasuri gângave psalmodiind preamărirea în fum de tămâie, cobora mângâierea cu duh de moarte.

Ce înseamnă tot zbuciumul lui de afară, zădarnică nădejde, deşartă goană după ambiţii pieritoare... Aici, aici în umbră şi pace uitată e începutul şi sfârşitul, aici e limanul mântuirii, lepădarea de toate nedreptăţile, chinurile şi bucuriile spumei.

Luca înalţă capul şi închide ochii, respirând uşurat.

Ceva se prăbuşise într'ânsul alunecând fără sfârşire în nimic. O! Doamne! Mântuirea!...

Se simţea în faţa altarului, a catapetesmei cu poporul chipurilor de sfinţi privindu-l deavalma din ceaţă, frunză bătută de vânt, pulbere luată în înalturi, fără întoarcere, departe, departe de toată zarva carnavalului fără rost de afară, departe de durerile şi bogăţiile pământului, de comorile şi bucuriile lui trecătoare.

O taină gravă se îndeplinea. Luca se arunca acum, hotărît, în braţele soartei. Va şti să-şi desăvârşească traiul închinându-l altuia până la capăt, să vibreze odată cu toate frământările şi nădejdile tovarăşului ales, să înfrumuseţeze clipe cu care nu se va mai întâlni niciodată.

Dudu alături. Mâine, nu va mai fi, curând poate să nu mai fie nicăieri. Se cutremură. Şi totuşi, acesta e rostul vieţii lui, el însuşi în lume, altfel fără rost. Nu gânduri, nu raţionamente, ci faptul simplu, dezgolit, simţirea adâncă, totală, îl mână cu viaţa ce i s'a dat, aici, la braţul ei. In trupul ei cu tot clocotul izvoarelor necunoscute, în chipul limpede ce-i adună toate tresăltările trecutului, tot chinul şi nădejdile ce vor mai fi, aici luceşte soarele stăpânitor al destinului, în afară de calea căruia e numai umbră pentru Luca, numai vis.

Duduia tresări. Işi simţi mâna luată prin întuneric şi pe deget, rece, intră un inel. Un fior îi străbătu ca un fulger pe amândoi. Erau în faţa unui act definitiv, ca acela al naşterii şi al morţii.

Preoţii înălţau imnuri triste şi zvonul părea că petrece pentru ultima oară din lumea aceasta pe omul întins, tăcut, către pământul tihnit.

...Pulvis et umbra summus!...

Rămaşi acolo, în mijlocul bisericii, încătuşaţi, mână'n mână, Luca şi Dudu îşi desluşiau, împietriţi în faţa icoanelor afumate, prin pâlpâirea luminii triste a fumului de tămâie, stihul călătoriei lor de nuntă.

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

SCENA

Teatrul Regina Maria

„HOȚII", DRAMĂ IN TREI ACTE, DE F. SCHILLER

Mai degrabă piesă de teatru pentru a satisface cerințele unei opere care se cerea impusă publicului cu putere, cu popularitate, ca să spunem așa, Briganzii, Hoții, Tâlharii — traducerile noastre s'au întrecut în termeni după interese — die **Räuber**, cum a numit-o Schiller, este o pictură măiastră a cutelor misterioase din spiritul omenesc, a tendințelor libertare, entuziaste, tinerești, donquichotești nu este o definiție greșită.

Prin excelență lirică, romantică dincolo de limite acceptabile uneori, cu mulțime de defecte recunoscute de însuși autor, totuș impresionantă, puternică, cu o influență covârșitoare, s'a menținut de-atâtea ori deasupra prigoanelor împotriva ideilor sale și a căpătat dreptul de a se numi apologie a libertății. Cea mai importantă, probabil pentru Schiller, care și-a dat seama de aceasta scriind câtva timp după prima reprezentație: „Dacă Germania va trebui într'o zi să cunoască în persoana mea un dramaturg, cred că numai de săptămâna trecută, am dreptul să-mi închipui așa ceva".

Subiectul? Este atât de cunoscut! Și dacă nu este, trebue să fie cunoscut; cel puțin citind drama. Sunt anumite opere covârșitoare, alcătuind domeniul omenirei. Sunt îndreptare. Schiller este autorul uneia din ele. Fără ca ideia să fie cu totul a sa, inspirându-se totodată dintr'o povestire a unui gazetar, Schubart, publicată în magazinul Suabiei în 1777 și din expresia entuziasmului tineresc al omenirei, la care are dreptul după atâtea secole de luptă, el înghebează această operă prin puternica sa personalitate, făcând din Carol Moor un exemplu al revoltei, al luptei împotriva tiraniei, al creației, al dreptății.

Ce este Carol Moor, ce reprezintă, probabil fiecare cititor al dramei, sau spectator, își va închipui dupe felul cum înțelege viața.

Dar pe deasupra tuturor concepțiilor acestora, se va ridica de sine stătătoare imaginea reală a libertății și a luptei contra tiraniei.

Iubindu-l și urîndu-l, pe Carol Moor, simțindu-ni-l aproape și respingându-l, dorind victoria lui și totodată înfricați de calea ce a apucat, violent și plin de bunătate, suflet larg, înțelegător și totuși aspru, neîndurător, răutăcios, iubind, dar omorînd iubirea, exuberanță de putere și totuși neputința unor înfăptuiri durabile, nu este el oare expresie a tinereții și a libertății omenirii? Nu reprezintă el îndelunga luptă, neîncetată și veșnic reînoită a libertății și în același timp a omenirii? A dreptății, a energiei, a omenirei în lungul ei drum acoperit de greutăți și piedici. E atât de aproape de sufletul tuturor, Schiller, și deaceea „Hoții" cuprind din seara de 13 Ianuarie 1872, data premierei, pe zi ce trece mai mult, sufletul unora și altora.

Când neprimită de guvernări, când iubită, înțeleasă și dorită de public, sau sperată și așteptată, a trebuit uneori și la noi să facă anticameră, ea apare în vremuri tiranice ca un îndreptar, iar în cele de libertate ca o apologie a ei.

Dar nu numai sensul său simbolic ne poate interesa. Și acum într'adevăr intrăm în domeniul teatral. Este și puterea construcției acestei drame, reliefarea magistrală a personagiilor cari reprezintă expresia unui talent de amplă răsuflare și realizarea scenică, punând deoparte unele neajunsuri prea romantice, unor momente impresionante.

Frescă de caractere și școală de înțelepciune **Hoții** lui **Schiller** ne situează deodată într'un domeniu extraordinar de serios. Spunem extraordinar de serios, fără teamă de exagerare, fiindcă suntem convinși a fi în sentimentul tuturor celor cari apreciază această dramă.

Dar nu voim aici să privim în întregul ei, piesa lui Schiller; rândurile acestea sunt isvorîte din dorința de a caracteriza felul cum interpretarea teatrului „Regina Maria" a alcătuit un spectacol de mare amploare.

D. TONY BULANDRA

Personagiile dramei lui Schiller ne interesează prin felul cum anumiți actori știu să retrăiască înălțătoarele și de nenumărate ori josnicile clipe tinerești și înfrânte, idealiste și crude, pline de avânt și zdrobite, puternic omenești clipe ale „Hoților".

D. Tony Bulandra este Carol Moor; nu avem nevoe să vorbim despre el. Numele este o chezășie și rolul minunat ce a interpretat, o grea încercare.

D. Grigoriu a fost Franz Moor; criminal și pervers, zdruncinat, anormal și înfricat în fața nenorocirii, — nu știm întrucât Schiller a vrut să zideasca un chip de om sau o fiară — răzbunător și rău, nedrept, isteric, — un vast domeniu patologic. Un rol nespus de aspru, plin de piedici și înșelătorii. Se cere un temperament puternic, de largă răsuflare. Domnul Grigoriu, spuneam, a avut această sarcină, ducând-o la un sfârșit bun, mai cu seamă în ultima parte a dramei.

Cel mai frumos rol și cel mai dificil. Trebuind să lupte contra antipatiei violente a publicului, căci Franz Moor este nedemn de iubire și înțelegere. Felicităm pe d. Grigoriu, adăugând însă, mai cu seamă pentru partea finală.

D-na Elvira Petreanu-Manolescu a fost o notă luminoasă și atât de tragic înfrântă, în acest haos de răutate și crimă, de idealuri înfrânte și iluzii pierdute.

D. Storin a conturat rolul bătrânului conte Moor, poate prea teatralizat, totuși puternic și impresionant.

In celelalte roluri, Ion Talianu, I. A. Manolescu, Titu Vedea, G. Voinescu și George Atanasiu, s'au remarcat.

Și realmente, se poate spune: un spectacol care merită să fie văzut.

VICTOR POPESCU

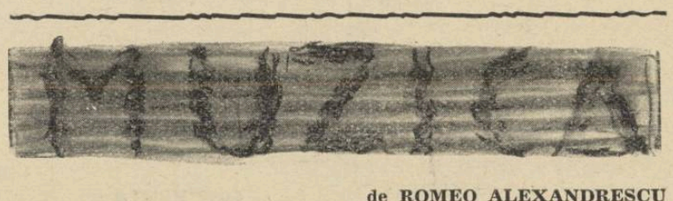

de ROMEO ALEXANDRESCU

DESCHIDEREA STAGIUNII DE OPERĂ. Semnal al intrării adevărate și definitive în românism, seara de deschidere de stagiune a „Operei Române" a fost, dintru început, închinată unei lucrări românești: „Năpasta" de Sabin Drăgoiu. Porțile instituției, recent și integral naționalizată, s'au deschis asupra unei înflăcărate manifestații corale legionare, care a transfuzat tuturor din plin, entuziasmul și bucuria caldă a noului suflet românesc, isbăvit de suferință și renăscut în puritatea lui inițială.

D. Remus Țincoca a pus în vibrație glasurile și avântul voinicesc al falangei de coriști legionari, deslușind astfel, simbolic, țelurile viitoare ale artei lirice românești și ale slujitorilor ei, către care s'a pornit, de acum, cu toată hotărirea.

D. Alexandru Zirra, noul director al „Operei Române", al cărui program tinde la concretizarea lor, metodică și neprecupețită în strădanie și în punerea la contribuție a unei competențe muzicale recunoscute.

Reluarea „Năpastei" a revalorizat interpretările frumos înțelese și realizate ale d-nei Aca de Barbu și a d-lor Nicu Apostolescu și Nae Dumitrescu, aducând și un viguros element nou prin apariția pentru prima dată în scena Operei din București a basului Ujeicu dela Opera din Timișoara. Accentul dramatic, robustețea glasului și caracterizarea scenică impresionantă pe care a asigurat-o lui „Ion", rol preponderent ca țesătură muzicală și intensitate expresivă, îndreptățesc și pentru viitor, în prilejuri potrivite, să se apeleze la acest cântăreț, care merită să fie mai bine cunoscut și în Capitală.

Muzica lui Sabin Drăgoiu și-a desvăluit încă odată duioșia de grai, impregnarea vie și emoționantă de specific românesc, în cea mai mare parte a partițiunei și frumoasele clipe de inspirație lirică, pe care a reușit să le încredințeze acestei opere românești, martoră a unui talent care prin sinceritate, calitate și prezență de suflu românesc trebue considerat drept unul din cele mai prețioase și reprezentative pe care le avem.

D. Alfred Alessandrescu, la pupitru și d. Kubilin, maestrul de cor, au coordonat și definit cu vădită pricepere întreaga latură muzicală a spectacolului, cu colaborarea teatrală a d-lui Scăueru-Zoican, director de scenă și a d-lui Feodorov, pictor.

WALTER GIESEKING. Arta necomentabilă în risipa ei permanentă de minuni muzicale, ajunsă la acea virtuozitate a expresiei care rămâne privilegiul suprem al unor atât de rari artiști, a putut fi din nou împărtășită de publicul românesc, la „Ateneu", în două aspecte. Intâi, în acela de solist al orchestrei simfonice „Filarmonica", unde, în uriașa încercare a interpretării concertului în re minor de Brahms, a făcut să triumfe muzica în indescriptibile realizări de poezie și supramăestrie instrumentală, dând cea mai extraordinară interpretare pe care am ascultat-o vreodată, a acestei opere.

Apoi, în cursul unui memorabil recital, în care elevațiunea de concepție, infinitatea de resurse de stil, de exprimare a emoțiilor, de colorit, de polifonizare, au fost un neîntrerupt șirag de biruințe totale ale spiritului, în rostirea muzicei, o răsfrângere de artă minunat de senină și de desăvârșită, până în cele mai mici ascunzișuri ale înfăptuirei ei

Gieseking trebue de aceea să fie socotit unul din cei mai mari artiști pe care i-a putut avea în decursul vremilor, complicata măestrie a pianului.

Prietenii vechi, prietenii noui

Viața artistică a intrat și ea pe alt făgaș, după ce un deceniu și mai bine s'a sbătut în matca pricepcerilor necuprinzătoare, cărora această pagină nu s'a sfiit să le dea târcoale și să le clatine tărușii.

Pe vremea când golul decorativ și experimentarea opară dominau și neutralizau orice manifestări artistice autohtone, ce nu se potriviau cu peticul culturii dirijate, au fost conducători cari s'au încumetat să zădărnicească planuri șubrede, să rabde, să astepte și să învingă.

In fața marei biruințe, condeele acelea au tăcut însă cuminți; au zâmbit poate, când asupra *momentului* s'au năpustit glorificările spontane ale apologeților (aceiași), cu aceleași metehne.

Și dacă lumea îi știe și le iartă păcatele, pentruce i-am mai lua în serios și nu i-am prăznui și pe ei la catafalcul răposatelor excelențe culturale.

Biruința e prea mare, prea frumoasă, pentru a nu le lăsa și lor mângâierea că nu-i cunoaștem.

Prietenii aceștia ai noștri, ai lor, ai tuturora și ai nimănui, trăesc și azi tot așa de bine ca eri; fie că se strecoară printre decoruri, fie că se sbat printre coloanele ziarelor

Duc însă cu ei, nostalgia vremurilor defuncte; îi numi, îi vezi chinuindu-te să pară așa cum cred că-i vrea clipa biruinții.

Acest joc al aparențelor integrale este interpretativ; ca atare nu-i vom grăbi sfârșitul.

La soroc îi vom găsi poate singuri, pocăiți, dar și sfârșiți.

GHEORGHE SOARE

TOTUȘ... cu d. Tănase

IN VIZUINA CURAJOSULUI

Acel passe-partout dat de directorul teatrului „Cărăbuș" nu mi-a folosit la nimic.

„Până la Dumnezeu, te mănâncă sfinții" — e zicala cu care m'am consolat când — voind să intru în „impărăția curajosului", m'a oprit, cu acel regesc „veto", un cerber cu chip de cloanță.

Era — pasă-mi-te, nevoie de altfel de argumente decât acelea pe care le aduceam eu.

...Când cearta era în toiu, văd că „îngerul" smolit se repede, cu mâna întinsă, bolborosind ceva, — către o pereche, care parcă plutea, în al nouălea cer: Letiția Brădescu și C. Dodu, a căror căsătorie se celebrase în acea zi, **Cloanța ploconindu-se mă lasă în plata Domnului. Profit de „scăparea-i din vedere" și mă reped — buluc — pe scări dând peste d. Tănase, care tocmai venea, intrigat, să vadă cine se certa...**

Nici nu apuc să îngăimez cele cuvenite, că — furtună, — baba m'a și ajuns și mă apucă de mână, poruncindu-mi:

— Heș i hafară, domnule, n'auzi?

...Din trupul vânjos al d-lui Tănase irumpe o cascadă de râs sănătos, liniștitor pentru prigonitoarea mea, care totuși nu se lasă bătută și-mi „scrâșnește", înainte de-a pleca:

— „Las'că ți-o fac io!"

. . . . . .

N'aș mai fi știut ce să întreb — nici nu mă dumirisem bine asupra peripețiilor prin care trecusem — nu mai știam cum să încep, dacă d. Tănase nu ar fi deschis drumul, liniștindu-mă:

— „Ehé, dragul meu, **trebue să ai curaj...** Niciodată nu trebue să te'nspăimânți și să dai înapoi. De câți cerberi nu m'am lovit eu în viață.. — și, uite, am răzbit"..

...Ideea a scânteiat! Iată, îmi zic, drmul si întreb:

— Domnule Tănase, ce v'a sugerat titlul pe care l-ați dat revistei?

„Curajosul", întrerupt de prea puține ori, îmi spune aproape pe nerăsuflate:

— Prin vară, când aproape era timpul pentru începerea repetițiilor, și eu nici nu m'apucasem să scriu revista, — m'a vizitat un prieten.

Din vorbă'n vorbă, amicul meu socoate necesar să-mi dea un sfat— prietenesc și înțelept cum a spus el: — Măi Tănase, să nu cumva să faci nebunia să'ncepi repetițiile cu trupa, pentru stagiunea de iarnă. Iți prăpădești banii. Pe timpurile-astea nu vine nimeni la teatru...

Nu știu ce aveam în ziua aceea, dar tare eram dispus la contraziceri — așa că-l întrerup:

— In viață, norocul nu-ți cade —pară mălăiață — în gură, mă. Trebue să știi să lupți, să riști — **să ai curaj, deci..**

M'am oprit ca străfulgerat. Am văzut scena, am văzut publicul, și pe mine, într'un cuplet, **făcând apo'ogia curajului.** M'am apucat serios de lucru — și'n două săptămâni și ceva am început repetițiile cu „Curaj Tănase".

LA REVISTA, PUBLICUL E PRETENȚIOS

Chiar cu mult mai exigent decât la o piesă pe care o vede jucată la „Național", de aceea nu mică mi-a fost truda.

Omul dă bani grei și cere în schimb lucru bun. Gândiți-vă, dar, ce se poate întâmpla în cazul când „spectaculosul" revistei este inferior alteia jucate pe aceiași scenă.

Pe noi nu ne menajează nimeni. Iți **fluieră** omul, în față, ce are de spus...

Și-atâta (Doamne ferește!) iți trebue. Nu-ți mai calcă nimeni în sală — în afară de cei cu bilete de favoare...

Căci publicul e mai rău chiar decât cea mai capricioasă femee.

Iți svârle tot noroiul disprețului în față, cum nu-i mai ești pe plac — și-apoi, oricât ai încerca să-l recucerești, nu mai poți.

...Vine omul să se distreze. Vine desbrăcat de orișice gând, dar și cere, în schimb.

ȘI'N FAȚA MAJESTAȚII SALE PUBLICULUI,

trebue să te închini. Să nu-l superi. Să nu fii deplasat.

S'ar părea, spunând acestea, că revista este inferioara treaptă a teatrului.

Nu!

Publicul, am mai spus, e capricios, dar îi place să-i lărgești înțelegerea, apropiindu-l de tine.

Din acest punct de vedere, noi „știa cu revistele", **avem,** oricât s'ar spune, **un rol moralizator. Sub forma unei glume, se spun mai repede** — și ajung până'n fundul inimii — **cele mai goale adevăruri.**

Credeți că cel care citește o carte sau ascultă o predică e pătruns de înțelepciunea ei?

Spun cu convingere: nu.

Dar când omul acesta, obosit de serviciul diurn, — de poverile familiare și toate pământeștile necazuri — vine la revistă, e „prins" în mrejele jocului. Nimic aici n'are aspectul rigid al moralei. **Totul îl încântă dela început până la sfârșit.** La urmă, însă, înțelege că totul este **„poveste cu tâlc"** — și, fiți sigur, se va feri să cadă în ispită.

TOTUȘI, UNEORI, INTIMITATEA CU PUBLICUL STRICĂ,

mai ales când raporturile cu el au depășit rampa.

S'a spus de un scriitor român că „publicul înghite. Nu, domnule Publicul se lasă foarte greu dus. De-aceea mă feresc să mă'ncred prea mult în succesul pe care-l am; de-aceea tremur la fiecare premieră, întrebându-mă dacă nu cumva am trecut „dincolo" — în banal — dacă nu am ratat ceva..

HOTĂRÎT, REVISTA CÂȘTIGĂ PRINTR'O INTERPRETARE BUNĂ

sau — din contră — pierde din tăria ei, încredințată fiind unor oameni care nu au nimic comun cu scena.

Căci e mare lucru să știi jucă revistă.

Conservatorul e școala în care înveți să joci teatru. Revista, însă, te'nvață s'o joci numai publicul.

Am văzut artiști mari. La Paris, Londra, Berlin — în multele mele călătorii în străinătate. Erau nume cu sonoritate mondială. Și-au câștigat galoanele știind cum trebue să joace pe Hamlet — sau oricare personaj cu multitudine de stări sufletești...

Și la noi, pe scenele teatrelor Naționale, o sumă de oameni mari m'au făcut să mă înclin cu admirație.

In revistă, însă, omul adus pe scenă e străveziu. Nicio complicație sufletească, nicio filosofie grozavă — căci câți, oare, ar înțelege-o?

Ei bine, **cu cât lira are mai puține coarde, cu atât cântecul e mai greu.** Iată, deci, că hulitul interpret de revistă are și el un cuvânt de spus în teatru.

Și cuvântul lui are greutate.

PENTRU ACEASTĂ CRED CĂ REVISTA NU VA PIERI

decât când nu vor mai fi **artiști născuți și crescuți** pentru aceasta. Căci precum eu — deși am jucat pe o scenă de teatru, comedie și dramă **(nu zâmbiți, vă rog:** n. n.), fiind chiar partenerul lui **Liciu,** nu mai mă pot reîntoarce acolo; tot așa și cei „de acolo" nu pot veni **să încerce** aici...

Convorbirea noastră este întreruptă.

O sonerie istreică își strigă furioasă prezența. Garderobiera bate disperată în ușă. Nu mai e timpul „taifasului".

...Peruca, fardul, costumul, l-au transformat pe interlocutorul meu.

— In teatru, trebue să fii punctual, îmi spune în grabă d. Tănase. Numai așa — și prin faptul că întreaga mea trupă a știut să-și mențină prestigiul — am primit felicitări personale dela **regele Faruk** și dela **marele Ataturk,** în turneul meu în străinătate..

...Acum mă duc să-mi văd prietenii — și să le dau o mână de ajutor, să-și uite necazurile..

Tocmai pentrucă-mi sunt prieteni nu-i pot lăsa să mă aștepte.

Deh, prietenia lor **se câștigă foarte greu,** în schimb **se pierde foarte ușor.**

NICHITA TOMESCU

AL. DIMA

a publicat de curând într'un extras studiul său **„Afinități elective: Titu Maiorescu și Goethe".** Nu e numai o cercetare de istorie literară, ci și una structurală care aduce noi lămuriri în descifrarea existenței maioresciene prin situarea ei în familia spirituală a lui Goethe.

Informația, scăpărarea vederilor noi, metoda dar și stilul cu distincție academină se ivesc și din această lucrare a d-lui **Al. Dima.**

Ecranul

CINEMA ARO: Destry

Cred că filmul prezentat de cinematograful „ARO" poate fi caracterizat prin două cuvinte: filmul bătăilor.

Este o tradiție ca filmele cari se ocupă cu trecutul îndepărtat al Americei să cuprindă o parte în care să fie prezentată o bătae mai mult sau mai puțin reușită. Se pare că nepoții tradiționalului Unchiu Sam erau niște cetățeni foarte irascibili, cari găseau că pumnul trebue să joace un rol principal în orice fel de discuție.

Insă această ultimă realizare americană, a întrecut tot ceeace se reușise până acum în acest gen. Nu mai este vorba de o singură bătae la începutul, la mijlocul sau la sfârșitul filmului.

Dela prima și până la ultima scenă mai mulți indivizi se bat, se împacă, se ceartă și iar se bat.

Pot spune că „Destry" este un adevărat manual al bunului bătăuș. Aflăm cum trebue să procedeze cineva când este atacat de o bandă înarmată și el n'are nici-o armă.

Deasemeneă asistăm la o bătae între două femei. (Aici, bine înțeles, rolul principal îl joacă mâna înfiptă în părul adversarei).

Apoi se mai bat vre-o sută de vlăjgani între ei; aceiași vlăjgani se bat cu o sută de femei... și așa mai departe.

Având în vedere diversitatea bătăilor și realizarea lor perfectă, filmul este urmărit, cum s'ar spune, cu inima la gură și cu pumnii strânși.

Abia după ce-ai ieșit din sală îți aduci aminte că James Stewart realizează un tip nou de „cavaler fără frică și prihană", Marlene Dietrich, deși distribuită într'un rol ingrat, este tulburătoare dar, în nici un caz, „mare vedetă" cum pretind unii.

In rezumat: un film moral în care spectatorul bănuește tot ce se va întâmpla: geniul bun învinge geniul rău, iar femeea desfrânată moare în brațele singurului bărbat pe care l-a iubit.

Filmul distrează, fără ca să fie extraordinar.

CINEMA SCALA: Ispita unei nopți.

In ultimul timp Americanii au introdus un nou gen în cinematograf (o moștenire lăsata de filmul „El și Ea"): filmul în doi. *Despre ce este vorba? Doui tineri stau de vorbă. La început se antipatizează reciproc. La un moment dat își dau seama că se iubesc. Este vorba de o iubire mare. Orice obstacol este înlăturat. Până la sfârșitul filmului suntem siliți să ascultăm discuțiile celor doi îndrăgostiți. Mai intervin câteva personagii dintre cari un rol principal îl joacă mama iubitoare.*

„Filmul în doi" tratează o temă morală și o rezolvă favorabil moralei. Filme în doi: „El și ea", „S'au cunoscut și s'au iubit", „Luna de miere la Bali", „Indiscreție", ș. a.

Din aceaeș categorie face parte și filmul „Ispita unei nopți" (stupid titlu și mai ales, nepotrivit).

Câteva scene reușite (mai ales pledoaria unui avocat zăpăcit) salvează filmul de pe linia plictiselii.

Sârșitul nu are meritul originalității. Am mai văzut filme în cari timpul trebuia să hotărască soarta eroilor.

Jocul perfect al lui Fred Mac Murray și al Barbarei Stanwich te opresc să părăsești sala regretând banii pe cari i-ai plătit la cassă.

TRAIAN LALESCU

CARNET „MAȘINIȘTII"...

Ei construesc țara poveștei de pe scenă.

Nu-i știe și nu-i cunoaște nimeni. Hamali tăcuți, duc pe umeri meșteșugul acesta ciudat, trecându-l în familie, din tată în fiu ,— anonim și fără comentarii.

Pregătesc tărâmul fermecat în mijlocul căruia actorul trebue să-și trăiască rolul.

Iată-i : unu, doi, trei... zece...

El, aduce în spate, ca un uriaș din basme, o întreagă frântură de pădure. Celălalt poartă în palme un enorm zid de castel. Al treilea, cară pe umeri un colț de cer, iar al patrulea se chinuește cumpănind într'o mână soarele ,iar în cealaltă tărmul de argint al unui colț de mare...

Se adună cu toții, le potrivesc și ca la semnul nevăzut al unei baghete magice, frânghiile unesc dreptunghiurile de pânză, burghiurile le întăresc și... ...Actul I — gata!

Se strecoară, umili, printre colțurile întunecoase ale scenei, ca gândacii, se toiănesc trudiți pe lângă ziduri și așteaptă...

Acolo, în țara clădită de ei, basmul a început. Copiii bătrâni din sală îl urmăresc atenți și vrăjiți. Cei — mereu tineri — de pe scenă îl trăiesc, desirându-i firul. Ei, ei care i-au construit tărâmul, picotesc ascultându-l. Ei n'au nume, n'au glorie și n'au vârstă. Au numai răspundere...

Când spectacolul s'a sfârșit, când zidurile de carton și pădurile de mucava au fost duse la culcare, în magazie, când cel din urmă tramvai s'a retras de mult, ultimii — părăsesc teatrul cu coșul de papură în mână pornind agale către căsuțele acelea umile din mahala, unde copii mulți și goi așteaptă pâinea cea de toate zilele...

...Hamalul neștiut al scenei a devenit și el un om oarecare, cu oasele sfărâmate de muncă și cu inima păcătoșită și învinsă de viață...

IONEL MANOLESCU

Toamnă

Iar ai venit să-mi scuturi flori la geam
Să-mi cânți durerea visului pierdut,
Și amintirea 'ntâiului sărut
Din fericite vremi când ne iubeam.

Iți joci duioasă razele pe ploape,
Și ochii plânși mi-i las furați de vis...
Invăț să cred că-așa îmi fuse scris
Să nu te am de mine 'n veci aproape.

Să tot aștept și să privesc departe,
S'apropii calea care ne desparte,
Aproape să te simt de mine iară.

Dar risipit să fugă'n zare visul,
Să pierd în orice clipă paradisul,
Și'n ori-ce clipă plânsul să mă doară.

SUZANA BULFINSKY

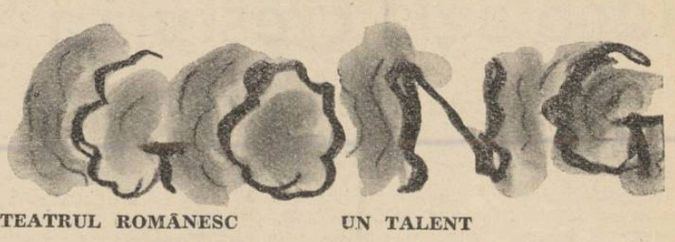

TEATRUL ROMÂNESC — UN TALENT

a cunoscut până azi, tirania câtorva „reformatori" așteptați cu încredere și întâmpinați cu entuziasm. Experiențele pe cari și le-au putut îngăui în locurile de conducere ocupate vremelnic, stau însă mărturie că spiritul critic, nu e cel mai bun sfetnic al adevăratului creator, mai cu seamă atunci când se exercită numai asupra altora.

Iată pentru ce, noi vom prefera totdeauna, pe oamenii de teatru cari se străduesc să înfăptuiască un crez de artă, fără să disprețuiască strădania nimănui — celor ce cârtesc mereu, cu vorba și scrisul, orice faptă care nu le aparține. *Noul conducător al Teatrului Național, spre deosebire de un predecesor al D-sale, nu s'a afirmat ostentativ pe nici o baricadă. Nici n'a debutat vestind reforme mântuitoare. Pregătit îndelung — cu răbdare și discreție — pentru funcția ce ocupă azi, nu și-a muiat niciodată condeiul în venin. Pentru cine iubește teatrul cu nesdruncinată credință în menirea lui, această atitudine e o chezășie de luminoase împliniri.*

care își vădește, cu fiece apariție, posibilități noi și de preț, este tânăra actriță a Teatrului Național: d-na Eugenia Popovici-Mateescu.

Am urmărit-o cu atenție mereu sporită și nu ne-a desmințit niciodată încrederea.

A știut să fie — copil cu adevărat — cu frăgezime, condcare și grație, în „Capul de rățoi" ; i-a vibrat glasul cu intonații neobicinuit de armonioase și impresionante — la Radio — interpretând pe Getta din *„Fântâna Blanduziei"; și am aplaudat-o din toată inima, zilele trecute, în rolul din „Kir Zuliaridis", pe care l-a jucat cu autentic și savuros accent moldovenesc, fermecătoare în cochetăria și feminitatea cu care și-a purtat* malacovul.

In curând d-na Eugenia Popovici-Mateescu, va apare într'o piesă de Pirandello, *pusă în scenă de d.* Ion Sava *și ne-am convins că d. Sava știe să-și aleagă bine interpreții.*

Această alegere confirmă încrederea noastră și ne îndreptățește pe deplin elogiul. **S. D.**

VITRINA EUROPEI

Răsfoind o revistă turcească

Revistei — apare la Istanbul — îi spune *„Servetifünun"*. E un cuvânt format din două cuvinte arabe şi înseamnă „Bogăţia ştiinţelor". Astăzi, adică dela măsurile luate în această privinţă de răposatul Ataturk, astfel de arabisme sunt ostracizate, aşa că nu se mai întrebuinţează.

Insă această revistă — ortografierea ei mai corectă este „Gervet-i-fünun" — apărea cu mult mai nainte ca Ataturk să apară pe scena politică. Are doar o vechime de aproape 50 de ani. Ce-i drept, n'a trăit în continuu. ci a făcut, din cauza împrejurărilor, o pauză cam lungă. A murit fiind scrisă cu vechiul alfabet arab şi a înviat cu alfabetul latin.

Mă uit la noua ei formă şi mi se trezesc amintiri de acum vre-o trei decenii, când şi eu am colaborat, publicând în paginile ei două sau trei articole. Se discuta încă de atunci chestiunea ortografiei şi nevoia ca ortografia să fie simplificată. Se făceau diferite propuneri. Imi îngăduisem şi eu o propunere : aceea de a introduce alfabetul latin.

N'a fost primită. Pot spune mai degrabă că a trecut necbservată. Nu sosise încă timpul pentru o schimbare aşa de importantă şi pentru o rupere aşa de radicală cu trecutul şi cu atâtea prejudecăţi ale trecutului.

Acum însă „Servet-i-fünun" reapare îmbrăcată în haina alfabetului latin — bine înţeles, adaptat în ce priveşte ortografia, necesităţilor şi particularităţilor limbii turceşti. Turcii au împrumutat ceva şi dela noi, adică din ortografia limbei române : litera „ş". Incolo, trebue recunoscut că ei au o ortografie mai fonetică decât a noastră. Exemple n'am să dau, căci altceva a provocat rândurile de faţă. In afară de aceasta sunt grăbit să răsfoesc revista şi să mai citesc din cuprinsul ei.

Iată, proprietarul şi întemeietorul ei, Ahmed Ihsan Tokgöz, om care — se vede — n'are de gând să îmbătrânească şi să se odihnească, ne întreţine în articolul său săptămânal despre fapte cu caracter literar şi cultural.

Intorc pagina şi mă opresc, fiind năpădit de un sentiment de durere adâncă. Citesc titlul unei cărţi nou apărute : *„Ce am văzut la Yildiz?"* — adică la palatul faimosului întru rele sultan Abdul Hamid, poreclit cu drept cuvânt „Sultanul Roşu".

Insă sentimentul de durere ce m'a năpădit, se datoreşte faptului, de care acum luam cunoştinţă, că autorul lucrării, omul care, desigur, a văzut la Yildiz multe lucruri interesante şi senzaţionale, a închis ochii pentru vecie, iar lucrarea lui este publicată de soţia sa, care, sub titlul „zece cuvinte", scrie o prefaţă înduioşătoare, mai degrabă, un epistaf bine simţit.

Autorul cărţii, de care am pomenit, se numeşte Ismail Muştak Mayakon, de care mă leagă amintirea unei vechi prietenii. Ismail Muştak Bey, cum îi spuneam pe atunci, este un nume necunoscut aici, în ţară, dar bine cunoscut în Turcia — în lumea politică şi în publicistică. A fost un om ager la minte, iscusit la condeiu şi însufleţit de o dragoste fanatică pentru ţara sa şi neamul său.

Aceste însuşiri îi atrăseseră încrederea lui Kemal Ataturk, care făcuse dintr'însul secretarul său şi omul de-ale cărui sugestiuni şi păreri ţinea seamă.

...Dar să spunem, aşa cum spun turcii despre cei duşi în lumea aceasta : Allah să-i hărăzească mila Sa ! şi să răsfoim mai departe revista „Gervet-i-Fünun".

...A, ce-i această surpriză ? Citesc un supratitlu : *„Romen adebiyatindan"*, ceeace înseamnă *„Din literatura română"*.

E o nuvelă de d. *Victor Popescu*, directorul *„Universului Literar"*, o nuvelă care în original poartă titlul de „Lacrimi", dar căreia traducătorul turc — *Bay Cavit Yamac* — i-a dat alt titlu : „Amintiri care nu mai înviază".

Am gustat plăcerea intelectuală, străbătută şi de o sensaţie curioasă, de a o citi în traducerea turcească. Nu ştiu dacă a fost bine redată în turceşte. N'am controlat-o cu originalul. Mi-a fost deajuns să constat că mi-a plăcut.

N. BATZARIA

Ion Frunzetti: Ştefan Ionescu-Valbudea

Dintre camarazii noştri de generaţie, Ion Fruzetti este acela care a pătruns în domeniul ce resimţea mai mult decât oricare altul, lipsa cercetătorilor serioşi; de alci desigur şi graba cu care munca sa rodeşte.

Nu ştim în adevăr dacă în ansamblul manifestărilor artistice româneşti a existat un sector în care **diletantismul** pe de oparte şi o anumită **îngustime de spirit critic pe de altă parte,** să fi ţinut cu mai multă trufie locul interpretărilor serioase — ca în domeniul artelor plastice. Nu punem deci problema creaţiei artistice — unde ar fi poate tot atât de multe lucruri de spus — ci aceea a criticei şi studiilor care să interpreteze fenomenul artistic românesc. In această situaţie, nu mai poate mira pe nimeni desigur faptul că Grigorescu este preţuit în tot ceeace are mai slab şi mai discutabil, că pentru studiul lui mai pot fi folosite şi azi paginile calde şi frumoase desigur, dar cu destul de dubioasă valoare critică ale lui Vlahuţă; sau că Andreescu abia a început să iasă din anonimat, ca să nici nu mai ajungem la epoci mai apropiate pentru care s'ar putea obiecta — şi poate nu tocmai just ! — că timpul nu îngăduie încă perspectiva necesară obiectivităţii critice.

Păstrunzând în acest domeniu „al tuturor posibilităţilor", Ion Frunzetti n'a venit însă să adaoge un nume nou la un „colier" de diletanţi. Pregătit şi crescut în şcoala profesorului Gh. Oprescu, Ion Frunzetti adaogă seriozităţii informaţiei, meticulozităţii critice şi sistematicei organizări a observaţiilor pe care i le-a infiltrat „şcoala" — o inteligenţă vie, un spirit critic ascuţit, deşi poate uneori alunecând puţin în ironie şi tinerească necruţare, care conturează calităţile cu care atât de repede s'a făcut necesar criticei plastice.

Evident, nu facem aici elogiul său, nu e timpul încă; ceeace vrem să subliniem şi să semnalăm este activitatea unui tânăr care cu puterea de muncă şi seriozitatea, care îl singulariza eri în mijlocul unei generaţii ce credea că are dreptul să reînvie elanurile necontrolate ale boemiei, dar care îl uneşte azi cu tineretul ale cărei credinţe le împărtăşeşte, va avea mâine, când epoca de formaţiune va fi desăvârşită cu ajutorul câtorva ani, un cuvânt greu de rostit în viaţa plastică românească.

Pe calea acestor realizări şi afirmări, situăm acum şi recenta sa lucrare asupra unuia dintre primii sculptori români, St. Ionescu Valbudea, lucrare tipărită de Academia Română în cadrul „Publicaţiilor Fondului Elena Simu".

Pe baza unor informaţiuni riguros verificate, autorul subliniază dintru început contribuţia meşteşugarilor statuari streini stabiliţi la noi în primii ani de activitate ai „sculpturii" româneşti, contribuţie care prin Karl Starck se continuă şi cu înfiinţarea şcoalei de Belle Arte, ale cărei prime **„roade"** sunt Ioan Georgescu şi Ştefan Ionescu Valbudea.

După o sobră reconstituire a vieţii acestuia — Ion Frunzetti procedează la un examen critic decsebit de interesant, şi concludent pentru cunoaşterea lui Valbudea. Este vorba anume de confruntarea interpretărilor critice contemporane creaţiilor lui Valbudea (Odobescu, C. Stăncescu) cu consideraţiile autorului studiului de faţă — şi aceasta alăturând totodată o serie de utile informaţii şi pretexte critice în legătură cu cei doi maeştri ai lui Valbudea: Frémier şi Falguière. Se realizează astfel, chiar pentru cel nefamiliarizat, un climat al epocei — care să permită judecarea lui Valbudea, alături de care observaţiunile judicioase şi pricepute ale autorului vin să pună problema **viabilităţii** operei sculptorului român.

O lucrare de specialitate, accesibilă şi utilă însă oricărui intelectual pentru care problema valorificării şi cercetări patrimoniului nostru cultural nu este neapărat o inutilitate.

C. I. M.

UGO FOSCOLO E LA SVIZZERA

e titlul unui cuprinzător articol semnat de Luigi Frasca, în numărul din 3 Sept. al săptămânalului italian „Meridiano di Roma".

Pentru înţelegerea lui vom face în câteva cuvinte istoricul evenimentelor care au determinat pe Foscolo să părăsească Italia „perfida e funesta, ma insieme carissima". Acest „poeta-soldato", scriitor plin de îndrăzneală, neînfricat şi brav luptător pe multe câmpuri de bătălie, suferise în preajma anului 1815 cea mai crută lovitură; ultima speranţă de liberare a ţării era îngropată cu resturile armatei lui Napoleon la Waterloo. Lombardia şi Milano, ocupate de Austrieci. Incearcă să demisioneze din armată, ca să nu depue jurământul de credinţă faţă de cotropitorii Italiei.

Forţat de evenimente, chinuit de gândul că ar putea deveni trădător, disprefuind favorurile pe care bătrânul Monti n'a avut tăria să le refuze, Foscolo fuge în Elveţia cu o noapte înainte de ziua hotărîtă pentru depunerea jurământului fatal. De fuga lui n'a ştiut nimeni; a luat drumul exilului singur, fără ajutor, fără niciun ban. Părăsea pentru totdeauna Italia, pe care o iubise ca un fanatic.

Dela această dată de 30 Aprilie 1815 îl urmăreşte pe Foscolo autorul articolului citat, în peregrinările din Elveţia, până în Anglia. Marea aventură care fusese viaţa lui Foscolo, nu se terminase cu exilarea sa voluntară. Căutat de poliţia austriacă, lipsit de mijloace, nefericitul poet e nevoit să accepte ospitalitatea celor mai umili dintre Elveţieni. Boala, singurătatea morală îl risipesc mai mult decât lipsurile materiale.

Ar trebui citate în întregime scrisorile trimise mamei lui şi delicatei Quirina Mocenni-Magiotti, singura femee care l-a iubit cu adevărat pe nestatornicul poet. Intâlnirea cu bancherul Pestalozzi, pe care-l cunoscuse mai demult, îl determină să se stabilească la Hottingen pentru mai multă vreme. Criza morală se atenuiază prin pasiunea pentru Veronica, frumoasa noră a bancherului. Amăgire de scurtă durată; poetul se vede căzut din nou „in una lunga, forzata, terribile solitudine e di corpo e di mente e di cuore". Se revoltă în zadar contra destinului, strânge fără folos din pumni şi simte, dezolat, că pierde până şi încrederea în el.

Se mută la Zürich, căci la Hottingen nu-l mai atrăgea nimic. E însoţit de astă dată de Andrea Calbo, secretarul lui de altă dată dela Bellosguardo, unde scrisese „Le grazie". Descoperit din nou de poliţie, gândul la acel „viaggio lontano", creşte în el tot mai puternic; e vorba de Londra, patria revoluţionarilor italieni în frunte cu Mazzini. E nevoit, cu toată mândria lui să primească banii necesari drumului dela Silvio Pellico şi îndatoritoarea Quirina. Pleacă în noul lui exil cu optimismul lui caracteristic, cu acel curaj specific romanticilor, cu dorinţa de a cuceri lumea. Londra îi va oferi o viaţă de dureroasă alternare, între lux şi cea mai cumplită sărăcie.

Singurul bun care-i mai rămâne e dragostea lui fanatică pentru Italia; iar amărăciunea că nu mai poate face nimic pentru înălţarea ei, îi sfâşie ultimii ani a existenţei. Presimţise de mult că va muri pe pământ străin. In 1817, cu 10 ani înaintea morţii, scria lordului Guilford, unul din protectorii săi, că prevede sfâşierea mamei lui „che non potrà forse sapere a che parte della terra mandar le sue lagrime a benedir le ceneri di suo figlio".

Am reprodus această sbuciumată parte a biografiei lui Ugo Foscolo, pentru a arăta încă odată că în toate vremurile suferinţa a fost nelipsită din viaţa celor ce luptau pentru un ideal, a celor desinteresaţi de propria lor soartă.

Şi mai ales pentru a ilustra, dacă mai e nevoe, rolul scriitorilor în marile revoluţii de totdeauna.

Publicul vede de obiceiu într'un poet un om neserios, un pierde-vară, şi-l priveşte de cele mai multe ori cu toleranţă ironie. Mentalitatea burgheză trebue sguduită cât mai des din amorţeală, pusă faţă în faţă cu realităţile adânci.

Nu e inutil, în scopul acesta, să apelăm la articolul lui

FRANCESCO BRUNO

care semnează în „Meridiano di Roma" din 22 Septembrie un articol intitulat „Ottimismo di Marinetti". Iată un pasagiu ce caracterizează optimismul poetului cu care conducătorul fascismului, Ducele Mussolini, a pornit— sunt 18 ani de atunci, — la lupta glorioasă care a adus Italiei triumful actual :

„Viaţa e celebrată de Marinetti ca un avânt entuziast şi frenetic. In felul lui d'Annunzio, iniţiatorul futurismului a preamărit totdeauna valorile morale şi dinamice ale omului contemporan, care în aventură (navigare necesse est) descoperă însăşi esenţa desvoltării şi devenirii sale. Scepticismul, tristeţea, amorţeala sunt termeni necunoscuţi frazei futuriste. Marinetti, ca şi d'Annunzio, e un optimist, un glorificator al faptelor epice ale vieţii; ca om şi ca scriitor, el n'a renunţat niciodată să trăiască în pericol. Omului de acţiune i se alătură artistul. Nici în calitate de conferenţiar Marinetti nu e mai puţin optimist. Fie că exaltă patria şi valorile sale esenţiale, fie că discută literatură, unul e motivul predominant şi fundamental : credinţa nemăsurată în activitatea eroică şi creaţiile poetice ale Italiei. Arta şi viaţa sunt cele două lucruri pe care Marinetti le zeifică în scrieri şi discursuri. El vede totul cu credinţă, şi pentru aceea cu optimism. Fără credinţă, nu e posibilă o concepţie optimistă a lumii !"

Poate acesta e secretul victoriei italiene; credinţa în ei, în viitor. Optimismul cel mai senin faţă de tot ce poate veni. Poezia actuală italiană preaslăveşte numai lupta şi bucuria învingătorilor. Cei slabi, cei ce-şi mai amintesc cu melancolie de trecutul romantism, sunt lăsaţi la o parte, disprefuiţi, huliţi.

Insuşi Marinetti în coloanele aceluiaşi număr al hebdomadarului, enumără calităţile poeziei noui „1. optimism antinostalgic,

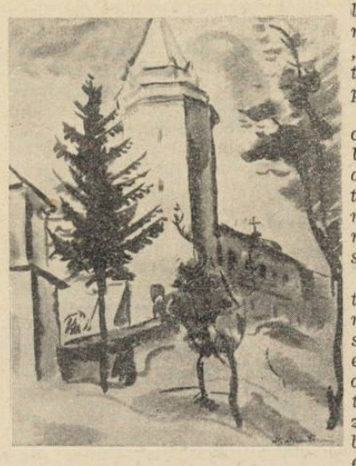

ŞTEFAN DIMITRESCU, Schiţă

2. simplitate antiretorică, 3. originalitate, 4. varietate, 5. intensitate, 6. dinamism, 7. sinteză, 8. tipic tactil, 9. tipic olfactiv, 10. tipic auditiv".

Pe când şi deplina încredere în destinul nostru ? Increderea celor ce privesc astăzi totul cu suveranul dispreţ al celui ce ştie multe ? Sforţarea conducătorilor de azi de a schimba reaua stare de lucruri se loveşte de totala indiferenţă a omului de pe stradă, care nu mai crede în semnele niciunei minuni.

Şi când poeţii noştri vor renunţa la poza falsei melancolii şi la versurile aducând a bocet neautentic ?

DISCUŢII UNIVERSITARE

Numeroase probleme privitoare la învăţământul superior şi cel mediu, sunt desbătute în largi coloane în numerele trecute din Meridiano di Roma. Semnează E. Bontempi, Renato Majolo, G. Pratti, Enrico Jori sub titlul „Discussioni Universitarie"

Găsim dureroase analogii între şcoala noastră şi cea italiană. Intâi studiile liceale. Il lăsăm pe Giocondo Pratti să se spovedească: „Nu ştiu prin ce miracol am fost capabil să iau bacalaureatul. Cred că tot meritul a fost al tatălui meu, care era prieten cu toţi profesorii. Dar eu n'am studiat regulat şi, ceeace e mai rău, niciun profesor, afară de unul, nu ştia să mă pasioneze de materia pe care o preda. Dela toţi ceilalţi n'am simţit nici capacitatea învăţământului, nici acel foc care trebuia să ardă profesor şi elev împreună. Sunt convins că dacă n'am studiat în liceu, nu e vina mea. Lecţii care te scot din răbdări, plictisitoare, inutile, pedante, fără viaţă. Profesori lipsiţi de simţ psihologic, incapabili să surâdă, severi când nu trebue, cu cunoştinţe sterile, nepăsători dacă pricepeam sau nu ce spuneau, care găseau, cu bucurie, plină de greşeli o temă de italiană a tatălui meu, ce le-o dădeam !"

Oare Giocondo Pratti să fi făcut liceul în România ? Şi mai departe se întreabă autorul: „Vă plângeţi apoi că ajunşi la Universitate aceşti elevi nu frecventează cursurile ?"

FRECVENŢA ;

altă problemă care a turburat atâta spiritele studenţimii române ! Ziua întreagă pe băncile Universităţii, scriind cu grijă buletinul de frecvenţă şi ascunzându-te cu frică după spatele vecinului ca să poţi citi o carte proaspăt apărută, un volum de versuri, o revistă. Pentrucă lecţia nu te atrage. Poţi deschide cursul de acum 10 ani al profesorului respectiv şi găseşti aceleaşi fraze, aceiaşi neturburată înlănţuire de idei.

Dar, ca şi în liceu, sunt şi aici profesori care adună studenţii prin căldura, noutatea prelegerilor. Pentru aceştia însă, nu e nevoe de frecvenţă obligatorie ; „studenţii se orientează spontan, migrează, spre cei mai buni profesori".

Toţi eseiştii citaţi mai sus se opun frecvenţii obligatorii în Universitate, discută şi arată neajunsurile acestei lipse de libertate a studentului. Noi, studenţii români, am primit plecaţi hotărîrea luată sus. Cine îndrăzneşa să se opună ?

„Aducând această obligativitate în Facultăţile de Drept, Comerţ, Litere, etc., ar fi ca şi cum s'ar închide viaţa, s'ar sufoca energii vitale, s'ar ciunti iremediabil ascensiunea a foarte multe persoane, care luptă în fiecare zi pentru o afirmare, al cărui beneficiu e de cele mai multe ori exclusiv moral. Frecvenţa obligatorie ar închide porţile acelora care au o mai mare voinţă, care au strălucite talente pentru a se ridica".

Se pune şi problema studenţilor lipsiţi de mijloace, care lucrează în birouri pentru o leafă mizerabilă din care abea pot trăi şi plăti taxele. Pentru înţelegerea acestor lucruri s'au revoltat unii profesori şi studenţi italieni; nu pentrucă statul s'ar fi gândit la impunerea frecvenţei în toate facultăţile, ci din cauza sugestiei unui profesor italian, exprimată într'un articol.

★

Şi trista problemă a studenţilor care n'au ajuns la o maturitate culturală şi mai ales spirituală, se pune în coloanele aceloraşi „Discussioni Universitarie".

In primul rând, e vina profesorilor de liceu care nu reuşesc, fie din nepăsare, fie că şi ei suferă de aceleaşi lipsuri, să dea elevului o cantitate suficientă de noţiuni esenţiale pentru cultura sa generală. Dar, mai e o mare vinovată : Mentalitatea materialistă burgheză. „Erori datorite mentalităţii părinţilor, care în sincera şi afectuoasa dorinţă de a procura un viitor fericit şi o situaţie sigură fiului ne-universitar, disprefuiesc orice element psihologic şi spiritual, pentru a se pleca numai raţiunei economice şi materiale şi a impune fiului profesiunea de care va fi legat toată viaţa. Pentrucă e de netăgăduit că nu toate minţile sunt înclinate spre acelaş gen de studii şi că fiecare individ are necesitatea şi chiar datoria de a-şi alege propria existenţă şi acea activitate pe care o va putea face utilă în cea mai mare parte pentru sine, pentru patrie, pentru societate".

Dar câţi părinţi ţin seama de aceste consideraţii şi se pleacă în faţa aptitudinilor copiilor ? Şi câţi copii nu-şi simt inteligenţa inclinată spre niciun fel de studii şi se scuză, senini, că aşa a voit Bunica, sau că tata a visat o viaţă întreagă să aibă un fecior doctor ! Armata blazaţilor, rataţilor şi desrădăcinaţilor sociali, cari abundă în societăţile liberaliste, e menită să dispară în statul totalitar, selector de energii şi valori. Selecţia aptitudinală şi orientarea profesională pot fi de cel mai mare folos, pentru un randament maxim al forţelor individuale, în societatea totalitaristă.

SORACTES

VIAŢA SOCIALĂ C. F. R.

Am remarcat şi alte dăţi, în paginile revistei noastre, activitatea d-lui **V. I. Vior,** redactorul revistei „Viaţa Socială C. F. R.". Publicaţia condusă de d. Vior apărea până acum la Cluj şi scopul urmărit era propaganda în regiunea grănicerească. După frângerea dureroasă a Ardealului, revista „Viaţa Socială C. F. R.", şi-a mutat sediul în Capitală, propunându-şi, cum este de aşteptat, să-şi menţie şi să-şi potenţeze activitatea de propagandă românească pentru Ardeal. Un mijloc de realizare a acestui scop este colaborarea scriitorilor tineri însufleţiţi de idealul nostru de azi. Astfel, în primul număr apărut după retragere, pe Octombrie a. c., pe lângă articole inteligente şi varii ale d-lui V. I. Vior. mai iscălesc în „Viaţa Socială C. F. R." şi cunoscuţii scriitori **Simion Stolnicu, Ştefan Stănescu, Aurel Fediuc, Dan Bălteanu, Ion Tolescu-Văleni, Ion Ghenadie, Vladimir Dogaru, Emil Mircea, Fana Dima.** Remarcăm articolele : **„Scrisoare deschisă d-lui Colonel Cristescu-Orezeanu"** şi „Valeriu Cârdu" de V. I. Vior, precum şi rubrica „Nivel-Metru" în care d. Ionescu Ene, desbate problemele muncitoreşti în cadrul vieţii naţionale a Statului Român Legionar".

Ideologia creştină a Statului român legionar

(Urmare din pag. 3-a)

Nu reforma slovei de prin cărţi, ci animarea duhului apostolic al generaţiei de preoţi ai Bisericii, precum aşa de frumos propoveduia Sf. Apostol Pavel în epistola sa către Corinteni: *„Dumnezeu cel ce ne-a şi învrednicit pe noi a fi slujitori ai Noului Testament, nu ai literei, ci ai duhului, căci litera omoară. iar duhul face viu".* (II Corinteni. III. 6.).

Preoţimea română găseşte astfel în conducătorul suprem al Statului Român, un credincios sincer, dar cu gândul cel bun pentru Neam şi Biserică, se adresează cu iubire către preoţi, precum Mântuitorul se adresa odinioară Ucenicilor Săi. „Ascultaţi poverile lor (ale credincioşilor) şi arătaţi-le că toate au fost trăite şi înfruntate de Dumnezeu pentru biruinţa lor. Cel mai mic sbucium din viaţa oricăruia faceţi-l să intre, să se regăsească şi să aline prin Evanghelie. Şi veţi vedea că rostul vieţii nu le va mai fi străin, că durerile le vor primi şi suferi cu credinţa că o fac pentru biruinţa slavei cereşti. Tălmăciţi, în fiecare zi de sărbătoare, pentru înţelesul tuturor, prin predici scurte şi înţelepte, Evanghelia".

Cuvântul preotului trebue urmat de faptă. Numai astfel creştinul poate vedea în viaţa preotului, lămurirea cea mai intuitivă a chipului vieţii trăite după Evanghelie: „Faceţi în aşa fel, încât oamenii să simtă nevoia să meargă la biserică şi să dorească ceasul de rugăciune ca o mare liniştire sufletească. Evanghelia Mântuitorului este faptă. Ea nu a fost scrisă ca să fie, ci pentru că a fost trăită. Viaţa lui Hristos-Dumnezeu a fost supusă trudei legilor omeneşti, a acceptat pecetea pedepsei divine şi a luptat pentru răscumpărarea noastră. Aşa că din ea şi numai prin ea să tălmăciţi viaţa credincioşilor".

Această atenţiune asupra trăirii reale a Evangheliei, nu însemnează reforma ruperii cu tradiţia cea adevărată, ci o vieţuire reală a tradiţiei creştine ortodoxe. Icoanele să nu rămână de lemn vopsit în culori, ci să fie icoane vii ale credinţei şi ale faptei ce dau fiori de viaţă creştină, după exemplul Sfinţilor şi Martirilor pe care-i înfăţişează: „Am pornit dela icoane şi dela altare, să ne întoarcem la ele. Propoveduiţi şi răspândiţi acolo lumina care trebue să întreţină nestinsă flacăra focului nostru sacru".

Fiindcă dacă noua reformă pe care trebue să o aducă un Stat nou ca Statul Legionar Român, este reforma moravurilor rele cu moravuri bune, aceasta se poate face când Biserica-şi îndeplineşte conştiincios datoria, creind în fiecare român un adevărat suflet creştin: „Sunt convins că dacă vom înscri acum acea epocă de supremă trăire morală şi spirituală pe care fiecare neam trebue să o aibă, ne vom purifica radical firea şi-i vom da acel caracter de soliditate definitivă, care să ne facă mai serioşi şi mai bărbaţi pentru toate timpurile viitoare". Căci pentru schimbarea societăţii, trebue schimbat mai întâi individul şi nu se poate face transformarea individului fără profunda sa consimţire creştină. Dacă este adevărat cum spune marele filosof Goethe că nici o societate nu poate trece peste înălţimea Creştinismului, datoria Bisericii este de a înălţa sufletul omului la Hristos şi a-l face în credinţă şi fapte, după asemănarea lui Dumnezeu, precum l-a dotat Dumnezeu la creaţia lumii.

Iar dacă omenirea, cum spune marele pedagog creştin al veacului XVII-lea, Ion Amos Comenius, — nu se poate restaura în disciplina vieţii morale, decât începând printr'o bună educaţie a tineretului, — disciplina vieţii sale morale nu-i poate veni decât prin Creştinism şi deci prin Biserică. Şi ne place să vedem în continuare, că tineretul legionar are la inimă această convingere, în care s'a şi format, cu toată disciplina armurii sale sufleteşti.

Fără a se imita deci fascismul italian, ideologia creştină a Statului Român Legionar, face parte integrantă din tradiţia spirituală a poporului român, de aproape două mii'enii. Adică de când s'a născut ca popor român şi popor creştin pe plaiurile Daciei Traiane.

Şi precum un copil bine crescut este recunoscător părinţilor lui, începând cu mama pe care o iubeşte şi o venerează, asemenea şi poporul român a iubit şi venerat Biserica strămoşească, ca pe o adevărată mamă. Cum scria marele român Mihail Eminescu în articolele sale din Curierul dela Iaşi, Biserica noastră a fost o adevărată maică a neamului românesc: *„...N'a fost ea acea care a dat razimul evanghelic popoarelor aservite în Polonia, n'a fost Ea care a apărat toată creştinătatea faţă de agresiunea mahometană, n'a fost Ea aceea care'n persoana lui Varlaam Mitropolitul a făcut ca Duhul Sfânt să vorbească în limba neamului românesc, să redee în graiul de miere al coborîtorilor armiilor romane, Sfânta Scriptură şi preceptele blândului Nazarinean? N'a fst Ea care s'a ridicat cu putere contra raţionalizării, iudaizării, Bisericii creştine prin Luther şi Calvn?"... „Ea este mama neamului românesc"... „Dar Evreul austricesc e departe de a pricepe, dece românul ţine la Biserica lui"...* (M. Eminescu. România şi Austro-Ungaria. Curierul dela Iaşi, 1876).

Epoca de redeşteptare naţională a neamului de sub haina vremelnică a slavonismului şi grecismului s'a făcut prin biserica strămoşească, începând cu cele dintâi cărţi care o interesau: Sf. Scriptură şi cărţile de rugăciune. Naţionaliştii vizionari ca Gheorghe Lazăr şi Ioan Heliade Rădulescu purtau mai departe acest fir de aur al credinţei, pe care dela Eminescu îl reiau în versuri Octavian Goga şi alţii.

Un organism bolnav nu se poate tămădui, decât dacă îndepărtezi adevăratele cauze ale suferinţelor sale. Ori una din cangrenele ce trebuiau înlăturate pe calea unei operaţii necruţătoare, era lucrarea camuflată, dar profund efectivă a iudeo-masoneriei, din fosta concepţie a Statului Român. Desbinările sufleteşti ale satelor noastre româneşti în ultimele două decenii, în jurul propagandei sectare, aprobată şi încurajată de însuşi Ministerul Cultelor, nu ne puteau aduce decât haos, neîncredere şi uciderea celei mai frumoase laturi sufleteşti a ţăranului român, credinţa.

Iată dece ne bucurăm din toată inima, când vedem că lanţurile oculte ale Bisericii au căzut, piatra de pe mormânt s'a dat la o parte cu ajutorul Arhanghelilor Neamului, iar graiul Evangheliei Mântuitorului Hristos se poate revărsa în sufletele neamului, cu deplină seninătate şi în duhul cel adevărat al apostolicei şi sobornicestei noastre credinţe. Aceasta ne face să întrevedem deplina isbândă a noului Stat Român Legionar.

Dacă Napoleon al Franţei, înainte de toate planurile acţiunilor sale ar fi citit şi ar fi meditat mai adânc cuprinsul Bibliei, înainte de a-şi fi adus patria în stare de a-l exila în insula Sf. Elena, ar fi putut duce patria la o stare mai fericită.

De ceea, când a citit pagine'e Evangheliei, sub impresia tristelor experienţe pe care le făcuse, a putut recunoaşte că Mântuitorul Hristos a fost cel mai mare cuceritor: „S'au admirat cuceririle lui Alexandru, dar iată un cuceritor care atrage, uneşte şi încorporează cu sine nu o naţiune, ci neamul omenesc. Ce minune! Sufletul omenesc, cu toate puterile lui, e o aenxă a existenţei lui Hristos!"

Cât de fericiţi sunt conducătorii de state care-şi încep activitatea, cu convingerea că isbânda civică nu poate să promoveze fără isbânda morală, iar promovarea vieţii morale nu se poate face fără Creştinism. Exemplul Sf. Constantin cel Mare care a înscris semnul Sf. Cruci pe drapelul oştirii, a rămas icoana sfântă a conducătorilor cu adevărat creştini. Iar ideologia creştină a Statului Român Legionar ne face să-i vedem sigură isbânda, pentru că înscriind pe primele pagini ale lucrăsei sale lucrări semnul Sf. Cruci, după cum a spus si cerul odinioară, prin acest semn va învinge.

PREOTUL MIHAIL BULACU
Conferenţiar universitar

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

45

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 45
SAMBATA 2 Noembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

In pelerinaj la casa natală a Ducelui Mussolini

de ALEXANDRU MARCU

De cum îți faci intrarea în dâncesc dincolo de zarea lor, țara Ducelui, dovedești grija treci de Faența și ajungi la pentru definitiv, în tot felul. Ești doar în țara cea mai definitivă, ca rasă și frontiere naturale, din întreaga Europă. Cât îndemn la munca spornică, hotărît și definitiv constructivă, trebue să izvorască pentru cei care-o locuesc, din atare gând!

Italianul are pasiunea, are cultul muncii creatoare, din timpul, îndepărtat, în care străbuni ca Romanii au consfințit în lume și Istorie această pasiune și acest cult. Dar el își face mai întâi unelte bune, trainice și ingenios născocite; apoi, schimbă munca, cea mai grea, în plăcere. La aceasta îl predispun și frumusețile care-l împresoară, de oriunde, în țara sa: din slava cerească, precum și din toate înfăptuirile, sfințite de Dumnezeu, ale tuturor semenilor, pe pământ.

Așa este înnobilată prin muncă țara Italiei. Simți din plin, făcându-ți intrarea între granițele ei, binefacerea conștiinței de-a trăi omenește, la un popor ținut între marginele unei vieți de-o perfectă moralitate, pe de o parte de marea instituție a Bisericii sale, iar pe de alta, acum, de formidabila înjghebare a Statului Fascist.

In afara excepționalelor calități de om de Stat și în afara străbătătoarei agerimi a minții, Mussolini, ca orice fiu ridicat din mijlocul poporului, este un mare muncitor. Mussolini a cărat cu brațele. Mussolini muncește acum cu gândul și sufletul, muncește cu întreaga robustețe a făpturii sale, din zorii atâtor zile istorice, până în noaptea petrecută, între copii, în sobra intimitate a căminului. Dar și Mussolini este un muncitor care săvârșește cele mai năzdrăvane fapte, cu voioșie, fără a da impresia istovirii, după ce a știut să-și făurească admirabile instrumente de lucru din cei care-l înconjurau.

Cu aceste și alte gânduri, te îndrepți spre părțile lui, lăsând a-ți trece prin față locurile și orașele dintre Mare și Apenini, spre Romagna prosperă, care-a ieșit la muncă, toată, pe ogor și în fabrici.

Padova, Monselice, Rovigo. Înaintând spre Ferrara, țarinele se desfășoară în dreapta. Simți că aceste pământuri s'au prăfuit din cremene, s'au întărit în sticla nisipului. Este pământul în care s'au putut plăsmui mai bine pe roata olarului, dela cei dintâi născocitori preistorici până azi, vasele de Faența. Faianța.

Boii care despică pământul acesta; boii dela carele romagnole, grele, masive, încercuite numai în fier, boii aceștia superbi, virgiliani, par adevărate întruchipări de forțe cosmice. Cu ei ară pământul țăranii din Romagna lui Mussolini. Printre ei, femei în negru, orânduesc în stoguri ascuțite vârf cânepa, din care vor desface seara fire pentru funii de corăbii, și căpestre și frânghii pentru lăsat sicriul în groapă.

Se vede bine că fiecare om are puțin pământ de arătură în partea locului; dar și-l mărginește fiecare — să se știe ce este al său, din hotar în hotar — cu plopi și duzi, sau cu rânduri de cânepă, drepte. De aici înfățișarea de neîntreruptă grădină a lanurilor cu semănături: nu vastitățile monotone, danubiene, cu porumb sau cu grâu; ci alei de grădini semănate, pe câmp: totul îngrijit până la artă.

Cu această perindare de imagini în față, aceleași în aparență, dar mereu altele prin varietatea gândurilor ce se adâncesc dincolo de zarea lor, treci de Faența și ajungi la Forli, capitala Provinciei în care se află satul natal al Ducelui Mussolini; Forli, capitala provincială în care au venit ani de-a rândul la târg, dela țară, ai lui și unde a trăit mai apoi el însuș anii hotărîtori ai formației sale spirituale, meditând în izolare și sărăcie asupra trecutului unui popor frământat ca al său, dela Dante și din Renaștere, de tragica luptă dintre Ideal și Realitate, de nepotolita nevoe sufletească de refacere spirituală, stăvilită însă de cele mai cumplite adversități istorice; Forli orașul în care un tânăr italian a trăit intens drama mărinimoșilor acestui popor de iremediabili patrioți, asistând atunci, cu mâinile încrucișate, dar cu hotărîrea în ochi, la rușinea tuturor decăderilor, în neputința momentului de-a schimba cursul unor evenimente, pe care avea însă și înălțimea sufletească, și ambiția s'o compare la tot pasul cu Istoria Romei.

Din acest oraș de provincie romagnolă, spre care s'a îndreptat de curând, drept pios omagiu, grupul de Legionari români, pornește drumul ce duce la Predappio, satul Ducelui Mussolini. Acest drum este străbătut de el, neștiut de nimeni, atunci când din grijile dela Roma, caută regăsirea cu

(Urmare în pag. 3-a)

GEORGE VĂNĂTORU — „Parcul Ghica-Tei"

Morala prisosului și economia creștină

de LUCA DUMITRESCU

Legea legionară a ajutorului reciproc, cum e formulată în „Cărticica șefului de cuib", are un înțeles mai larg, decât de simplă lege morală. Un legionar nu-și ajută camaradul aflat în nevoie, din ce îi prisosește. Acesta e un principiu de morală burgheză, care nu poate opera decât cu o eficacitate foarte limitată. Criteriul prisosului este prea legat de variația nevoilor individului, pentru ca să poată constitui cu minimum de obiectivitate măcar, un principiu de etică socială, mai largă. Asta dintr'un punct de vedere. Din alt punct de vedere, morala aceasta a prisosului, este atât de comodă, încât nu mai e morală.

Nu spunem asta ca să facem un paradox, ci ca să precizăm un adevăr, acolo unde e comoditate, nu e obligație și unde nu e obligație, nu e morală. Pentru că, nimeni nu a văzut până astăzi, morală de plăcere. Când morala devine plăcere, nu mai e morală. Se numește egoism... Și de! Egoismul nu prea se împacă cu morala.

Dar cineva ne-ar putea obiecta că ajutorul din prisos, nu este întotdeauna întovărășit de plăcerea celui ce-l face. Ceeace este perfect adevărat. Insă atunci este întovărășit de indiferență și, pentru morală, acest fapt este și mai grav. Nu există decât un singur caz mai emoționant de ajutor din prisos: acela întovărășit de durere. Acesta însă, este ajutorul sgârciților și la ei nu apelează nimeni, fiindcă sgârcitul nu e om. El nu se definește prin acel faimos: zoon politikon, **ci printr'o însușire antisocială. Meteahna lui, îl pune așa dar, în afara societății.**

Ajutorul legionar, nu se întemeiază pe principiul prisosului, ci pe acela al constrângerii. **Un legionar, nu-și ajută camaradul din ceeace îi prisosește,** ci din ceeace are. **Deaceia legea ajutorului legionar, așa cum în înțelepciunea sa a formulat-o Căpitanul, este adevărata lege morală a ajutorului** datorit **aproapelui.** Datorit — **să ne înțelegem — nu oferit, pentrucă nu-ți face trebuință ție, pentrucă acest gest îți zădilă orgoliul.**

Ajutorul legionar restabilește deci, înțelesul primar — de obligație — al legii creștine. Dar acest înțeles e mai larg decât cel moral. Obligația de ajutorare a oamenilor între ei, este primul principiu de economie al comunității creștine. Din aplicarea lui s'au născut primii negustori și întreprinzători ai lumii creștine și toată acea prosperitate și armonie a ei, pe care străinii au urît-o și au atacat-o în toate timpurile.

Acolo unde această obligație lipsește, societatea se împarte, în chip firesc, în două: o clasă de avuți și una de nevoiași. Avuții monopolizează capitalurile abătându-le dela funcția lor normală și paralizându-le, iar nevoiașii își înghit veninul. De aci, „chestiunea socială" cu toate consecințele ei: greve, lupte de stradă, revoluții.

Acolo însă, unde obligația de ajutorare a oamenilor între ei există, nu mai e cu putință scindarea societății în avuți și neavuți. Intr'o astfel de societate, nemonopolizat de nimeni, capitalul circulă în voe prin toate straturile ei, hrănindu-le, întocmai ca sângele într'un organism în care nu există privilegiul stomacului.

In această accepțiune, ajutorul nu mai are aerul neonorabil și pasiv, de pomană, ca în morala burgheză, ci înțelesul de agent economic activ, creator de bunuri. Un astfel de ajutor este, de pildă, gestul oricărui român care smulge o întreprindere din mâinile jidanilor, dăruind-o prin acest fapt nației. Inseamnă asta pomană? Nu. Asta nu înseamnă decât, revitalizarea unui capital sleit de greul somn al monopolului.

Așa dar, să ne înțelegem: ajutorul legionar, nu este un fel liberal și comod de a face pomană, ci reînsufletirea vechiului principiu creștin de economie politică: cine dă, lui își dă.

„Totul este anthropologie!"

de ION FRUNZETTI

Curios trebue să le fi părut vizitatorilor primului Salon Oficial deschis sub regim legionar, faptul că nicăieri, nici în criteriile de selecție a operelor, nici în temele tratate, nici în ierarhizarea autorilor în vederea locului ce trebue să-l ocupe pe panou, nu s'a ținut seama de altceva decât de calitatea estetică a realizării. Dela un regim totalitar, mulți s'ar fi așteptat la reeditarea procedeelor inchizitoriale care au închis pentru vecie gura lui Giordano Bruno și a lui Vanini, sau cel puțin la intervenții de natură să atenueze îndrăzneala câte unui artist. N'a ordonat zelul papalității, cândva, draparea tuturor personagiilor lui Michel Angelo, pictate pe zidurile capelei sixtine? Și nu s'au găsit numaidecât, artiști ca acela cunoscut sub numele de „Braccacinolo" (pantalonarul), care să-și pună talentul la dispoziția exceselor puritane ale unei morale inadecuat înțelese? Dece adică nevoia de unitate, sub toate raporturile, pe care un stat creeat prin revoluție o resimte imperios, să nu ceară, fie și sub o formă mai demnă decât a măsurilor luate în Renaștere, dela creatorii de artă, o *anumită* artă, bazată pe o *anumită* concepție, utilizând o *anumită* tehnică, și scontând o *anumită* emoție, socotită ca utilă momentului politic și scopurilor sale?

Poate coexista, cu alte cuvinte, autoritarismul politic cu liberalismul estetic? E compatibil efortul de refacere al unei țări, care impune sacrificii economice, cetățenilor ei, care propovăduește sacrificii morale, care cere în fine, renunțarea la criticismul gratuit și negativist, de cafenea, cu totala libertate acordată profesioniștilor artei? Nu înseamnă cumva, aceasta, desinteresare? Ii e permisă unui stat autoritar indiferența, pentru un domeniu de viață așa de important ca acela al manifestărilor artistice? Răspunsul l-a dat, mai de mult, ca ministru al Cultelor și Artelor, d-l *Horia Sima*, conducătorul Mișcării Legionare. Citat și de camaradul nostru de redacție, Costin Murgescu, în coloanele acestei reviste, cândva, pasajul nu e desigur necunoscut cititorilor: *„In ce privește arta, sunt pentru libertatea totală de manifestare, pentrucă acest domeniu al spiritului nu poate fi supus nici unei constrângeri; dar o libertate totală numai pentru români..."*

Conștiința că „acest domeniu al spiritului nu poate fi supus nici unei constrângeri", este justificarea atitudinii de absolută îngăduință față de orice formă de manifestare artistică.

Desigur, spiritul definindu-se tocmai prin imposibilitatea de a fi îngrădit prin legi necesare, el fiind act pur, eternă actualitate, spontaneitate, *libertate* adică, nu poate fi supus niciunui „serviciu comandat". Ceeace nu înseamnă că manifestările sale nu cunosc nici o sancțiune. Dimpotrivă. Sancțiunile sunt însă de cu totul alt ordin de cât în materie de estetic, statul legionar este în linia doctrinei sale. Pentrucă nevoia sancțiunii juridice nu se simte decât acolo unde manifestarea nedorită poate fi o primejdie pentru ordinea de stat existentă. Dar ce primejdie poate constitui, și prin ce, o operă de artă ale cărei tendințe adânci ar fi potrivnice celor ale statului? Pentruca mesagiul omenesc al unei opere de artă să fie transmisibil, se cere dela public o receptivitate specifică. O predispoziție pentru *tocmai* acea idee, sau pentru acea intuiție, care-și caută drum înspre semeni, prin mijlocirea expresiei, tehnicei artistice utilizate. Un public indiferent față de o anumită atitudine spirituală, va fi opac pentru manifestarea în forme artistice, a acelei atitudini. *Publicul* cere genul de artă care-i convine. *Publicul* determină felul „mărfii" (am spune dacă nu ne-ar fi silă de termenii negustorești. Raportul e însă exact exprimat prin acesta) care se aruncă pe piață. O anumită

(Urmare în pag. 7-a

Tânărul poet mort...

- In amintirea lui Alexandru Călinescu -

de TOMA VLĂDESCU

Mi se pare că este un act din cele mai solemne să cauți pașii mai adânci ai poetului mort, care a trăit în aceeași vieață cu tine, dar pe care n'ai avut prilejul și poate n'ai avut nici timp să-l cunoști! E posibil par'că să-l fi întâlnit undeva, într'un colț de lume, să fi trecut pe lângă el fără să-l bănuești. Și aproape rămâi mirat că tot lucrul ăsta, care a fost **„poetul"**, ți-a putut rămâne indistinct, confundat în anonimatul unei vieți fără coloare prea multă și poate fără destin!

Alexandru Călinescu îmi revine acum, aș zice, din morți... Să fie oare dreptate că nu se mai vorbește de dânsul decât foarte puțin, că aproape și noi colaborăm cu destulă tăcere la o dispariție atât de absurdă și aproape nebună! **Mainte fleur epanche à regret...,** — dar cunosc flori care abia și-au deschis parfumul, pentru ca din ele să nu mai rămână decât lunga melancolie a unei treceri atât de grăbite! Poemele lui Alexandru Călinescu nu le-am cunoscut decât fragmentar, publicate în curagioase reviste de tineri. Sau reproduse în altele... Iar deunăzi când un bun prieten m'a întrebat ce cred despre tânărul poet al **Mărilor moarte,** al **Declinului,** mărturisesc că numele acesta uitat m'a surprins! Era, mai propriu zis, sentimentul ciudat al unei ascunse rezonanțe de nelămurite și grave candori care mă însoția neașteptat acum, — și care aproape îmi răspundea de departe! Dar era nu mai puțin drama poetului tânăr... Drama poetului care moare atâta de tânăr!

Nici nu știu cum va fi arătat la față Alexandru Călinescu, dacă era apropiat sau sever, orgolios, așa cum sunt atâtea din versurile lui, sau retras și absent ca atâtea alte poeme în care ni se arată, — dar ar fi imposibil aproape să nu surprindem cât de puțin atitudinea lui unitară, să nu vedem mai ales ochii lui, desigur, înnecați în plânsul de totdeauna, în plânsul dur al poeților... Cine ar vrea să-i caute neapărat un loc în familia poeților noștri de azi, ar fi înclinat adeseori să rostească numele lui V. Voiculescu poate, al lui Bacovia uneori, — ca nu mai puțin să tresară la atâtea accente de cel mai fericit sunet eminescian, ca acela de pildă în care

Buzele-s lespezi pe-al inimii gol

Dar ce aș vrea par'că mai mult să evoc din tânărul poet de care vorbim, ar fi desigur **depărtările** lui, iremediabile stâșieri, de Gide, ar fi aceste vaste părăsiri, acest pământ care se scutură aproape la fiecare vers și la fiecare poem... Că el a dat fără îndoială atâtea pasteluri în care se joacă, în ape grele, câteva din cele mai adânci și din cele mai rare colori, poate încă nu este meritul lui cel mai înalt —

Iți mai aduci aminte de-un țărm blazat pe care
Cădeau din sbor lăstunii ca niște jucării?

Dar a avut mai ales poetul nostru care ne-a părăsit cu atâta umilă durere, un vast simț al **tăcerilor** pe care știa prodigios să le asculte, — o pasiune, funebră aproape, de luciditate și spațiu, așa încât versul lui pare și astăzi aproape un strigăt neterminat...

I-atâta desnădejde subt ceru-acesta mic!

Ce va fi fost atunci această resonanță ascunsă de care vorbiam și care la simplul nume al poetului prindea atâtea confuse glasuri și atâta contur? N'aș isbuti s'o spun astăzi, aici... Ca atâția tineri din generația celor 30 de ani de azi, s'ar părea într'adevăr că lirica baudeleriană l-a convins și pe Alexandru Călinescu — sau l-a chemat cel puțin, l-a solicitat în isidiosul ei concert de arome, de esențe, de parfumuri și de culori... Eu totuș n'aș esita să-l regăsesc pe Alexandru Călinescu, par'că mai mult, în această funambulescă gimnastică a unui Laforgue, în deșpărările lui resemnate — acel ochi **noyé de l'opium de l'indulgence universelle!** — și chiar și poate în acele teribile agonii, mirate aproape, din **elegiile** de atât sfârșit ale unui Rainer Maria Rilke.

De altfel se pare că și poetul nostru, așa a murit... Mirat! Mirat probabil că părăsește vieața...

Am să 'ntind pentru sosirea cuiva aceste mâini?

întreabă el undeva, atât de ciudat...

Ei bine, ...să zicem, ...să zicem că umbra asta misterioasă a sosit! Mâinile acestea de altfel, mâinile poetului mi se pare că le-am atins, într'o seară, în casa depărtată în care tristețea lui a rămas... Dar le voiu fi strâns eu astăzi destul de atent, pentru ca înfriguratul adolescent să simtă mai aproape, lângă goapa lui, cel puțin trista noastră flacără de aici?

...Palida noastră căldură!

ȘTEFAN DIMITRESCU — Peisaj

CRONICA LITERARĂ

G. Banea: „Vin apele", schițe și amintiri dobrogene

GABRIEL BĂLĂNESCU: Avram Iancu,

cu o prefață de LIVIU REBREANU

Scriind aici despre *a doua* carte a d-lui Gh. Banea, autorul acelei opere „Zile de lazaret", ce ne-a însufleţit la apariţie, în mod neobişnuit, ne stăpâneşte un sentiment de teamă. El isvorăşte din întrebarea dacă şi „Vin apele", volumul de 150 de pagini cu „schiţe şi amintiri dobrogege", va atrage atenţia criticei cel puţin în măsura în care mentalitatea comună a cititorului să fie menajată. Pentrucă, dacă bună voinţa criticei nu se va produce, teama noastră nu este ca autorul să creadă în meritele mai mici ale cărţii sale deacum, ci ne gândim ca lectorii să nu interpreteze greşit o primire *tăcută*, rămânând ei în pierdere. Aceşti lectori trebue să ştie însă că d. Banea, scriind „Vin apele", *pagini* cu alt conţinut decât cel de suferinţă a ofiţerului rănit la cap, din „Zile de lazaret", — a rămas totuşi ca om, acelaş, adică acelaş erou invalid căruia schija bulgărească i-a paralizat centrii motori, încât astăzi este un cărturar *care nu poate ieşi din casă*, spre a se interesa de „presa" cărţii sale.

Firește, nici acum doi ani, când au apărut „Zile de lazaret", nu s'a interesat de soarta cărţii, dar subiectul de răsboiu şi cazul atât de rar al eroului, tentau mai mult pe criticii ale căror „spontaneităţi" în materie profesională sunt greu de prevăzut.

Calitatea în sine a unei lucrări nu-i prea îndeamnă la scris. „Evenimentul" literar, pentru ei îl constitue mai sigur circumstanţele: editura, situaţia aparte a autorului, problemele ce se pot discuta, în legătură cu cartea, fără a fi vorba propriu zis despre ele, în cuprins, etc.

„Vin apele" nu îndeplineşte condiţia accesoriilor stimulatoare, de aci teama de care am pomenit, a unei treceri cu vederea, în paguba orişicui, afară de a scriitorului, căruia noi ne permitem luxul să-i arătăm ce lucru frumos ne-a dăruit. Ca preocupări şi plan de execuţie, „Vin apele" este o proză literară, care începe, putem spune, nu gen. Adaosul „schiţe şi amintiri dobrogene", va amăgi pe cine va socoti cuprinsul un fel de „Dobroge pitorească". Cartea poate fi şi acest lucru, ceea ce n'ar umbri talentul autorului, — dar e mai bine că este „altceva". Paginile cuprind „amintiri", în sensul că d. Banea, născut şi copilărind pe pământul dobrogean, a văzut de timpuriu lucruri care nu se pot uita şi care îndeamnă de la sine să fie împărtăşite şi altora. Dacă de pildă, podişul uscat şi albit de soare, ce duce de la Cerna-Voda la Constanţa şi de aci spre Mangalia şi mai departe îl cunoaştem cei mai mulţi, despre regiunea rămasă la stânga, spre Brăila, în Deltă şi colinele golaşe ale Măcinului, bănuim că puţini au amintiri, fie şi de călătorie. Dreptul ce i-l conferim d-lui Banea, cunoscător *de baştină* al locurilor, nu este însă numai de a ne împărtăşi amintiri „originare", ci de a ne iniţia într'un anumit aspect al pământului românesc. Credem că vegetaţia, configuraţia solului, felul de a se manifesta al elementelor naturii, precum şi gradul de *libertate* al vieţuitoarelor sălbatice, stârnesc un anumit mod de exprimare a vieţii lăuntrice, întocmai cum culorile sau cadrul natural folosit de un pictor, exprimă vedeniile interioare după anumită metodă. Intuiţia, în esenţă, poate fi redusă la aceeaş substanţă lirică, să zicem, dar, cum exprimarea contează, preocuparea este ca să nu rămâie nefolosite unele mijloace de expresie, bogate în randament. Este un fel de inversiune în punctul de vedere ce-l susţinem, încât noi nu spunem, că d. Banea are meritul de a fi adus în litratura noastră, un chip nou al Dobrogei, etc., etc... ci mai just şi mai tehnic precizăm că scriitorul a folosit o unealtă neglijată, o „metodă" de cunoaştere a cărei întrebuinţare se constată a fi atât de productivă.

Nu punem prinurmare accentul pe peisagiu, el fiind indiferent în sine, aşa cum culorile în tuburi sunt indiferente, — ci interesul se concentrează întâiu asupra conţinutului ce-şi alege expresia convenabilă. Valabilă pentru orice scriitor stăpân pe intuiţii originale, observaţia noastră, prezintă faţă de volumul d-lui Banea, calitatea de a fi prilejuită şi de a fi deci spontană. Ne referim de exemplu la a schiţa „Împărţire de premii" cu care începe cartea, şi în care aflăm „stările" simţite de autor în vacanţa claselor primare, începând de la ziua „împărţirii premiilor". Simptomele unei ciudate reverii se produceau chiar la ceremonia încoronării harnicului şcolar, neasistat la ceasul de glorie de cât de mama văduvă, ce se manifesta în modul ei aproape sfânt, de ţărancă temătoare de orice „mari evenimente", bune sau rele: „Directorul şcoalei mă striga pe nume, primarul târgului... îmi punea pe cap o coroană de merişor... Dar mama, care era pe aproape, începea să plângă de cum mă striga şi urma a plânge înfundat apoi tot timpul. Acest plâns arunca cel dintâi abur peste bucuria mea" (pag. 3). E interesant motivul pentru care cartea se intitulează „Vin apele". Apele care „vin" sunt cele bănuite, ale Dunării, dar glasul pe care îl auzim par'că pronunţând: vin apele" nu este unul profesional ci al localnicilor care cred că Dunărea cere vieaţă de om, spre a se potoli! După ce se retrag puhoaiele, se ştie că vreunul din cunoscuţii târgului trebue să se fi înnecat, altminteri nu s'ar fi domolit mânia bătrânului Danubiu. Scriitorul foloseşte calea acestei credinţe de origină mitică, spre a atenua spaima morţii, dând pieirea omului pe seama unei puteri „văzute" care anunţă oarecum prin bună învoială, „ceasul": „Un fior cuprinde pe toată lumea, când se aude repetat, cu adâncă încredinţare: „astănoapte iar s'au abătut apele Dunării, şi au vuit de trei ori, spunând deslușit *om*". Se mai găsesc în paginile cărţii d-lui Banea şi „amintiri", care privesc experienţele acelor tovarăşi de copilărie sau colegi de liceu, la Brăila, deveniţi mai târziu, camarazi pe frontul dobrogean. Putem numi dintre ei pe G. Topârceanu, N. Toniţa, şi cu deosebire, portretul sensibilizat cu multă finețe, al acelui *Mitiş*, prieten şi poet, care este însuşi d. Perpessicius despre care ştim cu câtă dreptate se pot scrie rânduri de înduioşătoare laudă, ca ale d-lui Banea:

— „Pe frontul dobrogean eu am căzut repede şi am rămas prizonier la bulgari. Mitiş a căzut ceva mai târziu dar n'a rămas prizonier şi el. Şi-a pierdut doar o mână. Şi tocmai dreapta cu care caligrafiase în liceu frumoase slove, aşa că sthurile cu care a învesnicit neuitatele zile de la „Muratan şi Calfa Dêre", sunt sgâriate pe hârtie cu stânga"... (pag. 97).

Am dat aceste puţine dar concludente indicaţii spre a atrage atenţia asupra unei cărţi a cărei ignorare ar fi spre dauna lectorului. Ne gândim la lectorul a cărui educaţie interioară se face după „metodele" schiţate aici, şi faţă de care critica literară se află de cele mai multe ori vinovată.

*

In orice împrejurări ale istoriei noastre, o carte despre *Avram Iancu* va fi cerută ca o actualitate. Astăzi ea era aşteptată cu un interes mai viu decât oricând.

Tipărindu-se la câtva timp după 6 Septembrie, înţelegem că lucrarea d-lui Gabriel Bălănescu a fost compusă în timpul prigoanei, şi cetind-o, căutăm printre rânduri adevăratele sensuri pe care a vrut să i le dea autorul. Se întrevăd destul de limpede preocupările de a face un *prezent* dintr'un trecut şi tot atât, de clar reiese că d. Bălănescu a vrut să ne arate chipul unui erou, îndemnând tacit să vedem în el pe al „altuia". Străduinţa aceasta de a păstra actuală doctrina *prezenţei* eroilor şi a înrudirii lor peste timp şi locuri, face cinste scriitorului, mai ales dacă ne amintim amărăciunea îndurată de la începutul lui 1938, când numai despre tihna de a scrie o carte, — fie şi despre Avram Iancu (sau în deosebi), nu putea fi vorba. Meritele d-lui Gabriel Bălănescu sunt cu atât mai mari deci, închipuindu-ne greutăţile sale de a strânge documentele, procedeiele la care va fi fost silit să recurgă spre a nu fi bănuit că lucrează la ceva *subversiv*, de către cei cărora această singură grijă pentru binele ţării le mai rămăsese. Din nefericire, vitregia istorică a răpit autorului — bucuria de a şti că lucrarea sa despre *Avram Iancu* ascunde numai sensul de luptă şi moarte al generaţiei înviate la 6 Septembrie.

Iată, cartea d-lui Bălănescu se dublează cu înţelesul de totdeauna al Ardealului care plânge *nedreptatea*, încât citind despre cumplita barbarie a ungurilor, despre omoruri, jafuri şi necinstiri suferite de români, de la cutropitorii lor milenari, ne întrebăm dacă sunt evenimentele de acum câteva săptămâni, sau altele petrecute cu aproape un secol în urmă: „Şi iară şi iar" intrăm şi ieşim din istorie, cum ar spune alt autor copleşit într'atât de lipsa de noimă a suferinţei *nedrepte*, încât pare că nu mai ştie dacă Avram Iancu a fost om sau pasăre!

A fost Regele Munţilor, răspunde d. Gabriel Bălănescu, şi rândurile în care înfăţişează o astfel de zeitate urgisită de trufia maghiară ce până la urmă nu va fi iertată, — sunt pătruns de mare frumuseţe: „Se depărta însă de oameni, de cele mai multe ori putea fi văzut în Munţi ,unde, singur, pe o piatră, cânta din fluer, strângând în cântec toată jalea care se consuma la picioarele lui, la poalele vârfurilor pe care le stăpânea sufletul său. Se ferea şi de poteci. Căuta numai drumul ascuns oricărei lumini... Cele două puşti şi cele patru pistoale cu câte două focuri le-a înlocuit cu două fluere de care nu se mai despărţea. Lupta pentru naţia lui s'a încununat doar cu rodul prea greu al însângerărilor şi al jertfelor, din care munţii şi-au adăpat fiinţa măreaţă şi aspră"... (pag. 210). D. *Liviu Rebreanu* onorează monografia aceasta despre Avram Iancu, cu o prefaţă. In cele trei pagini de carte acordate, cititorul găseşte ceva mai mult decât bună voinţa unui academician solicitată de un tânăr autor. Pentrucă d. Liviu Rebreanu, cu bunul simţ ce caracterizează gândirea d-sale de largi orizonturi, pune una din cele mai grave probleme ale vieţii româneşti. Problema *eroilor* istoriei noastre! Referindu-se la posibilitatea de a cuprinde tâlcul vieţii lui Avram Iancu, d-sa scrie: „Poate că Avram Iancu nu va fi complet explicat niciodată. Personagiul devine cu atât mai enigmatic şi mai nemotivat, cu cât te trudeşti mai mult să-l adâncești.

Poate că în Avram Iancu se personifică eroismul specific românesc, un eroism totdeauna îmbinat cu martirajul final. Horia şi Tudor Vladimirescu sunt tot atât de misterioşi. In răstimpul luptei toate amănuntele sunt clare, totul se petrece normal, pe linia vitejiei obişnuite.

Abia după victorie sau înfrângere intervine misterul care frânge brusc personalitatea eroului. Dârzenia se transformă în renunţare şi desgust de faptă. Omul parcă se prăbuşeşte din lăuntru, pierzându-şi brusc echilibrul moral... Explicaţiile vin totdeauna de la alţii, nu de la cel doborît de soartă. Horia refuză să dea explicaţii ca şi Avram Iancu"... (pag. 11). Astăzi nu mai vorbim în aluzii despre cel mai nou exemplu de *erou prăbuşit*, dar ne înfricoşează în schimb predestinarea la martiraj a tipului nostru de erou, şi realitatea din acest adaos al d-lui Rebreanu, că „explicaţiile finale au trebuit să le dea alţii!" In momentul ultim, al apoteozei ,gura profetică se închide. Pentru ce? De unde vom culege ultimele cuvinte, pline cu înţelepciunea definitivă? O perdea tragică se coboară pe neaşteptate şi ne desparte de isvoarele revelaţiei, rămânând ca, printre umbre de doliu, să continuăm vitejeşte lupta. Cu Avram Iancu s'a împlinit fără excepţie soarta aceasta, dispariţia lui din rândul celor cu mintea *cumpănită* fiind mai dureroasă de cât o moarte reală. „Frângerea bruscă" o zugrăveşte d. Gabriel Bălănescu cu multă preciziune, atingând un punct puternic al cărţii: „In acel moment, ochii Iancului se turburâ, gesturile lui reţinute nu mai au totuşi nici o legătură, cuvintele lui se rostogolesc fără şir, fără sfârşit. Statura lui numai, se menţine măreaţă, ca o muche de munte pleşuvă, peste care mulţi nori şi multe furtuni au fost abătute. Faţa lui aspră dinainte, dar pe care seninătăţile imense ale cerului se îmbinau, capătă acum o expresie înfricoşătoare. Deodată se opreşte. Priveşte atent pe fie care în parte pe cei din jur. Se uită amănunţit la jileţul în care Principele Schwartzenberg stătea răsturnat, aruncă ochii încăodată în lături, apoi din nou la jilţ şi un hohot nestăpânit de râs îl cotropeşte. Schwartzenberg nelămurit se ridică. Iancu stăpânindu-se îl prinde cu mâna de umăr şi-l aşează pe scaun. Apoi amintindu-şi de Arieş, povesteşte ceva fără înţeles şi pleacă. Numele Arieşului revenea în povestea fără înţeles, ca un refren" (pag. 218).

Firește, oricine poate scrie viaţa lui Avram Iancu, concepând-o ca simbol al unei realităţi istorice. Pentru *astăzi*, însă, d. Gabriel Bălănescu vine între noi cu meritul de a o avea gata scrisă, trecând peste toate greutăţile, ceeace însemnează că talentul şi gândirea d-sale se desfăşoară în plină actualitate.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondența noastră

LĂPUŞNEANU

Ultim vlăstar, tu ai văzut pieirea,
Gloriei de mult „Apusului Soare".
O licărire. Dinamică de veche valoare,
Ai sângerat pe cei care-ţi doreau sfârşirea.

Singura snoavă ce-ai făcut şi rămâne,
Celor „proşti dar mulţi", nu le-ai dat pâine,
Dar le-ai dat o fărâmă din marea dreptate,
Un cap să-l sfâşie de grele păcate.

Apoi ai plecat popit suferind amar
De visul celor 48 de capete „doamnei dar".
Istoria te-a adus sângeros pe cronici, tiran.

Ai înălţat rugi, că pe mulţi vei popi.
Paharul cu fiere viaţa trupului sfârşi.
Dar „mulţii" ştiau că tot ai ţinut la ţăran.

DE CÂND MĂRIRILE...

Cer basarabean, ajur peste clopotniţe,
Brâu ce-a văzut trecute splendori,
Muşuroaele cârtiţelor,
pământ trăitor din afund,
mocnind cu sufletele morţilor.
Peisaj ondulat,
val îngheţat,
din începutul lumii,
pe care-au trecut
valuri de barbari cu hunii
şi nu te-ai schimbat.
Ai crescut pe întins
plăieşi şi Codreni
şi din veac în veac,
sub bici străin gemi.
De când măririle voevozilor
Moldovei, au apus,
tot de plecare şi rămas bun
ne-ai spus.
Gătită ca o noră în pridvor,
eşti minunea vecinilor
şi te pândesc raptului
cu plumbii poterelor.
Ţi-ai revărsat frumuseţile
pe câmp, zână,
cum nici o albină
fagurii, cutreerând fâneţele.
Feciorii tăi, cătane,
cu căciuli astrahane,
răzând, cearcă oţele, focoasele,
cum ar cerca în ierburi coasele.
Iarba şi semănăturile grele de spic,
se 'nchină singure, orgiilor trimese
pe vântul asprului dric.
Orcanul, sufletelor,
Indurări cerului cată,
prin întuneric şi zloată,
să treacă apa sâmbetelor.

Gheresim C.

IN ACEASTĂ ZI A FRUMOASEI TOAMNE

In această zi a frumoasei toamne
Iţi preaslăvim rodul copacilor, Doamne;
Merele şi gutuele de aur grele
Ni le trimiţi din adâncul pământului stele
Să ne arate frumuseţea şi-aromele tinei
Spre-a ne 'ncânta cu farmecul luminei.

Numai Tu, reverşi din plin comorile
Poruncind pământului să-şi ningă florile;
Suspinul morţilor din mucedele groape
Tu, ni-l trimiţi prin foşnetul copacilor aproape,
Iar frumuseţea dulce a unei fete
O torni în crinul alb, să ne îmbete.

O, Doamne, ne 'nchinăm smeriţi Mărirei Tale
Căci numai Tu, faci tot ce e cu cale:
Ne smulgi din întuneric, dându-ne lumina
Spre-a ne 'nfrăţi cu soarele şi tina
Şi-apoi ne-arunci în ţărâna avară
Ca să pornim cu seva vegetaţiilor iară.

In această zi de toamnă 'mbelşugată
Iţi preamărim rodul pământului Tău, Tată;
In toate fructele, pe orice creangă plină
Bat inimile morţilor din tină
Iar Tu, ne 'mpărtăşeşti cu bunătăţi divine
Spre 'mpărăţia morţii ce ne vine.

M. Viforeanu

TINEREŢE LEGIONARĂ

Tinereţe legionară, albă,
Uriaşe temniţă de sânge,
Sbor de argint destinul tău se frânge
In lumina zărilor de nalbă.

Hai spre culmi în iureş haiducesc,
Ţară, Ţară, Ţară de voinici —
Veacurile se opresc aici
Şi-alte drumeţii de veac pornesc.

Cine porunceşte din adânc
Tuturor să moară rumâneşte
Şi spre zări, haiduc, călătoreşte
Pe-argintatul slăvilor oblânc?

Cine urcă, stăpânind destine,
Frământând istoria în goană
Peste moarte şi peste prigoană,
Pentru vremea aspră care vine?

Cine taie, spadă, voevod,
Drumul sângelui în roş pojar,
Frate cu destinul bătjenar,
Pentru sângeratul lui norod?

Tinereţe legionară, Tu,
Treci peste fărâmele de veac
Pentru neamul mare şi sărac
Peste oastea care te bătu.

Gh. Uscătescu-Şoimu

PLECARE

S'au scuturat peste albul ireal şi fin
al mâinilor tale,
petale de crin —
însingurări ascunse'n frunze uscate,
învolburate,
de nuci.
Te duci, Dady, te pierzi...
Lumina din ochii tăi verzi,
ce mă'nvăluia lină,
odihnitoare, senină,
ca un unduitor
acord de violină —
se va şterge 'ncet,
precum un vis de poet.
...Şi va rămâne doar fâlfâiala
evocatoare, pură,
a gândului meu
— curcubeu —
peste amintirea fetei cu mâinile albe
pe care s'a scuturat
— în sbor legănat —
melancolii şi frunze, cortegiu trist,
ce plâng pe clape de suflet cum plâng,
în tremolo pierdut, durerile în notele lui Liszt.

George P. Meghea

SONET

Aşa visam noi oare iubirea noastră
în ceartă, supărări şi reproşuri eterne?
N'auzi ce frumos zăpada afar'se cerne?
Sau poate aştepţi cânt de pasăre măiastră?

Aştept. Dar oare primăvara dulce
ne va găsi vieaţa în cântecul iubirii?
Veni-va oare ceasul fericirii?
Sau a plecat deapururi să se culce?

Şi visul meu, etern va fi sângerând?
Tu m'ai minţit pe mine
Dar te-ai minţit în gând.

Şi'acuma toate gândurile-mi sunt
Pe veci eu sunt pierdut o ştiu prea bine
Voi merge poate'n iad, iar tu... vei fi cu mine.

Ionel Maier

VEAC NOU

Idee sfântă legionară,
Tu ai învins în vremuri grele,
In tine trebue să crească
Feciorii toţi ai ţării mele!

Tu dela Nistru pân'la Tisa,
Sădişi virtute şi elan;
La glasul tău stau milioane
Să moară pentru Căpitan!...

Ai semănat virtute 'n suflet
Şi gânduri româneşti prin ţară,
Am fost martiri, ne-au rupt cămaşa,
Dar azi, vom îmbrăca-o iară.

S'au dărâmat celulele'nchisorii
Şi'acum trăim un început de veac,
Suntem slăbiţi la trup, dar nu la suflet,
C'avem la temelie sânge dac!..

Avem un Rege tânăr; să trăiască!
El poartă nume sfânt de Voevod,
Sub el ideea noastră să rodească,
Cu ea, întregul Lui norod!!

Haralambie V. Ploscaru

DE CE?

Dece sa'ncheie veacul cu litanii?
Cine-a răpus oştenii, căpitanii?
Ce duh a trâmbiţat a răsvrătire
şi pentru care vină-i pustiire?
Nevrednic neam şi-a sugrumat profeţii
şi-acum boceşte ruinele cetăţii?..

Arată zarul faţa-i dinspre moarte:
s'ardică vânturi tari din miazănoapte
şi pun în cumpeni apele cu carul;
noroade plâng şi Crai ascut hangerul.
De ropote se năruieşte drumul,
prin cinuri paşte flacăra şi fumul;
arhangheli taie zodiile'n săbii,
cârmacii trag limanele'n corăbii.

Se scoală morţii frământând în mână
bucăţi de cremene şi de ţărână:
proptesc pe temelii cetate dacă
cum n'a mai fost în ţara lor săracă...

Să se sfârşească veacul cu litanii:
aicea sunt oştenii, căpitanii...

Ion Doru

ANTROPOLOGIE ŞI POLITICĂ

de ŞTEFAN TEODORESCU

In mişcările politice actuale motive antropologice au căpătat forme mai mult sau mai puţin teoretic susţinute, de ideologii: rasismul german, spre exemplu, reprezentat specific de Rosenberg, constă de fapt într'o absolutizare cu mijloace de ideologie politice, şi deci într'o anumită măsură o devansare, a câtorva motive din antropologia modernă, îmbinată cu reziul teoretic al morfologiei culturii.

Influenţele unui Gobineau şi a urmaşilor săi se împletesc într'o formă specifică cu rezultatele lui Ratzel sau cu construcţiile antropologiei filozofice moderne ale unui Max Scheler. In genere corespund acestor motive mai mult programatice şi constructive, accente de pozitivism sau în tot cazul un aprig imanentism, în ultima esenţă antireligios sau în cel mai bun caz anti-creştin.

Faţă de această situaţie trăsătura antropologică pe care o descopeream în doctrina legionară capătă un aspect deosebit. Este esenţialmente religios. De o religiozitate cu totul specifică, o concretizare a unor caracteristice potenţe din creştinism, poate cu câteva ingresiuni specifice spiritualităţii bisericii ortodoxe. Intre motivele de programatică politică şi între preceptele creştine s'a instituit în doctrina legionară o armonie cu totul originală, care aruncă o lumină caracteristică asupra întregei structuri a spiritualităţii legionare

Ce însemnează metodologic introducerea momentului antropologic în construcţiile teoretice şi politice moderne? Nu o simplă preferinţă, din motive mai mult sau mai puţin pragmatice sau pragmatiste acordată anumitor teme cu scopul de a simplifica în ultimă esenţă mânuirea politică sau socială a materialului uman. Aceste consecinţe pot surveni într'adevăr, rămânând totuşi simple derivate. Desigur, formele minore de ideologie, integrate într'o măsură mai mare sau mai mică din motive pur propagandistice în sloganurile actualelor curente, nu ţin de substanţa problematicei noastre, fiind stadii premature şi neîncheegate de semidoctism. Reducţia antropologică în sensul ei pur metafizic este o operaţie eminent ontologică, chiar şi în lucrările cu caracter ştiinţific sau pozitivist.

Este vorba în ultima instanţă de găsirea unui integral ontologic al tuturor aspectelor constitutive din fiecare regiune existenţială. După ce analitica modernă dispersase realitatea în straturi sau regiuni ontologice, mai mult sau mai puţin autonome, aşa precum o găsim în ultima construcţie metafizică a lui Nikolai Hartmann, cu toată subtilitatea analizei categoriale, şi marelui lui efort de a capta şi dimensiunea individualităţii, s'a simţit cu o stringenţă proporţională subtilităţii analitice, imposibilitatea reconstituirii unităţii realităţii. Mai precis: chiar dacă analitica categorială ne-ar garanta epuizarea structurilor ontologice, ceeace însuşi Hartmann este departe de a o susţine, se ridică problema integrării tuturor acestor coeficienţi regionali într'un sistem total.

In acest moment intervine critica existenţialismului. Pe lângă obiecţiile de critică internă se relevează principiala primejdie a dispersării totale a tematicei filozofice. De aceea încearcă Martin Heidegger o nouă fundamentare a întregei problematice printr'o schiţă genetică a tuturor semnificaţiilor categoriale; aceasta fiind posibilă numai prin repunerea şi desfăşurarea întregei problematici a antologiei. Se ştie cum dus de impetusul eminamente radical al situaţiei, cât mai ales de anumite reziduri problematice provenite tocmai din insuficienţele obietivismului, Heidegger este silit să apeleze în analiza hermeneutică a existenţei, la anumite fenomene emoţional constitutive ale existenţei uname ca, teama, frica, plictiseala şi altele. Piatra unghiulară a întregei reconstituiri dimensionale întreprinsă de el, o formează însă caracterul de eminentă creaţie atribuită hotărîrii ca poziţia cea mai extremă a vieţii omeneşti *la confiniul dintre existenţă şi neant ; aşa dar un motiv antropologic.*

Ce însemnează pentru problema noastră aceste consideraţii? Poziţia esenţială a lui Martin Heidegger reprezintă cea mai avansată formă de autoconştiinţă umană a gândirii europene. Intr'un mod oarecare şi în măsura în care reflexia filozofică deţine un rol fie constitutiv fie ilustrativ al proceselor reale din istoria umană, vom căuta să descifrăm cu ajutorul acestui fir roşu semnificaţia ultimelor revoluţii europene.

Postulatul radical al nouei fundamentări a întregei eixstenţe în toate compartimentele ei, dela nevoile materiale până la construcţiile spirituale, se găseşte analogic exprimat atât în frământările politice cât şi în problemele de cea mai înaltă substanţă filozofică. Totalitarismului politic îi corespund tendinţele pe care le-am văzut ale cercetărilor filozofice. Este dificil de arătat în amănunţime în ce constă legătura dintre procesele obiective sociale, politice sau economice şi motivele de gândire speculativă. Se ştie de altfel că aceasta formează un grup de probleme aparte, îndelung desbătute şi de o specială complexitate.

Sigur putem afirma : ultima revoluţie europeană însemnează depăşirea printr'o autentică revoluţionare a structurilor facticităţii în sensul cel mai pregnant al cuvântului. Toată construcţia societăţii şi şi statului modern trebue refăcută printr'acest proces de depăşire revoluţionară In ce constă operaţia citată?

Toate elementele constitutive ale realităţii europene sunt depozitate într'o serie de probleme care au în primul rând un caracter pur tehnic şi deci un obiectiv. Tendinţa întregei culturi europene consta în ultimele timpuri în tendinţa de a degaja datele problemelor economice, sociale, politice sau spirituale de tot ceeace nu era comensurabil cu formele raţionale şi de dimensiunea logos-ului în genere. Raţionalizarea vieţii, prin aplicarea tehnicii la producţia economică şi toată revoluţionarea burgheziei, se poate reduce la acest proces de imanetizare raţionalistă. Viaţa prezentând totuşi aspecte raţionale ireductibile, toate încercările, cumpărate cu mari cantităţi de suferinţă umană, de a construi utopia idealismului liberal sau iluminist s'au soldat prin creerea unei situaţii specifice în care ne găsim astăzi. Câtă vreme anumite reziduri patetice ale coeficienţilor de credinţă pură, inerente prin participarea sufletească, chiar şi celor mai abstracte construcţii spirituale, ajungeau pentru a compensa nenaturalul din operaţia de forţare raţionalistă a vieţii, a fost posibil sistemul de viaţă liberal ; el se construia ca şi componentul său umanist, tocmai pe acest proces de conversiune ilicită a tensiunilor patetice, inerente extremismului, în pseudo-sisteme de viaţă şi de înţelepciune, aşa cum se cunosc din reprezentanţii de seamă ai liberalismului modern.

In momentul când evoluţia istorică a epuizat atât pragmatic cât şi ideologic acest fond disponibil de conversiune a problemelor vitale în paleative morale sau în pură tehnică de stat poliţist, situaţia a devenit de netolerat. Nietzsche exclama la vederea acestui sfârşit: „Revoluţia nihilismului european bate la uşe".

Pragmatismul istoric a creat în economic şi social cunoscutele lupte de clasă, construcţiile şi pretenţiile proletariene cât şi aparent inexplicabilele complicaţii ale economiei moderne. Formula de reducere a tuturor acestor fenomene la un numitor comun e dificilă şi de o abstracţie neadecvată nivelului acestei expuneri.

Revoluţiile totalitare au proclamat atunci politicul drept factor fundamental şi hotărîtor în structura existenţei actuale. Politicul devine destin. El preia răspunderea întregei realităţi omeneşti şi pretinde pentru aceasta totala subordonare a celorlalţi factori economici, sociali, morali sau spirituali. In măsura în care pretenţia politicului de a prelua conducerea destinelor omeneşti a găsit până acum justificări sau fundamentări teoretice, deosebim construcţia mai mult etatistă a fascismului şi dinamismul de mistică biologică german.

Cum a fost posibil însă şi ce înseamnează această operaţie? Supremaţia tehnică era formulată de Max Scheler drept „o revoltă a lucrurilor împotriva omului". Obişnuitele filosofisme asupra pericolului sugrumării vieţii prin tehnic cu toate aspectele mai mult sau mai puţin pesimiste spengleriene au dominat câtva timp opinia europeană şi creaseră un fel de resemnare în aşteptarea unui veac alexandrin. Filosofia însăşi găsise în absolutizarea „structurii", a „morfologiei" un sistem de justificare quasi-metafizică a ideologiilor sus menţionate.

Cu toate acestea procesul ultim de constituire a realităţii în genere, adevărata instanţă competentă nu îşi formulase încă adevăratele concluzii. Devansată prin critica nietzsch-iană, ea şi-a căpătat expresia ultimă de abia în ultimul deceniu. Nu este vorba despre o epuizare hiliastă a sufletului culturii europene şi nici măcar de acea criză totală despre care s'a vorbit cândva foarte abundent.

In termenii cei mai noui am putea astfel formula situaţia actuală : într'adevăr momente pur tehnice din constituirea realităţii au căpătat, din cauza unei carenţe specifice a statului liberal, caracter de autonomie, fie economică în ideologiile proletare, fie biosocială în celelalte tendinţe. Autonomizarea acestor momente s'a făcut printr'un proces pseudo-metafizic, care jenează într'adevăr conştiinţa diferenţiată a culturii europene, şi care formează motivul cel mai curent al criticii liberale. Totuşi necesitatea suspendării raţionalismului responsabil din pretenţiile liberale este un moment de cea mai pură ontologie europeană. Modul cel mai simplu de a explica inevitabilul preponderenţii politice ar fi perspectivismul. Caracterul esenţialmente discursiv al gândirii omeneşti precum şi o anumită complicaţie dimensională a coeficienţilor pragmatici au devansat atât de mult soluţiile necesare problemelor vitale, încât nu se mai putea aştepta o soluţionare în vechile cadre. A intervenit atunci o operaţie de suspendare a discursivităţii şi prin preluarea de către politic a conducerii istoriei un fel de simplificare funcţională a aparatului problemelor într'o ierarhie dictată de nevoile fundamentale ale statului. Iar această operaţie n'a fost posibilă decât prin substanţializarea unei anumite zone ontologice, care constitue în ultima esenţă, noul index antropologic de care vorbeam la început.

In ce măsură reprezintă această suspendare a obiectivităţii şi a independenţii absolute a spiritului un proces de distrugere a însăşi creaţiei culturale sau dimpotrivă, nu se poate hotărî decât în cadrele unei noi discipline, care deabia se formează : „Antropologia politică".

In pelerinaj la casa natală a Ducelui Mussolini

(Urmare din pag. I-a)

sine însuş, în calmul şi umilinţa locurilor întâiei copilării, mai des decât s'ar crede. Până acolo, îl întâmpină totdeauna, mai stăruitoare, de pretutindeni, priveliştea de ţară: brazdele trase adânc, până în şanţul drumului; dealurile, galbene de arături, înveselite numai de simetria pomilor, în şiruri; răpele cu funduri sterpe; iar în stânga, spre vârful unei înălţimi mai mari, un castel-fortăreaţă; şi în dreapta, mai încolo, albăstrimea, din culme în culme, a munţilor Apenini.

Predappio a fost un sat oarecare din partea locului, până ce a intrat în Istorie şi a luat, în partea nouă, înfăţişare aproape monumentală de adevărat oraş. Căci totul este acum într'însul reînnoit, luminat, bine orânduit, impunător. Centrul din Predappio e o miniatură de târguşor italian, cu tribuna, în amfiteatru de fier, pentru concertele fanfarei comunale Dumineca seara şi cu arcadele unui portic acoperit cu olane, jur-împrejur, prin deschizătura largă a căruia se desface în sus perspectiva unui deal: mai sus, alt deal; pe coaste, viţă şi pomi. Apoi sub culmea primului deal apare faţa, de piatră netencuită, a uneia din sutele de aşezări rustice, câte ai văzut colindând aceste părţi.

Iată casa în care s'a născut Benito Mussolini.

In josul scării de piatră spartă, se deschide, neagră, uşa fierăriei părinteşti. In mijlocul acestui modest atelier de ţară, găseşti carul, pe jumătate dres; pe masă au rămas cleştele de călit, pentru meşter şi calfă; mai într'o parte, un stâlp de piatră susţine tavanul scund de bârne strâmbe, al încăperii de sus, in care s'a născut el. Mai deoparte, lângă vatra cuptorului, a rămas în fiinţă piua de piatră, în care a auzit de mic, prima sfârâitură a fierului roşu în apă.

Din uşa atelierului, scara urcă la încăperile de sus, pe treptele de piatră peste care s'a rostogolit, copil, de atâtea ori, încercând, singur şi ambiţios, să umble.

Odaia de culcare a părinţilor, pe jos cu cărămizi, se reduce la cele două paturi de fier negru, cu saltele umplute cu frunze uscate de porumb, peste care stă întinsă unica podoabă din această casă a sărăciei: o pânză groasă romagnolă, ţesută cu înfloriturі de cerneală galben-ruginie. Pe scrinul din dreapta stă şi acum, în cadră modestă, fotografia învăţătoarei Rosa Maltoni Mussolini, cu platca albă a singurei rochii mai bune, prinsă în broşa dela bunica; şi fotografia meşterului fierar din Predappio, Don Alessandro Mussolini, notabilitate de altfel în lumea socialistă a Comunei, cu lavaliera înnodată şi mustăţile anume răsucite pentru fotograf. Pereţii odăii sunt văruiţi cu galben; tavanul însă este de culoarea, mai tristă şi mai trainică, a cenuşei. Toţi ai casei mâncau şi se încălzeau iarna în bucătăria de peste sală. In odaia în care a deschis ochii asupra acestei lumi acela care avea să fie Ducele noii Italii, singura podoabă era portretul, în culori, al lui Garibaldi. Aşa s'a aprins în privirile şi închipuirea Ducelui, care avea să îmbrace mai apoi cămaşa neagră a Fasciilor de luptă pentru o Patrie nouă, roşul tare al Cămăşii aceluia care, în fruntea a O Mie de bravi voluntari, i-a fost înaintaşul şi deschizătorul de drum.

Pe aceeaş linie de dealuri, trecând de cealaltă parte a localităţii Predappio, se află cimitirul parohial de care ţine până astăzi familia lui. Nimic funebru, ca în toate cimitirele Italiei, nu te întâmpină în acest liniştit, ca în toate cimitirele Italiei, nu te întâmpină în acest liniştit „camposanto" dintre lanuri.

Osemintele părinteşti au fost depuse, cu filială pietate, în cavoul, nou, din fund. Zidurile criptei din dreapta capelei sunt goale; în cripta neagră nu se vede încă nimic. Doar sub boltitura arcului de sus, stăruie tăcerea unei lumini roşii, nevăzute. Este locul pe care, senin, cu grijă de orice, şi l-a ales singur. Acolo. Lângă ai lui. In cimitirul acela de ţară, sub dealurile pe care le muncesc boii Romagnei lui şi peste care se vor auzi totdeauna, până în tăcerea criptelor, glasurile oamenilor de pe dealuri, la muncă.

In celălalt capăt al Comunei stă casa în care s'a născut. Ştie că va rămâne, aşa, neatinsă, cât Istoria Patriei; acolo, umilă, cu patul de fier, cu salteaua de frunze uscate. Aici, cripta pregătită în bolta de piatră goală, a acestui cimitir. Două puncte, de început şi de încetare, ale unei excepţionale existenţe, Intre ele, o traectorie luminos arcuită pe cerul senin al unei dimineţi noi, uneşte, sub nimb de glorie, în anii unei vieţi de om, Anonimatul cu Nemurirea.

Pe înălţimea dimpotrivă, bătută acum violent de soare, puternic fortificată, stă în pacea depărtării La Rocca delle Caminate: castelul pe care i l-au restaurat, spre a-l găzdui când vine acasă. Acolo îi e drag Ducelui să se retragă, spre a medita pagini noi în Istoria lumii şi a le înfăptui apoi, dela Roma: cu vederea casei în care s'a născut, într'o parte; cu Predappio Vechia la mijloc; cu cimitirul, dincolo. In Romagna. Intre ai lui. Acasă. Acolo de unde i s'a tras tăria sufletului, şi legătura cu pământul, şi dragostea de muncă, şi omenia, deplina încredere în sănătatea morală, ca şi trupească a întregii lui făpturi de bărbat.

Când, după aceste scurte dar binefăcătoare zile de reculegere, Mussolini se întoarce la gravele-i îndatoriri dela Roma, străbate cu privirile întinderea întregii Romagnii, până în Marche şi până în Laţiu. Calea îi e totdeauna ţinută, şi la dus, şi la întors, de umbra lui Cesar trecând Rubiconul. Dincolo de vadul acestui celebru dar minuscul pârâu, se întrezăreşte, pe linia de aur a mării, culmea arcului de triumf din Rimini, în apropierea căruia le-a vorbit acel Conducător ostaşilor, luând istorica hotărâre.

Pe o înălţime zăreşte întăriturile cetăţii din Cesena, adevărat cuib de adăpost şi pândă, pentru un neam de Condottieri ca Malatesta-nii. Din altă culme, pe altă zare, îi răspunde alt cuib — San Marino — şi altul — Urbino — şi altul — Montefeltro, — până la fortăreaţa din Pesaro şi la castelul din Gradara. Din culmea Muntelui Carpegna, dincolo de vârful Muntelui Feltro în ceaţă, privirile i se opresc o clipă asupra Muntelui Titan.

Culmile nu s'au perindat însă toate, jur-împrejurul zării lui. Intrevede, iată, Il Sasso San Simone, Il Soffio (Bătaia Vântului), La Strega (Vrăjitoarea), Muntele Nerone (Negricios ul), Pietralta, Petrano şi Fabriano, până spre culmea Catriei, cea mai înnălţată, cu mânăstirea Sfântului schimnic Pier Damiano, între cele mai ascunse ponoare.

Dar iată cel din urmă vârf de munte, din toate câte se înnalţă în calea lui, Il Monte Cesena, dincolo de care, prin istoricele Chei ale Metaurului, îşi face loc, sălbatec, Il Passo del Furlo.

De departe, mai departe, din neguri mai dese, străbat cadenţări de Legiuni, pe calea consulară; străbat apoi strigătele, de încăerare şi de înfrângere, ale celor şaizeci de mii de Africani cartaginezi ai lui Hasdrubal, venit în ajutorul fratelui său Hannibal, ca să piară aici, între pereţii înguşti de stâncă spartă ai spumegosului Metaur; străbat apoi, mai încete, glasuri stinse în urletul apelor care cad din înaltul culmilor, în sălbăticia fără vietăţi a stâncilor.

Aşa trece, de pe vremea celor dintâi Legiuni, prin Cheile tăiate de ape, drumul care leagă Roma de Mare, prin Rimini la Rubicon. Din valea Tibrului, el se desfăşoară acelaş, prin Spoleto, peste aceşti Apenini şi din Pesaro peste mare, iar de acolo, peste Dalmaţia, până la Porţile de Fier ale Dunării carpatine.

Este Via Flaminia, calea victoriilor romane, pe care s'au pornit acvilele întru cucerirea întregului Răsărit; este drumul Impăratului, care, în acest scop, a dat ordin să se aştearnă podul nou de piatră peste Metaur, tocmai în anii 115 după Cristos; este drumul lui Traian, străbătut încă odată, spre a statornici mai temeinic marile cuceriri transilvane. Dintre Cheile Pasului del Furlo, până între Cheile Oltului dacic, drumul acesta a fost lăsat în urmă, pentru posteritate.

Drumul pe care Mussolini, mergând, ştiut numai de el, acasă, la Predappio, la Rocca delle Caminate, din Roma noii Impărăţii pe care a început s'o înfăptuiască, pe aici trece ; printre stâncile sparte de Legionarii lui Vespasian, peste podul de piatră al celui mai înţelept dintre ultimii Cesari. Muntele îi strânge gândurile, în îngustimea Cheilor.

Fapta acelor înaintaşi îi dictează exemplul.

Peste stâncile de sus, singurele care văd soarele şi simt ploile, îi rotesc deasupra capului şoimii.

Niste pietrari din Apenini i l-au surprins într'o dimineaţă aşa, îndreptat în sus: privind la acele acvile negre.

Şi i l-au cioplit întocmai, imens, în cele mai expresive trăsături latine, acolo, într'o stâncă din munţii lor.

ALEXANDRU MARCU

LAUDA UMILINŢEI

de COSTIN I. MURGESCU

Ca oameni, putem greşi. Căci al omului este păcatul şi greşala.

Dar din aceste adevăruri, niciodată nu vom avea dreptul a trage concluzia, că în păcat şi greşeli — se poate complace viaţa şi prin ea, acţiunile noastre. Dimpotrivă, conştiinţa răului din noi trebue să fie chinul nostru, îndemnul nostru la „bine", lupta noastră dramatică cu întunerecul care ne ţine de pământ. Căci linişte nu poate fi în sufletul nostru, decât în clipa descătuşerilor din urmă.

Până atunci, trăim în plină luptă a „iadului" cu „raiul", între isbucnirile de forţă care cresc în noi, nimicitoare. Nu suntem, nu putem fi deci numai aluat de înger, ci şi diavolesc îndemn ; iar a lupta contra răului din tine, a căuta căile purificării şi isbăvirea, înseamnă a şti prezenţa acestui rău, a şti slăbiciunea ta.

Iar cunoaşterea păcatului tău — şi păcat să fim bine înţeleşi, este tot ceeace nu este bun şi frumos, dragoste şi abnegaţie, sacrificiu şi uitare de sine, tot ceeace ştim că n'ar fi putut face Christ, sau dintre cei mai aproape nouă, Căpitanul sau Moţa — este cea mai cumplită pedeapsă a ta. Căci a nu fi sfânt, este un păcat. Şi a şti că nu eşti sfânt, cu toate că ai putea să fii, cu toate că ai fi putut muri şi tu ca să salvezi omenirea întreagă sau numai comunitatea ta, este cea mai grea pedeapsă a noastră. Pentrucă o purtăm cu noi, pretutindeni, pedeapsa aceasta şi nu putem scăpa de ea. Căci este însăşi viaţa noastră, viaţa care a mai putut fi şi a noastră, când ar fi trebuit să fie numai a celorlalţi.

Pedeapsa noastră este umilinţa noastră. Cine nu s'a simţit umil, cetind fiece pagină a Evangheliei n'a fost niciodată creştin. Cine nu s'a simţit umil, în ziua Biruinţei şi nu se simte umil în România martirilor legioanri — n'a înţeles nimic din lupta Legiunii. Căci nu există nici un alt raport între noi şi Legiune (şi Legiunea este numai *a celor morţi pentru ea), decât acela al unui punct de întâlnire : acolo unde credinţa noastră în Ea se întâlneşte cu încrederea Ei în noi şi îngăduinţa de a ne alinia în front. Dar, cu o rezervă : aceia că noi* niciodată *n'am urcat pe culmile pe care Ea (prin morţii ei) a urcat şi Ea niciodată n'a coborît în văgăunile în care noi, ca oameni, am coborît.*

Şi cum să nu fim umili când ştim toate acestea, când trăim?

Cine crede că este om al „lumii noui" şi poate să nu fie umil — este un sinistru măscăriciu al lui şi-al tuturor. Poţi să gândeşti ce vei gândi şi cum vei gândi, poţi să scrii oricât de măestrit, poţi să-ţi bombezi pieptul cât vrei — atâta vreme, cât mai păstrezi impresia că poţi fi „buricul pământului", nu poţi fi un OM NOU.

Umilinţa este de esenţă creştină şi legionară deci. Ea este isvor de luptă cu iadul din tine şi toiag pentru căutarea căilor raiului. Egocentrismul lumii vechi era apogeul trufiei umane, care i-a sfărâmat omului credinţa în Dumnezeu. Căci dela impresia că eşti axa activităţii de aici, nu mai este decât un pas până la nebunia supremă de a te socoti tu singur stâlp al sufletului tău.

Şi de unde atâta trufie? De unde credinţa că eşti util, că eşti cel mai util — colectivităţii? De unde trufia de a socoti că fără tine se încurcă lucrurile şi se destramă viaţa? Suntem toţi soldaţi. Un singur comandant a existat şi acela ar fi avut dreptul să se preţuiască pe sine. Dar acela a fost umil şi şi-a dat bucuros viaţa, într'o noapte de Noembrie, la marginea Bucureştilor.

Aşa cum a făcut şi Moţa şi Marin. Aşa cum a făcut Puiu Gărcineanu, Iordache Nicoară şi Alecu Cantacuzino. Aşa cum a făcut Domnul Clime. Şi aceştia ar fi putut crede că se destramă destinul fără ei ; dar ei, umili — au avut o singură mândrie : aceia de a muri pentru Legiune.

Este singura mândrie la care am fi avut dreptul şi noi. Dar n'am fost demni de ea. De aceea, rămânem umili şi muţi în faţa jertfei lor. Şi nu vom avea glas de tunet, decât pentru a sfărâma pe cei ce vor pângări — cu ştiinţă sau fără — memoria Lor. Le-o vor pângări, chiar numai cu trufia lor.

Agonie în spital...

Ai plecat din lumea noastră
Intr'un cuib cu sită verde la fereastră.
Zi de zi dai piept cu mrejele morţii
Şi inima ta sângeră, cheamă 'n juru-i, morţii...
Vorbeşti cu ei şi-i rogi să te primească,
Dar nimeni nu se'ndură, nici ceata îngerească.
Vorbeşti mereu de lume, de sfinţi părinţi, de cruce,
Şi'n ochii tăi ce blânzi nimic nu mai străluce...
Ai semănat iubirea cu mâinele-amândouă...
Culegi de pretutindeni ingratitudini-rouă.
Şi jertfa ta de mamă pentru copiii tăi
E svon de mare ură din partea celor răi...
Ai vrea să plângi într'una, să li se ierte lor,
Păcatele ce urlă în val clocotitor,
Dar licărul de viaţă e jertfa cea din urmă,
Ce-o 'mparţi cu cei nemernici... Şi visul tău se curmă,
Se pierde'n nefiinţă, având la căpătâi,
Drept „soră" — o străină, şi fiul tău dintâi...

CONSTANTIN COJAN

CARACTERUL ESENȚIAL AL CULTURII JAPONEZE

de General GHEORGHE BĂGULESCU

(Urmare din n-rul trecut)

Este, desigur, aceasta mai mult decât un fapt simbolic. Un preparat japonez este căutat la 14.000 km. depărtare, pentru ca să scape un copil de întunericul veșnic.

Nu cunosc pe savantul japonez, care a descoperit această alinare pentru întreaga omenire, dar îi transmit pe această cale tot complexul de simțire din sufletul unei mame ce vedea lumina copilului ei amenințată de distrugere. Miile de cazuri de acest fel din lumea întreagă, la care se adaugă alte zeci de mii de nădejdi, pentru alte zeci de cazuri, **încunună cu apoteoza recunoștinței știința nipponă.**

Este de nedescris ce impresie a produs acest ansamblu de artă asupra vizitatorilor.

Când aceștia apăreau în fața rotondei și dădeau de primul panou cu kakemono-uri religioase, încadrate în altare budhiste sculptate, rămâneau întâi locului, încetau să mai vorbească între ei copleșiți de atâta simțire.

Treceau apoi, dela panou la panou, cu un simț de adâncă religiozitate, o oră, două, trei, treceau bucuroși peste ora mesei, iar seara nu părăseau rotondele decât atunci când gongul suna în repetate rânduri închiderea.

Au fost artiști români și numeroși artiști străini ca-s'a arătat grăbită, graba adesea însemnând lustru, superficialitate, lipsă de fundament.

Cine nu a trăit un timp mai îndelungat în mijlocul poporului nippon, nu-i va putea niciodată aprofunda sufletul și chiar istoria acestei nații va fi greu de descifrat.

Artistul japonez caută: In literatură, pictură, sculptură, și chiar în artele aplicate, cea mai fină sensibilitate, cea mai dulce armonie de tonuri și liniște. Teama de contraste ascuțite îi naște dorința de măsură și de echilibru.

Așa se explică dece orice influență străină oricât de puternică, spre exemplu cea chineză în trecut, sau cea europeană din epoca **Meiji, a fost transformată, modelată și preschimbată până la originalitate.**

Mulți dintre străini se minunează de ce Japonezii câștigă în atâtea direcții. Câștigă fiindcă rădăcinile culturii și civilizației nippone pătrund adânc în solul și sufletul neamului, pătrund până în adâncul isvoarelor energiilor naționale și deci încercările lor nu se pot usca la arșița amenințărilor din afară și nici nu se pot desrădăcina la suflul taifunurilor, politice.

Un panou din Expoziția japoneză, dela Ateneul Român.

大和魂

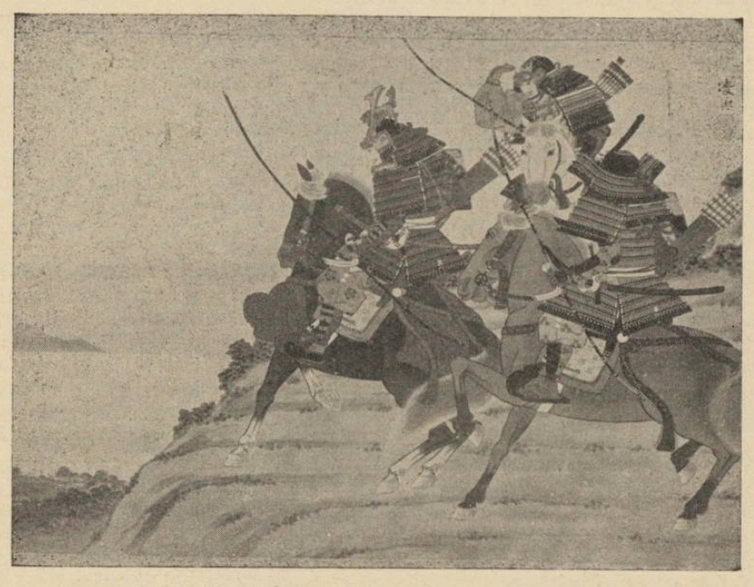

Generalul YOSHITSUNE în bătălia dela Ichi-no-tani (1187) *Pictor: MATSUMOTO RYOKO*

PRIN CE MIJLOACE S'AR PUTEA RĂSPÂNDI IN LUME CULTURA JAPONEZA

Sufletul european este doritor de lucruri noui, în ce privește literatura, artele, etc.

Realismul crud, futurismul aiuristic, dadaismul neserios, cubismul formelor geometrice standard, sensualismul bolnăvicios, jaz-ismul sgomotos impuse și în țara noastră de oameni fără nici o pregătire, ajunși din agenți electorali sau lachei, **îndrumători oficiali de artă, — pseudo-savanți monopolizatori de suprafețe fără adâncime, — toate aceste curente au sgâriat prea mult sensibilitatea europeană, sensibilitatea românească.**

Cultura nipponă cu caracteristicele ei de fineță, arătate, are drumul deschis spre sufletul nostru.

Unii din membrii Corpului Diplomatic — din nefericire puțini — devin și **ambasadorii** culturii, ducând din țara lor și aducând din țara unde au fost acreditați, specificul și caracteristicele culturale.

Cred că ar fi o necesitate ca Universitățile, Academiile și alte instituții de cultură să propage și să execute înfrățirea culturală.

Cu câtă plăcere ar primi Universitățile Țării mele pe studenții nipponi și cu câtă bucurie ar pleca spre orizonturile cu totul noui, spre țara Soarelui Răsare, reprezentanții tineretului nostru.

Dus de acest gând, în proectul de muzeu ce am alcătuit, muzeu de artă chino-japoneză, figurează și **institutul de studii Extrem-Orientale.**

Cred de asemenea că ori cine vizitează Japonia și își înalță sufletul la cultura luminii nippone, are

datoria să o facă cunoscută, când se înapoiază în patria de origine.

— De aceea sosit în România, am continuat publicarea trilogiei **„Yamato-Damashii"** iar alte șase volume despre Japonia, așteaptă publicarea.

— De aceea, — am publicat o serie de articole asupra Japoniei, asupra rolului ce-l va juca în Extremul Orient etc.

— De aceea în ce privește arta japoneză am adus în țară 726 de kakemono-uri (multe duble sau triple) reprezentând aproape toate școalele, 12 paravane mari, 18 paravane mijloci și mici, peste 2000 gravuri, numeroase sculpturi în lemn, bronz, fildeș, ceramică, lacuri, arme, brocarte, etc.

Trei volume vor fi publicate în curând asupra **„Artei japoneze". Aceste volume nu sunt născute din compilarea a zeci de volume scrise de străini, ci conțin în majoritate observațiile făcute de mine cât am stat în Japonia și vibrațiile sufletului meu așa cum s'au produs ele în fața operilor de artă adăpostite de vechile temple și se complectează în fața operelor de artă din colecția proprie.**

Cu aceste obiecte de artă am deschis în Palatul Atheneului Român o expoziție care a durat **șase luni** și care a fost vizitată de zeci de mii de oameni, doritori să se boteze în cunoașterea artei japoneze.

re au venit săptămâni întregi la rând, unii din ei insistând să li se dea voe să ia schițe. Ceea ce le-am recomandat cu plăcere.

Artiști, cu ale căror țări nu ne găseam în relații tocmai bune, lăsau la ușa expoziției resentimentele lor și se înfrățeau cu artiștii noștri în admirarea acestor mărețe exemplare ce ilustrau cultura nipponă.

Artiști Germani, Unguri, Italieni, etc., au făcut dări de seamă în presa lor, iar un artist german după trei săptămâni de studii a venit să-mi spună, că a descoperit într'un kakemonou de **Masanobu,** douăsprezece nuanțe de negru.

Așa am înțeles și înțeleg eu să aduc prinosul meu de recunoștință pentru tezaurul de simțire și cunoștințe ce mi l-a așezat în suflet cultura nipponă.

In concluzie finală asupra Caracterului Esențial al Culturei Japoneze nu voiu face un rezumat al caracteristicilor enumerate până acum, ele însăși fiind o sinteză, ci voiu încerca o complectare:

In desvoltarea ei cultura și civilizația nipponă nu

OISHI șeful Roninilor din Ako

Japonezul alunecă peste dificultățile estetice, aluziile înlocuiesc problemele colțuroase fie ale artei fie ale vieții. **El fuge de culorile îngrămădite, de sentimentele violente de pasiunile josnice. El iubește în ideie și formă: calmul, blândețea, varietatea.**

Din toată cultura japoneză transpiră echilibrul sufletesc plantat pe o conștiință a calităților neamului. La baza ori cărei acțiuni, Japonezul pune o convingere immuabilă.

Buddhismul a crescut în sufletul nippon facultățile evolutive, concesionante în ce privește asimilarea și adaptarea diferitelor curente civilizatoare, dar totdeauna frământate cu aluatul solului și sufletul nippon: "O adaptare creatoare". Shintoismul a pus nația nipponă pe calea morală a virtuților strămoșești, pe drumul conștiinței și patriotismului.

O conferință despre România la CHUO GISHI KWAI-Tokyo

Buddhismul i-a dat calmul și meditația, Shintoismul stabilitatea și proporțiile.

Spiritul Japonez adoptă lucrurile noi străine, fără ca să uite lucrurile lui bune din trecut.

Marea calitate a conducătorilor nipponi este că ei cunosc perfect sufletul neamului lor și deci au posibilitatea să canalizeze și să pună în valoare toate energiile.

Epocile istorice, au dat nației spiritul de ordine, disciplină necesară ce trebue să stea la baza oricărei civilizație: **disciplină în gândire, disciplină în acțiune. Peste ordine au suprapus bravura nativă și bravura cultivată sacrificiul pentru patrie.**

Au mai introdus în mare măsură spiritul de frumos și **proverbiala politeță care este una din caracteristicele esențiale ale culturii japoneze.**

Numai o cultură ce are pe lângă întindere în întreaga nație și o remarcabilă adâncime, poate duce la politețea ce o exprimă în acelaș fel și un nobil și un lucrător.

Acest ansamblu de tenacitate, energie și suplețe în acțiune, pe drumul conștiinței naționale, constitue superioritatea culturii Japoneze.

Cultura Japoneză a mers solid pe drumul civilizației luând drept călăuză sentimentul național.

Când naționalismul se transformă în așa zisul umanitarism dulceag, semănat de acei pentru care țara este todeauna acolo, **„unde-i bine"**, atunci civilizația se **oftică,** fiindcă **naționalismul înseamnă sacrificiu pentru un ideal, iar democrato-umanitarismul, în înfățișarea lui de astăzi, înseamnă interes și bun trai. Ori sentimentele superioare se găsesc la baza sacrificiului și nu a interesului.**

O poezie japoneză, o pictură, o sculptură din orice epocă ar fi ea, ori și ce școală ar reprezenta, respiră același parfum unitar, aceiași gingășie, aceiași fineță, aceiași profunzime meditatoare, a sufletului Nippon, totalitar al culturii Nippone unitare.

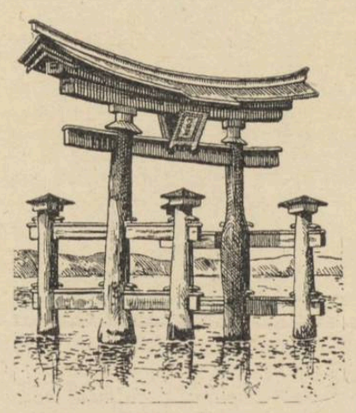

Unitatea și echilibrul sufletesc au dus la unitatea și echilibrul cultural. Un neam care are un astfel de tezaur de cultură, cultură milenară, purtată de un suflet veșnic tânăr are viitorul înainte și dreptul la cinstire.

Regret mult că împrejurările vitrege și vremurile de energie prin care trece astăzi România nu mi-au dat răgazul să pot oferi cetitorilor un studiu potrivit însemnătății culturii nippone și dorinței sufletului meu.

Totuși trecerea în revistă a Istoriei și Culturei japoneze, m'a înviorat și mi-a adaus noui speranțe pe drumul realizărilor naționale.

Gândindu-mă că anul acesta se împlinesc 2600 de ani dela fondarea Imperiului Soarelui Răsare, încheiu studiul meu cu cele cinci versuri, atât de scumpe națiunei japoneze — versuri ce compun Imnul Național Nippon:

KIMI GA YO WA
CHI-YA NI YA-CHI-YO NI
SAZARE ISHI NO
IWAWO TO NARITE
KOKE NO MUSU MADE.

Sau în traducere românească:

„Fie ca viața ta să dureze o mie de secole, opt mii de secole: până atunci până când pietricelele se vor preschimba într'o stâncă acoperită de mușchi".

Insuși conținutul Imnului Național are specificul lui și subliniază una din laturile sufletului și culturii nippone.

SFARȘIT

poeme scrise în lagăr

de RADU GYR

TISMANA

Cine te-a 'nfrunzit cu pana,
alb trifoi de piatră vie?
Creşti pe zare: elegie,
nufăr de opal, Tismana.

Leaturi negre, mânăstire.
In arginturi, sub ştergare,
sfinţi albaştri ca o zare
au frunţi limpezi de potire.

Un zugrav de cer şi stele
— hoţ de flacări şi ştiubee —
tâlhăriì din curcubee
aur tânăr şi văpsele.

Şi, cu mână diafană
şi lumini cutremurate,
chipul Maicii-Prea-Curate
l-a furat într'o icoană.

Subţiaţi pe zid, în strai cu
flori de fir şi de zăpadă,
scrişi frumos ca 'ntr'o baladă,
ctitori: Mircea, Radu, Vlaicu.

Pe veninuri şi vâlvoare
Sfântul Gheorghe scânteiază.
Sub Florii şi Bobotează
arde Vinerea-cea-Mare.

La vecernii 'n seara lină,
trişti, cu umeri ca oglinda,
trec heruvii mirosind a
busuioc şi a lumină.

Fâlfâind, un serafim
dă de veste prin unghere
c'a venit la priveghere
umbra popii Nicodim...

Şi când freamătă slodunii,
veacurile ies din gropniţi,
urcă, tainic, în clopotniţi
şi trag clopotele lunii.

Şi'n tăcerile Tismanii,
din morminte, din tăpşane,
cnejii vin şi plâng în strane
peste vinete cazanii...

BALADĂ PENTRU EMINESCU

Te-au slăvit în cărţi şi în poeme,
şi te-au înălţat, iconostas,
ca să fulgeri tânăr peste vreme,
cu vecii de cremene subt pas.

Te-au văzut: voevodând voroave,
ciobănind genune şi zăpezi,
potcovar de fum bătând potcoave
negurilor strânse în cirezi.

Te-au crezut: gigantic sfarmă-piatră
care sparge piscul viforos,
şi fierar înfierbântând, pe vatră,
mările călite subt baros.

Impărat, ţi-au scris pe tâmple steme,
Făt-Frumos, ţi-au pus în mâini hanger,
şi-au cules, din pana ta, blestème,
viscole şi răsvrătiri în cer...

Ci, netrebnic, eu adulmec zării
paşii tăi pe unde te-au fost dus

şi 'nsetat pe drumurile Ţării
dibui urma ta de blând Iisus.

Caut picurii de sânge, neşterşi încă,
ai crucificării pe furtuni,
şi sărut lumina lor adâncă
şi-i ating cu mâini de rugăciuni.

Trist Iisus cu umbra de tămâe
dăruind azur din mâini subţiri,
sfânt, bătut, pe veacul tău, în cue,
scânteind, înalt, din răstigniri.

Frânt de-o stea şi 'ngenunchiat de-o floare,
biruit de ramuri de arin,
îndulcit cu dor de moarte-alinătoare,
ars ca Nesus în cămaşe de venin.

Nu, tu nu eşti meşterul, nici cneazul,
nu eşti înstelatul împărat;
sfâşiat ţi-i pieptul şi obrazul,
tu eşti marele însângerat!

Te 'ncrustăm, zadarnic, în agată
şi'n icoane noui pe flori de crin.

Crinii nu vor stinge niciodată
ùmbrele cununilor de spin.

Eu nu-ţi pipăi steme şi nici lauri...
Numai rănile mă plec şi ţi-le strâng
şi le fac medalii mari de aur, —
în genunchi, le 'nchid în inimă şi plâng.

RĂVAŞ DELA CĂLUGĂRENI

De lângă mlaştinile unde-a curs măcelul,
îţi scriu, Iubire, slove de vâlvoare.
Luceafărul îşi pierde 'n stuh inelul,
stelele merg, prin trestii, cu fânare.

Când păpura jeleşte şi se sbate,
tâmplele noastre ard ca de lingoare.
Sub lintiţă, în bălţile amare,
Zac frunţi şi mădulare retezate.

Grumaji rânjesc în smârcuri şi, jilăvă,
tăcerea vânătă a sânge amiroase.

Abur de stârvuri fumegă otravă,
vidrele nopţii lunecă, sfioase.

Vărsatu-s'a, azi, roşie urgie...
Ci Maica-Domnului, mijind ca o brânduşă,
alăturea mi-a stat în bătălie
şi mi-a zâmbit din ape de cenuşă.

Acù, arama lunii zăngăneşte
ca pavăza isbită de hangere.
Lângă jăratec visele-s de fiere,
somnul tăiat tresare iepureşte.

Lăstunii dorului, cu fâlfâiri domoale,
— Lumina mea — pe umeri ţi se-adună.
Minune, săruta-ţi-aş glesna moale
şi pleoapa mirosindă a căpşună.

In noaptea rea de fier şi de pucioasă,
pe visul meu ca raiul te plecaşi...
Te văd pierdută, alba mea mireasă,
în foişorul sur din Făgăraş.

Mătănii baţi la Precista-Curată,
în bocetul uşure al tăcerii...

Poimâini, e-a şaptea Vineri urzicată
de când pornii măcel cu ienicerii.

Răvaşul ăsta, ciuruit de stele,
ţi-l mân, la miez de noapte, printr'o slugă.
In zori, va curge moartea pe prăsele
şi mlaştinile iar or să ne sugă.

De mi s'o împle 'n ăst prăpăd veleatul,
sângele meu va clocoti de tine.
Dragostea mea, aurul meu, — oftatul
din urmă va fi cântec pentru tine.

Când mâinile s'or stinge a sfârşire,
vor pipăi tulpina umbrei tale
şi, încleştând vedenia subţire,
pe coasta stângă-o vor culca, sub zale.

Nu-ţi fie teamă, nu, Lumină rară...
In nopţi adânci, strigoiul meu zănatec,
mai galben decât toamnele de ceară,
plutind spre foişorul singuratec,

în recele-ţi iatac o să răsbată,
şi'n triste mâini ceţoase de nălucă
inima mea, mânjită 'n sânge, — o să-ţi aducă,
— cum ar aduce-o stea însângerată.

POEM DESPRE FERICIRI

Ce simple, cât de simple, sânt
marile vieţii albe fericiri.
Nu le vedem. Pe lângă ele cotim cu fruntea'n vânt,
gonind, pe curcubee, gazèlele subţiri.
Vânăm vulpile-albastre ale lunii
şi cerbii stelelor, prin râpi de aramă.
Marile fericiri rămân în urmă, între petunii,
simple şi nebăgate în seamă.

Marile fericiri: femeia cu mâini de icoană
şi gene lungi de rugăciune şi floare.
Copilul tău: zăpadă-aeriană,
pumni mici de puf şi cârlionţi de soare.

Masa de lucru şi cina de seară
sub lumina blajină a dragostei tale.
Navigările verzi în şalupe ovale
pe rotundul fum de ţigară.

Volumul de poeme — al poetului iubit,
cu boreale banchize eterne.

Părul soţiei revărsat, aromit,
ca o muzică brună, pe perne.

Marile fericiri: o colibă în munţi,
sau o duminecă fosforescentă la mare.
Bradul stelar de Crăciun, cu îngeri mărunţi,
amintirile din clasele primare.

Mâinile bune de prieten, culese, tăcut,
lângă inima ta, în liniştea albă din casă.
Piersicul roz, panerul cu fragi ori tămâioasă.
un cântec, o garoafă, un zâmbet, un sărut...

Dar noi vrem să punem mângâeri de arşiţă
pe roşul păr de aur al tristelor comete.
Mâinile, de-alcolul planetelor, cad bete,
degetele se rup de cer ca o şiţă.

Vânăm aeriene gazèle. Cerbii lunii.
Şi glesnele ni se frâng, inutil, în delir...

Marile noastre albe fericiri
rămân în urmă, între petunii.

Rămân, ca o grădină unde limpezii crini
atâta-s de aproape de tine 'n seara clară.
că mâinile, bolnave de alte zări, uitară
pafumul să li-l strângă şi simplele lumini.

POEM DESPRE NOI

Curgem, înalţi şi suferinzi, către moarte,
cum cerul peste mări de fosfor triste.
Zilele, din dans, leşină ca nişte pale baletiste,
zâmbetul îl învăţăm numai din carte.

In ochi cu agonii de pasări bolnave,
în mâini cu scrum de garoafe,
ne prindem, pe-obraji, toamna 'n agrafe
şi trecem, spoiţi cu dezolări, prin orele grave.

Ah, vânătul crepuscul de pe faţă,
şi steagurile'n piept îndoliate...
Intinde-mi mâna, palid, peste viaţă,
în plânsul meu duc lacrima ta, frate.

Sub coasta mea fierbinte şi amară,
prieteni, port vermina rănei voastre.
In voi, în toţi, mă răstignesc în or'ce seară,
pe trupul vostru-mi pipăi cicatricele albastre

Ştiu, în aceiaşi suferinţă 'nveninată
vieţile noastre s'au amestecat,
aşa cum ne-am privi într'o oglindă blestemată
ce tuturor ne-ar arăta acelaş chip însângerat...

Ne trebue-un zugrav de frunţi senine
să scrie peste viermii noştri stele.
Intunecata tâmplă se cuvine
să pară azurată sub văpsele.

De ce să curgem, veşteji, către moarte,
cu lapoviţe 'n suflet, pe vis cu negre ploi?
Mai bine să desfacem zâmbetul din carte
şi să ne tencuim cu el paragina din noi.

Zâmbind, vom ascunde'n sipeturi ne 'nţelese
inima veche, plină de cocleală.

In cinstea tristeţii şi-a morţii vom da baluri de gală,
din or'ce cicatrice vom face verzi kermese.

Zadarnic vor apune în noi păsări bolnave,
în pumni n'o să se vadă, sterp, scrumul de garoafe...
Prinzând, pe obraji, dimineaţa 'n agrafe,
Vom curge, spoiţi cu surâs, prin orele grave.

DOMNUL DE AZI

In după-amiaza de Crăciun cu mirate zăpezi,
ai venit, măicuţă tristă, să mă vezi.

Aşează-te în jeţul acesta stingher,
vei fi mers mult pe jos, prin omătul din cer.

Vii de departe... Pari obosită. Tâmplele tale
sunt reci ca sărutul stelelor pale.
Obrajii ţi-s verzi şi pe umerii tăi
apele toamnei au lăsat vânătăi.

Să-ţi pun un şal de lână pe spate?
Să-ţi strâng lângă piept mâinile degerate?
Vai, cum te-au schimbat cerul şi ploaia!...
Imi răscoleşti pe sub gene, odaia.

Mă priveşti lung. Nu spui un cuvânt. Lăcrimezi.
Tot pe copilul de ieri vrei oare să-l vezi?

Il cauţi prin colţuri, l-aştepţi îmi pare
să intre pe uşă ca un bulgăr de soare.

Ii cauţi buclele moi ca lumina,
căluţul de lemn, soldaţii de plumb, mandarina.
Ii cauţi ochii albaştri şi fruntea clară,
toţi zurgălăii din clasa doua primară.

Te 'ntorci după el, neliniştită, din jeţ...

Şcolarul de-atunci e un domn cu tristeţi,
cu obrazul prea grav, cu surâsul amar,
un domn care parcă n'a fost niciodată şcolar.

In ochelarii imenşi cu sticle posace
aleargă străzi strâmbe, maidane, băltoace.

Fruntea lui se întunecă sub cute saline
— parcă nici când n'ar fi fost sărutată de tine —
de-atâtea ori s'a isbit de vânturi rotunde,
de felinare şi de raiuri prea scunde...

Nu-l mai căuta, mamă, pe copilul cu ochi de vis
Domnul din faţa ta l-a ucis.
Eu i-am stins ochii şi i-am rupt bereta şcolară.
Eu l-am făcut, mamă, să piară.

I-am găurit fruntea, i-am ascuns zurgălăii.
Zadarnic l-aştepţi în tăcerea odăii,
zadarnic îl chemi lăcrimând, — nu-ţi răspunde...
I-am înnecat inima în mlaştini profunde.

Nu plânge, măicuţă tristă, măicuţă săracă,
ridică-te din jeţul putred şi pleacă,
pleacă şi iartă că'n locul lui ai aflat
un străin atât de ursuz şi ciudat.

MARILE FEBRE

Visul împlântă
în noi cicloane.
Mediterane
fierb, se frământă.

Sună o gravă
orgă 'n artere.
Anii, cratère,
inima, lavă.

Arşi în cuptoare
de vis ovale,
ca sub furnale
tâmpla dogoare.

Dulgheri de astre
şi de furtună,
cioplim genună
orei albastre.

Ne cresc pe spate
vânturi saline...
Dar pentru cine?
Pentru ce, toate?

Tot mai stins, geme
în piept talazul.
Amar, obrazul
scade sub vreme.

Pe resturi sparte
de vechi trireme,
scuipă cangrene
Veşnica Moarte.

Urcior se face
fruntea, iar mâna
umple ţărâna
cu flori sărace.

Unde-s, sărmane
tâmplar de astre,
stemele noastre
din uragane?

Ce inutile
tristele febre!
Rânjesc tenebre
ca mari gorile.

Secolii beţi
fac reverenţe...
Ah, numai sdrenţe,
numai bureţi...

Trosnesc în ploae
rupte parâme...

Ptiu, câte râme,
câte gunoae!

Viața lângă cer

(nuvelă) de V. COPILU-CHEATRA

Ațipise cu greu, după ce se svârcolise noaptea întreagă, lângă trupul macru al Salomiei. Gândurile îi buşgăiră în minte, ca nişte viespi în urdinişul prisăcii. Indoielile îl muşcaseră, ca şi şopârlele ţărna, când le striveşti sub călcâi. Salomia dormea lângă el, albă ca un colac de sărbători, fără să bănuiască jarul în care se părpălea bărbatul de lângă coapsa ei.

Zorii care se iviră somnoroşi, printre pădurile de brazi şi molizi, fură străpunşi de ţipetele şi văicărelile mulţimii, zgândărite din somn.

Când eşi în târnaţ Salovăstru, toată Valea Ierii, fierbea de căunări şi sudalme. Se scuturâ ca de nişte presimţiri rele şi intră din nou în casă să-şi tragă cioarecii pe el. Salomia dormia, ca un butuc. Salovăstru îi acoperi glesnele cu cerga şi după ce-şi trânti ţundra pe umeri, eşi în uliţă, îndeptându-se spre fabrica de cherestea, de unde se auzeau hohotele. Cineva trase clopotul într'o dungă. Salovăstru se opri să vadă, unde arde. Dar de nicăeri nu se ivea nici urmă de fum.

Ajunse în buza fabricei. Mulţimea se adunase lângă gatăr.

Joagărul sfârticase trupul unui văduvoi cu cinci plozi.

Copiii se căunau, culegând ciosvârtele, calde încă, de pe curele, dintre şuruburi şi de sub şlipuri.

Gaşia care văzuse întâmplarea se bătea cu pumnii în cap, povestind-o cu spaimă şi scârbă.

Solovăstru îşi desfăcu şurţul şi pentru a astupa de ochii pruncilor, mădularele desperechiate ale bietului om ciopârţit, îngenunchie lângă mormanul de carne omenească şi îngrămădindu-le una peste alta, aruncă petecul de ciarciaf, peste ele. Când îşi dădu seama c'a îngenunchiat lângă, încă un prieten pe care nu-l va mai vedea, îi veni să plângă, să urle, să pună dinamită, fabricei şi munţilor, lumii şi rândurilelilor din lume.

O viaţă întreagă a privit neputincios, nenorocire după nenorocire, fără să poată schimba nimic; nici cât negru sub unghie din mersul vieţii acesteia zălude. Privia cu ochi de iască la cioporul acela de oameni, adunat în jurul Gaşiei, ascultând-o cu nesaţ, înfulecând fiecare detaliu dintr'un episod pe care nu uitau să-l ude cu lacrimi, încreţindu-li-se pielea pe ei, numai la gândul, că n'ar fi fost imposibil, să li se fi întâmplat lor, ceeace i se întâmplase aceluia pe care acum îl prohodeau.

Bărbaţii mai tari cu firea, rumegau în gând cine ştie câte altele multe şi similare nenorociri, pe lângă care au trecut în pizmaşa lor viaţă. Ba unii, încercară chiar să diminueze proporţiile nenorocirei. Părerile se părândau. După unii toată vina o poartă jiodovul, pe care nu-l mai satură nici bala ai spurcată şi care trage şapte piei de pe om, numai să vadă parale; nu se uită că poate muri sau cădea între cuţite de zoală şi trudă. După alţii toată vina o purta mortul, care şi-a dăruit viaţa prea eftin, şi n'a dat întâi foc joagărului, de să meargă vestea până în ţara Ceului, numai Flişdăr filozofă bombănind printre cruci:

— Voia lui D-zeu oameni buni, ascultaţi-mă pe mine...

— Cine ştie a cui păcate le va fi ispăşit sireacu, se căună o muiere acră, ca un fruct pădureţ, mozolindu-şi un nas cât un caier de lână, în şurţ.

— Astăzi sau mâne, de joagăr sau de săcure, tot aşa sfârşim. De moarte n'a scăpat nici D-neu Sireacu, oftă cineva resemnat.

Gaşia se trînti între pruncii orfani şi se jeluia ca la comîndare:

— O, sireac de zilele voastre, pruncilor, c'aţi rămas fără sprijoană. N'aveţi tată, n'aveţi mamă, cine v'a adăpa, cine v'a'mbrăca? Sireacii de voi, că oamenii de azi nu ţi-ar da nici o piatră să te lovești în cap şi noi nu suntem vernici să trăim ca păsările de pe cer, fără păzitură...

Copiii începură să plângă şi mai vârtos, femeile să se caune sufiându-şi bârdacele nasului în şurţe. Flişdăr dădu din umeri, încredinţat că lacrimile nu învie morţii, oricât ne-am jelui noi şi intră în cârciumă să-şi sugrume mila şi să-şi spele scârba în poşircă. Crişcă în dinţi, semn de mare supărare.

Ceilalţi se risipiră şi ei. Rămase numai Gaşia cu o nevăistuită tânără, ce alăpta un prunc dolofan. Gaşia se căuna aşa, numai pentru durerea lumească şi nevasta de lângă ea, urla de bănat, după soţul ei mort prematur, într'un accident ca şi acesta, ca şi toate celelalte...

— Unde esti Nicodine şi cui m'ai lăsat? Chemarea tristă şi dureroasă, era însoţită de vaierul plozilor şi suspinul Gaşiei.

— Vai de mine, ce mă fac eu Nicodine, fără tine?.. Cere-ţi urlale dela Vergula Maria şi hai după mire şi mă du, c'aicia creapă rânza în mine de trudă şi bănat.

Solovăstru le ascultă un timp, apoi nu mai putu răbda atâta obidă. Toate nenorocirile aceste se consumau la fel. Ciosvârtele erau adunate sub o cergă. Capul din joagăr, braţele de pe osii şi picioarele din monghinele curelelor erau adunate claie peste grămadă, la căpătâiul căreia vre-o babă miloasă aprindea uneori o lumânare să lumineze drumul celui plecat în înnălţimi şi har. Fabrica vuia înnainte, ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat, iar cânii despriponiţi, adăstaţi de izul cărnii, rămâneau să lingă sângele altui câine al vieţii, încăerându-se până la urmă, pentru un mădular rămas din trupul celui sfârticat, printre trunchiuri sau şlipuri.

După fiecare nenorocire se întorcea cutremurat de spaimă şi năclăit de milă pentru el şi toţi ortacii lui, care se crucificau, răscumpărând un druţ de pită cu preţul cărnii. Şi Doamne! Câţi dintre ei nu adăstează în moarte? Pentru ce? Căci altă vină n'au, decât aceia de-a se fi născut în pădure, lângă cetină şi brazi.

Ca întotdeauna după comăndări de acestea, pălmaşii se înfundau în cârciumă să-şi stâmpere setea de revoltă în vinars. Dela porţia cerută cu sfială şi băută cu ochii pe buza deţului, nu era decât un pas, până la beţia cumplită, totală şi istovitoare.

— Că vezi, mă ortace, aşa suntem noi făcuţi — rupea cineva, în sfârşit, nodul tăcerii, — să trăim cât ni-i soartea. Când nu mai suntem vernici să mâncăm pita lui D-zeu, ne trăzneşte Ilie Proroc, din Sărin, cu o halcă în moalele capului, sau cu un bicaşeu ţâşnit din pântecile muntelui şi... gata! Ţi-o pus oala de mămăligă. Să-i zici amin, şi să-ţi vezi de rândueli pe lumea heialaltă. Că te sfârtică joagărul sau, creapă rânza în tine de zoală şi de trudă, îi tot una. Viaţa ne macină ca o râşniţă, aie e! Atunci, de ce să mai jeleşti pe aheia care-o scăpat de cleoambele ei? De ce să-i plângi? O văzut cineva un mort înviat în lacrimi? Nu! Dacă-i aşa, nu-i mai de omenie şi mai drept să închinăm un pahar de jinars pentru sufletul lui şi să-l uităm? He! he! Mâine cine ştie pentru care din noi vom mai închina...

Oamenii ascultau cutremuraţi, apoi odată cu vorbele stinse ale aceluia care le citea destinul din păscălia vieţii, deşertau paharelele până'n străfund crişcând din fălci şi rumegându-şi resemnarea. Dar băutura nu întârzia să-şi îndeplinească rostul ei cu vârf şi 'ndesat. Şi zilerii uitau, de mort, de cei de-acasă, de ei şi de năcazurile lor. Cârciumarul nu mai răzbea să le stâmpere setea, aşa că dela prohodul sfios, cu gândurile şi patimile învolburate, ajungeau în curând să petreacă de-abinelea.

In timpul acestor petrecanii, trăiau întotdeauna clipe de totală dăruire, de cumplită destrămare până la nefiinţă. Ancorau în uitare, ca într'un somn fără vise. Păsările gândului zburau de sub streşina frunţii, alungate de izul alcoolului. Numai ferestile inimii se deschideau largi cu faţa spre toate tristeţile şi suferinţele lor, trecute şi viitoare.

Se învăluia ziua cu noaptea, când toată Valea Ierii, fu zguduită de o nouă veste înfricoşetoare. Nimeni nu ştia precis ce se întâmplase dar, după fierberea de-afară se putea ghici că o nenorocire şi mai cumplită s'a abătut asupra lor. Muierile alergau una dela alta, iscodindu-se. Ţăngăii sudulau prematur, plozii clănţăneau treancaflenca, numai în cârciumă petrecania se urni şi mai cumplită:

— Ce v'am spus? Iacă n'o eşit încă găinuşa bine, până ce-o şi întors cineva dinapoia, către viaţa asta bicisnică, arde-u-ar pârjolul şi pucioasa...

Câţiva îşi făcură cruce. Un bătrân cu pletele ca nişte caiere de lână luă glaja de pe masă şi stropind cu poşircă prin cârciumă se închină:

— Să-i fie de paos, cui i s'a urît cu lumea asta afurisită şi-a avut curajie să-i întoarcă spatele că mare brânză nu-i de ea. Unde-i ala ce s'a născut aici şi trăeşte ca noi să-ni spună că asta-i viaţă, că-l rumeg în dinţi? Măi ortaci! Cine chinzueşte, cum chinzuim noi? Ne zolim şi ne trudim până ce căden ca nişte obiele cu obrazul în tină, ca să câştigăm un clihan de pită, că altceva, nu cerem vieţii. Şi viaţa râde de noi ca de nişte bărântoci. Ne îmbiaţeşte cât trăim, cu o virgaşe la tălpi, ca pe barabe, de ne plesnesc ochii în cap. Atunci de ce s'o cruţi mă! De ce s'o cruţi? Anafura ei de bicisnică!...

Bătrânul cu pletele colilii, ceru un chil de spirt curat. Zilerii îl priviau nedumeriţi. Păşind spre eşire, deschise uşile cârciumii largi şi în noaptea rece şi clară, sărutat de lună, deşertă glaja plină, cu grije ca şi când s'ar fi împărtăşit cu anafura grijaniei. După ce se convinse că n'a mai rămas nici un strop de bobotaie, nesorbit, ca o svârlugă făcu pozdări, sticla de pălantul fabricei.

— Aminu lor să se-aleagă, din toate hăizaşurile aiestea pe care le vedeţi, ca din glaja mea. Şi-acuma ia am făcut ce-an putut. Intorc spatele către viaţă. Poate îţi face voi mai multe...

Ochii i se bulbucară. Abia mai răsufla. Pântecile îi coraia ca şi un gârlici ce se năruie. Mădularele pârjolite se zvârcoleau, ca în gaură de şarpe. Totul se petrecu fără veste. Când îşi dădură seama pălmaşii şi cârciumarul, de cele ce se petrecură, era prea târziu. Omul se clătina tot mai mult, supt la faţă şi balele începură să i se prelingă ca la un câine turbat, cu spume. Un ţangău sări să-l sprijinească. „Ce faci cu el mă că-ţi moare în braţe?" Cineva vru să-i toarne apă pe gât, dar altul îi sfătui:

— Lasă-l mă clănţăule! Ce, vrei să torni gaz pe foc?

— Să-l scăldăm în Arieş, hotărî altul. Uitaseră complet de nenorocirea ce se svoni cu o clipă mai înainte. Cu zarvă şi alduiri îl scoaseră pe braţe în uliţă, apoi porniră spre malul râului spumegând. Noaptea grasă de întunerec, făcea ca vuetul Arieşului să pară că vine din cine ştie ce străfunduri de iad.

Se opriră pe mal. Bătrânul horcăia, implorându-i să-l lase în plata Domnului. Motora Cortan, care stătu toată vremea, fără să guste un strop de vinars, privi pe bătrân uluit de gestul lui, se dumeri abia când vojăitul apei, îl izbi în urechi.

— Staţi oameni buni ce faceţi! Daţi-mi şerparele să-i ticărim pântecile că altfel plesneşte. Măi! careva să fugă după nişte lopeţi şi târnăcoape. Săpaţi aci o groapă, să-l îngropăm în pământ până în brăcinar, că altfel creapă rânza în el. Că'n apă nu numai deadeca-l scăldăm. Numa groapa jilavă suge focu din el.

Sosiră cu uneltele. Groapa se deschidea ca o gură de mortăciune. Bătrânul cu pletele colilii horcăia tot mai rar.

Atrase de flăcăii care alergară cu lopeţile pe uliţă, câteva muieri sosiră căunându-se. O vecină cu inima mai mălăiaţă se aplecă lângă hoitul întins şi începu să se bocească:

— Arăcan de mine, ce-ai făcut moşule, ca să te'ngroape barabele aiestea, fără popă şi fără luminare, ca pe câinele lui Pârţilă şi îngenunchind îi sărută fălcile îmbălate.

— Tacă-ţi fleura tu muiere! că nu-i nimic, îi porunci Motora. Vrem să-l îngropăm în pământ până'n brâu ca să-i scoatem focul din pântece, altfel se duce pe urmele câinelui lui Pârţilă. Groapa fu gata. Un vlăjgan sări în ea, să-i măsoare adâncimea.

Vecina moşului, se părpălea, gudurându-se şi frângându-şi mijlocul. Cuprinse în palmele ei capul colliu, lipindu-l de sânul ei şi-şi strigă moşul pe nume. Deodată, balele năvăliră ca dintr'un ciubăr cu spălături amestecate cu sânge. Gura roasă de bagău şi tăbac, i se căscă înfricoşător iar ochii i se rostogoliră în fund stidlind în luna tot mai aprinsă, ultimul ţipăt după viaţă.

Lopeţile căzură din mâini. Genunchii se îndoiră şi pălăriile de paie, date cu o smucitură pe spate, plutiră pe apa vâjâindă, la vale. Motora aprinse un chibrit, ca să lumineze calea din urmă a bătrânului cu plete colilii, care cine ştie, dacă nu a plecat de pe tărîmul acesta, împăcat c'a avut corajie să întoarcă dosul vieţii acesteia urjinate, care l-a îmblătit fără cruţare cu o virgaşe în suflet, ca şi pe barabe la tălpi.

Sfârşitul moşului cu plete colilii, a trecut prin viaţa ierenilor şi a zilerilor dela societatea Arbaria, ca o fluturare de gând înăcrit, fără să se ogoiască prea mult în sfaturile lor. Nici chiar muierile mecanicilor, care săteau ziulica'ntreagă cu dinapoia'n soare, nu l-au comentat prea mult, căci se întâmplase să cadă în poala păţaniei lui Solovăstru. Şi asta le ocupa toată ziua; alteeva nu mai comentau de cât'va vreme.

Solovăstru nu a fost un ziler ca ori care. Crescut în pădure, a ajuns să cunoască lemnul ca popa evanghelia. Ştia dintr'o codârşe de ochi, cât face sau ce plăteşte, un molid sau brad cepos. De se'ntâmpla să-l contrazică vr'un inginer, era vai de el şi de instrumentele lui. Nu odată Solovăstru a dat poruncă să i se culce bradul la picioare. Apoi întorcându-se către ingineri să le porunciască:

— Eu l-am preţuit pe picioare şi după o ochire. Placă şi-l măsuraţi cu ţenti. Cât o să rămână din cubicii ce vi-am spus eu, o să-l mânânc până la cea mai mică aşchie.

Pentru aceste virtuţi şi poate şi pentru altele Solovăstru a fost numit şeful exploatării parchetelor pe care societatea Arboria, prin reprezentantul ei Hirş Morit et comp. le stăpânea în tot bazinul din Valea Ierii. Funcţie bănoasă pentru oricine, nu mai pentru Solovăstru, un mot orfan şi fără altă avere decât o nevastă tânără, nu.

Cu toate s'ar fi înpăcat Salovăstru, dacă nu l-ar fi ros ceva la inimă. Căci numai un lucru nu-l ienta vieţii — care oricum a fost mai mărinimoasă cu el decât cu alţii — acela de a fi, odată sau de două ori numai, pe lună, bărbatul oacheşei Salomii. Căci restul zilelor şi le petrecea inspectând şi cutreerând munţii, cu gândul la nevasta de-acasă, rămasă să tângească după el. Acolo în pădure, pe jeliţă sau vreme bună, dormind în colibe sau bordee, se răsucea ros de gânduri şi dorinţe, morsocind ogrinjii de sub el, fără să aţipească nopţi de-arândul. Când se trezea, ori în care parte ar fi fost dus în inspecţie, se silea să coboare la postată şi de aici la linia îngustă unde se încărcau vagonetele cu buşteni, ca să întrebe pe mecanic, ce-i face Salomia şi dacă nu i-a trimis vre-o vorbă, sau o chemare.

Şi aşa, stătea pârjolit până ce vagonetele încărcate îşi luau zborul la vale singure, unul câte unul, urmate apoi de o locomotivă mai mică decât o jucărie de copil, din care un mecanic unsuros îi făcea cu mâna, până ce dispărea la întâia cotitură a muntelui. Atunci Solovăstru se urnea cu greu să-şi poarte vremea prin munţi, până în ceailaltă dimineaţă, când întâmpina pe mecanic din nou, deşi ştia dinainte ce-i va spune...

Ii venea uneori să renunţe la tot şi la toate, să-şi mute sălaşul în oricare parte a ţării, sau să intre în rând cu zilerii, ce mor ca muştele şi-şi sting soarele fără nici-o remuşcare — oridecâteori viaţa muşcă din ei până'n prăsele, — numai să fie lângă Salomia. Să nu se mai despartă de ea, de ochii ei ca două mure pădureţe.

Solovăstru a crescut în inima pădurilor din Munţii Apuseni, lângă cer, cioplind şindrile şi jiluind ciuberă. In copilărie cunoscuse alături de tatăl său, veri de-arândul, câmpia Bărăganului, şesul Tisei şi mai cu seamă ţara rotilată de grâu a Banatului, departe până în inima Jugoslaviei. A poposit în târguri şi oraşe, între uliţile satelor şi cărările cătunelor, adunând mălai, pentru o mamă, care rămăsese acasă cu sufletul la gură.

Intr'o toamnă târzie s'a întors singur acasă, găsind pe mama-sa sub patrafirul preotului, care-i slujia ultima împărtăşanie. Când l-a văzut, ofticoasa a'ntrebat unde-i bărbatul? El a plecat ochii în pământ, ticluind a minciună. Ba c'a rămas la Turda, că li s'a rupt osia, ba că s'a oprit în Abrud şi macină grăunţele ce le-au adunat. Bănuind că nu mai are mult de trăit, feciorul rămas orfan de tată, n'a vrut să-i amărască şi ultimele clipe cu vestea cea mare: tatăl său, n'avea să se mai întoarcă niciodată! Murise fără lumânare şi fără să scrâşnească sub roţile unui accelerat, într'un accident din care nu se mai poate minuna cum a scăpat.

Erau undeva prin Banat. Se îndreptau pe drumurile desfundate spre un oraş, unde trebuiau să sosească în revărsat de zori, până nu începea târgul. Zoliţi şi trudiţi, el aţipise în căruţa cu vase de lemn, sub cherhan, iar tatăl său pe ceglău, cu hăţurile în mână. De altfel acesta le era drumul mai de totdeauna. Se părândau aşa, unul după altul, la hăţuri. Pe drumurile cu circulaţie mai rară, puteau să doarmă în voie, căci caii mocăneşti îşi respectau canonul şi nu s'ar fi abătut dela irma drumului nici în ruptul capului. In noaptea aceia nefastă, se vede că le-a lătrat căţelul pământului. Adormiseră ca pământul amândoi. Caii, ajungând la întretăierea şoselei cu calea ferată, trebue să fi întâlnit, deabună seamă cu bara de peste linie, coborîtă, iar cantonierul să fi aţipit, altfel, nu s'ar fi oprit între şine. Când s'a trezit din zmucitura aceia cumplită, era împlantat în glodul unui şanţ, până la brâu. Cu ajutorul cantonierului s'a smuls din mocirlă, ca să dibuiască rămăşiţele căruţei cu lămpaşul. Dimineaţa, tabloul înfiorător i-a opărit sufletul. Din tot ce fusese până aseară, n'a mai rămas nimic. Doar, traversele erau împroşcate de doaje, ciosvârte de om şi mădulare de cai. Cum ar fi putut mărturisi mamei sale, năpraznicul sfârşit al tatălui său.

La trei zile, după moartea tatălui său în accident, şi-a îngropat ultima fiinţă de care mai rămăsese legat, pe pământ.

De atunci, căsuţa în care a zăcut toată copilăria lui, a rămas pustie. Oamenii ajunseră chiar, decând Salovastru şi-a luat lumea în cap, să se ferească de ea, bănuind că a devenit cuibar de duhuri rele.

La început, nu ştia unde va porni şi ce va face. Nu ştia dacă se va mai întoarce vre-odată în munţii lui, ce i-au legănat adolescenţa în luluit de cetini şi cântec de tulnic.

Mai târziu cutreerase din oraş în oraş, din mahala în mahala, îmbătându-se cu barabele şi spintecându-se în cuţite cu haimanalele. Dar i se urî. Nu era făcut, pentru a ajunge puşlama. Dorul de munte îl copleşi în curând şi ochii inimii i s'au întors spre ţara de piatră din care a plecat.

Poposind în Cluj şi rătăcind printre halele din Piaţa Mihai Viteazul, Salovăstru respiră până în rărunchi, aierul familiar al fetelor cu cosiţele înflorite de panglici colorate şi cu iz de calapăr şi cetină în păr, venite aici dela ţară, cu lapte şi unt de vânzare. Se părânda dintre hale, la şetre, unde găzdăcoaiele dela Sălişte sau dela Iara îşi târguiau cisme roşii, iar proşcăii cu mâna după mijlocul fetelor oarzine, le îmbiau să-şi aleagă mărgele şi cercei. Câte-o codană se ferea speriată să-şi descarce dorinţele, întârziind să se decidă dacă trebue sau nu să primească darul ispititor, dela un ţangău care se arăta prea mărinimos. Flăcăul mai hotărît ştia să-şi pretindă dreptul şi cu mâna bărbată împlântându-şi cleoambele în coadele fetii, o trăgea spre el, frângându-i mijlocul şi pecetluind târgul într'o sărutare apăsată, fără să se încurce de privirile ţaţelor, care de altfel nu-i mai băgau în seamă.

Prin inima lui Solovăstru trecu un junghiu ca un piron înroşit în foc. Ce fericiţi trebue să fie holteii aceştia. Fetele se simt în rai, când un vlăjgan le încing mijlocul cu un brâu roşu sau gâtul cu o salbă de mărgele. Flăcăii, n'au alt gând, decât să sosească Duminica şi hora, ca să-şi învârte drăguţele în văzul satului, cu mărgelele şi cerceii dăruiţi de ei. El, Solovăstru, n'a cunoscut această otavă a mulţumirii şi nici o fată mărinimia dărniciei lui simple şi calde, pentrucă — se vede — aşa a lăsat D-zeu, să nu se întâlnească în calea vieţii lui cu ele.

Privirile lui Solovăstru, dedate cu târgul şi mulţimea iarmaroacelor, se opriră pe un grup de cheflii, în mijlocul cărora, o fată oacheşe, cu păsturi noui nouţe, cântărea în palmele ei cât un cuib de gubice, darurile pe care, flăcăii se îmbulziau să i le ofere. Fata cu zadii, îşi ridica ochii la cer şi hohotind ca un pârâu de zurgălăi, arunca darurile înapoi pe tarabă, nemulţumită, ca şi un copil zănatic, pe care nu-l împaci cu una cu două. Feciorii aţâţaţi, iscodeau prin şatră, mozoleau bunătăţile, răsturnau fluturii de aur, bumbustele, cerceii şi mărgelele, doar vor putea afla gustul Cosânzenii cu zadii, să-i pună la picioare toate darurile pământului.

Solovăstru se lăsa un timp, furat de ninăerile codanei oacheşe. Urmări scena de departe. După păsturile cusute cu arnici roşu şi altiţa de in, pieptarul cu chenare negre şi înflorări de cetină pe el, dar mai ales, după coadele ei grele de păr şi groase cât un pumn de voinic, fata i se părea că trebue să fie o moaţă. O moaţă vicleană, ca albăcenele sau bucimanele de sub Petunata. Căci numai acestea pot răzbi până la urmă să refuze ispititoarele invitaţii. Fata aceasta îl încălzi şi se apropie de şatră.

Un vlăjgan cu fălcile proeminente, ce se vedea cât de colo că se crede stăpân pe juncuţa de lângă el, alese în cele din urmă, scotocind prin jucăriile negustorului, un cârcel de argint. Prinse fata cu o cleoambă de mijloc şi trăgând-o lângă el îi înfipse cârcelul în piept, apucând în cupa palmei lui noduroase, sânul fetei, care svâcui sub palma brutală. Fata se smuci şi plesnindu-l peste mână, ridică înroşită de ciudă, dar schiţând un zâmbet, un deget în sus, semn de dojană.

Lui Solovăstru îi veni să zdrobească mâna care a strivit sânul acela fără apărare. Cealalţi ţangăi potolindu-şi râsul, căci nu fără admiraţie şi gelozie urmăriră gestul vlăjganului, tăcură brusc.

— Ştiu ce gândiţi, dar nu se prinde mă barabelor, spuse fata învârtindu-se într'un călcâi. Dar uite ce facem. Dau mâna numai ahăluia, care mi-a ghici ce-mi place şi pe ce i locomie inimei mele.

Solovăstru tremura. Fata asta îşi ponta viaţa, îşi lega existenţa de un flăcău la întâmplare. O admira şi n'o putea înţelege. Lumea atâtor gură cască se strânse cerc în jurul lor. Câteva precupeţe hohotind invitau poporul ca la panoramă. Printre şetrii nu se mai putea circula.

— Am spus, sunt a aceluia care mi-a ghici ce-mi doreşte inima. Scurt! Vreţi să vă fiu drăguţă? Bine! Nu? Şi mai bine! Să nu vă gândiţi la lucruri mari. Că nu punga vreau să v'o văd cât e de mare, ci sufletul cât vi de larg.

Flăcăii se codiră, care să-şi prezintă întâi darul. Cotrobăiră pe la toate şatrele, dar nu se încumetau să se prezinte în faţa judeţului. Fata aştepta senină. Mulţimea manifesta, nerăbdătoare să afle desnodământul. Veni un ţangău bălan, cu o pălărie de fluturi suflaţi în toate culorile, dar fata îi plesni, şugubeaţă, pălăria care sburâ, cu fluturi cu tot, în mulţimea târgului.

(Urmare în numărul viitor).

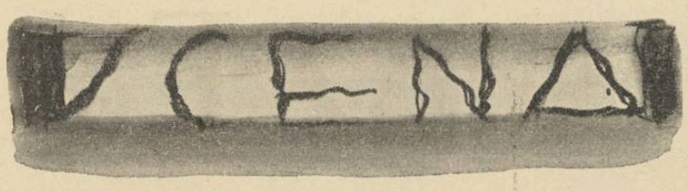

TEATRUL NAȚIONAL: FAUST de GOETHE, cu d. VASILE CREȚOIU

Nu vom folosi în cronica de azi cuvintele de laudă pe cari atâtea condeie — înaintea noastră — le-a caligrafiat pe nenumărate pagini, ca să preamărească opera lui Goethe.

Vom spune doar atât:

Sunt înălțimi de gând pe cari numai harul celor cu adevărat aleși le poate ajunge. Inspirația unui creator de geniu și împlinirea gândului său în frumusețe și poesie atunci când se materializează scenic — nu pot fi exprimate, decât de interpreți al căror har să înlesnească spectatorilor împărtășirea cu frumusețea și înălțimea operei înfățișate de ei.

Din acest punct de vedere prima dificultate în prezentarea credincioasă și artistică a unei capodopere tălmăcite, este însuși faptul tălmăcirii.

Ascultați versurile lui Goethe așa cum ne-au rămas pe o placă imprimată de Alexandru Moissi. Nu e numai cântecul și armonia din glasul actorului magician.

Este armonia versului — așa cum a fost făurit — într'o limbă care cântă și se înalță odată cu gândul poetului.

Și numai un mare poet ar putea exprima în altă limbă, cu aceiaș rezonanță și claritate, gândul acesta.

Dar dacă — în viitor — se cuvine să fim atenți la alegerea tălmăcitorilor, aceiaș atenție, ni se impune la alegerea interpreților.

O lipsă condamnabilă de continuitate în repertoriile teatrelor noastre, a lipsit pe tinerii actori de prilejul unei ucenicii în rostirea versului.

Cu rare excepții, actorii noștri nu știu să-și lase glasul purtat de armonia, de avântul ori de vigoarea cuvintelor ce încheagă o tiradă ritmată.

Și fiorul pe care înaintașii îl dăruiau spectatorului, nu mai poate trece acum în sală, pentru că nu se poate înfiripa și crește nici măcar în sufletul actorului. Netransfigurat de nici o emoție, opintindu-se în rime ca în fața unor obstacole ce i se așează în drum, actorul slujește cu stângăcie și în silă, piesele în versuri.

Și sentimentul acestei neputințe se comunică — din păcate — și publicului care ascultă teatrul acesta cu tot mai puțină plăcere.

Pe d. *Vasile Crețoiu*, noul interpret al dramei lui Goethe, îl cunoaștem de mult.

Apariția d-sale în „Trandafirii roșii" a fost o revelație. De atunci au trecut ani. Talentul făgăduitor și ucenicia făcută în țară și în străinătate — pe lângă pasiunea de artă vădită în orice prilej — acordase d-lui Crețoiu, încă mai de mult, un loc de frunte pe scena românească.

O atitudine dârză și supărătoare pentru câțiva paznici ai relelor obiceiuri, au oprit pe d. Crețoiu să se manifeste până azi cu toată amploarea. Râvna d-sale și posibilitățile excepționale de compoziție cu care s'a afirmat anul trecut pe scena Ligii Culturale, într'o piesă de Pirandello, ne-a amintit că pe lângă virtuozitatea comunicativă cu care știe să exprime o idee, d. Crețoiu este și un nedreptățit spuitor de versuri.

Am așteptat să i se facă dreptate. Apariția d-sale în *„Faust"* este o dovadă că noua cârmuire a teatrului Național, crede în dreptul talentului și prețuește pasiunea creatoare a actorului.

In d. Crețoiu este o flacără a cărei dogoare o simte și spectatorul. Un neastâmpăr, o sete de viață și de acțiune — cari clocotesc în făptura acestui actor — și se revarsă peste rampă, ca o chemare la emoție și la transfigurare.

In trăirea doctorului Faust, d. Crețoiu pare că se trăește pe sine.

Și dacă noi mărturisim aici că jocul d-sale ne-a făcut părtași la toată frământarea eroului ce-a însufleții — credem că am acordat d-lui Crețoiu elogiul ce pe drept i se cuvine.

. . . . . .

In spectacolul acesta pentru care ne păstrăm obiecțiile dela începutul cronicei — am revăzut cu plăcere pe d-na *Lilly Carandino*, care prin sensibilitate, frumusețe și grație firească, ne face să uităm ce glas i-am fi dorit Margaretei. Pentru că, dacă vocea d-sale nu e destul de melodioasă și ciripitoare în partea întâia a dramei — în cea de a doua parte — acolo unde Margareta se sbuciumă sub blestemul fratelui său, d-na Carandino, găsește accente sfâșietoare și strigăte de durere și spaimă, în cari halucinația și nebunia finală își afla glasul cel mai turburător.

S. D.

cu Ion Vasilescu

Este interesant să stai de vorbă cu un om în preajma unui eveniment excepțional și cu atât mai mult, cu cât e vorba de un personagiu ca Ion Vasilescu, iar evenimentul este deschiderea teatrului care îi poartă numele.

Taifasul nostru s'a consumat în timpul ultimei repetiții generale. Nu, e foarte corect spus — fiindcă d. Ion Vasilescu a făcut de multe ori „ultima repetiție" și a anunțat de multe ori premiera comediei sale muzicale. Dacă l-ați vedea pe „șantier", ați înțelege însă de ce a amânat-o de atâtea ori: directorul Ion Vasilescu este un om activ.

PE ȘANTIER...

E foarte agreabil să nu faci nimic și să privești cum se agită altul. Căci d. Ion Vasilescu e peste tot: în sală, pe scenă, în culise. Nimic nu se face fără el. Un „picior", un „spraiț" nu se bate la decor; Ion Vasilescu aranjează florile, tot el drapează perdelele, fixează locul covoarelor, al scaunelor...

Insfârșit, poate să-mi acorde un sfert de oră pentru o convorbire fugară.

— E o formulă nouă de spectacol?

— „Mă căznesc să dau un nou aspect unor lucruri făcute, poate, și de alții; o temă obișnuită— sentimentală și comică — subliniată de muzică. S'au făcut și se fac eforturi în consecință. Rămâne să vedem cum or să fie primite eforturile noastre de către public...

— O să montați și revistă?

— Nu. Spectacole din ce în ce mai fanteziste, mai ușoare, dar nu revistă, pentru că publicul nu mai e atent la acest gen de spectacole. Să mai treacă un timp, ca lucrurile să poată fi reluate; căci autorii ajunseseră la o formulă din care nu mai puteau ieși.

SUFLET CANDRIU DE PAPUGIU...

Autorii comediei muzicale „Suflet candriu de papugiu" sunt dci „așI": Tudor Mușatescu și Nicușor Constantinescu.

Așa că textul, după cum era de așteptat, e de o incontestabilă bună calitate. Dar să vorbim despre interpreți.

— Atunci când am stabilit distribuția, ne spune d. Ion Vasilescu, am avut de ales, din cauza crizei de teatru prin care am trecut, între o mulțime de actori.

Aceasta însă mi-a servit, căci am putut să mă opresc la cei mai buni, și mai indicați pentru acest gen.

...Intr'adevăr. Priviți afișul: alătură elementele de frunte ale comediei muzicale.

— Despre colaboratorii dv muzicali?

— Despre Petre Ronea ce-așI mai putea să-ți spun... Toată lumea-i cunoaște frumosul său talent. E un băiat de mare valoare... Poate prea modest. Dinu Șerbănescu? e un bun compozitor și un excelent șef de orchestră. Ceeace scoate din formația sa de jazz, este de calitate excepțională. Un debutant este d. N. Chirculescu. E ceeace se numește un diletant cu talent. Fiindcă d. Chirculescu este avocat, dar face lucruri, de excelentă calitate. De altfel, de multe ori, diletanții dau lucruri de mare rafinament.

— Paul Miracovici?

— Autorul decorurilor noastre, este și el un debutant în teatru, dar un debutant cu o frumoasă carieră în plastică. Are fantezie, excelează prin colorit. Sper să mai lucrez cu el într'un viitor apropiat.

...Intr'un viitor cât mai îndepărtat, d-le Vasilescu, vă urăm noi, numai după ce succesul spectacolului de azi se va epuiza.

G. V.

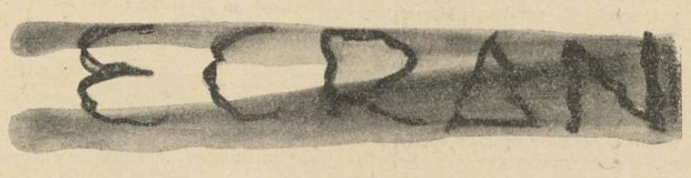

TRIANON: Cuvânt de onoare

Spectatorii și-au făcut, în general, o ciudată părere despre așa numitele filme bune. Astfel, numele pe afiș al unei vedete cu oarecare renume îi obligă pe d-nii spectatori să socotească filmul neapărat bun. Nu interesează că subiectul este copilăros și că personalitatea eroilor nu este îndeajuns de conturată. Esențialul e, după părerea spectatorilor, ca „geniala" Louise Rainer să se strâmbe, timp de două ore, prada unei adevărate crize de nervi și ca „frumosul" Nelson Eddy să-și fardeze violent buzele și să dea ochii peste cap. Deasemenea, dacă acțiunea filmului este palpitantă, oricât de lipsită de sens ar fi, spectatorul se declară satisfăcut.

Deasemenea, orice peltea romantică e pe gustul lui. Vă mai aduceți aminte de succesul filmelor: „Vis de tinerețe", „Fata bătrână" și alte multele?

Domnule spectator, dă-mi voe să te contrazic. Și îți voiu da de exemplu, filmul „Cuvânt de onoare".

Vedete, poți să le cauți cu lumânarea, că tot n'ai să le găsești. Doar Fritz Kampers este puțin mai cunoscut.

Subiectul nu este nici palpitant, nici romantic. Nici nu știu dacă pot spune că filmul are subiect. Sunt câteva fragmente de viață, viață adevărată, în care spectatorul, mai ales acum, în vremea concentrărilor, se va recunoaște, de bună seamă.

Am dori să vorbim odată aici despre marea artă a simplicității. O s'o facem când o să avem mai mult spațiu. Până atunci vom spune doar că filmul dela „Trianon" este minunat și că am dat de astă dată dreptate doamnelor cari au plâns în timpul celor două ore de rulare.

Dar dumneata, domnule spectator, n'o să ne înțelegi. O să ocolești acest film de adevărată artă și o să te repezi să vezi ultimul film al fraților Marx. Dacă am scris aceste câteva rânduri, a fost numai pentruca să avem impresia că ne-am făcut datoria.

CÂTEVA CUVINTE DESPRE O „RELUARE"

Din pricina ultimelor evenimente, cinematografele de premieră au fost silite să prezinte, din când în când, unele reluări. Am avut astfel ocazia să revedem filme excelente ca „Sclavii umani", „Patima", „Cleopatra" și altele.

Trebue să recunoaștem că reluările unor filme excelente sunt preferabile unor premiere proaste.

Dar nu prea vedem ce rost ar putea să aibe reluarea unui film prost, cum a fost această „Dragoste în culise" prezentată de cinematograful „Carlton".

Filme pe cari cu greu le-am acceptat la premieră, devin insuportabile în reluare. Și crizele de epilepsie ale fraților Ritz, chiar dacă au smuls câteva zâmbete, văzute fiind a doua oară, sunt, pur și simplu, inestetice.

Sfătuim direcțiile cinematografelor, în lipsă de premiere, să nu prezinte mai bine niciun film, decât să-i asasineze pe bieții spectatori. Nu de altceva, dar riscă să nu mai aibe spectatori la viitoarele filme bune.

TRAIAN LALESCU

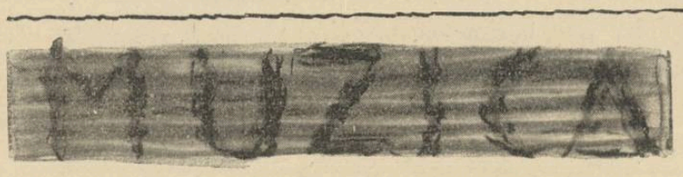

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

D-na Silvia Șerbescu la „Filarmonica". **Increderea cu care este așteptată fiecare nouă contribuție a d-nei Silvia Șerbescu la sporirea elementului românesc pozitiv din cadrul concertelor dela noi, este pe deplin justificată. Sunt într'adevăr rare cazurile în care un artist poate isbuti, atât de constant ca d-na Șerbescu, să ne egal sieși, să-și găsească dela început drum sigur deaiungul evoluției, să-și amplifice necontenit mijloacele tehnice și spirituale, fără a desminți și fără a-și contrazice un ciclu de însușiri de bază, dela început dovedite.**

Chezășiile acestei trainice cumpăniri de calități și lărgirea permanentă a cercului posibilităților de realizare, au asigurat și recentei d-sale contribuții o plinătate în rostirea muzicei și un aport de înțelegere și de adâncire emotivă, realmente valoroase.

Mecanismul viguros consolidat cu care d-na Șerbescu domină claviatura dealungul celor mai puternice nuanțe, contrastul accentuat între dinamic și contemplativ, pe care le obține prin opoziții de gradări situate la polii opuși ai cantității sonore, aderența cu care își menține mâna în jucarea tastelor, și care dau chiar celor mai lirici „pianissimi" pondere și conținut, o excelentă economie generală a jocului, strunit în linii largi și serios gândite, au dovedit, poate mai accentuat, ca întotdeauna, capacitatea instrumentală și artistică de remarcabile proporții, ale eminentei noastre pianiste. Concertul ales a fost acela în do minor (al treilea) al lui Serge Rachmaninof, lucrare făcută să pună la încercare puțin comodă, virtuozitatea și puterea de exprimare a pianiștilor, adesea prin cerințe din cele mai compacte.

In afara concertelor de Liszt, d-na Șerbescu a interpretat până astăzi, de preferință, concerte din muzica de astăzi, mijloacele d-sale înaintate de percepere a esteticilor moderne îngăduindu-i să pătrundă cu deosebit succes miezul de expresie și concepțiile stilistice complexe și originale ale unor lucrări ca „Nopți în grădinile Spaniei" de Manuel de Falla sau concertul de Prokofieff.

Suntem de aceea îndreptățiți să așteptăm cu deosebit interes interpretările viitoare de muzică de astăzi ale d-nei Șerbescu, dar și a operelor fundamentale ale literaturei clasice și romantice ale pianului, Bach, Beethoven, Schumann, Brahms, în care nu este nevoie să fim extraordinari profeți pentru a bănui că, d-sa va avea lucruri însemnate de spus.

Activitatea d-sale viitoare ne-o va afirma de sigur, cât de curând.

Cronica paradoxală

Este necesară cronica dramatică?

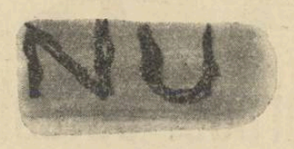

M'ați îmbiat la o îndoită cutezanță. Ca sciții care-și svârleau săgețile împotriva soarelui trebuie să combat atotputernica Critică și să mă războiesc cu D-v, Domnule Voinescu, ce purtați numele punctat c'un luceafăr, de pe acum prevestitor al unui îmbelșugat destin.

Imi accentuez negația conturându-i mai precis limitele. Afirm așa dar că dintre toate celelalte ramure ale Criticei, cum sunt cea plastică, cea literară, cea muzicală, — singură numai Cronica dramatică apare cu totul inutilă, ba chiar vătămătoare și teatrului și publicului. Ne explicăm:

Pentru cei mai mulți bunăoară, noi știm că Sculptura e o femeie goală, ceva doar mai senină, mai tăcută, mai desăvârșită ca una vie; Pictura o credincioasă imitație a naturii; Poesia, Muzica (afară de poesia d-lui Minulescu sau de muzica d-lui Mâță) sunt ciudățenii pe care un om sănătos la minte nu prea trebuie să le bage în seamă. Și nu e atât de nefiresc la urma urmei.

Acelea sunt manifestări ideale ce îmbie mintea să purceadă la concretul formelor, colorilor și sunetelor armonios și cuminte organizate, către frumusețI ideale și adevăruri eterne, și deci sortite a rămâne ermetice mulțimei neinițiaților. Le-am putea numi arte esoterice.

Teatrul, dimpotrivă, atât de apropiat vieții (fiind doar viață cu coeficientul mărit, ceea ce explică expresia curentă: a face teatru, cu înțelesul: a exagera un sentiment), teatrul purcede dela abstract spre concret. „Sunt ideile noastre în acțiune" după cum s'a spus. Aici verbul s'a făcut carne, ca să se poată mai bine apropia de cei mulți; și dacă pierde ceva din prestigiul revelării și misterului, în schimb stăpânește inima celor mulți.

Dintr'acestea izvorăște o consecință de neînlăturat. Pe cât este de necesar cronicarul plastic și cel literar și cel muzical, pe atât de inutil e cel dramatic. Acele arte, pe care le-am denumit esoterice, au nevoie de un crainic menit să apropie profanii de acele zeități semețe, tăcute, sau grăind o limbă neînțeleasă și înfricoșetoare. Cronicarul are chemarea să facă prezentările, va rupe ghiața, va încerca să mijlocească dialogul. Priviți smerenia întipărită pe chipuri la concerte sau la muzee. Priviți cât par acești oameni de încurcați și copleșiți! Priviți, dimpotrivă, la teatru, cum par toți nestingheriți, la ei acasă, înțelegând și simpatizând.

Nu, teatrul n'are nevoie de tălmaciu. Intimitatea se face de la sine. Aici sunt personagii ce vorbesc o limbă cunoscută, ce se destăinuesc și se mișcă.

Mai are ce căuta aici cronicarul dramatic? Și este el altceva decât un intrus?

Răspunsul se impune cu tărie de axiomă.

Teatrul, ca și organismele politice, trăește din sufragiul universal, dar pur, fără agenți electorali. O piesă de teatru excelentă se aseamănă cu o fată frumoasă ce se poate lipsi, și trebuie să se lipsească de mătuși, samsari și întremițători fiindcă e de toată lumea plăcută.

Teatrul se susține singur în lumea Artei ca pământul în eter.

Dar am afirmat că cronicarul dramatic e o vietate vătămătoare, un soi de cariu săpând temeliile teatrului și grăbindu-i prăbușirea.

Cunosc trei varietăți de cari dramatici: vulgarul, amarnicul, proteicul.

Prima varietate e cea mai răspândită. Cariul vulgar n'a citit o slovă din Shakespeare, Molière sau Schiller. Ar putea scrie cu o egală competență cronica pokeruiui, a curselor de melci sau cronica cosmetică. Samuel Butler l'a definit cu o cumplită simplitate: E acela care s'a dedicat Criticei nu fiindc'ar avea o aptitudine într'aceea, ci tocmai că este înapt la orice altceva. Cronicarului vulgar îi lipsește și cultura și simțul artistic și duhul critic. Vietatea despre care ne ocupăm este mult mai ispitită de a descoperi amănuntele vieții intime a actițelor decât să analizeze tehnica, interpetarea și tâlcul piesei. Ii cântărește valoarea după calitățile destul de concrete ale interpretelor, și e din aceia cari au prins gust de teatru, cum spune mi se pare Diderot, în ziua când și-au pus în gând să se strecoare până la alcovul artistelor. Cu criterii așa de puțin spirituale înțelegeți că cronica criticului dramatic conține un iz grețos, și de prost soiu, ce jignește deopotrivă și arta și cititorul.

Varietatea carilor amarnici e mai primejdioasă. De obiceiu cariul amarnic a fost, este sau năzuiește să fie dramaturg sau regisor. Se înțelege că în ochii săi piesele altora nu depășesc niciând mediocritatea; și e un fericit prilej pentru el să se destăinuiască și să evoce neînțeleasa-i activitate pe acest tărâm. Fiind uneori om de duh își destoește din huzur pe banalul dramaturg, pe septuagenara interpretă aplaudată și de bunicu-său, pe neghibul de regisor care n'a știut „să scoată nimic din piesă". „Uneori în cronica amarnicului se află o aluzie la piesa văzută: titlul rublicei...

Varietatea a treia e cea nobilă. Cariul proteic este deseori un om bine pregătit și de gust; însă e totdeauna atins de o infirmitate fără leac: monomania-bunelor-relații. E o boală gravă, negreșit și întristătoare. Bolnavul suferă de obsesii, de crize de spaimă. Bunăoară e îngrozit la gândul că s'ar putea „pune rău" cu „direcțiile"; că ar putea deslănțui fulgerele lui S. Z. S. sau țipetele Eumenidelor dela Național... (Unde sunteți, timpuri eroice ale bătăliei dela Ernani? Unde sunteți Souday și Vandèrem?) Cronicarul proteic are la îndemână o bogată colecție de icoane și de gingașe flori retoricale pe care le învârtește ca cioburile unui caleidoscop, obținând întotdeauna minunate flori critice amirosind frizerește a trandafiri.

A fost cândva o Critică adevărată, dar s'a topit de mult ca zăpezile baladei lui Villon.

Pseudo-critica actuală îi turbură publicului apele, pocindu-i gustul și împrăștiindu-i afinitățile și intimitatea ce-l leagă de teatru. Sărăcia terminologică pe care acesta o folosește (piesa e slabă; piesa e bună; piesa e grozavă) nu implică de loc sterilitatea simțimintelor. O picătură de apă marină conține ca și marile talazuri ceva din belșugul de aur al oceanelor.

Am admite critica dramatică numai dacă ar putea fi reprezentată, conform definiției lui Voltaire, de un artist cu multă știință de carte și mult gust, lipsit de prejudecăți și de pizmă. „Un asemenea om e anevoie de găsit", adaugă Voltaire.

Un asemenea om nu e necesar și chiar de ar fi de folos, nu se va afla niciodată; adăugăm noi.

Acela n'ar mai fi critic — acela ar fi un autentic creator.

PAUL LAHOVARY

Domnule Lahovary, afirmația dumitale m'a pus pe gânduri. Și fiindcă părerea mea n'ar fi avut destulă greutate alături de puternica dumitale argumentare, am recurs la câteva persoane autorizate, și care vin cu autoritatea domniilor lor, să spună: da!

Astfel,

D-ra Tantzi, vedeta dela teatrul „Ambasador", răspunde

— „Cronica dramatică este absolut necesară pentru noi, tinerele actrițe cu talent. Cum am putea să ne remarcăm, dacă n'ar fi cronica dramatică?!. Uite, eu sunt, cred, cea mai talentată actriță dela „Ambasador". Crezi că directorii mi-ar da vreun rol dacă Gigi al meu n'ar fi scris înotodeauna frumos despre mine?"

D. Bâzu, directorul teatrului „Masca galbenă", ne declară:

— „Cronicarii dramatici sunt foarte decorativi la premiere. O sală de premieră fără oameni de specialitate și de bilete de favoare, ar fi o sală goală".

D. Toto, directorul revistei de teatru „Recuzita", ne spune:

— „Cronica dramatică este absolut necesară pentru bunul mers al revistei, din punct de vedere administrativ.

Doar o strânsă colaborare între cronicarul dramatic și chitanțele de plată, poate duce la o înflorire a teatrului românesc".

Domnule Lahovary, eu nu-mi permit să adaug nimic.

G. V.

„Totul este anthropologie"

(Urmare din pag. I-a)

lege de economie politică, funcționează și în relațiile dela „producătorul" artei la „consumatorul" ei, ca să utilizăm termeni asemănători Cererea determină oferta, și în materie de artă.

Un public dispus să aprecieze numai o anumită formă de artă, va fi ferit de primejdia de a fi influențat de o artă care nu-i corespunde. Implicațiile sociale ale procesului acestuia inutilizează astfel măsurile de cenzură în materie de artă. Operele indezirabile vor cădea dela sine în desuetudine. Mesagiul lor spiritual va rămâne nereceptat.

Fiind o mișcare determinată de necesitățile imanente ale românismului, Mișcarea Legionară nu are a se teme de nimic din ceeace contrazice aceste necesități. Puternic reactive, cu atât mai prompte cu cât sunt subconștiente, aceste necesități interioare ale sufletului românesc vor elimina dela sine, (ca în procesul tăinuit al fagocitozei, în care globulele albe ale sângelui scot din luptă, microorganismele nocive, microbii ce le primejduesc ființa), pe acelea dintre formele de artă, care nu corespund structurii actuale a conștiinței românești.

Libertatea deplină acordată artei de orice fel, probează odată mai mult pe ce adânci realități sufletești știe că se sprijină Mișcarea Legionară. Neavând alt țel decât să păstreze ființa deplină a Românismului, legionarismul are un aliat de nedoborît: structura organică românească. Sănătatea ei va învinge, nu măsurile polițienești. Regimul trecut avea nevoe de amenințări și cenzuri multiple, ca să-și apere slăbiciunea organică. Regimul nou e însăși organismul românesc, ajuns să se conducă după legile sale interne. Și pentru un organism, legile sunt întotdeauna corespunzătoare necesităților sale structurale.

Ceeace poate cere Statul Legionar dela artă este doar *conformitatea ei cu ea însăș*i. Conformitatea artistului cu el însuși, și a operei cu artistul. Apelul la valoarea pur omenească, strict omenească și profund omenească a artei, n'ar fi în cazul în care el ar fi lansat, o ingerință externă. El n'ar putea stânjeni libertatea de manifestare a niciunui artist. Pentrucă definiția libertății e conformitatea acțiunii cu mobilul ei intern. Și în măsura în care artiștii sunt *români*, ei nu pot vroi decât ceeace corespunde structurii lor românești. Norma autenticității morale, ar deveni, din nou, estetic, norma sincerității. (Conformitatea expresiei cu intuiția). Liberatoare pentru mulți artiști, indiferent de școală, norma sincerității astfel înțeleasă i-ar dispensa să mimeze magnetic, un Apus de mare prestigiu, dar ale cărui tendințe profunde neputându-și-le, firește, însuși, nu reușeau decât să-l parodieze, bagatelizându-i direcțiile artistice. A fost un timp când admiratorii sinceri ai marelui Ștefan Popescu se fereau să o mărturisească, numai pentrucă, în lumina modernismului exclusivist al snobilor, Ștefan Popescu era văzut ca un pictor „pompier". Că posibilitățile lirice ale acestui „pompier" sunt covârșitoare, că meșteșugul său este ajuns la o perfecțiune necunoscută în istoria picturii noastre, că în fine, registrul său e atât de variat, uitau apologeții „modei". Am avut durerea să auzim batjocorit acest prestigios artist, de un admirator neprecupețit al rutinarului unei maniere pe care n'o stăpânește decât superficial: Perahim.

Hipnotizați de prestigiul *modei*, amatorii noștri de artă au uitat funcția primordială a artei, de dragul unor tehnici „originale". O întoarcere la rolul primitiv al acestei activități spirituale, o reîmprospătare a contactului muncitorului-artist, cu omenia dintr'însul, cu fondul lui adânc sufletesc, o reapropiere a esteticei de etică (fără implicația niciunei subordonări), vor desăvârși ceeace încrederea Comandantului, în sănătatea organismului românesc a îngăduit să purceadă spontan: selecționarea artei care ne trebue.

Reumanizarea artistului — așa cum s'a operat prin Legiune reumanizarea profesionistului, — va veni curând.

Pentrucă, așa cum spunea cândva, laconic, apăsat, grav, demonul din Nae Ionescu, — *„Totul este anthropologie"*.

ION FRUNZETTI

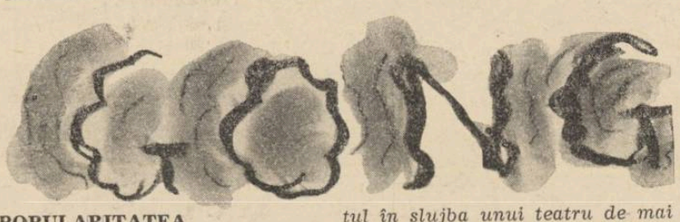

POPULARITATEA

comicului Constantin Tănase *se dovedește acum peste tălăzuirea evenimentelor ce gonesc spectatorii din toate teatrele — invincibilă.*

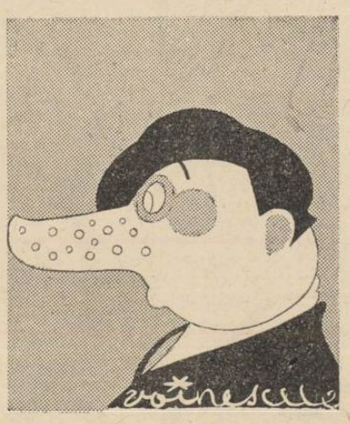

Teatrul d-sale, e plin în fiecare seară.

Cu această popularitate, d. Tănase ar putea să-și cucerească dreptul la recunoștința posterității, încercând să-și pue talentul în slujba unui teatru de mai autentică și mai aleasă substanță, decât cel pe care îl slujește azi cu atâta succes.

Și suntem siguri că d-sa ar izbuti în orice încercare.

IMPRESARII

au în alte țări funcția să descopere și să consacre talentele.

E o „funcție" care cere pregătire și iscusință deosebită.

Impresarul nu se mulțumește să asiste la examenele de Conservator, unde candidații la gloria scenei sunt, de cele mai multe ori, victime ale vanității părintești ori ale propriei lor exaltări.

Căutându-și viitoarele „vedete", oriunde, la orice manifestare publică, urmărind evoluția debutanților, cu urechea atentă și ochii deschiși totdeauna — impresarul adevărat presimte unde mocnește, înăbușită, o flacără și o face să isbucnească biruitoare.

Dar beneficiarii iscusinței acestor impresari, nu-și datoresc strălucirea numai publicității ingenios organizate — ci — mai cu seamă privegherii de fiece clipă și îndrumării talentului lor pe calea studiului și a muncii, care le șlefuește și le valorifică însușirile. Pentru că publicitatea *singură poate provoca atenția și curiozitatea publicului — dar nu poate întreține permanent, o minciună.*

Onestitatea este, așa dar, o condiție de reușită chiar pentru un făuritor de idoli.

BINOCLUL

nu mai apropie de câtăva vreme de ochii și sufletul spectatorilor, pe actor. Prea puțini iubitori de teatru, sau câțiva întârziați admiratori ai „plasticității nude" mai au curiozitatea să privească prin binoclu, chipul sau pulpele celor din scenă.

Constatarea aceasta ne obligă să notăm aci, lipsa de interes — tot mai evidentă, a publicului nostru — pentru orice efort individual de creație.

Și de aci nedumerirea noastră față de „întrecerea" a două teatre bucureștene, în prezentarea unei piese romantice germane, cu două roluri ispititoare pentru orice actor.

Fiindcă noi nu credem că publicul va răspunde la invitația celor citați, venind să compare efortul și realizarea fiecăruia.

Ar fi să se întoarcă la BINOCLU și la prețuirea efortului de creație artistică.

Nu credem, dar o dorim din toată inima și spectatorilor și teatrelor noastre.

Numai astfel, această „întrecere" s'ar putea dovedi folositoare.

S. D.

VITRINA EUROPEI

Probleme ale presei actuale

„RĂZBOIUL, MATERIA ŞI SPIRITUL"

Tema lui *Dino Bellomo*, poate ispiti pe oricine dintre acei cari mai cred astăzi în realitatea celui de al treilea. Pentru minţile neastâmpărate, — avide de continui noui raporturi descoperite între termenii problemelor vechi — ceeace duce neapărat la formularea problemelor noui, — propunem astăzi un joc care poate avea răsunet în conştiinţele unora, deşi pentru alţii el nu înseamnă, eventual, decât simplă distracţie. Iată despre ce e vorba, anume: din titlul articolului lui Dino Bellomo, care încearcă să stabilească, just, raportul dintre aceste trei noţiuni, bazat pe ceeace observă din acest ultim război (ultim, după cât se pare, numai până în prezent, şi nu, din nefericire, ultimul dintre războaiele la care e supusă omenirea), noi căutăm posibilităţile quasi-algebrice de combinare a termenilor, prin mici nuanţe de declinare. Aşa dar:

RĂZBOIUL: MATERIA SPIRITULUI

E cunoscută maxima filosofului antic Heraclit, poreclit „Obscurul", fie din pricina întunecimii pline de sensuri tăinuite, a gândirii sale, fie din pricina continuei sale încruntări, care-i dădea o înfăţişare întunecată. Intr'unul din „Fragmentele" ce ne-au rămas dela acest duşman al şcoalei eleate, citim fraza: „polemos panton hrimaton pighi". *Adică:* „războiul e originea tutulor lucrurilor". *Concepţia heraclitică a existenţei, care o identifica pe aceasta cu mişcarea, vedea firesc în toate lucrurile existente, produsul unei lupte, unui antagonism al elementelor. Focul era de pildă produsul războiului elementului stabil, solid, material, cu cel aerian, fluid, nestatornic. Focul era şi nu era în acelaş timp, proteiform şi divers ca însăşi existenţa (existenţa era, în ultimă analiză, după Heraclit, foc). Mişcarea, schimbarea,* devenirea *(lupta existenţei cu neexistenţa), erau ceeace caracteriza viziunea lui Heraclit Obscurul. Dacă lucrurile nu rămân fără oarecare confirmare ştiinţifică, e sigur că în forma în care le expune Heraclit, oricât de geniale ar fi uneori, poetic, formulările, ele nu mai pot fi menţinute. Ceeace poate fi însă menţinut azi, e sensul profund al observaţiei filosofului din Efes, în ceeace priveşte spiritul.*

Nouile doctrine spiritualiste moderne au arătat mai bine decât s'ar fi putut cineva aştepta, cât adevăr e în vorbele Obscurului, când spiritul e cel despre care se discută. Că la baza oricărei acţiuni spirituale stă un antagonism, o contradicţie, se ştie de mult. De când s'a proclamat principiul contradicţiei drept lege a intelectului omenesc. Hegel a fost cel care a demonstrat jocul triadic al ideei.

Pornind dela Teză prin Antiteză la Sinteză, spiritul marchează toate fazele unui război, în orice act de cunoaştere. Idealismul subiectiv al lui Fichte, după care Eul *se pune, întâi, pe sine, ca existent, opunându-şi apoi prin limitare, Non-Eul, e altă viziune antagonistică a gândirii. Spiritul e libertate. Libertatea înseamnă însă revoltă, opoziţie, luptă.*

Filosofiile spiritualiste italiene ale lui Giovanni Gentile, Croce *şi* Tilgher, *pornite toate din hegelianism, asta vor să pună în evidenţă: că războiul e originea spiritului. Războiul conceptelor... Dar nu numai origine se poate susţine că e războiul pentru spirit, ci şi materia lui.*

Intr'adevăr, numai asupra a ceeace nu e lămurit, echilibrat adică, aşezat, are a se exercita gândirea. Numai realităţile în stare de război cer judecată. Procesele *cer explicare, nu stările. Modificările stărilor, războiul lor.*

Cât de adevărată e afirmaţia că războiul e materia spiritului *se poate vedea din faptul simplu al inexistenţei oricărei preocupări spirituale, culturale, acolo unde echilibrarea s'a produs. Echilibru înseamnă şi pentru spirit, moarte. Şi echilibrul se capătă prin primatul materiei. De asta societăţile materialiste sunt societăţi moarte. Dar în felul acesta ajungem la al doilea fel de a formula problema, aşezând termenii ei astfel încât să obţinem*

SPIRITUL: RĂZBOIUL MATERIEI

Nu e un joc de puzzle, ceeace facem. E pur şi simplu aplicarea principiului nostru, că gândirea e produsul antagonismului unor elemente. Aşezăm elementele titlului de mai sus în diverse poziţii, le întărâtăm adică la diverse lupte, combinându-le, şi urmăm apoi indicaţiile lor.

Intr'adevăr: spiritul înseamnă războiul împotriva materiei. De câte ori n'am spus-o, de câte ori nu s'a spus. Dualismul vechiu al lui Descartes le aşeza pe amândouă pe acelaş plan. Dar, pentru Dumnezeu, să nu gândim teoretic. Vremurile nu ne mai permit asta. Astăzi nu putem gândi decât etic. Gândim etic, sau nu gândim de fel. Pentrucă, altfel, riscăm să gândim singuri, inutil, pentru nimeni. Aşa dar, consecinţele etice ale dualismului ontologic sunt desastruoase. A da materiei ce este al materiei şi spiritului ce este al spiritului, ar fi frumos dacă ar fi posibil. Din nefericire însă, când dai materiei ceeace ţi se pare că i se cuvine, materia îndestulată acţionează asupra spiritului în aşa fel încât felul lui de a se manifesta se schimbă. In loc să fie liberat prin faptul că îndestulând materia, scapă de grija ei, spiritul se simte încătuşat de poftele crescânde în progresie geometrică ale materiei hrănite în progresie aritmetică. E o lege fiziologică aceea că senzaţia creşte cu logarithmul excitaţiei. Bună starea dă, cum se zice în medicină, acutumanţă. Ceeace era suficient să te satisfacă odată, a doua oară te satisface numai pe jumătate. Adică, dacă excitantul senzaţiei nu creşte în progresie geometrică, senzaţia nu poate fi resimţită ca sporind. Fechner-Weber, **descoperitorii acestei legi, nu-şi închipuiau probabil enormele consecinţe ale ei. Cine s'a lăsat odată în voia „îmbuimbării", nu-i mai poate scăpa. Materia, prin perversa ei lege, va cere tot mai mult, de fiecare dată îndoit mai mult, pentruca să se simtă mereu la fel sătulă de-abia la fel sătulă. Vai spiritului care, înşelat fiind de dualismul teoretic, a crezut că se va putea descotorosi de această vrăjitoare josnică, săturând-o. Robia lui e mai grea decât a bătutorilor reci de stupefiante.**

Spiritul înseamnă războiu materiei. A nu-i satisface niciodată total poftele, a o ţine întotdeauna în stare de sub-alimentaţie, iată tehnica subordonării ei. „Să trăim în sărăcie, îndepărtând de noi luxul şi îmbuibarea", e legea elitelor spirituale. Şi singura care poate rezerva spiritului climatul lui de asceză, fără de care se înnăbuşe.

Şi dimpotrivă:

MATERIA: RĂZBOIUL SPIRITULUI

Dar felul în care se exercită acest război al materiei împotriva spiritului, a fost expus dela sine sub titlul precedent, al cărui corolar acesta este.

Mai e însă un sens:

RĂZBOIUL SPIRITULUI: MATERIA

E sensul bătăliilor legionare de fiecare zi. Sensul **„ajutorului legionar".** Ni se rupe inima de mila nenorocitilor noştri fraţi care degeră, flămânzesc, mor. Dar nu putem face nimic singuri. Forţele spiritului se coalizează. Războiul spiritului tinde să cucerească materia de care au nevoie nehrăniţii aceştia, de-atâta timp. Bătălia spiritului românesc caută să le asigure materia. Atâta cât să nu le fie viaţa primejduită, şi minimum de confort fizic să li se poată asigura.

Se va obiecta ironic de către acei care interpretează răuvoitori orice, aşa cum interpreteau Romanii păgâni vorbele lui Hristos, ca să interzică creştinilor dreptul de a se instrui, sub pretext că „trebuie să rămână săraci cu Duhul". Se va obiecta că e o inconsecvenţă lupta spiritului pentru asigurarea materiei, odată ce norma e „să trăim în sărăcie". Desigur: norma e sărăcia, dar sărăcie nu însemnează **mizerie.** O sărăcie demnă, o sărăcie corectă, o sărăcie onestă, care să permită spiritului activitatea, asigurând un minim de securitate fizică individului, e sărăcia pe care o dorim. Ea echivalează cu satisfacerea trebuinţelor fiecăruia, şi numai a trebuinţelor, înlăturând risipa, adică îmbuibarea sau consumul inutil, necorespunzând nici unei necesităţi individuale. **Mizeria** însă împiedică activitatea. Ea înseamnează privaţie, înjosire, incapacitate a omului de a stăpâni materia, atâta cât îi e necesară pentru fiinţarea lui, pentru activitatea lui spirituală.

Războiul spiritului, azi, se dă pentru asigurarea materiei. Războiul celor două lumi înseamnează, după o vorbă a Ducelui, războiul naţiunilor sărace şi constructive, împotriva naţiunilor plutocrate şi moleşite. El e războiul spiritului ajuns la exaltarea forţelor sale, a potenţelor sale, şi la subjugarea utilă a materiei necesare, prin tehnică, pentru câştigarea materiei de care are nevoie spiritul constructiv al popoarelor.

Şi în sfârşit:

RĂZBOIUL MATERIEI: SPIRITUL

Ţările plutocrate şi-au dat seama că se prăbuşesc dacă nu câştigă de partea lor, principiul dătător de durabilitate: spiritul.

Din pricina aceasta se cheltuesc atâţia bani, pentru cultură. Numai că, o cultură care nu se alimentează din necesităţile publicului, din necesităţile interne ale popoarelor, cum scriam în altă parte, nu e o cultură care să prindă.

De aici antagonismul dintre pătura creatoare de cultură şi publicul neînţelegător, indiferent sau prea superficial ca să poată pricepe altfel decât imitând, parodiind, sau aprobând din snobism. Banii se luptă să cumpere apologeţi. Materialismul caută să-şi formeze spiritualitatea sa. Şi nu izbuteşte decât să izoleze pe însul spiritual de massele materialiste, să-l singularizeze, să-l exaspereze. Spiritul va evada fără să se mai uite în urmă, ca în întoarcerea sa din U. R. S. S. André Gide!

Spiritul e totuşi o marfă căutată în ţara materiei. Pentrucă el, prin extrema lui ingeniozitate, poate susţine până şi legitimitatea materialismului, drept principiu de ordine spirituală. Mai ştii? O, câtă deziluzie, câtă amărăciune nu ne-a prilejuit când, atitudinea ta oarbă şi tâmp obstinată, frate întru spiritualitate, materialist din încăpăţânare, prietene André Malraux!

Dar în felul acesta, am alunecat înspre considerarea acelora care vorbesc în scrierile lor, de războiul lumilor.

MATERIA: RĂZBOIUL ŞI SPIRITUL

ar fi o temă interesantă de cercetat: cum priveşte spiritul motivul adânc al războiului, mijloacele lui, efectele lui. Asta ar însemna însă o antologie a literaturii ştiinţifice sau artistice, a războiului. Ceeace, recunoaşteţi, nu se poate întreprinde în câteva rânduri, mai ales plecând din combinaţie în combinaţie, dela termenii titlului unui biet articolaş de hebdomadar, ca acela al lui Dino Bellomo **din Meridiano di Roma No. 41 din 13 Octombrie!**

SORACTES

D. CARACOSTEA

Desfăşurarea evenimentelor politice din ultima vreme, a avut ca rezultat, între altele, şi un mod nou de a privi cultura germană. Când vorbim despre „un mod nou de a privi cultura germană", nu trebue să înţelegem o întoarcere bruscă spre cartea sau arta de la Berlin şi Viena, ci un fapt ce luminează mai semnificativ pregătirea noastră intelectuală. Ne referim anume la trecerea pe primul plan al vieţii culturale al acelor personalităţi care şi-au susţinut de multă vreme, convingerea că **gândirea germană** este mai profitabilă desvoltării noastre spirituale, fie că ne folosim de metodele ei, fie că îi primim sugestiile isvoarelor mai vechi şi mai largi.

Printre aceste personalităţi „de şcoală germană" se numără în rândul întâi d. Prof. **D. Caracostea,** a cărei impozantă operă „Arta cuvântului la Eminescu", face o figură atât de nouă în critica literară românească. In articolul „Dece nu m'am dus la Paris", publicat recent în revista „Chemarea Vremii", d. prof. Caracostea explică motivele pentru care s'a decis să-şi continue studiile universitare în Germania:

„Drumul minimei rezistenţe, şi — dacă îndrăznesc să zic — al vocaţiunii mele, îmi zicea: Parisul. In mediul german însă mi s'a relevat tot mai mult, imperativul cuvântului, — înţeleg prin termenul acesta substratul primordial al oricărei creaţiuni.

Printr'o înclinare de-a nu despărţi poezia de întregul ansamblu al problematicei omeneşti, tot mai mult îmi dădusem, încă din ţară, seama ce searbăd lucru este literatura, fără adâncirea marilor probleme aşa cum au fost trăite de cugetătorii epocali ai omenirii şi ai vremii mele. Şi după cum nu se poate concepe filologie şi linguistică fără hotărîtoarele lucrări germane, se poate oare concepe o adâncire a problemelor omeneşti fără o intensă trăire a filosofiei germane?".

IOAN AL. BRATESCU-VOINEŞTI

In legătură cu strânsa apropiere din ultima vreme a României de Germania, în vederea unei colaborări pe planuri diferite, d. Ioan Al. Brătescu-Voineşti, scriitorul şi academicianul de strălucit prestigiu, scrie în acelaş număr din „Chemarea Vremii":

„Teama de primejdia că am putea cădea sub robia Germanilor, nu mă nelinişteste căutşi de puţin. Socotesc o asemenea teamă drept o ofensă adusă neamului nostru, drept o lipsă de încredere în vitalitatea lui. Dimpotrivă, sunt încredinţat că împletirea inteligenţii românilor, cu hărnicia, sentimentul datoriei şi al valorii ordinei ale Germanilor, ne va fi extrem de favorabilă. Din colaborarea noastră cu fiii acestui neam muncitor, brav şi cinstit, vom câştiga nu numai cunoaşterea mijloacelor de punere în valoare a bogăţiilor ţării noastre, dar vom debândi sentimentul demnităţii, atât de veştejit de corupţia practicată de finanţa ovreiască".

ROLUL LITERATURII

Prin intermediul literaturii, vede d. **Bernhard Capesius** putinţa unei acţiuni de cunoaştere între poporul german şi cel român, cunoaştere care ar duce la o înţelegere între cele două naţiuni. In vederea acestei acţiuni, d. Capesius propune, într'un articol publicat deasemeni în revista „Chemarea Vremii", următoarele căi judicioase şi hărăzite succesului:

„1) Lecturile operilor reciproce în original.

2) Introducerea materialului din viaţa poporană străină în poezia proprie.

3) Traducerea reciprocă a literaturei de valoare, apropiată de spiritul poporului şi legată de pământ. Metoda cea mai simplă şi cea mai puţin discutabilă este bineînţeles prima: Lecturi făcute din operile germane de către români, lecturi făcute de către germani din operile româneşti".

TRAIAN HERSENI

Cât de pătrunzătoare ni se par rândurile d-lui **Traian Herseni,** apărute deunăzi în ziarul „Cuvântul", şi ne întrebăm ce mijloace va trebui să le găsim ca să înmuiem „inimile". „Oameni sărmani, — scrie d. prof. Herseni, — cu două-trei mii de lei pe lună, îşi rup dela gură şi ajută pe cei căzuţi în nenorocire. Cei cari au din belşug tot ce le trebue, nu vor să renunţe la nimic. Nici o danie mai însemnată, nici un gest de iubire de oameni n'a venit din rândurile acestora. Şi totuşi pentru ei nu poate fi vorba decât de a renunţa la un spectacol de gală, la o bijuterie, la o maşină, la o blană, la o sticlă de şampanie sau o cutie de icre negre — adică la un lux care în vremurile de azi nu este numai sfidător şi neomenos, dar este pur şi simplu ridicol şi absurd. Micile lor renunţări ar asigura o pâine, un adăpost, un medicament sau o îmbrăcăminte fraţilor noştri căzuţi fără vină în suferinţă".

CITIM CU ATENŢIE

cronicile literare din „Cuvântul" ale d-lui BARBU SLUŞANSCHI şi avem satisfacţia de a vedea încuviinţate, de către un **luptător** legionar, unele preocupări ale revistei noastre, manifestate aici în numele criticei. Substanţa unei noui culturi se va descoperi treptat căutătorilor serioşi, deocamdată nu trebue să pierdem din vedere afirmaţia d-lui **Barbu Sluşanschi,** plină de adevăr, că „se va întâmpla ca literatura românească veritabilă a perioadei pe care o trăim să nu fie aceea pe care au compus-o scriitorii „de profesie", ci aceea pe care au alcătuit-o luptătorii unei credinţe, în răgazuri, departe de orice preocupare literară".

SA NU UITAM

deasemeni problema esenţială a vieţii româneşti de azi, ridicată în planul întâi al conştiinţei, de către Căpitan, printr'una din intuiţiile sale adânci. Această problemă, considerată sub raport economic, o formulează astfel d. Prof. **Dan Rădulescu,** recent, într'un articol din ziarul „Cuvântul", şi ea priveşte necesitatea înmulţirii populaţiei României.

„Treizeci de milioane viguroase, conştiente de rasa lor, coherente şi mai pline de viaţă ca orice alt popor dimprejur. Treizeci de milioane sănătoase ca neamul german şi însufleţite de spiritul elitei legionare de azi.

Aceasta e tema. Ea pare, la prima vedere, pur politică. Şi e în mare parte aşa. Dar la temelia ei stă o uriaşă problemă economică, fără rezolvarea căreia tema politică rămâne un simplu deziderat pios, un vis frumos fără putinţe de îndeplinire".

PORTRETE

Cititorii au observat, credem, în ultimele zile, că au început să se publice **portretele morale** ale eroilor legionari. Camarazii luptători care au supravieţuit prigoanei şi au cunoscut victoria de la 6 Septembrie, scriu astăzi cu pietate despre camarazii lor ucişi. O fac, firesc, cu gândul curat de a se păstra pentru totdeauna în viaţa legionară, sensul legat de numele unui martir al credinţei. Bănuim că acest fel de scrieri va avea un rol decisiv în istoria şi doctrina legionară. Aşteptăm cu emoţie împlinirea „calendarului" legionar, şi până atunci reţinem „portretul" profesorului **Vasile Christescu** şi al lui ION BELGEA (primul scris de d. prof. P. P. Panaitescu, şi al doilea de d. N. Andrieş), apărute în „Cuvântul".

VASILE CHRISTESCU

Despre acest strălucit elev al lui Pârvan, autor al unei opere de mare valoare „Istoria militară a Daciei Romane", scrie d P. P. Panaitescu, între altele:

„Mă voi mulţumi să spun că a fost unul din cei mai mari eruditi şi în acelaş timp dintre cei mai realişti gânditori ai istoriografiei noastre. Dar ştiinţa nu l-a ţinut închis în biblioteci sau izolat în câmpurile de săpături arheologice. Pentru el lumea aceia de fantome ale trecutului era vie, s'a simţit luat de mână de marile figuri pe care le evoca, prins în marşul lor de luptă şi glorie. Cu ele a trăit în eternitate".

ION BELGEA

Pentru cine l-au cunoscut, rândurile ce le citâm mai jos despre **Ion Belgea,** ale d-lui N. Andrieş, sugerează una din cele mai pătrunzătoare figuri ale tinerilor cărturari temeinic pregătiţi, din rândurile de luptători ai legiunii:

„Cu distincţia lui sufletească, cu logica, cu cultura, cu stăpânirea unui vast material naţionalist, cu puterea lui de viaţă, cu tăria lui în sărăcie — Belgea ar fi putut ajunge şi un mare gazetar.

Vine însă din nou prigoana.

„Cuvântul" e suprimat.

Urmează arestările.

Belgea îşi schimbă domiciliile şi întrebuinţează toată tactica din uzul revoluţionar. Munceşte în acelaş timp, strânge informaţii, dă ordine, se întâlneşte cu curierii. La un moment dat captează un agent din rândurile Siguranţei. Dar agentul lucrează pe cartea autorităţii. Belgea e filat şi ridicat în aceiaş noapte de la domiciliul lui până atunci necunoscut.

E dus în lagăr la Miercurea Ciucului, apoi la Vaslui, unde la 22 Septembrie 1939 e împuşcaf cu ceilalţi".

RHAMNES

„Amorul e un lucru foarte mare"

de George Voinescu

— Ce-a păţit Platon?

— Au aflat curtezanele că el e inventatorul amorului platonic.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 46
SAMBATA 9 Noembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

AUREL DIACONESCU — Tătarcă

DESPRE DOR

de ERNEST BERNEA

Cuvântul dor este o mândrie a limbii române. Aceasta prin frumusețea ce o cuprinde; pe deoparte fonetică, pe de alta ca înțeles. Ceeace s'a făcut până acum pentru deslegarea frumuseții ce-o are dorul, a fost mai mult o chestiune de estetică. De aceea s'au pus în lumină mai mult însușirile sale literare.

In adevăr, poporul românesc are în dor o creație superioară a sufletului său care s'a exprimat în literatura sa cu multă profunzime. In expunerea noastră vom pleca dela acest substrat autohton, dar nu pentru a-i descoperi însușirile estetice, ci sensul său ontologic.

Vorbind despre dor, mergem până în sâmburele existenței umane, dorul însemnând nu numai o poziție românească în fața vieții, ci o advărată ontologie. Cuvântul dor exprimă o stare morală complexă, uneori chiar nedefinită. De aci se desprind tainele dorului.

In primul rând, dorul este un cuprins de gând. Gând, nu în înțeles de idee, concept, sau abstracțiune, ci în înțeles concret, de trăire interioară. Gândul românesc are un conținut de viață, de fluid. Țăranul român spune: „gândul meu adânc mă doare". Ori, nu te poate durea o abstracțiune, ci cu mult mai sigur un conținut sufletesc, un conținut de viață. Numai ceeace e viu în noi sângerează. Gândul cuprins în dor este încărcat de tonurile inimii, are sucul trăirii.

In afară de gând, dorul cuprinde o amintire în înțeles de retrăire a ceva către care omul aspiră mereu. Dorul este o aspirație către ceva din lipsa căruia suferim. Dorul este o orientare a vieții noastre lăuntrice către ceva iubit din care ne-am desprins. Setea de ceva de a cărui lipsă suferim, dă naștere acelei cântări tânguitoare care împodobește starea aceluia cuprins de dor.

Dorul în deosebitele sale aparții cum sunt dorul de țară sau nostalgia, dorul de copii și părinți, dorul de Dumnezeu sau de tainele ce ne înconjoară, sunt efecte ale aceluiaș dor profund legat de ființa omului, care poate fi și neimplinită.

Omul străbate ținuturi necunoscute. Viața lui este încercată pretutindeni. Taina și setea, îndemnul și neputința îl poartă pe crestele tuturor experiențelor și sensurilor vieții. Dorul este starea lăuntrică a setei de frumuseți și bucurii ce nu sunt atinse. Dorul este o durere plăcută, o stare de suferință încărcată de vrajă.

Sensul dorului este mai mult decât estetic și mai profund decât psihologic. Filosofia vieții aduce o contribuție nouă prin care se pătrund mai deslușit lucrurile. Să încercăm deci luarurile în acest fel: să vorbim despre sensul ontologic al dorului.

Intemeiați pe cele afirmate mai sus, putem spune că prezența dorului este o consecință a desintegrării omului din tot. Omul nu își este lui însuși suficient, pentrucă nu constitue un întreg. Totuși, existența sa ca făptură în veac este supusă adesea unor rupturi și fortată să trăiască prin sine însăși să existe deci ca parte. Ruptura aceasta, separația de ceeace în chip organic și firesc aparține, creează starea de dor. Dorul ne învălue ființa atunci când ne desprindem din unitatea existenții noastre. Tendința însăși către o lume necunoscută, chemarea către ceva pe care îl simțim din toate puterile sufletului, dovedesc că nu suntem întregi, că nu suntem împliniți. Dorul isvorăște din aceste nevoi ale existenții noastre morale.

Dorul aduce cu sine un mare val de tristețe și de suferință, care nu este altceva decât rezultatul firesc al rupturii noastre din unitatea organică din care suntem parte. Dorul aduce tristețe și suferință pentrucă omul căruia i-e dor este **în lipsă,** nu-și este îndeajuns. Omul dornic de ceva are un gol neîmplinit; îl trăește ca pe o rană deschisă. El suferă atât cât durează această lipsă. Când ființa sa se întregește, suferința dispare; atunci dispare însă și dorul.

Sensul ontologic al dorului acesta este. Când ruperea e însă prea puternică, omul încearcă un adevărat contact cu moartea. Dece se spune: „moare de dor?" Este aci tocmai această lipsă din pricina căreia însăși ființa omului este primejduită.

Suferința aceasta a ruperii din întregul organic al existenții noastre, ia uneori proporții uriașe, ca o suferință cosmică, legată de natura noastră umană care este cu adevărat cosmică.

La început însă, am spus că dorul este o suferință plăcută, o stare de tristețe dar și de încântare totodată. De unde vine vraja dorului care îi dă pe lângă mari dimensiuni și o deosebită frumusețe? Vine de acolo că dorul este aspirația necunoscută, chemarea către împlinire. Dorul înseamnă desintegrare și lipsă, dar mai înseamnă și **putință de împlinire.** Acest cuprins al său dărue aceluia ce îl încearcă o încântare și o frumusețe lăuntrică rară.

De aci, din această aspirație se desprinde caracterul positiv și creator al dorului. De aci se desprinde caracterul său de farmec și și îndemn ce este de o rară bogăție în profunzimile sale. Trăirea dorului este într'un fel propriu, iluminată de nădejde.

Dorul este o stare morală prin care ființa noastră morală se exprimă. Dorul este legat de sensul adânc al omeniei.

Vaslui — Iunie 1939.

Onoarea ostășească ardeleană

de COSTIN I. MURGESCU

Căutam să arăt, într'un articol apărut mai de mult în aceste coloane, cum singura semnificație valabilă a prezenței Ardealului în istoria Neamului nostru — este aceea a unui răscolitor dinamism, capabil să pună în mișcare toate latențele sufletului românesc. Istoria politică, socială, spirituală a poporului nostru înregistrează acest nerv care dă viață — adică acționează vulcanic, nebunește, în ritm revoluționar, și care este manifestarea ardeleană, mai cu seamă.

Alături de constatarea că acest duh de eroism care plutește peste cerul eforturilor noastre de afirmare, este de esență ardeleană — se cuvine făcută totuși, o remarcă care pentru unul din marii noștri conducători legionari, era și un mare chin.

Dislocat politicește de unitatea statală a Principatelor, i-a fost dat, într'adevăr, acestui ferment creator de viață: Ardealul, să nu poată lua parte la nici una din luptele militare duse — în ultima jumătate de veac — pentru împlinirea regatului român. Un destin absurd și vitreg, a făcut ca Ardealul să nu poată răspunde: Prezent! pe câmpiile de luptă. Tocmai El care știe să facă răscoale, tocmai El care știe să moară pentru a-și pregăti Invierea, tocmai El pe al cărui pământ s'a zămislit poporul acesta român.

Ardealul a ajuns în România întregită, dela 1918, nu fără a-și da contribuția de jertfă și martiri, ci fără a-și valorifica potențialul ostășesc.

Cu câtă durere, dar și cu câtă îndârjită nădejde scria Ionel Moța — spiritul acesta care măsoară cu existența lui, toată drama și toată sfințenia Ardealului, — aceste rânduri de temelie legionară:

„Onoarea ostășească ardeleană așteaptă clipa zămislirii, în care să se ridice la înălțimea Rovinelor, Călugărenilor, Podului Inalt, Văii Albe, Plevnei și Mărășeștilor, locuri sfinte dela care noi Ardelenii am lipsit, opriți de soartă".

Sunt printre primele slove scrise de eroul dela Majadahonda, după ce înființase cu Corneliu Codreanu, Legiunea Arhanghelului Mihail. Sunt slove care închid în ele toată drama unei cronici ce n'a putut să încrusteze în paginile ei, gloria bătăliilor duse cu fața la dușman, în apărarea întregului Neam.

Ardealul nu putuse să-și strige vitejia războinică, acolo unde răsunase chiotul de moarte al nostru, al celor de dincoace de munți. Și peste sufletul lui Ion Moța plutea ceva din nefericirea care apăsa destinul Ardealului.

Poate deaceea nu este o simplă coincidență, faptul că Legiunea și-a creat în Ardeal redute neînfricate; poate de aceea nu este o coincidență faptul că tot ce a avut mai bun, mai curat și mai conștient, Ardealul tânăr, Ardealul de după unire, s'a înrolat în Legiune. Iată dece, intelectualitatea ardeleană n'a cunoscut, din generațiile de după războiul primei întregiri, nimic autentic, în afara cadrelor legionare. Ion Moța, Ion Banea, I. Bozântan, Horia Sima, Corneliu Georgescu ș. a., atâția alții, care ar fi putut sta în fruntea generațiilor tinere ardelene, s'au alliniat în Legiune.

Era revolta unei generații contra ursitei războinice. Era afirmarea voinței de a fi erou, de a muri — de a contribui cu propria jertfă, la împlinirea destinelor românești. Și legionarea le oferea acest unic prilej. Deaceea în alte părți ale țării a putut asista un tineret intelectual și în afara Legiunii. In Ardeal însă, nu. Pentrucă acolo Legiunea însemna, continuarea unui război la care ei nu luaseră parte încă.

Un război căruia Moța i-a dat semnificații universale, atunci când s'a dus să moară pentru apărarea lui Crist.

Ardealul și-a găsit în Legiune nu numai o sinteză a întregei lui spiritualități, ci și cadrul în care să-și desfășoare potențialul ostășesc.

Dar, soarta cu vitregia ei cumplită s'a continuat. Și în trupul Ardealului înlănțuit și trădat de conducătorii Statului, s'a înfipt rana cumplită a granițelor noui. Ardealul a tremurat și a vrut să se bată, să se bată cumplit pentru Neam, pentru Intregire. Nu s'a putut. Din nou, dar de astă dată — pentru ultima oară, Ardealul a trebuit să lipsească depe câmpiile de onoare. A fost înjosit cu Neamul întreg deodată.

Și totuși undeva, se pregătesc Călugărenii! In cântul acela de verde tinerețe al „Ardealului tânăr legionar", care strigă pe toate plaiurile Ardealului liber:

Vrem Românie legionară,
Vrem Căpitan conducător,

Pentrucă Ei, Ardelenii, știu ce înseamnă aceasta. Ei știu că România Legionară, este România gândurilor lui Corneliu Codreanu, este „țara ca soarele sfânt de pe cer". Și pentru înfăptuirea Ei, Ardealul știe că „Voevodul puterilor cerești" va coborî peste noi, va frânge nedreptatea destinului desemnând câmpiile pe care onoarea ostășească ardeleană se va regăsi deplină.

Structuri polyfonice și structuri simfonice

de ION FRUNZETTI

Analogiile nu sunt întotdeauna, cum pare să creadă simțul comun, apanajul „scrisului frumos", (a scrisului „cu floricele" adică). Analogia exprimă pentru conștiințele responsabile, realități apărute în planuri existențiale diferite, unificate printr'unul din caracterele lor, comun, care le pune în raport de **omologare.**

Bineînțeles, eliminând locurile comune, clișeele verbale, tocitele expresii de-a gata, expectorate șiraguri de flecarii tuturor cafenelelor, — analogia reprezintă însăși procesul gândirii, care nu poate stabili **identități** pe de-a'ntregul, (mulțumindu-se să întocmească prin procedeul acesta tabele de resíduri și de grade, ca în metoda inductivă baconiană), cu toate că pe principiul identității, singurul direct evident, se sprijină. Modul analogic de gândire este, pe scurt, adoptat de structurile realiste, de conștiințele care judecă asupra faptelor, pornind dela fapte. Asimilând **de-cunoscutul** cu **gata-cunoscutul,** prin unele aspecte ale sale și lăsând să le diferențieze altele, procesul mental al analogiei e, pentru un gânditor ca Vico de pildă, mecanismul însuși al oricărei cunoașteri.

Nu ni se pare excesiv, așa dar, să pornim dela analogii ca acelea indicate în titlul articolului acestuia, pentru a descoperi caracteristici stilistice, particularități de structură, înlăuntrul organismelor politice care ne preocupă acum. O diferențiere de termeni se impune dintru început: **„societatea",** pentru noi, se identifică mai greu cu **„statul",** decât o poate face **„neamul".** Pentru mentalitatea juridică, **statul e societatea organizată.** Concepția nouă a statului ni-l înfățișează ca pe o **formă de organizare politică a neamului.** S'ar părea că deosebirile sunt numai între **termeni.** Ele sunt însă distincții între **concepte,** adică între realități.

Intr'adevăr, „neamurile" prezintă mai pregnant decât „societățile", și mai vădit, unitatea lor originală, organicitatea lor specifică. Un neam e neam prin identitatea profundă a spiritelor care-l compun, prin solidaritatea lor totală în ceeace privește comportamentul. Neamurile, fenomenologic vorbind, nu sunt moduri de **unificare** a indivizilor. Dimpotrivă, sunt locul de origine al diferențierilor pe care le vor marca, individual, componenții lor, în evoluția care dela omogeneitatea originară a neamului pornește. Intr'un neam, oamenii sunt **semeni.** Sunt **frați** prin origină și **semeni,** adică **asemenea,** prin structură și manifestare. Solidaritatea lor e **mecanică,** după expresia unui sociolog, vestit prin studiile sale asupra societăților primitive. Asemănându-se, inșii se identifică. Se **recunosc** unul pe altul, prin asemănare, și-și recunosc și apără specificitatea, datorită acestei solidarități a nediferențierii lor. Demonul analogiei ne împinge să calificăm structura neamurilor, la începuturile lor, **unisonă.** Rolul indivizilor înlăuntrul lor, e rolul egal cu al oricăruia dintre camarazii de cor, al cântărețului într'un grup care execută la **unison,** un cântec.

Evoluția socială a neamului transformă însă, structura colectivului. Neamurile devin **societăți,** atunci când solidaritatea mecanică dispare, prin diferențierea indivizilor unul de altul. Ceeace se întâmplă, atunci, teoretic, lasă să se prevadă două posibilități: sau societatea se fragmentează, prin lipsa asemănării creatoare de solidaritate, sau... Dar despre aceasta a doua posibilitate, mai târziu. De-ocamdată prima ne interesează. Deosebirile de manifestare provenite din impulsuri interne predominând conștiința socială, sau pur și simplu din necesități de adaptare, creează la rândul lor, prin repetiție, obiceiuri care transmise ereditar devin **structuri.** In cursul câtorva generații, fiecare individ sau grup de indivizi înlăuntrul grupului mare acționând după structura sa, societatea devine „polyfonică". Polyfonia caracterizează just ceeace vrem să spunem.

Definindu-se prin coexistența, simultaneitatea unor melodii de sine stătătoare, prin emiterea dintr'odată, laolaltă, a unor cântece egal de importante, răsunând, deși întrunit, fiecare în felul lui, polyfonia zugrăvește exact starea societăților liberaliste, în care singura unitate o formează faptul de a activa concomitent, deși diferit. **Societățile polyfonice,** așa schematic descrise cum se poate cere într'un spațiu restrâns, sunt tipul **statelor democratice** liberaliste, care nu înseamnă altceva decât legiferarea dreptului indivizilor de a acționa după plac și interese personale, respectându-și reciproc activitățile considerate egal de importante. O societate de tip polyfonic ajunge în cele din urmă să se nege pe sine, ca societate, în folosul afirmării în parte a indivizilor. Societățile polyfonice cunosc curând starea de **discantus,** adică desbinarea. (Se știe că discantus-ul înseamnă în muzică coexistența a două melodii — una ascensivă, alta descensivă — care trag în direcții opuse. cum se spune). Impotriva pericolului acestuia au reacționat legile secrete ale evoluției care au descoperit,

(Urmare în pag. 3-a)

Punctul de vedere revoluționar în literatură

de LUCA DUMITRESCU

Ne găsim, în ceeace privește literatura, într'un moment crucial. Deoparte trecutul, sfârșit dureros, ca de altfel, tot trecutul nostru, de două sute de ani încoace; de cealaltă, viitorul cu tot fermecătorul său cortegiu de speranțe, dar încă gol. Privim într'o parte și în cealaltă și așteptăm. Nu știe nimeni încă ce drumuri va urma viitoarea noastră literatură. Cronicarii n'au ce înregistra, iar cei câțiva esseiști mai îndrăzneți, nu dovedesc de loc că nu sunt fixați asupra gândurilor lor.

Oriunde statul a putut pătrunde el însuși — remarcam într'un articol trecut al nostru — urmările arzătorului spirit nou se vădesc. Dar aci, unde, dintr'un sentiment explicabil de discreție, față de imperiul libertăților primordiale ale omului, ne-a lăsat grija nouă, celor ce ne-am închinat viața artei, încă stăpânește confuzia.

De aceia vom îndrăzni în acest articol să rupem ceața cu degetele, măcar în fața noastră.

Pentru noi, literatura fiind un fenomen social, trebuie să urmeze exact condițiile de redresare ale celorlalte funcții ale statului. Adică, punctul de plecare al literaturii viitorului, trebuie să fie cel revoluționar. Ce înseamnă însă punct de plecare revoluționar? Iată ceeace am dori, cu minimum de vorbe, să lămurim astăzi.

Asupra definiției revoluției, oamenii sunt în general, azi de acord. Revoluția, indiferent de caracteristicele ei de nuanță, este o răsturnare de valori. Un fel de furtună coaptă mai îndelungat ori mai în scurt timp, în cerul unui veac și declanșată la un moment dat.

Iar pentruca răsturnările unei revoluții să fie valabile, se cere ca ele să fie neapărat radicale.

Altminteri întreg efortul se compromite și revoluția se transformă într'o ridicolă maimuțăreală; pentrucă, dacă lupta cu armele e grea, lupta cu spiritul veacului, e și mai grea.

Un război, — care prin definiție e un fenomen politic — cu toate ravagiile ce le lasă în urmă-i, e cu mult mai blând decât o revoluție. Din ruinele lui răsar deseori, la scurtă vreme după aceia, orașele aidoma cum fuseseră. Fiindcă, războiul numai în cazuri excepționale și anume, atunci când el face parte din necesitățile tehnice ale unei revoluții, rezolvă marile probleme ale unui veac. In general însă, rămâne un act politic și ca atare legat de marginile eficacității unui astfel de act.

Războiul trecut e o pildă clasică, de acest gen de războiu. De aceia, dintr'un punct de vedere, filosoful istoriei, poate spune cu toată dreptatea despre el, că n'a fost necesar.

Dar, nu toate lucrurile peste cari trec furtunile sunt distruse și deci nici toate valorile peste cari trec revoluțiile, răsturnate. Rămân în urma revoluțiilor, ca și în urma furtunilor, unele lucruri cari, întregi în mijlocul ruinei dimprejuru-le par și mai semețe decât înainte.

Acestea sunt valorile reacționare; sânii în care s'a copt pe moleșitorul cer al veacului, laptele negru al revoluției.

Și-acum problema noastră poate fi socotită lămurită. Punctul de vedere revoluționar în literatură, e acela care pleacă dela valorile ei reacționare. A nega toată literatura noastră și a o lua dela capăt, n'ar fi un gest de răsturnare radicală, ci o gugumănie. A-i scoate însă idolii corupției din carne, legând-o de rădăcinile ei sănătoase, ar fi în adevăr un gest revoluționar. Iată prin urmare cum înțelegem noi să se iasă, în literatură, din confuzie.

Și-acum, pentruca să nu lăsăm totuș impresia că ocolim esențialul, să precizăm: drumul literaturii noastre viitoare e indicat de cei doi poli ai săi: Creangă și Eminescu.

CRONICA LITERARĂ

Costin I. Murgescu: Note pentru Statul Totalitar

Colecţia „Universul Literar"

Sebastian Popovici: Din ploile oraşului meu,

Poeme

Ceea ce ne bucură acum, când cuprindem într'o singură lectură „notele" d-lui Murgescu, este *utilitatea* lor politică. Avem poate la îndemână una din cele mai corecte şi mai documentate *broşuri de popularizare* trebuincioase guvernului, astăzi, spre a instrui publicul asupra „statului totalitar". Tânăr, cu o judecată care a depăşit dibuelile, cu intuiţii exacte, d. Costin Murgescu „vede" adevăratele probleme, şi caută în rezolvarea lor, înlăturarea oricării piedici spre convingere. D-sa este modelul de autor care câştigă aderenţi la o doctrină, prin simpla expunere limpede a ideilor ei. Firesţe, afirmând aceasta, îl înfăţişăm ca pe un cărturar, şi nu ca pe un luptător. Credem însă că, în desfăşurarea normală a lucrurilor, şi argumentele *înţelegătoare* ale cărturarului pot fi instrumente pentru formarea omului nou, mai ales că „înţelegerea" are ca temei credinţa în principii. Dacă ar fi să analizăm contribuţia intelectualului, (adică a acelui fel de om care în ultimii trei sau patru ani, n'a făcut decât să-şi pregătească inteligenţa pentru probleme, cu mijloace oferite de tradiţia culturii), dacă prin urmare ar fi să ne întrebăm, în ce chip un cărturar, căruia nu i se *ştie* un trecut de luptător, poate să-şi dea concursul la educaţia ţării în spirit legionar, va trebui să ţinem seama de argumentele găsite pe calea unei serioase pregătiri intelectuale. Cum nu este aceasta însă tema recenziei de faţă, ne mulţumim să constatăm că „Note pentru statul totalitar" aparţine tipului broşurii de popularizare ce asigură câştigarea aderenţilor.

Justificăm prin însuşi *punctul de plecare* al acestor „notificări", fixat de d. Murgescu în formula : „Conştiinţa gravităţii... acestui moment de istorie, problema aderării la o formă statală compatibilă cu noua ordine europeană" (p. 9). Punând chestiunea aderării la statul totalitar, pentru cine s'ar afla în „dificultatea unei opţiuni", autorul arată deosebirea dintre stat *autoritar* şi stat *totalitar*. Părând a avea acelaş scop, (pacea şi autoritatea publică) cele două forme statale se deosibesc prin *realizarea* instrumentului deasemeni comun : *revoluţia*. Instaurarea unui regim de „pace şi autoritate" fiind o *revoluţie* faţă de democraţia de până acum, — statul autoritar concepe revoluţia terorist, de sus în jos, (conducerea să fie în mâna minorităţei spre binele massei chiar fără voia acesteia), pe când statul totalitar concepe revoluţia moral, — de jos în sus, stăpânirea având-o deci elitele spre binele naţiunii şi cu voia acesteia. Doctrinarii statului totalitar prevăd deci întâi acţiunea de educare a poporului, şi revoluţia lor se produce fără violenţă, în momentul când există o „iluminare naţională" (p. 11). Procesul de schimbare de regim este revoluţionar, prin faptul că *rupe* cu trecutul, iar această *ruptură* nu este de caracter formal ci de caracter funcţional. Statul autoritar încerca să schimbe, ceea ce voia teoretic, prin legi noui, regimul totalitar crează întâi, în sufletul naţiunii *funcţiuni* noui, — cărora le procură, prin instaurarea la conducere, o stare de legalitate. Urmează de aici că „doctrina se fundează pe personalitate", — iar individul, în ce priveşte libertatea sa de conştiinţă, îşi îndrumează această facultate după „cultul valorilor". Criteriul uman al valorii îl fixează *eroismul*, care poate fi *eroismul morţii* — (în timp de răsboi, de prigoană, etc.) — şi *eroismul vieţii*, — munca, — renunţarea la bunurile personale, sărăcia voită, — spre binele colectiv. Având-se în vedere contribuţia *fiecăruia* la binele general, se creiază astfel *responsabilitatea* şi se desfinţează *anonimatul* care întreţinea, în massele terorizate, lipsa de iniţiativă. Prin *responsabilitate* se reabilitează omul ca individ. Relaţiile dintre semeni se ordonează pe principiul camaraderiei, — care constă într'o *dispoziţie* a sufletului de a *dispăre*, de a lua *iniţiativa* să satisfaci interesul ţării sau al semenului, înaintea interesului tău. Practica sinceră a acestor virtuţi duce la o *aristocraţie* a renunţărilor. In problema *conducătorului* într'un stat totalitar, o astfel de personalitate nu se alege, ci se *iveşte*, aşezarea sa în locul de cea mai mare răspundere din fruntea unei elite fiind un act de *credinţă* şi consimţire. Apariţia sa o face cu putinţă „cadrul mistic" al „aristocraţiei renunţărilor". Conducătorul este *cel mai bun dintre camarazi*, în el „s'a întruchipat conştiinţa poporului". Asupra *conducerii* rămâne deschisă problema dacă, la moartea unui *iniţiator* de revoluţie totalitară, — se iveşte conducătorul continuator, deopotrivă de capabil. Nu este cazul unei soluţii pesimiste, deoarece, afirmă doctrinarii, cu vorbele Ducelui : — „orice om inteligent şi de caracter poate reprezenta şi administra o naţiune". Continuitatea se garantează deci prin calităţi intelectuale, ce se pot forma şi calităţi morale ce se obţin prin educaţie. In raportul cu cultura şi creaţia, libere prin esenţă, statul totalitar prevede *libertatea absolută*, cu „excluderea elementului neetnic)). Dealtfel, cultura va găsi prilej de nouă fundamentare, în viaţa omului nou.

*

Nu ştiu dacă d. Sebastian Popovici va stărui în năzuinţa de a-şi face ceea ce se cheamă „carieră de scriitor sau poet", în cazul când se va convinge că publicul, — factorul care confirmă o „carieră literară", — îi va cere altfel de producţii. Spunem aceasta plecând de la supoziţia că autorul fiind tânăr, nu are încă o verificare sigură a primirii operei sale de către public, şi de la constatarea că alcătuieşte versuri care plac în primul rând d-sale. Am putea reproduce o lungă poemă în care preocupările *formale* sunt pe primul plan, ceea ce ar dovedi conştiinţă meşteşugului ce şi-o cultivă autorul. La această conştiinţă formală neam referit, când am spus că d. Sevastian Popovici este primul iubitor al versurilor sale, sprijinind afirmaţia pe considerentul că, dacă lectorul ar vedea un scop în poezie dincolo de frumuseţea compoziţiei, ar fi mai puţin satisfăcut.

Problema formală fiind în creaţie o problemă de luciditate, deci de alegere şi voinţă, presupunem că d. Sebastian Popovici este mulţumit sub acest raport, pentru că d-sa într'adevăr isbuteşte lucruri plăcute, ca aceste limpezi strofe din poema „Ceaţă" remarcabilă în întregime :

Din norul diafan,
Ce-atârnă ca o coadă,
Se lasă o broboadă
de ceaţă aburie,
Şi totul se subţie ,
Se macină în zare,
iar omu'ntr'ânsa pare,
o umbră pe hârtie
Pe ramuri câte-o frunză
A mai rămas stingheră,
Şi se gândeşte tristă
La viaţa-i efemeră,
Şi-aşa de consumată
Şi palidă rezistă,
De parcă e o fată
Cu mină pesimistă.
Clădiri ne conturate
In depărtarea sură,
Se lasă estompate
De-o plutitoare bură,
Şi toamna mai bătrână,
De astăzi dimineaţă,
E parcă o cadână
Cu voal suriu pe faţă !

Sigur de reuşita unei versificări care altor confraţi s'ar înfăţişa plină de dificultăţi, autorul încearcă uneori să închidă în strofă ecouri din muzicalitatea poeziei populare :

— Nu ştiu — stăpâne — [cine-i asta
De unde a venit şi cum ;
Dar ştiu când a trecut pe [drum,
Pe arbori i-a cuprins năpasta,
Au tremurat, s'au gălbenit
Frunzele, par'că au năpârlit,
Grădina 'n noapte a gemut,
Iar câinele n'a mai bătut...

Alteori, d. Sebastian Popovici duce meşteşugul versificări până la înrudirea cu arta ornamentaţiei, fapt ce i-ar aduce, din partea unei critici formale, elogiul suprem al artei cu finalitatea în însăşi starea sa liberă de orice conţinut :

Valurile-au clătinat
Deodată pleoape grele,
Şi la fund au înecat
Cerul, luna şi cu stele...

Se ştie însă că, în poezie, unei libertăţi de conţinut, adică acelei mulţumiri de a fi numai contururi, se opune libertatea de dincolo de contururi, a neţărmuritului. Evident, poezia este, prin definiţie, o încercare de a pune „ţărmuri", ca să zicem astfel „neţărmuritului", dar când zicem „ţărmuri" ne gândim la **planul nesfârşit** care se deschide în faţa ochilor, acel prag prinurmare, de unde ni se pare că începe contemplaţia. Aici ni se poate aduce obiecţia că şi un isvor limpede de munte, ce poate fi trecut cu pasul de un copil, — are „ţărmuri", în felul lui. Consideraţia, ce ar putea veni din partea criticei formale, este justă, în felul ei, şi ca atare încheiem prin convingerea că poetul îşi va găsi preţuitori.

Odată cu placheta „Din ploile oraşului meu", d. Sebastian Popovici ne-a mai oferit şi culegerea de versuri mai bogată, „Dumnezeu la mine'n casă", de a cărei contribuţie la vădirea talentului autorului ne vom ocupa în altă recenzie.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondenţa noastră

LEGIONARI

Din jertfa celor ce-au ştiut să moară
S'a ridicat duh luminos în ţară
Şi din a prigonirilor furtună
Al biruinţii imn acum răsună

Legionari ne'nvinşi ai ţării sfinte
Ne sunteţi azi icoane din morminte
Şi cu evlavie vă înconjoară
Intreaga naţie legionară.

Porunca Căpitanului ni-i lege
Şi inima ni-i către noul Rege
Nădejdea biruinţii viitoare
In lupta pentru dreptele hotare.

Să ne-arătăm vrednici de 'naintaşii
Ce ne-au purtat spre biruinţă paşii
Şi 'nspre victorie, tot înainte
Legionari ai ţării noastre sfinte !

LEGIONARII CĂZUŢI

Legionari căzuţi pe-a patriei altare
Soarele vostru-abea acum răsare;
In birunţă vi s'a preschimbat osânda
Căci jertfa vieţi voastre ne-a adus izbânda.

Din trupurile voastre coborîte 'n tină
Vor creşte lujeri veşnici de lumină
Să ne arate calea înainte
In drumul drepturilor noastre sfinte.

Legionari căzuţi, mărire vouă !
Pe voi se 'nalţă România nouă
Ce va urca mereu biruitoare
Asemeni unui răsărit de soare.

M. Viforeanu

DIN SUFLETUL CURAT...

...Un gând curat, ca roua care pică
Pe florile de câmp care zâmbesc,
In suflet astăzi parcă găzduiesc
Ca pe-un parfum de-albastră levănţică...

E-un gând curat, ca şi o rugăciune
Pe care-o spune'n strană un copil,
In caldele Dumineci de April;
Când a'nviat Isus printr'o minune...

E-un gând curat, ca apa din isvoare
Ce potoleşte-al dragostei pojar,
Din care sorb şi eu un degetar
Ca să-mi astâmpăr setea arzătoare...

E-un gând curat, ca roua care pică
Pe cristanteme şi pe trandafiri,
Inviorând trecutele iubiri —
Cu un parfum suav de levănţică...

George Petrache

STROFE PENTRU LUNĂ

Pluteşti măreaţă peste sate
Şi peste'ntinderi de iniştı.
Te scalzi în mări adânci de liniştı
Şi'n iazuri de singurătate.

In drumul pribegiei tale,
Cu zâmbete de Cunigundă,
Din cer, crini albi, asvârli în undă
Şi-aşterni lumini sfioase'n cale.

Argint valvar în noaptea- adâncă,
Pe gânduri adormite picuri.
Când El şi Ea îşi spun nimicuri,
Ce stai pitită după stâncă ?

Petre Vicşoreanu

NORI

Imi cântă'n suflet adierea vieţii,
Mi-aduce'n ale nopţilor popasuri
Chemări descătuşate'n mii de glasuri
Ce'n ceruri poartă valul tinereţii.

Dar sufletu-mi se sbuciumă'n impasuri
Şi nu mai văd decât întinsul ceţii
Şi nori m'apasă'n zorii dimineţii.
Ca'n moarte'ncet, trec ceasuri după ceasuri..
Când norii'n ceruri legăna-va vântul,
Va împrăştia şi norii grei din mine,
Să simt din nou cum mă îndeamnă vieaţa.

Ce dulce va suna în suflet cântul
Şi ce lumini veni-vor să m'aline,
Când va renaşte'n soare dimineaţa.

Elvira Orza

REFUGIAŢII

Se scurg mereu, în cârduri
Pe drumuri, grei şi troeniţi de jale;
Şi-n mersul lor, sunt ţintuiţi de gânduri
Strângând, în ei fiorul mântuirei, foc sacru [de vestale...

Se scurg mereu, în cârduri
Ei, urgisiţii,
Calvar de veghe, în vremuri din trecut
Vedenii de Sibilă, citanii printre rânduri
Ei, umiliţii...

Se scurg mereu, în cârduri
Infometaţi de doruri, de pământ,
Răniţi în suflet, în tot ce au mai sfânt !
L-e gândul împietrit pe feţe, venin
Din vremuri de băjenii, asfinţit
De sori din locuri ce au murit!...

Nemângâiaţi se'ntorn'apoi, spre zările ce au [părăsit,
Cu focu'n suflete de dor şi chin,
Sărută'n gând pământul, pământul lor ce au [lăsat, sfinţit
De sângele val, ideal străbun!...
Transfiguraţi privesc'n sus, spre marele
Şi tainic înţeleg... Pe fruntı le joacă soarele...

S'au recules !
Işi ştiu deacum menirea
Ştiu calea ce-au de ales :
Ce-s neam străin, s'afle ştirea
Ei, trup şi suflet cu pământul lor, vor [înfrăţirea !...

Se scurg mereu, în cârduri, cârduri,
Pribegi, se'nscriu pe drumuri rânduri, [rânduri !...

Victor Peia

STAMPĂ

Aşa încremenită pe pagina gălbuie
Cu ferestruici născute din joc pitic de ac —
Prin pulberea amorfă cetatea mută suie
Răspărul vremii sure spre cuibul unui veac.

Dacă sărind aievea şi tu aceleaşi piedici
Ai poposi la malul câmpiilor de-autrni —
S'ar deslusi în piatra pieţii paşii edici
Aduşi cu zângănitul armurilor din lunci.

Donjonul urcă falnic spre cerul de cenuşă,
Logodnic răsbunării ce-o ştii plutind în aer,
Cu foşnet, iederi dese în crăpături de uşă
Se leagănă sbârlite când tremură un vaer.

Străzi strâmte cari sub umbre jilave şi'n- [chegate
Au admirat amurgul cu zarea violetă —
Susţiu în spate strâmbe balcoane 'ngemânate
Sub cari un Romeo aştepta o Julietă.

Aici a stat poetul când a săpat în vers
Conturul svelt al spadei lipită grea de sold ;
Dincolo feudalul pe calul — stând — în mers
Cu aripile căştii schiţează dur imbold.

Din ziduri drumuri frânte în unghiu tocit, [spre mare
Inseamnă urma oarbă a grelelor victorii ;
Eroicele jertfe, ca treptele de game,
Le simţi urcând cetatea pe piscuri de istorii...

Aşa dormind sub linii trecutul te'nspăimântă
Văzându-l — trup — d-easupra prăpastiei [de-acum ;
Zadarnic mâna trează cu pana se frământă :
Inelele de cântece nu sunt decât fum...

Ştefan Aug. Doinaş

VESPERALĂ

Când soarele-şi înmoaie obrazu'n roş de [coarnă
Şi vârfurile svelte din potoliţii brazi

Aprind făclii de veghe — în ostenit amurg —
Vezi carul zilei stinse cum oiştea-şi întoarnă.
Adorm, în şipot tainic, isvoarele, pădurea,
Stingând în ele freamăt de visuri, doruri [multe...
Şi-apleacă 'ncet urechea trudiţii cerbi [s'asculte
Netălmăcite taine, doinind în svon de linişti.

George P. Leghea

POVESTE

In ochi puntai afund de miez de noapte
Crescut încet sub svon de umbre grele.
Adâncul lor înmugurea în stele
De basme ne'nţelese şi de şoapte

Ce-au poposit în lanurile coapte
Crescute pe ogorul vieţii mele.
In drumul meu de-am înălţat vântrele
Din visuri dragi, le-am ridicat cu proapte

De largi nădejdi, ce le-am furat din taina
Privirii tale, — ocean în care
Mi-au înecat atâta gol de suflet.

De-atuncea toamna s'a 'mbrăcat cu haina
Azurului ce-mi ninge pe cărare
Nămeţi de-odihnă dup'un veac de umblet.

Ioan Oana

PRIBEGIE

Mai tremură'n adâncul
Pământului din mine
Ca'n fundul unei scorburi sclipiri de putregai
Lumini din care m'am adăpat cu vieaţă. Hai
Inimă, să năruim tot ce a fost trecut
Să nu mai ştim de cântul
Care ne-a stors din vine
Tot sâmburul nădejdii pe care l-am ţinut
Ascuns — aşa credeam — de-al umbrelor alai

In fundul humei grele
Mai pâlpâie o clipă
Ca într'un ochiu de smârc un palid strop de [stea
Scânteea care-i leagănul trăirii. Ea
Mi-a adus povara pân'aici pe drumul
Spinos, al nopţii mele
Şi m'a purtat pe-aripă.
Dă-mi mâna, inimă, vreau să fim unul
Să nu ne pierdem calea'n întinderea de nea.

Imi susură'n ureche
Un cântec nou ce-mi scaldă
Ca un potop de raze un câmp smălţat cu flori
Toţi mugurii nădejdii, — largi ceruri fără [nori —
Hai suflete pribeag să îngropăm trecutul
Ca'ntr'o cetate veche
O amintire caldă
Şi iarăşi să pornim din capăt începutul ;
Mai încercăm odată ca de atâtea ori.

VÂNTUL NEGRU

Mă doare struna pieptului, mă doare..
Vânt negru-al stepei, sbucium fără rost,
Căta prin târla serii adăpost,
Ci'n hohotul vântoaselor — mirare —

A căşunat peste cătunul nost'
Cu fluere, cu naiuri şi chimvare
La brâu, de n'a rămas în pomi stâlpare
Jucată'n hora lui să nu fi fost.

Auzi cum în salcâmi, c'a'ntr'o genună,
Prăvale grohotiş de strune sparte
Cu rânjetul sticlit pe-un ciob de lună..

Ni-i Dumnezeu de suflete departe...
Sfârşeşte clipa'n auit şi sună
Târziu, la porţi, un deget dinspre moarte..

Aurel Dumitrescu

Pe zonă, 5 Sept. 1940.

CÂND ANII TREC

Ce tristă linişte începe, când spre adânc cobori
Şi luneci p'alba pantă, a anilor trecuţi !
Amurgul roş şi jalnic, îţi face semn prin nori
Iar amintirile — petale îţi cer să le săruţi.

In ochiu-mi obosit răsai, tu mugur alb de viaţă
In desfrunzitul suflet, tăcute porţi deschizi.
Incet vraja-ţi de faţă — deşi parcă prin ceaţă
Se'mpărăştie lin ca'n munte, un miros de molifi.

De când mă ştiu — în carne — eu am purtat [lăcate
Şi-am mers într'una vajnic, alăturea de drum,
Schimbam în orice clipă, lumeştile păcate
Pe stele şi pe ceruri — argintării de fum.

Cât te doresc acuma — iubire — pe aproape,
Speranţă şi'mpăcare, pe suflet să-mi presari.
In gând deşi le văd pe toate, vremelnicii sub [pleoape
Aş vrea să mai văd lacrimi, în ochii tăi prea [mari !

Toate deacum se leagă, de roua de sub gene
Căci stropul din privire, speranţă-i şi soroc
Mi-au fost din naşteri date, plimbările alene
Prin pagini de albume, pribege de noroc.

12 August. Brăila.

TOPOR VSEVOLOD

VECIE ALBĂ

Altoi cu visuri albe, cresc strune de vioară,
Umplând vecia albă cu albele cântări.
Cu giulgii de lumină mă 'mprejmue uşoară
Iluzia sfinţită, croind din mine zări.

Aplec eternitatea pe-a apelor oglindă
Ce-mi pune'n ochi visarea şi'n mână un condei
Cu care suflu viaţă sclipirilor din tindă
Şi'ncheg din umbre moarte, Isuşi şi Dumnezei.

In umede isvoade, soroacele stau scrise
Cu fulgere 'mpietrite'n vecernic necuprins :
Cu'n zâmbet fac să cadă greu lacătele 'nchise,
Şi îngenuchi sub vrerea-mi destinul crud, [învins.

Tresar din adâncimea ţesută în milenii
Legendele visate de mii şi mii de vieţi.
Acum descătuşate, prin imnuri ca de denii
Plutesc în adorarea întâii dimineţi.

Cu crini albi, serafici, ai braţelor de stele
Dau binecuvântarea străjuitoare 'n larguri
Şi'mi culc pe gânduri fruntea vag întristării [mele,
Plecându-mi lin genuchii pe frântele cataruri.

MARIA CONSTANTINESCU-PITEŞTI

ZVON DE HAIDUCIE

Mi-am întâlnit ursita pe cărare,
Şi-am vrut să 'ntreb de mine vreo veste.
In ochii gri, cu adâncimi celeste,
Am desluşit ziua de mâni, — dogoare —

Cu-o mână sprijinită de-un stejar,
Şi alta pusă drept pe umăr mie,
Creştea furtună, sbuciumată 'n iie
Ţinându-mă 'ncleştat şi tutelar.

S'a aplecat apoi să-mi spuie-o taină,
Vorbind încet, în palmă, la ureche.
Stejarul s'a 'ncrustat în scoarţa veche,
Dar eu m'am strâns cutremurat în haină.

S'au ridicat oţelele tăcerii,
Şi'n umbră mi-au încercuit chimirul,
Ca să petrec ursitei singuratic firul.
Toţi bourii s'au dus în fundul serii...

TEODOR CAZABAN

VERSURI PE FRUNTEA TOAMNEI

Ingerii rămaşi sunt ai tristeţilor...
Cineva a ucis cuvântul vieţilor,
a întins linişti în sevă de noapte
şi-a blestemat lumina'n miază noapte...

Golul sufletului ploaia ni-l ştie...
Se adună acolo, nebună, sălcie,
şi parcă ea e Marea cu Moarte
ce înspre mult cerşit liman o să ne poarte..

Pământ miroase'n noi amintirile..
De-acum ne blestemăm şi iubirile.
Nu vrem decât prohodiri şi uitare:
ne va fi adormirea'n mângâere mare.

Emil Tărnoveanu

Din lirica ardeleană

Poezia lui Mihail Beniuc

de GEORGE SBÂRCEA

Dela acele Cântece de pierzanie, a căror noutate şi densitate lirică a conturat definitiv una din cele mai autentice potenţe poetice ale Ardealului tânăr, d. Mihail Beniuc se dovedea urcând drumuri singuratece şi primejdioase. Deşi pătrunsese în intimitatea poeziei moderne, d-sa ignora cu desăvârşire anumite experienţe câştigate de aceasta, cultivând cu predilecţie altele, pentru ca, grefându-şi filonul creator pe tradiţia poeziei transilvane a unui Octavian Goga, Ady Endre şi Aron Cotruş, să dea glas unui temperament dinamic şi tumultuos. Sufletul lui împărţit între două tendinţe antagoniste: tendinţa spre un individualism aproape anarhic şi tendinţa spre colectivismul instinctiv, trăsături atât de caracteristice rasei noastre, luase o atitudine pe cât de inedită, pe atât de non-conformistă în faţa vieţii. „Revolta" lui Mihail Beniuc, de care s'a vorbit mai cu seamă după apariţia primei sale culegeri de versuri, îngrijită de acelaş Emil Giurgiuca, datorită căruia a văzut recent lumina tiparului al doilea volum editat de Miron Neagu, nu este altceva decât titanica, dramatica opintire a eului, de a-şi aduce la numitor comun tendinţele antagoniste, pentru ca astfel echilibrat, sufletul să-şi poată alcătui o viziune unitară despre cosmos.

Dacă în „Cântece de pierzanie" d. Mihail Beniuc era fără doar şi poate un răsvrătit, atât împotriva tiparelor sociale perimate, cât şi a celor spirituale, apoi nu mai puţin adevărat este că dintre toţi tinerii stihuitori transilvăneni, d-sa este acela care se împacă mai firesc cu tradiţiile lirice ale provinciei, cât şi cu statornicia seculară a anumitor forme de viaţă. Ceea ce, cred, ilustrează suficient afirmaţia făcută mai sus privitor la tendinţele antagoniste din sufletul poetului. Pentrucă totdeauna rebeliunea denotă un puternic individualism, pe când complacerea în formulele câştigate este de atâtea ori semnul colectivismului organic.

Să fi ajuns oare poetul la calmul acela lăuntric, finalitatea oricărui suflet?

S'ar părea din timbrul cântecelor noui, că şuvoiul de tinereţe sălbatică, ce gâlgâia din plin în prima culegere lirică a d-lui Mihail Beniuc, a fost captat şi îndreptat conştient spre anumite orizonturi mai alărgite şi mai înseninate. Cert este că poetul a încheiat un ciclu de viaţă, pentru a intra în acela al maturităţii creatoare. O spune singur în poemul ce deschide volumul:

„Se tescueşte ziua — poamă stoarsă —
Dă glas Octomvre 'n viile naturii.
Ca mustul tânăr sciarele se varsă
Pe buza tremurată a pădurii.
Azi-mâine chihotind şi eu, şi eu
Incep culesul mare al vieţii;
In pieptul meu atârnă tot mai greu,
S'au copt bag-sama strugurii tristeţii'. **(pag. 5).**

Numai că maturitatea se împlineşte cu sacrificiile zi de zi, ceas de ceas repetate ale spiritului şi poetul a ajuns la acest „cules mare al vieţii" **cu** „strugurii tristeţii copţi". **D. Mihail Beniuc dovedeşte cu poemul liminar al noului său volum că posedă virtutea unei lucidităţi creatoare de esenţă g:de.ană. Dela cea dintâi culegere a sa, poetul a ajuns părtaş treaz al creaţiei sale, în umbra căreia se contureză consistentă silueta spirituală a poetului, care participă de două ori la creaţie: odată în materialul liric însăşi, a doua oară în luciditatea cu care urmăreşte desprinderea formei din massa amorfă a inspiraţiei. Atmosfera minoră şi nostalgică din „Cântece de pierzanie", adeseori tulbure şi indistinctă, s'a transformat în poemele recentului volum într'o tristeţă plină, pământească, legată de măruntele năzuinţi sterpe ale existenţei, în afară de sfera metafizică. Iată cât de semnificativ este în această ordine de idei poemul** In cerul serii luna...:

In cerul serii luna 'ntinde arcul
Fără săgeată, fără nicio ţintă.
Ce doruri vagi vor iarăşi să te mintă,
Biet suflete, de iar cutreeri parcul?
Se uită felinare cum mă plimb
Pe vechile alei din tinereţe
Şi lacul unduind vrea să mă 'nveţe
Că orice val durează doar un timp.
Zădarnic sunt visele şi truda,
Ca peştele ne scapă prin năvod
Ce-i nemurire 'n pieritorul rod —
Şi totuşi bate inima, zăluda.
Mai bine ţi-ai culca tristeţea veche
Retras şi mut pe lemnul unei bănci,
Copacii, sumbri cavaleri cu lănci,
Vor sta tăcuţi la capul tău de veghe".

Am citat în întregime poemul, el fiind caracteristic pentru lirica d-lui Mihail Beniuc. Limpezimea şi simplitatea versului se păstrează aproape pretutindeni, împreună cu acea muzicalitate nu de natură lexică, ci interioară. Armonicele acestei muzicalităţi sunt tristeţea densă de care făceam mai sus amintire, o nostalgică evocare a trecutului şi simplitatea organică, necăutată. Ascultaţi grava catilenă din versul:

Tinereţea mea
Ah, tu sanie
Pe cărări de nea
Şi pierzanie. **(pag. 7).**

Oare cel care are putinţa de a condensa într'un singur vers atâta densitate de sonorităţi şi tristeţe, nu este un mare poet?

Dar d. Mihail Beniuc nu şi-a părăsit atitudinea sa de frondă şi răsvrătire. Dacă maturitatea l-a făcut să cântărească cu totul alte măsuri lumea şi ale ei, ajutându-i să atingă limanurile unei lucidităţi evidente, apoi apar pretutindeni sunetele acelea de sfidare a vulgului, a moralei curente şi a „viţelului de aur":

Eu n'am dansat în jurul viţelului de aur
Şi prea puţin îmi pasă că'n lume trec boem,
Pun mai presus de toate, o ramură de laur
Şi mai presus de lauri un viitor poem..." **(pag. 78).**

Schimbări totuşi, se remarcă numeroase. Să nu uităm mai ales transformarea suferită de aspectul erotic al poeziei d-lui Mihail Beniuc. Dacă în „Cântece pe pierzanie", mai ales în ciclul „îndureratului Eros", poetul lăsa sentimentul erotic să se manifeste în voie, de astădată el a fost înfrânat, filtrat prin tristeţile grele ale creatorului şi devenit aproape aerian. Erotica în noua etapă lirică a d-lui Mihail Beniuc este indisolubil legată de sentimentul ireversibilului, pe care-l naşte amintirea anilor tineri. Dacă, în acel Sărut, dela pagina 54, care are ceva din melancolia şi puritatea versului eminescian, chiar în rezonanţa-i formală, erotica revine ca o temă principală, apoi ea este asemenea ecoului: ştearsă, incoloră, fără consistenţă.

Tehnic, d. Mihail Beniuc a repurtat o nouă victorie asupra sa însăşi. D-sa întrebuinţează cu aceeaşi facilitate versul alb sau rima severă, depăşind absolut toate dificultăţile prezentate de materie. Numai anumite, am spune, vulgarităţi de limbaj, cu predilecţie folosite, s'au păstrat şi în „Cântece noui". Acestea, deşi uneori eclipsează farmecul versului, dau alteori o savoare aparte poeziei d-lui Mihail Beniuc, apropiată de cea a maghiarului Ady Endre.

Prin recentul volum de versuri, plin de originalitate şi robusteţă creatoare, potenţa lirică a provinciei transilvane primeşte o nouă şi strălucită confirmare.

In lumina ultimei sale culegeri de versuri.

Monete din timpul migraţiunii germane

— Imitaţiuni barbare —

de CORNELIU SECAŞANU

Epoca năvălirilor barbare este cunoscută în istorie sub numele de migraţiunea popoarelor.

Barbarii din Vestul Europei cucerind imperiul roman, în sec. al V-lea şi al VI-lea întemeiară imperiile lor. Aceşti barbari la drept vorbind neavând nici o cultură proprie, n'au putut să se ridice d'asupra barbarismului lor, astfel că ei respectară şi cultivară vechiul fundament roman. In atari împrejurări, monetele acestora sunt imitaţii depe monetele romane.

Vom studia monetele fiecărui popor năvălitor.

VANDALII au cucerit aproape întreaga Europă până s'au aşezat în nordul Africei[1]), unde au fundat un imperiu care dură mai mult de un secol (429-533). Monetele bătute de ei sunt imitate depe cele romane. Intr'adevăr, Vandalii au imitat „solidi", monetele de aur, ale împăratului roman Valentinian al III-lea, care se disting de aceia ai împăratului roman prin stilul lor particular. Cele mai multe imitaţiuni de ale Vandalilor au fost bătute de marele lor rege Genserich (428—477). Alţi împăraţi barbari au pus numele lor pe unele monete, astfel: Gunthamund (484—496) a bătut o piesă de argint de 100 dinari, având pe avers legenda D(ominus) N(onter) REX GVN-TH MVND, iar pe revers literile D N într'o coroană. (Vezi fig. 1). Alte

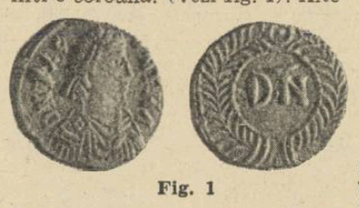

Fig. 1

monete de argint au fost bătute la Cartagena şi sunt de 50 dinari; ele au pe avers numele lui Hilderich[2]) în felul următor: D(ominus) N(oster) HILDI RIX REX, iar pe revers FELIX KARTG; uneori au şi cifra XLII, vrând a spune că piesele se împărţeau în 42 fracţiuni. (Vezi fig. 2).

Fig. 2

HERULII. Odcacru, comandantul trupelor mercenare din Italia, desfiinţând imperiul de Apus, întemeiă în Vestul Europei un imperiu care dură dela anul 476—493.

Aceşti barbari imitară „solidi" împăratului bizantin Zeno, însă cu legendele greşite, astfel monetele lor au pe avers chipul lui Zeno, ca şi solii bizantini, însă cu legenda următoare: ZENOP-ERP F AVG, reversul pe sei reprezintă o Victorie barbarizată deşi legenda e bună, (Vezi fig. 3) însă pe unele mo-

Fig. 3

nete mici de argint găsim pe avers portretul lui Odoacru cu numele său FL(avius) ODOVAC (ru), iar pe revers monograma sa; jos în câmp literile (RV), ceea ce dovedeşte că piesele au fost bătute la Ravena. (Vezi fig. 4).

Fig. 4

IMPERIUL OSTROGOŢILOR[3]) (493-555).— La anul 493 marele **Teodoric** plecând din Panonia şi Mcesia veni în Italia peste Odoacru unde fundă un imperiu nou german[4]). Teodoric imită „solidi" imp. bizantin Anastasie I-iu. (491-518). Aceste tipuri reprezintă pe avers pe imp. bizantin, iar pe rev. o Victorie cu legenda eronată, astfel VICTORIA AVGVSTORVNA. (Vezi fig. 5).

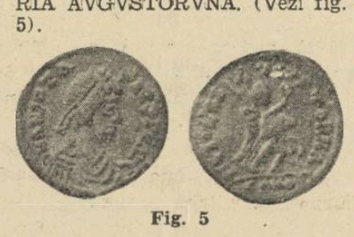

Fig. 5

La moartea lui Teodoric, fiica sa Amalasontha urmă la tron tatălui său. Ea se căsători cu vărul său Theodahat, un prinţ crud şi incapabil, sub care bizantinii cuceriră o bună parte din imperiu.

Marele nostru poet George Coşbuc descrie foarte frumos această epocă în admirabilele versuri din „Regina Ostrogoţilor".

. . . . . .
In castelul de pe stâncă, la fereastra solitară,
Stă pe gânduri o femee şi priveşte'n ncapte-afară.
E regina Ostrogotă! Dar în turn aici e roabă;
Lacrămile'n ochii palizi îi sunt singura podoabă.
In tăcerea din odae-i intră cruntul Teodat
Ea se'ntoarce tristă, blândă: „Tu-mi eşti rege şi bărbat.
"M'ai privit în totdeauna ca pe-o pedică din cale.
Pentru ce-mi ascunzi de-apururi taina gândurilor tale?
„Mi-ai ucis pe'ntâiul sfetnic şi rădeai, că lumea plânge
Când de barba lui căruntă spada ţi-o ştergeai de sânge.
„Mi-ai luat apoi copilul, să-i ucizi! Şi-am zis: e bine!
Tu-i eşti tată şi ai dreptul peste fiul meu ca mine.
Dar el nu era al nostru, el era al ţării'ntregi,
N'ai ucis în el un rege, ai ucis un şir de regi.
Vii, acum trimis de alţii, vii să scapi şi de regină,
Teodat îţi temi domnia! O s'o pierzi, a cui e vina?
„Am putut să fac revoltă, ori pe-ascuns să te omor,
N'am făcut-o, că-mi milă! Nu de tine, de popor!
„Tu erai un om de luptă, fără rang şi fără nume;
Eu ţi-am dat coroana ţării, să te fac stăpân pe-o lume.
„Şi-acum asta-i răsplătirea ce mi-o dai?... E tot atât!
Dacă moartea mea ţi-ajută, vino strânge-mă de gât.
Nobilă, cu ochi de flacări, ea priveşte'n faţă-i drept
Şi, zicând, desface haina de pe tânărul ei piept.
Iar mişelul stă, se uită, — dă apoi; şi grabnic unda
Sângelui ţâşni din rană; şi-a căzut Amalasunda.
Surd vuia prin codri vântul, brazii se'ndoiau de vânt,
Urletul suna sinistru ca un urlet de mormânt.
Par'că negrele blesteme şi-le-a mestecau haotic
Mii de glasuri, ţara toată, tot poporul ostrcgotic.
Teodat, tu răzi! Dar moarta cea lipsită de sicriu,
Işi va răscula poporul, să te sfâşie de viu!

Theodat a fost în cele din urmă omorit la Ravena de un general revoltat (536).

El a domnit dela 535-536 şi a bătut o serie de monete de bronz „nummion" având pe avers bustul său încoronat şi drapat spre stânga cu legenda D(ominus) N(oster) THEODAH ATVS REX, iar pe revers piesa ne înfăţişează o Victorie cu o coroană de palmier, imitând reversul monetelor romane de altă dată însă cu legenda eronată: VICTOR IAP RINCIPVM. (Vezi fig. 6). Aceste monete au

Fig. 6

fost bătute la anul 536 şi e foarte probabil că ele se referă la vizita regelui Ostrogot la Roma.

Sub Athalaric (526-34) fiul Amalasonthei s'au bătut o serie de „tremissis" de aur imitând tipurile monetare bătute de Justinian, însă barbarizate. (Vezi fig. 7).

Fig. 7

Se mai cunosc apoi monete de argint „siliqua" dela regii ostrogoţi Vitigis[5]) (536—540) (vezi fig. 8), iar altele dela Badvilo[6]).

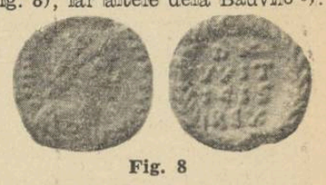

Fig. 8

In fiecare piesă aversul arată chipul regelui Ostrogot, iar reversul arată numele aceluiaş rege.

Intre anii 555-568 toată Italia fiind sub dominaţiunea bizantină nu vedem apărând monetele regilor barbari. In acest timp Roma bătea monetă de bronz qvasi autonomă.

IMPERIUL LONGOBARZILOR[7]) a avut o durată mai îndelungată. Aceşti barbari cucerind Italia sub regele lor Alboin[8] (568-572) şi Oleph (572-574) au înfiinţat un stat puter-

1) După părăsirea Daciei de către Aurelian, (270—5), Vandalii au stăpânit Transilvania şi Moldova până la Prut şi Nistru. Fiind bătuţi de imp. roman Probus (277) trec în Spania şi de aci în nordul Africei (429). Sub regele lor Genseric cuceresc Italia şi Grecia. Regatul Vandalilor a fost desfiinţat de Belizar, generalul lui Justinian.

2) Aceste piese au circulat dela 523—530 d. Chr.

3) Nume dat Goţilor Orientali. Goţii propriu zis au dat naştere: Ostrogoţilor, Vizigoţilor şi Gepizilor. Aceştia din urmă au coborît dela Marea Baltică şi au stăpânit Dacia de dincolo de Olt şi Carpaţi până în şesul Tisei. Imp. bizantin Marcian se obligă să le dea o sumă de bani anual ca dare şi le recunoscu stăpânirea Daciei, stăpânire care dură până la anul 566 când statul lor a fost sfărâmat de Longobarzi şi Avari.

4) Desfiinţat de Justinian.

5) Dintr'o familie obscură, însă un brav şi încercat general. El a fost ales în locul incapabilului Teodat.

6) Badvila e mai bine cunoscut sub numele de Totila (541-552). El se distinse în războaele cu imp. de Răsărit.

7) Adică a oamenilor cu barba lungă.

8) Alboin moare ucis de fiica unui rege gepid.

(Urmare în pag. 7-a

Higiena culturii

de ION A. BUCUR

A scrie despre higiena culturii, este o datorie a tinereţii noastre. Nu trebuie să ne facem iluzii, crezând că putem determina, sau că putem creia un stil. Această chestiune s'a pus şi se va pune şi mai mult în viitor, rămânând ca harul unui stil să pogoare odată din înălţimile fără de înţeles şi să devină esenţa românească, geniul românesc, *expresia învierii româneşti*, certitudine.

Dacă nu vorbim despre faptul culturii în sine, şi asta mai cu seamă că la început de lume, înşişi termenii se nasc, ei nu se mai pot numi după o manieră veche, realităţi spirituale noui, putem totuşi vorbi despre cadrul culturii, despre hainele ei, despre higiena ei. Asta ne interesează deaproape, deoarece în casa în care ne-o clădim, în aceea vrem să trăim.

Este vorba de a ne apăra spiritul de natura falsă, pe deoparte, iar pe de alta de a ne creia mediul, unde spiritul să se desvolte şi să rodească.

Oricum ar fi înţeleasă cultura, oricum s'ar înţelege de acum încolo, ea privind sufletul omenesc, — conţine o singură constrângere: aceia a depăşirii, a transcedenţei.

In felul acesta înţelegem higiena culturii, în sensul platonician o neadormită purificare şi efort spre perfecţiune.

Dar omul platonician avea o morală, — Morală care era tocmai constrângerea, restricţiunile cari isvorau din principiul perfect şi, pentru a ajunge la el.

Spunem în treacăt că platonismul trăia totuşi, drama harului, el nu fusese vrednic de Invierea prin jertfă. El este acel care „nu este vrednic să deslege curelele încălţămintei", totuşi este prefaţa creştinismului.

Platon a luptat pentru higiena culturii — contra sofiştilor — cari necunoscând încă decât principiul parvenirii — ca ţel — prin oratorie, teatru, poezie, etc., ajunsese să creieze un curent de descompunere şi moarte în lumea ateniană.

Deci, chiar cultura care nu e bazată pe un principiu, care nu prezintă o constrângere, o morală, este sortită morţii. Iată că se cere o atitudine, o demnitate. *In casa culturii trebuie să te mişti demn.*

Noi ştim care este ţelul oamenilor. Aşa cum a spus-o Căpitanul: *Invierea.* Dar aceasta este Invierea creştină. Este Fiul Omului, este Hristos, este Iisus cel ridicat din morţi. Ţelul culturii nu poate fi decât acela de a face din om un Domn al Invierii. *Mai sigur, de a-L exprima.*

Platon vorbia de ùmbrele realităţilor eterne. Despre ideile a căror umbră abia o vedem. Cu Hristos ,harul s'a pogorît peste lume şi i-a arătat nu ùmbrele, şi Invierea. *Siguranţa mântuirii, nemurirea. Harul şi Invierea sunt punctele cardinale ale culturii şi cultura românească nu poate avea altele.*

Sfântul Apostol Pavel le hotărăşte pe amândouă ca fiind condiţii fără de care omul nu se poate mântui. Romani 5.15.... „darul pe care nu l-a făcut *harul* acesta într'un singur om, adică în Iisus Hristos, s'a dat din belşug celor mulţi". Căci, „ştiţi în adevăr că nimic bun nu locueşte în mine, în firea mea pământească" — dar — mulţumiri fie aduse lui Dumnezeu prin Iisus Hristos, Domnul nostru". A doua condiţie, Invierea: „Căci dacă nu a înviat Hristos, credinţa voastră este zadarnică...".

Harul şi Invierea sunt drumul eternităţii. Ele au venit prin Hristos, sunt Calea. Cultura urmărind mântuirea omului, nemurirea lui, viaţa fără de moarte, nu poate urma alt drum.

Suntem în realitate absolută, sâmburele fiinţei noastre eterne.

„Şi se vor chema fiii lui Dumnezeu, fiind fii ai Invierii".

Iar Dumnezeu a spus care e numele Lui: „Eu sunt cel ce sunt".

Aceasta e realitatea absolută şi nu alta. Noi credem în ea, este *viaţa noastră.* Am făcut acest lung înconjur, ca să se vadă că nu suntem animaţi decât de problema fiinţei noastre spirituale — atunci când am pus în discuţie higiena culturii. Dar această higienă are şi interpretări mult mai concrete. Se poate determina.

Socrate era ucis pentrucă a luptat pentru ea şi a fost numit conrupător al tinerimii, duşman al poporului?

El servea mai presus de cultură, deşi, în cultură, mântuirea omului.

Jertfa Mântuitorului a venit ca o încununare eternă, că mântuirea omului trebue susţinută cu preţul morţii, căci numai aşa îl facem părtaşul vieţii adevărate, vieţii eterne.

Pe Mântuitor L-a crucificat fariseii şi cărturarii, sofiştii, cultura oficială.

Pentru poporul românesc, Căpitanul a fost crucificat. Lui i s'au bătut cuiele de către oamenii cetăţii, de cărturari şi farisei, pentrucă conrupea tinerimea, că era duşman al poporului, un trădător.

Primul care a văzut acea absenţă stranie a culturii române, oficiale, la procesul Invierii româneşti, a fost Ion Moţa. Intr'un articol din „Revista mea" se cutremura de vidul culturii româneşti.

Literatură, poezie ,istorie, pictură, arhitectură, etc., cultura pur şi simplu era absentă. Dar cultura trăia în adâncul sufletelor curate a miilor de ţărani şi a mii şi miilor de legionari.

Astăzi trebue să se facă şi procesul prigoanei culturii româneşti.

In privinţa aceasta se ştie cine este Caiafa culturii noastre, inutil să-l mai pomenim. Mai sunt şi astăzi sus pe tronurile lor, bâiguind o limbă cabalistică, anumiţi pontifi culturali, anumiţi certaţi cu higiena culturii, cărora nu le-a venit rândul să dea socoteala.

Noi nu avem nevoie de *nume,* avem nevoie de aer.

La aşa zisa „culturalizare a municipiului" s'a făcut curăţenie.

La „Muncă şi Voe bună" la fel.

Domnii culturali cugetă azi la nemurirea sufletului şi la nostalgia paradisului pierdut.

Credem că acest început va fi continuat — până la limpezirea completă a apelor culturii româneşti.

Structuri polyfonice şi structuri simfonice

(Urmare din pag. 1-a)

pentru societăţi, echivalentul a ceeace se cheamă în muzică, **contrapunct:** o modalitate adică de a **îmbina funcţional,** două sau mai multe linii melodice, în vederea consonanţei lor. Reglementarea adică, pe plan social, a activităţilor economice, spirituale, etc., după normele necesităţilor interne ale colectivului social. Societatea (numită impropriu stat numai pentrucă exercită o putere de constrângere asupra indivizilor înfăţişându-se ca antagonism între indivizii, despărţiţi în conduşi şi conducători) societatea polyfonică se revoluţionează aşa dar contrapunctic: armonizând interesele particulare cu interesele totului social. Devine **societate symfonică** (etimologia e justă şi politic vorbind), adică **stat** în adevăratul înţeles al noţiunii:

Statul nu poate fi decât totalitar.

Statul democratic e întreprindere comercială, e societate anonimă, e orice, dar stat nu. Stat însemnează organism, nu mecanism.

El nu-şi poate trage adică fiinţa dintr'o serie de legi, produse arbitrare sau raţionale chiar, ale câtorva, ci îşi deţine legitimitatea dela conformitatea sa cu structura organică a neamului a cărui expresie politică este. Structura simfonică a statului totalitar însemnează îmbinarea sinergistă a tuturor activităţilor specific rezonante, sincronizarea eforturilor şi ritmarea muncii după pulsaţiile organice ale colectivului; statul simfonic înseamnă convertirea nevoii de expansiune a individului liberalist, la egalitatea cu sine însuşi, la autenticitate, la **sens.**

Departe de a impune nivelări absurde, structura simfonică a statelor totalitare lasă fiecăruia libertatea de a se manifesta şi desvolta conform cu aptitudinile şi puterile sale, îngrijindu-se tocmai de punerea în valoare a muncii fiecăruia, în domeniul care-i convine şi în care poate deci oferi un aport mai mare şi de calitate mai bună, — având continuu înainte efectul global pe care trebuie să-l producă. Veghiând ca toba mare să nu ajungă violoncel şi trombonul piculină sau timpanele harfe, dirijorul unei orchestre simfonice are grijă în acelaş timp de **momentul** când trebuie să răsune ele, de **tăria** cu care trebuesc să se evidenţieze, de înălţimea sunetelor şi de conformitatea ariei parţiale ca arhitectura măreaţă a melodiei întregului.

Cine, între unisonul tam-tanului primitiv, monoton şi desolant, sau harababura delirantă a unei orchestre în care fiecare instrument îşi cântă melodia ind ferent de celelalte, dar odată cu ele, şi neteda solidaritate organică, funcţională a simfoniei, ar fi ispitit să aleagă pe una din primele?

Structura simfonică e structura vieţii, e organologia entelehială a vitaliştilor, esenţa manifestării colective a oamenilor vii, treji, deplini, ajunşi să-şi cunoască rosturile şi să li se supună, liberi de orice ingerinţe externe. Statul totalitar care o întrupează oricât s'ar manifesta de greşit, eventual, la un moment dat (ceeace noi credem că e cu neputinţă tocmai din pricina caracterului său de **necesitate**), este conformitatea vieţii cu legile sale ocult e.

ION FRUNZETTI

JOCUL CU FIARA

— UN ACT —

de MIRCEA STREINUL

OCTAV
ȘTEFANA
GHEORGHE, un servitor
VÂNTUL

ACT UNIC

O cameră mobilată mai mult țărănește. O fereastră în fund, în dreapta. In sobă — foc mare. Pe masă, o lampă cu petrol. Se face seară. Soarele a și apus. Bate vânt puternic.

OCTAV **(patruzeci de ani; robust, cu o ușoară tendință spre îngrășare; părul i-a încărunțit la tâmple; în ochi, lumină blândă de om bun, trecut prin multe; îmbrăcat sobru, haină întunecată, elegantă; foarte atent în comportare; totuși, când își pierde controlul, devine violent):** Ne-am întors la timp. a început să ningă.

ȘTEFANA **(nouăsprezece ani; mlădioasă; păr auriu; nu atât frumoasă cât atrăgătoare):** A fost o plimbare admirabilă. **(Se ridică depe tăpcean și se duce la fereastra din fund):** O ninsoare ca pe vremea copilăriei. Vină lângă mine, Octav. Așa. **(Își trece mâna pe după gâtul bărbatului:** Cât de plăcut e să locuiești departe de lume... La zece chilometri distanță, de orice așezare omenească... Dece nu locuiește prietenul tău în permanență aici?

OCTAV: Asta-i bună! Are omul afaceri, obligații sociale... Cui vrei să-și vândă aparatele? Lupilor din pădurea asta imensă? Ursilor? **(brusc):** Ui-te! Lipește-ți de geam fruntea și privește! In dreapta... Observi? In umbra aceea... **(Se-aude un urlet lung).**

ȘTEFANA: Da, îl văd! Il văd! Doamne, ochii lui par'că's doi tăciuni. Și cum lucesc! Oare ne vede?

OCTAV: In orice caz, ne simte.

ȘTEFANA **(ascunzându-și capul la pieptul lui Octav):** Mă tem... Urletul i-a fost atât de trist! Octav, mă tem pentru fericirea noastră... In seara asta, par'că plutesc duhuri necurate pe-aici, par'că ne dau târcoale, par'că ne invidiază și ne urăsc pentru fericirea de care ne bucurăm. Să nu se'ntâmple ceva!

OCTAV **(mângâind-o pe creștet):** Liniștește-te, Ștefana. Mâine la amiază plecăm și vei fi iar între oameni veseli și mulți, unde spiritele rele nu'ndrăznesc să pătrundă.

ȘTEFANA: Să nu crezi că nu mi-i drag locul acesta. Aici am cunoscut pentru întâia oară fericirea deplină. Prietenul tău e într'adevăr un om minunat. Spune-mi sincer... N'a avut curiozitatea să'ntrebe pe cine aduci încoace?

OCTAV: Nu. Prietenul meu e un mare singuratic și nu-l interesează decât avioanele sale. Casa asta și-a ridicat-o aici ca să poată vieții două sau trei luni pe an departe de orice forfotă omenească. E atât de misoghin, încât amicii lui susțin că trăiește în concubinaj cu o avionetă.

ȘTEFANA: Așadar nimeni nu știe că sunt aici...?

OCTAV: Absolut nimeni! Iar hargatul crede că ești o artistă de varieteu. Mă ierți pentru calomnia asta?

ȘTEFANA **(făcând pe fetița jignită):** Puteai să găsești ceva mai bun!... cel puțin actriță de cinematograf!

(Un mare urlet, și mai prelung; Octav și Ștefana tresar; focul din sobă par'c'a mai scăzut; jăraticul se prăbușește, împrăștiind scântei; un timp oarecare de tăcere. Apoi, deodată, răsună un pocnet de armă).

ȘTEFANA **(a încremenit; apoi, cuprinsă de panică):** Doamne! Ce-a fost asta? Octav, s'a'ntâmplat ceva... ceva groaznic... Mă tem, Octav! Cene-a împușcat?

OCTAV: Liniștește-te, Ștefana. Te rog să-ți păstrezi cumpătul. Văd că Gheorghe a ieșit în ogradă **(o dă încet la-o-parte pe Ștefana și deschide geamurile):** Gheorghe! N'auzi, măi? Gheorghe, tu ești?

Glasul lui Gheorghe, din beznă: Eu, conașule, eu...

OCTAV: Ce s'a'ntâmplat acolo?

Glasul lui Gheorghe: Ia, nimic... Am împușcat o lupoaică, una care ne tot da târcoale de-o bucată de vreme...

ȘTEFANA: Nu trebuia s'o ucidă! Dece a ucis-o?

OCTAV: Ai speriat-o pe domnișoara, Gheorghe! Era mai bine dac'o lăsai în plata-Domnului...

ȘTEFANA: Nu trebuia s'o ucidă! **(începe să plângă).**

OCTAV **(închide fereastra; luând-o de talie pe Ștefana, o conduce la tăpcean):** Așa... Stai cuminte și gândește-te la ceva frumos. Dacă plângi, mai vine-un lup...

ȘTEFANA **(plânsul i se liniștește; focul din sobă înalță flacări mai mari și fața femeii se luminează ca'ntr'o ploaie de aur; începe să zâmbească):** Mă gândesc la plimbarea noastră de azi. Ți-a plăcut cum mân caii? Dii, căluți, dii! Dii, c'o să vă dau jăratic de mâncare! **(râde):** Ți-a plăcut, spune...? OCTAV: Sigur! Ești o mică amazoană!

ȘTEFANA **(indispusă deodată):** A fost o poveste frumoasă.

OCTAV: Povestea asta trebuie transformată în realitate. Și poate fi transformată dacă...

(Se deschide ușa; intră Gheorghe; aduce un braț de lemne și le vâră în sobă; apoi, aprinde lampa).

GHEORGHE **(înalt, voinic; să tot aibă douăzeci și cinci de ani):** Bună-seara'mneavoastră...

OCTAV: Bună-seara, Gheorghe. Vezi, ai speriat-o pe domnișoara. Și-ai supărat-o. Nu se cădea să ucizi lupoaica.

GHEORGHE: Păi trebuia s'o împușc... Eu nu mă tem de fiare, dar mi-era că domnișoarei nu-i place să tot audă urlet de lupi pe-lângă casă.

ȘTEFANA: Biata lupoaică...

GHEORGHE: O cunoșteam de când era mică... Avea un semn cenușiu pe ceafă. Vara, se juca întotdeauna în dumbravă noaptea și, când obosea, se uita la stele. Era blândă și nu se speria de oameni.

ȘTEFANA **(turburată):** O cunoșteai? Și cum de te-a lăsat inima s'o ucizi?

GHEORGHE: Dacă nu erai mata aici, n'o împușcam.

ȘTEFANA **(strigă):** Ieși! Pleacă! **(lui Octav):** Să plece! Nu vezi că vrea să-mi arunce cu sânge pe suflet?

OCTAV: Nu te necăji Ștefana. **(blând):** Pleacă, Gheorghe.

GHEORGHE: Bine, boierule. **(după o pauză):** Voiam să te rog ceva... Trebuie să plec în seara asta până'n sat.. Vezi că... am și eu... o fată... M'așteaptă și n'am mai dat de-o săptămână pela ea. Să nu creadă că mi-am găsit alta...

OCTAV: Vrei să te duci pe-o vreme ca asta? **(merge la geam):** A'nceput să bată și vânt. O să fie un viscol cumplit. Dacă dă o haită de lupi peste dumneata?

GHEORGHE: Eu nu mă tem de lupi.

OCTAV: Ți-i atât de dragă fata, încât ești în stare să înfrunți un viscol ca acesta pentru dânsa?

GHEORGHE: Mi-i...!

ȘTEFANA **(binevoitoare):** Și-i frumoasă?

GHEORGHE: Frumoasă! 'nălțuță ca mata și tot așa de sveltă. Când o strâng în brațe, par'c'aș cuprinde un trunchiu de mesteacăn tânăr. **(rușinându-se):** Ia! Stau și vorbesc prostii...

ȘTEFANA **(lui Octav):** Dă-i, te rog, cincisute de lei. **(lui Gheorghe):** Dar să-i duci fetei banii! Nu cumva să-i bei...

GHEORGHE: Nuuu! **(luând banii dela Octav, Ștefanei):** Sărut-mâna. In primăvară m'oiu însura cu fata mea și, dacă mi-o face o copiliță, oiu boteza-o ca pe mata. Ștefana îi un nume tare frumos.

ȘTEFANA **(bine dispusă):** Multumesc, Gheorghe. Să-ți ajute Dumnezeu!

Octav și-a aprins o țigară; o fumează plimbându-se prin odaie; uneori, se-oprește lângă fereastră și privește în noapte).

OCTAV: Pune-le pe masă.

GHEORGHE: Noapte-bună.

OCTAV: Cu Dumnezeu, Gheorghe!

(Gheorghe iese).

OCTAV **(după o pauză):** Să-ți torn vin, Ștefana?

ȘTEFANA: Da, să bem câte-un pahar.

OCTAV: E un vin bun. **(turnând):** Aur topit. **(Luând atitudine de actor într'o tiradă romantică, ridică un pahar în dreptul lămpii și vorbește recitativ):** Privește-l! Parcă-i aburul unui râu, toamna, în trandafiriul aurorei! In paharul acesta ard toate viile țării românești... Ce parfum! Floare de măr, miere de brad și scoarță de vișin proaspăt cojită... Să bem, Ștefana! Zeilor li-i sete...

(Râd amândoi, ciocnesc paharele și gustă din vin. Deodată, par'că s'au întristat. Octav se duce la geam și tot scrutează întunericul. Vântul se-aude mereu mai puternic. Uneori, par'c'ar plânge; alteori, par'c'ar râde; dincând-în-când, devine melodios și par'că se joacă pe găurile unui fluier).

ȘTEFANA: Cât de bine e'n odăița asta! Și-i așa de plăcut să asculți cum bate vântul... Bietul Gheorghe! Știu că trebuie să lupte cu nemeții. O fi intrat acu în pădure?

OCTAV: Cred că da. Ce vreme! E un viscol cumplit. Nu se mai vede nici la un metru. O să fie o zăpadă groaznică mâne dimineață.

ȘTEFANA: Noroc că prietenul tău a avut grijă să monteze skiuri la avionetă. **(mai bea din pahar).**

OCTAV: Ștefana... Ți-am spus că trebuie să transformăm în realitate povestea frumoasă a acestei aventuri. Depinde numai și numai de tine. Ascultă, Ștefana... Nu-ți iubești bărbatul, nu te leagă nimic de dânsul. A fost o căsătorie la care te-au obligat părinții tăi. Ce te'mpiedică să divorțezi de el? Nici nu-l stimezi măcar. L-a șantajat pur și simplu pe tatăl tău cu polițele acelea, te-a cumpărat ca pe-o sclavă... Te-asigur că nu merită nici o remușcare.

ȘTEFANA: Destul, Octav! Nu-l pot părăsi. **(resemnată):** Va trebui să trăiesc până la sfârșit cu dânsul, **(vine lângă Octav):** Nu fii mâhnit... Totul a fost atât de frumos... Nici pe patul de moarte nu vom uita aceste câteva zile trăite împreună Așa ceva nu se'ntâmplă de două ori în viață.

OCTAV: Pentru Dumnezeu, Ștefana! Numai atâta vezi tu în asta: câteva zile trăite împreună?! Eu te iubesc. După „aventura" aceasta, cum spui tu, crezi că voiu mai putea trăi fără tine? De când te-am cunoscut la Cairo, n'am mai avut decât un singur scop în viață: tu. Au trecut doi ani de-atunci și n'a fost zi în care să nu mă gândesc la tine. După atâta sbucium, am reușit să te cuceresc și, acuma, vrei să renunț? Nu! Ștefana, trebuie să divorțezi. Căsătoria ta n'a fost morală.

ȘTEFANA: Octav, nu voi divorța.

OCTAV: Nu mai spune asta! Ștefana, ți-ai bătut joc de mine? M'ai făcut fericit ca, apoi, să mă înebunești? Ștefana, tu glumești, nu-i așa?

ȘTEFANA: Nu glumesc. Iți spun adevărul. Te rog să nu mă chinuiești, Octav. Ui-te... o să ne mai vedem uneori... Iți promit c'o să te vizitez în fiecare săptămână... Ne vom plimba... Vom pleca în fiecare an pe-o săptămână sau două undeva...

OCTAV: Crezi serios că voiu putea trăi știindu-te lângă altul? Ar fi și imoral să faci așa ceva. Tu n'ai ce căuta lângă soțul tău. I te vinzi în fiecare zi — mă'nțelegi? **(Pauză. Un lemn trosnește'n sobă. Vântul e, deodată, atât de puternic, încât scutură geamurile. La diferite răstimpuri, încetează cu totul; atunci se-așterne o tăcere grea, ca de piatră, peste lume).** Ștefana, nu se poate rezolva problema în sensul gândit de tine. Ar fi o aberație. Nu suport promiscuitatea.

ȘTEFANA: Iubirea admite totul, Octav.

Ceeace ai spus, e o jicnire. Nu mă iubești cu-adevărat. Am trecut peste întreaga mea demnitate și te-am urmat aici, ca să-mi spui cuvinte atât de grele?

OCTAV: Ștefana, nu te'nțeleg. Susții că mă iubești și...

ȘTEFANA: Nu susțin, Octav, ci te iubesc.

OCTAV. Bine, deci mă iubești. Și, cu toate acestea, nu vrei să fii a mea. Vreau să te duc la mine acasă, Ștefana. Vreau ca lumea să știe că ești a mea, nu vreau să-mi ascund, ca pe-un păcat, iubirea. Vreau să ne cununăm în biserica din satul meu, să te vadă părinții mei.

ȘTEFANA: Nu te mai sbuciuma așa. Mă faci să sufăr. Nu pot îndura scenele astea.

OCTAV: Scene!

ȘTEFANA. Ascultă, Octav. Crede-mă că țin la tine mai mult ca la oricare alt bărbat. Soțul știi că nu mi-l iubesc. Amanți n'am. Dar, mai mult ca la tine, țin la cineva care încă n'a văzut lumea.

OCTAV: Ce vrei să spui? Nu'nțeleg...

ȘTEFANA: **(foarte obosită și, totodată, liniștită):** Octav, voiu avea un copil.

OCTAV: E peste putință.

ȘTEFANA: Voiu avea un copil. Și-i datoria mea să țiu la el mai mult ca la tine. Deaceea voiu continua să trăiesc cu soțul meu.

(De-acu înainte, Octav vorbește pe-un ton mort, impersonal, ca și cum ar fi o păpușă de panopticum, însuflețită prin cine știe ce minune).

OCTAV: Inteleg... înțeleg... **(toarnă vin în pahare; bea):** Vei avea un copil... Doamne, cât de ciudat, cât de caraghios e totul... Ștefana, tu ce crezi că trebuie să fac? Dă-mi un sfat... Nu mă lăsa așa, Simt că înebunesc. Doamne, să fim calmi, să fim calmi... Imi plesnește țeasta!

ȘTEFANA Nu vorbi copilării...!

OCTAV: Copilării! Ce știi tu...?! Nopțile mele nedormite, ambiția să ajung cineva ca să-ți pot cuceri stima, încercarea mea de sinucidere... Da, da, Ștefana! Am făcut-o și pe asta! Era o noapte care nu voia să se termine și, atunci, n'am mai putut... Am ieșit din casă pela miezul nopții. Era o lună ca ziua, o lună care te'ndemna la dragoste și la moarte. Așa era, Ștefana, și-am simțit că nu mai pot trăi fără tine. Am alergat la garaj, și-am urcat în mașină cu intenția precisă să mor. Am pornit spre Ploești. Apoi, am luat-o pe Valea Prahovei. Lângă Sinaia, la o curbă, mi-am făcut cruce. m'am gândit la tine, am virat brusc și mașina a derapat. Toate ziarele au vorbit ca de-o minune. Intr'adevăr, a fost o minune c'am scăpat cu viață. Mașina s'a făcut țăndări. Am lăsat să se creadă că fusesem beat și că deaceea s'a'ntâmplat nenorocirea.

ȘTEFANA: Dece nu mi-ai spus nimic?

OCTAV: La ce? Mă temeam că te vei înduioșa și nu voiam să-ți șantajez sentimentele cu o încercare de sinucidere. Așteptam să vii de bună voie — ceeace s'a și întâmplat **(toarnă din nou vin în pahar și bea; Ștefana refuză).**

ȘTEFANA: Știi... Să nu-i facă rău micuțului...

OCTAV **(strângându-și pumnii):** Să nu mai aud de el. Te rog, Ștefana. Nu mai vorbi de el. **(Pauză)** Ștefana, să găsim un compromis. Vei divorța abia dupăce...

ȘTEFANA: Nu. Soțului meu nu i se va putea lua copilul. Nici un judecător din lume nu va admite așa ceva. Intr'un divorț, eu aș fi vinovata, așa că nu mi s'ar încredința în nici un caz copilul. Nu, Octav, nu voiu divorța. Ar fi ceva peste puterile mele.

OCTAV: Ștefana, sunt calm. Iți jur că n'am fost niciodată mai calm ca acuma. Dar, totodată, îți jur că, dacă acesta e ultimul tău cuvânt, te omor și, apoi, mă sinucid. Iți jur, Ștefana. Vei divorța sau nu?

ȘTEFANA: Intelege că așa ceva nu se poate!

OCTAV **(luând pușca de pe masă):** Ștefana, te omor, Ștefana. Iartă-mă că fac lucrul acesta **(se îndepărtează câțiva pași):** Ștefana, te iubesc nespus de mult! **(ridică arma, ca să țintească):** Iartă-mă...

STEFANA **(sărind brusc depe tăpcean, suflă în cilindrul lămpii, care se stinge; beznă):** Nu trage, Octav! Nu trage

(O împușcătură; pauză).

OCTAV **(nespus de prelung—ca un vaier):** Ștefana... Ștefana... Te-am nimerit?

(Trei focuri, unul după altul, despică întunericul; sgomot de cădere; vântul, care încetase pentru câteva clipe, re'ncepe sălbatic, ca, apoi, să'nceteze din nou).

ȘTEFANA **(șoptind, ca și cum s'ar teme să-și audă glasul):** Octav! Octav! Pentru Dumnezeu, Octav! Răspunde-mi! **(Trece un timp până găsește chibrituri, ca să aprindă lampa. La lumina ei, se vede trupul lui Octac, lungit la pământ. Ștefana se-apropie halucinată și'ngenunchiază lângă el. Cuprinsă de groază, începe să-l scuture).** Octav! Octav! Am glumit. Octav! **(Revolverul îi cade din mână. Octav geme și-și deschide ochii).**

OCTAV: Aveai un revolver la tine?

ȘTEFANA: Da, în poșetă. Octav, nu mă speria! Spune-mi că nu e nimic...

OCTAV: E îngrozitor că eu voiu muri și tu vei continua să trăiești... Ce comedie! Vei mai vedea soarele, cerul... Te vei bucura de toate fericirile mici ale vieții, iar eu voiu putrezi!

ȘTEFANA: Nu! N'ai să mori, Octav! Trebuie să trăești **(il ridică de jos și-l târâie la tăpcean).** Așa... **(il descheie la piept):** Doamne, cămașa ți-i plină de sânge. Unul din gloanțe ți-a pătruns în plămân. Intinde-te... stai liniștit... Mă re'ntorc imediat! **(iese; după câtva timp, se re'ntoarce cu un lighean și-un șervet; moaie șervetul în apă și-l pune pe pieptul lui Octav; vântul își face de cap afară):** Doamne, dacă n'ar fi viforița asta afurisită, am putea pleca imediat cu avioneta. Am pilotat odată dela Oradea la București, peste munți. Era lună. Mi se pare că și azi e lună. **(frământându-se):** Dumnezeule mare! Ce e de făcut? Octav, știi ce mă gândesc? Voiu merge în sat și voiu aduce ajutoare. Trebuie să fie vre-un medic de circumscripție pe-acolo...

OCTAV: No să ajungi în sat. Drumul prin pădure e foarte greu. Lupi, viscol, gropi...

ȘTEFANA **(pregătindu-se să'mbrace blana pe care și-a adus-o din tindă):** Asta n'are nici o importanță. Dece Gheorghe să poată ajunge și eu nu?

OCTAV: Sunt prea grav rănit ca să mai poată fi de folos venirea unui medic.

ȘTEFANA **(palidă):** Nu, Octav, nu! Nu vorbi așa! E o rană fără prea mare importanță.

OCTAV: Cred că n'am de trăit decât cel mult un sfert de oră. Glonțul a atins o arteră și am o puternică hemoragie internă. Te rog să rămâi. E mai plăcut să mori lângă cineva. Știi... nu mă doare deloc.. Atâta că simt un fel de căldură mare în piept, o revărsare.. Desigur că e sângele.

ȘTEFANA **(hotărîtă):** Plec! e de datoriu mea să plec.

OCTAV **(foarte încet, după o pauză):** Dar copilul?

ȘTEFANA **(ca și cum ar fi lovit-o cineva):** Ai dreptate **(se-așează sfârșită lângă Octav).**

OCTAV **(cu un zâmbet amar):** Copilul acesta! Nici nu s'a născut încă și-a și făcut rău. M'a ucis cu mâna ta. Sau, poate, cine știe... a făcut bine.

ȘTEFANA **(încercând să se amăgească):** Rana e fără importanță... Mâne dimineață ne vom trezi ca dintr'un vis rău. Vom pleca, te vei vindeca repede... Iți voiu trimite în fiecare zi cele mai frumoase flori... **(Octav zâmbește; Ștefana isbucnește în plâns):** Dece nu vrei să mă crezi? Sunt sigură că nu e nimic grav. Te iubesc și vreau să trăiești.

OCTAV: Cum de te-a lăsat inima să tragi în mine? Eu — aveam măcar scuza că mă sinucideam imediat după aceea. Doamne, Ștefana, dacă ai ști cu ce inimă grea mor! Evident, sunt egoist în regretul acesta, dar în dragoste nu poți fi altfel decât egoist. Cât te iubesc de mult! **(Pauză; Ștefana plânge încet).** Ai să-ți amintești întotdeauna de mine? Cred că ai să mă uiți... Ești așa de tânără! Odată și-odată te vei îndrăgosti din nou și n'am să fiu pentru tine decât un vis depărtat... Sau, poate nici atât... **(ia mâna Ștefanei):** Imi place cum râzi. La Cairo, tocmai râdeai când m'am îndrăgostit, dintr'odată, de tine. Mi se pare că-ți povestea o anecdotă colonelul Snowden... Cum îmi amintesc de clar scena aceasta! Soțul tău părea foarte plictisit. Credea că Snowden e amantul tău...

ȘTEFANA: Colonelul Oliver Snowden mi-era foarte simpatic, însă nu l-am iubit niciodată.

OCTAV: Ștefana, ce te-a determinat să mă iubești? Nu, nu-mi răspunde. Omul nu știe niciodată de ce iubește o anume persoană. De'ndată ce știe de ce iubește, e sigur că nu mai iubește. **(Pauză; Ștefana se uită în gol).** Cred că mai am de trăit vre-o zece minute. **(Ștefana ia mâinile lui Octav, i le sărută și-și lipește fruntea de ele).** Cât de plăcut e să stăm așa. Te rog să stingi lampa.

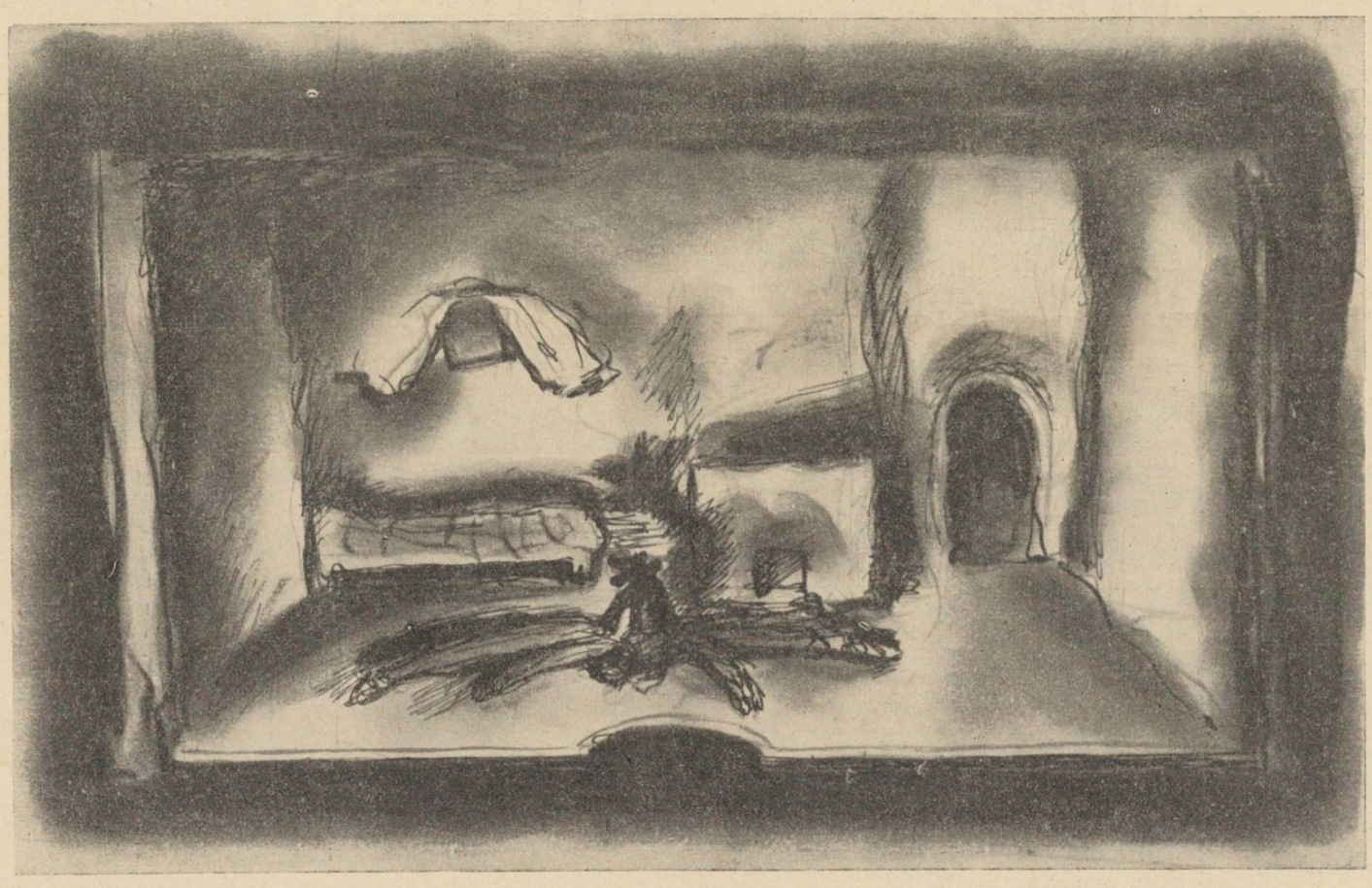

OCTAV: Dar vei putea să fii înapoi până mâne la amiază? Căci vrem să plecăm și trebuie să facem pârtie pentru avionetă. Ce crezi? O să fie vreme frumoasă?

GHEORGHE: După semnele mele, viscolul n'are să ție mult. Poate că'nceteză chiar în noaptea asta. Oricum, disdedimineață voiu fi înapoi.

OCTAV: Bine, Gheorghe. Poți să pleci. Și, altădată, să nu'mpuști lupi când îs și cucoane de față... **(râde).**

ȘTEFANA **(simulând supărarea):** Octav!

GHEORGHE: V'am pregătit totul pentru noapte. Și-am scos și-o sticlă de Cotnar din pivniță. Ceva fain, numero aint!

OCTAV: Bravo, Gheorghe! Ești o comoară. Să știi că o să i te fur cândva stăpânului dumitale...

GHEORGHE: Asta-i cam greu, că mi-i dragă pădurea... și fata mea... Noapte-bună și sărut-mâna. In tindă am mai adus un braț de lemne... Noapte-bună.

OCTAV: S'ajungi cu bine, Gheorghe.

GHEORGHE: Mulțam frumos **(iese).**

OCTAV: Vrednic flăcău.

ȘTEFANA: Fericită trebuie să-i fie iubita! Un bărbat ca acesta e Dumnezeu și rob pentru femeia sa. Știi... o invidiez.

OCTAV **(cu o ușoară imputare în privire și'n glas):** Mai fericită ca tine?

ȘTEFANA: Am glumit...

(O bătaie în ușă).

OCTAV: Intră!

GHEORGHE **(aduce o pușcă):** V'am adus pușca, s'o aveți aici peste noapte. **(o pune pe masă):** Mai are șase gloanțe într'însa. Nu prea vin tâlhari pe-aici, dar e bine ca o armă să vă stea în apropiere. Pușca seamănă cu femeea. E bine s'o ai chiar dacă nu te folosești de ea... Na! Că focul vrea s'adoarmă! **(se duce la sobă, îngenunchiază și suflă în jăratic):** Așa... De-acu o să ardă.. **(mai suflă, până când se'nalță flacări; apoi, se ridică):** Să v'aduc și vinul... **(iese și se'ntoarce peste câtva timp cu o sticlă și două pahare; Octav și-a aprins o țigară; o fumează plimbându-se prin odaie; uneori, se-oprește lângă fereastră și privește în noapte).**

OCTAV: Pune-le pe masă.

GHEORGHE: Noapte-bună.

OCTAV: Cu Dumnezeu, Gheorghe!

(Gheorghe iese).

OCTAV **(după o pauză):** Să-ți torn vin, Ștefana?

ȘTEFANA: Da, să bem câte-un pahar.

OCTAV: E un vin bun. **(turnând):** Aur topit. **(Luând atitudine de actor într'o tiradă romantică, ridică un pahar în dreptul lămpii și vorbește recitativ):** Privește-l! Parcă-i aburul unui râu, toamna, în trandafiriul aurorei! In paharul acesta ard toate viile țării românești... Ce parfum! Floare de măr, miere de brad și scoarță de vișin proaspăt cojită... Să bem, Ștefana! Zeilor li-i sete...

(Râd amândoi, ciocnesc paharele și gustă din vin. Deodată, par'că s'au întristat. Octav se duce la geam și tot scrutează întunericul. Vântul se-aude mereu mai puternic. Uneori, par'c'ar plânge; alteori, par'c'ar râde; dincând-în-când, devine melodios și par'că se joacă pe găurile unui fluier).

(Urmare în pag. 7-a)

Viața lângă cer

(nuvelă)

de V. COPILU-CHEATRA

(Urmare din n-rul trecut)

Ceilalți o păție la fel, până când se ivi vlăjganul cu fălcile proeminente și pumnul de stog. Rămase înadins la urmă, convins de succes. Acum înainta cu zâmbetul certitudinei, înflorit în colțul gurii. Se opri un pas mai de vreme și-o întrebă:

— Ghici, ce ți-am adus?

— ?

Vlăjganul nu mai aștepta răspunsul. Desfăcu palma în care un prunc de gumă, era culcat într'o coviță de înbăiat. Fata se încruntă și-i întoarse spatele. Vlăjganul ultragiat, o prinse și răsucind-o spre el, se lipi de ea gata s'o strivească în brațele lui ca gujbele. Dintr'o săritură, Solovăstru fu lângă el. Îl bătu vârtos pe umăr. Vlăjganul se întoarse și dumirindu-se, îi împlântă mâna în piept, gata să-l pocnească, dar n'apucă să se mai clintească o lecuță, că se trezi smuls de pe picioare, învârtit de câteva ori în aer și-apoi făcut cocoloș peste tarabe, una cu mărgelele și mărunțișurile negustorilor care înlemniseră.

Solovăstru cuprinse tâmplele fetei în palme, o privi în lumina ochilor ei mure și îi prinse în părul negru ca zmoala, o bumbușcă roșie.

Descotorosindu-se dintre tarabe, vlăjganul se năpusti peste rival. Haimanalele desmeticite, smulseră cuțitele dela carâmbul cismelor să-i sară în ajutor. Mulțimea se retrase țipând, călcându-se în picioare și înjurându-se. Inalt ca un buștean, vânjos ca o joardă de alun, cu pumnul de detunată, Solovăstru se încordă și învârtindu-se ca o svârlugă pe călcâie, haimanalele căzură de pe el, pozdări. Mai avu vreme înainte de-a se urlui peste ei să strige:

— Nu s'a născut încă omul, care să mă spintece pe mine! Mămăligoiul vostru de barabe!

După două nopți petrecute în beciul poliției, Solovăstru a eșit din închisoare cu inima sfâșiată și cu gândul la fata oacheșe, pe care nu știa nici măcar cum o cheamă, nici de unde a răsărit în calea lui. Iar rătăcea pe ulițele Clujului, singur ca un netrebnic.

Cotind pe strada Clemenceau, trecu pe lângă pompieri și se trezi în Piața Mihai Viteazul. Halele erau închise și piața pustie. Vru să intre într'un birt ca să înbuce ceva, dar îi fu scârbă. Traversă piața și se pomeni în spatele șetrilor, cu roletele trase, unde îi răsărise mai alaltăeri fata oacheșe. Își reaminti scena, cu tristețe și nu se putea nădăi cum de i-a rămas gândul la ea. Păși cu gândurile răvășite pe sub firmele colorate și se opri în calea Regele Ferdinand, unde mașinile vuiau alergând în sus și în jos, iar oamenii forfoteau cuprinși de treburi, numai el rătăcea fără nici-o țintă.

Trecu peste podul de fier și holbă ochii la zăgazul morii Albina, unde Someșul clocotea ca un cuibar de vârcolaci. Când se întoarse, privirile îi căzură pe un convoi de căruțe căptușite cu cercuri și ciubară, cu coviltirele șure și putrede de ploi. Caii mocănești erau călăuziți de bărbați mărunței și îndesați, moți din țara lui, ortaci, de care se despărțise, cu ani în urmă, alungat de-acasă de urît și nenoroc. Cu pasul târșit și cu sufletul greu de amintiri, se pomeni în piața gării. Se opri o clipă, crezând c'a ajuns la bariera orașului. Pe un pod zburător însă, lumea circula fără întrerupere.

Urcă treptele de fier până sus, pe pod, de unde stăpânea cu privirea toată gara, cu câteva trenuri tichsite de călători, iar în dreapta se întindea un alt oraș, până departe sub dealurile cu livezi de pruni. Își propti fălcile în pumni și se uită peste fabrica de chibrituri, la un șir de ograde pline cu scânduri, bușteni, lețe și stoguri de grinzi, tot inimă de brad și de fag. Soarele scăpăta undeva la apus, unde munții lui, după care-i curgeau ochii, l-ar fi primit cu brațele deschise și n'ar mai vagabonda fără căpătâi prin lume.

Poate amintirile, poate izul bradului ce plutea în aer, dinspre depozitele de lemne îl hotărîră să coboare dincolo de calea ferată. Se apropie de pălantul nou nouț al unui depozit și pipăindu-l își lipi obrazul de scândura caldă încă de soare și simți că nu se va putea deslipi ușor de fratele lui, pălantul acesta neînsuflețit cioplit din molid. Presimți că va plânge inima în el, ca o ceteră strivită sub pumn. N'a crezut niciodată, că va ajunge să se simtă cândva atât de înrudit cu un pălant de scânduri, stropit de noroi și de mâini.

Un bătrân știrb, cu o lulea arsă pe jumătate în gură, paznicul depozitului, îl privi multă vreme nedumerit. Nu-și putea explica ce pândea omul acela, lipit de pălant, în ziua mare. Se retrase după un stâlp să-l privească în taină.

Solovăstru pipăi pălantul, mângâie stâlpii, fără să se deslipească de el și se trezi în poartă. Când văzu bătrânul acela cu lulea și cu un stânjen de prăjină în mână, își închipui că nu poate fi altcineva decât un pasnic. Jenat că omul acela i-ar fi putut ghici sentimentele, durerea și nostalgia lui după viața pe care a îngropat-o, vru să facă drumul înapoi, dar intenția rămase numai în gând. Picioarele nu-i slujiră porunca. Se trezi întrebând:

— Imi îngădui o leacă, moșule, să mă uit peste stogurile aiestea de lemne? Bătrânul, neînțelegând ce vrea și crezând poate că tot una-i, dete din umeri:

— Dacă-ți place, n'ai decât să le și săruți.

Solovăstru sorbi izul rășinei din scândura fasonată și pârpălită de soare. O lacrimă îi se ivi de sub gene ca o rouă sau ca o stea.

Cum s'a împrietenit cu moș Tecău, nu-și mai dă seama nici el. Destul că a doua zi, povățuit de bătrân și asigurat că au nevoie de un voinic, pentru a supraveghea cu pricopere cele cincizeci de vagoane de lemne, ce trebuiau să le încarce, se prezentă la cancelaria d-lui Rosembergher. Punându-l la încercare și ochindu-i brațele vânjoase, evreul l-a angajat pe loc, întâiu ca ziler, mai târziu cu luna.

Vagoanele le expediase de mult și domnul Rosembergher, tot nu-i mai spunea să plece.

Ne prea având ce lucra, într'o dimineață se urcă pe capră lângă Ianoș, să-i ajute acestuia la distribuirea lemnelor tăiate, prin oraș. Descărcaseră o grămadă bună lângă un blok cât Detunata, în care ar fi încăput un sat întreg, cu căței și cu purcel cu tot. Ianoș intră în cafenea să rânduiască hârtiile, în timp ce Solovăstru rămase pe capră, privind peste străzile, încă pustii la ora aceia matinală. Când se întoarse, ochii i se lipiră de pulpele unei fete aplecate peste grămada de lemne, să le încarce în coșarcă. Fata simțindu-se străpunsă de sulițile focului din ochii feciorului, se întoarse brusc.

Solovăstru nu știu dacă visează, sau nu. Nu-i venea să creadă că trăește aievea. Fata cu pulpele albe, era ea, oacheșa, pentru care a petrecut două nopți la beci. Bumbașca roșie ca o cireașă, pe care i-a prins-o el însuși la tâmplă, era acolo prinsă în cosiță, așa cum a lăsat-o.

Ianoș i-a aflat îmbrățișați și așa i-a și lăsat. La Depozit nu s'a mai întors. A rămas să-i ajute fetei, ca să care lemnele în pivniță. Acolo jos pe întunerec, s'au căutat și s'au încleștat. Cuprinzându-i mijlocul a tras-o în el și căutându-i pontierul gurii, a întrebat-o:

— Cum te chiamă, oacheșea mea? Dac'ai ști cât te-am chemat în vis..

Fata s'a lăsat moale în brațele lui și năruindu-se pe grămada de lemne, a îngânat: Salomia... Și bucuroși că s'au regăsit, se împreunară ca să nu se mai poată uita niciodată.

In zorii zilei următoare, Solovăstru plecă din Cluj, alături de nevasta lui, în țara de piatră. După o lună s'a angajat la fabrica de cherestea din Valea Ierii, începând o nouă viață.

Puterea și priceperea lui l-au impus. Norocul le surâdea. Domnii dela fabrică îl lăudau și nu uitau niciodată să adauge un cuvânt bun și pentru Salomia, care își știa ține casa în rând. Solovăstru, convins că domnii sunt satisfăcuți de el, le mulțumea pentru interesul ce i-l purtau lui și nevestei lui.

Lucra cât patru și nu se sfia să pună umărul la cele mai grele încercări. Poate de aceia îl și avansaseră curând. La început s'a bucurat ca un copil și luând pe Salomia în brațe, o învârti prin casă ca pe un fulg, râzând și plângând:

— Ne-o văzut Dumnezeu! Mâine-poimâine scăpăm de sărăcie. O să fim gazde și o să avem joagările noastre, pădurea noastră, slujile noastre... Salomia se arăta nedumerită:

— Ce-i cu tine, omule? Nu ți-e bine? Ai băut mătrăgună sau ai mâncat ciumăfaie? Solovăstru își dădu seama că o veste mare ca asta, nu se comunică atât de simplu. O ridică în brațe și-o așeză pe masă, apoi își răzimă coatele de genunchii ei și cu fălcile în pumni, o privi până'n străfundul ochilor ei de boci.

— Așa! Acuma ascultă-mă. M'am făcut gornic peste toate pădurile fabricei. Peste toți codrii aceștia cât îi vezi cu ochii. Stai! nu te mișca. Ce-mi plătești pentru vrednicia asta? Nu zici nimic? Nu-ți vine să-ți sai din piele? Știi tu ce înseamnă să ajungi gornic? Nu? Bine! Lasă că o să înțelegi tu altădată. Salomie, în ziua în care nu mai sunt vrednic de tine, și-ți va fi silă de mine, să știi că uite așa, am să-ți sfârtic beregata în fălci. Și o încinse peste brâu cu brațul său ca un lanț de rob, cât pe-aci să-i taie răsuflarea și simțind cum se svârcolește pântecul muerii sub el, îl cuprinse o sete de ea, și-și împlântă dinții în grumazul ei catifelat, mușcând ușor ca dintr'un măr oarzin. Salomia ameți de spaimă. Vru să țipe și nu știa de-i bine să tacă sau să râdă.

— Uite așa am să te dejdin, și-o să-ți ronțăesc ciosvârtele în măsele, dacă afiu, îți spun, că-mi spurci casa.

Toată noaptea Salomia n'a închis ochii. Stăpânită de spaima îndurată la cină, peste noapte viața i s'a perindat prin față goală goluță și desigur alta decât aceia pe care o cunoștea Solovăstru. Fruct al unei dragoste interzise, Salomia a aflat mai târziu că tatăl ei a fost un arendaș grec de pe Bărăgan.

Ca singura fată la părinți și fiindcă bunicul ei, nu avea alți copii, o lua cu el în țară, ca să-i păzească în târguri căruța, și pe mamă-sa. Frumoasă și poate mai mult proastă decât frumoasă, fata de-atunci și mama ei de mai târziu, poposind în curtea unui grec hiclean, se trezi într'o noapte prădată de fetie, acolo în căruță, sub hîrneu. Bătrânul n'a aflat decât după timpul jumătate, când șurțul fetei se scurtase, iar pântecile se ridică să privească în obrazul cui îl purta.

De inimă rea, neputând îndura rușinea asta, a alungat-o din ograda lui, legându-i bulendrele într'o merindare și îndrumând-o încotro vede cu doi ochi.

Pe Salomia a născut-o în coliba unor păcurari, murind din facere. Păcurarii îi povestiră mai apoi, că au hrănit-o numai cu lapte de capră, convinși că nu va întârzia s'apuce calea spre stele, pe urmele mamă-sa. Dar se vede că așa a vrut cel de sus, să scape și trăiască până ce se va spăla blestemul bătrânului.

Dormind sub cer, uneori i se păreau stelele atât de-aproape și de reci, încât era convinsă că dacă ar fi luat o joardă de alun să le atingă, ar fi cântat ca și zurgălăii din urechile mieluseiilor, pe care-i împodobeau păcurarii ca să aibă cu ce se juca.

Seara, lângă focul dela colibă, asculta basmele păcurarului, până târziu, apoi pleca să se culce condusă de Culae, un motântoc de bărbat cât un stog și cu o gușă cât straița la grumaz. Uneori, Culae o prindea de mână și se uita, cu ochi de viței la ea fără să scoată nici un cuvânt. Odată, mai târziu când de sub cămașa de in, îi răsăriră sânii, ca două cepe clobănești, s'a simțit cuprinsă de găligan și trasă sub el. N'a știut ce să facă și-a strigat scârbită:

— Lasă-mă gușatule, că mi-e scârbă! Culae i-a dat drumul tremurând. A doua zi, tot timpul și-a ascuțit cosorul, pe un bicașeu de gresie, de puteai crepa firul în patru cu el nu alta.

Dimineața încă, înainte de-a scoate oile din strungă, în timp ce se adunară pe lângă foc, așteptând ca Salomia să împăture mămăliga cu brânză, Culae scoase cosorul ascuțit ca briciul, și-o sfoară năclăită cu ciară. Își cuprinse gușa cu palmele amândouă și o strânse în pumni. Apoi se răsti la bătrân s'o suprume cu sfoara cât mai pe lângă grumazi. Păcurarul se înfioră:

— Pentru numele Domnului! Ce vrei, mă pruncule?

— Nu mai întreba, moșule, nimic! Ia sfoara și leag'o bine să nu mai rămână nici un smârc din ea!

— Da ce vrei să te omori? Arăcan de mine! Culae, îl trânti cu fața la pământ și-l strivi sub genunchi:

— Faci ce-ți poruncesc sau nu? De voie, de nevoie, păcurarul îi legă gușa cu sfoara, strâns, așa că acuma bolfătura tingălea ca un clopot greu în grumăzările celui mai lotru mârlan.

— Așa! Acum ridică de jos cosorul și sfârtec-o. S'o tai ca pe-o bubă rea!

Salomia scăpă lingura din mână și o tuli în colibă. Păcurarul ridică tremurând cuțitul și se apropie de Culae, dar nu îndrăzni să taie în carne vie, în carne de om, în carnea nepotului său.

— Sfârtic-o! altfel te strivesc. Bătrânul începu să hârjonească, în bolfa îndesată de puroi și sânge. Cuțitul îi tremura în mână, ca o frunză de plop.

— Apasă! Vanghelia ta de boșorog și Culae nici nu clinti sub bric.

Păcurarul crișcă în dinți și închise ochii. Implântă cuțitul, dar un val de sânge îi năclăi mâinile. N'a mai putut suporta. El care înjunghia mistreții și despuia viței, se îngrozea de-o șuviță de sânge omenesc. Scăpă cosorul din mână și se năpusti în colibă. Un urlet înfiorător deșteptă pădurile și cetinile se cutremurară. Culae nu scăpă gușa din mână. Se aplecă și ridică lama de jos, apoi cu o încordare sfâșietoare spinteeă gușa și o grămădă de carne moartă se grămădi la picioarele lui. Sângele îi inundă pieptul și cămașa.

Ușurat de ea, se aplecă jos și apucând cu palma o balegă de vită, își murui rana deschisă cu spurc. Sângele se închegă. Își șterse palmele bine de sânge, în iarbă, apoi luându-și bâta, trecu creasta muntelui și dus a rămas.

Așa a crescut Salomia, până ce într'o noapte de smoală, simțind că se pârpălea în pat și o dureau mădularele de un dor neînțeles, a intrat Culae pe furiș în colibă, în timp ce Moș Andrei rămas singur la oi, dormia în podină să le păzească de sălbătăcii. Nu era fricoasă, căci în munte acest sentiment inferior nu-l cunoaște nimeni. Totuși, când a simțit o mână caldă pipăindu-i mijlocul și desgolindu-i pulpele, a început să țipe. Dar n'a mai putut să se împotrivească. Matahala s'a apăsat pe ea sâsâind:

— Taci că te omor! pasăre hicleană.

— Lasă-mă că-ți scot ochii!

— Incearcă-ți norocul. Dar să știi că ești în cleoambele lui Culae.

— Culae!?...

— Da Culae. Culae pe care nu l-ai putut suferi că avea gușe. Hai pipăe-mă. M'am vindecat. Acum n'are de ce să-ți mai fie scârbă.

Când s'a trezit, mija de ziuă. S'a ridicat cu greu și-a strâns hăinuțele și a plecat în lume.

Deatunci a rătăcit, fără pripas, căci nu se pricepea la nimic.

Intr'o seară, cerșind un colț de pat la marginea Clujului, a auzit niște pinteni zornăind în urma ei. A grăbit pasul, dar pintenii s'au precipitat și se trezi cu un sergent instructor, cât un munte, lângă ea. Când l-a văzut, tremura ca varga. Se înfiora când vedea o uniformă, decând a dormit o noapte la poliție.

— Unde stai, bibilico? Ea a rămas tehue. N'a înțeles și mai ales n'a știut ce să-i răspundă. Nimeni nu a întrebat-o așa de drăguț, unde se duce și ce vrea. Toți o bruscau și-i cereau să-i vadă cartea de lucru, să vadă unde a slujit și ce referințe purta la ea. Sergentul văzând că nu-i răspunde o pofti la el:

— Hai la mine! Stau aci, numai câțiva pași. Vino să ne desmorțim, că te văd ușor îmbrăcată.

In casă era cald și mai ales curat. Au băut ceva și sângele i se aprinse furnicându-i trupul din creștet până'n călcâie. Sergentul o luă pe genunchi, o diezmierdă, îi desgoli sânii și a început să-i sărute. Salomia s'a lăsat moale, ca în brațele unui protector. Când s'a văzut goală în patul alb ca laptele, s'a simțit — după atâta nehodină, — sus în munte pe otavă, poate de aceia, atunci când sergentul instructor i-a mângâiat coapsele, ea și-a încolăcit brațele după grumazul lui.

A rămas în casa sergentului instructor o lună întreagă. Sergentul s'a jurat c'o ia de nevastă. Ii făcuse haine. O dăscălea. O purta cu el la chefuri. Când un camarad i-a propus să o însoțească acasă în lipsa celuilalt, Salomia, în care crescuse femeia și poate și dragostea, l-a pălmuit și l-a lăsat în stradă. Dar în zadar și-a așteptat tovarășul trei zile de-arândul. Dus a fost și n'a mai dat ochii cu el. Nu-și putea închipui c'a părăsit-o. Că a plecat fără să-și ducă hainele din casă. Dar a treia zi s'a pomenit cu o babă, care s'a răstit la ea cu o falcă în cer și cu alta în pământ, poftind-o să părăsească odaia. Abia atunci a înțeles biata fată că hainele de pat și mobilele erau ale babei.

De-atunci Salomia a trăit viața cumplit. Reușise, vânzându-și trupul câteva nopți de-arândul unui funcționar dela poliție, să-și câștige o stare civilă. Să aibă și ea un nume și un catastif. Se angajă, tot prin intermediul comisarului, la o cafenea, unde făcea de toate. Frumusețea ei, ispitea. Dar cu toate șopârlele zămislite în sângele ei, de gușatul din munte, și-apoi de sergentul instructor, Salomia a rămas credincioasă mirelui pe care-l aștepta.

S'a convins degrabă, că bărbații se ațâță ușor și că ispita trupului, nu cunoaște carte și nu știe de lege. O glesnă de femeie desgolită sau un umăr desfăcut, este destul ca bărbatul să-și iasă din fire și să promită, pentru a le putea mângâia, tot aurul din lume.

Salomia și-a limpezit întâia mare învățătură a vieții. Dar cu câte sacrificii. De-aci înainte și-a jucat peștorii pe degete. Când l-a întâlnit pe Solovăstru, acolo între șatrele din piața Clujului, a înțeles că mirele visat, a răsărit în calea ei, vârtos cu pumn de bolovan și braț de baros. După regăsirea din zori, acolo în pivnița cu lemne tăiate, i s'a dăruit toată, ca și când s'ar fi împreunat întâia oară cu trup de bărbat.

S'au întors în muntele care i-a alungat pe amândoi, să se reculeagă de pe crucea vieții, contopiți în acelaș destin.

Și-acum căile lor încep să se despartă iar. Dar unde se vor opri? Cine știe? Și mai ales cine poate ști?

Pierzania lor a început din clipa în care Salomia s'a întâlnit cu domnul Hirș, administratorul fabricei.

Hirș, o cunoscuse pe Salomia decând era garderobieră la cafeneaua aceia din Cluj, în care bușgăiau jidovii ca viermii în hoit. Revăzând-o mai plină și mai frumoasă, Hirș și-a pus ochii pe ea. A întrebat-o cum a ajuns acolo. S'a interesat de bărbatul ei și s'a despărțit de ea întinzându-i mâna, ca și atunci când i-a mototolit în palmă, o hârtie de cinci sute, ca să-l urmeze acasă.

Acasă la ea, așteptându-și soțul, își făcea tot felul de judecăți. Ce i se va întâmpla? Dar dacă evreul acesta se va răzbuna, pentrucă a refuzat să fie a lui? Și iată că nu s'a înșelat. Solovăstru s'a trezit chiar a doua zi invitat la birou. Domnul Hirș îl pofti să ocupe loc și-l tratâ cu o țigară domnească, — semn de mare cinste — pe care Solovăstru o luă, surprins de atâta dragoste subită. Intrebându-l dacă e căsătorit, dacă-i place cum e tratat în fabrică și dacă nu ar vrea să-i schimbe într'un rost mai bun, Solovăstru răspunse copleșit de emoții:

— N'am de ce mă plânge, că m'ar bate și Dumnezeu. O duc bine. Dumneavoastră sunteți bun cu mine, cu noi, că de-aici trăim. Trebue să fim recunoscători. De nevastă, ce să zic? E ca pita cea caldă și harnică...

Hirș era umblat prin lume. Știa fiecărui cum să-i toarne ulei pe rană. Il concedie întinzându-i mâna și poftindu-l să-i reclame orice nemulțumire.

Solovăstru plecă sprințar și bucuros. Trecu pe lângă fabrică, ocolind înnadins casa și până înseră se întoarse cu un coș de păstrăvi. Salomia îl aștepta nerăbdătoare.

— Unde mi-ai umblat, omule? că m'am temut să nu ți se fi întâmplat ceva. Trântind păstrăvii pe un preș, Solovăstru se așeză pe lădoi să răsufle:

— Iacă după aleștia! Și să-i duci nevastă, chiar în seara aceasta administratorului, că-i om de treabă și-i singur. I s'o fi urît și lui de păzitură. Poate s'o îndura Domnul să-și țină suca și și-a face pomană cu noi.

Salomia plecă, mai mult moartă decât vie. Din vorba bărbatului nu putea eși nici în ruptul capului. Și-apoi cum l-ar fi putut ea convinge să n'o trimită în brațele jidovului?

Hirș, o aștepta. Știa că o să vină atât de curând? Sau aștepta pe alta? Jaluzelele erau trase. Ii eși înainte întrebând-o răstit:

— Ce cauți aici? Se mai încălzi. Poate într'adevăr se înșela și n'o aștepta pe ea. Se rezemă de ușe, cu legătura în mână. Hirș se îmblânzi și îi luă legătura din mână și fără s'o întrebe ce i-a adus, o trânti, undeva în bucătărie. Vru să fugă, dar dintr'o săritură fu lângă ea. O prinse vârtos răsucind-o spre el și trântind-o pe pat.

Sătul, jidovul, se sculă și-și aprinse o țigară.

— Dacă ești cuminte, pot face din el om. Dacă nu, vă luați lumea în cap. Acum poți pleca liniștită și să-l faci să prindă peșce cât mai des.

Astfel a intrat Salomia în casa administratorului. Intâi cu sila, apoi din obișnuință, iar în timpul în care bărbatul o dorea acolo sus în munte dus de-acuși cu săptămânile, din dorința de-a-și adăpa năpârcile care-i frigeau sângele, consolându-se și învinuindu-l pe el, c'a trimis-o în brațele ibovnicului, până în ziua în care l-a avansat și i-a mușcat beregata. In noaptea aceia Salomia, a trăit întâia noapte de groază.

*

Din clipa în care a auzit primul svon despre Salomia, n'a mai rămas o clipă în munte. A plecat în sat cu noaptea 'n cap, să se convingă, s'o surprindă dusă de-acasă, sau cu cineva în pat. A găsit-o sfârâind de poftă întotdeauna și trei zile a pândit-o, dar n'a putut afla nimic. Și după trei zile, rumegat de gelozie și nesiguranță, s'a îmbătat întâia oară cumplit.

Un ortac îl sfătui bătrânește:

— Ogoaie-te, măi omule! Mulsarea-i lucru dracului. N'o cunoaște nici Sfaraon, d'apoi noi. Că nici nu ne gândim când intră vricolicii în ea și numa' ce vezi c'o apucă strechea. Poți să pui o ciurdă de jandarmi s'o păzească la cătăramă. Când îi arde ei de gonit, n'o mai oprești nici cu ticarăul. Și-apoi și așa, la ce ne-ar folosi? Să ne aștepte acasă și pace. Să n'o așteptăm noi.

Solovăstru și-a închis amarul în el. A scrâșnit în dinți și-a plecat.

In seara nenorocirilor, Solovăstru stătuse la pândă. După întâmplarea dela joagăr, se întoarse acasă. Salomia îi pregătise și-l aștepta cu păzitura gata. Solovăstru îmbucă în fugă, să alerge la trenul ce trebuia să urce la munte. Își îmbrățișă nevasta ca întotdeauna, ascunzându-și orice bănuială.

Intră prin birouri, ridică hârtiile și consemnele, strânse mâna câtorva funcționari și se urcă lângă mecanic, să mai schimbe o vorbă.

(Urmare în pagina 7-a)

De vorbă cu d-na Lucia Sturza-Bulandra

Din convorbirea ce am avut-o cu d-na Bulandra, despre premiera piesei „Hoţii", care a avut loc Duminică seara 20 Octombrie, desprind următoarele:

„Hoţii', de Fr. Schiller, face parte din repertoriul teatrului Regina Maria, încă de acum 19 ani, când am montat-o cu Mihalescu în „Franz Moor", Tony Bulandra în „Karl Moor" şi George Vraca — pe atunci angajatul nostru, în „Roller", tovarăşul de tinereşti avânturi a lui „Karl".

— De ce n'aţi mai reluat-o?

— Am fi reluat de mult această frumoasă lucrare dramatică, dar reprezentarea ei fusese oprită de forurile politice din trecut.

Astăzi, ridicându-se interzicerea, am înscris-o din nou în repertoriul nostru pentru această stagiune (repertoriu cerut de Ministerul Artelor) şi teatrul nostru e singurul teatru particular care hotărîse să o monteze.

Lucrul acesta a fost recunoscut şi de d. Radu Gyr, care venind în fruntea direcţiei generale a teatrelor mi-a afirmat că ştiind de această intenţie a noastră, a renunţat la dorinţa pe care o avusese de a monta „Hoţii" la Teatrul Naţional.

Trebuie să-i mulţumesc încă odată aici, pentru eleganţa gestului său.

Jucăm piesa cu acelaş titlu „Hoţii" şi în aceiaşi traducere pe care am mai jucat-o şi anume: a d-lui Liviu Rebreanu.

O jucăm pentru frumuseţea ei literară, pentru tot ce conţine ca poezie, romantism şi lirism, pentru frământările ei sufleteşti, pentru perfecta ei alcătuire, pentru intensitatea mereu crescândă a acţiunei, care, interesând şi emoţionând pe spectator, au creiat în jurul piesei o atmosferă de succes nedesmînţit, ori de câte ori, şi ori unde s'a jucat.

„Die Räuber", jucată la 1782 este şi astăzi tot atât de vie, când o citeşti, o studiezi, o interpretezi, sau o asculţi ca spectator.

Piesa nu a putut îmbătrâni, căci este străbătută de un suflu tineresc nemuritor.

Şi dacă tinereţe înseamnă: curaj, energie, avânt, iluzie, putere de muncă, încredere, chiar temeritate, pe lângă voinţa de a înfrânge obstacolele şi de a birui nedreptăţile, păstrând voioşia şi elanul, noi cei patru directori ai teatrului Regina Maria, ne putem făli că posedăm încă aceste daruri ale tinereţii. Căci altfel cum am fi putut duce la bun sfârşit — timp de 27 ani — povara istovitoare a direcţiunii artistice şi administrative a teatrului Regina Maria, fiind în acelaş timp, actori în trupa noastră — şi interpretând roluri de căpetenie?!

Fireşte, că a contribuit la isbânda noastră şi adaosul următoarelor însuşiri dobândite dealungul anilor ce s'au scurs: ponderaţia, seriozitatea, seninătatea aceluia care nu sapă groapa nimănui, clar-vederea căpătată prin educaţie, instrucţie şi experienţa atâtor ani de muncă neîntreruptă spre ţeluri demne şi înalte.

— Traducând piesa d. Siviu Rebreanu, a făcut câteva tăeturi în textul original. De ce?

— Tăeturile acestea au fost făcute şi în textul german. Realitatea este că noi jucăm textul Burgtheater-ului, după care s'a şi făcut traducerea.

— Vorbiţi-ne, vă rog, despre cei care au contribuit la realizarea acestui spectacol.

— Mulţumesc d-lui Sahighian care a pus în scenă acest spectacol şi tuturor elementelor tinere din trupă, care dovedesc râvnă şi talent. De altfel, aceasta a fost în totdeauna mândria conducătorilor teatrului Regina Maria: să se înconjoare de elemente tinere, care, după ce îşi fac ucenicia la noi, pot să fie solicitaţi cu folos de scenele naţionale sau particulare.

— Proiecte?

— Deocamdată, toată atenţia noastră este îndreptată asupra viitoarei premiere: „Onoarea" de Sudermann, al cărui elogiu nu-l fac decât prin faptul că am ales-o.

— Ce piesă veţi juca dv.?

— La timp, voi anunţa care piesă am ales-o, din cele multe care îmi stau la îndemână — a încheiat d-na Lucia Sturdza-Bulandra.

Febră

De umbra mâinilor tale, mâna mi-o anin;
Suntem singuri între perdelele de catifea...
Umbra ta sărută flacările din cămin,
Flacările tânjesc după umbra ta.

Glasul tău — hulubul din gând, ştrengarul —
A 'mbrăcat totul într'o haină sonoră.
Ceaiul s'a răcit... a tăcut samovarul;
Acul de ceasornic s'a oprit lâng'o oră.

Iubita mea, stau lângă tine şi te-ascult;
Perdelele-s lăsate... şi tu vorbeşti în şoaptă...
Afară ziua albă o fi pătruns de mult.
Mai stai ...In jurul nostru — vezi? — e numai noapte.

TRAIAN LALESCU

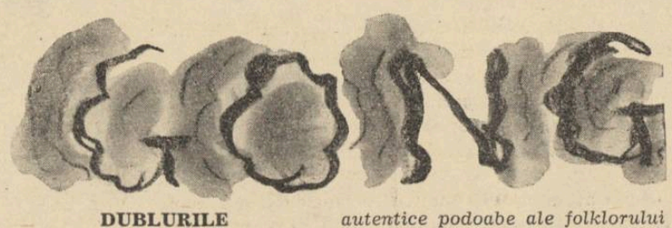

DUBLURILE

de roluri, impuse de noua cărmuire a Teatrului Naţional actorilor tineri[1], au menirea să verifice şi să consacre pe cei puşi la încercare.

După izbânda repurtată de d. Vasile Creţoiu în „Faust", am avut bucuria să aplaudăm în aceeaşi piesă apariţia d-nei Eugenie Voinescu (Margareta) şi a d-lui D. Şireteanu (Mefisto).

Meritul d-nei Eugenia Voinescu, e cu atât mai mare în această reuşită şi vibrantă însufleţire pe care a dat-o Margaretei, cu cât însuşirile d-sale scenice o indică fără putinţă de tăgadă, pentru o deosebită atenţie la distribuirea rolurilor de intens clocot dramatic şi de ispititoare feminitate.

Dar interpreta Margaretei a afirmat în ultima scenă a capodoperei lui Goethe, şi o iscusinţă neobicinuită în dozarea şi gradarea „efectului", o dicţiune clară în cea mai vie şi repede rostogolire a vorbelor, un simţ al nuanţei, stăpânire şi expresivitate.

Cu aceste daruri, d-na Eugenia Voinescu, se dovedeşte un element pe care prima noastră scenă, se va putea bizui de acum încolo la alcătuirea repertoriului său.

Pe d. Şireteanu, talent viguros şi expresiv, beneficiar al unui glas şi al unei staturi de invidiat, am vrea să-l putem judeca într'un rol pregătit în condiţii mai prielnice.

Pentru că d. Şireteanu, va trebui folosit şi îndrumat cu atenţie ca să se poată valorifica pe deplin.

OPERETA ROMÂNEASCĂ

pe care conducătorii teatrului Alhambra, au reînviat-o cu toată strălucirea, într'un spectacol împletit cu măestrie din cele mai autentice podoabe ale folklorului şi datinelor ce-şi au obârşia în Munţii Apuseni, deschide perspective noui organizatorilor noştri de spectacole.

Şi dacă „Târgul Sărutatului" n'ar purta către atenţia noastră decât această indicaţie asupra chipului cum ar trebui alcătuit un spectacol românesc, azi — când trebuesc folosite toate mijloacele de redeşteptare a mândriei naţionale — fie şi numai pentru atât — sacrificiile d-lui Vlădoianu şi contribuţia artistică a d-lor Kiriţescu şi Constantinescu ar merita toată preţuirea noastră şi a tuturor bunilor români.

S. D.

TEATRUL SAVOY

La teatrul „Savoy", marele succes al d-lui C. Tănase, se joacă cu săli arhipline. Asta înseamnă că revista este mereu tânără în teatrul d-sale, şi că va continua să placă publicului, ori decâte ori se va profila asupra ei personalitatea magnetică a acestui mare actor.

Spectacolul e bogat, „plin", humorul de bună calitate, femeile frumoase... Ce poate cere spectatorul mai mult, ca să-l facă să uite timpurile grele, necazurile... şi să-l introducă într'o lume de basm a zilelor de azi?

Ansamblul d-lui Tănase cuprinde însă şi elemente de reală valoare: d-na Mya Apostolescu, de pildă, ale cărei interpretări sunt excepţionale, fie în romanţele sentimentale, pe care ştie să le cânte într'o manieră inimitabilă, fie în cupletele sale de mare vervă şi humor de bună calitate.

Şi ţinem să mai relevăm încă ceva: „baletul mexican" al d-lui Siomin, o realizare de mare originalitate.

Cronica paradoxală

Formulată astfel ancheta stârneşte o nesfârşită serie de întrebări similare: Este necesară avocatului cultura juridică, sau este de vreun folos cea medicală medicului, ş. a. m. d. Vom preciza că actorul trebuie să aibă, afară de o sdravănă cultură de specialitate, şi o temeinică cultură generală.

Etimologic, actor înseamnă cel ce execută, cel ce îndeplineşte, cel ce săvârşeşte un lucru. Actorul este aşa dar, prin definiţie, cel care execută ce a învăţat, cel care săvârşeşte cele ce şi-a însuşit. Cultura e chiar menirea sa, profesiunea sa. Învaţă toată viaţa, ştie pe de rost zeci de mii de slove. Arta sa foloseşte graiul: condiţia şi temelia Culturii.

Ni se va împotrivi negreşit că actorul se poate lipsi de cultură, lăsându-se călăuzit de instinct, de sensibilitate, de intuiţie; că, după cum glăsuieşte mistica formulă platonică, artistul autentic nu se înşală niciodată, având doar a se lăsa pradă misteriosului zeu inspirator. Acest limbaj, de mai poate însemna ceva când este vorba de artistul pur, acela care cu adevărat plăsmuieşte, nu mai poate însă ascunde vreun înţeles când analizăm aşa zisa artă a actorului.

Intr'adevăr, Arta nu poate fi decât rodul puterii creatoare şi a celei mai depline libertăţi. („Tot ce născocim există" — spunea Flaubert). Dar actorul nu se bucură de libera plăsmuire. La drept vorbind, el nu plăsmuieşte nimic. El slujeşte plăsmuitorului. Activitatea sa nu e creare, ci colaborare; nu e transfiguratoare, ci doar figuratoare, dacă ne este îngăduit acest barbarism. Este experienţă, dibăcie, documentare; este procedeu şi perseverenţă. Atribute ce definesc cu prisosinţă o Tehnică, nicidecum o Artă. — şi tehnica e la îndemâna orişicui, e perfectibilă, susceptibilă de necontenite îm-

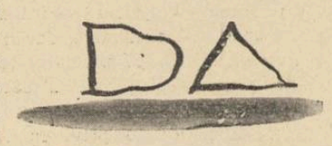

bogăţiri. De aceea nu cunoaştem niciun actor mare dintr'o dată, în vreme ce pe toate tărâmurile Artei s'a debutat adesea cu capod'opere. Tehnica nu este ca Arta, rezultanta fatală a personalităţii. Suntem ispitiţi să afirmăm că artistul pur ştie fără să fi învăţat, în timp ce artistul dramatic nu ştie decât învăţând, cultivându-se necontenit. E un tehnician şi nu un artist.

Pe de altă parte, nefiind creatoare, urmează că această documentare trebuie cu necesitate să izvorască numai din familiaritatea cu operele dramatice, din intimitatea cu marile personagii-tipuri ale Teatrului.

Hamlet, Desdemona, Faust, Don Juan, Figaro, Scapin, pe care actorul este chemat să-i întrupeze, sunt într'adevăr „urziţi din urzeala însăşi a viselor noastre"; nu persoane, ci tipuri, nu din viaţă, ci din cărţi... Cultura actorului nu poate fi decât cărturărească, şi cu cât va fi mai întinsă, mai stăpânită, cu atât actorul va afla acea descătuşare de contingent, acea identificare cu personajul etern, ce va dărui tehnicei sale desăvârşirea.

Dar afară de cea dramatică, actorului îi mai slujeşte şi cultura muzicală, spre a-şi forma urechea, a-şi stiliza declamarea ce „trebuie să fie o muzică", după cum s'a spus. Este bine cunoscută de toată lumea dicţiunea tradiţională a Comediei Franceze, asemeni unei psalmodieri.

Actorul trebuie să-şi mai însuşească şi o serioasă cultură plastică, spre a găsi sobrietatea, noblеţea, expresia estetică şi ceea ce Schiller numea tonul mişcărilor. Va căuta mereu eleganţa liniei, graţia formelor, frumuseţea plastică a atitudinilor şi exactitudinea expresiilor. Esteticul trebue să primeze. Teatrul nu este copierea realităţii, spune Allain, ci mai curând teoria realităţii. Actorul este şi el un teoretician, un tehnician, un virtuoz. Lumea creaţiei îi este refuzată. Intuiţia nu-i foloseşte. Nu se poate juca cu abstracţiuni. Nu poate evada dintr'o cultură concretă, — dată.

PAUL LAHOVARY

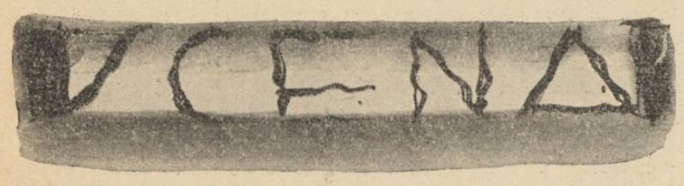

TEATRUL ION VASILESCU: „SUFLET CANDRIU DE PAPUGIU", comedie muzicală în două acte şi un prolog, de TUDOR MUŞATESCU şi N. CONSTANTINESCU

Nu avem destule cuvinte pentru a ne exprima satisfacţia deosebită ce am resimţit, luând parte la spectacolul montat de d. Ion Vasilescu. Comedia muzicală, în vremile întunecate pe cari le trăim, este un mijloc minunat de recreare. Nici nu are altă pretenţie acest teatru cochet din pasajul Comedia.

O glumă dela început până la sfârşit, un divertisment plăcut, antrenant, o muzică bună, decoruri simpatice, un ansamblu închegat şi deosebit de bine reprezentat.

„Où sont les neiges d'antan" spunea un confrate lângă mine, asistând la spectacol. Şi desigur, era o reflexie nimerită, căci „Suflet candriu de papugiu" n'a fost decât o readucere aminte a vremurilor veseliei, muzicii, iubirii. Fără griji, încrezători în viaţă, papugii, şi toţi cei ce-i înconjurau pe scenă, ne-au purtat prin tinereţe, prin haz, prin entusiasm, prin iubire, cu nepăsare, ca şi cum toate erau dela sine înţelese. Ziua de mâine, ce se întâmplă, azi, consecinţele celor de ieri, câte amănunte uitate. Căci comedia muzicală este un spectacol care n'are nevoe de asemenea preciziuni. Ei îi trebue doar optimismul. Şi muzica.

Toate sunt bune, toţi eroii sunt buni. Şi chiar în răutăţile lor, mici meschinării, ne par comici. Iar când un moment melancolic ne umezeşte ochii, orchestra are grijă să atace o melodie veselă. Umbre şi strălucire, asemenea unei zile din primăvară, când soarele zâmbeşte printre nouri, se ascunde după o perdea de ploae repede, dar până la sfârşit tot el învinge, nu ştii cum, când, dece.

Un text viguros şi spiritual, un subiect uşor şi simpatic. Muzica d-lui Ion Vasilescu, aduce câteva noui creaţii, fermecătoare, afară de vechiul şi nostalgicul *suflet candriu de papugiu*, al d-lor Ronea şi Chiriţescu, ritmat sau mlădiat după cerinţele textului. Jazzul Dinu Şerbănescu, o chezăşie pentru cei ce gustă jazzul în adevărata lui accepţie.

Lulu Nicolau, plină de pasiune, Elisabeta Henţia, atât de pricepută dansatoare şi interpretă a melodiilor, Marilena Bodescu, deosebit de bine în rol, Aurel Munteanu, voios şi plin de viaţă, Coco Demetrescu, în reprezentaţie, cu multă artă, N. Groner, râzând şi provocând râsul, Marcel Emilian, N. Sincu şi C. Obreja. Baletul mic, dar frumos alcătuit, intervine, amestecând dansul artistic cu farmecul costumelor şi interpretelor.

Dans, muzică, haz, spirite, decoruri, complimente d-lui P. Miracovici. Un minunat divertisment.

TEATRUL NAŢIONAL: „ICARII DEPE ARGEŞ", piesă în 10 tablouri de Ion Luca.

D-nul Ion Luca, a cărui amintire ne este proaspătă prin interesanta: Femea Cezarului, reprezentată primăvara trecută, se dovedeşte încă odată un fin dialectician şi un priceput cunoscător al dogmelor. Atât de priceput încât uneori deducţiile sale devin periculoase. Dar şi tot atât de priceput, ca să pună termen, la momentul oportun, oricăror divagaţii cu un impuls de credinţă, de convingere în credinţă, încheind astfel orice construcţie raţională ce ar putea înclina în afară de religie, cu sentimentul de încredere nezdruncinată în ea. In orice caz, procedeu interesant, care ne poate da de gândit, şi iată dece suntem recunoscători d-lui Ion Luca. Am făcut, asistând la spectacol, o mulţime de reflexii cari ne-au lămurit unele convingeri, şi am fost foarte satisfăcuţi a putea găsi tocmai în această piesă material de gândit.

„Icarii depe Argeş", este mai mult o frescă de sentimente şi convingeri, din punct de vedere dramatic, conflictul stagnează, dar nu aceasta importă ci închegările la cari ajunge autorul, versurile uşoare şi plăcute, dau impresia unei proze frumos mânuite, limba, iată un element într'adevăr minunat.

Din aceste scurte caracterizări, ne putem face o ideie generală despre ce reprezintă piesa. Dacă ar fi să mai adăugăm felul în care s'a realizat spectacolul, am exagera poate în calde aprecieri, dar am fi deplin sinceri cu noi înşine. D-nii Geo Zlotescu şi Vânătoru, având sarcina decoraţiunilor scenii şi costumelor s'au întrecut în împodobirea actelor cu nişte decoruri de cel mai perfect bun gust, cu totul altfel de cât banalele cartoane, obişnuite naţionalului, în linii largi, culori luminoase, îmbrăcăminţi si strae româneşti de toată frumuseţea, şi aşezări în scenă, grupări de figuranţi studiaţi în amănunţime, pentru a îmbăta privirile spectatorilor. Fiecare act a meritat aplauze la scena deschisă, doar pentru decor!

Apreciem, pentru a încheia aceste consideraţiuni, imaginea de frescă bizantină, susţinută continuu, pe scenă, de d-nii Geo Zlotescu şi Vânătoru, aducându-le un omagiu pentru realizarea domniilor lor.

Interpreţii principali au fost d-na Tantzi Economu-Wesselowsky, şi Emil Botta, animatori adânci în creaţiile ce prezentau d-na Tantzi Economu, pătrunsă de puritatea rolului său iar d-nul Emil Botta, serafic şi om în acelaş timp, plutind între visul construcţiilor sale (avea rolul meşterului Manole) şi încruntarea războinărilor dorite.

In celelalte roluri, d-nul Brancomir a subliniat răutatea şi perfidia, d-na Sonia Cluceru, a interpretat cu pricepere o vrăjitoare, d-nul Mitru pe Voevod.

Toma Dumitriu a fost impresionant în rolul călugărului.

VICTOR POPESCU

EKITAI AHN

de ROMEO ALEXANDRESCU

Muzicienii japonezi s'au abătut extrem de rar prin ţara noastră, mai precis, atingând numărul de doi, în zece ani. Credincioşii muzicii de operă îşi amintesc desigur şi astăzi, de Jovita Fuentes, interpretă minunată a d-nei Butterfly. Stilul de neîntrecut al creaţiei d-sale, desăvârşita interpretare vocală, poetică, dramatică, la care se ridicase în acest rol arta superioară a acestei uimitoare cântăreţe a Japoniei, a înscris în paginile reprezentaţiilor extraordinare ale „Operei Române", o dată într'adevăr memorabilă.

Acum, în cadrul altui câmp de interpretare muzicală, a putut fi cunoscut un alt muzician japonez, d. Ekitai Ahn. Dirijor şi compozitor, d. Ekitai Ahn s'a înfăţişat publicului nostru sub fiecare din aceste două aspecte.

Exprimând prin energie acută şi corsare vehementă dar nobilă, acţiunea acelui temperament apt dominării dirijorale şi sub influenţa acelei dinamizări pornite din pătrunderea credincioasă şi strânsă a textului, subtil în cizelarea frazei, isbutind, prin trăirea prezentă a muzicii să obţină acea spontaneitate activantă care asigură execuţiunilor accentul francheţei şi al convingerei, d. Ekitai Ahn, a comentat şi reliefat deosebit de interesant programul concertului d-sale. „Simfonia neterminată" de Schubert, din care a extras, fără a părăsi o aleasă sobrietate, latura de sensibilitate lirică şi de generoasă fantezie atât de fericite în această simfonie, mult ascultată şi totuşi, oricând, plină de seducţie, sub o baghetă însemnătoare, uvertura „Egmont" de Beethoven şi la „Rienzi" de Wagner, au constituit programul de muzică europeană, condus de distinsul oaspe.

Totuşi, dacă în lipsă de contact direct cu un mediu, mai ales psihic, un tablou muzical imaginar, i se poate substitui cu destul de reuşit rezultat, alături de produsul, de emanarea, de ecoul lui veritabil în muzică, deosebirile apar isbitoare.

Scriem acestea, constatând cât de deosebite au apărut de paginile „pucciniene" japonezante, compoziţiile d-lui Ekital Ahn, isvorîte din însăşi aromele solului insular, din însăşi adâncurile specificului japonez, dintr'un suflet şi gândire japoneze. Pitorescul minuţios şi ciudat, melodica desfăşurată în falduri grave şi insistente, polifonia şi poliritmia deosebit de bogată şi de felurită a instrumentelor de percusiune, o sumă de trăsături particulare de vocabular şi elocinţă, pe care o singură audiţie nu le poate încă defini, pe toate, aflate în muzica d-lui Ekitai Ahn, sunt realmente ceva nou, în lumea muzicii ce ne-am obicinuit să ascultăm, şi vădit diferenţiat de muzica japonezantă.

Este bine că revelarea ne-a fost făcută în chip autentic şi sperăm să mai putem întâlni şi de acum înainte prilejul de a asculta în concertele noastre, muzică şi muzicieni japonezi.

Nu şi nu şi nu — de câteva ori — iar alteori da: adică, însumând, nu şi da, dar mai ales NU, domnule Paul Lahovary.

Sunteţi — să mi se îngăduie a începe cu o constatare plină de satisfacţie — din numărul acelor „citatori" cu cari Thibaudet, el însuşi posesor al unei memorii doldora de reminiscenţe livreşti atât de oportun invocate, îl plăcea să aibă deaface. Am numărat, în textul d-voastră, nu mai puţin decât cinci asemenea citate cari îl înzestrează cu o forţă argumentativă aparent invulnerabilă. Dar ne-a stimulat chiar dificultatea de a-i găsi legendarul călcâiu vulnerabil — atât de solid închegată ni s'a înfăţişat armătura susţinerilor desfăşurate.

Aşadar, pretindeţi că actorul este un simplu executant, un săvârşitor lipsit de originalitate proprie, un etern împrumutător. Că, în deosebire de artist — plăsmuitor autentic — el, actorul este doar un colaborator obligat, un îndemânatec tehnician, sortit pe viaţă să fie învăţăcel.

Totuşi, presimt că putem fi de acord afirmând că actorul este însul privilegiat care fără să-şi piardă identitatea cu sine izbuteşte să fie multiplu — ceea ce nimănui altuia nu îi este dat.

Amintiţi-vă, domnule Lahovary, de cuvintele pe care Paul Valéry le pune în gura lui Socrate (în „Eupalinos"): „Ne naştem mai mulţi, dar murim unul singur" — făcând aluzie la împuţinarea dureroasă pe care viaţa în societate o impune celor mai înzestraţi dintre noi, — nevoiţi să aleagă, să sacrifice adică din preaplinul lor sufletesc, pentrucă societatea nu îngăduie decât participări precis conturate pentru numărul limitat de etichete ce are la dispoziţie.

Aşadar, actorul este acest excepţional ins privilegiat care-şi poartă cu el, pe scenă, până la căruntеţe, alaiul multiplelor lui ipostaze, odată cu satisfacţia neştirbită de umbra regretului vreunei renunţări la ceea ce ar fi putut fi.

Un colaborator admis doar în virtutea unor însuşiri adiacente, sprijinite pe deprinderile şi rutina experienţei? Un tehnician impersonal?

Numai atât să fie actorul? Hotărît, nu! Şi iată de ce: deosebirea între artă şi tehnică e una didactică, sterilă ca atare. „Tehnica e la îndemâna orişicui" — dar care tehnică? Aceea mecanică, a maşinii. Tehnica actorului, ca şi a oricărui artist creator e una strict personală, care nu se poate transmite, nu poate fi pusă „la îndemâna orişicui". Fără 'ndoială, recunoaşteţi că e „perfectibilă" dar atât nu-i deajuns.

Tehnica şi arta, pe care le deosebim numai pentru uşurinţa sistematizării materialului din manualele didactice, se îmbogăţesc una prin alta. Ele sunt într'o necontenită fermentaţie şi efervescenţă, se întrepătrund osmotic şi colaborează, dar în felul funcţiunilor active dintr'un organism viu.

Tehnica uşurează şi îmbogăţeşte expresia artistică, iar arta,—talentul, înzestrarea născută, „ingenuum",— oricum i-am spune acelui „dat" inexplicabil pe care nu s'a găsit încă cineva să nu-l recunoască — adânceşte puterile de investigaţie şi de exploatare ale instrumentului tehnic în zăcămintele talentului, mlădiază şi rafinează unealta.

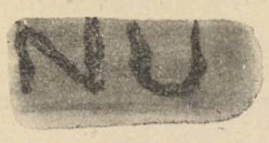

Ca oricare artist, actorul crează cu posibilităţile lui multiple de expresie, realizând tipuri, valori, — ceea ce cu o denumire generică recunoaştem în artă drept criterii, supreme referinţe. Tipul „cetăţeanului turmentat" sau al lui „Ion" din „Năpasta", realizate de Iancu Brezeanu sunt valori, criterii de comparare şi preţuire în critica dramatică, în aceeaş măsură în care, pentru expresia lirică, fenomenul Eminescu şi fenomenul Arghezi sunt referinţe obligatorii în critica literară. Tehnica lui Brezeanu, a lui Nottara sau a lui Iancu Petrescu erau pe măsura talentului fiecăruia. Vă gândiţi că şi le puteau împrumuta unul altuia, aşa cum ar fi făcut cu garderoba? „Inteligenţa măgarului îi şade bine şi-i ajunge acestuia dar nu i s'ar potrivi curcanului" scria odată d. Tudor Arghezi. Cam la fel şi cu tehnica.

Pretindeţi, domnule Lahovary, că actorul, iarăşi în deosebire de „artist" nu se bucură de libera plăsmuire, pentru a conchide, drept consecinţă, la lipsa lui de originalitate? Dar se poate oare nega prezenţa şi valoarea fecundă a constrângerii în arta poetului, a pictorului, a sculptorului sau a compozitorului? Ştiţi cât preţ are dificultatea impusă, constrângerea formelor fixe în concepţia poetică a unui Valéry, ce însemnătate avea „efectul final" pentru Poe, cu câtă atenţie căută Wagner să nu piardă din vedere „punctul energetic" iniţial sau ce putere de obsesie avea asupra lui Flaubert senzaţia de culoare pe care vroia să o realizeze în „Madamme Bovary". Dar inspiraţia sculptorului nu e oare constrânsă de materia pe care o modelează, a pictorului de pasta întinsă pe paletă, etc.?

Constrângerea impusă actorului, de textul şi indicaţiile autorului nu este de altă natură, fără a fi mai puţin fecundă decât aceea ce se exercită în cazul artistului. Actorul creiază, în accepţiunea cea mai largă a cuvântului, iar tehnica cea mai experimentată unită cu cea mai întinsă şi mai nuanţată cultură nu pot suplini lipsa unei anumite vibraţiuni în timbrul vocii, o anume expresie a mimicei, strălucirea umedă a ochiului sau arcuirea unică a gestului, cu neputinţă de a fi repetată.

Al patrulea citat, domnule Lahovary, dela André Gide acesta: „Numesc cultură ceea ce rămâne după ce uiţi tot ce ai învăţat".

Mi se pare că actorul este cel ce să ştie să uite la momentul oportun şi să fie doar personajul pe care-l întrupează, cu intensitatea halucinantă a obsesiei. Desprins de orice contingenţe el înlesneşte şi spectatorului acea smulgere din actualitatea care-l consumă clipă de clipă, fărămiţindu-l fără cruţare.

Il redă lui însuşi, cu o violenţă care-l zgudue din fragilele lui aderenţe sociale, hărăzindu-i negrăita şi neasemănata bucurie a unei libertăţi interioare în care posibilităţile lui de expresie, constrânse de nevoile traiului zilnic, sunt iarăşi descătuşate. Actorul nu este doar un colaborator lipsit de originalitate, aservit textului pe care-l debitează, ci un element esenţial al spectacolului, la închegarea căruia contribuţia lui este esenţială, creatoare într'o egală măsură cu aceea a autorului dramatic şi a punerii în scenă.

Cu acestea, credem să fi răspuns şi la întrebarea din capul locului, dacă „este cultura dramatică absolut necesară actorului?" Actorul, ca şi artistul, nu poate fi un ignar. Cine nu-şi cunoaşte şi cultivă grăuntele de dumnezeire sădit în el, e asemenea nevrednicului din Evanghelie care şi-a îngropat talantul în pământ.

Şi cu această ultimă aluzie livrescă, a cincia, am pus punct. Suntem chit, — provizoriu dacă vreţi — domnule Paul Lahovary.

MIHAI NICULESCU

VITRINA EUROPEI

„CHESTIA"

cu regimul totalitar care nu favorizează literatura să o trecem dela începutul acestei cronici la rebut.

Cine a văzut Expoziția Cărții Germane (și au văzut-o mii de Români!) își dă seama că această afirmație ține de prenoțional, de prelogic.

Tipăritura de răsboi Germană, de altădată și de acum, de strictă specialitate și de popularizare, cu obrazul ei domnesc, cu litera titlului și textului de aur, de argint, de aramă, ni se înfățișează ca o stemă regală.

Al 3-lea Imperiu ne învață cum se tipărește o carte bună și ne învață secretul profesional prin care ajungem chiar în timpul de răsboi să avem reviste, cu un număr aniversar de pagini (Amintim între altele Das Reich).

Nu este nevoie să mai amintim că în această epocă scriitorii germani nu au murit de foame și că nici un chimist n'a fost oprit de agenții forței polițienești să se ducă disdedimineață la laborator.

Ba dimpotrivă, asistăm la o nobilă popularizare a artei: invalizi, răniți și muncitori văd însfârșit mirajul Bayreuthului și al Salzburgului; în expozițiile müncheneze și berlineze nu e oprit nici accesul îngerilor chiar, cari „pot umbla în piciorul gol" prin săli vaste.

Strigătul vital care străbate întreaga Germanie există, oriunde, în orice scriere:

LEBEN, LEBEN, LEBEN

a trăi, a trăi, a trăi — transcris în orice poezie, în orice roman, ca un principiu constitutiv al oricărei opere artistice.

Lângă prosodia, descriptivă, care abia suferă cuvintele,— practicată și la noi de d. N. Iorga și epigonii domnicisale, poezia germană resimte suflul unei trăiri adevărate.

Dilthey face această remarcă într'o lucrare mai veche (Das Erleben und die Dichtung, Vier Aufsätze, Teubner Verlag, Leipzig, 1906, p. 291) cu privire la literatura germană clasică, Hölderlin, Uhland, Mörike, ș. a. că dragostea de viață a fost continuu prezentă în operele scriitorilor germani, și în genere în orice eveniment național. Astfel în „Das Reich", nr. 23, 1940 Jahr, din 27 Okt. ca urmare la articolul lui Jurgen Petersen (care pusese această problemă într'un număr anterior): „Este tinerețea nespirituală?" cititorii răspund de pe front, din fabrici și din Universități: „Viața este pentru noi cea mai înaltă lege"; „Noul nostru Dumnezeu se numește viața"; „Viața este cel mai bun fir conducător al nostru"; și ca să nu devină o formulă această dragoste de viață, un altul scrie: „între puterea vitală și înălțarea spirituală își caută „tânărul drumul pentru transformările ce vin".

In „Europäische Revue" XV Jahr, Heft 10, Okt, 1939, în articolul lui Franz Grosse: „Flämische Literatur der Gegenwart" găsim transcrierea acestui suflu vital, în rânduri de îndrăgostit în opera lui Gerhard Walschap (Faptul că acesta din urmă e născut în Flandra nu schimbă nimic): „Țara noastră este Flandra și acolo poți fi tu credincios, tare, duios și înțelept. Strânge-ne acolo, acolo unde ne putem certa, lupta, ruga, păcătui, avea copii, alerga, conjura, bea, — a trăi, a trăi, a trăi — și toate vor fi bune. Acesta va fi cuvântul de orgă, de laudă: mulțumim". Și mai departe: „trăiți din plin, trăiți orele de aur ale timpului, iubitul vis de mărire și de faimă al copilăriei voastre, trăiți-l din plin, trăiți-l din plin... etc.".

DER MENSCH

Omul este un alt punct polarizator, central, în arta și literatura germană, ca o îndreptățită reacțiune împotriva generației biologiste și în legătură cu dragostea de viață.

Münch'ner Kunstausstellung (Expoziția de Artă din München) în cari expun Ederer, marele Padua, Leo Saliger ș. a. dovedește cu prisosință întinderea și înțelegerea unei astfel de preocupări. Cu atât mai mult Fritz Klimsch, Georg Kolbe, Iosef Wackerle, Karl Albiker, Richard Scheibe, Arno Breker, Iosef Thovake ș. a. cari au expus sculpturi la Berliner Kunstlerhaus (Casa de Artă din Berlin) ilustrează această înaltă concepție a ființei noastre umane, care ne încântă și ne întristează deopotrivă. Preocuparea aceasta nu este exclusivă în artele plastice germane. E destul să vizionezi „Eisvogel" (Păsări pe ghiață") a lui Wylly Kriegel, ca să înțelegi necesitatea unui concept nou, care să definească arta germană actuală. Transcriu pentru viitoarele cronici, încă, numele lui Iosef Pieper, Karl Truppe, Anton Müller-Wischin.

GERMANIA IUBEȘTE FRANȚA

Al doilea cuvânt nu are înțelesul gol, de afiș, al străzii.

Germania iubește Franța adevărată și mare așa cum a iubit-o Căpitanul care purta cărțile marilor francezi prin închisori, așa cum o iubim cu toții, fără compătimire.

Și pe bună dreptate „diversiunea" ce s'a încercat la Riom a îndurerat presa și inimele italienilor si germanilor, ca reprezentând o tipică legalitate formală, acolo unde nu poate fi vorba decât de o amplă întoarcere națională spre isvor limpid.

In legătură cu aceasta Juri Semjonow analizează în articolul „Can Can" din acelaș număr al aceleiași reviste expresiile: „sfârșit de secol", „rău al secolului", „doulce France", „faire l'amour", „french Can Can" — ca reprezentând o epocă de disoluție și moarte. Situația de „câine - mort - dus - de - apă" după expresia lui Montherlant, a intelectualului francez, faptul că se putea scrie despre orice și oricum, denunța lipsa oricărei axiologii, iar starea părăginită a Bisericii amintea de expresia „Lourdes ohne Glauben" (Lourdes fără credință).

Importul Can Can-ului (și cât de tragic ne apare azi răspunsul impresarului care importase acest dans, la întrebarea „unde va duce acest dans?" „Dieu le sait"...) profetiza o întinsă gangrenă morală. „Timpurile lui Richelieu — scrie Semjonow — au trăit visul utopic și strict legat de utopia revoluționară a asimilării tuturor supușilor coloniali. Dimpotrivă, Africa de Vest a asimilat Europa de Vest".

Nu e lipsit de semnificație că toți filosofii axiologiei, dialecticieni sau autidialecticieni, în ultima sută de ani n'au fost francezi. Este vorba aici nu de psihologie diferențială doar, ci de lipsa unei concepții existențiale care să se oglindească în esențial, în planul valorilor.

ȘI DESPRE TRADUCERI

Este o chestiune asupra căreia ar trebui să ne oprim cândva, atât, cel puțin, cât revistele Germane se opresc (v. Europäische Revue din Okt. 1939 cu privire la literatura flamandă și din Okt. 1940 cu privire la literatura popoarelor din Europa Centrală). Desigur tot aici trebuiesc notate traducerile abondent efectuate în limba germană din flamandă: Gerhard Walschap (Intâlnire cu Hristos, Căsătorie, Păcatul Adelaidei, Copilul); Felix Timmermaus (Țăranul de totdeauna); Ernest Claes (Donkelhof und Wasinghaus); din limba română Codreanu: Die Eiserne Garde; (Pentru Legionari). Notăm și o carte minunată pe care studențimea noastră a scris-o doar în transcripție eroică! „Kriegsbriefe gefallener Studenten" („Scrisori de răsboi ale studenților căzuți") editată de Ph. Witkop, „cartea studenților, cari, însuflețiți, au luptat cu curaj, în răsboiul trecut".

★

Max Clauss în „Das Reich" nr. 22, 1940 Jahr, din Okt. dă în articolul „Făptuirea Europei" o soluție preconizând necesitatea unei Europe libere dar organizate.

„Pan Europa, și Statele Unite ale Europei nu sunt — scrie Clauss — o formulă adecvată unei ordine viitoare. Ambele nu spun nimic cu privire la popoarele europene a căror proprie înfățișare este diferită de izbitorul mozaic al popoarelor Statelor Unite ale Americei, după cari se hotărăște fața Continentului nostru". Și mai departe, după ce autorul constată că nici Rusia și nici Japonia nu pot oferi decât un palid exemplu, scrie:

„Granițele interioare nu vor trebui să ne mai înfățișeze realitatea politică a Europei, exceptând granița Alpilor, cari nu vor despărți Imperiul German de Nord de Imperiul Roman de Sud, ci îi vor uni prietenește. Nici vorbă, Europa va trebui să iasă nouă din răsboiul cauzat de granițe, să respecte legea popoarelor și Dreptul popoarelor, administrația lor autonomă și culturală".

Și, în rândurile ce urmează, filiația conceptului de Europă cu origina în Bismark: „care a re-creat-o cu fier și sânge în ciuda tuturor inamicilor, printr'o încercare grea, așezând baze istorice și proprii".

„Ca statele să nu fie închise, unificarea va fi în primul rând economică".

In concluzie, cu privire la problema libertății individuale și a familiei, după ce amintește că nu poate fi vorba de oprimarea unui Stat de către altul, scrie: „Fața noului timp este fața soldaților revoluției naționale și sociale cari au fost cunoscuți de adversar ca niște luptători ai baricadelor.

„Libertatea în disciplină este ținuta umană".

Lucru pentru comunități este marea grije a conducătorilor la viitoarea și generala reorganizare a Europei".

BORIS DEȘLIU

Sfârșitul democrației pe continentul european

e văzut de **Ugo d'Andrea** într'un fel foarte asemănător cu acela mărturisit în **„structuri polyfonice și structuri simfonice"**, articolul din prima pagină al revistei noastre.

„Individualismul — desprindem din Ugo d'Andrea (No. din 16 Octombrie al revistei **„Nuova Antologia")** — a minat statul modern pentrucă a dus la frământarea partidelor politice și a organizațiilor de clasă, împiedecând orice activitate reală a guvernului, și pentrucă s'a combinat cu egoismul burghez care a sustras gelos statului, oridecâteori a putut, controlul asupra activității economice. Când democrațiile au ajuns la extrema perfecțiune a libertăților individuale, și a libertății de producție, Statul a încetat să existe, ca propulsor și coordonator al activității naționale. Discrepanța între activitatea economică și cea politică a condus la înfricoșătoarea criză din 1929, care a văzut

(Urmare în pag. 8-a)

JOCUL CU FIARA

(Urmare din pag. 4-a)

Focul din sobă dă o lumină destul de puternică. **(Ștefana stinge lampa).** Așa. Minunat cum dăduie focul. Vină lângă mine. Mai aproape. E ultima dată când te simt. Da. Sunt mâinile tale aici. Fruntea ta. Inima ta. Nu te-a durut când m'ai împușcat?

ȘTEFANA **(ridicându-se):** Nu mai pot îndura! Octav, spune-mi că nu e adevărat... Vrei numai să mă sperii... N'ai să mori...

OCTAV: Liniște, Ștefana, liniște... E frumos că mor astfel, într'o noapte cu viscol, avându-te pe tine alături. Te rog să-mi torni puțin vin. **(Ștefana toarnă în ambele pahare).** Să ciocnim **(bea):** Minunat. Acuma, trebuie să zâmbești, Ștefana. Curaj! O sforțare, și-ai să poți. Vezi c'a mers?

ȘTEFANA **(după un plâns lung și chinuit):** Octav, te iubesc și eu. Dar nu pot să mor și eu. N'am dreptul să iau viața copilului pe care-l port în mine. După ce se va naște, mă voiu sinucide Îți jur asta.

OCTAV: Dar nu te gândești că vei fi arestată pentru omor?

ȘTEFANA **(aspru):** Nu voiu fi arestată. In zori, înainte de-a se reîntoarce Gheorghe, voiu fi plecată. Vântul aproape că a'ncetat cu totul, iar ninsoarea a mai slăbit și ea. Avioneta va putea să decoleze. Nu fug pentru că aș fi lașă, ci pentru că nu vreau ca bietul meu copil să se nască sub pecetea unei crime dovedite.

OCTAV: Asta-i lașitate morală.

ȘTEFANA: Poate. Dar, totodată, e un act de curaj social. Incă odată, îți promit că, imediat după naștere, mă voiu sinucide. Doamne, sunt atât de obosită **(își pleacă fața pe fața lui Octav):** Ai dureri mari?

OCTAV: Nu. Aproape că nu mă doare de loc. Atât, că mi-i foarte somn. Totul se 'ncenușează în jurul meu.

ȘTEFANA **(strigă):** Nu! Incă nu muri!

OCTAV **(zâmbind):** Cât de copilăroasă ești tu, Ștefana! Poate că de aceea te iubesc, **(vorbește din ce în ce mai greu):** Cât de ciudat s'a întâmplat totul... Intr'adevăr, par c'ar fi fost un vis... **(calm):** Mi se pare că mor.

ȘTEFANIA(**sgâlțâindu-l):** Incă nu, Octav. Ascultă! Dă-ți silința și ascultă bine. Fă un efort...

OCTAV: Da.. da...

ȘTEFANA: Te iubesc. Ți se pare, desigur, că nu te iubesc îndeajuns, dacă am fost în stare să te ucid. Te iubesc în felul meu. Doi oameni nu pot iubi în acelaș fel. Intelegi asta, nu-i așa? Eu nu mă pot sinucide acuma. Dar uite ce-ți spun. Ucide-mă tu. Iată revolverul meu. Trage drept în inima mea.

OCTAV **(transfigurat):** Ești într'adevăr în stare să accepți asta?

ȘTEFANA **(simplu):** Da, căci te iubesc. Tu ai dreptul să mă ucizi. După cum și eu am avut dreptul să te ucid.

OCTAV: Ai dreptate. Și, acuma, să vorbim lucruri frumoase, plăcute, indiferente **(cu glasul tot mai slab):** Istorisește-mi ceva.

ȘTEFANA: Intâiu să mai bei un strop de vin. Despre ce ai vrea să-ți vorbesc?

OCTAV: Despre dragostea noastră.

ȘTEFANA: A fost mare și nespus de frumoasă. Ce fatalitate stupidă că nu ne-am cunoscut la timp! Am fi fost atât de fericiți! Ar fi fost o viață minunată. In fiecare seară te-aș fi așteptat cuminte acasă, tu ți-ai fi îmbrăcat pantofii și te-ai fi așezat ca un bunic la gura sobei, iar eu la picioarele tale și-aș fi rontăit bomboanele aduse de tine **(cuprinsă de teamă):** Mă mai asculți, Octav?

OCTAV: Da... desigur...

ȘTEFANA: Am fi citit în pat și-am fi făcut mereu planuri de viitor... Eu și-aș fi cerut castele în Spania, iar tu m'ai fi dojenit sau mi-ai fi promis luna. Ne-am fi certat pe tema asta, ca, la urmă,să ne împăcăm printr'o sărutare. Octav, cât de plăcut e să te mângâiu astfel pe frunte!

(Deodată, ca'ntr'un miracol, o suavă lumină albăstruiu-verzuie năvălește'n odaie, dând transparență de basm tuturor contururilor).

OCTAV: Doamne, ce-i asta? Oare-a'nceput moartea?

ȘTEFANA **(se duce încet la fereasta din dreapta):** Octav, a ieșit luna printr'o spărtură de nouri. Ninge și, cu toate acestea, avem lumină de lună. E ceva nemaipomenit de frumos. Vrei să vezi și tu? Stai, că vin să-ți ajut **(il duce la fereastră; stau amândoi în bătaia lunii și privesc lung afară):** N'am văzut niciodată ceva mai straniu ca această lumină de lună amestecată cu zăpadă.

OCTAV **(șoviind):** E foarte frumos. Ștefana, cred c'a venit timpul **(se clatină).** Vreau să te mai sărut odată, Ștefana **(o sărută lung).**

ȘTEFANA **(îi aduce revolverul):** Mă iubești, Octav?

OCTAV: Peste toate veacurile **(trage un foc).**

ȘTEFANA, **(lovită):** Mâna ți-a tremurat, nu m'ai lovit în inimă, dar simt că, totuși, voiu muri. Ești fericit, Octav?

OCTAV: **Sunt nespus de fericit (se ține cu mâna de perdeaua ferestrei; un frig cumplit îl înfioară pentru o clipă; apoi, se lasă încet la pământ):** Lunec tot mai afund... Dă-mi mâna, Ștefana Mă ierți?

ȘTEFANA: Te iert. Sunt fericită că tu ești fericit. Mă ierți și tu? Octav... mă ierți?

OCTAV: Te iert. Dragostea.. noastră... sfârșește... atât de frumos... Ștefana... Ștefana... **(Femeia îngenunchiază lângă el).** Cred că... Ștefana... E o lumină atât de mare... Ștefana... Totul a fost minunat... și... **(moare).**

(Ștefana își lasă fruntea pe pieptul lui Octav; apoi, clătinându-se, se ridică și se uită afară; un urlet lung se-aude din ogradă; Ștefana se duce șoviând la masă și ia pușca; deschide fereasta; lupul urlă din nou).

ȘTEFANA: Ai venit să-ți cauți lupoaica? **(arma la ochi, ținește și trage):** Așa! **(După câtva timp, pușca îi cade din mână; Ștefana se prăbușește alături de Octav; a murit; lumina lunei se'ntunecă; trece un nour peste ea; nu mai luminează decât jăraticul din sobă, înconjurând cu pulbere aurie capul celor doi morți).**

CORTINA CADE INCET,

București, 3—5 Octombrie, 1940.

MIRCEA STREINUL

Monete din timpul migrațiunii germane

(Urmare din pag. 3-a)

nie pe valea râului Pô și au rămas aci mai mult decât Ostrogoții (568-774). Dela primii regi longobarzi nu ne-a rămas decât o serie de monete, copii depe monetele bizantine însă foarte curioase, care pot fi ușor recunoscute după stilul lor particular. Astfel, monetele lor de aur „tremissis"[9] sunt imitații depe monetele imp. bizantin Heracliu (637). Aceste piese au pe avers portretul și legenda imp. bizantin Heracliu, însă barbarizate, iar pe revers au o cruce cu legenda greșită: VIITORIA AVIV-STOPVM IOMOB

Tremissis a rămas de altfel moneta curentă a Longobarzilor de la începutul la sfârșitul dominațiunii lor. Astfel, unul dintre regii Lombarzi Cuninipert (688-700) își înscrise numele pe un triens[10] de aur (D(ominus) N(oster) CVN-INCPER(tus). Pe aversul piesei vedem bustul lui, iar pe revers piesa ne înfățișează pe Sf. Mihail, protectorul Lombarzilor. Sf. Mihail ține un băț în mână, el pășește spre dreapta).

Un alt „triens" de aur a fost bătut de Desiderius[11] (757-774). Această piesă are o cruce și numele regelui pe avers: DN DISIDIRIVS REX iar pe revers are o stea între două cercuri. Legenda reversului este: FLA (vio) MEDIOL ANO

Unele ducate fundate în sudul Italiei de Longobarzi durară dela anul 706-870 și bătură monetă. Principalele monete ale acestor regi au fost bătute în Beneventum și sunt imitațiuni depe monetele bizantine de care diferă radical prin stilul lor particular și prin portretele lor grotești. Dintre acestea am putea cita un sclidus dela Grimoald al III-lea (788—806) și un triens dela Sicardus (832—9). Aceste piese au pe avers portretele și legendele regilor lor, iar pe revers citim legenda VICTORV PRINCI (victoria principelui), cu o cruce puternică.

IMPERIUL VIZIGOȚILOR,[12] (419-712). Vizigoții cutreerând Europa au trecut Alpii și Pirineii și au fundat în Gallia la începutul sec. al V-lea un imperiu german, care a fost mai târziu desființat de Franci. Monetele regilor lor sunt imitații depe solidi lui Anastasie I-iu. Justinian I-iu și ai lui Mauriciu Tiberiu. Intr'o monetă vedem un „triens" de aur neclarificat bătut de acești barbari. Legenda acestei piese este eronată astfel: ONIVSTNI ANSPAC având în mijloc un bust diademat și drapat spre dreapta, iar pe revers citim iarăș legenda eronată: VICTOR AAVSTO; Victoria spre dreapta; în câmp CONO, probabil prescurtarea cuvintelor Constantinopoltiae obrizum. (Aur pur, bătut la Constantinopole).

Alte piese au fost bătute în Spania și amintesc stăpânirea lor acolo[13] (531-712). Aceste monete au portretul și legenda regelui lor pe avers, iar pe revers marca monetăriei. Unele specimene au fost atribuite lui Wamba; ele au fost bătute între 672—680.

Imitațiuni MEROVINGIENE. După ce Vizigoții au fost învinși de Franci, primul rege Franc Clovis, întemeiă dinastia Merovingiană. Cele mai multe monete merovingiene s'au bătut însă sub Clotar I-iu (584—624) și Dagobert I-iu (622—638). Acești regi au imitat la început din belșug monetele imp. bizantini Anastasie I-iu, Justinian și Mauriciu Tiberiu. Piesele lor au inițialele MA și au fost bătute la Massalia, altele au fost bătute la Arelate sau la Chalon sur Saône.

Odată cu apariția frumoaselor monete ale regilor Franci, apărură și imitațiuni de ale acestora. Astfel, pe o piesă de aur dela Sigebert[14] al III-lea (634-656) fiul lui Dagobert vedem pe avers bustul regelui diademat și perlat având legenda SIRS, iar pe revers găsim o legendă ilisibilă, cu o cruce bifurcată; în câmp MA

Această piesă nu poate fi altceva decât o imitație barbară a Vizigoților.

In afară de monetele acestor barbari, s'au mai găsit și alte monete barbare, a căror legendă e scrisă cu caractere runice.

CORNELIU SECASANU

9) Adică 1/3 din solidus.
10) Adică 1/4 dintr'un solidus.
11) Desiderius a fost ultimul lor rege. El a fost învins de Carol cel Mare (774) din dinastia Carlovingienilor (Gallia).
12) Nume dat Goților Occidentali. Aceștia s'au așezat mai întâiu în Carpați. Vezi Al. Odobescu-Tezaurul dela Pietroasa.
13) Acest regat a fost desființat de Arabi în sec. al VIII-lea. Vizigoții au început primele cuceriri în Spania pe timpul lui Ataulf. (410—15).
14) Rege în Austrasia, regat în Gallia Francă de Est.

Viața lângă cer

(Urmare din pag. 5-a)

In vagonete câțiva moți cu țopine și sârme, moțăiau de nesomn și trenul plecă ronțăind hașchiile de pe șine.

Când trecură pe lângă joagăr își făcu cruce. La capătul ciosvârtelor ardeau încă două lumânări de ciară, îngrijite de plozii mortului și câteva femei care-l boceau.

Tot drumul privi în gol, apăsat de gânduri.

La calea jumătate, Solovăstru sări din vagonet, sub pretext că trebue să facă o inspecție, unui grup de fierăstari, care lucrau în doștină. Dar n'apucă bine să dispară trenul la cotitură și se întoarse pe muruna muntelui în sat.

Ajuns în marginea satului, se pitulă după brazi. Stătu până târziu, fără să vadă nimic. In curtea lui era pustiu. La administrator nu se vedea de-asemenea nici o mișcare. Dar dacă s'a strecurat prin altă parte? La gândul acesta se năpusti în sat, prin ogrăzi peste uluci. Când ajunse în curtea lui, se opri, dar dacă e în casă? Ce-a va spune? Puse mâna pe clanța ușii. Era încuiată. Văzu numai negru înainte. Cum a ajuns în ograda administratorului? Impinse ușa, care nici nu clinti. Ochii i se învolburară și inima îi svâcni rănită. Își repezi umărul în ușe și ivorul sări țiuind din scoabe și se pomeni gâfâind, desfigurat cu pumnii încleștați, în prag care îi se legăna sub picioare. Salomia țipă ca o pajură înjunghiată, și se ghemui covrig, goală pe divan, iar administratorul înmărmuri pe picioare, gol pușcă.

Recules, Solovăstru se repezi la stârvul încremenit și înșfăcându-l de păr, îl târî în curte și de-aci în uliță, ca pe un sac de tărâțe. Lăpădându-l în uliță, îi apăsă un bocanc pe pântece, poruncind unui țăngău ce rămăsese cu ochii holbați la el, să-i aducă o pereche de foarfeci, să-l jugănească. Satul se adunase potop în jurul lor.

Câteva femei, văzându-l gol, își astupară ochii. Altele mai îndrăznețe, țopăind în jurul lui, se aplecară și-l scuipară.

Na! spurcăciune, ca să înveți minte, că multe-ai mai culcat sub tine. Cineva ridică o baligă și i-o trânti peste față.

— Ține, plăcinta mătii de vinitură, că ți-a cântat și ție cucul. Solovăstru se aplecă peste el și apăsând călcâiul îl întrebă, alb ca varul:

— Iți cade bine hai? Crezi că mie mi-a tignit, să te culci cu muierea mea? Solovăstru își închipui pe Salomia sub goliciunea acestui stârv. Pământul se clătină sub el. Domnul administrator înverzise. Nimeni nu-i sărea în ajutor. Numai clipa îl mai despărțea de moarte.

Amintindu-și de muiere, mulțimea mai voia un țap ispășitor:

— Unde-i cățeaua? S'o vedem, aicia lângă juncalău! Să aducem guda! Și porniră spre casa administratorului. Solovăstru vru să-i oprească. Dar ce să facă? Unde să propteaască stârvul ca să nu-i scape?

Peste drum un gard de nuiele cu pari proaspeți ascuțiți, îl momi. Ridică trupul buhăit al jidovului până în creștet și vru să-l tragă în țepi ca să nu-i mai scape. Simțind însă svârcolirile neputincioase, mila îl cutropi și urlând de jale și încruntare, își lăsă brațele moi. Pornit să facă moarte de om, Domnul din el învinse, și lepădând păcatul din mâini, se năruì în șanț plângând ca un copil...

De undeva dintr'o podină, un clopot de vecernie, începu să cânte lăcămos de limpede, a pace.

Inainte de-a se svoni încă, peste creste pățania lui, Solovăstru plecă în lume pentru a doua oară, ducând cu el toată durerea ce s'a ogoit într'o hălăciugă de munte.

Valea Ierii, a rămas multă vreme cutremurată de întâmplarea Salomiei, despre care nu mai știau nimic, decât din svonurile care le aduceau cărăușii. Cică ar fi fugit cu administratorul la Cluj.

Apoi alte nenorociri s'au abătut asupra lor, uitând de toate, de Solovăstru și de nevasta lui, numai administratorii au rămas aceiași, cumpliți și curvari.

V. COPILU-CHEATRĂ

Vitrina Europei

(Urmare din pag. 7-a)

căzând sistemul capitalist. Această spăimântătoare prăbuşire a întărit, la popoarele doritoare de o viaţă mai viguroasă şi eficientă, credinţa în revoluţiile Fascismului şi Naţionalismului, îndrumate înspre combaterea desagregării Statului modern. Acum statul e reintegrat în toată plinătatea sa. Se poate afirma că principiul naţionalităţii, suscitat de revoluţia franceză, a avut ultima sa aplicare în 1919, prin efectul disoluţiei Imperiului habsburgic, dând viaţa acelor noui comunităţi naţionale.

Europa va susţine că a atins perfecţiunea democratică, şi nu-şi va da seama că a ajuns la desordinea cronică prin inconciliabilitatea micilor state. Particularismele istorice acţionează pentru desagregarea europeană, aşa cum, odinioară, municipalismele făceau cu neputinţă unitatea naţională.

Italia şi Germania, în faţa paraliziei Statelor burgheze şi desordinei şi fierberilor cronice ale micilor state, au pus în acţiune **„turbinele revoluţionare"**. Despre acestea se poate citi în doctrinele lui

MOELLER VAN DEN BRUCK ŞI ENRICO CORRADINI,

precursorii nouei ordini europene; primul îşi cunoaşte epoca de glorie cum e şi firesc, în Germania de după războiul mondial, într'un mediu cât se poate de predispus să protejeze înflorirea unor doctrine de justiţie socială şi de mai bună distribuţie a bunurilor pământeşti. Al doilea, Corradini, e cel care face întâia oară legătura între sindicalism şi naţionalism, combătând socialismul. Sindicalismul războinic al lui Enrico Corradini nu era o nouă lecţie de socialism marxist cum s'a crezut, ci „o nouă formă de aristocraţie ieşită din tăria muncii".

„...naţionalismul, scrie Corradini, vrea să fie pentru întreaga naţiune ceeace socialismul fu pentru proletar numai. Ce-a fost pentru proletar socialismul? O tentativă de mântuire: în parte şi în limitele posibilului, izbutită. Şi ce este Naţionalismul pentru Neam? O încercare de mântuire, şi dea Domnul să reuşească din plin".

Corradini numeşte proletară *naţiunea italiană şi toate naţiunile care, ca Italia de pe atunci, se găsesc în stare de dependenţă faţă de Naţiunile mai favorizate.*

Reluând viziunea Italiei ca o mare ţară proletară,

GIOVANNI PASCOLI,

reluă totodată conceptul fundamental al agitatorului naţionalist şi îl adoptă ca titlu al discursului său războinic, atunci când Italia începu expediţia tripolitană.

„Marea proletară s'a mişcat", scrie el.

Autoritatea poetului face populară expresia, astăzi de uz comun. Până şi Panzini în al său „Dizionario moderno", scrie:

„Proletaria (La Grande): denominazione data da S. Pascoli all'Italia..." Şi adaogă: „reminiscenţă din Byron: marea proletară a naţiunilor (Italia)".

UN URAGAN SUFLETESC,

a răscolit poporale sărace şi rodnice ale Europei, amestecând în viaţa politică marile mase până ieri excluse. Aceste **„turbine"** (Wisbel) denumite aşa de precursorul german al Nazismului, a făcut să tresară osatura internă a statelor — scrie **d'Andrea,** şi structura juridică existentă (Societatea Naţiunilor şi tratatul din Versailles) pentru a turna societatea europeană în tipare noui.

Revoluţia europeană, continuă el, condusă de Mussolini şi de Hitler se perfectează cu războiul actual şi exprimă **„revolta forţelor profunde şi instinctive ale popoarelor împotriva absurdei tiranii a raţiunii".**

ITALO ZINGARELLI

consacră un documentat şi obiectiv studiu în revista citată, situaţiei din România. După o substanţială şi succintă istorie rezumată a împrejurărilor politice care au dus la abdicarea fostului rege, — şi faptul de a întinde lanţul seriilor cauzale cu mult mai departe decât în ultimii ani ai dictaturii sale, aşa cum se face de obiceiu, căutând rădăcinile faptelor în cadrul geografic, biologic şi istoric al statului Român dela înfiinţarea lui în forma modernă a regatului, — Italo Zingarelli face pe scurt caracterizarea Mişcării Revoluţionare, a oamenilor, metodelor şi crezurilor sale, apologia curajului eroic şi a suferinţei, şi explică mecanismul loviturii de stat din 6 Septembrie. „Cu indemn şi faptă, Garda de Fier trebuie să sădească convingerea că nu va fi nimeni asuprit şi că o nouă eră de justiţie îşi află începutul". „Statul egionar, scrie autorul, va fi un stat totalitar ale cărui centre vitale vor fi toate controlate de Români, (ceeace va determina eliminarea Evreilor, care se plănueşte să se efectueze gradual, un stat just şi să amelioreze felul de viaţă al claselor lucrătoare şi agricole, şi să aducă la cârmă tinerii: acei tineri crescuţi în atmosfera legionară, sunt, prin credinţă, disciplină, spirit naţional şi curaj, atât de deosebiţi de acei pe care îi întâlneau cu zece ani înainte".

„Cel dintâi scop e să libereze fiii poporului din tenebrele şi ruşinea analfabetismului", citează Zingarelli cuvintele Generalului.

„CEA MAI NEAGRA PAGINA A ISTORIEI"

se intitulează articolul de fond al revistei săptămânale „Meridiano di Roma", din 20 Octombrie 1940, gândindu-se, — cum arată de altfel atributul adăugat în titlu, dar pe care nu l-am reprodus aici tocmai pentrucă nu de cazuri particulare avem a ne ocupa, — la Englezi, firește.

Nu ne interesează polemica în sine. Ceeace încercăm să sugerăm cititorului, e realizarea mentală a imaginii întrbuinţate de cel ce semnează, discret, cu iniţialele A. C. — „Cea mai neagră pagină a istoriei unui popor", ar însemna pentru imaginaţiile terre-à-terre, pentru conştiinţele celor ce nu-s deprinşi cu metafora, sau mai curând dimpotrivă, pentru acei predispuşi să interpreteze orice cuvânt, nefiind încă de tot lipsiţi de simţul intuitiv *care cere cu orice preţ corespondentul eidetic, real, al termenului, ar însemna o pagină în care negrul literelor să domine albul hârtiei. Cu alte cuvinte, admiţând că istoria ar fi pură şi simplă narare de fapte şi nu înşirare de vorbe goale cum se întâmplă cele mai adeseori, cea mai neagră pagină a istoriei unei ţări ar fi pagina cea mai bogată în fapte a istoriei sale. Peste putinţă de reprezentat această ironică imagine, fără să zâmbeşti. O pagină neagră în istorie ar însemna, astfel, o pagină glorioasă şi dimpotrivă, o pagină albă în istorie, o pagină goală, corespunzând probabil unui vacuum în viaţa poporului respectiv, un inexplicabil şi inoportun „relache", strecurat între anii grei de sensuri ai unei naţiuni.*

Inversiunea bazată pe analiza intuitivă a expresiei, proprie ironiei moderne, cum am arătat altădăţi, gândindu-ne la literatură şi artă mai cu seamă, funcţionează şi aici. Imaginea se ţine, capătă consistenţă, umblă pe picioare proprii şi ne devansează în intenţii. „Feriţi-vă de paginile albe ale istoriei", par să strige anumite genii ale nevăzutului, protagoniştilor ei mărunţei. „E mai bine o pagină roşie de sânge sau neagră de acţiune peste acţiune povestită, decât o pagină pe care să domnească, implacabil, trufaş, hipertrofiat, golul. *Istoria are alte criterii de valorificare decât morala individuală, morala omenească a societăţilor. Istoria aplaudă fapta, chiar imorală, judecată prin prizma imperfectă şi creerul neîncăpător al furnicilor sociale, — inacţiunii, oricâtă fericire burgheză, circumscrisă la egoismele individuale, ar îngrămădi ea în pacifica-i domnie. Istoria are oroare de paginile albe. Pagina albă a însemnat pentru istorie înflorirea vicioasă a Imperiului Roman în vremea decadenţei, pagină albă somnul democraţiilor apusene pe perna umplută cu frunzele dafinilor perverşi ai păcii, pagină albă somnoleanţa, inerţia românească. Pentrucă, oricâte s'au întâmplat cu noi de douăzeci de ani încoace, nu sunt faptele noastre, ci rezultatul inerţiei noastre. Faptele noastre ca Stat, încep efectiv acum două luni de zile.*

Paginile celor douăzeci şi doi de ani dela Unire, sunt pentru istoria Statului nostru, albe, ori cât de negre ar fi paginile istoriei indivizilor care ne-au condus. Realizând ruşinos de activ, interesele lor sau ale castei lor, conducătorii de până azi au înegrit pagini de istorie politică interioară, lăsând albe paginile privitoare la România din Istoria Lumii în aceste două decenii şi mai bine.

Faptă peste faptă vom îngrămădi noi de aci înainte, să umplem paginile viitorului, să le facem să se reverse, să le întindem dacă se poate şi asupra trecutului, vărsându-le conţinutul şi sensurile peste paginile albe ale trecutului. Ridicând adică fapta unui Ins, *la nivelul însemnătăţii sensului ei, al consecinţelor ei, în viaţa Universului. O singură prezenţă, în vremurile acelea de-abia trecute, pe pământul Românilor:* Codreanu. *Căpitanul e unica prezenţă în viitor şi pentru totdeauna, oriunde sunt încă Români. Vor înverzi curând de frunza şi iarba faptelor duhului Său, paginile albe ale Istoriei.*

SORACTES

FRANŢA

Azi, pe lângă Ministerul Instrucţiunii Publice **s'a înfiinţat o** Direcţie a Tineretului **ce are menirea de a întări şi de a desăvârşi educaţia tineretului francez între 12 şi 20 de ani, pe tărâm fizic şi moral, veghind la aplicarea Legislaţiilor decretate în ultimul timp de guvernul Mareşalului Petain. Aceste legiuiri au introdus principiul serviciului civic obligator, constând în unele munci în comun, agricole, sanitare, edilitare. Se urmăreşte desăvârşirea educaţiei primită acasă, la şcoală sau la atelier. Se insuflă tineretului simţul tradiţiei şi conştiinţa spiritualităţii noui. Sportul va sta pe primul plan al preocupărilor. Fiecare comună va avea o** Casă a Tineretului **pusă sub privegherea directă a unor „Delegaţi regionali". Aceasta va fi icoana concretă a muncii tineretului şi Centrul activităţii sale. Aci vor afla tinerii Francezi „acea fraternitate sănătoasă ce îi pregăteşte pentru lupta vieţii", cum a spus într'un recent discurs şeful guvernului.**

Lumea Literară a sărbătorit de curând 150 de ani dela naşterea poetului Lamartine. Azi, ca şi la sfârşitul vieţii sale, Lamartine e un nedreptăţit. S'a uitat prea repede că a fost unul din puţinii care a izbutit să aducă în viaţa politică desinteresarea, spiritul de jertfă şi idealismul, făcând să domnească poesia, cum spune Thibaudet, nu numai în inimi, dar în toate: în politică, în istorie, în critică. S'a uitat că autorul Armoniilor a fost şi un mare cetăţean, ales de 17 ori de-a-rândul deputat, că a ţinut 271 de discursuri la Cameră, că a fost membru al guvernului din 1848 şi că a promulgat Constituţia din 1849. S'a uitat că Lamartine salvează nu numai Franţa ci şi Poesia, care lâncezea, dela Ronsard, în convenţional şi imitaţie.

P. L.

„...AM VĂZUT ZILE INALTE, INTRU CARI NE-AM BUCURAT",

scrie părintele Gala Galaction la începutul caietului pe lunile Septembrie-Octombrie al revistei lunare „Viaţa Basarabiei", al doilea care apare în Bucureşti, sub vechea conducere a d-lui Pan Halippa, după răpirea ţinutului de peste Prut; — „am măsurat cu pasul şi cu ochii scumpul pământ basarabean şi ne-am legat anii, munca şi preoţia de sufletul fraţilor dintre Prut şi Nistru".

Sunt câteva însemnări de aduceri-aminte, doar câte au putut să încapă în nu mai mult de două pagini intitulate „Gânduri-gânduri..." — dar ce sguduitoare şi înfiorate de apriga încleştare a suferinţei, a unei tristeţi copleşitoare ce nu îşi găseşte leac decât în zmerenia nădejdii creştineşti şi în rostirea necontenită— „până la miracol" — a rugii:

„Inima înfrântă şi zmerită Dumnezeu n'o va urgisi, Fă bine, Doamne, întru bunăvoinţa ta, Sionului şi să se zidească zidurile Ierusalimului".

IN RĂVNA LUI APOSTOLICĂ

de propovăduitor al dreptei credinţe, preotul cărturar Gala Galaction şi artist al cuvântului din cei mai hărăziţi pe cari-i avem, îi destinase năpăstuitei provincii moldoveneşti să fie receptacolul suprem al spiritualităţii noastre ortodoxe, după cum se va vedea.

Să ni se ierte, totuşi, dacă la valoarea documentară a însemnărilor asupra cărora atragem atenţiunea, adăogăm şi preţuirea noastră — profană, aproape inoportună în astfel de împrejurări — pentru fineţea de bijutier în arta exprimării literare a părintelui Galaction. Ascultaţi evocarea rodnicei sale activităţi misionare, atâ de brutal întreruptă de tragicele evenimente:

„Cu durerea Psalmistului îmi aduc aminte de sfintele slujbe din marea catedrală din Chişinău, de mulţimile cucernice cari veneau spre sfintele locaşuri şi de pătrunzătoarea luare aminte cu care ascultau cuvintele de învăţătură.

La răsăritul moşiei româneşti, aveam în noi credinţa robustă că suntem străjerii din avanposturi .Munca noastră teologică şi culturală avea înţelesul deosebit că este menită să fie pavăză sufletească. Învăţam pe ucenicii noştri şi pe lumea care ne asculta: pravila milităiilor Domnului şi odiseia neamului românesc.

In orele de predică, din amvonul catedralei, am căutat, de multe ori — ca un scafandier, în fundul mării—mărgăritarele simţirii poporului cucernic şi iubitor care umplea sânurile sfântului locaş.

In reveriile mele scrise, în numeroase schiţe şi fragmente, m'am străduit să aleg şi să lămuresc, cititorilor mei, farmecul suprem melancolic al peisagiului basarabean şi poezia soarelui arzător, deasupra satelor cu bălti la poale...

In lecţiile mele de pe catedră, am tins să stabilesc că în această provincie răsăriteană ne este dat să adunăm, ca altă dată Iosif în Egipt, pentru tainice zile de foamete duhovnicească, din viitor, sfintele recolte ale credinţei strămoşeşti nepieritoare".

INTIMITATEA CU SENSURILE DE VIAŢĂ ALE ORTODOXISMULUI

— altfel spus trăirea în duhul credinţei creştine este un fel de a fi *adânc îndătinat, mai ales în firea românului moldovean.*

Religiozitatea îi descoperă temeiul ultim şi limanul suprem al existenţei lui. Dar în biserică el nu poposeşte cu puterile sleite de nădejde ale resemnării. Ca în străvechiul mit păgân al lui Anteu, Românul îşi pleacă fruntea dinaintea icoanelor şi atinge cu genunchii lespedea dinaintea altarului, încredinţat că prin acest ritual soarta lui capătă o nouă şi mai viguroasă îndreptăţire. Chiar când îşi vede zădărnicite idealurile pe care s'a străduit să le înfăptuiască în lumeasca lui vremelnicie, el tot nu se socoteşte înfrânt ci abia atunci s'ar spune că soarta îl îndeamnă fără şovăire către menirea de luptător pentru credinţă. In această ipostază el se regăseşte pe linia celei mai viguroase tradiţii româneşti, care a strălucit cu o negalată putere de exemplu şi rodnicie în biruinţa lui Ştefan cel Mare asupra păgânităţii. Crucea şi sabia — iată simbolurile nepieritoare în numele cărora virtuţile strămoşeşti sunt mai active ca oricând în aceste zile de Renaşterea sufletului românesc.

„CU CRUCEA ŞI CU SABIA"

este dealtfel intitularea caracteristică — din care am dedus sugestiile de mai 'nainte—a baladei semnată de d. Pan. Halippa, în acelaş număr din „Viaţa Basarabiei". Sunt izbitoare în chip plăcut, varietatea şi vioiciunea ritmurilor după care se desfăşoară povestea flăcăului basarabean Vârlan, împins de sărăcie să pribegească şi ajuns stareţ de mânăstire. Intorsăturile de sintaxă neaşteptate şi prospeţimea graiului înviorat de pitorescul lexical contribuie deopotrivă să sporească satisfacţia cititorului baladei. Dar altceva vroim să subliniem: transformarea firească a ţăranului basarabean care-şi găseşte între zidurile şi ceasloavele mânăstireşti leacul desnădejdii, iar mai târziu, „călugăr cu avânt din fire", găsind chiar, în credinţă, nădejdea într'o soartă mai bună pentru neamul lui.

Poemul, ne informează autorul lui, urma să apară în volumul Pământul nădejdilor mele **surprins de bolşevici pe când se afla încă în tipografie, la Chişinău. Dar cine-ar fi crezut, acum câteva luni doar, că versuri ca acestea, datate din 1914, vor ajunge curând de-o tragică actualitate:**

Degrabă poate, vom afla
Că stareţul Vârlan va sta
Cu crucea şi cu sabia
In luptă pentru Basarabia

RÂNDUIALA CREŞTINĂ

socotită ca o întocmire neschimbătoare în ordinea suprafirească, era desigur, odinioară, valabilă, adică activă, şi în ordinea laică a gospodăririi noastre întru vremelnicie. Vatra strămoşească şi mormintele înaintaşilor participau la caracterul sacru al obiectelor anume destinate cultului religios. In vremuri de ameninţare pentru fiinţa neamului, era invocat, ca sprijin mântuitor, deopotrivă cu Atotputernicul, şi duhul tutelar al strămoşilor concretizat prin şirul neîntrerupt al generaţiilor de morminte. Este deci explicabilă, la poeţii refugiaţi, frecvenţa motivului potrivit căruia grija pământului natal cotropit este încredinţată lui Dumnezeu şi mormintelor. Aşa, în poezia Refugiu *de N. Spătaru apărută în* Viaţa Basarabiei *şi din care citâm strofele:*

Cădea şi-acolo toamna peste [ramuri.
Şi-acolo frunzele însângerate
Se gudurau pe lângă trecători...
Şi le-am văzut şi eu de-atâtea ori.

Dar astăzi, în coloana de refugiu,
Când mă striveşte plânsul şi [furtuna.
Eu mă 'nfrăţesc de-apururea cu [ele;
Căci sunt şi eu o frunză dintre [stele.

Pornesc — şi iarăşi cad pe ţărna [mea;
O 'mbrăţişez cu lacrimi, o sărut...
Şi-o părăsesc Puternice Părinte,
In grija Ta şi-a ţărnei din [morminte..

CHIŞINĂUL

este înfăţişat de d. Gr. Rugescu, în paginile aceleiaşi reviste, cu mult dor evocator, în rânduri adiate de o tristeţe calmă şi resemnată:

„Când te apropii de oraşul acesta răspândit pe cline verzi de dealuri, el se desfăşoară la dreapta ta, cum vii cu trenul dinspre Iaşi, dela marginea liniei ferate şi până'n zări, cu toată puzderia caselor lui, cu tot conglomeratul de coperişuri felurite, răspândite'n amfiteatru, cu turnurile răzleţ răsărite ale vechilor „fontanii", cu frunzişul verde al vegetaţiei lui şi cu aerul acela de linişte al celui mai potolit şi mai mare oraş din răsăritul ţării.

La mijlocul amfiteatrului, desprinzându-se în sclipiri argintii, departe, se profilează cupola clasică a catedralei episcopale, părând în zare, micşorată de depărtări, ca o jumătate de nucă poleită, desprinsă din pomul de Crăciun...

Aşezarea Chişinăului e mândră şi dealurile care-l împodobesc şi-l înconjoară din trei părţi — lăsând doar spre Miazănoapte-Apus loc şesului Bâcului — te lasă să priveşti de pe culme, dela margine, spre asfinţit, în bătaia soarelui, dincolo de oraş, ulucul văilor cu zări albăstrii de ţară cu sate moldovene, cu turle de biserici vechi, cu livezi şi vii, cu drumeaguri şerpuite la picioarele tale, peste culmi, adevărate pasteluri miniaturale.

. . . . . .

Un oraş atât de tăcut, atât de mare, atât de trist şi de mândru, te cuprinde în nostalgia trăirii lui latente cu tot sufletul, cu toate tristeţile şi semnele liniştii lui ortodoxe ce trec peste dânsul — aproape de suflet ca o mărturie a dreptăţii şi adevărului nostru istoric".

REAPARE REVISTA „LUCEAFĂRUL"

Pentru a face cu putinţă reapariţia cunoscutei reviste ardelene Luceafărul, **publicaţie cu veche tradiţie de cultură în ţinutul românesc a celor mai temeinice preocupări cărturăreşti, gruparea** Societăţii scriitorilor români ardeleni **a luat iniţiativa generoasă şi oportună a ţinerii unei serii de şezători literare în principalele oraşe ale ţării, mai cu seamă în acele transilvane.**

Fără 'ndoială, stimulentul material e tot atât de necesar ca şi însufleţirea dezinteresată de care dau dovadă cu îmbelşugare scriitorii ardeleni. Din beneficiile ce se vor realiza, tipărirea şi apariţia regulată a revistei, începând cu anul viitor, vor fi, să nădăjduim, asigurate.

Prima şezătoare ţinută în acest scop, Duminica trecută, la Sibiu a confirmat şi întrecut chiar cele mai optimiste speranţe ale organizatorilor. Un public numeros, fremătător de simpatie intelectuală şi sufletească a arătat, prin participarea lui atentă că apelul generos al scriitorilor şi-a găsit un ecou spontan şi plin de înţelegere. A fost răsplata cea mai nimerită şi meritată pentru străduinţele d-lor I. Agârbiceanu, Victor Papilian, Paul Constant, Al. Dima, Grigore Popa, I. Neamţu, I. Alexiu, Copilu-Cheatră, Olimpiu Boitoş ş. a., a căror neostenită activitate menţine continuitatea tradiţiilor de cultură românească în Ardealul martirizat.

UNIVERSITATEA LIBERĂ

şi-a publicat zilele trecute „programul toamnei 1940". Aceleaşi preocupări, pe care le preţuim de mulţi ani, de înfăţişare sistematică şi completă a problemelor interesând ştiinţa, cultura sau organizarea de stat românească, se desprind şi din întocmirea programului de conferinţe pentru sfârşitul acestui an. Cele două cicluri de prelegeri vor fi ţinute la fundaţia Dalles, unde se găsesc şi abonamentele (costul 100 lei, studenţii având intrarea liberă).

Conferinţele din ciclul denumit „Contribuţia românească în ştiinţă", vor fi ţinute Lunea, dela 6-7 d. a., în ordinea următoare:

18 Nov. — In matematici (prof. P. Sergescu).

25 Nov. — In Chimie (prof. E. Angelescu).

2 Dec. — In mineralogie şi geologie (prof. Macovei).

9 Dec. — In biologie (Dr. Gavrilescu).

16 Dec. — In medicină (Dr. Ionescu-Siseşti).

In ciclul „Domnia Regelui Carol I", Miercurea dela 6-7 d. a., ordinea va fi aceasta:

13 Nov. — Personalitatea (prof. C. Kiriţescu).

20 Nov. — Regele militar (g-l Constandache).

27 Nov. — Organizarea politică.

4 Dec. — Organizarea economică (prof. Gr. Taşcă).

11 Dec. — Politica externă (prof. Gh. Brătianu).

18 Dec. — Desvoltarea culturală (Dr. C. Angelescu).

CETATEA LUI BUCUR

se va numi ciclul de poeme inedite, 35 la număr, pe care harnicul „căutător de comori" Ştefan Baciu le va publica în cursul lunei acesteia, în colecţia „Universul Literar". Aspecte de autentic pitoresc citadin, mai precis: bucureştean, sunt creionate cu o grafie sigură ce nu exclude, uneori, humorul epigramatic. Argumentul sau pretextul nu e, fără îndoială, inedit în lirica tânărului poet, dar relieful deosebit pe care-l capătă, prin gruparea în acelaş ciclu a unor teme cu multiple variante, îngăduie să afirmăm de pe acum că Cetatea lui Bucur *va fi socotită ca un popas bogat de semnificaţii, pe itinerariul poetic al autorului.*

Cartea va fi ilustrată de pictorul Ştefan Constantinescu.

MENALC

„Amorul e un lucru foarte mare"

de George Voinescu

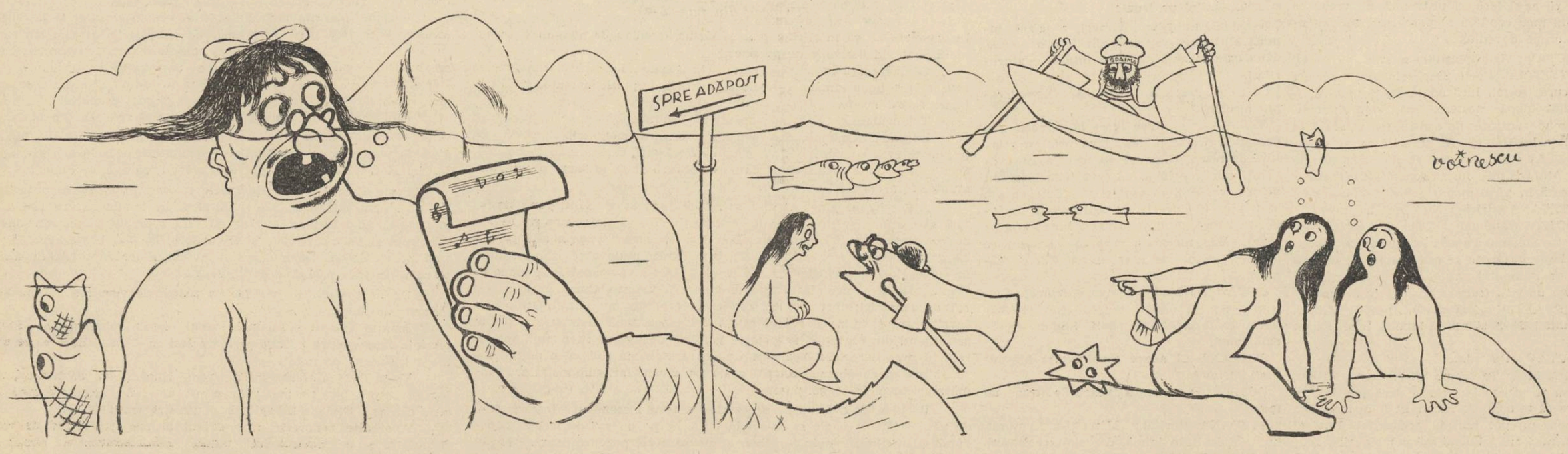

— E o sirenă cu experienţă. Ca să mai poată atrage marinarii, lasă să se creadă că e semnal de apărare pasivă.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particularei 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 47
SAMBATA 16 Noembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Relații culturale

de ȘTEFAN TEODORESCU

De câte ori se discută tema raporturilor culturale dintre două popoare, se face uz de o anumită terminologie ca: schimb cultural, cunoaștere reciprocă, înțelegere și prețuire, etc. care, dela caz la caz, reprezintă numai cu o anumită aproximație desbaterea rodnică a acestei probleme. Toată terminologia de acest fel reprezintă o anumită formalizare a problemelor și constă, cum se poate vedea ușor, dintr'o serie de imagini-concepte utilizate discursiv și închegate în judecăți cu valabilitate diferită.

In stadiul special în care se află raporturile culturale dintre noi și Germania, acest plan general în discuție nu mai poate fi suficient de rodnic. El reprezintă într'adevăr un plan neutral de întâlnire a două culturi, sau mai bine zis a reprezentanților intelectuali a acestor două culturi. Se bizue pe o curiozitate generală oarecum jurnalistică și în mare măsură iresponsabilă, accentuând mai ales impresiuni generale, în cazul nostru exoticul și culoarea specifică a atmosferei balcanice, mai întotdeauna cu un substrat de senzațional.

Nu este o judecare critică ci o fixare a unei structuri normale. Pe acest plan de discuție în care se vorbește în general despre „cultură", „popor", „relațiuni culturale" nu se poate intra mai adânc în miezul acestor realități.

Observăm un plus intervenit în ultima vreme de patos oficial și de convingere a seriozității și chiar necesității acestor relații culturale. Un întreg aparat depinzând de organele cele mai competente ale statului se ocupă în chip exclusiv de acese probleme și organizează manifestări impunătoare ca: expoziții, concerte, schimburi de conferențiari, etc., toate cu un efect incontestabil și mai ales în plină creștere.

Tocmai de aceea ni se pare necesară o precizare ceva mai teoretică.

Ce însemnează de fapt relații culturale? Intrebuințarea atât de frecventă a tocit de mult relevanțele acestei probleme. E vorba în primul rând despre o comunicare rodnică, despre un schimb efectiv între bunurile culturale a două sau mai multe națiuni. In ce constă o așa numită comunicare rodnică a unui bun cultural? La o privire mai de aproape se văd ușor dificultățile inerente acestei operații. Un bun cultural pentru a fi transmis trebue să fie întâi perceput, înțeles. Intelegerea unui monument de cultură străină formează, precum știm, una din marile probleme ale filosofiei culturii moderne. Insăși problema înțelegerii în sine, un act de mare complexitate, a format obiectul marilor desbateri din așa numitele științe ale spiritului. Poziția extremă și negativă este cunoscută din morfologismul modern și spenglerian, care neagă radical orice putere de comunicare și de influențare între două culturi diferite.

In cazul nostru special e vorba despre două culturi naționale și nu de două cicluri culturale. In ce măsură se modifică termenii problemei prin specificul național, în ce măsură se poate surprinde deviația proprie, națională a creației culturale, formează iarăși un grup de probleme dificile.

Punctul culminant însă al desbaterii l-ar forma problema condiției în care un schimb de bunuri culturale poate fi rodnic. Aceasta presupune dincolo de înțelegere un anumit grad de asimilare creatoare.

In gândirea germană din ultima vreme s'au desbătut adesea, sub impulsul noilor directive culturale prescrise de statul național-socialist, aspectele naționale necesare programatic și constitutiv, mergând până la directive practice, concrete și precise în diriguirea creației literare, artistice, etc.

Pentru ca o întâlnire între reprezentanții culturali a două popoare diferite să fie rodnică, trebue depășită faza de simplă curiozitate, de mirare și interes exotic. Adevăratul moment al îmbogățirii reciproce nu se poate realiza decât la încrucișarea între două străduinți de eminamentă creație culturală.

Numai doi reprezentanți în plin proces de străduință culturală își pot spune cu folos ceva, pot profita, pot învăța unul dela altul. Nietzsche spunea în acest sens: „nur der Täter lernt". Intr'un mod cu totul special este adevărată afirmația aceasta pentru problemele noastre.

Dacă un proces de realizare culturală, care constă, dincolo de deosebirile de concepere și de interpretare sistematică, într'o specială încordare de a obiectiva în creațiuni plastice: opere de artă, instituții de stat, forme de viață, acel fond care constitue ultimul sens al realizării culturale, întâlnește în evoluția sa un proces similar, are loc o anumită operație de contaminare sau influențare vizată prin terminologia de care vorbeam la început. Ar fi o temă de prea mare abstracție dacă am încerca să precizăm mai de aproape natura acestui proces. Voim mai de grabă să indicăm câteva aspecte pe un plan mai general și precum ni se pare actuale.

Cadrul general comun în care se sbat străduințele culturale române și germane îl formează „cultura europeană" cu tradiția ei specifică. S'a uzitat des, fie în sens polemic, fie programatic termenul „solidarității" culturale a Europei. In acest sens se pot preciza câteva fapte în legătură cu problema întâlnirii noastre cu cultura germană.

Ar trebui, conform definiției noastre, să se întâlnească momentul cel mai intim din străduințele culturii românești cu cele ale culturii germane. Numai în acest caz vom obține acel maximum de rodnicie. Care este numitorul comun, substanța intimă a problemei culturii noastre?

După părerea noastră răspunsul constă în nevoia de a promova pe un plan major, monumental, potențialul culturii populare românești. Nu ne lipsește numai cadrul tehnic, perfecțiunea utilajului civilizatoric. Ne lipsește o anumită dimensionalizare majoră, care se manifestă de exemplu în lipsa de monumentalitate, în artele plastice sau în creațiile literare și de orice alt fel. Monumentalul nu este însă o simplă categorie de cadru, ci se grefează la rându-i pe un anumit ritm interior al creației.

Monumentalul corespunde în sfera plastică unei structurări, care în Europa s'a efectuat prin trăirea a câtorva mari experiențe creatoare, cu imediată eficiență în cultură. Este moștenirea antichității greco-latine a rationalității realității, a descoperirii naturalului și organicului din om și din creațiile sale ca și din natură și fixarea lor în legi științifice. In ordinea etică avem marile trăiri ale substratului tragic din

(urmare în pag. 7-a.)

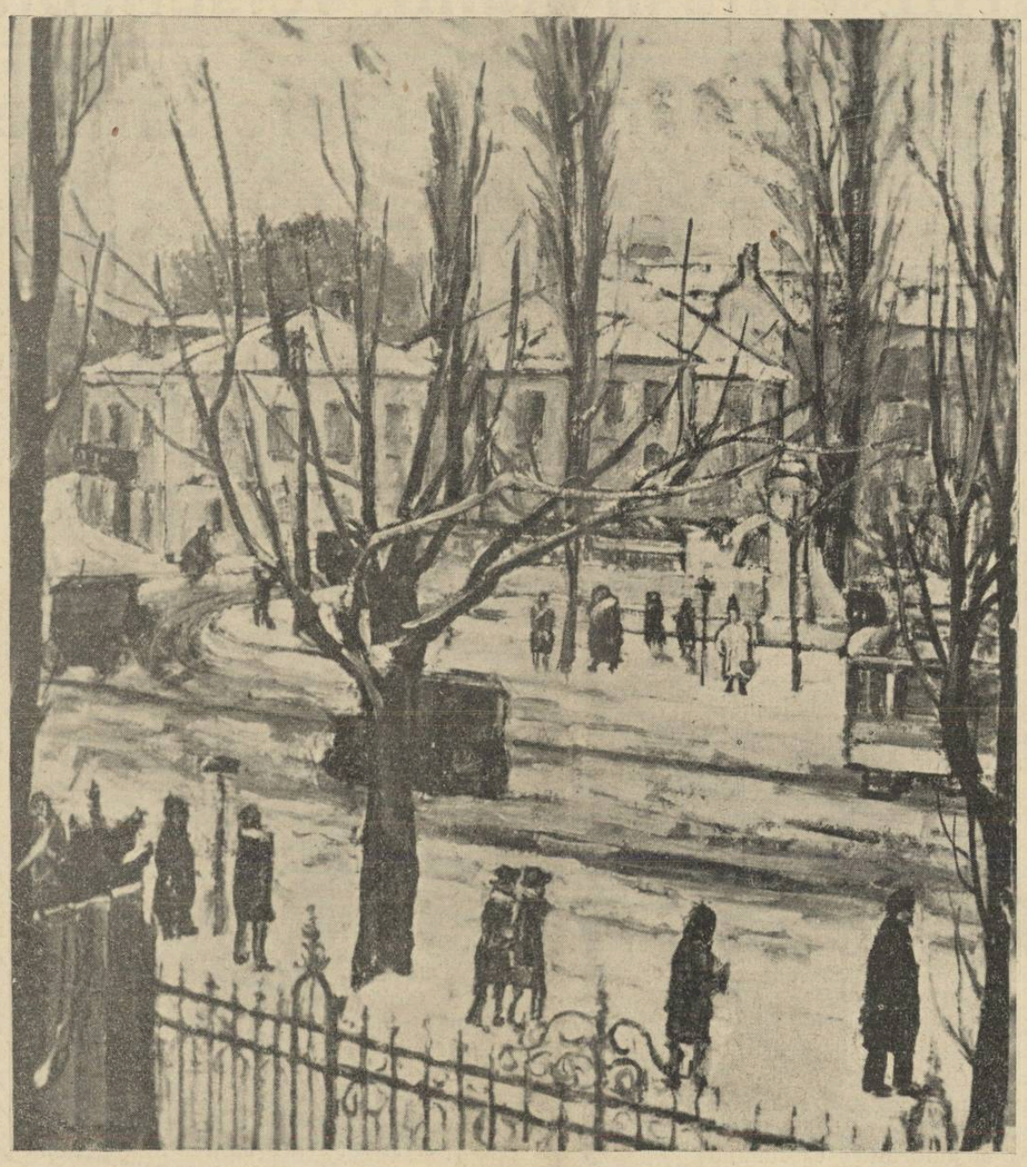

MARIUS BUNESCU — Vedere din București, iarna

PAROLA
istoriei transilvane

de COSTIN I. MURGESCU

Scriem din nou despre Ardeal. Despre și pentru Ardeal. Vom continua pe acest drum până la capăt. Până vom face ca toată lumea să înțeleagă un lucru. Esențialul: acela că în August n'am dăruit — cu trădătoare și nebună ușurință—o provincie, ci oxigenul care asigura viața națiunii române. că de atunci trăim sufocați, asfixiați.

Că Ardealul este singura noastră posibilitate de a exista.

Nu poți fi român, dacă nu ai în tine nostalgia Ardealului, dacă nu ești — prin dragostea ta, cel puțin — și ardelean. Și aceasta au descoperit-o toți cei care s'au apropiat de cronica Ardealului. Pentrucă a ceti paginile acestei cronici, înseamnă a învăța să iubești istoria transilvană, s'o lași să-ți pătrundă în sânge — ca o femee — și în suflet, — ca un peisaj drag din copilărie.

Istoria Ardealului întreagă, este o lecție de fanatism, de iubire și ură, de trăire la mare tensiune. Un ritm pe care la cea dintâi apropiere ți-l transmite în felul tău de-a gândi, în felul tău de-a fi. Deaceea cred de altfel că despre românismul ardelean nu se poate scrie „la rece". Considerentele istorice, politice, etnice, economice, etc. cu care poți pleda pentru celelalte provincii românești, devin puțin pasionante, găsesc un ecou anemic și slab în sufletele noastre — când le aplici Ardealului.

Sunt asemenea unui om care ar demonstra că trebue *să trăiască, că „vrea" să trăiască. Adică o serie întreagă de adevăruri, pe care o națiune nu le demonstrează, ci le afirmă și le cucerește.*

Ardealul nu este o chemare la reparații istorice, o chemare la realizarea unității etnice și economice românești — cum este Bucovina sau Basarabia, Silistra sau Balcicul; — este un drept la viață al României.

Invățați acest lucru din istoria Ardealului.

Din istoria chinuită, frământată, umilită, tăcută și adâncită în suferință — ca o săptămână de patimi și calvar, adică de pregătire pentru Inviere. Din istoria aceasta pe care au împletit-o doar profeți umili și iluminați și răscolitori de mase. Din istoria aceasta care te cutremură prin permanența unui semn *rău ce-i plutește peste pagini. „Semn rău", semn de umilire, semn de dreptate căutată și neprimită, semn de credință pentru care s'au făcut jertfe ce și-au așteptat răsplata...*

... Intr'un început de vară, Mihai Viteazul este chemat spre a i se da ajutor pentru cucerirea Ardealului din mâinile lui Bathory. I s'a promis un ajutor și i s'a dat călăul trădător care avea să ne ucidă pe primul întregitor de țară. Era intrarea Vienei în istoria românească...

Viena, scaun de judecată împărătească, unde Ioan Inochentie Klein, lăsa zadarnic memoriile sale — în cursul secolului XVIII. Căci se rătăceau pe mese și birouri, ascunse de zâmbetele prietenești ale celor dela Curte.

Viena, cetate de dreptate, de unde Neculai Ursu s'a întors cu o diplomă chezărească și cu o cruce de aur, după ce vorbise cu Impăratul; dar pe care Viena le-a uitat când se frângea trupul credincios al lui Horia pe roată.

Viena, către care, în Martie 1791, „Clerul și nobilimea și cetățenii ai întregei națiuni din Ardeal a Valahilor", trimeteau cu înșelate nădejdi un patetic „Supplex libellus".

Viena, în ajutorul căreia și-a asvârlit Iancu oștirile, pentru care și-a frânt viața Buteanul — ca să culeagă Românii spinii nerecunoștinței.

Viena, către care începând cu Bărnuțiu și terminând cu Ion Rațiu se îndreaptă „memorandum"-urile pline de nădejdi ale Românilor, la care se răspundea cu indiferența ce ocrotea pe asupritori.

La acest lanț de amintiri, la aceste pagini de istorie peste care a stat semnul rău al Vienei — Românii au răspuns o singură dată. La înjosiri și umiliri, Ardelenii au răspuns Vienei nu cu arme și injurii, ci cu dinamita ucigătoare a sufletului lor românesc. Celor care le strigaseră până atunci: Viena!, Românii au răspuns odată, dar așa de puternic, de-a răsunat istoria peste veacuri: Alba Iulia.

Alba Iulia, unde Ardealul „a făcut un singur lucru: și-a strigat bucuria desrobirii, A ADAUS UN SPRIJIN MORAL BIRUINȚEI ARMELOR ROMÂNEȘTI" *(Ion I. Moța). Este simbolul pe care trebue să-l păstrăm intact, așa cum l-a formulat Moța.*

Pentrucă istoria noastră, istoria Ardealului așa se recunoaște. Cu un răspuns de tunet, la cei ce strigă parola lor: Viena!

— Alba-Iulia!

Arta, funcție de viață

de ION FRUNZETTI

Viziunea societăților omenești funcționând după modelul organismelor vii a ispitit de veacuri conștiințele gânditoare. Conformitatea organizării sociale cu legile interne ale colectivului este idealul în materie de viață statală. Dacă însă un colectiv se justifică prin rosturile **sale,** deosebit de rostul **fiecărui** individ component în parte, **manifestările** colectivului se produc tot prin mijlocirea indivizilor. Politic vorbind, colectivul e **altceva, altfel** decât suma indivizilor, **mai mult** decât ei (calitativ, nu aritmetic). Structura totului față de a individului, e ca structura trupului față de celula organică. Raportul **însumează** indivizii, și-i depășește. Determinismul mecanic al individualismului pozitivist socotea că întregul e determinat de părțile ce-l constituie, fiind suma lor. Determinismul finalist al totalitarismului crede că **structura totului determină calitățile membrilor,** tot așa cum necesitățile funcționale ale organismelor vii condiționează celulele lor, grupându-le în aparate, organe și sisteme.

Problema justei întrebuințări a oamenilor în statul totalitar e tot așa de importantă ca și problema selecției lor după aptitudini. Odată **aleși pentru a fi utilizați,** avându-se în vedere un mănunchiu de calități **comune** (în speță **cinste, demnitate, disciplină, omenie, spirit de jertfă, hotărâre, etc.), se iscă** nevoia unui criteriu de repartizare, după deosebirile lor, spre specializare. (Procesul elaborării aparatelor și organelor într'un organism e, în fond, același). Criteriul pe care ni-l oferă exemplul organismelor animale sau vegetale, e cel de preferat: diferențierea spontană și liberă, prin funcția împlinită în organism, specializează în cele din urmă celula, transformând dintr'o celulă oarecare în celulă nervoasă, celulă sanguină, celulă lemnoasă, celulă suberoasă, etc.

Funcția, s'a spus, creează organul. Ceeace, transpus în termenii problemei noastre, sociale, sună: **„Felul muncii integrează individul".** Activitatea sa îl solidarizează cu întregul, făcându-l să se simtă element viu în viața totului.

Poate de asta statele totalitare, statele cu structură simfonică (dacă e să utilizăm ideile articolului nostru precedent), sunt în același timp și state **corporatiste.** Apartenența la grupul cel mare, la Stat, se stabilește prin apartenența la grupul mai omogen, al breslei, care determină și hotărnicește sectorul de activitate al fiecăruia.

O simfonie nu totalizează sunetele a 2—300 de instrumente diferite, ci doar a câtorva **feluri** de instrumente, în exemplare multiple, chiar dacă numărul total al lor, individual luate, ajunge la câteva sute. Activitatea viorilor prime, e astfel, în grup, unitară și omogenă, nediferențiată. La fel a violoncelelor, a oboaielor, a alămurilor,... etc.

Grupele funcționale sunt **unisone;** înlăuntrul lor domnește solidaritatea mecanică primitivă a totalei similitudini de manifestare. Corporația e adică asemenea unei țesut format din celule aidoma una alteia, sub raportul manifestări. Intre grupele acestea funcționale, armonia se stabilește prin necesitățile organismului întreg. Activitatea lor se contrapunctează în vederea sym-foniei, a con-sonanței, a sinergiei. Leviathan se construește din țesuturi cu structuri și rosturi specifice, și nu direct din celule, care pot avea veleități de concurență, ambiții personale și interese individuale de satisfăcut, promejduindu-l astfel, ca întreg.

Pentrucă, adeseori, într'o celulă dintr'acestea, conștiința individuală, de **sine,** poate lăsa în umbră conștiința de grup, de **noi.** Indivizii care produc de obiceiu prăbușirea întregului, sunt tocmai acela care, fiind mai bine dotați, l-ar putea sluji mai cu succes. Dotarea lor excepțională, conștiința superiorității lor față de semeni, devine cele mai adesea **păcat.** Trufia, orgoliul, stări afective care întovărășesc neapărat constatarea calităților lor deosebite, operează de multe ori o intervertire curioasă a termenilor problemei: în loc să-și dea seama că însușirile excepționale pot folosi colectivului, fortificându-l, și asigurând în felul acesta și indivizii, deci și pe individul excepțonal, — indivizii excepționali caută să se asigure pe ei, profitând de calitățile lor alese, în dauna colectivului, din serviciul căruia nu numai că se sustrag, dar împotriva căruia luptă astfel. Monarhi de dimensiunile unui Ludovic XIV, care ar fi putut fi o binefacere pentru țară prin forța, inteligența și temeritatea lor, — ajung, atunci când încep a se considera scop, și nu mijloc de guvernare a statului, o adevărată pacoste. Fără conștiința că servesc și că au datoria morală să servească o entitate care-i depășește, marii inventatori ar fi putut fi călăii și ciocliii omenirii. **Pasteur** ar fi putut împrăștia bacteriile pe care le-a descoperit hulit de lume, în mijlocul mulțimii care-l hulise, razbunandu-se astfel pe sine, salvandu-și trufia, dar deturnand legea morala. **Koch** ar fi putut semana tuberculoză; **Edison** ar fi putut electrocuta cel puțin un oraș; **Marconi** ar fi putut aprinde Australia, dela Roma; **Nobel** ar fi putut dinamita Europa. Tehnica desagregării atomului ar putea servi vre-unei minți diabolice și orgolioase până la nihilism, să facă globul terestru să explodeze, trimițându-l sub formă de energie cosmica pulverizată, în vagabondaj prin spații interstelare. Și în fine, orgoliul neluat în seamă al vreunui artist genial, l-ar putea determina să otrăvească, cu arta sa, — beneficiind de o tehnică artistică nemaiauzită ca perfecțiune, dar tronsmițând conținuturi sufletești de o epidemică corupție morală, — întreaga omenire.

Fenomenul s'a petrecut sub ochii noștri. In mic însă. In mic, nu pentrucă artiștii care atentau la sănătatea morală a publicului n'aveau desulă sete de a transmite corupția, ci pentru să n'aveau la îndemână mijloace a căror perfecțiune să se impună tuturor, fără deosebire, dând în felul acesta bilet de liberă trecere și conținuturilor semnificate. Mic Lucifer răzvrătit, fiecare artist de o anumită mentalitate, dela o vreme încoace, de când s'a instaurat moda geniilor neînțelese și nefericite, a otrăvit cum a putut, cât a putut, pe cine a putut.

Liberalismul în artă înseamnă implicit, admiterea concurenței, a antagonismelor, a ambițiilor stimulate în rău. Individualismului libertar devine curând anarhic. Insul care a luptat pentru desjugarea **rațiunilor** drepte dela carul nedrept al **arbitrarului,** va solicita în curând, în numele aceleiași libertăți, **libertatea de a voi arbitrarul. Un Raskolnikov** trăiește în fiecare din noi, din cei ce ne cunoaștem forțele spiritului și luptăm pentru afirmarea lor. „Să trăim după voința noastră" se traduce în curând, în mintea aspirantului la genialitate, „să trăim după **absurda** noastră voință". A avea libertatea de a nu te supune absurdității altuia, devine cu timpul a avea libertatea de a supune pe alții absurdității tale. Artiștii care cer

(urmare în pag. 3-a)

CRONICA LITERARĂ

Aurel Marin: Viața în munți, versuri, Brașov, 1940

Radu Tudoran: Orașul cu fete sărace, nuvele

N'ar fi lipsită de interes o judecare a producției lirice sub un anumit raport al **veridicității.** Se crede că aparține cercetării biografice să se 'ntrebe, de pildă, dacă Eminescu a trecut **realmente** „pe lângă plopii fără soț" și se socotește **veridicitatea amănuntelor** de felul acesta, concludentă numai pentru viața poetului. Dacă însă, în ce privește lirismul în sine, autorul putea să scrie că a trecut „pe lângă plopii fără soț", fără **să fi trecut** totuși, nu tot atât de **indiferentă** ni se pare, pentru substanța poeziei, aserțiunea de felul celei cu care începe poema „Singurătate" : „Cu perdelele lăsate, șed la masa mea de brad....".

Versurile eminesciene sunt aici **adevărate** nu atât în înțelesul că poetul **a stat la o masă de brad** (ca și când ar fi fost singurul poet care **scria la o masă de brad)** ci în sensul în care știm că îl cotropia studiul, petrecând nopți dearândul citind sau scriind, cu cafele și în fum de tutun. Despre Eminescu avem siguranța că aceste lucruri s'au întâmplat întocmai și trebue să observăm că asigurarea o obținem fără un control, cu ajutorul biografiei, pe baza lămuririlor lui Maiorescu, sau ale lui Slavici.... Credem numai pe temeiul unor elemente ale poeziei înseși. **Lipsa** acestor elemente ar face **neveridică** aserțiunea, cu toată exactitatea ei istorică. In lumina unei asemenea trebuințe de **realitate** a poeziei, ne întrebăm dacă sunt exacte următoarele versuri din cartea ce-o recensăm a d-lui Aurel Marin :

M'apucă zorii zilei ciocnind,
[stând ca s'ascult
Un sunet grav și-adesea să nu
[aud nimic
(p. 94)

Este **adevărat** că d. Aurel Marin **șade la masa d-sale de scris** până'n zorii zilei ? Prietenii și cei ce-l cunosc mai de aproape, s'ar oferi să ne răspundă, dar întrebarea pusă de noi nu vrea un răspuns „biografic". Ne preocupă numai dacă se **cunoaște** din versuri că autorul lucrează la desăvârșirea lor până îl „apucă zorii zilei". Este drept că tânărul poet mărturisește lipsa de rod a veghei sale, când așteaptă un „sunet grav" și i se întâmplă „să nu audă nimic, adesea". Punctul de plecare al confesiunii nu este însă sinceritatea nefructificării, căci începe poema destul de sigur de sine, intitulând-o dealtminteri dogmatic : „Ars poetica" :

Sunt Formele pe care le știu,
[le modelez.
Cu-azur, cu ceturi line, aici,
[în atelier.
Nu sterpele cuvinte, ci planuri
[eu creez
Turnându-le în fraze ca un
[bijutier.

După ce își exprimă, cum se vede, într'un chip cam ciudat **principiile** sale de creație, amestecând „azurul cu ceturile" și „formele" cu „planurile", cu taote că mărturisește zădărnicia de a asculta uneori „sunetul" grav, d. Aurel Marin continuă expunerea dogmatismului său liric :

O magică Ideie din vis
[călăuzind
Singurătăți de linii, de sunet
[și colori
M'apropie arare — și'nfrigurat
[cuprind
Informe încă, grele și sigure
[comori.

Înțelegem că este vorba despre o **artă poetică** în mod dogmatic, autorul neurmărind decât să afirme **excelența** artei, fără să arate propriu zis cum o **produce,** adică fără să destăinue un secret al logicei ei. Refuzul de a ne împărtăși din secretul a cărui putere îl ține „până în zori în atelier", îl simțim ca o daună, cu atât mai mult cu cât poetul declară la'nceput că **știe** „Formele, și le modelează", iar la sfârșit cuprinde „informe încă, grele și sigure comori".

Spiritului nostru critic poate nu-i este atât de strein „secretul" de a scoate din „Forme", așa cum înțelege d. Aurel Marin, „informe... comori", cum însă nu intenționăm să instruim o altă **Artă Poetică,** ne reținem reflecțiile. Are și critica reticențele ei. Privitor la cei ce i-ar lăuda producțiile sau i le-ar mustra pe ici, pe colo, tânărul autor și-a fixat atitudinea :

Ei și ! In carte se îmbină
Triumful meu cu stângăcia.
De nu le place poezia
Sunt prea orbiți de-a ei lumină.
(p. 85)

De data aceasta suntem nevoiți să-i acordăm abilitate stilistică, și să considerăm conștientă probabil dubla întrebuințare a unor termeni ca „triumful meu" sau „poezia". Când zice „triumful meu", s'ar putea referi într'adevăr la un triumf oare care din ordinea bucuriilor intime ale vieții, sau la un „triumf" la care a ajuns prin realizarea unor versuri excelente aflate chiar în volumul ce-l recenzăm. Deasemeni când face aluzie la cei cărora „nu le place poezia", d. Aurel Marin nu specifică dacă se gândește la producția d-sale din culegerea de față. Distincția este importantă pentru că trebue să dăm atenția cuvenită credinței autorului că lumina poeziei sale „orbește". Un criteriu al ieșirii din imprecizie ar fi „stângăcia", care, fiind o noțiune, ca să spunem astfel, **tehnică,** se referă sigur la versurile din volum, și ca atare, „triumful" și „lumina" compensatorii, se referă la același subiect. In consecință, d. Aurel Marin nu-și tăgăduie stângăcia, dar pretinde să i se recunoască „triumful" și „lumina poeziei". Iată însă un punct al recenziei unde iarăși lăsăm lucrurile în suspensie, deoarece avem sentimentul că autorului i-ar displăcea o aprofundare a problemei (tovărășia dintre triumf și stângăcie), bizuiți pe alte versuri în care evită discuția chiar cu prieteni :

„Nu-i mai întreb : — de Artă
[nici nu vreau să aud !
Discuții ocioase la ce să în-
[trețin ?"
(p. 88)

Până aici reiese că, între spiritul critic și cel poetic, d. Aurel Marin dă preponderență indiscutabilă celui din urmă, sprijinit pe axioma că „făptuitorul" are totdeauna mai mare dreptate decât „spectatorul".

O comparație o rabdă numai cu maeștrii trecutului, de al căror **secret creator** se apropie „în orele de studiu", când „afundându-se în vise" descopere în sine însuși isvoarele unei poezii egale cu ale marilor înaintași :

Sunt, vezi, trasate 'n suflet,
[fruntarii limitrofe,
Cu vechile avânturi, ce'nnain-
[tașii-avură"

Intorcându-și apoi privirea scrutătoare spre contemporani, tăgada isbucnește categorică, susținută interesat de cultul tradiției :

Căci cugetarea noastră de azi
[e rece, ternă,
Cu pașnice elanuri ce'nfrâng
[zădărnicia
Acestei sterpe zile — și'n ea
[nimicnicia !
Cu tulburi idealuri, pe șubrede
[ipoteze,
Noi ilustrăm fanatici, eroarea
[unei teze,
Ce peste un deceniu, total e
[perimată.
(p. 53)

Surprindem aceiaș conveanbilă dublare a termenului decisiv, în cazul de față „cugetarea noastră", putând înțelege deopotrivă că autorul se numără și pe sine printre cei „de azi", sau se desolidarizează. Interpretarea din urmă ni se pare cea mai justă din moment ce, la începutul acestei poeme, (intitulate „Tradiție"), vorbește la **persoana întâia** și spune limpede :

Eu, aplecat pe versul pe care
[îl ascult,
Cum lung melodiază acordu-
[rile lui
Imi uit de aspra lume..

Ca încheiere, ce judecată să pronunțăm asupra culegerii „Viața în Munți", pe care d. Aurel Marin o recomandă „a doua carte de însemnări, despre lume, prieteni și moarte ?". Preferăm o judecată despre **critică** mai curând și vom spune că, oricum ar fi această critică, în substanță, ea rămâne indiferentă **poetului,** de aceia și noi am căutat s'o facem mai puțin instructivă, și mai mult edificatoare. Cât pentru poet, pe el îl satisface, din primul moment, faptul simplu că ne-am ocupat de volumul său. Privitor la **modul** cum ne-am ocupat aceasta nu-l mai interesează, deoarece crede că nu ne-am făcut decât datoria, conform unei profesiuni efemere.

★

După cum am scris cu alte prilejuri, susținem și în cazul d-lui Radu Tudoran, impresia că un volum de nuvele tipărit astăzi nu poate fi justificat decât prin talentul autorului. Dacă nuvela ar fi încă un gen la modă, am presupune că s'ar găsi amatori s'o cultive indiferent de vocația lor reală, ci numai ca să fie la modă. Evident, concluzia că un nuvelist de azi, scriind în contra curentului public, trebue să aibă neapărat talent, este necesară numai în înțelesul că un astfel de scriitor este sincer cu sine însuși și încearcă să exprime reflecții și observații în forma potrivită îndemânării sale. D. Radu Tudoran are spiritul de observație implicit, știe adică să circumscrie o întâmplare în marginile interesului ce-l stârnește și să aștearnă deasupra faptelor brute substanța unificatore. Această substanță care dă putere de centralizare micilor istorisiri ale d-lui Tudoran pare a fi în genere humorul, dar nu un humor din categoria caricaturii sau a șarjei satirice, ci mai de grabă un humor tragic, care constă numai în **expunerea** într'un mod comic a unor situații ce ascund în fondul lor mari dureri omenești. Cu totul fără importanță este, de pildă, motivul epic din schița „Gâsca lui Ivan Colesniciuc".

Un proprietar basarabean are mania de a crește gâște, grija pentru aceste păsări făcându-l incapabil să mai aibă alte sentimente pentru ființe sau lucruri, rămânând indiferent chiar la faptul că-l înșeală soția. La un reflux al apelor Nistrului, una din păsări, este dusă la 10 kilometri departe de moșia boerului, care, disperat, trimite în toată regiunea jandarmi s'o caute. O găsise țăranul Ivan Colesniciuc, care tocmai se pregătea s'o taie, când jandarmii dau vestea că „s'a furat o gâscă a boerului". Inspăimântat, țăranul nu mai cutează să taie pasărea, dar nici s'o predea celor ce o căutau, ci o ascunde într'un beciu, unde, îndobitocit de frică, o hrănește din toată sărăcia lui, fără a avea nici un profit. E momentul ca la finele povestirii astfel ficluite, să intervină humorul d-lui Radu Tudoran : „De-atunci, anii au trecut cum trec furtunile pe limanul Nistrului. Intâi a murit boerul Vasili Cibotenco, pe urmă Natașa, frumoasa lui nevastă, pe urmă guvernatorul, care o iubise tare mult. Și numai după aceia a murit și gâsca, la adâncile ei bătrânețe, în beciul lui Colesniciuc. ...Iar Ivan plângea grăunțele pe care i le mâncase gâsca, în lunga și netrebncia ei viață.

Că nu mâncase un sac, ori două, ci peste nouăzeci și nou" (pag. 168).

Titlul dat culegerii de nuvele, cuprinde tot o observație fină a autorului, anume aceia că, în orașele de provincie, **fetele** par mult mai numeroase de cât băieții, și, în orice caz, în ce privește tinerețea, ele sunt cele care dau caracterul unei localități. Orașul basarabean, dintr'o regiune unde nu sunt păduri, are numai fete sărace, cari iarna vor tremura de frig, încât, pentru ele, cea marea cucerire va fi acel bărbat care le va momi, în vremea de ger, cu foc în casă. Astfel Mura, eroina primei nuvele visează să fie nevasta funcționarului de la depozitul de lemne. Sosit aici cu slujba, Marinică este însă destul de abil să speculeze numai situația sa de stăpân al lemnelor din oraș, încât, după ce o seduce pe Mura, acesteia nu-i rămâne de cât să plece să tremure mai departe în casa părinților: „Brațele ei strânseră pătimaș zidul fierbinte, cum nu strânseseră niciodată vr'un iubit, căutând să răzbune astfel suferința corpului, după atâtea zile petrecute în ger. Suportă dogoarea în piele, în măruntae, în obraz, în ochi, în suflet, în toate părticelele ființei, adunând cu disperată lăcomie căldură, pentru tot restul iernii care o aștepta la geam" (p. 29). Afirmația noastră despre talentul d-lui Tudoran credem a fi dovedită. Rămâne să mai observăm că autorul este printre aceia care au dat expresie literară vieții basarabene de după 1918. Un studiu al modului cum s'a răsfrânt Basarabia în literatura românească de azi, îl va îngloba desigur și pe d. Radu Tudoran, așezându-l, după cât se pare, la un loc de frunte, povestirile sale fiind pline de traiul sbuciumat al unei provincii în continuă pătimire.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondența noastră

TOAMNĂ

Pe strada golită de lume e frig,
In colțul de stradă rămas azi pustiu,
O umbră : Sunt eu ? Aștept. De când ?
Nu știu.
Mă 'nvălue teama și nu pot să strig.

In mine se-adună tristețea din ploi,
Când cerul reflectă paloarea din foi,
Și nările-adulmecă besna cum crește.
Ascult cum frunzișul uscat îmi șoptește.

Preludiul cel mare al orelor grele,
Când sufletul singur se caută 'n noapte.
In inimă pâlpâe-o flacără. Șoapte
Dansează iar stranii sub tâmplele mele.
MARIA MARINESCU

27.X.1940.

DECE MAMĂ ?

Dece mamă m'ai născut așa
Să port păcatele celor ce nu și le-au
[răscumpărat ?
Dece să nu fi putut și eu avea
Greutățile frunzei pe care vântul le-a
[mângâiat ?

Dece mamă nu ai gonit ursitoarele
Care au cobit la căpătâiul leagănului meu ?
Să fi alungat norul depe frunte, să fi pus
[soarele,
Ca celo rce m'ar fi priti, să le fi venit
[foarte greu.

Mamă, eu știut că tu ai fost bună,
Că te-ai gândit la ce am să fiu eu.
Dar ai uitat că lumea și viața n'adună
Pe cei în a căror suflet, se joacă un
[curcubeu.

Mamă, acolo unde mi se chinue răsufletul
E prea trist și urît pentru ani ipuțini.
Să nu plîngi că mi-a murit zîmbetul
Și că sufletu-mi calcă pe spini.

Mamă, mamă, de-ai ști cît nu mi-e frică
de moarte,
Dar prea am trăit puțin, ca să plec atît
de departe...
Vsevolod Topor

MĂ CHEAMĂ COPILĂRIA..

Acolo, departe, în livezile copilăriei
Își pârgue pomii cu soarele 'n ramure, rodul...
Coboară din vastul bunichii, oare, Voevodul
Cu luna la-oblânc lângă plosca cu apă
moartă și vie ?...
Mai vine luceafărul, seara, să strângă crăițe
și, lin,
Să le sue parfumul spre 'nalturi cu îngeri
și stele ?...
...S'au stins pe cărări zurgălăii bucuriilor mele;
Mă cheamă din ani copilăria, cu basmele 'n
brațe să viu !...
DRAGOȘ VICOL

NOAPTE DE VARA

Prin somn se'ntoarce vântul cu solzii de
[balaur
sub mal, fricoase ape n'o țin cu poala'n
[strungă
hoțește'n prunduri, luna înghite pești de aur
și-o broască flămânzită trudește s'o ajungă.

Un plop, slăbit la minte, nemaiplecat la
[pravili,
sătul de truda vieții ce curge pe'ndelete,
a rupt, la iazul vremii, a veșniciei stavili
și'n argintii cascade de ani se dă pe plete

In pâlcuri, la răspântii, noroadele de stele
țin sfatul pribegiei asemeni cu nomazii ;
din carul ei, prințesa cu gene mari și grele,
de-aleanuri bântuită, sărută'n creștet brazii..
ION DORU

PLANSUL NUFARULUI

Sunt nufărul cu fața către soare
Din valurile apei stătătoare
Fruntea mi-o'ndrept spre-azur să sorb
[lumina,
Măcar că'n mâl mi-i prinsă rădăcina.

Sunt nufărul cu flori imaculate,
Dornic de vis și de singurătate,
Dar peste trupul meu își fac cărare
Adesea toate broaștele murdare.

In nopțile cu lună și cu stele
Când spre frumos torc gândurile mele,
Cine mă știe și mă recunoaște
In balta 'n care urlă mii de broaște ?

Tu, Creatorule, privește-Ți rodul:
Flori îți înalță din mocirlă glodul,
Dar nu pricep dece-ai făcut Tu oare
Făpturi ca să-Ți știrbească din splendoare !
DUMITRU BACIU

Cântec pentru anii mei

Am cules din răzorul anilor optsprezece cântece,
unul de fiecare primăvară-a mea.
Le-am adunat întâia oară să le prind mărțișor din ce-au mai scump,
copilăriei cu obraji de stea.
Nu bate Martie 'nfereastră să-i dau bănuții de-aur și argint,
Nu e 'ntâi Martie; e 'ntâiul bun rămas în anii mei cu joacă
De-aceia-i prind un mărțișor din cânt !
A-și vrea să i-l înșir pe fir de aur
ca 'nbasmul ce spunea de mărgărite,
Odată să mai împletesc o viață din surâs,
înmugurită tainic pe zile chinuite.
Și mamă, lângă sufletul tău sfânt
a-și vrea să-mi odihnesc cu ele gândul,
E poate ultimul popas ce-l fac cu bucuria
și poate strop din ea n'am să-ți aduc pe frunte ani dearându.
Mâine în zori cu primul stol de rândunele
ce-o înflori în zare
am să rămân iar singură în lume
și fără tine și fără mărțișor de soare.
Cici Caterina Petcu

ORAȘ DE DINCOLO

Aceleaș uliți largi cu liniști de povești
Se 'ntind pe aceleaș dealuri cu cerul în isvor
Târziu aceleaș fete torc iarăși pe pridvor
Cu visul spânzurat — liane — la ferești.
Aceleaș nopți albastre cu legănări de lună
Cobor pe aceleaș văi cu fumuri de 'nserări
Când eu mai rătăcesc cu dorul peste zare
Și eu le mai aud pustiul cum le sună.
In noaptea încâlcită, prin codri de rășină
Aceiaș triști haiduci cu pletele 'n furtuni
Mai rătăcesc doinind, și'aceiaș albi sihaștri
Și mai ascult târziu în noapte când se 'nchină.
Nimeni nu urcă în orașul din vis
Orașul cu grădini și cer de'nchipuiri
O acolo toate-s minuni și toate-s fericiri
Și'acolo încă nimeni n'a pătruns.
Ion Danciuc

DOMNIȚA MEA DE LIRĂ

Iți cânți în mine trup, în șopotiri
De pași felini și cald poem de linii,
Scump lut și leagăn pentru amăgiri,
Cum raza pentru laptele luminii.
Din basm chem fruntea-ți, mult iubit hulub,
Ostatec horbotelor de nufari,
S'o 'nchine visu-mi plin de-omăt, un stup,
Domnița mea de lîră și coșmar.
Ți-o culci pe mâinile cu vine mici
Pe care-a mas povestea, drum în sară ;
Din ce veac ? ochii-ți, snopi de licurici,
Stau ca un câmp de stele 'n călimară,
Să-i poarte gându-mi, fur, haiduc de vamă,
Prin neguri de minuni și Cosânzene,
Uimit, gelos că fără pic de teamă,
Le ciupe noaptea catifea din gene.
Dece dispari atunci ? O, fruntea ta de zână
De lunecă în vis și în eter,
Eu cânt cu unda-i geamănă de mână
Și sufletul, plin — ochiu, de multu-i cer.
AUREL DUMITRESCU

CIOBUL DE AUR

Ciobul de aur, călătorul nocturn
Privește cum crește ora din turn...
O, Doamne, ce ore zadarnic ne-au dus
Aproape de moarte, nostalgic apus.
Și poate, că anii ne strecură venin
In suflet, că-l face cu cerul vecin...
Ciobul de aur, călătorul nocturn
Să uite, aș vrea, ceasul din turn...
Urechea pe lut noaptea de o pleci
Simți ore, ce bat amare și reci...
Luna de aur fecioară și stea
Oră să fie, oră și ea?
Când gândurile mele alunec spre ea
Oră să fie și poate nu stea?
Când raza-i brumată adoarme în vis
In ore amare viața și-a 'nchis?.
. . . . . .
In ochii-i tristețea ore a 'ngropat...
Nocturnii drumari... noi am uitat...
VASILE NEGREANU

CADRILATER

Te duci. Ci tot te crește'n dor, boccea
Cu anii'n răni, atâta amintire
De țărișoară numai unduire,
Numai plocad de mugure sub nea.

Ce zmău te mistuia'n nemărginire
Acel moloh de-arșiți ! ce lin, acea
Morgană fată neamu-ți luneca
Spre mări astrale viscolind iubire !

Te duci cu cerul tău de-albastre iniști...
Departe, 'n hăul nopții, peste miriști,
Flocanii urlă 'n apele de lună...

Ce trist ecouri vin de se răsbună
Cu-amarul presimțirii — aci'n plaivas !
Ce noaten gându-acesta, de pripas !
AUREL DUMITRESCU
De pe zonă 26 August 1940.

CÂNTEC DE ROUĂ

Dece se'nchină crinii când inima mă doare,
Și frunze 'nsângerate dece mă plâng? Nu știu!
Se scutură tristețe din lacrimi, iar din soare
Culeg aceleași raze: din noapte iau pustiu —

Dece mă'ntreb roua e veselă în iarbă ?
Dece înfrâng (în mine) trecutul? O să-l vând.
Când ochi-mi triști or plânge, atuncea s'o să
vadă,
Răcoarea dimineții vărsată'n crengi de gând..
Augustin Padea
August, 1940

O tovarăşe de drum

de N. CREVEDIA

Aşteptam de două ore cursa la primărie. Trecuseră câteva maşini, dar nu opriseră. Erau limuzine particulare ori camioane de marfă, încărcate de trozneau. Maşina lui Balamuc o auzeam de departe, dela 8 kilometri, decând cobora în Vânătorii Mici. O cunoşteam după clacson.

De data aceasta, goarna lui Balamuc nu s'a mai auzit şi nici motorul lui care, când urca panta dela Dumitru Mondici, par'că era un avion de bombardament. Cerul era cam albicios şi numai luna se vedea spre Apus, ca o bucată de zăpadă topită.

Am mai aşteptat vreo jumătate de ceas. Cocoşii cântau de se rupeau — a treia oară — şi oamenii începuseră să treacă cu căruţele la plug.

— Aştepţi pe Balamuc? — mă întreabă Manea guardul, un unchiaş îndesat, înfăşurat pân'la brâu în obiele şi târsâni, care vine de-acasă, în fiecare dimineaţă, la ora aceasta, c'o pătură la spinare, să-l vadă oamenii şi „dom notar" c'a mas aci, c'a stat de pază toată noaptea la primărie...

— Pe el l-aştept.

— Nu mai trece.

— Ce spui!

— Eu îi cunosc tot umbletul; că doar' aici dorm, în picerili lui. N'a trecut pân'acum, nu-l mai vezi.

— Trebuie să fiu neapărat astăzi la Bucureşti. La ora 1, am un proces la tribunal.

— Procest? — ridică el stuful sprâncenelor. Nu ţi-ai pus şi Dumneata f'un advocat? Că e Bucureştiu plin de clănţăi. Pentru'o sută de lei, scoate şi foc pe gât...

— Mi-am pus, dar trebuie să fiu şi eu prezent.

N'aveam alt bagaj decât un ghiozdan şi cu gândul la procesul în care eram pârît şi nu mai găsisem niciun motiv să-l amân, i-am spus moşului **s'auzim de bine** şi m'am amestecat şi eu în cârdul unor femei, nişte cârtojănence cu picioarele goale şi roşii de frig, care se sculaseră cu noaptea'n cap şi porniseră pe jos la oraş. Erau patru sătence şi, cu ele, doi băieţi ca de câte 15—16 ani. Femeile — aveau pe cap câte-o legătură, iar flăcăii, încălţaţi cu ghete, câte-o traistă pe băţ, la spinare. Socoteala mea era să merg pe jos până la Bolintin — era şi plăcut — iar de aci să iau cursa de 9 şi, în mai puţin de-o oră, să mă văd acasă.

— Zi, mergi cu noi — mă 'ntreabă mătuşoaică sprintenă, cu care o luasem înaintea celorlalţi.

— Merg la Bucureşti.

— Da' n'o să te doa'ie picerili?

— N'o să mă doară.

— Păi nu eşti învăţat, măiculiţă.

— Am mai umblat eu pe jos.

— Da 'dă un'e eşti Dumneata?

— D'aci, de unde porniiu cu D-voastră.

— A'lu' dom' Costică cu manufactura, dân colţ?

— Nu sunt al lui.

— Că n'oi fi a'lu' dom' Stănică, dă ţine cârciumă? Cam semeni cu tat'său, cu ăla bătrânu.

— Cu moş Vlăducu? (Eu n'aveam decât 30 de ani şi ceva!)

— Cu el, cu ăla care s'a cam zăpăcit. Aduci bine cu el. Par'că sânteţi scoşi dintr'o oală.

— Nu sunt al lui Stănică.

— Nici a'lu' domnu Nae, ăl de are maşină de dărăcit lână?

— Nici al lui. Noi n'avem d'astea.

— Da' cu ce vă acupaţi?

— Cu pământul. Muncim.

— Aveţi pământ mult? Că văz că nu prea dai cu sapa. Eşti d'ăştia mai scorţoşii... cum să zic... mai acriturâ...

— Nu sunt, mătuşico. Avem şi noi atâta pământ cât putem să trăim.

— Da' fraţi mai ai?

— Mai am, două surori.

— Tot cocoane sânt aşa... ca Dumneata?

— Una e mai... E măritată.

— Cu băiatu' lu' dom' Costică?

— Nu, cu al lui Stănică, cel cu cârciuma.

— Vezi că te cam asemuiiu eu aşa niţel? Şi Dumneata acupi în sat fo fonciie sau stai la Bucureşti?

— La Bucureşti.

— Eşti la Gară?

— Nu, la Poştă.

— La Poştă? Leafă bună, nu? Ai fo trei mii pă lună? Că la noi, la Cârtojani, sânt trei ăsmăndăi, la ofici — şi-o mieonită de fată. Au câte două miişoare pă lună şi nu fac nimic. Staaaau toată ziulica cu picerili pă masă şi citesc jurnalu...

— Noi, la Bucureşti, nu prea stăm degeaba şi nici cine ştie ce nu suntem plătiţi...

— Ca la cât?

— Patru mii de lei pe lună.

— Mmmm — făcu mătuşoaica — păi ai leafă bună, maică. Căsătorit eşti? Copii ai?

— Insurat. N'am niciun copil.

— Şi cocoana? O fi şi ea fo croitoreasă, ceva. O fi muncind în fo fabrică?

— Nu, nu e d'astea. Soţia mea are şi dânsa serviciu.

— Tot la Poştă?

— Nu, la Gară.

— Mmmm. Tot patru mii?

— Şase.

— Câât?

— Şase mii, pe lună.

— Mai mult decât Dumneata!

— Mai mult. E mai veche.

— Şi când s-o fi puind la trin, i-o fi dând şi bilet d'ăla, cum îi zice... c'aşa am auzit că merg ăştia dela Gară... dăgeaba. Imi spunea Lisaveta, o muiere dela noi, care are băiatu frânar.

— Da, nevastă-mea are gratis, 12 bilete pe an.

— Câât?

— Două-spre-zece bilete pe an.

— Nu plăteşte nimic, nimic?

— Niciun leu.

— Zi, când îi vine poftă, pune coada pă spinare şi pleacă...

— Pleacă. Şi eu am reducere pe Căile Ferate.

— Şi Dumneata? Ţi-ai făcut rost pălângă Dumneaei, p'acolo...

— Plătesc numai jumătate.

— Ca văduvili dă război.

— Ele mi se pare că plătesc numai un sfert.

— Da, da, numai un sfert, măiculiţă, că cică e şi ele militari! Militari! Doamne iartă-mă, că mai intru cu ele'n păcate... Şi v'o fi dând şi lemne...

— Şi lemne. Două vagoane.

— Câât?

— Două vagoane.

— Ca la văduve! 'Aide mine şi de mine, măiculiţă. Da' ce faceţi cu atâta bănet? Cu lingura să-i mâncaţi. (Baba se lingea pe buze, ca o pisică).

— Dac'ai şti Dumneata c'abia ne-ajungem!

— Nu să poate!

— Abia ne ţinem zilele.

— Nu să poate, măiculiţă. Păi Dumneata ştii ce e aia zece mii de lei — şi păd'asupra lemnili şi sarea şi trinu şi porcu dă Crăciun, gratis...

— Ştiu.

— Păi zece mii de lei, e un pogon de pământ, maică.

— O fi, dar noi la oraş nu mâncăm pământ

Baba tăcu. Mergea înnaintea mea. Dar întoarse numaidecât capul:

— Casă aveţi? N'ai f'un socru?

— Am, pe soacră-mea.

— Stă cu'mneavoastră d'a'mpreună?

— Cu noi.

— E bătrână?

— Uite-aşa, ca Dumneata.

— Ei, şi cât vă coastă o oşcotină aşa ca mine?

— Cât să coste! O gură de om. O 'mbraci, o 'ncalţi, mai iese la plimbare, la biserică. O iei vara la băi. Noroc c'are şi ea..

— O fi având şi ea fo lefşoară...

— N'are o lefşoară, dar are o pensioară.

— 'Aida de! Fo două mii şi ea?

— Cinci mii.

— Câât? (Bătrânii par'că i se 'nfipsese un cuţit în piept).

— Cinci mii de lei pe lună.

— Auliu, măiculiţă. Păi asta nu e soacră. Asta e pătul dela Dumnezeu. Magazie. Să umblaţi frumos cu ea. Uite-aşa s-o ţineţi, în palmă. O fi având şi bani dăpuşi.

— N'are.

— Are.

— N'are. N'am şti noi...

— Are, maică, da' e oaţă. Aşa sânt astea bătrânili.

— Dumneata ai bani depuşi?

— 'Aide mine, măiculiţă. Păi m'asemui pă mine, o prăpădită dela ţară c'o văduvă d'astea dă staţie, cum îi ziseşi? Că d'astea nu mai auzisem pân'acum, că iau şi ele pensie. Eh, măiculiţă, măiculiţă — oftă bătrâna — păi focu'ei e ca focu'meu? Păi cu cinşpe mii de lei, eu aş trăi cinşpe ani. Da' nu i-am văzut niciodată 'n ochi. Nici măcar o irtie d'o mie.

— N'ai trăi, babo, nici o lună. Că la oraş îţi mai trebuie haine, pantofi, ciorapi buni ,mâncare; trebuie plătită chiria, servitoarea...

Baba iarăşi tăcu o clipă, dar îmi dădu pentru aceasta un sfat:

— Mâncare — zise ea — să vă mai aducă, uite, d'aici dela ţară, un mălaiu, cartofiori, fasulică, ouşoare. Şi nu mai băgaţi şi'mneavoastră servitoare.

— Trebuie.

— Păi cocoanili ce fac? Că zici că ai două.

— Nevastă-mea merge la slujbă.

— Şi bătrâna?

— Soacră-mea — o s-o fac pe ea slujnică?

— Păi ea nu mănâncă?

— Mănâncă, dar... înţelegi Dumneata, toată viaţa a avut femee 'n casă.

— De', ştiu şi eu. Dumneavoastră alfel trăiţi la oraş.

Bătrâna mergea-mergea de zor. Legătura depe cap o 'ndesă'n pământ, dar picioarele îi erau zdravene ca de flăcău!

Treceam acum prin pădure. Mirosea a mugur şi-a frunză putredă. Incepuse să dea iarba.

— Ia uite, mătuşico — îi arătaiu eu ghioceii, cari albiseră lăstarul, ca o ninsoare.

— Ii văz, maică.

— Sunt şi 'n pădurea dela Cârtojani ghiocei?

— Jârtfă. Să dai coasa 'n ei.

— Ce frumoşi! — Mă minunaiu eu, oprindu-mă 'n loc şi sorbindu-le mireazma.

Măicuţa mergea de zor înnainte:

— Frumoşi, maică. Frumoşi, doru' lor. Cresc colea 'n pădure. Nimini nu s'atinge de ei. Nici vacili. Că vacili nu mănâncă ghiocei.

Băgarăm însă de seamă că prea ne depărtasem de tovarăşi. Femeile celelalte, deşi mai tinere, rămăseseră 'n urmă, iar flăcăii... nici nu se mai vedeau.

— Să ne mai odihnim — spuseiu eu.

— Ne mai oprim — încuviinţă agera mea însoţitoare şi, aplecându-se pe un genunchiu, îşi puse jos legătura grea depe cap. Scoseiu o oglindă din buzunar şi mă uitaiu în ea: mă 'mbujorasem la faţă ca baba, căreea, de atâta drum, îi flăcărau obrajii. In arbori, ciripiau păsările. Era o adevărată orgie matinală, în frunzele care 'ncepuseră să se deschidă.

— I'auzi ce frumos! — o făcuiu atentă şi pe bătrână(Bătrâna avea vreo 60 de ani).

— Ce spuseşi? — mă'ntrebă ea.

— I'auzi cum cântă păsările.

Bătrâna ridică ochii spre copaci şi ascultă.

— Frumos, nu?

— Frumos, maică. Cântă, doru' lor, ce să facă? Le are Sfântuleţu de grijă

Mătuşa iar oftă.

— Mi se pare că te cam doare pe Dumneata ceva? — o întrebaiu eu. Ia spune-mi ce te duce pe la târg?

— Hei ,măiculiţă. Tot focu'meu la Bucureşti e.

— ???

— Am băiatu 'n miliţie.

— Ai un băiat? Să-ţi trăiască.

— Dea Dumnezeu şi-ai 'mneavoastră. Şi nu mai pociu. Uite, mi-arde sufletu să-l văz...

— Unde 'şi face Armata?

— La Malotanţă. Ici, la Marmizon.

— Mai ai copii?

— Două fete. Amândouă, măritate. Băiat nu-l am decât pă el, pă Onică. Of, Doamne.

— Eşti văduvă?

— Văduvă, maică. Da' nu sânt văduvă d'astea. Rumânu meu n'a murit şi el în război. A murit în var'aia, când să tot auzea c'o să să facă războiu. Eu i-am crescut. Uite, mâinile-astea-ali mele. Au muncit, s'au perpelit, să-i facă pă toţi mari. D'ăilanţi n'am avut parte. Mi-au murit cinci copii. Că făcusem opt. Au murit dă mici. Of, Domnicule.

— Nu te mai ajuţi cu fetele, cu ginerii?

— Nu m'ajut, maică. Una e măritată dăparte 'n alt sat şi ginerili dă-l am în Cârtojani — nu l-aş mai avea! — nici nu să uită la mine. Cică nu i-am dat fetii pământ — mânca-l-ar pământu să-l mănânce, să să sature odată!

Biata femee! Ii arătaiu iarăşi ghioceii şi arborii plini de ciripitul păsărilor:

— I'auzi, ce frumos...

Femeea tăcu. Gândul ei era, la Malotanţă.

— Decând e Onică militar?

— D'astă toamnă.

— Mai are-atunci.

— Mai are, maică. Inc'un an şi două luni. Că staaaau seara şi-i număr zilili decând a plecat şi m'a lăsat seacă la inimă.

— Decând n'a mai venit p'acasă?

— De mult. Dela Crăciun. Of, Domnicule, of — şi mi-arde sufletu de el.

— Dece nu s'a căsătorit şi el, să-ţi lase un sprijin în casă?

— Dè, dacă nu i-a venit ursitoarea? L-oiu însura acu dă Paşti cu f'una. Of, Doamne.

— Las' c'o să-l vezi... — căutaiu eu s-o mângâiu.

— O să-l văz. D'abia am aşteptat să se desprimăvereze. M'am încârduit cu femeile şi copiii ăştia şi-am plecat. Uite, i-am umplut legătur' asta cu dă toate. Să mă trag cu el un'eva la o parte, să 'ntinz masa şi să mai mănânc şi eu odată cu băiatul meu. Of, Doamne, Domnicule.

Tovarăşii de drum ne-au ajuns din urmă şi, deodată, păsările au încetat să mai cânte: mare, greoiu, încărcat de pasageri şi pe acoperiş, din ce în ce mai asurzitor — a sosit şi avionul de bombardament al lui Petrică Apostolescu, zis şi Balamuc.

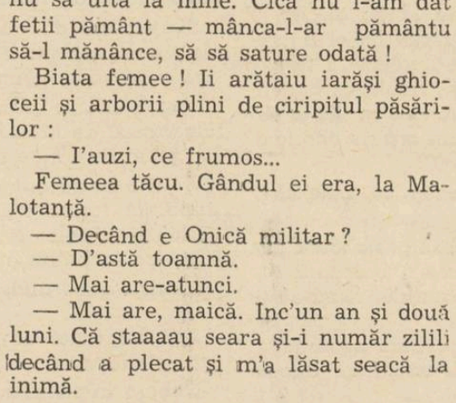

I-am făcut semn să oprească. Am rugat-o pe baba Anghilina — aşa o chema — să se urce 'n maşină.

— Aşşş, maică. Am plecat cu femeile-astea cu toatili, cu ele rămân.

— Iţi plătesc eu cursa — am stăruit.

— Du-te, fă lele Anghelino, nu te mai pedepsi pă jos — i-au spus şi celelalte femei.

— Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, maică. Nu merg eu cu benzin'asta. Mie 'mi vine rău în motomovilă. Mai bine pă jos. Ajung eu acolo un' e mi-e focu.

I-am făcut încă odată semn cu mâna şi mătuşa Anghilina, tot cu mâna, mi-a urat **drum bun.**

Am sosit în oraş târziu, după amiază, frânt şi mototolit de par'că stătusem la arest. De tribunal m'am lipsit, căci în halul în care eram, m'ar fi condamnat sigur pe loc! Aeroplanul nostru — aşa'i spune Petrică autobuzului său — s'a oprit în drum de vre-o patru ori. A cincea oară, a poposit de tot şi pasagerii au pornit pe jos, care în câte-o căruţă, ca mine.

In Bucureşti, lângă cazarma Malmaison, pe un loc viran, curat, lângă gard, la o masă ţărănească întinsă pe iarbă — pe cine văd? Pe baba Anghilina şi pe **focşorul**, ei un ostaş crâncen, roşu 'n fălci, tuns număru unu. M'am dus drept la dânşii.

— 'Aide mine şi de mine! — m'a 'ntâmpinat bătrâna, ridicându-se dela masă — tomnai acu ai sosit...

— Acum de-abia!

— S'a rupt benzina pe drum.

— Ce-am păţit!

— N'am ajuns eu mai bine cu motomovilele-astea? (vrea să spună cu picioarele).

— Mai bine.

Soldatul s'a sculat şi el şi, cu ochii 'n ochii mei, a luat poziţie de drepţi. Le-am făcut semn să şadă.

— Stai, maică, focu maichii, stai. Stai şi Dumneata, Domnule, că nici nu te-am întrebat pă drum cum te chiamă. Oi fi nemâncat, păcatili mele...

— Mulţumesc, bătrânico — şi-i întinseiu mâna să plec: S'auzim de bine.

Bătrâna mă prinse de haină:

— Ia mai stai. Stai de ia un artan dă pui. Dè, aci puserăm şi noi sfânta masă.

— Mulţumesc, m'aşteaptă şi pe mine-acasă.

— Ei bine, nu vrei să iei. Dè, să ne ierţi...

Băiatul era şi mai încurcat. Văzând că dau să plec, vrea par'că să-i spună maică-si ceva.

— Maică, Domnule, că nici nu ştiu măcar cum te chiamă.

— Paraschiv mă chiamă.

— Dom'le Paraschive, dă-ne şi nouă adreasa Dumitale, că vorbiiu cu băiatu să venim pela Dumneata p'aici, dupăce s'o libera din Armată.

— Cu plăcere. Strada Puţul lui Borcan, numărul 8 bis. Ţineţi minte?

Soldatul scoase un creion din buzunarul vestonului, l'înmuiè 'n gură şi silabisi numele străzii.

— Număru opt, maică — îl ajută bătrâna.

— Incotro vine puţ'osta, Dom'le Paraschive?

— Spre Obor. Intrebaţi şi găsiţi repede.

— Mulţumesc, maică. Uite, decè ziceam să venim. Să-i faceţi şi lui rost d'un sirvici. Ne gândeam c'ar fi bine chiar la noi în sat, la ofici. Faptor poştal, d'ăla dă 'mparte scrisorili...

— La Dumneavoastră 'n sat, nu cred să se poată. Oficiul din Cârtojani e vorba să se desfiinţeze.

— Să se desfiinţeze? — făcură amândoi ochii mari.

— Da, să rămână numai o agenţie specială.

— Şi cine să fie mai mare peste ea?

— A, un simplu agent special.

— Păi uite-l! — şi mi-l arătă pe feciorul ei, care de emoţie ardea acum ca focul. Puteţi să-l puneţi să se şi iscălească. Să vedeţi ce frumos scrie.

— Dumneata ai patru clase primare? — îl întrebaiu.

Onică se ridică iarăşi în picioare şi bătu călcâile bocancilor:

— Am, să trăiţi, la bază, cinci clase primare. Acu' de Paşti mă face căprar. N'am nici o lipsă la apel, să trăiţi!

— Agent special, vezi Dumneata, după noile dispoziţiuni, trebuie să aibă cel puţin opt clase de liceu.

— Dè, Diplomă n'are băiatu meu. Da' la Obedeni, e tot aşa un agent d'ăla de spui Dumneata — şi n'are nici ali cinci clase de sat.

— Are numai trei clase primare, să trăiţi! Ştie toată lumea.

— Da, dragii mei, aşa era odată. Acum, se cer studii superioare.

Se întristară amândoi, de par'c'aş fi turnat o găleată de apă pe ei.

— Da' pă un'eva, p'aici pân Bucureşti? — luă iarăşi cuvântul bătrâna. Pela Gară ceva, pela Poşt'aia a Dumneavoastră p'acolo. Un faptor poştal şi el.... Că e băiat vrenic şi-alearga.

— Bine, să se libereze el din Armată şi-om vedea.

— Ia vezi, maică, zău, Dom'le Paraschive, trăi-te-ar Sfântuleţu. C'o să te vedem şi noi pă Dumneata cu ceva. Că, dè, oameni sântem. Am să-ţi aduc unt, ouă, pui dă găină, fasulică, mălai. Am să te pui la 'ngrăşat!

— V'aş ruga, zău, foarte mult... Factor în Bucureşti... — îndrăzni şi feciorul, respectuos.

— Cred c'are să se facă.

—Vă rog. Eu sunt băiat vrenic! Nu-mi trebuie carioară, nu-mi trebuie bicicletă! Pe jos duc scrisorile! Recomandat le duc!

Şi dupăce le strânseiu la amândoi o mână prietenească, făgăduitoare, baba Anghilina, la urechea mea:

— Şi poate 'i găsiţi şi lui o şulfă d'astea de fată dup'aici, cum ai găsit Dumneata — c'o lefşoară şi ea pă un'eva, că zici că e greu să plăteşti chirie. Să mă trag şi eu p'aici pe lângă ei ,c'am îmbătrânit, nu mai pociu...

Arta, funcţie de viaţă

(Urmare din pag. I-a)

desrobirea spiritului de canoanele academice şi rutinare, **impun** cu timpul, altora, **norma** lor: originalitatea absurdităţii. Pentrucă rivalitatea dintre artişti nu permite co-operarea, şi e aici unul din punctele cele mai grele ale unei guvernări totalitare. Statul legionar român s'a pronunţat, prin Comandantul Mişcării, D-l **Horia Sima**, pentru libertatea în artă, cum arătam într'unul din aricolele noastre anterioare. Inseamnă aceasta că s'a pronunţat deci pentru liberalismul anarhic al artei din societăţile democrate de până azi? **Categoric, NU!** Libertatea artistului, a acestui privilegiat poate fi definită limitativ: **artistul are dreptul să fie autentic, sincer, conformându-şi acăvitatea artistică felului său specific de a fiinţă.** Până aici libertatea nu e un **drept.** Dar artistul **ARE DATORIA să nu exprime DECAT ceeace corespunde structurii sale organice, profunde.** Norma libertăţii devine astfel **limitare.** Ea fereşte artistul de primejdia de a se simţi ispitit să abandoneze tehnici capricioase şi să afecteze curiozităţi temperamentale, pentru a fi pe placul publicului snob, care decidea până azi în materie de artă.

Artistul care va fi reflectat asupra sensului liberalismului acestuia estetic, îşi va da seama că norma libertăţii, sincerităţii, autenticităţii în artă, înseamnă pe lângă **identitatea expresiei cu intuiţia,** rodnicie. Adică plinătate. Vechea goană după tehnici noui, în fond vechea pasiune pentru formele goale, fără conţinut, este stăvilită. Dogma rodniciei, corolarul dogmei **libertăţii de a spune ce simţi,** înseamnă **obligaţia de a simţi ceeace spui.**

Ceeace ar părea dar la prima impresie o ciuntire a autorităţii statului, înseamnă o creştere a ei, prin apelul la **plinătatea omului.**

Adresându-se ieri unui amator de „interesant", de „nou", de „original" şi de „neobişnuit", arta de mâine se va adresa **Omului deplin,** care cere îndărătul fiecărui **semn,** o **semnificaţie;** dincolo de **expresie** un **sens;** în limbajul unei tehnici, o simţire; alături de **perfecţiunea formală,** un **conţinut sufletesc.**

Artei scop în sine şi artei mijloc de propagare a ideilor, (mult disputata problemă a artei pentru artă şi a artei cu tendinţă), Mişcarea Legionară li opune de-opotrivă, **arta-funcţie vitală a organismului social.**

Tot ceeace nu va isvorî din însăşi ritmul vieţii colectivului social, va fi neasimilat de acesta. Publicul care simte politic aşa cum simte şi metafizic în concordanţă cu structura lui, nu va putea gusta o artă care să nu corespundă, pe plan estetic, tendinţelor sale de viaţă. Manifestându-se pe sine, în adâncurile sale, artistul ieşit din magma românismului autentic va manifesta totodată colectivul. Neamul va picta prin el, oricare ar fi şcoala pe care ar accepta-o, neamul va cânta, neamul va scrie. Arta va fi o funcţie vitală a Neamului **organizat** (nu mecanizat **simfonic.**

Finalitatea ocultă a istoriei se va rosti sub mâna fiecărui artist care-şi va însuşi dogma care face din libertate, o **datorie:** de a **se** spovedi cinstit, exprimându-se **pe sine,** — şi de a se exprima just, adecuat, estetic însă, mărturisindu-se **pentru ceilalţi.**

Dubla intenţionalitate a artei ne dă, şi de data aceasta, cheia problemei. **In funcţie de viaţa** unui Neam, ea va şti să devină uşor **funcţie în viaţa** unui Neam.

ION FRUNZETTI

PANTALONII...

— schiță —

de **PAUL CONSTANT**

In noaptea asta prietenul meu, Timotei Rogojinaru, parcă și-a făcut de cap... Apucați decuseara pe drumul băuturii, m'a purtat prin toate cârciumile, sub pretexte diferite și pe care nu mă lăsa inima să i le întorc.

— Să mergem, mă, pe Moșilor... Știu eu o prăvălie cu vin natural, „de la mama lui"...

Când am terminat-o cu kilogramul de aci, a strâmbat, coclit, din nas, a chemat la plată, și s'a sculat, dreavă :

— S'a prostit și ăsta... Nu-i mai calc prin hardughie... Luăm o mașină și ne ducem visavis de Bellu... Este unul „La încurcă lume", cu grătar care nu se mai există... Acolo să mănânci tu jandarmi tocați cu barda, pe buturugă de frasin alb...

— Ce vorbești, mă ?...

— Să ne grăbim, că închide decuvreme, și face marfă pe sponciu, numai pe numărul mușteriilor...

După ce am mâncat aci câte-o porție de cârnați călițI pe cărbuni pe jumătate stinși, tot la propunerea lui, am plecat la Snagov, ca să luăm câte-o saramură de pește, „de se sbate pe grătar"... Ne-a costat mașina cât ne-a costat, dar am avut norocul să găsim prăvălia deschisă, iar pe negustor descărcând un transport de pește proaspăt, venit atunci dela Galați... Ne-am mâncat saramura cu ochii la balta plină de miros și de țânțari, am băut iar un kilogram de vin, după care Timotei a bătut cu ciocul bastonului în masă... comandând încă un kilogram...

Văzându-l aplecat spre nesocotințe și mahmur, am căutat să-i dibuiesc buba care-l scosese din felești... Il știam vrăjmaș al băuturii și strâns la cheltuială : acum, când îl vedeam sorbind pahar după pahar și plătind domnește, lucrul mi-a dat de gândit...

— Ascultă-mă, Timotei, de ce nu-ți spargi râca să iese veninul ?... Spune-mi, frate-meu, ce ți s'a întâmplat ?... Că de vreun bine n'ai înnebunit tu, așa după cum arăți !...

Timotei Rogojinaru și-a sorbit vinul, și-a șters mustățile vrăjmășește, și s'a uitat la mine, ponciș...

— Ce știi tu, băiatule ?!...

Apoi, fiindcă-mi era prieten, a icnit, prididit de necaz :

— Trăiți, mă, ca vitele... Legați la iesle și cu maldărul de coceni dinainte !... Alăturea de voi, năcazurile vieții vă trec pe la ureche, fluierând...

Pricepând că aveam dreptate să-l bănuiesc, am dat-o și eu, așa ca să-i fiu în voie.

— Ai dreptate... Dar poate că prieteni fiind, te pot ajuta cu ceva...

Timotei s'a uitat din nou la mine, a pufnit pe nări, și a comandat două „turcești", fierte 'n gustul lor, fără caimac... Negustorul și-a șters mâinile pe colțul șorțului, a înjurat pe-ăl dela Galați care i-a trimis marfa „cu mică viteză'" de i s'a stricat jumătate pe drum, și s'a dus să fiarbă cafelele.

— Eu, mă, să știi și tu, îmi iubesc nevasta și casa...

— Ce mai vorbă !...

— Pentru Aurica, fac moarte de om!

— Să ferească Dumnezeu !

— Și până acum, ne-a mers numai bine...

— Să bătem în lemn, ca să nu se cârmească lucrurile a rău...

— Ce să se mai cârmească, băiatule, că s'au și cârmit !...

— Aoleu !... Mă Timotei, să știi că te-ai îmbătat și ai început să vorbești prostii !

— Mofturi... Ăsta este adevărul !...

— Spune-mi, mă, și mie.

— Lasă-mă, că-ți spun.

— Ai prins-o cu ăla dela percepție?

— Care percepție ?... Știi tu ceva ?...

Văzând c'am scrintit-o, m'am bătut cu palma peste gură :

— Ce să știu, mă, ai înebunit ?... N'am mai fost pe la percepție de nu se ține minte ! Pot să-ți arăt că mi-au pus și sechestru pe mașina de gătit !

— La mine nu există așa ceva !... Aurica este una cu mine și cu casa.

— Ce stai să mai vorbești, domnule !...

Timotei Rogojinaru s'a răsucit pe scaun, aplecându-se spre urechea mea:

— Mă Tache, de-ai ști tu ce lucru teribil s'a întâmplat.

Se părea ajuns de băutură și gata să plângă. Și-a tras batista din buzunar, și și-a șters o lacrimă oprită pe sfârcul nasului.

— I-am tras azidimineață o palmă, Auricăi...

Inspăimântat, m'am săltat de pe scaun, privindu-l drept în ochi.

— Tu, mă ?...

— Eu, personal...

Am tăcut amândoi. După puțin, ca să nu rămână așa, mi-am dat pălăria pe ceafă, fluierând a pagubă.

— Rău, mă, Timotei...

— Rău al dracului...

— Păi ce s'a întâmplat, frățioare ?!...

— Hm ! Iacă ce s'a întâmplat... De la o pereche de pantaloni de tennis cu dungi...

— Pantalonii ăluia dela percepție!...

— Care percepție, mă ? Parcă nu ți-este bine !...

Iar o scrintisem. Știam pe coana Aurica încurcată cu un filfison de agent de urmărire, de se purta cu pantaloni de tennis cu dungi, și credeam că i-a surprins... pantalonii, pe capul patului, lăsați în iuțeala de a sări pe fereastră.

— Pantalonii mei, mă !... Tu nu-mi știi pantalonii de tennis cu dungi, pe care-i îmbrăcam și eu la zile mari ? !

— Cum să nu-i știu ?... Dar, parcă numai eu îi știu ?... Ii știe tot ministeru !...

— Ăia, mă... Ei bine, află și tu, că pantalonii ăia pe care-i știți toți, nu mai există !...

De data asta mi-am tras pălăria pe nas, și m'am posomorît, prefăcut.

— Nu se poate !...

— Așa zic și eu : dar nu mai există ! Azidimineață, când să-i calce nevastă-mea, le-a ars o dungă cu mașina și mi i-a făcut scrum... Scrum, mă, înțelegi tu ?...

— Ce nenorocire, domnule!... Și tocmai din partea coanei Aurica să-ți vină !... Dar, dacă așa le-o fi fost rânduit ?...

— Ii făcusem la un ovrei din Văcărești, în trei rate... Aveau o „tăietură"... Și veneau pe mine, de parcă erau turnați...

— Dă-i dracului și nu te mai amărî...

— Ceasul rău, domnule... Mă scol de dimineață, și-i spun nevesti-mi : Aurico, neică, ia tu pantalonii mei de tennis cu dungi, și calcă-mi-i, ceva special, cum știi tu, când vrei... Uitemă, acum sunt gata... Incinge ea fierul, udă cârpa și dă să-i calce... Eu, de colo : Aurico, încearcă mașina cu puțin scuipat, ca să nu fie prea încinsă... Ea, femee fără minte și ambițioasă, în loc să mă asculte, mi-o întoarce, ofensată: — Imi pare rău că am ajuns să mă înveți tu, într'o chestiune ca asta!... Și, hârșt... Ii dă o pârtie peste pantaloni... Treaba a ținut o secundă : am văzut cum ies aburi, fum și miros de sdreanță pârlită... Aurica a țipat speriată, eu am sărit din pat, și, ce să-ți mai spun, mă Tache, enervat cum eram, am făcut ce nu mai făcusem în viața mea...

— I-ai tras o palmă...

— Da, mă !... Una bună... Ea a leșinat moartă, soacră-mea a început să blesteme că sunt criminal și că mai bine n'o năștea, copiii au fugit, speriați, prin vecini... Eu m'am îmbrăcat cu pantalonii ăștia de-i vezi pe mine, și am plecat ca nebunul, ca să-mi ușurez necazul...

— De, frate Timotei, destul de rău. Om care ai trăit atât de bine cu nevasta, să ajungi în starea asta !

— Imi vine să înnebunesc !...

— Liniștește-te, om al lui Dumnezeu !

— Nu pot, frate-meu !... Când nu ți s'a mai întâmplat așa ceva, este greu să te împaci cu situația, cu una, cu două... Douăzeci de ani de căsnicie, și de fericire, fără să ne fi certat noi odată !... Și să mi se întâmple mie tocmai acum !...

— Ai dreptate !...

Doborît de durere, Timotei Rogojinaru și-a lăsat capul în pumni, nemai scoțând nici o vorbă. Eu, neîndrăsnind să-l tulbur, mi-am aprins o țigară, tămâindu-i nenorocirea cu rotogoale mari de fum de tutun, am sorbit de câteva ori din pahar, m'am răsucit pe scaun, tușind de câteva ori... Intr'un târziu, spre a nu-l lăsa să se istovească de-abinelea, l-am bătut ușor pe umăr :

— Lasă, mă, Timotei, că o să treacă și asta... O palmă, în douăzeci de ani de căsnicie, nu este prea mult !... A greșit și dumneaei, ai greșit și tu... S'a mai întâmplat și altora... Coana Aurica este bună, și are să uite... Sigur că regreți că nu te-ai putut stăpâni... Și acum îți pare rău de dumneaei !...

Timotei își săltă capul, privindu-mă holbat.

— Nu de ea, mă ! De pantalonii mei de tennis !...

— Ăia cu dungi...

— Insfârșit, bine că ai priceput și tu !...

Scârbit, l-am urcat imediat într'o mașină, și l-am dus la domiciliu...

MLAȘTINA DESNĂDEJDII

de **AD. MOGALDEA**

Pe ferestruica din fund a reduitului, zorile au năvălit odată cu ultimul strigăt al sentinelei.

— Postul Nr. 13 bine-eeee!

De dinafară s'a descleștat un lacăt, au zăngănit zăvoarele trase din rugină, iar sublocotenentul de serviciu și-a primit ca întotdeauna raportul sub săbiile brațelor întinse:

— Salonul întâiu legionar este gata pentru deschidere!

*

Ion Jurubiță a rămas în cameră în grija medicinistului Partenie care-i desbandajase picioarele. Erau tot așa de umflate. Pe tălpi se cunoșteau mai pronunțat dungile, iar carnea vie de dedesubtul unghiilor, se ridicase bășici vinete.

Scândura patului îl înghioldea și parcă îl ardea ca o podea de cărbuni. A simțit atingerea ca pe un fior.

— Mă doare, camarade !

Studentul căuta să-l încurajeze:

— Numai un pic... ai să vezi că trece...

Neculai Partenie îi cunoștea durerile. Trecuse și el în parte prin aceleași suplicii închizitoriale la Prefectura Poliției, suferise grozav „biciuirea tălpilor" și „smulgerea unghiilor" și par'că și acum când își aducea aminte, după atâtea săptămâni, carnea i se scrijilea, sângele îl furnica și-l inunda.

Ion nu s'a văitat. Își încleștase unghiile în mână și răsufla greu: Ah, canaliile! Canaliile...

Din adâncul sufletului, cuvintele izbucniseră par'că a ușurare.

Cei doi au rămas față în față. Unul întins lung, cât era de falnic, iar al doilea, vertical : răzbunător.

Ceilalți băeți, eșiseră în curte.

Era zi de „post negru". Grupuri, grupuri se plimbau în dute-vino și discutau ultimele știri. Intr'un colț, redacția lui „13 Jilava" lucra pentru ultimul număr. Yon Moga dădea instrucțiuni.

Același de totdeauna și de oriunde Dan Mitrea, dominând, își strânsese oamenii și-i pusese să cânte.

Accentele au zburat din piepturi, tari, din ce în ce mai tari ca și cum ar fi vrut măcar ele să poată evada dintre ziduri :

„Prin furtuni și 'nchisori, noi trecut-am
Mișelii și trădări am călcat
Suferinți ne-au călit în credință
Pentru cruce viteji am luptat"...

Unul câte unul, se apropiaseră toți. Cântecul devenea torent. Treceau în melodie toți anii grei de prigoane, toate ridicările spre azur, toate luptele, tot amarul și toate dorințele unei biruinți care trebuia să vină.

Trupurile încătușate în cazemate, se transformaseră. Nu mai erau legate, se liberase, se zvârcoliseră peste ziduri și pășeau acum în cohorte, cot la cot, umăr la umăr, pe drumurile de foc și biruințe ale unei țări noui. Pe drumurile unei Românii Legionare :

„Din adâncuri se 'nalță Legiunea,
Lanțuri cad și 'nchisori se deschid.
Căpitane, mereu vei fi îndemnul
Prin jerfe de eroi am biruit"...

Par'că a fost o veșnicie și par'că nu a fost deloc. Aripile s'au frânt. Arhanghelii au trebuit să cadă.

Comandantul fortului se năpustise înăuntru, urmat de câțiva soldați. Era galben ca ceara și vocifera înebunit :

— Comunism... comunism... am să vă arunc pe toți în „camera neagră". Ați auzit ? La camera neagră... Am dat ordine să nu mai cântați...

Mitrea a sărit în față :

— Domnule Maior... Noi...

— Nici un Domnule Maior..., voi sunteți buni de împușcat...

S'a oprit cu vorbele înțepenite în cerul gurii. Soldații încărcau armele. Legionarii se strângeau unul într'altul, bloc, uniți, gata de moarte.

A tunat atunci Bart Livezeanu :

— Impușcați-ne... poftiți, suntem gata...

Și fără să mai poată răbda, le-a aruncat ultimul cuvânt : Canaliilor !

Maiorul se domolise. A primit cuvintele ca și cum nu le-ar fi auzit, apoi a adăugat zâmbind :

— Domnilor, dece nu vreți să înțelegeți?... Uite, acum trebue să treceți „dincolo", îl scoatem pe el"...

Legionarii au înțeles. Știau pe cine trebue să-l scoată. Unul câte unul au intrat în „ganguri", apoi ușile au căzut grele...

Din funduri, din adâncuri, cântecul, nu se mai auzea.

*

Rămas singur în salon, Jurubiță știa dece îi fusese luat camaradul care-l îngrijise, de lângă el. Ar fi fost singurul care ar fi putut să vadă. La el nu se gândiseră, știindu-l că nu se putea ridica la fereastră, și de aia îl lăsaseră. Și totuși. Acolo, în curtea de dincoace de gratiile care îi stăteau în față, se plimba acum Căpitanul. Era singura oră de libertate și de destindere fizică a Lui.

Nici un legionar nu l-a putut vedea, cu toate că-L știau lângă ei.

Trebuința de a-l privi, îl pătrunsese peste toată durerea. Incercă să se ridice. Fulgere îi brăzdară picioarele ; totuși, cu puteri supranaturale, reuși să-și înalțe capul.

— Trebue ! Ion Jurubiță nu mai ține seama de nimic. Știa numai că trebue să-L vadă, iar apoi... nu-l mai interesa.

Rezemă picioarele în cimentul camerei. Băsicile plesniră. A simțit trăsnetele iar, s'a încovoiat puțin, dar numai puțin, apoi s'a ridicat, din nou. Mâinile i se încleștară de zăbrelele reci. Incă o încordare, încă o durere imensă, oprită în mușcatul buzelor, și gata.

Acum este sus. Intâi l-a orbit soarele. S'a șters la ochi și s'a tras mai înapoi. Acum vede. Vede bine. Vede ceeace nu a văzut niciodată.

In curtea circulară, înălbită ca ziua, un om, cu capul svârlit spre cer, spre azur; cu părul, același păr de totdeauna, rebel, pe care îl știa ; cu ochii... dar ochii erau triști și par'că obosiți; un om cu aceiaș față de Arhanghel, se plimba... singur.

Căpitanul !

Jurubiță ar fi vrut să-L strige, ar fi vrut să-L salute, dar nu o făcu. Știa că ar fi dat imediat jos. Și-a oprit astfel vorbele între dinți, și a rămas așa, numai să vadă. Celelalte simțuri; durerea, tot, nu îi mai existau.

E numai ochi.

Căpitanul !

Este îmbrăcat în aceleași haine negre, sobre; calcă rar, îi cade pasul greu și se gândește.

La ce se gândește Căpitanul ?

Și iarăș ar vrea să-L strige.

De sus de pe ziduri a pornit o sentinelă.

Căpitanul s'a întors în loc brusc. Privește în soare și ochii I s'au deschis mari, albaștri, de vultur. De undeva din funduri, viscolesc tării de cântece. Se aude încet ca o rugă :

Legionare !
Căpitanul te-a chemat
Legionare știi să mori.
Logionar, ești neînfricat"...

Au sbucnit în privirile Lui, reflexe de bucurie. Numai atât. Apoi a continuat să se plimbe.

„Legionare, legionare
Sfânt-Arhanghel cere iară
Infruntă-ți senin toți dușmanii
Și-aruncă-ți călăii în pară"...

Ion Jurubiță, nu s'a mai putut înfrâna. Așa cum era încleștat pe gardul de fier, a scos mâna întinsă printre gratii și cu toate puterile și-a svârlit salutul :

— Să trăești, Căpitane !

Incă o privire de bucurie în zâmbet par'că și... negură, besnă. Gândurile s'au rupt, legionarul a căzut ca o fâlfăire de aripă de sus.

Un moment simți cum își pierde cunoștința. In răceala cimentului, ochii i se deschiseră mari, mari de tot, pământul se desfăcu părticică cu părticică, într'o feerie de lumini și culori.

Simțea mii de dureri grele și apăsătoare ca niște ciocane aprinse între coaste, apoi o furnicătură grozavă în spate, în picioare, și în el. Instinctiv își purtă mâna ghimotoc însă și-o retrase imediat, fulgerătură de trăsnet în miez copt de vară ploiasă. Era plină de sânge cald, cald și mult ca o cascadă.

Ar fi vrut să strige, să-și sbiere bucuria ca să o audă tot fortul, toți camarazii, tot pământul. Din vârful picioarelor și din creștetul capului s'a simțit și par'că se prăbușea, încă.

Nimic... gol... atât.

Alb, îngrozitor de alb. Oamenii mulți ca la o paradă și cântece.

Cobora trepte și suia înălțimi. O mână de catifea l se puse pe umeri, desmierdându-l, apoi îl trase binișor. Pacă era o paiață. I se rupsese sforile și desmembrat nu știa ce să facă.

Incet, încet, deschise întâi un ochi. Urechile îi vâjâiau dar numai s imțea durerea aceia de moarte. Ce se întâmpla ? Unde se găsea?... Il salutase pe Căpitan!?... Și pe urmă!?...

Inchise ochiul și de astă dată îi deschise pe amândoi. Par'că era o mașină. Se înflora, vru să facă un semn, dar în zadar. Vru să strige la oamenii îmbrăcați în alb, de lângă el, dar dispăruseră. Veneau acum, cufundați în aureole, alți oameni... Mulți, mulți. Incovoiați, desbrăcați ,goi, sfâșiați, rupți, cu pieptu-rile sângerânde, cu lanțuri zăngănind împrejurul picioarelor... pășind rar și înspăimântător, drum de calvar.

Dar dece intră și el în mijlocul lor!? L-au primit în ei, ca într'o deschidere de ape verzui, tot așa de tăcuți, tot așa de plecați pe un drum neștiut. Și par'că nu-l mai durea nimic, pare că e ușor ca un fulg. Dar ce forță îl trage în jos, spre pământ, încovoiat? Unde e fruntea lui, ridicată luminoasă spre cer? Unde sunt trupurile lor de eri, vuinde, crescânde în lumină și furturi?! Unde aripile lor dela glesne? S'au frânt! Nu, nu se poate...

Și drumul devenea din ce în ce mai anevoios. Trupurile obosite, înaintau din ce în ce mai greu. Sub picioare pământul începea să se sfarme. Să se subțieze, să se încleieze. Se transformă în mlaștină. Deja coloana a pătruns în smârcuri. Pe lângă miile de picioare, înfundate, țâșneau iezeri de noroi... curg împuțituri peste degete.

Din ce în ce, mlaștina se afundă, devine mai neagră, mai nămoloasă, mai înfiorătoare. In fund de zări, nu se vede nici un fel de scăpare... Negru, negru, beznă și tăioșenia unui vânt.

Câțiva s'au oprit în margine, alții au căzut sub greutate, dar el înaintează, iar în urma lui, întreg puhoiul de trupuri schilave, geme și se încordează.

Au rămas unii pe loc și privesc înfricați spre înainte.

Bezna și mlaștina i-a îngrozit.

Din piepturile slabe au zvârlit strigăte și văicăreli, apoi au vrut să se întoarcă. Dar nu mai au putere. Smârcurile îi opresc, apele îi înecă.

Ion Jurubiță, a rămas cu puțini să le înfrunte. Sunt obosiți, dar au nădejde. Au făcut toți semnul crucii și a strigat un glas : Inainte !

Și minune. Simte, simt cu toții cum se înviorează. Noroaele par'că se limpezesc, pământul nu-i mai ține așa de rău. Frunțile se vor iarăși ridicate spre înălțimi. Zorile și-au aprins din beznă iarăș aurori pe umeri.

Convoiul lanțurilor s'a oprit pentru încă un popas. Ușor...

Fantomele verzi rupte și încătușate, se pierd în alb.

Cremenea mlaștinei se sfarmă bucățică de bucățică.

Și iarăși îl doare ființa.

Când au revenit băeții, l-au găsit întins cât era de lung. Plin de sânge și cu puroaiele înecându-l. Ion urubiță surâdea, dar răsufla greu.

— Camarazi... L-am văzut... pe... Căpitan. Dar dece... și... mlaștina des-nă-dej-dei!

*

In după amiază soarele tomnatec, pornise să coboare pentru „închidere". Se apropia ora încetării „postului" și artelnicii aduceau bucatele reci ale cazanului : fasolea lungă dela amiază, jumătatea pietrificată de pâine și căldările cu apă.

Bart Livezeanu i-a adunat în cameră. Și momentul pornea înălțător. O comandă scurtă, apoi brațele s'au svâcnit dela inimă în sus: spade.

— Pentru rugăciune!

Salonul a încremenit în tăcere.

— Să ne rugăm lui Dumnezeu !

Zecile de glasuri au strigat în acelaș timp: tunet.

— Să ne rugăm lui Dumnezeu !

Să ne ridicăm cu gândul...

Să ne ridicăm cu gândul...

— ...Și la înălțarea Patriei...

Și la înălțarea Patriei...

— prin muncă și jertfă...

prin muncă și jertfă...

— Așa...

— așa...

— să ne ajute Dumnezeu...

— să ne ajute Dumnezeu...

Stânci vii, legionarii erau numai cuvânt. Li se iluminaseră ochii și frunțile și parcă nu mai erau pământeni.

Tot Bart. Livadaru pornește să facă apelul.

— Ion Mota !

— Prezent !

— Vasile Marin!

— Prezent !

— General Cantacuzino!

— Prezent !

Dan Mitrea a ordonat „drepți" și a spus „poftă bună".

După masă, când zangătele au legat iarăși ușa lângă lumina pală a singurului bec electric din salon, „13 Jilava", apărută, își cerea cititorii.

Fragment din romanul în pregătire: VIN LEGIONARI VUIND, CRESCAND CA O FURTUNA...

O ISTORIE CIUDATĂ

de AUREL CĂLINESCU

Sunt câțiva ani de atunci. Mă dusesem să-mi petrec vara într'o stațiune umilă de munte de care mă legau amintiri scumpe. Trecuseră poate mai bine de trei săptămâni de când mă instalasem în aceiaș căsuță, cu cerdac de șindrilă înflorită, în care obișnuiam să locuesc oridecâteori veneam în M...

Intr'una din zile se prezintă la mine un bărbat cam între două vârste, care voia să mă cunoască. L-am primit cu cea mai mare bucurie. Eram singur și muriam de urît cu toate cărțile și revistele care zăceau într'un colț, netăiate. Streinul îmi făcu o impresie frumoasă prin ținuta demnă și prin aerul puțin blazat care-i dădea o înfățișare vădit aristocrată.

— Am auzit că și d-ta ești singur, zise el fără altă întroducere și am venit să te văd ca pe unul care luptă împotriva aceluiaș monstru: plictiseala. De altfel eu nu sunt tocmai singur, căci locuesc cu sora-mea, o femeie mult mai în vârstă decît mine și cam ursuză, din care cauză ne înțelegem foarte greu. Apoi, zărindu-mi biblioteca risipită pe jos, schimbă numaidecât vorba: vra să zică d-ta citești mult; poate ești literat? O, mi-ar face o deosebită plăcere cunoștința unui astfel de cm. Am auzit că cea mai ideală tovărășie e tovărășia omului care scrie cărți ca să ucidă urâtul celorlalți. Mie îmi place foarte mult literatura, dar din neglijență mi-am uitat acasă geamandanul și aici nu primesc decât două reviste săptămânale. Cred că nu vei avea nimic împotrivă dacă voiu împrumuta uneori câte ceva dela d-ta.

Prietene, i-am răspuns făcând un gest larg cu mâna, tot mormanul acesta de hârtie e la dispoziția d-tale. Numai să-l poți dovedi. Eu nu mi-am dat măcar osteneala să-l răsfoesc. Poate mai târziu voiu avea curiozitatea. Deocamdată urmăresc răsăritul și apusul soarelui ca să pot prinde imperceptibila lui mișcare dela solstițiu către echinocțiu.

Răspunsul acesta i-l dădusem ca să par mai interesant. In realitate eram intoxicat de lectură și nu mai puteam ceti un rând. El nu păru a se mira prea mult de vorbele mele și zise numai cu jumătate de glas: e ciudat, vra să zică nu ești ceace credeam eu. Am dat din umeri lăsându-l să creadă orice. La plecare mi-a spus numele: Alexandru Madolciu, căpitan în rezervă și cavaler al ordinului „Crinul de argint".

O astfel de recomandație mă intrigă peste măsură. Ei drace, gândiam eu, omul acesta nu ține să i se cunoască decât situația militară, în timp ce pe mine m'ar interesa mai mult cealaltă: condiția civilă în care trăiește acest Alexandru Madolciu, căpitan și cavaler totodată. Am aflat mai târziu că noua mea cunoștință e un ultim descendent al unei nobile familii bucovinene, care a dat lui Iosif al II-lea pe doi dintre generalii săi cei mai destoinici. Mi s'a mai spus că o duce foarte prost deoarece veniturile, care constau numai în dobânzile unor titluri de rentă, i s'au redus la jumătate. Deasemeni, în treacăt mi s'a amintit și de sora lui, paralitică de brațul drept, pe care o însoțește regulat în preumblarea ei de Duminecă seara prin parcul stațiunii.

Jumătate din noapte am petrecut-o căutând să descoper ce anume avea straniu ființa aceasta, fiindcă într'adevăr imediat după ce ne-am despărțit am simțit în mine acea turburare sufletească pe care ți-o provoacă totdeauna persoanele ciudate.

Adormisem cu gândul de a-i întcarce imediat vizita pentruca, în prezența lui să-mi pot explica mai bine neliniștea care mă cuprinsese ca pe un posedat. Dar a doua zi, cavalerul Madolciu era din nou la mine. Aceiaș ținută, aceiaș figură relaxată, doar cravata și-o schimbase.

M'am arătat firește foarte dispus și i-am pus numaidecât înainte un vraf de cărți, bănuind că a venit să-i împrumut vreuna, după cum mă rugase în ajun. El le îndepărtă încetișor cu mâna și adăugă zâmbind: nu n'am venit pentru asta.

Atunci îi întinsei un scaun de trestie și-l rugai să șadă, iar eu m'am așezat ceva mai la o parte pe o canapea, privindu-l cu vădită curiozitate. Repede i-am cunoscut și alunica de pe inelar și cicatricea aproape invizibilă de pe buza de sus. Am observat apoi că ceace-i dădea aerul acela de noblețe era cenușiul spălăcit al ochilor și delicata arcuire a bărbiței.

El păru că nu bagă de seamă privirile mele și începu următoarea spovedanie.

— Am căutat să te cunosc pe d-ta fiindcă pari a fi singurul căruia i-aș putea încredința fără grijă tot ce-mi apasă sufletul. Eu am fost, până mai anul trecut, un om complect sănătos. Vorbesc mai ales de sănătatea judecății și a sentimentelor. Niciodată o pasiune nu pusese într'atât stăpânire pe mine încât să-mi întunece mintea și iarăș niciodată judecata mea n'a eșit cu totul din sfera caldă a pornirilor inimii. Totdeauna în acțiunile mele au avut parte egală și una și cealaltă. Acum însă, simt ceva străin în mine, ceva care strică înțelegerea aceasta minunată. E îngrozitor să-ți dai singur seama de lucrul acesta. Nu-i așa?

— Se înțelege, i-am răspuns, dar poate că la d-ta nu-i decât o simplă bănuială. Eu cred că ești atât de sănătos ca și mai înainte. Pentru ceace susții d-ta e nevoe de un fapt precis. Ai o astfel de dovadă? Bietul Madolciu o avea fără îndoeală, căci tocmai de asta venise că mi se plângă mie.

— Un fapt precis vrei? O, îl am, îl am, mai încape vorbă.

Nu știu dacă v'ați găsit vreodată în fața unui om care-și observă singur descompunerea sufletească. Un astfel de nenorocit e mormântul în care putrezește cadavrul fără miros al spiritului. Prezența lui o simți repede însă prin acea reacțiune instinctivă a sănătății față de orice contrazicere a ei.

Pentru mine Madolciu era un caz unic. Mai întâlnisem, ce-i drept până la el, câțiva desechilibrați și le descoperisem repede meteahna. Dar cavalerul meu, credincios tradiției sale nobiliare ținea să fie „el" până și într'o nefericită boală de nervi. Căci într'adevăr ceace am auzit din gura lui erau lucruri bune de o antologie a smintiților.

Când mă asigură de existența acelui fapt pe care eu îl vroiam precis, sperând să-i pot înșela în felul acesta bănuiala, figura i se schimonosise într'atât încât putea fi luat drept model pentru un Mefisto înfuriat. Sprincenile se frânseră în două deasupra orbitelor adânci, falca de jos eșise înainte trăgând după ea pielea fină a obrazului în timp ce înprejurul gurii și pe frunte cutele se adânciră până la os. Se vedea bine că suferă. O durere grea pe care nici o stăpânire de sine n'o mai putea învinge.

M'am ridicat de pe locul meu și punându-i amândouă mâinile pe umeri l-am întrebat: n'ai nevoe de un sprijin? El mă privi lung în ochi: de ce mă întrebi?

— Așa, ca să știu numai. Credeam că ți-aș putea fi de folos cu ceva. Madolciu își trecu nervos mâinile prin păr și răspunse: mi-ai dovedi cea mai mare bunăvoință dacă mi-ai asculta mai departe mărturisirea. De mult caut pe cineva care să-mi inspire atâta încredere încât să-i pot spune, fără teamă de ridicol, ceace îmi apasă sufletul, fiindcă nu mai pot răbda. Mă stăpânește o grozavă frică de nebunie. O aștept să isbucnească în fiecare zi. Desigur că dacă nu astăzi, mâine voiu cădea sub lovitura bestiei acesteia nevăzute. Oh, dacă'aș putea-o ucide ca pe un vierme, cum aș mai face-o! Și se răsuci pe scaun strângând pumnii și strivind cu talpa pantofului gângania închipuită, care și începuse să-i turbure mintea.

Un moment am crezut că într'adevăr nebunia pusese stăpânire pe dânsul chiar în ceasul acela și instinctiv căutam un mijloc în stare să mă scape de orice încurcătură. Dar se liniști repede și continuă cu vocea pe jumătate sugrumată:

— Nu te-aș fi supărat cu nici un preț însă, în ultimul timp mi s'a înrăutățit atât de mult situația încât trebuia să fac numai decât această destăinuire ca să mai pot trăi omenește. Te văzusem pe stradă și m'am interesat de d-ta. Andrei B., mi s'a spus, e un om foarte înțelegător. Dacă ai nevoe de el te ajută și cu fapta și cu vorba. Vezi bine că te-am nimerit poate spre ciuda d-tale. Și mă prinse de mâini, ca un copil care te chiamă la joc, șoptindu-mi: ascultă, asta am simțit-o într'o dimineață. Era înainte de Rusalii. Timpul care fusese minunat în ajun se schimbase peste noapte. Cerul era negru ca cerneala. Fulgere nu se vedeau, dar sus de tot în adâncimile înfricoșătcare se auzia o huruială surdă și continuă. Vântul bătea dinspre apus nu prea puternic, rece însă, peste măsură de iritant și sfâșietor. Îți făcea impresia unei sirene care anunță un incendiu ceresc. Fără să-mi dau seama de ce, devenii nervos. Capul începu să-mi vâjâie, corpul întreg mi se umplu de senzația unei forțe pe care n'o bănuisem în mine până atunci. Aș fi rupt, fără îndoială, o bucată de fier dacă mi s'ar fi dat. Cea mai mică pricină mă scotea din minte. Pentrucă sora Amaiia susținuse, împotriva mea, să se stropească florile deși vremea era a ploaie, am pus mâna pe o coasă și îndată cele câteva straturi de garofițe nu mai erau decât niște mușuroaie de pământ fără nici o podoabă. Isprava aceasta îmi ațâță și mai mult furia. Trebuia numaidecât să fac ceva. Pumnii aveau greutate de ciocan, brațele putere de bârghie. Sufletul se răsvrătise în mine odată cu cerul. Deaceia mă repezii spre fereastra unde țipa Amalia și lovii cu toată puterea sticla care sări în țăndări.

Biata femeie, ce spaimă trăsese!

Și oricum n'aș fi putut spune că eram inconștient, nu! Știam bine ceace fac, eram chiar convins de ridicolul faptelor, dar nu puteam să mă stăpânesc, nu puteam. Înțelegi d-ta? Ah, cerul acela de deasupra mea, vântul și atmosfera înăbușitoare din dimineața aceia! Toate mă apăsau, concentrând în mine, până la exasperare, dorința sălbatecă de distrugere a tot ceeace nu eram eu. Pot mărturisi că sentimentul acesta mi-i cu desăvârșire străin. Eu sunt blând din fire și niciodată n'am simțit nevoia să ucid măcar o furnică. Fiindcă nu-mi puteam altfel explica această stranie contrazicere a spiritului, începui să cred cu tot dinadinsul c'am înebunit. Și de ce nu? Teama de un astfel de sfârșit mă tortura de mai bine de un an. Incolțise așa în mintea mea ca o floare străină fără să pot bănui din ce parte bătuse vântul care-i adusese semânța. La gândul că însfârșit, ceasul cel grozav sosise mă cuprinse o descurajare adâncă și isbucnii într'un plâns copilăresc. Sora mea, cu toată paralizia ei, mă prinse la braț și mă duse în casă liniștindu-mă cu fel de fel de vorbe al căror înțeles nu-l mai puteam prinde. Toată puterea care făcuse din mine până atunci un urs se topi ca ghiața pe o frunte aprinsă de febră. Eram istovit până într'atât încât abia mai puteam respira. Am adormit repede în fotoliul în care mă așezase cu grijă Amalia.

Când m'am trezit trecuse de amiază. Cerul era mai limpede decât ochiul unui copil. Vântul pierise din fundul văilor sgârâind numai vârfurile sure ale munților. Soarele alunecase de pe piscul Pustnicului în valea împădurită a lui Irinel și strălucea acum în fereastra mea jucăuș și vesel ca un logodnic.

Mi se părea că sunt un alt om. Eram voiu, cu zâmbetul pe buze, impăciuitor și fericit cum nu-mi mai amintesc să fi fost vreodată. Am alergat la sora-mea și am îmbrățișat-o cerându-mi scuze pentru toate neplăcerile pe care i le făcusem. Apoi am eșit în grădină și am aranjat singur straturile cumpărând și plantând alte flori în locul celor pe cari le distrusesem. S'o fi văzut pe Amalia cum se bucura văzându-mă făcând pe grădinarul. Și ea era parcă o altă femeie... Și de atunci dragul meu, cridecâteori se întunecă cerul, oridecâteori mă bicluiește ploaia, diavolul pune stăpânire pe mine făcând din omul acesta, pe care-l vezi stând așa de liniștit înaintea d-tale, un monstru cu judecată, bine strâns în redingotă și pe deasupra cu sânge albastru în vine.

Hei, ce zici? Seamăn cri nu cu cel de eri, cu vizitatorul neobișnuit de acum douăzeci și patru de ceasuri căruia îi oferiai atât de generos biblioteca, fără să te întrebi măcar dacă ți-a vorbit un om sau numai cadavrul lui.

Am făcut un semn de protest cu mâna.

— Se înțelege, acum n'ai de ce te teme, cerul e senin și aerul liniștit, dar mâine, cine știe ce va fi mâine?...

Deși știam c'o fac în zadar, am încercat să-l liniștesc.

— Nu trebuie să-ți pierzi curajul, aceasta nu e dovadă hotărâtoare. E vorba numai de un joc îndrăzneț al fanteziei. Pleacă într'o regiune mai uscată, unde aerul e mai calm. Muntele nu-i prea comod nervilor dumitale. Dacă ai posibilități încearcă mai ales clima Mediteranei.

Ce n'ar fi făcut Madolciu ca să omoare în el germenul boalei, dar nu se mai putea. Am văzut limpede din răspunsul pe care mi-l dădu repede: D-ta crezi că mă mai pot naște a doua oară? O, nu, o astfel de minune nici sub cerul Italiei nu se mai poate face. Există totuși o deslegare, dar ea stă numai în mâinile lui Dumnezeu. Am mai vorbit în după amiaza aceia despre o mulțime de chestiuni toate în legătură cu preocuparea de căpetenie a mosafirului meu. Ne-am despărțit deabia către seară, buni prieteni, după ce-i umpiusem buzunarele cu cărți de tot soiul și după ce mă rugase, de vre-o zece ori să păstrez secretul mărturisirii, asigurându-mă că numai eu îl cunoșteam.

O săptămână întreagă nu ne-am mai văzut. Imi închipuiam că, pasionat de lectura cărților luate dela mine și dispus de vremea fără cusur mă uitase. De altfel și eu, apucat pe neașteptate de o mare poftă de lucru n'aș mai fi privit cu ochi fericiți vizitele zilnice pe care cavalerul Madolciu bănuiam că are de gând să mi le facă.

Intr'o seară însă, când tocmai mă luptam c'o puternică durere de cap, mă pomenesc cu el că-mi aduce înapoi cărțile și mă roagă cu tot dinadinsul să vin să-i văd locuința. M'am dus, fiindcă după nu știu care protocol eram dator să fac lucrul acesta și fiindcă speram să-mi alung astfel proasta dispoziție.

Am cunoscut-o atunci și pe Amalia. O femeie de vre-o șaizeci de ani, mică, uscată, cu părul alb ca un pămătuf de păpădie coaptă. Fusese, după părerea mea destul de frumcasă pe vremuri căci se vedeau în tăieturile ochilor și în linia ușor boltită a frunții, trăsături încă pline de farmec pentru vârsta ei. Nu mi se părea deloc ursuză așa cum susține fratele său, ci puțin nervoasă din cauza mânei pe care n'o mai putea mișca de mult timp. M'a primit cât se poate de ceremonios.

Madolciu îmi arătă la ceace muncise o săptămână: transformarea camerii lui de dormit într'un iluzoriu adăpost împotriva vremii urâte. Vopsise în albastru deschis pereții, iar în mijlocul plafonului pictase un soare aprins, portocaliu, în stare să te prindă de ochi și noaptea. Fereastra o acoperise pe dea'ntregul încât să nu mai poată pătrunde prin ea nici o urmă de lumină dela „celălalt" soare. Prin colțuri așezase pe niște policioare de scândură, patru lămpi îndcsite după un fel de paravane mici făcute din hârtie galbenă deschisă. Plin de oarecare încredere și sub privirea îngrijorată a surorii sale începu să-mi explice:

— M'am gândit mult la ceace ai spus d-ta. Poate că ai dreptate. O climă liniștită mi-ar putea face bine. Atunci nu prea credeam în soluția asta, dar am găsit între cărțile pe care mi le-ai împrumutat una, singura pe care am citit-o și care vorbia despre minunea sugestiei. Mi-am zis atunci că e o prostie să cred cu atâta încăpățânare în boala mea și totodată mi-a venit în minte de a opri în felul acesta timpul frumcs pentru totdeauna aici. Când vremea va fi urâtă mă voiu închide singur, voiu aprinde lămpile și privind albastrul pereților îmi voiu închipui că mă odihnesc sub cerul Mediteranei. Ei, ce zici? Dacă reușesc să mă sugestionez astfel se poate să sufăr mai puțin, nu-i așa?

Pentru mine ingenioasa excrocherie a cavalerului, în pofida seninului tropical era destul de bănuitoare. Ea îmi spulberă și ultimile îndoieli ce le mai aveam asupra bolii care-l rodea. In loc de răspuns am privit lung la soarele stacojiu din tavan apoi în ochii Amaliei, iar lui i-am întins mâna ca pentru o prietenească felicitare. Când am plecat m'au condus amândoi până în stradă. Nici unul nici altul nu m'au mai chemat însă pentru a doua oară. Părea că lipsa mea de entuziasm față de ceace realizaseră îi indispuse în bună măsură.

Câteva zile la rând l-am așteptat pe Madolciu, dar el nu mai veni. Fie că imaginația devenită subit prea bogată îl înhămase la o nouă muncă, fie că hotărâse să rupă relațiile cu mine considerându-mă nedemn de taina pe care mi-o încredințase. In cele din urmă începu să mă intereseze din ce în ce mai puțin și preocupat de alte griji l-am uitat cu desăvârșire.

Al doilea și al treilea pătrar al lunii în care-l cunoscusem pe acest Madolciu se menținuseră calme, însorite și senine. Răsăriturile și amurgurile umpleau de sânge brădetele și dădeau culoare de mărgean crestelor de piatră. Amiezile curgeau ca mierea topită din fagurele soarelui. Dacă ai fi întins mâna le-ai fi prins grele și calde în podul palmii. Aerul mirosia a rășină crudă și îl simțiai rece în gură ca pe o bomboană de eucalipt. Nopțile, luna scărmăna în văi o ceață ușoară de argint și poleia apoi cu ea văzduhurile. Potecile erau până târziu cutreerate de puținii și romanticii vizitatori ai stațiunii. Dimineața, parcul din jurul primăriei îi aduna pe toți ca pentru oficierea unui ritual sacru și necesar. Citeai pe fețele lor bucuria de a le fi hărăzit Dumnezeu darul acesta minunat al timpului fără prihană. Dela fereastra mea priveam perechile tinere și vesele, ori bătrânii singurateci și gravi trecând într'o expediție minusculă și zilnică spre grota cu stalactite sau lacul Ursului.

Dar, către începutul celui de al patrulea sfert, vântul începu să sufle câte puțin dinspre miază-zi îmbrăcând cerul într'o pânză cenușie și umedă, care repede prinse culoarea porumbelii ccapte. De deasupra culmilor furtuna încerca să se coboare în văi luând în răspăr pădurile de brazi. Străzile satului rămaseră pustii. Pustiu și drumul spre grota cu stalactite albastre. Singur pe turnul primăriei străjuia primarul de șindrilă al comunei, pus acolo — din cine știe ce gust — să arate din ce parte bate vântul sau să sperie ploaia. Ploaia, însă nicidecum n'o putea sperla omulețul nostru, căci îndată scoborâ și ea deasă și rece din înălțimi. Mai bine de o săptămână ținu o vreme de iad. Torenții lunecau gălăgioși în albiile de piatră. Hărțuiți de vijelie, brazii își lepădau cetinile ca pe niște podoabe lipsite de gust; roșii de fulgere nopțile păreau fantastice.

Mie, toate acestea îmi ațâțau fantezia. Lucram atunci c'un spor înzecit. Uneori numai ascultam scâncetul ciudat al veveriților alarmate de trăznet. Nu știu ce plăcere bolnăvicicasă găsiam în asta. Ai fi zis că-i o melodie vrăjitorească dirijată de o baghetă satanică și nevăzută. Insfârșit mă simțeam atât de bine și nopțile treceau una după alta găsindu-mă totdeauna într'o bună dispoziție mereu crescută.

Intr'una din ele însă, se întâmpiă ceva care ar putea fi numit îngrozitor dacă expresia n'ar fi prea ștearsă. Ușa odăii mele se deschise deodată și în prag apăru Madolciu. M'am uitat la ceas: erau două după miezul nopții. Credeam că-i o arătare; m'am ridicat și i-am pipăit haina. El era. I-am atins fața cu mâna. Nici o îndoeală: cavalerul meu în carne și oase, dar în ce hal! Hainele-i curgeau depe el odată cu apa. Părul îi inunda fruntea și tâmplele ude de ploaie. Privirea pe jumătate rătăcită căpătase străluciri șterse de oțel. Obrazul galben și lung din care parcă fugise viața semăna cu o mască de ceară ținută prea mult timp la căldură.

L-am întrebat, răstit de spaimă: ce vrei?

El își privi degetele crispate și îmi șopti foarte, foarte obosit: știi Andrei, n'am mai putut... era noapte... era vânt. Mă înebunia ploaia... n'a vrut să aprindă candela... am strâns-o așa... nu tare, numai așa! Biata Amalia, de ce tocmai ea! A murit ca o pisică, dar nu vroiam... nu vroiam, mă înțelegi D-ta?

Mi se părea că visez. Ce puteam face, ce trebuia să fac? L-am așezat pe un scaun fiindcă abia se ținea pe picioare. Era într'adevăr de nerecunoscut și inspira în acelaș timp milă și teamă. Își clătina capul în stânga și'n dreapta murmurând un șir de cuvinte ciudate. Dar impresia pe care o produsese asupra mea și-ar fi găsit poate curând măsura ei normală, dacă la câteva momente după aceasta Amalia Madolciu n'ar fi intrat și ea înfășurată într'un șal enorm strigând cât o ținea gura: Alecsandre, Alecsandre! Când dădu cu ochii de mine păru că-și aduce aminte de ceva, se cpri în mijlocul camerii și începu să scânceaască: d-ta, numai d-ta mai poți face om dintrânsul. Explică- că totuî n'a fost decât un vis urit. Te rog fă lucrul acesta pentru mine! O mișcare mai violentă îi descoperi gâtul, lăsând să se vadă sub șalul ud gâtul cu urmele încă proaspete ale unghiilor lui Madolciu. Am crezut atunci pentru a doua oară că pricep totul și am răspuns: fiți liniștită doamnă, în curând își va reveni. Sunteți, în măsura tuturor posibilităților, sub protecția mea, astănoapte.

In aceaș clipă, în iureșul viforniței de apă de afară se auzi un huruit de trăsură și glasul puternic al unui bărbat: aici băieți! Inainte de a mă putea uita pe fereastră năvăliră în odaie doi vlăjgani tineri urmați de un omuleț mai în vârstă, cu pelerină englezească pe umeri. El veni direct către mine și fără să-mi întindă mâna spuse: iertați, domnul meu, dar eu sunt răspunzător de viața acestor nenorociți și trebuie să-i iau imediat de aici. C'un semn energic din cap porunci vlăjganilor să-i înșface.

Deastădată rămăsesem complect uluit. Nu știam nici dacă trebuie să protestez pentru procedeul lor atât de puțin cavaleresc, nici dacă trebuie să le cer vre-o lămurire. Luați pe sus, Alecsandru și Amaiia Madolciu fură aruncați sub poclitul trăsurii enorme și duși undeva unde închipuirii mele îi venea greu să se aventureze. In urma lor un val de aer rece și câteva picături de ploaie pătrunseseră în cameră. Tropotul cailor se topi pe caldarâm, spălat de apă și fugărit de vijelie...

Mi-a trebuit multă vreme până să mă regăsesc. Intâmplarea mă impresionase profund și deslegarea ei îmi veni foarte târziu. Alecsandru și Amalia Madolciu fugiseră din ospiciul de alienați ai doctorului Mintă și se instalaseră cuminți în acea stațiune retrasă și puțin frecventată de lume, care era M... Nebunia lor era veche incurabilă, și paralelă. Povestea cu soarele zugrăvit pe plafon și scena cu sugrumarea se repetau de ani în șir, la intervale de timp foarte puțin regulate, fără probabilitatea de a se ajunge vreodată la desnodământul tragic. De atunci evit să mai petrec vara la M... dar nu-mi pot șterge uneori din minte o imagine care mă turbură: Alecsandru și Amalia Madolciu numărând îngrijorați razele scarelui de vopsea din mijlocul tavanului.

Tristețe

de TATIANA GROSSU

Era cenușie, umedă și plictisită după amiaza în care dricul sdruncina rămășițele bietului Tilică, pe șoseaua blocată de pietre și glod, peste care copitele cailor alunecau pripit. Și roțile dricului încălicau cu caznă.

Era pustiu drumul în urma dricului, doar dârele roților se continuau până hăt... în depărtare, unde se uneau săturate parcă de atâta singurătate.

*

Povestea lui Tilică începe, de când Bulibașa șatrei cu căruțe trase de mârțoage slăbănoage și acoperite de coviltire sfâșiate, poposise undeva pe malul Dunării.

Bulibașa sărise din căruță și apropiindu-se de mal, înainta cu greu spre apă, deslipindu-și cu anevoie cismele ce se împotmoleau tot mai adânc în clisa lunecoasă.

I-era sete. Toată după amiaza nu 'ntâlnise curs de apă. Atinse pânza lunecoasă și gălbue, s'aplecă și împreunând palmele, cuprinse în cupa lor puțină apă, o apropie de buze și o sorbi. Un miros nămolos îi năvăli în nări.

Reîmprospătă cu apă cupa palmelor și tocmai când își țuguia buzele pentru a o sorbi, un strigăt îi vibră pe lângă urechi, pierzându-se dincolo peste mare, în stufărișul bălții.

Svârli apa ce se prăvăli în fluviu cu plescăiri dese și înciudat se întoarse la șatră.

In jurul unei căruțe s'adunase câțiva țigani și văzându-l îi șoptiră:

— Naște Tironda.

Bulibașa pocni cu necaz din degete. Se 'ndoia de paternitatea copilului soției sale. Târziu noaptea... clipocitul monoton al apei lunecând pe lutul galben al fluviului se întipărea în liniștea nopții Bărăganului și'n auzul pribegilor.

Intinseră corturile, adăpost pentru noapte. Intunericul fiindu-le prielnic, câțiva porniră la pescuit, umblând pe mal cu bețe înflăcărate.

Peștii, atrași de lumină, svârneau puzderie la suprafața galben-opacă, bătându-se pentru un boț de mămăligă.

Intorcându-se dela pescuit, despicară burțile peștilor tăindu-i în două și, astfel desfăcuți, îi înfigeau în țărușe, ținându-i deasupra focului, frigându-i pescărește, ceeace se numește în limbaj popular „pește la protap".

Intr'un târziu, focul abea mai mocnea sub stratul sur de cenușe, iar clipocitul apei, monoton, întârziat și leneș, așternea parcă straturi fine de mâl, nu numai pe malurile fluviului ci și pe pânzele corturilor care fremătau sub ușoara dar constanta apăsare a vântului.

Bulibașa îi făcea mizerii nebănuite presupusului său copil. Deaceea Tilică la doisprezece ani, fără a cunoaște cauza persecuțiilor, încălecă o mârțoagă și fugi în lume luând cu el numai cobza-i dragă.

— Arola — arșica, banii noștri!

Țipa huliganul neras cu ochii cruciși și buzele suflecate.

Haimanaua de lângă el îi făcu cu cotul. Căzuse tocmai arșica pe care pontase Tilică în gând.

Arola — arșica banii noștri!

Huliganul învârti banul în palmă, îl scuipă pe partea arolei ca să-i poarte noroc și punându-l între degete, îi făcu vânt în sus. Paraua porni vijelios urmărită de gâturi strâmbate, recăzu și făcu un ocol înainte de a se culca istovită pe o parte. Sdrențe sleioase îmbâcsite cu praf și fum de tutun s'aplecară lacome urmărind traseul circular al banului care se opri pe partea arolei, câștigă arșica. De aceea se hotărî să joace și el.

Arola—rișca, banii noștri.

Paraua pornea vijelios... și cu fiecare cădere, Tilică își scotea din buzunar câte un ban, pe care-l svârlea reținut și șovăitor la picioarele lui. In zadar îl acoperea cu pingeaua, huliganul neras cu ochii cruciși și buzele suflecate, îi dădea piciorul la o parte și-și însușea paraua îngropată pe jumătate.

— Arola — rișca, banii noștri!

Tilică răsuci de câteva ori palma în buzunarul gol din dreapta, apoi în cel din stânga, tot gol, blestemă ceasul când s'a abătut pe la joc ispitit de câștig și o luă din loc amărît și gândind. Inainte de a ajunge la bariera orașului își vânduse mârțoaga pe un pol.

Plănuise să-și cumpere câteva perii, câteva borcane de cremă și o lădiță, să se facă lustragiu.

Cu ce plăcere n'ar fi lovit el cu dosul periei în capacul lădiții strigându-și mușterii. Dece s'a luat după vorbele huliganului care-l ademenise la jocul de noroc?

Inainta istovit pe cheiul peste care umbrele nopții se prelungeau pe furiș, cuprinzând într'o pâclă umedă și tercioasă, malurile singuratice.

I-era foame și frig. Își încheie cu degetele înțepenite gulerul hainei, pornind spre oraș.

Arola—risca, banii noștri!... mai răsună odată strigătul huliganului.

Cu uitătura piezișe, ca o împotrivire a ceții ce'năbușea în îmbrățișarea-i umedă și tercioasă ultimele licrăriri ale zilei.

Câțiva ani mai târziu:

Indrăgea cobza, iubea muzica, dar meseria de lăutar nu-i putea aduce decât slabe venituri și deaceea încercă pe rând toate meseriile de breaslă țigănească.

Țipa bietul până răgușea.

— Reșnițo, reparăm! Cofe prăjim! Reșnițo! Reșnițo!

Fiind necunoscut, nimeni nu-i încredința vreo rășniță.

Colinda cu legătura de chei la brâu și cu coșul de unelte pe spate țipând:

— Lăcătuș, lăcătuș! Broaște reparăm!...

Dar văzând că nu reușește să repare broaștele mai sistematice ale orășenilor, se lăsă de meserie, îndeletnicindu-se cu cumpărături și vânzări de vechituri, Nepriceput la negustorie, se lăsă și de aceasta.

Descurajat sărmanul, de destinul ce nu-l sprijinea de fel, s'a aruncat în Dunăre. Dunărea l-a primit cu brațele deschise, dar răceala lor nămoloasă, galbenă și 'necăcioasă l-au spăimântat ș'a strigat cât îl ținea gura după ajutor.

L-au scăpat doi „capitanios de barcucea", oameni cumsecade și grijulii. Când au aflat pricina pentru care voia să-și pună capăt vieții, s'au uitat unul la altul nedumeriți, apoi isbucnind în râs și-au scuipat în palmele butucănoase, apucând fiecare câte-o ramă și au început a vâsli.

Ajunși la mal, l-au ajutat pe cât le sta 'n putință, băgându-l la o cârciumă, unde-și avu hrana asigurată.

Aici, în mijlocul acestora, Tilică se simțea mulțumit, fiind apreciat ca muzicant cobzar.

Acești oameni păreau niște brute în toiul muncilor, cu pielea expusă soarelui arzător și acoperită numai în parte cu izmene și o basma peste cap și spinare. Acești gâlcevitori și sfădoși gata să se 'ncaere, chiar și numai pentru un loc pe cheiul Dunării, unde-și spălau picioarele după munca zilnică, deveneau blânzi, înțelegători, chiar și sentimentali, când Tilică le cânta de inimă albastră.

La despărțire îi aruncau cu mărinimie câte un leu și chiar mai mulți, când după o zi norocoasă se 'mbătau, cutreerând străzile principale ale orașului cu fișicuri de bani împletite în coamele cailor și cu miarul lipit pe fruntea calului, mărturisind naiv, cu limbajul lor brutal și mărginit:

— Măi Tilică, când îi zici tu una, ne seacă dela inimă până la ficați! Zău așa!

Și astfel trecură anii...

Tilică își iubea mult cobza și se mândrea cu ea, cum păunul se mândrește cu evantaiul cozii lui.

Își mângâia cobza din lemn învechit și 'negrit, dar cu rezonanță duioasă și fermecătoare și spunea întotdeauna când îl năpădea o teamă netemeinică:

— Dacă mi-se mântuie cobza, mă mântui și eu!

Oamenii auzindu-i prevestirea, murmurau:

O fi având-o dela maică-sa, d'aia ține atât la ea!

Totuși se 'ncredeau în lemnul vechi, înegrit și crăpat, siguri că va dura mai mult decât el.

Tilică se îmbolnăvise, zăcu o săptămână bolnav de friguri la spital și întorcându-se acasă, găsi cobza spartă.

Tilică înebunise.

Ii dansau gândurile în cap ca frunzele toamnei, căzute în jurul copacilor.

Umbla zănatic pe străzi, agitând rămășițele cobzei, ale cărei coarde plesnite atârnau molatec și ruginate, lovindu-se de cobză de scoteau același vaet trist și înecat.

Pe gulerul straelor negre, încheiate până la gât, se bălăbănea un cap cu păr de fulgi albi răvășiți și cu fața plină de creturi șterse, ca o rețea care se pierde în imensitatea frunții boltite, ghetele-i cu lacul crăpat și cusute cu ață, se târau călcând nesigur pe străzile orașului.

Tilică murise!...

Era cenușie, umedă și plictisită după amiaza când dricul sdruncina coșciugul...

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

† Actorul D. Grigoriu

a fost ucis în năruirea blockului „Carlton". S'a frânt astfel o viață dăruită scenei, cu toată credința. Din mulțimea spectatorilor „epatați" de gloria vedetelor fotogenice, puțini iubitori de teatru l-au cunoscut pe acest actor ocolit de publicitate și de admiratoare. Iar dintre cei cari au fost de față la coborîrea în mormânt, mulți lăcrămau pentru dragostea și moartea care au îngemănat două vieți tinere; pe a lui și pe a tovarășei de visuri, de muncă, de elanuri și de mâhniri.

Lângă mormântul camaradului modest și blajin, s'au adunat însă — ca niciodată — cu durere frățească, toți slujitorii scenei românești. Pentrucă Dumitru *Grigoriu, a înfrânt legile culiselor. Cu inteligența lui iscoditoare, cu setea lui nesățioasă de informație, cu pasiunea de frumos, cu mâhnirea lui cinstită, în fața nedreptății ce se făcea uneori meritului adevărat — nu lui însuși, — cu toată învățătura smulsă cărților și sporită mereu în călătorii de studii peste hotare, ca s'o risipească apoi, darnic, pe scenă și între camarazi, actorul Grigoriu, își câștigase multe prietenii.*

Și regretul mărturisit în fața mormântului său, va dăinui — suntem siguri — cât va avea preț talentul, inteligența, munca, râvna de frumos și camaraderia.

Pentrucă Grigoriu, *a înfrânt, cu pilda lui, legile culiselor, învățându-ne să fim* cu adevărat *camarazi.*

S. D.

SCENA

TEATRUL COMOEDIA „TÂLHARII", PIESĂ IN TREI ACTE DE FR. SCHILLER

Montând aceiaș piesă ca și teatrul Regina Maria, d. Sică Alexandrescu și-a luat o grea răspundere pe de-oparte față de drama lui Schiller, iar pe de alta față de public.

Față de autor, — răspundere pur morală bineînțeles și foarte îndepărtată — dar totuși o răspundere.

Publicul nostru restrâns preocupat de teatru doar ca o distracție menită să descrețească frunțile, nu era interesat câtuși de puțin de dueul între două distinse săli de spectacol, cari puneau în scenă aceiași piesă.

In fond, avem puternica impresie că nimeni, sau aproape nimeni n'a avut curiozitatea să cerceteze ambele teatre, și să facă unele comparații. Fiecare și-a ales localul preferat pe baze pur sentimentale și subiective, ori s'a dus să privească vreun protagonist îndrăgit din alte creații.

Noi vom prefera însă, să privim comparativ realizările celor două teatre. Nu pentru a ridica din meritul unuia spre a-l pune în sarcina celuilalt, dar pentru a sublinia, ceeace ne este ferma convingere, greșelile unuia, față de cellalt.

Inainte de spectacole, foarte mulți erau înclinați să vadă în superioritatea evidentă a montării anunțate de Comoedia. Și din multe puncte de vedere, părerile nu erau greșite, dimpotrivă, mulți le-au acordat încredere desăvârșită, din cauza unor nume de interpreți cari păreau mai adequați rolurilor modelate de Schiller.

Toate acestea spuse fără a impieta asupra calităților teatrului Regina Maria.

Insă așteptările au fost înșelate. Căci dacă interpreții, deosebiți și deoparte și de alta, ar fi isbutit să aducă un aport piesei, o greșită distribuție a scăzut cu mult nivelul spectacolului dela Comoedia.

Atâția au relevat, spre pildă, puterea de joc a lui Etterlé, încât prezența lui în scenă ar fi fost o chezășie, dacă... avea alt rol. De exmeplu Frantz. Iar junele prim Mihai Popescu, — par'că așa a fost lansat — nu avea rezonanță în Frantz, un nebun, un posedat, un mârșav, tocmai ceeace Etterlé interpretează cu măestrie.

N'ar fi oare bine să ne reamintim de Frații Karamazoff?

D-nul Grigoriu la Regina Maria avea un rol nespus de bun. Cu mult superior. Suntem mai mult decât oricând îndreptățiți, acum, să deplângem dispariția sa năprasnică din rândurile noastre. D-nul Storin întrece cu mult pe d-nul Etterlé, la rândul său, în rolul tatălui.

In ceeace privește importanta creație Karl Moor, o întrecere interesantă a pus față în față doi interpreți deosebiți, George Vraca și Tony Bulandra. Acesta din urmă a interpretat, în sensul adevărat Sturm und Drang. Cu avânt, și subliniem romantismul atitudinii sale, domnia-sa a înțeles rolul „revoluționar". Și l-a mânuit astfel. In schimb domnul G. Vraca a întruchipat un personagiu interiorizat, prea demn poate. Deși student, luptând pentru libertate, fiindcă tânăr și nedreptățit, domnia-sa a scos o ființă preocupată, sumbră, chinuită și lipsită chiar de biruința trecătoare.

Efectele acestor două concepții opuse s'au resimțit în tot lungul spectacolului și la un teatru și la cellalt. Pe când „Regina Maria" ne purta prin drama lui Schiller, „Comoedia" alcătuise un spectacol ad-hoc.

Superior însă oricărei critici a fost Ion Iancovescu. Prin verva și căldura jocului său, a ridicat rolul umil al lui Spiegelberg, — totuși cu destulă importanță simbolică — la o apariție așteptată și urmărită asiduu de public.

Ce bine ar fi ca toți interpreții să isbutească asemenea atracție față de spectatori.

D-na Dina Cocea la rândul său, cu mult mai fină interpretă d-rei Elvira Petreanu. Insă în linii generale s'au echilibrat, una aducând naturaleță și cealaltă artă.

In privința textului, teatrul Comoedia a fost mai complect, din această cauză fiind mai explicate unele nelămuriri apărute pe scena celuilalt.

Diferențele de interpretare n'au fost mari în fond, dar concepția dela care s'a pornit a fost complect diferită.

Dupe cum precizam mai sus, „Regina Maria" a conturat tot ce era năvalnic, tineres, tumultos, în piesă. „Comoedia" a căutat să fie ponderată, să analizeze sufletele interpreților, să le pătrundă.

Iar în al doilea rând la Comoedia, afară de d-na Dina Cocea și Ion Iancovescu, vorbind de ro-

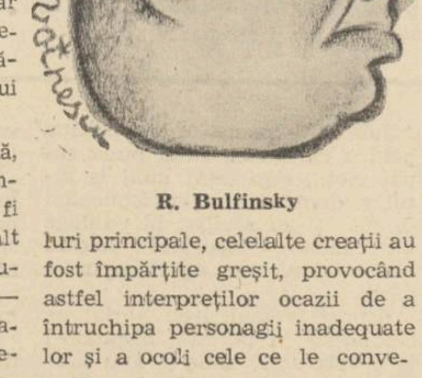

R. Bulfinsky

luri principale, celelalte creații au fost împărțite greșit, provocând astfel interpreților ocazii de a întruchipa personagii inadequate lor și a ocoli cele ce le conveneau.

Și ne pare sincer rău de acest fapt, fiindcă teatrul d-lui Sică Alexandrescu întotdeauna a avut gust și picepere.

Trebue să subliniem ideia de a transmite din Beethoven, între tablouri. Pentru conturarea avântului din piesa lui Schiller, acest romantic și vijelios muzicant este cel mai bun acompaniament.

In scurte cuvinte am subliniat diferența dintre cele două realizări. Din punct de vedere artistic diferențele nu sunt prea mari, efortul spre frumos fiind lăudabil de ambele părți. Din punct de vedere al felului în care trebue să înțelegem drama aceasta, teatrul Regina Maria a subliniat „avântul", iar teatrul Comoedia a creat ceva artificial.

VICTOR POPESCU

Ecranul

A. R. P. A.: Geronimo

Un prieten mi-a spus odată că preferă filmelor „serioase", acele benzi în cari fiecare metru de pelicu.ă este presărat cu bătăi, cu curse nebune de cai și cu alte aventuri de genul acesta.

Prietenul meu nu pierde niciodată ocazia să asiste la premierele cinematografului Arpa, cinematograf specializat în prezentarea acestor filme.

In oarecare măsură îi dau dreptate prietenului meu.

Este cât se poate de plăcut să admiri eroi cari nu au alt scop în viață, decât acela de a nimici răul.

Și fiindcă este o tradiție ca în aceste filme, eroii, după multe peripeții, să isbândească, ducându-și la bun sfârșit misiunea lor, satisfacția spectatorului este cât se poate de mare.

Să recapitulăm: spectatorul ia loc în sala de proecție, asistă cu sufletul la gură la toate aventurile de pe ecran și, la sfârșit, părăsește fericit cinematograful, parcă el ar fi fost viteazul care a înfrânt tribul de indieni rebeli.

Pe acești spectatori — dintre cari face parte și prietenul meu — îi sfătuesc să asiste la filmul dela A.R.P.A. Vor avea astfel ocazia să asiste la bătălii cât se poate de palpitante.

Căpetenia indienilor răsculați — pe nume Geromino, nu se deosebește prea mult de obișnuiții, indieni ai filmelor de aventuri.

Singurul element nou introdus în film este generalul sever care dă ordine folositoare subalternilor săi, ordine cari totuși nu sunt pe placul acestora.

Chiar și acest element nu este cu totul nou. Să ne gândim la acel minunat „Bengali". Mai ales că intervine și fiul generalului, care nu poate înțelege bunele intenții ale tatălui său.

Spunem că doar ideea filmului ne-a făcut să ne gândim la „Bengali". Realizarea este cu mult inferioară. De aceea și scenele lipsite de lupte sunt oarecum plicticoase.

Din fericire pentru amatorii de senzațional, aceste scene sunt foarte puține, doar pe la începutul filmului.

In concluzie: un film de aventuri, reușit. Dar numai atât.

Și un tragedian bun: Ralph Morgan — a nu se confunda cu fratele său, un excelent comedian.

CAPITOL: S.O.S. Sahara

Filmul, după cum spune și titlul, se petrece în deșert. Scenaristul a născocit o foarte complicată poveste în care mai mulți oameni nu prea știu ce vor.

Pe la sfârșitul filmului, toți acești oameni încep să moară. Și spectacolul rămâne cu desăvârșire, nelămurit.

O femee minunată, Marta Labarr, deține rolul principal al filmului.

Domnul scenarist a dorit ca eroina să fie o femee fără inimă. Și actrița s'a trudit să-i facă pe plac.

Charles Vanel a încercat să salveze ceeace putea fi salvat. Și a reușit: scenele în care apare el nu sunt prea plicticoase. De rest să nu mai vorbim.

TRAIAN LALESCU

TEATRU RADIOFONIC

Posturile noastre de radiodifuziune vor transmite Duminică, 17 crt., a treia comedie a d-lui *Ion Mincu-Lehliu*, intitulată „*O zi rea*"...

După categoricul succes obținut de precedentele sale lucrări — „Acceleratul 139" și „Contractul de închiriere" —, noua comedie, „O zi rea"... în interpretarea unui ansamblu în frunte cu d-na Sonia Cluceru, d-nii Victor Antonescu, N. Săvulescu, etc., va fi tot atât de bine primită de auditorii posturilor noastre de radio.

GONG

SINDICATUL ARTIȘTILOR

despre a cărui menire am scris în acest loc, tratează prin conducătorii săi actuali preluarea Teatrului Ligii Culturale, *pentru a da adăpost membrilor săi fără lucru.*

Iată o inițiativă care se cuvine consemnată, nu numai pentru faptul că dă — cu o întârziere de cinci ani — satisfacție propunerei noastre, ci — mai cu seamă pentrucă acest semn de trezire a solidarității de breaslă, pornește chiar dela conducători.

Noul teatru, își va alcătui desigur ansamblul în așa chip, în cât să menție și să sporească prestigiul corporației actoricești.

Sprijinul fruntașilor scenei românești, ar fi de aceia binevenit, lângă râvna, meritele și nevoile celor mai puțini norocoși.

Cât despre repertoriu, suntem siguri că setea de înfăptuiri a celor ce vor fi chemați aci, — vor putea îndruma Teatrul Românesc spre adevăratul său făgaș, slujind cu precădere, dramaturgia națională.

Și nici un succes, oricât ar fi de răsunător și plin de roade, nu va trebui să oprească această nouă echipă de muncitori artiști — în drumul ei de valorificare a talentului și vredniciei românești.

Ambiția noului teatru, nu trebue să fie... păstrarea cât mai îndelungată pe afiș a unei piese ci schimbarea afișului cât mai des, pentru a chema publicul la spectacole din ce în ce mai bune.

S. D.

„CURAJ TĂNASE"

este, să recunoaștem, cel mai bun și justificat îndemn ce poate fi dat publicului nostru — un titlu fericit ales și o invitație la voie bună și la desfătare.

In aceste timpuri de grele în-

cercări, câteva ore de destindere sunt mai prețioase ca niciodată. Și spectacolul d-lui Tănase le oferă pe deplin. Dacă n'ar fi decât humorul său — marele său humor românesc și inimitabil — și „Curaj Tănase!" ar oferi o seară de prețios amuzament. Dar marele actor e înconjurat de o serie de prețioși colaboratori, imbatabili în genul acesta dificil de spectacole. Să notăm pe Mya Apostolescu — cea mai completă vedetă de revistă — sau pe N. Roman, cu umorul său atât de personal, pe G. Trestian sau pe savurosul Dan Demetrescu, fără să uităm pe Elena Burmaz, pe G. Dendrino — prețioasă colaborare muzicală — sau pe Siomin, originalul maestru de balet, și pe toți ceilalți care își dau prețiosul lor concurs la realizarea unui spectacol copios.

TEATRUL ION VASILESCU

face dar publicului bucureștean — hărțuit în ultima vreme de atâtea neliniști — câteva ceasuri

Marilena Bodescu

de adevărată încântare melodică și spirituală. „*Suflet candriu de papugiu*..." se afirmă astfel ca un înbelșugat ospăț în cinstea bucuriei și optimismului de care suntem — azi — cu toții înfometați.

Un strălucit ansamblu — poate cel mai adecuat și mai închegat pentru acest gen de spectacole— imprimă comediei muzicale a lui Ion Vasilescu un ritm înviorător și o ținută de cea mai bună calitate.

Să mai vorbim de muzica de aleasă inspirație melodică — tot ce a scris mai bun Ion Vasilescu — sau de humorul d-lor Tudor Mușatescu și Nicușor Constantinescu? De jazzul acestui om de gust ales, care este Dinu Șerbănescu? De culoarea și armonia spiritualelor decoruri ale lui Miracovici?

E mai bine să vedeți și dv. acest spectacol.

Cronica paradoxală

Numai desfiderea ce încheie academica replică ce-mi împotriviți, domnule Mihai Niculescu, m'a făcut să înviu, ca legendara pasăre, din praf și cenușă spre a căuta să răspund atâtor argumente. Vă conced că la dreptul vorbind peste capul nostru au duelat Schiller, Flaubert și Alain cu Valery, Gide și Tudor Arghezi (care negreșit ar fi voit mai curând să se războiască cu d. N. Iorga). M'ați adăpat cu ambrozia unor măgulitoare aprecieri, și totuși am surprins între rânduri de-o atică eleganță un surâs usturător la adresa „citatorului cu memoria doldora de reminiscențe livrești". E drept că slăbiciunii acesteia de a crede orbește în învățătura maestrului, pe care o râdea Horațiu, ați voit să răspundeți aidoma, ca să putem lupta cu arme de o seamă și, astfel, să putem „fi chit". Vă mai conced c'am lunecat cam pe laturile subiectului propus silindu-vă să mă urmați pe sofisticele povârnișuri, și voiu continua și de data aceasta să orbăcăiesc.

Ați pretins, domnule Mihai Niculescu, că actorul dramatic este un artist autentic, și încă unul privilegiat, de vreme ce el „fără să-și piardă identitatea cu sine izbutește să fie multiplu, să-și poarte cu el pe scenă — netăgăduită și neasemănată bucurie — alaiul multiplelor lui ipostaze", ceea ce desigur îl asimilează unui artist pur; și ați mai afirmat că acel privilegiu al multiplicării „nimănui altuia nu îi este dat".

Credem că, dimpotrivă, departe de a constitui un privilegiu exclusiv al actorului dramatic acest proces de transferație este temei orișicărei creiări artistice și că sub niciun cuvânt tehnica dramatică nu-l poate revendica. Oricare artist, dar mai ales poetul, se identifică succesiv cu toate personagiile, cu toate creațile, sale; și fiindcă ați pomenit de Flaubert, amintiți-vă cum romancierul într'atât se identificase cu eroina sa încât doamnei Bosquet care îl întreba cine este Emma Bovary, îi dete faimosul răspuns: „Doamna Bovary sunt eu!" Tot Flaubert mărturisea amicului Bouilhet, pare-ni-se, că în tot timpul cât a scris scena otrăvirii Emmei, a simțit în gură un gust de arsenic și toate simptomele unei adevărate otrăviri. In timpul inspirației oricare artist cunoaște aceste avatare în care, după cum ați făcut remarca, el „izbutește să fie multiplu". Avem de a face aici cu un fenomen asemănător celui, oniric; afirmație ce nu ne e proprie de altfel, de oarece astfel este definit fenomenul artistic de școala freudiană:" un

DA

vis fixat și captat". Artistul proiectează în multipla operă de artă multipla-i personalitate refulată, propriile sale complexe și conflicte. Insușirea aceasta a făcut pe cei vechi să socotească drept un har nefiresc inspirația, iar pe un Lombroso sau pe un Alfred Adler să claseze pe artist în categoria oamenilor anormali. Deci chiar dacă am admite, domnule Mihai Niculescu, că actorul dramatic este un artist autentic nu ne-am învoi cu afirmația că suntem în fața unui privilegiu ce „nimănui altuia nu îi este dat".

Noi credem că acest complex și dramatic proces din care izvorăște opera de artă, actorul dramatic nu-l încearcă, deși așa s'ar părea. Și iată dece: plăsmuirea este un proces de adâncime, o diateză de entuziasm, generalizare și euritmie, în vreme ce jocul actorului realizează o ipostazare numai exterioară, formală, împrumutată, nesinceră. Credeți cumva în sinceritatea actorului, în măsura în care el pare sincer? Nu bănuiți (André Gide e de această părere) că nu e cu putință totdeodată și să fii și să pari sincer... N'ați făcut experiența adesea că nu suntem în stare să exprimăm adecuat o emoție sinceră? Și credeți că dacă actorul ar izbuti să-și însușească pe deplin durerea, beția, nebunia, ura, groaza, etc., ar mai putea o singură clipă să ne placă, să ne facă să simțim estetic? Dar, dacă nu este spontan și sincer mai poate el afla în „alaiul multiplelor sale ipostaze", după cum atât de frumos ați spus, acea bucurie pură și acea descătușare de orice contigențe ce constituesc privilegiul artistului autentic? Credem că nu.

Afirmației mele că spre deosebire de artistul pur actorul nu se bucură de libera plăsmuire, mi-ați împotrivit cu multă iscusință că această libertate e doar părelnică și ați citat o seamă de cazuri când constrângerea și dificultatea impusă e fecundă pentru artist. Răspundem că aceste constrângeri fiind voite, căutate, acceptate nu se mai pot numi constrângeri, că ele ca atare nu infirmă deplina libertate plăsmuitoare, că sunt parte integrantă a viziunii inițiale, ce implică o finalitate calitativă și o delimitare presimțită din capul locului.

Cuvântul tehnică vi s'a părut nelalocul său aici, socotindu-l propriu numai mecanicei. Concedăm că talentul poate dărui jocului actorului o siguranță, un farmec, o strălucire unică, cum ați indicat-o, ce pot uneori constitui „criterii și supreme referințe", — acestea însă, ne grăbim să adăogim, în aceași măsură în care ele au fost create în chirurgie de tehnica unui Paul Broca sau a unui Victor Pauchet, în biologie de tehnica unui Th. H. Morgan, ș. a. m. d. Toate acele însușiri pe care le înglobăm în denumirea generală de temperament încă nu conferă cu necesitate activității scenice denumirea de artă pură, căci știți că arta nu se poate defini prin temperamentul artistului.

Insfârșit afirmației că actorul este un element esențial al spectacolului, răspundem că noi socotim publicul drept element esențial; dar despre aceasta ne vom sfădi altă dată.

PAUL LAHOVARY

Reluând dialogul nostru, de acolo chiar de unde provizoriu îl întrerupeți, încep prin a rosti domnule Paul Lahovary, cea mai convinsă obiecție din câte vom înșira mai la vale, de astă dată: anume că este cu neputință să ne sfădim, oricât de inflamabil ar fi alimentul desbaterilor noastre. Bag de seamă că sfada nu intră în deprinderile nici unuia dintre noi. Dar presimțeam, chiar din prilejul primei noastre întâlniri pe această pașnică... arenă, că foarte curând ne va fi dat să tăifăsuim, adică să ne acordăm replicile încordându-ne atenția, lăsând însă deoparte orice sămânță de vrajbă.

Acum întrezărim chiar, ca și cum presimțirea noastră s'ar lăsa străvăzută, mijirea unei făgădueli: că așa va fi. Iar pentru că am lunecat pe povârnișul intimităților vom face și destăinuirea că prinzându-ne în acest dialog, am făcut-o cu sentimentul de modestie lipsită de speranță asemănător celui cu care probabil va fi pornit la drum Saul, din porunca tatălui său, să dea de urma unor măgărițe rătăcite. Sfârșitul aventurei — pentrucă aventură a fost — îl cunoașteți: biblicul personaj a dat peste altceva, la care în ruptul capului nu se putea aștepta: a dat peste un regat. Indeletnicirea la care ne-am prins, personal fără speranța vreunui profit ne-a adus cu iuțeala gândului până în pragul unei privelişti pe care n'am schimba-o pe toate regatele, imperiile, republicele sau orice altfel de așezări politice existente. Este anume, priveliștea deschizătoare a unor prilejuri de înbelșugate tăifăsuiri.

Nu vi se pare, domnule Lahovary, că în fond cronica noastră începe să nu-și mai merite numele (ceea ce de altfel era de așteptat)? Să i-l păstrăm totuși, cu toate că scurta-i tradiție nu o învrednicește la această favoare. Corect vorbind, suntem amândoi de bună credință și nu cultivăm paradoxul pentru paradox, numai de dragul de a da cu praf în ochii cetitorului (praful de care pomeniți la începutul rândurilor ce semnați în capul acestei cronici este negreșit de altă natură: e rezultatul unei mistuiri, al unei arderi, ceea ce arată neîndoelnic prezența flacării dela care și opaițul nostru se alimentează).

Dealtfel, cred că suntem deopotrivă de preveniți împotriva armei cu două tăișuri a paradoxului. Oare nu s'a înțepat singur Flaubert mânuindu-l, prin definiția ce i-a dat-o: „paradoxul este numele pe care-l dau proștii adevărului" — adică numele pe care, grăbindu-se i-l dădea înaintea acestora, Flaubert însuși?

Acum, că am deretecat puțin prin arenă și fiindcă suntem de acord asupra bunei noastre credințe, a amândorura, vom da preferință obiecției îndreptățite ce aduceți afirmației noastre, că privilegiul actorului de a fi multiplu nu este dat nimănui altuia. Deodată, am crezut că e vorba de o cetire neatentă din partea-vă. Dar numaidecât, controlându-ne textul, am constat că neatenția a noastră a fost. In manuscris, adăogasem deasupra rândului care a provocat obiecția, cuvintele ce trebuiau să-i dea redactarea următoare: „nimănui altuia dintre noi nu-i este dat". Știind că le-am scris ni s'a părut chiar că le-am și citit la corectarea textului, deși culegătorul sărise peste cele două cuvinte. Mai mult chiar, ne-am și gândit, câteva clipe să precizăm, că privilegiul actorului nu-i este dat „nici unui profan", în deosebire de artistul — inițiat. Iată dece subscriem pe deantregul precizările judicioase și atât de oportune care v'au dat prilejul obiecției menționate.

Totuși, nu fără oarecari rezerve vom primi afirmația ce faceți domnule Paul Lahovary, că în deosebire de complexitatea dramatică a procesului lăuntric pe care îl proecteazâ artistul în opera de artă, — „jocul actorului realizează o ipostazare numai exterioară, formală, împrumutată, nesinceră". Cu alte cuvinte, și fără a răstălmăci sensul celor citate, pretindeți că deosebirea între felul de a exterioriza al artistului și cel al actorului dra-

NU

matic este una esențială, — și anume de o esență inferioară, în cazul celui din urmă? Dacă acesta este înțelesul afirmației ce faceți, atunci noi nu îl putem împărtăși.

Faptul că se recunoaște, cu aparentă îndreptățire, inferioritatea ca valoare de creație a jocului actoricesc față de alte manifestări — incontestabile acestea — de creație spirituală, în muzică, poezie, plastică, etc. se datorește, credem, numai împrejurării că arta actorului dramatic nu se poate concretiza într'un material care să-i supravețuiască.

Faima unui Talma sau a unui Mounet Sully a ajuns fără îndoială, ca un ecou îndepărtat, până în auzul contemporanilor noștri, dar înțelegerea și prețuirea valorilor artistice realizate prin jocul lor s'au pierdut deabinelea, odată cu amintirea celui din urmă spectator care-i va fi aplaudat. Inspirația poetului își găsește un echivalent sau adăpost durabil în cuvinte, a compozitorului în sunete, a pictorului în culori, etc.

Dar jocul inspirat al actorului se'ntipărește doar în nestatornica amintire a spectatorului, irosindu-se definitiv odată cu dispariția acestuia.

Pretindeți, în aceeaș propoziție, că jocul actorului e nesincer, fapt care-l împiedică să atingă „acea bucurie pură și acea descătușare de orice contingențe ce constituesc privilegiul artistului autentic"? Dar ce vă îndrituește să atribuiți privilegiul sincerității numai expresiei artistului, cu excluderea jocului actoricesc? Mai ales că singur ne înlesniți argumente potrivnice, atrăgându-ne atât de oportun atenția că „nu suntem în stare să exprimăm adecuat o emoție sinceră". Mai mult chiar, noi vom accentuà înțelesul și, credem, și oportunitatea acestei constatări, amintind aci afirmația paradoxală a lui Flaubert, că „sentimentele pe care nu le-am încercat vreodată sunt acelea pe care le putem mai bine exprima, în artă". Caracterul aparent paradoxal al afirmației flaubert-iene poate fi lesne înlăturat prin constatarea ce vă aparține, la care adăogăm următoarele: expresia artistică a unei emoții trăită de cel care o exprimă nu este niciodată simultană cu momentul sau momentele resimțirii ei. Dar tot astfel, niciodată o emoție intensă — nu numai fiziologic intensă dar și semnificativă, revelatoare pentru structura lăuntrică a artistului — nu rămâne fără consecințe.

Paradoxul citat presupune desigur observarea sau intuiția acestei lipse de coincidență, a întârzierii expresiei față de emoție.

Dar asta înseamnă că nesinceritatea iar nu sinceritatea caracterizează deopotrivă, și expresia artistului, nu numai pe cea actoricească. N'o fi actorul, dar nici artistul nu e, spontan și sincer.

Firește, spontaneitatea ține chiar de natura inspirației, pe care nu o contestăm, ci dimpotrivă, o recunoaștem ca fiind esențială, dar în cazul poetului, de pildă, spontaneitatea inspirației nu-i prilejuește mai mult decât mărgăritarul acelui „vers donné", numit așa de Paul Valéry, — vers care prefigurează forma poemului viitor, prevestind însă și truda migălitoare a poetului. Accentul cade deci pe elaborare, adică pe continuitatea efortului susținut și repetat, care e laturea penibilă a „entusiasmului" și euforiei provocate de „versul dăruit". Cu toate consecințele corespunzătoare...

Și cu părerea de rău de a trebui să închei înainte de a fi răspuns altor răspunsuri, pentru care vă rămân dator, domnule Paul Lahovary.

MIHAI NICULESCU

Vitrina Europei

RASSEGNA STORICA DEL RISORGIMENTO,

publicaţie bimestrială, adună de 27 de ani în coloanele sale faptele şi numele celor ce au luptat pentru Renaşterea politică a Italiei. Dacă celălalt fenomen de renaştere — „Rinascimento" — a trecut graniţele statelor italiene, mai bine zis a cetăţilor, şi a invadat întreaga Europă, devenind astfel o revoluţie universală în lumea artistică, acest mai apropiat de timpurile noastre „Risorgimento", reprezintă o mişcare de înnoire a vieţii naţionale italiene, un preludiu al mişcării fasciste, ceva ce ţine de structura intimă a fraţilor noştri peninsulari.

E impresionant cu câtă grijă colaboratorii revistei — A. Credali, A. M. Ghisalberti, E. Morelli, G. Maioli etc. — culeg din memoriile şi corespondenţa neuitaţilor „cospiratori e carbonari" amănunte neînsemnate în aparenţă, mărturii şi fapte din care se încheagă însă dragostea până la jertfă pentru patrie. Lista celor închişi în Civita Castellana numără sute şi sute de patrioţi; studenţi, profesori, scriitori, meseriaşi, mici funcţionari înfrăţiţi prin dragoste şi credinţă. Urmaşii eroilor de-atunci au răscolit închisorile, oraşele care au primit pe exilaţi, toate locurile pe unde au trecut cărbnarii, adunând orice obiect atins de ei, orice document şi-au înfiinţat „muzeele renaşterii naţionale". Nu numai conducătorii, dar cel mai umil luptător e sfânt în amintirea şi recunoştinţa acestui popor care nu uită trecutul niciodată.

Italia e o ţară plină de amintiri; mormintele, clădirile, străzile, oraşele cele mai multe ale ei, bisericile, reprezintă toate un „memento" al trecutului.

Şi Germania şi Franţa şi alte ţări au transformat în muzee fostele locuinţe ale artiştilor şi soldaţilor lor. Dar Italia a făcut mai mult; a numit parc naţional o pădure de pini depe malul răsăritean al Adriaticei fiindcă, se spune, această pădure ar fi inspirat pe Dante pentru evocarea unei păduri din Rugatoriu;

„Vago già di cercar dentro e d'intorno"
„La divina foresta spessa e viva"

Ne gândim, cu strângere de inimă, la noi, care n'avem acest cult al trecutului, care trecem nepăsători prin locuri în care-ar trebui să ne închinăm.

Monumentul dela Adam Clissi, simbol la sfârşitul lumii latine, se macină. Cetăţile Smirodavei şi Sucedavei sunt prădate de pietre pentru a se clădi alături, blocuri. Bisericile lui Ştefan cel Mare, acest „Atlet al lui Hristos" cum l-a numit Papa contemporan, se năruie şi-s lăcaşurile păsărilor de noapte. Biserica din Borzeşti în care nu s'a slujit de zeci de ani, priveşte locurile călcate de picioarele de copil al vajnicului Voevod, prefăcute în grădină de zarzavat şi crescătorie de gâşte.

Amintirea scriitorilor e şi mai vagă; în Humuleşti prea puţini ştiu că de acolo a pornit la „fabrica de popi din Folticeni" Ion Creangă.

In Iaşi doar bătrânii mai trec cu pietate pe lângă casele în care s'au ţinut şedinţele Junimii, sau pe uliţele pe care visa Eminescu.

Cât despre locuinţa lui Maiorescu depe strada Mercur din Bucureşti, azi serveşte drept depozit pentru lămpile Tungsram.

Manuscrise se pierd necercetate prin podurile Academiei. Multe au fost vândute de moştenitori cu kilogramul băcanului din colţ, pentru a înveli scrumbii şi cârnaţi.

La Weimar se intră ca într'o biserică în casa în care a trăit Goethe; condeiul, fotoliul, cărţile iubite, manuscrisele,... atâtea amintiri care întregesc viaţa de toate zilele a poetului.

In casa din Place des Vosges a lui Victor Hugo, nimic nu s'a schimbat dela moartea sa. Până şi perna pe care şi-a rezemat fruntea obosită îi păstrează încă urma.

La noi nimic — doar mausoleul şi casa-muzeu dela Mirceşti ale lui Alecsandri.

Ştim însă că legionarii cel puţin, dacă nu toţi Românii, nu-şi uită eroii. Se va scrie cândva o istorie a acestei mişcări; se va aduna în muzee tot ce-ar putea interesa posteritatea şi tot ce i-ar ajuta pentru a înţelege lupta şi jertfa martirilor căzuţi în aceste timpuri de cumplită frământare.

Repararea acestei greşeli a regimurilor trecute; păstrarea monumentelor, repararea bisericilor voevodale, o mai multă înţelegere şi un mai puternic interes pentru trecutul nostru literar şi artistic, se impune. Măsurile luate în ultimul timp ne îndreptăţesc să sperăm.

„MEZZ 'ORA DI PASSATEMPI"

într'un mod cât se poate de instructiv, ne oferă răsfoirea revistelor italiene, din epoca atât de depărtată ca aspect încât ne e cu neputinţă să nu o considerăm depărtată şi în timp, dinainte de intrarea Italiei în războiul actual. Nu vi se pare o pretenţie greu de îndeplinit: e vorba doar de acum câteva luni, nu de vremuri îngropate, cum se zice, „în negura timpului". Am ales *„L'Italia che scrive"*, periodicul care rezumă lunar activitatea scriitoricească, în toate domeniile. O revistă care în România nu şi-a găsit, încă, echivalent. Articolele semnate cu nume a căror notorietate le-a făcut familiare şi pentru urechile noastre orientale, prezintă o tematică foarte curioasă, faţă de aceea cu care ne-a obişnuit publicistica italiană începând din Iulie. Aşa, pe intervalul Ianuarie-Mai, iată cu ce se ocupă un critic ca *Giuseppe Toffanin:*

„SE MAI SCRIE ISTORIE ROMANŢATĂ ?"

se întreabă el într'un mic articol cu variate şi juste observaţii de amănunt.

Problema prizei enorme pe care genul acesta hibrid, plasat între istorie şi literatură, o are la public de un timp încoace, a preocupat, dacă ne amintim bine, şi pe criticii români, nu de mult. Viaţa personalităţilor de seamă din istoria omenirii preocupă massele astăzi nu ca un corectiv la mediocritatea lor. Ceeace caută marele public într'o viaţă romanţată, nu e exemplul măreţ de voinţă, demnitate şi eroism. Cititorii lui Emil Ludwig şi Ştefan Zweig, ca şi a puzderiei lor de imitatori de moment, nu se preocupă atât de reconstituirea mentală a unei epoci istorice, a unei faze adică, din evoluţia omenirii, cât de absorbirea amănuntelor picante sau de statistica amorurilor ori pălăriilor vreunei Regine. Gustul pentru viaţa romanţată contrafface înclinările literare şi falsifică în acelaş timp vocaţiile istorice. Simţul sguduitor al apartenenţei la o comunitate etnică, cu o misiune şi un crez, se destramă în faţa acestor lecţii idioate de fripturism politic şi de servilism curtezan, într'o organizaţie statală reconstruită după imaginaţia de foileton a cineştie-cărui refulat social. Dar gustul pentru istoria romanţată, ca şi cel pentru filmele istorice apocrife, sunt indicii ale unui nivel scăzut de conştiinţă socială şi de cultură: nevoia continuă de a se hrăni dintr'un trecut iluzoriu, înseamnă lipsă de aderenţă la prezent. In plus, bagatelizarea evenimentelor mari, reducerea forţelor sufleteşti la mici mecanisme de sforărie curtizană, erau fenomene de spirit care puteau conveni unei guvernări ale cărei interese cereau permanentizarea stării de îndobitocire într'o lăsătate şi nemernicie, a „cetăţenilor" deveniţi clovni. Ele nu mai pot însă dăinui în noua stare de spirit din România. Giuseppe Toffanin aminteşte de Mommsen, Oriani, Machiavel, Michelet. Istoria lor romanţată, chiar atunci când nu mărturiseşte concepţia despre om a lumii noui, poate fi profitabil citită. Problema se rezolvă însă, pentru statele cu noua structură, altfel: creându-şi romancierii de istorie dintre cei pătrunşi de importanţa educativă a romanelor populare, şi de valorile care trebuesc puse sub ochii masselor: idealismul eroic şi activ poate descoperi destui precursori în trecutul Daco-Romanilor.

TOT GIUSEPPE TOFFANIN,

se ocupă într'un alt articol din aceeaş epocă, de deosebirile dintre *a citi versuri şi a le scrie* (Del leggere versi e dello scrivere). — Curios, pentru mentalitatea noastră de azi, deprinsă cu războiul, de ce se puteau ocupa criticii italieni (dar ce zic: de ce ne puteam ocupa noi!) înainte de declanşarea războiului. — A citi versuri e una, a le scrie e, natural, alta. Lucru de la sine înţeles, care nici n'ar mai fi meritat discuţie, dacă mulţi n'ar crede că un cititor de versuri trebue să fie neapărat şi poet. Cazul poeţilor care nu ajung niciodată să-şi depăşească suma lecturilor, cârpind strofe eminesciene cu strofe argheziene, cu versuri barbiene şi cu moldovenisme topârceneşti, e îndeajuns de frequent la noi, ca şi în Italia, după cât se pare. Orice licean începe la vârsta critică, sub imperiul lecturii unui anumit maestru spiritual. Pe de altă parte, un poet poate fi foarte bine un prost cititor de versuri. Dictonul care refuză poeţilor posibilitatea de a pricepe alt fel de versuri decât cele proprii sau asemănătoare ca structură, pare să exprime o realitate familiară, îndelung experimentată, a oamenilor de litere. Un admirabil cititor de versuri e cel care nu se opreşte la *un* gen, la *un* autor, la o structură, la o reţetă literară, ci le gustă la fel pe toate, cu egală pricepere şi egal entuziasm. El nu poate fi şi scriitor de versuri, pentrucă asta implică alegere, limitare la un anumit gen. Dimpotrivă, un poet nu *poate* fi decât rău cititor de versuri. Adică cititor pătimaş, cu „parti-pris", cum se zice.

Nu e ispititoare analogia cu agenţiile de publicitate, beligerante sau nu?

SORACTES

O INTERESANTA DESCOPERIRE

a făcut conservatorul muzeului Fabre, din Montpellier, d. Guigue. Cu prilejul reorganizării şi clasării operelor, d-sa a găsit un carton conţinând 284 de piese inedite, dintre care sunt de semnalat 25 de desene de Fabre şi altele de Valedau, Mallet, Vaize, David. S'a organizat o expoziţie ce este vizitată de foarte mulţi artişti.

A MURIT SAINT-POL ROUX

poetul breton, căruia admiratorii îi spuneau „Magnificul". Este autorul câtorva volume de poeme de o factură simbolistă, de o sensibilitate aproape feminină: **Feeries Interieures, Saisons Humaines, Ancienentes.**

UN PREMIU DE 30.000 DE FRANCI

a instituit de curând „La Guilde du Livre", din Lausanne. Premiul Guildei se va atribui unei lucrări de proză în limbă franceză; alegerea este făcută de către un juriu alcătuit de oameni de litere: C. F. Ramuz, Mermod, Ch .Baudoin, Gustave Roud, Albert Mermoud, Edmond Jaloux şi Gy de Pourtalès. Lucrarea aleasă se va publica sub îngrijirea şi pe seama Guildei în limbile franceză şi germană în cursul lunei Decembrie.

DUPA OPERA LUI EUGENE DALBERT,

„Tărâm de Taină" (Terre Profnde) marea artistă-regisoare Leni Riefenstal turnează un film în care joacă, după o întrerupere de 8 ani. Partenerul va fi un tânăr prusac, Franz Eichberger, ales de regisoare dintr'un grup de 63 de soldaţi, din „Luftwaffe", care făceau manevre alpine în Dolomiţi, la Garntal. Acţiunea filmului se desfăşoară în patria clasică a dragostei: Spania.

P. L.

LEBENSRAUM

Problema spaţiului vital nu este o preocupare recentă, o invenţie modernă. Multe preocupări artistice germane din vechime converg spre conturarea acestei concepţii de viaţă. Dehio in „Die deutsche Kunst als Spiegel der deutschen Seele und die deutschen Geschichte", denunţă arta germană ca o îndărătnică luptă de cucerire a celei de a treia dimensiuni, prin tehnică adevărată, prin inovaţii. Este demn de studiat felul în care personagiile reprezentate în opere artistice caută să câştige spaţiul prin a treia dimensiune — deşi pictura este arta prin excelenţă adimensională.

Efortul poate fi urmărit începând cu Şcoala din Colonia, la Lochner, la Maestrul Naşterii Sfintei Fecioare, la Konrad Witz, care câştigă definitiv spaţialitatea pentru pictură, nu doar prin plasarea personagiilor episodice în planul al doilea, ci chiar prin reprezentarea mişcărilor vii ale celor din planul întâi. Tablourile lui nu pot avea un spaţiu mai mic decât cel care dela început li s'a dat, ci cer ceeace mişcările reprezentative cer. Ceeace este tocmai definiţia spaţiului vital.

Pe planul filosofic, pe când în filosofia negermană se poate urmări o continuă tendinţă de fărâmiţare, Meister Eckehardt, Kant, Schopenhauer ş. a. reprezintă o continuă încercare de explorare, de sondare.

CONCEPTUL DE EUROPĂ

Filosofia, ştiinţa, ştiinţa culturii nouii Germanii, au ca distinctivă trăsătură tendinţa de a-şi reprezinta Continentul nu doar ca o personalitate geografică „ci şi ca o unitate spirituală" — definind astfel, în spera noţiunei de stil, pe acela de stil european, ca un subteran ocean de magmă răbufnind în locuri diferite, aparent deosebită, dar realmente unică.

In legătură cu reconstrucţia Europei şi în strictă legătură cu istoricul conceptului de Europă

(Urmare în pag. 8-a)

V. MIHAILESCU-CRAIU — Femee lucrând

Relaţii culturale

(Urmare din pag. I-a)

viaţă, realizate prototipic în epos, dramă şi marile sisteme filosofice. La acest substrat se adaugă etosul religios creştin şi structurile specifice ale Europei moderne denumite precum ştim „faustic" sau „demonic", „homo-faber", etc.

Promovarea pe plan major a potenţialului nostru cultural presupune deci trăirea, asimilarea şi realizarea acestor momente de creaţie din tradiţia culturii noastre. Se poate uşor explicita prin exemple concrete cum se manifestă în fiecare ramură de activitate culturală tensiunea acestei problematice. In muzica populară, în arta plastică, în arhitectură străduinţele de a crea un stil major, păstrând originalitatea culturii populare au trecut chiar de faza programatică.

Ar însemna deci ca întâlnirea noastră cu reprezentanţii culturii germane să ne ajute efectiv în centrul acestor străduinţe de monumentalizare. Posedă cultura germană însuşirile adecvate influenţării rodnice în acest sens? Şi care sunt motivele speciale care ar trebui selecţionate şi utilizate în acest scop?

Lucian Blaga vorbea despre influenţa catalitică a culturii germane asupra culturii noastre. Termenul ni se pare pe cât de expresiv, pe atât de periculos. El distrage atenţia asupra unui aspect din procesul culturii care nu ni se pare a fi cel esenţial. Intr'adevăr, spre deosebire de concepţia sa creaturală, în ultima esenţă totuşi de natură morfologică, explicabilă prin natura sa artistică, plăsmuioare, noi socotim că, pentru problematica noastră, viziunea hegeliană a obiectivării spiritului este mai adecvată. Considerând deci stadiile de promovare a bunurilor culturale pe dimensiuni majore a tradiţiei europene, drept stadii de obiectivare ale spiritului cu toată complexitatea reflexivă şi programatică pe care o implică, ajungem la o elucidare eminentă a naturii influenţei culturii germane asupra culturii noastre. Nicăieri, într'adevăr, nu găsim procesul de căutare lucidă a sensului raţional şi reflexiv din procesele culturii decât în epoca modernă a istoriei Germaniei. Prin epoca dela Weimar, Germania şi-a adâncit şi monumentalizat într'un mod corespunzător patosului său dinamic, profund şi oarecum spasmodic, dimensiunile creaţiei culturii naţionale. Nicăieri nu se găsesc atât de tematic, reflectat şi conştient puse problemele culturii şi tradiţiei europene, a anichităţii, a umanismului, decât în operele unui Winkelmann, Goethe sau Humboldt. Insuşirea acestor creaţii păstrând patosul neegalabil în care s'au realizat ar fi primul punct programatic al relaţiilor culturale dintre noi şi Germania. Traducerea, comentarea şi răspândirea acestor opere va forma stadiul pregătitor. Pătrunderea mai adâncă şi asimilarea lor rodnică presupune o altă operaţie, cu totul specială, de a degaja din aspectele creatoare tocmai punctele pe care le menţionam, desbrăcându-l de aspectele temporare şi legate de caracterul specific german.

Această operaţie de pregătire a materialului, care trebue comunicat unei culturi străine, nu este simplu şi formează obiectul central al aşa numitei politice a culturii. Trebue evitată în special primejdia unor contaminări şi imitări ale aspectelor secundare care ar duce în mod fatal la un fel de pseudo-clasicism.

Al doilea mare aspect al problemei raporturilor fructuoase dintre cultura noastră şi cea germană constă în cunoaşterea şi asimilarea adevărată a ultimei revoluţii naţional-socialiste. Aici problema se complică şi se dedubleză. Indiscutabil contemporan şi prin sine însuşi, paradigmatic, valabil este efortul german de a înlătura deviaţiile survenite în cultura europeană, în ultimul secol, dela substratul organic al realităţii şi al existenţii. Marele efort de reducere a tuturor proceselor politice, culturale şi sociale, la formele fundamentale ale vieţii: naţiune, etos (Blut und Boden, Ehre, etc.) este monumental întreprins de către Germania. Contactul cu străduinţele culturii germane de a realiza această radicalizare ne indică o altă serie de probleme.

In acest moment începe dedublarea de care vorbeam mai sus. Operaţia de simplificare, de reducere pe fundamente a tuturor creaţiilor spirituale nu se identifică cu cerinţa noastră de a promova european potenţialul culturii populare româneşti. Desigur, marele efort german de fundamentalizare a vieţii ne transmite patosul şi demonia factorilor hotărîtori din destinul unei naţiuni moderne. El ne dă în plus un nepreţuit ajutor pentru a ne debarasa la timp şi fără eforturi speciale de tendinţele destul de acute de supra europenizare, precum o proclamau moderniştii, a creaţiei culturale româneşti.

In ce măsură însă pericolul înstrăinării substanţei proprii prin influenţele spiritului şi a culturii internaţionale ţine de procesul cel mai intim şi actual al creaţiei culturale româneşti, nu se poate hotărî în cadrul problemei relaţiilor germano-române. Cu mult mai adânc pătrunsese în spiritul german din ultimele decenii influenţele dizolvante şi antinaţionale reprezentate în special prin virulenţa elementului semit. Periclitarea era cu atât mai iminentă, cu cât se bizuia pe un mod foarte specific de universalitate, pe care îl exploata cu mare măestrie toată stânga spirituală şi politică din Germania.

Astfel că din acest punct de vedere influenţa revoluţiei germane are numai un sens pedagogic şi politic. Ne va ajuta să aplicăm mai cu uşurinţă metodele de investigare şi degajare a substanţei proprii, în efortul de autodefinire şi regăsire pe linia destinului. Neavând însă substanţa periclitată se explică o anumită liberalitate, conformă de altfel cu trăsăturile specifice ale caracterului nostru naţional.

Relaţiile culturale româno-germane se încrucişează într'un punct specific: în efortul nostru de ascensiune şi determinare pe plan european de a cuceri simbolurile şi insignele unei naţiuni libere şi majore ne întâlnim cu străduinţa Germaniei de a-şi recăpăta un grad de resubstanţializare, debarasându-se de toate diformările suferite în ultimul secol. Ce putem da noi în schimb culturii germane?

Cultura germană se interesează de o anumită trăsătură de originaliate şi nemijlocită umanitate, pe care o găsesc încă păstrată în formele noastre de expresie şi în stilul de viaţă al ţăranului. In aceasta ar consta contribuţia românească din raporturile celor două culturi. Degajând şi prelucrând monumental acest fond de autentic, pe care tocmai vitregia istoriei ni l-a păstrat, colaborăm efectiv nu numai formal şi politic, la operaţia de rodnică comunicare a bunurilor culturale.

In ce măsură are nevoie Germania de contactul cu aceste aspecte originale nediformate şi cu mare putere de autenticitate sufletească, se poate dovedi studiind în special impresia şi rezultatele întâlnirilor de până acum. Uriaşul efort al politicei culturii germane de a creea o nouă mentalitate şi un nou tip de om, a accentuat adesea necesitatea de a depăşi tot balastul raţionalist sau umanist burghez, încercând o sinteză specifică între fondul pur german al rasei, reprezentat în bună parte prin resturile ţăranului german şi marile eforturi, ale spiritualităţii de a se integra în ritmul tradiţiei milenare ale destinului german. Asupra acestei probleme ne vom îndrepta în cele următoare.

ŞTEFAN TEODORESCU

Cronica plastică

Expoziţia Gheorghe Zlotescu (Ateneul Român)

de **PAUL MIRACOVICI**

Domnul Zlotescu este printre cei dintâi din generaţia d-sale în a fi căutat fără încetare şi cu o admirabilă încăpăţânare o expresie colorată, pur chromatică a picturii. D-sa se îngroşeşte de tot ce nu e coloare, ton franc. In tablourile expuse la Ateneu se simte de altfel lipsa gris-urilor, atât de utile pentru a exalta tonurile vecine şi pentru a echilibra un tablou care în definitiv, e un mic Univers complect şi cu cea mai riguroasă ordonanţă.

★

Sunt două familii de pictori bine distincte: unii care moştenesc pe maeştrii Renaşterii şi continuă tradiţia — revoluţionară atunci — a formei, a clar-obscurului şi deci a volumului prin valoraţie (o pictură valorată e şi colorată) şi al căror ultim mare urmaş au fost Corot, iar în timpul din urmă, într'o oarecare măsură Derain, şi ceilalţi cari îşi trag învăţămintele din arta Orientului, o artă care nu a îngăduit perspectivei geometrice, să diformeze imaginea primă a obiectului sau a peisagiului şi nici umbrei să murdărească un ton pur, frumos prin el însuşi. Această artă, aparent atât de puţin „metodică" sau „ştiinţifică" a dat totuşi omenirii o jumătate din tot ce s'a putut crea mai frumos în pictură. Mattisse, Bonnard sunt ultimii artişti pe a căror paletă se reflectă azi culorile magice ale primitivilor şi ale miniaturiştilor persani.

Am făcut această categorisire nu pentru a scădea meritele vreuneia din aceste technici — e o chestie de temperament şi atâta tot — ci pentru a găsi drumul cel mai drept pentru a comenta picutra d-lui Zlotescu. Astfel, d-sa se situează în cea de a doua categorie, ca de altfel o bună parte din peisagiştii moderni.

Totuşi d-sa nu se poate desbăra — sau nu se îndură — de învăţămintele şi legile picturii tradiţionale de atelier. Din această pricină, unele lucrări dau o uşoară impresie de compromis, a două tehnici suprapuse, în peisage mai ales. Florile, toate admirabile, fără excepţie sunt văzute net, fără detalii inutile şi cu o puritate de sentiment care ne amintesc pe Tonitza şi pe Luchian.

Inclinarea d-sale către feerie a găsit în flori un pretext în care culoarea nu numai că precumpăneşte, dar e însuşi motivul şi expresia, nestingherite de anecdotă sau de amănunte cari — de obicei — cu cât sunt mai bine făcute cu atât strică întregului. D. Zlotescu e deasemenea un foarte dăruit decorator şi ilustrator. Ne amintim de panourile din sala Eminescu, la Luna Bucureştilor, de acum un an. D-sa desfăşurase comori de sensibilitate coloristică pe un spaţiu pe care un altul fără pasiunea d-sale pentru culoare nu ar fi reuşit să-l îmbogăţească atât de sărbătoreşte.

Am fi dorit ca în expoziţia actuală să vedem noui mărturii ale acestor preocupări sau măcar să revedem schiţele acelei lucrări. Desenurile şi lavis-urile au graţia şi delicateţea stampelor japoneze, deşi nu sunt de cât notaţii spontane. Regăsim în ele acelaş rafinament, aceeaş sensibilitate care au făcut farmecul atâtor desenuri şi ilustraţii, unele reproduse adeseori în paginile revistei noastre.

Imn pentru Alaiul Luminii

Fără paşi, fără umbre, fără răni
Plutesc peste sângerândele dureri
Mirii Luminii, învingătorii morţii,
Miruindu-ne visul cu cereşti adieri.

Nimbat de har, dumnezeiescul Alai
Ne binecuvântă veghea şi palidele frunţi.
Ochi limpezi, dăruiţi-vă tot azurul:
Drum pur pentru trecerea iluminatei nunţi.

Voi buze, voi mâini îngemănate,
Strângeţi tot soarele în rugăciunile voastre.
In săculeţele inimii păstraţi, voi fraţi aleşi,
Purpura sfântă a tărâmurilor Lor albastre.

AUREL CHIRESCU

VITRINA EUROPEI

Proclamarea d-lui Nichifor Crainic

doctor „honoris causa" al Universităţii din Viena

O telegramă din străinătate aducea spre sfârşitul săptămânii trecute vestea că „în ziua de 5 Noembrie, într'un cadru solemn, Universitatea din Viena a proclamat doctor „honoris causa" pe d. prof. Nichifor Crainic, marele luptător al culturii creştine române, fecund cercetător pe tărâmul teologiei, subtil cunoscător al vieţii spirituale germane şi marele prieten al poporului german".

Socotim vrednic de subliniat, cu acest prilej, care ne cinsteşte ţara, odată cu personalitatea sărbătoritului Universităţii vieneze, că acordarea înaltei distincţiuni academice însemnează recunoaşterea şi răsplata unor merite datorită cărora, la el acasă, profesorul Nichifor Crainic a fost pe vremuri desconsiderat şi hulit.

Naţionalismul şi ortodoxia sunt cele două coordonate pe cari se sprijină doctrina acestui luptător, a cărei autoritate morală i-a adus tot mai mulţi aderenţi, mai cu seamă în rândurile tineretului universitar, edificat asupra frivolităţii zeflemitoare a raţionalismului sceptic, ca şi asupra primejdiei internaţionalismului iudaizant. La Gândirea, **la** Sfarmă-Piatră, **în paginile acestei reviste şi în volumele** Ortodoxie şi etnocraţie, Puncte cardinale în haos şi Nostalgia Paradisului, **profesorul Nichifor Crainic a fost un îndrumător de o rară consecvenţă morală în reafirmarea adevărurilor de viaţă naţională şi creştinească, rostite cu prestigiul talentului scriitoricesc. Concepţia religioasă despre cultură, aflată la temelia operei capitale a d-sale,** Nostalgia Paradisului, **îl califică pe d. Nichifor Crainic mai mult decât ca un scriitor creştin şi anume, un luptător creştin, militând pentru înţelesurile ortodoxiei, cu convingerea iluminată că ele sunt adevăruri de viaţă.**

UNIVERSUL LITERAR

DESPRE „REVOLUŢIA LEGIONARĂ"

am citit în revista Gândirea **pe luna Octombrie, sub semnătura d-lui Nichifor Crainic, câteva pagini de constatări recapitulative ale evenimentelor recent petrecute, pline de miez şi respirând o bună credinţă cuceritoare în exprimarea onestă şi răspicată a gândului întreg, fără ocoluri sau ascunzişuri.**

Autorul Nostalgiei Paradisului **judecă realităţile politice şi sociale româneşti dela înălţimea dominatoare a unei perspective morale care înzestrează scrisul d-sale cu o demnitate pătrunsă de toată răspunderea afirmaţiilor rostite şi cu o putere deosebită de a conchide şi de a-şi face primite convingerile, graţie formulării într'o limpede expresie lapidară, care le definitivează.**

Pătrunderea analitică a realismului d-lui Nichifor Crainic, în această ipostază de observator al realităţilor româneşti, se întovărăşeşte şi completează armonios, în paginile amintite, cu o egală putere de cuprindere panoramică şi reconstituire sintetică a fenomenului observat, descompus în toate implicaţiile lui. Greutatea şi îndreptăţirea pe care le capătă constatările sprijinite pe o asemenea atitudine morală ni se par de netăgăduit în următoarele rânduri ce transcriem:

„Oricare ar fi fost atitudinea democraţilor faţă de această mişcare, ei trebue să-şi recunoască în faţa erupţiei de tinereţe şi nădejde, propria lor incapacitate de a îmbărbăta o ţară, după ce au dus-o la ruină. Oricare ar fi fost atitudinea celorlalţi naţionalişti, cari s'au crezut în concurenţă permanentă cu legionarii, ei trebue să închine steagurile în faţa celor cari au biruit prin tăria de a îndura şi de a crede. Suprimaţi, prin absurd, fenomenul legionar de azi şi gestul revoluţionar al Generalului Ion Antonescu, care i-a dat accentul culminant, şi veţi vedea că altă forţă morală n'ar fi existat, în stare să lecuiască desnădejdea noastră a tuturor. O primăvară de viaţă revărsată peste un cimitir de visuri legionare. Firesc, o mişcare tânără, care începe un capitol nou în politica de stat, are nevoe de un imens credit moral. Dar ceea ce se poate spune cu siguranţă, încă de pe acum este că a realizat minunea de a ne face să credem şi să sperăm chiar în mijlocul tragediei românismului. Pentru ceasul de faţă, aceasta este enorm de mult".

COORDONATELE MORALE

după care trebue orientată viaţa politică a statului românesc naţional-legionar sunt propuse în altă pagină şi schiţate cu aceeaş autoritate a convingerii rostită făţiş:

„Problema stăpânirii legionare a României nu e mai întâi una de organizare, ci una de cucerire totală a aderenţei sufleteşti... Taina cea mare a regimului legionar se va adeveri în convingerea, pe care va şti s'o înfige în orice creier, că miracolele nu ies din mâneca ministerială, ci din voinţa creatoare a întregului popor... Ultimii ani de viaţă publică ne-au dat spectacolul stâncilor lichefiate în mocirlă, al cerbicilor încovoiate ca lumânările muiate de căldură, şi al unei laşităţi ce părea că devenise o zestre naţională. Această pastă sufletească inconsistentă îşi poate căpăta o structură statornică numai dacă noul regim va şti s'o pătrundă cu tăria caracterului.

Cu alte cuvinte, problema aderenţei colective la opera regimului e o problemă de educaţie legionară, de legionarizare a ţării. Sporul nou, pe care l-a adus Corneliu Codreanu în viaţa politică, nu stă în idei, pentru că idei poate avea oricine, ci într'o cruntă disciplină diametral opusă desordinei democratice în mijlocul căreia apărea. O disciplină ale cărei elemente esenţiale sunt două: renunţarea la sine şi creaţia în folosul neamului.

Delimitarea atentă a problemelor unele prin altele, o distribuire judicioasă a accentelor şi indicarea precisă a „punctelor cardinale" din cuprinsul actualei orientări a colectivităţii româneşti, iată pe scurt, din ce constă preţioasa contribuţie a d-lui Nichifor Crainic adusă în articolul citat.

DESMETICIREA

care a urmat prăbuşirii vechiului regim şi regăsirea sufletului românesc faţă'n faţă cu neîndurata şi tragica realitate a sfâşierii trupului ţării, au răscolit în lirica românească ecouri adânc pătrunzătoare şi, ceea ce-i mai vrednic de subliniat, valabile ca expresie artistică. De ce n'am recunoaşte-o, astăzi când, însufleţiţi de o nădejde nouă, ne-a fost îngăduit să ne reculegem şi abia acum să ne putem strânge cu adevărat rândurile, să ne ştim în sfârşit câţi suntem, graţie transfigurării sufletului românesc prin revoluţia legionară, — de ce n'am recunoaşte, cu o bucurie care câştigă în demnitate rămânând discretă, sufletul generos, deschizător de orizonturi sufleteşti mai largi decât acelea între cari întârzia cu o predilecţie aproape exclusivă inspiraţia poeţilor noştri. O proaspătă adiere de nădejde primăvăratică şi un impuls presimţitor de renaştere încep să aerisească atmosfera rarefiată de eremetism a liricei noastre şi îmbâcsită de divagări onirice care întârziau păgubitor, în rătăciri sterile, maturarea unor talente şovăitoare încă în exprimare deşi fecunde în făgăduieli reînoite.

AJUNGE SA CITAM

pentru a ilustra constatările înşirate mai înainte, numel d-lor Aron Cotruş şi Radu Gyr, a căror vehemenţă în exprimarea lirică şi vigoare a elanului, isvorîte din prilejul purificării propriei conştiinţe în văpaia suferinţei neamului, au izbutit să înalţe ocazionalul la demnitatea unui motiv de-o excepţională bogăţie pentru punerea în valoare a unor conştiinţe artistice.

Recunoaştem prezenţa unei conştiinţe asemănătoare cu a poeţilor citaţi, — torturată de amintirea aceleiaşi nedreptăţi, la care nici un român nu se poate gândi fără revoltă, în poezia **Amurg** a d-lui V. Voiculescu, publicată în revista „Gândirea".

Accente robuste, imagini cuprinzătoare de vaste evocări, solemnitatea ritmului sunt elemente care ne introduc dela primele versuri în atmosfera de tragică măreţie a inspiraţiei poetului:

Rostogolit, pământul ne-a'ntors
[cu faţa'n umbră
Işi pleacă gândul pleoapa şi ra-
[na'ncet adoarme

Ultimele două strofe culminează prin intensitatea vizionară şi plasticitatea unei evocări cosmice:

Tărâmurile intră în agonii de
[aur
Cu hăuri oarbe'n spate căscate
[să le'nhaţe...
Şi'n timp ce noi cu capul pe-al
[somnului tezaur
In văile uituce dormim cu noap-
[tea'n braţe,
Amurgul uriaşa-i icoană bizan-
[tină
Şi-o spânzură pe'ntregul perete
[spart al Ţării:
Gol, şiroind de sânge, de visuri
[şi lumină
Stă răstignit Ardealul pe crucea
[l'ntunecării.

MENALC

(urmare din pag. 7-a)

ştiinţa şi filosofia germană caută să definească şi să restabilească ceeace este comun popoarelor Europei şi ce le poate, deci, în viitor, indestructibil uni.

Fritz von Globig, corespondentul revistei „Das Reich" la Bucureşti, examinează acest concept în articolul „Vom altem ins Neue Europa" (Nr. 24 Jahr, 1940, 3 November) unde după ce descrie situaţia popoarelor balcanice în general şi a noastră în special („o ţară în care azi sute de mii de oameni luptă împotriva iudaismului, fără compromisuri"), crede că noua noastră viaţă reprezintă o formă a stilului european.

In acelaş număr al aceleeaşi reviste alte articole au preocupări identice. Rudolf Fischer în „Die Einheit des Kontinents" („Unitatea Continentului") denunţă ca factice organizarea ideistică. „Socialul este totul; politicul este după". (Prof. Nae Ionescu spunea mai clar: Am un program nu înseamnă nimic; am un plan e altceva"). „Conceptul bizar al Sfintei Alianţe". nizarea Europei nu va fi conceptul bizar al sfintei Alianţe".

Heinz Barth priveşte în articolul „Europäischer Theater" viitoarea organizare artistică a Europei dând sugestii preţioase.

RAZBOI ŞI AVENTURA

Războiul ca un breviar sufleca o manifestare cu caracter de consecinţă a problemei demografice, ca o predestinare, ca o raţionalitate supremă, fie ca o sălbatecă deslănţuire de forţe, de energie necanalizată, ca o consecinţă a unei educaţii rapace, greşită.

Războiul ca un breviar sufletesc, ca o întoarcere la sufletesc n'a fost decât rar şi izolat remarcată de individualişti ca Georges Duhamel, René Guenon, Nietzsche, Unamuno ş. a.

De fapt noţiunea de „război" nu-şi poate afla un echivalent decât în noţiunea de aventură. Amintim că ultima nu închide în ea nimic senzaţional şi că îşi află tălmăcire în latinescul gestae-orum sau „le geste" francez. In acest sens, aventura războiului se tălmăceşte ca o totalitate de acte în cari curajul, spontaneitatea şi virtutea în genere, au locuri deopotrivă de însemnate. Pentru completare amintim sensul noţiunilor „război creştin"; sensul cuvântului „război" în textele legionare asemănător înaltei desfăşurări de calităţi pe care o închide noţiunea de „bătălie", — adică în concluzie, tot ce face apel la un sumum de virtuţi eroice. Tot astfel se atribuie, azi, gânditorilor temerari titlul nobilitar de „piraţi ai gândirii".

Numai în această accepţie poate fi, aşa dar, războiul un breviar spiritual.

Rândurile de mai sus ne-au fost sugerate de articolul „Ein Soldat erlebt den Parzival". (Un soldat trăeşte pe Parzival) de cunoscutul Alfred Hoppe, din „Das Reich", nr. 24 Jahr 1940, 3 November). Redăm această împletire de vis eroic, fără chenarul unui comentariu, oricum neîncăpător:

Se întâmplă ca un soldat, după întoacerea de pe pământul francez să aibă în mână Parzival: era traducerea, în proză, modernizată, a lui W. Stapel. O răsfoeşte, citeşte ici şi colo; începu apoi şi citi până la sfârşit

Câte odată, când îl izbeşte vreun tablou războinic, uşor, cartea îi scapă din mână. Ca altă dată, dar ca pentru prima oară, o învăţătură minunată îi umple inima într'o noapte lunară şi simte cât de nouă este această întâmplare. In depărtare strălucesc palele de flăcări ale oraşului incendiat; ici şi colo strălucesc pe cerul senin astrele; artileria bubuie înapoia lui; este drama întreagă, obişnuită, spectacolul oferit ochiului şi urechii, de război, în fiecare noapte.

El se vede stând în maginea pădurii cum sapă de nădejde, deşi nu înţelege pentru ce; citeşte mai departe şi află că un bun pământesc, care place soldaţilor şi care i-a plăcut şi lui Parzival, poate câştiga în acest război. Nici chiar onoarea nu era, în ultimă analiză, aceea pe care o căuta.

Era deplin lămurit, ceeace aşteptase dela război. La început când era încă tânăr şi nu cunoscuse iubirea, dorea să poată simţi a lui, întreagă, o femee. In timp ce o găsise devenise bărbat, cu profesie, cu urmaşi. Înţelese deci că nu iubirea, singură, că nu profesia sau idealul său puteau să-l facă fericit. Atunci deveni soldat.

Cineva la o curte de cavaleri îi vorbi. El va merge astfel, din aventură în aventură, totdeauna în fruntea armatelor: primii în Rotterdam, primii în Dunquerque, prezenţi la străpungerea liniei de pe Somme, la Amiens şi au atins în neîncetate atacuri Loire înainte de Rônethal, pătrunzând în ultimele zile ale războiului sudul Franţei. Astfel şi Parzival a călărit în lung şi în lat, totdeauna învingător şi minunat, pe drumul unei veşnice lupte. Pe această cale, stă azi, ca o altă minune, soldatul.

El a participat la totul fără să ştie vreun ţel. Probabil că îl-a ajuns ca şi Parzival înainte să-l ştie. Totuşi Parzival când l-a aflat simte că îi stă în faţă „imposibilul" şi trudeşte din nou.

Parzival a luptat pentru sine până când şi-a dat seama că de la el se aşteaptă ceva. Atunci observă soldatul că el trecuse prin viaţă căutând fericirea pentru sine, pentru propria sa viaţă. Şi învaţă că nu trebuie să alergi pentru viaţă, să nu-i acorzi nimic, nici un câştig. Numai prin viaţă şi prin moarte poate deveni cineva deplin în acest război. Cu această cunoaştere noţiunea de moarte dispare, nu îl mai desparte de ea nici o poartă. El, soldatul, a mărşăluit prin viaţă şi ştie drumul drept, deşi scopul nu-l cunoaşte. N'a găsit însă pe sfântul Graal.

Şi presimţi că în acest război el luptă pentru ceva mai mare, mai sfânt, care merită o existenţă de soldat. El întâlnise un camarad care fusese un bărbat, care luptase curagios şi credincios, ca cel mai bun; el s'a purtat ca toţi ceilalţi în faţa marei tării; n'a întrebat nimic despre ea. Şi acum înmormântat undeva în Franţa, sub o cruce de lemn cu o cască deasupra, e la fel ca toţi ceilalţi. N'a găsit el pe Sfântul Graal în căderea sa?

Soldatul se gândeşte la cimitirul de eroi din războiul mondial, pe lângă care el va fi trecut, şi are sentimentul că i-ar fi spus cineva obişnuit şi obiectiv: „Aceştia s'au eliberat!" Parzival nu cunoaşte secretul Sfântului Graal; el simte totuşi că această forţă ascunsă i se cere, i se pretinde, îi vorbeşte, îl provoacă; astfel el vrea să devină păstrătorul ei şi se desparte de Amfortas.

Aceasta era purtarea soldatului german. Războiul îl învăţase ce poate fi mai mare decât orice. Nu-i poate găsi un nume. Taina rămâne. Dar el presimte că acesta era secretul propriei sale vieţi şi al camarazilor şi al poporului său...

Inchide cartea. Fabula tainei rămâne şi el vrea să o păstreze ca pe o ceaşcă de sânge preţios, care păstrează în ea secretul vieţii".

BORIS DEŞLIU

In curând va apare

Cetatea lui Bucur

versuri

de Ştefan Baciu

cu ilustraţii de Ştefan Constantinescu

Colecţia „UNIVERSUL LITERAR"

COLECŢIA „UNIVERSUL LITERAR"

în urma trimiterilor necontenite de manuscrise şi cererilor de editare, anunţă încăodată pe toţi cei doritori a tipări vreo carte, că pentru moment, din cauza dificultăţilor timpului, nu se pot lua în considerare asemenea propuneri.

Cei cari voesc neapărat să-şi tipărească volumele, o pot face în urma unor tratative cu tipografia, care va încheia contracte obişnuite de tipărituri, cheltuelile fiind suportate de către autori.

Deîndată ce această stare provizorie se va lămuri, o vom anunţa spre a informa pe domnii autori, asupra reluării activităţii editoriale.

Acestea, spre a nu produce supărări celor ce trimit manuscrise, sortite refuzului, chiar posedând calităţi deosebite.

GHEORGHE I. DE FERENCZI,

este numele unui tânăr intelectual maghiar dela Satu Mare, director al revistei „Kimondom" (O spun răspicat) în care a pledat şi luptat efectiv pentru realizarea unei înţelegeri româno-maghiare. Cu o intuiţie a realităţilor care îi face cinste, d. de Ferenczi a înţeles că problema apartenenţei Ardealului nu poate fi discutată; este atât de evidentă romanitatea lui, că singurul punct de vedere viabil pe care Ungaria ar putea să-l adopte, este acela al înţelegerii cu o Românie întregită în graniţe firesti. Renegat şi condamnat de ai săi, d. de Ferenczi a părăsit Nordul Ardealului odată cu trupele române. Din Aradul refugiului său, ne soseşte broşura sa ultimă: Golgota în Ardeal, care pledează ferm pentru drepturile noastre. Din rândurile care deschid cartea, desprindem această patetică confesiune: „Zadarnic sărbătoresc ei azi în teritoriile ocupate, fiindcă eu cred şi trăeşte în mine o sfântă convingere, că vine timpul când iar voi putea depune o coroană pe mormântul părinţilor, când iar voi putea rosti o rugăciune lângă sicriul lui Octavian Goga, în cripta lui de la Ciucea, şi când iar voi revedea Oradea, Satu Mare, Baia Mare şi celelalte meleaguri robite, ale Ardealului".

Infrăţit cu noi în pătimire, îi dorim d-lui de Ferenczi o singură răsplată pentru truda sa, pentru dârzenia cu care calcă pe drumurile adevărului: de a trăi alături de noi, bucuria triumfului acestui **Adevăr.**

C. I. M.

„ORA DE SBOR"

Editura **„Cartea Românească"** a pus sub tipar noul volum de poeme al d-lui Teodor Scarlat, întitulat „ORA DE SBOR". După volumul **„Floarea reginei"** apărut anul trecut în „Colecţia Universul Literar", volum întâmpinat cu multă căldură de public şi presă, **„Ora de sbor"** vine să întregească o personalitate poetică viguros afirmată.

„Amorul e un lucru foarte mare"

de George Voinescu

Naufragiatul: — Ce ghinion! In fiecare caricatură cu naufragiaţi este câte o femee frumoasă, şi tocmai mie mi-a desenat-o pe asta!...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particularei 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 48
SAMBATA 23 Noembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Hotarele adevăratei noastre patrii

de G. C. NICOLESCU

„...In neunirea lor (a înaintașilor), dară, trebue să vedem isvorul tuturor nenorocirilor trecute, a căror urme, încă până astăzi, sunt vii pe pământul nostru...". Sunt, fără trei, o sută de ani de când, în **Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională,** spunea aceste cuvinte Mihail Kogălniceanu. Și ele, din nenorocire, sunt încă foarte actuale. Desigur, răul de astăzi n'a provenit dintr'o neunire ca cea pe care o vedea atunci istoricul, neunirea fiilor aceluiași neam iubind excesiv regionalismul și socotindu-se Ardeleni, Munteni sau Moldoveni, iar nu, cum se cuvenea, Români, ci dintr'o neunire în jurul unui același ideal, cu o aceeași adâncă și cinstită credință, neunire mai condamnabilă pentrucă este mai primejdioasă.

Dar nu numai această stare de desagregare ne face să ne amintim de timpurile trecute, să comparăm și să tragem învățăminte. Suntem și din punct de vedere național-politic în situația de a nu ne lipsi mult pentru a fi așa cum eram la 1843: Basarabia răpită, Ardealul în bună parte înstrăinat, Bucovina sfâșiată, Dobrogea de Sud pierdută. Nu știu dacă toată lumea vede această dramă în toată adâncimea ei și cât de sdrobitoare este pentru noi vertiginoasa iuțeală cu care am pierdut atâta din pământul patriei noastre față de îndelungata trudă cu care se ajunsese la hotarele de acum vreo patru luni. Și nu știu, de asemenea, dacă stă cineva să mediteze cât de aproape ne-am putea socoti de ceea ce a fost acum o sută de ani, dacă judecăm după ritmul atât de rapid în care s'au succedat evenimentele din ultima vreme.

Acum, suntem cu toții triști și descumpăniți în fața noilor noastre hotare. Ce reprezintă ele? Cum și după ce criterii au putut fi trasate așa cum n'au fost niciodată, așa cum nu concepem că ar putea rămâne? Căci noi știm bine — istoria noastră, inima noastră, conștiința noastră, rațiunea noastră ne-o spun — că aceste hotare nu mărginesc adevărata noastră patrie și că ele, din această cauză, nu vor putea dura. Atârnă numai de vrednicia noastră dacă chiar noi cei de acum vom putea trăi clipa cea mare.

Pentru aceasta trebue să așezăm la temelia morală a patriei celei adevărate și eterne o credință foarte puternică într'o **REALITATE** care, în ciuda hotărîrilor politice, omenești, prin urmare vremelnice, să țină strâns uniți pe Românii din tot întinsul adevăratei noastre patrii. Această realitate o căutăm și trebue să o găsim. Privim în jurul nostru să vedem o mângâiere, un sprijin, un îndreptar, dar nu aflăm decât amenințare, invidie și ură. Singură istoria ne poate îndruma.

Nu suntem pentru prima oară într'o asemenea situație. Nu suntem nici singurul neam care a suferit din pricină că hotarele sale politice nu mărgineau adevărata patrie. Germania însăși, marele Reich de astăzi, în urmă cu o sută și ceva de ani, era patria unui popor care nu-și realizase unitatea, care suferea din cauza unor stăpâniri străine și a unor hotare care nu corespundeau realităților. Cu unitatea politică nerealizată, cu fâșii întregi din teritoriul german înstrăinate, cu amenințarea inamicului puternic deasupra capului, Germania n'a desarmat. Și în momentul în care inamicul părea mai puternic, situația dinăuntru mai grea și orice posibilitate de reacțiune mai riscantă, dacă nu mai imposibilă, patriotismul acestor oameni, semeți și neînduplecați în iubirea pentru neamul lor, a aflat mijlocul de a pregăti lupta cea mare. Aveau și ei nevoie, așa cum avem noi astăzi, când nenumărați Români sunt sub stăpâniri străine, de o realitate care să justifice puternic, pentru ce toți deopotrivă, indiferent de „forma" politică statală ce-i cuprindea, constituiau de fapt o unitate din punct de vedere național.

Aflarea acestei realități este opera tuturor scriitorilor care au activat în mișcarea naționalismului romantic german, în care vom găsi astăzi multe învățăminte folositoare. Dintre toate figurile acestui romantism, frenetic în pasiunea lui pentru naționalism, cel care a contribuit mai mult la precizarea acestei realități este scriitorul Ernst Moritz Arndt. Bazându-se pe o întreagă tradiție, în special pe însemnătatea pe care generația dinaintea sa o acordase limbii, el este cel care dă cea mai puternică expresie valorii politice pe care o poate avea aceasta. **Limba și numai ea — spunea Arndt, este cea care determină hotarul adevărat al unei țări.**

Adevărul acesta mai fusese enunțat, sub o formă sau alta, și reprezenta, numai sub un aspect, o complexă orientare a gândirii filosofice și politice germane din vremea aceea, plină de urmări pentru destinul popoarelor. Un puternic instrument de luptă națională însă nu face din el decât Arndt. După ce în mai multe din studiile sale, în special în **Germanien und Europa** și în **Geist der Zeit,** discutase teoretic problema limbii ca mijloc de limpede hotărnicie între neamuri și de oprire la formula amintită mai sus, în favoarea căreia nu este singurul care a scris, acest scriitor îi dă cea mai largă circulație prin **Des Deutschen Vaterland,** una din cele mai celebre și mai răspândite din poeziile sale patriotice. La întrebarea: Care este patria Germanului? — singurul răspuns care-l mulțumește pe poet este că patria sa este oriunde răsună limba germană și că toată întinderea în care se vorbește această limbă trebue să fie Germania.

Această concepție a lui Ernst Moritz Arndt trebue să fi răsunat în mintea lui Kogălniceanu, când, la 1843, spunea: „eu privesc ca patria mea, toată acea întindere de loc unde se vorbește românește". Istoria națională și politică nu numai a Germaniei deci, ci chiar a noastră proprie ne învață că patriotismul, ca să fie organic, întreg și rodnic, trebue să se întemeieze nu pe ideea de Stat, care poate fi vremelnică, ci pe cea de Națiune, care este permanentă. „Limba și numai ea este cea care determină hotarul adevărat al unei națiuni", prin urmare până acolo unde se aude răsunând limba românească este patria noastră. Iată **REALITATEA** pe care trebue să o așezăm la temelia patriotismului nostru Ea să fie izvorul năzuințelor noastre și din ea să scoatem, cândva, dreptatea, pe care Germania cea dintâi, privind prin prisma trecutului ei va trebui să o înțeleagă, care să impună pentru totdeauna hotarele adevăratei noastre patrii.

GEO ZLOTESCU — Autoportret

Fruntariile

de COSTIN I. MURGESCU

Schimbarea așezării politice a lumii a pus pentru fiecare neam problema încadrării lui în noua ordine a lumii. Nu vom discuta aici modalitatea acestei înțelegeri, nici contribuția pe care diferitele popoare au adus-o acestei noui așezări. Subliniem numai că pentru România această problemă s'a pus acut numai după 6 Septembrie. Tot ceeace s'a făcut înainte de această dată — în această direcție — n'au fost decât încercări care să ascundă lașități și trădări.

Dar problema „încadrării" are și un corolar: problema hotarelor, *cea mai actuală și cea mai dureroasă din toate problemele de viață românească. Este de altfel semnificativ că una din cărțile de cea mai pură gândire legionară, apărută după prigoană — și este vorba de „Poziția României" a camaradului avocat Horia Cosmovici — se încheie cu o precizare, pe care ținem să o relevăm ca pe una care se află în miezul acestei delicate discuțiuni. Subliniem fraza prin care cel care este ministru spre a coordona problemele doctrinare ale noului stat român, fixează poziția Mișcării Legionare:* „fruntariile unui neam sunt mărginite de strălucirea concepției lui".

Este o formulă de luminoasă concepție legionară; o formulă care definește tinerețea gândirii noastre și încrederea cu care Mișcarea Legionară privește viitorul românesc.

De altfel concepția aceasta legionară o vedem armonizându-se cu legile de viață ale lumii noui. O lume de creație, de continue eforturi, de muncă în care dreptul la viață pentru un neam, nu poate fi conferit decât de propria-i viață și capacitate — pe care să le pună în slujba nouei zidiri a lumii.

In această lume de creație și eforturi, era logic ca fruntariile să nu fie concepute decât ca o ilustrare pe teren a strălucirii concepției de viață a unui popor. Hotarele

(Urmare în pag. 7-a)

G. VANATORU — Peisagiu

TEHNICA ȘI EXPRESIE în ARTA

de ION FRUNZETTI

Nu mai e pentru nimeni un secret astăzi, — după atâtea veacuri de estetică mistică întemeiată pe supranaturalul act al „inspirației", — cât datorește opera de artă tehnicei de care s'a slujit artistul, materialului întrebuințat adică și metodelor lui de a-l supune scopului estetic urmărit. Primul fapt după care se judecă deobiceiu o operă, e justa întrebuințare a materialului, modul în care destoinicia meșterului a știut să-i învingă rezistența, încovoind voința materiei de a persista în forma proprie și obligând-o să cedeze sub neînduplecarea spiritului, care-și exercită asupră-i, rosturile sale formative.

Lupta cu inerția, cu somnul inconștient și brut al materialului e primul semn al unei activități creatoare. Termenul de „Poetică", adoptat de Aristot pentru desemnarea unei discipline, botezate azi — după multe peregrinări ale conceptului prin coclaurile sensurilor logice. „Estetică", era din unghiul de vedere al muncii creatoare pe care o întreprinde artistul, cu mult mai nimerit decât termenul modern, care închide mai curând aluzii la actul opus, al contemplației. „Poetica" se trage, etimologic vorbind, din „poieo, „poiein", a face a făuri. Geniul limbii eline făcea prin el, net, distincția între activitatea pragmatică, producătoare de bunuri economice, utile, a meșteșugarilor disprețuiți global sub pejorativul „banausi", — și activitatea spirituală a creației. Confuzii s'au întâmplat uneori, de sigur. Disprețul lumii vechi pentru artiști, din asimilarea lor cu meșteșugarii, „banausi", provin. Minți elastice și subtile ca a lui Platon au putut confunda totuși planurile, pe care le distinsese geniul imanent și spontan al graiului, delimitând între „praxein" și „poiein".

In vreme ce activitatea practică urmărește supunerea materiei prin legile ei interne cunoscute științific sau empiric, în scopul unui folos oarecare, de natură economică, activitatea „poietică" înțelege să învingă materia, aservind-o legilor spiritului.

Prin ce se deosebește, de pildă, un arhitect, de un constructor? Primul trebuie neapărat, desigur, să cunoască meșteșugul construcției. E și el un constructor, fără îndoială. Dar în timp ce constructorul pur și simplu, va urmări numai soliditatea, perfecțiunea tehnică a edificiului, și poate, cel mult, criteriul aptitudinii, al convenției scopului practic cu efectele materiale, cu opera, — arhitectul artist va face din opera sa un monument. Adică o operă capabilă să exprime ceva, mai curând decât să folosească. Dela „stilul rațional" al blockhaus-urilor moderne, produse cele mai adesea de caracter meschin, utilitarist și strict ingineresc, până la linearitatea geometriilor calme ale templelor egiptene, masive traduceri în piatră ale unor emoții de grandios, festiv și veșnic, distanța e, cu toată similitudinea procedeelor strict tehnice și a aparențelor fragmentare, imensă.

(Ca să nu mai vorbim de catedralele gotice, de basilicele bizantine, sau de oricare altă specie de monumente, despre care ni s'ar putea obiecta că uzează de mijloace diferite).

Ceeace conferă noblețea specifică a artei, unei opere a tehnicei omenești, e expresivitatea. Faptul de a închide o semnificație pentru revelarea căreia a fost concepută, dă oricărei înfăptuiri a omului, dreptul a se socoti artă și nu tehnică.

Luptă cu inerția materiei duce și tehnica. Dar numai pentru a o pune în mișcare, servind scopuri utile economic. Lupta artistului cu materia se dă în numele spiritului. Aducerea materiei în starea de a păstra, obiectivându-l, spiritul, e definiția muncii artistice. Intru atât e realizată estetic o operă, întru cât păstrează și face posibilă revelarea pentru alții, a spiritului creatorului ei. Nu apreciem într'o operă, opera, ci pe autorul ei. O mașină poate fi admirată pentru perfecțiunea ei mecanică, fără să implice în actul admirației, autorul. Criteriul convenienței cu scopul exterior ei, pentru care a fost creată, este suficient. Intr'o operă de artă admirăm întotdeauna Omul. Artistului făuritor i se adresează sufragiile noastre. Aplaudând modul cum el a izbutit să birue rezistența materialului, nu aplaudăm munca mecanică, ci victoria spiritului. Unui pietrar care izbutește să fărâme un bloc de stâncă socotit indestructibil, nu-i putem aprecia decât meșteșugul util. Gestul lui poate simboliza cel mult triumful Omului asupra Naturii, adică tehnica, civilizația mai bine zis. El nu va însemna însă niciodată, în ochii noștri, un succes al spiritului. Răsunetul metafizic al faptului artistic care face să se interfereze două zone ontologice înlăuntrul său, e de cu totul alt ordin decât satisfacția meșteșugărească a depășirii unui obstacol material. Numiți arta „fecundare a materiei prin Idee", numiți-o „aparența sensibilă a Lumii Inteligibile", numiți-o „locul comun al spiritului cu materia" sau oricum ați dori, ea nu va însemna mai puțin Anthropologie. Arta este un mod de mărturisire a Omului. **Nu spovedanie individuală, ci mărturie a profund-omenescului, a adevărului uman, a general-omenescului inclus** în fiecare. **Cine uită că Arta e Omul** general, **exprimat în modalitățile sale** particulare, **este în primejdie să confunde planuri. Căutând numai general-omenescul, cineva ar face în loc de artă,** etică. **Urmărind particularitățile individuale ale sufletului indivizilor, suntem mai aproape de** istorie **decât de artă. Artă cu adevărat facem numai împăcând aceste două tendințe. Cercetând adică rezonanța specifică, timbrul individual pe care-l capătă, vibrând într'un ins dat, „hic et nunc", — cutare sentiment general omenesc, cutare adânc-omenească pornire, cutare adevăr uman general. Dogma „universalului în formă particulară", nu e altceva decât** dogma, **despre care tratau articolele noastre trecute: veche decând arta, această normă, numită când** sinceritate, **când** libertate, **când** autenticitate **când în vre-un oarecare alt mod, se formulează** „a te exprima exclusiv și total".

A spune ce simți, numai ce simți, dar tot ce simți, înseamnă în fond acelaș lucru cu a te conforma ție, a fi adică liber. Procesul creației înțeles drept „catharsis", drept „eliberare", capătă în lumina dogmei autenticității, lumină specifică.

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARĂ

Principii de cultură

Intâiul principiu al culturii este *unitatea.* Unitatea culturii se deduce din libertatea absolută concepută teologic sau metafizic. Şi teologal şi metafizic, libertatea de a creia şi de a funda un umanism este aceeaş, indiferent de spaţiul geografic şi împrejurările istorice. Punctul de plecare al intuiţiei noastre, ar putea fi argumentele lui Titu Maiorescu despre *universalitatea* lui Eminescu, dar noi amplificăm aceste argumente cu potenţialul credinţei şi al revelaţiei. Ţinem deasemeni, să se remarce că luăm credinţa în chip pozitiv, ca o finalitate a voinţii creatoare, ca o activitate productivă a spiritului exteriorizată după metode spaţiale şi istorice. Cu alte cuvinte, pornim de la libertatea absolută de a crede în valoarea tradiţională a trecutului, în putinţa de a creia oricând şi oriunde, şi în realizarea profeţiei, în orice loc ar proveni profetul şi oricine ar fi el. Credem în întemeerea unui umanism, dela aceste premise şi o clipă nu ne stăpâneşte gândul că puterile spirituale ale individului sunt diferite, în *substanţă,* fie că s'a născut şi trăeşte în România, fie în Germania, Rusia, etc. Accentul îl punem pe *substanţă* şi o luăm unitate de măsură, ea fiind singura sursă totdeauna prezentă a creaţiei şi fiind în acelaş timp singurul principiu de verificare al valorilor. Tot ce porneşte dintr'un principiu transcendent se supune, spre a-şi încerca rezistenţa unui principiu de aceeaş natură, precum diamantul se şlefueşte cu praf de diamant. Orice operă, ca să fie valabilă, pretindem a da naştere altei opere, iar aceasta la rândul ei, spre a-şi verifica valabilitatea, trebuie să producă alta, ş. m. d. Recunoaştem aici un principiu operativ al teologiei şi al metafizicei, dar nu şi al unei filozofii moderne, care râvneşte totdeauna să se formeze, tocmai prin anularea precedentelor. Nu vom neglija să cercetăm, în legătură cu aceasta, cum poate fi tăgăduită filozofia modernă. Stabilind un principiu operativ al culturii şi creaţiei, după exemplul faptei care naşte o altă faptă asemenea ca virtualitate, putem afirma, că un umanism are libertatea de a se institui ori şi unde şi ori când, indiferent de aşezarea sa geografică pe glob, cu singura condiţie: să înglobeze sau să descopere anumite adevăruri ale tradiţiei. La putinţa acestor descoperiri din iniţiativă personală, se referea Socrate când pomenea de naivii cari ascultă glasul pietrelor şi al stejarilor. (Phaidros, 275, c.).

Al doilea principiu important al culturii priveşte metoda. Cultura fiind *una,* vorbind despre metodele ei, ne referim la sensul lăuntric pe care omul şi-l cucereşte prin mijloacele tradiţionale, — simbolul, rugăciunea, iluminarea, — care duc la o mare victorie, dacă avem credinţa lor. Este „incult" individul care ignoră că o sământă îngropată în cuibul ei, încolţeşte. „Incultura" de felul acesta atestă necunoaşterea sensului adevărat al profetismului, deoarece profetism însemnează a prevedea puterile de creştere ale unei realităţi vii şi actuale. Profeţia este, spre a spune astfel, procesul invers de trecere dela actualitate la virtualitate. Nimeni nu profetizează în pustiu, ci modelul de totdeauna al profetului este ţăranul, care aşteaptă culesul după ce a semănat, fiindcă ştie puterea de viaţă a grăuntelui semănat de el.

Tot acesta este şi sensul *devenirei,* care este o tropologie, o întoarcere după chemările fecundaţiei şi al rodirei, şi o pneumatologie, o „ieşire" a spiritului, conform legilor interiorităţii, în căutarea casei sale, în felul în care stupii albinelor roiesc, adică liberând *plusul* fiilor, spre a-şi clădi altă casă a lor. Cum să concepem altfel devenirea decât tropologic sau pneumatologic, dacă lucrăm sub intuiţia adevăratei profeţii, în care ni se revelează continuitatea vieţii de acum cu cea din viitor, totul fiind cu putinţă numai substanţial? Ce vom spune despre *devenirea* seminţei, care deabia astăzi ajunge la noi şi înfloreşte după 4000 de ani de *somn* lângă mumiile regeşti din Piramide? Mişcarea, dinamismul, *devenirea* n'au alt sens decât al aşteptării ceasului de fecunditate, iar profeţia face să lumineze cu mii de ani înainte, credinţa rodirii de-acum. Incă odată, nimeni nu proroceşte în „pustiu", iar savantul care prezice că ogorul în care n'a semănat nu va da roade, este un incult, sau într'un sens tragic, un pervertitor, pentrucă afirmând sterilitatea viitorului, nu face decât să afirme o *sterilitate dublă,* pentrucă afirmă şi pe a prezentului şi pe a viitorului, iar răul este ca alcuiva care ar convinge pe un înfometat că oricât ar căuta hrană nu va găsi. Este semn de incultură şi satanism orice afirmaţie al cărei obiect nu-i constituie o adunare de elemente omogene, aşa cum se adună sămânţa cu fructul său, ci îl constitue exerciţiul sterp al celor cari demonstrează că nu se *adună* două verze cu trei capre. In imposibilitatea adunării acesteia unii ar vedea, firesc, argumentul enorm al iraţionalului, însă noi sfătuim să adune raţional şi să evite tentaţia, oricât de irezistibilă, a transformării unui lucru în ceeace nu este. Deasemeni, sfătuim să nu fie socotit acest lucru numai în ceeace pare că este, ştiindu-se că pe această cale ajungem, în plan metafizic, la neant. Prin urmare, ceeace se opune metodei indicate de noi ca un principiu care completează celălalt principiu al unităţii culturii, este al pervertirii, adică al întoarcerii iraţionale spre contrarii sau spre neant. Modelul acestei pervertiri este tentaţia care cerea transformarea pieterelor în pâini. Ce pot fi pâinile faţă de pietre, decât tot un material supus dezagregării? Perfidia demonică ascundea îndemnul de a multiplica hrana, intenţia de a înmulţi suferinţa, pentru că dela piatră la pâine scoborîm pe scara unei mai rapide dezagregări. Intr'un fel, este chiar mai rodnică piatra, care păstrează mai îndelungată energia în moleculele ei. Iisus n'a apărat nici piatră, nici pâine, ci acestora două le-a opus cuvântul umilind pe tentator şi recomandând metoda contrară a *înălţării.* Intr'acolo sunt dificultăţi mari. Ce este de făcut? Cui ar întreba sincer, înspăimântat de a nu găsi adevărul, îi vom răspunde să caute necontenit după metoda profetică a înălţării prin cuvânt. In momente de panică, îi sunt îngăduite *convertirile* ca metode mai lesnicioase, dar *pervertirile* niciodată nu vor fi iertate, pentrucă sunt sterpe în veşnicie. Convertirile sunt admise pentru scopul lor productiv. Orice transformare în afară de aceea a sublimării prin cuvânt, e tentaţie şi nerodnicie, iar în cultură, acest principiu se va dovedi, cu trecerea anilor, când valorile se vor măsura după darul lor de a stârni creaţii. Când România nădăjdueşte să se aşeze politic pentru secole, ce putem dori în cultură poate dori omul de cultură decât opere mântuite de blestemul morţii? Iar criteriul după care fixăm productivitatea viitoare a gândirei este, repetăm, principiul sublimării prin cuvânt.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

Corespondenţa noastră

TOAMNĂ

Când farmecul duselor vremi
Incerci în zadar să-l rechemi
Tristeţea copacilor goi
Coboară mereu peste noi.

A fost... tot ce-a fost a murit
Şi părul pe tâmple-a 'nălbit,
Durerea cea crudă ne-a 'nvins
Şi'n creştet zăpada ne-a nins.

Când gândul ne fură, tâlhar,
Noi ştiam că orice vrem e'n zadar
Şi trecem pe ultimul drum
Călcând peste-al viselor scrum.

In toamna cu veşted frunzar
Ce-atâtor vieţi pune hotar,
Tristeţea copacilor goi
Coboară mereu peste noi.

O, BRADULE 'MPRUMUTĂ-MI PAŞI DE ZODII

Prin parc a trecut toamna cea haină
Şi-a colorat frunzişul tot în sânge,
Iar vântul aspru a 'nceput a plânge
Zvârlind podoaba pomilor în tină.

Doar bradu 'nseninează parcul jalnic
Păstrându-şi singur frunzele pe dânsul;
Duhneşte 'n barba cetinilor plânsul
Insă cu creştetul să 'nalţă falnic.

O, bradule 'mprumută-mi tu, lumina
Să mă 'nsenine pentru totdeauna
Să nu-mi mai poată risipi furtuna
Atâtea visuri ce-mi lărgesc ruina.

Dumitru Baciu

TOAMNA MEA

Am trecut prin parc, mai deunăzi
Inadins, cu paşii negrăbiţi,
Ca să văd acum, toamna, cum or fi
Aleile fără 'ndrăgostiţi...

Afumate par'că cu pucioasă
Frunzele de sus se scuturau,
Ca o trenă lungă de mireasă
Peste care paşii mei călcau...

Băncile răslеţe, solitare,
Care mă priveau atât de crunt,
Bănuiam eu c'ar fi fost în stare
Ca să mă întrebe, cine sunt?

Numai gardianul, cumsecade,
Salutând cu mâna la chipiu,
Ca şi când l'aşi fi 'ntrecut în grade —
Aştepta să-i cer un interview...

Dar fiindcă 'ncepuse ca să bată
Ceasul catedralei ora trei,
Am plecat, să mă 'ntâlnesc c'o fată
Pe-alt'-aleie, unde-s numai tei...

Dup'aproape-o oră de-aşteptare,
Când să plec, trei frunze arămii,
Parcă-mi puse-această întrebare:
Dacă pleci, atuncea când mai vii?...

TOAMNA

Se-aşterne bruma peste vii
Şi păsări călătoare'n zbor,
Purtând pe aripi nostalgii
Se duc grăbite'n ţara lor...

Galbene ca fierte'n ceară
Frunzele de vânt purtate,
Pe alei se scutur iară
Una câte una, toate...

Picături de rece ploaie
Bat în geam şi'n giurgiuvele,
Plopii 'nalţi de vânt se 'ndoaie
La pământ cu temenele..

Se-aşterne bruma peste vii
Albind grădini, albind alei,
Şi norii toamnei — plumburii —
Imi par ca niciodată, grei...

Scuturând o tufănică
Vântul parc'ar da să-mi spună:
Du-te tu de o ridică —
Căci la noapte cade brumă...!

George Petrache

PAŞI DE ZODII

Intârziind prin vremuri vechi, uitate,
Mă încovoi sub sborul larg şi lin
Strâns an cu an sub genele plecate
Pe vechi comori cu umbre de destin.

Cu paşi de zodii purtătoare, somnul
Pădurilor, peste chemări de ape
Mă poartă'n calea liniştii 'ntru Domnul,
Ce-mi umple vadul purelor năstrape.

De undeva, pe piscuri de lumină
Zâmbind duios, suspinul legendar
A coborît milenii de rugină
Ingenuchiate 'n linişti de altar.

Mai mult mă plec pe ceasul cunoscut,
Poveştilor de pagini lungi, nescrise,
In care timpul izul şi-a crescut
Pe fruntea albă a atâtor vise!

Şi limba vremii, neagră pe cadran,
In arătarea aceluiaşi ceas
A 'ncremenit în veacuri an cu an,
In veşnicia tristului rămas!

Maria Constantinescu-Piteşti

SE-APROPIE FURTUNA!

Lui Victor P. Ğ.

Nori grei, de plumb se-adună 'n depărtata
[zare...

Pământu-i ars şi iarbai- roşie de soare.
Izvoarele-au secat şi-adâncuri de fântâni
Au înegrit de mult — de multe săptămâni!
In jurul tău, aleargă vitele 'nsetate
Şi păsările ţipă parcă sfâşiate.
In fiecare seară, oameni se strâng
Să ţină sfat. Femeile, cu toate, plâng
Şi toate 'nalţă rugăciuni de îndurare.

Nori grei, de plumb se-adună 'n depărtata
[zare
Purtând, în fruntea neagră, săbii lungi de jar.
Se-apropie furtuna! Vântul bate iar
Smulgând, din rădăcină, avutul de o vară!

Dar mâine va renaşte-o nouă primăvară!
Va creşte-o nouă viaţă în frunze şi în flori
Din picurii de ploaie semănaţi de nori!

T. PREDA

GORUN PUSTIU..

Rămâi cu ramuri văduvite,
Gorun ce-ai stăpânit pădurea,
Cu genele-ţi de crăci umbrite,
Şi freamătu-ţi cântând iubirea...

Dureri şi vise împletite,
Iubiri şi cânturi pătimaşe,
Se duc cu toate risipite,
De sub privirea ta golaşe!...

Şi vânturi aspre te vor bate,
Cu spulberul de nea'nghеţată,
S'or duce păsările toate,
De sub privirea-ţi îmbrumată...

Rămâi tu singur cu durerea,
Să plângi în zilele lui faur,
Pân' va veni reînvierea,
April cu zilele-i de aur...

IONEL ŢICĂU SCHINENI

CÂNTEC

Ceruri albe, negre ape,
suflete ce frâng pe clape;
zodii şi poeme nouă,
plâns de zori în ierburi rouă.
Struna-i ruptă pe vioară,
melodia stă să moară.

Cine... cine vis târziu
frânge-mi-l fără să ştiu?
Cine liniştea o stoarce
de inima mi-o întoarce,
gândul plouă funigei,
sufletul se 'ntreabă: ce-i?

Iată... toate mă petrec;
joc de doruri ce se 'ntrec,
suflete ce frâng pe clape,
ceruri albe, negre ape.

LUCIAN VALEA

MOARTEA CRINULUI

Soarele deşteaptă florile
Şi razele lui mângâie petală, de petală...
Parcă plouă cu lumini,
In dimineaţa sfioasă ca o vestală.

Grădinile se 'mpărtăşesc
Din rouă; lacrimile frunzelor...
Taina clipei,
Rămâne de neînţeles oamenilor.

Dimineaţa sfântă...
Poarta grădinii se deschide c'un suspin
Şi'n argintul zorilor,
Din nevăzut, creşte-un pelerin.

E zâna formelor,
Aceeaşi zână de-apururi în timp...
Frumuseţea eternă,
Frumuseţea eternă, —
Venus, — din bătrânul Olimp.

Mâinile neîntinate
S'au oprit pe obrajii crinului...
Fericirea morţii,
Stăpâneşte clipa destinului.

NICULAI STREIU

SINGURA RUGACIUNE

Mamă,
Am strâns în buzunare batistele anilor, multe,
De când am plecat singur cu o traistă de poveţe,
Iar azi când anii mei nu mai pot să le asculte
Iţi trimit o rugăciune galbenă ca o bătrâneţe:

Iartă-mă, mamă, că voi muri departe de tine
Rătăcit ca o oază umedă într'un pustiu;
Ar fi însă prea multe lacrimi pentru fântânile
[tale senine
Să nu mai pot reveni tânăr ca atunci şi sglobiu.

Mi-am fumat viaţa ca pe un opium, din pipă
Alergând după înşelătoare inelări de fum;
Beat de-a nopţilor neguratecă risipă
Schiopătez sprijinindu-mă de garduri pe drum.

Iartă-mă, mamă, iartă-mă, dar nu plânge
Să nu se ude fericirile
Când îşi vor scoate capul iubirile din sânge
Şi te vor înconjura ca nişte păsări amintirile.

Mamă,
Impătură osânda mea ca o cămaşă în dulap,
Şoptеşte iubitei să nu mă mai aştepte, —
Şi sărută binecuvântând cununa de moarte ce
[voi purta pe cap
Când toate cărările or să mi se îndrepte.

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

TRANDAFIRUL COPILĂRIEI

S'au scuturat din trandafir, — cel cu petale
[blonde
Luceferi plini de amintiri împăturite 'n salbe,
Cernind în suflet nostalgii în cete vagabonde
Cum pe o mare de mărgean cad fulgi, —
[rochiţe albe...

Din trandafir rotiri de jar, — e luna ce-şi
[surâde
Cum eu adun nimicnicii din altă primăvară
Şi cum alung un dans nebun cu morţi şi
[nimfe hâde...
Zâmbind, mi-aruncă la picior o umbră
[solitară...

MIRCEA SCRIPCĂ

DOINA

Stă tristă doina, răzemată
De un caval de paltin vechiu.
Nu vezi din parte-i nici mişcare
Şi niciun sunet în urechi.

Privirile şi 'ndreaptă blândă
Spre 'nseninatul cer cu stele.
— „O, cât de mult — doreşte ea —
Să-mi aflu locul printre ele!"

In valuri păru-i cade moale
Pe umerii în alb tăiaţi.
I-atât de minunat şi dulce
In ochii ei adânc să caţi.

Zăreşti acolo 'ngrămădite
Măriri trecute de demult,
Oglinzi de lacuri liniştite
Şi mări cuprinse de tumult.

Din ochii-i negri de fecioară
Atâta jale se desprinde
Te 'nduioşezi când cu privirea,
Alinătoare, te cuprinde.

Fermecătoarele ei buze —
Ca flori de mac în nemişcare —
Au încetat să mai îngâne
Melodioasa lor cântare.

Mânuitorul ei de-odată,
Işi doarme somnul în pământ.
Nu poate s'o încredinţeze
Suflării undelor de vânt.

Bătrân tovarăş, doar cavalul
Cu incrustările-i mărunte.
De el se reazemă cu jale
Fecioara doină dela munte.

P. DUMITRESCU

ELEGIE *)

Tremură frunza şi vântul o smulge
Pluteşte grăbită purtată de vânt,
Gându-mi hoinar la dansa ajunge...
Tăcerea de toamnă în murmur o cânt.

Snopul de raze încetul păleşte
In plumb se 'nmoaie soarele pal,
Tristeţea în suflet cu'ncetul îmi creşte,
Luna ce 'nc inge cu galbenul zal...

Albastrul s'ascunde iar stele plâng
Frunze de ceară agale coboară...
Iubirea din toamnă fărâme o strâng
Gândul de seară departe îmi sboară.

Iulian N. Olariu.

*) Din volumul „Poesii).

ROBIE

Din nou a bătut rar clopotul speranţei mele.
Sufletul i-a prins ecoul, plin de amăgiri,
Şi în noaptea neagră, rece, fără de sclipiri,
Cântecul de rob s'a stins încet, uitând de ele;
Incepu atunci cântarea lanţurilor grele,
Răsucind rugine zale, caer de-amintiri.

Clopotul speranţei a bătut în suflet iară
Şi i-a prins ecoul şi l-a înţeles. In van!
Imbiate de aromi şi foşnet de castan
Braţele pe graţii în zadar se încercară,
Trebuiară să se plece, uitând primăvară, —
Robia gândirii e mai grea din an, în an...

Mihu Pravăţ

INCÂNTARE BANALĂ

Cât dor păscut pe văi de aur
Mi-a năpădit în cuget clarul
De miez de noapte, luna plină,
Ce-mi picură'n potir nectarul!

Mi-am născocit din vis trăire
Pe margine de ireal,
Plutesc asemeni libelulei
Şi cânt în spaţii vers banal.
Cât dor păscut pe văi de aur! —
Să umplu anfore cu el,
Să-l dau mesenilor la cina
Nuntirii smulse din pastel.

T. Doru Vintilă

PASTEL

Generale, în amurguri,
Te schiţez pe-o ferestrue,
Cum te plimbi prin cetăţue,
In dolman cu brandenburguri.

Colţuri mici de zări renane
Se ivesc printre crenele,
Coperişe de hotele
Şi biserici luterane.

Printre frunze de aramă,
O cazarmă cu trei caturi,
Săli cu arme şi cu paturi
Şi cu chipul tău în ramă.

Pe platou, o cavalcadă,
Vin zâmbind contese, fine,
Toate blonde ca şi tine,
Generale de brigadă.

Sar ogari subţiri şi latră,
Mânuşi albe te salută,
Iar de-oparte stau o sută
De ulani, tăiaţi în piatră.

Fără veste, o trompetă
A'nceput să-şi ţipe svonul...
Peste zări ce ţin isonul,
Seara cade, violetă.

Pompiliu Barbu

LUI VASILE STATE
(† 22 Septembrie, 1939)

Mâini nevrednice au venit să te ia,
Pentrucă sufletul tău n'a fost vândut;
Frate, stelele la moartea ta
In picături de plâns s'au prefăcut.

Ai murit şi n'a ştiut nimeni că eşti erou;
Toamna te-a luat cu ea pe totdeauna —
Ţi-a fost cerul boltă de cavou
Şi candelă de aur, luna.

N'ai avut sicriu — pământul
Lângă piept a vrut ca să te poarte;
Noi îţi ducem, frate, legământul
Ca să-l simţi şi dincolo de moarte.

Am voi să-ţi punem şi o cruce,
Dar nu-i slobod după vrerea noastră;
Nici troiţe nu mai sunt pe la răscurce,
Nici frânturi de soare la fereastră.

Peste tine or să treacă multe toamne
Când va fi şi pe aici dreptate
Şi o mână meşteră o să 'nsamne
In litanii de istorii, moartea lui Vasile State.

Adjud, 1940.

Radu Pătrăşcanu.

Statuia care se prăvale

– Episod final –

de LAURENȚIU FULGA

...Nu există nicăiri repaos. Nici în liniștea adâncă a somnului, nici în eternele melancolii, nici în moarte. Cauza destrămării noastre o determină mulțimea paradoxurilor, de care ne-am legat viața. Adevăratele esențe nu ne-apar niciodată. N'avem suflet pentru *celălalt trup* divin, n'avem nici inimă pentru celălalt sânge.

Cine a gândit vreodată la lacrămile lui Iisus? Au existat oare? Cu neputință! Nu cred în umilința unui fiu de Dumnezeu. Tot așa, în singurătatea omului trist — unica semnificație a trăirii lui e aceea a tăcerii depline, a armoniilor reauzite. Și ce frumos e să închizi toate ușile, să n'asculți decât tremurarea propriilor tale iluzii (cum ard, cum se prăbușesc) — și să nu-ți fie teamă, să nu plângi mai ales, să n'alergi înebunit în stradă după viața altuia.

Nu există nicăiri repaos. Numai plictiseală, numai urît, numai viața asta impură.

Lumânările ard de zece ceasuri. De aici se văd. Instinctiv, Tudor duce mâna la frunte și își pipăe fața cu degetele încârligate pe obraz, într'un spasm plin de fierbere — cu unghiile înfipte adânc.

— „Nu poate fi adevărat — își vorbește Tudor sieși — mai aplecat peste oglinda în care chipul lui se vede străveziu, ca răsărit dintre giulgiuri. Nu poate fi adevărat. Eu trăesc totuși, trăesc în preajma unei mari morți. Și nimic nu mai este cert".

I se pare de neînțeles cum s'a putut sfârși astfel viața Valentinei, când pasiunea pentru ea ajunsese o culme a bucuriei triumfătoare.

— „Dacă n'ar fi fost copilul, ar fi fost altceva, spusese doctorul Parker. Era prea slăbită, și-apoi plămânii — dragă amice; plămânii, copilul... Atâtea chestii!"

Doctorul fusese în fond un mare imbecil. Moartea Valentinei avea o explicație dincolo de realitatea fizică. Nu știa nici el pentruce anume trebue să moară cineva. Poate numai pentru frumosul dor de a trece în acel straniu paradis al împietririi, unde iubirea Celuilalt e singura esență cosmică.

— „Știi tu ce 'nseamnă a muri, îi spusese Valentina cu o seară înainte, gândindu-te la un om, la un singur om?"

Cuvintele ei treceau limitele unei judecăți lucide, dar desvăluiau o suficientă iluzie a iubirii. Acum, după ce o cunoscuse până 'n firele albe, Valentina apărea ca un om fără vârstă, fără identitate. Părea maidegrabă o diferențială, eternă, în afara mișcării și a vieții, cutoatecă și ea a fost om, cutoatecă acum nu e decât un mort, un simplu mort.

Îl mistue și mai mult gândul singurătății, gândul mai ales că e desarmat în fața acestui act nimicitor. Cum să o vegheze, cum să și-o mai închipue, cum să creadă că trăește, când în pat el n'ar întrezări decât obsesia vieții ei senine? Niciodată n'avusese o mai puternică voluptate a somnului, în sensul lui cel mai patetic, ca'n seara aceea. I se pare că orice clipită trează (de care e conștient) nu e decât o altă lașitate a timpului. E în toată această stare, ceva de mâhnire a trupului, poate chiar o presimțire a inutilității lui.

Dar știe bine că n'ar putea dormi. Reintră astfel în odae cu simțământul că se prăbușește tavanul deasupra-i. Pe ceilalți îi găsește tot acolo. Doctorul Dionis Parker pipează adâncindu-și privirile în fumul cenușiu. Tanti Rica picotează peste pasențele veșnicelor ei cărți, tot atât de bătrâne cași ea. Amândoi la un loc par două piese de muzeu, fără nici o altă identitate decât aceea a superstiției și-a ratării sdrobitoare. De s'ar mișca din scaunele lor, ar scârțâi și pereții, s'ar mișca și portretele — pentrucă și tanti Rica și doctorul sunt două forme obscure ale unui trecut. Tudor nu i-ar lăsa să plece. Cu ei aici, găsește o explicație timpului pierdut și o reculegere pentru amara desorientare. Tanti Rica e ca o moluscă uscată; din înfățișarea ei plină de riduri nu se cunosc decât nasul, gura, ochii — o mască boită de carnaval periferic. Se târăște — când merge. Refuză cu încăpățânare bastonul și de aceea când umblă pare o umbră sfâșietor de tragică. Din doctorul Parker n'au mai rămas decât ochelarii, gura subțire de femee istrică și mâinile. Sunt foarte curioase mâinile doctorului Dionis. Lungi, prea lungi pentru un om micuț ca el, și albe — extraordinar de albe, parc'ar fi mai de grabă un fel de compoziții în zăpadă. Fără inele, fără brățări, simplitatea asta uimește; mâinile lui trăesc în afară de corp, libere, ca'ntr'o existență streină.

— „He-hei, de-ai ști câte femei au desbrăcat și desmierdat mâinile astea! spunea doctorul pasionat și mândru, cu toate că acum puteai sufla în el ca 'ntr'o lumânare — iar Dionis Parker și-ar fi pierdut cu siguranță conștiința. Un șoarece bătrân și atât!

Lui Tudor Varlaam i-a plăcut întotdeauna să stingherească oamenii, să le scormonească sufletele, chipurile, trupul întreg. O plăcere satirică aproape, perfidă...

— Tu ești un fel de demon mizerabil! îl caracterizase tanti Rica, scuipându-și în sân.

...Și asta numai pentru a ghici ce gândesc, cum trăesc, ce simt oamenii pe care îi supunea acestui rechizitoriu mut.

Cu mătușa fusese foarte ușor. Ea era și proastă și caraghioasă, ca un asin care nu se întărâtă decât în clipa'n care îl tragi de coadă, „a zecea grație", o mângâiase Tudor. Dar „a zecea grație", spus cu toată duioșia. In schimb, doctorul Parker părea un fel de celulă zăvorîtă, o celulă plină de propriul ei întuneric. Trăia în afara timpului, deslipit de viața uniformă, așa cum sunt îndeosebi cavourile rămase fără inscripție, în care *cineva* totuși a existat, continuă să rămână pentru totdeauna. Tudor Varlaam ajunsese astfel la o concluzie: și doctorul și mătușa sunt doi oameni insubstanțiali, tatonați mereu de iluzii inferioare, dar mereu dedesubtul vieții: șobolani!

A trecut un sfert de oră. N'a vorbit nimeni, nu s'a clintit nimeni. Doar ochii lui Tudor privesc insistent, pătrund prin fâpturile lor, ca și cum s'ar întreba: „oamenii ăștia știu c'avem în casă un mort?"

— Ce te uiți așa la mine? tresare deodată doctorul (parcă îi aflase gândul). Și vorbește ceva! Indiferent ce. Un om alături care tace, îmi lasă impresia unui sicriu pe care sunt obligat să-l port și'n somn. M'ai înțeles?

Era în vocea lui o nuanță de barbară ironie, dar și groază de propria-i tăcere lăuntrică.

— Găsesc foarte nefericită exclamația dumitale, răspunse târziu Tudor. Dar pentrucă m'a cuprins o cumplită scârbă de toate și de toți, accept discuția fără nicio crâcnire.

— Mai bine spune că nu ești convins de nimic, băete. Câteodată ești cinic — pervers, altă dată angelic și pari ca o fată mare.

— Tot ce spui — e umilință! zâmbi Tudor cețos. Puțin îmi pasă însă de dumneata, doctore. Nu mă impresionează.

— Cu atât mai bine. Stai cuminte să-ți spun o poveste.

— Vrei să nu-ți dai seama că trece noaptea?

— Mai întâiu... reveni doctorul fără să dea atenție batjocurii lui: știi ce-i aceea IUBIRE?

— Să nu vorbim despre asta.

— Te irită? interveni țipător mătușa, sărind depe scaun ca o marionetă și privindu-i pe deauspra ochelarilor foarte surprinsă de ascuțimea stridentă a glasului ei.

— Nu mă irită de fel, răspunse Tudor calm. Dar aș fi obligat s'ascult iar concepțiile tale de dulcinee rămasă virgină la șaizeci de ani.

— Măgarule!

— Mulțumesc! Asta nu distruge însă valoarea ta inviolabilă încă.

— Stai, stai, stai... făcu de astădată doctorul, căutând să-l liniștească pe Varlaam. S'o luăm altfel.

— Ascultă, dragă doctore. Noaptea asta e mai bună pentru spânzurători, decât...

— Iar începi, omule?

—Oamenii când au insomnii — fac pasențe, joacă poker, trag mâțele de coadă sau vorbesc prostii. Așa dar...

— Ești un laș, Tudore.

— Și dumneata, un genial. Haide! îți promit să stau ca o pisică până la sfârșit. Incepe!

— Insfârșit...

Doctorul își așează frumos lavaliera, își prelinse părul cu palmele amândouă, tuși. Mă rog, își da omul importanță.

— Vroiam să te întreb dacă ai auzit vreodată de magia cifrei 1?

— Nu.

— De mult mă obsedează o anumită idee. Am să-ți-o destăinui și ție ca să mă liniștesc. E vorba deci despre cifra 1. Eu am învățat și toți neghiobii știu că 1+1=2.

— Foarte bine până aci.

— Aci 1, reluă Parker, este o forță prin el însuși, e un echilibru. In clipa'n care încerci să-i adaogi o infinitisimală, valoarea lui se desechilibrează. Atât contează: existența terestră, metafizică, veșnică a acestui 1. Limita! Dincolo de limită începe o existență demonică. Dacă vrei să recurgi la logică, atunci niciun silogism nu reușește. Toate ajung la 1. Asta e o concluzie. Nebunul care a inventat acest semn (1) nu și-a închipuit ce rău va aduce oamenilor.

Doctorul e în vervă. vorbele capătă o însemnătate particulară, tocmai pentrucă surpriza — curiozitatea — un alt fel de demență îl învăluie pe Dionis în apele lor.

— Și ce legătură are asta cu noi? întreabă nerăbdător Tudor.

— Cifra 1 este semnificația deșertăciunei, a efemerității, a groazei, a revoltei.

— Tot ce spui e simplă scamatorie. Te joci cu vorbele.

— Greșești, Tudore. E o realitate. O să 'ncerci poate să-mi dovedești contrariul: că nu merită să te blamezi în așa hal ca mine, că ideea asta e o idioțenie. Înțelegi tu, Tudore? Asta e VIAȚA: uite-o — vrăjitoarea asta bătrână, eu — un cabotin de rasă, colo — Valentina moartă și peste toți lumini, cărți, umbre și alți oameni. Unde e gloria? Crezi că veșnica noastră stă în statui? Nu vezi că noi suntem inexorabilul 1, suntem interpretarea fidelă a celei mai tragice cifre 1. Atât.

Cuvintele doctorului dănțue ca niște flăcări pe deasupra capetelor. Și deodată se face tăcere. Niciodată nu trăiseră ei o atât de adâncă liniște. Pătrunsese în odae o lumină străină, evaporizantă, ireală. Din cer, luna ajunsese până aici. Transfigurați, toți trei se repeziseră la ferestre, le deschiseră cu repeziciune și rămaseră așa — încremeniți, înfiorați de violența luminii cerului.

— Uite o noapte, începu bătrâna cu o voce tremurată, în care n'ar trebui să se moară. E prea uriașă, prea complexă. Și priviți ce amețitoare lună! Zău, te înghiață!

Niciodată tanti Rica nu fusese atât de lirică.

— Asta depășește pe halucinantul 1, reluă Tudor. De altfel la ora asta suntem singurii trei dobitoci care ne minunăm de măreția unei nopți.

— Poate că e unică, interveni doctorul.

— Adevărat; alta la fel, aceeași ,nu mai poate fi.

— Ce curios, Tudore! Față de eternitatea acestei lumini, ce va mai rămâne peste o mie de ani din Beethoven, din Kant, din Cezar.

— Nimic, doctore.

— Natura știe să simplifice, știe să înlocuiască îndeosebi. Trăim o eră mecanică. Oamenii de atunci nu vor ști niciodată c'a existat un Beethoven, un...

— Vor fi în schimb alți fanatici.

— Da, dar vor fi nevoiți să inventeze un Iisus, vor trebui să zădească o serie de idoli care să semene cu orbul dela Bonn, cu Kant, cu Cezar. Vor simți și ei nevoia unei simfonii, a unei filosofii. Nici nu-ți închipui ce triști vor fi oamenii aceia. Măcar de-ar putea pluti în aer ca liliecii, să mai prindă ce-a rămas din spiritele noastre.

— Poate însuși sufletul tău, Dionis, de-ar ajuta la ceva.

— Poate!... să descompună, să nege, să hohotească.

— Să 'nchidem fereastra! spuse cu glas rece, tremurând, tanti Rica.

— Ai dreptate. Voi nu simțiți că noaptea asta are ceva ucigător în ea, te subțiază, te mucigăește!...

Tudor tresări brusc, strângând tăios brațul doctorului.

— Eu plec!...

— Nu, nu ne lăsa singuri! țipă bătrâna.

— Vă e frică de singurătate, se întoarse Varlaam privindu-i pe amândoi tot mai adânc, mai copleșitor.

— Da, da Tudore. In noaptea asta ne este frică.

— Pentru prima dată când mă simt inutilă, șueră tanti Rica retrăgându-se lângă masa cu cărți. Parcă sunt un fel de șoarece de biserică.

— Vrei să rămâi până dimineața, Tudore? Nu vezi că nu e *nimeni* cu noi?

Glasul doctorului a devenit scâncet de copil. Dacă l-ai scuipa — el ți-ar săruta mâinile, dacă l-ai bate — el ți s'ar închina. Umilirea asta îl desgustă pe Tudor. Două cârpe, două broaște!... Nimeni!... „Nu vezi că nu e *nimeni* cu noi?" Nimeni, nimeni, NIMENI! Ca'o paiață, cuvântul saltă prin odae, îl sgâlțâe, îl torturează. E groaznic să rămâi singur. Și în singurătatea lui, Varlaam se simte deslipit de viață, supus unei mari deșertăciuni. Inima îi bate tare ca un clopot, ceasul răsună în același ritm deavolesc cu inma.

— Fie, rămân!

Ceilalți răsuflă ușurați. Parcă a țâșnit un duh rău din fundul case.. Și tanti Rica și doctorul îi sunt recunoscători.

— Tu trebue să ne înțelegi, Tudore!...

— Înțeleg... răspunde el absent.

— Noi suntem două lumi deosebite. Aci spațiul, virtuozitatea, pasiunile tale ultime. Dincoace spațiul, burghezia, spasmul meu și al Ricăi. In timp ce la noi e un clocot, o prăvălire, o emoție crispată ce duce spre altă dramă, în tine și-a făcut loc o liniște, un echilibru definitiv.

Tudor nu mai ascultă. Doctorul vorbește ca unui om agățat sus în spânzurătoare. Tanti Rica a trecut dincolo să schimbe lumânările.

— ...Dac'ar fi știut asta Valentina, n'ar fi murit.

— Ce să știe? tresare Tudor.

— Adevărul! Adevărul că moartea ei nu ne-a ajutat cu nimic, n'a rezolvat nicio enigmă.

— Ai dreptate.

— Tot atât de încet trăim, prea încet. Și a îmbătrâni forțat, așa cum îmbătrânim noi, e o mare rușine. Îți place viața Tudore? Să-ți placă așa cum e, așa cum ți se dă. Să o trăești franc, cu o sinceritate desăvârșită.

— Dar înfrângerile?

— Ele vin matematic, de neînlăturat. Ele nu împiedică însă împlinirea omului pur. La ce mi-au folosit mie hipnozele conștiente în preajma lui Kant, alături de febrele demonice ale lui Nietzsche, alături de tragedia lui Iisus — când eu n'am trăit, n'am trăit așa cum trebuia — cu strada și cu nopțile în piept?

(Urmare în pagina 7-a)

Cânta un legionar în drum spre moarte

Cânta un legionar în drum spre moarte,
și'n glasul lui de sânge și lumină
era văpaia jertfelor curate,
pe-altare de credință mai senină.

— „Frunză verde brad de pe Rarău,
Căpitane, Căpitanul meu,
astăzi mă închin lui Dumnezeu
să mă ardă'n focul sufletului Tău.

Căpitane, Căpitane sfânt,
cântecul mi-e rugă de pământ,
dar mi-a fost viața flacără și-avânt
pentr'o Țară nouă, pentru-al Tău cuvânt.

Frunză verde'n zori de primăvară
drumul meu pe nimeni să nu doară,
căci din el mai mândră-o să răsară
Biruința noastră legionară.

Căpitane, înger răstignit pe zare,
umbre verzi mă poartă 'n lină înnălțare,
și svonește 'n juru-mi rugă de iertare
pentru viața stinsă fără lumânare".

Cânta un legionar în drum spre moarte, —
și răsărea pe cer în limpede tăcere
un nou luceafăr să-l păzească 'n noapte,
până-or vesti Arhangheli prea sfânta Inviere.

28 Septembrie 1939.

GEORGE IONAȘCU

Aur verde

Subțire sul de flăcări verzi urca
Din grase ierburi, lângă drum de țară;
Hârletul fulgera, mâncând pământ,
Spre toarta nevăzută, spre comoară.

O verde lună șerpuia, crescând,
Prin norii slăvii, peste ape'ncete.
Cu aur plini erau știuleții verzi,
De aur frunze, frunze 'ngenunchiete.

Mai verde palma se'nclește pe săpi
Și tâmplele mai grele, cu sudoare, —
Oftau cei doi fugiți din vremi și somn:
Pe cine vrea-l-va Necuratul, oare?

In pumnii cui — zâmbind — și-o deșerta
Căldarea doldora de vrăji rotunde?
Același gând mugea în amândoi,
Niciunul sieși nu-și putea răspunde;

Striviau în dinți năduful, lăcrămând.
Cât Dunărea de lungă și de lată
Curgea ținutul liniștilor verzi;
Țărână verde murmura'n lopată...

Iar când s'a fost de prinse-a se zări
Un creștet de căldare'n fund, brumoasă,
Și patru mâini flămânde, patru mâini
Se'ntinseră spre toarta-i să n'o lasă,

Văzduhul fu în ramuri tremurat
De somnoroși cocoși suiți pe sate:
Băteau din aripi, chiuind voios
Prin dimineață și singurătate.

Urmă un huruit prelung și surd
Precum subt ploi se darmă o fântână;
Din verde cerul se'mbrăcă în alb,
Din patru mâini nu mai rămase-o mână.

Dar cine trece'n miez de nopți, tăcând,
Și lasă ochii să citească'n beznă,
Zărește două umbre'n locu-acel
Cu jar în gură și cătuși la gleznă.

TEODOR AL. MUNTEANU

Pasărea măiastră

Pentru camarada Aura Davideanu

Priviți ce toamnă calmă e afară.
Cum te îmbie crengile de tei!
Privighetoarea'n zări albastre sboară
Și plouă melodii în urma ei.

Lin coborînd din slava 'nmiresmată
La geamul închisorii se opri,
S'aducă între ziduri înc'odată
Sbor luminos ca zorile de zi.

Cad trilurile: grindină de stele
Și desnădejdile în suflet mor.
Intemnițații cată la zăbrele:
Le pare chinul aspru mai ușor.

Ei văd arhangheli albi pe căi cu lună
Ce-și joacă armăsarii'n frâu pe loc,
Și năvălind apoi ca o furtună
Sfărâmă ziduri cu săbii de foc.

Dar iată că din negura albastră
Infricoșate zvonuri s'au pornit,
Vestind că biata pasăre măiastră
Pierdută e sub zidul prăbușit.

Ea a căzut, dar jertfa-i luminoasă
Va străluci ca magicul ei ghiers.
Ca în legendă, umbra-i fu aleasă
Spre-a-și crește zidul, noul univers.

VICTOR MĂGURĂ

Zădărnicie

de CAROL ANTON APOSTOLESCU

Incăperea popotei era, cași celelalte piese ale clădirii, care pe vremuri servise drept pavilion de vanatoare, o camera spațioasă, construită din bărne de stejar și mobilata rustic, însa cu destul gust ca sa marturiseasca obarșia aristocratica a stapânului. Gramofonul cânta un tango înflăcarat și languros „Laisse-moi dans tes bras". Gandurile erau departe, foarte departe. Caminul, icoana duioasă a vieții de acasă, sentimentalismul mamei, pasiunea iubitei, amintirea bucuriilor de altadata... toate vibreaza o clipă, ca un miraj, în sufletele trudite ale aviatorilor. Era parcă un vis frumos: o realitate din alte vremuri, pe care mintea se silea să o insoțească, dar pe care actualitatea o găsea demodată și demoralizanta. Incet, încet, poezia se șterse; nimeni nu se mai ocupa de trecut. Războiul era prea prezent, prea înrădăcinat între gânduri. Timpul era scurt și viața se vroia traită așa cum se da. Veselia se intinse contagios, ca un paleativ, peste incertitudini, peste răni și neprevăzutul chinuitor de maine.

Răsturnat în fotoliul de răchită, cu care apăruse, într'o zi, triumfător (de unde? nimeni nu știa) locotenentul Adrian Vereș protesta gălăgios impotriva soldaților, care nu mai ajungeau să-l serveasca. „Hei, soldat, vă faceți de cap? Pe mine nu ma ascultă nimeni? Adu-mi de băut, ceva dela ghiață. Ține paharul. Asta-i al meu". Paharul se lovi de marginea tighelii și căzu în cioburi, dar nimeni nu luă în seamă. Își continua pălăvrăgeala, neturburat de nepăsarea celorlalți, de astădată pe un ton mai grav, mai insinuant.

„L-ați văzut cum a căzut? Parcă am fi noi. In definitiv, mare deosebire nu este. Sburăm ce sburam și ne prăbușim deodată; ca din senin. Și pe urmă ce se alege? O mână de resturi fără valoare. Ca Octav, ca Niky, ca Puiu.

— Ești bine dispus astăseară, Vereș! spuse căpitanul Baiulescu, comandantul escadrilei — un pilot de o indrăsneală nebună, care obținuse „Crucea aeronautică", pentru sângele rece cu care ajunsese la a paisprezecea victorie aeriană. In orice caz, bea mai puțin. Mâine în zori, sbor de recunoaștere. M'am oprit la tine, ca unul mai priceput și dealtfel sectorul îți este cunoscut. Onești-Târgul Ocna. Și acum să ne înțelegem. Peste douăzeci de minute te găsesc în pat.

— Înțeles, căpitane.

Își aprinse o țigare, cântări dintr'o privire paharul gol, apoi strigă soldatul, care aducea de băut, și rămase pe gânduri. Amintirile înfloreau în mintea lui ca o primăvară. Aceleași amintiri, care-l urmăreau ca o fantomă: Fata pe care o iubise sălbatec și pe care, nici timpul, nici spațiul, nu o estompaseră din inima sa, deși împrejurările ostile i-o răpiseră... bucuria lăuntrică, pe care visările sale pline de prezența ei o aprindea într'însul... micile amănunte care-i relevau pe Olguța și o făceau mai tonică și mai fascinantă... toate îi defilau prin minte, îl amăgeau și-l chinuiau cu inaccesibilul lor.

— Ce-i cu tine, Vereș? spuse locotenentul Iacob. La ce te gândești?

— La ce mă gândesc? Puțin important. Să vorbim de altceva.

Părea contrariat și vocea îi era gravă, dar pe măsură ce vorbea, gândurile îi reveneau, se desvăluiau în toată nuditatea lor.

— Nu știu, Iacob, de ce am uneori o poftă sălbatecă de viață! De viața care ni se refuză ca un nu știu ce sacru, ca un tabu. Mi-ar plăcea să trăesc într'o lume, în care să-mi concretizez trăirea după veleități, după visurile care mă torturează și mă înspăimântă cu irealitatea lor.

— Prostii, Vereș, prostii. Nu merită să ne facem sânge rău pentru himere. Incearcă să fii ca mine, mai nepăsător, mai oportunist. Altfel îți tocești nervii, te neurastenizezi. Acceptă un lucru cum îți se oferă, când nu-l poți modela așa cum vrei tu. Ai răbdare; așteptarea nu costă nimic. E păcat să suferi, să-ți risipești forțele naiv, fără sens.

Locotenentul Adrian Vereș schiță un gest de protest.

— Oportunitate?! Hm, pasăre prea rară. Când o întâlnești, ajungi să-ți dai seama că nu mai este oportună; și fără idealul după care ai fugit, viața este ratată, prea ieftină ca să o mai iei în considerație.

— Atunci?

— Nici eu nu știu. Ceea ce găsesc e atât de fantastic, încât nu-mi rămâne decât să mă mulțumesc cu neliniștile mele.

Goli paharul cu sete, cașicum ar fi vrut să-și înnece gândurile care-l amețeau și ridicându-se, spuse obosit:

— Doamne, ce chef afurisit am să fac un duș rece!

*

După ce urmări cu atenție, pe hartă, sborul pe care avea să-l întreprindă, locotenentul Adrian Vereș recapitulă misiunea. In definitiv, nu era ceva extraordinar. Sbor de recunoaștere. Unul din acele sboruri, pe care le făcuse de nenumărate ori, fără nicio ezitare, fără nicio emoție. Sectorul, pe care avea să-l cerceteze, nu era dintre cele mai periculoase și îi era destul de familiar. Își îmbrăcă haina de piele, își înodă eșarfa de mătase — de care nu se despărți niciodată în misiunile sale — și ieși afară. Dimineața era călduță și în aer pluteau arome de fân cosit, pe care vântul lenes al zorilor le aducea din livezile vecine. Departe, în fund, cerul părea intinat în sânge. Pe pistă, se distingeau siluetele avioanelor, în jurul cărora foiau mecanicii. Ultima revizuire înainte de decolare. Își zări aparatul, suplu și elegant, ca o libelulă, gata de sbor. Spuse câteva cuvinte oamenilor și sări sprinten în carlingă. Câteva comenzi scurte, grohotul metalic al motorului, care se deșteptase, calele ridicate și aparatul țâșni năvalnic drept înainte; puțin după aceea nu mai fu, pentru cei ce-l urmăreau, decât un punct negru, care se afunda în zarea turbure a zorilor.

In mașina aceea puternică, potrivită ca un cronometru, Adrian Vereș se simțea mai liniștit și mai încrezător ca niciodată. O bucurie vie, dar lucidă, îl umplea sufletul. Sigur de el și de aparatul complicat și rapid, pe care-l avea în mână, aluneca ușor printre norii cenușii ai dimineții. Liniile inamice erau aproape, dar pilotul părea să nu bage în seamă greutățile pe care misiunea sa, de recunoaștere, acum ca și în trecut, avea să le întâmpine. Peisajul își schimba aspectul, fără preget. Conturul unui sat, amorf, ca o amoebă, petele negricioase ale pădurilor, oglinda sobră a unei ape, se scurgea sub el, vertiginos. Se distingeau liniile șerpuinde ale tranșeelor, ca firele unui păienjeniș. De sus, de acolo, totul îi apărea inform și

nedeslușit, ca norii plumburii, care-l înconjurau. Verifică distrat cadranele luminoase ale aparatelor, și jocul indicatoarelor îi aminti un spectacol de marionete, pe care-l văzuse la București, și-l savurase în toată naivitatea lui, cu bucurie copilărească. Pe bord, totul era normal: viteza constantă, înălțimea așa cum o voise și comenzile docile. Jos, pământul începuse să se lumineze. Pe colinele împădurite, înfloreau, dintr'un timp în altul, învolburate în jerbe de țărână, răsbufniturile obuzelor de 75. Deasupra Trotușului și la dreapta sa, suspendat parcă în eter, ochiul pilotului întâlni inamicul. Un punct negru care creștea, se alungea. Mări regimul și cabră aparatul. In geana verzue a altimetrului, acul înghițea liniștit înălțimile. 2700... 3000... 3500. Viziunea luptei apropiate îi mărea încrederea în sine, îi ascuțea nervii, îl fascina. Puse mansa la stânga, motorul în plin regim. Distanțele se pierdeau. Incepu să distingă fuselajul, trenul de aterisaj, mitraliera. Era un L. V. G., monoplan, cu un singur motor. In întrecerea nebună, văzu pilotul aplecat calm peste comenzi, cașicum i-ar fi ignorat prezența și lipit de marginea turelei, observatorul îmbrăcat în piele neagră, cu ochelarii ridicați sinistru deasupra frunții, manevrând mitraliera pentru marele duel: miza cea mare.

Tatatata... tatata...

Rafala isbucni seacă, trepidantă. Ca o umbră, aripile cenușii îi alunecă prin fața ochilor, se răsturnă cu viteză fantastică pe o aripă și se rupse din caruselul mortal, în care se angajase. Mașinal, Adrian Vereș îi urmărea mișcările dezordonate, insuficiente, îl urma. Cu sfaturile instructorului său de sbor vii în amintire, își da seama că atinsese momentul psihologic, că era la punctul suprem al luptei: izbândă sau moarte. Imaginea era așa de puternică, de reflexă, încât își simțea timpanele defundate, nereceptive la tunetul metalic al desfășurării de forțe. Intuia clar căldura glasului: „Nu-ți lăsa prada să se desmeticească, să-și recapete limpezimea spiritului, să ia inițiativa acțiunii. Luciditatea lui ar putea să însemneze destul de bine sfârșitul tău. Urmărește-l fără cruțare, fără menajamente, ca să te salvezi pe tine".

Un joc al palonierului, o răsturnare îndrăzneață pe aripa stângă și în urma lui, cu mâna pe trăgaciul mitralierei, Adrian Vereș se silea să prindă în vizor silueta sumbră a rivalului.

„Tatatata... tata...

Sub ploaia de plumb care-i sfâșia carnea, L. V.. G..-ul căzu într'un picaj vertiginos la verticală, redresă pentru a reveni, cabră și urcă, strecurându-se în întunericul norilor. O clipă în urmă, era la o sută de metri în spatele lui Adrian Vereș, răsbunător. Mitraliera țăcăni sinistru, crud. Cu o mișcare bruscată a palonierului, Adrian Vereș încercă să imprime aparatului un joc dezordonat, să se depărteze în zig-zag, să scape din hora ucigătoare a focului, care-l năpădea potrivnic, dar comenzile nu-l mai ascultau, slăbeau, deveneau aeriene, regimul scădea înspăimântător de grăbit și aparatul se făcea tot mai greoi. Cu mâinile sudate pe mansă, cu picioarele crispate pe palonier, se sbătea să reziste fatalei glisade pe aripă, prăbușirii. Figura i se crispase, sudoarea îi scălda tâmplele și gura îi era uscată. Gemătul metalic al cilindrilor își pierdea ritmul, devenea sincopat și acul altimetrului cobora terorizant; preciza drama.

Avionul alunecă pe coadă, se rostogoli, ca o frunză în furtună, pe aripă, își plecă botul în jos și se avântă în galopadă desmetică, în vrilă pe dreapta, către pământ, către neant. Adrian Vereș își simțea capul strâns în cercuri de foc. Auzea svâcnetul febril al sângelui în tâmple, ochii îi erau turburi și aerul îi ardea plămânii. Cu o ultimă sforțare, se sili să privească drept înainte, numai la comenzi, să pună aparatul în linie, să bareze drumul morții, care-l pândea de aproape. Mișcările îi erau automate, străine, animate reflex de spectrul prăbușirii în haos. Mâinile trăgeau neîncetat mansa, picioarele se trudeau să rupă rigiditatea palonierului, blocat în cruce. Zări acul altimentrului coborând fără ezitare și inima i se strânse, groaza îl învălui. 300... 200... Și când gândurile nu-l mai însoțiră, simți deodată comenzile greoaie, așa de aspre cum nu le mai simțise vreodată și aparatul se făcu mai ușor — ușor ca un fulg — pluti, cașicum nimic neobișnuit nu s'ar fi întâmplat. Ochii i se oprira holbați pe cadranul altimetrului și pieptul i se umflă într'un suspin de ușurare. O sută de metri. O sută de metri îl despărțiseră de moarte, îi redaseră viața, pe care puterile sale o pierduseră odată, în „tournoi"-ul disperat, în care intrase. Dar fericirea se dovedi înșelătoare, scurtă. Avionul păru să ezite, își micșoră viteza, motorul porni să bată neregulat. Il simți răsturnându-se pe aripa stângă, alunecând, alunecând în cursa fantastică de bolid, spre pământ. Și dincolo de orice sforțare, creștea spăimântător în triumful său, imperiul destinului întrerupt.

*

Incercă să se desprindă dintre sfărâmături, să scape din strânsoarea epavei, care-l prinsese într'o îmbrățișare sufocantă, de amantă, dar își simți forțele împrăștiate, sufletul risipit. Trupul nu mai reacționa la reflexe și toate încercările de eliberare, pe care mintea reușea să le întrevadă, se topeau înainte de a se realiza. O căldură stranie i se strecura în sânge și ochii se măriră instinctiv, amăgiți de o stranie lumină interioară, să privească îndărăt, trecutul, pe care nu-l putuse opri din drum: Olguța Baru, femeia pe care o jinduise în toate visurile sale, ca pe un ideal sfânt, amurgul violet și liniștit de toamnă, când o cunoscuse — printr'o întâmplare a soartei — care avea să i-o îndepărteze cu aceiași nepăsare, cu care i-o scosese în cale —... ziua următoare, când se despărțiseră, cu o strângere caldă de mână, fără lacrimi, fără emoții exterioare, dar cu inima strânsă, cu gândurile împletite... dimineața cenușie, în care aripile lui aveau să se frângă, pe neașteptate, în cântecul înfierbântat al gloanțelor, ca altădată îndrăsneala icarică... apoi, nimic, haosul. Intr'un spasm suprem, se sili să-și desfacă mâinile din legătura ferecată, care le imobilizase, ca pentru a le înlănțui în jurul himerelor, care prindeau viață, în toropeala ce-l cuprindea, dar nu isbuti decât unilateral și insuficient. Și ca o ultimă amăgire, i se păru că aude clocot de voci, o mulțime care se trudea să-i risipească somnul de moarte ce-l copleșea. Cu capul răsturnat pe umăr, surâdea mereu, neștiutor și blând.

Era sfârșitul, împrăștierea simțurilor, destrămarea conștiinței.

*

Mișcările îi erau domoale și mărginite. Avea impresia că tot trupul îi era o rană, că prin carne îi fugeau șuvoae grele de plumb, care-l covârșeau cu povara lor, îi paralizau orice afirmare a vieții și îl împiedecau să respire în voe. Incercă să nu se lase înfrânt de suferință, să-și dea seama ce s'a petrecut cu el, dar capul îi era turbure, ca după o beție sdravănă și senzația unei dilatări progresive și chinuitoare, a unei volatilizări bizare, își făcea loc tot mai viguros într'însul. Un sentiment de totală năruire îi umplea sufletul, năvalnic, ca într'un notturno de Field, îi năruia speranța oricărei desmeticiri. Plecapele îi erau parcă amorțite, dar dincolo de ele, intui, ca prin vis, potopul alb al luminilor, care se revărsau darnic, ca pentru un ceremonial de împărătească măreție. Se strădui să deschidă ochii, să se dumirească ce se petrecuse cu el, să cunoască necunoscutul, în care-l aruncase, cu brutalitate și fantezie, destinul, dar nervii îi erau bolnavi, prea obosiți ca să mai reacționeze. Ca un ecou din alte lumi, simți viață, desluși vorbă... realitatea, pe care cu o neașteptată doză de pătrundere, căreia numai miracolul putea să-i dea sens, o găsi nesemnificativă și frivolă. Un glas blând, șoptit, de femee: „Crezi că o să scape, doctore?" Și vocea gravă a doctorului, bâiguind speranța, care lui îi apăru spălăcită și naivă, un paleativ comod și de duzină:

„Desigur, nu trebue să ne arătăm neputincioși, să disperăm. Nu e felul nostru de a fi fataliști. Ar fi pueril și oarecum oriental. Să sperăm că și de rândul ăsta vom învinge tot noi". Și după o pauză scurtă, concepând poate o eventuală înfrângere, pentru care n'ar fi avut poftă să i se impute vina unui exagerat optimism, sau

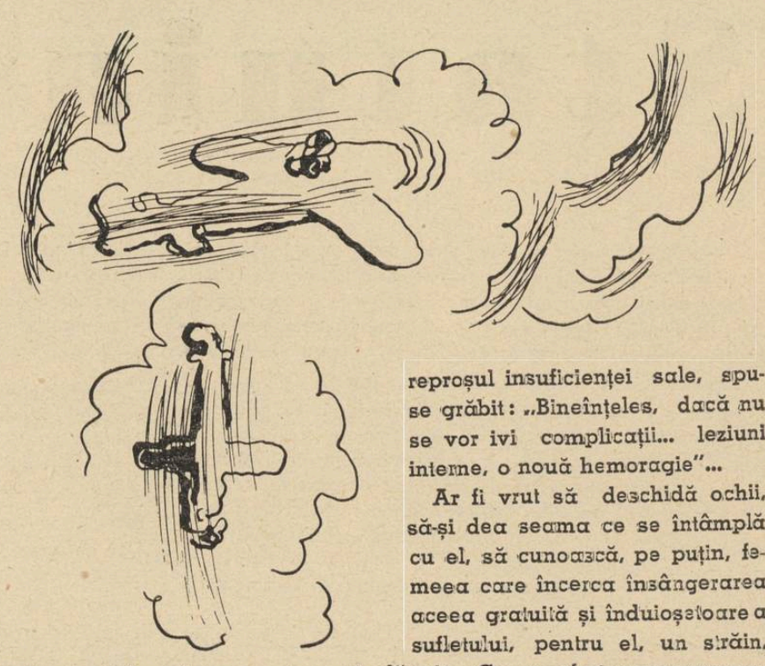

reprosul insuficienței sale, spuse grăbit: „Bineînțeles, dacă nu se vor ivi complicații... leziuni interne, o nouă hemoragie"...

Ar fi vrut să deschidă ochii, să-și dea seama ce se întâmplă cu el, să cunoască, pe puțin, femeea care încerca însângerarea aceea gratuită și înduioșătoare a sufletului, pentru el, un străin, dar irosirile sale erau șterse și vlăguite. Cu un efort supraomenesc se munci să articuleze o vorbă, să se smulgă din marasmul adânc și iremediabil în care se afundase, dar simțurile nu-l mai ascultau. Simți clocotul întârâtat al sângelui, care-i fugea prin artere ca un fulger prin întunericul umed al cerurilor, apoi o senzație de destrămare ciudată, de gol, de cădere dulce, o vaporizare voluptoasă, care-i alina durerea. Doctorul căută pulsul și spuse liniștit, femeii care-l privea în tăcere, ca o încurajare: „Găsesc mai bine că nu s'a trezit acum".

*

In încăpere era liniște. O cameră albă, în care tinerețea strălucitoare a primăverii pătrundea victorios, odată cu balsamul turburător al ierburilor și ciripitul păsărilor. Prin minte îi țâșni năvalnic filmul aventurii sale și sufletul se umplu numaidecât de o mare umilință, de o totală desamăgire. Își aminti pasiunea lui deslănțuită pentru trăirile intense, epopeea eroică și nemărturisită pe care, cu elan și ambiție de adoloscent, își propusese să o închidă în actele sale, emoțiile neobișnuite, pe care le gustase din plin, ca o recompensă a curajului și încrederii în sine și disprețul, pe care-l arăta oridecâteori cineva încerca să găsească, în temeritatea sa, un dram de demență, și fața obosită și palidă i se deslinse într'un zâmbet de ironie și compătimire. Viața își arăta reversul, îl umilea și-l deprima. Își pipăi capul, pe care o mare de vată și bandaj i-l mascase, ca pentru o paradă carnavalescă și se munci să se ridice, să-și pipăe piciorul, pe care-l simțea imobilizat și străin. In exaltarea care-l împiedeca, în mare măsură, să-și dea seama unde este și ce se petrece în jurul său, să fugă din cadrul acela strâmt și cu miros terorizant de farmacie, care-i mărturisea înfrângerea, dar nici voința și nici puterea nu-l mai ajutau. Un fior rece îi rătăcea prin corp și pe fața palidă și trudită i se așternu o crispație dureroasă. Simți o durere violentă ridicându se cotropitoare din piciorul bolnav și mâinile i se crispară instinctiv, ca o împotrivire, pe fierul alb al patului. Revolta și îndrăzneala dintr'însul se răspândiră și gândurile îi erau acum blajine și domoale, ca după cloroformizare. Rămase nemișcat și fără voință, cufundat într'o toropeală dulce, din care nu-l trezi decât sgomotul sec al ușii, care se deschisese. Incercă să vadă persoana care intrase, dar privirea, voalată de albul legăturii care-i acoperea capul până deasupra ochilor, n'avu timpul să rețină decât silueta delicată a unei femei, îmbrăcate în uniformă strălucitoare de infirmieră. Ii auzi pasul ușor apropiindu-se, îi simți suflarea caldă, aplecată deasupra sa și mâna moale și delicată luându-i pumnul, ca să-i numere pulsul. Adrian Vereș ezită câteva clipe și cu mintea chinuită de valurile adânci și agitate ale necunoscutului și nesiguranței, în care fusese târît fatidic, i se adresă, cu vorbă stinsă, neconvins parcă de necesitatea întrebării și de deslușirile oricărui răspuns:

— Ce s'a petrecut cu mine? Și fără să-i lase răgazul unei lămuriri: „Unde sunt aici?"

Vorba îi era grăbită, însetată să afle mai din vreme totul și nimic. Ii era o sete imensă de tot trecutul acela neguros, pe care nu-l putea aduna în gândurile sale și o neînduplecată curiozitate îl mâna să nu alunece peste realitatea, pe care simțurile o trăiseră, fără să o cunoască, dar tot atât de aprinsă și de chinuitoare se ridica în inima sa mândria de a nu-și îngenunchia orgoliul, de a-și lăsa în umbră slăbiciunile. Il interesa povestea dramei lui (pe care numai târziu și fragmentar avea să o cunoască) ca o simplă verificare, ca o lumină călăuzitoare în întunericul îndoielilor care-l rodeau, dar, în acelaș timp, își dădea seama că s'ar fi simțit foarte nenorocit să o afle. Nicicând n'ar fi bănuit că sufletul femeii poate fi atât de receptiv, cum avea să se mărturisească atunci, că sunt momente când puterea lui de pătrundere se înalță dincolo de aprecierile și de discernământul nostru și (cum avea să-și explice ulterior) că așteaptă numai prilejul pentru a se cristaliza, pentru a se desvălui în toată măreția. Glasul ei avea să-l convertească, ca miracolul Damascului pe cel ce avea să devină personificarea deplinei convingeri și să-i momească, cu aceiași nadă, viermele curiozității care-l rodea și superba lui mândrie.

Ii spuse încet și cu o blândețe plină de devoție, cașicum i-ar fi făcut o mărturisire, pe care n'aveau să o cunoască decât ei și numai ei:

— Nimic, dragul meu. Un accident banal. Ceva care nu trebue să te îngrijoreze.

Își îndreptă surprins capul spre dânsa, cașicum ar fi vrut să se îmbete mai mult de parfumul și de căldura vorbelor ei, își împinse bandajul care-i stânjenea privirea și revelația, pe care-o încercă atunci, fu atât de neașteptată și de covârșitoare, încât rămase o clipă încremenit, fermecat de același fluid suprafiresc de dulce, care isvora din ochii ei. Gândurile i se pierdură, ca o nălucă, și în extazul în care alunecase, văzu defilându-i vertiginos, prin amintire, parada sentimentală și iluzorie a dragostei sale, așa cum fusese în Idee, așa cum o plăsmuise fantezia sa.

Olguța... Era Olguța, în haine albe de infirmieră, învăluindu-l într'o privire plină de dragoste și de încurajare.

★

Prezența Olguței îl făcu să uite suferința care-i pulveriza mirajurile și-i împrăștia orgoliul, îl făcu să uite că suferă din cauza spiritului, a neliniștilor și a chinurilor metafizice, să-și tempereze și să-și transfigureze experiențele subiective, fără să mai caute, ca altădată, proecția lor în adevăr și etern, fără să mai stoarcă niciun gând și niciun sens de universalitate. Alături de ea, revenea docil și obișnuit, spre un fond mai originar de viață; începu să se arate mai puțin sensibil la durere și la toate sbuciumările sufletului, alunecă pe culmile visului și simți cu nemărginită satisfacție, că găsise drumul spre o uitare voluptoasă și reconfortantă. Erau totuși clipe, când se simțea fără nici un suport moral, plutind parcă în vid, când neliniștea se aprindea în el, fără nicio evoluție, ca un taifun, care-l consuma până la absurd. Era atunci din nou omul timid și fără inițiativă, care-și interioriza nefiresc gesturi și sentimente, care-și tortura sufletul cu perspective imaginare și fantastice. Ii lipsea voința de a-și exterioriza limpede și natural dragostea, de a folosi capătul de pod, pe care Olguța îl oferise iubirii lor.

In fața frumuseții ei stranii, fermecătoare (în sensul magic al cuvântului) a intimității cu care căuta să-l obișnuiască și a surâsului ei deschis și pătimaș, care-l umplea de pasiune și-l fascina (și care era departe să simuleze orice dramatizare), Adrian Vereș încerca bucuria vie și iremediabilă a totalei mărturisiri, ardea de nerăbdare să-i povestească, deplin și natural, dragostea pe care nu o mai putea stăpâni în sine. Dar, în sensivitatea lui maladivă, i se părea că vede în surâsul deschis, care flutura pe buzele Olguței, un zâmbet de ironie și în seriozitatea cu care-l asculta uneori

(Urmare în pag. 5-a)

LA BALCIC

de SEBASTIAN POPOVICI

Maşina urcă vârful dealului, opintind ca o gloabă cu sforăituri metalice şi strănuturi explozibile. Lăsase în urmă şesul întins al Dobrogei cu şoseaua ondulată ca o panglică şi se părea că pe măsură ce înaintează, zarea se îmbină cu frontispiciul gol al dâmbului. Deodată însă, un ochiu de apă verzuie, începu să-şi lărgească pupila între cerul fumuriu de seară şi grumazul de piatră al stâncilor, cu fruntea înfiptă în azur.

Cuprinşi de o plăcere agitată, Mircea şi nevastă-sa, se arătară chiar dela primele aspecte furişate fragmentar pe geamul maşinei, ca noui vizitatori ai Balcicului.

Erau în voiaj de nuntă.

Cu privirile scăldate în răcoarea îmbălsămată a serei şi cu cea mai minunată dispoziţie aşternută pe suflete, lăsară frâu curiozităţii frivole, aprinsă de elanul scânteetor al noutăţii. Când la dreapta, când la stânga, spontaneitatea surprizelor naturei, le angajează tot focul simţurilor flămânde de pitorescul mării, învolburată şi îndantelată ca un imens văl de mireasă.

In chenaru-i de cretă lucioasă, ca o gigantică oglindă cu ramă de argint, întinsul apei părea o pajişte „grisverte" drotată pe-alocuri de adieri uşoare, cu valuri nichelate ca nişte franjuri de spumă. Din vârful dealului, măreţia ei li se dăruia întreagă.

Şoseaua mâncată de puhoaie, cobora şerpuind printre case, unele drepte, altele lăsate'ntr'o râlă, toate aşezate într'o topografie de râpă, în spatele castelurilor de nisip alb-vânăt.

Un clin de pământ, pe o coastă mai spână, era îmbrăcat de-o verdeaţă agăţătoare şi încâlcită, plăcut deosebită de şoldurile goale ale stâncilor abrupte, aşezate ca nişte trepte de amfiteatru ruinat.

Maşina se opri în vale, în preajma câtorva restaurante, cu mesele scoase afară. O forfoteală pitică, mişuna ca într'un fund de grotă adâncă.

Cu valiza în mână, tinerii coborîră nedumeriţi, prin mulţimea ce se înghesuia la maşină. Explorau cu ochii vreun hotel. Un trecător le îndrumă paşii mai în vale, spre litoralul mării, pe o stradă desfundată cu trotuarul prea înalt, dealungul unor case inegal proporţionate.

Intâlniră cu ochii o tăbliţă: „Hotel Riviera". Intrară pe o scară cu treptele de piatră şi dădură într'un coridor lung, mobilat ca un hall, cu câteva scaune de paie şi două-trei mesuţe.

La paşii lor, o femeie cu mătura în mână, eşi dintr'o cameră.

— Ce doriţi d-voastră?

— Bună seara; o cameră pentru noi.

— N'avem domnule, sunt toate ocupate, răspunse categoric.

— Vom sta puţin, trei-patru zile, — poate aveţi măcar una cu un singur pat, insistară tinerii — rugător.

Femeia scuturâ din cap în semn de negaţie, apoi, reţinută parcă de un gând binevoitor, schiţă cu satisfacţie o soluţie.

— Aşteptaţi puţin. Luaţi loc pe scaun.

Mircea se bucură, înseninat de amânarea răspunsului femeii, întorcând o mină descreţită spre nevastă-sa, care ca şi el era nerăbdătoare să lase bagajul într'o cameră şi să iasă pe litoralul mării, plumbuită acum de întunerecul nopţii.

După câteva clipe de aşteptare, femeia se reîntoarce, de mână cu un băieţaş.

— Uitaţi-vă — se adresă ea tinerilor — o să vă conducă băetul acesta la o gazdă particulară.

— Departe de aici? — întrebă din nou îngrijat Mircea.

— Nu, nu, ceva mai în vale, înspre vamă.

Sprintenii viligiaturişti se lăsară conduşi de micul ghid, cuprinşi de o uşoară teamă, pe care totuşi elanul lor comunicativ o spulberau la gândul, că'n asemenea împrejurări, oriunde ar găsi un adăpost, se vor simţi tot aşa de bine ca şi în cel mai somptuos hotel.

La câteva sute de paşi, băieţelul se opri în faţa une portiţe. O intrare rudimentară, la o căsuţă cu etaj înfiptă pe o creastă de stâncă şi o curte îngustă, umbrită într'un colţ de un cireş sălbatec cu frunzişul sărac.

O femeie între două vârste, îi întâmpină. Imbrăcată modest, deosebit de portul femeilor de prin partea locului, figura ei exprima o plăcută dorinţă de ospitalitate.

Tinerii îi explicară scopul vizitei, accentuând că nu au de stat decât treipatru zile şi că în consecinţă acceptă să li se dea o cameră cât de modestă. Bătrâna, scrută înfăţişarea emoţionată a tinerilor, ca şi cum i-ar fi bănuit a fi în căutarea unui cuib de fericire pentru cine ştie ce aventură înfiorată şi tratând eftin iscodirile-i voite, îi conduse pe o scară de lemn, până în catul de sus al locuinţei, introducându-i într'o cameră cu cel mai evident strict necesar: un pat de scânduri, cu un mindir bine ghiftuit, un lavoar de tablă fără acces de uz şi înfine o lampă cu gaz într'un cui.

Mircea se uită la nevastă-sa, care-i acordă confirmarea în priviri şi, după o chibzuită tocmeală, se instalară veseli într'un chip deşi neobişnuit, totuşi amuzant. Geamul cu vederea spre mare, respira deschis adierile proaspete ale parfumului înviorător, primenind atmosfera râncedă a camerei, într'o răcoroasă şi moale însufleţire.

Bucuroşi de această brumă de noroc, ce li se aşternuse în cale fără prea multă zăbavă şi motivaţi de curiozitatea frenetică se fusese magnetizată de luciul metalc al mării, se grăbiră să pornească neîntârziat, ca să privească acea feerică noapte a Balcicului...

Umerii dealurilor păreau humă, ca nişte ziduri ruinate ale unei vechi întăriturl, înspre care vuetul mării trimetea şoapte de sălcii despletite în vânt. Infiorările sălbatece pornite din larg ca nişte deslănţuiri de aripi frânte, alunecau spre malul spuzit, în chiote înăbuşite.

O nelinişte magică, vânturată în fel de fel de simţăminte, naufragia în sufletul plin de admiraţie, al celor două trupuri strâns legate, ca într'un acord identic şi comunicativ. Din adâncuri nebănuite şi obscure, un imbold de voluptate crudă le întregi exclamaţiile admirative, iar bucuria complicatului proces al sublimului în faţa fiarei maritime, redobândi secretul fericirii.

O boare de tihnă se strânsese între dealurile vrăstate în gri. La câteva sute de metri de mal, o umbră mai groasă culcată pe fondul de plumb al apei, profila un vapor cu catargul spintecând infinitul cerului şi al apei, iar pe mal câteva bărci trântite cu faţa'n jos dormeau într'un somn adânc.

Magaziile şi casele răvăşite pe povârnişul litoralului, păreau nişte păsări uriaşe, ghemuite la pământ. Printre ele, un turn subţire, rotund şi înalt, ca un enorm creion de reclamă „Hardtmuth" aşezat cu vârful în sus, răzema fâşia de cer înstelată, cuprinsă între coastele abrupte, ca pe o gigantică pânză de cort. Era turnul Giamiei. Urcând uliţa şerpuită până acasă, un freamăt aromat al grădinei de trandafiri dela „Palatul Reginei" sufla cald, suind în sbor candid spre slava cerului.

— Ce fericire inedită îţi umple sufletul, dragă Sanda, vorbi Mircea; te simţi aşa de mic în macrocosmul naturei acesteea !...

— Da, Mircea, simţi în adevăr, fiorii ce ţi-i inspiră o gigantică fiară sălbatecă.

— Şi totuşi, reluă el, aşa cum se prezintă marea, ai impresia că e o carte veşnic deschisă, în care freamătă ritmul unei alte lumi agitate. Fiecare val parcă e o fiinţă necunoscută, ce se naşte mai departe sau mai aproape de noi, creşte sau se cufundă în nesfârşita masă, întocmai ca noi oamenii. Unii se umflă, înaintând încununaţi de spuma gloriei, alţii mai mărunţi se strecoară timizi şi fără proeminenţă, pentru ca la urmă să se sfărâme egal de acelaş mal, cei mari cu mai mult sgomot, cei mici cu mai discretă trâmbiţare. Şi e curios că şi marea atunci când e agitată, revoltată ca şi lumea noastră, înalţă mai multe valuri decât atunci când e cuprinsă de pacea naturii..

— Cine ştie câţi oameni n'au fost înghiţiţi de gura aceasta flămândă! — adăugă Sanda.

— Desigur, e aceeaşi luptă ca între popoare. Numai să aici omul vrea să-i fure bogăţia străfundurilor, cu un meşteşug lacom şi de multe ori neputincios. Deaceea cade victimă omul şi nu valul sălbatec cu care se luptă. Intocmai ca şi valurile, noi nu ştim de unde venim şi încotro ne ducem; ne mişcăm sub capriciul destinului ca undele sub vânt, aburcându-ne sau cufundând-ne în marele ocean al lumii.

Alergăm în necunoscut, Sanda !....

Aceste reflexii quasi-filosofice, stârnite de spasmul înfricoşat al sublimului, sfârşiră cu clipa fericirii sorbită între buzele lor şi în înlănţuirea violentă a trupurilor.

Se făcuse târziu şi un somn de stâncă rostogolită, plutea acum peste cele două trupuri, strămutate pe tărâmul visurilor albe.

In zori, pleoapele de plumb se descleştară speriate de flacăra purpurie ce flutura la geam, strecurată blând prin storul lăsat. Se ridicară curioşi. Inspre răsărit, zarea roşie ca un şnur de aur, lega scutul de foc al soarelui, ce revărsa cu plenitudine, mănunchiuri uriaşe de suliţi frânte în talazuri şi sfărâmate în pulbere ca polenul. O dâră de enormă lumină, spălată în valurile cu creastă de foc, împresura câmpul infint de apă, ca un far ceresc.

Trupul mării se svârcolea nervos, cu valurile mângâiate de zefirul moale, şi'n depărtare o barcă, ca o coajă de nucă, sălta uşor.

Oraşul se trezise. Mahalaua din fund — cu aspect oriental — se împotmolise de lume. Pe strada din faţă, câteva şandramale întinseră marfa de zarzavat, pe tejghelele sprijinite în lanţuri, de geam.

Sezoniştii tineri, îmbrăcaţi adecvat în pijamale şi sandale sprintene, coborau în vale, din ce în ce mai abundent. Figuri bronzate de soare, trupuri suple în maillot-uri strâns cambrate, păşeau modulând pulpele şi busturile plin rotunjite.

Soarele, ca cea mai matinală planetă, urcase fără ştire prea sus, pe boltă. In zbenguiala primenită a dimineţii, Mircea şi Sanda se simţiră împărtăşiţi şi împrospătaţi în suflet şi trup, recăpătând dispoziţiile momentului plin de avânt.

Coborîră câteva trepte de piatră, trecură pe lângă nişte ziduri dărâmate, pierzându-se în valul de lume al străzii, ce venea acum şi mai bogat la vale. Cu ochii odihniţi, rupeau aspectele variate ale cartierului oriental al târgului, sau de pe coasta ce înconjura ca un dig, prăpăstioasa vale a Balcicului. Artere de străzi încâlcite, nepavate şi săpate de apă; ziduri şi case părăsite, în stil vechi, cu balcoane şi scări de lemn, ca nişte magazii; salahori şi barcagii, furnicând în piaţa din preajma vămii; turci cu tablalele de acadele întinse din loc în loc; măgăruşi înhămaţi la cărucioare de zarzavat, şi pictori — tineri sau bătrâni — răspândiţi sub şoproane sau căţăraţi pe trepte de scară, hărnicindu-se să coloreze pânze, cu frânturi din acele locuri cu adevărat picturale.

Tinerii îşi odihneau acum privirile pe'ntinsul infinit al mării, trasat de valuri mărunte ca nişte solzi fluizi, în mijlocul căreia un vapor cu ancora svârlită în adâncime, sfida depărtarea fluturând un steag. O punte legată de mal, din traverse înfipte în apă, înainta o sută de metri, de unde bărcile încărcate cu saci, făceau pârtie împotriva valurilor, până la vapor. Una pleca şi alta îi lua locul, priponită cu frânghii groase de punte, pentru ca în câteva minute să pornească şi ea în aceeaşi direcţie, cu saci de grâne aşezaţi în picioare unul lângă altul, între braţele larg deschise ale bărcii. Altele mai uşoare, cu lopeţile atârnate liber ca nişte aripi obosite, cu pânza fluturată de direcţia vântului, circulau în cârduri răvăşite, dând târcoale în jurul punţii.

O scară cobora până la nivelul apei, de unde excursioniştii se îmbarcau în grupuri, pentru capul Caliacra, Ecrené, sau palatul Reginei. Mircea cu nevastă-sa o luară pe un drum uşor pentru picior, dar accidentat pentru căruţă, paralel cu litoralul mării şi şerpuit printre casele aşezate cu faţa sau cu spatele la mare.

Picioarele li se afundau în praful uscat şi măcinat şi urcară până la artera principală a drumurilor, de unde orăşelul apărea în vale, cu întreaga panoramă a vămii, cu magaziile de cereale şi plaja încadrată de barăcile de scândură, în fine chenarul coastei de cretă, pleşuv, înaintând ca un picior culcat în mare.

Intre lumea complet străină, identificată pe alocuri şi din limbajul ce-l întrebuinţa, Mircea dădu cu ochii peste figura modest încadrată de o barbă blond-argintie, a pictorului Radu Cozmin. O tresărire din ochi, îi ridică pe amândoi în picioare.

— Ce faci, domnule Cozmin, pe aici ?.... şi-şi strânseră, amical, mâinile.

— Ce faci d-ta în patria noastră? Eu hoinăresc dealurile acestea de zece ani, şi'n fiecare an, ne dăm întâlnire aici o falangă întreagă de pictori.

— Adevărat, răspunse Mircea, consimţind; mulţi pictori mai sunt pe aici!

— Pictori şi măgari, ironiză el; numai că unii sunt măgari fără să fie pictori, iar alţii pictori fără să fie măgari !...

Mircea îl recomandă neveste-sei, invitându-l la masa lor şi întrebându-l:

— Eşti singur?

— Numai singur, răspunse el; căci altfel prieteniile de aici îţi împiedică lucrul.

— Ei, şi ce mai lucrezi de zece ani în acelaş loc?

— Dragă tinere! marinele sunt cele mai complicate privelişti şi totodată şi cele mai bogate în variaţii. Niciodată marea nu e la fel. O vezi frământând veşnic pe paleta-i însorită, valuri de culori, cărora nici pictorul cel mai desăvârşit nu le poate surprinde tonul. E ca o femee capricioasă, care dispune de garderoba cea mai completă, încercând în faţa oglinzii soarelui, mătăsurile cele mai fine şi cea mai inconsecventă croială a pliurilor. In acest occidental ungher, înfundat de dealurile acestea de culoarea pielii, dealuri şi ele desbrăcate de parcă ar face plajă ca şi noi oamenii, pictorii se-adună ca să experimenteze ceeace se cheamă technica culorii, iar ceilalţi să guste din vraja mării, care exercită o influenţă ce încadă sau desnoadă sufletele...

— Adevărat !... confirmă meditativ Mircea, gândindu-se la însăşi viaţa pictorului.

Prilejul acestei neaşteptate întâlniri şi mai ales înţelesul vorbelor lui, răscoli în mintea tânărului căsătorit povestea vieţii acestui pictor, în care era amestecată, nu numai amintirea vieţii lui din urmă, dar şi coincidenţa destinului ce avea să le întretaie drumurile şi de aici înainte...

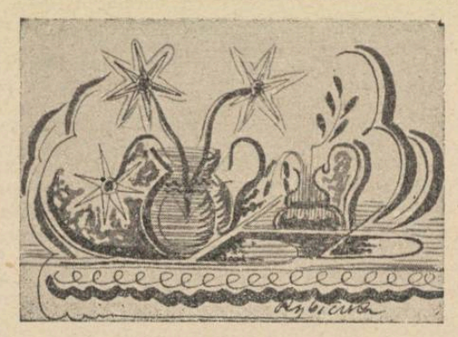

=Zădărnicie=

(Urmare din pag. 4-a)

(şi care contrasta cu felul ei de a fi) o imperceptibilă şi şireată undă de sarcasm, o zeflemitoare compătimire. Beţia de lumini se stingea automat, şi în emoţia care-l stăpânea, se simţea mai stingher, mai umil şi mai nepuiincios. Ajungea să se întrebe adesea, dacă o iubea într'adevăr pe Olguţa, sau numai ideea pe care şi-o făcuse despre dânsa şi dacă ezitările sale nu se datorau, în chip inconştient, acestui fapt. Dar, de îndată ce era din nou lângă el, sau îi auzea de departe, glasul insinuant şi atât de femenin, emoţia şi conştiinţa apropierii ei îi umplea sufletul de o bucurie fără margini, şi avea certitudinea deplină că nu iluzia era ceea ce iubea cu pasiune, ci pe ea însăşi. Inţelese profund şi definitiv că niciodată nu va putea trăi fericit cu simpla ei reprezentare şi că era timpul să treacă peste convenienţe şi falsele obstacole, care-i şicanau liniştea şi iubirea şi să-i mărturisească hotărît şi cu sinceritate dragostea nestăvilită şi halucinant de fierbinte, pe care i-o păstra, deşi nu se îndoise o clipă că ea ştia totul, tot atât de bine.

A doua zi, după o noapte calmă, îi mărturisi, fără emoţii şi istoviri, toată dragostea. Şi acolo, pe patul alb şi rece al suferinţii, îmbătat de căldura şi parfumul trupului ei de viespe, o strânse în braţe, cu forţele sale răvăşite şi-i muşcă buzele umede şi roşii ca sângele, într'o sărutare de foc.

*

Şederea lui Adrian Vereş, la spital, nu avea să se mai prelungească mult. Atât mâna cât şi piciorul îi fuseră scoase din gips şi acum umbla, de bine de rău, binişor, dealungul şi dealalul pavilioanelor. Işi găsise cunoştinţe, pe care abia şi le mai amintea, întâlni oameni, cu care războiul îl pusese în contact întâmplător — la o petrecere, sau în îmbulzeala unui vagon de tren — legă prietenii noi şi începu să se simtă mai comod şi mai puţin iritat de atmosfera viciată de iod şi cloroform, pe care era silit să o respire. Hoinărea neobosit, prin crângurile care înconjurau spitalul, ca un stimulent şi un refugiu, se culca în fânul proaspăt cosit şi îmbătat de aroma puternică şi sălbatecă, de sulfină şi levănţică, se lăsa pradă gândurilor şi visărilor pline de farmecul şi de parfumul Olguţei. In vraja care-l extazia şi-i dădea fiori de o intensitate şi o dulceaţă necunoscută, ţesea în viitor planuri măreţe, pentru dragostea şi fericirea lor şi în fascinul beatitudinei care se înălţa în el plenar şi continuu, ca un foc sacru, căruia nu i te poţi împotrivi, îi scria pagini lungi, (redactate mai mult în franţuzeşte, pe care o găsea mai maleabilă şi mai expresivă) impregnate cu o nesfârşită tandreţe şi devoţie, de care ea se simţea mândră, dar pe care în cochetăria ei încântătoare le găsea idealizate şi nemeritate. „Scrisorile tale, Adrian, mă umilesc şi mă umplu de spaimă. Alerg dealungul paginilor fără să mă regăsesc, deşi am impresia că mi te adresezi mie. Aspiri la o fiinţă care este străină de mine şi care mi-ar plăcea să fiu eu, dar îmi dau seama că o creere din nou este dincolo de voinţa noastră şi gândul imanenţii mă descurajează şi mă face să sufăr, pentrucă niciodată nu voi reuşi să fiu aşa cum mă doreşti şi mă iubeşti tu", etc.

„Nu ştiu ce te face să mă crezi altfel decât celelalte femei, când nu sunt mai mult decât ele. Am ajuns să mă întreb, absurd şi ridicol, dacă sunt cu adevărat aceea pe care o iubeşti, „la femme qui fait la pluie et le beau temps", sau „cette déesse de femme", cum mă alinţi tu, dar niciodată nu voi reuşi să fiu convinsă că merit aprecierile tale şi, mai mult, că tu însuţi crezi în ele".

Se revolta atunci, zadarnic şi naiv, de conştiinciozitatea ei extremă şi inutilă, deşi nu se mai îndoia de trăinicia şi esenţa simţămintelor ei, dar dincolo de frământările ezitării, intuia clar şi complet, imaginea aprinsă şi rezistentă a dragostei lor.

In zilele când Olguţa nu era ocupată, făceau plimbări lungi cu maşina, dincolo de Tecuci, de Vameşul, de Măicăneşti. Ii plăcea să viziteze satele acelea pitoreşti, să stea de vorbă cu fetele şi să le ispitească privirea aţâţată de admiraţia nestăvilită şi de invidie, ca să se sature tot mai deplin de Olguţa, să se afunde în zăvoaiele Bârladului după mure, pe care le găseau veşnic acre, ca să le îndulcească cu sărutări şi să lenevească în umbra tainică a pădurilor, învăluiţi într'o emoţie dincolo de fire. Colindau nestingheriţi pădurile, care-i îmbiau cu desimea de arbori, cu pajişti emaliate şi cu aerul lor îmbălsămat şi încurajaţi de tăcerea şi privelişlea minunată, rămâneau înlănţuiţi în îmbrăţişeri pătimaşe, până când noaptea caldă şi cu adieri de mentă îi învăluia pe nesimţite. Se logodiră întâmplător şi fără ceremonial, într'una din plimbările obişnuite — o Duminică frumoasă şi potolită de August — şi-şi propuseră să se căsătorească în sărbătorile Crăciunului, când şi unul şi altul nădăjduiau o permisie. In ziua plecării, se despărţiră cu emţie şi cu sufletul gol:

— Aş da mult, iubite, să te mai am lângă mine.

— Nu plânge, Olguţa. Nimic nu ne mai poate despărţi. Suntem uniţi pentru vecie şi oriunde voi fi, voi rămâne totuşi lângă tine.

O privi lung şi cu nespusă dragoste şi-şi spuse, cu neclintită certitudine, că dincolo de pasiunea adâncă, pe care o păstra Olguţei, trăia în sufletul său o veneraţie, pe care nici timpul şi nici spaţiul n'ar fi reuşit să o zădărnicească, pe care nicio altă femee n'ar fi putut-o altera.

Incăperea popotei era, caşi celelalte piese ale clădirii, tăcută. Gramofonul nu mai cânta. Depozitat într'un colţ, ca o mobilă de prisos, aştepta zadarnic să fie pus, ca altădată, pe masa cea mare, de unde patronase nenumărate festinuri, dar toţi păreau să-l fi uitat. Ploaia picura melancolic în geamuri, picături mărunte de apă.

— Ce proastă zi! spuse posomorît locotenentul Holbansky, stingându-şi ţigarea, pe marginea farfuriei din faţă. Adrian Vereş, doborît în flacări: sbor de recunoaştere. Mihai Dimitriu, prăbuşit în liniile duşmane: misiune fotografică. Pe zi ce trece rămânem mai puţini.

— „Păsările rare se înmulţesc anevoios! făcu locotenentul Iacob".

Niciun zâmbet, nici un cuvânt. Gândurile erau departe, foarte departe. Tristeţea se întindea contagios, ca un flagel, peste incertitudini, peste răni, peste neprevăzutul chinuitor de mâine. Fotoliul de răchită, cu care Adrian Vereş apăruse într'o zi triumfător (de unde? nimeni nu ştia) era gol. Paharele erau pline. Soldaţii serveau masa în linişte, ca pentru un ospăţ de fantome. Şi ca la un semnal magic, orice mişcare înceta. Soldaţii au încremenit pe loc, ca în basm. Paharul îi tremura în mână şi glasul îi era înnecat de emoţie.

— Pentru camarazii noştri căzuţi la datorie!

Se întoarse şi-şi şterse, pe furiş, ochii. Precauţiune naivă. Ochii tuturor erau aţintiţi asupra lui. Paharele se sparseră în cioburi. Linişte, linişte grea de mormânt. „Pentru camarazii noştri căzuţi la datorie". Ciudată închinare. Cu rezonanţă de gol şi de prea plin, de marasm şi de haos, de furtună şi de pustiu. Imaginaţia se deschisese în evantai. Reveneau amintirile: apăsătoare, exaltate, reci, ca un cortegiu funbru. Vereş... Dimitriu... Prieteni cu care băuseră împreună cupa pentru cei morţi. Octav, Niky, Puiu. Gândurile se trezeau stupide, laşe, profanatoare. Mâine cui îi va fi rândul? Cine va mai ridica paharul în memoria lor? Se vorbea în şoapte, ca într'o cameră unde a murit cineva. Poţi fi trist în orice loc. Chiar acolo unde speraî un refugiu. Căpitanul nu mai visa. Se plimba calm, dealungul şi dealatul odăii. Un calm aparent.

Ce gânduri îi preocupau mintea? Se opri şi privirea lui apăsătoare fixă, cântări pe fiecare în parte. Glasul aspru şi tonul uscat erau aceleaşi de totdeauna.

— Camarazi, misiunea voastră nu s'a sfârşit. Războiul este acelaşi. Ţara aşteaptă salvarea dela voi. Fiţi tari; stăpâniţi şi învingeţi slăbiciunile de moment. Pretutindeni se moare. Cu acelaşi elan, cu aceiaşi intensitate. Pentru destinul României sfinte, pentru fraţii voştri robiţi.

Işi trecu mâna prin păr, caşicum ar fi căutat un răgaz, care să-i dea putere nouă, să-şi recapete tot sângele său rece.

Turnă vin în pahar, îl goli dintr'o sorbitură şi spuse încet, ca şi cum ar fi ezitat să o facă, dar cu aceiaşi inflexiune, cu aceiaşi ghiaţă în vorbă.

— Bea mai puţin, Iacob. Mâine în zori, sbor de recunoaştere.

CAROL ANTON APOSTOLESCU

VIAȚA DINCOLO DE RAMPĂ

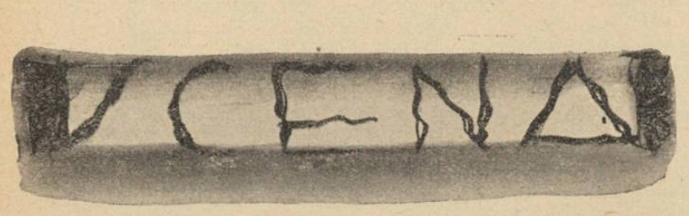

TEATRUL DIN SĂRINDAR: „FRITZ ŞI FRANTZ", COMEDIE IN TREI ACTE DE ARNOLD ŞI BACH

A fost o vreme în care direcţiile mai tuturor teatrelor se întreceau să prezinte farse mai mult sau mai puţin amuzante.

Remarcaseră nişte domni că farsele sunt pe gustul publicului şi, deoarece acei domni nu aveau nici un interes să întoarcă publicul spectator dela această nobilă pasiune pentru farse, se distrau să prezinte pe scenă peripeţiile unui cetăţean — să-i spunem X — care era confundat cu alt cetăţean — să-i spunem Y, — din care cauză domnul X se certa cu toată lumea, pentru ca, până la urmă — respectiv în finalul actului 3 — toate lucrurile să se lămurească.

Anul acesta directorii teatrelor au oferit spectatorilor surpriza unor spectacole superioare tuturor farselor aparţinând trecutului.

A fost o experienţă destul de grea, care, totuşi, a dat, până la urmă, roade.

Sălile de teatru, goale la început, au ajuns, în ultimul timp, să fie aproape pline.

In faţa acestui fenomen, mă gândesc, fără să vreau, la cazul fumătorului, care la un moment dat este oprit de doctori să fumeze.

La început, bietul fumător, este supus la adevărate chinuri. Cu timpul însă se obişnuieşte şi constată până la urmă că se simte foarte bine şi atunci când nu fumează.

Acest fumător are totuşi, din când în când, clipe de melancolie în care îşi aminteşte de deliciile pe cari i le oferea blestemata ţigare.

O astfel de ţigare i-a oferit-o spectatorului, direcţia Teatrului din Sărindar, sub forma unei farse: „Fritz şi Frantz". Nu conteză faptul că această farsă a fost prezentată acum cătva ani sub alt titlu: Iakob.

Cei mai mulţi dintre spectatori — sunt convins — n'au sa observe acest mic şiretlic.

Farsele de genul acelela prezentate acum, seamănă atât de mult, între ele, încat spectatorul nici nu-şi va aduce aminte că a văzut aceeaş piesă cu cătva ani în urmă.

Nu lipseşte nici un personagiu din obişnuitele piese ale celor doi domni cari n'aveau ce face şi pe cari-i cheamă Arnold şi Bach.

Iată-i pe cei doi provinciali cum se cade — într'unele piese este unul singur — care se vără, din proprie iniţiativă, într'o serie de încurcături. Iată-l pe unchiul arţăgos. Iat-o pe soţia înţelegătoare. Iată-l pe ministrul puţin ramolit. Şi iată-l... şi iată-o... şi iată-l... şi aşa mai departe.

Nici unul nu lipseşte.

O mână de comici buni îi însufleţesc pe aceşti tipi, încercând să le împrumute un pic de umanitate.

G. Timică a făcut, de pildă, tot ce omeneşte era posibil. S'a suit şi pe un dulap, Şi ne-a dovedit încă odată că este un comic excelent.

Gr. Vasiliu-Birlic ne-a dovedit de astă dată că ar putea fi distribuit şi în piese cari să nu fie numai decât farse.

Nora Piacentini, amuzantă ca de obicelu.

Silvia Dumitrescu părea că se miră şi dânsa, pe scenă, de rolul mic în care a fost distribuită.

Mişu Fotino a fost cât se poate de simpatic în rolul său. De asemenea şi Niculescu-Buzău, Marcea Septilici, în rolul unui american, cu un accent mai mult semit decât american, a fost cât se poate de desgheţat.

Romeo Lăzărescu a spus şi el câteva cuvinte.

Iar doamna Maria Filotti a fost excelentă în puţinele scene în cari a apărut.

Spectatori —suntem convinşi— nu vor lipsi dela acest spectacol.

De ce?

Recitiţi povestea fumătorului.

Dar, totuşi, să sperăm că direcţiile teatrelor nu vor mai da dovadă de astfel de acte filantropice faţă de bietul spectator — fumător.

TRAIAN LALESCU

STUDIO TEATRUL NAŢIONAL: „IA SEAMA GIACOMINO", PIESĂ IN TREI ACTE DE LUIGI PIRANDELO. REGIA ION SAVA

Spectatorii ultimei premiere reprezentată pe scena teatrului din Piaţa Amzei, vor fi fost desigur — şi au avut şi dece să fie — nedumeriţi. Le-a fost înfăţişat un Pirandello „pe înţelesul tuturor". Intr'adevăr, construcţia lineară a piesei nu amintea nici pe departe — corect spus: nu lăsa să se presimtă, întrucât a fost scrisă la începutul carierei dramatice a autorului — complexitatea problematică şi uluitoare, ori suprapunerea deconcertantă de planuri şi puncte de vedere a unor piese ca Enric IV sau Şase personagii în căutarea unui autor.

„Pirandellismul" piesei reprezentată la Studio e doar aparent şi numai cine ar vrea cu tot dinadinsul să caute şi în această lucrare de tinereţe a dramaturgului italian, semnele prevestitoare ale conflictului dramatic din „Enric IV", de pildă, ar putea să încerce o apropiere între personajul principal din această dramă şi profesorul Toti din „Ia seama Giacomino". Şi în cazul acestuia, ca şi în cazul celui dintâi, conflictul isbucneşte din nepotrivirea între ceeace crede lumea dimpejur despre fiecare din ei şi felul în care ei înşişi îşi dau socoteală faţă de sine. Dar asemănările n'ar putea fi duse mai departe. In cazul personajului care se credea Enric al IV-lea conflictul era dramatic, pe când în piesa dela Studio, e doar problematic. De fapt, el nici nu este înfăţişat printr'o acţiune dramatică, ci mai degrabă ilustrat prin câteva personagii reprezentative pentru cele două atitudini sau mentalităţi ce se înfruntă.

Chiar ceea ce am recunoscut drept „pirandellismul" acestei piese se reduce, pentru o privire mai atentă, la un simplu quiproquo, la o confuzie cu aparenţa unui conflict provocat de lipsa de înţelegere reciprocă între morala publică, ipocrită şi rigidă, şi aceea personală, care-şi bate joc de convenienţe sociale, a profesorului Toti.

Societatea omenească nu are desigur, gata legiferate, decât un număr limitat de formule şi soluţii pentru cazurile care se pot lesne încadra în categoriile prescrise, ocrotite şi sancţionate de morala oficială. Dar sunt mai numeroase cazurile pentru care aceeaş societate nu are prevăzută nici o deslegare. Iar dacă totuşi deslegarea este găsită şi dată de un ins, oricât de bine intenţionat el însuşi şi oricât de generoasă i-ar fi fapta, el va intra în conflict cu morala convenţională.

Un astfel de caz ne este înfăţişat în piesa „Ia seama Giacomino": Fata portarului dela şcoala unde bătrânul Toti este profesor de ştiinţele naturale, îi destăinueşte acestuia că va avea un copil, fruct nelegitim al relaţiilor cu un fost elev al profesorului. Când află părinţii, scandalul isbucneşte şi fără să se îndoioşeze de soarta fetei, aceştia vor s'o arunce în stradă. Tatăl viitorului copil este un tânăr lipsit de situaţie, iar pentru o împrejurare ca aceasta, societatea, care în mod oficial protejează familia, practic, nu poate face nimic, nu are adica nici o soluţie pentru a înlesni celor doi tineri să-şi înjghebeze un cămin. Ieşirea din impas se face totuşi graţie profesorului Toti, care, deşi septuagenar, se va uni după toate formele societăţii, cu o copilă ce i-ar putea fi nepoată nu numai fiică, spre uimirea părinţilor acesteia.

Mai mult chiar, el va îngădui ca zilnic, cei doi soţi să se poată vedea şi să poată duce o viaţă conjugală normală. El se oferă astfel cu generozitate, clevetirilor şi batjocurei concetăţenilor lui, înfruntându-i cu neostenită vigoare. Chiar părinţii fetei, chiar sora tânărului, sunt de partea celor cari bârfesc. Replica portarului la un moment dat, într'o discuţie cu profesorul: — „noi suntem cu târgul" — este tipică pentru solidarizarea opiniei publice împotriva oricărei pricini de scandal ce ar ameninţa echilibrul moralei convenţionale, la adăpostul căreia societatea dăinuieşte.

Dar intrigile nu isbutesc. Până la urmă, generozitatea spontană a profesorului triumfă asupra rigidităţii moralei publice.

Interpreţii merită a fi citaţi deopotrivă, pentru unitatea de ansamblu fără cusur şi fără stridenţe pe care au realizat-o: C. Antoniu, Al. Ionescu-Ghibericon, Maria Voluntaru, Eugenia Popovici-Mateescu, M. E. Balaban, Geo Maican, G. Conabie, Nelly Sterian, Nelly Dordea şi Felicia Vilcec. Cu o singură observaţie în ce-l priveşte pe d. C. Antoniu, a cărui interpretare ni s'a părut uneori prea accentuat descriptivă. Personagiul realizat de d-sa a câştigat fără îndoială, în plasticitate şi pitoresc de suprafaţă dar în paguba adâncimii de semnificaţie.

Publicul a aplaudat din toată inima sfârşitul melodramatic al piesei, când Giacomino, ce fusese câştigat de intrigăria „târgului" este convins totuşi de profesor să se întoarcă alături de mama propriului său copil, pe care o părăsise. Dar numai atunci se lasă înduplecat, când bătrânul recurge la argumentul suprem: copilul, pe care i-l pune în braţe.

Mărturisim că odată cu publicul am aplaudat şi noi, împotriva „târgului".

Aşa dar, „trăiască melodrama..!" Şi dece nu?

FLORESTAN

RĂSUL MORŢILOR DE AUR

Volumul de poezii **„Râsul Morţilor de aur"**, de **Constantin Fântâneru**, va apărea zilele acestea, în editura „Cartea Românească".

Ecranul

ARO: Cetatea tăcerii

Iată un film care n'a fost pe placul vechiului regim. Am trăit vremuri în cari oamenii erau siliţi să uite că există eroi cari vor binele ţării lor, cari înţeleg să moară pentru un ideal.

Auzeau bieţii cetăţeni, prin bâlciuri, cântece spuse de dizeuri semiţi, sau, în cel mai bun caz, de ţigani, şi încercau să se înşele spunându-şi că în ţara noastră „totul merge ca pe roate".

„Ţara mea şi mândra mea", cântau umflându-se în pene, indivizi cu nume dubioase. Şi mai spuneau aceşti domni diverse lucruri frumoase despre flăcăii noştri. In vremea asta, flăcăii noştri erau schingiuiţi sau ucişi atunci când răsăreau pe buzele lor sănătoasele cântece verzi ale Legiunei.

Acestea au fost vremurile pe cari le-am trăit. In aceste vremuri, spectatorii n'aveau voie să asiste la un film în care era prezentat sacrificiul unor tineri cari nu înţeleg să rabde asupririle unui regim tiran.

Aceasta este singura pricină pentru care n'a fost prezentat până acum acest minunat film care este „Cetatea tăcerii".

Şi ar mai fi o pricină: asemănarea isbitoare a lui Alcover în rolul unei brute mustăcioase şi burtoase cu un personagiu „la modă" sub vechiul regim.

Revenind la film, putem spune că este o adevărată lecţie de jertfă pentru o idee.

Ar fi fost, poate, de dorit o altă interpretă în locul Annabellei în rolul greu al fetei care înţelege să moară pentru binele ţării ei.

Dar această greşeală de distribuţie nu poate acoperi celelalte mari calităţi ale filmului.

CAPITOL: Nu suntem singuri

Impresia cu care am părăsit sala cinematografului Capitol a fost aceea că am asistat la un film care putea să fie excelent.

Totuşi ajunge în unele momente plicticos.

Unul dintre motivele principale este, poate, chiar jocul lui Paul Muni, actor care se sileşte să pară cât mai natural în rolurile ce interpretează.

Reuşeşte de altfel, să pară atât de natural, încât spectatorul se simte dator să constate: „Prea pare omul ăsta natural. Trebue să fie un truc în jocul lui".

Şi iată că spectatorul se gândeşte tocmai la jocul actorului, atunci când acesta ar vrea să dea impresia realităţii, a vieţii trăite.

Apoi prea multele amănunte de regie reuşesc să-l indispună pe spectator.

Asistăm astfel la o serie de scene, cărora abea la sfârşitul filmului, le înţelegem sensul.

O scenă reuşită este scena finală, şi aceasta însă puţin cam prea „lucrată".

Remarcabile sunt interpretele soţiei şi a servitoarei, două din acele „tipuri" pe cari ne-am obişnuit să le întâlnim în mai toate filmele americane şi cărora, totuşi, până acum, nu le-am reţinut numele.

E. C. RANU

Cronica paradoxală

Aşa dar, domnule Paul Lahovary, săptămâna trecută ne-am despărţit, odată cu constatarea făcută, că nesinceritatea în expresie nu poate fi un criteriu de valorificare a creaţiei artistice faţă de aceea propusă prin jocul actorului dramatic. Am recunoscut, la unul şi la celălalt aceeaş întârziere a expresiei faţa de emoţia resimţită, aceeaş lipsă de simultaneitate între a fi şi a părea sincer.

Mărturiile întâmplătoare şi involuntare ale artiştilor, în această privinţa, sunt deosebit de semnificative. Lipsa de simultaneitate între a fi şi a părea sincer e resimţită mai ales ca o senzaţie de înstrăinare de sine, de alteritate. Ce ar înţeles să aibă enigmatica afirmaţie: „Je n'y suis pour rien" înscrisă de Mozart în capul unei partituri, decât o înstrăinare de el însuşi din momentul emoţiei în a cărei târzie exprimare artistul pare că nu se mai recunoaşte? Alteritatea este şi mai neîndoelnic exprimată de Eminescu în cunoscutele versuri din „Melancolie":

Cine-i acel ce-mi spune povestea
[pe de rost
de-mi tin la el urechea — şi rând
[de câte-ascult
ca de dureri străine?... Parc'am
[murit de mult.

„Nesinceritatea" poetului e atât de vădită aci încât el însuşi are impresia că îşi supravieţuieşte — atât de mult se simte înstrăinat de cuprinsul afectiv pe care-l exprima în versurile citate.

Mai mult chiar, în înţelesul pe care i l-am desluşit, nesinceritatea este prescrisă de Nietzsche, ca un imperativ dela care n'ar trebui să se abată nici un artist: „Nimănui nu-i este îngăduit — afirmă autorul Voinţei de putere — să vorbească despre o stare sufletească prin care a trecut, decât după ce a depăşit-o. In acest sens toate cărţile noastre ar trebui antidatate". Faţă de stările sufleteşti defuncte, expresia lor lierară ar fi deci... postumă.

Dealtfel, problema sincerităţii sau a nesinceritaţii în artă trebue reexaminată în lumina revelatoare a teoriei formulate de psihologul american William James, teorie pe care chiar dacă psihologia modernă nu şi-a însuşit-o pe de-a'ntregul, a găsit-o totuşi întemeiată, sub aspectul ce ne interesează. Vă amintiţi că James pretinde anume, că emoţia ca stare sufletească e provocată de reacţiunile fiziologice corespunzătoare, iar nu invers, cum se credea până la el. Cu alte cuvinte nu emoţia de spaimă provoacă expresia vizibilă a ei. — ci scălcierea trăsăturilor feţei şi modificarea atitudinei corpului stârneşte în noi sentimentul fricii, ne înspăimântă. Se spune încă: am simţit cutremurul, m'am înspăimântat şi am luat-o la fugă. Corect, trebue spus: am simţit cutremurul, am luat-o la fugă şi m'am înspăimântat.

In această înţelegere, ar fi deajuns — şi lucrul este posibil — să provocăm reacţiunile fiziologice şi expresia mimică a unor sentimente de groază, bucurie, suferinţă, etc., ca să le putem resimţi noi înşine. Actorul nu face altceva pe scenă decât să actualizeze în sufletul lui, prin atitudinile corporale şi expresia chipului, sentimentele pe care încearcă să le comunice spectatorilor.

Tot astfel, poetul care-şi plânge iubita moartă, în clipele în care aceasta, lipsită de griji şi sănătoasă, poate că se distrează la cinematograf. Dar pe el, nimic nu-l împiedică să-şi provoace reacţiunea fiziologică a suferinţei pe care i-ar produce-o moartea iubitei şi astfel, prin alterarea cenesteziei proprii, să ajungă până la intensitatea simţirii care va da naştere poemului.

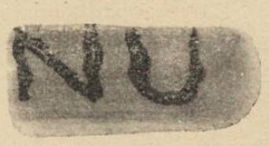

Oricât am socoti discutabile premisele teoriei james-iene, asupra mecanismului înlănţuirii sentimentelor şi al exprimării lor, veţi recunoaşte, domnule Paul Lahovary, că problema sincerităţii în artă e o falsă problemă şi că ea nu poate deveni cu adevărat una, decât atunci când ne va fi îngăduită punerea corectă a termenilor, prin cunoaşterea lor exactă.

O ilustrare anecdotică a punctului de vedere expus şi care aruncă la rându-i o îndoială asupra seriozităţii criteriului sincerităţii în artă, este păţania călătorului, care pornit pe urmele itinerariului poetic al lui Lamartine venise să vadă cu ochii proprii, faimoşii cedri din Liban, celebraţi în versuri de poetul „Armoniilor". La dorinţa exprimată de a se duce singur să-şi cresteze numele în scoarţa unui copac, lângă acela al poetului favorit, hotelierul îi răspunse: „— Nu e nevoe să vă osteniţi chiar dumneavoastră, domnule. In schimbul unui mic bacşiş, comisionarul nostru vă va face acest serviciu. Dealtfel, adăogă hotelierul îndatoritor şi spre a-l convinge, văzându-l că stă la îndoială, tot aşa a procedat şi domnul de Lamartine..."

In ce priveşte, domnule Paul Lahovary, contribuţia ce aduceţi în chestiunea constrângerii exercitată asupra artistului, ca nu limitează totuşi consecinţele acesteia, în înţelesul pe care i-l daţi, numai la cazul actorului. Din punct de vedere funcţional, constrângerea textului, a rolului scris implică şi'n cazul actorului dramatic o „finalitate calitativă" şi „acea delimitare presimtită din capul locului", pe care le semnalaţi în cronica precedentă.

Noi am pus — şi menţinem necontenit — accentul pe aceea ce credem că este de natură să îndreptăţească asimilarea actorului cu artistul liric, plastic, etc., căruia nimeni nu-i contestă darul creării unor valori autonome. Constrângerea, fie că o recunoaştem ca servitute, fie că-i spunem „parte integrantă a viziunii (artistice) iniţiale" — ceeace noi menţinem că nu-i schimbă totuşi caracterul de constrângere —, nu ne îndreptăţeşte să conchidem la o deosebire esenţială între fapta artistică a unuia şi a celuilalt.

Felului în care v'aţi grăbit să adăogaţi că ştiinţa crează şi ea „criterii", adică valori comparabile celor realizate prin jocul actoricesc răspundem, pentru simetrie, cu o grabă asemănătoare, că în deosebire de criteriile—accentuăm: valorile — artei, aceea realizate în ştiinţă sunt provizorii, ele putând fi depăşite prin descoperirea unor date neştiute. Fără'ndoială, coeficientul „temperamental" există în ştiinţă ca şi în artă, şi ca pretutindeni în manifestările omului. Dar tocmai aci intervine noţiunea de tehnică, ce separă activitatea artistică de aceea ştiinţifică.

Tehnica — despre care noi spuneam săptămâna trecută, că numai din nevoia sistematizării didactice a noţiunilor este separată de talentul sau arta celui ce o foloseşte — tehnica artistului adânceşte făcultatea acestuia de a transfigura realitatea şi de a o potenţa, reconstruind-o după datele propriei lui viziuni, în timp ce activitatea omului de ştiinţă, cu tot sprijinul tehnicei, adică al îndemânării deprinse prin experienţă proprie rămâne totuşi, necontenit, una de aproximare a realităţii. Chiar viziunea sau intuiţia întimă, strict personală a omului de ştiinţă, partea temperamentului, aceea care nu se poate transmite prin deprindere sau altfel, poate fi şi este depăşită prin altă viziune, mai puţin aproximatoare a realităţii şi mai organizată pentru a înfrunta verificarea experienţei.

Valorile, criterii sau referinţe, realizate prin creaţia artistului sau actorului dramatic nu se pot însă anula una prin alta, într'o desfăşurare evolutivă care în ştiinţă se numeşte progres, — noţiune lipsită de sens în istoria plăsmuirilor artistice ale omenirii.

Arta fiind transfigurare, iar ştiinţa înţelegere a realităţii, este clar că valoarea funcţională a tehnicilor sau deprinderilor folosite de artist şi de cercetătorul ştiinţific vor fi esenţial deosebite.

Insfârşit, domnule Paul Lahovary, suntem de acord că şi publicul este un element esenţial al spectacolului. Enumerarea făcută de noi săptămâna trecută nu era limitativă.

Cu acestea ia sfârşit osteneala noastră de a ne dumiri asupra chestiunilor propuse în această cronică, verificându-ne unul prin altul tăria convingerilor proprii. Să sperăm totuşi, că cititorii noştri nu vor fi ostenit încă şi vor onorà cu aceeaş atenţie „Colocviile" pe care le vom inaugurà săptămâna viitoare.

MIHAI NICULESCU

Cronica muzicală

Concertul George Enescu - Dinu Lipatti

de ROMEO ALEXANDRESCU

Alinarea adusă în atâtea clipe de îndurerare şi suferinţă, sufletelor, de arcuşul desmierdător al lui George Enescu, în Iaşii restriştei eroice din 1917 sau în spitalele războiului de întregire, şi-a găsit credincios ecou în concertul de Luni seara, 18 Noemvrie, dela „Aro", dat în folosul refugiaţilor, prin „Ajutorul Legionar".

Din nou, nesfârşitele brazde de flori ale sonorităţilor vioarei lui Enescu, şi-au revărsat miresmele. Graiul celor patru coarde a depăşit încă odată, ca întotdeauna la Enescu, limitele de toate zilele ale expresiei ce sunt menite a îmbrăţişa, recucerind toată lumea aceea ireal de frumoasă, în care fiecare muzică se ransfigurează, renăscându-şi toate minunile ce i-au putut visa cei ce au scris-o.

O sonată de Bach, din cele şase sonate pentru vioară şi pian, a încrustat, cum numai Enescu ştie s'o facă, în materia stilului cel mai pur, nestematele unor simţiri adânci şi înflăcărate, unind astfel formelor de gândire antică armonie ale marelui urmaş al clasicismului toată valoarea şi tot înţelesul omenesc toată risipa de nobilă emoţie, ce se ascunde sub desăvârşirea solemnă a arhitecturii bach-ice.

Graţia de divină naivitate, sburdălnicia spirituală şi înaripată, cizelarea impalpabil de subtilă, ale acelui „Rondo" în sol major de Mozart, pe care George Enescu ştie să-l retrăiască integral, să-l reînoiască în toată fragedă şi spartana lui poezie, să-i evoce farmecul ca nimeni altul, au isvorît, iarăşi, din strunele fără de seamăn răsfăţate ale vioarei genialului muzician al neamului.

In sfârşit, complexul expresiv mai nou, mai frământat, mai direct vibrant, mai aprig mistuit de flacările marilor intuiri mistice şi freneticelor aspiraţii ale spiritului, ale sonatei în la major de Cesar Franck, capo d'operă a cărei forţă de iradiere lirică este atât de extraordinar captată şi împărtăşită de Enescu, a amplificat culminant bucuriile şi darurile concertului, căruia i s'au alăturat, alte pagini din Bach şi Beethoven, răspuns ovaţiilor recunoscătoare ale publicului.

Tânărul pianist şi compozitor Dinu Lipatti a corespuns cu deosebită cinste exigenţelor acumulate asupra-i prin vecinătatea impunătoare a partenerului său.

Jocul d-sale ferm şi delicat, în acelaş timp, muzicalitatea sobră, limpede şi stilizată, distincţia temperamentului şi strălucirea de calitate a tehnicei d-sale, s'au integrat admirabil atmosferei acestui mare concert.

Dinu Lipatti a interpretat, în acelaş concert, două mişcări din suita pentru pian de George Enescu, obţinând prin splendidă măestrie o bogăţie sonoră şi gradări şi timbre în polifonie, de un accentuat aspect orchestral. Execuţiunea superioară a acestor compoziţii de amplu ornamentalism şi îmbelşugată structură instrumentală virtuoză, a stârnit vii aplauze şi bisări, confirmare a valorii acestui mare talent românesc, care se poate face preţuit într'un cadru ca acela, excepţional de majestuos, al unui concert Enescu.

GONG

MARILENA BODESCU...

...este pe drept cuvânt extarordinară în spectacolul lui Ion Vasilescu: „Suflet candriu de papugiu". Bătrâna pe care o creiază această, incontestabil, mare ac-

triţă, este o adevărată bijuterie. Humorul ei, inimitabil, este de o mare bogăţie de nuanţe, iar grotescul, urcă pe adevărate culmi de rafinament artistic.

Marilena Bodescu nu uită însă că ştie să şi cânte, şi în tradiţia marelor interprete ale romanţei. Şi romanţa ei din actul al doilea, este un prilej de încântare.

Dar spectacolul lui Ion Vasilescu ne oferă încă multe subiecte creionului nostru. Căci „Suflet candriu de papugiu" şi-a creiat — şi pe drept cuvânt — faima de cel mai bun spectacol muzical din ultima vreme. Şi nu numai calitatea textului sau bogăţia muzicii şi interpretarea, dar îmbinarea tuturor acestor elemente într'un cadru de perfectă originalitate, care înfrăţeşte deopotrivă spectacolul cu scena şi viaţa de dincolo de rampă.

A apărut

Cetatea lui Bucur

versuri

de Ştefan Baciu

cu ilustraţii de Ştefan Constantinescu

Preţul lei 50

Colecţia „UNIVERSUL LITERAR"

Statuia care se prăvale

(Urmare din pag. 3-a)

— Cum poți vorbi atât de cinic, doctore?

— Simplu. Nu ca omul inferior de acum un ceas, când mi-era teamă de ceva neprevăzut, ci ca omul lucid. Să creez o altă față a lumii? O distruge civilizația. Să fiu credincios? E o prostie. Iisus, de-ar fi pus în fața mașinațiilor și vieții mecanice de azi, ar renunța la parabole și la jertfă. Religia sau filosofia au un timp al lor anistoric. Eu am devenit, Tudore, un individ istoric, un tip de om necesar propriei mele vieți.

— Asta e justificarea ratării dumitale.

— N'am ratat încă. Dacă ași ști că destinul mi se sfârșește prin moarte, azi ași renunța la toate și m'ași spânzura de primul copac întâlnit. Dar sunt convins că moartea nu e mai ales ultimul termen. Cu neputință să nu mai existe ceva, ceva adevărat, ceva esențial care trebue îndeplinit de noi.

— Atunci, destinul Valentinei nu-i sfârșit?

— Nu, Tudore.

Ochii doctorului caută fix înspre un loc din bibliotecă. Părea că se ascunde acolo chiar spiritul Valentinei; el îl cerșește în clipa asta cu violență, cu asprime.

— E o coplărie poate, reveni Dionis, dar în noaptea asta trebue să-ți spun totul. Totul, Tudore — m'auzi?

Varlaam nu înțelegea prea multe din sensul cuvintelor lui. Credea mai degrabă că Dionis Parker e bolnav, are febră sau poate e îndrăgostit ca un nebun de o statue. Își aținti spre el tot trupul, atent, să afle ce enigme mai ascunde hârca asta bătrână.

— Pe mine nu m'a iubit nimeni, reîncepu încet ca pentru el însuși. Și întotdeauna am dorit un om care să mă iubească, Tudore, un om pentru care să mă jertfesc. Dar nu m'a iubit nicio femee, niciun bărbat nu mi-a arătat prietenie.

— Și ai remușcări acum?

— Am plâns singur, am râs singur — continuă doctorul neatent la întrebarea celuilalt. Și nici nu-ți poți tu închipui ce înseamnă a rămâne *singur*, când nimeni nu se gândește la tine, când nimeni nu te dorește. Auzi tu? (ochii lui Dionis Parker sticleau), pe Dumnezeu îl urăsc tocmai pentrucă m'a lăsat mereu singur, mereu hulit și departe de dragoste.

Dincolo de cuvintele astea, se întindea par'că din inima doctorului o pânză încâlcită de păianjeni. Câteva clipe dură între ei o tăcere disprețuitoare, anostă.

— Nu spui nimic? dece taci? se întoarseră ochii înfiorați ai lui Dionis Parker.

Tudor ezită să răspundă.

— In definitiv ce înțelegi dumneata prin dragoste? Am impresia că o așezi la începutul tuturor lucrurilor, când ea nu merită nici cea mai mică atenție.

— Nu e așa. Nu trebue s'o confunzi cu actul sexual sau cu aventura hibridă. E altceva: dragostea presupune o mare pasiune pentru libertatea spiritului în trup. Cum să-ți explic? Eu văd, măi Tudore, în dragoste — o împlinire, o perfecționare a destinului uman.

— Ești un caraghios bătrân!

— Caraghios? mai bine mi-ai spune că sunt un fel de înțelept nebun. M'am întrebat adesea ca un prost, ce-ar fi fost dacă Lucifer ar fi continuat să rămână înger, *dacă l-ar fi iubit mereu pe Dumnezeu?* Tu ce crezi, Tudore? hm? spune, ce crezi?

Tudor era deadreptul turburat. Niciodată nu-l auzise pe Parker vorbind astfel. Ce-avea să-i răspundă? I se învălmășiseră toate gândurile, iar întrebarea încă mai stărue ca o enigmă perfidă.

— Probabil c'ar fi rămas un univers intact, zâmbi el într'o doară.

— Exact! N'a existat dragoste, Tudore, și deodată iată desechilibrul care de mii de ani ne macină, ne aruncă dela un pol la altul.

— Gândind așa, devii un om inaccesibil ordinei naturale. Oamenii de lângă dumneata n'or să te suporte, nici viața n'o să te suporte — doctore.

— Asta nu mă supără. Incertitudinea de azi îmi dă însă și mai mult conștiința efemerității mele. Trăesc o spaimă cerebrală, sdrobitoare. Trebue să scap de ea.

— Nu e nimic de făcut. Ești bătrân, bătrânul meu prieten.

— Ba nu, e ceva. Acum, după ce-mi dau seama că mă sfârșesc — trebue să m'agăț de un om, am nevoe de cineva care să mă iubească.

Tudor isbucni în râs amestecat de batjocură și patimă. Doctorul ridică ochii surprins. Intâlni alți ochi speriați, amețiți.

— Și tu crezi că sunt un om sfârșit? Și tu crezi, Tudore?

Celălalt se dădu înfiorat înapoi. Vocea lui Parker era guturală, ca de gong spart în bucăți.

— Nu, nu — doctore!

— Atunci dece râzi? spune-mi dece râzi?

Aceeași tăcere obsedantă, apăsătoare. Cel dintâi se reculese doctorul. Sprijinindu-se anevoios de scaune și mese, ajunse până'n fața oglinzii și stătu așa câteva clipe, împietrit, cașicum nu s'ar fi recunoscut în celălalt om apărut în oglindă.

— In definitiv, ai dreptate. Cum m'ar mai putea iubi pe mine o femee? Trupul ăsta hidos, capul ăsta pătrat... Uite ce obraz încrețit și galben, uite ce gură subțire și lungă!.... Râsul tău are o rațiune, fără îndoială. Dar asta nu-i totul.

Se repezi dela oglindă înspre rafturile bibliotecii, dând cărțile la o parte, răsturnând vasele de flori, tablourile...

— Iubirea mea nu-i pentru un om viu,... continuă și mai înverșunat, cu capul ascuns între cărți. Mi-am zidit un idol, mi-am ridicat o biserică. Eu iubesc o femee *moartă*, Tudore!...

Celuilalt îi crește mirarea până la paroxism. Il vede pe doctor ca prin ceți. Revine tot împleticit, înfierbântat; de astă dată cu un portret în mâini.

— Uită-te bine! o cunoști? știi cine este?

Varlaam nu pricepe nimic. Se 'nvârte pământul sau casa se cutremură din temelii. Ii smucește tabloul cu violență, aplecându-se deasupră-i ca peste o gură de prăpastie. Se întărâtă să descopere acolo altă față de om, decât aceea pe care ochii lui împăienjeniți o văd.

— Poate fi adevărat? vorbește el încleștat, cuprins de panică. Poate fi adevărat, doctore?

— Hm! Nici acum nu e totul. Aceasta e Valentina, băiatule. Portretul ei i l-am făcut, în ceasurile când o așteptam să vină, în nopțile când eram în stare să crăp cerul în două.

— Nu cred, nu poate fi Valentina! Așa că nu e ea, doctore?

— Flecarule!... Deschide ochii și ascultă acum cel din urmă mister: Valentina mi-a fost amantă. AMANTA MEA! Auzi, Tudore, auzi? Vreau să știu dacă ai auzit bine. AMANTA MEA! Amanta acestui trup sleios și uscat, amanta acestor brațe chirchite și neputincioase, amanta acestei inimi putrede.

— Taci, măscăriciu bătrân. Minți, minți fără rușine! urlă Tudor strângând portertul în mâini.

Dar doctorul Dionis Parker nu mai seamănă cu omul de mai înainte, are înfățișarea mai puhavă, înegrită, urîtă. De aceea nu se mai impresionează de insultele lui Tudor. Stă drept ca o lumânare, galben ca o lumânare. Doar în adânc sufletul îi arde ca o făclie.

— E așa de ușor să ai o femee! încheie el trist.

Acum din gura lăbărțată n'a mai rămas decât semnul unui fel de mască decolorată, o cicatrice piezișă, căci chipul lui Dionis Parker e mai trist ca niciodată. Suferința nu se ascunde în îngălbinarea pielei, ci ese afară, îi descoperă fața ca sub o autopsie noaptea. Doctorul nu mai este scamatorul de altădată. Stă trântit în jilț, paralizat, înfricat. Și lui și lui Tudor, le este teamă să nu răsară Valentina din portret și să le râdă batjocoritoare, să-i sculpe.

— Te-a iubit mult? întreabă târziu Tudor, liniștit, mirat că deodată s'au schimbat toate.

— Nici o clipă măcar. Valentina era o femee frumoasă. Și o femee are înainte de toate un trup, un sex. Nu știu cine mi-a spus că singurul geniu al femeiei e carnea. M'am convins. Venea la mine, închizând ochii. Cum prozabil a venit și la tine, și la altul. Vroia un bărbat și atât. Ea știa că fiecare bărbat e un concept inedit al amorului. Dar...

— De asta destinul Valentinei nu-i sfârșit?

— De asta, Tudore!

Cutremurat de altă robire a durerilor ascunse, se apropie de Varlaam și-i prinse reverul hainei. Tudor văzu din nou mâinile; mâinile acelea care au mângâiat coapsele Valentinei, mâinile acelea care-i desenaseră chipul, mâinile care'n clipa asta par scorțoase și neurastenice.

Vocea lui răbufni sec lângă obrazul celuilalt:

— De asta nu poate pieri destinul Valentinei. Pentrucă EU o iubesc, EU — Tudore! Și iubirea mea n'are măsură.

— Poți iubi o femee moartă?

— Duhul, Tudore — cealaltă existență a Valentinei. Nu vezi cum râde, cum cântă, cum trăește în portret. Acuma îți dai seama dece mi-a fost frică în noaptea asta? Acum înțelegi dece sunt un biet măscăriciu osândit să port în piept o inimă neagră?

— Înțeleg, înțeleg — doctore!

Pe Tudor îl cuprinse deodată o milă imensă de omul acesta. Milă ca de câinii plouați și bătuți cu pietre; milă ca de steaua care se prăbușește pentru cine știe care necunoscut; milă ca de statuile care se 'ntunecă noaptea și nu le mai vezi nici ochii, nici brațele. Își adunase toate privirile asupra lui (și cele de acum și cele din trecut). Doctorul sta strivit, învins în nebunia lui lucidă, în asfințitul lui dureros — care-l despărțea încetul cu încetul de viață, așa cum se depart luminile din ochii pe care-i despici cu fierul ars. Așa era doctorul Dionis Parker: un orb pentru toate frumusețile lumii, un surd pentru melodiile adevăratei iubiri, un olog pentru dansurile celeilalte cununii.

— Cred că e cu neputință să fi existat această Valentina Carp! începu el să vorbească, fără să știe că vorbește cuiva sau nimănui. Dacă într'adevăr a existat alături de mine — atunci mi se pare caraghios să-l implor pe Dumnezeu, să mă rog. Rămân imobil, crispat — atât!

Tudor ar vrea să-l îndemne să se miște, să meargă undeva. Pe sine nu se mai judecă. Față de drama plină de grotesc și umanitate a doctorului, el apare ca un simplu saltimbanc în jocul cu Valentina.

— Vezi, doctore — una din nenorocirile noastre e și aceea de a nu putea trăi singuri. E groaznic să faci mereu abuz de viața altuia, pentru ca să te învingi pe tine însuți.

— Ai dreptate, e groaznic... Tu n'ai început să-ți urăști spiritul, duhul ăsta mizerabil care ne ține pe picioare?

Tudor nu mai răspunde. Intre prăbușirea de astăzi și cele ce se mai întrezăr, el nu mai vede nici o iluzie. Pe fiecare în parte îl sugrumă nemărginirea. Adevărul e banal, dar Tudor îl ridică la valoarea de quasi — esență. „Moartea e o desăvârșire a armoniilor universale", spusese doctorul cândva. Orice revoltă e stupidă. De aceea nici el nu trebue să dispereze. Ca și alții, e o speță inferioară, un umilit, un insubstanțial. Și regii și cocotele și fecioarele și demenții au o singură stăpână: MOARTEA! Chiar Dumnezeu e o invenție pentru cei proști (Ah! iată o pledoarie pedantă și mediocră în favoarea neputinței noastre — își zice în gând Tudor).

Aici nu mai poate rămâne. Il mai privește odată pe doctor; nici milă nu-i mai este acum. De azi înainte trebue să se întâmple altceva. Deschide ușa, o închide în urma lui. Nu tresare, nu tremură, n'are remușcări. Cine a fost Valentina Carp? O amintire, un portret, un doctor ipohondru. Coboară scările, străbate curtea, e în stradă. Nu întoarce capul. Ochii tot înainte. Definitiv închide în el o viață — deschide tot în el zări pentru alte vieți. Și se depărtează pe străzi, spre o iluzie care va schimba alți oameni vii în oameni morți. Dar el nu crede, nu știe.

*

Doctorul se trezi deodată singur. El și portretul. Stă încleștat în jilț ca o statue prăvălită. Ar închide ochii, dar i-e teamă de beznă. Ar striga să mai vină cineva, dar i-e frică să se audă vorbind. Ar fugi și el cum fugise Tudor, dar se știe legat de spiritul casei.

Tanti Rica trece hârșâind dealungul camerei.

— Cine mai veghează dincolo?

Nimeni. Femeile au plecat.

Se ridică anevoe. Il dor mădularele, îl doare carnea, îl doare sufletul. I se lasă în tot trupul o liniște și o ușurare ca de moarte. Totuși se'nduplecă și trece în odaia cealaltă. Valentina parcă e vie, parcă îl așteaptă, îl dorește. O lumânare s'a stins. Deacum vin zorile fierbinți, roșii, mugind. Năuc, doctorul deschide ferestrele în toată lărgimea lor, apoi se apropie de pat, se apleacă peste trupul moartei și-i cuprinde palmele:

— Bună dimineața, Valentina!

Gol și tăcere încrucișate cu alte incertitudini violente.

— Nici nu-ți închipui tu ce 'nseamnă să existe cineva care să-ți spună din tot sufletul: bună dimineața!

Gura moartei parcă surâde. Și tăcerea surâde, și florile și lumânările surâd. Doctorul așteaptă un cuvânt, un semn, o veste. Dar în jurul lui nu e decât spaima vieții crucificate, spaima inimii care nu mai bate, spaima gurii care nu mai poate săruta. Și deodată doctorul Dionis Parker se aude pe sine însuși plângând. Lacrimile se scurg unsuroase pe obrazul Valentinei și continuă să alunece pe lângă buza subțire până la bărbie, lăsând acolo urmele blânde ale celei mai târzii și fără de măsură iubiri.

Tanti Rica vrând să intre, rămâne nedumerită în loc și se retrage spunând ca pentru ea:

— Măscărici bătrân! Măscărici bătrân!

Și în toată casa plutește un aer de flori îngălbenite.

LAURENȚIU FULGA

Iași, Septembrie 1940.

Cronica plastică

ARTA „MODERNISTĂ"

de PAUL MIRACOVICI

Vom încerca în chip cu totul sumar să definim câteva cuvinte ale căror noțiuni publicul și chiar unii „artiști" le-au deformat înțelesul sau le-au dat un cuprins atât de larg încât au devenit pricina a nenumărate erori. Insăși expresia „modernism" e absurdă, căci presupune o școală sau măcar o disciplină proprie unei viziuni, ceeace nu e adevărat. Se spune modernistă în general oricărei picturi care nu este o imitație cât mai exactă a naturii, iar în anumite cazuri, când personajul e nițel mai umblat prin expoziții (alese tot de el) „modernism" mai înseamnă și tot ce-i depășește gustul viciat de o artă fără suflu și fără vieață. Mi s'ar putea reproșa că acest public e de un anumit invel de inițiere și de cultură generală și că nu merită nici preocuparea trecătoare a unui subiect de articol, dar nu este adevărat. Personajul e foarte răspândit, chiar într'o lume din care ar părea exclus. Confuzia e mai gravă atunci când, prin contrast, se vorbește de pictura clasică. Și „modernism" și „clasic" au un înțeles cu totul străin de acel pe care ar trebui să-l aibe. Se confundă academicul cu clasicul și pictura vie, contemporană, aceea care are realmente rădăcini în pictura clasică cu suprarealismul sau cubismul, într'o generalizare comodă și goală sub eticheta modernismului.

*

Incepând cu impresioniștii, arta picturală a intrat într'o epocă de continuă revoluție și frământare. Dorința exagerată și rău înțeleasă de a fi originali cu orice preț, a condus pe artiști la absurdități care au degenerat până la completa anulare a picturii. Aceste dramatice căutări și regăsiri pe alocuri, formează momentul cel mai patetic al istoriei picturii moderne. Geneza acestei crize a fost extraordinara înflorire a învățământului academic împotriva căruia artiștii adevărați au ridicat stindardul luptei ca să nu fie ei înșiși înăbușiți și ca să lumineze căile clasicismului. Cézanne își petrecea, de câte ori era la Paris, jumătate din zi copiind la Luvru operele clasicilor, Renoir a fost unul dintre cei mai viguroși și mai fecunzi continuatori ai lor, iar mai aproape de noi, Derain a făcut aceeaș penibilă și merituoasă operă de orientare către clasicism. Totuși, aceștia trec drept „moderniști". Ca și Picasso, ca și Broque Chagall sau Salvador Dalli, în acelaș sac! Bouguereau, Gervex, Gérardet, sunt „clasici", adică Tizian, Rubens, Greco, Goya... Desigur că operele marilor artiști din secolul nostru au fost zămislite cu o trudă pe care nu au ușurat-o învățăturile niciunui maestru și nu și-au putut nici conduce învățătura prin matca unei discipline ca altădată. De o parte era pretențiozitatea și neantul Academiei, iar pe de alta operele celor vechi cari mute, nu ofereau de cât o perfecțiune care paraliza. De aci probabil aspectul atât de variat ale aceleiaș lupte desnădăjduite de a regăsi adevărurile vechilor, de aci probabil și diferențierile atât de mari între artiștii din ultimii 50 de ani, diferențieri datorită mijloacelor cu totul personale de investigație și care exaltau caracteristicile temperamentelor fiecăruia. E mult mai corect deci să vorbim despre o pictură **modernă, contemporană,** decât de modernism, un cuvânt care nu corespunde nici unei noțiuni, ci, dimpotrivă, mărește o confuzie și așa destul de mare. Sunt destule „isme" ca să mai adăogăm unul, căci dacă Plein-airismul, Cubismul, Impresionismul, Suprarealismul, Dadaismul, Expresionismul, etc. corespund unor noțiuni precise — care ar trebui știute — să ne desbărăm cel puțin de acelea pe care le întrebuințăm cu prea multă ușurință.

Tehnică și expresie în artă

(Urmare din pag. I-a)

AUTENTICITATE: **a te exprima pe tine.** SINCERITATE: **numai pe tine, nimic străin de tine.** RODNICIE: **pe tine de-fiecare act al tău. Iată cele trei legi ale eticei creatorului** plin, **în organicitatea ta esențială. Să te exprimi** întreg, **în fiecare act al tău. Iată cele trei legi ale eticei creatorului de artă, în puține vorbe. In spiritul vremurilor noui, legile acestea țin de higiena pre-conceptuală a creației artistice, dacă se poate spune. Ele se completează, pentru actul însăși al creației cu norma estetică propriu zisă: aceea a talentului. A posibilității adică de a găsi singur mijlocul de a împlini material aceste desiderate ale spiritului. Și asta nu se poate învăța nicăieri. A descoperi tehnica necesară, cerută de fiecare stare de conștiință deosebit, a utiliza** exact **mijloacele care se cer pentru a exprima adecuat, deplin și just, nu mai ține de nici o normă: e însăși definiția artistului. Ținut să se exprime, artistul** nu e însă, la fel, **ținut să se exprime printr'un limbaj obligatoriu, impus din afară.** CE exprimă, **am dedus din norma libertății. Libertatea de a exprima orice experiență a sa îl constrânge să nu exprime decât experiența sa: numai** trăitul **are drept să fie spus. Pentrucă numai el poartă semnele integralei făpturi a artistului.** CUM exprimă **deducem, în ultimă analiză din aceeaș normă: așa cum cere fiecare experiență, fiecare trăire. Identitatea dintre expresie și intuiție trebuie să fie totală. Resturi nu încap nici de-o parte, nici de cealaltă. Pentru ca intuiția să fie total exprimată și exclusiv, e necesară o măiestrie tehnică pe care numai o muncă susținută, un exercițiu îndelung o poate oferi. Talentul va dicta ce anume tehnică trebuie adoptată pentru a exprima** anume **trăire.** Munca **va oferi însă stăpânirea acestei tehnici, și nu talentul. Inainte de creație, arta cere** studiu. **De gradul de perfecțiune al tehnicei întrebuințate depinde posibilitatea de a imprima materiei spre păstrare și de a-i cere să reveleze altora, un conținut spiritual.**

Ca să se poată exprima, artistul trebuie să știe mai întâi cum să se exprime. O tehnică imperfectă va compromite orice trăire, oricât de valoroasă ar fi treapta de omenie care ar încerca să se facă știută de alții.

Obligația de a te exprima exclusiv și integral, implică obligația de a te exprima **exclusiv și integral. Adică măsiru, perfect, împlinit. Neuitând că are de transmis un conținut omenesc prețios, artistul va trebui să-și amintească de-o-potrivă că acest conținut va fi sortit a se pierde, în cazul în care nu va fi în stare să-l obiectiveze convenabil. A închide comori în casete defecte, înseamnă a le primejdui tot atât cât a le îngropa în locuri în care nimeni să nu le mai poată nicicând scoate la lumină. „Un bun plasament" al omeniei nu poate fi garantat decât de o** tehnică **în stare să asigure** expresia.

Dacă se pot stabili tipologii artistice după felul cum prevalează grija de a exprima conținuturi interne sau nevoia de a folosi tehnici prețioase, chiar deșarte fiind, se poate în aceeaș măsură semnala pentru artiști, fie primejdia expresivității **care neglijează tehnica, de primejdia opusă a** tehnicității **care se desinteresează de expresie. Amândouă sunt păcate estetice frequente.**

ION FRUNZETTI

Fruntariile

(Urmare din pag. I-a)

sunt cu alte cuvinte limitele până la care poate radia lumină din vigoarea și tinerețea sufletească a unui neam.

Are dreptate și drept la viață numai acel popor a cărui concepție a istoriei sale, a misiunii sale îl fac să creeze un stil de viață pe care să-l impună; strălucirea acestei concepții și puterea cu care știe s'o impună determină întinderea hotarelor acelei țări.

Probabil că această atitudine va nemulțumi și va nedumeri. Și nedumeriții și nemulțumiții vor obiecta că nu este o formulă pe care să o poată emite un „popor mic", un popor cu hotarele sfărâmate, un popor care trei luni în urmă era în pragul dezastrului. Să nu uite acești oameni că la 6 Septembrie s'a schimbat întreaga istorie românească.

Suntem un neam viguros, un neam tânăr, un neam de oameni războinici. Avem o bine conturată continuitate dacică prin care suntem situați la avantgarada istoriei omenirii; creștem într'o lume care ridicându-se pe baza rasială, ne oferă locul de frunte în acest colț european unde puritatea noastră rasială este evidentă. Trăim într'o Românie care a început să radieze atâta lumină încât curând vor începe să plesnească fruntarii care ne încorsetează Neamul.

Vor unii să explicăm dece ne-am prăbușit în August sau în Iunie? Dar definiția camaradului ministru Cosmovici, răspunde singură: fiindcă aveam, ajunsesem, mai bine spus, după Constituția din 1938 la o „concepție" a națiunii noastre pentru care hotarele din 1918 erau prea largi. Așa cum într'o bună zi, aceleași hotare vor fi prea mici pentru a opri numai la ele lumina pe care o vom radia.

In fața acestei concepții, râdă toți cei care mai au timp. Și cât mai au timp. Legiunea merge pe drumul ei; un drum pe care Corneliu Codreanu a fost singur și pe care au venit chemați de miracolul tenacității în credința sa, milioane; un drum pe care Mișcarea Legionară poate se află astăzi singură, dar pe care, chemați de acelaș miracol, vor veni mâine toți Românii.

România Legionară nu este, nu poate fi o țară mică. Astăzi este mare *sufletește; mâine va fi întregită în toate laturile sale, iar când vom împlini visul lui Moța, vom străluci „ca soarele sfânt de pe cer".*

COSTIN I. MURGESCU

VITRINA EUROPEI

Idei biruitoare din „Mein Kampf"

se intitulează cartea de curând apărută în vitrinele librăriilor, sub semnătura d-lui Horia Filip, pseudonimul unui distins profesionist al barei, dr. N. I. Mateescu. Autorul a luat contact cu gândirea politică a Fuehrer-ului, în anii de studenție petrecuți la Berlin „într'o vreme când ideea național-socialistă încă nu biruise (1931—1933)". De atunci „Mein Kampf" a ajuns cartea de căpătâi a germanilor și opera care s'a bucurat de cea mai întinsă răspândire, așa cum o atestă cifra record a edițiilor ce s'au succedat.

Ideile din „Mein Kampf", socotite de d. Horia Filip, „biruitoare", mai cu seamă acelea cari alcătuesc fonta de propagare a rassismului și argumentele antisemitismului doctrinei celui de-al III-lea Reich ni se înfățișează sub un aspect și mai pasionant încă decât acela de a fi „biruit" în forma concretă a unor definitivări instituționale: ele sunt anume idei în mers — idei cari au zdruncinat din temelie vechile așezări politice europene. Noua structură politică, economică și socială a continentului nostru, care va începe să se cristalizeze odată cu încetarea ostilităților armate între popoare, ne va dovedi în ce măsură aceste idei au fost asimilate, odată cu fertilitatea lor — pe scurt, în ce măsură vor fi biruit.

Cunoașterea lor este deci cu atât mai recomandabilă cititorului român, cu cât i se dă prilejul să asiste la procesul evolutiv în realitate, al gândirii politice a unuia dintre marii conducători de popoare din istorie.

Intrucât o traducere în românește a operei „Mein Kampf" nu avem încă, iar ediția franceză este epuizată în librării, lucrarea d-lui Horia Filip aduce „un real serviciu literaturii și tineretului nostru", după cum subliniază d. Radu Gyr, în prefața care o recomandă.

Sonetele franceze ale poetului turc Edip Ayel

Sub îndemnul unei curiozități explicabile, dar și cu oarecare neîncredere am deschis modesta plachetă cuprinzând sub intitularea Sagesse *un număr de 42 sonete scrise deadreptul în limba franceză, de poetul turc Edip Ayel. Din prefața care le recomandă, semnată* Auguste Rieux docteur ès lettres, *aflăm că autorul plachetei s'a născut în 1894 la Ankara și că este acum profesor la Școala superioară de comerț din Istanbul.*

Cu doi ani în urmă, apărea la Paris o antologie de „Poeme franceze ale poeților străini", în fruntea căreia figura acelaș sonet „Sagesse", pe care l-am citit în prima pagină a culegerii de poeme anunțate. Semnatarul prefeței aduce un suprem elogiu poetului turc, când recunoaște că însuși Jean Moréas, în faimoasele lui Stances, „n'a atins gradul de emoție sinceră și dureroasă ce caracterizează sonetele lui Ayel". D. Auguste Rieux nu se sfiește chiar să recomande lectura unora din sonetele poetului turc, asigurând cititorii că vor fi „uimiți" și mișcați până la lacrimi".

E drept că în prețuirea operelor artei și ale poeziei, argumentul lacrămilor n'a avut nici când valoarea unui criteriu serios. In ce ne privește, prilejurile când ni se înoadă lacrimile în gât sunt: la auzul unor marșuri marțiale cântate de fanfara militară, al poeziilor declamate pe scena vreunui ateneu popular sau din te miri ce romanță ieftină, cântată lăutărește. Ultima oară când Menalc își aduce aminte să fi fost mișcat chiar dincolo de lacrimi, până aproape de hohotul de plâns, a fost la o reprezentație a piesei „Azilul de noapte, *anul trecut mi se pare, la teatrul „Regina Maria", când în curtea aziluluĭ începuse să cânte cu flașneta și din gură o haimana sdrențăroasă venită în cerșit. Melodia stridentă și aspră întonată mecanic, pe dinafară, fără nici o înțelegere afectivă a „artistului" pentru sensul cuvintelor răcnite, stârnise în spectatorul de-atunci, cine știe ce ecou ascuns din acel presupus subconștient de unde psihologia și critica literară modernă scot la iveală, dela o vreme, tot felul de năzdrăvănii și monștri.*

După părerea noastră, sonetele poetului turc Ayel au însușiri mai prețioase decât aceea de a fi lacrimogene. Năzuința poetului însuși este să atingă echilibrul sufletesc al înțeleptului și libertatea interioară grație căreia, desprins de contingențele realității materiale să poată visa netulburat — un vis de artă, firește, și de poezie.

Suferința ritmată în elanul liric al inspirației și-ar culege astfel lacrimile pentru a le încrusta în strofe.

Obiecția principală pe care o aducem acestor sonete este a unei densități excesive în ce privește conținutul lor de idei. Versurile au din această cauză un relief aforistic prea pronunțat, ceea ce le dă uneori aerul unor simple maxime versificate din care poezia, în înțelesul de farmec și surprindere, este absentă. Mai multă penumbră și un relief mai puțin crud — le-am fi dorit acestor poeme. Fără îndoială, scurtimea sonetului și fixitatea formei acestuia, contribue deopotrivă la accentuarea conturului sentențios al versurilor d-lui Ayel, ca de pildă în această strofă din „Vanité" :

Les profondes douleurs se
passent de témoin,
Elles grandissent mieux
encor dans le silence;
Le génie est un mal né
souvent d'une absence;
Le soleil n'a de prix que
parce qu'il est loin.

Totuși, să nu se creadă că avem deafface cu simple cugetări versificate. Sinceritatea accentelor nu poate lăsa nici o îndoială în această privință și sunt numeroase sonetele în care inspirația însuflețește ritmul gândirii și-l pătrunde dela primul până la ultimul vers, cu o vigoare susținută a elanului în care nu ezităm să recunoaștem bătaia de aripă nevăzută a duhului poeziei autentice.

Intensitatea simțirii poetului își află o expresie din cele mai armonioase prin distribuirea accentelor și unitatea timbrului, în sonetul intitulat „Feinte" pe care-l transcriem aci:

Errer se lamentant, en butte
au répentir ;
Etouffer ses sanglots, museler
sa souffrance ;
Scurire à chaque pas, feindre
l'indifférence ;
Pour cacher sa douleur mentir,
mentir, mentir.

Savoir le poids des ans sur
soi s'appesantir ;
Afficher, cependant, du
bonheur l'apparence;
Sentir l'approche de la sainte
délivrance,
Et pour donner le change,
acquiescer, consentir.

Enfin se réveiller un jour
la neige aux tempes,
Rides au front, souffrant de
vertige et de crampes,
Pour voir l'écroulement de
son dernier espoir.

Errer en titubant, se leurrer,
toujours geindre,
Pour n'être plus qu'une ombre
ouvrant les bras au soir,
Et jusqu'au bout, mon Dieu,
sans répit, feindre, feindre!

„BUGEACUL"

După „Viața Basarabiei", dar cu mijloace de organizare mai modeste, „Bugeacul" este a doua revistă literară a cărei redacție, în urma evenimentelor tragice dela sfârșitul lui Iunie 1940 a fost nevoită să pribegească în Capitala îndoliată a Țării.

Cu o întârziere explicabilă, revista reapare la București, sub conducerea harnicului ei director și întemeietor, d. Dragomir Petrescu. Firește, dezinteresarea și bunele intenții ale conducătorului revistei nu pot fi puse la îndoială. Dar acum, când intelectualitatea basarabeană se află în refugiu, ar fi mai nemerit, credem, ca toate sforțările scriitorilor din ținutul de peste Prut, să se grupeze în jurul unei singure publicații. „Viața Basabiei" e desigur cea mai indicată pentru acest scop.

In caetul primit la redacție pe luna Octombrie 1940, revista „Bugeacul" publică proză, versuri și cronici semnate de domnii : Dragomir Petrescu, G. Tutoveanu, Artur Gorovei, Aurel G. Stino, Scarlat Preajbă, Econom Dr. T. Furtună, Gheorghe Bezviconi, Sergiu Matei Ghica, Vladimir Cavarnali, Ștefan G. Ștefănescu și alții.

MENALC

DETESTE: „DE PE ZONĂ"

Volumul de versuri al d-lui Deteste, apărut recent, este — așa cum ne arată însuș titlul — o culegere de instantanee de pe zonă, prinse cu îndemânare și reprezentând aspecte diverse din viața de cantonament, atât de bogată în neprevăzut și humor.

Ilustrată de pictorii Ivănescu-Millan și P. Vartanian, cartea aceasta va fi bine primită, sperăm, de o anumită categorie de lectori, căreea dealtfel i se adresează în special.

EXPOZIȚIA DE PICTURA

a d-lui IOAN I. MIREA, care se poate vizita zilnic în sala Oficiului Național de Turism, — expoziție care grație valorii ridicate a lucrărilor expuse obține un succes bine meritat — rămâne deschisă până la sfârșitul acestei luni.

RAFFAELLO DI NAPOLI

pune interesante probleme în articolul său intitulat „Il teatro e il repertorio". (Meridiano di Roma, 20 Octombrie, a. c.). Se plânge autorul de criza teatrului în Italia, care durează aproape de 50 de ani. S'ar putea vorbi, în sensul acesta, de o criză europeană a teatrului.

Aceasta nu însemnează însă că de atâtea decenii nu s'a ivit niciun mare autor dramatic, niciun artist capabil de interpretarea celor mai dificile roluri, sau că publicul e insensibil față de acest gen de spectacole. Dar, se observă și la noi fenomenul, un repertoriu teatral cuprinde bucăți fundamental deosebite ca temă și realizare tehnică, pentru a putea satisface cerințele publicului; o parte din spectatori preferă comedia, alții o dramă romantică, unii acceptă realismul sau inovațiile scenice, combătute însă de altă grupă cu înverșunare.

In vechime, ne amintim că „Antigona" era jucată ani întregi : lua parte la reprezentarea ei tot poporul și încă de nemărate ori.

Era o tragedie deopotrivă de căutată și de înțeleasă, fără excepția niciunui atenian.

„Antigona", ca și oricare din producțile antice, era scrisă pentru toți „grecii", nu pentru o minoritate.

Fenomen similar în epoca romantică franceză; aceiași unanimă simpatie pentru teatrul lui Goldoni la Italieni. Sau pentru vodevilurile lui Alecsandri, ca să vorbim și de noi, în aceeaș epocă, niței întârziată, firește.

Raffaello di Napoli *crede că această criză e datorită în mare parte „lipsei de forțe spirituale, singurele capabile să facă să trăiască teatrul". Forță spirituală în sens de geniu sintetizant al expresivității trăirilor colective. Vechea formulă deci, de scriitor, sinonim cu exponent al aspirațiilor unui popor, reînviată.*

In Italia, ca pe întreg învechitul nostru continent, s'au schimbat multe, și s'au schimbat profund. Atâta timp cât războiul mai împrăștie încă groaza și moartea, înseamnă că schimbările nu și-au găsit încă formula definitivă, ca să putem nădăjdui într'o stabilizare.

Unui nou tip de om, îi trebue o nouă literatură, un alt teatru deci. Cuvintele Ducelui: „Teatrul trebue să fie destinat poporului, așa precum opera teatrală trebue să aibă suflul larg pe care îl cere poporul; ea trebue să miște marile pasiuni colective, să fie inspirată de un sens de vie și profundă umanitate", sunt un program.

Se cere din nou identificarea autorului cu publicul. Un teatru al timpurilor actuale trebue să apară; căci mișcările naționaliste din Europa, lângă care înscriem și triumful recent al Legiunii, au schimbat înseși conștiințele omenești în natura lor intimă. Ele nu sunt numai mișcări politice, de administrație, sau pur sociale. Așteptăm cu încredere și timpul când vom putea vorbi de un teatru legat de fenomenul istoric al mișcării legionare, deopotrivă de elocvent pentru toate spiritele. Specificăm : nu un teatru legionar prin subiect, ci prin structură.

IMPOTRIVA

așa numitelor „libri gialli" se ridică Fausto Flori într'un articol publicat în numărul din 27 Octombrie al săptămânalului „Meridiano di Roma". — „Libri gialli" s'ar traduce în limba noastră prin „romane de aventuri, romane polițienești", în sens pejorativ desigur. Crime misterioase, dispariții senzaționale, agresiuni, dueluri și furturi, tot ce poate înflăcăra imaginația liceenilor din cursul inferior, care în admirația lor oarbă pentru un anumit gen de bandiți, nu s'ar da înapoi dela o carieră similară.

E inutil să mai spunem că aceleași plagă literară e și la noi, dacă nu chiar mai dăunătoare. Romane din faimoasele colecții ieftine pe care le întind, momitor, la orice colț de stradă vânzătorii ambulanți, trecătorilor, călătoresc sub pernele tinerilor, citite pe furiș, cu lanterna.

Observă îndurerat Fautso Flori că tinerii se desinteresează azi de operele adânci și pline de sensuri ale literaturii trecute și actuale, pentru a-și otrăvi sufletul cu peregrinări imaginative puse cu atâta dibăcie la îndemâna oricui de autorii acelor „libri gialli".

Japonia a prohibit audițiile muzicale de jazz, căci era o muzică venită dela neprieteni și în contradicție cu preocupările morale nipone. Prohibiția nu e însă un sistem.

De nefasta literatură a romanelor de aventuri ar trebui să ne descotorosim cumva cât mai curând și noi; căci pentru educația morală și literară a tineretului nostru, trebuesc alte cărți.

Intr'un spirit asemănător scrie și

FRANCESCO SAPORI

articolul său „Scrivere pei ragazzi" (Meridiano din Roma, 22 Septembrie a. c.).

Pentru a putea înlătura o literatură rău îndrumătoare, trebue să punem în locul ei alta. Substituire deci, nu simplă prohibiție.

De aproape un sfert de secol, observă autorul, copiii sunt martorii unor lupte continui între popoare. N'au văzut decât violență, teroare; lupte civile care au însângerat atâtea țări, din care dispăruse orice sentiment uman, distrugeri brutale, arderi și măceluri. In mod fatal copiii și-au îmbătrânit sufletul, pornesc în viață cu amintirea oribilă a celor văzute când erau mici, deci incapabili de a încerca un sentiment nobil, de a acționa în mod desinteresat, de dragul unei idei numai.

Dar nu numai în țările unde cei mici n'au fost scutiți de spectacolul îngrozitor al războaelor de tot felul, scriitorii sunt chemați să umple un gol în literatură, ci oriunde conducătorii vor să asigure țării lor un viitor sigur.

Să-l lăsăm pe autor să vorbească: „Sunt noui cereri, cărora trebue să ne închinăm; „să înălțăm" în mintea copiilor anumite siguranțe indiscutabile; să obișnuim copiii să creadă că e mai roditor, mai plin de riscuri și mai norocos a fi onești decât a fi neonești. Nu e deajuns a vorbi fără rost că ai îmbrățișat o credință; e necesar a i te dedica, a o reprezenta de neatins, prețioasă, cu necontenită siguranță că nu are frică, că nu se clatină, că nu e sguduită de nimic. Conștiință și fantezie pot fi foarte bine de acord. Cultul unei fantazii care nu înclină spre înșelătorie și spre prestidigitație, dar confirmă vioiciunea în a se decide și în a executa, poate să stimuleze curajul hotărârilor sublime.

Scriind pentru copii, trebue să se asculte de vocea sănătății morale, ce triumfă asupra oricărei turburări. Noi știm, și am dori ca și copiii să știe cu noi, că trebue să lupți, să suferi, să combați, înainte de a ne fi îngăduit de a ceda din nou unei dorințe de fericire. Numai cine gândește și luptă în logica unei astfel de morale are dreptul de a cultiva și împrăștia în sufletul tinerilor cultul frumuseții și ideea victoriei. Un climat eroic care să dilate imaginațiile sănătos, desfășurându-le putințele după legile lor proprii, poate fi întreținut printr'o anumită literatură pentru tineret.

UMANITÀ DEL LAVORO,

e un articol-comentariu semnat de Angelo Mele, *pornind dela un alt comentariu, al lui* Luigi Volpicelli, *al nouei reforme bazată pe vestita* „Carta della Scuola". *Punctul cel mai desbătut de comentatorii acestui statut al învățământului italian, este introducerea conceptului de muncă, în școală.*

Intemeierea stagiului școlar al cetățeanului pe principiul muncii, însemnează afirmarea odată mai mult, a unei noui structuri statale și a unei noui concepții de viață socială, ale căror ecouri vin să-și afle în pedagogie, astăzi, întărirea.

Problemă cu adânci rădăcini ramificate în trecutul omenirii, sistemul pedagogic în chestiune își află explicarea în cadrul larg al istoriei politice și economice a civilizației europene. Civilizației mecanice pe care o prilejuește triumful tehnicei, Volpicelli îi dedică pagini interesante (în al său „Commento..."). Civilizația mecanică a tehnicismului a produs un fapt de capitală importanță în viața popoarelor : a permis năvala masselor populare în școală, născând corelativ necesitatea specializării tehnice și profesionale. O ordine de studii rapide și imediat utilizabile s'a impus. Dictonul care leagă școala de interesul pentru viață e azi pe buzele tuturor. „Școala trebuie să slujească vieții, și să slujească direct, imediat, cu disciplinele pe care le predă, cu aptitudinile pe care le promovează, ordinea care se instaurează", scrie Volpicelli. Trei sunt elementele esențiale ale școlii de astăzi : studiul, sportul și munca.

Dacă primele două pot fi ușor identificate cu educația minții și educația trupului, din oricare sistem de pedagogie anterior, munca intrată printre obligațiile școalei e o noutate.

Ea vine ca o încoronare a celorlalte două. Studiul înțeles ca disciplinare a minții, studiul cu rost pur formativ, și nu informativ, studiul nu poate desăvârși singur formația spirituală a unui cetățean, așa cum socotea intelectualismul didactic depășit de atâtea secole, dar cu reziduuri grele în unele civilizații începătoare. Despre rolul sportului e prea mult să scriem aici. Munca însă, înțeleasă *ca o reintegrare a individului în activitatea cosmică, înseamnă coordonarea activă a tuturor forțelor și facultăților vii ale omului, înseamnă mai mult decât o morală sau un exercițiu pentru viața profesională : înseamnă restabilirea insului înlăuntrul condiției sale umane, împăcarea lui cu universul. Înțelesul creator și constructiv al muncii îi conferă o demnitate umanistică. Munca e un fapt de conștiință, o metodologie integrală, o disciplinare a eforturilor și inhibițiilor mușchiulare, înspre un țel. Munca e o familiarizare cu ordinea* finalistă *a cosmosului.*

SORACTES

Amorul e un lucru foarte mare

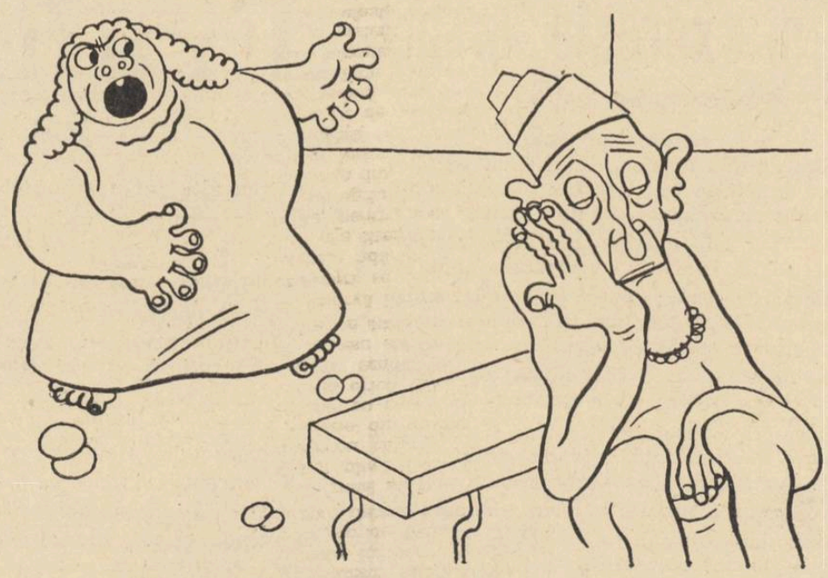

Doamna feniciană către soțul ei :
— Nu ești bun de nimic! De când îți spun să inventezi banii, că vreau să-mi cumpăro rochie nouă...

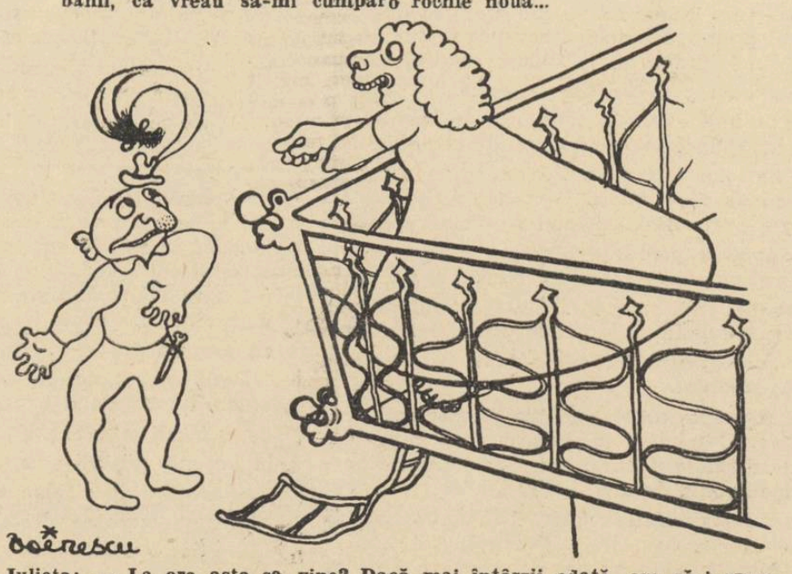

Julieta: — La ora asta se vine? Dacă mai întârzii odată, am să-i spun regisorului să iascara și să te lase toată noaptea pe străzi.

LEOPARDI VĂZUT DE NOI

e titlul unui elegant volum de interpretare și critică literară, tipărit de studenții seminarului de „Limba și literatura italiană" de la Facultatea de litere din București, condus de domnul profesor Marcu. („Bucovina", I. E. Torouțiu, București 1940).

Au fost strânse aici, fragmentar desigur, cum ne spune în „Cuvântul introductiv" inițiatorul acestei cărți, cele mai bune lucrări de seminar din anul trecut, tratând despre poeziile reprezentative pentru nefericitul poet recanatez; Ultimo canto di Saffo, Il pessero solitario, L'infinito, La vita solitaria, A Silvia, Canto notturno di un pastore errante dell'Asia, Il sabato del villagio, Il pensiero dominante, Amore e morte, Aspasia, Il tramonto della luna.

Despre lirica lui Leopardi s'au scos biblioteci întregi; eruditi cercetători, cunoscători ai tuturor literaturilor romanice, au scormonit coincidențe tematice și de expresie, au găsit identitate de sentimente și de împrejurări, dar puțini au retrăit sufletește drama gârbovului poet.

Ori paginile cărții citate, ne oferă tocmai această încercare de trăire a momentelor celor mai încordate și mai desnădăjduite din viața lui Giacomo Leopardi. Autorii (mai potrivit ar fi să spunem autoarele) volumului „Leopardi văzut de noi" au față de ceilalți cercetători privilegiul vârstei, elanul nestăvilit al tinereței, generozitatea sufletului lor care se dărue căutând să se identifice până la contopire cu suferința și bucuria altora.

Tot tinereții îi vom atribui și nota de simplitate caldă a stilului, ca unul ce este expresia unei sensibilități fragede, a contactului nezădărnicit de cenzura minții, cu lirica lui Leopardi.

E demnă de remarcat observarea și notarea justă a fuzionării fondului psihologic al poeziei cu cel plastic; valori auditive și sensitive legate de o anumită ordine a cuvintelor, relevarea calităților unor anumite vocale sau consoane și importanța întrebuințării cuvintelor vechi sau inuzitate, pentru poet.

Inzestrați cu destulă sensibilitate, cu un oarecare spirit critic, cu frumoase cunoștinte de literatură comparată și de filologie, cu reale calități stilistice sforțându-se să aibă maturitate în gândire, tinerii studioși de acum, vor putea, și le dorim aceasta din toată inima, să dea un nou impuls criticei literare de mâine.

INTR'UN INTERESANT ARTICOL

apărut în Candide, d. Ch. Maurras la apărarea scriitorului adesea captat de politică. Noi credem că este mai mult o realitate românească aceasta. Intr'adevăr, limba franceză este poate cea mai universală; un scriitor francez are așa dar, din capul locului, o mai asigurată răsplată a muncii și a talentului. Un scriitor de limbă franceză poate, și în realitate chiar trăește numai după urma scrisului său. Dacă privim însă la lumea scriitorilor români, noi știm că ne ajung degetele de la o mână ca să-i numărăm pe acei cari cu adevărat trăiesc din literatură. Nici chiar d. Ionel Teodoreanu, pare-ni-se, care este urul dintre cei mai fecunzi și citiți romancieri români, mai profesează și avocatura. De ce să ne mirăm că atâtea talente, atâtea genii poate au pierit la noi în vâltoarea politică?

E frumoasă povestea turnului de fildeș, dar e o poveste.

„Necessité, reine du monde...", iată realitatea dela care nu se pot sustrage nici filosoful, nici artistul.

FOARTE MULȚI IMITATORI

a găsit inițiativa de a organiza turnee teatrale în zona liberă, luată de Gaby Morlay. Azi ele au atins cifra de 30, ultima fiind cea muzicală organizată de Jean Rieux și Max Carton. Germaine Roger pregătește de asemenea un turneu muzical. Mai sunt anunțate „Mon Curé chez les Riches", cu Bach ; „Jean de la Lune", cu René Lefèvre și Georges Lannes ; „Azaïs", cu Max Dearly ; „Ces Dames aux Chapeaux verts", cu Armand Bernard ; „Maitre Bolbec et son Mari", cu Madelaine Soria și L. Rosenberg.

Eve Francis, acum la Lyon, va interpreta, la „Théatre des Celestins" Ingerul a vestit pe Maria, *într'o versiune inedită ce era destinată Comediei Franceze.*

GUVERNUL FRANCEZ

este mult preocupat de soluționarea cât mai urgentă a problemei șomajului și de aceea a denatalității. S'a constatat că denatalitatea stă în strânsă legătură cu diversele munci, meserii și funcțiuni ce țin femeia depare de viața familială. Afară de gravele înrâuriri ce le are chiar asupra sănătății femeiei, această muncă mai are drept consecință creșterea și dăinuirea șomajului. Noile legiuiri sociale din Franța ca și cele ce nu vor întârzia să fie pe semne promulgate și la noi, nu țintesc la înlăturarea femeiei din toate profesiunile și îndeletnicirile obștești, căci sunt unele ca obstetrica, croitoria, menajul, în care cu greu poate fi înlocuită femeia de bărbat, ci dela muncile prea grele și specific bărbătești, dela lucrul în uzină și întreprinderi ce comportă întotdeauna o oarecare promiscuitate, teama de sarcină (și deci denatalitate) și atunci când sunt copii, o îngrijire și o educație ce lasă de dorit.

Tot întru soluționarea șomajului, guvernul francez a hotărît deschiderea unui credit de 675 de milioane franci pentru începerea celor mai urgente lucrări urbane și rurale, în urma distrugerilor războiului. La aceste lucrări vor fi angajați, până la 15 Decembrie 25.000 lucrători șomeri.

FILMELE DE ACTUALITAȚI

au început din nou să ruleze de câteva zile încoace. De aici înainte va rula săptămânal câte un Jurnal unic ce va informa poporul francez despre tot ceea ce se petrece mai de seamă în țară ; iar de două ori pe lună vor rula filme documentare în ciclul „La France en marche". In momentul de față se turnează filmele documentare „Dakar", „Mareșalul", „Aprovizionarea", „Ramazanul în Turcia".

INTR'UN ORĂȘEL DIN VEACUL AL XII-LEA

la Cordes, nu departe de Albi, pictorul Yves Brayer, un laureat al Academiei din Roma, de curând demobilizat, a adunat câțiva artiști și toți laolaltă duc acolo ideala viață de Boemă pe care Murger a descris-o cu o vervă nemuritoare. Ne amintește de Balcicul ce nu mai este...

LA GALERIA „SEVIGNÉ"

din Vichy s'a deschis o prețioasă expoziție cu 32 de desene originale ale lui Corot — mai toate schițe pentru cunoscutele sale pânze — provenind dintr'o colecție particulară. Unul dintre cele mai remarcabile este studiul pentru „Elețeul din Montefontaines", celebrul tablou dela muzeul Luvru.

A 112-EA OPERĂ TEATRALĂ

a fecundului Sacha Guitry pune în scenă epoca pe care ne-a lăsat să ghicim c'o îndrăgește mai presus de toate celelalte încă dela filmul „Champs Elysées". Piesa se chiamă deci „Mult-Iubitul", și în rolurile principale apar ,alături de Geneviève Guitry, Elvira Popesco, în Maria Leczinska, *și Huguette Duflos, în* Marchiza de Pompadur. *Voltaire, Fragonard, Molière sunt prezenți. Toată acea sărbătorească epocă e redeșteptată cu o vervă și un stil ce stârnește cel mai viu succes.*

P. L.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

49 1942—1940 CJ R83

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIB.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particularei 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 49
SAMBATA 30 Noembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Cale și scop
în spiritualitatea legionară

de ERNEST BERNEA

Etica modernă, etica dominantă contemporană așa cum o găsim în viață, în concret, nu în sistemele de filosofie, în prescripțiile morale sau teologice, a căzut într'o mare greșeală care este în bună parte răspunzătoare de condiția omului de azi. Practica morală, cu voe sau fără voe, dintr'o sforțare conștientă a vieții sau dintr'o deficiență interioară, a nesocotit însemnătatea mijlocului ca instrument de realizare, a nesocotit calea pe care o cere atingerea unui ideal urmărit. „Scopul scuză mijloacele" a fost metoda dominantă a vremii.

Să vedem ce pericol închide în ea această disprețuire a căilor. In viața de toate zilele ea se înfățișează în chipul următor: „mint ca să câștig prietenia unui om", „fur ca să ajut pe săraci" sau „ucid pe fratele meu pentru a-mi salva onoarea". Și exemplele ar putea urma îndelung.

Un scop superior nu poate fi atins pe căi meschine. Aceasta nu este o prescripție ci o realitate, o legătură de viață și un sens al omeniei. Un scop înalt cere o cale curată, o cale demnă de acest scop. Pe căile răului nu se poate ajunge la bine, pentrucă începutul stă în cale și răul generează rău. Ura nu poate duce la dragoste și nici violența la libertate. Ceva inferior nu poate duce la ceva superior și nici nu l poate explica.

Binele, adevărul și frumusețea se câștigă numai pe căi proprii, adică: luminate de rodnicie spirituală. Marile idealuri nu pot fi indiferente căilor pe care ele trebuesc să fie atinse.

Nu putem folosi răul ca metodă de împlinire a binelui pentrucă, fără voia noastră, dintr'un imperativ al vieții morale, intrăm în slujba lui. In expresia „scopul scuză mijloacele" este o mare doză de aparență înșelătoare: vedem scopul ca ceva obiectiv și permanent, iar calea, mijlocul către el ca ceva trecător, deci ceva de înlăturat atunci când scopul a fost atins. Această judecată ar fi bună dacă în adevăr scopul ar putea fi atins; dar el refuză să ia chipul așteptărilor noastre. Orice scop superior nu poate fi atins decât pe calea cerută de el, adică o cale de aceiaș natură. Dacă nu se respectă această cerință a naturii morale, scopul este alterat de cale. Mijloacele pe care le socotim trecătoare și neînsemnate devin ele înșeși scopuri în sine. Nesocotirea căilor în realizarea idealurilor noastre, este o cursă a răului.

Calea pentru câștigarea binelui trebue să aibă un sens positiv, adică să vie în sensul vieții, care este îndemn, creație, progres. Binele, sub orice formă ar apare el, până la binele suprem care e Dumnezeu, nu poate fi atins distrugând, ci creind.

Scopul, valoarea superioară cere deci o cale din aceiaș ordine de valori: valoarea mijloc și valoarea scop trebue să fie acordate. Valoarea scop cere valoarea mijloc pentrucă aceasta de a doua duce la cea dintâi. Lucrurile nu pot fi înțelese și cu atât mai puțin nu pot fi trăite decât după indicațiile naturii vieții morale. Valorile ei au legi de existență și sensul lor propriu.

Valoarea cale și valoarea scop formează o unitate. De aci se desprinde sensul lor practic și totodată înțelesul lor. O cale există prin scopul ei și un scop se împlinește pe calea sa.

Intelectual, printr'un exces de abstracțiune, noi le-am disociat. Practic, printr'un exces de comoditate și slăbiciune, le-am năruit. Aici se situează principiul de viață morală și istoriei contemporane: „scopul scuză mijloacele".

In căutarea absolutului omul mai poate întâmpina o rătăcire: o poate pentrucă ea există de fapt;

(urmare în pag. 3-a)

IOAN I. MIREA — Moș Neculai

Căpitanul în istorie

de COSTIN I. MURGESCU

Conducător al celei mai desăvârșite și totale revoluții românești și organizator al celei mai disciplinate armate, crescute în spiritul respectului ordinei sociale; luptător de baricade și creștin cu atâta tărie și convingere, încât a întors generații întregi de tineri la credință; un minunat vizionar al istoriei noastre și un realizator de epocale dimensiuni; un conducător fanatizat de sute de mii de oameni, care a refuzat orice „glorie" care-i cerea un compromis spre a da un sens morții sale de martir — credincios; un conducător neiertător, care lovea în cei necinstiți din oastea lui și tabăra vrăjmașe, dar care era în acelaș timp fratele bun, care știa să mângâe și să aline, al tuturor umililor — Căpitanul rămâne desigur o personalitate dintre cele mai puternice și mai complexe ale istoriei noastre Un om despre care s'a scris în viață fiind, cărți întregi; despre care astăzi și mâine se vor scrie biblioteci, pentruca niciodată să nu se poată spune tot, să nu se poată lămuri ce anume era „esențial" la un om la care fiecare gest, fiecare cuvânt, avea semnificații și ecouri. **Misterul** acestei imense personalități va rămâne mereu nedeslegat, pentru cei care vor să-l înțeleagă cu judecata lor. Ei vor găsi, în tot ceeace se scrie și se va scrie, mereu lucruri noui, amănunte noui — care mereu le vor răsturna presupunerile și concluziile lor **logice.**

Forța sufletască imensă, trăirea conștientă a unor mari frământări lăuntrice — care alcătuiau unul din aspectele morale ce „cucereau" pe cel ce se apropia de Corneliu Codreanu, nu se pot înțelege decât prin credință. Fiindcă, într'un anumit sens, Căpitanul avea ceva de sfânt în el; și **aparițiile** de acest fel nu se pot înțelege decât prin iluminarea noastră, într'o stare de extaz mistic care te face să intuești adevărurile. O cale care — fără îndoială — se deschide numai celor „buni", celor peste care poate pluti într'o zi chemarea lui Dumnezeu. Intr'un sens mult mai larg și mai îbogat decât i se dă de obiceiu, am spune celor „cinstiți".

De altfel, **aceștia** l-au înțeles cei dintâi. Aceștia — **cinstiții** — s'au învrednicit de harul credinței în El. Intr'un articol, publicat tot în aceste pagini — căutăm să lămurim că misiunea principală a Căpitanului aceasta a fost: **de a crește, de** a alege și forma adică, **o oaste a binelui,** o oaste a binelui și nepătatului cu „care să biruiască puterile răului și să sdrobească tagma celor răi" (Pentru Legionari).

In sensul acesta cred că se și poate explica apariția Căpitanului pe pământul țării noastre. Pentrucă o personalitate atât de covârșitoare, în stare să strivească **răul,** spre a lumina apoi secolele cu existența sa, un conducător și un vizionar de dimensiunile Căpitanului — firesc ar fi fost să apară într'o țară de vechi credințe și tradiții, de cavaleri care-și jertfeau viața pentru onoare și sfinți creștini. Istoria omenirii, a întregei omeniri — ar fi câștigat desigur mai mult dacă ar fi apărut Căpitanul într'unul din acele vechi orășele de provincie franceză, pentru care are El atâtea cuvinte duioase în cartea sa. Ridicându-se pe gloria istoriei Franței, ce ecou ar fi trezit în istorie concepțiile Căpitanului!

Dumnezeu însă a vrut ca el să apară la **noi,** în țară mai mică, de unde omenirea poate să audă și să înțeleagă mai greu, numai pentrucă aici era poporul cel mai **cinstit** (în sensul de mai sus). Neamul care n'a asuprit niciodată, nici un popor; neamul care n'a făcut un război de cucerire și n'a pus jugul asupririlor pe gâtul nici unui vecin —— chiar când ar fi putut-o face! Prețuind și iubind constatarea aceasta, Căpitanul poate presimțea că se ascunde aici ceva din taina prezenței lui printre noi.

Dar aceasta înseamnă a da prezenței Căpitanului semnificații care depășesc istoria românească. Cred că nici nu se poate altfel. Istoria românească de după războiu l-a înregistrat de mult pe Corneliu Codreanu. Din prima clipă când a pătruns pe scena politicei; pentrucă din prima clipă, de când era singur, înainte de a avea o organizație, viața politică a trebuit să-i aibe în vedere prezența, oamenii politici l-au ținut în închisoare. Căpitanul, acolo și-a făcut școala vieții, acolo și-a formulat concepțiile: în închisoare și temnițe — simbol al suferințelor sale pământești, al jertfelor sale. Din închisoare chiar, viața politică a trebuit însă să țină seama de el; până când, la un moment dat, aceasta a început să **depindă** de el. In agonia disperării, oamenii l-au întemnițat. Atunci a început Căpitanul să **determine** viața politică. Cei ce-l băgaseră în ocne știau că atâta nu este destul și atunci au căutat să-l imite. Farsori sinistri, n'au dovedit decât micimea vederilor lor care nu desluseau că în dosul tuturor furturilor din opera Căpitanului, le lipsește esențialul: **sufletul** lui, forța lui. Atunci l-au omorît și Căpitanul a ieșit din viața politică contemporană, intrând cu aureola martirilor în istoria celor mai mari figuri ale Neamului românesc.

(Urmare în pag. 6-a)

Flecăreala noastră cea de toate zilele

de MIHAI NICULESCU

Mulțimile au un robust simț al realității palpabile, imediate, desvoltat însă în dauna simțului prevederii. Dar nu numai că mulțimea — opinia publică, cum i se spune spre a o măguli, atribuindu-i-se tocmai însușirea care-i lipsește: de a avea o opinie proprie — nu știe să prevadă, dar nu știe nici măcar să vadă. S'ar părea că, aidoma orbului, ea pipăie realitatea — cu o finețe remarcabilă în deslușirea amănuntului material — formându-și intuiții exacte de cele mai multe ori. Dar tocmai această predilecție sau vocație pentru amănuntul concret și senzorial o împiedică să ajungă la cuprinderea panoramică a realității, să lege impresiile prin înțelesuri, iar pe acestea să le gândească în judecăți din a căror înlănțuire să poată trage consecințe, adică pre-vederi.

Deaceea, reacțiunile opiniei publice sunt îndeobște impulsive, manifestându-se cu o intensitate și o violență pe măsura sensațiilor încercate. Dar tot în aceeaș măsură, socotim zadarnică încercarea de a reconstitui, din răslețele frânturi de argumente, schițate de opinia publică, conturul vreunui raționament care să stea în picioare.

Marii conducători de popoare au cunoscut plasticitatea extraordinară a mulțimilor amorfe, și-au dat seama de sprijinul imens pe care autoritatea lor îl putea găsi în pasta primitoare de sugestii a opiniei publice. Fastul decorativ de care se înconjoară regimurile dictatoriale se adresează deadreptul simțului realității imediate și senzaționale al mulțimilor. Un „plăsmuitor de opinii" ca Napoleon — cum îl numește criticul francez Thibaudet — care prețuia cu deosebirea valoarea pragmatică a adevărului, a lăsat să se înțeleagă că socotește adevărată *o afirmație, cu cât este mai lesne convertibilă în acțiune, în mișcare de opinie.*

Semnalând neajunsurile puternicei realități pe care o constituie opinia publică, suntem străini însă oricărui gând de-a o nesocoti ori subestima. Socotim, dimpotrivă, că ea trebuie îndrumată cu toată grija cuvenită, fiind sau putând deveni o forță oarbă în stare de cele mai violente excese, o armă cu două tăișuri, care lesne se poate întoarce împotriva mântuitorului neîndemânatec sau distrat.

Dacă pentru gesturile de opinie publică se poate invoca îndreptățirea sau măcar explicarea ce se atribuie impulsiunilor necugetate și forțelor mioape ale instinctelor deslănțuite, răspunderea rămâne însă intactă pentru intermediarii cari fac să circule lozincile conducătorilor, pentru îndrumătorii nemijlociți ai opinei publice.

După înfrângerea recentă a Franței, constatând că totuși „înaltele valori ale civilizației noastre sunt intacte", Pierre Gaxotte, autorul unei foarte citite istorii a revoluției din 1789, denunța la sfârșitul lunei trecute, în „Gringoire", cu o ironie plină de amărăciune și indignare, „supralicitarea în pocăință" a presei franceze. Dar presa este îndrumătoarea cea mai deaproape și — se poate spune — predestinată chiar, a opiniei publice. S'a afirmat cu dreptate că un popor are parte de conducătorii pe care-i merită, — adăogați: și de presa pe care o merită.

Din ce constă și cum se manifestă această „supralicitare în pocăință" de care suferă presa franceză? E „stupida manie a denigrării", lămurește Gaxotte, datorită faptului că nu se pun corect problemele și decurgând din amestecul esențialului „cu observări ușuratice și zadarnice asupra modelor și a felurilor de traiu". In loc să se caute în neajunsurile alcătuirii și funcționării regimului politic, motivele cari au făcut ca Franța să piardă războiul, presa acestei țări se leagă de predilecția francezilor pentru mâncările alese și vinurile scumpe, acuză obiceiul de a strânge banul la ciorap și rafinamentele modei feminine ori gratuitatea și ermetismul îndeletnicirilor spirituale!

Am semnalat acest năravi al presei franceze, denunțat de un scriitor a cărui competință în cunoașterea stărilor de lucruri din propria-i țară și a cărui bună credință nu pot fi puse la îndoială, pentrucă un fenomen asemănător „supralicitării în pocăință" bântuie și în opinia noastră publică.

(Urmare în pag. 3-a)

Păcate estetice

de ION FRUNZETTI

In definitiv, așa cum s'a ajuns la o eshatologie a actului moral, dece nu s'ar putea întemeia o eshatologie a faptului estetic? (sau a **conștiinței artistice).** Gândul diabolic că arta înflorește sub zodiile unui blestem originar n'a trecut o singură dată prin tivga unui ales. De-ar fi să înșirăm toate figurile mari ale Istoriei Artei, care-au simțit existența destinului tragic al artistului — acest „enfant maudit" al umanității, sortit să resimtă acut, tot ce suficiența celorlalți ignoră, — am constata surprinși cât de general e fenomenul...

Dar nu de artist, de **agentul** estetic avem să ne ocupăm aici. Asta e sarcina autorilor de vieți romanțate, cele mai adeseori, din nefericire!

Faptul estetic însăși, **opera de artă,** poartă stigmatele păcatului. Un păcat ontologic, nu etic. Exact așa cum destinul tragic al omului e produsul unei **vini** tragice, a unui **„hybris",** cum spuneau anticii, arta închide în ea rosturi tragice, principii inițiale de corupție și cădere, prin însăși faptul coexistenții în ea, a **două** regimuri existențiale. Interferența **naturii** cu **tehnica** în artă îi dă un caracter **hibrid,** sortit dela început păcatului și, poate, morții. Păcatul originar al faptului estetic stă în această ambiguitate a esenței sale. Nici numai natură, — orânduire necesară, fatală, obiectivă, — nici numai tehnică — rânduală voită, premeditată, calculată, mecanică, arta e terenul unor tendințe antagoniste a căror luptă o poate mărcina sau cel puțin corupe.

Ceeace a pus în circulație pe seama geniului creator de artă, Kant, („geniul e o **putere a naturii,** care lucrează inconștient de mijloacele sale"), e în opoziție diametrală cu definiția artei ca o **„îndelungă, obstinată trudă".** Când Leonardo numea arta „cosa mentale" la caracterul său de tehnică se gândea tot atât cât la aspectul său de viziune interioară. Geniul artistului din Renaștere intuise duplicitatea.

Istoria doctrinelor de estetică e un exemplu continuu de felul în care — de-a-lungul vremilor — accentul s'a pus pe unul sau altul din aspectele artei. Insăși evoluția artei marchează polaritatea aceasta.

Intrucât e rezultatul tendinței omului de **a se exprima pe sine,** arta ține de natură.

(Urmare în pag. 3-a)

CRONICA LITERARĂ

ŞTEFAN BACIU: Cetatea lui Bucur, versuri, Colecţia „Universul Literar"

E necesar să judecăm versurile lui Ştefan Baciu, din noul său volum : „Cetatea lui Bucur", prin raportarea la actualitatea vieţii Capitalei, deoarece, după cum titlul arată, ele aceasta vor să reprezinte. Comparaţia între cele afirmat de autor şi cele văzute şi simţite de cititorul bucureştean, nu este, firește o metodă ce ne convine, de a cerceta poezia. Repetăm însă, Ştefan Baciu ne sileşte să adoptăm criteriul confruntării, prin însăşi alcătuirea de „reportaj" versificat al volumului, în care găsim „tratate" ca după un „ghid", teme ca „strandurile", „şoseaua Kiseleff", „calea Victoriei", „strada Lipscani", „five o' clock", „Nestor", „Capşa", „Gara de Nord", „Blockhaus", „lustragii", „haine vechi", oltenii", „bisericile", „librăriile", „expoziţiile", etc., etc." Astfel fiind cuprinsul, lectorul străbătând paginile, va fi curios să ştie, de pildă, ce „scrie" poetul Ştefan Baciu, despre „cafenelele" din Bucureşti, sau „cum vede", „Cimitirul Belu", şi ce părere are despre cofetăria „Nestor", etc. Urmărind „opinia" autorului exprimată asupra numeroaselor aspecte ale oraşului, acelaş lector va observa o *unitate* de atitudine lirică, pe seama căreia va putea apoi generaliza şi deci va putea să facă *deducţii*, prevăzând conţinutul anunţat doar în titlu, al altor poeme încă necitite. Iar la sfârşitul lecturii întregei culegeri, va fi cu putinţă să aleagă o poemă *tip*, prin care să măsoare pe celelalte. Fără motive deosebite şi mai mult pentru comoditatea recenziei de faţă, să ne oprim la poema-tip „Cerşetorii", şi să dăm răspuns la întrebarea : „cum vede Ştefan Baciu acest „punct" din viaţa Capitalei ? Poezia de patru strofe „Cerşetorii", începe cu versurile :

Schilozii, ciungii, orbii şi bătrânii,
De tuse roşe, plesnind de oboseală,
Intind o mână, ciutura fântânii,
Şi stau visând o dulce toropeală.

Recunoaştem că dacă n'ar fi *localizată* şi n'am fi siliţi să vedem spectacolul aieve, în Bucureşti, versurile lui Baciu ne-ar plăcea, ca să spunem astfel, cu mai multă *uşurinţă*. Am admite adică descripţia prea „tare", pentru că n'av avea nici o răspundere şi n'am socoti-o decât un simplu „pretext" către o finalitate lirică. Cum însă cadrul îl formează „Cetatea lui Bucur", iar timpul nu este altul decât cel de azi, urmărim mai degrabă existenţa obiectivă a *eroilor*, decât subiectivitatea poetică. In acest caz, poate va părea că sunt prea numeroşi „cerşetorii", totuşi nu vom spune că autorul exagerează, ci mai curând, că avem de a face cu un punct al lui de vedere. Versurile finale lămuresc deplin acest punct de vedere :

Ei poartă'n gesturi sâmburii de ură:
Melancolia unei pâini amare.
(pag. 75)

Conform punctului de vedere ce i-l atribuim autorului, înţelegem că numai Ştefan Baciu se ridică până la luciditatea de a bănui în sufletul cerşetorilor „ură" şi „melancolie", în schimb eroii pe seama cărora afirmă stările lirice sunt simpli „păcătoşi" în sens creştin, care trebuesc „vindecaţi" şi „mântuiţi", iar în sens moral sunt obiectul asistenţei sociale şi ai iniţiativei de supraveghere a moravurilor. Ne aflăm în centrul preocupărilor d-lui Baciu dacă ne situăm în plan social şi dacă socotim modul cum se desfăşură viaţa colectivă în Bucureşti. Surprindem într'adevăr un chip social al metropolei urmărit cu atenţie de poet, cum reiese din următoarea strofă a poemei prime din volum :

Oraş sătul : cu strada nemâncată,
Demonic sfânt, cerşind pe uliţi,
Mi-eşti mamă vitregă, mi-eşti tată,
Mi-alinţi obrazul şi mă'nţepi cu cu suliţi.
(pag. 11)

Şi aici vom face observaţia restrictivă că este limpede metoda antitetică : „sătul"-nemâncat", „sfânt"-cerşind", „alinţi"-înţepi", folosită spre a exprima şi accentua un punct de vedere. Procedeul antitezei îl găsim aplicat deseori, de exemplu în „Calea Victoriei" :

Răpeşti lumini şi dai melancolie,
Sunând perfidă 'n sutele de harpe
Eu te cunosc, căci ţi-am gustat nectarul,
Ce mi l-ai dat când înflorea aurora,
Ai fost licoarea, noaptea fu paharul,
Şi 'n fundul lui dormea Sodoma şi Gomora.
(pag. 33)

Constatând întrebuinţarea procedeului antitetic ne gândim în mod natural la celălalt procedeu, al evadării la care se face apel în cazurile când un poet îşi propune să înfăţişeze un cadru cunoscut, ca la Ştefan Baciu, — Bucureştiul. N'am putea spune însă că avem o aplicare a procedeului „evadării", deşi autorul se complace uneori în a alătura câte o metaforă, parcă spre a sugera că, oricum, mai există şi alte lumi de cât cea pe care o vede. Intenţia nu este însă a cuceririi şi rămânerii în „alte lumi", căci metafora nu stărue, ci, făcându-şi o fugară apariţie, ea dispare fără a lăsa dâra unei lumini, făcându-ne să înţelegem că scopul său era *ironia*, deci *umilirea* contingentului pe care îl depăşeşte. Generalizând, din această ironie sau pornire de a umili, am putea descoperi, prin analiză, rădăcina unei ciudate forţe de negaţie în atitudinea poetului, care ar explica utilizarea termenilor „tari" şi a caracterizărilor brutale. O strofă care precedează versurile citate mai sus, indică felul cum autorul recurge la metafora *ironică* :

O, drag gunoi, văpsit aristocratic,
Canossă eşti, cu hârburi pardosită,
Pe 'ntinsul tău, în aerul tomnatic
Işi varsă cerul recea-i dinamită.
Un vierme eşti, privită din tărie...

Suntem de acord că putem gândi cetatea lui Bucur ca „privită din tărie", dar, după *voinţa* de creaţie, privirea noastră poate fi o forţă de sublimare sau una a degradării, conform celeilalte coordonate a gândirii, — a timpului: poetul are prerogativa de a face din orice timp, un *prezent* plin, sau din orice prezent o *vremelnicie*.

Lăsându-se răsfăţat de lirismul tăgadei, Ştefan Baciu mai bucuros alunecă, decât să se încumete la înălţare, de aceia, pe drept cuvânt, el spune despre strada „privită din tărie" :

„Un vierme eşti...
Tu 'nfăţoşezi seara, ca un şarpe".

Accentul se aşează pe destinul de *reptilă* care cere veşnic *pradă* umană. Deci, când sugerează că peste stradă „îşi varsă cerul recea-i dinamită", înţelegem că „metafora" nu va transfigura realitatea obiectivă şi prin urmare „şarpelui" puţin îi va păsa de „dinamita" cerului. Aceeaşi neîncredere în eficacitatea metaforei (a evadării) îl stăpâneşte pe Baciu, în numeroase poeme, cu diverse „pretexte". Astfel „reflectează" despre *statuile* Capitalei :

Când pe sub noi aleargă generaţii,
Ce nici nu ştiu de-a noastră trudă,
Voi îmi păreţi un svon în spaţii,
Pe care nimeni n'are să-l audă.
(pag. 35)

Frângerea elanului metaforic devine aproape *tezistă* într'o poezie ca „Periferie", în care Ştefan Baciu pare să-şi fi făcut o problemă de conştiinţă din neputinţa de a elogia :

Cum pot să laud oare 'n rime
Puroiul gros ce colcăe în tine ?
Ai cer pătat de oftică şi crime,
Pământ brăzdat de sutele de crime.

Aici însăşi posibilitatea metaforizării în sens *pozitiv* este exclusă, deoarece tăgada s'a suit până în cerul „pătat de oftică şi crimă". Cât de firav împodobeşte *zâmbetul* obrazul fetelor, pe care vârsta le înfloreşte ca pe copacii, fără voie :

Bodegi sordide, băcănii de-avalma,
Dospesc în ele drojdii şi revolte,
Se 'ncleaştă pumnul, sună palma,
Trec fete mari, zâmbind involte.

Este clar că „zâmbetul" nu transfigurează nimic, rostul lui metaforic fiind, ca şi în celelalte exemple citate, al *ironiei*, deci al sublinierii negaţiei. Condamnarea definitivă o pronunţă prin degradarea amară a simbolului *diminеţii* despre care, într'o poetică a sublimării ştim că însemnează un principiu al schimbării la faţă şi al creşterii :

Tac umbrele şi curge dimineaţa,
Ca 'ntr'un canal de unde nu-i scăpare.
(pag. 39)

Din diversitatea elementelor componente, nu trebue să pierdem din vedere socialul, datorită stăruinţii căruia autorul vede cerşetori şi la intrarea cofetăriei „Nestor" :

S'opresc maşini şi 'ncarcă îngheţată
Un cerşetor se bâlbâie la uşă
In timp ce toată goma 'nmănuşată
Il ocoleşte, gravă, ca pe-o crimă.
Şi după geamuri, tremurând din guşe,
Te 'ntâmpină bârfeala unanimă.
(pag. 48)

Atitudinea se precizează prin tendinţă de generalizare:

Doar chelnerul, când face nota,
E palid şi bolnav de spleen,
Ii dai bacşiş, el mormăie puţin,
Şi mâine iar începe anecdota.
(pag. 51)

Tăgada reduce fapte şi voinţe la unitatea epigramatică a *anecdotei*, iar când oraşul este surprins în forfota Gării de Nord, poetul vede în mişcările mărite enorm prin nevoia modernă de a călători, doar un mecanism sec.

Printre hamali ce gem sub câte-o ladă,
Batiste care vor să 'mbărbăteze,
Işi flutură pogonul de zăpadă.
Descarcă ţara tone de tristeţe,
Şi oare pentru câţi e visul hrana?
Iar mâna care 'nalţ 'a tinereţe,
Nu-şi bănuie, stupidă, melodrama.
(pag. 56)

Dacă ar fi să discutăm în principiu gândirea poetică a lui Ştefan Baciu din „Cetatea lui Bucur", ne-am îngădui să observăm că ea se află oarecum întârziată faţă de alt fel de gândire, care consideră, de pildă, stările sociale numai *trepte* ale unui efort necontenit, iar anecdota şi melodrama le vede sub aspectul mai intim al libertăţii voinţei, şi deci al *puterii* fiecăruia de a trăi în hotare proprii.

In recenzia aceasta nu ne-am referit însă la principii etice, pe noi interesându-ne doar procedeiele adoptate de autor spre a compune versurile sale. Şi am văzut că, fiind vorba de un cadru cunoscut de lector, maniera lui Baciu este antiteza, nu însă şi evadarea, deşi una sau alta s'ar potrivi când vrei să dai un chip liric „cetăţii lui Bucur". Dar şi antiteza folosită are un caracter special, pentrucă nu se fac comparaţii nici cu trecutul nici cu viitorul, ci tăgada o sprijină pe simpla preferinţă lirică a poetului. Sau, voind să dăm numai poetului dreptate, vom spune că aşa îi place lui să scrie, totul reducându-se la fantezie, ca în versurile ultime din poema închinată ştrandurilor :

Dintr'un taxi, oraşul se descarcă,
Vin pijamale verzi şi vin chiloţi,
Iar când spre malul gol înnoţi
Ai vrea să vezi pe-un val o barcă.
(pag. 27)

In forma impersonală „ai vrea să vezi", îşi exprimă însuşi poetul fantezia de a compune, şi acest regret stârnit de „absenţa bărcii" este elementul liric produs de metoda antitezei folosită. Ceeace reiese clar de aici şi convinge, fiindcă şi cititorul preferă valurile mării, apei *artificiale* a unui strand.

CONSTANTIN FĂNTÂNERU

Corespondenţa noastră

DASCĂLUL GRIGORAŞ

Iederă, / *Busuioc,* / *Zii cu foc,* / *Ceteră...*

Şi trecu / *Viaţa mea,* / *Dragostea,* / *Farmecu.*

Tinere, / *Uite-aci:* / *De mi-i fi* / *Ginere,*

Cu trei popi, / *Cum îi ştii,* / *Dar la vii* / *Să mă 'ngropi.*

Mi-a lăsat / *Al bătrân,* / *Bun român* / *Fie-ertat,*

Via cea / *Mai de preţ,* / *Ce-o vedeţi* / *Din vâlcea.*

Doamne, rar / *Aşa must,* / *Plin de gust* / *Şi de dar.*

Când din teasc / *A ţâşnit,* / *Am simţit* / *Că renasc.*

Până 'n zori, / *Am sorbit* / *Şi-am iubit* / *Ochişori...*

Busuioc, / *Iederă,* / *Ceteră,* / *Zii cu foc.*

E divin / *Când miroşi* / *Ochi frumoşi,* / *Lângă vin*

Şi când trei / *Faraoni* / *Ţin ison* / *Cetărei.*

Hei, Brânduş / *Iţi frângea* / *Inima,* / *Sub arcuş,*

Că-ţi ghicea / *Umbletul,* / *Sufletul,* / *Dragostea...*

Pompiliu Barbu

RODIRE

O grabă — Doamne Sfinte! — nefirească,
Dar iscusită — şi cerească, —
Imi mână degetele 'nfiorate
In slujba nopţii jumătate.

Plecate'n lungul unui şir
Ritmat duhovnicesc pe patrafir,
Se ostenesc în ritualul sfânt
Să 'ngroape 'n lut crâmpee de cuvânt.

Şi, plămădit din mine şi din glod,
Intregul se desprinde ca un rod
Îmbietor în pârguirea-i vie
Să îl culeagă semenii de glie.

T. Doru Vintilă

TOAMNA...
— sonet —

Tu te cobori din vremi cu trubadurii
De strângi la piept tristeţile 'nserării,
Sau te înalţi din basmul zânei mării,
In care te-a vrăjit muma pădurii?

Ţi-a fost palat arama aşteptării
Şi poate-aveai şi vers în rostul gurii
Şi ochii ţi-or fi fost ca negrul murii,
Iar chipul tău izvor a fost mirării.

Şi, poate'n basm, iubit ţi-a fost cocorul,
De-l urmăreşti cu ochii de tristeţe
In zarea ce-o cuprinde numai dorul

Şi-l tot visezi venind, Tu nu-ţi dai seamă,
Că'n visul tău, uitat în tinereţe,
Imbraci zadarnic parcul în aramă?

FATA — MORGANA

In versurile mele, amăgirea
Am pus din tine'n fiecare fată,
Te-am admirat, în ele, nu odată,
Ascunsă taină ce 'nspăimânţi gândirea.

Chemare peste zări cutremurată,
Prin ce tristeţi ţi-o fi trecut iubirea,
Şi ce blestem şi-a dat nefericirea
Să joci în pustă, goală, viaţa toată?

In basmul ce ţe-o dat amăgitoare,
Ai fost poate sălbatica ţărancă
Ce s'a'ndrăgit, în visul ei, de soare

Şi i-a dansat, sub raze, fără pustă...
Ţi-a dat legenda nume de ţigancă,
Sălbatică să-ţi joci durerea'n pustă!

VRĂJITOAREA

In basm, mi-ai turburat copilăria
Stârnită de prin mituri populare,
In miez de nopţi, pe măturâ călare,
Şi-ai risipit din basme bucuria,

Bătrână de tristeţi aducătoare!
Adesea-mi propusesem vitejia
Să-ţi caut în pădure căsulia,
Să te ucid, temută vrăjitoare,

Ca la minuni, pământu'n loc să steie,
Dar m'am temut de chipul tău de babă,
Cu zbârcituri şi ochi care scânteie...

Azi, par'că mă cuprinde îndoiala
Şi mă întreb, văzând cât eşti de slabă,
La care basm îi ţeşi acum urzeala?

Gh. Boaru

SCRISOARE DIN SATUL COPILĂRIEI

Iţi mai aduci aminte oare
Când alergam — de brâu — pe lunci
Cu a copilăriei floare?...
Câţi ani să fie de atunci?...

Pe-aceleaşi plaiuri, azi, am vrut
S'o întâlnesc surâzătoare,
S'o strâng la sân şi s'o sărut
Ca un flăcău, — o fată mare.

Dar n'o zăresc. Şi cine ştie
Cât o fi plâns când am plecat
Căci a rămas pe câmp pustie
Cu trupul alb îngenunchiat.

Străin, întors acum în sat,
Sărut îmbelşugata glie
Sub care doarme somn uitat
Suava mea copilărie.

Dem. Păsărescu

STEAUA DARULUI *)

Ce palid îmi apare astăzi chipul tău,
Pe bolta visurilor mele.
Risipită printre holdele de stele,
Ce palid îmi apare astăzi chipul tău.

Se stinge ziua 'ncântec suspinând.
Cântarea sufletului meu ciudat
De mici o vrăjitoare descântat,
Se stinge ziua 'ncântec suspindnd.

La noapte poate între poporul meu de oale
Visându-te mai caldă şi mai visătoare,
Voiu adormi pe drumuri de-aşteptare
La noapte poate 'ntre poporul meu de oale.

Alunecând apoi, pe marea grea de linişti
Un porumbel va scrie'n fâlfâiri de infinit
Sborul ultimului dram de sânge ostenit,
Alunecând apoi, pe marea grea de linişti.

George Todoran

*) Din volumul in ms. „Cântecele lutului".

UMBRE *)

Pâlpâie duhul candelei în schit
Şi-o umbră străbate lăcaşu'n tăcere,
Trecutul m'apasă şi greu îl înghit
Mi-e sufletul negru şi plin de durere.

O buhă răspunde suspinului tainic
Ce pieptu-mi străpunge fără 'ncetare,
Bătrână, sburlită, al morţilor crainic.
Fâlfâe, sboară, deasupra-mi apare.

Umbre de aripi pe ziduri aleargă
Altarul se'ndoaie, s'apleacă şi cade,
Inima-mi bate, pieptul să spargă...
Buha sburlită pe candelă şade.

Duhul candelei se stinge deodată
Iar buha cu'n ţipăt sboară spre lună,
In sporu-i de moarte pe mine mă cată.
La dânsa se 'nalţă, ceva să-i spună...
. . . . . .

Săgeţi de lumină prin geamuri răzbat
Tămâie aprinsă se'nalţă la Cer,
Călugării vin. Din drum se abat...
In rugă fierbinte, iertare eu cer.

Iulian N. Olariu

*) Din volumul „Poesii" 1940.

FINIS

Am umblat rătăcind până ieri
Prin piatră, prin mlaştini, prin spini,
Am intrat în noroiu până 'n gât
Şi amar m'au împuns mărăcini

Am trecut obosit barieri
Şi cu sânge-am stropit potici
In viaţa de chin ce am dus
Nu flori înflorit-au, ci-urzici.

Pân'acum n'am aflat mângâieri
Căci în besne adânci am stătut.
M'am târît prin al drumului prof,
Pe la uşi ascultare-am cerut.

Strop de soare n'a stat nicăieri
Pe deasupra încinsului cap.
Cătuşi grele şi aspre m'au prins
Şi de ele n'am mai putut ca să scap.

Dar acum s'au ivit primăveri...
Intreg lanţul de patimi s'a'nchis
Luceferii din nou pe cer s'au ivit,
Drumul ne'nfrângerii din nou s'a deschis.

Mihu Pravăţ

TROIŢĂ

Troiţă încremenită la răspântie de drumuri
Peste frunte-ţi toarnă luna acum mirul de lumină.
Trist omagiu îşi închină vântul când adie'n ramuri
Scuturându-ţi la picioare frunze moarte de sulfină.

Pălmuitu-te-au în faţă ploile din toamne sure
Şi luceferi mari şi tulburi închinatu-s'au pios.
Luna şi-a întins chilimul sângerat peste pădure
Trimiţându-ţi din dumbravă glas de tulnic dureros.

Troiţă încremenită la răscruci de veşnicie,
Lasă-mi dorul să-ţi mângâie chipul tău de piatrăgrie.

RĂVAŞ

Prietene, în târgul nostru sur e toamnă.
Pe ziduri mutilate de tăcere
Confete de regrete şi durere
Au scuturat arţarii şi castanii. E toamnă.

Acum e parcul gol, doar prin unghere
Mai joacă vântul câte-o frunză.
Aleea pare acum o neagră pânză
Pe care trec cu pas grăbit fantome de tăcere.

De când te-ai dus din târgul nostru
Ucis'a bruma flori şi vise
Deschis'au nopţile în urmă-ţi grele abise
Şi-au fluturat deasupra frunţii noastre hipnoticul lor astru.

Trudit am pogorât iar fruntea pe caiet
Şi fluturii din gându-mi spre tine au sburat.
Pe visurile ce-acum pe alei de gânduri s'au uscat
O ploaie de regrete cade'ncet.

George Hoarea

SCRISOARE OSTAŞILOR MEI

Azi vreau să v'adun din ogoare
Ca 'n popţile de veghe la hotare.
Că prea m'aţi lăsat cu sufletul împietrit
Şi prea fără judecată m'aţi osândit.

N'am împărţit împreună povara?
Nu v'am zidit eu în suflete Ţara?
Nu v'am săpat oare în inimi hotarele
Şi nu v'am călit urile ca topoarele?
N'am aprins eu candela credinţei în voi
Şi nu v'am strigat porunca vremilor noi?
Iar gândul jertfei nu mi-a fost unicul ţel?
N'am avut dorurile, toate, împietrite în el?
N'am avut sufletul înţelenit pe hotar
Şi gândul ca rădăcinile de stejar?

Atunci dece m'aţi privit atât de ciudat?
Cu ce-am greşit, cu ce-am fost eu vinovat?
Că am crezut ca şi alţii 'n cei mari?
Că i-am crezut, ca pe voi, cu suflete tari?
Dar n'au sângerat şi 'n mine durerile,
Când a trebuit să le 'mplinim vrerile?
N'aţi fi dorit fiecare un Horia
Stăpânind munţii, cucerind Istoria.

Ştiu! N'am avut tăria să vă răsvrătesc.
M'a ţintuit un jurământ ostăşesc!
Dar iată, întrevăd clipa vremilor noi,
Când nu vom cerşi ci vom lua înapoi.

Traian Georgescu

Nuiaua lui taica...

— Fragment —

de I. MINCU-LEHLIU

Sunt al şaptelea şi ultimul copil al lui neica Ghiţă, cârciumarul cu cele mai „faine" băuturi din L...

Lumea îl cunoaşte de om foarte cinstit, dar cam posac şi arţăgos.

Nu s'a arătat niciodată feţii bisericeşti din sat sau de-aiurea, fiindcă ştiindu-se om drept şi cinstit, se credea fără păcate. Şi nici oamenilor de frunte ai comunei, fiindcă n'a vrut să-i linguşească, dar nici să-i duşmănească.

Şi-a văzut omul doar de negustorie, de casă, de copii şi de tot ce truda lui de ani de zile a putut să înjghebeze cinstit o gospodărie ca a oricărui om harnic.

Şase copii, dinaintea mea, i-au zâmbit în viaţă şi i-au uşurat truda. Fiecare a făcut ceva. O fată în casă, un băiat în prăvălie, altul la magazii, altul în curte, altul pe ici, altul pe dincolo, însfârşit, ograda lui neica Ghiţă era îngrijită cu dichis şi socoteală sub îndemnul cald — ocrotitor — al mamei, — Dumnezeu s'o ierte! — o neobosită gospodină şi o devotată soţie şi mamă. Al şaptelea copil, eu, prâslea, am fost niţeluş mai leneş. Mă simţeam atras de cu totul altceva, de cât de cele la care taica mă punea să fac.

Bunăoară, de mic simţeam plăcerea să lenevesc până târziu în pat, răsfoind o carte cu poze sau aşa ceva. Tată-meu, ţi-ai găsit!... nu mă lăsà să... „trândăvesc" pentru nimic în lume...

— Scoal'! N'auzi!... Scoal' din pat!... Că de nu, uite cureaua...

— Şi ce să fac?... îl întrebam cu miere în glas.

— Du vaca la vad...

Şi din primăvară de când ieşeau vacile la islaz şi până târziu toamna, nu era chip să fiu schimbat cu cineva, din însărcinarea ce-o aveam de-a duce pe „Joiţa" la vad.

In vacanţa de Sf. Paşti şi mai ales de vacanţa mare, mi se dădeau noui însărcinări:

— Tu, „ăla micu"...

Scriind azi, această strigare a tatii, simt o neîncercată duioşie, care mă face să întrerup şirul, gândindu-mă că tatăl meu nu mă striga niciodată pe nume, ci numai aşa, simplu şi patern: „ăla micu"...

Este atât de greu să precizez cât e de-atunci, fiindcă viaţa de după războiu, cu grijile şi necazurile ei, m'au maturizat într'atât, încât până şi bietul meu tată — care nu mi-a spus pe nume — îi este aşa de greu să se hotărască să-mi spună într'un fel...

. . . . . .

— Tu, „ăla micu"... ai să duci porcii la maidan şi-ai să umpli, — când e nevoie — hârdăul mare de sub dud cu apă pentru păsări. Ai auzit?

— Da, am auzit, trebuia să răspund eu.

O hotărîre de-a lui taica nu putea fi nerespectată de copii. Şi mai ales de mine!... Aşa că mă conformam fără şovăire.

Porcii trebuiau duşi la maidan de două şi de trei ori pe zi; iar hârdăul... — ah!... hârdăul acela mare de sub dud, de câte ori nu l-am înjurat!... — trebuia umplut de... nu se ştie câte ori pe zi, după nevoile orătăniilor din ogradă, cărora tată-meu le arăta atâta grije!...

Când mă căuta şi vedea că sunt la un joc „de-a poarca" sau „de-a ţurca" cu Marin Chiose, mă chema repede să umplu hârdăul...

— Păi acum l-am umplut, îngânam necăjit...

— Acum l-ai umplut? Bine!... Du-te atunci, şi dă drumul la gâşte şi la porci.

In acest timp taica, satisfăcut, spăla şi limpezea toate copaele şi vasele din cari păsările curţii beau apă, umplându-le din nou cu alta proaspătă, rece şi limpede cum e cristalul, adusă cu mânuşitele mele, dela puţul cu scripete de lângă şopronul lui naş Ionică. Ba mai turna apă rece şi în băltoacele porcilor, „ca să se răcorească şi ei săracii"... spunea dânsul.

Când dădeam drumul din cotete la raţe, gâşte şi porci, apoi să te ţii bălăceală!...

— Mac... mac... mac... mac... măcăiau raţele şi svârleau apa cu ciocul în toate părţile.

— Gâgâgâgâ... gâgâgâgâ... gâgâgâgâ... făceau gâştile şi stând în vasele cu apă, fâlfâiau nebune din aripi, de parcă erau pe gârlă...

— Grofff... grofff. grofff... făceau porcii, răsucindu-se când pe-o parte, când pe alta...

In cinci minute de răsfăţ răţesc, gâscănesc şi mai ales... porcesc... apa din hârdău era... dată gata.

Şi alte opt găleţi cu apă, cărate dela puţ, trebuiau să umple hârdăul.

La etatea de 13 ani, în timpul acelei cumplite ocupaţiuni duşmane, îmi păstram — totuşi — însărcinările, la care se mai adăoga una mai nobilă: aceia de practicant la judecătorie, lucrând sub blajina supraveghere a d-lui grefier Petrescu. Asta numai să scap de prigoana jidanului Lazăr, tâlmaciu la Comenduirea 302 — din timpul ocupaţiei — care avea plăcerea să mă trimită mereu „gonaş" la vânătorile lui Dick.

Deabia noua funcţie a hotărît-o pe biata mamă să-mi facă — însfârşit — pantaloni lungi, ca lumea, fiindcă până atunci mi-i făcea puţin mai jos de genunchi, din care cauză aveau forma unui cot de burlan.

Pantalonii lungi, cravata — rândunică — şi... funcţia de... jelbar la judecătorie m'au ridicat în faţa ţăranilor la rangul de... domn!

„Domnul Ion al lu' domn Ghiţă".

Aşa se face c'am cunoscut-o pe Elena D., fata unui frizer, nu de mult stabilit în satul nostru.

—„Domnul" Ion M., domnişoara Elena D., a făcut prezentările bunul meu prieten de toate zilele, Vasile D.

Şi domnişoara Elena D., avea 18 ani, deci cu cinci ani mai mare decât mine, iar Vasile D. o plăcea fiindcă era mărunţică, brunetă şi avea picioarele groase ca o unguroaică dolofană.

Vasile D. neavând de lucru, mi-a tot vorbit de frumuseţea Elenii, până când şi eu — un copil cu inima crudă — am simţit c'o plac. Şi Elena, — ingrată ca toate femeile — n'a mai ţinut seama de dragostea ce i-o arăta Vasile D., vechi practicant la administraţia de plasă, cu ajutorul căruia Elena intrase practicantă la primărie, şi, părăsindu-l, pur şi simplu, a răspuns unui precoce copil, cu suspine insinuante, prin următoarea... gândire:

„Căutând iarba fir cu fir,
„Am găsit un trandafir.
„Trandafirul ce-l doresc,
„Ah!... Ioane, te iubesc!...".

Dela primirea acestei... mari gândiri, bietul taica n'a mai putut face nimic cu mine. Se frământa el şi înainte s'o scoată la capăt cu „ăl mic"..., făcându-mă să duc la timp vaca la vad şi porcii la maidan, dar din momentul când mi-am dat seama că sunt... iubit, s'a terminat!... Nu mă mai duceam cu porcii la iarbă, pentru nimic în lume. Ce?... Să mă vadă Elena?...

Casa coanei Mariţa, unde locuia Elena, devenise ţinta privirilor mele.

— Ai înebunit băiatu', o dojenia grijulie coana Mariţa.

— Nu-i nimic!... Ne iubim, îi răspundea nevinovat, Elena.

— Nu-l vezi?... E un copil!...

— Am să-l aştept să-şi facă armata şi pe urmă...

Când a auzit taica de-aşa ceva, mi-a dublat numărul găleţilor cu apă pe cari — o parte — trebuia să le duc la hârdău, iar altă parte, în prăvălie la spălatul sticlelor şi paharelor. Mă punea să fac orice, numai liber să nu mă ştie.

Intr'o zi însorită de August, taica dădea grâul la trior.

— Ioane, după masă nu te mai duci la judecătorie şi ai să ajuţi la trior... Ai auzit?...

Hotărîrea lui taica, m'am găsit tocmai eu, „prâslea", s'o nesocotesc în ziua aceia.

— Am treabă la judecătorie, trebuie să mă duc! Ce, vrei să mă dea afară?...

— Bine!... mi-a răspuns taica, şiret.

Şi după amiază am plecat, dar nu la judecătorie, ci la... primărie, la Elena, aşa cum eram înţeles cu ea. Am intrat în birou şi m'am aşezat în faţa ei, privind-o lacom, tăcând, — ruşinat parcă — de sfredelirile ce le simţeam prin corp, ameţit de pielea ei albă, albă, întinsă şi de părul ei negru ca cicoarea...

Când să deschid gura să-i spun cine ştie ce cuvinte de dragoste, taica deschide... uşa şi apare vijelios cu o nuia de salcâm cu ghimpi în mână, răstindu-se la mine, fără menajare:

— Aici ţi-e judecătoria, haimana?!...

N'am putut răspunde nimic şi sbughiu pe uşe. Dar când să ies, am simţit pe spinare două linii de foc cu înţepături de ace. Am ieşit fugind în şosea, iar taica după mine.

De ruşine n'am mai dat ochii cu Elena, până când a trimis după mine.

— De ce nu vrei să mă mai vezi?

— ?!

— Ţi-e ruşine de ce ţi s'a întâmplat la primărie?

— ?!

— Nu fii copil! Ce Dumnezeu! Te-a bătut tatăl tău, nu un străin. Şi-ai să vezi ce bine are să-ţi prindă... „nuiaua lui taica"...

. . . . . .

Iţi mulţumesc din suflet Elena D... Aşa a fost!...

Păcate estetice

(Urmare din pag. I-a)

In măsura în care e **căutare a unui mijloc** de expresie, arta ţine de tehnică. Arta e limbaj, s'a spus. Dar limbajul, în înţelesul său cel mai restrâns, înseamnează un **sistem de semne** care să închidă o **semnificaţie**.

Limbaj e şi cifrul, limbaj e şi fapta, sub un anumit aspect. Tot ceeace traduce pentru alţii, tot ceeace comunică o semnificaţie subiectivă e limbaj: formulare. O semnificaţie, un sens, poate fi pasibil de formulare adecuată şi totală, sau adecuată-parţial, sau inadecuată dar totală, sau poate să nu fie pasibilă de formulare. „Inefabilul" poeziei înseamnă tocmai asta.

Problemele acestea ale „linguisticei generale" (ca să întrebuinţăm o expresie scumpă lui Croce) sunt însă cu mult mai complexe şi nu ne interesează decât lateral.

Când delimitam în articolul nostru precedent, „expresia" de „tehnică", nu făceam altceva decât să situăm deoparte **sistemul de semne,** care poate fi învăţat mecanic, care nu e adică legat de nici o subiectivitate, şi care se poate oricând pune în slujba unei subiectivităţi, pentru a o obiectiva, dar care **nu e încă** aplicată nici unui sens — şi sistemul acesta de semne îl numeam **„tehnică"** — deosebindu-l de **expresie,** adică de fuziunea sensului cu tehnica, a semnificaţiei cu semnul. Expresia implică aşadar tehnica, dar nu se confundă cu ea. Arta e expresie, dar nu e tehnică. E şi tehnică, dar nu numai tehnică. E tehnică pusă în serviciul unui sens interior, unei viziuni artistice, unei intuiţii, unei trăiri subiective. ca s'o fixeze într'un material obiectiv, oferindu-i comunicabilitatea.

Spuneam acolo că pentru a deveni expresie, o trăire trebuie să-şi aleagă o tehnică ale cărei posibilităţi să-i convină, şi că asta nu mai e treaba esteticei, ci a artisutlui, a instinctului artistic, a talentului.

Primul păcat estetic ar fi nepotrivirea dintre sensul care se cere transmis şi sistemul de semne. Păcatul acesta se denumeşte popular „lipsă de talent". De câte ori sensuri trăite adânc nu vor fi fost ratate de imperfecţiunea mijloacelor de redare! Nu putem şti, tocmai pentrucă n'au ajuns să ni se facă cunoscute. Dar de câte ori conţinuturi sufleteşti reduse ca valoare omenească şi intensitate, îmbracă haina pompoasă şi pretenţioasă a vre-unei tehnici rarisime, convingându-ne de ridicolul lipsei de convenienţă a scopului faţă de căile apucate, ştim din experienţa noastră de fiecare zi. „Beţia de cuvinte" combătută de Maiorescu, procesul intentat de Junimişti „formei fără fond", păcatul acesta îl înfierează.

„Lipsa de talent" nu e însă un păcat ontologic, al artei, ci unul psihologic, al artistului. Ea nu derivă din natura hibridă a artei, aşa cum derivă păcatul **tehnicismului** sau al **expresivismului** cu orice preţ. Există opere de artă compromise tocmai din pricina exagerării uneia din cele două tendinţe fundamentale ale faptului artistic. După cum coştiinţa care o produce a fost stăpânită mai puternic de importanţa **mijloacelor** de a exprima, sau dimpotrivă, de necesitatea de a **se** mărturisi **pe sine,** opera de artă va purta urmele unei păcătuiri printr'unul sau prin celălalt dintre rosturile ei. Fiind convins că arta e anthropologie, cum de drept e, artistul va fi ispitit să considere artă tot ceeace are caracter de document omenesc. Valoarea omenească a unui fapt, odată constatată, va împiedeca mintea contemplatoare să caute dacă **şi** condiţia nivelului tehnic corespunzător, e împlinită. Faptul s'a produs oridecâte ori anumite structuri politice, întemeiate pe **anumite** virtuţi cetăţeneşti, au promovat desvoltarea **anumitor** calităţi în indivizi. E cazul artei cu tendinţă, sau artei cu program social, slujitoare a unor scopuri ce-o depăşesc. Experienţa sămănătoristă a literaturii române ne-a demonstrat cu excedent ce poate însemna o confuzie de planuri. Interesând mai ales prin **ceeace** căuta să spună, arta de felul celei sămănătoriste neglija **felul** în care trebuia să spună.

Bancruta curentelor afiliate expresionismului tot de aici provine. Literaturizând la exces artele figurative, încărcând de semnificaţii literatura, expresioniştii dau mijloacelor lor artistice, sarcini mai grele decât pot ele suporta. Păcatul de a căuta să fie **expresivă,** de a căuta să aibe conţinut omenesc profund, fără a se îngriji să-l încredinţeze spre păstrare şi transmitere unor mijloace capabile s'o facă, este pentru artă ceeace etic se cheamă orgoliu: intenţia de a fi mai mult decât poţi fi. Păcatul opus, etic, se cheamă **vanitate:** a vroi să apari mai mult decât eşti; e un păcat de origine socială. Tot de origine socială e şi cel care-i corespunde pe plan estetic: a spune mai mult decât e conţinutul omenesc, **a face efect** asupra nepricepătorilor. Tehnicele „originale", „dificile", „subtile", ale snobismului artistic vor să acorde singure valabilitate unei opere, care de fapt nu se poate numi artă **decât** dacă realizează misiunea aceasta a contopirii semnificaţiei cu semnul. O operă de arhitectură în care ornamentele întrec în proporţii şi greutate materialul întrebuinţat pentru construcţie, în care faţada nu corespunde împărţirii organice a clădirii, în care părţile n'au rosturi funcţionale în tot, suferă de **tehnicism.** Un tablou în care se ia drept scop, perfecţiunea tehnică, fără ca ea să slujească unui sens omenesc, suferă de tehnicism. Şcolile de pictură pornite dela diverse **„probleme"** de tehnică coloristică ori perspectivală, dela anumite nedumeriri faţă de virtuţile **figurative** ale unor anume procedee. sunt şcoli care iau artificiul drept organic, accesorul drept principal. mijlocul drept scop.

Intr'un anumit fel, s'ar putea susţine că tot ce s'a pictat dela marea reacţiune constructivistă, împotriva frământărilor impresioniste încoace, toate confreriile de artişti bazate pe acceptarea unor anumite maniere, unor anumite procedee, unor anumite „soluţii" de probleme lăturalnice, suferă de tehnicism. Extravaganţele literaturilor din ultimul timp, şi ele de tehnicism pot fi legate. Eroarea aceasta a substituirii scopurilor, oricare ar fi originile ei sociale, fie ele moda, snobismul „connoisseurs"-ilor sau imperativele politice, n'ar fi posibilă nici într'o privinţă nici în cealaltă, dacă arta n'ar prezenta caracterul acesta dual, antagonist, hibrid, de **semn** şi de **semnificaţie** în acelaş timp, de **tehnică** şi de **trăire,** de **natură** şi de **artificiu.**

Păcatele artei provin din aceleaşi pricini pentru care i se acordă stimă: domeniu de interferenţă a două zone metafizice, ea poartă într'ânsa toate neajunsurile şi măreţiile unei lupte. Produs al unei dialectice dramatice a spiritului cu materia, a spontaneităţii cu inerţia, a libertăţii cu necesitatea, a voinţei subiective cu rânduiala obiectivă, arta este supusă pe rând acţiunii formative a uneia sau celeilalte.

Desigur, viziunea aceasta eshatologică nu scuză nici un păcat. Fiecare artist e un „messia" pentru arta sa, răscumpărător al păcatului originar al artei, mântuitor al sbuciumului ei, împăciuitor al luptei celor două tendinţe, într'un echilibru deplin. (Poate pentru asta i se cere răstignirea). Dar viziunea păcatului originar al artei se poate interpreta şi normativ: numai operele în care semnele luptei se simt, au valoare estetică.

Artistul pentru care problema dublei polarităţi nu s'a pus, cel puţin intuitiv, dacă nu conştient, artistul care n'a simţit dramatismul misiunii sale de preot a două divinităţi, nu va produce niciodată nimic „mare". Ocolind lupta prin acceptare a **uneia** dintre cele două tendinţe, cu excluderea celeilalte, autorul unei asemenea opere, chiar conştient fiind de existenţa amândorora, dezertează dela luptă. Rutinar, el poate fi meşteşugar bun, dacă adoptă tehnicismul La fel, poate fi un profesionist al confesiunilor de adâncă valoare omenească. Niciodată nu va fi însă în stare să **rodească viaţa** unei opere, care ca orice viaţă, dela luptă purcede.

ION FRUNZETTI

Cale şi scop în spiritualitatea legionară

(Urmare din pag. I-a)

există ca un rod al intelectualismului. Calea către Dumnezeu este aceea a trăirii nu a analizei. Dumnezeu nu poate fi privit ca un obiect, ca ceva exterior, nu poate fi cunoscut prin demonstraţie şi nici prin recomandaţie. Dumnezeu poate fi trăit. A-L cunoaşte înseamnă a-L experimenta interior, nu prin raţionamente. Dumnezeu este obiectul unei intuiţii înalte, o cunoaştere imediată, nu un obiect de cercetare abstractă. Cum să poţi cuprinde absolutul prin relativ şi nemărginitul prin limitat?

In concluzie: viaţa morală pentru a cuprinde ceva, pentru a cunoaşte este necesară o experienţă directă, trăită personal. Dece o astfel de experienţă? Pentrucă suntem „în viaţă". A cunoaşte o realitate morală superioară, înseamnă a te ridica la ea. Experienţa morală, spre deosebire de cele din lumea fizică, aduce de fiecare dată o nouă schimbare, o înălţare a fiinţei noastre lăuntrice. Experienţele morale şi religioase ne îmbogăţesc lăuntric, ne deschid noi orizonturi pe calea desăvârşirii noastre.

Dumnezeu este cunoscut pe calea credinţei şi pe aceea a dragostei, este cunoscut printr'un act care cuprinde întreaga noastră fiinţă spirituală unde converg drumurile dela realitatea vie a lumii spre noi şi dela noi spre această realitate, adică pe calea unei legături directe şi reciproce.

Reflexiunea, analiza conceptuală, nu are putere în acest domeniu viu şi ascuns, imponderabil. Este o a doua etapă, adică vine în al doilea rând cu o funcţiune ajutătoare. O întemeiere raţională care poate fi comunicată constitue un element de îndrumare dar nu descoperă niciodată absolutul. Experienţa morală nu poate fi raţionalizată şi nici transmisă; ea are valoare întrucât am încercat-o; de aici vine valoarea ei morală; **dacă o discutăm sau o prezentăm poate însemna o contribuţie intelectuală. Nimeni nu poate experimenta moral în locul tău, aşa cum este cu putinţă în fizică. Experienţa morală pentru a da roade trebue făcută şi ea în condiţii proprii, tot atât de necesare ca şi cele din lumea fizică.**

Cunoaşterea lui Dumnezeu nu o putem avea decât pe această cale a experienţii interioare; o astfel de cunoaştere este produsul sforţării noastre interioare. **De neconceput şi imponderabil, sensibil inimii şi prezent în lume şi viaţă, omul viu îl caută mereu şi pretutindeni.**

Prezenţa lui Dumnezeu este o certitudine prin însăşi actul vieţii noastre, prin însăşi setea de absolut pe care o trăim. Nouă ne rămâne să găsim căile **care ne duc la liman. Prezenţa odată descoperită, omul caută să-l câştige. De aceea este atât de necesar să cunoaştem căile şi cerinţele acestei vieţi. Implinirea destinului nostru de fiinţe spirituale vine prin supunerea la experienţele morale,** căi ale absolutului. **A avea conştiinţa prezenţei lui Dumnezeu este un act important dar elementar, al vieţii noastre. A avea legătură cu el, a-l dobândi, a fi iluminat de legătura cu izvorul existenţii, este un act mult mai greu şi mai tragic, adică mult mai uman. Aci se poate vedea superioritatea şi calitatea noastră de fiinţe spirituale.**

Căile absolutului sunt experienţe şi exerciţii spirituale adânci, sunt trăiri şi înoiri prin care o voinţă de om trebue să le cunoască pentru a ajunge la limanul însorit: mîntuirea. Aceste experienţe uneori pline de jar, sunt cu atât mai umane, cu cât sunt mai de neînlăturat şi cer o sforţare mai mare. Oricât de înaintat ar fi cineva pe calea către Dumnezeu, nu poate înlătura aceste experienţe cât mai are chip de om. Lupta spirituală durează atât cât durează şi omul, ea se întrerupe odată cu moartea. Căile absolutului, vedem dar, au în viaţa morală o însemnătate covârşitoare.

ERNEST BERNEA

Flecăreala noastră cea de toate zilele

(Urmare din pag. I-a)

El poate fi observat mai ales în critica orală pe care cel dintâi venit se crede îndreptăţit s'o facă, cu o uşurinţă şi o inconştienţă total lipsite de grija oricărei răspunderi. In tramvaie şi autobuze, pe stradă ori în sălile de spectacol, oriunde ai deafface cu inşii anonimi a căror sumă aritmetică alcătueşte opinia publică, eşti tras de o parte ca să ţi se spună, sau fără să vrei auzi exprimându-se, aceeaş suspectare nu numai a sforţărilor bine intenţionate, de oriunde-ar veni, dar ceeace e mai grav, o lipsă de încredere în puterile de renaştere sufletească şi de purificare morală, ale neamului chiar din care faci parte. Nimic din ce se face nu-i mulţumeşte, şi tot binele care se încearcă a se realiza pentru folosul colectivităţii este zadarnic, dacă nu-i fericeşte deadreptul pe ei. Sentimentul solidarităţii sociale — pe înţelesul insului anonim din mulţime — însemnează străduinţa tuturor, adică a societăţii organizate, pentru binele lui propriu. Mentalitatea conului Leonida nu s'a schimbat o iotă: „Statul să aibă grijă, statul să facă şi să deragă, că d'aia-i stat".

Totuşi, într'un fel e şi el solidar: ori de câte ori găseşte prilejul — ori îl iscă singur — de a critica. Sub aspectul acesta agresiv şi înverşunat chiar până la patimă, se'nţelege că metalitatea sau atitudinea semenului nostru merită mai mult decât zeflemeaua satirei. E o mentalitate drăcească, destructivă şi care trebuie tratată ca atare, adică radical stârpită.

Când, în „Prologul în cer" din „Faust", Dumnezeu îl întreabă pe Mefistofel:

Tu n'ai să-mi spui nimic de bine,
Vii numai să reclami la mine —
Şi nu-ţi place nimic de pe pământ?

Dracul îi răspunde:

Nu, Doamne, rele's toate câte sunt.

Tendinţa de a găsi rele toate câte sunt, de a ne ponegri singuri, de a ne recunoaşte scăderi şi lipsuri de nelecuit, cu o uşurătate uluitoare, corespund, în mentalitatea opiniei noastre publice, fenomenului de „supralicitate în pocăinţă" semnalat de Pierre Gaxotte, în presa ţării lui.

Deunăzi, aflându-mă în tramvai, am fost silit să suport dialogul unor femei. Vorbeau în cuvinte „alese", căutate anume, cu preţiozitate. Păreau vizibil mulţumite una de alta şi de prilejul unei conversaţii care le dădea atâta satisfacţie. Una din ele, măritată cu un german, îi lăuda celeilalte caracterul ales al soţului său: că e blând, generos, cinstit, etc. La care cealaltă, supralicită, generalizând: „Aşa sunt ei toţi. Şi pe urmă ei sunt şi mai creştini decât noi, fiindcă creştinismul la ei a început, la catolici, iar noi ortodoxii suntem şi noi creştini, dar nu chiar ca ei...".

Pentru păcatele noastre de voie şi cele fără de voie, a trebuit să îndurăm vreo 15 minute flagelaţia unei convorbiri în care s'au perindat pe rând, discutate cu o competenţă asemănătoare, realegerea de preşedinte din Statele-Unite, conflictul italo-grec, legionarismul, etc.

Coborînd din tramvai, mi-am adus aminte de exclamaţia plină de năduf al lui Chamfort: „Publicul! De câţi proşti e nevoie ca să faci un public?" Doi sunt deajuns, am răspuns în sinea mea.

MIHAI NICULESCU

Oameni în zbateri

– Episod inedit –

de MIRCEA STREINUL

Se lăsase noaptea, dar rumoarea din stradă încă nu se potolise. Ploua mărunt și umbre mari coborîseră peste vechea clădire a universității. Intr'un cotlon dela eajul II se-aciuiase un greer; cine știe ce aventură îl adusese până acolo, între rafturile colbăite ale bibliotecii seminarului de istoria filosofiei. Nourii apăsau ca niște pumni uriași turlele Mtropoliei; frunzele castanilor de lângă biserica evanghelică se desprindeau una câte una, ca să cadă mânate de vânt — în bălțile din mijlocul străzii nepavate; câte-un strigăt din stradă ajungea slab la Vasile Dumșa, care se refugiase tocmai sus, pe treptele ce duceau în pod. Aerul stătut și plin de praf avea iz aspru de mucegaiu. Ploaia bătea melodios în acoperișul de tablă, ca să gâlgâie apoi prin jghiaburi până jos, în stradă. Orologiul dela Mitropolie vesti orele 9 și studentul își aminti că-i promisese Irinei s'o ducă la Teatrul Național, unde o trupă din București avea să reprezinte amara comedie „Candide" a lui Bernhard Shaw.

Deodată, lui Dumșa aerul i se păru atât de greu, încât avu impresia că se sufocă și se temu să nu leșine. Abia putu să se târâie până la geam, ca să-l deschidă. Un val de aer proaspăt, rece, îi năvăli în față, înviorându-l. Intinzându-și în afară mâinile, și le lăsă mult timp în ploaie. Totul dispăru din jurul său; avea impresia că retrăiește o scenă din copilărie, când alerga desculț prin pădurea din Adâncata, ca ploaia să-l ude până la piele.

După câtva timp, studentul tresări: auzise sgomot de pași. Era sigur că, luptând cu umbrele, cineva urcă spre etajul II. Incet, tiptil, hoțește. Apoi, nu se mai auzi nimic, dar fâșia de lumină a unei lămpi electrice de buzunar începu să se plimbe pe tavan; par'c'ar fi fost un fluture obosit, care ar căuta o frunză pe nemărginirea unui lac, ca să-și poată odihni aripile înainte de a-și relua sborul mai departe.

„A fost o imprudență c'am deschis fereastra", — își spuse Vasile Dumșa. — „Desigur că m'o fi zărit Popescu și acuma s'a luat după mine".

Popescu era cel mai îndrăcit agent al siguranței. Cu o'nfățișare dulceagă de vulpe pocăită, reușea să inducă multă lume în eroare. Simula că e simpatizant legionar, purta un mărțișor verde sub reverul hainei și saluta cu „Trăiască Legiunea și Căpitanul". Vasile Dumșa aflase abia cu câteva zile în urmă că Popescu e acela care-i furnizează inspectorului de Siguranță toate datele referitoare la organizația din Cernăuți a partidului „Totul pentru Țară". Intâlnindu-l în piața Unirii, îi spusese indignat că, la cel dintâiu prilej, o să-l pălmuiască. „Nu e o rușine să fii polițist", — îi strigase în față, — „dar e o nemernicie să simulezi o credință în scopul de-a spiona!" Popescu îngălbenise, căci o mulțime de oameni fuseseră martori la ieșirea lui Dumșa, dar se stăpânise și zâmbise cu o scuză profesională: „Asta e meseria mea", — și se'ndepărtase, ca să dispară grăbit în curtea comisariatului circumscripției a doua: simțise că, dacă nu l înghite repede pământul, lumea o să-l fluiere. Dumșa își strânsese pumnii. „La prima ocazie, bestia va căuta să mă doboare...". — își spusese, însă ridicase din umeri și-o luase încet către locuința prietenului său Ion Dracu, unde se ținea ședințele de cuib.

Lumina se stinse. Sgomotul de pași cari urcă se auzi din nou, lămurit, deși ploaia lovea cu tărie în geamuri. Acuma era aproape de tot și studentul se gândi cu amărăciune că s'a lăsat prins ca un șoarece'n cursă. Nu mai exista nici o posibilitate de salvare. Dac'ar fi coborît, ar fi dat drept în brațele agenului. Nu-i rămăsese decât s'aștepte.

„Doamne, ce să fac?" — se chinuia Vasile Dumșa.

— Nu trebuia să iau cu mine lista fraților de cruce. Bestia de Popescu va pune mâna pe ea și toți elevii vor fi eliminați din școli".

Coala de hârtie împăturită, pe care o ținea în buzunarul interior din stânga el hainei, par'că-i ardea inima.

Pașii se opriră din nou și lumina se stinse. Dumșa fu cuprins de speranța că lampa electrică de buzunar a agentului s'o fi defectat sau că bateria s'o fi consumat în mod providențial tocmai în clipa aceea. Prin întuneric, erau șanse ca agentul să nu dea de el, așa că se lipi de perete, însă tocmai asta avea să-i fie nenorocirea, căci Popescu, orbecăind prin beznă, își ținea întinse mâinile și, când ajunse în dreptul studentului, îl atinse.

Era prea târziu ca Dumșa să se mai ferească. Incordându-se, sări ca un orcan deslănțuit asupra umbrei care se profila peste cerul din fereastră. Umbra, luată prin surprindere, se clătină și fu cât pe ce să cadă, însă își reveni și încercă să se scape din strânsoarea brațelor lui Vasile, a cărui răsuflare îi opărea tâmpla. Studentul își adunase toate forțele; niciodată nu fusese mai puternic decât acuma. In mânile sale era soarta a cel puțin 200 de elevi, cari trebuiau salvați cu orice preț. Lupta se dădea fără sgomot. Par'că se luptau două duhuri ale pădurii. Gâfâiau, însă abia perceptibil. Ploaia ropotea nebunește în acoperișul de tablă și'n geamuri, ca și cum ar fi vrut s'acopere orice alt sunet depe fața pământului. Studentul simțea cum forțele umbrei slăbesc, dar și-ale sale proprii începeau să-l părăsească. Făcea eforturi aproape supraomenești ca să-l doboare pe agent, însă întâlnise un inamic mai puternic decât se-așteptase. Ii venea să plângă de ciudă. Par'că-i vedea în fața sa pe frații de cruce, ridicați dela gazdele lor, îmbrânciți pe coridoarele arestului dela chestura de poliție, bătuți și schingiuiți. Inebunea la gândul că tineretul acesta curat va cădea în mânile murdare ale brutelor dela poliție, a căror simplă atingere reușea să murdărească până și o floare. Vasile Dumșa începu să dea cu pumnii, cari cădeau din ce în ce mai greu, ca și cum s'ar fi fost prefăcut în fier. Năucită, umbra șovăi și studentul nu-și putu stăpâni un chiot de bucurie. Invinsese. Incă un pumn, drept în mijlocul pieptului. Umbra icni ca, apoi, să se prăbușească pe trepte, însă — agățându-se în cădere de haina lui Dumșa — îl trase după sine pe'nvingător și — amândoi se rostogoliră până'n coridorul dela etajul II.

Studentul rămase buimăcit câteva minute. Intunericul se rotea în jurul său și-i vâjâia în urechi. O durere ascuțită îi săgeta umărul stâng, dându-i sensația că i se rupe carnea depe os. In cele din urmă, reuși să se ridice. Acuma, trebuia să fugă. Desigur că, îndată, agentul își va recăpăta cunoștința și va alarma întreaga poliție. Incordându-și auzul, ascultă cu atenție, însă nici un sgomot în afară de-al ploii și de rumoarea din stradă nu spulbera tăcerea îmbâcsită din clădire. Până și greerul își încetase cri-cri-ul. Dumșa se plecă asupra umbrei; voia să-i asculte răsuflarea. Apoi, îi veni în minte să-i controleze buzunarele. Cine-știe, poate că agentul purta asupra sa hârtii importante, cari trebuiau distruse. Scotoci toate buzunarele, însă nu găsi nimic deosebit: o legătură de chei, un pachet de „Naționale", chibrituri, lampa electrică de buzunar și câteva monede. Incercă să facă lumină, dar lampa agentului se defectase într'adevăr, așa c'o puse, împreună cu celelalte obiecte, înapoi în buzunarele din cari le luase. Inainte de-a fugi, se duse la o fereastră, ca să cerceteze strada. Mai era destulă lume. Studenți, înconjurați de-un cordon de jandarmi sub comanda unui căpitan, procurorul militar, vre-o zece comisari, o mulțime de polițiști îmbrăcați în impermeabile, iar pe trotuarul opus câțiva curioși, cari voiau să vadă cum se va termina întreaga poveste.

„Se țin bine băieții", — își spuse Dumșa și dădu să se retragă dela geam, când privirea îi rămase atârnată de-un tip care se sprijinise de-un felinar și trăgea alene dintr'o țigară. — „Dumnezeule mare! E Popescu... Atunci... atunci cine e acesta de-aici...?" — și, aprinzând un chibrit, se apropie de omul care zăcea întins pe lespezile mari de piatră. „Incă nu și-a recăpătat cunoștința...".

La flacăra chibritului, Vasile îl privi îngrozit pe omul întins la picioarele sale.

Era Toader Mânzu, cel mai bun prieten al studentului.

Chibritul arse până la capăt, dar Dumșa nu simți nici o durere când flacăra îi linse degetele; par'c'ar fi fost un lepros. Buimăcit, aprinse încă un chibrit și se plecă asupra lui Mânzu, din a cărui tâmplă se prelingea un fir subțire de sânge. Dumșa își scutură prietenul, însă acesta nu dădu nici un semn de viață; studentul îi căută pulsul; apoi, deschie cămașa lui Mânzu și-și lipi urechea de pieptul încă fierbinte de luptă; ascultă cu cea mai mare atenție, își ținu răsuflarea, dar nici o bătaie a inimii nu mai suna în trupul acela. Pierzându-și cumpătul, începu să plângă sălbatic, neostoit, și iarăși îl cuprinse sensația că trece printr'un coșmar absurd, din care se va trezi peste câteva clipe, ca să se ducă voios și cu pieptul plin de poftă de viață la Irina, unde-l aștepta întotdeauna un cuvânt bun și-o mângâiere. Trecându-și mâna peste fruntea lui Mânzu, își dădu seama că ireparabilul s'a 'ntâmplat în viața sa. Rămase aproape o oră lângă trupul lui Toader Mânzu. Ochii îi ardeau de-atâta plâns și buzele i se uscaseră. Se ridică de lângă mort, se duse la o fereastră și privi în stradă: deastădată nu mai erau decât un comisar și câțiva sergenți acolo, desigur plictisiți că trebuia să stea în ploaie întreaga noapte. Reîntorcându-se la Mânzu, îl sărută pe frunte și, după-ce-i strânse lung mânile, o luă încet pe trepte în jos. La parter, deschise un geam, sări în curte și, furișându-se pe lângă niște lemne, ajunse la gardul peste care se săltă cu ușurință, ca să ajungă în stradă.

Deși vremea era destul de friguroasă, Dumșa transpirase de se lipise cămașa pe el. Se gândi că ar fi fericit dacă s'ar îmbolnăvi de pneumonie de pildă, ca să moară ca și prietenul său. Deși picioarele abia de-l mai țineau, studentul aproape că alerga. Voia să ajungă cât mai repede la Irina, dela care aștepta un sfat, o soluție. Singur, nu era capabil s'o ia.

Ploaia continua. Subțire, enervantă, rea. Orașul avea, totuși, un aspect frumos. Lumina ostentativă a felinarelor electrice din colțul străzilor se voalase în perdelele argintii ale burniței și becurile păreau niște ciudați trandafiri gălbui. Când ajunse pe ulița tăcută și singuratică de lângă Mitropolie, Dumșa se opri, ca să-și șteargă ploaia și sudoarea depe frunte. Apoi, se rezimă de gardul unei vile. In vale, luminile roșii și verzi ale semafoarelor dela gară adăugau un straniu aer apocaliptic imensei îngrămădiri de fier, beton și oțel; șinele străluceau ca pieile unor șerpi, iar aburii locomotivelor sub presiune își împrăștiau leneș fantasmele alburii, cari urcau încet spre nourii cenușii de noapte și de ploaie. Departe, peste Prut, orășelul Sadagura părea un pumn de jar mocnit, aruncat în beznă. In drum spre Irina, Dumșa se-oprea întotdeauna să privească panorama văii Prutului. In viața sa nu văzuse niciodată ceva mai frumos ca valea aceasta, în care peisagiul etern al cartierului industrial se armoniza în chip surprinzător de natural cu peisagiul cald al câmpiilor pline de aurul grânelor tălăzuitoare. Acuma, Dumșa privea cu un fel de înstrăinare valea aceasta, pe care Toader Mânzu o numise „valea fermecată" în una din lungile sale plimbări cu Vasile; își spunea că nu mai are dreptul să se bucure de frumusețea nici unui lucru depe lumea asta.

„Am ucis! Am ucis! Am ucis!" — îi suna mereu în urechi propriul său glas și Vasile își tot privea mânile la ninsoarea aurie a luminii felinarului lângă care se oprise, căci se aștepta să și le vadă pătate de sânge.

In cele din urmă, plecă. Deastădată, nu se mai grăbea. Mergea ca un somnambul și, uneori, se'mpiedica de câte-o piatră care-i ieșea dușmănos în cale, iar ploaia îi biciuia sălbatic obrajii, în timp ce-o gură de vânt agita ramurile castanilor, smulgându-le fără milă frunzele.

„Oare ce-mi va spune Irina? Ce-mi va spune...?" — se chinuia Dumșa. — „Cum se va purta cu mine dupăce îi voiu fi mărturisit cele'ntâmplate? Poate mă va goni... Da, ar face bine să mă goneaască. Doamne, de nu s'ar termina niciodată noaptea asta... Să merg, să merg mereu înainte, cu noaptea, și să nu-i dau niciodată de capăt".

In curând trebui să se oprească: ajunsese la poarta din fața casei în care Irina închiriase o cameră mobilată. La fereastra fetei era lumină și Dumșa văzu conturul capului ei, proectat peste perdeaua albă. Avu un scurt sentiment de eliberare: era fericit că Irina nu plecase singură în oraș.

Deschise încet portița.

Un câne lătră din buda sa, însă îl recunoscu imediat pe Vasile și tăcu.

Studentul bătu încet în geam. După câteva secunde, Irina deschise fereastra și-i dădu cheia. Vasile descuie ușa, ca să intre în hallul neluminat, de unde să se'ndrepte orbește spre odăița fetei.

Irina îl aștepta îmbufnată: Dumșa îi stricase seara, pentru care dânsa își făcuse un program atât de frumos! Vasile se lăsă extenuat pe marginea divanului; mânile îi tremurau și'n jurul capului se'ncolăcise un șarpe care-i sdrobea craniul. Ca să se calmeze câte-de-cât, își aprinse o țigară. Se simțea atât de bine aici, în odăița asta comodă, intimă și familiară! Pentru câteva clipe, uită totul; o privea pe Irina; fata stătea lângă veilleusă și lumina lămpii îi cernea o gingașă pulbere de aur în părul negru, coafat cu'ngrijire. Tăcerea din odăiță era nefiresc de mare; totuși, nu era o tăcere dușmănoasă, aspră, ci una blândă, care te îndeamnă la melancolie și bunătate.

Dar Irina rupse vraja:

— Văd că-ți place să-mi joci cam des renghiuri deastea!— și vocea ei, care lui Dumșa îi păruse întotdeauna atât de melodioasă, sună metalic, ostil de data aceasta.

Vasile se scutură și întreaga stare de sufocare de-adineaori îi dispăru.

— Irina, mi s'a întâmplat ceva groasnic.

— Tie ți se întâmplă totdeauna ceva groaznic, — sună ascuțit răspunsul fetei.

— Știi că astăzi am avut de lucru cu poliția... Abia am scăpat din mânile ei. Câțiva camarazi au fost arestați, — spuse încet Vasile.

— Nu mă interesează.

— De ce vorbești așa, Irina? Cuvintele tale mă dor. Nu se cade să-mi calci în picioare idealurile.

— Idealurile tale! Din cauza idealurilor tale numai neplăceri am decât Irina. In fața casei, privi îndărăt. Știa că piciorul nu-i va mai avut. Și-apoi, cum de'ndrăznești să vii atât de târziu la mine? Ce va spune gazda mea?

— Irina, am nevoie de sprijinul tău. De asta am venit. Sufletul mi-i sfâșiat, îmi arde sufletul, mă'nțelegi tu? Așa că te rog să mă ierți că nu m'am mai gândit la reputația ta...

— Nu trebuie să fii numaidecât ironic! Și ui-te ce-ai făcut cu covorul. Nu-ți puteai șterge picioarele? Ce, crezi că locuiesc într'un grajd?!

Lui Dumșa, fiecare cuvânt al Irinei îi intra ca un cuiu în inimă.

„Și, când mă gândesc, pe fata asta am iubit-o din toată ființa mea... I-am închinat atâtea visuri, am divinizat-o... Și nu e decât o femee vulgară, fără o scânteie de suflet în ea..." — și lui Vasile i se făcu ca și cum cineva i-ar fi smuls inima din piept. — „N'am să-i spun nimic... N'are nici un rost să mă mărturisesc în fața ei. Fata asta e'n stare să trivializeze până și păcatul. Doamne, câte lucruri cumplite se pot întâmpla într'o singură seară..." — gemu studentul și se ridică să plece.

Irina nu schiță nici cel mai mic gest pentru a-l reține. Vasile închise ușa după sine și avu sentimentul unei uriașe descătușări, dar această descătușare era prea dureroasă ca să se mai poată bucura de ea. Ploaia, care-l primi în curte, i se păru mai prietenoasă călca niciodată pe-aici. Castanii foșneau. Vasile se-apropie de unul din ei și-i sărută scoarța aspră, care-avea iz jilav de lut reavăn. Apoi, își îndreptă statura, privi cerul și porni înainte: mergea cu hotărîrea unui om pentru a cărui voință fără margini e indiferent dacă la capătul drumului îl așteaptă cununa de laur sau glontele.

Castanii nu mai foșneau melancolic. Murmurul frunzișului părea un marș victoris, care duce spre slăvi, iar ploaia avea în răpăitul ei dinamismul cadențelor unui imn închinat tuturor eroilor din lume.

*

In strada Piteiu, Vasile Dumșa se uită spre ferestrele camerei lui Policrat. Prietenul său era acasă. Aruncă o pietricică în geam și capul sburlit al profesorului suplinitor apăru în fereastră. Recunoscându-l pe Dumșa, Policrat se plecă în afară și strigă:

— Ce-i, măi? Tocmai mă culcam, că am tot lucrat până acuma la corectarea unor afurisite de extemporale.

— Te rog să-mi descui poarta. Trebuie să-ți vorbesc numai decât. Nu te supăra că te deranjez, dar am mare nevoie de tine.

— Bine, măi, dacă e numaidecât... — și Petru Policarp coborî în grabă treptele, ca să-și conducă sus prietenul. — Ce naiba s'a întâmplat cu tine, măi omule?! Ești palid ca și cum ai veni dintr'un mormânt.

— Cine-știe... — răspunse amar Vasile. Poate chiar vin dintr'un mormânt. Dacă nu și mai rău! Mi s'a întâmplat ceva ce'ntrece puterile mele. Am venit să-mi dai un ajutor, un sfat...

După Toader Mânzu, Petru Policrat era cel mai bun prieten al lui Vasile Dumșa. Copilăriseră împreună la Adâncata. Impărțiseră de multe ori împreună aceeași bucată de pâne, îduraseră cot la cot aceeași mizerie, luptaseră întotdeauna în aceleași rânduri și nimic nu-i putuse despărți. Vasile Dumșa intrase în Legiune. Petru Policrat era simpatizant al mișcării. De câte ori unul din ei avea de luat o măsură importantă, n'o făcea niciodată fără să-l consulte pe celălalt.

Așa că, acuma, Vasile venea cu toată încrederea la Petru.

— Ei, să te-aud.

— Petru, am ucis.

Policrat se uită lung la Dumșa, ca și cum ar fi vrut să se convingă că acesta nu e cumva beat.

— Tu... tu ai ucis?

— Da. L-am ucis pe Toader Mânzu.

Policrat era un om comod, cu groază de complicații; deaceea, nici nu se'nscrisese în Legiune; ținea la albia liniștită a unei vieți confortabile de burghez, pe care nu intenționa s'o depășească nici în bine, nici în rău. Mărturisirea lui Vasile amenința să-l atragă deodată într'o mare turburare sufletească — și, în clipele acestea, Policrat înceu să-și urască prietenul care-l făcea părtaș la o taină cutremurătoare.

Era atât de furios și de zăpăcit, încât abia putu să îngâne:

— Cum l-ai omorît?

— Eram sigur că Popescu, agentul, mă urmărește și trebuia să mă scap neapărat de dânsul. Mânzu, isbit de mine, s'a poticnit și s'a rostogolit pe trepte. In cădere, s'a lovit atât de rău, încât a murit.

Policrat chibzui mult, în timp ce Dumșa îi aștepta cu încredere judecata; studentul se uită cu lăcomie la el, dar profesorul spuse cu un fel de jenă:

— Nu pot să-ți dau nici un sfat. Cum de ți-ai pierdut în așa hal nervii? Dragă Vasile, nu mă amestec în chestia asta. Te privește... Și cea mai bună dovadă că ți's prieten adevărat, e că nu voiu spune nimănui nici o vorbă din cele ce mi le-ai mărturisit.

Dumșa își strânse pumnii. Ar fi vrut să țipe, să se revolte, să-i arate lui Petru că astfel de cuvinte nu sunt altceva decât rezultatul unei lașități rușinoase, însă era prea obosit ca să se mai indigneze.

Totuși, șopti:

— Mulțumesc. Ascultă, Petru... Mi-i rușine de tine. Credeam în prietenia, în dragostea ta, dar acum văd că n'ai ținut niciodată cu adevărat la mine. Am ucis. Dacă m'aș prezenta în fața Curții cu juri, aș fi achitat, căci n'a fost un asasinat și, cu atât mai puțin, o crimă premeditată. A fost un caz nenorocit. Eu nu vreau să fug de pedeapsă. Dimpotrivă, o caut. Autoritatea mi-ar da o pedeapsă prea mică. Verdictul ei ar fi „omor prin imprudență". Dar eu vreau altceva, vreau ca, dincolo, Toader Mânzu să poată spune: „Vasile Dumșa a ispășit" și, pentru asta, e nevoie de-o pedeapsă mare, nu de câteva luni de pușcărie. Ești laș, Petru Policarp.

— Nu, nu eu sunt laș, ci tu, Vasile. Vrei să poți spune cu conștiința împăcată: „Da, am ucis, însă mi-am răscumpărat vina", ca, apoi, să te poți culca pe-o ureche.

— Nu e adevărat. Conștiința mea nu va mai fi niciodată împăcată, dar... Nu, Petru, n'are nici un rost să-ți vorbesc. Intre noi s'a deschis o prăpastie atât de largă, încât nici o punte nu mai poate fi aruncată peste ea. Rămâi cu bine. In ce privește mărturisirea mea, nu-i nevoie s'o tăinuești. Nici măcar jertfa asta nu ți-o cer.

Acasă, Vasile Dumșa se trânti așa cum era — îmbrăcat și pătruns de ploaie — pe pat și căzu într'un somn greu, de plumb, din care se trezi abia a doua zi, pela amiază. Era o zi frumoasă de toamnă; copacii îmbrăcaseră sutane roșii, cari contrastau înviorător cu

(Urmare în pag. 5-a)

OAMENI IN VERDE

(Urmare din pag. 4-a)

albastrul palid al cerului senin, fără urmă de nouri. Vasile sări vesel din pat, deschise geamurile și se lăsă mângâiat de valurile proaspete ale aerului răcoros. Ca și bolnavii cari în momentul trezirii au impresia că sunt sănătoși, ca abia pe urmă să-și reamintească de suferința lor, la fel și studentul uitase pentru câteva clipe de cele întâmplate în cursul serii trecute și se bucura din plin de viață. Când, însă, imaginea crimei se reconstitui deodată în sufletul lui Dumșa, totul deveni cenușiu, amenințător, așa că tânărul avu sensația unei iremediabile prăbușiri din ceruri. Retrăi aevea întâmplările zilei precedente. La amiază, fusese înștiințat că studenții dela drept s'au adunat la facultate ca să protesteze împotriva unui profesor francmason, care ținea examene Duminica dimineață. Se dusese și el; în drum spre universitate, îl întâlnise pe Mânzu, care i se-alăturase. Până să ajungă, discutaseră cu'nsuflețire despre progresele înregistrate de mișcare. La sate, răsunau numai cântece legionare. Comuna Cucurul-Mare și Plaiul-Cosminului erau în întregime verzi. Jandarmii se-arătau neputincioși. Când îi prindeau pe flăcăi și i băteau, aceștia le răspundeau cu „Trăiască Legiunea și Căpitanul!" Peste noapte, jandarmii distrugeau troițele ridicate de legionari; a doua zi, afurisiții de subversivi ridicau altele. Mânzu istorisea râzând cum un jandarm, în zelul său de-a fi pe placul stăpânirii, își arestase tatăl, la care se țineau ședințe de cuib.

Apoi, vorbiseră despre un film cu Leslie Howard și Vasile tocmai își arăta entusiasmul pentru jocul concentrat al actorului englez, când un sergent de stradă se stropșise la ei:

— Circulați!

Mânzu se uitase consternat la el.

— Păi noi ce facem, frumosule?!

— Gura!

Dumșa râdea cu hohote, totuși, când râsul îi încetase, spusese descurajat:

— Doamne, ce țară îi asta? Vezi tu, polițistul ăsta nici măcar Român nu e. O fi vre-un maciornic din Caliceanca sau vre-un cuțitar din Jucica-Veche.

Cu toate acestea, el reprezintă ordinea publică, el ne bate în numele ei, el e stăpânul, iar noi nu suntem în fața legii decât criminali. Tu'nțelegi ceva, măi Toadere?

— Înțeleg doar atâta... că suntem periculoși pentrucă iubim dreptatea.

— Se vede că deaceea ne persecută justiția... — glumise Vasile.

La universitate era o zarvă infernală. Insuși Sobel, inspectorul siguranței se deplasase până la facultatea de drept, ca să potolească „rebeliunea". Mic, îndesat, cu o figură ștearsă, dar cu gură vicleană sub mustățile pleoștite, inspectorul acesta era o brută ipocrită și periculoasă. Deși făcuse în tinerețe pușcărie pentru delapidare, totuși reușise să intre în poliție, avansând până la gradul de inspector regional de siguranță. Superiorii săi știau să i aprecieze micile servicii particulare și calitatea de-a păstra secrete. Când Vasile și Toader intraseră între studenți, inspectorul tocmai voia să „trateze" cu conducătorii lor împrăștierea în liniște. Din nenorocire pentru el, cineva din mulțime îl întrebase:

— Domnule inspector, a venit un ordin dela minister... L'ați văzut?

Vulpoiul căzuse în cursă:

— Nu... Ce fel de ordin?

— S'a trimis o circulară confidențială tuturor plantelor din România că nu mai au voie să'nverzească, așa că, de-acum înainte, copacii și ierburile vor fi albastre.

Un hohot de râs acoperise cuvintele studentului și inspectorul trebuise să se retragă.

Doi jandarmi păzeau poarta clădirii. Studenții încercaseră s'o asalteze, însă sosiseră întăriri polițienești și manifestanții nu reușiseră să spargă cordonul. Abia spre seară Dumșa isbutise să se strecoare în universitate, ca să lipească manifeste pe ușa decanatului. Dupăce-și terminase lucrul, privise în stradă și văzuse că poliția opera câteva arestări. Amintindu-și că are asupra sa lista fraților de cruce, fusese cuprins de grijă. Altădată, i-ar fi fost indiferent dacă poliția l-ar fi înfășcat sau nu: acum, însă, trebuia să scape. In consecință, rămăsese sus, pe culoarul facultății de litere și filosofie, așteptând ca mulțimea să se împrăștie. Il îngrijora îndeosebi agentul Popescu, care se tot învârtea printre studenți, afișând o simpatie pe sub mână cu ei, ca băieții să-l creadă de partea lor.

Vasile își aprinse o țigară și'ncepu să se gândească la o soluție, dar nu găsi alta decât aceea că trebuia să se sinucidă. Chiar dacă oamenii l-ar fi absolvit de orice vină, conștiința nu l-ar fi iertat — și-un dor puternic după întuneric îl cuprinse.

Ieșind în oraș, rătăci pe străzi. Soarele răspândea ploi de aur peste copaci și pe fața oamenilor se citea o tainică bucurie: ziua era nespus de dulce și frumoasă. In dreptul Catedralei, Vasile întâlni un grup de studenți. Unul din ei îi istorisi că Mânzu a fost găsit pe-o uliță din Clocucica. Dumșa recunoscu mâna poliției. Cadavrul fusese scos din universitate și aruncat în suburbie, ca să se creadă că Mânzu a fost ucis în vre-o ceartă cu niște derbedei. Siguranța n'avea interes să se producă vâlvă. Dacă trupul studentului ar fi fost descoperit în clădirea universității, s'ar fi spus că l-a omorît poliția. Pe atunci, organele de siguranță încă nu țineau să se vadă că mâinile li's pline de sânge... Cadavrul fusese transportat la spitalul central, unde doctorul Trancu îi făcuse autopsia, iar de-acolo, la capela cimitirului. Vasile ascultă ca prin vis toate acestea. Studenții îi spuseră câteva cuvinte de'mbărbătare, căci știau că Mânzu fusese cel mai bun prieten al lui Dumșa, și plecară mai departe.

Vasile o luă încet către cimitir. Dela un timp, începu să meargă prin mijlocul străzii. Când își dădu seama de-acest lucru, avu sensația că asistă la propria sa înmormântare. Un cortegiu întreg de fantome îl întovărășea tăcut în timp ce peste soare trecea tot mai negru fumul unor torțe uriașe. Când ajunse la cimitir, studentul avea fruntea îmbrobonată de sudoare. Copacii lăcașului de veci îl întîmpinară cu ostilitate; imensii molifți dela poartă fosneau a blestem și Dumșa, copleșit de vrăjmășia lor, se cutremură. Apropiindu-se de capelă, încercă să intre, însă poarta de stejar, bătută cu fier, era încuiată. Studentul se plimbă câteva minute prin fața clădirii în nădejdea că se va arăta vre-un portar sau altcineva, care să deschidă poarta, dar nu veni nimeni. Gândul că dincolo, după zidul acesta cenușiu, se află mort, întins pe-o masă și ciopârțit de bisturiul autopsierului, prietenul său Toader Mânzu, ieri încă plin de viață, îl înebunea. Soarele depe cerul limpede supărându-l cu voioșia lui generoasă, Dumșa intră într'un restaurant întunecos din colțul străzii, comandă vin și'ncepu să bea; totuși deși simțea cum amorțește, luciditatea nu-l părăsi nici o clipă. Intr'un târziu, i se păru că Toader s'a așezat lângă dânsul. Zâmbi fericit și spuse:

— Știam că nu vrei decât să mă sperii, măi Mânzule! Dar să nu-mi faci astfel de farse... — și-și întinse mâna, ca să-l bată pe umăr dar Toader se risipi ca un fum și mâna lui Dumșa bojbăi în gol spre mirarea chelnerului care-l privea peste ochelari.

Era acu după-amiază când Vasile se ridică dela masa scrijelată și pătată de băuturi. Când ieși în stradă, lumina puternică a soarelui aproape că-l orbi. Dumșa se'ndreptă din nou către capela care, deastădată, era deschisă. Pe Mânzu îl și așezaseră în sicriu; lângă tâmpla lui, flacăra unei lumânări încerca să alunge obscuritatea din încăpere, dar aripa ei de fluture obosit se sbătea zădarnic. Vasile se-apropie de sicriu și-i fu frică.

„Am ajuns să mă tem de el", — se gândi cu amărăciune studentul. — „Oare pentrucă eu l-am ucis? Sau pentrucă moartea e geloasă pe muritori și nu vrea să'mpartă cu nimeni dragostea față de cel răpit de ea?" — și Vasile își trecu mâna peste fruntea lui Toader, care continua să zâmbească dintr'o realitate infinit mai mare decât cea părăsită.

Când își deslipi privirea depe fața lui Mânzu, văzu că nu mai e singur. De cealaltă parte a catafalcului sta Maria, logodnica lui Petru Policarp. Se salutară depărtat, ca depe malurile deosebite ale unui fluviu imens. Fata adusese un buchet de garoafe roșii, pe care-l întinse, peste sicriu, lui Dumșa. Acesta, înțelegând, îl luă și, desfăcându-l, presără florile lângă tâmplele mortului.

Vasile simți pentru prima oară în viața sa o ură nemărginită împotriva morții. „Nu numai că ne răpește ceeace avem mai drag", — gemu studentul, — „dar ne silește să-i ucidem noi pe morți, a doua oară, prin uitare. Moartea nu vrea să tolereze amestecul nostru în afacerile ei. „O rază de soare se furișă în capelă, ca să se joace pe fruntea lui Mânzu, însă fugi îndată mai departe, ca mortul să rămână într'o stranie lumină albăstrue, — cum e aceea a lunei la'nceputul serii, pe'ntinderea de zăpadă a unei câmpii înghețate. Dumșa admitea că moartea poate fi primită cu inima ușoară, dar numai dacă ea se'ntâmplă la bătrânețe, când omul nu mai e în stare să lupte și să simtă frumusețea vieții. „Ar fi stupid ca soarele să dispară deodată pela amiază! Tot atât de nelogic e să mori când știi că puterile și pofta de lucru ți's întregi". Continuând să se gândească asupra acestui fapt, găsi că și moartea pentru o idee, pentru un țel suprem, are rost. „Să-ți dai viața pentru un ideal înseamnă să creezi. Evident, atunci mori mulțumit". Privind surâsul împietrit al lui Mânzu, nu se putu stăpâni să nu-i comunice Mariei, în liniștea întunecată a capelei, toate acestea.

Amândoi ar fi dorit să mai rămână lângă Toader, însă veni un servitor care le spuse că trebuie să încuie poarta capelei, așa că Vasile și Maria ieșiră și'ncepură să se plimbe în strada pustie dintre cimitir și cazarma regimentului de artilerie.

— Noi, femeile, — spuse Maria, — avem un fel de al șaselea simț, un instinct aproape sigur al faptelor stranii, nelămurite. Ui-te, sunt sigură că moartea lui Mânzu ascunde ceva cumplit îndărătul ei. Dumneata ai fost cel mai bun prieten al lui, nu?

— El a fost cel mai bun prieten al meu, — preciză Dumșa. — Ascultă, domnișoară Boldur, am să-ți spun ceva. Nu știu dacă vei fi bucuroasă de mărturisirea mea, însă trebuie să-ți vorbesc Eu l-am ucis pe Mânzu. L-am ucis fără să vreau. Aseară...

— Nu-mi istorisi cum l-ai omorît. Asta poate să-i intereseze pe amatorii de senzațional. Fratele meu Ioniță, de pildă, s'ar da în vânt ca să afle ceeace aveai de gând să-mi istorisești. Pe mine mă interesează altceva, și-anume: dece voiai să-mi istorisești. Ai nevoie de-un sprijin, nu-i așa?

— Poate că nu. Maria, ținem să știi că l-am ucis pe Toader. Atât. Voiam ca un om bun, curat, să știe asta.

— Irina știe?

— Nu. N'ar fi avut nici un rost să-i spun. Lui Petru, însă, i-am spus.

— Petru a fost laș... — ghici fata cu un fel de durere.

— Da.

— Lui Petru i-a fost întotdeauna frică de taină. La el, viața nu începe niciodată înainte de naștere, dar sfârșitul întotdeauna odată cu moartea. Acesta e Petru Policrat. Logodnicul meu, Vasile. Totuși, îl iubesc. Înțelegi ceva din asta?

— M'am întrebat întotdeauna dece florile cele mai frumoase au nevoie de gunoiu la rădăcina lor. Maria, mă voiu sinucide încă astăzi. Nu ți-o spun în speranța că mă vei sfătui să nu fac așa ceva. Intenționez sincer și cinstit să mă sinucid. Cunoști vina tragică din teatrul antic, nu? Nici zeii nu puteau interzice ispășirea ei. Sinuciderea mea va fi consecința firească a uciderii lui Mânzu. Sunt atât de convins că e natural să se'ntâmple astfel, încât nici măcar în subconștient nu simt vre-o ură împotriva prietenului meu că trebuie să mor din cauza lui. Urăsc cu toată sinceritatea ființei mele moartea, dar, în cazul acesta, o admit și mi-o voiu da cu plăcere.

— Nu, Vasile. Nu e moral să te sinucizi pentru a-ți ispăși vina. Moartea îți oferă liniște și nu cu liniște îți ispășești păcatul. Trebuie să suferi întâiu. Abia pe urmă să'ndrăznești să-ți iei viața. Vasile, trebuie să trăiești.

— Uiți că sunt legionar. Crezi că m'ar lăsa conștiința să mai fac parte din Legiune când mi-am omorît prietenul cel mai bun? Asta n'o pot face, Maria.

— Nici nu-ți pretinde nimeni, Vasile. Nu te vei mai duce la nici o ședință de cuib, nu vei mai purta niciodată cămașa verde.

— Pentru mine, asta e mai rău ca moartea, Maria.

— Vezi? Ți-am spus că sunt lucrurile mai grele de'ndurat decât o trecere în neant. Așa că, penru a-ți ispăși cu adevărat vina, va trebui să trăiești, iar la moarte nu te vei putea gândi decât, când conștiința ta va socoti că ai suferit deajuns.

— E o liniște extraordinară aici. Tu n'ai uneori sensația că ești singura ființă vie depe pământ? In dup'amiaza asta, am impresia că sunt la un început de lume. Vrei să mai rămânem aici? N'am să uit niciodată singurătatea asta.

Intrară pe câmpie. Orizontul avea o vastitate nesfârșită. De pe-o măgură, Cernăuții se vedeau ca o îngrămădire imensă de piatră — o luptă titanică împotriva cerurilor. Departe, se desfășurau colinele de peste Prut, iar pădurile arămii de toamnă urcau lin pe dealuri, ca să se înece'n azururi. Uneori, câte-o pasăre sălbatică striga pe-o miriște, înfiorând văsduhul clar și proaspăt, pe când un uliu vâslea agale deasupra unei gospodării. In ograda jităriei ardea foc mare, într'un cuptor de lut. Oamenii fierbeau povidlă și mirosul ei acrișor se răspândea plăcut în împrejurimi. Dincolo de-o porumbiște încă netăiată, un copil păștea vacile, ale căror tălăngi sunau ca dintr'un basm auzit la gura sobei și doi câini tineri se jucau lătrând vesel în sburda lor. Maria și Vasile se-așezară pe buturuga de sub mărul unui hat, ca s'asculte mai bine glasul toamnei. Fata se detașase de tot ce însemna trecut; luând încet mâinile bărbatului, le privi lung și le mângâie; apoi, îi spuse:

— Vasile, de-acum înainte, viața ta va fi o luptă necontenită pentru mântuire. Ceasul ei va veni odată și-odată. Atunci, vei putea lua orice hotărîre vei voi. Chiar și-aceea de-a muri.

Dumșa o întrebă cu glas stins, însă limpede:

— Maria, când vei socoti că ziua aceea a venit, mi-o vei spune?

— Da. Și, acuma, începe să lupți pentru a câștiga dreptul la moarte. Să mergem.

— Maria, am impresia că Toader Mânzu se află lângă noi.

— Așa e bine, Vasile. In ceasurile când te vei sbate mai mult, el va fi lângă tine, ca să te-ajute. Morții sunt cei mai buni prieteni ai noștri. Noi, se poate să-i uităm. Ei pe noi, niciodată. Să-ți amintești mereu de asta și să ai întotdeauna încredere în morții tăi, Vasile.

Până'n oraș, nu-și mai vorbiră. Mergeau tăcuți, dar în sufletul lor era un tumult straniu, care le depășea puterile de înțelegere. Mergeau voioși. Vasile simțea că, prin Toader Mânzu, se realizase o legătură tainică între sine și eternitate, iar Maria era fericită fără să-și dea precis seama dece.

Seara, Policrat își întâlni la cantină logodnica. Maria îi cunoștea toanele și văzu îndată că Petru e supărat pe ea. Intr'adevăr, dânsul îi făcu observații din cauza lui Dumșa, cu care-o văzuse în strada Romană pe când se'ntorcea dela cimitir.

— Nu vreau să existe nici un fel de intimitate între Vasile și tine.

Fata simți cum sângele i se urcă în față, însă își stăpâni revolta.

— Dumșa nu e un om care să onoreze... — continuă Policrat.

Maria îi răspunse calm:

— Cuvântul „intimitate" are de multe ori un sens peiorativ. Rostindu-l, la care sens te-ai gândit?

— Iți place să te joci cu subtilitățile.

— Petru, îți dai seama cât m'ai jignit?

Policrat nu mai spuse nimic. Maria îl privi cum mănâncă, lacom și repede, și-și strânse pumnii. Mintea îi dicta să se ridice de lângă dânsul, ca să se despartă definitiv de el, dar inima o reținea și fata își dădu seama că va rămâne pentru totdeauna roaba acestui bărbat.

In ziua înmormântării lui Mânzu, ploua iarăși. Poliția, temându-se să nu se producă manifestații cu prilejul înmormântării, dispusese ca ea să se facă în cursul dimineții. Din cauza orei neobișnuite, nu fură de față decât vre-o zece camarazi, cari veniseră în cămașă verde, lucru pe care agentul Popescu nu uită să-l noteze în raportul său către siguranță. Preotul fusese obligat să oficieze cât mai repede slujba, așa că întreaga ceremonie decurse oarecum grotesc. Vasile Dumșa privea pierdut cerul cenușiu, pe care-l sdrențuiau copacii. Lângă el, Maria plângea. Când bulgării începură să cadă peste sicriu, Vasile nu-și putu stăpâni nici el lacrimile. Inchizându-și ochii, ascultă rostogolirea țărânei peste scândurile cari închideau trupul lui Toader Mânzu și i se păru că bulgării lovesc în însăși inima sa. Când își redeschise ochii, văzu că lumea s'a și îndepărtat. Lângă groapă nu mai erau decât cioclii și Maria, care se rezemase de trunchiul jilav al unui molift uriaș. Ceilalți — se pierdeau între copaci, ca să dispară în curând dincolo de zidul împrejmuitor. Vasile veni la fată și-o rugă să plece.

— Vreau să rămân singur, — îi spuse. — Voiu avea impresia că e viu, aici, alături de mine. Maria, ne vom mai revedea?

— Va trebui să ne revedem.

— Adevărat. Nu uit că ți's dator cu viața. Așa a fost înțelegerea noastră, nu?

Groparii lucrau de zor, blestemând ploaia care-i bătea fără milă. Departe, ascuns după un copac, Popescu îi privea curios pe Vasile și Maria. In cele din urmă, ajunse la concluzia, că trebuie s'o pună și pe fată în lista suspecților. Când Maria trecu pe lângă el, se luă după dânsa și-o urmări până acasă. Apoi, se duse la chestură, ca să-și prezinte raportul în fața inspectorului de siguranță, subliniind că oamenii în verde au cântat imnul legionarilor căzuți. După ce ascultă raportul, inspectorul spuse lui Popescu că i-a cetit petiția prin care acesta cerea să fie numit comisar polițienesc.

— Aș propune bucuros numirea dumitale, dar vezi... n'ai studiile necesare și, apoi, mi se pare c'ai suferit o condamnare penală... definitivă....

— Și alții au suferit condamnări penale, — insinuă smerit agentul, — și, cu toate acestea, au ajuns în situații foarte înalte.

— Hm, da, da... — tuși inspectorul, care fusese condamnat în tinerețe la un an de închisoare pentru escrocherie, dar care știuse să se'nvârtă pe lângă câteva persoane influente pentru a fi primit în poliție, unde reușise să facă o carieră frumoasă datorită maleabilității caracterului său și lingușirilor la care se pretase pe lângă cei mari. — In orice caz, dumneata ești unul din cele mai bune elemente ale poliției noastre, așa că am să mă mai gândesc. Iți promit că, la timp oportun, voiu vorbi cu ministrul de interne despre dumneata. Nu uita că am nevoie de lista fraților de cruce. Dacă reușești să mi-o aduci, cu o săptămână mai târziu vei fi comisar. Deocamdată, ține bonul acesta. Il poți încasa chiar astăzi.

Popescu se înclină, mulțumi modest și plecă zâmbind: știa că inspectorul va trebui să-i propună numirea, cu toate că era ilegală. Șeful siguranței din Cernăuți știa că agentul a pus mâna, cu trei luni în urmă, pe originalul sentinței de condamnare, rostită acu nouă sprezece ani de către judecătorul Gheorghian din Roșiorii-de-Vede.

Vasile Dumșa nu plecă din cimitir decât când mormântul fu terminat și crucea înfiptă. Lemnul proaspăt geluit lucea straniu în ploaie; crucea aceea par'că avea viață într'însa: brațele ei implorau cerurile. Studentul se-apropie s'o mângâie. Sprijinindu-și de lemn fruntea, spuse tare:

— Măi Mânzule, am să ispășesc. Mânzule, aici, la căpătâiul tău, îți jur că nu voiu veni la tine până nu voiu răscumpăra cu viața mea moartea ta. Atunci, te voiu ruga să mă ierți, ca să pot muri cu inima curată, — și rămase nemișcat câtva timp, ca să se roage.

Apoi, trecu repede printre morminte [1])

MIRCEA STREINUL

1) Fragment din romanul „LEGIONARI URCAU CANTAND SPRE CER".

Vizită *)

Toate sunt la fel ca la început;
Doar lipsa ta amintește dumineci uitate.
In aer stăruie ceva cunoscut,
Cu mireasmă de rece singurătate.

Prin geamurile prăfuite, lumina puțină
Se strecoară sfioasă, ca o privire bănuitoare —
Că cineva s'a ascuns înăuntru — să moară.

S'aude cum tremură vântul în grădină,
Printre arborii încărunțiți de ninsoare
Și, din duioase aduceri aminte —
Glasul tău, asemeni unei muzici, departe...
Numai zâmbetul — o, zâmbetul tău înghețat de cuminte,
Visează alături, în cadrele moarte.

Clipele se alungă încet, tăcute și sfinte...

TEODOR SCARLAT

*) Din volumul **„Ora de sbor"**, — sub tipar la „Cartea Românească".

Primăvară

Niciodată, niciodată florile,
Nu și-au prins pe pleoape zorile,
Cum mi-am adunat pe buze, eu,
Diminețile din trupul tău.

Niciodată, niciodată-albinele,
Cât-îi câmpul, valea și colinele,
Miere n'au cules, nici soare,
Cât am strâns din trupul tău de floare.

Niciodată postul, rugăciunile
N'au adus isbava și minunile,
Cât mi-aduse dorul într'o seară:
Tu, minunea lumii, primăvară!

ALEXANDRU ȘAHIGHIAN

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Un suflet „candriu"

în culisele Teatrului Ion Vasilescu

Ca să pătrunzi în culisele Teatrului Ion Vasilescu, trebue să baţi întâiu la o uşe din Pasajul Majestic şi să dai „parola" cerberului care păzeşte pe director de clienţii biletelor de favoare şi pe vedetele teatrului de ...admiratori...

Dacă ţi se îngăduie intrarea, coborî câteva trepte sub pământ, ca în cel mai bun adăpost de apărare pasivă împotriva bombardamentelor şi — mai cu seamă—a cutremurelor. Fiindcă pot da toate asigurările. In Teatrul atât de cochet al d-lui Ion Vasilescu, nu s'a clintit nimic. Zvârcolirea pământului care a zdruncinat şi a năruit atâtea edificii şi adăposturi omeneşti, n'a lăsat nici o urmă în acest adăpost al cântecului şi al glumei. Iată, de pildă, cabina celor... trei muşchetari: Coco Demetrescu, Aurel Munteanu, George Groner. Decanul scenei craiovene, nenea Coco, mă asigură — mucalit — că nici măcar oglinda nu i s'a mişcat din loc. Mă uit şi eu la oglindă. Din ramă, priveşte galeş, o fată blondă, în dublu exemplar.

Sunt două „poze" înfipte acolo, să-i zâmbească mereu, tinereşte lui Nenea Coco... In oglindă se poate ceti deandoaselea... o reverenţă graţioasă şi o semnătură : Gicu. Şi dacă nu ştiţi cine e „Gicu", (fiindcă nu e vorba de numele „intim" al d-lui Vraca) vă voiu mărturisi că fata blondă care îi zâmbeşte din rama oglinzii în fiecare seară lui nenea Coco, este Eugenia Zaharia. Cui mă va acuza pentru această indiscreţie, îi voiu răspunde... cu alte indiscreţii. Ştiu că riscul e mare. D. Vasilescu m'a avertizat, de altfel, să mă feresc de gura actorilor, fiindcă Shakespeare însuşi le atribuia o primejdioasă folosinţă a cuvântului care batjocoreşte şi ustură mai aprig decât lovitura de biciu. Dar nu trăim, cu toţii, într'un timp eroic ? Nu-mi pasă de „răzbunarea" actorilor. Ii voiu înfrunta, curagios. Ii voiu provoca să vorbească...

Şi iată... Aurel Munteanu, care s'a antrenat în „conversaţie politică"... la bărbier, tună şi fulgeră, împotriva „amorezilor" teatrului românesc. Ii detestă pe toţi. Se detestă pe el însuşi Nu mai vrea să joace tineri. Vrea un rol ...de compoziţie, cum a mai jucat — cu mare succes — la Teatrele Naţionale din Craiova şi Iaşi.

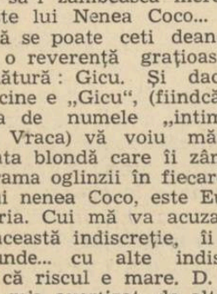

MAESTRUL
COCO DEMETRESCU

Nenea Coco, îl ascultă, mângâindu-şi chelia, şi îi propune să schimbe rolurile. ...Să mai joace şi dumnealui un amorez...

Gicu Zaharia... zâmbeşte mereu tinereşte din ramă şi parcă i-ar face cu ochiul lui Nenea Coco... Dar Munteanu pretinde, că la schimbarea de roluri s'ar împotrivi... directorul.

De public nu se sinchiseşte nimeni... Şi nu-l întreabă nimic... E abea ora 8. Nu e încă nimeni în sală. Culisele însă forfotesc... Din cabine, actorii, îşi strigă comenzile de cafele, dulceţuri sau sprituri... Membrii orchestrei, au început să-şi scoată instrumentele din cutii, să le încerce sunetul şi să le acordeze... George Groner îşi lipeşte atent, fir cu fir, părul care să-i împlinească golurile propriei coafuri. Nu pune perucă... Dar îşi schimbă fizionomia, cu o măestrie de vedetă cinematografică... Şi e foarte mândru. Mi-arată o cutie cu veritabile farduri „Leichner", din care ia cu vârful degetului, şi întinde pe faţă o pastă colorată. Face operaţia asta, nu cu gestul indiferent şi profesional obicinuit actorilor, ci cu o gravitate aproape rituală. George Groner, oficiază tăcut, acompaniat de vocalizele pe care începe să le facă Aurel Munteanu, îndemnat de instrumentiştii cari au înteţit larma de pe culuarul cabinelor. Privindu-l cum îşi încearcă vocea, observ că Aurel Munteanu, poartă în jurul gâtului un lănţişor de aur de care sunt aninate, două iconiţe şi o amuletă.

— De unde le ai ?

...Şi deodată, Aurel Munteanu, spaima cafenelei şi biblioteca înjurăturilor, îşi stinge glasul să răspundă în şoaptă : „...de la mama"...

Acum se dă pe faţă sufletul adevărat al acestui copil teribil... Palavragiul din el a tăcut. Are o privire plină de candoare şi un glas duios de copil : „mama, mi l-a dat să le port cu mine totdeauna, să mă păzească şi să-mi poarte noroc"... Apoi, isbucneşte pe neaşteptate în cântec : **„Suflet candriu de papugiu, cine să-l înţeleagă ?...**

In adevăr... sufletul „candriu" vieţuieşte aici, în spaţiul strâmt al cabinei, cu pereţii încărcaţi de fotografii, de peruci, de costume multicolore, vieţuieşte fermecător şi fără ascunzişuri.

Din cabina de alături, se aude un glas femenin şi melodios. mângâind cu cele mai drăgăstoase cuvinte pe cineva...

— Cine e fericitul ?

— Nu ştii ?... se miră Groner... e duşmanul meu de moarte... cauza tuturor nenorocirilor mele, motivul celor mai cumplite izbucniri de gelozie... e căţelul scumpei mele logodnice Pussy Langada — şi al blondei mele camarade Lulu Nicolau... E răsfăţatul trupei... N'auzi cum îl mângâie Marilena Bodescu? Şi să vezi, potaia ce priceput e în ale Teatrului. Mă restesc la el pe scenă cu toată furia, îl blestem, îl ciupesc de coadă... şi cum viu în culise mi se gudură printre picioare şi se bucură de parcă ar şti că-l iubesc, afurisitul. Că vezi d-ta... s'a familiarizat atât de bine cu viaţa de teatru — că oricât ar fi de „câine" ştie că pe scenă fac doar pe nebunul, că nu-i adevărată, adică, ura mea. Şi nu mă ia de fel în serios.

Vorbind, George Groner, s'a îmbrăcat cu un costum pitoresc de indian. E tot numai pene colorate. Ceasul arată 8.25. Asupra culiselor s'a năpustit o gălăgie infernală.

Trompete, piculine, saxofoane, viori şi tobe, se iau la întrecere cu vocalizele lui Aurel Munteanu, şi cu glasul ascuţit al micuţei vedete lătrătoare. Soneriile zbârnâie de zor, îndelung şi strident. Peste 5 minute începe spectacolul.

Trecând pe culuar, spre sală, mi-arunc ochii în cabina d-nei Marilena Bodescu.

Toate garderoabele bunicelor noastre, parcă au fost deşertate aci. Mătăsurile foşnesc, bogate în cute, la cea mai mică adiere. Mărgelele şi strasurile aruncă mii de lumini spre un trecut romanţios şi cu miros de levenţică. Dantelele şi evantaiele stau rânduite, să împodobească pe rând şi să ascundă înfăţşarea celei mai tinere şi mai iscusite interprete de mătuşi bătrâne... Peste puţin d-na Bodescu va risipi toate amintirile noastre despre o statuetă de Saxa, însufleţită şi graţioasă, cu apariţia d-sale caricaturală atât de aplaudată. O singură dată, de sub povara mătăsurilor, picioarele d-sale, îşi vor regăsi spre desfătarea spectatorilor — vioiciunea şi ritmul sprinten de totdeauna — arătându-şi frumuseţea şi rasa.

. . . . . .

Soneriile zbârnâie de zor... Spectacolul începe. Ajung în sală urmărit de larma culiselor. Glasul lui Aurel Munteanu, îmi stărue în urechi:

Suflet candriu
de papugiu...

S. D.

ICARII DE PE ARGEŞ

recenta biruinţă a Teatrului Naţional, *aduce pe lângă contribuţia însufleţită a unui ansamblu tineresc şi bine dirijat — o preţioasă stilizare iconografică a decorului şi costumului.*

Pentru această aplicare a stilului românesc într'un spectacol în care balada populară îşi află o fericită înoire, contribuţia pictorilor G. Zlotescu şi Vânătoru, *se cuvine consemnată în loc de cinste, ca un semn de reîntoarcere către izvoarele cele mai curate ale împlinirilor artistice româneşti.*

Cronica plastică

Salonul oficial de desene şi gravură

de PAUL MIRACOVICI

I

Anul acesta, Salonul de Alb şi Negru s'a deschis la Dalles. Să nădăjduim că până când vom avea o clădire proprie, expoziţiile Saloanelor Oficiale se vor face tot la Dalles sau măcar într'o sală mai acceptabilă publicului decât aceea de la Şos. Kisseleff, unde numai un număr de invitaţi le vizitau, în ziua vernisajului. Cele două luni următoare, expoziţia era pustie. Salonul actual, e şi cel mai reuşit din ultimii ani, *ca ansamblu.* Lipsesc — şi se simte — desenurile atât de spirituale ale d-lui Steriade, — deşi există câteva replici — ale d-lui Petraşcu, Ştefan Popescu, aquarelele lui Ştefan Constantinescu, Zlotescu şi a altor câţiva artişti de seamă ale căror nume îmi scapă. S'a câştigat însă ca înfăţişare, aplicându-se regula ca într'o expoziţie de *desen*, să nu se expună decât desenuri, gravuri sau desenuri uşir colorate.

Am revăzut cu bucurie desenurile d-lui N. Stoica, şi de data aceasta în frunte. Această constanţă în calitate ne întăreşte convingerea că desenurile d-sale nu au fost rezultatul spontan şi trecător al unei inspiraţii momentane, ci expresia unei elaborări interioare şi al unor lucide sforţări către stil. Desenurile d-sale sunt, fără îndoială, cele mai preţioase participări la Salonul actual. Domnul G. Tomaziu este deasemenea un foarte înzestrat artist, lavis-urile d-sale sunt expresive, valorate şi deloc banale. Ii urăm perseverenţă pe drumul apucat.

Domnul Hraud Avachian expuse numai trei lavis-uri, technică pe care e cu desăvârşire stăpân şi pe care o mânueşte cu adevărată măestrie. Câteva desene colorate trimite d. Berea. D-sa a găsit în acest gen un mijloc de exprimare graţios şi vioiu. Am remarcat peisajele din Italia ale d-nei Zoe Băicoianu, şi o felicităm pentru acest intermezzo. Domnul Biltiu Dăncuş expune un emoţionant desen reprezentând un ţăran maramureşan, tot atât de dârz înfipt în pământul provinciei răpite ca şi trunchiul care domină plaiurile şi munţii noştri atât de românesti.

D. Al. Bassarab ne evocă în câteva gravuri chipurile marilor noştri martiri naţionalişti. D-sa păstrează în gravuri pete mari de negru, arareori întrerupte de haşuri, ceeace dă lucrărilor sale o anumită gravitate şi o plinătate neobişnuită în această tehnică. „Interpretare", „Maternitate" „Domniţă" confirmă originalitatea talentului d-sale. D. Nicolae Brană ne desvălue frumoase calităţi de ilustrator. „Jertfa Crucii" şi mai ales „Mioriţa" sunt dintre cele mai interesante lucrări ale d-sale. Const. C. Constantinescu expune două Balcicuri în cari regăsim lumina jucăuşe şi transparentă a Dionisopolului. Mai citâm lucrările d-nei Cristescu Deligioz, Miron Constantinescu, Ileana Zelea Codreanu, Demetriade Ştefan Tanţi, Elena Desliu, Nuni Dona, Maria Droc, Vladimir Frinu, Radu Grigorescu.

EUGEN DRĂGUŢESCU
Autoportret

Remarcabile desenurile foarte personale ale d-nei Lucia Demetriade Bălăcescu. Gravurile d-lui Dobrian sunt printre cele mai bune din expoziţie. D-sa ştie să netezească şi să îndulcească anumite colţuri şi linii, ceeace dă lucrărilor sale un ritm decorativ de bună calitate. Gravuri excelente expune şi d. Dimitriu Nicolaide. D. Eugen Drăguţescu expune foarte frumoase desene colorate. D. Ghiaţă trimite desenuri simplificate la extrem, dar bine compuse şi observate. D. Ion Hoeflich expune două desenuri în creion colorat, foarte armonioase şi delicate. D. Gh. Iliescu deasemenea expune — printre altele — două desenuri colorate cari, deşi cu foarte frumoase caltiăţi, de coloare, sunt prea încărcate. Remarcabile câteva desenuri în creion de d. Iosif Ilin. In ciuda unei aparente simplicităţi şi a proporţilor reduse ale lucrărilor, desenul are multă amploare şi e căutat cu inteligenţă. Aurel Jiquidi e acelaş spiritual şi ironic observator al slăbiciunilor omeneşti. „Nervii", „Cameră de hotel", „Grădina de vară" sunt privite de un ochiu amuzat dar căruia nu-i scapă nici-o nuanţă. Regăsim şi în aceste desenuri verva şi ironia caragialească ce caracterizează opera d-lui Jiquidi.

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

GEORGE ENESCU LA „FILARMONICA".

Inrâurirea marilor interpreţi instrumentali asupra orchestrelor cărora le cad sorţii norocoşi să-i acompanieze, este întotdeauna vădită. Muzicianul de orchestră, oricât de bun şi de conştiincios ar fi, nu poate în nenumăratele lui „servicii" muzicale pe care le îndeplineşte, în ansamblul formaţiei din care face parte, să fie o inepuizabilă mină de entuziasm şi de înflăcărare. Nu poate în tot momentul să vibreze cu tumultul unor aprinse avântări şi nu poate, mai ales, să se transpue în aceste stări de maximă tensiune a simţirii artistice şi a expansiunii spirituale, decât sub imboldul, sub stimularea vie şi emoţionantă, sub dogoarea pildei prezente, a unei mari şi covârşitoare vecinătăţi. Ecoul, replicele, facultatea de identificare cu acţiunea principală, emană ca prin farmec din jocul unui mare solist, se repercutează în plinul unei întregi orchestre, care, adaogă spontan, corectitudinei, îndemânării, rostului muzical al unei execuţiuni obicinuite, acel element imponderabil dar capital : fluxul emoţiei creatoare de artă.

De sigur, şeful de orchestră este un alt pol al acestor minunate emiteri de energie muzicală, dacă ne putem exprima astfel. Dar, marea acţiune, de unde iradiază direct, concret, absolut, influenţa metamorfozantă, este acea a solistului. Altfel va însoţi o orchestră, ori cât de mare, sub un anumit şef de orchestră, un bun solist oarecare şi altfel pe un Cortot, un Gieseking, un Thibaud, un Lawrence Tibbet.

N'am putut cunoaşte însă niciodată o mai extraordinară forţă de persuasiune, o mai copleşitoare facultate de a înălţa cu sine, de a stârni în vâltoarea uriaşe a tălmăcirilor lui masse orchestrale întregi, decât a lui George Enescu.

La „Colonne", la „Orchestre de Paris", la „Filarmonica", peste tot pe unde George Enescu a oficiat muzica, în mijlocul unei orchestre, s'au topit dintr'odată orice rezistenţe, au dispărut orice inerţii, orice urmă de rutinaj sau indiferenţă expresivă. Un val de căldură, fiorul unor clipe care îşi divulgau natura excepţională încă înainte ca tonurile vioarei maestrului să fi prins a vorbi, au creat acea rară ambianţă a dăruirei totale, în care fiecare se întrece pe sine, fiecare porneşte transfigurat, către marea realizare de muzică ce simte în preajmă-i. Din nou, astfel de sărbătoreşti momente au fost trăite la „Filarmonica".

Comentariul interpretărilor din Bach, Mozart şi Beethoven, cu care maestrul a iluminat cugetele tuturor celor veniţi la chemarea artei lui unice, trebue înţeles din cele pe care am încercat să le arătăm, în rândurile de faţă. Orice analiză ar fi cu mult prea săracă. Se cade numai să ne asociem recunoştinţei atât de emoţionant manifestată de întreaga asistenţă, recunoştinţă îndreptată atât către maestru, cât şi către sufletul înţelegător şi blând al artistului care-şi cântă strunele pentru a mângâia suferinţe, pentru a mări resursele de asistenţă a mulţimilor de refugiaţi.

† AURA DAVIDEANU

Generaţia nouă a artiştilor „Operei Române", a fost greu lovită, în cea mai valoroasă pătură a ei, pierzând, în cursul nenorocirii abătute asupra atâtor părţi ale ţării, pe Aura Davideanu. Camarazii ei vor înţelege cu toţii că prin cuvintele de faţă, nu aducem omagiul care obicinuit este închinat celor dispăruţi, aruncându-se lumină în special asupra însuşirilor de seamă pe care le-a avut, dar expresia unei îndurerări de o adâncime cu totul aparte, această tânără artistă fiind nu numai un talent, dar un caracter, o credinţă, o energie românească pozitivă, neşovăitoare, încorporată cu entuziasm luptei pe care o dă neamul pentru marile comandamente naţionale ale vieţii lui.

Talentul liric al Aurei Davideanu era excepţional de plin, de viguros, de avântat.

Născută în 1912 la Botoşani, Aura Davideanu a urmat la Bucureşti studii vocale şi muzicale, la Academia Regală de Muzică şi Artă Dramatică, absolvind cursurile cu nota medie zece şi distingându-se şi în ramurile teoretice.

A fost angajată la „Opera Română" în 1937 şi a contribit, cu o serie de creaţii de deosebită valoare şi viu aport de temperament dramatic la succesele instituţiei şi la afirmarea noilor resurse artistice, nădăjde a viitorului liricei româneşti.

Aura Davideanu trebuia să interpreteze, peste puţină vreme, rolul titular al operei „Carmen" şi să ia parte, zilele acestea, la două mari concerte: unul, pentru Ajutorul Legionar, un altul, al societăţii „Compozitorilor români".

Toate marile aşteptări, atât de legitim puse în viitorul acestei admirabile tinere artiste şi românce, s'au frânt, acum, nespus de dureros, chiar în preajma dovezilor capitale pe care dăruirea şi capacitatea ei muzicală şi vocală, trebuiau să le dea, într'o serie de manifestări de însemnătatea celor arătate.

Pentru cei ce au ştiut să înţeleagă posibilităţile de elită ale Aurei Davideanu, certitudinea biruinţelor pe care le-ar fi avut, nu suferă nici cea mai mică îndoială, temeiurile carierii ei lirice fiind de o structură atât de completă şi de generoasă, încât, în chipul cel mai firesc, calea artei ce-şi alesese îi era deschisă, de mult.

Cu atât mai mare este tristeţea pe care o lasă în suflete dispariţia ei şi cu atât mai de preţ amintirea pe care o lasă, nepieritor, camarazilor şi marelui public.

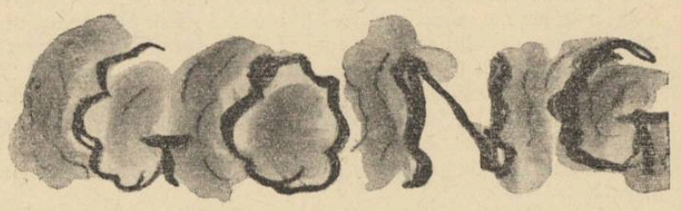

POETUL RADU GYR

director general al teatrelor, a dat de curând un interview confratelui Gaby Michailescu, în care mărturiseşte crezul d-sale în menirea teatrului românesc şi omagiază truda şi meritele artiştilor din vechea gardă.

E cuvântul unui om tânăr şi al unui luptător, pe care actorii generaţiei noastre, se cuvine să-l înţeleagă aşa cum se cuvine şi să-l primească drept îndemn pentru o mai curată şi mai însufleţită împlinire a chemării lor.

In acelaş gând, vom reproduce cuvintele spuse cândva de un mare actor şi distins cărturar, mult regretatul Petre Sturdza :

— *„Rolul actorului ?... E necesară, desigur, o opintire. Altădată — nu e prea mult de atunci — actorul avea o credinţă. Avea desigur şi o ţintă. Dar pe deasupra tuturor vanităţilor, sau — dacă vreţi, înpletită cu ele — în fiece actor, era o pasiune aproape mistică pentru scenă. Cei tineri păşeau cu evlavie în teatru. Şi din vânturarea atâtor pasiuni necurate, ce se ciocneau între zidurile teatrului, pe scenă se realiza...* miracolul. *Toată neghina, tot răul, se alegeau deoparte, ca într'o sită, din care albă şi strălucitoare, se cernea numai lumina.*

Răsplata materială era uneori inexistentă... dar, pentru actorii de altă dată, râsul sau lacrimile spectatorilor, erau semnele unui viitor mai bun; erau începutul unei epoci de glorie pentru teatru..."

Şi Petre Sturdza, *rostea în 1932, cu puţine luni, înainte de moarte, aceste cuvinte profetice :*

— „Slujitorii teatrului trebue să-şi regăsească vechea credinţă. Isbânda va fi de partea acelora pentru care munca e bucurie, chiar dacă această muncă, nu poate fi răsplătită cu salarii princiare. Gloria „vedetelor" şi falsa lor strălucire, va apune curând".

. . . . . .

In preajma inaugurării Teatrului Municipal „I. L. Caragiale", conducătorii şi membrii corporaţiei artiştilor, vor trebui să reflecteze bine la cele de mai sus.

Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale. Organizaţia „Luptă şi Lumină"

CONCURS

In scopul de a stimula producţia artistică potrivită mediului muncitoresc şi de a îmbogăţi repertoriul original al teatrului „Luptă şi Lumină" se publică un concurs de piese de teatru cu subiecte din viaţa muncitorească.

Piesele de teatru prezentate la concurs vor avea ca temă iubirea de muncă, de neam, de familie sau orice alt element moralizator.

Nu se admit localizări de piese străine.

Nu se admit localizări de restricţii asupra genului dramatic, nici asupra numărului de acte sau a lungimii pieselor.

Piesele vor fi prezentate ministerului Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale, organizaţia „Luptă şi Lumină" până cel târziu 1 Mai 1941. Ele vor fi însoţite de numele şi adresa autorilor. Nu se admit pseudonime.

Nu pot participa la concurs decât românii etnici.

Premiile se vor decerne de o comisie ce se va stabili.

Vor fi 3 premii băneşti de câte 20.000, 10.000 şi 5.000 lei. In afară de aceasta, comisiunea va mai putea decerne şi alte premii, ce vor consta în tipărirea piesei sau inscrierea ei în repertoriul teatrului „Luptă şi Lumină".

In caz că lucrările prezentate nu vor fi găsite potrivite scopului pentru care a fost publicat concursul, sau vor fi lipsite de valoare artistică, comisiunea va putea, după caz, să nu acorde nici un premiu, sau numai o parte din premii.

Lucrările premiate cu orice premiu, vor putea fi jucate sau multiplicate în cadrul organizaţiei „Luptă şi Lumină" oricând, fără nici un fel de pretenţii băneşti sau de altă natură, din partea autorilor.

p. Organizaţia
„Luptă şi Lumină"
GEORGE MACRIN
Bucureşti, 22.XI.940.

Căpitanul în istorie

(Urmare din pag. I-a)

Astăzi, Mişcarea Legionară sub conducerea lui Horia Sima — trece pe urmele Căpitanului. Depăşeşte adică un „moment" politic românesc, pentru a intra în istoria mare a Neamului.

Dar atâta nu este destul. Căpitanul nu poate fi aprit numai pentru istoria noastră. In Europa nouă, a statelor totalitare, locul său trebue să fie în frunte. Pentrucă în această Europă care cunoaşte mari realizatori, oameni cu merite politice sau militare sau doctrinare hotărâtoare, genii care au galvanizat tot potenţialul de energie al naţiunilor lor — nu va putea fi egalată, figura Căpitanului nici înălţimea concepţiunilor sale de viaţă. Niciunul nu va fi murit pentru credinţa lui. Toţi îşi vor găsi anumite corelaţii cu determinantele politice, sociale, economice care au determinat anumite schimbări; toţi vor fi fost **mari,** pentrucă au avut în spatele lor o istorie, o cultură sau un popor mare. Numai Căpitanul va fi fost **mare,** pentrucă a dat el un sens mare istoriei, culturii şi poporului nostru.

Ţinuta etică a omului nou; dragostea ca principiu de bază al vieţii sociale, trăsătură de unire între autoritate şi libertate; concepţia conducerii politice nu în funcţie de împrejurări, ci de necesitatea de a fi mereu pe linia istoriei Neamului, al cărui ţel final nu este viaţa, ci Invierea; tendinţa de a ridica linia vieţii naţionale, cât mai aproape de linia creştinismului ţinând seama şi de „greutatea păcatelor cărnii" şi de necesitatea de a te apropia de această linie; principiul jertfei de sine ca armă principală pentru cucerirea marilor adevăruri ale unei lumi noui — iată numai câteva din capitolele contribuţiei Căpitanului la noua istorie a lumii. Iată numai câteva din argumentele care aşează pe Căpitan, înaintea oricăruia din contemporanii săi.

Nu este nici o urmă de exaltare. Dar neamul acesta nu poate face exces de modestie cu singurul om care îl scoate din anonimatul istoriei.

Pentrucă ar fi păcat. Păcat în faţa personalităţii Căpitanului. Păcat în faţa noastră, că nu l-am ştiut aprecia pe măsura cuvenită. Păcat în faţa Neamului că nu i-am dat ocazia de a urca pe culmile istoriei. Păcat în faţa umanităţii că i-am ascuns una din figurile ei mari.

Şi păcatele acestea noi nu ni le putem însuşi. Nu ne-ar da pace nici în mormânt.

Deaceea lupta noastră va fi să arătăm măreţia Căpitanului. Să-i indicăm locul pe care trebue să-l ocupe în istorie. O vom face cu faptele lui, cu scrisul lui. O vom face cu faptele noastre, cu munca noastră, realizând ţara pe care a visat-o şi pentru care a murit.

Pentrucă noi ştim că cu cât România va fi mai tare, mai ascultată, mai respectată, mai mare — cu atâta va putea spune şi arăta mai puternic cine a fost Căpitanul.

Este drumul nostru, este jurământul nostru în ziua când oasele lui Corneliu Codreanu se întorc şi se înfrăţesc pentru totdeauna cu pământul pe care l-au sfinţit.

COSTIN I. MURGESCU

VITRINA EUROPEI

GIUSEPPE BOTTAI

semnează un interesant articol „Del leggere" în Meridiano di Roma (3 Noembrie, a. c.). Ministrul italian auxiliarul atât de prețios al Ducelui, se adresează în coloanele articolului citat mai mult educatorilor, profesorilor de liceu, care au menirea de a învăța pe copii să citească.

Noi credem că e un articol folositor oricărui tânăr, cu atât mai mult cu cât s'a pus și la noi problema cititului. Mai bine spus, problema tineretului care nu citește, sau a tineretului care citește cărți neserioase. S'a spus atunci că vina o poartă secolul XX-lea, profesorii sau părinții. Și cărțile proaste s'au furișat mai departe în ghiozdane și pupitre.

Fiecare dintre noi își amintește lista de cărți recomandate pentru vacanță de profesorul de limba română. Cărți bune și folositoare, dar pe care le-am descoperit mai târziu, în cazul în care nu le-am ignorat de tot. Atunci, recomandate de Profesor, le cunoșteam numai în rezumate prost făcute de diverși „Predești" și aceasta de teama sancțiunii didactice. Rămânem mult timp cu repulsie pentru un anumit autor sau carte, repulsie nedreaptă însă. Ne urmărește încă ecoul lecțiilor sterpe și învățate din alte lecții ale magistrului, care nu admitea să aibă un elev o părere a sa, un punct de vedere propriu, o predilecție. Erai obligat să repeți mecanic ce-ai auzit în lecția anterioară. Și în loc să se deschidă gustul cititului, se făcea contrarul. Căci niciunul, sau aproape niciunul dintre educatori nu-și dăduse seama, că „lectura, chiar când este condusă, cerută, e totdeauna o experiență individuală". Nu poți să silești pe cineva, să-i placă o carte, firește.

Dar poți ușor să-i sugerezi cum ar putea descoperi, citind, realități și aspecte care să-i vorbească, să-l atragă.

Scria, sunt sute de ani de atunci, iscoditorul Descartes:

„Lectura tuturor cărților bune e ca o convorbire cu cei mai iluștri oameni". Sau „a citi e același lucru cu a călători. Dar când se pierde prea mult timp cu călătoriile, se ajunge că devenim străini în propria noastră țară".

Se citește în două feluri. Prin lectură unii, și din nenorocire sunt puțini, ajung să se descopere, devin reflexivi, trăesc o viață interioară, se cunosc, stau cu ei de vorbă.

Alții, majoritatea care copleșește, citesc din lene; mecanic, ca un automat bine pus la punct. Personalitatea, dacă era, se risipește.

Se obișnuește atunci a simți, a vorbi prin experiența altora. Viața apare numai exterior, prin manifestări străine; astfel de oameni fug de ei, trăesc dincolo de ei.

La noi mai este însă un grup: al acelora care nu citesc niciodată nimic.

DESPRE NUMELE PROPRII

adică despre felul cum trebue să se scrie și să se citească într'o limbă străină nume omenești și nume geografice, scriu în același număr din Meridiano di Roma, Antonio Jacono și Sergio de Pilato.

Se fac multe eforturi în Italia pentru a se îndepărta din limbă toate cuvintele străine, pentru a da limbii mai multă armonie și unitate. S'a ajuns, inevitabil, și la problema numelor proprii și a fost rezolvată în sensul, că aceste nume proprii trebuesc italienizate.

Italienizate prin două procedee; sau traducându-le pur și simplu, sau asimilându-le formei italiene. Dăm și câteva exemple. In primul caz vom avea: Descartes=Della carte, Corneille=Cornacchia, Bacon=Cardo. In cel de al doilea caz: Versailles=Versaglia, New-York=Nouva York.

Aplicând și noi aceleași reguli, am zice: Corneille=Cioară, Bacon=Slănină, New-York=Noul York. Sau am scrie Versai, Brüsel, etc.

Recunoaște totuși Antonio Jacono că aceasta e o chestiune nu numai grafică, ci mai ales morală.

Un nume propriu, mai ales numele unui om celebru, vorbește altfel când e lăsat în grafia lui originală și mai ales când e pronunțat fără modificări, survenite de multe ori din orgoliu de limbă.

In privința numelor de botez însă, transcriu textual „Nimic nu oprește, din contra e necesar, ca fiecare limbă să traducă cu propriile sale „cuvinte", numele de botez străine".

Exemplele se întâlnesc foarte des; Enrico Ibsen, Carlo Baudelaire, Biagio Pascal, Guglielmo Shakespeare, **Gian Lupo Goethe** (cum vrea să scrie Vittorio Imbriani).

Analizăm numai traducerea lui Charles prin Carlo. Carlo Baudelaire e de-adreptul comic; și pentru ochi și pentru urechi. E o apropiere forțată. Carlo Baudelaire nu pare a fi tot una cu Charles Baudelaire. E altă armonie în pronunția adevărată, alt sens. Carlo întunecă pe Charles, îl falsifică.

Remarcăm însă ceva. La noi, nimeni n'a îndrăznit să propue sau să scrie: Ion Boccaccio, Nicolae Machiavelli, Gavrilă D'Annunzio, sau măcar Petrea Loti. Scarlat Beaudelaire e de-adreptul ridicol iar Ion Lupu Goethe întrece toate așteptările. Benedetto Croce ar deveni la noi Binecuvântatul Cruce; Gianbattista Vico s'ar numi Ion Botezătorul...

Simțul proporțiilor, bată-l vina...

TRANSCRIEM

cu titlu de curiozitate, o mostră de poezie maghiară, publicată într'o revistă italiană adresată oamenilor de gust, pentru a o supune judecării critice a altor oameni de gust. Poezia se intitulează, pur și simplu „Miklós Horthy":

„Benedetto sia il nome, il nome del Regente.
„Significa per noi bontà, pace ed affetto...
„I dubbi questo nome ha tutti dissipati:
„Magiari! sia per questo tal nome benedetto.

„Benedetto sia il braccio, il braccio del Regente.
. . . . . .
. . . . . .
„Magiari! sia per questo tal braccio benedetto.

„Benedetto sia l'occhio, l'occhio del Regente.
. . . . . .
. . . . . .
„Magiari! sia per questo, tal occhio benedetto.

„Benedetto sia il cuore, il cuore del Regente.
. . . . . .
. . . . . .
„Magiari! sia per questo tal cuore benedetto.

Fără nici un comentariu:

„Binecuvântat fie talentul, talentul Poetului. Cititori! Fie pentru aceasta, asemenea talent binecuvântat".

Pentru curioși, adăugăm că fericitul autor se numește Némedy Gyula.

DESPRE CINEMATOGRAF

și rosturile lui educative se pot spune multe. Și s'au și spus. Despre cinematograful supleant al cărții sau despre cartea prospect al cinematografului nu ne amintim să fi scris cineva înaintea lui B. Cariara. Ceeace susține el că trebuie să fie cinematograful, este tocmai ceeace convine unei anumite metode educative: aceea a integralismului. Un „cinematograf pentru copii" a fost adesea cerut. Dar problemele educației moderne nu mai permit comedii cu Zigotto sau Stan și Bran. „Bancurile" idioate ale anumitor măscărici, care-și aveau rostul lor atunci când distracția era un bun aflat în comerț pentru uzul celor ce-și puteau permite luxul unei cantități mai mari sau mai mici din acest product monopol al Americanilor, nu mai pot dăinui în regimurile care socot distracția o obligație pentru muncitori, dar o obligație care să nu fie opusă muncii, ci dimpotrivă, să prilejuiască pe de-oparte un repaos de reîmprospătare a forțelor, și să exercite facultățile umane în vederea unei munci rodnice, adică efective, după aptitudini.

Cinematograful de azi, pentru copiii viitori cetățeni sau pentru cetățenii încă oarecum copii în spirit, trebue să încerce a desvolta facultățile de care are nevoie în munca sa, insul constructiv al totalitarismului. El trebuie să împlinească rolul cărților pentru copiii de altădată, și să le complecteze pe cele de azi. Clarificând și ilustrând lumile de basme încă nelămurite pe care și le fac copiii, cinematograful va putea face încă ceva mai mult decât cărțile: va putea da o lecție de coherență și logică unei fabulații oricât de fantastice, eliminând inerentele lapsuri ale imaginației, acolo unde forța comprehensivă a minții în formație n'a realizat complect intuiția.

Cinematograful va fi mai curând formativ decât distractiv. Înțeles ca repaos, ca etapă odihnitoare între două ere de muncă, cinematograful va înceta să fie o trândăveală a spiritului pasiv. In loc să ofere mure pentru gurile căscate ale spectatorilor lenevoși, el va colabora la educarea voinței înspre un repaos prin acțiune plăcută, în vederea efortului în acțiunile neplăcute.

Astfel, cinematograful nu va mai fi prohibit și obiect de delectare clandestină, ci un adjuvant al pedagogului.

Problema e dacă având girul și recomandația oficialităților școlare patronante, el nu va fi ocolit de școlarii care, se știe, nu gustă decât voluptățile interzise.

Fiindcă reacțiile antagoniste au în epoca pubertară, o realitate mult mai puternică decât credem noi, cei ce-am uitat de când am trecut prin camuflajul sub gulerul mantalei cu mâneca descămată de ațele numărului de ordine tăiat ad-hoc, la intrarea paradisurilor cu peliculă și ecran.

SORACTES

Râsul morților de aur

A apărut zilele acestea volumul de versuri „Râsul morților de aur" al cunoscutului critic d. Constantin Fântâneru. Pentru cei mai mulți dintre cetitorii noștri, vestea aceasta constitue desigur o surpriză; nu însă și pentru acei care am întrevăzut în interpretările critice ale poeziei române semnate de d. Fântâneru, un filon liric de adânci rezonanțe sufletești. Aceștia se apropie cu multă încredere de un volum asupra căruia vom reveni pe larg, în curând.

TENORUL TOMEL SPĂTARU

de curând angajat de „Opera Română" din București, este una dintre cele mai fericite achiziții făcute de această instituție.

Probele, încununate de succes, pe care acest tânăr și dotat cântăreț al nostru le-a trecut în țară și străinătate, sunt tot atâtea certificate obținute grație aleselor calități ce posedă. Laureat al Conservatorului de canto dela Viena, a fost, după regretatul Grozăvescu, al doilea român care a cântat pe scena Operei de stat din acest oraș. A cântat, de asemeni, la Ostende, Marsilia, etc.

Posedând o voce caldă, susținută, un joc de scenă perfect, tenorul liric Tomel Spătaru, interpret de preferință al muzicii lui Verdi și Puccini, va face o carieră dintre cele strălucite pe scena primei noastre Opere de stat.

VIORICA ANA IONESCU
Fetiță din Vâlcea

Morală oficială și morală particulară

Cum te simți, scumpul meu Partener, la această nouă adresă unde, adăpostiți de sâcâiala regulamentelor municipale, ne vor găsi doar prietenii cari își dau osteneala să ne caute cu dinadinsul și să întârzie câteva minute la taifasul nostru?

Eu îți mărturisesc, că dela înălțimea amețitoare la care ne urcaseră ultimele noastre teme de conversație „paradoxală" începusem să fiu cuprins de-o nelămurită teamă și de presimțirea unor scuturături pedepsitoare pentru atâta pedantă cutezanță. Acum, cu firma vopsită proaspăt și sub travestiul măștilor lui Menip și Menalc, toate spaimele și neliniștile, afară poate doar de acelea isvorâte din lectura unor opuri mai greu de mistuit, ne vor pierde urma...

Par'că e mai potrivit așa, pe acest caldarâm familiar, cot la cot cu „omul mulțimilor", pe care știi cu câtă pasiune îl urmărea cu ochiul și cu gândul, dela o masă de cafenea, autorul „Povestirilor fantastice". Cuvintele se desleagă mai lesne, iar înțelesurile de care se pătrund le dau nu știu ce elasticitate voluptoasă la care până acum nu eram par'că sensibili. Să ne grăbim cât mai e vreme și să profităm de împrejurarea fericită că nici o prevedere legală nu țărmurește încă „stocarea" ideilor — dacă ne este îngăduit să numim în acest fel pretențios, divagările noastre inofensive.

Insemnasem odinioară, într'un caet din vârsta adolescenței, că poezia poate începe oricând, de pretutindeni. Cu atât mai adevărat, colocviile noastre pot începe de oriunde, în actualitatea al cărei centru, ca și al sferei închipuită de Pascal, pentru a da o imagine sugestivă despre Univers, poate fi ales oriunde, fără ca circonferința, adică vreo limitare să poată fi întâlnită vreodată undeva.

Știu că ne plac la amândoi, fără să le căutăm cu dinadinsul, prilejurile de a ne amesteca cu „omul mulțimilor", de a-i cunoaște mentalitatea și a-i observa cu un interes plin de simpatie acțiunile și reacțiunile, ticurile și micile lui manii, moravurile sau năravurile. Dar, mai mult chiar decât un simplu prilej, întâlnirea și amestecarea cu publicul, cu inșii anonimi în care se repetă omul mulțimilor este o șansă cum nu mai cunosc altele, de a simți și exprima sincer, de a fi sincer adică, de o sinceritate biologică, nestânjenită de teama răspunderii personale.

Nu mai știu care moralist recomanda ca bestia cuibărită în fiecare din noi, să n'o dăm la iveală decât pe întunerec, când nu ne vede nimeni. Mi-am adus aminte de această recomandare, când am aplaudat deunăzi, pe întunerec și în cor cu publicul, sfârșitul melodramatic al unei piese de teatru pe care critica noastră solemnă — știu ce crezi despre utilitatea ei — a scărmănat-o cu o severitate scrobită de competență. Aplauzele erau expresia răzbunătoare a unor instincte încătușate, cărora li se îngăduia să iasă la iveală, fie și pe întunerec, în acest fel inofensiv și lipsit de riscul vreunei răspunderi, — prin solidarizarea cu personajul depe scenă care le dădea satisfacție. Personajul era profesorul Agostino Toti din piesa lui Pirandello, intitulată „La seama Giacomino". El intrase în conflict cu morala publică, oficială sau instituțională, la adăpostul căreia se coalizaseră împotriva lui toată ipocrizia și lașitatea concetățenilor. Din punctul de vedere al acestei morale, purtarea profesorului era imorală. El era un inovator, primejdios ca atare, pentrucă fapta lui amenința să turbure mediocritatea unor conștiințe prea lesne împăcate de sine, la adăpostul moralei convenționale.

Și este amuzant de subliniat că publicul din sală, care la lumina vieții de toate zilele s'ar fi solidarizat negreșit cu opinia publică a „târgului" ce făcea viața amară profesorului, acum, pe întunerec îi ținea parte acestuia, cu voluptatea opozantului clandestin. De fapt, publicul complota împotriva lui însuși. Publicul împotriva publicului! E unul din aspectele frecvente ale lepădării de sine; în care semnificația aplauzelor s'ar traduce, dar cu perfectă bună credință: „eu nu sunt eu".

Dar atitudinea aceasta paradoxală a publicului nu durează mai mult decât ține întunerecul din sală. Odată spectacolul sfârșit, cetățeanul se încheie corect la toți nasturii moralei care-l ocrotește împreună cu toți semenii lui și uită. Pur și simplu, uită.

Dumneata însă, prietene Menip, ești dintr'acei „happy few" care-și aduc aminte și mă provoci, cu o stăruință în susținere care mă îndeamnă și pe mine în convingerea că trebue să mă împotrivesc din răsputeri. Așa dar, iată-ne iarăși de-o parte și de alta a baricadei. E adevărat că am fost și eu, pe întuneric, de partea profesorului Toti, adică pentru omenie și abnegație, împotriva ipocriziei și lașității care se ascund sub firma moralei publice. Pentru gestul spontan și generos, și împotriva binelui meschin care se face în numele unei morale oficiale, abstractă și rigidă. Dar la lumina zilei și împuns de pintenul răspunderilor de tot felul, fără să-i dau mai puțină dreptate profesorului, încerc să mă apropii cu mai multă înțelegere de ceeace eram deprins să socotesc, prea în grabă, că nu merită decât un dispreț sumar.

Conflictul între morala oficială și insul bine intenționat, pe care-l interesează nu forma, nu aparența, ci rezultatul faptei lui, se încadrează într'o discuție mai largă, care face să se înfrunte ideile în mers, cu ideile instituționale. Adică acelea care au căldura gestului spontan și individualizat, cu ideile cristalizate într'o formă abstractă seacă și constrângătoare. Față de ideile pe care le concretizează, instituțiunile sunt niște compromisuri, cam în felul în care expresia lirică în poezie înseamnă o compromitere a lirismului inspirației originale.

Se poate afirma parafrazând faimoasele versuri: „Cântarea care n'a fost spusă e mai frumoasă ca oricare", — că și ideea care n'a fost rostită, desfășurată în concret, e mai frumoasă decât aceea care și-a găsit definitiva exprimare instituțională. Față de ideea pură, instituția corespunzătoare reprezintă o mijlocie inexpresivă din punct de vedere aritmetic, o mediocritate din punct de vedere intelectual și un compromis în ordinea morală. Așa o fi, dar tot atât de adevărat e că dacă societățile evoluează datorită ideilor îndrăznețe ale inovatorilor cari uneori plătesc cu prețul vieții proprii isbânda celor profesate, ele se mențin grație instituțiilor. „Lumea durează prin cei mijlocii și se valorifică prin cei extremi", spunea undeva Paul Valéry. Profesorul Toti din piesa lui Pirandello e din categoria acelora prin care lumea se valorifică, iar adversarul lui, predicatorul Landolina, de care triumfă copleșindu-l sub ridicol, este mandatarul odios, ipocrit și laș, al opiniei publice a „târgului" — adică al moralei publice. Prin el, și prin alții ca el cari sunt cei mai mulți, societatea se menține, durează. Durabilitatea acesteia, duritatea acesteia chiar, este o condiție de neînlăturat, pentrucă numai din contactul brutal cu asperitățile de cremene ale societății scapără scânteea revelatoare a celor cari o valorifică.

E adevărat că la adăpostul formelor instituționale ale ideilor de drept, dreptate socială, moralitate, etc., se pot săvârși — și se întâmplă chiar — abuzurile cele mai ilegale, nedreptăți revoltătoare și fapte de-o imoralitate cu atât mai grețoasă cu cât sunt ocrotite prin sancțiuni legale. Dar simplul fapt că se face o deosebire sub sancțiune, între legal și ilegal, drept și nedrept, moral și imoral, îngădue societății să existe și să dureze împotriva anarhiei gestului individual, al cărui cuprins rămâne arbitrar și cu atât mai primejdios cu cât este mai impunător prestigiul celui care-l schițează. Gestul individual are intimitatea și căldura concretă care lipsesc celui oficial. El face apel la o solidaritate omenească, fizică aproape, pe când solidaritatea în raporturile sociale este de interese, juridică, abstractă. De aceea, gestul înoitor al insului excepțional turbură raporturile sociale. Intervenția lui este rareori oportună. Este un leac, negreșit, împotriva nepăsării sălbatice a omului față de om, în societate, dar care trebue administrat cu băgare de seamă, în doze potrivite.

Săvârșitorii acestor gesturi — profesorul Toti e din aluatul lor — sunt deobicei aceia cari fac istoria, nu însă totdeauna și fericirea popoarelor. Mi se pare că în acest înțeles se luminează deplin zicala: „Popoarele fericite n'au istorie".

MENALC

★

Sunt inspirat a crede, Menalc, că azi când, deopotrivă cu Timpul, fuge și locul de sub noi, „omul mulțimilor" n'are să pregete „să întârzie câteva minute" la taifasul nostru, în zoritul său drum dela o veșnicie la cealaltă; și mai nădăjduiesc că pe prietenii noștri nu-i va alunga posaca priveliște de arinișuri pe unde mijesc doar florile retorice și de aspri stei poleiți de-o abstactă lumină lunară. Edgar Poë negreșit s'ar fi complăcut la acest han cu firmă bizară, căci el era dintre puținii care știu că viața nu e „o plimbare prin miresmate livezi de portocali și înflorite grădini, în tovărășia corului Muzelor și Orelor trandafirii"...

Așa dar, scumpe Menalc, omului mulțimilor îi vom spune, cu poetul:

„Oh! nicio minune nu se 'mplinește.
Nu se 'mplinește, nu se 'mplinește!
Și totuși cu cuvinte simple ca ale noastre
S'au făcut lumea, stihiile, ziua și focul,
Cu picioare ca ale noastre
Iisus a umblat peste ape".

Adevărat, Colocviile orișiunde puteau începe, luând drept focar orice punct al infinitei Actualități, și totuși nu știu cum se face că tot pe tărâmurile de curând bătute, ne aflăm! O piesă de Luigi Pirandello. Observ că acea solidarizare fugară și pe întunerec ce ai încercat-o, Menalc, față de personagiul pirandellian, profesorul de științe naturale Toti, împotriva „târgului" la care însă aderi în întregime după terminarea spectacolului, dă în vileag în primul rând valoarea moralizatoare a teatrului ce izbutește — și e mare izbândă — să trezească simțul critic introspectiv, să îndrepte, râzând, moravurile — „mores" — adică „morala oficială, abstractă și rigidă", după cum ai denumit-o.

Mă uimește însă, Menalc, că la sfârșitul spectacolului, ca și ceilalți, ai îmbrăcat haina sclaviei și cătușele „ideilor instituționale", de care mărturisești că uitaseși pe când aplaudai pe profesorul Toti. Chiar ți se pare, s'ar crede că pe întunerec ai contemplat un vis și că abia într'un târziu te-ai desmeticit, stând la îndoială cum de ai putut o clipă admite „arbitrarul și anarhia gestului individual"...

Mi se pare, Menalc, că atunci tocmai ai păsit în lumea anarhiei și arbitrarului, când n'ai mai simpatizat cu omul care singur judecă bine viața, cu profesorul de Științe Naturale din piesa lui Pirandello. Căci unde mai poți afla atâta nesiguranță, mai fantastică anarhie de valori ca'n acest necuprins ocean al moravurilor, al moralei unei societăți omenești, într'un timp determinat? Nesiguranța ce-l covârșea într'atât pe cel mai adânc gânditor, pe Pascal, încât în fața acestei probleme își mărturisea desnădejdea: „Unde vom putea noi afla un liman în Morală? Căci furtul, incestul, uciderea copiilor și a părinților, toate crimele au fost cândva socotite acte de virtute!" Ți-ai luat o grea însărcinare, Menalc! Știi bine că azi încă mai sunt societăți omenești în care copiii își ucid părinții bătrâni și-i mănâncă din pioasa dorință de a le curma neajunsurile bătrâneței. Și aceia negreșit ne-ar socoti pe noi imorali că nu facem la fel! Imi vei obiecta că la ei nu se poate vorbi de o morală, după cum nici la animale. Dar atunci să răsfoim împreună cel mai elementar manual de istorie; aici negreșit vom afla câte rătăciri au încercat, câte crime au săvârșit oameni în numele „moralei instituționale"!

Morala timpului, ideile instituționale au osândit pe cei mai buni dintre oameni, au jertfit lamura omenirei pe altarul fățărniciei, mișeliei și setei de bani... Aristarc, Socrate, Iisus, Giordano Bruno, Campanella, Savonarola, Arnaud de Brescia... și tu, Galileu, venerabil septuagenar, care ai fost silit, sunt abia trei sute de ani! să ceri iertare în genunchi Moralei Obștești ofensate, pentru crima de a fi afirmat că pământul se rotește în jurul soarelui! Și mai aproape de noi, Menalc, mai e nevoie să amintesc că sânge de flăcăi a fost irosit tot în numele unei morale oficiale...

Adevărata morală instituțională o alcătuește imperativul juridic și polițienesc, iar ceea ce numești morală oficială, eu îmi voiu îngădui s'o denumesc utilitarismul pluralității. Și acela e dureros de depărtat de idealismul omului „extrem" de care pomenești.

Acest „om extrem" e singurul ce coboară între oameni o morală în stare din timp în timp să sguduie inerția societăților omenești robite în întregime bunurilor imediate, direct utile vieții și perpetuării ei. Profesorul Toti simbolizează pe acest om care tocmai fiindcă dorește o lume nouă se vede pus la stâlpul infamiei de cea veche, de „târgul" amorțit în conformism. Singur însă omul de acest soiu, care vede dincolo de contingențe și dincolo de aparențe, care simte și cugetă bine, care, după cum scria înțeleptul din Chelesea, „trăiește în sfera lăuntrică a lucrurilor, în Adevăr, în Divin și în Etern și a cărui viață e o fărâmă din veșnicul Duh al Firei însăși", numai acela, Menalc, este vrednic de a hotărî actul moral. Și actul aceluia este cel moral.

Iată-ne în miezul Duhului Creștinesc.

Cristos cel dintâi, nu este așa, s'a ridicat vijelios și neobosit împotriva moralei doctrinale de care vorbești, revelând oamenilor realitatea misterioasă a conștiinței. Predica Sa mereu pomenește de o lăuntrică împărăție cerească, aluzie la intuiția mistică în stare să poarte pe fiecare om pe calea Adevărului.

Adu-ți aminte, Menalc, de îndemnul mesianic „să căutăm a fi asemenea copiilor", căci în aceia simțul adevărului nu a fost încă înrăurit și înnăbușit de conformismul și misonelismul societății; căci morala vie, concretă se pierde cu încetul în cea abstractă, moartă, așa cum apele curate ale munților se amestecă în eleșteiele mâloase. Vezi bine că însăși sublima morală a lui Iisus, veac după veac s'a îngreunat și s'a deformat într'atât, Menalc, încât din blândă, iubitoare, generoasă și pașnică, a ajuns inchizitorială și scolastică!... Cvintesența moralei a fost în parte absorbită de ceea ce ai numit cu drept cuvânt „mijlocia inexpresivă, mediocritatea intelectuală, sistem de compromis moral"... Moralul a fost copleșit de către Imoral.

Și ca să ne întoarcem la profesorul Toti, nu pot decât să mă solidarizez nepregetat cu el, și în întunerec și pe lumină, fiindcă el este omul superior sau, dacă vrei, omul moral.

Nu pot decât să judec aspru ca și el Societatea cea vanitoasă, cea naivă, cea utilitară, cea robită prejudecăților, și întotdeauna gata să refuze individului fericirea ce singură la urma urmei justifică existența.

MENIP

(pentru conformitate:
Paul Lahovary)

VITRINA EUROPEI

Cronica germană

O anumită mentalitate, întreţinută de câţiva snobi ai culturii româneşti, a făcut ca numai puţine informaţii despre actualitatea culturală germană să afle loc în publicistica noastră. In destule ziare cu subsol „artistic" picioarele veştejite ale Mistinguettei aveau prioritate asupra unui reportaj cinstit despre bunurile culturale ale poporului de excepţională vitalitate, care-a dăruit lumii un titan ca Goethe. Intrelăsarea aceasta trebuie regretată, căci cultura germană conţine unul din cele mai bogate tezaure ale spiritualităţii universale. J. S. Bach şi Beethoven au ridicat cele mai înalte ceruri pentru arta muzicală. In pictură, de-ar fi numai Dürer şi tot ar fi suficient ca arta plastică germană să fie apreciată. Arhitectura şi grafica au cunoscut un avânt deosebit în Germania; astăzi, arhitectura monumentală se bucură acolo de concursul nelimitat al oficialităţii; datorită acestui fapt, ea a ajuns la o perfecţiune cu care numai arta arhitectonică italiană se poate compara. Dealtfel, şi celelalte arte se bucură de cel mai larg concurs al cercurilor conducătoare. Insuşi Fuehrerul le încurajează, aşa că ele nu mai sunt cenuşerese, ci o forţă spirituală unanim recunoscută, menită să înalţe sufletul comunităţii. In statele burgheze decadente, arta ajunsese un simulacru Statele totalitare au restabilit valoarea socială a artei, redând-o comunităţii şi respectând astfel marile idealuri ale antichităţii în ceeace priveşte propagarea bunurilor spirituale. Teatrele germane, de pildă, nu mai sunt o exclusivitate a „elitei" sociale, ci i s'a dat întregului popor posibilitatea de-a se bucura de plăcerile unui spectacol bun. Fuehrerul a pus la dispoziţia masselor până şi sacrul templu al muzicii wagneriene: Festspilhaus-ul din Bayreuth, unde un ansamblu mai presus de orice critică — ansamblu în care România a avut o bună reprezentantă în d-na Viorica Ursuleac— execută pentru soldaţi şi muncitori operele aproape cultice ale poetului-compozitor care-a revoluţionat muzica teatrală a lumii.

S'a afirmat că statele totalitare înăbuşă individualitatea creatoare. E o aberaţie. Nici un edict nu-i interzicea creatorului să se izoleze dacă arta sa şi temperamentul său — mai precis condiţiile artei sale — o cer. In Germania, creatorul are drepturi câştigate şi asigurate. El nu cerşeşte bunăvoinţa oficialităţii, căci oficialitatea, precizându-i rostul în viaţa socială, l-a pus la adăpost de mizerie şi umilinţă. Drepturile creatorului sunt respectate cu sfinţenie. Muzicianul, pictorul sau poetul german înţelege să preţuiască această recunoaştere, aşa că participă cu tot sufletul la viaţa patriei. Creatorul german nu va fi, deci, nu stâlp de cafenea, un neurastenic, un „Klatschbaba", ci un luptător, un iluminat, reluând astfel tradiţia marilor creatori germani din trecut, ca Hans Sachs, Herder, Goethe, Schiller, cari au crezut cu toată sinceritatea în valoarea constructivă, în mesianismul artei lor.

In cronica noastră germană, ne vom strădui, începând cu numărul viitor, să informăm cititorii nu numai asupra literaturii contemporane, ci asupra tuturor aspectelor artistice şi culturale din Germania.

TRADIŢIA LITERARĂ

Deşi Germania a fost patria tuturor revoluţiilor literare, totuşi nicăieri nu s'a respectat mai mult ca acolo tradiţia. Dacă tradiţia formei a suferit numeroase schimbări în cursul veacurilor, tradiţia fondului a rămas nealterată. Marii scriitori germani au cultivat întotdeauna idealuri bine stabilite, dintre cari dragostea de patrie n'a lipsit niciodată. In cea mai acută perioadă a „Sturmund Drang"-ului, Goethe n'a uitat să se menţină pe linia unei etice desăvârşite şi-a cultivat, împreună cu Schiller, virtuţile poporului german. Ulterior, chiar când puneau probleme foarte gingaşe în operele lor, scriitorii realişti, ca Sudermann, şi cei naturalişti au păstrat şi ei aceeaşi atitudine. Abia invadarea evreilor în literatura germană a adus răsturnarea tuturor principiilor de onestitate şi puritate în tradiţia fondului. Intre 1918—1930, teatrele, editurile, saloanele de arte plastice erau în mâinile evreilor. Evident, aceştia sprijineau deslănţuirea sabatului de imoralităţi al coreligionarilor lor, încercând să opună unui Stefan George sau Rainer Maria Rilke, experienţele desmăţate ale unor scriitori cu totul minori, cari au şi dispărut fără urme odată cu instaurarea regimului naţional-socialist. Fronda şi imoralitatea n'au găsit nici o aderenţă din partea poporului german, care a fost crescut întotdeauna în spiritul major al tradiţiei pornite încă din măgurile învăluite în negura evului-mediu, în negura aceea tainică, în ale cărei cute argintii truverii simţeau că se ascunde lumina orbitoare a Graal-ului. Evreii „germani", risipiţi în „diasporă", s'au mai sbătut câtva timp la Amsterdam şi Zürich; apoi, anonimatul i-a înghiţit definitiv.

In locul literaturii bolnăvicioase, scriitorii germani, reluând firul tradiţiei, au sămănat opere de conţinut înalt. In poezie, Goethe, Schiller şi Stefan George, în proză masivul Gustav Freytag, autorul monumentalului roman „Soll und Haben", sunt puncte de orientare. Mai presus, însă, de orice model sau influenţă, stă o nesfârşită dragoste pentru Reich şi poporul său. Aceste motive de inspiraţie au dat în timpul din urmă opere de mare importanţă, cari au avut un imens răsunet în public. Războiul e o puternică sursă de inspiraţie pentru poeţii şi prozatorii Germaniei de azi. Evident, ei au altă atitudine faţă de războiu decât o aveau, altădată, Remarque sau Glaeser, Heinrich Mann sau Arnold Zweig.

CAMARADERIA SCRIITORILOR GERMANI

Germania a cultivat întotdeauna Verein-urile — asociaţiile de tot felul. Sociabili, comunicativi, Germanii se simt bine în aceste asociaţii, cari leagă întreolaltă oameni cu aceleaşi idealuri, cu aceleaşi aspiraţii. Germanii au avut în toate domeniile astfel de tovărăşii, din cari au rezultat discuţii, idei sau chiar opere de valoare. Oricât de distant părea olimpicul Goethe, ministrul plin de importanţă dela Weimar, totuşi ţinea să rămână în legături de prietenie cu un Schiller sau Herder, sau chiar cu incomodul Wieland. Că uneori aceste tovărăşii cultivau fantasticul, chefurile prin pivniţe mucegăite, un anumit demonism — inofensiv de altfel... — n'are nici o importanţă. Până şi astfel de manifestări au ocazionat opere însemnate. Hoffmann şi Hauff şi-au alimentat aproape exclusiv din asemenea experienţe scrisul fantast şi pitoresc, fără ca, totuşi, să cadă în neverosimil sau trivialitate. Noul regim din Germania a adâncit şi mai mult camaraderia. Infrăţiţi prin spadă şi prin condeiul pus în serviciul cauzelor mari, literaţii — ca şi ceilalţi artişti — au uitat cu totul de invidiile „profesionale", de măruntele cancanuri, ca, într'o solidară frăţietate, să aducă prinosul celor mai frumoase calităţi spirituale pe altarul patriei, care aşteaptă dela ei glorificarea faptelor războiului şi-a reconstrucţiei germane.

LEGĂTURILE CULTURALE ALE GERMANIEI CU STRĂINĂTATEA

In răstimpul 1918—1930, străinătatea nu putea lua cunoştinţă decât de acele fenomene din Germania, cari conveneau evreilor. Presa, radio-ul difuzau cu exclusivitate numai ceeace convenea israeliţilor din lumea întreagă. Scriitori minori, ca Glaeser, Ştefan Zweig, Emil Ludwig au beneficiat de-o reclamă formidabilă în „calitatea" lor de evrei. Arienii nu erau admişi decât în măsura în care se puneau în serviciul marilor trusturi culturale ale evreilor. In muzică, o mediocritate ca Honnegger se bucura de mai mult prestigiu decât un Richard Strauss, iar în pictură tablourile uscate, convenţionale ale lui Liebermann puneau în umbră creaţiile arienilor. Regimul naţional-socialist a curmat această aberaţie. Iniţiativa schimbului de bunuri culturale cu străinătatea a fost asumată de oficialitate, ca întreaga lume să poată cunoaşte adevăratele creaţii germane. Astfel, străinătatea a văzut deodată că Germania e o ţară imens de bogată în bunuri culturale contemporane. Numeroşi scriitori ţinuţi în umbră de oculta iudaică au fost tipăriţi şi difuzaţi; însuşi publicul german a avut atunci surpriza de-a descoperi talente excepţionale în acela pe cari evreii îi acopereau de insulte şi de ridicol prin specifica lor ironie superficială, bagatelizatoare.

Schimbului de bunuri culturale i se acordă o deosebită importanţă de către oficialitate. Am avut şi noi prilejul de-a ne bucura de atenţiile unui astfel de schimb: expoziţia cărţii germane, plină de învăţăminte pentru editorii şi publicul nostru, concertele unui Wilhelm Kempff, interpret unic al lui Bach, turneul Operei din Frankfurt-am-Main etc. Statul legionar va trimite, în schimb, ambasadori ai artei româneşti în Germania prietenă, cari să arate că România e şi ea depozitara unui tezaur artistic şi cultural de-o excepţională valoare, un tezaur care, plin de duhul Suceviţelor şi-al Dragomirnei, al Mioriţei şi-al Meşterului Manole, merită să fie cunoscut de elitele culturale ale ţării pe care Fuehrerul Adolf Hitler o duce către culmile cele mai înalte ale istoriei universale.

M. STREINUL

ROMULUS VULCANESCU: BAZELE ESTETICEI ROMANE

Pe d. Romulus Vulcănescu îl cunoaştem mai de mult ca pe unul din acei cercetători serioşi cu care cea mai tânără generaţie din cultura noastră, se poate mândri. Deaceea poate nu ştim ce forme ar trebui să îmbrace mirarea noastră în faţa „ciudăţeniei" faptului că scrisul său trece atât de neobservat, în coloanele revistelor în care nu-şi găseşte adăpost numai cine nu ţine un condeiu în mână. Şi încă...

Scriem aceste rânduri îndurerati că tăcerea în care s'a strecurat acea plină de sugestii şi largi orizonturi „Scurtă privire asupra mitologiei româneşti", tinde să învăluie şi recenta broşură tipărită de d. Vulcănescu. Este vorba de „Bazele esteticei române", cărticică de puţine pagini — care pune însă cu toată gravitatea problema orientării esteticei române. Adoptînd acelaş procedeu din „Mitologia românească", autorul face un istoric-critic lucrărilor de estetică ale cercetătorilor români care indiferent de valoarea lor speculativă, nu pot ridica estetica română pe un plan de valoare universală prin faptul că „nu se sprijină pe viziunea estetică originală a poporului român" (p. 9). Oricare ar fi deci ideile care le stau la bază — şi care le diferenţiază, toate aceste lucrări se încadrează unei *estetici democrate*, caracterizată prin faptul că reduce „procesul de cunoaştere şi creaţie a frumosului" la ceeace d. Vulcănescu numeşte „frumosul demotic" (p. 12). Incadrându-se acestei viziuni monocategoriale a frumosului, era naturel deci ca toţi esteticienii români să neglijeze *realitatea estetică*, de fapt cea românească.

Schimbarea concepţiunei de viaţă. schimbarea esenţială pe care o aduce regimul totalitar. prin situarea realităţii naţionale-etnice, pe primul plan — îndeamnă pe d. Vulcănescu să creadă în necesitatea ca estetica ea însăşi să adopte acelaş unghiu de vedere. *Frumosul*, n'ar mai fi deci o categorie unică şi universală — ci ar deveni pluricategorial având „tot atâtea categorii estetice câte modalităţi de cunoaştere şi creaţie îngădue viziunea estetică a lumei şi artei naţionalizate". (p. 13).

O schimbare de orizont care ar împinge pedeoparte estetica română pe primul plan al preocupărilor universale, datorită desigur unei priorităţi de „timp", în primul rând. Pentrucă, dacă esteticienii români s'au încadrat unei „şcoli" care le închidea orice orizont, totuşi la noi şi dintre noi s'a elaborat pentru întâia oară *estetica etnocratică*. Pornind dela viziunea artistică a poporului român, d. Vulcănescu se opreşte la două idei care determină această viziune: naţională şi creştină, prima reluată în scrierile sale de d. A. C. Cuza (prin a cărui activitate căpătăm de altfel acea prioritate temporală), iar a doua de d. Nichifor Crainic. Sintetizând concepţiile estetice ale acestor doui autori, d. Vulcănescu ajunge la concluzia că „estetica naţională a d-lui A. C. Cuza, cât şi estetica teologală a d-lui Nichifor Crainic, nu se exclud, ci se implică reciproc" (p. 22), amândoi pornind dela „trăirea" fenomenului estetic românesc.

Pornind dela această schimbare, pe care noi am subliniat-o aici mai ales prin perspectivele ce deschide esteticienilor noştri, noi aşteptăm dela d. Vulcănescu un studiu care să adâncească şi să rotunjească viziunea estetică populară românească, dela care viziune vor porni apoi cercetătorii de mâine. Ii cerem acest lucru întrucât apropiat şi cunoscător al creaţiilor populare dela mitologie şi superstiţiologie, până la arta decorativă şi poezie, d-sa ne-ar putea da un studiu de covârşitoare importanţă. Şi sperăm că — cel puţin de rândul acesta — nu vom mai avea în faţă numai schiţa unui viitor studiu, ci însăşi acel studiu masiv care să impună chiar şi celor care cred că pot să treacă încă indiferenţi pe lângă contribuţiile pe care d. Romulus Vulcănescu le aduce culturii româneşti.

C. I. M.

IN FRANŢA se sărbătoreşte centenarul naşterii lui Auguste Rodin. Născut la Paris, era fiul unui modest funcţionar dela Prefectura Poliţiei. De trei ori refuzat la şcoala de Bele Arte, luptându-se cu sărăcia, greu încercat de moartea unei surori, se hotărî să se călugărească şi intră la Eudişti. Dar curând înţelese că trebuie să se dedice cu totul sculpturii şi debutează cu „Bărbatul cu nasul turtit", operă ce rupe într'atât cu tradiţia însăşi a maeştrilor lui, Carpeaux şi Rude, încât e refuzată la Salonul din 1864. După 11 ani de meditaţie singuratică şi de muncă neobosită Rodin dă la iveală prima sa capod'operă, „Vârsta de bronz", ce deschide seria nesfârşită de capod'opere ce a provocat atâtea critici necruţătoare dar şi atâtea laude şi entuziasm. Azi opera sa este unanim recunoscută drept o operă de o puternică originalitate, vie şi pasionată, de un expresionism ce nu-l cunoscuse sculptura până la el. Rodin a avut o înrâurire adâncă asupra lui Bourdelle şi Despiau şi asupra întregei sculpturi contemporane.

ŞCOALA POLITECHNICĂ FRANCEZĂ *instituită de Monge şi Carnot printr'un decret al Convenţiunii, din 11 Martie 1794 va fi în curând reorganizată pe baze noi. Această instituţie se numea la început Şcoala Centrală a Lucrărilor Publice şi fusese instalată în Palatul-Bourbon, având dela Stat o subvenţie anuală de 300.000 de franci şi un efectiv de 300 de elevi între 16 şi 25 de ani. Numele de Politehnică îl căpătă în 1795 când fu pusă sub tutela Ministerului Internelor. Regele Ludovic al XVIII-lea instituia 24 de burse, iar după 1830 şcoala a fost pusă sub tutela Ministerului de Război. Ultimul decret, acel din 1852 fixa următoarele cadre: un general de brigadă, comandant superior al şcoalei, ajutat de un colonel, şase căpitani inspectori de studii, şase adjutanţi şi 39 de profesori.*

SPRE A PROTEJA *şi a asigura conservarea patrimoniilor ameninţate să fie cu vremea absorbite de Stat prin taxele prea mari asupra succesiunilor, în Franţa s'a promulgat de curând o nouă lege în favoarea familiilor cu mai mult de doi copii, acestea singugure fiind socotite că-şi îndeplinesc menirea socială şi naţională pe deplin. Astfel, cu excepţia câtorva averi foarte mari, la moştenirile cu un capital de jumătate milion nu se va percepe nici o taxă succesorală, imunitate ce se ridică cu câte 100.000 franci pentru fiecare copil în plus. Statisticile arată că la 85.637 de succesiuni, 84.623 vor fi conform acestei legi, scutite complet de taxele succesorale. Aceleaşi avantagii sunt create şi pentru moştenitorii care au peste doi copii; astfel cel care are 4 copii nu va plăti nici o taxă. Această lege poate fi socotită şi ea ca o latură a luptei împotriva denatalităţii.*

P. L.

INMUGURIRI

revista ce apare la Fălticeni, sub conducerea d-lui prof. dr. *Virgil Tempeanu*, cuprinde, în nr. 9-10 pe care l-am primit, un studiu al directorului său, despre schimbul cultural germano-român, — în care autorul pune problema de o vădită importanţă a cunoaşterii popoarelor pe calea scrisului. Notăm dintre colaboratori pe d-nii: Artur Gorovei, Mihail Şerban, Aurel George Stino, etc. In acelaş număr poetul D. Iov semnează o tristă „Jelanie basarabeană".

REVISTA

elevilor liceului „Fraţii Buzeşti" din Craiova (an. I No. 3-4, pe Oct. -Nov. 1940) reia o tradiţie care, din păcate, în ultimii ani, fusese uitată: aceea a întreţinerii de candele literare, spre pâlpâirea cărora să se poată îndrepta cu toată încrederea fragedele talente, recrutate dintre tinerii elevi ai şcolii. Grija părintească a corpului profesoral, tutelarea neobservată pe care îndrumătorii de fiecare zi o practică asupra vlăstarelor încă în căutare, asigură acestora din urmă o desvoltare normală, corijindu-le şi îndrumându-le năzuinţele în mod fericit.

„TREISPREZECE GÂNDURI"

este tiltul unei elegante plachete pe care d-na Simioana R. Lecca a scos-o la Făgăraş.

Cărticica aceasta ne face să ne gândim cu deosebită satisfacţie la tipăritura provincială, care până acum — cu mici excepţii — ne obicinuise cu lipsa de gust a tipografiilor care batjocoreau cuvântul scris, îmbrăcându-l într'o haină cu inutile „podoabe", socotite indispensabile unui cititor, înfăţişându-le în coperte ţipător colorate şi pretinzând preţuri întâlnite numai pe exemplarele de lux ale unor ediţii definitive. Pentru iubitorii de frumos, pentru cei cari socotesc cartea o fiinţă apropiată, cari văd în filele ei nu numai slova rece, beneficiu al descoperirii lui Gutenberg, forma în care se prezintă cele „Treisprezece gânduri" constitue o surpriză dintre cele mai plăcute.

Inchinate tovarăşului de viaţă, versurile cuprinse în această plachetă, îşi păstrează un caracter de familiaritate, de intimitate discretă ce nu pretinde mai mult decât împărtăşirea lor de cercul strâmt în care au fost concepute şi căruia, se pare, i se adresează. Astfel privite, factura uneori modestă a lor nu devine supărătoare; se găsesc, totuş, bucăţi bine cizelate, imagini armonioase, rânduri în care se vădeşte poezia de autentică inspiraţie, cum ar fi „Oraş natal" pe care o reproducem în întregime :

In Iaşul părinte-a gândirii ş'a slovei,
Cinstită cucernică faţa'a Moldovei,
Prisacă de-altare-a tradiţiilor noastre,
Zâmbeşte trecutul pe dealuri albastre

Trec birje c'un cal ropotind din potcoave
Pe uliţe vechi cu numiri ca 'n hrisoave.
Şi 'n casele blânde cu stâlpi şi cerdacuri
Mai stăruie încă miresme din veacuri,

Se 'ncheagă 'ntr'acelaş amestec de glasuri
Cu zumzet de clipe şi dangăt de ceasuri.

Deschisă pe zare, luceşte înaltă
Luceafăr de seară pe cerul Moldovei,
Tot vârfuri şi turle, o floare învoaltă
Oraşul bătrân al gândirei şi-al slovei.

Este imaginea unui Iaşi văzut prin ceaţa unei lacrimi ce stăruie între gene şi care nu cade de teamă să nu se distrame visul, Iaşul nostalgic căruia veacul nostru nu poate şi nu trebue să-i schimbe faţa de poezie.

INVITAŢIA LA VALS

romanul d-lui *Mihail Drumeş*, va apare în curând în cea de a IV-a ediţie — revăzută şi adăugită. Succesul de care s'au bucurat primele trei ediţii presupune interesul deosebit cu care va fi primită de cititori şi aceasta ultimă ediţie, care va vedea în curând lumina tiparului.

Cartea apare în editura „Bucur Ciobanul".

CASA TEREKOV

se numeşte noul volum de povestiri pe care d. Paul Lahovary **l-a pus sub tipar şi care va fi în vitrine în jurul zilei de 15 Decembrie.**

„CHIRIAC ET COMP."

se intitulează romanul tânărului scriitor Paul Ionescu-Daniel, autorul volumului de nuvele umoristice „Republica „Barbă-Rasă", care a obţinut un frumos succes.

D. Paul I. Daniel lucrează de asemenea, la o antologie a umorului românesc.

Ambele volume vor apărea probabil în cursul iernei.

In Colecţia „UNIVERSUL LITERAR"

va apare peste câteva zile noua lucrare a d-lui MIHAIL DRUMEŞ

TREI COMEDII

ŞCOALA NEVESTELOR, CALUL DE CURSE şi LINIŞTEA SOŢULUI

Cărţi italiene

TODDI (PIETRO SILVIO RIVETTA): „I NUMERI, QUESTI SIMPATICONI", „CHE BELLA LINGUA, IL GRECO", „GIRO D'ITALIA IN CERCA DELLA BUONA LINGUA", Colecţia S. O. S., Editura ULRICO HOELPI, Milano.

Editorul Ulrico Hoepli din Milano a făcut să apară în Biblioteca de popularizare pe care o editează, „Biblictechina di Sapere", o nouă colecţie intitulată „S. O. S."

Autorul care semnează primele trei volume publicate, Pietro Silvio Rivetta, cunoscut mai ales sub pseudonimul Toddi, demostrează în chip extrem de spiritual semnificaţia italiană a cunoscutei formule engleze „S. O. S.", „Save Our Souls", „Salvaţi sufletele noastre". In realitate e vorba tot de un ajutor, dar de un ajutor spiritual: „Spiegare Ogni Scienza". Pe româneşte: „Deslusirea tuturor cunoştinţelor" sau „Explicarea tuturor ştiinţelor".

Cărţile tipărite sub acest titlu generic sunt sortite să vină în ajutorul celor ce îşi închipue că au o repulsie congenitală faţă de anumite domenii ale ştiinţei sau numai o antipatie, o dificultate, o neputinţă inexplicabilă de a le înţelege.

Asemenea „idiosincrasii" se pot tămădui foarte lesne, înfăţişând în formă simplă, lămurită şi atrăgătoare aceleaşi noţiuni care în stilul oficial, sunt îndeobşte obscure, greoae, indigerabile.

Orice argument poate fi seducător, poate convinge repede, dacă e studiat cu interes.

A face uşor de înţeles şi plăcut tot ceiace în general tineretului şi deseori chiar şi adulţilor li se pare greu şi plictisitor, — iată în câteva cuvinte programul nouei colecţii italiene. Ea nu tinde să excludă adâncirea temeinică a studiului, ci numai să o înlesnească, să o facă mai plăcută şi mai uşoară.

In cuvântul său lămuritor, editorul subliniază că nu trebue socotită atitudine ireverenţioasă faţă de ştiinţă afluenţa accentelor vesele în aceste volume. Dimpotrivă, cu atât mai eficace va fi vulgarizarea cunoştinţelor cu cât vom izbuti să demonstrăm că ştiinţa — sub toate aspectele ei — ştie să zâmbească celor ce se apropie de dânsa cu încredere şi bunăvoinţă. Colecţia „S. O. S." şi-a asumat sarcina acestei demonstraţii.

Primul volum „I numeri, questi simpaticoni", se adresează celor ce au „idiosincrasia matematicei", antipatia numerelor şi a operaţiilor aritmetice. Pietro Silvio Rivetta face o expunere vioae şi convingătoare a misterelor ştiinţei matematice, reducându-le la simple realităţi evidente şi chiar amuzante. Arta autorului, umorist sprinten şi solid enciclopedist, constistă mai cu seamă în a face atrăgătoare până şi argumentele cele mai aride şi mai complicate. Se spulberă astfel concepţia greşită a cărţilor de şcoală care nu ştiu să vadă în cifre şi în combinaţiile lor decât expresii seci, fără fizionomie şi fără suflet.

Numerele au viaţa lor, personalitatea lor, tainele lor...

Toddi ne relevează numere blonde şi numere brune, numere bune şi numere rele, numere simpatice şi numere glumeţe.

In artă, autorul ne aminteşte de chipul zeiţei egiptene Sashet, zeiţa statisticei şi a socotelilor, care împodobeşte portalul Institutului Central de Statistică din Roma, un palat în care numeroşi funcţionari şi maşini laolaltă nu fac decât să înşire, să multiplice şi să împartă cifre. Pe frontispiciul acestui aşezământ stă scris: „Numeros observa", observaţi numerele. Asta nu înseamnă să observaţi cum sunt scrise, ci mai de grabă „fiţi atenţi la numere". In institutul acesta, unde miliarde de numere aleargă dela un birou la altul, fiind compuse şi descompuse de complicate maşini de calculat, operaţiile aritmetice slujesc la cunoaşterea fenomenelor sociale şi economice: orice rezultat exprimă un fapt, o probabilitate, o certitudine, o speranţă...

Ne dăm astfel seama că un număr poate fi abstract sau concret; dar niciun număr nu poate fi atât de abstract încât să nu însemneze nimic.

Aritmetica a fost reprezentată de pictori sub înfăţişarea unei matroane elegant îmbrăcată, — ca în fresca lui Pinturicchio din Sala Borgia a Vaticanului. Luxul curtenilor şi belşugul din juru-i simbolizează bogăţia.

Dante Alighieri s'a inspirat de asemeni din regulile geometrice şi aritmetice când a compus celebru-i poem, scoţând din cele două ştiinţe învăţăminte folositoare. Astfel, în „Divina Commedia" se vorbeşte, în versuri, despre pi grecesc, care pe vremea aceia încă nu se numea aşa :

„Precum un geometru s'adânceşte
să măsoare un cerc şi trudă pune
şi n'află acel principiu ce-i lipseşte..."

Iar în altă parte, Dante vorbeşte de „conceptul unităţii" din care derivă toate legile numerelor :

„Gândirea ta, să crezi, că'n ochii mei
din primul gând o am, precum, o ştii,
din unul iese oricare număr vrei..."

Iată dar că aritmetica poate sugera şi material artistic şi poetic.

Un mare înţelept indian, născut la 1114, a scris o carte foarte amuzantă ,alcătuită din probleme de aritmetică şi de algebră sub formă de anecdote.

Cartea lui Pietro Silvio Rivetta, la rândul ei, ne învaţă să cucerim, să înţelegem şi să iubim cea mai bizară şi mai spirituală lume: lumea cifrelor.

★

Cel de al doilea volum al colecţiei „S. O. S." e intitulat „Ce frumoasă-i limba greacă" şi autorul lui, acelaş spiritual Toddi, ne expune de rândul acesta tainele şi frumuseţea limbii greceşti din puncte de vedere cu totul neaşteptate.

Plecând dela constatarea că majoritatea cuvintelor care alcătuesc terminlogia tehnică şi ştiinţifică derivă din greceşte, Toddi nu se mărgineşte să ne explice etimologia diferitelor expresii, grupându-le în chip extrem de interesant, ci se preocupă şi de necesitatea de a ne reîmprospăta în minte cu cea mai mare uşurinţă reguli de morfologie şi fonologie, cuvinte ciudate, teme şi rădăcini necunoscute.

Lucrarea e foarte preţioasă atât pentru studenţime, cât şi pentru cercetătorii limbii e'ene în general, — fiecare pagină desvăluind constatări inedite şi observaţii originale. Dar chiar şi pentru cei ce nu cunosc limba greacă, lucrarea lui Toddi constitue un admirabil şi providenţial auxiliar în desluşirea cuvintelor adesea obscure ale limbajului modern.

Studiile etimologice dobândesc un farmec deosebit atunci când sunt prezentate în formă vioaie şi ilustrate din belşug cu fotografii şi desene lămuritoare, ca în cartea de care ne ocupăm. Aşa zisa „limbă moartă" devine astfel limbă vie, — cum dealtminteri şi este prin nenumăratele expresii care alimentează graiul nostru cotidian.

„Che bella lingua, il greco" e un îndreptar util, o enciclopedie în miniatură care ne călăuzeşte admirabil în anarhia atâtor confuzii uzuale.

★

„Orice limbă e un miracol; şi cea mai miraculoasă dintre toate e limba italiană". Aşa începe cel de al treilea volum „Giro d'Italia in cerca della buona lingua" din colecţia lui Ulrico Hoepli „S. O. S.".

După legile fiziologiei şi ale istoriei materialiste, după filologia livrescă sau antomică, actuala limbă vorbită în Italia ar fi trebuit să aibă o fizionomie lexicală mult mai hibridă decât engleza, germana sau japoneza; ar fi trebuit să prezinte caractere fonetice mult mai eterogene decât portugheza sau anamita; iar structura ei morfologică şi sintactică ar fi trebuit să străbată căi tot atât de diverse ca franceza şi persana.

Şi cu toate acestea, nu există nici un alt idiom pe lume care— în muzicalitatea sa, în osatura gramaticală şi sintactică, în complexitatea sa lexicală, — să prezinte caractere tot atât de unitare şi de coerente.

Şi nici un alt idiom de pe lume nu are mai multe dialecte decât italiana, — toate variantele fiind însă născute din idiomul roman.

Aproximativ vreo 30 de semne vocalice şi peste 60 de semne consonantice alcătuesc alfabetul cu ajutorul căruia Asociaţia Fonetică Internaţională reuşeşte să exprime toate sunetele limbilor vorbite în Europa. Numeroasele dialecte italiene, ne spune Toddi utilizează aproape totalitatea acestor semne vocalice şi consonantice.

Diversitatea provine dela pronunţie. Fiecare provincie are pronunţia sa caracteristică.

Societatea de Radio Italiană — E.I.A.R. — a editat şi lansat admirabilul tratat al lui Giulio Bertoni în colaborare cu profesorul Francesco Ugolini „Pronturario di pronunzia e di ortografia". Succesul obţinut de această lucrare dovedeşte că publicul se interesează în mare măsură de problemele lingvistice.

Răspunzând aceleaşi necesităţi, volumul lui Toddi ne plimbă prin toate provinciile Italiei, desvăluindu-ne, într'o formă totdeauna atractivă, tainele şi frumuseţile limbii vorbite pe cele mai îndepărtate meleaguri ale regatului italian.

Nu lipsesc comparaţiile sugestive cu limbile neo-latine. Şi, printre acestea, înrudirile româno-italiene sunt adesea subliniate. „Come ti chiami ?" — „Cum te chiamă?" sau napolitanul „Nun te lassà!" „Nu te lăsa !",— revin printre numeroase alte exemple invocate de autor.

Cartea e bogat şi cu grijă ilustrată izbutind să câştige pe cetitor, înlesnindu-i orientarea către comorile nebănuite ale limbii adevărate.

TACHE SOROCEANU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

„ASOCIAȚIUNII"
SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 50
SAMBATA 7 Decembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Cum s'a înțeles la noi arhitectura

de prof. G. OPRESCU

A quelque chose malheur est bon, zice un vechiu și încercat proverb francez. Cutremurul de zilele trecute, adică natura, pe lângă nenorocirea ce ne-a cauzat — în mare parte din vina omului, cum voi arăta, — a avut și partea lui utilă, căci a dat arhitecților și clienților lor, nouă tuturor, o lecție salutara și fără replică: ne-a arătat cum se cuvine să construim în viitor. La noi, din nefericire, și în arhitectură, ca în multe alte domenii, ce s'a apreciat mai mult a fost totdeauna fațada, aparența, ceeace lua ochii, forma spectaculară lipsită de fond și de seriozitate. In acest spirit au fost clădite cele mai multe din casele noastre, cu balcoane și terase inutile, cu foișoare pe coperișuri, cu fel de fel de zorzoane „pitorești", în unghiuri intrânde sau ieșite în afară din corpul principal (sub pretextul discutabil că acesta ar fi „stilul național", mai ales cu nenumărate coșuri monstruoase, de câteva tone fiecare, fără nici un rost, fără nici o utilitate și — aceasta sare acum în ochi — nu sufcient de bine fixate, ca să reziste vibrațiilor. Cel puțin nouă zecimi din pagubele ce am suferit au fost cauzate de acești monștri (monștri și din punct de vedere estetic, și din punct de vedere al funcției ce îndeplineau), care la primele mișcări ale pământului s'au frânt și au căzut, sfărâmând căpriorii podurilor, dărâmând zidurile, trecând uneori prin tavane.

Iată deci o primă lecție dureroasă a naturei: sub pretextul ușuratic al „frumuseței" — ne zice ea — nu ridicați coșuri „ornamentale", nu îngreuiați coperișul, adică partea cea mai sensibilă a unei construcții, cea mai supusă oscilațiilor în caz de cutremur. Este drept că în Franța, unde au învățat mulți din arhitecții noștri sau profesorii lor, s'au ridicat în vremea Renașterei coșuri de cămin pentru podoabă. Luvrul le are, ca și castelele de pe malul Loarei. Ele au fost însă bine fixate, solide, așezate pe baze puternice, nu sprijinite pe un zid de o cărămidă în lațul ei, ca la noi. Chiar așa, constructorii francezi și-au dat seama de fragilitatea acestor prisme subțiri și înalte, de echilibrul lor nestabil, de puțina lor rezistență, nu la forța devastatoare a cutremurelor, care nu există în Franța, ci la cea, mult mai slabă, dar totuși primejdioasă a vântului. Ei au renunțat la aceste coșuri, reducându-le la dimensiuni modeste. Așa apar ele ceva mai târziu, în clădirile sec. al XVIII-lea, la Versailles, la ministerul Marinei de pe Piața Concordiei, la Palais-Bourbon, la Palais-Royal, ca să nu citez decât câteva exemple celebre, de toți cunoscute. Iar ca să se evite inconvenientul rezultat din scurtimea coșului, care, se pare, că nu trage dacă nu se ridică până la nivelul crestei casei, chiar un artist ca Gabriel, unul din cei mai talentați arhitecți francezi, și alții, aproape tot așa de mari, de cât să compromită construcția, în caz de răsturnare a coșurilor, au preferat să le zidească scunde și să adauge deasupra lor niște vulgare burlane de tinichea, care desfigurau linia acoperișului, dar care, doborîte de vânturi, n'ar fi făcut nici o pagubă.

Principiile care stau la baza ori cărei construcții rezistențe sânt următoarele: logica, caracterul necesar al fiecărui element al ei, onestitatea mijloacelor întrebuințate, franchețe. Tot ce contrazice aceste principii este nu numai costisitor și superfluu, ci de-a dreptul vătămător. Dacă am face azi o plimbare pe străzile Capitalei, am vedea că ceea ce s'a desprins și a căzut este tot ce era de prisos, nesincer, așezat ca să mascheze cine știe ce racilă a zidăriei: coșurile de care vorbeam, falșele coloane care nu susțineau nimic, frontoanele plecate superficial, lucarnele monumentale de ciment sau de piatră, foișoarele așezate uneori la 20 de metri deasupra solului, adică acolo unde nimănui nu i-ar veni în gând să se urce, ornamentele greoaie, de parvenit, de la uși și de la ferestre, zidurile de umplutură sau impropriu legate de restul casei. Ce a rămas este numai ceea ce era solid, rațional, bine gândit și conștiincios executat.

Pentru a proba aceasta printr'un exemplu concret, mă voi opri la o construcție pe care o cunosc bine, acum pe jumătate ruinată, la Muzeul Toma Stelian. Este opera răposatului Berendei, arhitect pe vremea lui cu reputație. Format în Franța, fără însă să-și fi asimilat normele adânci ale bunei arhitecturi franceze (starea de azi a muzeului o dovedește), cele mai multe case zidite de dânsul imitează stilul Ludovic al XV-lea sau Ludovic al XVI-lea. Așa este și localul muzeului nostru. Regretatul Toma Stelian, când și-a comandat casa, nu s'a uitat la chelu'ală: a vroit ceva frumos și solid. A dat ordin să se întrebuințeze cel mai bun material, chiar pentru cele mai neînsemnate detalii (unele clanțe de ușe sânt de bronz cizelat); totuși, din vina arhitectului, s'au făcut greșeli care au dus fatal la dezastrul de acum. Astfel de pildă, fațadele, și cea din față, și cea din spate, au fost precedate de niște imense terase și scări monumentale, pe care nimeni nu s'a urcat sau s'a scoborît vre-odată. De ciment și susținute de grinzi de fier prinse în zid, ele reprezintă o masă de zidărie de câteva zeci de tone. Insuficient izolate, după puțini ani apa a început să treacă prin ele. Au devenit astfel o cauză permanentă de neplăceri, din pricina infiltrărilor după cea mai mică ploaie sau topire de zăpadă. Tencuiala a căzut, terasele au luat un aspect de ruine, aspect care revenea la scurt timp după reparație, și care n'ar fi dispărut de cât după o refacere totală, cu mijloace de izolare moderne, enorm de costisitoare și în disproporție cu utilitatea, chiar estetică, a teraselor.

Coperișul casei, cu fel de fel de ornamente și ghirlande de zinc (care se oxidează inevitabil după câți-va ani și cade în pulbere) este conceput ca o împreunare de nenumărate pavilioane, cu unghiuri

(Urmare în pag. 5-a)

CRITICA lui IBRAILEANU

de G. C. NICOLESCU

In una din puținele noastre reviste literare, am întâlnit, nu de mult, un articol: Poporanismul în lumina istoriei literare, *datorit d-lui M. Apostolescu, în care unele afirmații mai vechi ale mele sunt puse în discuție. Sunt vreo trei ani de când autorul lui s'a prezentat să-și ia un subiect de lucrare de seminar la Istoria literaturii române și s'a oprit asupra lui G. Ibrăileanu. Cunosc răbdarea și conștiinciozitatea cu care a fost pregătită această lucrare, la sfârșit, mi se pare, distinsă cu un premiu. Sunt întâmplări, în definitiv, nu din cale-afară de extraordinare. Ceea ce este însă deosebit de rar este ca cineva, după ce a susținut lucrarea, ba chiar după ce și-a trecut examenul de licență, să rămână pasionat pentru subiectul său, să-și continue investigațiile și să caute să adâncească ceea ce, firește, la început, nu putuse fi decât o așezare de jaloane. Aceasta se întâmplă cu d. Apostolescu, de aceea îmi fac o plăcută datorie să discut cu d-sa și să lămurim lucrurile asupra cărora nu suntem de acord.*

Articolul Poporanismul în lumina istoriei literare *este, să-mi fie iertat că o spun, ceva cam confuz, insuficient axat, așa că multora nu va apărea limpede ce urmărește anume autorul să pună în lumină. Se poate totuși distinge că însemnată intenția de a socate pe Ibrăileanu de sub învinuirea că la Viața Românească a exercitat o critică dogmatică, subordonată poporanismului.*

Inainte de a păși la discutarea aceste probleme, să elucidăm însă o chestiune mai de amănunt. Anume, d. M. Apostolescu îmi impută ca exagerată afirmația făcută (într'o notă de subsol, adaog eu) în studiul meu Ideologia literară poporanistă *(Buc., 1937) că Ibrăileanu prețuia „în chip deosebit"* Moș Gheorghe la Expoziție *și* Datorii uitate. *Cred că se înșală. In* Note și impresii *(Iași, 1920), Ibrăileanu reproduce articolul său publicat în* Insemnări literare *(nr. 12, 4.V. 1919, p. 11-12):* Jean Bart, *în care se poate ceti: „O bucată ca* Datorii uitate *este rară, dacă nu unică în literatura noastră" (p. 192). In ce privește volumul* Moș Gheorghe la Expoziție, *găsesc în cronica pe care a scris-o Ibrăileanu (V. R., 1911, nr. 10, p. 135—136) expresii ca: „acel minunat* Moș Gheorghe la Expoziție" *sau „...forma scriitorului nostru.... este prefectă". Iar la sfârșit, regretând că „din diferite împrejurări" n'a putut scrie studiul pe care acest volum l-ar cere (aceasta poate să fie cauza pentru care n'a reprodus cronica sa în volum; de altfel Ibrăileanu a reprodus foarte puține cronici literare în volume), trimite la un alt articol, apărut mai înainte în revistă, poate tot al său, în orice caz ale cărui păreri le împărtășea. Aici, citim că pe țăran nimeni, afară de Sp. Popescu „nu l-a zugrăvit așa de realist" sau „...d. Popescu e neîntrecut. D-sa are o mare și rară putere de a intra în sufletul închis al țăranului... Aceasta este originalitatea d-lui Popescu. Numai el poate să ne dea...", ș. a. m. d. Se pare dar că era întemeiată afirmația mea despre foarte vie simpatie a criticului pentru aceste două opere literare și că pasagiul meu*

(Urmare în pagina 7-a)

Un sens umanist al Legiunii

de ION FRUNZETTI

Fără îndoială există un sens umanist al legionarismului. Un sens umanist care nu se confundă cu anthropologia concepției religioase de lume și viață, dar care are strânse legături cu ea.

Dacă e așa, și credem s'o putem demonstra, spiritualitatea legionară ar avea meritul de a fi împăcat însfârșit, într'un fel, umanismul și anthropologia. Două concepții cu rădăcini comune, dar care și-au uitat, ramificându-se vremelnic, rădăcinile.

Ce însemnează — ca să clarificăm așadar conceptele, — *anthropologie*? Două lucruri: un triumf și un eșec. Intâi — conștiința tragică a limitării la condiția omenească. Și mândria de a rămâne înlăuntrul condiției omenești, acceptând-o total, în al doilea rând.

Perspectivă anthropologică în atitudinea insului, înseamnă acceptarea *voită* a destinului *impus*. Inseamnă, cu alte cuvinte, a concede voluntar ceeace n'ai putea avea tăria să deții veșnic. Inseamnă iarăși, valabilizarea non-valabilului, absolutizarea relativului. Perspectiva anthropologică în metafizică, au adoptat toți marii întemeietori de religii: Buddha — care-a pornit dela meditații asupra mizeriei omenești concretizate, pentru trufașul fost prinț Sidharta, într'un cadavru, un lepros și un bătrân, și care-a ajuns să nege *viața*, (organicul, biologicul) pentru a nu fi nevoit — în cazul în care-ar fi persistat să o considere valoare, să recunoască mizeria condiției umane, de a nu putea păstra și proteja împotriva corupției (moartea, boala, bătrânețea), bunul încredințat: viața.

(Urmare în pag. 3-a)

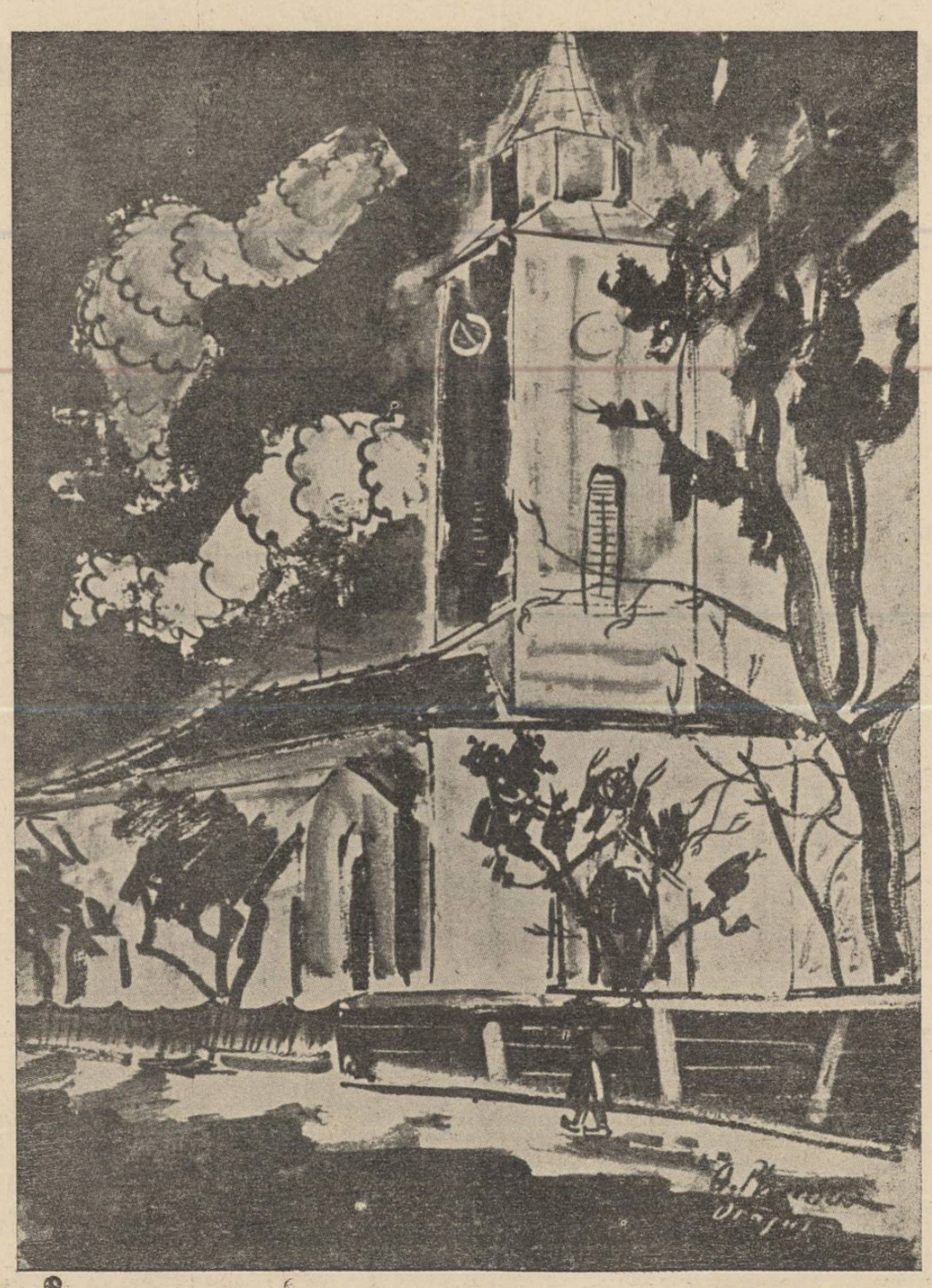

ALEXANDRU PHOEBUS — Biserica din Dăncuș

Libertate și cultură legionară

de LUCA DUMITRESCU

Cunoscuta concepție a lui Förster despre libertatea prin disciplină a fost primită, după cum se știe, cu îndoială, de școala burgheză. S'a spus îndeobște că libertatea prin însăși definiția ei, implică și teoretic și practic, factorii opuși disciplinei. Și cu aceasta, s'a crezut problema închisă, fără să se țină seama, că se condamna o foarte serioasă concepție, printr'un sofism.

In adevăr, a ajunge la concluzia că disciplina se opune libertății, înseamnă a lua acest din urmă termen în înțelesul său absolut, așa cum îl folosește anarhismul. Dar într'o lume în care există o marcată diferențiere de clase și mai cu seamă o nemărturisită conștiință a nelibertății, a interpreta astfel noțiunea de libertate, înseamnă a te da după deget; a ignora cu vădită rea credință sensul practicei, propriei tale ideologii.

Incontestabil, că noțiunea de libertate se manipulează cu mari dificultăți în orice domeniu. In teorie de pildă, îți trebuie multă sobrietate ca să reziști ispitei de-a o accepta în sensul ei absolut; iar în practică și mai cu seamă în politică, multă îndrăzneală, ca să n'o accepți deloc. De aceia se poate spune fără teamă de greșală că cel puțin din ziua în care noțiunea a fost desvăluită maselor, adică de aproximativ cam două sute de ani încoace, istoria lumii și a civilizației, s'a învârtit exclusiv împrejurul acestui concept.

Problema nu e însă de nerezolvat și nici n'ar fi părut că e, dacă nu i-ar fi lipsit vechiului spirit procentul necesar de îndrăzneală și în deosebi coplimentul său tragic: puterea de sacrificiu. Afirmând că o disciplină consimțită este tot una cu libertatea, Förster, la aceste însușiri, ale spiritului, face aluzie. Dar concepției lui, i-a lipsit un lucru: puntea sensibilă dintre logică și viață; metoda fericită.

Această metodă era, dealminteri, firesc să nu stea la îndemâna unui om, obișnuit mai mult cu manevra noțiunilor, decât a realităților vii. De aceia cel care a găsit-o a trebuit să fie un cap politic. Acesta este Căpitanul și metoda se numește **dragoste.** Dragostea stă la temelia educației legionare. Faptul apare limpede din primele pagini ale acelui catechism scurt și cuprinzător, ca o condică de ordin la raport; model, care se numește „Cărticica șefului de cuib".

Și pe acest plan deci, ca pe multe altele încă, el, Căpitanul, a reabilitat resturile creștine ale vieții omului. Căci, în înțelesul acesta etico-social, noțiunea dragostei — se știe — că n'a fost cunoscută înainte de Christos. Pildele de prietenie pe cari ni le dau legendele antice, sunt prea palide, pe lângă acest sentiment cuprinzător și antrenant de masse. Castor și Polux, își dădeau bucuroși viața, unul pentru celălalt; dar numai atât. Gândirea antică nu isbutise să ridice sensul noțiunii aproapelui, dincolo de limitele raporturilor bine stabilite între indivizi; ea nu ajunsese la concepția etică a gratuității gestului de solicitudine, așa cum ne-a lăsat-o Iisus, în parabola Samarineanului milos. Dragostea antică nu depășea înțelesul senzual, decât prin acel epifenomen pe care noi astăzi îl numim sublimare.

Prin propria sa pildă, Iisus a dovedit însă, că dragostea este de altă natură, decât senzația. Dumnezeu ordonează și conduce lumea prin dragoste, prin iubire. De aceia dragostea se comportă ca o realitate esențială. Poate singura realitate esențială cu care omul vine nemijlocit în contact; pentrucă, dela Dumnezeu atât i-a mai rămas omului: capacitatea de dragoste.

In înțelepciunea sa, Căpitanul a găsit că un om normal nu poate hrăni cu îndestulare din dragostea sa, mai mult de treisprezece oameni. Pentru aceia, a fixat numărul membrilor în cuib la această cifră. Și a avut dreptate, pentrucă numărul, massa, copleșește și atunci disciplina exasperată, pentru a se putea menține, face în chip firesc apel la acea serie de demoni care stau la pândă în apropierea sa și pe care fiecare din noi îi cunoaște din școala groazei liberale pe care am făcut-o.

Toate jertfele cunoscute, precum și acea mare minune pe care a făcut-o Legiunea, smulgând muncitorimea din ghiarele comunismului, sunt operele acestei educații întemeiată pe dragoste, care se dă legionarului în cuib.

Disciplina legionară, nu e o stare pasivă de supunere, cum am fost învățați de toate școlile noastre de până acum, s'o credem; ci — după cum s'a văzut recent în cazul „Carlton" și în celelalte asemănătoare, precum și după cum se poate vedea în fiecare zi în cazul „Ajutorului Legionar", disciplina legionară, **este un act voluntar și creator.**

Geniul Căpitanului a transformat așa dar, atitudinea cea mai necesară ordinei sociale, dintr'o stare pasivă și costisitoare, în activitate creatoare.

Incapacitatea concepției trecute, de a face din opoziție: libertate-disciplină, un organism viu, a mers până acolo, încât la un moment dat s'a propus desființarea armatei pe motivul josnic, dar fundat în mentalitatea lor, că e o instituție care consumă și nu produce.

Origina ideii, e, după cum se vede, cusută cu ață albă. Utilitatea exclusiv economică a oricărei instituții, numai prin capul unui jidan putea trece. De aceea se pare că dintr'o nevoie organică de a se opune acestui spirit, germanul Förster a imaginat sistemul său de împăcare între cele două noțiuni, în ale cărui multe pagini se simte importanța problemei pentru armată.

CRONICA LITERARĂ

Ion Ghica: Scrisori către Alecsandri

Ediția profesorilor C. I. Bondescu și D. Mărăcineanu, 1940

Mișcarea de la 1848 a fost luată, precum se știe, ca unitate generală de măsură a schimbărilor românești hotărîtoare, din secolul al XIX-lea.

Trecerea noastră spre alte *cauze* producătoare de cultură și civilizație, — cele occidentale, — a fost cercetată după felurite principii, dintre care principiul național s'a considerat totdeauna mai important. „...Secolul al XIX-lea, secol mare și luminos între toate... scrie Ion Ghica în Scrisorile sale către Alecsandri (tipărite recent de valoroșii profesori C. I. Bondescu și Mărăcineanu), — a văzut renăscând ca din cenușă state nouă ca Grecia, ca Belgia, România, Serbia și Bulgaria". Orice neajunsuri s'ar găsi felului de transformare sub influența Apusului, ideia că un popor omogen prin limbă și origine trebue să alcătuiască un stat național, este un bun câștigat ce se adâncește dealtminteri în conștiința noastră până la a fi viziunea esențială de viață românească. Condiția de a fi *liberi* și nealterați în sânge de alte neamuri, formează necontenit obiectul prim al gândirii noastre,— lăsând pe al doilea plan modalitățile acestei existențe în libertate. Citind scrisorile lui Ion Ghica, autor de remarcabilă inteligență, putem face astăzi prețioase observații aplicabile la actualitate.

O observație în deosebi folositoare este aceia că scriitorul gândea *libertatea* României ca un fapt stabilit odată pentru totdeauna, — o socotea adică un *adevăr* nesdruncinabil, în sesul legilor din știința modernă. Din momentul Unirii Principatelor, al independenței și al proclamării Regatului, autorului nu-i mai putea trece prin cap că națiunea sa va mai fi cândva amenințată să nu alcătuiască un stat liber. Deaceia, asupra unei condiții esențiale de existență ca aceasta, el nu revine și nu caută s'o adâncească. I se poate aduce o vină din această *lipsă*? Iată întrebarea. In orice caz, dacă este o vină, ea se împarte în mod egal cu mai toți contemporanii săi, cuprinși în categoria pașoptismului. Dar vina de a nu se fi îndoit de libertatea perpetuă a statului românesc național, își are o explicație ce ne interesează și acum, mai mult de cât bănuim. De neglijență sau nepăsare nu putem acuza pe nimeni, deoarece, analizând gândirea secolului, constatăm că metoda ei de desfășurare este cea *științifică*. Metoda științifică, adoptată din apus, implică trecerea *necesară* dela cauză la efect, încât, conform ei, odată stabilit un principiu, ceea ce el produce are valabilitate generală de lege. Din principiul naționalităților decurgea libertatea, și concluzia era că o națiune va fi totdeauna un stat liber, — din clipa când a început să fie astfel, — în chipul în care, odată stabilită compoziția apei, totdeauna de aici încolo, apa se va compune din două părți hidrogen și o parte oxigen. Și după cum, dacă ar avea cineva pofta să compună apa tr'altfel, nu ar putea să și-o satisfacă, tot așa gândeau pașoptiștii că dacă vreunui vecin i-ar veni poftă să suprime libertatea altui stat național, — el nu și-o va împlini, datorită legii odată stabilite. Socotim observația noastră exactă în aplicațiile ei generale, și ceeace se mai cere lămurit este întâi originea acestui fel de a gândi științific, trecut din laborator în alt domeniu de fapte și stări— și în al doilea rând, pe ce căi ne putem desbăra *mentalitatea* de amestecul lui primejdios. Nu e locul să analizăm aici originea gândirii științifice, și nici să insistăm asupra adaptării metodei ei de către speculația rațiunii teoretice sau practice, prin care s'a făcut apoi legătura, de către așa ziși oameni „luminați" ai vremii, cu problemele politice și sociale. Fără a pretinde că aprofundăm în schimb cealaltă chestiunii, a apărării de neajunsurile gândirii științifice, ne oprim la trei afirmații ale lui Ion Ghica, specifice metodei de a gândi analizate. Pledând împotriva unui posibil sistem *totalitar* emanat din voința unui reformator, scriitorul spune despre acest propunător de sistem social, că: „uită adevărurile sociale cele mai fundamentale, uită că progresul moral este libertatea și că progresul material este de a produce cât se poate mai ieftin, d'a pune pe om în stare bună și a-i creia timp de a-și ridica gândirea mai sus de mulțumiri materiale". Conceptele asupra cărora se aplică speculația sunt, evident cele de totdeauna, „morala", „libertatea", „bună starea economică", — și „activitatea spiritului". Se observă lesne raporturile ce le stabilește: omul este moral,— întrucât este liber și-și determină criteriul moral, — bună-starea economică și presupune *ieftinătatea*, deci bunurile materiale sunt socotite în raport cu banul, — (cumpărarea ieftină) și nu în raport cu producția directă, — munca, — iar viața spiritului, punând-o în legătură cu mulțumirea material, însemnează că ea începe să se desvolte deabia după satisfacerea acestei din urmă necesități. Considerate sub raportul metodei științifice, afirmațiile lui Ion Ghica sunt, desigur niște adevăruri, pe care însă nu trebue să le pierdem din vedere că sunt adevăruri DEDUSE. Clare și distincte în operațiile științei, adevărurile *deduse* devin în alte domenii de aplicație a spiritului, doar tolerate și deci înșelătoare. Căci nu este greu să observăm, atunci când spunem de principiul libertății că fundeazâ morala, că putem întoarce formula, zicând că omul este moral dintr'anumit MOTIV. Pe baza principiului libertății,— este liber apoi să-și aleagă orice motiv pentru fapta sa,—așa încât orice faptă ar săvârși, poate susține că e *morală* pe temeiul motivului ales în mod liber. Viciul acestui fel de a raționa se găsește cu multă dificultate, pentrucă la bază stă problema dacă legea morală fundează libertatea sau libertatea fundează legea morală. Iar fundarea principiilor duce tot la sisteme, adică la reformatori. Reformatorii, se știe, se feresc cât mai puțin să *deducă adevărul*, tocmai din grija ca nucumva orgoliul oamenilor de a deduce ei, pe alte căi, alte adevăruri, răsturnând formulele prime. Deaceea, având înțelepciunea de a feri de răsturnări, marii reformatori au pus la baza sistemelor lor adevăruri *găsite*, în genere intuiții asupra puterilor adânci ale sufletului omenesc. Ce este în stare un om să *facă*, să producă, să creadă? Iată ce-l preocupă pe reformatorul moral, — ferindu-se cât mai mult de a apela la speculație. Cu astfel de *adevăruri găsite*, adică provenite din meditația religioasă sau din adâncirea dragostei pentru poporul său, — se rezolvă mai lesne problema culturii și cea economică. Pentrucă, ducând chestiunea spre simplificare, — vom observa ușor că *ieftinătatea* stă în legătură cu *munca* sau cu consumația (un lucru scump îl produc singur, — sau renunț la el). In ce privește raportul dintre economie și cultură, — când credem că satisfacerea primei condiționează pe cea de a doua, putem iarăș argumenta, că, dincolo de necesitățile stricte, o ierarhie a valorilor poate stabili primatul spiritual. In consecință, tot la un adevăr de natură intuitivă facem apel, încât așteptarea unui reformator inspirat este firească în momentele de criză. Intorcându-ne acum la problema libertății statului național, ar fi să analizăm în ce mod putem avea *temeri* asupra pierderii acestei libertăți, deoarece, faptul de a fi înconjurat de vecini cu gânduri de cucerire nu pare a fi singurul criteriu, din moment ce teama nu se produce totdeauna. In această problemă importantă, vom spune că factorul intern primează ceeace înseamnează că, dacă un popor încetează de a-și gândi în anumit fel libertatea, acest bun al existenței sale este amenințat. S'ar părea că un stat se simte împins ca într'un gol, atunci când pornește să cucerească un vecin, vrem să spunem că pofta de cucerire este trezită de impresia existenței unei slăbiri. A apăra *libertatea* națiunii, însemnează în acest caz a întui principiile morale ale libertății și a le sădi în spirite, ceeace ne duce tot la adevărurile găsite de reformatori.

CONSTANTIN FANTANERU

CETATEA LUI BUCUR

VERSURI DE ȘTEFAN BACIU

ILUSTRAȚII DE ȘTEFAN CONSTANTINESCU

COLECȚIA „UNIVERSUL LITERAR", 1940

Când critica literară nu are prea multe lucruri bune de spus despre ultima carte a unui poet, ea nu uită să adauge că aceasta înseamnă un popas — important sau mai puțin important—(aprecierea este dozată potrivit cu humoarea observatorului) — după care, aprecierile se închee în mod obișnuit cu exprimarea speranței că la sfârșitul acestui popas, poetul, cu puterile sporite, va apuca deabia atunci și deabinelea pe drumul ce-l va duce inevitabil la expresia matură a talentului său. Un popas, dar nu în înțelesul arătat, ni se pare a fi *„Cetatea lui Bucur"*, cea mai proaspătă culegere de versuri a poetului mereu tânăr, Ștefan Baciu, și ultima tipăritură a colecției „Universul literar". Dacă ne aducem aminte că volumul acesta urmează *„Căutătorului de comori"* apărut anul trecut și despre care am afirmat atunci că înseamnă o etapă hotărîtoare pe itinerariul liric străbătut de Ștefan Baciu, cartea de astăzi ni se înfățișează ca un popas la sfârșitul acelei etape.

Dela *„Poemele poetului tânăr"* și până la *„Căutătorul de comori"*, Ștefan Baciu a mai publicat *„Poeme de dragoste"*, *„Micul dor"* și *„Drumeț în anotimpuri"*, fără să mai socotim cele 25 de poeme traduse după Georg Trakl, — care au câteșitrele și împreună cu *„Cetatea lui Bucur"*, trăsătura comună de a înfățișa aspecte parțiale, — restrânse prin chiar limitarea impusă de temele ce își propuneau — ale unor posibilități de expresie lirică pe care le bănuiam cu drept cuvânt mai bogate. Cu drept cuvânt, pentrucă anul trecut *„Căutătorul de comori"* a confirmat cu prisosință bănuiala, prin bogăția și varietatea temelor orchestrate.

„Cetatea lui Bucur" are, deosebit de frumusețile pe care i le vom releva numaidecât, toate inconvenientele unui ciclu închis, cuprinzător de evocări al căror lirism se resimte uneori de monotonia procedeului care devine inexpresiv prin aplicare programatică, repetată. Intâlnim în aceaste evocări bucureștene unele aspecte de mizerie fizică și socială și accente de revoltă proletară care ne-ar putea îndreptăți pentru întâia oară să vorbim un poet, nu rămâne impersonală despre o resfrângere a socialului în lirica lui Ștefan Baciu, — dar tocmai aceste aspecte și accente sunt și cele mai puțin isbutite în expresia lor poetică, — convenționale pentrucă ele completează în mod obligator și programatic tabloul caracteristic al Capitalei. Autorul s'a simțit poate dator să întregească evocarea lirică a „Cetății lui Bucur" cu o zugrăvire cât mai realistă a periferiei bucureștene — realism de gust îndoelnic uneori, ca în această pereche de versuri:

Din fabrici ies tendoane salariate
Duhnind a benzolină și bitum.

Dar nu vom întârzia mai mult în preajma unor asemenea stridente și coventionale violențe de limbaj. Suntem datori — aceasta e de altfel rostul oricărei cronici literare care vrea să-și informeze onest cititorii și să *orienteze* — să arătăm partea pozitivă și valabilă ca poezie pe care o aduce cartea lui Ștefan Baciu. Datorită constrângerii de care am amintit, lirismul poetului va lua rareori în exprimare calea confesiunii directe, dar va prefera umorul, ironia sau diformarea caricaturală, chiar, cu sprinteneala agresivă și promptă a poantei epigramatice.

Deaceea, lirismul acestor evocări bucureștene va avea un caracter esențial descriptiv, interzicându-și aproape avantajul lesnicios al sugestivității muzicale, dar mult mai apropiat ca tehnică de expresia artistului plastic și pictural. Precizia lineară a desenului, mobilitatea jocului de culori, umbre și lumini, — iată elementele viziunii poetice a Bucureștilor realizată în cuvinte de Ștefan Baciu. Procedeul, în măsura în care jocul liber al fantaziei poetice se supune constrângerilor tehnicei, este adeseori acela al unei simple enumerări, în care substantivul este evocat cu precizie fotografică:

Un negustor de cărți poștale,
Grătarul negru și sonor,
Femei fardate, seri banale
Și pudră proastă, fard mirositor.
(Grădini de vară).

Dar o enumerare, făcută de — ca în această duminicală evocare de oraș de provincie a Capitalei:

Deschisă-i poarta, pernen
[geamuri,
O știrbă mătură'n ceardac,
—Domestice și dragi epitalamuri—
Orașul toarce, fabricile tac.

. . . . . .

In haine noui, un tată-și plimbă
Prin praful fin, copilul silitor.

Observați în aceste două din urmă versuri, cât de just sunt caracterizate substantivele: hainele sunt noui, praful fin, copilul silitor — nu numai ca putere de evocare, sub raportul aparenței sensibile dar și din punct de vedere moral (copilul silitor), și cât de apropiată, de familiară ne închipuim imaginea poetului însuși aplecată cu tandrețâ și cu un zâmbet îngăduitor deasupra acestei scene care, ca intuiție artistică o echivalează pe aceea a unui „moment" caragialian.

In versuri ca acelea citate sau în ceastălaltă pereche, din acelaș poem „Duminică":

Un vânt tehui, cu bluza desfăcută
Aleargă'n curți. Și noi zâmbim,

— credem că trebue căutată esența nealterată a poeziei lui Ștefan Baciu, acea impertinență grațioasă și bună dispoziție mucalită, antidot al pedantismului temelor predestinate și falsei gravități lirice, — care-l fac să proclame cu o solemnitate bufonă, dela masa unei grădini de vară periferice,

...poezia unui șpriț la ghiață,
Și proza unui rând de mititei!"

Zilele și nopțile bucureștene, cimitirele și parcurile, periferia și centrul cu imense dar fragile blockhouse-uri, Calea Victoriei și strada Lipscani, viața febrilă a Universității și aceea a ziarelor, flașnetarul, lustragiul și florăreasa sunt prilejurile unor evocări pline de culoare și schițării unor siluete conturate cu o singură precizie a desenului.

Dar decât toate aspectele parțiale sau chipurile familiare a căror autenticitate bucureșteană o recunoaștem fără ezitare, am reținut acea imagine nocturnă a Capitalei, desprinsă dintr'o perspectivă alta decât aceea a realității sensoriale, nemijlocite:

Orașul tot văzut din zare
Dispare'n nori ca o stafie.

Ca imagine, este cea mai necaracteristică din câte cuprinde „Cetatea lui Bucur", dar ca intuiție cea mai exactă și mai cuprinzătoare. Este intuiția lirică a unui adevărat poet.

MIHAI NICULESCU

Corespondența noastră

INCHINARE ARDEALULUI!

Cetate, dăltuită de dureri
purtate peste vifor și credință,
icoană, din adâncul ascunziș
de vise, de martiri și biruință,

ne-ai adunat, cândva, în asfințit,
și-ai picurat în suflete amar,
— împărtășanie purtată peste veac —
s'o duci cu tine'n lacrimi, solitar!

Dorință am întins peste destin:
la pieptul țării, jertfă'ncununată,
te-am vrut, cu drag, de-apururi să rămâi
plămadă de altar, ca niciodată

nici cer, nici ura să te'ndepărteze;
de-un sânge ne-am născut ca să murim,
și pe pământ, doar tu să fii nădejde
și crez de viață până'n țintirim!

Ne-ai fost credință și avânt de secoli;
ne-ai strâns sub arme'n drum de biruință
și ne-ai purtat în viforul războinic
cu tine'n gând, drept orișice credință!

Din clopote ne-am înțeles menirea
și gândul tău ne-aduse bucurie:
n'au fost zadarnic plâns și oseminte;
din biruință ți-am adus solie.

Trecut-au 20 de ani șireag
plângând pe cruci sfințite de morminte;
am vrut să te zidim din temelii
frăție de necaz și jurăminte...

Dar Pronia din ceruri și destinul
de încercări și răzvrătiri amare,
te-a frânt în cuget peste suferință,
dar frânt, CU NOI te-ai dus sub apăsare!

CU NOI vei reveni, cândva, sub soare
în zori sfințite'n fumul de altare;
cu jertfă de-i sortită împlinirea,
NE-OM FAURI DIN EA CREZ ȘI CÂNTARE!
19 Noembrie 1940.

SAN-MARINA

AU TRECUT...

Au trecut, din nou, pierduți
Pe sub frunzele de tei...
Și sub pașii rari, tăcuți,
Scârțâia nisipul pe alei.

Au trecut, cum au trecut și alții,
Fericiți ca nimeni pe pământ...
O, de-ar ști că noaptea minte
Și că vorbele se pierd în vânt!

Au trecut, din nou — mereu la fel —
Pe sub frunzele de tei...
Scârțâia nisipul pe alei
Monoton; mereu, mereu la fel...

NICULAI STREIU

PASTEL NEGRU

„Dă drumu, e toamnă'n cetate,
Intreg pământul pare-un mormânt".
G. BACOVIA

Drumuri negre, gânduri negre,
Se adună, se despart,
Flamuri negre'n faluri negre
Și clopote cu glas spart.

Nouri negri, arbori negri,
Trist... besnă... friguri... pustiu...
Sbor corbi negri, cad stropi negri,
Plouă rar și e târziu.

Cale neagră, cruce neagră,
Uitate în țintirim,
Noapte neagră, vieață neagră,
In zadar ne chinuim...

MIHU PRAVĂȚ

CÂNTEC FINAL

Când n'am să mai sărut pulpele lunii,
Nici mugurii luminilor de stele,
In sbor, când vor încremeni lăstunii
Trudiți amar, ai gândurilor mele,

Când trandafirii stepelor de vise
N'or mai 'nflori întinderile albe,
Atâtea foi vor rămânea nescrise!...
Și toamnelor nu le-oiu mai pune salbe.

Când pumnii urii unei lumi deșarte
Vor înceta să mă isbească 'n față,
Voiu lua cu mine zâmbetele-ți toate,
Ca să le port și dincolo de viață.

PETRE VICȘOREANU

BACOVIANĂ

La fereastra cu gratii șade gândind o fată,
Toamnele toate'n fața-i se pare că s'au strâns.
S'au ofilit obrajii-i și-i s'au brăzdat de plâns.
In ochii reci de-acuma, nu mai stă nici-o pată.

La casa veche, albă, tristă ca niciodată,
Stau ciocli așteptând, cu toți, la sfat, la porți;
Cad frunze din castani și lacrimi pentru morți.
La fereastra cu gratii ședea odat' o fată...

MIHU PRAVĂȚ

V O U Ă...

Crisanteme scuturate
Peste maldăr de scrisori,
Voi mi-ați fost adevărate
Prietene în tot trecutul
Plin de dragoste și flori...

Voi mi-ați dat întâi sărutul
Buzelor fierbinți și moi,
Și de-atunci în tot minutul
Crisantemelor frumoase
Mă gândesc numai la voi...

Crisanteme scuturate
Peste maldăr de scrisori,
V'amintiți când pe'nserate
V'am trimis Alexandrinei
Ca pe niște petitori?!

Crisanteme din grădină
Scuturate peste dor,
Inima de voi mi-e plină
Și-amintirile mă ceartă...
...Unde-i primul meu amor?!

GEORGE PETRACHE

A U G U S T
(Sonet)

Cu'nflorită haină verde și'n papuci
Se plimbă August prin grădini ornate.
Mă cheamă 'n horă prunele brumate
Și-mi făcu cu ochiul, poama, prin uluci.

De-acuma adio, tu, pustietate,
Către albe țărmuri te îndemn s'apuci;
Am prieteni prunii și umbroșii nuci,
Coroana lor mi-i leagăn și cetate.

Au înflorit în geamuri trandafirii —
Cu miros fin și cu petale-aprinse
Și gânduri noi mi-au înflorit în minte.

Mă doare farmecul închipuirii...
Ah, suflete cu ramurile ninse,
Nu te-avânta departe, fii cuminte!

CELLA DORUMEU

AUR DE SEPTEMBRE

Nu mai știu pe unde sânt părinții,
In dureri am învățat să tac;
Mamă, fata ce mi-au luat-o sfinții,
Stea pierdută urcă peste veac...

Nu mai știu de trudă, nici de foame,
Căci în visuri n'am aflat arginți:
M'au hrănit livezile cu poame,
Stele m'au culcat în mărgăriți.

Cântecul de ape, trist și dulce,
Cântă azi plecarea de cocori;
Nu mai sunt nici stele să mă culce
Și m'ospăt din seară și din dor...

Soarbă alții aurul din munte;
Azi, când pier în negură de ani,
Mie Toamna-mi scutură pe frunte
Mir de flori și galbăni din castani.

Ieri, bogat în visurile mele,
Le-am vândut pe dragoste în porți;
Azi adun în pumn arginți de stele,
Să-i arunc în noapte peste morți...

Și'ntr'un fund de toamnă, când ușure
Plânge-vor castanii triști și goi,
Vor așterne frunză de pădure,
Tinerețea să mi-o culc în ploi...

1940, Octombrie 13.
La Ploiești

AICI IN CER...

Mai ții tu minte, mamă, de-un fecior
Instreinat de viața de păstor?...
Eu mi-am schimbat minteanul meu de oaie,
Ghioaga 'n condei și scorbura 'n odaie...

Dar n'am șezut la buchii cu boierii,
Căci mă strigau din peșteri haiducii și oierii.
Floare sărac crescută în asfalt,
Eu năzuiam cleștarul cerului înalt...

Am plâns destule Toamne în noroi,
Și optsprezece ani mi i-am culcat în ploi;
Am dus în spate bulgării deștul
Și-am mers prin sărăcia mea fudul.

Azi urc din nou în glugă de oier,
Să rog pe Cine-o fi mai mare 'n cer
Să mă tocmească slugă pe mâncare,
Să-I mătur — Toamna — cerul de frunzare...

Că sunt oltean de viță... și sărac...
Strămoșii mei, la temelii de veac,
M'au învățat în haiducia lor
Să șterg de praf lumina stelelor...

Și urc mereu spre cerul Toamnei mele,
S'adun cu pumnu galbănii de stele.
Aici în cer... sunt tot sărac. Și teafăr,
Imi razim fruntea albă de luceafăr...

Peste zaplazul zărilor deșarte
Mă chiamă iar vioara toamnei mele;
Aprind în boltă licurici de stele
Și urc peste luceferi... mai departe...
1940, Octombrie 24.
La Valea Seacă.

ILIODOR VALEA

N I S I P

M'afund în gând. Stau și destram lum'ni din
[lumea veche;
Din lumea mea. E mică... un bob de gând,
Un licurici! Da, unul într'o ureche,
Micuț și slab. — Copil plângând

Străbat spre el aevea drumuri lungi.. Mă
[prind de vânt. alerg,
Dar obosesc. Mă doare geana! o'nchid și cânt
[în întuneric!!
Lumina horcăind cu aur printre neguri, mă
[ia să merg
In larg de zări... Cu ochi și haine de dureri,
[mă'mbrac în cleric!!

Un turn, un clopot și cruce de schit printre
[umbre...
Poveste? Nu! Graiu, suflet, odihnă sau
[scârbă?
Nimic!... Haină de muguri în câmpuri de
[tundre...
...Și graiu și odihnă și suflet și scârbă!!

MIHAIL DOR CERNAVODEANU

SCRISOARE

La căpătâiul meu va arde
O candelă în noapte
Prin ramuri vântul risipi-va
Melancoliile de șoapte.

Deasupra, sus, din înălțimi
In lungi fâșii de foc
Or cade stele tremurând
Pe tristul meu noroc.

In nopți de vară peste culmi,
Călători-va luna
Și straje visului meu sfânt
Stătea-va 'ntotdeauna.

Cu ochi tăcuți, înlăcrămați
De o tristețe vagă
Pluti-vor stele 'n înălțimi,
In calea ei pribeagă.

S'or risipi prin ramuri verzi
Șoptiri de păsărele
Aminte iară aducând
De visurile mele...

Vei înțelege ce-ai fost tu
Vieții mele 'ntregi
Ci doar atuncea vei putea
Iubirea-mi să înțelegi.

SUZANA BULFINSKI

AMURG...

Liniștea se lasă
Din senine zări,
Tăcută, sfioasă,
Peste depărtări...

Din senine zări,
Alb polen de lună,
Peste depărtări
Pune a sa cunună...

Alb polen de lună,
Plăpând ca un vis,
Pune a sa cunună
Pe 'ntregul cuprins...

Plăpând ca un vis,
Senin ca o rază,
Pe 'ntregul cuprins
Liniștea se lasă...

B. STANCIU-DOLJ

Balade prigorene

de RADU GYR

IN ȚARA LOVIȘTEI

Camaradului G. Racoveanu

In Țara Loviștei,
descăleca bătrânul Lotru din Parâng,
cu steme verzi și zornăind din zale grele.
Jupani de fier, cu veacul la oblânc
și cerul răzimat pe brațul stâng,
veneau să ctitorească munți și stele.

Clădiți din vifor și din promoroacă,
domnind în piatră, viscolind din ghioacă,
urcau alături, printre fulgere și stânci,
cu cerbii și cu ulii dimineții.
Se ploconeau pădurile, pe brânci,
și ei le mângâiau spinările adânci.
Din pumni le ciuguleau, rotind, ereții,
și li se gudurau, în drum, isvoare,
să le sărute glesnele de soare.

In veacu-acela de aramă,
Sân Pătru se da jos din Carul-Mare,
umbla pe țară, în dulamă,
cu tălpi senine de mărgăritare.

Și mucenici desculți, cu mâini de iască,
încinși cu funii lungi de lună vie,
băteau în poarta cnejilor, crăiască.
Județii 'ngenunchiau cucernice,
pupând, smeriți, fără voroave,
mâinile vechi și'ngălbenite
de drumuri, de luceferi și ceasloave.

Și sfinții iar porneau în țară,
să intre'n câte-o mânăstire
și prin icoane să se-așeze, sub safire.

In Țara Loviștei,
granitul se proptea în toroipane,
când lifte răbufneau peste fruntarii...

Tulnice lungi strigau răstoace cu bulboane,
cnejii chemau măciucile, arțarii,
mistreții, cremenea, slodunii...
Se încingeau în trăsnete și stei,
și luau pe umăr ghioagele furtunii
și fulgerau cu munții după ei.

Printre sbârlite coame de baltage,
vâlvoi, jugaștrii alergau peste viroage.
Ursoaicele cu pui sălbateci
ardeau, betege, în bârloage,
Vulturii 'n cer se năpusteau, zănateci,
pitindu-se în raiul cu agate.
Și peșterile 'nfricoșate
fugeau pe stânci, cu păru'n vânt,
să se ascundă'n piatră și'n pământ...

Hei, Țară-a Loviștei,
unde-amurgiră criptele de cneji?
Când a murit pădurea de viteji?
Viforniță și ghioagele de smeu
în care somn le-ai adormit atât de greu?
In care veac, zac pulbere, uitare,
parângurile ce luptau călare?
Cum de muriră curcubeele, gorunii,
trăznetul, munții, stemele furtunii? —
Cum? Nimeni nu mai cheamă
inima-aceia de aramă
cât soarele, cât roata argintie
de la caleașca Sfântului Ilie?

A putrezit și pajura, sub zale,
lângă ciolanele voevodale.
Rumânii, sub zăvoare și belciuge...
Vipera suge.
Sug viermii groși cât bârnele, cât parii,
sug veneticii și tâlharii.
Gușile lor flămânde și puhăve
beau sângele domneștilor ceasloave.
In vânătul, holbatul bereglej
pier stâncile ce-au cătănit sub cneji...

Moșnenii,
roși de vânturi, supți și goi,
doar noaptea umblă — umbre de strigoi —
și plâng, în trențe, hohote buimace,
la porțile bătrânelor conace...
La porțile bătrânelor conace,
pe unde-au fost, în alte vremi, stăpâni.

In coaste jerpelite de rumâni
răni se aprind cu vâlvătae mare
și ard ca niște felinare.

Sub tălpile năvalei roșcovane
se svârcolesc, umplute de urzici,
mormintele cu voevozi și cu vlădici...
Sfinții părinți au înghețat prin strane,
moloz cad mucenicii din icoane.
Clopotnițe se darmă ca'n blestem, —

Și zidurile gem.
Și numai pravățele gem.
Și numai râurile gem.
Și doar topoarele mai gem,
în Țara Loviștei...

1936.

FANTANA CU PANDUR

Camaradului Barbu Slusanschi

Trasă, neagră 'n fund de veac,
linția i-a supt bulboana.
O împrejmue cu geana
tristă floare de dovleac.

Fierte, ochiuri de leșie
sub nămol se cufundară.
Calul dracului când sboară,
zâmbet verde mai adie.

Poate, apă fermecată,
te-au băut adâncuri spâne
pentru foișor cu zâne
pe tărâmuri de agată...

Poate dorm urme cu steme
printre ierburi somnoroase.
Pentru broaștele vâscoase
urcă ștevia prin vreme.
Trec țânțari cu drând subțire
peste duhnet de bălțoacă
unde stea de promoroacă
se 'mbăiase în safire...

Dar când nopțile își lasă
libelule de mătasă,
ning din lună porumbei,
scări subțiri de funigei.
Drumul robilor și-arată
cobiliță înstelată
încărcată cu lumini
și cu coșuri cu grădini.

Din fiertura de nămol
viscolește aur gol.
Despicând mocirla 'n două
sue cearcăn clar de rouă,
se 'nmlădie, se subție
șold mezin de razachie
și cutremură văpae
de sub mușchi cu mucegae.

Machea, umăr 'nalt de vis
către rai s'o fi deschis?
Umbră de luceafăr crește
cu smaragd mirat pe creștet?

Vifor verde de lumină,
nu-i moroi și nu e știmă,
ci crăiască arătare
pe brățară suitoare:
domn suflat cu basm pe strai,
zare prefăcută 'n crai.
Ira! apă-alimănită,
— limpezime putrezită —
te-au stins bozii și mălură
c'ai băut frunte pandură,
piept cu pajuri svâcnitoare
și-o căciulă cât un soare...

Păunaș cu ochi de ciută,
frânt de armă armăută,
spelb sluger cu găetane
sfârtecat de iatagane,
supt în lacrimi și mărgeane, —
tras afund în reci inele,
în brățări și mahmudele
și sorbit în visterie
de argint și rouă vie...

Cine l-a 'nălțat, ciorchine,
către slăvile senine?
Cine l-a vărsat cleștar
din tiugi de mărgăritar,
și mi-l crește-acum icoană
diafană din bulboană,
lujer clar de sânziană,
ca un piersic în prier
subțiet, băut de cer?...

*

Fulger desfăcut de-odată
în aripi de nestemată,
duh albastru de știubee
sărutat de curcubee.

Și cum ard vâlvori curate:
împingea de lună'n spate
și nălucă de țurcană
pe luceafărul de stană,
toroipan rotit de corn
scăpărând sub capricorn, —
rănile domnești, cu raze, —
surâd nopții, din topaze.

Cerul fâlfâe. Il tae
tropot alb de pălălae.
Sună-adânc văsduhul, parcă
armăsari de ger îl calcă,
reci potcoave de cleștar, —
tropăit de gloate mari.
Tunet lung de limpezimi,
călărimi de heruvimi.

Cum dau buzna din azur,
sunt arhangheli sau panduri?
Noaptea le-a cusut din rază
cioareci albi de bobotează,
pe tuslugii de voinici
nasturi vii de licurici
și le-a dat flinte și-oțele
să-și clătească vânfu'n stele.

Sboară ceata raiului
după umbra craiului.
Trece poarta somnului
cu năluca domnului.
Peste vămi de îngeri piere,
prin dumbrăvi de mirt și miere,
dincolo de trepte verzi
și de zodii cu zăpezi,
licărind prăselele,
zornăind betelele,
clintind logostelele...

Și cum pier, pe boltă trece
un gilort de aur rece,
și se duce, curge lin,
urcă frunte de senin,
urcă zariști cu arâng,
sue — lapte — peste crâng,
sue roi peste parâng...

BALADA TALHARULUI IN ȘTREANG

Boeri 'mneavoastră, popă și grijanii
nu vreau, în streang, — că m'a grijit o stea
și'n miez de rai m'au spovedit vultanii
pe-o gură tămâioasă de vâlcea.

In piept, o mare pasăre măiastră
mi-a daurît și mi-a sfințit un cuib,
Pe anaflema și măscara voastră,
pe fonfi și cioclovine, scuip.

De-acu, în hora funiei sprințare,
cu moartea ciugulită de brabeți,
ca o suveică răsucit la soare
oiu viermui stropit cu dimineți.

Ci moartea mea va isbucni troiță
și viscol sângeriu de cerb gonaci,
pe crengi: fulgerătoare veveriță
în iarbă: hoardă roșie de maci.

Și moartea mi-o fi frunză de molodru
și cărărue lungă de pelin
și cozian și toi hoț't de codru
și clătinată cobză de arin...

O fi o moarte-albastră ca alunii,
în rouă zumzăind ca un zăvoi
pe unde-am tâlhărit rădvanul lunii
plin de brățări și ghiersuri de mierloi.

Și la amurgul meu de basm, bolnave,
pasări de smirnă vor tânji alean,
când iezăr trist pe sure dragoslave
lesie s'o preface și catran.

Atuncea, luminișurile-or coace
cu leșuri vinețite de stigleți.
Ingenunchiați la margini de bulboace,
de jale or să grohăe mistreți.

S'or svârcoli, gemând, pistoale grele
svâcnind ca niște ulii mari de fier
și vor cfta cuțitele cu stele,
clipind cu ochi de guștер pe mâner...

Și-o ciumă de prăpăd și-o lepră, colea
în păpușarii din fanar să tune!
Să buhăe bubatul cât fasolea
serdarii cu ibovnice grăsune...

Inoadă sdravăn streangul, faraoane,
Taci, baragladină, și nu ofta!
Nu plânge, cioară... Morții tăi, țigane,
luceafărul și legea ta!

Un sens umanist al Legiunii

(Urmare din pag. I-a)

Toate spiritualismele fataliste de aici pornesc: dela intervertirea datelor problemei. Există un tragism al voinței umane? O sete de libertate metafizică? O revoltă față de fatalitate? Ii e ușor omului să-și găsească împăcarea, spunându-și că libertatea consistă în a accepta *voit* fatalitatea.

A convinge pe individul rațional de *fatalitatea* istoriei, cam acelaș lucru însemnează, de vreme ce *demnitatea rațiunii* constă tocmai în a nu accepta nicicând fără *critică*, nicicând drept *necesar* ceva ce poate fi suspectat drept *contingent*...

„Ce ar fi fost dacă n'ar fi fost ce este", e întrebarea pe care și-o pune întotdeauna rațiunea. In termeni filosofici: condiția posibilității realului. Și ce aduce rațiunii doctrina fatalității istoriei, drept argument pentru aceasta? „Dovadă că nu putea fi altfel decât este, e faptul că e așa cum este". Necesitatea accidentului nu e domonstrată în propoziținea aceasta, ci numai presupusă, pe baza însăși a faptului tăgăduit: existența sa. Raționalismul se vede lovit astfel în desideratele sale principale: justificarea cauzală a existenței este inutilizată prin atitudinea ce se intitulează „realistă" și care „o ia așa cum este", fără să iscodească îndreptățiri și rosturi.

Din perspectiva aceasta, umanismul apare drept încercarea prometeică a spiritului de a se împotrivi gata-făcutului, mecanismului, determinismului anihilant al libertății. Caracterizat prntr'o înaltă atitudine morală, printr'o apoteozare idealistă a omului, umanismul înseamnă veșnică insurecție libertară, veșnică nevoie de afirmare a omului ca stăpân al existenței. Născut într'o epocă de deprimare morală produsă prin slăbirea credinței sub loviturile continui ale scientismului în evident progres, umanismul este reacția antagonistă a individului asvârlit la periferia existenței, prin descoperirea științifică a infinitului

Coincidența invenției lunetei astronomice — mijloc de experimentare concretă a infinitului mare — cu epoca activismului individualist al Renașterii care este în același timp era de aur a Umanismului, permite să se stabilească anumite corelații cauzale. E adevărat că umanismul (fără majusculă) există înaintea Renașterii, că el a fost socotit chiar drept una din condițiile acesteia, uneori. Delimitările chronologice nu sunt însă operabile decât larg, pe veacuri, și exemplul lunetei nu e decât unul dintre multele care ne pot arăta progresul scientismului pe cale de a instaura în conștiințe, concepția atotputerniciei materiei. Impotriva păgânismului acestuia determinist, calculat și rațional, umanismul își ridică flamura de arbitrară exaltare a unei atotputernicii spirituale iluzorii: bazat pe rațiune, el e sortit să cunoască eșecul raționalismului, adică al încrederii în claritatea și distincția conceptelor logice.

Umanismul, presupunând și căutând să impună ca dogmă rațiunea, s'a îndepărtat de rădăcinile sale omenești. Desbinarea sa de anthropologie se produce fatal prin caracterul său protestatar și răsvrătit, de natură, în ultimă analiză, la fel de pasională ca și resemnarea iluzionistă anthropologică, cu toată masca intelectualistă pe care și-o arborează convins și sincer față de sine.

Umanismul întreține marea minciună a *majestății spiritului* uman, în vreme ce *anthropologia* caută să-i compenseze *smerenia* prin legarea ei de valorile negative ale vieții.

Ilogic, prin exces de logism, umanismul este opus total înțelepciunii patetice a pasionalismului anthropologiei.

„Nu există nimic mai conform cu rațiunea decât lepădarea de rațiune în treburile credinței, și nimic atât de contrar rațiunii decât lepădarea de rațiune în treburile care nu privesc credința", scria cândva Pascal, în frământatele sale „Pensées", definind parcă tocmai păcatele umanismului, în același timp cu ale atitudinii contrare.

„Ce sont deux choses également dangereux, d'exclure la raison, de n'admettre que la raison" continuă el. „La foi dit bien ce que les sens ne disent pas, mais jamais le contraire. Elle est au-dessus, et non pas contre".

Precursorul acesta a văzut și exprimat ceeace vede și exprimă azi Legiunea, cu valabilitate, pentru o națiune, nu numai pentru câțiva aleși, în stare să pătrundă labirintele îndoielilor filosofului jansenist.

Departe de a propovădui un simplu vis compensatoriu, pe modelul anthropologiilor, spiritul legionar detestă resemnarea, fie ea produsul unui ilusionism axiologic cerebral sau al unei slăbiciuni organice.

Activismul legionar, apoteozarea idealistă a *Omului* și a puterilor sale spirituale, care leagă concepția legionară de grupul eticelor spiritualiste, l-ar putea apropia poate, în anumite puncte și de umanism. Neîncrederea față de forțele absolute ale rațiunii, îl depărtează însă de acesta. Dacă e un sens umanist în spiritul legionar, el e cu totul deosebit de Umanismul cunoscut sub numele acesta în istoria culturii.

Nimic din superbia afirmării superiorității raționale a omului, nimic din atot-cerebralismul Umanismului Renașterii. Omul deplin, omul total, omul real, pământean dar cu aspirații spre cer, pe care-l urmărește Legiunea, e înainte de orice, un *om*, limitat în putințele sale, o *creatură* și *nu* un demiurg. Smerenia lui nu e motiv de inacțiune, ci metodă de cunoaștere a limitelor sale, pentru ca, înlăuntrul lor să-și poată desfășura activismul, să se poată afirma în calitate de creatură, atât cât e îngăduit creaturilor lui Dumnezeu. Cunoscând limitele până la care țin putințele Omului, spiritul legionar cunoaște totodată limitele dela care încep monopolurile Absolutului. Și în loc să se abțină dela faptă, din pricina limitării sale, Omul Legiunii duce fapta până la limitele dintre supranatural și firesc. Nerăzvrătindu-se luciferic împotriva destinului *dat* de Dumnezeu, legionarul nu renunță să afirme majestatea omului în regnul creaturilor; majestatea de a fi *conștient* de putințele și limitările sale, de *destinul* său adică.

Fără să ceară „supunere în lucrurile care nu sunt materie de supunere", etica legionară postulează înțelepciunea supunerii față de ceeace depășește puterile rațiunii. Credința și domniul ei sunt bine delimitate de judecată și domeniul ei.

Umanismul legionar e integralist și nu individualist. Nu puterilor unui „ingenium" se închină spiritul legionar, ci Omului ca reprezentant sintetic al unei Națiuni. „Omenia" legionară e omenia românească, tocmai pentrucă limitările pe care le are în vedere sunt limitările putințelor spiritului românesc, în condițiile geografice, istorice, ori eterne, ale sale. „Destinul" acceptat nu sunt contingențele, imediatul, evenimentul istoric, ci sensurile profunde ale lor. Pentru realizarea „istoriei gândire a lui Dumnezeu", luptă Omul Legiunii. — Supunerea sa față de destin, e în funcție de concepția despre destin, pe care și-o creează, convins că ceeace se întâmplă nu e întotdeauna necesar să se întâmple.

Fatalitate istorică, da! Insă fatalitatea împlinirii sensurilor profunde ale istoriei, revelate de *credință*. De aceea, *luptă* împotriva a tot ce e construcție arbitrară omenească, *reîntronare a destinului* împletit din vrerea lui Dumnezeu și vrednicia omenească, în rosturile sale adânci.

Fatalism în treburile credinței, pragmatism în treburile rațiunii, și niciodată de-a'ndoasele, e formula sintezei umanismului cu anthropologia în spiritul legionar!

ION FRUNZETTI

DUBLA COMANDA

de LADMISS ANDREESCU

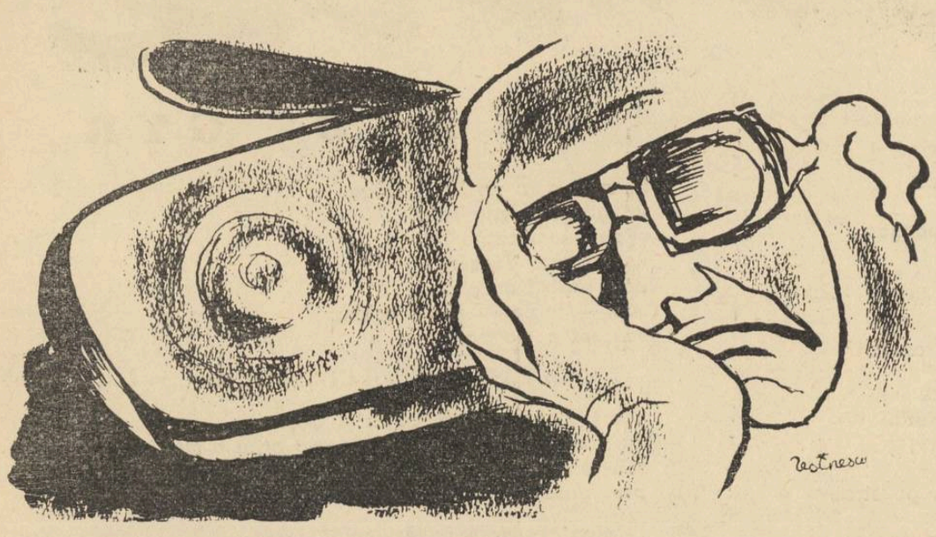

Amândoi au fost înștiințați cam pe la aceeași oră. Amândoi se brodise — lucru de mirare dealtfel — să fie acasă când cei doi curieri grăbiți și plini de colb le-au adus ordinele de misiune în plicuri galbene, cu sigilii violete și cu temeri sute, până la cercetarea conținutului care suna la fel.

Locotenentul Certăreț George tocmai scria o misivă pe hârtie mov, satinată, ultimei lui pasiuni, — o brunetă de optsprezece ani de prin Popa-Nan; — iar celălalt locotenent, Gâlceveanu Jean, tocmai se pregătea cu pantofii lună și apă de Javel că-i mai discretă, pentru o întâlnire nocturnă și amoroasă neapărat, pe undeva, pe Semicercului. Pentru aceste temeinice pricini și George Certăreț și Jean Gâlceveanu, au fost neplăcut impresionați de potriveala afurisitului de ordin. Și de alte potriveli...

— Nu scap, monșer, nici în gaură de șearpe de acest imposibil George, și-a mestecat în gând nemulțumirea, Jean.

— A dracului pramatie mai e și Jean ăsta, s'a mâniat George.

Și amândoi s'au înfuriat foc nestins: Ce potriveală domnule, ce potriveală!..

Dar ordinul, pentrucă e ordin, nu se discută.

●

Dimineața vesteà o zi de cuptor.

Și Certăreț și Gâlceveanu, piloți cu excepționale calități reflexe și amoroase — cum îi socotea comandorul Ghiduș, șeful lor — au bănuit o zi de iad. De aceea, ca o recompensă a nemulțumirii că erau siliți să sboare pe aceleași aripi, s'au bucurat sincer că evadează din București, spre orășelul lor de munte, ascuns între brazi, undeva pe Olt, — că erau olteni, din același oraș, de aceeași vârstă, iar în anii de liceu, au avut amândoi aceeași iubire: pe Mimi, fata administratorului financiar Ionescu. Poate dela Mimi li se trage această cronică și arțăgoasă rivalitate, deși în fond, se iubesc și la impas, totdeauna s'au ajutat unul pe altul, după posibilități și după anumite alocuțiuni moralizatoare pe care, cel ce era la aman, le asculta foarte pocăit.

●

— Drum bun și noroc!

Comandorul Ghiduș — cârcotaș cu nume și renume — le-a strâns mâinile, dupăce le-a predat ordinul de misiune, însoțit de explicațiile obișnuite.

— Și, a adăugat el, să nu vă mai sgândăriți măcar în drum spre satul vostru.

— E oraș, s'au trezit, solidar lezați, Gâlceveanu și Certăreț.

— Ei, oraș... fie și oraș, dacă vreți voi...

Ar mai fi răspuns ei ca să-l pună la punct pe acest... ghiduș fără sare, dar avionul, în gura de balenă a hangarului, aștepta sforăind. Așa că s'au lăsat păgubași.

Mecanicii și servanții, atenți, făceau curte pasării care se legăna ușor în ritmul motorului. Era un Breguet cu dublă comandă. Manșe în față, manșe în spate; îl puteau pilota amândoi, pe rând.

Pentrucă Certăreț a sărit mai întâiu în „carlingă" — cea din față — a controlat grăbit motorul „la cale",— a controlat grăbit, să nu-i tae comenzile Gâlceveanu care și el, se urcase mormăind, în carlinga dinapoi. Apoi Certăreț a făcut semn de „liber" aruncând brațele în lături, cu satisfacție. Dar Gâlceveanu s'a ridicat pe trei sferturi din cușca lui, de era să vie peste cap, și a cerut să facă și el „proba". Comandorul Ghiduș nu s'a opus, iar Certăreț a strâns măselele cu ciudă:

— Dar „proba" mea ce cusur are, domnule comandor!

— Nu am încredere în dumnealui, i-a tăiat vorba cu ironie Gâlceveanu, potolind, satisfăcut, furia motorului.

— Așa?... Biiine...

Certăreț și-a sugrumat necazul în gât și a încercat să-și asasineze, cu o privire crucișe, confratele de oltenie și sbor.

●

Saboții trași cu putere de amortizoarele servanților, au sărit de sub roți ca doi iepuri, iar Breguetul piloților olteni s'a avântat în iarba aerodromului lăsând în urmă duh de pricinați, praf și un cânt nimicitor. Apoi, ușor, s'a desprins de verdele câmpului, lăsând să crească cerul între pământ și aviatori.

Pilota Certăreț, — că era în față și așa e regula. Dar, dela început, Gâlceveanu a dat un pumn manșei așa, de ambiție, iar avionul, speriat, s'a înclinat ușor în jos, în ochii experți ai șefilor rămași pe aerodrom, să controleze și să noteze — asta e: să noteze! — evoluțiile avionului.

— Domnule...

— Ce-i dom'le?...

Certăreț a ridicat tonul, demn; iar Gâlceveanu i-a ripostat cocoșește, în jargon, pus pe ceartă.

„Ce necioplit!", a reflectat în sine George și a pus acul compasului cam spre nord-west.

— Nu-i bine, bă... O să nimerești la Tulcea...

— Pardon domnule, a răspuns George, ținând morțiș la demnitate, eu mă duc la Râmnic... Acolo, scrie ordinul...

— Ba la Tulcea, dacă nu te-i trezi cumva la... Rusciuk.

— Domnule...

— Ce dom'le, bă... Nu mă intimidezi tu pe mine... Eu nu-s Jeny, nici Lola, nici... ehe...

Și ca să dovedească spusa, Gâlceveanu a făcut o „ranversare" neașteptată, încât avionul, trosnind din încheieturi, era să se prăbușească pe-o aripă. După ce s'a clătinat odată, pasărea, bine întărită, a dat s'o ia iar pe drum drept, dar Certăreț, înfuriat, a repetat „ranversarea" pe partea cealaltă.

— Ce ești nebun, bă, s'a răstit la el Gâlceveanu galben la chip, cu turația inimii redusă și mirat că încă se mai afla în cușca lui.

— Eu? Nu, — a răspuns placid Certăreț.

Pe Gâlceveanu, oricât sânge rece ar fi avut, l-a prins un fel de teamă. Cu nebunul nu e bine să te pui. Și Certăreț îi dovedise că-i nebun, cu „ranversarea" aia de i-a sgâlțâit măruntaele. De aceea se hotărî să „stea cuminte" cu orice risc și cu tot sacrificiul mâncărimii de... călcâie. Decât să nu ajungă la Mimi, mai bine așa, indiferent... A, Mimi! Ce mai buchet de fată!... O să-l aranjeze el pe George de așa natură, încât Mimi nici n'o să-i răspundă la salut acestui impertinent. Parcă-l vede:

— Sărut mânuțele, Mimi...

Și Mimi o să-l măsoare de sus până jos cu niște ochi albaștri și absenți... și o să-i întoarcă, artistic, un spate, încât musiu George o să rămână paralizat, cu gura căscată... Că orice ar zice el, Certăreț, Mimi tot pe Gâlceveanu, tot pe Jean al ei — cum îi zicea seara, în parc, pe vremea celei de-a cincea de liceu — îl iubește mai mult... Zicala-i zicală: prima dragoste, de...

Eh, dar... dar el, sau George-i prima dragoste?

Controversa este veche și ei o desbat cu argumente pestițe argumente, de ani de zile... De multe ori l-a sdrobit pe George cu dovezile ce-i servea prompt el, Jean. Dar câteodată, e drept, foarte rar, — și Jean i-a servit evidente argumente în aceeași chestie. Totuși lui, lui Jean, îi spune inima că tot pe el îl iubește mai cu nădejde Mimi... Lui George? Ei, da; lui George, Mimi îi acordă atâta atenție câtă să nu se arunce din carlingă, — ce mai pagubă!...

Și o să-i facă niște mutre lui George și o să-l ia de sus, să-l sfideze... să-l pomenească pe el, pe Jean, și când o avea o droaie de copii, — în niciun caz cu Mimi care va trebui neapărat să se numească Doamna Gâlceveanu. Nici nu vrea să se gândească de pildă că George ar putea să i-o ia înainte... Dar — un cuiu i s'a înfipt în inimă — dacă ar îndrăsni, s'ar repezi la el și... și... și... i-ar arăta el lui George...

— Ia ascultă, George...

Certăreț, pe care îl încânta tăcerea pasagerului din cușca din 'napoi, tresări.

— Ce-i?

— Să nu care cumva să te atingi de Mimi, c'apoi...

— Dar ce, ai monopolizat-o tu? Va fi nevasta mea...

— Rămâne de văzut.

— Să nu fii impertinent!

— Și tu, nu fii măgar...

— Eu?

— Dar cine? Eu?

— Ai noroc că mi-e milă de tine, altfel ți-aș arăta eu...

— Poftim, dacă te ține... centura...

— M'da?...

Și ca să-i arate lui Certăreț că el, Gâlceveanu, când ia o hotărîre, nu se lasă nici mort până nu o împlinește, smuci „mânșea" înainte și cam la dreapta. Isbi și „palonierul" cu un călcâiu dat cu sete, încât pilotul, surprins, nu avu vreme să stăpânească aparatul care o luă repede într'o „glisare" pronunțată, încât amândoi au crezut că vin peste cap.

— Cârpaciule!... Pilot ești tu, mă?... Ți-ai pierdut cheia... O să te raportez, să-ți iau pâinea dela gură... Dacă nu poți stăpâni avionul, nu sbura, — se repezi mustrător în cornetul acustic, Jean, dupăce, înlemnit, tot el și mai mult din instinct, readusese pe cale bună avionul.

— Da? Nu pot să-l stăpânesc?... Na! Și dă-i un cabraj... și dă-i un picaj... și iar un cabraj... și iar un picaj... Na... Să-ți întorc măruntaele pe dos...

Intr'adevăr, manevra l-a surprins deastădată pe Gâlceveanu care, după fiecare voltă, se pomenea icnind din fundul stomacului... Avu însă puterea să prindă mânșea cu încleștarea pumnilor, la orizontal. Cablurile au pârâit odată, vântul a fluerat a pustiu printre aripile pasării, iar avionul s'a înclinat cu botul înspre pământ, ca o gloabă răpusă de o mare oboseală.

— Unde suntem?

— La dracu!...

Dar amândoi au identificat dunga de argint a Oltului. Măcar de ar fi apucat să-i vadă Mimi...

— Ține-te bine Jeane...

— Ține-te tu; lasă-mă pe mine...

Și până să se trezească pilotul, Jean Gâlceveanu a tras un picaj cu plumb în aripi.

— „Ne-am ars!", i-a venit un gând, ca un fulger lui Certăreț, dar ca să nu rămână dator, mai smunci și el odată comenzile așa, la întâmplare. Apoi a închis ochii, făcându-și cruce cu limba 'n cerul gurii, ca să moară creștinește.

Pasărea, obosită de hărțuiala celor doi aprigi piloți olteni, s'a clătinat ușor și — cuminte, mai cuminte decât cârmacii ei — s'a așezat într'o dungă, cu elicea țăndări într'un dâmb, după ce retezase șuerând coroana unui nuc crescut în marginea câmpului.

Smuncitura l-a svârlit pe Gâlceveanu înapoi, cu capul în muchea carlingei, iar pe Certăreț, înainte, peste tidva rivalului său.

Când a deschis ochii, Certăreț a constatat că și el și Jean, erau teferi.

●

Rezultatul misiunii:

1. Se ridică dreptul de sbor pe un an locotenenților Certăreț George și Gâlceveanu Jean, pentru... etc...

2. Avionul, la cimitir. (Când doi se ceartă, al treilea... mănâncă bătaie).

3. Peste două săptămâni domnișoara Mimi, fata administratorului financiar Ionescu, se căsătorea cu... un infanterist, tot locotenent, de prin Mizil de fel, că „aviatorii, când mai sunt și olteni, au doagele sărite".

4. Certăreț și Gâlceveanu s'au împăcat pe teren, până la noi dispoziții.

Intâlnire cu Neagoe Spirea

– Fragment de roman –

de VLADIMIR DOGARU

Plecară câte și patru la biserică.

In frunte merge Doamna Fira, cu broboadă mare pe cap. Urmează Alexe Cosmin, îmbrăcat cu pelerină, având gluga ridicată. Cei doi copii se țin de ei, când în rând, când pe delături. Au și ei glugă și li se văd doar ochii și nasul. E de dimineață. De după porți se ivesc țărani, dezepezindu-le. Își ridică respectuoși căciulile. Alexe Cosmin răspunde fiecăruia, aruncându-le și câte o vorbă. Prin fundul curților din dreapta, departe, peste Olt, prin cernerea de zăpadă, se zăresc păduri încețoșate. Dincolo de ele, cerul se curbează brusc, cu pădure cu tot.

Au trecut de răscruci și pârtia nu s'a lățit. Inaintea lor, femeile întârziate la treburi, îndeamnă să apuce slujba. N'a tocat, ceeace înseamnă că mai e vreme. Pe alocurea, urmele au format ghețuș. Axente și Vlad dau să cadă pe spate, însă se pomenesc duși înainte, ca pe patine. Doamna Fira pășește cu băgare de seamă. Singur Alexe Cosmin n'are teamă.

Au mers așa, tăcuți și atenți, până în dreptul lui Ilie Dinu, unde l-au întâlnit pe Neagoe Spirea. Venea pe crâmpeiul de uliță, ce răzbește în coastă, cu o legătură de crăci în spinare. Dăduse fuga până la tufani, să taie un braț de lemne. Tocmai suise dealul. E roșu la față și puțin cam necăjit. Merge încet, înfigându-și picioarele în zăpadă.

— Treci Neagoe, treci, îl îndeamnă Doamna Fira, văzându-l că nu îndrăznește. Treci înainte.

Spirea salută din cap, cotește pe uliță și o ia pe lângă pârte. Are bardă la brâu și peste umeri poartă cortel de dimie. O clipă Alexe Cosmin nu știu ce să creadă. Nici în zi de sărbătoare nu se lasă de muncă? Dela o vreme încoace, țăranii nu prea mai au teamă de Dumnezeu. Se ceartă, se bat, și se țin numai de judecăți. Ajung la crimă pentru un lucru de nimic. Acum o lună, unul din Curtișoara a împușcat un băiat, fiindcă a lăsat oile să intre pe miriștii. Altul, și-a omorît socrii, cu parul. Un altul își înjunghiase nevasta, ăsta, chipurile, din gelozie. Dar Neagoe era cum se cade, bogat, și în sat se număra printre oamenii credincioși. Sărea cel dintâi la lucrurile obștești. Puțul din vale, pe unde trece șoseaua, e făcut cu banii lui. Când s'a reparat biserica, a umblat singur după ajutor, prin tot județul. N'avea niciun fel de meteahnă. Numai atât: sărea repede, dintr'o extremă într'alta. Astfel, într'o zi, pe când suia un car de porumbi din tabără, fiindcă boii n'au vrut să tragă, a cășunat cu pietre pe crucea din șanț. Altădată, necăjit că nu plouă, a luat icoana din perete și a spart-o în mijlocul casei. Ceeace era mai ciudat, era că după astfel de scene, devenea foarte milostiv. Impărțea daruri, se ducea săptămâni întregi la slujbă, se purta blând cu cei din casă și n'ar fi fost în stare să strivească nici o muscă. Pentru sufletele simple, remușcările sunt ca apa tămăduitoare. Spală într'o clipă tot mâlul vijeliilor. Așa se întâmpla și cu Neagoe Spirea. La drept vorbind, nu era lipsit de credință. In comparație cu alții, avea poate chiar prea multă. Lumea nu-i înțelegea însă ieșirile, deaceea era considerat și altfel. Dar nu de toți. Cine-i cunoștea cât de cât viața, acela nu putea să-l judece rău. Alexe Cosmin făcea parte din categoria celor din urmă. Își dădea seama că, în adâncul sufletului, Neagoe nu era un pierdut. Păstra acolo multă bunătate și pentru un om ca el, ea era mereu salvatoare. Dacă păcătuia azi, renăștea spiritual mâine. Un permanent urcuș și coborîș. Ai fi zis că decade pentru a reînvia și reînvie pentru a decade. Saltul acesta din întuneric spre lumină și viceversa, nu era determinat numai de cauze interioare, ci și de pricini din afară. Cosmin își aminti de toate necazurile lui Neagoe. Moartea lui Andrei, unicul său băiat, întâmplată cu zece ani mai în urmă, l-a lovit drept în inimă, ca o împunsătură de suliță. Era o mândrețe de flăcău și, de atunci, tată-său n'a mai avut liniște. Fetele nu semănau fratelui și când s'a măritat cea mare, a luat o jumătate de bărbat. Neagoe n'avea nici un ajutor, așa că toate treburile și le făcea singur. După moarte, averea urma să treacă ginerilor. Barim de-ar fi vrednici, gândea el adeseori. E chinuitor să știi că pământul și venitul muncii tale vor ajunge într'o zi pe mâini de nevoiași. Ai impresia că ești tăiat de viu, că pierzi azi un picior, mâine o mână și în curând îți va zbura și capul. De îndreptarea lucrurilor nu mai putea fi vorba. Norocul când te lasă, te lasă pentru totdeauna. Totuși, Spirea, nu-și pierduse râvna. Muncea ca și mai înainte. Alexe Cosmin nu știe să-i fi lipsit vreodată ceva. Văzându-l cu legătura de lemne în spinare, nu se putu stăpâni și-l întrebă, zâmbindu-i din plin.

— Mi se pare că te-a apucat iarna nepregătit?

— Chiar așa! Singur, nu le pot răsbi pe toate.

— E rău fără ajutor...

— Rău de tot.

Neagoe Spirea oftă adânc, ceeace îl făcu pe Alexe Cosmin să regrete că discuția începuse pe tema asta. Se gândi cum ar putea s'o schimbe...

— Incolo... cum o mai duci?

— Aș duce-o cum aș duce-o, dar m'am speriat cu treburile. Ară, samănă, cară-le pe toate dela câmp, mă mir ce să fac mai înainte.

— Ei, așa-i acuma... La iarnă, o să mai stați și voi.

— Ți-ai găsit. La mine, totdeauna e de lucru. Nu știu când o veni ziua aia, să mă mai văd și eu slobod! Poate când oi muri...

— Așa ai fost tu vrednic. Alții nu se trudesc ca tine. Ai putea să te lași mai moale... Ce atâta muncă?

— Să fie a trăsnetului de inimă, că ea e de vină!

Abia sfârși de blestemat și din legătură căzu un retevei. Sgârmă cu piciorul după el, apucându-l cu mâna.

— Al păcatelor, din vale de când tot cade. Mâine o să mă duc la Cucueți, să aduc o căruță de crăci.

— Nici eu n'am de ajuns. (Alexe Cosmin fu bucuros că poate să se vaiete și el; Neagoe Spirea nici nu-l auzi însă).

Peste câteva clipe căzu alt retevei.

— Al năibii, învie și ăsta!

Il ridică, scrâșnind din dinți.

— Sunt de tufă?

— Da.

— Nu le-i fi legat bine?

— Aș. D'altceva cad...

Până la casa lui Neagoe Spriea mai sunt câțiva pași. Nevastă-sa l-a văzut dela colțul prispei și aleargă să-i deschidă poarta. E sfioasă și abia îndrăznește să se apropie. S'apleacă în fața Doamnei Fira:

— Săru' mâna.

— Bună dimineața, Dumitro.

— Mai repede, vino mai repede, se răsti brusc la ea Neagoe. Mai repede, moleșito!

Femeia deschide poarta aproape pe sus. Știe că are patimă, oricine ar fi.

— Stai omule.

— Ia lemnul ăsta și nu mai trăncăni. Uite cine a fost cu sărăcia în casa mea, domnule Alexe!

— Cum a fost cu sărăcia?, interveni Doamna Fira.

— Bine. N'o vedeți cât e de moale?

— Vorbești cu păcat, Neagoe.

— Deloc.

— De-ar fi toate nevestele ca Dumitra!

— S'ar muta cerul pe pământ. Uite-o, nu e în stare să ridice un lemn. Ia-l repede, bleoanco!

— Ho, mă creștine. Nu te necăji.

— Taci. Nu vezi că le găsiră bătaile?

Mai merse puțin și le trânti înfuriat jos.

— Credeați că mă îmbogățesc, fir'ați ale dracului să fiți. D'aia cădeți. Na! na!

Se puse să le bată cu o cracă mai groasă.

— Credeați că mă îmbogățesc, fir'ați ale dracului să fiți!

Nu era chip să se mai oprească. Le lovea într'una cu furie.

Dumitra simți că-i crapă obrazul de rușine. Rămăsese cu mâinile în sân, lângă el. Alexe Cosmin, Doamna Fira și băeții dispărură tăcuți în ninsoare. Așa ceva nu mai văzuseră.

Destin

Lui Gherghinescu Vania

Nu simți la fel ca mine, frate poet, o fântână arteziană
Izbucnind, când scrii un vers de tristețe —
Sau strofa care gâlgâe de tinerețe
N'ai vrea să îți acopere o rană?

Dar ochiul — celui care îți privește scrisul —
Nu-i înconvoaie în adâncuri gândul:
E prea departe, prea departe, visul
Și-ar obosi de-atâta 'mpovărare, căutându-l...

Pretutindeni îs frumuseți și noroi.
Ci scrie așa — chiar de-i altfel în fiece zi.
Veni-vor odată alți oameni, ca noi —
Și, cine știe, ne vor auzi.

NICHITA TOMESCU

VIS DE IUBIRE

(Fragment din romanul „Sanda“)

de MIHAIL ȘERBAN

Am trecut prin viață ca un orb, ca un surd. Și, deodată, ochii mi s'au deschis și urechile mele au auzit. Parcă mi-ar fi atins pleoapele degetul sfânt al Mântuitorului... Privesc în jurul meu nedumerit, ca omul care a ieșit dintr'o noapte nesfârșită, intrând în ziuă, în lumină orbitoare. Ce-a fost viața mea de până acum? Un vis? Sau visul abea a început în clipa din care eu consider că am intrat în realitate? Lucrurile au îmbrăcat alte culori! Fiecare sunet are alt timbru... Isvorul tuturor prefacerilor e'n sufletul meu... Când acest isvor curge, întreaga mea ființă vibrează... Ce mecanism minunat, ingenios, s'a pus oare în mișcare?

Caut singurătatea și, când o găsesc, îmi curge peste suflet ca un balsam. Numai în singurărate mă simt eu, deplin...

Intr'o clipă a acestei singurătăți, care-i tot una cu veșnicia, am reconstituit în scris, felul în care am cunoscut-o pe Sanda. Sanda, acum, numele tău cântă în mine cea mai duioasă evocare... Evocarea cunoașterii tale, a întregii tale făpturi... Am recitat-o, o recitesc mereu, o trăesc cu aceeași putere, cuprins și stăpânit mereu de emoții noui... Acum îmi dau seama că numai prin tine, viața mea a devenit altă viață. Ființa ta își împrăștia lumina peste tot ceeace mă înconjoară, schimbă fața lucrurilor, le dă înțelesuri noui, face interesante cele mai banale întâmplări. Pentru tine, Sanda, m'am hotărît să înscriu zilnic, viața mea nouă, care începe din clipa când te-am văzut pentru prima oară pe tine... Imi voi scri gândurile, voi reda întâmplările, așa, simplu, sincer, numai pentru tine, numai pentru mine... Poate, cândva, le vom citi împreună la gura sobei, într'o casă care va fi numai a noastră... Impărăția noastră...

Sanda!

Ce inspirat a compus oare melodia acestui nume, pe care-l cântă cu atâta fanatism liniștea și singurătatea mea? Mă tulbură și mă amețește ca un alcool! S'a închis în mine ca un mister... Il simt cum crește în mine ca un rod și trăesc neliniștea bucuriilor pe care le aștept, care te amețesc cu amăgiri... Oare numele Sandei nu-i o amăgire? Oare însăși Sanda nu-i o amăgire? Căci numai o amăgire poate fi atât de frumoasă, atât de dureros de dulce?

Sanda! o caut pretutindeni, în gând, în somn, în vis, în singurătăți,, în liniști... Alerg după lumina pe care o simt în apropierea mea, ca pe un fluid care mă stăpânește, mă conduce... El îmi poruncește pașilor, el îmi aduce neliniștea, tristețea, bucuriile, el îmi lipește târziu genele, după miezul nopții, el mi le deslipește, atingându-mi-le cu degetele umezite în roua dimineților...

Așa trec zilele una câte una. De când am cunoscut-o Sanda, am pășit pe alt tărâm, în vis... Și visul nu s'a sfârșit!... Poate nu se va sfârși niciodată! Nici nu vreau să mă gândesc la o asemenea posibilitate... Dacă m'aș gândi, ar însemna că-i doresc sfârșitul....

Ia! Cântă iar numele Sandei! Unde? In mine? In cer? In depărtări? Dece mi s'au umezit ochii? Rândurile pe care le-am scris, s'au pierdut în ceață, s'au topit... Scriu aceste ultime rânduri, în clipa asta, fără ca privirile să le urmărească șirul... Poate că nici nu mai scriu. Mi se pare... Oare viața pe care o trăesc de la o vreme încoace, nu-i o plăsmuire a visului?....

*

I-am cerut Sandei o întâlnire. Am privit-o în ochi. A clipit. Cum s'au sbătut genele ei, ca niște aripioare, ale unei păsări care cade!... S'a înroșit, parcă i-ar fi trecut prin minte tot ce se poate întâmpla în timpul unei întâlniri...

— Să ne întâlnim? s'a mirat. Nu ne întâlnim destul de des!

O priveam, dar ce cuvânt să folosesc ca să se înțeleagă cu câtă dragoste o priveam?

— Ți se pare că ne întâlnim prea des? am replicat eu, rănit.

Nu, nu mi se pare! N'am spus asta... Bine. Voi veni și mâine...

— Mâine! Cât e până mâine? Un veac! O veșnicie!

A râs și s'a clătinat, legănându-și ușor lujerul trupului. Mi-i dragă Sanda în răsfățul ei mic, stăpânit, — mă înebunește...

— Și unde ne întâlnim?

— Unde? se miră iar și pleoapele i se ridică lin, ca două petale depe bobocul care înflorește... Unde? Pe stradă...

— Nu, Sanda. Te rog... mâine vino pe câmp... Să fim singuri, singuri Sanda... Te-ai gândit vreodată la minunea asta?

Râde ca un sbor de fluture în soare. Apoi, pe chipul ei, apare o umbră.

— Nu pot! Mi-i frică! S'ar putea să ne întâlnim cu cineva...

I-am prins mâna, mâna ei mică și albă ca un puiu de hulub, care se sbate speriat în pumnii mei...

— Lasă-mă, o să ne vadă cineva...

Stăm pe marginea cerdacului dela casa ei părintească... Primesc în jur, nu-i nimeni...

— Nu-ți dau drumul, dacă nu-mi promiți că vii...

In aceeași clipă i-a apărut pe chip, scurt, ca o străfulgerare, lumina unui zâmbet, dar a pierit și'n loc s'a întins umbra tristeței, a panicei...

— Dă-mi drumul că mă supăr...

Amenințarea a avut efect....

— Vii, nu? Mâine la zece, lângă Casa apelor...

— Nu vin!

M'am ridicat. Tremură în mine, ca un plâns, toată tristețea acelui refuz dureros. N'am mai privit-o în ochi. N'am mai simțit în palmă mângâerea catifelată a pumnului de hulub speriat. M'am ridicat.

— Bună seara, domnișoară Sanda! i-am zis și am plecat.

Tot drumul m'a chinuit remușcarea pentru brutalitatea ambiției mele. Când am ajuns acasă, atinsese maximum de intensitate. N'am intrat. M'am întors. Am trecut prin fața casei Sandei. Numai o fereastră, în fund, era luminată... Ce tristă părea fereastra aceea! Poate Sanda plângea... Mi-am cerut iertare, în gând...

A doua zi, de dimineață, m'am dus în locul în care, dacă Sanda ar fi vrut, ne-am fi întâlnit, ași fi avut una din cele mai mari bucurii... Dece oare Sanda n'a vrut să-mi facă bucuria aceasta?

Era o zi strălucitoare de Duminică, cu soare mult, cu zumzet de albine, cu cântec de păsărele! Parcă și natura își îmbrăcase hainele de sărbătoare, ca să sărbătorească dragostea noastră...

Când am intrat în câmp, în câmpul acela în care romanițele păreau nasturi mici de sidef stropiți cu nasturi la mijloc, iar cicoarea, ochii albaștri ai copiilor nevinovați, — soarele bătea cu confete aurii câmpul îmbrăcat în mătase verde... Pentru mine și Sanda, pentru dragostea noastră era pregătită bătaia aceasta de confete... Pentru mine și Sanda era întins covorul verde al ierbii... Pentru mine și Sanda, ca să ne admire, își ridicaseră florile gulerașele catifelate, multicolore, spre cărarea care cobora la Casa apelor...

Și Sanda nu venise. Venisem singur, trist...

Când am ajuns la Casa apelor, am rămas un timp în picioare privind cărarea cealaltă, pe care ar fi trebuit să vie ea, dacă ar fi vrut să vie. Ce minunat era împodobită cărarea! Ce drum triumfal îi pregătise natura, Sandei!

De o parte și de alta a cărării iarba era crescută cam până la brâu. Printr'însa flori nenumărate: un fir de iarbă, o floare. Meșter iscusit smălțuise câmpul, în culorile cele mai vii. Și, mai înalți decât iarba și decât florile erau macii roșii ca sângele, care s'aplecau spre cărare ca într'o închinare... Și pe cărarea umezită de roua dimineții, soarele întindea covor țesut din fire de argint și de aur, pentru piciorușele de regină ale Sandei...

Am văzut-o închegându-se din nimic, venind spre mine, pe cărare, încununată cu nimb de lumină, m'am ridicat, nebun de bucurie, și-am alergat spre ea, să mă închin, să-i ating veșmântul fermecat, dar n'am făcut decât câțiva pași și m'am oprit. Brațele mi-au căzut moi dealungul trupului, am simțit în genunchi plumb... Fusese o plăsmuire și se destrămase, pierise...

In clipele acelea de sbucium, de paroxism, de așteptare absurdă, căci eram sigur că nu va veni, — m'am trezit îngânând cuvinte ritmate... Apoi cuvintele s'au legat, au căpătat sens și le-am cules ca din niște tipare...

Era un strigăt pe care nu-l mai scosesem niciodată:

Salbe de mărgăritare,
Vino'n crâng, să-ți dau în dar,
Când s'aude prin răzoare
Plânsul unui cânt hoinar...

Picure miros de floare,
Din salcâmi și din aluni,
Noi din razele de soare
Să'mpletim cu drag cununi...

Să le atârnăm cu teamă
Pe-un șirag de funigei...
Auzi cucul cum ne cheamă?
Vino'n crâng... dece nu vrei?

Flori albastre de cicoare
Să-ți anin în păr bălai,
Mână'n mână pe cărare
Gura-ți să sărut să-mi dai.

Auzi cucul cum ne cheamă?
Vino'n crâng, dece nu vrei?
Iți mai dăruesc — ia'n seamă —
Lacrimi șir din ochii mei...

L-am repetat, am scos înfrigurat un petec de hârtie, un vârf de creion. L-am scris. L-am recitit. Vibra într'însul sufletul meu, ființa mea... Puteam să i-l dăruesc Sandei? Dacă l-ași fi avut aseară, ași fi convins-o mai ușor. Ce mirată va fi Sanda!...

Starea de exaltare în care eram s'ar fi putut numi delir, dacă în clipa următoare nu m'ași fi convins că acest cuvânt trebue atribuit unei stări mai puternice...

Mi s'a părut că aud un foșnet prin iarbă și-am ridicat capul. Am clipit des, am ridicat mâna și mi-am trecut-o prin fața ochilor... Am deschis ochii, am repetat gestul, ca să alung, să șterg vedenia... Dar degeaba... O vedeam pe Sanda venind spre mine, pe cărarea ornată pentru venirea ei. Mă văzuse că eram acolo, că o așteptam, și chipul îi strălucea luminat de bucurie, în soare. Macii se clătinau și-și plecau și mai tare pălăriile. Lanurile se legănau în adieri, ca niște ape. Scânteea în lumină, peste câmpi, pulbere de aur și argint... Fluturii pâlpâiau în lumină, ca niște flăcări mici, cari se stingeau și se aprindeau... Păsărelele cântau imnuri pentru tinerețea noastră, pentru dragostea noastră...

In clipa aceea am simțit ce n'am simțit niciodată, ca o furtună năprasnică în simțuri, și, acum, când reconstitui, îmi pot da seama ce'nseamnă cuvântul delir și unde-i granița nebuniei, peste care mintea omului atât de ușor poate sări... Trupul omului e prea mic, prea strimt, ca să poată cuprinde năvala tinei atât de răscolitoare emoții... Am început să alerg, să sar în sus, să strig, m'am trânit pe jos, m'am rostogolit prin iarbă...

Sanda,... întâiu m'a privit speriată, apoi a înțeles motivul bucuriei mele nebune și alerga după mine să mă oprească. Nu-și putea stăpâni râsul...

— Fii cuminte, Kiki! Stai!

Mânile ei nu m'ar fi putut opri în elanul ce mă cuprinsese. Dar m'a oprit amenințarea ei:

— Dacă nu te liniștești, plec!

M'am oprit, speriat.

— Sanda, tu ești? Sanda! Sanda! Sanda! repetam cuvântul aproape în neștire.

— Nebunule, hai, fii cumnite... Vezi, am venit...

— Iți mulțumesc Sanda, îți mulțumesc...

— Am mințit pentru tine... I-am spun mamei că mă duc la biserică, și-am venit aici....

— Păcatul să fie al meu, Sanda! Sanda! Sanda!

Ii repetam numele ca pe un refren al unui cântec și ea râdea-râdea și râsul ei era ca trilul ciocârliei...

— Stăm aici? m'a întrebat.

— Nu! Mergem... Aici ne poate vedea oricine...

Ii arăt a treia cărare, care coboară spre pârâu... Imi întinde mâna, coborîm... E cu pantofi cu tocuri înalte. Merge greu la vale. Se sprijină în mine. Nu mai văd nimic, numai pe ea. Ființa mea tresaltă. Ii ating numai mâna, dar parcă ființele ni s'au contopit....

Mergem pe marginea pârâului, pe cărare. Sălcii pletoase s'apleacă și ne sărută pe frunte. Câte un strop de rouă care încă nu s'a ridicat spre cer, ne umezește părul, ca un mir... Apa saltă pe pietre și clipotește... Clipotește, susură, murmură... Parcă ne-ar vorbi de rău, cuiva. Sanda a găsit o vargă ruptă și, din loc în loc, se oprește, plesnește apa peste gură, apa sare în sus, boscorodește. Sanda râde și'ncepe să fugă parcă i-ar fi frică să n'o prindă.... Trupul Sandei e mlădios ca trestia...

Căutăm un loc unde pârâul e mai puțin lat, ca să putem sări pe celălalt mal, nu găsim... Ne hotărîm, sar eu întâiu, mă fixez bine pe picioare, mă prind bine cu o mână de o creangă aplecată a unei sălcii. Sanda întinde mâna, o prind, își face vânt. A sărit, a ajuns pe malul celălalt, dar sforțarea ei a împins în greutatea mea, malul se rupe și cad cu un picior în apă...

Ies mofluz, răcorit, apa îmi curge din încălțăminte, Sanda nu-și mai poate stăpâni râsul...

Intâmplarea m'a indispus. Simt răceala apei în tot corpul. Ce întâmplare stupidă!...

Sanda încearcă glume, ca să mă dispue, dar, văzând că nu reușește, se oprește.

— Eu îs vinovată, Kiki, iartă-mă...

— Nu, nu ești tu vinovată, Sanda...

Imi ia iar mâna. Atingerea și căldura mânei ei mă încălzește dintr'odată. O privesc dintr'o parte, simt în suflet recunoștință și un elan calm pentru bunătatea și înțelegerea pe cere mi-o arată. Dece nu am curajul să fac gestul, care singur ar putea să-i arate furtuna care mă stăpânește? S'o prind și s'o sărut! Nu, n'am curajul și sufăr. Imi dau seama că atâta timp cât n'oi înțelege din purtarea ei că-mi dă permisiunea pentru asta, nu voi îndrăzni...

Apoi am intrat sub pelerina de umbră și răcoare a pădurii de aluni...

La ce se gândește, oare, Sanda? mă întrebam.

— La ce te gândești, Kiki? mă întrebă iar chiar în clipa aceea, ca și cum o putere telepatică i-ar fi transmis gândul meu. Am tresărit.

— Mă gândesc... nu mă gândesc la nimic... i-am răspuns, ca să-i dau un răspuns.

— Cum? La nimic? Ce gând aprinsese tristețea care pâlâpâia în privirile ei?

— Sanda, nu ți-am spus... Așteptându-te, am scris ceva pentru tine... Numai pentru tine, Sanda...

— Zău, Kiki! Citește-mi-o! Citește-mi-o!

Mersesem pe o cărare în sus, pe sub acoperișul des al frunzelor, în semi-obscur. Acum copacii se răriseră și lumina cădea în fâșii late aurii, învăluindu-ne ca într'un fum al melancoliei. Din loc în loc se luminau poeniște, în care, pe jos, erau întinse covorașe de iarbă crudă...

— Să stăm jos, să ne odihnim puțin și să mi-o citești...

S'a lăsat ea întâu. Rochița i s'a umflat și s'a rotit în jurul ei ca o umbrelă. Nu știam cum să mă așez, unde...

— Stai aici! îmi arătă locul chiar lângă ea.

A început să-mi bată inima mai tare. M'am așezat. Am scociorît buzunarele și-am scos petecul de hârtie.

Sanda s'a tras mai lângă mine, ușor, parcă s'ar fi prelins. Voia să citească și ea. I-am simțit atingerea trupului și'n trupul meu parcă ar fi scociorît un vătrai, o vatră de jar.

Am început să citesc. Mi-a atins umărul cu obrazul și fața cu părul ei. Am termniat poezia și ea nu s'a mișcat. Un timp. Nu m'am mișcat nici eu. Atingerea ei mă tulburase peste măsură. Apoi mâna ei s'a mișcat, s'a ridicat, a sburat, sbor mic, scurt, și s'a așezat peste mâna mea. Atingerea ușoară, parcă s'ar fi desprins o petală și-ar fi căzut... Imi mulțumea....

Nimic n'a fost mai frumos și mai tulburător, până atunci, ca tăcerea prelungă, care urmă acelei clipe, în care sufletele noastre s'au contopit într'o sfântă logodnă.

Apoi, ascultând o poruncă a clipei aceleia care n'avea să se mai întoarcă niciodată, m'am mișcat ușor, am tras mâna, și i-am cuprins mijlocul...

Liniștea era atât de adâncă, încât am auzit coaja gorunului de-alăturea plesnind. S'auzeau foșnete curioase prin iarbă. De mai de departe, de peste dealuri, ajungea până la noi, stins, parcă ar fi urcat dintr'un hău, clopotele dela o biserică a unui sat...

Sanda și-a sprijinit de-a-binelea capul pe umărul meu. Mă pătrundea parfumul părului ei, al întregei ei făpturi, ca o vrajă. Nu îndrăzneam să mă mișc, să nu stric vraja...

Și, după un timp, Sanda se mișcă și se lăsă în iarbă, pe-o parte, cu capul sprijinit pe braț. Buclele i s'au răvășit pe față. I se vedea, mic și roz ca un frag, lobul urechii și gâtul alb...

Poate că dincolo de desimea părului, ochiul ei mă privea și aștepta. Ce?

Simțeam un tremur, ca o adiere, în tot corpul...

O privesc, mă'ndeamnă un gând, m'aplec...

Buzele mele n'au atins pielea. M'am ridicat. M'am luptat cu mine, pentru o hotărîre...

Mâna Sandei s'a mișcat. Își dă părul la o parte de pe față, deschide ochii și râde, apoi îi închide iar. Simt așteptarea ei, atingându-se, învăluindu-mă ca un fluid.

M'am aplecat brusc, buzele mele i-au atins urechea, au sărit pe gât, pe păr. Il prind capul în palme, îi întorc fața în sus, îi sărut ochii, gura, gura Sandei, gura pe care visasem atâta s'o sărut...

Stă nemișcată, îi simt arcuirea trupului în sărut. O simt și puțin speriată de atacul meu brusc, lacom. E în ea spaima copilului care nu știe ce-i, ce va mai fi...

In jocul acela, vremea a trecut ca un vis...

Am plecat când soarele s'a urcat sus, în mijlocul bolții smălțuite în albastru. De sus avea o perspectivă mai vastă... Ce indiscret privea în poenița noastră!

Ne-am despărțit în locul unde ne întâlnisem: lângă Casa apelor. Pe când se îndepărta, mai întorcea capul, din când în când, râdea și-mi făcea semn cu mâna. O priveam în extaz, nemișcat...

Soarele înfierbântase câmpul și, aerul tremura ca o apă mișcată de adieri...

Și, dintr'odată, Sanda intră în ceață, mai străluci un timp ca o pată luminoasă, pe care am mai putut-o urmări cu privirile o clipă, apoi se stinse...

Sanda! Sanda! am strigat-o...

. . . . . .

Am deschis ochii mari. Privesc nedumerit în jur, e și spaimă în atitudinea mea. Pipăi masa, scaunul, caietul. Da, sunt treaz!!... Dar ce-a fost? Când m'am întors?

Imi vine să râd, dar sufletul mi-i plin de tristețe, mă doare. A fost un vis, doar un vis. Amăgire! Un vis al dorințelor mele. Și, totuși, cât de vie a fost fiecare imagine! Mai simt atingerea mânei Sandei! Parfumul ei. Sărutul ei îmi frige gura...

Privesc iar în jur. Sunt în odăița mea, în odăița întunecoasă și tristă altădată, dar în care acum ard de o lumină, ca un nimb. Lumina aceasta isvorăște din pereți, din lucruri și mă învălue și mă stăpânește ca o vrajă...

Sanda a aprins candela sfântă în camera mea...

Cum s'a înțeles la noi arhitectura

(Urmare din pag. I-a)

și reliefuri „pentru ocsi“, așa în cât jgheaburile pentru scurgerea apei fac fel de fel de cotituri, îngheață iarna, plesnesc, sânt imposibil de supraveghiat. Am avut infiltrări de apă — trecând prin două etaje — până și la depozitul muzeului, din subsol.

Aceasta în anii normali, fără cutremure. Ce s'a întâmplat acum întrece ori ce imaginație, oricât de înclinată spre pesimism. Lucarnele coperișului și arcurile din fațada principală (toate perfect inutile) sânt unele de piatră masivă, din bucăți care au uneori aproape un metru cub dimensiune, ori din cărămidă și ciment, cu ornamente turnate tot în ciment, în care caz formează blocuri cânărind fiecare 2—3 tone. Coșurile, patrusprezece la număr, cântăreau și mai mult și se sprijineau în pod pe o zidărie dintr'o singură cărămidă, în lat. Nimic nu era fixat în nici un fel. Iar pietrele lucarnelor se găseau în simplu echilibru, fără nimic care să le lege între ele și de clădire. La primele oscilații toate aceste blocuri de piatră și de ciment și-au pierdut echilibrul, s'au desprins, au căzut peste terase, de la cincisprezece metri înălțime, cu atâta putere în cât au spart planșeul de beton, au rupt și au smuls șinele de fier care, la rândul lor, au zguduit așa de formidabil zidurile în care erau înfipte, încât mai toate s'au crăpat.

Astfel, tot dezastrul provine numai din neprevederea arhitectului, a ușurinței cu care s'a achitat de însărcinarea lui. Un exemplu printre numeroase altele: ab uno disce omnes. Dacă, în loc să se procedeze pentru a se lua ochii, s'ar fi construit mai simplu, mai sincer, mai logic, fără aventuri estetice, muzeul n'ar fi suferit nimic, căci temelia era solidă și zidăria principală rezistentă.

S'a scris mult, în ultimul timp, contra „blocurilor“; fără dreptate, credem noi. Casele cu numeroase etaje, „sgârie nori“, nu-s o invenție a timpului nostru, o producție „modernistă“, cum își închipue cei care profesează o dușmănie pentru tot ce e modern. Ele au apărut în evul mediu. Ce „sgârie nori“ mai impunător și mai autentic decât catedralele gotice? De altfel America, de unde ne revine această arhitectură, nu numai că s'a inspirat, dar a imitat în orașele sale (mai ales la New-York) construcțiile ogivale. Nici o altă formă de casă nu corespunde mai bine nevoilor locuitorilor din orașele mari, decât tocmai „blocul“. Confort ieftin, igienă puse la dispoziția oricui, posibilitatea de a închide într'o rază mică a orașului sute de mii de locuitori, deci, din punctul de vedere edilitar, de a curăți străzile, de a le lumina, de a le canaliza mai ușor și mai puțin costisitor. In America însă, și pe unde se mai construesc blocurile, se iau măsuri de precauție, care nu s'au luat nici pe departe la noi. Și totuși, în afară de cazul nenorocit de la Carlton și de încă câteva excepții, clădirile noi și înalte au rezistat relativ mult mai bine ca celelalte. Enorma construcție a Căilor Ferate, cea din fața Ministerului de Finanțe nu s'au clintit și nici palatul Telefoanelor, în timp ce nenumărate zidiri cu un etaj sau două (nu mai vorbesc de mahalale, de Panciu, de Câmpina de Focșani), sânt într'o stare lamentabilă. Nu spiritul în care sânt concepute blocurile e de vină, nici chiar forma lor simplificată, ci lipsa de prevedere a autorităților, calitatea mediocră a materialului, neglijența, indulgența (ca să nu zic altfel) a serviciilor municipale. In plus, pe viitor va trebui ca în caetele de sarcini să se prevadă posibilitatea cutremurelor, care sânt dese și de multe ori catastrofale în regiunea noastră, ceea ce se uitase. Când citești azi lista cutremurelor, întâmplate numai în ultimii o sută de ani, de la 1838 încoace, îți dai seama de greșeala ce s'a făcut tratându-le ca elemente neglijabile.

Prof. G. OPRESCU

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

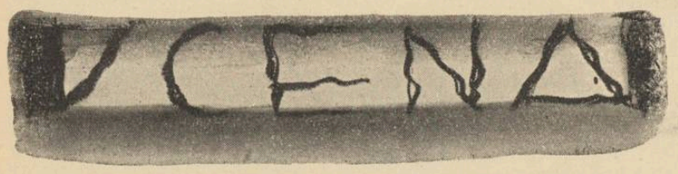

TEATRUL REGINA MARIA: „LE DONNE CURIOSE" (FEMEILE CURIOASE) 3 ACTE ȘI 6 TABLOURI DE CARLO GOLDONI (REGIA, RENATO SIMONI)

„RE CERVO" (REGELE CERB) 2 ACTE SI 5 TABLOURI DE CARLO GOZZI (REGIA, ALESSANDRO BRISSONE)

„LA GIARA" (ULCIORUL), UN ACT DE LUIGI PIRANDELLO (REGIA, ENRICO FULGHIGNONI)

Reprezentațiuni extraordinare date de „Compania dell'Academia di Roma" sub direcția lui Corrado Pavolini

Reprezentațiile extraordinare date de Compagnia dell'Accademia di Roma **pe scena teatrului „Regina Maria" au făcut sensibilă o concepție despre teatru pe care o numim** autentică, **în înțelesul ce i-l vom desluși numaidecât. Ea corespunde unei înțelegeri mai adâncite și adecvate a mijloacelor de expresie artistică de care se folosește teatrul.**

Diferite, în aparența lor realizată, concretă, artele corespund aceleiași nevoi de exprimare a sufletului omenesc, fără ca din punct de vedere funcțional să fim îndreptățiți a da precădere uneia în dauna celorlalte. Spectacolul teatral întrunește în aceeaș formulă artistică și într'o sinteză armonioasă elementele pe care celelalte arte le propun separat, fiecare potrivit cu materialul sau cu miloacele de realizare proprii. Teatrul înfățișează cea mai cuprinzătoare expresie artistică pentrucă el pune la contribuție deopotrivă, puterea sugestivă a cuvântului și a muzicii, euforia libertății spațiale a dansului, viziunea plastică și picturală a lumii prin mijloacele concrete ale punerii în scenă (costume, decoruri, lumină, etc.).

Teatrul înțeles ca o artă completă, care favorizează exprimarea deplină și armonioasă a sufletului omenesc, — iată sensul pe care l-am desprins, asistând la primele reprezentații dramatice ale ansamblului de teatru italian, de sub direcția d-lui Corrado Pavolini.

Rostul regisorului, într'o asemenea concepție a spectacolului de teatru, este de a veghea necontenit, ca între mijloacele de expresie aparținând diferitelor arte pe care le întrunește spectacolul, să nu se producă la un moment dat al desfășurării acțiunii scenice vreo nepotrivire, care, suprimând distanța contemplativă dela insul din stal către scenă, ar întrerupe brusc farmecul contemplării, atrăgând atenția spectatorului asupra realității iluzorii a scenei, în loc să-l rețină în iluzia realității, — a unei realități transfigurate, bineînțeles.

Cele două spectacole realizate de ansamblul de teatru italian, pe care le-am putut vedea până la încheerea numărului de față al revistei, adică „Femeile curioase" **de Carlo Goldoni și fabula dramatizată** „Regele cerb" **a lui Carlo Gozzi, au fost amândouă jucate într'un** stil **care le contura, deși aflate dinaintea ochilor noștri, într'o depărtare contemplativă. Ar fi totuși greșit să afirmăm, de pildă despre comedia lui Goldoni, că jocul actorilor ne-a înfățișat un tablou de epocă: atmosfera vieții de familie venețiană în veacul al XVIII-lea.**

Ceeace am numit stil **nu era o preocupare ostensivă de culoare locală și adevăr istoric, dar un aer de intimitate și de inefabilă poezie, un fluid misterios a cărui prezență o simțeam fără totuși ca ea să fi fost înregistrată undeva, în datele sensoriului propriu.**

Din punctul nostru de vedere, al spectatorului, stilul comediei goldoniene așa cum ne-au înfățișat-o actorii italieni, era aidoma intuiției care ne îngădue să presimțim din strângerea de mână a cuiva, dintr'o privire sau din gestul cel mai neînsemnat, care-i vor fi reacțiunile sufletești autentice, nefalsificate de convenționalismul vieții sociale. Fără sprijinul vreunei referințe de ordin istoric, mai precis, fără a fi tributar adevărului istoric, **spectacolul de teatru goldonian a făcut totuși sensibil, grație felului în care a fost jucat, un adevăr de artă de sine stătător, în lipsa oricărei alte semnificații sau referințe, — un adevăr valabil prin simpla lui existență, ca al oricărei alte opere de artă. S'ar putea chiar, ca stilul în care a fost jucată comedia „Femeile curioase" să nu corespundă adevărului epocii, realității istorice înfățișată de societatea venețiană din vremea autorului, — fiind doar înțelesul ultim și rafinat pe care l-au destăinuit contemporanii, din urzeala intrigii comediei goldoniene, în urma decantărilor suferite în trecerea textului dealungul vremurilor, prin generații de actori și spectatori.**

Spontaneitatea și sprinteneala dialogurilor, în care cruditățile de vocabular erau atenuate prin ritmarea intensității vocilor, astfel că actorii vorbeau în aceeaș scenă, deopotrivă de firesc sau la fel de iritat, împletirea armonioasă a plasticității gesturilor și a coloritului costumelor cu al decorului dădeau spectacolului acea desăvârșită rotunjire formală (o formă desigur ideală, nu concretă), a operei de artă, care în afara oricărei semnificații, ne îmbie cu o stăruință tăcută, prin simpla ei existență, nu atât la participare, cât la o reculegere contemplativă.

Se afirmă obișnuit, că spectatorul este un element esențial al spectacolului, care nu se întregește decât prin participarea publicului la sensurile logice și psihologice ale acțiunii dramatice desfășurată pe scenă. Dar participarea lui afectivă este înlesnită mai ales atunci când accentul cade pe textul autorului, în dauna celorlalte elemente ale punerii în scenă. Când însă regisorul comediei „Femeile curioase" este preocupat numai de punerea în armonie a textului cu celelalte elemente ale spectacolului, fără a da preferință acentuării vreunei semnificații deosebite, prin jocul actorilor sau prin evocarea decorativă atunci spectacolul realizează acea incoruptibilă poezie lăuntrică a operei de artă, care rămâne intactă, fără să se istovească odată cu înțelesurile ce comunică.

Este marele merit al teatrului „Compagnia dell' Academia di Roma" de a fi propus, prin reprezentațiile ce ne a înfățișat, o concepție autentică **a spectacolului de teatru.**

Intriga comediei lui Goldoni are simplitatea lineară a unui pretext. Pretext pentru brodarea dialogurilor de o vervă neobosită și de o bună dspoziție cuceritoare. „Femeile curioase" sunt soțiile și logodnica unor bărbați care se întâlnesc în taină, în casa unui bătrân burlac, fără ca ele să poată afla cu ce se îndeletnicesc în acele ședințe secrete, de unde partea femeiască este exclusă. Curiozitatea lor e satisfăcută, — corect spus, dezamăgită, — în ultimul act, când află că soții lor petreceau câteva ore împreună, în cel mai nevinovat și burghez fel, uitând poate în acel scurt răstimp, că sunt sau vor fi însurați.

Unitatea de ansamblu a fost realizată grație înțelegerii atente a regisorului, d. Renato Simoni și a colaborării unei echipe de tineri actori, însuflețiți de un adevărat spirit de sacrificiu: acela de a fi renunțat să-și accentueze meritele personale, pentru realizarea armonioasă a spectacolului. Iată numele femeilor curioase: d-nele Giusi Dandolo, Adriana Sivieri, Anna Bologna, Ave Ninchi; și ale bărbaților cari le făceau să moară de curiozitate: d-nii Tino Carraro, Giovani Dicrucciati, Marcelo Moretti, Eugenio De Caro, Edoardo Maltese, Antonio Crast, etc.

*

Al doilea spectacol de teatru italian a fost alcătuit din fabula dramatizată „REGELE CERB" de Carlo Gozzi și „ULCIORUL", piesă într'un act de Luigi Pirandello.

Basmul sau fabula — pentrucă are o morală: dragostea curată învinge chiar vrăjile magice — aduce în scenă personagii din Comedia dell'Arte și plăsmuiri de basm, punându-le să participe la ceea ce se cheamă în teatru o intrigă, care se leagă și desleagă în o serie de împrejurări miraculoase, unele mai ciudate ca altele.

E o pură delectare, în care textul lipsit de valoarea vreunei semnificații durabile e doar un prilej pentru a stimula ingeniozitatea regisorului și buna dispoziție a actorilor. Cu toți împreună, aceștia au realizat un spectacol feeric, îmbelșugat de fantezie, la care publicul s'a amuzat deopotrivă cu actorii, cari și ei s'au amuzat amuzând.

Comic de situații, grotesc, caricatural, de o calitate modestă, rareori depășind calamburul și bâlbâiala, dar grație jocului nuanțat și lipsit de orice insistență inutilă al actorilor, sorbit cu desfătare, fie și numai pentru puritatea cristalului în care a fost oferit.

Morala fabulei întruchipată prin Angela și regele Deramo, a căror dragoste încercată înfrânge până la urmă toate maleficiile magiei, s'ar putea prelungi, dincolo de scenă, cu o morală pentru uzul fiecărui spectator și anume, că iubirea curată e singura certitudine, aceea care dă vieții și oamenilor, dacă nu un sens dar măcar o demnitate caracteristică. E acea demnitate și decență pe măsura proporțiilor simplu omenești, pe care o păstrează dealungul tablourilor basmului, regele și iubita lui în timp ce în jurul lor celelalte personagii, întrupând ambiția deșartă, invidia, ludăroșenia, etc., apar ca niște strâmbături, ridicole sau sinistre, ale tipului uman.

Rolul Angelei a fost ideal interpretat de d-ra Adriana Silvieri, cu mijloace fizice și scenice care o indicau anume: o feminitate ce întrunea grația inocenței, gingășia și candoarea, un glas nuanțat în inflexiuni de o nespusă bogăție. In rolul regelui d. Giovanni Dicrucciati a jucat cu distincție și o demnă reținere în voce și gesturi, cari i-au îngăduit să treacă, cu prestigiul neștirbit prin cele mai grotești împrejurări.

Prezența discretă a regizorului, d. Alessandro Brissone, a fost evidentă în cel mai mic amănunt din jocul actorilor și al punerii în scenă, armonizate într'un spectacol de artă desăvârșită.

*

Remarcabilă deasemeni, pentru armonia plastică și coloristică a fost reprezentarea actului pirandellian „ULCIORUL", în regia d-lui Enrico Fulchignoni. Jocul însuflețit și expresiv al actorilor a făcut să fie urmărită cu interes anecdota destul de anodină pe care e construit actul lui Pirandello.

FLORESTAN

TEATRUL STUDIO „V. ALECSANDRI": „GINERELE D-LUI PREFECT", COMEDIE IN TREI ACTE, LOCALIZATĂ DE PAUL GUSTI

In serile de premieră întâlnești întotdeauna în hallul teatrului oameni gravi și demni cari se simt neapărat datori să emită păreri savante în legătură cu piesele prezentate.

Chiar și Duminecă seara, la prezentarea prăfuitei comedii „Ginerele domnului prefect", s'au găsit oameni cari să *discute*.

Se vorbea astfel despre „superficialitatea" piesei sau despre „sărăcia de inspirație" a dialogurilor.

Ni s'au părut cât se poate de nepotrivite aceste discuții; la fel de nepotrivite ca și discuțiile pe cari le-ar isca un tramvai cu cai răsărit din pământ în inima Bucureștilor.

Mi-i închipui pe „domnii cari apreciază", comparând vehiculul cu un tramvai modern și strâmbând nemulțumiți din nas.

S'ar ivi, totuși, niște bătrâni cari ar privi cu melancolie, bietul tramvai-căruță și ar mângâia gloaba care amintește altă epocă.

Din acea epocă a tramvaelor cu cai, din acea epocă a bunicilor noștri, face parte și acest uitat „Ginere al domnului prefect".

Să-l privim recunoscători. El ia făcut să râdă pe bunici.

Sau, dacă vreți, neapărat, *să discutăm* localizarea domnului Paul Gusti, rog să fiu entat dacă voiu spune că bunicii noștri știau să râdă mai sănătos decât noi.

Povestea nevinovată a domnului prefect care, dată fiind poziția lui socială, își tenorizează ginerele, ni se pare mai interesantă și, în orice caz, mai plină de învățăminte, decât subiectul — șablon cu o actriță isterică și cu un bătrân tramolit, ai farselor ce se prezintă acum.

Trecând acum la distribuția piesei, avem datoria, mai întâi, de a aduce toate elogiile noastre domnului A. Pop Morțian care și-a interpretat în chip excelent rolul.

Ținuta sa pe scenă — în primul rând — și apoi nuanțările din glas fac din domnul Pop Martian, un mare actor care poate fi întrebuințat în cele mai deosebite roluri.

Nu tot acelaș lucru putem să-l spunem și despre domnul N. Atanasiu, care, de dragul câtorva aplauze smulse dela galerie a întrebuințat toate trucurile întâlnite de noi mai ales pe scenele din provincie.

Domnul Grigore Mărculescu a schițat, prin mijloace simple, un tip perfect de prefect încrezut — citiți în loc de „perfect": „excelent", ca să nu credeți că am avut intenția să fac un calambur.

Doamna Nelly Dordea a avut un rol scurt și totuși — în limbaj actoricesc — „rol gras". Avem impresia că n'a realizat tot ceeace se putea realiza.

Doamna Nora Peyow a fost, așa cum cerea rolul, o soție neînțelegătoare, care cu timpul își dădea seama că a greșit.

Pe doamna Victoria Mierlescu am dori cât mai des s'o vedem jucând, și nu numai în roluri de fetiță.

Domnișoara Cella Dima a avut o apariție scurtă dar cât se poate de plăcută.

Incheiem cronica, aducând elogii domnului Paul Gusti, localizatorul și regisorul acestui spectacol, care ne-a prilejuit o minunată seară de veselie și — pe cât ne permite vârsta — de amintiri.

TRAIAN LALESCU

Cronica plastică

Salonul de desen și gravură

II de **PAUL MIRACOVICI**

D-nii Ionescu-Sorin, Ion Ispas, Maria Droc Guguianu, Dem. Iordache, Panait Mihăilescu, Mănciulescu C. Lecca expun lucrări demne de interes. Alexandru Moscu expune peisage lucrate cu o tehnică inegalată. D-na Adina Moscu-Melinte desenează de asemenea cu o uluitoare siguranță și cu o lucidă aplicațiune iar d-na Tatiana Moscu, calcă cu multă sârguință pe acelaș drum. D. Gh. Naum, un remarcabil gravor expune o serie de aquaforte cu deosebire interesante, Nicolescu Nic, Marcel Olinescu (cu admirabile ilustrații) St. Nedelcovici, Lilly Oțeleanu — cu un foarte agreabil desen colorat, — merită deosebită atenție. Ilustrațiile d-nei Lilly Pancu sunt printre cele mai grațioase din câte am văzut. Compuse admirabil, colorate vioiu, sunt pline de fantezie și de vervă. Ar fi just și necesar ca editorii și autorii să caute colaborarea unei artiste atât de dotate pentru împodobirea cărților. D. Ion Diaconescu se relevă un îndemânatec gravor. Moș Veveriță" e desenat cu multă spontaneitate. D-na Mariana Petrașcu dovedește bun simț și gust în desenurile și gravurile expuse. Alexandru Phoebus, unul dintre cei mai rafinați artiști ai noștri trimite câteva gouache-uri sobre și pitorești. Peisagiile d-sale au un suflu dramatic și o gravitate impresionante. Un remarcabil desen de I. Gr. Popovici. Subliniem cu deosebire desenurile pentru compoziție ale d-nei Elena Popea. Preocupările d-sale pentru compoziție merită toate elogiile, iar felul original de a le desena o așează printre cei puțini cari sunt chemați să facă lucruri deosebite. D-na Zoe Procopiu — un nume nou — trimite două nuduri cu frumoase calități. Prea multă abilitate poate, și o excesivă eleganță le umbrește însă frumusețea.

D-na Zoe Ricci trimite câteva notații în pastel și gouache, simple dar sugestive și pline de poezie. Dintre gravori se remarcă mai toți elevii d-lui S. Iuca adică: Sanda Sachelarie Vladimirescu, Rădulescu Virginia, D. Checais, Cora Marulis, Fr. Micos, Magda Smântânescu, Iulia Simu. D. Velisaratu expune patru desenuri bine observate și fidel redate. Anatol Vulpe ne apare ca un desenator îndrăsneț și lucid. „In Port", „Elevator", „Iarna", sunt lucrări cu serioase calități. D. Cristea Grosu dă lucrărilor sale o nuanță arhaică prin subiectele ce își alege și prin tehnica extrem de simplificată uneori. D-sa stilizează cu mult gust. Mai citâm participările d-lor Angheluță, Tania Baillayre, Maria Dumbravă (afișe), Ioana Giossan, lucrările decorative atât de interesante ale d-nei Olga Greceanu, Irimescu, Maria Manolescu, Lucreția Silion-Mihail, St. Nedelcovici, V. și N. Pertzache, Maria Pillat-Brateș, H. Teodoru, Al. Tocariu, Steurer, Țipoia, Georgeta Vintilescu, S. Zainea. Ne pare rău că sala rezervată afișelor e atât de goală. Cele câteva proecte expuse — dintre care unele destul de interesante — nu ajung pentru a oglindi toate posibilitățile noastre în acest domeniu. Desigur că această artă e legată de cereri, de comenzi, deci trebue să existe la public (instituții, întreprinderi comerciale) *nevoia* de a-și face publicitatea prin afișe. Din nefericire pentru artiști, pentru public și pentru stradă — această vastă expoziție permanentă — felul cum se fac reclamele și nu au nimic afface cu arta.

---

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

EDUCAREA MUZICALĂ A PROVINCIEI ROMÂNEȘTI

Inexistența pe tărâm muzical a provinciei românești este o tristă realitate, asupra căreia e departe de a se fi meditat îndeajuns. Dovadă, dăinuirea netulburată a acestei situații, care impune unuia din marile ogoare ale culturii românești, o nemiloasă și neîntreruptă secetă.

De sigur că principala vinovată a menținerii acestui mediu sterp, este lipsa de orice pregătire a înțelegerii artistice în general și muzicale în special, a tineretului.

Astfel numita „cultură generală", pe care o urmărește învățământul secundar, înregistrează această extrem de gravă lacună, atât pentru intelectul viitorului cetățean matur, cât și pentru sufletul și formarea lui spirituală. Este deci o chestiune de programă analitică, a cărui reformă trebue să fie întreprinsă viguros și luminat, și o chestiune de aplicare a acestei programe, care, chiar astfel cum a fost până astăzi, tot ar fi dat ceva mai multe roade decât cele obținute, dacă ar ar fi fost cu pricepere și conștiinciozitate pusă în practică.

Dar, a aștepta până la formarea noilor generații, capabile să creeze mediul receptiv apt muzicalizării generale a provinciei românești, ar constitui o greșală inadmisibilă.

Trebuesc găsite metode de remediere cât mai imediată a răului, în toată măsura permisă de realitățile locale, creându-se măcar începuturile unei vieți muzicale, la a cărei amplificare vor contribui la rândul lor, elementele care cer vreme pentru a plămădi definitiv întreg mediul prielnic necesar și a-i da adâncime.

Printre mijloacele de acțiune care ar trebui întreprinse de îndată, următoarele par a fi cele mai indicate:

Educarea corală a provinciei. Aici, cântecul legionar are un rol excepțional. Imnurile, marșurile, cântecele propriu zise, ale Legiunii, vor putea fi nu numai prilej de înălțare a simțirii naționale și de vibrare comună în marile credințe patriotice, dar în acelaș timp, deschiderea unor însemnate porți puterii expresive a muzicii, cu atât mai mult cu cât nu sunt două din cântecele legiunii care să se închidă strict în acelaș cadru psihic. In fiecare, sentimentul muzical propriu zis își are caracterul propriu, nuanța expresivă aparte, năzuința și simbolul deosebit, care printr'o frumoasă analiză pot fi baze unor orientări către priceperea gradată și tot mai largă a resurselor minunate de elocință sufletească a muzicii.

Aci, rolul educatorului coral e foarte mare. Fiecare cântec trebue învățat nu numai cu exactitate, dar și în adevăratul lui ritm vital ,în adevăratul lui sens expresiv, ceeace s'ar putea realiza prin crearea unei echipe volante de educatori corali, care ar putea străbate țara oraș cu oraș, îngrijind ca imnul și cânteeul legionar să fie ridicat pretutindeni la nivelul muzical și la semnificația ce i se cuvin.

De aci, nu trebue decât un pas pentru crearea de asociații corale în toate regiunile țării, asociații care să-și extindă activitatea și asupra muzicii corale religioase, de isvor popular, și apoi din domeniul compoziției culte. Paralel cu instrucția corală propriu zisă, prelegeri explicative vor putea fi organizate, cu mare folos, după planuri stabilite cu toată grija și competența necesare.

Atunci se vor putea zămisli și primele pâlcuri de auditori nu numai capabili de a asculta un concert, dar chiar dornici, setoși de bucuriile spirituale ale muzicii.

Și aci, echipe volante de concertiști și conferențiari, vor trebui să parcurgă țara în lung și în lat, însămânțând țarina proaspăt arată, și isvodindu-i, spre binele culturii neamului, un belșug nou și de mare înavuțire a cugetului și trăirii spirituale a poporului românesc.

Iar peste aceste temelii, pe care hărnicia și avântul către bine, atât de viu stimulate astăzi de ființa Statului Legionar, vor fi, cu cer'i'udine. curând realizate, se va înfiripa, dela sine, un nou edificiu de cultură românească, pe care neamul îl merită și va ști să-l cinstească, într'un chip demn de toate celelalte mari resurse ale sale.

Ecranul

CAPITOL: Manon Lescaut

Povestea abatelui Prevost e străbătută de un farmec care smulgea pe semne, lacrămi tinerelor doamne din altă epocă.

Dragostea pe care a păstrat-o fragila Manon, până la moarte este, într'adevăr duioasă.

Dragoste eternă — sună foarte frumos aceste două cuvinte. Și mi le închipui pe actualele bunici, într'o vreme când nu erau bunici, într'o vreme când crinolina era la modă, citind culcate în pat cartea melancolicului abate și lăcrămând în așteptarea soților plecați după cine știe ce aventuri.

Erau acelea, vremuri în cari se putea citi în liniște o carte. Erau vremuri în cari povestea dragostei eterne putea să pară verosimilă.

Pe atunci nu se dansa rumba, pe atunci nu erau atât de des cutremure. Asta, pentruca să nu mai vorbim de războiu.

Dar acum aceeaș poveste pare copilăroasă.

Suferințele eternei amante smulg zâmbete tinerelor dudui cari-și schimbă flirturile ca și rochiile.

Și socotim ca o impietate față de această carte, transpunerea ei pe ecran. Pe acelaș ecran pe care, acum o săptămână se prezentau diversele fără delegi ale unor gangsteri, acum se lamentează biata Manon.

Și singurele lacrămi pe cari le-ar putea smulge ar fi acelea de compătimire. Par'că o aud pe tânăra dudue, decretând: „Proastă mai era femeea asta". Cartea trebuia lăsată, acolo în scrinul bunicei și nicidecum așezată între reflectoare în fața aparatului de filmat. Dar acum, fiindcă faptul s'a comis, suntem datori să spunem câteva cuvinte despre frumoasele exterioare pe cari le întâlnim din când în când în acest film.

Și să-l recomandăm acelora cari caută câteva clipe de liniște în haosul vremurilor noastre.

Le vor găsi din plin în acest film: clipe de liniște cari predispun la somn.

Pe actrița principală am dori s'o întâlnim și în alt film. E de o frumusețe remarcabilă.

Ceilalți actori joacă teatru — e drept un teatru de bună calitate — dar nicidecum cinematograf.

Ce-am putea spune de muzica lui Puccini care acompaniază filmul?

Il lăsăm pe confratele nostru, d-nul Romeo Alexandrescu, să se pronunțe.

SCALA: Dușmanul ne pândește

După cum ni se spune la început, filmul este inspirat din niște fapte reale, și cum realitatea este mai puțin palpitantă decât născocirea unui scenarist, nota de senzațional, obișnuită filmelor de spionaj, este mai puțin pronunțată în această ultimă producție germană. Un decupaj defectous întărește această primă impresie.

Câteva scene, mai ales cele finale, reușesc, totuși, să intereseze, după cum câteva momente filmate într'o uzină germană sunt foarte instructive.

In afară de buna intenție a regisorului, iese în evidență în acest film sacrificiul de care sunt capabilii oamenii cinstiți atunci când îi pândesc armele ascunse ale dușmanului. Nu lipsește nici o ușoară nuanță de propagandă.

Despre actori nu prea avem lucruri bune de spus.

Sunt cu toții prea neepresivi și nu se silesc deloc să iasă din anonimat.

E. C. RANU

Un Teatru Municipal în Capitală

Strălucirea teatrului german de azi, se datorește în bună parte, acelor scene municipale, care au fost grija și mândria tuturor primarilor din orașele și orășelele Germaniei sau vechii Austrii.

In anul 1922, mai dăinuiau încă pe zidurile orașului Cernăuți, afișele cu repertoriul și prețurile abonamentelor anuale pentru ultima stagiune a teatrului local.

Pentru cine a cercetat cu atenție evoluția teatrului european în ultimul veac, organizarea teatrelor municipale germane, se arată drept cel mai bun îndreptar, atât la alcătuirea unui ansamblu artistic și muzical, cât și pentru chipul cum aceste teatre își formau și își sporeau cadrele de spectatori, asigurându-și o contribuție permanentă din partea publicului, pentru susținerea activității lor.

Se înțelege că funcționarea scenelor municipale, răspândite în tot cuprinsul țării se bizuie înainte de orice pe sprijinul statului, care punea la dispoziție trupelor de teatru, săli construite anume, o aparatură scenică perfectă, decoruri, lumină, căldură, publicitate gratuită și o subvenție care acoperea o bună parte din salariile personalului artistic și de serviciu.

E ușor de înțeles, că între aceste scene, s'a iscat chiar dela început, în toate domenile, o concurență care stimula și fecunda întreaga activitate artistică a statului.

Conducătorii orașelor, arhitecții, inginerii, decoratorii și artiștii se întreceau să ofere concetățenilor, edificii impunătoare și spectacole cât mai perfecte.

Așa, s'au format, an cu an, generații de spectatori pentru cari teatrul a devenit o hrană spirituală trebuitoare și fără seamăn.

Așa se face că, prin teatru, cârmuitorii timpurilor noastre au putut răscoli în popoarele lor: tot eroismul și toată mândria națională, care le poartă azi spre biruință. Fiindcă, hotărît, ca mijloc de propagare a unei idei, ori a unui crez, teatrul se arată a fi mereu, un elixir de preț. Și cine poate nega, între mijloacele moderne folosite de propaganda germană, însemnătatea ce s'a dat „spectaculosului" pentru a creea acea stare de spirit din care s'au iscat înoite și disciplina și exaltarea acestui popor chemat la un efort fără pereche în istorie.

In toiul războiului, soldații germani, sunt chemați în clipele de răgaz, să asiste la spectacole de teatru sau de operă, pentru ca să afle în viața eroilor legendari, pildele și puterea de cari au nevoe în lupta începută.

Conducătorul Germaniei poartă grije de sufletul soldatului său, ca și de armele ori de hrana lui.

*

Am făcut această introducere, cu regretul că în timp ce propaganda străină făcea tot ce-i sta în putință să ne ponegrească în afara hotarelor — înlăuntrul hotarelor noastre chiar — scenele din Ardeal, duduiau toate sub țopăiala „Ceardașului"; iar puținele scene românești din provinciile alipite, erau desființate tocmai de cei cari trebuia să ordone înmulțirea lor.

Azi, când conducătorul Municipiului București, — înțelegând imperativele timpului nostru — înființează un Teatru Municipal, în Capitală, trebue să socotim acest act ca un început plin de făgăduieli și ca un îndemn către toți conducătorii orașelor noastre.

DEM.

TURNEELE TEATRALE

— aceste colinde trimise în cele mai îndepărtate colțuri de țară să întreție faima Capitalei artistice și să creeze o nouă tradiție în rândul spectatorilor din provincie, se vestesc anul acesta deosebit de cercetate.

Este un semn al vremei și o învățătură. Fiindcă spre deosebire de turneele organizate în trecut de unii aventurieri „celebri" cari improvizau tot felul de spectacole „senzaționale" pentru ca să păcălească provincia și să compromită orice inițiativă — turneele de anul acesta, fac cinte Capitalei noastre.

Și pomenim — cu elogii egale — echipa Teatrului Național *care joacă* „Femeia Cezarului" *și compania* „Cărăbuș" *care prezintă în excepționale condiții de montare și interpretare savuroasa revistă* „Curaj Tănase"

Vitrina Europei

AL XIV-LEA CONGRES NAȚIONAL DE FILOSOFIE,

s'a ținut la Florența în Octombrie; ca un congres al celor ce se preocupă de aspectele vieții și de rosturile lor adânci, a demonstrat odată mai mult necesitatea aderenței gândirii la actualitate. Deschis în împrejurări îndeajuns de grele pentru Italia, congresul conștient că „e azi o mare răspundere să fii italian"— după vorbele lui Balbino Giuliano — s'a ținut în marginea conflictului actual, și a posibilităților Fascismului de a da lumii sensul unei vieți noui, după dezastrul definitiv al democrațiilor. „Caracterul esențial al culturii italiene, a spus Balbino Giuliano, este virtutea de a păstra unduirea dramei existenței, fără să-i exaspereze contrastele, ba chiar încercând să-i împace termenii opuși în armonia superioară a unei idei. Umanitatea este astăzi la o cotitură și Providența a încredințat Italiei misiunea de a vedea o nouă împăciuire, adică de a da principiul unei noui civilizații". Mai tari decât vorbele președintelui institutului de studii filosofice italian, au fost spusele Ministrului Giuseppe Bottai: „Tocmai pentru că o filosofie care ar ignora viața nu mai are sens pentru noi, tocmai pentru aceasta — a spus Ministrul fascist — apare absurd ca filosofii să ignoreze o revoluție ca acea fascistă. Dar nu mai puțin absurd ar fi să se pretindă ca statul fascist să ignoreze filosofii: adică să se dezintereseze de opera lor".

„Revoluția Fascistă e, atunci, aliata firească a unei filosofii care vrea să vadă pe fruntea omului, semnele demnității sale spirituale.

Cineva a definit acest congres de război, ca un congres de împăcare a filosofilor: „Congresso della conciliazione": e pentru prima dată, într'adevăr, când au fost adunați laolaltă reprezentanți ai aproape tuturor curentelor gândirii speculative în vigoare azi în Italia.

Concordia e, cum comentează undeva Armando Carlini, mai mult a sufletelor și a aspirațiilor comune, decât a doctrinelor, care au izbucnit mai evidente în punctele lor deosebitoare.

Gentile și-a apărat „actualismul" său împotriva diverselor interpretări inadecuate. Orestano a vorbit despre „Limbaj și cuvânt", discutat apoi de Gemelli, Devoto, Stefanini, Redanò, Filiasi-Carcano, Olgiati, Calò, etc...

Tarozzi, Ermilio Troilo, Resta, Vicini, Guzzo, Abagnano, Bontordini neoscolasticul, Bongioanni, Banfi, Bozzetti, etc..., au susținut pe rând teme în legătură cu „critica față de ontologism", „Curente filosofice contemporane: existențialism, voluntarism, spiritualism".

O țară în care se țin congrese de filosofie în împrejurări ca acelea prin care trece în momentele de față, și care se poate bizui pe minți ca acelea citate mai sus, nu e, desigur, o țară care să nu fie în stare a reda, măcar unei părți din Europa, civilizația, cel puțin parțial.

Italia nu poate rămâne de azi înainte în umbră. Calitatea excepțională a fiilor săi o obligă să se dăruie lumii sărăcite de sens omenesc, de după războiul acesta care mult nu mai poate dura.

RADIOGRAFIA GRECIEI MODERNE

e o întreprindere care ar putea fi bănuită de parțialitate, dacă autorul ei, Pirro Marconi, deși italian cum îl arată numele, n'ar fi întreprins-o în timpul studenției sale la Atena, pe vremea Marșului asupra Romei, acum 19 ani adică.

Devenind apoi celebrul arheolog pe care-l cunoaștem, Pirro Marconi, profesor la Universitatea din Napoli, președinte al Academiei de Belle-Arte etc., moare în Aprilie 1938.

Buna credință nu i se poate pune așa dar la îndoială. Dar asupra articolului său din „Nuova Antologia", Nr. 1648, vom mai reveni.

SORACTES

CRITICA LUI IBRĂILEANU

(Urmare din pag. I-a)

Dacă d. Apostolescu îmi va spune că Șărcăleanu nu era Ibrăileanu, îi voi da un text din C. Vraja, care era Ibrăileanu: „arta este o armă de clasă..." (Inrâurirea artei, *E. L. nr. 9, 14.II..1894). Iar dacă va pretinde că acestea sunt lucruri vechi, voi veni cu unele ceva mai recente*

In revista Curentul Nou *(nr. 2, 15.XII.1905), Ibrăileanu a publicat articolul* Doi critici și mai mulți scriitori, *din care reproducem următoarele afirmații categorice. „Să nu se creadă... că am fi de părere că o operă de artă nu trebue judecată din punctul de vedere al concepțiilor morale, mai just: din punctul de vedere al concepțiilor asupra vieții; că opera de artă e morală prin definiție, cum susține, de pildă, d. Maiorescu în studiul d-sale despre Caragiale. Credem tocmai din potrivă: că concepția asupra vieții este chiar condiția* estetică *a operei de artă" (p. 81-82). Așa dar, avem nu subordonarea poporanismului „valorificării estetice", cum susține d. M. Apostolescu, ci, din potrivă, concepțiile asupra vieții, adică raportul lor favorabil sau nefavorabil cu poporanismul* [1]*), condiționează esteticește opera de artă. Lucrurile merg însă mai departe. Ibrăileanu continua, în același articol: „Artistul ilustrează întotdeauna în opera sa o concepție asupra vieții și ceea ce mă interesează... nu este în realitate* subiectul *sau banala întâmplare istorisită, ci* atitudinea *scriitorului, față de viața zugrăvită. Intrebarea mea capitală e: ce spune, ce are de spus, cum privește scriitorul viața. Cu alte cuvinte, ceea ce e esențial e* atitudinea scriitorului față de opera sa..." *Iar în Viața Românească, în articolul* „Reproducerea" realității *(1906, nr. 5, p. 304—305), scria: „Artistul e un* om, *un om mai puternic decât noi, cu preferințe și cu sentimente mai adânci decât noi, — și — încă odată! — nu numai că ne vom permite, dar vom socoti ca o datorie a noastră să-l întrebăm ce fel de om e, — să vedem ce „realitate" îl atrage și cum o apreciază. Că preferăm unui* vir dicendi peritus *— este și acesta mare lucru: talentul — pe* un vir bonus dicendi peritus, *— așteptăm încă pe acela care să ne-o reproșeze" (p. 305).*

Prin urmare, nu numai că d. M. Apostolescu a exagerat, dar este cu totul alături de adevăr. Ibrăileanu, în articolele din Curentul Nou *și din primul an al* Vieții Românești, *în deosebi, adică atunci când așeza bazele estetice ale literaturii poporaniste, afirma fără reticență că pe primul plan al interesului unui critic față de opera de artă trebue să stea (nu realizarea artistică, așa cum am pretinde noi azi) judecarea* atitudinei scriitorului *față de realitatea care servea de model operei sale. El socotea ca esențial pentru critic să-și dea seama nu de cantitatea de artă din operă deci, ci de elementele ideologice care ar trăda atitudinea artistului față de subiectul său, ceea ce ne situiază cam la antipod față de „subordonarea valorificării estetice".*

Ținând seama de aceste afirmații ale criticului dela Viața Românească, în studiul meu amintit, am scris că în felul acesta, chiar dacă se spunea că nu este vorba de a se cere scriitorilor să privească anumite categorii sociale în chip favorabil, ci numai se constata *atitudinea acestor scriitori, în realitate se pretindea indirect să se creeze „în sensul constatărilor care aduc consacrarea operei". Astfel nu afirmam că Ibrăileanu vreodată ar fi „întrebuințat criteriul poporanist ca să salveze o carte proastă", ci pur și simplu că numai pe linia unei anumte atitudini morale putea găsi criticul operile de mare valoare* [2]*). „Va să zică cereți artistului să fie moral?" — presupunea Ibrăileanu că ar fi întrebat, în cursul argumentației sale din* Probleme literare. *Și răspundea categoric: „Nu cerem, dar ne pare rău când nu e". (V. R. 1906, nr. 8, p. 223). Aceasta este, cred, o limpede îndrumare și o cerere... aproape directă.*

Cred că prin aceste rânduri, în care n'am vrut să mă extind la analiza amănunțită a fiecărui detaliu, mulțumindu-mă cu câteva citate suficient de elocvente, s'a limpezit chestiunea în discuție și s'a văzut destul de lămurit care a fost doctrina estetică a poporanismului și atitudinea teoretică a criticului G. Ibrăileanu. Sper că d. Apostolescu va cădea de acord cu mine, care rămân la punctul de vedere din Ideologia literară poporanistă. *Dacă însă d-sa nu și-a conturat bine intenția și a vrut numai să mă convingă că, în practica sa, Ibrăileanu nu-și pierdea „luciditatea estetică", nu voi face altceva decât să regăsesc un pasagiu nu al unei note de subsol ci din chiar concluziile cărții mele: „...cu toate acuzațiile ce se aduceau poporanismului de incompatibilitate între ideologia sa literară și admirația pentru literatura unui Baudelaire, Proust, se recunoșteau drepturile artei. Meritul se răsfrânge în întregime asupra iubitorului de literatură G. Ibrăileanu, sufletul doctrinei literare poporaniste, care deasupra idealului social a pus, în practica sa și în atitudinea revistei ce conducea, o remarcabilă preocupare de artă" (p. 141).*

Acum sunt sigur că nu mi se va mai putea imputa nimic și se va conveni că nici n'am greșit, nici n'am exagerat. Sunt bucuros că nu e nevoie să revin asupra celor scrise acum câțiva ani, dar, dacă aș fi fost convins că mă înșelasem, cel dintâi aș fi recunoscut-o.

G. C. NICOLESCU

1) Ca să verifice mai ușor această afirmație mai adaog aici următoarele texte din Ibrăileanu: „Un scriitor, ca orișice om, are o atitudine în fața vieiit, un mod de a concepe, un mod de a aprecia valorile morale" *(Curentul Nou* nr. 2, p. 83). Și (în *„Morala" în artă*, V. R. nr. 2, 1906, p. 307): „Atitudinea de antipatie pentru rău o vom numi cu un nume general *atitudine morală*, atitudinea morală de antipatie pentru lipitorile satului o vom numi ca un nume special: *poporanistă*, căci implică atitudinea de simpatie pentru țărănime".

2) Pentru a limpezi definitiv poziția teoretică falsă în care se afla Ibrăileanu, e suficient să relev că, în articolul *Probleme literare*, o bună parte din pledoaria sa se întemeia pe afirmațiile criticului „Cel mai științific, cel mai obiectiv", Taine, al cărui dogmatism azi nu mai este o taină pentru nimeni, care arătase că „toate celelalte fiind egale, opera care exprimă un caracter bine-făcător e superioară aceleia care exprimă un caracter rău-făcător". Ibrăileanu era atât de convins de aceasta, încât chiar argumentase: „un subiect luat din marile probleme ale vieții nu e superior esteticește unuia luat din chibușurile vieții?". (Afirmația din urmă se pretează la o foarte subtilă discuție. In orice caz însă, problema nu se pune, așa cum făcea criticul dela Viața Românească, pe terenul moralității și nici pe al separării fondului de formă).

Îți amintești, Menalc, că deunăzi pe când desbăteam după obiceiul nostru, Soractes ne-a întrerupt ca să ne întrebe dacă citisem o carte, de curând apărută a distinsului esseist Ion I. Cantacuzino, în care sunt analizate o seamă de probleme teatrale de cel mai mare interes. Și, fiindcă laudelor aduse de noi operei acelui tânăr și excepțional autor, opuneai o rezervă ce nu-ți prea stă în fire, te rog azi stăruitor să-ți dai pe față întregul gând. Spuneai, dacă bine îmi aduc aminte, că nu e lesne să formulezi o părere echitabilă asupra unui autor după citirea unei broșuri de 35 de foi, dar cu aceasta te învinuiai singur că n'ai citit niciuna din operele sale. Ingăduie-mi așa dar, Menalc, să-ți completez informația în ce privește activitatea beletristică a domnului Ion Cantacuzino.

Tânărul autor al broșurei de bogate sugestii, „Contrapunct Teatral", a mai dat la iveală în trecut trei volume de esseuri și trei piese de teatru, dintre care una patriotică, „Dridri", a fost reprezentată pe scena Teatrului Național în stagiunea anului 1934, și pe care de n'ai văzut-o, nu știu ce scuză ai putea aduce afară doar că în acel timp vei fi fost departe de țară, colindând străinătățile în căutare de noui desfătări artistice. Trebuie să știi, Menale, că de copil încă, Ion Cantacuzino scria, ca Plutarh, ca Ovidiu, ca Stendhal, un „De Amore", tipărit în tiraj limitat, ce, bine înțeles, s'a epuizat foarte repede. Celelalte opere sunt „Noe pentru azi", „Uzina de Basme", „Hai să fim fericiți" și „Republica Femeilor", — cărți nici mult mai subțiri nici mult mai groase, ce e drept, decât „Contrapunct Teatral" — ce toți au făcut destulă vâlvă în timpul lor. Ar fi cutezător să încerc, în aceste prea puține rânduri, să analizez toate aceste opere; ți le-am semnalat numai ca să poți să-ți întregești judecata asupra tânărului autor al Contrapunctului Teatral, mărginindu-mă azi să-ți arăt ceea ce m'a interesat mai mult în acest în urmă esseu.

In primul rând nu te-a încântat ideea autorului de a se lăsa călăuzit, în alcătuirea acestui esseu, de un gând muzical? Cartea se desfășoară armonios ca o simfonie, deschizându-se cu un „Preludiu", urmând cu o „Temă" o „Fugă", câteva „Variațiuni", încheindu-se c'un „Final". Mi se pare aici o foarte subtilă intenție: aceea de a sugera cititorului, din capul locului, ideea îngemănării dintre toate artele. Uitam să spun că titlul însuși al plachetei ne-a îmbiat să ne încordăm atenția dinaintea unui subiect de totală maturitate. Și încă ceva m'a încântat: este cuvântul introductiv în care autorul mărturisește că n'are pretenția de a rezolva problemele teatrului de azi, chiar când soluția lor e sugerată". Mi-a plăcut întotdeauna parfumul acestor tămâioare de modestie cu care mulți scriitori valoroși își presară opera spre a nu jigni sensibilitatea cititorului, căci este limpede că eventuala sugerare a unei soluții echivalează cu rezolvarea chiar a problemei...

In „Preludiul" său, autorul speculează în câteva paragrafe armonioase ca niște lieduri asupra noțiunii de destin ca resort al artei dramatice; idei bogate asupra cărora și Alain a speculat în al său sistem de Bele-Arte, la capitolul despre Teatru. Ni se lămurește în acest scurt „Preludiu" adevărata esență a Teatrului; asupra acesteia autorul va reveni într'un alt capitol fără însă a o mai adânci.

„Tema" despre criza teatrului ne introduce în miezul subiectului. Autorul, bun dialectician și om de știință — căci e și filosof și medic psihiatru — face un interesant paralelism între criza în înțeles biologic și criza psihologică, aplicate acestui „organism viu" ce este teatrul. Și aici autorul se mulțumește doar să sugereze, să schițeze, deși ar fi avut prilej de subtile analogii, putând bunăoară să compare reprezentațiile teatrale cu alimentele de care are nevoie orice organism ca să viețuiască; sau pensionarea actorilor cu funcția eliminatorie ce și ea constituie unul din caracterele tipice ale vieții animale. Insfârșit, și pe scurt, nu se poate tăgădui că organismul-teatru fiind „în criză", ar putea chiar să moară depe urma ei. Constatarea ar putea fi de-a-dreptul alarmantă dacă tot autorul nu ne-ar liniști dovedindu-ne cu aceiași sdravănă dialectică ce nu îngăduie răspuns valabil, că teatrul nu poate muri. Iată silogismul: „Teatrul este o artă, ori o artă nu moare, deci teatrul nu poate muri". Nu-mi închipuiesc de fel, Menalc, ce obiecție vei putea aduce acestei afirmații. Nu cred că vei fi într'atât de paradoxal spre a susține că de-a-lungul veacurilor vreo artă va fi dispărut? Sau poate, dibaciu cum ești la găsirea călcâiului vulnerabil, vei argumenta că tocmai arta dialecticei a murit... Sau chiar arta de a scrie românește? Pe aceste căi de fantazie nu am competența să te urmez, Menalc, și mă dau dinainte bătut. Pentru același cuvânt sunt silit să trec într'o fugă și asupra „Fugei" despre esența teatrului", căci întotdeauna am fugit de aceste metafizice noțiuni. M'am oprit numai la interesanta teorie a „laicizării teatrului", cu totul nouă pentru mine pe care autorul o sintetizează într'o luminoasă formulă când scrie: „Dela o esență aparte, de natură spirituală și quasi mistică, teatrul s'a sublimat, astfel, tot mai strâns în imediat". (Pag. 21).

Insă din întreaga simfonie ce-o alcătuiește acest prețios volum „Variațiunile" m'au desfătat cel mai mult. Și este firesc, dac'ai băgat de seamă că aici autorul desvoltă o seamă de idei ale defunctei noastre „Cronici paradoxale", bunăoară definiția „talentului" ce, ni se spune, „este o sumă de daruri de ordin oarecum tehnic, dobândite de oricine printr'un exercițiu bine condus". (pag. 46, 47). Bine înțeles că acest talent este „condiționat de o oarecare inteligență și de o oarecare doză de bun simț".

Sunt bucuros, Menalc, că îmi este dat chiar post mortem să-ți mai opun un citat cu greutate în sprijinul celor susținute atunci de mine. Intr'o altă problemă, aceea a culturii, ce alcătuia însăși canavaua desbaterilor noastre, mă întâlnesc iarăși cu autorul Contrapunctului, care însă aduce o contribuție mult mai bogată decât a mea când recomandă actorului „o documentare de ordin științific, în special din domeniul psihologiei patologice", din care, o știi, teatrul contemporan se alimentează cu prisosință. Iți închipui ușor cât trebuie să fi lipsit această cultură patologică actorilor de pe timpul lui Molière, când știința psihiatriei încă nu se ivise!

In cât privește destinul teatrului, autorul propune în al său „Final" două soluții pentru a-l reînnoi: poesia textului dramatic și căutarea „unui amestec de veridic și natural dus la extrem", ceea ce îl va menține întotdeauna deasupra concurentului său, cinematograful, îi va delimita domeniul și-i va asigura „viața și succesul" permanent.

Sânt în totul și aici de părerea tânărului autor, astfel că până la sfârșit „Contrapunct Teatral" m'a dus pe drumuri noui, și nu pot decât să nădăjduiesc că d. Ion Cantacuzino nu se va opri aici. Dar care sunt părerile tale, Menalc?

MENIP

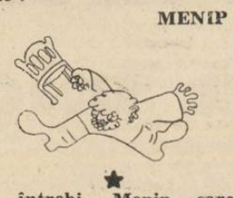

Mă întrebi, Menip, care-mi sunt părerile — cu aerul, subînțeles, — dacă-mi dă mâna să-ți răspund? Iți închipui poate că stăruința cu care mă rogi să-mi dau pe față „întregul gând" mai poate lăsa vre-o îndoială asupra ispitirii pe care abia o ascunde? Haide, haide, înmănușatule și catifelatule Menip, spune-mi, ca și cum nimeni nu ne-ar auzi, ce ai de gând să faci cu gândul meu întreg?

Fiindcă știi că sunt un profan muzical și că în ignoranța mea nu mă sprijin decât pe acel onest bun simț cartesian, care-i „cel mai bine distribuit" între semenii noștri, mă provoci, în văzul lumii și cu o competință... muzicală pe care n'avem cum să ți-o bănuiesc, la o discuție despre cartea unui om de teatru, intitulată subtil, cu o nuanță de ermetism ce pare că vrea să înlăture dintru'nceput pe neinițiați: Contrapunct teatral. Dar mult n'a ținut sfiala aproape sacră cu care ne-am apropiat de acest op. Am aflat chiar din lectura primei pagini, cu o satisfacție aproape necuviincioasă, că autorul „Contrapunctului teatral" face... proză, adică ceva care nu se prea deosebește de ceea ce măcinăm și noi, la moara noastră, în aceste paradoxale sau neparadoxale taifasuri.

Așa dar, Contrapunct teatral este o carte de proză. Și încă, proză de idei, — aceste ciudate închipuiri fără chip ale minții noastre, care se fugăresc, neostenite, în căutarea poate tot a unor himere: adevărurile. Este anume „...însemnarea, unduioasă ca și gândirea, a câtorva idei despre teatru" — precizează cu o grațioasă cochetărie, autorul însuși.

Acum, mă întreb Menip, dacă tu însuți te-ai ostenit câtuși de puțin să urmărești în toate meandrele, firul gândirii autorului și mă tem că n'ai străbătut decât „ à vol d'oiseau" — în fugă, cum singur mărturisești — un peisaj pe care totuși pretinzi să-l configurezi cu o minimă aproximație, doar dintr'un calambur.

Știu că e cel mai practic și mai practicat fel de-a face pe înțelegătorul—acela al trecerii în fugă,— dar ia seama, Menip, să nu cazi în ispita de-a judeca pripit ceeace crezi că ai înțeles din fugă. Adu-ți aminte vorba Domnului Teste: „Qui se hâte a compris". Ești prevenit deasemeni împotriva acelei dispoziții sufletești euforice pe care ne-o provoacă prilejul de a gândi repede, cu o sprintenă ușurință dar și cu necontrolată ușurătate. Nu era oare Taine el însuși, migălitorul sistematic și conștiincios, care scria undeva: „Penser vite c'est une fête pour l'esprit"? Sau poate crezi, Menip, că ești mai îndreptățit ca oricare din oaspeții acestor colocvii, să-ți oferi asemenea sărbătorești prilejuri, de a gândi repede, în toate zilele săptămânii? Odată pe săptămână e Duminică. Dar bine știi — sau ar trebui să știi, măcar — cât trebue să ostenim în celelalte zile, lucrătoare, ale săptămânii, ca să putem ieși la sfârșitul el într'o haină cuviincioasă, de sărbătoare.

Am citit „Contrapunct teatral" pe îndelete, așa cum probabil l-a și scris autorul, după ce mai înainte cartea a fost „încet gândită, gingaș cumpănită", cum ar spune poetul, în miezurile și sucurile ei diverse.

Am întârziat cu deosebire și cu folos, la paginile în care autorul subliniază cu multă îndreptățire, valoarea „edificatoare" a spectacolului, sinteza emoțională și artistică totdeodată, pe care o realizează teatrul.

Am reținut mai ales observarea prețioasă a infinitei perspective sufletești pe care o deschide spectatorului cuvântul rostit pe scenă, acea descătușare a lui de orice contingențe materiale, care face ca „dincolo de cuvânt să existe în fiece clipă o altă sugestie și o altă virtualitate".

Iată, Menip, fragmentul ce cuprinde într'adevăr „însemnarea, unduioasă ca și gândirea", despre esența teatrului și asupra căruia, la rândul meu, te rog și eu stăruitor să meditezi câteva clipe, atâtea câte-ți vor fi deajuns ca să-ți tragi sufletul — cum se zice popular — înainte de-a o rupe din nou la fugă:

„Cuvântul scris, al literaturii, poartă în sine începutul și sfârșitul său. El trebuie să spună totul, să evoace totul, să presimtă totul.

Spre deosebire de literatură, — legată astfel etimologic de litera textului, — teatrul se apropie mai mult de viață, fiindcă, pe scenă ca și în viață, cuvântul are limite.

Sunt stări sufletești, abia presimțite, pe care cuvântul le străvește. Dar care înfloresc într'un gest, într'un surâs, într'un suspin, într'o tăcere.

Sunt momente, imponderabile, în care atmosfera de legătură sufletească între scenă și sală se rupe sub greutatea cuvântului. Ca să dăinuiască, trebuie în clipa aceea țesătura fără greutate a muzicii.

Sunt, în sfârșit, momente în care exaltarea vitală este atât de încordată încât nu se poate exprima nici chiar prin strigăt. In clipa aceea spațiul scenei oferă locul pentru destinderea expresivă a dansului.

Astfel, scena — univers în miniatură — poate cuprinde toată gama ascendentă a exprimărilor, desprinse din inerția tirană a cuvântului, apropiate de ritmica alternantă și complexă a vieții..."

Totuși, Menip, nu-ți voi ascunde o nedumerire pe care mi-a lăsat-o lectura paragrafului ultim din fragmentul transcris deasupra. Am reținut descrierea, remarcabil de sugestivă, a creșterii în expresivitate, care face ca la un moment dat, cuvântul să fie neputincios pentru a exprima intensitatea acțiunii dramatice. Fără îndoială, că în imaginea scarificată pe care ne-o sugerează autorul „Contrapunctului teatral" despre acțiunea pe scenă se poate înscrie la un moment dat și „inerția tirană a cuvântului", dar cu mai multă îndreptățire cred că accentul ar trebui pus tocmai pe funcțiunea liberatoare a cuvântului, în teatru. Se petrece, în timpul spectacolului, o alchimie subtilă, o transmutație a valorilor aparținând artelor pe care le îmbină teatrul: simbolurile acestor arte comunică între ele, în temeiul esenței lor comune, pe care teatrul ne îngăduie, mai mult de cât oricare altă manifestare a spiritului omenesc, să o presupunem.

Iată marea revelație, mesagiul excepțional pe care-l îmbie spectacolul:unitatea originară și esențială a tuturor manifestărilor noastre spirituale, a căror diversitate aparentă ca mijloace de exprimare aparținând diferitelor arte, nu poate totuși să ne deruteze. Teatrul mai mult chiar decât muzica — pe care spectacolul o integrează în structura sa lăuntrică — cred că poate fi numit cu vorbele lui Paul Valéry „l'écriture de l'homme compiet". Teatrul îmi pare a fi cu adevărat expresia deplină a omului.

Dar, din prilejul acestei înțelegeri despre esența teatrului se ivește nedumerirea noastră: omul întreg pe care-l exprimă teatrul este negreșit omul liberat din constrângerile și contingențele vieții sociale, ale vieții care împuținează și sărăcește pe om de omenescul din el. Autorul „Contrapunctului teatral" socotește însă că expresia deplină a teatrului, universalitatea lui față de parțialitatea mijloacelor de expresie pe care le folosesc celelalte arte, îl apropie „ de ritmica alternantă și complexă a vieții". Constatarea e reluată și accentuată în pagina următoare, cu o stăruință în revenire care ne sporește nedumerirea: „Orizontul spectatorului, neîncetat lărgit în perspectiva cuvântului, se apropie cu atât mai mult de viață, cu cât semnificațiile textului se stratifică pe mai multe planuri". Se apropie de viață, — vrea să spună, neîndoelnic, că spectacolul înregistrează, resfrânge sau măcar mimează viața. Dar viziunea pe care o propune teatrul, ca și aceea a poetului, a compozitorului sau artistului plastic înseamnă o depășire a vieții, o transfigurare a ei; atunci însă teatrul nu amintește viața, nu o evocă, necum să se apropie de ea, ci dimpotrivă, se îndepărtează.

Dar, cu părere de rău, sunt nevoit să mă opresc aci, în punctul tocmai de unde întrevăd Menip, prilejul începerii unor pasionante desbateri asupra raporturilor între artă și viață. E numai unul din mulțimea acelora pe care le oferă lectura „Contrapunctului teatral", cititorului nu prea grăbit...

MENALC

VITRINA EUROPEI

Cronica germană

O PROBLEMĂ ACTUALĂ: TRADUCERILE

Până de curând, cititorii români au cunoscut o adevărată inflație de traduceri — îndeosebi din englezește și franțuzește. De cele mai multe ori, aceste traduceri se prezentau în condiții pur și simplu rușinoase. Ele nu aduceau nici o contribuție la îmbogățirea culturii românești, căci lucrările traduse sau n'aveau nici o calitate literară, sau erau redate într'o românească atât de dubioasă, încât nu puteai citi decât câteva pagini ca, apoi, să arunci revoltat cartea masacrată de pricepera și talentul vre-unui gazetăraș ratat cu pretenții de traducător dacă nu chiar de literat.

In ceeace privește literatura germană, editorii — cu câteva lăudabile excepții — s'au ferit să tipărească traduceri din ea. Vina acestei întrelăsări o purtau evreii cari se erijau în îndrumători ai culturii noastre. Evident, după epurația întreprinsă de ofcialitatea celui de-al III-lea Reich în literatura germană, ei nu aveau altă dorință decât s'o boicoteze. Astăzi, când evreii nu mai au posibilitatea să terorizeze literatura românească și instituțiile ei, problema traducerilor din marii scriitori germani se pune cu toată urgența.

Până în 1930, s'au făcut câteva încercări, dar prea timide ca să cucerească publicul larg. Romanul german e ca și necunoscut la noi, deși un Gustav Freytag ar înregistra un succes cel puțin tot atât de răsunător și... sunător ca proza domnului S. Maugham. In poezie, am avut mai mult noroc. Goethe, Shiller, Richard Wagner, R M. Rilke sau George Trakl au găsit câțiva traducători de reală valoare, dar difuzarea traducerilor a avut de suferit din cauză că tipărirea lor s'a făcut de cele mai multe ori pe socoteala traducătorilor, nu în cadrele unei edituri cu experiență. Totuși, meritul acestor traducători, dintre cari unii în timpuri când n'aveai voie să pronunți un nume german căci puteai să te trezești cu toată sinagoga Dudeștilor literari împotriva ta, nu e mai puțin mare. In teatru, directorii au dat preferință autorilor maghiari — dar nu unui Mádach, ci mărunților bulevardieri pestani —, deși dramaturgia germană e bogată nu numai în opere clasice de-un covârșitor prestigiu, ci și în repertoriul ușor, distractiv fără pretenții, destinat maselor.

Editurile noastre au datoria să înceapă o campanie serioasă de traduceri din germană. Dacă poezia și teatrul de citit le înspăimântă, romanul și literatura pentru tineret oferă un teren foarte vast și de loc riscant. Cititorii români sunt dornici să ia contact cu monumentele epice ale Germaniei. Pentru început, Gustav Freytag și H. Sudermann ar fi indicați ca dintre cei mai accesibili. După ei, ar putea urma autori mai moderni și'n special biografii romanțate ale creatorilor Germaniei de azi, biografii cari să atragă prin calitățile lor documentare, și de actualitate, nu prin anecdotica ieftină, iar editurile mai întreprinzătoare sunt sigur că n'ar pierde tipărind autori de calități mai complexe, ca Hans Carossa sau Max Dauthendey. Indicăm și-un roman social de mare artă: „Der eiserne Gustav" („Gustav cel de fier"), o cuprinzătoare frescă a Germaniei începând cu anul 1914 — o operă care ar înregistra un succes sigur în românește.

Pentru tineret, editorii noștri ar trebui să aleagă romanele lui Fridrich Gerstäcker, ale cărui imaginație și daruri de povestitor sunt cel puțin egale cu prodigioasele născociri ale lui Jules Verne, iar editorii de romane populare au la îndemână pe Louis Weinert-Wilton, care poate fi opus cu succes lui Edgar Wallace.

„DEUTSCHE GROSSE"

Sub această deviză — „Măreție germană" — a fost deschisă la München, orașul cunoscut nu numai prin tradiția lui artistică de deosebită valoare, ci și ca leagăn al național-socialismului, o mare expoziție de sinteză istorică a Germaniei dela originile ei și până azi. Această expoziție e interesantă nu numai ca material documentar, ci și ca realizare de artă. In cuprinsul ei găsim — în original sau reproduceri — opere din cele mai semnificative ale plasticei medievale și moderne, fără să mai insistăm asupra monedelor, tipăriturilor și planșelor de tot felul, cari și ele formează un capitol impunător în ansamblul acestei expoziții unice.

UN FILM EPOCAL

Cinematografia germană a renunțat de mult la contribuția autorilor și actorilor maghiari și evrei, cari falsificau optica artistică a studio-urilor din Berlin și Viena.

Rezultatul a fost o imediat vizibilă ridicare a nivelului estetic. Chiar și 'n filmele pur distractive s'a înregistrat o ameliorare de când Verebes, Bressart și alți cabotini nu mai apar pe ecran. Actualele preferințe ale producătorilor merg spre dramă și documentar.

Dintre ultimele producții, atrage atenția mai ales romanțarea vieții lui Ohm Krüger, președintele Burilor. Rolul titular e interpretat de Emil Jannings, a cărui creație înscrie o nouă pagină de glorie în cariera acestui actor. Regia o semnează Hans Steinhoff, care s'a remarcat mult în timpul din urmă. Alături de Jannings se distinge Louis Brody, al cărui Lobengula, rege al Cafrilor, e o compoziție plină de pitoresc.

Filmul „Ohm Krüger" e o patetică evocare a revoltei Burilor și-a luptei lor împotriva Angliei, al cărei imperialism căuta să distrugă mândria și drepturile acestor bravi.

B. F. WALKER
Fiica fermierului

SCENELE GERMANE

La München s'a reluat într'o montare nouă, mai apropiată de spiritul lui Shakespeare decât montarea de revistă a lui Max Reinhardt, „Visul unei nopți de vară", de care Otto Falkenberg s'a ocupat îndelung și minuțios.

Un spectacol care înregistrează un mare succes, e „Das Schwert" („Spada"), o puternică dramă de Curt Langenbeck, un autor tânăr, care se joacă pe scena lui „Bayrisches Staatsschauspiel". La teatrul „Schiller" din Berlin se reprezintă „Gregor und Heinrich", o tragedie istorico-politică de E. G. Kolbenheyer. Pe papa Grigorie îl interpretează cunoscutul actor de teatru și cinematograf Paul Wegener, care a fost văzut de bucureșteni în turneul său de acu câțiva ani. Această tragedie pune în scenă conflictul dintre papalitate și Germania care a culminat prin penitența de la Canossa a regelui german Heinrich IV.

In repertoriul de piese ușoare se relevează „Die Sache mit Adam" („Chestia cu Adam"), de Jupp Hussel, care se reprezintă la „Theater unter den Linden" din Berlin.

MIRCEA STREINUL

TEORIA NAȚIONAL-SOCIALISTĂ A DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC

este titlul unui voluminos și serios studiu apărut recent, în limba franceză la „Bucovina" și dadorit d-lui Octavian Ștefăneanu-Icniță, *fost asistent la Universitatea din Cernăuți.*

Revoluția național-socialistă, în afară de relațiile fragmentare și sporadice ce ni-au fost date prin diferite publicații, este îndeobște puțin cunoscută la noi. Ecourile faptice, înlănțuite necontenit pe răbojul ultimilor ani, ne-au ajuns când incomplete, când umbrite intenționat de reaua credință a anumitor interesați. Nici „Mein Kampf", evanghelia nazismului, nu a fost tradusă integral în românește; cu atât mai puțin lucrări de doctrină. S'a vorbit și s'a scris în nenumărate ocazii și publicații despre punctele comune existente între mișcarea național-socialistă din Germania și mișcarea legionară dela noi, mai totdeauna punându-se accentul pe date oarecum de suprafață.

Lucrarea d-lui Octavian Ștefăneanu își ia sarcina să desbată și să adâncească o latură extrem de importantă a național-socialismului care „nu numai că a transformat structura internă a poporului și Statului german, dar a avut și consecințe politice de o importanță considerabilă în evoluția vieții internaționale". Căci, la ce altceva asistăm — dela părăsirea de către Germania a defunctei Societăți a Națiunilor — decât la aceste nebănuite consecințe care-au dat glorie și prestigiu de nesdruncinat poporului german? Denunțarea tratatului dela Versailles, reînarmarea masivă, denunțarea tratatului dela Locarno, remilitarizarea zonei rhenane, Anschluss-ul și, însfârșit, comportarea armatelor pe câmpul de luptă, aceasta din urmă în vremurile apropiate, n'au reprezentat decât etape succesive ale unui plan vast în care țelurile au fost pregătite și atinse cu iscusință. Și-apoi, ce altceva înseamnă sforțările uriașe pe care Reich-ul le face încă dela începutul conflictului actual, de-a strânge în granițele sale toate elementele de rasă, limbă și simțiminte germane aflate împrăștiate în mijlocul altor națiuni? Blocul german pe care vor să-l realizeze actualii conducători ai Germaniei, în afară de importanța pe care o reprezintă pentru poporul respectiv, are o adâncă semnificație și pentru alții, iar cei mai îndreptățiți a urmări cu atenție și interes acest proces, suntem noi Românii, ca fiind cei mai greu și mai pe nedrept încercați din această uriașe încleștare la care asistăm.

Teoria Dreptului Ginților, așa cum este ea înfățișată în Germania, formând obiectul studiului de care ne ocupăm, deși pe-alocuri încă sumară și nu îndeajuns de sigură, reprezintă noua concepție în Dreptul internațional Public, concepție care dacă și-a găsit o amplă și justă aplicare aiurea, atunci când se pune problema așezării Europei pe baze noui, se cuvine s'o cunoaștem cât mai complet.

„NOTE DESPRE OM",

cartea d-lui Eugen Russu, **apărută la „Cugetarea" nu are pretenția de a aduce ceva absolut nou în discuție, ci se oprește asupra unui număr de probleme strâns legate de om, care-au dat de lucru gânditorilor din toate timpurile. Evident, laturile sub care poate fi privit și analizat semenul nostru, sunt atât de numeroase și complexe, încât nu am exagera dacă am pretinde, pentru clarificarea lor, tomuri numeroase și grele de cercetări și gânduri. După parcurgerea lor, totuș, am fi de acord că se poate afirma cu toată siguranța: omul, acest necunoscut!**

Dar pentrucă d. Eugen Russu știe bine acest lucru, s'a mulțumit să privească piese detașate din vasta uzină care este sufletul omenesc în manifestările lui și, ca un ghid conștiincios, să ne împărtășească observațiile d-sale, cărora le-a adăugat marginal și unele interesante comentarii. Văzând numai câteva din capitolele care-au atras în mod deosebit atenția autorului, ne putem da seama de ceeace reprezintă în întregul ei, cartea aceasta, născută din dorința de comunicare, tratând totul cu seriozitatea omului de specialitate, dar și în forma accesibilă diletanților. Astfel, culegerea d-lui Russu își găsește interesul pe care-l merită.

DESPRE

„Educația necesară elitei conducătoare" scrie în **„Cetatea Moldovei"** (an. I nr. 2) d. I. Andriescu-Cale.

Despre o anumită educație care se impune tuturor elementelor de conducere, nu numai în stat, dar în toate sectoarele de activitate și care, voit sau nu, a fost sistematic evitată până în timpurile nu prea îndepărtate, de toți mandarinii mari și mici ai vieții noastre naționale. Ce-a însemnat „educație" pentru marea majoritate a „elitelor" noastre, știm cu toții. Moda semidoctismului opac, disprețuitor suveran al valorilor umilite și prigonite după bunul plac al lichelelor înmănușate, a fost una care-a dominat ultimele două decade ale istoriei noastre.

Afirmația că **un popor are toate viițile și toate calitățile elitei lui conducătoare**, nu are valabilitate, întru cât ne privește, decât poate în perioada de zece ani dela Unire încoace, acea perioadă de desmeticire a massei largi a poporului chemată la o nouă viață prin acordarea votului universal, care corespunde și cu durata necesară de incubație a morbului desfrâului moral la care era chemată să asiste și-apoi să participe. „Deșteptăciunea" noastră grozavă ne-a fost deosebit de prețioasă în adaptarea rapidă și cât mai completă la nouile obiceiuri aduse și încetățenite pe meleagurile bucureștene, unde s'au cultivat cele mai rafinate metode care ne-au așezat în „stima" unor națiuni cu vechi tradiții parlamentare. Și ca să nu ne complicăm existența, ca niște oameni ce ne respectăm, am ales încă dintru început reversul medaliei: **viițile**. Rarelor murmure de protest rătăcite în vacarmul vieții de stat de după războiu, abilii noștri „Mitică" cufundați în somnolența vreunui fotoliu (ministerial sau nu!) răspundeau lenevos și indulgent cu ceeace reușiseră să nu uite din anumite teorii salvatoare care pomenesc de existența răului necesar...

„Un popor se modelează după impulsul pe care i-l dă elita sa conducătoare, capabilă să-i deschireze viitorul", — este concluzia la care, în urma unor raționamente de ordin teoretic, se ajunge în materie de conducere de stat. Totuș, experiența istorică nu verifică totdeauna susținerea de mai sus. Elita conducătoare, mai numeroasă, ori redusă la câteva personalități, poate la un moment dat să fie în situația de-a nu i se reproșa nimic. Și totuș, massa amorfă a celor conduși să difere fundamental, să se găsească pe alt plan moral. Nu totdeauna calitățile și bunele intenții ale conducătorului își găsesc ecoul necesar în mediile adânci ale celor conduși. Deseori refractare structural, incapabile să se pătrundă de marile comandamente de morală politică, pe care totuș le pretinde mereu prezente la conducători, alteori bănuitoare și dispuse să întîneze cu îndoielile lor cele mai curate gânduri, aceste capricioase valuri anonime isbutesc să înece în descurajare eșafodagii întregi de bune intenții.

Limita dintre spiritul aristocratic, de care trebue să fie animată în permanență elita conducătoare, și interesul propriu al ei, nu este una palpabilă, materială; ea rămâne funcție de cel care o aplică, adaptată deci propriilor concepții. In practică, aceste concepții sunt strâns legate de persoana celui chemat să le interpreteze. De-aci, și relativitatea acestor concepte. Drumul pe care trebue să se persevereze este acela al muncii și cinstei puse în slujba neamului, spre câștigarea definitivă a acelei comunități românești, atât de mult înșelate în timpurile din urmă de frazeologia stearpă a unor clice de interesați care o luaseră în exploatare și care, astfel, o îndepărtaseră definitiv dela căile firești de înțeleaptă și armonioasă conlucrare.

C. POSTELNICU

S'AU IMPLINIT o sută de ani, la 30 Noembrie, de când o fregată, sub comanda principelui de Joinville, aducea în portul Cherbourg rămășițele lui Napoleon. După un surghiun de 19 ani se împlinea ultima dorință a împăratului din testamentul său: de a fi îngropat pe meleagurile Senei, în mijlocul acelui popor ce atât de mult îl iubise". In ziua de 15 Dec. cortegiul funebru străbătea Parisul. Sicriul împăratului, purtat de veteranii epocei glorioase, era întâmpinat la Domul Invalizilor de regele Ludovic Filip.

Franța uitase năpastele și nu-și mai amintea decât strălucirea geniului său militar.

LA LYON se va deschide zilele acestea un muzeu al Masoneriei, în însuși templul acestei organizații din strada Garibaldi.

Vor fi expuse acolo o seamă de documente și de obiecte caracteristice ce vor fi vândute în scopul ajutorării populației sărmane.

PE ECRANELE cinematografelor pariziene rulează în prezent câteva filme germane dintre care se cer semnalate „Poștalionul" după nuvela lui Pușchin, „Menaj de Azi" cu Lilian Harvey și Wily Fritsch; „Cele trei Coloane", film documentar asupra inițierii în arta gimnasticei acrobatice.

Teatrul Artelor, din nou sub conducerea lui Jacques Hébertot, și-a deschis stagiunea cu piesa „Dama cu Camelii" interpretată de Edwige Feuillère.

P. L.

APARE IN CURAND
CASA TEREKOV
de PAUL LAHOVARY
Cu ilustrațiuni de George Voinescu
Colecția „Universul Literar"

In Colecția „UNIVERSUL LITERAR"
va apare peste câteva zile noua lucrare a
d-lui MIHAIL DRUMEȘ
TREI COMEDII
ȘCOALA NEVESTELOR, CALUL DE CURSE și LINIȘTEA SOȚULUI

E la îndemâna d-voastră!
(Marea noastră mică publicitate)

MOTTO: „Câte drame se ascund la „mica publicitate" (cugetare atribuită de mine lui Voltaire).

PIERDERI DIVERSE
PIERDUT soț, culoare gris, răspunde la „idiotule!"

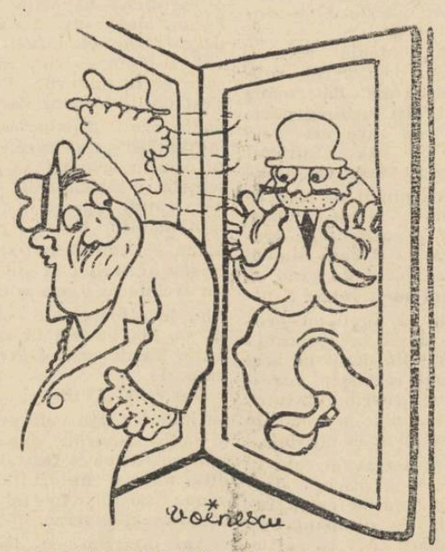

UȘE TURNANTĂ suferind de amețeli, caută post liniștit, de preferință cavou sau intrare magazin ne-arian.

IDEAL calm, modest, caută post în familie onorabilă.

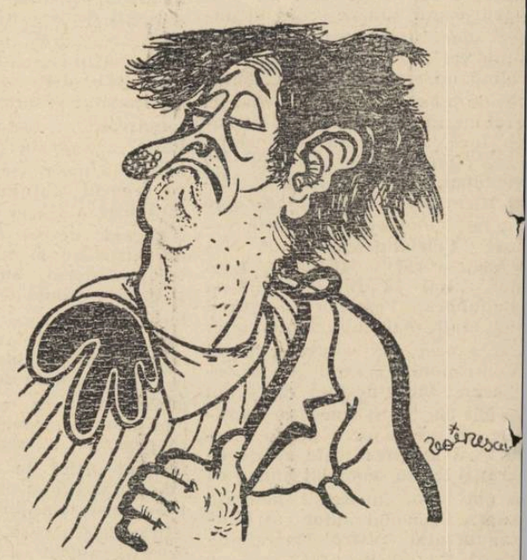

POET BLAZAT, obosit, caută loc în istorie literară.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

ASOCIAȚIUNEA SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 51
SAMBATA 14 Decembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

NICOLAE STOICA: Schiță

Intrebarea copilului

de ERNEST BERNEA

Odată, într'un sat de munte, la vremea când urzește întunerecul, stăteam de vorbă cu un copil. Pe deasupra capetelor noastre o pasăre a bătut din aripi de câteva ori și s'a pierdut în pădure. După un moment de liniște a urmat întrebarea senină a copilului: de ce sboară pasărea? Altă dată, privind arginiul viu al unei ape ce curgea bolțit peste pietrele rotunde ale văii, ca prins de o minune nouă, a întrebat: dece curge apa?!

Ce minune stă în această făptură mică? Cum de l-a chemat măsura lui către gândurile neliniștitoare? Ce tainică legătură îl poartă pe culmea vieții? Copilul este mai aproape decât noi de firea lucrurilor, mai aproape de Dumnezeu.

Zilele omului vrâstnic se scurg într'o formă banală. Feluritele chipuri ale lumei acesteia și sensul adânc al lucrurilor îi scapă. Omul trăește totul în fugă. Îi scapă nu pentrucă el ar fi în păcat, ar fi sortit dela început să nu vadă, ci pentrucă felul în care își trăește viața aci îi închide porțile înțelesului. Cu fiecare zi ce trece, omul se îndepărtează de plaiurile bucuriei și ale înțelepciunii. Trufia și dragostea pentru cele trecătoare îl fac să coboare cele mai jos trepte ale condiției umane.

Trăind, lumea înconjurătoare își pierde taina. Sau mai precis, odată cu anii, omul își pierde un simț foarte delicat dar pătrunzător, care îl pune în stăpânirea substanțelor ultime ale existenții: omul în vârstă pierde de cele mai multe ori simțul interior, simțul adâncimilor. Sâmburele dumnezeesc moare în el.

Copilul dimpotrivă, ființă nouă și neprihănită, necumpărată de ispitele aparențelor înșelătoare culege pretutindeni urmele minunilor. Când un copil deschide pentru prima oară ochii, întreg universul cu tainele lui joacă în apele luminate ale ochilor săi.

De aceea Iisus iubea atât de mult copiii, de aceea i-a arătat ca pe un simbol al creștinismului, lume nouă care punea preț pe nevinovăție și naivitate îngerească, pe frăgezime și sete de înțeles. „De nu vă faceți la fel cu pruncii, nici că veți intra în împărăția cerurilor.

Copilul este o făptură biblică originară. Copilul este o făptură a vieții neîntinate, este o floare deschisă luminei, este un îndemn la simplicitate și frumusețe. In el vorbește frântura de cer dată omului odată cu începutul.

Copilul este un mare dar al vieții noastre aci; aduce cu el inocența, drăgălășenia și bunătatea. Copilul îndulcește viața noastră atât de amară; făptura sa mică cu aripi la suflet ne dă multe învățăminte. Un scriitor rus a spus: zâmbetul copilului este pentru mamă ca o rugăciune pentru Dumzeu. Impreajma copilului stărue mereu o atmosferă de lumină și frumusețe.

Când întrebările bat la porțile gândului tău împovărat și cer deslegare, când umbrele amintirilor alunecă pe pereții sufletului și cer o rază de soare, atunci stai de vorbă cu copiii. Aplecat asupra adâncurilor, umbli ca străbătut de fiorii unei zări virgine. Prietenii te cred nebun și lumea te-arată cu degetul. In rătăcirea ta prin pajiștele unei lumi de dumnezeesc tumult, în setea ta de înțeles și vrajă, te întâlnești doar cu copiii.

Cuvântul tău sună sec pentru cei vrâstnici, dar întoarce ca pe o frunză spre soare sufletele copiilor cu ochi de mirare.

Vaslui 1939.

Principiul naționalităților și naționalismul integral

de LUCA DUMITRESCU

Teoria drepturilor omului, mult ingeniosul instrument de luptă al burgheziei europene, s'a isbit dela început de dificultatea firească și serioasă a drepturilor maselor.

Din această pricină, liberalismul, pentru a se putea menține, a făcut timp de un veac și jumătate, amare eforturi dialectice pe toate planurile vieții. Astfel s'a născocit ideia statului constituțional, a adunărilor reprezentative, a liber-schimbismului, a suveranității poporului și chiar a unei societăți a națiunilor. Nici una însă dintre acestea n'au dat satisfacții mai mari, mâinilor cari trăgeau din umbră sforile lumii, ca principiul naționalităților.

Apărută la sfârșitul secolului trecut și justificată printr'un războiu, a cărui unică însemnătate este că va rămâne în istorie, ca un fenomen necesar, teoria principiului națiunilor își asumă răspunderea de a curăța în sfârșit, drojdia, care zăcea de o sută de ani, pe fundul butoiului liberal. Dar atât prin înțelesul, pe care l-a dat lucrurilor, cât și prin chipul cum a acționat asupra lor, principiul naționalităților n'a făcut altceva, decât să accentuieze opacitatea spiritului general, față de problemele reale și adânci ale secolului. Căci, simpla recunoaștere teoretică a națiunilor, în chip de comunități de sânge, moravuri și aspirații, nu constitue un câștig, capabil, să dea o nouă orientare lumii. Această recunoaștere, nu face în fond decât să confirme vechea teamă de masse, a liberalismului. Acea veche teamă, care dela început l'a determinat să scornească ficțiunea juridică a statului.

Națiunile în această concepție, n'au o ființă proprie, pentru ridicolul motiv, că nu pot să stea în justiție. Acest lucru nu-l poate face decât statul, adică suveranitatea poporului, iar națiunea nu e poporul, ci numai o parte din el.

A contesta însă ființa unei națiuni pe argumentul arbitrar, că nu poate sta în justiție, este tot una cu a contesta pentru același motiv, ființa unui brad.

Acest punct de vedere opoziționist, îl reprezintă naționalismul integral. Diferența între principiul naționalităților și naționalismul integral este, așa dar, fundamentală. Ea stă în însăși natura viziunii lor despre lume și viață.

Consequent sursei sale liberaliste, principiul naționalităților vede lumea prin raporturi și forme. Nimic nu există, dacă nu se găsește în permanență, într'o serie de raporturi, cari îi dau expresie formală. Națiunea și poporul, nu sunt decât stări amorfe ale statului, expresia lor unică, în lupta cu adevărata realitate socială: individul.

Naționalismul integral, dimpotrivă, vede lumea cum este: *în esențe*. Individul n'are pentru acest fel de a gândi nici o realitate, pentrucă, el doar se naște, trăiește și moare, ca orice mărunt incident al devenirii. Națiunea însă, nici nu se naște, nici nu moare: *națiunea este*. Prin rădăcinile, prin actele și prin latențele sale, națiunea, *este* permanent. Ea nu numai că nu se naște și nu moare, dar nici măcar nu trăește. Acest fapt ar fi prea puțin, pentru națiune: *ea face istorie*.

In fața acestei ideologii categorice, principiul națiunilor, rămâne deci, numai unul din nenumăratele compromisuri mai mult ori mai puțin abile, făcute de liberalism, în scopul de a se menține.

Cu toate acestea, faptul că liberalismul a persistat atâta vreme, nu se datorește exclusiv, acestor compromisuri, ci și unei împrejurări mai simple și cu mult mai meschină: complexului de lașități ale individului; neputinții acestuia, de a renunța la mirajul unei libertăți fără margini. Mai mult chiar: părerea noastră este, că dacă nu se specula în special asupra acestei deficiențe psihice a individului, nici lanțurile capitalului, nici șiretenia cuvântului și nici chiar vagile concesii reale, care s'au făcut comunității, ici, colo, în istoria acestor ani, n'ar fi fost în stare, să întârzie până'n zilele noastre, catastrofa liberalismului.

GH. TOMAZIU: Desen

Mărturii de război franceze

de MIHAI NICULESCU

C'est embêtant, dit Dieu, quand il n'y aura plus ces Français. Il y a des choses que je fais, il n'y aura plus personne pour les comprendre.
Charles Péguy

Ele sunt într'adevăr franceze, mărturiile asupra războiului pe care le vom face cunoscute acum cititorilor noștri. Dar este o particularitate a Franței de-a lăsa să se întrevadă, dincolo de neastâmpărul și iritarea particularismelor care separă insul omenesc de semenul lui, sau neamurile între ele, în comunitatea nestatornică a formelor de viață politică, — climatul posibil unei înțelegeri, al cărei cuvânt de ordine să fie, în orice împrejurare, observarea măsurii și a dreptelor proporții omenești. E o particularitate pe care am numi-o, fără joc de cuvinte, universalistă.

Așadar, universalismul spiritului francez constitue încă o comună măsură, posibilă, a particularismelor de pretutindeni. De aceea, mărturiile de război despre care urmează să vorbim sunt în primul rând mărturii omenești în fața evenimentului numit, fără a fi cu aceasta mai puțin franceze. Accentul pe care-l punem pe valoarea de generalitate omenească, prelungind răsunetul mesagiului, nu-i alterează fizionomia caracteristică, proprietatea franceză.

Cititorul cu destulă practică a literaturii acestui popor, va fi fost desigur isbit de nevoia urgentă și repetată a certitudinei, pe care o exprimă. Albert Thibaudet, reluând faimosul raționament cartesian care deducea faptul existenței din existența cugetării, făcea din îndoială, suprema dovadă existențială. In expresia paradoxală: „mă îndoesc, deci sunt", el contura o trăsătură caracteristică a spiritului francez.

Dar ce înseamnă îndoiala ridicată la rangul de certitudine supremă existențială, decât pânda lucidă și punerea în gardă împotriva plăsmuirilor informe ale unor imaginațiuni exaltate de lipsa oricărei constrângeri? Impotriva oricărei certitudini care nu își înfige rădăcinile și nu își absoarbe sucurile din incertitudine, din îndoială. Impotriva miturilor care, în cultură ca și în viața politică, dislocând simetriile și alterând proporțiile omenești dau naștere la opere și forme de viață politică neviabile.

Cultivarea îndoielii, — nu pentru ea însăși ci pentru rezistența lucidă la solicitările unor aventuri sterpe de înțelesurile semnificative ale trăirii personale, — își găsește replica simetrică în altă trăsătură caracteristic franceză. E acea slăbiciune manifestă pentru onoruri și ranguri de tot felul, obținute prin recunoaștere oficială, de care dădea dovadă un artist ca Rodin când pretindea să i se acorde loc de frunte în ceremonialul înmormântărilor de oameni publici, sau un Paul Valery, prezidând cu dezinvoltură tot soiul de comitete și asociații de cuconeturi ale căror preocupări mondene n'au nici în clin nici în mânecă cu arta sau literatura. Tot un francez, Jaques Chevalier făcea nu de mult observația, (în Revue des Deux Mondes *din 15 Octombrie 1940, că în Franța „oamenii de cel mai înalt merit nu sunt satisfăcuți, decât atunci când el este sancționat". Fără îndoială, certitudinea pe care o poate da recunoașterea de către ceilalți a meritului propriu este climatul cel mai prielnic pentru rodirea îndoielii lăuntrice. Numai cei cu adevărat înzestrați rezistă acestei probe. In locul îndoielii care cedează, împovărată de onoruri și distincțiuni publice, infatuarea lipsește de însemnătate și acoperă cu inexpresivitatea anonimatului pe ceilalți. In toate cazurile însă, aceeași nevoe a unei certitudini materiale, concrete, îi îndeamnă să caute și să prețuiască recunoașterea publică.*

Sub alt aspect, nevoia de certitudine este aceea de-a căuta cel puțin motivele (les raisons) dacă nu explicația unor împrejurări, chiar în momente ce s'ar părea că sunt cele mai puțin indicate pentru astfel de căutări. De exemplu însușirea sau voința de „a vedea lucrurile așa cum sunt" pe care o subliniază cu o mândrie franceză, Armand Petitjean, în prezentarea „Mărturiilor asupra războiului", apărute în ultimul număr din La Nouvelle Revue francaise. *Ultimul — cu câtă melancolie scriem cuvântul, vor înțelege doar cititorii statornici ai N. R. F.-ului, cum îi spuneam familiar — adică acela din luna Iunie 1940. Sunt fragmente de scrisori primite dela corespondenți depe front, aparținând celor mai diverse profesiuni și îndeletniciri, din societatea franceză: scriitori, ziariști, avocați, foști parlamentari, profesori, diplomați de carieră, comercianți, etc. Nu veți găsi în ele revelații asupra războiului spectacular ci doar simple mărturii ale celor cari „au asumat pe deantregul războiul", — impresionante prin dorința de a-și da seama singuri, lor înșile, asupra certitudinei inexorabile a evenimentului.*

Războiul favorizează o optică radical deosebită de aceea a vremurilor de pace, o privire specială asupra oamenilor și lucrurilor. Iată, în acest sens, mărturia unui fost luptător din războiul dela 1914: „In timpul ultimilor ani de ceea ce s'a numit pace, am urmărit cu toții jocul european, ca pe un spectacol. Spuneam și eu, ca toată lumea: Franța, Germania, Anglia. Când s'a declarat războiul am văzut oameni și suferințe". Părerea aceluiaș este că războiul are cel puțin o virtute logică, discriminatoare, de a distinge între esențial și accesoriu: „In război știi ceea ce-ți place și ce nu-ți place, ceea ce-i bine și ce nu este. Iată inventarul ce trebuia întocmit".

Despre ce fel de inventar sau de bilanț poate fi vorba? Se pare că era unul la care începuse să lucreze generația celor din războiul trecut, întrerupt în răstimpul de pace, — bilanț ce urma să fie continuat în actualul război. Datorită aceleași optice speciale, războiul devenea climatul necesar al continuării unei opere de revizuire generală a valorilor, întreruptă în 1918, ca și cum răstimpul de pace care a urmat, până în 1938 — „l'entre-deux guerres" — ar fi stânjenit printr'o răsturnare paradoxală a înțelesurilor, ceea ce războiul — „cette retraite"! — începuse să edifice, s'ar zice aproape în liniște.

Sub raportul aspectului edificator *al războiului, deosebit de interesantă ni s'a părut mărturia unui tânăr atașat de ambasadă la Varșovia: „câteva luni înainte de criză doream războiul ca pe un apocalips în care să mă scufund fără greutate, odată cu restul omenirii. Lașitatea a dispărut când simții contactul războiului. Nu mă mirai de această despuiere; dobândeam în sfârșit sensul ireparabilului și constatai, cu toate aceste ruine, că spiritul nu-mi era o tabula rasa, că vedeam dimpotrivă, înălțându-se din el, un edificiu simplificat dar rezonabil și sigur". Era „bucuria certitudinii" pe care o dă conștiința efortului încadrat și „impresia încurajatoare de a fi făcut ceva". Pentru tânărul diplomat francez, războiul nervilor a fost prilejul formării unui spirit asemănător cu al acelora cari fac războiul adevărat. Ii lipsea doar sancțiunea riscului morții și atunci când aceasta n'a mai putut fi înlăturată, el era pregătit: „Bombele și gloanțele avioanelor,*

(Urmare în pag. 3-a)

Dreptatea care s'a făcut și dreptatea care vine

de COSTIN I. MURGESCU

In viața poporului român intră din nou, stăpânitoare și luminoasă, dreptatea. Dreptatea pe care am isgonit-o câțiva ani în urmă. Este începutul descătușerii noastre. Pentrucă era, după bucuria mereu umbrită de morminte dela 6 Septembrie, un gând care ne apăsa. Biruitori formali, în suflete ne stăruia imaginea Căpitanului încătușat și încarcerat pe nedrept, imaginea Căpitanului omorît.

Procesul celui mai **cinstit** (și dați acestui cuvânt tot sensul lui greu, legionar) profet al Neamului, ne interzicea orice bucurie. El ne permanentiza în suflet imaginea nedreptății care a stăpânit poporul acesta și ne-a răpit nouă, tineretului, Conducătorul și Căpitanul.

Acum s'a făcut luminăl Pata nedreaptă a fost ștearsă și Căpitanului i s'a făcut dreptate. Cred că ar fi fost singurul drept pe care l-ar fi cerut în țara pe care a crescut-o din viața și mormântul lui. Dreptul de a fi judecat cinstit, de justiția în care a crezut și care l-a înșelat. De a fi judecat de toți, pentru toate actele și faptele lui. **Căpitanul era atât de curat în tot ceeace făcea, încât nici de judecătorii nedrepți nu s'a înfricoșat.**

Și legionarii lui biruitori au înțeles aceasta. In România legionară, Căpitanul a fost judecat. A fost judecat de o magistratură liberă pe conștiința ei. Și justiția — adevărata justiție — l-a achitat și a reabilitat pe Căpitanul tuturor Românilor.

Ce fericit trebue să fie Căpitanull Ce mândru de dreptatea care i s'a recunoscut. Pentru care a luptat și murit...

Iar din ziua sentinței de reabilitare și sufletul nostru s'a liberat de povară. Căpitanul poate sta senin. Iar în sufletul nostru trece acum ceva din seninul **Lui.** Dreptatea pe care o așteptam s'a făcut...

Numai lupta noastră, nu s'a terminat. Pentrucă lupta noastră nu va avea niciodată sfârșit. Așa cum nu are sfârșit viața și istoria acestui popor.

A doua zi după ce dreptatea a biruit înlăuntrul Țării, Generalul Antonescu și Horia Sima — moștenitorii jertfei sfinte a lui Corneliu Codreanu — au vestit dreptatea dela fruntarii. Dreptatea care încă n'a venit. Dar în care credem. Credem cu o tărie de fier.

Tăria de credință care ne-a adus dreptatea care s'a făcut. Tăria de credință, pe care vom altoi munca noastră zi de zi. Și care ne va aduce dreptatea care trebue să vină.

Pentrucă nici **fără ea nu putem trăi.** Așa cum nu puteam trăi fără dreptate între noi.

Pentrucă noi **credem** în ea, și în calea credinței noastre nu poate sta nimic. Nici oameni, nici legi nedrepte; toate forțele răului și întunerecului de s'ar coaliza în fața noastră și încă ar cădea. Așa cum au mai căzut.

Pentrucă noi **luptăm** pentru credințele noastre. Luptăm cu prețul oricărei jertfe și pierderi.

Pentrucă după dreptatea făcută, tot Neamul trebue să fie lângă noi. Tot Neamul cinstit și bun s'a aliniat lângă coloanele Legiunii.

Pentrucă România Gărzilor de Fier, așteaptă dreptatea, crede în ea și luptă, se bate; moare dacă nu i se dă.

Dar, ca în preajma tuturor bătăliilor, gândul ni se duce la Căpitan. Și Neamul întreg se îndreaptă cu noi către El. Iar El, din cer ne va spune — ceeace eri, în preajma viforniței ucigătoare, dar prin care am trecut biruitori, ne spunea din pragul închisorii care trebuia să-l înghită: „De rândul acesta, Garda nici nu moare, nici nu se predă. Garda învinge'.

România gardistă, rămâne la această deviză. O spunem răspicat. Cum o spunea Căpitanul în 1938 — când aștepta Dreptatea. Dușmanii lui n'au înțeles și n'au crezut. Au înțeles când se așteptau mai puțin și când era târziu...

In preajma dreptății care va să vină, Statul național-legionar repetă gândul Căpitanului...

Vor înțelege toți?...

CRONICA LITERARĂ

Gheorghe Racoveanu: Gravura în lemn la Mânăstirea Neamțul

Ne-am exprimat deseori aici punctul nostru de vedere în problema culturii românești. Avem convingerea anume că principiile acestei culturi nu trebue să le căutăm decât în tradiție, fie pe calea cercetării documentelor tradiționale pe pământul românesc, fie păstrând legătura cu clasicismul elino-latin, prin cercetarea *directă* a isvoarelor, mai ales că ortodoxia a pornit din apropierea acestor isvoare.

Cu vremea, vom dovedi cititorilor, în lucrări de sinteză teoretică sau altfel, că punctul de vedere adoptat este productiv și ne ferește de greșeli ce se plătesc scump. Apariția lucrării d-lui Gheorghe Racoveanu „Gravura în lemn la Mânăstirea Neamțul", este un prilej de verificare și întărire a convingerilor noastre, dar și o mulțumire că studiul *istoric* al tradiției se află astăzi salvat de primejdia amatorilor de „pitoresc" și întreprins numai pentru sensul său spiritual. Următoarele rânduri ale d-lui Racoveanu, din „Prefață", sunt într'adevăr decisive. în problema tradiției: „Strâns legată de textul pe care îl înfrumusețează, icoana gravorului ia totdeauna caracterul unui comentariu în figuri al acestuia. In compoziția gravorului nimic nu e fără rost. In compoziția lui greutatea cade pe justa exprimare a ideii". Considerată în aspectul său public, manifestat scriptural sau plastic, tradiția e deci aceasta: *comentariul la text*. Avantajul moral al comentariului la text constă în primul rând în aprofundarea acestuia, prin urmare în efortul justei interpretări și cunoașteri, — și în al doilea în stârpirea duhului criticist. Asupra acestui fapt trebue să insistăm spre a nu se înțelege greșit cea ce afirmăm. Termenul „comentariu" vine din latinescul „commentarium", care înseamnă a „cuprinde în minte", „a pune ceva în minte" (cum mens). Logic vorbind, operația de a comenta exclude orice tăgăduire critică a cuprinsului cercetat, iar scopul întreprinderii unui „comentariu" nu este așa zisa analiză obiectivă, care nu se deosibește prea mult de curiozitatea copiilor de a vedea din ce e făcută o jucărie, ci sinteza subiectivă adică raportarea la subiectul *viu* a adevărului rodnic din text. Numai dacă găsești adevăruri adânci într'un *text* îl comentezi, altminteri, dacă îl socoți de puțină valoare spirituală, îl părăsești fără să te preocupe, sau cel mult îl supui unei *critici* în care, pe argumente de principiu din doctrina ce înglobează textul, îi condamni lipsa de adâncime sau intențiile eretice. A face *critică* și a comenta, nu este același lucru. Astăzi se înțelege greu distincția noastră, și cu mult mai grea este aplicarea consecinței aceste necesare distincțiuni. Când, de pildă, în obligațiile noastre de recenzent săptămânal al cărților, avem de aface cu *lucrări de valoare* pe care simțim datoria să le *comentăm*, stârnim deseori acuzația de a complica prea mult lucrurile, iar atunci când, în schimb invocăm principii spre a corecta publicații de mai mică valoare, metodei noastre i se impută intransigența. Noi vom răspunde totdeauna obiecțiunilor de orice fel, că dacă e vorba să muncim serios la formarea unui spirit în cultură, trebue să lucrăm *numai într'anumit mod*, și cu orice risc. Un „comentariu" la textele sfinte, în sensul stabilit aici, se înțelege că va fi pentru noi o mare bucurie, date fiind adevărurile vecinice închise în versete de autorii sacri. Care erau putințele de *sinteză*, adică de formulare în chip nou a ideilor adâncite, la călugării de la mânăstirea Neamțul? Răspunsul se degajă ușor, dacă ne gândim că înoirile de orice fel, pornind de la isvoare religioase, au avut puterea lor în *credință*. Asupra acestui punct d. Gheorghe Racoveanu spune iarăși limpede: „Gravorii nemțeni erau călugări; și călugării aceștia trăiau învățătura Bisericii, în forma ei cea mai autentică. Iconografia ortodoxă, imnografia bisericească și sinaxarele cărților de slujbă erau dreptarele lor în arta aceasta". (op. 19). O istorie a monahismului românesc în alt fel decât al *succesiunii* temporale, al faptelor și datelor, trebue scrisă. Și autorul ce-o va întreprinde, va constata firește, că la noi, călugării nu făceau știință laică, în schimb ei erau *păstrători* ai credinței, ei *știau* ce au știut părinții răsăriteni ai ortodoxiei, și ca atare *lucrările* lor s'au restrâns la a fi *comentarii* ale adevărurilor moștenite. Firește, astăzi, este o problemă importantă pentru noi să cercetăm în ce măsură, contactul cu „luminile" apusului a întrerupt această tradiție de mare valoare. Oricât de gravă va fi *ruptura*, avem convingerea însă că ea se va *vindeca* spre binele originalității noastre etnice. In orice caz, trebue înțeles odată pentru totdeauna că evlavia călugărilor n'a avut la bază *superstiția*, dacă prin acest termen vrem să arătăm ignoranța sau înapoierea față de mentalitatea modernă. Numai lipsa de informație filologică ne face să dăm termenului „superstitie" un cuprins peiorativ, cuvântul însemnând de fapt „mărturie", „rămășiță", deci ceea ce *rămâne* să dovedească un adevăr, după moartea celui care afirmase prin viața sa un adevăr. Or, în acest sens, creștinismul ortodox este bogat în „superstiții", adică în mărturii transmise prin tradiție (predanie), dela primii fondatori ai doctrinei.

D. Racoveanu remarcă pe drept cuvânt că „elemente românești" de pitoresc întâlnim puține în gravura ce-o cercetează, cum ar fi o secure, o maramă, o coasă, — și că prin urmare călugării lucrau după *canon*. Pe noi tocmai această aplicare a canonului ne interesează mult, iar gândul că dacă s'ar fi folosit de forme *locale*, ar fi făcut din gravură o artă românească, ni se pare o neînțelegere gravă a problemei.

Credința impunea călugărului artist să apeleze la metoda tradițională în exprimarea ideilor stârnite de textul comentat, și deoarece *credința* preceda alegerea metodei, se înțelege că accentul de valoare cade pe elementul spiritual. Satisfacția noastră este de a constata dovezile trăite pe pământ românesc.

Spre a îndruma pe lector în înțelegerea celor 60 de *gravuri* ce le reproduce în carte, d. Racoveanu a însoțit volumul cu descrierea planșelor încât, cu ajutorul descrierii respective se va vedea importanța canoanelor respectate. Iată de pildă numeroasele elemente ale tradiției, prezente în prima gravură: „ciata îngerilor, în frunte cu Sf. arhanghel Mihail (dreapta), ciata îngerilor în frunte cu Sf. arhanghel Gavriil (stânga); Maica Domnului în mijlocul sfinților; urmele tălpilor Mântuitorului pe munte, ciata apostolilor, ciata ierarhilor, ciata cuvioșilor, ciata mucenițelor, ciata proorocilor, etc.

Toate aceste elemente din care se compune o icoană, trebuesc așezate după rosturi precise, și autorului unei gravuri îi va fi lesne să realizeze o operă vie, numai când el va fi pătruns sensul spiritual al fiecărui chip sau semn divin. Iar simpla înțelegere *tehnică*, fără *credință* nu este cu putință, fiindcă, am văzut, pe temeiul analizei obiective nu se produce un comentariu.

Ar fi acum de arătat în recenzia de față, acele puncte din istoricul gravurii în lemn, care pot interesa pe lector, precum și lămuriri, spre a spune astfel, plastice asupra gravurii la mânăstirea Neamțul, chestiuni ce le tratează autorul în documenntata „Introducere". Ceiace trebue reținut este amănuntul istoric că gravura în lemn s'a impus ca artă plastică de mare interes, — odată cu invenția tiparului. Ca meșteșug, era știută și folosită dinainte, și în unele locuri stofele se vopseau cu ajutorul gravurilor săpate. Existența artei de a tăia desene în lemn, a putut da ideia de a tăia sau de a turna și litere, de pe care să se *reproducă apoi scrisul imprimat*. Astfel s'a născut imprimeria. Odată cu adoptarea tiparului s'a pus însă și problema ilustrării cărții tipărite. Pentru cărțile manuscrise, se știe că ilustrația consta în *miniaturi*, lucrări de mare valoare fiind produse direct de mâna unui artist. In cartea *tipărită*, miniatura nu se mai putea face direct de un artist, din motive tehnice lesne de înțeles. Astfel gravura în lemn a trecut pe primul plan odată cu invenția tiparului, alături de imprimarea scrisului. D. Gheorghe Racoveanu observă faptul de deosebită importanță, că Românii sunt printre primele popoare europene care au adoptat tiparul, (1504,—domnitorul Radu cel Mare), înaintea tuturor popoarelor vecine, și în legătură cu asta, desvoltarea artei gravurii în lemn la mânăstiri, pe lângă care se tipăreau și cărțile. In ce privește lucrările reproduse în prezentul volum tipărit de „Fundația pentru literatură și artă", gravurile în lemn dela mânăstirea Neamțul datează din secolul trecut, anul 1860 fiind ultima dată când s'au mai tipărit cărți bisericești cu *literele cirilice*. Căci trebue să reținem observația că gravurile la care ne-am referit sunt în strâns raport cu literele cirilice, — și că explicațiile date de gravor sub desene, pe același lemn, le scria tot cirilic. Introducerea alfabetului latin nu are, evident, nici un argument spiritual, împotriva slovelor cirilice; cunoaștem motivele istorice, și naționale ale acestei reforme de cultură, și tot ce trebue să facem este ca să nu uităm în nici un chip, tezaurul tradițional ascuns sub litere învățate la școală ca simple lecții ale istoricului limbei. Tezaurul de care vorbim trebue să ne folosească în viață din a cărei autenticitate năzuim să creiem. Ne asociem mulțumirilor pe care d. Racoveanu le aduce d-lui prof. Al. Rosetti, directorul editurii Fundațiilor, pentru interesul arătat unei cărți de mare preț, tipărind-o în condiții cu adevărat excepționale.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondența noastră

MUNCĂ...

Suflă gușe peticită de foale
Peste cărbunii din vatră — roșite ciolane
Ca să facă din oțel un drug moale
Ca pentru buzate și nesătule ciocane...

Și fierarul, plin de praf și de zgură,
Parc'ar vrea să mângâie nicovala colțată,
C'un fum scăpat din luleaua din gură
Care de frica văpăii, dispare de-odată...

Buzate și nesătule baroase
Lovesc cu sete în drugu'nroșit—pentr'o pâine,
Plămădită'n foc cu mâini unsuroase
De către fierarul de azi și-acela de mâine...

Sforăie gușe cârpită de foale
Și cărbunii din vatră — înveliți cu cenușe,
Parcă le spune la trei nicovale:
Culcați-v'odat', c'ascultă fieraru' la ușe!

George Petrache

TOAMNA

Toamna a venit pe luncă, pe crâng,
Prin orașe și sate
Și-odată cu vântul ce bate
Toate crengile plâng.

Haidem și noi
Să privim pădurea bătrână
Cum o să-i rămână
Toți copacii goi.

Frunzele cad mereu,
Cine le cheamă
De-au pornit să geamă
Atât de greu?

Sub cerul ca plumbul
Trec călătoarele
Și'a'ngălbenit soarele
Ca și porumbul.

Haidem și noi
Să coborîm
Al toamnei tărîm
Cu mucede ploi.

Picură clipele...
Cu frunza ce ninge
Nu simți cum te-atinge
Moartea cu-aripele?

DARUL MARE

Sânii tăi, ca două fructe coapte,
Ochii tăi, cu'ntunicimi de noapte
S'au împlipt în mine să-mi resfire
Un șivoi de caldă fericire.

Florile ce parfumează Sudul
Niciodată n'au să'ntreacă nudul
Ce se scaldă 'n ochii mei ca'n bae:
Bulgăre de nea și de văpae.

Toată 'nfrângerea vieții mele,
Toată oboseala luptei grele,
Tot amarul și întreaga jale
Mi-o alungi cu zâmbetele tale.

Tu-mi ești însprе frumuseți avântul;
Darul mare ce mi-l dă pământul
Și 'ntr'o lume de'ntuneric plină
Imi ești floarea dulce de lumină.

PLÂNSUL TRESTIEI

Sunt trestie'n bătaea vântului,
Am hrană din belșug și n'aștept ploae,
Dar roabă sunt prea mult pământului
Cu orice adiere ce mă'ndoae.

In umbra mea e apa ca de smoală
In care toate broaștele țin sfaturi
Și între nodurile mele-s goală,
Pustiul închizându-mi-l în caturi.

Stăpânul apei-i mânios pe mine
Că neamul meu începe să se'ntindă,
El vrea năvoadele de pește pline
Dar crapii fug sub mine, să nu-i prindă.

Neputincioasă-mi tremură tulpina
Și nu știu unde să-mi ascund necazul,
Pescarii vor să-mi sece rădăcina
Și mă alungă către maluri iazul.

AM VĂZUT O GROAPĂ

Vântul zgâlțâia copacii'n cimitir,
Singur, rătăceam pe-aleele pustii,
Cerul toamnei ca un coviltir
Lacrama pe morți și peste vii.

Am văzut o groapă ce-a căscat
Gura de jivină flămânzită
Spre văzduhul sur și'ncețoșat
Ce-și cernea tristețea ca prin sită.

Groapa neagră'n fund îi pregătise
Locatarului un pat de tină:
Bulgării să-i aibă 'n loc de vise,
Bezna să i-o dea 'n loc de lumină.

Aripele morții băteau ne'ncetat,
Pe cruci gemea duhul lui Iisus
Și am auzit cum m'au strigat
Sufletele celor ce s'au dus.

Dumitru Baciu

INVITAȚIA LA MOARTE

Viața șuruind din ambele tâmple,
Țărna înfrățită cu rubine umple...
Laș voiau să stingă biruința ce trebuia să se
[întâmple.

Rănile calde ca inima mamei ce plânge,
Impletesc pe frunte dantele de sânge.
Țărna — singura soră — în poală le strânge.

Dar glas de cremene venind de departe
— Se scutur amarnic inimile deșarte —
Flăcăilor trimite invitație la moarte:

„Vouă camarazi, vă zic vouă,
„Urmați-mă căutând în drumul meu spre
[viață nouă...
. . . . . .
Catapeteasma bisericii s'a crăpat în două.

Horia Paltin

REVELARE

Toate'nserările-mi poartă gândul,
Spre locurile copilăriei mele,
La casa răsletită, cu pridvorul
Vechi adăpost și cuib de rândunele.

La casa mea, cu prispa ei cea joasă,
Imbătrânită'n ani de-arândul,
Cu streșina de ploi și vremuri roasă,
Cu poarta larg deschisă, cum mi-e gândul.

Prin troscotul din strâmta ei ogradă,
Pășesc cu toate-aducerile aminte —
Și crengi de prun mă chiamă în livadă
Să-mi spună 'n frunze-a versului cuvinte.

Dar singur mă opresc în amintire,
Mai trist ca despărțirea de atunci...
Hai gândule — înaltă nălucire —
La casa părăsită să mă duci.

Oct. Gramarescu
Suceava

INTR'O PRIMĂVARĂ...

...Își scuturau vișinii floarea
In poala verde a grădinii,
Car'se albise de ninsoarea
Ce se cernea'ntovărășită
De raza caldă a luminii...

Natura toată'ntinerită
Imi surîdea ca la o fată,
Și inima nestăpânită —
Bătea mereu, bătea într'una
Cum nu-mi bătuse niciodată...

Era frumos și era soare,
Era și liniște deplină...
Și vișinii cerneau ninsoare
Peste-amintirile'ngropate
Sub liliacul din grădină...

Pe-aceiași bancă de-altădată
Unde-am iubit în nopți cu stele,
Azi scriu un vers pentru o fată —
Și i-l trimet ca să-l citească...
..Și'n vers sunt lacrimile mele!

George Petrache

TOAMNĂ

Gonind în cercuri, turmele de liniști,
Își mână haitele, pustia prin zăvoiu.
Cădelnițări de nori și freamăte de miriști.
S'aude mersul ciutelor, pe foi.

Azi, amintirile mă iau de gât:
Pe-aleia anilor, trosnesc condurii doamnei.
Imi cad pe gânduri, lespezi de urît
Și-mi sună trist, vecerniile toamnei.

Petre Vicșoreanu

RĂVAȘ TATĂLUI MEU

Tată,
Iarăși se chinuește toamna zadarnic
Să ne învețe cântecele ei triste.
Iarăși așterne castanul — darnic
Cum n'a mai fost vreodată —
In calea tuturor batiste.

De când am plecat de-acasă
O cută îmi crescu pe frunte,
De bine nu mai știu...
Mi s'a prins un fulg în părul castaniu
Și-un dor neliniștit în piept m'apasă.

Aș vrea să mă urc pe munți
Să-mi pun norii pe umeri ca o mantie,
Să iau lumini din stele să le-arunc pe glie
Ca grâul să rodească
— Hrană pentru cei mulți.

Aș vrea cu luna logodnă să fac,
Petalele mâinilor ei durerea să-mi alunge,
Să nu mai simt ochii'n lacrămi — bărci pe lac
Dar sunt tot mic...
Viața-mi răpește multe frunze
Ce servesc de covor orișicui.
Tată,
Ploaia îmi stinge avânturile tinerești;
O pânză fină de borangic
Incepe să-mi acopere priveliștea toată.

Cella Dorumeu

INDEMN

Mă'ndeamnă șoapta să surâd gălbui
Zărindu-mi chipu'n cercuri de miraj,
Cu nuanțe pale dintr'un vernisaj
Ca puful taciturn de pe gutui.

Imi spune dorul să ridic altar
Din cioburi de mistere și tăceri
Acolo, unde umbrele de ieri
Imi străjui-asfințitul solitar.

Oare durerile mi s'au oprit
La porțile părerilor? Să vezi
Că n'am simțit nici pasul din livezi

A șoaptei, ce în scorbură de mit
Mi-a dăltuit pe chipul fad de sfinx
Surâsu-n piatră dură de onix.

Mircea Scripcă

NEGURI

Negurile-au strămutat un deal
dincolo de zări, dincolo de real:
la straja apelor vieții,
pe unde calcă Duhul și profeții
prin aburi calzi, fără tipare,
de suflete, râvnind întruchipare
și-i leagă coapsele bolnave
cu îndrăgostitele lor mâini de sclave...

Bătute poloage de liniști
stau, seceriș al toamnelor, pe miriști;
vătafi cu ochiul ager, cioare,
împart ogor și fac măsurătoare
sloboade nucul, la hodină,
frunzările, cu fața lor spre tină;
copaci țin facle — a priveghere...
în suflete, cad vârfuri de junghere...

Octombrie 1940

Ion Doru

CITIȚI CU TOȚII MIC ȘI MARE
CALENDARUL ALMANAH AL ZIARULUI UNIVERSUL 1941
CEA MAI FORMIDABILĂ LUCRARE DE ACEST GEN DIN ȚARĂ
UN EX. LEI 60

Credința

de preot MIHAIL BULACU
conferențiar universitar

Ultimul timp, am putut simți cu toți, mai mult ca oricând, nevoia sufletească a credinței. Fără să vrei, când te vezi copleșit de întuneric, simți nevoia să aprinzi o lumină. O cauți cu toată stăruința s'o găsești, pentru ca să poți alunga valurile întunericului ce-ți stau în față. Iar când sălașul întunecos în care te afli, se cutremură din temelii, atunci stăruința după lumină și liniște, devine din ce în ce mai mare.

Procesiunea religioasă a populației Capitalei, în cursul săptămânii trecute, pornită dela biserica Sf. Gheorghe către biserica Sf. Patriarhii, a fost o mărturie vie a frământării noastre pentru întărirea sufletească, cu puterile dătătoare de viață ale credinței. Mame și copii, îngenunchiați la margine de stradă, chipuri de intelectuali cu cucernicia sufletească pe față, zeci de mii de ochi umezi de lacrimi, o lume întreagă într'o seară sfințită de rugăciuni, cu numele lui Dumnezeu pe buze, torcea în suflet acelaș fir de aur, al credinței în Dumnezeu.

Pare că fiecare privire spunea, că numai Dumnezeu ne mai poate scăpa de mulțimea necazurilor vieții, ce s'au abătut asupra noastră. Drumul în urcare către Sf. Patriarhie, în dangăte de clopote și pâlpâiri de luminițe, purtate în mâini tremurânde, părea drumul de urcare către o înălțime cerească, însuși drumul Sf. Cruci, către înălțimea Golgotei. Rugăciunea bisericii și cuvântul de mângâiere al părintelui sufletesc, au venit să toarne mângâiere în sufletele întristate și să alunge desnădejdea, pentru a aprinde în suflete făclia credinței.

Credința este în adevăr una din cele mai mari virtuți sufletești. Numai acel ce încearcă viața călăuzită de credință, poate să mărturisească ce puteri are în izbânda muncii sale. Iar acel ce este lipsit de credință, cât de sdrobit cade sub neizbânda vieții sale. Numai credința îți întinde puntea de legătură între pământ și cer. Credința îți dă aripi sufletului, să ajungi până la Dumnezeu. Fără această credință în suflet rămâi în viață cu sentimentul de groază, pe care-l are copilul când este lipsit de părinți lângă el, ca și de orice altă persoană care să-l asigure că nu e părăsit.

Dumnezeeasca rugăciune „Tatăl Nostru", dată nouă de Fiul lui Dumnezeu, Domnul Iisus Hristos, n'ar mai putea să mai plece din sufletele noastre către înălțimea cerului, dacă n'am avea credința în Dumnezeu. Și toată frumusețea rugăciunilor și cântărilor noastre religioase nu s'ar fi putut clădi, dacă n'ar fi fost credința noastră în Dumnezeu.

Credința a făcut ca omul să sape sub pământ cunoscutele catacombe, pentru a se ruga lui Dumnezeu în taină, pe vremea persecutorilor stăpânirii păgâne. Iar mulțimea locașurilor de rugăciune, ridicate la fața pământului, afirmă triumful credinței prin libertatea Creștinismului. Adevărul acesta este mărturisit de mulțimea catedralelor din diferitele centre ale lumii, care-și înalță turnurile către ceruri, cu semnul Sfintei Cruci, spre a preamări pe Cel ce s'a crucificat pentru mântuirea sufletelor noastre. Cât de mult s'a desvoltat arta în toate domeniile: arhitectură, pictură, muzică, literatură! Și numai sub influența binefăcătoare a credinței creștine. Flacăra credinței creștine a radiat puteri de viață în cadrul larg, al binelui, adevărului și frumosului. Dacă am lua această stea radiatoare de puteri de viață, toate aceste opere ale trecutului rămân moarte, iar viitorul ne-ar apărea ca un haos înăbușitor.

Drumul însuși al credinței, din Ierusalimul țării sfinte către Apus, este drumul civilizației, care pornește din Asia, trece prin Europa și ajunge în America. Iar drumul necredinței este drumul lipsei de morală în viață și al sguduirilor sociale de tot felul. Istoria popoarelor și a lumii întregi, ne este o mărturie vie. Popoarele care au călcat în picioare floarea credinței și au proclamat mai presus de ea puterea rațiunei omenești, s'au găsit în stare sufletească de revoltă, nu împotriva credinței, ci împotriva celor ce au compromis-o prin viața și faptele lor. Iar când furtuna a trecut, credința a devenit iarăși steaua lor călăuzitoare de viață. Experiența unui popor din Apus ne-o mărturisește, iar alta din Răsărit așteptăm să ne-o adeverească din nou.

Dacă mulțimea confesiunilor creștine și a diferitelor asociații religioase ar folosi energia disputelor teologice în sensul întăririi credinței creștine în viața popoarelor, ar putea aduce mare folos omenirei. Dar pentru aceasta trebue să revină la spiritul pașnic de credință și dragoste al vremurilor Creștinismului primar, apostolic și sobornicesc. Căci adâncirea spiritului Evangheliei Mântuitorului Hristos în sufletul popoarelor, poate aduce mai multă pace în omenire și mai puține zguduiri sociale. Se adeverește afirmarea marelui teolog răsăritean Berdiaef, care susține că nu trebue confundată demnitatea și înălțimea Creștinismului, cu nedemnitatea și micimea creștinilor din această lume.

Poporul român a avut și are multă credință în suflet. De multe ori chiar credința sa a avut izbucniri lăturalnice, nefiind îndrumate, ci mai mult exploatate. Iar personalitățile de seamă ale neamului, s'au distins, nu numai prin cultură și dragoste de neam, ci și prin această credință. Credința poporului român trebue îndrumată și luminată în vremea noastră, cu grije mai mare ca oricând. Pentrucă nu trebue turburată această credință cu lucruri pământești, ci să-i rămână aceiași candelă aprinsă în suflet, prin care vede chipul și cuvântul lui Dumnezeu. De aceea este nevoie ca alături de apostolii amvonului bisericii noastre, să-l îndrumeze cu dragoste toți intelectualii, buni români și buni creștini. Căci năruirea credinței aduce decăderea sufletească. Iar luminarea și valorificarea pe calea constructivă a credinței aduce binele Neamului și al Țării.

„Anticulturalismul" Legiunii

de ION FRUNZETTI

Cea mai frecventă imputare din câte s'au adus Legiunii, e aceea că ar fi *„anticulturală"*. Că n'ar admite, sau că, mai precis, n'ar promova creația în domeniul spiritului obiectiv, că ar fi împotriva literaturii, împotriva artei, împotriva filosofiei, împotriva chiar a științei pozitive. Antiprogresismul legionarismului devenise acum câțiva ani o formulă repetată peste tot.

Bazele credinței acesteia false despre o concepție legionară de lume și viață care exclude tot ceeace nu e „politică" sau „religie", se pot descoperi lesne, atunci când nu reaua credință le dă naștere, în interpretarea eronată a anumitor concepte, al căror sens obișnuit nu e tot una cu sensul acordat lor de legionarism. Acordarea altui conținut, unei noțiuni gândite ca semnificând o anumită realitate, este temeiul cel dintâi al neînțelegerii dintre conștiințe.

Nu mai departe, noțiunea de *„sărăcie"*, întrebuințată în jurământul elitelor legionare, („Să trăim în sărăcie, ucigând în noi poftele de îmbogățire materială; să trăim o viață aspră și severă cu alungarea luxului și îmbuibării"), a fost prilejul unor mari declanșări ale neînțelegerii dintre cetățeni: mulți au confundat *„sărăcia"*, cu *„mizeria"*, cu lipsa totală adică, cu privația celui mai elementar confort, cu reducerea condițiilor de viață la împiedecarea funcțiilor vegetative ale trupului, de cele superioare nemai fiind deci nici vorbă.

Și numai epitetele de „demnă" și „pudică", au salvat sărăcia legionară dela condamnarea ei ca anti-progresistă, ca retrogradă.

Acuzată de anti-progresism pe plan economic, concepția legionară n'a fost scutită nici pe plan spiritual de acuzația aceasta. Faptul de a nega valabilitatea anumitor manifestări culturale, faptul de a le refuza justificarea și de a le repudia, a dus la concluzia anti-culturalismului Legiunii.

La războiul declarat împotrivă-i de adversarii ei firești, s'au adăugat din pricina aceasta foarte mulți dintre așa-zișii „oameni de cultură", care argumentau sofisticând, că fără libertate nu există critică și fără spirit critic nu există valorificare, deci că nu există cultură acolo unde există dogmă.

Cei care judecau astfel, proclamându-și cu pumnii în marmora meselor de cafenea, dreptatea, dovedesc că n'au priceput nimic din fenomenul „cultură", căruia cred că-i slujesc, după cum n'au priceput nimic din fenomenul legionar, împotriva căruia se declară. Câteva *fapte,* din domeniul real al *înfăptuirilor* și nu din cel fictiv al înflăcărărilor nefundate, îi pot dezorienta, dacă de socotesc vrednice cumva de luat în considerare. Intâi, Legiunea s'a pronunțat pentru libertate în domeniul spiritului, considerându-l teren prin excelență al non-constrângerilor. In al doilea rând: libertatea a fost ridicată la rangul de *dogmă,* creatorii culturali fiind *datori* să fie liberi, oricât ar părea de curios.

Conformitatea oricărei manifestări externe cu mobilurile ei adânci, cu structura însăși a omului creator, înseamnă în spirit legionar, putință de creație rodnică valabilă. Ori, această conformitate a creatorului de cultură cu sine, înseamnă tocmai *libertatea* reclamată în numele culturii, de apărătorii ei de până mai ieri, și de astăzi încă. Convinsă că, mărturisindu-se pe sine în resorturile sale adânci, structurale, artistul va mărturisi tocmai ceeace propovăduește spiritul legionar, — rădăcinile sufletești ale *Neamului,* — Legiunea apără libertatea împotriva însăși tendințelor ei primejdioase. Fiindcă orice libertate de a vroi, devine cu timpul și libertate de a vroi absurdul, non necesarul, contingentul, accidentalul, doctrina legionară va ști să ferească libertatea mărturisirii omului, de *obsesia libertății,* care mână la absurd și arbitrar. Munca artistului, a creatorului de cultură în genere, nu se va mai reduce la a „lucra după pofta inimii", ci va implica imensa dificultate a discernerii prealabile, a ceeace e în adevăr „pofta inimii", chemare firească adică, dorință naturală de expresie, cântare adâncă a esenței proprii, de-oparte de ceeace *pare* să fie, momentan, trecător, „pofta inimii". A te supune impulsurilor momentului e departe de a se numi libertate. Libertate înseamnă desprindere de orice contingențe, autenticitate, conformitate cu *esența proprie,* cu permanența sâmburelui tău spiritual. Aceasta cere o ascuțită putere de analiză, un just spirit critic, o adâncă forță de apreciere și valorificare, în vederea alegerii tocmai a acelor intuiții care-ți sunt definitorii, și a tocmai acelor moduri de expresie care pot reda perfect, adecuat și total, intuiția. Nici libertatea, nici critica, nici valorificarea nu sunt așa dar excluse. Numai că altele sunt rosturile lor, în procesul creației așa cum îl vede Legiunea, decât erau în concepția „liberalismului" cultural etichetat.

Legiunea urăște normele, pentrucă nu dela legile acceptate exterior așteaptă ea valabilitatea creațiilor culturale, ci dela comunicațiile lor nebănuite, obscure, adânci, cu Omenia esențială a creatorului.

Concepția ei despre cultură e organicistă vitalistă, funcționalistă: manifestare a vieții celei mai autentice a spiritului, condiționată profund de structura esențială a creatorului, cultura e în funcție de Neamul al cărui exponent el este, și funcție vitală pentru acelaș Neam.

Spiritul legionar urăște orice produs cultural „după rețetă". Tehnica înțeleasă ca sistem gata făcut de procedee, pe care aplicându-le să obții infailibil, o operă de artă, îi repugnă, tocmai din pricina aversiunii lui pentru „formele" moarte, pentru crustele artificiale, disponibile oricând pentru orice conținut.

Ințelegând oarecum schopenhauerian viața ca „voință de a fi ceeace ești", și socotind cultura mărturisire de viață în slujba vieții, legionarismul nu poate înțelege neautenticul, artificialul, confecționatul după model străin de sufletul autorului, pentrucă nu poate înțelege cum poate vroi un spirit să fie altceva decât este, decât îi stă în putință să fie, decât e destinul său să fie.

Conformitatea cu destinul propriu înseamnă pentru legionar suprema lege. Lupta împotriva destinului, — păcat. Iar necunoașterea destinului, nevrednicie.

Interior și nu în afară, destinul îl formează pentru legionar, posibilitățile și limitările sale firești, nu cele datorite împrejurărilor. De aceea, oridecâteori împrejurările se opun putințelor sale firești sau întrec putințele sale firești, legionarul le consideră drept non-necesare, drept întâmplătoare, drept lipsite de fatalitatea destinului. Și luptă împotriva accidentelor acestora istorice, pentru realizarea destinului său.

In ordine culturală, considerând cultura mărturisire a Omului adânc, a Omului esențial, va lupta împotriva a tot ce e suprafață sclipitoare, a tot ce e mască, impostură și „poză" artistică. Va dușmăni așadar și neautenticitatea, alienarea aceasta a Insului creator de pe linia destinului propriu, a structurii sale firești, nebunia socială a balurilor mascate în cultură. O anumită cultură, aceea care nu va corespunde nici unei necesități interioare a Omului, cultura de import, răspândită prin arbitrarul unei „mode", va dispare.

Cultura după rețetă la fel. Tehnicismul va fi redus la rosturile sale, de școală, de exerciții, izgonind dintre operele valabile, pe cele lipsite de valoare omenească, oricât de „prețioase" ar fi ele prin tehnică.

Aceasta nu înseamnează dispreț pentru tehnică, ci așezarea ei la locul ce i se cuvine, de unde numai printr'o mare necinstire și printr'un nerușinat exces de prețuire care nu putea să-i convină, a fost smulsă.

Recâștigul sensurilor sale esențiale, va însemna pentru cultură recâștigul publicului pierdut. Servind tot atît inițiaților cît marelui public, o cultură care să exprime cu perfecțiunea cerută de cei dintâi, temele esențiale ale Omului, comune și celui din urmă, va putea aspira să se numească o cultură legionară. Și va risipi prejudecățile de astăzi, dovedind că legionarismul e nefast pentru formele artificiale ale culturii, arătându-se deci prielnic desvoltării culturii în definiția ei cea mai pură: mărturisirea spirituală a Omului, pentru Om.

Poemul tristeților de Nord

Sub ceruri de singurătate,
Pe țărmuri de ape curate,
La marginea Țării de Nord,
Stau trist și singur-fiord
În care nici un vas nu pătrunde
Să spintece liniștitele unde.

Nici o inimă nu-mi veghează somnul,
Nici un înger nu-mi trimite Domnul,
Nici o dragoste nu-mi înflorește visul
Să-mi deschidă paradisul.

Doar luceafărul de sus,
Domn singurătății pus,
Trimite câte o rază
Peste tristețea mea trează.

Toate sunt triste și frumoase
În țara cu cerurile joase :
Stelele se scaldă în baltă
Ca morții pe lumea cealaltă
Și ciobanii mână turmele pe munte
Cu tristețea pe frunte.

In Țara heralzilor,
Prin liniștea înaltă a brazilor
Aud cum pășește cu pași grei
Dumnezeu în umbra anilor mei.

În Țara veșnicelor tristeți,
Pe marginea nemăsuratei vieți,
Stau singur cu visurile
Măsurând abisurile.

Miercurea Ciuc, Paști 1939.

GEORGE PUTNEANU

Cântec de Noembrie

Dorm căușuri cu cenușă
Lângă porți ;
Mâini de morți
Veste cer, bătând în ușă.

Pietrei i se'negră fața
De-atât vânt.
Subt pământ
Strânge vreascuri dimineața.

Par să nu se mai sfârșiască
Rupții nori ;
Din viori
Cronici se pornesc să crească.

Putred măru'n palme cade ;
Valea-i za.
Fără șa,
Murgul sburdă prin balade.

Ploi cu struguri în părângă
Trec mereu.
Zace greu,
Zace-un cer sub coasta-mi stângă...

TEODOR AL. MUNTEANU

Vrăji

Vrăjitoare
'ntre hotare ;
pasul morții
'n preajma porții ;
ăuiț prelung de câine ;
ploi de stele ;
cucuvele
strânse'n sfat
peste sat.
Glas de mamă'n noapte plânge
parcă frânge
lumea 'n două !
Ceru mieru,
greu ca feru
cade gândul vrăjitoarei
peste veac,
peste ogeac.

ALEXANDRU ILEA

Din volumul de poeme : *„In tovărășia lui Lucifer"*, sub tipar.

Lago de Garda

Cerul se uită 'n oglinzi de azur,
Ochi de stele se plimbă pe apă,
Din cuiburi de slavă, cântecul pur,
Adâncuri melodice sapă.

Lacul doarme'n chilii de mister,
Legende cresc din aspra genune,
Lumina de aur din cornul stingher
In umbrele nopții apune.

Castelul doarme cu fruntea'n trecut,
Gloria scara timpului sue,
Geniul desprins din lanțuri de lut
Se'nnalță eternă statue.

I. STĂNCIULESCU MEHEDINȚI

Din volumul *„Viori de seară"*.

Stihuri

Pâcla areasta mănâncă conturul caselor.
Cad ploile, grele, pe păduri ;
Arborii ca nicidoată de suri....
Cineva a furat clorofila plantelor.

Apa cântecului — amară,
Ne lasă mâl moale pe buze ;
Cum, țâșnește lumină din havuze,
Când soarele se ascunde în seară.

Luceafărul sărută unghiile cetinilor,
Ce le'ntind brădetul către el ;
Al sufletului meu inel,
Scapă din degetul amintirilor.

OCTAV BOIANGIU

Mărturii de război franceze

(Urmare din pag. 1-a)

după 1 Septembrie n'au adăugat mare lucru acestei formațiuni. Ele mi-au satisfăcut doar nevoia de logică, readucând la observarea regulelor clasice ale jocului un război care până atunci se făcuse după procedee neobișnuite și derutante".

Fără îndoială, nu numai că prejudecățile și ierarhiile politice erau reduse pe front la o nimica toată, dar obișnuințele chiar cele mai îndătinate ale naturii omenești au suferit turburări profunde. Adaptarea la exigențele aspre ale vieții militare era desăvârșită într'atâta, că insul în uniformă, când își evoca traiul de odinioară o făcea „mai mult ca să-și bată joc de el însuși decât să se înduioșeze asupra necazurilor proprii".

Nu a fost totuși mai mult decât o adaptare. In ordinea acțiunii s'au putut semnala „maturațiuni, precipitări, transporturi de energie neașteptate", nu însă adevărate transmutațiuni. Un ofițer aviator, avocat parizian în timp de pace, după ce, în primele zile de război credea că se va putea absorbi „fără rezervă", în iureșul faptelor, observă totuși, mai târziu, că deși se înstrăinase de multe obișnuințe „nu poate să fie o discontinuitate absolută între diferitele noastre stări sufletești, oricare ar fi împrejurările care le dau naștere".

Constatarea avocatului-aviator este încă imparțială și lucidă, abia umbrită de o vagă decepție. Dar iată alta, a unui deputat specialist în chestiunile de politică germană, de un pesimism brutal: „Tot ce pot să observ deocamdată este că Burghezia franceză, prin ofițerii ei de rezervă (în mijlocul cărora trăiesc) poartă convenabil un război al cărui sens contrazice multe din tendințele ei profunde. Dar totul face să se presupună că ea se va intoarce din război tot atât de obtuză și tot atât de egoistă ca și în trecut și că ea se va răsvrăti împotriva sensului real al unei victorii la care acum lucrează cu conștiință".

Prezentatorul din revista franceză citată, al „Mărturiilor de război" nu urmărea să tragă vre-o concluzie din fragmentele de scrisori înfățișate acolo. El încheia doar cu acest înțeles, pe care era convins că lectura textelor îl va face sensibil: „Poți să îndrumezi și să exalți fraternitatea sau s'o exploatezi; dar nașterea ei va rămâne veșnic misterul prin excelență al virilității". Cu atât mai puțin, gândul nostru n'a fost de a propune, prin alegerea și orânduirea citatelor transcrise mai sus, vreo concluzie personală. Dar, în loc de concluzie, următorul contrast semnificativ se schițează, de la sine aproape :

Acela, că în momentul intrării în război, cei mai conștienți dintre francezi, cei mai lucizi nu își făceau nici o iluzie. Războiul satisfăcea în ei o nevoie de logică, era prilejul reluării unui bilanț întrerupt, sau cel mult și în cel mai bun caz, făgăduiala unei puneri la punct, după trecerea furtunii. In timp ce, de partea cealaltă a frontului, se ridica „una din cele mai mari forțe pe care le-a văzut lumea... o forță expansivă (joyeuse), crescută pentru victorie".

MIHAI NICULESCU

Intre două trenuri

de I. BOTENI

I.

Domnul Berechet are venit de câteva milioane pe an.

Pe lângă casa de locuit, are hotelul din Gabroveni şi blocul de alături cu cincisprezece apartamente.

Şi cu venitul ăsta de milioane domnul Berechet stă singur cuc şi i se urăşte Duminicile, când sunt străzile pustii şi iarna mai ales, când sunt nopţile lungi.

Câteodată se încurcă seara cu prietenul lui, Costică, la un pahar cu vin, cu sifonul la ghiaţă la restaurantul Toboc, cu ciorbă de burtă, cu muchie şi tuslama regală cu usturoi din plin.

Costică e din firea lui respectuos.

Ce era el înainte, dar de când l-a pus la pensie calea ferată s'a făcut şi mai timid.

I-e tot frică să nu-i tae cineva din pensie şi n'are niciodată chef de vorbă lungă.

Poate că asta îi şi place lui Berechet pentrucă de vorbit pot zice că dumnealui vorbeşte chiar prea mult.

Costică numai ascultă; dar ascultă aşa cu convingere, cu smerenie.

Când vorbeşte şi el, la un an odată, îl întreabă pe Berechet:

— Ce zici? la bugetul ăsta ne-o mai tăia ceva din pensie?

Când e la masă cu Berechet, Costică face lista de mâncare, alege fripturile din galantar, făcând atent pe chelner să bage de seamă, că nu e pentru el, e vorba de domnul Berechet.

Costică toarnă în pahare şi ştie regula: jumătate vin, jumătate sifon. Nici nu se supără, când îl întrerupe domnul Berechet cu ton prefăcut aspru:

— Ce dracu, mă Costică? Vrei să fac broaşte în burtă? Mi-ai pus numai apă. Mai toarnă puţin vin!

Şi Costică se supune. Scoate cu băgare de seamă sticlele din răcitoare, lasă apa să se scurgă şi toarnă cu grije în pahar încă un deget de vin, uitându-se în ochii lui Berechet:

— Ajunge! Atât!..

Şi într'o vară au stat ei mai târziu la Toboc şi Irma s'o fi speriat singură acasă, sau a avut ea o inspiraţie fericită, că vine la Toboc după tat-său, după Costică.

Înăltică, subţirică, cu pălăriuţa de pae aruncată strengăreşte pe cap, cu piciorul mic, de nu-şi găseşte niciodată pantofi gata, cu obrazul plinuţ, cu ochii albaştri, cu sprâncenele încordate, cu gene lungi, naturale... Trece printre rânduri de mese cu ochi cercetători.

— Bună seara, tată!

— Cine e dumneaei, întreabă Berechet mirat, uluit, cu ochii puţin tulburi de vin, de oboseală.

— Dă-mi voe să-ţi recomand pe fata mea, Irma.

— Şi să nu-mi spui nimic până acum, nene Costică, zice Berechet ca o mustrare.

— Dacă n'a venit vorba! Dumneata mă ştii; eu nu mă îndes.

— Păi asta e o frumuseţe de fată. Să-ţi trăiască, nene, zice Berechet, închinând un pahar fără sifon în sănătatea Irmei.

De ce credeţi că se leagă domnul Berechet când se pune în mod serios problema căsătoriei? De genele domnişoarei Irma; că le are negre, resfrânte şi stufoase.

— Cu genele mă păcăleşti, Costică!

— Pe onoarea mea, domnule!

— A eşit moda de vreo câţiva ani, întrerupe Berechet, că se înfig gene false pe marginea pleoapei.

— O fi cine o fi. Cât despre Irma, pe onoarea mea, îţi jur, sunt ale ei, cum i le-a dat Dumnezeu; cum i le-a dat mă-sa, că n'ai cunoscut-o.

— I le-a dat mă-sa, dari le-ai dat şi dumneata, zice Berechet în ton de împăcare.

— Nu! ce e drept, e drept. Irma seamănă mai mult cu mă-sa, Dumnezeu s'o ierte. Cu mine, mai de loc.

O singură piedică pare că mai stă în calea fericirii viitorilor soţi: vârsta.

— Să-ţi mai spun încă odată, zice Berechet după o gândire mai lungă. Vârsta, vezi dumneata! De câţi ani e fata?

— Păi.. Aci se opreşte Costică, făcându-se că tuşeşte şi face socoteala în gând să mai adaoge fetii vreo doi ani la vârstă...

—...Irma împlineşte la Crăciun douăzeci şi şase de ani.

— La Crăciun..! Şi acum abia suntem la sfântul Gheorghe. Mai e mult până la Crăciun. Dar şi aşa... eu sunt de...

Aci se opreşte şi Berechet tot dintr'o tuse şi face socoteala în gând să se micşoreze şi el cu vreo doi ani.

...Eu sunt de... ce mai calea-valea... eu apropii patruzeci şi nouă de ani. Vezi ce diferenţă de vârstă?

— Este, zice Costică. Ar fi cam douăzeci şi trei de ani.

— Păi vezi? zice Berechet.

— Ce să văd? Nu văd nimic, zice Costică cu convingere. Dar peste zece ani, fata o să aibă treizeci şi şapte şi dumneata cincizeci... adică cincizeci şi... mai bine.

— Aşa e, zice Berechet, ca să arate că nu mai are nicio împotrivire. La treizeci şi şapte de ani se mai potoleşte şi femeea.

Şi s'a făcut nuntă mare şi s'a terminat c uo plimbare în străinătate.

Şi de atunci în fiecare vară, pe la sfârşitul lui Iunie, când nu dogoresc prea tare pietrele străzilor în Bucureşti, cu două bilete circulare în buzunar de la compania internaţională a vagoanelor, cek barat asupra băncii din Nisa, cu destui franci francezi rămaşi din anii trecuţi pentru micile cheltueli de drum, soţii Berechet pleacă fericiţi, întineriţi în costume de voiaj, conduşi la gară de Costică, socrul şi nedespărţitul prieten de spriţ al domnului Berechet şi păzitorul casei în lipsa soţilor.

II.

Berechet se întoarce supărat acasă. Şi e cald de i-a străbătut în spinare năduşeala prin haină.

— Te-ai întors, dragă?

— Da!

Şi domnul Berechet trânteşte pălăria pe scaun.

— Vai..! Cum ai transpirat, zice doamna. Ia repede altă cămaşe. Dar ce? E aşa de cald?

— E o căldură... Costică zice că e de de treizeci de spriţuri la umbră.

— Ia să nu te mai aud cu spriţurile, ştii?

— Asta să i-o spui lui tat-tău, nu mie! zice domnul Berechet în glumă.

— Cum sunteţi voi, bărbaţii! Uite... mie nu-mi e cald deloc, zice doamna Irma, deschizând mai mult capotul străveziu în dreptul pieptului

— Cred şi eu.

Şi domnul Berechet se uită ironic la soţioara sa, examinând-o dela fundiliţa din vârful pantofiorului până în creştetul capului şi zice iar:

— Cred şi eu. Cu aşa îmbrăcăminte groasă pe tine!

— Vezi şi tu; uite-te! Capotul ăsta e destul de groscior.

Domnul Berechet rămâne nemişcat la această invitaţie şi doamna Irma îl întreabă repede:

— Ce? Eşti supărat?

— Cum să nu fiu..?

— Dar, de ce?

— Nu mai putem pleca în străinătate.

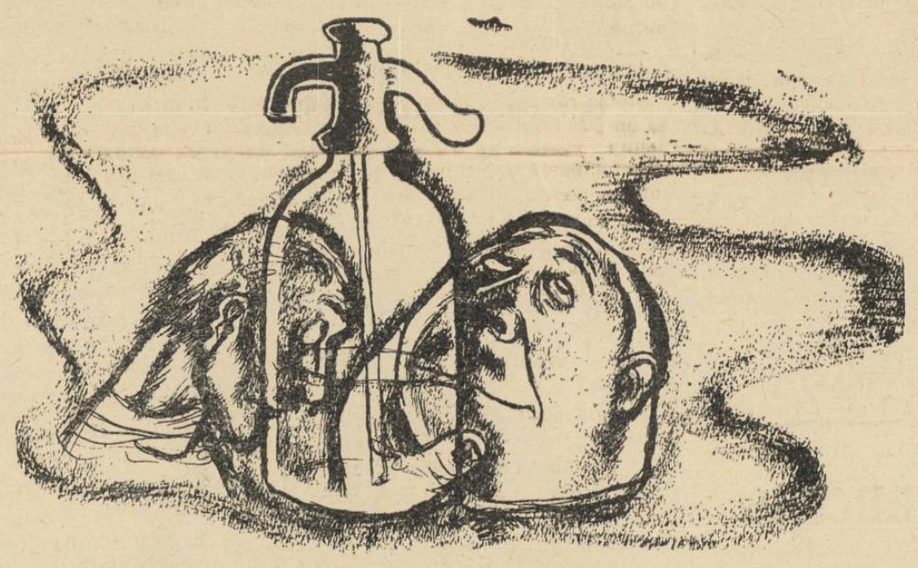

— Dar cine ne opreşte, zice Irma supărată.

— Nu ne dă bani.

— Cine e stăpân pe banul meu? întoarce vorba Irma, cu ton de ameninţare.

Tot aşa se supărase şi Berechet pe restricţiile astea valutare.

Face omul cerere în patru exemplare, alătură certificatul medical, că sufere de o boală oarecare, face cerere pentru nevastă separat, că aşa se cere.

La început s'a supărat pe funcţionar:

— Cum separat, domnule? Că eu trăesc la un loc cu nevastă-mea, nu „separat".

— Nu vă supăraţi, domnule Berechet, dar aşa se cere.

— Bine, dacă se cere aşa, zice Berechet îngâmfat că e om cunoscut, atunci e altceva.

Pe urmă a lipit de cerere certificatul medical al Irmei, că sufere si ea de nu ştiu ce boală, că, la femei e mai uşor de găsit.

Cu cererile aprobate, te prezinţi la bancă şi ridici franci, cât ai nevoe. Aşa a fost până în vara asta.

Şi acum?

Acum nu se mai poate. Se poate lua cel mult cinci mii de franci de fiecare persoană.

Auzi dumneata? Păi ce să facă domnul Berechet cu zece mii de franci? Asta ar fi costul pensiunei. Dar băile? Dar apele de băut? Dar doctorii? Dar plimbările?

Să-i pue statul baeră la pungă! Să-i picure cu linguriţa cât are să cheltuiască în străinătate..!

Şi, uite, pentru asta e supărat.

Nu... Nu!... Mai bine nu se duce. Rămâne în ţară şi merge la Constanţa. Trage la Hotelul Rex, cu diplomaţii, cu miniştrii, cu deputaţii, cu bancherii, cu jucătorii mari de cărţi... cu lumea bună.

Nici Irmei nu-i pare rău că vara asta rămâne în ţară. Merge la Constanţa, ia cameră cu o mie de lei pe zi de persoană.

Ia şi pe tatăl ei, să se bucure şi el de o vacanţă petrecută în belşug.

*

Trenul de Constanţa pleacă la unu, adică treisprezece şi ceva, cum se zice la gară.

Pe peron lume multă, hamali, bagaje, înghesuială. Că dacă pleacă domnul Berechet la Constanţa, parcă pe toată lumea a apucat-o dorul de mare.

Costică are bilet permanent ca pensionar şi porneşte cu Irma la braţ spre peronul de plecare al trenului rapid.

Berechet rămâne în faţa cassei de bilete şi aşteaptă rândul.

Şi e cald şi ard trotuarele şi domnul Berechet fiind cam gras, se şterge mereu cu batista.

Tocmai mai în urmă o să vadă dumnealui ce greşală a făcut, că n'a dat bani hamalului, să se ocupe de bilete.

— Daţi-mi un bilet de tren, zice el ştergându-se pe frunte.

Şi casierul are gust de vorbă:

— De sigur, că... „de tren" va fi biletul: Dar până unde?

— Ce zăpăcit sunt, zice Berechet mai mult pentru sine. Se vede treaba... cu căldura asta. Da; mergem la mare şi eu şi nevastă-mea.

Atunci, închee casierul, nu unul, ci două bilete, Constanţa.

— Da, răspunde uşurat Berechet.

Cu întrebările, cu socoteala banilor, cu aşezarea biletelor la loc sigur în buzunar, timpul trece repede şi Berechet se grăbeşte să ajungă mai iute la peronul de plecare. Nici nu ştie bine ora de plecare: unu şi douăzeci, treizeci.

— Măi? Care e trenul de Constanţa? întreabă dânsul pe un hamal.

Şi deodată se trezeşte în faţa tăbliţei fixată la un peron de plecare.

Trenul... Constanţa. Plecare 13.22, adică 1,22.

Funcţionarul de la intrare se uită de departe la bilete şi lasă omul să treacă.

Berechet merge pe peron în lungul vagoanelor, uitându-se mai cu atenţie la compartimentele de clasa întâia, să vadă apărând la fereastră chipul blond şi surâzător al Irmei.

Dar nu vede nimic până la vagonul de bagaje. Se întoarce îndărăt şi întreabă, dacă ăsta e trenul care merge la Constanţa.

I se răspunde afirmativ şi atunci omul se urcă în tren şi ia la cercetare vagon cu vagon.

Irma şi Costică, nicăiri.

In vremea asta se face ora 1,22 şi trenul porneşte încet spre Constanţa, pe nesimţite.

In gara Mogoşoaia, Berechet se dă jos, se uită cu atenţie pe peron şi cercetează toate automobilele, care vin la şosea.

Dacă au pierdut trenul în gara de Nord, Costică ar fi avut timp să sară într'o maşină cu Irma, ca să prindă trenul la prima staţie.

In gara Pantelimon e oprire mai mare.

Iar se dă jos Berechet.

— De ce stăm aşa de mult, şefule?

— Facem cruce, răspunde şeful.

— Cu un tren dela Constanţa?

— Adică... nu avem încrucişare, aşteptăm rapidul pentru Constanţa.

— Cum? Ce zici? se grăbeşte să o lămurească Berechet. Mai e un tren pentru Constanţa?

— Da răspunde şeful... Rapidul de la 13.40.

— Şi ăla de unde pleacă?

— Tot din gara de Nord.

— Cum, domnule? La aceiaş oră două trenuri în aceiaş direcţie?

— Dar nu e la aceiaş oră. Rapidul pleacă după optsprezece minute.

— Chiar aşa... zice Berechet supărat. Dar în aceiaş direcţie?

— Da. da. Şi peroanele de plecare sunt unul lângă altul.

— Taci că nu te cred.

— Pe unul scrie: *Rapid.*

— Şi pe altul: *Personal*, completează Berechet, lămurit acum.

— Desigur.

— Şi eu m'am suit în personal?

— Da

— Atunci Irma vine cu rapidul.

— Cine e Irma?

— Lasă că nu ştii dumneata. E nevasta mea. Şi, când trece rapidul?

— Cam... peste două minute. Se vede fumul dela maşină.

Berechet se gândeşte, că Irma îngrijată de soarta soţului ar putea să fie gânditoare la o fereastră şi stă pe peron cu mâinile întinse, făcând semne că el e aici, că e în viaţă, că n'a fost răpit de bandiţi, nici n'a căzut subt roţile trenului, nici n'a fost sechestrat de vreun duşman.

Iar trenul trece cu iuţeală nebună şi nu se deosibeşte la geamuri nici o figură omenească.

Berechet se adresează din nou şefului de tren.

— Domnule şef? Atunci şi Costică şi Irma sunt în trenul ăsta.

— Bine, răspunde şeful cu un zâmbet uşor.

— Bine, bine... Dar Irma n'are bilet?

— Nu e nimic; îl plăteşte în tren cu supliment.

— Dar biletul ei e la mine!

— Atunci are bilet, zice şeful.

— Aş vrea să ştie şi de mine, să nu fie neliniştită.

— Bine. Se poate. Trimitem o telegramă la Ciulniţa, prima oprire a rapidului, că doamna Irma are bilet şi domnul Berechet, vesel şi sănătos, vine pe urmă cu trenul personal.

— Perfect, zice Berechet mulţumit.

— Poftiţi în vagoane, domnilor! răsună pe peron vocea conductorului. Vagoanele se clatină, scârţâie, plesnesc la încheeturi... se hotărăsc greu să-şi părăsească somnul metalic pe o căldură aşa de înăbuşitoare.

Fiindcă e vesel, domnul Berechet trece în restaurant şi-şi potoleşte setea cu câteva spriţuri.

Pe urmă rămâne nemişcat pe scaun, uitându-se, când la mesele din prejur, când pe fereastra vagonului pe unde fug păduri de salcâmi, stâlpi de telegraf, bogate lanuri de grâu luptându-se cu iuţeala trenului.

III.

Un ofiţer înalt, cu privirea nesigură, purtând picioarele voit încovoiate, cu pinteni la cisme, cu mustăcioara abia mijită trece printre rândurile de bănci în căutarea unui loc.

Are noroc să întâlnească un cunoscut care călătoreşte cu nevasta, o damă plinuţă, cu ochi negri, cu sprâncenele arcuite cam mult şi cu glasul răguşit.

[illegible] doamna cu ton autoritar şi cu pronunţat accent moldovenesc.

Soţul adaogă şi el:

— Dacă n'a venit nimeni până acum, locul e liber.

Ofiţerul sărută mâna doamnei, se înclină în faţa soţului, se uită împrejur, după ce se aşază, ca să recunoască terenul.

Ca să prindă stăpânire pe loc, sună chelnerul şi comandă mai întâi un chibrit şi pe urmă o sticlă cu bere.

După ce aprinde, îşi ia seama şi oferă doamnei tabacherea, cu un larg gest de scuză.

Nu, mulţumesc! Eu fumez alte ţigări.

Şi doamna scoate din poşetă o cutiuţă argintată: tabacherea dumneaei cu ţigări Macedonia.

Şi domnul Berechet ascultă o discuţie lungă cu eşiri violente...

Ce nu te înşori, bre omule? zice doamna plinuţă către ofiţer.

De ce să mă însor?

Ira-a, ca să fii în rândul lumii.

— In rândul oamenilor, sau al cerbilor, răspunde cu răutate ofiţerul.

— Dar nu toţi bărbaţii poartă coarne — şi doamna se uită galeş spre soţul ei.

Ofiţerul stăruieşte tot cu răutate:

— Nu poartă decât cei care nu le simt.

— Femeile sunt mai simţitoare decât bărbaţii.

— Da; au firi sensibile şi poate de aceea aşteaptă vorbe dulci dela bărbaţi.

— Ba... iaca... eu una... nici că-mi pasă!

Ofiţerul îşi urmează ideea:

— Şi vorbele dulci le atragi cu buze roşii, cu gene întărite, cu sprâncene creionate, cu unghii înegrite, cu picioruşele goale, doar cu o poighiţă străvezie de foae de ciorap peste piele.

— Adevărat că ciorapii se rup des.

— Şi eu de unde să cumpăr alţii, zice tare ofiţerul, din soldă? Pe urmă către chelner:

— Mai e bere? Dă-ne şi trei cafele!

Aci intervine soţul:

— De ce mai comanzi? Aştia îţi ia şi pielea.

Doamna uită o clipă unde se află şi răspunde răstit.

— Ce te vâri, bre omule?

Uitându-se către ofiţer, îşi drege repede glasul:

— Cheltueşte şi femeia pentru luxul ei, cât cheltuiţi voi la aperitive... bere... cafele...

— Şi dacă mă însor înseamnă să cheltuim amândoi în două părţi.

— Ba, femeea face economie. Uite, eu stau toată ziua în casă. Dimineaţa, cu gătitul; după masă cu scuturatul... nici nu ştii când trece vremea. La cinematograf nu mă duc cu lunile...

— Iar un bir al dracului şi cinematograful.

— Dar dumneata nu te duci?

— Ba, mă duc aşa câteodată, când sunt plictisit.

— Vra-să-zică dumneata să te duci şi soţioara, nu. Are şi femeea drepturile ei...

E-he! A trecut vremea, când era sclava bărbatului. Acum are drepturi: se poate alege şi deputat.

— Să le aibă!.. Dar eu una ştiu: poate să aibă şi găina drepturi, dar tot cocoşul cântă.

Cu tot focul discuţiei doamna plinuţă se uită când şi când şi la Berechet cu oarecare interes. Au cărţile de pocker în poşetă şi sunt numai trei.

La pockerul în trei se face carte mare, ţi-e frică să deschizi, ţi-e frică să „plusezi" chiar cu „ful de aşi". N'are haz ca pockerul în patru şi Berechet ar fi al patrulea.

Pe urmă jocul de cărţi te plictiseşte, dacă nu e interesant prin câştig. Ce era să câştige doamna? Câţiva lei dela bărbat sau din solda ofiţerului.

— Ne trebue al patrulea zice doamna, uitându-se drept în ochii lui Berechet şi amestecând cărţile cu mişcări nervoase.

Berechet parcă tresare din somn şi răspunde fără să se gândească:

— Protos, coniţă!

Pe urmă se uită uluit împrejur. Nu s'o fi adresat doamna altcuiva dintre călători?!

— Atunci luaţi loc lângă mine!

Berechet se ridică de la locul lui şi se fac prezentările:

— Mă recomand Berechet!

Ofiţerul plesneşte pintenii şi luând poziţia „drepţi" începe:

— Am onoare să mă prezint...

— Soţia mea, doamna...

— Incântat de cunoştinţă, coniţă!

Şi se începe jocul.

— Pas!

— Şi.

— Nu deschide nimeni? Deschid eu... zece lei.

— Pe treizeci...

Doamna plinuţă face reflecţii cu glas aspru:

— Arată, bre cartea! Ai ful?

— Cât să fie ceasul? Intreabă Berechet.

— E patru.

— Irma trebue să fie la Ciulniţa, zice Berechet cu glasul moale, obosit de căldură şi de spriţuri.

— Cine e Irma? întreabă doamna.

— Dă-mi o carte, întrerupe ofiţerul, dar să nu fie damă.

Doamna zice către Berechet, dar mai ales pentru ofiţer:

— Ai mai văzut dumneata ofiţer, să nu se împace cu damele! [illegible] chet.

— Cine zici că e Irma, întreabă doamna după o pauză.

— Irma? Irma e nevastă-mea.

— Şi unde e acum?

— In trenul rapid.

— Şi nu ţi-e frică?

— Nu mi-e frică de Irma, zice Berechet cu convingere.

— Păi, dece să-ţi fie frică? zice doamna plinuţă cu interes

— Oricum... o femee tânără rătăcită în tren.

— Dar, zici că Irma... doamna Irma e soţia dumitale?

— Da. Şi după o pauză întreabă Berechet: Ce? Nu se potriveşte. Par eu aşa de bătrân?

— N'am zis asta, doamne fereşte! protestează doamna. Arătaţi foarte tânăr, dimpotrivă.

— Vârsta nu spune nimic, coniţă. Chestia e cum se simte omul, zice Berechet, trecând vecinului cărţile. El nu le face, fiindcă e obosit.

— Da? face doamna mirată. Şi de câţi ani..?

— De câţi ani ne-am luat? întreabă Berechet.

— Nu... De câţi ani e Irma?

— N'are treizeci de ani...

— Şi tot nu ţi-a frică? zâmbeşte doamna.

— Nu... E cu Costică.

Şi doamna plinuţă amestecând cărţile prelung face semn soţului şi ofiţerul o loveşte cu cisma pe subt masă în semn că a înţeles.

Soţul isbucnind în râs se face că strănută şi cheamă chelnerul ca să-şi facă de lucru.

De frica râsului, doamna lasă cărţile şi-şi face de lucru căutând în geantă tubul de roşu.

— Cu Costică... zice doamna stăpânindu-se, dar e tren rapid şi lucrurile merg la iuţeală.

— N'am nicio teamă, zice Berechet uitându-se pe geam.

— Cum se poate? Dumneata eşti un bărbat ideal, răspunde doamna uitându-se în ochii soţului.

— Dacă e cu Costică, e ca şi cu mine...

— Dar cine e Costică, nene? zic toţi trei deodată.

— Păi nu v'am spus? zice Berechet întorcând capul dela fereastră.

— Nu...

— Costică e tatăl Irmei..., adică, socru-meu.

— Aşa..! fac jucătorii, dând din cap a pagubă. Păi..! atunci... n'am făcut nimic.

Aerul pătrundea prin ferestre, aducând răcoarea mării şi conductorul anunţă în lungul peronului:

— Constanţa...!

Nu mă'nsor cu Anghelina!

(Fragment dintr'o nuvelă)

de CONST. ENE

Şi părintele Matei şi Vişan, găsiseră cu cale că Anghelina, era potrivită pentru Ştefan. Ion, bărbatul ei, murise operat în spitalul militar la Cluj. Nu stătuse cu el decât o lună, şi plecase ca să nu se mai întoarcă. A aşteptat femeia doi ani, şi la îndemnul alor ei, s'a hotărît să se mărite din nou. Câţiva flăcăiandri, cu mustaţa deabia mijită, îi dau târcoale în fiecare seară. Anghelina ştia însă că nu va ieşi la capăt cu niciunul din ei, aşa că de la o vreme, de când Vişan pusese ochii pe Ştefan, se făcuse mai gospodină, căuta mereu să se întâlnească în drum cu el, să-l oprească, să-i vorbească. De câte ori îl vedea trebăluind prin ogradă, cânta, făcea gălăgie pentru a-l face atent.

La început, Ştefan muncit de alte gânduri şi ponoase, nici nu şi-a dat cu socoteala care ar fi cauza schimbării Anghelinei. Ca omul. Gândea că are şi ea vreun iubit şi că azi mâine va sfârşi cu văduvia, femee tânără şi frumoasă cum era. De-l întreba de vorbă, îi răspundea cu bunăvoinţă; de-i cerea o unealtă, i-o da cu prietenie. In seara de lăsata secului a fost chemat la părintele. Cum întârziase prin sat, a ajuns tocmai în toiul mesei. I-a găsit acolo şi pe Vişan şi pe Anghelina. N'a presupus nimic; Vişan era cântăreţ la biserică; Anghelina fusese cununată de părintele. Orice bănuială nu putea fi întemeiată.

Au petrecut în toată legea. Ştefan chiar s'a cam întrecut cu băutura, poate prima oară în viaţa lui. Le-a povestit pe unde a umblat, ce-a păţit, ce l-a îndemnat să se oprească la Salcia. Câştigase într'o vreme bani frumoşi. Atunci a cunoscut femeea unui ofiţer mort în răsboiu, care i-a tocat toate părăluţele şi l-a dat pe uşă afară. Pe urmă s'a desgustat de viaţă. A intrat intendent la o doamnă bătrână. Ii administra două corpuri de case, de unde câştiga deasemeni bune parale. S'a îmbolnăvit de apendicită şi i-a cheltuit cu doctorii. Astfel s'a făcut de s'a oprit în Salcia.

Povestea frumos, cu multe întorsături. Anghelina nu-l mai slăbea din ochi. Simţea în piept un ghimpe. Niciodată nu fusese înfierbântată ca atunci; niciodată nu-şi dăduse seama, ca atunci, că iubeşte. Ştefan i se părea aşa de frumos; vorba lui îi mângâia sufletul ca nişte aripi nevăzute.

Părintele a prins clipa când Ştefan era mai bine dispus, şi i-a zis curtenitor, invocând motivul singurătăţii:

— Ei, şi-acum Fănică trăeşti ca un cuc! Om tânăr, ce te afli!...

Anghelina plecase privirea.

— Părinte, şi dumneata!...

— N'ar fi bine să ţi-o dau pe fina Anghelina?... Ce zici Fănică, n'ar fi bine?...

Ştefan a sărit ca muşcat de un şarpe. Şi-a dat seama numaidecât că se găsea într'un cerc hotărît să-l convingă. Mai ales cuvântul părintelui Matei atârna mult pentru el. Aproape că nu îndrăsnea să-i răspundă. Deodată nunţii lor. Apoi se întunecă la faţă, parcă o furtună s'ar fi abătut asupra ei. Flăcări îi ţâşneau din pupile. Se strâmba la el. Il certa, îl ura. Se simţea vinovat ca un criminal, care-şi dă seama după săvârşirea groasnicului act, că orice încercare de reabilitare e inutilă. Vroia să scoboare mai aproape de el, să-i spună că o putere mai mare decât a lui, hotărîse aşa...

— Vă arde de glume pe socoteala mea, făcu Ştefan ca pentru a contrabalansa gestul revoltător.

— Nu! Nu!... Vorbesc serios, Fănică...

Ştefan îşi făcu o cruce, zâmbind sarcastic. Toţi îl priveau, nu fără curiozitate, aşteptând să vadă cum va reacţiona până la capăt. Părintele, care-l ştia om judecat, nu se sinchisea de răspunsul lui şi nici de mina făcută. Pe el îl interesa hotărîrea de mâine sau poimâine, căci fără îndoială, Ştefan va cere un termen ca să gândească asupra pasului pe care avea să-l facă...

— Taică, dece să stricăm mândreţe de petrecere cu chestii d'astea?... Vorbim noi peste două sau trei zile... Că doar n'a intrat vremea'n sac...

— Aci te vreau Fănică!...

— Să trăieşti părinte!...

Anghelina se gurluia ca o porumbiţă. Turna în pahare şi nu mai contenea să spună cum îşi bătea joc de flăcăii cari veneau pe la ea. Ştefan, fără să fie observat, o privea pe sub sprâncene. Nu-i plăcea nici de frică. Auzise multe despre ea şi cu toată garanţia părintelui Matei, nu avea nicio încredere.

La câteva zile s'au întâlnit pe negândite în gară. Mergea şi părintele la Turnu, la un proces. Ştefan se ducea ca să târguie. Se împlinise un an dela nenorocirea cea mare; trebuia să facă o pomană pe măsura puterilor lui, că altfel, vorbea lumea. Sgârcit nu era, tocmai de aceea, vrea să arate că nu şi-a uitat nevasta, copilul şi socrul.

S'au aşezat în acelaş compartiment, faţă'n faţă, ca să fie mai la largul lor.

— Guvernul ăsta nou, ce ne-o mai face, taică? Citeam eri că au un program tare încărcat!

— Programele rămân pe hârtie, Fănică!... vorbi cu ură părintele Mtei care nu împărtăşea doctrina partidului dela cârmă. Ii ştiu eu pe toţi!... Hehe!... Azi e greu să împaci poporul! Nu te uiţi tu colea'n sat la noi cât de anevoie merg treburile... Fiecare vrea câte ceva!... Cică să le dai! De unde, nenişorule?!... De nu, se supără şi trece în partea cealaltă!...

— Tocmai, auzeam că Năstase Firea, umbla pe la prefectură cu limba de-un cot să-l facă ajutor...

— Poftim de vezi!... El care-a schimbat cinci partide până-acum, vrea ajutor! Ce să mai zic de alţii cari nu s'au clătinat de când îi cunosc eu de lângă Slătescu?! Doamne, Doamne ce ţi-e şi cu lumea asta!... Zău, dacă nu sânt nebuni! Auzi, Năstase Firea, ajutor de primar!... Cine diavolul l-o băga în seamă şi pe el, eu nu ştiu!...

— Eh taică!... Ploconul e unde e!... Curcanii cei mari cât viţelul care-i umblă pe bătătură!... Ia să vezi sfinţia ta că pentru un curcan sau doi, Năstase ajunge planul!...

— Că n'o fi îndrăcit!...

— O să mai vorbim!...

— Tu dece nu te-ai amestecat la ei? Ciolanul era al tău acum. Nimeni nu e contra ta în sat. Şi mai eram şi eu la mijloc. Că să nu crezi tu mă Fănică tată, că nu mă întreabă prefectul şi pe mine dacă unul merită sau nu merită!... Oiu fi eu de altă culoare, dar oricum sunt popă'n sat!... Chiar azi am să trec pe la el!...

— Şi n'ai să faci nimic!...

— N'am să fac, pentrucă n'am nimic cu oamenii. Facă-şi de cap... Le-a venit şi lor rândul acum, ce să mă pun cu pricină!... Dar pe Năstase Firea nu-l vreau. Are să-şi aducă el aminte tocmai acum de ce-a făcut!...

— Fugi de-aci, taică, lasă omul să trăiască!... Vrei să ne aprindem pae 'n cap cu ei?... căută să-l domolească Ştefan.

— Nu-l iert! Nu-l iert pentru tot aurul de pe pământ!... Să-şi roadă unghiile de necaz. E la mâna mea... Prefectul mi-a fost coleg de şcoală... Am să te recomand pe tine, Fănică!...

— Părinte, să nu faci una ca asta! Maica Domnului, nu sunt eu destul de necăjit! Ce-mi trebuie mie primărie? Arz-o focul s'o arză!... Aia e blestem, nu fală!... Parcă nu ştiu eu!... Zău taică să nu faci una ca asta, că mă supăr!... vorbi cu convingere Ştefan.

— Dar nici pe Năstase nu-l las...

— Treaba dumitale!...

Ştefan, chiar fără propunerea părintelui Matei ar fi putut intra la primărie. Toţi sălcienii ţineau morţiş asta. Spuneau unii, mai cu seamă pe la colţuri unde se găseau îndeseară: — Ia, să-l încercăm şi pe Bobancu!... Cum lecueşte vitele şi orătăniile, o şti vreun leac şi pentru primărie? I-a spus chiar Vişan care venea în fiecare seară pe la el. Işi puneau amândoi candidatura pe o listă independentă. Nu-i plăcea lui însă să i se ploconească omul şi să-i zică „domnule primar", iar pe din dos să-l înjure.

După masă, trenul mai avea două minute până să plece şi părintele nu sosise cu toate că se înţeleseseră la tribunal că merge acasă neapărat.

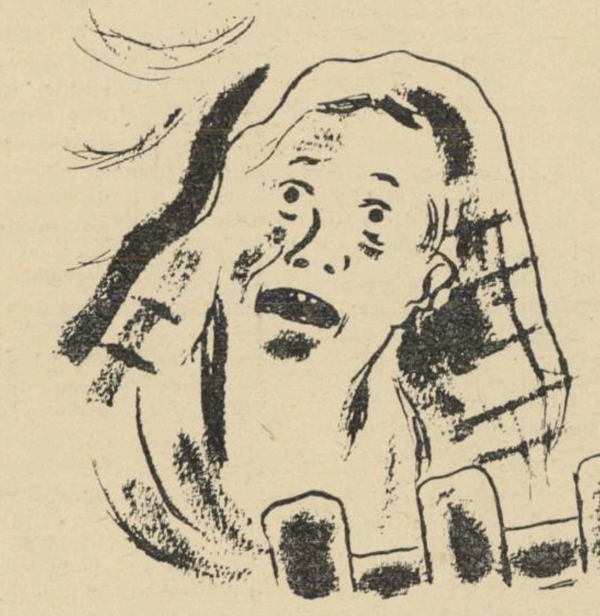

Ştefan îşi cumpărase toate cele de trebuinţă şi le făcuse două pachete ca să-i fie mai uşor de purtat. Se găsise în târg cu un camarad de armată şi se omeniseră discutând verzi şi uscate până să sosească ora plecării. A-dusese vorba din nou de Florica, şi-i venise să plângă cu hohote. Prietenul se uita la el cu ochii mari şi nu ştia ce să-i spună. Il cunoscuse pe Ştefan Bobancu om rău în armată. Era sergent. Toţi se văietau de el. Om închis la suflet.

Părintele Matei a apărut pe peron în ultimul moment, când impiegatul da semnalul de plecare. Era tot un lac de năduşeală. Deabia a apucat să se urce.

— Ce-ai întârziat atâta, taică? îl întrebă nu fără curiozitate Ştefan.

— Prefectul, fi-ţi-ar prefectul pe Dunăre să-ţi fie!... El e de vină... Şi Năstase al nostru!... Am luat masa cu toţi!... vorbea el gâfâind, ştergându-se de sudoare pe frunte, pe la tâmple, pe după ceafă.

— Ei, şi cum a rămas?...

— Lasă-l mă Fănică să mănânce şi el o pâine!... E om bun, prăpăditu!...

— Aşa e c'am avut dreptate?!...

Părintele lăsă capul în pământ, ruşinat.

Zăpada pe câmp atingea două palme. Sub ea ca sub o plapumă călduroasă, grâul răsărit frumos de cu toamnă se odihnea ca un copil în scutece. Cât se vedea cu ochii pe fereastra vagonului, numai o mantie albă strălucitoare. Soarele, călduţ, îşi plimba razele pe fruntea zăpezii, încunându-i-o cu ghirlandele lor.

Privind pe fereastră, Ştefan deschise vorba:

— Dac'o vrea Sfântul, iar avem berechet anul ista!

— Asta ne trebue nouă, mă Fănică: grâuleţ, porumbaş şi o lecuţă de vinişor la toamnă şi să vezi ce guvernare bună ne dau domnii de la putere... Să vezi tu ce mai nuntă-i tragem noi!... Zâmbi părintele cu înţeles.

Ştefan se înroşi până în sfârcul urechilor. Se uită drept în ochii părintelui.

— Mai bine mă fac primar!...

Părintele Matei isbucni într'o gălăgie de râs de se sgudui tot vagonul. Oamenii cari nu auziseră replica lui Ştefan se întoarseră nedumeriţi, privindu-i.

— Dece, mă Fănică? deveni deodată serios părintele.

— Zău părinte, mai bine mă fac primar, decât să mă însor cu Anghelina!...

După tonul cu care continuă, popa observă că hotărîrea lui Ştefan era de nesdruncinat. Uitătura lui, nu blândă, dar supusă, ca de serv adunat depe drumuri, se schimbă într'una de jandarm care vrea să lege în lanţuri un puşcăriaş. Reflexele ochilor nu spuneau nimic deosebit, dar jocul lor, confuz, regizat cu multă pricepere de stăpânirea de sine, — arăta că Ştefan se sbuciumă adânc in sufletul lui. Ingăduise până acum orice, dintr'o credinţă că hotărîrile unchiului, părintele Matei, erau judecate, şi nu-i vrea decât binele. Se adăugase apoi lipsa aceea de îndrăsneală de a se propti dintr'o convingere proprie în picioarele lui solide şi să spună: — nu mai merge aşa! Fac ce vreau eu!... Nimeni n'are dreptul să mă comande!...

— Bine, măi băete, eu nu stărui... Credeam numai aşa că să fac un bine... Sunteţi şi voi vecini, Anghelina are gospodărie aproape ca şi a ta, e vrednică, e cuminte, curăţică... Nu ţi-e ruşine să ieşi cu ea în lume... Aşa, sunt ele femei câte vrei... Cată de te încurcă, numai de basm, cu vreuna!... Sărace lipite... Ştie să-ţi facă o ciorbă şi-o mâncare! Atât!... Pe când dincoace, se schimbă socoteala!... Dar ce să-mi bat eu capul degeaba! Tu eşti stăpân pe tine!

— Aci te vreau părinte, aci te vreau! Dece nu m'ai lăsat să viu eu la dumneata să-ţi spun: — Taică, nu mai pot singur. Sunt greutăţi. Muncă multă; gospodărie grea. Hai să găsim o creştină!

Părintele se simţi mustrat. Ştefan avea dreptate. Ştie şi el proverbul din bătrâni că nuntă cu sila nu se face.

— De!... făcu părintele căindu-se. Aprinse o ţigare şi trase două fumuri adânc.

— Spune-i aşa taică, să-şi ia gândul dela mine şi să-şi caute... Eu sânt bătrân pentru ea! accentuă Ştefan.

Se deteră jos din tren şi se despărţiră dându-şi mâna.

*

— Drămueşte-ţi vorbele, muere nesocotită! Ţi-oiu umple gura de sânge, de nu te-i domoli, să-ţi vezi de necazul tău! se depărtă Ştefan, scrâşnind din dinţi, vârîndu-şi mâinile în buzunarele zăbunului.

— Am mai văzut eu căpiaţi ca tine, bătuţi cu paru după ceafă!... Nu mi-e frică mă, nu mi-e frică! Bărbat eşti tu, mă?!.. Ptiu!.. . Te-aş spânzura să fii al meu!...

Anghelinei îi toca gura ca o moară. Işi sumesese şorţul în brâu, barişul i se deslegase de sub bărbăie şi-i căzuse pe umeri, cu o mână gesticula ameninţător, iar cu alta îşi ştergea spumele din colţurile gurii. Semăna cu o nebună, scăpată de la ospiciu, înconjurată într'o piaţă publică de curioşi, cărora le demonstra nevinovăţia ei şi răutatea oamenilor.

— Nu mi-e frică, mă!... Nu mi-e frică! Ce vrei? Nu mi-e frică...

Ştefan ce opri locului. Se întoarse spre ea şi dete din cap gânditor.

— Taci, mă femee, că mă bagi în belea!... Taci, mă cotoroanţă blestemată! îi vorbi el pe un ton împăciuitor. Parcă ar fi rugat-o.

Anghelina se urcă pe ştachetele gardului şi strigă ameninţător, din toată puterea rărunchilor:

— Huo, strigoiule!... Trăsni-te-ar sfântul la masă!... Hoţomanule!...

Ştefan nu mai putu suporta ocara. Clocotul din suflet i se ridicase până la matcă. Se înăbuşea. Genu ca un taur când se scoală să plece la păşune, îşi scuipă în palme, şi se repezi ca o furtună spre femeea care-l blestema cu aceeaşi ură. Căciula îi căzu în zăpadă. Nu se întoarse s'o ridice. Dintr'o mişcare sări gardul, parcă nici n'ar fi fost. Tremura. Ii înfipse mâinile în păr, apoi îi dete câţiva pumni peste cap. Anghelina mai mult zăpăcită, începu să sbiere:

— Mă omoară!... Aoleu, mă omoară! se tângui.

— Na! căţea spurcată... netrebnică!...

— Nea Vişane, sări că mă omoară strigoiul!

Vişan, vecinul, cum se auzi chemat, fu acolo. Stătuse ascuns după un pătul şi nu-i scăpase nicio fărâmă din toată întâmplarea. De mult aştepta să-l încolţească pe Ştefan la vreun bucluc. Ii juca în ochi o mulţumire ca razele de lumină pe oglinda apei. Acum îl avea la mână pe Ştefan, orice ar fi vrut el să spună. Erau martori toţi megieşii că sărise s'o bată pe Anghelina...

— Las-o bre vecine, să n'o stâlceşti!.. Ce om! Iţi pui mintea cu o muere!...

Ştefan rămase cu mâinile în şolduri. Căzuse în capcană ca un porumbel în laţ. Şi cât se ferise, ca de groapa dracului!... Vorbele lui Vişan, îi pălmuiau obrajii şi-i veştura sufletul, parcă i-ar fi turnat venin. Se uită la el, fără să-l întrebe pentru ce nu şi-a văzut de treabă, ca un gospodar cumsecade. Ii era tot una. Dar tot era bine că a venit şi i-a potolit mânia. Cum e greu de mână, cine ştie cum o lovea şi-i scotea vreun ochi, sau o schilodea, de mai făcea şi puşcărie.

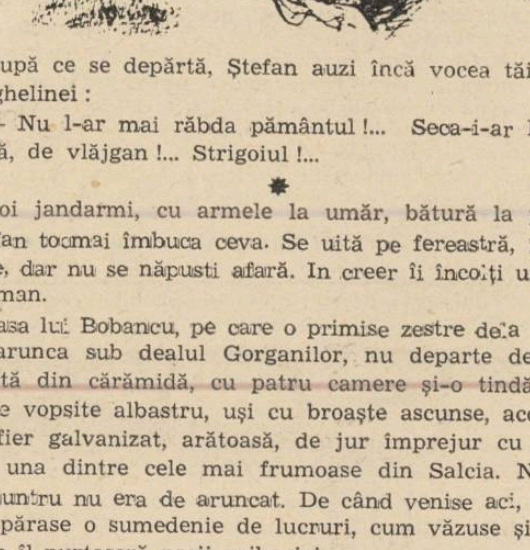

După ce se depărtă, Ştefan auzi încă vocea tăioasă a Anghelinei:

— Nu l-ar mai răbda pământul!... Seca-i-ar limba'n gură, de vlăjgan!... Strigoiul!...

*

Doi jandarmi, cu armele la umăr, bătură la poartă. Ştefan tocmai îmbuca ceva. Se uită pe fereastră, îi văzu bine, dar nu se năpusti afară. In creer îi încolţi un gând duşman.

Casa lui Bobancu, pe care o primise zestre dela Trofin, se arunca sub dealul Gorganilor, nu departe de gară. Zidită din cărămidă, cu patru camere şi-o tindă, consoale vopsite albastru, uşi cu broaşte ascunse, acoperită cu fier galvanizat, arătoasă, de jur împrejur cu beton, era una dintre cele mai frumoase din Salcia. Nici pe dinăuntru nu era de aruncat. De când venise aci, Ştefan cumpărase o sumedenie de lucruri, cum văzuse şi el pe unde îl purtaseră paşii pribegiei.

Jandarmii bătură din nou, de astă dată cu furie. Câinii se repeziră mânioşi în lanţuri, sărind de-o prăjină dela pământ. Anghelina ieşise pe prispă şi se făcea că nu vede.

Ştefan îşi răvăşi puţin părul, trase o duşcă de vin din donda de pe laviţă şi se duse calm, cu ochii limpezi spre ei. Jandarmii salutară respectuos. Ştefan le strânse mâna.

— Ce-i fărtaţi? Ce vânt vă aduce pe la mine?!... îi întrebă zâmbind.

— Iaca, ne-a trimes don' şef să mergi până la post... Nu ştiu ce-are cu dumneata! vorbi unul mai înţepat.

— Bine, vin numaidecât!...

— Să nu întârzii, nea Ştefane, că pe urmă ne-o căpătăm noi!... se depărtară băeţii...

— Decât să-mi iau căciula şi-s acolo..

— Să trăeşti!...

— Doamne-ajută!...

Işi luă bastonul pe mână şi porni către primărie, căci acolo era şi postul de jandarmi. Dece l-o fi chemat? Vre-un proces? Desigur, l-a dat Anghelina în judecată. La urma urmei va spune totul aşa cum a fost. N'are să piardă nimic. Şeful e om înţelegător. Se vor judeca. O amendă, o condamnare de-o lună. Va suferi, dar pe urmă, are s'o omoare. La gândul acesta, Ştefan se cutremură. Da, s'o omoare! Tot puşcăria va veni şi după asta. Mai bine să îndure el...

Pe drum se întâlni cu Năstase. Ajutorul de primar aproape că-l îmbrăţişă. Auzise că Ştefan a susţinut mult pe lângă părintele şi l-a convins, să-şi dea avizul pentru numirea lui în primărie. Nu ştia cum să-i mulţumească.

— Unde mergi nene Ştefane? zise Năstase, gata să se despartă.

— M'a chemat până la post... Mă duc să văd ce au cu mine... Cine ştie ce belea o mai fi!...

— Bine că mi-adusei aminte! şi-l trase mai laoparte din mijlocul drumului. Vezi că nu e bine... Trecui şi eu pe-acolo. Se vorbea de tine...

— Despre ce? făcu nerăbdător Ştefan, dar imediat îşi recăpătă calmul caracteristic.

— N'am înţeles bine! Se fereau... Ceva pe şoptite...

— Eh!... Lasă-i dracului, n'o să-mi taie gâtul!...

Şeful de post era negru de mânie. Nasul lui roşu de băutură ca o pătlăgea coaptă, devenise vânăt. Ochii înotau în sânge. Scria ceva, tare nervos, într'un registru, la masa lui. La altă masă, sta parcă pus în ţeapă, doctorul veterinar, răsfoind un ziar, picior peste picior, şi fuma.

Când intră, şeful ridică ochii, dar îi plecă imediat în registru. Doctorul nici nu se sinchisi. Ştefan îşi rezimă bastonul de perete, lăsă căciula pe un scaun şi se duse la masa plutonierului:

— Să trăiţi dom'le şef! înclină el din cap, fără nicio tremurare în glas.

Şeful isbucni ca un vulcan:

— Tu eşti medic veterinar?...

Doctorul asvârli ziarul.

— Nu, răspunse cu gura pe jumătate Ştefan...

— Nu eşti! Bun!... Atunci pentru ce te ocupi cu meseria asta? Pentru ce faci pe doctorul? Pentru ce, Bobancule? strigă cât îl luă gura şeful.

Ştefan se trase doi paşi înapoi, dar nu-l slăbi deloc cu privirea. Apostrofa aceasta nu-l intimida. Din contră, îi da curaj. Un curaj fără margine, bolnav.

— Tu nu ştii că avem în comună un doctor? Tu nu ştii că e oprit de lege să te ocupi cu aşa ceva? Ai vreun act, care să-ţi dea drept să practici meseria asta? Atunci cum? Te-ai trezit într'o noapte că poţi vindeca vitele oamenilor. Că eşti doctor!... Cum se poate asta, Bobancule! sbiera, cu spume la gură, şeful de post.

— Nu sunt eu de vină, domnule şef!...

— Taci! Să nu vorbeşti! Nu eşti tu vină? Dar cine e? Eu? Eu sunt de vină că le omori oamenilor vitele? Eu?!... Puşcăria te mănâncă, Bobancule! Puşcăria!...

— Ia să auzim ce spune! interveni doctorul veterinar cu sarcasm.

— Ştiu despre ce este vorba. Lăsaţi-mă să vă povestesc cum s'a întâmplat...

In acest moment intrară părintele Matei şi cu Vişan. Doctorul le strânse mâna mişcat şi-i pofti pe scaune. Părintele, cum dete cu ochii de Ştefan, îi veni să cadă jos. Inscenarea reuşise până aci.

— ...Clipcea m'a chemat să-i înţep un bou de splină...

— Dece te-a chemat pe tine şi nu pe dom' doctor? îl întrerupse enervat şeful, pentru a-şi manifesta autoritatea şi în prezenţa nouilor veniţi.

— Nu ştiu!... Unii spun că domnul doctor nu se pricepe!... continuă Ştefan.

A fost o adevărată rumoare. Medicul a sărit la el să-l plesnească.

— Să nu dai în mine, dom'le doctor!...

Părintele Matei i-a liniştit...

— M'am dus. Cu toată inima, reluă Bobancu, oarecum satisfăcut. Dece să nu faci bine omului când poţi? Era însă prea târziu. I-am spus răspicat lui Clipcea, nu odată, de nouă ori, că nu garantez dacă i se mai scoală boul. Nici n'a vrut să audă. Avea dreptate omul. Cum spunea şi el: — chiar dacă moare, cel puţin sunt împăcat în sufletul meu că l-am înţepat, încercând să-l scap. N'a avut noroc...

— Trebuia să nu te amesteci, se răsti doctorul. Dacă nu m'a chemat pe mine, să-l fi lăsat să moară... De aia nu se poate face nimic bun în satul ista.

— Se cunoaşte că eşti tânăr, domnule doctor... Să mai treacă vreo câţiva ani şi sunt sigur că n'ai să mai vorbeşti aşa...

— Nu că sunt tânăr, dar ăsta e adevărul. Se amestecă toţi unde nu le fierbe oala... E, ia spune-mi acum, ce-ai să faci când va trebui să plăteşti boul lui Chipcea?

— Il plătesc, dacă va fi nevoe... Dar n'are el inima aşa de spurcată, pentrucă ştie că nu sunt vinovat cu nimic...

— Cum nu eşti vinovat, dacă te-a reclamat? sări ca ars şeful de post. Cum nu eşti? Sunteţi aici de capul vostru, faceţi ce vreţi! Nu mai există autoritate, nimic?!

— Domnule şef, vreau să văd şi eu reclamaţia. Dacă e făcută de Clipcea, chiar acum mă duc la el acasă, şi-i plătesc vita...

— Crezi tu că oricine are poftă, poate să umble în dosare, să afle secretele instituţiilor?

Vişan sta ca pe sponci. Lăsase ochii în jos, ca bătut. Părintele citea ziarul.

— Vreau să văd negru pe alb!... stărui Bobancu...

— Parcă am fi fraţi, nu? i-o reteză şeful.

— Mai bine dă colea o declaraţie de cele întâmplate şi vom vedea noi cum soluţionează justiţia cazul acesta! îi întinse medicul o foae de hârtie. Are să-ţi treacă pofta de medicină clandestină.

Ştefan luă hârtia, se uită la ea, şi se aşeză la masă să scrie.

După ce termină de scris, — în care timp ceilalţi discutaseră alte chestiuni — Bobancu se adresă foarte cuviincios doctorului, pe un ton convingător:

— Eu nu m'am dus busna niciodată peste oameni. Părintele e aci martor. E adevărat taică, sau nu? Spune sfinţia ta, care-i adevărul? Ei m'au chemat. Am suflet păcătos, domnule doctor. De-aia sufăr. Mi se face milă de oricine. Văd că n'ar trebui. Dar n'am ce să mă fac... Deacum, altfel de om am să fiu...

Medicul se uită la el atent. Ochii lui Ştefan mărturiseau nevinovăţie; vorbele lui, judecate, îl arătau ca pe un om întreg.

— Să vii mâine pe la mine!... îi spuse doctorul ieşind...

Lui Vişan îi scăpărau ochii de mânie. I-ar fi venit să se repeadă în spatele doctorului şi să-i strige cât îl lua gura că e un prost. Planul era, cel puţin iniţial, compromis.

Se despărţiră în două direcţii: doctorul, părintele şi Vişan intrară în primărie, iar Bobancu plecă spre casă, **abătut**.

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

VIENA

TEATRUL NAȚIONAL: ISABELA, REGINA SPANIEI, piesă în 10 tablouri de H. Ortner.

E o tradiție ca spectatorul să caute, neapărat, adevărul istoric în piesele istorice.

Nu este cazul ultimei piese prezentate de Teatrul Național, piesă pe care în loc de a o numi „istorică", suntem tentați s'o numim: „piesă cu temă".

Autorul a preferat să pună pe planul al doilea adevărul istoric, insistând asupra temei ce și-a propus să desvolte.

Suntem cu totul de aceeaș părere cu domnul H. Ortner atunci când îl pune pe eroul său să strige că pentru binele țării sale, renunță la orice alte prejudecăți.

Sanchez de Carera îmbracă haina de erou, idealul său fiind minunat și, cum se întâmplă întotdeauna, atât de greu de îndeplinit.

Eroul nu se va da înlături dela marele sacrificiu atunci când e vorba de binele țării sale.

Ne-a impresionat îndeosebi o replică din piesă: „Marilor martiri, li se recunoaște dreptatea abea' după moartea lor".

Sunt pline de un dureros adevăr aceste câteva cuvinte asupra cărora trebue să chibzuim adânc.

Sanchez de Carera este un erou în adevăratul înțeles al cuvântului. El opune, tuturor mișeliilor și uneltirilor dela Curte, cinstea sa și lumina idealului său.

Dar cum, întotdeauna umbra poate atât de ușor acoperi lumina, eroul va cădea până la urmă, învins.

Pe alt plan, H. Ortner ne-a înfățișat apoi lupta surdă pe care o ducea Isabela, regina Castiliei decretată în titlul piesei drept regină a Spaniei, cu soțul ei, slabul și înfumuratul Ferdinand rege al Aragonului.

Isabela încearcă să scape țara sa de prea marea influență a puterei papale, care ar ajunge la apogeu prin numirea lui Torquemada ca mare inchizitor. Ferdinand e prea slab, prea ros de gelozie pentru a rezista uneltirilor lui Torquemada.

Acestea ar fi punctele principale din piesa lui H. Ortner.

Autorul dovedește a fi un foarte dibaciu cunoscător al gustului publicului.

Putem spune că în piesă se află scene pentru orice gen de spectatori.

Domnișoarele romantice au plâns, astfel, în fața dragostei nefericite ce-o purta Isabela frumosului Sanchez de Carera.

Publicul de la galerie a găsit adevărate clipe de delectare în tabloul IX al piesei.

Spectatorii s'au crezut atunci la o întrunire publică, neaplaudând creația artistică, ci simplele replici cari erau pe gustul lor.

Această dorință a autorului de a fi pe gustul publicului explică de asemenea primul tablou al piesei, care ne-a reamintit unele romane de aventuri citite în tinerețe.

Puțin cam deplasată ni se pare ciorovăiala — cuvântul este cam tare dar îl întrebuințez tocmai pentru a arăta nepotrivirea' scenei — dintre cardinalul Mendoza și Torquemada într'o biserică.

Tot atât de nepotrivit ni s'a părut și flirtul dintre regină și Sanchez de Carera, în aceeaș biserică.

Ajungând la distribuția piesei, vom remarca mai întâi jocul excelent al doamnei Marieta Anca Sadoveanu, care a trecut plină de demnitate, o demnitate într'adevăr regească, dificilul rol al Isabelei.

Domnul C. Mitru a realizat o creație interesantă în rolul lui Ferdinand, fiind însă cu desăvârșire eclipsat în scenele în cari apărea alături de doamna Marieta Anca.

Ferdinand era într'adevăr, gelos, dar mai înainte de toate, era rege. Și lucrul acesta l-a omis domnul C. Mitru

Surprinzător a fost domnul M. Gingulescu, în rolul — e drept, mai ușor — al cardinalului Mendoza.

Domnul Bălțățeanu, cam voluminos în rolul lui Torquemada, a fost îndeajuns de sarcastic și „catolic", ștergând slaba impresie pe care-a lăsat-o în rolul lui Mefisto.

Domnul G. Demetru, bâlbâindu-se copilărește în unele părți, fiind destul de convingător în alte scene, a avut de trecut un examen destul de dificil. Ceeace nu înseamnă că a dat deplină satisfacție.

Domnul G. Calboreanu, într'un rol ingrat, a isbutit să-i eclipseze pe ceilalți interpreți, dând încă odată dovada marilor sale calități.

In roluri mai mici au realizat mici creații, domnii Fințesteanu, Brădescu, Săvulescu, Făgădaru și doamna Kitti Gheorgniu. Domnul Soare Z. Soare a avut să se lupte cu scena mică a Teatrului Comoedia care adăpostește pentru câtva timp trupa primei noastre scene.

E adevărat că actuala scenă nu se prea împacă cu montarea pieselor istorice.

Totuși domnul Soare Z. Soare a realizat lucruri remarcabile, dovedindu-și încă odată calitățile.

Excelente, decorurile domnului Cornescu cari totuși și-ar fi găsit un loc mai nimerit pe vasta scenă a Teatrului Național.

TRAIAN LALESCU

TEATRUL „REGINA MARIA": „NAȘTEREA, PATIMILE ȘI INVIEREA DOMNULUI NOSTRU IISUS CHRISTOS", MISTER MEDIEVAL IN 2 PARȚI DE ANONIM DIN SEC. XIV, ADAPTARE DE SILVIO D'AMICO (REGIA, ORAZIO COSTA).

„COMEDIA DRAGOSTEI", 3 ACTE DE HENRIK IBSEN (REGIA CORRADO PAVOLINI).

„PRANZ LUNG DE CRACIUN", UN ACT DE THORNTON WILDER (REGIA, ALESSANDRO BRISSONE).

Reprezentațiuni extraordinare date de „Compania dell'Accademia di Roma", sub direcția d-lui Corrado Pavolini.

Al treilea spectacol reprezentat de Compagnia dell'Accademia di Roma **pe scena teatrului „Regina Maria" a fost un mister medieval înfățișând nașterea, patimile și învierea Mântuitorului, în adaptarea scenică a lui Silvio d'Amico, întemeetorul trupei de teatru italian, aflat acum sub direcția d-lui Corrado Pavolini.**

Concepția despre teatru — sinteză a tuturor artelor, pe care au făcut-o sensibilă reprezentațiunile date de trupa italiană a fost pe și mai convingătoare ca în serile precedente, la acest spectacol a cărui punere în scenă a însemnat pentru regisor, d. Orazio Costa, prilejul unei admirabile realizări de armonii plastice și coloristice.

Ca orice operă de înaltă poezie, reprezentarea misterului nașterii, patimilor și învierii Mântuitorului s'a desfășurat într'o durată inactuală, desprinsă de contingențele care ne întâmpină și ne risipesc în practica vieții de toate zilele.

Intre momentele de intensă poezie picturală și dramatică, demne a fi relevate, citâm în ordinea urmării lor, scena Bunei-Vestiri, realizată cu o simplitate rafinată și o fineță leornadescă; apoi tablourile înfățișând mulțimea care imploră din Purgatoriu nașterea Mântuitorului, iar la sfârșit, după Inviere, admiterea în Paradis. Dramatismul atitudinilor și alăturarea colorilor înecate în umbră, îndărătul pânzei interpusă între scenă și privirile spectatorilor, care făcea să transpară siluetele celor din Purgatoriu învăluite într'o ceață spectrală, aminteau pe Tintoretto în scenele sacre dela Scuola din San Rocco. Ca intensitate emoțională, Invierea lui Lazăr a fost poate, momentul suprem și cel mai critic. Interpreții au trecut la o nuanță imperceptibilă de marginea ridicolului, cu un tact și o înțelegere desăvârșită a momentului psihologic în care scepticismul cultivat și bănuitor al spectatorului modern e cel mai puțin predispus să se lase mistificat printr'o materializare prea grosolană a unui simbol. In sfârșit, scena dela picioarele Crucii din care vedem doar partea de jos a ramurei verticale, de o lungime neobișnuită, impresionantă, înălțându-se nevăzută, împreună cu trupul Răstignitului, în văzduhul scenei și mai departe, dincolo de istorie, în veșnicie.

Dintre interpreți citâm numele d-nelor: Miranda Campa (Maria), Adriana Sivieri (Ingerul Gabriel, Magdalena), Nora Moscardi (Marta și al domnilor: Antonio Crast (Isus), Giovanni Dicrucciati (Apostolul Ioan) și Otello Cazzola (Iosif).

*

Al patrulea spectacol și ultimul dat de trupa italiană a fost alcătuit din „Comedia dragostei" **de Ibsen și actul intitulat** „Prânz lung de Crăciun" **al dramaturgului american Thorton Wilder.**

Operă de tinerețe, „Comedia dragostei" aduce în scenă o temă încă actuală în esența ei, dar care astăzi, ca urmare a modificării condițiunilor materiale de trai aduse de progresul industrial, n'ar mai putea fi pusă în aceiași termeni ca acum 80 de ani, când a fost scrisă piesa.

Tema pe care o înfățișează „Comedia dragostei" dealungul celor trei acte, este conflictul între sentimentul iubirii care înobilează și exaltă sufletele, stimulând forța creatoare a spiritului omenesc, și între forma instituțională, prozaică și banalizată, — acea caricatură de nerecunoscut a dragostei care e viața conjugală.

Concluzia pe care o dădea Ibsen conflictului era că numai renunțarea la căsătorie poate salva puritatea exaltantă a iubirii, dela inevitabila degradare prin viața conjugală „Comedia dragostei" pledează pentru amorul liber împotriva oricăror convenienețe sociale, ci pur și simplu pentru renunțarea la ființa iubită, din prea mare iubire pentru ea — la drept vorbind, dintr'o egoistă și exclusivă preferință pentru sentimentul însuși, ca prilej de exaltare a geniului personal.

Piesa a fost jucată în costume de epocă, în regia d-lui Corrado Pavolini, directorul trupei de teatru italiene. Scenele de ansamblu au fost pline de mișcare și pitoresc, într'un ritm de șarjă uneori poate prea pronunțat (de pildă, aducerea pe scenă a celor 8 copii ai pastorului a fost de natură să producă efecte de un comic de care se putea lipsi fără pagubă, spectacolul).

Dintre interpreți s'au remarcat d-nele Giusi Dandolo, Ave Ninchi, Miranda Campa și d-nii Otello Cazzola, Tino Carrara, Antonio Crast și Giovanni Dicrucciati.

*

Ca tehnică, „Prânz lung de Crăciun" **amintește filmele anglo-americane al căror prototip poate fi socotit „Cavalcada".**

In deosebire de dramele teatrului naturalist care sunt „felii de viață", secționări arbitrare făcute în plasma vie a acesteia, actul dramatic reprezentat de actorii italieni încearcă și isbutește să sugereze curgerea vieții, durata ei vie.

Viața este privită aci dintr'o perspectivă care se desfășoară dealungul câtorva generații succesive, iar nu sub aspectul arbitrar sub care încearcă s'o reconstitue prin câteva momente alese anume, teatrul naturalist.

Ca și în filmul de care am amintit „Prânz lung de Crăciun" ne face sensibili la o poezie pe care fragmentarea vieții, imobilizată în aspecte alese pentru a îngădui anume concluzii, nu ne îngăduia să o bănuim: este poezia vieții însăși, așa cum se desprinde numai într'o privire, care o îmbrățișează întreagă, în rosturile ei tăinuite. Cine nu-i forțează înțelesurile, acela nu va putea decât să mărturisească, fără să încerce a-și justifica vreo preferință, că viața e așa cum este. Adică așa cum ne-o înfățișează Thorton Wilder în „Prânz lung de Crăciun".

In jurul mesei din ziua ajunului nașterii Domnului se așează patru generații succesive de membri ai aceleași familii. Printr'o ușă din stânga scenei își fac apariția în viață, mereu alții și alții, pe măsură ce, pe ușa din dreapta, ies din scenă și din viață cei ajunși la sorocul zilelor.

Meritele punerii în scenă revin d-lui Alessandro Brissone, care a redus la minimum indicațiunile materiale, suprimând între altele, toate semnele concrete ale prânzului, astfel că numai din gesturile și mimica actorilor înțelegem că ei mănâncă și beau. In acest fel, spectatorul rămâne sensibil doar la poezia gravă și la impresia copleșitoare ce se desprind din acea desfășurare a vieții așa cum este și în care membrii aceleiași familii, prin generații succesive, se perindă și se schimbă pe aceleași locuri din jurul mesei de Crăciun, mărturisind aceleași preocupări și exprimându-și în cuvinte aproape aidoma, afecțiunea unora față de alții, neliniștea, temerile, etc. Poate că totuși, intensitatea dramatică a înțelesului vieții care se desprinde din înfățișarea ei nealterată este la un moment dat slăbită prin repetarea stăruitoare a introducerii pe scenă a noilor născuți. Ceeace constituia un efect poetic de un incontestabil dramatism, tinde să devină prin repetare formulă stearpă, procedeu excesiv.

„Prânz lung de Crăciun" este o piesă a cărei reprezentare pe o scenă de teatru bucureșteană, a teatrului „Studio" de pildă, ar însemna o foarte interesantă și rodnică experiență, atât pentru actorii români, cât și pentru publicul nostru.

FLORESTAN

ECRAN

ARPA: Misiunea secretă.

A fost cândva un film ce se numea „Bengali". Era vorba în acest film despre acte de eroism, despre sacrificii, și mai ales, despre camaraderia care îi poate lega pe doi colegi de arme.

Filmul a avut succes, iar urmarea a fost o serie de filme în acelaș gen. Unele au fost mai reușite, altele mai puțin.

Filmul prezentat de cinematograful „Arpa" face parte din prima categorie.

A contribuit în mare măsură jocul excelent al câtorva actori buni, cum sunt Basil Rathborne, Douglas Fairbancks, jr. Lionel Athwill și alții.

Nu voi insista aici asupra scenelor „eroice" ale filmului nici asupra părților exagerate, cum ar fi salvarea printr'o minune a eroului.

Voi scrie însă câteva cuvinte despre „fenomenul Basil Rathborne", dacă se poate numi așa.

Actorul se remarcase într'o serie de roluri antipatice, fiind unul din cei mai buni interpreți ai canaliilor.

Când îi vedeam numele pe afiș, eram convins că va apare în film și un om rău, care să-i dea mult de furcă eroului principal.

Pe semne că Americanii s'au plictisit văzându-l pe Rathborne în acelaș gen de roluri.

S'a găsit repede o soluție.

Actorul și-a schimbat puțin zâmbetul.

Din sarcastic a devenit uman.

Și iată-l pe Basil Rathborne, distribuit în roluri simpatice.

Se achită cât se poate de conștiincios.

Nu putem spune însă nimic mai mult.

Inainte eram dispuși să spunem că e extraordinar în rolurile antipatice.

Nu acelaș lucru putem să-l spunem și acum.

Să sperăm că, în curând Americanii se vor plictisi din nou și vor cere ca Rathborne să reapară în roluri antipatice.

E. C. RANU

Opt piese necunoscute, de I. L. Caragiale

Pe marginea spectacolului de inaugurare al Teatrului Municipal

Noul Teatru Municipal, ctitorit de tânărul și vrednicul primar al Capitalei, d. I. Gh. Vântu își va deschide în curând porțile pentru public. Pentru că noi reporterii, ne bucurăm însă de un privilegiu care ne îngădue să pătrundem în culisele teatrelor, chiar înainte de premieră, veți putea afla și domniile voastre, iubiți cititori, un lucru de necrezut.

Caragiale, patronul noului teatru, n'a scris — cum știam cu toții — numai „Scrisoarea pierdută", „Năpasta", „Noaptea furtunoasă", și celelalte piese pe care le-am văzut jucate până azi. Nu. Vă veți convinge peste câteva zile, că marele dramaturg e autorul unui ciclu de piese — cel puțin tot atât de magistral scrise — ca cele cari i-au făcut faima.

Sunteți curioși să aflați titlurile acestor piese?

Iată-le: Justiție, Five O'Clock, Petițiune, Cadou, Articolul 214. Amici, Vizită, C. F. R.

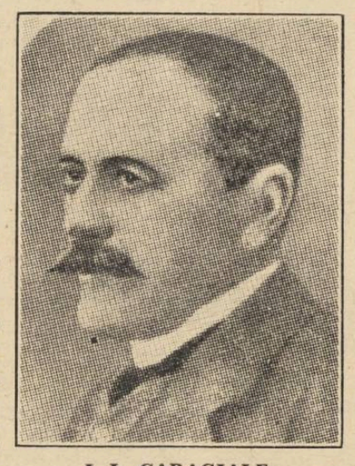

I. L. CARAGIALE

Pentru cine îmi va răspunde că titlurile acestea sunt luate din volumul „Schițe și momente" îmi îngădui să folosesc, drept răspuns, câteva fragmente dintr'o cuvântare ținută pe scena Teatrului Național din Iași de către d. Al. O. Teodoreanu, cu prilejul deschiderii stagiunii din 1932, când, sub direcția d-lui Ionel Teodoreanu, au fost realizate pentru *întâia oară, câteva din micile capo d'opere alese acum pentru întâia ridicare de cortină a noului teatru.*

Transcriu:

„Dacă veselul Alecsandri e ctitorul teatrului românesc, sarcasticul Caragiale e cea dintâi și suprema lui justificare. Alecsandri a înălțat un templu, Caragiale l-a sfințit".

Și mai departe:

„Se vor fi întrebat mulți dintre domniile voastre, de ce se deschide stagiunea de față cu „Momentele" cari au fost scrise pentru a fi citite și nu cu o lucrare destinată anume scenei? Vă răspund:

Mai întâi pentrucă „Momentele" sunt piese. *Apoi,* pentrucă sunt piese nejucate încă.

In aceste mici capo d'opere, ca în toată producția literară a lui Caragiale, dramaturgul primează. Ele ne oferă un bun spectacol inedit.

Reprezentarea lor marchează astfel, o târzie dar binevenită îndrăzneală — și ca ingeniozitate nu întrece cu nimic întâmplarea similară cu oul lui Columb, strivit pe masă, ca să șeadă.

Pentru a deveni teatru, scenetele acestea nu așteptau decât să fie jucate. Iată, vor fi. Se țin bine pe scenă, sunt vii, pline de haz și, adevărate modele ale genului, sunt perfecte, sunt perfecția însăși. Nu veți găsi în ele nici o vorbă de prisos, nici un detaliu nelalocul lui. Fiece cuvânt scris, conține doza lui de dinamită cu care era saturată intelectualitatea explosivă a autorului.

O repetiție a Momentelor la care am asistat, m'a întărit în convingerea, că dacă ar fi fost chimist, Caragiale, ar fi născocit o cerneală, care în contact cu prostia să facă explozie.

Credeți că n'ar fi făcut bine?"

*

Am spicuit aceste rânduri din cuvântarea unui scriitor, înrudit — prin spirit și vervă satirică — cu ilustrul său predecesor, pentru a justifica pe deplin hotărârea conducerii teatrului „I. L. Caragiale".

Și acum câteva lămuriri obligatorii, pentru cititorii cari ne-ar crede pe cuvânt și ar fi îndemnați să asiste la premiera celor 8 piese necunoscute.

Teatrul Municipal, va funcționa cu începere dela 19 Decembrie, în palatul Ligii Culturale din b-dul Schitu Măgureanu nr. 1.

Ansamblul artistic, aliniază numele unor actori consacrați pe scenele bucureștene și al unor valoroase elemente tinere.

Cât despre felul cum vor fi prezentate scenic, în regia d-lui Victor Bumbești — *cele 8 „Schițe" și „Momente" alese și rânduite de d. Valentin Gustav, pot afirma de pe acum, că vor constitui un incomparabil pretext de spectacol „coupé".*

Spre deosebire de toate piesele lui Caragiale, a căror „actualitate" a fost deseori pusă în discuție, „Schițele și Momentele" *se ridică până la ceeace am putea numi* actualitatea eternă.

In ele, aflăm o întreagă galerie de tipuri cari au dobândit circulație socială *și prin asta,* nemurire.

Caragiale, i-a luat din viață și i-a pus în cărți. Ei vor părăsi în seara premierei cărțile, întorcându-se în viață.

Așa îi vom putea privi în voe, cum se însuflețesc, ca și cum ar ilustra paginile volumului „Schițe și Momente".

Dar despre montare, nu putem spune încă totul. Directorul de scenă ne făgăduește o surpriză. Așteptăm.

S. D.

In Colecția „UNIVERSUL LITERAR"

a apărut noua lucrare a d-lui MIHAIL DRUMEȘ

TREI COMEDII

ȘCOALA NEVESTELOR, CALUL DE CURSE și LINIȘTEA SOȚULUI

MUZICA

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

FILARMONICA. Sfărâmând pentru totdeauna relele și înrădăcinatele sisteme ale activității trecute a „Filarmonicei", adevărată tradiție de străinizare, de îndepărtare dela cele mai elementare îndatoriri față de muzica, muzicienii și cultura neamului, Ministerul Educației Naționale. Cultelor și Artelor, a pornit hotărît la înfăptuirea marilor deziderate ale artei muzicale românești, creând îndreptar nou și sănătos orchestrei noastre simfonice de stat.

Solemnitatea intrării în făgașul de lumină croit spre marile țeluri îngăduite astăzi și „Filarmonicei" de noua și biruitoare viață a românismului, a fost consfințită printr'un concert de pioasă dedicare deschizătorului de orizonturi și dătătorului de vlagă năvalnică credinței în țăria și forța spirituală a poporului nostru: Corneliu Zelea Codreanu.

Au apărut, în programul acestui concert de însemnătate istorică, fie nume urgisite, cărora nu le era dat să se poată înscrie aproape niciodată în paginile vieții muzicale românești, deși prin capacitate și fecunditate în creația muzicală, afirmată în multiple opere muzicale, rămase în cartoane, ar fi trebuit să se impună dela sine, ca acelea ale compozitorilor Dimitrie Cuclin și Alexandru Zirra, fie nume pur și simplu fără nici un acces în repertoriu, deși având toate dreptu. rile la existență sau chiar, fiind deadreptul reprezentative ca Nicolae Brânzeu, N. Agârbiceanu. sau Paul Jelescu.

Iată de pildă, cele două lucrări ale lui Nicolae Brânzeu, înfățișate în cursul concertului, „Cântecul Bradului" și „Cantata" pentru cor și orchestră.

Amândouă au dovedit cât a fost de nedreaptă și de vinovată lipsa de ospitalitate a „Filarmonicei" de altădată, lipsă împotriva căreia de atâtea ori ne-am ridicat cu indignare, și față de acest valoros muzician, ca față de mulți alții. Tâlc românesc, suflu autentic de simțire a frumosului popular din muzica noastră, factură polifonică valoroasă, frumoasă cunoaștere a mijloacelor componistice orchestrale, s'au revelat în plin din amândouă compozițiile, ca o mustrare pentru trecut, ca o bucurie pentru viitor.

Dar pitorescul de calitate, caracterul românesc de aleasă exprimare, știința remarcabilă a lui Agârbiceanu, un alt artist de merit căruia i s'a permis însfârșit să iasă din umbră?

Iar, la toate aceste înviorătoare mărturii, încă una, acea dirijorală a lui Nicolae Brânzeu, care a condus întreg acest dificil concert de primă prezentare cu o căldură, o pricepere, o prezență emotivă, care-i deschid și în această direcție indiscutabile perspective?

Și, n'a fost decât un început. Dar un început căruia muzica noastră îi va datora mult și ale cărei binefaceri vor fi puternic resimțite în evoluția ei capitală.

Increderea în soarta ei capătă de acea temeiuri reale de existență.

Simbolic, concertul trecut va domina căile viitorului. Un viitor pe care, avem dreptul, însfârșit, să-l privim fără strângerea de inimă din vremea recentelor oprimări, sub acțiunea intrematoare a încorporării tuturor energiilor și dăruirilor în slujba năzuințelor proprii ale neamului nostru, și pe acest tărâm până astăzi părăginit, al artelor.

„TITANIC VALS" LA „MUȘATESCU"

Mereu proaspătă și înveselitoare, comedia lui Tudor Mușatescu *deschide un teatru nou în Capitală.*

Cu o distribuție, în care ne face plăcere să regăsim numele unor actori prețuiți, „Titanic Vals" *a fost primită și de data asta cu ropote de aplauze la scenă deschisă.*

In chipul acesta, prima ridicare de cortină a teatrului inaugurat Sâmbăta trecută, se vestește de bun augur pentru autorul „Titanicului" *din al cărui noroc îi urăm să se împărtășească și* directorul Tudor Mușatescu.

ARHITECTURA TEATRELOR

este — incontestabil — acum, după cataclismul care a deschis problema trăiniciei tuturor adăposturilor noastre, un subiect pe care oamenii de teatru se cuvine să-l aducă în discuție publică.

Cel dintâi care o face — într'o serie de foiletoane judicios întocmite — este distinsul scriitor, pictor și regisor Victor Ion Popa.

Dar acest subiect nu poate fi epuizat în coloanele unui ziar. Va trebui — folosind competința și sugestiile atât de prețioase ale d-lui Victor Ion Popa, reluat într'o desbatere care să adune, alături de reprezentanții Municipalității și ai Ministerului Artelor, pe toți fruntașii arhitecturii românești — ca și pe oamenii de teatru specaliști în acest domeniu al technicei scenice și preocupați de o cât mai confortabilă și mai utilă arhitectură a sălilor de spectacol.

REGISORUL N. MASSIM

care s'a afirmat în mod deosebit prin felul cum a înscenat la București, piesele „Revizorul" *de Gogol și* „Fiecare cum vede" *de Pirandello, obține în prezent bine meritate succese la* Teatrul Național din Iași.

Bătrâna cetate a elanurilor și spiritualității românești, verifică astfel și consacră deplin, un talent autentic în plină evoluție.

Dar prezența regizorului Nicolae Massim *în capitala Moldovei se arată vrednică de laudă și prin faptul că izbutește să fie biruitoare prin chemarea la rampă, în roluri de frunte, a celor tineri.*

Insemnăm deocamdată numele d-lor Dăncinescu, N. Loghin *și* A. Radvanschi, *alături de numele mai de mult valorificate ale d-relor* Eliza Petrachescu *și* Petronela Popescu.

Vom reveni cu o cronică mai amplă, asupra activității Teatrului Național din Iași.

TEATRUL CONTIMPORAN

după afirmația d-lui Corrado Pavolini, *nu există. E un adevăr pe care l-am constatat și noi în locul acesta — și pe care îl regretăm.*

Distinsul conferențiar italian, ne consolează, înlocuind această deficiență a timpului nostru, cu înplinirile câtorva regizori de faimă universală, sau cu experiențele celor mai tineri — experiențe, cari au înlăturat din teatru supremația „actorului prim", orchestrând toate valorile scenice (text, mizică, costum, decor, mișcare) pentru a realiza „spectacolul".

Dar dacă stilul „Comediei dell'arte" *ne farmecă și azi, dacă teatrul elisabetan, rămâne valabil prin poezia sa și prin permanența sentimentelor omenești ce înfățișează, dacă vechea melodramă cu substrat moral, ne înduioșează încă — prea puțini din dramaturgii contimporani, încearcă să răspundă la nedumeririle, spaimele și chemările vremii noastre, cu piese cari să nu reproducă viața de azi, ci s'o justifice și să ne-o tălmăcească.* Teatrul contimporan, *nu poate fi doar o formă de spectacol, un stil — așa cum s'a arătat de mult și mult mai armonios în muzică. Ci — ca și în muzică — noi cerem* un conținut. *Adică,* un text dramatic, *în care, poetul să fie frământat de toate frământările noastre și să ne facă să credem odată cu el în presimțirea unui viitor, pe care noi, muritorii de rând ,nu-l putem închipui singuri.*

Până la ivirea acestui poet, rămânem de acord cu d. Corrado Pavolini: Teatrul contimporan nu există.

„TINEREȚEA"

nu este în țările cu veche tradiție în arta scenică, un blazon artistic.

De cele mai multe ori, consacrarea unui actor vine — acolo — odată cu maturitatea.

Nu vrem să cercetăm aci, vârsta vedetelor noastre — pentru a le acorda certificate oficiale numai celor cu un stagiu apreciabil în teatru și în prețuirea spectatorilor.

Vom aminti doar numele unei răsfățate a publicului nostru, a cărei tinerețe cuceritoare, biruie toate canoanele și legile statornicite în practica teatrală: Lulu Nicolau.

Nu-i știm vârsta adevărată.

Fiindcă de când o cunoaștem — Lulu Nicolau — poartă același chip și același surâs care unește candoarea, cu cochetăria și impertinența fermecătoare a copiilor.

MUSIC-HALLUL

cunoaște aiurea o prețuire care îl așează în fruntea oricăror spectacole. Și nu e de mirare.

Impletit din grație, ritm, culoare, melodie și primejdioase acrobații, acest gen de spectacol, răspunde psihologiei actuale a spectatorului, dăruindu-i în minimum de timp, cele mai variate și mai puternice senzații.

Iată de ce aplaudăm inițiativa agenției Teatrale „Impresa", care îndrăznește să ne ofere un ciclu de spectacole în genul acesta, pe scena Teatrului Savoy.

DEM.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Iată, pentru amatori prilejul unei zile întregi de colind: opt expoziții noui. D. Kimon Loghi, Delavrancea-Dona și Paul Verona își adăpostesc operele la Ateneu, d-na Elena Popea, Teodorescu Romanați, Gore Mircescu, sculptorul Peer Merlöe, Ana Samurcaș-Berza și Elisa Repețeanu la „Dalles". D. Kimon Loghi expune un număr mult mai restrâns de tablouri decât altă dată. Totuși, revedem mai toate locurile pe unde a trecut și de unde s'a inspirat d-sa: Balcicul, Sudul Franței, Bretania (unde d-sa a pictat cele mai frumoase pânze), crângurile și luminișurile a căror poezie știe să le evoce cu atât meșteșug și în sfârșit, interioarele și nudurile de o discretă sensualitate. D. Kimon Loghi scaldă toate aceste lucruri într'o ambianță care ține mai mult de vis de cât de realitate. D-sa e un „Tandru" care a gonit din arta sa îndoielile, încercările experienței și a curiozității.

D. Kimon Loghi este azi un reflex al unei lumi mai bune, mai optimiste care nu mai este. Am scris și altă dată bunele noastre păreri despre pictura d-nei Delavrancea Dona. Și de data aceasta ne-a plăcut lipsa de banalitate a lucrărilor d-sale. Culoarea lor acidă și alăturarea uneori neașteptată de culori dau tablourilor d-sale un interes pe care-l prețuim cu atât mai mult, cu cât bântue diletantismul atâtor „admiși la Salon". Presupunem că d. Paul Verona este rudă cu d. Arthur Verona nu numai pentru asemănarea de nume, ci și pentru isbitoarea asemănare a facturii și a subiectelor ce își alege. D-sa însă nu stăpânește meșteșugul maestrului său. Am urmărit mulți ani mai toate participările d-sale la expoziții, așteptând mereu o cât de vagă încercare de a-și croi un drum propriu, dar probabil că influența d-lui A. Verona e mult mai tenace de cât voința d-sale. De sigur că aceasta e o formă — mișcătoare — de admirație, dar se face cu un preț foarte scump, anularea personalității și o totală anestezie a spiritului critic. D-na Elena Popea ne îndreptățea să sperăm la un ansamblu mai bun de cât cel de azi. Chiar desenurile expuse la Salonul de Toamnă ne lasă să credem la d-sa preocupări de compoziție cari — dacă le are — sunt în această expoziție lăsate pe ultimul plan. D-sa a abuzat de un manierism care nu a rezistat timpului. Se simte în expoziția actuală oboseala artistei. O mai dârză prospecțiune în studiul naturii, o mai atentă solicitudine pentru ea, i-ar fi evitat impasuri ca cel de acum. D. Peer Merlöe e un cuminte și aplicat cioplitor al lemnului. D-sa îl cioplește, îi lustruește și îl patinează cu o dragoste și o evlavie admirabile. Nuduri — poate prea elegante — animale (cele mai multe) găsesc în d-sa un fidel și cinstit interpret. D. Gore Mircescu expune din nou în București după o îndelungată lipsă. Ne obișnuisem să vedem la Saloanele Oficiale Țăranii și Scenele câmpenești pe care d-sa le îndrăgește atât. Scrupulozitatea d-sale în detalii, dau grupurilor o anumită fixitate de instantaneu compensată însă de o coloratie vie și îndrăsneață. Diminețile reci pe viile Buzăului ca și munca țăranilor în arșița soarelui, căsuțele țărănești sunt motive pe care d. Gore Mircescu le-a ilustrat fără acea dulcegărie cu care cei mai mulți se simt obligați să „ confecționeze " asemenea subiecte.

D. Teodorescu-Romanați expune și de data aceasta subiectele care i-au făcut succesul. Biserici, interioare, flori și peisagii. Mai noui ca motiv sunt câteva portrete. Subiectul ocupă un mare loc în pictura d-lui Teodorescu Romanați. Astfel, d-sa își dă toată osteneala ca motivul reprezentat să se apropie cât mai mult de realitate, sacrificând uneori preocupările pur picturale. D-ra Ana Berza-Samurcaș ne amintește — în cele mai bune lucrări ale d-sale — pe Bombois, acest frate de inspirație cu Le Douannier Rousseau. Dacă aceste lucrări sunt agreabile și dacă această manieră e comodă, ea comportă și un pericol; acela de a te depărta de studiul sincer al naturii atât de necesar o vreme. D-ra Ana Samurcaș are calități frumoase și un real simț decorativ, de aceea așteptăm lucruri din ce în ce mai bune din partea d-sale.

D-na Elisa Repețeanu debutează, cu teamă și cu mult prea multă timiditate. Lucrurile mici—schițele aquarelate și aquarelele sunt mai bune de cât restul. Uleiul are încă mistere prea grele pentru d-sa, mai ales când face portrete. Îi dorim mai mult curaj la lucru până la expoziția viitoare.

EXPOZIȚIA IOAN I. MIREA
(Palatul Propagandei Naționale)

Am întâlnit în pânzele d-lui Mirea calități reale de culoare, calități pe care nu știm dacă trebuesc atribuite îndrăsnelii sau unei desinvolturi lipsite de efort. D. Mirea are tinerețea de a se lăsa furat de varietatea capricioasă a culoarei, dându-ne astfel impresia de oarecare desordine. Credința noastră e că — strunit, mai disciplinat — temperamentul d-sale ar închega mai bine prețioasa d-sale cromatică pe o construcție mai strânsă și mai organizată.

„ORA DE SBOR"

Zilele acestea va apare, în editura „Cartea Românească", noul volum de poeme al d-lui Teodor Scarlat, volum intitulat „Ora de sbor".

Vitrina Europei

ADA NEGRI

a fost de curând aleasă membră a Academiei Italiene. Prin aceasta s'a călcat tradiția, păstrată tacit de orgoliul masculin, care nu acorda femeilor dreptul de a păși în instituția sacrosanctă a Academiei în calitate de membre.

Cu secole înainte, pe când poeții erau încoronați pe Campidoglio, ca Petrarca sau Torquato Tasso de pildă, fusese acordată și unei femei această invidiată favoare, de a primi coroana de lauri a muzelor pe colina sfântă a Romei.

Poeta de atunci e cunoscută și azi sub numele sărbătoresc de „Corilla Olimpica".

Prin alegerea Adei Negri s'a călcat o tradiție, dar a fost înviată alta.

Mai are însă o semnificație sărbătorirea scriitoarei italiene ; s'a arătat din nou că regimurile totalitariste nu numai că nu se desinteresează de literatură, de artă în general, — cum afirmă răuvoitorii sau cei care n'au înțeles încă sensul revoluției totalitariste — dar încurajează, răsplătește moral și material orice pas făcut pentru cucerirea unei culturi adecuate acestor timpuri noui. Expoziția Cărții germane — nu e mult timp de când am vizitat-o — pledase strălucit și ea pentru această cauză.

Pentrucă literatura italiană contemporană e puțin cunoscută la noi — pentru foarte mulți vasta și variata literatură a Peninsulei Italice se reduce la „fenomenul Dante", și acesta cunoscut numai prin intermediul unor rezumate proaste — vom da câteva date biografice și bibliografice asupra Adei Negri.

S'a născut într'un orășel din sudul Italiei, din părinți destul de modești ; mama era lucrătoare într'o fabrică de textile, pe tatăl ei nici nu-l cunoscuse.

E crescută de bătrâna sa bunică; copilăria nu i-a lăsat nicio amintire de trai îmbelșugat, de viață fără de griji a copiilor. Trăește și i se imprimă de timpuriu în suflet, melancolia zilelor sărăcăcioase, o urmărește imaginea oamenilor roși de boală și de miserie.

Citea mult. Atât de mult, încât toți vecinii prevedeau că această creatură stranie, aproape sălbatică în manifestările și raporturile ei cu lumea, acest copil plăpând care iubea cu patimă singurătatea și liniștea, nu va fi de niciun ajutor mamei sale, din ce în ce mai bolnăvicioasă.

Urmează cursurile școalei normale; se îndârjește împotriva piedicelor ce i se pun, luptă cu o încăpățânare inumană aproape, și învinge. Primele versuri sunt din timpul acesta. Murindu-i și mama, se simte atât de părăsită, încât singura tovărășie o găsește numai în versurile de început, caracterizate printr'o formă puțin căutată, aspră, plină de durități formale cât și de fond.

La 17 ani, poetei Ada Negri, nu-i surâdea romantismul morbid al unei iubiri noptatice ci-i vorbea ura adunată an cu an împotriva nedreptăților sociale, dragostea pentru cei umili și asupriți.

Invoca în versuri teribila răzbunare corsicană, acea „vendetta". Risipite prin diferite reviste, poeziile tinerei poete fac o adevărată revoluție ; sunt citite cu nesaț, comentate și numele Adei Negri e deja cunoscut și recunoscut mai ales ca al unei scriitoare cu infinite posibilități. Primul volum de versuri e intitulat „Fatalità".

E numită profesoară. Incepe lupta cotidiană cu altă specie de neajunsuri. Se căsătorește, are un copil. Trăește bucuria și suferința tuturor mamelor. In noul volum „Maternità" e cântat acest nou aspect din viața poetei; entuziasmul, speranțele, misterul maternității cu toate dureroasele lui sacrificii.

In 1921 tipărește un volum de proză „Stella Mattutina", care o consacră printre marii scriitori contemporani. E povestea simplă a copilăriei și adolescenței ei.

Mai târziu în „Le strade", scurte compoziții în proză, aspecte fugare, instantanee prinse dibaci din drumurile ei zilnice, de un comic grotesc uneori, ne dau aceiași senzație a unui suflet în veșnică frământare, mereu neliniștit, totdeauna întors spre priveliștea interioară a sufletului.

Il libro di Mara e cartea dragostei. O dragoste întâlnită târziu, și amară. După moartea acelui mult așteptat „alto come un cipresso", Ada Negri rămâne iarăși numai cu ea. De atunci mai mult călătorește.

Am enumărat numai volumele reprezentative ; pentrucă Ada Negri a scris mult.

Dacă am caracterizat primele producții lirice prin asprimea formală vom adăoga că forma actuală a versurilor e rafinată, lucrată. De o sinceritate îndrăzneață, cărțile Adei Negri lasă impresia unei trăiri directe, vii, imediate. Stilul ei ca și fondul, sunt o continuă înălțare spirituală.

CORRADO PAVOLINI

directorul teatrului „Compagnia dell'Academia" din Roma, a ținut în seara de 2 Decembrie a. c. o conferință la Fundația Universitară „Carol I", despre „Il Teatro Contemporaneo".

Domnia-sa a afirmat, cum remarcasem și noi într'una din cronicele trecute, că nu există un teatru contemporan; un teatru contemporan asemănător cu cel elisabetan sau spaniol din epoca dramatică, care au dat un anumit limbaj teatral repede răspândit în toată lumea, un teatru contemporan din punct de vedere al structurii, al textelor.

Totuși, teatrul modern are un caracter care îl deosebește fundamental de trecut: noua concepție despre *spectacol*, adică despre strângerea într'un tot unitar a teatrului, a recitării și a regizării, operație grea, dar cu atât mai ispititoare, menită *regisorului* căruia domnul Pavolini îi acordă o importanță pe care n'o cunoșteau până acum de cât actorii, marii actori. Regisorul trebue să fie dotat cu o sensibilitate critică și creativă, cu o cultură estetică și filosofică, cu simțul armoniei. Regizorul e un adevărat „sacerdote", căruia i se supun, maleabil, actorii și care întrebuințează cu puteri depline toate artificiile scenice pentru a acorda toate elementele spectacolului în desfășurare cu poezia operii pe care el este chemat să o servească.

Acest rol al Italiei fasciste va arăta zilele acestea practic, ceeace a expus atât de sugestiv, teoretic. Vor fi regizate de Domnia sa câte o lucrare din B. Shaw, L. Pirandello, C. Pozzi, T. Wilder și un mister, prelucrat după modelul medieval creștin.

SORACTES

„Universul Literar" de Crăciun

va apare la 21 Decembrie, în 12 pagini, cu un bogat material literar și artistic, cuprinzând poezii și nuvele, esseuri și cronici despre manifestările de cultură românească, precum și numeroase informațiuni privitoare la arta și literatura de peste hotare.

Numărul de Crăciun al revistei se va vinde cu 7 lei.

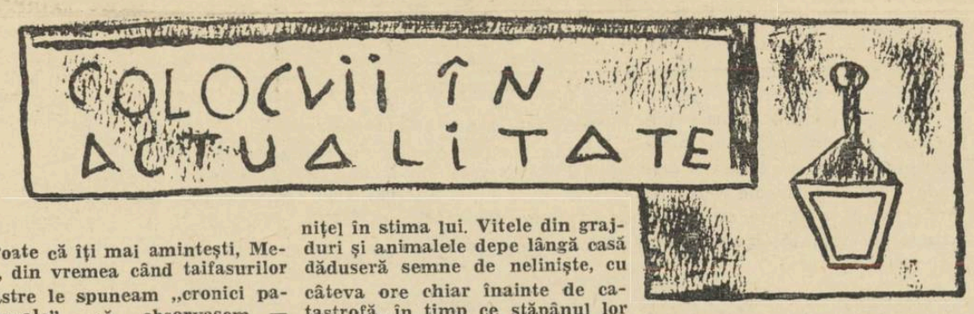

Poate că îți mai amintești, Menip, din vremea când taifasurilor noastre le spuneam „cronici paradoxale", că observasem — fiind amândoi de acord — lipsa de coincidență între prilejul emoției și expresia ei artistică. Cred că sunt în măsură acum, să afirm că nu numai în procesul de elaborare a unei conștiințe artistice dar și în mod obișnuit, în psihologia vieții de toate zilele, se petrece acelaș decalaj între emoție și expresia ei din momentul în care se conturează cu cel mai intens relief lăuntric, odată cu cine știe ce nebănuite și târzii consecințe pentru cenestezia noastră proprie.

Iată dece, abia acum, după o lună dela data cutremurului pe care atunci l-am simțit fizic, cred că îți pot vorbi altfel decât sub impresia momentului și anume într'un fel ce-mi este esențial, de impresia închegată ca o realitate de sine stătătoare, care deși aparține lăuntrului meu, o pot privi totuși pe dinafară, ca și cum mi-ar sta dinaintea ochilor. Pe scurt, despre răsfrângerea morală a impresiei lăsate de catastrofa de la 10 Noembrie și care mi s'a revelat deodată, sub forma acestei întrebări obsedante: dacă ar fi fost să mor atunci, eram pregătit?...

N'ai uitat, cred, că presa apărută în săptămâna catastrofei a glosat cu îmbelșugare, insistând

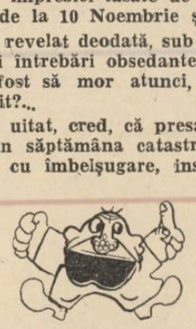

patetic asupra sentimentului de nimicnicie resimțit cu o intensitate cutremurătoare în ordinea morală, pe cât fusese de zguduitor aevea, cutremurul.

Dar îți aduci aminte, Menip, cu câtă grabă febrilă, aceleași mulțimi înfiorate de simțimântul nimicniciei lor au dat busna în restaurante și în sălile de spectacole, parcă dintr'o nevoe de-a fi mai aproape, fizicește, unii de alții. Regele naturii abdica provizoriu, cu orgoliul cam hărtănit, dela suveranitatea pe care singur și-o proclamase cu atâta naivă aroganță. In aceeaș măsură, dobitoacele se mai săltaseră nițel în stima lui. Vitele din grajduri și animalele depe lângă casă dăduseră semne de neliniște, cu câteva ore chiar înainte de catastrofă, în timp ce stăpânul lor absolut a fost surprins, chiar în clipa săvârșirii destinului, nepregătit, cufundat în beatitudinea desăvârșitei încrederi de sine, a somnului reparator și a unei totale ignoranțe...

Dacă ar fi fost să mori atunci, erai pregătit? — poate că te-ai întrebat și tu Menip. Pregătit — adică inițiat, căci moartea ca și poezia, presupune o inițiere îndelungată.

Pentru Voltaire, ea nu era mai mult decât „un mauvais quart d'heure" înainte de trecerea pragului vremelniciei, în necunoscut. Știința noastră despre lume ne îngădue să recunoaștem cu sânge rece, că moartea este un fapt pozitiv de neînlăturat. Dar ceva confuz și puternic în noi, reminiscențe obscure, poate din vremuri fără istorie, cărora nu știm cum să le spunem pe nume și nici măcar să le deosebim dacă sunt ale cărnei sau ale duhului nostru ne hărțuesc uneori cu o nădejde ce parcă seamănă mai mult a disperare. Un scriitor creștin a formulat odată această sfâșietoare desbatere lăuntrică, printr'o foarte sugestivă punere în contrast a termenilor: „știm că vom muri — spunea el — dar nu putem crede".

Dacă ne-ar fi îngăduit să preferăm luciditatea, oricărui anestezic moral sau chiar religios, sau dacă am fi sortiți, prin propria noastră structură sufletească, lucidității — cum a fost probabil Voltaire — atunci totul s'ar reduce desigur la un sfert de oră greu de răsbătut. Dar dacă nu suntem, dacă nu putem fi numai lucizi, întotdeauna lucizi?

Crezi, Menip, că eroismul este cu adevărat o inițiere, adică o pregătire pentru moarte? Vreau să spun: este cu adevărat autentică, aceea la al cărei capăt înspre neant să ne putem recunoaște cu întreaga noastră zestre omenească? Nu e cumva eroismul o altă soartă, un dincolo, care ne păgubește de ceeace ne înzestrase ceastălaltă soartă, dincoace? Mă tem de transmutațiile petrecute în ordinea valorilor morale, Menip, mă tem și le suspectez așa cum suspectez procedeele oricărei alchimii care nu se aplică la operele Artei.

Sub raportul curajului fizic, știi că eroismul a fost prețuit ca o valoare îndoelnică, nu numai de un moralist experimentator pe pielea altora, ca Bernard Shaw, care spunea prin gura unui medic dintr'o piesă de teatru a sa, că „orice nătărău care se împiedică cu nasul de un glonte, e proclamat erou". Dar și Saint Exupéry a cărui experiență despre eroism, întreprinsă cu riscul propriei vieți, nu aflase în compoziția curajului mai mult decât un amestec impur de „puțină furie, puțină vnitate, multă încăpățânare și o plăcere sportivă vulgară".

Mă tem însă, Menip, că și sub aspectul moral, eroismul nu înseamnă pentru însul omenesc mai mult decât un prilej întâmplător spre a-și pune în valoare unele virtuți proprii, — o șansă la care contribue deopotrivă împrejurările dinafară, cu momentul psihologic, lăuntric. Dar dacă eroismul e o chestiune de șansă el are, sub aspectul moral, caracterul de surprindere și spontaneitate al reacției instinctive, adică tocmai acela pe care o pregătire pe îndelete, în răstimpul unei vieți, nu îl poate manifesta.

Insensibilitatea fizică, acea înfrângere a simțurilor și a cărnii, pe care o cucerește eroul față de lipsurile sau ispitele de tot felul, își află corespunzător într'o anumită analgesie de ordin moral, o lipsă de sensibilitate și de înțelegere pe care le manifestă însul eroic, față de alte valori decât acelea pe care el însuși le afirmă, în ordinea morală.

Eroismul nu intră în posibilitățile deprinderii. Cu mai multă îndreptățire cred că se poate vorbi de o aptitudine născută pentru eroism, de o vocație a eroismului care n'ar putea ieși în drumul oricui, răsplată vreunei deprinderi, ci doar pe drumul hărăzit al Damascului vocației împlinite. Dar atunci, eroismul ca și frumosul artistic este lipsit de caracterul exemplar pe care-l au valorile practice ale moralei. Nu pot să-mi închipui Menip, cum s'ar putea întemeia o pedagogie a trăirii eroice, după cum nu știu să fie una a vieții artistice sau a sfințeniei.

Unii dela alții, mare lucru nu învățăm. Adevărurile de viață

pe care le afirmă prin existența proprie sau prin operele lor, eroul, artistul și sfântul, nu pot fi exemplare. Noi trebue să ostenim fiecare, cu puterile neajutorate, ca să deslușim înțelesurile vieții, pe măsura noastră proprie. Poate că într'o zi ne va fi dată șansa, atunci când ne așteptam mai puțin, de-a ne cuprinde viața în lumina revelatoare a unui sens eroic, de artă sau de sfințenie, care să ne poarte încrezători, până'n pragul ultimului sfert de oră, la capătul căruia știm că va trebui să ajungem odată, fără să putem crede. Mai mult, sau altceva, Menip, eu nu știu ce am putea nădăjdui...

MENALC

Intrebarea ce-mi pui, Menalc, îmi amintește de o întâmplare povestită de Bergson. Intr'o dimineață un comisionar înmâna filosofului un plic ce aștepta răspuns grabnic; era din partea unei persoane care-l ruga să-i scrie pe loc ce gândește despre Dumnezeu. Deasemenea, mă îmbii și tu să-ți desvălui în cincizeci de șiruri atitudinea mea față de moarte. Și întrebarea e cu atât de gravă, cu cât îi bănuiesc un tâlc duhovnicesc ce nu-mi displace, însă îmi sâcâie sfielile. Pregătirea pentru moarte de care pomenești, (despre inițiere am să scriu mai la vale) îmi apare drept o împăcare cu Dumnezeu, adică limpeda conștiință de a fi respectat legea divină. Mărturisesc că anul 1940 al erei creștine, cu năprasnicul său cortegiu de năpaste, a trezit în conștiința mea ca și în a creștinilor dela finele veacului al X-lea obsesia copleșitoare a morții și dorința de a adera cât mai intim la adevărurile revelate. Cred că în noaptea de 10 Noembrie spectrul morții a turburat conștiințele mai adânc decât cele mai înălțătoare predice și cred că în acele calamități naturale religiile au găsit întotdeauna puternici auxiliari. Totuși, fiindcă aștepți un răspuns, ți-l dau răspicat: N'am fost pregătit. Negreșit, că cei mai mulți ți-ar da același răspuns, fiindcă viața socială a marilor metropole le spulberă acea participare la ordinea valorilor morale de care pomenești. Pregătirea la moarte cere izolare și singurătate.

Așa dar printre cei aleși, hotărît că nu mă puteam număra dacă în acea noapte forțele cosmice m'ar fi nimicit.

Dar ai scris cuvântul inițiere și afirmi că moartea ca și poesia presupune o inițiere îndelungată. Aici desbaterea mi se pare că s'a strămutat pe alt plan, pe acela al valorilor raționale, și implică altfel de răspuns. Conceptul echivalează cu intuirea esenței morții. Mi se pare că nici un individ n'ar putea revendica acel privilegiu al inițierii în moarte, adică a adâncirii misterului morții. Moartea este o experiență unică și cu neputință de comunicat și postularea conștiinței acolo tocmai unde ea este abolită prin definițiune, are caracterul unei contradicții în termeni. Nu știu care filosof a exprimat acest adevăr într'o formulă sugestivă: „Moartea se sugrumă pe sine decum te sugrumă pe tine". Incât acea inițiere ce-ți apare, Menalc, ca o pârguire a datelor conștiinței, este valabilă numai în lumea noastră imanentă zodiei Relativului; dar conceptul însuși se spulberă prin lipsă de obiect, îndată ce-l aplicăm în ordinea Absolutului. Care inițiat ar cuteza să creadă c'ar putea cuprinde Absolutul de pe tărâmul Relativului? Inițiere nu poate fi în moarte și-ți împotrivesc cugetarea înțeleptului care se întristă că, nu știe măcar ce este viața, pe care a văzut-o, cum ar putea și ce e moartea, pe care n'a văzut-o!".

Aș voi deci o „inițiere îndelungată" în viață. Mi se pare că privită din latura aceasta, enigma ne îngăduie o nădejde de lumină, căci numai specific se deosebește moartea de viață, nu esențial, așa cum plastic o înfățișează înțelepciunea i n d i c ă, dând zeului morții, Yama, un chip cu două fețe întregite într'o singură esență. Fiind cele două faze ale unui ciclu evolutiv, se poate afirma fără paradox că moartea e un anumit aspect al vieții, așa după cum viața este un anumit aspect al morții. Una din cele mai vechi religii, cea reîncarnaționistă, n'a făcut decât să intuiască cu mii de ani în urmă un adevărat definitiv al științei actuale: „persistența în cosmos a energiilor vitale, sub forme diferite", voalându-l însă de credința într'o persistență a principiului vital individualizat.

Lucizii înțelepți ai Greciei au pus inițierea în viață la temelia gândirii, săpând în marmura templului din Delfi adânca și lapidara formulă „Cunoaște-te pe tine".

Dar e ciudat că în fapt Creștinismul care postulează caracterul moral al sancțiunilor, o eternitate individuală, un Dumnezeu personal, nu izbutește să disocieze moartea de somn, de abolirea individualității. Astfel pentru Socrate, moartea e doar „un somn îndelungat și fără vise"; Montaigne o socoate deasemenea „adânc somn searbăd și umilitor"; „repaos desăvârșit" chiar este pentru misticul Pascal. In ciuda poruncilor religioase, omul lucid, cum îl denumești, deopotrivă cu poeții toți a înțeles adâncile analogii dintre somn și moarte. Intr'adevăr somnul, moartea noastră zilnică, spulberă conceptele spațiului și timpului, smulge individul din imediat, îl descătușează din complexele sale adaptări la mediu, îl descentrează din concretul înrâuririlor sociale, așa fel că de aici înainte, morții sunt inspirit să-i aplic, parafrazând-o, definiția pe care Bergson o dă somnului, și să spun: „A muri este a se desinteresa". Nu mă sfiesc să afirm că în clipa trecerii dincolo și cel pregătit și cel nepregătit și Antonin Piul și rândașul dela grajd se află în preajma marei experiențe a morții, la fel de neinițiați. Incercând același gol și aceeași tăcere pe care cu toții o încercăm în preajma somnului.

Somnul însă îmi spune, Menalc, că energia cosmică ce a voit ca 100 de cvatralioane de celule să se îmbine într'un edificiu material în stare de a se resfrânge pe sine pe care îl numesc Eu — adică de a străbate un ciclu ce-l denumesc al duhului, fără a lămuri prea mult astfel enigma — nu poate să ne fie sortit unui ceva mai rău încă decât această vieață; că nu ne cere nici tămâie nici sânge, ci doar acceptarea totală a imperativelor vieții, integrare umilă în necuprinsul proces al desfășurărilor energetice, credință într'un destin individual vremelnic ce în moarte se risipește cu totul. Pregătirea constă a spune ca Pliniu că „moartea este ceea ce Dumnezeu a dăruit mai bun omului". Rostul metafizic al marilor cataclisme naturale parc'ar fi tocmai de a ne atrage luarea aminte asupra acestor adevăruri.

MENIP

APARE IN CURAND

CASA TEREKOV

de PAUL LAHOVARY

Cu ilustrațiuni de George Voinescu

Colecția „Universul Literar"

A apărut

Cetatea lui Bucur

versuri

de Ștefan Baciu

cu ilustrații de Ștefan Constantinescu

Prețul lei 50

Colecția „UNIVERSUL LITERAR"

VITRINA EUROPEI

Cronica germană

CULTURĂ ŞI ARTĂ PENTRU MUNCITORI

Statele democrate n'au făcut aproape nimic pentru muncitori în ceeace priveşte condiţia culturală — iar când au făcut ceva, au făcut-o de mântuială, nu atât pentru a realiza o adevărată operă de culturalizare, cât pentru a creea o iluzie în spatele căreia se ascundeau câteva posturi bine plătite, acordate oamenilor de casă ai puternicilor zilei.

In statele totalitare, massele se bucură de-o foarte mare atenţie din partea forurilor culturale. In Germania, muncitorul nu se duce la cârciumă ca să se distreze, ci la teatru sau un concert simfonic. Aproape toţi muncitorii au bibliotecă şi nu este unul din ei care să nu cunoască valorile consacrate ale artei germane. Intr'un stat în care massele înţeleg să cumpere o carte, un bilet de concert sau chiar un tablou, arta va avea alte posibilităţi de desvoltare decât într'un stat în care bunurile culturale aparţin unei categorii de privilegiaţi.

Intre oamenii cari au înţeles cel mai just problema culturii şi-a artei pentru muncitori în Germania, este cunoscutul organizator Dr. Robert Ley. Educarea masselor populare şi realizarea formidabilei mişcări recreative „Kraft durch Freude" „(Putere prin bucurie") îşi află în D-rul Robert Ley inspiratorul. Datorită acestui tenace entusiast, acestui devotat al muncitorimii, s'au întregistrat foloase mari nu numai pentru spiritualizarea masselor, ci şi pentru climatul artistic al Germaniei, unde astăzi, în pofida războiului, valorile culturale cunosc posibilitatea unui randament maxim.

Valoarea morală a unui muncitor care cunoaşte versurile lui Goethe şi care-a ascultat un choral de Bach, ne'ndoios că va fi superioară valorii morale a unui muncitor care n'a depăşit harmonica din restaurante. Unui muncitor cultivat i se poate pretinde mai mult simţ al răspunderii, al demnităţii; el va fi conştient de importanţa sa în angrenajul social. Din atelier, nu va descinde în tavernă, ci, re'ntorcându-se acasă, va citi o carte bună în liniştea căminului, cruţându-şi banii şi sănătatea. Astfel, îşi va respecta titlul de muncitor, pe care superficialitatea democraţiei l-a depreciat.

La noi, singură Legiunea a înţeles problema muncitorimii, ridicând-o la nivelul spiritual pretins de omul nou. Muncitorul român găseşte astăzi nu numai asistenţă socială în cadrul Legiunii, ci şi asistenţă culturală, devenind factor de răspândire şi de receptare a marilor bunuri spirituale româneşti, cari, până dăunăzi, au fost ţinute sub obroc.

STILUL CINEMATOGRAFIEI GERMANE

Regimul naţional-socialist a imprimat un ritm inedit cinematografiei germane. Invadat de evrei şi de unguri, filmul din Reich ajunsese la un moment dat să oglindească „Schund"-ul literaturii jidoveşti. După instaurarea naţional-socialiştilor la conducerea Germaniei, producătorii evrei s'au retras la Viena, de unde cotropeau pieţile europene cu realizări de operetă ieftină şi tendenţioasă. Apoi, magnaţii israeliţi au trebuit să fugă şi din Viena. Ajungând la Budapesta, au luat-o da capo. Producţiei pestane i se datoresc filme de mahala, ca acel monstruos „Voiaj de nuntă" cu Ernest Verebes (azi refugiat în studiourile lui Metro-Goldwyn...). Producătorii credeau că mai pot plasa asemenea filme pe pieţile europene, însă, socotelile lor au dat greş: filmul adevărat german a isgonit elucubraţiile dela Budapesta. Producţiile „Ufei" au introdus un stil nou în estetica ecranului. Filmele de război sunt opere de grandioasă etică, iar filmele uşoare se menţin în marginile bunului simţ. In filmul istoric, Gründgens a făcut şcoală cu a sa „Fecioară din Orleans". Speculând efectele de massă, a creeat efecte unice, dar fără să cadă în excesele cinematografiei ruseşti, care pune întreg accentul numai pe masse. Un film ca actualul „Condottieri" va fi, deci, superior lui „Petru cel Mare".

Acest lucru se datoreşte unui luminos echilibru între teza socială şi condiţia estetică.

Cinematograful românesc, care va începe să existe cu adevărat numai prin Legiune, are elemente de-o deosebită energie. Incercările lui Igiroşeanu, boicotate pe vremuri şi ne 'nţelese, dovedesc existenţa unor mari posibilităţi. Şi, de sigur, ele nu vor fi alături de ale filmului german de azi.

O REVISTĂ PENTRU TOŢI

In ţara noastră, n'au prea fost — decât cu o mică excepţie... — reviste familiare bune. Revistele conduse de concerne evreeşti, ca „Realitatea ilustrată" de pe vremuri (dar cea de azi?...), făceau „operă" de trivializare a masselor. Concursuri de frumuseţe — paravane de destrăbălare, — când cutare evreicuţă din Cernăuţi era aleasă regină a frumuseţii româneşti, nuvele pornografice, glume de prost gust — cam acesta era cuprinsul revistelor familiare de la noi.

In Germania, există o revistă cu adevărat bună pentru cadrele largi de cititori: „Die grüne Post" („Poşta verde"). Această publicaţie e citită cu acelaş interes atât de intelectual, cât şi de muncitor. Scrisă uşor, pe înţelesul fiecăruia, această revistă e un model în genul ei. Cuprinzând articole de utilitate, schiţe datorite celor mai buni scriitori germani de azi, versuri şi piese distractive, „Die grüne Post" a ajuns cunoscută în fiecare casă germană.

Astăzi, se încearcă şi la noi editarea unei asemeni publicaţii. Inceputul făcut cu „Buna-Vestire de Duminică" e un început bun, demn de concursul cel mai larg din partea cititorilor. Rolul unei reviste familiare în viaţa socială a unui stat, e mai mare decât s'ar crede. Ea aduce o sinteză de culturalitate şi de viaţă artistică în casa celui mai modest cititor. Când o astfel de revistă e scrisă cinstit şi cu tragere de inimă, rostul ei se lămureşte ca unul din cele mai salutare pentru educaţia masselor. Ceeace s'a şi întâmplat în Germania şi, de aci înainte, se va întâmpla şi'n România.

MIRCEA STREINUL

Un savant german

Profesorul Hans Uebersberger a cinstit capitala noastră cu o serie de conferinţe.

Imprejurările originei istoricului orientalist simbolizează esenţa lui spirituală de savant, formula căreia e „geneza actualităţii".

Născut în clima Imperiului Austro-Ungar, a încercat din primii ani morbidul amalgam al etnicei mozaice. Obârşii regionale au împletit în graiul său de căpetenie dialectul slavon. Aceasta în copilărie. Adolescenţa şi-a inaugurat-o cutreerând călare un alt Imperiu, de la Varşovia la Caucaz. Apoi a fost reprezentantul primului în cel de al doilea cu diplomatica misiune de ataşat cultural. Aci a gustat clocotitoare oglindiri de climă în tripla întruchipare din Gorki, Cehov şi Tolstoi. Drept câmp de analiză i-a fost întotdeauna faptul viu, introducerea genezelor retrospective în desluşirile conglomeratului contimporan. Un fier politic înjghebat în intelect istotoric.

Când curs acestor însuşiri, Hans Uebersberger s'a stabilit pe la anii 1899—1902 la Moscova. El însuşi spune: „Sunt amator al stratului vulcanic. In Austria eu l-am găsit pe planul etnic, iar în Rusia pe planul politico-social".

La arhiva Afacerilor Străine, din întâmplare, a lucrat la masa unde cu douăzeci şi cinci ani în urmă, şi-a scris „Istoria Rusiei" vestitul Soloviev şi unde s'a păstrat o placă comemorativă. Lucrările „Istoria politicei externe ruse" şi „Austria şi Rusia" sunt rezultatul acestor ani.

In 1907, la Viena, profesorul Uebersberger inaugurează catedra Europei Răsăritene şi marele Institut, pentru care achiziţionează uriaşe biblioteci: cea a profesorului şi publicistului Bilbasov, cea a lui Kraevski şi cea a savantului bulgar Irecec. Işi editează în opt volume „Politica externă a Imperiului Austro-Ungar dela criza din Posen până la războiul mondial". In perioada celor 24 ani, pe care i-a trăit în Capitala austriacă, a deţinut funcţiunea de Decan al Facultăţii de filozofie şi cea de rector al Universităţii din acest oraş.

Din anul 1919 datează conflictul său cu guvernul socialist-democrat, conflict ce a provocat în ziua de 1 Ianuarie demisia sa din calitatea de consilier al Ministerului Afacerilor Străine. Când Cancelarul Dolfuss devine conducătorul statului, Hans Uebersberger a trecut hotarul ţării sale, gonit, de regimul interior şi chemat de al treilea Reich, în luna Mai a anului 1934.

Pe timpul audierii cursurilor la Universitatea moscovită, adeptul lui Leon Kasso, al lui Vinogradov, al lui Kliucevscki şi-a însuşit disciplinele umanitare în ţinuta lor: ştiinţifizarea criteriului de summum real. Pe vremea ambasadei petresburgiene, a dus comerţ spiritual cu Paul Kruşevan şi cu Pobedonoştev—leaderii conservatismului doctrinar din extrema dreaptă. Circumstanţe ce au aruncat prima grână în intelectul lui Hans Uebersberger spre un al doilea proces structural: înlocuirea planului empiric cu postulatul doctrinar şi a inducţiei retrospective cu logicul efect. In loc de a le urca coboară acuma treptele genezei.

Ce i se oferise în mod parţial când de Austria când de Rusia, i se dă cu integritate pe pământul german. Atât planul etnic cât şi cel politico-social se unesc, de data aceasta, spre destinderea reflecţiei savantului, într'un singur element: omogenitatea. In el savantul vede un acces la deţinerea absolutului real.

La început e director al Institutului din Breslau, iar în 1935 al Institutului din Berlin, unde editează „Analele pentru studierea Europei Centrale". Apoi îşi ia la Facultate catedra respectivă. La Viena el inaugurează această disciplină, iar la Berlin e titularul unei materii a cărei apariţie a fost aicea prima de pe glob.

Dacă, în materialul său operatoriu, profesorul Uebersberg a variat, când reducând complicarea actuală la primul adevăr, când îndreptând premisa teoriei către decursul raţionat în domeniul său metodic, el a urmat drumul neclintit al ştiinţei stricte.

Fiind când austriac, când slav şi când german în sferele de fenomene, în sistematizare este imutabil şi, prin urmare, universal.

OLGA KRUŞEVAN

UN GRUP DE PREOŢI

face să apară gazeta de atitudine ortodoxă „*Sinaxarul*", în paginile căreia se desbat probleme în strânsă legătură cu credinţa. Prin atitudinea dârză pe care conducătorii *Sinaxarului* o afişează, prin năzuinţa de înnoire şi însănătoşire ce urmăresc, preoţii Niţă Mihai, Ştefan Dobra şi cellalţi dela conducerea revistei susnumite se singularizează în scrisul bisericesc, însemnând cu necontenita lor râvnă drumul de lumină pe care să se îndrepte paşii tuturor credincioşilor şi slujitorilor altarului.

S'A SPUS

pe drept cuvânt că epocile cele mai propice desvoltării artelor nu sunt şi cele mai calme, mai aşezate, — ci, dimpotrivă, acelea în care popoarele sunt în veşnică mişcare, în frământarea care marchează căutarea altor orizonturi.

Iă nu mire pe nimeni numărul mare de noui publicaţii care dela o vreme încoace se străduesc să străpungă tăcerea de care sunt înconjurate şi se conturează, pe zi ce trece, mai puternic în spiritualitatea românească actuală.

Deaceea ni se pare plină de sens apariţia, aşteptată pe curând a „REVISTEI DE POEZIE" de sub direcţia lui Mircea Streinul, *precum şi a unui alt săptămânal „SEPTENTRION", condus de d.* Aurel Fediuc.

Ceeace trebue reţinut în deosebi, este faptul că Revista de poezie *va publica* numai *versuri Este — poate — o îndrăsneală care să sperăm că va însemna un succes.*

O NOUĂ EDITURĂ

care ia fiinţă în Capitală, nu poate decât să ne bucure. In aceste vremuri de crâncene nevoi, când cele câteva mari edituri ale nostre şi-au restrâns programul de activitate la tipărirea unui mic număr de volume, pentru care şi-au luat, — grijulii.— măsuri serioase de prevedere, alegând de predilecţie nume cu circulaţie în lumea literelor, sau tipărind şi nume mai puţin sosore dar care să vină cu scrisori de garanţii, editura „Şcoala poporului" însemnează bravarea unei mentalităţi negustoreşti care tinde să transforme tiparniţa într'o tarabă oarecare cu un ţel strimt: acela al câştigului material cu orice preţ.

Cele câteva tipărituri pe care editura „Şcoala poporului" le-a scos până acum, dovedesc cu prisosinţă două lucruri: câteodată, cu mai puţini bani dar cu multă tragere de inimă se pot obţine rezultate strălucite; experienţa de ordin tehnic câştigată de alţii, se poate apropia şi fructifica de oricine cu condiţia de-a fi de bună credinţă. Elegantele volume: Irina badei Călin **de Elvira Zamfirescu,** Negustorie de Răzăş **de Ştefan Dumitrescu Ceteraşu,** Orientări şi fapte în mişcarea şcoalelor superioare ţărăneşti **precum şi volumul omagial închinat memoriei lui** Neculai Stoleriu, **toate apărute la „Şcoala poporului', ne îndreptăţesc să credem că în curând vom avea o editură mare în plus, în care vor putea vedea lumina tiparului atâtea tinere elemente talentate.**

„NU REFORMĂ ŞCOLARĂ,

ci reforma omului", *afirmă d. prof. Traian Brăileanu, ministrul Educaţiei Naţionale, în revista asociaţiei generale a învăţătorilor din România* Şcoala şi viaţa *pe Sept.-Oct. 1940.*

Intr'adevăr, reforme şcolare n'a făcut în ţara asta doar cine n'a vrut dintre acei cari au trecut pela sau pe lângă ministerul Educaţiei (până şi el, bietul! şi-a schimbat firma de câteva ori). Ba, unii dintre domnii aceştia mai şugubeţi au supus învăţământul nostru public la câte două reforme în decursul unei aceleaşi guvernări, numai aşa, ca să fie, să se găsească! Oameni cari erau numiţi la acest departament-ciolan fără niciun discernământ, străini de problemele şi sufletul ce se cerea necontenit jertfit pe altarul unor înalte idealuri, se amuzau să răstoarne ceeace înaintaşii lor clădiseră. Aceasta era deviza: tot ceeace se făcuse până la ei, apărea şubred, improvizat, rău făcut. Şi atunci, spre desorientarea profesorilor şi elevilor, decădea vechea lege înlocuită de cea „nouă" modificată pe ici pe colo „prin părţile esenţiale". Aşa se face că am avut mai multe legi decât miniştri.

La reforma omului, ca element esenţial în şcoală, nu s'a gândit nimeni, pentrucă rosturile acestuia erau privite printr'o optică aparte; el nu reprezenta mare lucru în afară de legăturile partidiste şi locul respectiv în statele de plată. Jalonat după interese mărunte de culise, omul trebuia să se declare încântat dacă-i mergea buhul de „om deştept" şi era arătat cu degetul pe stradă cât mai des, numele circulându-i (cu poză, dacă se putea) prin ziare. Era soluţia care rezolva de minune toate ecuaţiile şcolare.

Opera de deşelenire a vechilor moravuri, întoarcerea spre viaţa şcolii, spre singurele şi adevăratele scopuri pe care le are corpul didactic, iată ofensiva pe care a început-o şi pe care o va urmări până la desăvârşire noul regim.

C. POSTELNICU

Horia Cosmovici: Poziţia României

Scrisul legionar se îmbogăţeşte în prima etapă de creaţie de după prigoană cu o carte de căpătâiu. Este vorba de lucrarea camaradului avocat Horia Cosmovici intitulată „Poziţia României" şi oferită cetitorilor români ca un extras din revista „Dottrina Fascista".

Lucrarea este importantă din două puncte de vedere. Unul, care se referă la personalitatea autorului, unanim cunoscută. Apărător al Căpitanului, în ultimul şi marele său proces — d. Horia Cosmovici a fost sortit astfel să stea lângă Conducătorul nostru de totdeauna în ceasurile de cea mai grea încercare sufletească ale acestuia; desigur, faptul că se discuta *acolo* întreaga atitudine a Mişcării Legionare, adăogat la faptul că d. Horia Cosmovici lucra cu Căpitanul la alcătuirea punctelor de apărare, deci de demonstrare a adevăratelor înfăţişeri ale luptei „Gărzii de Fier" — l-a pus pe autorul de astăzi în postura de a cunoaşte gândul Căpitanului mai de aproape decât alţii. Şi această observaţiune, dacă este *esenţială* pentru ultimul proces, rămâne însă valabilă şi pentru procesele anterioare.

D. Horia Cosmovici a aprofundat doctrina Mişcării în viforniţe; şi-a fixat convingerile şi şi-a exprimat atitudinile în pledoarii, deaceea d-sa este în primul rând unul din luptătorii de elită ai *cuvântului legionar.*

Al doilea punct de vedere din care trebue privită cartea este al valorii, prin ea însăşi. Şi din acest punct de vedere — „Poziţia României" va rămâne un permanent isvor de sugestii şi îndreptar de atitudini pentru cei care în viitor vor voi să lămurească sau să discute doctrina legionară. In puţinele pagini ale cărţii, d. Cosmovici sintetizează aspectele esenţiale sub care trebue cunoscută Mişcarea. Spirit critic şi analitic de mare întindere, aşa cum numeroasele sale pledoarii — conferinţe doctrinare ni l-au făcut cunoscut, d. Horia Cosmovici ni se desvăluie astăzi ca un gânditor cu vaste posibilităţi sintetice. Un caracter ce se impunea unei lucrări care caută să fixeze poziţia României în cadrul nouii organizări europene — prin contribuţia ideologică pe care Mişcarea Legionară o aduce acestei organizări. Poate din acest motiv cartea poate fi mai uşor apropiată de cei ce cunosc întreaga poziţie doctrinară a Legiunii.

In cele patru capitole ale broşurii d. Cosmovici fixează: personalitatea Căpitanului; doctrina legionară; structura legionară şi Statul Naţional-Legionar. Cum vom reveni asupra ideilor din această carte (aşa cum am făcut în articolul nostru „Fruntariile"), ne mulţumim ca anunţând această carte, să subliniem o frază care sintetizează perfect permanenţa luptei legionare: „un legionar nu este un om perfect, ci un om care munceşte din răsputeri să fie mai bun" (pag. 9), iar apoi: „Lupta lui, cu el însuşi, pentru a deveni bun, este în realitate o luptă pentru neam" (p 18).

Cei care au avut fericirea ca din scris, din priviri sau din discuţii să se apropie de Căpitan, să-l iubească şi să fie gata de moarte pentru el; cel care *ştie*, în sfârşit, că personalitatea şi viaţa Căpitanului constitue singurul isvor şi singura linie de viaţă legionară — văd chiar numai din acest citat, câtă puritate de gândire legionară este în scrisul camaradului Horia Cosmovici. O puritate care, adăogată la luminoasa concepţie ce străbate cartea — îi măsoară dimensiunile şi importanţa.

C. I. M

E la îndemâna d-voastră!

(Marea noastră mică publicitate)

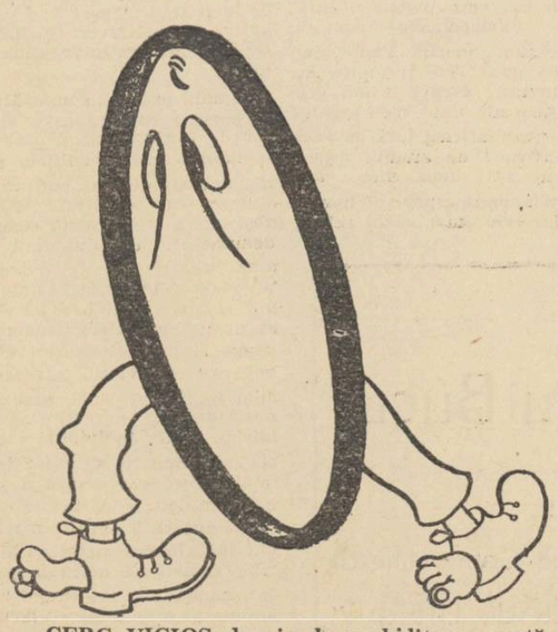

CERC VICIOS dornic de reabilitare, caută post în carte de geometrie onestă

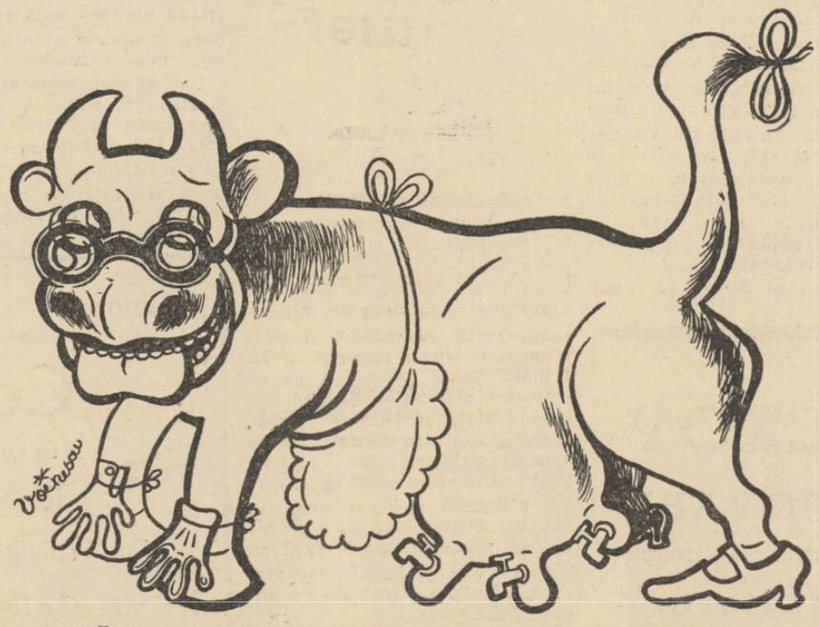

VACĂ licenţiată în chimie, vinde lapte gata pasteurizat

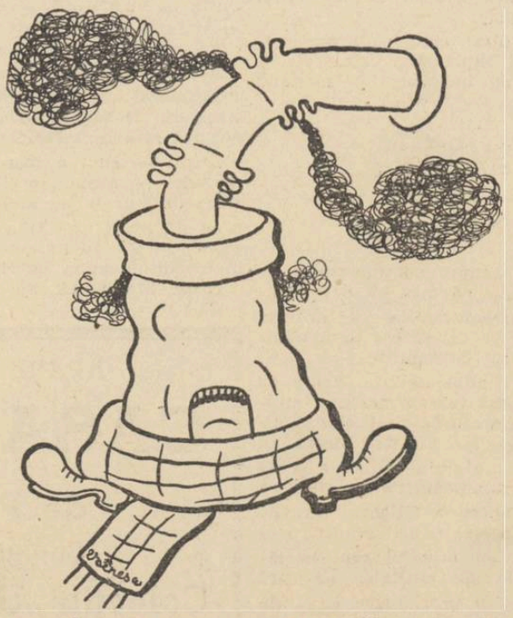

SOBĂ DE TUCI ASTMATICĂ, caută foc fără fum

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 7 LEI

ANUL XLIX • Nr. 52
SAMBATA 21 Decembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

In jurul pruncului Iisus...

de OLGA GRECEANU

Intr'o zi, la Muzeul Academiei din Florența, m'am oprit la compoziția lui Gentile da Fabriano: „Inchinarea Magilor". Pe o suprafață pe care abia ai putea picta un portret, primitivul Fabriano a înghesuit lumea toată: Fecioara, Pruncul, bătrânul Iosif, surorile Ana și Caterina, Magii, suita Magilor cu cai, cămile, sute de soldați, grajdul cu măgărușul și boul, coline, dealuri, câmpii, pomi, flori, case, palate, ciobani, miei, copii, câini, porumbei, până și două maimuțe purtate pe umărul unuia din suită.

Mi-a venit pe buze reflecția noastră românească: „Pictorul n'a mai lăsat pe nimeni acasă". Dar abia am gândit ultimul cuvânt, întărind sentimentul de apreciere cu vorbele „n'a mai rămas nimeni acasă", că îndată am fost lovită de o observație pe care încă nici odată n'o făcusem, și anume, că într'un subiect ca Nașterea lui Isus, pictorul frate face uz de toată știința lui.

Vrea nud?... Iată Pruncul desvelit în brațele Fecioarei. Tinerețe sublimă?... Chipul imaculat al Fecioarei. Un bătrân?... Sfântul Iosif. Oameni simpli?... Ciobani veniți de pe câmpul Kedronului. Regi și Impărați?... Magi veniți să se închine Pruncului. Pitoresc?... Zdrențele ciobanilor. Natură moartă?... Darurile aduse de Magi. Grupuri de oameni?... Suita nesfârșită a Magilor. Animale?... Iată măgărușul din iesle, iată boul, caii luxos împodobiți cu șei scumpe și mielușeii blânzi ce ridică capul spre stăpânul de acum al tuturor. Expresiuni variate?... Sunt toate înregistrate pe chipurile ce se închină Lui: de adorare, de teamă, de iubire, de supunere, de minune, de respect. Atitudini diferite?... Fecioara stă jos ținând pruncul în brațe. Iosif e în picioare. Magii sunt în genunchi, parte din oamenii din suita Magilor au apucat să descalece, stau drepți în fața sfintei Născătoare, alții, mai departe sunt încă pe cai, pe cămile. Perspectivă?... De aci, din fața peșterei Bethlehemului până la poalele munților Moab, numai dealuri, câmpii și coline înveselite cu case simple și cu palate. Natură?... Pomi înfloriți, iarbă și flori de toate culorile pe câmpii. Contrast?... Pruncul Iisus lângă bătrânul Iosif, rusticii ciobani lângă rafinații Magi. Fecioara tânără lângă bătrâna Anna. Contrast în lumini?... Intunericul peșterii lângă câmpurile luminate. Decorațiune?... Costumele împărătești cu podoabele lor. Ireal?... Ingerii cu aripi veslind nașterea Mântuitorului. Păsări?... Sfântul Duh, în chip de porumbel...

Poate fi numai o întâmplare?

Dacă eu aș avea sufletul unui primitiv ca Fra Angelico, cel care spunea că nu-i ajung ceasurile de rugăciune ca să poată mulțumi Domnului de toate bunătățile ce i-a dat în lume: cer, soare, nopți răcoroase, fructe, flori și ciripit de păsări, ca și cum lui personal i-au fost dăruite și el singur avea să mulțumească întocmai ca pentru un dar neașteptat, — dacă eu aș avea curățenia lui sufletească, mi-ar plăcea să mi închipui ca o socoteală încheiată a vieții mele, că solia de pictor ne-a fost de sus ursită, ca unor aleși printre aleși, pentru ca prin linii și culori să îngenunchiem mereu, omenirea toată și întreaga făptură, în jurul Pruncului Iisus...

CUPA

Iți dau o sferă de cristal:
In soare arde clar și rece;
De ea se frânge vânt și val,
Prin ea lumina lumii trece.

Privind la raza ei nu știi
Genunea ce-o născu grozavă
Și patima ce-i limpezi
Seninul isvorit din lavă.

ISPITA FRUMUSEȚII

Ispita frumuseții n'o învinge nici o moarte.
Pe-altaru-i îndărătnic renasc și mă distrug
Ca Finicul din basme cu aripe deșarte
Arzând ca să învie din propriul său rug.

ION PILLAT

ALEXANDRU PHOEBUS — Nașterea Domnului

Adevărata jertfă christică

de ION FRUNZETTI

Sacrificiul christic nu-l constitue, cum se socotește, Răstignirea, ci Nașterea. Răstignirea e actul ultim al unui mister, început dincolo de marginile lumii noastre de carne și păcat, în conștiința divină, în care totul e semnificație și dincolo de care totul e, pentru ea, semn.

Dacă acceptăm ca act cu valoare expiatorie, răscumpărătoare, Răstignirea, sensul christic al jertfei devine pentru noi mult mai puțin bogat decât în încercarea de a gândi aceeași răscumpărare prin actul întrupării. Sărbătoarea Paștilor, simbolizând triumful vieții asupra morții, e o sărbătoare pentru oameni, pentru cei de sub zodia vremelniciei adică, — sărbătoarea Crăciunului e însă o sărbătoare pentru Dumnezeu. Ea comemorează momentul cel mai dramatic din biografia Dumnezeirii: acela al renunțării la eternitatea de care se bucura dintru început cel fără început, pe care n'avea dece să se teamă că o va pierde, pentru câștigarea căreia nu era constrâns să mai lupte, odată ce o avea, pentru păstrarea căreia **nu** i se cerea nimic.

„...S'a pogorît din Ceruri și s'a făcut om..."

Par așa de simple lucrurile, citite impersonal de cântărețul dela strana copilăriei noastre...

„S'a pogorît din ceruri" implică însă o imensă revoluție în existența Dumnezeirii. Inseamnă o răzvrătire a Absolutului împotriva propriei sale atotputernicii, înseamnă voința Absolutului de a deveni relativ, înseamnă negarea voinței de a mai fi, înseamnă contestarea esenței sale proprii..., răsturnare a ordinei instaurate de însăși legea sa. Ce enorme, tainice atracții metafizice au determinat Dumnezeirea să se nege? Spiritul absolut să renunțe la absoluitatea sa? **„S'a pogorît din Ceruri..."** asta vrea să zică.

„...Și s'a făcut om" echivalează cu renunțarea și la spirit, prin acceptarea condiției carnale.

Faza a doua a procesului acestuia incredibil, dar cu atât mai convingător, pentrucă mai apropiat de putințele noastre „umane" de înțelegere, îl constituie așa dar renunțarea la pura stare spirituală, după renunțarea la absolut.

Dumnezeu **s'a învins pe sine**, înlăi renunțând la condiția sa originară, de ne-condiționat, pe urmă acceptând o altă condiție, pe cea umană, când ar fi putut foarte bine să nu mai adopte nici o condiție — auto-desființându-se.

Să fixezi în virtutea atot-putinței și pre-științei totale de care dispui în calitate de creator, destinul smerit al creaturilor tale; să consideri, împotriva pre-științei tale destinul lor nedemn drept demn de acceptat, să intri — forțându-ți la mutilări natura proprie, în rândul creaturilor tale... sunt fapte ale căror rațiuni (pe cele pur intelectuale) omul le scapă.

Dumnezeu n'avea dece să dorească Invierea, pentrucă veșnicia pe care o prilejuește ea, Dumnezeu o posedă fără să fie nevoie a mai trece prin grozăvia morții, fără să fie nevoie a mai cunoaște sfâșierile conștiinței limitate, sbaterile fără rost ale muritorilor.

Ferit de dramatismul antinomiilor interioare, împlinit, rotund, deplin dela început, Spiritul divin, liber total și fără limite puse putințelor sale, a căutat băerile dureroase ale cărnii. Ca să le învingă? Satisfacția o putea avea fără să li se mai supună, distrugând carnea, în calitate de creator al ei.

Dumnezeu a acceptat **căderea**, născându-se. A acceptat păcatul, servitudinea umană deplină. Aici e sacrificiul, nu în Răstignire. Durerile cărnii pe care le va fi resimțit pe cruce trebuie să fi fost neasemuindos mai mici decât durerea spiritului de a se încarna de a se **naște, în funcție de carne,** aservit ei, dependent de existența ei. Suferința Absolutului nu **începe** în momentul Nașterii: ea **sfârșește** în momentul Nașterii; om devenind el nu mai suferă ca spirit-absolut ci ca om. Suferința pur spirituală premerge nașterea și se încununează cu ea. Drama Dumnezeirii se localizează între momentul hotărîrii de a se „umaniza", și momentul împlinirii acestei hotărîri. **Conștiința** imposibilității de a-și salva creaturile altfel decât dovedindu-le prin exemplul său, putința de a-ți înfrânge carnea, câștigând prin moarte condiția spirituală, nu era îndeajunsă pentru a hotărî Dumnezeirea la sacrificiul Dumnezeirii sale. Motorul acțiunii acesteia nu putea fi decât **dragostea.** Dragostea pentru făpturile sale și poate remușcarea de a le fi lăsat putința păcatului, rătăcirii totale, răului încarnat, târând la osândă prin repetarea la care constrânge experiența inițială a existenței lui. „Nașterea" e analoagă cu hotărîrea oricărui părinte de a suferi soarta fiului său, împreună cu dânsul, dacă vinovat de nefericirea **acestuia** s'ar socoti **pe sine. „A-și lua asupră-și"** păcatele omenirii, înseamnă tocmai a recunoaște că ele nu s'ar fi produs dacă Dumnezeu n'ar fi, oarecum, ca autor al autorilor păcatelor, autorul însăși al păcatelor.

A nimici o omenire imperfectă ar fi fost o soluție mai simplă și mai comodă. A o mântui, iertându-i păcatele, la fel. A-i accepta păcatele, considerându-le ale sale, este din partea Divinității un gest de imensă bunătate, de nețărmurită dragoste. Dar a se conforma Divinitatea însăși, condiției păcătoase a creaturii, pentru a putea, dinlăuntrul ei, demonstra că aceasta poate fi învinsă, este mai mult decât se poate aștepta, mai mult decât se poate deduce din natura Divinității. Este o inconsecvență a Absolutului față de sine, a Rațiunii supreme împotriva propriilor ei axiome, a voinței divine împotriva țelurilor ei inițiale.

Este renunțarea la logica-i proprie, pentru a se putea înlocui perfecția aceasta rațională cu aceea morală, pentrucă omul să-i simtă bunătatea, dragostea, caritatea, și să-l imite oricât de imperfect ar fi în stare.

Logosul Universal, cuvântul, rațiunea devine **prin Naștere.** Pathos, suferință, pasiune, dragoste universală. Adevărata jertfă christică e Nașterea...

Obtulit semetipsum...

CEL MAI LUNG PRANZ DE CRACIUN

de MIHAI NICULESCU

De două mii de ani fără șaizeci lumea creștină așteaptă ceva care nu se mai întâmplă, dar se tot amână ca o speranță sau ca o făgăduială poate, mereu reînoită, pentru sorocul anului ce va veni. Despre ce făgăduială poate fi vorba, nimeni nu poate da un răspuns care să mulțumească. Dacă ne-am înțelege să-i spunem făgăduelii Paradis, încă ar fi greu, dacă nu chiar cu neputință pentru cineva, să îl descrie în așa fel încât oricine să-l poată vedea și recunoscându-l să strige transfigurat de înțelesul revelației: acesta este! Pentrucă nimeni nu îl mai poate găsi, cu puterile neajutorate, singur și numai pentru sine.

Barrès scria undeva: „Le Paradis, c'est d'être clairvoyant et fiévreux". Dar a fi „clarvăzător și înfocat", fiecare pe socoteala sa nu poate să însemne Paradisul, câtă vreme stigmatul păcatului originar — blestemul însingurării — ne întristează încă, de moarte. Și ne întristează, cu o desnădejde fără leac, căreia unul câte unul nu-i putem găsi leacul.

Paradisul odată a fost pierdut, prin desbinarea celei dintâi perechi omenești și n'a mai fost găsit de nimeni de atunci, el ne mai putând fi decât odată pentru totdeauna recucerit de întreaga prăsilă adamică, deodată, într'o așteptare plină de nădejde. Și în acest timp, pregătindu-ne pentru marea liniște prevestitoare, în care toate sufletele vor fi inundate de bucuria negrăită a înțelesului suprem ce li se va destăinui. Va fi tăcerea de sfârșit de veac, — o liniște absolută în care se va auzi doar șoapta înțelesurilor nemaiauzite până atunci. Smulgerea definitivă din rostogolirea în durata fără sens a istoriei.

Semne sunt destule și motive care să ne încredințeze că așa va fi. Liniștea încordată care precede războaiele prevestește marea tăcere apocaliptică dinaintea judecății de apoi. S'ar putea la un moment dat, ca dealungul fronturilor de luptă pe care se înșiră astăzi neamurile în arme, în așteptarea comenzilor ucigătoare să răsune, nu se știe de unde și prin ce tainic consens unanim, de pretutindeni, neașteptată, altă comandă. Atunci mâinile crispate pe trăgaciul armelor se vor desprinde ca poamele coapte din crengi grele de rod și omenirea toată va aștepta să-i fie dăruit înțelesul suprem, în tăcerea adâncă ce o va cuprinde. Iar ciclurile istoriei vor fi încheiate.

Dar câtă vreme rămânem amestecați în frământarea fără sens a istoriei, zadarnic vom încerca să-i găsim vieții un miez. Tot ce se întâmplă și se desfășoară în durată poartă cu sine stigmatul vremelniciei, germenul corupției fără leac. Geniul însuși este neputincios să modeleze ceeace înseamnă prin esență chiar neastâmpăr, neputând fi cuprins în forme statornice. Plăsumirile artelor se repetă și se anulează prin repetare, odată cu perimarea idealurilor sau concepțiilor artistice din care isvorăsc. Înțelesurile vieții se împuținează până ce ajung sterpe de orice semnificație, prin repetarea neslăbită în durata istorică.

Ceea ce răzbește ca o insinuare neadormită din cuprinderea panoramică a vieții este un înțeles de zădărnicie, o lipsă totală de sens. Generațiile se succed repetând aceleași gesturi și exprimându-și în cuvinte aproape aidoma, iubirea, supărarea, încrederea, teama, etc., ca

(Urmare în pag. 4-a)

CRONICA LITERARĂ

TRAIAN BRAILEANU: Sociologia și arta guvernării

In comentariile din cronicile noastre asupra doctrinei legionare, ne-au preocupat în deosebi trei idei: credința, națiunea și creația. Volumul d-lui prof. Traian Brăileanu „Sociologia și arta guvernării" apărut recent într'o nouă ediție, ne oferă acum prilejul să găsim o soluție preocupărilor noastre și să ne oprim la un principiu care să facă unitatea ideilor urmărite. Acest principiu îl aflăm în problema ultimă, aceea a *creației* concepută de d. Traian Brăileanu într'un mod cu mult mai larg decât ne-au obișnuit diverse teorii estetice.

Lărgirea conceptului de „creație" constă în primul rând într'un nou *obiect* pe care autorul îl declară produs al creatorului de geniu. Obiectul nou, socotit de d. Traian Brăileanu, într'un anumit înțeles produs al *creației geniale* este binele Patriei. Concepția d-lui profesor Brăileanu, menită să deschidă drumul spre înțelegerea „sociologică" a *legiunii*, este foarte limpede exprimată. Pe temeiul unei constatări ce rămâne s'o analizăm mai departe, D-sa afirmă: „*Ideea binelui* a dat naștere societăților umane ca opere de artă alle reformatorilor sociali, ale *legiuitorilor*" (pag. 29). Constatarea care ne îndreptățește a vede *ideea binelui* ca fundament al societăților umane, este deosebirea dintre *omul produs* al naturii și *omul construit* de propria sa gândire ca ființă morală. Cât de reală este *deosebirea*, ne convingem prin simpla observație că omul „produs natural" *nici nu există*.

Altceva nu știm despre omul „preistoric", decât să ne este „necunoscut nouă". Intr'adevăr, nimeni nu poate lua ca punct de plecare „hoardele preistorice care s'au răspândit pe suprafața pământului, mânate de nevoi", dacă vrea să examineze serios posibilitatea sociologiei ca știință. Pentrucă, spre a dovedi *posibilitatea* unei științe, (în cazul de față cea sociologică), trebue să plecăm dela ceva *cunoscut*, adică dela o realitate în domeniul căreia se pot face determinări și se pot stabili legi conform principiului cauzalității sau al scopului final. Despre o *realitate umană* nu se poate vorbi însă decât din momentul în care omul devine *ființă morală*, și ca atare operă a propriei sale gândiri. Din momentul însă când omul se gândește pe sine ca ființă morală, începe să fie activă în lume *ideea binelui*.

Spre a clarifica mai mult cugetarea d-lui Brăileanu, cititorul trebue să se situeze într'un punct central al filosofiei europene, de unde pornește, ca metodă, și autorul. In general, filosofia modernă, și-a pus întrebarea: *cum sunt posibile diversele științe?* Modelul clasic al filosofiei *întrebătoare* îl găsim la Kant, care se întreabă dacă metafizica *este posibilă ca știință*. Drept răspuns la întrebarea sa transcendentală, Kant a scris *Criticile* pe care le-a socotit numai o pregătire a instrumentului de care avea să se slujească spre a întemeia știința metafizicii. Instrumentul acesta era *rațiunea* umană, limitată și imperfectă. Din întrebarea asupra *posibilității* științelor trebue să reținem însă o importantă distincțiune. Sunt anume științe care, în momentul când Kant se întreabă despre posibilitatea lor, ele există realizate și rodnice, ca geometria, matematica, fizica, — și științe nerealizate de oameni încă, adică științe ale căror legi nu s'au fixat în mod necesar și universal, ca metafizica... Dacă însă este ușor să cercetăm *cum este posibilă*, bunăoară, geometria, din moment ce geometria există realizată în decursul secolelor, fără ca un adevăr descoperit de un geometru să fie contrazis de altul, se înțelege cât de greu este să întemeiem o știință despre care nu putem spune că este realizată, atunci când observăm că în domeniul ei un autor neagă și dărâmă ceeace a afirmat altul. Oricât de puțin familiarizat ar fi lectorul cronicii noastre, cu *sistemele* filosofiei moderne, el *știe* totuși acest fapt caracteristic că fiecare filosof și-a întemeiat sistemul încercând să combată principiile stabilite de toți ceilalți gânditori din trecut sau contemporani. Nu este locul să analizăm aici *cauzele* acestui ciudat caracter al *culturii* europene, și nici să tragem concluziile practice pentru gândirea românească. Am luminat însă o situație curioasă, numai spre a clarifica, după cum am spus, punctul de plecare al cugetării d-lui Traian Brăileanu, în problema sociologiei ca știință. Dacă voim să vedem acum în ce categorie de științe intră sociologia, să știm prin urmare dacă este realizată sau nu, și dacă facem apel, spre a ne lămuri, la gândirea apuseană, vom constata imediat că și aici, ca și în multe domenii spirituale, domnește contradicția. Ceeace afirmă un sociolog, altul neagă, lucru ce dovedește că sociologia nu s'a putut *obiectiva* ca știință, și că deci, ea face parte, ca și metafizica, din domeniile gândirii pentru care se vor mai găsi amatori cu pretenții de a fundamenta pe ruinele tuturor fundamentărilor anterioare.

Ne propunem să arătăm în alte împrejurări dece țările apusene pot răbda acest *rău* al lipsei de unitate în gândire, și dece un asemenea *rău* al contradicției inoculat ca un microb în mentalitatea românească, ar fi cu mult mai primejdios, el putând duce la însăși destrămarea ființei noastre originare. Din fericire pentru noi, gândirea legionară s'a ivit la momentul critic, și avem convingerea că suntem salvați. Dar trebue să înțelegem în adâncime felul de a gândi occidental, și felul de a gândi legionar, și deosebirea lor *fundamentală*. Aceasta este însă iarăși o problemă ce depășește rândurile de față. Trimetem în schimb pe lector la cartea ce-o recenzăm. Constatând *rău* contradicției de care pătimește gândirea modernă în încercarea ei de a constitui sociologia ca știință, d. Traian Brăileanu explică faptul prin *eroarea inițială* de a nu se lua în seamă *deosebirea* dintre „omul animal, preistoric, necunoscut nouă", — și omul ființă morală, *creație* a unui reformator genial: „Natura și umanitatea formează două regnuri despărțite, bine distincte. Ele nu sunt opuse, ci mai degrabă suprapuse, dar nu pot fi prinse într o unitate prin coordonarea sau contopirea lor. De la natura materială ne putem ridica la umanitate, prin umanitate la spiritualitate și de aci la divinitate". (pag. 11). Descoperind *eroarea confuziei* dintre natură și umanitate, autorul denunță un aspect important al orgoliului demonic modern *de a obiectiva* orice conținut al cunoașterii și de a înlătura *ideia divină* din orice domeniu al spiritului, spre a-l propune apoi, gol, examinării științifice. Așa zisa „conștiință obiectivă", s'a crezut că este o descoperire de o valoare egală cu oricare alta din „științele exacte", și ca atare, suma tuturor conștiințelor, societatea umană, s'a considerat ca un *obiect* în sine ce poate fi cercetat „științific" doar după principiul cauzalității, și fără postulatele finalității. Impotriva acestui orgoliu demonic al obiectivării oricărei cunoașteri, și al reducerii la *cantitate* prin folosirea conceptului ca *termen* într'un raport demonstrativ, d. Traian Brăileanu fixează atitudinea *altui* fel, mai rodnic, de cugetare: „Noi formulăm ipoteza: societatea *ca obiect al sociologiei* nu poate fi considerată ca obiect în sine (ca existență independentă de subiect), nici *ordinea socială* nu poate fi privită ca ordine naturală și supusă *unor legi naturale*; susținem, prin urmare, că societatea este o creațiune a individzilor care o compun și care creează și ordinea socială prin instituirea de norme sociale, de *legi*". (pag. 14). Vom înțelege modul cum ipoteza formulată de autor înlătură *eroarea inițială*, care împiedica menținerea unei unități de gândire în *știința* sociologiei, dacă ne întoarcem la citatul în care se constată că omul ca *ființă morală*, legiferează societatea umană, pornind de la criteriul *binelui*, deci de la principiul finalității. Dar binele nu este o realitate pe care o percepem ca fenomen, și deci nu-l cunoaștem în mod necesar ca pe un obiect ce provoacă de la sine funcționarea unui organ prezent în alcătuirea normală a oricărui individ, ci *intuiția* sa, ca și a adevărului sau a frumosului, presupune înzestrarea *specială* a omului de geniu. Binele este obiect al *creației*, ca și adevărul și frumosul. Vedem acum în ce sens d. Brăileanu *lărgește* conceptul de creație, atât în ce privește opera de artă, cât și a artistului creator. *Crearea binelui este scopul deosebit al artei sociale. Reformatorii sociali nu sunt decât niște artiști creatori.* Un profet, un mare educator sunt *creatori*, în înțelesul în care este *creator* un mare poet. D. profesor Brăileanu fixează limpede acest principiu: „Formulăm deci *ipoteza* că societatea umană este un produs de artă, este opera conducătorului. Fie că este vorba de familie, de gintă, națiune sau Stat, — toate formele sociale umane sunt produsele *artei de guvernare*" (pag. 26).

Odată stabilit acest punct de plecare al societății umane ca produs de artă al creatorului reformator, rămâne a cerceta dacă *ipoteza aleasă* ne ferește de orgoliul contradicției, și înlătură năvala *operelor* noui pe ruina celor anterioare. Este vorba de păstrarea *unității de gândire* în acest domeniu de creație special. Spre a arăta că această unitate există, d. Traian Brăileanu amintește unitatea specială din domeniul poeticei.

Aristotel a fixat artei unitatea de scop care e interiorizarea omului (sublimarea, purificarea), iar Kant, păstrându-i unitatea scopului a deosebit arta de știință, făcând-o pe cea dintâi *produs* al geniului, care nu se poate învăța și nici lăsa *moștenire*. Știința se învață dela individ la individ, și pe baza adevărurilor ei lăsate *moștenire* se progresează, descoperindu-se alte adevăruri, cu noui aplicații. Poezii geniale nimeni nu poate învăța să facă de la un poet de geniu, și nici modelul unei opere poetice geniale nu constitue o treaptă dela care poezia să se desvolte mai departe, *progresând*. Ideia societății umane ca operă de artă nu aparține însă lui Aristotel sau lui Kant, ci numai autorului român. D. prof. Brăileanu se folosește de concepția despre *artă poetică* a celor doi filosofi, *numai spre a putea face o judecată prin analogie* asupra artei guvernării, năzuind adică să salveze *unitatea* tocmai prin existența unor goluri între apariția în timp a reformatorilor, asemănătoare existenței de goluri între epocile de creație ale marilor poeți. In consecință, marii reformatori ai omenirii, iviți la distanțe mari în timp și spațiu, nu se neagă unul pe altul, obiectul creației lor fiind acelaș: *binele*, pe care omul de rând nu-l intuește, și care deci, în esență, rămâne un mister al geniului. Comparația dintre capodoperele literaturii și *capodoperele* sociale îl mână pe d. Brăileanu să arate că între reformatorul social genial și politicianul de rând, este aceaș deosebire ca între poetul genial și imitatorul epigon, care face trecerea de la un moment istoric mare la alt moment istoric mare. Există așa dar *artiști* și *artizani*, deopotrivă în *arta guvernării* ca și în arta poetică. Artizanii imită pe înaintași *numai* din ambiția de a trece și ei *tehnicieni*, fără a înțelege în adâncime pe creatorul din trecut rămas ca model. *Neînțelegerea* lor se vădește în deosebi prin aceea că opun o crâncenă rezistență față de un nou ceator mare ce se ivește, și care în esență, nu se deosibește de adevăratul înaintaș. In artizanul politic lucrează însă duhul diabolic al contradicției, el așează piedici de *moarte* omului de geniu ce vine spre a întrupa din nou *binele*. Nimic nu oprește însă, nici un obstacol omenesc nu abate producerea binelui, când acesta pare a fi poruncit de puteri divine. Creatorul luptă, devenind erou sau sfânt, și ideia sa triumfă cu prețul morții. In acest punct cugetarea d-lui Brăileanu face legătura cu doctrina luptei pentru mântuirea neamului, a Căpitanului, și cu concepția despre tradiție a lui Nae Ionescu. Credința este un principiu de *unitate* a societății, întrucât ea garantează prin *biserică* un contact permanent cu *învățătura* (Nae Ionescu) iar națiunea este deasemeni un principiu de *unitate* a societății prin postularea *Patriei* ca obiect suprem al iubirii fiecăruia dintre noi (Corneliu Codreanu). Teologia și sociologia ne ajută să înțelegem doctrina legionară. Dar despre *faptul nou* al acestei doctrine, despre opera lui Corneliu Codreanu ce vom spune? Ca o aplicare imediată a cugetării d-lui Brăileanu, vom admite su smerenie, că această creație a *binelui Patriei*, vine de dincolo de înțelegera noastră, depe un tărîm unde cunoașterea pășește cu frică și se formulează dogmatic.

CONSTANTIN FANTANERU

Poem

de MIHAELA PAPILIAN

Am plâns cutremurat pe cartea Ta, Căpitane...

*

Căzut-am pe gânduri adânci, căci tâlcul acestei înfiorări, ședea tainä minții mele.

Invățasem de mult, în prigoane, să nu plâng durerea...

Știam cum lacrămile de fericire, sunt mărturii de suflet involburat...

Mai știam că lacrămile fac sufletului cunoscută frumusețea, că nemărginirea picură stropi în inimă, și credința încinge ochii...

Nici una din aceste taine, tălmăcite minții mele, nu era cuprinsă în acest tremur al pleoapei. Lacrămile se ridicaseră deasupra minții, se descătușaseră din robia sufletului, și cădeau prin ele însele și pentru ele însele. Așa ceva nu mi se mai întâmplase.

*

Am plâns așa vreme îndelungă... Mintea încetă de-a mai căuta tâlcuri... In schimb ochii începură să vadă..

Văzură cum cartea sorbea fără odihnă lacrămile... Și, dintr'odată... O, minune a minunilor. Slovele începură să plângă. Picurii mari și grei se rostogoleau până la marginea filei și de aici pe masă.

Atunci sufletul mi s'a deschis și a cuprins în el tâlcul tainei împlinite: Cartea plângea ca să ușureze toată suferința închisă întrânsa. Suferința omenească ce nu încercase ostoire în lacrămi.

*

Am plâns cutremurat pe cartea Ta, Căpitane... Și lacrămile mele, freamătul slovei, au alinat.

Corespondența noastră

CRACIUN SARAC

Anul acesta, Moș Crăciun —
Pe care-l știam alădată ca o pâine caldă de bun —
A venit lipit pământului de sărac;
Nu mi-a adus nicio obială de bâibărac,
Nicio sfârloagă de opincă
Și nicio căciulă — cât de bearcă —
De parcă
L-ar fi cupit hoții la drumul mare
Și i-ar fi luat toate darurile din spinare.

Nici steaua
Albă ca neaua —
Dintre atâtea stele —
Nu mai vestește surâzătoare
Minunea Sfintei Fecioare
Ca'n alți ani ai copilăriei mele.
Colindătorii s'au mânecat rând pe rând
Pe lângă fereastra mea tăcând,
Ca și când
Ii apăsa greu, o taină, — pe suflet, pe gând.

Azi,
Atâtea inimi în bucurii curate se'nvestmântă
Și cântă, —
Numai mamii i-au înghețat lacrimile pe obraz
De când
— In gând —
A sărăciei grije o frământă.

Inimi bogate, pline de soare,
Pe voi nu vă doare
Crăciunul care m'a găsit la vatra mea umilă
Departe de orice bucurie
Așa cum numai Dumnezeu mă știe?...
Pe voi nu vă doare?
Fie-vă milă,
Fie-vă milă...

Dem. Păsărescu

Cojmănești
Decemvrie 1940.

CANTEC PENTRU TINE
— Ție Vera —

Copil sburdalnic cu visul între pleoape
Aleargă peste pajiștea din mine;
Culege într'un buchet nebunele-mi suspine
Și lasă sărutarea ta să mi le îngroape.

Să-ți torc din visul meu, lungi fire de iubire.
Tu să le depeni șegalnic, cuminte și duios,
Să țeși cu gingășie un mare vis frumos
In care să înflorească, eterna fericire.

Să-ți zugrăvesc în templul visurilor mele
Făptura ta gingașe de naiadă,
Să las în părul tău — bogat — să cadă
Feeric — pulbere de stele —

Să scutur flori în calea ta spre vis
Din ramura iubirilor în floare,
Să-ți culc nădejdea'n pat de sărbătoare
Și viața să ți-o fac un paradis.

Să-ți prindă zorile un fluture'n cosiță
Și aurora să-și râdă vesel în obraz;
Tot universul să rămână în extaz
— Tu să rămâi pe veci o iconiță.

Să ți se închine clipa'n care-ai sărutat
Tot sbuciumul nădejdilor hoinare,
Să ți se închine ție, întâia sărutare
Ce-ai dat-o tu, cu sufletul curat.

Ion Livadă

August 1940.

LUNG E DRUMUL CERULUI...

Cinstite luturi, vă salut de sus.
depe drumul cerului!
M'am desfăcut de mine
și am plecat hai-hui
să mă scald în iazul lumii,
să mă bat pe umeri soarele,
să-mi șterg picioarele
pe mătăsurile lumii.

Mi-s straele jilave
de roua culmilor albastre.
Privirile îmi rătăcesc, bolnave,
pe scânteetoarele lanuri.

Lucesc ca stelele
și, tot ca ele, cad și mă ridic,
în altă parte să răsar.

Ci voi,
când vă veți smulge ochii din noroi
și veți vedea o stea ce se prelinge
într'o prăpastie de cer,
să știți că eu sunt, și mă joc
de-a v'ați ascunselea cu 'n heruvim.

Sunt singur pe cărările de slavă,
împiedecat de bulgări de lumină.
Halucinat, orbecăesc
pe drumul robilor.
Și stânci de stele-mi ies în cale..

Gândul, numai gândul se prăvale
neobosit, în sus,
spre Cel ce n'a trăit apus.

Dar nu mă dau învins.
Pun umărul și 'nlătur steaua,
urmându-mi mai departe calea, greaua.

De-atâta drum ab început să șovăi...
Mi-au sângerat picioarele
și mi-e sete.

Singurătățile, tăcerile acestea,
sunt jarul dorului,
otravă arsă călătorului.
Ele-mi joacă înaintea ochilor
miraje neprietenoase.

Unde-am ajuns,
stelelor frumoase?
Cât mai merg? Când o s'ajung?
Drumul robilor e lung?
...Nici un glas care să-mi fluture
verdele unei speranțe...
Am rămas singur,
cu durerile mele,
cu lacrimile mele...

Inima bate tot mai rar,
tălpile sfârtecate mă dor,
picioarele se 'mpleticesc
și 'n genunchi mă prăbușesc.
...Doamne,
sunt învins...

Sufletul înalță rugăciune
pentru nădejdile mele ofilite,
pentru elanurile vlăguite,
pentru sângele meu
furnicat de largi nostalgii.
In mijlocul acestor sihăstrii
Sufletul înalță rugăciune.

Luceafărul toacă de vecernie.
Clopotul lumii sună:
Bang-bang!

Pe marginea drumului mă 'ntind,
trudit, bolnav.
Tentacule mă prind,
mă trag la fund, în somn.
Și visul se încheagă,
fantast, tremurător...

Porțile raiului,
porțile fermecate..
Am ajuns!

Ingere străjer, aici e paradisul
unde locuește El?
Melodiile astea-i sunt imnuri?
Ce muzici cântă
această simfonie sfântă?

Dă-mi drumul...
Destul am umblat
pe drumul acesta nemaiumblat.
Lasă-mă să intru.
Mi-e somn...
Vreau să dorm cu capul în poala
Fecioarei Maria,
Să simt cum trece pe deasupra-mi
veșnicia.

Deschide poarta, mărețe înger,
nu vezi cât sunt de slab,
cum sânger?
...Soarele arde sub mine.
Cât am dormit?
Se făcea că plâng la porțile raiului...

Dar ce văd?... Colo 'n zare
nu strălucește o poartă mare?
Fulgerele acelea sunt săbii,
săbiile îngerilor de pază.
La drum, pribeagule!

Mi-e drumul pardosit cu raze,
ca 'n cele mai azurate extaze.
Luceferii ard
pentru cavalcada mea,
pământesc bard.
Drumul e pustiu.
Doar umbra lunii mi-e aproape.

..Dar porțile de aur nu se mai văd...
Erau aproape, și acum nu se mai văd...
Unde sunteți, porți?
Unde sunteți, fete morgane?
Unde v'ați șters,
spre ce zenit nemers?

Plângi, râzi, mergi, stai,
suflet orb, suflet bălai.
Fugi, oprește, stai pe loc,
în prea pământean ghioc.

Strigă, taci, închină-te.
Calea-ți este plină de
înălțimi îngemănate
și abisuri desfundate.

Lacrimile nu-ți ajung.
Pân' la cer drumul e lung.

Am îmbătrânit cu mii de ani
și n'am ajuns la Dumnezeu,
să-i sărut mâna.

Acum în jur misterul e.
Nu știu unde sunt, ce caut.
Murmur doar agonic:
— Cerule...

Dar înțeles-am că drumul meu,
drum lung, drum peste timp, drum greu,
strălimpede se va sfârși,
când soare — îl voi întâlni
în fundul sufletului meu.
pe Dumnezeu.

Marin Sârbulescu

„Universul literar"

de Anul Nou

se va pune în vânzare Luni, 30 Decembrie,

cu 7 lei exemplarul

Va cuprinde, în 12 pagini bogat ilustrate, o antologie de poezie și proză literară, articole, esseuri și studii de literatură și artă, cronici și informațiuni înfățișând mișcarea culturală dela noi și de peste hotare.

Colecția Universul Literar
a lansat cu prilejul Sf. Sărbători noile
lucrări ale d-lui
MIHAIL DRUMEȘ

NALUCA

dramă în trei acte

Prețul 40 lei

TREI COMEDII

Școala nevestelor. — Calul de curse și Liniștea soțului

Prețul 50 lei

INVITAȚIA LA VALS

roman, ediția IV-a

Cel mai mare succes literar din ultimii ani

Prețul 80 lei

De vânzare la toate librăriile

Cele trei Crișuri

de EMIL BOTTA

IN MUNȚI

Mă încearcă un demon
la căderea serii ;
cugete fii liniștit,
cugete fii împietrit,
la căderea serii.

O noapte din paradisuri
asupra-mi se cerne ;
voiu, Umbră, cu jalea să umplu valea,
ci, carpatică noapte, arată-mi tu calea
spre îndurătoarele ţărmuri eterne.

Oh, cer, văduvie imensă, azur fără îngeri,
în zădar asupra-mi te pleci ;
doar păduri de răceală, stelării şi morminte,
doar sferele moarte, o palidă gintе...
Oh, cer fără îngeri, te du, du-te, treci !

Carpatică noapte mi-ai mărit întristarea
cu aripa ta !
Se făcea că intrasem ca iarba în secera lunii,
se făcea că murisem din cauza lunii,
de inimă rea.

Mă încearcă un demon
la căderea serii ;
stă la hotare, între bine şi rău,
între demoni, el, cel mai rău,
amicul tăcerii.

PRIN MĂRILE VII

Prin mările vii,
prin oceanicele cochilii,
prin apele dulci,
să te culci nu-i chip,
să petreci nu-i chip,
în palatul de nisip,
cu oaspeţi argintii,
cu neptunian alai,
în casa mrenei dacă vii.
Eu ştiu în cer un plai,
un pururi tânăr Mai,
ce-i mai frumos ca marea
şerpoaica, sunătoarea.
Inalţă-te 'n lumină
fantasmă, lună plină!
Mă poartă prin seninuri
tantalicele-mi chinuri,
mă strigă prin păduri
ale durerii guri.
Ah, cerul se întunecă !
Auzi, auzi cum lunecă,
pe osia lunii,
roata furtunii !
Ah, corbi croncănitori,
ai nopţii răi feciori,
mă bântue foarte
dorul de moarte...

CÂT TOATE ZILELE

Liră pe jumătate cufundată în somn,
deşteaptă-te liră !
Bătând o mătanie cumplită
eroii muriră,
conăcind peste noapte în greul pământului.
Şi îngerii toboşari
loveau instrumentele,
tăcerea surpând
peste ceata lui Sarsailă.
Alt înger vine apoi,
îngerul rândunea ori îngerul acvilă
şi faţa vitejilor o îndreaptă spre ceruri,
la ziua de apoi,
aşa cum cârmaciul
spre Arcturus îndreaptă corabia.
Oh, simţire nemiloasă, nebună ca sabia,
durere, tu, CÂT TOATE ZILELE !
Striga ca din gură de şarpe
acela pe care-l uitaseră îngerii şi milele,
ca din gură de şarpe striga :
Indreaptă-mă Inger al milelor cu faţa spre ceruri,
spre ceruri, unde tocmeala nu-i rea.

DOAMNE AJUTĂ

Când macii îşi înalţă corolele,
fometoasele corole spre cer,
din inima lor ţâşneşte un înger,
suind, suind, la foişorul albastru.
Crai Inger întoarce te rog
către mine faţa !
Şi s'a întors
şi demon buzat văzui,
un cetăţean al iadului,
oh, coarnele căprii,
un spân, o iudă, un Iago văzui,
sărutând ale cerului cununii,
privindu-mă rău, învăluindu-mă
cu ardoarea lui.
E lucru iertat să strig,
peste conversaţia tăcută a morţilor,
Doamne Ajută să strig
şi să pier apoi cu dragă inimă,
e lucru iertat?

●

Plumbii mei, rătăcitoare planete,
în căutarea tâmplei dornice de moarte,
prin ceruri treceţi, cu luna sângerie,
prin a cerurilor argintărie,
unde vă întâmpină un smerit refuz, un dispreţ dulce.
Oh, lucitoarea călătorie !
Stele sunteţi uneori,
oh, lucitoarea prefăcătorie !
Plumbii fugiră
cum fugiră din corpul viorilor,
sunete, suflete, plângeri.
Şi ce tare îmi tremura mâna
fiindcă văzusem
ale îngerilor aşezăminte,
umbra justiţiară a unui înger, o groază de îngeri
în dreptul ferestrei văzusem, umplând stradela.
Plumbii mei, îmi treziţi din somn
tinereţea fugară, miriştea vrăjită, locul acela
unde Avestiţele, diavoliţele se amestecau printre florile
cari mă îmbătară
dându-mi conştiinţa-restrişte a nimicniciei,
unde totul îmi arăta cel sfârşit,
încheerea socotelilor şi condica morţii, pustiei.
Acum, sub luna evlavioasă,
după o lungă zăcere, sunt mântuit,
acum norii, înnorarea bolnavă, s'au spart,
acum calc în picioare iluzia şi visului spun :
Domnule nu te cunosc !

●

Solie, Solie la fereastra mea,
Solie din tabăra îngerilor,
în umedul regat, în tăcerea profundă,
flutur, fluturare la fereastra mea,
arată-mi Solie din ceruri o undă !
O, sunt arderi în stele,
focuri întreţindu-mi în suflet vecia,
o, sunt arderi în stelele-mi rele
când sorb fără saţiu din ale morţii ulcele,
când mă prinde în ameţirea-i, Solia !
Amarnic ochii de mi-aşi pedepsi,
amarnic buzele de mi-aşi sminti,
Solie mereu te-aşi vedea,
Solie mereu te-aşi cânta
şi mereu te-aşi chema din vechime :
Rusalime tată, Rusalime !

NU CULES, CI SMULS

In aria stelei,
sub lumina Cinthyei, dulce,
la pieptul unei fete căuta
Păcatul fruntea să-şi culce.
Ah, umbre, iluzii erau
Păcatul şi Moartea, arătare de-o clipă ;
ah, plutеşte, plutеşte aripă,
în farmecul stelei plutеşte!
Moarte, părul tău,
grozav ca o întunecime cade,
îmi arde ochii cu negura lui,
părul tău, Moarte, ca un demon cade.

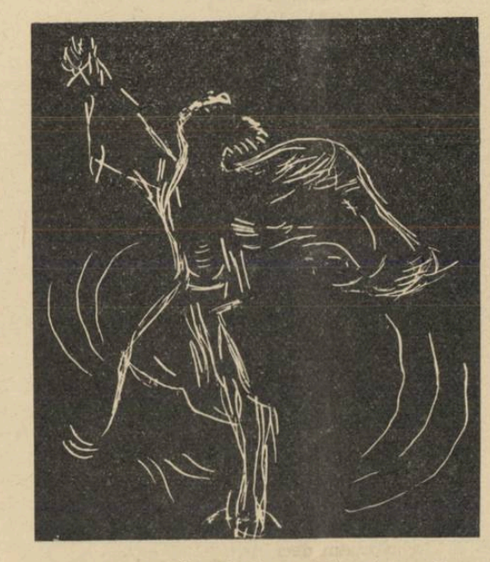

Ah, eu sunt fructul, eu aşteptarea !
Dar ştiu bine că nu voi fi culeş,
în aria stelei,
sub al Cinthyei surâs argintiu,
ci că voi fi smuls de către Moarte,
că voi fi smuls, asta ştiu.

VEDERE

Un înger e culcat
la poale de cer,
pe spinarea muntelui de colo.
Un înger doarme dus,
îngerul Solo,
printre arborii poeţi
ce alcătuiră un cântec de jele
pentru junia ce s'a dus,
pentru Luna păstoriţa ce muri în floare.
Ingerul Invenţiunii, el e,
el adus-a în scenă,
fantaziile-mi negre,
tristele dramatis personae ale visului.
Un înger e culcat
pe al muntelui soclu,
sub pietrării clare,
sub aripa clarei, clarei
nopţi, a tremurătoarei,
printre arbori poeţi.
Şi eu totul ştiu
cu această vedere ce mi-o dărui poezia,
şi eu totul aud,
şoapta frunzei, şoapta pietrei.
Cu aste braţe de veşnicie şi umbră
ce mi le-ai dat însingurare,
cu aste braţe te cuprind Umbră,
te supun, zare !

●

Un timp vine când stelele pier...
Doamne atunci văd sângele tău pe firmament,
strălucitorul sânge scris în cer,
picătură cu picătură, teribilă mărturie,
cade, cade, pe faţa mea,
sânge al Domnului, armonie.
Un timp vine când stelele pier,
când aburosul aer îmbracă haosul,
când cetăţile visate sunt în cer.
Iată Clujul, arcaşul, din aripi cum bate,
iată Clujul, cetatea înger,
cum trece prin cerurile toate.

●

O raritate
se înalţa pe coasta muntelui.
Un freamăt, doar freamătul,
acel ce trădează sosirea pădurii bogate,
încărcată de mierle.
Era un suflet doar,
în imperiue nevazutului.
Aruncă-mi în obraz sufletul tău,
împroaşcă-mă Noapte cu el
ca o ispitire de aur,
ca un lanţ de aur care leagă
nemurirea de abjecţiune !
Sufletul tău Noapte sfinţită,
sufletul ce-mi clatină mintea
cu filosofiile-i clare, neclare...
Scad orele. De aurora
sunt iarăşi aproape. Oh, mult visato,
îngânare de ceruri şi ape ! Slujitorii ei
îmi sar, iată, de pe un umăr pe altul.
Ce chiot, ce huet, ce horă !
Ah, gingăşie, mierlă, delir într'aripat,
am să-ţi sdrobesc pieptul delicat,
cu dragostea-mi ucigătoare.

●

Argintul acelei sonate,
îngerul aeve,
noaptea de foc şi lira lunei,
cin' să le releve,
cine poate ?
Dar nu îngerii, nu,
ci strigări erau pe cari le face Someşul,
valurile mironosiţe
foarte de dimineaţă la mormânt;
şi fiorii apei, unda sfintei lune
şi ăst tropot care vine şi-mi spune,
ăst nechez care vine şi-mi spune în taină,
că în apropieri e calul Iancului.
Şi eu în groapa rece sunt,
o stearpă zâmbire de ceară,
a lunii înghеţată ghiară
mă stăpaneşte.
Aud, aud calul Iancului
cum copita-i ceaţa loveşte,
aud, aud, furtuna Someşelui
cum creşte şi creşte.

●

Aho, aho ;
e pasărea Moarte,
Primăvara Moarte,
ce la ferestre şi praguri stă.
Leliţă Soarte dă-te la o parte,
să fug lasă-mă.
Aho, aho ;
O, e prea de vreme,
doarme luna încă,
o, e prea de vreme.
Lanţul robului,
ăst pas de Ion,
sună şi geme.
Aho, aho ;
e pasărea Moarte,
solia din cerul ce-i foarte,
foarte albastru.
Fumegos Departe,
ulciorule astru,
te apuc de toarte.
Primăvară Moarte,
mărţişorule, Marte,
la ferestre şi praguri
sună-mi iar a moarte.
Aho, aho ;
am de tine, parte,
lunatece chip,
dulce, lină Moarte.

●

Un jăratec,
o şuviţă din părul îngerului,
asupra-mi port.
Dar sunt urmărit de Dor şi Nelinişte
când trec valea ce adormită-i în linişte.
Pentru şuviţa din părul îngerului,
s'au pornit gonaci în pădure ;
Ingeri licurici cu făclii în mâni,
luminează calea celor doi rumâni,
Dor şi Nelinişte.
Ah, port la piept şuviţa îngerului,
strâng la piept luminata comoară...
Şi într'o seară ai venit
solitară moarte, solitară,
ca o veche romanţă care omoară ai venit
şi mi-ai deschis al inimei sipet :
acolo era şuviţa îngerului,
acolo era hoţia mea,
una cu seara.

NUNTA

Isvoare petrec
în locuri vrăjite,
acolo unde stelele,
clare, vestite,
îşi schimbă inelele.

Isvoarele sar,
hohotind ca nebunele,
când o lună de vis
şi stelele, unele,
parcă moarte mi-s.

Isvoarele spun
că-i nuntă în cer.
Al mirelui mers,
pasul său sever,
prefacă-se 'n vers.

Isvoarele cântă :
„Veniţi surioare
în suita lui;
noi fete-isvoare
scumpe soarelui !“

Ca în vis ascultam
cum isvoare şoptesc...
Şi m'a prins un dor,
să fiu negru nor,
nunta s'o umbresc.

SATIRA DUHULUI MEU

— Să trecem, să trecem
domnule Patru Scânduri,
oh, mi-e inima un pui de vrabie...
— Să trecem, să trecem
Domnule Târâie Sabie.
— Văd noaptea stinsă,
moartă în sicriul
cu ţinte de argint. Oh, gânduri !
Nu mulţumesc domnule Patru Scânduri !
Printre îngeri, spionii Domnului,
ades mergeam la casa nopţii, pe calul somnului,
ades mergeam,
cunoşteam drumul.
Oh, mi se spune acum Târâie Sabie Postumul...
M'a lovit al melancoliilor frig
m'a lovit a tristeţilor nebunie aprinsă...
Când văd în cui o haină prinsă,
plâng, suspin, strig :
iat-o spânzurată !
Oh, calomnie ca fumul,
mi se spune acum Târâie Sabie Postumul.

Din formaţiunea lui Duiliu Zamfirescu

de G. C. NICOLESCU

Înainte de a intra în desvoltarea subiectului nostru, socotim firesc să lămurim înţelesul exact al expresiei: *formaţiune spirituală* din titlu. Avem impresia, fără ca din aceasta să ne facem un motiv de mândrie, că în sensul în care voim să o facem aici n'a mai fost utilizată în cercetările noastre literare. Nu vom insista totuşi în teoretizări, care adesea mai mult întunecă decât lămuresc înţelesul ce l-am dori, ci vom căuta să concretizăm explicaţiile. Noi înşine n'am ajuns la ideea necesităţii acestui câteodată larg capitol asupra formaţiunii spirituale la un scriitor decât în urma unor lungi cercetări concrete, iar nu prin deducţii abstracte.

Studiind pe Duiliu Zamfirescu — şi lucrul este desigur valabil dacă nu la toţi, în orice caz la foarte mulţi scriitori — ne-am dat seama că nici biografia, nici analiza operelor, nici alăturarea acestora nu epuizau subiectul în totalitatea lui şi lăsau o vizibilă fisură între realităţi şi semnificaţii, un gol între vieaţă şi operă. Studiul oricât oricât de adâncit al biografiei nu putea să se înalţe până la acele regiuni care nu mai aparţin vieţii fizice, ci devenirii spirituale a oamenilor. Ceea ce este cu totul nelămurit în vieaţa acestui scriitor, spre pildă, e tocmai factorul cel mai important, alături de operă, este aspectul intern, frământarea adâncă, subterană şi devenirea neîncetată a individualităţii sale spirituale, umane şi literare, chiar sub aspectul celei mai ferme consecvenţe. Această lipsă, care face imposibilă orice tentativă de a străbate semnificaţiile şi rădăcinile operelor lui Zamfirescu, încearcă să o umple capitolul despre formaţiunea lui spirituală.

Hotărîsem la început redactarea unui studiu general ale cărei capitole urmau întru totul genurile literare. Când era aproape sfârşit, mi-am dat seama că figura scriitorului apare diminuată, că acea fragmentare obliga la numeroase repetări fără ca totuşi adesea să nu rămână insuficient de pregnant pus în lumină tocmai elementul esenţial. Când este atâta legătură, pentru cel care pătrunde adânc în intimitatea lucrurilor, între *Sosesc* şi *Lydda*, între *Lydda* şi *Lumină nouă*, între *Lumină nouă* şi *Metafizica cuvintelor*, între *Metafizica cuvintelor* şi scrisorile sale particulare, între toate acestea şi întreaga lui viziune a lumii, între această viziune a lumii şi arhitectonia operii sale — îmi părea o imposibilitate sau o mutilare prezentarea şi explicarea întregei opere a acestui scriitor după un plan care ar fi urmat genurile literare. „Pentru cine caută legi — scrie Gundolf în introducerea la studiul său despre Goethe, în afara omului aşa cum e el, pentru cine vrea să scoată proporţii sau dimensiuni din ceea ce în poezie e lucru concret, caracterele genurilor sunt de un mare ajutor. Cine pleacă dela omul concret pentru a explora formele în care se desvoltă un conţinut viu bine determinat, nu poate să întreprindă nimic cu clasificările generale, independente de cazul concret: ceea ce-l interesează, cazul specific, nou, care nu s'a produs niciodată încă, conţinutul unei vieţi, tocmai aceasta nu poate face să intre în cadrele stabilite pentru alte scopuri". Iar un alt istoric literar, A. Thibaudet, spunea: „Il faudait supposer l'oeuvre non encore faite, l'oeuvre à faire, entrer dans le courant créateur qui est antérieur à elle, qui la dépose et qui la dépasse".

Ni s'a părut de aceea necesar să se urmărească, îndepărtându-ne de „clasificările" rigide şi „independente de cazul concret", tocmai „curentul creator", devenirea vieţii interioare a scriitorului, frământarea şi limpezirea lui. Căci numai în momentele de totală precizare lăuntrică, după intense frământări a unor elemente eterogene, el a putut să se realizeze în chip definitiv, în cele câteva opere cu de sine stătătoare valoare pe care le-a dat, indiferent de genul cărora le aparţine. Reconstituirea unui scriitor în plină mişcare a creaţiunii, trăind, primind influenţe, citind, meditând, experimentând în arta sa până să ajungă la cele mai înalte plăsmuiri pe care le-a putut crea — aceasta urmăreşte capitolul acesta în întregimea lui. Nu vieaţa romanţată, nici numai ideologia sa literară, ci un complex în care vor căuta să apară cât mai complet şi mai limpede toate elementele care au contribuit la formaţiunea sa spirituală, toate operele sale ca rezultat al acestei formaţiuni spirituale (căci nu este nimic în această vastă operă care să nu se integreze normal într'o neîncetată devenire), cu întreaga lor semnificaţie.

In formaţiunea spirituală a lui Duiliu Zamfirescu sunt mai multe etape, determinate de experienţe hotărîtoare. Ne oprim aici asupra celei din urmă din acestea, mai ales pentru motivul că de aici se poate vedea culmea înaltă pe care a reuşit să se ridice un scriitor care n'a fost considerat totdeauna cu întreaga atenţie cuvenită.

In 1892, Zamfirescu este obligat să meargă la Atena. Din *Lydda*, al cărui caracter de autobiografie spirituală pe alocurea nu poate fi contestat, ne dăm seama de impresia ce i-au făcut-o ruinele vechei Elade. Ea a fost, cel puţin la început, mult mai mică decât în faţa celei romane. I se pare că „nici un nex intim nu există între lumea de acum şi lumea de atunci. Monumentele trecutului par a se fi retras departe de viaţa actuală, învăluite în haina mohorîtă a vremii". Il impresionează totuşi curând ceea ce ele aveau în mai mare măsură decât cele dela Roma, *arta* care se află în fiecare rămăşiţă a trecutului. Nu mai era numai faptul că avea în faţa sa ceea ce priviseră şi oamenii care trăiseră cu două mii de ani înainte, dar ceea ce dăinuia avea valoare şi prin arta cuprinsă în sine. Abia acum dădea scriitorul nostru întregul relief versurilor din Gautier:

Tout passe. — L'art robuste
Seul a l'éternité
Le buste
Survit à la cité...

Dar la Atena nu întârzie multă vreme: abia din Iunie până în Noembrie, când, trecând prin Bucureşti, se îndreaptă spre noul post diplomatic dela Bruxelles. Aici, în 1893, i se cristalizează câteva impresii mai obiective despre Grecia (aici scrie *Pe Acropole*, *Către Cleobul*) şi realizează aproape în întregime (cu excepţia ultimelor două capitole) romanul *Viaţa la ţară*. Tot aici poate lua contact mai de aproape cu mişcarea literară franceză, mai cu seamă cu un curent menit să-i atragă din prima clipă atenţia şi simpatia prin aceea că reacţiona în contra naturalismului.

Pela 1890, apare în literatura franceză această reacţiune reprezentată de un curent *idealist* (cuvântul derivând din *idee*, nu din *ideal*, în sensul comun), care „*est le principe* de la connaissance et même de la connaissance et de l'être à la fois. C'est la philosophie qui soutient que „l'Idée fait le fond de l'Univers", que le monde est tel qu'il paraît, notre „représantation" en effet, étant donné l'impossibilit, d'atteindre à l'existence qu'il peut avoir en lui". Izvorînd din conceptul intelectualist al subiectivităţii realităţilor, care se află la Kant, Hegel, Schopenhauer, această idee se întâlneşte cu nevoia unei reacţiuni contra exagerărilor zolismului, cu lovitura pe care o dă Bergson mecanismului şi determinismului şi cu germenii unei primeniri, ai unei înălţări spirituale, pe care îi purtau unele opere literare, ale lui Ibsen şi ale lui Wagner mai ales. Semnele unei asemenea mişcări se lăsaseră de prevăzut mai de mult dealtfel. Incă din 1887, când Zola scoate *La terre*, apare celebrul protestatar *Manifeste de Cinq*. In acelaş an, în numărul pe Septemvrie din *Revue des deux mondes*, Brunetière scrie articolul semnificativ: *La banqueroute du naturalisme* şi în aceeaşi lună Maupassant redactează *Le roman*, prefaţa-manifest dela *Pierre et Jean*, cu un viu caracter antinaturalist, lăsând să se vadă că idealismul începuse să circule cu destulă insistenţă ca să fi influenţat şi pe un naturalist ca acest romancier. In 1888, apare prefaţa lui M. Prévost la *Chonchette*, potrivnică romanelor care povestesc viaţa oamenilor „cărora nu li se întâmplă nimic"; în 1889, apar cartea epocală a lui Bergson şi *Le disciple* al

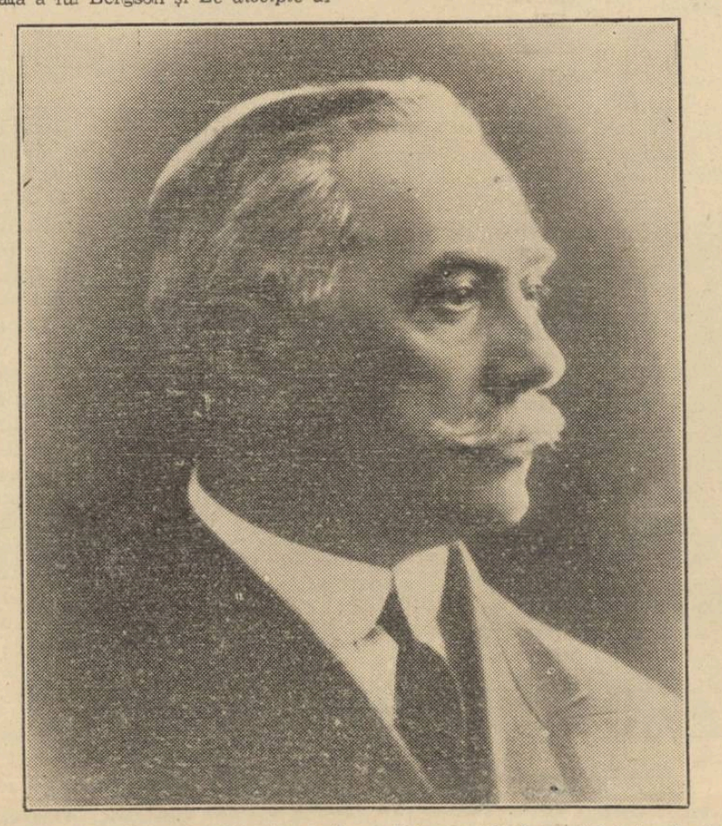

lui Bourget, care proclamau existenţa unui „inconnaissable". Ancheta lui Huret, din 1891, *Enquête sur l'évolution littéraire*, ducea spre concluzia unui faliment al naturalismului, în formele ce le îmbrăcase cel puţin; iar în discursul său de recepţie în Academie, în 1892, Loti aducea o negaţiune mai mult acestui curent. Tuturor acestor manifestări li se mai adaogă ideile din *Premiers principes* a lui Spencer, care fusese mai dinainte apreciată de specialişti, dar care în preajma lui 1890 devine actuală pentru public prin aceea că, fără să nege cu totul pozitivismul, recunoaşte că ştiinţa nu poate cunoaşte nimic din esenţa intimă şi căuta să stabilească noţiunea de „inconnaissable". După 1880, primele traduceri din Schopenhauer şi apoi îndesirea lor arătau că lucrurile se legau în chip firesc de concepţia celui ce dăduse cea mai strălucită pledoarie în sprijinul concepţiei de lume ca reprezentare.

Cam acestea sunt elementele şi atmosfera din care ia naştere curentul idealist. El căuta să producă opere în care să fie pe primul plan mai ales interpretarea nu reproducerea, sugestia mai mult decât reproducerea. Opere în care problemele spiritului şi ale sufletului constituiau aproape singurul izvor de inspiraţie, fie că ele se prezentau în subiecte de actualitate, fie că erau, după exemplul lui Wagner, desvoltarea unor mituri, fie, ca la Maeterlinck câteodată, simple feerii.

In această ambianţă literară, care are răsunetul ei cert şi în Italia, unde va merge curând Zamfirescu pentru lungă vreme de data aceasta, era normal ca scriitorul să fi privit cu mai multă atenţie spre cel care reprezenta izvorul cel mai apropiat al acestor idei, spre Schopenhauer. De aici până la Platon nu mai era decât un pas. Şi l-a făcut curând, pentrucă încă din *Lumină nouă*, scrisă în 1895, el pomeneşte despre *Phileb*; iar în scrisori va vorbi nu mult după aceea despre lecturi din filosoful elen şi de confruntarea textelor lui Schopenhauer cu ale acestuia.

Poate din cauza acestei adânciri a lui Schopenhauer şi a lui Platon, anul 1894 este iarăşi un an nu tocmai productiv. Şase poezii, două traduceri, cele două capitole finale din *Viaţa la ţară*, o nuvelă fără importanţă şi un act în versuri: *Thargelia din Milet*, astăzi pierdut — iată tot bilanţul acestui an. In 1895, el pare să fi fost cu totul cucerit de curentul idealist şi scrie cu multă pasiune prima formă a piesei *Lumină nouă*, care atunci se numea *Doctorul Vera*, după numele eroului. Acesta, un om superior, care crede că „nimic din ceea ce e omenesc nu e trainic... decât poate *ideea*", trăieşte fericit de această înţelegere proprie şi nouă a lumii, fără să fie prea îndurerat de moartea soţiei sale pe care o adoră, pentrucă el ea „n'a murit. Marie era atunci în fiinţă. Astăzi e în minte: o idee". Din această idee, el îşi făcuse o *imagină*, care-i constituia deopotrivă un ideal şi o consolare.

Cuvântul acesta de *imagină* în sensul de viziune ideală a unui lucru aşteptat sau năzuit, el îl împrumută, după toate probabilităţile, din piesa *L'image* a lui Maurice Beaubourg. Ideea o putuse avea întrucâtva dinainte, dela Leopardi, care în *Alla sua donna*, de pildă, spune: „...che dell' imago Poiche del vero mè' tolto, assai m'appago". Dar precizarea concepţiei vine independent de poetul italian. In 1894, Duiliu Zamfirescu, traducând „questo supremo scolorar del sembiante" din Leopardi, zice: „această din urmă ofilire a feţei" dar în 1904, comentând acelaş text, interpretează: „această supremă decolorare a imaginei", făcându-se vizibilă evoluţia sensului ce-l da cuvântului. Până în 1894, de altfel, în toate operele sale, cuvântul *imagină* are o semnificaţie obişnuită, de imagină internă a procesului psihologic. Din 1894 înainte, începând cu *Tănase Scatiu* (1895) şi accentuându-se cu *Lumină nouă* (1895) şi cu *In război* (1897), cuvântul capătă semnificaţia nouă spre care l-a dus piesa lui Beaubourg şi întreg curentul din care acesta izvorise, de idea călăuzitor. El însă îi dă o nuanţă nouă, personală. Imagina nu este pentru el numai idealul, este şi consolarea. Cineva nu găseşte în imagina cu care merge înainte numai stimularea spre izbândă, dar şi mângâierea în înfrângeri, în orice caz ceva care, sub oricare din aceste forme, înfrumuseţează vieaţa. Cu această dublă semnificaţie, ea va rămâne permanent în opera scriitorului, fie că va păstra forma: *imagină*, fie că o va înlocui câteodată cu mai româneştile: *icoană sau chip*.

Astfel, dela 1894, când intră adânc în atmosfera idealistă şi când se îndreaptă cu altă pregătire a receptivităţii spre Schopenhauer şi Platon, Duiliu Zamfirescu lasă pe plan secundar tot ce nu aparţine sufletului şi ideii. Erotica este părăsită. Nu mai aflăm nici disperarea, nici uşoara ironie sau hedonismul. Abia odată, în 1896, sub influenţa lui Schopenhauer, după care în fiecare individ se afirmă ca o lege a speciei *voinţa* de a trăi şi a se perpetua, el invocă întreaga sfâşiere a animalelor din mijlocul naturii:

Numai pentru năzuinţa firilor spre-o
formă nouă.

Dar se refuză acestei subordonări instinctuale şi îşi îndreaptă privirea către Diana, „pururi rece şi senină, fără dor, fără păcate":

O Diană! tu ce pururi fost-ai rece şi senină,
Mintea mea căutătoare numai ţie ţi se'nchină.
Tu de patimele lumii eşti atâta de departe!...
Nici nu poate înţelege
Vulgul, nobila ta lege:
A fi rece şi frumoasă: simbolul eternei arte!
(Către Diana)

Iar un an mai târziu, în 1897, trimeţând lui N. Petraşcu poezia *In ruine*, datată: 1889, dar completată atunci, are aceeaşi atitudine de refuz faţă de dragoste, adresându-se bărbatului în general:

Tu ai afinitate cu-o stea de dimineaţă;
Nemuritor ca dânsa în clipa ta tu eşti,
Nemuritor şi tânăr, de poţi să nu iubeşti.

unde sunt vizibile elemente schopenchauriene.

Dar Duiliu Zamfirescu nu rămâne la Schopenhauer. Structura lui profund optimistă de care vorbeşte singur adesea, nu avea multă aderenţă cu ceea ce era excesiv în pesimismul filosofiei acestuia. Pe de altă parte, curiozitatea şi dorinţa sa veşnic trează de lectură îl îndrumează spre izvorul filosofului german, spre Platon, şi cu filosofia idealistă, mai luminoasă a acestuia el se împacă mai bine. Aprofundând pe aceşti doi, i se precizează scriitorului concepţia de vieaţă. Vechea viziune a ruinelor care îi arătau nesfârşita curgere a vremilor, cunoaşterea lui Leopardi, unde văzuse că „tutto al mondo passa. E quasi orma non lascia", nu-i dăduseră decât un fior în faţa acestor probleme, cărora înainte de a sosi în Italia, deşi le tatonase, nici nu le presimţise adâncimea. Acum totul se schimbă. Necontenita primenire a lumilor există, o vede, o înţelege, dar *voinţa* lui Schopenhauer pentru el este mai mult *sufletul* lui Platon, despre nemurirea căruia vorbeşte în *Phedru*. Şi atunci scrie Zamfirescu poezia *Phenix*, în care sufletul este ca pasărea mitică, „fără de părinţi şi fără coborîtori", *principiu* ce dă naştere vieţii din diferitele forme omeneşti succesive în care se întrupează. Şi această fluiditate a vieţii, în faţa căreia el se supune, pentrucă altfel nu se poate, el căută să o facă sensibilă şi în *Sosesc*, urmând şi desvoltând de asemenea un pasagiu din *Banchetul* lui Platon. Totul e fugitiv: *...anii trec, copiii cresc. Se schimbă tot ce-i omenesc*, nimic nu este durabil în această lume. O singură idee consolează: esenţialul curge, nu dispare; se primeneşte, nu moare. Sufletul, ca un Phenix, va trece din părinte în copil, ca un principiu de vieaţă şi lumea va continua să existe, dincolo de neînsemnătatea fiinţei noastre trecătoare, căreia nu-i află niciun rost:

Mă simt nepriceput şi mic
In gloata de zădărnicii,
Şi nu mai pot zice nimic,
Ci numai ochii îi ridic
Şi caut spre copii.

Este interesant că atunci când scria *Viaţa la ţară*, Duiliu Zamfirescu nu se gândea că va face parte dintr'un ciclu. Abia când romanul e pe sfârşite, el se gândeşte ca unele personagii de aici să facă un alt roman: *Viaţa la oraş*, care „se va petrece, parte în provincie, parte în război (77—78)". Chiar titlul, de opoziţie celui dintâi, arată că ciclul s'ar fi încheiat aici, după cum gândea prin Octomvrie 1894. In Iunie 1895, în sfârşit, titlul *Tănase Scatiu* este aflat şi se gândeşte la un al treilea roman: *Poetul*, al cărui erou să fie baciul Micu. Abia mai târziu, prin Septemvrie 1896, pare să se fi limpezit definitiv planul ciclului Comăneştilor, în care generaţiile se succed. Şi este firesc să bănuim, dată fiind această ezitare, că scriitorul n'a ajuns la această concepţie de ciclu de romane în care să înfăţişeze vieaţa succesivă a generaţiilor decât după ce fusese bine pătruns de concepţia platoniciană a vieţii, ilustrată şi în *Sosesc*.

Chiar alcătuirea acestui ciclu de romane, în care nu avem decât pulsaţie de vieaţă, optimism sănătos în viziunea desfăşurării lucrurilor, dovedeşte că toată concepţia schopenhaueriană şi platoniciană, prin care ajunsese la adevărata esenţă a existenţei umane, nu-l ducea la negaţiunea vieţii. Era într'adevăr cutremurat de fluiditatea ei şi atât de adânc răsuna în el ideea că nimic din ce este omenesc nu durează, că atunci când citează, într'o scrisoare către Maiorescu, un anumit tip formal de vers, nu găseşte altul în memoria sa decât versul lui Petrarca:

La vita fugge non s'arrest 'un ora

Aceasta este formaţiunea spirituală a lui Duiliu Zamfirescu între 1893—1899, epoca cea mai însemnată din viaţa lui literară, pentrucă în ea el frământă şi experimentează ceea ce primea din atmosfera şi izvoarele curentului idealist şi tot în ea dă cele mai însemnate şi mai durabile din operele sale. Legătura dintre aceste idei şi epoca cea mai fericit productivă din vieaţa scriitorului se face astfel dela sine. Spre finele acestei epoce, în 1898, când simţea că s'au cristalizat bine noile concepţii, el începe să scrie *Lydda*, roman filosofic, în care încearcă să pună în lumină ideile platoniciene la care se oprise. Epoca aceasta de contact cu Schopenhauer şi Platon, de care apoi nu se va mai despărţi în convingerile sale până la sfârşitul vieţii, îi precizează definitiv atitudinile. Acestei epoce el îi datorează *imagina*, de care am vorbit; acestei epoce îi datorează de asemenea împletrirea în concepţia de clasică seninătate în ce priveşte arta, cărela acum i-a sesisat toate resorturile intime; tot acestei epoce datorează el în sfârşi limpezirea concepţiei sale de vieaţă într'o resemnată supunere în faţa soartei, întrucât oamenii — îşi dă el seama — nu sunt decât întruparea *voinţei* schopenhauriene, fiinţa lor nimic, iar încercarea de a înţelege rostul lumii o zădărnicie:

Ce-a fost, s'a dus, — ce este, è
Şi, va mai fi ce se cuvine.
Nu te munci să ştii de ce,
Căci nici nu poţi şi nici nu-i bine.

Ursita noastră e să fim
Himera dorului de-a fi;
Că suntem ne-o închipuim
Din darul de-a ne'nchipui.

La această viziune a lucrurilor, Duiliu Zamfirescu se opreşte. Nimic fundamental nu se mai adaogă experienţelor sale. Rămâne la convingerea profundă că fericirea este o iluzie: „Nebun cine o caută şi mai nebun cine crede că a găsit-o", că totul este trecător şi irealitate: „Fuge, fuge tot,... O umbră. Intinzi mâna s'o apuci şi apuci golul", că în vieaţă nu ecte nimic temeinic şi, „privind nedomirit la nimicnicia omului", îşi dă seama că „eterni nu suntem", că e bine fiecare „să se bucure de ora prezentă. Cine ştie ce va aduce ziua de mâine". Un sentiment al zădărniciei vieţii şi unul al resemnării în faţa acestei soarte îl domină profund. Nimic în vieaţa omenească nu-i trainic — zice el în *Acum*. Şi totuşi nu disperă. Înţelege că această fluiditate este esenţa lumii şi nu vrea să se revolte, să încerce să schimbe orânduirea sau să dispară. El vede că totuşi are un rost fiinţa lui pământească: să poarte o clipă sufletul, *principiul* de *vieaţă* care apoi va trece în urmaşii săi. Iar pentru fiinţa lui efemeră, satisfacţia o găseşte în artă.

Totdeauna, scriitorul acesta a avut o mare consideraţie pentru artă şi i-a recunoscut superioritatea asupra tuturor celorlalte rezultate ale activităţii omeneşti. Dar acum, după ce ia contact cu Schopenhauer şi cu Platon, el îşi dă seama de o sumă de lucruri pe lângă care trecuse până atunci surd şi orb. De unde în 1892, el susţinea că nu-i posibil să faci ceva în artă care să nu fie în natură, mai târziu ajunge la concepţia esenţelor, a *ideilor* platoniciane, de care va vorbi în *Metafizica cuvintelor şi estetica literară*, din 1911. Incă mai dinainte chiar, lucrurile se transformă pentru el. Creaţiunea — sub orice formă, dar mai cu seamă cea artistică — este suprema fericire: „Intr'un şoarece încrustat pe un vas japonez este mai multă fericire decât în toată compilaţiunea Pandectelor". Şi asta pentru motivul că la Duiliu Zamfirescu acum: vieaţa, dragostea şi arta nu mai alcătuiau decât o unitate: „Adevărata cauză pentru care arta atrage stă în însăşi firea noastră muritoare, care, după cum explică Platon, tinde către devenire: prin artă noi poetizăm sentimentele noastre efective şi mai cu seamă pe cel mai puternic dintre ele: amorul, a cărui condiţionare este frumosul. Pe scurt, noi facem asta numai fiindcă iubim". Să amintesc că un întreg peisagiu din *Banchetul* lui Platon, care este reprodus şi comentat în *Lydda*, este epigraf la romanul *Fountain* al unuia din cei mai preţuiţi scriitori de astăzi, Charles Morgan, că această concepţie a unităţii artei, dragostei şi vieţii sau morţii, descinzând tot din Platon, este centrală în *Sparkenbroke* al aceluiaşi romancier, nu este decât un omagiu pentru Duiliu Zamfirescu care, cu aproape patruzeci de ani înainte, de aici, dela marginea „orientului apropiat", reuşise să coboare atât de adânc în esenţa acestor lucruri şi să se înalţe atât de sus în lumea ideilor abstracte.

Nu este nicio mirare că dincolo de aceste momente, nimic nu se mai adaogă experienţelor sale interne. Prin necontenită orientare în toată mişcarea spirituală a vremii, el reuşise să fie în curent cu cele mai moderne forme literare, dar şi să se ridice la seninătatea unor concepţii de vieaţă şi artă pe care numai cunoaşterea lui Platon o poate da, concepţii cărora le rămâne până la moarte credincios.

Cel mai lung prânz de Crăciun

(Urmare din pag. I-a)

în piesa de teatru „Prânz lung de Crăciun" a lui Thornton Wilder, reprezentată pe scena unui teatru bucureştean, la începutul acestei luni, de o trupă de teatru italian. Prilejul care îi aduna pe membrii aceleiaşi familii, prin generaţii succesive, în jurul aceleiaşi mese era evenimentul Naşterii Mântuitorului. Dece se schimbă iubirea în ură sau dece face loc obşnuinţei ori nepăsării? Dece copii nu pot fi înţeleşi de autorii lor şi ajungând la rândul lor părinţi se arată neînţelegători faţă de propriii lor copii? Iată întrebări care apăreau lipsite de sens pentru spectatorul actului dramatic al scriitorului american. Pentrucă tot ce se desfăşoară în durata vieţii este fără noimă sau ajunge să fie lipsit de orice noimă, prin repetare. Dar la acel „Prânz lung de Crăciun" la care poposeau o generaţie după alta, fără ca vreuna să aducă cu sine o concluzie valabilă pentru generaţia următoare, era totuşi, un punct fix. In neîntrerupta lor perindare, ceva nemişcător: era prilejul Crăciunului, al Naşterii Domnului.

De două mii fără şaizeci de ani, generaţii după generaţii se perindă şi poposesc în preajma evenimentului Naşterii Sfinte, care adună odată pe an, întreaga lume creştină la aceeaş masă familială. Este cel mai lung prânz de Crăciun, acela la care, odată pe an Istoria e invitată obligator.

Naşterea Mântuitorului, ca tot ce este în legătură cu viaţa, pătimirea şi învierea Lui din morţi, e un fapt de istorie, întâmplat aproape cu două milenii înainte. Dar faptul naşterii Lui este unic, fiindu-ne dăruit odată pentru totdeauna. Tot astfel, preţul răscumpărării din păcat a omenirii a fost, prin jertfa Lui, plătit odată pentru totdeauna. Inţelesul Naşterii Mântuitorului rămâne statornic şi el nu are a fi actualizat, fiind veşnic actual. Naşterea Domnului este punctul cardinal după care se orientează lumea creştină şi istoria, ale cărei înţelesuri sunt şi nu sunt, în neastâmpărul clipelor ce se fugăresc fără odihnă.

Cel mai lung prânz de Crăciun este prânzul de familie anual care adună, în ziua Naşterii Domnului, toată lumea creştină. Imaginea poate părea naivă, evenimentele din actualitatea imediată o contrazic, dar înţelesul prânzului creştinesc de Crăciun nu s'a pierdut şi nu se poate pierde. Chiar dacă în momentele când pretutindeni, în bisericile creştine se celebrează Naşterea Sfântă, pe fronturile de luptă oamenii vor continua să se ucidă. Istoria e făcută din astfel de paradoxuri şi contradicţii tragice. Dar înţelesul Naşterii, care e un înţeles de nesfârşită iubire, niciodată descurajată nu se poate pierde.

Copilul se naşte din iubire şi orice creaţie omenească este o laudă adusă iubirii. Numai oamenii ştiu să iubească, sau pot să se urască unii pe alţii, dar Neamurile între ele se adună şi se desbină după alte criterii, după interese şi după puteri. Cei tari fac dreptate pentru cei slabi. Cui nu-i place n'are încotro. Neavând încotro strânge pumnii — aşteaptă. Şi aşteptând, speră. Pentrucă nu este creaţie statornică decât aceea care izvorăşte din iubire, adică din înţelegerea şi a dreptăţii celor nedreptăţiţi.

MIHAI NICULESCU

MEȘTERUL BLEZU — VALSUL DE ADIO

Două schițe de Sărmanul Klopștock

Blezu e potcovar în Spiridon. Satul nu mai cunoaște alt meșter. Se mai pripășise unul într'o vreme — Tarcău — dar ăla a stricat copitele cailor și s'a dus vestea ca de popă tuns! Nedibaci, lumea a căutat să-l ocolească, astfel că Blezu a rămas de izbeliște — om de meserie. Drept vorbind, Blezu nu e tocmai potcovar. A fost pe vremuri lucrător în Arsenalul Armatei de unde s'a liberat maistru!

Dar ce folos, beția i-a stricat tot rostul! Bea până se'ngălbenește și asta-i zădărnicește deverul și reputația. Cum a termina Arsenalu' dela București, Blezu și-a luat livretu' și s'a cuibărit pe locul părinților, în Spiridon. Baștinașul a deschis aci o șatră — chip potcovărie, gata-gata să cază pe lume. L-a rugat ca maistru la uzinele Ulmilor, la filtruri, desmeticul, neam rău, neavând încredere în el și nici vreo nădejde de cumințenie, a refuzat net. Tot beția s'a pus chezaș și aci. Cum putea el să stea nepristan acolo la uzină, zi și noapte, în gura mașinilor cu gâtlejul uscat? A preferat omu' să se coboare dela maistru la potcovar numai să moțăe toată ziulica, cu nasul în stacanele lui Dobre Mante, la picuș.

Dar nici cel puțin nu e o potcovărie cu față, așa ca să pară și ea la vedere măcar ca un atelier și să nu facă de ocară talentul lui Blezu. De aceea cât e ziulica de mare, Fira Lipoveanca, nevastă-sa adusă cu alai din mlaștinile Borcii, se tăvălește de râs în tufănelele dinaintea ștreiului cu toată truda lui Blezu de a da o aparență de fabrică, șandramalei care sta să se prăvălească. Ș'apoi maghernița, căreia i se pot atribui toate aspectele afară de aceia de atelier, se înalță în bătătura patriarhală a lui Blezu, ca o îngrămădire de fărâmături rămasă din pârjoala vreunei cotropiri de foc și din care a scăpat ca prin minune, pătulu la ferestruicile căruia sclipesc porumbeii albi și înfoiați ca niște boboci de plante exotice, coliba potcovarului înămolită în ramuri de răținâ, — colibă care-și propteșe bătrânețele spoite cu alb de catapeteasma unor plopi care își pierd freamătul argintiu în înălțimile tihnite ale cerului, și cuptorul scund, cu căciula lui de humă, trasă adânc peste urechile de cărămizi până în unda tremurătoare a troscotului și din ascunzișul căruia se înalță gura neagră a cocătorului cu măselele lui mari și arse.

In prispă lucesc la soare, oseminte de stejar care au ținut pe picioare dricuri sfărâmate de poștalioane, obezi, bucele și loitrare, prăvălite până în gura atelierului, într'o dezordine lemnoasă din care sculele meșterului nu mai pot închega nici un fel de lucrare și pe care Blezu le păstrează în morga asta de reclive numai pentru „emblema" meșteșugului. Streașina e adusă oblu până în linia umerilor lui Blezu.

Pe acoperișul țuguiat necheează un cap de cal de lemn. Pe vatră fulgeră para mangalului îmboldit de duhneala lentă și stereotipă a foalelor îmbuibate cu aer, în ritmul somnoros al burdufului care se hrănește cu negurile pe care i le trimite pe gură Țopârdea, ucenicul, și apoi își dă duhul în gheena jărăgaiului din care țâșnesc ținte fierbinți de aur. Latul de sub călcâiul lui Țopârdea scoală jigania din somn. Burlanul prins în gura burdufului soarbe aerul pe care laba ucenicului îl trimite în plămânii lui de meșină, răsuflarea se rostogolește în pântecul lui încins, cutremurând din toate încheieturile „atelierul" și merge să scuipe în aprinderea mangalu'ui în care Blezu vâră materialul diform ș'apoi trage din el potcoave fasonate. Blezu prinde lucrarea în cangea unui clește, iese vijelios pe gura șandamalei, țopăie bătătura năucit, apleacă metalul înflăcărat în groapa cu apă neagră din care se'nalță ca un descântec furtuna de abur a fierului călit și merge de așează cu dichis în copita vitei din care bufnește fum de os fript, covrigul încins de metal.

Și între buzele cangrenate de otrăvurile băuturii ale meșterului Blezu, înflorește un zâmbet de animal care și-a împlinit întocmai meșteșugul.

In pragul potcovarului Blezu, s'a oprit cantonierul Dănilă. Trage opintindu-se de căpețel, la potcovit, pe Truți, gloaba curcită cu Soliman armăsarul satului. Mărțoaga a simțit primejdia — are groază de fiarele lui Blezu. Toată vara l-au ars la tălpi. Acum nu mai vrea. Stă în poartă și smucește în contra opintelilor lui Dănilă, ocărîndu-l pe nări mai să zmintească din loc mâinile cantonierului. Din spre gura atelierului se apropie rânjind, potcovarul Blezu urmat de Țopârdea cu iavașaua în spate.

Cantonierul Dănilă sloboade căpețelul și gloaba își răschiră nările a împotrivire. Gogonea, candidat pentru locul lui Dănilă, proaspăt avansat ca picher, luat deocamdată, așa ca ajutor pe lângă Truțu, îmbie vita spre potcovărie. Țopârdea înșfacă buza globanului în latul iavășelii cu o precizie de hingher, târînd namila încuminţită ca prin minune spre priponul atelierului.

— Așa ducipalu'tati, așa! Ca ce te fandoseai ca o moarcovă? Vin la tat-tu să te încalțe neica cu ghete noui, tontule!

O potcoavă își înalță fulgerul spre ochii plânși ai lui Truți urmată de hazul satanic al lui Blezu. Inlăcrămarea calului care ofta în menghinea lui Țopârdea dezorienta pe Gogonea încremenit în poartă — îl iubea, crescuse cu el în grajd.

— Gogonea tată, ia tufa aia de salcâm și treci de apără gloaba de muște că dacă apucă de-l pișcă una, se sgudue vita din loc și îi prăpădesc picioarele!

— Măi vere Blezu, numa ce te rog, zău așa e, ca să-i tivești unghiile, mai cu băgare de seamă ca să iasă mai cilibii — duc calul la Obor să-l vânz și dacă es copitele bulucănoase, nu iau preț, — îmi întoarce geambașii spatele și zice că e bătrân — se milogi cantonierul pe lângă „maistru".

Cuțiloaia lui Blezu fișcue unghie după unghie. Dulăii se ațin la surcelele albe de os cari se desprind din copite, în tăeturile de brici ale lui Blezu. O potcoavă roșie vine cu iuțeală pe gura magherniței și Blezu o așează în urmele lăsate de cuțitoaie. Osul pârjolit, împrăștie miros de piptene ars. Dulăii poftesc la pastramă friptă, mirosind aerul și Truțu plânge în iavașa.

— „Oare să-l doară, Blezule? se milogește Dănilă.

Blezu netezește zeama fierbinte a osului pe rama potcoavei:

— „Pasă-mi-te a intrat cuțitoaia la adânc și se vede că a cam dat de carne, se tângue cantonierul.

Truțu neghează gângav, pufue nările ce au mai rămas din strânsoarea iavășelii și adunându-și puterile într'o încordată opinteală de îndurerare, zvârle peste cap pe Țopârdea cu iavașea cu tot.

— „Unghie bolnavă, domnule Dănică!

— Atunci care-i leacu?

— „Nici un leac! Du gloaba la bâlci și dă-o pă ce ți-o da!

— „Așa descultă?

— „Nu vede geambașu meteahna!

— „Și dacă vede?

— „O scoate și el la vânzare — păcălit cum e și o aduce tot la mine la potcovit! Unul e meșterul Blezu potcovaru în tot Spiridonu!

—„ Și cu unghia ce faci?

— „Ce fac? Dacă rumânu o bagă de seamă, vina cade tot pe d-ta domnule Dănică, rânji potcovarul printre măselele murdare.

— Cum?

— De, negustorule — mă rățoesc eu către geambaș, dacă hoțul de vânzător te-a păcălit, n'a adus vita la meșter și a dus-o ca un tont la țigan!

— Și la urmă?

— Ei, la urmă, fac și eu pe grozavu către Țopârdea și strig cât m'o lăsa gura:

— Măi puciosule, treci dă pune calului iavașaua!

Două schițe de Sărmanul Klopștock

Zaharia Budu e cel dintâi și cel mai mare manufacturist din Răcari.

Pentru călătorii mai cunoscuți are vârîtă într'o scălămbăiare a bătăturii și o fărâmă de birt cu mâncare caldă și băuturi răcoritoare.

Drept vorbind, de un birt în regulă nu poate fi pomeneală.

Mașina de gătit însă tot fabrică bucatele gospodăriei iar sirăchini se mai găsesc în cui, de prisos, așa că, de o mâncare d'ampicioarele servită „a la botul calului" în ușa magazinului de manufactură, Zaharia Budu poate face rost pe un preț de nimic, unui drumeț cu care se întâmplă să aibe legături comerciale.

Osebit de asta, Zaharia Budu mai tae din când în când și câte o viță pentru o carne proaspătă, amploiaților mai cu vază din Răcari, mai umple pivnița cu fructe și bostani pentru amatori de așa ceva, mai o pastramă de briceag înfiptă în pironul din tocul ușilor dela intrarea principală a magazinului, mai un mezel, mai o gustare, mai o prăștină răcită în puț, toate chivernisite de Zaharia Budu pentru ca vaza lui de „băiat levent" în toți Răcarii, să nu se știrbească cât negru sub unghie, iar temelia casei să fie asigurată; toate acestea, nu tocmai atât pentru sufletul lui Zaharia Budu, cât mai mult pentru cei patru moștenitori ai săi cari își așteaptă întinși merazurile din palma lui Zaharia Budu.

Și asta este și focul lui Zaharia Budu — vrea să plece pe lumea cealaltă împăcat și liniștit, fără pic de remușcare!

Cheagul e ca și încheiat. Birtul îl trece lui Burcuș, feciorul ăl mare, liberat din armată, în vorbă cu Zinca lui Patrulescu pentru însurătoare, iar magazinul cu toată marfa, edecurile și toate articolele de galanterie, mărunțișuri și manufactură, îl trece lui Mirică, toptangiu tot în Răcari, priceput în branșă, în foaia de zestre a Măndichii, gata de măritat. Restul, calabalâc, provizii, mobilier și toate tracalele casei, cari pe cari pe apucate, după bună înțelegere între cumnați și cumnate.

Acesta este visul negustorului Zaharia Budu, din Răcari și ține morțiș să nu-i iasă sufletul până nu i s'o împlini întocmai, ca să poată închide astfel ochii mulțumit de frumusețea lui.

Parale la o parte în vre-o tescherea, nu se prea strivește!

Intr'o vreme a avut și așa ceva, dar de când cu operația grea, la ficat, punga i s'a cam golit și acuma, cu drojdia ei, abea dacă se acopere cine știe ce nevoe venită pe neașteptate ca și boala de ficat care tot nu vrea să-l slăbească de tot, ciocănindu-l din când în când pe sub coaste.

Intâmplarea cu operația a fost cam buclucașe — gata gata să se verse fierea în sânge!

Doctorul i-a strecurat scăparea ca prin urechile acului. Pentru minunea asta, Zaharia Budu i-a trimis cu poștalionul, acasă, un purcel de rasă cu coada ca tirbușonul, o pereche de bibilici mofate și un buchet de micșunele în luna... Februarie, dela geamlâc, într'o vreme când nici pomeneală de așș ceva nu este pe lume.

Față însă cu seriozitatea cazului, doctorul i-a prescris manufacturistului speriat, un regim de închisoare: undelemn, zarzavaturi cu unt și poame fierte.

Dar fără fleiculița-curea, sfârcuri de uger de vițea și rotogoale de berbec la grătar, Zaharia Budu e mort! Totuși, printre rigorile vieței, le mai gustă așa din când în când, la un pahar, cu câte un client căruia era să i se verse și lui fierea în sânge și care tot nu i s'a vărsat, deși el și-a pus de mult regimul la ciochină.

Și astfel Zaharia Budu ciocnește încurajat înaintea unui taler de măruntae luate direct de pe grătarul din fața prăvăliei, vorbind de rău cu clientul cu regimul la fel, pe nemilosii doctori care nu vor să aibă în vedere când își schingiuesc bolnavii cu zeamă goală și pâine prăjită, că viața este atât de scurtă!

„La mine s'a găsit, domle, pietriș în ficat, domle, și tot beau și mănânc bine ha!

Și la mine domle, ce-ți închipuești că s'a găsit? Nisip!

„Cu atât mai mult cuvânt nene Zahario să dăm dracului bolboținele și să'ntingem colea în mierea asta, întărește călătorul cu pietriș la ficat, apăsând cu șomoioage de pâine în rumeneala fleicilor.

Și fota negustorului Zaharia Budu se'nalță în dreptul buzelor mulțumite și pline de mustul fripturilor, trece prin mustățile tocate în linia nărilor și se rostogolește apoi, pe cealaltă parte, acoperind la loc pântecul mulțumit al omului cu nisip la ficat.

Două furculițe de cositor își înfig miezul îmbucăturilor de pâine din vârfuri, în mustul cărnurilor hlăpăite și două sprițuri reci de-ți tae gura, ocolesc pe la spatele mâncăcioșilor aduse tocmai la pont pe tavă de Petrică tejghetarul. Inghițiturile împing fripturile pe gât, pietrișul și nisipul oamenilor se lasă la fundul ficaților. Petrică uitucu aleargă spre tejgheaua descuiată și regimul trece la dosar — bâlfesc hazos cei doi mâncăcioși bolnavi de ficat!

Atât numai că banchetul ăsta este în așa fel dichisit de Zaharia Budu, ca să se întâmple numai la praznice — încolo regimul și apa de Căciulata pe care pacientul Zaharia Budu o bea dintr'un ulcior pentru ca să fie mereu proaspătă și rece, își reiau grabnic locul fleicilor cu must!

★

Dela o vreme Zaharia Budu se plănuește amar pentru o combinație cu moștenitorii, cu privire la înădirea magazinului și a dependințelor lui, pentru ca merazul rămas să fie mai cu spor, iar moartea să-l găsească și mai mulțumit.

La rândul lor moștenitorii hrăpăreți, nu s'ar fi opus la aceasta dacă Frusina, femeea cu care Zaharia Budu a închegat casa dela început și cu care vrea să închidă ochii de mână, nu i-ar fi adus aminte că și pe lumea cealaltă ca și pe pământ, le trebuește la fel o casă, așa cum are Demostene Sfetculescu și Agripina Sfetculescu săpată în curtea bisericei, zidită, tencuită și deschisă, gata să-i adăpostească de îndată ce ar muri: într'o parte, cu slove de aur pe marmură: „Aci se odihnește Demostene Sfetculescu împreună alături de soția lui nedespărțită Agripina Sfetculescu care nu l-a părăsit o clipă în viață și l-a iubit până în ceasul morții. Născut la 1848, răposat la... și într'alta: „Aci se odihnește Agripina Sfetculescu împreună alături cu soțul ei nedespărțit Demostene Sfetculescu negustor cu vază în Răcari care nu a părăsit-o o clipă în viață și l-a iubit până la ceasul morții. Născută la 1864 și răposată la....

Obiecțiunea justă a fetei schimbă îndată planul de îmbogățire al negustorului și Zaharia Budu se gândi serios la un cavou, chibzuind în consecință cu Frusina, în șoapte, ca să nu se întristeze copiii. Zaharia Budu și cu Frusina Budu căzură în cel din urmă de acord, cu mici excepțiuni de ornamentații, ca de pildă, marmură albă în loc de neagră, litere negre în loc de galbene și cu adăugirea chiar a anului morții, așa pe brodite, ca să nu rămâe piatra în alb și cu vorbirea la fel cu a Sfetculeștilor, în plus... o poezie de adio la fel pentru amândouă pietrele și comandată la Jenică Panaitopol, învățător în Răcari, scriitor și corespondent la ziarul „Dacia".

★

In sfârșit, să fie așa cam ca două odăi, dedesubt, alăturate, într'una eu și într'alta Frusinica, explică Zaharia Budu d-lui Sarcoli Santilluna, antreprenorul de pompe funebre și de monumente funerare, adus înadins dela oraș.

Și maestrul Sarcoli Santilluna, măsurând, săpând și plănuind, răspundea în italienește clientului Zaharia Budu, desfăcând pe genunchi, în mijlocul cimitirului, un plan albastru de hârtie, iar Zaharia Budu arătând în zare, spre mormântul Sfetculeștilor, la care meșterul Sarcoli Santilluna, dând din cap, băgă hârtiile în buzunar, ridicând apoi mai târziu o clădire aidoma cu a Sfetculeștilor și conform placului clientului... îngropat de viu, împreună cu familia.

Opera fiind complect înfăptuită, familia Budu fu invitată de meșterul Sarcoli Santilluna în curtea bisericei locașului de veci, să o recepționeze.

Zaharia Budu coborî solemn scara, pierzându-se în fundul cavoului. Frusina Budu rămase afară, în bălării, cu meșterul italian, care întindea palma când spre crucile Sfetculeștilor, când spre cele ale soților Budu, confirmând executarea lucrării întocmai după dorința negustorului care întârzia în groapă.

„Păi ce fel de casă este asta domle, cu odăile oarbe, lipite alături, fără un pic de fereastră între ele, la mijloc, prin care să bolborosesc și eu pe lumea cealaltă, din când în când, cu baba mea?! se răsti manufacturistul Zaharia Budu, ivit la intrarea cavoului, cu părul vâlvoi și cu privirea injectată de mânie. Pune fereastră și atunci plătesc! Până atunci nici o lăscae!

Și meșterul Sarcoli Santilluna a trebuit să scobească o fereastră între cele două odăi de piatră.

Iar manufacturistul Zaharia Budu și femeea lui, Frusina Budu, își așteaptă resemnați ceasul morții și „versul de adio" al învățătorului dela școala din Răcari, d. Jenică Panaitopol, ziaristul și poetul.

Prietenul meu Ștefan

(nuvelă)

de TRAIAN LALESCU

Mă simt azi mai puternic ca niciodată. Aș vrea să alerg pe străzi, în neștire, și să înfrunt orice zâmbet neîncrezător, orice chip dușmănos. S'ar întoarce toate capetele în urma mea. M'aș deosebi de toți ceilalți. Dar nu m'aș uita la nimeni. Sunt astăzi un învingător. Vreau să strig și glasul meu să nu se oprească aici; să treacă *dincolo*, printre umbre, printre zâmbete de morți.

„N'ai avut dreptate, prietene Ștefan... Am învins... Auzi, prietene Ștefan?... Am învins".

*

Glasul țiganului se căznea să fie cât mai melodios.

„Vreau să-mi spui frumoasă Zaraaza,
„Cine te-aaa iubit,
„Câți au plâns, nebuni, după tiiine
„Și câți aaau murit...

Îi zâmbeau ochii iar gura îi râdea cu toate mărgelele dinților albi.

Lângă noi, Ștefan stătea grav privindu-și paharul pe jumătate golit.

Aș fi fost fericit în clipa aceea, dacă mâna Monicăi nu mi-ar fi mângâiat din când în când degetele. Mă plictiseau desele ei accese de melancolie. Îi ajungea să audă cuvintele stupide ale unui cântec răsuflat, pentru ca să lăcrămeze și să încerce să-mi arate că mă iubește.

Incercasem odată să-i mărturisesc lui Ștefan, plictiseala mea:

— „Monica nu e fata care poate să mă împace. Când rămân singur cu ea, nu mai am ce vorbi. Se gudură pe lângă mine ca un cățel. Mereu mă aprobă. Eu vreau lângă mine o femee, nu un cățel".

Dar Ștefan nu-mi dăduse dreptate.

— „Dece vrei să pari altfel de cum ești? O femee care să nu te aprobe te-ar indispune. Ai înțelege imediat cât de mic, cât de meschin ești".

Incercasem atunci să protestez, dar Ștefan nu mă lăsase să vorbesc.

„Nu încerca să mă contrazici. O disprețuești pe Monica, încercând să te convingi că îi ești superior. Și totuși ești un om ca toți ceilalți: un om normal, dureros de normal".

De câte ori putea, Ștefan căuta să mă umilească. Și, ceeace era mai trist, eram silit, până la urmă să-i dau dreptate. Chiar și în clipa aceea, negăsind alt răspuns, m'am mulțumit să-i spun:

— „Ai noroc că îmi ești prieten. Altfel ne-am certa".

Ștefan m'a privit în silă:

— „Ce te face să crezi că suntem prieteni? S'a întâmplat să ne întâlnim. Ne plictiseam amândoi și ,vorbind împreună, am avut impresia că ne plictisim mai puțin".

— Ciudată definiție a prieteniei".

— „Dar cine ți-a spus că asta e definiția prieteniei? Ar însemna atunci că sunt prieten și cu omul cu care călătoresc împreună în același compartiment. Și cu el stau de vorbă. Ne spunem câte 'n lună și în soare. Și când trenul ajunge în stația în care el trebue să coboare, își ia rămas bun dela mine, îmi lasă o adresă pe care eu o uit peste zece minute, coboară din tren și eu îmi urmez drumul singur".

— „Dar pe noi ne leagă patru ani de studenție. Ne cunoaștem amândoi păcatele, idealurile. E cu totul altceva prietenia noastră".

— „O călătorie mai lungă în același compartiment. Atâta tot".

Mă întrebasem și eu adeseaori ce rost are prietenia mea cu Ștefan. Dar toate lucrurile astea, spuse de Ștefan, mi se păreau groaznice. Așa că m'am răstit la el:

— „Ești, pur și simplu, caraghios. Din fericire, nu crezi nici tu tot ce spui. Sunt convins că aș face orice pentru tine. Și asta, numai fiindcă mi-ești prieten".

Ștefan a surîs, neîncrezător.

— „Să presupunem atunci că, la beție, ți-aș cere să omori un om. Ai omorî un om numai pentru că mi-ești prieten?"

— „Nu te-aș asculta, fiindcă ai fi beat".

— „Atunci, să presupunem că aș fi treaz".

— „Ești stupid. Și eu nu stau de vorbă cu oameni stupizi".

— „Nici chiar atunci când oamenii stupizi îți sunt prieteni?"

Zâmbetul lui Ștefan îmi arăta că tot el mă învinsese și de data asta.

Intotdeauna se terminau astfel discuțiile noastre. Prin înfrângerea mea. Eram silit să-i dau dreptate: Sunt un om mediocru.

Aveam clipe de revoltă cari se spulberau prea iute.

Căutam prietenia lui Ștefan, poate, numai fiindcă era socotit de ceilalți, drept un om superior. Alături de el, căutam să fac și eu aceeaș impresie.

Imi spusese, odată, Ștefan:

— „Ești un om comod, al cărui singur ideal este acela de a ești cu față curată din orice încurcătură".

Și avea, pe semne, dreptate.

Dar, în seara în care intraserăm, împreună cu Monica în grădina de vară cu mese goale și cu un taraf de lăutari sgomotoși, eram prea veseli pentru ca să ne mai preocupe obișnuitele noastre probleme.

Trecuserăm ultimul examen din anul IV. Eram *avocați*. Cuvântul suna ciudat.

Mă uitasem într'o oglindă, și totuși nu zărisem nici-o schimbare. Nu mai eram studentul Alexandru Costin. Și totuși chipul cunoscut al studentului mă privea cercetător din oglindă

Ștefan remarcase acelaș lucru:

„Nu prea avem chipuri de avocați".

(Urmare în pag. 8-a)

Obiceiuri, credințe și superstiții de sărbători

de GEORGE PUTNEANU

VIN SĂRBĂTORILE...

Ninge bogat de câteva zile. Țara s'a îmbrăcat în rochie de mireasă, ar zice Radu Gyr. Munții s'au ridicat până în cer, făcând scară îngerilor, pe care

„Căluțul": jocul

să se coboare în mijlocul nostru ca să ne aline suferințele. Drumurile sunt înțesate de lume cu pachețele subțioară. Vitrinele ne zâmbesc cu jucării. Moș Crăciun și-a închiriat un locșor camuflat cu hârtie albastră în vitrină la Cartea Românească, de unde stă de vorbă, cu copiii. Pe genunchi, are o carte mare în care sunt trecuți toți copiii refugiați. Zilele acestea face ultimele înscrieri. Din traista plină cu jucării își scot sfios capul iepurași și ursuleți, elefanți și păpuși, îngeri și drăcușori. Poartă haină de purpură roșie și capișon roș, tivit cu alb. Ce strălucitor Moș Crăciun! In casa noastră așezată la un kilometru de frontiera rusă n'a intrat niciodată un Moș Crăciun atât de strălucitor!

Pe stradă trece un camion cu brăduleți. Zăpadă, lumini, jucării, brazi, Moș Crăciun... Vin sărbătorile...

...CU OBICEIURI, CREDINȚE ȘI SUPERSTIȚII

Vin sărbătorile și cu ele o sumedenie de obiceiuri, credințe și superstiții.

Privind traista încărcată cu jucării a lui Moș Crăciun, gândurile mă poartă cu mulți ani în urmă pe meleagurile copilăriei. Mă văd cu alți copii ai satului, colindând pe sub ferestre, ținând steaua, trăgând buhaiul sau pocnind dintr'un harapnic împletit în opt, vesel și rumen la față, continuând tradiția poate mai veche decât numărătoarea creștină. Ii văd pe tata, pe mama, pe sora și pe fratele Mihăiță, iscodind semnele viitorului după mersul aștrilor, după cucușul de pe al porcilor, după cârâitul găinilor din poiată, după formele de plumb topit, vărsat în ciubărul cu apă, după cojile de ceapă umplute cu sare și așezate în rând sub streașină și după alte o sută și o mie de asemenea oracole năsdrăvane.

Și anul acesta, ca și altă dată, toate se vor petrece așa cum le țiu minte. Dispar țări, se mută hotare, cad legi, se schimbă oameni, se darmă cetăți, dar obiceiurile nu se schimbă. Viața lor e veșnică. Sunt azi, așa cum erau la Daci și la Romani, cum erau la întemeerea principatelor, cum le-au văzut călători străini pe la 1600, cum le-a descris Dimitrie Cantemir pe la 1700, cum și le amintește Ion Ghica pe la 1800, cum le-au văzut părinții noștri pe la 1900.

Tata va afla dacă va fi sau nu războiu anul care vine, dacă timpul va fi secetos sau ploios, ce grăunțe va trebui să semene ca să nu piardă și ce i se va întâmpla peste an.

Mama va afla dacă va mărita fata sau nu, dacă vaca va făta bouț sau vițea și dacă va avea vre-o pagubă în vite sau în orătănii.

Sora își va vedea logodnicul în oglindă sau în fântână, va afla dacă e de neam sau calic, bogat sau sărac, tânăr sau bătrân, frumos sau urît, de aproape sau de departe, cât va trăi cu el și câți prunci vor avea.

Fratele Mihăiță, elev în clasa șaptea primară, îmi va ține locul. El va colinda în locul meu, va merge cu plugușorul, va trage buhaiul, va mânui harapnicul, va umbla cu semănatul, sau va însoți pe părintele Constantin cu botezul, strigând cu alți copii pe toate ulițele satului: Chiraleisa.

Dela toate acestea va lipsi doar cel care privește pomul de Crăciun din vitrina Cărții Românești, supra încărcat cu jucării, așa cum nu l-a văzut nici odată în copilărie, dar îl visează pentru copiii săi.

SĂRBĂTORILE DE ALTĂ DATĂ ȘI DE AZI

Obiceiurile și credințele vor fi aceleași ca și altă dată, dar va lipsi atmosfera de odinioară, acea bogăție și acea pace patriarhală, pe care le citim în romane. Ce vis frumos e „Crăciunul dela Silvestri" a lui Ionel Teodoreanu! Și „Medelenii" și vacanțele de Crăciun ale atâtor romane și Crăciunul amintirilor noastre!

Ne apasă o atmosferă ucigătoare, ne roade grija de ce va fi mâne, ne doare sărăcia atâtor refugiați, ne întristează tragedia atâtor sinistrați rămași fără cămine, și din perete ne mustră icoana unei Românii sfâșiate. O rudă ne-a murit în nenorocire, despre alta rămasă în teritoriul cedat nu știm nimic, un fecior e concentrat de doi ani pe zonă și nu se știe de va veni de sărbători acasă, iar altul a plecat să învețe carte la București și ne-a scris că nu vine.

Nu va mai fi masa încărcată cu cozonaci, ulcioarele pline cu vin de Cotnar sau Odobești și străchinile pântecoase cu plăcinte calde cu brânză, muiate în unt. Kilogramul de făină e 36 lei, oul 8, vinul 100 lei litrul, iar unt nu se găsește deloc. Păstorel va bea apă'n loc de vin, neuitând să facă o epigramă înțepătoare anului ăstuia ingrant, iar eu, la nuntă, voiu cinsti musafirii cu murfatlar tulbure.

SE APROPIE IGNATUL

Și anul acesta tata va tăia porcul. In noaptea de Ignat va visa sărmanul că va fi tăiat. Mihai va umfla bășica, va introduce câteva grăunțe în ea și se va juca până ce, într'o zi, mama înfuriată i-o va sparge de cap. Și pentru că n'a fost cuminte, nu va primi codița porcului.

Tata va cerceta splina. Dacă va fi subțire peste tot, înseamnă că iarna va fi ușoară. Dacă o parte va fi mai umflată, partea respectivă de iarnă va fi mai grea. Dacă toată splina va fi groasă, iarna va fi extrem de aspră, așa cum a fost anul trecut. Bătrânii mi-au prezis-o după splina porcului. Dacă nu-mi făceau mănuși și ciorapi de lână, îmi rămâneau oasele pe Dealul Dumbrava să le roadă corbii lui Bacovia. Victoraș are noroc la militărie, căci după toate semnele, iarna va fi ușoară.

CU MOȘ AJUNUL

Odată porcul tăiat și aranjat în specialități: carne, șuncă, untură, cârnat, leber și tobă, se spală toate vasele, ca să nu le găsească ajunul cu de dulce. In această zi toată lumea va posti, pentru sănătate și noroc. Masa încărcată cu mâncări de post, va aștepta răsăritul stelelor, când e permis să se mănânce.

Incă din zorii zilei vor sosi copiii cu Moș Ajunul, tremurându-și în pragul ușii argintul clopoțeilor vocii:

„Bună dimineața la Moj Ajun,
Ne dați ori nu ne dați?
Ne dați ori nu ne dați?
Ne dați, ne dați?
Noi umblăm și colindăm
Domn, Domn să 'nălțăm,
Căci boierii sunt acasă
Leroi ler".

Și luându-și colacii special făcuți pentru ei, vor pleca să cânte și altor boieri, căci așa e datina.

CU ICOANA, VESTIND NAȘTEREA

Tot în Ajunul Crăciunului, dascălul Ieremie va veni cu icoana să vestească nașterea, cântând nasal pe glasul întâi cunoscutul tropar al nașterii: „Nașterea ta Hristoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinții". Ca întotdeauna, va veni nițel „cinstit" și o să i se încurce pe alocuri limba. Noroc că troparul și glasul îi sunt atât de cunoscute, încât nu poate greși niciodată. Și de greșește, i se poate ierta. Nu spune Iisus: „De șaptezeci și șapte de ori câte șapte să iertați"? De aceea și mama îl va ierta pe Mihai, orice poznă i-ar face azi. Căci nu-i bine să bați copiii în ziua de Ajun. Le ies bube pe corp.

Și ziua va trece liniștită ca nici o altă zi a anului, cu stomacul gol și sufletul curat.

COLINDUL, NOAPTEA SFÂNTĂ

Va veni seara cea mult așteptată și din hurți vor răsări, una câte una, stelele. Cerul își va deschide porțile și legiuni de îngeri vor vesti în cor lumii nașterea Celui Prea Sfânt. Satul nostru din munți va fi numai lumini. Și sfios, sub fereastră, se va înfiripa colindul:

„Sculați, sculați boieri mari,
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe le cântători.
Sculați, sculați, nu dormiți,
Sculați și vă 'mpodobiți,
Că nu-i vremea de dormit,
Că-i vremea de 'mpodobit,
Cu podoabe de argint,
Cu canaf până 'n pământ.
Și sculați și slugile
Să măture curțile..."

Sub alte ferestre, alte colinde se vor înfiripa și în curând tot satul va fi o simfonie cerească de colinde și de lumini.

Mama va povesti legende despre Maica Domnului și despre nașterea Pruncului Sfânt. „Nimeni nu voia s'o primească în casă pe Maica Domnului ca să nască. A venit și la Crăciun, dar acesta a refuzat-o. Atunci soția lui Crăciun s'a milostivit de ea și, fără știrea soțului, a primit-o în staul, făcându-i pat în ieslea boilor. Și acolo s'a născut Dumnezeu, încălzit de suflarea boilor. Aflând Crăciun de isprava soției sale, i-a tăiat mâinile. Aceasta s'a plâns Maicii Sfinte. Maica i-a spus să-i aducă, așa cum o putea, mâinile. Și aducându-le, minune! mâinile s'au prins la loc".

POMUL DE CRĂCIUN

In casa noastră n'a crescut nici odată, dar l-am văzut în casele bogate, încărcat în jucării, instelat cu lumini și rachete și nins cu zăpadă de vată. Il privesc azi în vitrina amintirii.

Lumina în cămară e stinsă. Focul arde în sobă. E cald. Bunica e așezată pe un scaun lângă sobă. Sunt introduși copiii. Nu știu ce se va întâmpla. E liniște. Mama aprinde o lumânare, apoi alta, și pe rând toate. Tata aprinde rachete. Scântei strălucitoare sboară în toate părțile. Copiii privesc înmărmuriți splendoarea pomului. In colțul ochilor bunicii răsare câte un mărgăritar.

De crengi, atârnă jucării, bomboane argintate și globuri strălucitoare. Sub pom: un urs, un elefant și un iepure stau la sfat. O păpușă doarme în cărucior, alta mai mare o veghiază. Alături, câteva cărți: Povești de Creangă, Basmele Românilor și Albă ca zăpada și cei șapte pitici. Fiecare jucărie are o etichetă: Gin, Mărgica, Titi. Lui Gin îi plac păpușile, Mărgicăi îi place să tragă iepurii și urșii de urechi, iar lui Titi îi plac cărțile. O să studieze filosofia, desigur. Ei sunt cuminți și nu se ceartă ca Mițu și Baruțu lui Arghezi, pe motivul dacă există sau nu Moș Crăciun. Moș Crăciun există. Le-a adus jucării, iar la noapte, când vor dormi, le va pune sub perină ghetuțe, mănuși, ciorapi și alte lucruri trebuincioase...

CU STEAUA

O oprire bruscă de tramvai m'a trezit din vis. Când și unde am văzut pomul acesta frumos?

Mihai nu va avea pom și nu știu de va ajunge și pe la el Moș Crăciun ca să-i aducă ceva. E prea departe și se teme de oboseală.

In schimb, mâine dimineață va merge cu steaua. Cu banii adunați dela mama de câte ori a fost cuminte, și-a făcut o stea foarte frumoasă. Cea de anul trecut s'a distrus. S'a întovărășit cu Radu lui Petre Legionarul și cu Vasile al lui Niță de peste apă și au făcut câteva repetiții. Au ales tot cântecul cel vechiu. Il cunosc și e frumos. Dacă l-ar auzi Mânzatu, imediat l-ar pune pe note.

Și mâine în zori vor începe chiar dela noi, ca să vadă dacă merge bine și să le fie de bun început, căci tata le dă mai mult ca alții. Asemeni celor trei crai din legendă, Mihai, Vasile și Radu vor pleca cu steaua.

VICLEIMUL ȘI IROZII

Vicleimul în Muntenia și Irozii în Moldova, e drama religioasă ce reprezintă nașterea Domnului. Personagiile sunt cele din legendă: Irod, Melhior, Baltazar și Gaspar, preotul, îngerul, ciobanul și mai mulți soldați, îmbrăcați în haine caracteristice.

Acest teatru popular, asemănător misterelor din alte literaturi, e foarte vechiu în tradiția noastră populară. Scenele religioase sunt urmate de scene profane: un joc de păpuși.

E obiceiul să se umble cu Irozii de ziua Crăciunului până la Sf. Vasile.

Feciorii dela noi cunosc versiunea lui Anton Pan. Vicleimul lui Victor Ion Popa nu e cunoscut în popor.

Oare cine va organiza anul acesta Irozii? Căci meșterul e concentrat și nu se știe de va avea concediu. Poate Ionel a Palaghiei sau Costan a lui Buzălincă.

ANUL NOU

Mă gândesc la 1941. E anul speranțelor noastre. Sau poate al desnădejdilor. Cine știe ce ursitoare rânduesc lucrurile acestui an! Numai de n'ar fi din planeta Marte. Câte n'am descoperi dacă am avea posibilitatea să pătrundem în misterul lucrurilor viitoare!

Cei de acasă se pregătesc totuși să primească noul an cu încrederea și seninătatea caracteristică neamului nostru, cu ceremonialul deosebit, neschimbat și vechiu ca biblia și cu mijloacele de descifrare a viitorului ce le cunosc din moși-strămoși.

E mare lucru să crezi în puterea unor formule și procedee magice, să fii inițiat în ele și să le folosești la descifrarea necunoscutului. De unde vin aceste practice, din ce substraturi adânci necunoscute nouă, de rămân inaccesibile pentru noi cei ce pretindem că știm atâtea lucruri, că am deslegat aproape toate tainele și că am ajuns în miezul tuturor lucrurilor?

Oamenii simpli din popor le folosesc fără să se întrebe de unde vin, în virtutea unei tradiții, pe care nimic în lume nu o poate schimba.

PLUGUL

Ca în toți anii, în ajunul anului nou Costan Ilaș cu fratesău Nicuță, vor împerechia boii lor hulubi, le vor împodobi frumos coarnele și cozile, îi vor înjuga la plug, de care vor lega un brad, și vor trece pe toate ulițele satului, intrând prin curțile gospodarilor ca să răstoarne câteva brazde. Fără să știe că cei patru boi înjugați la plug simbolizează ocupațiunea principală a țăranului, puterea nebănuită care-l leagă de pământul pe care noua frontieră l-a tăiat drept la jumătate, Costan și Nicuță Ilaș ară în toiul iernii, ca anul care vine să fie cu belșug. Grija lor de căpetenie este lucrul pământului și bucuria lor este rodul ce-l va da acest pământ.

PLUGUȘORUL

Nici nu va asfinți bine soarele, că Mihăiță și cu alți copii vor porni cu plugușorul. Are un clopot cu sunet de argint și știe un plugușor lung, un fel de epopee reprezentând munca țăranului dela arat și până la scosul colacului din cuptor: arat, semănat, secerat, treerat, dus la moară, adus, făcutul pâinii și coptul. Mai țin minte acest fragment pre-final:

Și-a făcut un colăcel,
De-a dragul să cați la el.
Colac mândru și frumos,
Ca și fața lui Hristos,
Pentru plugari de folos.
Și l-a pus în cui din jos
Să fie ușor de scos
Și l-a rupt în două
Și ne-a dat și nouă,
Și l-a rupt în trei
Și-a dat lui Andrei,
Și l-a rupt în patru
Și-a dat la tot satu,
L-a rupt într'o mie
Și mi-a dat și mie.
Mânați măi, hăi, hăi

BUHAIUL

Buhaiul e tot un fel de plugușor format din băeți mai mari, cam 7-8 inși. Unul urează, unul cântă din fluer, doi pocnesc din harapnice, unul ține buhaiul, unul îl trage, unul aduce zăpadă și unul de rezervă, în caz că trăgătorului îi îngheață mâinile.

Buhaiul propriu zis e o putină căptușită la un capăt cu piele de caie sau de porc, prin care se introduce o șuviță de păr lung din coada calului, astfel ca printr'un nod să rămână atașată la piele. Trăgând de păr în felul mulsului, pielea tremură producând răgete la fel cu ale buhaiului (taurului). De aceea i se spune buhaiu.

Tata nu primește cu buhaiul, căci se sperie vitele în grajd. E periculos, mai ales când sunt a făta, căci se poate să lepede vițelul. De aceea îi va pune numai să ureze cu fluerul.

— Lăsați buhaiul să se odihnească. O fi obosit, săracul!

Când îi va chema în casă să le numere bănuții, va recunoaște pe Traian a Palaghiei, pe Ilie a lui Vecarean, pe feciorii lui Costin a Cabii și pe alții.

— Bată-vă norocul, că mari ați crescut. Era să nu vă cunosc... Mai aveți mult de umblat?

— De abia am început.

MALANCA

Malanca e un adevărat teatru ambulant. In compoziția lui intră flăcăi, până la 15 inși mascați. Reprezintă toate categoriile sociale, toate neamurile cu ocupațiunile lor de predilecție și cu specificul lor: mirele și mireasa, moșneagul și baba, țiganul și țiganca, jidanul și jidoavca, un drac, scripcari, etc. Fiecare exercită ocupațiunea și imită caracteristicele rasei ce o reprezintă. Jidanul caută să înșele lumea cu o cioară, zicând că e găină, dar e mereu descoperit.

— Dece umbli cu cioara vopsită, perciunatule?

— Zic zou chi n'am vupsit-o eu.

Jidoavca vinde sulimanuri, țiganul poartă ciocanul și nicovala după el, țiganca caută în cărți și ghicește cu ghiocul, mirii se drăgostesc și dansează, bătrânii se ceartă și joacă jocuri bătrânești, iar dracul vâră zâzanie și îi ațâță la ceartă.

Malăncii se atașează de obiceiu și un țigan cu ursul. Acesta, înfuriat, sare pe țigan, care zuruie cu disperare un lanț pe o tavă, imitând sunetul banilor, și îl îndeamnă:

„Joacă bine moș Martine,
Că-ți dau miere de albine".

De bucurie, ursul începe să joace cu figuri, să sară în două picioare și să mormăe mulțumit.

E un amestec de costume, de limbi și de ființe, o babilonie întreagă. Cu talentul său, Victor Ion Popa ar putea să scrie o piesă frumoasă după acest sâmbure poporan, cum a procedat cu Vicleimul.

Cred că toți feciorii lui Gheorghe Coroamă vor organiza și anul ăsta malanca.

CAPRA ȘI CĂLUȚUL

Capra și căluțul sunt niște obiceiuri asemănătoare malăncii. Aproape aceleași personagii alcătuesc ansamblul acestor piese orale. Nu au propriu zis un text. Partea lor de efect sunt dansurile, costumele și năsdrăvăniile de inspirație momentană a fiecărui personagiu.

Numele de capră vine dela personajul principal, care e mascat cu un cap de capră. Observăm că în mai toate obiceiurile de anul nou nu lipsesc animalele: boul la plug și la buhai, ursul la malancă, capra și calul la obiceiurile cu acelaș nume, porcul la Vasilcă. Prezența animalelor în urături, colinde și piese populare, trebue să aibă o semnificație în legătură cu nașterea lui Iisus în staulul vitelor și oilor. Toate icoanele reprezentând nașterea Domnului, au în ele și animale.

Căluțul, așa cum îl arată clișeul nostru, e un joc specific bucovinean. (Ce s'a ales din Bucovina noastră, prietene Iulian Vesper!) Efectul îl formează costumele, care de care mai caraghioase, și dansurile, la care se mai adaogă și jocul fanteziei creatoare a fiecărui ins.

Tatei nu-i place aceste bătăeli, din cauză că unii actori se apucă de prostii prin casă. De aceea nu-l va lăsa pe Mihai la capră și căluț.

VASILCA

De unde va găsi Stan țiganul un cap de porc, ca să colinde „boerii" în dimineața de Anul nou? Căci rar găsești urmă de purcel la casele oamenilor. Poate se va ruga mult de „boerul" Ghermănescu și-i va da capul purcelului tăiat la Ignat, în schimbul câtorva zile de muncă la sapă sau la coasă, dacă nu cumva l-o fi făcut răcituri până acum, căci boerului îi plac răciturile.

Dacă n'o găsi la el, poate la altcineva. Căci nu se poate să moară tradiția din lipsa capului de porc.

Cu capul porcului pe farfurie va trece pe la cei mai înstăriți (căci pe la calici n'are niciun rost), ca să le ureze mai mult belșug, casă și mai mare și multă fericire. Anul să le fie gras și liniștit ca scăfârlia lui Marin pe farfurie...

SORCOVA ȘI SEMĂNATUL

Pe mine mă vor sorcovi gândurile la București, ca și pe Mircea Streinul, cu ramurile lor de griji și tristeță, împodobite cu flori colorate de speranță, urându-ne la amândoi spor tristeților și desnădejdilor.

Pe cei de acasă îi vor semăna copiii cu boabe de grâu sau de secară, cam așa:

Să trăiți și să 'nfloriți
Ca merii, ca perii
In mijlocul primăverii
Și ca toamna cea bogată
Fie casa 'ndestulată,
Tot cu mesele întinse,
Cu făcliile aprinse,
Cu nuntă și cumetrie
In beușug și bucurie,
La anul și la mulți ani!

Va veni și Marin cioroiul cu ciocanul să-i bată ușor pe spate, ca tot anul să fie tari și rezistenți ca fierul.

CREDINȚE

In seara de Sf. Vasile mama e capul ceremoniei, nu tata. Ea descifrează toate semnele, chiamă duhurile bune și le alungă pe cele rele.

Sub icoana Domnului dinspre răsărit va aprinde o lumină de ceară sfințită anul trecut la Iordan, și-o va lăsa să ardă toată noaptea, ca să poată intra norocul în casă.

Va unge apoi cu usturoi ușorii și pragurile casei și grajdurilor, ca să nu intre duhurile rele. In formă de cruce va unge animalele și membrii familiei, ca să nu se atingă boalele de ei și să fie feriți de bată-l crucea, de iele și de strigoaie, care joacă pe la miezul nopții la răscrucea drumurilor.

Cu o bucată de pâine va chema de trei ori lupii, urșii și vulpile, ca să le hrănească. „Cum nu veniți acuma, așa să nu veniți tot anul la vitele și păsările mele".

In această seară vor vorbi vitele în grajd. Nu e bine să le asculți ce vorbesc. Se spune că unul a ascultat și a treia zi a murit. Ferească Dumnezeu!

Tot în această seară vor arde comorile pe Dealul Comorilor și se va deschide cerul numai pentru o secundă. Vor reuși să-l vedă deschizându-se numai ce's foarte buni la Dumnezeu, și tot ce vor dori în acea clipă li se va împlini.

Copiii ce vin cu plugușorul, vor înconjura de trei ori pomii neroditori, sunând din clopote și lovind topoarele, ca să rodească.

Și câte nu va mai face mama în această seară, ca să aducă sănătate, fericire și belșug în casă.

CĂRINDARIU

Iar tata va face cărindariul. Asta e treaba lui și nimeni nu se amestecă.

Va lua douăsprezece coji de ceapă, fiecare destinată uneia din cele douăsprezece luni, le va umplea cu sare și le va așeza în rând sub streașină. A doua zi le va cerceta. După starea sării, mai udă sau mai uscată, din fiecare coajă, va ști dacă luna respectivă va fi cald sau frig, ploaie sau frumos.

Pentru a ști căror cereale le va merge și căror nu, va lua cărbuni aprinși și îi va așeza în tindă sub ferestre, dându-le numiri de cereale. In dimineața de Anul nou va cerceta cu atenție starea cărbunilor. Cereala al cărei cărbune s'a prefăcut numai pe jumătate în cenușă, se va face mai puțin; iar cea al cărei cărbune a rămas întreg, nu se va face deloc. La primăvară va semăna numai cerealele cărora le va prii timpul, conform cărindariului.

Nu se va mulțumi însă numai cu atât. Va cerceta cerul să vadă cum e luna: nouă, plină sau veche, ce constelații are în apropierea ei și cum strălucesc stelele. După strălucirea, așezarea și mersul aștrilor, va descifra destinul anului ce vine.

ORACOLE, FARMECE ȘI VRĂJI

Toate vârstele și sexele își au rolul lor în seara de Sf. Vasile. Copiii umblă cu plugușorul, flăcăii cu buhaiul, malanca și capra, iar bătrânii fac cărindariul. Acum vine rândul fetelor și al babelor.

Fetele doresc să afle cine va fi ursitul lor, cum va fi și când se vor mărita. In acest scop folosesc o mie și încă o mie de practice, variabile dela regiune la regiune, dela sat la sat, dela casă la casă.

Undeva prin vecini, unde anume nu se știe, se vor aduna fetele din cotul nostru și alegându-și o ursitoare se vor apuca de oracole, după ce vor astupa bine ferestrele.

Pe o masă vor aduna o mulțime de obiecte și farfurii. Fata care dorește să afle cum îi va fi ursitul, iese afară. In lipsa ei, celelalte fete, ascund obiectele sub farfurii. Fata intră și alege farfuria. Cum va fi obiectul de sub farfurie, așa va fi logodnicul. De va alege ardei, va fi rău și iute; de va scoate oglindă, va fi frumos; de va fi pâine, va fi bun; iar de va ghici piatra, va rămânea nemăritată.

Terminând cu acestea, vor începe topirea plumbului sau a cerei. După formele ce le ia plumbul în ciubărul cu apă neîncepută, fata căreia se vrăjește va afla dacă se va mărita, cum va fi iubitul și ce ocupație va avea.

Vor face apoi turte de aluat, le vor coace în vatră, le vor întinge în unt topit, rostind niște descântece și le vor așeza sub laiță. Fete ale căror turte le va mânca pisica se vor mărita, în ordinea în care le-a mâncat.

Vor privi mult timp în oglindă sau în fântână, doar li se va arăta chipul ursitului. Pe întunerec vor lega oile în ocol cu panglici diferte, ca a doua zi să vadă cum va fi viitorul bărbat, după înfățișarea și culoarea oii legate.

Vor încerca să afle în câți ani se vor mărita, după sculatul vitelor. La a câta lovitură se va scula vita, după atâția ani se va mărita fata care a lovit-o.

Vor lega al nouălea par din gard, numărând dela nouă în jos, rostind următoarele:

Eu nu leg parul
Ci-mi leg ursitul
De trei ursite ursat
Și de Dumnezeu dat,
In vis să-l vitez
Aevea să-l văz.

A doua zi vor cerceta parul. Cum va nimeri parul: mare, mic, subțire, gros, gol, scorțos, strâmb, drept, așa va fi iubitul.

Și câte nu vor mai încerca! Albușul de ou, părul de porc, cofița și fusul, cununițele, obiecte puse sub perină și atâtea alte oracole năsdrăvane, ca să afle viitorul.

Vrăjitoarele își vor arăta și ele puterea farmecelor lor. Vor face pe ursită fetelor ca să placă flăcăilor cu care doresc să se mărite. La fel flăcăilor. Vor aduce călare pe resteu ursitul îndepărtat. Cele hapsâne vor face vrăji de luarea manei dela vitele oamenilor. Altele vor descânta făcătura cu aghiasmă și tărâțe sfințite. Sgripțoroaicele nu vor dormi toată noaptea și vor cerceta locurile neumblate, pâraele, fântânile, porțile, zaplazurile, luând obiecte, urme, apă, pentru vrăjile lor blestemate.

PETRECERE PÂNĂ'N CER

Bărbații, mai cuminți, vor pregăti cheful la vreun Sân-Vasâli.

Nepoții se vor aduna la moașa care le-a tăiat buricul, aducând fiecare mâncare și udătură. Finii se vor strânge la nași, copiii la părinți. Și dă-i pe petrecere vere, cu mâncare, băutură, scripcari, împușcături și salve de săcăluș. „Petrecere până 'n cer", vorba unui, ca să audă și Rușii. Nu știu de vor avea udătură de ajuns, că e scumpă foc. In locul colacului de altă dată, se vor mulțumi cu pâine neagră. Ce să-i faci? Obiceiul e obiceiu și trebue continuat.

Iar noi, la București, vom face reveillon cu luminile stinse pentru apărare pasivă.

CĂȘLEGILE DE IARNĂ

Așa se numește timpul între Crăciun și postul mare, când se mănâncă de „frupt" sau de dulce. Vor începe iar pețitul și nunțile. Dacă nu te-i însura acum când e greu, ca să ai cu cine împărți grijile, atunci când să te însori? Când e bine?

Acum se va adeveri dacă oracolele au fost bune sau mincinoase. Muierile se strâng laolaltă și încep să pună la cale încuscriri. Eu am călcat tradiția. Nu îmi place să fiu însurat de babe. De aceea mi-am ales și eu o fată tocmai dela celălalt capăt de țară și voiu face și eu nunta în câșlegi.

AJUNUL BOBOTEZII

De ajun, mama va pregăti o masă cu mâncări de sec și nu va mânca nimeni până nu va veni popa s'o sfințească. Mama va face post negru, pentru ca băiatul cel mare să ajungă domn, iar Done va posti ca să se mărite mai repede.

Pe masă nu vor lipsi: grâul fiert cu miez de nucă, poame fierte, sarmale de sec, borș de pește și pește prăjit, plăcinte de post cu varză sau cu mac, colaci, bob, tărâțe și sare, busuioc, colacul, fuiorul și banii popii, o lumânare și o garafă cu udătură. Așa vor aștepta pe popa.

După ce va face în biserică sfințirea mică a apei, din care va aduce și Mihai special trimis de mama, părintele Constantin va lua crucea, struțul de busuioc și vasul cu aghiasmă și va pleca în sat să sfințească și să binecuvânteze casele și mesele oamenilor. Il va însoți pretutindeni o ceată de copii, care va striga în gura mare pe toate ulițele: Chiraleisa.

Când se va apropia de poartă, tata îi va ieși înainte cu o lumânare aprinsă. Va intra în casă cântând troparul botezului și va stropi cu aghiasmă bucatele și lucrurile din casă. Gustând din bucate, va sta puțin de vorbă cu bătrânii.

— N'a venit feciorul din striinătăți?

— N'a venit, taică părinte.

— Am auzit că s'a însurat.

— Cam așa ceva.

— Să dea Dumnezeu să-i fie cu noroc.

Și va pleca, neuitând să-și ia colacul, fuiorul și banii.

SUPERSTIȚII

In această zi nu se bat copiii, că nu-i bine. Fac bube. Mihăiță va scăpa deci neurechiat, oricât de mari pozne ar face.

Nu se cerne făina, ca să nu se facă purici în casă.

Nu se mătură și nu se dă gunoiul afară, ca să nu mănânce uliul găinile.

Se afumă vitele cu tămâie contra fermecăturilor.

Se leagă pomii cu paie, ca să rodească.

(Urmare în pag. 9-a)

„Malanca": țiganii joacă „Țigăneasca"

Ion Bălaşa avea semn verde

(nuvelă inedită)

de MIRCEA STREINUL

Intr'o dimineaţă, elevul Leonida Lutotovici dela liceul „Aron Pumnul" trase cu revolverul asupra magistratului militar George Cristescu. Isbucni un scandal imens. Inspectorul Sobel dădu ordin să fie arestaţi o mulţime de profesori şi de elevi. Băieţii fură bătuţi, schingiuiţi, iar dascălii lor insultaţi ca nişte derbedei. Intre arestaţi era şi Ion Bălaşa ,care fusese văzut vorbind cu Lutotovici în dimineaţa atentatului. Băiatului i se părea o glumă întreaga afacere. Era sigur că, după câteva ore, i se va da drumul, dar ceas după ceas trecea şi uşa celulei rămânea mereu încuiată. Fu scos abia seara din celulă, însă nu ca să fie eliberat, ci ca să fie dus la interogatoriu.

Sus, la etajul II, inspectorul Sobel îl aştepta. Vulpoiul îşi alcătuise o figură blândă, părintească, şi-un zâmbet subţire îşi făcea loc pe sub mustaţa cenuşie, ca să se topească pe bărbia teşită, care-şi prelungea faldurile de grăsime până la guşă. Inspectorul ştia că tatăl băiatului e un anti-legionar convins. Il cunoştea personal pe bătrânul Bălaşa, aşa că-i venea peste mână să se poarte prea sever cu fiul — evident: atâta timp cât lui Ion nu i se putea aduce nici o acuzaţie.

Biroul lui Sobel avea înfăţişare de budoar; lampa cu abajur roz răspândea o lumină moale, femeească peste dosare şi cele câteva figurine câştigate la o ruletă de bâlciu, cari împodobeau masa şi-o etajeră cu cărţi de criminologie. Pe pereţi: Armand Călinescu în mai multe ipostaze şi-o cromolitografie galantă, menită să 'ndulcească severitatea strâmbă a primului-ministru. Pe birou, trei telefoane, dintre cari unul cu număr secret. Când Ion Bălaşa intră în cameră, inspectorul tocmai simula o convorbire telefonică:

— ...da, da! Să fie dus în subsol... Desbrăcaţi-l... Sigur! Să-l bateţi până mărturiseşte!

Sobel se lăuda în cercurile poliţieneşti c'a descoperit „tortura psihologică" şi pretindea că obţine rezultate cu astfel de copilării.

La invitaţia inspectorului, băiatul luă loc în faţa biroului.

—Va-să-zică mata eşti fiul prietenului meu Arhip Bălaşa... Imi pare foarte rău c'ai fost arestat, dar se spune că eşti un bun amic al lui Lutotovici... Te sùspectăm că ştiai de proiectul derbedeului. Ce ţi-a spus atentatorul azi dimineaţă?

— M'a întrebat cât e ceasul, — răspunse calm băiatul, ca, apoi, să întrebe: — Domnule inspector, de asta am fost arestat?... pentrucă m'a întrebat Lutotovici cât e ceasul?

Inspectorul se fâstâci. Unui om în vârstă i-ar fi aruncat câteva înjurături, căci ar fi presupus că e luat peste picior, însă întrebarea copilului fusese rostită cu atâta candoare, încât lui Sobel îi venea greu să sbiere la el. Deşi era convins că băiatul nu minte, inspectorul nu-i dădu drumul imediat, ci-i ţinu o predică, în care îi atrăgea atenţia că legionarii sunt o adunătură de oameni fără căpătâiu, un mare pericol pentru ţară şi-un adevărat blestem pentru liniştea cetăţenilor. Sobel vorbea mereu; glasul lui monoton, fornăit, curgea ca o gârlă tulbure, plină de mâl. Lui Ion îi era somn; obosise tot plimbându-se prin celulă. La geamuri, ramurile uriaşe ale castanilor din faţa chesturii de poliţie foşneau adormitor, îmbiind la culcare şi vis.

— ...acu, tinere, îţi dau drumul, dar bagă de seamă să nu ne mai cazi în mână, căci va fi rău de dumneata. Ne-am înţeles?

Ion dădu vag din cap, spuse „bună-seara" şi trecu prin antecameră, unde agentul Şulim îşi făcea de lucru cu o pilă de unghii. In coridor, îl aştepta tatăl său, care, fără să-i spună un cuvânt, îl apucă de braţ, târîndu-l după sine prin coridoarele mohorîte şi-afumate, ca să coboare pe treptele pline de praf şi păienjeniş spre poarta principală; valul de aer proaspăt îl desmetici pe băiat; strânsoarea dela braţ îl durea; unghiile tatălui său aproape că pătrunseseră prin stofa vestonului şi-i sfâşiau pielea. Bătrânul Bălaşa mergea fără să spună un cuvânt. Băiatul începu să vorbească rugător, încercând să explice că n'are nici o vină, însă tatăl său îi astupă gura un un „Taci!" brutal, greu ca o palmă, care-l duru pe Ion mai mult decât apăsarea nemiloasă dela braţ. Cei doi oameni alergau ca nişte fantome prin ploaia subţire de Maiu, care pornise ca din senin. Ajungând acasă, bătrânul Bălaşa îi porunci băiatului să se desbrace. Ion ştia ce'nseamnă asta; tatăl său îl va bate fără milă. Muşcându-şi buzele, ca să nu plângă, se supuse. Bătrânul aduse din antreu bastonul şi 'ncepu să lovească. Isbea fără să se uite dacă loviturile cad peste umeri sau chiar peste cap. Mama lui Ion privea cu indiferenţă scena; dânsa nu-şi iubise niciodată copilul, care fusese întotdeauna o piedică pentru ea.

Când Arhip socoti că e deajuns şi duse înapoi în antreu bastonul, femeea îi aruncă o cămaşă de noapte băiatului, ca acesta să-şi acopere goliciunea, şi-i aduse o farfurie de borş ne'ncălzit şi-un dărab de mămăligă rece. Băiatul refuzând să mănânce, femeea îl batjocori şi-l trimise la culcare. In odăiţa sa dela mansardă, Ion începu să plângă; nu din cauza durerilor pricinuite de bătaie, ci pentrucă un imens sentiment de singurătate îl copleşea. In noaptea aceea, băiatul făcu un întreg proces părinţilor săi, ajungând în cele din urmă la concluzia că ei nu-l iubesc deloc — şi lucrul acesta îl duru atât de mult, încât muşcă perna ca să nu strige. Inainte de-a adormi, îşi spuse hotărît:

— De-acuma înainte. Legiunea va fi pentru mine tată şi mamă! — ca tot cu gândul acesta să se trezească dimineaţa.

Când băiatul vru să pornească la şcoală, Arhip îl reţinu câteva minute, ca să-l dăscălească, însoţindu-şi cu ghionţi cuvintele.

— M'ai făcut de râs! Tu, fiul unui om onorabil, arestat împreună cu derbedeii ăia de legionari! Mi-i ruşine să mai scot capul în oraş, ticălosule!

— Tată, l-am întâlnit pe Lutotovici şi el m'a 'ntrebat cât e ceasul Asta a fost tot. De unde era să ştiu că, după câteva ore, va trage asupra lui Cristescu?

— Taci! Mai ai obraz să-mi răspunzi? Ţi-am spus de-o mie de ori să nu legi cunoştinţă cu băieţi cari nu's de seama ta. Maică-ta şi cu mine ne-am jertfit ca să-ţi dăm o educaţie aleasă, iar tu te dai cu criminalii. Mai bine nu te năşteai, copil rău ce eşti! Eşti un monstru. Hai, dispari din faţa mea!

La şcoală, Ion nu găsi decât o jumătate din elevii clasei sale. Ceilalţi mai erau reţinuţi la chestură, unde-i anchetau inspectorul Sobel şi un maior din justiţia militară. Băiatul fu primit cu huiduieli de elevii evrei. Gâlcă Constantin, zis Tucu, fiul deputatului F. R. N. Ilie Gâlcă, popular mai mult prin chelia şi beţiile sale decât prin calităţile politice, spuse răutăcios:

— Bălaşa, o să-i rog pe unchii mei să te dea şi pe tine la gazete, ca să ştie lumea c'avem un coleg puşcăriaş.

Unchii lui Tucu, a cărui duşmănie pentru Ion data de mulţi ani, erau Pussy Gâlcă şi Bubi Gâlcă. Jenică ajunsese prin protecţia lui Ilie corespondent la „România". Incult, afacerist, era teroarea Cernăuţilor. Nici un mare industriaş sau comerciant nu scăpase neşantajat de el. Când nu reuşea dânsul în vre-o afacere, îşi punea la bătaie amanta, o cocoţică de origină semită, care-avea pretenţii de femee frumoasă. La rezidenţie, influenţa lui Pussy era absolută. Dealtfel, se şi lăuda că el compune discursurile rezidentului. Stilul lui Pussy Gâlcă era celebru. Omul acesta gândea în forbă de „baza fundamentală a temeliei"... Intre altele, Pussy zis Tapirul se ocupa şi de redactarea de memorii antilegionare.

— N'ai decât — răspunse plictisit Bălaşa şi se-apropie de prietenul său Silvestru Lupşa. — Ascultă, Sil. Te rog să vii azi după-amiază pela mine. E foarte important.

— Bine, măi. Am să vin la cinci. Am fost foarte îngrijorat pentru tine, Ioane. Am auzit că-i bate îngrozitor pe elevi. Pussy Gâlcă a scris în „România" un articol in care cerea să fim arestaţi cu toţii.

— Ssst! Bagă de seamă... Tucu trage cu urechea. Ei, cum ţi-a plăcut filmul dela Central?

—„Domnul Aripă" e cel mai frumos film pe care l-am văzut în viaţa mea.

— Lionel Barrymore a interpretat straşnic rolul bătrânului. Licheaua a ieşit în coridor. Pe mine nu m'a bătut. Mi se pare că tata e prieten cu inspectorul Sobel.

Sună, aşa că trebuiră să-şi întrerupă convorbirea, iar în celelalte pauze nu putură vorbi, căci Tucu Gâlcă, pândind vre-o vorbă ne'ngăduită, se tot învârtea pe lângă ei. Rămase ca Sil şi Ion să vorbească pe 'ndelete abia după-amiază. Acasă, Bălaşa află că părinţii i-au plecat la Siret. Bucuros că a rămas singur, băiatul citi până'ce veni Silvestru Lupşa, cu care urcă în pod, unde mirosea a lemn vechiu, poame uscate şi mere. Când avea să discute ceva grav cu Sil, Ion se retrăgea totdeauna în pod. Acolo era împărăţia lui, pe care n'o împărţea decât cu Mâr-Mâr, mâţa cea neagră, domnind împreună peste grinzile afumate, hornuri şi caietele de şcoală din anii trecuţi, aruncate lângă ferestruica scundă, care se deschidea spre cer. Nimeni, nici măcar hargata, nu ştia că acolo e refugiul lui Ion, aşa că băiatul se simţea stăpân sub acoperişul de olane roşii, cari dădeau un aer vesel încăperii tixite de lucruri vechi. Bălaşa îl invită pe Lupşa să şadă pe-un maldăr de caiete cu scoarţele îngălbenite şi-i istorisi pe îndelete prin câte trecuse la poliţie. Obrajii i se 'mbujoraseră de tainică mândrie, iar ochii îi luceau. Sil îl asculta numai urechi, admirându-l şi invidiindu-l totodată.

— Măi Lupşa, am să-mi cumpăr o cămaşă verde. Să-ţi cumperi şi tu una. Vei veni în fiecare Duminică la mine, vom urca aici şi le vom îmbrăca. Am să-mi procur şi-o carte de cântece legionare, vom învăţa de-a-rostul versurile şi le vom cânta încetişor ca să nu ne-audă cei de jos. Vrei, măi Sil?

— Sigur că vreau!

— Tu eşti cel mai bun prieten al meu.

— Şi tu al meu.

— Intr'adevăr?

— Da, Bălaşa. Dacă s'ar întâmpla să mai fii arestat odată, voiu face în aşa fel, ca să fiu arestat şi eu!

— Nu, Sil! Asta n'are voie să se 'ntâmple. Tu trebuie să rămâi liber. Nu-i bine să fim arestaţi cu toţii. Sil, jură-mi că-ţi sunt cel mai bun prieten.

— Jur!

— Te credeam şi fără jurământ, însă trebuie să-ţi spun o taină foarte mare... — şi-şi scăzu glasul, ca şi cum s'ar fi temut să nu-l audă vre-o iasmă ascunsă între grinzi: — Sil, domnu' Vasile Dumşa, l-ai cunoscut, fostul meu meditator, mi-a 'ncredinţat lista fraţilor de cruce dela liceul din Cernăuţi.

— Dumnezeule! Şi nu te-ai temut c'au s'o găsească la tine?

— Nu, căci am îngropat-o sub rădăcina nucului. Acuma, însă, n'o mai simt în siguranţă. Ştii că nu pot spune minciuni. Dacă s'ar întâmpla să m'aresteze cumva din nou, te pomeneşti că mi-ar scăpa o vorbă necugetată şi, atunci, s'ar produce o adevărată catastrofă. Poliţia ar goli liceele din oraşul nostru. Deaceea, m'am gândit să desgrop la noapte cutia cu documente şi să ţi-o predau ţie, ca s'o ascunzi undeva acasă la tine. Vrei s'o primeşti?

— Cum să nu vreau, Bălaşa?

— Bun! Atunci, s'a făcut?

— Sigur! Dar să bagi de seamă să nu te observe cineva.

— Nuuu! Ce? Crezi că nu mă pricep să umblu ca Mâr-Mâr a mea?

Auzindu-şi numele, pisica sări depe grinda pe care dormita şi veni la Ion, ca băiatul s'o alinte.

— Mâţa asta mă iubeşte foarte mult. Dacă n'aş fi eu, ar muri de foame săraca. Tata nu suferă pisicile, aşa că nici n'o primeşte în casă, iar mama o bate de câte ori biata Mâr-Mâr îi iese înainte. De servitoare, nici nu mai vorbesc. Spune că Mâr-Mâr n'are decât să prindă şoareci dacă vrea să nu moară de foame, dar cum să prindă şoareci săracuţa, când a 'mbătrânit de nu mai vede bine şi i s'au tocit ghiarele? Ce, ea n'are drept la pensie?

Pisica se-alintă şi de picioarele lui Sil; apoi, sări iarăşi pe grinda ei, ca să se gândească la niscaiva aventuri din tinereţe şi să toarcă fericită la amintirea lor.

Sobel primi printr'un comisionar următoarea anonimă:

„Domnule inspector,

Cercetaţi mai atent pe elevul Bălaşa Ion şi veţi avea o mare surpriză. Numitul ştie foarte multe lucruri în legătură cu frăţiile de cruce ale Gărzii de fier".

Gâlcă Tucu scrisese într'o doară biletul acesta, ca să se răsbune împotriva lui Ion, pe care-l ura pentrucă acesta îi era superior prin bunătate şi inteligenţă.

Băiatul desgropase în cursul nopţii cutia şi-o luă cu sine la şcoală, ca să-i predea lui Sil documentul, însă un comisar, care-l aştepta la poarta liceului, îl arestă fără să-i lase această posibilitate. Disperat că lista va fi găsită asupra lui, Ion o mototoli în buzunar, încercând s'o arunce apoi, dar poliţistul observă gestul şi ridică hârtia. Mult căutatul document era însfârşit în mânile siguranţei.

Când Ion fu adus a doua oară în faţa inspectorului Sobel, acesta nu mai simula că zâmbeşte prietenos, ci buzele i se desgoleau răutăcios peste caninii strâmbi şi proteza dentară.

Rânjetul de satisfacţie se prefăcu într'o grimasă drăcească la apariţia băiatului; inspectorul se simţea exact ca un păianjen căruia fluturele i-a căzut însfârşit în plasa cleioasă. Ion încerca sensaţia inversă; privindu-l pe Sobel, îşi da seama că nu va putea scăpa din ţesătura întrebărilor lui periculoase.

— La tine s'a găsit lista fraţilor de cruce. De unde-o aveai? Nu cumva să 'ncerci să-mi răspunzi cu vre-o minciună.

Ion îşi lăsă în pământ privirea.

— Nu vrei să-mi răspunzi?

Băiatul îşi ridică privirea, uitându-se drept în ochii moşneagului din faţă. Inspectorul făcu fără să vrea un gest de-apărare. In ochii lui Ion era ceva ciudat. Lumina privirii lui avea consistenţă, lovea întocmai ca o mână lăsată cu toată puterea peste faţă. Primul gând al inspectorului fusese să spună: „Nu da în mine!" Revenindu-şi, se simţi umilit şi ruşinea îndurată îl determină ca, renunţând la teoria „teroarei psihologice", să-l lovească real pe băiat. Intâiu, Ion îl privi nedumerit. Nu se-aşteptase la un asemenea gest din partea unui bătrân. Dându-şi seama că inspectorul îl bate într'adevăr — pălmile erau ne 'ndemânatice, dar loveau cu multă putere, — băiatul avu un zâmbet care-l derută cu totul pe Sobel. Incetând să lovească, acesta se-aşeză din nou în fotoliul său, în care aproape că dispărea cu totul îndărătul biroului, şi începu să strige atât de tare la băiat, încât vinele dela gât i se umflară ca două odgoane iar saliva îi sărea depe buzele vineţii, stropind cu 'mbelşugare lemnul lucios al mesei.

Lui Ion îi venea să râdă de-agitaţia caraghioasă a inspectorului, care dădea impresia că se mişcă datorită unor resorturi. Scălămbăindu-se în dreapta şi 'n stânga, moşneagul părea, într'adevăr, o paiaţă deosebit de comică, pe care un vânt glumeţ o tot împinge încoace şi 'ncolo. Mic, rotofeiu, nesigur pe picioarele prea scurte, Sobel nu putea să nu stârnească un zâmbet. Când buzele elevului cedară într'un surâs lung, dar fără răutate, inspectorul se opri ca lovit cu o cravaşă. Zâmbetul lui Ion încremeni.

— Mă insulţi, hai? Mă insulţi! — urlă Sobel, ale cărui vine dela tâmple se 'ngroşaseră, ameninţând să plesnească.

— Nu vă insult, domnule inspector, — îngăimă uluit băiatul în faţa furiei deslănţuite.

— Taci! Mai eşti şi impertinent? — sări dincolo de marginile logicei inspectorul congestionat. — Lasă că te-oiu învăţa eu să tăinuieşti documente periculoase ordinei publice! Ascultă, elev Bălaşa Ion... Dacă nu-mi răspunzi imediat dela cine ai primit lista, te trimit jos, în beciu. Voiu avea grijă să nu scapi întreg de-acolo. M'ai 'nţeles?

Ion tăcea. Incepuse să-i fie indiferent ce se va întâmpla cu dânsul, iar urletele inspectorului încetaseră să-l mai intereseze. Crengile castanului, cari băteau în ferestrele biroului, prezentau mult mai multă importanţă pentru elevul care se gândea la plăcerea de-a te legăna într'un astfel de copac uriaş.

Sil se rezimase de ulucile castanului care se ridica alb în lumina lunei lângă bariera de sub Weinberg. Dealul se-avânta îndrăzneţ spre cer, iar la poalele lui şinele curgeau liniştit, ca două isvoare de-argint, spre gara centrală. Era un aer atât de calm, încât nici măcar molifţii depe Weinberg, deobiceiu mânioşi şi porniţi pe gâlceavă, nu foşneau în noaptea aceea, ci se căldau fericiţi în apele fermecate ale slăvilor pline de lumină. Casele dărăpănate, cu tencuiala scorojită ca o faţă devastată de lepră, se-ascundeau ruşinate în ogrăzi mici, umbrite de pomi şi tufişuri, pe când câteva fabrici se 'nălţau sfidător peste ele, ameninţând cu degetul hogeagurilor imense depărtările deasupra cărora calea robilor se rostogolea într'o înviforare sălbatică. Pe uliţa care mergea cuminte alături de canton, trecea uneori câte-o căruţă încărcată cu saci de grâu spre moara din Caliceanca. Scârţâitul osiilor trezea lătratul câinilor şi, atunci, cartierul se'nveselea de hărmălaia lor, care speria pisicile pornite în aventură. Pe marginea liniei ferate mai trecea câte-un îndrăgostit dornic de singurătate, ca să-şi plimbe pe fâneţele digului melancolia. Uneori, trecea şi câte-o pereche, strângându-şi în tăcere mânile şi privind stelele, ca, apoi, să-şi spună cuvinte cari se rostesc numai odată în viaţă.

Sil se uita cu filosoficesc scepticism la fericirea lor, urmărind cu ochii umbrele îndrăgostite până se pierdeau după cotitura cu răchite a liniei ferate, şi-i spunea lui Hector, care-şi vâra nasul printr'o gaură a ulucelor:

— Săracii!

Dând din coadă, Hector aproba fără rezerve opinia concisă a lui Sil şi scotea câte-un urlet atât de lung şi de jalnic, încât îl făcea pe băiat să-l întrebe:

— Ce-i, măi *omule*, cu tine? Că doar nu-i fi fiind şi tu amorezat?! Ori te enervează lumina lunei...?

Gâfâind şi strănutând, locomotiva unui tren de marfă urca încet panta spre gara Grădina-Publică. Aburii coşului se 'ncolăceau în jurul copacilor depe marginile terasamentului, ca, apoi, să se desprindă leneş pentru a întruchipa fantasme ciudate, cari se 'nălţau în jocuri capricioase către lună. Şirul de vagoane goale trecu hurducându-şi fierăria pe dinaintea lui Sil. Un frânar cânta şi glasul său plăcut se'mpletea ciudat cu sgomotul de lanţuri al tampoanelor cari se tânguiau la curbă. In cele din urmă fanarele trenului se pierdură, sgomotele se stinseră ca şi cum le-ar fi acoperit o apă, şi valea rămase iarăşi singură şi tăcută, numai arareori mişcată de strigătul unei păsări de noapte care-şi căuta perechea.

Sil intră în canton.

Tatăl său îşi ridică privirea dintr'o revistă ilustrată şi spuse:

Aşa-i că e frumos afară?

— Da. E o lună straşnică. Ştii, tată... mă gândeam c'ai făcut foarte bine renunţând la serviciul din gară. Aici e mult mai plăcut. N'avem vecini cu cari să ne certăm şi nici sgomot. Cu trenurile, mă 'mpac de minune. Nici n'ai să mă crezi când o să-ţi spun c'am ajuns să cunosc fiecare locomotivă după sunetul ei. Una gâfâie din greu, alta par'că nechează... Fiecare din ele îşi are un anumit fel de-a merge. Le-am botezat pe toate, tată! Locomotiva rapidului cin'zeci şi doi am numit-o „Uragan", pe aceea a mărfarului care-a trecut adineaori „Hipopotamul" şi-aşa mai departe.

Gherasim Vodă zâmbi şi-şi mângâie băiatul; apoi, îl întrebă:

— Da' cu şcoala cum stai?

— Efef! Am scăpat fără corigenţă. Ei, tată, ai să-mi cumperi un stilou?

— Sigur! L-ai meritat, măi Sil. Mi-ai făcut o mare bucurie. Pe mâne nu mai ai nimic de 'nvăţat?

— Tată ! Ai început să devii uituc... Nu-i vorbă! Mata ai avut multe griji în viaţa matale! Mâne-i Duminică. Vrei să mă laşi să stau ceva mai târziu astă-seară? Citesc o carte foarte frumoasă.

— Bine, Sil.

Gherasim şi băiatul său se 'mpăcau de minune. Aceasta — mai ales de când Lupşa, un frate al lui Sil, murise în condiţii foarte tragice din cauza atmosferei care domnea în casă înainte de divorţul lui Gherasim. Rămânând singuri, între cei doi oameni se cimentaseră legături atât de-adânci, încât între tată şi fiu nu mai interveneau nici odată ne'nţelegeri. Lui Gherasim îi căzuse o moştenire cu un an în urmă, aşa că putea să-i ofere lui Sil o creştere aleasă şi-o viaţă lipsită de prea mari griji materiale

— Noapte-bună, tată!

— Noapte-bună, turcule! Nu uita să stingi lumina înainte de-a te culca.

— Nuuu! Se poate? —şi câte-un zâmbet flutură pe faţa celor doi oameni.

Gherasim rămase să păzească trecerea trenurilor, iar Sil se duse în odăiţa sa, a cărei fereastră dădea în grădină, şi deschise „Rătăcitor printre stele" a lui Jack London. Pela miezul nopţii, îşi ridică din carte privirea; auzise un sgomot în grădină; cineva umbla prin porumbişte. Intrigat, se duse la fereastră şi privi afară, dar nu putu pe vedea pe nimeni, căci un nour tocmai trecea încet peste faţa lunei, cufundând în întuneric mare pământul.

„Poate că Hector a adulmecat vre-o dihanie", îşi spuse băiatul şi se 'ntoarse la masă, începând să citească din nou, dar — după un timp — se duse iar la fereastră, căci sgomotul se auzea şi mai lămurit.

Norul lăsase slobodă faţa lunei şi Sil văzu contururile unui om care se-apropia de canton.

„Cine să fie?" — se 'ngrijoră băiatul, în a cărui minte re'nviaseră deodată toate reminiscenţele romanelor de-aventuri. — „Te pomeneşti că un hoţ ne dă târcoale!" — însă se linişti imediat: — „Pe naiba! Ce să fure la noi?!" — şi-şi vârî nasul în carte cu gândul de-a nu se mai interesa de omul de-afară, însă un ciocănit în geam şi-un sgomot de cădere îl smulse lecturii.

Se duse intrigat la geam. Plecându-se, văzu în iarbă un corp omenesc, prăbuşit cu faţa în jos. Băiatul alergă imediat la tatăl său şi-i spuse ce s'a 'ntâmplat în grădină. Luându-şi fanarul, Gherasim ieşi împreună cu Sil. Urmaţi de Hector, care tot mârâia neliniştit în ogradă, trecură în grădină, unde cantonierul ridică fanarul asupra trupului ghemuit sub perete.

— Tată ! — şopti zugrumat băiatul, — ăsta-i Bălaşa !

Gherasim aşeză pe pământ fanarul, a cărui lumină se-amesteca într'un fel de vin tulbure cu a lunii, şi-l întoarse cu faţa spre cer pe Ion. De fruntea lui îmbrobonată de sudoare se lipiseră sgrunţuri de pământ, iar o sgârietură, care pornea dela ureche şi sfârşea la colţul buzelor, îi sfâşia obrazul drept. Băiatul îşi deschise mirat ochii; apoi, îşi reaminti toate prin câte trecuse şi gemu închizându-şi din nou ochii.

(Urmare în pag. 9-a)

Prietenul meu Ştefan

(Urmare din pag. 5-a)

Intraserăm în local, hotărîţi să chefuim. Ultimele noastre economii erau în primejdie de a fi cheltuite într'o singură seară.

Indată, ţiganii din taraf au priceput că vrem să petrecem. Violistul a venit, slugarnic, la masa noastră:

— „Ce să vă cânt, boerule?"

Ştefan şi-a amintit că îi plăcuse, cândva o melodie:

— „Să cânţi „Zaraza"!"

— „Dar asta e veche, boerule. Am uitat cuvintele".

— „Nu face nimic. Improvizează".

— „Nu fac eu de astea, boerule. Doamne fereşte".

— „Bine! Atunci, cântă ce cuvinte ţi-or veni prin cap".

— „Aşa mai merge!"

Şi ţiganul a început să urle":

„Vreau să-mi spui, frumoasă Zaraaaza,
„Cine te-aaa iubit..."

Când a isprăvit ţiganul, Ştefan a scos un pol din buzunar şi a comandat:

— „Incă odată!"

— „Tot asta, boerule?"

— „Tot asta, dar cu alte cuvinte... Să nu mai spui: Zaraza. Să spui: „Mimoza". Adică nu. Spune, mai bine „Spinoza".

— „Cine-i Spinoza, boerule?"

— Spinoza e ea! a hotărît, demn Ştefan, arătând-o pe Monica.

Ţiganul a râs, complice, şi a început să cânte, privind'o, languros, pe Monica:

„Vreau să-mi spui frumoasă Spinoooza
„Cine te-aaa iubit..."

Un domn burtos care stătea la o masă din fund, părea foarte nemulţumit. Nouă nu ne păsa însă de nimic. Eram avocaţi.

— „S'a isprăvit. Iţi dai seama ce înseamnă asta? Pot să rup toate cursurile. Pot să fac ce vreau..."

Strigam cât puteam mai tare, pentruca să-l conving şi pe Ştefan că sunt fericit.

Mă înfuria privirea lui dispreţuitoare. Da! Avea dreptate Ştefan. Aş vrea să-i domin pe ceilalţi. Să-mi ascund mediocritatea.

Glasul lui Ştefan suna, batjocoritor:

— „De ce ţipi? Vrei să ştie toată lumea că ai terminat universitatea? Vrei să te admire chelnerii?"

A intervenit Monica:

— „De ce eşti rău, Ştefane? De ce nu-l laşi să se bucure?"

Ce înseamnă asta? Ce înseamnă mila din glasul Monicăi?

Iată ce-am ajuns: Obiectul de milă al Monicăi.

Şi nu puteam să rabd aşa ceva... Nu puteam... M'am sculat, furios de pe scaun:

— „Văd că vrei, neapărat, să ne certăm".

Ţiganul cânta cât putea mai tare... Iarăşi Zaraza?...

Băusem, poate, prea mult. Aş fi fost în stare de orice. M'aş fi repezit la Ştefan. L'aş fi apucat de gât. L'aş fi bătut pe prietenul meu, Ştefan. Eram mai tare decât el.

Ştefan a zâmbit, apucându-mă de mână.

— „Nu credam că ai să te superi. Iartă-mă".

M'am aşezat, cuminte, pe scaunul meu. Ştefan îşi ceruse iertare.

Şi totuşi, nici în clipa aceea, nu-i dispăruse zâmbetul ironic de pe buze.

*

A doua zi, m'am sculat cu o durere groaznică de cap. Nu eram obişnuit să beau prea mult.

Mă lăudam întotdeauna cu nişte chefuri imaginare, şi totuşi nu puteam suferi vinul.

Mă cunoştea prea bine Ştefan. Imi spunea adeseoori:

— „Ai rămas tot copil: lăudăros, înfumurat, şi totuşi un copil bun".

Mă înfuriam întotdeauna când vorbea aşa. Mă înfuriam fiindcă înţelegeam că are dreptate.

Tot ce scriu aici e, poate, prea banal. Incerc doar să mă regăsesc. Să mă privesc şi să surâd dispreţuitor. La fel cum surâdea Ştefan.

Mă întristase începutul de ceartă din seara aceea. Nu era prima mea ceartă cu Ştefan şi totuşi eram mai amărît ca niciodată.

Mă trezisem, hotărît să mă duc la el şi să-l rog să mă erte. Ştiam prea bine că Ştefan o să se uite la mine şi o să mă întrebe, plictisit:

— „Dece să te iert? Nu mi-ai făcut nici-un rău".

Intr'adevăr, ce rău îi făcusem?

Ridicasem glasul fiindcă mă judeca greşit.

Mă judeca greşit?...

Simţeam din nou nevoia să stau de vorbă cu Ştefan.

M'am îmbrăcat în grabă şi am eşit în stradă.

Revenise zăpuşeala. Au să vină din nou zilele cele mai nesuferite ale Bucureştilor. Căldură... Transpiraţie.

O să visez din nou, împreună cu Monica şi Ştefan la ni.te zile imaginare petrecute pe malul mării...

— „...Să ne ardă soarele, mă... Şi nouă să nu ne pese... Avem marea alături..."

Ajunsesem pe bulevardul Dacia. Stradă boerească. Clădiri mari. Pomi bătrâni prin curţi. Parcul Ioanid.

Un glas gros şi cunoscut m'a îndemnat să mă întorc.

— „Ce mai faci, piciule?"

Avocatul Vasiliu mă privea, râzând. Era par'că, mai gras ca niciodată. Mă întrebam câte-odată cum se mai poate îngrăşa omul ăsta.

L'am salutat ceremonios.

— „Vă salut, maestre. Dar de când sunteţi în Bucureşti?

— „De ieri seară piciule. Şi mâine dimineaţă mă întorc la Iaşi. Am avut aici nişte afaceri importante. Mi s'a făcut dor de aperitivele dela Dragomir".

Am zâmbit şi l'am lăsat apoi să-şi termine râsul gros şi sănătos.

— „Dar tu ce mai spui, urîtule? Cum o mai duci cu examenele?"

Am răspuns, tare mândru:

— „Le-am terminat pe toate. Se cheamă că sunt şi eu avocat".

— „Ia te uită, dom'le. Repede mai trece vremea. Şi acum ce ai de gând să faci?"

L'am privit mirat:

— „Ce vreţi, să spuneţi? Bine înţeles am să mă ocup cu avocatura".

Iar a început să râdă.

— „Eşti delicios. Şi ia spune-mi, te rog: Ce-ai să mănânci? Vise?"

— „La început o să mă descurc mai greu. Cu timpul totul o să se lămurească".

— „Fii puţin mai precis. Cum ai să te descurci?"

Intrebarea brutală mă pusese pe gânduri. Odată cu Facultatea, lua sfârşit şi bursa mea.

Căutam un răspuns pentru avocatul Vasiliu, pentru mine.

— „Am să dau meditaţii. Am să găsesc eu ceva".

— „Crezi că meditaţiile se găsesc atât de uşor? Dar să ştii că-mi placi. La fel eram şi eu când eram tânăr..."

Mi-am dat seama că o să vorbească iar despre ajutorul pe care i-l dăduse în tinereţe tatăl meu. De câte ori vorbea despre tatăl meu, avocatul Vasiliu împrumuta un chip solemn şi spunea cu smerenie: „regretatul profesor"...

Nu mă simţeam în stare să-i ascult din nou povestea. Aşa că l-am întrerupt:

— „La urma urmei, am şi eu un titlu: sunt avocat".

— „Şi să ştii că numai mutră de avocat n'ai. Eşti slab şi plăpădit. Toţi din generaţia ta par nenorociţi. Asta nu e generaţie. E degenerăţie".

— Şi totuşi generaţia asta e hotărâtă să înfrunte viaţa".

Mi-am dat seama că eram ridicol. Vroiam să se termine cât mai iute discuţia.

Dar avocatul Vasiliu n'avea de loc de gând să isprăvească:

— Mă, viaţa e ceva mai complicată decât ţi se pare ţie. Cu mutra ta n'ai putea face parale decât la Iaşi. Acolo mai sunt la modă oameni slabi şi romantici. Ştii ce?..."

Era fericit. Găsise prilejul să facă o faptă bună: îl va ajuta pe fiul sărac al binefăcătorului său.

— „Te iau, mă, la Iaşi, secretarul meu. Şi să ştii că n'o să pleci dela mine neînvăţat. Şi pe de-asupra o să faci şi puţină burtă. Nicăeri nu se mănâncă mai bine decât la noi, la Iaşi".

Am surîs neîncrezător:

— „Bine, maestre, dar..."

— „Să nu mă contrazici. Am hotărît. Vii cu mine".

— „Dar trebue să vă gândiţi. Nu pot părăsi atât de iute Bucureştiul. Mă leagă atâtea de el".

A încercat să fie spiritual:

— „O iubită?"

M'am gândit la Monica. O să fie tristă. O să se consoleze însă amintindu-şi că a suferit ca şi ea eroina ultimei cărţi pe care o cetise.

— „Nu maestre. Nu e vorba de vre-o iubită. Dar am aici prieteni..."

Ştefan zâmbea, ascuns într'un ungher al amintirei: „Noi? Nu suntem nici măcar prieteni".

— „Prietenii au să înţeleagă că totul e spre binele tău. Ai să vii cu mine şi ai să te ocupi la început cu procese mai mici. O să te vadă lumea mereu lângă mine. Odată un tâmpit are să-ţi spună: *Maèstre*. Şi după el, altul. Şi aşa o să devii celebru..."

Simţeam că totul se învârte în jurul meu... Case... Oameni.. Oameni cari mă salută respectuos... Şi Ştefan zâmbeşte... „Cauţi întotdeauna formula din care să eşi cu faţa curată.... Eşti un om mediocru."

Avocatul Vasiliu râde... „Prietenii au să înţeleagă că totul e spre binele tău"..

Am auzit ultimele lui cuvinţele:

— „Trenul meu pleacă mâine la 8 fără zece. Să fii în gară la 6 fără douăzeci. Să-ţi iei doar o valiză cu ce-ţi trebue pentru dormit şi spălat. Stai două zile şi te hotărăşti: dacă-ţi convine, rămâi. Dacă nu, pleci. Şi sunt sigur că ai să rămâi..."

Mi-a strâns mâna.

Am rămas singur în dreptul unei case.

Dureros de singur.

Am auzit din nou glasul lui Ştefan: „Prietenia noastră? O călătorie mai lungă în acelaş compartiment".

*

Călătorea în acelaş compartiment, cu mine, un căpitan slab şi lung.

Avea un neg păros pe bărbie, şi mă chinuiam să-i număr firele de păr.

...Unul... două... trei... patru... cinci...

Un glas venit din lumea amintirilor nu mă lăsa deloc în pace:

— „Câte bucăţi de zahăr puneţi în cafea? Una? două? trei?"

...două... trei... patru... cinci...

Ce chip caraghios avea omul din faţa mea!

Eram obosit.

Abea dormisem câteva ceasuri în cele două zile cât stătusem la Iaşi.

Incercam să-mi reamintesc cheful pe care-l făcusem în casa avocatului Vasiliu.

Imi treceau prin faţă chipuri de oameni bine hrăniţi, de femei durdulii.

Le auzeam glasul insinuant, moldovenesc:

— „Mai serviţi o bucată de cozonac, domnule Costin? Ii delicios?"

Il vedeam pe avocatul Vasiliu, făcându-mi semn cu ochiul:

— „Nu-i aşa că totul e straşnic la noi la Iaşi?"

Aprobam cu entuziasm:

— „Straşnic, maèstre! Straşnic".

— „Ei, ce spui? Rămâi la noi?"

Il uitasem pe Ştefan. Uitasem Bucureştiul. Mă aştepta o viaţă nouă, necunoscută încă.

Ospăţuri... Belşug...

— „Rămân. Cum să nu rămân, maèstre?"

Veneam acum la Bucureşti, să-mi iau puţinele bagaje, şi să mă întorc pentru totdeauna la Iaşi.

Plecasem din Bucureşti fără să vestesc pe nimeni.

Ca un hoţ.

Il ocolisem pe Ştefan.

Acum am să'l întâlnesc din nou.

O să mă privească, batjocoritor.

Dar eu am să-i înfrunt privirea.

Chiar ei spunea că pe noi nu ne leagă nici-o prietenie. Nu puteam să renunţ la o situaţie minunată. Era în joc viitorul meu. Am să mă însor cu o moldoveancă durdulie. Am să fiu un om fericit. N'o să-mi mai pun nicio problemă: Un burghez cum se cade.

O să-şi bată joc Ştefan, de mine.

Ei, şi?

A adormit căpitanul din faţa mea. I-o căzut ziarul din mână.

...Şi eu mă plictisesc...

Am luat ziarul de jos,

Incerc să citesc ceva...

...„Ultima oră"... „Comunicatul german"... „Importante declaraţii..." O cruce... „Adânc îndureraţi, studenţii Facultăţii de drept".

Adânc îndureraţi. Ce stupid!

...„Ştefan Cându"...

Am tresărit.

...„mort într'un groaznic accident..."

Cum?

Am recitit ferparul.

Ştefan? Mort?...

Un groaznic accident...

Dar ce s'a întâmplat?

Nu se poate.

„Inmormântarea va avea loc Joi, la ora 4".

Trenul ajungea la ora 3 şi douăzeci, la Bucureşti. Am să ajung la timp la înmormântare.

Mă disprefuiam.

A murit cel mai bun prieten al meu şi eu sunt mulţumit că pot să ajung la timp la înmormântare.

Poţi să râzi de mine, prietene Ştefan.

Sunt un om comod. Vreau să ies cu faţa curată din orice încurcătură. Am să mă duc la înmormântare, am să plâng chiar. Toţi au să mă compătimească. Sunt doar, cel mai bun prieten al lui Ştefan.

Burghezul cum se cade, secretarul avocatului Vasiliu, nu s'ar fi dus la înmormântare. Ar fi rămas acolo, la Iaşi, lângă o nevastă durdulie. Şi-ar fi pus, poate, probleme. Prietenul Ştefan l-a scutit.

A murit atunci când mă întorceam pentru o z la Bucureşti.

Am să mă duc la înmormântare şi am să mă întorc la Iaşi cu conştiinţa împăcată.

„Eşti un om mediocrul... Ha! Ha! Ha! Eşti un om mediocrul"

Taci, Ştefane, taci!

Au început să fugă spre mine primele case ale Bucureştiului

Căpitanul s'a trezit.

— „Ajungem?"

— „Da! Ajungem la Bucureşti".

Am răspuns, mecanic. Mecanic, mi-am luat valiza din plasă. Mecanic am coborît pe peron.

Mi-am lăsat valiza la gară şi am pornit pe străzile Bucureştiului. Era ora patru fără un sfert.

O umbră mergea alături de mine.

— „Unde mergem, Ştefane?"

„Oriunde..."

— „La cimitir?"

„Nu! Nu la cimitir".

Era ora 4 fără cinci.

Trebue să fie lume multă la cimitir. Preoţii au început, pe semne, slujba.

Şi eu mă plimb pe străzi, condus de umbra lui Ştefan.

A trecut pe lângă mine un domn bărbos. L'am salutat grav şi el mi-a răspuns.

Am început să râd.

— „Ai văzut, Ştefane? L'am păcălit".

Sunt mândru. Sunt sigur că Ştefan mi-ar da dreptate. Am învins burghezul din mine. Am învins omul cu principii.

S'a înserat. M'am oprit la o staţie de autobuze.

Lumea se înghesue să prindă autobuzul 31.

Eu râd:

— „Caraghioasă mai e lumea, Ştefane"

Sunt obosit şi totuşi mulţumit.

De când m'oiu fi plimbând pe străzi?

— „Uite! S'au aprins felinarele, Ştefane".

De când l-or fi înmormântat pe prietenul Ştefan?

A trecut pe lângă mine, bălăbănindu-se un beţiv.

Am fugit după el.

— „Ce mai faci?"

— „Bine... Vreau să mai beau."

— „Hai cu mine".

— „Faci cinste?"

— „Fac!"

Va fi acesta, cel mai teribil chef. Şi tu ai să fii lângă mine, prietene Ştefan.

Am intrat în aceeaş grădină în care fusesem, cu câteva zile înainte, împreună cu Ştefan şi Monica.

Ţiganii din taraf m'au recunoscut şi au început să cânte.

„Vreau să-mi spui, frumoasă Zaraaaza
„Cine te-aaa iubit!..."

Am chihotit:

— „Straşnic, dom'le, straşnic".

Beţivul de lângă mine era blazat:

— „Nu-mi place!"

— „Cum nu-ţi place? Ia mai cântaţi odată, cioroilor..."

Beţivul m'a privit dispreţuitor.

Dar ce-mi păsa?

M'am sculat în picioare şi l-am sărutat:

— „Aşa, mă! Să creşti mare".

— „Ura!" a aprobat el, împleticindu-se.

Am recunoscut la o masă, o figură cunoscută: Un fost coleg de facultate. Nici nu mai ştiam cum îl chiamă. Toţi îi spuneau: „Şarpele". Era cel mai fericit om atunci când putea să bârfească. L'am salutat:

— „Ce mai faci, şarpe cu ochelari? Tot te mai târăşti?"

A venit la masa mea, zâmbind făţarnic:

— „Ce mai faci, Alexandre? Nu te-am văzut astăzi la înmormântarea lui Ştefan".

Am înţeles că mă dispreţuia. Şi am fost fericit.

Asta vroiasem şi eu! Să mă dispreţuiască şarpele. Toţi să-l dispreţuiască pe burghezul Alexandru Costin!

A doua zi am să mă întorc la Iaşi, umilit şi totuşi învingător. Doar umbra prietenului Ştefan n'o să mă mai dispreţuiască. Glasul ţiganului mi-a gonit gândurile.

„Vreau să-mi spui, frumoasă Zaraaaza
„Cine te-aaa iubit..."

Il auzi?

Cântă pentru tine, prietene Ştefan.

TRAIAN LALESCU

Din volumul de nuvele **„A venit toamna în sanatoriu"**, care va apare în curând.

Abecedar

Invăţ modelarea unei statui de piatră
temerar îngropând amintiri prăznuite;
când un glas venit din a simţirilor vatră
mi-aminteşte greul încercării pornite.

îmi desbrac liniştea de ultimele lacrimi,
de pe cer îmi desfac prietenii viitoare,
găsesc — dospite în suflet — proaspete azimi
pentru un drum desculţ de cotiri spre uitare.

CONSTANTIN SINCU

Crăciun și copilărie

de VLADIMIR DOGARU

Dintre toate sărbătorile creștine, Crăciunul ni se pare a fi unicul prilej de întinerire. Nici Paștele, nici cerul de Mai, nici vara nu înveselesc atâta. Devenim dintr'odată ceeace am fost la începutul vieții noastre: copii, în sensul cel mai nobil al cuvântului, — adică puri, descătușați de orice urmă de păcat, trăind până la transfigurare clipele unei fericiri ce nu-și mai are sațiul.

Crăciunul e sărbătoarea copiilor. Pentru ei se naște Cristos și'n sufletul lor se va păstra amintirea lui. Mai târziu, când vor serba Nașterea Domnului, se vor identifica cu ei înșiși, cu cei de odinioară. Vor deveni din nou puri și se vor bucura din belșug. Amărăciunile vieții, nu vor fi pătruns în adâncul ființei lor, pentru a le turbura credința. Ea va rămânea intactă.

Raportul acesta dintre Crăciun și copilărie face parte dintr'unul mai mare: credință și copilărie. Cine nu s'a lăsat închinat de mâna mamei sale, care n'a crezut în copilărie, acela nu mai poate crede niciodată. E un pierdut iremediabil. Faust se smulge din ghiarele pieirii — miracolul se petrece în chiar noaptea hotărîtă sinuciderii — numai pentrucă în el reînvie credința de odinioară. Goethe ridică aci cel mai măreț elogiu copilăriei, atribuindu-i puteri de demiurgică mântuire. Tot așa vede lucrurile și Dostoievschi. Alioșa Karamazov, eroul său favorit, ajunge să fie întruchiparea blândeții, bunătății și perfecțiunii morale, datorită înrâuririi anilor din copilărie. Amintirea mamei care se ruga în camera de culcare, pelerinajul dela mânăstire, tristețea mormintelor, — toate acestea, rămase nesterse în suflet, luminează neîntrerupt calea vieții lui Alioșa.

Atât de mult e legat Crăciunul de copilărie, încât bucuriile de mai târziu sunt retrăirea fericirii de altădată. Aproape că nu mai simțim nimic nou. Un Crăciun e frumos în măsura în care se aseamănă cu unul mai vechi, — cel mai vechi de care ne amintim și care, fără voia noastră, a devenit prototip. Nu Crăciunul de acum îl sărbătorim, ci pe cel din trecut, pe cel din anii copilăriei. De lucrul acesta nu prea ne dăm seama, fiindcă întinerirea care se produce e așa de spontană și mai ales așa de puternică, încât ni se pare că viața a fost veselă dela început.

Fenomenul întineririi de care vorbim nu e însă general. Sunt oameni pentru care Crăciunul apare cu mai puține bucurii. Explicația trebue s'o vedem nu în cine știe ce cauze exterioare, ci în lipsa unor amintiri, al căror miez să-l constitue serile Ajunului ori poesia nămeților. Aceștia au murit înainte de a se naște și, a căuta să-i salvezi e a semăna flori în piatră. Ei n'au crezut niciodată și, cine refuză pe Dumnezeu când e mic, umblă în zadar după el când e mare.

Fiind atâta legătură între Crăciun și copilărie, se înțelege că cel dintâi va fi mai mare acolo unde proporțiile copilăriei vor crește. Crăciunul e mai frumos la țară pentrucă și copilăria e mai frumoasă aci. Satul oferă o priveliște naturală, orașul una artificială. Deaceea, viața citadină micșorează elanul copilăriei. Orașul nu prezintă nicio bucurie de proporții mai mari. Ca intensitate, copilăria celor de aci e cu mult inferioară celor dela țară. Incarcerată între ziduri, între prejudecăți și forme — uneori streine spiritului uman — copilăria celor dela oraș nu naște întrebări. Așa se explică lipsa de meditație a orășenilor și — ceeace ne interesează și în cazul de față — superficialitatea simțului lor religios. Orășenii cred mai puțin decât țăranii nu din cauza... culturii — totdeauna cultura întărește convingerea în existența unei puteri divine — ci pentrucă n'au o copilărie atât de bogată în trăiri interioare, cum au țăranii. Copilul de orășean, trăind uneori într'un mediu aproape antispiritual, cu greu va ajunge să cunoască pe Dumnezeu. Această superbă călătorie nu o va face singur, cum se întâmplă dincolo, ci cu ajutorul altuia. Omul care să-i îndrepte pașii spre această cale e un adevărat noroc pentru el. Nu tot așa stau lucrurile cu copilul dela țară.

Dumnezeu îl întâmpină la orice răspântie. De cum începe a umbla, trăește în chip pozitiv problema religiei. Cine a fost copil și a trecut vreodată noaptea pe lângă biserica din deal sau pe lângă ududoi, cine a simțit fiorii pe care ți-i dă teama de a te afla singur lângă un cimitir și cine s'a văzut „salvat" odată cu sosirea acasă, acela își poate da îndeajuns de bine seama cât de mult se sădește credința în Dumnezeu în astfel de ocazii și cât de nestrămutată rămâne ea.

Cât privește acum rolul pe care-l joacă Crăciunul asupra copiilor dela țară, el este imens. Și, la oraș Crăciunul e frumos. Nu aduce însă nici pe departe cu celălalt. Aci totul este minunat: zăpada, nămeții, chiciura depe ramuri, zăpada — toate au ceva de poveste. Colindele nu se mai sfârșesc, neaua depe căciulile copiilor e fermecătoare, iar cântecul le e rupt din cer. Acest cadru de poesie și religie înviorează sufletul, și odată format astfel, el nu se mai schimbă.

Așa e Crăciunul la țară: real, frumos, divin. Niciun fel de convenționalism și niciun pic de artificialitate.

Ori unde ar fi însă, între Crăciun și copilărie apar de timpuriu legături indestructibile. Copilăria fără Crăciun ar fi o grădină lipsită de flori și cântece. O mare fără apă, un cer fără stele; un non sens.

Să fii în palate ori în bordee, să trăești în orașe ori în sate, să vagabondezi pe străzi, gol, flămând, de mână cu moartea, să fii sub pământ, la pol ori în larg de apă, să fii ori unde și orice, dacă ai crezut în copilărie, în noaptea de Crăciun devii altul. Fiecare se identifică cu sine și pe deasupra toți se contopesc cu lumea însăși.

Izvorul fericirii noastre stă în copilărie și Crăciunul e prilej de închegare pentru miezul ei de aur: credința. Mântuirea de mai târziu de aci vine.

Cine a crezut în copilărie, va avea totdeauna Crăciun și zăpada îi va aduce nămeți de fericire.

FABULĂ

de SORACTES

Caut în mine tălmăciri pentru fapte care nu sunt ale mele, pentrucă nu le-am săvârșit eu, dar de care sunt răspunzător, pentru că sunt ale fratelui meu, căruia i-am acordat încrederea mea, și dragostea mea, și ajutorul meu, uneori.

Găsesc doar amarul leșiatic al tuturor bănuielilor.

Am crescut împreună sufletește. Protestul nostru continuu — împotriva unor „valori" conformiste, mediocre și terne, cu care eram îndopați deopotrivă de zelul plătit al unor „părinți spirituali" deveniți odioși prin obstinata lor stăruință de a-și merita simbria, falsificându-ne, — ne-a fost, din vârsta pubertății, primul temeiu al înțelegerii.

Am suferit împreună eliminările mâlii societăți în care ne desvoltăm: liceul. Intâi, excluși oficial, de direcție, ca „instigatori împotriva ordinei și disciplinei". Apoi excluși de clasă, de colegi, ca „trădători" ai intereselor colegiale".

Pentru ferula administrativă, noi reprezentam luciditatea insurectă, periculoasă prin criticismul ei sănătos, primejduind o obedientă ale cărei justificări axiologice ni se păreau contrafăcute. Pentru „plenul" colegilor, credința noastră în alte valori decât cele ale profitului imediat, era o trădare. Aprobați de ei când propovăduiam arderea manualelor școlare, eram pur și simplu incriminați pentru faptul de a nu fi pus în locul lor mingea de football sau cinematograful, ci efervescența luminoasă a răzvrătiților spiritului: Nietzsche, Dostoiewski, Pascal, Shakespeare, Savonarola, Rembrandt.

Izolarea la care ne-au constrâns, ne-a slujit să-i cunoaștem, studiindu-i din afară așa cum n'am fi putut-o face găsindu-ne prinși în rotația lor geotropică, egoistă și absurdă.

Asta ne-a făcut să valorificăm singurătatea poziției noastre, semețe și puternic opuse tuturora: celor bătrâni, închinători ai unor măști de ceară maleabilă și în stare să căptușească ideal orice fizionomie, dându-i un mimetism social aparent care să ascundă sociabilitatea lor originară. Celor tineri, închinători desfrânărilor cărnii (fără măcar pudoarea ipocriziei celorlalți), apologeți ai trândăviei, chiulului și gîrnetei ca simbol al deșteptăciunii învârtelnice.

Curând am descoperit, fiecare din noi doi pe socoteala lui, deosebit, lumi înnudite. Credința ncastră comună, omogenă, în elite, s'a diferențiat: eu am căutat elitele morale, îndrăgostiții puritații și ai cugetului. Fratele meu și-a luat drept normă a vieții, norma celor ce se vor și se închipuie stăpâni prin putința intelectuală de a prevedea și preveni practic, neajunsurile proprii sau ale colectivului cânmuit. Porniți dela cultură, ne-am fxat unul în poezie, celălalt în idealul matematic al preciziei acțiunilor pozitive. Calculând abil, fratele meu, adept al muchiilor rațiunii tăioase, a prevenit, ferindu-le toate hopurile vieții.

Pe mine m'au sângerat toate, în marșul hipnotic spre piscurile ghețurilor inscandescente: cineva m'a numit Soractes și m'am străduit să-l încredințez că n'a greșit. Sunt tot apologetul nostalgic al zăpezilor înălțimilor etice, oricât s'ar aplica de asiduu alții să-mi demonstreze cât de iluzorii construite din carton scrobit și naftalină, sclipind sub becuri solare după un geam practicat în pereții mei oranieni, ar fi în realitate ele.

Cândva, nu de mult, când obișnuitele mele explozii temperamentale ar fi putut duce, dintr'o cafenea în beciurile desperării organizate militar, sau direct dincolo de vămile văzduhului, fratele meu, după câteva cuminți încercări neizbutite de a mă readuce la prudență, s'a retranșat cu mult tact într'o flegmatică, superbă atitudine disprețuitoare față de „lipsa mea de coordonate strategice".

Ne-am revăzut rar. El calm, taciturn, opac la toate tentativele de radioscopie sufletească, receptiv ca o diafragmă de gramofon, perfectă însă fără ac. Eu recidivând prostește în delictul neprevederii flagrante. El cu o coală împăturită în mână, de elogii bine rotunjite stilistic, la adresa imposturei și fariseu criminale, eu cu un buzunar de afișe cât palma, care mă puteau duce la o palmă de eternitate. Mergând spre redacții cu ușă capitonate și prești moi, el. — Eu, îndreptându-mă spre periferiile cu garduri negre și putrede, de care sprijinindu-mă să-mi leg suspect de des șireturile pantofilor, aveam să lipesc pe însemat petece verzi de hârtie cu inscripții mărunte și clandestine.

Pe urmă ne-am pierdut urmele. Fratelui meu i-am văzut numai, din ce în ce mai des, poza prin gazete: era ușierul titrat al unui mare potentat politic, într'un oraș azi pierdut prin inconștiența tagmei ce slujise.

. . . . . ,

. . . . . ,

Ne revedem azi, la paradă Fratelui meu îi stau bine cizmele noui, cascheta fascistă și windesspencerul cenușiu impermeabil, tras impecabil peste cămașa verde, deasupra căreia face colac alb, la gât, gulerul unui pulliover de skior...

Il văd, — cum îl văd și duduile de pe trotuar care-l strigă pe nume și cărora le face cu mâna amical. Il văd și-l admir. Are aerul calm și sigur de sine al încrezătorilor în simbolul românesc de până azi, al moriștelor de vânt.

Și nu știu, e frigul, vântul tăios, sau ploaia care pătrunzând flaneaua mea ruptă sub cămașa verde prea largă, de împrumut, — mă fac să tremur și să mă rușesc. Emoția sporește când observ că fratele meu m'a zărit și binevoiește să mă ia în seamă. Și sunt fericit, fericit ca niciodată, până la lacrimi (sigur că sunt lacrimi de fericire!), când frumosul meu frate, pocnindu-și reglementar carâmbii cizmelor noi, își izbește palma de piept, voinicește, și-o întoarce lat, cu degetele răsfirate, ca pentru dărăcit câlți, cu cotul frânt în unghiu drept, la nivelul creștetului, într'un salut pe care n'a avut încă vreme de-ajunsă să-l exerseze...

Mi-aduc atunci aminte de Pascal, de Nietzsche și de Savonarola...

Obiceiuri, credințe și superstiții de sărbători

(Urmare din pag. 6-a)

E interesant să știi pe cine vezi întâi dimineața, căci tot anul vei fi ca el: harnic sau leneș, sănătos sau bolnav...

Ferește-te să cazi la Bobotează, căci în timpul anului mori.

In noaptea spre Bobotează își visezi logodnica. Eu am visat-o acum doi ani.

In ajun nu se dă nimic din casă, ca să nu se împrăștie gospodăria în timpul anului.

Dacă primul venit în casă e băiat, vaca va face bouț, dacă însă e fată — vițea.

Dacă e brumă pe pomi, vor fi poame multe. Anul trecut n'a fost și nu s'a făcut o poamă.

Dacă cerul nu s'a deschis la Crăciun și Sf. Vasile, se deschide acum. Dar cine să-l vadă, căci oamenii sunt răi.

Babele obișnuesc să ia pae din cele pe care a slujit preotul la Iordan și le pun sub cloște. Se zice că stau bine pe ouă și scot toți puii.

Și câte altele...

Pe toate le știe mama și se va conforma întocmai.

IORDANUL

In ziua de Bobotează toți ai casei merg la biserică.

După slujbă, toată lumea, în frunte cu procesiunea și preoții dela ambele biserici, îmbrăcați în cele mai scumpe vestminte, pleacă la pârâu, ca să facă Iordanul. Acolo totul e pregătit din vreme: o cruce mare din ghiață, masă și ciubere cu apă. Cu mare fast se va face sfințirea cea mare a apei. Salve de puști și săcălușuri vor vesti botezul Domnului în sat. Din apa sfințită va lua fiecare ca să ducă acasă pentru nevoile de peste an, ca leșinuri, descântece.

La întoarcerea procesiunii, preoții vor sfinți primăria, școala și casa națională.

Oamenii întorși acasă, vor petrece ca în ultima zi a sărbătorilor.

VOR TRECE ȘI SĂRBĂTORILE

Cu Bobotează vor trece și sărbătorile. Colacii se vor mânca, sticlele se vor goli și în casă va intra iar sărăcia. Vor urma zile grele, obositoare, cu griji.

„Ce va fi mâine? Ce va fi la primăvară? Ne va ajunge mălaiul până la noul rod? Semnele arată an bun. Mai ales grâului o să-i meargă bine. N'ai văzut cenușa? Numai de n'ar veni cotropitorii. Poate se va coborî îngerul păcii pe pământ.

Mihăiță va termina școala primară și-l vom avea pe lângă noi. Căci Dona se va mărita. Așa i-a prezis oracolul de trei ori. Iar băiatul cel mare va termina universitatea, va lua un serviciu și se va strânge la casa lui. Bouțului îi vom lua pereche ca să avem de jug. N'ai văzut ce scump am plătit ast' toamnă pe arat? Toate le-om răbda, numai să nu fie război.

Iar la anul, dac'o da Dumnezeu pace, ne vom strânge toți, cu fii, cu noră, cu ginere și nepoți, dac'or fi, și vom face-o și mai și".

Socoteala bătrânilor...

*

— Ediție specială, ediție specială. Anglia cere pace?!

M'a trezit din visuri strigătul neobișnuit al puiului de oltean.

Ninge frumos ca'n povești. Lume puțină pe stradă. E târziu. Moș Crăciun a plecat să se culce. Pomul de Crăciun și-a stins luminile pentru apărare pasivă. Il mai luminează doar o luminiță palidă asemenea unui vis albastru. In semi-obscurul vitriinii mi se pare că-mi zâmbește un înger. Vin sărbătorile...

GEORGE PUTNEANU

Ion Bălașa avea semn verde

(Urmare din pag. 7-a)

— Haide, Sil, apucă-l de picioare, — spuse Gherasim, ridicându-l de subsuori pe elev.

Il duseră în casă, iar Hector rămase cu luna, ca să păzească fanarul, care speriase gângăniile din ierburi, amuțindu-le zumzetul.

Gherasim și Sil așezară pe-un pat băiatul. Cantonierul aduse un lighean cu apă și prosopul și 'ncepu să șteargă fața lui Ion, care tresări; totuși, elevul încă nu-și deschise ochii. Atât — că pleoapele tremurară o clipă, liniștindu-se apoi.

— Are friguri mari! — constată Gherasim, lipindu-și palma de obrazul lui Bălașa.

Deodată, cantonierul se cutremură.

— Pentru Dumnezeu, Sil! Băiatul e împușcat! — și desfăcu repede haina și cămașa lui Ion.

Sil se clătină. Sub umărul stâng al lui Bălașa, se deschidea gura mică a rănii produse de-un glonte. Nu cursese decât puțin sânge, însă Ion avea dureri mari. Gherasim vedea asta după contractarea pumnilor elevului, care gemea slab, mișcându-și uneori capul, ca și cum l-ar fi stânjenit ceva. Cercetându-l mai îndeaproape, cantonierul descoperi în coapsa dreaptă o nouă rană. Din aceasta cursese sânge foarte mult, îmbibând pantalonii bufanți de străjer.

Gherasim ghici ce s'a întâmplat și-și ridică spre ceruri privirea. Sil înțelesese. Plângând, se lipi de pieptul tatălui său, care-l îmbrățișă.

— Au început să omoare copiii! — murmură bărbatul; apoi, îl dădu încet la-o-parte pe fiul său și-i spuse că se duce să chieme un medic. — L-oiu trezi pe Toader, să-mi țină el locul până m'oiu re'ntoarce.

Rămânând numai cu Ion, Sil se-apropie de el și-și puse mâna sub ceafa fierbinte, ale cărei vine se umflaseră. După un timp, Bălașa își deschise ochii. Cunoștința îi revenise, așa că, acuma, putea gândi limpede. Văzând că prietenul său începe să se miște, Sil împinse veilleuza, ca lumina să nu cadă în ochii rănitului, a cărui privire cerceta turbure încăperea, ca și cum ar fi căutat o explicație.

— Ești la mine, Ioane, — șopti Silvestru.

Ochii lui Bălașa clipiră mulțumiți. Apoi, rănitul făcu sforțări să vorbească, însă nu reuși. Buzele i se mișcau fără să poată articula vre-un cuvânt.

— Nu te-obosi, Ioane. — îl sfătui Sil, abia ținându-și lacrimile.

Bălașa schiță un gest și Vodă, înțelegându-l, îi aduse un pahar de apă, pe care Ion îl goli lacom.

— Acuma mi-i mai bine, — spuse însfârșit. — Sil, m'au arestat azi dimineață și...

— Lasă Ioane, o să-mi spui totul când te vei face sănătos. Tata s'a dus după un medic. E și mâne zi...

— Pentru mine nu va mai fi, — și Ion zâmbi ca și cum i s'ar fi jucat soarele pe față. — Lasă-mă, deci, să-ți spun totul. Ui-te cum a fost...

Când Bălașa termină, Sil avea buze uscate și obrajii îi ardeau.

— Abia am putut veni până aici. Prin oraș trebuia să mă țin drept, ca să nu se observe nimic, iar rana dela obraz mi-o mascam cu palma, ca și cum m'ar fi durut măselele... — avu Ion puterea să glumească. — Dupăce am sărit gardul grădinii voastre, m'am prăbușit și-a trebuit să mă târăsc până la fereastra ta. Numai cu mare greu m'am putut ridica în picioare, ca să bat în geam. Imediat m'am prăbușit din nou și cred c'am leșinat. Sil, **te rog să stingi lumina. E frumos să stăm de vorbă pe 'ntuneric.** Dealtfel, e destulă lună ca vorbele mele să poată ajunge la urechile tale... — glăsui iar băiatul, luând mâna lui Sil. — Știi... Ceva curios... Nu m'a durut de loc în momentul împușcării. Am simțit un fel de căldură și-atâta tot. Abia mai târziu au început să mă'nțepe rănile. Nici acuma nu mă prea doare, dar sunt foarte obosit. E ca și cum mi-ar fi somn, însă n'aș putea adormi. Ascultă, Sil... N'ai niște țigări sau tutun în casă?

— Ba da, Tata fumează și-și face întotdeauna provizii de câte zece pachete.

— Adă un pachet... N'am fumat niciodată și's curios ce fel de gust are tutunul..

— Bine, Ioane. Iți aduc.

Peste puțin, Sil reveni cu un pachet și 'ncepu să răsucească atât de ne'ndemânatic o țigară, încât Bălașa zâmbi.

— Acuma, fă-ți și ție o țigară, moșcorodea...

— Păi eu nu fumez... — se-apără Sil.

— Vreau să fumăm amândoi, ca niște moșnegi. Eu n'am s'ajung niciodată moșneag. Iți dai tu seama, Sil, ce 'nseamnă asta?

Mâna lui Vodă încremeni. Apoi, stăpânindu-și plânsul, care-amenința să isbucnească iarăși, răsuci repede și-a doua țigară. O aprinse și-o puse între buzele rănitului, care 'ncepu să pufăie, punctând cu o stea roșie întunericul. Sil aprinse și țigara sa. Fumară în tăcere, înecându-se din când în când — spre hazul lui Ion.

— Tare-i plăcut la tine, — spuse el dupăce își stinse țigara. — **Acasă, mi-a fost groază să mă duc. Tata desigur că s'a și 'ntors și m'ar fi bătut. Vă produc neplăceri murind la voi, dar cred că nu veți fi prea supărați.**

— N'ai să mori! — se revoltă întreaga ființă a lui Sil.

— Vină mai aproape lângă mine. In urechile mele par'c'ar curge o apă. Am să mor. Tare-aș vrea să trăiesc, însă așa mi-a fost scris... O să mă 'nmormânteze în sicriu alb, Sil. Știi... Voi glumeați că am mare trecere la fete, dar n'am făcut niciodată vre-o necuviință. Ce zici de asta? Nu-i așa că e comic? Ascultă... Să-i spui lui Vasile Dumșa c'am murit ca un legionar. Nu l-am trădat. Sil, mă voiu întâlni cu fratele tău. Poate că dânsul a și care nu te va supraveghia nimeni și să-mi așterni o frunză verde pe inimă. Sunt sigur că n'o să-ți fie teamă.

— Cu trupul fratelui meu Lupșa am stat o noapte întreagă. Mi-am odihnit tot timpul fruntea pe pieptul lui. Țin la tine ca și la fratele meu. N'am să te uit niciodată.

— Cred că voiu muri îndată. Par'că mă simt mai ușor. Sil, mă voiu întâlni cu fratele tău. Poate că dânsul a și venit în odaia asta.

— Ii plăceau foarte mult nopțile cu lună.

— E frumos să te ridici pe-o noapte cu lună la cer.

— Ioane, să-i spui lui Lupșa că nu l-am uitat. In fiecare zi mă gândesc timp de-o oră sau chiar mai mult la el. Salută-l din partea mea și pe domnul Umbră, fostul meu meditator.

— Ii voiu saluta

Din grădină se-auzea târât de greeri. Unul mai obraznic sărise pe fereastră și se lua la harță cu lumina lunei, care-l gâdila pe crusta toracelui. Un tren trecu în mare viteză, șuierând lung la curba de lângă canton. Speriat, greerul depe fereastră sări îndărăt în grădină, unde se pitulă sub frunza enormă a unui brusture.

— Sil, — spuse deodată Bălașa, — în cer îl voiu vedea pe Căpitan. Il voiu vedea pe Căpitan, Sil! Omule, abia acuma îmi dau seama că am toate motivele să mor fericit...

După un timp, Sil spuse:

— Ioane, când îmi va sosi și mie ceasul morții, să vii la mine. Să vii tu, să vină Lupșa, domnul Umbră, voi toți. Imi promiți?

— Voiu veni. Vom veni cu toții. Ți-o jur.

Fruntea rănitului se'mbrobonase iarăși; începu să tușească și simți gust sărat pe limbă.

„Hemoragie internă... Plămânul stâng desigur că mi s'a umplut de sânge..." — se gândi dânsul, dar nu-i spuse nimic lui Sil.

După ce-și șterse cu batista sângele depe buze, șopti:

— Sil, te rog să iei la voi pisica mea. Dacă o să rămână la noi, va muri de foame. Vrei să-mi faci serviciul ăsta? Biata pisică e foarte blândă. In curând va muri și ea, căci e foarte bătrână.

— O voiu lua, Ioane.

— Iți mulțumesc. Lucrurile din buzunare, ți le dăruiesc ție. Stiloul, ceasul, portmoneul, carnetul... Să le iei pe toate și păstrează-le ca să-ți amintești de mine. Dă-mi mânile, Sil. Simt că se clatină pământul. Strânge-le tare, mai tare... Nu... stai... pune-ți mâna pe rana dela piept... A 'nceput să mă doară îngrozitor... Mă arde, Sil...

Rănitul își vârî unghiile în cearceaf.

— Apasă-ți mâna peste rană... și... — însă un val de sânge îi inundă gura și nu mai putu decât să bolborosească.

Apoi, trupul i se destinse, dar auzul mai prinse cuvintele lui Sil:

— Nu te voiu uita niciodată, niciodată, Ion Bălașa. Spune-le salutări lui Lupșa și domnului Umbră... Spune-le...

Rănitul făcu o sforțare și-și ridică mâna; când ea îi căzu, Ion Bălașa se cufundă definitiv în întuneric și tăcere.

Sil simți imediat că prietenul său a murit. Invârti comutatorul și se plecă asupra lui Ion, închizându-i pleoapele; apoi, îi mângâie fruntea și făcu cruce asupra celui mort. Auzind sgomot de glasuri, ieși în tinduță. Venea Gherasim cu doctorul Tranca, un medic bătrân și omenos. Cantonierul se dusese la el fiindcă-l știa simpatizant al Legiunii. Gâfâiau amândoi, căci veniseră într'un suflet.

— Ce e cu Bălașa? — întrebă încă depe prag Gherasim.

— Tată, a murit.

Medicul intră în cameră și dădu din cap.

— Da. Nu se mai poate face nimic... — și se lăsă pe marginea patului, ca să examineze rănile. — Nu numai că l-au împușcat ca pe-un câne, dar l-au și bătut, l-au bătut îngrozitor. Băiatul are două coaste fracturate. Mă și mir cum de s'a putut târî până la dumneavoastră. Iată... și-aici o contuziune gravă... și...

Sil, nu mai era în stare să suporte. Fugi în curte și, apoi, se duse în grădină. Fanarul uitat de cantonier mai ardea, iar Hector îl păzea credincios. Băiatul se-așează lângă câne. Incepu să plângă. Hector îl privi nedumerit și, ridicându-se de lângă fanar, veni la băiat, lăsându-și botul pe genunchii lui.

Intr'un târziu, veni și Gherasim, care-l căutase îngrijorat prin toate încăperile și prin ogradă.

— Hai în casă, băiete, — și-i ajută să se ridice.

Luna se-apropia de-asfințit. Era roșie, ca și cum ar fi vrut să aprindă întreaga lume; umbre tot mai lungi căzu peste ierburile înrourate. Acceleratul de ora 0.12 trecu vijelios pe lângă canton, sguduind clădirea.

Gherasim luă fanarul și intră în casă cu Sil.

Câinele rămase la ușă și'ncepu să se tânguiască — întâiu cu glas mic, apoi cu un urlet care creștea ca un puhoiu peste tăcerile văii, deasupra cărela luna își scutura ultimele raze înainte de-a se prăbuși în pădurile Teținului.

MIRCEA STREINUL

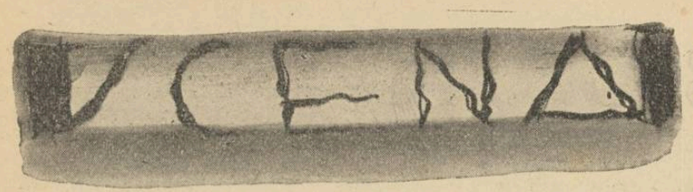

TEATRUL REGINA MARIA: „ONOAREA", piesă în 4 acte de H. SUDERMANN

Există piese cari pot entuziasma publicul, tot așa cum există unele cari nu trezesc decât indignarea spectatorilor.

Și cele din prima categorie, și cele din a doua, dau naștere la lungi discuții în jurul calității superioare sau a mediocrității lor.

Piesa prezentată la teatrul „Regina Maria" nu face parte nici din prima, nici din cea de-a doua categorie.

Nu este o piesă din toate punctele de vedere slabă, tot așa cum — mai ales — nu este bună.

Vom întrebuința un termen mai aspru — cel puțin, după părerea noastră — decât acela de „piesă proastă", spunând că cele 4 acte ale lui Sudermann sunt, din toate punctele de vedere, corecte.

Nu același lucru l-am fi supș și acum o jumătate de veac, epocă în care piesa lui Sudermann aducea în discuție o lungă serie de „chestiuni la ordinea zilei de atunci", tratate în maniera naturalistă, specifică dramaturgului german.

Unii dintre eroi — și în special, baronul Trast — se preocupă, în lungi tirade despre ceeace putem numi : „marele haos care desparte clasele sociale".

Il vedem, astfel pe „omul bogat" intrând în casa oamenilor săraci, cu batista la nas, ca să nu-l indispună mirosul urît din încăpere.

Acesta este un exemplu.

Și mai avem și altele. Astfel, pentru a-l lămuri pe cetitor suntem ispitiți să facem ceeace nu merită nici de cum această piesă: să rezumăm subiectul ei.

Vom găsi o cale de mijloc, amintind conflictul principal al piesei : Un tânăr de bani gata seduce o biată fată săracă. Original, nu ?

Fata are — vai ! ce surprinzător !—un frate cu principii foarte sănătoase, care e indignat de noroiul ce îl înconjoară.

Puneți-vă imaginația la contribuție și veți afla tot ce urmează. Intervine, la un moment dat, un revolver care totuși nu ia foc, fiindcă piesa e doar „piesă" și nu dramă.

Suferința cea mai mare a bietei surori este că fratele nu îi mai dă voe să meargă la bal.

Recunoaștem că această suferință putea însemna o problemă, acum 50 de ani.

Actualmente însă, piesa scoasă din lada cu vechituri, păstrează un foarte pronunțat miros de naftalină, oricât și-ar da silința excelenta echipă de actori ai teatrului Regina Maria, să-l înlăture.

Din cinci în cinci minute, actorii sunt siliți să țină lungi discursuri, căutând o definitițe a onoarei.

Ceeace este trist, aceste discursuri intervin foarte des, fără nici un rost.

Spectatorii îl recunosc prea ușor pe autor ascuns în eroii cari vorbesc pe scenă.

Nu-l avem în față pe baronul Trust, tot așa după cum și ceilalți eroi sunt cu totul lipsiți de viață. In schimb abundă pe scenă diversi Sudermani : Suderman-Trast ; Suderman-Heinecke; Suderman-Muhling ș. a. m. d.

E acesta marele defect al piesei, defect tot atât de mare în vremurile noastre, ca și acum 50 de ani.

Deci, pe lângă caraterul demodat — să ni se ierte barbarismul — al piesei, nu găsim nici o mare calitate care să îndrepte balanța, justificând prezența piesei pe un afiș, în anul de grație 1940.

D-l Ion Șahighian a căutat să realizeze atmosfera proprie pieselor lui Suderman, isbutind să dea piesei o valoare documentară, și făcând prin aceasta „tot ceeace se putea face".

Numai cuvinte bune avem de spus despre actorii teatrului „Regina Maria" cari interpretându-și rolurile cu convingere, au isbutit să îl înșele timp de două ceasuri pe spectator, făcându-l să ia parte cu viu interes la cele petrecute pe scenă.

Meritul este, în special, al d-lui Tony Bulandra, care, în rolul baronului raisoneur Trast, a știut să fie grav sau vesel, după cum cerea rolul.

A împrumutat tiradelor din piesă farmecul deosebit al glasului său, isbutind să țină încordată atenția publicului și nu să-i ispitească de a privi în dreapta și în stânga, așa cum se întâmplă de obiceiu în astfel de ocazii.

Dacă piesa va avea succes, meritul va fi în mare parte al d-lui Tony Bulandra.

D-l V. Maximilian a mai dat încă odată dovada inepuizabilelor sale resurse artistice.

Intr'un rol cu totul deosebit de acela din „Papa se lustruește", piesă pe care a jucat-o atâtea seri de-a rândul, a trecut cu cea mai mare ușurință dela rolul unui tată ideal la acela al lui Heinecke, tatăl inconștient care-și împinge fiica la prostituție.

Și spunând aceasta, ne gândim la mulți dintre actorii noștri cari nu pot scăpa de influența rolului precedent, împrumutând dela acesta, ticuri, gesturi, accente în glas, și celorlalte roluri.

Cunoatem astfel mulți actori cari vorbesc mereu cu accent evreesc, fiindcă în tinerețe au interpretat multe roluri de evrei !

D-l Ion Talianu a smuls aplauze la scenă deschisă în rolul lipsit de relief al bogătașului Muhling.

Așteptăm ca să-l vedem și în această stagiune pe d-l Talianu într'un rol pe măsura talentului său.

D-na Virginia Teodoru a interpretat cu convingere rolul d-nei Heinecka.

Alături de aceștia, tinerii teatrului Regina Maria au știut cu toții să fie „la înălțime".

D-l Ionel Manolescu a fost excelent în dificitul rol al tânărului Heinecke. I-am imputa doar câteva accente prea lirice.

D-na Mia Coca, a isbutit o nouă creație în rolul Almei. S'ar putea ca pentru unii, jocul domnișoarei Mia Coca să fi însemnat o surpriză. Pentru noi cari am aplaudat-o în „Șoarecele de biserică" și în „Slugă la doi stăpâni", ultimul ei succes nu înseamnă decât o confirmare.

Despre d. G. Sion am avea ceva mai mult de spus. A apărut anul acesta în rolul lui Zoil, din „Fântâna Blanduziei, în rolul lui Herman din „Hoții" — lăsându-l cu totul în umbră pe domnul Ciprian care a interpretat același rol în piesa prezentată la teatrul „Comedia" — și în rolul generalului Stasino din „Papă se lustrește".

A fost tot de atâtea ori excelent.

Domnul G. Sion este un actor care își studiază în cele mai mici amănunte rolurile sale, devenind un specialist al rolurilor cari vin — ca să spunem așa — imediat după cele principale. Și de astă dată dânsul a reușit o mare creație în destul de ingratul său rol. Nu suntem, o credem, prea prea pretențioși atunci când cerem pentru domnul G. Sion un rol „mare", în care, suntem siguri, va fi, ca în totdeauna, perfect.

Domnul Rogalschi, cu mijloace simple, a realizat un tip de bețivan, neșarjat și cât se poate de reușit.

Doamna Elvira Petreanu Manolescu a împrumutat toată experiența sa scenică, celui de-al doilea rol „pur" al piesei.

Doamna Silya Colberti, într'un rol scurt, s'a făcut totuși remarcată.

Același lucru îl putem spune și despre doamna Elvira Ștefănescu, plină de prestanță în rolul doamnei Muhling.

Domnul G. Voinescu a trecut cu bine un destul de greu examen, interpretând rolul antipaticului Konrad.

Domnii Stan Iorga — schițând un tip interesant de lachen gomos —, Titu Vedea — foarte simpatic într'un rol scurt — Chr. Șerbănescu — o amuzantă apariție — și doamna Stoiceanu — pe care am dori s'o vedem și în roluri ceva mai însemnate — au întregit această excelentă distribuție.

TRAIAN LALESCU

=Absențe=

Cât de păgubitoare a fost absența propagandei românești, acolo unde prezența altora a știut să culeagă roadele unei osteneli de fiecare ceas, am simțit-o cu sfâșietoare durere.

Tot ceeace o rasă trufașe a dobândit prin iscusită și stăruitoare minciună, noi am pierdut prin sfiala cu care ne-am arătat îndreptățirea de stăpân.

Și nu putem învinui pe alții pentru această neînduplecată pedeapsă.

Acolo unde aurul, slova tipărită, cântecul, teatrul, vinul și femeile vrăjmașului, cucereau pas cu pas dreptul de întâietate, noi ne mulțumeam cu prezența gângavă și sclivisită a unui atașat de legație.

Și în timp ce scenele din Ardeal erau cotropite — sub stăpânirea românească — de mulțimea „artiștelor" maghiare deslănțuite frenetic în topăieli naționale și sălbatice chiuituri de pustă — noi lipseam dela rarele spectacole românești ca să deprindem limba lui Arpad, în tovărășia agreabilă a „vedetelor" din Budapesta.

Orgolioși de faima lui George Enescu a Elvirei Popescu și a altor artiști cu renume, ne socoteam noi înșine prezenți în conștiința și admirația lumii.

Ignoram până și confuziile geografice în care stăruiau corespondenții străini când ne adresau scrisori... în Bulgaria.

Când însfârșit, în cadrul unor expoziții universale, am făcut dovada harului și vredniciei românești, toată lumea ne-a privit cu uimire.

Și când abia începeam să fim cunoscuți și prețuiți, a venit războiul.

Noi știm însă că în războiul acesta, cele dintâi biruințe au fost câștigate prin dibacea folosire a propagandei care — în statele biruitoare — a însuflețit poporul până la paroxismul unui efort fără pereche în istorie — iar în statele învinse a avut rolul să macine unitatea și rezistența națională — pregătind o stare de confuzie și de panică, foarte prielnice unei acțiuni fulgerătoare și viguroase.

★

Ca să redea poporului încrederea și bucuria de a trăi pentru un ideal, conducătorii statelor cari poruncesc azi Europei, au știut să trezească mai întâi în supușii lor sentimentul mândriei naționale.

De cât ajutor au fost în pregătirea acestei renașteri biruitoare, acele moșteniri prin care geniul artistic al popoarelor, îndreptățea mândria urmașilor, am văzut cu toții.

Incleștate într'o luptă pe viață și pe moarte aceste popoare au scormonit adânc în fundul comorilor adunate de veacuri și au dat la iveală toate legendele eroice, toate datinele, icoanele din trecut și faptele pilduitoare.

Le-au înfățișat apoi cu măestrie mulțimii ca să-i trezească elanul și puterea străveche...

Roadele culese, răsplătesc pe ostenitori cu prisosință — și ne îndeamnă să le urmăm pilda.

Avem și noi atâtea comori cari dăinuesc sub colbul uitării și pe cari s'ar cuveni să le vânturăm acum în văzul și'n auzul popoarelor ce ne stau alături, ca și a celor ce ne stau împotrivă. Știm că într'o lume bântuită de neliniște, nu vom afla nici răbdarea trebuitoare lecturei îndelungi, nici ascultarea atentă ce se cere la un spectacol obicinuit.

Dar scurta evocare a unei pagini de cronică uitată, o legendă sau o baladă însuflețită, un cântec încsenat și câteva dansuri în care să se exprime firea adevărată a românului cu toată poezia și cu toată vigoarea, iată câteva elemente numai, prin care putem afla drum către inima și prețuirea oricui.

Suferința a dat grai nou cântecelor bătrânești și ne-a amintit că doinele s'au ridicat din inimile străbunilor noștri „ca flori pe morminte".

„Intre două spulberări de furtună — cum a spus cândva sub cupola Academiei Române, Mihail Sadoveanu, *ne-am amintit de câte ori ne-am mutat sălașul.*

Multe hoarde cu nume urite și uitate ne-au prădat pământul și au ars așezările strămoșilor noștri. Singurul chiag care ținea pe bătrâni erau graiul și credința. Graiul închega în versuri și cântări suferințele, credința îi îndemna să zidească pe pământul stropit cu sânge și presărat cu morminte, biserici lui Dumnezeu."

. . . . . .

Din viforele trecutului, au plutit îngânându-se până la noi, atâtea mărturii de vitejie, de înțelepciune și de frumusețe. Dar avuția asta, spre care poetul și vajnicul luptător național Vasile Alecsandri, ne întorsese cândva ochii, nu se cuvenea tăinuită în rafturi prăfuite de bibliotecă.

Era cea mai vie dovadă a vieții și dârzeniei poporului românesc, pe toată întinderea pământului unde răsunau cântecele noastre.

N'am știut să facem la vreme dovada îndreptățirii noastre față de alții. N'am făcut, nici față de noi înșine, ce se cuvenea, ca să împlinim, în frumusețe și în trăinicie, gândul celor morți.

De acum încolo să luăm aminte. Trecutul ne poruncește să fim prezenți pretutindeni unde absența noastră s'a dovedit păgubitoare.

SERGIU DUMITRESCU

CAPITOL : Fugarii.

N'ar fi exclus, ca autorul nuvelei care a inspirat regisorului turnarea filmului sus citat să fi avut ca motto : „Indemnul inimei e uneori mai tare decât legea".

Mai original tratată ca de obiceiu — povestea unei fete tinere, de data aceasta asuprită de tatăl și nu de mama ei vitregă și a unui tânăr simpatic, nu numai fiindcă-i urmărit de poliție ci și pentrucă reușește până la urmă să inspire o dragoste „ca în romane"...

Faptul e plauzibil, ținând seamă de împrejurările vitrege și mai ales originale în care s'au cunoscut eroii, cari, „la prima vedere" prin răutățile ce-și servesc, induc în eroare spectatorul convins că, acum, s'a lăsat cu „coup de foudre".

Cu toate regretele, întrebuințez iar un neologism, negăsind nimic asemănător, cu mult citatul „Qui s'aime se taquine" deoarece constatăm după putin timp că s'a aprins scânteia pe care suntem tentați să o numim „Scânteia dragostei". Veți vedea în ce împrejurări, această scânteie ia după câteva acte, proporția unui incendiu, care, contrar superficialității vădite a dragostei sistem „fulger" specifică secolului nostru, continuă în crescendo.

Ori, cum nu este dragoste fără suferință, intervin diverse elemente rău voitoare acestei „mari iubiri" care nu-i numai pe placul elevelor, cari dacă sunt „însoțite", tremură de frica de a nu fi văzute de profesoare sau de „mamițele" respective, ci pe gustul tuturor genurilor femenine, cari — deși nu o mărturisesc, o visează la orice vârstă.

Indrăgostiții — chiar dacă nu sunt — se cred nedreptățiți de soartă.

Din fericire această soartă nu-i de multe ori asemănătoare cu a perechei din film, care, după ce-i silită să îndure chinul unei luni de miere, fără confort, pribegește de frica poliției care intervine când le e lumea mai dragă.

Noroc că această intervenție e redusă la zero de o serie de cetățeni binevoitori, cari apar la momentul oportun, jucând rolul zânelor protectoare din poveștile cu smei.

Și, pentru ca duduile din sală să nu plângă prea mult, după ce asistăm la un proces unde un avocat „repune pe rol" mult discutata problemă socială a vagabonzilor, acțiunea se sfârșește „cu bine" spre marea satisfacție a celor două zâne cu mustăți — didiferit tăiate — între cari Mabel, eroina, urmărește desbaterea procesului.

TEATRUL GERMAN

a cunoscut și în trecut mari succese pe scenele românești. Dacă ar fi să pomenim numai triumfala serie realizată acum doisprezece ani cu „Faust" la Teatrul Național, ca și recenta reprezentare a „Clopotului scufundat" de Hauptmann în minunata tălmăcire a poetului Adrian Maniu; apoi „Magda" și deunăzi „Onoarea" de Sudermann la Teatrul Regina Maria, lista pieselor germane de succes ar fi cu totul incomplectă.

Regretul nostru e că interesul directorilor noștri de teatru cari nimeresc uneori piese ca „In Amurg" și izbutesc să realizeze creații de nuitat nu se arată tot atât de mare și față de creațiile dramaturgiei germane contimporane. Cine a văzut acum câțiva ani pe o scenă bucureșteană piesa poetului Wilhelm von Scholtz: „La întrecere cu umbra" într'o realizare ocazională, ne va da dreptate.

MANIA ANTONOVA,

această turburătoare actriță, pe care o așteptăm de mult într'un rol pe măsura calităților sale excepționale — va însufleți peste câteva zile pe scena noului teatru „I. L. Caragiale" personajul atât de complet al Katușei Maslowa din monumentala operă a lui Tolstoi „INVIEREA".

Apariția Maniei Antonova și girul d-lui Victor Ion Popa care semnează direcția de scenă, ne îndreptățesc să așteptăm această premieră ca pe un rar și îmbucurător eveniment artistic.

S.

COLOCVII ÎN ACTUALITATE

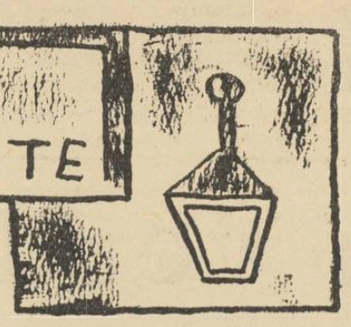

„O, Menipe ! O, Menalce !", ar trebui să încep dialogul acesta, dacă rațiunile pseudonimice oculte ale semnăturii mele s'ar fi pretat la capricii anagramatice în stare să acorde, (prin simpla mutație topică a lui „c"), semnificația orgolioasă a vre-unor afinități prin milenii, între putințele maieuticei geniale a filosofului prechristic, și îngâmările mele umile din al XX-lea secol creștin.

De m'ar fi ispitit tonul academic al vocativelor acestora platonice, — aura de elevațiune spirituală pe care asocierea lor cu sensurile grave ale dialecticei platoniciene le-o acordă, — de bună seamă că întrebuințarea lor, odată admisă, ne-ar fi impus încrederea magnifică în virtuțile noastre intelectuale, obligându-ne la un soiu sec și manierist de discuție, de vreme ce Platoni și Socrati autentici nu ne e dat să fim.

Dacă totuși rămân la introducerea acestor vocative pretențioase în tonul colecviilor noastre, e numai pentru vibrațiile simpatetice minore, de jelanie, de tânguire, de lirism elegiac resemnat, consonând oridecâteori vocalismele lor pure ne apasă clapele sufletului prin inefabilul lor „carmen obscurior".

Așadar :

„O, Menipe; o, Menalce !"

Sau, mai pe înțeles: „Vai nouă, crescătorilor harnici și inutili ai mătăsei sensurilor pure, cât ne dau de lucru viermii cuvintelor, tărătorii, și frunza de agud ce-i hrănește cu seva experienței vulgare cotidiane. Vai nouă, Menipe, vai nouă, Menalce, cât de puține sunt căile unduitor-melodice ale înțelegerilor străvezii între conștiințele crescute prea heliotropic, prea diurn. O, Menalce, o Menipe, cât de puțin împreună vorbim oricât de alături ne-am auzi unul pe altul".

Vă surprinde aerul acesta eclesiastic ? căinările putințelor noastre de inter-intelecțiune, într'o dispută care le presupunea, odată ce pe sâmburele unui „da" și-a unui „nu" păreau să se închege coloanele de text ce desbăteau în fiecare număr, o problemă ? Săvârșești o mică sofismă, o Menipe, (dovedindu-te astfel cinic și în procedee, după cum drept cinic vrea numele-ți să-ți desemneze fondul intim), o mică sofirmă, poate involuntară (ceeace nu vreau să cred, știindu-te lucid total), o sofismă denumită „ignoratio elenchi" — ocolirea subiectului.

Vorbiți paralel, o, Menipe; o, Menalce; dar nu vorbiți „față în față", ci „unul lângă altul".

Căci într'adevăr, care era problema ta inițială, în ultimă analiză, — o, Menalce ?

Dacă nu mă înșel, anihilarea lucidității eroice a spiritului conștient de vremelnicia sa, prin acutumanța unei cenestezii confortabile, prin siguranța-de-sine pe care-o acordă spiritului, sentimentul securității (iluzorii) trupești, — excluderea adică a perspectivelor definitive pe care eventualitatea morții le conferă spiritului, din gândirea celor copleșiți de efemer. „A fi pregătit de moarte", a fi „inițiat" asta înseamnează, după câte cred : încercarea de a rezolva problemele vieții spiritului, din perspectiva Morții. E, dacă nu sunt victima

unui caz de falsă memorie, definiția gândirii filosofice așa cum o concepe școala neo-kantiană dela Marburg : Hermann Cohen, Paul Natorp, Ernst Cassirer...

Felul în care întrebuințezi conceptul de moarte e, Menalce, limitativ : „concept-graniță", definibil numai prin negații și imposibil de predicat pozitiv (logiceste vorbind), conceputul de moarte nu are pentru tine. o Menalc, un sens intuitiv concret, pentrucă pur și simplu nu poate avea pentru nici o conștiință gânditoare un atare sens, de vreme ce el însemnează tocmai abolirea oricărei conștiințe, cum bine remarcă în răspunsul său, Menip.

Și aici mă întorc la tine, o Menipe ! Imputarea principală pe care i-o faci lui Menalc e aceea de a vorbi despre o „inițiere în moarte", ceeace tu, Menipe, socoți cu neputință odată ce moartea e o experiență unică, incomunicabilă prin tocmai dispariția conștiinței care ar încerca-o. Dar Menalc, după câte pricep din ce scrie, nu vorbește despre moarte ontologic ci psihologic. El nu speculează adică asupra realității obiective a Morții și asupra caracterelor ei, descriptiv, fenomenologic, ci caută să delimiteze stări sufletești în legătură cu prezența pentru conștiință, a eventualității sufocante a dispației ei totale. Pierderea totală a însului eroic într'o concepție soterică, artistică ori mistică, iată ce crede Menalc că înseamnă „inițiere": pregătirea din viață, de sub zodia relativului adică, pentru lumea de valori a Absolutului presupus. Nu despre o cunoaștere a Morții e vorba la el așadar, cum pari să crezi în răspunsul ce-i dai, Menipe, ci despre o atitudine de viață, a Insului aflat în perspectiva sfârșitului, în timp, al vieții. Pragmatic și nu epistemologic vorbește așadar Menalc. Ce avem de făcut, dată fiind fatalitatea Morții, în această viață vremelnică, pare a întreba el. Nu de definiții, fie ele prin analogie cu somnul sau cu altă experiență accesibilă viețuitorilor se preocupă Menalc. Temperamentul lui mi se pare mai curând a fi, Menipe, temperamentul unui artist, ori a unui mare mistic (ceeace, crede-mă, e tot una dintr'o anumită latură privind), în orice caz a unui anthropolog, care pornește dela existența sa, umilă, josnică, — demnă sau măreață, oricum, însă nu mai puțin demnă de păstrat, pentru a se preocupa de anumite probleme, în legătură cu aceeaș existență a sa, — condiția omului în genere, poate — și pentru a o priva de ratare pe aceeaș existență proprie. Menalc e egocentric, e subiectiv, e pasionat, e cum socoți, dar nu e inuman, Menipe, cinicule Menip !...

Dar să vorbești ontologist, cosmologist și teleologist, despre „experiența unică a Morții", despre „inițiere în moarte", — cu toate că o consideri imposibilă, — despre putința ca moartea să fie ceva... sau să nu fie ceva..., despre asimilarea ei cu somnul,... despre definiția morții în fine (recitește-ți răspunsul) iată ce e inuman, cinice Menip. Că e o față a vieții sau că viața e o față a ei — ce este moartea într'un cuvânt nu mă mai interesează decând știu, ca omonimul meu anagramatizat, că nu știu nimic. *„Ignorabimus", s'a spus, și asta îmi ajunge. Mă interesează* nu *dece trăesc, (ce e viața adică), ci* cum *să trăiesc. Fie și pragmatism dacă vrei. In orice caz e mai uman, mai onest uman, mai sincer uman așa...*

Eu pot o serie de lucruri. Dece le pot nu știu. Ce să fac din ce pot, iată ce vreau să aflu ! Imi poți spune cumva, Menip ? Mă'ndoesc. Nu-și poate spune decât fiecare în parte. Având în coastă pintenul permanent al neantului, va ști să aleagă oricine dintre posibilitățile sale interne, pe acelea a căror valabilitate să nu fie socotită în raport cu un sistem de coordonate legat de realitățile coruptibile, de dispariție. Conștiința Neantului iminent e marea forță a creațiilor „de limită". Cunoscându-și destinul, adică limitările umane și puțintele, Omul cunoaște prin negație nelimitarea divină și neputința divină de a se limita. Tot ce atinge granițele, (calitative, deoarece limite cantitative divinitatea n'are) granițele dintre Omenie și Dumnezeire, dintre permanență și vremelnicie, dintre coruptibilitate și veșnicie, face parte din aceste „creații de limită". Nerenunțând la o eternitate care-i este interzisă, Omul încearcă astfel, prin continuile hărțueli față de domeniile rezervate divinității ,să-și demonstreze față de soartă dreptatea, reproșând Dumnezeirii faptul de a-l fi privat de eternitatea pe care-o merită. Eroismul acesta mi se pare a fi cel just : puterea de a vroi să creezi, chiar știind cât de puțin durabile-ți sunt operele, puterea de a vroi să te apropii de Absolut, împotriva conștiinței prohibițiilor metafizice. Puterea de a nega permanent cenzurile divine, voind ceeace-i e permis doar lui Dumnezeu, puterea de a-ți menține iluzia veșniciei proprii împotriva conștiinței continui că vei muri. Și în același timp, puterea de a nu ceda sfâșiat între voința de a-ți menține iluzia și conștiința iluzivității credinței tale.

A face pe nis-naiul față de moarte e ignobil. A continua să faci tot ceeace ai face dacă ai fi veșnic, știind totuși că vei muri, iată, Menalc, iată, Menipe, ce mi se pare mie o adevărată „vocație" metafizică.

Ceeace, evident, e cam același lucru și totuși ceva mai mult decât amândouă „inițierile noastre: în moarte, Menalc, în viață, Menip.

Progmatismul în slujba valorilor Absolutului conceput prin negație față de Relativitatea mea, mi se pare atitudinea eroică, înțeleaptă și tragică, pentrucă supusă durerii de a ști că nu știi ce crezi, singura atitudine a vieții din orizontul Morții.

SORACTES

După cum vezi, Menalc, oaspele nostru, filosoful Soractes, care ne învinuiește că discutăm paralel și nu față în față are vina, el, de a vorbi altă limbă — ceeace este încă mai grav. Căci noi ne bucuram c'o nevinovată îngâmfare d'a fi găsit poate, cu prilejul colocviilor noastre, acea „bonomie a gândului" ce-i era dragă lui Joubert. Soractes însă pare să disprețuiască metoda noastră minoră de a desbate în bobote probleme care cer condeie savante și severe; și ca să ne învețe minte, vezi bine, ne-a cuvântat „ex cathedra", ca un adevărat papă al filosofiei, despre pragmatism.

Ne informezi, Soractes (mă iartă că nu uzez ca tine de vocativul pleonasmic ce nu se prea învoiește cu limba noastră din strămoși), c'am desbătut ontologic și epistemologic în loc d'a cerceta psihologic și pragmatic, atitudine ce pari s'o consideri drept un himalaya de cinism și inumanitate... Dar ia bine seama, studentule silitor ce ești, să nu te înțepi cu propriile-ți săgeți. Intr'adevăr în replica ta s'au rătăcit cuvinte ca „realitatea dispariției" și „conștiința neantului iminent" ce răspund, pragmaticule, în amalgamul meu cosmologico - ontologico - teleologic (ce-ți săcâie simțul metafizic pur) unor vocabuli ca „adevărurile revelate", „nădejde de lumină" și „bunătatea morții". Nu crezi că rolurile s'au schimbat și că aici ingenuul Menip stă de vorbă cu cinicul Soractes?

Pari să disprețuiești adânc atitudinea intelectualistă cea inuman de gratuită, cea neonest de gratuită și cea cinic de gratuită, față de umanul, onestul, sincerul și generosul utilitarism, Soractes, pragmaticule! Pari să osândești ca pe niște becisnici ai cugetării pe toți filosofii spiritualiști, idealiști, sceptici, relativiști, probabiliști care, dela Platon până la W. James și școala sa, de-a-lungul atâtor veacuri au trudit pe aprigele tărîmuri ale metafizicei... S'ar putea bănui, pragmatice Soractes, c'ai descoperit desigur a cea năsdrăvană „cumpănă de cântărit probabilitățile", ce te-ar îndreptăți să proclami „ex cathedra" infaibilitatea pragmatismului! Dar studentule silitor, și pragmatismul va trece ! E încă atât de tânără gândirea ! Ba chiar cea ce se crede bătrână, e mai tânără decât celelalte ! Reflectez că și sistemul filosofului valoros, Lucian Blaga, la care pari să aderi cu totul când vorbești de prohibițiile metafizice, etc. încă este tînăr... Și tocmai de aceea eu am vorbit în umilul meu esseu de o nădejde de lumină. Tu însă, pragmaticule, — o afirmi răspicat — repudiezi în numele umanității, onestității și sincerității oricare nădejde, îngenunchiând zeului aurit al UTILULUI!

Lași să se înțeleagă că mai te-ar desonora întrebări ca acestea: Care e adevărul? Dece trăiesc? Dece mor? Căci singura întrebare onestă îți apare aceasta: „Ce trebuie să vreau să cred?" La rândul meu, acum, să-ți împotrivesc, ca un ecou amarnic, propria-ți indignată afirmație că „a face pe nis-naiul față de moarte e ignobil"... Te citez, căci epitetul e o raritate a vocabularului filosofic, și de unul singur poate n'aș fi dat peste el.

Pornit dela analogia pseudonimului meu cu numele filosofului din școala cinică, mă copleșești sub o avalanșă de apoftegme înfiorător de înfierătoare, menite de sigur să mă facă să-mi măsor cu luare aminte lungimea nasului când mă avânt să discut filosofie. Socoți prăfuită, pragmaticule, orice năzuință către Absolut; și statuiezi dogmatic că singură filosofia utilitaristă a voinței e nobilă, umană, adevărată față de aceea a sentimentului gratuit, a inteligenței ingenue, a judecății critice, ce de 20 de veacuri înnobilează totuși gândirea... Pe ce balanță a imponderabilului ai scos la iveală că dorul fierbinte de adevăr și nădejdea de lumină absolută cântăresc mai puțin decât cinica renunțare la orice năzuință și comoda instalare în valorile exclusiv UTILE vieții? Să crezi numai în ce îți convine să crezi îți satisface atât de bine demnitatea și onestitatea? Aceastăă voință de a crede numai în valorile utile crezi că într'adevăr cântărește mai greu ca o credință spontană, vie, întreagă, în valori deocamdată numai probabile? In ziua când ai să hotărăști să crezi că nu cad corpurile grele sau că 2 cu 2 fac 5, spune-mi, pragmaticule, ai să te simți pe deplin demn, onest, uman? Mă îndoiesc. Eu unul sunt gata să-ți cedez omonimul meu, Soractes... Cred că ți-ar desvălui mult mai topic decât mie „fondul intim" despre care vorbești în dogma ta. Dar până una alta, haide ! recunoaște, pragmaticule, că, — vorba românului, — îți furi singur căciula! Acolo unde nu este spontaneitate, nu este noblețe adevărată, ci sugestionare, fățărnicie, minciună.

Nici chiar accentul foarte grav ce-l pui pe eternitate nu reabilitează o perspectivă ce apare negeneroasă, căci a da Dumnezeirei atribute omenești ca acela de a „refuza omului suprema recompensă a eternității" îmi pare nefilosofic; îmi pare o reminiscență a vestitului „pământ făgăduit" postulat de antropocentrismul judaic... Și este aici o stranie întâlnire, nu ți se pare, pentru un filosof creștin ca tine, o, Socrate !

MENIP

Ce demon v'a îndemnat, prieteni, să înfrângeți regula jocului — i'adevărat : nescrisă sau nerostită răspicat vreodată, dar subînțeleasă ca un „fair play" demult admis în deprinderile noastre dialectice ? Tu Soractes, iscând prilejul, prin ambiguitatea apostrofelor cu care ți-ai iritat convorbitorul, iar tu Menip, agățându-te de el, de prilej și amărunțindu-l cu o stăruință înverșunată, care mă surprinde și mă întristează. Ați uitat oare până într'atât destinul vostru de măști, care vă obligă să renunțați la orice luare de poziție autobiografică ?

Ingăduiți-mi să vă atrag luarea aminte că suntem măști, în consecință desprinși de servitutile ce apasă asupra aceluia care scrie și publică — în public, deci în văzul tuturor — sub nume propriu. Știți doar ce înseamnă numele propriu: obligația — atât de ostenitoare ! — de a întreține o părere despre sine răsfrântă din opinia altora, de-a fi consecvent față de angajamentul pe care ți-l iei scriind sub semnătura din actele de stare civilă, — însfârșit obligația de a-ți cultiva ceeace se chiamă obișnuit o biografie, desigur măgulitoare.

Să fie oare impracticabilă renunțarea la reminiscențele biografice ? Abia aștept să mă convingeți de contrariu, prieteni ! Ce voluptate Soractes, să poți fi într'un fel care nu te obligă, sub masca unui pseudonim, la adăpostul oricărei răspunderi, mai ales a răspunderii autobiografice ! O libertate nestânjenită, Menip, decât prin condiția că nouă nu ne este îngăduit să avem biografii. E destinul nostru de măști care ne liberează de servitutea biografică dar ne și obligă, în același timp să nu ne mai aducem aminte de ea.

Ca purtători de măști suntem toți trei, prin sânge și temperament, meridionali. Totuși, nu până acolo încât să strigăm din răsputeri, odată cu faimosul Tartarin: „Sunt lovituri de sabie, domnilor, nu înțepături de ac !"

Dar ca măști chiar, putem fi de bunăcredință și vă asigur cu toată buna mea credință, că nu a fost vorba de o încrucișare de spede ci numai de unele nevinovate împunsături de ac. Iar cu acestea, onorat public, la commedia e finita.

MENALC

VITRINA EUROPEI

„INSTITUTUL GERMAN PENTRU ȘTIINȚĂ" DIN ROMÂNIA

Crearea unui „Institut german pentru știință" în țara noastră corespunde unei reale necesități culturale. Prin mijlocirea acestui institut, apropierea spirituală între Germania și România e mult facilitată. Conducerea soliei culturale germane pe meleagurile noastre o are d. prof. E. Gamillscheg, cunoscutul savant, ale cărui legături științifice cu România datează de lungă vreme, ele făcându-ne destul bine în Germania, unde datorită Domniei-Sale oamenii de știință din România au găsit întotdeauna o primire caldă și dovezi de sinceră simpatie. Astăzi, când d. prof. E. Gamillscheg se găsește pe pământul țării noastre, d-sa își pune tot sufletul în misiunea ce i s'a încredințat.

Sub auspiciile „Institutului german pentru știință", legăturile culturale dintre Germania și România merg pe un drum nou, larg, de entusiastă reciprocitate.

Cultura germană a exercitat întotdeauna o influență satisfăcătoare asupra culturii românești. „Dacă am vrea să caracterizăm influența culturii germane în România", — spune un distins cărturar român, — „putem afirma că ea a însemnat, într'o țară cu temperament latin, o acțiune serioasă de moderațiune a spiritelor, de adâncire sănătoasă, prin autocritică, a conștiinței de sine. In acest sens ea a fost binefăcătoare și a grăbit maturizarea culturii românești. Ea se prezintă ca o reacție realistă, pozitivă, față de tendințele romantice din prima jumătate a secolului al XIX-lea. In această lumină putem să privim perspectivele viitorului. Întâlnirea influenței germane realiste cu latinitatea entuziastă a românilor poate da o sinteză originală, o cultură cu multe laturi profund interesante, ca întotdeauna când anume contraste se pot armoniza". In lumina unor astfel de gânduri, se va înțelege lesne cât de important și cât de frumos e rolul „Institutului german pentru știință" în România, institut a cărui activitate a și început să dea roade în viața intelectuală a țării noastre.

Nu trebuie să uităm nici o clipă că întreaga cultură germană e o cultură majoră, dinamică, și că ea se sprijinește pe valorile permanente ale unei spiritualități active, care e impregnată de un categoric și indestructibil crez național.

FALIMENTUL „CULTURII" PSEUDO-GERMANE

Am scris și 'n alte numere ale „Universului literar" despre infiltrarea elementelor evreești în cultura germană, arătând că poporul german, sănătos în aspirațiile sale spirituale, nu s'a lăsat corupt de această invazie. După venirea la putere a regimului național-socialist, evreii au trebuit să renunțe la idealul lor de tiranizare a culturii germane, așa că majoritatea intelectualilor israeliți au plecat în străinătate, alcătuind prin diferite centre (încă evreești în decada 1930—1940) cercuri culturale concretizate în câteva edituri și periodice. Olanda, Norvegia, Belgia, Elveția și Franța au adăpostit asemenea realizări ale evreilor refugiați — mai bine spus: goniți — din Germania. Alții, mai prudenți, ca Einstein și Max Reinhardt, de pildă, nu s'au oprit decât în U. S. A., unde s'au dedat unei teribile propagande anti-germane, de care, însă, publicul s'a plictisit destul de repede. (Deși U. S. A. sunt cunoscute ca extrem de tolerante, actorii evrei de cinematograf, ca Bette Davis, Douglas Fairbanks-junior, Paul Muni sau Edward Robinson nu mai sunt agreați de public; însemnăm faptul acesta ca foarte semnificativ, căci în Statele Unite actorii de cinematograf sunt uneori prețioase indicații de orientare a masselor). In diasporà-ua lor, intelectualii evrei au crezut că vor putea să-și continuie procesul de acaparare a culturii germane. Cercurile financiare — din Londa în deosebi — le-au pus la dispoziție fonduri respectabile, dar activitatea culturală a refugiaților evrei sau evreizați din Germania n'a avut ecou. Insăși editura Querido din Amsterdam, o citadelă a evreilor refugiați din țara lui Goethe, abia de-și mai trăgea duhul prin 1939. Dealtfel, chiar scriitorii de stânga din occident boicotau această editură, în care se răsfățа cu pretenții de mare creator un romancier superficial ca Ștefan Zweig (popularizat la noi de aceeași evreime grăbită și pseudo-intelectuală de pretutindeni).

In prezent, evreilor nu le-a mai rămas decât Elveția, dar și acolo ei nu reușesc să se realizeze în pretențiile lor culturale, cari eșuiază în mod lamentabil.

Incepând cu anul 1940, nu se mai poate vorbi nici măcar de o cultură între ghilimele a evreilor refugiați din Germania, țară care a înțeles să se scuture la timp și în mod definitiv de această plagă a ei. Faptul că evreii n'au reușit să se integreze niciodată în cultura germană — de-o reală dominare a evreilor asupra culturii germane nici nu poate fi vorba, — eșecul lor de-a o continua pe cont propriu îl dovedește pe deplin. La urma-urmei, nici nu se putea ca spiritul pur al unui Ghoethe, Schiller sau Stefan George să fie pervertit de pretențiile spirituale ale mărunților epigoni ai lui Heine.

Că evreii nu reușesc să creeze cu adevărat decât în limba proprie — ebraică sau idiș, — e un lucru cunoscut. Dumnezeu a voit ca poporul acesta să nu poată trece niciodată de zidurile ghettoului material sau spiritual. Oriunde a încercat s'o facă, fie în Germania, fie în România sau în altă parte, a trebuit să-și recunoască în cele din urmă înfrângerea.

ACTUALITATEA LUI RAINER MARIA RILKE

Se știe că Fuehrer-ul nu e numai un pasionat al muzicii —câtă deosebire între concepțiile spirituale ale lui Adolf Hitler, un mare admirator al lui Richard Wagner, și cele ale lui Lenin, care interzicea să i se cânte altceva decât „Internaționala"... —, ci și un cititor credincios când dirijarea unui imperiu vast ca Germania i-o permite. Intre alți poeți, e și Rainer Maria Rilke un favorit al Fuehrer-ului, care apreciază muzicalitatea gravă a acestui elegiac.

In lirica germană de azi, steaua lui Rainer Maria Rilke n'a pălit. Deși mai puțin directă ca poezia dinamică, plină de sonorități wagneriene a lui Stefan George, totuși creația autorului elegiilor duineze e un îndreptar de cunoaștere lirică pentru poeții germani.

Păcat că la noi nu există o traducere accesibilă marelui public a „Scrisorilor către un tânăr poet", ca și cititorii noștri să ia contact cu paginile de supremă inspirație ale acestui poet german pe care o moarte prematură l-a răpit înainte ca el să fi dat tot ceeace sufletul lui de unică măreție ar fi putut oferi tezaurului de comori spirituale ale Germaniei.

Redăm un pasagiu — într'o palidă românească — din „Briefe an einen jungen Dichter", carte a cărei actualitate rămâne mereu vie și impresionantă: „Și să iubești e bine — căci e greu să iubești. Dragoste de la om la om, acesta e, poate, cel mai greu lucru ce ni s'a dat, e supremul, e ultima probă și încercare, lucrul pentru care orice alt lucru nu e decât pregătire. De aceea, oamenii tineri, cari sunt începători întru toate nu cunosc încă iubirea: ei trebuie s'o învețe". Iubirea e: Singurătate, a fi singur într'o sublimă adâncire pentru acela care iubește. A iubi nu e la început nimic din ceeace s'ar putea înălța, dărui și uni cu un al doilea obiect (căci ce-ar putea să 'nsemne o unire cu neclarificatul, cu neterminarea, cu ceva încă neordonat?—), e un sublim prilej pentru singurit să se maturizeze, să devină în sine ceva, să crească lume, lume de dragul său și-al altuia, e o mare, nemodestă pretenție la el, ceva ce te alege și te chiamă la înălțimi". Poetul nu va începe, deci, să fie înainte ca rodul sufletului său să nu se fi pregătit; el trebuie să se retragă în marile sale solitudini înainte de-a creea — căci creația e iubire —; scriitorul liric e un propovăduitor; inainte de-a vorbi mulțimilor, oare profeții nu se retrăgeau în pustie, ca să se adâncească în sine? Acordarea atributului iubire impune prin acceptarea lui și o mare datorie poetului; aceea de-a nu'nșela credința ce s'a pus în el. Rainer Maria Rilke s'a arătat un convins premergător al mesianismului liricei germane de azi, care se conturează din suprema comuniune a sângelui dăruit Patriei cu pământul.

MIRCEA STREINUL

UTILITATEA TRADUCERILOR

din literatura străină, este o problemă care a făcut să se verse valuri de cerneală, alimentând interminabile discuții, al căror ecou răsbate și astăzi în presă. Că aceste traduceri sunt indispensabile unei literaturi tinere ca a noastră, nu mai încape îndoială. Afirmațiile făcute uneori cu privire la răul pe care-l produc literaturii naționale, au căzut. Influența lor, departe de-a aduce neajunsuri, a fecundat din belșug câmpul literelor noastre.

Și când spunem acest lucru, ne gândim numai la operele mari, primite cu entuziasm și legitim interes pretutindeni. Sunt scrieri de căpătâi, aparținând literaturilor apusene devenite de multă vreme bunuri universale din care se împărtășește întreaga spiritualitate. Numele unor Dante, Shakespeare, Molière, Goethe — ca să nu pomenim decât câțiva din marea galerie a frământătorilor de slovă — aparținând celor patru mari națiuni din vestul continentului nostru, sunt înscrise astăzi la loc de cinste în mintea și inima iubitorilor de frumos din lumea întreagă. Peste spațiu și timp, ei alcătuesc bogăția mult prețuită a noastră a tuturor. Dincolo de adversitățile de moment intervenite între popoarele din care s'au născut și'n mijlocul cărora au trăit și au scris, acești titani și-au dăruit, după moarte, geniul lor închis în forme de-o desăvârșită puritate, tuturor. Este interesant de remarcat faptul că cele mai mari scene germane au reprezentat încă dela începutul războiului actual și continuă să reprezinte, cu un succes mereu crescând operele dramaturgului de pe malurile Tamisei, Shakespeare. Aceasta dovedește odată mai mult că mereu visata înfrățire a popoarelor prin artă nu este un deziderat imposibil de atins; simptomul de care am pomenit, ne întărește credința că va veni o zi — nu prea târziu, poate — când arta își va aduce partea sa de contribuție la înlăturarea neînțelegerei încă existentă între oameni, creind noui baze pentru o convietuire pașnică, atât de dorită.

DAR REVENIND

la „oile noastre", să ne întrebăm ce s'a făcut în această direcție? Care este editura care să fi pus în mod temeinic problema traducerilor, în limba noastră, a celor mai de seamă clasici străini? Și chiar atunci când au fost oameni cari s'au preocupat de ea, ce s'a realizat efectiv? Desigur nu ne putem plânge de câteva inițiative lăudabile ce-au fost agitate uneori printre „culturalii" noștri. Se mai cerea ceva acolo unde sincerele sforțări particulare nu puteau face mai mult decât au făcut și anume se impunea intervenția statului. Dispunând de mijloace materiale suficiente, de posibilitate de control și îndrumare, ar fi putut ajuta eficace setea de lucru a celor bine intenționați. Acest lucru nu s'a făcut decât atunci când a fost vorba să se astupe unele guri prea insistente și gălăgioase.

Așa se face că am ajuns la inflația traducerilor din ultimii 8-10 ani, la un moment dat luând proporțiile unor adevărate și dezastruoase inundații. Ne-am văzut copleșiți de maldăre întregi de așa zisă „literatură străină". Cartea românească, cea bună chiar, a trebuit să se retragă modestă prin rafturi, atunci când nu a fost trimisă deadreptul în surghiunul vreunui colț întunecos și colbăit al pivniței, în așteptarea unor vremuri mai bune.

Alegerea traducerii era făcută pe alte criterii decât valoarea intrinsecă a operei și numele autorului respectiv. Evreii, importatorii de totdeauna ai noutăților cu care ne-au fericit, nemulțumiți cu literatura ce au găsit-o la noi, și-au luat mărinimoasa sarcină să ne fabrice ei o alta, iar după ce au avut impresia că s'au cuibărit bine în locurile râvnite, cu ajutorul câtorva edituri de-ale familiei au început să „lanseze" celebrele vieți romanțate. Gen oarecum nou, exploatând de predilecție anumite date intime, de ordin secundar din viața eroilor aleși,— date pe care istoria le ignorase voit, ca neesențiale, — a fost primit cu explicabilă curiozitate la început, făcând să se vorbească mai mult decât merita, de el. A intrat apoi în joc formidabila uzină-reclamă, atotstăpânitoare până mai acum câtva timp, strigând la toate răspântiile Europei și Americei nume și titluri, asurzind urechile lumii cu cele mai alese adjective însoțitoare.

Astfel prezentată, literatura aceasta și-a câștigat repede contingente de cititori surprinzător de numeroase. Elogiile de care erau însoțite, copertele ce nu uitau să le îmbrace cât mai atrăgător, constituiau numai câteva din „argumentele" ce pledau în favoarea cărții traduse. A fost o modă ca aceea a rochiilor scurte, a întrebuințării unui anumit parfum sau suliman „en vogue", o modă tiranică exercitată asupra lectorului: de a fi în curent cu noutățile literare molfăite în românește de anumite competențe, transformate peste noapte în literați. O limbă imposibilă, conținând cele mai scâlcite fraze ce s'au scris vreodată la noi, înțesată cu trivialități selecționate cu râvnă din tot ce se putea descoperi mai murdar — iată ce se putea citi în materie de traduceri. Rarele cărți cu adevărat serioase se pierdeau în noianul acelora al căror singur scop — pare-se — era de a compromite ideea în sine a traducerilor.

Astăzi, într'un nou climat spiritual, când higiena sufletească este la fel de mult apreciată ca și cea trupească, începutul nu poate decât să ne bucure. Retragerea din vânzare a tuturor fiolelor cu otravă deghizate în volume, interzicerea unor publicații care-și făceau o datorie din vehicularea maculaturii spurcate, sunt semne bune pentru curatul viitor literar românesc, după care jinduim de atâta timp și pe care îl voim realizat cât mai curând și cât mai întreg. Al nostru.

C. POSTELNICU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

„MUZICA ROMANEASCA" LA FILARMONICA"

Fiecare cancert al Filarmonicei dăruește repertoriului și publicului, potrivit hotărîrilor mai presus de orice laudă pornite dela noul for conducător al orchestrei noastre oficiale, Ministerul Artelor, noi pagini orchestrale din muzica românească, din acelea care, altădată, erau, în lumea concertelor noastre, „Cenușeresele". Mari resurse de dragoste de artă și de idealism, au îngăduit, din fericire, celor mai mulți dintre compozitorii noștri, să scrie, să aștearnă gândul lor muzical, chiar fără de nici o încurajare, de nici o stimulare, de nici o iluzie cu privire la posibilitatea ascultării celor compuse.

Totuși, nu trebue să ne consolăm cu această constatare. Ea nu reprezintă decât ceeace s'a putut salva în toți anii, atât de mulți, în care porțile execuției abia lăsau să se strecoare, cu cine știe ce prilejuri, câte o compoziție românească mai norocoasă.

Producția n'a încetat, dar, fatal, a suferit. O lucrare simfonică trebue ascultată de autorul ei, chiar în cazul când experiența nu lipsește. Numai atunci, compozitorul știe ce trebue păstrat și ce trebue modificat în lucrare, numai atunci știe ce va trebui să facă în viitor, în cazuri asemănătoare.

Dar, aceste ocazii, erau, cel puțin pentru o bună parte din compozitori, excluse.

Iată deci un mare rău, care a lovit în special în tineretul creator, dăunând mult muzicii noastre.

Apoi factorul decepție, desiluzie, atmosferă, neprielnică, nu poate să nu fi înrîurit și el.

Ce-ar fi putut fi muzica noastră, fără aceste rele? Ne-o vor spune de sigur anii buni pe care îi începem, în noua viață a românismului pe care avem privilegiul s'o trăim, s'o simțim cum îmbrățișează în lumina ei viitorul întregului neam.

Noi mărturii ale orizontului în artă a muzicii românești, au fost cuprinse, precum vor fi în fiecare concert, și în concertul trecut al „Filarmonicii". Concertul a fost condus de unul din cei mai valoroși muzicieni români, d. Mihail Jora, unul din puținele glasuri care se ridicau, în anii trecuți, impotriva lipsurilor și greșelilor grave ale activității trecute ale „Filarmonicei".

Satisfacția de a-l vedea la pupitrul „Filarmonicei" convalescente, a fost de aceea îndoită pentru noi.

Sub îndemnurile de caldă și nobilă simțire ale acestui artist de seamă, am putut asculta „Tripticul" de Dimitrie Cuclin, „Amurg, noapte, zori" tablouri zugrăvite cu delicat penel, nu în sensul unui descriptivism banal, dar în evocări de ales intelectualism și elegantă structură muzicală, păstrând, deși în proporții quasi miniaturale, deosebită consistență.

Tot în primă audiție, a fost prezentată și suita extrasă din baletul „Demoazela" „Mărioța" de d. Mihail Jora, adevărată revelație. Verva de calitate, plastica sonoră plină de duh, inventivitatea ritmică, savoarea inspirației și tâlcul muzical al unei îndepărtate epoci pe care o simțim prezentă până la crearea de imagini, aflate din belșug în această isbutită partițiune, sunt o vie consacrare a talentului bogat și caracteristic al acestui compozitor pe drept socotit printre fruntași muzicii noastre.

Succesul acestei prime audiții a fost foarte mare și, de sigur, numai o schițare a aceluia pe care baletul îl va cuceri la „Opera Română".

Un regizor italian: Corrado Pavolini

Pentru Corrado Pavolini teatrul nu e meșteșug, poate nici artă, ci oglindirea vie a existenții dimprejur.

Ceeace Corrado Pavolini, în calitatea sa de regisor, exclude totdeauna, e procedeul tehnic. Cel mult admite problema stilizării, adaptarea unei anumite opere anumitor sensibilități. El neagă, prin urmare, noțiunea teatrului de avangardă, ca și aceea a teatrului clasic.

Miezul, quintesența scenei se rezumă, după el, la faptul viu al atmosferei, la efectul magic al unei întrupări. Măestria regizorului se impune prin stăpânirea piesei teatrale în chip multilateral.

De aici, concepția sa de trupă omogenă, unde egalitatea salariului consacră egalitatea de atribuțiuni, unde eroina principală și valetul tăcut sunt actori de aceeaș calitate. Fără nume de vedetă și poate fără rol. Trăsătura sui generis a lui Corrado Pavolini, în privința aceasta, este elementul accidental al recrutății personalului, distribuția aplicată mlădios și hasardat. Uneori, câțiva actori joacă pe rând acelaș personaj, alte ori, în acelaș spectacol, mai multe personajii sunt jucate de un singur actor.

Teatrul său e „La Compagnia dell'Academia di Roma". Trupa reprezintă un grad intermediar între Academie, de unde membrii săi ies direct, și ceiace dânsul numește teatrul normal, ai cărui societari devin după împlinirea acestui stagiu de formație. La intervale regulate, se repetă operația de mai sus.

Obsedat de organizația cinematografică în Italia, Corrado Pavolini a făcut studii de observație la Hollywood. Rezultatul lor, comportând concepția sa despre raportul între teatru și cinematograf, prezintă aspectul cel mai caracteristic al contribuției pavoliniene.

Cinematograful e față de teatru ceeace e discul față de concert și fotografia față de ființă. Neîngrădit în conținutul său, prin subiect și decoruri, cinematograful e mărginit prin felul său de expresie. Dacă filmul imaginativ se apropie întru câtva de dramaturgie, documentarul și desenul animat se îndepărtează cu totul de ea. „Scenariul filmat e prea frumos pentru a fi adevărat și prea adevărat pentru a fi frumos".

Cu toate acestea, Pavolini exercită controlul superior al filmelor italiene, post de răspundere artistică, căci — ca unui autentic căutător de adevăr — îi place să manevreze paradoxul, adică să țintească în toiul articifiului, acest adevăr.

Cele de mai sus identifică regiunea, obiectul, materia artistică a lui Corrado Pavolini: ea este lucrul viu, sau mai bine zis, lucrul în sine.

Frate cu ministrul propagandei italiene, fiul academicianului auster și al savantului în textele sancrite, născut în giuvaerul cultural care e Florența — acelaș lucru în sine îl face să iubească — prin rețeaua originilor sale — mai presus de orice, elementele cele mai primitive din cele patru: valul de apă și stratul de pământ.

Două volume de poezii ale sale, „Miros pământesc" și „Baștina de apă", le sunt un puternic simbol.

Critic de artă plastică contimporană, autorul stufoasei cărți „**Crezul literar**" și al piesei „**Soția poetului**" — un fel de Hamlet adaptat, potrivit ambianței cotidiene — oare nu acelaș lucru în sine îl face să oolească lunecușul din nuvelă și roman?

Inspirat de Germania de după Versailles, el îi presimte irupția, în opera sa: „Deșteaptă-te, popor teuton". Dar orientarea lui de adept îmbrățișează fascismul — crezul despre care Corrado Pavoluni spune: „Singurul sistem unde totul e vechiu și totul nou, unde quantumul trecutului rămâne neatins și în acelaș timp reînoit de entuziasmul conștient al actualității".

OLGA KRUȘEVAN

Pictura contemporană

HENRI MATISSE

de PAUL MIRACOVICI

Ne trebue o mare sforțare ca să ne dăm seama cât curaj, ce renunțări și ce putere a trebuit echipei atelierului lui Gustave Moreau să îndrăsnească atât cât au îndrăsnit, să deschidă fereastra spre aspecte noui, barbare, colorate și pline de sevă ale artei lui Henri Matisse, Derain, Vlaminck, Ronault, Marquet, Manguin, Camour și alții prin anii 1900—1905.

Independența, cultul excesiv al individualității, non conformismul lor, hipnotizează și azi tineretul, dar cei mai mulți pun căruța înaintea cailor; ei vor să fie originali din calcul și din comoditate pe când premergătorilor nu le-a trebuit decât să-și apere și să strige nevoia tumultuoasă de a se exprima într'un fel al lor și numai al lor. Dacă aveau asemănări de temperament între ei, dacă erau la fel de îndârjiți în intransigența lor pentru libertate și împotriva școlii oficiale, pictura lor era profund deosebită. Astăzi, atâta vreme după epoca lor eroică, ne putem da seama că în pictură nu aveau comun decât acea tinerească subversivitate și o fecundă dorință de anarhizare a regulilor academice sau impresioniste. A fost un timp când coloristul pur de azi, Matisse, mânuia brunurile și negrurile dacă nu cu virtuozitatea de azi, dar cu o fugă și un curaj extraordinare. Derain, copia în muzee, iar în atelier sau la Chatou la prietenul său Vlaminck picta febril peisagii cari treceau drept aberații.

★

Henri Matisse s'a născut la 31 Decembrie 1869 la Chateau-Cambrèsis. Debuturile sale sunt însemnate de cele mai diverse și mai neașteptate influențe. A cultivat o vreme un academism, o pictură de „atelier" de o dezolantă banalitate, apoi peisagii interioare care deși viguroase și îndrăsneț văzute, nu lăsau să se ghicească subtilul colorist de mai târziu. Nici pointilismul căruia i s'a dedicat o clipă nu a reținut în disciplina lui pe acest neastâmpărat căutător. In această epocă îl cunoaște pe Derain, îi întâlnește pe Vlaminck, Ronaoult, Camoin etc. și lucrările lor, delirante, excesive, colorate violent, expuse la Salonul Independenților deslănțue scandalul și, natural, admirația câtorva spirite subtile. „Les Fauves" (fiarele) cum îi numea critica epocei, își făceau intrarea în istoria picturii moderne. Ambroise Vallard, Berthe Weill, Druet, negustori rafinați adăpostesc în galeriile lor lucrările acestor copii teribili, pe care îi apără cu prestigiul și cu sprijinul lor material.

O infimă parte dintre critici — cei mai lucizi însă — îi îmbrățișează și îi susține cu o încăpățânare și cu o răbdare pe care succesul de mai târziu le justifică pe deplin. Matisse a fost cel dintâi dintre ei în a își găsi drumul, expresia justă a intuiției și a temperamentului său. Simplificările sale, disprețul pentru desenul convențional pentru formă și clar obscur au fost pentru vremea debutului său enormități pe care nici-un critic cu „bun simț" nu le putea accepta. Și lor ca și publicului le scăpa farmecul barbar al culorii sale pure, al armonioaselor sale arabescuri. Ei cercetau pe Matisse cu un odios spirit didactic. Un picior mai gros, o mână care nu era elegant desenată, îi oprea să se emoționeze în fața celui mai frumos decor cromatic din zilele noastre.

Echipa lui Matisse — el mai mult decât toți — a isgonit literatura, a-priorismul și tema dată în pictură. El o reduce la rostul imediat al **senzației.**

El a avut — odată mai mult — curajul să spună că pictura trebue să fie „pour l'homme d'affaires aussi „bien que pour l'artiste de „lettres un calmant cèrèbral, „quelque chose d'analogue à „un bon fanteuil qui le dé„lasse de ses fatigues physi„ques". Generația noastră are dreptul să conteste — sau poate chiar datoria — această teză, dar nu trebue să uităm că Matisse a spus acestea în plină înflorire a cubismului care supunea sensația speculației cerebrale. Și Matisse e mult mai aproape de tradiția picturei. Faptul că a supraviețuit cubismului, o subliniază cu prisosință.

Studiul epocei și al operei lui Matisse este bogat în concluzii și învățăminte. Generația onastră, acei care suntem moștenitorii direcți ai epocei lui, vom avea nespus de mult de câștigat încercând să i le privim cu o suficientă perspectivă. După prezentarea sumară din acest articol, vom încerca într'unul viitor să lămurim locul lui Matisse în întrebările și în îndoielile noastre de azi.

Almanahul „Universul" pe 1941

Zilele acestea a apărut în vitrine almanahul ziarului „Universul" care constitue o excepțională realizare tehnică și redacțională. Mult mai mult decât un simplu calendar, cartea aceasta e o culegere pe cât de variată, pe atâta de interesantă din toate domeniile vieții. Redacția revistei „Universul literar", care a îngrijit apariția almanahului, a știut să îmbine utilul cu plăcutul, punând înaintea lectorului un tot organic, care poate să rivalizeze cu toate marile publicații ale genului, din străinătate. An calendaristic, sfaturi practice, știință, literatură, umor, informație, artă, — cetitorul va afla în paginile acestei cărți orice va căuta.

In acest fel, almanahul ziarului „Universul" e o lectură care nu poate lipsi din nici o casă și ca atare nu putem decât să-l recomandăm tuturor celor dornici de-a avea pe masa lor o lucrare de-o aleasă și rară ținută.

Jucării pentru copii

de GEORGE VOINESCU

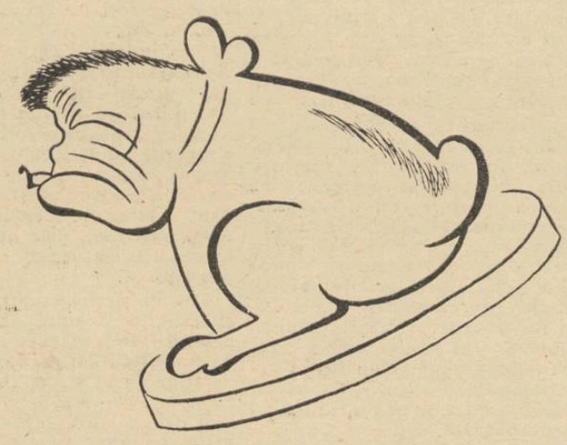

1.

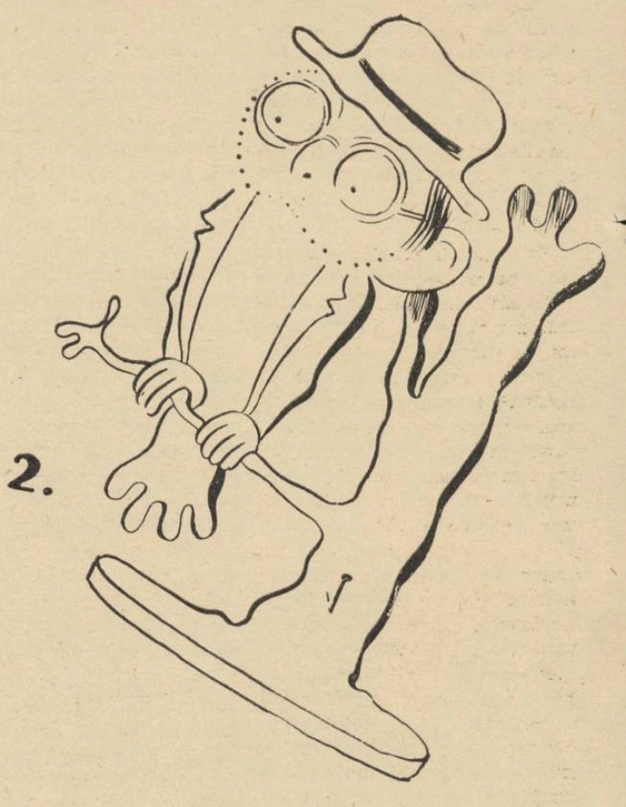

2.

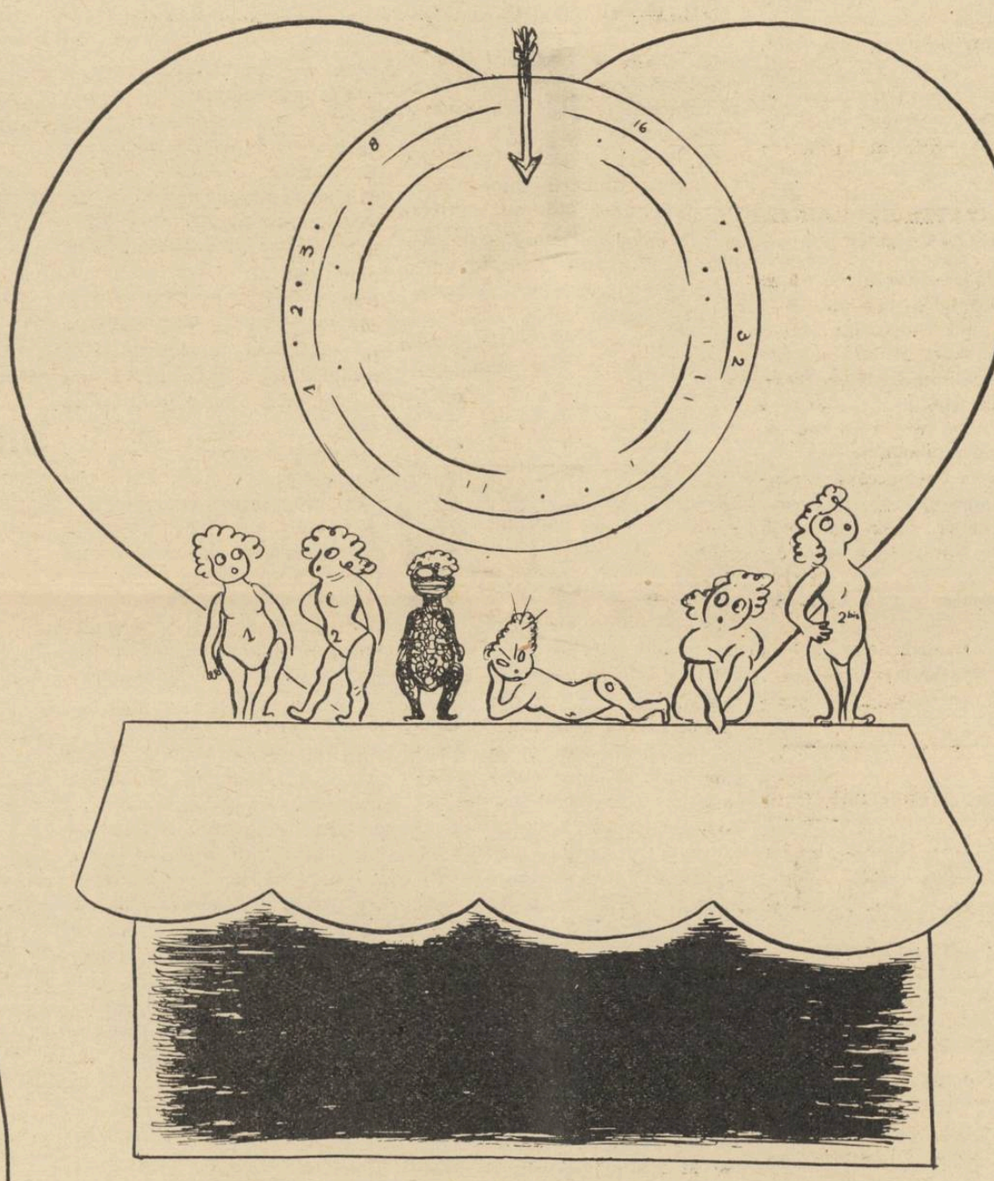

3.

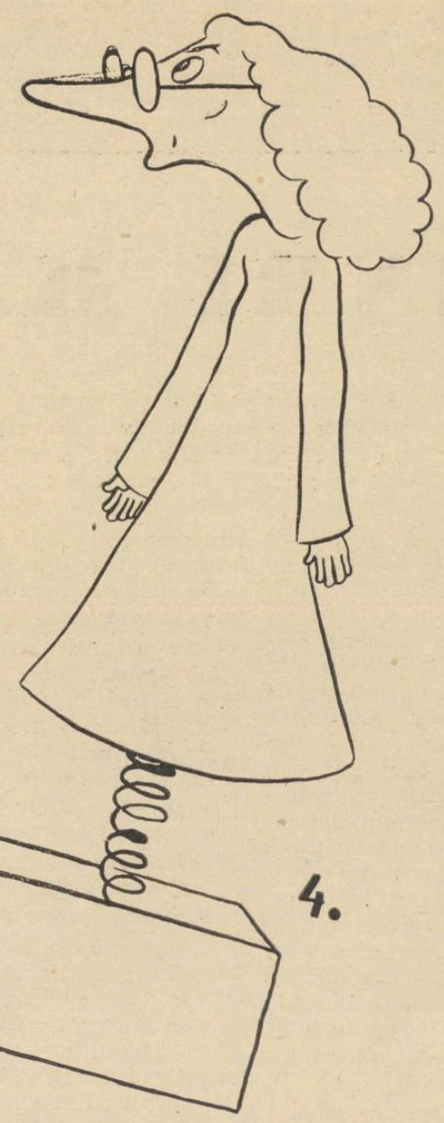

4.

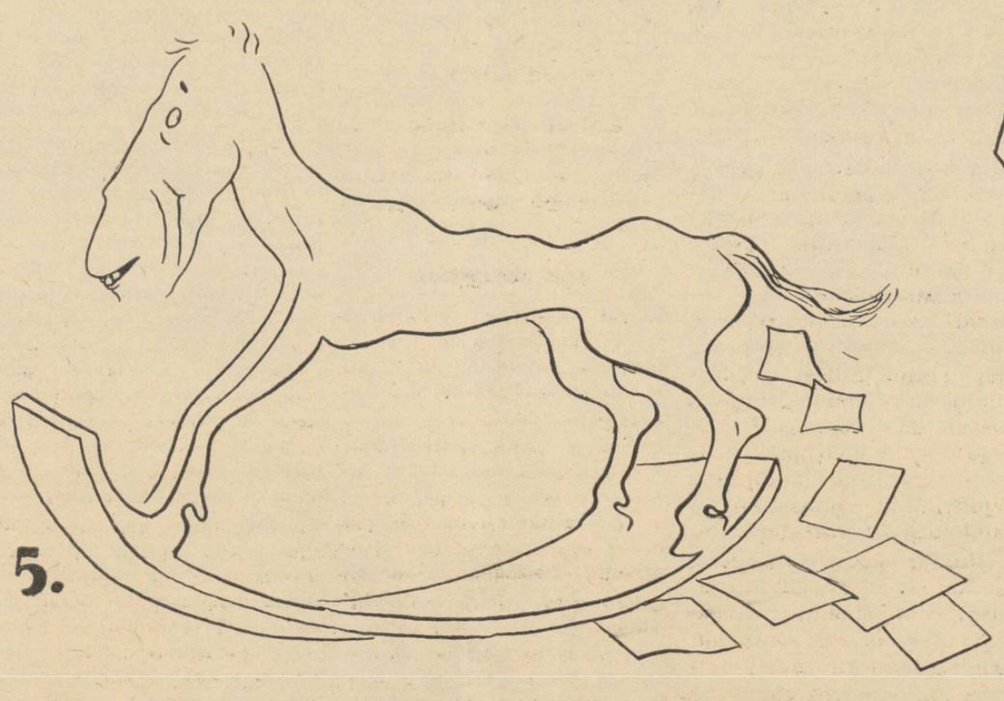

5.

1. BULLDOG, culoare maron, de pluș, cu ochi de celuloid (a pozat d. Ciprian).

2. RARA AVIS împăiată (a pozat d. Ștefan Baciu).

3. JUCĂRIE care cade totdeauna în picioare, de celuloid cu plumb în fund (a pozat d. Sică Alexandrescu).

4. CUTIE CU PĂCĂLELI (a pozat d-na Aura Buzescu).

5. CAL DE LEMN foarte poetic (a pozat d. Virgil Carianopol.

Clișeul din mijloc reprezintă o tombolă pentru familii cu băeți între 18—70 de ani.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938